COLLEGII SALMANTICENSIS CARMELITARUM DISCALCEATORUM CURSUS THEOLOGICUS

ANICII. — EX TYPIS M.-P. MARCHESSOU.

COLLEGII
SALMANTICENSIS
FR. DISCALCEATORUM
B. MARIÆ DE MONTE CARMELI
Parenti suo Eliæ consecrati,

CURSUS THEOLOGICUS
Summam Theologicam Angelici Doctoris D. Thomæ complectens.

TOMUS NONUS
TRACTATUS XIV. — DE GRATIA DEI

ILLUSTRISS. ac REVERENDISS. IN CHRISTO PATRI D. D.

CAROLO AMABILI DE LA TOUR-D'AUVERGNE-LAURAGUAIS

ARCHIEPISCOPO BITURICENSI

DICATUS

EDITIO NOVA, CORRECTA

E SOCIETATE GENERALI LIBRARIÆ CATHOLICÆ

PARISIIS
APUD VICTOREM PALMÉ
RECTOREM GENERALEM
25, via Grenella, 25

BRUXELLIS
APUD J. ALBANEL
SUCCURSALIS RECTOREM
5, foro Lovaniensi, 5

1878

INDEX TRACTATUUM

QUÆSTIONUM, DISPUTATIONUM ET DUBIORUM

QUÆ IN HOC TOMO NONO CURSUS THEOL. SALMANT. CONTINENTUR.

TRACTATUS XIV.

DE GRATIA DEI.

QUÆSTIO CIV.

Disputatio I.

QUÆSTIO CX.

Disputatio IV.

QUÆSTIO CXI.

Disputatio V.

Disputatio VI.

INDEX LOCORUM SACRÆ SCRIPTURÆ

QUÆ IN TOMO NONO CONTINENTUR

UBI PRIOR NOTA ARITHMETICA PAGINAM,
POSTERIOR MARGINALES NUMEROS DESIGNANT.

—

EX NOVO TESTAMENTO.

--

Ex Mathæo.

Ex Marco.

Ex Luca.

Ex Joanne.

Ex Actis Apostolorum.

Ex Epistola ad Romanos.

Ex Epistola ad Corinthios I.

Ex Epistola secunda ad Corinthios.

Ex Epistola ad Galatas.

Ex Epistola ad Ephesios.

Ex Epistola ad Philippenses.

Ex Epistola ad thessalonicenses.

Ex Epistola prima ad timotheum.

Ex Epistola ad Hebræos.

Ex Epistola secunda Petri.

Ex Epistola prima Joannis.

Ex Apocalypsi.

LAUS DEO

TRACTATUS

DECIMUS QUARTUS

A QUÆSTIONE CIX PRIMÆ SECUNDÆ ANG. D. D. THOMÆ

USQUE AD CXIV COMPLECTENS.

DE GRATIA DEI

PROŒMIUM.

Post peccatorum notitiam, quam Volumine præcedenti fuse tradidimus, succedebat juxta methodum D. Thomæ Legum consideratio, de quibus disputat S. Doctor a *quæst.* 90 usque ad *quæst.* 108 inclusive. Sed hanc Theologiæ partem prætermittere nobis visum est : Tum quia Moralis potius censetur, quam Scholastica : Tum quia illi operam jam dederunt hujus Collegii Lectores in Cursu Theologiæ Moralis : Tum quia præcipuam notitiam, quæ in ea parte posset desiderari, non parum subministrat Tractatus de peccatis. Unde relictis legibus, ad Legem gratiæ, sive ad gratiam, quæ est legum apex, consummatio, et robur, progressum facere oportet. Disserit autem D. Thomas de hac materia, a *quæst.* 109 usque ad *quæst.* 114 inclusive, ubi partem primam secundæ partis Summæ Theologicæ absolvit : cujus vestigiis usque ad eam metam hoc Volumine instare curabimus. In repræsentandis vero præsentis Tractatus nobilitate, utilitate, et difficultate supervacaneum est morari lectorem : nam quæ de Divina Gratia per totum opus, et præcipue *disp.* 1 *et* 4, proferemus, ejus excellentiam præconis instar commendant. Et licet nos tantæ rei pares minime censeamus, possemusque horrore difficultatum hic, si alicubi, imminentium gradum referre; ipsius tamen adjutorio in spem ingentem erigimur, ut non formidemus hoc adoriri opus, et considerationi incumbere nobilissimæ. Gratia enim pauperes locupletat, cæcutientes illuminat, inermes armat, idiotas instruit, timidos roborat, et cunctos ad magna quæque vires, artesque superantia, solicitat, ac perducit. *Gratia,* aiebat D. Chrysostomus Hom. 40 in Joann. *cum menti illapsa est, eamque irrigarit, omni fonte uberius scaturit, nunquam deficit, nunquam vacuatur, nunquam stat. Simul autem ejus indeficientem copiam, et incredibilem operationem, et fontes, et fluvios Dominus appellavit.* Et Joan. 4 : *Salientis pro inundantis positum est. Quod facile quivis deprehendere poterit, si Stephani sapientiam, Petri linguam, Pauli vim consideraverit. Quo pacto nihil eos extulit, nihil dejecit, non populorum furor, non tyrannorum persecutiones, non dæmonum insidiæ, non quotidianæ mortes : sed more fluminis vehementi lapsu delati omnia trahentes evaserunt. Igitur gratiæ auxiliis felicem progressum et finem fidenti animo concredentes, ejus notitiæ comparandæ incunctanter accingimur.*

QUÆSTIO CIX

De exteriori Principio humanorum Actuum, scilicet de Gratia Dei, in decem Articulos divisa.

Circa titulum hujus Quæstionis dubitatum est ab aliquibus, cur Divus Thomas gratiam appellet principium exterius humanorum actuum, cum revera sit forma intrinseca, et nobis inhærens? Ad quod breviter respondetur potuisse illam ita appellare, vel quia est extra, seu supra omne debitum, et exigentiam naturæ subjecti illam recipientis : vel quia loquebatur de gratia non secundum se præcise sumpta, sed una cum suo principio operante per illam, quod est Deus, et ex hac parte potuit inter principia exteriora, seu quæ ab extrinseco proveniunt, numerari. Et forte ille titulus non fuit a D. Thom. ita dispositus : sed ut sub eo statim sequitur : *De exteriori principio humanorum actuum, scilicet de Deo, prout ab ipso per gratiam adjuvamur ad recte agendum, etc.* Sub hac enim verborum forma promissus fuerat a S. Doctore præsens Tractatus de Gratia, una cum tractatu de Legibus, supra, initio quæstionis 90, ubi ait : *Considerandum est de principiis exterioribus actuum.* Et statim : *principium autem exterius movens ad bonum est Deus, qui et nos instruit per legem, et juvat per gratiam.* Satis ergo verosimile est (id quod Vasquez, Montesinos, Lorca, et Joannes a S. Thoma jam observarunt) titulum præsentis quæstionis non aliter quam ut superius promiserat, adeoque juxta verba modo relata, fuisse a D. Thoma illi præfixum : Amanuensium vero, aut alicujus alterius rem minus capientis, errore, vel incuria, prout modo jacet, apparuisse in editionibus, quas habemus.

Divisio materiæ. Circa divisionem hujus materiæ, quam D. Thomas præmittit, nota, tertiam ejus partem de gratiæ effectibus constituere duos alios tractatus, scilicet, de Justificatione, et de Merito, qui ob proprias, et speciales difficultates quibus abundant, ex Theologorum jam usu a communi tractatu de Gratia distinguuntur, et seorsim agitantur. Reducti tamen fuerunt ad illum ab Angelico Doctore, quia tam justificatio, quam meritum sunt effectus ipsius gratiæ : et ex hoc capite ad eandem doctrinam pertinent. Unde et omnibus deservient principia quædam, quæ hic, ante speciales gratiæ quæstiones in articulis D. Thomæ contentas, ad rectam, et facilem earum intelligentiam, necesse est præmittere : Pro quibus erit

DISPUTATIO PRIMA.

PROŒMIALIS.

Cum in omnibus Theologiæ tractatibus utile esse soleat ante præcipuas eorum difficultates aliqua præmittere, quæ dicendorum intelligentiæ viam aperiant : in hoc de Divina gratia, id non modo utile, sed et necessarium omnino visum est : quia nisi multorum notitia præcedat, difficile erit in sequentibus æquivocatione, vel obscuritate sæpe non laborare. Quas ne incurrerent graves Theologi, hoc ipsum agere observarunt Dominicus Soto *lib. de natura et gratia.* Didacus Alvarez *ad libros de Auxiliis*, et latius Franciscus Suarez *tom.* 1 *de gratia per sex Prolegomena diffusa, et erudita.* Et sane quæ in aliis materiis pro acquirenda prævia ista notitia brevi præludio comprehendi possunt, in hac de divina gratia integra, et non brevi egent disputatione. Quam nos, omissis dubiorum titulis, quibus in cæteris utimur, in capita secabimus : quia quæ expedienda sunt saltem majori ex parte, non litigio, aut disceptatione, sed vera, et simplici propositione, legitimaque declaratione opus habent.

Domin. Soto. Alvar. Suarez.

—

CAPUT I.

CAPUT PRIMUM.

De nomine, variisque acceptionibus, et divisionibus Gratiæ.

§ I.

Nomen, et acceptiones Gratiæ exponuntur.

Gratiæ nomen. 1. Nemo est qui nesciat gratiam inde dictam, quia gratis donatur : hoc est nullo præeunte titulo, jure, aut opere ex parte recipientis, pro quo sit debita. Ob idque dixit Apostolus Romanor. 11 : *Si autem gratia jam non ex operibus : alioquin gratia jam non est gratia.* Et cap. 4 : *Ei autem, qui operatur, merces non computatur secundum gratiam, sed secundum debitum.* Quia nimirum ita est de conceptu gratiæ absque prædicto titulo, jure, aut opere, adeoque gratis et sponte donari, ut eo ipso quod aliter conferatur rationem gratiæ amittat. Quocirca D. Aug. Psal. 144, relatis ex Apost. ad Roman. 10, verbis illis, *gratia salvi facti estis,* inquit : *Ubi audis gratiam, gratis intellige : si ergo gratis, nihil tu attulisti, nihil meruisti : nam si meritis aliquid redditum est, merces est, non gratia.* Ex hac autem gratiæ etymologia ortæ sunt variæ ejus acceptiones, quas D. Thom. infra quæst. 110, art. 1, enumerat, earumque ordinem declarat his verbis : *Secundum communem modum loquendi tripliciter gratia accipi consuevit. Uno modo pro dilectione alicujus : sicut consuevimus dicere, quod iste miles habet gratiam regis, id est, rex habet eum gratum. Secundo sumitur pro aliquo dono gratis dato : sicut consuevimus dicere : Hanc gratiam facio tibi. Tertio modo sumitur pro recompensatione beneficii gratis dati, secundum quod dicimus agere gratias beneficiorum. Quorum trium secundum dependet ex primo : ex amore enim, quo aliquis habet alium gratum, procedit, quod aliquid ei gratis impendat. Ex secundo autem procedit tertium : quia ex beneficiis gratis exhibitis gratiarum actio consurgit.*

(Marginal notes: Ad Rom. 11. — D.Aug. — D.Thom. — Acceptiones.)

2. Omnes istæ gratiæ acceptiones sunt satis usitatæ in Scriptura ; nam juxta primam loquitur, quoties ait aliquem invenisse gratiam apud Deum, ut de Noë Genes. *cap.* 6, de Abraham *cap.* 12 et *cap.* 18, 19 et 30, de Moyse *Exod.* 33 et 34, *Numer.* 11 et 32, et *Deuter.* 24, et alibi de aliis. Secunda frequentius usu venit in Novo Testamento : præsertim apud Paulum, in cujus Epistolis nihil ita repetitum invenies sicut nomen gratiæ sumptum pro dono, quod nobis a Deo gratis confertur. Sed et tertia scilicet pro gratitudine, seu gratiarum actione ita crebro apud eum, et sacros alios scriptores invenitur, ut superfluum sit loca adnotare. Cæterum hæc tertia acceptio non servat gratiæ etymologiam : quia gratiarum actio non gratis donatur, sed redditur jam debita pro gratia, et beneficiis prius acceptis. Et ideo reductive duntaxat, et improprie dicta est gratia ; quatenus ex gratiæ collatione consurgit : de qua est illud Sophoclis *Gratia gratiam parit :* quia collatio beneficii gratitudinem postulat.

Alia acceptio. 3. Atque hujusmodi etiam est acceptio alia, non insolens, neque in sacris Litteris neque in humanis : ubi multoties dicitur gratia aliqua proprietas vel conditio personæ amatæ, qua placet, sibique amorem et benevolentiam conciliat : sicut oculorum pulchritudo, corporis venustas, sermonis elegantia, et alia hujusmodi. Quo sensu dicitur Proverb. 31 : *Fallax gratia, et vana est pulchritudo.* Eccli. 6 : *Lingua eucharis,* (hoc est, *bene grata, seu gratia*) in bono homine abundat, et Psalm. 44 : *Diffusa est gratia in labiis tuis :* et alibi similia. Quia enim dona, quæ Deus gratis confert, reddunt illi hominem gratum et acceptum ; extensum est gratiæ vocabulum ad ea omnia, per quæ objecta, quæ diligimus, grata et amabilia fiunt ; quamvis ea ipsis neque gratis, neque sæpe ullo modo donemus. Ut enim notavit D. Thomas *loco cit.* hoc versatur discrimen inter amorem creatum, et divinum, quod amor creatus non facit totum bonum, quod amat, sed supponit saltem aliquid ejus in objecto : non enim est amor præcise effectivus, sed affectivus, qui ab objecto movetur. Amor vero divinus erga creaturas est tantum effectivus, et non affectivus (ut nos alibi ostendimus) ob idque nihil in eis supponit, quo afficiatur, et moveatur ad diligendum: sed diligendo, et amando, tribuit totum quod amat. Hinc ergo, quia Deus amando gratis tribuit id ipsum quod amat ; et per id quod gratis tribuit, reddit sibi objectum, quod amat, gratum et amabile ; ortum habuit, ut gratia dicatur quidquid objectis amabilitatem confert, sive sit donum gratuitum, sive acquisitum, vel naturale. Ex quo patet acceptionem hanc gratiæ, quamvis non parum usitatam, abusivam etiam esse, et valde impropriam.

(Marginal notes: Prov. 31. — Eccl. 6. — Psal. 44. — D.Thom.)

Quamvis autem in disputationibus hujus

In qua acceptione gratia pertineat ad hunc tract.

Tractatus fiet non semel mentio gratiæ secundum quamlibet prædictarum acceptionum ; non tamen omnes directe, et per se ad illum pertinent. Nam prima potius spectat ad Tractatum de Prædestinatione, in quo multa quæruntur de amore, et dilectione Dei erga prædestinatos, et de eorum electione ad gloriam ante prævisa merita : quæ omnia *in prædicto Tract.* examinavimus. Tertia etiam habet proprium locum 2, 2, q. 106, quæ est de virtute gratitudinis, de qua diximus *in tract. de Virtutibus in arbore prædicam. a numero* 81. Quarta autem nullam materiam determinat, sed vagatur per omnes, et nullibi specialem difficultatem ingerit. Sola ergo secunda acceptio, juxta quam gratia sumitur pro dono seu beneficio gratis a Deo nobis concesso pertinet per se ad præsentem tractatum, et ejus materiam constituit.

Gratia sumpta pro quolibet beneficio.

Sed observa hanc ipsam gratiæ acceptionem posse latius et strictius usurpari : nam beneficia a Deo nobis collata diversa sunt, et non æque in omnibus ratio doni gratuiti splendet. Si igitur latius prædicta acceptione utamur, comprehendit omnia bona, quæ Deus creaturis, præsertim rationalibus tribuit, etiam ipsam substantiam, et naturam, naturalesque ejus proprietates, accidentia et concursus : quia cum hæc omnia sine aliquo merito nostro, sed sola Dei voluntate, et liberalitate conferantur, non improbanda ratione gratia dici possunt. Atque hinc ortum habuit distinctio illa gratiæ penes naturalem et supernaturalem, qua antiquiores aliqui Theologi usi sunt, Bonaventura *in* 2, *dist.* 4, *art.* 1, *q.* 2, Richardus *ibidem, art.* 2, *q.* 2, Gabriel *q.* 2, *art.* 1, et alii comprehendentes sub membro naturam rerum creatarum, et naturalia omnia quæ suapte conditione exigit ; sub posteriori vero dona supernaturalia, quæ omnino sunt supra talem exigentiam. Immo D. Augustinus distinxit non semel prædictas gratias : et primam appellavit *gratiam creationis ;* quia creatio est primum beneficium, cui cætera naturalia veluti adjiciuntur : secundam vero *gratiam Redemptionis, Prædestinationis,* aut *justificationis :* quia ad hæc beneficia omnia quæ sunt supernaturalis ordinis, referuntur. Ita habet super Ps. 144, ubi inquit : *Discite gratiam, intelligite gratiam. Nos antequam essemus, omnino non eramus, et facti sumus homines, cum ante nihil essemus. Deinde jam ipsi homines ex traduce illius peccatores et maligni eramus: attendamus ergo gratiam Dei, non solum qua fecit nos, verum etiam, qua refecit. Cui ergo debemus, quia sumus, illi debemus, quia et justificati sumus.* Et Epistola 95, quæ est ad Innocentium Papam, sic ait : *Etsi enim quadam non improbanda ratione dicitur gratia Dei, qua creati sumus, ut non nihil essemus, nec ita essemus aliquid, ut cadaver quod non vivit, et arbor quæ non sentit, aut pecus, quod non intelligit, sed homines, qui et essemus, et viveremus, et sentiremus, et intelligeremus, et de hoc tanto beneficio creatori nostro gratias agere debemus; unde merito, et ista gratia dici potest, quia non præcedentium aliquorum operum meritis, sed gratuita Dei bonitate donata est : alia est tamen, qua prædestinati vocamur, justificamur, glorificamur, ut dicere possemus : Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Et eodem modo loquitur D. Hieronymus *epist.* 134, *et dialog.* 1, *contra Pelagium,* et loquuntur alii : de quo videri potest Soto *lib.* 1 *de natura, et gratia, c.* 2, et Suarez *tom.* 1 *Proleg.* 3, *cap.* 2.

D. Bon. Richard. Gabriel. D. Aug. D. Hier. Soto, Suar.

Objectio ex Augustino.

5. Neque obest, si dicas Augustinum, et alios Patres qui pro Divina gratia contra Pelagium dimicarunt, reprehendisse illum, quod eo nomine dona naturæ, et naturam ipsam, ejusque naturalem libertatem, et arbitrium intelligebat, ut hac saltem via gratiam confiteri videretur : ergo juxta illorum doctrinam non recte naturæ dona nomine gratiæ insigniuntur. Respondetur enim Pelagium non ideo a Patribus reprehensum, quod dona naturæ gratiam nuncuparet, sed quia sub gratiæ nomine nihil præter prædicta naturalia dona agnoscebat. Et quia cum quæstio esset de gratia supernaturali, quam Christus omnino supra exigentiam naturæ nobis promeruit, et per quam homines ad vitam æternam vocantur, justificantur, et amici Dei atque hæredes ejusdem vitæ æternæ constituuntur ; Pelagius nullam hujusmodi gratiam voluit confiteri putans naturam ipsam semel a Deo creatam, et conservatam sufficere sibi ad peccata vitanda, et vitam æternam promerendam : cumque ab Augustino, et aliis sacræ Scripturæ testimoniis urgeretur verbo invidiam frangens confugiebat ad prædicta naturalia dona, et ea *gratiam* nuncupabat. Propter istum ergo errorem, non vero quia uteretur supradicta distinctione, reprehensus fuit. Ut constat ex eodem D. Augustino epist. cit. ubi post verba illa, quæ retulimus: *Alia est gratia, qua prædestinati vocamur, justificamur, etc.* subdit: *De hac gratia quæstio*

Diluitur. D. Aug.

quæstio vertebatur, quando ab iis, quos Pelagius graviter offendebat, atque turbabat, dicebatur ei, quod eam suis disputationibus oppugnaret, quibus assereret non solum ad facienda, verum etiam ad perficienda mandata divina per liberum arbitrium humanam sibi sufficere naturam. Hanc Apostolica doctrina gratiam isto nomine appellat, qua salvamur, et justificamur ex fide Christi. Cum itaque de hac gratia Christianis fidelibus catholicisque notissima illi objiceretur quæstio, ut eam oppugnare desineret, quid est quod cum hæc sibi in libro suo velut adversante persona idem ipse objecisset, ut se respondendo purgaret, nihil aliud respondit, nisi naturam creati hominis referre gratiam creatori: atque ita se dicere sine peccato implere posse justitiam per liberum arbitrium cum adjutorio divinæ gratiæ, quod Deus hoc dederit ipsa possibilitate naturæ?

Gratia stat specialiter pro solo dono supernaturali. D. Aug.

6. Ex quibus liquet consultius nos agere non jam utendo prædicta gratiæ distinctione, sed soli supernaturali (nisi subjecta materia aliud postulet) nomen gratiæ tribuendo. Tum quia ita præstitit ipse D. Augustinus cujus vestigiis per omnia nobis inhærendum est. Licet enim aliquando prædictum nomen ad naturam et naturalia dona extenderit, non tamen simpliciter, sed cum aliquo addito, et limitatione eam gratiam nuncupavit, ut constat ex illis verbis : *Et si quadam non improbanda ratione dicitur gratia, etc.* gratiam vero absolute dictam ubique suorum operum contra naturam distinxit, præsertim *in lib. de natura et gratia, de lib. arbit. et aliis.* Consultius ergo et nos ita loquemur. Præsertim cum hic modus loquendi congruat multo magis S. Scripturæ : in qua cum gratiæ nomen frequentissimum sit pro gratia justificationis, et donis supernaturalibus ; rarissime tamen, aut forte nunquam accommodatur creationi, vel conservationi rerum naturalium, aut perfectionibus debitis naturæ : ut observavit idem Augustinus epist. cit. ubi sic ait : *Illam vero gratiam, qua creati sumus homines, etiamsi ita appellandam non immerito intelligimus ; mirum est tamen, si ita appellatam in ullis legitimis Propheticis Evangelicis, Apostolicisque literis legimus.*

Gratia distinguitur contra naturam.

Tum etiam quia cum gratia in hac acceptione importet donum gratis alicui collatum ; ex ipsa vocis proprietate excludit a sua significatione et naturam, cui confertur, et quidquid potest esse debitum tali naturæ. Naturam quidem excludit, quia donum cum confertur, supponit rem cui fit donatio; cum nihil donetur sibiipsi, sed alteri : et cum natura sit primum, quod in rebus supponitur, necessario debet distingui a quovis dono illi collato, uti est gratia. Illa vero quæ naturæ debentur, ex ipso debito excluduntur a conceptu gratiæ : quia si debentur non gratis conferuntur. Inter hæc autem numerari debent non solum proprietates, et accidentia dimanantia ab ipsa natura ; sed etiam generales Dei concursus, et auxilia communia naturalis ordinis, sive sufficientia, sive efficacia, quæ Deus hominibus præstat tanquam ipsis connaturalia, seu tanquam ex principiis, et institutione naturæ, et naturalis providentiæ petita, et habenda, sive in omnibus individuis, sive solum in aliquibus : sufficit enim quod debeantur speciei, ut rationem gratiæ amittant : de quo plura dicemus *disp. seq. dub.* 1 *et* 2. Sub nomine ergo gratiæ in præsenti ea duntaxat intelligenda relinquuntur, quæ important aliquod gratuitum Dei donum, et beneficium superans ordinem, institutionem, et exigentiam naturæ, proindeque non illi debitum, sed gratis, et ex speciali Dei benevolentia exhibitum : qualia sunt omnia dona supernaturalia. Ita enim utitur gratiæ nomine Ecclesia in suis determinationibus, et utuntur SS. Patres sacra Concilia, et communiter Theologi, ut Pelagii errorem rejiciant.

Specialior gratiæ acceptio.

7. Observant tamen posse adhuc distingui : nam aliquando prædicta dona excedunt totum naturæ ordinem, eo quod sunt supra debitum, et exigentiam cujuslibet naturæ creatæ, vel creabilis : et hæc sola dicuntur absolute et simpliciter dona ordinis gratiæ : suntque absolute et simpliciter supernaturalia, seu propria solius Dei, et divini ordinis. Aliquando vero sunt supra hanc, vel illam naturam, cui conferuntur, non vero supra totam naturam, quia datur aliqua creata, vel creabilis supra cujus exigentiam non sint : sicut modus intelligendi sine discursu et corporis incorruptibilitas sunt supra naturam hominis ; et ideo respectu hujus possunt dici supernaturalia : non autem prædictus modus intelligendi est supra naturam Angeli, neque prædicta incorruptibilitas est supra naturam Cœli. Unde talis supernaturalitas solum est secundum quid, et cum addito, nimirum respectu talis, vel talis naturæ, simpliciter vero ad naturalem ordinem spectat. Immo quædam sunt, quæ adhuc ipsam naturam, cu

tribuuntur, non excedunt, si considerentur quantum ad substantiam, et speciem; sunt tamen quantum ad modum suæ effectionis supra ordinem naturæ, et supra communem, et generalem providentiam : ut sanitas miraculose restituta infirmo, visus redditus cæco nato, et similia miracula. Quæ proinde solum secundum quid, seu quantum ad modum dicuntur supernaturalia : eodemque pacto sub gratiæ appellatione comprehenduntur.

§ II.

Aliquæ gratiæ divisiones recensentur.

Gratia dividitur in increatam, et creatam.

8. Postquam aperuimus proprium gratiæ significatum, sub quo constituit objectum hujus materiæ, superest, ut ejus divisiones, et membra rudi Minerva explicemus: ex professo enim id agendum est *infra q.* 111, quam D. Th. pro hoc munere instituit. Prima ergo et generalissima divisione bipartitur gratia in increatam, et creatam. Circa quam partitionem est nonnulla difficultas quoad primum ejus membrum : qaia non ita constat, an et quo pacto illud, quod est increatum importet rationem doni, et dati in ipso gratiæ nomine inclusam; ac proinde vera et propria appellatione gratia nuncupetur. De quo agemus § sequenti.

D. Thom.

Divisiones gratiæ creatæ.

Gratia vero creata communi, et celebriori divisione subdividitur in gratiam sanctificantem; seu gratum facientem, illam nimirum quæ per se ordinatur ad sanctificationem proprii suppositi: et in gratiam gratis datam, seu quæ per se tendit ad aliorum utilitatem. Quamvis enim de ratione omnis gratiæ sit, ut gratis conferatur; ex usu tamen hoc complexum applicatum est quibusdam gratiis minoris excellentiæ, ut propria earum nomenclatura (sicut nomen generis applicari solet tanquam proprium speciei imperfectiori) ut detur intelligi majorem rationem gratiæ in illis repertam in eo sitam esse, quod gratis donentur. Sunt autem hujusmodi perfectiones, et charismata quædam, quæ Deus in Ecclesia aliquibus personis communicat, non tam ut ipsæ justificentur, et perficiantur, quam ut aliis proficiant ad eorumque justificationem, et perfectionem cooperentur. Ob idque ab Apost. 1, Cor. c. 12, vocantur *manifestationes spiritus ad utilitatem :* assignaturque earum numerus his verbis : *Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alii autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum : alteri fides in eodem spiritu : alii gratia sanitatum in uno spiritu : alii operatio virtutum : alii Prophetia : alii discretio spirituum : alii genera linguarum : alii interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem spiritus dividens singulis prout vult.* Ex quo et aliis scripturæ locis D. Th. et cæteri Theologi dividunt genus gratiæ gratis datæ in novem species, nempe Fidem, sermonem sapientiæ, sermonem scientiæ, Gratiam miraculorum, Gratiam sanitatum, Donum linguarum, Prophetiam, Discretionem spirituum, et interpretationem sermonum. De quibus egimus *tom.* 3, *in arbore prædicamentali virtutum,* earumque rationes, et munia explicuimus.

Gratia gratis data.

D. Thom.

Gratia sanctificans, et ejus divisiones.

9. Aliæ vero excellentiores gratiæ, etiamsi gratis conferantur, non inde tamen, sed ex proprii rationibus, et effectibus nomen accipiunt : et quia primario tendunt ad proprium suppositum sanctificandum, et gratum Deo reddendum gratiæ sanctificantis vocabulo insigniuntur. Sed observandum est hujusmodi nomen sive complexum gratiæ sanctificantis sumi multoties omnino stricte : et tunc solum designat illam formam, quæ immediate, et formaliter expellit peccatum, sanctificat animam, redditque illam Deo gratam, et naturæ Divinæ participem : estque una simplex qualitas habitualis, et permanens in specie atoma constituta, ut infra *disp.* 5, constabit. Unde sic accepta non est capax ulterioris divisionis saltem essentialis : quamvis accidentaliter, seu penes diversos modos, vel status divisionem admittat, ut infra etiam declarabitur. Potest etiam sumi large, et minus proprie pro qualibet perfectione supernaturali, quæ per se ordinatur ad perficiendum, et sanctificandum proprium suppositum, sive formaliter, sive dispositive, aut quovis alio modo ad id tendat. Et hoc pacto comprehendit plura, quorum non pauca specie differunt; omnia autem breviter hic recensebimus.

10. Dividitur ergo primo prædicta gratia in illam, quæ immediate, et per se ordinatur ad dandum esse supernaturale, et in eam quæ per se ordinatur ad operationem, vel receptionem. Primum membrum coincidit cum ipsa forma sanctificante pro qua stant ipsa nomina gratiæ sanctificantis, et gratiæ

gratiæ gratum facientis, et etiam nomen gratiæ habitualis quoties absolute, et sine addito proferuntur. Cumque hæc gratia sit una in specie atoma, ut dicebamus, consequenter est incapax ulterioris divisionis essentialis. Secundum vero membrum continet omnes habitus, dispositiones, et similia, quibus disponimur, movemur, aut potentes reddimur ad agendum supra vires naturæ vel etiam ad recipiendum. Partiturque rursus in gratiam, quæ est qualitas permanens (qua ratione potest dici gratia habitualis, vel ad eam reduci) sub qua continentur dona Spiritus S. virtutes per se infusæ, et characteres aliquorum sacramentorum : dividiturque ultimate, sicut ipsa dona, et virtutes dividuntur. Et in illam, quæ se habet per modum auxilii, vel motionis cito transeuntis, soletque appellari gratia actualis, vel gratia per modum auxilii. Quæ virtus aliquando est qualitas impressa potentiæ operativæ, ut moveatur, vel moveri possit ad agendum : aliquando vero est operatio a nobis elicita virtute alterius prioris gratiæ : quia sæpe per unum actum movemur ad alium eliciendum : et tunc primus habet rationem gratiæ, et auxilii respectu secundi. Illa igitur gratia, sive auxilium, quod consistit in actuali operatione, dividetur, sicut dividitur ipsa operatio, vel sicut dividitur effectus pro quo exhibetur, Quæ autem sita est in qualitate, vel motione potentiis impressa, alia se habet per modum actus primi separabilis (saltem quantum est ex hoc capite) ab actu secundo: et alia per modum prædeterminationis, et applicationis efficacis ad ipsum actum, estque ab eo inseparabilis. Et rursus utraque divisionem accipiet usque ad species atomas, juxta divisionum operationem pro quibus exhibentur : reducuntur enim hujusmodi auxilia, et motiones ad species actuum pro quibus conferuntur.

Gratia habitualis et actualis.

11. Præter has gratiæ divisiones, quas Logicus et Metaphysicus appellabit essentiales, assignant Theologi aliquas alias, iisque frequentius utuntur, quæ vel essentiales non sunt, vel ad prædictas reducuntur. Ut cum dividitur gratia in *operantem*, et *cooperantem :* in *excitantem*, et *adjuvantem*, in *sanantem*, *elevantem*, et *auxiliantem :* in *sufficientem*, et *efficacem :* in *prævenientem*, *concomitantem*, et *subsequentem :* in *moralem*, et *physicam :* in *internam*, et *externam*, et hujusmodi. Quarum perfecta notitia infra *disp.* 5 quærenda est, ubi etiam constabit, an et qualiter prædictæ divisiones, et earum membra inter se differant : modo vero sufficiet nomina, et rationes breviter exponere.

Aliæ gratiæ divisiones explicantur.

Dicitur itaque gratia *operans* illa, per quam mens nostra movetur a Deo, et non movet : *cooperans* vero illa per quam et movetur, et movet. Gratia *excitans* dicetur illa, quæ hominem quasi dormientem, seu non attendentem evigilare, et attendere facit, tangendo cor, aut saltem mentem illuminando. Gratia *adjuvans* prout distincta ab excitante, explicatur eodem fere modo, sicut gratia *cooperans :* nam est quæ tribuit libero arbitrio, ut actu operetur, et in operatione persistat. Gratia *præveniens* vocatur, quæ tempore, vel natura præcedit usum liberi arbitrii movetque illud, vel disponit, ut operetur. Et potest etiam dici gratia *præparans*, ut loquitur multoties D. Aug. Continentur autem sub ista gratia non tantum auxilia sufficientia, per quæ agere possumus, sed etiam præmotiones, et prædeterminationes, quibus efficaciter ad agendum applicamur. Gratia *concomitans* dici potest concursus Dei simultaneus in operationem nostram, seu omnis illa quæ simul cum libero arbitrio in actum ejus influit. Gratia *subsequens* dici potest quæcunque supponit aliam gratiam, vel alium gratiæ effectum, ad quem consequitur, et dicitur *subsequens* respective ad gratiam, vel effectum quæ supponit : unde eadem gratia, quæ est consequens respectu unius, potest dici *antecedens* respectu alterius : nisi sit prima gratia, quæ eo ipso ad nullam aliam consequitur, vel ultimus effectus, qui omnia alia præsupponit.

Gratia operans et cooperans. Excitans. Adjuvans. Præveniens. D. Aug. Concomitans. Subsequens.

Gratia *physica* dicitur, quæ physico modo influit in actum, vel quia est principium ejus elicitum, vel quia est forma, vel motio constituens, elevans, aut applicans tale principium. *Moralis* vero gratia dicitur, quæ non ita, sed morali modo, hoc est, incitando, alliciendo, vel suadendo movet nos ad bene operandum. Unde sicut sub gratia physica continentur omnes habitus, auxilia, et motiones, quæ intrinsece afficiunt animam, et ejus potentias, et illis inhærent. Ita sub morali comprehenduntur omnia, quæ per modum objecti, vel ex parte ejus (licet sint actus intrinseci, et potentiis inhærentes) concurrunt ad movendas ipsas potentias in ordine ad actus supernaturales : quo pacto se habent doctrina, quam audivimus, miracula, quæ cernimus, et multæ causæ, et

Physica, et moralis.

occasiones, quæ sensibus objiciuntur; et ipsi actus interni, quibus hæc objecta cognoscimus, et penetramus.

Interna et externa.

12. Coincidit vero fere et magna ex parte cum ista divisione illa, quam ultimo loco nominavimus, scilicet in gratiam *internam*, et *externam:* nam gratia *interna* comprehendit omnes illas, quæ intrinsece afficiunt animam, et ejus potentias, præsertim spirituales : sicut afficiunt habitus, motiones, et auxilia, quæ gratiam *physicam* appellavimus. *Externa* autem complectitur quidquid aliud nobis a Deo confertur in ordine ad spiritualem salutem : ut est externa ejus protectio, Angelorum custodia, sacra doctrina, Divina Lex, et cætera quibus instruimur : nec non reliquæ causæ, et objecta externa, quæ sensibus species tribuunt, mediis, quibus ad res divinas, et supernaturales animus excitetur : nec non effectus omnes Divinæ providentiæ ad finem supernaturalem ordinati, sive in generali pro universitate hominum, sive in speciali pro alicujus privatæ personæ spirituali salute. Unde ipsa Christi Domini passio, redemptio ejus activa, et etiam sacramenta, quæ nobis operata est, sub hoc genere gratiæ externæ comprehendentur : quia licet effectus justificationis, et sanctificationis, qui inde nobis proveniunt sint intrinseci ; ipsa tamen passio, sacramenta, et redemptio activa extra nos sunt, et recte a prædictis effectibus, et gratiis nobis inhærentibus condistinguuntur. Divisio enim gratiæ penes internam, et externam non attenditur absolute, sed respective ad hominem cui gratia fit. Et quamvis omnis gratia fiat in ordine ad aliquam internam hominis perfectionem, per quam sanctificetur, vel ad sanctificationem disponatur ; nihilominus non omnis talis gratia interne hominem afficit, sed multæ habent esse extra ipsum : sicut multæ causæ sunt extra subjectum ubi suos effectus causant : et ideo recte dividitur gratia in internam, et externam. Sed hanc divisionem, sicut et præcedentem fusius explicabimus *disp.* 5, *dub.* 1.

Advertendum est tamen, non omnem gratiam, etiamsi inhæreat homini, et ejus potentiis, æque interne afficere ipsum : nam quæ immediate inhæret animæ, vel potentiis spiritualibus, aut intellectui, et voluntati, intimior est illa, quæ inhæret potentiis sensitivis, et ideo facta collatione ad illam priorem, posset hæc posterior numerari inter gratias externas : ut fit ab aliquibus. Simpliciter autem nominanda est gratia interna : quia intrinsece afficit hominem mediis potentiis internis.

§ III.

Explicatur divisio gratiæ in increatam, et creatam, nec non in temporalem, et æternam.

An detur gratia increata.

13. Majorem difficultatem continet divisio illa gratiæ in increatam, et creatam, quam primo loco memoravimus : nam videtur esse de ratione omnis gratiæ, quod sit aliquid creatum. Quamvis enim gratia sumpta pro dilectione juxta primam acceptionem *n.* 2. explicatam comprehendat actus increatos, et hi potissime in eo sensu gratia appellentur : juxta secundam tamen acceptionem ibidem traditam sc. pro dono gratis a Deo nobis collato, prout nunc de ea loquimur, videtur importare aliquid imperfectionis, ratione cujus non possit Deo, aut ejus increatis perfectionibus competere. Nam videtur includi in conceptu doni subjectionem ad conferentem, et distinctionem, atque dependentiam ab illo : aut saltem videtur exigere, ut is, a quo confertur, habeat auctoritatem, et dominium supra tale donum · immo et quod sicut antequam conferatur, debebat esse illius a quo confertur, et in ejus potestate constitutum; ita postquam collatum fuerit, fiat ejus, cui tribuitur, et remaneat sub ejus dominio, et potestate. Quæ omnia involvere videntur non parum imperfectionis in re, quæ donatur, tum respectu donantis, tum etiam respectu recipientis.

Partis negativæ motivum.

Personæ divinæ possunt esse donum gratis datum.

14. Nihilominus communis Theologorum sententia tenet gratiam sumptam etiam pro dono gratis a Deo collato, comprehendere ipsas divinas personas, et earum increatam perfectionem : atque adeo non omnem gratiam creatam esse, sed recte dividi in increatam, et creatam. Constat ita ex sacra Scriptura ubi tam persona filii, quam Spiritus sancti dicuntur donari, seu dari nobis ex amore, et dilectione Dei ; juxta illud Isai. c.9: *Filius datus est nobis:* et Joan. c.3: *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret,* et c. 14, ait Christus Dominus : *Ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum dabit vobis.* Quibus verbis aperte supponit, se esse Paraclitum, seu consolatorem a Patre nobis datum; et alium etiam Paraclitum, sc. Spiritum sanctum dandum repromittit.

Isai. 9. Joan. 3. et 14.

Ad Rom. 8.

repromittit. Et ad Rom. 8 : *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum , qui datus est nobis.* Quocirca D. Aug. lib. 12 de Trinit. non solum ait dari nobis dona increata, sed etiam ipsam personam Spiritus sancti, qui *donum Dei* per excellentiam appellatur. Et serm. 61 de verb. Domini : *Gratia Dei* (inquit) *donum Dei est : donum autem maximum ipse Spiritus sanctus est, et ideo gratia dicitur;* et D. Isidorus lib. 7 Etym. c. 3, de eodem divino Spiritu loquens sic ait : *Ipse est gratia, quæ quia non meritis nostris, sed voluntate Divina gratis datur, inde gratia nuncupatur.* Quinimmo cit. loco Joan. c. 14, de tota Trinitate respectu hominis justi dicitur : *Ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus.* Tum etiam id constat in incarnatione Verbi Divini : per quam ipsa Divina persona ex summo totius Trinitatis amore data est humanitati, tanquam maximum, et supremum donum, quod potuit rei creatæ conferri. Et in patria, Divina essentia unitur immediate intellectibus Beatorum, ut ab illis habeatur, et possideatur. Non igitur est contra rationem Divinæ, et increatæ perfectionis donari hominibus ex amore, et benevolentia ipsius Dei, habereque proinde rationem gratiæ.

D. Aug. — D. Isidor.

Diluitur contrarium fundamentum.

15. Ad ea, quæ in oppositum adduximus respondetur optime salvari rationem doni, et dati sine subjectione, aut dependentia ab aliquo : et etiam sine distinctione, quæ ponat imperfectionem in re, quæ datur. Nam Pater æternus dat suam essentiam filio, et uterque Spiritui sancto; et nihilominus a nullo distinguitur ipsa essentia. Neque ponitur in ea aliqua subjectio, dependentia, aut imperfectio, aut respectu dantis, aut respectu accipientis. Neque etiam requiritur auctoritas dantis supra rem, quæ datur, quando non distinguuntur : ut cum quis dat seipsum. Sed sufficit, quod dans habeat seipsum, seu sit sui ipsius per identitatem, sitque liber et sui juris ad se tribuendum. Et hac ratione in divinis non solum Pater dat nobis Filium, et Spiritum sanctum, sed ipsa Divina essentia, et tota Trinitas, et quælibet persona dat seipsam juxta citatum locum Joan.: *Ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus.* Et quamvis ubi datur distinctio, adsit etiam auctoritas ex parte dantis ; nulla tamen per hoc ponitur imperfectio, vel subjectio in re, vel persona, quæ datur, sed solus ordo originis a dante, vel donante.

D. Thom.

Quod utrumque recte explicuit D. Th. tum 1 p. q. 38, art. 1, ubi et nos disp. 16, dub. 2, illam difficultatem vexavimus. *Utrum donum in Deo dicatur tam essentialiter, quam notionaliter?* Tum etiam in 1, dist. 18, art. 1, ubi sic ait : *dare, vel donare dicitur dupliciter. Uno modo illud, quod habetur per modum dominii ut possessio. Alio modo illud, quod habetur, quasi intrinsecum sibi sicut aliquis habet seipsum, vel materiam suam, vel qualitatem. Quamvis autem in divinis personis non sit dominium unius respectu alterius ; tamen est ibi auctoritas principii. Dicendum igitur, quod datio potest importare auctoritatem respectu dati : et sic donum, vel datum est rationale. Potest etiam non importare auctoritatem, sed tantum hoc, quod id, quod datur, libere habeatur : et hoc modo ipsa essentia dicitur dari, vel donari. Et secundum hoc, donum, vel datum, non est personale, sed essentiale, tamen semper importat distinctionem dantis ad eum, cui datur, quamvis non ad id, quod datur.*

Ratio doni an sit communis toti Trinitati.

16. Ubi obiter nota, quod licet nomen *Doni* sub aliqua acceptione sit nomen rationale, et proprium Spiritus sancti ; sub alia est nomen essentiale toti Trinitati commune ; et secundum hanc posteriorem non solum Spiritui sancto, sed cuilibet personæ, et ipsi divinæ essentiæ competit munus gratiæ sumptæ pro dono gratis concesso : specialissime tamen appropriatur Spiritui sancto ad eumque peculiares omnes gratiæ, et omnia dona referuntur : quia de ratione doni quovis modo accepti est ut sit conferendum ex amore. Donum enim juxta Philos. 4, Ethicorum c. 2, *est datio irreddibilis,* hoc est liberalis, non quæ recompensari non valeat, sed quæ recompensationem non quærit : et ita fundari postulat in amore. Unde licet essentia Divina a Patre detur Filio, non tamen donatur : quia non ex amore, sed naturaliter datur. Sicut etiam quæ ab hominibus dantur, non omnino donantur : quia non ex solo amore, sed propter quæstum vel ex timore, saltem magna ex parte tribuuntur. Cum ergo Spiritus sanctus per voluntatem, et amorem procedat, ex ipso modo processionis competit, sibi quod possit donari, et quod per eum omnia alia donentur : de quo legendus D. Th. *dist. cit. art.* 2 *et* 3.

D. Thom.

Ad illud, quod ultimo objectum fuit, nimirum quod donum postquam datum est, fit aliquid creaturæ, cui datur : Respondetur neque in hoc importari aliquem defec-

tum : quia licet fieri, vel esse creaturæ ad usum simpliciter, dicat imperfectionem, quia dicit esse proprie sub ejus dominio, et potestate ; non tamen esse illius ad fruitionem, cognitionem, et amicabilem conversationem, prædictam imperfectionem importat. Et hoc modo, non vero illo priori essentia et Personæ Divinæ fiunt nostræ, cum se nobis donant.

Alia objectio. 17. Sed adhuc objicies contra prædictam divisionem gratiæ, quia Spiritus sanctus (idem est de aliis personis, et perfectionibus increatis) non aliter se nobis dat, nisi mediante habitu gratiæ sanctificantis, qui est ejus effectus, et aliquid creatum : et ideo solum datur justis talem habitum habentibus : ergo prædictus habitus, non vero ipse spiritus increatus erit, qui immediate nobis confertur, et cui formaliter convenit ratio doni, et munus gratiæ.

Confirmatio 1. Confirmatur : nam Spiritus sanctus secundum se, et secundum suam substantialem præsentiam semper est in nobis, etiam antequam gratia adveniat, sicut semper est ubique immediate per suam immensitatem : ergo adveniente gratia, non adveniet de novo secundum prædictam substantialem præsentiam, sed dumtaxat secundum novum effectum, qui est ipsa gratia.

Confirmatio 2. Et confirmatur secundo : quia si Spiritus sanctus, quando gratia animæ infunditur, infunderetur, et uniretur illi immediate secundum se, et secundum suam substantialem præsentiam, et non solum mediante gratia, in ipsa sua substantiali præsentia mutaretur : siquidem secundum illam haberet se aliter ad nos, atque antea se habebat : sed hoc est impossibile : ergo, etc.

18. Hæc objectio tangit illam difficultatem, quæ circa missionem invisibilem divinarum personarum in materia de Trinitate agitari solet, et a nobis pertractata est eo loco *disp.* 19, *dub.* 5. An scilicet in prædicta missione non solum dentur justis dona creata gratiæ sanctificantis, sed etiam ipsæ divinæ personæ Spiritus sancti, et Verbi : ita ut novo, et speciali modo per intimam, veram, realem, et substantialem præsentiam, distinctamque ab ea, qua per illapsum, seu per essentiam, et immensitatem sunt in omnibus rebus, incipiant inhabitare animam ejus, ad quem mittuntur : adeo ut si per impossibile prædicta præsentia per immensitatem non daretur ; nihilominus ratione prædictæ missionis essent in illo substantialiter, et personaliter Divinæ personæ ? In qua difficultate sequuti sumus loco cit. partem affirmativam : eandemque modo amplectimur : quia communem, et a Patribus præsertim vero a D. Th. ubique receptam videmus. Juxta quam doctrinam respondetur ad objectionem, quod licet Spiritus S. non detur hominibus absque infusione gratiæ sanctificantis : quia per hanc, et non aliter disponitur homo ad hoc, ut ipse divinus Spiritus illi assistat, et ipsum inhabitet : non tamen sola prædicta gratia, sed etiam idem Spiritus sanctus immediate secundum suam substantiam infunditur, et communicatur. Sicut inter ipsa dona creata licet habitus charitatis non infundatur, nisi cum habitu gratiæ, uterque tamen habitus immediate secundum suam essentiam communicatur, et infunditur. Atque ideo sicut in hoc exemplo utrique habitui competit formaliter, et immediate munus gratiæ : ita in nostro casu ratio gratuiti doni immediate competit tam personæ divinæ, quam gratiæ creatæ, et de utraque formaliter prædicatur.

D. Thom. Solvitur objectio.

D. Thom. Quam doctrinam tradit D. Tho. multis in locis quæ *disp. cit.* adduximus : præsertim 1 *p. q.* 43, *art.* 3, ubi postquam dixit, quod secundum solam gratiam gratum facientem mittitur, et procedit temporaliter Persona divina, ita subdit : *Sed tamen in ipso dono gratiæ gratum facientis Spiritus sanctus habetur, et inhabitat hominem : unde ipsemet Spiritus sanctus datur, et mittitur.*

Et cum in primo argumento objecisset sibi in hunc modum : *Divinam Personam mitti, est ipsam donari : si igitur divina Persona mittitur solum secundum dona gratiæ gratum facientis, non donabitur ipsa Persona Divina, sed solum dona ejus : quod est error dicentium Spiritum sanctum non donari, sed ejus dona.* Respondet ad 1, *dicendum, quod per donum gratiæ gratum facientis perficitur creatura rationalis ad hoc, quod libere non solum ipso dono creato utatur, sed ut ipsa persona divina fruatur. Et ideo missio invisibilis fit secundum donum gratiæ gratum facientis, et tamen ipsa persona divina datur.* Idem docet *in* 1, *dist.* 14, *q.* 2, *art.* 1, cujus verba inferius referemus, et eodem loco ad Anibal. art. 3 : *Ille* (inquit) *qui justificatur, non solum habet donum Spiritus sancti ; sed ipsum Spiritum sanctum : et sic non solum donum Spiritus sancti datur, sed ipse Spiritus sanctus.* Quam doctrinam sumpsit ex Aug. serm. 43 de

D. Aug.

verbis

verbis Dom. ubi exponens illa ad Ephes. 4 : *Dedit dona hominibus*, etc. Quærit, *Quæ dona?* et respondet : *Spiritum sanctum*, *quia tale dat donum, qualis est ipse. Magna est misericordia Dei : donum dat æquale sibi: quia donum ejus Spiritus sanctus est.* Patet ergo ex his negandam esse consequentiam objectionis propositæ.

Occurritur 1. Confirmationi.

19. Ad primam confirmationem respondetur modum, quo Spiritus sanctus adest justis, et est in illis per gratiam, differre a modo, quo est in omnibus rebus per essentiam, seu immensitatem. Nam ratione istius solum assistit rebus ut causa essendi, sive ut creans, vel conservans illas *in suo esse.* Est tamen valde intimus hic assistentiæ modus : ob idque dicitur *per intimum illapsum :* quia *esse* est intimius, quod in qualibet re invenitur : et quia Deus non producit, vel conservat illud mediante alio supposito, sed immediate per seipsum, oportet quod immediate per suam substantiam intime rebus illabatur. Et licet hoc etiam modo adsit Deus justis ratione gratiæ : quia non minus quam alias res efficit, et conservat immediate istam gratiam : præsupposita tamen isto modo, datur præterea alius specialissimus omninoque proprius existentium in gratia. Qui consistit in hoc quod per ipsam gratiam trahitur Deus ad animam, et jungitur illi, ut sit, et maneat in ea : sicut hospes amicabilis manet in domo amici, et ut Deus in Templo sibi consecrato, et ut cognitum in cognoscente, et amatum in amante, quo ipse amans pro libito fruatur, et cum quo familiariter colloquatur, et cui amicabiliter convivat, et conversetur. Et licet non semper quoad actum cognitionis, amoris, fruitionis et conversationis ; semper tamen quoad habitum et facultatem cognoscendi, amandi, fruendi et conversandi. Imo quodammodo est ibi Deus, ut sub ditione et potestate animæ justæ : et potest dici, quod Deus sit talis animæ : sicut dicebatur esse Abrahami, Isaaci, et Jacobi : quia justi per gratiam habent Deum quasi sibi obtemperantem, paratumque eorum voluntatem adimplere : juxta illud Josue 10 : *Obediente Deo voci hominis.* Et habent veluti dominium supra ejus bona : sicut amicus habet super bona amici, ut possit de ipsis pro libito disponere. His terminis declaratur utcunque proprius, et specialis modus, quo Deus immediate secundum seipsum communicatur, et assistit omnibus justis ratione gratiæ et amicitiæ cum illo.

Deus quomodo sit in justis.

Josue 10.

Resp. ad 2.

Ad secundam confirmationem respondetur, quod licet requiratur aliqua nova et realis mutatio, ut intelligamus Deum esse in anima cui infundit gratiam novo et distincto modo ab illo, quo est in omnibus rebus ; non tamen hæc mutatio debet poni in Deo, sed in anima gratiam recipiente. Nam eo ipso quod talis anima per gratiæ receptionem mutetur, et aliter referatur ad Deum ac referebatur antea, intelligimus Deum sine sui mutatione terminare prædictam relationem, et habere se aliter ad animam, ac antea se habebat. Et hic novus modus se habendi est illa specialis assistentia, et præsentialitas de qua loquimur. Quod recte explicuit D. Tho. *loc. cit. in* 1, *dist.* 14, ubi cum statuisset pro conclusione : *quod ipsemet Spiritus S. procedit temporali processione, vel datur, et non solum dona ejus :* probat illam sequenti discursu : *Si enim consideremus processionem Spiritus sancti ex parte ejus a quo procedit, non est dubium quin secundum illum respectum ipsemet Spiritus S. procedat. Si autem consideremus processionem secundum respectum ad id in quo procedit, tunc (sicut dictum est) respectus iste in Spiritu S. ponitur, non quia ipse realiter referatur, sed quia alterum referatur ad ipsum. Cum igitur in acceptione donorum ipsius non solum relatio nostra terminetur ad dona, ut ipsa tantum habeamus, sed etiam ad Spiritum S. quia aliter ipsum habemus, quam prius, non tantum dicentur dona ipsius procedere in nos, sed etiam ipsemet : secundum hoc enim ipse dicitur referri ad nos, secundum quod nos referimur in ipsum. Et ideo procedit ipse in nos, et dona ipsius, quia et dona ejus recipimus, et per eadem ad ipsum nos aliter habemus, in quantum per dona ejus ipsi Spiritui sancto conjungimur per donum nos sibi assimilans.* Idem repetit in solutione ad 1.

Deus non mutatur, cum incipit esse in justo.

D.Thom.

Nota.

20. Notanda autem sunt verba illa : *Cum igitur in receptione donorum ipsius non solum relatio nostra terminetur ad dona, ut ipsa tantum habeamus, sed etiam ad Spiritum sanctum*, etc. Et similia quæ habet *in solut. ad* 2. Nam illis optime declaratur quod diximus, nempe Spiritum S. non solum mediate per habitum gratiæ, sed immediate secundum suam substantiam haberi ab anima justi, et habitare in illa : quia ad hoc satis est, quod relatio præsentiæ, seu possessionis tenens se ex parte animæ, pertingat immediate ad ipsum Spiritum S. et non sistat in prædicto habitu : ut revera

non sistit. Imo talis habitus potius se habet ut fundamentum vel ratio fundandi prædictas relationes : terminus vero immediatus attactus, seu (ut ita dicamus) immediate attractus, et qui ab illa relatione, vel ex ejus connotatione denominatur *præsens et unitus* est ipse Spiritus S. Potestque hoc magis declarari animadvertendo, quod cum Deus immediate per suam essentiam sit præsentissimus, et intime illapsus in omnibus rebus ratione immensitatis, eo ipso quod aliqua creatura novo modo ad eam se habeat, et novam relationem ad eum fundet : sicut se habet et fundat anima rationalis, dum accipit gratiam : jam Deus ipse novo modo adest ipsi animæ, ita immediate per suam substantiam, sicut erat ratione immensitatis (altiori tamen, et nobiliori modo præsentiæ, et unionis), non enim remotius, aut minus immediate intelligitur se habere Deus ad prædictam animam, ut attactus per illam relationem fundatam in gratia, quam intelligitur se habere ratione immensitatis, et ut terminat relationem, quam quælibet creatura ratione suæ efficientiæ, et conservationis ad eum fundat.

Exponitur divisio gratiæ in temporalem et æternam.

21. Superest explicanda ultima divisio gratiæ, scilicet in temporalem et æternam : cujus solum secundum membrum continet aliquid difficultatis. Quia ex una parte videtur dicendum omnem gratiam esse temporalem : sicut omnis creatura, cui confertur, facta est in tempore. Ex alia vero gratia increata, quam hucusque adstruximus, videtur esse æterna, cum nihil increatum temporale sit. Sane, si sermo esset de gratia juxta primam acceptionem sumpta pro actu divinæ voluntatis, quo homines elegit, et prædestinavit ad gloriam, vel saltem ad gratiam vocare decrevit, certum est talem gratiam, etiam formalissime in ratione, et sub munere gratiæ esse æternam ; quia prædictus actus etiam cum terminatione illa ad creaturas, sub qua denominatur *electio, prædestinatio*, etc. convenit Deo ab æterno : nam ex tunc respexit per illum eos, quos elegit, et prædestinavit : juxta illud Apostoli ad Ephes. 1 : *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem*, etc.

Ad Ephes. 1.

Deus non habuit ab æterno rationem gratiæ.

At vero, loquendo de gratia in secunda acceptione pro dono gratis collato, quo pacto ad hunc tractatum pertinet, non est cur dicatur æterna formalissime in ratione gratiæ, quia nullum est donum, quod Deus ab æterno contulerit : quamvis enim essentia et personæ divinæ secundum se æternæ sint ; rationem tamen gratiæ non habent, nisi quatenus nobis donantur : unde quia non ab æterno, sed in tempore donatæ sunt, non nisi ex tempore rationem et nomen gratiæ sortiuntur. Itaque hæc gratia increata secundum totam suam perfectionem, et quasi in esse rei sumpta ab æterno fuit, non tamen ab æterno fuit sub denominatione gratiæ, aut munus gratiæ exercuit, quia non ex tunc collata est hominibus, sub qua collatione, et non aliter gratiæ denominationem sortitur. Quemadmodum licet actio divina, qua Deus universum creavit secundum se, et in esse rei sumpta ab æterno fuerit, non tamen ab æterno fuit formaliter creatio : quia non ex tunc fuit sub munere et exercitio creandi. Circa hæc tamen vide, si placet, quæ diximus *to.* 1, *in tr. de scient. Dei, disp.* 8, *n.* 105 *et to.* 8, *in tr. de pecc. disp.* 17, *n.* 15, ubi explicuimus qualiter adveniant Deo in tempore aliquæ denominationes etiam intrinsecæ absque ulla sui mutatione, vel alicujus entitatis superadditione. Ex quibus fit, prædictam divisionem gratiæ, si admittenda sit, debere exponi quoad secundum membrum vel de gratia sumpta pro actibus divinis juxta primam acceptionem : vel quod dicatur æterna quasi materialiter, et in esse rei, non vere sub denominatione, et munere gratiæ.

D. Aug. et D. Thom. quædam sententia explicatur.

22. Sed objicies, quod Spiritus sanctus ab æterno habet quod sit donum : ut ex D. August. docet cum Magistro D. Thomas *in* 1, *dist.* 18, *qu.* 1, *art.* 2, ergo ab æterno habet quod sit gratia. Respondetur negando consequentiam. Nam licet donum includatur in ratione gratiæ ; non tamen sola ratio doni gratiam constituit, sed addendum est, quod sit aliquid donatum. Est enim de ratione gratiæ, quod detur alicui, neque habet gratiæ rationem, quousque intelligitur procedere in eum, cui fit talis gratia. Cæterum de ratione doni non est quod actu detur, sed quod possit donari. Et ideo dicimus aliquem habere multa dona : quia habet multa, quæ donare possit, licet actu nihil dederit. Quia ergo Spiritus sanctus ab æterno ex modo suæ processionis habet, quod donari possit, ex tunc competit illi formalissime ratio doni : non tamen ab æterno est formaliter gratia, quia non ex tunc, sed in tempore donatur. Et hoc est, quod ajunt D. August. Magister sententiarum, et D. Thom. loco cit. Verba August. refert Magister in hunc modum :

D. Aug. Magist. sent. Divus Thomas.

modum : *Semper procedit Spiritus sanctus, et non ex tempore, sed ab æternitate procedit : et quia sic procedebat, ut esset donabile, jam donum erat, antequam esset, cui daretur. Aliter enim intelligitur, cum dicitur donum; aliter cum dicitur donatum : nam donum potest esse etiam antequam detur : donatum autem, nisi datum fuerit, nullo modo dici potest. Sempiterne ergo Spiritus sanctus est donum, temporaliter autem donatum.*

Ultima divisio in gratiam solius Dei, et gratiam per Christum.

23. Supradictis addi potest alia divisio gratiæ, scilicet in gratiam collatam per Christum, et in gratiam solius Dei. Quamvis enim nulla detur gratia, quæ donum Dei, et ab eo gratis collata non sit; immo et quæ non respiciat Christum tanquam finem ob cujus gloriam collata est : non tamen adhuc certo constat an omnis gratia collata fuerit ex meritis Christi, vel potius aliqua ex sola Dei liberalitate, et non propter prædicta merita sicut de gratia collata Angelis, et etiam Adamo in primo statu, quæ non fuit gratia redemptiva tetigimus *in tr. de prædest. disp.* 5, *n.* 26. Ergo si teneatur hoc secundum, quod non est præsentis loci examinare, consequenter admittenda erit prædicta divisio. Dicitur enim gratia per Christum sola gratia redemptiva, et reparativa generis humani : quæ vero data est Angelis, et Adamo in primo statu, dicetur gratia solius Dei. Si vero teneatur primum, non erit locus tali divisioni: quia omnis gratia erit gratia per Christum. Tunc autem hæc ipsa gratia per Christum subdividenda erit in redemptivam, et non redemptivam. De quo alibi.

CAPUT II.

De variis statibus naturæ humanæ, in quibus eget gratia.

Qui accuratius essentiam, necessitatem, et effectus gratiæ nobis aperire gestierunt, non pauca de ejus subjecto, quod est natura, admiscere compulsi sunt : quia illorum notitia ex hujus consideratione juvatur : immo ab ea sic dependet, ut nec gratiæ virtus, et efficacia, nec necessitas, et existentia, ignota naturæ insufficientia, et infirmitate, deprehendi valeant. Et hac de causa D. Aug. ubique fere cum de gratia disputavit, egit etiam de natura propter doctrinæ connexionem. Immo in ipsa librorum epigraphi non semel utramque conjunxit, ut constat in illo, cui titulus : *De natura, et gratia : et* in alio, *de gratia, et libero arbitrio.* Quod etiam præstitit D. Bern. et alii præstiterunt.

Porro natura, quæ est gratiæ subjectum, solum potest esse natura rationalis, seu libera : quia hæc dumtaxat capax est ordinandi, et perveniendi ad supernaturalem beatitudinem, quæ est finis, et scopus gratiæ. Et quamvis sub prædicta natura tam Angelica, quam humana comprehendantur; sermonem ad hanc posteriorem restringemus : quia et nostra nobis notior est, pluribusque titulis gratia indiget : et quia cum de Angelica, et de ejus gratia plura *in suo tr. to.* 4, dixerimus, vix in præsenti occurret aliquid peculiare pro eo examinandum. De ipsa vero natura humana tractatur fuse ab aliquibus, tum an sit libera, seu libero arbitrio prædita? Tum etiam in quo libertas ejus consistat? et hoc titulo non pauca circa requisita, et conditiones libertatis inseruntur : quæ nos *to.* 5, *in tr. de volunt. disp.* 2, ex professo examinavimus : et propterea id in præsenti facere supersedebimus. Deservietque totum hoc caput exponendis, et examinandis variis statibus ejusdem naturæ, in quibus diversimode se habet ad gratiam.

§ I.

Naturæ humanæ status numerantur, et describuntur.

Status quot modis dicatur.

Nomen status (quod ex sua ratione permanentiam, et firmitatem importat; nec aliis rebus quam humanis, seu rationalibus, præsertim naturæ, et personis cum proprietate tribuitur) multipliciter accipi solet. Primo pro ea personali conditione, secundum quam aliquis esse dicitur ingenuus, vel servus, sui juris, vel alieni. Qua acceptione utitur jus civile *l. omne jus. ff. de statu hominum, et l. de jure personarum ff. de iis, qui sunt sui jur. vel alieni.* Et esse satis proprie docet D. Th. 2, 2, *q*, 183, *a.* 1. Secundo sumitur pro forma, seu ratione vivendi cum aliqua obligatione firma, et stabili, quam homines eligunt, cum perveniunt ad congruentem ætatem : quo pacto alius est status Matrimonii, alius Monachatus, alius Clericatus, etc. Et ita sumit nomen status, jus Canonicum multis titulis et sumunt Theologi Morales, de quo D. Th. eadem 2, 2, *q.* 184, *et seq.* Tertio accipi solet pro ordine, vel dispositione, quam humana negotia

D. Thom.

cum aliqua immobilitate, vel quiete nostro studio assequuntur. Et hac ratione dum actu agitantur, dicimus, illa statum non habere; quando vero terminum acquirunt, vel ad tempus quiescunt, dicimus esse in tali vel tali statu. Nullo autem ex istis modis sumimus statum id præsenti, sed pro conditione ipsius naturæ humanæ, quæ dicat modum se habendi ad ultimum finem permanenter, et cum aliqua immobilitate, seu firmitate. Unde non quælibet diversitas conditionis, aut modi se habendi ad prædictum finem, diversificabit statum naturæ : sed illa dumtaxat quæ consurgit ex forma, vel quasi forma permanenti, et aliqualiter immobili saltem quantum est ex se.

Generales status divisiones.

25. Sic autem acceptus status ex duplici capite potest sortiri divisionem, nempe et ex parte finis, ad quem se habet natura per illum ; et ex parte modi se habendi. Et quia finis ultimus humanæ naturæ alius est naturalis, et alius supernaturalis, et respectu utriusque diversimode se habere potest : non immerito sumeretur hinc duplex divisio quasi generica prædicti status. Nempe ex parte finis in naturalem, et supernaturalem : ex parte vero modi habendi se ad illum, in statum viæ, et statum termini. Qui enim assequuti sunt jam finem, sicut Beati, et comprehensores ; vel carent omni spe, et possibilitate illum assequendi, sicut carent damnati, dicuntur esse in termino : quia non habent ultra quo tendant. Qui vero (ut sunt alii omnes) nec fine jam fruuntur, nec possibilitate fruendi illo privantur, dicuntur esse in via, et vocantur viatores : quia habent se ut peregrinantes, et tendentes ad finem. Cæterum quia de statu existentium in termino per Beatitudinem sive supernaturalem, sive naturalem, agitur ex professo in ipso tractatu de Beatitudine; et de statu damnatorum dictum est a nobis *in tract. de peccatis, disp.* 18, illius dumtaxat status habenda est ratio in præsenti, et habetur ab omnibus, qui sit status viatorum, seu qui competit, vel competere potuit naturæ humanæ prout in via.

Status viæ ulterius dividitur.

26. Hujus autem assignari solent ex Cajet. quinque quasi species : nimirum status naturæ secundum se, qui communiter vocatur *status naturæ puræ*, seu *in puris naturalibus:* status naturæ integræ integritate naturalis ordinis (quem Cajet. vocat *statum rigoris rationis*) status justitiæ originalis, status naturæ lapsæ : et status naturæ reparatæ. Per primum et secundum se habet natura ut tendens ad naturalem finem : et ideo dici possunt *status naturales :* differuntque inter se sicut perfectum, et imperfectum, et sicut debitum, et non debitum intra ordinem naturæ. Per tertium, et per quintum tendit ad finem supernaturalem : et ideo uterque est status gratiæ : sed differunt penes diversum perfectionis modum et gradum. Quartus est status peccati per quem natura ab uno, vel altero, vel utroque fine avertitur : ob idque dici potest *status contra naturam :* quia cuilibet naturæ dissonum et contrarium est a suo fine averti. Nota tamen non in omnibus hujusmodi statibus fuisse de facto naturam humanam, vel aliquod ejus suppositum ; sed in tribus dumtaxat posterioribus : nam primus homo conditus fuit in statu justitiæ originalis : inde vero per peccatum lapsus est, et tandem reparatus per Christi gratiam. Alii vero duo status ob id solum numerantur, quia potuit homo creari in illis, licet creatus non sit.

Status naturæ puræ.

27. Ut igitur singulos describamus : *Status naturæ puræ*, seu secundum se est ille, in quo ea dumtaxat considerantur, quæ competunt naturæ humanæ sibi relictæ : seu quæ ex ejus naturalibus principiis, quæ sunt materia prima, et anima rationalis, absque aliquo dono gratiose superaddito naturaliter oriuntur, vel exiguntur. Unde quia prædicta materia in nullo composito plene satiatur per suam formam; sed manet ubique famelica, et cum appetitu ad aliam, consequenter dat locum contrariis qualitatibus, passionibusque et alterationibus corruptivis, quibus ipsa composita ad interitum, et desitionem tendunt. Accedit, quod ipsa humani corporis compositio (ita exigente anima ob suas operationes) fit ex elementis contrariis, contrariisque qualitatibus inter se pugnantibus, ita ut ad cujuslibet victoriam temperies prædicta pereat, et consequenter humanum corpus corrumpatur. Ex hoc ergo principio omnis homo, utpote constans ex prædicta materia, prædictaque compositione, naturaliter est passibilis, corruptibilis, et mortalis.

28. Deinde quia anima rationalis ob sui eminentiam, et est substantia spiritualis, et radix, atque origo spiritualium operationum intelligendi et volendi; et etiam est forma corporis sic corruptibilis, dans ei vitam et sensum ; quasi constituit duas naturas valde dissimiles : videlicet rationalem, quæ appropinquat Angelis ; et sensitivam, quæ

Rebellio appetitus unde proveniat.

quæ communis est brutis : tribuitque homini proprietates et conditiones utriusque naturæ. Ex hocque principio originantur in illo inclinationes etiam valde dissimiles, et quasi inter se oppositæ. Nam ad naturam rationalem per se consequitur voluntas, quæ est inclinatio ad bonum rationi consonum, seu honestum. Ad sensitivam vero sequitur appetitus sensitivus inclinans ad bonum eidem naturæ sensitivæ consentaneum : quod est bonum delectabile, et sensibile. Et quoniam hoc posterius bonum multoties rationis legibus prohibetur ; atque ita illa priori repugnat : fit ut prædictæ inclinationes frequenter inter se dissideant : sæpeque appetitus sensitivus in id propendeat, quod est repugnans voluntati, et e contra : ita exigente ipsa materialitate, et corruptibilitate humani corporis, cui appetitus sensitivus omnino est alligatus, et sine cujus transmutatione passibili nequit operari. Ut enim dicitur Sapient. 9 : *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam, et deprimit sensum.* Cum qua depressione, et aggravatione stare nequit plena subjectio partis sensitivæ ad rationalem. Atque hinc oritur rebellio carnis contra spiritum, et inobedientia appetitus ad rationem, quam in nobis ita manifeste experimur.

Sapient. 9.

Infirmitas naturæ puræ circa bonum.

Denique ex eisdem principiis oritur, ut neque ipsa inclinatio partis rationalis ad bonum honestum sit ex se omnino efficax, sed satis debilis, et infirma : ita ut juxta valde probabilem sententiam non habeat sufficientes vires ad diligendum Deum etiam ut auctorem naturæ super omnia amore absoluto et efficaci. Et saltem id non posset per totam vitam sine speciali auxilio sicut nec servare totam legem. Et hoc propter prædictam colligationem, et depressionem ad partem sensitivam : a qua si pars rationis libera, et separata esset ; nequaquam ex se haberet talem impotentiam. Hic est status, quem haberet humana natura, si sibi relinqueretur, quique ex ejus naturalibus principiis oriretur, casu quo neque Deus speciali providentia superadderet illi præstantiora aliqua dona, quæ ipsi non debentur, neque ipsa natura per aliquod peccatum mortale in deteriori adhuc statu se constitueret. Et ideo prædictus status dictus est *status naturæ secundum se, vel naturæ puræ, vel in puris naturalibus.*

Status naturæ integræ, ejusque conditiones.

29. Secundus status, qui est *naturæ integræ*, seu vigoris rationis contingeret, si homo conderetur a Deo perfectus intra solum ordinem naturæ, et respectu solius finis naturalis : ita ut neque haberet donum ullum absolute supernaturale ; neque nuditatem illam præcedentis status, quam natura humana ex se affert : sed per dona, et perfectiones naturalis ordinis (non tamen debita) intellectus perfecte illuminaretur circa objecta naturalia, et voluntas circa naturalem finem rectificaretur : ultra vero non tenderent. Insimul et appetitus sensitivus ita subderetur rationi, ut vel ab ejus obedientia nunquam recederet, neque eam suis indeliberatis motibus præveniret : vel saltem facillime in prædictis motibus compesceretur. Quin etiam ex parte corporis ad futura videtur in illo casu aliqua congrua dispositio, et temperies, quæ licet non redderet illud impassibile, aut immortale ; perficeret tamen, et contra nocivas qualitates muniret, ut non facile infirmitati cederet. Satis enim necessaria videtur hujusmodi dispositio, et temperies ex parte corporis, ut ex parte animæ et potentiarum adesset prædicta integritas, saltem permanenter, et in esse quieto. Neque negari potest possibilitas hujus integri et naturalis status : cum omnes prædicti effectus præstari possint ab habitibus, et qualitatibus, quæ naturalem ordinem omnino non superent, licet sint supra exigentiam ipsius naturæ humanæ.

Vocamus autem hunc statum naturæ integræ, ad distinctionem status naturæ puræ, non quod natura humana in sua illa nuditate relicta, esset vulnerata, vel fracta aut minus habens, quam sibi deberetur : sed quia esset divisa, et quasi partita in duas portiones sibi invicem repugnantes, rationalem scilicet, et sensitivam : et quia in secundo statu non maneret hæc divisio, et repugnantia ; sed concordia et unio utriusque appetitus facta per prædicta naturalia dona, vocatus est *status naturæ integræ*, secundum quod integrum opponitur diviso.

Status justitiæ originalis.

30. Status *justitiæ originalis* fuit ille, in quo Deus de facto primum hominem condidit, reparatis omnibus defectibus, qui inessent naturæ, si in sua illa prima nuditate conderetur : tectaque, ut sic dicamus, ea nuditate, nobilioribus donis, perfectiorique modo, quam per integritatem secundi status tegeretur. Quia prædicta integritas, et dona, a quibus oriretur, neque superabant totum ordinem naturæ : sicut superabant saltem magna ex parte dona justitiæ originalis, neque ita perfecte rationem Deo, appetitum rationi, et corpus animæ subjice-

rent. Et quia statum istum justitiæ originalis luculentissime nobis depinxit D. Thom. *in compend. Theolog. cap.* 186, non aliis quam S. Doctoris verbis illum describemus : quæ sic se habent :

D.Thom.

Conditiones hujus status ex D.Thom.

Homo in sui conditione taliter institutus fuit a Deo, ut corpus omnino esset animæ subjectum. Rursum inter partes animæ inferiores vires rationi absque repugnantia subjicerentur, et ipsa ratio hominis esset Deo subjecta. Ex hoc autem, quod corpus erat animæ subjectum, contingebat, quod nulla passio in corpore posset accidere, quæ dominio animæ super corpus repugnaret : unde nec mors, nec infirmitas in homine locum habebat. Ex subjectione vero inferiorum virium ad rationem erat in homine omnimoda mentis tranquillitas : quia ratio humana nullis inordinatis passionibus turbabatur. Ex hoc vero, quod voluntas hominis erat Deo subjecta, homo referebat omnia in Deum, sicut in ultimum finem : in quo ejus justitia, et innocentia consistebat. Horum autem trium ultimum erat causa aliorum. Non enim hoc erat ex natura corporis, si ejus componentia considerentur, quod in eo dissolutio, sive quæcunque passio vitæ repugnans locum non haberet ; cum esset ex contrariis elementis compositum. Similiter etiam non erat ex natura animæ, quod vires etiam sensibiles absque repugnantia rationi subjicerentur : cum vires sensibiles naturaliter moveantur in ea, quæ sunt delectabilia secundum sensum, quæ multoties rectæ rationi repugnant. Erat igitur hoc ex ratione superiori, scilicet Deo, qui sicut animam rationalem corpori conjunxit, omnem proportionem corporis, et corporearum virtutum, cujusmodi sunt vires sensibiles, transcendentem ; ita dedit animæ rationali virtutem, ut supra conditionem corporis ipsum continere posset, et vires sensibiles, secundum quod rationali animæ competebat. Ut igitur ratio inferiora sub se firmiter contineret, oportebat quod ipsa firmiter sub Deo contineretur, a quo virtutem prædictam habebat supra conditionem naturæ. Fuit ergo homo sic institutus ut nisi ratio ejus subduceretur a Deo, neque corpus ejus subduci poterat a nutu animæ, neque vires sensibiles a rectitudine rationis : unde quædam immortalis vita et impassibilis erat : quia scilicet nec mori, nec pati poterat, si non peccaret. Peccare vero poterat, voluntate ejus nondum confirmata per adeptionem ultimi finis ; et sub hoc eventu poterat mori et pati ; et in hoc differt impassibilitas et immortalitas, quam primus homo habuit, ab ea quam in resurrectione Sancti habebunt, qui nunquam poterunt nec pati, nec mori, voluntate eorum omnino confirmata in Deum, sicut supra dictum est, etc.

Hic autem hominis tam ordinatus status (prosequitur capite sequenti) *originalis justitia nominatur : per quam et ipse suo superiori subditus erat, et ei omnia inferiora subjiciebantur, secundum quod de eo dictum est, ut præsit piscibus maris, et volatilibus cœli : et inter partes ejus inferior absque repugnantia subdebatur. Qui quidem status primo homini fuit concessus, non ut cuidam personæ singulari, sed ut primo humanæ naturæ principio : ita quod per ipsum simul cum natura humana traduceretur in posteros. Et quia unicuique debetur locus secundum convenientiam suæ conditionis, homo sic ordinate institutus positus fuit in loco temperatissimo et delitioso, ut non solum interiorum molestiarum, sed et aliorum exteriorum omnis ei vexatio tolleretur.* Huc usque tertii status elegans Angelici Doctoris descriptio : quam latius prosequuti sumus *in tract. de peccat. disp.* 16, *a num.* 5, ubi majorem prædicti status declarationem adduximus.

Status naturæ lapsæ.

31. Quartus status est ille, in quem humana natura per primum peccatum devenit, et a celsitudine originalis justitiæ in primis parentibus lapsa fuit : ob idque dicitur *status naturæ lapsæ.* Consideratur autem in eo, quid prædicta natura per peccatum illud amiserit, et quid contraxit. Innotescetque non parum ex præcedentium statuum descriptione : quia neque in eo remansit (saltem pro ipsa natura) aliquod illorum donorum, quæ præbebat originalis justitia, aut præberet integritas naturalis : neque etiam amissum fuit aliquid ejus perfectionis, saltem habitualis, et per modum passionis, quæ debetur naturæ secundum se, et quæ in statu naturæ puræ illi competeret. Et ideo dicunt communiter Theologi, quod tam in homine, quam in Angelo post peccatum naturalia manserunt integra, et solum gratuita amiserunt.

Hujus status miseriæ. D.Thom.

Et quia hunc etiam statum declarat sufficienter D. Thomas opusc. cit. cap. 192, utemur ejus verbis, quæ sic se habent : *Quia igitur dicti status* (scilicet justitiæ origo) *tam ordinata integritas tota causabatur ex subjectione humanæ voluntatis ad Deum, consequens fuit ut subducta humana voluntate a subjectione divina, deperiret illa perfecta subjectio inferiorum virium ad rationem, et corporis ad animam. Unde consequutum est, ut homo*

homo sentiret in inferiori appetitu sensibili concupiscentiæ, et iræ, et cæterarum passionum inordinatos motus, non secundum ordinem rationis; sed magis ei repugnantes, eam plerumque obnubilantes, et quasi perturbantes. Et hæc est repugnantia carnis ad spiritum, de qua Scriptura loquitur etc. *Consequutum est etiam* (ait cap. 193). *Ut in corpore sentiretur corruptionis defectus : ac per hoc homo incurreret necessitatem moriendi: quasi anima jam non valente corpus in perpetuum continere, vitam ei præbendo: unde homo factus est passibilis, et mortalis : non solum quasi potens pati et mori ut antea, sed quasi necessitatem habens ad patiendum et moriendum.* Et cap. 194 : *Consequuti sunt in homine per consequens multi alii defectus : abundantibus enim in appetitu inferiori inordinatis motibus passionum, simul etiam et in ratione deficiente lumine sapientiæ, quo divinitus illustrabatur voluntas, dum erat Deo subjecta, per consequens affectum suum rebus sensibilibus subdidit, in quibus aberrans a Deo multipliciter peccavit,* etc.

Status gratiæ.

32. Ultimus status est, qui communiter vocatur status gratiæ : qui est præsens status justorum, in quem nos reparat divina gratia per Christum : et ideo dictus est *status naturæ reparatæ.* Hæc autem reparatio non fit perfecte dum sumus in via : quia licet per gratiam justificationis peccatum expellatur, et amicitia cum Deo, subjectioque mentis ad ipsum reparetur; illa tamen dona originalis justitiæ, per quæ appetitus sensitivus rationi, et corpus animæ plene subjiciebatur, non restituuntur usque ad statum patriæ : ubi gratia perfectissime informabit animam, omninoque ad plenum dominabitur naturæ : indeque eveniet, et ut ipsa anima perfectissime informet corpus, et ex utraque, gratia scilicet, et anima ita plene dominantibus procedent in corpore et in appetitu qualitates et habitus, per quæ perfectius adhuc quam in statu originalis justitiæ, omninoque immobiliter illis subordinentur. De quo diximus non pauca in tractatu de Beatitudine, agentes de dotibus Beatorum, et de aliis conditionibus status comprehensorum. De hoc vero statu naturæ reparatæ non plura hic adjicimus : deservient enim pro ejus cognitione plurima eorum, quæ toto hoc tractatu, et duobus sequent. dicemus circa effectus et vires, quæ humanæ naturæ per gratiam conferuntur.

33. Adverte tamen non deesse Auctores, qui præsentem gratiæ statum renuunt appellare *statum naturæ reparatæ* reservantes hoc nomen soli statui gloriæ; et omnem statum viæ, sive gratiæ, sive peccati sub appellatione status naturæ lapsæ comprehendentes, et non plusquam accidentaliter prædictos status peccati et gratiæ viæ distinguentes : ob id forte, quia natura non omnino reparatur usque ad patriam, et dum est in via, licet habeat gratiam, subjecta adhuc manet pœnalitatibus et ærumnis, quas per lapsum Adami incurrit : ita sentire videntur Suarez, Zumel et Gregorius Martinez.

Aliqui censent præsentem gratiæ statum non esse statum naturæ reparatæ.

Suarez. Zumel. Greg. Mart.

Verum prædictum statum non naturæ lapsæ, sed naturæ reparatæ, vel sanatæ, vel gratiæ reparantis, aut sanantis appellandum esse tenent satis communiter alii Theologi, ut videre est in Cajet. Medina, Curiel, Lorca, Montes. Granados, Joannes a S. Thom. et aliis in præsenti. Et merito ita loquuntur, tum quia negari non potest justos viatores per gratiam ipsis infusam reparari, et resurgere (quamvis non in omni perfectione) a lapsu in quo peccatum Adami omnes ejus posteros reliquit; igitur natura prædicta gratia affecta non manet jam in lapsu, sed reparata, et sanata. Tum etiam quia communiter asseritur hominem in statu naturæ lapsæ non habere majores vires ad operandum bonum morale, quam habuisset in statu naturæ puræ : si autem status naturæ lapsæ etiam justificatos comprehenderet, non esset universaliter vera prædicta loquutio : quia homines justificati per ipsam justificationis gratiam longe majores vires sortiuntur. Tum denique quia status hominis justi, et status peccatoris nequeunt non distingui essentialiter : cum enim ratio status (prout nunc de eo loquimur) non sit aliud quam dispositio naturæ, vel modus se habendi circa finem ultimum, tunc necesse est dari status essentialiter differentes, quando modi se habendi ad talem finem essentialiter differunt : constat autem modum se habendi per gratiam differre essentialiter a modo se habendi per peccatum : sicut differunt conversio, et aversio circa eundem finem : semel autem constituta essentiali distinctione inter prædictos status, consequenter dicendum est, statum gratiæ diversum esse ab statu naturæ lapsæ, a quo status peccati non differt.

Defenditur oppositum.

Cajet. Medina. Curiel. Lorca. Montes. Granad. Joan. a S.Thom.

Nec propterea negamus universam humanam naturam, etiam cum est in præsenti gratiæ statu posse utcumque vocari naturam lapsam, scilicet de præterito, quia

tota in Adamo lapsa fuit, et in lapsu concipitur, quamvis adveniente gratia non maneat ultra in illo, sed reparata, et sanata. Et etiam posset utcumque dici lapsa, adhuc post reparationem : quatenus nondum plene reparata est, neque ad pristinum statum integre restituta. Sed hoc non tollit, quod simpliciter sit natura reparata : neque facit quod simpliciter maneat lapsa: aut quod absolute ita appellanda sit. Oportet autem pro præcedentium statuum pleniori cognitione nonnulla contra propositam divisionem objicere : et alia circa status ipsos dubitare.

§ II.

Objectiones adversus traditam divisionem, et solutiones earum.

1 Objectio.

34. Ex duplici autem capite objici potest contra prædictam divisionem : quia ex uno videntur distinguendi plures status, quam distinximus : et ex alio non videntur posse tot assignari. Pro prima ergo parte objici potest: quia inter primum, et secundum statum potest assignari alius, qui nec dicat solam nuditatem primi, nec pertingat ad integritatem secundi : sed retentis proprietatibus et conditionibus, quas natura humana secundum se importat, atque adeo divisione, et repugnantia, quæ est inter partem sensitivam, et rationalem addatur dumtaxat, quod Deus provideat prædictæ naturæ per aliqua specialia auxilia naturalis ordinis ipsi non debita, quibus facilius possit regere appetitum sensitivum, et bonum rationis, ipsumque Deum, ut ultimum finem naturalem efficaciter diligere, et totam naturalem legem etiam longo tempore observare. Hic enim status proculdubio differt ab omnibus enumeratis : nec dubitare licet de ejus possibilitate. Quinimo, si Deus non decrevisset elevare hominem ad finem supernaturalem, nec producere eum in integritate secundi status; conformius videtur suavi ejus providentiæ producere illum adjutum prædictis auxiliis in statu, quem modo depinximus, quam illis destitutum in sola naturæ puritate, ut magis constabit ex dicendis n. 46.

2 Objectio.

35. Deinde secundus status, quem diximus *naturæ integræ*, potest esse multiplex penes majorem vel minorem perfectionem intra ordinem naturalem. Posset enim homo per dona prædicti ordinis ita perfici, ut ex parte animæ esset omnino impeccabilis (saltem circa finem naturalem : sicut de Angelis, si in suis puris naturalibus conderentur, *in eorum tractatu, disput.* 9, *dub.* 3, diximus) et ex parte corporis esset impassibilis et immortalis, ut sunt corpora Beatorum : quorum dotes non excedere naturalem ordinem absolute, et secundum substantiam, diximus *in tract. de Beatitudine, disput.* 5, *num.* 41. Certum est autem statum illum, quem Cajet. et alii appellant *naturæ integræ*, longe distare ab isto gradu perfectionis. Quia in illo neque voluntas esset impeccabilis : sed posset peccare mortaliter saltem in sensu diviso, et venialiter adhuc in sensu composito talis status, ut infra dicemus. Neque appetitus sensitivus esset ita subjectus rationi, quin in aliquo levi motu eam præveniret; quamvis facillime comprimeretur. Nec denique corpus haberet impassibilitatem, et immortalitatem, quam nuper diximus: sed ad summum aliquam temperiem, et dispositionem nobiliorem ea, quam nunc habet, ut difficilius infirmitati cederet; et nocivis efficacius resisteret : ergo, etc.

3 Objectio.

36. Quæ objectio, et probatio etiam militat respectu tertii, et quinti status, quia excogitabilis est justitia originalis perfectior illa, quam habuit Adamus. Ut si Deus omnibus illis perfectionibus superadderet impeccabilitatem ex parte animæ, et ex parte corporis omnimodam et intrinsecam impassibilitatem. Et similiter in hoc præsenti statu naturæ reparatæ potest gratia eo pertingere, ut confirmet voluntatem in bono, et reddat eam impeccabilem, ut dicitur de Apostolis, et de quibusdam aliis sanctissimis viris. Quorum proinde gratia supergressa est communem statum cæterorum justorum viatorum : et ita debet novum alium statum constituere.

4 Objectio.

37. Denique natura humana in Christo Domino, et in Beatissima Virgine Maria, etiam dum erant viatores, distinctum habuit statum ab isto, quem nunc dicimus *naturæ reparatæ*. In Christo enim erat unita Verbo divino adeoque roborata, et sanctificata per gratiam, ut ex partæ animæ, et ex parte rectificationis appetitus longe excederet perfectionem justitiæ originalis : cum tamen ex parte corporis in multis eam non adæquaret. Idemque servata proportione dicimus de Beata Virgine. Admittendi sunt ergo plures status, quam distinximus.

5 Objectio.

38. E contra vero ex secundo capite objici

jici potest ad probandum non esse tot status distinguendos. Tum quia natura pura, et natura integra non constituunt duos status. Immo neque differunt inter se. Illa enim natura, quæ habet omnia, quæ sibi debentur, seu cui nihil illorum deest, non est, cur non dicatur integra : sicut non negamus, naturam cœli, et naturam equi, et alias similes esse integras, eo ipso, quod habeant quidquid ipsis debetur, quamvis careant aliquibus, quæ supra exigentiam talium naturarum possent illis conferri. Cum igitur status naturæ puræ includat omnia, quæ naturæ humanæ debentur, fit ut prædicta natura, prout in tali statu vere sit natura integra. Eo præsertim, quia si talis natura creata cum illis, quæ sibi debentur. non esset integra ; esset utique manca, trunca, et monstruosa, atque adeo careret aliqua perfectione sibi debita.

Tum etiam quia admisso prædictum statum naturæ integræ distingui a natura pura, non est tamen admittendum, quod distinguatur a justitia originali : nam totam illam perfectionem, quam statui naturæ integræ *num.* 29 tribuimus, includebat prædicta justitia : ergo hac vel illa via dicendum est: prædictum statum non omnino distingui ab aliis ; sed cum primo, vel tertio coincidere. Tum præterea, nam quartus status, qui est naturæ lapsæ, nihil addit supra primum, ratione cujus in ratione status differant : privatio enim gratiæ, vel justitiæ originalis, quam addit, non est aliqua forma ordinans ad ultimum finem, aut aliqua dispositio firma et stabilis, proindeque apta nata statum constituere. Immo neque ipsa gratia sanctificans, per quam natura reparatur, dum est in viatoribus, videtur sufficiens ad statum constituendum. Quia de ratione status est firmitas et immobilitas ; gratia vero non inest immobiliter, sed potest facile admitti, et admittitur de facto.

39. His objectionibus posset aliquis moveri ad improbandam, vel tanquam superfluam, vel tanquam diminutam supradictam divisionem : et de facto non desunt, qui vel non omnia ejus membra admittunt, vel alia superaddunt. Nobis autem deservient ad pleniorem notitiam prædictorum statuum ex earum solutionibus capessendam.

Respondetur ad 1 objectionem.

Ad primam ergo pro prima parte respondetur non sufficere ad constituendum novum statum specialia illa auxilia, quæ Deus naturæ conditæ in puris posset gratiose superaddere. Quia ut *n.* 24 diximus, de ratione status est aliqua firmitas et immobilitas ; quam prædicta auxilia, utpote solum transeuntia, et moventia non afferrent, unde talia auxilia non extraherent absolute, et simpliciter naturam humanam a suo illo primo statu naturæ puræ, sed in eo relinquerent. Quod si superadderetur ipsi naturæ aliqua forma permanens, cui ejusmodi auxilia suo modo deberentur, talis forma constitueret quidem statum distinctum ab statu naturæ puræ, non tamen diversum ab statu naturæ integræ. Imo dici posset, prædicta auxilia, et naturam illis adjunctam pertinere etiam ad hunc secundum statum ; non simpliciter, sed secundum quid, et reductive : quatenus talia auxilia ab eo (ut sic dicamus) pro primo statu emendicarentur.

Diluitur 2 objectio.

40. Ad secundum respondetur statum illum integritatis naturæ, qui depingitur cum omnimoda illa perfectione, et indefectibilitate tam ex parte animæ, quam ex parte corporis, non fore statum viæ, sed potius termini respectu finis ultimi naturalis. Nam sicut Angelus, qui ab initio sortitus est totam suam naturalem perfectionem, et integritatem, non fuit in via respectu naturalis finis, sed dumtaxat respectu supernaturalis : ita dicendum esset de homine illo sic condito. Proindeque ejus status non pertineret ad præsentem divisionem, quæ solum complectitur status viæ. Observa tamen non quamlibet diversitatem penes majorem, vel minorem perfectionem illius integritatis naturæ diversum constituere statum : quia etiam in statu naturæ reparatæ, et in statu comprehensorum datur diversitas penes majorem, vel minorem gratiæ intensionem. Et etiam in statu naturæ lapsæ penes plura, vel pauciora, graviora, aut minus graviora peccata : et non idcirco hujusmodi status multiplicantur, aut diversificantur juxta prædictam diversitatèm : quia talis diversitas solum est quasi intensiva, et secundum magis, vel minus, quæ non mutant speciem. Quare ad distinguendos status magis aliquid attendendum est, nempe quod forma, aut quasi forma status constitutiva in ratione formæ, vel in ratione disponendi circa ultimum finem, vel ab eo avertendi diversum modum, aut gradum sortiatur : quod non habet sola distinctio secundum majorem, vel minorem intensionem, aut quasi intensionem ejusdem formæ.

41. Ad tertiam respondetur in quolibet

Solvitur. 3. statu ea solum consideranda esse, quæ per se illi competunt, et quæ ex vi formæ, vel quasi formæ talis status constitutivæ postulantur. Non est autem hujusmodi impeccabilitas, aut confirmatio in gratia, sive pro statu justitiæ originalis, sive pro statu gratiæ viæ, quia neque hæc gratia, neque illa justitia id postulat. Et ideo quod Deus prædictam confirmationem, et impeccabilitatem, si vellet, Adamo conferret, et aliquibus viatoribus de facto conferat, non variat essentialiter prædictos status, neque novum constituit.

Respondetur ad 4. Ad ultimam dicas, statum Christi Domini, et statum B. Virginis, quos habuerunt in hac vita, non fuisse per se primo status naturæ, sed illarum personarum : respiciebant enim per se primo in Christo Domino unionem ad divinam personam, et in Beata Virgine dignitatem matris Dei : non vero aliquam conditionem communem, aut communicabilem cæteris individuis. Unde licet concedamus, utrumque istum statum fuisse diversum ab illis quinque enumeratis, non vitiat Cajetani divisionem, quæ solum respexit ad eos status, qui per se, et quasi primario competunt ipsi naturæ.

5 diluitur. 42. Circa primam objectionem pro secunda parte non desunt, qui negent distinctionem primi status a secundo. Pro qua opinione Suarez *Prolegom.* 4, *caput* 2, refert Durandum *in* 2, *dist.* 28, *q.* 1, ubi nihil dicit. Favet tamen ex parte, et quoad modum loquendi *quæst.* 3. Tum quia vocat integram, naturam quæ crearetur cum iis tantum perfectionibus, quæ per peccatum non amittuntur : quæ proculdubio est natura in puris naturalibus. Tum etiam quia inter hujusmodi perfectiones numerat facultatem servandi totam naturalem legem, vitandique omnia, et singula peccata mortalia, etiam per longum tempus : quæ facultas proculdubio excedit vires naturæ puræ, ut a nobis descriptæ.

Suarez. Durand.

Status naturæ non coincidit cum statu naturæ integræ. Cujuscumque sit autem prædicta opinio, et est falsa, et singularis, si recte, et juxta communem usum, et sensum Theologorum terminis utamur. Negari enim non potest, dona illa, quæ constituunt perfectiones, quas secundo statui assignavimus, indebita esse naturæ humanæ secundum se spectatæ: alias, si illi deberentur, mansissent in ea post peccatum, sicut manserunt omnia naturaliter debita. Atque adeo perspicuum etiam debet esse talem naturam ut prædictis donis affectam diversum constituturam statum a seipsa, ut associata illis dumtaxat, quæ sibi debentur. Et juxta hæc loquuntur cæteri Theologi Cajetanus, Medina, Curiel, Zumel, Montesinos, Lorca, Gregorius Martinez et Joannes a S. Thoma hoc loco, Suarez *proleg.* 4, *c.* 2, Bellarminus *lib.* 1 *de gratia, c.* 7, Alvarez *lib.* 6 *de Auxiliis, disp.* 47, Granados *contr.* 8 *de gratia c.* 3, et alii.

Cajet. Medina. Curiel. Zumel. Montes. Lorca. Greg. Mart. Joan a S. Thom. Suarez. Bellarm. Alvarez. Granad.

Ad probationem vero in contrarium respondetur æquivocare in verbis, et ex parte quæstionem reddere de modo loquendi : an scilicet sufficiant humanæ naturæ, (sicut sufficiunt aliis) illa quæ sibi debentur, ut vocetur integra ; cum certum sit ea non sufficere ad hoc, ut habeat perfectionem, quam dedimus secundo statui, et complementum cujus est capax infra naturæ ordinem, sub quo et non aliter nos eam integram vocamus. Nisi forte vellet aliquis (et esset error pejor priore) totam illam perfectionem fuisse debitam et omnino connaturalem humanæ naturæ. Ut de integritate justitiæ originalis asseruisse Michaëlem Bajum constat ex Bulla Pii V et Gregorii XIII ubi 27 loco refertur hæc ejus propositio : *Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio.*

Michel. Bajum.

Occurrens difficultas remittitur. 43. Secluso vero hoc errore una tamen potest esse quæstio de re, et difficultati obnoxia. An scilicet tanta sit debilitas, et imperfectio, quam ex se affert humana natura, quamque haberet condita in puris naturalibus, ut non suppetant ei vires ad diligendum Deum finem naturalem amore efficaci, et super omnia : aut vero habeat ex se sufficientes vires ad prædictum amorem, ægre saltem et pro parvo tempore exercendum simul et ad servandam totam naturalem legem, et peccata contra ipsam vitanda? Sed quia hæc difficultas disputat. sequenti examinanda est (et quidquid circa eam teneatur, adhuc status, quem dedimus naturæ integræ, plus perfectionis includit, quam effectus isti requirunt : ut ex ejus descriptione constat, non est dubium, prædictum statum distingui, et ab illo, quem vocavimus naturæ puræ, et etiam ab eo, quem citati auctores appellant naturæ integræ) solum superest quæstioni illi de modo loquendi, et rationibus dubitandi occurrere.

Quare natura humana in puris non dicatur integra. Respondetur ergo esse discrimen inter naturam humanam ex una parte, et reliquas omnes ex alia : quia cæteræ naturæ vel sunt tantum spirituales, ut Angeli ; vel corporales tantum ut bruta, et reliqua inferiora,

feriora, et propterea neque constant partibus, aut portionibus inter se divisis, et aversis : neque sibi ipsis relictæ habent ex quo *divinæ*, vel non *integræ* dicantur. Natura vero humana cum ex diversis portionibus scilicet, spirituali et corporali coalescat, ex se affert contrarietatem in seipsa, et divisionem, ac dissensionem suarum partium : et ideo minus recte diceretur *integra*, quam *non integra*, secundum quod *integrum* etiam *diviso* opponitur, quousque per dona superaddita, et non debita prædictæ partes ad concordiam, et unionem reducantur. Non autem ita bene diceretur *trunca*, *manca*, aut *monstruosa*, quia hæc nomina sonant privationem et ablationem alicujus perfectionis debitæ, vel saltem prius habitæ : et non ita proprie dicuntur de sola negatione : qualis esset illa divisio, vel non integritas de qua loquimur.

Aliis objectionibus satisfit.

44. Ad secundam objectionem respondetur statum justitiæ originalis, et statum naturæ integræ distingui inter se saltem sicut includens, et inclusum : et hoc sufficere ut reputentur tanquam diversi status. Quia licet justitia originalis separabilis non esset a naturali integritate ; poterat tamen hæc separari ab illa, et sine ea reperiri : et ut sic separata, nequiret non novum et diversum statum constituere. Eo præsertim quia prædicta justitia pertingebat usque ad ordinationem ad finem ultimum supernaturalem : et ideo includebat gratiam rectificantem circa talem finem. Ille vero status integritatis naturalis, quem, ut distinctum assignavimus, sisteret omnino intra naturæ ordinem, neque ad supernaturalia pertingeret. Quin etiam intra ipsum ordinem naturæ, et quoad naturalia dona non adæquaret statum justitiæ originalis: quia non excluderet etiam in sensu composito peccata venialia, levesque aliquos errores : neque etiam aliqualem inobedientiam ex parte appetitus sensitivi, quatenus in aliquibus levissimis motibus posset rationem prævenire ; licet ab illa facillime comprimerentur. Harum autem imperfectionum nulla erat compossibilis cum justitia originali.

Ad ultimam dicendum est, privationem gratiæ, vel justitiæ originalis sufficientem esse ad constituendum diversum statum naturæ, seu contra naturam : quia licet non sit forma positiva : habet tamen modum formæ : eo quod permanenter, et in esse quieto afficit naturam : neque ex se est facile transiens, sed difficile mobilis ab illa : et licet destruatur adveniente gratia ; quantum tamen est ex se, et ex modo afficiendi, maneret in perpetuum. Et quamvis non ordinet positive ad ultimum finem, qui est Deus : versatur tamen circa illum per modum aversionis : immo est ratio ut voluntas sistat in suo proprio bono, tanquam in fine omnino ultimo. Ad illud, quod additur de gratia viæ, constat ex modo dictis : quamvis enim possit, et sæpe amittatur per peccatum mortale, ex se tamen est habitus permanens, et difficile mobilis a subjecto ; nec necessaria est major firmitas, vel stabilitas pro hujusmodi statibus constituendis ; nam et homo stare dicitur, cum supra pedes sistit ; quamvis futurum fit, ut cito moveatur.

§ III.

Incidens dubitatio deciditur.

An Deus potuerit constituere hominem in statu purorum.

45. Circa omnes supradictos status possunt adhuc non pauca sciscitari quæ majori ex parte ad alia loca remittemus, ubi opportunius agitantur ; unum autem hic decidemus circa primum statum. Nam quæri solet, utrum homo potuerit in illa nuditate a Deo creari, et conservari, etiam post rationis usum sine ullis donis, vel auxiliis gratiose concessis. Et non procedit quæstio attenta potentia Dei absoluta, cui ea tantum negantur, quæ implicant contradictionem : in eo autem quod Deus crearet hominem denegatis omnibus perfectionibus non debitis ; immo et proprietatibus debitis (ut si crearetur sine sensibus, sine manibus, sine pedibus, etc.) perspicuum est nullam contradictionem involvi. Attenta vero communi lege, et communi providentia, juxta quam agi solet hæc difficultas, negant id fieri potuisse Zumel *art.* 2, *disp.* 2, et alii quatenus possibilitatem hujus casus non ad communem, et decentem modum operandi Dei, sed ad potentiam absolutam reducunt.

Pars negativa. Zumel.

1. Motivum.

46. Potest autem suaderi primo : quia Deus attenta communi lege nullam naturam producere valet in eo statu, in quo non possit consequi suum finem ultimum, consequaturque illum de facto, saltem in aliquibus individuis : auctor enim rerum juxta suavem providentiam tenetur vel res ipsas in suo fine constituere, vel conferre media necessaria, ut illum assequantur : sed natura humana in illa sua nuditate, omnique alio auxilio gratis concesso destituta, non

consequeretur; immo nec consequi posset suum ultimum finem : ergo non potuit juxta communem providentiam sic produci. Cætera constant. Minor vero probatur. Nam medium necessarium ad assequendum finem ultimum humanæ naturæ, sive naturalem, sive supernaturalem, est amor absolutus, et efficax talis finis : homo autem in illo statu non haberet sufficientes vires ad hunc amorem, etiam respectu finis naturalis : sicut illas non habet in natura lapsa : ergo, etc.

Confirmatio. Et confirmatur : quia communis, et suavis Dei providentia non fert, ut minus provideat naturæ humanæ, quam reliquis adhuc inferioribus naturis. Cum ergo reliquæ naturæ, sive superiores homine, sive inferiores, ex vi status, in quo creantur, consequantur suum ultimum finem; non videtur dicendum potuisse humanam creari in tali statu, in quo illum consequi non valeret : ut contingeret, si crearetur omnino in puris naturalibus.

Immo si ita crearetur, naturaliter, et necessario esset infelix et misera : proindeque deterioris conditionis quacunque alia natura : quia ex sua creatione esset impotens ad assequendum finem ultimum, in quo felicitas consistit.

2 argumentum. 47. Secundo probatur : nam in quocunque statu Deus crearet hominem, imponeret illi præceptum diligendi ipsum Deum efficaciter, et super omnia, servandique totam naturalem legem : non enim hoc præceptum est aliquid naturæ debitis superadditum, sed ipso rationis lumine impressum : cum igitur neque Deus plus exigat ab homine, quam ipse homo potest facere; neque in statu naturæ puræ inessent illi vires ad prædictam legem, et præceptum observanda; non videtur potuisse creari in illo, saltem servata communi lege divinæ providentiæ.

3 fundamentum. 48. Tertio : Vel homo conditus in illo statu, perveniensque ad usum rationis, converteretur ad Deum finem ultimum naturalem, diligendo illum super omnia, vel non converteretur : si primum, statim conferret illi Deus gratiam, juxta doctrinam D. Tho. *sup. q.* 89, *art.* 6, et eo ipso non maneret in statu naturæ puræ, sed in statu gratiæ. Si secundum, etiam non maneret in illo statu, sed in statu peccati, et naturæ lapsæ : quia præcepto naturali tenebatur ad prædictam conversionem : fuissetque proinde peccatum mortale non converti.

49. Contrarium nihilominus tenent communiter alii Theologi *in proœmio ad præsentem tractatum de gratia*, et Expositores D. Thom. *hoc loco*, Cajetanus *super art.* 2, Curiel § 4, Montesinos § 2, Suarez *Prolegom. cap.* 2, Bellarminus *de gratia primi hominis lib. unico cap.* 7, et idem aperte supponunt Medina, Granados, Joannes a S. Thoma, et alii. Et probatur facile : nam eo ipso, quod Deus producat, et conservet aliquam naturam cum omnibus, quæ illi ex suis principiis debentur, et quæ natura ipsa suopte jure expostulat, servat ergo illam communem, et suavem providentiam : non enim hujusmodi providentia plus requirit, quam quod Deus unicuique rei provideat, sicut debitum est ex suis principiis, et ita unumquodque regat, sicut exigit ejus natura, atque adeo nihil denegando eorum quæ illi debentur, licet non tribuat ea, quæ non debentur : sed homini condito in puris naturalibus conferret Deus omnia, quæ illi ex suis principiis debentur, et quæ natura ejus suopte jure exposceret; quæ vero illi denegaret, neque talis natura exposceret, neque illi deberentur : nihil igitur ibi fieret contra, vel extra communem providentiam : atque adeo servata ejus lege potuit sic contingere. Et sane implicatio videtur in terminis, quod si Deus producit, conservat, et regit aliquam naturam, et concurrit cum illa, sicut ipsa produci, conservari, regi, et moveri postulat; deficiat ab illo providentia, quæ ex ipsis rerum naturis petitur, et requiritur : quæ est providentia suavis, et communis.

Præfertur sententia affirmans. Cajet. Curiel. Montes. Suarez. Bellarm. Medina. Granad. Joan. a S. Thom.

Ad primum. 50. Quare ad primum, quod in contrarium adduximus, respondetur concedendo majorem. Quamvis enim natura humana ob disparitatem principiorum, et partium rationalis, et sensitivæ, ex quibus essentialiter coalescit, differat in hoc ab aliis simplicioribus naturis, quod non in pluribus sicut illæ, sed in paucioribus finem suum consequatur : non tamen ideo negandum est, quod adhuc sibi ipsi, et communi providentiæ relicta habeat consequi illum saltem in aliquibus. Sed neganda est minor argumenti. Ad cujus probationem responderi solet, quod condito homine in illo primo statu ad divinam providentiam pertineret succurrere illi efficacius, et majores vires superaddere per aliqua auxilia ordinis naturalis, non tamen debita, sed gratis collata; sufficientia vero ut posset servare naturalem legem, et elicere actum dilectionis Dei super omnia, et alios requisitos ad ultimum

Responsio Suarez. ultimum finem assequendum. Et licet Deus ita se gereret cum natura humana (ait Suarez *cit. cap.* 2) non propterea extraheret illam ab statu naturæ puræ : quia neque ordinaret illam ad finem supernaturalem, neque gratiam proprie dictam, aut naturæ integritatem illi conferret; sed esset illud regimen quædam moralis providentia consentanea naturæ rationali, quæ mutabilis est non solum physice, sed etiam moraliter : neque talis providentia dici posset debita, aut petita ex meritis ipsius naturæ, sed velut ex naturali misericordia Dei, cujus sapientiæ, et bonitati valde consentaneum est naturam debilem, et infirmam non in sua debilitate relinquere, sed abundantius illi, et liberalius, quam ipsa postulet, providere.

Displicet. 51. Sed quamvis hæc solutio sit satis communis, et conjecturalis potius, quam falsa dici debeat; difficultati tamen non occurrit. Quia modo non discutitur, qualiter Deus se haberet cum homine, si decrevisset creare illum aliter, quam creavit de facto cum originali justitia : an illum relinqueret in sua omnino nuditate; aut vero gratiose superadderet supradicta auxilia? Si enim hoc quæreretur, neutra pars posset certo diffiniri : quia utrumlibet esset Deo omnino liberum : neque scire possumus, dum ejus conditionata decreta ignoramus, quid prædictorum eligeret. Illud tamen semper verosimilius conjectamur, quod magis congruit divinæ misericordiæ, et magis divinam bonitatem manifestat : sicut esse conferre prædicta auxilia, vel etiam aliquid majus intra naturæ ordinem. Sed dubium motum ultra pergit, et inquirit : an si Deus ita hominem condidisset in puris naturalibus, ut nullum sive concursum, sive auxilium præter naturæ debita conferret; dicendus esset hic casus juxta communes leges divinæ providentiæ; aut vero potentiæ ejus absolutæ tribuendus? In qua dubitatione recursus ad auxilia indebita potius est petitio principii, quam solutio argumenti.

Legitima responsio. 52. Respondetur ergo duplici via juxta duas sententias, quas *disp. sequenti dub.* 2, examinabimus. Juxta primam concessa etiam majore posterioris syllogismi, neganda est minor : asserit enim prædicta sententia, hominem in puris naturalibus constitutum habere sufficientes vires ad diligendum Deum super omnia, et ad servandam legem naturalem cavendumque a peccato mortali, saltem non longo tempore : et cum hoc esset in potestate naturæ, concursusque ad id necessarius ex parte Dei a natura ipsa saltem pro aliquibus postularetur; non deessent qui ita observarent, et qui in ea observantia decederent, ac proinde qui post hanc vitam suam naturalem Beatitudinem, et finem ultimum assequerentur.

Per quod patet tum ad confirmationem tum etiam ad secundum argumentum. Quia utrumque supponit, hominem in illo statu non habiturum ex se sufficientes vires ad diligendum Deum finem naturalem efficaciter, et super omnia; neque ad servandam totam naturalem legem etiam pro parvo tempore : quod suppositum negandum est juxta prædictam sententiam. Respondetur ad confirm. et ad 2 argum.

Occurritur 3 argum. 53. Ad tertium eadem via incedendo, eligitur prima pars dilematis. Sed negandum est, quod per talem conversionem consequeretur homo gratiam : non enim in statu illo esset connexa conversio ad Deum ut finem naturalem cum gratia, aut cum conversione ad finem supernaturalem. Unde per talem conversionem non extraheretur homo ab statu naturæ puræ, neque in eo acquireret aliquid non debitum ipsi naturæ. Doctrina vero D. Thom. *supra q.* 89, *art.* 6, procedit, supposita elevatione naturæ humanæ ad finem supernaturalem, quam in primo parente accepit, et supposito originali peccato, in quod devenit per ejus culpam : atque adeo restringenda est ad præsentem statum naturæ lapsæ. Quia enim conversio efficax ad Deum, etiam ut finem ultimum naturalem non compatitur cum aversione ab ipso, ut fine supernaturali, in qua habituali aversione peccatum originale consistit, et aliunde hoc peccatum non potest tolli sine gratia : fit ut in præsenti statu conversio ad Deum ut finem naturalem necessario sit gratiæ adnexa. Quæ ratio non militat in statu naturæ puræ : ubi sicut nulla esset aversio a Deo, quæ deberet auferri, ita neque esset necessaria gratia ad conversionem.

Alia via diluunt. præd. argumenta. 54. Aliter occurrendum erit prædictis argumentis juxta oppositam sententiam, quæ hominem conditum in puris naturalibus negat habere ex se sufficientes vires ad diligendum Deum super omnia, etiam pro parvo tempore. Nam admisso hoc præsupposito, consequenter dicendum est hominem in illo statu non teneri ad talem amorem : neque istum fore tunc medium simpliciter necessarium ad consecutionem finis ultimi; sed sufficere alium minus perfectum, quem

homo suis viribus cum generali, et communi Dei concursu posset elicere. Cum enim Deus non plus exigat ab homine, quam ipse homo potest facere per vires, quas vel possidet, vel habet repromissas; et in prædicto statu, neque haberet, neque (ut casus supponit) essent ei promissæ vires sufficientes ad Dei amorem absolutum et efficacem : alias etiam dum facit, quod in se est, non peccat; dumque non peccat, non possit ob sua demerita (atque adeo juxta communem providentiam) a Beatitudine creaturæ rationali naturaliter, debita excludi : consequens fit, ut neque prædictus amor super omnia absolutus, et efficax esset illi in præcepto, neque pars legis naturalis, neque medium necessarium ad assequendum prædictum finem : sed sufficerent alia proportionata viribus ipsius humanis, et quæ cum generali Dei concursu posset adhibere.

Per quod patet non modo ad primum argumentum (in quo neganda est minor posterioris syllogismi) et ad confirmationem (in qua negari debet suppositum, nempe amorem illum, ad quem non inessent homini vires, fore tunc medium necessarium) sed etiam ad secundum, et tertium argumentum : quorum vis nititur in præcepto conversionis ad Deum per amorem efficacem super omnia : et ideo seclusa obligatione hujus amoris, neque contineretur in lege naturali aliquid quod homo suis viribus facere non posset : neque omittendo prædictam conversionem, in peccatum laberetur; sed maneret in sua innocentia, et nuditate naturali.

Media, quibus adulti in statu purorum consequerentur ultimum finem.

55. Si autem inquiras, quæ essent tunc media proportionata viribus illius status, et necessario adhibenda pro assecutione finis ultimi? Respondetur in primis quantum ad adultos necessariam esse observationem, seu non violationem cujuslibet præcepti negativi obligantis sub mortali, ut non furari, non occidere, non mæchari, etc. quia hæc non violatio, salva hominis libertate, quæ omnino ad peccandum necessaria est, non excederet ejus vires. Præsertim dum abesset gravis tentatio ut respectu multorum etiam per non modicum tempus contingeret : et maxime in illo statu ubi quæ modo sunt, ex Dæmone omnino non essent. Ex præceptis vero affirmativis naturalibus illa saltem tunc obligarent, quæ modo sine gratia adimpleri possunt : sicut est præceptum offerendi Deo aliquem cultum, præceptum honorandi Parentes; præceptum restituendi alienum : præceptum succurrendi proximis necessitatem extremam patientibus, et similia. Immo præceptum dilectionis Dei non omnino cessaret : sed obligaret ad amandum illum perfectiori modo quoad appretiationem, quo homo propriis viribus amare posset; atque adeo et amore concupiscentiæ honesto, et amore quodam modo amicitiæ absoluto, et efficaci secundum quid : hoc est, quantum erat ex parte hominis : quia esset totus amor in quem possent ejus vires pertingere. Sed quia hujusmodi vires non sufficerent ad amorem absolute, et simpliciter efficacem, seu ad amorem super omnia; idcirco prædictum præceptum, et ejus amor ad istum gradum non pertingerent.

Quorundam opinio circa salutem in illo statu.

56. Hæc diximus pro adultis : parvuli enim nullo alio medio, quam morte ipsa opus haberent : quia anima a corpore separata statim habet suam naturalem beatitudinem consequi, nisi ob culpam, et demeritum retardetur aut impediatur. Et hac via putant aliqui occurri sufficienter primo argumento, et ejus confirmationi : quia multi in illo statu ante rationis usum morerentur, et ii omnes consequerentur naturalem beatitudinem : hacque ratione verum esset naturam humanam sic conditam, non esse naturaliter miseram, neque ex sua creatione infelicem, aut impotentem ad assequendam felicitatem : siquidem consequeretur illam in aliquibus : et posset consequi in omnibus, si per ipsos non staret : licet dicatur neminem adultorum illam de facto consequuturum sine recursu ad auxilia non debita naturæ : ob præceptum diligendi Deum super omnia, et insufficientiam humanarum virium ad talem dilectionem.

Rejicitur.

57. Hic tamen dicendi modus nobis non probatur : quia nimis coarctat leges communes divinæ providentiæ erga naturam humanam secundum se spectatam : ipsamque naturam satis deprimit : dum negat, aliquod ejus individuum juxta prædictas leges proprio studio, et labore, atque adeo morali, et humano modo naturalem felicitatem consecuturum. Modus enim, quo parvuli decedentes ante usum rationis illam consequerentur, non esset moralis, et humanus, seu omnino consentaneus, proprius, et per se naturæ humanæ; sed quodammodo violentus, et per accidens : sicut est mors in illa ætate.

Eo præsertim quia anima rationalis idcirco etiam in illo statu crearetur in corpore,

pore, ut ministerio sensuum, temporis decursu determinatas rerum species, et notitiam acquireret, quibus post separationem, et in ipso felicitatis naturalis statu uti posset : nec non ut per bonum usum liberi arbitrii, et per ejus actus honestos Deo fini ultimo naturali conformaretur, et erga ipsum rectificaretur. Porro si in prædicto statu ii dumtaxat ad naturalem felicitatem pervenirent, qui ante rationis usum, et horum fructuum perceptionem morerentur; cæteri vero omnes perirent, frustra anima rationalis fuisset corpori infusa, frustraque natura humana ex tali anima, et corpore constituta fuisset : quandoquidem nullus esset finis hujus constitutionis. Quæ omnia communi providentiæ, quam sibi vendicat natura humana, omnino non congruunt. Ne ergo hujus providentiæ legem nimis coarctemus, extendenda est salus hominum in illo statu, etiam ad aliquos adultos, juxta primam, vel secundam solutionem nuper traditas.

Replica. 58. Sed urgebis : quia homo in quovis statu consideretur, indiget dono perseverantiæ, ut ad Beatitudinem perveniat : sed hoc donum omnino est supra debitum naturæ, immo et supra merita gratiæ : et ideo nullis justorum actibus potest de condigno promereri : ut Patres, et Theologi præcipue D. Augustinus, et D. Thomas ubique proclamant : ergo quovis modo status ille consideretur, nequirent homines ad felicitatem pervenire, per ea dumtaxat media, vel auxilia quæ naturæ deberentur. Et confirmatur. Nam quod ex multis conditis in puris naturalibus, quibusdam peccantibus, et pereuntibus, quidam non peccarent, et non peccando ad felicitatem pervenirent, proculdubio esset aliquod speciale beneficium nulli debitum : quod sicut fuisset negatum aliquibus, potuisset negari omnibus : et pro quo unusquisque prudentissime, et religiosissime Deum oraret, ne sibi denegaretur : ergo nisi adderetur hoc speciale, et non debitum beneficium, nullus in prædicto statu felicitatem consequi potuisset.

D. Aug. D. Thom.

Diluitur, et explicatur qualis esset perseverantia illius status. Respondetur ad objectionem, perseverantiam illam, de qua Patres, et Theologi loquuntur, et quam supra merita extollunt, magnumque perseverantiæ donum appellant, esse perseverantiam in gratia, quæ animam Beatitudini supernaturali conjungit. Quæ vero necessaria esset, ut homo conditus in puris naturalibus ad naturalem felicitatem perveniret, solum esset quædam permanentia in ipsa naturæ puritate, et ad summum aliquis in cognitione, et virtute naturali profectus. Hujusmodi autem perseverantiæ S. Patres, et Theologi non meminerunt : nec si meminissent, gratiam, aut beneficium naturæ humanæ indebitum eam nuncuparent : quia revera exigitur ab ipsa natura naturali jure, saltem pro aliquibus individuis. Eademque natura exigit, ut talia a divina providentia determinarentur.

Per quod patet ad confirmationem : nam licet respectu hujus, vel illius individui esset speciale beneficium, quod, non peccarent, et non peccando, ad naturalem felicitatem pervenirent, id quod satis esset, ut unusquisque pro ejus impetratione oraret : non tamen esset aliquid indebitum, vel omnino gratiosum respectu speciei, et naturæ humanæ. Quia licet ista in particulari non designet hæc potius individua quam illa pro felicitate assequenda, postulat tamen, ut a divina providentia, quæ illi placuerint, designentur, et determinentur : et ita hæc ipsa designatio, et determinatio cadit sub debito, et sub communi providentia talis naturæ. De quo plura dicemus disputatione sequenti dubio primo ubi hæc solutio magis elucidata manebit.

Alia replica. 59. Secundo urgebis contra secundam solutionem, quod homo in puris naturalibus non haberet minores vires ad amandum Deum, neque minus gravi hujus amoris præcepto adstringeretur, quam modo in natura lapsa adstringuntur omnes, etiam qui sine ulla gratia, aut luce supernaturali ad usum rationis perveniunt : sed hi omnes tenentur ad amorem efficacem, et super omnia, saltem respectu Dei ut finis naturalis : habentque proinde vires sufficientes ad talem amorem : ergo negandæ non sunt hujusmodi vires, et præceptum pro statu naturæ puræ. — Huic objectioni non potest plene satisfieri, quousque examinemus vires humanæ naturæ in ordine ad diligendum Deum, cum in puris naturalibus, tum in hoc statu naturæ lapsæ : quod præstabimus, *disp. sequenti dub.* 3 et 4. Interim vero vel dicendum est (tuendo prædictam secundam solutionem) omnibus pervenientibus ad rationis usum in natura lapsa tribui a Deo majus aliquid virium, et luminis, quam haberent in puris naturalibus : et hac ratione teneri ad perfectiorem amorem, quam ibi adstringerentur. Vel relinquenda erit illa solutio, et sententia cui innititur; præ-

Responsio.

ligendaque alia prior : juxta quam homines conditi in puris naturalibus haberent sufficientes vires ad diligendum Deum super omnia (saltem pro parvo tempore) ad idque præcepto naturali tenerentur. Et hæc modo sufficiant pro prædicta dubitatione circa statum naturæ humanæ in puris naturalibus, plura vero reperies dubiis citatis.

Quæ forma constitueret statum integritatis.

60. Circa statum naturæ integræ rogari posset, quæ esset prima forma constitutiva illius integritatis ? an scilicet aliqua qualitas naturalis ordinis residens immediate in anima, ex qua habitus, et dispositiones perficientes potentias quasi naturali sequela pullularent ? Aut vero sine prædicta qualitate sufficienter constitueretur prædictus status per habitus, et dispositiones afficientes immediate corpus, et potentias, una cum perfectiori modo informandi ex parte animæ ? Huic vero quæsito satisfecimus *tom. præcedenti in tractatu de Peccatis disp.* 16, *num.* 61. Eademque disputatione *a num.* 6, solutionem dedimus aliquibus aliis, quæ circa statum justitiæ originalis excitari possunt. Videlicet ubi esset prædicta justitia tanquam in subjecto primario ? Quid esset entitative, et substantialiter : seu an esset perfectio naturalis, vel supernaturalis ordinis ? An et quomodo sit distincta a gratia nostra justificante, quidve illi superaddat ? An quoad omnes suas perfectiones importet formas positivas, et cujus generis ? Ac denique in quo genere causæ perfectiones illæ redundantes in corpus, et in partem sensitivam ex perfectione, quæ esset in anima, et voluntate originarentur. Hisque similes alias quæstiones scitu non indignas, *eodem tract. disp.* 14, *dub.* 6, *et in commentario art.* 4, *quæst.* 81, examinavimus : ad quæ loca pro omnibus illis lectorem remittimus. Sed et circa statum naturæ lapsæ, distinctionemque ejus ab statu naturæ puræ posset hic moveri gravissima illa quæstio, quam *in prædicto tractatu disp.* 16, *dub.* 2 *et* 3, fuse satis discussimus : An per peccatum primi Parentis natura humana non solum incurrerit privationem omnium illorum donorum, quæ justitia originalis supra naturæ debitum conferebat; sed etiam acquisierit aliquam pravam dispositionem, ratione cujus difficilior sit ad bonum, et propensior ad malum, quam esset in natura pura ? et neque pro hac difficultate (quia esset actum agere) in præsenti immorabimur. Ejus tamen resolutione, et doctrina, quam citato loco statuimus, utemur disp. sequenti, ubi (quia opportunior est locus) ad examen vocabimus duplicem aliam illi adnexam circa sufficientiam, vel insufficientiam humanæ naturæ ad diligendum Deum, servandamque naturalem legem, sive in puris naturalibus, sive in statu naturæ lapsæ. Unde non est opus majore hujus capitis dilatatione.

Alia dubia remissive.

CAPUT III.

De erroribus Lutheri, Calvini, et aliorum contra libertatem arbitrii.

Difficultas conciliandi necessitatem gratiæ cum libertate.

61. Post notitiam diversarum acceptionum gratiæ, et differentium statuum, in quibus potest natura humana constitui ; oportet varios errores cum divinæ gratiæ, tum libertati nostræ contrarios recensere. Quidam enim nescientes necessitatem gratiæ cum libertate arbitrii componere, in extrema prolapsi sunt præcipitia : nam vel gratiam propugnantes oppugnarunt libertatem ; vel arbitrio nimis faventes gràtiam spreverunt, ut inquit D. August. Epist. 46, ad Valentinum, ubi monet : *Neque negetis Dei gratiam, neque liberum arbitrium sic defendatis, ut a gratia Dei separetis,* et lib. de gratia Dei contra Pelag. cap. 47, inquit : *Ista quæstio, ubi de arbitrio voluntatis, et Dei gratia disputatur, ita est ad discernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur : quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.* Unde necessarium est extremas, et erroneas sententias referre, et ante alia earum notitiam præmittere : tum ut declinemus earum pericula, tum ut medium placidum, et commune, quod Ecclesia Catholica tenet, recto tramite attingamus. Imminent singularitatum, novitatum, et perinde hæresum scopuli : sed veritas in medio quiescit, cunctis indivisa, et pervia ; quam sincere debemus amplecti errorum dissidentes terminos declinando, ut pulchre monebat idem S. Doct. Psal. 103, ad illa verba : *Inter medium montium pertransibunt aquæ,* ubi ait : *Quod medium dicitur, commune est. Res communis, unde omnes vivunt, media est : nec attinet ad te, nec ad me. Propterea loquimur sic de aliquibus hominibus : habent inter se pacem, habent inter se fidem, habent inter se charitatem : sic certe dicimus. Quid est inter se? In medio sui. Quid est in medio sui ? Commune est illis. Audi aquas inter medium montium*

D. Aug

Extremi errores vitandi.

montium : quia communis illis fides erat, nec quisque aquas quasi proprias, et suas habebat ; ubi enim non sunt in medio, quasi privatæ sunt, non publice fluunt. At vero ut inter medium montium fluant aquæ, audi vocem montis (nempe Apost. ad Rom. 15 et 1 ad Corinth. 1): *Deus pacis det vobis id ipsum sapere invicem, ut ipsum sapiatis omnes, et non sint in vobis schismata. Quod sentio, sentis : in medio fluit aqua : non habeo quasi privatum meum, nec tu quasi privatum tuum. Veritas nec mea sit propria, nec tua ; ut et tua sit, et mea : inter medium montium pertransibunt aquæ.* Et tandem concludit : *Ergo, fratres, ad hoc valeat, quod diximus charitati vestræ, propter fontes, ut fluant de vobis, convalles estote, et cum omnibus conferte, quod de Deo habetis. Inter medium fluant aquæ, nulli invideatis, bibite, saturamini, manducate, saturate. Ubique communis aqua Dei habeat gloriam, non hominum privata mendacia.*

Quam utilis horum errorum notitia.

62. Deserviet etiam hæc notitia ad pœnitius penetrandum mentem, et intentionem Pontificum, Conciliorum, et sanctorum Patrum, quorum testimoniis frequentius in hac materia, quam in aliis utemur. Ubi enim perspectum habuerimus, quid hæretici, et cæteri Ecclesiæ inimici asseveraverint; facilius percipiemus, quo mens Pontificum, et Conciliorum collimet, et quid in suis determinationibus approbet, vel condemnet. Quod plurimum refert ad veritatis notitiam securius, et citius comparandam. Unde omnes fere graves Auctores, qui de divina gratia disputarunt, recitationem errorum ipsi adversantium præmiserunt. Eosque imitari studentes, prius in hoc capite referemus hæreses, et errores contra nostri arbitrii libertatem; et deinceps recensebimus hæreses divinæ gratiæ contrarias. Nam liberum arbitrium licet dignitate cedat, præcedit tamen gratiam ordine generationis : est enim ejus subjectum, ad quod regendum, et perficiendum ipsa ordinatur : unde eo negato, gratiæ necessitas, aut utilitas non apparet, juxta illud D. Bernardi in lib. de gratia, et lib. arbitrio: *Tolle liberum arbitrium, non erit, quod salvetur. Tolle gratiam, non erit unde salvetur. Opus hoc,* scilicet salutis, *sine duobus effici non potest : uno, a quo fit : altero, cui, vel in quo fiat. Deus auctor est salutis, liberum arbitrium capax : nec dare illam, nisi Deus; nec capere potest, nisi liberum arbitrium. Quod ergo a solo Deo est, et soli datur libero arbitrio, tam absque consensu esse non potest accipientis, quam absque gratia dantis.* Similia habet D. Hieronymus super Isaiam cap. 49.

D. Bern.

D. Hier.

Existentia libertatis supponitur.

Quod vero ante alia hic oportebat præmittere, nempe existentiam, et propriam rationem liberi arbitrii, alibi ex professo dedimus, videlicet *tract.* 10 *de Voluntario, disp.* 2, *per totam :* et si quæ superest difficultas, eam in hoc tract. superare curabimus ostendendo, quam optime cohæreat arbitrii libertas cum necessitate, et maxima divinæ gratiæ efficacia : in quo fœdere percipiendo caligant hæretici, vel solius arbitrii defensores, vel solius gratiæ patroni. Unde in præsenti illud tantum præsupponere opus est, quod triplex genus libertatis distingui soleat juxta triplicem differentiam servitutis, seu necessitatis ipsi libertati oppositæ. Alia enim est libertas, quæ miserias hujus vitæ excludit, et dicitur *libertas gloriæ,* juxta illud Apostol. ad Rom. 8 : *Quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Alia excludit servitutem peccati, et vocatur *libertas gratiæ,* de qua idem Apostol. ad Rom. 6, inquit : *liberati a peccato, servi facti estis justitiæ.* Alia denique excludit necessitatem, seu omnimodam determinationem in operando, et appellatur *libertas physica,* seu, *naturæ,* de qua 1, ad Corinth. 7, dicitur : *Non habens necessitatem, sed potestatem habens suæ voluntatis,* etc. Quam divisionem docent communiter Scholastici cum Magist. *in* 2, *disp.* 25, illamque acceperunt ex D. August. *variis in locis,* et ex D. Bernard. *lib. proxime cit.* ubi eam pulchre describit in hunc modum : *Triplex est nobis proposita libertas, a peccato, a miseria, a necessitate. Hanc ultimo loco positam contulit nobis in conditione naturæ : in primam restauramur a gratia : media nobis reservatur in patria. Dicatur ergo prima libertas naturæ, secunda gratiæ, tertia vitæ, seu gloriæ. Primo namque in liberam voluntatem, ac voluntariam libertatem conditi sumus, nobilis in Deo creatura : secundo reformamur in innocentiam, nova in Christo creatura : tertio reformamur in gloriam perfecta in Spiritu creatura. Prima ergo libertas habet multum honoris ; secunda plurimum etiam virtutis ; novissima cumulum jucunditatis.*

Ad Rom. 8. Tres libertatis acceptiones.

1. ad Cor. 7.

D. Aug. D. Bern.

Homo est liber in operando.

63. Relictis ergo aliis libertatis acceptionibus, quæ ad rem præsentem non ita faciunt; libertas naturæ, quæ necessitati in operando opponitur, consistit in indifferen-

tia in agendo, sive in eo, quod homo ita agat, ut retineat potentiam ad non agendum, ut explicuimus *loco citato dub.* 1 et 2. Dari vero in nobis hujusmodi libertatem est certum secundum fidem Catholicam, ut ibidem ex professo ostendimus, et constat (aliis pluribus Scripturæ testimoniis omissis) ex illo Genes. 4 : *Sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius*, et Eccles. 19 : *Deus reliquit hominem in manu consilii sui: apponit tibi ignem, et aquam, ad quod volueris, porriges manum tuam : ante hominem vita, et mors, bonum, et malum; quod placuerit ei, dabitur illi.* Unde hæc veritas post alia Concilia diffinita est *in Trident. sess.* 6, *can.* 4, 5 et 6, et eam frequentissime docent Sancti Patres, quorum plures dedimus *loco citato dub.* 1. Immo etiam veteres, et nobilissimi quique Philosophi, solo lumine naturali adjuti, eandem communem assertionem tenuerunt, Plato *lib.* 10 *de Republica*, (quem locum referunt, et laudant S. Justin. *in apologia ad Antonium*, et Clemens Alex. *lib.* 5 *stromatum, cap.* 7). Plotinus *Enneade* 3, *lib.* 1 *et Enneade* 6, *lib.* 8. Proclus *lib. de anima, et dæmone.* Maximus Tyrius *dissert*, 3 *et* 25. Jamblicus *lib. de Mysteriis* § 40. Porphyrius, quem refert S. P. N. Cyrillus *lib.* 3, *contra Julianum.* Oppositum vero errorem impingunt Aristoteli, Cicero *lib. de Fato*, et Theodoret. *lib.* 1, *contra Græcos.* Sed hanc calumniam propulsant Armacanus *lib.* 15, *de quæst. Armenorum cap.* 20. Franc. Picus *lib. de providentia part.* 2, *cap.* 18, Carpentarius *digress.* 11, in Alcinovum, Sepulveda *lib.* 2, *de fato*, et alii communiter. Et quidem merito : nam veram sententiam docet clarissime Philosophus *lib.* 1 *Magnorum Moral, cap.* 10, ubi impugnat Socratem contrario errori facientem, et concludit : *Cæterum ut videtur, in nobis est probos, et improbos esse. Item laudes, et vituperationes id quoque attestantur. Virtutem namque laus, vitium autem vituperatio consequitur. Atqui laus, et vituperatio non invitis attribuitur. Manifestum igitur hoc modo in nostro arbitrio esse bona, malaque facere.* Idem aperte docet *lib.* 3 *Ethic. cap.* 9, quem locum specialiter impetit amarulentus humanæ libertatis hostis Calvinus *lib.* 2 *Institut. cap.* 1, § 3. Estque hujusmodi assertio adeo communis inter nobiles Philosophos, ut jure asseruerit D. Thom. *quæst.* 6 *de Malo, art. unico*, quod *adversa sententia est annumeranda inter extraneas Philosophiæ opiniones : quia non solum contrariatur fidei : sed subvertit omnia principia Philosophiæ moralis. Si enim non sit liberum aliquid in nobis, sed ex necessitate movemur ad volendum ; tollitur deliberatio, exhortatio, præceptum, et punitio, et laus, et vituperium, circa quæ moralis Philosophia consistit. Hujusmodi autem opiniones, quæ destruunt principia alicujus partis Philosophiæ, dicuntur positiones extraneæ : sicut nihil moveri, quod destruit principia scientiæ naturalis.*

Genes. 4. Eccles. — Conc. Trid. — Plato, — Plotin. — Proclus. — Maxim. Tyrius. — Jamb. — Porphyr. — Armac. — Franc. Picus. — Carpet. — Sepul. — Aristot. cum nobilioribus Philosophis asseruit libertatem arbitrii. — D. Thom.

64. Cæterum non defuerunt cum ex Gentilibus, cum ex Judæis, et Christianis, qui hanc veritatem aliis, atque aliis motivis, vel potius protervia ducti sæpenumero impugnaverint : quorum (si ad tempora attendamus) extremum agmen claudunt Lutherani, et Calvinisti ; cæteris alioqui in hac causa duces tam ob duritiem, quam propter insignes errores, et blasphemias. Et cum oporteat operosius insistere in detegendo Lutheri, et Calvini dogmate, a quo Catholici quidam nesciunt, vel non scire affectant distinguere aliorum catholicorum doctrinam circa efficaciam divinæ gratiæ : idcirco de hæresi Lutherana, et Calviniana seorsim, et specialius agemus. Sed quia, ut scribit Hosius *in lib. de traditionibus*, non deest hisce hæreticis sua successio, qua errores suos non a sede Simonis Petri, sed e pestilenti cathedra Simonis Magi, aliorumque hæreticorum derivant : æquum est breviter referre qui homines, et quibus temporibus insurrexerint contra libertatem arbitrii. Quæ notitia deserviet etiam cum ad detergendum radices hujus erroneæ et extremæ positionis, cum ut sciamus, quam sæpius, et a quantis Patribus, et Conciliis proscripta fuerit.

Error contrarius. — Hosius. Ejus patroni.

§ I.

Qui ante Lutherum et Calvinum negaverint arbitrii libertatem.

65. Vetus fuit apud Philosophos Stoicos opinio, quod voluntas hominis non regitur electione, sed fato. Fatum autem vocabant seriem, et dispositionem causarum naturalium, et præcipue cœlorum, juxta quam credebant cuncta necessario, et inevitabiliter evenire, ut statim ex D. Thoma videbimus. Nec audiendus est Theophilus Raynaudus *in disciplina morali, distinct.* 1, *q.* 3, *art.* 1 *a numero* 230, ubi contendit ostendere, quod Stoici nihil aliud fati nomine significabant,

Stoici libertatis hostes, et fati fautores.

cabant, quam voluntatis divinæ vim prædeterminantem voluntatem creatam : ut sic latenter sugillet doctrinam gravioribus Theologis communem, et D. Augustini propriam circa providentiam Dei, et efficaciam divinæ gratiæ. Sed magis credendum est tum communi cæterorum Auctorum judicio,qui ita describunt Stoicorum positionem; tum et præcipue Divus Thomas 3, contra gentes, *capite* 73, ubi pro libertate pugnat, et post plures rationes concludit : *Per hoc autem excluditur error et opinio Stoicorum, qui secundum ordinem quendam causarum intransgressibilem, quem Græci μαρμένω vocabant, omnia ex necessitate dicebant provenire*, et cap. 85, ait : *Per hoc autem excluditur positio Stoicorum, qui ponebant omnes actus, et etiam electiones nostras secundum corpora cœlestia disponi.* Quam fatalem vim extendebant etiam Gentiles ad ipsos Deos, quos nec ab astrorum invariabili influxu liberos autumabant, ut refert Abulens. 4, *Reg. cap.* 17, *q.* 19, ubi observat Gentiles posuisse tria fata, et addit : *De istis tribus dispositionibus fatalibus dixerunt antiqui Gentiles, quod quidquid per istas statutum esset, firmum erat, et non poterat mutari per aliquam humanam solertiam : imo neque per potentiam alicujus Dei; sed quod etiam acta Deorum cadebant sub dispositione fatali.* De hoc ait Seneca in tragœdia 5, cujus titulus Oedipus :

bulens.

Fatales Stoicorum dispositiones.

eneca.

Fatis agimur, credite fatis.
Non sollicitæ possunt curæ
Mutare rati stamina fusi.
Quidquid agimus, venit ex alto,
Servatque sua decreta colus.
Lachesis dura revoluta manet.
Omnia secto tramite vadunt.
Primusque dies dedit extremum.
Non illa Deo vertisse lic. t,
Quæ nexa suis currunt causis.

Quod amplius confirmat idem Tostatus verbis Jovis ad Venerem apud Ovid. 9, Metamorph.

vid. 9. Metamorph.

Invenies illic inscripta adamante perenni
Fata tui generis.

Videatur Ludovicus Vives *ad lib.* 5 *de Civit. cap.* 1, *cum seqq.* ubi varias Philosophorum Sectas circa fatum refert.

Ludov. Vives.

66. Hanc fatalem et absolutam necessitatem perpetuo damnarunt Ecclesiæ Patres. Quorum testimonia inique arripuerunt inimici gratiæ Dei Pelagiani, ut ea contra D. Augustinum, et cæteros veræ atque efficacis gratiæ assertores intorquerent; et ita odioso fati nomine Dei providentiam, et supremum dominium in negotio salutis negarent. Sed hanc calumniam dispellit S. Doctor *lib.* 2 *contra duas epist. Pelag. cap.*8,ubi in ipsos Pelagianos argumentum ab eis fabrefactum retorquet his verbis : *Hæc* (nempe discretionem unius ab alio ex inscrutabili Dei consilio) *ut Christianis cordibus convenit cogitare nescitis : et vos potius secundum vestram sententiam fato ista dicitis fieri. Vestra quippe, non nostra sententia est fato fieri, quod merito non fit. Et ne secundum totam definitionem fato fiant hominibus, si meritis non fiant, quæcunque fiunt ; ideo merita, vel bona, vel mala, quantum potestis asseritis ; ne fatum sit consequens, si merita negaretis. Ac per hoc dicitur vobis, si ea quæ nullis meritis præstantur hominibus, fato fieri jam necesse est : et adeo merita adstruenda sunt, ne fatum sit consequens : si merita non sunt, fato baptizantur, fato intrant in regnum Dei parvuli, quorum bona merita nulla sunt. Et rursus fato non baptizantur, fato non intrant in Regnum Dei parvuli , quorum mala merita nulla sunt. Ecce pusilli, qui fari nequeunt, vos potius fati assertores esse convincunt. Nos autem cum vitiatæ originis mala merita esse dicamus, gratia dicimus intrare parvulum in Regnum Dei, quoniam bonus est Deus : et alium merito non intrare, quoniam justus est Deus : et in neutro esse fatum, quoniam, quod vult, facit Deus.* Et etiam D. Prosper in epist. ad Rufinum, ubi calumnias Semi-Pelagianorum fati nomine impugnantium gratiam efficacem a D. Augustino assertam acriter propulsat his verbis : *Ea,* inquit, *quæ de fato, stultissimo mendacio intenti viri injuriæ jactitant, neque ipsum* (nempe S. P. August.) *onerant ; in cujus libris copiosissime hujusmodi destruuntur errores : nec nos perturbant, qui tales opiniones cum suis Auctoribus execramur. Sed videant quomodo se a dedecore istius exuant, falsitatis, qui possunt tam inepta confingere : si hi, quorum abutuntur auribus, aliquantulum diligentiæ ad cognoscendum ea, quæ præstantissimus minister gratiæ disputavit, intenderint : licet omnem istius inquisitionis moram ipsi qui hæc loquuntur, prævenire deberent, proferendo, atque explicando libros, ullamve eorum particulam demonstrando, quam per dubium saltem intellectum tali interpretationi obnoxium vir sanctus*

Patres damnarunt Stoicam fati assertionem.

D. Aug. Pelagianorum astutia retunditur.

D. Prosp.

ediderit. Sed prorsus nihil apud nos tale audierunt, nihil tale legerunt : quia non fato quidquam geri, sed omnia Dei judicio novimus ordinari.

Fatum in quo sensu possit admitti.

67. Quod si Stoici fati nomine solum significarunt efficacissimam Dei voluntatem omnia præordinantem ; minime erroris accusandi sunt : nec in eos diriguntur Patrum verba : dum fatum, hoc est, absolutam rerum necessitatem, et interitum humani arbitrii proscribunt. Et profecto verisimile est Stoicorum sapientiores placitum Zenonis eorum principis fuisse imitatos, qui fati vocabulo divinam præordinatiomem significavit, ut colligitur ex Lactantio lib. 4 Institut. cap. 9, ubi ait : *Sed melius Græci λόγον dicunt, quam nos verbum, sive sermonem : λόγος enim et sermonem significat et rationem : quia ille est vox, et sapientia Dei. Hunc sermonem divinum, nec Philosophi quidem ignorarunt : siquidem Zeno rerum naturæ dispositorem, atque opificem universitatis prædicat : quem et fatum, et necessitatem rerum, et Deum, et animum Jovis vocat, ea scilicet consuetudine, qua solent Jovem pro Deo accipere. Sed nihil obstant verba, cum sententia congruat veritati.*

Lactant.

In quo sensu fatum non damnatur a Patribus, quorum testimonia indigeste coacervavit Raynaudus, ut omne fatum, ac subinde decreta Dei efficaciter præordinantia actus humanos impeteret, cum tamen sacri Doctores non damnent omne fatum ; sed contra fatum astrologicum, sive influxum astrorum, et aliarum causarum necessitantem absolute voluntatem humanam invehuntur. Minime tamen negant fatum usurpatum pro divina providentia præveniente, et efficaciter decernente hominum opera, ut constat ex divo Thoma 1 *p. q.* 116, *art.* 1, ubi primo refert aliquos negasse quod omnia hæc inferiora debeant reduci in aliquam causam superiorem. *Et hi,* inquit, *fatum et providentiam negarunt.* Qui profecto præluxerunt Pelagio, et Pelagii Discipulis. Deinde refert alios omnia hæc inferiora reduxisse in cœlestia corpora. Quos refellit, quia actiones humanæ non subduntur influxui cœlorum, ut ostenderat *quæst. anteced. art.* 4. Denique concludit : *Et ideo dicendum est, quod ea, quæ hic per accidens aguntur, sive in rebus naturalibus, sive humanis, reducuntur in aliquam causam præordinantem, quæ est providentia divina.* Et post pauca : *Solus Deus potest voluntatem immutare* (utique efficaciter, et physice : moraliter enim, et suasione, aut objecti propositione etiam Diabolus voluntatem immutat) *et per consequens ordinatio humanorum actuum, quorum principium est voluntas, soli Deo attribui debet. Sic igitur in quantum omnia, quæ hic aguntur, divinæ providentiæ subduntur tanquam per eam ordinata, et quasi prælocuta, fatum ponere possumus. Licet hoc nomine sancti Doctores uti recusaverint propter eos, qui ad vim positionis syderum hoc nomen retorquebant.* Unde Augustinus dicit *in* 5 *de Civit. cap.* 1 : *Si propterea quisquam res humanas fato tribuat, quia ipsam Dei voluntatem, vel potestatem fati nomine appellet ; sententiam teneat, et linguam corrigat.* Similia habet idem S. Doctor quodl. 12, art. 4, ubi refutatis aliis *fati* acceptionibus, inquit : *Alii reducunt omnia hæc in causam supracœlestem, scilicet in providentiam Dei, a qua omnia sunt prædeterminata et ordinata. Et secundum istos fatum erit quidam effectus divinæ providentiæ : quia providentia nihil aliud est quam ratio ordinis rerum, prout est in mente divina : fatum vero est explicatio illius ordinis. Unde Boët. dicit : fatum est immobilis dispositio rebus mobilibus inhærens. Sic ergo accipiendo fatum, potest dici, quod omnia subjiciantur fato.*

Patres non proscribunt omne fatum.

Quæ fati diversa usurpatio præ oculis in hac materia debet haberi, ut sciamus quid fati vocabulo Sancti Patres communiter damnent. Apud Judæos etiam grave erat dissidium inter Pharisæos et Sadducæos circa fati constitutionem, et vim, ut videri potest apud Josephum *lib.* 2 *de bel. Jud. c.* 7, et D. Epiphanium *lib.* 1 *de hæresib. tom.* 1 c. 16. Sed horum, et alias antiquorum Philosophorum opiniones circa arbitrii libertatem missas facimus, ut veniamus ad errores inter Christianos : horum enim notitia magis facit ad præsens institutum.

Joseph. D. Epip.

68. Primus ergo Christianorum qui negavit libertatem arbitrii, fuit hæreticorum primus nempe Simon Magnus, quem D. Ignatius epist. ad Tral. jure appellat *Primogenitum Satanæ.* Reducebat autem Simon hanc humanarum operationum necessitatem, non in fatalem astrorum dispositionem, ut Stoici, sed in efficaciam divinæ voluntatis omnia decernentis, et prævenientis. Quod argumentum arripuerunt Simonis discipuli, Calvinistæ : ut infra *num.* 91 videbimus, illudque magnificant, et prosequuntur quidam impugnatores gratiæ ab intrinseco efficacis, ut constabit ex dicendis *disput.* 7, *dub.*

Simon magus negavit libertatem arbitrii. D. Ignat.

[...]ctus ar[...]umen[...]m vete[...]i solu[...]tione [...]nerva[...]tur. D. [...]lemens.

dub. 4. Quod autem Simon ita senserit et argumentatus fuerit, liquet ex S. Clemente *Rom. lib.* 3 *Recognit.* ubi refert Simonem prædicto argumento impetisse D. Petrum. Sed videamus, quid Apostolorum Princeps et Christi vicarius responderit : *Ais ergo tu, si Deus vult aliquid esse, et est, et si non vult, non est : scilicet ut si responderem, quia quod vult, et est; quod autem non vult, non est : diceres : ergo ipse vult esse mala, quæ in hoc mundo geruntur : quia omne quod vult, hoc est; quod autem non vult, non est. Si vero respondissem non esse hoc, ut quod vult Deus sit; et quod non vult, non sit : non rhetorico sermone diceres : ergo impossibilis est Deus, si quod vult, non potest : et existeres petulantior, ut qui nihil rectum dixeris, vicisse te crederes. Et ideo ignoras, o Simon, et valde ignoras, quomodo in singulis quibusque voluntas sit Dei. Quædam enim voluit, ut diximus ita esse, ut aliud esse non possent, quam id quod ab ipso instituta sunt, et his nec præmia, nec supplicia statuit. Ea vero, quæ ita esse voluit, ut in sua potestate habeant agere quod velint, his pro actibus et voluntatibus suis statuit, ut aut remunerationes mereantur, aut pœnas. Cum ergo in duas, ut edocui, partes dividantur cuncta, quæ moventur ; secundum eam, quam supra diximus distinctionem, omnia, quod vult Deus, est, quod autem non vult, non est.*

[...]cientia media super[...]luit ad [...]ostræ [...]iberta[...]tis defensionem.

69. Ubi ponderandum est S. Petrum, ut arbitrii libertatem, et rerum contingentiam tueretur ; minime recurrisse ad præsentiam futurorum eventuum sub conditione; sed difficultatem composuisse cuncta reducendo ad summam efficaciam, et universalitatem divinæ voluntatis, quæ omnia causat, atque ideo libertatem tam in potentia, quam in actu : unde ita vult, et efficaciter causat actum, ut præstet etiam, et conservet potestatem ad oppositum : quo nihil amplius ad libertatem, et contingentiam rerum desideratur. In qua Apostoli doctrina tradenda perpetuus fuit Divus Thomas et hac via libertatem arbitrii cum efficacia divinæ voluntatis decernentis et præmoventis componit, ut constat ex 1 p. q. 19, art. 8, ubi ait : *Cum voluntas divina sit efficacissima ; non solum sequitur, quod fiant ea quæ Deus vult fieri; sed quod eo modo fiant, quo Deus fieri vult. Vult autem Deus quædam fieri necessario, quædam contingenter, ut sit ordo in rebus ad complementum universi. Et ideo quibusdam effectibus aptavit causas necessarias, quæ deficere non possunt, ex quibus effectus de necessitate proveniunt. Quibusdam autem aptavit causas contingentes defectibiles, ex quibus effectus contingenter eveniant. Non igitur propterea effectus voliti a Deo eveniunt contingenter* (assignat primariam rationem) *quia causæ proximæ sunt contingentes : sed propterea quia Deus voluit eos contingenter evenire, contingentes causas ad eos præparavit.* Et ad 2 respondet : *Quod hoc ipso, quod nihil voluntati divinæ resistit; sequitur quod non solum fiant ea quæ Deus vult fieri; sed quod fiant contingenter, vel necessario, quod sic fieri vult.* Et ex hac radice petendus est legitimus modus conciliandi libertatem nostram cum auxiliis ab intrinseco efficacibus, ut cum discipulis D. August. et D. Th. ostendemus *disput.* 7 per totam.

[...].Thom.

[...]fficacia divinæ volunta[...]is parit [...]ibertem [...]n nobis.

Simon magus docuit Deum esse auctorem peccati.

70. Videns autem Simon Deum cuncta decernere, efficaciterque impellere ad operandum ; et aliunde nesciens distinguere inter rerum entitatem, quæ Deo ut primæ causæ adscribenda est, et malitiam quarundam operationum, quæ in defectibilitatem arbitrii est revocanda : consequenter ad primum errorem addidit ejus appendicem, nempe Deum Opt. Max. esse causam et auctorem peccati. Ex legitimo enim antecedenti (quod Apostolorum princeps non negavit) nempe Deum ante omnem prævisionem omnia disposuisse, et ad agendum pro modo cuilibet proprio efficaciter movere; per pessimam consequentiam collegit, et cuncta necessario evenire, et Deum esse omnium flagitiorum causam. Cujus erroris, sicut et præcedentis fuit Simon primus auctor, ut tradit Vincentius Lyrinensis in suo Commonitorio, cap. 34, ubi ait : *Quis ait ante Magum Simonem Apostolica districtione percussum (a quo vetus ille turpitudinum gurges usque in novissimum Priscillianum continua, et occulta successione manavit) auctorem malorum, id est scelerum, flagitiorumque nostrorum ausus est dicere creatorem Deum? Quippe quem asserit talem hominum manibus ipsam suis creare naturam, quæ proprio quodam motu et necessariæ cujusdam voluntatis impulsu, nihil aliud possit, nihil aliud velit, nisi peccare : eo quod furiis vitiorum omnium excitata et inflammata in omnia turpitudinum barathra inexausta cupiditate rapiatur.* Sectatores habuit Simon non solum veteres hæreticos, ut inquit Vincentius ; sed Lutherum etiam et Calvinum, ut ex dicendis constabit. Et quam nulla sit eorum consecutio satis liquet ex dictis *in tract.* 4, *disp.* 10, *dub.* 7.

Vincent. Lyrinen.

Luther. Calvin.

Simonis discipuli. Bardes.

71. Qui post Simonem Magum primo in Ecclesia hunc errorem extumulavit, videtur fuisse Bardezanes Syrus, vir alioqui sapientissimus circa annum 163, ut sumitur ex D. August. *lib. de hæresib. cap.* 35. Hic imitatus est Philosophos Stoicos, et Astrologos fatales qui cœlorum, atque astrorum inevitabili influxui cuncta submittebant: et hinc colligebant tolli contingentiam, et indifferentiam arbitrii.

Manes. Manich.

72. Circa annum 273 bellum adversus fidem conclamavit Manes quidam, Persa stultissimus, et impudentissimus hæreticus, a quo Manichæorum hæresis sumpsit exordium. Hi vero necessitatem voluntatis non in vim astrorum, nec in divinæ voluntatis efficaciam detorquebant; sed alia principia pro tuendo suum dogma excogitarunt. Affirmabant enim esse duos Deos, seu prima principia, alterum bonum, alterum malum, utrumque æternum. In homine autem constituebant duas mentes, aliam bonam, et a bono principio: malam alteram, et a principio malo. Hinc consequenter dicebant hominem esse omnino determinatum et a mala mente, et a malo principio ad peccandum; nec posse, etiam adjuvante Spiritu sancto, aliquid efficere, quod justum et honestum deberet haberi. Ita colligitur ex Eusebio, *lib.* 7, *cap.* 38, Nicephoro, *lib.* 6, *cap.* 31, Socrate, *lib.* 1, *cap.* 17 et multo luculentius ex Divo Augustino, qui sæpius hunc errorem impugnavit, et cum Romæ esset, tres libros contra illum direxit, ut refert *in lib.* 1 *Retract.* 2, ubi addit : *Propter eos disputatio illa, scilicet de libero arbitrio suscepta est, qui negant ex libero voluntatis arbitrio mali originem duci; et Deum (si ita est) creatorem omnium naturarum culpandum esse intendunt. Eo modo volentes secundum suæ impietatis errorem* (*Manichæi enim sunt*) *immutabilem quandam, et Deo coæternam introducere mali naturam.* Videatur idem S. Doctor. *in lib.* contra Fortunatum Manichæum, et *in lib. de hæresib. c.*46, et D. Hieronymus in prooemio ad dialog. adversus Pelagium, ubi ait : *Manichæorum esse hominum damnare naturam, et liberum auferre arbitrium, et adjutorium Dei tollere,* et Serapion Ægyptius in lib. contra Manich. ubi Manichæismum appellat *postremam impietatis abortionem, quæ omnes aliorum improbitates exterminavit, et in profundis posuit.*

Euseb. Niceph. Socrat. D.Aug. D.Hier. Serap. Ægypt.

73. Quod cum ita sit, non dubitarunt aliqui infamem Manichæorum notam impingere defensoribus gratiæ Dei ab intrinseco efficacis. Quod jam olim Pelagii discipuli objiciebant discipulis S. Augustini, ut videre est apud D. Prosper. in epist. ad Ruffinum in fine, ubi prædictam calumniam retundit his verbis : *Nec ex duabus massis, duabusve naturis; sed ex una massa, quæ est caro primi hominis, unam scimus omnium hominum creatam, crearique naturam : et eandem per ipsius primi hominis liberum arbitrium, in quo omnes peccaverunt, esse prostratam: nec ullo modo ab æternæ mortis debito liberum, nisi eam ad imaginem Dei secundæ creationis Christi gratia reformaverit, liberumque ejus arbitrium agendo, inspirando, auxiliando, usque in finem præeundo servaverit. Unde perspicit sanctitas tua frustra quosdam de nobis conqueri, et omnes illas ineptas criminationes ad exasperandos, avertendosque animos eorum, quibus aliud volunt persuaderi, contexi.* Eandem calumniam propellit D. Augustinus *lib.* 2 *contra duas epistolas Pelag. cap.* 2, *et lib.* 3, *cap.* 9. Quod obiter notent, qui contendunt Augustinum solum asseruisse quandam gratiam auxiliatricem mobilem, et ex se prorsus indifferentem. Nam hæc gratia qualem vel apparentem violentiam parit, ut Pelagiani possent S. Doctori Manicheismum objicere? Et quales excusationes obligaretur D. Augustinus prætendere, qui posset palam dicere se nullam tueri gratiam efficaciter præoperantem, si ejus patrocinium non suscepisset? Sed jam olim quidam, dum superstitiosa libertatis defensione Manicheismum viderentur abhorrere, usque ad Pelagianismum prolapsi sunt, ut optime observavit D. Thomas quæst. 24 de verit. art. 4, in corp., ubi relato errore Joviani asserentis hominem non posse peccare ob insitam inclinationem ad bonum, addit : *Alia inclinatio inest humanæ menti ex inferioribus viribus, et præcipue secundum quod sunt ex originali peccato corruptæ, qua scilicet inclinatur mens ad ea eligenda, quæ sunt secundum carnalem sensum delectabilia. Et hanc inclinationem considerantes Manichæi dixerunt, quod homo necessario peccat, nec aliquo modo peccatum vitare potest. Et sic utique licet viis contrariis in idem inconveniens inciderunt, ut liberum arbitrium denegarent : non enim homo erit liberi arbitrii, si vel ad bonum, vel ad malum necessitate impellitur. Quod esse inconveniens et experimento, et Philosophorum doctrinis, et divinis auctoritatibus probatur, et aliquatenus ex supradictis patet. Unde e*

Insulse quidam Manicheismum impingunt efficacis gratiæ assertoribus. D.Prosp. August. docuit gratiam ab intrinseco efficacem. D.Thom.

contrario

contrario surrexit Pelagius, qui volens liberum arbitrium defendere, gratiæ Dei adversatus est, dicens absque Dei gratia hominem peccatum evitare, etc. Videatur enim S. Doctor 1 *p. q.* 8, *art.* 3 *et in lib.* 3, *contra Gentes, c.* 7, 15 *et* 71 et aliis pluribus locis, quæ citantur in tabula aurea, verbo *Hæresis, n.* 49, in quibus radicem erroris Manichæorum detegit, et pluribus rationibus impugnat. Joannes etiam de Turrecremata jussu Pii II, summi Pontificis scripsit Tractatum contra quinquaginta Manichæorum errores : recruduerat enim ea tempestate illorum virus.

urrec.

74. Præcedentes errores auxit, et amplexus est Priscillianus circa annum 388. Nam cum Manichæis asserebat duo prima principia, et duas hominum mentes, ut *num. præced.* vidimus : cum Bardezane autem, et aliis Theologis fatalibus dicebat actus humanos inevitabili astrorum dispositioni subjacere : et ita omnimodam necessitatem hominum voluntati inferebat. Ita colligitur ex D. Augustino *in lib. de hæresib. cap.* 70 *et lib.* 2 *Retract. cap.* 11, ex sancto Leone Papa epist. 93 ad Episcopum Asturicensem, ubi ait : *Undecima eorum blasphemia est, qua fatalibus stellis, et animas hominum, et corpora opinantur adstringi; per quam amentiam necesse est, ut omnibus Paganorum erroribus implicati, et faventia sibi (ut putant) sidera colant, et adversantia studeant mitigare. Verum ista sectantibus nullus in Ecclesia catholica locus est, quoniam qui se in talibus persuasionibus dedit a Christi corpore totus abscessit.* Hunc errorem qui parsim per Hispaniam serpebat, damnarunt Patres Concilii Bracharensis 1 can. 9, his verbis : *Si quis animas, et corpora hominum fatalibus stellis credit adstringi, sicut Pagani, et Priscillianus dixerunt, anathema sit;* et can. 10 : *Si quis duodecim signa, id est, sydera, quæ Mathematici observare solent, per singula animæ, vel corporis membra dissipata credunt, et nominibus Patriarcharum adscripta dicunt, ut Priscillianus dixit, anathema sit.* Quam hæresim late confutat Divus Thomas 3 contra gentes, cap. 85, et concludit : *Hinc est, quod dicitur Hierem.* 10 : *A signis cœli nolite metuere, quæ timent gentes : quia leges populorum vanæ sunt. Per hoc autem excluditur positio Stoicorum, qui ponebant omnes actus nostros et electiones nostras secundum corpora cœlestia disponi. Quæ etiam dicitur fuisse positio antiqua Pharisæorum apud Judæos. Priscillianistæ hujusmodi erroris etiam rei fuerunt, ut dicitur in lib. de hæresibus.*

·iscil- nistæ garunt berta- tem. .Aug. .Leo Papa. oncil. achar. .Thom.

75. Jovinianus etiam circa annum 395, libero se opposuit arbitrio : volens quippe Manichæismum pœnitus declinare, ad aliud deflexit extremum, ut assereret hominem, baptismatis gratia suscepta, non posse deinceps peccare. Ita colligitur ex epist. D. Hieron. de fide ad Damasum, ubi ait : *Liberum sic confitemur arbitrium, ut dicamus nos Dei semper indigere auxilio; et tam illos errare, qui cum Manichæo dicunt hominem peccatum vitare non posse, quam illos, qui cum Joviniano asserunt hominem non posse peccare. Uterque enim tollit arbitrii libertatem. Nos vero dicimus hominem semper et peccare, et non peccare posse, ut semper nos liberi confiteamur esse arbitrii.* Paulo aliter exponit radicem hujus erroris D. Thom. quæst. 24 de Verit. art. 4, ubi ait : *Quidam existimantes naturam mentis humanæ ad modum corporalium naturarum opinati sunt omne illud, in quo videbant mentis humanæ inclinationem esse, hominem ex necessitate operari : et ex hoc in contrarios errores inciderunt. Habet enim humana mens duas contrarias inclinationes. Una quidem in bonum ex instinctu rationis. Quam considerans Jovinianus dixit hominem peccare non posse.* Hic error est stultissimus, et cujus falsitatem manifestant ipsa peccata. Sed illum late confutabimus *disp. seq. dub.* 5 *et* 6.

Jovinian dementia. D.Hier. D.Thom.

76. Post hæc monstrua sæpius prostrata, bellum iterum adversus libertatem conclamarunt Albanenses circa annum 796. Constituebant enim cum Manichæis duo prima principia : et inde cum eisdem colligebant peccatum non proficisci ex libero arbitrio ; immo nullam esse arbitrii potestatem. Horum successores fuerunt Albigenses circa annum 1212, qui eisdem armis instructi intermissum bellum contra arbitrii libertatem in Comitatu Tolosano redintegrarunt. Sed eorum impetus, et copias S. Dominicus Ordinis Prædicatorum Auctor, et clara lux Hispaniæ, oratione, prædicatione, et disputationibus fregit, et penitus superavit. De quo videndi sunt Vincentius *in speculo historiali lib.* 30, D. Antoninus 3 *p. tit.* 19, *cap.* 1 *et* 4, *parte tit.* 11, *cap.* 7. Sed inter Albanensium, et Albigensium tempora non defuere, qui Ecclesiam cum circa alia dogmata, circa libertatem arbitrii turbarunt. Nam Petrus Abailardus circa annum 1140 asseruit Deum ex omnimoda necessitate agere, quæ agit : unde liberta-

Albanenses et Albigenses contra libertatem pugnarunt. S.Dom. Vinc. D.Ant.

tem arbitrii in suo fonte extinxit. Abailardo suppetias detulit Arnaldus Brixiensis ejus coætaneus, ut constat ex Divo Bernardo (qui contra hos hæreticos strenue decertavit) *in epistola ad Innocentium Papam*, ubi eorum arrogantiam repræsentat his verbis : *Procedit Golias iste* (*nempe Abailardus*) *procero corpore, nobili illo suo bellico apparatu circummunitus. Ante se quoque ejus armiger Arnoldus de Brixia, squamma squammæ conjungitur. Siquidem sibilavit apis quæ erat in Francia, api de Italia. Et venerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum ejus.* Similia habet in epistol. ad Guidonem Legatum, et in epistol. ad Episcopum Constantiensem.

D Bern.

77. Horum errorem damnarunt Concilium Senonense sub Cælestino II et Lateranense sub Innocentio II, et contra illum disputat Divus Thomas 1 part. quæst. 19, art. 3, et quæst. 1 de potentia art. 5, ubi ait : *Dicendum, quod hic error, scilicet Deum non posse facere, nisi quæ facit, duorum fuit. Primo fuit quorumdam Philosophorum dicentium Deum agere ex necessitate naturæ. Quod si esset, cum natura sit determinata ad unum, divina potentia ad alia agenda se extendere non posset, quam ad ea, quæ facit. Secundo fuit quorumdam Theologorum considerantium ordinem divinæ justitiæ, et sapientiæ, secundum quem res fiunt a Deo : quem Deum præterire non posse dicebant : et incidebant in hoc, ut dicerent, quod Deus non potest facere, nisi quæ facit. Et imponitur hic error Magistro Petro Almadareo.* (Sic etiam vocatur a pluribus.) Videatur sanctus Doctor *lib.* 1 *contra gent. cap.* 81, *cum duobus sequent.* et lib. 2, cap. 23, cum sequent. ubi fundamenta prædicti erroris evertit, et Doctrinam Catholicam pluribus rationibus firmat. Abailardus autem in suo errore non permansit ; sed pœnitens ad Cluniacum divertit, et ibidem in arctissima observantia perseveravit, et sancto fine quievit, ut constat ex V. Petro Cluniacensi *lib.* 5, *epist.* 20, ad Eloysam Abbatissam Abailardi conjugem, quæ idem vitæ propositum arripuerat.

Concil. Senon. Later. D.Thom.

Petrus Cluniac.

78. Sed consepulto Abailardi, Albanensium, et Albigensium errore, in Ecclesiam, et liberum arbitrium conjuravit Joannes Wicleph. circa annum 1352, et plurimos habuit sui erroris asseclas. Asserebat autem omnes actus humanos ex necessitate absoluta evenire, non quæ fundaretur vel in mala natura, vel in inevitabili astrorum influxu ; sed in decreto, et præscientia Dei æternis. Autumabat enim hæreticus posito decreto efficaci Dei, et præscientia futuri eventus ; fieri in nullo sensu posse, quod oppositum contingeret. Et quia videbat primum illud haberi in sacra scriptura, et apud Augustinum in libris contra Pelagianos : consequenter, pessima tamen consequentia seductus, asseruit cuncta necessario absolute fieri, nullamque dari potentiam ad oppositum, quæ pro vera libertate sufficeret. Ita asseruit in 2 Trialogi cap. 13 : *Deus*, inquit, *necessitat creaturas singulas activas ad quemlibet actum suum.* Et lib. 3 Trialogi, cap. 9 : *Numquid creatura potest impedire Dei determinationem, et ut sophistæ concedunt, veritatem æternam procedentem ex Dei proposito?* Et post pauca : *Cum ergo, addit in ignorantia Dei, in variatione suæ volitionis, vel rei impedientis non possit obstaculum inveniri : relinquitur, quod propositum Dei oportet necessario adimpleri : et sic omne futurum eveniet necessario.* Unde inter 45 articulos erroneos Wiclephi, quos damnavit Concilium Constantiense, ponitur 26, qui rei est hujusmodi : *Omnia absoluta necessitate eveniunt.* Sed fundamentum hujus hæretici, et totius machinæ structuram jampridem prostraverant D. Aug. et D. Thom. ex quorum doctrina ostendemus *infra disp.* 7, quomodo cum præscientia Dei, et decreto efficaci, et gratia pariter efficaci præoperante, stet indemnis libertas arbitrii. Ubi etiam occurremus pluribus argumentis, quibus quidam viri catholici, ne concederent gratiam Augustinianam ab intrinseco efficacem, illam Wiclephi consequentiam promovisse videntur. Modo videamus, quam facile Angelicus Præceptor 3 contra gentes, cap. 94, argumentationem Wiclephi, et asseclarum præveniens, illam dispellat his verbis : *Ex quo etiam patet, quod hæc conditionalis est vera : si Deus providit hoc futurum, hoc erit, sicut secunda ratio procedebat. Sed sic erit, sicut Deus providit illud esse futurum. Providit autem illud esse futurum contingenter. Sequitur ergo infallibiliter, quod erit contingenter, non necessario. Patet etiam, quod hoc, quod ponitur provisum esse a Deo, ut sit futurum, si sit de genere contingentium, poterit non esse secundum se consideratum : sic enim provisum est, ut sit contingens, potens non esse. Non tamen est possibile, quod ordo providentiæ deficiat, quod contingenter eveniat. Et sic tertia ratio solvitur. Unde potest poni, quod iste non sit regnaturus*

Wiclephus asseruit necessitatem absolutam humanorum actuum.

D.Aug. D.Thom.

D.Thom. prævidit, et diruit fundamentum Wiclephi.

regnaturus, si secundum se consideretur; non autem si consideretur, ut provisum. Illud autem, quod Julius objicit, secundum præmissa frivolum apparet. Cum enim divinæ providentiæ non solum subdantur effectus, sed etiam causæ, et modi essendi: non sequitur, quod si omnia providentia Dei aguntur, quod nihil sit in nobis. Sic enim sunt a Deo provisa, ut per nos libere fiant.

Nemo autem magis ex professo, aut luculentius hunc, sicut et alios Wiclephi errores impugnavit, quam V. N. Thomas Waldensis in Doctrinali fidei antiquæ, quod ad Martinum V direxit. Ut enim Deus aliis temporibus, ubi aliquis de novo hæreticus insurrexit, sacrum aliquem Doctorem opposuit: ita contra Wiclephi adsultus V. Thomam dedit, et armis veræ pietatis, et incomparabilis sapientiæ instruxit. Adeo quippe diligenter, acute, docte, et Catholice illum hæreticum confutavit, ut merito dixerit Andreas Vega illum esse fontem quendam a quo postea universi, qui contra novos hæresiarchas scripsere, hauserint. Nec segnius in hac causa laborarunt alii plures Thomæ alumni, ut videri potest apud Abrah. Bzovium tom. 15 ann. Eccl. ann. 1422, ubi ait: *Ad hos errores Wiclephistarum extirpandos plurimum in Anglia contulerunt ea tempestate viri aliquot illustres ex ordine Carmelitano.* Nihil vero laudabilius in Waldensi apparet, quam summum studium in novitatibus extirpandis, et veneratione antiquorum Patrum promovenda, ut ejus volumina legenti liquido constat, et ipse protestatur in præfatione ad Martinum V, his verbis: *Hanc autem librum totum, doctrinale antiquitatum Ecclesiæ appellare disposui hac ratione, quod in toto hoc opere contra novitates hæreticas, antiqua Ecclesia a temporibus Apostolorum per successiones Episcoporum, et plebium, quod in rebus moris docuit, tenuit, et prædicavit, quantum antiqua exemplaria videre conceditur, ipsa nos docebit, ipsa, inquam, mater Ecclesia per seipsam negotia terminabit. Hunc modum Augustinus servavit, ut tam potenter vinceret Manichæos, et Pelagianos hæreticos.* Unde obiter liquet Waldensi illum modum conciliandi libertatem humanam cum aliis causis tantum probari, qui in Ecclesia jamdiu probabatur, et quem Augustinus docuit contra Manichæos libertatis humanæ hostes, et adversum Pelagianos divinæ gratiæ inimicos.

Elogium Thomæ Waldens.

Andreas Vega.

Abrah. Bzovius.

D. Aug.

79. Inter præcedentes hæreses, quæ speciales habuerunt patronos connumerari potest error Prædestinatorum circa annum 418, cujus non invenimus singularem auctorem. Contigit autem hac occasione, ut colligitur ex Sigiberto *in Chronic. anno* 425 et N. Waldensi *lib.* 1 *Doctrinal. c.* 22, et August. *locis statim referendis.* Cum S. Doct. Augustinus adsultibus Pelagianorum occurreret; et causam Ecclesiæ ageret; plura scripsit volumina, in quibus aperte docebat efficaciam præoperantem divinæ gratiæ, et prædestinationem æternam, absolutam, et præcedentem omnia merita, tam ut exercita, quam ut prævisa. Hæc ut legerunt Monachi monasterii Adrumentini sub Valentiano Abbate, non parvi eorum turbati sunt: et occasione accepta, non data, primo obmurmurarunt, deinde in errores aliquos prolapsi sunt. Dicebant enim posita efficaci gratia, et prædestinatione absoluta, nullum rationabiliter ob peccata corrigi; sed potius alios orare debere, ut Deus ei gratiæ auxilium pro emendatione concederet. Causabantur etiam prædestinatis nihil obesse peccata; reprobis vero bona opera minime proficere. Et in hunc modum quæribundi libertatem arbitrii saltem in negotio salutis insectabantur. De horum monachorum querimoniis, et periculo certior factus Augustinus scripsit sub vitæ fine duos libros: unum de gratia, et libero arbitrio; alterum de correptione, et gratia: scripsit etiam duas epistolas, nempe 46 et 47 ad Valentinum Abbatem. In quibus ita abest, ut pro illorum monachorum consolatione antiquam sententiam prædestinationis absolutæ, et gratiæ efficaciter præoperantis temperet, vel dissimulet, quod potius nullibi operosius explicat supremum Dei dominium supra operationes nostras, atque invictam divinæ gratiæ efficaciam, ejusque amicabile cum libertate fœdus. Sed videamus, quomodo illorum querimonias August. repræsentet in lib. de correct. et gratia cap. 4: *Cum ergo et ipsa voluntas a Domino præparetur; cur me corripis: quia vides me ejus præcepta nolle; et non potius ipsum rogas, ut in me operetur et velle?* Et cap. 6: *Hanc charitatem non accepimus: quid itaque corripimur, quasi nos eam nobis dare possimus, et nostro arbitrio habere nolimus.* Et in epist. 46, ad Valentinum: *Venerunt ad nos,* inquit S. Doctor, *duo juvenes, Cresconius, et Felix de vestra congregatione se esse dicentes, qui nobis retulerunt monasterium vestrum nonnulla dissensione turbatum: eo quod quidam*

Prædestinatianorum erroris origo.

D. Aug.

Augustinus perpetuus gratiæ ab intrinseco efficacis assertor.

in nobis sic gratiam prædicent, ut negent hominis esse liberum arbitrium, etc.

Augustinus composuit libertatem nostram cum gratia efficacia.

80. Ut vero has querimonias, et errandi occasiones compesceret Augustinus, a doctrina prius tradita, ut proxime dicebamus, non est digressus ; sed duo monuit : primo prædestinationem absolutam, et gratiam efficacem non præjudicare libertati, sed eam magis stabilire : secundo correptionem non esse omittendam, quia Deus ea sæpe utitur tanquam medio extrinseco, dum hominis cor interius immutat. Unde lib. de corrept. et gratia, cap. 8, inquit : *Nam quis ignorat tam fuisse perituram fidem Petri, si ea, quæ fidelis erat, voluntas ipsa deficeret; et permansuram, si eadem voluntas maneret? sed quia præparatur voluntas a Domino, ideo pro illo non posset esse inanis oratio. Quando rogavit ergo, ne fides ejus deficeret, quid aliud rogavit, nisi ut haberet in fide liberrimam, fortissimam, invectissimam, perseverantissimam voluntatem? Ecce quemadmodum secundum gratiam Dei, non contra eam libertas defenditur voluntatis. Voluntas quippe humana non libertate consequitur gratiam; sed gratia potius libertatem, et ut perseveret, delectabilem perpetuitatem, et insuperabilem fortitudinem.* Et cap. 14 : *Non est itaque dubitandum voluntati Dei, qui in cœlo, et in terra omnia, quæcumque voluit, fecit, et qui etiam illa, quæ futura sunt, fecit, humanas voluntates non posse resistere ; quominus faciat ipse, quod vult : quandoquidem de ipsis etiam hominum voluntatibus, quod vult, cum vult, facit. Nisi forte ut ex multis aliqua commemorem, quando Deus voluit Saüli regnum dare; sic erat in potestate Israëlitarum subdere se memorato viro, sive non subdere : quod utique in eorum erat positum voluntate, ut etiam Deo valerent resistere. Qui tamen hoc non fecit, nisi per ipsorum hominum voluntates, sine dubio habens humanorum cordium, quo placeret, inclinandorum omnipotentissimam potestatem.* Nec propterea inquit cap. 15, omittere debemus correptionem fratrum, et pro fratribus orationem. *Pastoralis tamen,* inquit, *necessitas habet, ne per plures serpant dira contagia, separare ab ovibus sanis morbidam; ab illo, cui nihil est impossibile, ipsa forsitan separatione sanandam. Nescientes enim quis pertineat ad prædestinatorum numerum, quis non pertineat, sic affici debemus charitatis affectu, ut omnes velimus salvos fieri.* Quibus, et aliis monitis utrumque errorem compescuit, ac monachos illos mediam, et Catholicam viam edocuit.

§ II.

Refertur hæresis Lutheri contra liberum arbitrium.

Lutherus antiquarum hæresum hæres negavit libertatem arbitrii.

81. Cum sordes omnium fere antiquarum hæresum instar capacissimæ cloacæ excepisset Martinus Lutherus; non potuit abhorrere dogma contra libertatem arbitrii, quod est plurium aliorum errorum scaturigo. Asseruit ergo actus humanos fieri cum necessitate absoluta, et hominem carere potestate ad oppositum. Principio vero tantum docuit, hanc necessitatem provenire ex decreto, et præscientia Dei : unde cum necessitate opposita indifferentiæ conjungebat libertatem oppositam coactioni, seu violentiæ : dicebat enim hominem voluntarie agere, sed absque potestate ad non agendum. Ita constat ex his, quæ docuit tom. 3, de servo arbitrio, ubi dixit: *Sequitur necessario nos operari : necessario dico, non coacte, hoc est, cum homo vacat Spiritu Dei, non quidem violentia, vel ut raptus obtorto collo nolens facit; sed sponte, et libenti voluntate facit.* Unde ejus discipulus Bucerus libro de concordia doctrinæ asserit, quod *Lutherus solam libertatem a necessitate negaverit, sed libertatem a coactione concesserit,* ut videri potest apud Bellarminum *lib.* 3 *de gratia, et lib. arbit. cap.* 4. Distinctionem autem illam, qua utebantur communiter Scholastici, nempe *consequentis*, et *consequentiæ*, ut diluerent argumenta contra libertatem desumpta ex decreto et præscientia Dei; tanquam merum figmentum sprevit Lutherus eodem lib. ubi ait : *Senserunt Sophistæ* (hac voce honorat Doctores Catholicos) *vim invictam, et insustentabilem hujus argumenti:* ideo *finxerunt necessitatem consequentiæ*, et *consequentis. Sed quam nihil hoc figmentum efficiat, supra docuimus.* Et infra: *Necessitas,* inquit, *consequentiæ, qua illi se solantur, merum phantasma est.*

Bucerus

Docuit liberum arbitrium fuisse extinctum per peccatum.

82. Sed quamvis Lutherus in hoc graviter erraverit, ut constabit ex infra dicendis contra Calvinum : turpius adhuc deinceps in hujus erroris scopulos offendit. Videns enim argumenta desumpta ex decreto, et præscientia Dei generalia esse, urgereque etiam tam in Angelis, quam in hominibus in statu integritatis, et innocentiæ; atque ideo vel inefficacia esse, vel ubilibet ædificare necessitatem absolutam, quam ipse pro illo statu vel nolebat, vel non poterat concedere : ut instantiis Catholicorum occurreret, palam ausus est dicere liberum arbitrium

Negavit arbitrio activitatem.

Philip. Melanchthon.

trium extinctum fuisse per peccatum originale; nec modo manere nisi titulum sine re. Adeoque frontem obfirmavit, ut nullam activitatem illi attribuerit; sed dixerit velut inanime quoddam se habere, mere patiendo, et recipiendo a Deo suas impressiones, et affectus. Ita docet in lib. Operationum in Psalmos, Ps. 5, ubi ait : *Error est liberum arbitrium habere activitatem in bono opere, quando de interno opere loquimur. Velle enim illud, quod credere, sperare, diligere, motus, raptus, ductus verbi Dei, et quædam continua purgatio, et renovatio mentis, et sensus de die in diem in agnitionem Dei, licet non semper æque intensa sit illa passio, semper tamen passio est. Ecce, inquit Hierem. sicut lutum in manu figuli, ita vos domus mea. Quid, obsecro, activitatis habet lutum, quando figulus formam ei attingit. Nonne mera passio ibi cernitur ?* Et in art. ad Leonem X, art. 36 : *Liberum*, inquit, *arbitrium post peccatum res est de solo titulo ; et dum facit, quod in se est, peccat mortaliter.* Idem docuit Philippus Melanchthon in locis communibus impressis Vuitembergæ anno 1520 et super epist. ad Rom. ad illa verba : *Juxta prædestinationem Dei,* et similia docent alii rigidi Lutherani.

Damnatur in Concil. Trid.

Hanc hæresim damnat Concil. Trid. sess. 6, can. 5, his verbis : *Si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum, et extinctum esse dixerit, aut rem esse de solo titulo, immo titulum sine re, figmentum denique a Sathana invectum in Ecclesiam, anathema sit.* Et canone antec. anathemathizat asserentes liberum hominis arbitrium nihil cooperari Deo vocanti, sed *velut inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passive se habere.* Et profecto hic modus adstruendi necessitatem arbitrii est adeo stolidus et absurdus, ut non solum habeat contra se cuncta fundamenta tam ab auctoritate, quam e ratione, quæ pro libertate pugnant : sed etiam palam adversetur lumini naturali edocenti voluntatem esse potentiam vitalem, ac perinde factivam suarum operationum. Alioqui nec in statu innocentiæ potuisset homo vitaliter, et libere se movere. Et consequenter frustra Lutherus pro extinctione libertatis recurrit ad peccatum originale; et vanam differentiam inter hunc, et illum statum constituit. Nisi velit naturalem modum potentiarum animæ per peccatum variationem passum fuisse : ita ut potentia, quæ ante culpam erat vitalis, et activa, fieret per culpam potentia non vitalis, et expers omnis activitatis. Quod est evidenter falsum : nam insitus et naturalis modus animæ, et potentiarum stabilis est, et independens ab accidentaria variatione per peccatum, vel gratiam, ut latius *disp. seq.* ostendemus.

Aliqui Lutherani temperant doctrinam magistri.

Suarez.

83. Unde plures Lutherani sententiam Præceptoris temperare curarunt, nempe dicendo hominis arbitrium non se habere mere passive in omnibus actionibus, sed in eis solum, quæ conducunt ad salutem, vel saltem in prima conversione, ut observavit Suarius *Prolog.* 5, *cap.* 7, *num.* 8. Immo vero Philippus supra citatus dogma illud, quod prius docuerat, retractavit in locis communibus excussis anno 1536, ubi Lutherum tacite percellit his verbis : *Non probo deliramenta Manichæorum, qui prorsus nullam voluntati tribuebant actionem, nec quidem adjuvante Spiritu sancto, quasi nihil interesset inter statuam, et voluntatem.* Et post pauca refert quorundam (profecto Lutheranorum) querimonias, quas sic repræsentat : *Si nihil agit liberum arbitrium ; interea donec sensero fieri illam regenerationem, de qua dicitis, indulgebo diffidentiæ, et aliis vitiosis affectibus.* Ipse vero ait : *Hæc Manichæa imaginatio horribile mendacium est : et ab hoc errore mentes abducendæ sunt, et docendæ agere aliquid liberum arbitrium. Pharao,et Saül non coacte, sed volentes, et libere repugnabant Deo. Nec fit conversio in Davide, ut si lapis in ficum verteretur : sed egit aliquid liberum arbitrium in Davide. Cum audivit objurgationem,et promissionem, volens jam, et libere fatetur delictum.* Hæc, et plura hæreticus : quem summe ab errore Lutheri declinantem, quidam autumant ex Manichæo, et Stoico factum fuisse Pelagianum. Nec mirum : nam qui semel extra veritatem vagatur, solet ad multiplicia inconvenientia per quandam seductionis consecutionem efferri, ut inquit D. Basilius *lib.* 2, contra Eunomium.

D. Basil.

Lutherus docuit præcepta Dei esse impossibilia.

Philip.

84. Præcedenti errori alios appendices addidit Lutherus. Asseruit enim hominem post peccatum Adami nec ante, nec post justificationem posse divina præcepta adimplere, sed Deum impossibilia præcipere, ut constat ex dialogo Silvestr. Prieratis ubi hæreticus ait : *Pessime facis, quod negas Salvatorem impossibilia jussisse : plusquam pessime facis, quod hoc falsitatem audes appellare : Non possumus in hac vita mandata Dei adimplere.* Præceptorem imitatur Philippus ad cap. 4, epist. ad Rom. in 1 edit.

ubi inquit : *Cum mandat lex Deum diligi, perinde impossibilia jubet, atque si præcipiat nobis transvolare Caucasum.* Quam hæresim damnat Concilium Trident. sess. 6, can. 18. his verbis : *Si quis dixerit Dei præcepta homini etiam justificato et sub gratia constituto esse ad observandum impossibilia, anathema sit.* De quo latius dicemus *disp. seq. dub.* 5. Consequenter ad prædictum errorem asseruit Lutherus hominem in omni opere peccare mortaliter, et tanto gravius peccare, quanto magis conatur se disponere ad justitiam. Quia, ut refert Castro, verbo, *Opera*, existimavit hominem teneri in omni opere servare præceptum charitatis diligendo Deum super omnia ; quod censuit esse in hac vita impossibile. Hoc vero licet videatur consequens ad errorem immediate relatum, maximam habet inconsequentiam ad principium illud capitale totius dogmatis Lutherani, nempe hominem nihil libere agere. Qui enim vel nihil agit, vel cuncta agit necessario ; nequit a lege deflectere, quæ suo imperio tantum dirigit eas operationes, quæ possunt indifferenter elici : in necessariis quippe superfluit extrinseca legislatoris directio. Hunc etiam errorem damnat Concilium Trident. sess. cit. can. 7, his verbis : *Si quis dixerit opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quacumque ratione facta sint, vere esse peccata, vel odium Dei mereri, aut quanto vehementius quis nititur se disponere, tanto eum gravius peccare : anathema sit.* Et can. 25, ubi dicitur : *Si quis in quolibet bono opere justum saltem venialiter peccare dixerit, aut quod intolerabilius est, mortaliter ; atque ideo pœnas æternas mereri, tantumque ob id non damnari, quia Deus ea opera non imputet ad damnationem : anathema sit.*

Conc. Trid.

Lutheri inconsequentia.

85. Sed summa, impiissima, et horribilis Lutheri hæresis fuit asserere Deum esse auctorem, et causam peccati ; et ita operari in nobis mala opera, sicut et bona. Sic loquitur in assert. art. 36 : *Quomodo potest homo sese ad bonum præparare ; cum neque in potestate sua sit vias malas facere? Nam et mala opera in piis operatur Deus, ut Proverb.* 16, *dicitur : Omnia propter seipsum operatus est Dominus etiam impium ad diem malum. Quis audet se etiam in malis operibus sæpe coactum aliud facere, quam cogitaverit?* Similia habet in libro de servo arbitr. In quo multo injuriosior Deo fuit, quam Manichæi, ut de Wiclepho dixerat N. Waldensis lib. 1 doctrin. art. 1, cap. 22. Illi enim, ne Deum facerent originem peccati, finxerunt aliud primum principium malum : Lutherus autem non dubitavit dicere cuncta flagitia, et turpissima scelera esse divinæ providentiæ partus : qua nulla major potuit excogitari blasphemia. Illam vero damnat Concilium Trid. sess. cit. can. 6, his verbis : *Si quis dixerit non esse in potestate hominis vias suas malas facere ; sed mala opera ita ut bona Deum operari non permissive solum, sed etiam proprie, et per se ; adeo ut sit proprium ejus opus non minus proditio Judæ, quam vocatio Pauli : anathema sit.*

Lutherus fecit Deum auctorem peccati.

N. Waldensis.

Conc. Trid.

86. Hi sunt capitales errores Lutheri in hac materia, quibus ex Calvino, et aliis sectariis alios infra adjiciemus. Sed priusquam hinc discedamus, monitum volumus lectorem circa implacabile odium hujus hæretici contra D. Thomam, et S. Doctoris discipulos : ut hinc prudenter perpendat, quam adversa fit fatali illi necessitati Lutheranæ doctrina Thomistica circa præscientiam Dei, et efficaciam divinæ voluntatis, et gratiæ. In quo nimia enituit audacia quorumdam, qui doctrinam a D. Thom. assertam Lutheranismi voluerunt insimulare, affectantes nescire distantiam inter cœlum, et terram, et differentiam inter Christum, et Belial. Quod si, ut ipsi fingunt, ita esset ; non ita debaccharetur Lutherus in Thomistas, sed eos pro suo errore allegaret vel patronos, vel discipulos. Audiamus ergo Lutheri sibilos in libello contra Regem Angliæ tunc Ecclesiæ defensorem : *In hoc*, inquit, *hunc libellum regis scriptum arbitror, ne stuporem, et inscitiam sophistarum, præsertim porcellorum istorum (Thomistas dico) falso a me traduci crederet mundus.* Et rursus : *Miror*, inquit, *sapientissimum hunc Thomistam* (sic Henricum VIII, tum catholice sentientem irrisorie vocat) *cur non et accidentia transubstantiat.* Deinde : *Id faciam in gloriam Henricianæ Ecclesiæ, et ipsius Henrici egregii defensoris Thomistæ.* Tandem amarulentissime profert : *Hæc sunt arma, quibus hæretici vincuntur hodie, ignis, et furor insulsissimorum asinorum, et Thomisticorum porcorum. Sed pergant porci illi, et si audent, exurant me. Hic sum, et expectabo eos. Cineribus solis post mortem etiam in mille maria projectis, persequar, et fatigabo hoc abominabile vulgus. Summa, Vivens papatus hostis ero, exustus bis hostis ero. Facite, porci Thomistæ, quod potestis : Lutherum habebitis ursam in via, et leænam in*

Lutheri odium in D. Thom. et Thomistas.

in semita. Undique vobis occurret, et pacem habere non sinet, donec ferreas vestras cervices, et æreas frontes contriverit. Alia plura, quæ sæpissime effudit, omittimus.

Sententia Thomistarum Luthero maxime contraria.

Sed hæc Lutheri in Thomistas malevolentia palam declarat doctrinam eorum esse catholicissimam, et illius dogmati prorsus contrariam. Unde ejus convicia præconium fuere veritatis; et occasionem præbuerunt viris doctis, ut altius sentirent de Angelico Doctore, et de illibata ejus doctrina, quam ipsius profitetur schola. Unde S. Martyr Joannes Fischerus Episcopus Roffensis in lib. contra capt. Babyl. cap. 2: *Primum hic perpende lector, quanta Lutherus jaculatur in Thomistas opprobria: quibus et illius Divi gloriam denigrare studet, cujus nomen et doctissimis, et eruditissimis viris in magna semper hactenus habitum fuerit veneratione, quippe qui Theologiæ florem passim appellarunt.* Et cap. 3: *Inter quos fuit vir eruditissimus D. Thomas Aquinas: quem ideo libentius commemoro, quoniam ejus viri sanctitatem Lutheri ferre non potest impietas; sed quem omnes Christiani venerantur, pollutis labiis ubique blasphemat.* Et Lancelotus Politus videns, quod Lutherus Romanam Ecclesiam appellaret Ecclesiam Thomisticam, respondit: *Immortales tamen ago gratias ignorantiæ suæ, qua probatur nobis, quod sub Ecclesia Thomistica tam sancti, et veteres Doctores, lumina, et columnæ Ecclesiæ comprehenduntur. Ut sic intelligamus non aliam Thomæ Ecclesiam (id est, quam Thomas divino lumine illustravit) quam cæterorum Patrum. Hæc autem Thomæ egregria laus, qui a sanctorum Patrum sententiis, auctoritate præsertim Pontificum comprobatis, noluit unquam discedere.* Unde odium Lutheri parit in nobis D. Thomæ amorem, et reverentiam; impellitque, ut avidius investigemus sensum Thomisticum Lutheranæ fatalitati adeo contrarium.

Joan. Fischerus.

Lancelotus Politus.

§ III.

Expenditur error Calvini contra libertatem arbitrii.

Calvini ingenium vaferrimum.

87. Lutherus implacabili evertendi Ecclesiam furore in rabiem actus minus subdole processit impugnando arbitrii libertatem; sed illam palam negavit. Calvinum autem insita ingenii vafrities, quam ei communiter tribuunt scriptores, solicitum, et cautum fecit, ut magis clanculum procederet, et sub catholicorum verborum involucro venenosum suggereret dogma. Unde licet hæresim Lutheri § *præced.* propositam reipsa tenuerit, et veram arbitrio libertatem negaverit, ut ex dicendis apparebit: nihilominus quasdam Catholicorum formulas verbotenus adeo imitatus est, ut nihil docere nisi catholicum videretur. Quod jam in antiquis hæreticis notaverat D. Hieronym. in epist. ad Pammach. et Oceanum his verbis: *Sic verba temperant, sic ordinem vertunt, et ambigua quæque concinnant, ut et nostram, et adversariorum confessionem teneant, ut aliter hæreticus, aliter catholicus audiat.* Multoties etiam variat Calvinus sententias, ut sub hac æquivocatione suspensum teneat lectorem, et argumentorum pondera subterfugiat. Quam inconstantiam, vafritiem, et simulatum animum palam manifestavit circa confessionem veræ, et realis præsentiæ corporis Christi Domini in Eucharistia: nam in comitiis Ratisponensibus illam cum Bucero, Melanchthone, et aliis Protestantibus admisit; quam paulo post Genevam reversus impugnavit. Videantur Jacobus Gualterius *in Anatomia Calvinismi*, Nicolaus Romæus *in effigie Calvini*, et Claudius Sainctes *in respons. ad Bezæ apologiam*, ubi innumeras Calvini inconsequentias, et contradictiones recensent.

D. Hier.

Calvini dolosa inconstantia.

Jacob. Gualter. Nicol. Rom. Claud. Sainct.

Negat necessitatem Manichæam, et fatalem.

88. Primo igitur, ut Calvinus specietenus Catholicos conveniret, negavit necessitatem Manichæam, et fatalem, desumptam vel ex hominis natura, vel ex creatarum causarum influxu. Ita in lib. 1 Institut. cap. 16, sect. 8, ubi ait: *Nos etsi de verbis non litigamus, fati tamen vocabulum non recipimus: tum quia est ex eorum genere, quorum prophanas novitates refugere nos Paulus docet: tum quia ejus odio conantur gravare Dei veritatem. Dogma vero false, ac malitiose objectatur: non enim cum Stoicis necessitatem comminiscimur ex perpetuo causarum nexu, et implicita quadam serie, quæ in natura contineatur: sed Deum constituimus arbitrum, et moderatorem omnium, quæ pro sua sapientia ab ultima æternitate decrevit, quid facturus esset; et nunc sua sapientia, quæ decrevit, exequitur.* Et in lib. de prædestinat. contra Pighium pag. 340: *Valeant*, inquit, *cum suo fato Stoici; nobis libera Dei voluntas omnium sit moderatrix.* Et quia videbat dogma Lutheri de voluntate mere passive se habente communiter, et efficaciter refutari; confessus est hominem aliquid agere. Ita lib. 2 Instit. cap. 5, §, ubi ait: *Extra-*

nea est illa similitudo, quæ nos invidiose gravat. Quis enim ita desipit, ut hominis motionem a jactu lapidis nihil differre autumet? Neque vero quidquam simile consequitur ex nostra doctrina. In naturales hominis facultates referimus approbare, respuere, velle, nolle, eniti, resistere: nempe approbare vanitatem, respuere solidum bonum, velle malum, nolle bonum, eniti ad nequitiam, resistere justitiæ.

Adstruit motionem Dei efficacem quem non recte exponit.

89. Secundo docuit Calvinus dari gratiam, et motionem Dei efficacem ab Augustino assertam (pessime tamen expositam, ut ex dicendis constabit) cujus energiam his verbis exaggerat in lib. 2 de lib. arbitr. contra Pighium pag. 236 : *Dicimus Deum mundo præesse, quem condidit: nec modo rerum eventus habere in sua potestate, sed hominum etiam corda gubernare; voluntates flectere pro suo arbitrio huc, atque illuc, actionum esse moderatorem: ut nihil tandem, nisi quod decrevit, efficiant, quidquid conantur*, et lib. 2 Institut. cap. 3, ait : *Nec secus accipi sententia Christi potest, omnis, qui audivit a Patre meo, venit ad me, quam ut efficacem a seipsa Dei gratiam docet, quemadmodum et Augustinus concedit.* Per quæ verba solum significare videtur fieri non posse, quod Deus aliquid efficaciter decernat, et ad illud hominem efficaciter moveat; et quod nihilominus homo in contrarium obsistens id non efficiat. In quo sensu prædicta propositio est catholica, eamque docet

D.Aug.

D. Aug. lib. de corrept. et gratia cap. 11, ait : *Subventum est infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter, et insuperabiliter ageretur.* Et in Enchirid. cap. 103 : *Nullus*, inquit, *fit salvus, nisi quem Deus voluerit salvari; et ideo rogandus est, ut velit: quia necesse est fieri, si voluerit.* Idemque alibi frequenter repetit. Quod

D.Thom.

etiam docet D. Thom. 1, 2, quæst. 112, art. 3, ubi ait : *Præparatio ad gratiam, secundum quod est a Deo movente, habet necessitatem ad id, ad quod ordinatur a Deo.* Et 1 parte, quæstione 19, articulo 8 ad 1, ait : *Necesse est hanc conditionalem veram esse: si Deus hoc vult, necesse est hoc esse.* Et 2, 2, q. 24, art. 11: *Tripliciter*, inquit, *possumus considerare charitatem. Uno modo ex parte Spiritus Sancti moventis animam ad diligendum Deum. Et ex hac parte charitas impeccabilitatem habet ex virtute Spiritus Sancti, qui infallibiliter operatur, quodcumque voluerit. Unde impossibile est hæc duo simul esse vera, quod Spiritus sanctus velit aliquem movere ad actum charitatis, et quod ipse charitatem admittat peccando.* De quo latius diximus *tract. de Volunt. Dei disp.* 10, *dub.* 5, et ex professo dicemus infra, *disp.* 7, *dub.* 4.

Videtur admittere distinctionem apud Theologos catholicos usitatam.

90. Tertio cum Calvinus cerneret, quod Doctores Catholici argumenta contra libertatem ab Wiclepho, Luthero, et aliis antiquis hæreticis facta communiter diluebant distinctione illa famosa *sensus compositi, et divisi; necessitatis secundum quid, et absolutæ; consequentiæ, et consequentis* : ne eorum torrenti opponi videretur, et aliunde virus sub catholicis vocibus occultaret; prædictam distinctionem non abhorruit, sed eam non semel probavit, ut lib. 1 Instit. cap. 16, § 9, ubi ait : *Unde videmus non temere in scholis inventas fuisse distinctiones de necessitate secundum quid, et absoluta, item consequentis, et consequentiæ.* Et lib. de prædest. contra Pighium pag. 940 : *Nec vero quod a receptis loquendi formis de necessitate secundum quid, et absoluta, item consequentis, et consequentiæ abhorream.* Et ibidem : *Sic*, ait, *evenire necesse est, quod statuit Deus, ut tamen nec præcise, nec suapte natura necessarium sit.* Et lib. 2, de libero arb. contra Pighium pag. 236 : *Perindeque fortuita maxime videntur, ea dicimus fieri necessario, non suapte natura, sed quoniam stabile, et æternum Dei consilium in illis gubernandis regnat.* Quod, ut diximus, fecit Calvinus, ut in distinctione adeo famosa, et communi cum Catholicis, specietenus conveniret. Illam enim frequentissime docent Boëtius, D. Th. Anselmus, Bonavent. Scotus, Durandus, Gratianus, Hugo de S. Vict. Albertus, Alexander, Ægidius, et alii plures, quorum testimonia erudite expendit Alvarez *disp.* 25 *de Auxiliis.* Et illa usum etiam fuit Concilium Coloniens. congregatum anno 1536, contra Lutherum : nam in Enchirid. Christianæ institutionis de sacramento pœnit. inquit : *Duplex est necessitas, absoluta, quam vocamus necessitatem consequentis: veluti necesse est Deum esse, hominem esse animal rationale mortale: nam hæc aliter se habere nequaquam possunt. Alia est necessitas consequentiæ, quæ necessario evenire dicimus, non quæ sua natura necessaria sunt; sed necessario sequuntur propter causas præcedentes.*

Boetius. D.Thom. D.Ans. Bonav. Scotus. Durand. Gratian. Hugo de S.Vict. Albert. Ægid. Concil. Colon.

Detegitur Calvini vafrities.

91. Hæc hactenus relata Calvinus concinnavit, ut Catholicos eluderet. Sed sub illarum vocum larva necessitatem absolutam invexit, et negavit homini absolutam potestatem

tatem ad oppositum, sive libertatem indifferentiæ. Unde quando in testimoniis proxime relatis videtur solum adstruere necessitatem in sensu composito, et consequentiæ; subdole utitur prædicta distinctione : non enim intendit, quod posita gratia, et motione efficaci Dei, retineat homo potestatem ad oppositum (quod pro libertate indifferentiæ, quam fides docet, requiritur), sed solum significat hominem secundum se consideratum, et divisum ab illa motione esse indifferentem ad agendum, et non agendum : at ea gratia posita, censet hominem per illam ita determinari, ut non solum non amittat, sed nec habeat potestatem ad omittendum, et dissentiendum. Unde licet Calvinus excludat necessitatem Manichæam, ortam ex mala natura; et etiam necessitatem Stoicam, sive fatalem, provenientem ex influxu cœlorum : ponit tamen necessitatem absolutam, indifferentiæ oppositam, et ortam ex præsentia gratiæ : cui tantam efficaciam arrogat, ut non tantum excludat infallibiliter actum oppositum, verum etiam ad oppositam potestatem. Et quamvis contra Lutherum concedat hominem non pure passive se habere; negat tamen quod se libere determinet retinendo potentiam ad oppositum; sed hanc ait penitus absorberi per præsentiam gratiæ efficacis. Quamobrem non relinquit in homine veram rationem libertatis actualis oppositam necessitati, et determinationi in actu primo : sed tantum concedit rationem voluntarii, sive libertatem impropriissime dictam oppositam violentiæ et coactioni. Atque ideo sub vocibus, et formulis quibusdam æquivocis hæresim retinere, et catholicos ludificare studuit Calvinus.

[...]gat [...]so- [...]nos- [...] ac- [...]bus [...]er- [...]e[...]n.

92. Quod autem ejus sensus fuerit, quem exposuimus, ipse palam manifestat in lib. 2 Inst. c. 3, § 5, ubi ait : « Porro quod libertate abdicatam voluntatem dico necessitate trahi, vel duci, mirum est, si « cui videatur aspera locutio, quæ nec absonum habet quidquam, nec a sanctorum « usu non aliena est. Offendit autem eos, qui « inter necessitatem, et coactionem distinguere nesciunt. An si quis eos interroget, « an non Deus necessario bonus sit, quid « respondeant? Sic enim annexa est Dei « bonitas cum divinitate, ut non magis « necessarium sit ipsum esse Deum, quam « esse bonum. Quod si quis sacrilegus obganniat Deo parum laudis ex sua bonitate deberi, ad quam servandam cogatur; « cui non erit prompta responsio immensa « ejus bonitate fieri, ne male agere possit, « non violenta impulsione. » Et hinc concludit similem necessitatem ad peccandum non impedire, quominus homo libere peccet. Ubi nullam aliam libertatem homini concedit, nisi a coactione, et violentia : affingit vero illi talem necessitatem, qualem Deus habet, ne sit malus : quæ in omnium sensu est necessitas absoluta, et absque potestate ad oppositum. Et in lib. 2, de lib. arbitr. contra Pighium ait : *Si coactioni opponitur libertas, liberum esse arbitrium fateor.* Sed statim adjungit : *Quod de absoluta potestate nugantur scholastici, non solum repudio, sed etiam detestor.* Quibus verbis satis explicat hominem, posita motione Dei, non habere absolute potestatem ad oppositum, quam non solum scholastici, sed fidei decreta docent requiri ad veram rationem libertatis. Deinde in cap. 6 Joannis inquit Calvinus : *Pronuntiat Christus efficacem esse Spiritus sancti gratiam, qua trahuntur, ut necessario credant. His prorsus evertitur tota liberi arbitrii potestas, quam sibi somniant Papistæ.* Similia frequenter repetit; ac deposita, vel non ita composita æquivocationum larva se prodit libertatis inimicum; et collimare licet diversa via, et magis occultis confractibus in Stoicorum, Manichæorum, Wiclephi, Lutheri, et similium hæreticorum scopum.

Consentiunt Calvinistæ asserentes per auxilium ab intrinseco efficax tolli potestatem dissentiendi.

93. Porro hanc fuisse Calvini sententiam, præter ejus confessionem, satis evincit amicorum, et discipulorum in eandem rem conspiratio. Nam Beza in scelere, et familiaritate Calvino conjunctissimus, ita docet *in summa Christianis. pag.* 177, *et lib. de arcana Dei prædestinat. pag.* 159, et Joannes Scarphius Calvinista tractatu de misero hominis statu sub peccato lib. 2, cap. 3, differentiam in hac parte inter Catholicos et Calvinistas sic proponit : « Status « controversiæ inter nos, et Pontifices est, « sitne homo post lapsum vere liberi arbitrii in his rebus, quæ pertinent ad salutem : et quamvis nihil possit sine auxilio « gratiæ : tamen per gratiam prævenientem « excitatus, et a Deo adjutus ita valeat operari, ut possit non operari? Affirmativam « partem tuetur Concilium Tridentinum, « etc. Nos vero dicimus in homine post « lapsum Deum ita efficaciter agere, et voluntatem flectere, ut hominis voluntas « Deum conversionem hominis volentem « non sequi non possit; licet non coacte,

« sed sponte sequatur. » Idem etiam alii Auctores catholici testantur, ut videri potest apud Prateolum verbo *Calvinistæ*.

Hæresis Calvini damnatur in Trid.

94. Hanc hæresim et in sensu a Calvino intento (nempe gratiam a seipsa efficacem, Augustinianam, et præoperantem non relinquere in voluntate hominis potestatem ad oppositum, sed absorbere indifferentiam arbitrii) damnat Concilium Trident. sess. 6, can. 4 his verbis : « Si quis dixerit liberum hominis arbitrium a Deo motum, et « excitatum nihil cooperari assentiendo Deo « excitanti, atque vocanti, quo ad obtinen- « dum dispositionis gratiam se disponat, ac « præparet ; neque posse dissentire, si ve- « lit ; sed velut inanime quoddam nihil « omnino agere, mereque passive se habere : « anathema sit. » Ubi simul damnantur error Lutheri asserentis hominem in operationibus salutaribus non agere, sed pati ; et hæresis Calvini dicentis hominem, posita gratia a se efficaci, agere quidem, et non coacte agere ; minime tamen conservare tunc potestatem ad dissensum. Ubi non negat Concilium gratiam, quam Calvinus a D. Augustino traditam admittebat, videlicet moventem efficaciter ex se liberum arbitrium : sed damnat, et excludit conditionem, quam falso Calvinus prædictæ gratiæ arrogabat, nempe ita ex se inferre infallibiliter consensum, quod tolleret potentiam dissentiendi. Utrumque enim componendum est, et quod Deus ex se efficaciter moveat hominem per gratiam ; et quod hujusmodi efficax impulsus secum actu permittat potestatem ad dissensum. Et quamvis juniores quidem aliter interpretentur hæresim Calvinianam, et canonem Tridentinum, ut ita cum Calvino involvant Theologos nobiliores, sanctorum August. et Th. discipulos : eorum tamen motiva levissima sunt, et quibus ex professo commodius occurremus *disp.* 7, *dub.* 4, § 11, quamvis et ex patenti Calvini sensu nuper exposito absque ullo robore relinquantur. Modo sufficiat audire arbitrum (alioquin Thomistis non prorsus addictum) Lorcam disp. 21, de gratia, concl. 2, ubi ait : « Nimis excedunt « illi, qui insuperabili contentione de- « fendunt physicam prædeterminationem, « quam docent Thomistæ auferre liberta- « tem ; et sententiam, quæ illam asserit, « nihil, aut parum a Calvino differre. Cum « enim evidens sit esse S. Thom. doctri- « nam, et plurium ex antiquis Scholasticis, « nulla ratione timendum est aliquid inesse « periculi : sed potius credendum est esse « fidei Catholicæ consonam. »

Absurda quorumdam existimatio.

Calvinus fecit Deum auctorem peccati.

95. Consequenter ad prædictam hæresim annectit Calvinus alios errores. Docet enim hominem esse naturaliter inclinatum ad malum. Ita lib. 2 Instit. cap. 3, num. 8, ubi ait : *Ad malum toto animo sumus naturaliter propensi.* Et num. 9 : *Cor nostrum in legis divinæ rebellionem naturaliter exultat, nisi flectatur.* Asserit præterea hominem non posse, adhuc per gratiam, divinam legem servare. Ita lib. citat. cap. 7, ubi ait : *Sit extra controversiam impossibile esse in hac carne legis implementum.* Denique etiam docet illam summam Lutheri blasphemiam, nempe Deum esse causam, et auctorem peccati, quia Deus, inquit, non solum illud permittit, sed etiam causat, quidquid est in actu peccaminoso ; et aufert per suum decretum, et motionem potestatem ad non peccandum. Ita lib. 1 Institut. cap. 18, ubi ait : *A Deo ipso manat efficacia erroris, ut mendaciis credant, qui renuerunt parere veritati.* Et post pauca propositis quorumdam peccatis, quæ refert Scriptura, addit : *Jam satis aperte ostendi Deum vocari omnium eorum Auctorem, quæ isti Censores volunt otioso tantum ejus permissu contingere.* Et lib. 2, cap. 4, loquens de obduratione Pharaonis inquit : *An induravit non emolliendo ? Id quidem verum est. Sed plus aliquid fecit, quod obstinatione pectus ejus obfirmandum sathanæ mandavit.* Et paulo post affirmat : *Divinitus efficaciam erroris, ac seductionis immittit, ut credant mendacio, qui veritati non paruerunt.*

Calvinistarum blasphemia. Beza.

96. Unde Theodorus Beza ejus amicissimus, et eandem sectam professus, sic loquitur in summa Christianis. « Omnia ita « necessario ex Dei immutabili decreto eve- « niunt, ut secundum illud Judas necessa- « rio Christum prodierit : Herodes et Pila- « tus necessario Christum condemnaverint : « reprobi peccent necessario, et pereant : « Adamus necessario lapsus sit, quanquam « creatus fuerit bonus ad tempus ; sed ita « ut inevitabili Dei decreto, Deo sciente, et « ordinante laberetur : qui non potuisset « ita labi, nisi ex Dei decreto, voluntate, et « ordinatione. » Concinnit Zvinglius de provid. cap. 6, ubi ait : *Facinus, puta, homicidium, aut adulterium est Dei auctoris, impulsoris, motoris opus.* Piscator in resp. ad Tauffr. page 65, inquit : *Omnes peccatores, et flagitiosi vi voluntatis Dei faciunt, quidquid faciunt.* Videantur similia sectariorum

Piscator.

riorum asserta apud Adamum Contzen in comment. ad epist. ad Rom. cap. 8, vers. 29. Videatur etiam Staphylus in Apologia, ubi inter alios Calvini errores recenset a num. 4 : « Quod omnia peccata, quæ fiunt « ab hominibus, sint omnino opera Dei « simpliciter. Quod diabolus, jubente, et « volente Deo, mentiatur in cordibus hu-« manis. Quod Deus non solum causa sit « omnis mali, sed etiam quod hominibus, « ut mala operentur, malas cogitationes in « cordibus illorum inspiret, adeo ut Deus « sit efficiens, et volens peccatum. » Qualiter autem hæc hæresis toto cœlo distet a sententia asserente Deum prædefinire, et causare efficaciter entitatem materialem bonam, quæ est in actu peccati, satis ostendimus *tract. de Voluntate Dei, disp.* 10, *dub.* 7.

§ VI.

Errores Michaëlis Baii, et Cornelii Jansenii circa liberum arbitrium.

Aliqui Catholici errarunt circa libertatem arbitrii.

97. Post damnatam in Concilio Tridentino relatam hæresim Lutheri et Calvini circa nostri arbitrii libertatem, non defuerunt homines (alioqui Catholici, et expectatæ doctrinæ, ac probitatis) qui prædictæ hæresi maxime faverint, vel illam damnatam doctrinam amplexati, et reipsa tutati fuerint. Ex iis fuit Michaël Bajus Doctor, et Decanus in academia Lovaniensi, qui in aliquibus libris asseruit plures articulos, in quibus jam ad Pelagianismum, jam ad Calvinismum palam inclinavit; et non paucos habuit suæ doctrinæ sectatores. Cui malo ut remedium adhiberet summus Pontifex Pius V, post diligentem prædictarum propositionum discussionem, plurimas earum, nempe septuaginta novem damnavit in speciali bulla edita anno 1567, septimo Kalendas octobris, secundo sui Pontificatus anno. Cujus bullæ exemplaria afferunt Lorca 1, 2, *in fine*, Vasquez *in comment. ad epist. ad Roman.* Torres *in tract. contra errores Baii*, Suarez *prolog.* 6, *cap.* 2, Ripalda *in procemio ad lib. contra Bajanos*, et alii. Quamobrem prædictam bullam hic non transcribemus, sed solum subjiciemus eos articulos, in quibus Bajus magis aperte favet Calvino in hæresi contra liberum arbitrium. Unde in eis referendis non poterimus observare ordinem, quem habent in bulla; illum tamen designabimus. Sunt autem hujusmodi.

Errores Michaelis Baii.

Lorca. Vasq. Torres. Suarez. Ripalda.

Propositiones damnatæ.

I. Est in bulla 28 : *Liberum arbitrium sine gratia, et Dei adjutorio non nisi ad peccatum valet.*

II. Et in bulla 29 : *Pelagianus est error dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.*

III. Et in bulla 30 : *Non solum fures hi sunt, et latrones, qui Christum viam, et ostium veritatis, et vitæ negant, sed etiam quicumque aliunde, quam per Christum in viam justitiæ, hoc est, ad aliquam justitiam conscendi posse dicunt, aut tentationi ullæ sine gratiæ ipsius adjutorio resistere posse sic, ut in eam non inducatur, aut ab ea superetur.*

IV. Et in bulla 35 : *Omne, quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.*

V. Et in bulla 36 : *Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex sola Philosophia per elationem præsumptionis humanæ, cum injuria crucis Christi defenditur a nonnullis Doctoribus.*

VI. Et in bulla 37 : *Cum Pelagio sapit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex naturæ solis viribus ortum ducit, agnoscit.*

VII. Et in bulla 39 : *Quod voluntarie fit, etsi necessitate fiat, libere tamen fit.*

VIII. Et in bulla 40 : *In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.*

IX. Et in bulla 54 : *Definitiva hæc sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falso tribuitur Augustino, cum Pelagii sit.*

X. Et in bulla 65 : *Non nisi Pelagiano errore admitti potest unus aliquis liberi arbitrii bonus, sive non malus; et gratiæ Christi injuriam facit, qui ita sentit, et docet.*

XI. Et in bulla 66 : *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.*

XII. Et in bulla 67 : *Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit.* Post quorum, et cæterorum articulorum relationem addit Pontifex : « Quas quidem « sententias stricto coram nobis examine « ponderatas quanquam nonnullæ aliquo « pacto sustineri possent; in rigore, et proprio verborum sensu ab assertore intento « hæreticas, erroneas, suspectas, temera-« rias, scandalosas, et in pias aures offen-« sionem immittentes respective, et quæ-« cumque super his verbo, scriptoque « emissa præsentium auctoritate damna-« mus, circumscribimus, et abolemus; de-« que eisdem, et similibus posthac quoquo « pacto loquendi, scribendi, disputandi, fa-« cultatem interdicimus, etc. » Quam bullam postea etiam confirmarunt Gregor. XIII

Greg. XIII. Urban. Octav. in bulla, quæ incipit : *Provisionis nostræ* anno 1579, quarto Kalendas februarii, anno 8 sui Pontificatus, et Urbanus VIII in bulla, quæ incipit : *In eminenti Ecclesiæ* anno 1641, pridie Nonas martii anno sui Pontificatus 19.

Observatio circa damnationem præd. propositionum. 98. Circa prædictam vero censuram aliqua breviter observanda sunt. *Primo*, quod licet illa censura plures partes habeat, dicens prædictas assertiones esse *hæreticas*, *erroneas*, etc. nihilominus non oportet, quod omnia hæc referantur ad singulos articulos : sed sufficit, quod nullus articulus sit, qui aliqua parte prædictæ censuræ non condemnetur, ita ut quidam sint hæretici, quidam erronei, quidam suspecti, et sic de aliis. Et hoc satis expressit Pontifex per illam particulam respective. Quæ applicatio in eadem bulla facta non est : sed dependet ex uniuscujusque articuli ponderatione, et gravitate materiæ. Et hoc negotium videtur Pontifex Theologis reliquisse, curans tantum illos articulos in communi sub aliqua censura comprehendere, et damnare : id quippe sufficit ad exterminandam falsam doctrinam a Bajo intentam. Et eodem fere modo se habuerant Leo X, damnando sua bulla articulos Lutheri, et Concilium Constantiense damnando doctrinam Wiclephi, et Joannis Hus *sess.* 8 *et* 15. Quam autem censuram quilibet ex relatis articulis mereatur, non oportet in præsenti determinare : sed commodius fiet, cum materias in eis attactas discusserimus ; ut occasio se obtulerit, et ordo dicendorum postulaverit.

Leo X. Concilium Constantiens.

Alia advertentia. *Secundo*, notandum est nullam ex relatis in prædicta bulla sententiam esse, quæ in sensu rigoroso, et a Bajo intento non condemnetur. Tum quia id aperte significavit Pontifex, illis verbis : *Quas quidem sententias*, etc. et illis : *Quæcumque super his verbo aut scripto præ missa damnamus*. Tum quia ex opposito inutilis, et inefficax redderetur decisio Pontificis : nam quilibet pro suo arbitrio exciperet propositionem, quam vellet, dicens damnationem prædictam non dirigi in talem propositionem, sed in alias : et ita nihil firmum ex prædicta bulla haberetur, et pateret via ad defendendum doctrinam in ea damnatam.

Nec refert, quod aliquæ ex propositionibus relatis in bulla reperiantur apud Auctores aliquos graves, et videantur opiniones probabiles apud Theologos. Quoniam dicendum est vel prædictas propositiones post illam bullam probabilitate destitui; vel, quod verosimilius apparet, esse improbabiles in sensu rigoroso, et a Bajo intento, ut Pontifex loquitur. In alio vero mitiori sensu, quem alii Theologi intendunt, non videntur damnatæ. Præsertim cum plures ex Bajanis propositionibus sint hypotheticæ, et afferant graves censuras, et injurias contra Theologos : ob quem amarulentiæ excessum forte proscribuntur. Quis autem fuerit rigorosus sensus a Bajo intentus, et quem alium possint aliæ propositiones habere, non possumus in communi resolvere : sed id dependet ex debito cujusvis propositionis examine, et connexione ad alias falsas ejusdem Baji assertiones. Quod aptius in discursu operis, prout res petierit præstabimus.

99. Postquam scandalum ex Baji doctrina ortum aliquantulum deferbuerat; aliud persimile Belgas, Gallos, et alios inquietavit occasione cujusdam libri, quem Cornelius Jansenius Episcopus Iprensis sub titulo *Augustinus* composuit; et quidam post ejus obitum edi curarunt. In quo plura, sicut Bajus, asseruit, quæ cum partim Pelagianis pro statu integritatis, partim Calvinistis pro statu præsenti naturæ lapsæ palam faverent; Catholicorum provocarunt odium, et plures inter eos controversias pepererunt. Quod scandalum ut compesceret Urbanus VIII, edidit bullam supra relatam, in qua omnibus fidelibus sub gravi censura interdixit prædicti Cornelii lectionem, simul prohibens plures alios libros, et tractatus ab aliis compositos, qui occasione hujusmodi controversiæ fuerant impressi, ut in prædicta bulla videre licet. Sed cum nec hac bulla, nec aliis diligentiis disceptationis ardor restingueretur, sed in dies cresceret, summus Pontifex Innocentius X quinque propositiones Cornelii damnavit, ne deinceps alicui liceret eas defendere. Sunt autem hujusmodi.

Errores Cornelii Jansen.

Quinque Janseni propositiones damnatæ ab Innocentio X.

« I. Aliqua Dei præcepta hominibus jus-
« tis volentibus, et conantibus secundum
« præsentes, quas habent vires, sunt im-
« possibilia : deest quoque illis gratia, quo
« possibilia fiant.

« II. Interiori gratiæ in statu naturæ lap-
« sæ nunquam resistitur.

« III. Ad merendum, et demerendum in
« statu naturæ lapsæ non requiritur in ho-
« mine libertas a necessitate, sed sufficit
« libertas a coactione.

« IV. Semipelagiani admittebant præve-
« nientis gratiæ necessitatem ad singulos ac-
tus,

« tus, etiam ad initium fidei; et in hoc erant « hæretici, quod vellent eam gratiam talem « esse, cui posset humana voluntas resis- « tere, vel obtemperare.

« V. Semipelagianum est dicere Christum « pro omnino hominibus mortuum esse, « aut sanguinem fudisse. »

100. Hæc cum ita rigide proferat Jansenius, et palam ad partem Calvini accedat negando veram indifferentiæ libertatem, et vires ad divinorum præceptorum adimpletionem ; mirum est, quantum se Semipelagianismo dederit, dum explicuit providentiam Dei circa Angelos, et hominem in statu integritatis. Nam cuncta fere, quæ de gratia efficaci, perseverantiæ dono, et prædestinatione tradit D. August. asserit ille restringenda esse ad præsentem statum naturæ lapsæ; negat autem, quod habuerint locum in Angelis, et in homine in sua prima conditione considerato. Unde consequenter, licet falso affirmat nullam gratiam in eo statu fuisse ex se efficacem, discretionem unius ab alio in negotio salutis reducendam fuisse in liberum arbitrium; prædestinationem pro prædicto statu fuisse ex prævisis meritis, et alia plura : pro quibus componendis recurrit ad usum scientiæ mediæ, et in quibus ille, qui se prorsus Augustinianum fixerat, aperte recessit ab Augustino. Quo forsan artificio usus est, ut se constitueret ultroneum arbitrium, et medium inter catholicos Theologos, dum in hoc statu negat cum discipulis D. August. et D. Thomæ providentiam ex directione scientiæ mediæ, et gratiam tali scientiæ accommodandam, illa vero admittit pro statu naturæ integræ. Sic enim singulis partim favere visus est : licet revera nec Thomistarum, nec eis adversantium sententias sincere tenuerit ; sed ab eorum principiis extraneas, falsas, et illis omnino ingratas consequentias deduxerit, quas ipsi catholice negant. Quocirca ita distavit ab eorum concordia concilianda, ut potius utriusque partis in se excitaverit odium, et ab omnibus impugnari meruerit. Unde Joannes Gonet tract. de Volunt. Dei disp. 5, n. 154, merito ipsi accommodat illud : *Senatorem perdistiti et Monachum non fecisti.*

101. Quod cum ita sit, mirum rursus est, quam insulse, et simul quam audacter quidam juniores voluerint doctrinam D. Thom. cum erroribus Jansenii confundere, quasi nihil distaret inter gratiam ab intrinseco efficacem, et necessitatem absolutam a Jansenio assertam. Sed graviter errant; et Jansenistis (cum Thomistas ex obliquo ferire student) plurimum favent attribuendo eorum dogmati eam auctoritatem, quam in Ecclesia habet doctrina illa gratiæ ex se efficaciter præoperantis a D. Augustino, et a Præceptore Angelico tam aperte tradita, et tam frequenter expressa. Legatur Stephanus Dechamps Jesuita in lib. 2 de hæresi Janseniana, disp. 6, cap. 9, ubi ait : *Gloriantur licet, Janseniani, tot se super dogmatis patronos habere quo physicæ prædeterminationis defensores extiterant : vere tamen mihi videor esse dicturus nullos huic doctrinæ infensiores reperiri, quam qui post natam Calvini hæresim, ex S. Dominici Ordine floruerunt.* Videatur etiam Joannes Nicolai Dominicanus *in præfatione ad part.* 2 Pantheologiæ, ubi quam acriter adversus Jansenitas egerit, late declarat, et Alexander Sybille pariter Dominicanus *in egregio opere de libero arbitrio contra Jansenistas.*

Stephanus Dech.

Joan. Nicolai.

Alexand. Sybille.

102. Porro capitalia illa quinque principia ab Innocentio X condemnata, quibus velut fulcris totius Janseniani dogmatis, simul et Bajani, structura committebatur ex professo in hoc opere evertemus. Primam enim et secundam confutabimus *in hoc tract. disp.* 6, *dub.* 1. Tertiam *in tract. de merito disp.* 1, *dub.* 2. Quintam infra *disp.* 6, *dub.* 2. Et de quartæ sensu dicemus *cap.* 5, § 3. Testimonia vero D. August. (quæ Jansenius præcipue inculcat, ut suadeat dari distinctionem inter gratiam hujus status, et status integritatis, in eoque consistere, quod gratia præsens præstet non solum posse bene operari, et perseverare, sed faciat etiam efficaciter bene operantes, et perseverantes; gratia vero alterius status solum præstaret posse, sed non agere, immo arbitrii determinationi subjiceretur, et solum haberet efficaciam ex præscientia) ejus intentioni minime suffragantur, ut ex professo ostendemus *disp.* 6, *dub.* 1, § 5. Nunc tantum subjiciemus sententiam eximii Doctoris Guilielmi Estii in 1, d. 41, § 14, ubi hæc habet : « Quæ vero in contrarium ex Augustino objiciuntur, idem S. « Thomas videtur sic intellexisse, ut quod « ille dicit hominem in primo statu accepisse donum per quod posset perseverare, « si vellet; ipsum autem velle fuisse relictum in ejus libero arbitrio; accipiendum « sit de dono habitualis gratiæ, quod in « genere doni habitualis fuerit sufficiens ad

D. Aug. alienus a Jansenio.

Guilielmus Estius.

D. Tho. optimus S. Augustini interpres.

« perseverandum : non ita tamen, quin ad « actualem perseverantiam opus habuerit « actuali Dei auxilio ipsum in bono conser- « vantis. Et tamen ipsum velle relictum « fuisse dicitur in ejus arbitrio propter « summam facilitatem perseverandi : eo « quod juxta specialem rationem supradic- « tam non indigeret auxilio movente, seu « conservante, propterea, quod nullam pa- « teretur carnis repugnantiam. Hoc enim « est, quod dicit S. Thom. art. 10 quæst. « supradictæ (nempe 109 et 1, 2), ad 3. » Et post pauca addit ex D. Thom. illam sententiam Ecclesiast. 15 : « Ante hominem « vita et mors, bonum et malum ; quod- « cumque placuerit, dabitur illi, intellige « de homine secundum statum naturæ in- « tegræ, quando nondum erat servus pec- « cati ; sed poterat peccare, et non peccare. « Nunc etiam dari homini quodcumque vo- « luerit, sed hoc, inquit, quod bonum velit, « habet ex auxilio gratiæ : intellige neces- « sario non tantum ratione generali supe- « rius explicata (nempe ob subordinationem « essentialem agentis secundi ad primum) « qua ratione homini etiam integro neces- « sarium erat auxilium, quo daretur ipsum « velle : sed ratione speciali propter cor- « ruptionem naturæ. Et sane nisi hanc a « S. Thom. insinuatam intelligentiam ver- « borum Augustini recipiamus ; difficilli- « mum erit, ac nec possibile quidem Au- « gustinum sibi ipsi conciliare. » Et hæc de erroribus contra arbitrii libertatem prænotasse sufficiet.

CAPUT IV.

De hæresi Pelagiana contra gratiam Dei.

103. Succedit jam, ut errores contra necessitatem, et efficaciam divinæ gratiæ referamus. Quidam enim jura libertatis creatæ plus æquo extollentes, et supra modum Manichæismo adversantes, medium veritatis reliquerunt, et necessitatem divini adjutorii evacuarunt. Frequenter quippe accidit hæreticis (inquit D. Thom. *opusc.* 3, *cap.* 9), ut dum aliquos errores vitare volunt, incidant in errores contrarios. Et ita contigit in Pelagio apertissimo gratiæ inimico. Cum enim adversus hæresim Manichæorum *cap. præced.* relatam inveheretur, pessime lapsus est in hæresim extreme contrariam, nesciens libertatem creatam tueri, nisi negando necessitatem, et causalitatem gratiæ, et objiciendo Catholicis odiosum, et infamem Manichæismi titulum : unde et ipse factus fuit novi, et contrarii dogmatis artifex, atque antesignanus, ut merito dixerit August. lib. 2, contra duas epist. Pelag. cap. 1 : « Isti Pelagiani hoc benefaciunt, Manichæis « anathema dicere, et erroribus contradi- « cere : sed faciunt duo mala, quibus et ipsi « anathematizandi sunt. Unum, quod Ca- « tholicos Manichæorum nomine criminan- « tur, alterum, quod etiam ipsi hæresim « novi erroris inducunt. Neque enim quia « Manichæorum morbo non laborant, prop- « terea fidei sanæ sunt. Non unum pesti- « lentiæ est genus, quemadmodum in cor- « poribus, ita et in mentibus. Sicut ergo « medicus corporis non continuo pronun- « tiasset a mortis periculo liberum, quem « negasset hydropicum, si alio lethali morbo « perspexisset ægrotum : ita istis non ideo « veritas gratulatur, quia Manichæi non « sunt, si alio perversitatis genere insa- « niunt. Quapropter aliud est, quod anathe- « matizamus cum eis ; aliud, quod in eis. « Delectamur enim cum eis, quod recte dis- « plicet etiam ipsis ; ita tamen ut deteste- « mur in eis, unde recte displicent ipsi. » Erravit autem Pelagius adeo pessime in hac materia, et hæresim tam acriter, et callide propugnavit, totque sui dogmatis asseclas aucupatus est ; ut non immerito existimetur ejus auctor, cui alii non præluxerint. Unde Vincentius Lyrinensis lib. adversus hæreses cap. 34, inquit : *Quis unquam ante profanum illum Pelagium tantam virtutem liberi præsumpsit arbitrii?* Sed tamen certum est hanc hæresim antiquiores habuisse patronos, ut constabit ex immediate dicendis.

Hæretici infeliciter impugnant hæreses. — *D. Aug.* — *Vincent. Lyrin.*

§ I.

Quos habuerit Pelagius sui Dogmatis præcursores.

104. Infausta Pelagii assertio, quæ Catholicorum animos primo commovit, fuit hominem posse absque adjutorio Dei juste vivere, peccata vitare, virtutes in se gignere, et consequi salutem, ut refert Faustus *lib.* 1 *de gratia cap.* 1, et ex dicendis magis apparebit. Has vero sacrilegas voces prius postulerant aliquid ex Philosophis ethnicis, plurimi ex Judæis, et ex Christianis non pauci. Quos omnes Pelagius habuit magistros ; sed eos longo intervallo superavit, errores erroribus accumulans, duriori fronte veritati

Hæresis Pelagiana excludit necessitatem divinæ gratiæ. — *Vetus origo hujus hæresis.*

veritati obsistens, et pacem Ecclesiæ turbans.

Gentiles hujus hæresis patroni Cicero. Seneca.

105. Ex Gentilibus quidem aperte in hac causa errarunt Cicero, Seneca, et alii Philosophi Stoici. Ille enim in libro de natura Deorum in persona Cottæ affirmat : *Quia sibi quisque virtutem acquirit, neminem unquam acceptam Deo retulisse : propter virtutem enim jure laudamur, et de virtute recte gloriamur: quod non contingeret, si id donum a Deo, non a nobis haberemus.* Ubi negat laudes, et rectum usum liberi arbitrii conciliari posse cum necessitate divini adjutorii, atque ideo istud non fore admittendum : quod argumentum Pelagius postea late prosecutus est. Apertius, et majori impietate loquitur Seneca epist. 20, ubi ait : *Huc cogitationes tuæ tendant, hoc cura, hoc apta, omnia alia vota Deo remissurus, ut contentus sis temetipso, et ex te nascentibus.* Et epist. 90 : *Deorum* (inquit) *immortalium est, quod vivimus; phisolosophiæ quod bene vivimus. Itaque tanto plus nos debemus huic, quam Diis, quanto majus beneficium est bona vita quam vita.* Et epist. 124, affirmat : *Unum bonum esse, quod beatæ vitæ causa, et firmamentum est, sibi fidere.* Quibus verbis vires arbitrii humani arroganter extollit, et opem divini adjutorii excludit quasi ibi tantum laus virtutis, et meritum salvari valeant, ubi nullum præter propriam industriam admittitur adjutorium.

Pelagius imitatur Senecæ in hac parte impietatem.

106. Simillima postea protulit Pelagius in epist. ad Demetriadem Virginem, ubi ait : *Spirituales divitias nullus tibi præter te conferre poterit. In his ergo jure laudanda es, in his merito cæteris præferenda es, quæ nisi ex te, et in te esse non possint.* Quæ vehementer reprehendit D. Augustinus epist. 143, quæ est ad Julianam prædictæ virginis matrem, et post alia inquit : « Cernis, « quanta in his verbis sit cavenda perni« cies. Nam utique quod dictum est : Non « possunt esse ita bona nisi in te, optime, « et verissime dictum est : iste plane ci« bus est. Quod vero ait : Non nisi ex te ; « hoc virus est. Absit, ut hæc libenter au« diat virgo Christi, quæ pie intelligit pau« pertatem cordis humani ; et ideo illic « nisi sponsi sui donis nescit ornari. » Quod vero alii Stoici Tullio, et Seneca antiquiores eandem tenuerint impietatem significat D. Hieronym. comment. in Hierem. lib. 4, in præf. ubi loquens de hæresi Pelagiana inquit : « Commentarios in Hiere« miam per intervalla dictabam, ut, quod « deerat otio, superesset industriæ; cum « subjecto hæresis Pythagoræ, et Zenonis « impassibilitatis, et impeccantiæ, quæ in « Origene, etc. olim jugulata est, cœpit re« virescere, et non solum in Occidentis, sed « et Orientis partibus sibilare. »

D. Aug.

D. Hier.

Judæorum quidam negarunt gratiam Dei.

107. Judæos etiam plurimos, quibus alioqui major divini numinis notitia affulgebat, hujus dogmatis contagium pervasit. Asserebant enim novam gratiam non requiri ad justificationem, et ad observanda præcepta ; sed sufficere ad salutem legem cum libero arbitrio, ut tradit Divus Chrysost. *hom.* 6, *in epist. ad Rom.* et D. Augustinus epist. 95, ubi agens de lege et de gratia Dei inquit : « Ideo per illam fit co« gnitio peccati, et ex prævaricatione legis « abundantia peccati, ut ad liberationem « quærantur promissiones Dei, quod est « gratia Dei, et incipiat esse in homine jus« titia, non sua, sed Dei, hoc est data dono « Dei. Quam etiam nunc quidam sicut tunc « de Judæis dictum est : Ignorantes Dei jus« titiam, et suam volentes constituere, jus« titiæ Dei non sunt subjecti. Per legem « quippe et illi justificari se arbitrantur, « sufficiente sibi ad eam custodiendam li« bero arbitrio, hoc est justitia prolata ex « natura humana, non donata ex gratia Di« vina ; propter quod justitia Dei dicitur. » Et idem significat sermone 13, de verbis Apostoli ; ubi ponderat Paulum adeo gratiam præ lege commendasse *propter Judæos qui de lege gloriabantur, et libero suo arbitrio legem sufficere arbitrabantur.* Quod etiam expressit D. Thom. 1, 2, q. 106, art. 3, ubi ait : « Lex nova est lex gratiæ, et ideo pri« mo oportuit, quod homo relinqueretur « sibi in statu veteris legis, ut in peccatum « cadendo suam infirmitatem cognoscens « recognosceret se gratia indigere. Et hanc « rationem assignat Apostolus ad Rom. 5, « dicens : Lex subintravit, ut abundaret de« lictum : ubi autem abundavit delictum, « superabundavit et gratia. » Præcipui autem et magis superbi virium liberi arbitrii buccinatores erant inter Judæos Pharisæi, ut colligitur ex Josepho lib. 2, de bello Judaico, cap. 7, ubi refert quod Pharisæi, etsi cuncta alioqui fato attribuerent, asserebant tamen *agere quæ justa sunt, vel negligere secundum majorem partem esse in hominibus, adjuvare autem in singulis, et fatum.* Quibus verbis primas deferebant arbitrio creato, non vero dispositioni divinæ, quam significabant fati vocabulo. Habuerunt

D. Chrys. D. Aug.

D. Tho.

Joseph.

runt hi suos sectatores etiam post mortem Christi Domini, contra quos præcipue disputat Apostolus *in epist. ad Rom. et in epist. ad Galat.* ostendens insufficientiam legis, et liberi arbitrii ad salutem, nisi addatur gratia per Christum : quamvis eisdem locis etiam ex professo refutet aliam hæresim Cerinthi Hebræi, et quorundam Christianorum ex circumcisione, afferentium gratiam Christi absque observatione veteris legis non sufficere ad salutem, ut recte expendit Suarez *prolog.* 5, *c.* 1.

Suarez.

Christiani qui ante Pelagium gratiam Dei oppugnarunt.

108. Apud non paucos etiam Christianos (quod magis mirandum est) hic error invaluit. Basilides enim Alexandrinus sub Alexandro I, circiter annum Domini 124, necessitatem fidei infusæ negavit : quem majori impudentia imitatus est Valentinianus sub Hygino Papa circa annum Domini 150, spernens fidem, et gratiam, ut refert Clemens Alexandrinus lib. 2 Stromatum his verbis : *Fidem esse naturalem existimant Basilidis sectatores. Valentiniani autem, nec fide, nec gratia, nec bonis operibus; sed sola cognitione salutem se assequuturos putabant.* Horum locum postea occupavit Origenes Doctor Alexandrinus circa annum Domini 207, vir summi ingenii, sed qui minus recte de necessitate, et concursu divinæ gratiæ censuit. Constat id tum ex D. Hieronym. loco num. 106 relato, et epist. ad Ctesiphontem, ubi cum Pelagio disserens ait : *Vis adhuc, et alium nosse tui erroris principium? Doctrina tua Origenis ramusculus est.* Tum ex D. Thom. lib. 3, contra gentes, cap. 8 9, ubi hæc habet : « Quidam vero non intelligentes, qualiter « motum voluntatis Deus in nobis causare « possit absque præjudicio libertatis volun« tatis; conati sunt has auctoritates male « exponere : ut scilicet dicerent, quod « Deus causat in nobis velle, et perficere, « in quantum dat nobis virtutem volendi, « non autem sic, quod faciat nos velle hoc, « vel illud : sicut Origenes exponit in 3 « Periarchon, liberum arbitrium defen« dens contra auctoritates prædictas. » Et *lib.* 2 *ejusdem operis, cap.* 44, detegit radicem hujus erroris Origenis, immo et aliorum plurium illum consequentium. « Nunc « superest, inquit, ostendere, quod rerum « distinctio non processit ex diversis mo« tibus liberi arbitrii rationalium creatu« rarum, ut posuit Origenes in lib. Periar« chon. Volens enim resistere antiquorum « hæreticorum objectionibus, et erroribus, « quibus ostendere nitebantur diversam « naturam boni, et mali esse in rebus ex « contrariis actoribus propter multam dis« tantiam inventam, etc. coactus est ponere « omnem diversitatem in rebus inventam « ex diversitate meritorum secundum Dei « justitiam præcessisse. Dicit enim, quod « Deus ex sola sua bonitate primo omnes « creaturas æquales produxit, et omnes spi« rituales et rationales, quæ per liberum ar« bitrium diversimode sunt motæ, quædam « adhærentes Deo plus vel minus, quædam « ab eo recedentes magis vel minus. Et secun« dum hoc diversi gradus in substantiis spi« ritualibus ex divina justitia sunt subsecuti, « ut quidam essent Angeli secundum diver« sos ordines, quidam animæ humanæ se« cundum diversos status : quidam etiam dæ« mones in statibus diversis, etc. » Ex qua doctrina palam inferebatur, quod stante omnimoda æqualitate ex parte Dei, qui tantum tribuerit vim volendi, tota diversitas inter Angelos, et dæmones, et homines ortum primo duxerit ex libero arbitrio, quod sine ullo discrimine ex parte Dei, semetipsum applicuit ; et vel adhæsit Deo, vel recessit ab illo, et fecit discretionem in negotio salutis. Quæ cuncta injuriosa sunt Deo, et ejus gratiæ, et futurum Pelagianismum parturiebant, ac præsignabant.

Clem. Alex.

Origenes pessime erravit in hac materia.

D. Hier.

D. Tho.

Absurda Origenis doctrina.

109. Sed ne dubitatio aliqua in hac relinquatur, audiamus ipsum Origenem lib. 3 Periarchon, cap. 1, ubi plura contra divinam gratiam, et universalissimum Dei concursum effutit. « Post hæc, *inquit*, inse« quebatur illa quæstio, quoniam et velle, « et perficere esset ex Deo : et aiunt, si ex « Deo velle est, et ex Deo est perficere, sive « mala agimus, vel volumus, ex Deo est. « Quod si est, liberi arbitrii non sumus. Ad « quod respondendum est, quod sermo « Apostoli non dicit, quia velle mala ex Deo « est, neque perficere bona, aut mala ex « Deo est. Sicut enim a Deo habemus hoc « ipsum, quod homines sumus, quod spira« mus, quod movemur : ita et quod volu« mus, a Deo habemus. Ut si dicamus quod « movemur, ex Deo est; vel quod singula « quæque membra officio suo deserviunt, et « movetur, ex Deo est. Ex quo utique non « illud intelligitur, quia quod movetur ma« nus ad verberandum injuste, vel ad fu« randum, ex Deo est. Sed hoc ipsum quod « movetur, ex Deo est : nostrum vero est « motus istos, quibus motum ex Deo habe« mus, vel ad bona, vel ad mala conver-

tere,

« tere. Ita ergo est, quod dicit Apostolus, « quia virtutem quidem voluntatis accipi- « mus, non autem abutimur voluntate vel « in bonis, vel in malis desideriis. » Ubi, ut vides, ea præcise ratione reducit nostra bona opera in Deum, quatenus dedit nobis virtutem indifferentem volendi ; non autem quia novo auxilio faciat nos velle bonum : quæ merum Pelagianismum fœtent. Eandem impietatem repetit cap. 2 his verbis : « Pro viribus nostris tentamur : nec tamen « scriptum est, quia faciet (Deus scilicet) in « tentatione etiam exitum, sed ut sustinere « possitis. Ut vero hoc, quod posse nobis « dedit, vel strenue, vel segniter impleamus, « in nobis est. Dubium enim non est, quod « in omni tentatione adest nobis tolerandi « virtus ; si tamen nos competenter utamur « virtute concessa. Non enim idem est ha- « bere vincendi virtutem, et vincere : sicut « ipse Apostolus cautissimo sermone signi- « ficat dicens quia dabit Deus exitum, non « ut sustinere possitis, sed ut sustineatis. A « Deo autem datur, non ut sustineamus ; « alioquin nullum jam videretur esse certa- « men : sed ut sustinere possimus. Ea au- « tem virtute, quæ nobis data est, ut vincere « possimus, secundum liberi arbitrii facul- « tatem, aut industrie utimur, et vincimus : « aut segniter, et superamur. Si enim to- « tum nobis hoc detur, ut omni genere su- « peremus, et nullo modo vincamur ; quæ « jam superest causa certandi ei, qui vinci « non potest. Aut quod palmæ meritum, « ubi repugnandi adimitur, vincendique « facultas ? » Quod motivum arripuerunt postea Pelagiani, et easdem ingeminarunt voces, ut negarent gratiam operationis ; et omne Dei auxilium ad communicationem liberi arbitrii primo reducerent, ut sæpe refert et refellit D. Augustinus, et præcipue lib. de gratia Christi, cap. 3, ubi de Pelagio ait : « Cum tria constituat, atque distin- « guat, quibus divina mandata dicit impleri, « possibilitatem, voluntatem et actionem : « possibilitatem scilicet, qua potest homo « esse justus, voluntatem, qua vult esse ; « actionem, qua justus est : horum trium « primum, id est possibilitatem, datam « confitetur ab auctore naturæ, nec esse in « nostra potestate, sed eam nos habere, « etiamsi nolimus : duo vero reliqua, id « est, voluntatem, et actionem ; nostra esse « asserit, atque ita nobis tribuit, ut non nisi « a nobis esse contendat. » Idem repetit S. Doctor aliis locis quæ dabimus § 4.

[margin: D. Aug.]

110. Ex iis satis liquet, quam indigne de divina gratia, et Dei adjutorio Origenes senserit ; et quam parum sit ei deferendum in eis, quæ negotium istud concernunt, uti sunt præscientia futurorum, prædestinatio, et cætera hujusmodi. Quod obiter observandum est propter eos, qui assertiones suas circa tales controversias firmant Adamantii auctoritate ; hujusmodi enim vitreum fulcimentum ruinam eorum doctrinæ parat. Illa vero satis expressit ipse Origenes *lib.* 3 *cit. c.* 1, in quo sæpius introducit præscientiam futurorum et meritorum præviorum discretionem ante determinationem, ac decretum divinæ voluntatis ; et post alia concludit : « Ex quibus sententiis nullatenus « (ut opinor) causa gestorum ad creatorem, « referri potest. Nam fecit quidem creator « Deus quoddam vas ad honorem, et alia « vasa ad contumeliam : sed illud vas, quod « se purgavit ab omni immunditia, illud « facit vas ad honorem : quod vero vitio- « rum sordibus se maculaverit, illud vas ad « contumeliam facit. Itaque concluditur ex « hoc, quia prius gestorum uniuscujusque « causa præcedit ; et pro meritis suis unus « quisque a Deo vel honoris vas efficitur, vel « contumeliæ. Unumquodque igitur vas, « ut vel ad honorem a creatore formetur, « vel ad contumeliam ; ex seipso causas, et « occasiones præstitit conditori. Quod si « justa hæc videtur assertio, sicut est certe « justa, et cum omni pietate concordans, uti « ex præcedentibus causis, unumquodque « vas ; vel ad honorem Deo, vel ad contu- « meliam præparetur : non videtur absur- « dum eodem ordine, atque eadem conse- « quentia dissentientes nos antiquiores « causas eadem etiam de animarum ratione « sentire. » Ubi de discretione hominum in negotio salutis iterum philosophatur per reductionem ad putidum illud suum dogma distinctionis rerum prævisarum secundum diversos motus liberi arbitrii, ut ex D. Thoma vidimus *num.* 107. Quo nihil injuriosius supremo Dei dominio, et efficacitati gratiæ ipsius excogitari potuit.

[margin: Origenes nullam habet auctoritatem in hac materia.]

[margin: Docuit præscientiam futurorum ante decretum.]

111. Non desunt tamen, qui Origenem excusaverint, et pro eo apologias scripserint : immo et Binctus scriptor Societatis librum edidit de salute Origenis, ut refert Casalas in candore lilii, § 68. Sed quinta Synodus œcumenica sub Vigilio Papa, et Justiniano Imperatore, Origenis doctrinam damnavit, eumque anathematisavit iis verbis : « Anathema sit Origeni, qui et Ada-

[margin: Quidam minus prudenter pro defensione Origen. laborant.]

« mantius dictus est, et hæc promulgavit, « una cum detestandis ejus, et execrandis « dogmatibus, et omni homini, qui hæc « sentit, aut asserit, aut aliqua ex parte « quocumque prorsus tempore ea defendere « audet. » De cujus Concilii historia videri potest Nicephorus *lib.* 17, *cap.* 27. Eandem Origenis doctrinam damnavit Martinus I in Concilio 105 Episcoporum, *decreto* 18, et Anastasius Papa *in epist.* ad Joannem Jerosolymitanum specialiter damnavit lectionem Periarchon, ut refert Baronius *tom.* 5, anno Christi 402, *n.* 16.

Martinus I. Anastasius Papa.

Origenis discipuli qui ejus tenuerunt errorem.

112. Origeni non pauci successerunt, ejus doctrinæ addictissimi, qui propterea Origenistæ appellati sunt, et viam hæresi Pelagianæ pararunt. In horum numero reponuntur Didymus, qui librum Periarchon notationibus illustravit, et sparsit per Ægypti monasteria. Cujus veneno ut obsisteret S. Pachomius, execrabatur monachos Origenem legentes; et ex hac vita migraturus loco testamenti damnationem ejus reliquit, ut refert Baronius ubi supra. Evagrius etiam Ponticus, dum Origeni nimis inhæret, Pelagianorum errorem prævenit, et amplexus fuit, ut statim ex D. Hieron. videbimus. Jovinianus insuper eam hæresim præconcepit, dum asseruit hominem per vires liberi arbitrii posse declinare cuncta peccata. Ruffinus denique presbyter Aquileiensis in eodem cœno volutavit. Hos Origenis discipulos, et Pelagii præceptores enumerat S. Hieronymus in præfatione ad lib. 4, in Hieremiam, ubi scripturus contra Pelagianos inquit : *Commentarios in Hieremiam per intervalla dictabam, ut quod deerat otio, superesset industriæ; cum subito hæresis Pythagoræ, et Zenonis, id est impassibilitatis, et impeccantiæ, quæ in Origene olim et dudum in discipulo ejus Grunnio* (sic per contemptum vocat Ruffinum, quem etiam cognominare solet Scorpium, Alectum, Asinium, Pollionem, et Caphurnium Lænarium) *Evagrioque Pontico, et Joviniano jugulata est; cœpit revirescere, et non solum in Occidentis, sed et Orientis partibus sibilare, et in quibusdam insulis, præcipueque Siciliæ, et Rhodi maculare plerosque, et crescere per dies singulos, dum secreto docent, et publice negant.*

Evagrius Origenista.

D. Hier.

Ruffinus Origenis defensor et Pelagii præcursor.

113. Inter hos vero defensores Origenis, et Pelagii præcursores, multum eminuit Ruffinus : nihil enim non fecit, ut viam Origenis doctrinæ pararet. Primo enim librum Periarchon, cœnosum errorum fontem, in latinum transtulit, et Romæ clanculum introduxit. Deinde summa calliditate edidit apologiam pro Origene scriptam ab Eusebio Cæsariensi, et a se latinitate donatam, sub titulo tamen, ut dolum celaret, S. Pamphili martyris, ut refert D. Hieronymus in dialogo adversus Pelag. ubi inquit : « Ruffinus non uni urbi, sed orbi blasphe- « mias Origenis, et Periarchon libros, « quantum in se fuit, intulit : ita ut Eusebii « quoque primum librum defensionis Ori- « genis sub nomine Pamphili martyris « ederet. » Et in Apologia adversus eundem Ruffinum ait : « Cur translaturus hæ- « reticam defensionem eorum, præmittis « quasi martyris librum, et id Romanis « auribus ingeris, quod translatum, nempe « Periarchon, totus orbis expavit ? » Propter hæc Anastasius Papa (qui anno 400 damnaverat errores Origenis) contra Ruffinum, ut causam diceret, vocatum, et adesse renuentem, damnationis sententiam tulit, ut referunt. D. Hieron. loco proxime citato, et Baronius anno 401, num. 1, cum seq. « Ruf- « fino autem, addit Baronius anno 404. num. « 41, tantum abfuit, ut parato a S. Hieron. « antidoto curaretur, quin potius post Ori- « genis errores, quos fovit; Pelagianæ hæ- « resis aspides ex eis obortos per charam « sibi sobolem enutrierit : quod proprium « est Hæreticorum semper in deterius ferri, « quousque in imum impietatis prolabantur.

D. Hier.

Baronius.

114. Et quidem, quod Ruffinus minus catholicam de gratia, et libero arbitrio habuerit sententiam ; præter hactenus dicta, illud maxime persuadet, quod cum Cœlestius præcipuus Pelagii discipulus urgeretur, ut diceret a quibus suum dogma accepisset ; falsus est se eam doctrinam audivisse a Ruffino presbytero Aquileiensi, ut refertur in actis Concilii Carthaginensis, cujus fragmentum stat apud D. August. *in lib.* 2 *de peccato originali contra Pelagium.* Unde factum est, ut Ruffinus, qui diu latere studuerat, a discipulo proderetur. Huc etiam respicit censura Gelasii Papæ in Concilio Romano : « Ruffinus (inquit) vir Religiosus, (sic vo- « cavit, ut monachum fuisse demonstraret) « plurimos Ecclesiastici operis edidit libros, « nonnullas etiam scripturas interpretatus « est : sed quoniam D. Hieronymus eum in « aliquibus de arbitrii (cui plus justo favit) « libertate notavit, illa sentimus, qua præ- « dictum Divum Hieronymum sentire co- « gnovimus ; et non solum de Ruffino, sed « etiam de diversis, quos vir sæpius memo- ratus

Ruffinus minus catholice de gratia sentiebat.

Gelasius Papa.

« ratus zelo Dei, et fidei religione repre-
« hendit. » Sic Ruffinus, qui vivens S. Hieron. scripta canino dente corroserat, ejus censuræ post obitum subjectus fuit.

Ruffini dolus ut Pelagianorum negotio adfaveret.

115. Ejusdem Ruffini Strophæ fuit edere commentarium Xisti Pithagorici, sub nomine Sanci Xisti martyris, et Ecclesiæ Romanæ Pontificis; cum tamen illud opus scateat ubique Pelagianoram erroribus, ut erudite et ex professo ostendit Baronius *tom.* 5, *anno* 440, *num.* 7. Existimavit enim Ruffinus plurimum roboris causæ Pelagianorum adjiciendum fore, si ementito tanti auctoris nomine, et sententiis fulciretur, et sub martyris titulo (ut loquitur D. Hieron. *in epist. ad Ctesiph.*) blasphemias potarent fideles aureo calice Babylonis. Ex illo quippe plurimas hausit Pelagius sententias, quæ adversus catholicam D. Augustini doctrinam intorsit: quas Doctor sanctus, tunc imposturæ ignarus inflectere, et ad bonum sensum trahere compulsus est, ut videri potest *lib. de natura et gratia c.* 64. Sed postea scriptis S. Hier. cum *loc. cit. cum in c.* 22 *Hier.* monitus, et dolum adversariorum recognoscens, quod prius dixerat, retractavit, sprevitque prædicti libri auctoritatem *l.* 2 *Retract. c.* 42. Gelasius etiam Papa illum librum Proverbiorum sub nomine Xisti reprobat, dicens fuisse ab hæreticis conscriptum. Sed neque Gelasius ipse similem calumniam vitare potuit. Pelagiani enim etiam post damnationem (ea est hæreticorum audacia) tredecim S. Pauli annotationes sub nomine Gelasii Papæ ediderunt in quibus venena sui dogmatis seminarunt, ut refert Cassiodorus *de divin. lect. cap.* 8. Solanius tamen prædictum Proverbiorum librum sub nomine S. Xisti typis mandare ausus est; sed non absque gravium virorum dolore, et contradictione, dum vident sub falso tanti Pontificis nomine Pelagianorum fœtus supponi, et extare in Bibliotheca SS. Patrum *tom.* 5, *edit.* 2. Et de Pelagii anteambulonibus prælibasse sufficiat.

Hæreticorum industria in suis spargendis erroribus.

§ II.

Hæresis Pelagianæ brevis historia contexitur.

Pelagii patria.

116. Sed veniamus tandem ad Pelagium, qui suorum præceptorum errores adeo acerrime fovit, et auxit, ut factus fuerit impietatis magister, et hæresi contra divinam gratiam infamem titulum dederit. Fuit is natione Scotus, seu Britannus, ut significat D. Hieron. præfat. in 1 lib. Hierem. *Nec recordatur*, inquit, *stolidissimus Scotorum pultibus prægravatus*, etc. Et rursus præfat. in 3, lib. Hierem. addit: *Habet enim progeniem Scoticæ gentis de Britannorum vicinia*, etc. Profectus autem ad Orientem, in Syria, nempe Palestinæ, monachi cucullum induit. Adeo vero in eo vivendi propostito laudabiliter se gessit, vel (quod verius est) ita hypocrisis coloribus fictam sanctitatem, et latens virus obtegere studuit; ut plurium rapuerit admirationem, et laudes a viris sanctis promeruerit. Regiones enim plurimas mutans, et juxta diversitatem personarum sermonem temperans cum sanctis sanctus apparere voluit, ut auctoritatem conciliaret veneno postea spargendo. Inter hos autem præcipuum laudatorem habuit S. Paulinum Nolæ Episcopum, qui datis litteris ad D. Augustinum Pelagium ipsi pluribus præconiis commendavit. Unde ipse S. Doctor antequam Pelagius palam venenum erroris effunderet, non mediocribus illum honoris titulis honestavit, ut epist. 222 ad Marcellinum: *Legi*, ait, *Pelagii quædam scripta viri, ut audio, sancti, et non parvo proventu Christiani.* Et infra: *Hæc igitur, et alia, quæ istum sequuntur errorem, credo quod vir ille tam egregrie Christianus omnino non sentiat.* Et lib. 2 Retract. cap. 33 harum laudum rationem reddens inquit: *Pelagii ipsius nomen non sine laude aliqua posui: quia vita ejus a multis prædicabatur.* Qui sanctitatis rumor adeo invaluerat, ut cum primum D. Chrysostomus scivit Pelagii in hæresim lapsum, ipsum lamentatus fuerit: sic enim scribit in epist. 4 ad Olimpiadem: *De Pelagio monacho magno dolore affectus sum. Cogita igitur, quot quantisque coronis digni sint, qui forti animo in acie steterunt; cum viros tam pie, ac sancte, tantaque cum tolerantia viventes arripi, atque in fraudem impelli videamus.*

D. Hier.

Peregrinatio.

Apparens aliquando laudabilis vitæ studium.

D. Aug.

D. Chrys.

Pelagius delicatus, et fœminis familiaris.

117. Sed truculenta bestia sub ovina pelle latens nequivit continuo ea circumspectione, ac continentia se gerere, cum plures ejus vitam quominus attendentes, ipsius fictam sanctitatem, et vera vitia introspicerent. Idque facile cognoverunt non pauci Ægypti monachi, inter quos diutius mansit. Unde Isidorus Pelusiota lib. 1, epist. 314 in eum ita invehitur: « Cani effusi sunt in
« Ephraim, et ipse ignoravit, Oseæ 7, vitio-
« sis nimirum affectibus juvenescens. Eodem
« modo tibi quoque ingens annorum turba
« canitiem invexit; et tamen rigidum at-

Isidorus Pelusiota.

« que inflexum animum habes, et alio mo-
« nasterio ad aliud subinde migrans, atque
« omnium mensas perscrutans, et explo-
« rans. Quamobrem si tibi carnium nidor,
« atque obsoniorum condimentum curæ est;
« iis, qui magistratus gerunt potius blan-
« dire, atque urbium caminos vestiga. Ne-
« que enim homines eremitæ facultates eas
« habent, ut te, quemadmodum tibi gratum
« est, excipere valeant. » Non poterat enim, qui odium gratiæ secreto fovebat, in delicias ventris palam non effundi : quamvis, ut bene observat Baronius *tom.* 5, *anno* 405, *num.* 8, hæc Pelagii vagatio forte non ita deserviebat, ut aliorum popinas absumeret, quam ut ipsis calicem venenati dogmatis propinaret. Hieronymus etiam acriter Pelagium objurgat, quod inter fœminarum cœtus plerumque moraretur, et viduas demulceret laudum lenociniis : quod non rectam de ejus pudicitia ingenerat opinionem. In eo enim dialogo, quem adversus Pelagium scripsit, lib. 1 eum sic loquentem introducit : « Alii clausis cellulis, et fœmi-
« nas non videntes, quia miseri sunt, et
« verba mea non audiunt, torquentur de-
« sideriis : ego etiam si mulierum vallor
« agminibus, nullam habeo concupiscen-
« tiam : de me enim dictum est Zachar. 9 :
« lapides sancti volvuntur super terram,
« etc. » Et lib. 3 ejusdem operis in Pelagium reprehendit : « Eidem adulans viduæ non
« erubescis dicere pietatem, quæ nusquam
« reperitur in terra, et veritatem, quæ
« ubique peregrina sit, in illa potissimum
« commorari. Docere est hoc, an occidere ?
« levare de terra, an præcipitare de cœlo ?
« etc. » et lib. 1 : « Verum tu, inquit, tantæ
« es liberalitatis, ut favorem tibi apud
« Amazonas tuas concilies, ut in alio loco
« scripseris, scientiam legis etiam fœminas
« habere debere ; cum Apost. 1 ad Ti-
« moth. 2 doceat esse tacendum mulieribus
« in Ecclesia. » Sic factum est justo Dei judicio, ut qui ejus spernebat adjutorium, illo destitutus debilitatem liberi experiretur arbitrii ; nec ipsum virus posset obtegere, quod in secreto cordis fovebat, juxta illud, quod de Deo dixit D. August. *Punit secretam superbiam luxuria manifesta.*

Baron.

D.Hier.

Præceptorem Pelagium in hac præcipue temeritate imitatus postea est Seneca, fatuus quidam senex, et presbyter, qui tempore Gelasii Papæ in Dalmatia, et Piceno Pelagianum dogma jam sæpius damnatum disseminavit, et plures suo errore fefellit. Nam errorem errori copulans libertati arbitrii, excussa gratia, licentiam carnis annexuit, ut refert idem Pontifex *in epist. ad Episcopos Piceni*. Videatur Baronius *tom.* 6, *anno* 493, *a num.* 34.

118. Habuit autem Pelagius non paucos alios, nec infimi ingenii discipulos, quos per dulcem virium propriarum suasionem ; et ulterioris auxilii contemptum in suum dogma facile allexit. Ex his fuit *Cœlestius*, præcipuus ejus armiger, et magistri doctrinam adeo zelans, ut merito possit dici ejusdem impietatis magister, ut loquitur D. Hieron. epist. ad Ctesiph. adversus Pelag. « Hoc, inquit, quod dico, non meum est
« argumentum. Unus discipulorum ejus,
« nempe Cœlestius, imo jam magister, et to-
« tius ductor exercitus, et contra Apost. ad
« Rom. 9, vas perditionis per solœcismo-
« rum, et non, ut sui jactant, syllogismo-
« rum spineta decurrens, sic philosophatur,
« et disputat : Si nihil ago absque Dei auxi-
« lio ; et per singula opera ejus est, quod
« gessero : ergo non ego, qui laboro, sed
« Dei in me coronabitur auxilium. » Unde Patres Concilii Carthaginensis *in epist. ad Innocentium Papam*, quæ apud August. est 90, Pelagium, et Cœlestium auctores illius erroris pariter vocant : *His ergo lectis*, inquiunt, *Pelagium, et Cœlestium auctores nefarii prorsus, et ab omnibus nobis anathematizandi erroris advertimus.* Et D. August. eandem hæresim aliquando Pelagianam, quandoque Cœlestinam nuncupare solet, ut videre est *epist.* 24.

Cœlestius Pelagii discipulus.

D.Hier.

Conc. Carthaginens.

119. Julianus etiam, adhuc juvenis episcopus Capuanus factus, Pelagio addictissimus fuit et pro ejus patrocinio plura egit, et sanctissimum senem Augustinum amarissimis scriptis exagitavit. Quibus S. Doctor responsurus, sic exorsus est lib. 1 contra Julianum cap. 1 : « Contumelias tuas, et
« verba maledicta, Juliane, quæ ardens
« iracundia libris quatuor anhelasti, si me
« contemnere dixero, mentiar. » Et cap. 4 :
« Cui Ecclesiæ, nempe Romanæ, præsiden-
« tem B. Innocentium, si audire voluisses,
« jam nunc periculosam juventutem tuam
« Pelagianis laqueis exuisses. » De hoc Juliano inquit S. Prosper in Chronico : « Hac
« tempestate (nempe circa annum 440) Ju-
« lianus Atellanensis jactantissimus Pela-
« giani erroris assertor, quem dudum
« amissi (propter hæresim) episcopatus in-
« temperans cupido exagitabat, multimoda
« arte fallendi correctionis spem præferens,

Julianus Pelagio adhæret.

D.Aug

S.Prosp.

molitus

« molitus est in communionem Ecclesiæ « irrepere. Sed his insidiis Sixtus Papa « Diaconi Leonis hortatu vigilanter occur- « rens, nullum aditum pestiferis conatibus « patere permisit : et ita omnes Catholicos « defectione fallacis bestiæ gaudere fecit, « quasi tunc superbissimam hæresim Apos- « tolicus gladius detruncasset.

Annianus Pelagianorum fautor.

120. Præterea Annianus (ut loquitur Divus Hieronym. *epist.* 79 ad Alypium, et August.) vel Valerianus (ut magis placet Baronio *tom.* 5, *anno* 427, *a num.* 15) pseudodiaconus Cenetensis non parum promovit Pelagianorum errorem, et ab Occidente Alexandriam migrans, suum dogma ibidem spargere studuit. Sed Eusebius Cremonensis D. Hieronymi discipulus, data epistola monuit S. P. N. Cyrillum, periculumque insinuavit his verbis : « Alexandrina sedes, « ex quo Christi nomen universo Orbi in- « notuit, præ cæteris provinciis semper « Ecclesiæ Christi glutino cohæsisse cognos- « citur. Quomodo nunc, cum beatæ memo- « riæ Innocentius Pelagium, Cœlestiumque « cum suis capitibus condemnat, cunctis eos « abjicientibus Orientalibus; Alexandrina « Ecclesia in communionem receperit, quæ « sola, et prima inter comprovinciales suos « tales refutare debuerat ? Sed ille est pesti- « fer, de quo sanctitudini tuæ ante annum « scripseram, signifer, et confederatus eo- « rum Valerianus, ventriloquus, qui gulæ « (ut præceptor Pelagius) operam præbens, « quidquid otiosum suæ adulationis inve- « nerit, ibi sanctos, ac fidelissimos nunciat, « etc. » Quam valide autem Cyrillus N. insectatus Pelagianos fuerit, statim dicemus.

Eusebius Cremonens.

Vitalis Carthaginensis.

121. Deinde *Vitalis* Carthaginensis, quamvis Pelagianismi titulum in publico fugere videretur, illi tamen profecto favit, dum asseruit non esse orandum pro idololatris, sed fidem tantum fore ipsis proponendam : ad quam amplectendam negabat necessariam esse gratiam, sed sufficere existimabat liberum eorum arbitrium, ut constat *ex epist.* D. August. ad eundem Vitalem, quæ est 107.

Nolani Pelagio favevant.

122. Denique præter hos, et alios speciales discipulos, quos prolixum esset referre, habuit Pelagius plurium hominum turbas, qui ejusdem erroribus adhærerent. Inter hos fuerunt non pauci Nolani, ut constat *ex epist.* 106 D. August. ad S. Paulinum ejusdem civitatis Episcopum, ubi post alia inquit : « Quod propterea commemoravimus, « quoniam quidem apud vos, vel in vestra « potius civitate (si tamen verum est, quod « audivimus) tanta pro isto errore quidam « obstinatione nituntur, ut dicant facilius « esse, ut etiam Pelagium deserant, qui « hæc sentientes anathematizavit, quam ab « hujus sententiæ, sicut eis videtur, veri- « tate discedant. »

D. Aug.

Nestorianorum cum Pelagianis conjunctio.

Nestoriani etiam Pelagianis se obstrinxerunt necessitudinis vinculis : Pelagii enim discipuli in Occidente damnati, et sedibus expulsi, Constantinopolim trajecerunt, ut Imperatoris implorarent auxilium : quos Nestorius perbenigne excepit. Unde contigit, ut Nestorianorum, et Pelagianorum eadem fieret massa, et Nestorii discipuli ex Pelagii fonte novum haurirent venenum, quod proprio dogmati adjicerent. Constat hoc ex D. Prospero in Epitaphio Pelagianæ et Nestorianæ hæresum, ubi ait :

D Prosp.

Nestoriana lues successit Pelagianæ
Quæ tamen est utero progenerata meo.
Infelix miseræ genitrix, et filia natæ
Prodivi ex ipso germine, quod peperi :
Num fundare arcem meritis prior orsa superbis,
De capite ad corpus ducere opus volui, etc.

Joan. Cassianus.

Idem constat ex Joanne Cassiano lib. 1 de Incarnat. ubi ait : « Illud sane unum « prætereundum non arbitramur, quod « peculiare, et proprium supradictæ illius « hæresæos, quæ ex Pelagiano errore des- « cenderat, fuit ; quod dicentes quidem « solitarium hominem Jesum Christum sine « ullo peccati contagio vicisse, eo progressi « sunt, ut assererent homines, si velint, « sine peccato esse posse. » Et infra loquens de Nestorio addit : « Intercessionibus suis « Pelagianistarum querelas fovet, et scrip- « tis suis causam illorum asserit ; quod « subtiliter his, ac (ut verius dixerim) « subdole patrocinatur, consanguineæ sibi « improbitati improbo suffragatur affectu, « sciens scilicet se ejusdem esse sensus, « ejusdem spiritus, etc. »

Cyrillus N. Pelagianos insectatur.

123. Sed Pelagianos istos Nestorianis conjunctos acriter profligavit S. P. N. Cyrillus in Concilio Ephesino. Primo enim coram hæresim insectatus est hom. 5, tunc Ephesi habita, quæ incipit : *Qui sacris litteris attendunt*, etc. Deinde hæresim ipsam, et hæreticos damnavit, inter quos specialiter nominantur Julianus, Præsidius, Florus, Marcellinus, Oriensius, qui omnes Pelagii dogmata amplectebantur, ut cons-

tat ex epistola ad Cœlestinum Papam (quæ incipit : *Sanctitatis quidem tuæ circa pietatem*, etc. et apud Cyrillum *ex epist.* 12, *Synod.*), et ex D. Gregor. *lib.* 7, *epist.* 45, ad Anastasium Antiochenum. Audita autem Pelagianorum condemnatione, cives Ephesini ardore fidei incensi eos extra civitatem non absque vi, et tumultu expulerunt, ut refert D. Prosper. *in carmine de ingratis* his verbis :

D.Prosp.

Prætereo, quanto fuerit bene mota tumultu
Clara Ephesos, non passa diu consistere [*terris*
Vasa iræ, et morbi flatus, et semina mortis.

Nec tamen iis quievit Pelagianorum ardor, sed captantes latibula, et ad tempus indicentes sibi silentium, antiqua dogmata furtim seminare jurarunt, et Britannos, e quibus erat Pelagius, sua peste infecerunt. Quæ radices adeo altas ibidem egit, ut opus fuerit S. Germanum, et Severum viros doctissimos ex Galliis evocare ad propulsandum illud venenum. Illi vero strenue navarunt operam, et Insulam a prædicto errore purgarunt, ut constat ex relatione Constantii in vita S. Germani *lib.* 2, *cap.* 1, et Surio *die* 30 *Julii*, et V. Beda *in lib. de ratione temporum*, qui Germani socium non Severum, sed Lupum vocat.

Virus Pelagii pullulat apud Anglos.

§ III.

Continuatio ejusdem historiæ.

123. Sed post hæc majori ex parte in communi dicta, videamus magis in speciali, quibus artibus hæc hæresis tot hominum mentes invaserit, quibus temporibus, a quibus, et in quibus locis damnata fuerit. Hæc enim opus est nunc præmittere, ne deinceps eadem sæpius repetamus. Et relictis aliis Pelagii erroribus, quorum confutatio ad præsentem tractatum non pertinet ; præcipuus, et arrogantior fuit asserere hominem per solas vires liberi arbitrii posse cuncta peccata declinare, omnes tentationes vincere, et quodlibet opus bonum aggredi, ac perficere, excluso divinæ gratiæ, et concursus Dei adjutorio. Quod dogma, licet postea variis modificationibus temperare studuit, ut notam hæreseos, et imminentem sibi damnationem, Catholicorumque impugnationes effugeret : in principio tamen sui præcipitii ita nudum, ut præmisimus, et si licet dicere, ita crudum tenuit. Constat hoc tum ex verbis ipsius Pelagii ad Demetriadem Virg. *In his merito cæteris præferenda est, qui nisi ex te, et in te esse non possunt.* Tum ex Patribus, et aliis Scriptoribus, qui hæresim Pelagianam commemorantes communiter referunt ipsum omnem prorsus gratiam negasse : quod necessario referendum est ad primum illius hæresis statum : postea enim varias moderationes habuit, ut ex dicendis in hoc capite magis constabit. Tum specialiter ex Divo Hieronymo *lib.* 1, *adversus Pelag. et epist. ad Ctesiph. cap.* 3, et aliis locis qui prædictum et superbissimum dogma Pelagio attribuit, et ex Divi Augustini libro de hæresibus, hæresi 88 in principio, et epistola 94, ad Hilarium, ubi ait : « Nova quædam « hæresis inimica gratiæ Christi contra « Ecclesiam Christi conatur exurgere ; sed « nondum evidenter ab Ecclesia separata « est, hominum scilicet, qui tantum au- « dent infirmitati humanæ tribuere potestatis, ut hoc solum ad Dei gratiam per- « tinere contendant, quod cum libero « arbitrio, et non peccandi possibilitate « creati sumus, et Dei mandata, quæ a no- « bis implerentur, accepimus. Cæterum ad « eadem mandata servanda, et implenda « nullo divino adjutorio nos egere. » Tum denique ex actis Concilii Diospolitani, ubi recensentur hæreticæ assertiones Pelagii, quarum septima erat: « Gratiam Dei, atque « adjutorium non ad singulos actus (utique « conducentes ad salutem) donari, sed de « libero arbitrio esse. » Decima, « non « esse liberum arbitrium, si Dei indigeat « auxilio : quoniam in propria voluntate « habet unusquisque facere aliquid, vel non « facere. » Undecima, « victoriam nostram « non esse ex Dei adjutorio, sed ex libero « arbitrio. » Ex quibus liquido habetur Pelagium in primo sui erroris statu omnem prorsus gratiam negasse, sola arbitrii facultate contentum. Unde prædictus status non immerito comparatur quorundam Gentilium atheismo.

Capitalis error Pelagii negans omne Dei adjutorium.

D.Hier.

D.Aug.

Conc. Diospolitanum.

125. Sed non erat Pelagius adeo cæcus, quin cerneret fore, ut audita adeo horribili blasphemia, totus orbis contra ipsum insurgeret, et cuncti Catholici vocarentur ad arma. Unde ausus non est illam palam effutire ; sed per secretos cuniculos ignem jacere, et Ecclesiam subvertere procuravit : ad quod nullæ ipsi calliditatis artes non adfuerunt. Primo enim suum dogma manifestare noluit inter sapientes viros, qui ipsi

Pelagii astutia in dissimulando errorem.

ipsi contradicerent : sed dulcibus adulationis blandimentis illud proposuit, aut ignaris quibusdam eremitis, aut mulierculis curiositate plenis, in quibus experiri non posset contradictionis certamen. Et contra hanc astutiam diriguntur verba D. Hieron. in Hierem. lib. 4, præf. « Quibus loquar « compendio. Aut bona sunt, quæ docetis, « aut mala. Si bona ; defendite libere. Si « mala ; quid occulte miseros jugulatis er« rore, rectaque fide ad decipiendos sim« plices quosque jactatis expositionem. « Quæ si vera est ; cur absconditur ? si « falsa;cur scribitur?» Etepist. ad Ctesiph. « Sola, inquit,hæc hæresis,quæ publice eru« bescit loqui, quod secreto docere non me« tuit. » Deinde curavit Pelagius, ut scripta, inquibus venenum propinabat,nomen suum non deferrent ; sed attribuerentur aliquibus viris sanctis, qui sua auctoritate non leve robur Pelagianismo conciliare possent, ut constat *in epist. ad Demetriadem Virg.* quam non pauci existimarunt esse D. Ambrosii : sed fuisse legitimum Pelagii fœtum recognovit, post Augustinum et alios, V. Beda *præfat in Cantica*. In libro etiam ad eandem Virginem scripto suum nomen tacuit, ut refert Divus Augustinus, *epistola* 144. Tandem adhibuit Pelagius vafrum aliud consilium, et hæreticis valde familiare : ut enim hæreseos notam effugeret, studuit, ne suæ assertiones a discipulis proponerentur assertive, sed velut disputative, et sub quibusdam dubitationibus, et velut, si rogarent,quid alii de his sentirent,ut constat ex actis Concilii Carthaginensis, quæ refert Baronius *tom* 5, *anno* 412, *numero* 24, ubi Cœlestius respondit hæreses a se editas quæstiones esse, non hæreses : et ex Divo Augustino *toto lib. de perfect. justitiæ* ad Eutropium, et Paulum Episcopos, qui varias dubitationes, sive ut S. Doct. loquitur, ratiocinationes Cœlestii, illi proposuerant, et quas ipse in eo opere diluit. His artibus Pelagiana hæresis clanculum serpsit, et plurium pectora invasit.

D. Hier.

Secretum Pelagii virus detegitur, et præcipue D. Hieronymi industria.

126. Cæterum ingens adeo flamma diu latere non potuit, quin a viris catholicis, et doctis palam erumpere cogeretur. In quo insignem navavit operam D. Hieronymus : nam pestem, ut curaret, monstravit, ne eadem Ide reliqui læderentur. Unde Pelagianos palam ad certamen vocavit, et rationem sui dogmatis aperire coegit. Hinc illæ Hieronymi voces contra Pelagium, et asseclas in epistola ad Ctesiph. « Loquere, « quod credis, publice prædica. Quid se« creto discipulos loqueris ? Qui dicis te « habere arbitrii libertatem, quare non « libere, quod sentis loqueris ? Ecclesiæ « victoria est vos aperte dicere, quod sen« titis. Aut enim responsuri estis, quod et « nos loquimur : et nequaquam eritis ad« versarii, sed amici. Aut si contraria nos« tro dogmati dixeritis ; in eo vincemus, « quod omnes cognoscent Ecclesiæ, quid « sentiatis. Sententias vestras prodidisse, « superasse est. Patet prima fronte blas« phemia. Non necesse habet convinci, « quod sua statim professione blasphemum « est » Nec fefellit hæc industria Hieronymum : sed assecutus est, quod tentavit, Pelagianis palam deinceps hæresim propugnantibus, et ubilibet spargentibus. De quo viro sanctissimo, et doctissimo, inquit Baron. *tom*. 5, *anno* 441 *num*. 46, illud Job 26, merito occini possit : « Obstetricante « manu ejus eductus est de caverna coluber « tortuosus : quem semel progressum in « medium, horrendum visu sui deformi« tate serpentem, mox Apostolici viri « Apostolicæ doctrinæ jaculis penitus con« fecere. »

D.Hier.

Baron.

127. Hæresis ergo Pelagiana, quæ anno 405 cœpit a suo auctore clanculum disseminari, et quibusdam apud Ægyptum innotescere, ut eodem anno observant Baronius, et Bordonus ; ab anno 411, manifeste erupit, et orbi exposita est. Ad quod plurimum conduxit Timasii, et Jacobi conversio, quos ex discipulis Pelagii D. Augustinus reddidit catholicos : hi enim sanctum Doctorem de erroribus Pelagii magis in speciali certiorem fecerunt. Unde occasionem nactus est scribendi adversus Pelagianos librum illum, cui titulus præfigitur : *De natura, et gratia ad Timasium, et Jacobum.* De hac conversione, et manifestatione Pelagianæ hæresis loquitur Sanctus Doctor epistola 95, ad Innocentium Papam, ubi ait : « Misimus tuæ reverentiæ librum, « quem dederunt religiosi quidam, et « honesti adolescentes, servi Dei, quo« rum etiam nomina non tacemus ; nam « Timasius, et Jacobus vocantur, qui (sicut « audivimus, et jam nosse dignaris) ipsius « Pelagii exhortatione spem, quam ha« bebant in sæculo, reliquerunt, et nunc « continenter Deo serviunt. Qui cum eodem « errore tandem aliquando per qualem« cumque operam nostram, Domino ins« pirante caruissent ; protulerunt eundem

Quando Pelagiani vulgaverint suos errores.

D.Aug.

« librum, Pelagii esse dicentes : et ut ei « responderent, impendio rogaverunt. Fac« tum est: Ad eosdem rescripta est ipsa « responsio. Agentes gratias rescripserunt. « Utrumque misimus, et cui responsum « est, et quod responsum est. » Et ejusdem operis meminit epist. 102, ad Evodium, ubi ait : « Scripsi etiam grandem quendam « librum adversus Pelagii hæresim cogen« tibus nonnullis fratribus. quibus contra « gratiam Christi opinionem perniciosissi« mam ille persuaserat. »

Romanæ Ecclesiæ studium, ac vigilantia in profligando hæresim Pelagianam. D. Prosp.

128. Ubi primum autem Pelagianum dogma, deposita larva, apparuit in orbe, statim catholicæ Ecclesiæ antistites, et Doctores sacri illud damnare, tum scriptornm impugnationibus, tum Conciliorum decretis procurarunt. Adfuit in hoc studio Romanæ, et Apostolicæ Ecclesiæ diligentia, ut expresse affirmat Divus Prosper in carmine de ingratis cap. 2, his versibus :

Talia cum demens late diffunderet error,
Commentisque rudes traheret lethalibus aures;
Adfuit exhortante Deo provisa per orbem
Sanctorum pia cura patrum, non dispare motu
Conficiens diros jaculis cœlestibus hostes:
Iisdem namque simul decretis spiritus unus
Intonuit. Testem subeuntem prima recidit
Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris
Facta caput mundo, quidquid non possidet [armis,
Religione tenet.

Quæ, ut optime observavit Baron. *tom.* 5, *anno* 412, *num.* 26, intelligenda sunt de damnatione hæresis Pelagii non in propria persona : sic enim primo damnata fuit in Concilio Diospolitano, vel Carthaginensi, ut statim dicemus : sed in persona Joviniani, qui Pelagiano errori præstruxit viam, ut observavimus *num.* 111. Joviniani vero tempore Pelagius sub catholico pallio Romæ delitescebat ; et inde, ne detegeretur, fugit in Siciliam ; et postea in Palestinam navigavit, ubi securior potuit suæ doctrinæ virus spargere. Quia ergo Pelagiana hæresis in Joviniani dogmate radices egerat ; merito dicitur primo damnata fuisse ab Ecclesia Romana, quæ damnaverat Jovinianum. Unde D. Hieron. lib. 2, contra Pelag. in principio alloquens Pelagium sub persona Critobuli inquit : « Non erubescis « explosam, atque damnatam Joviniani « sententiam sequi ? et ille enim his testi« moniis, tuisque nititur argumentis : imo « tu illius inventa sectaris, in Oriente do« cere desiderans, quæ olim Romæ, du« dum in Africa condemnata sunt. »

D.Hier.

Zelus insignis Ecclesiæ Africanæ.

129. Damnatio itaque Pelagianæ hæresis primo conclamata fuit ab Ecclesia Africana in quodam Concilio Carthaginensi anno Domini 412, aut 411, ut asserunt Baronius, et Bordonus in eodem anno, et Suarez *prolog.* 6, *cap.* 4, et facile constat ex epistola Synodali alterius Concilii Carthaginensis celebrati anno 416, ad Innocentium Papam, et apud Augustinum est 90, in qua dicitur : *Factum est, ut recensendum peteremus, quid ante ferme quinquennium super Cœlestii nomine hic apud Ecclesiam Carthaginensem fuerit agitatum.* Ex quibus necessario colligitur aliud Concilium, et tempore supra assignato celebratum fuisse ad extirpandam hæresim Pelagianam. Præbuit autem occasionem celebrandi illud Concilium Cœlestius primarius Pelagii discipulus, qui eo tempore errores in Africa seminare cœpit ; et forte liberius, et manifestius, quam vellet ejus magister. Unde opus fuit ejus mentem examinare, et serpens venenum reprimere. De quo Concilio, inquit Suarius *ubi supra num.* 2, nihil se vidisse, aut audisse præter ea, quæ *in epistola citata* referuntur. Sed videat lector quædam ejus fragmenta apud Divum August. *lib. de peccato orginali* contra Pelag. *lib.* 2, *cap,* 3, et apud Baronium *anno* 412, *a num.* 22. Verum quidem est, quod quantum ex prædictis fragmentis colligere licet, Concilium illud magis curavit damnare hæresim Pelagianam circa statum Adami, et peccatum originale, quam circa vires liberi arbitrii : licet forte et hoc posterius præstiterit, ut non obscure indicat epist. illa synodalis subsequentis Concilii, quæ utrumque punctum complectitur. Sed reliqua acta perierunt injuria temporis.

Concil. Carthaginens.

Suarez.

Concilium Palestinum contra Pelagium.

130. Hæc cum in Africa agerentur, Pelagius in Palestina errores disseminare non desistebat. Unde Catholici scandalum passi Episcopos monuerunt, ut periculum circumspicerent, illudque vitare curarent. Quod ut præstarent, Diospoli (quæ est antiqua Lidda, civitas Palestinæ) congregata est Synodus quatuordecim Episcoporum illius Provinciæ, quos recenset D. August. *lib.* 1, contra Pelag. *cap.* 5. Celebrata autem est anno 415, ut consignant Baronius, Bordonus, et Coriolanus. In quo Concilio compulsus fuit Pelagius suos errores anathematizare : quod cum ipse fecisset : absolutus, et inter Catholicos admissus est. Fefellit tamen simplici gratiæ confessione illius

illius Synodi Patres, dum non adverterunt ipsum gratiæ vocabulo significare legem, aut solam possibilitatem arbitrii, ut diversæ ejus tergiversationes postea declararunt. Et ita quamvis prædicti Episcopi sancte, et catholice se gesserint in damnanda Pelagii doctrina; non præmiserunt tamen debitum prorsus examen circa ejus personam; quem proinde absque alia pœna facile absolverunt, ut refert D. August. *lib.* 2 *Retract. cap.* 47, et Divus Prosper in carmine de ingratis cap. 2, ubi ait :

Pelagii dolus in eo Concilio.

Prosp.

..... Non segnior inde Orientis
Rectorum cura emicuit : captumque nefandi
Dogmatis auctorem constrinxit lege benigna
Commentum damnare suum nisi corpore Christi
Abjungi, et sancto mallet grege dissociari.
Lene quidem hoc, nimiumque malo tolerasse videtur
Judicium : sed sancta fides examine in illo
Vicit oborturam diro de semine prolem.
Prospectum namque est, divino, et munere cautum,
Ut licet instantem declinans bestia pœnam,
Perfidiæ secum sensus tenuisset eosdem,
Ipsa tamen proprium germen damnando necaret,
Ore malam extinguens sobolem, quam protulit ore.

131. Et in hoc eodem sensu intelligendus est D. Hieronym. epist. 79, ad Alypium, et Augustinum, cum de Pelagio ait : *Quidquid in illa miserabili Synodo Diospolitana dixisse se denegat, in hac aperte confitetur.* Vocat enim eam Synodum *miserabilem,* non quia aliquid contra fidem decreverit; sed quia absolvendo absque prævio, et legitimo examine Pelagium, tot criminum reum : erravit in facto, et sinistram de se suspicionem gignere potuit. Unde cum prædicti Concilii acta de purgatione, et absolutione Pelagii oblata fuissent Innocentio Papæ, nequaquam ea probare, vel confirmare voluit; sed rescripsit: *Non possumus illorum Episcoporum nec probare, nec confirmare judicium; cum nesciamus, utrum vera sint Gesta; aut si vera sunt, constet magis subterfugisse, quam se tota veritate purgasse.* Et ita August. qui prædicta verba Innocentii refert in lib. 2, de peccato originali cap. 8, adjecit : *Fefellit enim judicium Palestinum ipse Pelagius : propterea ibi videtur esse purgatus. Romanam vero Ecclesiam, ubi eum esse notissimum scitis, fallere usquequaque non potuit; quamvis et hoc fuerit utcumque conatus : sed, ut dixi, minime valuit.* Quæ, ut supra dicebamus, intelligenda sunt de deceptione eorum Episcoporum in facto absolutionis Pelagii; non in fide, vel rebus ad fidem pertinentibus : nam quantum ad hoc catholicissime processerunt. Unde idem Augustinus eorum Patrum doctrinam frequenter laudat, eaque utitur ad retundendum novos adsultus, et tergiversationes Pelagianorum. An autem Paulus Orosius (*Presbyter sanctissimus, et studiosissimus ex ultima Hispania,* ut loquitur August. *epist.* 102, ad Evodium) interfuerit prædicto Concilio; quod affirmat Vasquez *tom.* 1, *in* 1 *part. disp.* 191, an abfuerit, quod magis placet Suario *prolog.* 6, *cap.* 3, nihil, aut parum refert ad has controversias. Verosimilior tamen est Suarii conjectatio : tum quia August. *lib.* 2, *Retract.* 27, affirmat Catholicos fratres, qui libellum contra Pelagium Episcopis dederant, illi Concilio non adfuisse. Tum quia cum Orosius esset doctrinæ Augustinianæ studiosissimus, et Pelagii impugnator acerrimus; non posset non Episcopos de illius hæretici strophis, et cavillis commonere : et ita nullam de ejus absolutione excusationem habuissent. Motiva vero, quibus nititur Vasquez, levia sunt, et quæ facile dispellit Suarez *ubi supra.*

Hier. Aug.

Partes prædicti Concilii vindicantur ab hæresis suspicione.

132. Post prædictam Synodum celebratum est in Africa aliud Concilium Carthaginense anno immediate sequenti, nempe 416, cui occasionem præbuit Paulus Orosius. Hic enim, cum anno præcedenti in Palestina apud D. Hieronynum mansisset, et nosset Diospoli celebratam fuisse Synodum, in qua Pelagius verborum involucris judices fefellit, et absolutionem accepit : hoc anno veris tempore a Palestina solvit, Africam appulit, cuncta retulit, et Africanos Episcopos ad Pelagianam hæresim vehementer excitavit : ne Pelagius, qui se prædicabat absolutum, liberius sua dogmata prædicaret, et orbem universum inficeret sua contagione. Quod facile assecutus est Orosius : nam Africæ Episcopi doluerunt plurimum, quod in Palestina Synodo viderentur rescindi, quæ ipsi ante quinque annos contra Cœlestium de-

Aliud Concilium Carthaginense contra Pelagium.

creverant. Unde congregatum est aliud Concilium Carthaginense 77 Episcoporum, qui Pelagium, et Cælestium, eorumque hæreses iterum anathematizarunt, ut constat ex Epist. ejusdem Concilii ad Innocentium Papam, quæ est 90, apud August. ubi dicunt : « His ergo lectis Pelagium, et « Cœlestium auctores nefarii prorsus, et « ab omnibus nobis anathematizandi erro- « ris advertimus. » Et post pauca : « Nisi « hæc, » addunt, « apertissime anathe- « matizaverint, ipsos anathematizare opor- « tet. Ut si ipsorum non potuerit, saltem « eorum qui decepti sunt ab eis, vel decipi « possunt, cognita sententia, quæ in eos « lata est, sanitas procuretur. » Et quia timuerunt illi Patres, ne acta Synodi Diospolitanæ, in qua Pelagius absolutus fuerat, confirmarentur a Romano Pontifice ; subjunxerunt : « Si ergo Pelagius Episcopali- « bus Gestis quæ in Oriente confecta dicun- « tur, etiam tuæ venerationi juste visus « fuerit absolutus : error tamen ipse, et « impietas, quæ tam multos assertores ha- « bet per diversa dispersos, etiam Aposto- « licæ sedis auctoritate anathematizanda « est. Consideret enim Sanctitas tua, et « pastoralibus nobis compatiatur visceri- « bus, quam sit pestiferum, et exitiale « ovibus Christi, quod istorum sacrilegas « disputationes necessario sequitur, ut nec « orare debeamus, ne intremus in tenta- « tionem : quod Dominus et discipulos mo- « nuit, et posuit in oratione, quam docuit. « Si enim possibilitate naturæ, et arbitrio « voluntatis in potestate sunt constituta ; « quis non ea videat a Domino inaniter « peti, et fallaciter orari ; cum orando « poscuntur, quæ naturæ nostræ jam ita « conditæ sufficientibus viribus obtinen- « tur. » Innocentius autem justæ petitioni, et causæ justitiæ annuens Pelagium, Cœlestium, et eorum doctrinam condemnavit, ut aperte constat *ex epist.* ejusdem Innocentii ad Episcopos Carthagine congregatos, quæ apud Divum Augustinum est 91, et ex eodem Divo Augustino *epist.* 47, *et epistola* 106. D. Hieronym, *epistola* ad Demetriadem, Divo Prospero *libro* contra Collatorem *cap.* 10, et Gennadio *lib. de viris illust.* qui addit decretum ab Innocentio scriptum promulgatum post ejus obitum fuisse a Zosimo ejus successore.

Conc. Carthaginens.

Innocentius Primus damnat Pelagium.

Acta hujus Carthaginensis Concilii non extant : sed *ex epistola citata,* ad Innocentium evidenter deducitur, quod duo præcipue in illo decreta sint. Unum est parvulos nasci cum peccato originali, et baptizari ad remissionem illius. Aliud est naturam humanam ad servanda præcepta, et superandas tentationes sibi non sufficere sine gratia Dei per Christum, quam suis orationibus petit Ecclesia.

133. Eodem anno, in eadem Africa, et ob eadem motiva celebratum est paucos post menses aliud Concilium Milevi in Numidia : ad quod 61 Episcopi convenerunt. Quod esse Concilium diversum ab alio Milevitano, quod *anno* 402 celebratum est, recte probat Baronius anno 402 et 416, et ex illo Suarius *prolog.* 6, *capite* 4, *a numero quarto.* In hoc Concilio iterum damnata est hæresis Pelagiana, editis ad hoc novem canonibus, qui illam evertunt. Scripsit etiam idem Concilium epistolam ad Innocentium Papam eodem argumento, quo scripta fuerat epistola Concilii Carthaginensis, eamque transmisit per Julium utriusque Concilii legatum. In ea vero epistola (quæ apud Augustinum est 92) statum Pelagianismi, et necessitatem remedii repræsentat Concilium his verbis : « Hujus perniciosissimi « erroris auctores esse perhibentur Pela- « gius, et Cœlestius, quos quidem in Ec- « clesia sanare maluimus, quam desperata « salute ab Ecclesia resecari, si necessitas « nulla compellat. Quorum unus, id est, « Cœlestius etiam ad Presbyterium in Asia « dicitur pervenisse. De quo ante paucos « annos quid gestum fuerit, sanctitas tua « de Carthaginensi Ecclesia melius instrue- « tur. Pelagius vero, sicut a quibusdam « fratribus nostris missæ loquuntur epis- « tolæ, Hierosolymis constitutus nonnullos « fallere asseritur. Veruntamen multo plu- « res, qui ejus sensus diligentius indagare « potuerunt, adversus eum pro gratia « Christi, et Catholicæ fidei veritate confli- « gunt, præcipue sanctus Filius tuus frater, « et compresbyter noster Hieronymus. Sed « arbitramur adjuvante misericordia Do- « mini nostri Jesu Christi, qui te et regere « consulentem, et orantem exaudire digna- « tur ; auctoritati sanctitatis tuæ, de sanc- « tarum scripturarum auctoritate depromp- « tæ, facilius, eos, qui tam perversa, et « perniciosa sentiunt, esse cessuros : ut de « correctione eorum potius gratulemur, « quam contristemur interitu. Quodlibet « autem ipsi eligant ; certe vel aliis, quos « plurimos possunt, si ab eis dissimuletur, « suis laqueis implicare, cernit venerabili- tas

Concilium Milevitanum contra Pelagium.

Concil. Milevit.

« tas tua instanter, et celeriter providen- « dum, etc. » His et aliis permotus Pontifex Pelagium, et Cœlestium damnavit, ut liquet ex ejus epistola ad prædictum concilium, quæ est 93 apud Augustinum, et in qua multo severius loquitur Pontifex, ac in epistola ad Concilium Carthaginense paulo ante celebratum. «Quare» inquit post gravem prædictæ hæreseos confutationem, « Pelagium, Cœlestiumque, id est, inventores « vocum novarum, quæ sicut dixit Apostolus, 2 Timoth. ædificationis nihilum, « sed magis vanissimas consueverunt « parere quæstiones, Ecclesiastica commu- « nione privari Apostolici rigoris auctori- « tate censemus, donec resipiscant de dia- « boli laqueis, a quo captivi tenentur « secundum ipsius voluntatem ; eosque in- « terim dominico ovili non recipi, quod « ipsi perversæ viæ secuti tramitem dese- « rere voluerunt. Abscindendi sunt enim, « qui vos conturbant, et volunt convertere « Evangelium Christi. Simul autem præci- « pimus, ut quicumque id pe: tinacia simili « defensare nituntur, par eos vindicta cons- « tringat, etc.

Pelagiani iterum condemnati ab Innocentio Primo.

134. Quandiu hæc aguntur, Pelagius in Palestina degens, cum audisset purgationem a se Diospoli factam ab Innocentio Papa non admitti, omnem diligentiam posuit, ut id tandem assequeretur : missis enim litteris et suis, et Praylii Episcopi promisit se obtemperaturum esse judicio sedis Apostolicæ. Cœlestius etiam, cum se viderit in Conciliis Africanis damnari, appellationem interposuit ad Romanum Contificem. Interim vero, nempe *anno* 417, quarto Kalendas Augusti, moritur Innocentius ; et interlapsis post ejus obitum aliquibus diebus Zosimus natione Græcus subrogatus est. Rerum mutatio plurimum animi attulit Pelagianis : occasionem quippe nacti nihil non fecerunt, ut novum Pontificem fallerent, et extorquerent ab ipso absolutionem. Quod aliqua ex parte sunt assecuti: adeo enim humiliter se Catholicæ Ecclesiæ judicio submittere professi sunt ; et ita callide errores suos obvelare scierunt, ut Zosimus eos tanquam hæreticos damnare non potuerit sed magna ex parte suspenderit et judicium, et condemnationem a suo prædecessore conscriptam, ut constat ex epistola Zosimi ad Episcopos Africanos relatam a Baronio *anno* 417, *num.* 24, qui merito ob plura motiva excusat Pontificem.

Appellationem interponunt ad Romanum Pontificem.

Fallere student Zosimum Innocentii successorem.

135. Cæterum ubi Africani Episcopi, qui calore fidei contra Pelagianos ardebant, hæc intellexerunt: ægro tulerunt animo Zosimum admisisse ad audientiam Cœlestium, quem, præter alia, hæresis notissima ubique forma notabat : unde acrius ad arma vocarunt; et sequenti anno, nempe 418, congregato Carthagine celeberrimo Concilio 214 Episcoporum professi sunt se in omnibus amplecti decretum Innocentii Papæ contra Pelagianos anno præcedenti editum, et datis litteris monuerunt Zosimum, quantis cavillis, et fallaciis Pelagiani suum dogma retinerent, quamvis in publica confessione ab eo recedere viderentur, ut constat ex D. Propero lib. contra Collatorem cap. 10, ubi per ironiam inquit : « Erraverunt ducenti quatuordecim sacerdotes, « qui in epistola, quam suis constitutioni- « bus prætulerunt, ita Apostolicæ sedis An- « tistitem beatum Zosimum sunt allocuti : « Constituimus in Pelagium, atque Cœles- « tium per venerabilem Episcopum Inno- « centium de beatissimi Apostoli Petri sede « prolatam manere sententiam, donec aper- « tissima confessione fateantur gratia Dei « per Jesum Christum Dominum nostrum « non solum ad cognoscendam, verum etiam « ad faciendam justitiam nos per actus sin- « gulos adjuvari : ita ut sine illa nihil veræ, « santæque pietatis habere, cogitare, dicere, « agere valeamus. »

Africani Zosimum hortantur, ut Pelagium condemnet.

D. Prosp.

136. Ad hæc Zosimus primo respondet se non inconsiderate, sed ex magna attentione suspendisse, aut potius in aliud tempus rejecisse sententiam : quia non expediebat, ut Pelagius, et socii se humiliter sujicientes sedi Apostolicæ, ab ea, non discusso negotio, condemnareutnr. *Nunquam temere,* inquit, *quæ sunt diu tractanda, sinuntur; nec sine magna deliberatione statuendum est, quod summo debet disceptari judicio,* ut ex ejus epist. reperta in codice Vaticano refert Baron. *anno* 418, *num.* 4. Sed nihilominus, ut tantum Antistitem decebat, præcepit, ut statim coram eo instauraretur judicium : et post varias controversias inter Cælestium, et Paulinum Diaconum Carthaginensem ; post diligentem rei discussionem, et bene notam, ac probatam Pelagianorum vafritiem; condemnavit Pontifex eorum asserta; præcipiens, ut nisi Pelagius, et Cœlestius suos errores recognoscentes agerent pœnitentiam, damnati toto orbe Christiano penitus censeretur. Cujus decreti, quamvis non extet, mentionem faciunt Gelasius Papa *in epist.* ad Episcopos Galliæ, Gennadius

Zosimus tandem damnat Pelagium.

Gelasius Papa.

Gennadius. D.Prosp. *lib. de Ecclesiast. dogm.* D. Prosp. lib. contra Collatorem cap. 10 et cap. 41, ubi ait : *Africanorum Conciliorum decretis beatæ recordationis Papæ Zosimus sententiæ suæ robur adnexuit; et ad impiorum detruncationem gladio Petri dexteras omnium armavit* D.Aug. *Antistitum.* Et D. August. *lib. de peccato originali cap.* 8, *et cap.* 22, *et epist.* 157 ad Optatum, et *lib.* 2 *Retract. cap.* 50. Paulo post etiam Honorius Imperator rescriptum edidit adversus omnes Pelagianos, quod videri potest apud Baronium, *ubi supra numero* 17.

Africanorum Episcopor. elogium. 137. Quæ omnia cum majori ex parte perfecta fuerint maximo zelo, et summa cura Africanorum Antistitum, merito illos laudavit D. Prosper in carmine de ingratis cap. 2, his versibus :

> *Tu causam fidei flagrantius Africa nostræ*
> *Exequeris : tecumque suum jungente vi-* [*gorem*
> *Juris Apostolici solio, fera viscera belli*
> *Conficis, et lato prosternis limite victos.*
> *Convenere tui de cunctis urbibus almi*
> *Pontifices, geminoque senum celeberrima* [*cœtu,*
> *Decernis, quod Roma probet, quod regna* [*sequantur*, etc.

Pelagiani petunt Concilium generale. 138. At cuncta hæc iracundos Pelagianorum fluctus componere non valuerunt : sed cum se viderent ab Innocentio, Zosimo, et Conciliis Africanis damnatos, ausi sunt petere Concilium universale Episcoporum Baron. D.Aug. Orientis, et Occidentis, ut refert Baron. *anno* 419, *num.* 45, et constat ex Divo Augustino lib. 4, contra duas epist. Pelag. cap. 12, ubi ait : « Verum istorum superbia, « quæ tantum se extollit adversus Deum, « ut non in illo velit, sed potius in libero « arbitrio gloriari, hanc etiam gloriam « captare intelligitur, ut propter illos Orien- « tis, et Occidentis Synodus congregetur. « Orbem quippe Catholicum, quoniam Do- « mino eis resistente pervertere nequent, « saltem commovere conantur. » Sed illorum adsultus vehementer repressit Bonifacius Primus, qui Zosimo anno 419 successit, utens non solum sua auctoritate, sed etiam D.Prosp. Imperatorum potentia, ut refert D. Prosper lib. contra Collat. cap. 41, his verbis : *Sanctæ memoriæ Bonifacius piissimorum Imperatorum devotione gaudebat; et contra inimicos gratiæ Dei non solum Apostolicis, sed etiam regiis utebatur edictis.*

139. Tandem in Concilio Ephesino anno 431, iterum reclamarunt : sed ibi etiam damnati sunt, ut vidimus *num.* 122 et amplius confirmat Divus Prosper loco proxime Damnantur in Concilio Ephesino. D.Prosp. cit. ubi ait : « Venerabilis memoriæ Pon- « tifex Cœlestinus, cui ad Catholicæ Eccle- « siæ præsidium multa Dominus gratiæ « suæ dona largitus est, sciens damnatis non « examen judicii, sed solum penitentiæ re- « medium esse præstandum : Cœlestium « quasi non discusso negotio audientiam « postulantem totius Italiæ finibus fecit ex- « trudi : adeo et prædecessorum suorum « statuta, et decreta Synodalia inviolabiliter « servanda censebat; ut quod semel merue- « rat abscindi, nequaquam admitteret re- « tractari. » Et post pauca : « Per hunc vi- « rum etiam Orientales Ecclesiæ gemina « peste purgatæ sunt, quando Cyrillo Alexan- « drinæ urbis antistiti gloriosissimo fidei « Catholicæ defensori, ad execrandam Nes- « torianam impietatem Apostolico auxiliatus « est gladio : quo etiam Pelagiani, dum « cognatis confœderantur erroribus, iterum « prosternerentur. » Et ita accidit, ut in Concilio generali, quod ipsi (forte ut damnationem procrastinarent) petierant, condemnarentur.

Hæc sunt, quæ præcipue pertinent ad historiam hæresis Pelagianæ, in qua contexenda, ut in plurimum sequuti fuimus Baronium ; quamvis in non paucis ab eo recedat Petavius : præsertim consuluimus sanctos Patres Hieron. August. et Prosperum, qui totius hæresis progressum cominus viderunt, et fidelissime exararunt. Historiam vero Semipelagianorum, quæ est appendix Pelagianæ, dabimus *capite sequenti*, ubi alia expendemus Pontificum, et Conciliorum decreta, quæ Pelagianos pariter feriunt. Nunc tantum addimus Pelagianam hæresim novissime damnari in sacro Concilio Trid. *sess.* 6, *can.* 1, *et* 2 *et* 3. Qui Conc. Trid. autem inter hæreticos modernos sequantur Pelagianos antiquos, videat lector apud Prateolum verbo *Pelagius* § *De his porro*, et verbo *Melanchthonici* in principio.

§ IV.

De multiplici gratia tandem concessa a Pelagio.

140. Quamvis Pelagius in suæ hæresis Pelagius concessit tandem aliquam gratiam. natalitiis negavit omnem gratiam, ut vidimus *num.* 123, nihilominus postea ad vitandam Catholicorum contradictionem, et nesciens sacrorum Doctorum argumentis

aliter

aliter occurrere; compulsus est confiteri aliquam gratiam : semper tamen callide, et subobscure, et ut verbo tantum invidiam frangeret. Unde videre oportet, qualem, et quantam gratiam concesserit; ut sic innotescat nobis, quid tandem negaverit, et in quo ejus cum Catholicis controversia ultimo desierit : propter quod meruit anathematizari ab illis. Et quidem paulò post sui erroris ortum palam concessit necessariam esse gratiam Dei : sed gratiæ vocabulo duo tantum significabat, nempe ipsum liberum arbitrium, quod gratis a Deo creatum est, et legem, qua nos dirigit, ac gubernat prohibendo malum, et præcipiendo bonum : quorum neutrum, nec ambo simul habent rationem gratiæ adæquate sufficientis, et necessariæ ad salutem. Hanc Pelagianam gratiam passim repetit, et refutat D. Aug. ut lib. de hæresibus, hæres. 88 : « Illam, « inquit, vero gratiam Dei, sine qua nihil « boni possumus facere, non esse dicunt, « nisi in libero arbitrio, quod nullis suis præ- « cedentibus meritis ab illo accepit nostra « natura, ad hoc tantum ipso adjuvante per « suam legem, atque doctrinam, ut disca- « mus, quæ facere, et quæ sperare debea- « mus. » Et lib. de Spiritu, et littera cap. 2, inquit : « Cum urgeri cœperint, quomodo « id præsumant asserere fieri sine ope di- « vina; reprimunt se, nec hanc vocem au- « dent dimittere, quoniam vident, quam sit « impia, et non ferenda; sed aiunt ideo ista « sine ope divina non fieri, quia et homi- « nem Deus creavit cum libero voluntatis « arbitrio, et dando præcepta ipse docet, « quemadmodum homini sit vivendum. » Et serm. 11 de verbis Apost. cap. 7 : « Dis- « putantes, inquit, contra gratiam pro li- « bero arbitrio, fecerunt auribus piis, et « Catholicis offensionem; cœperunt oderi, « cœperunt ut certa pernicies devitari; cœ- « pit de illis dici, quod gratiam dissiparent : « et invenerunt ad relevandam istam invi- « diam tale commentum. Non, inquit, con- « tra gratiam Dei disputo. Unde probes? « Eo ipso, inquit, non contra gratiam Dei « disputo, quod liberum arbitrium defen- « do. Videre acumen, sed vitreum : quasi « lucet vanitate, sed frangitur veritate. »

Gratiæ vocabulo signi- ficabat naturam, et le- gem.

D. Aug.

141. Sed hoc, ut loquitur August. commentum facile evertebant Catholici : quia gratia adjuvat infirmitatem arbitrii, vel ei præstando vires, vel datas conservando, vel eas promovendo, infallibiliter ad executionem boni : unde opus est, quod gratia arbitrium supponat, et aliquid sit ab eo diversum. Lex autem, vel legis cognitio tantum habent manifestare facienda, et ad ea dirigere; non autem subministrare virtutem, aut eam cum opere conjungere : unde vel gratia negatur, vel aliquid præter legem, ejusque notitiam debet concedi. Concessit quidem Pelagius : sed summa astutia addidit hoc ulterius arbitrio adjici ad facilius posse. Et ita a suo dogmate non recessit; sed negavit aliquid præter arbitrium, et legem habere rationem gratiæ simpliciter necessariæ ad salutem, ut refert D. Augustin. loco cit. ex lib. de hæresibus, ubi ait : « Pelagius in- « crepatus a fratribus, quod tribuerit ad- « jutorio gratiæ Dei ad ejus mandata fa- « cienda, correctioni eorum hactenus cessit, « ut non eam libero arbitrio præponeret, « sed infideli calliditate supponeret, dicens « ad hoc eam dari hominibus, ut quæ fa- « cere per liberum jubentur arbitrium, fa- « cilius possint implere per gratiam. Dicen- « do utique, ut facilius possint, voluit credi, « et si difficilius, tamen posse hominem « sine gratia divina facere jussa. » Hæc sunt capitalia principia Pelagianismi, damnata in Conciliis Africanis, præcipue in Milevitano *can.* 3, 4 et 5, et in aliis consequentibus Conciliis : de quibus diximus § *præced.* Et quod ita Pelagiani senserint, docent passim SS. Patres, et admittunt communiter Theologi pro certo supponentes Pelagium saltem in suæ hæresis principio gratiam interiorem non admisisse, nec aliud adjutorii genus præter hactenus relata. Sed dubitari potest, utrum in sui dogmatis progressu (qui plures occupavit annos, ut vidimus § *præced.*) et post varias disputationes cum D. August. et aliis Catholicis, earum pondere pressus concesserit tandem majorem gratiam, et alia Dei adjutoria? Inter hæc autem recensentur concursus Dei simultaneus; gratia sanctificans, sive habitualis, gratia actualis interior; auxilium sanctæ cogitationis, auxilium sufficiens, sive dans posse; et denique auxilium efficax, sive infallibiliter conjungens posse cum actu. De quibus omnibus (ultimo excepto, quod capite sequenti reservabimus) summatim dicemus in præsenti : prolixior enim discussio de his habenda est per sequentes disputationes hujus tractatus de Gratia.

Gratia aliquid importat præter legem, et naturam.

D. Aug.

Dubia excitanda circa gratiam a Pelagio concessam.

142. Et incipiendo a concursu Dei simultaneo, sive ab eo influxu, quo Deus simul cum causis creatis attingit immediate earum effectus : Suarez *prolog.* 5, *cap.* 4, as-

Dub I. An Pelagius aliquando tandem admiserit concursum Dei simultaneum.

serit incertum esse, utrum Pelagius hunc concursum negaverit, vel aliquando tandem admiserit : quia in Patribus nullum vestigium hujus controversiæ reperitur : agebant enim contra Pelagium pro necessitate gratiæ propriissime dictæ, non autem de concursu generali debito naturæ. Ipse vero satis indicat se magis stare pro parte negativa, et pro ea refert Abulens. *Math.* 19, *quæst.* 178, *ad* 6, et Bellarminum *lib.* 4, *de gratia, et lib. arb. cap.* 4. Movetur *primo,* quia Orosius *in Apolog. de lib. arb.* D. Hieronym. *epist.* ad Ctesiph. aliquique Patres referunt Pelagium gratiam constituisse in libero arbitrio. *Nec ultra ejus,* dicebat Pelagius loco cit. apud Hieronym. *indigemus auxilio; ne si indiguerimus, liberum frangatur arbitrium.* De aliis autem causis dixit, ut refert Orosius, *Deum custodire naturam, quam semel bene disposuit.* Et apud D. Hieronym. lib. 1, contra Pelag. asserebat : *Non tolli Dei adjutorium, cum creaturæ in semel dati liberi arbitrii gratia conserventur.* Ex quibus liquido evincitur Pelagium non agnovisse concursum simultaneum actualem Dei in operationes, et effectus creatos; sed solum causarum secundarum conservationem. *Secundo,* quia Pelagius eum concursum Dei negavit, quem Augustinus statuit adversus illum : August. autem *lib. de gratia, et lib. arb. cap.* 21, *et lib.* 4, contra Julianum *cap.* 3, et alibi sæpe, statuit concursum actualem Dei ad bonos, et malos actus ; qui nequit esse alius, nisi consursus generalis, et simultaneus : hunc ergo Pelagius non admisit. *Tertio,* quia ad opus naturale temperantiæ non requiritur aliud Dei adjutorium, nisi concursus simultaneus : sed August. *epist.* 130, agens de Polemone, qui hortatu Xenocratis Philosophi Ethnici temperate vixit, asserit ad prædictum actum necessarium fuisse Dei adjutorium : ergo sentit admittendum esse generalem, et simultaneum Dei concursum : quem proinde verosimilius est negatum fuisse a Pelagio. *Quarto,* quia Pelagii assertio fuit : *Non est liberum arbitrium, si Dei indiget auxilio,* ut constat *art.* 10, damnato in Concilio Palæstino : hæc autem propositio est indefinita, et universalis : ergo Pelagius exclusit omne actuale Dei adjutorium, et subinde concursum Dei simultaneum.

Suarii opinatio et motiva.

143. Sed nihilominus probabilius est Pelagium in suæ hæresis progressu non negasse necessitatem concursus simultanei Dei cum voluntate, et aliis causis creatis ; sed illum, ut pure simultaneus est, admisisse. Ita sentiunt Alvarez *disp.* 1 *de auxiliis num.* 21, *et lib.* 1 *Resp. cap.* 1, Zumel *in præfat. hujus controversiæ,* Granados *ibidem cap.* 4, *num.* 17, Johann. a S. Thom. 1 *tractat. de Volunt. Dei, disput.* 3, *art.* 3, Gonet *disput.* 1 *de hæresi Pelag. art.* 3, *conclus.* 4, Vincentius Baronius *tom.* 3, *disp.* 2, *sect.* 2, § 5 et alii. Et suadetur, tum ex celebri testimonio D. Augustini *in Enchirid. cap.* 32, ubi aperte supponit Pelagianos interpretari, propterea dictum esse ab Apostolo : *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est : quia ex utroque fit, id est, ex voluntate hominis, et misericordia Dei, tanquam diceretur, non sufficit sola voluntas hominis, si non sit etiam misericordia Dei.* Ex quibus liquet Pelagianos non horruisse concedere concursum ex utroque, nempe ex Deo miserente, et homine volente : qui proculdubio est simultaneus. Unde Augustinus hoc concursu a Pelagianis admisso minime contentus, statim majorem Dei influxum poposcit, nempe adjuvantem, et promoventem arbitrium hominis : nam rejecta Pelagianorum expositione, subjunxit : *Restat, ut propterea dictum intelligatur, Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, ut totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam, et præparat adjuvandam, et adjuvat præparatam.* Tum etiam quia influxus Dei in actionem, et effectum, non vero in causam est propriissime concursus simultaneus Dei cum causa : hujusmodi autem influxum admiserunt Pelagiani, ut constat ex D. August. lib. 1, contra duas epist. Pelag. cap. 19, ubi ait : *Dixisti hominem in bono opere Dei gratia semper adjuvari, tanquam sua voluntate, nulla Dei gratia bonum aggressus, in ipso jam opere divinitus adjuvetur.* Tum præterea quia Pelagiani illum concursum negabant, per quem existimabant, et causabantur tolli liberum hominis arbitrium, et impediri, ne homo regeret seipsum, ut constat ex D. Hieronym. *epist. ad Ctesiphont.* et ex D. Augustin. *loco proxime citato cap.* 5, et alibi passim : hæc autem motiva nec apparentem locum habent in concursu Dei simultaneo ; siquidem non applicat, nec determinat voluntatem ; sed est indifferens, et determinatur ab illa. Tum denique quia Julianus, Pelagianus, palam recognoscit influxum actualem Dei in effectus causarum secundarum : nam *lib.* 2 *operis Imperfecti fol.* 236, ut citat Baronius ubi supra inquit : *Quatuor hic personarum causa vertitur :*

Pelagius in suæ hæresis progressu non negavit necessitatem concursus simultanei. Alvar. Zumel. Granad. Joann. a S. Thom. Gonet. Vincent. Baron. D. Aug.

Quem concursum actualem Dei negarint Pelagiani.

Julianus Pelagianus.

vertitur : Dei opificis, duorum parentum, de quibus materia præstatur operanti Deo, et parvuli, qui nascitur. Et idemmet apud August. *lib.* 2, contra Julianum *cap.* 1, invehitur in assertionem Catholicam de peccato originali ; quia facit (ut ipse arguit) vel Deum auctorem mali, vel, diabolum auctorem creaturæ : quæ consecutio nec apparenter premeret ; si ipse sentiret Deum non concurrere actu ad effectus causarum secundarum. Quam calumniam retundit Augustin. *lib.* 3, contra Julianum *cap.*18, illis verbis : *Nec puto, quod hominem Deus non fecerit, aut quod diabolus fecerit.* Maneat igitur Pelagium, et asseclas in progressu sui erroris non refugisse concedere concursum Dei simultaneum.

.Aug.

Fundamenta Suarii iruuntur.

144. Motiva vero a Suario expensa non urgent. Et in primis minus recte asseruit nullum hujus controversiæ vestigium extare apud Patres : nam licet præcipue agant de gratia propriissime dicta, et non ita curent de generali Dei concursu, quem Pelagius non multum abnuit concedere : nihilominus quando in sui dogmatis ortu illum concursum negavit, in hoc etiam a Patribus reprehensus est, et præcipue a D. Hieron. *in epist.* ad Ctesiphont. ubi Pelagium vocat *sacrilegum, et ingratum*, quia negabat necessarium esse adjutorium Dei ad minima opera naturalia, cujusmodi sunt curvare digitum, temperare calamum, ambulare, etc. pro quibus tamen nec Suarius ipse alium concursum Dei exposcit, quam simultaneum. Eandem etiam quæstionem refricat idem D. Hieronym. *lib.* 1, contra Pelagium circa principium, ubi Critobulo interroganti, an homo nequeat relatas operationes elicere absque adjutorio Dei; Atticus, sive Hieronym. respondet : *Juxta meum sensum non posse perspicuum est.* Unde liquet Patres tetigisse punctum hujus difficultatis, eamque pœnitus non sprevisse, sed in ea potius reprehendisse aliquando Pelagium.

D.Hier.

Diluitur primum.

Ad primum ergo motivum respondetur ex dictis Pelagium aliquo tempore negasse concursum Dei simultaneum : et hoc ad summum evincunt illa testimonia D. Hieronymi et Orosii. Sed demum illum concessit, ut constat ex dictis pro nostra resolutione. Addimus Pelagium non negasse concursum generalem Dei, ut intelligitur pure simultanee influere in operationes liberi arbitrii (nam ita acceptus, nec apparenter præjudicat libertati) sed quatenus prævenit determinationem arbitrii, et illud applicat ad agendum. Hunc enim concurrendi modum ab Augustino, et Patribus assertum, nescivit Pelagius cum libertate componere; cujus læsionem ipse causabatur, ne veram Dei gratiam admitteret. Et ita sunt interpretanda Pelagii verba : *Nec ultra ejus indigemus auxilio, ne, si indiguerimus, liberum frangatur arbitrium* : auxilium enim proprie dictum non significat merum influxum in effectum, sed operationem in causam, præbendo ipsi vires, aut vires suppositas præmovendo ad operandum, ut bene observavit Joan. a S. Thom. ubi supra n. 1.

Pelagius negavit semper concursum Dei prædeterminativum voluntatis creatæ.

Secundum.

Ad *secundum* neganda est major : quia sine fundamento dicitur Pelagium negasse omnem Dei concursum, quem D. Augustin. asseruit : nec enim hoc est credibile, nec ad Pelagii patrocinium referebat. Sed addimus concursum generalem Dei ab Augustino assertum non esse pure simultaneum ; sed prævium, et efficaciter præoperantem ad entitatem materialem cujuslibet actionis creatæ etiam peccaminosæ : quem concursum negavit Pelagius putans esse libertati contrarium.

Tertium.

Unde patet ad *tertium :* nam ad temperantiam naturalem requiritur secundum Augustinum non solum concursus Dei simultaneus a Pelagio admissus, sed etiam prævius, applicans, et præoperans, quem semper Pelagiani horruerunt. Et ita August. *lib.* 1, *contra duas epist. Pelag. cap.* 20, *et de gratia, et liber. arbitr. cap.* 24, agens de conversione regis Assueri ab ira in mansuetudinem (quem verosimilius est fuisse actum virtutis acquisitæ) dixit : *Occultissima, et efficacissima potestate cor regis Deus convertit, et transtulit ab indignatione in lenitatem :* quæ nequeunt applicari concursui pure simultaneo; sed concursui præparanti, et præmoventi ipsum cor.

Quartum.

Ad *quartum* liquet etiam ex dictis : nam illa Pelagii assertio intelligitur de auxilio, quod vere est auxilium, et per quod Deus movet liberum arbitrium, et quod Pelagius censuit tollere, et amoliri libertatem : quæ nequeunt verificari de influxu mere cooperante in effectum.

Dub. 2. An Pelagius concesserit gratiam habitualem sanctificantem.

145. Veniamus ad gratiam habitualem, quæ est qualitas mundans hominem a peccatis, illum ornans, et sanctificans in seipso, et præstans illi jus ad regnum cœlorum, ut ex professo explicabimus infra *disp.* 4, per totam, et *tract. seq. disp.* 2, *dub.* 1. Hanc gratiam non fuisse admissam a Pelagianis docet Suarez *prolog.* 5, *cap.* 2,

Suarius negat et quibus fundamentis. *n.* 5, *et lib.* 7 *de gratia cap.* 6, in principio, ubi pro eadem sententia refert Stapletonium, et Vegam. Movetur *primo :* quia gratia habitualis, et dona infusa conferuntur propter actus supernaturales, sicut virtutes, et habitus naturales dantur propter naturales operationes : Pelagius autem non agnovit actus supernaturales ; siquidem omnes virtutum actus asseruit fieri posse per vires proprias liberii arbitrii : ergo nec agnovit gratiam habitualem. *Secundo*, quia Pelagius sentiebat Adamum nullum habuisse donum præter naturalia : ergo verisimilius est, quod idem senserit de Adæ filiis. *Tertio*, quia Augustinus, cum probe calleret totam Pelagianorum doctrinam ; nihilominus *lib. de gratia de Christi cap.* 30, affirmat se nunquam invenisse in scriptis Pelagii, et Cœlestii gratiam, quæ nos justificat, et charitatem, quæ in cordibus nostris diffunditur per Spiritum sanctum : quod falsum esset, si Pelagiani concederent gratiam habitualem, et sanctificantem. *Quarto*, nam Pelagius *in Concilio Milevit. can.* 3, damnatur, quia gratiam ad solam remissionem peccatorum valere dicebat : ergo signum est, quod, licet Pelagius admiserit gratiam remissionis peccatorum per extrinsecam condonationem, aut per favorem Dei ; semper tamen negaverit gratiam sanctificantem interiorem.

Probabilius est prædictam gratiam admissam fuisse a Pelagio. Joan. a S. Tho. Gonet. Vincent. Baron. D. Aug. 146. Sed his non obstantibus, longe probabilius est, quod Pelagius, et Pelagiani concesserint gratiam habitualem internam sanctificantem hominem, et remittentem peccata. Ita sentiunt Joann. a S. Thom. ubi supra *art.* 2, *num.* 10, Gonetus *concl. ultima.* Vincent. Baronius § 6, et alii. Et quidem Pelagium admisisse gratiam remissionis peccatorum conceditur a Suario, et evidenter constat ex relatione D. August. *epist.* 94 *et* 95, *et lib. de natura, et gratia cap.* 18, ubi ait : « Divinitus tamen esse expianda peccata commissa, et pro eis Dominum exorandum esse fatetur, propter veniam scilicet promerendam. *Et cap.* 26 : Videtisne, *inquit*, quomodo non dicam necessariam misericordiam Dei, ut non peccemus sed quia peccavimus? *Et lib. de gratia, et lib. arb. cap.* 13, *ait :* Dicunt Pelagiani gratiam Dei, quæ data est per Jesum Christum, quæ neque lex est, neque natura, ad hoc tantum valere, ut peccata præterita dimittantur, non ut futura vitentur. » Et ipse Pelagius *in epist. ad Demetriadem cap.* 8, asserit nos expiari sanguine Christi, et mundari, ut statim videbimus. Quod donum esse supernaturale, sive excedens facultatem naturæ palam admittebant Pelagiani, ut constat ex D. August. lib. 2 de peccato orig. cap. 5, ubi ex libello a Cœlestio Romam misso, refert hæc verba : *Infantes debere baptizari in remissionem peccatorum secundum Evangelium confitemur : quia Dominus statuit regnum cœlorum non nisi baptizatis posse conferri : quod quia vires naturæ non habent conferre necesse est per gratiæ libertatem.* Et cap. 18, cit. ex lib. de natura et gratia, postquam dixit Pelagium confiteri gratiam remissionis peccatorum, subjunxit rationem ab illo traditam : *Quia id*, inquit, *quod factum est, infectum facere, multum ab isto laudata potentia naturæ, et voluntas hominis, etiam ipso fatente non potest : quare ista necessitate restat, ut oret ignosci.* Quibus verbis explicabant Pelagiani excessum beneficii remissionis peccatorum supra naturam. Pelagiani non negarunt gratiam remissionis peccatorum.

Concesserunt gratiam sanctificantem. 147. Quod autem senserint dari gratiam internam, mundantem hominem, illum exornantem, et sanctificantem ; probatur etiam eorum verbis : nam Pelagius in epist. ad Demetriadem cap. 8, inquit : *Nos, qui instructi per Christi gratiam, et in meliorem hominem renati sumus, qui sanguine ejus expiati, atque emundati, illiusque exemplo ad perfectam justitiam incitati, meliores illis esse debemus, qui ante legem fuerunt, meliores etiam, quam fuerint sub lege.* Quibus verbis breviter complectitur effectus gratiæ habitualis, nempe hominem renasci, expiari, mundari, et meliorari. Et cap. 24 ejusdem epist. cum præmisisset, quod virgines sæculi se nuptiis præparant, adjicit : *Non minorem sponsus tuus requirit ornatum, qui cum universam Ecclesiam salutaris aquæ lavacro purificatam sine macula, rugaque reddiderit, quotidie cupit eam fieri pulchriorem.* Ubi aperte supponit dari Ecclesiæ gratiam, qua purificetur, et qua pulchra fieri valeat, et pulchrior. Quæ utique est gratia sanctificans, quam Catholici confitemur.

Confirmatio major nostræ resolutionis. 148. Potestque hoc amplius ex eo roborari, quod Pelagiani non confitebantur peccatum originale : et nihilominus sacramentum Baptismi utiliter adhiberi parvulis propter alios effectus, qui revera sunt effectus gratiæ habitualis, internæ, et sanctificantis : quod liquido evincit ipsos non negasse prædictam gratiam. Unde D. August. lib. 1 contra Julianum cap. 6, refert hæc ejus verba : « Vides, quot sunt Baptismatis D. Aug.

largitates

« largitates ? Et nonnulli reputant cœles-« tem gratiam in peccatorum tantum re-« missione consistere. Nos autem honores « computavimus decem. Hac de causa etiam « infantes baptizamus, cum non sint in-« quinati peccato, ut eis detur, vel addatur « sanctitas, justitia, adoptio, hæreditas, fra-« ternitas Christi, ut ejus membra sint. » Qui omnes effectus habituales sunt, et interni. Et lib. 1 Operis imperfecti inquit idem Julianus : « Nos autem in tantam « gratiam Baptismatis omnibus utilem æta-« tibus confitemur, ut cunctos, qui illam « non necessariam etiam parvulis putant, « æterno feriamus anathemate. Sed hanc « gratiam locupletem spiritualibus donis « credimus, quæ multis opima muneribus, « ac reverenda virtutibus, pro infirmita-« tum generibus, et humanorum statuum « diversitatibus, una tam remediorum col-« latione, quam munerum virtute medica-« tur. » Alia plura testimonia ex Pelagio, et Pelagianis refert Vincentius Baronius *ubi supra*, quæ ut prolixitatem vitemus, omittimus : allata enim satis demonstrant Pelagianos non solum concessisse condonationem extrinsecam peccatorum, sed renovationem etiam internam per gratiam sanctificantem hominem, eumque a peccatis mundantem, simulque aptantem ad regnum cœlorum.

Convelluntur Suarii motiva. Primum.

149. Quod evidentius constabit occurrendo motivis Suarii, quæ parum premunt. *Ad primum* negamus consequentiam : quia licet Pelagiani non admiserint gratiam habitualem, ut actus supernaturales eliceret ; potuerunt illam concedere ob alios effectus, cujusmodi sunt peccatorum remissio, sanctificatio, pulchritudo animæ, et alii, quos ipsi Pelagiani recensent, ut vidimus *num. præced.*

Secundum.

Ad *secundum* neganda est etiam consequentia : nam etsi Pelagiani dicerent parvulos nasci sine peccato, et quantum ad hoc esse æquales Adæ in statu innocentiæ : nihilominus dicebant modo concedi hominibus abundantiora bona per Christum, inter quæ computabant gratiam sanctificantem, ut satis expressit Pelagius *in epist. ad Demetriadem*, cujus verba dedimus num. præced. et Julianus tum locis citatis, tum apud August. *lib.* 3 contra eundem *cap.* 3, ubi ait : *Christus auget circa imaginem suam continua largitate beneficia ; et quos fecerat condendo bonos, facit innovando, et adoptando meliores.*

Tertium.

Ad *tertium* dicendum est Augustinum in eo loco addidisse, *Quemadmodum confitenda* est : qui licet Pelagiani admittebant gratiam habitualem internam ; negabant tamen, quod remitteret peccatum originale, et quod concurreret ad supernaturales operationes. In quo errabant, et a Catholicis dissentiebant. Sed entitatem ejusdem gratiæ, aliosque ipsius effectus minime abnuebant concedere, ut patet ex proxime dictis.

Ultimum.

Ad *ultimum* respondet Gonet ubi supra Suarium in eo maxime allucinari, non intelligendo mentem Concilii Milevitani. Concilium enim illud, et Patres non agunt cum Pelagio de gratia habituali ; sed de necessitate gratiæ actualis, sive auxiliantis. Quod prius observaverant Vasquez 1, 2, *disp.* 196, *cap.* 3, *num.* 13 et Joann. Gonzalez 1 *part. disp.* 68, *num.* 3. Nam cum August. et alii Catholici assererent necessarium esse divinum auxilium ad vitanda peccata, et superandas tentationes ; idque confirmarent verbis orationis Dominicæ : *Et ne nos inducas in tentationem:* Pelagiani e contrario affirmabant gratiam Dei solum deservire, ut peccata commissa dimittantur, non ut vitentur. Quod damnat Concilium in illo canone, ut satis constat ex ejus verbis : *Placuit, ut quicumque dixerit gratiam Dei, in qua justificamur per Jesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ jam commissa sunt ; non etiam ad adjutorium, quo non committantur, anathema sit.* Videatur D. August. *epist.* 95, ex quo amplius innotescet et Pelagii error, et legitimus sensus Concilii.

Concil. Milevitan.

Dubium incidens resolvitur.

150. Si autem inquiras, utrum Pelagius concesserit gratiam hanc remissionis peccatorum esse gratiam, donum et beneficium distinctum a fide, contritione, et aliis hominis actibus ? Respondetur affirmative, cum Joann. a S. Thom. *ubi supra*, et Granados *cap.* 4 *a num.* 20. Quoniam, ut supra *num.* 145 ex ipso Pelagio vidimus, fatebatur prædictam gratiam excedere vires naturæ, et pro ea Deum exorandum esse : quod minime concederet, si existimaret hujusmodi gratiam ab illis actibus non differre ; cum ipse palam assereret ad eos sufficere vires naturæ. Dicebat tamen prædictam gratiam cadere sub aliquo merito fidei, et aliarum nostrarum operationum : in quo non erravit, nec a D. August. reprehensus est, sed magis permissus, ut constat ex ipso August. epistol. 106, ubi ait : *Si quis autem dixerit, quod gratiam bene operandi fides meretur, negare non possumus, imo vero gratissime suscipimus : hanc enim fidem volumus ha-*

Joann. a S. Thom. Granad.

D. Aug.

beant, qua impetrent Charitatem (eadem est ratio in gratia habituali, et remittente peccata) *isti fratres, qui multum de suis operibus gloriantur.* Erravit autem Pelagius in eo, quod docuit ad fidem, contritionem, et alios actus, quibus ad illam gratiam vel merendam, vel impetrandam disponimur, non requiri gratiam Dei, sed ad eos sufficere vires naturales arbitrii, ut constat ex art. 12 damnato in Concilio Palæst. qui erat hujusmodi : *Pœnitentibus venia non datur secundum gratiam, et misericordiam Dei; sed secundum merita, et laborem eorum, qui per pœnitentiam digni fuerint misericordia.*

Concil. Palæst.

151. Sed transeamus jam ad gratiam actualem interiorem, et ad auxilium sanctæ cogitationis : quæ duo mutuo se complectuntur, et unum nequit in hac controversia separari facile ab alio. Est autem observandum duas in homine reperiri potentias internas, intellectum scilicet, et voluntatem ; et subinde duas posse gratias interiores distingui : aliam ex parte intellectus, quæ ipsum illuminet, aliam ex parte voluntatis, quæ illam afficiat, et tangat. Qui voluntatis contactus etiam est duplex : alter moralis, qui fit per præsentiam objectivam boni allicientis, et trahentis ad se voluntatem : alius vero physicus, et proprie dictus, qui fit per realem voluntatis immutationem et communicationem virtutis, et subministrationem spiritus, ut passim loquitur D. August. Hoc supposito, Suarez *prolog.* 5, *cap.* 3, autumat Pelagium nunquam concessisse gratiam actualem interiorem, quæ excitans, aut inspirans dici possit. Vasquez etiam, cum sentiat omnem gratiam actualem interiorem consistere in auxilio sanctæ cogitationis ; consequenter obligatur negare, quod Pelagius admiserit prædictam gratiam. Quam doctrinam late tradit tom. 1 in 1 part. disp. 88, cap. 6 cum seq. et cap. 7, affirmat : « Aliam applicationem voluntatis nostræ ad consentiendum, quæ soli « Deo tribuitur, et ratione cujus dicatur « opus salutis nostræ esse solius Dei miserentis, non cognovit Augustinus præter « vocationem, quæ est sola cognitio. » Et idem reipsa tuetur Suarez *lib.* 3 *de Auxiliis cap.*5 et 10 et 11 et 14 et in brevi resolutione de gratia efficaci *num.* 48 et 51, quibus locis non aliam voluntatis motionem agnoscit, nisi moralem, et consistentem in vocatione. In loco autem citato ex Prolog. magis obscure, et lubrice procedit, nec satis se explicat. Præcipua horum Auctorum motiva infra subjiciemus.

Dub 3. An Pelagius aliquando admiserit gratiam actualem interiorem.

Opinio Suarii et Vasquez.

152. Cæterum omnino tenendum est Pelagium, post varias cum August. et aliis Catholicis controversias, admisisse gratiam actualem interiorem, consistentem in sancta cogitatione, qua moraliter voluntas excitatur, et applicatur ad bonum : per hoc tamen a commendatione legis non recessisse, nec confessum fuisse veram gratiam, qualem Aug. docuit. Ita sentiunt Joann. Gonz. disp. 68, *concl.* 1 et 2, Joann. a S. Thom. *ubi supra a num.* 22, Gonet *art.* 3, *concl.* 1 et 2, Vnicent. Baronius *sect.*2 §5, Granados *num.* 22 et alii plures. Imo Ripalda tom. 2, disput. 115, sect. 2, affirmat *Pelagium admisisse, quidquid P. Vasquez, et illius asseclæ per gratiam internam entitate naturalem intelligunt.* Et cum resolutio nostra habeat diversas partes, sigillatim probanda est. Quod ergo Pelagius admiserit gratiam actualem interiorem sitam in sanctis cogitationibus, et illuminationibus intellectus liquet ex ejus verbis apud D. August. lib. de gratia Christi cap. 7 : *Adjuvat,* inquit, *nos Deus per revelationem, et doctrinam, dum cordis nostri oculos aperit, dum futura demonstrat, dum Diaboli pandit insidias, dum nos multiformi, et ineffabili dono gratiæ cœlestis illuminat.* Hanc autem gratiam esse intrinsecam, et distinctam ab auxilio extrinseco legis liquet tum ex ipsis Pelagii verbis. Tum ex iis, quæ immediate subjunxit : *Quam gratiam, non ut tu putas, in lege tantummodo, sed in Dei adjutorio esse confitemur.* Tum ex August. in eodem lib. cap. 41, ubi de Pelagio loquens inquit : *Ipsum vero auxilium, quo possibilitatem nostram prohibet adjuvari, in lege constituit, atque doctrina, quam etiam fatetur sancto Spiritu revelari, propter quod et adorandum esse contendit.* Revelatio enim doctrinæ, propter quam Spiritui sancto debetur adoratio, non est pure externa ; cum hæc fieri queat ab homine, et Angelo ; sed debet esse interior, et immutans immediate intellectum. Unde August. cum Pelagianis disputans parum curat de hac gratia internæ illuminationis, et cognitionis, quam ab eis admitti supponit ; et ulterius auxilium exposcit tangens voluntatem. *Legant ergo, et intelligant* (inquit lib. cit. c. 24) *intueantur, atque fateantur non lege, atque doctrina insonante forinsecus ; sed interna, atque occulta, mirabili, atque ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum non solum veras revelationes* (quod vos, Pelagiani, conceditis) *sed etiam*

Probabilius est Pelagium non negasse gratiam actualem interiorem consistentem in cogitatione congrua.

Joan. a S. Thom. Gonzal. Gonet. Vincent. Baron. Granad. Ripalda.

Pelag.

D.Aug.

etiam bonas voluntates. Et in eodem sensu loquuntur Patres Concilii Milevitani *can.* 4, supponentes enim donum sanctæ cogitationis, et gratiam internæ illuminationis admitti a Pelagianis, addiderunt : « Cum « dicat Apostolus 1 ad Corinthios 8 : Scien- « tia instat, charitas vero ædificat : valde « impium est, ut credamus ad eam, quæ « inflat, nos habere gratiam Christi : ad « eam vero, quæ ædificat, non habere : « cum sit utrumque donum Dei, et scire « quid facere debeamus, et diligere, ut fa- « ciamus : ut ædificante charitate, scientia « non possit inflare. Sicut autem de eo « scriptum est Psalm. 63 : Qui docet homi- « nem scientiam : ita etiam scriptum est « Joann. 4 : Charitas ex Deo est.

PP. Concil. Milevit.

153. Nec refert, si ex Suario *prolog. citat. num.* 16 et 17 respondeas Pelagium solum admisisse revelationem internam, ut se tenentem ex parte objecti ; non vero ut convenienti modo, et cum affectione voluntatis acceptandam : atque ideo non concessisse veram gratiam sanctæ cogitationis : hæc quippe non consistit, nisi in revelatione posteriori modo considerata.

Responsio Suarii.

Hoc, inquam, non refert, et satis obscuram responsionem involvit, quæ in verbis tantum videtur consistere. Nam vel per ly *convenienti modo* significat Suarius revelationem efficaciter moventem, et quæ ita suadet, ut etiam persuadeat infallibiliter ? Et in hoc sensu certum est gratiam talis revelationis non fuisse a Pelagio concessam : solum quippe admisit gratiam adjuvantem, ut possimus ; et semper negavit gratiam facientem, ut velimus, et agamus, ut infra videbimus. Vel per ly *convenienti modo* significat revelationem internam apprehendentem perfecte bonum, et illud proponentem voluntati, eamque invitantem ad consensum ? Et in hoc sensu voluntarie, et absque fundamento negat Suarius Pelagium admisisse prædictam gratiam : oppositum enim satis liquet ex testimoniis supra relatis et insuper ex August. *lib. sæpius citato cap.* 26, ubi aperte supponit revelationem admissam a Pelagio esse gratiam, et donum Dei : sed aliquid ulterius ab eo concedendum curat : « Cogitationem, inquit, et dilectionem, si « cut sunt discernenda, iste discernat : quia « scientia inflat, charitas ædificat : et tunc « scientia inflat, quando charitas non ædi- « ficat. Et cum sit utrumque donum Dei « (ecce admittit revelationes a Pelagio ad- « missas esse gratiam) sed unum minus, et « alterum majus ; non iste justitiam nos- « tram supra justitiam nostri justificatoris « extollat ; ut quod minus est, divino tri- « buat adjutorio ; quod autem majus est, « humano usurpet arbitrio. » Sed Suarii responsio amplius confutatur ex his, quæ jam subjicimus.

Rejicitur.

D. Aug.

154. Quod autem Pelagius concesserit gratiam sanctæ cogitationis moraliter excitantis, tangentis, et moventis voluntatem (quæ est secunda nostræ resolutionis pars, et evertit responsionem a Suario datam) ostenditur ex verbis ipsius Pelagii apud August. *lib. cit. cap.* 10, nam exponens verba illa Apost. « Deus operatur in nobis « velle,» dicebat : «Operatur in nobis velle, « quod bonum est, velle, quod sanctum est ; « dum nos terrenis cupiditatibus deditos, « et multorum more animalium tantum- « modo præsentia diligentes, futuræ gloriæ « magnitudine, et præmiorum sollicitatione « succendit ; dum revelatione sapientiæ in « desiderium Dei stupentem suscitat volun- « tatem ; dum nobis (quod tamen alibi, « inquit August: negare non metuit) suadet « omne, quod bonum est. » Cogitatio autem succendens voluntatem ad virtutem, suscitans voluntatem in Dei desiderium, suadens ipsi omne, quod est bonum ; nequit non esse motio moraliter tangens, et movens voluntatem, ut ex ipsis terminis liquet. Nec Vasq., et Suarius energiam, et causalitatem illius cogitationis, quam sanctam vocant, et gratiam esse fatentur, possent (si aliam motionem excludunt) aliter exponere, et pluribus laudibus efferre, quam fecit Pelagius in verbis supra relatis. Signum ergo est, quod Pelagius tandem admiserit auxilium sanctæ cogitationis excitantis, et moventis moraliter voluntatem : licet illud in principio suæ hæresis negavit, ut significat August. illis verbis : *Quod tamen alibi negare non metuit.* Idem etiam colligitur ex verbis ejusdem Pelagii apud Aug. lib. cit. cap. 7 : «Ad- « juvat nos Deus per doctrinam, et revela- « tionem suam, dum cordis nostri oculos « aperit ; dum nobis, ne præsentibus occu- « pemur, futura demonstrat ; dum Diaboli « pandit insidias ; dum nos multiformi et « ineffabili dono gratiæ cœlestis illuminat. « Quam nos (immediate præmiserat) non, « ut tu putas, in lege tantummodo, sed et « in Dei esse adjutorio confitemur. » Cogitatio autem, quæ aperiendo oculos, et demonstrando futura, voluntatem nostram adjuvat, nequit aliter adjuvare voluntatem,

Pelagius concessit gratiam actualem interiorem moventem moraliter voluntatem.

D. Aug.

nisi illam moraliter tangendo, et excitando per motionem metaphoricam ex parte objecti, et ipsius cogitationis suadentis. Vel explicent adversarii quam aliam causalitatem habeat cogitatio sancta in suo genere, et præscindendo a motione, et applicatione physica voluntatis. Pelagius ergo convictus tandem scriptis, et disputationibus Augustini concessit gratiam aliquam excitantem voluntatem, et eam moraliter moventem. Quod ex Jesuitis palam fatetur Petavius *in lib. de hæresi Pelagiana cap.* 9, cujus verba infra referemus.

Quorumdam Juniorum objectio.

155. Sed objiciunt quidam Juniores : Pelagius negavit veram gratiam ab Augustino, et Catholicis assertam : sed cogitatio sancta excitans, et movens moraliter voluntatem est vera gratia, eamque August. et Catholici admittebant : ergo incredibile est, quod Pelagius eam admiserit. Hoc sophisma ab adversariis ipsis est diluendum, si applicetur prædicationi Evangelii, quæ vera gratia est ; et tamen fuit admissa a Pelagio. Respondetur ergo distinguendo majorem : et si intelligatur de vera gratia, adæquate sumpta, qualem Augustinus prædicabat, quæ non solum suasione alliciat, sed virtute moveat voluntatem intra illam operando ; concedenda est : negari vero debet, si procedat de qualibet gratia inadæquate accepta, et perficiente intrinsece solum intellectum. Et distinguendo minorem eodem modo, negamus absolute consequentiam : quia licet donum sanctæ cogitationis sit vere gratia ; nihilominus non est tota adæquate gratia, quam Augustinus, et Catholici docebant : sed præter illam exigebant auxilium subministrationis spiritus in voluntate, per quod hujus infirmitas, et defectibilitas roboraretur, et infallibiliter conjungeretur cum opere bono. Et quia Pelagius primum illud admittens, hoc posterius negabat ; non satisfecit intentioni Augustini, et Catholicorum, meritoque ab illis reprehensus est, ut jam dicemus.

Dispellitur.

Pelagius concedendo gratiam cogitationis moventis moraliter voluntatem a suo dogmate non recessit.

156. Quod denique Pelagius confitendo gratiam sanctæ cogitationis excitantis, et moventis moraliter voluntatem, non recesserit a commendatione legis, et doctrinæ, nec concesserit veram, et adæquatam gratiam, qualem D. Augustinus docuit (quæ est extrema nostræ resolutionis pars) facile ostenditur ex ipso August. lib. toties citat. cap. 10, ubi postquam retulit Pelagii verba : *Operatur in nobis velle*, etc. quæ supra dedimus, statim adjecit : « Quid manifestius « nihil eum dicere gratiam, qua Deus operatur in nobis velle, quod bonum est, « quam legem, atque doctrinam ? » Et post pauca : « Istam, inquit, aliquando fateatur gratiam, qua futuræ gloriæ magnitudo, non solum promittitur, verum « etiam creditur, et speratur ; nec solum « revelatur sapientia, verum etiam et amatur : nec suadetur solum omne, quod bonum est ; verum, et persuadetur. » Et cap. 12 ait : « Hæc gratia, si doctrina dicenda « est, certe sic dicatur, ut alterius, et interius eam Deus cum ineffabili suavitate « credatur infundere non solum per eos, « qui plantant, et rigant extrinsecus ; sed « etiam per seipsum, qui incrementum « suum ministrat occultus : ita ut non ostendat tantummodo veritatem, verum « etiam impertiat charitatem. » Et cap. 14, inquit : « Quis autem non videat, et venire « quemquam : et non venire arbitrio voluntatis ? Sed hoc arbitrium potest esse « solum, si non venit ; non autem potest « nisi adjutum esse, si venit. Et sic adjutum, ut non solum quid faciendum sit, « sciat ; sed quod scierit, etiam faciat. Ac « per hoc, quando Deus docet non per legis « litteram, sed per spiritus gratiam, ita docet, ut quod quisque didicerit, non tantum cognoscendo videat, sed etiam volendo appetat agendoque perficiat. Et isto « divino docendi modo etiam ipsa voluntas, « et ipsa operatio non sola volendi, et operandi naturalis possibilitas adjuvatur. » Et cap. 24 ait : « Legant ergo, et intelligant, « intueantur, atque fateantur non lege, atque doctrina insonante forinsecus ; sed « interna, atque occulta, mirabili, atque « ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum non solum veras revelationes » (in qua gratia concedenda conveniebant Pelagiani cum Augustino) « sed « etiam bonas voluntates. » Ex quibus liquet Pelagium per hoc, quod admiserit gratiam sanctæ cogitationis excitantis, et moventis moraliter voluntatem, minime recessisse a commendatione legis, et doctrinæ ; nec tandem pervenisse ad confessionem illius gratiæ, quæ fit per subministrationem spiritus, et virtutis corroborantis voluntatem in seipsa, eamque proprie moventis ad bonum : quam ut confiteretur Pelagius, satagebant D. Augustinus, et alii Doctores Catholici.

Probatur 1 ex D. Aug.

Probatur 2 ratione.

157. Ratio autem ex sacris litteris deducta, cui innitebatur Augustinus, est : quoniam

quoniam illuminare, docere, ostendere bonum, allicere, et movere metaphorice voluntatem ad illud prosequendum, sunt munera propria legis, et doctrinæ : dare autem vires, confortare debilitatem arbitrii, ejusque volubilitatem, et indifferentiam reducere determinate, et infallibiliter ad prosecutionem, excedit vim legis, atque doctrinæ ; et pertinet ad aliquam subministrationem spiritus, virtutis, et determinationis intra ipsam voluntatem, quibus voluntas proprie, et non tantum metaphorice moveatur. Auxilium autem sanctæ cogitationis, præcisum a nova, et diversa gratia subministrationis spiritus, et virtutis, solum habet illuminare, docere, ostendere bonum, ad illud allicere, et metaphorice movere. Ergo per hoc, quod Pelagius, et asseclæ concesserint auxilium sanctæ cogitationis præstantis munera proxime relata ; a commendatione legis, et doctrinæ minime recesserunt, nec pervenerunt ad confessionem catholicam gratiæ adæquate sumptæ, et proprie dictæ, qualem debebat admittere, ne ab Augustino rejiceretur. Hæc quippe Augustiniana gratia tantam secum trahit vim ad movendum voluntatem, ut per eam dicat *duritiam cordis primitus auferre* lib. de prædest. Sanct. cap. 8, *et reluctanti voluntati studium virtutis immitti* lib. 2 contra duas epist. Pelag. cap. 5 et lib. 4, cap. 6.

Qualem gratiam prædicabant sacri Doctores contra Pelagium.

158. In quo sensu loquitur D. Prosper *carmine de Ingratis cap.* 14, ubi post relatos miros effectus divinæ gratiæ in hominum conversione inquit :

Non hæc consilio tantum, hortatuque [*benigno*
Suaderis, atque docens, quasi normam [*legis haberet*
Gratia : sed mutans intus mentem, at- [*que reformans,*
Vasque novum ex fracto fingens virtute [*creandi.*
Non istud monitus legis, non verba [*prophetæ,*
Non præstata sibi præstat natura : sed [*unus*
Quod fecit, reficit.

In eodem etiam sensu loquuntur alii Patres, cum referunt, quod Pelagius docuerit hominem sola notitia legis adjutum posse sancte vivere, et vitam æternam promereri : non enim negant Pelagium tandem admisisse gratiam sanctæ cogitationis : sed omnes illas suasiones, et motiones metaphoricas reponunt cum D. August. inter officia legis, et doctrinæ : a quibus proinde dicunt Pelagium non recessisse. Quæ omnia latius constabunt in hujus Tract. progressu, et præcipue *disp.* 5, *dub.* 2 et *disp.* 7, *dub.* 2. Nunc sufficiat audire Petavium in lib. de hæresi Pelag. c. 9, ubi scribit :

Petav.

« Adhibuisse Pelagium gratiam aliquam, « qua voluntas excitatur, ostendunt ipsius « verba, quæ citat August. 1 de gratia « Christi cap. 10, ubi ait revelatione sapien« tiæ in desiderium Dei stupentem excitari « voluntatem. Sed hanc gratiam in sola in« telligentia, et cognitione ponebat : alte« ram autem, quam præcipue quærebat « Augustinus, qua voluntas proxime, ac « per se movetur, necessitatem dicebat li« bertatis inimicam, ut Julianus ait apud « August. lib. 1, cap. 95, operis imperfecti. »

Fundamenta adversæ opinionis.

159. Ex quibus omnibus facile eliduntur motiva Auctorum contrariæ opinionis. Objiciunt *primo :* quia D. August. *lib. de prædest. Sanct.* refert Massilienses admisisse gratiam excitantem, quam Pelagius noluerat concedere : hic ergo nullam gratiam excitantem admisit. *Secundo :* quia idem August. *lib.* 1, *contra duas epist. Pelagian. cap.* 19, refert ipsum non dixisse hominem Dei gratia in bonum opus excitari, sicut dicebat in malum Diaboli suggestionibus incitari : ergo non admisit Pelagius ullam gratiam excitantem voluntatem ad bonum. *Tertio,* quia ipse D. August. constituit gratiam excitantem in vocatione congrua, sive in cogitatione pia movente, et alliciente voluntatem ad bonum : ergo credibile non est, quod Pelagius talem gratiam admiserit : alioquin injuste ab August. et aliis reprehenderetur. Antecedens suadetur : quia D. August. lib. de spiritu, et litt. cap. 24, ait : « Visorum suasionibus agit Deus, ut « velimus, et ut credamus, sive extrinsecus « per Evangelicas exhortationes, sive in« trinsecus, ubi nemo habet in potestate « sua, quid ei veniat in mentem ; sed dis« sentire, vel assentire propriæ voluntatis « est. » Ubi totam gratiam excitantem reducit ad suasionem, et ea posita dicit sequi immediate voluntatis dissensum, vel assensum. Et lib. 2 de peccatorum meritis, et remissione cap. 19 asserit : « Ideo Deum « aliquando non tribuere sanctis suis vel « certam scientiam, vel victricem delecta« tionem, ut cognoscant non a seipsis, sed « ab illo sibi esse lucem, qua illuminan« tur tenebræ eorum. » Quibus verbis si-

D. Aug.

gnificare videtur totam vim gratiæ ad movendum voluntatem consistere in notitia objecti facientis delectationem. Idem apertius adhuc significat lib. 1 ad Simplicianum quæst. 2, ubi tractans, quare non omnes vocati sequantur vocationem, inquit : « An « forte, qui hoc modo vocati non consen- « tiunt, possent alio modo vocati accom- « modare fidei voluntatem, ut et illud ve- « rum sit : Multi vocati, pauci vero electi, « ut quamvis omnes uno modo vocati sint, « tamen quia non omnes uno modo affecti « sunt, illi soli sequantur vocationem, qui « ei capiendæ reperiuntur idonei. Et illud « non minus verum sit : Igitur non volen- « tis, neque currentis, sed miserentis est « Dei, qui hoc modo vocavit, quomodo ap- « tum erat eis, qui sequuntur vocationem. » Ubi nullam exposcit mutationem, vel subministrationem spiritus, per quam immediate, et proprie moveatur voluntas : sed vim excitandi voluntatem reducit ad vocationem se tenentem ex parte intellectus, connotando dispositionem voluntatis, ut sequatur.

Solvitur primum.

160. Ad *primum* respondetur Massilienses admisisse gratiam excitantem, et prævenientem ab August. et Ecclesia assertam, quæ voluntati aliquid immediate imprimeret : quod nunquam Pelagius concessit : et in hoc constituit Augustinus discrimen inter utrosque. Errarunt tamen Massilienses dicendo prædictam gratiam inniti merito fidei, et orationis, quas non opera, sed initia bonorum operum appellabant, et quas dicebant ex solo arbitrio ortum ducere, ut *cap. seq.* videbimus.

Discrimen inter Pelagium et Massilienses.

Diluitur secundum.

Ad *secundum* dicendum est assertionem in eo contentam non esse Pelagii saltem post varias concertationes cum D. August. et aliis Catholicis ; sed esse Juliani, et aliquorum Pelagianorum, quorum epistolis Romam, et Thessalonicam missis respondet Augustinus : qui forte in hac parte a suo præceptore recedebant. Sed addendum ipsos non negasse voluntatem excitari a Deo, sicut incitatur a Diabolo in malum : hoc quippe excitationis, vel incitationis modum facile admittebant, qui tantum in suasionibus consisteret. Negabant autem excitationem ab Augustino assertam, quæ fieret subministrando voluntati spiritum, et efficaciam, et quæ faceret voluntatem operari, ut satis indicant verba Augustini : *Vos*, inquit, *in bono opere sic putatis hominem adjuvari gratia Dei, ut in excitanda ejus ad ipsum bonum opus voluntate nihil eam credatis operari.* Et in hoc reprehenduntur, quod cum Diabolo concederent vim incitandi ad malum per modum ipsi proprium, videlicet per suggestionem, Deo non concederent vim excitandi ad bonum per modum Deo convenientem, nimirum per causalitatem, et efficacitatem veram, conferendo spiritum, et motionem internam voluntati.

D. Aug.

Respondetur ad 3.

Ad *tertium* negatur antecedens intellectum de gratia excitante adæquate sumpta. Ad probationem autem in contrarium ex adversis testimoniis D. August. desumptam respondemus solum evincere, quod gratia excitans complectatur illustrationem intellectus, sive donum sanctæ cogitationis ; minime vero, quod adæquate in illis consistat. Sicut enim in homine est duplex potentia interior, intellectus videlicet, et voluntas : ita duplex gratia excitans, seu præveniens in illis constituenda est. Altera, quæ intellectum illuminet circa bonum, et voluntatem moraliter, et metaphorice moveat invitando, et suadendo ad boni prosecutionem : et hæc est gratia sanctæ cogitationis, quam Pelagius cum Catholicis tandem admisit. Alia vero, quæ voluntatem confortet in seipsa ; et non solum moraliter, sed physice etiam moveat, conjungendo infallibiliter eam cum amore boni propositi : et hæc est gratia subministrationis spiritus, et virtutis, quam Augustinus docuit, et Pelagius nunquam concessit. Quando ergo S. Doctor explicat gratiam excitantem persuasiones, et illuminationes, et vocationes ; solum loquitur de gratia excitante, ut se tenet ex parte intellectus. Cum autem dicit consentire, et dissentire esse proprie voluntatis, vel efficaciam gratiæ videtur reducere ad variam attemperationem arbitrii ; minime excludit gratiam subministrationis spiritus, et virtutis, quam alibi passim docet : licet non ubique (ne prolixitate fastidium generet) repetat.

D. Aug. præter moventem gratiam moraliter ex parte intellectus, asseruit aliam, quæ physice impelleret voluntatem.

161. Quæ doctrina satis constat tum ex hactenus dictis : tum ex aliis D. August. testimoniis, in quibus suam mentem aperte declarat. Nam cap. 3, de Spiritu, et littera inquit : « Nos dicimus humanam volunta- « tem sic divinitus adjuvari ad faciendam « justitiam, ut præter quod creatus est homo « cum libero arbitrio voluntatis præterque « doctrinam, qua ei præcipitur, quemadmo- « dum vivere debeat, accipiat Spiritum « sanctum, quod fiat in animo ejus delecta- « tio, dilectioque summi illius, et incommu- tabilis

« tabilis boni. Nam nec liberum arbitrium « quidquam, nisi ad peccandum valet, si « lateat veritatis via. Et cum id, quod agen- « dum, et quo nitendum est, cœperit non « latere; nisi etiam delectet, et ametur, non « agitur, non suscipitur, non bene vivitur. « Ut autem diligatur, charitas Dei diffundi- « tur in nobis, non per liberum arbitrium, « quod surgit in nobis, sed per Spiritum « sanctum, qui datus est nobis. » Quibus verbis palam profitetur auxilium Dei vocantis, et excitantis voluntatem non consistere in sola manifestatione boni, aut in sola suasione, et tractione morali ex parte intellectus; sed magis ultimate in charitate, quam Spiritus sanctus in voluntate diffundit, ut bonum cognitum delectet, et diligatur. Quod evidentius adhuc docet libro de gratia Christi, capite decimo-quarto, ubi ait : « Quis « non videat et venire quemquam, et non « venire arbitrio voluntatis? Sed hoc arbi- « trium potest esse solum, si non venit : « non autem potest esse nisi adjutum, si « venit : et sic adjutum, ut non solum quid « faciendum sit, sciat, sed quod scierit, « etiam faciat. Ac per hoc quando Deus do- « cet non per legis litteram, sed per spiritus « gratiam ; ita docet, ut quod quisque didi- « cerit, non tantum cognoscendo videat, sed « etiam volendo appetat, agendoque perfi- « ciat.» Ubi aperte declarat, quod licet homo a Deo vocatus veniat per liberum arbitrium; nihilominus non venit per arbitrium solum, sed per ipsum adjutum spiritus gratia, quæ non tantum doceat, quid faciendum sit (quod pertinet ad gratiam sanctæ cogitationis) sed etiam faciat voluntatem facere, quod spectat ad gratiam subministrationis spiritus, et virtutis. Quæ omnia latius trademus *infra disputatione quinta, dubio secundo, et disputatione septima, dubio secundo et quarto;* hic enim summatim tantum proponimus sententias Pelagii, et mentem D. Augustini.

Dub. 4. An Pelagius admiserit auxilium sufficiens, seu præstans posse.

162. Tandem perveniendo ad auxilium sufficiens, quod præstat posse agere, seu complet illud posse, et integrat actum primum : asserendum est admissum fuisse a Pelagio, quamvis pluribus limitationibus, quæ veram prædicti auxilii rationem deprimebant. Ita etiam sentiunt Gonzalez *disputatione* 68, *citata conclusione tertia*, Alvarez *disputatione prima, de auxiliis a numero quarto, et libro quinto Responsionum, capite quarto*, Gonet ubi supra *conclusione tertia*, et alii. Et quidem quod Pelagius admiserit auxilium sufficiens, seu possibilitatis, sive donum præstans, aut complens posse, et virtutem liberi arbitrii in actu primo (abstrahendo ab imperfectionibus, quibus prædictum adjutorium obscurabat) potest efficaciter ostendi ex Divo Augustino : nam libro de gratia Christi cap. 5, loquens de Pelagio inquit : « Scire quippe debemus, « quod nec voluntatem nostram, nec actio- « nem divino adjuvari credit auxilio ; sed « solum possibilitatem voluntatis, atque « operis, quam solum ex his tribus nos ha- « bere affirmat ex Deo. Tanquam hoc sit « infirmum, quod ipse Deus posuit in na- « tura : cætera vero duo, quæ nostra esse « voluit, ita sint firma, et fortia, et sibi suffi- « cientia, ut nullo indigeant ejus auxilio. « Et ideo non adjuvet, ut velimus, non « adjuvet, ut agamus; sed tantummodo « adjuvet, ut velle, et agere valeamus. » Id autem, quo quis adjuvatur, ut valeat agere, et velle, auxilium est sufficiens præstans, vel complens posse ad volendum, et agendum, ut ex ipsis terminis liquet. Et *eodem lib. cap.* 4, refert Pelagium distinxisse hæc tria, posse, velle, et agere, sive potentiam, voluntatem, et opus; et deinde introducit Pelagium sic loquentem : « Ergo « in voluntate, et opere bono laus hominis « est ; imo et hominis, et Dei, qui ipsius « voluntatis, et operis possibilitatem dedit, « quique ipsam possibilitatem gratiæ suæ « adjuvat semper auxilio. » Quibus verbis concedit auxilium adjuvans possibilitatem, sive potestatem arbitrii : cumque hujusmodi auxilium secundum suum dogma non præstaret voluntatem, et actionem, ut ibidem aperte tradit : sequitur, quod Pelagius concesserit adjutorium illud, ut conferret arbitrio potestatem, vel potestatis complementum ad prosequendum opera salutaria : quod est munus proprium auxilii sufficientis.

Præfertur pars affirmativa cum quadam limitatione.

D. Aug.

Quam Pelagii confessionem recognovit D. August. lib. cit. cap. 14, ubi ait : « Ve- « nire posse in natura ponit Pelagius, vel « etiam, ut modo dicere cœpit, in gratia, « qualemlibet eam sentiat, qua ipsa, ut « dicit, possibilitas adjuvatur. » Et ita S. Doct. cap. 47 ejusdem libri recapitulando, quæ dixerat, et supponendo auxilium sufficiens, sive posse possibilitatis a Pelagio admitti, concludit : « Quapropter, quantum « attinet ad istam de divina gratia, et adju- « torio quæstionem ; tria ista, quæ apertis- « sime distinxit, attendite, posse, velle,

D. Aug.

« esse, id est, possibilitatem, voluntatem, « actionem. Si ergo consenserit nobis non so- « lum possibilitatem in homine, etiamsi nec « velit, nec agat; sed ipsam quoque volun- « tatem, et actionem, id est, ut bene veli- « mus, et agamus, quæ non sunt in homine, « nisi quando bene vult, et bene agit. Si, « ut dixi, consenserit ipsam voluntatem, « actionem divinitus adjuvari, ut sine illo « adjutorio nihil bene velimus, et agamus, « eamque esse gratiam Dei per Jesum Chris- « tum Dominum nostrum, in qua nos sua, « non nostra justitia justos faciat : nihil de « adjutorio gratiæ Dei, quantum arbitror, « inter nos controversiæ relinquetur. » Si autem Pelagius non concederet auxilium sufficiens, seu dans, et complens posse ad opera salutaria ; plurimum controversiæ superesset inter ipsum, et Catholicos : quia non sufficit confiteri auxilium efficax pertinens ad volitionem, et actionem ; sed opus est concedere auxilium sufficiens, quod præstet proximum posse, et ad potestatem agendi pertineat.

Pelagius quibus limitationibus obscuravit veram rationem auxilii sufficientis.

163. Limitationes vero, seu modificationes, quibus Pelagius rationem gratiæ sufficientis obscuravit, et fere destruxit, duæ præcipue fuerunt. Primo enim sentiebat prædictam gratiam dari ex meritis præcedentibus ; licet id ausus non fuerit palam affirmare : quinimo, ut refert Divus Augustinus lib. 1, contra duas epist. Pelagian. cap. 4 :

D.Aug.

« Timuit Episcopale judicium Palæstinum, « et cum ei fuisset objectum, quod diceret « gratiam Dei secundum merita nostra dari, « negavit se dicere, et eos, qui hoc dicerent, « anathematizando damnavit. » Sed quod aliter senserit constat ex his,quæ D. August. immediate subjungit : « Nec aliud tamen « defendere invenitur in libris, quos post- « modum scripsit, fraudem se putans ho- « minibus judicantibus fecisse, mentiendo; « aut nescio, quomodo suum sensum verbis « ambiguis obtegendo. »Meritum vero prædictæ gratiæ constituebat Pelagius in fide, et cupiditate boni, quas autumabat esse ex libero arbitrio, et supputandas non esse inter opera bona, sed dicenda esse initia bene operandi. Et hinc inferebat D. Aug. gratiam secundum sensum Pelagii dari ex meritis : « Si enim, inquit lib. cit. cap. 8, sine Dei « gratia per nos incipit cupiditas boni ; ip- « sum cœptum erit meritum : cui tanquam « ex debito gratiæ veniat adjutorium : ac « sic gratia Dei non gratis donabitur ; sed « meritum nostrum dabitur. »

Secundo asserebat Pelagius hanc gratiam sufficientem non esse necessariam simpliciter, sed tantum ad posse facilius, ut refert Divus Augustinus lib. de gratia Christi cap. 7, ubi introducit Pelagium asserentem : « Quod per liberum homines facere juben- « tur arbitrium, facilius possunt implere « per gratiam. » Et cap. 40, refert hæc Pelagii verba : « Divinam mereamur gratiam, « ut facilius nequam spiritui Spiritus sancti « auxilio resistamus : » et statim subjungit : « In quibus ejus verbis manifestum est ita « eum velle nos adjuvari gratia Spiritus « sancti, non quia sine illo etiam per solam « naturæ possibilitatem non possimus re- « sistere tentatori, sed ut facilius resista- « mus. » Unde destruebat veram conditionem auxilii sufficientis : quod non solum utile ad facilius posse, sed etiam necessarium ad simpliciter posse facere opera salutaria docet Ecclesia Catholica.

Nota circa auxilium sufficiens a Pelagio concessum.

164. Observat autem recte M. Joann. a Sancto Thoma *disput. cit. art.* 2, *num.* 6, quod cum Pelagius constituerit gratiam sufficientem in notitiis, seu cogitationibus sanctis, et nihil possit esse volitum, quin fuerit præcognitum : difficile apparet qua ratione potuerit dicere gratiam sufficientem non esse simpliciter necessariam ad recte volendum, et bene operandum. Cæterum Pelagius duplicem distinguebat cogitationem, et notitiam interiorem, aliam procedentem ex naturali lumine rationis, aliam factam per revelationem Spiritus sancti, ut supra vidimus. Primam non negavit Pelagius esse simpliter necessariam ad bene operandum ; sed eam non appellabat gratiam. Secundam vero, quæ est vere gratia, non admisit ut necessariam simpliciter; sed tantum ut convenienter superadditam ad facilius posse. Et hoc significavit August. lib. proxime cit. cap. 40, ubi ait : « Quod « tamen qualecumque adjutorium,» nempe ad posse facilius, « eum credibile est in « hoc constituere, quod nobis additur scien- « tia, revelante Spiritu per doctrinam, quam « vel non possumus, vel difficile habere pos- « sumus per naturam. » Ex quibus omnibus patet ad plura, quæ congerit Suarius *prolog.* 5, *cap.* 3, *a num.* 7, ut probet Pelagium non admisisse adjutorium sufficiens, seu præstans, aut complens potestatem volendi, et agendi. Nihil enim evincunt, nisi Pelagium per modificationes, et limitationes proxime relatas obscurasse, vel etiam destruxisse veram rationem gratiæ sufficientis ;

D.Aug.

cientis; quod facile admittimus : minime autem persuadent, quod abstrahendo a prædictis limitationibus non concesserit auxilium sufficiens præstans, vel complens posse : oppositum enim satis constat ex dictis pro prima parte nostræ resolutionis.

§ V.

Exponitur, an Pelagius auxilium efficax aliquando admiserit.

Dub 5. An Pelagius auxilium efficax aliquando concesserit.

165. Auxilium efficax dicitur, quod infallibiliter infert operationem nostram, et quo Deus homines ex nolentibus, aut ex non volentibus facit volentes, ut frequenter loquitur D. August. et *infra disp.* 7, late exponemus, ubi etiam de conditionibus hujus auxilii ex professo disputabimus. Modo sufficiat supponere, quod Deus, præter adjutorium, quo præstat homini vires, et potestatem proximam bene operandi, adjuvat etiam in opere, faciendo voluntatem facere, eamque ad exercitium infallibiliter trahendo : quod propterea adjutorium merito auxilium efficax appellatur. Hoc igitur auxilium admissum fuisse a Pelagio saltem in ultimo sui dogmatis statu censent Joannes Gonzalez *disp.* 68, *concl.* 4, et Jansenius *lib.* 6 *de hæresi Pelag. cap.* 1, qui tamen addunt Pelagium corrupisse conditionem prædicti auxilii, dicendo illud dari ex meritis præcedentibus, et necessarium simpliciter non esse ad agere, sed tantum deservire ad facilius agere. Quod probant ex D. August. lib. de gratia Christi cap. 23, ubi hæc verba Pelagii refert : « Qui « currit ad Deum, et a Deo se regi cupit, id « est, voluntatem suam ex ejus voluntate « suspendit; qui ei adhærendo jugiter unus « secundum Apostolum cum eo sit spiritus; « non hoc nisi de arbitrii efficit voluntate : « qua qui bene utitur, ita se totum tradit « Deo, omnemque suam mortificat voluntatem, ut cum Apostolo possit dicere : Vivo « ego, jam non ego, vivit autem in me « Christus : ponitque cor suum in manu « Dei, ut illud, quo voluerit, Deus ipse de« clinet. » Auxilium autem per quod Deus, prout vult, cor nostrum declinat, auxilium efficax est, pertinens non ad posse, sed ad agere. Et ita August. recognovit, dum statim subjunxit : *Magnum profecto adjutorium divinæ gratiæ, ut cor nostrum, quo voluerit, Deus ipse declinet* : ergo Pelagius in ultimo sui dogmatis statu non abnuit concedere auxilium efficax, sive causans ipsum agere.

Prima opinio affirmans.

Joan Gonz. Jansenius.

D. Aug.

Destruxit tamen per additiones supra relatas veram conditionem gratiæ efficacis, ut statim ponderavit Augustinus his verbis : « Sed hoc tam magnum adjutorium, sicut « iste desipit, tunc meremur, cum sine ullo « adjutorio nonnisi de arbitrii libertate ad « Dominum currimus, ab eo nos regi cupi« mus, voluntatem nostram ex ejus voluntate « suspendimus, eique adhærendo jugiter « unus cum eo efficimur spiritus. Hæc scilicet « tam ingentia bona nonnisi arbitrii secun« dum istum efficimus libertate, ut his præce« dentibus meritis sic ejus gratiam conse« quamur, ut cor nostrum, quo voluerit, « Deus ipse declinet. » Idem colligitur ex eodem Sancto Doctore serm. 13, de verbis Apost. c. 11, ubi loquens de Pelagianis ait : « Jamvero dicunt adjutorium esse gratiam « ad facilius faciendum. Ista sunt verba « eorum : Ad hoc dedit, inquiunt, Deus gra« tiam suam hominibus, ut quod facere « jubentur per liberum arbitrium, facilius « implere possint per gratiam. Velo faci« lius, remo difficilius; tamen et remo itur : « jumento facilius, pedibus difficilius; ta« men et pedibus pervenitur. Quomodo si « aliquis dicat : Remis quidem pervenimus, « sed cum labore, O si ventum habeamus, « facilius pervenimus. » Ex quibus verbis haud obscure constat Pelag. tandem admisisse auxilium efficax, sive pertinens ad opus; quamvis erraverint asserendo illud tantum requiri ad facilius agere : qua de causa refelluntur ab August. ibidem : *Non sic, inquit, loquitur verus magister idemque salvator; sed ait : Sine me nihil potestis facere.* Idem denique suaderi potest ex eodem D. August. lib. supra cit. c. 27, ubi de Pelagio ait : « In libro quippe ad Virginem « sacram cum dicit : Divinam mereamur « gratiam, ut facilius nequam spiritui, sancti « Spiritus auxilio resistamus; significat « profecto, quid sapiat. Ut quid enim hoc « verbum interposuit, id est facilius? An « vero non erat integer sensus, ut nequam « Spiritui sancti Spiritus auxilio resista« mus? Sed quantum detrimentum hoc ad« ditamento fecerit, quis non intelligat, « etc. » Quibus verbis significat D. August. dempto verbo facilius totam illam Pelagii propositionem esse catholicam : quod falsum esset, si præter alia auxilia Pelagius non admitteret auxilium efficax.

D. Aug.

166. Sed licet horum Auctorum judicium

Opinio negans ut probabilior eligitur.

sit probabile, ut testimonia allata suadent : nihilominus probabilius censemus oppositum, nempe Pelagium numquam concessisse auxilium efficax, sive operationis, etiam suppositis illis modificationibus, vel imperfectionibus supra relatis. Quod etiam visum est Goneto *disp.* 1 *de hæresi Pelag. art.* 4, et supponit Alvarez *de auxiliis disp.* 1, *num.* 13, *cum sequent.* Probatur : quoniam auxilium efficax est illud, quo Deus infallibiliter infert operationem nostram faciendo homines ex nolentibus, vel ex non volentibus volentes : atqui Pelagius numquam admisit hujusmodi adjutorium, sed potius semper illud exclusit velut quoddam fatum impediens, ac destruens liberam determinationem arbitrii : ergo Pelagius numquam concessit auxilium efficax. Minor, in qua poterat esse difficultas, liquido suadetur ex manifestis D. August. testimoniis : nam epistola 107 ad Vitalem, Pelagianismum impugnans ait : « Quid est ergo, « quod ait Apostolus, Deus operatur in « nobis et velle, et perficere? Respondes, « per legem suam, per Scripturam suam « Deum operari, ut velimus, quam vel « legimus, vel audimus. Sed ei consentire, « vel non consentire ita nostrum est, ut si « velimus, fiat : si autem nolimus, nihil in « nobis operationem Dei valere faciamus. « Operatur quippe ille, dicis, quantum in « ipso est, ut velimus, cum nota fiunt nobis « ejus eloquia : sed si eis acquiescere volu- « mus; nos ut operatio ejus nihil in nobis « prosit, efficimus. »Et statim addit August. « Quæ, si dicis, profecto nostris orationibus « contradicis. » Ex quibus satis constat Pelagianos minime admisisse auxilium, quod infallibiliter inferret operationem nostram; sed asseruisse omnem gratiam Dei, qualemlibet admittebant, subjici determinationi liberi arbitrii se applicantis, vel non applicantis ad agere : quod est admittere auxilium sufficiens præstans, vel complens posse modo supra declarato numero 161,et negare gratiam efficacem præstantem, et inferentem operationem.

Gonet.

Alvar.

Pelagius perpetue exhorruit concedere auxilium efficax, quod infallibiliter inferret consensum.

D. Aug.

Deinde idem Sanctus Doctor in libro de gratia Christi, quem in ultimo Pelagianæ hæresis statu scripsit (nempe postquam damnata est ab Innocentio I et a Zozimo, ut ipse refert lib. 2 Retractat. cap. 50), satis exprimit eandem veritatem : nam cap. 25, ait : « Desinat Pelagius dicere, quod possu- « mus omne bonum facere, dicere, cogitare, « illius est, qui hoc posse donavit, qui hoc « posse adjuvat : quod vero vel bene agi- « mus, vel loquimur, vel cogitamus, nos- « trum est. Desinat, inquam, ista dicere : « non solum enim Deus posse nostrum do- « navit, atque adjuvat, sed etiam velle, et « operari operatur in nobis. » Quæ objurgatio vana, imo et injusta foret, si Pelagius admitteret non solum auxilium sufficiens, seu possibilitatis, sed etiam auxilium efficax actionis. Et post pauca addit August. « Quomodo dicit liberi arbitrii elatus asser- « tor, quod possumus bene cogitare Dei est; « quod autem bene cogitemus nostrum est? « Cui respondet humilis gratiæ prædicator : « Non quia idonei sumus cogitare aliquid « a nobis quasi in nobismet ipsis, sed suffi- « cientia nostra ex Deo est. » Quæ verba eandem ac præcedentia vim habent. Et cap. 34, testatur Augustinus se nullibi potuisse reperire *hanc eum gratiam confiteri, qua non solum possibilitas naturalis voluntatis, et actionis; sed ipsa etiam voluntas* (hoc est volitio) *et actio subministratione sancti Spiritus adjuvetur.* Et cap. 41, asserit de Pelagio : *Possibilitatem dicit divino semper adjuvari auxilio; voluntatem vero* (id est volitionem) *et actionem nullo Dei auxilio existimat indigere.* Tandem id ipsum evidentius adhuc constat ex cap. 47 ejusdem libri ubi Divus Augustinus totam cum Pelagio disputationem ad hoc caput reducit, proponendo concordiæ modum : « Si ergo « consenserit nobis non solam possibilita- « tem in homine, etiamsi nec velit, nec « agat bene; sed ipsam quoque voluntatem, « et actionem divinitus adjuvari, ut sine « illo adjutorio nihil bene velimus, et aga- « mus, eamque esse gratiam per Jesum « Christum Dominum nostrum, in qua nos « sua, non nostra justitia justos faciat, ut « sit vera nostra justitia, quæ nobis ab illo « est : nihil de adjutorio gratiæ (quantum « arbitror) inter nos controversiæ relinque- « tur. » Signum ergo manifestissimum est quod Pelagius, concesso adjutorio sufficienti ad posse, semper negaverit auxilium efficax ad actionem, quo Deus ex nolentibus facit volentes.

167. Testimonia autem pro contrario dicendi modo allegata facile explicantur. Ad primum enim respondetur, quod Pelagius per auxilium, quo Deus, prout vult, cor nostrum declinat,non significavit auxilium, quo Deus causaliter, et efficaciter cor nostrum moveret; sed specialem aliquam illuminationem interiorem, qua cor nostrum moraliter,

Exponuntur testimonia allata pro opinione contraria.

moraliter, et suadendo ad bonum alliceret. Quæ quia speciale donum est, et habet in suo genere, quantum est de se, magnum effectum, nempe inclinare cor, appellata fuit a D. August. magnum auxilium, utique respective ad alia minora auxilia, quæ Pelagius concedebat. Quæ responsio fundatur in his, quæ docet idem S. Doct. in prædict. lib. cap. 7, ubi cum præmisisset Pelagii verba : « Quam (*nempe gratiam*) nos non, « ut tu putas, in lege tantummodo, sed et « in Dei esse adjutorio confitemur, *addidit :* « Quis non desideret, ut ostendat, quam « vult intelligi gratiam? Hoc enim de illo « expectare debemus, ut dicat hoc, quod « dicit non in lege tantummodo se gratiam « confiteri. Sed nobis hac expectatione sus- « pensis, quod addiderit, intuemini. Adju- « vat enim nos, inquit, Deus per doctrinam, « et revelationem suam, dum cordis nostri « oculos aperit, dum Diaboli pandit insi- « dias, etc. » Ex quibus liquet magnum illud adjutorium a Pelagio concessum, cujus August. meminit in eo libro, constitui ab eo in speciali aliqua intellectus illustratione, quæ moraliter tantum cor inclinet, non quæ vere, et causaliter ex nolentibus faciat volentes : quod est proprium auxilii efficacis.

Aug.

Eodem modo exponendum est secundum testimonium, ut ipsa Pelagii verba satis indicant : *ut quod facere,* inquit, *per liberum arbitrium jubentur, facilius implere possint per gratiam :* nam posse adimplere mandata est effectus gratiæ sufficientis ; adimplere autem, et infallibiliter exequi pertinet ad efficacem. In tertio etiam testimonio loquitur Pelagius de gratia alicujus sanctæ cogitationis, aut illustrationis internæ, qua facilius diaboli tentationibus resistimus. Cæterum hæc gratia non est auxilium vere, et causaliter faciens voluntatem resistere; sed solum præstat, aut repræsentat motivum ad resistentiam, et suasione allicit ad illam. Merito autem reprehendit August. quod Pelagius addiderit particulam *facilius:* non quia ea etiam dempta, in reliquo salvetur adæquate omne adjutorium, quod catholice confiteri debemus; sed quia per eam destruxerit veram conditionem illius adjutorii sufficientis, cum excluserit absolutam ejus necessitatem.

§ IV.

Declaratur, quæ fuerit extrema controversia inter August. et Pelagium.

Corollarium præcedentis historiæ.

168. Ex dictis infertur ultimam, et potissimam, ac nunquam ad concordiam redactam disceptationem inter D. August. et Pelagium, atque Pelagii sequaces fuisse circa auxilium efficax, quo Deus supposita possibilitate; et sufficientia ad agendum, infert infallibiliter in nobis ipsum agere, faciendo ex nolentibus volentes. Hoc consectarium evidenter, ut existimamus, constat ex testimoniis August. supra relatis ex lib. de gratia Christi, quem scripsit in ultimo statu, et post damnationem hæresis Pelagianæ : et in quo nihil magis satagit, quam ut Pelagius confiteatur tandem non solum adjutorium possibilitatis, sive gratiam sufficientem (quam licet in pluribus vitiatam supponit ab illo admitti) sed etiam adjutorium volitionis, et actionis, sive gratiam efficacem. Unde oportebat ab hoc amplius suadendo supersedere. Sed Joannes Martinez de Ripalda alios Juniores imitans compellit, ut id evidentius adhuc ostendamus : nam *tom.* 2, *de ente supernat. disput.* 105, *sect.* 12, non dubitat asserere controversiam Augustini cum Pelagio tantum fuisse de auxilio sufficienti, quod tribuit simpliciter posse voluntati, et ab efficaci, atque inefficaci præscindit : additque *num.* 103, omnes Ecclesiæ Patres, omnesque Scholasticos Doctores, paucis prædeterminatoribus exceptis, totam Ecclesiæ contentionem contra Pelagium in solam gratiæ necessitatem ad posse voluntatis referre.

Dub. 6. An ultima, et præcipua S. Aug. cum Pelag. controversia fuerit circa auxilium efficax, movens infalliblliter voluntatem. Ripaldæ opinatio.

169. Cæterum resolutissima hujus Auctoris diffinitio plus animositatis, quam veritatis præsefert; et apud eos tantum invalebit, qui vel Augustinum non consulunt, vel data opera sententias tanti Doctoris obscurare procurant. Quod igitur extrema, ac urgentior inter ipsum, et Pelagium disceptatio auxilium efficax respexerit, pluribus evincitur. Primo omnibus testimoniis supra in hoc § relatis : nam in eis contendit Divus Augustinus, ut Pelagius fateatur non solum adjutorium ad posse, quod est auxilium sufficiens : sed etiam adjutorium ad agere, quod est auxilium efficax. Videatur etiam Sanctus Doctor libro illo sæpe citato de gratia Christi capite 11, ubi ait : « Nos eam gratiam volumus ali- « quando fateatur, qua futuræ gloriæ ma-

Veritas partis affirmativæ ostenditur.

D. Aug.

« gnitudo non solum promittitur, sed etiam « creditur, et speratur : nec solum revela- « tur sapientia, sed etiam et amatur : nec « suadetur solum omne, quod bonum est, « verum et persuadetur. » Quod proculdubio pertinet ad gratiam efficacem. Et ita addit : « Quorum autem sit fides, et quibus « persuadeatur, satis ipse (nempe Christus « Dominus) demonstravit, ubi ait : Nemo « venit ad me, nisi Pater, qui misit me, tra- « xerit eum. » Et tandem concludit : « Hanc « debet Pelagius gratiam confiteri, si vult « non solum vocari, sed etiam esse Chris- « tianus. » Similia habet libro primo, contra duas epistolas Pelagian. 19, ubi ait : « Quis « trahitur, si jam volebat? Et tamen nemo « venit, nisi velit. Trahitur ergo miris mo- « dis, ut velit ab eo, qui novit intus in ipsis « hominum cordibus operari, non ut ho- « mines (quod fieri non potest) nolentes « credant, sed ut volentes ex nolentibus « fiant. » Et lib. de gratia, et liber. arbitr. cap. 5, ubi inquit : « Ut Paulus efficacis- « sima vocatione converteretur, gratia « Dei erat sola. » Si in his, et similibus locis, quæ plurima sunt, loquitur D. August. de sola gratia dante posse, et non de auxilio efficaci ; cadit profecto veritas resolutionis nostræ : cæterum vel ipsis satis possumus permittere, ut indicent.

Aliud ejusdam resolutionis fundamentum.

170. Secundo : nam Pelagius cum sequacibus detestabatur gratiam ab Augustino assertam, per quam homo ex nolente fieret volens ; quia existimabat, et causabatur per hujusmodi gratiam arbitrii libertatem everti : e contra vero August. summe laboravit in exponendo, qualiter gratia, quam prædicabat, nullum libertati præjudicium inferret : nec aliud frequentius occurrit in scriptis contra Pelagium : ergo eorum controversia præcipue respiciebat auxilium efficax. Probatur consequentia : quia per auxilium mere sufficiens, quod tantum præstat, aut complet posse, et nullo modo determinat voluntatem ad unam partem, sed potius subjicitur ejus determinationi, ut pariat, aut non pariat boni operis effectum ; tam evidens est non lædi, nec impediri libertatem arbitrii, ut vel apparenter nequeat id affirmari. Pelagius autem non erat adeo cæcus, et ignarus, ut posset oppositum concipere, aut auderet tale argumentum catholicis objicere, quod ipsi vel levi telo prosternerent.

171. Nec refert, si cum Ripalda respondeas duo libertati contraria videri : alterum indigere auxilio sufficienti, quod non habeat in sua potestate : alterum moveri tali auxilio, cum quo nequeat dissensum componere. Pelagius autem ex illo priori capite arguebat voluntatis libertatem everti, et ita negabat necessitatem auxilii sufficientis : non autem id inferebat ex secundo, quippe cum tale auxilium nec August. nec alii catholici prædicarent.

Effugium Ripaldæ.

Præcluditur.

Hoc, inquam, Ripaldæ effugium nihil prodest, sed refellitur manifeste. Tum quia si Pelagii argumentum procederet de auxilio efficienti, facillime dispelleretur dicendo, ut dicebant catholici, quod Deus omnibus tribuit auxilia sufficientia ad salutem. Quod enim obest, quod auxilium sufficiens sit gratia a Deo descendens ; si omnibus datur, et semel data recipientium dispositioni subjicitur? Profecto nullam majorem determinationem, aut arbitrii læsionem hæc indigentia affert, quam ipsa voluntas, quæ a Deo est, et quæ gratia præstans posse dicebatur a Pelagio. Tum etiam quia ipsi Pelagiani palam declararunt caput, ob quod negarent gratiam Augustinianam, nempe quia fatum esset, et reluctantes voluntates sibi subjiceret, quod de gratia mere sufficienti dici non potuit, sed de efficaci. Unde August. in lib. 2, contra duas epist. Pelag. cap. 5, eorum calumniis occurrens ait : « Nec « sub nomine gratiæ fatum asserimus : quia « nullis hominis meritis Dei gratiam dici- « mus antecedi. Si autem quibusdam omni- « potentis Dei voluntatem placet fati nomine « nuncupare ; profanas quidem verborum « novitates evitamus, sed de verbis conten- « dere non amamus. Unde autem hoc eis « visum fuerit nobis objicere, quod fatum « asseramus sub nomine gratiæ, cum ali- « quando attentius cogitarem ; prius eorum « verba, quæ consequuntur, inspexi. Sic « enim nobis objiciendum putarunt : sub « nomine, inquiunt, gratiæ ita fatum asse- « runt, ut dicant, quod nisi Deus invito, et « reluctanti homini inspiraverit boni, et « ipsius imperfecti cupiditatem, nec a malo « declinare, nec bonum possit arripere. » Quam calumniam statim propulsat Aug. ex Apost. ad Rom. 9 : « Miserebor, cui mi- « sertus ero, et misericordiam præstabo, « cui misertus fuero. Ubi consequenter ad- « junctum est : igitur non volentis, neque « currentis, sed miserentis est Dei. Posset « etiam hinc quisquam similiter stultus « fati assertorem Apostolum putare, vel di- « cere. » Testimonium autem Apostoli procedit

Gratia Augustiniana quam efficax.

D. Aug.

cedit de voluntate consequenti, et gratia efficaci, ut est per se notum. De hac igitur loquebatur Augustinus, et hanc impugnabant Pelagiani. Tum denique quia Pelagii successores, Semipelagiani videlicet Massilienses, ita intellexerunt Augustinum, et in eodem sensu impugnarunt gratiam ab ipso assertam, promoveruntque Pelagii argutationem, nempe gratiam illam ab August. traditam libertatis esse inimicam. Unde Faustus insignis Semipelagianus libris, quos contra S. Doctorem edidit, hanc posuit inscriptionem : « Professio fidei ad« versus eos, qui dum per solam volunta« tem Dei alios dicunt ad vitam attrahi, « alios in mortem deprimi, hinc fatum cum « Gentilibus asserunt, inde et liberum ar« bitrium cum Manichæis negant. » Et lib. 1, cap. 6, impugnat D. August. velut asserentem : « Quod sicut mare magnum huc, « atque illuc ventis agitantibus volutatur ; « ita ad quodcumque bonum, vel facinus « sine ullo affectu suo, solo divinæ potesta« tis impulsu (nempe auxilio efficaci) « mens humana versaretur. Ecce hæreticus « (ita Augustinum audacissimus percellit) « sub prætextu gratiæ qualem vult homi« nem esse post gratiam. » Quæ omnia nec apparenter possent dici de gratia mere sufficienti, et ulterius determinabili pro libito voluntatis.

[margin: Faustus.]

172. Tertio ostenditur eadem veritas : quia Augustinus, ut reliquias, et propaginem Pelagianorum ultimo contereret, et simul monachos Adrumentini cœnobii, qui ejus scripta minus recte intelligebant, instrueret : totam doctrinam suam adversus Pelagianos velut ad compendium redigendo ; apertissime distinxit auxilium efficax perseverantiæ ab illa gratia, qua possumus perseverare : ergo signum est, quod eodem modo se gessit adversus Pelagium, et quod similia adjutoria ad alios affectus distinxit. Consequentia videtur manifesta : præsertim cum et Pelagiani, et Semipelagiani, et monachi illi idem argumentum urgerent contra August. nempe gratiam ab eo assertam evertere libertatem. Antecedens autem constat ex celebri testimonio S. Doct. lib. de correptione, et gratia cap. 12, ubi hæc habet : « Ipsa adjutoria distinguenda sunt. « Aliud est adjutorium, sine quo aliquid non « fit ; et aliud est adjutorium, quo aliquid « fit. Nam sine alimentis non possumus « vivere : nec tamen, cum affuerint ali« menta, sit, ut vivat, qui mori voluerit. « Ergo adjutorium alimentorum est, sine « quo non fit, ut vivamus. At vero beati« tudo, quam non habet homo, cum data « fuerit, continuo fit beatus. Adjutorium « est enim non solum sine quo non fit ; « verum etiam quo fit, propter quod datur. » Et post pauca : « Primo, inquit, itaque « homini qui in eo bono, quo factus fuerat « rectus acceperat posse non peccare, posse « non mori, posse ipsum bonum non de« serere, datum est adjutorium perseveran« tiæ ; non quo fieret, ut perseveraret, sed « sine quo per liberum arbitrium perseve« rare non posset. Nunc vero sanctis in « regnum Dei per gratiam Dei prædestina« tis non tantum tale adjutorium perseve« rantiæ datur : sed tale ut eis perseverantia « ipsa donetur : non solum ut sine isto dono « perseverantes esse non possint, verum « etiam ut per hoc donum nonnisi perseve« rantes sint. » Et postquam id pluribus Scripturæ testimoniis confirmavit, tandem concludit : « Subventum est igitur infirmi« tati voluntatis humanæ, ut divina gratia « indeclinabiliter, et inseparabiliter agere« tur, et ideo quamvis infirma non defice« ret, neque adversitate aliqua vinceretur. « Ita factum est, ut voluntas hominis inva« lida, et imbecilla in bono adhuc parvo « perseveraret per virtutem Dei : cum et « voluntas hominis fortis, et sana in bono « ampliore non perseveraverit habens vir« tutem liberi arbitrii, quamvis non de fu« turo adjutorio Dei, sine quo non posset « perseverare, si vellet, non tamen tali, « quo in illo Deus operaretur et velle. For« tissimo quippe dimisit atque permisit « facere, quod vellet : infirmis servavit, ut « ipso donante, invictissime, quod bonum « est, vellent; nec hoc deserere invictissime « nollent. » Et statim inchoat cap. sequens his verbis : « Hæc de his loquor, qui præ« destinati sunt in regnum Dei, etc. » Ex toto itaque contextu, et verbis hactenus relatis adeo manifeste liquet D. Augustinum distinxisse auxilium efficax, quo electi perseverant, ab auxilio sufficienti, cum quo cæteri non electi possunt perseverare, et sine quo perseverare non valent ; ut supervacaneum foret refutare varia subterfugia, quæ Ripalda *in opere contra Baianos disputatione* 7, *sectione* 16, commentus est, ut lucem prædicti testimonii infuscaret, roburque infringeret. Nec opus est plura hic motiva idem suadentia accumulare : tum quia relata sufficiunt : tum quia id latius

[margin: Ultimum ejusdem veritatis fundamentum.]

[margin: D. August. distinxit duplex auxilium.]

constabit ex dicendis disputatione 7, dubio 4.

Referuntur motiva opinionis adversæ.

173. Sed contra nostram, et communem resolutionem plura opponit prædictus Auctor loco citato ex tom. 2, de ente supernaturali. *Primo* quia testimonia Scripturæ, quibus Ecclesia, et Patres utuntur contra Pelagium, solam sufficientiam per gratiam evincunt, non autem auxilium efficax : hujusmodi sunt illud Joannis 15 : *Sine me nihil potestis facere*, et illud Pauli 2 ad Corinth. 3 : *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est :* ergo signum est, quod controversia cum Pelagio solum fuerit de gratia sufficienti, non de efficaci. *Secundo* quia Concilia damnant Pelagium, determinando naturam sine gratia *non posse, non valere, non sufficere* ad opera salutaria ; et nihil decernunt de auxilio efficaci : non fuit igitur circa illud controversia inter Augustinum, et Pelagium. *Tertio* quia ipse Pelagius ita proponit controversiam apud Augustinum libro de gratia Christi capite quarto : *Nos sic tria ista distinguimus : primo loco posse statuimus, secundo velle, tertio esse. Posse in natura, velle in arbitrio, esse in effectu locamus. Non de velle, nec de esse ; sed tantummodo de eo, quod potest esse, disseritur*. Ergo Pelagius tantum disseruit cum Catholicis de adjutorio ad posse, sive de gratia sufficienti : et alias controversias circa auxilium efficax, sive ad esse devitavit. *Quarto* quia D. Augustin. *lib. de natura, et gratia cap* 28, *et* 29, refert Pelagium dixisse gratiam ad hoc deservire, ut quæ homines facere jubentur per liberum arbitrium, facilius exequantur per illam. Et statim Augustinus : « Tolle, » inquit, « facilius, et non solum plenus, sed etiam « sanus est sensus, si ita dicatur, ut quod « per liberum homines facere jubentur ar- « bitrium, possint implere per gratiam. « Cum autem facilius additur, adimpletio « boni operis etiam sine Dei gratia posse « fieri, tacita significatione suggeritur. « Quem sensum redarguit, qui dicit : Sine « me nihil potestis facere. » Dempto ergo verbo *facilius*, in reliquo propositionem Pelagii reputat catholicam Augustinus : et consequenter solum disputabant de gratia necessaria ad posse : alioqui adhuc oporteret, ut Pelagius confiteretur necessitatem ulterioris auxilii.

Joan. 15. 2 ad Cor. 3.

D. Aug.

Confirmationes.

Confirmatur primo : quia si quis assereret naturam suis viribus posse efficere actus salutares ; licet ulterius affirmaret prædictas vires non reduci ad actum, nisi dependenter ab auxilio gratiæ efficacis ; profecto hæresis Pelagianæ damnaretur, et contra canones adversus Pelagium editos ageret : signum ergo est controversiam Catholicorum cum Pelagio non fuisse de gratia efficaci, sed de sufficienti, quæ præstat vires naturæ.

Confirmatur secundo : quia si gratia, quam Pelagius respuebat, ut libertati contrariam, esset gratia ab intrinseco efficax ; minime Pelagius illam admitteret ad eliciendum facilius actus liberos : *sicut neque nos*, inquit Ripalda, *illam admittimus :* gratia quippe incompossibilis cum dissensu, nequit facilitatem ad libere agendum præstare ; cum potius libertatem evertat : atqui Pelagius gratiam, quam ut simpliciter necessariam respuebat, libenter fatebatur esse utilem ad libere agendum actus salutares: ergo disceptatio Pelagii cum Augustino, et Catholicis, non respiciebat gratiam efficacem, sed sufficientem.

Occurritur 1 objectioni.

174. Hæc tamen facile diluuntur. Ad primam objectionem respondetur Ecclesiæ Patres aliquando agere contra Pelagium negantem gratiam sufficientem ; et tunc utuntur illis testimoniis, quæ in objectione referuntur, et aliis similibus. Aliquando vero impugnant Pelagium, eo quod negaverit gratiam efficacem (utramque enim debemus catholice confiteri) et tunc utuntur aliis Scripturæ auctoritatibus, quæ prædicant divinæ gratiæ potentissimam, et infallibilem efficaciam. Hujusmodi est illud Ezech. 36 : «Faciam, ut in justificationibus meis ambuletis, etc.» Quo utitur D. August. lib. de gratia, et libero arb. cap. 16, ubi ait : « Certum est nos facere, cum facimus : « sed ille facit, ut faciamus præbendo vires « efficacissimas voluntati, qui dixit : Faciam, « ut in justificationibus meis ambuletis, et ju- « dicia mea observetis, et faciatis. » Et illud Joann. 6 : *Omnis, qui audivit a Patre, et didicit, potest venire ad me*. Et illud Apost. ad Rom. 8 : *Qui spiritu Dei aguntur etc*. Quo utitur August. lib. de correct. et gratia cap. 2, ubi ait : « Intelligant, si filii Dei sunt, « spiritu Dei se agi, ut, quod agendum est, « agant ; et, cum egerint, illi, a quo agun- « tur, gratias agant : aguntur enim, ut « agant, non ut ipsi nihil habeant. » Quod repetit lib. de gratia Christi contra Pelag. cap. 25, et serm. 13, de verbis Apost. Et illud ejusdem Apost. ad Philip. 2 : *Deus operatur in vobis et velle, et perficere*. Quo testimonio

Ecclesiæ Patres asseruerunt contra Pelagium auxilium efficax.

Ezech. 36. D. Aug.

Joan. 6. Ad Rom. 8.

timonio sæpissime ad hoc intentum utitur August. et D. Prosper tum aliis locis, tum epist. ad Ruffinum, ubi ait : « Quis ambigat « tunc liberum arbitrium cohortationi vo- « cantis obedire, cum in illo gratia Dei af- « fectum credendi obediendique generavit? « Alioquin sufficeret moveri hominem, non « etiam in ipso novam fieri voluntatem, si- « cut scriptum est Proverb. 8 : Præparatur « voluntas a Domino, et sicut ait Apostol. « ad Philip. 2 : Deus est enim, qui operatur « in nobis, et velle, et perficere pro bona « voluntate. Pro qua bona voluntate, nisi « quam in ipsis operatus est Deus? Ut qui « donaverat velle, donaret et facere. » Eandem vim habent alia Scripturæ testimonia, quibus Patres Pelagianos impugnant, ut Prov. 21 : *Cor regis in manu Domini, sicut divisiones aquarum, quocumque voluerit, inclinabit illud*. Genes. 90: *Num Dei possumus resistere voluntati*. Tob. 41: *Quis resistere potest vultui meo*. Sapient. 11 : *Virtuti brachii tui quis resistet?* et alia innumera, ex quibus concludit August. lib. de correct. et gratia cap. 14 :« Cui volenti salvum fa- « cere nullum hominum resistit arbitrium. « Sic enim velle, vel nolle in volentis, aut « nolentis est potestate, ut divinam volun- « tatem non impediat, nec superet potes- « tatem. » Quæ omnia procedunt de gratia non mere sufficienti, indifferenti, et subjecta dispositioni voluntatis ; sed de efficaci, et sibi, ac Deo voluntatem subjiciente, ut ex se liquet.

D. Prosp. — Prov. 21. — Genes. 90. — Tob. 41. — Sapient. 11.

Responsetur ad 2.

175. Ad secundam constat ex proxime dictis : Pelagius enim primo negavit necessitatem gratiæ efficientis, seu dantis vires ad opera salutaria : et hanc hæresim damnant Concilia in locis, quæ allegat Ripalda. Deinde admissa gratia sufficienti saltem ad facilius posse modo supra declarato num. 161, negavit Pelagius necessitatem gratiæ efficacis, per quam Deus faceret voluntatem consentire, et operari : et hanc hæresim condemnarunt etiam Concilia in aliis locis, quæ Junior ille vel non vidit, vel meditato suppressit. Concilium enim Milevitanum can. 4, inquit : « Quisquis dixerit eandem « gratiam per Jesum Christum Dominum « nostrum propter hoc tantum nos adjuvare « ad non peccandum, quia per ipsam nobis « revelatur, et aperitur intelligentia man- « datorum, ut sciamus quid appetere, quid « vitare debeamus » (de qua gratia non multum curabant tunc Pelagiani) « non au- « tem per illam nobis præstari, ut quod « faciendum cognoverimus, etiam facere « diligamus, atque valeamus, anathema « sit. » Ubi constat sermonem fieri de gratia efficaci, quæ conjungit posse cum actu. Expressius loquitur Concilium Arausican. can. 4, ubi inquit : « Si quis, ut a peccato « purgemur, voluntatem nostram Deum « expectare contendit ; non autem ut etiam « purgari velimus per S. Spiritus infusio- « nem, et operationem in nos fieri confite- « tur, resistit ipsi Spiritui S. per Salomo- « nem dicenti : Præparatur voluntas a « Domino, et Apostolo salubriter prædi- « canti : Deus est, qui operatur in nobis et « velle, et perficere pro bona voluntate. » Quod vero Concilium loquatur de gratia efficaci, liquet : tum quia sermonem instituit de gratia, per quam Deus facit, ut purgari velimus, et per quam operatur nostrum velle ; quæ utique efficax est, cum habeat adjunctum effectum. Tum quia de ea gratia agit, per quam vitatur, ne Deus expectet voluntatem nostram : gratia autem mere sufficiens, et potentialis subjicitur determinationi voluntatis, ejusque applicationem expectare debet.

Concil. Milevit. — Concilia supponunt Pelagium aliquando admisisse adjutorium sufficiens. — Conc. Arausican.

De eodem auxilio efficaci loquitur idem Concilium Arausic. can. 9, ubi ait : *Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur, operatur*. Quod nequit verificari de sola gratia sufficienti : per hanc quippe non operatur Deus in nobis, antequam operemur, et ut infallibiliter operemur ; sed operatur, cum operamur, Concilium etiam Trident. idem supponit *sess.* 6, *can.* 4, ubi hæresim et Pelagii negantis gratiam efficacem et Lutheri, atque Calvini asserentium dari gratiam efficacem, sed per eam tolli libertatem arbitrii damnat his verbis : *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium a Deo motum, et excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam justificationis gratiam se disponat, nec posse dissentire, si velit, etc. anathema sit*. Nam ly *motum* non significat solam motionem moralem, quæ fit per vocationem, aut suasionem se tenentem ex parte intellectus : hæc enim excitatio dicitur, quam Concilium a motione distinguit : sed loquitur de motione voluntatis in seipsa, quæ fit per subministrationem Spiritus, et voluntatem revocat ad exercitium, et consensum. Denique Patres Concilii Coloniensis in Enchiridio Christianæ institutionis, tractatu de sacramento Pœnitentiæ, fol. 132, aperte loquun-

Intendunt, quod Pelagius concedat auxilium efficax. — Conc. Trid. — Concil. Coloniens.

tur de gratia efficaci, cum dicunt : *Itaque velle pœnitere, velle resipiscere, velle accipere remissionem peccatorum non est a sola voluntate; sed illud nobiscum operatur Dominus, dum immutando malevolam voluntatem, eam facit benevolam, et suæ voluntati consentientem. Unde voluntatem quidem nostram Deus immutat, et sic operatur in nobis velle.* Videat prudens lector, qua veritate affirmari potuerit Concilia agentia contra errores Pelagianorum non meminisse gratiæ efficacis.

Responsio ad 3. 175. Ad tertiam negamus consequentiam, quæ male ex illo antecedenti colligitur. Fatemur enim Pelagium, et ejus sequaces semper refugisse controversiam de auxilio efficaci, quod præstat infallibiliter velle, et agere. Sed hinc minime infertur, quod vel Catholici, et præcipue D. August. de eo non egerint; vel quod hæretici compulsi non fuerint exponere quid de prædicto auxilio sentirent. Unde August. post relata illa Pelagii verba statim illum exagitat, et ostendit, quam impium sit negare auxilium efficax volitionis, et actionis : inducens enim auctoritatem Apost. ad Philip. 2, ait : « Et « ut scirent, quia non tantum in eo, quod « operari possint (hoc enim in natura, et « doctrina jam acceperant) sed etiam in eo, « quod operantur, divinitus adjuventur, non « ait : Deus est enim, qui operatur in vobis « posse : tanquam ipsi jam velle, et ope- « rari per seipsos habeant (quod utique « haberent, si post sibi collatas vires suffi- « cienter non egerent gratia efficaci) neque « in his duobus adjutorio ejus indigeant : « sed ait : Deus enim est, qui operatur in « vobis et velle, et perficere; vel sicut in « aliis, et maxime Græcis codicibus legi- « tur, et velle, et operari. Videte, si non « Apostolus gratiæ Dei futuros adversarios « sancto Spiritu tanto ante prævidit; et hæc « duo, id est velle, et operari, quæ iste ita « nostra esse voluit, tanquam ipsa divinæ « gratiæ non adjuventur auxilio, Deum in « nobis dicit operari. »

D. Aug.

Solvitur 4. Ad quartam respondetur D. Augustinum dixisse propositionem illam Pelagii, dempto verbo *facilius* continere sanum sensum : vel quia Pelagius in ea admittebat auxilium operationis, seu gratiam efficacem, ut censent Auctores relati *num.* 164, vel quia (quod verius judicamus) ibidem solum faciebat sermonem de gratia sufficienti, et dante vires. Unde verba S. Doctoris non extenduntur ad gratiam adæquate requisitam, et catholice admittendam : sed limitanda sunt ad subjectam materiam, nempe ad adjutorium sufficiens, quod Pelagius solum admittebat, ut utile ad facilius operandum. Recolantur supradicta a *num.* 162.

Ad primam confirm. 177. Ad primam confirmationem negamus consequentiam : quia Concilia, et Patres duplicem contra Pelagium docent confitendam esse gratiam : unam sufficientem, et pertinentem ad posse; aliam efficacem, et inferentem agere. Unde qui solam gratiam efficacem, altera repulsa, admitteret; incurreret profecto notam, et damnationem hæresis Pelagianæ. Sicut etiam qui concedunt necessitatem gratiæ sufficientis ad posse, et negant necessitatem gratiæ efficacis ad agere, eidem pariter notæ, et damnationi obnoxii sunt. Unde si confirmatio illa aliquid evinceret, suaderet utique sub eadem forma Concilia, et Patres nihil contra Pelagianos circa gratiam sufficientem determinasse.

Ad secundam. Ad secundam concedimus gratiam a Pelagio concessam ad facilius operandum non fuisse efficacem, sed sufficientem ut supra diximus *numero* 165. Sed hinc minime colligitur, et quod Pelagius non negaverit gratiam efficacem, et quod Augustinus de prædicta gratia non egerit, et oppositum Pelagii dogma non impugnaverit. Sicut ex eo, quod nunc aliqui juniores non admittant gratiam per se, et ab intrinseco efficacem, saltem ad facilius operandum; perperam inferretur, quod prædictam gratiam juniores non negent, et quod Thomistæ non doceant eam esse necessario admittendam; et quod circa hoc punctum non litigent : oppositum quippe probat experientia.

Intentio Ripaldæ, et Suarii. 178. Hæc fuerunt Ripaldæ motiva, ut negaret veritatem adeo perspicuam : quæ quia ipse forsan invalida recognovit, adjecit *num.* 105, quod, licet concederetur Augustinum contendisse cum Pelagio, ut gratiam efficacem admitteret; nihilominus nullo fundamento colligitur S. Doctorem asseruisse gratiam intrinsece efficacem, et physice prædeterminantem. Quibus verbis palam detegit, quo tenderet sui laboris machina, et quid timeret concedendo Pelagium, et Augustinum disceptasse de gratia efficaci. Eodem fere modo se gessit Suarez *prolog.* 5, *cap.* 3, *num.* 11, ubi ait controversiam inter Augustinum et Pelagium non fuisse de modo, quo gratia dicenda efficax est ; atque ideo longe diversam esse ab ea disceptatione, quæ modo datur inter Catholicos. Cæterum neque nos in præsenti intendimus

mus disceptationem istam attingere; sed absque partium præjudicio observare, quæ ad hæresim Pelagianam spectant, et quid adversus illam docuerit Divus Augustinus. Cujus mentem, et scripta jussit Clemens VIII consulere, ut controversiam inter Catholicos ortam decideret : quod impertinenter (absit), juberet, si nullum hujus disceptationis vestigium, ut juniores autumant, apud sanctum Doctorem extaret. Quod vero D. Augustinus non solum asseruerit auxilium efficax, sed modum etiam efficaciæ satis expresserit, haud obscure constat ex ejus verbis supra a num. 168 relatis : nam ly *indeclinabiliter, inseparabiliter, invictissime* qualitatem auxilii efficacis, de quo loquebatur, et non solam substantiam significant, ut ex ipsis vocibus liquet. An autem hinc inferatur prædictum auxilium esse intrinsece efficax, et præmovere physice voluntatem; infra videbimus disp.7, per totam. In qua causa æquum non est judicium D. Augustin. recusare, qui tam gloriose pugnavit pro gratia Dei : sed magis expedit, ut fateamur, quod rem attigerit, et ejus sententiæ stemus. Nemo quippe Augustini sententiam exhorrebit amplecti, nisi cui Pelagii virus non displicet.

CAPUT V.

De erroribus Semipelagianorum circa gratiam, et liberum arbitrium.

179. Ea, quæ Magnus Augustinus contra hæresim Pelagianam summo ingenio, et majori pietate per plures annos scripsit, sicut insignem de inimicis gratiæ consecuta fuere victoriam; et Catholicorum commendationem, summasque laudes meruerunt : ita vel a cæcutientibus, vel ab invidentibus sinistre intellecta, et inique exposita in causa fuerunt, ut novarum disceptationum nasceretur occasio : non quam Sanctus Doctor vel apparenter dederit, sed quam quidem ultronei voluerunt arripere. Præluxit lis hæc inter Africanos, sed brevi ibidem restricta est : flagravit postea vehementius apud Gallos, nec ita celeriter valuit componi. In Africa quidem, lectis, sed male intellectis D. Augustini contra Pelagium scriptis; nonnulli sic acceperunt, et probarunt efficaciam divinæ gratiæ ab Augustino assertam; ut inferrent, et consequenter dicerent per eam tolli libertatem arbitrii, et correctionis necessitatem. Hi fuerunt Monachi Adrumentini sub duce Floro. Quorum errorem ut compesceret Sanctus Doctor, illosque in hac materia probe instrueret, scripsit duas epist. ad Valentinum illius monasterii præfectum, quæ sunt 46 et 47. Scripsit etiam hac occasione duos præclarissimos libros, unum de gratia, et libero arbitrio, alterum de correctione, et gratia, ut refert idem Sanctus Doctor, *lib.* 2 *Retract. cap.* 66. Econtra vero Vitalis quidam Carthaginensis, et alii, cum tantam gratiæ necessitatem, quantam Augustinus prædicabat, nescirent, vel scire nollent cum arbitrii componere libertate; ut hanc tuerentur, cœperunt in hac causa minus recte sentire. Licet enim a Pelagiano dogmate magna ex parte recederent, palamque admitterent necessitatem gratiæ ad salutem : nihilominus ut hanc esse in arbitrii facultate exponerent; affirmarunt initium fidei, ut aliarum imperfectarum affectionum non esse ex gratia, sed ex arbitrii viribus, et industria. Supervenientia vero gratiæ dona dispensari dixerunt juxta diversam hanc ex libero arbitrio in negotio salutis inchoationem ; ne Deus vel satagentibus negaret, vel otiosis concederet. Quem errorem, et quasi totius Semipelagianismi primitias, confutavit acriter Augustinus in epistola ad prædictum Vitalem, quæ est 107, ubi oppositam, et catholicam doctrinam firmat argumento desumpto ex orationibus Ecclesiæ, quæ frequenter rogat Deum, ut infideles convertat ad fidem. « Inaniter » arguit Augustinus, « et perfunctorie, potius quam « veraciter pro eis, ut doctrinæ, cui adver- « santur, credendo consentiant, Deo fun- « dimus preces; si ad ejus non pertinet « gratiam convertere ad fidem suam ipsi « fidei contrarias hominum voluntates. » Et post alia argumenta concludit : « Si vere « volumus defendere liberum arbitrium, « non oppugnemus, unde fit liberum : nam « qui oppugnat gratiam, qua nostrum ad « declinandum a malo, et faciendum bo- « num liberatur arbitrium, ipse arbitrium « suum adhuc vult esse captivum. » Quibus sui ingenii, et industriæ laboribus compescuit Doctor S. duas illas, contrariasque inter se scintillas, quæ Africæ minitabantur incendium : nec amplius ibidem serpere visæ sunt.

Error Monachorum Adrumentinorum. — Error Vitalis Carthaginensis. — D. Aug.

180. Sed convulsæ ex Africa errorum fibræ radices iterum profundiores egerunt apud Gallos, et graviorum inter catholicos disceptationum dederunt causas; quos sicut

Gallorum aliqui imitantur errorem Monachor. Adrument.

Africanos, in duas factiones, aut sectas diviserunt. Quidam enim Monachos Adrumentinos imitantes, cum viderunt Augustinum docere nedum gratiam esse necessariam ad pie vivendum, sed gratis etiam omnino dari secundum æternum, et omnino gratuitum Dei propositum; censuerunt arbitrium per gratiam tolli, electosque vi solius prædestinationis salvari, peccatores vero vi solius reprobationis damnari; et consequenter peccata non obesse electis, nec prodesse reprobis bona opera. Qua de causa istius dogmatis patroni *Prædestinatiani* appellati sunt : quorum meminerunt Sigebertus *in Chronico anno* 415. Hincmarus *in epist. ad Nicolaum Papam*, et alii.

Qui fuerint Prædestinatiani.

Hanc hæresim amplexus inter alios fuit Lucidus quidam presbyter magni nominis: quem ut ad veritatis tramitem reduceret Faustus ex Abbate Lerinensi Regiensis Episcopus, non levem navavit operam, et data epistola monuit, quæ deberet anathematizare : et relatis diversis, ac inter se contrariis erroribus conclusit : « Nos vero « per medium, Christo duce, gradientes, « post gratiam, sine qua nihil sumus, labo- « rem laboriosæ servitutis asserimus : sed « omnino arrogantiam, et præsumptionem « laboris excludimus ; ut totis viribus de- « sudantes, ne gratia in nobis evacuetur, « quidquid de manu Domini susceperimus, « donum pronuntiemus esse, non pretium: « scientes laboris ipsius fructum officii rem « esse, non meriti; cum Evangelista di- « centes : Servi inutiles sumus, quod de- « buimus facere, fecimus. » Cui doctrinæ acquievit Lucidus, eamque, et totam Fausti epistolam approbarunt quindecim Episcopi in Concilio Arelatensi, ut refert Baronius anno 490. Ipse vero Lucidus aliam epistolam scripsit ad Episcopos in Concilio Lugdunensi congregatos, in qua per varios articulos Prædestinatorum hæresim damnavit, et tandem veram fidem profitens adjecit : « Ita autem assero gratiam Dei, et « annisum hominis, et conatum gratiæ « semper adjungam, et libertatem volun- « tatis humanæ non extinctam, sed atte- « nuatam, et infirmatam esse pronuntiem; « et periclitari eum, qui salvus est, et eum, « qui periit, potuisse salvari. » Qua Lucidi (qui inter Prædestinatianos eminebat) confessione, et catholicorum Galliæ Episcoporum diligentia, error ille fere in suo exortu suffocatus fuit; sed postea Wiclephus, Lutherus, Calvinus, et alii hæretici eandem pestem redintegrarunt, et veterem cicatricem refricaverunt, ut supra vidimus *cap.*3, § 1, cum sequent.

Faustus.

Lucidus.

Origo Semipelagianorum Massiliensium.

181. Quidam vero ex Gallis per oppositum extremum, cum ut Prædestinatianorum errori sese opponerent, cum ut Augustini insignem gloriam, quam prostratis Pelagianis reportaverat, obscurarent; ejus scripta carpere, sententiam deserere, efficaciam gratiæ ab ipso assertam confutare, ac tandem Pelagio non in paucis connivere cœperunt. Palam autem Pelagianorum dogma prosequi ausi non sunt; sed illud potius in quibusdam refellebant : tum ne sententiam contra Pelagium latam incurrerent : tum quia viri erant Catholici, licet in hac parte seducti. Hac de causa Semipelagiani vocari meruerunt : quia videlicet quædam Pelagii asserta negarent, quædam vero assererent : similiter etiam aliqua ab Augustino contra Pelagium asserta tuerentur, aliqua vero impugnarent. Præcipui hujus concordiæ, seu medii inter Augustinum, et Pelagium auctores fuerunt quidam presbyteri Massilienses, quos inferius recensebimus. Graviora vero capita, in quibus a Pelagio recesserunt, fuerunt duo, nempe dari peccatum originale, quo parvuli infecti nascuntur, et necessariam esse gratiam Dei, sine qua nemo valeat consequi salutem. Ita constat ex epistolis Prosperi, et Hilarii ad Divum Augustinum in quibus S. Doctorem certiorem faciunt de novo errore, qui apud Gallos pullulare, et diffamari tunc cœperat. Hæc inquit Divus Prosper, *ipsorum definitio, ac professio est, omnem quidem hominem Adam peccante peccasse; et neminem per opera sua, sed per Dei gratiam regeneratione salvari.* Et Hilarius : *Consentiunt*, ait : *omnem hominem in Adam periisse, nec inde posse quemquam proprio arbitrio liberari.* Quibus assertionibus Pelagianam hæresim magna ex parte declinabant, et determinationi Ecclesiæ se subjiciebant. Unde S. August. in lib. de Prædestin. Sanctorum quem hac occasione ad Prosperum, et Hilarium transmisit, loquens de his Massiliensium assertis ait : *Retenta ergo ista, in quæ pervenerunt, plurimum eos a Pelagianorum errore discernunt.*

In quibus dissentiebant a Pelagio.

D. Prosp.

D. Hilarius.

D. Aug.

Capita, in quibus Augustino repugnabant.

182. Augustini autem sententiam impugnabant præsertim in duobus, nempe quia asserebat electionem æternam Dei independenter ab operibus; et quia adstruebat aliqua dona gratiæ adeo efficacia, ut non solum sine illis aliquid boni fieri non posset, sed

sed ut cum illis infallibiliter fieret, et cum illis simul oppositum fieri non posset. Quam doctrinam tradiderat S. Doctor cum aliis pluribus locis, tum præcipue *in libro de correct. et gratia*. Has rancoris, et contradictionis radices detegunt Prosper, et Hilarius in epist. cit. « Multi servorum « Christi (inquit Prosper) qui in Massiliensi « urbe consistunt, in Sanctitatis tuæ scrip- « tis, quæ adversus Pelagianos hæreticos « condidisti, contrarium Patrum opinioni, « et ecclesiastico sensui, quidquid in eis de « vocatione electorum secundum Dei pro- « positum disputasti. » Et infra : « Recen- « sito autem hoc Beatitudinis tuæ libro « (nempe de correct. et gratia, in quo ple- « nissime, et clarissime eam doctrinam « exposuit) sicut qui sanctam, atque Apos- « tolicam doctrinæ tuæ auctoritatem antea « sequebantur, intelligentiores, instruc- « tioresque sunt facti ; ita qui persuasionis « suæ impediebantur obscuro, aversiores, « quam fuerunt, recesserunt. » Et Hilarius, relata illa Augustini sententia : « Nunc « vero sanctis in regnum per gratiam præ- « destinatis non tale adjutorium perseve- « rantiæ datur (nempe quale Adamo, nempe « sufficiens, et præstans posse) sed tale, ut « eis perseverantia ipsa donetur ; non so- « lum ut sine isto dono perseverantes esse « non possint, verum etiam ut per hoc do- « num non nisi perseverantes sint ; » addit : « His verbis sanctitatis tuæ ita moven- « tur, ut dicant quandam desperationem « hominibus exhiberi. » Ut autem sententiam Augustino in his præcipue articulis contrariam exponerent, et tuerentur, opposita præjaciebant principia adversaque inferebant consectaria. Quæ majoris claritatis gratia breviter, ac sigillatim subjicere libet. Præmonemus tamen nos minime affirmare omnia Semipelagianorum asserta esse dogmata hæretica, erronea, vel temeraria ; cum videamus eorum aliqua a viris catholicis defendi : sed hoc judicium, sicut et omnia nostra Romanæ Ecclesiæ submittimus. Quid vero hactenus contra Semipelagianos ab ea decretum fuerit, § 5 constabit.

Prosp.

Hilar.

Nota.

§ I.

Quid senserint Semipelagiani de prædestinatione, et præscientia Dei.

183. Hæc duo conjungimus tum quia unius notitia nequit facile ab alterius cognitione separari : tum ut a certioribus inchoemus : evidentior quippe est sententia Massiliensium in his punctis, quam in aliis. Prius tamen de prædestinatione dicemus. Quæ bifariam accipi potest : primo stricte pro efficaci transmissione electorum ad gloriam : secundo pro quolibet Dei decreto efficaci, et absoluto circa nostros actus. In utroque sensu negarunt Semipelagiani prædestinationem Dei, quæ actus nostros antecederet, et inferret : quia existimarunt hujus prædestinationis nomine fatalem quandam necessitatem induci, qua arbitrii libertas everteretur. Unde consequenter asserebant nihil Deum circa nostros actus, et salutem prædestinasse, seu decrevisse ; nisi prius præsciendo, in quam partem sese inclinaturum esset liberum arbitrium.

Semipelagiani negarunt decreta Dei efficacia antecedentia nostram libertatem.

Quod sic senserint, constat satis manifeste tum ex Divo Prospero in epistola citata, ubi ait : « Removeri dicunt omnem « industriam, tollique virtutes, si Dei cons- « titutio humanas præveniat voluntates ; « et sub hoc nomine prædestinationis fata- « lem necessitatem induci. » Et circa finem inquit : Pene omnium par invenitur, et « una sententia, qua propositum, et præ- « destinationem Dei secundum præscien- « tiam receperunt, ut ob hoc Deus alios « vasa honoris, alios contumeliæ fecerit, « quia finem uniuscujusque præviderit, et « sub ipso gratiæ adjutorio, in qua futurus « esset voluntate, et actione, præscierit. » Tum etiam et præcipue ex Fausto Regiensi, qui ex Prædestinatianorum impugnatore factus est Semipelagianorum antesignanus : hic enim in duobus libris de gratia (extant tom. 4, Biblioth. Sanctor. Patrum) apertissime proponit suam, et suorum sententiam. Nam lib. 1, cap. 10, exponens illa verba Apost. ad Rom. 2 : « Et tunc reddet « unicuique secundum opera sua, » inquit : « Adverte, quia dum dicit secundum opera « sua, salutem hominis non in prædestina- « tione factoris, sed in operatione famu- « lantis largitor gratiæ collocavit. » Et cap. 11, ait : « Igitur dum liberi interemp- « tor arbitrii (sic appellat sanctissimum « patrem Augustinum) in alterutram par- « tem omnia ex prædestinatione statuta, et « definita esse pronuntiat ; etiam suprema « remedia pœnitentiæ sensu abruptæ im- « pietatis evacuat. » Similia habet cap. 13 et 16, ubi concludit : « Novum ergo reme- « dium nihil agere potuit, si ante sæcula res « humanas definitio vetusta præfixit. » Et lib. 2, cap. 2, ait : « Præscientiam, et præ-

D. Prosp.

Faustus Regiensis.

« destinationem Dei male intelligunt as-« truentes, quod inde humanorum actuum « causa nascatur.» Et post aliqua: « Agnosce, « inquit, quod præscientia Dei de materia « humanorum actuum sumat exordium. « Quid de nobis præscire, aut præordinare « debeat Deus, quantum pertinet ad futu-« rum, in profectu hominis defectuque con-« sistit. »

Tenuerunt circa prædestinationem sententiam Augustino prorsus contrariam.

184. Tum denique quia Semipelagiani in explicando negotio prædestinationis sententiam Augustino prorsus oppositam tenuerunt, ut constat ex illis verbis Prosperi ad Sanctum Doctor. *contrarium putant Patrum opinioni, et Ecclesiastico sensui, quidquid in eis de vocatione electorum secundum Dei propositum disputasti.* Unde cum certum sit Augustinum docuisse Deum prædestinare homines, et prædefinire eorum opera independenter ab operibus prævisis; plane constat Semipelagianos contrariam tenuisse assertionem, nempe prædestinationem, et prædefinitionem, Dei non præire scientiam futurorum, sed potius præscientiæ horum inniti. Quorum doctrinam iterum refutavit, et suam sententiam, querimonias Massiliensium spernens, asseruit S. Doctor in libro de prædestinatione Sanctorum quem occasione epistolæ Prosperi scripsit : nam cap. 17, ait : « Electi sunt itaque ante mundi « constitutionem ex prædestinatione, in « qua Deus sua futura facta præscivit : electi « autem sunt de mundo ea vocatione, qua « Deus id, quod prædestinavit, implevit. » Et cap. 20 : « Prædestinatione, inquit, Deus « ea præscivit, quæ fuerat ipse facturus; « unde dictum est, Fecit, quæ futura sunt.»

D. August. sprevit Massil. querimonias asserens decreta Dei ab ipso efficacia.

Petrus Diaconus.

Legatur Petrus Diaconus apud Fulgentium de Incarnatione et gratia cap. 8, ubi hæc habet : « Quorum omnium sanctorum Pa-« trum imbuti doctrinis anathematizamus « Pelagium, et Cœlestium, simulque etiam « Julianum Eclanensem, et qui illius simi-« lia sapiunt; præcipue libros Fausti Gal-« liarum Episcopi, qui de monasterio Lyri-« nensi profectus est : quos contra prædes-« tinationis sententiam scriptos esse non « dubium est. In quibus non solum contra « doctrinam horum sanctorum Patrum « (nempe Augustini, et ejus discipulorum) « verum etiam contra ipsius Apostoli con-« tradictionem veniens, humano labori « subjungit gratiæ adjutorium. »

185. Ex his haud obscure constat, quid de præscientia Dei circa futuros eventus senserint Semipelagiani. Cum enim minime admitterent prædestinationem, et prædefinitionem Augustinianas, quibus Deus, inconsulto arbitrio creato, ejus opera decerneret (causabantur quippe, per hæc absoluta, atque efficacia decreta necessitatem fatalem induci) compulsi sunt admittere, quod Deus ante suæ voluntatis determinationem præscierit futuros eventus, et in quam partem liberum arbitrium sese flexurum esset; et quod huic præscientiæ suam prædestinationem, et decreta accommodaverit. Liquet hoc tum ex testimoniis proxime relatis. Tum etiam ex D. Prospero in epistola citata, ubi ait : « Qui autem credituri sunt, quive in « ea fide, quæ deinceps per Dei gratiam sint « jubendi, mansuri sunt; præscisse dicunt « ante mundi constitutionem Deum : et eos « prædestinasse in regnum suum, quos « gratis vacatos dignos futura electione, et « de hac vita bono fine excessuros prævide-« rit. » Tum ex Fausto lib. 2, cap. 3, ubi ait : « Aliud est præscire, aliud prædesti-« nare : præscientia gerenda prænoscit, « postmodum prædestinatio retribuenda « describit : præscientia de alieno subsistit « actu, prædestinatio de judicio suo : a « præscientia, quæ sunt nostra, produntur; « a prædestinatione, quæ sunt, præparan-« tur : ac per hoc nisi præscientia explora-« verit, prædestinatio nihil decernit. » Et cap. 6, inquit : « Sed dicis : Cum adhuc « non egissent aliquid boni, aut mali; jam « præfinitis partibus deputantur. Quid mi-« rum, si quorum actus prævidit, eorum « exitus præsignavit? Et ideo sicut eos cur-« sum vivendi pro arbitrio proprio dispo-« situros esse constabat; ita pro Dei poten-« tia prænoscuntur, pro justitia præordi-« nantur : hoc totum de eis prædicitur, « non præfinitur. » Ex quibus liquet totius prædestinationis cardinem positum fuisse a Semipelagianis in hac futurorum præscientia, quæ non inniteretur decreto Dei; sed per quam dirigeretur Dei propositum.

Semipelag. docuerunt Deum ante suum decretum præscire futura.

D. Prosp.

Faustus.

Hujusmodi præscientiam extendebant ad eventus conditionale futuros.

186. Quam doctrinam extendebant non solum ad futura absoluta, quæ aliquando erunt; sed etiam ad futura conditionata, quæ nunquam erunt; essent tamen posita conditione. Cum enim ab Augustinianis urgerentur exemplo parvulorum, qui cum omnes inficiantur peccato originali, et initium bonæ voluntatis non habeant; quidam eorum baptizantur, et salvantur, quidam autem baptismo, et salute destituuntur: respondebant apud Divum Prosperum epistola citata : « Tales perdi, talesque salvari,

quales

« quales futuros illos in annis majoribus, « si ad adultam pervenissent ætatem, scien- « tia divina præviderit. » Pariter, cum Augustini discipuli ab eis inquirerent, cur istis, et non illis, Evangelium prædicaretur; « Dicebant, » refert Prosper, « dispensasse « Deum tempora, et ministeria prædica- « tionis, juxta quod prævidebat aliquos « credituros, et exorturam esse bonarum « credulitatem voluntatum. » Et D. Hilarius epist. ad August. inquit : « Cum autem « dicitur eis, quare aliis, vel alicubi præ- « dicetur, vel non prædicetur; vel nunc « prædicetur, quod aliquando pene omni- « bus, sicut nunc aliquibus gentibus non « prædicatum sit? Dicunt id præscientiæ « esse divinæ, ut eo tempore, et ibi, et illis « veritas annuntiaretur, vel non annuntie- « tur, quando, et ubi prænuntiabatur esse « credenda. »

Hilar.

187. Cum autem hoc Semipelagianorum subterfugium notissimum esset Divo Prospero, et aliis Augustini discipulis; consuluit Prosper Sanctum Doctorem in epistola citata : *An per præscientiam possit stare propositum, an vero præscientia quodam ordine sit subnixa proposito?* Non quia Prosper, et alii Augustiniani de mente præceptoris dubitarent, quem aliunde sciebant talem præscientiam decreto Dei non innitentem pluribus locis, et sæpenumero rejecisse : sed ut evidentius suum sensum aperiret, et sententiam auctoritate Scripturæ firmaret : quo facilius possent asilum, et cariosum illud Massiliensium fundamentum prosternere. Sanctus autem Doctor mentem, et discursus Semipelagianorum ex informatione Prosperi perfecte callens, prædictam præscientiam ab eis assertam iterum, ac evidentius rejecit in libro de prædestinatione Sanctorum quem ad Prosperum transmisit : nam cap. 14, explicans illud Sapient. 4 : « Raptus est, ne malitia mutaret « intellectum ejus, inquit : Dictum est enim « secundum pericula vitæ hujus; non se- « cundum præscientiam Dei, qui hoc præs- « civit, quod futurnm erat, non quod fu- « turum non erat : id est, quod mortem ei « immaturam erat præstiturus, ut tentatio- « num subtraheretur incerto; non quod « peccaturus esset, qui mansurus in tenta- « tione non esset. » Quibus verbis satis expressit Deum non præscire aliquid esse absolute, vel conditionate futurum, nisi quod ipse decreverit fore absolute, vel conditionate futurum. Et in libro de bono perseverantiæ, quem etiam hac occasione, et contra errores Massiliensium scripsit, ait cap. 17 : *Si bona opera dantur a Deo, et se daturum esse præscivit, profecto prædestinavit*, id est, decrevit, aut statuit. Et statim : *Hæc*, inquit, *dona Dei, si nulla est prædestinatio, quam defendimus, non præsciuntur a Deo*. Quid plura? In eodem lib. cap. 9, retractavit Sanctus Doctor, vel ad meliorem sensum reduxit aliquas propositiones, in quibus significaverat Deum ante suum decretum futura præscisse; et quibus Semipelagiani abutebantur, ut prædictam scientiam conditionatam majori auctoritate defenderet, ut refert Hilarius *in epistola citata*. Hujusmodi erat illud dictum in libro de sex quæstionibus Paganorum : *Tunc voluit Christus apparere, quando sciebat, et ubi sciebat, qui erant in eum credituri*. Quod asserit Sanctus Doctor intelligendum esse sine præjudicio aliarum causarum, inter quas computatur prædestinatio, sive determinatio divina, *et ad eas causas prædestinationis hæc divina judicia pertinere, sine quarum causarum latentium præjudicio tunc ista respondere me dixi*.

Au-
gust.
ernm
tque
erum
ejecit
cien-
tiam
ediam.

188. Cujus retractationis, sive expositionis (quæ scientiam illam conditionatam non suffultam Dei determinatione prorsus evertit) habemus testem omni exceptione majorem, et fidelissimum Sancti Augustini discipulum, nempe Angelicum præceptorem 3 *parte, quæst.* 1, *artic.* 5, ubi proponit secundum argumentum, quod plures salvati fuissent, si a principio humani generis Deus incarnatus fuisset. Ad quod ita respondet : « Dicendum, quod Augustinus ad hoc res- « pondet in libro de sex quæstionibus Pa- « gan. dicens quæst. 2, quod tunc voluit « Christus hominibus apparere, et apud eos « prædicari suam doctrinam, quando, et « ubi sciebat esse, qui in eum fuerant cre- « dituri his enim temporibus, et his locis « tales homines in ejus prædicatione futu- « ros esse præsciebat, quales non quidem « omnes, sed tamen multi in ejus corporali « præsentia fuerunt, qui nec in eum susci- « tatis ab eo mortuis credere voluerunt. « Sed hanc responsionem reprobans idem « Augustinus in libro de Persever. cap. 9, « dicit : Nunquid possumus dicere Tyrios « et Sidonios talibus apud se virtutibus fac- « tis credituros noluisse, aut credituros non « fuisse, si fierent; cum ipse Deus atteste- « tur eis, quod acturi essent magnæ humi- « litatis pœnitentiam, si in eis facta essent

S. August. revocavit, quæ vel apparenter poterant scientiæ mediæ favere.

D.Tho.

« divinarum illa signa virtutum? Proinde, « ut ipse solvens subdit, sicut Apostolus « ait : Non est volentis, nec currentis, sed « miserentis Dei, etc. » Unde Semipelagianorum errori debemus, quod ejus evertendi causa D. August. suam sententiam magis explicuerit : quam postea Prosper, Fulgentius, aliique Sancti Doctoris discipuli, et præcipue Divus Thomas amplexati, ac tutati sunt, ut late ostendimus *tract.* 3, *disp.* 10, per totam, et ex dicendis in hoc opere evidentius apparebit.

Semipelag. dicebant certitudinem prædestinationis esse ex præscientia

189. Consequenter ad relata principia asserebant Semipelagiani prædestinationem non habere certitudinem ex se, sed ex sola præscientia : ut scilicet illud tantum esset certo futurum, quod Deus præscivisset fore futurum ; et decrevisset, ut esset, quando, et ubi futurum esse prævidebatur, juxta illud Fausti, et sociorum commune assertum : *Nisi præscientia exploraverit, prædestinatio nihil decernit.* Inferebant etiam ex iisdem principiis prædestinatorum numerum non esse certum, et infallibilem ; sed posse pro arbitrii creati minui, vel augeri, ut referunt Prosper, et Hilarius : quia non revocabant certitudinem prædestinationis in decretum irrevocabile Dei, sed in voluntates creatas præscientiæ divinæ objectas, quæ pro sua mutabilitate converti in bonum, aut malum possunt. Majorem quippe voluntatis humanæ determinationem præjudicium libertati allaturam formidabant, ut statim dicemus.

Faustus.

§ II.

Quid Semipelagiani dixerint de bono perseverantiæ, et gratia efficaci.

Doctrina D. August. circa donum perseverantiæ.

190. Docuerat S. P. Augustinus *in libro de correct. et gratia* donum perseverantiæ esse adeo certum, et efficax, ut cum eo non solum queant homines perseverare ; sed tale etiam, ut eo posito nequeant non perseverare. « Nunc vero, » inquit cap. 12, « Sanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædestinatis non tantum tale adjutorium « perseverantiæ datur ; sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur : non solum ut « sine isto dono perseverantes esse non « possint ; verum etiam ut per hoc donum « non nisi perseverantes sint. Non solum « enim dixit sine me nihil potestis facere : « verum etiam dixit: Non vos me elegistis, « sed ego elegi vos, et posui vos, ut eatis, et « fructum afferatis, et fructus vester maneat. Quibus verbis eis non solum justitiam, verum in illa etiam perseverantiam se dedisse monstravit. Christo enim « sic eos ponente, ut eant, et fructum afferant, et fructus eorum maneat ; quis au« deat dicere : Forsitan non manebunt? » Et deinde : « Non solum datur adjutorium, « quale primo homini dedit, sine quo non « possint perseverare, si velint ; sed eis « operatur etiam et velle. » Ac tandem concludit : « Subventum est ergo infirmi« tati voluntatis humanæ, ut divina gratia « indeclinabiliter, et inseparabiliter agere« tur ; et ideo quamvis infirma non defice« ret, neque adversitate aliqua vincere« tur. » Quam doctrinam late ibi confirmat, et capite 14, addit : « Deo volenti salvum « facere nullum humanum resistit arbi« trium : sic enim velle, et nolle in volen« tis, aut nolentis est potestate, ut divinam « voluntatem non impediat, nec superet « potestatem. »

Error Semipelag. ad eam doctrinam.

191. Hæc Augustini de gratia perseverantiæ doctrina admodum ingrata fiat Massiliensibus, qui passim eam liberiori licentia vellicare cœperunt, ut scripsit Hilarius in epistola ad Augustinum his verbis : « Deinde moleste ferunt ita dividi gratiam, « quæ vel tunc primo homini data est, vel « nunc omnibus datur, ut ille acceperit « perseverantiam, non qua fieret, ut per« severaret ; sed sine qua per liberum ar« bitrium perseverare non posset : nunc « vero sanctis in regnum per gratiam præ« destinatis non tale adjutorium perseve« rantiæ datur ; sed tale, ut eis perseve« rantia ipsa donetur : non solum ut sine « isto dono perseveranter esse non pos« sint ; verum etiam ut per hoc donum non « nisi perseverantes sint. His verbis sanc« titatis tuæ ita moventur, ut dicant quan« dam desperationem hominibus exhiberi.» Hanc autem efficaciam, quam dono perseverantiæ ad totam salutem non concedebant, etiam negabant cuivis auxilio respective ad particulare opus pietatis, pro quo tribuebatur a Deo : sed asserebant quamlibet gratiam substerni arbitrii dispositioni, posseque pro ejus nutu invalidam reddi, atque suo effectu privari, ut refert idem Hilarius epistola citata. « Quidquidlibet, » ait, « donatum sit prædestinatis, id posse et « admittere, et retinere propria voluntate « contendunt. Quod tunc falsum esset, si « verum putarent eam quosdam perseverantiam

D. Hilar.

Semipelag. negant omne adjutorium Dei, quod ex se habeat efficaciam.

« rantiam percepisse, ut nisi perseverantes « esse non possint. » In summa distinctionem illam gratiæ sufficientis, et efficacis, sive auxilii *sine quo*, et auxilii *cum quo* ab Augustino *in libro de correct. et gratia*, traditam palam respuebant, asserendo gratiam quidem a Deo descendentem sufficientem esse ; quod autem pariat, aut non pariat consensum, ex arbitrii determinatione pendere. Quæ fuerat etiam assertio Vitalis Carthaginensis, ut refert August. in epistola ad eundem, ubi hæc ponit ipsius verba : « Operatur Deus, quantum in ipso est, ut « velimus, cum nobis nota fiunt ejus elo« quia : sed si eis acquiescere nolumus, nos « ut operatio ejus nihil nobis prosit, effici« mus. » Et ita non admittebat gratiam efficacem, seu inferentem effectum, nisi dependenter ab ipso consensu arbitrii. Id vero statim refellit Augustinus subdendo : *Quæ si dicis, profecto nostris orationibus contradicis.*

192. Cum vero Semipelagiani negare non possent dari quasdam vocationes Dei efficaces, sive parientes consensum, prædictumque effectum non esse Deo casualem, sive præter intentionem, sed fuisse ab æterno decretum : multumque hoc argumentationis genere ab Augustinianis vexarentur : ut ejus vim declinarent, et infringerent, recurrebant ad illam præscientiam conditionatam § præcedenti descriptam. Unde illam appellabant gratiam efficacem, et operantem, quam Deus tribuebat, quando, et ubi præviderat habituram esse effectum : totamque efficaciam, et nexum gratiæ cum operatione ad scientiam illam, et præscitas circumstantias revocabant, ut manifeste colligitur ex relatione Prosperi ad Augustinum epistola citata, ubi ait : « Hanc sane « de humanis meritis præscientiam Dei, « secundum quam gratia vocantis opera« tur, multo sibi rationabilius videntur ad« struere, cum ad earum rationum con« templationem venitur, etc., » ubi ut vides, efficaciam vocationis, nempe *gratiam operari*, reducebant ad præscientiam Dei de operatione humana futura. Et quidem non inconsequenter ad illud commune inter eos principium desumptum ex Fausto lib. 2, cap. 3. *Nisi præscientia exploraverit, prædestinatio nihil decernit :* ac subinde colligebant : Nisi præscientia exploraverit, gratia prædestinationi, seu decreto Dei respondens nihil efficit ; operatur autem secundum præscientiam Dei de futuro tunc eventu. Pari enim ratione decretum Dei, et gratiam, quæ mandatur executioni, metiebantur : ut ita a fatali necessitate, quam nisi scientia explorasset, libertati imminere censebant, arbitrium creatum eximerent.

193. Sed prædictus modus conciliandi gratiam, et libertatem summopere displicuit D. Augustino et veris ejus discipulis, et ab illis sæpe sæpius, ac manifeste repulsus est. Quia vero hoc late ostendimus *tract.* 3, *disp.* 10, et amplius constabit ex dicendis, *disp.* 7, per totam, non oportet in eo ulterius demonstrando hic immoremur. Sat modo sit subjicere judicium Joannis Phelippæi Societatis Jesu tom. 1, Comment. in Oseam Prophet. cap. 2, vers. 14, pag. 500, ubi statuit, quod « Scientia conditio« nata non bene deservit explicandæ gra« tiæ Dei efficaci ; quam primo in enarranda « gratiæ vi, et efficacia Patres non usurpa« runt ; imo quam nullam esse gravissimi « inter illos gratiæ propugnatores asserue« runt. » Quod ibi ostendit urgentibus testimoniis Sanctorum Augustini, Prosperi, et Fulgentii, et subdit : « Quæ non affero, ut « negem futura conditionata, aut scientiam « illam Dei, quæ a recentioribus Conditio« nata, aut Media appellatur, quam et ads« titui hoc ipso cap. 2, versiculo 3, sed « ut declarem tres illos gravissimos Patres, « qui præ cæteris omnibus doctissime, et « subtilissime de gratia disputarunt, lon« gissime abfuisse ab eo gratiæ efficacis « sensu, qui per scientiam mediam, et con« ditionatam rationem reddit efficacitatis, « quæ est in gratia, cum libero arbitrio co« hærentis. » Probat ulterius eandem assertionem validis argumentis. Sed pluris facimus audisse ingenuam, et ultroneam eam confessionem circa sententiam Augustini, et ipsius discipulorum a perdocto Theologo Societatis.

§ III.

Quid docuerint Semipelagiani de viribus arbitrii, et necessitate gratiæ sufficientis.

194 Cum Massilienses peccatum originale confiterentur, ut in principio hujus capitis vidimus ; consequenter dixerunt hominem in hoc statu naturæ lapsæ debiliores vires habere, ac haberet in statu naturæ integræ : ac subinde non posse nunc suis viribus præstare cuncta, quæ in eo statu valeret. Unde ad recte operandum, et vo-

Massilienses dicebant affectum credendi, et initia bene operandi esse ex viribus naturalibus.

lendum, quæ sunt opera hominis sani, concedebant necessariam esse gratiam sufficientem, sive præstantem vires, et posse. Cæterum ad petendum, et desiderandum salutem, qui sunt affectus hominis infirmi, sufficere arbitrabantur vires relictas in homine post peccatum. Cum autem nemo desideret, et petat salutem, nisi credat salvatorem; colligebant affectum credendi, et fidem ipsam antecedere gratiam Christi, et fieri solis viribus arbitrii. Quamobrem distinguebant opera virtutum ab affectu, seu initiis bene operandi : dicebantque illa esse hominis sani, et adjutorio gratiæ indigere; hæc autem esse hominis infirmi, et non exposcere gratiam, ut satis se explicat Faustus lib. 1, cap. 17, ubi ait : « Et ita se duo ista « conjungunt attrahentis virtus, et obedien- « tis affectus, quomodo si æger aliquis as- « surgere conetur, et facultas animum non « sequatur; et propterea sibi dexteram de- « precetur. Clamat voluntas; quia sola per « se elevari nescit infirmitas. Ita Dominus « invitat voluntatem, attrahit desideran- « tem, erigit adnitentem. » Et idem significat Cassianus collat. 13, cap. 9, quem reprehendit Divus Prosper in libro adversus illum cap. 8, his verbis : « Doces ergo non « posse hominem per semetipsum appre- « hendere sanitatem; sed habere eum a « semetipso desiderium sanitatis, et sua « tantum sponte venire ad medicum; non « etiam hoc ipsum medici esse, quod ve- « niat. «

Faustus. D.Prosp.

Motiva hujus erroris.

195. Fundamenta autem, ut sic discurrerent, duo præcipue erant. *Primum*, ne Deus videretur injustus personarum acceptor, quosdam sua gratia ditando, quosdam vero spernendo: si otiosis sua auxilia dispensaret, et ea studiosis non tribueret. *Secundum*, ut exponerent salutem in hominis manu constitutam esse; et Deum invitis studium virtutis non immittere. Ad hoc quippe ponebant eas inchoationes virtutis ex solo arbitrio pendentes, ut qui studiose se gereret, ulterius consequeretur gratiam, et salutem; qui vero penitus a desideriis, et affectibus bene vivendi torperet, ad gratiam non traheretur, aut compelleretur invitus. Et hac ratione totum negotium salutis, et hominum in eo discretionem revocabant ad illa virtutum initia e libero arbitrio fluentia, aut exercita, aut prævisa, ut supra declaravimus, et satis exprimit Faustus libro 1, capite 19, ubi ait : « Deus pro ratione justitiæ « per se effectum non peragit : quia volun- « tatem ejus, qui est purgandus, expectat. » Et ibidem : « Quod si eum putas attrahere « nolentes, cœlesti justitiæ iniquitatis pon- « dus imponis. » Et libro 2, capite 10, ait : « Nisi fuerit præmissa devotio, gratiæ vi- « lescit oblatio : simulque verecundia re- « munerantis est, si honoretur otiosus, « remuneretur ingratus. » Consequenter ad prædicta principia alias assertiones, et consectaria docebant, quæ maxime displicuerunt Augustinianis. Hujusmodi erant, gratiam prævenientem, et cooperantem requiri ad bona opera, secus autem ad initia bene operandi. Gratiam dari ex meritis. Dum expectare nostras voluntates, ut purgari velimus. Homini facienti, quod ex viribus arbitrii potest, Deum dare gratiam; et alia hujusmodi, ut videri potest apud Alvarez *disputatione secunda de Auxiliis*, et Suarium *prologomeno* 5, *capite* 5, cum sequent.

Faustus.

Consectaria illius erroris a Massiliensibus tradita.

196. Circa prædictas vero Massiliensium assertiones aliqua dubia se offerunt, quorum diffusior decisio ex dicendis in hoc tractatu constabit. Modo autem oportet aliqua breviter attingere, et hic summarie resolvere. Et quidem primo certum est Semipelagianos veram aliquam gratiam internam, sufficientem, et supernaturalem admisisse saltem ad perfectionem bonorum operum, et consecutionem salutis, ut ostendit Suarez *loco citato, capite sexto, dubio* 2 *et* 3, et facile constat ex dictis capite præcedente, § 4 et 5, ubi ostendimus Pelagianos eam gratiam admisisse in ultimo sui dogmatis statu, qui cum Semipelagianismo fere continuatus est. Dubium autem occurrit, an eam gratiam prorsus negaverint ad initium fidei, et salutis, cum asserebant illud esse *ex nobis :* bifariam quippe potest accipi illud *ex nobis.* Uno modo ut significat actus illos initiales fieri absque ullo gratiæ adjutorio : secundo ut significat fieri quidem cum gratia, tali tamen ut solum moraliter excitet, et præstet sufficientiam determinabilem per arbitrium creatum, eique subjectum.

Quo sensu asseruerint initia salutis esse ex nobis.

197. In qua difficultate Jansenius *libro* 8 *de hæresi Pelagiana* docuit absolute Semipelagianos non posuisse initium fidei, et bene operandi in sola natura omni gratia destituta; sed in natura ea præcise gratia adjuta, quæ præstaret posse indifferens, et non inferret infallibiliter agere. Sed hic dicendi modus, ut se extendit ad omnes Semipelagianos, est falsus : constat enim ex epistola Prosperi ad Augustinum aliquos saltem

Prima opinio Jansenii.

Rejicitur.

saltem Semipelagianos omnem gratiam ab initio fidei, et initio bene operandi rejecisse, sola facultate naturæ contentos. « Quidam « vero horum (inquit), in tantum a Pela- « gianis semitis non declinant, ut cum ad « confitendam eam Christi gratiam, quæ « omnia præveniat merita humana, cogan- « tur ; ne si meritis redditur, frustra gra- « tia nominetur : ad conditionem hanc ve- « lint uniuscujusque hominis pertinere, in « qua cum nihil prius merentem, quia nec « existentem, liberi arbitrii, et rationalis, « gratia creatoris instituat : ut per discre- « tionem boni, et mali, et ad cognitionem « Dei, et ad obedientiam mandatorum ejus « suam posset dirigere voluntatem, atque « ad hanc gratiam, qua in Christo renasci- « mur, pervenire ; per naturalem scilicet « facultatem petendo, quærendo, pulsando : « ut ideo arripiat, ideo inveniat, ideo in- « troeat, quia bono naturæ bene usus, ut ad « istam salvantem gratiam, initialis gratiæ « ope meruerit pervenire. » Ex quibus constat hujusmodi Semipelagianos vel omnem negasse gratiam ad initia fidei, et salutis, vel gratiæ voce solum significasse gratiam initialem, quæ in eorum sensu solum erat gratuita creatio humanæ naturæ. Quæ gratiæ acceptio frequens etiam fuit apud Pelagianos, ut videmus *cap. præced.*

D. Prosp.

Aliorum opinio.

198. Alii vero existimant doctrinam Semipelagianorum proxime relatam non fuisse apud illos communem ; sed plures admisisse gratiam internam sufficientem pro initiis fidei, et bene operandi ; ejus tamen conditionis, ut non determinaret efficaciter arbitrium, sed ejus nutui subjaceret, essetque proinde pedissequa voluntatis. Ita Franciscus Macedo ex ordine Minorum : quem refert, et sequitur Gonet. *disp.* 2 *de hæresi Semipelagiana, articulo* 3, *num.* 16. Et potest probari, tum ex modo loquendi Divi Prosperi, verbis proxime relatis, ait enim velut per exaggerationem : *Quidam horum in tantum a Pelagianis semitis non declinant*, etc. supponit ergo cæteros aliter sensisse. Tum etiam quia idem Prosper epistola citata ait : « Nec considerant se « gratiam Dei, quam comitem, non præ- « viam humanorum volunt esse meritorum, « etiam illis voluntatibus subdere, quas ab « ea secundum suam phantasiam non ne- « gant esse præventas. » Quibus satis indicat nonnullos Semipelagianorum admisisse gratiam pro humanis meritis, quæ ipsi in illis initiis fidei, et bene operandi ponebant : gratiam tamen comitem, quæ simul videlicet influeret ; non præviam, quæ voluntatem determinaret, et ad eos actus impelleret. Tum præterea quia Gennadius (quem Semipelagianum fuisse ostendemus § sequenti) eandem doctrinam exponit in libro de Ecclesiasticis dogmatibus, ubi ait : « Ini- « tium ergo salutis nostræ Deo miserante « habemus : ut acquiescamus salutiferæ « inspirationi, nostræ potestatis est. » Et Faustus libro 1, cap. 11 : « Ad Dominum « semper est referendus laboris effectus. « Qui vero vel initium operum sibi præsu- « mit arrogare, vel finem, ad illum merito « dicitur psal. 126 : Nisi Dominus ædifica- « verit domum, in vanum laboraverunt, « qui ædificant eam. » Et libro 2, capite 6, explicans verba Apostol. ad Romanos 9 : « Non ex operibus, sed ex vocante dictum « est, » addit : « Cum ergo audis ex vo- « cante dictum est, invitantem intellige, non « cogentem », id est efficaciter moventem, juxta sensum Augustini, cujus expositionem, suppresso nomine, impugnat. Similia habet Cassianus *collat.* 13, *capite* 3. Tum denique quia Semipelagianorum dogma eo collimabat, ut excluderet gratiam Augustinianam, qua determinaretur arbitrium, et efficaciter traheretur ad unam partem, ut ipsi loquuntur apud D. Prosperum epist. ad Augustinum : *Removeri omnem industriam, tolli virtutes, et merita, et fatalem quandam necessitatem induci, si Dei constitutio humanas præveniat voluntates.* Econtra vero asserebant Deum conferre omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem, et in hoc sensu interpretabantur Apostol. dicentem : *Deus vult omnes homines salvos fieri*, ut observavit Suar. *ubi supra dub.* 4 in principio. Sed cum hac doctrina optime cohærebat, quod Deus impertiretur gratiam sufficientem ad illa initia bene operandi, quæ Semipelagiani comminiscebantur ; ita ut talis gratia non determinaret arbitrium, sed potius ejus determinationem expectaret, ut simul cum ipso influeret. Satis ergo verosimile est, quod aliqui saltem Semipelagianorum non excluserint necessitatem gratiæ sufficientis ad initia salutis ; sed tantum gratiam efficacem Augustinianam.

Francis. Macedo. Gonet.

D. Prosp.

Gennad.

Faustus

Studium Massil. in oppugnando gratiam efficacem Augustinianam.

199. Hæc motiva, et alia, quæ facile possent expendi, non mediocrem probabilitatem afferunt horum Auctorum opinioni ; quam proinde amplectimur, licet alii Theologi etiam ex Thomistis contrarium supponere videantur ; verum hanc ex professo

Præcedens opinio admittitur.

Objectio. non tractent. Quod si objiciatur Constitutio Innocentii X, in qua tanquam falsam, et hæreticam damnat hanc propositionem Jansenii : *Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei : et in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam, talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.* Id, inquam, si objiciatur ; dupliciter diluitur a prædictis Auctoribus.

Diluitur. *Primo*, respondent ad falsitatem propositionis copulativæ (qualis erat illa Jansenii) sufficere, quod una ex componentibus sit falsa. Et ita accidit in prædicta copulativa : secunda enim propositio falsa est, et mereatur censuram Pontificis, redditque totam copulativam falsam, et hæreticam ; licet prima propositio sit vera, et non videatur subjecta determinationi Pontificis ; cum contineat rem facti, et ad fidem non pertinentem. Respondent *secundo* primam etiam propositionem falsam esse, et Pontificis censuræ subjectam : quoniam peccat in subjecto, et prædicato. In subjecto quidem : nam supponit absque distinctione omnes Semipelagianos ita sensisse : cum tamen eorum aliqui docuerint oppositum, ut num. 196 contra Jansenium ostendimus. In prædicato etiam : quia asserit Semipelagianos admisisse gratiam prævenientem ; cum tamen gratia ab eis concessa, nempe prorsus indifferens, et determinabilis per arbitrium non sit vere præveniens, sed comitans tantum et pedissequa voluntatis, ut ex D. Prospero vidimus num. præced.

Tertio, et melius potest responderi Innocentium damnasse illam Jansenii propositionem : quia tacite feriebat aliquorum catholicorum opinionem hactenus non damnatam ab Ecclesia : cujus proinde determinationem debuit expectare Jansenius, et aliquibus catholicis hæresis notam minime inurere contra decretum Pauli V, et aliorum Pontificum, qui id facere vetuerant.

Replica. 200. Scrupulus tamen adhuc animum pungit : quoniam Semipelagiani eam gratiam negabant requiri ad initium boni operis, quam confitebantur necessariam esse ad perfectionem ejusdem operis, et ad consecutionem salutis, ut satis constat ex supradictis num. 193. Atqui Semipelagiani nec ad consummationem boni operis, nec ad consecutionem salutis admiserunt necessitatem gratiæ efficacis ab Augustino assertæ : hanc quippe perpetuo oderunt ut libertati contrariam : sed solum docuerunt gratiam sufficientem desiderari ad bonum opus consummandum, et salutem consequendam. Ergo credibile non est Semipelagianos admisisse, quod gratia præveniens, et sufficiens requireretur ad initium boni operis ; sed certum videtur, quod ab initio prædicti operis omnem prorsus veram gratiam excluserint, et solam naturam pro illo sufficere dixerint.

Solutio. Nihilominus persistendum est in resolutione proxime tradita, quam hæc replica non elevat. Nam, ut recte observavit Suarez *ubi supra dubio quarto*, gratia illa, sive auxilium, quæ Semipelagiani asserebant esse præmium nostrorum conatuum, et supponere initium boni operis, tribuique ad ejus consummationem, et perfectionem ; duplicem respectum importat : alium ad ipsum præsentem actum, cujus ea gratia dicitur præmium, illum perficiendo, et consummando : alium ad subsequentes actus, vel ad perseverandum in bono incepto. Si ergo gratia consideretur secundum hunc posteriorem respectum, et cum habitudine ad futurum ; negabant Semipelagiani esse gratiam efficacem, sive quæ infallibiliter afferret eos effectus : nesciebant quippe, aut nolebant hoc efficacitatis genus conciliare cum libertate : et ita in hoc sensu solum admittebant necessitatem gratiæ sufficientis pro consummatione boni operis, et consecutione salutis. Si autem gratia consideretur secundum priorem illum respectum ad actum præsentem, inchoatum, quem supponit, et cujus dicitur præmium ; non negarunt Semipelagiani esse gratiam efficacem, sive quæ infallibiliter communicaret effectum, nempe prædicti operis profectum, et consummationem. Immo vero id palam significarunt, ut constat ex Cassiano collatione trigesima, capite septimo, ubi ait : *Quantulamcumque scintillam ex corde nostro emicuisse conspexerit, eam confovet, suaque inspiratione confortat.* Et capite octavo, ait : *Cum ortum bonæ voluntatis inspexerit, illuminat eam confestim.* Et in hoc sensu potuerunt Semipelagiani aliter discurrere de initio, ac de consummatione boni operis ; atque ideo negare eam gratiam esse necessariam ad initium, quam ad consummationem boni operis necessariam esse dicebant : licet tam ad initium, quam consummationem boni operis necessitatem gratiæ sufficientis, et arbitrio superadditæ confiterentur. Nam gratia pro initio data erat prorsus sufficiens, determinabilis, et frustrabilis : gratia

Quo sensu Semipelag. admiserint adjutorium efficax pro operis consummatione.

Cassianus.

gratia vero, quæ, supposito eo initio, conferebatur, non erat mere sufficiens, sed suam etiam efficaciam habebat respectu perfectionis præsentis ejusdem operis, modo proxime explicato. Et juxta hanc doctrinam dispellitur scrupulus proxime propositus, concedendo majorem, et distinguendo minorem secundum duas gratiæ efficacitates proxime traditas, et negando absolute consequentiam.

Semipelag. meritum præcise de congruo adstruebant in initiis bene operandi respectu gratiæ.

201. Secundo dubitari potest, quodnam meriti genus adstruerent Semipelagiani, cum affirmabant gratiam dari ex merito fidei, aut aliorum actuum, quos initia bene operandi vocabant. Constituebantne in prædictis actibus meritum de condigno respectu gratiæ superventuræ, an meritum præcise de congruo? In qua difficultate certo certius nobis videtur Semipelagianos meritum præcise de congruo constituisse : quod et visum est Alvarez *disp.* 2 *de auxiliis num.* 27, Suario *ubi supra dub.* 7, Vasquez 1 *part. disp.* 89, *cap.* 5, Joanni a S. Thom. *disput.* 3, *art.* 4, Gonet *disp.* 2, *sect.* 4, et aliis communiter. Probatur efficaciter ex ipsis Semipelagianorum verbis : nam Cassianus lib. 12 de instit. renunt. cap. 14 ait : *Dicimus secundum Salvatoris sententiam dari quidem petentibus, et aperiri pulsantibus, et a quærentibus inveniri : sed petitionem, et inquisitionem, et pulsationem nostram non esse condignam, nisi misericordia Dei, quod petimus, dederit*, etc. Ubi apertissime excludit condignitatem, atque ideo meritum de condigno ab operibus nostris respectu gratiæ consequendæ. Et similia habet *collat.* 13, *cap.* 13 et *cap.* 16. Faustus etiam, ut refert Gennadius in ejus vita, dicere solebat : *Quidquid libertas arbitrii pro labore piæ mercedis acquisierit, non esse proprie meritum, sed gratiæ donum.* Meritum autem de condigno est proprie meritum. Idemque significavit idem Faustus libro 1, capite 17, his verbis : *Sed ante omnia arrogantiam laboris refugiamus, nec nobis quisquam de ejus meritis vindicemus ; ne Pharisæum imitari pestifera justitiæ manifestatione videamur.* Et hac ratione salvare sibi videbantur Semipelagiani veram rationem gratiæ in dono conatibus superaddendo ; et declinare hoc pacto hæresim Pelagianam, ut significavit Divus Hilarius in epistola ad Augustinum, ubi refert Massilienses asseruisse *non negari gratiam, si dicatur talis voluntas præcedere, quæ tantum Medicum quærat, non autem quicquam ipsa jam valeat.* Quasi dicerent meritum illud, quod conatibus nostris tribuebant, esse adeo imperfectum, et leve, ut rationem gratiæ simpliciter in dono conatibus adjiciendo minimo excluderet. Quod non assererent, si sentirent conatus nostros illud de condigno, sive ad æqualitatem mereri.

Fundamentum. Cassianus.

Faustus.

D. Hilar.

1. Confir.

Confirmatur primo : quia Semipelagiani ea tantum ratione præmittebant conatus nostros, et initia bene operandi, ut possent primam discretionem in negotio salutis revocare in liberum arbitrium ; ne Deus, eo inconsulto, aliquos admitteret ad regnum, et alios ab illo excluderet, et ita esset, ut ipsi calumniabantur, acceptor personarum. Ad hoc autem eorum propositum satis superque erat constituere in conatibus nostris quasdam salutis occasiones, quas Deus misericorditer arriperet ad dispensandum inæqualiter suæ gratiæ dona, vel ad summum sufficiebat constituere in prædictis conatibus meritum de congruo, ut satis aperte significavit Cassianus lib. 12 Institut. capite 14, his verbis : *Præsto est namque* (scilicet Deus) *occasione sibi tantummodo a nobis bonæ voluntatis oblata, ad hæc omnia conferenda.* Ergo verisimile non est viros alioqui doctos constituisse in conatibus naturalibus, atque imperfectis rationem meriti perfecti, seu de condigno respectu gratiæ supernaturalibus eis conatibus addendæ.

Cassian.

Secund.

Confirmatur secundo : quia Concilium Arausicanum II damnavit sigillatim, et ex professo Semipelagianorum errores, ut videbimus § 5, et tamen non damnat afferentes conatus nostros mereri de condigno, sive ex justitia gratiam ; nec hujus erroris meminit : ergo signum est, quod Semipelagiani id non asseruerint. Imo vero ex Concilio colligitur oppositum : nam can. 6, inquit : « Si quis sine gratia Dei credentibus, volentibus, pulsantibus nobis misericordiam dicit conferri divinitus, etc., resistit Apostolo dicenti : Quid habes, quod non accepisti. » Ubi id, quod a Deo tribui intuitu nostrorum conatuum Semipelagiani dicebant, misericordia appellatur, non justitia : quod non esset, si juxta eorum sententiam illud donum, aut præmium compleret nostra opera tanquam merita de condigno.

Concil. Arausic.

Object.

202. Nec refert, si in favorem Ægidii Coninch, *disputat.* 4, *de actibus supern. dubio* 50, et Joannis de Ripalda *libro* 1, *de ente supern. disputat.* 15, *sect.* 3, et quorumdam aliorum juniorum asserentium Semipela-

gianos constituisse in conatibus, et actibus naturalibus meritum de condigno respectu gratiæ; opponas nobis Divum Prosperum *capite* 6, *contra Collat.* ubi ex ejus sententia, et verbis infert gratiam esse debitam nostris conatibus, ac subinde non esse gratiam. Quæ consecutio nulla foret, si Cassianus conatibus nostris attribueret præcise meritum de congruo : istud quippe non facit præmium debitum, nec gratiam præmiantis excludit. Verba autem Prosperi sunt : « Quomodo autem non advertis te in « illud damnatum incidere, quod, velis, « nolis, convinceris dicere gratiam Dei se- « cundum merita nostra dari ; cum aliquid « præcedere boni operis ex ipsis homini- « bus, propter quod gratiam consequantur, « affirmes ? » Et idem argumentum format August. in lib. de prædestinat. Sanctorum (quem ut Semipelagianorum errores confutaret, scripsit) capite 12, ubi ait : *Videte, si aliud agitur isto modo* (illo scilicet, quo Semipelagiani discurrebant, et quem Prosper, et Hilarius Augustino renuntiaverant) *nisi et gratia secundum merita nostra detur quolibet modo, ac sic gratia non sit gratia.*

D. Prosp.

D. Aug.

Hoc, inquam, facile dispellitur : nam licet Semipelagiani non intenderent constituere in conatibus naturalibus meritum de condigno respectu gratiæ ; sed id palam, ac perspicuis verbis negarent, ut vidimus numero 200, ex quo tamen admiserunt meritum de congruo, cui infallibiliter præmium gratiæ rependeretur ; rationalibiliter Augustinus et Prosper intulerunt (tametsi contra eorum intentionem, ut significant illa Prosperi verba, *velis, nolis*) gratiam esse debitam de condigno, ac perinde non esse gratiam. Et bonitas prædictæ illationis stat in eo, quod ad omne meritum requiritur, quod sit ejusdem, vel saltem non inferioris ordinis cum præmio : alioqui nullum genus debiti, vel justitiæ, vel condecentiæ, seu congruentiæ valet erga illud fundare : res quippe inferioris ordinis non disponit, nec coaptat ad formam altiorem. Unde cum Semipelagiani dicerent conatus nostros esse meritorios saltem de congruo respectu gratiæ ; legitime convincuntur concedere conatus nostros, et gratiam esse ejusdem ordinis. Quo posito, merito infertur gratiam cadere, vel posse cadere sub merito de condigno illorum conatuum.

Ex merito de congruo a Semipelagianis asserto colligitur etiam meritum de condigno.

Adde primo, Semipelagianos meritum illud posuisse, ne Deus diceretur acceptor personarum, si gratiam otiosis conferret, et negaret laborantibus. Acceptio autem personarum non habet locum nisi in iis, quæ ex justitia debentur. Quamobrem optimo jure intulerunt Sancti Patres confici ex Semipelagianorum sententia, quod gratia debeatur ex justitia nostris operibus tanquam meritis de condigno : licet Semipelagiani id aperte negarent, et nollent consecutionem admittere.

Adde secundo, sanctos illos Patres absurdum maximum reputasse, et pro inconvenienti intulisse, quod gratia sit debita conatibus naturalibus quolibet debiti, aut meriti genere : nam si est vere gratia, nullam exigentiam, aut meritum supponit in natura, nec in naturæ conatibus ; sed hos, et illam prorsus excedit. Unde cum Semipelagiani dicerent conatus nostros mereri saltem de congruo gratiam ; merito Augustinus et Prosper intulerunt gratiam illam non esse gratiam, sed quid debitum et exactum a natura. Quod satis expressit Divus Augustinus verbis supra relatis : *Nisi ut gratia secundum merita nostra detur quolibet modo.* De quo latius dicemus *disp.* 3, *dub.* 6 *et* 7.

D. Aug.

203. Tertio dubitari potest, in quonam sensu Semipelagiani asseruerint Deum expectare nostras voluntates, ut a peccatis purgari velimus ? Quod assertum frequens erat apud illos, ut constat ex Fausto libro primo, cap. 7 et 10, et 11, et 19, ubi ait : *Porro pro ratione justitiæ per se effectum non peragit : quia voluntatem ejus, qui est purgandus expectat.* Et idem docet Cassianus *collatione* 13, *capite* 12 et 13. In hac difficultate Alvarez *disputatione nonagesima quinta, et nonagesima septima, de auxiliis, et libro tertio, Respons. capite quarto*, existimat Semipelagianos asseruisse Deum expectare nostras voluntates, et conatus, quia posita gratia prævenienti, et sufficienti dicebant Deum non determinare arbitrium, ut cooperetur ; sed potius hanc determinationem, et inchoationem desumi ex voluntate creata, quæ gratiam indifferentem, et sufficientem sibi datam applicaret, et determinaret ad operandum. Ita ut non verificetur : quia Deus operatur, voluntas creata cooperatur ; sed potius e contra sit verum : quia voluntas creata operatur, gratia Dei cooperatur. Suarez autem *prolegomeno quinto, capite sexto, a numero septimo*, prædictam interpretationem spernit dicens esse nimis subtilem, et fundamento destitui. Ipse vero autumat Semipelagianos in hoc sensu asseruisse

Quo sensu docuerint Deum expectare nostras voluntates.

Faustus.

Prima opinio. Alvar.

Secunda sententia. Suarez.

seruisse Deum expectare nostras voluntates : quia dicebant dari in nobis, et ex nobis aliquos conatus, et initia salutis, sive actus imperfectos, quibus positis, et non prius Deus impertiretur suæ gratiæ dona : et ita expectabat voluntates nostras, ut dispensaret gratiam purgantem, atque sanantem.

Legitima dubii resolutio.

204. Sed hæc difficultas determinanda est juxta ea, quæ supra diximus *circa dubium* I *a numero centesimo nonagesimo quinto.* Fuerunt enim aliqui Massilienses adeo (ut loquitur Divus Prosper) a semitis Pelagii non declinantes, ut affirmarent initia salutis esse prorsus ex nobis, et independenter a gratia sufficienti arbitrio superaddita. Et hi consequenter affirmare debuerunt Deum expectare voluntates nostras non solum ut inciperet determinare gratiam ; sed etiam ut totum actum initialem, sive conatum eliceret, cui Deus postea gratiam velut præmium adjiceret. Et quantum ad istos Semipelagianos Suarii sententiam approbamus. Alii vero Massilienses ab hæresi Pelagiana magis declinantes admittebant gratiam superadditam, et prævenientem etiam pro illis primis conatibus, et actibus initialibus : quam gratiam dicebant communiter omnibus tribui a Deo, qui vult omnes homines salvos fieri. Asserebant autem initium salutis esse ex nobis, quia existimabant, quod posita illa gratia sufficienti, et quasi potentiali, homo se, et illam determinaret ad agendum, quin requireretur auxilium efficax, præoperans, Augustinianum, libertatis in eorum opinione inimicum. Et hi Semipelagiani in hoc sensu dicebant Deum expectare voluntates nostras ; quia nimirum posita gratia sufficienti, Deus non inchoabat actum, sed expectabat, ut voluntas ea gratia præventa ad bonum inclinaret, se et gratiam illam potentialem determinando : et sic tandem Deus arbitrio operanti cooperabatur per gratiam. Et quantum ad hos Massilienses multo veriorem judicamus Alvarez opinionem.

Fundamentum hujus resolutionis.

205. Quæ probatur tum ex dictis loco citato : nam eis suppositis, consectarium erat ad eorum Semipelagianorum doctrinam asserere Deum expectare nostras voluntates, quia illas non determinat efficaciter ; sed tantum eis tribuit gratiam sufficientem ab ipsis determinabilem : ac proinde, ut per gratiam cooperetur, debet expectare, ad quam partem se inflectat arbitrium. Tum etiam quia Faustus, et Cassianus (in quorum scriptis reperimus assertum, Deum expectare nostras voluntates) in eodem sensu id docuerunt, in quo affirmarunt initium salutis esse ex nobis : sunt quippe istæ propositiones, inter se connexæ, et una alteram infert : atque Faustus, et Cassianus dixerunt initium salutis esse ex nobis, non quia ab eo initio gratiam sufficientem excluderent ; sed quia excludebant gratiam efficacem ab Augustino assertam : et ita primam conatuum inchoationem, et ipsius gratiæ quasi passivam determinationem attribuebant arbitrio, ut constat ex dictis numero 197; ergo in eodem sensu dixerunt Deum expectare nostras voluntates , nempe quia posita gratia sufficienti non adjicit efficacem ; sed expectat determinationem arbitrii, ut per gratiam ipse cooperetur. Tum præterea quia Semipelagiani dicebant Deum expectare nostras voluntates ; ne si eis non exploratis, et inconsultis, gratiam tribueret, videretur injustus gratiæ dispensator, et personarum acceptor : sed hoc inconveniens satis vitabant dicendo Deum omnibus communiter tribuere auxilia gratiæ sufficientis determinabilis per arbitrium ; ulteriorem autem cooperationem eis tantum adjicere, qui negotium salutis aggrediebantur, et gratiam sibi datam determinabant, atque trahebant ad usum : ergo vero similius est aliquos saltem Semipelagianorum in hoc tantum sensu asseruisse, quod Deus nostras voluntates expectat. Tum denique quia hæc nostrarum voluntatum expectatio introducebatur a Semipelagianis, ut gratiam efficacem Augustinianam (libertati, ut ipsi allucinabantur, adversam) prorsus excluderent : sed ad hoc satis erat asserere, quod posita gratia sufficienti, voluntas se, et illam ad operandum determinat absque indigentia ulterioris auxilii efficaciter applicantis : hac quippe doctrina supposita, nulla arbitrii violentia, nulla necessitas apparet : ergo in hoc sensu loquebantur aliqui saltem ex peritioribus Massiliensibus.

Confirm.

Confirmatur urgentius : quia Semipelagiani dicebant Deum expectare eas voluntates, quas ipsi appellabant initia salutis, et merita gratiæ : atqui aliqui illorum pro iis initiis, et meritis non negabant gratiam comitem, seu cooperantem ; sed solam gratiam præviam, sive prævie operantem, ut erat sententia Augustini : ergo prædicti Semipelagiani in hoc eodem sensu asseruerunt Deum expectare nostras voluntates, quia videlicet in eis prævie non operatur,

sed cum illis cooperatur, supponendo earum determinationem. Minor constat ex D. Prospero in epist. ad Augustinum, ubi de Semipelagianis refert : *Nec considerant se gratiam Dei, quam comitem, non præviam humanorum esse meritorum, etiam illis voluntatibus subdere, quas ab ea secundum suam phantasiam non negant esse præventas.*

D. Prosp.

Motiva Suarii diruuntur.

Motiva autem, quibus Suarius suam probat opinionem, sunt majori ex parte negativa, atque perinde nullius fere roboris : arguit enim Semipelagianos non loquutos fuisse in sensu a nobis explicato, quia ejus non reperit expressam mentionem in Patribus, et Conciliis. Sed esto, ita sit ; nihilominus motiva hactenus expensa satis evincunt veritatem nostræ assertionis : quia aliunde non obscure colligitur ex Patribus, et ex ipsorum Semipelagianorum verbis supra num. 197 relatis. Et cuncta fere Suarii argumenta in ipsum retorqueri valent : quia Concilia et Patres, quorum testimonia ipse expendit, tantum dicunt, et supponunt Semipelagianos asseruisse, quod Deus nostras voluntates expectet ; minime vero, quod loquuti fuerint in eo sensu, quem Suarius prætendit. Unde nec ei favent, nec resolutioni nostræ adversantur.

§ IV.

Qui fuerint principales Duces, et fautores Semipelagianismi.

Hæresis Pelagianæ continuatio.

206. Ubi Pelagiana hæresis desiit, inde Semipelagianismus accepit exordium : unde illius finis, et hujus initium haud facile queunt discerni. Nam declinante jam hæresi Pelagiana ob repetitas in eam Pontificum, et Conciliorum animadversiones ; coacti sunt Pelagii discipuli varias excogitare interpretationes, quibus et sensum præceptoris delinirent, et censuras in se latas aliquo modo retunderent. Quod facile se assecuturos crediderunt, si robur doctrinæ Divi Augustini detererent, et aliqua nota infamarent. Idcirco ejus assertiones carpere cœperunt, easque præcipue, quibus explicuit negotium prædestinationis, et efficaciam divinæ gratiæ. Et ii profecto primas Semipelagianismi duxerunt lineas : ex quibus fuit Vitalis ille Carthaginensis, ad quem scripsit Divus Augustinus *epistola* 107, ut supra observavimus *num.* 120. Fuerunt etiam alii Pelagiani, de quibus loquitur Augustinus *epistola* 107, quam multo ante tempora Massiliensium, scripsit, ubi ait : *Jam conclamantium religiosorum, et piorum vocibus pressi ita se fatentur ad habendam, vel faciendam justitiam divinitus hominum adjuvari, ut sui præcedat aliquid meriti.* Sed hic error, quem in Pelagio damnarat Ecclesia, et clanculum apud aliquos fovebatur, palam erupit Massiliæ apud aliquos viros claros, et egregios, ut loquitur Prosper ; sed in Augustinum, ejusque doctrinam male animatos, ut rei probavit eventus. Horum nomina silentio præterierunt Prosper, et Hilarius in epistolis ad Augustinum, forte ne viros alioqui probos percellere viderentur, aut vulgi, cui grati erant, provocarent indignationem. Oportet tamen ex aliis Auctoribus investigare, quinam fuerint Massilienses illi, qui Augustini doctrinam impugnando Ecclesiam denuo turbarunt, et Semipelagiani vocari meruerunt. Conferet enim hoc plurimum, ut discernamus inter illius scriptores, et sciamus, quinam rectam doctrinam tenuerint, et qui Semipelagianismo infuscati sunt, oppositus quippe procedendi modus non mediocris erroris causa est, dum gravibus Auctoribus Semipelagianismi nota immerito affingitur ; et alii ab ea nota sine fundamento eximuntur.

D. Aug.

Præcipui Semipelagiani recensentur.

Cassianus Semipelagianus.

207. Joannes Cassianus fuit unus ex præcipuis fautoribus Semipelagianismi, ut constat tum ex Divo Prospero *in opere adversus illum*, tum ex diligentia Eucherii, Victoris, Cassiodori, Dionysii Carthusiani, et aliorum piorum virorum in expurgando Cassiano a Semipelagianorum erroribus, tum et evidentius ex ejusdem Cassiani scriptis, in quibus non pauca reperiuntur, quæ Semipelagianismum redolent, et nequeunt nisi violenter excusari. Unde Ado *in Chronologia anno* 425, monet, ut opera Cassiani cautissime legantur, præsertim cum disserit de gratia, et libero arbitrio. Tum denique quia ita communiter sentiunt omnes Doctores, qui de hac materia scripserunt, ut videri potest apud Suarium *prologomeno quinto, capite quinto, a numero sexto*. Quamobrem audiendi non sunt Henricus Cuikius *Annotatione vigesima, ad Collationem trigesimam*, et Petrus Ciaconius *in annotat. ad eandem Collationem*, qui variis modis, sed frivolis, et nullam probabilitatis speciem habentibus Cassianum excusare, et ejus doctrinam benigne interpretari studuerunt. Licet autem Cassianus in hac materia graviter erraverit, hæreticus tamen dicendus non est : quia illa Semipelagianorum doctrina

doctrina nondum ab Ecclesia proscripta fuerat, ut recte monet Divus Prosper *in fine libri contra Collatorem.* Immo vero cætera Cassiani opera utiliter legi possunt post emendationem Romanam, ut observat Bellarminus *libro de Scriptoribus Ecclesiasticis*, et constat exemplo sanctorum, ac piorum virorum, qui lectioni Cassiani fuerunt non parum addicti, quos refert Cuikius *in præfatione.* Pro ejus etiam sanctitate tuenda elucubrationem edidit Joannes Baptista Guesnay integro volumine de Cassiano illustrato. Florebat Cassianus anno 440, ut communiter observant Auctores supra relati.

Marcus eremita.

208. Ad idem tempus refert Suarez *ubi supra, numero decimo septimo,* Marcum Eremitam, quem *Patris* vocabulo honorat ; et asserit ipsum, atque Cassianum fuisse Divi Chrysostomi discipulos, nulloque Pelagianismi errore Marci libros infuscari. Nescimus vero, quis sit iste Marcus eremita, nisi ille, cujus, et sub eodem nomine extant opera Theologica *tom.* 5 *Biblioth. Sanctorum Patrum.* Hunc autem refert Bellarminus *in libro de Scriptor. Ecclesiast.* ad annum 906, ac proinde nequivit esse socius Cassiani, nec Chrysostomi discipulus. Addit Bellarminus : *Sed ea*, nempe Marci, *opera ita scatent erroribus contra fidem, ut suspicari cogar vel ab hæreticis nostri temporis conficta, aut valde depravata fuisse : nec alia de causa hujus auctoris memini, nisi ut admonerent cautissime esse legendum : non enim desunt alii auctores pii, qui sine tali periculo legi possunt.*

Bellarm.

Faustus Regiensis Semipelagianorum antesignanus.

209. Faustus ex Abbate Lerinensi factus Regiensis in Gallia Narbonensi Episcopus, magnam auctoritatem habuit apud Gallos : floruitque circa annum quadringentesimum octavum. Is primo contra hæresim Prædestinatianorum laborans, haud inglorius ab hoc negotio recessit. Nam cum Lucidum presbyterum sua epistola ad saniorem sensum revocasset, ut numero centesimo septuagesimo nono vidimus; meruit ut ea epistola approbaretur in Conciliis Arelatensi, et Lugdunensi. Sed ipse in extremum errorem nimis declinans scripsit postea duos libros de gratia Dei, et libero arbitrio, et de præscientia, et prædestinatione : in quibus doctrinam Divi Augustini labefactare studuit, et Pelagianorum dogmati (a quo fingit se procul ire) plurimum favit. Cui operi ut majorem auctoritatem conciliaret, maxima astutia præfixit monumenta Conciliorum, quibus sua epistola ad Lucidum fuerat approbata : ita enim lectorem fallendum existimavit, dum crederet libros pariter probatos fuisse. De quibus Fausti imposturis agunt Baronius *anno* 490 et 559, et Spondanus *anno* 520. Sed capta est vulpes in astutia sua : nam ubi primum Augustini discipuli prædicta opera viderunt, statim contra ipsa clamarunt tam in Occidente, ubi notior erat Fausti calliditas, quam in Oriente, ubi minus cognoscebatur, et majorem poterat parare perniciem. In Occidente quidem Gelasius Papa, Fausti opera inter apocrypha rejecit. Quæ etiam valide confutarunt Divus Fulgentius, ut refert Sanctus Isidorus *de viris illustr. cap.* 14. Cæsarius Arelatensis, ut refert Gennadius *de script. Ecclesiast. cap.* 86. Ado Episcopus Viennensis *in Chronol. anno* 492, et alii Occidentales Doctores. In Oriente autem Fausti scripta valide confutavit Joannes Maxentius presbyter Antiochenus, vir satis eruditus in responsione ad Hormisdam Romanum Pontificem : quæ extat *in Biblioth. SS. Patrum tom.* 6. Possessor etiam Episcopus Africanus Constantinopoli degens eundem Hormisdam consuluerat de operibus Fausti, quæ auctoritate duorum illorum Conciliorum videbantur approbata ; cum alioqui plures haberent errores Pelagio satis faventes. Ad quem Hormisdas rescripsit illa tantum scripta probari debere, quæ recipit examen Catholicæ fidei, et doctrinæ Ecclesiæ, Patrumque decretis consentiunt. Quibus verbis alludit ad determinationem Gelasii Papæ, qui Fausti opera noluerat probare, sed inter apocrypha reposuerat. Denique Fausti doctrinæ ubique ab Ecclesia Catholica fuit contradictum, ut testatur Baronius *anno* 490 et Petrus Diaconus sancti Fulgentii discipulus *in libro de Incarnatione et gratia Christi, capite ultimo*, anathema dicit libris Fausti. Unde audiendi non sunt Gennadius, Trithemius, et Driedo *de captiv. et redempt. gen. hum. tract.* 4, *cap.* 2, *part.* 4, qui Faustum excusare, ejusque libros ad catholicum sensum trahere frustra conati sunt : contrarium quippe evincunt et communis Ecclesiæ sensus, et manifesti errores, quibus ea opera scatent ; et odium apertum, quod adversus Augustini doctrinam ubique probalat Faustus.

Fausti astutia.

Ejus doctrina male audit apud catholicos.

Et hæc quidem in Fausti doctrinam eis libris contentam dirigimus ; non in personam : illum enim ut quidam referunt, ad hæc usque tempora Martyrologium Gallica-

num, et Regiensis Ecclesia colit ut sanctum, celebratque ejus natalem die 17 januarii, ut observant Baronius *in appendice ad tom.* 10 et Spondan. ubi supra num. 7, ubi ait : « Opinari compellimur de eodem Fausto « accidisse, quod de multis viris sanctis as- « seritur, ut aut errorem correxerit, vel « ante suorum scriptorum factam ab Eccle- « sia damnationem diem obierit (incertus « est enim ejus obitus annus) habens in « animo in his sequi, quod sequendum do- « ceret Ecclesia. » Sed qui totos ingenii nervos extendit in tutando sanctitatem Fausti, et obiter Cassiani, et quorundam aliorum Massiliensium, est Joannes Eusebius Nierembergus in dissertation. epistolicis, *epistola* 5 *ad Abbatem Sanctæ Anastasiæ*, ubi folio 141 hanc pulchram regulam ad discernendum inter causas Pelagianorum, et Semipelagianorum nobis exhibet : « Pe- « lagiani expungebantur Catholicorum nu- « mero ; Ecclesiasticis functionibus arce- « bantur ; rescriptis Imperatoriis damna- « bantur. Semipelagiani diu pro Catholicis « habebantur, et in gradibus Ecclesiasticis « stare permittebantur. Sententia tamen « illorum Synodali decreto, et Romanæ Ec- « clesiæ auctoritate tandem est damnata : « sic tamen ut ipsi Massilienses, qui eam « ante Concilium Arausicanum tenuerant, « non damnarentur. Qui vero (hos a Semi- « pelagianis distinguit) absolutum decre- « tum prædestinationis contra Augustinum « negabant, non modo non damnabantur « hæresis, ut Pelagiani, sed nec erroris ut « Semipelagiani : sed permittebantur in « suo sensu abundare ; etsi fortiter eos « Prosper, et alii Augustini defensores re- « futarent. » Sed circa hoc ultimum punctum inquit Petrus Diaconus numero 183 relatus : « Anathematizamus præcipue li- « bros Fausti Galliarum Episcopi, quos « contra prædestinationis sententiam scrip- « tos esse non dubium est. » Baronius etiam tom. 6, anno 490 addit : « Cum igitur Fausti « sententiæ ubique ab Ecclesia catholica « fuerit contradictum ; videant quanto pe- « riculo quidam ex Recentioribus, dum in « Novatores insurgunt, ut eos confutent, a « Sancti Augustini sententia de prædesti- « natione recedunt. » Qui fuerint ii Recentiores, quos Baronius bene noverat, facile etiam cognoscet lector. Sed nos nihil definimus, cuncta subjiciendo judicio Ecclesiæ. Videantur infra dicenda *capite* 7, *Paragrapho primo, num.* 277.

Spondanus.

Nierembergii judicium.

Quanti faciendum. Petrus Diaconus.

Baron.

210. Gennadius presbyter Massiliensis circa annum 490, merito Semipelagianis adscribitur. Tum quia, ut recte observavit Bellarminus in libro de script. Ecclesiasticis : « In eo libro, quem de viris illustribus « scripsit, suspicionem non parvam reli- « quit suæ non rectæ fidei. Laudavit enim « Cassianum, et Faustum, qui Semipela- « giani fuerunt, et Sanctum Prosperum de- « pressit, qui pro gratia Dei contra Pela- « gium fortissime dimicavit. » Tum etiam quia Gennadius maxima falsitate asserit in eo libro, cap. 48, Ecclesiam probasse opera Cassiani ; cum oppositum evidenter constet ex supradictis num.206 : *Legi* (inquit agens de Prospero) *et librum adversus opuscula, suppresso nomine Cassiani, et quæ Ecclesia salutaria probat, ille infamat nociva.* Tum præterea quia *in libro de Ecclesiast. Script.* Ruffinum plurimum laudat, illumque Hieronymo præfert ; cum ipse Ruffinus sit suspectus de hæresi Pelagiana, ut sæpe notavit Hieronymus, et constat ex dictis *cap. præced. a num.* 112, et ejus scripta ob hanc causam inter apocrypha a Gelasio Papa reponantur. Unde merito Baronius *anno* 433, *num.* 28, dicit Gennadium ejusdem farinæ esse cum Cassiano : *et anno* 490, *num.* 41, affirmat Gennadium fuisse unum ex Gallicanis Presbyteris, de quibus ob Semipelagianismum Prosper, et Hilarius apud Cælestinum Papam conquesti sunt : et eadem Cassiani fuligine denigratum fuisse, cujus videtur affectatus esse vestigia. Similiter Auctor censuræ *ad librum de Ecclesiastic. dogmat.* affirmat Gennadium adhæsisse Semipelagianis, librumque prædictum (qui non Augustini, sed Gennadii est) continere non semel Semipelagianorum doctrinam, et proinde caute legendum esse. Observat tamen Baron. *ubi proxime num.* 43, Gennadium Gelasii præcepto emendatum factum fuisse plene catholicum, et assumptum postea ad Ecclesiæ Massiliensis episcopatum. Quod probat ex epist. Hadriani Papæ ad Carolum Magnum, ubi hæc habentur : *Sanctissimorum Pontificum hæc oblata sunt testimonia, id est, S. Gennadii Massiliensis Episc.* etc. Et idem significat Platina in vita Symmachi circa finem, ubi dicit Gennadium fuisse *diligentem Augustini imitatorem.* Quod referendum est ad tempus, quo post admonitiones Cælestini, et Gelasii, Gennadius a Semipelagianismi sordibus emersit, et viam securiorem inivit. Sed nobis incerta videtur hæc emendatio ; cum

Gennadius Semipelagianis addictus.

Bellarm.

Gennadius.

Baron.

Platina.

Gennadius

Gennadius scripta sua, in quibus Semipelagianis opitulatur, non correxerit; sed erroris fibras inconvulsas reliquerit.

Severus Sulpitius. Gennad.

211. Severum Sulpicium, sancti Martini discipulum quidam Massiliensibus accensent; quia Gennadius lib. de Viris illustr. cap. 19, de Severo agens inquit : « Hic in « senectute sua a Pelagianis deceptus, et « agnoscens loquacitatis culpam, silentium « usque ad mortem tenuit, ut peccatum, « quod loquendo contraxerat, tacendo peni- « tus emendaret. » Sed hæc, si vera sunt, potius suadent Severum aliquando jacuisse in errore extremo Pelagianorum : tum quia Gennadius refert ipsum a Pelagianis seductum fuisse : tum quia credibile non est Gennadium, qui Semipelagianis adhæsit, Severum de solo Semipelagianismo notasse. Diximus, *Si vera sunt ;* quoniam Guibertus Abbas in compendio apologiæ Severi inquit : « Nunquam nisi in Gennadio legi « Severum a Pelagianis seductum ; qui nes- « cio, utrum hoc ipse alicubi legeret, an ex « sola fama, quæ facta, infectaque docet, « didicerit. » Observat autem Bellarm. *in lib. de Script. Ecclesiast.* libros Severi de sacra historia, et dialogum et conversatione Orientalium caute legendos esse ob aliquos errores, quos ipse ibidem recenset. Sed prædicti errores ad Pelagianismum, aut Semipelagianismum minime spectant. Unde nullum fere relinquitur fundamentum, ut Severum Massiliensibus adnumeremus : et illa Gennadii narratio visa etiam est valde incerta Suario prolog. 5, cap. 6. num. 36. Sed quiquid sit de Severi doctrina, certum est illum Catholicum obiisse, ut constat ex Martyrologio Romano die 29 Januarii, ubi Sanctorum fastis adscribitur, et virtutis, ac eruditionis elogio laudatur.

Guibertus Abbas.

Vincentius quidam Semipelagianus.

212. Vincentius quidam presbyter Gallus tempore S. Prosperi palam Semipelagianorum tenuit sententiam ; et adversus Augustini commentarios in Pelagianos sexdecim proposuit objectiones : quas singillatim diluit S. Prosper in opusc. Responsionum ad objectiones Vincentianas. Qui autem fuerit hic Vincentius, non constat apud Auctores : et licet Baronius anno 431, num. 138, conjectet fuisse Presbyterum illum ejusdem nominis, quem Gennadius refert eo tempore vixisse, et scripsisse in Psalmos; id tamen non plene constat, nec ipse satis suadet. Ut ut sit, certum debet esse auctorem illarum objectionum non fuisse Vincentium Lirinensem, celeberrimum Monachum, et Cassiani contemporaneum, ut quidam solo nominis, ac temporis ratione ducti falso existimarunt. Tum quia Vincentius Lirinensis *in opusc. contra prophanas vocum novitates* validissime, catholicissime, et citra omnem erroris nævum contra hæreticos disputat : et hoc tantum opus ex Vincentio habemus. Tum quia *cap.* 34 *illius opusc.* vehementer Pelagium objurgat, quia necessitatem gratiæ adjuvantis ad singulos actus negaverit : et *cap. ultim.* summa veneratione laudat epist. Cælestini Papæ ad Episcopos Galliæ, pro Augustino, et contra Semipelagianos scriptam. Tum quia Prosper *in præfat.* dicit Auctorem illarum objectionum finxisse prodigiosa mendacia : quod credi non debet de viro religiosissimo, qualem se ostendit Vincentius in illo opusculo. Tum denique quia ita sentiunt communiter, qui de Scriptoribus Ecclesiasticis tractarunt. Ex quibus Bellarminus de Vincentio hoc Lirinensi agens inquit : « Scripsit opusculum parvum mole, « sed virtute maximum de prophanis vocum « novitatibus. Libellus extat, et utilissime « legitur. »

Alius a Vincentio Lirinensi.

Bellarm.

Camillus, et Theodorus Semipelagiani.

213. Camillus, et Theodorus presbytori Genuenses Massiliensium sententiæ per idem tempus dederunt manus, et contra doctrinam S. August. decem objecere dubia. Quibus valide occurrit D. Prosper in opusc. respons. ad Excerta Genuensium. Hoc imitati sunt quidam Galli, Semipelagianorum profecto fautores, qui adversus August. scripserunt quindecim objectiones. Quas etiam præclare diluit S. Prosper opusc. respons. ad capitula Gallorum. Unde elucet, quanta fuerit Prosperi erga Augustinum fidelitas, et reverentia, et quam alte sentiret de sanctissimi Præceptoris resolutionibus. Ejus enim hostes ubique scriptis, aliisque diligentiæ studiis insectatus fuit, præcipuosque adversarios debellavit, nempe Cassianum in lib. contra Collatorem ; Vincentium vero, Camillum, Theodorum, et Gallos in opusculis proxime relatis. Fausti autem libros impugnare non potuit : quia editi sunt post mortem Prosperi, et aliorum Augustinianorum cum Massiliensibus, post notam satis sibi Romanorum Pontificum præsertim Cælestini, et Leonis Magni sententiam, post Concilium Arausicanum secundum, quod vel tempore Leonis, vel tempore Felicis III, congregatum fuit, cujus decreta Faustus ignorare non potuit ; nihilominus eos libros Pelagianismo scatentes

ediderit. Præsertim cum Baronius *anno citato, num.* 38, referat Faustum abalienasse a se animos aliorum Episcoporum, et inglorium decessisse. Hæc componere nescimus cum his, quæ Baronius ipse, et alii, præcipue vèro Nierembergus scribunt *locis num.* 203 *citatis.* Sed nodum hunc, quem nostra non refert solvere, aliis præcidendum reliquimus.

Chrysostomus alienus a Pelag. et Semipelagianorum erroribus.

214. Chrysostomum *Ecclesiarum omnium oculum*, ut loquitur Isidorus Pelusiota libro 2, epist. 4, et *magnum Ecclesiæ Doctorem,* ut inquit Bellarminus *in lib. de Script. Ecclesiast.* lapsum fuisse in Semipelagianorum errorem, illumque ad Cassianum ejus discipulum transfudisse docet Gabriel Vasquez 1 *part. disp.* 91, *cap.* 8, ubi id ex professo ostendere, benignasque aliorum Theologorum pro Chrysostomo interpretationes evertere studuit. Sed hoc studium nullam apud cordatos Scriptores adoream promeritum est, qui laborant potius, ut sanctos Patres exponant, quam ut infament. Pro defensione autem S. Joannis Chrysostomi plura dicemus *infra disp.* 3, *num.* 144. Unde in præsenti observare sufficiat primum, qui Chrysostomi famam infami illa nota aspersit, suisse Œcolampadium Lutheri discipulum, ut recte observavit Sixtus Senensis *lib.* 5 *Biblioth. annot.* 101. Vazquio autem præluxisse videtur Molina in concordia quæst. 14, art. 13, fol. 86, ubi hæc habet : « Patres antiquos, antiquaque Concilia legenti perspicuum erit « parum admodum lucis fuisse circa ea, « quæ ad gratiam spectant, parumque illa « fuisse ante Augustinum disputata, et ante « ortam Pelagii hæresim ; adeo ut Chrysostomus absque ulla sua culpa, humano « more lapsus fuerit in aliquibus. »

Vasq.

Molina.

An Joannes Hierosolym. sit Semipelagianis, aut etiam Pelagianis adscribendus. Opinio Baronii et motiva.

215. Eandem, aut majorem etiam notam inurit Baronius Joanni Patriarchæ Hierosolymitano 44. Quod probat Baronius *primo* ex epist. August. 252, ad prædictum Joannem, ubi ait : « Pelagium vero fratrem « nostrum, quem audio, quod multum diligis; hanc illi suggero, ut exhibeas « dilectionem, ut homines, qui eum noverunt, et diligenter audierunt, non ab eo « tuam sanctitatem existiment falli. » Probat *secundo :* quia Joannes congregari fecit Synodum Diospolitanam, in qua Pelagius absolutus est, et fefellit Episcopos. Probat *tertio :* quia Pelagiani gravissima facinora in Bethleemitico Cœnobio patrarunt, et Hieronymum eorum hostem vehementer afflixerunt : quod non videtur factum fuisse absque tacito consensu Joannis Patriarchæ, cujus juri, et regimini subjectum erat illud Cœnobium. Unde Innocentius Papa *epist.* 24, Joannem reprehendit. Hæc, et alia minoris momenti aggregat Baronius, ut roboret malam opinionem, quam de Joanne se manifestat habere anno 415, num. 33, et anno 416, num. 31, et anno 444, et alibi frequenter.

216. Hujus rei discussio parum ad præsens institutum refert : quia Joannes nec in libro de institutione Monachor. ad Caprasium, nec in aliis operibus, quæ edidit Vuastelius, de hac materia disputat. Sed quod ad relatam Baronii de Joanne opinionem attinet, censemus sinistram esse, et solido fundamento destitui. Tum quia S. August. magna reverentia, et amoris indiciis alloquitur prædictum Joannem, ut constat ex epist. 252, ubi ait : « Quod tuæ « sanctitatis scripta non merui, nihil audeo succensere. Melius enim perlatorem « credo defuisse, quam me suspicor a tua « veneratione contemptum, Domine beatissime, et merito venerabilis frater, « etc. » Non autem ita se gereret Augustinus cum Pelagianorum, ut Baronius putat, fautore. Tum etiam et urgentius quia idem S. P. August. *in lib. de gestis Pelagii cap.* 14, circa finem, multum commendat, et argumentationem prædicti Joannis contra Pelagium : « Merito, inquit, quod gesta indicant, « etiam hoc usus est testimonio (nempe gratia Dei sum id, quod sum. 1 ad Corinth. 15) « Sanctus Joannes Hierosolymitanæ Antistes Ecclesiæ : sicut interrogatus, quæ « apud illum ante judicium gesta fuerint « coepiscopis nostris, qui simul in illo « judicio præsidebant, ipse respondit. » Et epist. 106, hæc habet S. Doctor : « Ubi « postremo illa testimonia, quæ Hierosolymitanæ Antistes Ecclesiæ, sicut in eisdem gestis legitur, ipsi Pelagio se dixisse « commemorat; cum ad eum perlatum « esset, quod sine gratia Dei diceret absque « peccato hominem esse posse. Hæc sunt « enim ab illo dicta tria testimonia valde « magna contra hujusmodi impiam præsumptionem, quod Apostol. ait 1 Corinth. 15. Plus omnibus illis laboravi, « non ego autem, sed gratia Dei mecum, et « ad Rom. 9. Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, et Psalm. 126. « Nisi Dominus ædificaverit domum, in « vanum laboraverunt ædificantes eam. »

Judicium Baronii improbatur.

D. Aug.

Joannes Augustino charus.

Jo Pela nos egregie impugnavit.

A 1

Ad quæ testimonia (quæ sunt efficacissima contra Pelagii, et Semipelagianorum errores) alludens August. lib. nuper cit. cap. 30, inquit : « Quasi non hoc se dixerit culpasse Joannes Episcopus, et velut giganteos montes adversus supereminentiam gratiæ cœlestis structos, tribus divinorum testimoniorum, tanquam fulminum ictibus dejecisse. » Quæ testimonia S. August. pro Joannis studio contra Pelagium pluris haberi debent, quam omnes contrariæ Baronii conjecturæ.

Joannis laudes

217. Tum præterea quia prædictum Joannem sanctitatis, virtutum, et doctrinæ laudibus insignem plurimi Catholicorum prædicarunt : quod non fecissent, si Joannem Pelagianismo existimassent infectum. In primis enim Zosimus Papa in epist. ad Episcopos Africanos ait : « Ecce epistolam Hierosolymitani Episcopi Prailii, qui in locum quondam S. Joannis Episcopi est ordinatus, accepimus. » Anastasius etiam Papa in epist. ad eundem Joannem quæ habetur tom. 9 oper. Hieronymi, inquit : « Tam eminenter, vir omnium præstantissime, laudum tuarum fulges nitore conspicuus, ut par meritis sermo esse non possit. » Et post pauca : « Tui, inquit, Episcopatus ordo perspicuus per diversum orbem velut radians, etiam ad nos splendoris sui detulit claritatem. » Et infra ait : « Quod vero sit animi mei studium, cum tua paulisper conferam sanctitate. » S. Paulinus Nolæ Episcop. epist. 11 ad Severum Sulpit. ait : « Partem particulæ de ligno divinæ crucis, quod nobis bonum benedicta Melania ad Hierusalem, munere sancti inde Episcopi Joannis attulit. » Theodoretus lib. 5 histor. Ecclesiast. cap. 31 : « Ecclesiæ » inquit : « Hierosolymitanæ Episcopatum gessit Joannes, vir plane insignis. » Nicephorus Calixtus libro 14, cap. 30, ait : « Hierosolymis Cyrillo divinus Joannes successerat. » Joannes Molanus « (cujus nec brevem schedulam æquanimiter præterire se patitur » Baronius, ut ipse loquitur in notis ad Martyrol. Rom.) Joannem sanctis adscribit in additionibus ad Martyrol. Usuardi, pridie Idus Januarii. Et quod majus est, ut plura aliorum testimonia omittamus, Lucianus in apparitione sibi facta circa inventionem corporum Protomartyris Stephani, et sociorum, quæ facta est uno anno ante mortem Joannis, et quam refert Baronius anno 415, inquit post alia : « Et iterum Dominus Gamaliel « eadem similitudine, eodemque schemate apparuit mihi, sicut in prima visione dicens : Quare neglexisti ire, et dicere sancto Episcopo Joanni? Et post aliqua : « Statim expergefactus benedixi Dominum, et perrexi ad civitatem ad sanctum Joannem Episcopum. » Tum denique quia in dubio præsumendum est pro innocentia Joannis, quem videmus a sanctis viris adeo commendatum : et motiva quibus Baronius ducitur, ut non solum dubitet de innocentia Joannis, sed ipsum inauditum condemnet, suspiciones leves sunt, quas facile est exsufflare.

(Marginal notes: Zosimus Papa. — Anastasius Papa. — D. Paul. — Theod. — Nicephorus Calixtus. — Joan. Molanus. — Lucianus.)

Primum Baronii fundamentum diruitur.

218. Ad primum concedimus, quod Joannes dilexerit personam Pelagii, quandiu sub ovina pelle latebat. Hinc vero minime sequitur, quod ejus doctrinam probaverit : sed potius, quod eam impugnaverit, et infectatus fuerit, liquet ex dictis *num. præced.* Profecto nemo Pelagianismum ubique, et acrius persecutus fuit, quam Augustinus : et ipse tamen Pelagium dilexit, atque honorifice tractavit : nam in lib. de gestis Pelagii cap. 27, illum vocat *dilectissimum, et desideratissimum fratrem,* et epistola 106 de Pelagio agens inquit : *Dileximus et servum Dei, quia nobis rectæ fidei videbatur.* Quod fecisse observat ipse August. lib. 2 Retract. cap. 33, *quia vita ejus a multis prædicabatur,* ut latius tradidimus *cap. præced.* § 2. Inter eos vero, qui tunc Pelagium diligebant, erat Joannes Hierosolymitanus. Quod cum sciret Augustinus, et aliunde vafritiem Pelagii intelligere cœpisset ; monuit Joannem (sicut et alios monuerat) ne ab illo se permitteret falli : non dubitans de Joannis fide, sed timens Pelagii astutiam, et catholicorum scandalum. Eadem ratione, et eisdem fere verbis monuit etiam S. Paulinum Nolæ Episcopum epistola 106, ubi ait : « Pelagium, quem credimus Britonem fuisse cognominatum, quod ut servum Dei dilexeris novimus ; nunc autem quemadmodum diligas, ignoramus. » Et tamen Paulinus fuligine Pelagiana denigratus non fuit, ut docet ipse Baronius. Immo August. epist. cit. de seipso testatur : « Sed aliter nunc diligimus, aliter aliquando diliximus : tunc enim quia rectæ fidei videbatur ; nunc autem ut ab iis, quæ inimica, et adversa gratiæ sentire dicitur, illius misericordia liberetur. » Id ergo, quod in se experiebatur Augustinus, satagebat, ut præstarent alii coepiscopi catholici, et sibi chari, quales erant Joan-

(Marginal note: D. Aug.)

nes, Paulinus, et alii; non dogma Pelagianum in eis reprehendens, sed ne irreperet, cavens.

Secundum convellitur.

Secundum fundamentum debilius adhuc apparet. Tum quia Joannes Hierosolym. nec præfuit, nec adfuit Synodo Diospolitanæ; sed Eulogius Cæsariensis, totius Palæstinæ Episcopus, ut notat ipse Baron. anno 419. Unde ex eo, quod in eo Concilio aliquid minus caute, aut bene gestum fuerit; sinistre infertur Joannem fuisse delicti causam. Tum etiam et præcipue quia illius Synodi Episcopi catholici erant, et se catholice contra Pelagium gesserunt, cunctaque catholico, et sincero animo determinarunt: quamvis ipse pro sui ingenii vafritie eos fefellerit, et ad punctum principalis dubii sincere non responderit; sed astutissime gratiæ vocabulo naturam retinuerit, ac significaverit. Constat hoc satis ex supradictis *cap. præced.* § 3, et præsertim ex S. August. qui frequenter Patres illius Concilii laudat, et sinceram eorum fidem, imo et diligentiam commendat. Nam epistola 93, inquit: « Quapropter non « culpandi sunt Judices, quia Ecclesiastica « consuetudine nomen gratiæ audierunt, « nescientes quid hujusmodi homines vel « in suæ doctrinæ libris, vel in suorum so- « lent auribus spargere. » Et lib. de gestis Pelagii c. 1, ait: « Responsiones ejus non « immerito approbaverunt, non curantes, « quomodo ea, quæ objiciebantur in opus- « culis suis posuerit; sed quid de his in « præsenti examinatione responderit. » Et cap. 3. « Quapropter, *inquit*, et sententia « respondentis merito Episcopis placuit. » Ex quibus liquet, quod sive Joannes præsens in eo Concilio fuerit, sive non; culpandus de Pelagianismo non est: sed, si adfuit, eas sinceræ fidei laudes meruit, quas aliis ejus Synodi Patribus Augustinus defert.

Innocentia Patrum Synodi Diospolitanæ.

D.Aug.

Prosternitur tertium.

Tertium motivum invalidum etiam est: quia Innocentius minime reprehendit Joannem, quod existimaverit illum Pelagianis adfuisse, sed ob aliquam negligentiam, quam habuerat in eorum adsultibus reprimendis, ut constat ex epist. Innocentii ad Joann. et ex alia ejusdem Innocentii epistola consolatoria ad Hieronym. in quibus nullum extat verbum, quod suspicionem de minus recta fide Joannis ingeneret. Immo et Hieronymus, sub cujus regimine erant illæ sacræ Virgines Bethleemitici Cœnobii, licet Joannem ut minus vigilantem pastorem arguat; minime tamen ipsi Pelagianismum objectat. Quod argumentum, etsi negativum videatur, haud levis pondersi est: nec enim illud crimen in Joanne dissimulasset Hieronymus, qui alia minora in eo reprehendit, litigiaque non semel cum ipso habuit ob falso sparsos inter utrumque rumores. Unde Baronius, qui ex aliqua Joannis negligentia in cura pastorali, colligit ipsius maculam in fide; longissime illius fundamenti metas excessit. Mitius, et prudentius judicium protulit August. dum in prædicta causa judicium non protulit: sed antiquam de fide Joannis retinuit opinionem. « De his autem » inquit in lib. de gestis Pelagii cap. ultim. « quæ post hoc « judicium, ibi a quo nescio cuneo perdito- « rum, qui valde in perversum perhiben- « tur Pelagio suffragari, incredibili audacia « perpetrata dicuntur, etc. tacendum po- « tius video, et expectantum, quid illic « fratres nostri Episcopi de his tantum « malis agendum existiment, quibus eos « posse dissimulare quis credat? » Legatur idem S. Doct. lib. 2 contra litteras Petiliani cap. 51, ubi quam alte sentiret de fide Joannis, prodit his verbis: « Veruntа- « men si omnes per totum orbem tales es- « sent, quales vanissime criminaris, cathe- « dra quid tibi fecit Ecclesiæ Romanæ, in « qua Petrus sedit, et in qua hodie Anasta- « sius sedet: vel Ecclesia Hierosolymitana, « in qua Jacobus sedit, et in qua hodie « Joannes sedet; quibus nos in catholica « fide uniti connectimus, et a quibus vos « nefario furore separatis: » Quæ cum ita se habeant, facile poterat Eminentissimus Baronius Joannem excusare: sicut multo levioribus fundamentis tandem probavit sanctitatem Fausti manifestissimi Semipelagiani, ut vidimus *num.* 208.

D.Augustini modestia.

Nota.

219. Hieronymus, maximus Ecclesiæ Doctor, Pelagianorum fraudes scitissime detexit, et eorum adsultus, ac dogmata strenuissime prostravit, ut satis constat ex dictis *toto cap. præced.* Unde hic nominandus non venit, quia vel levissimam suspicionem de ejus doctrina habeamus: sed ut moneamus lectorem non pauca reperiri inter opera S. Doctoris, ut vulgo circunferuntur, quæ ab ipso non prodierunt; sed monstra sunt ex Averno Pelagianorum genita, et falso Hieronymo assuta: quæ proinde cautissime legere debet. Tomo 8, prostant commentaria in omnes epistolas, quæ non sunt Hieronymi, sed Pelagii Hæresiarchæ, ut

D.Hier. Pelagianorum mastyx.

Animadversio circa plura opera, quæ Hieronymo tribuuntur, et sunt Pelagii.

ut manifeste colligitur ex D. August. *lib.* 3 *de peccat. merit. et remiss. collatis inter se cap.* 1 *et cap.* 12, et satis evincitur ex pluribus eorum Commentariorum sententiis, quæ aperte sunt Pelagianæ, ut *cap.* 5, 6, 7, 8 *et* 11, *ad Rom. et cap.* 4 *prioris ad Corinth. et cap.* 6 *prioris ad Timoth* et alibi passim. In tom. 9, est symbolum ad Damasum, quod non fuit compositum a Hienymo, sed a Pelagio ; nec transmissum ad Damasum, sed ad Innocentium, ut constat ex D. August. *lib. de gratia Christi cap.* 30, 31, 32 *et* 33, quibus locis refert Pelagium scripsisse illum libellum, et recitat verba, quæ inveniuntur apud Hieronymum. In eodem tomo est epist. ad Demetriadem Virginem, quæ incipit : *Si summo ingenii :* sed Auctor ejus fuit Pelagius, et eam confutat August. *libro citato, cap.* 22, 27, 38 *et* 40. In eodem tomo circumferuntur epistolæ ad Geruntii filias, et amicum de cognitione divinæ legis, quæ Pelagianæ sunt. Item epistola de filio luxurioso, quæ multum differt ab alia Hieronymi epistola de eodem argumento. Evidentius adhuc est epistolam de Scriptoribus Ecclesiast. ad Desiderium Pelagianam esse : nam ejus Auctor inter lumina Ecclesiæ collocat Pelagium, aliosque hæreticos. Eidem tomo adjicitur liber de vitis Patrum : sed plures earum compositæ fuerunt ab Evagrio Pontico, qui Pelagio præluxit, ut diximus *cap. præced. num.* 111, ac proinde caute legendæ sunt. Id ex Mariano Victorio, Bellarmino, et aliis adnotare voluimus, ut discat lector separare pretiosum a vili, et ne incautus inde putet pro fide arripere arma, ubi latent venena. Facile esset similia in quibusdam aliis Patribus, præsertim Chrysostomo, observare : sed ut prolixitatem vitemus, hoc studium nunc prætermittimus : præstabimus vero, cum sese obtulerit occasio.

§ V.

Quid contra Semipelagianorum doctrinam Ecclesia decreverit.

Præcipuus Semipelag. error ab Ecclesia damnatus.

220. Superest, ut videamus, an Semipelagianorum assertiones fuerint condemnatæ ab Ecclesia. Et quidem certum est assertionem illam, qua docebant initium boni operis esse ex nobis, esse hæreticam, et ut talem fuisse jam diu a Catholica Ecclesia proscriptam. Tum quia oppositum diffinitum est in Concil. Arausican. 2, *can.* 5 *et can. ultim.* Tum quia assertio illa fuit prolata a Pelagio, et ejus discipulis in ultimo sui dogmatis statu, cum videlicet cœperunt admittere aliquam gratiam sufficientem, quæ non inchoaret, sed consummaret opera nostra, ut vidimus *cap. præced.* § 3, *num.* 161. Unde decreta Ecclesiæ damnantia hæresim Pelagianam comprehendunt etiam hanc Massiliensium assertionem. Qua ratione quando D. Thom. prædictam assertionem impugnans, eam ad Pelagianos tanquam ad Auctores reducit ; Pelagianorum nomine Semipelagianos etiam significat. Et ita 1 *part. quæst.* 23, *art.* 5, dicit Pelagianos posuisse initium bene operandi ex nobis, consummationem autem ex Deo. Quod etiam repetit 2, 2, quæst. 6, art. 3 et lib. 3, contra gentes cap. 149 et 152 et quodlib. 1, art. 7, ubi ait : *Pelagius docuit hominem non indigere auxilio Dei ad bene operandum, sed tantum lege, atque doctrina. Quia vero nimis parum videbatur, ideo postea Pelagiani* (id est, tam rigidi Pelagii sectatores, ut Cælestius, et Julianus; quam alii temperatiores, et mixti, ut Cassianus, et Faustus) *posuerunt, quod initium boni operis est homini ex seipso.* Unde, quod prædicta Pelagianorum, et Semipelagianorum assertio tanquam hæretica ab Ecclesia rejiciatur, in dubium revocari non valet apud Catholicos. Quantum vero ad alia Massiliensium dogmata major est difficultas : neque enim omnes conveniunt circa eorum damnationem, et damnationis gradum. Sed nos ea tantum subjiciemus, quæ in dubium revocari non valent : cætera autem, quæ circa incertam Ecclesiæ in hac causa censuram possent ventilari, ipsius Ecclesiæ judicio, cujus est similia decidere, omnino relinquimus.

D.Tho.

Cælestinus 1 Semipelag. reprehendit, et S. Aug. commendat.

221. Cum igitur Massilienses tuendæ libertatis humanæ colore contra doctrinam S. Augustini palam inveherentur, et velut ex obliquo assertiones quasdam in Pelagio condemnatas defenderent : Prosper, et Hilarius accesserunt ad Cælestinum I, gubernantem eo tempore Ecclesiam, petieruntque ut suborienti periculo medicinam adhiberet. Quod ipse Pontifex præstitit data epistola ad Episcopos Galliæ, quæ in varia capita secatur, et hæc continet. In primo cap. reprehendit Episcopos, quod presbyteris suarum Ecclesiarum inordinate loquentibus, ipsi tacerent, nec coercerent eorum adsultus. In 2, plurimum laudat D. August. acriterque reprehendit ejus obtrectatores : et

inter alia inquit : *Nec unquam hunc sinistræ suspicionis saltem rumor aspersit, quem tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, ut inter optimos magistros etiam a meis semper prædecessoribus haberetur.* In 3, præmittit jam olim antecessores suos decrevisse contra Pelagium, quid de necessitate gratiæ debeant sentire Catholici. In 4, docet *hominem læsum fuisse per peccatum originale, et salvari non posse absque gratia Christi.* In 5, docet *hominem non esse bonum suis viribus, sed per Dei gratiam.* In 6, docet *hominem non posse vincere insidias diaboli, nisi continuo per Dei gratiam adjuvetur.* In 7, docet *neminem bene uti libero arbitrio, nisi per Christum.* Et quatuor præcedentes assertiones confirmat testimoniis Innocentii sui prædecessoris. In 8 cap. determinat *omnia merita nostra esse dona Dei.* In 9, determinat *omnem sanctam cogitationem, et motum piæ voluntatis ex Deo esse.* Quas duas propositiones confirmat auctoritate Zosimi sui prædecessoris. In 10 cap. declarat *gratiam Dei valere non solum ad remissionem peccatorum, sed etiam ne committantur.* Declarat præterea gratiam Dei non in sola doctrina consistere . sed præstare insuper, ut quæ facienda cognovimus, etiam facere diligamus. Declarat insuper *gratiam Dei dari, non solum ut facilius, sed ut absolute possimus implere divina mandata.* Et tres prædictas determinationes desumit ex Concilio Carthagin. *cap.* 3, 4 *et* 5, quas, inquit, velut proprias Apostolicæ sedis amplectimur. In c. 11, et cap. ultim. præcedentes assertiones confirmat ex orationibus, traditione, et ritibus Ecclesiæ Catholicæ. Denique ad calcem totius epistolæ addit : « Profundiores vero, difficilioresque partes « incurrentium quæstionum, quas latius « pertractarunt, qui hæreticis restiterunt, « sicut non audemus contemnere, ita non « necesse habemus adstruere. Quia ad con- « fitendam gratiam Dei, cujus operi, ac « dignationi nihil penitus subtrahendum « est, satis sufficere credimus, quidquid « secundum prædictas regulas Apostolicæ « sedis nos scripta docuerunt; ut prorsus « non opinemur Catholicum, quod apparue- « rit præfixis sententiis esse contrarium.

Propositiones a Cælestino Papa diffinitæ.

222. Ex quibus ultimis prædictæ epist. verbis prudenter colligit Suarez *prolog.* 6, *cap.* 1, *num.* 12, cavendum esse, ne quis facile in hac materia condemnet sententias ab Ecclesia non damnatas. Colligit etiam *eodem prolog. cap.* 6, *num.* 18, differentiam inter Augustini assertiones circa negotium prædestinationis. Quædam enim loquuntur de gratia, et habent necessariam connexionem cum iis, quæ Ecclesia diffinivit. In quibus, inquit, doctrina August. (quam in prædicta epist. approbat Cælestinus) tam certa est, sicut doctrina Ecclesiæ propter connexionem. Quod pariter posset Suarius asserere de doctrina cujusvis alterius Auctoris ab Ecclesia non approbati : nam ejus dicta, ut habent connexionem necessariam cum doctrina ab Ecclesia diffinita, sunt certa sicut ipsa doctrina *propter connexionem.* Alia vero Augustini asserta circa prædestinationem, inquit Suarius, carent ea connexione cum principiis de gratia ab Ecclesia diffinitis : et circa prædicta August. asserta debemus diverso modo discurrere propter rationem oppositam. Quam Suarii observationem non reprobamus; licet illa non plus tribuat Augustino, nisi quod negare non potest.

Observatio Suarii circa approbationem doctrinæ D. Augustini.

223. Profecto Semipelagiani, ut docte observat idem Suarez *prolog.* 6, *cap.* 1, *num.* 9, non obstante, quod Pontifex adeo laudasset, et in communi probasset Augustini doctrinam; eam commendationem labefactare, et limitare voluerunt, ut intelligenda esset de prioribus S. Doctoris scriptis, non de posterioribus : et specialiter eam laudem excludebant circa lib. de Prædest. Sanct. et lib. de bono perseverantiæ : quos contra ipsos Massilienses scripserat, et in quibus profunde satis negotium æternæ, et liberalissimæ prædestinationis explicat. Sed D. Prosper prædictam Semipelagianorum distinctionem confutavit in lib. contra Collat. cap. ultim. his verbis : « Per hunc virum (nempe « Cælestinum I,) intra Gallias istis ipsis, « qui sanctæ memoriæ Augustini scripta « reprehendunt, maleloquentiæ est adempta « libertas, quando consultantium actione « suscepta, et librorum, qui errantibus dis- « plicebant, pietate laudata, quid oporteret « de eorum auctoritate sentire, sancto ma- « nifestavit eloquio evidenter pronuntians, « quantum sibi præsumptionis istius novi- « tas displiceret, qua auderent quidam ad- « versus antiquos magistros insolenter in- « surgere, et indisciplinata calumnia præ- « dicationi veritas obstrepere. Augustinum, « inquiens, sanctæ recordationis virum, « pro vita sua, atque pro meritis, in nostra « semper communione habuimus : nec un- « quam hunc sinistræ suspicionis saltem « rumor aspersit, quem tantæ scientiæ olim « fuisse meminimus, ut inter magistros optimo

Semipelag. studuerunt limitare Cælestini decretum.

D. Prosp. Refutantur.

« optimos etiam a meis semper prædeces- « soribus haberetur. Bene ergo de eo omnes « in communi senserant, utpote qui cunctis « et amori fuerit, et honori. Contra istam « clarissimam laudationis tubam, contra « istam sacratissimam testimonii verita- « tem, audet quisquam malignæ interpre- « tationis murmur emittere? et perspicuæ, « sincerissimæque scientiæ nubem ambiguæ « obliquitatis obtendere? Ut scilicet quia in « epistola Papæ librorum, pro quibus ac- « tum est » (nempe de Prædest. Sanct. et de bono perseverant. ut in margine observatur) « non expressus est titulus; hinc eos « appareat non probatos : et istam in S. Au- « gustinum laudationem pro anteriorum « scriptorum meritis fuisse collatam. » Quam Massiliensium responsionem valide refellit et concludit : « Igitur hujusmodi « hominum pravitati non tam disputa- « tionum studio, quam auctoritatum pri- « vilegio est resistendum : ut de prostrati « dudum dogmatis de corpore nullum mem- « brum sinatur assurgere. Quia notum est « ista se falsitatis istius habere versutias, ut « si eis liceat prætentæ correctionis imagine « aliquod sibi faventium radicis suæ ger- « men excipere, totam se possit in exigua « sui parte reparare. Ubi enim non aliud « habet summa, quam portio; non est de- « votionis dedisse prope totum, sed fraudis « retinuisse vel minimum. »

Limitatio ab aliis excogitata.

224. Circa eandem Cælestini epistolam observandum est quosdam existimasse Pontificis verba finiri cap. 2, ubi concludit : *Deus vos incolumes custodiat fratres charissimi :* cætera autem capita addita fuisse a Prospero. Quam opinationem verisimilem appellat Suarius *prolog.* 6, *cap.* 1, *num.* 11, probatque ex eo, quod statim cap. 3 illius epist. dicitur : *Magistris nostris, tanquam necessarium modum concesserint obloquuntur.* Quæ verba scripta sunt in Augustini gratiam, et magis, inquit Suarius, redolent Prosperum, quam Cælestinum. Sed multo probabilius est totius epistolæ seriem, et capita dimanasse a Summo Pontifice. Tum quia Petrus Diaconus *in lib. de Incarnat. et gratia Christi,* quem paulo post Cælestinum scripsit, totam illam epist. nomine Cælestini allegat *cap.* 8. Tum quia incredibile videtur, quod sola duo ejus capita fuerint Pontificis : reliqua vero usque ad duodecim assuta fuerint a Prospero. Tum quia ex opposito fieret Pontificem nihil fere circa errores Semipelagianorum, et materiam sibi propositam determinasse : nam prioribus duobus epistolæ capitibus nihil circa necessitatem gratiæ, et controversias indo dimanantes resolvit. Et motivum Suarii est satis debile : quia in ipso cap. 2 (quod negare nequit fuisse editum a Pontifice) expresse Cælestinus Augustinum, et alios sacros Doctores vocat *magistros : quem tantæ,* inquit, *scientiæ olim fuisse meminimus, ut inter magistros optimos etiam a meis semper prædecessoribus haberetur.* Quid ergo mirum, quod postea cap. 3, adjecerit : *Magistris nostris, tanquam necessarium modum excesserint, obloquuntur?* Immo vero hæc posteriora verba maximam consequentiam habent ad illa, redolentque ejusdem Auctoris manum. Quod autem in cap. 2, sint illa verba *Deus vos incolumes custodiat,* etc. minime evincit, quod ibi scribens finierit sermonem, sed quod finierit epistolæ stilum, et deinceps se converterit ad proscribendos Semipelagianorum errores; in quo alio modo procedendum erat. Per quod etiam diluitur aliud motivum Suarii loco citoto. Utut sit de auctore; de auctoritate tamen illius epistolæ dubitari non licet: sed doctrina in ea tradita certa fide tenenda est. Quoniam, esto, prædictum cap. 3, et sequentia non fuerint composita a Pontifice, sed a Prospero, nihilominus edita fuerunt consultatione, et approbatione Pontificis. Et aliunde doctrina illis inserta desumpta est ex decretis Summorum Pontificum, et Conciliorum, ut num. 220 vidimus. Unde appellanda non est sententia solum Prosperi, aut Augustinianorum propria; sed doctrina Catholica Ecclesiæ.

Rejicitur.

225. Cælestino successit in Pontificatu Sixtus III, anno 432, quem nihil contra Massilienses decrevisse reperimus. Sub hoc tamen Pontifice, anno 433, D Prosper adversus Joannem Cassianum adhuc viventem, nomine Collatoris edidit librum eruditione insignem, in quo Semipelagianismi venena prodiit et antidotum præparavit. Sixto defuncto Leo Magnus in ejus locum suffectus est anno 440. Hujus notarius fuit S. Prosper, qui multas ex ejus persona epistolas dictavit, ut refert Gennadius *in lib. de viris illustribus.* Cum autem eo tempore dogma Semipelagianorum, non obstantibus decretis Cælestini supra relatis, plurimum Gallias turbaret, Prosper monuit Leonem, ut tanto periculo occurreret. Qui Prospero mandavit, ut ex doctrina Augustini canones a se approbandas collige-

S. Leo Magnus Semipelag. asserta condemnat.

ret, et summatim totam de gratia doctrinam complecteretur. Quod cum Prosper perfecisset, et Leo probasset, illos transmittere curavit ad Galliarum Episcopos, ubi Semipelagianismus firmiores, ac diuturniores radices egerat. Videtur autem, quod Leo prædictis Episcopis non præceperit, ut pro illorum canonum subscriptione convenirent, aut Synodum celebrarent; sed quos unusquisque in sua diœcesi observandos curaret : Accidit autem, ut cum Episcopi ad dedicationem ejusdem Ecclesiæ in Arausicana civitate convenissent; ibidem etiam voluerint Concilium celebrare, ut doctrinæ a Leone (cui hoc pergratum fore sciebant) transmissæ subscriberent, et Semipelagianorum errores damnarent. Ita palam desumitur ex ipso Concilio cap. 1, ubi hæc habentur : « Cum ad dedicationem « Basilicæ, quam illustrissimus Præfectus, « et Patricius filius noster Liberius in « Arausicana civitate fidelissima devotione « construxit, Deo propitiante, et ipso invi- « tante convenissemus; et de rebus, quæ « ad Ecclesiasticam regulam pertinent, inter « nos fuisset oborta collatio; pervenit ad « nos esse aliquos, qui de gratia, et libero « arbitrio minus caute, et non secundum « fidei Catholicæ regulam sentire velint. « Unde et nobis secundum auctoritatem et « admonitionem Sedis Apostolicæ justum, « ac rationabile visum est, ut pauca capi- « tula ab Apostolica sede nobis transmissa, « quæ ab antiquis Patribus de cæteris « Scripturarum voluminibus in hac præ- « cipue causa collata sunt, ad docendos « eos, qui aliter, quam oportet, sentiunt, « ab omnibus observanda proferre, et ma- « nibus nostris subscribere deberemus, « etc. » Et hæc est Synodus Arausicana II.

Concilium Arausicanum II.

Quo tempore fuerit celebratum.

Quo autem anno celebrata fuerit, non satis constat apud Auctores. Onufrius existimavit factum fuisse prædictum Concilium tempore Leonis anno 443, vel 444, et idem sentire videntur Auctores *præfation. ad lib. de Prædest. Sanct.* et epistolæ præfixæ operibus D. Prosperi, et Bartholom. Carranza, in titulo prædicti Concilii, et idem habetur *in 2 tom. Conciliorum* in collatione Surii. Baronius autem anno 463 existimavit Concilium hoc celebratum fuisse non sub Leone, sed sub Hilario ejus successore. Postea vero *in appendice ad tom.* 10, tam communem sententiam, quam suam illam priorem retractavit, et docuit prætam Synodum congregatam fuisse sub Felice IV, anno Pontificatus ejus 4, et Christi Domini 529, et consequenter communem opinionem errare anteponendo illud Concilium 86 annis, ipsum vero errasse anteponendo 66 annis. Baronium imitatur Spondanus anno 529. Idemque supponit Gonet *in præsenti disp.* 2, *art.* 6, in principio. Coriolanus autem illud refert ad annum 427. Sed certe motiva, quibus utitur Baronius, ut deserat communem sententiam, non multum vigent, ut recte vidit Suarius *prolog.* 6, *cap.* 1, *num,* 18. Et ideo in re incerta magis standum est antiquiori, et communiori opinioni. Præsertim quia in tempore Leonis vivebat Prosper ejus Notarius, qui sua auctoritate, et fidei zelo poterat Galliæ Episcopos excitare, ut contra Semipelagianos adhuc inquietos decreta fidei assererent. At Felicis IV, tempore nullum fere reperimus Semipelagianismi vestigium, nullam scimus motam fuisse de gratia quæstionem; cui remedium adhiberent illius Concilii decreta.

Decreta Conc. Arausican. II contra Pelagianos, et Semipelag.

226. Igitur in prædicta Synodo Arausisicana II, non solum actum est contra Pelagii hæresim jam in aliis Conciliis damnatam : sed plura distinctius, quam in ullo anteriori Concilio, adversus Semipelagianorum errores ex ea hæresi pullulantes decreta sunt : quæ majori ex parte desumpta fuere ex doctrina D. Aug. ex sententiis Prosperi, ut ex notis marginalibus prædicti Concilii constat. Et quia ex una parte facile non est canones illius Concilii legitime abbreviare, ex alia vero necessarium est, ut lector in hac materia oculos frequenter ad eos convertat : operæ pretium duximus illos in præsenti subjicere.

Canon I. Si quis per offensam prævaricationis Adæ non totum, id est secundum corpus et animam, in deterius dicit hominem commutatum, sed animæ libertate illæsa durante, corpus tantummodo corruptioni credit obnoxium, Pelagii errore deceptus, adversatur Scripturæ dicenti (Ezech. 18) : *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur.* Et (Rom. 6) : *Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis ejus, cui obeditis?* Et (2 Petri 2) : *A quo quis superatur, ejus et servus addicitur.*

Canon II. Si quis soli Adæ prævaricationem suam, non et ejus propagini asserit nocuisse, aut certe mortem tantum corporis (quæ pœna peccati est, non autem et peccatum, quod mors est animæ) per unum hominem in omne genus humanum traxisse testatur,

testatur, injustitiam Deo dabit, contradicens Apostolo dicenti (Rom. 5): *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt.*

Canon III. Si quis invocatione humana gratiam Dei dicit posse conferri, non autem ipsam gratiam facere, ut invocetur a nobis, contradicit Isaiæ Prophetæ (cap. 65), vel Apostolo idem dicenti (Rom. 10) : *Inventus sum a non quærentibus me, palam apparui his, qui me non interrogabant.*

Canon IV. Si quis, ut a peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare contendit, non autem ut etiam purgari velimus, per sancti Spiritus infusionem et operationem in nobis fieri confitetur, resistit ipsi Spiritui sancto, per Salomonem dicenti (Proverb. 8) : *Præparatur voluntas a Domino :* et Apostolo salubriter prædicanti (Philipp. 2): *Deus est, qui operatur in nobis et velle et perficere pro bona voluntate.*

Canon V. Si quis, sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipsumque credulitatis affectum quo in eum credimus, qui justificat impium, et ad regenerationem baptismatis pervenimus, non per gratiæ donum, id est, per inspirationem Spiritus sancti corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, sed naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatibus adversarius approbatur, beato Paulo dicente (Philip.8): *Confidimus, quia qui cœpit in vobis bonum opus, perficiet usque in diem Domini nostri Jesu Christi.* Et illud (ibidem): *Vobis datum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed etiam ut pro illo patiamini.* Et (Ephes. 2): *Gratia salvi facti estis per fidem, non ex vobis, Dei enim donum est.* Qui enim fidem qua in Deum credimus, dicunt esse naturalem, omnes eos, qui ab Ecclesia Christi alieni sunt, quodammodo fideles esse definiunt.

Canon VI. Si quis sine gratia Dei, credentibus, volentibus, desiderantibus, laborantibus, vigilantibus, studentibus, petentibus, quærentibus, pulsantibus nobis, misericordiam dicit conferri divinitus, non autem ut credamus, velimus, vel hæc omnia sicut oportet agere valeamus, per infusionem, et inspirationem S. Spiritus in nobis fieri confitetur, et aut humilitati aut obedientiæ humanæ subjungit gratiæ adjutorium, nec ut obedientes, et humiles simus, ipsius gratiæ donum esse consentit, resistit Apostolo dicenti (1. Cor. 4) : *Quid habes, quod non accepisti?* Et (ibidem cap. 15): *Gratia Dei sum id quod sum.*

Canon VII. Si quis per naturæ vigorem bonum aliquid, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare, ut expedit, aut eligere, sive salutari, id est, Evangelicæ prædicationi consentire posse confirmat absque illuminatione, et inspiratione Spiritus sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo, et credendo veritati, hæretico fallitur spiritu, non intelligens vocem Dei in Evangelio dicentis (Joan. 15): *Sine me nihil potestis facere.* Et illud Apostoli (2, Cor. 3): *Non quod idonei sumus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.*

Canon VIII. Si quis alios misericordia, alios vero per liberum arbitrium (quod in omnibus qui de prævaricatione primi hominis nati sunt, constat esse vitiatum) ad Gratiam baptismi posse venire contendit, a recta fide probatur alienus. Is enim non omnium liberum arbitrium per peccatum primi hominis asserit infirmatum, aut certe ita læsum putat, ut tamen quidam valeant sine revelatione Dei mysterium salutis æternæ per semetipsos conquirere. Quod quam sit contrarium, ipse Dominus (Joan. 6) probat, qui non aliquos, sed neminem ad se posse venire testatur, nisi quem Pater attraxerit. Sicut et Petro dicit (Matth. 16) : *Beatus es Simon Barjona, quia caro, et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est.* Et Apostolus (1, Cor, 12) : *Nemo potest dicere Dominum Jesum Christum, nisi in Spiritu sancto.*

Canon IX. Divini est muneris, cum et recte cogitamus, et pedes nostros a falsitate, et injustitia tenemus. Quoties enim bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum, ut operemur, operatur.

Canon X. Adjutorium Dei etiam renatis ac sanctis semper est implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono possint opere perdurare.

Canon XI. Nemo quidquam Domino recte voverit, nisi ab illo acceperit, sicut legitur (1, Par. 29 :) *Quæ de manu tua accepimus, damus tibi.*

Canon XII. Tales nos amat Deus, quales futuri sumus ipsius dono, non quales sumus nostro merito.

Canon XIII. Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, nisi per gratiam baptismi non potest reparari, quod

amissum, nisi a quo potuit dari, non potest reddi. Unde ipsa veritas dicit (Joan. 8): *Si vos Filius liberaverit, tunc vere liberi eritis.*

Canon XIV. Nullus miser de quantacumque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordia prævenitur, sicut dicit Psalmista (Psal. 8): *Deus Deus meus, misericordia ejus præveniet me.*

Canon XV. Ab eo quod formavit Deus mutatur Adam, sed in pejus per iniquitatem suam : ab eo quod operata est iniquitas mutatur fidelis, sed in melius per gratiam Dei. Illa ergo mutatio fuit prævaricationis primi, hæc secundum Psalmistam (Psalm. 76): *Mutatio dexteræ Excelsi.*

Canon XVI. Nemo ex eo quod videtur habere, glorietur, tanquam non acceperit, aut ideo se putet accepisse, quia littera extrinsecus, vel ut legeretur, apparuit, vel ut audiretur, insonuit. Nam sicut Apostolus dicit (Gal. 2) : « Si per legem justitia, ergo « Christus gratis mortuus est. Porro autem « si non gratis mortuus est : Ascendens in « altum, captivam duxit captivitatem, dedit « dona hominibus. Inde habet, quicumque « habet. Quisquis autem inde se habere « negat, aut vere non habet, aut quod habet « auferetur ab eo. »

Canon XVII. Fortitudinem Gentilium, mundana cupiditas, fortitudinem Christianorum, Dei charitas facit, quæ diffusa est in cordibus nostris, sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, nullis meritis gratiam prævenientibus.

Canon XVIII. Debetur merces bonis operibus, si fiant ; sed gratia quæ non debetur, præcedit ut fiant.

Canon XIX. Natura humana, etiamsi in illa integritate in qua est condita, permaneret, nullo modo seipsam, Creatore suo non adjuvante, servaret. Unde cum sine gratia Dei salutem non possit custodire, quam accepit, quomodo sine gratia Dei poterit reparare, quod perdidit ?

Canon XX. Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo bona, quæ non Deus præstet, ut faciat homo.

Canon XXI. Sicut eis qui volentes in lege justificari, et a gratia exciderunt, verissime dicit Apostolus (Gal. 2): *Si ex lege justitia est, ergo Christus gratis mortuus est :* sic et his, qui gratiam quam commendat et percipit fides Christi, putant esse naturam, verissime dicitur : Si ex natura justitia, ergo Christus gratis mortuus est : jam hic enim erat lex, et non justificabat; jam hic erat et natura, et non justificabat. Ideo Christus non gratis mortuus est, ut et lex per illum impleretur, qui dixit (Matth. 5): Non veni legem solvere, sed adimplere : et natura per Adam perdita, per illum reparatur, qui dixit (Luc. 19) *venisse se quærere, et salvare, quod perierat.*

Canon XXII. Nemo habet de suo, nisi mendacium, et peccatum. Si quid autem habet homo veritatis, atque justitiæ, ab illo fonte est, quem debemus sitire in hac eremo, ut ex eo quasi guttis quibusdam irrorati, non deficiamus in via.

Canon XXIII. Suam voluntatem homines faciunt, non Dei, quando id agunt quod Deo displicet. Quando autem ita faciunt, quod volunt, ut divinæ serviant voluntati, quamvis volentes agant, quod agunt, illius tamen voluntas est, a quo præparatur, et jubetur, quod volunt.

Canon XXIV. Ita sunt in vitæ palmites, ut viti nihil conferant, sed inde accipiant unde vivant. Sic quippe vitis est in palmitibus, ut vitale alimentum subministret eis. Ac per hoc, et manentem in se habere Christum, et manere in Christo, discipulis prodest, et non Christo. Nam præciso palmite, potest de viva radice alius pullulare. Qui autem præcisus est, non potest sine radice vivere.

Canon XXV. Prorsus donum Dei est diligere Deum. Ipse ut diligeretur, dedit, qui non dilectus dilexit. Displicentes amati sumus, ut fieret in nobis unde placeremus. Diffundit enim charitatem in cordibus nostris Spiritus Patris et Filii, quem cum Patre amamus, et Filio. Ac sic secundum supra scriptas sanctarum Scripturarum sententias, vel antiquorum Patrum definitiones hoc Deo propitiante, et prædicare debemus, et credere, quod per peccatum primi hominis ita inclinatum, et attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus postea aut diligere Deum sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, possit, nisi gratia eum et misericordia divina prævenerit. Unde Abel justo, et Noë, et Abraham, et Isaac, et Jacob, omnique antiquorum Sanctorum multitudini, illam præclaram fidem, quam in ipsorum laudem prædicat Apostolus Paulus (Heb. 11) non per bonum naturæ, quod prius in Adam datum fuerat, sed per gratiam Dei credimus fuisse collatam : quam gratiam, etiam post adventum Domini, omnibus qui baptizari desiderant, non in libero

bero

bero arbitrio habere, sed in Christi novimus simul et credimus largitate conferri, secundum illud quod jam supra dictum est, et prædicat Paulus Apostolus (Philipp. 1) : *Vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed etiam ut pro illo patiamini.* Et illud (Ephes. 2) : *Deus qui cœpit in vobis bonum opus, perficiet usque in diem Domini nostri.* Et illud (1. Timoth. 1): *Gratia salvi facti estis per fidem ; et hoc non ex vobis, Dei enim donum est.* Et quod de scipso ait Apostolus : *Misericordiam consecutus sum, ut fidelis essem.* Non dicit, quia eram, sed ut essem. Et illud (1 Corinth. 4) : *Quid habes quod non accepisti?* Et illud (Jacobi 1): *Omne datum bonum, et omne donum perfectum, de sursum est, descendens a Patre luminum.* Et illud (Joannis 3) : *Nemo habet quidquam boni, nisi illud illi datum fuerit desuper.* Innumerabilia sunt sanctarum Scripturarum testimonia, quæ possent ad probandam gratiam proferri, sed brevitatis studio prætermissa sunt : quia et revera cui pauca non sufficiunt, plura non proderunt. Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia, omnes baptizati Christo auxiliante, quæ ad salutem pertinent, possint, et debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere. Aliquos vero ad malum divina potestate prædestinatos esse, non solum non credimus, sed etiam, si sunt, qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus. Hoc etiam salubriter profitemur et credimus, quod in omni opere bono non nos incipimus, et postea per Dei misericordiam adjuvamur, sed ipse nobis nullis præcedentibus bonis meritis, et fidem, et amorem sui prius inspirat, ut et baptismi sacramenta fideliter requiramus, et post baptismum cum ipsius adjutorio, ea, quæ sibi sunt placita, implere possimus. Unde manifestissime credendum est, quod et illius Latronis, quem Dominus ad Paradisi patriam revocavit, et Cornelii Centurionis, ad quem Angelus Domini missus est, et Zachæi, qui ipsum Dominum suscipere meruit, illa tam admirabilis fides, non fuit de natura, sed divinæ largitatis donum.

227. Post mortem Leonis Magni, cujus auctoritate, et tempore celebratum est prædictum Concilium Arausicanum, assumpti ad Pontificatum fuerunt Hilarius anno 461. Simplicius anno 468, et Felix III, anno 483. Per hæc vero tempora haud levem auctoritatem apud Gallos habebat Faustus Semipelagianorum fautor insignis, de quo supra diximus *num.* 208. Sed adeo latenter, et subdole venenatam doctrinam disseminabat; adeo Augustinianæ doctrinæ professorem publice se fingebat ; ut nullus de ejus erroribus rumor ad aures prædictorum Pontificum pervenerit. Unde nihil invenimus, quod ii Pontifices specialiter decreverint contra Semipelagianorum errores. Defuncto autem Felice III, successit Gelasius, qui Pelagianorum hæresim ultimo, et acrius insectatus est : non solum enim auctoritate Apostolica illam expunxit ; sed etiam edito speciali libro machinam illam docte subvertit, qui extat inter quintam, et sextam epistolam in editione Romana. Semipelagianorum etiam errores, et principalia robora devicit : congregato enim Romæ Concilio septuaginta Episcoporum, plura declaravit circa Ecclesiasticos Scriptores, alios probans, et alios damnans, aut inter apocryphos censens : ubi libros Hieronymi, Augustini, Prosperi, et Hilarii, quibus Pelagianismus, et Semipelagianismus evertitur, honorifice commendavit, libros autem Joannis Cassiani, et Fausti Rhegiensis, qui fuerant principales Semipelagianorum fautores, in apocryphis reposuit.

Gelasius I. Pelagianos, et Semipelag. coercet.

Gelasio successit Anastasius II, anno 497, deinde Symmachus anno 499, quos nihil invenimus adversus Semipelagianos, quorum causa adeo jam prostrata erat, specialiter statuisse. Symmacho successit Hormisda anno 514, qui in ep. 67, ad Possessorem libros Fausti rejecit : *quia eos*, inquit, *in auctoritate Patrum examen catholicæ fidei non recepit.* Quibus verbis alludit ad judicium Gelasii Papæ in Concil. Rom. de quo proxime dicebamus. Deinde in eadem epist. addit : *De arbitrio libero, et gratia Dei, quod Romana, hoc est, Catholica sequatur, et asservet Ecclesia, licet in variis libris Beati Augustini, et maxime ad Hilarium, et Prosperum* (nempe de Prædestin. Sanct. et de bono persever. quos adversus Massiliensium errores scripsit) *possit cognosci : tamen in scriniis Ecclesiasticis expressa capitula continentur, quæ, si ibi desunt, et necessaria creditis, destinabimus ; quanquam qui Apostoli verba diligenter considerat, quid sequi debeat, evidenter cognoscit.* Capitula autem hæc, quæ dicuntur in scriniis Ecclesiasticis asservari, sunt canones illi, quos Leo Magnus ad Episcopos Gallos transmisit, et

Hormisda Papa August. laudat ; et Semipelag. doctrinam reprobat.

quos in Concilio Arausicano approbatos in hoc § dedimus. Unde in prædicta Hormisdæ epistola supponitur, et repetitur Semipelagianismi damnatio. Post hos Pontifices non reperimus alios, qui contra Semipelagianismum sæpesæpius jam prostratum, et proscriptum specialiter egerint : sed omnes supponunt doctrinam Catholicam circa gratiam, et liberum arbitrium a suis prædecessoribus traditam. Verum elapso longo temporum intervallo, Pius V, anno 1567, et Gregor. XIII, anno 1579, plures Michaëlis Baii propositiones damnarunt ; quorum aliquæ, et præcipue novem priores Pelagianam doctrinam, aut saltem Semipelagianorum dogmata continebant. Et hæc pro dignoscendis Semipelagianorum erroribus.

Ultima Semipelag. damnatio.

CAPUT VI.

De duabus famosis in hac materia Catholicorum sententiis.

228. Post relatos, et proscriptos extremos in hac causa errores, æquum est, ut videamus, quid dissidii relictum fuerit inter Catholicos : sunt enim plurima, eaque substantialia, in quibus conveniunt : sunt etiam aliqua, in quibus discordant, et pro quibus tuendis diversa statuunt principia. Conveniunt quidem in asserendo veram libertatem arbitrii contra Manichæos, et Lutheranos : eamque eximunt non a sola coactione, aut violentia, ut faciunt Janseniani, sed etiam a determinatione ad unum : credunt enim de ejus conceptu esse indifferentiam, et potestatem ad utrumlibet. Quod ex professo ostendimus *Tract.* 10, *disp.* 2, *dub.* 1 *et* 2, et optime, ac nervose probat Gonet *in Tract. de Voluntario disp.* 2, *per totam.* Conveniunt præterea in confitendo necessitatem gratiæ præstantis nobis potestatem ad ea, quæ conferunt ad salutem : licet in ampliando hanc necessitatem, et in exponendo conditiones prædictæ gratiæ, aliqui diversa sentiant : sed de hoc commodius dicemus *disp.* 3 *et disp.* 5. Conveniunt deinde in eo, quod Deus ab æterno statuerit, ut fierent, quæ fiunt in tempore, et quod aliquos prædestinaverit ad gloriam, et quod certo præcognoverit cuncta futura : quas communes assertiones statuimus, et defendimus *Tract.* 3, *disp.* 6, *dub.* 1 *et* 2, *et Tract.* 4, *disp.* 10, *et Tract.* 5, *disp.* 1. Tandem communiter admittunt dari concursum Dei efficacem, sive auxilium infallibiliter conjunctum cum operatione creaturæ, undecumque hic nexus proveniat : aliter enim non posset Deus efficaciter assequi, quod decreverat ; corruerentque proinde firmitas divinæ voluntatis, et certitudo præscientiæ divinæ, ut constabit ex dicendis disp. 7.

In quibus Catholici circa has difficultates conveniant.

229. Sed hæc ipsa, in quibus conveniunt, principium, et fomes sunt gravissimæ discordiæ. Haud enim facile apparet, qualiter libertas arbitrii creati cohæreat cum immutabilitate voluntatis divinæ, cum certitudine æternæ præscientiæ, et cum efficacia gratiæ. Nam si liberum arbitrium ita eligit, quod Deus decrevit, scivit, et auxilio efficaci assequi intendit ; quod potest non eligere : palam sequi videtur, quod possit frustrare decretum Dei, falsificare ejus scientiam, et evacuare gratiæ efficaciam. Si vero asseritur voluntas Dei immutabilis, scientia ejus infallibilis, et gratia efficax, sive effectui indissolubiliter conjuncta : profecto videtur colligi, quod iis positis non relinquatur in creatura potestas ad oppositum, et consequenter quod pereat ejus libertas. Ut ergo hanc apparentem discordiam componant Doctores Catholici, et explicent, quo glutino dissidentia adeo extrema cohæreant ; in duas præcipue, et magis famosas dividuntur sententias : ad quas modo cuilibet peculiari propugnandas diversa, et plerumque adversa fundamenta præjaciunt. Et quidem qualiter libertas concilietur cum scientia Dei, satis explicuimus *Tract.* 3, *disp.* 7, *dub.* 2; qualiter etiam componatur cum efficaci, et absoluta Dei voluntate, declaravimus ex professo *Tract.* 4, *disp.* 10, *per totam*, et præcipue *dub.* 4 *et* 5. Unde tantum superest specialiter exponendum, qualiter cohæreat cum efficaci, et intrinseco gratiæ auxilio, indissolubiliter effectui annexo : quod peculiariter ad hunc tractatum spectat.

Occasio disconveniencia inter Doctores Catholicos in conciliando libertatem nostram cum gratia efficaci.

§ I.

Refertur opinio Thomistarum.

230. Thomistæ referunt concordiam inter gratiam efficacem, et libertatem creatam in summam efficaciam, et potestatem voluntatis Dei, quæ tanta est, ut inferat infallibiliter non solum effectus, quos vult, sed modos etiam, quibus fieri vult : atque ideo movet efficaciter hominem, ut operetur, et ut operetur libere, sive cum potestate ad oppositum :

Doctrina discipulorum D. Augustini, et D.Tho.

oppositum : unde provenit, quod infallibiliter sequatur operatio libera, ac subinde, quod nulla detur discordia, sed maxima potius consonantia inter liberam operationem, et gratiæ efficaciam. Hanc resolutionem, et concordiæ modum accipiunt præcipue ex sacris Doctor. August. et Thoma, qui ita apertissime docuerunt : et ut sententiam suam explicent, ac tueantur, sequentia, et velut solemnia unanimiter tradunt principia.

Primum eorum principium. Primo negant, quod Deus ante exercitium suæ voluntatis certo præcognoverit actus liberos creatos absolute, vel conditionate futuros : et consequenter proscribunt præscientiam illam mediam inter naturalem, et liberam, cujus Semipelagiani videntur primi inventores, ut diximus *cap. præced.* § 2. Hanc, inquam, scientiam non admittunt : tum quia illam non admisit D. August. ut *loc. cit.* ostendimus, et latius *Tract.* 3, *disp.* 10, *dub.* 2 *et* 3. Tum quia est contra doctrinam D. Thomæ, ut diximus *loco proxime cit. dub.* 3 *et* 4. Tum quia non est necessaria ad superandam præsentem difficultatem ; et aliunde est incompossibilis cum libertate Dei, et creaturæ, et parit alia plurima inconvenientia, et constat ex dictis *loco cit. disp.* 10 *et* 11 *et* 12. Tum denique quia non salvat veram, ac legitimam divinæ gratiæ efficaciam, ut ex professo dicemus disp. 7, per totam.

Scientia media non est necessaria ad hoc negotium.

Secundum principium. 231. Secundo affirmant Deum æterno suo decreto prædeterminasse cuncta futura, alia quidem ut forent absolute, alia vero ut forent dependenter ab aliqua conditione: et per hujusmodi decretum, et non aliter determinatam fuisse Dei scientiam, ut certo, et infallibiliter cognosceret cuncta vel absolute, vel conditionate futura. Unde consequenter docent Deum, inconsulto libero arbitrio, et antequam prævideret ejus usum conditionate futurum, prædefinisse omnes ejus actus, saltem quoad materiale, æterno, et absoluto decreto : in eaque suæ voluntatis determinatione certo præcognovisse, quid liberum arbitrium in singulis occasionibus facturum esset. Quam doctrinam fuse tradidimus, et confirmavimus ex Scriptura, Patribus, et ratione *Tract.* 3, *disp.* 9, *dub.* 5, *et Tract.* 4, *disp.* 10, *per totam.* Cui etiam consentit Scotus, ut infra num. 248, constabit.

Decreta Dei absoluta, et ex se efficacia.

Tertium principium. 232. Tertio docent Deum concurrere cum causis secundis non solum attingendo immediate earum opera concursu, ut vocant, simultaneo ; sed attingendo immediate ipsas causas, eas videlicet movendo, et exsuscitando, et applicando ad agendum, et cum opere indissolubiliter conjungendo. Quem concursum vocant *prævium*, quia antecedit influxum creaturæ : et *prædeterminativum*, quia eam determinat, seu movet ad opus : et *physicum*, quia realis est, et non moraliter alliciendo, sed physice, et impulsive movendo applicat ad operandum. Quam doctrinam acceperunt a D. Thom. qui illam manifeste tradit 1 *p. q.* 105, *art.* 5, *et in hac* 1, 2, *q.* 109, *art.* 1, *et quæst.* 3, *de potentia art.* 7, *et q.* 22, *de Veritate art.* 9, *et opusc.* 1, *c.* 23, *et opusc.* 3, *cap.* 130, et alibi sæpe, ut ex professo expendemus *disp.* 5, *dub.* 6, *et disp.* 7, per totam. Et hanc sententiam esse Angelici Præceptoris recognoscunt Molina *in Concordia quæst.* 14, *art.* 13, *disp.* 26, in principio. Henriquez *lib. de fine hominis cap.* 6. Toletus 2 *Physic. cap.* 3, *quæst.* 8. Pererius *lib.* 8, *de causis cap.* 8. Azor *lib.* 1, *Justit. Moral. cap.* 1, *quæst.* 8. Sforcia Pallavicinus 1, 2, *disp.* 6, *de actibus humanis quæst.* 2, *art.* 12. Cosmas Alemannius *in summa Philosoph.* 1, 2, *quæst.* 11, *art.* 4, et Conimbricenses 2 Physic. cap. 7, quæst. 14, art. 1, ubi hæc ingenue proferunt : « Circa modum, quo Deus « cum causis secundis ad earum opera- « tiones, et effecta concurrit, se offert cele- « bris opinio D. Thom. 1 part. quæst. 106, « etc. ejusque sectatorum Capreol. in 2, d. « 1, quæst. 2. Ferrariens. 3, contra gen- « tes cap. 70, et aliorum existimantium om- « nes causas secundas, antequam operen- « tur, accipere a Deo influxum quendam, « et motum, qui sit quasi esse intentionale « virtutis divinæ, quo ad promendas actio- « nes excitentur, eo modo, quo artium ins- « trumenta, ut dolabra, et securis, præviam « motionem a fabro accipiunt, cum ad « opus conficiendum applicantur. »

Deus præmovet efficaciter causas secundas.

Molina. Henriq. Toletus. Pereri. Azor. Cosmas. Aleman. Conimb.

Quartum principium. 233. Quarto resolutionem præcedentem extendunt etiam ad liberum arbitrium creatum, quod asserunt nunquam in actum exire, quin prius a Deo physice præmoveatur, et applicetur ad operandum. Idque eos docuit D. Thom. *locis supra relatis :* tum quia principia, quibus innititur, generalia sunt : tum quia illa libero arbitrio specialiter applicat *in hac* 1, 2, *q.* 109, *art.* 1, *et seq.* Quod plane viderat Bellarm. qui lib. 4, de liber. arb. c. 16, hæc habet : « Al- « tera ratio conciliandi libertatem huma- « nam cum operatione divina, et fortasse

D.Tho.

Deus prævie movet nos ad agendum libere. Bellarm.

« probabilior est juxta sententiam S. Thomæ, qui docet cooperationem divinam « ita concurrere cum causis secundis etiam « liberis, ut non solum eis dederit, et conservet virtutes operatrices, sed etiam eas « moveat, et applicet ad opus, ut cognosci « potest ex 1 p. q. 105, art, 5, et lib. 3, « contra gent. c. 70, et q. 3, de potentia « art. 7. Quæ sententia videtur valde consentanea tum Scripturæ, quæ dicit nos « in Deo esse, vivere, et moveri ; tum rationi, et ordini, quem habet causa prima « cum secundis. »

Quintum principium.

234. Quinto asserunt hanc præviam, et a Deo derivatam voluntatis humanæ præmotionem inferre infallibiliter operationem, ad quam movet ; idque habere suopte pondere, et prout descendit ab omnipotenti, et efficaci Dei voluntate. Unde in hac præmotione constituunt rationem gratiæ, vel auxilii efficacis : censentque impossibile esse, quod Deus ita moveat ad consensum, et quod voluntas creata dissentiat; licet non amittat potestatem dissentiendi. Et nisi hæc media ab intrinseco efficacia, per quæ voluntas divina exequatur suum propositum, admittantur ; non intelligunt, qua ratione salvari possit supremum Dei dominium, certitudo æternæ prædestinationis, et conditio gratiæ assertæ a S. Aug. Id vero hauriunt ex ipso S. Doct. lib. de corr. et gratia c. 12, ubi ait : « Subventum est « infirmitati voluntatis humanæ, ut divina « gratia indeclinabiliter, et insuperabiliter « ageretur. » Et cap. 14. « Deo, » inquit, « volenti salvum facere nullum hominum « resistit arbitrium : sic enim velle, vel « nolle in volentis, aut nolentis est potes- « tate, ut divinam voluntatem non impe- « diat, nec superet potestatem. » Idemque repetit in aliis pluribus locis, ut magis ex professo ostendemus *locis supra citatis.* Hauriunt etiam ex D. Thom. qui ita docet pluribus in locis : nam in hac 1, 2, quæst. 10, art. 4 ad 3, ait : « Si Deus movet vo- « luntatem ad aliquid ; impossibile est « poni, quod ad illud voluntas non movea- « tur, » et quæst. 112, art. 3, asserit, quod « præparatio ad gratiam potest considerari, « secundum quod est a Deo movente : et « tunc habet necessitatem ad id, quod ordi- « natur a Deo ; non quidem coactionis, sed « infallibilitatis ; quia intentio Dei deficere « non potest, secundum quod dicit August. « in lib. de Prædest. Sanct. quod per be- « neficia Dei certissime liberantur, qui- « cumque liberantur. Unde si ex inten- « tione Dei moventis est, quod homo, cujus « cor movet, gratiam consequatur, infalli- « biliter illam consequitur, secundum « illud Joan. 6. Omnis qui audit a Patre, « et didicit, venit ad me » et 2, 2, quæst. 24, art. 11, inquit : « Virtus Spiritus sancti « infallibiliter operatur, quodcumque vo- « luerit. Unde impossibile est hæc duo si- « mul esse vera, quod Spiritus sanctus velit « aliquem movere ad actum charitatis, et « quod ipse charitatem amittat peccando. » Et quæst. 6 de Malo art. 1 ad 2, ait : « Deus « movet voluntatem immutabiliter propter « efficaciam voluntatis moventis, quæ de- « ficere non potest. » Idemque luculentius tradit *super cap. 8, epist. ad Rom. lect. 3,* et aliis locis passim in hoc opere expendendis.

Auxilium efficax ab intrinseco efficax. D. Aug. D. Tho.

Objectio Adversar. dispellitur.

235. His fundamentis judicant Thomistæ inniti legitimam, et Augustinianam concordiam liberi arbitrii cum gratia efficaci. Et cum eis objicitur absoluta illa Dei decreta, et media adeo fortia, quibus executioni mandantur, suffocare libertatem arbitrii, illiusque indifferentiam absumere : respondent hinc potius firmari, et ad frugem perduci. Nam efficax, inquiunt, voluntas Dei, et efficax auxilium ei correspondens causant infallibiliter non solum actus voluntatis creatæ, sed etiam libertatis modum: atque ideo ita inferunt consensum, quod relinquant indifferentiam, et potestatem ad oppositum. Quod acceperunt ex S. August. lib. de corrept. et gratia cap. 8, ubi explicans illud Lucæ 22 : « Ego rogavi pro te « Petre, » inquit : « Quando rogavit, ne « fides ejus deficeret, quid aliud rogavit, « nisi ut haberet in fide liberrimam, for- « tissimam, invictissimam, et perseveran- « tissimam voluntatem ? » Et cap. 13, ait : « Non est dubitandum voluntati Dei, qui « in cœlo, et in terra omnia quæcumque « voluit, fecit, humanas voluntates non « posse resistere, quominus ipse faciat, « quod vult; quando quidem etiam de ip- « sis hominum voluntatibus, quod vult, « cum vult, facit. Nisi forte quando Deus « voluit Saüli regnum dare, sic erat in po- « testate Israëlitarum subdere se memo- « rato viro, sive non subdere (quod utique « in eorum propositum erat voluntate) « ut etiam Deo valerent resistere. Qui ta- « men hoc non fecit, nisi per ipsorum ho- « minum voluntates (utique liberas et li- « bere consentientes) habens sine dubio

Efficacia gratiæ parit libertatem actualem. D. Aug.

humanorum

« humanorum cordium, quo placeret, in-« clinandorum omnipotentissimam potes-« tatem. » Quibus locis, et aliis pluribus toto opere dandis nexum inter agere infallibiliter, et agere libere, revocat ad summam efficaciam divinæ voluntatis, et gratiæ. Idem docet D. Thom. 1 p. q. 19, art. 8, ubi ait : « Cum voluntas divina sit effi-« cacissima ; non solum sequitur, quod « fiant ea, quæ Deus vult fieri ; sed quod « eo modo fiant, quo Deus vult fieri. Vult « autem Deus quædam fieri necessario, « quædam contingenter, etc. » Et in resp. ad 2, addit : « Ex hoc ipso, quod voluntati « divinæ nihil resistit, sequitur, quod non « solum fiant ea, quæ Deus vult fieri, sed « quod fiant contingenter, vel necessario, « quia sic vult fieri. » Et quæstione 23 de Verit. art. 5, inquit : « Voluntas di-« vina est agens fortissimum. Unde « oportet ejus effectum ei in omnibus « modis assimilari, ut non solum fiat id, « quod Deus vult fieri, quod est quasi assi-« milari secundum speciem ; sed ut fiat eo « modo, quo Deus vult illud fieri, ut neces-« sario, vel contingenter, cito vel tarde, « etc. » Et in hac 1, 2, quæst. 10, art. 4 ad 1, ait : « Voluntas divina non solum se « extendit, ut aliquid fiat, per rem, quam « movet ; sed ut etiam eo modo fiat, quo con-« gruit naturæ ipsius. Et ideo magis repu-« gnaret divinæ motioni, si voluntas ex ne-« cessitate moveretur, quod suæ naturæ non « competit, quam si moveretur libere, « prout competit suæ naturæ. » Consonat D. Anselmus lib. de concordia præscientiæ, etc. cap. 1, paulo post medium, ubi hæc habet : « Quoniam, quod Deus vult, non « potest non esse ; cum vult hominis vo-« luntatem nulla agi, vel prohiberi neces-« sita ad volendum, vel non volendum, et « vult effectum sequi voluntatem : tunc « necesse est voluntatem esse liberam, et « esse, quod vult. »

D.Tho. *D.Ans.*

Replica diruitur. 236. Cum urgent Adversarii dicendo hunc voluntatis divinæ, et gratiæ efficaciam auferre a voluntate creata dominium, ac subinde potestatem se determinandi : respondent Thomistæ prædictum dominium non tolli, sed regi, sed componi, sed intra debitos limites contineri : nam dominium creaturæ debet esse sub omnipotenti dominio Dei, velut sub primo determinante : cujus imperio supposito, et non aliter voluntas creata imperat, et sibi dominatur, et libere se applicat ad agendum. Quam responsionem eos docuit D. August. lib. de gratia, et lib. arb. cap. 16, ubi ait : « Cer-« tum est nos facere, cum facimus : sed ille « facit, ut faciamus, præbendo vires effi-« cacissimas voluntati, qui dicit : Faciam, « ut in justificationibus meis ambuletis, et « judicia mea observetis, et faciatis. » Et lib. de Corrept. et gratia c. 2 versans illud Apost. ad Rom. 8. « Spiritu Dei aguntur, » inquit : « Intelligant, si filii Dei sunt, spi-« ritu Dei se agi, ut quod agendum est, « agant : aguntur enim, ut agant ; non ut « ipsi nihil agant. » Et cap. 95, ait : « Deus « autem noster in cœlo, et in terra, omnia, « quæcumque voluit, fecit. Quod utique « non est verum, si aliqua voluit, et non « fecit. Et quod est indignius, ideo non « fecit ; quoniam, ne fieret, quod volebat « omnipotens, voluntas hominis impedi-« vit. » Et c. 97, subjungit : « Quis tam « impie decipiat, ut dicat Deum malas ho-« minum voluntates, quas voluerit, quando « voluerit, quomodo voluerit, ubi voluerit, « in bonum non posse convertere. » Quam omnipotentis dominii Dei energiam supra voluntatem creatam passim suis scriptis prædicat, ut ex dicendis constabit. Docuit etiam D. Thom. quæst. 8, de potentia art. 7 ad 13, ubi inquit : « Dicendum, quod vo-« luntas dicitur habere dominium sui ac-« tus, non per exclusionem causæ primæ : « sed quia causa prima non ita agit in vo-« luntatem, ut eam de necessitate ad unum « determinet, » tollendo scilicet indifferentiam judicii. Et 1 part. quæst. 83, art. 4 ad 3, inquit : « Per hoc, quod voluntas « moveatur ab alio, non excluditur, quod « moveatur ex se : ideo per consequens « non excluditur ratio meriti, vel deme-« riti. » Et lib. 1, contra gentes c. 68, in fine ait : « Dominium, quod habet voluntas « supra suos actus, per quod in ejus potes-« tate est velle, vel non velle, excludit de-« terminationem virtutis ad unum, et vio-« lentiam causæ exterius agentis : non « autem excludit influentiam superioris « causæ : et sic remanet causalitas in causa « prima, quæ est Deus, respectu motuum « voluntatis. » Idemque repetit aliis pluribus locis, quæ in hoc opere dabimus.

Dominium nostrum sub Dei dominio. D. August. *D.Tho.*

Nova instantia diluitur. 237. Cum ulterius Adversarii pulsant causantes hanc gratiæ efficaciam assertam fuisse a Calvino, qui libertatem arbitrii negavit, et quem damnat Concilium Trident. *sess.* 6, *can.* 4, respondent Thomistæ motivum istud terriculamentum esse illis

tantum formidabile, qui vel umbram horrent, et prætervolantes muscas. Non enim erravit Calvinus in eo, quod asseruit dari auxilia Dei ab intrinseco efficacia : sed in eo, quod docuit Deum suis auxiliis absumere nostram libertatem, ut constat ex dictis cap. 3, § 3, et latius constabit infra *disp.* 7, *dub.* 4, § 11. Cui hæresi e diametro obsistunt, qui affirmant auxilio ex se efficaci libertatem nostram non perire, sed firmari. Quod satis expressit Concilium Trident. loco cit. ubi decrevit liberum arbitrium a Deo motum retinere potestatem dissentiendi : nam loquitur de motione non præcise morali, suasoria, et indifferenti; qua perimi arbitrium nec ipsi hæretici somniarunt; sed de motione efficaci, qualem docuerat Augustinus, et per quam hæretici causabantur libertatem arbitrii prosterni. Et tamen diffinit hujusmodi motionem relinquere, ac secum admittere potestatem dissentiendi, seu libertatem : quæ est ipsissima doctrina, quam amplectuntur Thomistæ. Sed de hoc ex professo dicemus infra *disp.* 7, *dub.* 4, § 10. Reliqua vero, quæ Adversarii opponunt, et possent hanc concordiam obscurare, facile diluunt Thomistæ celebri illa, et antiqua distinctione *sensus divisi, et compositi,* qua utitur D. Thom. 1, part. quæst. 23, art. 6 ad 3, et quæst. 6, de Veritate, art. 4 ad 8, et super Boëtium *de consolat. lib.* 5, *prosa ultima*. Dicunt enim voluntatem creatam auxilio efficaci motam, verbi gratia, ad consensum posse comparari, vel ad dissensum secundum se acceptum, vel ad illum ut conjungendum cum circumstantiis hic, et nunc occurrentibus. Priori modo concedunt, quod voluntas illo auxilio mota possit dissentire : et sic salvant libertatem arbitrii : nam voluntas, quæ ita consentit, ut possit dissentire, libera est, et libere consentit. Posteriori autem modo negant, quod voluntas dissentire valeat : et sic salvant certitudinem divinæ præscientiæ, immutabilitatem voluntatis Dei, et efficaciam gratiæ : quia ad hæc frustranda opus erat, quod voluntas in ea hypothesi posset conjungere dissensum cum talibus circumstantiis. Qua distinctione usi fuimus *Tract.* 4, *disp.* 10, *dub*, 5, ubi eam latissime exposuimus agentes de prædiffinitionibus Dei absolutis, et efficacibus; illaque frequenter utemur in hoc Tractatu. Et hic in summa est modus concordiæ Thomisticæ inter libertatem nostram, et gratiam efficacem.

Concil. Trid.

Distinctio sensus divisi, et compositi.

§ II.

Proponitur sententia Molinæ.

238. Doctor Ludovicus Molina, Theologus e Societate Jesu in Academia Eborensi primarius, edidit specialem Concordiam, sive rationem conciliandi libertatem hominis cum efficacia gratiæ : quod opus typis mandavit Ulysipone anno 1588. Cuncta vero fundamenta, quæ pro illius concordiæ structura posuit, opponuntur e regione principiis opinionis Thomistarum § præced. relatæ. Nam primo statuit Deum ante omnem liberam suæ voluntatis determinationem certo præscivisse, quid liberum arbitrium creatum operaturum foret ex hypothesi, quod in illa, aut illa rerum serie constitueretur. Ita docet quæst. 14, art. 13, disp. 47, fol. 297, et disp. 48, fol. 311, ubi asserit « per ideas divinas, essentiamve di- « vinam cognitam ut objectum primarium, « certo repræsentari Deo (qui tum suam « essentiam, tum singula, quæ in ea ipsa « infinite perfectius, quam in seipsis con- « tinentur, altissimo, ac eminentissimo « modo comprehendit) repræsentari, in « quam, naturaliter ante omnem actum, et « determinationem liberam voluntatis di- « vinæ complexiones omnes contingentes, « non solum secundum esse possibile, sed « etiam secundum esse futurum, non abso- « lute, sed sub conditione, et ex hypothesi, « quod Deus statuat hunc, vel illum ordinem « rerum, et causarum cum his, vel illis cir- « cumstantiis creare.» Quam præscientiam vocavit *mediam :* quia mediat inter scientiam Dei *naturalem* attingentem possibilia, et scientiam *liberam* attingentem absolute futura. Et hæc scientiæ divinæ partitio adeo ipsi placuit, ut dixerit disp. 50, fol. 329 : « Triplicem scientiam oportet, dis- « tinguamus in Deo, nisi periculose in con- « cilianda libertate arbitrii, et contingentia « rerum cum divina præscientia halluci- « nari velimus.»

Sententia Molinæ, et Juniorum.

Primum hujus sententiæ fundamentum.

Scientia media.

239. Secundo negat Deum, inconsulto per scientiam mediam futuro usu liberi arbitrii, prædiffinisse, sive decrevisse ab æterno actus liberos : sed eos tantum absolute futuros prædiffinitos fuisse docet, quos Deus conditionate futuros esse præsciebat. Quam doctrinam toties in Concordia repetit, ut supervacaneum sit indicem texere. Legatur tamen quæst. 22, art. 4, fol. 382, ubi hæc habet :

Secundum principium.

habet : « Nostro intelligendi modo cum « fundamento in re, ante actum, quo ex « æternitate absolute statuit concedere eum « rerum ordinem, quem reipsa condidit, « cernens Deus per scientiam illam mediam « inter liberam, et mere naturalem, de qua « quæst. 14, art. 13, dictum est, qui tandem in vitæ termino ob præcedentia « merita vitam æternam adepturi essent, « si talem verum ordinem vellet condere, « dum posterius eundem ordinem absolute « voluit condere; eo ipso volendi actu complacuit sibi per voluntatem absolutam, « ut ii, quos prævidebat ob præcedentia « merita perventuros in vitam æternam, « ea potirentur : atque ipso actu voluntatis « divinæ fuerunt prædestinati per illa media, quæ ex ipsorum libertate prævisa « sunt futura, ut quæst. seq. plenius dicemus. Quo fit, ut in divina providentia, « ac prædestinatione etiam effectuum, qui « et ab arbitrio pendent, et a providentia « tanquam fines sunt intenti, vereque sunt « effectus divinæ providentiæ, et prædestinationis; nulla alia sit certitudo, quam « certitudo præscientiæ, quod ita ex talibus « mediis sunt eventuri; cum reipsa si arbitrium creatum, ut potest, vellet, contrario modo essent eventuri. »

Tertium principium. 240. Tertio negat, quod supposita sufficientia liberi arbitrii ad operandum, vel in ordine naturæ, vel in ordine gratiæ, Deus illud effective præmoveat ad actum : unde non concedit concursum actualem prævium Dei in liberum arbitrium; sed solum concursum simultaneum, et immediatum in operationem. Id passim repetit in Concordia, et præcipue *quæst.* 14, *art.* 13, *disput.* 26, ubi ex professo impugnat oppositam D. Thom. doctrinam. Et cum S. Doct. *quæst.* 3 *de potentia art.* 7, dixerit hanc præviam applicationem habere quoddam esse velut intentionale; Molina loco cit. fol. 168, addit : *Hoc tamen commentitium plane est, nullaque ratione fulcitur, et res frustra multiplicat.*

Quartum principium. 241. Quarto, et valde consequenter ad præcedens dictum affirmat omnia auxilia gratiæ esse ex se indifferentia, et posse pro arbitrii nutu, cum consensu, vel dissensu conjungi, ac subinde frustrari : censet enim concursum Dei non determinare concursum liberi arbitrii, sed ab eo potius determinari. Unde loco proxime cit. disp. 28, fol. 183, inquit: «Concursus particularis ad « opera supernaturalia liberi arbitrii, hoc « est, gratia liberum arbitrium præveniens, non est causa efficax ejusmodi « operum : quin potius in potestate liberi « arbitrii eadem gratia adjuti est consentire, aut non consentire, aut etiam dissentire Deo ita invitanti, atque excitanti. Id, « quod de fide est, ut ex Concilio Trident. « sess. 6, can. 4, sæpe in superioribus est « ostensum, et in sequentibus magis patebit. Ergo neque consursus generalis Dei « est causa efficax operum liberi arbitrii, « sed a libero arbitrio pendent, tum ut sint, « tum etiam ut non obstante actuali influxu Dei, sint potius hujus speciei, quam « illius, atque hujus objecti, potius quam « alterius. » Et disp. 37, fol. 223, inquit : « Dominicus a Soto 1, de natura, et gratia « cap. 16, et Andreas Vega lib. 6, in Concil. Trident. cap. 6, 7, 8 et 9 affirmant « liberum arbitrium ad eliciendum quemcunque prædictorum actuum, præter « auxilium particulare gratiæ prævenientis, indigere alio auxilio gratiæ particulari quo Deus cum libero arbitrio immediate concurrat, illudque moveat ad eosdem actus. » Et statim num. sequent. addit : « Verum multa sunt, quæ mihi in « hac doctrina non probantur.» Et disp.38, fol. 232, inquit : « Asserimus auxilia prævenientis, atque adjuvantis gratiæ, quæ « lege ordinaria viatoribus conferuntur, « quod efficacia, aut inefficacia ad conversionem, seu justificationem sint, pendere « a libero consensu, et cooperatione arbitrii nostri cum illis : atque ideo in libera « nostra potestate esse vel illa efficacia reddere consentiendo, et cooperando cum « illis ad actus, quibus ad justificationem « disponimur; vel inefficacia illa reddere « continendo consensum, et cooperationem « nostram, aut etiam eliciendo contrarium « dissensum. »

Quintum principium. 242. Quinto, et cum magna consequentia ad duo præcedentia dicta, docet contingens esse, quod datis duobus hominibus præventis, et adjutis a Deo per eadem gratiæ auxilia, unus convertatur, et alter non. Id frequenter repetit, et præcipue tradit quæst. 14, art. 13, disput. 12, fol. 52, ubi ait : « Fieri potest, ut duorum, qui æquali « auxilio interius a Deo vocantur, unus « pro libertate sui arbitrii convertatur, et « alter in infidelitate permaneat. Sæpe « enim accidit, ut cum quo auxilio unus « non convertitur, alius convertatur : id « quod satis aperte docuit Christus Domi-

« nus ex ea collatione incolarum Beth-
« saidæ, et Corozain cum Tyriis, et Sido-
« niis. Imo fieri potest, ut aliquis præventus,
« et vocatus longe majori auxilio pro sua
« libertate non convertatur, et alius cum
« longe minori convertatur. »

Concordia Molinæ.

243. His præjactis principiis facile reducit ad concordiam libertatem hominis, et gratiæ efficaciam. Quod enim gratia efficax sit, non provenit ex ejus intrinseca conditione; sed ex cooperatione arbitrii, quod pro suo nutu gratiam prævenientem sibi datam determinat, et cum exercitio conjungit : unde efficacia gratiæ non antecedit influxum arbitrii; ac subinde nullam ei affert determinationem, vel necessitatem. Quod vero gratia hic, et nunc data certo connectatur cum effectu, non procedit ex eo, quod Deus inconsulto arbitrio decreverit absolute talem effectum : sed quia cum præviderit per scientiam mediam effectum illum in tali hypothesi conditionate futurum, decrevit quod id ipsum fieret. Quocirca sicut liberum arbitrium potuit impedire eam præscientiam, se ad contrariam partem determinando : ita potuit impedire eam infallibilitatem : atque ideo tota certitudo, totaque connexio inter gratiam, et effectum antecedens non est, sed consequitur determinationem arbitrii. Eodem modo conciliat libertatem nostram cum æterna Dei prædestinatione: nam hæc etiam innititur scientiæ mediæ; cum Deus nihil circa salutem hominum absolute decreverit, nisi quod præscierit conditionate futurum pro libera determinatione arbitrii in hac, aut illa rerum serie constituti. Nulla ergo necessitas, nulla violentia, nulla coactio imminet libero arbitrio vel ex præscientia Dei, vel ex prædestinatione, vel ex gratiæ efficacia : sed cuncta hæc cum libertate satis liquido cohærent.

Molinæ assertio circa auxilia sufficientia.

244. Ne autem ex indigentia auxiliorum sufficientium causaretur homo impotentiam ad conversionem, quasi non posset absque illis converti, nec ea haberet in manu sua : adjecit Molina Deum omni homini facienti, quod est in se ex viribus naturæ, conferre auxilia supernaturalia sufficientia ad salutem. Unde qua facilitate, et libertate potest homo facere, quod naturaliter potest, eadem valet consequi prædicta auxilia. Cumque hujusmodi auxilia possint pro arbitrii nutu fieri efficacia, aut inefficacia; nihil est in hoc negotio, quod vel apparenter tollat libertatem arbitrii. Tradidit autem hoc additamentum quæst. 14, art. 13, disp. 10, fol. 44, ubi ait : « Illud etiam iis, quæ
« duabus præcedentibus disputationibus
« diximus, addendum est, quotiescumque
« liberum arbitrium ex suis viribus natu-
« ralibus conatur, præstove est ad conan-
« dum totum id, quod ex se potest tam
« circa ea, quæ fides habet, addiscenda, et
« amplectenda, quam circa dolorem de
« peccatis, ac justificationem; a Deo con-
« ferri gratiam prævenientem, auxiliave,
« quibus id faciat, sicut oportet ad salutem.
« Non quidem quasi eo conatu dignus effi-
« ciatur illis auxiliis, ullaque ratione ea
« promereatur; sed quoniam id obtinuit
« nobis Christus ob sua merita; atque inter
« leges, quas tam ipse, quam pater æternus
« statuerunt de auxiliis, et donis, quæ no-
« bis Christus promeruit, mere gratis con-
« ferendis, una, eaque rationi maxime
« consentanea fuit, ut quoties ex nostris vi-
« ribus naturalibus conamur facere, quod
« in nobis est, præsto nobis essent auxilia
« gratiæ, quibus ea, ut oportet ad salutem,
« efficeremus. Ut ea ratione dum essemus
« in via, semper in manu liberi arbitrii
« nostri posita esset salus nostra, per nos-
« que ipsos staret, quod ad eam non con-
« verteremur. Quare sicut Deus semper
« præsto est per concursum generalem li-
« bero arbitrio, ut naturaliter velit, aut
« nolit, prout placuerit : ita præsto illi est
« per auxilium gratiæ sufficiens, ut quoties
« ex suis viribus aggredi voluerit opus ali-
« quid ex his, quæ ad justificationem spec-
« tant, illud exequatur, prout ad salutem
« oportet. » Hic est in summa m dus concordiæ inter libertatem et gratiam, quam eo opere docuit Molina, et ipsi communiter subscribunt Theologi Societatis Jesu, ut merito Ribadeneyra *tract. de Prædest. disp.* 9, *cap.* 3, *num.* 20, appellaverit prædictum Molinam *subtilissimum nostræ scholæ institutorem.*

§ III.

Qui tractaverint de hac materia, et quis modus in ea servandus.

Decret. Pontificia, qui prohibent [...] jus controversiæ impressionem.

255 Ut Paulus V, dissensiones, quæ occasione libri Molinæ, et disputationum circa auxilia gratiæ inter catholicos ingravescebant, facilius componeret; decrevit anno 1611, ne deinceps libri, aut tractatus de auxiliis imprimerentur absque licentia sanctæ

sanctæ universalis Inquisitionis. Quod decretum innovavit Urbanus VIII, anno 1625. Post aliquot autem annos, cum plurima jurgia Lovanii orta fuissent ob librum quendam editum a Cornelio Jansenio Episcopo Tirensi, nec non ob theses Patrum Societatis Jesu adversus prædictum librum; idem Urbanus VIII, ut discordiæ illi, quæ in dies augebatur, et plurima scandala generabat, remedium aliquod adhiberet; suum, et Pauli decretum innovavit anno 1641, et districtius adhuc, ac sub gravioribus pœnis prohibuit imprimere, aut alio modo edere similes tractatus. Et licet Urbanus specialiter respexerit ad apologias, tractatus, et opuscula occasione libri Jansenii edita, addidit tamen: « Mandavimus insuper omni-« bus, et singulis cujusvis Religionis, Or-« dinis, et Dignitatis, Abbatiali, Episcopali, « Archiepiscopali, et Patriarchali digni-« tate suffultis, Collegiis, et Universitati-« bus, sub prædictis ut supra Excommuni-« cationis ipso facto incurrendæ, interdicti « ecclesiastici respective, aliisque arbitrio « nostro pœnis infligendis, etiam corpora-« libus, ne in posterum auderent impri-« mere, nec quoquo modo in lucem edere « libros, tractatus, compositiones, ex pro-« fesso, vel incidenter, etiam sub prætextu « commentandi Divum Thomam, seu in « Philosophicis agendi de concursu causæ « primæ cum secunda, et præsertim defen-« dendi, aut impugnandi librum dicti Jan-« senii, cui titulus, Augustinus, vel Theses « Patrum Societatis Jesu, etc. »

248. Hæc cum ita se habeant, dignum admiratione est, quod plures libri, ac tractatus virorum gravium, prudentum, et timoratæ conscientiæ post prædicta decreta fuerint impressi, et manibus catholicorum terantur absque ulla condemnatione : in quibus non solum incidenter, sed etiam valde ex professo de materia auxiliorum, et de eorum cum libertate concordia disputatur. Hujusmodi, aliis pluribus prætermissis, sunt:

1. Franciscus Suarez Societ. Jesu *integro tomo de Auxiliis* impresso Lugduni anno 1631, in quo nihil, quod ad hanc materiam pertineat, prætermittitur.
2. Nazarius Dominican. latissime versat hoc punctum 1 *p. q.* 22, *art.* 4, *contr.* 1 *et* 2, *et quæst.* 23, *art.* 3, *contr.* 1. Bononiæ anno 1619.
3. Joannes Gonzales Dominic. 1, *p. q.* 19, *art.* 8, *disp.* 58. Compluti anno 1621.
4. Joannes Phelippeus, Jesuita *in comment. ad Oseam cap.* 2, *vers.* 17, *fol.* 493, *cum seq.* Lutetiæ anno 1636.
5. Didacus Alvarez *in libro Respons.* Lugduni anno 1622, et Trani 1624.
6. Joannes a S. Thoma Dominic. *in Phys. quæst.* 25, *art.* 1 *et* 2, *et* 1, *p. quæst.* 19, *disp.* 3, *art.* 3 *et* 1, 2, *qu.* 111, *disp.* 21, *per totam.* Matriti, Lugduni, et Lutetiæ variis temporibus.
7. Franciscus Carriere Minorita, *in professione fidei, tit. de gratia quæst.* 9 *et* 10. Lugduni anno 1657.
8. Theophilus Raynaudus Societ. Jesu, sæpe versat hoc punctum *in Discipl. moral.* et præcipue *dist.* 2, *q.* 2, *art.* 2, *et dist.* 4, *q.* 2, *art.* 3 et *in Theologia naturali disp.* 8, *a num.* 195. Lugduni, variis temporibus.
9. Philippus a Sanct. Trinitate Carmelita *l.* 2, *tract.* 3, *disp.* 4, *per totam.* Lugduni anno 1653.
10. Franciscus Arauxo Dominic. 1 *p. qu.* 19, *art.* 10, *dub.* 3, sed latius, et ex professo 1, 2, *q.* 111, *art.* 5, *dub.* 7. Salmanticæ anno 1646.
11. Joannes Nicolai Dominic. *in Pantheologia Raynerii tom.* 2, *tit. de gratia cap.* 5, *cum sequent.* Lugduni anno 1655.
12. Joannes Caramuel, Cisterciensis *in Theologia fundam. fundamento* 1, *Thesi* 3. Romæ anno 1656, et *in Metalog. fol.* 154, *cum seq.*
13. Vincentius Baronius Dominic. 3 *p. manuduct. fere per totam.* Lutetiæ ann. 1666.
14. Joannes de Ripalda Soc. Jesu *tom.* 2, in quo nihil, quod hanc materiam concernat, non disputat, ut evidenter liquet ex primo indice, tit. in tractatum *de efficacia gratiæ auxiliantis*, ubi decem proponit disputationes. Lugduni anno 1645. Et toto opere contra Bajanos, Coloniæ anno 1648, in quo opere sæpius Bajanorum sub larva Thomistas percellit.
15. Joannes Gonet Dominic. pluribus in locis, et præcipue *in apologia Thomistarum*, et *in tract. de Voluntario, disp.* 2, *per totam.* Lutetiæ anno 1669.
16. Petrus Godoi Dominic. *tom.* 2, *in* 1, *part.* ubi plura, sed præcipue *disp.* 36 et 38. Burgi Oxomensis anno 1670.

17. Petrus Labat Dominic. *tom.* 4, *disp.* 2, *dub.* 3 *et* 4, *et disp.* 4, *per totam.* Tolosæ anno 1659.
18. Petrus a S. Joseph Cisterciensis *in Idæa Theologiæ specul. lib.* 4, *cap.* 7. Parisiis, anno 1642.
19. Rodericus Arriaga Jesuita *in Physic. disp.* 10, *sect.* 1 *et* 2. Parisiis anno 1647.
20. Adamus Tannerus Jesuita *tom.* 1, *disp.* 2, *q.* 11 *et tom.* 2, *disp.* 6, *quæst.* 2. Ingolstadii, anno 1626.
21. Ludovicus Caspensis Capucinus, *tract. de gratia sect.* 7, *cum sequent.* Lugduni anno 1641.
22. Alphonsus Michael Dominicanus 1, *part. quæst.* 19, *art.* 8, *cap.* 1 *et seq.* Compluti anno 1658.
23. Thomas Leonardus Dominic. *lib.* 3, *contra Georgium Dorschæum cap.* 1. Bruxellis anno 1661.
24. Petrus Magallanes Dominicanus *tract. de scientia Dei part.* 2. *cap.* 12, § 8 *et* 9. Olissipone, anno 1666.
25. Marcus Serra Dominicanus 1, 2, *q.* 111. Valentiæ anno 1645.
26. Franciscus Oviedo Jesuita *in Physic. cont.* 10, *puncto* 3. Lugduni anno 1663.
27. Alexander Sybille Dominicanus *toto opere de libero arbitrio contra Jansenistas*, Moguntiæ, anno 1652.
28. Franciscus Sylvius Doctor Duacensis 1, 2, *q.* 111, *art.* 3, *quæst.* 3. Duaci 1635, et *in opusc. de motione primi motoris.* Parisiis anno 1647.
29. Ludovicus Meratius Jesuita *tom.* 2, *tract. de gratia, disp.* 6, *de gratia efficaci per totam.* Lutetiæ anno 1633.
30. Joannes Martinonus Jesuita *tractatus tres de Deo, disputat.* 34, *sect.* 2. Burdigalæ anno 1654.
31. Bernardus Alderete Jesuita *tract. de Incarn. disp.* 13. Lugduni anno 1662.
32. Joannes Puteanus Augustinianus. 1, 2, *quæst.* 111, *dub.* 4, *cum sequent.* Tolosæ anno 1627. Eandem difficultatem tractant Basseus Capucinus in floribus Theologiæ, verbo *Actus Humani.* Joannez Martinez de Prado *in* 2 *part. Metaphysic.* Joannes Echalaz, 2 *Physic. disp.* 16. Ludovicus Abelleus *tract.* 6, *de gratia, cap.* 3, *de gratiæ efficacia.* Isaacus Habertus, *lib.* 2, *de gratiæ efficacia.* Josephus a Villanova, *in quæst. Theologica de prima determinatione.* Franciscus Bonæspei, 2 *Physic. tract.* 2, *disp.* 7 *et in Appendicem post Metaphysicam, et tom.* 1 *Theol. tract.* 1, *disp.* 1. Andreas de la Moneda, *lib.* 8 *Physic. disp. unica quæst.* 2, et alii quamplures, qui post decreta supra relata prodierunt, et in dies prodeunt.

246. Cum autem Pontifices adeo severe prohibuerint tractatus, et libros de his disputationibus imprimere, et quod magis est, alio quovis modo in lucem edere, et materiam istam vel leviter attingere; admiratione, ut diximus, dignum est, quod viri adeo sapientes, et pii tam ex professo de hac difficultate disputaverint, et opera sua luci, et periculo exposuerint. Nec minus mirabile existit, quod vigilans sanctæ Inquisitionis tribunal prædicta opera non suppresserit, et in Auctores animadverterit; si semel decreta Pontificum in suo rigore, ac vigore perseverant. Unde quidam autumant prædicta decreta specialiter comprehendisse Patres S. Dominici, et Societ. Jesu, qui has controversias excitaverant, et quibus conciliandis, aliisque scandalis propellendis invigilaverunt Pontifices. Quod si verum esset, non videretur aliis personis prohibitum de hac materia disputare. Sed horum conjectura displicet : primo, quia decreta illa indefinite loquuntur, imo ad personas cujusvis Ordinis, et dignitatis se extendunt, ut constat ex verbis Urbani supra relatis : unde non relinquunt locum illi exceptioni. Secundo, quia scriptores, qui potissimum de hac materia disputarunt, sunt ex Ordine Sancti Dominici, et ex Societate Jesu, ut ex proxime dictis liquido constat : et credibile non apparet, quod tot religiosi adeo graves, et docti temere processerint contra decreta Pontificum, et pœnis ita rigorosis se obnoxios constituerint : sed oportet existimare, quod alio motivo prudenti, et reverentiæ Pontificum adverso se gesserint.

Quare prædicti Auctores non puniantur.

Aliquorum conjectatio.

Refellitur.

Alii existimant prohibitionem illam jam cessasse, ac proinde licitum esse libros, et tractatus de hac materia (servatis servandis, id est nullam proferendo censuram in adversam partem) imprimere. Unde Labat disp. 3, dub. 4, inquit : « Nobilissimam, ac difficillimam de efficacia gratiæ aggredior controversiam, quam propter prohibitionem Sum. Pontificum Pauli V, et Urbani VIII, de illius in lucem editione agitare non erat in animo. Ex quo tamen gravissimi Theologi

Aliorum judicium quod prohibitio cessaverit.

Labat.

« Theologi fidem faciant prædictam cessasse « prohibitionem, et ab Ecclesia, et Summo « Pontifice extare permissionem, cum, in- « quiunt ipsis scientibus, ac prudentibus « plures de hac materia in lucem editi sint « libri, ut Lugduni opus Suarii de auxiliis, « Tolosæ liber Patris Annati, Parisiis tot « de gratiæ efficacia repetitæ apologiæ, et « alii innumeri approbati libri, ut Lugduni « Philippus a sancta Trinitate. Parisiis « Bernardus Guyard. Matriti Joannes a « S. Thom. et Gratianop. Petrus Jammin : « quam ob causam ad illius tractationem « inoffenso pede non possum non accedere. »

Phil. S. Trinit. Et R. P. Philippus a S. Trinit. in prolog. ad 1, 2, ait : « Diu suspensus fui circa im- « pressionem hujus tractatus de Gratia, « quantum attinet ad duas disputationes de « auxiliis divinæ gratiæ, ac eorum concor- « dia cum libero arbitrio; cum alias talis « impressio fuerit prohibita per Sum. Pon- « tif. Paulum V et Urbanum VIII. Sed in- « quirens circa hoc, responsum fuit mihi « a viris doctissimis, et religiosis tum in « Gallia, tum Romæ; unde nunc credo, « talem prohibitionem expirasse, et impres- « sionem hujus materiæ nunc permissam a « summo Pontifice (dummodo a censura « contrariæ partis abstineatur) cum ipso « sciente, et prudente, quotidie plures « circa illam prodeant tractatus.

Recc-ntis judicii funda-menta. 247. Quæ si vera sunt, forte culpam a se removebunt, qui modo materiam auxiliorum versant, et prælo mandant. Tum quia vident plurimos alios id ipsum fecisse, quin ob hoc pœnas in eis decretis assignatas experti fuerint, aut eorum libri censeantur prohibiti, ut patet in Auctoribus supra relatis, et in aliis pluribus : quod ipsum videtur esse tacitæ licentiæ, et permissionis Pontificum. Tum etiam quia unicum motivum, quod Pontifices videntur habuisse in prædictis decretis, fuit tollere scandala, et dissensiones, quæ occasione editionis librorum de auxiliis inter catholicos oriebantur, ut legenti illa decreta constabit : modo autem experientia compertum est scandala non generari ex eo, quod hujusmodi tractatus imprimantur, ut patet in Auctoribus supra relatis : unde præsumi posse videtur, quod obligatio prædictorum decretorum cessaverit, juxta doctrinam Na-

Navarr. varri in comment. de judiciis num. 75, ubi ait : *Quare certo credo legem non ligare subditum in foro conscientiæ eo casu, quo constaret illi omnem rationem illius legis cessare; neque in foro exteriori, si in eo foro idem constaret*. Quam doctrinam amplectuntur Comitolus lib. 7 Resp. quæst. 1, Sousa *in bullam de largitione munerum fund.* 1, Diana 1 *p. tract.* 10, *resol.* 28 et alii plures. Tum denique quia lex non obligat in eis eventibus, in quibus rationabiliter præsumitur, quod legislator non voluit obligare, ut docent Cajet. 2, 2, *quæst.* 186, *art.* 9, Suarez *lib.* 3 *de legibus cap.* 27. Vasquez 1, 2, *disp.* 158, *cap.* 3 *et* 4 ; rationabiliter autem præsumi videtur, quod Pontifices non voluerint, ut sua decreta se extenderent ad ea tempora, in quibus ob impressionem librorum de auxiliis non suboriuntur scandala, et dissensiones inter catholicos, ut modo non suboriuntur : quocirca verosimile aliquibus videbitur, quod prædicta decreta modo non obligent.

Confirmationes. Et potest addi primo Urbanum VIII prohibuisse non solum, quod libri de hac materia imprimerentur, sed etiam quod alio quoquo modo in lucem ederentur libri, vel tractatus, vel compositiones circa hoc punctum, ut constat ex ejus verbis relatis num. 261, et ponderat Pellizarius *tom.* 1, *tract.* 6, *cap.* 4, *num.* 42, et tamen absque ullo scrupulo exarantur ; publice præleguntur, et circumferuntur tractatus de auxiliis, ut constat ex communi praxi Academiarum, et Religionum : signum ergo esse videtur, quod prædictum decretum modo non obligat. Additur secundo in prædictis decretis prohiberi, quod hæc materia tractetur adhuc *incidenter*, ut liquet ex verbis Urbani : et nihilominus nullus fere est Auctor, qui scripserit vel de scientia, vel de voluntate, vel de concursu Dei, vel de prædestinatione ; et de hoc puncto aliquid *incidenter*, et per transennam, ut aiunt, non egerit : ergo sicut illa decreta quantum ad modum agendi *incidenter* non observantur ; ita videtur, quod non obligent quantum ad modum agendi ex professo.

Prædictum judicium non approbatur omnino. 248. Cæterum licet hæc non videantur omni specie probabilitatis destitui, affirmare tamen non audemus, quod prohibitio circa hanc materiam cessaverit cum ea generalitate, quam intendunt duo illi Auctores num. 263 relati. Nec hoc pacto excusare possumus omnes illos Scriptores, quos n. 262 dedimus, eos præsertim, qui paulo post prædicta decreta suos tractatus prælo mandarunt. Alii enim, qui modo scribunt, et cæteros absque nota et periculo præire cernunt, digniores venia, et majori proba-

bilitate suffulti videntur : quippe qui animadversioni minime se exponerent, si in alios animadverti conspicerent.

Verosimilis aliorum sententia.

249. His ergo, et aliis circa hoc punctum conjectandi modis relictis, illam in hac parte securiorem, et probabiliorem viam censemus, quam indicant N. Lezana *tom.* 1, *quæst. regul. cap.* 10, *num.* 24 et latius prosequitur Thomas Hurtado *Resol. moral. part.* 2, *tract. ult. resol.* 7, § 2. Et reducitur ad duo puncta. *Primum* est non licere imprimere materiam de auxiliis, vel ex professo, vel incidenter, vel occasionaliter inurendo censuram alteri parti, aut in eam intorquendo convitia, illamve dicteriis ita percellendo ; ut inde futurum credatur, quod dissensiones, et scandala possent oriri. Quoniam hic procedendi modus directe opponitur intentioni prædictarum prohibitionum : declararunt enim aperte Pontifices se ita decernere ad vitandum jurgia, et dissensiones inter catholicos. Unde qui contumelioso illo disserendi modo procederet, non posset non contra talia decreta peccare, et pœnis in eis propositis subjacere. *Secundum* est, quod etsi non liceat agere specialiter, et directe, vel ex professo, vel incidenter de auxiliis, aut eorum concordia cum libertate ; licitum tamen est hanc materiam tractare occasionaliter, et consequenter, ne videlicet alia materia, quam non prohibemur versare, imperfecta relinquatur. Priorem partem convincunt ad minus ipsa decreta Pontificum, prout extant. Posterior vero suadetur tam exemplo plurium gravissimorum, et religiosorum Scriptorum, qui non solum occasionaliter de hac materia tractarunt, sed satis ex professo, quorum catalogum dedimus num. 261, et tamen nec Pontifices, nec sanctæ Inquisitionis tribunal eos condemnavit : ergo licebit hanc materiam tractare solum occasionaliter, et consequenter. Præsertim cum usus, et observantia declaret modum legis, et qualiter obliget, ut docent satis communiter Jurisperiti. Tum etiam quia cui non prohibetur agere de antecedenti, et causa, nec prohibetur agere de consequenti, et effectu, ut docent Menochius *de arbitr. jud. quæst.* 54, *casu* 95, Gonzalez *ad Regul.* 8, *Cancell. glossa* 3, *num.* 53, et alii plures : sed Pontifices, et S. Inquisitio non prohibent tractare de voluntate Dei, et decretis efficacibus, quæ se habent ut antecedens, et causa respectu auxiliorum, et eorum concordiæ cum libertate : ergo prohibitum non est agere de hujusmodi auxiliis, saltem occasionaliter, et consequenter. Tum denique quia præcepta debent esse moraliter possibilia, ut cum D. Thoma 1, 2, *quæst.* 95, *art.* 3, docent communiter Theologi : sed materiæ de voluntate Dei, de prædestinatione, de gratia Dei (quas versare, et imprimere licet) vix tractari possunt, quin opus sit non pauca inserere de auxiliis efficacibus, et eorum cum libertate concordia : ergo existimandum non est, quod Pontifices interdixerint tractare de auxiliis occasionaliter, consequenter, eorumque notitiam aliis tractatibus, prout oportet ad Theologiam, inserendo, et adjiciendo.

Moderatio præcedentis sententiæ.

250. Adhuc tamen non omnino probamus hunc dicendi modum, prout se extendere videtur ad priora illa tempora, in quibus Pontifices prohibitionem hujus materiæ promulgarunt. Verosimilius enim nobis apparet, quod interdixerint hoc punctum tractare etiam occasionaliter, et consequenter. Tum quia usi fuerunt verbis valde generalibus, quæ ullam interpretationem, aut exceptionem non admittebant. Tum quia adverbium *incidenter*, quo utitur Urbanus VIII, satis æquivalet adverbio *occasionaliter :* nam quæ occasionaliter fiunt, incidenter fiunt et e converso. Sed quia post illa decreta non pauci Auctores ausi sunt punctum istud attingere ; et experientia ostendit nullum inde scandalum, nullumve dissidium turbasse catholicos (cui malo potissimum intenderant Pontifices suis decretis occurrere) et aliunde in prædictos Auctores animadversum non fuit : aliqui existimare potuerunt, quod ipsa pœnarum non applicatio, atque inflictio, sit tacita, et virtualis Pontificum permissio, quæ habeat vim revocationis, vel ad minus restrictionis antiquarum prohibitionum, saltem quantum ad modum agendi de hac difficultate incidenter, occasionaliter, et ex consequenti ad alias materias. Quam Pontificum tacitam voluntatem, cum ita interpretarentur, assumere potuerunt pro fundamento, ut cum aliqua probabilitate, et absque inobedientiæ nota se gererent in hoc negotio. Et ita possunt exponi duo illi Auctores num. 263 relati.

Quid præcipue Pontifices suis prohibitionibus intenderint.

251. Quæ resolutio tunc securius procedit, quando qui hanc materiam tractat, non proponit novum aliquem concordiæ modum a se excogitatum ; sed simpliciter refert sententias, quæ in hac parte circumferuntur, et earum fundamenta, et auctores ; licet

licet unam aliis præponat, et magis fulciat. Pontifices enim ideo de his rebus agere prohibuerunt : quia experti sunt aliquos catholicos zelo fidei, ut par est credere, ductos novos concordiæ modos excogitasse, ut ita facilius errorem Lutheranorum compescerent. Sed cum novitas soleat animos turbare, hominesque in varias sententias sejungere ; factum est, ut quod pace fuerat denuo excogitatum, præbuerit fomitem novis dissensionibus, et scandalis. Quod liquido apparuit in sententia Molinæ, quæ plures tumultus in Hispania excitavit, et in sententia Cornelii Jansenii, quam magna animorum turbatio apud Flandros, et Gallos subsecuta est. Quibus incommodis, ut occurrerent Pontifices, sua decreta publicarunt, Paulus V post controversias in causa Molinæ anno 1611, et Urbanus VIII post librum Jansenii, et Theses Patrum Societatis anno 1641. Hujusmodi autem dissensiones fovere præsumitur, qui novas in hoc puncto opiniones fabricatur, et proponit : non vero qui sententias apud Theologos notissimas, et in Academiis agitari consuetas simpliciter refert, colligit, aut refellit. Nam sicut ex eo, quod hujusmodi sententiæ publice prælegantur, defendantur, et impugnentur ; nullum sequitur scandalum, ut experientia patet : et idcirco prædicta licent ex Pontificum consensu : ita periculum imminere non videtur ex eo, quod tractatus hanc materiam concernentes, cum eisdem moderationibus prælo committantur. Et quia Auctores num. 245 relati hoc modo, majori ex parte in suis tractatibus se gesserunt ; ideo fortasse Pontifices, et Sanctæ Inquisitionis tribunal eos punire non curarunt, nec eorum libros prohibuerunt. Unde incredibile prorsus non apparet, quod Pontificum decreta directe, et per se vetent novas in hac parte opiniones circa modum conciliandi auxilia gratiæ cum libertate : et quod scriptoribus non interdicant referre, et defendere opiniones, quæ vulgo in gymnasiis Catholicorum juxta eorumdem Pontificum placitum publice defenduntur.

Modus a nobis in hac materia servandus.

252. Secundum has omnes limitationes in hoc opere procedimus. Nam in primis minime intendimus tractare directe, et per se de auxilio efficaci, et ejus cum nostra libertate concordia : sed agere de necessitate, quidditate, divisione, causis, et effectibus divinæ gratiæ ; quod Pontifices non prohibuerunt. Quia tamen hæc materia obscura, et mutila relinqueretur, nisi adjungeremus notitiam gratiæ auxiliantis sufficientis ; idcirco de prædicta gratia tractabimus : quod Pontifices suis decretis minime interdicunt. Et quia notitia prædictæ gratiæ sufficientis vix tradi potest, nisi per comparationem ad gratiam efficacem, propterea doctrinam de auxilio efficaci, occasionaliter, et consequenter in unica disputatione inseremus, ac subjiciemus. Quæ disputatio modicum quid, et velut appendicula censeri potest respectu totius tractatus, cui principaliter operam damus. Rursus non proponimus aliquam novam concordiam, quæ turbationem aliquam excitet ; sed tantum referimus, ac propugnamus sententiam antiquam, et vulgatissimam Thomistarum. Denique nullam adversæ opinioni notam, aut censuram inurimus : sed in eo statu illam relinquimus, in quo Sedes Apostolica (cui nos, et omnia nostra ex corde submittimus) manere decrevit. Si autem aliquod verbum exciderit, quod vel ob aliquam æquivocationem, vel ob pravum legentis affectum, in alium sensum (a nobis quidem alienum) trahi posse videatur : protestamur nos minime intendere adversæ opinioni detrahere, aut illam aliqua censura ferire : sed palam fatemur, quod talis opinio potest juxta Pontificum decreta licite defendi, quandiu ipsi Pontifices oppositum non præcipiunt. Quod si aliquando contingat referre aliorum scriptorum verba, qui acerbius de illa sententia loquantur, aut eam aliqua nota afficiant : profitemur nos id minime præstare, quia talium scriptum approbemus judicium, vel quia intendamus oppositam sententiam denigrare ; sed præcise ut robur communi Thomistarum opinioni non solum a ratione, sed ab auctoritate etiam, et propugnatorum numerum adjungemus. Idemque protestamur circa ea, quæ hactenus, et præcipue in hoc capite dicta sunt.

Protestatio.

CAPUT VII.

De authoritate D. Augustini, et D. Thomæ in hac præsertim materia.

Sacrorum Doctorum auctoritas in rebus fidei.

253. Mos ille in Ecclesia catholica semper invaluit, ut quoties aliquid difficile, aut novum circa res fidei occurreret, illud potissimum probaretur, quod Sanctorum Patrum sententiis convinceretur esse magis conforme. Nam isto velut compendio et

fluctuans ingeniorum tumultus compescitur, et brevior, securiorque semita indagandæ veritati aperitur. Unde in Concil. Florent. sess. 18 propositum est : « Quoniam autem Divus Augustinus in lib. 2 de civit. Dei, quis, inquit, disceptandi finis erit, et loquendi modus, si respondendum esse respondentibus existimemus? Idcirco, Patres amplissimi, conveniens esset, ut Sanctorum Patrum scripturis, atque sententiis, quas sancta complectitur Ecclesia, inniteremur, ac ipsis decretis, ac legibus uteremur : ita ut nemini nostrum, id est, fidelium liceret eas inficiari, quemadmodum a majoribus nostris traditum nobis est, præsertim ab Agathone Summo Pontifice, qui ad Constantinopolitanum Imperatorem, et sextam Synodum ita scripsit : Quorundam Sanctorum Patrum auctoritates, quas Sancta, et Apostolica Ecclesia susceperat, ipsas cum libris Legatis nostris dedimus, ut ipsis solis innitentes, Serenissimorum ac Christianorum Imperatorum auxilio, quæ opus essent, conficerent. » Similia habentur in eadem sexta Synodo act. 12 ubi dicitur : « Omnino necesse est non solum secundum sensum sequi Sanctorum Patrum dogmata, sed et eisdem vocibus uti cum illis, nihilque pœnitus innovari. » Et act. 19 additur : « Sed etsi ad Scripturam pertinens controversia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur, qui præsunt Ecclesiis, quam quomodo Ecclesiæ luminaria, et Doctores suis scriptis exposuerunt. » Et quidem justissime pondus ita magnum auctoritatis defertur Patribus ipsa jam canitie venerandis : nam ut inquit Divus Bernard. epist. 174 : « Periculose præsumimus, quicquid ipsorum in talibus prudentia præteriit : nec vero tale est, quod nisi prætereundum fuerit, Patrum quiverit diligentiam præteriisse. » Et epist. 77 ait : « Miror admodum, si novus iste novarum inventor assertionum, et assertor inventionum invenire potuerit rationem, quæ sanctos Patres latuerit. » Ut merito Petrus Gonzal. Episcopus Placent. « in locis veteris testamenti, » dixerit : « Durum est creditu homuncionem quendam mei similem attendisse, quæ veteres Patres, doctissimos homines latuit. »

Concil. Florent.

Sexta Synod.

D. Bern.

Petrus Conzal.

254. Hæc cum explorata haberet Summus Pontifex Clemens VIII videretque per varia argumentationum intervalla extremum judicium in Molinæ causa, aut interrumpi, aut suspendi ; decrevit, ut deinceps, sententia illius vocaretur ad limam Sanctorum Patrum, et præcipue Divi Augustini, et D. Thomæ : veram probaturus, ut existimamus, si ab his Patribus non probaretur aliena ; damnaturus autem ut falsam, si illis convinceretur esse contraria. Fuit hoc decretum Dominicanis gratissimum, qui ad accusationem incitati præcipue fuerant, quia existimabant Molinæ doctrinam utrique Doctori adversari. Et quidem facillimus aditus sententiæ parabatur, si accusati ultronea confessio non retexeretur : ipse quippe palam fassus fuerat concordiam a se propositam a *nemine*, quem vidisset, hactenus fuisse traditam ; doctrinam vero D. Augustini plurimos fideles turbasse. Sed qui Molinam ab eo periculo eripere satagebant, cum cernerent eam confessionem, supposito Pontificis decreto, incommodum auctori parare ; coacti sunt opinioni, cui paucis retro diebus de novitate excitabant plausus fulcrum antiquitatis submittere, eamque testimoniis Divi Augustini, et Divi Thomæ, utcumque possent firmare, ut late diximus *tom.* 1, *tr.* 3, *disp.* 10, *dub.* 3 et 4, *et præcipue num.* 66 et 68 *cum sequent.* ad quæ loca remittimus Lectorem, ut sciat, quid acciderit in Molinæ delatione. An autem id sufficienter præstiterint ex dicendis disp. 7 apparebit. Hic enim tantum oportet aliqua adnotare circa magnam auctoritatem Divi Augustini, et Divi Thomæ in hac materia, et circa modum, et signa, quibus in communi possit præsumi, discerni, atque conjectari, qui magis eorum mentem assequantur, et ad sententias accedant : quod hoc ultimo capite præstabimus.

Decretum Clement. VIII. justissimum, et valde aptum pro hujus controversiæ decisione.

§ I.

Laudes Augustini, magnaque circa hanc materiam authoritas.

255. Nullis finibus terminaretur oratio, si laudum Sanctissimi Patris Augustini totum stadium percurrere conaremur. Summa enim ipsius sapientia insigni vitæ sanctitati conjuncta promeruit, ut eam viri sanctissimi pariter, et doctissimi egregiis commendationibus exornaverint. Ex quibus unam, aut alteram subjiciemus : cuncta quippe ejus elogia recensere prolixum nimis, et ut verius dicamus, judicavimus impossibile. Sanctus Hieronymus epist. 80 ad eumdem

Elogia D. Augustini.

Ex Patribus.

D. Hier.

eumdem Augustinum : *Catholici*, inquit, *te conditorem antiquæ rursus fidei venerantur, atque suspiciunt : et quod signum majoris gloriæ est, omnes hæretici detestantur.* Sanctus Gregorius Magnus lib. 8 regist. epist. 37, ad Innocentium Africæ Præfectum : *Si delitioso, inquit, cupitis pabulo saginari, B. Augustini patriotæ vestri opuscula legite; et ad comparationem siliginis illius, nostrum furfurem non quæratis.* Venerab. Beda lib. 2 de Tabernaculo, cap. 3, ait : *Augustinus omnia, quæ fidem turbare poterant, hæreticorum venena evacuat.* Cassiodorus lib. 1 div. Institut. cap. 22 : *Doctor beatissimus Augustinus, bellator hæreticorum, defensor fidelium, et famosorum palma certaminum.* Haymo Episcop. Halbest. in serm. de Sancto Augustino, inquit : *Augustinus in elucidandis quæstionibus omnes Doctores post Apostolos præcessit.* Divus Thomas in officio Divi Augustini a se composito, de quo infra numero 281, inquit : *Omnes omnino ejus disputationibus, et scriptis confutatæ sunt hæreses, et omnes disjectæ earum tenebræ, et Catholicæ patefacta, et illustrata est veritas.* B. Albertus Magnus 2 part. Summæ theologicæ tract. 14, quæst. 184 ad quæst. 3 affirmat : *Augustino contradicere impium est in iis, quæ tangunt fidem, et mores.* Sanctus Antonius 2 part. hist. cap. 8, tit. 10, ait : *Augustinus Ecclesiam illustravit, gemma Doctorum, Pater Theologorum, suavis eloquio, omnes materias penetrando dilucidans.* Sanctus Vincentius Ferrerius serm. de Santo August. ait : *Audeo dicere, quod omnes Doctores, qui venerunt post Augustinum, sustentantur super ejus doctrinam sanctam, puram, catholicam, auri purissimi, sine errore falsarum opinionum.* Denique Divus Fulgentius libro 2 de verit. prædest. cap. 18 concludit : « Hunc (scilicet Augustinum) legat omnis, « qui salutem æternam adipisci desiderat : « humiliter orans misericordiæ Dominum, « ut eundem spiritum intelligentiæ legens « accipiat, quem ille accepit, ut scriberet : « et eandem illuminationis gratiam adipiscatur, ut discat, quam ille adeptus est, « ut doceret. »

(D. Greg. Magnus. — V. Beda. — Cassiodorus. — Haymo. — D. Tho. — B. Alb. — D. Ant. — S. Vinc. Ferrer. — D. Fulg.)

256. His autem, licet plurimi æstimari debeant, præponi longe debent elogia, quibus Romani Pontifices doctrinam Divi Augustini laudarunt, et commendarunt. Nam præter D. Gregorium numero præcedenti relatum Cœlestinus Primus in epistola ad Episcopos Gall. doctrinam Augustini commendans ait : *Quem nullus unquam sinistræ suspicionis saltem rumor aspersit.* Adrianus Primus in epistola ad Constant. et Irenem Augustos, quæ extat in 7 Synod. gen. act. 2, vocat Augustinum *præcipuum Patrem, et optimum Doctorem.* Et Sixtus V in bulla adversus Genethliacos, ipsum appellat *præcipuum Ecclesiæ lumen.* Joannes II in epistola ad Avienum, aliosque Senatores ait : *Sancti Augustini doctrinam, secundum prædecessorum meorum statuta, Romana sequitur, et conservat Ecclesia.* Martinus V, sermon. de translatione Sanctæ Monicæ inquit : *Si veritatem quæritis, si doctrinam, si sapientiam, si pietatem; quis doctior? quis justior? quis, ut ita dicam, sanctior Augustino?* Joannes XXII in bulla ad General. et Ordinem Eremit. D. August. ait : « Vere utique isti « sancti sunt veri Doctores Ecclesiæ, Gre« gorius scilicet, Augustinus, Hieronymus, « atque Ambrosius, quorum doctrina in« formatur Ecclesia. Hos inter celeberrimus « idem Pontifex Augustinus, magnæ quidem « auctoritatis, et sanctitatis præsul, magnæ « circumspectionis, et prævisionis pater, « magnæ subvectionis, et miserationis An« tistes. Dilectus itaque Deo, et hominibus, « cujus memoria in benedictione est, veluti « gemmula carbunculi ignitæ charitatis, et « flammæ, in eloquentiæ, et sapientiæ auri « ornamento locata resplenduit : et veluti « aquila grandis venit ad Libanum, et tulit « medullam cedri, dum aggressus est quæs« tiones altissimas, et easdem profundissi« mas non expavit : quinimo in eis, vitio« rum spinis abscissis, profligatis hæresibus, « earumque radicibus extirpatis, Catholicæ « fidei veritatem in lucem produxit, eduxit « in publicum, firmis, ac invictis rationibus « solidavit, etc. » Accedunt etiam Concilia : nam in Tolelano VIII dicitur : *Vir sanctissimus Augustinus, vestigationis acumine cautus, inveniendi arte præcipuus, asserendi copia profluus, sapientiæ fructu fœcundus.* Et in Concilio Florentino sessione 7 habentur : *B. Augustinus præclarissimus Doctor Latinorum, quem V Synodus recepit, qui et præstantissimus appellatur.*

(Ex Summis Pontificibus. — Cœlestinus Primus. — Adrianus primus. — Sixtus V. — Joan. II. — Mart. V. — Joan. XXII. — Ex Conciliis. Toletano. — Florent.)

257. Hanc Augustini doctrina generaliter promeruit adoream : sed specialiorem, et uberiorem auctoritatem habet in iis, quæ materiam præsentem concernunt. Nam licet cuncta sapientissime, et catholicissime versaverit; plus tamen studii, temporis et laboris insumpsit circa ea, quæ pertinent ad necessitatem, atque efficaciam gratiæ, et libertatem. Diuturnus enim cum Pelagia-

(Maxima D. Augustini auctoritas in his controversiis.)

nis, et Semipelagianis congressus fecit, ut Augustinus in hac parte doctissimus non solum alios, sed semetipsum superaverit. Unde videtur, quod fuerit ad hoc opus a Deo singulariter electus, mirabiliter adjutus, et speciali Spiritus sancti luce illustratus. Id vero, licet haud obscure constet ex dictis capite 5, § 5, evidentius adhuc probatur verbis Summorum Pontificum, qui hanc doctrinæ Augustini partem speciali approbatione commendarunt. Nam Cælestinus Primus, ut Massiliensium quærimonias, et adsultus, quibus carpebant doctrinam Augustini circa prædestinationem, et gratiam, penitus compesceret, scripsit epistolam ad Episcopos Galliarum, et cap. 2 inquit : « Augustinum sanctæ recordationis virum « pro vita sua, atque meritis in nostra com« munione semper habuimus : nec unquam « hunc sinistræ suspicionis saltem rumor « aspersit : quem tantæ scientiæ olim fuisse « meminimus, ut inter magistros optimos « etiam a meis semper prædecessoribus ha« beretur. Bene ergo de eo omnes in com« muni senserunt, utpote qui ubique cunctis, « et amori fuerit, et honori. Unde resisten« dum est talibus, quos male crescere vide« mus, etc. » Innocentius Primus epist. 93 apud Augustinum, respondens epistolæ ab Augustino nomine Concilii Milevit. conscriptæ ait : « Multifariis ad destruendum « (Pelagianorum) magisterium uti posse« mus exemplis, nisi sciremus sanctitatem « vestram ad plenum omnes scripturas cal« lere divinas : præsertim cum vestra re« latio tantis, ac talibus testimoniis sit « referta, ut his solis valeat præsens dogma « rescindi. » Hormisdas Papa epist. 70 ad Possessorem Episc. Afric. inquit : « De « arbitrio libero, et gratia Dei, quid Ro« mana, hoc est, catholica, sequatur, et as« severet Ecclesia, licet in variis libris B. « Augustini, et maxime ad Hilarium, et « Prosperum possit cognosci ; tamen in « scriniis Ecclesiasticis expressa capitula « continentur. » Porro hæc capitula decerpta fuere ex operibus Augustini, et sunt illa, quæ S. Leo transmisit ad Concilium Arausicanum, ut observavimus *cap. 5, num.* 224, et notat etiam Bellarmin. lib. 2 de gra. et lib. arb. cap. 11, his verbis : *Post Cælestini tempora, cum nondum factio illa Gallorum conquiesceret, S. Leo Pontifex misit ad Concilium Arausicanum certa capitula de gratia, et libero arbitrio ex libris S. Augustini verbatim decerpta : quæ voluit ab Episcopis illis recipi, et subscribi, ut etiam factum est.* Denique, ut alias Pontificum approbationes interim omittamus, Gelasius Primus in Concilio cum septuaginta Episcopis habito circa libros apocryphos, expresse approbavit scripta Divi Augustini ; et inter opera apocrypha reposuit opuscula Joannis Cassiani, et Fausti Regiensis, quæ constat adversus sententiam D. Augustini circa gratiam, ejus necessitatem, atque efficaciam fuisse composita. Recolantur, quæ diximus *cap. 5, num.* 226 *cum seq.*

Cælestinus primus. — Innocentius primus. — Hormisdas. — Bellarminus.

258. Cum ergo doctrina Divi Augustini toties fuerit in hac parte a Romanis Pontificibus approbata, non immerito Didacus Alvarez *lib.* 1 *de auxiliis disp.* 5, *num.* 4, cum aliis gravibus Auctoribus observavit sententiam Augustini in hac materia non esse appellandam opinionem particularis Doctoris, sed fidem Ecclesiæ Catholicæ. Et ita significasse videtur Clemens VIII qui, ut refert Franciscus Carriere Minorita in digest. fidei, tract. de gratia quæst. 10, versantibus causam Molinæ dixit : *Ita inquirendæ, et indagandæ veritati operam navate, ut a vero sensu Scripturarum, et a defecata Sancti Augustini doctrina, quam et Ecclesiæ doctrinam esse nemo vestrum ignorat, nullius invidiæ, aut livoris fæcibus impediamini.* Et Augustinus Thuanus tom. 3 Hist. lib. 131, pag. 1040, scripsit : *Summos adversarios habuit* (Molina) *Dominicanos æmulos, qui B. Augustini, qui cum Pelagianis ea de re tam profunde, et tot scriptis disputavit, sententiam in Ecclesia receptam tuebantur.*

Nota. — Clemens VIII. — August. Thuanus.

259. Tractavit autem S. Doctor hanc materiam in pluribus libris, epistolis, et suorum operum locis. Libri in quibus potissime de hac difficultate disputat contra Pelagium, Cælestium, Massilienses, et alios, componunt integram secundam partem tomi septimi. Agit etiam de hoc puncto *in libro de Spiritu, et littera*, qui habetur *tom.* 3 *et libro* 1 *ad Simplician. quæst.* 2, qui habetur *tom.* 4. Rursus eandem doctrinam sæpissime in concionibus ad populum, in tractatibus super Joannem, in expositione Psalmorum, aliisque operibus, quæ habentur *tom.* 8, 9 et 10. In epistolis etiam frequenter eandem difficultatem versat : et præcipue, in hac parte sunt *epist.* 47, 89, 92, *cum duabus seq.* 105, *cum duabus seq. et* 143. Sed inter hæc omnia eminent singulariter duo libri, nempe *de Prædestinatione Sanctorum, et de Dono perseverantiæ*, quos Sanctus Pater excitatus a Divo Prospero, et

Quibus præcipue locis tractet S. Doct. hanc difficultatem.

Hilario contra Semipelagianos scripsit. Tum quia illos elaboravit post plurimos cum Pelagianis congressus, et post maximam circa hoc punctum meditationem, et diligentiam. Tum quia eos scripsit in ultima senectute, et loco testamenti reliquit. Tum quia illos specialiter commendat Hormisdas Papa num. 226 relatus. Tum quia singulari acumine, ac perspicuitate sunt scripti, ut legendo experimur : possuntque epilogus appellari aliorum operum Augustini : exhibent enim liquido, et resolutorie, quæ alibi S. Doctor fusius, non ita perspicue, et quandoque sub dubio proponit.

Prima Suarii observatio.

260. Circa hæc, quæ pertinent ad auctoritatem Sancti Doctoris, aliqua observat P. Suarez prolog. 6, cap. 6. Notat primo *quidquid Augustinus de gratia docet, quod cum definitionibus Ecclesiæ sit necessario connexum, omnino tenendum esse, etc. Unde si connexio sit certa, doctrina Augustini erit certa ; et si probabilis fuerit, erit ut probabilis præferenda.* Sed de hac observatione jam diximus cap. 5, § 5, num. 221. Addimus eodem elogio posse coronari doctrinam Suarii, Molinæ, aut cujuslibet junioris : nam ubi cum definitionibus Ecclesiæ necessario connectitur, omnino tenenda est : et si connexio sit certa, erit certa, et probabilis, si probabilis. Addimus etiam diversam fuisse intentionem Clementis VIII ab ea, quam Suarius se habere indicat, dum prædictam regulam statuit. Nam Pontifex, ut varias argumentationes, evasiones, et cunctationes, quibus extremum judicium in causa Molinæ præpediri videbat, magna providentia intercluderet, et disceptantes compelleret in punctum præcipuum directe collimare ; præcepit rem discuti juxta mentem Divi Augustini : nec dubitavit, quod Ecclesia, et Augustinus eandem haberent sententiam. Suarius autem ipsum Augustinum novo examini exponit, non aliter ejus doctrinam ut certam probaturus, nisi prius probetur esse necessario connexa cum Ecclesiæ definitionibus. Unde fomitem novis disceptationibus parat : parum quippe, aut nihil proderit certo assequi, et convinci, quæ fuerit Sancti Doctoris sententia : nam adhuc, ut Suarius vult, disquirere oportebit, an sententia Augustini definitionibus Ecclesiæ necessario connectatur. Per hæc tamen non intendimus aliam, aut majorem certitudinem doctrinæ Sancti Patris attribuere, quam attribuunt Romani Pontifices supra relati, et eorum successores : sed monemus lectorem, ut advertat, quid Suarius illa observatione prætenderit.

Non multum defert D. August.

Secunda Suarii observatio.

261. Secundo idem Auctor referens illa verba Sancti Prosperi in prooemio ad object. Gall. *Doctrinam, quam sanctæ memoriæ Augustinus contra Pelagianos inimicos gratiæ Christi, et liberi arbitrii decomptores Apostolice asseruit, litterisque mandavit*, et cætera, observat Prosperum usum non fuisse ea voce *Apostolice*, quia Augustinus scriptor Canonicus fuerit, vel quia infallibilem habuerit Spiritus sancti assistentiam : id quippe alienum est a sensu totius Ecclesiæ : sed vel quia ejus doctrina desumpta est ex Apostolo Paulo ; vel quia approbari meruit a Sede Apostolica. Nescimus profecto, ad quid deserviat hæc adnotatio. Et licet nostri instituti non sit modo ostendere, an Suarii judicium sit prorsus certum : minime tamen formidamus asserere, quod sanctissimus Augustinus fuerit cælesti luce perfusus ad scribendum ea, quæ postea Romana approbavit Ecclesia, et Concilio Arausicano transmisit atque in Ecclesiasticis scriniis conservat. Cum enim Spiritus sanctus soleat sanctis Doctoribus scribenda suggerere : qua ratione hoc privilegium denegabimus Augustino, illuminatissimo et piissimo Doctori, totius Ecclesiæ causam agenti, et contra ejus inimicos in re gravissima laboranti ? Equidem liber exercitiorum sancti Patris Ignatii non majoris utilitatis, necessitatis, aut studii fuit, quam doctrina ab Augustino asserta ; nec hactenus consequutus est celebres adeo commendationes, quales operibus Augustini deferunt Pontifices, et Patres supra relati : et tamen Joannes Nierembergius *in vita sancti Ignatii cap.* 7, dicit prædictum librum non esse partum magisterii humani, sed lucis supernaturalis, et scientiæ infusæ. Supervacaneum censemus in hoc immorari : Augustini tamen præconiis supra positis annectimus sequentia, quæ magis ad rem præsentem accedunt. Hugo de sancto Victore, serm. 99, de sancto Augustino inquit : « Lingua ejus calamus scribæ velociter scribentis extitit : quia Spiritu sancto docente, et ducente verbum Dei elegantissime dispensavit. » Rupertus Abbas cap. 19, ait : « Augustinus columna veritatis : et vere columna nubis, in qua thronum suum posuit sapientia Dei. » Sanct. Thomas de Villanova concione prima de sancto Augustino, inquit : « O hominem capacissimum ! O virum cœlestis gratiæ plenum,

Displicet.

Hugo de S. Victore.

Rupertus.

D. Tho. de Villanova.

« qui, ut videtur, velut Apostolus quidam « non præmeditabatur, quod postea dic- « taret : sed inspirante Deo intus in aure « cordis continuo audiebat, quod foris po- « pulos doceret verbo, et posteros infor- « maret scripto. » Quid plura ?

Ultima Suarii observatio.

262. Tertio et ultimo observat idem Suarius auctoritatem, quam Augustinus habet circa doctrinam gratiæ, æqualem non esse circa doctrinam prædestinationis, et ejusdem materiæ difficultates : cujusmodi sunt, inquit ille, an prædestinatio sit ex prævisis meritis, et an scientia media debeat ad prædestinationem supponi. Quæ observatio satis prodit Suarii intentionem, et quod in his dubiis Augustini favorem desperet. Suarium imitatur Petavius in epilog. dissertat. post num. 6, ubi ait : « Quænam Concilia quæve Pontificum « Romanorum edicta Augustini de prædes- « tinatione, et reprobatione sententiam, « quatenus æternam salutem respiciunt, « pari cum his, quæ de gratia docuit, gradu « auctoritatis adsciscunt ? » Modo non vacat de hac re disserere præsertim cum eam fuse discusserimus *Tractatu quinto, fere per totum*, et præcipue *disputatione nona et decima*. Interim vero illi Suarii annotationi (alia plurima omittendo), opponimus trium sapientiss. Cardinalium judicium : Peronius lib. 1, de respons. c. 12, ait : « Sanc- « tus Augustinus post Apostolos prædesti- « nationis Doctor : imo os, et lingua vete- « ris Ecclesiæ. » Baronius tom. 6, anno 490. « Videant, » inquit, « quanto periculo « quidam ex Recentioribus dum in Nova- « tores insurgunt, ut eos confutent, a S. « Augustini sententia de prædestinatione « recedunt. » Bellarminus lib. 2, de gratia, et lib. arb. cap. 11, inquit : « Sedes apos- « tolica non tantum semel, sed etiam se- « cundo, et tertio adversus Pelagianorum « reliquias, pro defensoribus gratiæ, et « prædestinationis, quam ex sacris litteris « hausit Augustinus, sententiam tulit : ut « jam ejus doctrina non unius peculiaris « Doctoris opinio, sed fides Ecclesiæ Catho- « licæ dici debeat. » Et hæc sufficiat prælibasse de auctoritate Augustini, qua in hoc opere semper utemur.

Petavius. Displicet. Peron. Baron. Bellarm.

§ II.

Auctoritas D. Thomæ, et summa cum D. Augustino consonantia.

Laudes, et maxima auctoritas D. Thomæ.

263. Quam merito Clemens VIII præceperit in controversia de auxiliis, quod ea difficultas tractaretur juxta mentem Angel. Doct. D. Thomæ ; facile intelliget, qui ad insignem ejus in rebus fidei auctoritatem, et maximam cum D. Augustino concordiam voluerit attendere. Et quidem immensas hujus Doctoris laudes percurrere prolixum nimis foret : easque, quantum fieri potuit, cinximus, et præstinximus in oratione exhortatoria, quæ extat in vestibulo tomi primi. Unde in præsenti aliis præconiis omissis, tantum subjicimus elogia, quibus fidei Catholicæ præsules Romani Pontifices doctrinam Angelici Præceptoris adornant, et fidelibus commendant : hujusmodi enim laudes cæteris præponi debent, et sunt omni exceptione majores.

Urbanus V.

264. Urbanus V in bulla ad Academ. Tolos. « Volumus, » inquit, « et tenore « præsentium vobis injungimus, ut dicti « Beati Thomæ doctrinam, tanquam veri- « dicam, et catholicam sectemini, eamque « studeatis totis viribus ampliare. » Innocentius VI in serm. de laudat. D. Thomæ ait : « Hujus doctoris doctrina præ cæteris, « excepta canonica, habet proprietatem « verborum, modum dicendorum, verita- « tem sententiarum : ita ut nunquam, qui « eam tenuit, inveniatur a tramite de- « viasse ; et qui eam impugnavit, semper « fuit de veritate suspectus. » Joannes XXII in bulla canonizat. « Non sine spe- « ciali Dei infusione scripsit. » Et in publico consistorio, ut refert Gerson, asseruit : « Quilibet articulorum, quos scripsit, est « unum miraculum, tot igitur miracula fe- « cit, quot articulos scripsit : quia omnes re- « solvit divino lumine plus quam humano. » Clemens VI in speciali bulla : « Ex cujus, » inquit, « sapientiæ, et doctrinæ scriptis, et « traditis Universalis Ecclesia multiplicem « ubertatis spiritualis fructum colligens, « ipsius fructus ardore reficitur incessan- « ter. » Pius V in bulla de fest. D. Tho. dixit esse « certissimam Christianæ doc- « trinæ regulam, qua Sanctus Doctor Apos- « tolicam Ecclesiam infinitis confutatis « hæresibus illustravit. » Clemens VIII in epistola 1 ad Neapolitanos data anno 1603, ait : « Pie, prudenterque cogitatis de novo adsciscendo

Innocentius VI. Joan. XXII. Clem. VI. Pius V. Clem. VIII.

« adsciscendo civitatis patrono, cive vestro, divinæ voluntatis interprete. » Et in secundis litteris ad eosdem : « Brevissimo tempore in omni fere disciplinarum genere, singulari ordine, ac mira perspicuitate, sine ullo prorsus errore conscripsit. » Paulus V in Bulla ad eosdem Neapolitanos, « Splendidissimus Catholicæ fidei athleta, cujus scriptorum clypeo militans Ecclesia hæreticorum tela feliciter excludit. » Alexander VII ut infra videbimus, assertiones D. Thom. vocavit : « Inconcussa, et tutissima dogmata. » Denique eorundem Pontificum mandato Universalis Ecclesia Deum ita orat : « Da nobis, quæ docuit, intellectu conspicere. » Ut non immerito videatur dixisse Dominicus Episcopus Torcellanus, et Brixiensis : « Quod non possit hæc Sedes tangere doctrinam Divi Thomæ sine hoc quod seipsam quodammodo tangat, » ut refert Petrus Casalas, « in Candore lilii, paragrapho 4. »

Alex. VII.

Dominicus Episc. Brixiensis.

265. Quem vero hæc a principibus fidei Catholicæ proclamata elogia non obligant, ut Sanctissimo Doctori maximam reverentiam deferat, fateaturque insignem ejus circa res fidei auctoritatem ; adeat ipsos hæreticos : et inimici nostri sint judices. Beza dixit « Thomam Theologorum omnium Scholasticorum esse principem. » Alter : « Tollantur de medio scripta Thomæ, cum allis omnibus Doctoribus subire certamen, non recusabo. » Buzerus : « Tolle Thomam, et dissipabo Ecclesiam. » Lutherus denique Thomam, et Thomistas ut sibi maxime adversos summo odio prosecutus est, ut constat ex dictis *cap.* 3, § 2, *in fine :* et Ecclesiam Catholicam solebat appellare Thomisticam. Cui Lancelotus Politus : « Immortales tamen ego ago gratias ignorantiæ suæ, quæ probatur nobis, quod sub Ecclesia Thomistica tam sancti, et veteres Doctores, lumina, et columnæ Ecclesiæ comprehenduntur. Ut sic intelligamus non aliam Thomæ Ecclesiam (id est, quam Thomas divino lumine illustravit) quam cæterorum Patrum. Hæc autem Thomæ egregia laus, qui a sanctorum Patrum sententiis, auctoritate præsertim Pontificum comprobatis, noluit unquam discedere. Legatur Sforcia, in historia Concilii Trid. lib. 1, cap. 4. » Ubi agit de implacabili rabie Lutheri in D. Thomam, quæ est maxima laus Doctoris sanctissimi.

Vel ipsi hæretici recognoscunt insignem D. Thomæ sapientiam.

Beza.

Buzerus.

Lancelotus Politus.

Sforcia.

266. Sed licet auctoritas D. Thom. ubique sit maxima, singulariter tamen eminet in hac materia. *Primo* quia illam tractat non perfunctorie, aut incidenter, sed summo studio, et attentione ; et non uno, aut altero loco, sed valde ex professo, et pluribus suorum scriptorum operibus, nempe in Summa Theologica, in libris contra gentes, in Sententiariis, et in quæstionibus disputatis, ut ex dicendis toto hoc opere evidenter constabit. Incredibile autem videtur summum ejus ingenium, cælesti luce adjutum, et huic studii generi adeo dicatum rem non attigisse, et dubii modum, quantum fieri potest, non extricasse. *Secundo,* quia ea, quæ pertinent ad gratiam, prædestinationem, et cum utraque libertatis cohærentiam, singulari quadam lucis ac magisterii prærogativa traduntur ab Apostolo Paulo, ut constat ex usu D. Augustini, secundi post ipsum Paulum gratiæ Doctoris : nihil enim frequentius in his controversiis expendit, quam varia Apostoli testimonia, quæ mire declarat, et contra Pelagianos, eorumque reliquias intorquet. Angelicus autem Doctor fuit specialiter illustratus circa intelligentiam epistolarum Pauli, quas probatissimis commentariis exposuit. Cum enim Parisis hoc opus aggressus fuisset, ejusque magnitudine pressus, circa legitimam intelligentiam anceps laboraret, post fervidam, et continuam orationem repente se illustratum expertus est, et deinceps opus illud absque dubitationum anxietatibus mire absolvit, ut referunt Ribaden. *in ejus vita.* Monopol. *cap.* 94, et Castillo, *cap.* 33. Immo ipse Gentium Doctor Angelici Doctoris gymnasium ingressus, ac de mysteriis fidei sacros miscens sermones, dubitabundum circa suarum epistolarum expositionem blande consolatus est affirmando ipsum in eo opere perfecisse, quantum in hac vita præstari valeat, ut referunt iidem Auctores, et D. Antonin. 3, *part. tit.* 23, *cap.* 7, § 12, et Nicolaus Jansenius *in apolog. pro Bzovio,* et quod majus est, Clemens VIII in epistola supra cit. asserens doctrinam D. Thomæ fuisse absque ullo errore conscriptam, addit : *In qua scribenda interdum sanctos Apostolos Petrum, et Paulum colloquentes, locosque illi enarrantes Dei jussu habuisse.*

Singulariter elucet in hac materia.

D.Thom. specialiter illustratus circa intelligentiam S.Pauli.

Ribadeneira. Monopolit.

D.Antonin. Nic. Jansen.

Clem. VIII.

167. *Tertio,* et urgentius, quia Divus Thomas ipsissimam sententiam docuit, quam tenuit Divus Augustinus, secundus in hac materia post Paulum Doctor ; et cujus

D.Thom. fidelissimus S. Augustini discipulus.

in ista causa doctrina, ut § præcedenti vidimus, dici non debet opinio particularis Doctoris, sed fides Ecclesiæ catholicæ. Hujus autem inter utrumque sacrum Doctorem indivulsæ consonantiæ innumera sunt argumenta, et testimonia. Nam in primis Angelicus Præceptor ut specialem suum magistrum impense coluit Augustinum, a cujus sententiis nunquam recessit; immo cujus sententias præposuit non solum propriæ opinioni, sed et aliorum Doctorum judicio. Quo nihil frequentius lector reperiet in singulis articulis D. Thomæ : et specialiter 1, *p. quæst.* 74, *art.* 2 *et* 3, *part. q.* 39, *art.* 7. Hujus mirabilis consonantiæ testes exceptione majores sunt Urbanus V in bulla supra cit. ubi ait : « Nos attendentes, « quanta a Deo scientia dotatus, Ordinem « Prædicatorum, ac universalem Ecclesiam « illustraverit, ac B. Augustini vestigia in- « sequens, Ecclesiam eandem doctrinis, « ac scientiis quamplurimis adornaverit, « etc. » Et Alexander VII in Brev. Apost. ad Doctores Lovan. ubi inquit : « Nec non « præclarissimorum Ecclesiæ Catholicæ « Doctorum Augustini, et Thomæ Aqui- « natis inconcussa, tutissimaque dogmata « sequi semper, ut asseritis, ac impense « revereri si velitis. Quorum profecto « sanctissimorum virorum penes Catholi- « cos universos ingentia, et omnem laudem « supergressa, nomina, novi præconis com- « mendatione plane non egent. » Ejusdem amoris, et reverentiæ indicium est officium D. Aug. a D. Th. cum summa sacri Doctoris gloria compositum : de quo loquitur Pius V in bulla 115, edita anno 1570, ubi prædictum officium Canonicis Lateranensibus concedit his verbis : « Fiat de S. Au- « gustino, cum Dominicæ commemoratione, « cum antiphonis videlicet, hymnis, res- « ponsoriis, ac reliquis ipsorum Canoni- « corum propriis, ordinatis a D. Thom. « Aquinate juxta eorum antiquorum mo- « rem.

Urbanus V.

Alex. VII.

Pius V.

268. Quæ D. Thomæ cum Divo Augustino maxima consonantia ita sapientissimos viros in admirationem rapit, ut merito Sixtus Senensis libro 4 Bibliothecæ dixerit: « In sacris vero sincerioris Theologiæ stu- « diis ita sapientissimo Augustino proxi- « mus incessit, atque ita mentem ejus, et « reconditos sensus introspexit, exhausit- « que, ut, juxta Pithagoræ dictum, communi « doctissimorum hominum adagio jactatum « sit Augustini animam migrasse in Tho- « mam. » Et Joannes Caramuel in sua Theologia fundamentali, numero 57, affirmat : « Qui dicit inlectum a Thoma Au- « gustinum, Thomam non legit : vix enim « est articulus in toto corpore, qui Augus- « tini auctoritate careat. Qui lectum qui- « dem, non tamen intellectum asserit ; « Thomam Angelica mente præditum ne- « gat : et ab universali Ecclesiæ pietate « deficit Thomam Angelici Doctoris nomine « condecorantis. Qui Thomam ait legisse, « et intellexisse Doctoris divini volumina, « voluisse tamen in partes suas vel invi- « tum trahere ; in Angelici Doctoris per- « sonam, et doctrinam est impius. »

Mirabilis utriusque S. Doctoris consonantia. Sixtus Senensis.

Caramuel.

269. Idque probe recognoscens Sacer Eremitarum S. Augustini Ordo, ut certius S. Doctoris sententias teneat, ab ejusque mente nunquam recedat ; statuit 5 part. Const. capite 2, pag. 275 : « Volumus, ut Magis- « tri regentes in lectionibus, et determina- « tionibus disputationum in omnibus se- « qui, et tueri debeant sanam, et catholi- « cam doctrinam fundatissimi Doctoris « nostri Ægidii Romani : ubi vero hujus « scripta non reperiuntur, ex D. Thomæ « doctrina suppleatur. » Quis autem fuerit Ægidius, refert Bellarminus in libro de Script. Ecclesiast. his verbis : « Ægidius « Romanus ex nobili familia Columnen- « sium, Ordinis S. Augustini Prior Gene- « ralis, ac postea Archiepiscopus Bituri- « censis, S. Thomæ auditor, et ejus doctrinæ « defensor acerrimus. » Quem zelum satis manifestavit edito libro, cui titulus : « De- « fensorium adversus corruptorem, seu « impugnantem Thomæ doctrinam. » Id ipsum recognoscunt alii Augustini filii : nam Congregatio Lateranensis Canonicorum Regularium parte 2, cap. 11, pag. 188 decernit : « In sacra Theologia viam Divi « Thomæ sequendam præcipimus, quæ cæ- « teris Scholasticorum viis ordine doctrinæ, « facilitate, integritate, et soliditate merito « præferri debet. » Et Congregatio Gallicana eorundem Canonicorum statuit anno 1650 : « Ut in Scholis Theologiæ dictæ Con- « gregationis legatur S. Thomæ doctrina « pura. » Quæ Augustinianorum conspiratio in prosequendo D. Thomæ doctrinam omne argumentum excedit, et liquido satis evincit Augustinum, et Thomam unam tenere sententiam : minime quippe hunc sequerentur, si ab illo ipse, vel apparenter deflecteret. Et eandem concordiam manifeste professa fuit celeberrima Academia Salmanticensis

Patres Augustiniani hanc concordiam recognoscunt.

Baron.

Lateranens. Canonici.

Gallicani.

Academia Salmantic.

Salmanticensis, quando anno 1627 die 7 junii decrevit, ut Professores juramento se obstringerent : « Lecturos in Theologia « Scholastica doctrinam S. Augustini, et « conclusiones D. Thomæ, quas in Summa « Theologica docet ; ubi horum Sanctorum « mens aperta fuerit : ubi vero anceps, et « dubia, nihil docturos, neque lecturos, « quod eorum doctrinæ adversari sen- « tiant : sed quod vel juxta suum sensum, « vel eorum, qui discipuli Sancti Augustini, « et Thomæ communiter censentur, tanto- « rum Patrum doctrinæ magis conforme « invenerint. »

Ipse sanctus P. Augustinus hujus fidelissimi discipulatus testis. D. Ant.

270. Sed quid ulterius testes, et conjecturas in re evidentissima adducimus ? Ipse Pater Augustinus gloriosus testificatus est Thomam esse fidelissimum, ac conjunctissimum suum discipulum. Rem narrat Divus Antoninus, 3 parte histor. titulo 23, articulo 7, § 12 his verbis : « Albertus de « Brixia multum secutus est doctrinam « Sancti Thomæ, vir plurimum litteratus, « et devotus, et multum eum commendabat « de doctrina, et sanctitate sua, asserens se « pro certo scire eum esse sanctum in pa- « tria : quod adjuratus declaravit per is- « tam, quam habuit visionem super eo. « Cum enim diu desiderasset scire gloriam « Sancti, et semel ante altare Beatæ Mariæ « positus hoc potentius, et attentius oraret ; « vigilanti cum lacrymis in oratione ap- « paruerunt duæ reverendæ personæ mira- « bili cum splendore, et ornatu ; quarum una « erat in pontificali habitu mitram habens in « capite ; altera in habitu fratrum Prædica- « torum, quæ coronam habebat auream in « capite lapidibus pretiosis intextam, etc. « Qui stupens ad pedes earum se prostravit, « petens suppliciter declarari, quæ essent « illæ personæ, quæ apparuerant. Tunc ille, « qui mitram gestabat in capite, inquit : « Quid miraris frater Alberte ? Ego sum « Augustinus Doctor Ecclesiæ, qui missus « sum ad declarandam gloriam Sancti Tho- « mæ. Is est, qui mecum est, qui doctrinam « meam, et Apostolicam in omnibus secutus « est, et Ecclesiam Dei sua doctrina illus- « travit. » Doctrinam, dixit, *meam et Apostolicam*, specialiter dirigens verba ad doctrinam Gratiæ : cujus Apostolus fuit Paulus ; Doctor, Augustinus ; Theologus Thomas, in eandem de divina gratia coëuntes sententiam : velut tres illi soles, qui illucente Christianismi aurora, Hispanis apparentes, et in unius lucis uniti globum, splendorem jucundissimum emisere, ut refert D. Thomas 3 *p. q.* 36, *art.* 3 *ad* 3.

Justissime decrevit Clemens VIII ut hæc difficultas tractaretur juxta mentem utriusque S. Doctoris.

271. Ex iis satis, ut existimamus, liquet, quam sedulo Clemens VIII præceperit, ut in Congregationibus, et controversiis de auxiliis disserentes specialiter attenderent ad mentem utriusque Doctoris : tum ob generalem, atque insignem eorum in re Theologica præcellentiam : tum ob specialem, et mirabilem eorum in hac materia concordiam. Potuit etiam Clementem incitare, ut cum D. Augustino judicem in ea causa D. Thomam adjungeret, quod Augustinus, licet hanc difficultatem latissime, profundissime, et catholicissime pertractaverit ; ninihilominus eam non discussit modo scholastico, et eo resolvendi modo, qui nunc usitatior est apud Theologos : sed alia via ad artem oratoriam magis accedente, et a falsis quorundam interpretationibus minus immuni. At Angelicus Doctor D. Thom. resolutiones ab Augustino fuse traditas compendiosa brevitate restringit, ad methodum scholasticam reducit, resolutorie proponit, et argumentandi arte confirmat : unde ejus mens difficilius potest trahi in sensus falsos, et peregrinos. Quocirca sicut Augustinus exponit Paulum, et a pravis sensibus, quibus Pelagiani ipsum interpretabantur, vindicat : sic Thomas legitimam August. sententiam declarat, proscribitque interpretationes absurdas, quibus nonnulli ejus auctoritatem fugere, aut elevare procurant. Et hac forte de causa Patres Concilii Trident. licet August. et alios Ecclesiæ Doctores, ut par est, reverebantur ; nihilominus D. Thom. specialiter consulebant, ejusque scripta aliorum Doctorum loco insigni quodam privilegio subrogarunt : sciebant enim in D. Thom. Summa cum perspicuitate abbreviari, quidquid apud alios Patres sparsum invenitur. Unde Thomas Neapolitanus Cleric. Regul. in libro 2 de Politia Christiana, cap. 6 ait : « Fide dignissimi retu- « lere, in magnæ aulæ medio, ubi erant « congregati Sacræ Tridentinæ Synodi reli- « giosissimi Præsules, ac doctissimi patres, « mensam extitisse sacro librorum pondere « gravem : in qua hi sacri codices conspi- « ciebantur, sacra scriptura, et sanctiones, « ac decreta Pontificum, et S. Thomæ Sum- « ma. Par erat, » addit, « ut post divinos « libr. Angelici recenserentur. » Et Card. Baronius in scholis ad Mart. Rom. die 7 Martii, ait : « Vix quisquam enarrare suf- « ficeret, quot vir sanctissimus, atque doc-

Maxima D. Tho. auctoritas.

Thomas Neapol.

Baron.

« tissimus Theologorum præconiis celebre-
« tur, quantumque illius illibatæ doctrinæ
« a sanctis Patribus in sacrosancto Œcu-
« menico Concilio Tridentino considenti-
« bus fuerit acclamatum. »

§ III.

Quomodo possit in communi discerni, quinam vere et sincere sequantur D. Augustini, et D. Thomæ doctrinam : et quam fideliter id præstent Dominicani.

272. Plures genuinas notas discipulatus Angelici Doctoris sapienter describit Joannes a Sancto Thoma, *tom.* 1 *in prima parte tractatus de approbatione doctrinæ Divi Thomæ, disputatione* 2, *art.* 5. Sed earum nonnullæ obnoxiæ sunt apparentibus quorundam subterfugiis, eisque pro suo patrocinio uti non dubitavit Paulus Leonardus, *in resp. ad expost. contra scient. Med. parte* 2, *sectione* 12. Unde aliis regulis prætermissis, unicam dumtaxat statuemus, ut absque ambagibus possit lector deprehendere, quinam censeri debeant legitimi discipuli Divi Augustini, et Divi Thomæ, sinceriusque subinde penetrent, et teneant eorum doctrinam. Illos itaque existimamus esse legitimos utriusque Doctoris discipulos, qui ubi recognoscunt, et confitentur aliquam sententiam ab ipsis asseri, eam minime deserunt ; sed amplectuntur, fulciunt, et propugnant : illos autem ab hoc discipulatu relegamus, qui cum fateantur, atque ideo recognoscant, quod D. Augustinus, et D. Thomas aliquam sententiam tenent ; eam tamen palam relinquunt, et quod pejus est, impugnant, oppositas prosequendo opiniones.

Regula ad venandum, qui sint legitimi discipuli D. Thom. et D. Augustini

273. Hæc regula est adeo evidens, et certa, ut supervacaneum sit pro ejus confirmatione rationum pondera adjicere. Nam cum discipulus, in quantum talis, debeat fideliter, et reverenter premere vestigia magistri : qua ratione poterit appellari legitimus discipulus Divi Augustini, et D. Thomæ, qui horum Sanctorum sententias (quas eorum esse cognoscit, et fatetur) renuit admittere, et contrariam arripit sentiendi licentiam ? Et quis credet illis, qui jactant se tenere sententiam Augustini, et Thomæ ; cum tamen videat ipsos sæpenumero referre horum Patrum dicta, et adversus ea immediate insurgere ? Aut quis rationabiliter judicabit illos horum Doctorum mentem introspicere, et reconditos assequi sensus ; cum deprehendat eos minus revereri tantorum Patrum sententias, et per varios, ac incertos opinandi anfractus ingenio duce vagari ? Hæc sincerum discipulatum minime insinuant ; sed dissitissimam ab eo peregrinationem : non redolent humilem fidelitatem erga magistrum ; sed liberiorem ambitum docendi, et gloriolam nuperam aucupandi. « Ubi est » (inquit Gelasius Papa epist. 3 ad Honorium) « quod « scriptum Prov. 22 : Terminos patrum « tuorum non transgrediaris. Et Exod. 32 : « Interroga patres tuos, et annuntiabunt « tibi ; et seniores tuos, et dicent tibi ? Quid « ergo tendimus ultra definita majorum ? » Et post pauca : « Nunquid aut sapientiores « illis sumus, aut poterimus firma stabili- « tate constare ; si ea, quæ ab illis consti- « tuta sunt, subruamus ? Nihil in ipsis » (addit Method. in Epiph. hæres. 64, retundens novitatum artifices) « sanum est, ac « firmum ; sed imaginatio solum decora « verborum ad stupefaciendos auditores, « persuasione instructa, non veritatis, ne- « que utilitatis gratia, sed ut coram præ- « sentibus sapientiam ostendant. Hi vero (addimus ex Eusebio Philosoph. apud Stobeum 4) « dum contrarias veteribus opinio- « nes probant, veri cognitionem de rebus « maxime necessariis effecere dubiam. » Sed eis imminet maledictio Salomonis Prov. 30 : « Oculum, qui subsannat patrem, et « despicit partum matris suæ, suffodiant « eum corvi de torrentibus, et comedant « eum filii aquilæ. »

Gelasius Papa.

Euseb. Phil.

Prov. 30.

274. Contrarius autem procedendi modus, nempe docilis, stabilis, ac fidelis in amplectendo, explicando, et defendendo Patrum sententias legitimum probat discipulatum ; et securam in discipulo eorum intelligentiam promittit. Nam ut dicebat Charisius Presbyt. in Concilium Ephesinum, tom. 2, capite 30 : « Omnes, qui recte « sapiunt, ita comparati sunt, ut honorem, « et quam decet, observantiam Patribus, « maxime vero spiritualibus Doctoribus de- « ferre ex animo desiderent. » Et in 6 Synodo Constantinop. act. 19 dicitur : « Ma- « jorem ex his, interpretatione Scripturarum « accepta a Patribus, laudem assequuntur, « quam, si a se dicantur, componant. » De hoc humili discipulatu gloriatur Hieronym. in Epith. Paulæ, ubi ait : « Ut docerem, « quod didiceram ; non a me ipso, id est, a « præsumptione pessimo præceptore ; sed ab

Charisius.

Synod. Constantinop.

D. Hier.

« ab illustribus Ecclesiæ viris. » Hinc summe laudantur Basilius, et Nazianzenus, quia « Scripturarum sententias » (ait Ecclesia in eorum officio) « non ex proprio in- « genio, sed ex majorum ratione, et aucto- « ritate interpretabantur. » Hæc etiam insignis D. Thomæ gloria : de quo Cajet. 2, 2, quæst. 148, art. 4 in fine Comment. : « Unde « patet fundamentum Auctoris esse soli- « dum, peripateticum, et consonum non « solum sibi, sed sacris Doctoribus : quos « quia summe veneratus est Auctor, ideo « intellectum omnium quodammodo sorti- « tus est. Scriptum est enim, quod decla- « ratio divinorum sermonum illuminat, et « intellectum dat parvulis. Dantibus ergo « operam declarationi divinorum sermo- « num per Prophetas, Apostolos, Doctores- « que sacros, lumen datur, utpote parvulis « in oculis suis, et seipsos submittentibus « illorum doctrinæ. »

Cajet.

Patres Dominicani fidelissime sequuntur utrumque S. Doctorem.

275. Hujusmodi autem gloria sequendi fideliter, et sincere sententias D. Augustini et Divi Thomæ adeo propria est Patrum Ordinis Prædicatorum, ut absque protervia, atque injustitia ipsis negari non valeat. Et quidem quod Divi Augustini menti indivulse inhæreant, evidenter constabit ostendendo, quod D. Thomæ sententias fideliter teneant : est enim utriusque Doctoris summa in sentiendo concordia, ut satis liquet ex dictis § præced. Porro Dominicanos fideliter amplecti, tueri, et zelare Angelici Præceptoris doctrinam tam manifestum est, ut pudeat in eo suadendo immorari. Suadetur tamen contra aliquorum durissimam renitentiam : tum quia ubi audiunt, aut suspicantur aliquid contra Angelicum Doctorem tradi, aut divulgari ; statim in arenam descendunt, atque provocantes impetunt, ut patet in historia Molinæ. Tum quia nihil frequentius legunt, quam D. Thomam, non alio gladio, cum disputant, utuntur, non alio se clypeo, cum asserta propugnant, tuentur ; non aliud frequentius scriptis mandant ; non aliud, ut sic dicamus, respirant. Tum quia illi, quos certe constat contrariam Divo Thomæ calcasse viam, ut Scotus, Ocham, Durandus, et Gabriel, non alios, aut ardentiores adversarios experti sunt, quam Dominicanos : qui statim bellicum canentes in Antithomas calamos strinxerunt, eosque validissimis scriptis confutarunt, ut Capreolus, Cajetanus, Ferrara, Sotus, Medina, Banez, Joannes a Sancto Thoma, et alii innumeri. Tum denique quia cum hujus Religionis filii certo cognoscant Sanctissimum Thomam esse principale sui Ordinis ornamentum, quo vel solo illustrissimus censeretur : cum videant Ecclesiam, Pontifices, et Concilia ipsum tot celebrare præconiis, quæ ad ipsam Religionem, ejusque alumnos redundant : cum denique experiantur se in Divo Thoma habere non solum sapientissimum magistrum, sed etiam gloriosum intercessorem : nequeunt non ad ejus doctrinam fideliter amplectendam maxime inflammari : nec credibile est alumnos hoc zelo, et amore destitui ; quo se accendi experiuntur etiam aliqui extranei.

Ordinis Prædicatorum constitutio.

276. Accedit etiam (et forte superfluit) prædicti sacri Ordinis constitutio distinct. 1, cap. 14, text. 1, littera C, quæ sic se habet : « Districte injungimus Lectoribus « universis, et sublectoribus, ut præstan- « tissimam nostri Angelici Doctoris Sancti « Thomæ doctrinam semper legant, dicant, « et doceant ; et juxta eam omnia quæsita, « et disputata determinent, et definiant, « suosque discipulos erudiant ; et faciant « ut studentes in eam toto animi impetu « diligenter incumbant. Est enim excellen- « tissima hæc doctrina, sana præ cæteris, « culta a doctioribus viris, Ordini nostri « utilis, salutaris universæ Ecclesiæ, et toti « terrarum orbi admirabilis, ac denique « Christi Salvatoris nostri judicio compro- « bata. Lectores ergo, atque studentes eam « in lectionibus, atque disputationibus non « prætermittant ; sed in ea versentur, eam- « que explicent, ipsi denique in fine sua- « rum disputationum rationibus contrariis « solutis, et fractis, firmissime adhæreant : « stricte prohibentes, ne frater legendo, « determinando, respondendo asserere au- « deant ex propria sententia oppositum « ejus, quod communi omnium judicio « creditur assertum a sanctissimo Præcep- « tore. » Quam legem prædicti Patres tam severe observant, ut eos quidam sugillare audeant velut oves, quæ ducem sine discursu sequuntur. Sic enim Molina, quem dedimus cap. præced. num. 247, Cajetanum incusavit : « Plane studium defendendi, « quidquid Sanctus Thomas affirmat, meo « judicio adduxit Cajetanum in tam absur- « dam, et minus tutam opinionem. » Sed judicium Molinæ absurdum est : nam Cajetanus securissime procedit defendendo quidquid D. Thom. affirmat : ejus quippe

Molinæ dictum.

asserta sunt inconcussa, et tutissima dogmata, sine ullo prorsus errore, ut ex Alexand. VII et Clemente VIII, vidimus num. 278. Et discursu (quem prædicti Ordinis Patres captivant, ut perfectiori obedientia supradictam legem observent) abundant satis, sicut et solidissima, et fundamentali, ac subtili doctrina, cum suum Doctorem defendunt, ejusque adversarios adoriuntur.

Dispellitur levis scrupulus. 277. Nec refert, si dicatur Dominicanos ipsos non semper tueri easdem opiniones, sed sæpenumero sententiis adversantibus dissidere : quod non facerent, si Doctori Angelico inhærerent fideli eo discipulatu, quem hactenus descripsimus. Respondetur enim hac objectione nihil evinci contra regulam a nobis statutam, vel adversus fidelissimam Dominicanorum erga suum, et communem Doctorum reverentiam. Quod enim in aliquibus dubiis diversas teneant sententias; provenit, vel quia D. Thomas ea dubia non resolvit; vel quia non constat evidenter de ejus resolutione : unde locus fidelibus ipsius discipulis datur, ut eam sententiam quis amplectatur, quam prudenter existimat veriorem, et principiis D. Thomæ magis cohærentem. At ubi Dominicani recognoscunt D. Thom. aliquid expresse docere; tunc conjunctis viribus in eo defendendo conspirant. Cujus fidelissimæ adhærentiæ manifestum signum est, quod hujus Ordinis scriptores cum præmittunt, aut supponunt aliquam resolutionem tradi a D. Thom. statim ipsi sua conclusione subscribunt : et nemo est, qui supposito, et præmisso, quod D. Thom. aliquid docuerit, subjungat : « Sed oppositum dicendum est : « Sed contraria sententia verior est, aut « magis placet, » ut quidam faciunt. Maneat igitur ex dictis stabilitum, quod in communi præsumi debet Dominicanos esse fideles D. Thom. et D. Augustini discipulas : et consequenter, quod magis penetrent, et assequantur verissimas horum Doctorum sententias. Et hactenus de præludiis ad hunc Tractatum.

ARTICULUS I.

Utrum homo sine gratia aliquid verum cognoscere possit.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod homo sine gratia nullum verum cognoscere possit : quia super illud 1 *Corinth.* 12 : Nemo potest dicere Do.inus Jesus, nisi in Spiritu sancto dicit, gloss. Ambros. Omne verum a quocumque dicatur, a Spiritu sancto est : sed Spiritus sanctus habitat in nobis per gratiam : ergo veritatem cognoscere non possumus sine gratia.

2. Præterea. August. dicit in primo Soliloquiorum quod disciplinarum certissima talia sunt, qualia illa, quæ a sole illustrantur, ut videri possint : Deus autem ipse est, qui illustrat. Ratio autem ita est in mentibus, ut in oculis est aspectus : mentis autem oculi sunt sensus animæ, sed sensus corporis quantumcumque sit purus, non potest aliquod visibile videre sine solis illustratione, ergo humana mens quantumcumque sit perfecta, non potest ratiocinando veritatem cognoscere absque illustratione divina, quæ ad auxilium gratiæ pertinet.

3. Præterea, humana mens non potest veritatem intelligere, nisi cogitando : ut patet per Augustinum 14, *de Trinitate*, sed Apostolus dicit 2 *ad Corinth.* 5: Non sufficientes sumus aliquid cogitare a nobis, quasi ex nobis : ergo homo non potest cognoscere veritatem per seipsum sine auxilio gratiæ.

Sed contra est, quod August. dicit *in primo Retractationum:* Non approbo, quod in oratione dixi, Deus qui nonnisi mundos verum scire voluisti : responderi enim potest, multos etiam non mundos multa scire vera, sed per gratiam homo mundus efficitur, secundum illud *Psalmi* 50 : Cor mundum crea in me Deus, et Spiritum rectum innova in visceribus meis : ergo sine gratia potest homo per seipsum veritatem cognoscere.

Respondeo dicendum, quod cognoscere veritatem est usus quidam, vel actus intellectualis luminis : quia secundum Apostolum *ad Ephes.* 5: Omne, quod manifestatur, lumen est; usus autem quilibet quendam motum importat, large accipiendo motum, secundum quod intelligere, et velle motus quidam esse dicuntur, ut patet per Philos. in 3 de anima. Videmus autem in corporalibus, quod ad motum non solum requiritur ipsa forma, quæ est principium motus, vel actionis, sed etiam requiritur motio primi moventis. Primum autem movens in ordine corporalium est corpus cœleste. Unde quantumcumque ignis habeat calorem perfectum, non alteraret, nisi per motionem corporis cœlestis. Manifestum est autem, quod sicut motus omnes corporales reducuntur in motum cœlestis corporis, sicut in primum movens corporale, ita omnes motus tam corporales, quam spirituales reducuntur in primum movens simpliciter, quod est Deus. et ideo quantumcumque natura aliqua corporalis, vel spiritualis ponatur perfecta, non potest in suum actum procedere, nisi moveatur a Deo, quæ quidem motio est secundum suæ providentiæ rationem, non secundum necessitatem naturæ : sicut motio corporis cœlestis. Non solum autem a Deo est omnis motio, sicut a primo movente, sed etiam ab ipso est omnis formalis perfectio, sicut a primo actu. Sic igitur actio intellectus, et cujuscumque entis creati dependet a Deo in quantum ad duo. Uno modo, in quantum ab ipso habet perfectionem, sive formam, per quam agit : alio modo in quantum ab ipso movetur ad agendum. Unaquæque autem forma indita rebus creatis a Deo habet efficaciam respectu alicujus actus determinati in quem potest secundum suam proprietatem, ultra autem non potest nisi per aliquam formam superadditam : sicut aqua non potest calefacere, nisi calefacta ab igne. Sic igitur intellectus humanus habet aliquam formam, scilicet ipsum intelligibile lumen, quod est de se sufficiens ad quædam intelligibilia cognoscenda : ad ea scilicet in quorum notitiam per sensibilia possumus devenire : altiora vero intelligibilia intellectus humanus cognoscere non potest, nisi fortiori lumine perficiatur : sicut lumine fidei, vel prophetiæ : quod dicitur lumen gratiæ, in quantum est naturæ superadditum. Sic igitur dicendum est, quod ad cognitionem cujuscumque veri, homo indiget auxilio divino, ut intellectus a Deo moveatur ad suum actum : non autem indiget ad cognoscendam veritatem in omnibus nova illustratione superaddita naturali illustrationi : sed in quibusdam, quæ excedunt naturalem cognitionem, et tamen quandoque Deus miraculose per suam gratiam aliquos instruit de his, quæ per naturalem rationem cognosci possunt : sicut et quandoque miraculose facit quædam, quæ natura facere potest.

Ad primum ergo dicendum, quod omne verum a quocunque dicatur, est a Spiritu Sancto, sicut ab infundente naturale lumen, et movente ad intelligendum, et loquendum veritatem, non autem sicut ab inhabitante per gratiam gratum facientem : vel sicut largiente aliquod habituale donum naturæ superadditum. Sed hoc solum est in quibusdam veris cognoscendis

cognoscendis et loquendis : et maxime in illis, quæ pertinent ad fidem, de quibus Apostolus loquebatur.

Ad secundum dicendum, quod sol corporalis illustrat exterius, sed sol intelligibilis, qui est Deus, illustrat interius : unde ipsum lumen naturale animæ inditum est illustratio Dei, qua illustramur ab ipso ad cognoscendum ea, quæ pertinent ad naturalem cognitionem, et ad hoc non requiritur alia illustratio, sed solum ad illa, quæ naturalem cognitionem excedunt.

Ad tertium dicendum, quod semper indigemus divino auxilio ad cogitandum quodcumque, in quantum ipsum movet intellectum ad agendum : actu enim intelligere aliquid, est cogitare : ut patet per August. 14 *de Trinit.*

Prima conclusio : Quantumcumque aliqua natura sive corporalis, sive spiritualis, ponatur perfecta, non potest in suum actum procedere, nisi moveatur a Deo ad agendum.

Secunda conclusio : Ad cognitionem cujuscumque veri indiget homo auxilio divino, ut intellectus a Deo moveatur ad suum actum.

Tertia conclusio : Non est homini necessaria nova illustratio superaddita naturali lumini ad aliquas veritates cognoscendas; sed ad illas dumtaxat, quæ excedunt naturalem cognitionem.

Quarta conclusio : Aliquando Deus miraculose per suam gratiam instruit aliquos de iis, quæ per naturalem rationem possunt cognosci.

COMMENTARIUS.

1. Prima, et secunda ex his conclusionibus ostendunt, Divum Thomam in hujus art. resolutione non ita stricte doctrinam de gratia tradidisse, quin sermonem extenderit ad generalem et communem influxum, quo Deus concurrit cum omnibus causis secundis, et movet illas ad agendum : quia revera prædicta motio, et influxus non sunt proprie gratia; sed quid petitum a naturis rerum, ut cadunt sub communi, et naturali providentia, quam ex sua creatione postulant. Cæterum quia omnia, quæ Deus creaturis tribuit, etiamsi ab ipsis postulentur, et hac ratione debita videantur ; absolute tamen, et simpliciter ex liberalitate, et non ex aliquo vero, et stricto debito illis tribuit : et ob id in latiori significatione gratia nuncupantur juxta dicta *disputatione præcedenti, numero quarto*, non abs re Divus Thomas acturus de divina gratia, per quam movemur ad recte agendum, extendit doctrinam ad prædictum influxum, quatenus in eo splendet divina bonitas, et liberalitas, quæ rebus creatis jus suum etiam ultra debitum servat, licet proprie, et stricte gratia non sit.

Accessit, quod ad explicanda auxilia gratiæ efficacis, quibus Deus physice prœmovet voluntatem, et alias potentias ad actus supernaturales, vel ad supernaturalem ordinem tendentes, satis conveniens fuit discursum inchoare a communi necessitate, qua omnes causæ secundæ pro quibuslibet actibus a se eliciendis indigent præmoveri a Deo, tanquam a primo agente, et primo movente, sine cujus motione, et applicatione nulla ex prædictis causis, sive libera, sive necessaria, valet se ad proprium actum movere, et applicare. Quod enim liberum arbitrium pro actibus ordinis gratiæ opus habeat auxilio supernaturali physice, et ex natura rei inferente actum; non oritur ex elevatione, aut peculiari conditione hujus ordinis; sed ex generali, et communi agentis creati, et causæ secundæ, quæ eo ipso quod ut talis causa operativa sit, indiget moveri, et applicari a causa prima juxta modum, et ordinem ipsius causæ secundæ : ita ut si sit causa naturalis, et necessaria, moveatur, et applicetur per modum naturæ, scilicet cum determinatione ad unum etiam ex parte potentiæ, et actus primi, quæ determinatio inducit necessitatem, et repugnat libertati : si vero sit causa libera, moveatur, et applicetur juxta modum suum, servata nimirum ex parte actus primi indifferentia, et facultate ad utrumlibet, penes quam consistit libertas. Et rursus si causa naturalis sit, et ad actum naturæ debitum applicanda, fiet prædicta motio per auxilium naturale, seu quod naturæ jura non transcendit. Si vero ad actum supernaturalem, fiet talis applicatio per auxilium hujus ordinis, quod proprie habet rationem gratiæ, et dicitur gratia efficax. Quocirca D. Thom. in hoc art. ex prima conclusione, quæ universaliter procedit de motione cujuslibet agentis creati deducit secundam, quæ specialiter procedit de auxilio requisito in intellectu, ut applicetur, et moveatur ad actum cognoscendi. Et infra art. 9, ex eadem communi doctrina probat necessitatem auxiliorum gratiæ etiam in homine justificato ad recte agendum, et peccatum vitandum dicens : « Homo indiget auxilio gra- « tiæ, ut scilicet a Deo moveatur ad recte « agendum : et hoc propter duo : primo « quidem ratione generali propter hoc, « quod sicut supra dictum est (scilicet ar- « tic. prim.) nulla res creata potest in

Radix auxilii ab intrinseco efficacis.

D. Tho.

« quemcumque actum prodire nisi virtute « motionis divinæ. »

2. Est autem observandum, quod D. Thomas non utcumque requirit influxum causæ primæ, ut causa secunda operetur, sed talem influxum, per quem ipsa causa secunda moveatur, et ad actum secundum applicetur : atque adeo, qui non solum terminetur ad effectum causæ secundæ, sed etiam ad ipsam causam, et in ea recipiatur ; alias per talem influxum non moveretur directe, et formaliter ipsa causa secunda, neque ad agendum applicaretur, ut exprimunt verba primæ, et secundæ conclusionis, et alia, quæ apud S. Doct. passim inveniuntur. Per quod excluditur glossa aliquorum ex his, qui physicas præmotiones a causis secundis relegare nituntur, et scientiam mediam illarum inimicam introducere conantur. Interpretantur enim D. Thomam, et explicant de concursu simultaneo, qui non est directe influxus in causam secundam (imo aliquando neque indirecte) sed est influxus Dei in effectum concomitanter se habens ad influxum causæ secundæ. Hanc igitur glossam aperte excludunt verba Ang. Doctoris, tum quia ubique loquitur de influxu Dei in causam secundam per quem ipsa movetur, et applicatur ad agendum, et influendum in effectum : si autem influxus Dei terminaretur ad solum effectum, et solum concomitanter se haberet ad applicationem causæ secundæ, non recte diceretur ipsa causa secunda moveri, et applicari ad agendum per talem influxum. Tum etiam quia influxus ille, quo Deus operatur, movendo causam secundam juxta doctrinam D. Tho., debet esse talis conditionis, ut per illum ipsa causa secunda non moveat, neque operetur, sed solum se habeat ut mota ex vi talis influxus : et insuper verificari debet, quod operatio, quam causa secunda elicit, sit effectus ejusdem influxus, et operationis divinæ, sicut operatio instrumenti, etiam prout ab instrumento, est effectus actionis principalis agentis : hæc autem verificari nequeunt, si prædictus Dei influxus solum se habeat simultanee, et concomitanter ad influxum causæ secundæ : ergo debet se habere causaliter, et antecedenter ad talem influxum. Minor et consequentia constant. Major vero est ipsius D. Thomæ quæst. 3 de potent. art. 7 ad 3, ubi agens de motione causæ primæ in secundam sic ait : *In operatione, qua Deus operatur movendo naturam, non operatur natura ; sed ipsa naturæ operatio est etiam operatio virtutis divinæ ; sicut operatio instrumenti est per virtutem agentis principalis.*

Quorundam expositio confutatur.

D. Tho.

3. Excluditur etiam expositio aliorum, qui cernentes D. Thomam aperte asserere influxum et motionem Dei in causam secundam etiam antecedere natura ad influxum ejusdem causæ secundæ in effectum, dicunt, intelligendum esse non de motione, quæ sit actualis applicatio causæ secundæ ad suum actum, inferens illum infallibiliter, et ex natura rei ; sed quæ sit forma dans virtutem, et constituens principium sufficiens ad producendum actum ; quæ tamen forma, et principium, quantum est ex natura rei, possunt ab ipso actu separari. Cum enim Deus omnibus agentibus creatis dederit formas, quibus moventur ad agendum, et illas actu in suo esse conservet, recte dicitur movere ipsa agentia ad operandum, quia dedit, et conservat prædictas formas.

Aliorum interpretatio rejicitur.

Sed hæc expositio non minus aliena est, quam præcedens a mente Ang. Doctoris, quia prædictum modum motionis, et applicationis ad agendum ubique ponit tanquam distinctum a productione, et conservatione formæ, quæ est principium agendi : ut videre est tum in hoc art. ubi ait: « quod « ad motum non solum requiritur ipsa « forma, quæ est principium motus vel ac- « tionis, sed etiam requiritur motio primi « moventis. » Et inferius : « Non solum « autem a Deo est omnis motio sicut a « primo movente, sed etiam ab ipso est « omnis formalis perfectio sicut a primo « actu. Sic igitur actio intellectus, et cujus- « cumque entis creati dependet a Deo in « quantum ad duo : uno modo in quan- « tum ab ipso habet perfectionem, sive « formam, per quam agit, alio modo in « quantum ab ipso movetur ad agendum. » Tum etiam 1 part. quæst. 105, art. 5, ubi ad explicandum, quibus modis Deus operetur in omni operante creato, quod erat assumptum illius art. inter alia hæc habet : « Similiter considerandum est, quod si sint « multa agentia ordinata, semper secun- « dum agens agit in virtute primi. Nam « primum agens movet secundum ad agen- « dum. Et secundum hæc omnia agunt in « virtute ipsius Dei : et ita ipse est causa « omnium actionum agentium. Tertio con- « siderandum est, quod Deus movet non « solum res ad operandum, quasi appli- « cando formas, et virtutes rerum ad ope- « rationem, sicut artifex applicat securim ad

D. Tho.

« ad scindendum ; qui tamen interdum « formam securi non tribuit : sed etiam « dat formam creaturis agentibus, et eas « tenet in esse. » Et in solutione ad 3 : « Dicendum quod Deus non solum dat for- « mas rebus, sed etiam conservat eas in « esse, et applicat eas ad agendum. » Ulterius quæst. 3, de potent. art. 7, hoc ipsum luculenter tradit sequentibus verbis : « Non « sic est intelligendum, quod Deus in omni « re naturali operetur, quasi res naturalis « nihil operetur ; sed quia in ipsa natura, « vel voluntate operante Deus operatur. « Quod qualiter intelligi possit ostenden- « dum est. Sciendum namque est, quod ac- « tionis alicujus rei res alia potest dici « causa multipliciter : uno modo quia tri- « buit ei virtutem operandi, sicut in 8 « Physic. quod generans movet grave, et « leve, in quantum dat virtutem, per quam « consequitur talis motus. Et hoc modo « Deus agit omnes actiones naturæ, quia « dedit rebus naturalibus virtutes, per quas « agere possunt, » etc. Deinde ponit secundum modum ratione conservationis virtutis ad agendum, et prosequitur : « Tertio modo « dicitur una res esse causa actionis alte- « rius, in quantum movet eam ad agendum : « in quo non intelligitur collatio, aut con- « servatio virtutis activæ, sed applicatio « virtutis ad actionem : sicut homo est causa « incisionis cultelli, ex hoc ipso quod ap- « plicat acumen cultelli ad incidendum mo- « vendo ipsum. Et quia natura inferior « agens non agit nisi mota, eo quod hujus- « modi corpora inferiora sunt alterantia « alterata, cœlum autem est alterans non « alteratum, et tamen non est movens nisi « motum, et hoc non cessat quousque per- « veniatur ad Deum ; sequitur de necessi- « tate, quod Deus sit causa actionis cujus- « libet rei naturalis, ut movens et applicans « virtutem ad agendum. » Et quamvis in hoc loco sermo sit de causis naturalibus, seu necessariis, ratio tamen, qua utitur Ang. Doctor, universalis est pro omnibus causis secundis, sive necessariis, sive liberis, ut intuenti patebit. Constat vero ex omnibus adductis testimoniis tradi a D. Thoma, ut omnino distinctum modum, quo Deus movet causam secundam conferendo illi, et conservando formam, et virtutem, quæ est principium actionis, a modo, quo movet illam tanquam applicans ipsam formam, et virtutem ad agendum.

4. Quocirca illi, qui ex Adversariis rem istam sincere tradiderunt, quique aliis sectatoribus scientiæ mediæ facem prætulerunt, haud dubitarunt utramque prædictam expositionem menti, et verbis Ang. Doctoris repugnare ; et se in hac parte contra S. Doctorem procedere, ejusque doctrinam non percipere, manifeste confessi sunt : ut videre est apud Ludovicum Molinam in Concord. disp. 26, super art. 13, quæst. 14, 1, part. D. Thomæ. ubi ita palam loquitur ; « D. Thom. 1 part. quæst. 105, art. 5, docet « Deum duplici ratione dici operari cum « causis secundis. In primis quia virtutes « illis tribuit, easque actu conservat, ut « Durandus dicebat. Deinde quia ita eas ad « agendum movet, ut quodammodo for- « mas, et virtutes earum applicet ad ope- « rationem : non secus atque artifex securim « applicat ad scindendum. » Prosequitur deinde impugnans hanc D. Thomæ doctrinam, et concludit : « Quare ingenue fateor, « mihi valde difficilem esse ad intelligen- « dum motionem, et applicationem hanc, « quam D. Thomas in causis secundis exi- « git. » Utinam qui auctoris hujus sententiam contra physicas præmotiones sequuntur, tenerent etiam confessionem, qua fatetur illas esse de mente Ang. Doctoris, et se ab ejus doctrina hac in parte recedere. Profecto id tunc nobis perstitisset, ut inexperti, et tyrones circa veram et Thomisticam doctrinam omnino non deciperentur, sicut decipiuntur multi, qui ad pauca respicientes, nullaque non credentes sæpe non discernunt.

Molinæ confessio.

Quanquam et prædictus Auctor immerito doctrinam de prædictis præmotionibus quasi Francisci Ferrariensis commentum reprehendit, dicens : « Ferrariensis 3 con- « tra Gent, cap. 70, ait ejusmodi applica- « tionem esse vim quandam in causis se- « cundis ; quæ est velut intentionale « virtutis dininæ, eo modo quo species co- « lorum in medio dicuntur esse intentionale « colorum, etc. » Et statim : « Hoc tamen « commentitium plane est, nullaque ratione « fulcitur. » Si hic auctor legisset (et verisimilius est legisse) D. Thomam cit. quæst. 3, de potent. art. 7 ad 7, invenisset eandem omnino doctrinam, ipsissimaque verba, quæ Ferrariensi attribuit : sic enim ait Ang. Doctor : « Id, quod a Deo fit in re na- « turali, quo actualiter agat, est ut intentio « sola, habens esse quoddam incompletum « per modum quo colores sunt in aëre, et « virtus artis in instrumento artificis. »

Quid censeat de sententia D.Tho.

Qui ergo doctrinam hanc a D. Thoma traditam ita suggillare ausus fuit, vel scripta S. Doctoris non vidit, vel reverentiam illi debitam ignoravit.

Quorundam expostulatio.

5. Observa etiam, frustra laborare Adversarios exigentes a Thomistis certum locum, ubi Angelicus Doct. utatur nomine *præmotionis*, aut *prædeterminationis physicæ*, quo ejus discipuli ad significandam motionem, de qua agimus, communiter utuntur. Dum enim certo constet rem prædictis nominibus significatam inveniri apud D. Thomam ; non multum curandum est, an sic, vel aliter exprimatur : non enim antiquiores Magistri ita in omnibus de vocibus curam habebant, neque ita apud illos verba, et nomina abundabant, quin multoties communia pro specialibus acciperent. Et propterea novæ quotidie excogitantur voces pro eisdem rebus formalius, expressius, aut vivacius significandis. Porro D. Thomam in prædictis locis de eadem prorsus motione egisse, quam nos præmotionem, et prædeterminationem physicam vocamus, aperte liquet. Nam loquitur non de motione, quæ est actio elicita a causa secunda, seu per quam ipsa movet, et agit ; sed de motione elicita a causa prima in causa secunda, per quam ista movetur, et agitur, ut sic acta, et mota, moveat, et agat, ut exprimunt ipsa S. Doctoris verba. Hanc autem motionem, et nihil aliud nos intelligimus, et significamus nomine præmotionis : et merito, quia ordine causalitatis præit illam aliam motionem, quam causa secunda sic prius mota elicit, et causat. Sicut etiam merito vocatur *prædeterminatio*, quia est motio, et applicatio ad unam certam, et determinatam actionem ex omnibus illis, quas causa secunda posset elicere. Et hanc applicationem ad determinatum actum secundum significant Thomistæ nomine *prædeterminationis* ; non vero formam, vel qualitatem aliquam tollentem indifferentiam, et facultatem ad utrumlibet, quam habet voluntas considerata in ratione actus primi. Prædicta enim indifferentia non coarctatur, neque læditur per applicationem ad determinatum actum secundum ; sed permanet, et conservatur in potentia adhuc sub tali applicatione : sicut permanet, et conservatur etiam in sententia Adversariorum sub ipso actu secundo : adhuc enim cum voluntas est exercens hunc determinatum actum secundum, verificatur, quod sit potens, et indifferens ad oppositum eliciendum. Quod si Auctores contrarii non tantum prædictam applicationem ad determinatum actum secundum, sed majorem aliam determinationem tangentem, et coarctantem ipsam potentiam, et actum primum sub nomine *prædeterminationis physicæ* accipere volunt, ut eorum scripta sæpe testantur, non nostra locutio, sed eorum sinistra intelligentia erit in crimine. Neque in eo etiam quod dictam præmotionem, vel prædeterminationem vocamus *physicam*, aliquid addimus sensui verborum D. Thomæ : quia *ly physica* nihil aliud sonat, nisi quod non sit motio solum ex parte objecti, sicut est motio proponentis, præcipientis, aut suadentis, quæ vocatur *motio moralis ;* sed ex parte principii elicientis per modum realis applicationis ejusdem principii ad suum actum, et realis conjunctionis cum ipso actu. Et quod D. Thomas de hoc genere motionis loquatur, ostendunt manifeste tam verba, quam exempla, quibus utitur in adductis testimoniis. Et hæc circa mentem D. Thomæ hic breviter prælibasse sufficiat : de qua, sicut et de re ipsa late disseremus infra *disp.* 7, per totam, et præcipue *dub.* 4. Modo vero hæc adnotasse opus fuit : quia D. Thomas in multis articulis tam hujus, quam sequentium quæst. se refert ad doctrinam hoc artic. traditam tanquam ad legitimum fundamentum rectæ doctrinæ auxiliorum gratiæ.

ARTICULUS II.

Utrum homo possit velle et facere bonum absque gratia ?

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod homo possit velle et facere bonum absque gratia. Illud enim est in hominis potestate, cujus ipse est dominus : sed homo est dominus suorum actuum, et maxime ejus, quod est velle : ut supra dictum est, *quæst.* 1, *artic.* 2 *et quæst.* 13, *artic.* 6, ergo homo potest velle, et facere bonum per seipsum absque auxilio gratiæ.

2. Præterea. Unumquodque potest magis in id, quod est sibi secundum naturam, quam in id, quod est sibi præter naturam, sed peccatum est contra (ut Dam. in 2 lib.) opus autem virtutis est homini secundum naturam ; ut supra dictum est, cum igitur homo per seipsum possit bonum velle et facere.

3. Præterea. Bonum intellectus est verum, ut Philosophus dicit in 6 Ethic. sed intellectus potest cognoscere verum per seipsum, sicut et quælibet alia res potest suam naturalem operationem per se facere : ergo multo magis homo potest per seipsum facere, et velle bonum.

Sed contra est, quod Apostolus dicit *Rom.* 9: Non est volentis scilicet velle, neque currentis, scilicet currere : sed miserentis Dei; et August. dicit in libro de correctione, et gratia, quod sine gratia nullum prorsus sive cogitando, sive volendo, et amando, sive agendo, faciunt homines bonum.

Respondeo dicendum, quod natura hominis potest dupliciter considerari uno modo in sui integritate : sicut fuit in primo parente ante peccatum, alio modo, secundum quod est corrupta in nobis post peccatum primi parentis. Secundum autem statum natura humana indiget auxilio divino ad faciendum,

ciendum, vel volendum quodcumque bonum, sicut primo movente : ut dictum est. Sed in statu naturæ integræ quantum ad sufficientiam operativæ virtutis poterat homo per sua naturalia velle, et operari bonum suæ naturæ proportionatum, quale est bonum virtutis acquisitæ, non autem bonum superexcedens, quale est bonum virtutis infusæ : sed in statu naturæ corruptæ etiam deficit homo ab hoc, quod secundum suam naturam potest, ut non possit totum hujusmodi bonum implere per sua naturalia. Quia tamen natura humana per peccatum non est totaliter corrupta, ut scilicet toto bono naturæ privetur, potest quidem etiam in statu naturæ corruptæ per virtutem suæ naturæ aliquod bonum particulare agere (sicut ædificare domos, plantare vineas, et alia hujusmodi) non tamen totum bonum sibi connaturale, ita quod in nullo deficiat : sicut homo infirmus potest per seipsum aliquem motum habere, non tamen perfecte potest moveri motu hominis sani, nisi sanetur auxilio medicinæ. Sic igitur virtute gratuita superaddita virtuti naturæ indiget homo in statu naturæ integræ quantum ad unum scilicet ad operandum, et volendum bonum supernaturale. Sed in statu naturæ corruptæ quantum ad duo, scilicet ut sanetur, et ulterius, ut bonum supernaturalis virtutis operetur : quod est meritorium. Ulterius autem in utroque statu indiget homo auxilio divino, ut ab ipso moveatur ad bene agendum.

Ad primum ergo dicendum, quod homo est dominus suorum actuum, et volendi, et non volendi, propter deliberationem rationis, quæ potest flecti ad unam partem, vel ad aliam : sed quod deliberet, vel non deliberet, et si hujusmodi etiam sit dominus, oportet, quod hoc sit per deliberationem præcedentem, et cum hoc non præcedat in infinitum, oportet, quod finaliter deveniatur ad hoc, quod lib. arb. hominis moveatur ab aliquo exteriori principio, quod est supra mentem humanam, scilicet a Deo : ut etiam Philosophus probat in capitulo de bona fortuna, unde mens hominis, etiam sani, non ita habet dominium sui actus, quin indigeat moveri a Deo : et multo magis liberum arb. hominis infirmi post peccatum, per quod impeditur a bono per corruptionem naturæ.

Ad secundum dicendum, quod peccare nihil aliud est, quam deficere a bono, quod convenit alicui secundum suam naturam : unaquæque autem res creata, sicut esse non habet nisi ab alio, et in se considerata nihil est, ita indiget conservari in bono suæ naturæ convenienti ab alio : potest enim per seipsam deficere a bono, sicut et per seipsam potest deficere in non esse, nisi divinitus conservaretur.

Ad tertium dicendum, quod etiam verum non potest homo cognoscere sine auxilio divino, sicut supradictum est : et tamen magis est natura humana corrupta per peccatum quantum ad appetitum boni, quam quantum ad cognitionem veri.

Prima conclusio : In quolibet statu ad faciendum, vel volendum quodcumque bonum indiget homo auxilio divino sicut primo movente.

Secunda conclusio : In statu integritatis quantum ad sufficientiam operativæ virtutis, poterat homo per sua naturalia velle, et operari bonum suæ naturæ proportionatum, quale est bonum virtutis acquisitæ ; non autem bonum superexcedens, quale est bonum virtutis infusæ.

Tertia conclusio : Etiam in statu naturæ corruptæ potest homo per virtutem suæ naturæ aliquod bonum particulare agere ; non tamen totum bonum sibi connaturale, ita quod in nullo deficiat.

Quarta conclusio : In statu naturæ integræ indigebat homo virtute gratuita naturali virtuti superaddita quantum ad unum, scilicet ad operandum, vel volendum bonum supernaturale ; in statu vero naturæ corruptæ indiget tali virtute quantum ad duo, scilicet ut sanetur, et ut bonum supernaturale operetur.

Prima ex his conclusionibus confirmat doctrinam commentarii præc. quæ etiam repetitur in fine corporis hujus art. ubi ita concluditur : *Ulterius autem in utroque statu indiget homo auxilio divino, ut ab ipso moveatur ad bene agendum.* Et idem fit frequenter sequentibus articulis.

Circa secundam conclusionem posset dubitari, quem appellet D. Thom. statum naturæ integræ, an scilicet statum illum integritatis solius naturalis ordinis, in quo homo nunquam fuit ; potuit tamen esse juxta dicta *disp. præced. cap. 2, num.* 29, an vero statum originalis justitiæ, in quo primus homo conditus fuit de facto? Sed dubitationem tollit D. Thom. initio corp. art. dum ait : *Natura hominis potest dupliciter considerari : uno modo in sui integritate, sicut fuit in primo parente ante peccatum.* Loquitur ergo de integritate justitiæ orig. quæ fuit integritas concessa primo parenti in prædicto statu. Et merito naturam humanam, quatenus fuit in illo, appelat integram ; quia ultra sanctificantem gratiam, et ejus virtutes infusas habuit perfectissima dona ordinis naturalis, per quæ etiam in hoc ordine integra, et perfecta reddebatur. Non tamen loquitur de illa prout perfecta gratia, et virtutibus infusis ; sed dumtaxat prædictis naturalibus donis. Et ideo dixit, hominem in illa integritate indiguisse gratia ad opera supernaturalia, et meritoria ostendens hoc dicendi modo non loqui de prædicta, ut includente ipsam gratiam ; sed ut ab ea condistincta. Unde doctrina, quam tradit circa necessitatem, aut non necessitatem gratiæ in prædicto statu, extendi potest ad illum alium statum naturæ integræ integritate solius ordinis naturalis. Eadem enim ferme ratio in utroque statu procedit, si a justitia orig. præscindamus gratiam.

D. Tho.

Tertia conclusio continet difficultatem, quæ magni facienda non esset, nisi juniores aliqui suis latissimis disputationibus eam satis implexam reddidissent : de qua erit speciale dubium disp. seq.

Circa quartam conclusionem nota, non satis in ea declarari, an indigentia gratiæ in statu naturæ corruptæ pro operibus naturalis ordinis solum sit, ut natura ipsa sa-

netur a peccatorum languore: semel vero sana, sufficiant ei propriæ, et naturales vires ad exercenda prædicta opera, sine eo, quod viribus supernaturalibus in eorum elicientia utatur. An vero etiam requiratur tanquam dans virtutem pro prædictis operibus eliciendis, quasi naturalis virtus, etiam peccato excluso, non sufficiat: quod infra *dub.* 5, examinandum est.

ARTICULUS III.

Utrum homo possit diligere Deum super omnia, ex solis naturalibus, sine gratia.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod homo non possit diligere Deum super omnia ex solis naturalibus sine gratia. Diligere enim Deum super omnia, est proprius, et principalis charitatis actus. Sed charitatem homo non potest habere per seipsum, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, ut dicitur Rom. 5, ergo homo ex solis naturalibus non potest Deum diligere super omnia.

2. Præterea. Nulla natura potest supra seipsam. Sed diligere aliquid plus quam se, est tendere in aliquid supra seipsum: ergo nulla natura creata potest Deum diligere supra seipsam sine auxilio gratiæ.

3. Præterea. Deo, cum sit summum bonum, debetur summus amor, qui est, ut super omnia diligatur. Sed ad summum amorem Deo impendendum, qui ei a nobis debetur, homo non sufficit, sine gratia, alioquin frustra adderetur gratia: ergo homo non potest sine gratia, ex solis naturalibus diligere Deum super omnia.

Sed contra. Primus homo in solis naturalibus constitutus fuit (ut a quibusdam ponitur) in quo statu manifestum est, quod aliqualiter Deum dilexit. Sed non dilexit Deum æqualiter sibi vel minus se: quia secundum hoc peccasset: ergo dilexit Deum supra se, ergo homo ex solis naturalibus Deum potest diligere plus quam se, et super omnia.

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est in primo (in quo etiam circa naturalem dilectionem Angelorum diversæ opiniones sunt positæ) homo in statu naturæ integræ poterat operari virtute suæ naturæ bonum, quod est sibi connaturale absque superadditione gratuiti doni, licet non absque auxilio Dei moventis: diligere autem Deum super omnia, est quiddam connaturale, et etiam cuilibet creaturæ non solum rationali, sed irrationali, et etiam inanimatæ secundum modum amoris, qui unicuique creaturæ competere potest. Cujus ratio est, quia unicuique naturale est quod appetat, et amet aliquid secundum quod aptum natum est esse. Sic igitur agit unumquodque prout aptum natum est esse, ut dicitur in 2 Physic. manifestum est autem quod bonum partis est propter bonum totius, unde naturali appetitu, vel amore unaquæque res particularis amat bonum suum proprium propter bonum commune totius universi, quod est Deus: unde et Dio. dicit *in lib. de di. no.* quod Deus convertit omnia ad amorem sui ipsius. Unde homo in statu naturæ integræ dilectionem sui ipsius referebat ad amorem Dei, sicut ad finem: et similiter dilectionem omnium aliarum rerum: et ita Deum diligebat plus quam seipsum, et super omnia. Sed in statu naturæ corruptæ homo ab hoc deficit secundum appetitum voluntatis rationalis, quæ propter corruptionem naturæ sequitur bonum privatum, nisi sanetur per gratiam Dei. Et ideo dicendum est, quod homo in statu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ superadditæ naturalibus bonis ad diligendum Deum naturaliter super omnia, licet indigeret auxilio Dei ad hoc eum moventis: sed in statu naturæ corruptæ indiget homo etiam ad hoc auxilio gratiæ naturam sanantis.

Ad primum ergo dicendum, quod charitas diligit Deum super omnia eminentius, quam natura: natura enim diligit Deum super omnia, prout est principium, et finis naturalis boni: charitas autem secundum quod est objectum beatitudinis, et secundum quod homo habet quandam societatem spiritualem cum Deo: addit etiam charitas supernaturalem dilectionem Dei, promptitudinem quandam, et delectationem, sicut habitus quilibet virtutis addit supra actum bonum, qui fit ex sola naturali ratione hominis virtutis habitum non habentis.

Ad secundum dicendum, quod cum dicitur, quod nulla natura potest supra seipsam, non est intelligendum, quod non possit ferri in aliquod objectum, quod est supra se: manifestum est enim, quod intellectus noster naturali cognitione potest aliqua cognoscere, quæ sunt supra seipsum, ut patet in naturali cognitione Dei: sed illud intelligendum est, quod natura non potest in actum excedentem proportionem suæ virtutis: talis autem actus non est diligere Deum super omnia: hoc enim est naturale cuilibet naturæ creatæ: ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod amor dicitur summus, non solum quantum ad gradum dilectionis, sed etiam quantum ad rationem diligendi, et dilectionis modum: et secundum hoc summus gradus dilectionis est, quo charitas diligit Deum, ut beatificantem, sicut dictum est.

Prima conclusio: Homo in statu naturæ integræ poterat operari virtute suæ naturæ bonum, quod est sibi connaturale absque superadditione gratuiti doni, licet non absque auxilio Dei moventis.

Secunda conclusio: Homo in statu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ superadditæ naturalibus bonis ad diligendum Deum naturaliter super omnia, licet indigeret auxilio Dei ad hoc eum moventis; sed in statu naturæ corruptæ indiget homo etiam auxilio gratiæ naturam sanantis.

Quamvis ex hac secunda conclusione aperte constet non posse hominem lapsum elicere actum dilectionis Dei super omnia etiam ut finis naturalis, antequam per gratiam a peccato resurgat, non tamen ita constat, an gratia solum requiratur per modum removentis prohibens, scilicet ipsum peccatum, quo remoto, naturales vires ad prædictum amorem sufficiant? An vero etiam ut elevans, et coadjuvans ipsas naturales vires, quasi istæ per se insufficientes sint, adhuc peccato remoto, nisi per gratiam eleventur? Si enim primum diximus, secundum quoque erit, quod in statu naturæ puræ, ubi non esset peccatum, potuisset homo solis naturalibus viribus prædicto amore Deum diligere. Non enim minorem efficaciam haberent naturales vires ad bonum honestum in illo statu, quam habent in præsenti, præscindendo a gratia. Si vero teneamus secundum, neganda erit etiam illi statui possibilitas ad talem amorem: de quo *dubio* 3, *disp. sequentis.*

ART. IV.

ARTICULUS IV.

Utrum homo sine gratia per sua naturalia legis præcepta implere possit.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod homo sine gratia per sua naturalia possit præcepta legis implere. Dicit enim Apostolus ad Rom. 2 : Quod gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt : sed illud quod naturaliter homo facit per seipsum, potest facere absque gratia : ergo homo potest legis præcepta facere absque gratia.

2. Præterea. Hieron. dicit in expositione catholicæ fidei, illos esse maledicendos, qui Deum præcepisse homini aliquid impossibile dicunt : sed impossibile est homini, quod per seipsum implere non potest : ergo homo potest implere omnia præcepta legis per seipsum.

3. Præterea. Inter omnia præcepta legis maximum est illud : Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ut patet *Matt.* 22, sed hoc mandatum potest homo implere ex solis naturalibus, diligendo Deum super omnia : ut supra dictum est : ergo omnia mandata legis potest homo implere sine gratia.

Sed contra est, quod Augustinus dicit *in lib. de hæresibus*, hoc pertinere ad hæresim Pelagianorum : ut credant sine gratia hominem posse facere omnia divina mandata.

Respondeo dicendum, quod implere mandata legis contingit dupliciter uno modo quantum ad substantiam operum, prout scilicet homo operatur justa et fortia, et alia virtutis opera, et hoc modo homo in statu naturæ integræ potuit omnia mandata legis implere, alioquin homo non potuisset in statu illo non peccare : cum nihil aliud sit peccare, quam transgredi divina mandata, sed in statu naturæ corruptæ non potest homo implere omnia mandata divina sine gratia sanante. Alio modo possunt impleri mandata legis non solum quantum ad substantiam operis, sed etiam quantum ad modum agendi, ut scilicet ex charitate fiant, et sic neque in statu naturæ integræ, neque in statu naturæ corruptæ potest homo implere absque gratia legis mandata. Unde August. *in lib. de correptione, et gratia* : cum dixisset, quod sine gratia nullum prorsus bonum homines faciunt, subdit : Non solum ut monstrante ipsa quid faciendum sit, sciant : verum etiam, ut præstante ipsa, faciant cum dilectione, quod sciunt. Indigent insuper in utroque statu auxilio Dei moventis ad mandata implenda, ut dictum est.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Augustinus dicit *in lib. de spiritu, et littera*, non moveat quod naturaliter dixit eos quæ legis sunt, facere : hoc enim agit Spiritus gratiæ, ut imaginem Dei, in qua naturaliter facti sumus, instauret in nobis.

Ad secundum dicendum, quod illud, quod possumus cum auxilio divino, non est nobis omnino impossibile, secundum illud Philosophi *in tertio Ethic.* quæ per amicos possumus, aliqualiter nos possumus. Unde Hieronymus ibidem confitetur sic nostrum liberum esse arbitrium, ut dicamus nos semper indigere Dei auxilio.

Ad tertium dicendum, quod præceptum de dilectione Dei non potest homo implere ex puris naturalibus, secundum quod ex charitate impletur, ut ex supra dictis patet.

Prima conclusio : Quamvis in statu naturæ integræ posset homo omnia mandata legis implere quantum ad substantiam ; secus tamen in statu naturæ corruptæ nisi per gratiam sanetur.

Secunda conclusio : In nullo statu potest homo sine gratia divina mandata adimplere quantum ad modum, ita scilicet, ut id fiat ex charitate et meritorie.

Hæc secunda conclusio ex professo examinanda est *infra in tract. de merit. disp.*3, *dub.* 1. Pro prima vero et aliis hucusque propositis erit

DISPUTATIO SECUNDA.

De necessitate gratiæ pro operibus naturalis ordinis.

Existentia rei, qua exordiri oportet, et quæ in multis aliis materiis ut aliquid per se notum supponi consuevit ; in hac de divina gratia prolixo examini exponitur : quia quæ supra naturam sunt, neque humanus discursus suo naturali lumine assequitur, neque per sensus naturalibus experientiis deprehenduntur ; sed necesse est pro earum notitia ad altiora principia recurrere. Communiter autem SS. PP. et Theologi gratiæ existentiam ex ejus communi necessitate rimantur, pro comperto habentes, Deum in communiter necessariis non deficere : unde si semel constat, gratiam esse nobis necessariam ; convictum satis manebit dari etiam de facto, et in rerum natura existere. Dupliciter autem res aliqua potest dici necessaria alteri : vel absolute, et secundum se, ut cum dimanat necessario ex ejus principiis, aut alia ratione ex vi terminorum inter se connectuntur, sicut proprietates connectuntur cum essentia, et ipsa prædicata essentialia inter se. Vel respective ad aliquem finem, vel effectum, qui aliter haberi non possit. Et quamvis omnino certum sit, gratiam non posse dici necessariam humanæ naturæ, imo neque ulli alteri creatæ, aut creabili, primo modo propter excellentiam, et supernaturalitatem ipsius gratiæ, non est ita exploratum, an et quo pacto necessaria esse possit secundo modo, nempe vel ad effectum bene operandi, et peccata vitandi, vel ad finem ultimum diligendum, aut assequendum. Quin etiam prædicta necessitas esse potest vel pro operibus, quæ ordinem naturalem absolute non excedunt, licet excedant communes vires humanæ naturæ : vel pro illis, quæ sunt ordinis supernaturalis, et supra quamlibet creatam, vel creabilem naturam. Et ideo non modo præsentem disputationem, quæ procedit de illis prioribus operibus, sed etiam subsequentem, ubi prædicta necessitas pro posterioribus examinabitur, circa hanc Divi Thomæ quæstionem, quæ de gratiæ necessitate, adeoque de ejus existentia tota procedit, instituemus :

DUBIUM I.

Utrum homo indigeat gratia ad cognoscendas veritates naturales.

Ab hac operatione disputationem ordimur : quia prima est inter eas, pro quibus gratia potest requiri. Et licet hujus difficultatis resolutio plenius constabit ex dicendis *dubio sequent.* qua de causa non multum in ea immorabimur; oportuit tamen eam seorsim tractare : tum ut majorem claritatem conciliemus ; tum ut imitemur alios interpretes. Nomine autem veritatis naturalis non intelligimus omnem illam, quæ supernaturalis non est; sed eam præcise, quæ continetur in primis principiis naturalibus per se notis, potestque ex sensibilibus sensuum ministerio deduci. Unde illæ, quæ in dictis principiis non includuntur, neque possunt ex sensibilibus deprehendi (quales sunt cogitationes cordium, futuri eventus liberi, præterita gesta hominum, de quibus nullum suppetit vestigium, et quamplura alia pure possibilia) manent extra materiam præsentis dubii. In quo agemus primo loco de cognitione speculativa, quæ sistit in ipsa notitia veritatitis; et deinde de cognitione practica, cujus veritas desumitur per conformitatem ad appetitum rectum.

§ 1.

Duplex assertio pro expeditione difficultatis.

Prima conclusio.

1. Dicendum est primo, hominem in natura lapsa, vel in quovis alio statu constitutum non indigere gratia supernaturali, aut naturali ad percipiendas omnes veritates naturales speculativas divisive sumptas, sed posse quamlibet ex illis cum solo generali Dei concursu perfecte cognoscere. Ita D. Thomas, *in* 2, *dist.* 28, *quæst.* 1, *art.* 5, *et in hac quæst.* 109, *art.* 1, *ubi* Cajet. et Medina, necnon Arauxo *dub. unico*, Curiel, *dub.* 1, Valentia, *disp.* 8, *quæst.* 1, *puncto* 2, Bellarm. *lib.* 4, *de Gratia, et lib. arb. cap.* 2, Suarez *lib.* 1, *de necessit. gratiæ cap.* 1, Lorca *disp.* 2, *memb.* 1, Zumel *dub.* 1, Martinez *dub.* 2, Joan. a S. Thoma *his disp.* 19, *art.* 2. Illustrissimus, et sapientissimus Dominus Godoy *disput.* 40, § 2, *num.* 6. Gonet, *disput.* 1, *art.* 1, *concl.* 2. Labat, *disp.* 1, *dub/* 2, *concl.* 2, et communiter Theologi.

D.Tho. Cajet. Medina. Arauxo. Curiel. Valent. Bellarm. Lorca. Joan a S.Tho. Godoy. Gonet. Labat.

Probatur primo.

Probatur ratione Divi Thomæ : nam quælibet potentia cum solo generali Dei concursu valet elicere actum sibi proportionatum : si enim non haberet ad illum sufficientes vires, eo ipso compararetur ad eum sicut ad actum sibi improportionatum, et incommensuratum : sed cognitio cujuscunque veritatis naturalis divisive sumptæ est actus proportionatus lumini naturali nostri intellectus : hic igitur cum solo generali concursu sibi debito valet prædictam cognitionem habere. Major, et consequens constant. Minor vero suadetur : cum quia actus tendens in objectum proportionatum alicujus potentiæ est illi proportionatus : non enim habet, quo illam excedat : constat autem hujusmodi esse cognitionem cujuscumque veritatis naturalis, id est, quæ ex sensibilibus deduci potest.

Tum deinde ; quia nomine veritatis naturalis illa in præsenti intelligenda venit, quæ continetur in primis principiis per se notis naturalibus : omnis autem hujusmodi veritas est manifestabilis, et assequibilis lumine naturali ipsorum principiorum, et intellectus agentis, cui ut instrumenta deserviunt : aliter enim non continerentur sufficienter in prædicta illorum virtute. Tum denique quia quævis forma operativa habet in se sufficientem virtutem respectu alicujus actus : alias non esset activa saltem per modum causæ principalis : sed intellectus noster actuatus specie intelligibili est forma operativa ; utpote qui nihil habet materiæ primæ ; sed est actus in ordine intellectuali : ergo habere debet ex se sufficientem virtutem respectu alicujus actus sibi proprii, qualis est cognitio veritatis naturalis : non est autem major ratio de una, quam de alia, ut statim constabit : ergo, etc.

Probatur secundo.

2. Secundo probatur eadem assertio alia ratione : nam si intellectus noster opus haberet gratia ad assequendam rectam cognitionem alicujus veritatis naturalis, maxime illius, quæ de Deo haberi potest, ut illum esse unum æternum, etc. sed ad rectam cognitionem harum veritatum non indiget gratia ; sed potest illas assequi cum solo generali Dei concursu sibi debito, ergo, etc. Minor, quæ sola indiget probatione suadetur perspicue. Primo ex pluribus locis Scripturæ sacræ, qualia sunt illud Sapient. 2 : « Hoc, quod continet omnia (nempe « mundus) scientiam habet vocis, » id est, ducit homines in cognitionem veri Dei, ut interpretatur

Sap. 2.

D.Basil. interpretatur D. Basilius homil. 1 Exam. et cap. 13 : « Si tantum potuerunt scire, ut « possent æstimare sæculum, quomodo hu- « jus Dominum non facilius invenerunt? » Ad Rom. 1. Et ad Rom. 1 : « Invisibilia Dei per ea, quæ « facta sunt, intellecta conspiciuntur, sem- « piterna quoque ejus virtus, et divinitas. » Actor. 14. Et Act. 14 : « Nos mortales sumus annun- « tiantes vobis converti ad Deum, qui fecit « cœlum, et terram, et quidem non sine « testimonio semetipsum reliquit dans de « cœlo pluvias. » Quia nimirum ut expli- D.Amb. cat D. Ambrosius *lib.* 2, *de Vocat. gent. cap.* 1 : Mundus, et cœlorum pulchritudo sunt libri in quibus legi potest, verum Deum esse eorum auctorem juxta illud Psalm. 18: *Cœli enarrant gloriam Dei*, et Sapient. 13: *A magnitudine speciei, et creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri.* Pro quo etiam facit illud Jobi 35 : *Omnes homines vident eum*, et complura hujuscemodi, ex quibus aperte liquet posse Deum evidenter naturaliterque cognosci ex creaturis. Unde cum ad cognitionem creaturarum sufficiat vis naturalis nostri intellectus absque auxilio gratiæ necesse est, quod etiam sit per se sufficiens ad rectam Dei notitiam assequendam.

Deinde probatur eadem minor : quia notitia, quæ potest deduci ex sensibilibus per evidentem demonstrationem, est proportionata lumini naturali intellectus nostri : ob idque opus non habet auxilio gratuito ad illam assequendam : constat autem notitiam Dei auctoris naturalis, ut illum esse unum, æternum, etc. haberi ex sensibilibus per demonstrationem, ut videri est apud D. Tho. D. Thomam 1 *part. quæst.* 2, *art.* 2 *et* 1, D.Dam. *contra gent. cap.* 23, et apud Damasc. *lib.* 1, Ricard. de S. Victor. *de Fide cap.* 1, et Ricard. de S. Victore *lib.* 1 *et* 2, *de Trinitat. Tertio* suadetur ab inconvenientibus : nam si ad rectam Dei auctoris naturalis notitiam opus esset speciali gratia, nec sufficeret lux connaturalis intellectus ; homo in puris constitutus, ubi abest omne auxilium gratuitum, non posset adipisci Dei notitiam, ob idque haberet ignorantiam invincibilem illius ; nec teneretur lege naturali eum colere, et amare ; quinimo nec peccaret contra legem naturæ, tribuendo deitatem creaturis. Quæ omnia cum admitti nequeant, quippe manifeste absurda ; dicendum est lumen naturale nostri intellectus sufficiens esse ad rectam Dei notitiam assequendam, neque ad id opus esse auxilio gratiæ. Quod ut indubitatam veritatem docent SS. PP. Cyrill. *lib.* S.Cyril. Basil. Damasc. Hieron. Chrys. Nazian. 3, *in Joan. cap.* 3, Basil. *homil.* 6 *et* 10 *Exam.* Damasc. *lib.* 1, *de fide cap.* 1. Hieronym. *lib.* 11, *in Isaiam* in fine, Chrysost. *homil.* 19. *Imperf.* Nazianzen. *lib.* 2 *Theologiæ*, Dionys. *cap.* 7, *de divinis nominibus*, et Orig. *homil.* 2, *diversorum*.

Evasio. Vasq. 3. His tamen rationibus occurrit Vasquez *in præsenti disput.* 188, *cap.* 2 *et* 3, putans non convincere intentum. Tum quia licet intellectus noster ponatur perfecte illustratus circa veritates naturales ; non dicit tamen ordinem indefectibilem ad alias, sed qui potest ab eis deficere : sicut etiam non petit ex se, quod excitetur, et moveatur determinate ad cognitionem hujus veritatis, potius quam illius ; sed illæso illius jure posset moveri ad cognitionem alterius ista omissa ; imo et permitti, quod laberetur in errorem : est enim de se ad utrumque indifferens. Unde quod moveatur a Deo de facto ad cognitionem hujus particularis veritatis, est speciale beneficium diversum a dono creationis, et generali Dei concursu, utpote quod non habet connexionem cum illis. Tum etiam quia post excitationem ad hanc veritatem cognoscendam multa possent occurrere impedimenta, quæ veram illius notitiam impedirent : unde quod Deus hujusmodi impedimenta amoveat, sicque disponat causas naturales, ut prædicta veritas sine errore occurrat, et attingatur, est specialis Dei gratia, et quæ providentia indebita naturæ humanæ, et quæ proinde est illi necessaria ad cujuslibet veritatis cognitionem.

Addit tamen Vasquez hujusmodi gratiam non conferri nobis per Christum ; sed esse Dei gratiam, entitative quidem naturalem, possessive vero gratuitam. Et ratio illius est : Quia Christus non est mortuus, ut rectam haberemus notitiam veritatis pure speculativæ ; sed ut sancte, et pie viveremus : quare nulla cognitio veritatis naturalis speculativæ præcisive sumptæ ab ordine ad effectum confertur nobis ex meritis Christi.

Præcluditur. Cæterum hæc doctrina nullius momenti est. Potestque facile convinci falsitatis. Tum quia cuilibet formæ habenti sufficientem, proportionatamque virtutem ad aliquem actum debitus est concursus necessarius ad elicientiam illius, ut discurrenti per singulas constabit : sed intellectus noster in quocumque statu habet sufficientem, proportionatamque virtutem ad cognitionem cujus-

cumque veritatis naturalis seorsim sumptam ut supra vidimus, et admittit ipse Vasquez: ergo debitus est illi concursus pro tali actu eliciendo necessarius. Tum etiam quia quælibet potentia petit, exigitque, ut Deus concurrat cum illa ad attingentiam sui objecti proportionati : eo quod hujusmodi attingentia sit ab illa appetita naturaliter : sed objectum proportionatum nostri intellectus pro hoc statu est verum naturale : ergo exigit, quod Deus concurrat cum illo tam prævie, quam simultanee ad prædicti objecti attingentiam. Concursus autem naturaliter exactus, seu petitus e creatura non habet rationem gratiæ respectu illius; sed est illi debitus : quia ut docet D. Thom. 1, p. q. 21, art. 1, ad 3: *Ratio debiti nihil aliud importat, quam ordinem exigentiæ alicujus ad id ad quod ordinatur.* Tum deinde quia debitum est cuilibet creaturæ, ut a Deo dirigatur, et gubernetur juxta naturam, et conditionem suam : ob idque hic modus regiminis spectat ad communem, et suavem Dei providentiam : sed intellectus noster ex natura sua dicit inclinationem, et habitudinem ad verum naturale : ergo debitum est ipsi, quod a Deo dirigatur, et moveatur in ordine ad hujusmodi verum, illudque proinde sæpius attingat; licet quia potest ab eo deficere, etiam sit conforme divinæ providentiæ, quod permittat prædictum intellectum labi quandoque in errorem. Imo hinc sumitur major vis hujus rationis : nam cum Deus permittit nostrum intellectum in errorem incidere, non operatur extra illius debitum; sed conformiter ad ejus naturam defectibilem : ergo quando concurrit cum illo ad verum, non agit supra illius debitum, atque ideo ex speciali gratia; sed juxta debitum naturæ illius, quæ dicit inclinationem ad verum. Patet consequentia, quia in intellectu nostro magis præponderat inclinatio ad verum, quam defectibilitas ad falsum : quia hæc est innaturalis; illa vero congenita naturæ.

D. Tho.

4. Tum præterea, quia ut admittit ipse Vasquez hic *disp.* 189, *cap.* 14, et docet frequenter D. Thom. debitum est naturæ intellectuali, ut in prima sua operatione naturali excitetur immediate, et moveatur a Deo, sicut a proprio generante : ergo hujusmodi motio non est specialis gratia, sed pertinens ad beneficium commune creationis uti spectat motio, qua grave movetur a generante, quia est illi debita ex vi suæ productionis : sed illa prima cognitio non potest esse falsa : quia alias hæc falsitas refunderetur in Deum, sicut in causam directam, et specialem, quod est impossibile : ergo jam est debita creaturæ motio efficax ad aliquod verum contra id, quod in præsenti stabilire conatur ipse Vasquez. Nam semel debito concursu ad speciem actus non est specialis gratia, quod applicetur actui in individuo, sed totum id pertinet ad concursum Dei generalem, ut videre est in causis naturalibus. Ignis enim non est ex se determinatus ad hanc numero calefactionem; et tamen non est specialis gratia, quod Deus concurrat cum eo ad illam : eo quod debitus est sibi pro omni instanti divinus concursus ad speciem calefactionis.

Tum denique : quia licet intellectus noster non dicat ordinem indefectibilem ad verum, nec petat ex se determinari ad cognitionem hujus numero veritatis potius quam illius, sed possit deflectere ad errorem contrarium : hoc tamen non obest, quominus concursus necessarius ad rectam notitiam cujuslibet veritatis naturalis seorsim, et in particulari sumptæ sit ei absolute debitus ; sed solum efficit, quod non debeatur illi debito infallibili, sed fallibili, et contingenti ; proindeque talis conditionis, quod et possit negari intellectui humano citra illius injuriam : quia in hac negatione attenditur ejus defectibilitas ad falsum : et valeat etiam ei conferri absque speciali gratia : quia in hoc attenditur naturalis illius inclinatio ad verum.

Major eversio adversæ doctrinæ

5. Pro cujus perfecta intelligentia, nota, quod divinus concursus ad actiones proportionatas naturæ non debetur eodem modo omnibus agentibus ; sed diversimode pro diversitate illorum : agentibus enim necessariis, qualia sunt elementa, debetur necessario, et infallibiliter attenta providentia generali; agentibus vero liberis, et contingentibus debetur cum fallibilitate, et contingentia : sicut etiam quandoque debetur speciei, et non individuis ; quo pacto homini debita est potentia generativa, et hyemi pluvia : quandoque vero etiam debetur ipsis individuis qua ratione debitum est igni calefacere. Quocumque autem modo ex præmissis debitus sit naturæ concursus divinus ad aliquam actionem, non habet rationem gratiæ specialis respectu illius ; sed spectat ad generalem Dei concursum, et providentiam, beneficiumque, seu gratiam creativam ; hæc quippe non solum dicit creationem,

creationem, qua natura producta est in esse; sed etiam illius conservationem, regimenque ei proportionatum, et debitum : atque ita comprehendit omnem concursum, quo Deus concurrit cum causis naturalibus ad actiones illis proportionatas, sive prædictus concursus debeatur soli speciei, et quoad speciem actus ; sive etiam singulis individuis, et quoad individuationem actionis ; sive debito infallibili, sive fallibili ; quia totum id spectat ad providentiam generalem, qua providet rebus juxta illarum naturam, quamque ipsæ petunt ex sua conditione. Unde sicut ob hanc rationem non est specialis providentia, sed communis providentia spectans ad beneficium creationis, quod homo habeat manus, quamvis posset illas etiam sine miraculo non habere ; neque quod gaudeat potentia generativa, quamvis possit citra injuriam illi denegari ; neque quod ignis calefaciat hac numero actione, ad quam ex se non est omnino determinatus : ita non est specialis gratia, sed communis debita titulo creationis, quod Deus concurrat cum intellectu humano ad veram notitiam cujuslibet veritatis naturalis seorsim, et in particulari sumptæ ; licet prædictus intellectus non sit ex se determinatus ad cognitionem illius, possitque ab hac cognitione multimode impediri ; quia tam prædicta determinatio, quam remotio horum impedimentorum pertinet ad generalem Dei concursum, et providentiam debitam intellectui humano ex conditione suæ naturæ.

Per quod patet ad fundamentum Vasq. neque id, quod ipsi ultimo loco addidit, caret falsitate. Tum quia multa nobis meruit Christus tanquam consummator, et perfector naturæ, pro quibus tamen non dicitur mortuus quasi Redemptor : sicut meruit Angelis gloriam accidentalem, quæ consistit in aliquibus revelationibus extra verbum, et tamen non est mortuus pro Angelis : quia Christum esse mortuum pro aliquo significat beneficium Redemptoris, et non solum munus perfectioris naturæ. Unde optime stare posset, Christum non esse mortuum, ut haberemus perfectam notitiam veritatum naturalium speculabilium, et tamen gratiam necessariam ad prædictam notitiam assequendam conferri nobis ex meritis Christi. Tum etiam quia cognitio tendens ad rectificandum affectum est gratia collata nobis per Christum in sententia Vasq. constat autem plures esse cognitiones pure speculativas, quæ ordinentur mediate saltem ad rectificandum affectum, hic enim vix potest esse rectus absque prævia speculativa notitia peccati, virtutis, juris, et similium.

6. Dicendum est secundo intellectum humanum secundum se sumptum non posse cognoscere omnes veritates naturales collective sumptas ; sed ad id opus habere speciali gratia, qualis concessa esset illi in statu naturæ integræ, et justitiæ orginalis. Ita cuncti fere Auctores, quos pro conclusione præcedenti retulimus, et plures alii. Potestque hæc conclusio suaderi breviter : quia causa ab intrinseco defectibilis in operando non potest attenta communi Dei providentia, et generali concursu omnem suam operationem rectam efficere ; sed necesse est in aliqua deficiat : atqui intellectus humanus est ab intrinseco defectibilis in attingentia veri naturalis, ut ex se liquet : ergo secundum se consideratus, et cum generali Dei concursu non potest omne verum naturale attingere, quantumvis huic operi incumbat ; sed necesse est quod sæpe a vero deficiat, nisi speciali Dei gratia in illius attingentia roboretur.

Secunda conclusio. *Ratio.*

Confirmatur de conceptu generalis Dei providentiæ, quæ consulit rebus juxta naturam suam, est, quod causa defectibilis permittatur quandoque deficere : aliter quippe non providebitur ei juxta naturam suam : ergo cum intellectus noster sit ex se defectibilis in attingentia veri naturalis ; ad generalem Dei providentiam spectat ita cum illo concurrere, ut eum permittat non semel a vero deflectere, et in errorem incidere : ergo, ut omnem veritatem naturalem collective attingat, opus habet extraordinaria Dei providentia, extraordinarioque concursu, quæ intellectus defectibilitatem coërceant, naturalemque illius lucem adjuvent, et corroborent : constat autem extraordinariam providentiam, et concursum præstita naturæ humanæ non esse donum illi debitum, sed mere gratuitum : ergo, etc.

Confir.

Ad hæc : quod omnes veritates naturales collective sumptæ ab aliquo cognoscantur, impediunt multa, quæ viribus naturalibus, adeoque sine speciali gratia devinci nequeunt : cujusmodi sunt passiones appetitus, corruptibilitas, et gravitas corporis, aliaque id genus, quæ intellectus meditationem distrahunt, et divertunt ab operibus laboriosis, sine quibus scientiæ, et artes non acquiruntur, juxta illud Eccles. cap. 1 :

Additamentum.

Eccles. 1. *Qui addit scientiam, addit et laborem.* Unde Sapient. 9. Sapient. cap. 9 : *Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam, et deprimit sensum multa cogitantem.* Ad quod etiam concurrunt brevitas vitæ, et curarum multitudo, necnon ærumnæ, et miseriæ, quibus præsens vita Job. 14. repleta est, juxta illud Job. cap. 14 : *Homo natus de muliere brevi vivens tempore repletur multis miseriis,* etc. Quibus consonat Hippocr. celebre illud dictu Hippoc. aphoris. 1: *Ars longa, vita brevis, occasio præceps, judicium difficile, experimentum periculosum.* Quod non parum experientia confirmat ; cum nullum hactenus orbis agnoverit, quantumvis studiis deditum, et ingenio pollentem; ita rerum notitia præditum, ut non multa ignoraverit, et in varios errores non inciderit, nisi forte quem Deus speciali revelatione instruxerit, ut de Salomone credi solet, et de Adamo tradit D. Thom. 1 *p. q.* 94, *art.* 3. Et cujus doctrina tum *ibi,* tum *art.* 1, 2 *et* 3, hujus quæstionis tradita, aperte constat hominem constitutum in statu justitiæ orginalis, aut naturæ integræ posse cognoscere omne verum naturale absque speciali gratia his statibus superaddita : in aliis vero tribus statibus collocatum non posse omnes veritates naturales collective sumptas assequi absque specialissimo Dei dono his statibus adjecto, ut nuper evicimus.

Quid dicendum de veritatibus practicis. 7. Ex quibus liquet, quid tenendum sit circa veritates practicas : possunt enim considerari dupliciter. Uno modo in universali, et quasi speculative : quo pacto de eis agit Philosophia moralis. Alio modo in particulari, et omnino practice : qua ratione movent efficaciter ad opus honestum, cum illoque infallibiliter connectuntur. Loquendo igitur de veritatibus practicis priori modo acceptis idem judicium ferendum est quantum ad earum cognitionem, ac de speculativis : quia ut sic eadem ratio militat in omnibus ; cum cognitio veritatis practicæ in communi acceptæ non sit magis difficilis, quam notitia veritatis pure speculativæ ; imo magis facilis : quia ut tradit D. Thom. quæst. 18, de Verit. art. 7, ad ultim. *Connaturalior est homini cognitio operabilium quam speculabilium.* Unde sicut homo in quolibet statu constitutus potest absque speciali gratia quamlibet veritatem naturalem speculativam perfecte attingere, ita et practicam ; et sicut pro agnoscendis omnibus speculativis collective sumptis opus habet speciali gratia, sive consideretur in statu naturæ puræ, sive lapsæ, sive per gratiam reparatæ ; ita et pro practicis. Pro quibus tamen non indigebit prædicta gratia, si constituatur in statu justitiæ originalis, vel naturæ integræ : quemadmodum illa non indiget pro cognitione veritatum speculabilium, ut modo præmisimus.

Veritates autem practicæ secundo modo acceptæ cum secum afferant opus honestum, eandem difficultatem patiuntur, ac illud : eisdemque proinde viribus indigent, ac rectam sui attingentiam, quibus opus est ad productionem illius. Unde quid possit, vel non possit homo circa illarum notitiam, non est præsentis dubii, sed sequentis : in quo examinandum est, utrum homo absque speciali gratia efficere valeat aliquod opus honestum : ex hujus enim decisione difficultatem modo tactam, et prætermissam resolvemus.

§ II.

Plures sententiæ primæ assertioni contrariæ.

8. Contra primam assertionem § præcedenti stabilitam multiplex est sententia. Prima asserit intellectum non posse ullam veritatem cognoscere absque nova illustratione superaddita lumini naturali intellectus agentis. Ita quidam Philosophi, quos Variæ sententiæ. suppresso nomine referunt D. Thom. *in* 2, *distinct.* 28, *quæst.* 1, *art.* 5, et Abulens. *Math.* 19, *quæst.* 179. Secunda sententia docet neminem posse absque speciali auxilio gratiæ cognoscere aliquam veritatem de Deo vero. Ita inter hæreticos Calvinus *lib.* Calvin. 1, *et* 2 *Institut. cap.* 2, et Tilmanus Esucius Tilman. *lib. de erroribus Pontif. tractat. de libero ar-* Rabbi Moyses. *bitrio.* Quod etiam tenuere Rabbi Moyses Petrus de Aliaco. *lib.* 3, *cap.* 5, Petrus de Aliaco *in* 1, *sentent.* Casal. *quæst.* 3, et Casalius *lib.* 1, *de quadripart.* Vasq. *justit. cap.* 10, *et* 11. Tertia opinio est Vasquez *disp. et cap. supra citatis,* ubi docet hominem indigere auxilio gratuito ad quamlibet veritatem cognoscendam, non quidem ob defectum luminis intellectualis, sed ratione indifferentiæ, quam habet humanus intellectus ad hanc potius, quam illam veritatem cognoscendam. Quibus opinionibus addi potest, ut manifeste contrarius nostræ assertioni error Lutheri, qui, ut refert Castro *lib.* 3 *de Hæresi,* Verbo *scientia,* asseruit non posse hominem in natura lapsa etiam divina gratia adjutum veritatem aliquam absque errore cognoscere. Cæterum hujus delirii falsitas liquet

primo

primo ex sacra Scriptura : Nam *Sapient.* 7, ait Salomon : *Dedit mihi Deus horum, quæ sunt scientiam veram*, et Eccl. 18, dicitur : *Sensati intellexerunt veritatem*. Secundo ratione Theologica : nam actus prophetiæ, et fidei divinæ veri sunt, omnem excludentes errorem, utpote qui innituntur divinæ revelationi, cui falsitas subesse nequit : constat autem hujusmodi actus elici ab homine in natura lapsa. Tertio ad hominem :nam si homo post peccatum Adami nullam veritatem potest assequi ; ergo omnis doctrina Lutheri fuit erronea, et falsa ; proindeque falsum asseruit, cum dixit hominem in natura lapsa non posse aliquod verum sine errore cognoscere.

9. Unde hoc errore omisso, id, in quo reliquæ sententiæ modo propositæ nostræ assertioni opponuntur suaderi potest primo : quia sicut se habet lux corporalis ad visum : ita se habet lux intellectualis ad intellectum : sed nihil potest videri corporaliter absque novo influxu lucis corporalis : ergo nihil potest intelligi, nisi per influxum novi luminis specialis, quod est specialis gratia.

Confirmatur primo : nam quæcumque sunt in genere aliquo, reducuntur sicut in causam in unum primum, quod est maximum in genere illo : unde cum primum, et maximum in genere intellectivorum sit Deus ; in ipsum debet reduci, sicut in causam omnis nostra intellectio : sed Deus nil causat in nobis nisi aliquid influendo : ergo non possumus aliquod verum intelligere absque infusione novi luminis superadditi connaturali virtuti intellectus agentis.

Confirmatur secundo : nam *ad Rom.* 1, dicitur, quod Deus revelavit Philosophis ea, quæ naturali ratione cognoverunt : sed revelatio divina non fit nisi per infusionem alicujus luminis gratis dati : ergo absque hujusmodi lumine nulla potest esse in intellectu nostro cognitio veritatis. Pro quo etiam facit illud dictum Ambros. supra 1, ad Corinth. 12, scilicet, *quod omne verum a quocumque dicatur, a Spiritu sancto est.* Nam qui loquitur, aut intelligit ex motione Spiritus sancti, ea profecto efficit speciali gratia adjutus, quam ipsa Spiritus sancti assistentia importat.

Huic tamen argumento, et ejus confirmationibus facilis est solutio. Respondetur enim argumentum convincere, quod nihil potest intelligi absque nova irradiatione intellectus agentis. Nam sicut pro quavis visione corporea indiget oculus luce extrinseca : ita pro quavis intellectione elicienda indiget intellectus possibilis actuali illustratione intellectus agentis. Quæ illustratio non est gratuita, sed debita naturæ, neque illi opus est superaddi aliud lumen pro cognoscendis veritatibus naturalibus. De quo videri potest D. Thom. *in* 2. *distinct.* 28, *quæst.* 1, *art.* 5 *ad* 4.

Ad primam confirmationem respondet Angel. Doct. loco proxime cit. ad 5, his verbis : « Ad 5, dicendum, quod ipse « Deus est causa cujuslibet naturæ cogni- « tionis, non tamen oportet, quod hoc fiat « per influxum alicujus gratiæ, sive luminis « gratuiti, sed per influxum naturalis lu- « minis, quod quidem lumen ab ipso est. » Unde cum hac ratione omnis nostra cognitio refundatur sufficienter in Deum, sicut in primum intelligens concessa majori, et minori, neganda est conseq. ut quæ non infertur ex præmissis.

Ad secundam confirmationem respondet D. Thom. *loco nuper cit.* ad secundum, quod pro tanto dicitur Deum revelasse Philosophis veritates naturales, quia scilicet dedit eis rationem naturalem; cujus luce prædictas veritates assequuti fuerunt, et quia condidit creaturas, ex quibus majestatem creatoris indagare potuerunt. Quam solutionem desumpsit ex Gloss. ordin. *loco supra citato ad Rom.*

Ad id, quod ultimo loco additur, dicendum est omne verum, a quocumque dicatur, esse, et procedere a Spiritu sancto, sicut a conservante intellectum, et ab operante in omni operatione nostra per præmotionem physicam ad intelligendum. Quod dependentiæ genus non exposcit influxum alicujus luminis gratuiti, superadditique luci naturali intellectus agentis, ut ex se liquet.

10. Secundo arguitur : quia voluntas hominis lapsi non potest absque speciali gratia efficere opera honesta valde difficilia, qualia sunt victoria gravis tentationis, observatio divinæ legis per longum tempus, et alia hujusmodi : ergo nec intellectus hominis lapsi poterit absque speciali gratia cognoscere veritates naturales valde difficiles, quales sunt illæ, quæ per longum discursum, pluresque consequentias deducuntur. Antecedens ex infra dicendis constabit. Consequentia vero suadetur, tum a paritate, tum etiam quia sicut voluntas fuit vulnerata per peccatum vulnere malitiæ, ratione

cujus mansit infirma, et impotens ad opera difficilia virtutum exercenda : ita intellectus fuit percussus vulnere ignorantiæ, per quam mansit debilis ad veritatis notitiam consequendam.

Responsio. Respondetur concesso antecedenti, de quo infra, negando consequentiam. Et ratio disparitatis est perspicua : quia voluntas per peccatum multo magis læsa fuit, quam intellectus : amisit enim amorem super omnia Dei, ut auctoris, finisque ultimi naturalis, qui amor se habet sicut primum principium in operabilibus : ex illo enim fit potens voluntas ad observandam divinam legem, tentationesque vincendas. Unde hoc amore secluso mirum non est, si nequeat absque speciali gratia difficilia opera virtutum exercere. Intellectus autem non fuit læsus per peccatum in lumine principiorum naturalium ; sed hujusmodi lumen mansit integrum, et intactum : quare cum in virtute illius contineatur sufficienter quælibet veritas naturalis, quantumvis difficilis, poterit intellectus ad illius notitiam absque ulla gratia devenire.

Quibus adde voluntatem reddi infirmam ad opus honestum, et difficile exercendum a contrarietate appetitus sensitivi, qui illi intestinum bellum indicit, et contra dictamen rationis ad sensibilia trahere conatur. Quæ ratio non militat in intellectu, qui a nulla potentia graviter impeditur, quominus in veritatem speculativam collimet, illamque assequatur. Quapropter ex infirmitate voluntatis ad difficilia virtutum opera exercenda non probatur similis infirmitas in intellectu ad attingendas divisive veritates naturales, quæ sunt magis difficiles ob disparitatis rationes, quas modo tradidimus.

Tertium argumentum. 11. Tertio arguitur : quia ad cognoscendam aliquam veritatem necessaria est species intelligibilis illius, vel aliquid, cum quo talis veritas per se connectatur : sed plures sunt veritates naturales, quarum homo nequit viribus naturæ speciem habere, neque in seipsis, neque in aliquo cum illis connexo, ut liquet tum in pluribus veritatibus pure possibilibus, quæ ad creaturas productas, vel producendas non spectant, neque cum illis habent connexionem, tum in veritatibus pertinentibus ad naturas specificas Angelorum, quarum non possumus habere species, quæ illas in particulari, et ut sunt in seipsis repræsentent. Homo igitur absque speciali gratia nequit omnes veritates naturales etiam divisive sumptas cognoscere.

Solutio. Ad hoc argumentum, quo convincitur Granados, ad asserendum non posse intellectum humanum quamlibet veritatem naturalem divisive sumptam agnoscere, respondetur esse extra rem, quia ut superius observavimus nomine veritatis naturalis illæ dumtaxat in præsenti intelligendæ veniunt, quæ vel sunt per se notæ lumine naturali, vel ex primis principiis naturalibus per legitimam consequentiam deduci possunt, et ex sensibilibus venari, quales non sunt veritates, de quibus propositum argumentum procedit : ob idque perperam contra nostram conclusionem adducitur.

Quartum argumentum. Quarto arguitur : nam conclusiones Theologicæ sunt quædam veritates naturales, ut probabilior sententia defendit : et tamen non possumus illis assentiri absque speciali gratia : cum ad id opus sit lumine fidei : ergo sine speciali gratia non possumus omnem veritatem naturalem etiam divisive sumptam comparare.

Diluitur. Respondetur ad cognoscendas conclusiones Theologicas, quæ sunt veritates naturales, opus non esse speciali gratia, nisi tantum præsuppositive, quatenus scilicet necessaria est ad cognoscendas veritates fidei, quæ sunt principia illarum. Nam semel cognitis hujusmodi principiis naturali virtute potest intellectus noster conclusionibus Theologicis naturalibus, quæ ex illis inferuntur, assentire. Tum quia bonitas illationis, quæ ibi reperitur naturalis est, nec innititur lumini fidei, sed principiis logicalibus. Tum etiam, quia cum prædictæ conclusiones Theologicæ sint (ut supponitur) quædam veritates naturales naturalique discursu deducibiles ; non apparet, qua ratione opus sit ad illarum notitiam comparandam speciali gratia distincta ab ea, quæ necessaria est ad cognoscenda illarum principia.

Ultimum argumentum. Corinth. 2. 12. Ultimo arguitur : nam prima ad Corinth. 2, dicitur : « Quæ sunt Dei, nemo « novit, nisi Spiritus Dei. » Et infra : « Animalis homo non percipit ea, quæ Dei « sunt, et non potest ea intelligere : » sed quæ pertinent ad Deum, sunt veritates naturales, ut ipsum esse unum, æternum, etc. ergo non potest homo quamlibet veritatem naturalem absque speciali gratia cognoscere.

Confir. Quod argumentum confirmari potest tum ex D. August. 18 *Confess. cap.* 6, et Nisseno *lib.*

lib. de Beatitudine, ubi dicunt ad cognitionem Dei necessariam esse illius misericordiam, quam constat, importare specialem gratiam. Tum etiam ex D. Thom. 1 *part. quæst.* 1, *artic.* 1, et 2, 2, *quæst.* 2, *art.* 4, *et* 1, *contra gent. cap.* 4, ubi docet ad cognoscendas veritates naturales, quæ ad Deum spectant, necessariam esse scientiam revelatam. Cui consonat id, quod tradit supra *q.* 100, *art.* 1, ubi requirit instructionem divinam ad cognoscendum non esse dejerandum, neque idolum colendum; cum tamen certum sit utrumque esse veritatem naturalem practicam, deducibilem ex cognitione Dei summi boni, et finis ultimi naturalis.

[...] argumentum. Respondetur, Apostolum loqui de notitia eorum, quæ sunt Dei, ut auctoris supernaturalis : ad quam notitiam assequendam non sufficiunt vires naturæ; sed necesse est, quod homo fiat spiritualis, id est, a Spiritu sancto erudiatur supernaturali lumine, vel dicendum hominem animalem esse illum, qui sensibilibus rebus insistit, et a delectationibus corporeis absorbetur, nec ad spiritualia mentis aciem convertit : hic enim habet impotentiam moralem ad intelligenda ea, quæ Dei sunt, etiam ut auctoris naturalis : quia ut docet D. Thom. locis proxime citatis ad has veritates assequendas opus est se abstrahere a delectationibus corporeis, et scientiarum studio insistere. Potest etiam exponi Apost. de cognitione Dei comprehensiva, quæ ab eo dumtaxat haberi potest.

[...] confirmationes. Ad primam confirmationem respondetur SS. PP. non loqui de cognitione speculativa Dei, sed practica, et affectiva, ejusque rationis, ut ex vi illius homo in omnibus sequatur Deum, ita ut habeat eam puritatem cordis de qua dicitur : *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt :* ad hoc autem genus cognitionis libenter fatemur necessariam esse specialem gratiam.

Ad secundam confirmationem deductam ex auctoritatibus D. Thomæ constat solutio ex ipso Angelico Magistro : solum enim ait esse necessariam ad melius esse scientiam revelatam ad cognoscenda ea, quæ de Deo ratione humana investigari possunt : quia veritas de ipso per rationem investigabilis a paucis, per longum tempus, et non sine mixtione erroris acquiritur; a qua tamen cum hominis salus dependeat, necessarium fuit pro illa convenientius, certius et commodius comparanda, quod daretur nobis scientia revelata de prædicta veritate : nam plures sunt adeo rudes, et ad studium scientiarum inepti, quod sine luce fidei numquam ad Dei cognitionem pertingerent. Atque hoc eodem modo exponendum est ultimum testimonium S. Doctoris : ideo enim asserit rationem humanam indigere instructione divina ad cognoscendas duas illas veritates practicas non dejerandi, nec colendi idolum, quia respectu multitudinis hominum pauci sunt, qui illas per rationis discursum assequuntur, cum ut nuper diximus, non omnes verum Deum proprio studio agnoscant. Unde cum conveniens sit præcepta communia, et præcipua, a quibus salus animæ maxime dependet, omnibus innotescere; idcirco necessarium fuit, quod per revelationem specialem instruerentur de prædictis veritatibus, seu præceptis; quamvis ad illa agnoscenda sufficeret absolute loquendo vis rationis humanæ, ut constat sufficientem fuisse de facto in pluribus gentilibus, qui naturali luce instructi cognoverunt dari unum Deum verum, nec plures esse colendos.

§ III.

Alia opinio contraria secundæ assertioni.

13. Contra nostram secundam assertionem sentire videntur Durandus *in* 2, *dist.* 18, *quæst.* 1, Cajet. *in hoc art. et* 2, 2, *quæst.* 2, *art.* 4, *et* 1 *part. quæst.* 1, *art.* 1, et Valentia *ibi punct.* 2. Quorum sententia potest suaderi primo, quia intellectus speculativus non fuit percussus per peccatum originale vulnere ignorantiæ : ergo potest absque speciali gratia omne verum naturale sine errore attingere. « An (inquit Cajet.) est D. « Thom. super q. 85, art. 3, ubi constituit « vulnus ignorantiæ in intellectu, quatenus « est subjectum prudentiæ, qui intellectus « non est speculativus, sed practicus, ut « ex se liquet. » Consequentia vero probatur : quia cum omnes veritates naturales speculativæ contineantur in lumine principiorum naturalium speculabilium, non est, cur intellectus nequeat illas etiam collective sumptas attingere, si semel caret vulnere ignorantiæ, quo in hac operatione impediatur.

Cajet. Valent. Primum argumentum.

Respondetur primo negando antecedens: cujus probatio falso nititur fundamento, quia D. Thom. *loco in argumento cit.* non negat intellectum speculativum fuisse per-

Solvitur.

cussum per peccatum originale, vulnere ignorantiæ; sed id potius aperte insinuat *in fine art.* dum inquit : *Intellectum per peccatum præcipue hebetari in agendis;* nam illa particula præcipue clare denotat hebetari etiam aliquo modo in ordine ad verum speculativum. Quod minime negari potest, cum ex vi peccati originalis contraxerit privationem plurium scientiarum, quarum notitiam haberet in statu innocentiæ. Mens igitur Angelici Doctoris solum est intellectum practicum fuisse magis percussum vulnere ignorantiæ, quam speculativum; quamvis et is illud contraxerit : sicut etiam docet appetitum fuisse magis vulneratum per peccatum originale, quam intellectum.

Secundo respondetur omisso antecedenti negando consequentiam, quam non evincit probatio. Quia licet intellectus ponatur liber a vulnere ignorantiæ, uti se haberet in statu naturæ puræ; non potest omnes veritates naturales collective sumptas adipisci, cum propter intrinsecam ejus defectibilitatem, tum propter extrinseca impedimenta brevitatis vitæ, fatigationis sensuum, perturbationis passionum, et alia supra enumerata, quæ reddunt nobis impossibilem notitiam omnium veritatum naturalium.

2 argumentum.

14. Sed contra arguitur secundo : nam quæcumque res creata potest suis viribus exire in actum proportionatum formæ, per quam constituitur in actu primo ad agendum : sed cognitio omnium veritatum naturalium etiam collective sumptarum est actus proportionatus lumini primorum principiorum, quod est forma, per quam intellectus possibilis constituitus in actu primo ad intelligendum : ergo potest prædictus intellectus suis viribus relictus, adeoque sine speciali gratia omnes veritates naturales collective sumptas agnoscere. Utraque præmissa est evidens : consequentia vero legitima : ergo, etc.

Responsio.

Huic argumento responderi potest in hac forma : *Quælibet res creata potest suis viribus exire in actum proportionatum formæ, per quam constituitur in actu primo,* distinguo majorem, proportionatum tam *moraliter*, quam *physice proxime* concedo majorem, proportionatum solum *phycice radicaliter*, nego majorem : sed cognitio omnium veritatum naturalium est actus proportionatus lumini primorum principiorum, sive nostri intellectus, distinguo minorem, *moraliter* nego minorem: *physice* subdistinguo minorem, *remote* concedo minorem, *proxime* nego minorem, et nego consequentiam, quæ non infertur ex præmissis.

Explicatur solutio : noster intellectus duplici impotentia præpeditur, quominus attingat omne verum naturale collective. Prima est *moralis*, quæ provenit ab impedimentis extrinsecis, qualia sunt brevitas vitæ, perturbatio passionum, distractio ad temporalia, aliaque id genus, de quibus supra mentionem fecimus. Unde hæc impotentia abesset in statu justitiæ originalis; adesset vero magna ex parte in statu naturæ integræ; in quo proinde non haberet intellectus humanus potentiam moralem ad omne verum naturale collective attingendum. Secunda impotentia est *physica proxima*, convenitque intellectui nostro in aliis tribus statibus constituto. Quia licet in illis habeat rectam æstimationem de primis, et universalibus principiis per se notis, in quibus sicut in semine, et radice continentur omnes veritates naturales; non tamen habet, aut de lege ordinaria habere potest omnia principia proxima, ex quibus illæ immediate deducuntur. Cui autem deficit recta cognitio alicujus principii, ex quo conclusio immediate deducitur, non habet potentiam proximam completam ad illam assequendam : quia sicut per amorem finis constituitur voluntas in potentia proxima ad electionem mediorum : ita per veram cognitionem principiorum, ex quibus infertur immediate conclusio, constituitur intellectus potens proxime illius notitiam adipisci.

Replica.

Dices forte : ut intellectus deficiat in notitia alicujus conclusionis, sufficit quod peccet in illatione : ergo non requiritur, quod careat aliquo ex principiis proximis, ex quibus illa immediate deducitur.

Diluitur.

Respondetur concedendo enthymema, quod nostræ doctrinæ non officit. Quoniam intellectus noster speculativus nequit peccare in illatione consequentiæ, nisi ob defectum alicujus principii logici, sine quo principio, utpote habente rationem causæ universalis, in acquisitione scientiarum, nemo potest omnes veritates naturales adipisci, nec ullam scientiam perfecte comparare, ut in Dialectica ostenditur.

3 argumentum.

15. Tertio arguitur specialiter contra nostram rationem : nam ex eo quod intellectus noster sit defectibilis circa verum naturale; non sequitur, quod habeat impotentiam physicam ad omne illud collective attingendum;

attingendum; sed solum quod in actu secundo infallibiliter deficiat; ergo non recte ex ejus defectibilitate prædictam impotentiam intulimus. Probatur antecedens : quia per hoc præcise, quod aliqua causa sit defectibilis, solum petit, quod in aliquo actu secundo deficiat; et eo ipso quod infaillibiliter in illo deficiat, sufficienter ostenditur ejus defectibilitas; quantumvis habeat potentiam expeditam ad actum contrarium, sicut sufficienter ostenditur defectibilitas voluntatis in eo quod cito labatur in peccatum, quamvis habeat potentiam, qua possit peccata vitare : ergo eodem modo philosophandum est in nostro casu. Eo vel maxime, quia stat optime hominem habere potentiam physicam ad aliquem actum; et tamen ob suam defectibilitatem nunquam ad eum pertingere; ut instari posset mille exemplis, quæ quia passim lectori occurrent, brevitatis gratia prætermittimus.

[R]esponsio. Respondetur negando antecedens, quod non evincunt illius probationes; quia licet universaliter loquendo, defectibilitas causæ sufficienter ostendatur ex actu defectuoso, nec plus petat, quam in exercitio deficere : possitque proinde habere potentiam proximam ad aliquem actum, et tamen ad illum nunquam pertingere; in intellectu vero speculativo non potest esse error, seu defectus in actu secundo, nisi ob defectum alicujus principii proximi, vel remoti particularis, vel generalis, quo deficiente, deficit ut nuper dicebamus potentia physica proxima ad comparandam notitiam conclusionis circa quam error contingit. Et ratio est perspicua : quia si semel intellectus rectificatus sit circa omnia principia conclusionis, non potest in illius cognitione deficere : quia omnino necessario illi assentitur, ut modo ex philosophia supponimus. Quare si in aliqua conclusione errat; ideo est, quia caret legitima intelligentia alicujus principii ex iis, a quibus prædicta conclusio dependet.

[...]. argumentum. 16. Ultimo arguitur : nam appetitus naturalis innatus nequit terminari ad impossibile per naturam, ut omnes admittunt : sed homo naturali appetitu innato propendit in totam collectionem veritatum naturalium juxta illud Philosophi : *Omnis homo naturaliter scire desiderat* : quod de omnibus veritatibus intelligendum est : igitur cognitio totius prædictæ collectionis possibilis est ex viribus naturæ.

[Solu]tio. Respondetur negando majorem, si per naturam intelligatur natura creata cum perfectionibus, et auxiliis sibi connaturaliter debitis, quo pacto illam in præsenti accipimus. Nam licet appetitus naturalis non feratur in id, pro quo assequendo opus sit gratia supernaturali; sæpe tamen fertur in rem, quam non possumus comparare absque beneficio gratuito auctoris naturæ : homo quippe naturaliter appetit semper, aut saltem longissimo tempore vivere : quod tamen assequi non potest viribus naturæ debitis; quamvis id valeat per gratiam ordinis naturæ, ut contingeret in statu integritatis illius, et sic de aliis, quæ passim offendes.

DUBIUM II.

Utrum homo in natura lapsa possit absque gratia efficere aliquod opus moraliter bonum.

Sub hoc dubio comprehendemus alia, quæ a nonnullis expositoribus seorsum tractantur. Cujusmodi est illud, an homo sine gratia possit divisive vincere aliquas tentationes saltem leves? (pro gravioribus enim speciale dubium instituendum est.) Et rursus an in statu naturæ puræ eodem modo, atque in præsenti statu sit de prædictis philosophandum? Cum enim hæc dubia nihil pene difficultatis addant supra præsentis decisionem, sitque in omnibus eadem ratio decidendi; superflue pro singulis titulos multiplicaremus. Et ideo consulentes brevitati, quod in eis tenendum sit, ex asserto principali per modum corollarii inferemus. Oportet autem pro omnibus aliqua prælibare, quibus certa ab incertis separentur, liquidumque reddatur, in quo difficultas consistat, seu de quo opere, et de qua gratia procedat; atque ita confusio, quam prolixa quædam commentaria hac in re supra materiæ merita pepereruut, quoad fieri possit, a nostra disputatione arceatur.

§ I.

Observanda pro dubii resolutione.

Nota 1. 17. Primo ergo ut certum supponimus, opus bonum morale, de quo procedit dubium, illud intelligi, quod habet objectum bonum, seu consonum rationis, nullaque aliunde circunstantia prava vitiatum : Opus

enim ex aliquo capite vitiosum eo ipso est simpliciter malum, quia malum ex quocumque defectu : imo ex nullo alio capite habebit bonitatem, quia bonitas, et malitia morales etiam ex diversis capitibus nequeunt in eodem actu conjungi, ut fuse ostendimus *in tract. de bonit. et malitia disp.* 6. Et quamvis conjungerentur, actus ille non esset absolute bonus, sed simpliciter malus, bonus autem secundum quid : opus autem simpliciter malum, sive nullo modo, sive secundum quid habeat bonitatem, nemo dubitat posse fieri absque gratia. Et ideo solum procedit difficultas de actu simpliciter bono, et qui ex nullo capite vitietur.

Nota 2. 18. Secundo nota, quod præter hæreticorum errores relatos disputatione præcedenti quibus necessitas divinæ gratiæ ad assequendam beatitudinem, et ejus sufficientia ad recte agendum impetitur; inveniuntur alii, quibus naturæ humanæ vires plus æquo deprimuntur : in quo non solum hæretici; sed et viri alias catholici hallucinati sunt. Dixerunt enim aliqui non modo auxilium gratiæ, aut fidem, sed et ipsam gratiam justificantem, et charitatem ejus comitem necessariam esse ad quodcumque bonum opus agendum : et ideo peccatores, etiam fide præditos, quibus deest prædicta gratia, et charitas, nullum tale opus exercere ; sed in omnibus peccare. Quem errorem tenuisse Joannem Hus refert Concilium Constantiense *sess.* 15, et illum etiam tenuit Michael Bajus in multis suarum propositionum, quas Pius V et Gregorius XIII in Bulla super hoc edita condemnarunt : præsertim vero proposit. 35, sic ait : *Omne, quod agit peccator, aut servus peccati, peccatum est. Et proposit.* 38 omnem actum, seu amorem creaturæ rationalis dicit esse vel vitiosam cupiditatem, quæ a Joanne prohibetur, vel laudabilem charitatem, qua per Spiritum sanctum in cordibus diffusa Deus amatur, etc. Cumque hic posterior amor locum non habeat in peccatoribus, plane sequitur, apud istum Auctorem omnes illorum actus esse vitiosas cupiditates, ac proinde peccata. Quod etiam insinuat *proposit.* 50 *et* 51 *et* 74 *et* 75.

Doctrina Baii.

Ambros. Catharinus. Babardinus.

In eodem quoque errore fuisse Ambrosium Catharinum *super* 3 *cap. Genes.* ad illa verba *Adam ubi es?* Et quendam Babardinum relatum a Dionysio Carthusiensi, testatur Suar. *lib.* 1 *de grat. cap.* 4.

19. Sed prædictam doctrinam ut manifeste erroneam rejiciunt communiter catholici. Et merito : nam ut recte vidit Divus Joannes Chrysost. hom. 67 ad popul. « Nec « malus potest omnino malus esse, sed « evenit, ut aliquid habeat boni, nec bonus « esse omnino; sed et nonnulla solet ha« bere peccata. » Et hom. de fide, et lege naturæ : « Offendes (*inquit*) multos, qui « quamvis sermonem veritatis non acce« perint, et foris sint; operibus tamen pie« tatis (*ut apparet*) sunt conspicui : inve« nies viros misericordes, compatientes, « justitiæ vacantes ; sed nullos facientes « fructus operum, quia nesciunt opus veri« tatis : nam et hæc sunt opera bona, sed « necessarium est, ut præcedat opus sum« mum. » Opus summum appellat opus fidei vivæ, et formatæ per charitatem, sine qua nullus actus quantumvis ex se, et ex circumstantiis honestus, habet esse fructuosus ad vitam æternam comparandam. Quocirca Concilium Trid. ad condemnandum prædictum errorem *sess.* 6, *can.* 7, sic ait : « Si quis dixerit opera omnia, quæ ante « justificationem fiunt, quacumque ratione « facta sint, vere esse peccata, etc. anathe« ma sit. » Dantur ergo in homine nondum justificato, adeoque sanctificantem gratiam non habente, aliqua opera, quæ non sunt peccata, ac proinde quæ sint moraliter bona. Non enim intelligi potest Concilium de operibus indifferentibus, quæ neque sint bona, neque mala. Tum quia hujusmodi opera in individuo non reperiuntur. Tum etiam quia eo loci sermo Concilii dirigitur ad actus, quibus peccator disponitur ad justificationem juxta doctrinam, quam paulo ante capite 7 tradiderat : hos autem inter indifferentes computare, stultum et irrationabile videtur.

Refellitur.

D. Joan. Chrysost.

Conc. Trid.

Accedit prædicta Bulla Pii V, et Gregorii XIII, in qua damnantur omnes illæ Baii propositiones, debetque utriusque Pontificis censura in eodem sensu accipi, in quo Tridentinum *cit. can.* 17, prædictam doctrinam condemnat. Accedit etiam quod plura SS. Patrum testimonia, quæ contra errorem alium statim referendum adducemus, a fortiori falsitatem hujus convincunt. Fundamenta vero, quæ ejus auctores ex aliquibus sacræ Scripturæ, aut Patrum testimoniis desumunt, diluentur infra a num. 55.

Aliorum sententia.

20. Alii errorem istum non nihil declinantes, concedunt posse fieri opera moraliter bona sine gratia justificante, secus vero sine fide. Et ideo licet in peccatoribus Christianis

Christianis admittant prædicta opera; non tamen in infidelibus, præsertim vero in idolatris, qui unum verum Deum non agnoscunt. Quem modum sentiendi a fortiori tuentur, qui præcedenti errori suscribunt, præsertim Michael Bajus expresse illum tradit *proposit.* 26, ubi ait : *Omnia opera infidelium sunt peccata, et virtutes Philosophorum sunt vitia.* Favetque ex parte Gregorius de Arimino *in* 2, *dist.* 29, *qu.* 1, *art.* 2, nimirum quoad infideles idolatras, qui unum verum Deum non cognoscunt. Cujus doctrinæ fundamenta adducemus, et solvemus postea num. 67.

Bajus. Gregor. de Arimino.

Modo vero ad excludendam illam sufficiat in primis unanimis fere cæterorum Theologorum consensus, qui eam expresse rejiciunt sequuti D. Thom. 2, 2, quæst, 10, art. 4, ubi prædictam doctrinam ex professo impugnat : et concludit : « Sicut habens « fidem potest aliquod peccatum commit« tere in actu, quem non refert ad fidei « finem, ita infidelis potest aliquem actum « bonum facere in eo, quod non refert ad « finem infidelitatis, etc.» De quo videndus est etiam *in* 2, *dist.* 7, *quæst.* 1, *art.* 2, *et dist.* 41, *quæst.* 1, *art.* 2. Accedit, quod Pius V et Gregorius XIII, in prædicta bulla damnant cum reliquis illam Baii propositionem saltem ut temerariam, vel erroneam, adeoque omem ei probabilitatem auferunt.

Impugnatur. D. Tho.

21. Solet etiam prædicta doctrina impugnari aliquibus locis sacræ Scripturæ, ubi peccatoribus etiam infidelibus consulitur, ut bene operentur, nonnullaque eorum opera ut honesta laudantur. Sanctus Dan. cap. 5, dicit Nabuchodonosori : *Peccata tua eleemosynis redime.* Et *Exod. cap.* 1, commendatur factum Ægyptiarum mulierum, quæ ex Dei timore pueros Hæbreorum a morte liberabant. Et *Act. cap.* 10. Laudantur opera Cornelii Centurionis, quem multi dicunt nondum fuisse ad fidem conversum.

Inefficax aliquorum motivum. Daniel 5. Exodi 1. Actor. 10.

Sed nec Nabuchodonosori, nec Ægyptiorum obstetricibus certum est defuisse fidem: multoque minus potest id de Cornelio affirmari. Nam D. Augustinus libro de Prædestinat. Sanctorum capite 7, oppositum affirmat, dicens de illo : *Nec sine aliqua fide donabat, et orabat : nam quomodo invocabat, in quem non crediderat?* Et ideo D. Thom. cit. loco ex 2, 2, extrahit prædictum Cornelium ab infidelium numero his verbis : « De Cor« nelio tamen sciendum est, quod infidelis « non erat : alioquin ejus operatio accepta « non fuisset Deo, cui sine fide nullus po« test placere. Habebat autem fidem impli« citam, nondum manifestata Evangelii « veritate : unde ut eum in fide plenius « erudiret, mittitur ad eum Petrus. »

Aug. D. Tho.

22. Melius autem impugnaretur prædicta doctrina ex illo Pauli ad Rom. cap. 2: Gentes, *quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt.* Qui locus licet ab aliquibus ex Sanctis Patribus, et Ecclesiæ Doctoribus intelligatur de gentibus ad fidem Christi jam conversis, quæ etsi non habuissent legem per Moysem scriptam; habebant tamen jam notitiam legis gratiæ : ab aliis tamen exponitur de gentilibus in sua infidelitate permanentibus, quorum bona opera sola lege naturali, et dictamine rectæ rationis facta objicit Apostolus Judæis ad exprobanda peccata eorum, qui habentes legem Moysis, non ita ea, quæ legis naturalis sunt, custodiebant. Et ita intelligunt prædictum locum Origenes *lib.* 2, *in Epist. ad Rom.* Tertullianus *lib. de Coron. milit. cap.* 6, Chrysostomus *hom. super Epist. ad Rom.* Autor Commentariorum, quæ tribuuntur Ambrosio super eundem locum, Hieronymus ad 24 Isai. et super cap. 22, Matth. exponens illa verba : *Ite ad exitus viarum,* etc. et alii, quos adducit Suarez, *lib.* 1, *de gratia cap.* 8. Qua expositione supposita, necessario admitti debent in infidelibus aliqua opera bona moraliter, quibus aliqua naturalis legis præcepta adimplebant. Nec potest dici, quod illa opera licet haberent bonum objectum non essent ex omni parte bona, sed vitiata ex inordinato fine, vel ex aliqua prava circumstantia. Nam hujusmodi evasionem excludit Apostolus verbis sequentibus dicens : « Ejusmodi legem (Mosaïcam « scilicet) non habentes, ipsi sibi sunt lex, « qui ostendunt opus legis scriptum in cor« dibus suis, testimonium reddente illis « conscientia ipsorum, et inter se invicem « cogitationibus accusantibus, aut etiam « defendentibus in die, cum judicabit Deus « occulta hominum, etc. » Ubi, ut vides, concedit Apostolus iis, de quibus loquitur, opera, quæ in die judicii accusentur, et etiam opera, quæ excusentur ex testimonio propriæ conscientiæ, et propriæ cogitationis : si autem omnia illorum opera ex aliqua saltem circumstantia essent peccata, et nulla ex omni parte bona; proculdubio in illa die omnia accusarentur, nulla vero excusarentur.

Urgentior impugnatio. Ad Rom. 2. Origen. Tertul. Chrys. Hieron. D. Paul.

23. A qua intelligentia alienus non fit D. Augustinus, cui potissimum tribui solet

Confirmatur ex D. Aug.

prior interpretatio : nam lib. 4 contra Julianum cap. 3, loquens de illis, qui legem non habentes, ea faciunt, quæ legis sunt, sic ait : « Si fidem non habent Christi, profecto « nec justi sunt, nec Deo placent; sed ad « hoc eos in die judicii cogitationes suæ de- « fendent, ut tolerabilius puniantur : quia « naturaliter quæ legis sunt, utcumque fe- « cerunt, scriptum habentes in cordibus « opus legis, hactenus ut aliis non facerent, « quod perpeti nollent. » Quod vero statim addit : « In hoc tamen peccantes, quod ho- « mines sine fide non ad eum finem ista « opera retulerunt, ad quem referre de- « buerunt, etc. » non arguit prædicta opera omnia fuisse peccaminosa defectu illius relationis : quia obligatio referendi illa ad Deum, ut cognitum per fidem non urget pro singulis actibus in seipsis ; sed solum pro relatione omnium in sua causa, quæ est actus charitatis, quando talis actus cadit sub præcepto, scilicet initio usus rationis. Unde licet tunc infideles omnes peccaverint non referendo seipsos, et omnes suos actus ad Deum finem ultimum ; transacto tamen illo tempore, non peccant in non referendo : quia ut dicebamus, prædicta obligatio non est ad referendum tales actus, cum ipsi exercentur ; sed cum exercenda erat causa, scilicet actus charitatis, in quo manent relati virtualiter, seu causaliter, antequam existant, ut *in tract. de merit. disp.* 4, latius dicetur. Suffragatur etiam doctrinæ traditæ D. Hieronymus super ad Galat. 1, ubi ait : « Multi absque fide, et Evangelio Christi, « vel sapienter faciunt aliqua vel sancte, « ut parentibus obsequantur, ut inopi ma- « num porrigant, etc. » Et cap. 5 : « Quomodo « fides sine operibus mortua est ; sic abs- « que fide, quamvis bona opera sint, mor- « tua computantur, etc. » Eodemque modo loquuntur multi alii Patres ex iis, quos retulimus. Manet ergo exploratum, quod præsens difficultas non procedit de gratia justificante, neque etiam de fide, aut de aliquo habitu supernaturali, qui gratiam, vel fidem comitetur ; sed solum de aliquo auxilio, quod licet appelletur gratia, quia gratis conceditur, aut quia ad fidem, vel justificantem gratiam fortasse disponit ; potest tamen sine prædicta gratia, et fide reperiri : sive tale auxilium sit aliqua Dei motio per modum applicationis ad agendum, sive aliqua specialis illuminatio, aut congrua cogitatio, prout in sequentibus magis examinabitur.

D. Hier.

24. Sed quia adhuc circa nomen gratiæ oriri posset æquivocatio, et quæstio ad voces reduci : ut utrumque vitemus, notandum est tertio, id quod *disputatione præcedenti num.* 4 observavimus, videlicet gratiam sumi aliquando pro ipsamet natura, et ejus potentiis, quatenus gratis a Deo producuntur : et etiam pro aliis perfectionibus, auxiliis, et concursibus, quæ ex ejusdem naturæ principiis, attenta communi providentia, postulantur. Et gratiam in hac acceptione libenter fatebatur Pelagius : quem tamen SS. Patres, et Concilia acriter impugnabant; non quasi prædicta dona aliquali etiam non improbanda ratione nequeant gratia appellari : sed quia non admittebat præstantiorem aliam gratiam superexcedentem vires, et exigentiam naturæ : neque proinde gratiam a natura omnino distinguebat. Ad præsens vero perspicuum est gratiam non sumi in ea acceptione, sed in alia strictiori, quam loco citato tradidimus. Dum enim potissime examinare intendimus vires humanæ naturæ, et quid aut quantum ex seipsa possit, pro quibusve operibus aliena ope et gratia indigeat, id dumtaxat gratiæ nomine accipiendum est, quod superat debitum, et exigentiam talis naturæ : inepte enim ad prædictum intentum vocaretur gratia illud, quod ipsa natura postulat, sibique ex suis naturalibus principiis debetur ; quamvis alias habeat rationem beneficii : quia esset confundere gratiam cum natura, et vires utriusque non discernere.

Nota 3.

25. Porro naturæ humanæ dupliciter potest aliquid deberi : vel ut habendum in omnibus suis individuis, et pro omni tempore, sicut naturales potentiæ, et proprietates : vel ut habendum solum ab aliquibus, aut solum aliquando, sicut bonitas ingenii, notitia multarum rerum, sexus masculinus, diuturnitas vitæ, et similia naturæ bona, quæ licet postulentur a prædicta natura, non tamen pro omnibus suis suppositis, aut pro omni tempore, sed solum pro aliquibus, aut pro aliquo tempore ; cum tamen pro aliquibus, aut pro alio tempore opposita postulentur. Quovis autem ex prædictis modis aliquid naturæ humanæ debeatur, excluditur a ratione gratiæ : quia hæc non tantum debet esse supra exigentiam, et debitum hujus vel illius individui, sed supra exigentiam, et debitum speciei, vel naturæ : et ob hanc rationem neque differentia sexus, neque bonitas ingenii, et alia,

Nota 4.

alia, quæ in exemplum modo adduximus, a catholicis proprie, et stricte *gratia* dicuntur : quia licet debita non sint huic determinato individuo, et propterea respectu talis individui beneficia nuncupentur ; debitum est tamen naturæ humanæ ex sua specifica ratione, quod talia bona, et beneficia sibi in aliquibus ex suis suppositis conferantur : et hoc satis est ad tollendam rationem gratiæ proprie dictæ, de cujus conceptu esse debet excessus, et eminentia supra ipsam rationem.

Cæterum supposita hujusmodi eminentia et excessu in eo, quod dicitur *gratia*, non erit cur ad præsens solicitemur inquirendo, an sit aliquid simpliciter supernaturale ; vel potius contentum intra ordinem naturæ : quia certum est contineri in hoc ordine multa dona, quæ debitum, et exigentiam humanæ naturæ superexcedunt : uti essent omnia illa, per quæ constitueretur status naturæ integræ integritate naturalis ordinis, et multa eorum, quæ originalis justitia ferebat. Quibuscumque autem hujusmodi donis homo indigeat ad aliquod opus exercendum ; perspicuum erit non habere neque ex debitis suæ naturæ sufficientes vires ad tale opus, adeoque indigere aliquo auxilio, quod *gratia* prope nuncupetur, et contra ea, quæ debentur naturæ, distinguatur. An vero omnia auxilia, quæ Deus confert hominibus de facto ad opera, pro quibus eorum vires non sufficiunt, sint auxilia ordinis supernaturalis, ac proinde supra debitum non solum naturæ humanæ, sed et cujuscumque alterius creatæ naturæ, alia quæstio est infra examinanda.

Nota 5. Doctrina Vasq.

26. Ulterius observa, Gabrielem Vasquez in præsenti, dum agit istam controversiam, crebro recurrere ad gratiam, quæ est per Christum, seu quæ ex ejus meritis confertur, distinguens inter eam, et aliam gratiam, si quæ datur ex sola Dei misericordia, et sine respectu ad prædicta merita, reducitque magna ex parte præsentem difficultatem ad prædictam distinctionem, an scilicet quoties homo bene moraliter operaturus est, aut tentationem aliquam victurus, opus habeat aliquo auxilio, vel aliqua cogitatione congrua, quæ ex prædictis meritis conferantur, quasi quidquid a Deo propter illa confertur, subeat eo ipso nomen, et rationem gratiæ proprie dictæ. Addit etiam non semel, totum id intelligendum esse sub nomine gratiæ, quod Deus hominibus tribuit, vel præparat extra providentiam, et beneficium creationis : quia quod hujusmodi providentiam egreditur, spectet necesse est ad providentiam gratiæ, quæ supponit naturam creatam, et superaddit omnia illa, quæ ex ipsa creatione non debentur.

Insufficiens, et incerta.

Sed primum dictum hujus Auctoris nequit certam regulam in hac materia constituere : quia insufficienter exponitur ad præsens ratio gratiæ per solum respectum ad Christi merita. Talis respectus non variat rerum essentias, neque facit esse gratiam, aut indebitum naturæ id, quod alias gratia, et indebitum non esset : ut constat in multis, quæ prædestinatis conferuntur, sicut est eorum substantia tam animæ, quam corporis, et utriusque naturales potentiæ : quæ cum sint effectus ipsius prædestinationis (ut in suo tract. diximus) consequenter sunt effectus meritorum Christi, quibus est omnium hominum electorum prædestinatio ; et non idcirco rationem gratiæ proprie dictæ sortiuntur. Neque etiam deficit vera ratio gratiæ ex eo solum quod deficiat prædictus respectus : ut patet in gratia, et virtutibus supernaturalibus Angelorum, quæ juxta veriorem sententiam non fuerunt collatæ ex meritis Christi, et nihilominus verissime, et propriissime habent rationem gratiæ. Non ergo hac via, sed illa, quam diximus, exponenda est gratia ad præsens : attendendo nimirum an donum, quod ita appellatur vere sit supra exigentiam, et supra debitum humanæ naturæ.

Secundum dictum ut verum habeat, debet ita intelligi, ut sub beneficio, et dono creationis non ea solum comprehendantur, quæ in ipsa creatione hominibus conferuntur ; sed etiam reliquæ omnes perfectiones, providentia, et concursus, quæ servato regiminis modo, quam humana natura postulat, ex ejus creatione, et conservatione quasi naturali jure inferuntur. Cum enim hæc omnia habeant se ut corollarium ipsius creationis, non est cur sub eodem beneficio, et providentia non comprehendantur, aut cur constituant novum, et speciale beneficium, quod ad specialem, et nobiliorem providentiam, qualis est providentia gratiæ, pertineat.

§. II.

Vera sententia testimoniis sacræ Scripturæ, et Patrum communitur.

Conclus. 27. Dicendum est non esse homini etiam lapso necessariam gratiam ad exercenda aliqua opera moraliter bona; sed sufficere naturales vires humanæ naturæ cum generali Dei concursu sibi debito ex communi providentia. Hæc conclusio recipitur ab omnibus Thomistis, et est communis inter Theologos. Tuentur enim illam Magister *in* 2, *dist.* 26, *cap. ultimo.* Bonaventura, *dist.* 28, *art.* 1, *quæstione* 2, *et* 3. Scotus *eadem dist. quæst. ultima.* Durandus, *quæst.* 2, *et* 5. Richardus, *art.* 1, *quæst.* 1. Gabriel, *quæst.* 1, *art.* 1, *conclusione* 1, *et in Canone Missæ lectione* 78, *dub.* 4. Petrus Aliacensis, *in* 1, *qu.* 9. Driedo, *libro* 1, *de libero arbitrio, tractatu* 1, *cap.* 2, *parte* 2. *Almaynus, tractatu* 1 *moralium cap.* 16. Vincentius Giascharus, *opusc. de libero arbitrio, et gratia.* Andreas de Vega *opusc. de justificat. quæst.* 12. Cajetanus, Conradus et Medina, *in præsenti art.* 2. Ubi etiam Curiel, *dub.* 1, *conclusione* 1, *et* 2. Zumel *disp.* 6, *conclus.* 3. Montesinos, *disp.* 27, *quæst.* 4, § 3. Lorca, *disp.* 27, *memb.* 3. Gregorius Martinez, *dub.* 2, *conclus.* 2. Arauxo, *art.* 4 *dub.* 2. Joannes a sancto Thoma, *disp.* 19, *art.* 3. Godoi, *disp.* 41. Gonet, *disp.* 1, *articulo* 2. Labat, *disp.* 1, *dub.* 3. Sotus, *de natura, et gratia cap.* 20, *et* 21, dicens contrarium sibi absurdissimum videri. Bellarminus, *de gratia, et libero arbitrio lib.* 5, *cap.* 9. Suarez, *lib.* 1, *de gratia* pluribus capitulis. Valentia, *to.* 2, *disp.* 8, *puncto* 2, *et* 3. Granados, *controversia* 8, *tr.* 1, *disp.* 1, *sect.* 1, pluresque alii. Et quia validiora tela, quibus Doctores contrariæ sententiæ hanc communem debellare nituntur, sunt testimonia Scripturæ, Conciliorum, et Patrum, quæ ad prædictum finem prolixo labore conglomerant; nobis etiam operæ pretium est eisdem ex locis fundamenta pro assertione accipere, et testimonia testimoniis opponere, ut utrisque perspectis, liquido appareat, cui potius parti suffragentur.

Magist. Bonav. Scotus. Durand. Richard. Gabriel. Aliacen. Driedo. Almayn. Vincent. Giasch. Vega. Cajet. Conrad. Medina. Curiel. Zumel. Montes. Lorca. Greg. Mart. Arauxo. Joan. a S. Th. Godoy. Gonet. Labat. Suarez. Valent.

Primum fundamentum. Ad Rom. 2. 28. Ex scriptura ergo adduci solet illud Pauli, cujus nuper meminimus, ad Romanos 2 : *Gentes, quæ leges non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, etc.* Nam adverbium illud, *Naturaliter*, idem significat, atque ex vi naturæ, seu per naturale lumen, et naturales vires, quas unusquisque habet ex sua natura, atque adeo sine ope, vel indigentia alicujus, quod naturæ debitum non sit. Et quia hoc testimonium, nonnullaque alia ex scriptura, accepta, late ad rem expendit Suarez, *citato libro* 1, *cap.* 8, id nos facere supersedemus.

29. Probatur deinde ex Divo Augustino, quem Auctores contrarii potentissimum sibi patronum arbitrantur. Etenim *libro de Spiritu et littera cap.* 27, ubi exponit præcitatum Apostoli locum : *Gentes, quæ legem non habent*, etc. cum primo exposuisset illum de gentibus ad evangelium conversis, et gratiam jam habentibus, addit aliam interpretationem de nondum conversis, sed carentibus omni gratia de quibus sic loquitur : « Si autem hi, qui naturaliter, quæ « legis sunt, faciunt, nondum sunt habendi « in numero eorum, quos Christi justificat « gratia, sed in eorum potius, quorum « etiam impiorum nec Deum verum veraciter, justeque colentium, quædam tamen « facta vel legimus, vel novimus, vel audivimus, quæ secundum justitiæ regulam « non solum vituperare non possumus, verum etiam merito, recteque laudamus : « quamquam si discutiatur, quo fine fiant, « vix inveniuntur, quæ justitiæ debitam « laudem, defensionemve mereantur. » Concedit ergo etiam in illis, qui omni gratia destituti sunt, aliqua opera (tametsi rara) quæ secundum justitiæ regulam vituperari non debeant, imo debeant laudari : atque adeo quæ sint bona moraliter, nulloque ex capite vitiata : nam quæ talia non essent, non justitiæ laudem, sed vituperationem potius mererentur.

D. Aug.

Diximus *tametsi rara*, quia id ostendunt ultima illa verba *Vix inveniuntur, quæ justitiæ laudem mereantur :* haud tamen excludunt, quin inveniantur aliquando prædicta opera : nam quod invenitur vix, revera invenitur, licet non communiter, et in pluribus, sed ægre, et in paucioribus. Ut cum Scriptura dicit : *Justus vix salvabitur*, non negat, imo affirmat salvandos esse justos; sed ostendit difficultatem in salute assequenda, et brevem numerum salvandorum in comparatione longe majoris numeri reproborum. Ex quo etiam habetur non esse necessarium in verbis Augustini particulam illam *vix*, ita presse accipere, ut inter innumeros actus malos, qui ab infidelibus carentibus gratia eliciuntur, unus tantum, vel alter reperiatur bonus. Sed possunt reperiri absolute multi actus boni, quamvis comparatione

comparatione longe majoris numeri actuum malorum perpauci, et rari dicantur. Sicut justi, qui salvandi sunt, absolute non sunt pauci, sed multi, licet videantur pauci, et rarissimi collati ad innumeros, qui condemnantur.

Evasio Vasq. Sed quamvis prædictus Augustini locus ita clarus videatur; nihilominus Gabriel Vasquez, *disput.* 190, *capite* 17, conatus est illum infirmare : evasionem vero in eo constituit, quod Augustinus, *illo capite* 27 (quod finit verbis adductis) hyperbasi usus, reliquit sensum ecclipticum, et imperfectum, quousque sequenti capite illum absolvit : non quidem absolute concedendo, vel approbando anterioris capitis doctrinam, sed admittendo duntaxat sub conditione, et ex aliorum sententia : ut ostenderet, quomodo etiam posteriori illa expositione verborum Pauli admissa, maneret adhuc discrimen inter novum, et vetus testamentum, dum illud legem scripsit in tabulis lapideis; istud vero in cordibus fidelium : quod erat intentum utriusque capitis.

Confutatur. 30. Hæc tamen evasio omnino est insufficiens : quia licet Divus Augustinus in tradenda, aut admittenda prædicta secunda expositione, sub conditione tantum sit loquutus; illa tamen admissa, absolute, et ex propria sententia pronuntiat in utroque capite non pauca, quibus assertio nostra exprimitur : uti sunt verba illa capitis 27: « Quædam tamen facta vel legimus, vel « novimus, vel audivimus, quæ secundum « justitiæ regulam non solum vituperare « non possumus, verum etiam merito, rec- « teque laudamus; etc. » Quod ergo Sanctus Doctor tradit ut a se lectum, cognitum, vel auditum, non sub conditione. sed absolute tradit. Et etiam in ipso capite 28, ad quod Vasquez recurrit, pro intelligentia illorum, quæ in antecedenti imperfecta remanserant, idem absolute affirmat : dum D.Aug. incipit : « Verum tamen quia non usque « adeo in anima humana imago Dei terre- « norum affectuum labe detrita est, ut « nulla in ea velut lineamenta extrema « remanserint : unde merito dici possit « etiam in ipsa impietate vitæ suæ facere « aliqua legis, vel sapere, etc. Et inferius : « Nam et ipsi homines erant, et vis illa « naturæ increat eis, qua legitimum ali- « quid anima rationalis, et sentit et facit, « etc. » Sane sicut quod imago Dei in anima non ita fuerit deleta per peccatum, quin saltem lineamenta aliqua ibi remanserint, non potuit Augustinus ex falsa suppositione, vel ex aliena tamen opinione affirmare, cum id apud omnes catholicos in confesso sit : ita dici non potest ex aliena tantum sententia, vel falsa suppositione affirmasse, quæ ex prædicto principio intulit : videlicet homines impios, et gratia destitutos sapere, et agere aliqua opera consona naturali legi, inesseque humanæ naturæ sufficientem vim ad aliquid bonum, seu legitimum faciendum.

Idem. Multoque minus dici potest protulisse ex falsa suppositione, vel ex aliena tantum sententia, quæ paulo inferius addit dicens : « Sicut enim impediunt a vita æterna jus- « tum quædam peccata venialia, sine qui- « bus hæc vita non ducitur : sic ad salutem « æternam nihil possunt impio aliqua bona « opera, sine quibus difficillime vita cujus- « libet pessimi hominis invenitur. » Ecce non solum absolute affirmat reperiri in aliquibus hominibus alias pessimis, et omni gratia destitutis aliqua bona opera; sed ait difficillimum esse inveniri aliquem quantumvis pessimum in quo non reperiantur. Sicut autem nullus negabit Sanctum Doctorem in illis verbis : *Non impediunt a vita æterna justum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur*, loqui absolute, et ex propria sententia : ita negari non potest loqui eodem animo in istis : *Ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillime vita cujuslibet pessimi hominis invenitur.*

Confirmatur ex Aug. 31. Alter locus sumitur ex libro 3 Hypognost. paulo post initium ubi ita habetur : « Esse fatemur liberum arbitrium « omnibus hominibus habens quidem ju- « dicium rationis, non per quod sit ido- « neum, quæ ad Deum pertinent, sine Deo, « aut inchoare, aut certe peragere : sed « tantum in operibus vitæ præsentis, tam « bonis, quam etiam malis. Bonis dico, « quæ de bono naturæ oriuntur : id est, « velle laborare in agro, velle manducare, « et bibere, velle habere amicum, velle « habere indumenta, velle fabricare do- « mum, uxorem velle ducere, pecora nu- « trire, artem discere diversarum rerum « bonarum, velle quidquid bonum ad « præsentem pertinet vitam : quæ omnia « non sine gubernaculo divino subsistunt; « imo ex ipso, et per ipsum sunt, vel esse « cœperunt. Malis vero dico, ut est velle « idolum colere, velle homicidium, etc. » Et quamvis libri isti, qui habentur inter

opera Divi Augustini ad calcem tomi 7, incerto auctori adscribantur; nihilominus Divus Thomas *articulo 5, hujus quæstionis, et quæst.* 24, *de veritate, articulo* 14, prædictum testimonium ipsi Augustino tribuit: et libros illos utiles, et eruditos, ac vetusti esse auctoris, testatur Bellarminus de scriptoribus Ecclesiasticis, dum examinat scripta prædicti tomi 7.

D. Tho.

Responsio Vasquez.

32. Sed respondet Vasquez opera, quæ hic bona, et de bono naturæ orta dicuntur, non esse opera bona moraliter, sed quædam opera indifferentia, respicientia duntaxat proprium commodum. Tum quia vocantur opera præsentis vitæ, et non pertinentia ad Deum: at opera moraliter bona, præsertim in sententia Divi Augustini, dicenda sunt opera vitæ æternæ, et ad Deum pertinentia. Tum etiam quia ex operibus, quæ in exemplum afferuntur, nullum suapte natura habet, quod sit opus virtutis moralis; sed tantum sunt opera commoditatis, quæ fieri possunt, et propter finem malum, et propter honestum. Ita Vasquez.

Refellitur.

Sed cum opera, de quibus in prædicto testimonio fit sermo, in bona, et mala dividantur, et quæ mala dicuntur, procul dubio sunt mala moraliter; omnino violenter, et contra ipsorum nominum significationes illa, quæ bona appellantur, inter indifferentia, et non bona rejiciuntur. Præsertim cum ad probandam eorum bonitatem ibidem dicatur, quod non sine gubernaculo divino subsistunt. Quod autem prædicta opera dicantur pertinere ad præsentem vitam, eoque ipso ab æterna relegentur, non tollit quominus sint bona moraliter: quia ex sola morali bonitate naturalis ordinis, nisi per gratiam ad supernaturalem elevetur, nullum opus excedit vitam hanc temporalem, neque conducit ad æternam, aut in ea præmium aliquod consequetur. Ad præsentem vero idcirco pertinere dicitur: quia humanos mores componit, et exornat, in eaque præmium quale quale consequitur, saltem commendationis et laudis. Neque contrarium hujus doctrinæ docuit aliquando Divus Augustinus; licet non semel dixerit veras virtutes operari propter vitam æternam. Sed loquitur de virtutibus infusis, vel de acquisitis, quatenus in habente gratiam elevantur ad agendum propter finem supernaturalem: de quo infra. Unde immerito per opera præsentis vitæ sola opera commoditatis, vel indifferentia intelligantur.

Sicut etiam immerito dicitur, nullum eorum, quæ allata sunt in exemplum, suapte specie, vel natura esse opus virtutis moralis, sed omnia esse indifferentia. Nam velle uxorem ducere, si absque aliqua circumstantia prava fiat, suapte natura est opus castitatis conjugalis, et velle manducare, et bibere absque superfluiate, opera sunt temperantiæ: sicut et velle addiscere artes bonarum rerum est opus virtutis studiositatis, et sic de aliis. Et sane Vasq. nonnisi sui oblitus potuit hujusmodi opera a bonorum genere excludere, et indifferentibus annumerare: cum ipsemet *disputatione citata cap.* 5, non dubitet inter virtutum opera referre, hoc quod est curvare digitum, movere manum, sedere, stare, ambulare, discurrere, et minoris momenti alia, pro quibus Pelagius (teste Divo Hyeronimo in epistola ad Ctesiphontem) auxilium Dei non requirebat; Vasquez vero existimat gratiam requiri. Qui ergo hæc, quæ vel parum, vel nullo modo honestatem concernunt, non negat, imo contendit esse opera virtutum, et ad sui elicientiam gratiam postulare; quo pacto, nisi sui oblitus, a virtutum operibus relegare potest voluntatem nubendi, manducandi, bonas artes addiscendi, et similia? Neque obest, ut aliquid natura sit opus virtutis, quod possit vitiari ex aliquo fine extrinseco pravo: nam jejunare, dare eleemosynam, solvere debitum, et similia suapte natura sunt opera virtutum ab indifferentibus procul distincta: possunt nihilominus exerceri ob pravum finem, ut vanitate, vel inani gloria. Sufficit ergo ut opus aliquod ex sua specie sit actus virtutis, imo ut de facto ab ea eliciatur, quod habeat objectum, quantum est ex se, rationi consonum, sicut habent ea, de quibus loquimur; et quod aliunde non vitietur, sicut prædicta non vitiari, etiam Vasquez supponit.

Confirmatur deinde ex aliis Patribus. Clemens. Rom. Prosper. Gregor. Origen. Chrysos. Hieron.

33. Eandem doctrinam tradunt etiam Clemens Romanus *lib.7 Apostolic. Const. cap.* 34. Prosper *contra Collator. cap.* 22 et 26, Gregorius *hom.* 27 *in Evangelium.* Origenes, Chrysostomus, Hieronymus, et alii, quos § præcedenti retulimus. Ita enim concedunt infidelibus aliqua bona opera; ut non ad aliquam gratiam, sed ad naturæ facultatem, et naturales vires liberi arbitrii totum id reducant.

D. Tho.

Clarissime autem docet nostram assertionem D. Thomas *art.* 2 verbis illis: « In « statu naturæ corruptæ etiam deficit homo ab

« ab hoc quod secundum suam naturam « potest, ut non possit totum hujusmodi « bonum implere per sua naturalia. Quia « tamen natura humana per peccatum non « est totaliter corrupta, ut scilicet toto bono « naturæ privetur; potest quidem etiam in « statu naturæ corruptæ per virtutem suæ « naturæ aliquod bonum particulare agere « (sicut ædificare domos, plantare vineas « et alia hujusmodi) non tamen totum bo- « num sibi connaturale, ita quod in nullo « deficiat : sicut homo infirmus potest per « seipsum aliquem motum habere; non « tamen perfecte potest moveri motu homi- « nis sani, nisi sanetur auxilio medicinæ, « etc. » Idem docet infra, *art.* 6 *et* 2, 2, *qu.* 10, *art.* 4 et *in* 2 *dist.* 28, *art.* 1 et *q.* 24 *de veritate art.* 14 aliisque in locis.

Sinistra Vasq. interpretatio.

34. Dices cum Vasquez D. Thomam nomine gratiæ, quam dicit non esse necessariam pro quovis bono opere, intellexisse gratiam habitualem, et justificantem, hujusque dumtaxat necessitatem exclusisse; non autem quodcumque auxilium gratiæ collatæ per Christum. Imo videtur eisdem in locis hoc auxilium asserere, dum ait non posse voluntatem in aliquo opere applicare se ad agendum sine auxilio Dei moventis : non enim per hanc motionem, seu auxilium intelligendus est communis, et generalis Dei influxus, quo concurrit cum omnibus causis secundis; sed auxilium aliquod magis speciale naturæ non debitum, per quod voluntas, quæ de se est indifferens ad bonum, et malum, determinetur ad bonum. Præsertim cum tale auxilium ipse divus Thomas, *art.* 6 et 7 et 9 hujus quæstionis *auxilium gratiæ*, seu gratuitum appellet.

Dispellitur.

Sed contra est, quod Divus Thomas locis citatis, non utcumque ait posse hominem facere aliquod bonum opus sine gratia; sed id probat, quia potest facere tale opus per virtutem suæ naturæ : eo quod natura humana, et ejus inclinatio ad bonum non omnino mansit destructa per peccatum, neque toto naturali suo bono privata, ut constat ex verbis adductis, et ex similibus, quæ habet 2, 2, *citato, art.* 4, *quæst.* 10; hæc autem ratio non solum excludit necessitatem gratiæ habitualis, sed etiam cujuscumque auxilii gratuiti, seu non debiti naturæ. Dum enim tota possibilitas ad ita operandum reducitur in ipsas naturæ vires, et in id, quod remansit in homine naturalis facultatis, et inclinationis ad bonum; totum illud excluditur, quod non est naturæ proprium, neque ab ea suopte jure postulatur, sed aliunde gratis sibi omnino conceditur : sicut est quodcumque auxilium gratiæ proprie dictæ.

Falso autem dicit Vasquez auxilium Dei moventis, quod Divus Thomas exigit pro quovis bono opere, esse auxilium gratiæ, aut distingui a generali concursu, quo Deus unamquamque ex causis secundis movet, et applicat ad agendum juxta uniuscujusque conditionem. Nam oppositum constat ex primo hujus quæstionis articulo (ad quem se remittit sanctus Doctor) et ex dictis a nobis in ejus commentario. Cujus etiam valde efficax signum est, quod ea tantum ratione exigit *in* 2 *art.* prædictum auxilium ad quemcumque actum bonum eliciendum, qua in primo illud postulat ad quodcumque verum cognoscendum : cumque ad hoc posterius non requirat auxilium gratiæ proprie dictæ, ut ipsemet Vasquez fatetur, non est cur dicamus ad illud prius tale auxilium requirere. Accedit etiam quod D. Thomas in quatuor prioribus articulis hujus quæstionis ubi illa, quæ dicit posse fieri ab homine sine gratia per vires suæ naturæ, continentur, non appellat illud auxilium gratiæ, vel gratuitum : sed dumtaxat motionem, vel auxilium Dei moventis : in articulis vero subsequentibus 6 et 7 et 9 ubi sermo est de operibus pro quibus sanctus Doctor, et nos gratiam requirimus, uti est hominem se ad gratiam præparare, a peccato resurgere, et postquam existit in gratia, bene moraliter, et meritorie operari, vocat illud auxilium gratiæ, et auxilium gratuitum : si autem sentiret, pro omnibus prædictis operibus necessarium esse auxilium gratiæ, et pro nullis sufficere auxilium commune naturæ humanæ debitum, eodem modo utrobique prædictum auxilium *gratuitum, et gratiam* nuncuparet : quod cum non fecerit, signum est, diversimode, quoad hoc de illo sensisse, illud autem, quo prædicta evasio videbatur confirmari, impugnatum manet per ea, quæ modo diximus, et infra evidentius corruet.

Roboratur impugnatio. Pius V. Greg. XIII.

35. Prædictis addenda est auctoritas Bullæ Pii V et Gregorii XIII contra Michaelem Bajum, quatenus in ea damnatur hæc propositio quæ est XXXVI : *Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex naturæ viribus ortum ducit, agnoscit.* Et ista quæ est 61 : *Non nisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrii bonus, sive non malus. Et gratiæ Christi injuriam facit, qui ita sentit, et docet.*

Nec satisfacit, quod ait Vasquez damnari scilicet prædictas propositiones non propter substantiam doctrinæ, sed propter censuram illam contrariæ sententiæ : *Cum Pelagio sentit, et Non nisi Pelagiano errore*, etc. Nam contra est, quod cum constet illas absolute damnari, adeoque absolute esse falsas ; quod ob solam censuram damnentur, non constat, nec potest facile ostendi. Præterquam quod cum ex illa condemnatione habeatur, sententiam nostram, quæ negat necessitatem gratiæ Christi ad singula opera, nullam facere injuriam prædictæ gratiæ ; consequenter habetur, nihil falsum in sententia contineri : nam si essset falsa, injuriam procul dubio faceret prædictæ gratiæ, negando ejus necessitatem, quæ negari non deberet.

§ III.

Eadem communis sententia ratione fulcitur.

Ratio fundamentalis. Conc. Trid.

36. Præcipua ratio pro nostra assertione habetur apud D. Augustinum, et D. Thomam in locis citatis, et eam tangit Concilium Trident. *sess.* 6, *cap.* 1, *Can.* 5, potestque ad hanc formam redigi. Homo per peccatum non amisit liberum arbitrium, quod est facultas humanæ naturæ ad eligendum inter bonum, et malum : sed conservat illud inextinctum, licet infirmum, et debilitatum : ergo adhuc in natura lapsa potest suis propriis viribus adeoque sine recursu ad gratiam efficere aliquod bonum opus morale. Antecedens est ita certum, ut contrarium sit error in fide, ut constat ex Tridentino, *cit. can.* 5. Ubi contra hæreticos tollentes de medio liberum arbitrium prædictus error condemnatur his verbis : *Si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum, et extinctum esse dixerit, etc., anathema sit.* Consequentia vero probatur. Tum quia nisi homini ex sua natura inessent vires ad exercendum unum, vel alterum opus bonum ; ejus arbitrium potius ut mortuum, vel extinctum haberetur, quam ut attenuatum, et infirmum. Potentia namque, cui pro nullo opere vires suppetunt, mortua potius, quam infirma reputatur. Infirma autem tunc dicitur, quando vel ægre, et cum difficultate, absolute tamen potest in actum prorumpere. Tum etiam exemplo hominis infirmi : qui quoniam medio modo se habet inter sanum et mortuum ; neque potest per se exercere omnia præstantiora opera hominis sani, neque omnino nullum exercere ; sed exercet aliqua faciliora, quibus vitam se habere ostendit, quamvis viribus debilitatam, et infirmam. Unde quemadmodum si esset aliquis, qui nullum prorsus vitale opus per se exercere posset, non infirmum, sed mortuum eum putaremus : ita dicendum esset de libero arbitrio si nullum bonum prorsus opus propriis viribus posset elicere.

Et quia Patres, et Theologi ad explicandas naturales vires liberi arbitrii post peccatum utuntur sæpe hoc exemplo hominis neque mortui, neque sani, sed viventis, et infirmi ; nobis etiam in hac materia præ oculis habendum est, quia rem optime declarat. Præsertim cum sacra scriptura eodem exemplo ad id ipsum utatur, ut constat *Luc. capite* 10, ubi status hominis, et ejus liberi arbitrii, post peccatum describitur sub typo illius viatoris ; qui descendens ab Jerusalem in Jericho incidit in latrones, et plagis acceptis non omnino mortuus, sed vulneratus, et semivivus relictus fuit.

Evasio Vasq.

37. Dices cum Vasquez satis esse ad salvandam existentiam liberi arbitrii, et quod non sit mortuum, aut extinctum sicut hæretici volunt, quod maneat in eo libertas, et indifferentia ad utrumlibet : ut revera manet, dum potest pro libito hunc, vel illum actum malum, vel indifferentem elicere : quamvis ex se non habeat vires ad aliquod bonum morale exercendum.

Præcluditur.

Sed hoc nullius momenti est : nam Concilia, et Patres in eodem sensu, et respectu ejusdem negant liberum arbitrium extinctum fuisse per peccatum ; respectu cujus affirmant mansisse viribus attenuatum et infirmum, ut constat ex verbis Tridentini citato capite 1, sessione 6, ubi cum dixisset, post Adæ peccatum neque gentiles per vim naturæ, neque adhuc ipsos Judæos per legis Moysi litteram potuisse a peccato resurgere, addit : *Tametsi in eis liberum arbitrium minime extinctum esset, viribus licet attenuatum et inclinatum.* Cum igitur attenuatio, et infirmitas per peccatum incursa, non sit penes minorem aliquam libertatem ad opera mala, vel indifferentia (non enim hujusmodi libertas minor est post peccatum, imo est major, quam esset in natura integra, ut ex se liquet), sed tota ea infirmitas consideretur penes virtutem, et facultatem ad bonum morale exequendum ; oportet, ut respectu istius boni, et respectu virtutis, et facultatis naturalis ad prosequendum illud verificatur,

Conc. Trid.

ficatur, quod liberum arbitrium non est mortuum, neque extinctum, sed dumtaxat infirmum, et debilitatum : atque adeo quod possit exequi tale bonum per prædictam facultatem naturalem, et sine recursu ad gratiam.

38. Ex quo patet, vitam, quam sancti Patres, et Concilia tribuunt libero arbitrio post peccatum, ratione cujus dicunt non mansisse mortuum, aut extinctum, non esse dumtaxat vitam, seu libertatem, qua in ordine physico se habet ad plura indifferenter attingenda (quam possumus appellare vitam, sive libertatem physicam) sed esse virtutem, et facultatem, qua vivit in ordine ad bonum morale, et per quam, utcumque est liberum a subjectione ad peccatum potens operari extra hanc subjectionem actus bonos, et honestos.

Patet etiam Concilium Tridentinum in prædicta sessione duplicem errorem condemnasse circa liberum arbitrium : alterum illorum hæreticorum, qui negant ejus libertatem etiam physicam ad quævis opera omniaque fatali quadam necessitate evenire arbitrantur : alterum eorum, qui dicunt facultatem humani arbitrii boni operativam, ita esse amissam, seu extinctam per peccatum primi parentis, ut non nisi ad peccandum vires, et libertas in eo remanserint (quod est mansisse mortuum, et extinctum in ordine morali). Et licet condemnatio primi erroris minus ad præsens conducat ; condemnatio tamen secundi (quæ etiam habetur in supra dicta Bulla Pii V et Gregorii XIII contra Michaelem Bajum) omnino confirmat nostram assertionem.

Nota. 39. Quæ ut magis roboretur, et declaretur, animadvertendum est, voluntatem nostram pro statu viæ non ea solum ratione dici liberum arbitrium, quia est indifferens, seu non determinata ad aliquod ex contradictionis extremis (in quo consistit libertas physica) sed etiam quia inest ei vis, et facultas ad eligendum inter bonum honestum, et malum oppositum, et utrumlibet prosequendi, et hoc indicatur, cum communiter dicitur de libero arbitrio quod *est facultas voluntatis, et rationis*. Cum enim quælibet natura ex se afferat inclinationem ad bonum sibi proprium, et proportionatum, per quam apta, et sufficiens est ad illud prosequendum ; natura rationalis peculiariter sibi vendicat, tum quod ea inclinatio est ad bonum rationi consonum, seu honestum, quia hoc dumtaxat est proprium bonum talis naturæ, ut natura est. Tum etiam quod non respicit illud sub determinatione ad unum sicut aliæ naturæ ratione carentes ; sed cum amplitudine, et universalitate orta ex eminentia ipsius naturæ, et ex universalitate, et ex indifferentia sui judicii. Tum quoque quod ita tendat ad prædictum bonum, ut possit etiam deflecti ad malum propter defectibilitatem contractam, et sibi cohærentem, eo quod est facta ex nihilo. Quia ergo indifferentia, et libertas, quæ est de ratione liberi arbitrii, supponit velut fundamentum prædictam inclinationem una cum sua defectibilitate (itaquidem, ut per id, quod ibi est inclinationis ad bonum quasi vivat liberum arbitrium ; per illud vero quod est defectibilitatis, et peccabilitatis, quasi languescat, et ad mortem tendat) consequens fit, ut si inclinatio ad bonum deficiat, vel omnino impediatur (sicut contingit in damnatis propter obstinationem in malo) quamvis physice loquendo vivum remaneat, et physicam libertatem conservet ; moraliter tamen pro mortuo reputetur, potiusque ut omnino servum, et captivum peccati, quam ut liberum habeatur. At vero dum prædicta inclinatio ad bonum expedita manet, quamvis defectibilitatis, et peccabilitatis servituti admixta ; manet vita, et libertas arbitrii, non tantum physica, sed etiam moralis ; debilis tamen et infirma propter prædictam admixtionem. Tunc autem omnino sanabitur, perfectissimaque gaudebit vita, et libertate, cum per gratiam, et ejus confirmationem liberabitur omnino a peccati servitute, omni defectibilitate sublata, vel prorsus impedita.

Instauratur fundamentum. Hinc ergo expenditur vis rationis factæ pro assertione : quia liberum arbitrium non esse extinctum, vel mortuum, ut Sancti Patres, et Concilium damnantes contrarium errorem loquuntur, non est aliud quam conservare liberam, et expeditam naturalem inclinationem ad bonum honestum, quam ipsa rationalis natura ex seipsa affert : sed dum manet expedita hæc inclinatio, adsunt vires ad operandum bene moraliter : ipsa quippe inclinatio prædictas vires constituit : igitur ad vitandum supradictum errorem, debemus omnino asserere mansisse in libero arbitrio non qualemcumque indifferentiam, sed una cum facultate, et viribus ad bene moraliter agendum : posseque inde sine recursu ad gratiam aliquando ita operari.

40. Nec refert si ex doctrina Adversario-

Responsio. rum secundo respondeas necessitatem gratiæ ad bene operandum non oriri ex defectu naturalium virium, sed ex indeterminatione humanæ naturæ, et voluntatis, quæ cum ex se sit indifferens, et in quadam contingentia ad bonam, et malam operationem, et bona operatio ex multis capitibus impediri possit, indiget aliquo concursu Dei, vel aliqua cogitatione congrua, per quam inter ipsa impedimenta, aut illis semotis, determinetur, et applicetur ad actum bonum, a maloque removeatur. Et quia talis concursus est extra beneficium creationis, et non debetur ex generali, et communi providentia, ob idque sine ejus præjudicio multoties denegatur; necesse est pro prædicta cogitatione, vel concursu ad gratiam recurrere : quatenus gratia dicitur omne quod supra naturæ debitum a Deo exhibetur.

Impugnatio. Non itaque hoc refert : ratio enim a nobis facta omnino excludit hanc evasionem : tum quia eo ipso quod natura humana per se habeat vires ad operandum bene moraliter, ex seipsa postulat concursum Dei necessarium ad ita operandum : eidemque providentiæ, quia talis natura cum illis viribus creata est, et conservatur; incumbit præbere omnem illum concursum, qui necessarius est, ut prædictæ vires aliquando in actum prorumpant. Frustra quippe naturæ auctor dedisset vires per se sufficientes ad aliquem actum eliciendum, nisi ex eadem providentia, quæ vires illas tribuit, paratum haberet concursum necessarium, ut aliquando exercerentur. Non ergo talis concursus dicendus est extra communem providentiam, aut supra naturæ debitum, sed quid ab ipsis postulatum, atque adeo neque pro illo recurrendum est ad specialem providentiam ordinis gratiæ.

Tum etiam quia quod natura rationalis, et ejus voluntas sit indifferens ad bonam, et malam operationem, possitque pro occurrentia impedimentorum singulis momentis a bona excidere, et ad malam deflecti; non convincit concursum Dei ad illam priorem determinantem superare exigentiam ipsius naturæ : immo potius oppositum suadet. Nam potentiæ ita indifferenti debitus est ex communi providentia concursus necessarius, ut de facto operetur : esset quippe monstruosum, atque adeo contra talem providentiam, quod prædicta potentia maneret semper, aut longo tempore suspensa ab omni actu : sed concursus ita debitus non potest esse ejusmodi, quo semper male utatur, et semper peccet : alias talis potentia non esset ex se indifferens, sed potius ad malum determinata, et quantum est ex se, sibique relicta in malo obstinata : quæ enim est indifferens, sicut non petit concursum, quo semper bene operetur, ita exigere nequit concursum, quo semper male utatur, semperque a bono deficiat. Erit ergo indebitum ex vi prædictæ indifferentiæ, et ex communi providentia, cui subjacet, ut quandoque sibi præbeatur unus ex prædictis concursibus, quandoque alter : atque adeo, quod quandoque, aut sæpe sæpius defectuose, quandoque autem bene moraliter operetur : et si ita debetur naturæ, non utique erit gratia.

41. Cujus adhuc major ratio reddi potest : Urgetur. quia ad eandem providentiam, cui incumbit producere, et conservare aliquam potentiam, ut constitutam ad agendum in actu primo, incumbit etiam præbere concursum necessarium ad actum secundum proportionatum, et correspondentem ipsi actui primo : alias talis providentia non perfecta, et Deo digna, sed diminuta, et imperfecta in suo ordine censetur. Unde quia voluntas nostra, ut constituta ad agendum in actu primo ex communi providentia importat vires, et inclinationem ad bonum honestum, ita quod retineat propriam defectibilitatem, et peccabilitatem; necesse est, ut ex eadem providentia debeatur ipsi talis concursus ad actum secundum, ut quandoque recte operetur, quandoque vero a rectitudine deficiat. Ex eo ergo quod natura humana indifferenter se habeat ad bonum, et malum, minime infertur habiturum rationem gratiæ, quemlibet concursum determinatum ad bene agendum. Ad hæc : concursus ille, cujus defectus constitueret monstrum, vel præternaturale in aliqua natura, debitus est ex communi providentia, et ex principiis ipsius naturæ; non enim necessaria est providentia specialis, aut aliquid supra naturæ debitum, ut monstra, et præternaturalia non contingant. Quis autem dubitet monstruosum, et præternaturale futurum, si in natura humana, sive jam lapsa, sive in puris naturalibus constituta nullum suppositum aliquando bene moraliter operaretur, sed omnia in omnibus suis actibus peccaminose agerent? Igitur concursus Dei necessarius ad operandum bene moraliter saltem aliquando, per quod monstruositas ista vitatur, debitus est ex exigentia

exigentia naturæ, et ex communi providentia.

42. Confirmatur ex his, quæ cernimus in naturis non rationalibus, ubi non est locus gratiæ, quæ quidem licet careant libertate, habent tamen aliquam indifferentiam respectu multorum, quæ possunt sic, vel aliter illis contingere, possuntque earum propriæ actiones impediri ex diversis capitibus, adeo ut vix sit aliqua natura, quæ hujusmodi indifferentiæ, et contingentiæ non subjaceat. Et nihilominus non tribuitur gratiæ, ut speciali providentiæ, quod non impediantur, et quod juxta naturalem inclinationem operentur. Ergo quod natura rationalis habeat prædictam indifferentiam, ut juxta inclinationem ad bonum, vel juxta oppositam defectibilitatem operetur, non est sufficiens ratio, ut tribuamus gratiæ, vel speciali providentiæ, quod sequatur aliquando prædictam inclinationem, et a defectibilitate caveat eliciendo actus moraliter bonos. Immo in ipsa natura humana datur ex parte intellectus eadem ferme indifferentia, et contingentia ad veram, et falsam cognitionem, quæ invenitur in voluntate ad bonum, et malum morale : et tamen, ut vidimus dubio præcedenti, non est necessaria gratia proprie dicta ad quamlibet veritatem cognoscendam. Ergo, etc.

Quod autem dicitur in evasione Deum multoties negare concursum ad bene operandum sine præjudicio communis, et generalis providentiæ, convincit talem concursum non deberi naturæ humanæ, ut in omnibus, et pro semper : non autem convincit, quod non sit illi debitus aliquando, et in aliquibus : sicut de bonitate ingenii, de differentia sexus, de vitæ diuturnitate, et similibus, quæ a nemine gratiæ nomine insigniuntur, ut num. 25 dicebamus, et iterum tangemus num. 74.

§ IV.

Eadem communis assertio alia via roboratur.

Aliud fundamentum.

43. Alia via probari potest assertio nostra, nimirum ab inconvenientibus, quæ ex opposita sententia inferuntur : si enim nullum opus honestum, quantumvis tenue, et modicæ bonitatis fieri potest sine gratia, sequitur primo communem, et generalem Dei providentiam in gubernatione humanæ naturæ dicendam esse sterilem, vacuam, et infructuosam, nec nobiliori, aut præstantiori fini deservientem, quam peccatorum permissionibus : hoc enim satis derogat ipsi Divinæ providentiæ; immo cuilibet provisori non parum derogaret, si diceremus eum in id solum incumbere, ut peccata permittantur, et mala non vitentur : ergo, etc. Sequela probatur : nam generalis providentia non includit gratiam, neque ultra extenditur, quam debitum est ipsis rerum naturis, quarum regimini, et directioni incumbit : si igitur absque gratia in tota humana natura nullum fit opus bonum; sed omnia defectuose, et peccaminose contingunt, plane sequitur, quod ex vi prædictæ providentiæ non aliud, quam mala, et peccata in natura humana reperiantur : solum ergo malorum, et peccatorum permissiones erunt fructus talis providentiæ : respectu vero bonorum manebit utique vacua, sterilis, et infructuosa.

Explicatur.

44. Apparebitque evidentius hoc inconveniens animadvertendo, quod Deus sine ullo, vel suæ providentiæ, vel humanæ naturæ, aut alterius præjudicio potuit omnia, quæ creavit, et conservat, soli generali providentiæ committere, non utendo pro alicujus directione providentia ordinis gratiæ : si enim aliqua ratione astringeretur uti hac posteriori providentia, non esset jam providentia ordinis gratiæ, sed potius ordinis naturæ, atque adeo sub generali comprehensa : quia ad ea, quæ sunt ordinis gratiæ Deus etiam ex suppositione conditionis rerum nulla lege astringitur, nisi sua spontanea, et gratuita promissione. Supponamus ergo Deum in gubernatione universi generali tantum providentia uti voluisse, quo casu non ideo deficeret a munere creatoris, et conservatoris : quia minus hoc non nisi prædictam providentiam postulat. Vel ergo tunc daretur aliquod bonum opus morale in hominibus, vel omnes eorum actus essent peccaminosi? si primum dicatur; cum nulla ibi esset gratia, neque alia præter generalem providentiam, dicendum quoque erit ex sola hujusmodi providentia, adeoque sine recursu ad gratiam posse fieri tale opus.

Inconvenientia adversæ opinionis.

Si secundum; fatendum est omnes illam providentiam, ut ambit creatoris, conservatoris, et gubernatoris munia, manere vacuam, et infructuosam, utpote omni fructu boni operis destitutam : immo sterilem, et insufficientem esse, ut talem fructum afferat : quia se sola non sufficit præbere concursum ad talem fructum germinandum.

Secundo infertur juxta prædictam sententiam non solum fore gratiam, quod homo aliquando bene moraliter operetur, aut quod non operetur male, sed etiam quod non semper operetur pessime : quod est asserere generalem Dei providentiam secundum se spectatam non solum perpetuo extendi ad solam permissionem malorum, sed extendi dumtaxat ad permissionem pessimorum ; utque hæc non contingant, recurrendum esse ad providentiam ordinis gratiæ. Ex quo etiam fieret, quod constituto universo sub prædicta tantum generali providentia (uti esset, si homo conderetur, et conservaretur in puris naturalibus) omnes actus humani fierent ab hominibus pejori, et deteriori modo, quo possent contingere. Hoc autem inconveniens, immo absurdum esse nemo non videt. Sequela vero probatur : nam potissima ratio apud Auctores prædictæ sententiæ, est indifferentia humanæ naturæ, et voluntatis, ad bene, vel male operandum, indeque inferunt esse gratiam, quoties per divinum concursum, vel cogitationem congruam determinatur ad bonum : quia sibi relicta nunquam non posset determinari ad malum. Cum autem sibi relicta nunquam non possit determinari ad pejus ; erit utique gratia, quoties ita non determinatur : sed in minori malo sistit : atque adeo ea gratia seclusa perveniet semper ad pessimum. Vel dicant prædicti auctores, cur opus sit speciali providentia ut voluntas ex se indifferens ad bonum, et ad malum potius ad illud, quam ad istud tendat ; non autem ea opus sit, ut eadem voluntas indifferens ex se ad malum, et ad pejus sistat in illo, et ad hoc non pertingat ? Sane nulla alia ratio reddi potest, cur ad hoc posterius gratia, aut speciali providentia opus non sit, nisi quia ex ipsa indifferentia voluntatis ad malum, et ad pejus infertur potius non semper ad hoc posterius esse determinandam, sed aliquando ad hoc, aliquando ad illud attenta suavi, et communi providentia. Hæc autem ratio æque convincit, quod attenta eadem providentia, non semper voluntas determinanda sit ad malum, sed aliquando ad hoc, et aliquando ad bonum, cum sit indifferens ad utrumlibet.

Tertio ex prædicta ratione, prout expenditur ab Adversariis sequitur, etiam in natura integra non posse hominem sine gratia aliquem actum bonum exercere : quippe etiam tunc adesset indifferentia ex parte voluntatis ad bene, vel male operandum, opusque esset divino concursu, ut potius ad bonum, quam ad malum determinaretur. Et licet aliqui Adversariorum non renuant sequelam admittere ; negari tamen non potest esse maximum inconveniens, quod cum reliquæ naturæ, quantumvis inferiores, et imperfectæ in opera sibi consona, et connaturalia ex vi solius generalis providentiæ quantoties prorumpant, debeaturque ipsis omnis concursus ad id necessarius ; naturæ rationali adeo perfectæ, sanæ, et integræ, ut esset in illo statu, non debebatur sufficiens concursus ad opus aliquod sibi omnino consonum, quale est opus honestum.

45. Denique infertur juxta prædictam sententiam posse hominem disponi ad gratiam, aut eam impetrare per opera solius ordinis naturalis sine aliquo supernaturali auxilio, quod plane admittit Vasquez, *cit. disp.* 190, *cap.* 12, ubi auxilium Dei ad bene operandum requisitum fatetur non esse aliquid supernaturale, sed quid contentum intra ordinem naturæ, eaque solum ratione dici auxilium gratiæ, quia non debetur, et quia confertur ex meritis Christi. Insimul concedit per opera ejusmodi auxilio facta, et sola naturali honestate prædita posse hominem justificationem obtinere. Immo etiam si absque prædicto auxilio fierent, dummodo naturali honestate pollerent. idem de illis affirmat ; nam utitur sequenti discursu : « Si posset homo suis viribus « sine auxilio gratiæ per Christum aliquod « bonum opus morale efficere, posset etiam « ex se præbere aliquod initium, seu occa- « sionem, intuitu cujus auxilium gratiæ ad « remissionem peccatorum ei conferretur : « posset enim opera misericordiæ ex se- « ipso habere, et illis gratiam obtinere : « nam operibus misericordiæ factis solum « ex fine, et honestate virtutis moralis dona « divinæ gratiæ a Deo obtineri satis super- « que a nobis monstratum est, etc. » Hæc ille.

Que admittat Vasq.

Sed quantum a vero aberret prædictus discursus, nec sine inconvenienti prædictam doctrinam defendi posse, latius constabit ex dicendis *disp. seq. disp.* 9, et hic breviter potest ostendi : quia Concilium Tridentinum expresse affirmat exordium, sive initium justificationis adultorum a fide, vel vocatione ad ipsam sumendam esse, ut videre est *sessione* 6, *cap.* 5, ubi sic habetur : *Declarat præterea ipsius justificationis exordium in adultis a Dei per Christum Jesum præveniente gratia sumendum esse, hoc est*

Non satis secura.

Conc. Trid.

est, ab ejus vocatione, etc. Et cap. 8 : *Fides est humanæ salutis initium, fundamentum, et radix omnis justificationis*, etc. Si autem alia opera ex sola honestate naturali, et absque auxilio supernaturali facta, sive per modum dispositionis, sive per modum impetrationis ad justificationem possent concurrere, cum alias talia opera fidem, et ejus vocationem multoties præcedant ; ex illis procul dubio, et non ex fide esset primum justificationis initium, et exordium. Quod non longe abesset a Semipelagianorum errore, ponentium justificationis initium ex nobis, hoc est, ex operibus omnino naturalibus, et non ex gratia. Et ideo Divus Augustinus ut illorum dogma condemnaret, perpetuus fuit in asserendo initium justificationis non aliunde, quam ex fide, vel vocatione ad ipsam sumendam esse : ut ita verificetur non sumi ex nobis neque ex operibus solius naturæ, quia fides non est hinc, sed ex gratia, ut videre est *libro de prædestinatione sanctorum capite* 19, *et epistola* 105, ubi sic ait : *Restat igitur, ut ipsam fidem, unde omnis justitia sumit initium, non humano tribuamus arbitrio*. Quam doctrinam fuse trademus loco supra citato, ubi varia Vasquii subterfugia confutabimus. Et ideo a longiori ejus impugnatione supersedemus.

§ V.

Ex præsentis dubii resolutione alia deciduntur.

46. Ut initio hujus dubii observavimus, ex ejus resolutione absque novo examine petenda est decisio aliorum, quæ nihil fere difficultatis superaddunt, licet ab aliquibus seorsim pertractentur. Hujusmodi est illud pro quo D. Thomas instituit primum articulum hujus quæstionis : an scilicet possit homo sine gratia cognoscere aliquas veritates ? In quo partem affirmativam tuentur omnes Auctores pro assertione adducti. Et ratio habetur ex dictis : quia facilius est verum cognoscere, quam bonum operari : ergo si homo potest absque speciali gratia aliqua bona opera efficere, pariter poterit absque speciali gratia aliquas veritates cognoscere. Sed quia de hoc specialiter egimus dubio præcedenti, ubi alia adjecimus fundamenta, non oportet in hujus rei discussione denuo immorari. Et hæc circa veritates speculativas. Circa practicas autem, quas eo loco ad hunc remisimus, idem fere judicium habendum est, ut paritatis ratio convincit. Diximus *idem fere judicium* : quia si datur aliquod bonum opus morale ordinis naturalis, sed adeo excellens, ut postulet pro hoc saltem statu specialem gratiam : pariter judicium practicum, ut omnino practice dictat tale opus, et illud exercite infert, postulat similem gratiam. Quæ autem sint ejusmodi opera, atque subinde judicia practica, ex dicendis dub. 4 et 8, constabit.

47. Secundo habemus decisum dubium, quod tractari solet circa necessitatem gratiæ ad vincendas tentationes leves, aut saltem ad resistendum illis (pro gravibus enim erit infra dubium speciale ibique innotescet, quæ tentatio, vel unde gravis, aut levis nuncupetur) quoad leves ergo, si vera pro assertione tradidimus, plane sequitur posse hominem sine gratia saltem aliquibus earum resistere. Et ita docent omnes Auctores, quos pro assertione principali adduximus, ratioque videtur perspicua : nam cum ejusdem rationis sit prosequi aliquod bonum, et declinare ab opposito malo ; virtus, quæ sufficit ad illud prius, etiam sufficiet ad hoc posterius, saltem quando propositio mali non est vehemens ejus persuasio : uti non est, quæ fit per tentationem levem. Immo multoties minus sufficit ad malum vitandum, quam ad bonum prosequendum : quia hujus prosecutio se habet quasi ex additione ad illius fugam, et eam includit, vel supponit : ergo semel ostenso posse hominem sine gratia exercere aliqua opera moraliter bona, probatum quoque manet posse aliquibus tentationibus, scilicet levibus resistere.

Et confirmatur : quia non magis vulnerata est in homine per peccatum vis irascibilis, cui incumbit repugnare malo, et tentationibus non cedere ; quamvis concupiscibilis, ad quam spectat prosecutio boni (sive facultates istæ considerentur, ut sunt appetitus sensitivus, sive ut pertinens ad voluntatem, de qua etiam suo modo enuntiantur, quamvis in ea non differant realiter) si ergo vulnus concupiscibilis non ita extinxit virtutem prosecutivam boni, quin reliquerit sufficientes vires ad eliciendos aliquos actus honestos sine auxilio gratiæ, non est, cur dicamus vulnus irascibilis ita etiam sauciasse, ut non remaneat sufficiens fortitudo ad resistendum aliquibus tentationibus saltem ex levioribus.

48. Si autem inquiras, an quæ dicuntur

D. Aug.

1 consectarium.

2 consectarium.

Dubium incidens.

leves, possint omnes collective, vel saltem divisive vinci absque gratia ; aut vero sint aliquæ, quibus nequeat voluntas propria virtute resistere? Respondent aliqui pro tentationibus, quæ sunt a Dæmone, semper nobis opus esse gratia, ne ab illis superemur ; secus vero pro aliis, quæ sunt a mundo, vel a carne. Et reddunt rationem : quia dæmones propter inimicitiam, et odium erga genus humanum semper nos gravissime tentarent, nisi divina protectione, et bonorum Angelorum cura compescerentur. Unde sicut quod non semper graviter ab illis tentemur, deputandum est huic gratiæ : sic etiam adscribendum est illi, quod non vincamus.

Verum quidquid sit de hac doctrina (ad præsens enim parum refert, an sit tribuendum gratiæ, seu gratuitæ protectioni Dei, ut Angelorum curæ, quod non semper dæmones graves nobis tentationes inferant ; aut vero ipso naturali rerum cursu, et sine recursu ad gratiam id aliquando possit evenire de quo alibi) proposita interrogatio aliter expendenda est : non enim quærit, an ex gratia, vel aliunde proveniat, quod non graviter sed leviter tantum a Dæmone ad peccandum provocemur (undecunque hoc proveniat) sufficiant nobis naturales vires liberi arbitrii ad resistendum tali tentationi, vel necessarium sit etiam supposito, quod sit levis ; ad speciale auxilium gratiæ pro ejus resistentia recurrere.

Resolutio dubii.

49. Dicendum itaque est, undecunque tentatio proveniat, dummodo levis sit, non esse necessarium per se auxilium gratiæ ad ei resistendum : atque adeo posse hominem sine prædicto auxilio resistere cuilibet levi tentationi, non tamen omnibus collective, ita ut voluntas nulli earum cedat. Ratio quoad primam partem est : quia supposito, quod tentatio sit levis (undecunque proveniat) non excedit ejus resistentia facultatem liberi arbitrii : sicut non excedit illam quodcunque opus modicæ bonitatis, et difficultatis : huic enim comparatur resistentia tentationis levis, sicut resistentia gravis comparatur operi difficiliori, egregiæque virtutis. Sicut ergo pro opere facili, et modicæ bonitatis, quodcumque sit, sufficit prædicta liberi arbitrii facultas sine recursu ad gratiam : ita etiam sufficiet pro resistentia cujusque levis tentationis, undecunque ortum ducat. Præsertim quia tentatio a Dæmone, ea solum ratione poterat reddi difficilior ad ei resistendum, quam tentatio a mundo, vel a carne ; quia talis tentatio ex ipso tentatore augmentum sumeret, et a levi in gravem, seu difficilem ascenderet : ergo supposito (ut casus supponit) quod nec ex tentatione, neque aliunde ita augeatur, ut ad gravem, vel difficilem ascendat ; non est cur vinci non possit ea virtute, qua tentationes leves illatæ ab aliis hostibus superantur.

Diximus non requiri *per se auxilium gratiæ* ad resistendum cuilibet tentationi levi, etc. Quia per accidens non negamus posse aliquando requiri, tunc nimirum cum tentatio inducit ad emittendum aliquem ex illis actibus, quos homo sine gratia nequit elicere, ut esset amor efficax Dei finis naturalis, et a fortiori quicunque actus supernaturalis ordinis. Necessitas vero gratiæ in hoc casu non omnino est per se ratione ipsius tentationis : quia non est propter ejus intensionem, aut vehementiam ; sed ratione prædicti actus ; qui licet tentatio abesset, non posset exerceri sine gratia.

Secunda pars ejusdem resolutionis ex se est satis nota, fietque notior ex dicendis infra pro necessitate gratiæ ad vitanda peccata venialia. Sicut enim vitare omnia hæc peccata collective claudit difficultatem superexcedentem communes vires liberi arbitrii ; et ideo necesse est ad gratiam recurrere : ita resistentia omnium prædictarum tentationum, taliter quod voluntas nulli eorum cedat, est opus satis arduum, et difficile, et forte difficilius, quam esset uni, vel alteri tentationi etiam ex gravioribus resistere.

Mira objectio ex Vasq.

50. Sed objicit Vasquez *disp.* 189, *cap.* 15, *num.* 129, quia si homo absque gratia potest resistere, vel uni levi tentationi, non est cur non possit resistere omnibus similiter levibus : et si potest resistere tentationi levi, non est cur non possit gravi resistere. Non enim satis percipit, cur non sufficiat ad omnes, quod sufficit ad quamlibet, aut cur majore virtute opus sit ad graves, quam ad leves.

Sed quis non miretur ingenium alias acutum, et eruditum, hac in re non animadvertisse differentiam inter grave, et leve, inter majus, et minus, inter unum, et multa : et quod ibi opus est majori virtute, ubi major est difficultas. Num quia homo infirmus absque alterius juvamine pauca quædam opera, eaque non ardua exercere possit ; inferendum est posse exercere omnia, quæ exercet homo sanus, quantumvis ardua,

dua, et difficilia? Haud meliori ergo illatione ex eo quod homo sine adjutorio gratiæ possit singulis tentationibus levibus resistere, infertur a prædicto Auctore posse resistere etiam gravibus, aut omnibus levibus collective : et ideo ejus replica majori solutione non eget.

con-ectarium. 51. Tertium dubium, quod hic etiam movetur ab aliquibus, procedit de homine in puris naturalibus : de quo quæri potest, quod quæsitum est de homine in natura lapsa, sive quoad facultatem cognoscendi verum, aut operandi bonum ; sive quoad virtutem tentationibus resistendi. Ejus autem resolutio fere quoad omnia perspicua est ex dictis *in hac disp.* additis illis, quæ *disp. præcedenti cap.* 2, circa convenientiam, vel differentiam prædictorum statuum animadvertimus. Cum enim dixerimus æquales vires habiturum hominem conditum in puris naturalibus, atque habet in natura lapsa : eodem fere modo philosophandum est utrobique, sive quoad cognitionem veri tam practici, quam speculativi, sive quoad operationem boni, sive etiam quoad tentationum resistentiam. Atque adeo quod in præsenti statu diximus posse sine recursu ad gratiam, posset in illo per proprias vires, et per concursum sibi debitum, ex sola communi, et generali providentia.

Diximus *fere quoad omnia, et fere eodem modo :* quia aliquid posset homo in statu naturæ puræ, quod modo non potest, aut saltem nunquam faciet sine conversione ad gratiam. Posset enim tunc elicere amorem efficacem, et super omnia Dei finis naturalis, ut dubio sequenti : possetque etiam resistere singulis tentationibus saltem levibus, quæ ibi occurrerent, adhuc circa omissiones, quorumcumque actuum : quia cum nullus esset actus debitus, quem homo propriis viribus elicere non possit, nulla tentatio ex isto capite esset ab eo insuperabilis. Deficerent quoque tentationes, quæ modo a dæmonibus nobis inferuntur : quia dæmones tunc non essent, vel non haberent facultatem incitandi homines ad peccandum, et ob omnia ista plures actus honestos exercerent ibi homines quam modo sine gratia, paucioribusque tentationibus, et peccatis irretirentur.

con-ectarium. 52. Denique ex authoritatibus, et rationibus expensis toto hoc dubio, non obscure infertur eam, quam Vasquez gratiam appellat, et necessariam adstruit ad eliciendam quamlibet honestam operationem, et cuivis tentationi resistendum, nomen dumtaxat habere commune cum vera gratia, quam Sancti Patres, et Concilia contra Pelagianos, et Pelagianorum reliquias ubique tuentur. Cum re vera aut vix, aut nullo modo differat a natura, et naturalibus, pro quibus, et contra veram gratiam prædicti hæretici dimicabant.

Qualis gratia a Vasquez serta. Quo fit, ut dum se nimium pro gratia, et contra liberum arbitrium, naturalesque ejus vires conatur ostendere, gratiam supra naturam non elevet; immo quæ gratiæ sunt, naturæ adscribat, et utramque confundat. Quæ omnia ex supradictis inferri haud difficile ostenditur : nam illa congrua cogitatio, quam Vasquez vocat gratiam, et ad quam præsentem difficultatem reducit, neque egreditur naturæ ordinem, neque superat exigentiam, et debitum naturæ humanæ : quin potius ab ipsa natura juxta communem providentiam postulatur saltem aliquando, et pro aliquibus suppositis vage sumptis : adeo ut monstruosum quid esset, attenta ea providentia, si semper, et in omnibus negaretur. Quid ergo gratiæ est in illa præter nomen? Aut quomodo non cum natura, et naturalibus confunditur, quæ naturæ dignitatem, aut debitum non excedit? Quod enim nulli determinato individuo pro determinato tempore debeatur, aut quod cuilibet designato citra injuriam negari possit, non sufficit ad rationem gratiæ : ut patet in bonitate ingenii, in sexus differentia, in diuturnitate vitæ, et similibus, quæ nulli determinato individuo debita sunt ; et non idcirco est gratiæ, sed quid debitum naturæ, quod aliquibus conferantur : exorbitaretque a communi providentia naturæ humanæ debita, quod nulli ejus supposito tribuerentur.

Nota. 53. Unde quemadmodum Pelagius, et sequaces hujusmodi naturalia beneficia libenter gratiam vocitabant, nec tamen per hoc veram gratiam agnoscebant; quia similia bona sufficienter intra naturæ sinus continentur; ejusque potius dignitatem, quam munus aliquod gratiæ demonstrabant : ita libentissime, et sine sui erroris præjudicio hanc, quam Vasquez vocat gratiam, concederent : quia per hoc nihil veræ gratiæ, sed id tantum quod continetur intra naturæ sinus, eidemque naturæ debitum est, faterentur ; insimul gratiæ verbo invidiam frangerent, ut non male audirent, eo quod initium justificationis aliunde quam ex gratia desumebant. Si enim eo nomine apud Patres,

et Concilia venirent quicumque actus naturali honestate præditi, etiamsi ad eos eliciendos necessarius esset concursus concomitans causæ primæ, et cogitatio congrua, qualis per causas communes, et naturales, ex ipsa communi providentia multoties homini occurrit; neque Pelagius, neque Semipelagiani in hujusmodi gratiam inveherentur, neque pro natura contra gratiæ defensores dimicarent : quippe in ipsamet natura haberent totum, quod volebant, et quod pro justificationis initio a ssignabant. Neque prædictis actibus, cogitationibus, et concursibus gratiæ nomen tribuendum abnuerent, qui libenter naturam ipsam, et naturalia omnia quatenus a Deo gratis creata sunt, gratiam vocabant, ut vidimus *disp. præcedenti cap.* 4, § 4. Non ergo pro gratia, et contra ejus impugnatores, sed magis pro his, et contra illam pugnant, qui ut defendant necessariam esse pro quovis bono opere, reducunt nomen et rationem gratiæ proprie dictæ ad prædictas cogitationes, concursus, et actus, et inde justificationis initium desumi posse arbitrantur.

§ VI.

Refertur opposita opinio cum principali ejus fundamento.

Contraria sententia. Gregorius.

54. Auctores, qui astruunt necessitatem gratiæ pro quovis bono opere eliciendo, et pro qualibet tentatione evincenda tripartiti sunt inter se circa modum talis gratiæ. Nam Gregorius *in* 2, *dist.* 20, *quæst.* 1, eam collocat in quadam speciali motione physica, et reali, quam Deus voluntati imprimit prius natura, quam ipsa operetur, et per quam non solum concurrit cum illa ad actum bonum, sed eam applicat, et determinat physice, et ex parte principii ad talem actum eliciendum : ita ut posita tali motione infallibiliter, et ex natura rei actus sequatur. In quo prædictus Auctor omnino sequutus est sententiam Divi Augustini, et Divi Thomæ de præmotionibus physicis, et quam utriusque sancti Doctoris discipuli modo acriter tuentur. Dicit vero prædictam motionem esse gratiam : quia non est debita ; cum sine illa possit voluntas absolute operari, et operetur sæpe actus malos, quamvis nullum bonum sine ea exerceat. Pro qua sententia citantur etiam Capreolus, et Hispalensis, in prædicta distinctione, et Dionysius Carthusiensis *in* 1, *dist.* 17, *quæst.* 1, *art.* 1, *et in* 2, *dist.* 24, *quæst.* 1, *art.* 2, et Fransciscus Romæus *lib. de necessitate, et libertate operum, veritate* 14, *et* 15, et alii. Verum quod attinet ad Capreolum, et Hispalensem, licet aperte sentiant requiri pro quovis bono opere prædictam Dei motionem, et aliquando gratiam appellent ; non tamen sentiunt esse gratiam proprie dictam, quæ præbeat justificationi initium ; sed large, et minus proprie, quatenus respectu hujus, et illius determinati individui habet rationem naturalis beneficii.

Capreolus. Hispal. Dionys. Cister. Francis. Rom.

Alii prædictam gratiam constituunt in quadam motione vitali, qua fit, ut voluntas allecta bonitate objecti præbeat suum concursum. Auctores, quibus tribui solet hic modus dicendi, refert Suarez *lib.* 1, *cap. a numero* 3, ibique eorum sensum nonnihil examinat. Numero vero primo explicat, quo pacto a præcedente distinguatur, his verbis : *Differt autem hæc sententia in multis a præcedenti. Primo quia ponit hanc præviam motionem in aliquo actu vitali intellectus, vel voluntatis, quæ sit vel cogitatio boni honesti, vel aliqua specialis illuminatio circa talem cogitationem, vel suavitas aliqua indita voluntati per modum simplicis affectus. Gregorius autem non ponebat motionem vitalem, sed impulsum quendam a solo Deo voluntati sine efficientia ejus impressum. Secunda differentia est, quia Gregorius ponebat illum influxum, ut per se efficientem physice actum bonum voluntatis : hæc autem opinio non tribuit hanc physicam efficientiam illis actibus præviis : quia censet voluntatem cum concursu generali esse sufficiens principium talis actus : sed requirit illam motionem, ut moraliter inducentem, et trahentem voluntatem. Tertio differunt : quia hæc opinio non dicit voluntatem determinari omnino ab illa motione ex natura ejus, sicut Gregorius de sua motione fingebat.* Hæc Suarez cujus verbis consulto uti voluimus, ut ex ejus ore audiremus, quæ fuerit in hac re opinio Gregorii Ariminensis, et quomodo hic Auctor omnino fuerit pro motione, seu præmotione physica, quam discipuli Divi Thomæ, et Divi Augustini tuentur.

Suar. Gregorii sententia.

Tertius modus dicendi est Gabrielis Vasquez *in præsenti disp.* 190, ubi totam eam gratiam reducit ad quandam cogitationem, quam ipse vocat sanctam, seu congruam : quia est cogitatio boni honesti præcedens consensum voluntatis, eidemque voluntati ita attemperata, ut posita prædicta cogitatione infallibiter operetur. Non autem satis declarat, unde proveniat infallibilis connexio,

Opinio, et mens Gabr. Vasq.

xio talis cogitationis cum consensu voluntatis. Sed pro illo id explicat Suarez *citato lib.* 1, *cap.* 11, dicens prædictam connexionem non fundari in aliqua ratione existente in ipsa cogitatione antecedenter ad prædictum consensum, et inferente illum ex natura rei : hanc enim pro viribus cavere nititur, ut longius abeat ab efficacia præmotionis physicæ, quæ ex natura rei habet inferre actum, pro quo exhibetur, sed recurrit ad scientiam mediam, per quam, inquit, prævidet Deus, quando voluntas ex se operatura sit, et prædicta cogitatione bene usura, si ea præveniatur. Et in hanc Dei præscientiam connexionem illam reducit, totamque differentiam cogitationis congruæ a non congrua ab effectu sumendam autumat, nempe a voluntatis concursu, qui ubi sequitur cogitationem, reddit illam congruam; ubi vero non sequitur, incongruam relinquit : atque ita non illa quam Vasquez vocat gratiam, sed usus, et consensus voluntatis juxta Suarii doctrinam constituit cogitationem in ratione congruæ.

Suarez.

55. Argumenta pro hac sententia fere communia sunt prædictis tribus dicendi modis, et ideo promiscue ea proponemus, et diluemus, non prætermissis, quæ pro uno vel altero specialius militare videntur. Adducemus autem simul, quæ ex diversis Auctoritatibus desumuntur, quia majori ex parte eisdem gaudent solutionibus. Primo ergo arguitur ex sacra Scriptura, quæ bona nostra ita divinæ gratiæ adscribit, quasi absque illa nihil prorsus boni facere valeamus, et ita *Joann. cap.* 15, ait Christus Dominus: *Sine me nihil potestis facere.* Et Paul. 1, ad Corinthios cap. 4 : *Quid habes, quod non accepisti ? Quid gloriaris, quod non acceperis.* Et 2, ad Corinth. 3: *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Et ad Ephesios cap. 2: *Ipsius enim factura sumus creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus,* etc. Et ad Philip. 2 : *Deus est, qui operatur in nobis, et velle, et perficere pro bona voluntate,* etc. Ex omnibus his locis nititur Vasquez suam sententiam deducere. Ex primo, quia si possemus aliquod opus bonum sine gratia Christi, aliquid jam possemus facere sine ipso Christo Domino, falsificareturque universalis illa negativa : *Sine me nihil potestis facere.* Ex secundo : quia si homo tale opus sine gratia faceret, in ipso utique gloriari posset, quasi ex se habito et non aliunde accepto. Ex tertio : quia cum opus bonum necessario præcedat bona cogitatio, si nec cogitare ex nobis ipsis, seu absque gratia possumus ; a fortiori nequibimus sine illa operari. Ex quarto : nam propterea dicimur creati in bonis operibus, etc. quia sicut creatio ex nihilo procedit, ita et bona opera absque ullo ex nobis præcedente Deus gratuita voluntate præparavit. Ex ultimo denique; quia ita ostendit Paulus, tam initium bonæ voluntatis, quam operis consummationem ex Dei gratia nobis provenire.

Probatur ex Script.

Joann. 15.

1 ad Cor. 4.

2 ad Cor. 3.

Ad Ephes 2.

Ad Philip. 2.

Ex Conciliis vero objicit 1. Palæstinum ubi Pelagius coactus fuit retractare hanc propositionem : *Gratia Dei, et ejus adjutorium non ad singulos actus datur, sed in libero arbitrio est, vel in lege, atque doctrina.* Sentiebat ergo Concilium pro singulis bonis operibus necessariam esse gratiam; alias prædictam propositionem, ubi contrarium enunciatur, non compelleret revocare. 2. Objicit Concilium Arausicanum, Can. 9, ubi dicitur : *Domini misericordia est cum et recte cogitamus, et pedes nostros a falsitate, et injustitia tenemus : quoties enim bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum ut operemur, operatur.* Et Can. 22 : *Nemo habet de suo, nisi mendacium, et peccatum,* et simili modo loquitur Can. 11, et Can. 23.

Ex Conciliis. Palæstinum.

Arausicanum.

Præterea opponit nobis ex Summis Pontificibus Innocentium primum in Epist. 23, ad Patres Concilii Milevitani (quæ inter Epistola Divi Augustini est 98) ubi ait : *Voluntati liberæ non nisi adjutorium Dei esse nectendum, eamque nihil posse cœlestibus præsidiis destitutam.* Addit etiam testimonium Cælestini 1, in Epist. 1 (Quæ scripta fuit contra Massil.) Can 6, ubi usus verbis Zozimi,qui paulo ante præfuit Ecclesiæ sic ait : *Quod ergo tempus intervenit, quo ejus* (scilicet Dei) *non egeamus auxilio? in omnibus igitur actibus, cogitationibus, motibus adjutor, et protector orandus est : superbum est enim, ut quidquam sibi humana natura præsumat.* Nihil ergo boni relinquitur pro quo humana natura gratiæ adjutorio non indigeat.

Ex Sum. Pont. Innocentius primus.

Cælestinus primus.

56. Ulterius ex sanctis Patribus multa adducit testimonia quæ prædictam sententiam confirmare videntur. Hujusmodi est illud Cypriani apud August. lib. 2 retract. cap. 1 : *In nullo gloriandum quando nostrum nihil est.* Et epist. 47, idem August. *Legimus eis* (inquit) *librum Beatissimi Cypriani, de oratione Dominica, et ostendimus, quemadmodum docuerit omnia, quæ ad mores nostros*

Ex Patribus.

Cyprianus. D. Aug.

pertinent, quibus recte vivimus, a Patre nostro, qui in cœlis est, esse poscenda, ne de libero præsumentes arbitrio a divina gratia excidamus. Divus Ambros. epist. 84, clarissimus videtur pro prædicta sententia dum sic ait: *Sicut alienus est a numero fidelium, qui in aliquo a Catholica veritate dissentit, ita extra gratiam efficitur, qui aliquid de ejus plenitudine diffitetur, quasi homo auxilio Dei in quadam actionum suarum parte egeat, in quadam autem non egeat: sitque ullum tempus, ullumve momentum, quod perniciosum ille esse non possit, si ab eo Spiritus sanctus defuerit,* etc. Et Divus Ambrosius alienum putat a Catholica veritate negare necessitatem divini adjutorii pro aliquibus nostrarum actionum. Damnat ergo nostram sententiam, quæ asserit non requiri pro omnibus.

Ambros.

Accedit Hieron. *in epist. ad Ctesiphontem,* contra Pelagium, ubi illum sacrilegum vocat: quia negabat auxilium Dei esse nobis necessarium pro quibusvis quantumvis minimis operibus, et adducit in exemplum, curvare digitum, manum, sedere, stare, ambulare, sputa jacere, duobus digitis narium purgamenta decutere, et similia pro quibus cum Pelagius necessitatem divini auxilii renuisset concedere, sic ad eum loquitur: *Audi ingrate; immo sacrilege Apostolum* 1, ad Cor. c. 10. prædicantem, *sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid agitis, omnia in nomine Domini agite.* Et inferius in eadem epist. objicit Cristobolus nomine ipsius Pelagii in hunc modum: si in singulis rebus, quas agimus, Dei utendum est adjutorio, ergo et calamum temperare ad scribendum, et temperatum pumice terere, manuque aptare litteris, tacere, loqui, sedere, stare, ambulare, currere, comedere, jejunare, flere, ridere et cætera hujusmodi, nisi Deus juverit non poterimus? Cui objectioni respondet Hieronymus, vel Athicus ipsius nomine concedendo illationem. *Juxta meum sensum* (inquit) *non posse perspicuum est.* Testimonia hæc Hieronymi ait Vasquez usque adeo perspicua sunt pro hac sententia, cum exemplis utatur minimarum virtutum, ut nulla indigeat explicatione.

Hieron.

Præcipuum vero suæ opinationis patronum putat D. August. cujus pene innumera testimonia pro se esse arbitratur, et primo adducit illum *lib. de hæres. cap.* 88, ubi loquens de Pelagianis sic ait: *Illam vero gratiam sine qua nihil boni possumus facere, non esse dicunt, nisi in libero arbitrio, etc.* Quibus ut August. contradiceret subdit: *Nos autem ad hoc per donum Spiritus sancti, ut quæ didicerimus esse facienda faciamus.*

Ex D. Aug.

Deinde epist. 89, quæ est ad Hilarium: « Valet (inquit) liberum arbitrium ad « opera bona, si divinitus adjuvetur, quod « fit humiliter petendo, et faciendo: de- « sertum vero divino adjutorio, qualibet « scientia legis excedat, nullo modo habe- « bit justitiæ soliditatem, sed inflationem « impiæ superbiæ, et exitiosum tumo- « rem. » Quibus consonat serm. 13, de « verbis Apostoli, ubi ait: « Prorsus si defuerit (scilicet adjutorium Christi, et « Spiritus sancti) nihil boni agere poteris. « Agis quidem illo non adjuvante libera « voluntate, sed male. » Et rursus: « cum « dico tibi, sine adjutorio Dei nihil boni « dico, nam ad male agendum habes sine « adjutorio Dei liberam voluntatem. »

Accedit Prosper Augustini discipulus *in lib. contra collatorem cap.* 24, ubi inter Pelagii Cælestiique commenta rejicit doctrinam asserentium gratiam Dei non ad singulos actus dari; damnatque Cassiani sententiam quasi blasphemam, quia dixit: *Cavendum nobis esse, ne ita ad Deum omnia Sanctorum merita referamus, ut nihil nisi quod malum, atque perversum est, humanæ adscribamus naturæ.* Omittimus testimonia Pauli Orosii, Gregorii Magni, Petri Diaconi, Fulgentii, D. Bernardi, et aliorum, quæ supradictus Auctor citat, vel adducit, quia nihil addunt supra ea, quæ retulimus.

Ex D. Prosp.

57. Denique opponit nobis D. Thomam, cujus testimonia adeo perspicua sibi visa sunt pro hac opinione, ut nec latum unguem a mente ejus discedat. Sumit ergo primum testimonium ex *quæst.* 24, *de verit. art.* 14, quatenus habet ibi Angelicus Doctor, quod licet bonum illud, quod est naturæ humanæ proportionatum, possit homo sine gratia gratum faciente, non tamen sine Deo, et post aliqua, quæ in probationem adducit, addit: « Unde si gratiam Dei ve- « limus dicere non aliquod habituale do- « num, sed ipsam misericordiam Dei, per « quam interius motum mentis operatur, « et exteriora ordinat ad hominis salutem, « sic nec ullum bonum homo potest facere « sine gratia Dei. » Secundum desumit ex 2, dist. 28, quæst. 1, art. 1, ubi in solutione ad primum sic habetur: « Gratia « dupliciter dicitur: uno modo donum « gratuitum, alio modo ipse Deus gratis « dans, dona autem gratuita proprie dicuntur,

Ex D. Thom.

« tur, quæ naturalibus superaddita sunt ; « sine quibus bonis homo multa bona facere potest, quamvis non meritoria : nihil tamen boni potest facere sine gratia « Dei, secundum quod intelligitur gratia « ipse Deus gratis dans. » Ita habet Textus quamvis Vasquez aliter verba referat : nempe « non tamen sine gratia gratis data, « hoc est gratis a Deo collata. » Per gratiam autem gratis datam, seu gratis a Deo collatam intelligendum putat gratiam per modum auxilii, prout distinguitur a gratia gratum faciente, quæ est habitus. Et hanc credidit esse Angelici Doctoris sententiam, tota hac quæstione 109, ubi a primo usque ad nonum articulum fere per singulos meminit auxilii Dei moventis, ejusque necessitatem statuit pro assequenda qualibet veritate, et pro quovis bono opere eliciendo. Immo *art.* 6 *et* 7 *et* 9, expresse nominat auxilium gratiæ, vel auxilium gratuitum. Sicut etiam 2, 2, *quæst.* 136, *art.* 3, *ad* 2, aperte ait : non posse voluntatem absque auxilio gratiæ Dei prosequi bonum politicæ virtutis. « Quodsi velis (ait prædictus Auc- « tor) juxta varias materias de quibus in « his articulis tractat ipsum interpretari, « nunc de auxilio Dei moventis, nunc au- « tem de auxilio gratiæ moventis ; hanc « explicationem non ex aliquo verbo sancti « Thomæ, sed ex tuo cerebro depromes, ac « proinde frivola censeri debet. » Hæc ille satis inconsequenter ad suammet doctrinam, ut postea videbimus.

§ VII.

Satisfit omnibus adductis testimoniis, eorumque legitimus sensus declaratur.

Notanda pro difficultatis expeditione.

58. Ut brevius, et facilius omnibus adductis testimoniis occurramus, et quæ fuerit in illis mens Sanctorum Patrum, et Conciliorum evidentius appareat, observa omnia illa. quatenus nobis opponi videntur, ad has quatuor propositiones reduci : nempe quod « sine Deo, ejusque adjutorio, « vel auxilio nihil possumus facere ; quod « ex nobis non habemus, nisi mendacium, « peccatum, et malitiam : quod nullum « bonum possumus facere absque gratia, « aut per solas vires liberi arbitrii : quod « talis gratia non utcumque, sed pro singu- « lis actibus est nobis necessaria ad recte « vivendum, et recte operandum.» Secundo nota in omnibus prædictis testimoniis sermonem esse contra Pelagium, et ejus sequaces, qui prædictas propositiones negabant, et contraria dogmata statuebant, et ideo ex istorum assertis venandus est legitimus illarum sensus, et quousque prædictam de gratia doctrinam Sanctorum Patrum voluerint extendere. Ut autem *disput. præcedenti cap.* 4, observavimus, primus Pelagii error fuit : naturam humanam per proprias vires liberi arbitrii sufficere sibi ad nunquam peccandum, ad servandam totam Dei legem, ad recte, sancteque vivendum, et ad vitam æternam consequendam. Proindeque ad nullum istorum gratiam Dei esse necessariam ; quapropter, et ipsum gratiæ nomen inique ferebat. Coactus vero argumentis Catholicorum ab hujusmodi errore recedere, excogitavit alium, quo illum revocare videretur, revera tamen palliaret, et tegeret,admisit ergo gratiæ nomen, ut verbo invidiam frangeret : sub eo tamen non aliquid naturæ indebitum, et intrinsece superadditum, per quod ad agendum supra naturales vires elevaretur, sed naturam ipsam , ejusque liberum arbitrium, quatenus a Deo gratis condita fuerunt, subdole intelligebat. Exindeque inferebat eam, quam vocabat gratiam non dari ad actus singulos, immo neque ad ullum determinate, et in particulari ; sed in ipso libero arbitrio sitam esse, vel etiam in lege atque doctrina. Tertio pervenit Pelagius, ut admitteret gratiam internam, superadditam, et infusam libero arbitrio, haud tamen credidit esse illi simpliciter necessariam, sive ad non peccandum, aut bene agendum, sive vitam æternam possidendum, sed dumtaxat, ut ea, quæ ex se ægre licet, et cum difficultate operari poterat, melius, et facilius exequeretur. Immo etiam quoad hoc non ita requirebat gratiam, ut inde actus nostræ voluntatis inciperent, sed ut propriis viribus liberi arbitrii jam cœpti per supervenientem gratiam complerentur. Ex quo volens nolens fateri cogebatur gratiam illam propter opera, et merita nostra dari, ac proinde non esse gratiam, sed potius quid debitum naturæ.

Pelagii asserta.

Quem errorem non nihil temperatum sectati sunt, qui dicti sunt postea Semipelagiani, propterea, quod licet in aliis Pelagio opponerentur, in hoc tamen non omnino ab eo recedebant, ut vidimus *cap.* 5, § 3. Aiebant enim gratiam non solum ad melius, vel facilius, sed simpliciter esse

necessariam ad assequendam peccatorum remissionem, et vitam æternam promerendam; ipsum tamen gratiæ initium saltem multoties libero arbitrio reservabant, ut propria salus uniuscujusque in ejus potestate esset constituta. Et ideo dicebant, necessarium, aut conveniens esse, quod homo ex seipso incipiat, et gratiam præveniat petendo, pulsando, quærendo per aliquem bonum motum, quem Deus postea perficiat, et promoveat, sitque talis motus prima causa justificationis ex parte nostra, et non nullum meritum gratiæ supernaturalis, quæ omnia satis constant ex his, quæ loco citato ex Fausto, et Cassiano expendimus.

Gratia, quam Pelagius nunquam concessit.

Quartum denique, ac perpetuum tam Pelagianorum, quam Semipelagianorum assertum fuit Deum non concurrere ad actus nostri liberi arbitrii sive naturales, sive supernaturales efficaciter illud præmovendo, et applicando; sed ipsum liberum arbitrium semel a Deo creatum, et cum sufficienti virtute institutum movere, et applicare se ad proprium actum absque alia Dei motione in ipso recepta : non enim cum tali motione jura nostræ libertatis componere unquam valuerunt, aut voluerunt; sed per eam fatalem necessitatem nobis induci : contra Divum Augustinum, et ejus discipulos perpetuo causabantur, ut liquet ex dictis *loco citato* § 3. Quin etiam Pelagius nimium, et superfluum judicabat pro omnibus, et singulis etiam minimis operibus ad Dei adjutorium, prædictam, scilicet motionem recurrere, indignumque Deo arbitrabatur circa hominum operationes, ita occupari. Hæc omnia Pelagianorum, aut Semipelagianorum fuisse asserta cum *disp. præcedenti cap.* 3 *et* 4, ostensum sit; supersedendum modo est majori probationi.

Mens S. Patrum.

59. Ut vero sancti Patres, et Concilia tria priora eliminarent; potissimum eam doctrinam circa necessitatem gratiæ statuere curarunt, per quam totum nostræ salutis, justificationis, et glorificationis negotium divinæ gratiæ, et misericordiæ tribuatur; nihilque ad prædictam salutem conducens humano arbitrio secundum se, et gratia destituto reservetur : quoties ergo requirunt gratiam pro quovis bono opere, aut quoties aiunt nullum bonum opus, sine illa posse a nobis fieri (si sermo sit de gratia proprie dicta) loquuntur de operibus per se tendentibus, et conducentibus ad prædictam salutem, sive per modum meriti, sive per modum dispositionis, aut impetrationis; si enim aliquod hujusmodi operum absque gratia per solas vires liberi arbitrii fieri posse concederent, tenerentur admittere aliquod justificationis initium in ipsum liberum arbitrium secundum se esse reducendum, et non totum salutis nostræ negotium divinæ gratiæ adscribendum : quod erat assumptum prædictorum hæreticorum. Per hoc tamen nullatenus negare voluerunt sufficientiam ipsius liberi arbitrii ad aliqua bona opera, quæ nullo ex prædictis modis ad animæ salutem, et justificationem conducunt; sed habent se omnino ad illa de materiali, et quasi non essent.

Objectio diluitur.

60. Neque obstat, quod in multis ex prædictis testimoniis sermo est universalis de omnibus, et singulis bonis operibus sine alicujus exclusione, et sine restrictione; vel determinatione ad ea, quæ ad salutem animæ conducunt.

Hoc itaque non obest : nam multa alia sunt Patrum, et Conciliorum testimonia, quæ prædictam determinationem expresse continent, et per quæ regulari, et explicari debent, quæ expresse illam non habent. Sufficeret autem pro omnibus D. August. *lib.* 4 *contra Julianum cap.* 3, ubi sic ad hæreticum loquitur : « Quoniam saltem « concedis opera infidelium, quæ tibi vi- « dentur bona; non tamen ea ad salutem « sempiternam, regnumque perducere : « scito nos illud bonum dicere, illam vo- « luntatem bonam, illud opus bonum sine « Dei gratia, quæ datur per unum media- « torem Dei, et hominum, nemini posse « conferri, per quod solum homo potest ad « æternum Dei donum, regnumque per- « duci. » Cum ergo August. dux, et caput aliorum, qui pro necessitate gratiæ dimicarunt, itam palam hoc loco se explicaverit, nulla suppetit dubitandi ratio, quominus tam ipse, quam alii voluerint cum prædicta restrictione, et determinatione ubique intelligi, quantumvis absolute, et sine illa loqui videantur.

D.Aug.

Sed multoties alibi eam etiam expresse adhibet, dum opera pro quibus gratiam requirit, dicit esse illa, quæ ad veram justitiam, et ad pietatem pertinent, ut videre est *lib. de gratia Christi cap.* 26, ibi : *Gratiam Dei sic confiteatur, qui vult veraciter confiteri, ut omnino nihil boni, quod ad pietatem pertinet, veramque justitiam sine illa fieri posse non dubitet.* Et eodem modo loquitur *lib. de prædest. Sanctorum cap.* 2, *de bono persever. cap.* 13, *de gratia, et libero arbitrio, cap.* 28 *et*

Idem.

et 29, *sermone* 13, *de verbis Apostoli* cap. 17, epistola 107, et sæpe alibi. Certum est autem apud D. August. non mereri veræ justitiæ, et pietatis nomen, nisi quæ ex fide est, et quæ ad salutem æternam conducit : ut ex multis ejus locis ostendit Suarez *citato lib.* 1, *cap.* 2.

61. Eandem restrictionem apponunt alii Patres Augustini successores, ut Fulgentius *lib. de Incarnatione, et gratia Jesu Christi cap.* 19 *et cap.* 21, ibi : *Nullus autem est, qui naturaliter* (id est absque gratia) *possit credere in Filium Dei, aut aliquid boni velle, quod pertinet ad vitam æternam.* Prosper ad capita Gallorum respons. 8 : *Dicamus gratiam Dei per Jesum Christum Dominum non solum ad consequendam, verum etiam ad faciendam justitiam nos per actus singulos adjuvare : ita nihil sanctæ, veræque pietatis sine illa habere, cogitare, aut agere valeamus.* Petrus Diaconus *lib. de Incarnatione, et gratia cap.* 6, cum dixisset per gratiam dari homini cogitare, desiderare, quæ pertinent ad vitam æternam, addit : *Sine hac igitur gratia potest quidem cogitare, et desiderare humana, non autem potest cogitare, aut velle, seu desiderare divina.* Simili modo loquuntur D. Isidorus, D. Anselmus, ille *lib.* 2 *sentent. cap.*5, hic vero *lib. de concord. parte* 3, et alii.

Fulgentius. Prosper. Petrus Diaconus. D. Isidorus. D. Anselmus.

Sed et Cælestinus Papa, qui tempore D. Augustini præfuit Ecclesiæ in epistola ad Galliæ Episcopos cap. 12, ubi agit de necessitate gratiæ, reducit eam ad illos affectus, studia, et opera, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur. Clarissime etiam loquuntur Concilia, præsertim Arausicanum can. 7, qui est hujusmodi: « Si quis per na-« turæ vigorem bonum aliquid quod ad « salutem pertineat vitæ æternæ, cogitare, « ut expedit, aut eligere sive salutari (id est « Evangelizanti) prædicationi consentire « posse affirmat, etc. hæretico fallitur Spi-« ritu, non intelligens vocem Dei in Evan-« gelio dicentis sine me nihil potestis fa-« cere, etc. » can. vero 5, addiderat, « sicut « oportet. » Prout etiam addit Concilium Tridentinum *sess.* 6, *can.* 3.

Cælestinus Papa. Conc. Araus. Trident.

Accedit quod cum iidem Patres dicunt nullum bonum, aut nullam virtutem posse haberi sine gratia, addunt multoties se loqui de eo, quod est vere bonum, et de illa, quæ est vera virtus ; non autem verum bonum, aut veram virtutem appellant, nisi quæ æternum, et summum bonum, atque adeo supernaturalem finem respiciunt : temporalia autem, quæ sistunt in hac vita, et ad æterna non conducunt, quamvis in se proba, et honesta videantur, apud sanctos, et fidei illuminatos (quibus nonnisi æterna in æstimatione et pretio sunt) pro nihilo habentur, inaniaque, et umbratica dicuntur more Scripturæ, quæ terrena omnia, honores, divitias, voluptates, et similia *vana*, et *fallacia* appellat, et multoties nihilo comparat, et in hoc sensu loquutus est multoties D. Augustinus negans antiquis philosophis veram justitiam, et veras virtutes : non quia omnibus moralibus destituti essent ; sed quia cum eorum opera ad vitam æternam non conducerent habita ratione ad virtutes gratia informatas, et vitæ æternæ fructum ferentes, ut umbræ potius, et spectra, quam ut veræ virtutes apud illum habebantur.

Denique ubi testimonia adducta, vel alia ita requirunt adjutorium, et auxilium Dei pro omnibus bonis operibus, ut nullum quantumvis minimum, et naturale a necessitate ejus excludunt, sive utantur nomine *adjutorii*, *motionis*, vel *auxilii*, sive etiam nomine *gratiæ ;* non loquuntur determinate de gratia proprie dicta, sed ut extenditur etiam ad concursum communem, et generalem, quo Deus omnes causas secundas, maxime vero liberum arbitrium præmovet, et applicat ad agendum in omnibus, et singulis operibus ab eo eliciendis : ut ita rejiciat quartum dogma supra recensitum, negans prædictum Dei concursum, et applicationem.

62. Ex his manet planus sensus locorum Scripturæ, Conciliorum, et Patrum, quæ nobis opponuntur. Ubi enim sermo est de quibusvis operibus bonis, sine ulla exemptione, adjutorium Dei ad illa requisitum, non est determinate auxilium gratiæ proprie dictæ, sed quod abstrahit a gratia, et communi, et generali concursu. Ubi vero de gratia proprie dicta sermo fit, ejus necessitas solum est intelligenda pro operibus conducentibus ad vitam æternam, et ad spiritualem salutem. Utraque enim exceptio adaptari potest fere omnibus prædictis testimoniis. Nam juxta primam optime verificantur omnia illa loca Scripturæ, nempe quod sine Deo nihil possumus facere, et quod nihil habemus ita ex nobis, ut in eo gloriari possimus, quasi ex Deo acceptum non sit, et quod sine illo, seu ex nobis, quasi ex nobis non sumus sufficientes aliquid boni cogitare, et quod ipse operatur

Doctrina supra tradita applicatur.

in nobis, et velle, et perficere; quia neutrum præstabimus nisi per prædictum concursum moveamur ad volendum, et agendum. Et similiter verificatur, quod sumus creati in operibus bonis in Christo Dei verbo : quia omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. Quamvis huic ultimo loco (qui habetur ad Philip. 2) magis congruat secunda expositio, quæ etiam omnibus aliis congruenter adaptatur.

Concesso ergo, vel admisso, quod in omnibus sermo sit de gratia proprie dicta, dicimus esse intelligenda de operibus conducentibus ad animæ salutem, ut eadem loca non obscure indicant, et alia quæ nuper ex Conciliis, et Patribus adduximus aperte declarant. Alia vero opera, quæ ad prædictam salutem non referunt, ob idque licet proba, et honesta sint, numerantur inter bona omnino temporalia, et cito peritura, a Scriptura sacra omittuntur, et pro nihilo habentur juxta illud Pauli 1 ad Cor. c. 12 : *Si charitatem non habuero, nihil sum.* Utraque autem expositione utitur D. Thom. *in* 2, *dist.* 28, *q.* 1, *art.* 1, *et* 5, *et super c.* 15 Joan. ad illa verba : *Sine me nihil potestis facere.* Ubi sic ait : « In quo, et corda instruit humilium, « et ora obstruit superborum, et præcipue « Pelagianorum, qui dicunt bona opera « virtutum, et legis sine Dei adjutorio ex « seipsis facere posse. In quo dum liberum « arbitrium asserere volunt, ipsum magis « præcipitant. Ecce enim Dominus hic dicit, « quod sine ipso non solum magna, sed « nec minima, immo nihil facere possumus. « Nec mirum quia nec Deus sine ipso aliquid facit : supra c. 1. Sine ipso factum est « nihil. Opera enim nostra, aut sunt vir- « tute naturæ, aut ex gratia divina : si vir- « tute naturæ, cum omnes motus naturæ « sint ab ipso verbo Dei, nulla natura ad « aliquid faciendum moveri potest sine « ipso. Si vero virtute gratiæ, cum ipse sit « auctor gratiæ ; quia gratia, et veritas per « Jesum Christum facta est, manifestum est, « quod nullum opus meritorium sine ipso « fieri potest : 2, Corinth. 3. Non quod suffi- « cientes simus cogitare aliquid ex nobis, « quasi ex nobis. » Hæc D. Thomas, quæ utramque nostram expositionem continent.

1 ad Cor. 12.

D Tho.

Respondetur ad Concilia.

63. Quamlibet autem sequamur (ut ad alia accedamus testimonia) sufficienter falsitatis convincitur propositio a Pelagio retractata in Concilio Palæst. nempe : *Quod gratia Dei, et ejus adjutorium non ad singulos actus datur, sed in libero arbitrio est,* etc. Qui enim solum liberum arbitrium gratiæ nomine intelligebat, etiam pro ipsis actibus ad salutem conducentibus veræ gratiæ necessitatem etiam pro illis non agnoscebat; neque pro quibuslibet aliis actualem Dei motionem, et auxilium requirebat.

Canones adducti ex Concilio Arausicano juxta quamlibet expositionem verum sensum habent : congruentius tamen alia ejusdem Concilii intelliguntur juxta secundam expositionem. Ni forte can. 22, ubi dicitur neminem habere de suo nisi mendacium, et peccatum. Nam hoc verum est de defectibus, quos homo habet omnino ex se ; et ex propria defectibilitate, ad quos non concurrit Deum etiam per communem motionem : quia absolute loquendo non concurrit ad aliquod peccaminosum. Sed etiam hic locus admittere potest secundam expositionem : quia in ordine ad salutem animæ, et ad vitam æternam, ea solum consideranda sunt, quæ vel ad ipsam conducunt sicuti actus ex gratia procedentes, vel ab ea avertunt, aut retardant, sicut sunt peccata, quæ homo habet nonnisi ex seipso. Alii vero actus, qui neque sunt peccata, neque ex gratia ortum habent, etiamsi honestate naturali non careant, omittuntur a Patribus, quia neutro modo ad animæ salutem comparantur, neque ejus per se interest, sive fiant, sive non fiant.

Ad Pontifices.

64. Per quod patet etiam ad testimonia Summorum Pontificum Innocent. et Cælest. necnon D. Cypriani, et D. Ambrosii, omnibus enim quadrat utraque expositio. Melius tamen intelliguntur juxta secundam, ea quod Pontificibus, et sanctis Patribus præcipua cura fuit de iis, quæ ad salutem animæ spectant, et veram gratiam supra naturæ meritum exquirunt. Simul tamen ut quartum illud Pelagianorum, et Semipelagianorum dogma rejicerent, extendebant multoties suam doctrinam ad necessitatem prævii concursus Dei pro quibusvis actibus, exceptis dumtaxat peccaminosis.

Ad Patres.

65. Locus D. Hieronymi specialiter sibi vendicat primam expositionem: quia multa, quæ ibi commemorantur, non conducunt ad vitam æternam, et possunt fieri absque ulla vera gratia. Requirunt tamen omnia prævium Dei concursum ob communem dependentiam causæ secundæ a prima. Et quia Pelagius hujusmodi dependentiam, et concursum negabat, ingratus, et sacrilegus vocatur,

vocatur, nolens Deo retribuere excellentiam, et honorem, qui ob prædictam dependentiam ipse debetur. Qua expositione tenebitur uti ipse Vasquez si velit actus illos ambulandi, sedendi, loquendi, calamum temperandi, digitum movendi, et alios de quibus ibi est sermo, etiam in individuo apud D. Hieronymum esse omnino indifferentes : ut de eisdem, et similibus contendit, *tom.* 1, *in* 12, *disput.* 92. Cum enim pro actibus indifferentibus nemo hactenus veram gratiam requisierit ; adjutorium, quod Divus Hieronymus adstruit juxta illum dicendi modum non ad veram gratiam, sed ad generalem concursum debet pertinere.

Testimonia Divi Augustini lucem habent ex aliis ejus locis, præsertim ex illo contra Julianum *lib.* 4, *cap.* 3, cujus verba supra retulimus ; ubique enim dum gratiam pro bonis actibus requirit, et quidquid sine illa fit, inter peccata rejicit, loquitur respective ad salutem animæ, proinde de his tantum operibus, quæ prodesse, vel obesse possunt hujusmodi saluti : qualia non sunt opera etiam bona, quæ sine gratia fieri diximus, sicut neque opera indifferentia, quæ Vasquez etiam in individuo admittit, et pro quibus uti habet hac nostra expositione. Eundem sensum habet D. Prosper, ut satis declarant ejus verba ; loquitur enim de meritis Sanctorum, quorum aliquid volebat Cassianus a gratia extrahere, et libero arbitrio secundum se adscribere. Et ob hanc præcipue rationem impugnatur a Divo Prospero ; non vero quia aliquod opus bonum ad vitam æternam non conducens eidem libero arbitrio, ut adjuto, et moto per generalem Dei concursum reservaret ; et eodem fere modo juxta unam, vel aliam; vel utramque expositionem intelligendi sunt alii Patres, quorum verba omisimus.

Vindicatur D. Tho.

66. Superest declarandus D. Thomas, quem mirum est voluisse Vasquez in suum sensum adducere ; cum ita palam pro nobis loquitur, sicut vidimus *num* 33. Respondetur ergo omnia loca, quæ ex illo citantur, clarissime admittere, immo et continere unam ex duabus expositionibus supradictis. Aut enim non loquitur de gratia, quæ vere, et proprie sit talis ; sed de communi, et generali motione, qua Deus applicat ad agendum quamlibet causam secundam, juxta ea, quæ ex Sancto Doctore circa primum articulum hujus quæstionis observavimus ; aut loquitur de operibus conferentibus ad salutem animæ, et vitam æternam. Priorem sensum habent, quæ citantur ex hac quæstione 109, a primo usque ad quartum articulum. Quantum ad primum autem nec Vasq. id negare potuit, quamvis scire dissimulet : nam sermo ibi est in ordine ad cognoscendum verum, etiam speculativum, ad quod fatetur prædictus Auctor non requiri veram gratiam per Christum, et consequenter fateri etiam tenetur auxilium Dei, de quo in prædicto articulo, non contineri sub prædicta gratia, sed sub communi, et generali Dei motione. Et eundem sensum habet Loca *ex* 2, *dist.* 28, *ex quæst.* 24, *de veritate art.* 14. Nisi quod in verbis, quæ ex hoc posteriori loco afferuntur, commemorat opera ordinata ad salutem hominis, et dum de istis loquitur sine præjudicio nostræ sententiæ potest intelligi de gratia proprie dicta. De eadem sermonem facit in præsenti *art.* 6, 7 *et* 9, quia loquitur de actibus per se conducentibus ad vitam æternam, in 6 enim loquitur de disponentibus ad gratiam, in 7, de iis, quibus homo a peccato resurgit : et in 9, de illis, quos elicit jam in gratia constitutus, quando per actus suos bonos meretur vitam æternam de condigno. Ob has ergo rationes in his tribus posterioribus articulis auxilium, quod requirit, nominat auxilium gratiæ, vel gratuitum : quod non fecerat in aliis prioribus, ubi sermo erat de operibus, quæ sistunt in ordine naturali : unde non ex proprio cerebro, sed ex doctrina, et verbis Angelici Doctoris prædicti articuli diversimode de auxilio Dei moventis, et de auxilio gratiæ a nobis intelliguntur. Locus *ex* 2, 2, *quæst.* 136, utrumque sensum accipit : convenientius autem intelligitur juxta priorem, quia argumentum, cui solutio illa adhibetur, procedebat de operibus aliquorum gentilium, de quibus legitur multa mala tolerasse, ne patriam perderent, aut aliquid inhonestum committerent. In gentibus autem, qui ad fidem nullo modo vocati sunt, non satis apparet, quæ fuerit vera gratia, cum hæc communitur exordium sumat a fide, vel a vocatione ad ipsam.

§ VIII.

Duo priora argumenta ex ratione pro eadem contraria sententia.

67. Præter argumentum ab auctoritate omnibus Adversariis commune, de quo hucusque egimus, supersunt alia ex ratione, quæ non omnibus illis communia sunt : sicut nec principia, quibus innituntur. Adducemus autem in hoc § duo tantum, quæ Gregorius in nostram assertionem efformat. Arguit itaque 1, fere in hunc modum ; ut homo operetur aliquem actum ex omni parte bonum, non sufficit generalis influxus, quem Deus præbet omnibus causis secundis, sed debet specialiter ab ipso Deo moveri, et adjuvari per aliquam qualitatem, vel motionem voluntati impressam, quæ una cum ipsa voluntate talem actum efficiat, determinetque illam ad bene operandum : sed hæc motio habet quidquid requiritur ad rationem gratiæ : ergo pro quovis actu moraliter bono est necessaria talis gratia. Pro majoris probatione congerit Gregorius non pauca, quæ numero sequenti adducemus. Minorem vero suadet. Tum quia prædicta motio non est solus influxus communis, et generalis, quo Deus concurrit cum omnibus causis secundis ad quoscumque earum effectus, et etiam cum ipso homine, dum elicit actus pravos, sed est influxus quidam specialissimus pro omnibus, et solis bonis actibus exhibitus, et per quem non solum concurrit Deus cum voluntate eam partialiter adjuvando, sed ipsam præmovet, et facit concurrere, facitque, ut efficiat illam (ut sic dicamus) portionem effectus, quæ eidem voluntati correspondet. Quidquid autem Deus præstat præter generalem, et communem influxum, habet rationem gratiæ. Ergo, etc. Tum etiam quia prædicta motio non est debita homini, etiam ex suppositione, quod operaturus sit : potest enim absque illa, utcumque operari; sed quod non debetur naturæ, ex sola gratia donatur. Ergo etc.

Argumenta Gregorii.

Vidit Suarez hoc argumentum, et animadvertens, quod ex parte majoris aperte militat pro physica præmotione, non curans de minore (per cujus negationem posset facile solvi) prædictam majorem multis debellare conatus est. Tum quia (ait ille) rem occultissimam, et obscurissimam affirmat sine ullo auctoritatis, vel antiquitatis fundamento : quod vel ex scholasticis Gregorii prædecessoribus, vel ex Augustino, aut aliis Patribus sumi possit. Tum etiam quia nulla potest esse ratio necessitatis illius promotionis magis ad actum bonum, quam ad malum : ad quem fatetur Gregorius non præberi a Deo nisi concursum generalem. Non enim talis ratio sumi potest ex subordinatione nostræ voluntatis ad divinam, sicut causæ secundæ ad primam. Nam eandem subordinationem, et dependentiam habet in eliciendo actu malo, quam habet in eliciendo actu bono. Neque sumi potest ex libertate, et indifferentia voluntatis, ratione cujus videatur indigere determinari ad aliquid definite volendum : nam eandem indifferentiam, et libertatem habet respectu actus mali, quam habet respectu actus boni : et tamen ad illum determinatur, cum vult, sine determinante extrinseco. Tum præterea nam si illa motio est necessaria ad bene volendum, et alicui non datur, ut non raro evenit, eo ipso non habebit libertatem ad eliciendam talem volitionem : qui enim in se, vel in sua potestate non habet omnia principia necessaria ad eliciendum aliquem actum, non est liber circa ejus elicientiam : quia libertas simul cum indifferentia dicit sufficientem potestatem ad utrumlibet. Tum denique non apparet, quomodo is, cui datur talis motio, habeat libertatem quoad exercitium in actu illo efficiendo : quia nec potest impedire receptionem motionis, neque illa recepta potest non agere, aut suum influxum suspendere. Utrumque enim Gregorius fatetur : ergo, etc. Hæc Suarez *citat. lib.* 1 *de gratia, c.* 9.

Suarii studium.

68. In quibus duo imponit Gregorio, a quibus ille omnino alienus fuit : videlicet, et quod sine ullo aut ex scholasticis, aut ex Patribus præsertim Augustino, authoritatis fundamento prædictam motionem asseruerit, et quod de illa affirmet, quod cum fuerit recepta, non possit voluntas non agere, aut suspendere actum, pro quo exhibetur : ac proinde quod non libere, sed necessario illum eliciat. Primum autem istorum falso imponi prædicto Authori constat. Tum ex multis testimoniis D. Augustini, quæ in sui asserti probationem adducit. Tum etiam quia loquitur omnino consone ad doctrinam D. Thomæ *hac quæst.* 109, ut notavit Capreolus *citat. dist.* 28. Secundum vero alienum esse a Gregorii doctrina, etiam liquet : et quia nullibi ita asseruit, et quia expresse affirmat voluntatem

Suarez fallitur.

tem per prædictam motionem non nessessitari, sed manere adhuc liberam circa elicientiam proprii actus. Quod utrumque ita perspicue tradit, ut Suarez oppositum illi impingens vix possit hac in parte ab excessu liberari : sic enim loquitur Gregorius.

Legitima Gregorii sententia, et verba.

« Dico quod licet Deus frequenter juvet « hominem ad bene agendum per aliquod « habituale donum, quod causat in anima ; « non tamen totum sic juvat, sed etiam juvat « ipsum actum immediate causando, et ad « ipsum immediate movendo potentiam. « Unde homo habens gratiam gratum fa- « cientem, et aliud quodcumque habituale « Dei donum adhuc ad bene operandum in- « diget alio speciali auxilio Dei secundum « doctrinam D. Augustini, etc. » Et paulo inferius : « Dico quod Deus juvat non im- « mediate ipsum actum efficiendo, et quod « non ipse solus, sed etiam voluntas coeffi- « cit ; sed ut jam tetigi, non solum juvat « Deus ad bonum velle partialiter coefficien- « do, qui est modus communis, quo con- « currit ad cujuslibet creati agentis quem- « libet effectum, ut in argumento dicebatur : « sed etiam quodam alio modo speciali, vi- « delicet faciendo ipsam voluntatem par- « tialiter concurrere : ita quod ipsa volun- « tas partialiter concausat applicata, et « quasi instrumentaliter mota a Deo ad sic « partialiter causandum. In qua tamen mo- « tione ipsa non necessitatur, sed instru- « mentum liberum existens, in cujus potes- « tate est sequi motionem primi agentis, « juvatur, ita ut agat, quæ non sic adjuta « nequaquam agere potuisset. Ad produc- « tionem vero actus mali solum primo « modo Deus concurrit : quia non facit vo- « luntatem agere actum malum, sicut facit, « eam agere actum bonum. Et hoc est illud « adjutorium speciale, sine quo dico ni- « hil nos bonum velle, vel facere. Ista clare « docet B. Augustinus in lib. de gratia, et « libero arbitrio ultra medium, dicens sic : « certum est nos velle, cum volumus, sed « ille facit, ut velimus bonum de quo dic- « tum est, quod operatur in nobis, et velle. « Certum est non facere, cum facimus ; sed « ille facit, ut faciamus, præbendo vires « efficacissimas voluntati ; qui dicit : fa- « ciam, ut in justificationibus meis ambu- « letis, et judicia mea observetis, et facia- « tis. » Item paulo post : « Ipse ut velimus « operatur incipiens, qui volentibus coo- « peratur perficiens. Propter quod ait Apos- « tolus: Certus sum, quoniam qui operatur « in nobis opus bonum, perficiet usque in « diem Jesu Christi : ut ergo velimus sine « nobis operatur, cum autem volumus ; et « sic volumus, ut faciamus, nobiscum ope- « ratur : tamen sine illo, vel operante, ut « velimus, vel cooperante cum volumus, « ad bona pietatis opera nihil valemus. » Hæc ipse. Per quæ verba, si bene considerentur, patet eum distinguere duplicem ibi modum operandi circa bonum velle nostrum, unus sibi proprius, in quo voluntas nostra non cooperatur, utpote facere nos velle, et ideo ait : « Ut ergo velimus sine nobis ope- « ratur, sine nobis, inquam, operantibus « ut velimus, quia licet voluntas velit, et « causet volitionem, non tamen facit se « velle, aut causare volitionem. Nec tamen « quia Deus facit, ideo ipsa non causat. Et « propterea ad illud excludendum August. « in lib. de correptione, et gratia de Filiis « Dei, de quibus ait Apostulus. Qui Spiritu « Dei aguntur, inquit, aguntur enim, ut « agant, non ut ipsi nihil agant.

« Alius modus est sibi, et voluntati com- « munis, scilicet causare volitionem, ideo « ait : Cum volumus nobiscum operatur, « et quia utrumque nobis necessarium est, « nec alterum sufficit ad bene velle, ideo « addit : tamen sine illo operante velimus, « etc. Item in lib. de vera innocentia ; quo- « ties (inquit) bona agimus, Deus in nobis, « atque nobiscum, ut operemur, operatur. « Item in eodem : Multa Deus facit in ho- « mine bona, quæ non facit homo, nulla « vero facit homo, quæ Deus non facit, ut « faciat, etc. » Quæ verba cum retulisset Capreolus, concludit : « Hæc Gregorius, et « concordat S. Thomæ, 1, 2, quæst. 109, « articulis quasi singulis. »

Capreolus.

Physicæ præmotionis antiquitas.

69. Ex illis vero evidenter constat physicas præmotiones, quas discipuli Divi Thomæ tuentur, non solum a tempore Ariminensis, sed ad temporibus ipsius D. Thomæ, immo et D. Augustini apud Ecclesiæ Doctores, et Theologos agnitas, et celebratas fuisse, immeritoque assertores scientiæ mediæ primum auctorem illarum Dominicum Bannez decantare. Adeo enim sunt perspicua pro prædicta præmotione testimonia D. Augustini a Gregorio allata, et ejusdem Gregorii verba, præsertim ab illis : *Non solum juvat Deus ad bonum velle partialiter coefficiendo, etc. Sed etiam quodam alio modo speciali videlicet faciendo ipsam voluntatem partialiter concurrere, ita*

Gregor.

quod ipsa voluntas partialiter concausat applicata, et quasi instrumentaliter mota a Deo ad sic partialiter causandum, etc. Ut non nisi violentissime alium sensum admittant. Et propterea ipse Suarius, qui in prioribus opusculis *lib.* 1 *de auxiliis, cap.* 14 et *lib.* 2, *cap.* 13, persuadere conatus fuit, neque Gregorium Ariminensem, neque alium antiquum Scriptorem agnovisse etiam ad actus bonos motionem Dei physice prædeterminantem, cui voluntas non possit resistere ; in posterioribus de gratia scriptis, re melius perspecta assertionem prædictæ motionis Gregorio restituit. Ut videre est *lib.* 1 *de gratia, citat. cap.* 9. Ubi propterea invehitur in illum ; quia motio adeo efficax videtur sibi officere libertati. Constat etiam Gregorium, nullatenus negasse voluntatem affectam ea motione posse actum suspendere, et non operari ; ac proinde manere liberam, et non necessitatam ad agendum : potius enim expresse ille affirmat, ut patet ex illis verbis : *In qua tamen motione ipsa* (scilicet voluntas) *non necessitatur, sed instrumentum liberum existens in cujus potestate est sequi motionem primi agentis, juvatur, ut agat, etc.*, usque adeo a veritate alienum id, quod Gregorius dixerit voluntatem affectam prædicta motione non posse influxum suum suspendere, aut non agere, prout illi Suarez imposuit. Quæ autem ab isto ex ratione objiciuntur contra prædictam doctrinam, nullius sunt momenti.

Quæ Suarius opponit Gregorio, quam facile dispelluntur. Ad primum. S. Thom.

Primum enim dilueret facile Gregorius dicens necessitatem illius præmotionis oriri ex conditione causæ secundæ, ut talis, quæ sive libera, sive necessaria sit ; eo ipso quod ut causa secunda operari debeat, indiget moveri, et applicari a causa prima : ut ostendit D. Thomas multis locis ; quæ in commentario primi articuli hujus quæstionis adduximus. Unde quia voluntas creata ad quoscumque actus bonos tendit formalissime, ut causa secunda subordinata Deo, ut causæ primæ ; pro omnibus opus habet prædicta motione : secus vero pro actibus peccaminosis : nam in ordine ad peccata voluntas nostra non tendit formalissime, ut causa secunda subordinata alii priori ; sed ipsa primum deficiens, et prima causa mali : et propterea ipsa primario applicat seipsam ad illud causandum. Neque in hac applicatione, ut est formaliter ad malum sequitur ordinem divinæ causalitatis, aut illi se subjicit ; sed potius subtrahit se, et fugit, quantum sibi permittitur a tali ordine. Per quod patet ad utramque probationem desumptam ex paritate actus mali, ad quam Deus absolute non præmovet voluntatem (licet præmoveat ad entitatem, et alias rationes in tali actu repertas, quæ imperfectionem non exprimunt, ut alibi diximus.) Ex eo enim quod Deus præmoveat voluntatem ad actum bonum, non magis infertur daturum quoque illi præmotionem ad malum ; quam infertur causaturum in nobis peccàta quia causat actus bonos : aut influere in illa proprie, et directe per concursum simultaneum, quia in istos influit per talem concursum : quas illationes proculdubio, negabit, quisquis nolit Deum peccati causam constituere.

Ad secundum.

Ad secundum quod objicitur, facilis est etiam solutio per negationem suppositi, nimirum, quod sine præmotione non salvetur in voluntate sufficiens potentia, et principium per modum actus primi, aut quod talis præmotio sit aliquod ex requisitis ad talem potentiam, vel principium constituendum : utrumque enim falsum est, nam præmotio revera solum est applicatio potentiæ ad actum secundum ; proindeque supponit ipsam potentiam sufficienter constitutam cum omnibus, quæ ex parte actus primi requiruntur. Unde sive ea præmotio detur voluntati, sive non detur, salvatur indifferentia, et facultas requisita ad libertatem : hæc enim non includit actualem potentiæ applicationem ; sed sufficientem virtutem activam, et judicii indeterminationem ; quibus manentibus ita se habet voluntas ad libertatis extrema, ut licet actu ad unum applicetur ; nihilominus conservet potentiam ad oppositum intactam, et illæsam, sicut conservat ante prædictam applicationem.

Ad tertium.

Ad tertium ex ipsa etiam doctrina Gregorii patet voluntatem, cui præmotio confertur, non necessitari ad eliciendum actum, pro quo illi exhibetur ; sed posse stante adhuc præmotione, absolute, in sensu diviso influxum suum suspendere, et non operari, adeoque manere simpliciter liberam. Deus enim per prædictam motionem non aliter applicat voluntatem ad actum a se prædiffinitum, quam ut ipsa applicari postulat in ratione causæ liberæ, ac proinde conservata, illæsa eadem indifferentia judicii, eademque potentia, et facultate circa oppositum, quæ inerat ante præmotionem, ut D. Thomæ discipuli sæpe sæpius declarant, et latius infra dicemus, *disp.* 7, *dub.* 5.

71. Rejecta

Responderur argumento Gregorii. 71. Rejecta ergo prædicta Suarii doctrina, alia via occurrendum est argumento, concessa majori, et negando minorem. Ad primam vero probationem dicendum est influxum Dei in causam secundam dupliciter posse dici specialem, et distingui a generali : vel quia egreditur limites communis, et generalis providentiæ debitæ naturis rerum, spectatque ad aliam providentiam, specialiorem, et nobiliorem, qualis est providentia gratiæ, vel quia in actu, quo exhibetur, attingit usque ad rationes ultimas, et speciales, licet hoc habeat ex prædicta generali providentia. Non enim ideo dicta est generalis, quia non attingat rationes ultimas, et specificas, quoties deformitatem non important, sed quia postulatur ab ipsis rebus ex communi ratione entis creati, et constituti in hoc universo. Concursus ergo, quem Deus tribuit pro actibus bonis, de quibus loquimur, potest dici specialis hoc secundo modo, non vero illo priori : quia licet pertingat sua causalitate omnes rationes, etiam specialissimas in illis repertas (in quo differt ab influxu, quem exhibet pro actibus alias peccaminosis, qui cum non pertingat ad eorum rationes specificas, nequit adhuc isto modo specialis vocari) ; totum tamen hoc habet ex providentia generali, et communi, sine recursu ad aliam specialiorem, aut non debitam : et ita non est cur vere, et proprie gratia nuncupetur. Nec verum est, quod arguens insinuat, videlicet solum concursum concomitantem debitum esse causis secundis ; nam etiam debetur illis eodem modo concursus prævius, per quem ad agendum applicantur, et non magis iste, quam ille habet rationem generalis, vel specialis : sicut non magis vel minus, aut sub majori, vel minori determinatione unus, quam alter se extendit. Ad illas enim rationes quas Deus ob earum deformitatem non potest per concursum prævium causare, etiam per concomitantem nequit concurrere : ad omnes vero, quas concomitanter efficit, quia deformitatis expertes sunt, non est cur causam secundam præmovere non valeat.

Ad secundam probationem negatur antecedens : quia non solum debetur homini posse utcumque operari, sed et quod aliquando bene moraliter operetur : in quo importatur etiam, ut debita physica præmotio, et licet non debeatur determinate huic, vel illi individuo pro hac, vel illa determinata duratione ; ob idque fiat speciale beneficium eis, quibus exhibetur, non ideo respectu istorum dicenda est gratia ; quia ad tollendam hujus rationem sufficit, quod ipsi naturæ humanæ saltem pro aliquibus vage, et in communi debeatur : seu quod communi, et generali providentiæ, cui natura ipsa incumbit debitum sit, ut aliquibus individuis, iis nimirum, quæ designaverit naturæ Auctor, applicetur. Ratio enim gratiæ proprie dictæ non attenditur per comparationem ad hoc, vel illud determinatum individuum, sed ad naturam specificam : et ideo illa proprie dicenda est gratia, quæ superat exigentiam prædictæ naturæ, sive pro ominibus, et singulis individuis, sive tantum pro aliquibus vage acceptis, ut supra explicuimus.

Aliud Gregorii argumentum. 72. Secundum argumentum efformat Gregorius in hunc modum. Nullus actus est integre bonus, nisi sit ordinatus in Deum tanquam in finem ultimum : sed hæc ordinatio non fit nisi per gratiam : ergo sine ista non potest dari talis actus. Major constat : tum quia bonitas actus omnino dependet a fine, maxime vero a fine ultimo, qui est Deus : unde seclusa relatione ad talem finem, necessario excluditur bonitas prædicta. Tum etiam quia unusquisque tenetur referre in Deum omnes suos actus juxta illud Apostoli 1, ad Corinth. 10 : *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* (1 ad Cor. 10.) Sed actus, qui non refertur ad finem sibi debitum, eo ipso est malus ob carentiam prædictæ circunstantiæ : ergo, etc. Minor vero probatur : quia referre aliquid ad Deum tanquam ad finem ultimum est proprius effectus charitatis, quæ habet pro objecto talem finem : ergo sine charitate, proindeque sine gratia, non datur prædicta relatio.

Solutio. Hoc argumentum solvendum est ab omnibus Theologis, quippe si esset efficax, non modo auxilium gratiæ, sed ipsam gratiam sanctificantem, cui annexa est charitas, convinceret esse necessariam ad quemcumque actum bonum eliciendum : quod citra errorem affirmari non posse constat *ex dictis num.* 19.

Respondetur ergo negando majorem : quia ad bonitatem actus, supposito, quod aliunde non vitietur, sufficit, quod finis proximus, vel intermedius sit determinate bonus, et quod finis ultimus non sit determinate malus, sive talis finis sit Deus, ut contingit in hominibus justis, sive sit bonum

proprii suppositi, quod neque bonitatem, neque malitiam moralem exprimit, sed tantum rationem boni physici satiativi appetitus, ut agentes de fine peccatoris diximus in tractatu de ultimo fine *disp.* 4, *dub.* 3. Eo enim ipso quod ultimus finis non sit malus, licet nec sit moraliter bonus : non confert malitiam actibus ad se terminatis, neque impedit quominus a fine proximo, vel intermedio, si honestus sit, bonitatem desumant. Ad secundam probationem dicemus infra *in tract. de merito, disp.* 4, *dub.* 5 *et* 6. Quomodo ex illo præcepto solum teneatur homo ad referendum in Deum omnes suos actus relatione in causa : quatenus initio usus rationis tenetur facere actum formalem charitatis, qui dum non retractatur, influit virtualiter in reliquos actus bonos, qui per totam vitam exercentur : non autem prædictum præceptum afficit immediate actus ipsos, aut relationem, qua in seipsis informantur. Et ideo quod careant in seipsis, tali relatione, non est circunstantia prava ipsorum et actuum , neque carentia circunstantiæ debitæ per quam vitientur, licet supponat omissionem culpabilem prædicti actus charitatis, quando ille debuit exerceri, vel aliquem actum mortaliter peccaminosum, qui ipsum retractaverit.

§ IX.

Cætera ejusdem opinionis argumenta dissolvuntur.

Tertium argumentum ex Vasq.

73. Tertio arguitur pro prædicta sententia : quia in homine justo nullus datur actus bonus, qui non procedat ab auxilio gratiæ : ergo neque in homine peccatore, ac proinde in nullo dabitur talis actus sine prædicto auxilio. Antecedens probatur : quia in homine justo omnis actus bonus est meritorius vitæ æternæ : meritum autem vitæ æternæ non potest haberi absque auxilio gratiæ : ergo, etc. Consequentiam vero ita suadere nititur Vasquez : quia opus morale vitæ æternæ meritorium in homine justo non differt ab opere non meritorio, neque secundum substantiam, vel perfectionem intrinsecam, neque secundum rationem finis, sed solum ex eo quod quatenus meritorium, est ab homine, et in homine justo ; quatenus autem non meritorium est ab homine, et in homine manente in statu mortalis peccati : ergo quatenus est ex parte auxilii, a quo procedit, eodem modo se habet, sive sit in homine justo, in quo est meritorius, sive in peccatore ubi caret merito. Eo præsertim (addit prædictus Auctor) quia auxilium gratiæ necessarium in homine justo pro opere meritorio non potest esse aliud, nisi congrua cogitatio, qua voluntas moveatur ad tale opus : hæc autem etiam est necessaria in homine peccatore, ut bene operetur : ergo in omnibus requiritur prædictum auxilium.

Confirm.

Potestque hoc argumentum confirmari ex eodem Auctore : quia licet in homine peccatore opera moraliter bona non sint meritoria vitæ æternæ defectu status gratiæ ; semper tamen conferunt modum dispositionis, vel impetrationis ad consequendam ipsam habitualem gratiam, et remissionem peccatorum : ac proinde important aliquod justificationis initium : sed homo absque auxilio gratiæ nequit se ad justificationem disponere, vel aliquod ei initium præbere, ut est constans Catholicorum contra Semipelagianos assertum : ergo talia opera ubicumque inveniantur, ortum habere debent ex prædicto auxilio.

Responsio.

Ad argumentum omisso antecedenti (de quo infra *tract.* 16, *disp.* 4.) negatur consequentia, cujus probatione is solus movebitur, qui opera condigna, et meritoria æternæ, et supernaturalis beatitudinis, non magis supernaturalia, neque majoris excellentiæ, perfectionis, et dignitatis esse arbitretur , quam opera peccatoris infidelis, quæ nulla gaudent supernaturalite, aut relatione ad istum ordinem, omninoque vacua sunt prædicta dignitate, et merito. Nos vero, qui infra citat. *disp.* 5, *dub.* 1, in nullo opere agnoscimus meritum vitæ æternæ, nisi ex imperio, et influxu supernaturali charitatis una cum relatione ad ejus finem per quam tale opus intrinsece perficiatur, et ad supernaturalem ordinem elevetur, eaque ratione *dub.* 5 *et* 6 ejusdem disputationis bonis operibus hominis justi universaliter meritum tribuimus, quia in omnibus prædictum imperium, influxum, et relationem esse censemus, nullo negotio probationem illam per ejus tantum negationem diluimus. Non enim actus meritorius distinguitur a non meritorio ratione solius status subjecti ; sed ratione alicujus perfectionis supernaturalis eidem actui intrinsecæ, qua fit condignus, et proportionatus vitæ æternæ : hacque ratione postulat oriri ex gratia ; non vero propter solam

solam honestatem naturalem, quæ potest etiam actui non meritorio competere. Illud quod additur in prædicta probatione negandum etiam est. Tum quia potissima gratia necessaria pro operibus meritoriis non est illa cogitatio congrua, sed prædicta relatio, et informatio charitatis. Tum etiam quia licet nullum opus bonum fiat sine congrua cogitatione : illa tamen, quæ requiritur ad opus meritorium, debet saltem virtualiter procedere a fide Theologica, et a prudentia infusa, hacque ratione claudit in se aliquam perfectionem ordinis supernaturalis, et ex hoc ipso postulat oriri a gratia. Cogitatio vero concurrens in opere non meritorio, solaque honestate morali prædito, quantumvis congrua sit, non procedit ullo modo a prædictis virtutibus; neque in se claudit aliquid supernaturale : et ideo necesse non est pro qualibet hujusmodi cogitatione ad gratiam recurrere.

Replica. 74. Neque obest, si dicas : nullam cogitationem congruam esse ita debitam hominibus, quin Deus juxta leges communis providentiæ, et citra miraculum operans, possit eam denegare : si autem nulla est debita ex providentia communi, quælibet spectabit ad providentiam specialem, et gratiæ rationem induet.

Non, inquam, refert hæc replica, quam sæpe inculcat Vasquez, ut prædictam cogitationem inter beneficia constituat ; sæpe nos illam diluimus in hoc dubio, præsertim *numero* 25, et *num.* 42. Admittimus ergo cogitationem congruam non esse debitam huic determinato individuo pro hac determinata occasione, et ideo potest illi citra miraculum denegari. Ex hoc tamen non fit prædictam cogitationem esse gratiam proprie dictam, aut beneficium hujus ordinis, etiam respectu illius, cui sine debito tribuitur : quia ut non sit gratia, sufficit, quod debeatur speciei naturæ humanæ pro aliquibus individuis, et in aliquibus occasionibus, quæ Auctori ipsius naturæ determinanda relinquuntur. Omne enim, quod debetur naturæ, sive in omnibus, et semper, sive dumtaxat pro aliquibus, excluditur a ratione gratiæ, quæ omnino debet esse supra exigentiam naturæ, cujus individuis confertur. Porro debitum esse naturæ humanæ, ut aliquando, et pro aliquibus cogitatione congrua præveniatur, ut bene moraliter operetur, inde constat, quia sine miraculo, et speciali providentia fieri nequit, ut omnia ejus individua tali cogitatione priventur. Quæ omnia cum in hoc eodem dubio ratione, et exemptis non semel ostenderimus, necesse non est amplius circa ea immorari.

Diluitur.

Ad confirmationem constat ex dictis a *num.* 45, ubi doctrinam asserentem per opera solius naturalis ordinis (quantumvis proba, et honesta videantur), posse hominem ad justificationis gratiam disponi, vel eam impetrare, omnino rejiciendam demonstravimus.

Ad confirmationem.

75. Quartum argumentum, quod Auctores contrariæ sententiæ, præsertim Vasquez, satis magnificant, possumus ex Suario ad hanc brevem formam reducere. Orandus est Deus, ut nos adjuvet in singulis actibus moralibus, ut honeste, et sine ulla malitia unumquemque faciamus : sed ex oratione colligitur necessitas gratiæ ad illum actum, vel effectum, pro quo postulatur : ergo pro omnibus hujusmodi actibus divina egemus gratia. Majorem ostendit communis Catholicorum usus in omnibus, et pro omnibus, sive magnis, sive parvis ad orationis azylum confugientium : inficiasque ibit nullus, qui propriam defectibilitatem habuerit comprehensam. Minor vero constat ex Conciliis et Sanctis Patribus : præsertim Hieronymo, et Augustino, qui hoc argumento contra Pelagium maxime utuntur, ut probent necessitatem gratiæ ad vincendas tentationes, ad divina mandata servanda, et ad æternam salutem consequendam, pro quibus ille necessariam non esse arbitrabatur : Patres vero prædictam necessitatem ex usu orationis convincunt. Ut enim crebro repetunt, superflue ab alio petimus, quod in nostra situm est potestate. Si ergo per naturæ humanæ vires possemus aliquos actus bonos elicere, superflue pro omnibus Dei auxilium oratione efflagitaremus.

Quartum motivum contr. sent.

Neque refert, si dicas non ideo nos postulare a Deo auxilium pro singulis bonis operibus, quia sine illo simpliciter fieri nequeant, sed quia cum illo melius, et facilius exerceantur. Nam contra hoc urget, quod Pelagius non negabat utilitatem gratiæ ad supradicta, ut melius, et facilius haberentur ; sed solum negabat ita esse necessariam, ut sine illa etiam cum difficultate haberi nequeant. E contra vero Patres necessariam esse absolutam simpliciter ex oratione concludebant, innixi illi principio: quia superflue petimus, quod in nostra constitutum est potestate. Vel ergo dicendum requiri ut necessarium simpliciter, quid-

quid oratione postulamus; vel prædictus Sanctorum discursus ad evincendam necessitatem gratiæ omnino evanescet.

Confirm. Confirmatur ex gratiarum actione, quas juste, et religiose Deo reddimus, quoties nos ad honeste operandum juverit : si autem ad id nostra nobis natura sufficeret, et Dei gratia non præveniremur; nulla ratione teneremur ad prædictum actum gratitudinis. Ait enim D. August. lib. de prædest. Sanct. cap. 19 : *Non gratias Deo agimus, sed agere fingimus, si unde illi gratias agimus, ipsum facere non putamus.* Ficta enim, et non vera erit gratiarum actio pro operibus bonis, et honestis, si ea non Dei auxilio, sed naturæ nostræ viribus exerceremus.

D.Aug.

Retorquetur. 76. Huic argumento, quod præ aliis adversarii urgent, ipsi etiam occurrere tenentur, et in simili occurrit Vasquez *disp.* 189, *cap.* 12. Cujus utemur solutione. Cum enim sibi opposuisset, quod multoties Ecclesia, et fideles postulant a Deo bona temporalia, ut pluviam, serenitatem, sanitatem, et alia, quæ gratia non sunt; atque adeo non concludi, ex necessitate, et usu orationis ad aliquid consequendum, quod illud sit gratia : respondet non postulari per orationem prædicta bona, præcise, ut bona temporalia sunt, sed ut eorum subsidiis Deo melius inservire possimus. « Ita, (inquit) Ecclesia « petit in missa tempore belli, ut adversa- « riorum nostrorum feritate depressa, in- « cessabili gratiarum actione ipsum laude- « mus ; petit etiam pluviam, ut præsentis « vitæ subsidiis sufficienter adjuti sempi- « terna fiducialiter appetamus ; et reliqua « etiam hoc eodem fine petenda esse mani- « festum est. Hac vero ratione, dum hæc « dona conceduntur, ad gratiam, non in- « ternæ inspirationis, sed externæ cujus- « dam protectionis per Christum spectare « dubitandum non est. » Hæc ille. Quæ ad propositi argumenti solutionem convertendo dicimus, merito fideles postulare a Deo auxilium pro singulis bonis operibus, non quia existiment nullam eorum secundum naturalem honestatem consideratum fieri posse sine gratia, sed quia non intendunt sistere in ipsa honestate naturali : immo dum ita orant, vellent prædicta opera ita ab eis fieri, sicut congruit, et oportet ad supernaturalem animæ salutem, et vitam consequendam, vel augendam. Pro quo necessaria est gratia supernaturalis ordinis : quia ex sola bonitate naturali nullus actus habet esse per se idoneus, aut proportionatus prædicto fini.

Vasq.

Responsio.

Alia solutio. 77. Secundo respondetur, seu magis præcedens solutio declaratur animadvertendo Patres, et Concilia, dum ex usu orationis inferunt gratiæ necessitatem, loqui de oratione pia, et Christiana, quæ in sacris litteris, præcipue vero in Evangelio promissa est consequutio boni, pro quo funditur juxta illud Matthæi 7 et Luc. 11 : *Petite, et dabitur vobis, quærite, et invenietis, pulsate, et aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit, et qui quærit invenit, et pulsanti aperietur.* Si quæ vero est alia oratio, ut sic dicamus, humana, et philosophica, qua etiam infideles, et Gentiles aliquando utantur, hujus Patres non meminere : quia non ut Philosophi, sed ut Christiani, et ut Evangelii veritatem edocti doctrinam pro asserenda Dei gratia adversus Pelagium ex orationis usu tradiderunt. Est autem de ratione orationis piæ, et Christianæ, ut ex fide ortum habeat. Ob idque dicitur Matth. 21 : *Omnia, quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis.* Et Jacob. cap. 1 : *Si quis indiget sapientia, postulet a Deo, etc. Postulet autem in fide etc.* Sicut autem prædicta oratio petit oriri ex fide, fide etiam postulat, ut ad ea, quæ fidei sunt, nempe vitam æternam, et dona supernaturalia ultimate tendat : et si quæ petitio sistit in bonis temporalibus, non censetur vera oratio : immo apud Deum, quasi pro nihilo habetur, quod ita postulatur, juxta illud Joann. 16 : *Usque modo non petistis quidquam, etc.* Licet enim discipuli aliqua jam a Christo postulassent, ut cum Jacobus, et Joannes petierunt primas sedes temporalis regni, nihilominus audiunt, *non petistis quidquam :* quia oratio qua Christus nos postulare docuit, semper tendit ad dona supernaturalis ordinis, sicut est gratia, et gloria et gaudium vitæ æternæ. *Quidquid autem aliud petitur, nihil petitur,* ait ibi D. August. *tract.* 102. Ex his liquet veritas nostræ solutionis : nam cum Sancti Patres pro asserenda gratiæ necessitate contra Pelagium ad usum orationis recurrunt, loquuntur de oratione pia, et Christiana, quæ ex fide ortum habet, et cujus postulatio non sistit in bonis, vel actibus solius naturalis ordinis ; sed omnia respicit prout ad supernaturalem finem conducere possunt : atque adeo secundum aliquam designationem, vel respectum ordinis supernaturalis honestati naturali superadditum. Unde quia Pelagianus usum prædictæ

Matth. 7. Luc. 11.

Matth. 21.

Jacob. 1.

Joan. 16.

D.Aug.

prædictæ orationis (pro qua est totum Evangelium), negare non poterat; cogebatur (vellet, nollet) admittere necessitatem gratiæ veræ, et proprie dictæ; ne talis oratio vacua et inutilis remaneat, uti remaneret, si in bonis præcise naturalibus sisteret.

Confirmatio diluitur. Per quod patet ad confirmationem. Nam gratiarum actio est pars quædam orationis in eo differens a petitione, quod una respicit beneficium faciendum, alia vero jam factum, et ut ait D. August. epis. 107: *Qui est orandus, ut faciat; illi est gratiarum actio reddenda, cum fecerit.* Unde ipsa gratiarum actio pia, et Christiana (ut est illa de qua Patres loquuntur) debet per fidem regulari, et ad beneficia ordinis supernaturalis ultimate dirigi.

Replica. 78. Dices homines infideles, aut etiam fideles non utentes lumine fidei posse sistere, dum orant, et similiter, dum gratias reddunt in bonis præcise naturalibus, posseque suis orationibus nihil aliud petere, quam auxilia ad honeste eliciendos actus naturalis ordinis: ergo etiam secluso respectu ad finem supernaturalem habent prædicti actus, et auxilia esse orationis objectum. Adde, quod axioma illud: *Frustra ab alio petimus, quod in nostra situm est potestate,* pro suadenda gratiæ necessitate a Patribus usurpatum adhuc manet in suo robore; cum constet non ita situm esse in potestate nostra elicere aliquem actum naturali honestate præditum, quin opus nobis sit actuali auxilio prævio ex Dei voluntate pendenti: vel ergo ex prædicto axiomate non fit efficax argumentum ad suadendam gratiæ necessitatem; vel convincitur esse gratiam auxilium requisitum ad quemcumque actum bonum, etiam dum sistit in sola honestate naturali.

Solvitur. Respondetur neque in hominibus infidelibus, neque etiam in fidelibus non utentibus fide reperiri orationem (idem est de gratiarum actione) simpliciter dictam, qualis est oratio pia, et Christiana: quia hæc, ut diximus, semper innititur lumini fidei. Potest autem reperiri oratio quædam secundum quid, seu minus proprie dicta: quam Concilium Arausicanum cap. 3, appellat *humanam invocationem.* Ex eo autem, quod talis oratio sistat in actibus omnino naturalibus aut in auxiliis ad eos requisitis non habetur, quod tales actus, vel auxilia proprie sint gratia (licet respectu individui, cui conferuntur, sint specialia beneficia intra naturæ ordinem), quia vera gratia (ut prædictum Concilium ait) non confertur ad humanam invocationem.

Conc. Araus.

Plenior difficultatis explicatio. 79. Ad illud, quod inter arguendum addebatur, respondetur animadvertendo Pelagium (ut *n.* 58, et latius *disp. præcedenti,* c. 4, § 5), negasse actualem Dei concursum prævium in voluntatem creatam quoties operatura esset: quia putavit liberum arbitrium semel a Deo creatum, et conservatum in nullo actu opus habere prædicto Dei concursu; sed in ejus facultate situm esse moveri, et applicari ad agendum sine alterius præmotione. E contra vero Sancti Patres constanter illum affirmabant, non ex peculiari ratione gratiæ, sed ex communi, et generali conditione causæ secundæ liberæ propter subordinationem, et dependentiam a causa prima, atque adeo pro omnibus illis operibus, ad quæ ipsa causa prima concurreret, sive ex speciali providentia ordinis gratiæ, sive ex beneficentia communi, qua confert beneficia, quæ natura suopte jure pro aliquibus tantum individuis postulat: seu quæ cum debita sint naturæ specificæ, non tamen debentur huic vel illi determinato individuo; et ideo respectu talis individui beneficia dicuntur, licet non superent naturæ exigentiam. Quæ cum ita sint, Patres non eis tantum rationibus contra hæreticum illum utebantur, quibus necessitas gratiæ convincitur, sed etiam illis, quæ militant pro prædicto concursu actuali, inter quas continetur illa, quæ tangit hæc replica: *Frustra ab alio petimus, quod in nostra situm est potestate.* Unde ex tali ratione habetur quidem, omne illud, quod oratione petimus, saltem respectu individui, cui confertur debere esse beneficium ex Dei voluntate dependens, et ex ejus beneficentia donatum. An vero sit gratia proprie dicta, sicut est omne illud quod superat naturæ specificæ exigentiam, vel potius contineatur inter illa, quæ ab ipsa natura aliquando, et pro aliquibus exiguntur, sicut exigitur bona indoles, bonum ingenium, congrua valetudo, et similia, quæ non sunt proprie gratia: venandum est ex conditione orationis, quæ postulantur, juxta ea quæ nuper diximus.

Ultimum argumentum. 80. Quinto arguitur: quia potest Deus in pœnam peccati originalis, vel actualis denegare homini lapso omne auxilium efficax, et necessarium ad eliciendum actum honestum: ergo quodcumque auxilium, quod illi post peccatum confert, habet proprie rationem gratiæ. Antecedens videtur pers-

picuum : quia tota illa pœna non excedit demeritum peccati secundum malitiam infiniti : et ideo potest pro illo juste infligi. Consequentia vero probatur : quia eo ipso, quod Deus possit privare hominem, quolibet auxilio necessario ad opus bonum ; gratia est, quod illum prædicto auxilio non privet, quoniam eo ipso cedit juri, quo potiebatur ad puniendum hominem in quo maxima gratia elucet : nequit enim impediri, aut suspendi actus justitiæ, nisi ex influxu misericordiæ.

Diluitur. Respondetur ex D. Thoma *q.* 24, *de veritate, art.* 11, ad primum ; quod licet Deus de potentia absoluta possit denegare peccatori in hac vita omne auxilium efficax ad recte agendum in pœnam peccati originalis, vel actualis, secus tamen de potentia ordinaria. Tum quia etsi peccatum mereatur, quantum ad sufficientiam. prædictam pœnam; non tamen quoad efficaciam : nam pœna illi taxata ex divina justitia non est omne malum possibile, sed est carentia perpetua visionis beatificæ. Tum etiam et maxime quia secundum ordinariam Dei potentiam, et communem legem divinæ justitiæ nullus homo potest in hac vita esse simpliciter obstinatus in malo : esset autem si careret omni divino auxilio ad actum bonum : quia eo ipso nihil agere posset secundum communem Dei providentiam, in qua impotentia consistit perfecta obstinatio in malo, ut probat Angelicus Doctor articulo proxime citato. Eo ipso autem quod secundum ordinariam Dei potentiam nequeat homo privari omni auxilio efficaci ad actum bonum ; quod ei aliqua de facto conferantur, non habet rationem gratiæ proprie dictæ, sed solum large acceptæ : ut videre est in conservatione animæ, quæ non habet rationem gratiæ stricte dictæ, sed ubique pertinet ad donum creationis ; licet Deus in illa conservanda post commissum ab ea peccatum cedat juri, quo ipsam in pœnam culpæ poterat de potentia absoluta juste annihilare.

DUBIUM III.

Utrum homo in natura pura constitutus, viribus ipsius naturæ possit diligere Deum ut finem, et auctorem naturalem amore absoluto, efficaci, et super omnia.

Ostenso jam liberum hominis arbitrium non ita extinctum, aut debile mansisse per peccatum, quin propriis viribus, et cum solo communi, et generali Dei concursu possit in aliqua bona opera, in ea saltem, quæ intra naturæ ordinem minus difficilia sunt : atque adeo opus non esse gratia pro hujusmodi operibus, quantum est ex ipsa communi ratione honestatis moralis : necesse est descendamus ad peculiares actus, qui vel ratione objecti altioris, vel propter aliqua impedimenta, quibus potentiæ circa illos præpediuntur, in ipso adhuc naturæ ordine specialem difficultatem præseferunt : ratione cujus merito dubitatur, an elici valeant eisdem viribus liberi arbitrii, vel potius necessarium sit pro eorum elicientia ad auxilia gratiæ recurrere. Sunt enim plura, quibus ex communi, et generica ratione non repugnat sic, vel aliter fieri ; et tamen id eis repugnat ex differentia peculiari specifica, vel numerica. Inter illa vero, quæ prædictam difficultatem, et dubitationem ingerunt, præcipuus videtur amor, de quo in titulo ; quia præeminet cæteris actibus possibilibus intra naturæ ordinem : cum ratione præstantissimi objecti, quod est Deus Optimus Maximus. Tum ratione modi eminentis diligendi illum, qui continetur illis verbis : *Amore absoluto, efficaci, et super omnia.* Et licet præsens disputatio statum naturæ lapsæ, viresque liberi arbitrii in hoc statu potissimum spectet, præmittimus quæstionem de statu naturæ puræ : quia ibi melius intuebimur, quid natura seipsa possit, ubi neque gratia supra se evectam, nec peccato depressam, sed secundum se duntaxat, et secundum sibi debita eam contemplamur. Quæstio vero circa statum naturæ lapsæ, aut reparatæ seorsim agetur dubio sequenti. Oportet autem pro dicendorum intelligentia nonnulla præmittere, quibus certa ab incertis separentur, sensusque, et titulus quæsiti planior reddatur.

§ I.

Prælibantur aliqua ad tituli, et rei intelligentiam.

81. Quæ fuisset hominis conditio, si in natura pura conderetur, satis superque declaravimus *disp.* 1, *c.* 2, indeque etiam constat, illud posse fieri ab homine viribus naturæ, ad quod natura semel a Deo creata, et conservata ex suis naturalibus principiis una cum generali Dei concursu potentiam, et facultatem confert. Quocirca ut in casu dubii [Nota I.]

dubii persistamus, præcludendus omnino est recursus ad specialiora aliqua auxilia, sive naturalis, sive supernaturalis ordinis, præter illa, quæ prædicta natura juxta communem, et suavem providentiam ipsi debitam, suopte jure postulat. Si enim prædicto recursu ad auxilia non debita uteremur, per illum extraheretur jam homo ab statu naturæ puræ; et ita dubii casus tolleretur. Porro ad aliqua opera bona, et honesta naturalis ordinis naturam ipsam sibi sufficere, ostendimus toto dubio præcedenti. Nec dubitandum inter hujusmodi opera contineri aliquem Dei amorem, ut finis naturalis, qualiscumque sit talis amor: id enim ab omnibus conceditur: probatque late Suarez *cit. lib.* 1, *c.* 29, *et sequent.* Et ratio est perspicua: nam intellectus humanus suo naturali lumine cognoscit sufficienter, Deum esse summum hominis bonum, a quo dependet in *esse, fieri et operari,* et sine quo nec bene, nec simpliciter esse, aut agere posset: potestque hujusmodi bonum, ut valde expediens voluntati proponere: cur ergo voluntas ipsa, quæ essentialiter est propensio, et inclinatio ad bonum, et conveniens, natura sua non poterit propendere, et inclinari in prædictum objectum ita propositum, complacendo sibi in illo, saltem per amorem inefficacem, qui neque in se difficultatem continet, neque ad superandum aliquid difficile impellit? Sane nulla, vel apparens ratio assignari potest prædictæ impotentiæ. Quod non modo verum est, et convincit ratio facta, loquendo de amore concupiscentiæ; sed etiam de amore benevolentiæ. Quia dum Deus cognoscitur, ut summe bonus in se, et ut bonum commune, et universale, cujus veluti partes sunt omnes creaturæ, sicut revera cognoscitur per naturale lumen nostri intellectus, nullo negotio voluntas vi propriæ naturæ potest ferri in illum sic cognitum, atque adeo ut propter seipsum amandum: in quo consistit affectus benevolentiæ.

Nota 2. 82. Ex quo fit supponendum etiam hic esse, ut æque certum, duplicem dari Dei amorem (etiam loquendo de amore benevolentiæ), videlicet, et amorem naturalem viribus naturæ possibilem terminatumque ad Deum, ut finem, et auctorem hujus ordinis de quo hactenus: et amorem supernaturalem, qui respicit illum, ut auctorem, et finem ordinis gratiæ, quique haberi non potest aliter, quam per vires, et auxilia ipsius gratiæ. Quæ divisio, quod attinet ad amorem supernaturalem, ab universis Catholicis recipitur: quippe quæ salva fide negari non potest. Quod vero attinet ad amorem naturalem: conceditur communiter a Theologis contra Michaelem Bajum: cujus temeritas eo devenit, ut prædictam divisionem naturalis, et supernaturalis amoris dixerit: *Vanam, et commentitiam, et ad illudendum sacris literis excogitatam:* ut constat ex Bulla Pii V et Gregorii XIII, *Propos.* 34, *et* 36. *Propos.* 38, concludit: *Quod omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum sanctum in corde diffusa Deus amatur.* Ubi dum nullum alium præter amorem charitatis diffusæ in nobis per Spiritum sanctum erga Deum admittit; omnemque naturalem amorem circa ipsum rejicit. Sed errorem, et excessum hujus Auctoris reprehendunt ibi præfati Pontifices, quatenus prædictas propositiones cum aliis in ea Bulla contentis severiori censura damnant. Ex quo communis doctrina de distinctione prædicti duplicis amoris magis roboretur.

Duplex Dei amor.

Asseritur contra Bajum.

83. Alia via communem doctrinam impugnat Gabriel Vasquez *in præsenti, disp.* 195, *c.* 2, ubi licet admittat eam distinctionem duplicis amoris erga Deum, negat tamen habere locum in amore amicitiæ: sed omnem hujusmodi amorem dicit esse supernaturalem, et infusum, nullaque proinde ratione elici posse absque auxilio gratiæ supernaturalis ordinis, etiam in statu naturæ integræ. Nomine autem amoris amicitiæ, quem ab ordine naturali excludit, intelligit quemcumque affectum benevolentiæ, seu qui non sit amor concupiscentiæ: qui licet non omnis talis affectus ad veram rationem amicitiæ pertingat, reducitur tamen ad eam, ut aliquid in eo genere imperfectum. Et propterea prædictus Auctor omnem amorem naturalem, qui haberi potest circa Deum, dicit esse amorem concupiscentiæ, nec potuit sub amore concupiscentiæ amorem benevolentiæ comprehendere propter omnimodam differentiam utriusque amoris. Fundamentum vero ad ita asserendum ex eo desumpsit, quia in Deo in ordine ad terminandum amorem amicitiæ, seu benevolentiæ non datur nisi unica ratio formalis objectiva, nempe divina bonitas, quatenus est amabilis in se, et propter se, seu quatenus amari potest ipsi Deo: cumque hæc ratio supernaturalis sit, necessario tribuit

Singularis opinio Vasq.

amori ad se terminato speciem supernaturalis : et ita non est, quo pacto amor naturalis per modum amicitiæ, aut benevolentiæ ad Deum terminetur. Cæterum respectu amoris concupiscentiæ datur in eo alia ratio terminativa, nempe quia est bonum nostrum, quod nobis ipsis quærimus, et appetimus : et quia bonum proprium in quantum tale naturaliter diligitur juxta illud : *Amabile bonum, unicuique proprium*, inde est, ut voluntas possit hoc genere amoris naturaliter, seu propriis viribus Deum diligere. Huic ergo innixus fundamento relegat citatus Doctor a voluntate pro quovis naturæ statu omnem amorem naturalem erga Deum præter amorem concupiscentiæ, quo proculdubio excludit omnem naturalem affectum benevolentiæ, etiamsi non sit proprie amicitia : nam et contextus, et motio, si quid probant ita persuadent.

Motivum Vasq. diluitur.

Sed quam leve sit ejusmodi fundamentum, prædictusque dicendi modus quantum a veritate aberret, constabit in tractatu de charitate, ubi ex professo agitur de amore Dei supernaturali, tam amicitiæ, quam concupiscentiæ : assignaturque utriusque amoris specificativum, et distinctivum respective ad duplicem similem amorem ordinis naturalis. Quam doctrinam, ut modo tanquam certam, vel fere certam supponimus, sufficit reliquorum Theologorum, et præsertim D. Thomæ (quos in sequentibus adducemus), communis assensus una cum ratione numero præcedenti tacta, quæ ex dicendis toto hoc dubio satis roborabitur.

Nota 3.

83. Neque id, quod diximus de amore benevolentiæ naturali, restringi debet ad amorem imperfectissimum : uti est amor solum conditionatus, et inefficax, qui non pertingit ad rationem amicitiæ etiam naturalis. Nam saltem Angelum, et etiam hominem in statu naturæ integræ, communis sententia tenet cum Divo Thoma potuisse per vires naturæ diligere Deum ut finem naturalem amore benevolentiæ absoluto, et efficaci, ac super omnia ; quæ licet non ita proprie, sicut charitas, suo tamen modo amicitia diceretur. In quo vix est alicujus momenti difficultas, præsens controversia communiter reducitur, nosque eam reduximus ad statum naturæ puræ, vel lapsæ : ubi propter illius integritatis defectum major est pronitas ad malum, et difficultas circa bonum. An vero sit tanta ut reddat naturam impotentem ad eliciendum propriis viribus prædictum Dei amorem? Examinandum suscipimus. Pro quo præmittendum adhuc est, quid veniat in præsenti nomine amoris *absoluti*, *efficacis*, *et super omnia;* diversa enim, vel etiam sinistra horum intelligentia aliquorum divisit placita, vel satis confusa reliquit.

Quid sit amor absolutus.

85. Amor itaque absolutus dicitur ille, qui importat volitionem determinatam, vere innixam, atque ex toto corde ortam, explicaturque per verbum indicativi modi, ut *volo Deo placere, volo ei inservire, volo ejus gloriam* (Hispane diceremus, *querer de coraçon, o querer deveras*), sub qua volitione eo ipso quod sit ita ex corde, et determinata, nulla alia ei opposita latere præsumitur. Ad distinctionem amoris conditionati, qui non tam dicitur volitio, quam velleitas; explicaturque per verba subjunctivi, quæ teporem, et indeterminationem præseferunt ; ut *vellem Deum diligere, vellem ejus gloriam, vellem a peccato recedere :* nam tepor ille, et indeterminatio veluti insinuat latere alium affectum efficacius tendentem in oppositum, et amorem absolutum impedientem.

Aliter etiam potest assignari discrimen inter velleitatem, et amorem absolutum, quod iste claudit necessario, vel secum affert decretum, et propositum operandi in ordine ad bonum, vel assequutionem rei, quæ diligitur : pro quo bono, vel assequutione amor ipse percurat, et sollicitat : ob idque talis amor non est expers omnis efficaciæ, sed aliquam importat majorem, vel minorem, prout ipse est magis, vel minus perfectus. Velleitas autem nullum prædictorum includit : quia cum tantum sit affectus quidam conditionalis, non sollicitat pro assequutione rei amatæ, nec curam habet de ejus bono : et ideo neque pro illa, neque pro isto aliquid agendum decernit; sed est amor prorsus inefficax.

Animadversio.

Quid vero constituat amorem Dei in ratione efficacis (quæ erat secunda conditio hic aperienda), majoris negotii fecit singularis cujusdam auctoris doctrina, quæ examen postulat, et ideo § sequenti tractabitur.

Quod vero prius diximus amorem absolutum explicari per verba indicativi modi, et conditionalem per verba subjunctivi, non ita accipiendum est, quasi hæc sit ex toto certa regula : nisi dum qui taliter omnino profert in verbis, sicut habet in corde. Sæpe enim verba fallunt, et plus exprimunt, quam intus in corde sentimus. Quocirca multoties peccatores, etiam dum nolunt de peccato

peccato recedere, proferunt hæc, aut similia verba : *volo Deo placere in omnibus :* et tamen id non volunt ex toto corde, affectuque omnino absoluto : quia nolunt deserere peccatum, per quod Deo displicent. Accedit, quod ut *n.* 96 dicemus inter omnimodam velleitatem, et amorem omni ex parte absolutum, datur amor ex parte absolutus ex parte conditionatus, ut cum peccator absolute vult honorare Deum, credendo in ipsum, et ei soli cultum tribuendo; in aliquibus vero aliis non vult absolute obedire, sed conditionate dumtaxat. Et hujusmodi affectus, quamvis simpliciter conditionatus, explicatur multoties verbis indicativi modi, propter id, quod habet absoluti : non ergo prædicta regula est omnino certa ad dignoscendum amorem absolutum, sed attendenda sunt alia, quæ diximus.

Quid sit amor super omnia.

86. Tertia autem conditio amoris Dei, nimirum quod sit *super omnia*, multifariam declarari solet. Quovis autem modo explicetur, importat excessum cum respectu ad aliqua, immo ad omnia alia, supra quæ dicitur esse talis amor. Quidam ergo prædictum excessum intellexere quoad actus intentionem : quia in amore Dei vel debet esse maxima, in quantum potest voluntas, vel major quacumque intentione reperta in amore terminato ad creaturam. Quem dicendi modum tribuit Suarez Divo Bonaventuræ, Petro de Soto, et Adriano. Eumque facile impugnat : nam amor elicitus a charitate vere est amor Dei super omnia, ut fatentur omnes Theologi : et tamen non semper est maxime intensus, aut intensior quovis amore ad creaturam terminato : immo nec certum aliquem intensionis gradum, sive ex natura rei, sive ex aliquo præcepto requirit. Non igitur hoc capite sumi debet conditio amoris super omnia : sed aliunde, nimirum ex appreciatione, et æstimatione rei amatæ. Et hæc est prædictæ conditionis intelligentia : juxta quam ille dicetur *amor Dei super omnia*, per quem rebus omnibus antefertur, majorique in æstimatione : et pretio habetur, quam cætera, quæ amari, vel timeri possunt : ita ut pro nullo eorum, neque pro omnibus simul Deus derelinquatur, neque ab ejus obedientia, et amicitia recedatur.

Dubium incidsen. Suarez.

87. Dubitat vero Suarez, an ad hoc sufficiat, quod amor tendat in Deum propter solam ejus bonitatem, complacendo in illa ex solo affectu ad ipsum Deum, etiamsi nulla occurrat comparatio ad alia objecta, quibus præferri dicitur. Cum enim bonitas illa superet omnia bona, si in ea sola nitamur ad diligendum Deum, et complacendum in illo, eo ipso talis amor ex ipso objecto formali erit amor super omnia. Aliunde vero non videtur hoc sufficere : quia modus ille complacendi in Deo propter ejus bonitatem, non necessario extenditur ad servanda omnia divina præcepta, vitandaque peccata mortalia, uti requiritnr ad amorem, qui meretur nomen *amoris super omnia.* Nam potest quis gaudere de Deo, quod bonus, et infinite bonus sit, quodque sua potiatur infinita perfectione, et bonitate : et nihilominus non velle ab aliquo vitio recedere, neque omnem gravem Dei offensam vitare.

Cui dubitationi, ut citatus Auctor occurrat, distinguit duplicem Dei amorem : alium, quem vocat *solum affectivum*, quo voluntas complacet in Deo propter suam infinitam bonitatem, volens, et gaudens, quod tanta bonitas in illo sit; non tamen extenditur hic amor ad omnia, quæ amanda sunt Deo, et propter Deum, neque fugit quæcumque ejus obedientiæ, et amicitiæ contrariantur. Et ob istum defectum non est omnino amor summus, neque simpliciter super omnia; licet secundum quid, et quodammodo nempe objective possit talis appellari quatenus vult Deo summam bonitatem, qua nulla major, neque æqualis, alicui rei creatæ potest esse volita.

Alius est amor *obedientialis*, qui non solum vult Deo summum bonum, quod in se habet, sed etiam vult placere, et obedire illi in omnibus, quæ præcipit, vitatque omnia, quæ divino honori, divinæ voluntati, amicitæ, et obedientiæ contradicunt. Et hic duntaxat est amor super omnia : quia ita Deum rebus omnibus præfert, ut nullam ei præferri patiatur : nullamque admittit secum culpam mortalem, quia per istam Deus postponitur creaturæ.

88. Sed licet hæc doctrina vera sit, recteque isto secundo modo declaretur conditio amoris super omnia; credimus tamen propositam dubitationem non habere locum in præsenti, ubi sermo jam est de amore absoluto Dei, et appreciativo, ad cujus gradum non pertingit ille prior amor, qui dicitur *solum affectivus :* nam sistit in quadam simplici complacentia, quæ licet sit benevolentiæ affectus, non tamen gaudet conditionibus, quibus *num.* 85, amorem absolutum notificavimus : neque importat eam æsti-

mationem, et expensionem meritorum objecti, quæ est de ratione amoris appreciativi. Quocirca loquendo de hoc genere amoris, satis esse arbitramur ad hoc, ut dicatur super omnia, quod terminetur ad Deum volendo divinam bonitatem, et de illa gaudendo solum propter ipsam, cum appreciatione, et æstimatione, quam ratio naturalis dictat esse illi a nobis debitam; quamvis expresse non fiat collatio cum aliis objectis præ quibus in æstimatione habetur. Clauditur enim in illa appreciatione, et æstimatione saltem virtualiter, tum relatio cæterorum omnium in Deum; tum etiam, ut quoties collatio prædicta occurrerit, tanti habeatur divina bonitas, et voluntas, ut ob nullius boni amorem, vel mali timorem ab ejus obedientia, et amicitia recedatur: hanc quippe, et non majorem appreciationem divinæ bonitati a nobis deberi, ipso naturali lumine statim edocemur.

Legitima dubii responsio.

Per quæ satis superque declaratum credimus, quis dicatur *amor Dei super omnia*, et quo pacto requirat observationem divinorum præceptorum saltem naturalis ordinis, necsecum patiatur transgressionem alicujus eorum, quæ obligant sub culpa mortali. Diximus *saltem naturalis ordinis:* quia dum loquimur de amore naturali, *ly super omnia*, ubique debet accipi cum hac restrictione, quam ipsum nomen præsefert, videlicet *intra ordinem naturæ*, et respective ad præcepta hujus ordinis: quorum, non vero præceptorum ordinis supernaturalis adimpletionem omnino infert, eorumque transgressioni directe contrariatur. Neque enim amor præcise naturalis, ea quæ sunt supernaturalis ordinis per se attingit, neque transgressionibus præceptorum talis ordinis directe se opponit, sicut opponitur amor supernaturalis charitatis, qui propterea, non utcumque, sed sine ulla restrictione, et cum respectu ad quævis præcepta, vel objecta dicitur, et est amor Dei super omnia. Et cum hoc discrimine inter utrumque amorem accipiendum est, quoties illis nomen *amoris super omnia* tribuimus. An vero saltem indirecte prædictus amor naturalis repugnet transgressioni supernaturalium præceptorum, hacque ratione nullam secum patientur mortalem culpam, etiam contra finem supernaturalem, constabit ex dicendis dubio sequenti.

Dubiolum solvitur.

89. Sed inquires an (amor Dei absolutus, et amor super omnia ad convertentiam dicantur?

Respondetur affirmative, quoties amor, qui absolutus dicitur, est amor Dei universalis, seu qui ad omnia ea extenditur, etiam in ratione absoluti, quæ Deo attinent: secus si tantum sit amor particularis, qui non extenditur ad omnia prædicta. Pro quo notat bene Suar. *ubi supra*, objectum amoris absoluti aliquando esse totum Dei bonum, non solum intrinsecum, quod in se habet, sed etiam extrinsecum, quod a nobis exigit, ut honorem, reverentiam, fidem, potissime vero subjectionem, et obedientiam pro omni tempore, et loco in omnibus, quæ præcipit. Et hunc vocamns *amorem universalem*. Et talis amor, si vere sit absolutus, atque adeo cum omnimoda determinatione, et proposito cooperandi ad ea, quæ diximus. in nullo differt ab amore super omnia, sed cum illo convertitur. Aliquando autem talis amor non respicit in ratione absoluti omnia illa Dei bona, sed aliqua duntaxat: alia vero vel nullo modo respicit, vel esto respiciat, non tamen, ut amor absolutus, quia non cum prædicta determinatione, et proposito; ut contingit in illo, qui licet absolute velit honorare Deum, credendo in ipsum, et ei soli cultum tribuendo; non tamen absolute vult abstinere a luxuria, non furari, male parta restituere, et alia, quæ Deus jubet; sed vel hæc non respicit, vel solum per modum velleitatis. Hujusmodi autem amor, qui secundum quid duntaxat, et ex parte potest dici *absolutus* (simpliciter vero sub conditionato potius continetur), non est amor super omnia, quem hactenus explicuimus.

§ II.

Expenditur alia conditio amoris Dei naturalis, nempe quod sit efficax.

Quid sit amor efficax.

90. Sicut in aliis causis, et virtutibus efficacia, vel inefficacia attenditur per ordinem ad effectum, in quem inclinant, quatenus illum inferunt, vel non inferunt: in actu amoris Dei super omnia quod sit efficax, vel inefficax attendi debet in ordine ad suum effectum, qui, ut nuper dicebamus, est observare divina præcepta, referreque in Deum omnia, quæ diligimus: juxta illud Joannis *qui diligit me, mandata mea servabit.* Ille ergo erit amor efficax, qui hujusmodi relationem, et observationem secum attulerit; qui vero aliter inefficax manebit. Hac doctrina (quæ est communis Theologorum), motus fuisse videtur Ludovicus

Joan. 14.

cus de Molina in concordia, *quæst. et disp.* 14, *membro* 3, ut aliam satis novam, omninoque singularem introduceret. Ait enim dilectionem Dei efficacem non importare unicum tantum actum, etiam qui sit amor absolutus, et super omnia, et per quem voluntas absoluto proposito statuat servare omnia divina præcepta, et omnem Dei offensam cavere; sed includere saltem ut conditionem ipsam adimpletionem actualem, et perseverantiam in ea per totam vitam : ita ut hujusmodi observatione non sequuta, aut aliquando per peccatum mortale interrupta, amor præcedens, quicumque ille fuerit, inefficax remaneat. Ex quo infert primo, inter velleitatem, qua quis ex dilectionis affectu vellet servare omnia mandata ; simpliciter tamen et absolute id non vult, et voluntatem efficacem, qua ex eodem affectu vult illa servare, et opere complet, concedendam esse voluntatem absolutam inefficacem, quæ ex prædicto affectu idem vult ; opere tamen postea non complet. Infert etiam eundem actum dilectionis Dei super omnia, et cum absoluto proposito servandi divina mandata, omninoque eodem modo a voluntare elicitum posse esse amorem efficacem, uti erit si prædicta observatio usque ad finem vitæ perseveret : et inefficacem, si non perseveret : quia quod inefficax, vel inefficax, non ex qualitate ipsius actus, neque ex modo, quo a principio cum majore, vel minore perfectione elicitur ; sed ex sola futuritione, vel non futuritione prædictæ observationis accipiendum est. Explicat autem se loqui non tantum de amore naturali, quo diligitur Deus, ut finis naturæ; sed etiam de amore gratuito, quo ex charitate diligitur, ut finis supernaturalis : et adducit in exemplum amorem quo peccator consequitur gratiam justificationis, et vitam æternam meretur : et illum, quem habuerunt primi parentes in statu innocentiæ ante suum lapsum : necnon et illum, quem manifestavit Divus Petrus Lucæ cap. 22, dum dixit : *Tecum paratus sum in carcerem, et in mortem ire.* Et Matthæi 26: *Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo.* Contendit vero hujusmodi amorem, et omnem alium, quantumvis perfectum, absolutum, et super omnia, cui lapsus postea successit, fuisse duntaxat amorem inefficacem, ob defectum perseverantiæ usque ad finem vitæ.

[Margin: ...ova et valde ...ngula-s Moli-...e sen-...entia. / Consec-...ria hu-...s sen-...ntiæ. / Luc. 22. / Matth. 26.]

91. Hæc est doctrina illius Auctoris, *loco citato :* quam minus perspicue relatam patrocinandam suscepit Franciscus Suarez *citato cap.* 34, non quod veram esse judicet (immo judicat esse falsam), sed ut a singularitatis, et improbabilitatis nota tueatur. *Nam profecto*, inquit, *non fuit Molina primus, neque ultimus, qui illam tenuit opinionem.* Ad quod suadendum memorat Sotum lib. 1, *de natura, et gratia, cap.* 22, retulisse eandem fere distinctionem duplicis amoris, neque impugnasse, sed declarasse potius, et confirmasse. A qua enim sententia non videtur discrepare etiam Medina (ait) : nam in secunda conclusione de homine condito in puris naturalibus concedit, posse aliquo modo diligere Deum super omnia, eamque dilectionem explicat verbis, quæ actum absolutum significant : et tamen in tertia conclusione id negat de dilectione perfecta, eam nimirum, quæ habet sibi adjunctam præceptorum observationem. Citat enim Bannez hoc tenore verborum : *Eodem fere modo loquitur de puero perveniente ad usum rationis, Bannez* 2, 2, *quæst.* 10, *art.* 1, *dub.* 2, *ad.* 4, ubi ait : *Non esse impossibile homini in statu naturæ corruptæ per vires ejusdem naturæ implere præceptum naturale convertendi se in Deum, proponendo per totam vitam secundum rectam rationem agere, idque volendo quantum in se est : hæc autem conversio continet amorem Dei super omnia, etc. Addit vero idem Auctor : illud propositum revera inefficax esse propter naturæ corruptionem, etc. Videtur ergo juxta prædictam distinctionem loqui, etc.* Zumelumque quoque refert his verbis : *Idem sumi potest ex Zumel* 1, 2, *quæst.* 109, *art.* 4, *disp.* 2, quatenus ait : *Posse hominem non tantum potentia physica, sed etiam morali implere omnia præcepta pro brevi tempore, prout in eo occurrunt, etiam in natura lapsa, etc.* Demum citat Lorcam in hunc modum : *Denique novissine Lorca* 1, 2, *disp.* 5, *de gratia circa finem, fatetur, præmissa præfata distinctione amoris nullo argumento probari dictum simplicem actum esse impossibilem, ideoque satis probabile existimat, hunc posse elici sine speciali Dei auxilio, quamvis dilectio diuturna, et effectiva impossibilis sit, etc.* Ac tandem concludit : *Non est ergo singularis illa opinio Molinæ, neque potest ulla censura notari, immo neque improbabilis judicari.*

[Margin: Suarez conatur Molinæ opinionem a censura vindicare.]

92. Sed ut hac via (quæ nulla majori ratione fulcitur), Molinæ opinio ab ea nota immunis evaderet ; ostendendum in primis erat prædictos Auctores, vel saltem aliquem eorum aperte illi suffragari : quod tamen nec Suarez absolute affirmat (caute satis in

[Margin: Quale Suarii studium in defensione Molinæ.]

eorum relatione procedens), neque ulla ratione probari poterit. Quis enim illorum dixisse invenitur actum amoris super omnia, omnino absolutum, elicitum a virtute charitatis, per quem diligimus Deum ex toto corde, et ex tota mente, ex tota anima, et cum verissimo proposito servandi omnia præcepta, non esse amorem efficacem, etiamsi in futurum comitem non habeat perseverantiæ donum? Vel quis eorum dixit eundem charitatis actum posse esse indifferenter amorem efficacem, et inefficacem, pro sola effectus contingentia? Quisve asseruit dilectionem efficacem, neque ex se, neque ex modo, quo elicitur a suo principio, importare majus aliquid perfectionis, quam importat inefficax. Tantumque ex futuritione eventus sumendam esse eorum distinctionem? Hujusmodi namque propositiones, quæ sunt Molinæ asserta apud neminem prædictorum Theologorum offendes, neque ex eorum doctrina possunt deduci.

Falso allegantur Auctores pro Molinæ sententia.

Præterea quod præceptum supernaturale diligendi Deum super omnia, ut est unum singulare, et determinatum, radixque, et fundamentum cæterorum, postulet amorem efficacem, neque per inefficacem adimpleatur, idque sonent verba illa, quibus imponitur: *Diliges Dominun Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et ex omnibus viribus tuis*, in confesso est apud omnes Theologos: sicut etiam quod propositum in eo amore inclusum, et ad justificationem requisitum debeat esse propositum efficax non peccandi mortaliter, servandique divina præcepta; et quod inefficax non sufficiat, nemo, quem viderimus, præter Molinam negare ausus fuit. At certum est, quammultos ex iis qui postea ceciderunt, implevisse aliquando prædictum præceptum, prout est unum, et singulare: ut constat de Angelis in primo instanti suæ creationis, de primis parentibus in statu justitiæ originalis, et aliquibus non paucis, qui longo tempore innocentiam, et gratiam Baptismalem servaverunt, et circa finem vitæ lapsi sunt: quis hoc neget? Ergo in his omnibus amor charitatis absque dono perseverantiæ fuit amor efficax: utpote prædicti præcepti adimpletivus. Ad hæc (ut bene observat Suarez *citato cap.* 24, *num.* 15), sicut diversa sunt operari bonum, et perseverare in bene operando; majorque gratia requiritur ad hoc posterius, quam ad illud prius: ita diversum quid est, diligere Deum super omnia, etiam dilectione efficaci, et perseverare per totam vitam, aut longo tempore in hac dilectione: at dilectio, quæ reipsa affert observationem præceptorum per totam vitam, non est utcumque dilectio efficax, sed est dilectio efficax cum perseverantia: non enim toto illo tempore certo, et infallibiliter servare faciet præcepta, nisi toto eo tempore formaliter, vel virtualiter perseveret: longeque major gratia necessaria est ad hoc secundum, quam ad primum: ergo quod post emissum actum charitatis prædicta observatio deficiat, non arguit, talem actum non fuisse absolute amorem efficacem; sed solum arguit defuisse illi, et ejus efficaciæ perseverantiam.

Refellitur Molina.

Adde secundo ex Magistro Curiele in præsenti in comment. 3 articuli dilectionem Dei super omnia dupliciter posse dici efficacem: uno modo quasi extrinsece, et ratione effectus; ut cum reipsa extenditur ad excludendum per totam vitam ea omnia, quæ repugnant amicitiæ cum Deo. Et ita non est unus simplex actus, sed includit omnes, qui necessarii sunt ad observationem præceptorum obligantium sub mortali: et hanc dumtaxat efficaciam agnovit Molina. Alio modo dicitur efficax intrinsece, et secundum propriam speciem: quia secundum propriam rationem habet conjungere voluntatem Deo adeo firmiter; ut det ipsi virtutem sufficientem ad adimplenda omnia prædicta præcepta, et ad resistendum omnibus, quæ divinæ amicitiæ repugnant; et quantum est ex parte ipsius amoris reddat voluntatem paratam ad hæc omnia: licet per accidens deficiente, seu retractato prædicto amore, impediatur executio. Et hic modus efficaciæ est, a quo juxta communem Theologorum conceptionem amor dicitur absolute, et simpliciter efficax. Quæ omnia cum sint satis communiter recepta, doctrinæque Molinæ aperte adversentur, constat ejus sententiam neque ratione, neque Theologorum auctoritate, quos Suarez in ejus patrocinium adduxit, a singularitatis, improbabilitatis, alteriusve censuræ nota (si qua taxata est) omnino liberari.

Molinæ sententia an censuræ obnoxia.

94. Quod illi Theologi nonnisi ex sinistra intelligentia pro prædicta sententia referri potuerint, animadvertet cito, qui eorum verba, et rationes serio observaverit. Et in primis Magister Scoto perperam adducitur. Nam amor ille, quem inefficacem appellat, et dividit contra efficacem, non est amor absolutus, et super omnia, de quo Molina loquitur, et procedit quæstio: sed continetur

Sotus alienus a Molina.

tur sub amore simpliciter conditionato, et non super omnia. Quod diserte tradit ibidem : cum relata illa divisione duplicis amoris, et argumento ab ea deducto (quo nonnulli utebantur ad probandum posse Deum, ut finem naturalem diligi a nobis super omnia viribus naturæ), sic ait : « Hoc « argumento conficiunt nonnulli posse a « nobis Deum diligi super omnia naturaliter. Quod revera, et absonum est Christianis auribus, et præter rationem collectum. Nam esto haberi ille actus naturaliter possit ab illo etiam, qui est in « peccato mortali, nequaquam dicendus est « dilectio Dei super omnia. Enimvero dilectio Dei super omnia, quod vox ipsa « statim primo sono auribus exhibet, est « qua ita quis Deum diligit, ut ipsum omnibus præferat, seque, et sua omnia in « ipsum referat, aut saltem nihil divinæ « amicitiæ contrarium admittat : juxta « evangelicam vocem ex toto corde, ex tota « mente, etc. » Et post alia subjungitur iterum : « Actus ille diligendi Deum supra « nominatus, non est censendus dilectio « Dei super omnia. » Qui ergo ita palam negat prædictum actum esse amorem super omnia, sinistre exponitur de hoc amore.

Replicat Suarez. 95. Sed urget Suarez, tum quod talis amor exprimitur ibidem, ut absolutus verbis indicativi modi, his scilicet : *Volo Deo in omnibus, et super omnia placere*. At amor absolutus, et qui hoc modo explicatur, est amor super omnia, ut nos supra diximus : igitur loquitur de hoc amore. Tum etiam quod præter amorem illum super omnia ita efficacem, ut secum afferat observantiam præceptorum per totam vitam, concedendus est aliquis amor minus perfectus, per quem homo affectu omnino absoluto Deum diligat, ipsum rebus omnibus præferendo, seque, et omnia sua in eum dirigendo : ac proinde qui etiam sit amor super omnia ; nec tamen consequentem semper habeat prædictam observationem, sed aliquando in ea deficiat : nam talis amor sive vocandus sit efficax, sive inefficax ab omnibus conceditur. Si vero Soto hujusmodi amorem non intelligat per illum amorem imperfectum, quem appellat *inefficacem*, nullum ei relinquit locum : nam alium, quem intendit, et vocat *perfectum*, explicat per observantiam perseverantem præceptorum : ergo utriusque amoris nomine intelligit amorem super omnia.

Respondetur ad primum, non esse certam notionem amoris simpliciter absoluti, et super omnia, quod exprimatur verbis indicativi modi. Nam ut diximus *num.* 85, aliquando explicatur per illa verba amor, qui vel nullo modo, vel solum ex parte, et secundum quid habet rationem absoluti. Et ideo ad id certo dignoscendum apud aliquem Auctorem attendenda sunt alia, quæ numero citato diximus, sed præsertim series contextus, intentio auctoris, et reliqua ejus verba. Hæc vero attendendi manifeste constabit Sotum per illa : *Volo Deum in omnibus, et per omnia complere* (quæ non ex proprio, sed ut aliena refert), non intellexisse amorem absolutum, et super omnia. Tum quia statim semel ; et iterum expresse negat illi actui hanc conditionem, ut ejus verbis nuper vidimus. Tum etiam quia addit immediate : *et hanc vocant dilectionem imperfectam, et objectivam, quia potest esse cum peccato mortali*. Dilectio autem, quæ absolute vocatur super omnia ; etiam in ordine naturali non dicitur talis solum non *objective*, sed obedientialiter, et appretiative, ut ex ipso Suario vidimus *numero* 87. Neque apud Sotum eam imperfectionem admittit, ut secum patiatur culpam mortalem : ergo non loquitur de tali dilectione.

Responsio. Soto.

Ad secundum respondetur, nullatenus ex doctrina illius capitis haberi, quod dilectio Dei efficax debeat secum afferre donum perseverantiæ, et observantiam mandatorum Dei per totam vitam : sed quod sit talis, ut per eam homo toto cordis affectu in Deum feratur præferendo illum rebus omnibus, seque, et omnia sua in ipsum referendo : et quod dum manet, seu non retractatur per mortalem culpam comitem habeat talem observationem, nihilque admittat divinæ amicitiæ contrarium. Hoc et non amplius requirit Soto ad dilectionem, quam vocat *perfectam, et super omnia*, ut legenti constabit. Cum vero addit, potuisse elici hujusmodi actum ab homine in natura integra, non autem in natura lapsa, nisi per gratiam adjuvetur, quia in illo primo statu consideratus, etiam sine gratia justificante cum sola integritate naturæ poterat perseveranter implere præcepta omnia ; secus in isto secundo : non intendit ipsam actualem observationem per totam vitam debere necessario subsequi, ut verificetur, adfuisse talem actum : sed intendit prædictum actum elici non posse ab eo, qui non habet vires sufficientes ad talem observationem, potest vero elici a quocumque illas habente : eli-

cieturque multoties sive observatio cum perseverantia reipsa sequatur, sive non sequatur. Non ut quis proposito absoluto, et efficaci aliquid statuat, sufficit, quod habeat vires sufficientes ad illud adimplendum, sive postea adimpleat manente virtute illius propositi, sive non adimpleat. Quod qualiter intelligendum, et an ex omni parte verum sit; constabit ex dicendis in reliquo hujus dubii. Quovis autem modo intelligatur, longissime abest a Molinæ doctrina.

Minus recte allegat Doctores.

96. Non minus extra rem adducti sunt alii Theologi : nam licet in actum, quem admittunt posse elici ab homine propriis viribus in natura pura, vel lapsa intelligant amorem absolutum, et super omnia intra ordinem naturæ, at non omnino negant esse efficacem, quantum est ex parte actus : sed dicunt esse imperfectum ex parte subjecti propter ejus defectibilitatem, quæ in causa est, ut nisi adsit gratia, ipse actus cito retractetur, deficiatque ejus virtus, et efficacia, et ad operis executionem non perveniat. Et in hoc sensu dixit Bannez non esse efficacem ; quamvis ex parte ipsius actus, et dum non retractatur, efficax sit.

Pro quo nota ex triplici capite aliquem Dei amorem posse dici *imperfectum*. Primo ex parte objecti, quia non ita se extendit sicut amor perfectus : videlicet ad volendum Deo, et propter Deum, non solum bona intrinseca, quæ in se habet, sed etiam extrinseca, quæ a nobis exigit, ut obedientiam, et observantiam præceptorum per totam vitam. Et amor ex hoc capite imperfectus, eo ipso non est amor super omnia, ut habetur ex dictis *num.* 88. Secundo ex parte actus : quia non est amor ex toto corde, seu cum vero et absoluto proposito servandi per totam vitam prædicta præcepta, cavendique omnem Dei offensam, saltem gravem. Et neque iste est amor super omnia : quia non est omnino absolutus, neque obedientialis, ut exigitur ad prædictum amorem juxta dicta *num.* 85. Tertio potest dici *imperfectus* solum ex parte subjecti : quia licet ex parte objecti, ad omnia prædicta se extendat, et ex parte actus includat propositum omnino absolutum ; est tamen cito defectibilis ex parte subjecti : quia licet huic adsint vires ad eliciendum illum pro parvo tempore, præsertim dum nulla occurrit gravis tentatio in oppositum, quæ retrahat ab elicientia talis actus, vel eam difficiliorem reddat ; non tamen ad conservandum diu talem actum, adimplendumque longo tempore propositum in eo inclusum, sicut neque ad eliciendum illum in præsentia gravis tentationis inde retrahentis. Est enim in confesso apud omnes majorem virtutem requiri in subjecto etiam in ordine supernaturali ad permanendum in aliquo bono opere, præsertim longo tempore ; quam ad illud præcise eliciendum : et ideo cum ad hoc posterius sufficiat gratia communis, ad illud tamen prius superaddi necesse est virtutem, vel donum perseverantiæ. Sicut etiam virtus, quæ sufficeret ad eliciendum aliquem actum, nulla urgenti gravi tentatione in oppositum, verbi gratia, ad confitendum fidem, non sufficeret, ea tentatione urgente, puta in præsentia tyranni mortem comminantis, sed necessarium est specialius gratiæ auxilium. Hæc autem imperfectio tota est ex parte subjecti, quod propter suam infirmitatem, et debilitatem, vel propter difficultatem extrinseci retrahentis, difficilius accedit ad eliciendum actum, quem in sua virtute continet ; citiusque ab eo desistit, nisi aliunde ei incurratur. Non tamen in casu nostro tollit ab ipso actu, quod dum semel eligitur, et permanet, habeat eandem essentiam amoris super omnia, quam habet actus perfectus. De quo dicemus rursus a *num.* 121.

An amor efficax coincidat cum amore perfecto, et diuturno.

Vindicantur alii Auctores.

97. Juxta hunc ergo sensum locuti sunt Medina, Bannez, Lorca, dum aiunt posse hominem propriis ritibus diligere Deum ut finem naturalem super omnia per breve tempus, amoreque imperfecto, vel inefficaci, et adimplere hoc modo præceptum naturale prædictæ dilectionis : secus per longum tempus, seu amore perfecto, et efficaci. Non enim loquuntur de imperfectione, quæ sit ex parte actus, aut quæ tollat ab eo, dum permanet, veram rationem amoris efficacis ; sed de imperfectione ex parte subjecti, quæ in causa est, ut actus diu persistere non possit, ob idque inefficax judicetur ad servanda divina præcepta longo tempore : quia pereunte, et non repetito prædicto amore, nequit talis observatio diu permanere. Possumusque majoris distinctionis gratia imperfectum istum amorem appellare *efficacem in affectu, inefficacem vero quoad affectum :* quia dum permanet, adest in illo tota vis, et efficacia intrinseca, quæ esset in quovis alio amore ejusdem ordinis omnibus modis efficaci, sive ad convertendam voluntatem in Deum, et firmandam in illo : sive ad influendum in observationem mandatorum, cavendamque omnem culpam mortalem.

mortalem. Ob idque quando existit talis amor, omnia hæc infallibiliter præstat, nihilque secum patitur, quod obedientiæ, et amicitiæ divinæ repugnet. Sed tamen ob defectibilitatem subjecti nequit diu ejus virtus conservari, eaque semel extincta, non ultra progreditur ejus influxus : hacque ratione effectus ille secundum se efficax, quasi per accidens ad effectum non transit : ad distinctionem amoris omnino perfecti, qui poterit denominari *efficax tam in effectu, quam in affectu:* quia propter minorem subjecti defectibilitatem permanet, aut permanere potest inextinctus toto vitæ cursu, totoque eo in prædictos effectus influere. In qua doctrina nihil reperimus favens Molinæ opinioni, aut vindicationi.

Legitima ratio amoris efficacis.

98. Habemus autem ex hucusque prælibatis conditiones amoris absoluti, efficacis, et super omnia, de quo in titulo, in idem concurrere, ejusque rationem in eo sitam esse, ut voluntas feratur in Deum propter ipsum, præferendo illum omnibus rebus, et omnia nostra in ipsum referendo. Vel (quod idem est) volendo illi affectu omnino absoluto summum bonum tam intrinsecum, quam extrinsecum, præsertim vero obedientiam, et observantiam omnium præceptorum obligantium sub culpa mortali, cum vero, et firmo proposito (quantum est ex parte actus) hujus observationis per totam vitam. sive sequatur reipsa talis observatio, ut sequitur dum amor irretractatus permanet : sive non sequatur ; ut sæpe contingit propter ejus retractationem.

Habemus etiam prædictum amorem duplicem esse : alium, qui terminatur ad Deum dumtaxat ut finem naturalem, continetur que intra ordinem naturæ : eaque ratione dicitur *super omnia,* quia præfert Deum rebus omnibus naturalibus, et violationi præceptorum hujus ordinis, præscindens, seu non attingens directe illa, quæ sunt ordinis supernaturalis. Alium vero, qui terminatur ad Deum ut finem supernaturalem, et præfert illum omnibus rebus absolute, violationique omnium præceptorum cujuscumque ordinis, et hic est amor supernaturalis a charitate elicitus. Denique habemus amorem Dei, de quo dubii titulus, alium esse perfectum, cujus virtus conservari potest per totam vitam, vel saltem longo tempore, totoque eo tempore potest servare divina præcepta : alium imperfectum imperfectione ex parte subjecti, ob cujus defectibilitatem talis amor neque in se, neque in sua virtute, et mandatorum observatione conservari potest longo tempore ; haud tamen ob istum defectum amittit rationem amoris super omnia absoluti, et efficacis, saltem intrinsece, et in affectu.

§ III.

Assertio prior pro decisione principalis difficultatis.

Prima conclusio.

99. Dicendum est primo, hominem in natura pura constitutum posse propriis viribus diligere Deum ut finem naturalem super omnia intra istum ordinem amore absoluto, et efficaci, saltem imperfecto, et pro parvo tempore : seu qui sit efficax per se, et in affectu, licet non quoad effectum. Hanc conclusionem tenent graves D. Th. discipuli. Cajet. *t.* 1, *opusc. art.* 4, *q.* 1 *et* § *His præmissis,* ubi etiam Med. *concl.* 2, *q.* 10, *art.* 1, *dub.* 2. *Ad* 4, *arg.* Alvar. *d.* 51, *de auxil. n.* 19 *et l.* 5. *Resp. c.* 5 *et* 6. Greg. Mart. *in præsenti dub.* 1, *concl.* 2. Montes. *d.* 27, *q.* 6. *n.* 241. Bannez 2, 2,*q.* 10,*art.* 1, *dub.* 2, *ad.* 4. Labat *d.* 1, *dub.* 3, § 5, *corollar,* 4. Gonz. 1. *p. d.* 77, *sect.* 3, *n.* 22. Lorca *de gratia d.* 5. Granad. *contr.* 8, *tr.* 1, *d.* 3, *concl.* 3, immo addit Martinez esse communem sententiam inter Thomistas. Scimus tamen nonnullos graves, et doctos ab opposita esse, ut infra referemus. Quod dissidium judicium nostrum da hac re aliquandiu suspendit : et libenter utramque partem suis munita fundamentis problematice sustineremus ; dum pro neutra apparet aliquid omnino convincens. Sed quia hunc modum disserendi minus aptum ad inquirendam, et inveniendam veritatem semper judicavimus, et ideo pro viribus usque modo ab eo abstinuimus ; placuit re magis inspecta citatis Auctoribus subscribere, confirmandæque eorum sententiæ determinate incumbere. Tum quod illorum rationes, utpote desumptæ ex Angel. Præcept. efficaciores visæ sunt. Tum etiam quod hac via ejus doctrina circa obligationem pueri ad usum rationis pervenientis, et incompossibilitatem peccati venialis cum solo originali, in qua multi offenderunt, facilius explicatur, et ab impugnationibus defenditur.

Cajetan. Medina. Alvarez. Gregor. Martin. Montes. Banez. Labat. Gonzal. Lorca. Granad.

Præter Auctores vero citatos, qui sine dubio nostram tenent sententiam (vel formaliter, loquentes de homine in natura pura, vel a fortiore agentes de illo in na-

tura lapsa, qui est status adhuc imperfectior) referuntur pro illa Henricus *quodlib.* 4, *q.* 11. Scotus *in* 1, *dist.* 17, *q.* 1 *et* 2, *et in* 4, *dist.* 14 *et q.* 2, *et quodlib.* 17. Durand. *in* 1, *dist.* 17, *q.* 2, Massil. *in* 2, *q.* 18, *art.* 2, Abulens. *super* 19, *c. Matth. q.* 177, Richard. *in* 2, *dist.* 28, *q.* 3, Soto *l.* 2, *de nat. et grat. c.* 14 *et in* 4, *dist.* 17, *q.* 5, *ad* 1 et alii. Ex quibus Henricus aperte est pro nobis, et etiam Abulensis, si verbis standum sit : nam expresse ait, posse hominem ex puris naturalibus diligere Deum super omnia. Sed quia in discursu quæstionis non omnino distinguit pure naturalia ab integritate naturæ, immo videtur utroque vocabulo indifferenter uti ; non est ita certum loqui in sensu nostræ assertionis. Scotus, Durandus, et Marsilius, licet excludant necessitatem gratiæ, et charitatis habitualis ; haud tamen satis constat, an etiam excludant necessitatem omnis auxilii indebiti, sive naturalis, sive supernaturalis ordinis. Ricard. et Soto immerito allegantur : nam potius inclinant in oppositum.

Henric. Scotus. Durand. Marsil. Abulens. Richard. Soto

Expenduntur testimonia D. Thom. pro hac sententia.

100. Probatur ergo primo auctoritate, et ratione D. Th. 1, *p. q.* 60, *art.* 5, ubi quærit de Angelo : utrum naturali dilectione diligat Deum plus quam seipsum ? refertque, et impugnat sententiam aliquorum id asserentium de amore concupiscentiæ, negantium vero de amore amicitiæ. Ipse autem etiam de hoc posteriori amore affirmativam partem tuetur, extendens doctrinam ad hominem, et ad omnes res naturales, prout unaquæque amoris est capax. Utemur autem pro formanda ratione S. Doct. verbis nostra supprimentes, quæ nihil majoris elucidationis superaddere possent. Sic ergo ait : « Inclinatio naturalis in his, quæ sunt « sine ratione, demonstrat inclinationem « naturalem in voluntate intellectualis na- « turæ. Unumquodque autem in rebus na- « turalibus, quod secundum naturam hoc « ipsum, quod est, alterius est, principalius, « et magis inclinatur in id, cujus est, quam « in seipsum. Et hæc inclinatio demonstra- « tur ex his, quæ naturaliter aguntur : « quia unumquodque sicut agitur naturali- « ter, sic aptum natum est agi, ut dicitur in « 2. Phys. Videmus enim, quod naturaliter « pars se exponit ad conservationem totius « corporis. Et quia ratio imitatur naturam « hujusmodi inclinationem invenimus in « virtutibus politicis : est enim virtuosi ci- « vis, ut se exponat mortis periculo pro « totius reipublicæ conservatione. Et si « homo esset naturaliter pars hujus civita- « tis, hæc inclinatio esset ei naturalis : quia « igitur bonum universale est ipse Deus, et « sub hoc bono continetur etiam Angelus, « et homo, et omnis creatura : quia omnis « creatura naturaliter secundum id, quod « est, Dei est : sequitur, quod naturali di- « lectione etiam Angelus, et homo plus, et « principalius diligat Deum, quam seipsum, « etc. » Eandem doctrinam repetit in solutionibus omnium argumentorum eam magis declarans : præsertim ad 1, ubi hæc habet : « In illis, quorum unum est tota « ratio existendi, et bonitatis alii, magis « diligitur naturaliter tale alterum, quam « ipsum : sicut dictum est, quod unaquæque « pars diligit naturaliter totum plus quam « se : et quodlibet singulare naturaliter di- « ligit plus bonum suæ speciei, quam bo- « num suum singulare. Deus autem non « solum est bonum unius speciei, sed ipsum « universale bonum simpliciter : unde « unumquodque suo modo naturaliter dili- « git Deum plus quam seipsum. »

Idem S. D.

Sed et *quodlib.* 1, *art.* 8, eandem circa solum hominem movet quæstionem, et solvit eodem modo. « Dicendum est ergo » (inquit) « quod diligere Deum super omnia « plus quam seipsum, est naturale non so- « lum Angelo, et homini, sed etiam cuilibet « creaturæ, secundum quod potest amare, « aut sensibiliter, aut naturaliter. » Repetitaque superiore doctrina et exemplis concludit : « Manifestum est autem, quod Deus « est bonum commune totius universi, et « omnium partium ejus : unde quælibet crea- « tura suo modo naturaliter plus amat « Deum quam seipsam : insensibilia qui- « dem naturaliter, bruta vero animalia sen- « sibiliter, creaturæ vero rationalis per « intellectualem amorem, quæ dilectio di- « citur. » Loquitur autem de homine ut constituto in puris naturalibus, nam ita præmiserat : « quia possibile fuit Deo, ut « hominem faceret in puris naturalibus, « utile est considerare, ad quantum dilectio « naturalis extendere possit. » Legatur etiam 2, 2, *q.* 26, *art.* 3, *et in* 3, *dist.* 29, *q.* 1, *art.* 3. Ubi eandem rationem magis expendit, ex eaque infert : « Quia ergo « bonum nostrum in Deo perfectum est, « sicut in causa universali prima, et per- « fecta bonorum ; ideo bonum in ipso esse « magis naturaliter complacet quam in no- « bis ipsis : et ideo etiam amore amicitiæ « naturaliter Deus ab homine plus diligitur seipso.

« seipso. Et quia charitas naturam perficit ; « ideo etiam secundum charitatem Deum « supra seipsum diligit, » etc. Hactenus D. Thomas. Per naturalem autem dilectionem respectu hominis, et Angeli illam intelligit, in quam naturalis eorum inclinatio propendit, atque quæ haberi potest virtute talis inclinationis, penes quam est tota vis naturæ. Ob idque prædictus amor habet etiam, quod sit necessarius saltem quoad specificationem : et quod dicatur hoc etiam modo *naturalis*, quatenus *naturale* distinguitur contra liberum, ut ad locum primæ partis exponit Cajetanus, Bannez, Nazarius, et alii D. Thomæ discipuli. Non autem eam necessitatem haberet talis amor ; sed potius omnimodam libertatem si ad illud necessaria esset virtus superans facultatem naturæ.

Cajetan. Bannez. Nazar.

Adversariorum responsio.

101. Dices primo, prædictam doctrinam respectu hominis non habere locum, nisi ut constituti in natura integra integritate ordinis naturalis : et hanc integritatem intellexisse D. Thomam quodlibeto citato per *pura naturalia :* nam agit de homine sicut de Angelo, cui est natura omnino integra. Unde non bene ea doctrina extenditur ad hominem in statu naturæ puræ, vel lapsæ, ubi deest prædicta integritas. Quod enim unaquæque pars naturaliter plus diligat suum totum, quam seipsam, et bonum totius quam bonum proprium ; intelligendum est de parte, quæ sit sana, et recte ordinata, sicut esset prædicta natura integra ; non autem natura integra ; non autem de parte adeo infirma, et deordinata sicut esset natura humana in sua nuditate, propter repugnantiam, et contradictionem partium sensitivæ, et rationalis, ex qua resurget pronitas ad malum, et difficultas circa bonum. Et ideo S. Doctor art. 3 hujus quæstionis 109, potentiam, quam tribuit homini in natura integra ad diligendum Deum super omnia propriis viribus, negat in natura lapsa propter naturæ corruptionem, seu infirmitatem : eumdem autem, vel fere eumdem pateretur defectum homo in natura pura : nam duo isti status non differunt penes majores, vel minores vires ad bene operandum, sed penes privationem, vel negationem ejusdem integritatis, sicut homo spoliatus, vel nudus. Quare non est necesse quoad præsens, duos istos status distinguere. Immo videtur, quod status naturæ puræ fuerit a D. Thom. comprehensus sub natura lapsa : quia alias nullam tradidisset doctrinam pro priori illo statu, neque ejus meminisset. Ita Suarez *cit. lib.* 1, *cap.* 36.

Suarez.

Confutatur.

Sed hæc non satisfaciunt : nam quod Angel. Doct. quodlibeto citato loquatur de homine, ut condi potuit in natura pura, ostendunt ipsa ejus verba *in puris naturalibus*, sine fundamento a propria significatione abstraheremus : proprie vero accepta dicunt non naturam integram, sed nudam, et sibi relictam.

D. Tho.

Ad hæc : cum certum sit, Deum potuisse creare hominem omnino in puris naturalibus, sicut potuit in natura integra, utileque sit considerare quantum dilectio naturalis pro illo statu posset extendi ; si D. Thomas vellet id nobis aperire, haud potuisset ita proprie aliis verbis, quam illis, quibus usus est in prædicto quodlibeto : *Quia possibile fuit Deo, ut hominem faceret in puris naturalibus ; utile est considerare ad quantum se dilectio naturalis extendere possit.* Ergo sine fundamento sensus iste a prædictis verbis excluditur.

Minus adhuc intelligentiam Suarez admittit locus primæ partis, qui valde est ad rem. Nam licet in ea doctrina voluerit D. Thom. comprehendere statum hominis in natura integra, huicque primo loco post Angelum eam accommodet ; nequaquam tamen excludere voluit a prædicta doctrina statum naturæ puræ : immo in solut. ad 5 illius articuli extendit illam ad hominem in peccato existentem (ex quo et non tantum ex Angelo argumentum desumpserat, ut legenti constabit), at homo cum peccato non consideratur, ut in natura integra, sed in natura lapsa, quæ æque infirma, vel infirmior est natura pura. Ergo contra mentem S. Doctoris restringitur ad statum naturæ integræ, cum exclusione status naturæ puræ. Et sane mirum est, quod si D. Thom. sensisset hominem in secundo statu impotentem esse ad prædictam dilectionem, cum rem toties tetigerit, non id alicubi apertius expresserit, sicut expressit de homine in natura lapsa in præsenti *cit. art.* 3.

Discrimen inter status purorum, et naturæ lapsæ.

102. Quod vero in isto loco nomine *naturæ lapsæ* utrumque statum comprehenderit, ut vult Suarez, omnino voluntarie asseritur : nam valde inter se differunt quoad rem, de qua agitur. In altero vero voluntas est infirma vero per peccatum, et abstracta a sua naturali dispositione, estque aversa a Deo, ut fine ultimo, et conversa ad bonum commutabile, et in sensu composito incapax amoris Dei super omnia,

qui in illum convertit ; donec sanetur per justificantem gratiam : in altero vero neque est proprie infirma, aut male disposita, neque alienata a sua naturali dispositione, neque aversa Deo, aut ad bonum commutabile conversa, neque habet aliquid conversioni in Deum repugnans, neque ad eliciendum ejus amorem justificante gratia opus habet, etiam in adversariorum sententia, sed ad summum aliquo speciali auxilio ordinis naturæ. Hæc autem discrimina inter prædictos status valde illos distingunt quoad effectum diligendi, vel non diligendi Deum super omnia, et compellunt diversimode quoad prædictum effectum de illis philosophari (quidquid sit de æqualitate, vel inæqualitate virium ad alia opera honesta) immo non obscure suadent Divum Thomam in præsenti statu naturæ puræ (si ejus meminit) non sub natura lapsa comprehendisse, sed ad naturam integram, sicut imperfectum ad perfectum reduxisse. Atque adeo quod sicut in natura integra concedit potentiam ad amorem super omnia perfectum, et diuturnum : ita in natura pura noluit negare similem amorem pro parvo tempore, et cum imperfectione ex parte subjecti supra explicata.

Roboratur impugnatio. 103. Deinde impugnatur prædicta evasio. Quia ratio, cui D. Thom. innititur in omnibus locis citatis, procedit de natura humana (sicut et de qualibet alia natura) pro quovis statu ubi non sit aversa a Deo per peccatum, et ad proprium bonum inordinate conversa ; sed permaneat in sua naturali institutione, conservans rationem partis hujus universi, et dispositionem, quam a Deo accepit : de qualibet enim parte sic se habente sicut verificatur, quod illud ipsum, quod est, sive perfectum, sive imperfectum, diminutum vel integrum, forte, aut debile, naturaliter Dei est ; nec aliter est disposita, quam prout Deus instituit ; ita verificari debet, quod naturaliter magis inclinetur in bonum ipsius Dei, quam in seipsam, et bonum suum particulare : atqui natura humana secundum se considerata, suæque nuditati relicta, servat ea omnia, quæ diximus : non enim habet aliquid per quod sit aversa a Deo, aut ad bonum commutabile, tanquam ad finem ultimum conversa, aut quod illam extrahat a sua naturali dispositione, quam ex Deo accepit aut ratione, cujus non verificetur, quod id ipsum, quod est talis pars, et natura, totum Dei est : ergo non est cur prædicta doctrina non sit ei applicanda, sicut applicatur reliquis naturis, et partibus universi.

Confirmatur. Et confirmatur a contrario sensu in natura lapsa, quæ idcirco, prout in eo statu, magis diligit bonum proprium, quam bonum divinum, exorbitans in hoc a reliquis naturis, et partibus universi : quia per peccatum est aversa a Deo, et conversa ad bonum commutabile tanquam ad finem ultimum, et extracta a naturali dispositione, quam ex Deo accepit : proindeque non jam illud ipsum, quod est, totum Dei est : et ideo donec talis natura sanetur per gratiam auferentem prædictam aversionem, nequit Deum supra se diligere : cum ergo in puris naturalibus expers esset talis aversionis, et conversionis, sed permaneret in sua dispositione naturali, secundum quam illud ipsum, quod esset, totum Dei esset ; non est cur negetur illi sufficiens facultas ad prædictam dilectionem : aut cur quantum ad hoc a reliquis naturis, et partibus universi discernatur.

Confirmatur amplius. Confirmatur secundo : nam quod voluntas humana pro aliquo statu exire non valeat in prædictum amorem, non est ob defectum virtutis intrinsecæ ; sed quia vel propter peccatum, vel propter conjunctionem ad partem sensitivam retrahitur, vel impeditur ab elicientia talis actus : unde si poneretur separata a corpore, et sine peccato, nemo inficias it, quod propriis viribus in illum prorumperet. Sed impedimentum ex peccato deesset in natura pura, ut opponitur ; quod autem esset ex conjunctione ad partem sensitivam, esto, impediret multoties prædictum actum, semperque difficiliorem redderet, quam esset in anima separata ; non tamen illud semper omnino impediret : non enim pars sensitiva adeo continuo bellum ingerit rationali, ut multoties sinat eam, sedatis, aut non surgentibus passionibus, pace, et tranquillitate potiri. Tunc autem nihil obesset, quominus voluntas suam intrinsecam virtutem in prædictum actum dilectionis explicaret. Dato ergo quod semper maneat difficultas pro qua superanda conatus, et attentio non modica requiritur ; haud tamen probabitur adesse impotentiam viribus naturæ insuperabilem, adhuc pro parvo tempore.

Altera evasio. 104. Secundo dices assumptum, et rationem D. Thomæ solum procedere de quodam naturali amore, sive innato, sive elicito, per quem omnis creatura propendit in

in Deum, sicut in bonum commune, et universale, a quo omnino dependet, et sine cujus influentia interiret : hacque ratione plus diligit prædictum bonum universale, quam seipsam. Non autem hic amor attingit Deum, ut habet esse proprium particulare, et distinctum a cæteris rebus, seu illis impermixtum, neque fertur in eum affectu obedientiali, appretiativo super omnia, quo divina amicitia, obedientia, et honor rebus omnibus præferatur, sicut est de ratione amoris de quo procedit dubium.

Pro qua evasione facit, tum quod D. Thomas 1 *part. cit. art.* 5 (qui est præcipuus locus pro nostra assertione), expresse dicit illum amorem respicere Deum ut bonum commune, et universale, non autem ut impermixtum, et distinctum a cæteris rebus : ut videre est præsertim in solutione ad quintum. Tum etiam quod in toto articulo non nominat *amorem Dei super omnia* (sicut appellat in præsenti articulo tertio, amorem, quem concedit in natura integra per proprias vires, et in lapsa per gratiam, de quo nobis sermo) sed solum ait, et sæpe repetit esse amorem, per quem unumquodque naturaliter diligit Deum plus quam seipsum : non autem videtur idem esse diligere plus quam se, et diligere super omnia : nam etiam si amicus amicum diligeret plus quam se, exponens vitam pro illo ; non propterea super omnia eum diligeret. Prædictum autem discrimen in modo loquendi D. Thomæ absque dubio includit aliud satis ad rem inter prædictos amores. Tum præterea nam D. Thomas in illa quæstione distinguit in Angelo, et homine amorem naturalem, et amorem electivum, et de solo illo priori ait, quod per illum diligant Deum plus quam se ; de posteriore vero nihil dicit : et tamen amor de quo nos loquimur, magis accedere videtur ad electivum, quam ad naturalem : siquidem est omnino liber etiam quoad specificationem : ergo non est cur supradicta doctrina ei applicetur. Tum denique nam in illa solutione ad quintum concedit Divus Thomas amorem, de quo ibi, manere tam in homine, quam in Angelo peccatore : at amor super omnia, de quo nostrum dubium, omnino est cum peccato mortali incompossibilis, ut dicemus dubio sequenti : ergo non loquitur de isto amore.

105. Hanc evasionem suis munitam fundamentis consulto adhibuimus, ut appareat, quæ fuerit mens Angelici Doctoris *in prædicto art.* 5, et qua ratione nostra sententia ibi contineatur. Quod non ita facile deprehendet, qui animadvertens, quæ modo pro prædicta evasione adduximus, nolit ultra perscrutari. Illis ergo, et præsertim ultimo convincimur amorem de quo D. Thomas in illo articulo, non omnino converti (saltem pro statu naturæ lapsæ) cum amore super omnia, appretiativo, et obedientiali, de quo loquimur, sed importari in hoc quendam modum majoris extensionis, seu minoris limitationis, ratione cujus nullius gravis præcepti violationem secum absolute admittit. Alter vero amor, licet non habeat æqualem extensionem, est tamen suo modo etiam amor obedientialis, importatque observationem præceptorum naturalium, eam saltem, quæ opponitur violationi directæ. Tum quia ideo dæmones non peccant, neque peccare possunt directe contra præcepta naturalia ; sed solum indirecte, quia manet semper in eis prædictus amor, ut ostendimus *in tractat. de Angelis disput.* 9, *dub.* 3. Si autem amor iste ex propria ratione non importaret prædictam observationem, etiam non obstaret, quin dæmones præcepta illa directe transgrederentur. Tum etiam quia ut docet Divus Thomas locis citatis, talis amor non est solius concupiscentiæ, sed amicitiæ : et est talis conditionis, ut præferat bonum divinum bono creaturæ, in qua est ipse amor : cum autem observatio naturalium præceptorum sit quoddam bonum divinum, satisque a Deo in pretio habitum, nequit non talis amor præferre prædictam observationem cuivis bono ipsius creaturæ.

Aperitur legitima intelligentia D. Tho.

D. Tho.

Ad hæc, amor amicitiæ suopte jure quærit, et satagit complacere personæ amatæ, et voluntatem ejus adimplere : ergo qui per istum amorem diligit Deum plus quam se, plus satagit ei placere quam sibi. Ob nullum ergo proprium bonum, vel commodum ejus voluntatem, et jussa derelinquet ; immo neque ob commodum, vel bonum alterius : quia qui diligit Deum plus quam se, etiam diligit plus quam alterum : atque adeo si propter proprium bonum, vel commodum non derelinquit ejus præcepta, neque etiam propter commodum, vel bonum alterius ea derelinquet.

Quod autem dicitur, hunc amorem terminari ad Deum, ut bonum commune, et universale, non ita est intelligendum, quasi respiciat bonum genericum, et commune per prædicationem, vel bonum totale ex

omnibus bonis creatis coalescens : quia neutro ex his modis diceretur vere amor Dei, sicut nec Deus est aliquod hujusmodi bonorum : sed vere respicit illum, ut est bonum singularissimum, et specialissimum distinctum a creaturis ; communissimum tamen, et universalissimum per influxum, et causalitatem, sicut totale et adæquatissimum per continentiam eminentialem cæterorum omnium bonorum. Et ratione hujus causalitatis, et eminentiæ debitum est illi, ut unaquæque creatura diligat ipsum, et ejus obedientiam plus quam se.

Tam igitur naturalis hic amor, quam ille de quo loquuti sumus in assertione est amor obedientialis, et ideo recte uterque explicatur per observationem naturalium præceptorum, et per oppositionem ad eorum violationem : quia dum manent, excludunt hujusmodi violationem, præferuntque Deum rebus omnibus, et objectis, propter quæ ejus præcepta violari contingit.

Nota. 106. Sed observandum est hanc prælationem posse fieri dupliciter : vel cum hac restrictione : *Præfero Deum omnibus, quibus ejus naturalia præcepta directe, et immediate violari possunt,* sistendo ibi, atque adeo cum præcisione a quovis alio modo, si forte sit violationis mediatæ, et indirectæ : vel absolute sine tali restrictione, immo cum opposita extensione, ut explicatur his verbis : *Præfero Deum omnibus, quibus naturalia præcepta quovis modo possunt violari :* atque adeo sive directe, tendendo immediate contra illa ; sive indirecte, tendendo immediate contra supernaturalia. Quamvis enim ratio naturalis non proponat præcepta supernaturalia, neque de ipsis ut talibus positive aliquid dictet ; habet tamen eam virtutem, ut si prædicta præcepta lumine supernaturali tanquam a Deo innotescant ; indirecte quasi per illationem, et discursum dictet esse servanda : quatenus dictat parendum esse cuilibet superiori legitime præcipienti : ex hocque infertur, quod si Deus etiam in ordine supernaturali aliqua præceperit, in his est etiam illi obediendum ; quia certum est, eum legitime præcipere, quidquid quovis modo præcipiat. Et quia amor naturalis naturalem rationem sequitur, potest eodem indirecto modo inclinare ad hoc, ut prædicta præcepta observentur, et eorum violationibus contra ire. Poteritque tam illa restrictio, quam ista extensio adhiberi omnino expresse, et formaliter, si adsit notitia supernaturalium præceptorum, vel ut existentium, vel ut possibilium : sin minus fiet magis implicite, et virtualiter ; semper tamen cum aliquo discrimine inter illas adhibito, et cognito explicite ut *numero* 139 et *seq.* magis declarabitur.

Prædicti ergo actus dilectionis Dei ita se habent, quod primus (de quo D. Thomas 1 *part.*) licet præferat Deum rebus omnibus, quibus præcepta naturalia violari possunt, claudit tamen illam restrictionem *directe, et immediate :* ob idque etiam in ordine naturali non meretur simpliciter nomen amoris *obedientialis, et super omnia:* quia non se extendit ad omnia ejus præcepta, secundum omnem modum, quo possunt violari, et petunt observari. Posterior vero (de quo nos agimus) nullam addit limitationem in prædicto ordine, sed omnem ejus extensionem, sive directam, sive indirectam ambit : et ideo in tali ordine absolute, et simpliciter dicendus est *amor super omnia, et obedientialis.* Dici etiam potest hic secundus amor super omnia *amor electivus,* quia est omnino liber ; sicut primus, quia est necessarius quoad specificationem potest retinere sibi nomen *amoris naturalis :* et ita deinceps loquemur.

Concluditur intentum, et præcluditur evasio supra adhibita. 107. Deinde nota quod licet hæc discrimina inter prædictos amores non parvi referant ad intelligentiam doctrinæ D. Thomæ, et ad alia, quæ inferius nobis occurrent ; haud tamen in præsenti nostræ rationi officiunt, dum ex potentia ad primum propriis viribus eliciendum pro quovis statu, concludimus similem potentiam ad secundum saltem pro statu naturæ puræ ubi peccatum non adesset. Tum qui ut D. Thomas ait in illa *quæst.* 60, *ex* 1 *part. art.* 2, amor naturalis est principium amoris electivi, isque in illo fundatur, et inde sufficienter infertur ; quamvis non necessario propter majorem ejus libertatem : atque adeo eædem vires ex parte voluntatis sufficere debent ad utrumque. Tum etiam quia secluso peccato, ut secluditur ab statu naturæ puræ ; sola repugnantia appetitus sensitivi posset impedire voluntati elicientiam prædicti amoris : hæc autem repugnantia non magis impedit amorem electivum excludentem violationem præceptorum naturalium directam, et indirectam, quam amorem naturalem, quæ solam directam excludit. Nam quod potissime appetitus renuit, et circa quod bellum gerit contra rationem, et ipsa observantia naturalium

D. Tho.

præceptorum

præceptorum secundum se, penes quam est tota, vel fere tota difficultas sensibilis; nullaque vel modica superaccrescit ex ordine indirecto ad supernaturalia, ut intuenti patebit. Urgetque præcipue hæc ratio in puris naturalibus, ubi cum nulla essent præcepta supernaturalia, neque adhuc ut possibilia cognoscerentur; ex nullo capite repræsentaretur difficilior observantia præceptorum supernaturalium sine supradicta restrictione, quo pacto exigitur ad amorem electivum, quam cum illa, ut requiritur ad naturalem. Neque vidimus aliquem vel ex Auctoribus contrariæ sententiæ, vel ex illis, qui nostræ suffragantur, qui concedens homini potentiam ad eliciendum propriis viribus amorem naturalem, cui solum opponitur violatio directa naturalium præceptorum, neget eam ad amorem electivum, cui opponitur etiam violatio indirecta. Immo argumenta, quæ contra nos afferri solent, vel militant in utrumque amorem, vel neutrum impugnant; licet pro electivo multi requirant exclusionem omnis culpæ mortalis contra quodcumque præceptum; pro naturali vero sufficere arbitrentur exclusionem illam, quibus directe violantur præcepta naturalia, de quo infra. Legitime ergo nos ex potentia ad istum viribus naturæ eliciendum, quam Divus Thomas adstruit, similem potentiam deduximus ad eliciendum illum saltem pro statu naturæ puræ, ubi nullum adesset peccatum: recteque ad assertionem comprobandam prædicta Sancti præceptoris doctrina usi sumus.

§ IV.

Alia ratio pro firmanda assertione.

[unda-ntum usdem sertio-nis. Tho.]

108. Alia ratio, eaque satis efficax pro firmanda nostra assertione habetur etiam apud D. Thomam *citato articulo* 5, *quæst.* 60, *ex* 1 *parte*, in argumento *sed contra*, et aliis locis: potestque sic formari. Homo conditus in puris naturalibus tenetur ex primo præcepto diligere Deum super omnia ut finem, et Auctorem naturalem: ergo posset solius naturæ viribus tale præceptum adimplere, atque adeo prædicto modo Deum diligere. Consequentia videtur perspicua: quia neque homini pro illo statu vires aliæ suppeterent; neque ultra vires sibi concessas posset præcepto adstringi: cum nemo ad id, quod sibi impossibile est, obligari possit. Antecedens autem probatur: quoniam prædictum præceptum est omnino naturale, immo est præambulum, et initium omnium naturalium præceptorum, notificaturque non secus atque illa ipso lumine naturalis rationis, quod est commune omnibus hominibus pro quolibet eorum statu: ergo etiam in puris naturalibus adesset prædictum præceptum, essetque notum illis hominibus sicut cætera omnino naturalia.

Confirm. Confirmatur: nam diligere Deum super omnia in quolibet statu, est medium necessarium pro adultis ad assequendam beatitudinem illius status, quæ consistit in cognitione, et amore finis ultimi: sed homo conditus in pura natura posset consequi suam naturalem beatitudinem, et de facto aliqui etiam ex adultis illam consequerentur: alias talis natura naturaliter, et quasi necessario esset misera, *ut disp. præcedenti num.* 54, dicebamus: ergo posset adhibere media necessaria ad talem consecutionem, atque adeo prædictam dilectionem Dei finis naturalis.

Prima Adversariorum responsio. 109. Duplici via conati sunt Auctores contrarii enervare hanc rationem. Dicunt enim aliqui prædictum præceptum in illo statu non obligare hominem, ut diligeret Deum efficaciter, et super omnia, sicut modo diligit, quia talis dilectio esset ei impossibilis: sed ut conaretur ad illam, quantum posset, et diligeret, ut posset, nempe amore quodam efficaci, et absoluto quantum in ipso homine esset, simpliciter vero conditionata, et inefficaci, isque et non perfectior alius amor esset medium necessarium ad assequendam naturalem beatitudinem.

Impugnatur. Hæc tamen evasio facile refellitur. Tum quia nulli nititur rationi, nisi petitioni principii, ut intuenti constabit. Solum enim adducit pro ratione negandi prædictum præceptum impotentiam adimplendi illud, de qua est quæstio. Tum etiam quia quod attinet ad præcepta omnino naturalia, sicut est præceptum diligendi Deum ut finem naturalem, non minus adstringerentur in natura lapsa, ii præsertim, qui nihil de fide audierunt: hujusmodi enim præcepta neque quoad impositionem, neque quoad vim obligandi dependent a lumine fidei, aut ab elevatione ad ordinem supernaturalem; sed ipso naturali lumine, communi hominibus pro quolibet statu, imponuntur, et notificantur: sed modo in natura lapsa omnes sive audierint aliquid de fide, sive eam penitus ignorent ex prædicto duntaxat

lumine tenentur ad amorem super omnia absolutum, et efficacem ; nec per solum inefficacem amorem præceptum adimplent, ut communiter Theologi fatentur : ergo idem dicendum est de statu naturæ puræ. Tum præterea, nam præceptum diligendi Deum habet esse radix, et initium cæterorum præceptorum naturalium, et ideo non numeratur inter decem Decalogi, sed supponitur ut præambulum ad illa tanquam ratio et causa, ex qua inferuntur, et per quam regulantur : cum ergo prædicta præcepta obligent ad actus absolutos, et efficaces, neque per solos inefficaces adimpleantur ; idem a fortiori dicendum est de præcepto dilectionis, cui innituntur, in quo radicantur, et ex quo inferuntur : non enim ex solo amore Dei inefficaci infertur sufficienter, quod qui ita diligit, obediat illi in omnibus, et quod exequatur reipsa omnia, quæ præcipit. Vel ergo negetur homines conditos in natura pura, teneri ad reliqua præcepta efficaciter adimplenda, quod est absurdum ; vel fatendum est teneri perprius ad Deum efficaciter super omnia diligendum.

Quod autem in evasione dicitur solum teneri ad conandum quantum possent pro prædicta dilectione, verum est : et si id facerent, proculdubio præceptum adimplerent : quia talis conatus vel non esset pro viribus, vel non sisteret in solo conatu, sed pertingeret usque ad ipsam dilectionem : quippe minor conatus sicut non inferret infallibiliter reliquorum præceptorum observationem, ita neque adimpleret ipsum dilectionis præceptum, de cujus ratione est radicare, et inferre talem adimpletionem.

Secunda responsio.

110. Alii vero (et est fere communis adversariorum solutio) concedunt homines in illo statu obligari præcepto amoris Dei efficacis, et absoluti, neque idcirco teneri ad aliquid sibi impossibile, quamvis propriis viribus illud implere non possint : quia saltem possent aliquo speciali auxilio naturalis ordinis, licet non debito illi naturæ : non enim deessent omnino in prædicto statu hujusmodi auxilia ; sed Deus illa ex sua summa bonitate, et liberalitate multoties largiretur iis præsertim, qui propriis viribus pro posse bene uterentur : immo et omnibus illis hominibus esset Deus paratus tala auxilia conferre, nisi per ipsos staret, quominus ea reciperent : sicut modo paratus est conferre omnibus auxilia gratiæ. Non enim esset extra providentiam illius status oblatio, et collatio similium auxiliorum, neque illis homo a suis puris naturalibus abstraheretur, *ut disputatione præcedenti, numero* 57 tetigimus. Sicut ergo homo lapsus absolute dicitur posse id, quod potest per gratiam, quamvis eam non recipiat, quia Deus paratus est illam conferre, et quia quod per amicos possumus, aliqualiter nos possumus : hacque ratione ad multa obligatur, quæ propriis viribus adimplere non valet : sic dicendum esset de hominibus constitutis in puris naturalibus ratione prædictorum auxiliorum, quæ Deus paratus fuisset conferre. Ita Curiel, Zumel, Suarez, et alii infra referendi.

Curiel. Zumel. Suarez.

Confutatur.

Sed neque hac via nostræ rationi occurritur, quia dum quærimus de homine in natura pura, quid posset propriis viribus, et ad quid teneretur, solum consideramus illum ut adjutum, vel adjuvandum iis auxiliis, et concursus Dei, quæ status ille, et natura, ut in eo constituta suopte jure exigeret, seu quæ Deus ex communi lege, et providentia illius status certo esset præbiturus. Hæc enim, et nihil aliud includit consideratio hominis in puris naturalibus : et sic quærimus de illo in hoc dubio, ut supra titulum explicuimus : atque adeo præcludendus omnino est recursus ad alia specialiora auxilia prorsus non debita, ut ibi animadvertimus. Quippe sine hujusmodi auxiliis cum illis prioribus duntaxat potuit Deus conservare, et regere hominem in eo statu conditum, servata communi lege, et providentia, qua cæteris naturis providet, quaque homo ipse, attenta sua natura, et naturali fine, regi, et gubernari postulat. Illo ergo sic condito, rebusque ita se habentibus, procedit nostra ratio. Nam præceptum diligendi Deum super omnia curreret in eo casu, non secus atque modo : quia lumen naturalis rationis, medio quo dictatur, semper est, et esset idem, eademque præcepta, quæ nunc continet, contineret : cum ergo in illo casu non esset recursus ad specialiora aliqua auxilia, præter illa, quæ naturæ ipsi sunt debita, plane sequitur posse per hujusmodi auxilia, adeoque naturæ viribus præcepta illa adimpleri.

Impugnatur ulterius.

Confirmatur primo : nam vel auxilia illa specialiora ad quæ recurrit prædicta solutio, essent aliquo modo debita in illo statu, attenta communi, et suavi providentia : vel hac etiam attenta nullo pacto deberentur, sed omnino gratuito, et liberaliter donarentur? Si primum, plane sequitur dilectionem

tionem Dei super omnia, et quemcumque actum similibus auxiliis eliciendum non excedere vires naturæ humanæ : quippe ad hujusmodi vires spectant non tantum vis intrinseca ipsius naturæ, sed etiam auxilia, et concursus causæ primæ, quæ ex communi, et suavi providentia debentur. Si vero dicatur secundum, sine fundamento fit recursus ad talia auxilia, quia non est unde constet, vel Deum illa ex liberalitate præbiturum etiam bene utentibus propriis viribus, vel paratum fore conferre ea omnibus illis hominibus, etiamsi per ipsos non staret. Non enim ad id certo asserendum satis est notitia, quam habemus summæ Dei bonitatis, et liberalitatis ; quia sine hujusmodi bonitatis, et liberalitatis præjudicio, servataque communi providentia posset Deus negare prædicta auxilia : et licet supponamus ea negaturum, non ob id præcepta naturalia vim obligandi amitterent.

Major responsionis impugnatio.

111. Confirmatur secundo : nam ubi obligatio est certa, uti esset in illo statu obligatio præcepti, de quo loquimur, propter rationem traditam (quia videlicet imponeretur ipso naturali lumine omnibus indito) eadem certitudine præsto esse debent vires sufficientes ad adimplendum : is enim de quo certo non constat potuisse unquam præceptum adimplere, non tenetur certo ejus obligationi, sed sicut potentia est incerta et dubia, erit etiam obligatio : sed collatio auxilii non debiti in prædicto statu non esset certa ; immo esse valde dubia, sive homo alias faceret, quod posset, sive non faceret : ergo non debet impositio, et obligatio prædicti præcepti alligari collationi talis auxilii. Major, et consequentia constant. Et minor suadetur : nam quod Deus præbiturus sit causis secundis aliquem concursum vel auxilium ad agendum, vel quod ad hoc sit paratus, solum potest certo constare, vel quia rei natura, et communis providentia ita exigunt, quia Deus supra debitum et gratiam omnino liberaliter dare promisit : cujus enim neque adest debitum neque promissio, collatio, et præparatio omnino est incerta : sed in casu nostro neque communis providentia erga naturam humanam illud exigeret auxilium, utpote indebitum : neque ullo fundamento affirmari potest, quod Deus illi liberaliter promitteret : sicut neque quod non promitteret : nam cum utrumque posset, salvo omni jure, utrumque esset incertum : ergo, etc.

Ad hæc inde inferunt discipuli Divi Thomæ et fere omnes Theologi, non posse certo affirmari, quod si homo faciat quod potest solis naturæ viribus, Deus illi confert gratiam, vel aliqua auxilia superexcedentia naturæ facultatem : quia neque ex natura rei illi sunt debita, neque a Deo pro operibus dumtaxat naturalibus promissa : et quæ neque debita neque promissa sunt, manent prorsus incerta. E contra vero facienti, quod est in se ex auxilio supernaturali, Deus præsto est majori alia gratia omni cum certitudine, quia ipse ita promisit, ut habetur Mathæi cap. 7 : *Petite, et dabitur vobis, quærite, et invenietis, pulsate, et aperietur vobis*, et aliis locis. Cum ergo in puris naturalibus neque prædictum auxilium esset debitum, neque certo habeamus Deum illud promissurum : omnino esset incerta præparatio, et collatio talis auxilii, atque adeo non debet obligatio omnino certa, et viris ad eam adimplendam alligata esse prædicto auxilio.

Matth. 7.

Fundamentum responsionis diruitur.

112. Per quod patet ad illud, quod in evasione tangitur de homine in natura lapsa : quia in hoc statu habemus gratiam repromissam, quam si postulemus, sicut oportet, et ut possumus per lumen fidei, certo et infallibiliter eam assequemur, quantum necessarium est ad adimplenda, quæ supra vires naturæ nobis præcipiuntur. Et hoc est, quod ait Concilium Tridentinum sessione 6, capite 11 : *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, et facere, quod possis, et petere quod non possis, et adjuvat, ut possis*, etc. Quod si in hoc statu dentur aliqui prorsus ignari prædictæ promissionis, omnique supernaturali auxilio destituti, ita ut non sit in eorum potestate petere, sicut oportet ad gratiam consequendam, neque Deus eam ultro largiatur ; eo ipso non tenebuntur ad aliquid, quod naturæ vires superexcedat, ut magis declarabitur dubio sequenti. Ex quo potius roboratur doctrina nostræ impugnationis.

Conc. Trid.

Objectio ex Suario.

113. Sed contra hanc secundam rationem objicit Suarez : ponamus hominem conditum in puris naturalibus incidisse in culpam mortalem, antequam actum dilectionis eliceret ; sane talis homo adhuc teneretur prædicto præcepto, non secus, ac si non peccasset : alias diceremus, ratione culpæ ab illo absolutum fuisse, commodumque ex peccato reportasse : et tamen supposito peccato, nequit sine gratia per proprias vires diligere Deum super omnia, quia nec

peccatum auferri potest sine illa; nec prædicta dilectio esset cum eo compossibilis. Adstringimur ergo eodem argumento : poteruntque Adversarii eadem via, quo nos illud diluere.

Dispellitur.

Respondetur hominem illum, ubi primum in peccatum mortale incidit, mutavisse statum, nec mansisse jam in natura pura, sed in natura lapsa : per quodlibet enim peccatum morale, labitur peccantis natura, et in prædictum statum dejicitur. Unde idem ferendum est judicium in ordine ad prædictam obligationem de homine ita se habente, ac de homine lapso, de quo agitur dubio sequenti : ibi ergo inveniet lector solutam objectionem.

§ V.

Statuitur, et probatur secunda conclusio.

Secunda conclusio.

114. Dicendum est secundo, amorem super omnia, quem in puris naturalibus possibilem fore diximus, non esse amorem constantem, et perfectum, sed debilem, et imperfectum ex parte subjecti : et ideo neque consisteret ad præsentiam gravis tentationis, neque adhuc illa seclusa posset longo tempore in se vel in sua virtute permanere. Hanc assertionem ait Zumel esse ita certam, ut de ea non liceat alicui dubitare, neque aliquem Theologorum dissentientem vidimus : nam qui præcedenti adversantur, a fortiori istam tuentur; et qui pro illa adducti sunt, declarant suam sententiam de amore imperfecto, et ad breve tempus, modo supra explicato. Unde non est cur in Auctoribus recensendis immoremur. Præter testimonia vero, et rationes, quibus Gregorius de Arimino, et Gabriel Vasquez suadere nituntur nullum opus honestum, et a fortiore neque dilectionem Dei perfectam posse fieri ab homine sine auxilio gratiæ (quibus præcedenti dubio satisfactum est; et ex ibi dictis satis notum relinquitur ea nullo modo conducere ad præsentem assertionem suadendam) adduci solent quædam alia Scripturæ, Conciliorum et Patrum, ubi specialiter de charitate et de amore Dei dicitur non esse ex nobis, sed ex Deo. Hujusmodi est illud 1 Joann. cap. 4 : *Charitas ex Deo est :* et illud Conc. Arausic. 2, can. 25 : *Prorsus donum Dei est Deum diligere.* Necnon et illud Augustini de gratia, et libero arbitrio, cap. 18. *Unde est in nobis charitas Dei, et proximi, nisi ex Deo? Nam si non ex Deo sed ex hominibus, vicerunt Pelagiani; si autem ex Deo, vicimus Pelagianos.* Et similia. Sed revera neque ista testimonia assertionem sufficienter convincunt : nam, ut recte vidit Suarez, intelligenda sunt de amore supernaturali, prout ipsum charitatis nomen ex communi Patrum acceptione præsefert : vel de illo, quo diligitur Deus, sicut oportet, et expedit ad gratiam, et salutem consequendam. Ob idque in eodem Concilio Arausicano *canone* 7, et 25, et in Tridentino, *sess.* 6, *can.* 3, adduntur prædictæ particulæ : *Sicut expedit, sicut oportet :* quibus doctrinam suam determinant ad solos actus per se tendentes, et disponentes ad justificationis gratiam, vel ejus augmentum, quod nequaquam haberet amor elicitus in natura pura per vires illius status, quantumvis perfectus, et diuturnus esset.

Inefficax quorundam probatio.

1 Joan. 4
Conc. Araus.
D. Aug.

Legitimum assertioni fundamentum D. Tho.

115. Aliunde ergo petenda est probatio assertionis propositæ, nimirum ex communi doctrina, quam tradit Divus Thomas, *in præsenti art.* 4, ubi statuit non posse hominem solis naturæ viribus servare præcepta legis naturalis, etiam quoad substantiam operum. Et intelligitur de observatione per totam vitam, vel longo tempore, et de prædictis præceptis collective sumptis (etiam excluso primo præcepto internæ dilectionis, et si quod aliud eam includit). Ex hac ergo doctrina (quæ examinanda, et probanda a nobis est dubio 4) sumitur argumentum pro assertione : nam de ratione amoris perfecti in quovis ordine est, quod possit servare præcepta illius ordinis perseveranter per totam vitam, vel saltem longo tempore; atque adeo quod ipse amor, vel ejus virtus inextincta possit eodem tempore permanere : sed ad hoc non sufficiunt vires naturæ, nisi per gratiam, vel aliquod auxilium gratuitum adjuvetur : ergo neque ad eliciendum prædictum amorem. Consequentia liquet : et major conceditur ab omnibus : neque hactenus assignatam vidimus aliam notionem amoris perfecti, nisi virtutem, et efficaciam ad observationem prædictam ut num. 93 dicebamus. Minorem vero pro nunc supponimus, et quia est conclusio D. Thomæ in illo 4 articulo, et quia ostendenda a nobis est dubio citato.

Objectio.

116. Dices, Divum Thomam, et Theologos, cum negant potentiam ad observandam totam legem sine auxilio gratiæ, loqui de homine in natura lapsa, ubi ipsa naturæ infirmitas,

infirmitas, et aversio a Deo per peccatum incursa impedit dilectionem super omnia etiam imperfectam, et pro parvo tempore, et a fortiori observantiam permanentem reliquorum præceptorum. Esset autem diversa ratio, si homo conderetur in natura pura, ubi neque esset aversus a Deo, neque proprie infirmus; sed in sua naturali dispositione permaneret. Non bene ergo ex prædicta communi doctrina rejicimus ab hoc statu naturæ puræ potentiam ad amorem super omnia perfectum, et diuturnum.

Diluitur. Respondetur negando consequentiam: quia defectus, quem status naturæ lapsæ addit naturæ puræ, licet diversificet illos status quantum ad potentiam, et impotentiam diligendi Deum super omnia: haud tamen diversificat eos quantum ad impotentiam servandi longo tempore cuncta præcepta legis; atque adeo neque quantum ad hoc debemus pariformiter de illis philosophari. Pro quo nota hominem ratione peccati (et præsertim originalis, cujus infectio constituit primario statum naturæ lapsæ) nihilominus habere virtutis intrinsecæ, et potentiæ antecedentis sive ad operandum bonum morale, sive ad cavendum malum oppositum, sicut nec majorem difficultatem ad illud, et propensionem ad istud, quam haberet in natura pura: nam quantum ad hoc solum se habent sicut homo nudus, et nudatus, vel expoliatus; quatenus, quæ in uno est privatio formæ, et perfectionis debitæ, proindeque malum, et infirmitas naturæ, in alio esset tantum negatio, seu carentia formæ non debitæ, quæ neque sufficit ad malum, neque proprie reddit naturam infirmam: ut agentes de utroque statu disputatione præcedenti tetigimus, et *in tractatu de peccatis disput.* 16, fuse ostendimus. Præcipuum ergo discrimen inter prædictos status consistit penes aversionem a Deo inductam per peccatum in uno, et non aversionem in alio. Porro hæc aversio ea solum ratione tollit ab homine potentiam ad diligendum Deum super omnia, quatenus habet esse cum ea incompossibile, ob oppositam conversionem in prædicta dilectione inclusam. Et ideo præcisa ea incompossibilitate, attentaque duntaxat virtute, et efficacia potentiæ, eodem modo esset talis dilectio possibilis, vel impossibilis in utroque statu. Ex quo fit impotentiam, quam habet homo lapsus ad servanda longo tempore reliqua legis præcepta, æqualem futuram esse in natura pura: quia hæc impotentia non oritur directe, et per se ex culpa originali: nullius enim præcepti observatio, quæ non sit, vel includat, aut supponat ipsam dilectionem super omnia, habet esse incompossibile cum tali culpa: sed oritur per se ex defectu virtutis, et efficaciæ potentiæ ad permanendum longo tempore, seu non deficiendum in prædicta observatione. Cum ergo talis observatio necessaria sit ad dilectionem perfectam; jure quoad ejus impossibilitatem per proprias vires, pariformiter discurrimus in utroque statu, et doctrinam circa unum a Theologis traditam applicamus alteri.

Potestque magis confirmari, et explicari prædicta doctrina. Nam amor Dei super omnia perfectus est maximum opus, in quod potest natura rationalis perfecta, et integra: ergo non est concedenda potentia ad illud naturæ debili, et non integræ: sive hæc debilitas, aut non integritas consideretur tanquam privatio, et infirmitas inducta per culpam, ut in natura lapsa: sive tanquam carentia et negatio nulla indigens causa, ut in natura pura: alias tertius hic status æquaretur statui naturæ integræ.

Altera objectio. 117. Nec refert si objicias. Tum quod præceptum naturale, quod diximus obligare in natura pura, comprehendit non solum dilectionem imperfectam, hoc est pro parvo tempore, et in absentia gravis tentationis; sed etiam ea præsente, et per totam vitam, et in quocumque eventu tenetur homo ad non peccandum contra quodcumque præceptum: ergo vel concedendæ essent homini in illo statu vires ad prædictum amorem, vel maneret obligatus ad aliquid sibi impossibile. Tum etiam quod amor, qui elicitur a virtute charitatis, est omnino perfectus in ratione amoris Dei super omnia: et tamen non semper est diuturnus, neque in se, neque in aliorum præceptorum observatione; sed deficit multoties quoad utrumque: ut vidimus in illis, qui postquam exercuerunt prædictum amorem, labuntur iterum in culpam mortalem. Non ergo ista conditio necessaria est ad amorem perfectum, adeoque non debuimus ob ejus defectum negare naturæ puræ potentiam ad prædictum amorem.

Quod si ad hoc posterius dixeris non esse de ratione amoris perfecti ipsam actualem perseverantiam in observatione præceptorum, sed quod possit perseverare, quantum est ex virtute, a qua elicitur. Adhuc non

tollitur objectio : quia actus charitatis nec permanet, nec permanere potest usque ad finem vitæ per solam communem gratiam, quæ ad ejus elicientiam concurrit ; sed opus est dono perseverantiæ, quod est omnino nova gratia : ergo vel omnes illi justi, quibus nova ista gratia non conceditur, carent perfecto amore, vel non exigitur ad illum potentia ad perseverandum.

Responsio.

Respondetur ad primum negando antecedens, loquendo de præcepto dilectionis Dei, ut est unum, et singulare distinctum a reliquis : solum enim obligat sicut cætera affirmativa pro certo tempore, et ad certum actum, qui est prædicta dilectio secundum se : quod vero sit permanens, et diuturna, magis vel minus perfecta, non clauditur in illo præcepto. Sicut et quod homo nunquam peccet, aut quod servet præcepta omnia collective, sub nullo præcepto continetur ; sed est quasi effectus resultans ex eo quod singula divisim, sicut obligant observentur, ut dicemus dub. 4.

Illud autem de occurrentia tentationis gravis contra actum dilectionis Dei, urgente ejus præcepto, possemus differre usque ad dubium 8, quod erit de necessitate gratiæ ad vincendam quamlibet gravem tentationem. Sed modo breviter dicimus non posse moraliter contingere, ut pro eodem instanti, quo adesset talis tentatio urgeret præceptum eliciendi actum dilectionis super omnia : et ita præcluditur locus objectioni. Ratio vero est : quia tale præceptum cum determinatione ad certum instans solum urget per se initio usus rationis, juxta ea, quæ *in tractatu de pecc. disputatione* 20, tradidimus. Deinceps vero licet obliget in mortis articulo, vel etiam in discursu vitæ, non tamen cum ea determinatione ad certum instans, vel horam, quin paulo ante, vel post possit ei satisfieri : et sic communiter datur locus ut prius tentatio mitescat, quam tempus adimpletionis præcepti omnino finiatur. Initio autem usus rationis pro quo determinate urget, sicut ad Auctorem naturæ spectat removere ignorantiam, et inadvertentiam, et quamlibet dubitandi rationem ; sic ei incumbit præcludere aditum tentationi ita gravi, ut non relinquat potentiam expeditam ad præcepti adimpletionem.

Uberior objectionis solutio.

Adde primo : non videri moraliter possibile ut tentatio a mundo vel a carne (quæ sola esse posset in natura pura) ita graviter urgeret puerum pro primo instanti, dum adhuc retineret naturalem innocentiam, nullumque pravum habitum, vel dispositionem potuisset acquirere.

Ne vero rei minus certæ solutionem alligemus, addimus secundo, pro quocumque instanti adsit tentatio non voluntaria ita vehemens, ut tollat potentiam simpliciter necessariam ad adimpletionem præcepti, cessare eo ipso pro illo instanti præcepti obligationem, sive præceptum sit diligendi Deum, sive aliud quodcumque. Haud tamen concedendum est, quod initio usus rationis posset occurrere similis tentatio : nisi sit talis, quæ impediat ipsum rationis usum, et sic primum hujus instans differatur.

118. Secunda objectio facile evanesceret, si admitteremus amoris perfecti, et imperfecti etiam respectu charitatis prædictam distinctionem : isque *perfectus* diceretur, qui in observatione præceptorum longo tempore vel toto vitæ cursu permaneret, aut permanere posset; *imperfectus* vero, cui deficiunt vires ad permanendum. Habere- musque ex hac doctrina accommodatam instantiam ad confirmandum, quod de amore naturali in prima assertione intendimus, et ad diluendum præcipuum Adversariorum argumentum contra illam. Si enim inter ipsos actus charitatis datur aliquis ita imperfectus, ut non permaneat, nec permanere possit longo tempore in observatione mandatorum, attento communi gratiæ auxilio per quod elicitur, et non idcirco amittit rationem amoris super omnia absoluti, et efficacis, cur ob similem perfectionem eam amittet amor ordinis naturalis viribus naturæ elicitus?

Data responsio roboratur exemplo.

Dices primo cum Curiele auxilium gratiæ, a quo procedit dilectio supernaturalis, sufficiens esse, quantum est de se ad permanendum in observatione præceptorum. Redditur tamen executio difficilis, vel impossibilis ex imbecillitate naturæ humanæ, et ex repugnantia appetitus ; et ideo necessarium est majus aliud auxilium, quo superetur ista difficultas. Cæterum virtus naturæ, a qua oritur dilectio naturalis, etiam quantum est de se, non est sufficiens ad ita permanendum.

Præcluditur quædam evasio.

Sed hoc non satisfacit : quia eodem modo nos dicimus inclinationem naturalem voluntatis ad bonum honestum, quæ est ejus virtus ad diligendum Deum super omnia, sufficientem esse quantum est de se ad observationem præceptorum permanentem, et diuturnam, eamque sine difficultate exequeretur

queretur anima separata, si poneretur absque gratia, et peccato, cum ea tantum perfectione, quam ex se habet; tota vero difficultas in prædicta observatione provenit ex defectibilitate subjecti propter conjunctionem ad corpus, et ex contradictione sensitivi appetitus : ergo quantum ad hoc par est ratio utrobique.

Alia responsio impugnatur.

Dices secundo cum eodem perdocto Magistro in auxilio gratiæ, quo elicitur dilectio supernaturalis, contineri aliquo modo tanquam in radice ejusdem ordinis alterum illud auxilium, quod necessarium est ad permanendum in prædicta observatione; cum tamen in virtute naturali voluntatis nulla alia major virtus contineatur : sed neque hac responsione quiescit animus, nisi magis declaretur. Quia auxilium gratiæ necessarium ad permanendum in prædicta observatione, præsertim, per totam vitam, pertinet ad donum perseverantiæ, quod adeo superexcedit communem gratiam, ut neque ab ea oriri, neque alicui ejus merito debitum esse possit : non ergo apparet, qua ratione, auxilium requisitum ad perseverandum contineatur in prædicta gratia tanquam in radice ejusdem ordinis.

Differentia inter amorem charitatis, et amorem viribus naturæ elicitum.

119. His vero non obstantibus, convincimur hac secunda Curielis responsione (prout statim enucleabitur) discrimen esse ad præsens inter prædictos amores : ita ut supernaturalis, qui a charitate, et gratia elicitur semper sit perfectus : hoc est potens virtute sui principii ad permanendum, et servanda præcepta longo tempore, naturalis vero, qui eliceretur a natura pura, semper esset amor imperfectus, et necessario deficeret a prædicta observatione, et permanentia. Ratio autem est : quia licet communis gratia neque efficiat, neque mereri possit auxilium requisitum ad perseverandum, potest tamen orando, et petendo illud a Deo impetrare; quisquis enim continuo oraverit, et fecerit, quod in se est ex communi gratia pulsando, et petendo quod sibi expedit ad salutem, certo et infallibiliter voti compos evadet, juxta verbum Domini Joan. cap. 14 : *Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam*, et Math. 7 : *Petite, et dabitur vobis, quærite, et invenietis : pulsate, et aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit, et qui quærit invenit; et pulsanti aperietur* : et Marci 11 : *Omnia, quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis, et evenient vobis.* Hac ergo ratione verificari potest principium elicitivum amoris supernaturalis potens esse ad conferendam illi permanentiam in observatione mandatorum, et continere in se quasi in radice ejusdem ordinis omne auxilium ad hoc requisitum usque ad ipsum donum perseverantiæ : quia non obstante defectibilitate subjecti, et pugna appetitus sensitivi, propter efficaciam orationis, et certitudinem divinæ promissionis habet vim ad impetrandum tale auxilium, quo prædicta repugnantia, et defectibilitas superetur. E contra vero potentia naturalis neque seipsa sufficiens est ad ejusmodi defectibilitatem, et repugnantiam longo tempore evincendam; neque in se ullo modo continet, aut habet ad impetrandam etiam per viam orationis aliam majorem virtutem, per quam evincitur; neque dum non evincitur, potest elicito a se amori permanentiam conferre : atque adeo omnis talis amor remanet infirmus, et imperfectus in sensu explicato.

Joan. 14. Matth. 7. Marci 11.

§ VI.

Sententia adversa primæ assertioni, et ejus argumenta.

Opinio contraria.

120. Contra secundam assertionem nulla militat Theologorum opinio : nam ut diximus, est certa, et communis. Quæ autem efformari possent in eam argumenta, vel ex hujusque dictis soluta sunt, vel alibi diluentur, ubi opportunis occurrent. Contra primam vero tenent aliqui graves, et docti, Curiel *in præsenti art.* 3, *dub.* 2, Arauxo *dub.* 4, ubi etiam Zumel *disput.* 1, *conclusione* 4,quatenus oppositam judicat probabiliorem; necnon Suarez, *citato lib.* 1 *de gratia, capite* 36, Gonet *disp.* 3, *art.* 4, *conclusione* 3. Illustrissimus, et sapientissimus Godoy *disp.* 42, § 2. Qui omnes loquuntur in propriis terminis de homine in natura pura. At vero Richardus *in* 2 *dist.* 28, *quæstione* 3, Soto *lib.* 1 *de natura et gratia cap.* 22, Joannes a S. Thom. *in præsenti disp.* 19, *art.* 4 et alii quamvis negent posse hominem viribus naturæ diligere Deum super omnia, loquuntur tamen de illo in natura lapsa, ubi ratione peccati et aversionis a Deo, habet majus impedimentum ad prædictam dilectionem, quam in natura pura : et ideo non omnino sunt pro hac sententia : licet ob rationes, quibus utuntur, valde illi faveant. Testimonia Scripturæ, Conciliorum, et Patrum, quæ ab aliquibus pro ea

Curiel. Arauxo. Zumel. Suarez. Gonet. Godoy. Richard. Soto. Joann. a S. Tho.

referuntur, non videntur esse ad rem. Tum quia in illis non agitur de homine constituto in puris naturalibus, sed in natura lapsa. Tum etiam quia loquuntur vel de amore charitatis, quo diligitur Deus ut finis supernaturalis, vel de amore, qui sit dispositio ad gratiam justificantem, et sicut oportet ad illam, vel ejus augmentum consequendum : aut denique intelligenda erunt de amore perfecto, qui possit permanere, et observare præcepta longo tempore. Et ideo sine præjudicio alicujus ex illis stat veritas nostræ conclusionis, quæ solum procedit de imperfecto amore naturali, cui nihil prædictorum convenit. Nonnulla posset esse dubitatio circa Divum Thomam propter doctrinam præsentis articuli tertii; ubi extra statum integritatis naturæ negat homini potentiam ad diligendum Deum super omnia sine auxilio gratiæ. Sed cum determinate loquatur de homine in natura lapsa, vel corrupta, et neque hic, neque alibi agens de natura pura eam potentiam neget, præsertim ad amorem imperfectum, ut pro parvo tempore; liquet sanctum Doctorem, nec suffragari huic sententiæ, nec nostræ contradicere.

Primum argumentum.

121. Arguitur ergo primo communi Adversariorum ratione : quia amor Dei super omnia claudit propositum efficax servandi omnia ejus præcepta, saltem quæ obligant sub culpa mortali, sicut et vitandi omnia, quæ possunt divinam amicitiam impedire : et hoc non solum pro parvo tempore, sed per totam vitam, et in præsentia cujuslibet tentationis, quantumvis gravis : qui enim a suo proposito excluderet aliquod tempus, vel casum ; procul dubio non diligeret Deum super omnia, quia non diligeret supra ea, quæ in illo casu vel tempore possent occurrere (per quod excluditur quædam solutio, quæ adhibere poterat, ex discrimine inter amorem perfectum, et imperfectum : nam omnia hæc requisita postulantur ex ipsa ratione amoris super omnia, ut abstrahentis a perfecto, vel imperfecto). Sed hoc propositum haberi nequit per solas vires naturæ : ergo neque prædictus amor. Major et consequentia constant. Minor vero probatur : tum quia ad illud, quod non est in nostra potestate (sive per nos, sive per amicos, quorum auxilio uti valeamus) non potest dari in nobis propositum efficax : nititur enim talis efficacia non in sola voluntate, sed etiam in virtute, et potentia ad propositum adimplendum : sed homo conditus in natura pura nequiret propriis viribus adimplere præcepta, neque per longum tempus, neque ad præsentiam gravis tentationis, ut docent communiter Theologi : ergo neque habere posset efficax propositum adimplendi innixus propriis viribus. Tum etiam quia propositum efficax adimplendi prædicta præcepta continet in se virtualiter ipsam actualem adimpletionem ; alias non posset movere efficaciter ad illam : cui ergo impossibilis esset talis adimpletio, etiam illud propositum esset impossibile.

Confirmatio prima.

Confirmatur : nam videtur signum propositi inefficacis, quod accedente tempore adimpletionis, ab ea deficiat : sed istud de quo agimus, deficeret adveniente gravi tentatione, vel longo tempore transeunte : ergo, etc.

Secunda

Confirmatur secundo : ideo propositum servandi ea, quæ diximus inclusum in amore charitatis habet esse efficax, quia innititur viribus gratiæ, cujus auxiliis possumus quovis tempore, et occasione illa adimplere : ergo cum propositum inclusum in amore naturali nulli niteretur principio, cujus virtute ea, quæ diximus possent adimpleri, sequitur tale propositum futurum esse inefficax.

Observanda pro argumenti solutione.

122. Respondetur primo ad argumentum negando minorem. Ut vero probationibus occurramus, notandum est, ad efficaciam amoris, de quo loquimur, et propositi in eo inclusi satis esse, quod homo propriis viribus toto vitæ cursu possit adimplere divina præcepta eo modo, quo adimplere tenetur : nam eo ipso potest vitare quodlibet peccatum contrarium divinæ amicitiæ, et hoc ipsum potest efficaciter proponere ; nihilque aliud ad amorem super omnia necessarium est.

Deinde observa, quod sicut præcepta non occurrunt homini collective, sed divisive, modo hoc, modo illud, ita obligatio solum est ad servanda illa isto secundo modo : quia solum est ad ea servanda sicut reipsa occurrunt : non enim adest aliqua specialis obligatio vel præceptum servandi omnia præcepta, vel nullum transgrediendi collective, et ut sic : sed unumquodque obligat determinate pro se, et non nisi hic et nunc, quando ejus materia occurrit. Quia vero unumquodque ita divisive, ut occurrit, observaretur, nullum violaretur, servarenturque omnia collective, vel uti ex consequenti extenditur obligatio ad istum modum observationis, quatenus teneremur ad ali-

quid

quid ex quo, si reipsa fieret, consurgeret talis observatio.

Denique nota, quod cum Theologi dicunt non posse hominem propriis viribus servare longo tempore divina præcepta, loquuntur de observatione illorum collective : quia fieri non potest ut ad longum tempus in aliquo non deficiat, et in quocumque deficiat, tollitur collectio. At non negant, sed potius asserunt posse observare singula divisive, ut occurrunt. Nec valet vulgare argumentum, potest singula : ergo potest omnia : cum omnia non sint aliquid præter singula. Nam procedit a divisa ad copulatam, cujus fallacia in comperto est, ut declarabimus dub. 4.

Occurritur argumento. Ex dictis patet solutio ad primam minoris probationem : nam objectum propositi inclusi in amore naturali non est observatio omnium præceptorum collective, sed observatio uniuscujusque divisive, et determinate, sicut ipsa occurrunt : hoc autem modo nullum est (loquendo de naturalibus) neque occurret per totam vitam, quod homo existens in natura pura non posset suis viribus adimplere : quamvis fieri non posset longo tempore, ut in observatione alicujus indeterminati non deficeret, ac proinde quod omnia collective observaret. Sufficit autem ad efficaciam alicujus propositi, quod res proposita possibilis sit virtute ejusdem principii eo modo, quo cadit sub proposito, et habet esse ejus objectum, licet considerata alio modo sit impossibilis.

Adde satis esse ad amorem Dei super omnia, quod amans proponat facere in quolibet tempore, et occasione totum, quod in se est, ut servet præceptum ibi et tunc occurrens : nam est implicatio, quod dum quis ita se habet, peccet, aut faciat aliquid divinæ amicitiæ contrarium : quod autem homo, de quo loquimur, in qualibet occasione et pro quolibet temporis momento sine exclusione alicujus posset facere, quod in se esset, ex terminis videtur per se notum, nam est dicere, *posset facere, quod posset*. Unde ex hac parte prædictum propositum non esset de re impossibili respectu virium proponentis, atque adeo neque inefficax.

Per quod patet ad illud de occurrentia gravis tentationis : solum enim obligaretur homo ad faciendum, quod in se esset ibi, et tunc, ne præceptum violaret ; et si id faceret, peccatum non admitteret ; immo adimpleret propositum, quod est de ratione amoris super omnia. Sed de hoc dub. 8 ex professo dicemus. Quod autem in secunda probatione ejusdem minoris dicitur, propositum efficax observandi divina præcepta continere virtualiter ipsam actualem observationem, verum est, donec tale propositum irretractatum permanet : pro tunc enim in sensu composito nequit prædicta observatio deficere. Sed hoc non tollit, quominus vel propter vertibilitatem libertatis creatæ, vel propter defectibilitatem ex parte subjecti propositum retractetur, et deficiat ; priusquam tota adimpletio in executione ponatur ; cessabitque ex tunc prædicta continentia virtualis, sicut cessat propositum.

Prima confirmatio enervatur. 123. Ad primam confirmationem dicas, non esse certum signum inefficaciæ alicujus propositi, quod adveniente occasione deficiat, ut innumeris exemplis constat : quotquot enim rite confitentur, habent propositum efficax non amplius graviter delinquendi ; et tamen oblata occasione plures delinquunt : et omnes, qui sunt in gratia habent saltem virtuale propositum exponendi coram tyranno vitam pro Deo ; et non omnes ita adimplent ; sed multi deficiunt : immo nullus non deficeret, nisi in illa occasione subventum illi fuisset majore gratia, quam quæ extra illam sufficit ad propositum emittendum. Porro propositum de quo loquimur, etsi in aliquibus occasionibus deficeret, haud tamen in omnibus : quia in puris naturalibus aliqui homines aliqua præcepta adimplerent, quamvis decursu temporis alia transgrederentur.

Observa tamen, non in omnibus propositis, ut *efficacia* dici valeant, requiri æqualem certitudinem vel securitatem adimpletionis, aut æqualem virtutem ad eam inferendam : sed tam in his, quam in ipsa denominatione *efficacis* est latitudo, et potest aliud dici *magis*, aliud *minus efficax*, pro majore vel minore virtute ejus, qui propositum emittit : nullum tamen inter creata est adeo efficax, aut tantæ virtuti innititur, quin aliquando possit adimpletio impediri. Solum autem divinum propositum, eo quod innititur omnipotentiæ, cui nihil resistere valet, et immutabilitati divini decreti, omnimodam efficaciam, et indefectibilitatem sortitur. Ut ergo propositum aliquod inter creata absolute denominetur *efficax* abstrahendo a gradu efficaciæ ; satis est, quod fiat animo absoluto persistendi, quousque adimpleatur, et quod dum existit, excludat omnia, quæ impedimento sint adimpletioni, quamvis vel ob commu-

nem defectibilitatem, et mutabilitatem actus creati, vel ob aliquam specialiorem ex parte subjecti, citius, vel tardius deficiat, eoque deficiente, adimpletio non sequatur.

Solvitur secunda. Ad secundam confirmationem patet ex hucusque dictis. Addimus vero pro uberiore solutione, quod quia amor charitatis est amor perfectus, etiam propositum in eo inclusum est efficacius illo, quod includitur in amore naturali : hacque ratione potest extendi ad observationem omnium præceptorum collective sumptorum : non tamen hæc extensio, et major efficacia exigitur a prædicto amore ex eo solum, quod amor super omnia est, sed ex eo quod perfectus est; et ideo non est necesse, ut in minus perfecto, licet etiam super omnia reperiatur.

Alia ejusdem argumenti solutio. 124. Secundo ad argumentum respondetur vires requisitas ut propositum sit efficax, non debere necessario proportionari cum difficultate, quæ erit in ipsa rei executione, sed solum cum illa quam talis executio offert, prout est in conceptu, et in apprehensione proponentis : quæ sæpe vel est major, vel non adæquat difficultatem, quæ erit in ipsa re. Fieri enim potest, ut res, quæ exequenda proponitur, in se quidem facillima sit, omninoque infra vires proponentis, et nihilominus apprehendatur, ut valde difficilis, viresque ejus superexcedens : hacque ratione retrahat omnino ab emissione propositi absoluti, et efficacis; et solum permittat conditionatum, et inefficax. E contra vero sæpe accidit ut homo absolute, et efficaciter proponat aliquid, quod secundum rem vires ejus superexcedit, et quod si præsens cerneretur, omnino a proposito retraheret : nihilominus tamen quia absens cogitatur, et in cognitione rei absentis communiter non occurrit tota ejus difficultas, non impedit quominus fiat tale propositum, viribus quidem imparibus ad illud executioni mandandum æqualibus vero difficultati relucenti in prædicta cogitatione. Hinc provenit, ut justus, qui cum sola communi gratia in absentia tyranni potest absolute, et efficaciter proponere fundere vitam pro Deo ; illo coram, ipsisque martyrii instrumentis terrorem, et dolorem incutientibus, non possit simile propositum elicere aut in eo persistere, nisi ei majore gratia subveniatur. Et inde etiam fit, non esse salubre consilium (immo communiter a Theologis reprehenditur) hominibus imperfectis, et infirmis ad pœnitentiam accedentibus cum proposito non amplius peccandi nimis expendere, aut evolvere, quæ in eo proposito includuntur : ut assolent minus periti confessarii, quo efficaciæ talis propositi periculum faciunt, objiciendo has vel similes conditionales: *An si opus esset, eligerent divitiis, honoribus, uxore, filiis, rebusque omnibus spoliari, mortem subire, membratim dividi, igne comburi, aliaque acerbissima tormenta experiri, potius quam Deum graviter offendere?* Hujusmodi enim conditionales imprudenter multoties objiciuntur : nam sæpe continget, quod gratia, et vires illis concessæ pro eliciendo prædicto proposito, sufficiant ad vincendam difficultatem, quæ apparet in ejus objecto in communi solum, et confuse apprehenso. Verbi gratia sub his terminis, *pro nulla re Deum offendam;* non tamen sufficiat ad evincendam totam illam, quæ occurret in tali objecto omnino distincte, et explicite repræsentato, atque expresso : hacque ratione retrahatur pœnitens ab elicientia prædicti propositi, vel a perseverantia in illo, quod cœperat, dum cognitio magis confusa minorem objiciebat difficultatem.

Nota.

Applicatio præcedentis doctrinæ. Ad rem ergo quamvis difficultas, quæ in observantia præceptorum per longum tempus, aut in præsentia gravis tentationis reipsa invenitur, superexcedat naturales vires liberi arbitrii, et hac ratione evinci nequeat ab homine in puris naturalibus constituto : quia tamen dum prædicta observatio abstractive, et a longe cognosceretur, non offerret tantam difficultatem, sed longe minorem; præsertim dum tranquillo animo, et pacato appetitu talis homo de ea cogitaret, nihil obesset, quominus circa illam sic cognitam eliceret propositum absolutum, et efficax, saltem efficacia per se, et in affectu, prout satis est ad amorem super omnia imperfectum, licet ad perfectum non sufficiat : juxta id, quod tetigimus num. 93. Nec tale propositum esset formaliter de re impossibili, sed ad summum materialiter : quia non terminatur ad prædictam observationem secundum totum illud difficultatis, quod in executione habuisset : quomodo impossibilis esset viribus naturæ : sed quatenus in cognitione, et apprehensione proponentis repræsentaretur : quo pacto vires ejusmodi non excedit. Patet igitur juxta hanc secundam solutionem negandam esse minorem argumenti ; et etiam primæ probationis, si in hac fiat sermo de potentia ad observanda præcepta, prout in apprehensione repræsentantur, seu secundum eam difficultatem,

difficultatem, quam eorum observatio ut repræsentata offert : quidquid sit de illa, quam actu exercita haberet : quia efficacia propositi prout sufficit ad amorem super omnia imperfectum, non cum hac posteriore difficultate, sed cum prima illa commensurari debet. Eademque doctrina poterit facile applicari secundæ probationi, et confirmationibus : facilius tamen illis fiet satis juxta primam solutionem.

argumentum. 125. Secundo arguitur : nam vires hominis in puris naturalibus non se extenderent ad opera ardua et difficilia : hæc quippe naturæ sanæ, et integræ reservantur, ut docet Divus Thomas, *in præsenti artic.* 2 et 3. Sed diligere Deum super omnia est opus valde difficile, immo difficilius quantum est ex parte objecti, quovis alio opere naturali : ergo non possent ad illud extendi. Et sane si ad prædictum actum concedimus homini vires in natura pura, vel lapsa ; vix reperietur alius, pro quo denegetur : cum tamen certum sit negandas esse pro aliquibus, immo et pro multis, ut haberi potest ex doctrina, quam tradidimus dubio præcedenti.

Responsio. Respondetur concedendo majorem, et etiam minorem, si sermo sit de dilectione Dei super omnia perfecta et diuturna : hæc enim est, quæ reservatur soli naturæ integræ : secus vero de imperfecta, et pro parvo tempore, de qua nos loquimur. Nam licet neque hæc sit admodum facilis, non tamen est ita ardua, et difficilis, ut omnino superet vires naturæ puræ. Adhuc tamen remanent plures alii actus intra naturæ ordinem prædictas vires superexcedentes : uti sunt observatio præceptorum per longum tempus, et ipsa dilectio Dei super omnia perfecta, et diuturna, et forte alii.

3 argumentum. 126. Tertio : quia dilectio naturalis semper tendit in bonum proprium diligentis, et quamvis extendatur ad alia, non tamen nisi propter ipsum bonum proprium, juxta illud Philosophi : *Amabile bonum unicuique autem proprium*, et illud : *Amabilia ad alterum ex amicabilibus ad se.* Et hoc est, quod communiter dicitur, naturam esse recurvam in seipsam ; quia per quamlibet naturalem inclinationem super se reflectitur, et quærit suum proprium bonum : ergo ut diligat bonum alienum, scilicet Dei plus quam seipsam, omnino indiget adjuvari per gratiam.

Huic argumento occurrit Divus Thomas, 1 *part. citat. quæst.* 60, *artic.* 5 *ad* 3, ubi sic ait : *Dicendum, quod natura reflectitur in seipsam non solum quantum ad id, quod est ei singulare, sed multo magis quantum ad commune. Inclinatur enim unumquodque ad conservandum non solum suum individuum, sed etiam suam speciem : et multo magis habet inclinationem ad id, quod est bonum universale simpliciter.* Itaque juxta hanc doctrinam D. Thomæ, bonum divinum, quod est bonum commune universi, non omnino condistinguitur a bono proprio, quod naturaliter amatur propter se, et propter quod cætera amantur, et quod dicitur *amicabile ad se;* sed potius est præcipuum, quod intelligitur in tali bono. Unde quod naturaliter ametur super omnia, et supra ipsum bonum proprium particulare, sive individuale, sive specificum, nulli ex communibus illis axiomatibus contradicit.

Aliter occurrit eidem argumento sanctus Doctor *quodlibeto* 1, *art.* 8, *ad* 9, ibi : *Dicendum quod inclinatio rei naturalis est ad duo, scilicet ad moveri, et ad agere; illa autem inclinatio naturæ, quæ est ad moveri, in seipsa recurva est : sicut ignis movetur sursum propter sui conservationem : sed illa inclinatio naturæ, quæ est ad agere, non est recurva in seipsa, non enim ignis agit ad generandum ignem propter seipsum; sed propter bonum generati, quod est forma ejus, et ulterius propter bonum commune, quod est conservatio speciei, etc.*

4 argumentum. 127. Quarto arguitur : quia si homo propriis viribus posset diligere Deum super omnia, posset eisdem viribus se disponere, et præparare se ad gratiam habendam : sed hoc communiter negatur a Theologis ; immo videtur ad Semipelagianorum errorem pertinere : ergo, etc. Major in qua sola potest esse difficultas probatur. Tum quia videtur esse Divi Thomæ, *quodlibeto, et articulo citato in solutione ad* 2, ubi sic ait : *Naturali dilectione, qua Deus super omnia naturaliter diligitur, potest aliquis magis, et minus uti, et quando in summo fuerit, tunc est summa præparatio ad gratiam habendam.* Tum etiam quia juxta commune Theologorum axioma facienti, quod est in se Deus non denegat gratiam : sed qui diligit Deum super omnia, facit totum quod in se est : ergo, etc.

Responsio. Respondetur negando majorem. Gratia enim adeo superexcedit ea, quæ sunt ordinis naturalis, ut nullum istorum prout præcise naturale est, per se ad illam tendat, neque enim sibi debitam faciat, sicut forma debetur dispositionibus ad ipsam, ut dispu-

Margin notes: D. Tho. (para. 125); Arist. (para. 126); Duplex solutio ex D. Th.; D. Tho. (quodlibeto 1); D. Tho. (para. 127).

tatione sequenti late constabit. Quare ad primam probationem, quæ adducitur ex Divo Thoma, dicendum est eam non procedere specialiter contra nostram assertionem : nam si homo conderetur in natura integra integritate ordinis naturalis, juxta omnium sententiam posset diligere Deum super omnia ; et non utcumque sed perfecte: quod potest dici *diligere in summo*, ut Divus Thomas loquitur : et tamen adhuc in illo statu non posset solis naturæ viribus se ad gratiam disponere, propter rationem modo traditam. Quid ergo intellexit Sanctus Doctor prædicto modo dicendi, non omnino constat : dici autem potest intellexisse dilectionem naturalem Dei super omnia, non ut præcise elici potest viribus naturæ (quo pacto sistit in solo ordine naturali) sed ut per aliquod gratiæ auxilium elevatur ad supernaturalem ordinem : nam hoc est uti illa in summo, uti videlicet in ordine ad summum quod est finis supernaturalis. Ad secundam probationem dicemus *disput. sequent. dub.* 7, quomodo axioma illud Theologorum intelligendum sit de illo, qui facit, quod est in se ex auxilio gratiæ, non autem ex solis viribus naturæ.

Ult. argumentum.

128. Ultimo arguitur pro prædicta sententia (et est etiam commune adversariorum argumentum) quia homo in natura pura non haberet majores vires ad honeste operandum, adeoque neque ad diligendum Deum super omnia, quam habet modo in natura lapsa : sed in hoc statu nequit elicere prædictam dilectionem solis naturæ viribus, quousque sanetur vel adjuvetur per gratiam, ut statuit Divus Thomas *in præsenti art.* 3 et tenent communiter ejus discipuli : ergo, etc. Hoc argumentum postulat discussionem dubii sequentis, quod erit

D.Tho.

DUBIUM QUARTUM.

Utrum homo lapsus solis naturæ viribus possit diligere Deum super omnia, ut finem, et auctorem naturalem.

Lapsum dicimus hominem in peccato mortali habituali sive originali, sive proprio existentem, aversumque a Deo per tale peccatum. Quærimus autem de amore super omnia imperfecto, efficaci tamen, et absoluto, ad quem concessimus illi vires in natura pura : nam amorem perfectum, pro quo eas denegamus, certo certius est non posse elici a tali homine ; nisi adjuvetur, vel sanetur per gratiam. Sed observandum est, dupliciter posse intelligi hanc potentiam hominis lapsi ad diligendum Deum super omnia. Vel in sensu diviso, considerando nimirum prædictam dilectionem, et ejus objectum secundum se, gradumque difficultatis, quæ ex isto capite consurgit ; et conferendo vires liberi arbitrii cum sola hac difficultate. Non vero cum aversione, et statu peccati, in quo est, quique illi per accidens adjungitur. Vel quasi in sensu composito, attendendo ultra actum, et objectum etiam ipsum statum lapsus, et aversionis a Deo, factaque virium liberi arbitrii collatione ad hæc omnia : ita ut vel possit cum illis prædictum actum componere ; vel ea, cum quibus componi nequit, excludere. Priorem appellant *potentiam physicam solum :* quia licet in ea sit virtus proportionata actui secundum se, et illum sufficienter continens ; nunquam tamen ad ejus exercitium reducetur propter impedimenta, quæ nec talis potentia valet expellere, neque actum cum illis conjungere. Posteriorem autem vocant *potentiam moralem :* quia nullo obice impeditur, quominus actum in sua virtute contentum executioni mandet.

Duplex potentia hic distinguenda.

Sed licet hæc distinctio potentiæ physicæ, et potentiæ moralis alibi opportune occurrat ; in præsenti tamen melius priorem appellabimus *potentiam antecedentem*, vel *in sensu diviso :* quia solum respicit actum, et objectum ejus secundum se, et secundum ea, quæ ad illum per se habent ; atque adeo ut antecedentem, et divisum ab obicibus, et impedimentis aliunde consurgentibus, et supervenientibus. Posteriorem vero dicemus *potentiam consequentem*, vel *quasi in sensu composito :* quia attendit omnia, quæ in elicientia actus undecumque concurrunt, vel consequuntur ; nulloque impeditur, quominus illum executioni mandet. Diximus *quasi :* non vero absolute *in sensu composito :* quia revera hæc potentia non est determinata ad componendum actum cum omnibus, quæ occurrunt, sed ad eliciendum illum attentis omnibus, adeoque vel componendo, vel excludendo illa cum quibus nequit componi. Unde propria ejus nomenclatura erit, *potentia consequens*, ut dictum est. Hac præmissa animadversione, duplici assertione dubium decidemus. Habenda sunt autem præ oculis, quæ in præcedenti tam ad tituli intelligentiam, quam pro suadendis assertionibus, et diluendis argumentis

gumentis tradidimus : alias deberemus hic non pauca repetere.

§ I.

Prima assertio suis fundamentis communitur.

Prima conclusio.

129. Dicendum est primo hominem lapsum per vires naturæ posse diligere Deum super omnia potentia antecedenti, et in sensu diviso. Assertionem istam licet minus explicatam tuentur Cajetanus, Medina, Bannez, Gonzalez, et Lorca, quos dubio præcedenti pro prima conclusione adduximus. Nec repugnant Alvarez, Montesinos, et Gregorius Martinez ibidem citati : quia licet negent homini lapso potentiam ad prædictum amorem, loquuntur tamen de potentia consequenti, et in sensu composito, ut eorum rationes ostendunt ; de antecedenti vero idem judicium ferrent in hoc statu, atque in puris naturalibus, quia eædem rationes militant utrobique, ut statim videbimus. Immo omnia, quæ ex Divo Thoma dubio præcedenti pro prima conclusione adducta sunt, hanc etiam convincunt : ut propterea credamus Sanctum Doctorem æqualiter utrique suffragari.

Cajet. Medina. Bannez. Gonzal. Lorca. Alvarez. Montes. Gregor. Martin.

Expenditur prima ratio.

Probatur primo : quia neque homo post lapsum habet minores vires habituales, et per modum actus primi ad operandum bene moraliter, quam habuisset in natura pura ; neque dilectio Dei naturalis secundum ea, quæ per se, et ex objecto affert, habet esse modo opus difficilius, quam esset in prædicto statu : ergo sicut potuisset tunc etiam potentia consequenti, poterit etiam modo saltem potentia antecedenti, et in sensu diviso elicere per proprias vires prædictam dilectionem. Consequentia liquet : nam ut præmissum fuit, hoc genus potentiæ solum attendit ea, quæ per se se habent ad actum : et ad vires ipsius actus elicitivas : et ideo ubi neque vires istæ diminutæ sunt, neque actus secundum se redditus est difficilior, quam esset antea ; eadem permanere debet potentia ad illum in prædicto sensu. Prima autem antecedentis pars, quæ a paucis negabitur, facile suadetur : nam homo per lapsum ea solum dona ex habitualibus, et habentibus modum actus primi amisit, quæ haberet in natura integra, et in statu justitiæ originalis ; nihil vero illorum, quæ habuisset in natura pura : tantumque est discrimen inter illum, et præsentem statum, quod carentia integritatis, quæ tunc fuisset negatio, et mali rationem non haberet, eo quod talis integritas debita non fuisset ; modo, quia in Adamo fuit debita, habet rationem mali, et privationis : ergo quantum ad vires operandi bonum, quæ non penes negationem, aut privationem, sed penes positivum attendi debent, omnino idem permansit. Secunda ejusdem antecedentis pars videtur satis nota : quia prædicta dilectio in utroque statu terminatur ad Deum sub eadem omnino ratione finis ultimi naturalis, et cum eadem appreciatione, et prælatione respectu aliorum objectorum sine alicujus exceptione, et sine determinatione ad certum tempus, vel locum, vel modum præcepta servandi : ergo quantum ad ea, quæ per se se habent ad talem dilectionem, æqualem difficultatem important utrobique.

Objectio.

130. Dices ex utroque capite esse discrimen inter hominem purum, et lapsum. Ex primo quidem : nam per peccatum minuitur naturalis inclinatio voluntatis, proindeque ejus vires ad operandum bonum honestum, ut docet D. Thomas supra *quæstione* 85, *articulo* 1 *et* 2, nosque ibidem in commentario utriusque articuli prosequuti sumus : cum ergo natura lapsa, et pura inter se differant penes habere, vel non habere peccatum ; consequens fit, ut etiam differat quantum ad prædictas vires. Ex secundo vero : quia objectum amoris naturalis in puris solum esset Deus ut præferendus rebus omnibus naturalibus, iisque præsertim, quibus præcepta naturalia directe violari possent, sine extensione etiam indirecta ad objecta supernaturalia, quæ tunc nulla essent, neque eorum subesset notitia ; modo autem prædictum objectum includit hujusmodi extensionem, ex eaque non modicum difficultatis superaddit : ergo ex hoc etiam capite est discrimen, et major difficultas in isto statu, quam in illo.

D. Tho.

Dispellitur.

Respondetur ad primum doctrinam illam Divi Thomæ, et nostram de diminutione inclinationis naturalis per peccatum non obesse ei, quam modo tradidimus. Tum quia potest restringi ad sola peccata personalia, quatenus relinquunt non modo aversionem privativam a Deo, penes quam consistit culpa habitualis ; sed etiam aliquem habitum, vel dispositionem positivam in potentiis impellentem ad malum : sufficeret autem ad efficaciam nostri argumenti, quod in homine solum habituali peccato infecto, nihilque habitus, vel dis-

positionis vitiosæ retinente, locum non habeat prædicta diminutio : nam præsens dubium potissimum pro hujusmodi homine instituitur. Tum etiam et præcipue, quia illa diminutio (ut citato loco diximus,) non se tenet ex parte potentiæ, quasi tollens ab ea aliquid virium ; sed solum ex parte termini, quatenus per peccatum apponitur impedimentum, ut ipsa potentia, vel nullo modo, vel non cum tanta habilitate, et expeditione in actum secundum prorumpat.

Unde talis diminutio potius spectat ad potentiam consequentem, ejus est ipsum actum secundum in exercitio ponere, et cum omnibus occurrentibus conjungere, quam ad antecedentem, quæ non curat de actu ut hic et nunc exercendum : sed respicit illum secundum se, et in actu signato cum præcisione a multis circumstantiis,quæ in exercitio se offerunt. Atque adeo etiamsi tam præsens assertio, quam doctrina in illo commentario tradita ad quævis peccata se extendant, neutra alteri contradicit. Denique etsi admitteremus diminui aliqualiter per peccatum vires intrinsecas potentiæ, non obesset nostræ rationi : quia ea diminutio quatenus potentiam antecedentem tangeret, nequaquam esset tanta, ut actum alias possibilem, absolute impossibilem redderet, sed solum efficeret aliquantulum difficiliorem. Hoc autem nullius momenti esset : quia in assertione, et ratione solum intendimus actum dilectionis, qui possibilis esset in natura pura, manere etiam in natura lapsa per easdem vires absolute possibilem.

Ad secundum constat ex dictis dubio præcedenti numero 106, quomodo in amore super omnia, ad quem daretur potentia in puris naturalibus, importetur saltem implicite, quod Deus præferatur omnibus, ob quæ præcepta naturalia, quovis modo violari possunt ; atque adeo cum illa extensione *directe*, vel *indirecte*, per quam excluditur restrictio ad solam violationem directam. Nec refert, quod in puris nulla esset notitia præceptorum supernaturalium : nam etiam modo sunt quamplurimi ignari omnino talium præceptorum, et non idcirco ad prædictam extensionem non tenentur. Solum est discrimen, quod illorum conscii poterunt eam adhibere cum tota illa expressione, *præfero Deum omnibus, quibus ejus præcepta sive directe, sive indirecte violari possunt.* Cæteri vero magis implicite, ut *præfero Deum omnibus, eo modo quo possum, et debeo ;* nam in hoc includitur eadem extensio implicite, et virtualiter.

131. Secunda ratio pro hac assertione est illa, quam dubio præcedenti pro prima conclusione secundo loco adduximus. Quia præceptum diligendi Deum super omnia obligat omnes homines in natura lapsa, non minus quam obligaret in puris naturalibus : si autem vires naturæ pro hoc statu ad prædictam dilectionem non sufficerent, plurimi reperirentur, quibus observatio talis præcepti esset impossibilis ; proindeque ad illam non adstringerentur : nam plurimi sunt, quibus nullum concessum est gratiæ auxilium, ut patet de illis, qui neque habent fidem, neque eam nunquam audierunt. Habetque hæc ratio majorem vim in hoc statu ubi de prædicto præcepto, deque ejus obligatione, in gradu dicto, nullus dubitat, quam in natura pura pro qua ille obligationis gradus non est ita communiter receptus. Immo quod talis obligatio comprehendat omnes statim, ut ad usum rationis pervenerint, defendere debent universi D. Thomæ discipuli, ut ejus doctrinam de incompossibilitate peccati venialis cum solo originali sartam, tectamque tueantur : de qua fuse egimus *in tractatu de peccatis, disp.* 20.

Aliud pro eadem assertione motivum.

132. Dices primo, omnibus hominibus etiam iis, qui nihil de fide audierunt esse a Deo promissa, et præparata auxilia supernaturalis ordinis, quibus possint prædictum præceptum adimplere ; de factoque illa recipient, si postulaverint, et accipere velint : et hac ratione nulli est impossibilis observatio talis præcepti, quamvis naturæ vires ad ea non sufficiant.

Prima responsio.

Hanc evasionem adduximus in tractatu, et disputatione citatis numero 26, ubi illam magis expendimus, et sufficienter impugnavimus. Ex eo vel maxime, quia ut homo dicatur posse aliquid per auxilia gratiæ, quæ Deus illi offert, et præparata habet, necesse est, ut ea oblatio, et præparatio ipsi homini innotescat, et ab eo credatur, ut ex hac fide, et notitia possit excitari ad postulanda,et consequenda prædicta auxilia : cui enim nulla eorum notitia confertur,non est in ejus potestate uti similibus auxiliis, sicut neque ea petere, aut consequi : ac proinde præparatio illa, et oblatio respectu talis hominis habet se, quasi non esset : neque erit, quo pacto dicatur posse per talia auxilia, aut per eorum oblationem, et præparationem, quod non posset si oblata, et præparata

Impugnatur.

præparata non fuissent. Porro si aliqui pervenientes ad usum rationis nullum supernaturale auxilium recipiunt, quavis causa id accidat, carebunt omnino prædicta notitia, quæ inter auxilia supernaturalis ordinis numeranda est (non enim per lumen naturale, sed per lumen fidei possumus cognoscere esse a Deo nobis oblata, et præparata auxilia gratiæ, ad illa opera, quæ implere non valemus per vires naturæ) talibus ergo non erit hac via possibilis adimpletio supradicti præcepti.

Secunda solutio.

133. Quare melius alii existimant prædicta auxilia non modo esse a Deo promissa, et præparata, sed conferri de facto omnibus ad usum rationis pervenientibus, ut si voluerint, illis utantur, et præceptum adimpleant, sin minus ipsis imputetur, quod cum potuerint per talia auxilia, non adimpleverint. Doctrina hujus solutionis est satis verosimilis, et probabilis, et ideo *disp. citata a num.* 28, illam ut potuimus auctoritate, et ratione confirmare curavimus, et sub problemate sequuti sumus, reservata in hunc locum judicii determinatione. Adhuc tamen non poterimus alterutram partem majori firmitate tueri, quam ejus fundamenta adstruunt. Duo igitur juxta prædictam solutionem breviter tractanda sunt.

Notanda pro puero perveniente ad usum rationis.

Primo, an sit ita, quod omnes ad usum rationis pervenientes recipiant de facto aliqua auxilia ordinis gratiæ, quibus intellectus illuminetur, et voluntas adjuvetur, ut supra naturæ vires operari possint actum dilectionis Dei, sive aliquid aliud. Secundo an hæc auxilia ita tribuantur in subsidium naturæ, ut illis seclusis, non maneret sufficiens potentia antecedens ad eliciendum prædictum actum, ut sistit in ordine naturali. Quoad primum subscribimus, ut probabili parti affirmativæ, quam modo admittimus, ac supponimus, et infra *disputat.* 6, *dub.* 3, ex professo confirmabimus. Neque idcirco occurritur sufficienter hac via nostræ secundæ rationi. Tum quia præceptum de dilectione naturali, cui innititur, obligat omnino certo in statu naturæ lapsæ: debemusque proinde assignare potentiam saltem antecedentem ad adimplendum illud independenter a collatione illorum auxiliorum, quæ est satis dubia. Tum etiam quia effectus illorum non est ipse actus dilectionis naturalis secundum suam substantiam, sed alius, quem modo declarabimus.

Quoad secundum dicimus prædicta auxilia non esse necessaria, neque a Deo tribui, ut voluntas constituatur potens potentia antecedenti ad eliciendum actum dilectionis super omnia secundum substantiam, et ut est præcise actus naturalis, sed ob alios fines: et ideo quamvis deficerent talia auxilia, posset elicere illum in sensu diviso quantum ad substantiam actus, atque adeo prout satis esset ad præceptum naturale adimplendum. Ducimur ad ita existimandum quia si prædicta auxilia ad id munus necessaria essent, vel hoc proveniret ex defectu virium naturalium, eo quod proportionatæ non essent cum tali actu, neque illum secundum se continerent; vel quia per se, et ex natura rei vim habent amovendi obicem peccati, quo impeditur voluntas ab elicientia actus, quem in sua virtute continent? Non primum: quia vires voluntatis secundum se spectatæ non sunt minores in natura lapsa, quam essent in natura pura, ut in prima ratione ostendimus: et ideo sicut tunc absque ullo auxilio indebito essent sufficienter proportionatæ, et continerent prædictum actum, continebunt etiam modo saltem consideratum secundum se, prout ad potentiam antecedentem spectat. Si vero dicatur secundum, nihil inde contra nos: nam removere illum obicem non est munus potentiæ antecedentis, quæ solum respicit actum abstracte, et secundum se, sed potentiæ consequentis; quæ attendit omnia, quæ cum actu eliciendo undecumque concurrent: cuique proinde incumbit vel ea amovere, vel actum cum illis componere. Dum ergo agimus de potentia antecedenti, frustra est recursus ad prædicta auxilia. Ad hæc: auxilia de quibus loquimur neque secundum se, neque ratione actus dilectionis pro quo exhibentur (nisi major alia gratia accedat) habent ex natura rei amovere impedimentum peccati, quo actus redditur impossibilis: consistit enim hujusmodi impedimentum in aversione a Deo, quæ auferri nequit nisi per gratiam justificantem, quam neque prædicta auxilia ex natura rei secum afferunt, neque ad eam ultimo disponunt. Et ideo si amor naturalis secundum se, et secundum id, quod a virtute naturali sortitur, non haberet incompossibilitatem cum tali aversione, etiam non haberet illam ratione prædictorum auxiliorum, et quatenus ab illis procedit, seclusa alia majori gratia: sicut eam non habent actus fidei, et spei Theologicæ informes, quamvis a principio supernaturali procedant. Non ergo etiam

pro potentia consequenti ita conducunt prædicta auxilia, ut hoc deserviat ad præsentem difficultatem evacuandam.

Replica contra hanc doctrinam.

134. Dices ; ut quid ergo confert Deus talia auxilia, si neque necessaria sunt, ut voluntas possit elicere actum dilectionis Dei potentia antecedenti, neque per se, et sine gratia justificante sufficiunt, ut eliciat illum, vel elicere valeat potentia consequenti ? Respondetur duplici ex causa (aliis ad locum citatum modo relictis) necessariam censeri prædictam collationem. *Primo* ut voluntas potentia antecedenti possit elicere illum actum, sicut oportet, et ut conducit ad justificationis gratiam consequendam, pro quo non sufficiunt vires naturæ : verificeturque hac ratione neminem carere sufficientibus auxiliis, nedum ut non peccare, sed ut saltem operari possit. *Secundo* quia licet prædictus actus præcise ut elevatus ad ordinem supernaturalem per illa auxilia non habeat necessariam connexionem ex natura rei cum gratia justificante, habet tamen ex divina promissione, qua statutum est, ut facienti, quod potest ex similibus auxiliis, Deus non deneget gratiam. Itaque ut verificetur provisum esse a Deo pro omnibus ad usum rationis pervenientibus etiam fidei lumine destitutis, sufficiens remedium, ut gratiam justificantem, et vitam æternam consequi valeant (prout verum esse pie credimus) duo illis de facto fuerunt conferenda : alterum, quo possint vitare quodcumque mortale peccatum, atque adeo implere præceptum dilectionis super omnia, ad quod omnes tenentur : et ad hoc quantum ad potentiam antecedentem satis provisum fuisset per vires naturæ. Alterum, quo possent ita adimplere, ut certam sibi facerent prædictam gratiam : et quia ad hoc vires naturæ non sufficiunt (non enim statutum a Deo scimus conferre illa sic operantibus) collata sunt prædicta auxilia : quibus si homo pro viribus utatur, certo et infallibiliter consequetur ex divina promissione, et gratiam ipsam, et peccati originalis ablationem : imo in illomet instanti, in quo auxiliis bene usus fuerit, utramque consequetur : nam ut ait D. Ambrosius lib. 2, in Luc. cap. 1: *Nescit tarda molimina Sancti Spiritus gratia*. Quid autem sit prius vel Deum gratiam conferre, et peccatum excludere, vel hominem uti illis auxiliis, et actum dilectionis elicere, explicuimus *dicta disp.* 20, *num.* 37 *et* 67, de quo iterum infra sermo redibit.

Dispellitur.

D.Ambr.

§ II.

Assertio alia pro dubii absolutione.

135. Dicendum est secundo hominem lapsum, seu in peccato existentem non posse diligere Deum super omnia potentia consequenti solis naturæ viribus, nisi adjuvetur, vel sanetur per gratiam. Hanc conclusionem statuit D. Thomas *in præsenti art.* 3, ubi ait : *In statu naturæ corruptæ homo ab hoc deficit* (scilicet a prædicta dilectione) *secundum appetitum voluntatis rationalis : quæ propter corruptionem naturæ sequitur bonum privatum, nisi sanetur per gratiam Dei : et ideo dicendum est, quod homo in statu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ superadditæ naturalibus bonis ad diligendum Deum naturaliter super omnia, licet indigeret auxilio Dei ad hoc eum moventis : sed in statu naturæ corruptæ indiget homo etiam ad hoc auxilio gratiæ naturam sanantis.* D. Thomam sequuntur communiter Theologi, Capreolus *in* 2, *dist.* 29, *q.* 1, *art.* 3 et clarius *in* 3, *dist.* 27, *q.* 1, *art.* 3 ad 8, contra tertiam conclusionem : Hispalensis ibidem *q.* 1, *art.* 3, *notabili* 4. Abulensis *in cap.* 19. *Matthæi qu.* 177. Soto *lib.* 1 *de natura et gratia cap.* 22. Bannez 1 *p. q.* 23, *art. dub.* 3. Alvarez *de auxiliis disp.* 51. Bellarminus *de gratia et lib. arbitrio lib.* 6, *cap.* 7. Suarez *lib.* 1 *de gratia cap.* 23 et sequentibus. Expositores D. Thomæ hoc loco ubi Conradus ad prædictum *articulum tertium.* Curiel ad eundem *dubio ultimo,* § 2. Montesinos *disputatione* 27, *q.* 6, § 3. Zumel *disp.* 2. Valentia *disp.* 8, *q.* 1, *puncto* 4. Gregorius Martinez, *dub.* 2, *conclusione* 1. Joannes a S. Thoma, *disp.* 19, *art.* 4. Arauxo *art.* 4, *dub.* 4. Gonet. *disp.* 1, *art.* 4, *conclusione* 1, Godoy *disp.* 42, *conclusione* 3. Labat. *disp.* 1, *dub.* 3, § 3. Vasquez *disp.* 194, *cap.* 4 et alii. Medina vero, et Lorca non satis aperte loquuntur, immo quandoque negare, quandoque affirmare videntur.

Secunda conclusio. D.Tho.

Capreol. Hispal. Abulens. Soto. Banez. Alvarez. Bellarm. Suarez. Conrad. Curiel. Montes. Zumel. Valent. Greg. Mart. Joann. a S. Tho. Arauxo. Gonet. Godoy. Labat. Vasq. Medina. Lorca.

Probatur ratione : nam ut homo lapsus posset potentia consequenti diligere Deum super omnia per vires naturæ, necesse erat, quod vel posset eisdem viribus auferre a se peccatum, in quo lapsus manet, vel componere cum illo talem dilectionem : quidquid vero horum deficiat, non habet potentiam consequentem : sed utrumque est impossibile : ergo, etc. Major et consequentia constant ; et etiam minor quoad primam partem : nam peccatum mortale auferri

Præcipuum fundamentum.

ferri nequit, nisi per justificantem gratiam, ad quam de fide est non sufficere vires naturæ. Quoad secundam vero suadetur : quia si compositio illa esset possibilis, posset homo esse simul aversus a Deo per peccatum, et conversus ad illum tanquam ad finem ultimum. Hoc autem aperte repugnat, sicut et quod possit esse simul conversus ad duos ultimos fines : ergo, etc.

Confirmatur : non minus repugnat voluntatem esse simul conversam, et aversam a Deo, quam esse simul conversa ad duos ultimos fines disparate se habentes : immo hæc duplex conversio clauditur aversione, et conversione : sed repugnat voluntatem posse simul converti, aut conversam esse ad duos fines ultimos disparate se habentes : etc. Minorem ostendimus *in tr. de ultim. fine, disp.* 4, *dub.* 1 et 2, eamque inter alias rationes tradidimus, quia de conceptu ultimi finis est, ut plene dominetur voluntati, cujus est finis, atque adeo ut omnes ejus affectus sive actuales, sive habituales sibi subordinet, et subjiciat : hoc autem modo nequit voluntas subjici duobus finibus disparate se habentibus, seu quorum neutrum subordinetur alteri : ipsa enim ratio subordinationis totalis ad unum præcludit locum subordinationi totali ad alium ; ut citato loco prosequuti sumus : et ex terminis constat : ergo repugnat voluntatem simul esse conversam ad duos fines ultimos disparate se habentes.

136. Hæc ratio, quam rursus expendemus infra *in tract. de justificatione disp.* 2, *dub.* 4 *a numero* 115, quæque communis est discipulis D. Thomæ aliquibus aliis non probatur. Et eam impugnat Suarez *ubi supra :* quia, inquit, nimium probaret, si valida esset : sequeretur enim peccatorem etiam per auxilium gratiæ actualis sine gratia habituali non posse elicere actum dilectionis naturalis super omnia : nam idem inconveniens sequitur, scilicet vel manere simul aversum, et conversum, vel per talem actum peccatum remitti, quod dici non potest. Item sequitur animam separatam pueri decedentis sine baptismo non posse diligere Deum, ut auctorem naturæ super omnia, cujus oppositum docet D. Thomas *in* 2 *dist.* 33, *q.* 2, *art.* 5 *ad* 5. Ubi concedit pueros sic decedentes manere Deo conjunctos quantum ad participationem naturalium bonorum, et ita posse gaudere de illo naturali cognitione et dilectione. Sequelæ probationem, quam addit Suarez, omittimus : quia apud nos non eget probatione.

Objectiones Suarii.

D. Tho.

Deinde ut confirmationem solvat, nititur ostendere, actualem Dei dilectionem super omnia non esse incompossibilem cum peccato habituali, sive originali, sive proprio. Tum quia actus, et habitus non se excludunt, neque opponuntur formaliter etiam circa contraria objecta. Tum etiam quia dilectio naturalis non convertit voluntatem in Deum plene, et adæquate, sed inadæquate, et secundum quid ; et ideo non plene avertit a peccato : unde non sequitur vel quod non possit cum illo conjungi ; vel quod adjuncta reddant hominem simpliciter conversum, et aversum ; sed conversum secundum quid, et aversum simpliciter. Accedit, quod aversio inducta per peccatum habituale præter privationem gratiæ non est aliquid physicum sed morale duntaxat : et ideo minorem repugnantiam habet cum actuali conversione physica. Denique si amor, de quo loquimur, non posset conjungi peccato habituali, ex eo vel maxime, quia esset sufficiens dispositio ad recipiendam, vel impetrandam gratiam sanctificantem cum eo incompossibilem : sed non ita se habet, quia non transcendit naturalem ordinem, sicut transcendere debet quidquid prædicto modo ad gratiam disponit : ergo, etc. Hæc Suarez.

Suarii evasiones.

Quibus alii addunt non esse inconveniens, quod voluntas simul sit aversa a Deo præsertim per culpam originalem, et per amorem naturalem conversam : quia aversio ista, et conversio non attingunt illum secundum eandem rationem, sed aversio ut finem supernaturalem, ab hoc enim avertimur per originalem culpam : conversio vero ut finem naturalem : non videntur autem repugnare conversio, et aversio circa eundem terminum secundum diversas rationes.

Ex quo ad confirmationem dici poterit non sequi voluntatem manere simul conversam ad duos fines ultimos : quia peccatum originale ad nullum finem convertit, sed est tantum aversio.

137. Hæc adduximus, non quod rationi aut confirmationi nostræ vim adimant, sed ut eas enucleare compellant. Et in primis impugnatio in contrarium facta apud nos nullius momenti est : quia illud, quod pro inconvenienti infertur, videlicet peccatorem non posse elicere amorem naturalem Dei super omnia cum solo auxilio sine gratia habituali, si sermo sit de potentia con-

Suarii motiva convelluntur.

sequenti, nequaquam inconveniens censemus ; sed verum, et legitimum consequens, ut dicemus *numero* 145, ibique ad illud de pueris sine baptismo decedentibus, et ad alia (si quæ difficultatem inferunt) responsum præbebimus.

Evasiones confutantur.

Modo ut impugnemus evasiones, et aperiamus viam rationis factæ, duplex se offert via : utraque vero nonnulla prælibari postulat. Primum quod cum amor de quo loquimur, sit amor per omnia obedientialis dictatus a naturali lumine, debet importare, vel secum afferre, ut obediatur Deo omnibus modis, et quoad omnia, in quibus ipsum naturale lumen ostendit esse illi parendum : et quia inter alia hujus luminis dictamina continetur istud. *Parendum est Deo, et cuilibet superiori legitime præcipienti, quovis modo legitime præcipiat.* Ex consequenti, et quasi indirecte continetur ibidem, quod sit obediendum etiam quoad præcepta ordinis supernaturalis, vel saltem quoad eorum non violationem, supposito quod a Deo ferantur : quia prædicto lumine notum est Deum legitime præcipere, quæcumque, et quovis modo præcipiat. Unde fit, quod plena obedientia Deo exhibenda ex vi amoris naturalis nullam secum admittat inobedientiam circa ipsum Deum, et circa ejus præcepta, quovis modo (hoc est) sive ut a legislatore naturali, sive ut a supernaturali ferantur. Nam inobedientiam circa naturalia excludit prædictus amor directe, et per se primo, sicut lumen naturale dictat illa præcepta : inobedientiam vero circa supernaturalia, ex consequenti, et indirecte : quia hoc etiam modo id postulat prædictum lumen virtute illius dictaminis : *parendum esse Deo, quovis modo præcipiat : quia parendum est cuilibet superiori legitime præcipienti.*

Nota 1.

Nota 2.

Deinde nota in quolibet peccato habituali sive originali, sive proprio contineri virtualiter, et per modum termini idem genus malitiæ, quæ formaliter reperta fuit in peccato actuali, a quo processit : quia hic terminus sapit naturam sui actus, et illum virtualiter continet : *ut in tractatu de peccatis disputatione* 16, *numero* 135, adduximus. Qua ratione licet omnia peccata habitualia in privatione gratiæ consistant ; differunt nihilominus specie inter se, et aliud est alio pejus ; immo aliud est peccatum habituale furti. aliud homicidii, aliud luxuriæ, etc. juxta gravitatem, et differentias peccatorum actualium, quorum sunt termini, et quorum semper sapiunt naturam, conservantque odorem, seu potius fœtorem. Unde quia in quolibet peccato actuali præsertim mortali clauditur inobedientia contra aliquod ex divinis præceptis, et ideo solet diffiniri : *Divinæ legis prævaricatio, et cœlestium inobedientia mandatorum :* etiam peccatum habituale suo modo, scilicet per modum termini, eandem inobedientiam continet : estque aversio a Deo non solum ut a fine ultimo, sed etiam ut a Legislatore : et est quidam recessus *in facto esse* a divina voluntate, et ab ejus obedientia quantum ad aliquod præceptum.

Prima eversio responsionis a Suario datæ.

138. Hinc primo aperitur vis nostræ rationis. Nam ut aliquis amor sit super omnia, et obedientialis etiam intra naturalem ordinem, debet importare, aut secum habere plenam subjectionem, et obedientiam ad Deum in omnibus in quibus lumen naturale sive directe, sive ex consequenti dictat esse illi parendum : vel saltem importare secum debet non violationem alicujus illorum præceptorum, quæ prædictum lumen utrovis illo modo ostendit non esse violanda. Cumque hæc obedientia componi nequeat cum inobedientia circa aliquod ex prædictis præceptis sive naturale, sive supernaturale : alias vero in quolibet habituali peccato etiam originali talis inobedientia includatur, aperte repugnat voluntatem esse simul aversam per quodlibet hujusmodi peccatum, et per amorem illum conversam. Sicut repugnat esse subjectam, et obedientem Deo in omnibus præceptis, et esse illi inobedientem in aliquo sive naturali sive supernaturali.

Et confirmatur : quia conversio ad Deum finem supernaturalem, quæ fit per gratiam, nullatenus compatitur cum aversione ab ipso ut fine naturali per violationem cujuscumque præcepti, ut tenet communis sententia : ergo a paritate rationis conversio ad illum ut finem naturalem stare non poterit cum aversione ab eodem ut fine supernaturali, quovis peccato fiat, vel introducta sit talis aversio.

Objectio.

139. Dices : amor naturalis secundum se, quamvis sit super omnia, non se potest extendere etiam indirecte ad observanda præcepta supernaturalia : alias esset ultima dispositio ad infusionem gratiæ, et peccati remissionem, proindeque ad totum hoc sufficerent vires naturæ (quod est hæreticum) sicut sufficere diximus ad prædictum amorem secundum se. Quin et prædictis viribus posset homo lapsus elicere talem amorem.

rem, non tantum potentia antecedenti, juxta dicta in prima assertione, sed etiam potentia consequenti contra secundam, ut intuenti constabit. Ergo non includitur obedientia admodum generalis, ut excludat violationem etiam præceptorum supernaturalium.

Solvitur. Respondetur antecedens non esse universaliter verum : quia præcepta negativa, quamvis pertineant ad ordinem supernaturalem, sicut fuit in Adamo præceptum non edendi de ligno scientiæ, et in omnibus præceptum non superbiendi contra Deum finem supernaturalem, et præceptum non odio habendi talem finem, præceptum non repugnandi fidei propositæ, et alia hujusmodi adimpleri possunt per vires naturæ, quia non obligant ad aliquid supernaturale, sed solum ad omittendum actus debitos, et non peccandum. Et hujusmodi omissio, seu non violatio præceptorum supernaturalium includitur in amore naturali, de quo agimus. Hinc tamen non fit, vel quod talis amor sit dispositio ad gratiam aut remissionem peccati, vel quod vires naturæ ad hanc, vel illam sufficiant : quia dispositio non dicit solam omissionem, vel cessationem a peccato, sed aliquam formam positive, et per se tendentem ad ipsam gratiam. Unde quoad hæc præcepta, ex suppositione quod existant, et eorum existentia nota sit, simpliciter dici potest dictari eorum adimpletionem a lumine naturali, et in naturali amore contineri. Et hoc forte ad præsens satis fuisset, quia in obedientia peccati originalis (de quo præcipue dubitatur, an possit simul esse cum prædicto amore) potius est contra præcepta supernaturalia, quam contra affirmativa. Diversa autem ratio est de præceptis affirmativis, ut est præceptum credendi mysteria fidei, præceptum sperandi, et præceptum diligendi super omnia Deum finem supernaturalem, et alia, quorum adimpletio fieri debet per actus supernaturalis ordinis, et per se ad gratiam disponentes. Unde quoad hæc præcepta certum est non posse adimpleri per vires naturæ, neque hujusmodi vires in id per se influere: Adhuc tamen dicimus, quod lumen naturale dictat indirecte eorum adimpletionem, vel saltem non violationem : et quod naturalis amor hanc indirecte exigit, secundum habere debet, ut in voluntate existat et hoc pro quolibet statu.

Major rationis nostræ explicatio. 140. Diversimode tamen id accideret in puris naturalibus, ac contingit modo. Tunc enim quia imposita non fuissent talia præcepta, sine recursu ad aliud principium esset certa eorum non violatio : nam quod non est, non potest violari. Et hoc sufficeret, ut in voluntate esse posset propositum efficax servandi totum, quod lumen naturale dictaret, atque adeo omnia divina præcepta absolute, et sine aliqua restrictione, proindeque amor naturalis eodem modo super omnia, conformis omnino eidem lumini. At vero postquam homo, ex quo elevatus fuit ad ordinem supernaturalem præcepta, supernaturalia accepit ; aliter discurrendum est : quia illis jam impositis, et connotatis haberi non potest illa via prædicta non violatio, ut ex se constat. Posset tamen alia non dissimili, ut si Deus nullas tribuisset vires supernaturales ad observationem : quia his omnino deficientibus non magis obligarent, aut violari possent talia præcepta, quam si imposita non fuissent. Existentibus autem viribus et obligatione, statim lumen naturale indirecte dictat prædicta præcepta esse ab homine adimplenda, et prohibet eorum violationem, quatenus eo lumine notum est teneri unumquemque servare omnia præcepta legitime sibi imposita, dum habet vires, quod est prohibere illam indirecte. Et sicut virtute hujus dictaminis talis volitio repugnat prædicto lumini ; sic etiam pugnat cum amore naturali super omnia, præcluditque ei locum : eo quod iste amor omnino est lumini conformis. Quare ut in voluntate existat, connotare debet observationem prædictorum præceptorum, non ab ipso amore, vel ejus principio ortam ; sed a virtute, et auxilio supernaturali, cujus etiam connotat existentiam. Posita hujusmodi connotatione, datur quidquid requiritur, ut voluntas naturalibus viribus utens efficaciter proponat obedire Deo auctori naturali, servansque ejus præcepta, ut exigitur ad amorem super omnia, atque adeo absolute, et sine restrictione ad certum modum observandi, puta *solum indirecte*.

Ad hunc ergo sensum dicitur de isto amore, quod *indirecte* affert secum observationem præceptorum supernaturalium, et excludit eorum violationem : non quia in talem observationem positive influat, aut oppositam violationem positive impediat, ne incurratur, incursamve suo influxu auferat; sed quia ob conformitatem, quam habet cum dictamine rationis reprehendentis saltem indirecte cujuslibet præcepti violationem ; habet esse talis conditionis, ut non sit ei locus in voluntate, neque vires na-

turæ in eum prodire valeant, nisi aliunde exclusa, aut non admissa violatione quorumcumque gravium præceptorum. Sunt enim quamplura, quæ non permittuntur simul cum alio in eodem subjecto; et tamen neque in se, neque in suo principio vim habent ad illud aliud impediendum, vel expellendum : quia sunt ordinis inferioris : et ideo ut existant, connotare debent causam altiorem impedientem, vel expellentem.

Alio modo expenditur robur rationis nostræ.

141. Secunda via, qua nostræ rationis vis detegitur, supponit illud, quod in ejus confirmatione dicebamus, videlicet de ratione ultimi finis esse, ut plene dominetur voluntati, cujus est finis, ac proinde subordinet, et subjiciat sibi omnes ejus affectus, nihilque extra suam ditionem remanere permittat. Et ratio est : quia voluntas ex propria natura habet subjici ut serva bono a se amato : alias vero finis ultimus non utcumque amatur a voluntate, sed tanquam bonum adæquatum, et plene satiativum : de cujus ratione est, ut ita ametur propter se, quod non ametur propter aliud, reliqua vero omnia amentur propter ipsum, ut *in suo tract. disp.* 4 ostendimus. Hac ergo ratione quicumque amor, vel affectus, sive actualis, sive habitualis, per quem voluntas prosequitur alia bona, subordinari debet amori ipsius finis ultimi : aliter hic non ex toto voluntatem ad se convertet, neque illi plene dominabitur, sicut est de ratione boni adæquati, et satiativi. Nec solum affectus prosequutionis, sed etiam fugæ, et recessus in prædicta subordinatione comprehenduntur. Nam cum omnis fuga fiat in virtute alicujus prosequutionis (ideo enim voluntas fugit aliquod malum, quia amat oppositum bonum) necesse est, ut cui subordinatur affectus prosequutionis, subordinentur etiam fugæ et recessus.

Deinde nota, quod licet respectu diversorum ordinum inferioris et superioris possit voluntas habere duos ultimos fines, hoc solum est verum, quando unus ordo, et finis subordinatur alteri : sicut ordo naturalis, et Deus ut ejus finis subordinatur sibi, ut fini supernaturali. Tunc autem solus finis superior est simpliciter ultimus : quia is tantum subordinat sibi omnia, et non subordinatur alteri. Inferior vero dicitur ultimus secundum quid, et cum addito, nempe in tali ordine : quia in illo non habet, cui subordinetur; sed quia extra illum habet alium ultimiorem, absolute, et simpliciter est finis intermedius, et non ultimus. Habemus igitur, quod cum finis est absolute ultimus, subordinare sibi debet omnes affectus voluntatis sine alicujus exceptione : sin minus ipse subordinabitur alteri, et erit non ultimus. Quod si fingatur aliquis, qui neque subordinetur alteri, neque ipse sibi omnia subjiciat, talis finis erit, et non erit ultimus, et propterea omnino repugnat.

Vis fundamenti supra adducti.

Ex his manet enucleata nostra ratio : nam si homo absque gratia eliceret actum amoris naturalis super omnia, per illum constitueret sibi Deum in ratione finis nulli alteri subordinati, atque adeo simpliciter ultimi : quia neque subordinaretur fini altiori, puta sibimet ut supernaturali : nam hæc subordinatio est effectus solius gratiæ : neque alicui fini creato aut bono commutabili, quia sic non amaretur super omnia. Deberent ergo omnes affectus sive actuales, sive habituales prosequutionis aut fugæ in voluntate existentes subordinari prædicto fini. Cum autem omne peccatum habituale sit quidam habitualis affectus saltem per modum fugæ, et aversionis a Deo, sitque omnino incapax subordinationis ad ipsum ; fit tale peccatum omnino esse incompossibile cum prædicto amore. Et in hoc consistit efficacia rationis. Fit etiam quod cum tale peccatum, dum existit in voluntate, debeat esse subordinatum alicui ultimo fini, et sit incapax subordinationis ad Deum, si una cum amore super omnia existeret in voluntate, consequenter adesset ibi duplex finis ultimus, alter constitutus per ipsum amorem, qui esset Deus, et alter cui subordinaretur peccatum : et hæc est vis confirmationis. Et non refert, quod peccatum originale sit tantum aversio : quia sicut hoc non tollit, quominus sit aliquis affectus voluntarius, saltem per modum fugæ, et recessus, ita quod nec subordinari debeat alicui fini ultimo.

Replica.

142. Neque obest, si dicas, quod in habente gratiam, cujus ultimus finis est solus Deus, non omnes affectus sive actuales, sive habituales subordinantur hujusmodi fini, ut constat tam in peccatis venialibus, quam in habitibus vitiorum, qui post justificationem permanent.

Responsio.

Hoc itaque non obest : nam quod attinet ad peccata venialia, *in tr. de ult. fine cit. disp.* 4, *dub.* 4 ex doctrina D. Th. et Thomistarum satis ostendimus, quomodo subordinentur charitati, et Deo fini ultimo, licet non actualiter, bene tamen habitualiter.

ter. De habitibus vero vitiorum ibid. etiam *dub.* 2 et latius *in tr. de peccatis disp.* 1 *a n.* 24, diximus quomodo per justificationem retractantur, et amittunt rationem voluntarii, neque ulterius manent sub statu habituum vitiosorum : sic autem retractati habitualiter subordinantur charitati, et ejus fini. Cæterum culpa mortalis sive actualis, sive habitualis, aut originalis, dum non retractatur, omnino est incapax subjectionis ad Deum : retractata vero penitus destruitur. Sed hoc non potest fieri nisi per gratiam : et ideo quousque ista infundatur, necessario assignandus est præter Deum aliquis finis ultimus, cui prædicta culpa subordinetur.

Evasiones Suarii præcluduntur

143. Unde corruunt, quæ pro evasione usque modo impugnata n. 136 adduximus. Nam ad primum ex Suarez dicendum est actum, et habitum etiamsi directe, et formaliter non contrarientur, posse implicare oppositionem contradictoriam, vel privativam, ratione cujus sint omnino incompossibilia, et ita contingit in præsenti. Nam quod voluntas sit conversa ad Deum tanquam ad finem ultimum, sicut habet esse per amorem naturalem super omnia ; et nihilominus retineat aliquem effectum non subordinatum huic fini, contradictionem involvit : nempe quod talis finis sit, et non sit ultimus ; et quod talis amor sit, et non sit super omnia.

Ad secundum dicas prædictum amorem in absentia gratiæ convertere voluntatem ad Deum finem naturalem : quia convertit ut ad finem absolute ultimum, adeoque plene illi dominantem, et omnes ejus affectus sibi subjicientem : quare ubi aliquid remanet expers talis subordinationis, sicut est peccatum habituale, non habet locum prædictus amor : non enim vel illud potest avertere, vel cum eo conjungi. Si tamen conjungerentur, simpliciter esset voluntas conversa in Deum per amorem, nam talis conversio debetur fini ultimo : et simpliciter esset per peccatum aversa, quia in hac aversione nullatenus Deo subordinaretur.

Ad tertium jam constat : nam sive aversio peccati habitualis sit quid morale, sive physicum (de quo alibi) non potest subordinari Deo fini ultimo, et hoc sufficit, ut cum quolibet ejus amore super omnia sit incompossibilis.

Ad ultimum ejusdem Auctoris negatur major : quia repugnantia coexistentiæ amoris naturalis cum habituali peccato, non provenit ex eo, quod talis amor sit, vel non sit dispositio ad gratiam, sed ex principiis, quæ diximus.

Ad id, quod alii addunt, etiam constat : nam quovis modo culpa originalis attingat Deum : eo ipso, quod sit in voluntate, debet subjici ultimo ejus fini : et quia hic finis in illo, qui habet amorem naturalem super omnia, est solus Deus, cui talis aversio non est subjicibilis ; fieri non potest, ut in eadem voluntate conjungantur. Denique evasio adhibita confirmationi impugnata est num. 133. Unde constat, quod licet peccatum originale non importet conversionem, sed aversionem, habere tamen debet finem ultimum, cui subordinetur ; et cum hic finis non possit esse Deus, quærendus est alius, atque adeo duplex finis ultimus. Adde, quod cum dicitur peccatum originale esse duntaxat aversionem, fit sermo de illo quantum ad essentiam ; et ideo non tollitur, quominus secum habere possit, et debeat conversionem ad aliquem finem ultimum, quæ sit extra essentiam talis peccati : quia impossibile est voluntatem manere suspensam, et abstractam ab omni tali conversione. Ubi voluntas pueri in originali existentis habitualiter est conversa ad bonum proprium tanquam ad finem ultimum, ut diximus *in tract. de peccatis disp.* 16, *num.* 67 *et* 68.

§ III.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

1 corollarium.

144. Ex doctrina hujus, et præcedentis dubii aliqua inferri licet pro pleniore cognitione præsentis materiæ. Primo ex prima hujus dubii conclusione infertur omnem hominem ad usum rationis pervenientem teneri ad diligendum Deum finem naturalem super omnia, atque adeo peccare in omissione hujus amoris, quoties ejus præceptum urget : neminemque a prædicta obligatione, et peccato excusari ex eo, quod auxilia gratiæ non receperit. Ratio vero est : quia ut homo inexcusabiliter teneatur ad aliquod præceptum, sufficit, quod possit adimplere illud potentia antecedenti, et in sensu diviso : quippe eo ipso si adimplere omiserit, talis omissio erit voluntaria, et libera, ut omnes concedunt : cum ergo possit potentia antecedenti per vires naturæ elicere prædictum amorem, consequens est, ut licet destituatur omni auxilio gratiæ, ad

id teneatur, et dum non elicit, libere et peccaminose omittat.

2 corollarium.

145. Secundo infertur non quamlibet gratiam sufficere, ut homo lapsus diligat super omnia, vel diligere possit potentia consequenti Deum finem naturalem, sed requiri ipsam gratiam justificantem collatam saltem in eodem instanti, in quo est talis amor. Hoc corollarium habetur ex dictis pro secunda conclusione. Nam cum homo lapsus sit aversus a Deo per peccatum habituale, et hæc aversio incompossibilis sit cum amore super omnia; alias etiam excludi non possit per vires naturæ, neque adhuc per auxilia supernaturalis ordinis, quousque adveniat ipsa habitualis gratia; consequens fit, ut cui ista non conceditur, neque eliciat, neque immediate elicere possit potentia consequenti prædictum amorem. Diximus requiri *gratiam justificantem collatam saltem in eodem instanti*, etc. quia nondum examinamus, an necessaria sit, vel concurrat, ut causa, et principium talis actus, an vero solum sit terminus illo posterior in eodem tamen instanti consequutus, de quo inferius *numero* 155. Diximus etiam *neque immediate elicere possit*, etc. quia non negamus, quod per alia auxilia habeat homo potentiam etiam consequentem, sed mediatam, quatenus per illa potest petere, et impetrare ipsam gratiam, eaque accepta elicere prædictum amorem : quod est posse mediate. Doctrina hujus corollarii non probatur Suario, Vasquez, et aliis extra scholam Divi Thomæ. Putant enim amorem, de quo loquimur, sive naturæ, sive gratiæ viribus eliciendus sit, non esse incompossibilem cum peccato mortali habituali, nec plus requiri ad ejus elicientiam in homine lapso, quam in puris naturalibus; utrobique vero necessarium esse, et sufficere auxilium gratuitum, sive naturalis, sive supernaturalis ordinis. Sed nostra doctrina est communis Thomistarum, quos pro secunda conclusione adduximus, manetque sufficienter probata ex dictis *toto* § *præcedenti*, et ex ratione, quam modo tradidimus.

Qualis gratia requiratur ut homo lapsus diligat Deum.

Objectio.

146. Est tamen contra illam objectio, quam tetigimus num. 136, de pueris decedentibus sine baptismo, qui licet habitualiter sint aversi a Deo propter peccatum originale; servant tamen dilectionem ejus naturalem, ut videtur docere D. Thomas *in* 2, *dist.* 33, *quæst.* 2, *art.* 5 *ad.* 5. Quin etiam 1 *part. quæst.* 60, *art.* 5 (unde nos rationem accepimus ad assumptum dubii præcedentis), concedit talem dilectionem dæmonibus una cum peccatis, quæ contra Deum finem supernaturalem committunt : non ergo est incompossibilis cum quolibet peccato mortali.

D. Tho.

Solutio.

Respondetur ex dictis *num.* 137, dilectionem, quam dæmones, et animæ puerorum conservant, non esse simpliciter amorem Dei obedientialem, et appretiativum super omnia, etiam ut finis naturalis ; sed secundum quid, et cum addito diminuente: quia non præferunt Deum omnibus, quibus naturalia præcepta quovis modo possunt *violari;* sed iis tantum, quibus possunt violari directe. Vel (quod idem est) non se extendit etiam connotative ad obediendum Deo absolute, et sine limitatione in omnibus, in quibus lumen naturale etiam indirecte dictat esse illi parendum, sed cum restrictione ad ea, quæ dictat directe, sistendo in his, et præscindendo ab aliis ; sicut præscindunt animæ puerorum. Vel ea excludendo, ut dæmones excludunt : juxta ea, quæ statim de illis dicemus. Quam restrictionem, et limitationem non adhibet, immo eam excludit, et contrariam addit extensionem amor, qui absolute, et simpliciter adhuc in ordine naturali dicitur *super omnia*, et per quem adimpletur præceptum, ut citato numero explicuimus. Licet autem peccatum, quod directe opponitur præceptis naturalibus, utrumque amorem impediat, et excludat, illa tamen, quæ directe sunt contra supernaturalia, ut peccatum originale, et quæ dæmones committunt, solum impediunt posteriorem : quia incompossibilitas amoris Dei cum hujusmodi peccatis tota oritur ex prædicta extensione. Qualiter vero ex potentia ad primum illum amorem viribus naturæ eliciendum, quam adstruit D. Thomas loco citato ex prima parte, inferatur eadem potentia (saltem antecedens) ad secundum dictum est *num.* 129, cum seq.

Replica.

147. Sed urgebis primo, quoad pueros in Limbo existentes, quod ibi adimplent præceptum diligendi Deum finem naturalem, alias peccarent mortaliter in ejus omissione, haberentque proinde ultra peccatum originale aliqua omnino propria, quod non est dicendum : sed prædictum præceptum non adimpletur nisi per amorem super omnia, prout extenditur ad observationem præceptorum etiam indirectam, ut constat ex hucusque dictis : ergo mansit in illis talis amor cum tota sua extensione.

Secundo,

Secundo, quoad dæmones (et est urgentior replica) quia in his post peccatum mansit omnino idem amor naturalis, quem habuerunt in primo instanti, dum erant in gratia, eo quod talis amor habet esse necessarium, etiam quoad exercitium : sed in illo instanti fuit simpliciter amor super omnia in ordine naturali, et adimpletivus naturalis præcepti, habuitque omnem extensionem ad hoc requisitam : ergo etiam post existente peccato.

Alia instantia. Accedit, quod demones, dum primo peccaverunt, non potuerunt velle restrictionem, quam diximus illius amoris, neque exclusionem oppositæ extensionis. Nam (præterquam quod talis amor potius esset actus peccaminosus, quam verus amor Dei; cum ea restrictio, et exclusio nulla ratione posset honestari) aliunde etiam repugnat, nimirum quia Angelus cum primo peccavit, nihil voluit, quod esset malum secundum se, eo quod malum non potest esse volitum nisi per errorem, quo bonum judicetur : in Angelis autem nullus error præcessit primum peccatum : ergo saltem in illo instanti primi peccati mansit in eis amor naturalis cum tota sua extensione.

Incidens responsio insufficiens. 148. Dices prædictam restrictionem, et exclusionem fuisse volitam non expresse, et formaliter (quo pacto præcessisset error) sed virtualiter, et implicite, vel interpretative, seu ex modo volendi : quia omittendo oppositam extensionem ita se habuit Angelus, ac si vellet illam explicite. Sed contra : nam ut ratione omissionis volita esset virtualiter, et interpretative prædicta restrictio, ipsa in primis omissio deberet esse volita : quæ cum etiam sit mala, et ideo non potuerit terminare volitionem explicite, et formaliter; redit eadem difficultas. Quod autem talis omissio (et idem est de prædicta restrictione, et exclusione extensionis) non fuerit volita solum interpretative, aut virtualiter, videtur efficaciter suaderi. Nam eatenus voluntas dicitur velle hoc modo aliquam omissionem, quatenus causat eam indirecte ; et eatenus sic causat, quatenus directe, et formaliter exercet aliquid incompossibile cum eo, quod omittitur : ubi autem totum, quod expresse amatur, potest extare cum illo, quod omittitur, nihil est, quod indirecte sit causa omissionis, vel ratione cujus voluntas in eam influat, aut ullo modo eam volitam denominet : ergo nisi assignemus aliquid expresse volitum ab Angelo per suum primum peccatum, quod neque antea volitum fuisset, neque cum extensione amoris naturalis possit conjungi, non est, quo pacto restrictio, vel omissio hujus extensionis possit esse volita etiam virtualiter, et interpretative, aut ex modo volendi.

Occurritur primæ replicæ. Respondetur ad primum, negando majorem absolute, et simpliciter loquendo. Neque obest inserta probatio : nam supponit falsum, nempe quod pueri illi, qui jam sunt in termino, et extra statum viæ, urgeantur præcepto dilectionis Dei, vel alio affirmativo. Quamvis enim præcepta negativa semper, et ubique obligent ad hunc sensum, quod nusquam potest esse licitum operari contra illa ; affirmativa tamen solum obligant pro tempore, statu viæ, ut sumitur ex D. Thoma, 2, 2, *quæst.* 2, *art.* 5, (D. Tho.) quia soli viatores indigent ad sui directionem hujusmodi præceptis : extra hunc vero statum quidquid vel a pueris illis, vel a Beatis agitur, potius est adimpletio inclinationis naturæ, vel gratiæ, quam alicujus præcepti. Unde per hoc, quod prædicti pueri propter obicem peccati originalis non eliciant actum amoris Dei cum extensione, quæ viatoribus injungitur, non peccant : quia non omittunt aliquid, ad quod ibi teneantur. Secus fuit de dæmonibus in instanti, in quo primo peccaverunt : quia cum adhuc essent viatores, urgebantur præcepto diligendi Deum in tota sua extensione : et ideo omissio hujus extensionis vel ob hoc habuisset esse peccaminosa.

Pro secunda solutione. 149. Secunda replica tangit graviorem difficultatem, quam *in tract. de Angelis disput.* 10, agentes de primo illorum peccato late discussimus : possemusque lectorem pro solutione illo remittere. Sed quia (ut intelleximus) post tot ibi dicta aliquos adhuc tenet scrupulos circa modum, quo fuit volita inordinatio illius peccati ; libuit hic adjicere propositam replicam, qua iterum scopus difficultatis tangitur, ut ejus solutione, et doctrina illa magis declaretur, et scrupulo satisfiat. Pro quo nota in voluntate Angeli peccantis a sua prima conditione duos fuisse actus circa Deum finem naturalem, quos peccatum non omnino interrupit : (Nota 1.) alterum amoris amicitiæ, quo Deum propter ipsum, et propter infinitam ejus bonitatem super omnia dilexit : alterum amoris concupiscentiæ, quo dilexit illum ut objectum beatitudinis naturalis ipsius Angeli, seu quo hujusmodi beatitudinem sibi dilexit. Et licet secundum enti-

tatem, et substantiam ambo fuerint necessarii etiam quoad exercitium, ob idque ante et post peccatum entitative iidem permanserint; uterque tamen quantum ad aliquem modum extensionis fuit liber, passusque est a primo in secundum instans intrinsecam mutationem ; non tantum quoad aliquod munus, vel denominationem, sed etiam in esse rei, licet non entitativam, sed modalem. Neque est speciale in hujusmodi actibus, quod prædicto modo simul sint necessarii, et liberi : nam idem diximus de actu amoris beatifici *in tract. de voluntario disp.* 2, *num.* 38, 39. Ratio vero est : quia actus, qui procedunt a voluntate cum perfecta cognitione, attingunt objectum juxta ejus merita, et exigentiam : et ideo si sit objectum, quod secundum se, et secundum substantiam (penes quam attenditur entitas actus) necessario rapiat voluntatem, sicut rapit divina bonitas clare visa : secundum aliquem vero modum habeat se ad illam contingenter, sicut in Deo se habet esse in actu exercito rationem diligendi creaturas; fiet inde ut actus terminatus ad tale objectum ex primo capite sumat entitatem necessariam, ex secundo vero modum extensionis liberum. Non absimile contingit in utroque actu amoris naturalis Angeli : nam amor concupiscentiæ et respiciebat beatitudinem naturalem secundum se præscindendo tam a relatione in finem supernaturalem, quam a negatione, vel privatione talis relationis; et quantum ad hoc, penes quod entitas ejus consistit, est omnino necessarius propter maximam proportionem, et commensurationem talis beatitudinis cum Angelica voluntate. Et etiam poterat extendi, ut respiceret negationem, vel exclusionem prædictæ relationis, essetque hujusmodi extensio omnino libera : quia in ejus termino, videlicet in illa relatione, aut in ejus abjectione, nihil apparebat per quod voluntas necessitaretur : et utramlibet poterat velle omnino libere. Similiter amor amicitiæ, et respiciebat Deum ut bonum commune, et universale, præferendumque hac ratione omnibus rebus, quibus naturalia præcepta violari possunt directe, sistendo ibi per puram præcisionem : et hic respectus, penes quem entitas actus consistit, erat similiter necessarius propter rationem nuper dictam : poterat quoque extendi ad diligendum Deum minus stricte, præferendo illum omnibus, quibus naturalia præcepta quovis modo, atque adeo sive directe, sive indirecte violari possunt, et quoad hanc extensionem fuit omnino liber : quia nihil erat, per quod ad illam necessitaretur.

150. Secundo nota primum Angeli peccatum (juxta sententiam quam *citato loco de Angelis dub.* 5, ut probabilem sequuti sumus) constituendum esse in amore concupiscentiæ, quo dilexit suam beatitudinem naturalem, et ejus excellentiam, quatenus fuit liber quoad prædictam extensionem. Nam sicut Angelus in primo instanti subjecit illum fini supernaturali per relationem charitatis, ita in secundo per liberam, et superbam ejusdem amoris extensionem, prædictam relationem, et subjectionem abjecit, voluitque in ipsa beatitudine naturali, et ejus excellentia tanquam in bono sibi sufficiente et adæquato ultimate sistere. Et penes hunc modum extensionis mutatus fuit intrinsece prædictus actus, transivit a non peccaminoso in peccaminosum, retenta eadem numero entitate. Sed et amor amicitiæ intrinsece etiam mutatus fuit, quasi vice versa : nam ante peccatum habuit una cum entitate necessaria illum modum extensionis, per quem, ut diximus, præferebat Deum violationi tam directæ, quam indirectæ naturalium præceptorum : per peccatum vero hujusmodi extensionem amisit. Sive ejus loco acceperit modum alium liberum, et peccaminosum positive repugnantem, et excludentem talem extensionem : sive manserit quoad solam entitatem necessariam, neque includens prædictam extensionem, neque ei repugnans, sed ab ea præscindens. Juxta quem dicendi modum ratio excludendi talem extensionem non in ipso amore amicitiæ quærenda est, sed in amore concupiscentiæ, et in illa ejus extensione inordinata, et superba, qua sicut abjecit ordinationem ad finem supernaturalem, fecit etiam sibi incompossibilem extensionem, de qua loquimur. Et in hoc superbo amore concupiscentiæ constituimus nos loco citato primum peccatum Angeli.

Nota 2.

151. Libet autem prius quam secundæ replicæ hanc doctrinam applicemus, pro pleniore primæ solutione breviter hic observare discrimen inter puerum ad usum rationis pervenientem, et puerum in Limbo existentem, et Angelum ut primo peccantem. Nam primus, si non eliciat actum dilectionis super omnia cum extensione supra dicta (licet forte eliceret alium, vel eundem numero sine tali extensione) peccat peccato omissionis :

Observanda pro pleniori primæ replicæ enodatione.

omissionis : quia omittit illud, ad quod tenetur ex vi præcepti urgentis ipsum in illo instanti. Tertius etiam peccavit peccato commissionis : quia non tantum omisit extensionem prædictam ; sed eam per superbiam positive abjecit, et contrariam tendentiam adhibuit. Secundus vero neque peccat priori modo : quia non urgetur prædicto præcepto, ex quo est in termino constitutus : ob idque licet omittat talem extensionem, nihil debitum omittit, immo neque omittit voluntarie : quia ad voluntarium omissionis requiritur debitum (sicut etiam requiritur actus, qui sit causa omittendi, atque adeo incompossibilis cum illo, quod omittitur ; qui sane actus non ita facile detegitur in voluntate pueri in Limbo existentis). Neque etiam peccat posteriori modo, quia per nullum actum dictam extensionem negat, vel abjicit ; sed sistit omnino præcisive in naturali Dei bonitate, et in extensione, quæ sufficit ad observantiam præceptorum tantum directam. Et hoc pro prima replica.

Legitima secundæ replicæ solutio.

152. Ex præmissis autem etiam habetur solutio secundæ quantum ad primum in ea contentum : constat siquidem, quod licet amor naturalis Angeli sive amicitiæ, sive concupiscentiæ sit necessarius quantum ad entitatem, et ideo permanserit entitative idem ante, et post peccatum : quoad modum tamen extensionis, quem diximus, uterque amor fuit liber : et ita potuit mutari, et variari per peccatum, habereque in secundo instanti minorem, vel diversam extensionem, quam habuit primo.

Secundum in eadem replica contentum convincit nos asserere Angelum in primo peccato voluisse expresse, et formaliter aliquid incompossibile, tam cum relatione charitatis ad finem supernaturalem, quam cum extensione, quæ fuit in amore amicitiæ ante peccatum, ratione cujus volita fuerit omissio, seu exclusio talis extensionis. Hoc autem expresse volitum non fuit ipsa duntaxat beatitudo naturalis, vel ejus excellentia : quia hæc secundum se non habet prædictam incompossibilitatem ; sed fuit omissio, vel abjectio relationis ad finem supernaturalem, quam Angelus ex vi præcepti charitatis, et etiam humilitatis tenebatur tunc adhibere. Unde objectum adæquatum, quod Angelus expresse voluit, fuit propria beatitudo, et ejus excellentia ut non relata, neque subordinata illi fini ; sed ut independens, et ut destituta tali relatione, et subordinatione, atque adeo ut ipsa per se sufficiens ad omnino illum beatificandum. Nec per hoc ponimus, quod expresse, et formaliter aliquid malum appetierit, atque adeo quod formalis error ibi intercesserit : quia prædicta independentia, et carentia subordinationis secundum eam rationem, qua fuit expresse volita, non importat deformitatem : ut in simili explicuimus *in Tract. de peccatis disput.* 16. *a num.* 167, agentes de peccato Adami, in quo eadem ferme militat difficultas.

Ad præsens vero applicando illam doctrinam, dicimus excellentiam beatitudinis naturalis Angeli, ut independentem a prædicta subjectione, posse considerari dupliciter : vel absolute, nulla facta suppositione : vel respective ad Angelum ut oneratum, et ligatum præcepto subjiciendi illam fini supernaturali. Primo modo non est objectum malum : nam Deus habet talem excellentiam et independentiam, et ipse Angelus potuisset sine peccato habere illam, si prædicto præcepto oneratus non fuisset : ut sic enim talis independentia non dicit privationem subjectionis debitæ, sed potius negationem, aut communem rationem carentiæ, quæ ad rationem mali non sufficit : et hoc duntaxat fuit expresse volitum. Secundo autem modo habet rationem mali : cum propter improportionem, quam excellentia ita independens dicit ad suppositum prædicto præcepto oneratum : tum quia importat privationem subjectionis, et relationis præceptæ. Sed Angelus non voluit expresse eam rationem privationis, et improportionis : quia non comparavit talem excellentiam ad se ut præcepto ligatum ; sed amavit illam ut exemptam, et independentem absolute, habita comparatione ad seipsum etiam consideratum absolute, et sine ordine ad præceptum : quo modo non splendebat in ea prædicta improportio. Et quamvis per illum amorem positive abjecerit oppositam dependentiam, et subjectionem ; adhuc tamen in hoc nulla elucebat inordinatio, stando præcise in prædicta comparatione. Propterea vero peccavit : quia ex suppositione, quod erat oneratus præcepto referendi, debuisset attendere illud, secumque rem agere ut subjectus tali præcepto : et quia hoc modo excellentia cum abjectione subjectionis erat sibi, ibi, et tunc improportionata, debuisset non ita amare illam, neque similem abjectionem sua volitione facere. Ama-

vit autem positive subjectionem abjiciens : quia non consideravit præceptum, quo tenebatur subjicere illam, immo secum egit, quasi non haberet tale præceptum, deliquitque proinde ex hujus inconsideratione, potius quam ex errore, per quem aliquid malum bonum formaliter judicaverit. Vide si placet locum nuper citatum usque ad num. 170, ubi hanc solutionem, et doctrinam latius prosequimur. Quod autem *in Tractat. de Angelis in illa disp.* 10, non semel diximus, omissionem, et abjectionem subjectionis ad finem supernaturalem non fuisse volitam ab Angelo formaliter, et ex parte objecti ; sed ex modo volendi, et interpretative ; non contrariatur his, quæ modo tradidimus : quia sensus utrobique est prædictam omissionem, et abjectionem non fuisse expresse volitam in quantum privativam, et malam, neque ex vi entitatis actus, per quem Angelus peccavit ; licet fuerit sic volita præcise secundum rationem carentiæ, et independentiæ non exprimentis privationem, aut malitiam, et ex vi modi extensionis, quem supra diximus.

§ IV.

Duplex aliud ejusdem doctrinæ consectarium.

3 corollarium. 153. Tertio ex doctrina pro assertionibus tradita infertur hominem existentem jam in gratia, etiamsi ipsa gratia, aut ejus auxiliis non uteretur, sed solis viribus naturæ, posse elicere etiam potentia consequenti actum amoris naturalis, de quo agimus. Cum enim adhuc in natura lapsa non deficiant homini vires ex parte principii ad talem amorem, totaque impossibilitas consequens ex peccati impedimento consurgat ; nihil obesse potest, quominus sublato isto per gratiam, ipsæ naturales vires sine novo recursu ad illam in prædictum amorem prorumpant. Idemque dicendum esset de homine in natura pura, ob eamdemque rationem : quia nec tunc deessent vires, et potentia antecedens ad talem amorem, ut dubio præcedenti ostensum fuit ; neque adesset impedimentum illi repugnans, et tollens potentiam consequentem ; cum hoc solum possit esse peccatum mortale, quod tunc abfuturum supponimus : nam loquimur de homine, quandiu in illud non laberetur. Si enim dicto dubio vera tradidimus, consequenter dicendum est non omnes homines illius status cum pervenissent ad usum rationis, statim mortaliter ruituros ; sed aliquos per aliquod temporis spatium in innocentia naturali permansuros, quamvis alii statim eam amitterent. In ea autem permanentibus toto illo tempore (quod pro aliquibus esset brevius, pro aliquibus minus breve, sed et pro aliquibus brevissimum) nihil obstaret, quominus aliquoties elicerent prædictum actum. Cadentibus vero maneret adhuc potentia antecedens ad illum eliciendum, prout satis esset, ut urgente obligatione in ejus omissione peccarent, juxta id, quod de homine lapso in primo corollario diximus : non tamen potentia consequens propter impedimentum peccati, quod nec solis naturæ viribus posset expelli (ut dicemus *tract. sequenti disp.* 2, *dub.* 7), nec talem amorem secum admitteret.

Dubium incidens deciditur. 154. Sed circa hominem ad gratiam restitutum quem dicimus habere potentiam consequentem, etiamsi non influeret ipsa gratia ; quæri potest, an de facto ita contingat, quod sine novo ejus influxu per solas vires naturæ eliciatur aliquando prædictus actus ? Et respondetur affirmative loquendo de influxu formali, et peculiariter ad eum requisito. Quamvis enim (ut infra *in Tract. de merito* dicemus) omnis actus honestus elicitus ab homine justo secum ferat aliquem influxum gratiæ, et charitatis, per quem saltem virtualiter referatur ad finem supernaturalem, et opus meritorium constituatur ; non tamen in præsenti loquimur de hoc genere influxus adeo universalis, ut nec minimus actus honestus ejus expers evadat : et de quo an sit concedendus, est non levis controversia. Sed de alio magis formali, quem pro actu amoris Dei ob majorem ejus perfectionem specialiter gratia exhibeat, sicut exhibet pro actibus naturalibus. Hoc ergo peculiari modo non est cur dicamus gratiam semper concurrere in elicientia amoris Dei naturalis (licet concurrat ut frequentius) quia nulla apparet ratio connexionis necessariæ inter illa. Immo apparet ratio in oppositum : nam verosimile est, quod aliqui ex tot pueris, qui cum baptismo et gratia, sine tamen aliqua expressa fidei notitia ad usum rationis perveniunt, adimpleant naturale præceptum ; sicut et quod non omnes illi pueri in eo instanti mortaliter peccent : cum tamen dum carent prædicta notitia, gratia uti non possint ad illum peculiarem influxum. Quin

Quin et adultis id poterit accidere, ut si cogitantes de Deo auctore, et fine naturali pro viribus nitantur eum diligere, nec tamen alicujus objecti, vel rationis supernaturalis apud se recordentur. Sed hoc, ut diximus, non eveniet multoties : quia adulti cum ad Dei amorem procedunt, communiter utuntur fide, et notitia, quam habent rerum supernaturalium.

4 corollarium. 155. Postremo per illa, quæ hactenus diximus, capessenda est via ad defensionem doctrinæ D. Thomæ de incompossibilitate peccati venialis cum solo originali supposita existentia præcepti diligendi Deum super omnia pro universis ad usum rationis pervenientibus, de quo egimus ex professo *in Tract. de peccatis disp.* 20. Haud tamen sententiam, et judicium circa omnia concurrentia ibi determinare licuit, sed aliquid in hunc locum remisimus. Potissimum vero, quod ibi et nunc difficultatem offert, est ratio discursus D. Thomæ, videlicet quod cum omnes ad usum rationis pervenientes præcepto illo adstringantur ; necesse est, ut vel adimplendo ipsum gratiam recipiant, et a culpa originali mundentur ; vel non adimplendo mortaliter delinquant, atque adeo quod peccata venialia, quæ superveniunt uni istorum, succedant, et non cum solo peccato originali concurrant. Ad cujus discursus bonitatem necessarium est, quod sicut ille, qui omittit adimplere prædictum præceptum, peccat mortaliter in ipso primo instanti usus rationis, in quo omittit ; qui adimplet, in eodem etiam instanti gratiam, et justificationem consequatur. Si namque inter adimpletionem, et justificationem non sit immediata connexio, sed vel minimum tempus decurrat ; non erit cur in illa quantumvis brevi morula, non peccet venialiter, et hoc peccatum cum solo originali conjungat.

Modi explicandi doctrinam D. Tho. circa puerum pervenientem ad usum rationis.

Primus dicendi modus. Potest autem prædicta connexio diversis modis explicari. Nam juxta illorum sententiam, qui negant eam postulari omnino infallibiliter ex natura rei (quod vel censeant amorem Dei naturalem etiam efficacem non esse cum peccato originali incompossibilem, vel prædictum præceptum solum obligare ad inefficacem) : recurrendum est ad Dei legem, qua certo, et infallibiliter, immo statim confert gratiam facienti, quod est in se, sicut facit, qui præceptum adimplet. Gratia autem sic collata (juxta hanc sententiam) nullum habet influxum in adimpletionem, neque per se, neque per modum removentis prohibens ; sed est omnino posterius natura, et causalitate, quamvis simul tempore. Qui modus dicendi potest adhuc intelligi dupliciter : vel ita ut prædicta adimpletio fiat absque ullo auxilio gratiæ per solas vires naturæ, et per opus omnino naturale, quasi hoc, sive ut dispositio, sive ut meritum congrui, aliove titulo certam sibi faciat gratiam justificationis. Et sic intellectus debet omnino rejici : continet enim errorem plurium Semipelagianorum ponentium initium justificationis ex nobis esse, ut *disp. præcedenti num.* 193 vidimus : aut saltem continet doctrinam illi affinem, quam *disp. sequent. a n.* 157 impugnabimus. Vel potest intelligi ita, ut illa adimpletio fiat ex auxilio prævenientis gratiæ, quod Deus antecedenter (saltem antecedentia naturæ) ad justificationem pro illo effectu inferat. Et juxta hunc sensum posset prædictus dicendi modus probabiliter defendi, salvatque sufficienter assumptum hujus corollarii : licet judicio nostro non sit admittendus.

Absurda quorundam opinatio.

Rationabilior dicendi modus. 156. Cæterum juxta doctrinam, quam elegimus, constituentem repugnantiam, et incompossibilitatem ex natura rei inter peccatum originale, et adimpletionem præcepti, ex hac incompossibilitate, etiam sine recursu ad Dei legem, habet esse certa, et infallibilis prædicta connexio : quia nisi detur gratia justificans, et expellens peccatum, adeoque prior in genere removentis prohibens, adimpletio non erit. In quo adhuc possumus duplici via incedere. Primo enim juxta sententiam, quæ negat naturæ potentiam etiam antecedentem ad amorem super omnia, dici potest, Deum conferre omnibus ad usum rationis pervenientibus auxilia ordinis supernaturalis, quibus possint potentia antecedenti amorem illum elicere, non modo secundum se spectatum, sed etiam ut oportet, et conducit ad justificationis gratiam consequendam ; iis vero, qui præceptum adimpleturi sunt, tribui in eadem duratione ipsam justificantem gratiam, et cum ea potentiam consequentem : non quod hæc constituatur per illam in recto, sed constituitur per auxilia connotando expulsionem peccati per gratiam. Daturque inter hæc omnia mutua prioritas, et posterioritas in diverso genere : nam auxilia in genere causæ efficientis præcedunt adimpletionem, et hæc in genere causæ materialis dispositivæ præcedit gratiam ; sed præceditur ab ea in ratione removentis

prohibens, et in genere causæ finalis, aut etiam formalis. Hic modus dicendi est valde probabilis, satisque accommodatus ad tuendum supradictam D. Thomæ doctrinam. Sed neque est indispensabiliter necessarius, ut statim videbimus. Neque ab eo omnino arcetur nostra sententia, quæ concedit naturæ potentiam antecedentem ad amorem super omnia. Nam dici posset prædicta auxilia non requiri ad eliciendum talem amorem secundum se, pro quo sufficerent vires naturæ, sed ad eliciendum illum, sicut oportet et ut disponentem ad gratiam juxta dicta *in hoc dubio num.* 134.

Præfertur alter dicendi modus.

Secundo (salva utraque sententia) dici potest prædicta auxilia non tribui iis, qui de facto præceptum adimplent: sed gratiam, quæ in eodem instanti confertur, præstare utrumque munus, nempe et formæ justificantis, atque peccatum expellentis, et auxilii elevantis, et adjuvantis naturam ad eliciendum prædictum actum. Sane cum eadem gratia collata prius per modum auxilii, et deinde per modum formæ possit sufficienter munia illa exercere, superflua videtur collatio illorum auxiliorum, præsertim cum tota eorum virtus perfectiori modo contineatur in ipsa gratia. Sumimus autem gratiam una cum charitate, et virtutibus infusis, quibus potentiæ immediate perficiuntur. Et hic modus dicendi videtur nobis rationabilior, et cæteris præferendus. Si tamen addamus auxilia, quæ tribuuntur iis, qui nondum adimplent præceptum, non dari tanquam simpliciter necessaria, ut homo possit elicere actum amoris naturalis secundum se : nam ad hoc sufficerent vires naturæ, sed ut possit elicere illum, sicut oportet ad assequendam gratiam : et ut verificetur, omnes ad usum rationis pervenientes habuisse sufficiens principium, ut possint non solum præcepta adimplere, et non peccare, sed etiam ad gratiam se disponere, et eam impetrare, per ipsosque duntaxat extitisse, quod illam non consequerentur, de quo latius agemus infra *disp.* 7, *dub.* 3. Et idem dicendum est de gratia, quæ tribuitur eis, qui præceptum adimplent; quatenus enim confertur per modum auxilii, non requiritur ad eliciendum prædictum amorem secundum se, sed ut fiat, sicut oportet; licet ut removens prohibens concurrat ad utrumque. Immo quibus hæc gratia tribuitur, non est necesse, ut eliciant talem amorem ; sed eliciunt alium omnino supernaturalem, per quem adimplent supernaturale præceptum charitatis, et in quo amor naturalis, et adimpletio naturalis præcepti eminentius continetur, ut diximus *in Tract. de peccatis. citata disp.* 12, *num.* 39.

Explicatur 1.

157. Addimus etiam modum istum dicendi ita intellectum independentem esse ab utraque opinione, et tenente, et negante dari omnibus ad usum rationis pervenientibus supradicta auxilia, et juxta quamlibet difficultati occurrere. Si enim dentur omnibus, deservient pro fine, quem nuper diximus. Si vero aliquibus negentur, adhuc verum est omnes habere potentiam antecedentem ad diligendum Deum super omnia, ut est in præcepto naturali (cum ad hoc naturales vires sufficiant) adeoque mortaliter peccare, quotquot in illo instanti non adimplent. Et sive dentur omnibus, sive non dentur, verum etiam est neminem de facto, sive cum prædictis auxiliis, sive naturæ suæ relictum adimpleturum tale præceptum, nisi in eodem instanti conferatur ei gratia, quæ expellendo peccatum originale adimpletioni locum aperiat.

Elucidatur 2.

Addimus præterea juxta nostram sententiam, et viam istam, quam eligimus : nunquam verificari, quod aliquis perveniens ad usum rationis faciat totum, quod in se est, attentis suæ naturæ viribus, et quod non conferatur ei justificationis gratia. Immo potius nullus, cui ista non confertur, facit totum, quod est in se, et quod potest ex prædictis viribus. Hoc autem non ideo evenit, quia ipsa gratia sive ex lege, sive ex pacto Dei, vel alia ratione debeatur, aut promissa sit operanti ex solis viribus naturæ : sed quia cum dilectio naturalis super omnia (quæ est operatio ejusmodi viribus proportionata, et in eis contenta, quamque eliciet, quisquis pro posse illis usus fuerit), sit omnino incompossibilis cum peccato originali, et hoc expelli nequeat nisi per gratiam ; fit, ut quousque ista adveniat, et illud excludat, nullus faciat, nec facere possit potentia consequenti totum, quod in se est, seu quod continetur in prædictis viribus, adeo neque illis utetur, quantum potest, impediente peccato hujusmodi usum. Unde supposita peccati existentia, ad id ipsum, quod naturæ vires non superat, et quod ipsa per se potest facere potentia antecedenti, opus est gratia, ut actu illud faciat, vel facere possit potentia consequenti; non ut ipsa gratia ad illud agendum vires conferat; sed ut removeat peccatum prohibens

bens actionem, vel concursum actualem Dei, sine quo nunquam fiet.

Ad tuendam ergo supradictam D. Thomæ doctrinam, necesse non habemus, vel determinate amplecti, vel rejicere alteram ex prædictis opinionibus, quas *disp. citata dub.* 1, indifferenter sequuti sumus : quia hæc via (ut diximus) neutri alligatur, et utrique cohæret. Ac sub qualibet certam, et infallibilem reddit pro eodem instanti, et ex natura rei connexionem adimpletionis præcepti cum infusione gratiæ, et originalis peccati remissione. Et ita (quod caput est) viam omnino præcludit peccato veniali, antequam vel originale remittatur adimplente puero præceptum, vel non adimplente aliud mortale succedat. Pleniorem hujus rei notitiam, et integrum difficultatis examen sive quoad existentiam præcepti diligendi Deum pro primo instanti usus rationis, sive quoad incompossibilitatem peccati venialis cum solo originali, rationes D. Thomæ pro vera sententia, argumenta in oppositum, eorum solutiones, et alia, quæ utraque difficultas concernit, invenies *in Tract. citato, citata disput.* 20, per totam.

§ V.

Duplex sententia duplici nostræ assertioni opposita.

Utrique nostrarum assertionum opponitur aliqua opinio. Contra primam enim, qua homini lapso tribuimus potentiam antecedentem ad diligendum Deum super omnia, sentiunt Curiel, Zumel, Gonet, Godoy, Suarez, et alii relati *dubio præcedenti num.* 120, quatenus adhuc in puris naturalibus, negant absolute talem potentiam : nam utrobique militat eadem ratio. Fundamenta hujus opinionis adduximus, et solvimus loco citato, neque hic occurrit objectio, aut difficultas, quæ ex dictis evacuata non sit. Contra posteriorem vero, qua negavimus potentiam consequentem, sensisse videtur Lorca *disp.* 5, et sensit Granados *tract.* 1, *disp.* 3, *sect.* 4, citanturque pro ea a Curiele, et Suario, Henriq. *quodlib.* 4, *quæst.* 11, Scotus *in* 1, *dist.* 17, *quæst.* 1, Gabriel *in* 3, *dist.* 27, *art.* 3, *dub.* 3, Cajet. *tom.* 1 *opusc. tract.* 4, et alii : possetque etiam contra nos referri idem Suarius, et qui cum illo tenent sufficere ad prædictum actum auxilium naturalis, vel supernaturalis ordinis absque gratia justificante, quam nos in secundo corollario omnino necessariam diximus. Sed neque pro hac opinione supersunt argumenta, quæ referre, et diluere opus sit : omnia enim, quibus fulciri posset, vel solum probant potentiam antecedentem, atque adeo priorem nostram assertionem : vel soluta manent ex dictis in secundo, et ultimo corollario.

Curiel. Zumel. Gonet. Godoy.

Lorca. Granad. Henriq. Scotus. Gabriel. Cajetan.

DUBIUM V.

Utrum homo lapsus possit servare præcepta legis naturalis sine concursu gratiæ?

Quamvis titulus dubii solum procedat de homine lapso, ejus tamen resolutio, et doctrina haud difficulter ostendet, quid tenendum sit de homine in puris naturalibus constituto. Oportet autem, antequam ad conclusiones accedamus, statum quæstionis, et difficultates, quibus occurrendum est, breviter declarare.

§ I.

Brevis elucidatio quæsiti.

158. Rejiciendus est hic in primis duplex hæreticorum error, et inter se, et veritati fidei contrarius. Alter fuit Pelagii, qui in quodam suæ hæresis statu neque ad non peccandum, neque ad servanda omnia legis præcepta tam secundum substantiam, quam secundum modum, scilicet cum merito, et fructu, prout observari necesse est ad vitam æternam consequendam, necessitatem gratiæ agnovit (nisi forte ut illuminantis, et ostendentis præcepta observanda), sed totum justificationis, et salutis nostræ negotium viribus naturæ perficiendum existimavit, ut constat ex dictis *disputatione præcedenti cap.* 4, § 2 *et* 4. Alter est error Calvini, Lutheri, et sequacium : qui dicunt præcepta Dei esse nobis omnino impossibilia : quia adhuc per gratiam ea adimplere non possumus, neque opus aliquod undequaque bonum elicere, ut vidimus *disp. cit. cap.* 3, § 2 *et* 3. Illis vero erroribus rejectis, et Catholica veritate præsupposita, nimirum et quod per gratiam omnia illa possumus, et quod ea seclusa, nec justificationem, et salutem operari, nec divina præcepta cum merito, et fructu adimplere valemus ; immo supernaturalia, quæ nonnisi supernaturalibus actibus adimplentur, neque quoad substantiam

Errores hæreticorum. Pelagius.

Calvinus. Lutherus.

operum : inquirendum, et examinandum superest, an ad servanda præcepta legis naturalis secundum substantiam, prout satis est ad non peccandum, necessaria sit homini lapso aliqua gratia, vel sufficiant vires naturæ? Sub quo quæsito plura adhuc continentur, quæ ab aliquibus indistincte, immo et confuse traduntur : nobis vero, ut claritati consulamus, operæ pretium est distinguere, et specificare.

Nota 1.

159. Primo enim non dubitamus sufficere vires naturæ ad servandum semel, aut iterum unum, vel alterum præceptum ; sicut dubio primo hujus disputationis sufficere diximus ad exercenda aliqua honesta opera: et ideo solum quærimus de necessitate gratiæ pro observatione omnium, eorum saltem, quæ longo tempore occurrunt. Quæ quidem possunt accipi vel divisim, considerando unumquodque secundum se, et secundum difficultatem, quæ in ejus observatione per se spectata, includitur ; non habito respectu ad observationes aliorum, neque ad collectionem, quæ ex omnibus consurgit. Vel copulatim, seu collective, attentis prædicta collatione, et respectu. Unde is dicendus est posse omnia divisim, qui potest servare quodlibet, dum actu occurrit, seu cujus vires adæquant difficultatem repertam in qualibet adimpletione, secundum quod in facto se offert discreta ab aliis. Ille vero collective, qui potest non deficere in aliquo, seu qui potens est singulorum observationes sine alicujus violatione numerare, et in unum conjungere. Neque enim dubitari potest claudi majorem difficultatem in secundo observationis modo, quam in primo. Ulterius de utroque inquiri potest, vel ad longum tempus, vel ad breve. Quia etiam est per se notum requiri minorem virtutem ad observationem unius, vel plurium præceptorum momentaneam, aut per breve tempus, quam ad perseverantem, et diuturnam.

Aliquorum imaginatio rejicitur.

Et quamvis aliqui existiment in observatione omnium collectiva non importari novam, et gravem difficultatem supra divisam præter illam, quæ oritur ex temporis diuturnitate (in qua multa se offerunt, quæ non facile evincuntur, ipsaque dilatio, et perseverantia in bene operando per se difficultatem auget), et ideo casu quo omnia præcepta intra breve spatium occurrerent, non postularetur major virtus pro tota collectione, quam pro singulis : propterea vero exigitur, quia communiter non occurrunt nisi in longo tempore. Melius tamen

Curiel.

Curiel in præsenti prædictas difficultates distinguendas esse censet : quia ipsa præceptorum multitudo, etiamsi secludamus respectum ad durationem brevem, aut longam, auget per se, difficultatem respectu potentiæ variabilis, et defectibilis. Nam sicut difficile est percurrere bene operando longam durationem sine eo, quod in aliqua ejus parte defectus contingat, sive id fiat multis, sive paucis operationibus : ita per se difficultatem affert pertransire multa præcepta, non deficiendo in aliquo sive in multo, sive in parvo tempore occurrant. Et est satis accommodatum ad distinguendam utramque istam difficultatem exemplum talorum, quo utuntur aliqui in hac materia, et in simili usus fuit Aristot. *libro* 2 *de cœlo*, *cap*. 12. Nam facile evenit, ut aliquis talis, quicumque fuerit, semel, vel iterum jactus optatum reddat signum : quod verò in uno, vel pluribus multoties, aut in multis semel projectis non contingat defectus, omnino est perdifficile : et alia est difficultas, quæ reperitur in uniformi jactuum repetitione ; ab ea, quæ invenitur in multorum talorum per unicum jactum descensu uniformi et æquali. Illa enim oritur ex continuatione, vel repetitione projectionis secundum diversas partes temporis : hæc vero ex muliplicitate, et numero telorum, qui projiciuntur. Ita ergo præceptorum observatione alia est difficultas, quæ provenit ex continuatione, vel perseverantia per longum tempus ; sive omnia, sive non omnia in illo occurrant : alia vero, quæ oritur ex præceptorum numero, et multiplicitate ; etiamsi in minori tempore omnia occurrerent : et longe major difficultas consurgit ex utroque simul capite, quam ex quolibet seorsim sumpto. Communiter tamen secunda difficultas non separatur a prima : quia occursus omnium præceptorum nonnisi in longo tempore contingit. Et ob id forte alii Auctores non meminere prædictæ distinctionis.

Arist.

Nota 2.

160. Nota etiam, quod ut præsens difficultas sit specialis, et distincta ab illis, quas hactenus discussimus, vel debemus supponere præceptum diligendi Deum super omnia posse adimpleri viribus naturæ, vel excludere illud a collectione, et divisione præceptorum naturalium, de quibus in hoc dubio. Si enim circa præceptum istud oppositum teneamus, et ipsum in hac collectione, et divisione numeremus ; absque

que novo examine decisum manebit neque collective, neque divisive, adimplere posse sine gratia omnia naturalia præcepta : cum de uno eorum signato, et certo determinate supponatur non posse sine illa adimpleri. Ut itaque præsenti difficultati locus maneat, debemus missum facere prædictum dilectionis præceptum, etsi quod aliud necessario illud includit : ac reliqua duntaxat sub præsenti collectione, et divisione comprehendere : vel sic procedere ut in assertione, et probatione partis negativæ non fiat recursus ad specialem difficultatem, quæ oriri potest ex tali præcepto. Quin etiam abstrahere debemus a difficultate, quæ ex occursu gravis tentationis circa quodvis præceptum potest accrescere, vel casum istum excludere. Quia de hac difficultate, quæ oritur ex gravi tentatione, est specialis quæstio, an superari possit viribus naturæ ? et eam seorsim tractabimus *dub.* 6. Extra quam locum sibi vendicat ea, quæ proponitur in hoc dubio, propter difficultatem, quæ ex ipsa præceptorum multitudine, et diuturna observatione consurgit; etiamsi toto eo tempore nulla accedat specialis tentatio.

Inefficax quorundam argumentum.

Quocirca non boni consulimus, quod aliqui Theologi præsens dubium agentes, et asserentes non posse hominem lapsum per vires naturæ implere omnia præcepta naturalia collective, aut per longum tempus ; in probatione assumunt, vel quod in illis continetur præceptum dilectionis super omnia, quod adimpleri nequit sine gratia ; vel quod in longo tempore necessario occurret aliqua gravis tentatio, quæ sine illa etiam superari non poterit. Revera hujusmodi difficultates connexæ non sunt, et unaquæque postulat independenter ab alia examinari, ut nos præstare curabimus. Aliam etiam, quæ posset hic adjungi circa conditionem gratiæ ad prædictam observationem requisitæ examinabimus seorsim dubio sequenti, ut in utroque distinctius procedamus.

Nota 3.

161. Denique tanquam certum supponimus hominem constitutum in natura integra posse absque auxilio gratiæ servare omnia prædicta præcepta quantum ad substantiam operum etiam collective, et per longum tempus : immo includendo in illis præceptum dilectionis super omnia, et non excludendo casum tentationis gravis : quamvis non posset servare illa, quantum ad modum scilicet meritorie et ex charitate : sicut neque adimplere posset sine gratia præcepta affirmativa ordinis supernaturalis. Totum hoc probat efficaciter in præsenti D. Thomas *art.* 3, 4 *et* 8, et docent communiter Theologi, in quo proinde non immorabimur.

D. Tho.

§ II.

Assertio prior auctoritatibus comprobatur.

Prima conclusio.

162. Dicendum est primo, non posse hominem lapsum servare collective omnia præcepta naturalia, aut ea, quæ occurrunt longo tempore, ita ut contra nullum eorum graviter delinquat, nisi adjuvetur per gratiam. Hæc conclusio est adeo recepta, et communis inter Theologos, ut oppositum nequeat probabiliter defendi. Tradit illam D. Thom. in hac *quæst.* 109, *art.* 4, et probat latius *art.* 8, *sequenti*, ubi agit de necessitate gratiæ ad non peccandum, quæ eadem est atque ad servanda præcepta; cum peccatum non accidat nisi per alicujus præcepti violationem. Retractavitque hic D. Thomas (ut vult Cajetanus *super cit. art.* 8, § *Nunc superest*) vel ad meliorem formam reduxit, quæ juvenis dictaverat *in* 2, *dist.* 28, *quæst.* 1, *art.* 2, ubi favet contrariæ sententiæ. Quamvis quia loquitur expresse de gratia, quæ sit donum habituale ; possemus, quantum ad necessitatem gratiæ in communi, prout comprehendit etiam actualem, vel ab utraque abstrahit, sine retractatione illum intelligere. Nostram etiam assertionem docet *lib.* 3, *contra gent. cap.* 160, *et quæst.* 24, *de veritate toto articulo* 12, *et articulo* 14, *ad* 7, et alibi, sequutus per omnia Divum Augustinum, cujus aliqua loca, et verba inferius adducemus.

Probatur ex D. Th.

Neque Angelicus Doctor exponi valet, quod loquatur non de solis præceptis naturalibus excludendo supernaturalia, aut quod saltem excludat præceptum naturale dilectionis super omnia, sicut nos excludimus. Nam prima expositio manifeste repugnat contextui; in quo pro illis præceptis exigitur gratia in natura lapsa, ad quæ non esset necessaria in natura integra : hæc autem non sunt nisi præcepta naturalia : quia supernaturalia perspicuum est non posse sine illa adimpleri. Secunda facile etiam rejicitur : nam cum Divus Thomas *in articulo* 3, seorsum egerit de amore naturali super omnia, et concluserit non posse elici ab homine lapso sine gratia, non debuit *in articulo* 4 *sequenti* de hoc eodem

amore, et de ejus præcepto iterato inquirere, neque suam conclusionem impossibilitate talis amoris alligari : alias nihil novum quæreret, aut resolveret. Eo præsertim, quia si necessitas gratiæ, quam adstruit *articulo* 4, solum esset ratione præcepti amoris super omnia, meminisset proculdubio hujus præcepti tanquam medii necessarii ad illam comprobandam : quod cum non fecerit, dicendum est etiam præcepto illo secluso reperisse in aliis sufficientem difficultatem pro qua gratia exigatur. Eandem doctrinam tradunt Magister *in* 2, *citata distinctione* 28, et ibidem Divus Bonaventura *articulo* 1, *quæstione* 3. Gregorius *quæstione* 1, *articulo* 3. Capreolus *quæstione* 1, *articulo* 1, *conclusione* 3. Ricardus *articulo* 2, *quæstione* 3. Henriquez *quodlibeto* 5, *quæstione* 20. Abulensis *super Matthæum* 19, *quæstione* 178. Soto *libro* 1 *de natura et gratia, capite* 22. Ferrara 3, *contra gent. capite* 160. Alvarez *de auxiliis, disputatione* 54. Bellarminus *libro primo de gratia, et libro arbitrio, capite* 5. Expositores Divi Thomæ, *in hac quæstione* 109, *articulo* 8, ubi Cajetanus, *et articulo* 4, ubi Medina *conclusione tertia*. Curiel *dubio* 2. Zumel *disputatione* 2, *conclusione* 3. Montesinos *disputatione* 27, *quæstione* 7, § 3. Lorca *disputatione* 4. Valentia *disputatione* 8, *quæstione* 1, *puncto* 5. Granados *tractatu* 2, *disputatione* 2, *sectione* 1. Gregorius Martinez *dubio* 2, *conclusione* 2. Arauxo *dubio* 2, *conclusione* 2. Joannes a Sancto Thoma *disputatione* 19, *articulo* 5. Godoy *disputatione* 44, *conclusione* 1. Gonetus *disputatione* 1, *articulo* 5, § 2. Labat *disputatione* 1, *dubio* 3, § 4. Vasquez *disputatione* 196, *capite* 3. Suarez *libro primo de gratia capite* 26. Vega *quæstione* 13, *de justitia, conclusione sexta*. Molina *in concord. quæstione* 14, *articulo* 13, *disput.* 20, et alii.

Magist. D. Bona. Gregor. Capreol. Ricard. Henriq. Abulens. Soto. Ferrara. Alvarez. Bellarm. Cajetan. Medina. Curiel. Zumel. Montes. Lorca. Valent. Granad. Greg. Mart. Arauxo. Joan. a S. Tho. Godoy. Gonet. Labat. Vasquez. Suarez. Vega. Molina.

Principale fundamentum ex sacra Scriptura.

164. Et quia necessitas gratiæ, sicut et infirmitas naturæ non satis deprehenditur (ab iis præsertim, qui fidei lumine destituuntur), per naturales rationes, quamvis his etiam utemur, principalis tamen probatio petenda est ex sacra Scriptura, sacris Conciliis, et sanctorum Patrum testimoniis, præsertim Divi Augustini, qui pro Dei gratia post Paulum Apostolum plus omnibus laboravit. Probatur ergo Ezechielis 36: *Dabo vobis cor novum, et spiritum novum ponam in medio vestri, et faciam, ut in præceptis meis ambuletis.* Ubi Deus promittit cor novum, et spiritum novum, qui est spiritus gratiæ, ut præcepta ejus observentur : quasi sine illa observari non possint. Deinde *ad Roman.* 3, ait Apostolus : *Causati sumus* (hoc est rationibus ostendimus) *Judæos, et Græcos omnes sub peccato esse.* Quia neque lex vetus, qua Judæi, neque naturæ lumen, quo Græci ducebantur, sufficiens erat ad cavendum peccatum per præceptorum observationem : cum tamen notitia ejus sufficeret ad illud incurrendum. Et ideo inferius subditur : *Per legem enim cognitio peccati*, et capite octavo : *Quod impossibile erat legi, in quo infirmabamur per carnem. Deus filium suum misit in similitudinem carnis peccati, et de peccato damnavit peccatum, ut justificatio legis impleretur in nobis.* Ubi aperte ostenditur observationem legis, quæ est ejus justificatio, non potuisse adimpleri per vires naturæ, quibus lex nitebatur : et ideo misisse Deum filium suum, ut per gratiam, qua lex adimpleretur, damnaretur, seu excluderetur peccatum. Idem significavit *ad Galat.* 3, verbis illis : *Conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus :* quasi impossibile esset aliter caveri omnia peccata, nisi per gratiam repromissam.

Ezech. 36. — Ad Rom. 3. — Cap. 8. — Ad Galat. 3.

Ad hæc : observatio mandatorum traditur in Scriptura, ut certum signum justificantis gratiæ, et charitatis. Sicut ad Roman. 2 : *Factores legis justificantur.* Joann. 14 : *Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est, qui diligit me.* Et ibidem: *Qui non diligit me, sermones meos non servat.* Et 1 Joann. capite secundo : *Qui servat verba ejus, in hoc charitas Dei perfecta est.* Si autem divina præcepta servari possent solis naturæ viribus, talis observatio non esset sufficiens signum gratiæ, et charitatis.

Ad Rom. 2. — Joan. 14. — 1 Joan. 2.

Deinde probatur ex Conciliis, et epistolis decretalibus Summorum Pontificum, in quibus reperimus tres Canones hanc rem confitentes. Primus : « Quicumque dixerit « gratiam Dei, qua justificamur (per Christum Dominum nostrum) ad solam remissionem peccatorum valere, quæ jam « commissa sunt, non etiam ad adjutorium, « ut non committantur ; anathema sit. » Secundus : « Quisquis dixerit eamdem gra- « tiam Dei per Jesum Christum Dominum « nostrum propter hoc tantum nos adju- « vare ad non peccandum, quia per ipsam « nobis revelatur, et aperitur intelligentia « mandatorum, ut sciamus, quid appetere, « quid vitare debeamus : non autem per illam

Ex Conciliis. Milevit.

« illam nobis præstare, ut quod faciendum « cognoverimus, etiam facere diligamus, « atque valeamus ; anathema sit. » Tertius : « Quicumque dixerit ideo nobis gra- « tiam justificationis dari, ut quod facere « per liberum jubemur arbitrium, facilius « possimus implere per gratiam, tanquam « etiamsi gratia non daretur, non quidem « facile, sed tamen possimus sine illa im- « plere divina mandata, anathema sit. »

Habentur vero primo hi tres Canones in Concilio Milevitano II, sub Innocentio Papa I, suntque in ordine tres, quatuor et quinque. Eorumque ordine, et tenore verborum additi sunt postea in Concilio Carthaginensi sub Zosimo. Rursusque in Concilio Africano sub Bonifacio, et Cælestino, ibique in ordine 78 et 79 et 80. Et ipse Cælestinus confirmat prædictos Canones *epistola* 1 *ad Episcopos Galliæ, capite seu numero* 10, qui incipit : *Illud etiam, quod intra Carthaginensis Synodi decreta constitutum est, quasi proprium Apostolicæ Sedis amplectimur, ut quicumque dixerit gratiam Dei*, etc. Refertque ad literam tres supradictos canones, sicut in Conciliis citatis habentur. Idem decreverat anterior alia Synodus Carthaginensis, cujus solum extat epistola ad prædictum Innocentium : in ea vero sic dicitur : *Quicumque dogmatizat, et affirmat humanam sibi ad vincenda peccata, et Dei mandata facienda sufficere posse naturam, etc. anathema sit.* Et eodem fere modo loquitur ipse Innocentius in epistola ad utramque Synodum Carthaginensem, et Milevitanam, quæ inter epistolas Divi Augustini sunt 91 et 93. Tempora vero, et occasiones, quibus Concilia relata eos canones ediderunt, et ubi, et quando Summi Pontifices eos approbaverint, jam supra adnotavimus *disputatione* 1, *cap.* 4, § 3, *et cap.* 5, § 5.

Cælestinus.

Conc. Carth.

Ex sanctis Patribus perpetuus fuit in hac doctrina ipse Divus Augustinus, ut videre est *epistola* 89 *ad Hilarium*, cui sic loquitur : *Illud vero, quod dicunt* (Pelagius et Cælestius) *sufficere hominum liberum arbitrium ad Dominica præcepta implenda, etiamsi Dei gratia, et Spiritus sancti dono ad opera bona non adjuventur, omnino anathematizandum est, et omnibus execrationibus detestandum.* Et *libro de hæresibus capite* 88 (cujus verba adducit Divus Thomas *in præsenti articulo quarto, in argumento sed contra*) ait : *Hoc pertinere ad hæresim Pelagianorum, ut credant sine gratia hominem posse facere omnia divina mandata.* Idem habet libro de perfectione justitiæ (cujus verba adducit quoque Divus Thomas *in præsenti articulo octavo*), *libro de gratia Christi contra Pelagium, et Cælestium* multoties, et contra duas epistolas Pelagianorum, et *libro de Spiritu, et litera*, atque alibi sæpe. Divus Fulgentius *de fide ad Petrum, capite* 72, ibi : *Firmissime tene, et nullatenus dubites divinis mandatis obedire neminem posse, nisi quem Deus gratia sua prævenit.* Eodem modo loquuntur Nazianzenus, Chrysostomus, Isidorus, Damascenus, Bernardus, et plures alii Patres, quos refert Alvarez *citata disputatione quinquagesima quarta*.

Ex S. Patribus. D. Aug.

Nazianz. Chrys. Isidor. Damasc.

164. Dices, adducta testimonia non posse intelligi in sensu nostræ conclusionis. Tum quia veritatem, de qua loquuntur, definiunt tanquam de fide ; et oppositum ut hæresim condemnant : nostra autem assertio (esto sit vera, aut etiam certa) non est immediate de fide : sicut neque opposita est omnino hæretica : ergo, etc. Tum etiam quia possunt exponi de impossibilitate naturæ, et necessitate gratiæ ad servanda omnia præcepta, tam naturalia, quam supernaturalia ; vel ad servandum illa non modo quantum ad substantiam, sed etiam cum merito, et fructu, ut necesse est ad vitam æternam consequendam. Utrovis autem modo intelligantur ; non suadent nostram assertionem, ubi sermo est de sola observatione præceptorum naturalium quantum ad substantiam.

Objectio.

Respondetur non deesse Auctores, qui propter prædicta testimonia censent assertionem nostram esse de fide, et contrarium esse hæresim in illis condemnatam. Nam ita sentit Medina in præsenti referens Sotum *libro primo, de natura, et gratia, capite* 22, ubi sic ait : *Non solum damnatum est adversus Pelagium, quod possimus meritorie implere mandata ; sed etiam quod possimus omnia quantum ad substantiam*, et cætera. Nec bene Suarez ait, Sotum tenere oppositum *capite vigesimo primo :* Nam in utroque capite loquitur consequenter.

Enervatur.

Medina. Sotus.

Sed melius Curiel, idem Suarez, et alii dicunt nostram doctrinam non esse immediate de fide : quia adducta testimonia non sic aperte eam continent, ut saltem apparenter nequeant aliter explicari. Adeo tamen efficaciter ex illis deducitur, ut sit certa quasi conclusio Theologica : oppositum vero saltem sit temerarium, et errori proximum. Neque expositiones illæ habent ali-

Curiel. Suarez

quam probabilitatem. Nam licet Concilia, et Patres potissimum loquantur in ordine ad vitam æternam ; apertissime etiam agnoscunt necessitatem gratiæ ad adimplenda ipsa naturalia præcepta secundum se, et secundum substantiam. Tum quia ad illam convincendam communiter recurrunt ad imbecillitatem naturæ lapsæ : quæ quia corrupta, et infirma est per peccatum, non potest per proprias vires illud, quod posset natura integra, et in prædictam debilitatem, et infirmitatem, etiam non facta mentione ordinis, aut præceptorum supernaturalium impotentiam illam multoties reducunt. Hæc autem ratio vim habet, etiam loquendo de sola adimpletione præceptorum naturalium quantum ad substantiam : quia natura integra hæc tantum præcepta posset propriis viribus adimplere : pro supernaturalibus vero, sicut et pro observatione naturalium, quatenus ad supernaturalem finem conducerent, proculdubio indigeret gratia : sine qua nihil, quod sit naturalis ordinis, potest supernaturalem attingere. Tum etiam quia non modo requirunt gratiam ad observanda præcepta affirmativa : inter quæ aliqua supernaturalia continentur, sed etiam ad non violanda præcepta legis negativa, quæ sunt præcepta naturalia. Immo cum expresse requirant illam ad non peccandum, ad quod sufficit non violari aliquod præceptum ; tuncque hoc fiat, quando adimplentur omnia secundum substantiam ; plene sentiunt necessariam esse gratiam ad hujusmodi observationem.

Augetur vis nostri motivi.

165. Adde, quod si homo absque gratia posset longo tempore servare omnia naturalia præcepta secundum substantiam, posset eodem tempore sine peccato vivere : quia fieri posset, ut toto illo tempore non urgeret obligatio alicujus præcepti, vel modi agendi supernaturalis : hic autem fuit unus ex erroribus Pelagii, et quem sancti Patres sæpe illi objiciebant, videlicet quod homo destitutus omni gratia possit multo tempore sine peccato vivere : ut videre est in Conciliis citatis, et in Concilio Palæstino, ubi Pelagii et Cælestii errores commemorantur.

Adde etiam, quod cum Concilia, et Patres agentes de necessitate gratiæ, commemorant legem, et ejus observantiam, communiter eo nomine intelligunt præcepta Decalogi, quæ sunt de jure naturæ : neque ut plurimum mentionem faciunt alicujus ad altiorem ordinem pertinentis : idque ut damnarent errorem prædicti hæretici etiam ex ea parte, qua aiebat posse nos legem implere per liberum arbitrium sine gratia. Negant ergo potentiam ad eam ita observandam solis viribus naturæ.

Adde tandem, quod D. Augustinus (a cujus doctrina Concilia, et Pontifices præsertim hac in causa nunquam recedunt) omnino præcludit locum expositionibus supradictis, ut videre est *citata epistola* 89. Ubi omittens nedum præcepta supernaturalia, sed etiam multa ex naturalibus, et reducens quæstionem ad præceptum non concupiscendi ; negat omnino, quod possit adimpleri, seu non violari sine gratia : *Qui autem* (inquit) *sic audiunt, quod ait lex, Non concupisces, ut hoc quia didicerint, sufficere sibi arbitrentur, nec per adjutorium gratiæ Dei ad faciendum, quod jussum est, dari sibi virtutem credant, et petant, ad hoc eis lex subintravit, ut abundaret delictum, quod dictum est de Judæis. Parum enim est, quia non implent, quod præcipit lex, Non concupisces ; sed insuper superbiunt, et ignorantes Dei justitiam* (*id est, quam Deus dat, qui justificat impium*) *et suam volentes constituere* (*tanquam suæ voluntatis viribus factam*) *justitiæ Dei non sunt subjecti*, etc. Et inferius cum dixisset prædicto præcepto non concupiscendi imperari continentiam, probat hanc non posse a nobis sine gratia observari ex illo Sapientiæ 8 : *Et cum scirem : quia nemo potest esse continens, nisi Deus det : et hoc ipsum erat Sapientiæ scire, cujus esset hoc donum, adii Dominum, et deprecatus sum illum. Nunquid dixit* (addit Augustinus) : *Et cum scirem, quia nemo potest esse continens, nisi per proprium liberum arbitrium, et hoc ipsum erat Sapientiæ scire, a me ipsum esse hoc donum ? Non plane hoc dixit quidem in sua vanitate, sed quod fuit in sanctæ Scripturæ veritate dicendum. Cum scirem, inquit, quia nemo potest esse continens, nisi Deus det : jubet ergo Deus continentiam : jubet per legem, dat per gratiam*, etc. Si itaque præceptum istud non concupiscendi, et quæ in eo includuntur, quæ naturalia sunt, et ad nihil supernaturale obligant, ex sententia Augustini, immo et sacræ Scripturæ non potest homo adimplere sine gratia ; quanto minus id poterit, si et cætera naturalia præcepta adjungantur ?

D. Aug.

§ III.

§ III.

Eadem assertio ratione communitur.

166. Quamvis ut *num.* 163 dicebamus, naturales rationes non omnino ostendant veritatem de qua agimus, iis qui fidei lumine destituuntur ; illo tamen præeunte, satis eam declarant, et confirmant. Et licet plures ad intentum se offerant, ea duntaxat in præsenti utemur, quam adducit Divus Thomas *articulo* 2 et 4 hujus quæstionis ; et potest sic formari. Hoc, quod est servare omnia præcepta naturalia collective, seu longo tempore in nullo deficiendo, est proprium opus naturæ humanæ, ut sanæ, et integræ, saltem integritate naturalis ordinis : ergo natura lapsa, quæ per peccatum manet ægra, et infirma, nequibit propriis viribus hujusmodi opus adimplere. Consequentia videtur nota : siquidem notum est fieri non posse a virtute ægra, et infirma opus, pro quo exigitur integra et sana ; sicut notum est non posse hominem infirmum totum, quod potest homo sanus, minoresque vires reperiri in illo, quam in isto. Antecedens autem constat : tum quia servare permanenter per longum tempus omnia, aut multa præcepta in nullo deficiendo, non ostendit virtutem debilem, vel infirmam ex parte principii, immo ostendit potentiam integram, et sanam : uti est quæ in multis, et multo tempore nunquam deficit. Quemadmodum currere longum iter in nulla ejus parte deficiendo, ostendit virtutem progressivam sanam, et robustam. Tum etiam quia observatio omnium præceptorum est maximum, et præcipuum bonum naturæ rationalis satis per se arduum, et difficile : quod autem aliqua natura propriis viribus constans permaneat in suo proprio, et maximo bono, per seque arduo, et difficili, signum evidens est sanitatis, et integritatis. Infirmitas enim neque habet similem constantiam, nec fieri potest, ut in bono maximo, et arduo aliquando, immo multoties juxta gradum infirmitatis, non deficiat.

Ratio præcipua ex D. Tho.

Confirmatur, et explicatur animadvertendo, quod licet aliqua causa secunda, verbi gratia, voluntas sit sufficienter in actu primo ad eliciendum actum suæ virtuti correspondentem ; ut tamen de facto illum eliciat, opus est actuali Dei concursu, per quem talis causa ad agendum præmoveatur, et effectus plene a Deo sit. Quod quantum ad concursum concomitantem (qui ad efficaciam præsentis rationis sufficeret) communiter recipitur a Theologis : quoad prævium vero docent legitimi Divi Augustini, et Divi Thomæ discipuli, et plures alii, ut insinuavimus *disputatione prima, capite sexto*, § *primo*, et latius constabit ex dicendis *disputatione septima*. Dispensat autem Deus prædictum concursum quandoque ex sola naturali, et communi providentia ; quandoque vero ex speciali, et gratuita : cum hoc discrimine, quod juxta communem providentiam attendit naturales vires causæ secundæ, quæ operatura est ; ejusque conditionem, inclinationem, et propensionem sive ad bonum, sive ad malum : neque aliter concursum præbet, nisi prout illa postulat, prædictæque vires, et inclinatio exigunt. Et consequenter in ipsa actuali operatione, vel in modo operandi relucere debet conditio virtutis causæ, ejusque perfectio, aut imperfectio : alias non daretur concursus juxta exigentiam talis principii. Quoties vero perfectiorem influxum Deus præstat, id utique facit ex specialiori providentia pertinente ad ordinem gratiæ. Quocirca illos duntaxat actus dicenda est causa secunda, verbi gratia, liberum arbitrium posse per proprias vires, seu sine recursu ad gratiam, ad quos certum, aut præparatum habet actualem Dei concursum ex providentia naturali, et communi : seu ad quos idem liberum arbitrium, attenta ejus natura, et conditione talem concursum exigit. Ad illos vero, pro quibus ut Deus tribuat concursum, necesse est recurrere ad providentiam gratuitam, et specialem, absolute dicendum est non inesse vires prædictæ causæ ex sua natura, et sine recursu ad gratiam.

Nota pro confirmatione rationis.

Secundo nota, quod etsi liberum hominis arbitrium non sit extinctum per peccatum ; sed manserit in eo aliqua vis, et inclinatio ad bonum honestum (ut dub. 1 dicebamus), habet tamen sibi admixtum ex continuatione ad partem sensitivam defectum illum dictum *concupiscentia*, seu *fomes*, qui non minore vi, et propensione prædicto bono repugnat, et ad contrarium malum inclinat, et solicitat. Quia igitur liberum arbitrium per modum potentiæ, et in actu primo consideratum duas istas inclinationes includit, et ex utraque coalescit ; consequenter postulat taliter sibi a Deo dispensari concursum ad agendum, ut in modo operandi, aut in processu operationis tota

ejus conditio, et utraque inclinatio manifestetur ; adeoque tam bonitas, et perfectio unius per actum bonum ; quam alterius malitia, et defectus per actum peccaminosum ostendatur. Sicut enim ratione inclinationis ad bonum honestum, petit dari sibi aliquoties concursum ad bene operandum, et quod non semper, neque diu continue peccet ; ita ratione fomitis, et propensionis ad malum postulat, ut multoties denegetur ei talis concursus, et in peccatum exire permittatur.

Confirmatur ratio. D.Tho.

167. Ex his confirmatur efficaciter assertio, et aperitur vis rationis factæ. Nam liberum arbitrium hominis lapsi eo duntaxat modo potest operari viribus naturæ, quo dispensari sibi postulat concursum causæ primæ ad agendum, seu quo ex naturali, et communi providentia dispensatur : atqui non postulat, ut semper, neque diu detur prædictus concursus ad recte agendum observando præcepta, aut quod detur ad servanda omnia collective in nullo deficiendo : immo postulat, ut frequenter ei denegetur et in contrarium agere permittatur : ergo talis observatio impossibilis est per solas vires naturæ, et sine recursu ad gratiam. Major habetur ex primo notabili, quod est omnibus notum : et minor ex dictis in secundo, quæ nemo inficias ibit. Eo præsertim, quia in libero arbitrio non est minor, sed major libertas, et propensio ad peccandum, et deficiendum ratione concupiscentiæ, quam sit virtus ad recte operandum ratione inclinationis in bonum honestum : atque adeo non minus, sed magis debita est ei ratione unius inclinationis derelictio, et permissio ad peccandum, quam ratione concursus ad recte agendum. Sicut ergo propter hanc honestam inclinationem non fert naturalis Dei providentia, quod semper, vel longo tempore negetur ei prædictus concursus : ita ob illam pravam petit, non ut continuo longo tempore tribuatur ; sed sæpe sæpius permittatur ei cadere : aut saltem alternis vicibus res hæc disponatur, et modo tribuatur, modo vero negetur prædictus concursus. Quando autem in particulari negandus, aut concedendus sit, aut cui sæpius, cui rarius debeat concedi, vel negari ; non satis determinatur per prædictas inclinationes, sed eidem divinæ providentiæ saltem magna ex parte determinandum relinquitur. Sicut ex naturæ inclinatione est, quod non semper mas, aut semper fœmina; sed modo hæc, modo ille generetur. Quis tamen determinate in hoc sexu, quisve in illo gignendus sit, divinæ providentiæ incumbit. Conducunt tamen non parum in casu nostri dubii individuales subjecti conditiones, ut habitus vitiosi, bona, vel mala educatio, honesta, aut inhonesta sociorum, et amicorum conversatio, pluriumque vel pauciorum occasionum occursus, aliaque id genus, quibus attentis providentia naturalis suos concursus dispensat, et accommodat.

Arist.

Accedit supradictis communis experientia, quia ut Philosophus ait lib. 2 Physic. *Unumquodque sicut naturaliter agitur, ita aptum natum est agi.* Quantum autem experiri possumus, haud inveniemus aliquem sine gratia, et in peccato existentem, qui neque ad longum tempus iterum relabatur. Unde est illud Divi Gregorii homil. 11, in Ezechiel. *Peccatum per pœnitentiam non deletum, suo pondere in aliud trahit.* Ergo dicendum est prædictum modum concurrendi ex parte Dei cum libero arbitrio postulari ex natura rei, et ex intrinseca ipsius arbitrii defectibilitate : atque adeo non aliter operare posse sine recursu ad gratiam.

D. Gregor.

Objectiones contra præced. doctrinam.

168. Neque obest, si dicas : tum quod defectibilitas liberi arbitrii sufficienter ostenditur, vel in violatione præceptorum supernaturalium, vel in commissione multorum peccatorum venialium circa naturalia, quamvis hæc graviter non violentur. Natura enim, quæ non posset vitare omnia peccata venialia, quamvis posset mortalia, non esset natura integra : quia hæc utraque peccata vitare potest etiam longo tempore. Et per hanc replicam videtur etiam enervari ratio ante confirmationem facta, quæ innititur in eo, quod servare omnia præcepta longo tempore est opus naturæ integræ, et sanæ, proindeque negari debet lapsæ, et infirmæ. Dici enim posset opus naturæ sanæ includere prædictam observationem una cum vitatione peccatorum venialium : atque adeo solam observationem sine hac vitatione non esse proprium opus naturæ integræ, sed commune etiam lapsæ. Tum etiam objicies, quod ex doctrina tradita solum habetur, hominem gratia destitutum non adimpleturum de facto omnia divina præcepta ; non tamen quod ea adimplere non possit : quia actualis Dei concursus non requiritur ad *posse*, sed ad *agere :* et ideo illo adhuc negato, manet potentia, quamvis actus futurus non sit. Et licet non detur in libero arbitrio potentia ad componendum actum cum negatione concursus, quæ est potentia

potentia in sensu composito; bene tamen ad ponendum illum secundum se, et in sensu diviso, supposita adhuc tali negatione : posse autem aliquid in sensu diviso esse posse illud simpliciter.

Tum denique objicies, quod si propter defectibilitatem principii operativi exigeretur aliquoties negatio concursus divini ad recte operandum, ut hac via talis defectibilitas in ipsa actuali operatione defectuosa ostenderetur : nulla esset natura quantumvis perfecta, quæ id non exigeret quia nulla est, cui non sit admixta aliqua defectibilitas, et imperfectio. Ex quo fieret, ut neque Angelus, neque Adamus, ut conditus fuit in justitia originali, aut si in sola integritate naturæ conditus fuisset, posset servare collectiva omnia præcepta viribus naturæ : quia nullus posset non exigere aliquando prædictam divini concursus negationem, ut ejus defectibilitas in aliqua operatione ostenderetur. Hoc autem falsum, ut ex se liquet.

Occurritur primæ objectioni. 169. Non itaque hæc obsunt : nam ad primum negandum est antecedens : quia defectibilitas liberi arbitrii non debet primario regulari per ordinem ad præcepta supernaturalia, his enim, et eorum possibilitate seclusis, adhuc maneret in illo ratione fomitis, et concupiscentiæ eadem repugnantia, et propensio contra bonum honestum naturale : utque ista in operando manifestetur, postulat permissum delinquendi contra præcepta naturalia ad quæ transgredienda primario tendit. Præsertim quia ad servanda supernaturalia præcepta neque natura integra sibi sufficit, nisi adjuvetur per gratiam : atque adeo ex sola hac impotentia non satis deprehenditur infirmitas naturæ lapsæ, cum talis impotentia sit communis etiam naturæ integræ. Oportet ergo, ut explicetur per impotentiam ad servanda præcepta naturalia. Immo petit explicari per necessitatem graviter delinquendi contra prædicta præcepta : quia in solis peccatis venialibus, quæ sunt defectus modici, et leves, non satis manifestatur debilitas, et infirmitas liberi arbitrii, quæ est gravis, et ad mortem non solum ratione peccati mortalis, in quo habitualiter permanet homo lapsus; sed etiam ratione supradictæ repugnantiæ ad bonum, et propensionis ad malum : talis enim repugnantia, et propensio intendit malitiam, et deordinationem gravem ; et quantum est ex se, seu in actu primo pertingit usque ad divisionem animæ, et Spiritus a Deo ultimo fine : in qua inordinatione, et divisione peccatum mortale consistit.

Neque verum est, quod natura integra posset vitare omnia peccata venialia collective : nisi integritas esset perfectissima, qualis fuit in Adamo per justitiam originalem plene subjicientem appetitum sensitivum rationi. Cæterum infra hanc integritatem perfectissimam potest dari alia minus perfecta, quæ licet non ita ad plenum appetitum rationi subjiceret, sufficeret tamen ad constituendum statum naturæ integræ integritate naturalis ordinis, ut *disputatione* 1, *num.* 29, diximus. Et hæc integritas non conferret potentiam ad vitanda omnia peccata venialia collective; bene tamen ad cavenda omnia mortalia. Sicut modo in statu naturæ reparatæ licet gratia communis det posse ad vitanda mortalia longo tempore ; non tamen ad cavenda omnia venialia, nisi major gratia subveniat. Ex quo patet nequaquam enervari nostram rationem ante confirmationem factam : quia deficere in solis peccatis venialibus cum potentia ad non deficiendum in mortaliter, vere est opus naturæ absolute, et simpliciter sanæ et integræ : et licet non integritate perfectissima, sicut fuit integritas justitiæ originalis, et naturæ Angelicæ ; sufficienter tamen distinguente a natura infirma et lapsa. Sicut reparatio, quæ modo fit per gratiam justificantem, distinguit sufficienter hominem justum a lapso ; quamvis non restituat integritatem, et sanitatem omnino perfectam.

Secunda objectio diluitur. 170. Ad secundum respondetur convincere de potentia ad adimplendum unumquodque præceptum secundum se, seu ad adimplenda omnia divisive : de hac enim potentia verum est, quod actualis Dei concursus non requiritur ad posse, sed ad agere. Sic autem loquendo non negamus potentiam adimplendi omnia præcepta absolute, et in sensu diviso : licet negemus potentiam adimplendi in sensu composito negationis concursus petitæ a communi providentia ob defectibilitatem liberi arbitrii : quod est negare futuritionem adimpletionis. Cæterum cum ad ly *omnia præcepta*, addimus adverbium *collective*, loquimur de alia potentia, vel impotentia : nimirum de potentia, vel impotentia conjungendi in unum adimpletiones omnium præceptorum, ita ut in nullo defectus contingat : atque adeo de potentia, vel impotentia ad excludendam prædictam contingentiam. Et quia ad hu-

jusmodi adimpletionum collectionem contingentiam excludentem, nedum ut componendam cum negatione divini concursus; verum neque ut secundum se spectatam, est potentia libero arbitrio per proprias vires: idcirco absolute, et sine restrictione, aut distinctione penes sensum compositum, vel divisum negamus, quod possit adimplere omnia collective. Porro non esse ad hoc potentiam in libero arbitrio evincunt sufficienter, quæ hactenus dicta sunt.

Explicatur amplius data responsio.

Tum quia principium, cui inest potentia ad aliquem effectum, non exigit negationem concursus ad talem effectum :cum ergo liberum arbitrium ob suam defectibilitatem postulet negari sibi concursum ad adimplenda omnia præcepta collective : vel (quod idem est) postulet permissum ad deficiendum in aliquo indeterminate, et vage, plene infertur non habere potentiam ad ponendam totam collectionem, seu ad non deficiendum in tali collectione. Quemadmodum quia pro nullo præcepto indeterminato considerato secundum se postulat negationem prædicti concursus, legitime deducitur pro nullo sic accepto desse prædictam potentiam. Tum etiam quia potentia ad adimplenda omnia præcepta collective addit supra potentiam ad adimplenda illa divisim, seu ad adimplendum unumquodque secundum se : et ratione hujus superadditi vires naturales, quæ constituunt liberum arbitrium potens ad unum, non constituunt potens ad alterum. Etenim ut dicatur posse omnia præcepta collective, non sufficit inesse illi vires proportionatas cum unoquoque secundum se (quod tamen satis est, ut dicatur posse omnia divisim) sed requiritur virtus sufficiens ad omnino evincendam, et comprimendam defectibilitatem ipsius liberi arbitrii, taliter ut in tota præceptorum collectione in defectum non prorumpat, aut ipsam collectionem interrumpat. Si enim defectibilitas vel semel in suum defectum prodeat, eo ipso interrumpet, et destruet collectionem. Ubi autem defectibilitas principii operativi est æqualis, vel major, quam ejus perfectio, sicut est in libero arbitrio hominis lapsi; non datur virtus sufficiens ad talem defectibilitatem prædicto modo evincendam, et comprimendam : quia æquale non omnino vincit æquale, aut illud sibi subjicit : nisi eidem libero arbitrio superaddatur gratia, per quam perfectio in tantum augeatur, ut defectibilitas omnino superetur, et comprimatur, cohibeaturque ejus propensio ad deficiendum, ita ut non jam postulet permissum delinquendi.

Elucidatur ulterius.

In fine hujus solutionis pro illo, quod in objectione additur, videlicet *impotentiam in sensu composito solo esse impotentiam secundum quid*, addimus et nos prædictam impotentiam posse comparari, vel ad extrema, quæ componi nequeunt, vel ad ipsam compositionem : et quamvis primo modo solum sit impotentia secundum quid, non tollens potentiam simpliciter ; quia quod unum extremum nequeat conjungi alteri, non tollit, quominus secundum se, et absolute maneat possibile : secundo tamen modo est impotentia simpliciter : quia compositio extremorum inter se repugnantium, per se, et ab intrinseco repugnat, adeoque absolute, et simpliciter impossibilis est. Et hac ratione illi, qui est in gratia non negamus potentiam ad peccandum mortaliter, nisi secundum quid, et in sensu composito ; ad ipsam tamen compositionem peccati cum gratia simpliciter negamus talem potentiam : et simpliciter dicimus non posse extrema illa conjungere. Ad rem ergo, licet impotentia, quam dicimus esse libero arbitrio ad adimplenda omnia præcepta collective, solum sit secundum quid respectu extremorum, quæ sunt singula præcepta secundum se accepta ; respectu tamen compositionis adimpletionum omnium, nedum cum negatione divini concursus ad aliquas, sed etiam earum inter se est impotentia simpliciter : quia ad talem compositionem absolute, et simpliciter est impotens liberum arbitrium per proprias vires. Et ad hoc denotandum negamus non solum futuritionem adimpletionum ; sed etiam potentiam ad adimplendum collective : nam ly *collective* determinat impotentiam ad solam prædictam compositionem.

Satisfit tertiæ objectioni.

171. Ad tertiam objectionem respondetur sequelam in ea universalitate, qua objiciens deducit, non inferri ex nostra doctrina. Quamvis inferatur in illis naturis, et potentiis, quæ veluti ex æquo habent perfectionem, et defectibilitatem, seu vim recte agendi, et vim deficiendi ; neutraque ab altera præoccupatur, et supprimitur : et ideo non magis determinantur ad operationem rectam, quam ad defectuosam : ut contingit in libero arbitrio gratia destituto, et in aliis causis omnino indifferentibus, et contingentibus. Quare in his propter rationem a nobis traditam nequit vel

vel in continuatione, vel in repetitione operationis defectus incidere. Aliter autem philosophandum est, quando principium operativum ratione suæ magnæ perfectionis vel est omnino determinatum ad operationem rectam, et ei indispensabiliter connexum; vel ejus defectibilitas a virtute recte agendi fere in totum, aut saltem magna ex parte supprimitur : ut in natura integra contingit. Nam quod attinet ad Angelum, est omnino indefectibilis in ordine ad præcepta naturalia considerata secundum se : ut ostendimus *in Tract. de Ang. disp.* 9, *dub.* 3, et ideo non petit denegari unquam sibi concursum ad illorum adimpletionem; immo petit nunquam denegari. Quoad præcepta vero supernaturalia, in ordine ad quæ omnis natura creata est defectibilis, fit omnibus ex gratia, quod non denegetur talis concursus : immo nulli tribuitur, nisi per gratiam. Unde quoad Angelos non habet locum prædicta objectio. De Adamo vero, ut prædito justitia originali, alia ratio est : quia ipsa justitia etiam quatenus intra naturæ ordinem illum perficiebat, habebat rationem gratiæ : cum esset supra exigentiam suæ naturæ : et hæc gratia ita præoccupabat, et comprimebat propriam defectibilitatem (saltem quantum ad præcepta naturalia) ut talis defectibilitas non exigeret explicari in actuali operatione, neque ambiret negationem divini concursus requisiti ad bene operandum. Unde etiam quoad illum statum cessat prædicta objectio. Et idem fere dicendum est, si homo creatus fuisset cum sola integritate naturalis ordinis : ea enim integritas (quæ respectu naturæ humanæ secundum se haberet etiam rationem gratiæ) comprimeret propriam defectibilitatem, saltem quantum satis esset, ut in nullo determinato supposito postularet negationem concursus requisiti ad servanda longo tempore naturalia præcepta, quæ obligant sub mortali.

Nota. Diximus *saltem quantum satis esset*, etc. quia cum ea integritas esset minor Angelica, et etiam justitia originali; non ita sicut illæ naturalem defectibilitatem supprimeret, et præoccuparet; sed aliquid ejus expeditum relinqueret. Hoc autem sufficienter explicaretur per exigentiam permissionis peccatorum venialium in omnibus usui rationis superviventibus : simul et per exigentiam permissionis mortalium in aliquibus vage, et indeterminatis. Sunt enim quamplura, quæ a natura postulantur non pro omnibus suppositis, neque determinate pro his, vel illis, sed vage, et indeterminate pro aliquibus. Idque aliquando petitur, ut in pluribus; aliquando vero ut in paucioribus juxta ipsius naturæ diversas conditiones, aut status. In eo vero de quo loquimur, scilicet hominis lapsi, nulla est ratio, cur ejus defectibilitas non petat explicari in omnibus suppositis peccati capacibus : sicut explicatur in omnibus vis ad recte agendum : quæ non est major, immo forte est minor, quam ipsa defectibilitas. Possemus assertionem confirmare aliis rationibus, quibus D. Thomas utitur *art.* 8 *hujus quæst. et lib.* 3, *contra gent. cap.* 160, nec non de veritate *quæst.* 24, *art.* 12. Eas tamen consulto omittimus, et dubio sequenti reservamus, ubi sermo erit de necessitate gratiæ justificantis ad effectum servandi omnia præcepta : de qua gratia procedunt specialiter prædictæ rationes.

§ IV.

Assertio alia pro dubii absolutione.

Secunda conclusio. 172. Dicendum est secundo posse hominem lapsum sine auxilio gratiæ adimplere quodvis præceptum naturale secundum se acceptum : quod est posse adimplere omnia divisive. In hac conclusione non comprehendimus præceptum diligendi Deum super omnia, aut si quod aliud hujusmodi dilectionem includit : nam de hoc quid tenendum sit, ostensum est dubio præcedenti. Neque etiam comprehendimus casum gravis tentationis, de quo agendum est dub. 8. Extra hæc vero nullum agnoscimus præceptum naturale, quod homo lapsus non possit propriis viribus adimplere, quandocumque occurrat, urgeatque ejus obligatio sine limitatione, aut restrictione ad certum tempus, vel ad determinatum numerum præceptorum. Diximus *urgeatque ejus obligatio :* quia multoties ob defectum facultatis ad adimplendum aliquod præceptum cessat, vel suspenditur pro tunc obligatio talis præcepti, ejusque adimpletio sine peccato omittitur : sicut in illo, qui non habet, per quod solvat creditori, aut subveniat parentibus, cessat obligatio id munus exequendi : quia nemo tenetur ad id, quod est sibi impossibile. Et ideo neque talis omissio habet esse voluntaria, aut peccaminosa : quia cessante obligatione, non est locus peccato. Intelligitur ergo conclusio, dum præcepti

obligatio urget, et taliter, ut ejus omissio peccatum sit. Et sic intellecta est valde communis apud Theologos : et illam tuentur Capreolus, Cajet. Sotus, Ferrara, Medina, Curiel, Montes. Zumel, Suarez, Lorca, Valentia, Granados, et alii, quos pro prima conclusione adduximus. Et quamvis aliqui non videantur loqui juxta universalitatem nostræ assertionis, sed cum majore restrictione adducentes in exemplum aliquod, vel aliqua ex facilioribus præceptis, excludentesque difficiliora : re vera tamen non discedunt a prædicta assertione : quia illa, quæ excludunt, reducuntur vel ad casum tentationis gravis, vel ad præceptum dilectionis super omnia, quæ nec nos in assertione comprehendimus.

Capreol. Cajet. Sotus. Ferrara. Medina. Curiel. Montes. Zumel. Suarez. Lorca. Valent. Granad.

Ratio ex D. Tho.

173. Probatur ergo ex Divo Thoma, qui multoties ait posse hominem gratia destitutum, et in peccato existentem vitare singula peccata etiam mortalia, dum actu occurrunt, licet non possit collective vitare omnia : constat vero omnino idem esse, posse vitare singula peccata, ac posse adimplere singula præcepta : sicut idem est peccatum, atque omissio, vel transgressio præcepti. Tradit autem Angelicus Doctor prædictam doctrinam *in præsenti art.* 8, in corpore ubi ait : *Antequam hominis ratio, in qua est peccatum mortale, reparetur per gratiam justificantem, potest singula peccata mortalia vitare, et secundum aliquod tempus, etc.* Et in solutione ad primum : *Dicendum quod homo potest vitare singulos actus peccati, non tamen omnes, nisi per gratiam, ut dictum est.* Idem repetit *quæst.* 24, *de verit. art.* 1 *ad* 10, *et art.* 12, in corpore, et ad argumenta præsertim secundi ordinis ubi ad 7, sic ait : *Dicendum, quod aliquis existens in peccato mortali potest vitare omnia peccata mortalia auxilio gratiæ, potest etiam ex naturali virtute singula vitare, quamvis non omnia.* Idem dicit ad 8, et lib. 3, contra gent. cap. 160, ibi : *Licet ille, qui est in peccato, non habeat hoc in propria potestate, quod omnino vitet peccatum; habet tamen potestatem nunc vitare hoc, vel illud peccatum, ut dictum est : unde quodcumque committit, voluntarie committit, etc.*

Objectio.

Neque obest, quod Sanctus Doctor videtur determinare suam doctrinam ad aliquod certum tempus, ut constat ex primo testimonio, et ad vitationem hujus, vel illius peccati, ut habetur in ultimo : adeoque non videtur loqui de omnibus etiam divisim, neque pro quovis tempore.

Solvitur. D. Tho.

Respondetur enim verba illa prioris testimonii, *et secundum aliquod tempus*, non limitare præcedentia, *Potest singula peccata vitare* (in quibus continetur nostra conclusio) sed claudere novam, et distinctam propositionem : videlicet quod sicut semper potest vitare singula, quamvis non omnia, ita pro aliquo determinato, et modico tempore potest vitare omnia, et non tantum singula : quia potest in illo nullum committere. Quem sensum haud obscure ostendunt verba, quæ sequuntur : *Quia* (inquit) *non est necesse, quod continuo peccet in actu ; sed quod diu maneat absque peccato mortali, esse non potest.* Illa autem verba posterioris testimonii : *Habet tamen potestatem nunc vitare hoc, vel illud peccatum*, non excludunt potentiam vitandi quodcumque ; sed potius continent exemplum hujus potentiæ, quæ est ad vitandum pro quovis *nunc* peccatum ibi occurrens : et quia quod occurrit pro quolibet determinato *nunc*, est determinate hoc, vel illud, usus est D. Thomas modo isto exemplificandi. Quo etiam pacto exponi debet, si quando alibi prædicto modo, vel alio simili loquatur. Adde aliquando Angelicum Doctorem limitare supradictam doctrinam ad aliqua præcepta, et ad aliquod tempus, ut excludat tum præceptum dilectionis Dei super omnia, et si quod aliud talem dilectionem includit : tum etiam casum gravis tentationis, qui frequenter evenit. Credimus vero nullibi majorem exceptionem facere voluisse.

Aliud pro vera sententia motivum.

174. Deinde probatur ratione primo : quia observatio cujuslibet præcepti naturalis secundum se, et divisim accepta (non loquimur de præcepto dilectionis) neque superat naturales vires liberi arbitrii, neque est incompossibilis cum actu hominis lapsi : ergo non est ei neganda potentia ad talem observationem. Consequentia liquet : quia prædicta observatio ex nullo alio capite potest reddi impossibilis, nisi ex aliquo duorum, quæ in antecedenti referuntur. Antecedens autem quoad secundam partem videtur satis notum : nam secluso præcepto dilectionis, et si quod aliud illud includit, nullius alterius adimpletio habet esse incompossibile cum peccato mortali habituali, et cum aversione a Deo, quæ constituunt statum hominis lapsi, ut patebit discurrenti per singula. Quoad primam vero probatur ex supradictis : quia inter præcepta naturalia nullum ita excellit, vel adeo perfectas vires postulat, sicut præceptum

tum dilectionis super omnia : quemadmodum nullus actus inter omnino naturales habet esse ita perfectum, sicut prædicta dilectio : cum ergo adhuc hujusmodi præceptum non excedat vires naturales liberi arbitrii, sed sit eis proportionatum, ut in utroque dubio præcedenti ostensum est ; plane fit neque hujus, neque alterius observationem esse impossibilem per vires naturæ, quantum est ex isto capite.

Effugium.

175. Dices, vires liberi arbitrii minorari, et debiliores fieri per continuam, aut multiplicem præceptorum adimpletionem : quia quælibet virtus per continuum exercitium, debilitatur, et consumitur : eo quod omne agens in agendo repatitur : juxta commune Philosophorum axioma : quare licet prædictæ vires sufficiant pro quolibet præcepto aliquoties adimplendo, tandem poterunt ipso exercitio ita debilitari, ut in eo ultra progredi non valeat.

Præcluditur.

Sed contra : nam etsi loquendo de viribus corporalibus, et materialibus, quibus voluntas uti necesse habeat pro aliquorum præceptorum adimpletione, concedamus debilitari, et diminui per continuum exercitium ; nequaquam id admittendum est de ipsa virtute immateriali voluntatis, penes quam est tota vis consentiendi, aut dissentiendi objectis, quæ sibi proponuntur, atque adeo principalis facultas adimpletiva præceptorum, quorum obligatio indispensabiliter urget : virtus enim spiritualis, et immaterialis non consumitur, neque diminuitur per exercitium sui ; sed potius roboratur, et confirmatur, redditurque promptior, et facilior ratione habituum, qui exercitio ipso acquiruntur. Porro quod liberum arbitrium possit, vel non possit adimplere præceptum in casu hujus dubii, solum est attendendum penes hanc posteriorem virtutem : nam loquimur ex suppositione, quod obligatio præcepti adimplendi permaneat, et urgeat : ad illa autem præcepta, quæ voluntas implere non valet, nisi per vires corporis, non aliter urget obligatio, quam juxta quantitatem, et sufficientiam harum virium : et ideo illis deficientibus, vel ita diminutis, ut in actum prodire non valeant (sive hic defectus ex continuato exercitio, sine ex subjecti ægritudine, vel aliunde ortam ducat) suspenditur obligatio præcepti, quod per illas adimplendum erat : ac proinde cessat casus hujus quæstionis. Debemus ergo circa eam ita discurrere, ut vel corporales vires in sua integritate permaneant, quantum satis est ad præceptum per eas adimplendum : vel reducatur quæstio ad illa præcepta, quæ adimplentur, vel violantur solo consensu, vel dissensu voluntatis : cujus virtus neque minuitur, neque impeditur, nisi tollatur, vel impediatur judicium rationis, ac proinde libertas : quo casu cessat etiam præsens quæstio : quia ablata libertate, non habet locum obligatio præcepti.

Aperitur vis hujus impugnationis.

Ad hæc : admittamus vires liberi arbitrii sive spirituales, sive sensitivas diminui, et debilitari per suum exercitium ; adhuc nostra ratio manet in suo robore, et evasio adducta facile præcluditur in hunc modum. Aut prædictæ vires per observationem primorum præceptorum in tantum diminuuntur, ut non jam sufficiant ad aliud, et aliud, quæ supersunt adimplenda ; vel non ita diminuuntur, sed conservant sufficientem vim ad eorum adimpletionem? Si hoc secundum habemus intentum, verum quippe est posse liberum arbitrium adimpleto quolibet præcepto, aliud, et aliud, ac proinde omnia divisim adimplere : licet forte difficilius posteriora, quam priora. Si autem primum dixeris, tollitur casus hujus dubii : nam eo ipso cessabit obligatio præcepti denuo occurrentis, pro quo non sufficiunt prædictæ vires : obligatio enim cujuslibet præcepti prærequirit vires sufficientes ad illud adimplendum : hisque deficientibus tollitur, vel suspenditur obligatio. Quocirca in casu nostro, ubi obligatio permanet, non est dicendum vires ita diminui, ut ad prædictum munus non sufficiant. Exemplis doctrina hæc fiet clarior. Supponamus præceptum, quod occurrit, esse præceptum laborandi ad propriam, vel filiorum sustentationem, aut faciendi iter ad subveniendum, vel obediendum parentibus, ad quæ vires corporales omnino requiruntur. Si vires istæ vel per infirmitatem, vel per lassitudinem deficiant ; eo ipso cessat obligatio talium præceptorum. At si præceptum sit non concupiscendi verbi gratia, ad cujus adimpletionem sufficit dissensus voluntatis ; parum vel nihil refert, quod vires sensibiles sint defatigatæ, aut diminutæ : quia virtus voluntatis, a qua eliciendus est talis dissensus, semper manet integra, dum manet libertas. Non ergo admittendus est casus, in quo præceptum urgeat, et ob defectum, vel lassitudinem virium adimpleri non valeat.

176. Tertio probatur conclusio alia ra-

Urgentius pro eadem assertione argumentum. tione, per quam præcedens magis confirmatur. Nam homo lapsus etiamsi destitutus sit omni gratia, tenetur toto vitæ cursu adimplere præcepta naturalia singillatim, et divisim, ut sibi occurrunt, et quodcumque non adimpleat, peccat in ejus omissione, vel transgressione : ergo adhuc seclusa omni gratia, potest prædicto modo illa adimplere. Antecedens supponitur ab omnibus Theologis : omnes enim in agitatione hujus dubii sermonem faciunt de præceptis, quorum obligatio urget, quorum omissio vel transgressio ad culpam imputatur. Unde juxta communem illorum assensum in eamdem quæstionem redit, an homo sine gratia possit adimplere singula præcepta? et an possit vitare singula peccata? quia neque peccatum committitur nisi violatione alicujus præcepti; neque ullum præceptum naturale sine peccato violatur. Consequentia vero suadetur : quia obligatio adimplendi aliquod præceptum, supponit vires necessarias ad talem adimpletionem ; cum nemo teneatur ad id, quod est sibi impossibile : vel ergo dicendum erit hominem gratia destitutum non teneri observare singula naturalia præcepta ; quod nullus admittet : vel habere sufficientes vires ad uniuscujusque adimpletionem.

Evasio. 177. Dices satis esse, quod homo possit adimplere præcepta viribus gratiæ, ut ad id teneatur: quamvis non possit viribus naturæ. D. Tho. Nam ut ait Divus Thomas 2, 2, quæst. 2, articulo 5 ad 1 : *Ad multa tenetur homo, quæ non potest facere sine gratia : sicut ad diligendum Deum, et ad credendum articulos fidei.* Et in præsenti artic. 4 ad 2 : *Dicendum* (inquit) *quod illud, quod possumus cum auxilio divino, non est nobis omnino impossibile secundum illud Philosoph. in 3 Ethic. Quæ per amicos possumus, aliqualiter nos possumus, etc.*

Confutatur. Sed hoc non enervat nostram rationem : nam cum omnes homines, ubi ad usum rationis perveniunt, et deinceps, urgeantur naturalibus præceptis, prout in discursu vitæ occurrunt; plures autem, dum ea sic occurrunt, neque gratiam accipiunt, neque esse possibilem, minus vero paratam, aut sibi repromissam agnoscant: fit in pluribus hominibus non posse haberi recursum ad gratiæ auxilia pro potentia ad adimplendum prædicta præcepta. Nam ut *dub.* 3, *numero* 110, dicebamus, ut homo dicatur posse aliquid per auxilia gratiæ, quæ Deus promisit, et præparata habet, necesse est, quod ea promissio, et præparatio ipsi homini innotescat, et ab eo credatur, ut ex hac fide, et notitia excitari possit ad talia auxilia postulanda, et consequenda. Cui enim nulla eorum notitia confertur, non habet in sua potestate uti similibus auxiliis, sicut neque ea petere, aut consequi : ac proinde illa præparatio, et promissio respectu talis habet se, quasi non esset: et ideo non est quo pacto virtute talium auxiliorum, homo dicatur posse adhuc per amicum, id, quod non diceretur posse, si promissa, aut præparata non fuissent. Porro esse quamplures, qui neque gratiæ promissionem, neque præparationem agnoverunt, constat in innumeris barbaris, et gentilibus, qui nihil de fide audierunt, per quam duntaxat illa promissio, et præparatio innotescit. Et licet concedamus conferri omnibus ad usum rationis pervenientibus sufficientia auxilia, quibus si bene utantur, et ad Deum convertantur, consequentur justificationis gratiam : ea tamen auxilia præsertim in illis, qui non convertuntur cito transeunt, et pro tempore sequenti, in quo succedit occursus multorum præceptorum, habent se, quasi non fuissent. Neque est certum fundamentum, ut dicamus iterum eis a Deo conferri toties quoties præcepta naturalia occurrunt. Ergo, vel omnibus prædictis neganda est potentia, et consequenter obligatio ad prædicta præcepta adimplenda : vel concedenda est talis potentia per vires naturæ sine recursu ad gratiam.

Potestque impugnatio confirmari ex eo, quod contingeret, si homo conderetur in puris naturalibus, permaneretque ibi nullo sibi præstito speciali auxilio, sed cum solo generali concursu. In illo enim statu eadem essent naturalia præcepta, quæ modo existunt : sicut idem esset lumen naturalis rationis, a quo dictantur : darenturque proinde cum solo prædicto generali concursu vires sufficientes ad illa divisim adimplenda : cum ergo homini lapso non sint minores vires, quam in puris naturalibus constituto quantum ad prosequendum bonum morale, et præcepta adimplenda (saltem excepto præcepto dilectionis super omnia de quo supra ; et casu gravis tentationis, de quo infra) dicendum est sufficere prædictas vires, etiam gratia seclusa ad talem adimpletionem.

Neque obest illud, quod adducitur ex D. Thoma. Nam cum Angelicus Doctor recurrit

rit ad potentiam, quæ est per gratiam, non loquitur in ordine ad adimplenda præcepta naturalia solum divisive : sed in ordine ad adimplenda quovis modo supernaturalia, aut naturalia collective. Et loquitur de his hominibus, quibus de facto auxilia gratiæ offeruntur, saltem quantum satis est, ut possint petere, et impetrare, quæ necessaria sunt ad talem observationem. Quod autem D. Thomas nihil aliud intendat, ex eo liquet, quia si sola promissio, et præparatio gratiæ etiam non cognita induceret hominibus obligationem ad illud, quod sine gratia non possunt adimplere; omnes quantumvis fidei lumine destituti tenerentur ad actus fidei, spei, et charitatis, pro quibus sicut pro aliis est a Deo gratia præparata, et repromissa : atque adeo omnes peccarent in illorum actuum omissione; et nulli remanerent infideles negative ; neque in aliquo daretur ignorantia invincibilis mysteriorum supernaturalium : cujus oppositum ostendit Divus Thomas, 2, 2, *quæst.* 10, *articulo* 1, et docent communiter Theologi.

[D]. Tho.

Aliud effugium.

178. Dices forte impotentiam hominis lapsi esse impotentiam consequentem, et voluntariam in causa : eo quod initio usus rationis accipiunt omnes sufficientia auxilia, quibus si bene utantur, et faciant, quod in se est, consequenter quidquid ulterius requiritur, ut possint deinceps præcepta adimplere. Propterea vero multi id non consequuntur : quia prædictis auxiliis voluntarie non utuntur : et ex hac voluntaria omissione redduntur etiam illis voluntariæ, tum impotentia, quæ deinceps succedit, quæque propterea dicitur *impotentia consequens*, tum etiam trangressiones, et omissiones præceptorum, quæ ex hujusmodi impotentia per totum vitæ spatium consequuntur. Sicut ille, qui navim ingrediens non vellet ferre secum Breviarium, aut illud in mare projiceret, imputarentur ut voluntariæ omissiones recitationis divini officii, quæ toto navigationis tempore succederent.

[P]ræcluditur.

Verum neque ista evasio, aut ejus doctrina (quæ alias, et ex parte veritatem continet) ullius momenti est ad præsens. Tum quia ex ea non minus, quam ex præcedenti sequitur neminem illorum, qui ad usum rationis perveniunt, etiamsi nihil de fide audierint, excusari a præceptis supernaturalibus credendi, sperandi, et diligendi, aut habere ignorantiam invincibilem (seu non voluntariam) mysteriorum supernaturalium : quandoquidem nullus est, qui si initio usus rationis fecisset, quod in se erat per auxilia tunc sibi collata, non statim consequeretur gratiam justificationis, et virtutes, quibus posset præcepta illa adimplere. Quæ tamen sequela etsi aliquibus ex antiquis Theologis fuerit probata, modo communiter rejicitur, improbaturque a Divo Thoma articulo citato, de quo rursus dicemus infra *disp.* 6, *num.* 7, et jam aliquid diximus *in tractatu de pecc. disput.* 13, *a num.* 12. Tum etiam qui aut *ibidem numero* 16 diximus, non quidquid sequitur ex actu, vel omissione voluntaria, eo ipso voluntarium est; sed id duntaxat, quod aliquo modo fuit prævisum una cum obligatione illud cavendi. Quo sensu accipi debet, quod dicitur de projiciente Breviarium in mare, ut sequentes omissiones tanquam voluntariæ in causa illi imputentur. Porro qui perveniunt ad usum rationis cum iis tantum auxiliis, quæ omnibus communiter conferuntur, neque prævident, neque prævidere possunt futuras præceptorum transgressiones, vel omissiones, quorum periculo exponuntur. Non est ergo, cur tales omissiones, vel transgressiones, aut impotentia ad præcepta adimplenda censeantur illi voluntariæ ob rationem in ista evasione contentam. Vide si placet, quæ diximus *in Tractatu illo de peccatis disput.* 10, *num.* 152 *et* 241, ubi adduximus conditiones requisitas, ut aliquis affectus censeatur prævisus, et voluntarius in causa. Alia adjiciemus *infra disp. et num. citatis.*

§ V.

Nonnulla contra primam assertionem referuntur, et enervantur.

Sententia primæ assertioni contraria.

Scotus. Durand. Gabriel.

179. Quamvis prior nostra assertio sit adeo certa, ut vidimus *num.* 162, nihilominus contraria sententia tribuitur Scoto *in* 2, *dist.* 28, *quæst.* 1. Durando *eadem dist. quæst.* 3 *et* 4, et Gabrieli, *quæst.* 1, *art.* 2, *concl.* 3. Et licet non ita aperte loquantur, quin aliqua ratione exponi valeant, vel de præceptis naturalibus absolute, non extendendo doctrinam ad collectionem ; vel quod solum negent necessitatem gratiæ, quæ sit donum habituale, et permanens, quidquid sit de aliis auxiliis : plura tamen admiscent in discursu quæstionis, quibus neutra explicatio omnino cohæret : et ideo non immerito pro prædicta sententia referuntur.

Primum argumentum ab auctoritate. Pro qua arguitur primo aliquibus Scripturæ testimoniis, in quibus significari videtur totam observationem naturalium præceptorum non superexcedere naturales hominis vires. Deuter. 30. Hujusmodi est illud Deut. cap. 30 : *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum nec in cœlo situm, etc.* Ubi nomine mandati intellexit Moyses totam legem, ad cujus observationem populum hortabatur : aitque prædictam observationem non esse supra populum, neque procul ab eo : quia non erat supra illorum vires proprias. In idem Eccles. 15. confert illud Eccles. cap. 15: *Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui : adjecit mandata, et præcepta sua : si volueris mandata servare, conservabunt te.* Ubi aperte significatur positum esse in voluntate, et facultate uniuscujusque observare in integrum divina præcepta. Ad Rom. 2. Ad idem quoque facit locus Rom. cap. 2 : *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, etc.* Per ea enim, quæ legis sunt, intelligit præcepta legis naturalis, quæ Judæi scripta habebant, gentiles vero ipso tantum naturali lumine agnoscebant. Ly vero *naturaliter* idem denotat, ac per proprias, et naturales vires. Et loquitur Apostolus de omnibus præceptis : tum quia sine limitatione ait : *Ea quæ legis sunt faciunt.* Tum etiam quia ita intellexit D. Chrysost. Chrysost. ad illum locum homil. vel serm. *Propterea si quidem dicit, admiratione dignæ sunt gentes, quod lege non sunt usæ ; et tamen omnia legis præstiterunt.* Ergo, etc.

Solvitur argumentum, et testimonia scripturæ explicantur. Respondetur hæc, et similia testimonia scripturæ intelligenda esse vel de observatione præceptorum singillatim, et divisim, sicut ipsa de facto occurrunt : vel de observatione per vires naturæ non nude sumptas, sed ut elevatas, et adjutas viribus gratiæ : vel non erit sermo de homine in natura lapsa, sed in natura integra, prout a Deo fuit conditus.

Quovis autem modo intelligantur, non officiunt nostræ assertioni. Posteriorem intelligentiam petit locus Eccles. ut constat ex illis ejus verbis, *Deus ab initio constituit hominem,* etc. ubi aperte est sermo de homine, prout a Deo primo fuit conditus in justitia originali. Et quamvis esset sermo de homine lapso, sufficienter exponeretur vel de potentia ad observanda præcepta divisim, sicut occurrunt : vel ad observanda illa cum adjutorio gratiæ juxta primam, vel secundam intelligentiam. Utramque etiam admittit locus Deuteronomii : quia ex una parte nullum est verbum, quo satis denotetur loqui Moysem de potentia ad servanda omnia præcepta collective : ex alia vero loquebatur populo Judæorum, quibus vel collata erat gratia, vel ejus promissio, et præparatio erat satis manifesta, ut possent a Deo postulare, et consequi majora auxilia. Testimonio ex epistola ad Romanos, non ita congruit prima intelligentia : nam sermo est de observatione actuali præceptorum : in qua non habet locum distinctio penes *collective*, et *divisive*. Præsertim juxta glossam Chrysostomi extendentis prædictam observationem ad omnia præcepta legis. Et ideo intelligendum est juxta secundam : ut cum Divo Augustino intellexit Divus Thomas, *in præsenti art.* 4 *ad* 1. Et latius super citatum locum Pauli *lect.* 3, ubi sic ait : D. Aug. D. Tho.
« Commendat in eis (scilicet gentibus) legis
« observantiam, cum dicit : naturaliter fa-
« ciunt, quæ legis sunt, id est, quæ lex
« mandat, scilicet quantum ad præcepta
« moralia, quæ sunt de dictamine rationis
« naturalis : sicut et de Job dicitur, quod
« erat justus, ac timens Deum, et recedens
« a malo. Sed quod dicit, naturaliter, du-
« bitationem habet : videtur enim patroci-
« nari Pelagianis, qui dicebant, quod homo
« per sua naturalia poterat omnia præ-
« cepta legis servare. Unde exponendum
« est, naturaliter, id est, per naturam gra-
« tia reformatam. Loquitur enim de genti-
« bus ad fidem conversis, qui auxilio gratiæ
« Christi cœperant moralia legis servare.
« Vel potest dici, naturaliter, id est, per
« legem naturalem ostendentem eis, quid
« sit agendum secundum illud Psalm. 4 :
« Multi dicunt, quis ostendit nobis bona,
« signatum, etc. Quod est lumen rationis
« naturalis, in qua est imago Dei : et tamen
« non excluditur, quin necessaria sit gra-
« tia ad movendum affectum, etc. »

180. Secundo arguitur : quia homo in natura integra viribus ipsius naturæ poterat servare omnia præcepta naturalia etiam collective : ergo etiam poterit in natura lapsa. Patet consequentia : quia in utroque statu eadem est hominis voluntas, et cum eadem naturali perfectione, amissa tantum supernaturali. Secundum argumentum.

Dices nullam esse consequentiam : quia in primo statu natura erat sana, et robusta : ac proinde opus perfectum, qualis est observatio prædicta, erat illi proportionatum : modo

modo vero est ægra, et infirma, et per consequens impotens ad prædictum opus : certum quippe est non esse æquales vires hominis infirmi, ac sani.

Obvia responsio impugnatur. Sed contra est, quod voluntas penes quam est præcipua vis adimpletiva præcepti, non amisit aliquid suæ naturalis perfectionis ; sicut non amisit aliquid intensionis, vel entitatis : sed tota infirmitas per peccatum incursa consistit in deordinatione appetitus sensitivi, et repugnantia ejus ad rationem : hæc autem deordinatio, et repugnantia quamvis reddat difficiliorem consensum, aut dissensum voluntatis, quo adimplenda sunt præcepta ; non tamen reddit illum impossibilem : sicut non tollit libertatem, qua manente integrum est voluntati consentire, aut dissentire cuilibet objecto, quod sibi proponatur : ergo licet ob prædictam repugnantiam, et infirmitatem non possit voluntas prompte, et faciliter, quod poterat in natura integra; non est tamen cur absolute, vel saltem cum difficultate id non possit. Eo præsertim, quia dum voluntas manet libera, non est tanta repugnantia sensitivi appetitus, quin absolute possit ab ea contranitente superari, et devinci ; licet in hac pugna vim et difficultatem patiatur : ergo non impedit, aut tollit a voluntate potentiam ad illud, quod posset; si talis repugnantia non esset, licet difficilius exequendum. Patet consequentia: nam impedimenta, quæ possunt aliqua causa superari, non tollunt absolute ejus potentiam; sicut non tollunt, quominus illis superatis suum effectum consequatur.

Et confirmatur : nam si voluntas per peccatum mansit impotens ad adimplendum collective omnia præcepta, vel hæc impotentia est physica, et cui ab intrinseco repugnat prodire in effectum : vel est solum impotentia moralis, cui non est talis repugnantia? Non primum : quia potentia physica voluntatis non est aliud, quam ejus physica entitas, una cum indifferentia judicii intellectus, cujus per peccatum nihil deperiit. Si autem dicatur secundum : non erit universaliter vera prima conclusio : quia impotentia solum moralis non reddit effectum absolute impossibilem, sed ita difficilem, ut vel raro, vel nunquam in exequutione ponatur.

Data responsio defenditur. 181. Respondetur ad argumentum, negando (ut negata est) consequentiam ob rationem ibi tactam, quam expendimus superius *a numero* 166. Impugnatio vero, et quidquid in ea continetur, suadet manere in voluntate quantumvis ægra, et infirma potentiam ad unumquodque præceptum singillatim observandum (saltem cum difficultate, et extra casum gravis tentationis) et ad evincendum seorsim quamlibet appetitus impugnationem, quæ posset impedire ejus consensum, vel dissensum : quia ut hæc possit voluntas, satis est, quod maneat libera, et indifferens ad utrumlibet. Nequaquam tamen convincit remanere tamen potentiam ad conjungendas adhuc cum difficultate observationes omnium præceptorum, seu eorum, quæ occurrunt longo tempore, in nullo deficiendo : quia hæc potentia non cohæret cum illa deordinatione, et repugnantia appetitus sensitivi, ex qua est infirmitas naturæ lapsæ. Rationem tradidimus *a numero* 167, quia eo ipso, quod principium operativum hominis lapsi coalescat partim ex perfectione propter illam, quam dicit voluntas secundum se; et partim ex defectu propter prædictam appetitus repugnantiam : suopte jure petit, ut causa prima, et communis ejus providentia non diu uniformiter cum illo concurrat; sed alternantibus viribus attenta utriusque partis conditione : ac proinde præmovendo quandoque ad operationem rectam, sicut ex parte perfectionis exigitur, et quandoque permittendo peccaminosam, sicut postulatur ex parte defectus: aliter vero concurret non juxta, sed supra exigentiam talis principii : quod spectat jam ad providentiam gratiæ. Et quia hæc ratio non innititur alicui substractioni, vel diminutioni entitatis, aut perfectionis voluntatis; sed admixtionis defectus, et repugnantiæ sensitivi appetitus, a qua voluntas per proprias vires est inseparabilis, non enervatur ex vi propositi argumenti, aut impugnationis in eo factæ.

Ad confirmationem respondetur prædictam impotentiam esse physicam, et ex natura rei : quia quod voluntas hominis lapsi per proprias vires superet difficultatem, quæ ex longa, et continua præceptorum observatione consurgit, ab intrinseco ei repugnat: sicut quod abjiciat a se admixtionem repugnantiæ, et defectus appetitus sensitivi : aut quod existente in homine hujusmodi defectu, non postulet concursum, seu permissionem causæ primæ ad interpolate deficiendum. Quare potentia physica ad non deficiendum in tota collectione, non utcumque dicit entitatem, et libertatem voluntatis, sed una cum connotatione absen-

tiæ illius defectus, a quo petitur prædicta permissio.

Tertium argumentum. 182. Arguitur tertio : nam Deus ut legislator, et auctor naturæ non præcipit homini, quod ei per naturales vires est impossibile : sed ut auctor naturæ præcipit observare omnia præcepta legis naturalis, et in nullo deficere : quod est servare collective : ergo hæc observatio possibilis est per prædictas vires. Major videtur nota ex communi principio, quod Deus impossibilia non jubet : et quia ut auctor naturæ agit cum homine sine recursu ad gratiam, ac si solus esset naturæ ordo. Minor vero suadetur : tum quia ita passim jubemur in sacra scriptura : ut videre est Deut. 5 : *Custodite igitur, et facite, quæ præcipit Dominus Deus vobis : non declinabitis neque ad dexteram, neque ad sinistram.* Et cap. 6 : *Præcepit nobis Dominus, ut faciamus omnia legitima hæc.* Et cap. 8: *Omne mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, cave diligenter, ut facias.* Et Jacob. cap. 1, num. 4 : *Ut sitis perfecti, et integri in nullo deficientes.* Et alibi sæpe. Tum etiam quia homo habet præceptum nunquam peccandi juxta illud primæ Joann. cap. 2 : *Hæc scribo vobis, ut non peccetis.* Idem est autem præceptum nunquam peccandi, ac præceptum servandi totam legem. Tum denique nam si quis haberet hunc actum : *Nolo servare totam legem,* aut *volo in aliquo præcepto deficere,* sine alicujus determinatione, talis actus utpote peccaminosus esset contra aliquod præceptum : non autem nisi contra præceptum servandi totam legem, aut non peccandi : ergo datur hujusmodi præceptum.

(Deut. 5. — Jacob. 1. — 1 Joan. 2.)

Responsio. Respondetur concessa majori, negando minorem ad hunc sensum, quod non datur aliquod unum præceptum a reliquis distinctum generale, et commune, quo Deus præcipiat observantiam omnium illorum, aut totius legis. Nam Deus imponendo præcepta hominibus, non procedit indefinite, aut in communi; sed determinate, et in particulari præcipit, vel prohibet hoc, et illud, quæ ejus lex æterna præcipienda aut prohibenda dictat : neque aliter actus humani habent esse materia præcepti, nisi ita in particulari sumpti, sicut in re occurrunt : et ideo tot debent esse præcepta affirmativa, aut negativa (præsertim loquendo de præceptis naturalibus) quot sunt specie actus exequendi vel fugiendi. Iis autem ita in particulari existentibus, superfluit novum, et distinctum præceptum præcipiens in communi eosdem actus, quos reliqua præcepta singillatim complectuntur. Præsertim cum nullus remaneat actus, qui sit materia talis præcepti, nisi iidemmet, quibus cætera adimplentur. Adde non esse assignandum præceptum, cui directe, et immediate non opponatur aliquod peccatum ; præcepto autem non peccandi ut sic, vel servandi in communi totam legem nullum opponitur peccatum mediate, et directe : quia nullum est peccatum, aut transgressio legis in communi, et ut sic : ergo nec procedens solum in communi.

Ad primam probationem dicendum est verba illa, et similia, quamplura, quæ in scriptura reperiuntur, continere admonitiones observantiæ ipsorum præceptorum, quæ in particulari, et juxta uniuscujusque materiæ exigentiam lata sunt ; non vero aliquod aliud præceptum superadditum, et distinctum.

Ad secundum negatur etiam dari præceptum nunquam peccandi, præter ipsa particularia, et specialia, quibus singula peccata prohibentur : quibus custoditis nunquam peccabitur. Et hoc est, quod Joannes admonet, potius quam præcipiat, verbis illis : *ut non peccetis.*

Instantia dispellitur. Dices hoc, quod est nunquam peccare, aut servare totam legem, non est solum consilium : ergo habet rationem præcepti.

Respondetur neque esse proprie, et immediate præceptum, neque consilium ; sed magis finem, ad quem pervenitur per observantiam singulorum præceptorum. Quod si large, et mediate velis id præceptum dicere, quia consequitur ex prædicta observatione ; sensus erit, quem modo explicuimus.

Ad tertiam probationem dicas præceptum, cui immediate opponitur ille actus, non esse præceptum servandi totam legem, aut non peccandi in communi, sicut ipse actus non est peccatum in communi, neque violatio totius legis. Sed est præceptum singulare, et determinatum sicut cætera. Ejus autem determinatio, sicut et species illius peccati, sumenda est ex motivo, quo ducitur voluntas ad talem actum eliciendum, ut explicuimus in *Tract. de peccat. disp.* 13, *num.* 73. Ex quibus omnibus patet, quod licet homo non possit servare propriis viribus omnia præcepta collective, non ideo præcipitur ei aliquid, quod non possit : quia solum præcipitur, ut observet singula, seu omnia divisim, et singillatim, sicut occurrunt :

runt : ad quod ei insunt vires sufficientes.

Replica. 182. Neque obest si urgeas, tum quod non videtur ita consonum divinæ bonitati ita dure agere cum hominibus, et tot onera illis imponere, ut in aliquibus saltem vage sumptis, necesse sit cadere ; sive ea unico præcepto, sive multis injungat : at si non possunt servare omnia præcepta collective, necesse est, ut saltem vage deficiant in aliquibus : debet ergo prædicta potentia illis concedi. Tum etiam quod D. Thomas opposuit sibi hoc idem argumentum *in præsenti art.* 4, ubi est secundum in ordine, et *art.* 8, ubi est primum : et ne cogeretur concedere, quod Deus præcipiat homini aliquid impossibile, recurrit in solutione ad potentiam, quæ est per vires gratiæ, et ad axioma illud *quod per amicos possumus, etc.* ; intellexit ergo vel adesse præceptum servandi omnia præcepta collective, ad quod non sufficiunt vires naturæ : vel quod adhuc divisim accepta non possint hujusmodi viribus observari.

Responsio. Hæc, inquam, non obstant. Ad primum enim respondetur consonum valde esse, ut Deus naturæ humanæ provideat, sicut ipsa postulat : adhibeatque illi ea præcepta, et regulas, quæ ad sui regimen, et rectam gubernationem requirit : et quia hujusmodi sunt omnia præcepta legis naturalis (nullum enim in ea continetur, quod ipsa natura non postulet) nequaquam dedecet, immo valde congruit divinæ pietati, et bonitati injungere hominibus prædicta præcepta.

Accedit, quod omnia illa cedunt in bonum, immo in melius naturæ humanæ ; cum ordinentur ad eam perficiendam, et in proprium finem dirigendam, quem aliter consequi non valeret : ob idque minus æquo prædicto bono consultum esset, si talia præcepta a Deo lata non fuissent. Non enim sine illis proprio, et rationali modo homo gubernaretur, sed more irrationabilium, et sicut equus, et mulus, quibus non est intellectus : deessetque ei maxima perfectio, cujus est capax, quæ est perfectio partis intellectivæ, et rationalis. Accedit secundo, quod homo per prædicta præcepta sive pauca, sive multa non gravatur ultra vires ; cum nullum sit, quod per naturales, et sibi proprias adimplere non valeat eo modo quoad ejus observantiam adstringitur. Immo nec gravatur in totum, quod potest : quia plura alia potest, quæ non sunt præcepta. Non itaque ex hac parte dure cum eo actum est, nec potest rationabiliter de Deo conqueri. Quod vero in diuturna præceptorum observatione necesse habeat aliquando deficere, non provenit ex ipsis præceptis, aut ex eorum multiplicitate (deficeret enim eodem modo, vel forte magis, quamvis pauciora fuissent) sed oritur ex propria hominis defectibilitate ; quæ in causa est, ut sibi relictus non nisi defectibiliter operetur, necesseque ei sit, ut in eo ipso, quod potest recte facere, crebro impingat. Et quamvis Deus in multis hominibus huic difficultati succurrat per auxilia gratiæ, paratusque sit omnibus succurrere ; non tamen tenetur, neque natura humana attenta communi providentia illa exigit. Et ideo quibuscumque tribuuntur, ex misericordia tribuuntur : ut vero negarentur, sufficeret ipsa ratio beneficii indebiti absque alio motivo, nisi ut divina libertas splendeat. De facto tamen nulli denegantur, nisi ex justitia in pœnam alicujus præcedentis peccati saltem originalis, ut docet Divus Thomas, 2, 2, *quæstione secunda, articulo quinto, ad primum*. D. Tho.

Curiel. 184. Ad secundum respondet Curiel, *citato articulo octavo, dubio tertio*, integram solutionem argumenti Divi Thomæ constare duabus partibus : prima est hominem sine gratia, et in peccato existentem posse vitare singula peccata mortalia, proindeque singula præcepta adimplere ; non tamen omnia, nisi per gratiam. Et hæc prima pars continet doctrinam utriusque nostræ assertionis, quidquid necessarium erat ad argumentum diluendum. Secunda est non excusari hominem a peccato, eo quod non habeat gratiam, qua possit omnia præcavere : quia hoc provenit ex ejus defectu, qui non vult ad gratiam se disponere. Et hæc est alia solutio, ex qua sumitur objectio contra nos facta. Sed ista non proponitur a D. Thoma ex necessitate, quasi intellexerit, vel quod detur aliquod præceptum vitandi omnia peccata, aut servandi omnia præcepta collective : vel quod potentia ad id requisita (quæ sine gratia dari nequit) necessaria sit, ut defectus circa observationem contingentes ad culpam imputentur : vel denique quod gratia seclusa non maneat sufficiens facultas ad unumquodque præceptum divisim observandum. Nihil horum Divus Thomas putavit : sed ex abundantia addidit illam solutionem, ut explicaret, quid de facto habemus ex Dei misericordia quantum ad potentiam vitandi omnia peccata mortalia : et simul excluderet apparentem excusationem, quam peccator pos-

set prætendere, scilicet se non habere gratiam, quæ ad prædictum effectum necessaria est. Ac si diceret Divus Thomas non esse eam excusationem sufficientem; cum ex defectu ipsius peccatoris proveniat, quod careat gratia, dum non vult ad eam se disponere. Ita Curiel. Quæ Divi Thomæ doctrina verissima est pro his, qui fide instructi sciunt gratiam sibi esse repromissam : non tamen locum habet, vel saltem certum non est, quod locum habeat in multis aliis, qui nihil de fide audierunt, ut diximus *num.* 112. Et ideo ut in nullo casu remaneat difficultas, præeligenda nobis fuit alia universalior via juxta priorem D. Thomæ solutionem quam hucusque sectati sumus.

§ VI.

Argumenta contra secundam assertionem proponuntur, et diluuntur.

Quæ possint secundæ assertioni opponi.

185. Contra secundam assertionem neminem ita aperte sentientem vidimus, ut nequeat juxta eam probabiliter exponi, exceptis illis, qui pro quovis bono opere gratiam necessariam esse affirmant ; de quo egimus toto dubio 2. Ex aliis vero sunt, qui negant posse hominem sine gratia servare omnia præcepta etiam divisim : sed proculdubio loquuntur ita, vel propter præceptum dilectionis Dei; vel propter occursum gravis tentationis : qui non sunt casus dubii, ut num. 160 observavimus. Extra illos vero (vel si qui alii ad eos reducuntur) censemus non posse probabiliter negari naturæ humanæ vires sufficientes ad servandum quodvis præceptum naturale divisim acceptum. Sunt tamen in contrarium duo principalia argumenta.

Primum argumentum.

Primum est : quia dantur multi actus cadentes aliquando sub obligatione legis naturalis, qui non possunt elici solis viribus naturæ : ergo præcepta talium actuum nequeunt etiam divisim viribus illis adimpleri. Antecedens probatur inductione. Primo in actu naturalis pœnitentiæ, qui sit efficax, et absoluta detestatio peccati, quatenus est offensa Dei ut auctoris, et finis naturalis : hujusmodi enim actus sicut est incompossibilis cum culpa mortali, ita haberi non potest sine gratia, per quam remittitur talis culpa. Secundo in actu diligendi proximos, sicut nosmetipsos, qui videtur non minus difficilis, quam observatio totius legis juxta illud ad Romanos 13 : *Qui diligit proximum, legem implevit.* Sicut ergo ad servandam totam legem necessaria est gratia, sic ad prædictum actum. Tertio in amore inimicorum, quem etiam lex, et ratio naturalis saltem aliquando illis exhibendum esse dictat : et tamen adeo est difficilis, ut communiter numeretur inter egregia Sanctorum opera, quæ gratiæ adscribuntur. Quarto in actu servandi castitatem, qui proculdubio cadit sub naturali præcepto : et tamen impossibilem esse sine gratia, docere videtur Sapiens cap. 8, dum ait : *Scivi, quoniam aliter non possum esse continens, nisi Deus det, et hoc ipsum erat sapientia scire, cujus esset hoc donum.* Denique in actu eximiæ fortitudinis, quo vita exponitur pro defensione justitiæ, aut alterius virtutis naturalis : qui non semel cadit sub naturali præcepto : et tamen non videtur posse affirmari, quod ad illum vires naturæ sufficiant : ergo etc. Hos omnes actus numerat Suarez ubi supra : et forte sunt alii, qui possent adduci in argumentum.

Ad Rom. 8.

Sapient. 8.

Solutio.

Respondetur concedendo posse ita crescere difficultatem aliquorum actuum ex iis, qui cadunt sub naturalibus præceptis, ut solis naturæ viribus superari non possint : quod et nihil aliud suadent exempla, quæ in argumento referuntur. Cæterum causæ illius difficultatis reducentur vel ad amorem Dei super omnia inclusum in aliquo illorum actuum, vel ad casum gravis tentationis : quorum neutrum præsens dubium comprehendit : aut etiam ad difficultatem, quæ ex permanentia, et continuatione in bene operando consurgit : qui casus potius continetur sub prima conclusione, quam ad secundam pertineat. Extra hos vero nullus assignabitur in quo non sufficiant vires naturæ pro eliciendo quolibet opere lege naturali præcepto.

Explicantur exempla in contrarium adducta.

186. Unde ad primum exemplum de actu naturalis pœnitentiæ dicendum est hujusmodi actum si sit per modum contritionis, atque adeo perfecta detestatio peccati, ut habet esse Dei offensa (eo modo, quo intra ordinem naturæ contritioni locus esse queit) debere includere dilectionem Dei super omnia ut finis naturalis : sicut contritio naturalis, et simpliciter dicta includit similem dilectionem supernaturalem. Unde ea ratione, et eo modo, quo requiritur gratia ad prædictam dilectionem naturalem, erit etiam necessaria ad actum illum pœnitentiæ. Si vero actus pœnitentiæ naturalis solum

Primum

solum sit per modum attritionis ex aliquo motivo creato naturali peccatum detestantis, negamus fieri non posse viribus naturæ. Neque hinc fit dolorem requisitum ad sacramentum pœnitentiæ posse elici sine auxilio gratiæ. Quia non quælibet attritio ad id sufficit : sed debet esse ex impulsu, et motione Spiritus sancti : proindeque ex gratia, ut docet Trident. *sessione* 14, *cap*. 4.

Conc. Trid.

Secundum.

Secundum exemplum de dilectione proximi non procedit de ea, quæ nobis in sacra Scriptura commendatur, et præcipitur : quia hæc est dilectio supernaturalis, qua tenemur diligere proximum, ut consortem supernaturalis beatitudinis : et de ea primario intelligitur locus Paulii. *Qui diligit proximum, legem implevit.* Unde neque spectat ad præsens dubium. Alia est dilectio proximi naturalis ordinis dictata ab ipso naturali lumine : et hæc est, quæ potest cadere sub naturali præcepto. Nec satis constat, an præcipiat actum internum diligendi proximum, volendo illi bonum ut sic, per affectum communis benevolentiæ. An vero sufficiat non ei nocere, et ubi necessitas occurrit, benefacere. Quidquid horum teneatur, dicendum est posse fieri viribus naturæ divisim, sicut præceptum obligat. Non tamen sine gratia fiet perfecte, et permanenter (loquendo, ut loquimur de amore virtuoso, et honesto) quia ad hoc necesse est permanenter observare cætera legis præcepta, quæ bonum proximi concernunt. Quo sensu posset etiam de isto amore intelligi citatus locus Pauli : *Qui diligit proximum*, etc. Hic vero casus potius pertinet ad primam conclusionem hujus dubii, quæ adstruit necessitatem gratiæ ad servanda præcepta, quam ad secundam, quæ eam excludit.

Tertium.

387. Eodem fere modo dicendum est ad tertium de amore inimicorum : nam iste amor habet se ex additione ad præcedentem : et ideo si sermo sit de amore permanenti, et perfecto ; requiret similiter gratiam ob rationem modo dictam. Atque etiam propter aliam, videlicet propter affectum malevolentiæ, et propter appetitum vindictæ : qui (supposito, quod inimicitia sit gravis) communiter insurgunt, ut inducant gravem tentationem prædicto amori contrariam : ad quam opus erit gratia, ut honeste vincatur. Sed jam talis casus non est præsentis dubii, ut *num.* 160 animadvertimus. Si autem sermo sit de amore imperfecto, et cito transeunte ; attendendus est gradus, vel qualitas inimicitiæ : nam si sit levis, et in causa minoris momenti fundata, regulariter non inducet gravem tentationem ; et ideo sufficient vires naturæ ad inimicitiam deponendam, vel saltem ad contrarium amorem, seu ad id, quod sub præcepto cadit, exercendum. Si autem sit gravis, et in aliqua gravi offensa, vel injuria fundata, ut plurimum inducet prædictam gravem tentationem, remanebitque extra casum hujus dubii.

Quartum.

188. Per quod patet ad quartum exemplum de castitate : nam si sermo sit de uno, vel altero actu volendi abstinere a delectationibus illicitis, immo et de quolibet seorsim sumpto extra casum gravis tentationis poterit haberi sine gratia. Si vero talis tentatio accedat, aut si sermo sit de abstinentia a prædictis delectationibus continua, et permanenti (sicut requiritur, ut aliquis absolute dicatur *continens*) non sufficient communiter vires naturæ, præsertim in matrimonio solutis. Uterque tamen hic casus est extra secundam nostram conclusionem. Diximus præsertim *in matrimonio solutis :* nam ut bene observat Suarez, qui matrimonio juncti sunt, et illo facile uti possunt, in ipso habent naturale remedium contra concupiscentiam, non tam resistendo, quam ei sine peccato consentiendo. Unde non mirum quod aliqui etiam sine recursu ad gratiam, possint etiam longo tempore castitatem conjugalem observare. Adhuc tamen communiter id non continget : quia etiam in conjugatis ut plurimum non deficiunt ad longum tempus aliquæ graves tentationes, saltem ad internum desiderium, vel delectationem morosam, pro quibus evincendis necessaria sit gratia.

Quintum.

Ad ultimum de actu exponendi vitam pro servanda justitia, vel alia virtute patet etiam ex dictis : nam amor naturalis ipsius vitæ, et passio timoris ingerunt difficultatem, et tentationem gravissimam contra bonum talis virtutis : et ideo opus erit gratia saltem in homine lapso, ut ea tentatio superetur, et ne prædictum bonum propter illam deseratur : de quo agemus ex professo dub. 8.

Aliud argumentum.

189. Secundum principale argumentum sumitur ab incohærentia secundæ assertionis cum prima in hunc modum. Eo ipso, quod homo sine gratia possit implere singula præcepta, potest implere omnia collective : hoc posterius negavimus in prima assertione : ergo non bene in secunda prius

illud asserimus. Minor et consequentia constant. Major vero probatur : tum quia ex parte actus non differunt adimplere singula præcepta, seu omnia divisive, et adimplere omnia collective : ergo similiter ex parte potentiæ : idem enim quod habet, et præstat actus actu, habet, et præstat potentia ad adimplendum singula præcepta et est reducibilis ad actum secundum per vires naturæ, vel non ? Si non est reducibile : non erit vera potentia, attentis duntaxat prædictis viribus. Si autem sit reducibilis, supponamus reduci de facto : et tunc cum in actu secundo idem sit adimplere singula præcepta, et adimplere omnia : eisdem naturæ viribus fiet reductio ad utrumque.

Confirmatio. Confirmatur : nam virtus, quæ permanens ad horam potest in illa producere unum effectum, si conservetur eodem modo per quinquaginta horas verbi gratia, poterit in eo tempore tot effectus, quot horas habuerit, producere : eadem enim est proportio unius horæ ad productionem unius effectus, et quinquaginta horarum ad quinquaginta effectus : unde si ignis conservatus ad horam comburit unum lignum; conservatus per horas viginti ligna successive sibi apposita comburet. Si ergo virtus liberi arbitrii conservata per horam, vel diem potest servare unum præceptum, quod tunc occurrit ; etiam conservata multo tempore, puta mille diebus poterit millies idem, vel aliud præceptum, si toties occurrat observare.

Argumentum difficultatis. Ad hæc : per hoc, quod homo adimpleat unum præceptum, non minuuntur ejus vires ad aliud adimplendum : neque per adimpletionem istius ad adimplendum aliud, et sic de reliquis : immo quo plura adimplet, eo majorem acquirit facilitatem, et habilitatem ad adimplendum ea, quæ supersunt: ergo non est, cur non possit cuncta adimplendo percurrere : sola enim diminutio, aut attenuatio virium poterat esse ratio impotentiæ ad talem adimpletionem percurrendam. Ut autem vis hujus probationis melius percipiatur, supponamus minorem numerum præceptorum, quæ homo non potest collective adimplere, esse usque ad decem. Cum enim talia præcepta sint finita, et limitata, assignabilis erit prædictus numerus, et saltem Deus certo illum cognoscet. Supponamus ergo esse denarium : sane in eo, quod homo collective adimpleat usque ad novem, nulla est repugnantia : alias non esset numerus denarius minor, qui non potest impleri. Vel ergo novem illis expletis remanet potentia ad decimum, quod adimplendum superest, vel non ? Si remanet : poterit per eam utique adimpleri, et adjungi cæteris . quod erit implere omnia collective. Quod autem non remaneat, dici non potest : tum quia vires liberi arbitrii ad operandum bonum non minuuntur, dum exercentur ; sed augentur potius, ut nuper dicebamus : atque adeo non erit minor aut debilior ejus virtus, postquam novem præcepta impleta fuerunt, quam si impleta non fuissent : quo casu nemo dubitat, quod esset sufficiens ad decimum, vel aliud quodcumque adimplendum. Tum etiam quia si per observationem novem præceptorum diminuerentur prædictæ vires, ita ut jam non sufficerent ad adimplendum aliud, quod postea occurret, eo ipso non peccaret homo omittendo observationem hujus ultimi, neque ad eam teneretur : quia nullus peccat omittendo illud, quod facere non potest, aut faciendo, quod non potest non facere : sicut neque aliquis tenetur facere. quod est sibi impossibile : ergo, etc.

Quædam responsio. 190. Dices numerum præceptorum, quæ homo potest adimplere, non habere terminum intrinsecum, ad quem possit pertingere, et ultra non progredi : sed solum habere terminum extrinsecum, ad quem pertingere nequit, esseque hujusmodi terminum non novem, aut decem præcepta : sed totam eorum collectionem. Ad hanc autem quotquot homo adimpleat, nunquam pertinget : quia semper supersunt alia, vel eadem iterum adimplenda. Sicut enim pleraque præcepta, quæ non toties occurrent, quin iterum, et iterum occurrere valeant : et ideo quotiescumque adimpleantur, adhuc superest aliquid adimplendum, quod est pars prædictæ collectionis : comprehenduntur enim sub tali collectione non solum species præceptorum, sed etiam numerus, et occasiones in quibus possunt occurrere.

Ejus insufficientia. Hæc tamen solutio non satisfacit : nam si esset vera, possemus dicere non esse contra nostram, et communem sententiam in prima assertione propositam, quod homo gratia destitutus possit ad longum tempus, puta per quinquaginta annos servare omnia præcepta in nullo deficiendo : quia non idcirco servaret omnia collective : siquidem adhuc superessent aliqua, vel eadem, quæ iterum observanda occurrerent. Immo coincideret hoc, quod dicimus *servare omnia*

nia præcepta collective, cum eo, quod est perseverare in eorum adimpletione usque ad finem vitæ (ut intuenti constabit) ad quod non sufficit gratia communis, sed requiritur donum perseverantiæ. Nullum autem horum potest admitti, cum sit aperte falsum. Et ideo necessario dicendum est dari certum, et determinatum numerum præceptorum, saltem ex parte temporis, ad quem sine defectu adimplendum sufficiant vires naturæ, et ultra quem sine defectu pertingere nequeant. Supponanus ergo minorem numerum, seu tempus; majus vero, ad quod possunt pertingere, esse tempus una hora, vel instanti anno minus: et supponamus etiam transegisse hominem hoc posterius tempus sine alicujus præcepti violatione. Vel ergo potest eodem modo ultra pertingere, et servare præceptum, quod in duratione immediate sequenti, adeoque in ultima integri anni occurrat, vel non potest? Si primum: consequenter poterit servare collective præcepta totius anni; siquidem potest servare illud ultimum, quod tantum deest prædictæ collectioni. Si secundum: sequitur dari aliquod unum præceptum certum, et determinatum, quod non possit servare: illud nimirum, quod occurrit in ultima anni duratione; ac proinde sequitur, vel quod non peccet præceptum illud transgrediendo; vel quod peccet in eo, quod facere aut vitare non potest.

Aliorum responsio.

191. Sunt, qui ab hoc argumento implexo satis, et prolixo, citius æquo se expediant putantes satis esse pro ejus solutione negare omnes consequentias: quia procedunt a divisa ad copulatam, involvuntque proinde fallaciam compositionis, et divisionis. Sed licet hoc ita sit; majore tamen labore opus est, ut prædicta fallacia radicitus aperiatur, et animus tradita rei ratione, quiescat. Unde alii dicunt argumentum convincere de potentia physica, quæ non differt ab ipsa libertate, et entitate liberi arbitrii, solumque attendit, an effectus ex natura rei repugnet, vel non repugnet: secus vero de potentia morali, ad quam requiritur, ut attentis omnibus possimus prudenter judicare, quod actus non modo non repugnet ex natura rei, sed nec sit ita difficilis, quin attentis omnibus, possimus prudenter judicare, saltem aliquando eventurum. Dicunt itaque quantum ad potentiam physicam bene inferri, quod si homo per vires naturæ posset divisim observare unumquodque præceptum, posset etiam servare omnia collective: quia libertas, et virtus physica nostri arbitrii eadem est, et æqualiter se habet ad utrumque. Cæterum potentia moralis quamvis extendatur ad unumquodque præceptum secundum se, et divisim acceptum: quia de nullo possumus determinate judicare non esse adimplendum, non tamen extenditur ad totam collectionem: quia adeo est difficile omnia sine defectu percurrere, ut prudenter judicemus, id nunquam eventurum.

Fulcitur. Arist.

Quæ doctrina habet fundamentum apud Aristotelem *lib.* 2 *de Cœlo cap.* 11, ubi distinguit duplex impossibile, aliud quia esse non potest (et hoc est impossibile physice) aliud quia nec cito esse potest (et hoc est impossibile moraliter). Sicut enim per impossibilitatem, aut repugnantiam effectus; ita per difficultatem elongatur causa ab ejus productione: et ideo si difficultas adeo crescat, ut ob eam effectus nunquam sit futurus, merito pro impotentia reputatur. Sic ergo accidit in casu nostro: in nullo enim præcepto seorsim sumpto tanta apparet difficultas, ut possimus determinate judicare non esse adimplendum: et ideo nullo ex capite ejus observatio potest dici impossibilis. Cæterum quod voluntas valde defectibilis inter tot passiones, et occasiones ad defectum impellentes suis viribus relicta nunquam deficiat; adeo est perdifficile, ut merito credatur non esse futurum, proindeque moraliter impossibile judicetur. Est autem satis accommodatum hujus rei exemplum in doctrina ejusdem Aristotelis, *libro* 2 *de Cœlo, cap.* 12, ubi ait: *Recte autem agere, aut multa, aut sæpe difficile est: veluti talos Coenses mille projicere, impossibile est; sed unum vel duos facilius est.* Quasi dicere in causis contingentibus, et defectibilibus difficile est, seu impossibile esse multoties recte, et uniformiter operari; quamvis pro unaquaque vice difficile non sit: ut videre est in ludo talorum, in quo pro nulla vice signata difficile est, quod talus optatum reddat signum, etiamsi millies projici contingat: est autem difficile, immo impossibile, quod millies projectus signum illud semper attingat. Sicut ergo in hoc ludo non valet argumentum; potest talus qualibet vice signata reddere prædictum signum, etiamsi millies projiciatur: ergo poterit semper illud reddere, et nunquam deficere: ita in casu nostro non valet, potest homo propriis viribus adimplere quodcumque seorsim sumptum, in qualibet

anni parte occurrat : ergo poterit implere omnia, quæ toto anno occurrunt, in nullo deficiendo.

Non satisfacit.

Sed licet hæc solutio nihil falsum affirmet, exemploque, et doctrina Aristotelis recte ad præsens utatur, adhuc tamen non satisfacit, neque sufficienter rem explicat. Tum quia non reddit rationem, quare prædicta difficultas, vel impotentia moralis adsit respectu collectionis præceptorum ; non vero respectu singularium, quæ collectionem integrant : et quare cum in actu secundo idem sit adimplere singula, et adimplere omnia ; potentia, quæ est ad unum, non sit ad aliud. Tum etiam quia confirmatio argumenti pergit ultra ad casum, quo adimpleta sint præcepta occurrentia usque ad ultimam anni durationem exclusive ; et solum desit adimplendum, quod in illa duratione occurrit. Qua suppositione admissa, urget adhuc difficultas: quare cum suppetat potentia etiam moralis ad hoc ultimum præceptum, non suppetat ad collectionem quæ ejus observatione adæquatur. Quousque autem horum discriminum origo detegatur ; nulla solutione animus quiescit. Adde non videri satis tutum impotentiam, quam Theologi agnoscunt in libero arbitrio destituto omnino gratia, ad solam difficultatem etiam gravem, aut gravissimam reducere : quia si tantum est difficultas, et non vera impossibilitas : non est, cur licet raro, aliquando tamen liberum arbitrium non possit contra eam operari, et effectum suum consequi.

Legitima argumenti enodatio.

192. Legitima ergo, et adæquta solutio sumenda est ex doctrina a nobis tradita, præsertim *a numero* 170, *et a numero* 175, ubi diximus impotentiam liberi arbitrii ad servandum collective omnia præcepta longo tempore, non oriri ex eo, quod in ipso libero arbitrio non sit perfectio, et virtus sufficienter proportionata in actu primo cum observatione uniuscujusque præcepti : aut ex eo, quod talis virtus per exercitium debilitetur, vel diminuatur : sed ex eo, quod ex concupiscentia et fomite sensitivi appetitus habet admixtum tantundem, vel plus imperfectionis, et defectibilitatis : et ratione hujus admixtionis postulat, ut causa prima in dispensando suum concursum (sine quo nulla causa secunda operatur de facto etiam illud, ad quod habet sufficientem virtutem, et potentiam) non attendat duntaxat perfectionem, et virtutem ipsius liberi arbitrii ; sed etiam ejus imperfectionem, et defectibilitatem, et quod utrique prædictum concursum accommodet : atque adeo postulat, ut nec semper talis concursus sit ad bene operandum, nec semper ad permittendum defectum : sed alternantibus vicibus res disponatur, et quandoque unum, quandoque aliud contingat ; neutrique parti vel semper concedatur concursus ad illud, quod potest ; vel semper negetur ; sed vicissim uni, et alteri concedatur, et negetur: et hac ratione utriusque jura serventur. Quod enim utrique simul prædictus concursus tribuatur, repugnantiam involvit : sicut quod homo simul peccet, et non peccet, aut simul præceptum observet, et transgrediatur. Quæ omnia perspicue habentur ex supra dictis.

Quin etiam habetur, quod quamvis liberum arbitrium ob rationem traditam postulet prædictam disparitatem concursus ; non tamen omnino in particulari determinat, quando uno modo, quando vero alio tribuendus sit ; sed hoc relinquitur causæ primæ, et ejus providentiæ, ut *numero* 167 dicebamus. Et ita absolute loquendo, pro nulla vice signata liberum arbitrium petit determinate concursum ad actum adimpletivum præcepti, neque determinate ad materiale actus transgressivi : sed manet potens, et indifferens ad utrumlibet, cum sola exigentia vage, et in communi, ut nec semper, vel diu ad unum, nec semper, vel diu ad aliud ; sed veluti promiscue prædictus concursus tribuatur. Diximus *absolute loquendo*, etc. Nam facta aliqua suppositione, evenire poterit, ut determinate petatur unus ex prædictis concursibus, et alius excludatur : fieri enim potest, quod Deus tanto tempore concurrerit cum sola ea parte liberi arbitrii, quæ dicit perfectionem ; ut altera, quæ dicit defectibilitatem, postulet jam, ne ejus concursus diutius suspendatur. Et in hoc casu, attentaque hac suppositione, nequibit liberum arbitrium ultra progredi sine defectu. Non quia non habeat, et conservet in se sufficientem virtutem in actu primo ad bene agendum, et præceptum, quod occurrit adimplendum ; sed quia ex defectibilitate adjuncta, et ex connotatione, quod isti fuerit denegata permissio tanto tempore ; petitur, ut non jam negetur, neque oppositus concursus ad bene operandum protrahatur.

193. Ad argumentum respondetur negando majorem, seu sequelam. Et ad primam

Applicatur doctrina tradita. mam probationem dicendum est potentiam liberi arbitrii ad observandum divisive omnia præcepta non in eo sitam esse, quod possit singula percurrere in nullo deficiendo: hoc enim idem esset, ac posse servare omnia collective ; sed in eo, quod ita se habet ad unumquodque, ut nullum determinate a sua facultate, et proportione excludat : quia nullum est designabile, circa quod necesse habeat deficere : quamvis necesse sit, ut adimplens aliqua deficiat etiam in aliquibus, prout divina providentia per dispensationem sui concursus determinaverit. Unde actus secundus proportionatus prædictæ potentiæ, et illi correspondens, non est servare singula, nullum prætermittendo ; sed servare aliqua, quæcumque sint, in quibuslibet aliquibus deficiendo. Qui sane actus omnino differt ab eo, qui correspondet potentiæ, quæ est ad observanda omnia collective, in quo nullus admittitur defectus : ac proinde etiam debent distingui ipsæ potentiæ.

Ad secundam respondetur prædictam potentiam esse reducibilem ad actum secundum sibi proportionatum ; non vero ad improportionatum : sicut autem illa est virtus, et potentia defectibilitate admixta : ita ejus actus debet esse observatio præceptorum admixta defectibus, atque adeo observatio aliquorum deficiendo in aliis.

Neque obest si urgeas, quod si actus non est observare singula præcepta, sed observare aliqua, deficiendo in aliquibus, neque ipsa potentia erit ad servanda singula ; sed duntaxat ad servandam aliqua. Respondetur enim satis esse, ut prædicta potentia dicatur ad observanda singula, quod ex omnibus singillatim recensitis nullum determinate excludit ; seu quod nullum sit, de quo in particulari, et determinate verificetur, quod non possit per illam adimpleri. Quia vero ob admixtam defectibilitatem ab intrinseco postulat, ut in ejus operatione defectus consurgat ; consequenter petit, ut dum adimplet aliqua, deficiat in aliquibus, quæcumque hæc sint : atque adeo, quod ejus actus non sit actualis observatio singulorum nullo prætermisso ; sed observatio aliquorum, aliquo, vel aliquibus prætermissis.

Solvitur confirmatio. Ad confirmationem dicas, discursum illum procedere in causis, et potentiis determinatis ad unum, sicut est ignis, aut ita perfectis, ut non habeant admixtam defectibilitatem : hujusmodi enim causæ, dum in esse conservantur, uno et æquali modo se habent ad operationem (saltem secundum communem gradum operationis rectæ) nulloque ex capite debetur eis dispar concursus vel permissio ad deficiendum. Secus autem in causis, et potentiis coalescentibus ex perfectione, et defectibilitate, et ob id contingentibus, et indifferentibus ad operationem rectam, et defectuosam. In istis namque ipsa admixtio defectibilitatis, et perfectionis postulat, ne semper detur eis par concursus ad agendum ; sed ut quandoque recte operentur ; et quandoque deficere permittantur : hacque ratione tam perfectio, quam defectibilitas causæ reluceat in effectibus. Unde non sequitur, quod si semel et iterum possint sine defectu operari ; possint etiam longo tempore : quia non est necesse, ut ad breve tempus manifestetur in operatione omnis conditio causæ, sicut necesse est manifestari ad longnm.

Ad augmentum difficultatis responsio. 194. Ad illud, quod additur, concesso antecedente, negatur consequentia, et probatio illi adjuncta, videlicet quod sola diminutio virium liberi arbitrii possit esse ratio impotentiæ ad percurrendam sine defectu præceptorum collectionem. Nam cum prædictæ vires quantumvis in suo robore permaneant, semper habeant defectibilitatem admixtam ex consensu appetitus et fomitis ; hæc est sufficiens ratio, ut longo tempore non continuo detur illis concursus causæ primæ ad recte agendum ; sed aliquoties negetur : hacque ratione, si reliqua præcepta tempore illo concurrentia observata fuerint, in ultimo certus sit casus, non quidem ex defectu, vel diminutione virium constituentium potentiam, et actum primum ; sed ex defectu motionis primæ causæ, et applicationis ad actum secundum. Per quod patet ad alia contenta in argumento, et in impugnatione primæ solutionis ibi traditæ. Non enim renuimus suppositiones illas admittere : dicimus vero præceptum illud ultimo occurrens, et quod additum reliquis integrat collectionem, posse propriis viribus adimpleri absolute, et secundum se, seu in sensu diviso : quia prædictæ vires manent in suo robore, habentque sufficientem proportionem in actu primo cum tali præcepto secundum se spectato ; de facto tamen non adimplebitur : immo neque adimpleri poterit in sensu composito, et ut complet collectionem. Quia supposito, quod circa alia defectus non præcesserit, ipsa tamen defectibilitas liberi arbitrii postulat,

ut in ultimo contingat : sicut postulat, quod Deus neget concursum ad alicujus adimpletionem, et quod tota collectio non sine defectu percurratur : cum qua negatione vel exigentia, sicut nequit componi adimpletio omnium, absolute loquendo ; ita neque adimpletio illius ultimi, casu quo cætera adimpleta supponantur. Ex hoc autem fit, tum quod nullum sit præceptum in tota collectione, etiam comprehendendo illud ultimum, quod secundum se, et divisim acceptum non possit viribus liberi arbitrii adimpleri, ac proinde in cujus transgressione homo non delinquat : quia nullum est, quod non possit divisim accipi, et pro quo sic accepto non sit sufficiens virtus, et potentia in actu primo, ut dicebamus. Tum etiam quod ex data hypothesi non possit adimpleri præceptum illud ultimum in sensu composito, et ut collectionem complet ; subindeque absolute et simpliciter ipsa collectio : quia in hac adimpletione clauduntur aliqua inter se incompossibilia.

Replica. 195. Neque obest, si dicas, tum quod defectibilitas liberi arbitrii pro nullo determinato præcepto postulat permissum deficiendi, licet pro aliquo vage, et in communi id postulet ; immo si pro aliquo signato hoc peteret, jure inferremus, non inesse libero arbitrio virtutem sufficientem in actu primo ad tale præceptum adimplendum, ut supra dicebamus : cum ergo illud, quod ultimate occurrit, sit certum, et signatum, nequibit prædicta permissio pro eo postulari. Tum etiam, quod in eo sensu asserenda, vel neganda est potentia ad adimplendam collectionem præceptorum, in quo asseritur, vel negatur ad observandum illud, per quod collectio ipsa adæquatur, et completur : ergo vel respectu collectionis non erit impotentia absolute et simpliciter, sed secundum quid, et in sensu composito, vel respectu illius ultimi præcepti debet etiam esse talis impotentia absolute et simpliciter, et non tantum in prædicto sensu.

Evacuatur. Respondetur ad primum ita esse absolute loquendo, et nulla facta suppositione ; secus vero si supponatur, quod reliqua præcepta observata sint, et tantundem sit ultimum. Quia per hanc suppositionem illa exigentia permissionis, quæ alias solum erat respectu alicujus præcepti vage sumpti, determinatur ad illud ultimum, eo quod supponitur non superesse jam aliud, in quo possit defectus contingere. Ex hoc autem non infertur deesse libero arbitrio vires ad adimplendum tale præceptum absolute, et secundum se : quia prædicta determinatio non provenit ex diminutione virium, sed ex data suppositione.

Ad secundum dicas, hoc esse discrimen inter collectionem, et illud ultimum præceptum in ordine ad potentiam, vel impotentiam adimplendi, quod collectio secundum se, et ex proprio conceptu importat illud, quod facit sensum compositum inter extrema incompossibilia : quia secundum se habet includere omnia præcepta, circa quorum aliquod petitur permissio deficiendi, quæ non est compossibilis cum adimpletione collectionis : et ideo respectu istius non habet locum distinctio potentiæ, aut impotentiæ penes sensum compositum, et divisum ; sed quælibet impotentia est talis absolute, et simpliciter juxta id, quod *numero* 170 dicebamus. At vero præceptum ultimum, licet consideratum, prout connotat observantiam aliorum, cum quibus constituit, et complet collectionem, importet eandem compositionem, quam importat collectio ; et ideo secundum hanc rationem sit impossibilis ejus adimpletio : quia tamen totum hoc se habet extra conceptum talis præcepti, etsi absolute secundum se consideretur, neque connotat alia præcepta, neque habet, quod collectionem compleat, sed dicit duntaxat illum gradum difficultatis, quem ex se affert sicut unum ex reliquis : inde est, ut respectu talis præcepti recte distinguamus potentiam penes sensum divisum, vel compositum, et penes *secundum se* vel *ut complet collectionem :* et quod concessa prædicta potentia in primo sensu negetur in secundo. Merito itaque usque modo ubi loquuti sumus de collectione ; negavimus absolute per proprias vires potentiam ad illam : quia nullus est sensus, in quo verificetur, quod tota collectio possit per eas adimpleri. Ubi autem loquimur de illo ultimo præcepto, prædicta distinctione utimur : quia in uno sensu verificatur, quod possit adimpleri, et in alio, quod non possit. Et est ubique sermo de potentia, et impotentia physica, et non tantum morali, prout ex dictis constare poterit. Per quæ satis superque factum credimus omnibus, quæ in argumento adferuntur, sine recursu ad solutiones, quæ ibi impugnantur.

DUBIUM VI.

Quæ gratia necessaria sit, et sufficiat, ut possit homo longo tempore servare omnia divina præcepta?

Sermo est de præceptis naturalibus et obligantibus ad culpam mortalem. de quibus hucusque actum est, et ostensum non posse absque gratia servari ab homine per longum tempus. Cum enim in ordine gratiæ præcipua sit habitualis, et sanctificans, quæ non habet locum in peccatoribus ; extra hanc vero dentur aliæ omnibus fidelibus communes, ut habitus fidei, spei, et multa auxilia, quibus potentiæ etiam sine habitibus elevantur, et moventur ad agendum supra proprias vires : difficultas est, an sufficiat ad effectum servandi prædicta præcepta sola hæc posterior gratia, vel requiratur etiam illa prior : de cujus sufficientia adjunctis auxiliis nemo ambigit. Proceditque difficultas attenta rei natura, et communi lege ordinis gratiæ : quia de potentia absoluta non est dubium posse Deum, ita jugibus auxiliis peccatori succurrere, ut circa nullum prædictorum præceptorum graviter delinquat ; proindeque omnia collective observet. In cujus difficultatis resolutione non multum immorabimur : quia haud obscure colligitur ex fundamentis dubio antecedenti præjactis.

§ I.

Vera D. Thomæ sententia elucidatur.

Conclusio. 196. Dicendum est requiri necessario ex parte hominis gratiam justificantem ad hoc, ut possit servare per longum tempus omnia præcepta naturalia collective. Hæc conclusio est D. Thomæ in præsenti articulo 4, (D. Thom.) ubi dicit non posse hominem in statu naturæ corruptæ servare omnia mandata divina sine gratia sanante. Et articulo 8 sequenti ubi hæc habet : *Similiter antequam hominis ratio, in qua est peccatum mortale, reparetur per gratiam justificantem, potest singula peccata mortalia vitare, et secundum aliquod tempus : quia non est necesse, quod continuo peccet in actu ; sed quod diu maneat absque mortali, esse non potest.* Idem docet libro 3, contra gent. cap. 160, et de verit. qu. 24, articulo 12, et aliis locis, quæ infra dabimus. Quibus locis corrigit, quæ scripserat in 2, dist. 28, quæstione 1, articulo 2. Sanctum Doctorem sequuntur communiter Theologi citati dubio præcedenti. Nam major pars illorum, quos ibi retulimus, loquuntur de necessitate gratiæ justificantis, sive habitualis, ut illos consulenti innotescet.

Probatur autem primo testimoniis Scripturæ, et Conciliorum, quæ eo loco *numero* 163 adduximus : nam in eis satis expresse fit sermo de gratia, qua justificamur, et vitam æternam consequimur, ut constat tum ex eorum lectione, tum specialiter ex Concilio Milevitano 2, can. 3, ubi hæc habentur : *Si quis dixerit gratiam Dei, qua justificamur per Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ jam commissa sunt, non etiam adjutorium, ut non committantur, anathema sit.* Tum denique quia Divus Augustinus cujus verbis, et doctrina Concilia ipsa utuntur, aperte docet requiri justificantem gratiam ad hoc, ut possimus totam legem diu observare, et collective adimplere, ut videre est *de Spiritu et littera cap.* 4, *et* 5, *et* 13, *et* 17, *et* 20, *et* 26, ubi explicans verba Apostoli ad Romanos 2 : *Factores legis justificabuntur*, inquit : *Sic intelligendum est. Factores legis justificabuntur, ut sciamus aliter eos non esse factores legis, nisi justificentur : ut non justificatio factoribus accedat, sed ut factores legis faciat. Quid est enim aliud justificati, quam justi facti, ab illo scilicet, qui justificat impium, ut ex impio fiat justus.* Similia habet *libro de gratia, et libero arbitrio cap.* 28, et alibi sæpe.

(Fundamentum ab auctoritate. Concil. Milevit. D. Aug.)

Evasio. 197. Nec refert, si dicas Pelagium non negasse gratiam habitualem, ut constat ex dictis *disp. præced. cap.* 4, § 4 ; ergo Concilia, et Patres dum determinant gratiam esse necessariam ad observandum præcepta, non loquuntur de gratia habituali a Pelagio admissa, sed de gratia actuali, et auxiliante, quam ipse negabat. Non inquam, hoc refert. (Refellitur.) Tum quia Pelagius in sua hæresi varios status habuit, et initio plura negavit, quæ tandem vel coactus concessit, ut ex dictis loco citato satis liquet : unde licet gratiam habitualem nonnunquam concesserit, quia tamen ipsam aliquando negaverat, merito Concilia, et Patres ejus necessitatem docuerunt, ut Pelagii errores pro omni statu proscriberent : sicut etiam reperimus Concilia non semel alia diffinisse, quæ ipse Pelagius tandem concessit, ut eo loco ostendimus : atque non est fundamentum in præsenti, ut restringamus Conciliorum, et Patrum

decreta ad solam gratiam actualem ; sed debet etiam ad habitualem extendi. Præsertim cum ipsa Conciliorum, et Patrum verba gratiam habitualem justificantem satis aperte significent. Tum etiam, et præcipue, quoniam etsi Pelagius concesserit necessitatem gratiæ habitualis; erravit tamen affirmando, saltem in aliquo suæ hæresis statu, prædictam gratiam solum deservire vel ad remissionem peccatorum, vel ad animæ ornatum ; secus vero ad deinceps non peccandum : existimavit enim ad id sufficere vires naturæ, vel ad summum requiri aliam gratiam inferiorem : quocirca opus fuit, ut Concilia, et Patres Pelagium in eodem sensu admonerent, adstruendo utriusque gratiæ necessitatem. Idque apertissime significavit Concilium Milevitanum in verbis supra relatis. Tum denique quia præcipua controversia Catholicorum cum Pelagio fuit circa gratiam actualem ab intrinseco efficacem, quam ille invisam perpetuo habuit, et maxime odit, ut loco citato § 5 et 6 ostendimus : quamobrem Patrum doctrina contra Pelagium ut plurimum respicit gratiam actualem, et præcipue ab intrinseco efficacem, magis, quam habitualem : et idcirco sæpius, et expressius illius mentionem ostendimus, quam istius. Sed tamen nec hujus necessitatem pro observatione divinæ legis Patres pœnitus omiserunt, sed illam etiam affirmarunt contra Pelagium, ut constat ex relatis testimoniis.

Confirmatur. Confirmatur denuo istud fundamentum ex Sacris litteris : nam in eis edocemur, quod quicumque observat diu omnia præcepta legis naturalis, est justus coram Deo : quæ justitia importat, ut liquet, gratiam habitualem : sed hujusmodi justitia, seu justificatio non consequitur observationem legis quasi ab ea infallibiliter illata : ergo antecedit eam, ut ejus causa. Consequentia non indiget probatione, sicut nec major : est enim expressa Apostoli ad Rom. 2 : *Non enim* (ait) *auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.* Minor vero probatur. Tum ex eodem Apostolo *ad Rom.* 3, ubi ait, quod *ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo*, scilicet Deo : adjuncta expositione D. Thomæ ibidem lectione, ubi hæc habet : « Tertio modo « potest accipi justificatio quantum ad causam justitiæ, ut scilicet ille dicatur justificari, qui justitiam denuo accipit : sic « autem non intelligitur hic, quod factores « legis justificentur, quasi per opera legis « justitiam acquirant : hoc quidem esse non « potest neque quantum ad opera ceremonialia, quæ gratiam justificantem non « conferebant : neque etiam quantum ad « moralia : ex quibus habitus justitiæ (id « est gratiæ) non acquiritur, sed potentiam « per habitum justitiæ infusum hujusmodi « opera facimus ». Et eodem modo loquitur S. Doctor ad cap. 15 Joann. lect. 2 : « Observatio (ait) mandatorum est effectus divinæ dilectionis non solum ejus, qua diligimus; sed ejus qua ipse diligit nos : eo « enim ipso, quod ipse diligit nos, movet « nos, et adjuvat ad implendum mandata « ejus, quæ impleri non possunt nisi per gratiam.» Et infra lect. 3, ad illa verba Joan. « Vos amici mei estis, si feceritis, quæ præcipio vobis : Sciendum (inquit) quod mandatorum observatio non est divinæ amicitiæ causa, sed signum.» Quod etiam tradit Augustinus ubi proxime, et *Tract.* 27 *et* 28 *in Joannem.* Et constat insuper ratione efficaci : nam observatio legis naturæ, cum sit opus ordinis inferioris, nequit conjungi infallibiliter cum gratia justificante sicut cum effectu : unde si de facto nequit separari ab illa : ideo est, quia supponit eam ut causam, sicut modo ex D. Thoma vidimus. Evasiones autem, quibus Vasquez, et Montesinos vim hujus confirmationis elevare studuerunt, sunt adeo debiles, ut supervacaneum sit in eis præcludendis immorari : et eas impugnatas habet Lector apud Godoy *in præsenti disp.* 44, *num.* 22, cum sequent.

Ad Rom. 2. — Ad Rom. 3. — D. Tho. — D. Aug.

Ratio fundamentalis. 198. Secundo probatur assertio alia ratione deducta ex his, quæ dubio præcedenti stabilivimus. Nam ad hoc, ut homo possit servare diu omnia præcepta naturalia collective, debet habere formam, seu virtutem, quæ comprimat defectibilitatem liberi arbitrii, et ita sibi subjiciat, ut jam non petat infallibiliter explicari pro tunc in actu peccaminoso : sed possit extra miraculum, et providentiam extraordinariam ab illo abstinere : sed hujusmodi forma nequit in præsenti statu esse alia, quam gratia sanctificans : hæc igitur necessaria est, ut homo possit servare diu omnia præcepta naturalia collective. Major constat sufficienter ex dictis dubio præcedenti. Minor vero probatur : quia illa duntaxat virtus, seu forma potest comprimere defectibilitatem liberi arbitrii, ita ut jam non exigat infallibiliter explicari in actum peccati, quæ illi dominatur, et fortiori vinculo conjungit bono honesto ; quam sit inclinatio illius ad peccatum, sive ad

ad bonum virtuti contrarium : quia ut ex terminis liquet, inter æquales vires nequit esse victoria, saltem continua ; sed ad id opus est, ut una earum longe excedat aliam. Constat autem quod in statu integritatis, qui modo non competit hominibus, nulla alia forma potest dominari perfecte libero arbitrio, illudque sibi subjicere, nisi gratia habitualis : quæ quia est forma superioris ordinis, et participatio formalis naturæ divinæ, habet ex se dominari voluntati creatæ, eique conferre vires, quibus si velit uti, possit per longum tempus propriam defectibilitatem coercere, ne in peccatum labatur.

Confirmatio. Confirmatur, et explicatur hoc amplius : nam modus operandi debet sequi modum essendi, et cum illo proportionari : sed diu servare naturalia præcepta importat ex parte modi uniformitatem, et consistentiam se habendi circa bonum rationis; siquidem nullum explicat defectum gravem : ergo debet supponere principium, quod in actu primo habeat similem uniformitatem, et consistentiam circa idem bonum : atqui homo nequit secundum præsentem providentiam habere hujusmodi uniformitatem, et consistentiam in actu primo, nisi per gratiam justificantem : hæc igitur necessaria est, ut homo secundum præsentem providentiam longo tempore observet naturalia præcepta. Cætera satis liquent. Et minor subsumpta probatur : nam in primis homo sibi relictus non importat prædictam uniformitatem, et consistentiam circa bonum ; cum potius ex se habeat dissidium, et oppositionem inter appetitum, et rationem, et constat inclinationibus repugnantibus, quarum una conatur explicare virtutem, et altera defectibilitatem principii, ut fuse explicuimus dubio præcedenti. Rursus in præsenti statu non datur recursus ad integritatem ordinis naturalis, quæ posset alias difformem illam repugnantiam compescere, et rebellionem appetitus superiori parti subjicere. Denique auxilia actualia nequeunt prædictam uniformitatem, et consistentiam ex parte actus primi impertiri ; cum ipsa non habeant consistentiam, sed conferantur per modum transeuntis, et cito vel cum, vel absque operationis effectu dilabantur. Non apparet, autem, quid aliud præter hæc possit secundum præsentem providentiam hujusmodi uniformitatem, et consistentiam ex parte actus primi communicare, nisi gratia sanctificans : hæc enim cum sit habitualis, et formalis divinæ naturæ participatio, optime valet præstare uniformitatem illam, et consistentiam circa bonum, et exigere, reddereque sibi connaturaliter debita auxilia, quæ pro diuturna præceptorum non transgressione requiruntur.

Objectio. 199. Dices uniformitatem, et consistentiam circa bonum, quam portat diuturna mandatorum observatio, non consistere in alio, quam in eo, quod plures operationes præceptorum adimpletivæ continuo succedant in omnibus, et singulis occasionibus, in quibus intra spatium longi temporis præcepta occurrunt : quod non importat aliquid unum simpliciter, sed collectionem tantum omnium prædictarum operationum : atqui huic uniformitati ex parte actus secundi sufficienter correspondet, et proportionatur collectio auxiliorum transeuntium, quæ pro singulis occasionibus adimplendi præcepta divisim conferantur : sicut enim se habet unum auxilium ad unam operationem, et singula ad singulas ; ita collectio omnium auxiliorum per longum tempus ad collectionem omnium operationum, quæ diuturno tempore exercendæ sunt : ergo præter hujusmodi auxilia pro singulis occasionibus data, opus non ex parte actus primi constituere aliud principium habituale, et simpliciter unum, cujusmodi est gratia justificans.

Solvitur. Respondetur proportionem in hac objectione assignatam solum esse quasi materialem, et in esse entis, non vero formalem, et qualis inter principium, et opus desideratur. Et ratio est : quia cum ipsa auxilia debeant connaturaliter dispensari juxta exigentiam, et dispositionem principii, cui conferuntur ; nequit fieri uniformis, continua, et velut constans, ac firma auxiliorum distributio pro continua, aut successiva adimpletione præceptorum, quæ longo tempore occurrunt ; nisi prius ex parte principii, aut suppositi operantis assignetur aliquid constituens ipsum inesse uniformis, et consistentis circa bonum, quodque naturaliter exigat illam continuam auxiliorum collectionem, et collationem. Aliter enim licet per omnia illa auxilia cuncta præcepta observentur ; nihilominus et auxiliorum distributio, et præceptorum adimpletio fiet innaturaliter, et cum quadam, ut sic dicamus, extraneitate superante dispositionem, et exigentiam principii. Unde ad hanc innaturalitatem superandam adstruimus necessitatem alicujus perfectionis habitualis, quæ dissidentes hominis appetitus componat,

illamque ad quamdam uniformitatem reducat : et hac ratione exposcat auxilia requisita, ut præcepta longo tempore occurrentia absque interruptione per gravem alicujus transgressionem observentur. Et hæc habitualis perfectio (supposito, quod non detur integritas ordinis naturalis) nequit esse aliud, quam gratia sanctificans : hæc enim, cum sit natura ordinis superioris, constituatque hominem in novo esse divino, et radicet virtutes, quæ perficiunt habitualiter potentias operativas, et queunt retardare impetum appetitus: constituit hominem in ea dispositione, et perfectione, ut et collectio auxiliorum, et continuatio bonorum operum per longum tempus fiant ipsi connaturales in ordine gratiæ : quæ continua auxiliorum distributio, si illam habitualem hominis dispositionem non supponeret, non solum esset gratia, sed etiam esset aliquid præternaturale intra ipsum gratiæ ordinem.

Responsio amplius explicatur.

200. Potestque hæc doctrina exemplis illustrari : nam dubium non est, quod si Deus homini non habenti scientiam habitualem, sive habenti etiam habitum erroris conferret successive auxilia ad sciendum omnes conclusiones, posset homo illis auxiliis adjutus cunctas conclusiones scire absque permixtione erroris : et tamen ubi non supponeretur habitus scientiæ, prædictus concurrendi modus esset innaturalis, et extra communem providentiam : hæc enim exposcit, ut Deus concurrat juxta dispositionem, et exigentiam principii operantis, quod in prædicto casu jugem illam auxiliorum distributionem non exposceret; cum in actu primo, et habitualiter non esset dispositum ad operandum adeo bene, et absque defectu in illa materia. Quocirca, ut homo recte continuo attingat conclusiones, opus habet scientiæ : sin minus vel id absolute non præstabit; vel præstabit ex insolita, et innaturali providentia. Sic ergo ut homo continuo, et diu recte se gerat in præceptorum adimpletione; debet in seipso firmari, et velut ad unitatem reduci per gratiam habitualem, cui auxilia ad prædictum opus fiant connaturalia : aliter autem licet observatio mediis auxiliis contingat, innaturaliter fiet, et præter providentiam communem adhuc intra ordinem gratiæ. Et sicut possibilis auxiliorum collatio pro omnibus actibus scientificis; non excludit, quod habitus scientiæ sit connaturaliter necessarius ad talem effectum : ita quod continua auxiliorum dispensatio pro continua adimpletione præceptorum non repugnet; minime evincit, quod gratia habitualis non sit connaturaliter requisita ad hujusmodi effectum. Similiter si Deus vellet, quod homo infirmus percurreret longum spatium, dupliciter posset id executioni mandari : uno modo retenta hominis infirmitate, et successive subministrando auxilia pro singulis passibus : et hoc esset miraculum, aut saltem quid excedens communem providentiam rerum dispositioni consonam. Altero modo restituendo homini sanitatem : et tunc tam cursus per longum spatium, quam concursus Dei ad id requisitus adessent modo connaturali. Idemque in nostro casu dicendum est : nam licet non implicet, quod homo infirmus infirmitate peccati, si adjuvetur continua auxiliorum serie, observet continuo divina præcepta; nihilominus id connaturaliter præstare non valet, nisi prius languorem deponat, et sanetur per gratiam justificantem.

Aliud ejusdem assertionis fundamentum.

201. Denique probatur eadem conclusio, et præcedens fundamentum magis roboratur alia ratione, qua utitur D. Thomas quæst. 24 de verit. art., 12, ubi postquam ostendit hominem cum communi gratia justificante non posse vitare omnia peccata venialia collective ; probat illius necessitatem et sufficientiam ad vincenda per longum tempus omnia mortalia. Et quia rem optime declarat, aliaque perutilia adjungit, placet verba S. Doctoris transcribere.

D. Tho.

« Alio, » inquit, « modo contingit aliquid « in nobis, quasi repente ex inclinatione « habitus : ut enim Philosophus dicit in 3 « Ethic. fortioris est in repentinis timori- « bus impavidum, et imperturbatum esse, « quam in præmanifestis. Ab habitu enim « est magis operatio, quanto minus est ex « præmeditatione : præmanifesta enim, id « est, præcognita, aliquis præeliget ex ra- « tione, et cognitione sine habitu ; sed re- « pentina sunt secundum habitum. Nec hoc « est intelligendum, quod operatio secun- « dum habitum virtutis possit esse omnino « absque deliberatione ; cum virtus sit ha- « bitus electivus ; sed quia habenti habitum « jam est in ejus electione finis determina- « tum : unde quandocumque aliquid occur- « rit, ut conveniens illi fini, statim eligi- « tur, nisi ex aliqua attentiori, et majore « deliberatione impediatur. Homo autem, « qui est in peccato mortali habitualiter « peccato inhæret. Quamvis enim non sem-

per

« per habeat habitum vitii ; quia ex uno « actu luxuriæ habitus non generatur, vo« luntas tamen peccantis derelicto incom« mutabili bono, bono commutabili quasi « fini adhæsit : et hujusmodi adhæsionis vis, « et inclinatio in causa manet, quousque « iterato bono incommutabili quasi fini in« hæreat. Et ideo quando homini sic dis« posito occurrit aliquid faciendum, quod « præcedenti electioni conveniat ; repente « fertur in illud per electionem, nisi multa « deliberatione seipsum cohibeat. Nec ta« men per hoc, quod sic repente illud eli« git, a peccato mortali excusatur, quod « aliqua deliberatione indiget : quia deli« beratio illa sufficit ad peccatum mortale, « qua perpenditur id quod eligitur esse pec« catum mortale, et contra Deum. Ista au« tem deliberatio non sufficit ad retrahen« dum eum, qui est in peccato mortali : « non enim retrahitur aliquis ab aliquo « agendo, in quod inclinatur, nisi in quan« tum illud sibi proponitur, ut malum. Ille « autem, qui jam bonum incommutabile « repudiavit pro commutabili bono, non « jam existimat ut malum a bono incom« mutabili averti, in quo ratio peccati mor« talis perficitur : unde non retrahitur a « peccando per hoc, quod avertit aliquid « esse peccatum mortale ; sed oportet ulte« rius in considerando procedere, quousque « perveniatur ad aliquid, quod possit non « existimare malum, sicut est miseria, vel « aliquid hujusmodi. Unde antequam tanta « deliberatio fiat, quanta requiritur in ho« mine sic disposito ad vitandum peccatum « mortale, præcedit consensus in peccatum « mortale. Et ideo supposita adhæsione li« beri arbitrii ad peccatum mortale, sive « ad finem indebitum, non est in potestate « ejus, quod vitet omnia peccata mortalia ; « quamvis unumquodque possit vitare, si « contranitatur. Quia etsi hoc vel illud vi« taverit adhibendo tantam deliberatio« nem, quanta requiritur ; non tamen po« test facere, quin aliquando ante tantam « deliberationem præveniat consensus in « peccatum mortale : cum impossibile sit « hominem semper, vel diu in tanta vigi« lantia esse , quanta ad hoc requiritur « propter multa, in quibus mens hominis « occupatur. Ab hac autem dispositione non « removetur, nisi per gratiam : per quam « solam efficitur, ut mens humana bono in« commutabili per charitatem tanquam fini « adhæreat. Patet ergo ex dictis, quod nec « liberum arbitrium tollimus, cum dici« mus, quodlibet peccatum singulariter « posse vitare, vel facere : nec iterum tolli« mus necessitatem gratiæ, cum dicimus « hominem non posse vitare omnia peccata « venialia, quamvis possit singula vitare. « Et cum dicamus hominem in peccato mor« tali existentem non posse omnia peccata « mortalia vitare, nisi gratia superveniat ; « quamvis singula possit vitare , et hoc « propter adhæsionem voluntatis habitua« lem ad finem inordinatum : quæ duo Au« gustinus comparat curvitati tibiæ, ex qua « sequitur necessitas claudicandi. Sic veri« ficantur Doctorum sententiæ, quæ circa « hoc variæ videntur. Quorum quidam di« cunt hominem absque habituali gratia « gratum faciente posse peccatum mortale « vitare ; quamvis non sine divino auxilio, « quo hominem sua providentia ad bona « agenda, et mala vitanda gubernat : hoc « enim verum est cum contra peccatum co« nari voluerit : ex quo contingit, ut pos« sint singula vitare. Alii vero dicunt, « quod non potest homo sine gratia diu « stare, quin peccet mortaliter. Quod qui« dem verum est quantum ad hoc, quod non « diu contingat hominem esse habitualiter « dispositum ad peccandum, quin occurrat « sibi repente aliquid operandum, in quo « ex inclinatione mali habitus labitur in « consensum peccati mortalis ; cum non « sit possibile hominem diu esse vigilem ad « hoc, quod sufficientem solicitudinem ad« hibeat ad vitandum peccatum mortale. » Hæc D. Thomas, quæ perspicue continent nostram assertionem, et ipse magis elucidat 3 contra gent. cap. 160, ubi videri potest.

Objectiones contra rationem D. Tho.

202. Nec refert, si objicias propositam rationem esse inefficacem ad intentum, pro quo eam adduximus. Tum quia D. Thomas non excludit in ea, sed potius includit casum gravis tentationis, ut constat ex *solutione ad* 11, *ad* 12, *ad* 15 *et ad* 23, ubi requirit gratiam justificantem ad vitandum peccatum per longum tempus : quia sine illa non potest homo resistere omnibus tentationibus, quæ intra prædictum tempus occurrunt : at sic est, quod nostra assertio procedit de necessitate gratiæ ad observanda collective præcepta independenter ab occursu gravis tentationis : ergo non recte ad eam adstruendam utimur præmissa ratione D. Thomæ. Tum etiam quia ratio Angelici Doctoris solum procedit de illo, qui per

propriam physice voluntatem conversus est ad bonum commutabile sicut ad ultimum finem ; non vero de illo, qui per voluntatem physice alienam, et solum moraliter propriam aversus est a Deo, nec conversus est habitualiter ad objectum dissonum rationi, ut contingit in his, qui solum peccato originali sunt infecti : hoc enim aperte deducitur ex posterioribus verbis prædictæ rationis : atqui nostra conclusio intelligenda est de homine lapso sive in peccato personali, sive etiam in originali tantum, ut liquet ex dictis in limine dubii præcedentis, in quo sensu præsentem difficultatem discutimus : ergo idem quod prius.

Tum præterea quia ratio S. Doctoris innititur in hoc, quod in repentinis operamur secundum habitum, et finem in habitu præconceptum : sed sæpe is, qui est in peccato mortali non habet habitum vitiosum, quo sit inclinatus habitualiter ad objectum dissonum rationi : quia ex uno actu peccati non generatur habitus : ergo prædicta ratio non est universaliter efficax pro omnibus existentibus in peccato mortali habituali. Tum denique quia homo per peccatum mortale non convertitur ad objectum peccaminosum sicut ad finem ultimum, quem proinde sequi debeat in repentinis, ut supponere videtur D. Thomas ; sed hujusmodi finis est proprii suppositi bonum, quod præscindit a creato, et increato, honesto, et inhonesto, ut statuimus *in Tract. de ultimo fine disp.* 4, *dub.* 3 ; ex eo autem quod homo operetur conformiter ad hujusmodi finem non peccat, eo quod actus nostri desumunt ab illo bonitatem, aut malitiam, ut diximus loco citato : ergo cum ratio adducta innitatur in hoc, quod homo sequitur inclinationem habitus præexistentis, et operatur conformiter ad finem, ad quem est ultimo conversus, nisi maxima præmeditatione, et vigilia in contrariis se cohibeat ; nullius videtur esse momenti ad convincendam nostram conclusionem. Præsertim cum sæpe ille, qui aversus est a Deo per peccatum furti, verbi gratia, prosequatur odio, et displicentia hujusmodi objectum antequam ad statum gratiæ revertatur : nam in hoc casu etiamsi illi repente occurrant plura convenientia furto, sive inclinationi præteritæ, et contraria Deo ; non rapietur ab illis ex vi præcedentis adhæsionis, et peccati commissi contra justitiam, utpote quæ jam in tædio sunt.

203. Non itaque hæc referunt : nam ratio D. Thomæ universalis est, et efficax pro adstruenda necessitate gratiæ in omnibus existentibus in peccato mortali, sive personali, sive originali, et sive habeant comitem habitum vitii, sive non : quia solum innititur in eo, quod peccator aversus est a Deo, et conversus ad bonum commutabile sicut ad finem ultimum, quæ duo inseparabilia sunt a quolibet peccato mortali habituali, ut modo supponimus ex vera doctrina, quam statuimus *Tract.* 13 *de peccat. disp.* 16, dub. 3, num. 68.

Respondetur ad 1.

Unde ad objectionem propositam in contrarium respondetur negando antecedens. Et ad primam illius probationem neganda est major : quia D. Thomas in solutione illorum argumentorum non reddit pro causa necessitatis gratiæ justificantis ad vitandum peccatum per longum tempus occurrentiam gravis tentationis, quæ nequit vinci absque prædicta gratia : sed simpliciter asserit hominem lapsum in peccato opus habere gratia habituali ad vincendas graves tentationes, quæ per longum tempus occurrunt. Quæ propositio et verissima est, et longe diversa a præcedenti, eamque sæpius iteravit D. Thomas quia id exigebat solutio argumentorum, quibus satisfaciebat : intendebant quippe probare necessariam non esse gratiam homini lapso ad vincendas tentationes, quæ per longum tempus occurrunt : quod negat S. Doctor. Non tamen illarum occursui, et victoriæ obligavit vim suæ rationis ; sed independenter ab hoc principio, nullaque facta mentione gravis tentationis, statuit opus esse gratia habituali ad hoc, ut ille, qui semel lapsus est in peccato mortali, possit observare diu totam legem, et vitare omnia peccata. Idque ostendit ratione valde universali : quia nimirum cum peccator aversus sit a Deo, et conversus ad creaturam ; nequit persistere diu absque novo alio peccato, nisi per gratiam sanctificantem ad debitum finem reparetur, ut constat ex processu litteræ, ubi nec tentationis vocem offendes.

Ad secundam.

Ad secundam probationem etiam neganda est major : quia ut nuper dicebamus, ratio D. Thomæ procedit universaliter de existente in peccato mortali, quodcumque illud sit : nec oppositum colligitur ex posterioribus verbis litteræ : quia ibi per inclinationem *mali habitus*, per quem asserit peccatorem esse habitualiter dispositum ad peccandum non intelligit habitus vitiorum, aut aliquam aliam formam, aut qualitatem ;

qualitatem ; sed solam privationem gratiæ, seu aversionem a Deo, et conversionem ad bonum commutabile : quæ duo inseparabilia sunt a peccato habituali etiam originali, ut ostendimus *loco supra citato.* Desumiturque hæc solutio ex illis verbis propositæ rationis : *Homo, qui est in peccato mortali, habitualiter peccato inhæret : quamvis enim non semper habeat habitum vitii, quia ex uno actu luxuriæ habitus non generatur ; voluntas tamen peccantis, derelicto incommutabili bono, bono commutabili quasi fini adhæsit. Et hujusmodi adhæsionis vis, et inclinatio in ea manet quousque iterato bono incommutabili quasi fini inhæreat.* Ubi ut vides, nomine inclinationis ad peccandum non intelligit D. Thomas habitum vitii, aut aliquam aliam formam, præter aversionem a bono incommutabili, et conversionem ad commutabile bonum, quæ importat quodlibet peccatum habituale etiam originale.

Quibus adde primo peccatum originale importare de materiali concupiscentiam, quæ potest dici habitus, non solum quia includit potentias animæ, quatenus secundum se propendunt in bonum delectabile, et sensibile ; sed etiam quia per illum tales potentiæ amisso retinaculo originalis justitiæ, quo sub ratione continebatur, redditæ sunt expeditæ, et habiles ad inordinate concupiscendum, ut optime explicat idem D. Thomas *in* 2, *dist.* 30, *quæst.* 1, *art.* 3 *ad* 2, ubi videri potest.

D.Tho.

Adde secundo neminem ex adultis esse in peccato originali tantum : quia cum primo pervenit ad usum rationis, vel convertitur ad Deum diligendo eum super omnia, ut tenetur ; et sic justificatur : vel non convertitur ; et ita adjungit peccato originali aliud personale, ut superius diximus, et late ostendimus *Tract.* 13 *de peccat. disp.* 20, *dub.* 1 *et* 2. Unde admisso, quod ratio D. Thomæ procedat tantum de illo, qui est in peccato personali, nihil sui roboris amittit, sed probat optime nostram assertionem : quia solum in prædicto casu potest habere locum difficultas, quam in ea resolvimus. Verum tamen est prædictam rationem ita esse dispositam, et universalem, quod si adultus per possibile, vel impossibile esset lapsus in solo peccato originali ; opus haberet gratia justificante ad observandam diu totam legem, cavendaque omnia peccata : quia innititur principiis generalibus peccati habitualis, ut eam expendenti constabit.

Ad tertiam.

204. Ad tertiam probationem dicendum habitum peccati, quem juxta mentem D. Thomæ sequi debet in repentinis is, qui existit in statu peccati mortalis, non esse habitum vitii, ut constat ex verbis modo adductis S. Doctoris ; sed est ipsum peccatum habituale, quod consistit formaliter in privatione gratiæ, et importat pro materiali conversionem ad bonum proprium sicut ad ultimum finem : appellat namque S. Doctor prædictum peccatum *habitum,* quia habitui assimilatur, non solum in eo quod habitualiter permanet, sed etiam quia cum de ratione habitus sit disponere bene, vel male in ordine ad naturam, et ordinare, vel inordinatas reddere ejus partes, ut ex diffinitione habitus constat ; quidquid prædicto modo disponit, non omnino improprie dicitur *habitus.* Unde quia per privationem gratiæ partes humanæ naturæ male se habent, suntque in ordine ad ipsam naturam prave dispositæ ; merito talis privatio dicitur habitus.

Ad quartam.

Ad quartam probationem respondetur finem ultimum peccatoris tam in re, quam ex mente D. Thomæ non esse aliquid secundum se inordinatum ; sed esse proprium ipsius peccatoris bonum sub hac communi ratione boni proprii sine ulla alia restrictione, connotando tamen privationem gratiæ, et charitatis, per quam privationem excludit subordinationem ad bonum divinum secundum se, et fit irreferibile ad illud. Unde peccator plus amat bonum proprium, etiamsi contrarium sit bono divino, quam ipsum divinum bonum. Tum quia propter illud recessit ab isto. Tum etiam quia finis ultimus est, qui maxime diligitur. Et ideo quotiescumque peccatori occurrat volendum aliquid conveniens bono proprio, et repugnans bono divino ; amplectetur illud, nisi prævia matura consideratione in contrarium se cohibeat : quia ut optime perpendit D. Thomas, tam *in hoc loco,* quam *in* 3, *contra gentes cap.* 160, *ratione* 2, illud, ad quod mens magis se habet, eligit, nisi per rationis discussionem ab eo quadam solicitudine abducatur. Unde cum impossibile sit mentem hominis esse diu continuoque in ea vigilantia, ut per maturam rationem discutiat, quidquid debet velle, vel agere ; et alias in discursu longi temporis necessario ei occurrant plura delectabilia secundum sensum, convenientia bono proprio, et repugnantia bono divino : inde fit non posse eum cohibere se diu ab

D.Tho.

omni peccato, omniaque divina mandata observare; sed infallibiliter in aliquo deficiet, nisi per gratiam justificantem convertatur ad debitum finem, diligendo bonum divinum, plus quam bonum proprium.

Per quod patet ad ultimam probationem: nam licet is, qui ob amorem pecuniæ a Deo recessit, mutatus sit in contrariam voluntatem, qua præterita culpa sibi displiceat; quoad usque tamen assequatur gratiam justificantem, manet habitualiter conversus ad bonum proprii suppositi, ut comprehendit honestum, et inhonestum, sicut ad ultimum finem, quem præfert bono divino. Unde quotiescumque sibi occurrat volendum objectum conveniens fini proprio, et repugnans bono divino, cujusmodi sunt delectationes tactus et similes; amplexabitur illud ex vi adhæsionis habitualis ad bonum proprium, in qua existit, nisi seria diligentique consideratione ab hujusmodi affectu retrahatur. Cumque in processu longi temporis necessario ei occurrant plura objecta extra materiam furti exorbitantia a bono divino: non poterit non rapi ab aliquo ex illis, et sic peccare; quantumvis præterita culpa furti sibi displiceat.

§ II.

Duplex sententia in contrarium.

Opinio Vasquii.

205. Contra nostram assertionem duplex militat sententia. Prima, quam tuetur Vasquez *in præsenti disp.* 196, *cap.* 3, *et disp.* 210, *cap.* 8, asserit ad servanda collective omnia præcepta naturalia sufficere auxilia naturalia gratuita ordinis naturalis, qualia sunt cogitationes congruæ, illæ nimirum, quæ infallibilem habent connexionem cum opere honesto, ad cujus executionem excitant voluntatem. Unde licet prædictus Auctor concedat nexum aliquem inter observationem legis naturalis, et gratiam: eum quippe manifeste convincunt testimonia Scripturæ, et alia, quæ supra dedimus; nihilominus negat, quod gratia se necessario habeat antecedenter ad prædictam observationem; sed ponit eam consequenter: quia observanti, inquit, legem naturalem promissa est gratia justificans. Quam doctrinam, quæ satis singularis est, examinabimus *disput. sequenti dubio* 9. Modo vero quantum ad rem præsentem, fundamentum hujus opinionis est: quia tota impotentia hominis lapsi ad servanda diu, et collective divina mandata, provenit ex defectu congruæ cogitationis excitantis ad actum honestum: ergo congrua cogitatio est, quæ tribuit potentiam ad prædictam observationem. Consequentia est perspicua. Antecedens vero suadetur. Tum quia etiamsi homo habeat gratiam habitualem, non poterit elicere actum honestum, nisi congrua cogitatione excitetur; excitatus vero etiam sine gratia eliciet illum. Tum etiam quia ideo Div. Thomas negat posse hominem lapsum vitare omnia peccata, quia non potest esse diu, continuoque in tanta consideratione, quanta necessaria est ad resistendum appetitui, et inclinationi peccati habitualis: ergo impotentia ad servandum diu divina præcepta, et abstinendi ab omni peccato provenit ex defectu congruæ cogitationis, sive considerationis.

Fundamentum.

Diruitur.

Respondetur negando antecedens: quia cogitatio congrua nequit conferre posse ad actum voluntatis, ad quem movet. Tum quia operatio intellectus nequit conferre vires intrinsecas voluntati, ut infra late ostendemus *disp.* 5, *dub.* 4. Tum etiam quia potentia libera ad aliquem actum non habet per se infallibilem connexionem cum illo; congrua autem cogitatio, ut vult hujus opinionis Auctor, connectitur infallibiliter cum operatione voluntatis, ad quam movet: sive id proveniat ex eo, quod voluntas nata est sequi ultimum judicium rationis, sive aliunde. Unde prædicta cogitatio non se tenet ex parte actus primi, sed ex parte actus secundi, qui præsupponit potentiam, seu actum primum. Et consequenter impotentia hominis ad servandum omnia præcepta collective non est ultimo revocanda in defectum prædictæ cogitationis; sed in radices illas, quas supra ex D. Thoma assignavimus. Ad primam autem probationem in contrarium respondetur, quod licet justus nullam eliciat operationem honestam absque cogitatione congrua; non tamen ab ea accipit potentiam ad recte operandum; sed vel ab inclinatione naturali; vel a gratia justificante: in quarum virtute potest se movere per congruam cogitationem ad recte operandum. Estque manifesta instantia in præmotione physica sine qua nihil operatur voluntas creata, et qua posita infallibiliter eliciet operationem ad quam præmovetur: et tamen non sortitur ab ea potentiam ad recte agendum; neque per carentiam præmotionis fit impotens ad actum honestum. Et ratio est eadem utrobique: quia nec

nec præmotio physica, nec congrua cogitatio se tenet ex parte potentiæ ad operandum, sed magis ex parte actus secundi.

Ad secundam probationem concesso antecedenti negamus consequentiam : quia aliud est carentia considerationis actualis, aliud vero carentia potentiæ ad considerandum. Prima autem non excludit a peccatore posse ad servanda diu divina præcepta; sed secunda, in quam S. Doctor prædictam impotentiam refudit, ut constat ex ejus verbis. Non enim ait peccatorem non posse subsistere diu absque peccato, quia non considerat ea, quæ necessum est considerare ad vitanda peccata; sed quia non potest esse diu in tanta vigilia, et consideratione, quanta ad hoc requiritur propter multa, in quibus mens hominis occupatur.

Replica. 206. Dices : si Deus jugibus congruis cogitationibus subveniret peccatori in singulis occasionibus peccandi; posset iste diu esse absque peccato, servareque proinde omnia præcepta naturalia collective : sed Deus potest conferre peccatori prædictas cogitationes absque gratia habituali, ut quæ non habent cum illa necessariam connexionem : ergo necessaria non est hujusmodi gratia ad hoc, ut homo lapsus possit diu cavere omnia peccata; sed sufficiunt ad id prædictæ cogitationes.

Solvitur. Respondetur minorem esse veram, loquendo de potentia absoluta; secus vero de potentia ordinaria, et communi etiam ordinis gratiæ : quia dum homo est in peccato, non habet formam, et dispositionem, cui connaturales sint omnes illæ cogitationes congruæ; sed potius sunt ei extraneæ, et quasi violentæ ob propensionem, quam habet in contrarium, cum ratione propriæ defectibilitatis, tum ratione appetitus sensitivi, et peccati habitualis, in quo existit. Unde quousque hujusmodi peccatum auferatur, et homo sanetur, et roboretur per gratiam sanctificantem, non potest Deus conferre homini omnes prædictas cogitationes; nisi utendo intra ipsum ordinem gratiæ sua absoluta potentia : quæ non attendit quid congruum, et debitum sit naturis rerum, sed absolvitur ab hoc respectu.

Alia sententia. 207. Secunda sententia docet non esse necessariam homini lapso gratiam justificantem ad servanda collective, et per longum tempus omnia divina præcepta; sed sufficere ad id auxilia actualia, et transeuntia, quæcumque illa sint. Hanc opinionem tuentur D. Bonaventura *eadem dist. art.* 1, *quæst.* 3, Durand. *quæst.* 4, Gabriel *art.* 2, Marsilius, et alii. D. Bona. Durand. Gabriel. Marsil.

Primum argumentum. Potestque suaderi primo : quia ad hoc, ut homo observet unum præceptum naturale, sufficit unicum auxilium : ergo, ad hoc, ut observet omnia, sufficit idem auxilium, si conferatur per singulas vices, seu occasiones observandi præcepta : nam sicut se habet unum auxilium ad observationem unius præcepti; ita se habent multa auxilia ad observationem plurium præceptorum : sed prædictum auxilium potest conferri a Deo homini lapso absque gratia habituali pro omnibus momentis, in quibus urgent præcepta : non enim adest ratio in contrarium : ergo, etc.

Confirmationes. D. Cyrillus. Confirmatur primo ex D. Cyrillo *lib.* 10, *in Joann. cap.* 8, ubi ait, quod observatio mandatorum Dei efficit charitatem : ergo charitas, et idem est de gratia habituali, non antecedit observationem omnium mandatorum, sed potius subsequitur ad illam : ergo gratia, quæ necessario antecedit prædictam observationem est gratia actualis, sive auxilians, non vero justificans.

Isaiæ 1. Confirmatur secundo : quia Isaiæ 1, injungitur hominibus, ut vacent honestis operibus, et observationi divinæ legis, et statim subditur : *Venite, arguite me, si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur.* Ubi peccatorum dealbatio, quæ habetur per justificationem promittitur observatoribus legis : ergo legis observatio non supponit ut principium gratiam justificantem; sed potest illam præire, et vel ex se, vel ex divino decreto inferre juxta illud Jacobi cap. 2 : *Ex operibus justificatur homo.* Jacob. 2.

Respondetur argumento. Respondetur ad argumentum negando minorem subsumptam, loquendo, ut in præsenti loquimur, de potentia Dei ordinaria, et communi ordinis gratiæ : nam ad hoc, ut juxta ordinem, et dispositionem hujus providentiæ conferantur homini tot auxilia, opus est, ut habeat in se formam, seu dispositionem, quæ vel exigat illa, vel saltem cui sint connaturalia. Sicut enim homini, cui non est connaturalis cursus velox, nequeunt conferri a Deo de lege ordinaria auxilia, quibus plures, frequentesque cursus velociter conficiat; ita homini lapso secundum potentiam ordinariam providentiæ gratuitæ nequeunt conferri tot auxilia, quod necessaria sunt ad observandum diu, et collective omnia Dei mandata, ad quorum

observationem est impotens propriis viribus ; licet non sit contra ordinem prædictæ providentiæ, quod ei unum, vel alterum ex prædictis auxiliis concedatur, ut supra a *num.* 198 fusius explicuimus.

Ad primam confirmationem.

Ad primam confirmationem respondetur observationem præceptorum efficere charitatem quantum ad illius intensionem, et augmentum ; non vero quantum ad ejus substantiam : quia illa efficientia non est physica, sed moralis sive meritoria : quæ solum potest dari respectu intensionis charitatis ; non vero respectu substantiæ illius : quia nulla opera præcedentia charitatem sunt simpliciter meritoria, ut dicemus *in Tractat. de Merito disp.* 3, *dub.* 1, *et disp.* 4, *dub.* 1.

D.Hier. D.Basil.

Ad secundam confirmationem dicendum cum D. Hieronymo, et Basilio homines, quos ibi allicit Scriptura ad exercitium virtutis esse justificatos : nam ante illa verba præmiserat Vates : *Lavamini, et mundi estote :* quæ mundities nequit haberi absque justificationis gratia. Unde nomine peccatorum, de quibus postea subdit : *Si fuerint peccata vestra ut coccinum*, etc. intelliguntur vel pœnæ peccatorum relictæ ex peccatis mortalibus præcedentibus, vel peccata venialia : in quæ frequenter justus impingit, ut videbimus *dub. seq.*

Ad testimonium D. Jacobi respondetur hominem justificari ex operibus, id est, ostendere se justum : quia ut supra diximus ex D. Thoma, observatio mandatorum non est causa justificationis, sed signum : unde qui mandata observat, exhibet signum, quo ostenditur justus.

Secundum argumentum.

208. Arguitur secundo ab inconvenientibus : quia si homo nequit absque gratia justificante servare longo tempore præcepta naturalia ; sequitur *primo* posse hominem certo evidenter cognoscere se esse in gratia; siquidem potest evidenter judicare, quod longo tempore non violaverit aliquod præceptum grave ; si reipsa ita se gessit in præceptorum adimpletione : consequens est omnino falsum, ut nos ipsi ostendemus infra *disp.* 9, *dubio unico :* ergo ad diuturnam præceptorum naturalium adimpletionem non requiritur determinate gratia justificans. Sequitur *secundo* peccatorem teneri sub mortali ad procurandum sibi remedium gratiæ justificantis, vel recipiendo Sacramenta pœnitentiæ, vel eliciendo actum contritionis : quod est nimis durum, et contra communem Theologorum sententiam. Sequela autem ostenditur : nam sub mortali tenetur vitare, quantum in se est, periculum proximum peccandi mortaliter : sed juxta nostram sententiam existens in statu peccati non diu permanebit, quin novum aliud mortale infallibiliter committet, nisi reparetur per gratiam justificantem : ergo peccator tenetur sub culpa gravi quærere justificationis remedium.

Confirmatur.

Confirmatur : quia si rationes a nobis factæ bene perpendantur, probant, quod nec ipsa gratia justificans sit sufficiens, ut homo possit longo tempore servare præcepta, et vitare peccata : consequens est falsum, et quod aperit viam adjiciendi alia, et alia auxilia sine termino ad effectum, pro quo necessitatem gratiæ justificantis adstruimus : ergo sicut prædictæ rationes non destruunt sufficientiam gratiæ justificantis, ita nec probant, quod auxilia actualia non sufficiant, ut homo possit longo tempore præcepta naturalia observare. Sequela videtur manifesta : nam prædictæ rationes fundantur in eo, quod homo est quasi divisus in oppositas inclinationes, et patitur rebellionem appetitus, et nequit continuo prospicere omnes occasiones peccandi, tantamque adhibere vigilantiam, ut motiva peccandi superet, et propulset per opposita, et satis bene considerata motiva : sed hæ rationes etiam urgent in homine justificato : licet enim sanetur secundum mentem, relinquitur tamen cum infirmitate, et rebellione partis inferioris, retinetque inclinationes valde contrarias, et alios defectus, ne possit permanere in vigilantia adeo magna, qualem supra ex D. Thoma descripsimus : ergo prædictæ rationes probant, quod neque ipsa gratia justificans sufficiat ad effectum, pro quo asserimus ejus necessitatem.

Diluitur argumentum.

Ad argumentum respondetur nullum inconveniens inferri ex nostra, et communi sententia. Ad *primum* negamus sequelam. Tum quia licet sententia nostra sit verissima, et valde communis; nihilominus opinio contraria non videtur omni probabilitate penitus destitui : unde assertio nostra nequit esse principium ad judicium illud adeo evidens, et certum : quale in objectione proponitur. Tum etiam quia etsi fieri possit, quod homo certo non sciat se peccasse in aliqua notabili temporis duratione; fieri tamen non valet, seclusa Dei revelatione, quod certo sciat se nullum peccatum commisisse : secretum enim est cor hominis, et quod ipsi homini non satis

I ad Cor. 4. satis patet, juxta illud Apost. 1, ad Corinth. 4: *Nihil enim mihi conscius sum : sed non in hoc justificatus sum : qui autem judicat me, Dominus est*. Tum denique quia primo illo, et secundo concesso, adhuc tamen non plene constat, quantum sit illud tempus, quod in præsenti materia dicitur diuturnum, et longum : et ita ex vi hujus nequit homo determinari ad certum judicium, quo reputet se habere gratiam justificantem, sine qua nemo longum tempus decurrit, quin novum peccatum grave committat. Ad secundum etiam negamus sequelam. Cujus probatio ex proxime dictis satis diluitur, quin opus sit alia adjicere.

Solvitur confirmatio. Ad confirmationem respondetur nos in præsenti solum intendere, quod ad diuturnam præceptorum observationem, secundum communem, et ordinariam providentiam ordinis gratiæ, non sufficiunt auxilia transeuntia, et quod requiritur gratia habitualis justificans : quod satis evincunt rationes supra factæ : minime vero determinamus, an hujusmodi gratia se sola, et absque indigentia alterius specialis auxilii sufficiat : sed id decidendum relinquimus ad *disp. seq. dub.* 10, ubi propriam sedem habet. Quod si probatio, quam confirmatio urget, efficax fuerit ; non abnuemus sequelam admittere : quod *loco cit.* plene constabit.

DUBIUM VII.

Utrum ad vitanda omnia peccata venialia collective requiratur speciale gratiæ privilegium, et cui fuerit concessum.

Dubiis præcedentibus examinavimus vires arbitrii nostri per comparationem ad ea, quæ obligant sub mortali : nunc autem videndum est, quid valeat in ordine ad cavenda peccata venialia. Pro cujus difficultatis perfecta decisione necessarium est aliqua prælibare, ex quibus ejus intelligentia, ut fiat specialis, dependet; et insimul statuere, ac relinquere ut certa, quæ sunt citra controversiam præsentem, atque illius resolutioni deserviunt.

§ I.

Observantur aliqua ad dubii decisionem necessaria.

209. Peccatum veniale, ut sumitur ex Div. Thoma *in hac* 1, 2, *quæst.* 87 *art.* 1, et *quæst.* 7, *de Malo art.* 1 *ad* 1, et alibi sæpe, in hoc præcipue distinguitur a mortali, quod istud est simpliciter contra legem; secus vero illud. Ut enim graviter delinquat, necessarium est, quod tendat contra legem simpliciter, ly *simpliciter* cadente tum supra legem, quam violamus, tum supra modum tendendi adversus ipsam : nam et lex debet esse lex simpliciter, hoc est, graviter obligans, necessariaque ad assequendum ultimum finem; et illius transgressio debet esse simpliciter voluntaria. Ubi autem unum istorum deficit, quia vel lex non est necessaria simpliciter ad ultimi finis assecutionem ; vel actus, quo violatur, non est voluntarius simpliciter ; nequit peccatum esse grave, sed solum est veniale : quod proinde in eo consistet, quod vel sit præter legem, vel solum opponatur legi secundum quid.

Distinctio peccati venialis a mortali.

210. Unde oritur divisio peccati venialis frequentissima apud Theologos, et cujus notitia præsentis dubii resolutioni subsidio est. Aliud enim vocatur veniale *ex genere*, ut verbum otiosum : quia ex proprio objecto, et materia nulli legi simpliciter tali opponitur : et ideo quantumcumque intra proprium genus crescat, nunquam evadit mortale. Aliud dicitur veniale *ex parvitate materiæ*, ut furtum unius ovi, quod licet opponatur legi gravi ; tamen non attingit simpliciter materiam illius, sed solum ex parte, nempe materiam secundum quid. Aliud denique appellatur veniale *ex imperfecta deliberatione*, ut motus contra fidem semiplene deliberatus ; quoniam etsi opponatur legi gravissimæ, et attingat materiam satis magnam ; nihilominus attingit illam imperfecte ob defectum perfectæ deliberationis : et ideo est incapax malitiæ mortalis. Quæ et alia huc spectantia late tradidimus *to.* 4, *tr.* 13, *disp.* 19 per totam.

Divisio peccatorum venialium.

211. Circa potestatem ergo vel impotentiam vitandi peccata venialia plures invenimus errores, quorum nonnullos commemorare libet, ut per eorum exclusionem gradum faciamus ad difficultatem in hac parte præcipuam. Primus est eorum, qui asserunt hominem, quantumcumque auxilio gratiæ adjuvetur, impotentem esse vel ad unicum peccatum veniale vitandum ; sed in omni opere saltem venialiter delinquere. Hunc errorem, cujus jam supra *dub.* 2, *num.* 18, meminimus, tenuerunt Lutherus, ut constat ex bulla Leonis X, ubi *num.* 32, damnatur hæc illius propositio : *Hoc opus bonum optime factum est peccatum veniale.*

Primus error in hac materia.

Luther.

Calvin. Calvinus *lib.* 3 *Institut. cap.* 14, § 9, ubi ait : *Nullum a sanctis exire potest opus, quod non mereatur justam opprobrii mercedem.* Kemnit. Kemnitius *in examine Concilii Tridentini,* et alii sectarii apud Bellarm. *lib.* 4, *de Justificat. cap.* 10. Sed hujus delirii falsitatem supra ostendimus *loco citato.* Modo vero meminisse sufficiat prædictum errorem Conc. Trid. damnari a Concilio Tridentino *sess.* 6, *cap.* 25, his verbis : *Si quis in quolibet bono opere justum saltem venialiter peccare dixerit, etc. anathema sit.*

212. Huic errori fuit extreme oppositus Jovin. error alius Joviniani, qui, ut refert D. Hieronymus *lib.* 2, adversus eundem, docebat hominem semel gratiam consequutum non posse amplius vel venialiter peccare. Quod dogma postea suscitavit, et Joan. Hus. amplexus est Joannes Hus, ut constat ex Concilio Constantiensi *sess.* 15, *num.* 16, ubi prædictus error damnatur. Cui etiam Begardi. Beguin. magna ex parte adhæserunt Begardi, atque Beguinæ asserentes posse hominem ad talem perfectionis gradum in hac vita pervenire, ut amplius nequeat ullo modo peccare. Conc. Vien. Quamobrem damnati sunt in Concilio Viennensi, ubi inter illorum errores hic primo loco refertur, et habetur Concilii definitio in Clementina *Ad nostrum* de hæreticis. Conc. Trid. Iterumque prædictam hæresim refellit Concilium Tridentinum *sess.* 6, *cap.* 11, his verbis : *Licet enim in hac mortali vita quantumvis sancti, et justi, in levia saltem, et quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur peccata, quandoque cadant ; non propterea desinunt esse justi : nam justorum illa vox est et humilis, et verax; Dimitte nobis debita nostra.* Et canon 25 : *Si quis hominem semel justificatum dixerit amplius peccare non posse, anathema sit.* In qua hæretica positione impugnanda modo non immoramur : quia illius falsitas liquido apparebit ex his, quæ Castro. toto dubio dicemus. Videatur Castro *lib.* 12, adversus hæreses, verbo *Peccatum,* hæresi 9.

Tertius error. Pelag. 213. Tertio erravit in hac materia Pelagius, qui tantum virium detulit arbitrio nostro, ut asseruerit posse hominem absque ulla gratia vitare omnia peccata venialia collective : docebant enim Pelagiani posse nosmetipsos conservare propriis viribus immaculatos prorsus, ac innocentes ab omni culpa, ut aperte colligitur ex August. *lib.* 1, *contra duas epist. Pelag.* per totum, et Hieronymo *lib.* 2, *contra Pelagianos cap.* 1. Hic tamen error satis convincitur falsitatis ex dictis *dub.* 5, ubi late ostendimus non posse hominem propriis viribus servare omnia peccata naturalia, et vitare per longum tempus, quin incidat in aliquod peccatum mortale. Hinc enim liquido etiam evincitur impotentia, quam gratia destituti habemus ad vitandum omnia peccata venialia per longum tempus : hæc quippe innumera sunt, multoque frequentius occurrunt, quam lethalia, atque minorem exposcunt deliberationem, ut incurrantur : unde si nequit homo propriis viribus præcavere omne mortale per longum tempus ; multo minus valebit absque gratia in nullum veniale per longum tempus incidere.

Aliqua gratia necessaria est ad nunquam venialiter peccandum. 214. Unde in præsenti dubio non discutimus, an sit necessaria aliqua gratia ad vitandum per longum tempus omnia peccata venialia collective : sed id ut certum, et satis, superque convictum ex dictis loco citato supponimus. Immo vero non sufficere qualemcumque gratiam ad id connaturaliter præstandum ; sed requiri gratiam habitualem sanctificantem liquet ex *dub. præced.* quamvis enim posset Deus præservare hominem ab omni culpa veniali, adjuvando ipsum per continuum influxum auxiliorum transeuntium, quibus applicaretur ad bonum, et averteretur ab omni malo; nihilominus ut hujusmodi dispensatio auxiliorum connaturaliter fieret, deberet supponere in homine aliquod intrinsecum, a quo exigerentur, et cui proportionarentur prædicta auxilia. Ad hanc autem dispositionem intrinsecam nequit non pertinere gratia habitualis : quia nulli nisi justo, et amico Dei valet inesse tanta perfectio, ut petat concursum divinum ad nunquam vel in levibus peccandum. Sed difficultas est, utrum ad vitandum omnia venialia collective sufficiant gratia habitualis, et auxilia divina, quæ connaturaliter exigit, eique correspondent; an autem desideretur aliquid ultra prædictam gratiam, et auxilia sibi correspondentia.

Itaque (ut quæ diximus, breviter colligamus) in hoc dubio supponimus contra Lutherum posse hominem vitare peccata venialia saltem divisive sumpta, vel per proprias vires ; vel saltem per vires gratiæ. Supponimus contra Jovinianum hominem justum viatorem posse peccare venialiter, et peccatum veniale cum statu gratiæ conjungere. Supponimus præterea contra Pelagium non posse hominem propriis viribus omne

omne peccatum veniale ita præcavere per longum tempus, quin aliquod incurrat. Denique supponimus, quod ut homo valeat omne peccatum veniale vitare, debet exornari, ac fulciri gratia sanctificante. Dubium autem in eo consistit, an justus queat per gratiam sanctificantem, quæ communiter datur, et per auxilia illi correspondentia vitare omnia venialia; ita ut exclusio omnis culpæ etiam venialis per longum tempus sit actus proportionatus homini justo, eique connaturalis intra ordinem gratiæ communis : an vero ad hoc præstandum requiratur aliquid aliud, quod intra ordinem ipsius gratiæ habeat rationem specialis privilegii? Et utrum hujusmodi privilegium concessum fuerit alicui? Quamvis enim hæc posterior dubii pars posset in alio loco, et forte commodius pertractari; morem tamen gerimus Theologis modernis, qui illam in præsenti communiter inferunt, et discutiunt.

Difficultatis cardo.

§ II.

Statuitur prima conclusio respondens primæ parti quæstionis.

214. Dicendum est primo hominem per solas vires communes gratiæ sanctificantis, et auxiliorum illi correspondentium non posse vitare per longum tempus omnia peccata venialia : sed ad hoc necessarium esse speciale gratiæ privilegium. Hæc conclusio est de fide definita in Concilio Tridentino *sess.* 6, *can* 23, his verbis : *Si quis dixerit hominem semel justificatum posse tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de Beata Virgine tenet Ecclesia, anathema sit.* Idemque docuerunt communiter sancti Patres, Ireneus *lib.* 3, *cap.* 37, Nazianzenus *orat.*2, *in Julianum*, Cyprianus *lib. de opere, et eleemosynis, et epistola de immortalitate animæ Christi, homil.* 20, *in Matthæum*, Hilarius *Psalm.* 118, ad illud : *Amputa opprobrium meum*, Hieronymus *lib.* 1 *et* 3, *adversus Pelagium*, Ambrosius *in Psal.* 118, ad illud : *Fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam*, et in Isaiam, quem refert August. *lib. de gratia Christi, cap.* 40. Ipse Augustin. *ibidem* et infra locis referendis, Gregorius *cap.* 13, *lib.* 1, *Reg. et homil.* 17, *in Evangelia*, Bernardus *epist.* 47, *et lib. de præcepto, et dispensatione*, D. Thomas *in præsenti articulo* 8 *et* 9 et 3 *part. quæst.* 87, *articulo* 1 *ad* 1 *et quæst.* 24, *de veritate art.* 12. Quod sequuntur unanimiter Scholastici cum Magistro *in* 2, *dist.* 28, et Theologi cum Angelico Doctore in præsenti ubi videri possunt Medina artic. 8, § *Est aliud dubium*, Joannes a S. Thoma *disp.* 20 *art.*4, Arauxo *dub.* 3, Curiel *dub.* 2, Montesinos *disp.* 29, *quæst.* 1, Godoy *disp.* 45, et alii expositores.

Communis assertio. Conc. Trid. D.Iren. Nazianz. Cyprian. Hilar. Hieron. Ambros. Aug. Greg. Bernard. D.Tho. Medina. Joan.a S.Tho. Arauxo. Curiel. Montes. Godoy.

215. Hujus autem veritatis, utpote Catholicæ, fundamentum præcipuum ex sacris litteris desumendum est; illud tamen valemus ad hanc formam reducere : quoniam si gratia sanctificans, et auxilia illi correspondentia præstarent homini vires sufficientes ad vitandum per longum tempus hujusmodi peccata venialia; aliqui justi prædicta gratia, et auxiliis fulti vitarent de facto per longum tempus hujusmodi peccata : consequens est falsum : ergo gratia sanctificans, et auxilia illi correspondentia non conferunt vires sufficientes ad vitandum per longum tempus omnia peccata venialia collective. Sequela videtur manifesta: tum quia ad suavem providentiam, quam Deus observat tam in ordine naturæ, quam in ordine gratiæ, pertinet, quod virtus, seu potentia attingat saltem in aliquibus individuis actum sibi proportionatum, et pro quo habet sufficientes vires : ergo si gratia sanctificans eas conferret homini ad vitandum per longum tempus omnia peccata venialia collective, proculdubio id præstarent saltem aliqui justi. Tum etiam quia si gratia sanctificans simul cum auxiliis sibi correspondentibus daret vires proximas ad vitanda peccata venialia per longum tempus, peteret ex se concursum divinum ad non deficiendum venialiter saltem in aliquibus individuis : ergo servata suavi providentia, secundum quam Deus attendit ad exigentias rerum, eisque satisfacit, alicui justi vitarent per longum tempus omne peccatum veniale. Tum denique quia unumquodque agitur, sicut autem est agi : si ergo gratia justificans cum auxiliis, quæ secum trahit, reddit hominem potentem ad vitandum per longum tempus omnia venialia; nonnulli justi id re ipsa præstarent, quamvis alii plures ob innatam defectibilitatem ad hoc præstandum non attingerent.

Fundamentum ex sacra Scriptura.

Minor autem est omnino certa, et probatur primo ex sacra Scriptura : nam Jacob. 15 dicitur : *Nemo mundus a sorde*; 3, Reg. 8 : *Non est homo, qui non peccet.* Proverb. 24 : *Septies in die cadit justus.* Psalm. 31 : *Re-*

Jacob. 15. 3 Reg. 8. Proverb. 24.

Psalm. 31. *misisti iniquitatem peccati mei. Pro hac orabit ad te omnis sanctus.* Matth. 6. Matth. 6 : *Dimitte nobis debita nostra.* 1. Joan. 1. 1, Joann. 1 : *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est.* Jacob. 3. Jacob. 3: *In multis offendimus omnes.* Quæ ad minus convincunt nullum esse justum, qui secundum legem communem, et ordinariam gratiæ providentiam non peccet saltem venialiter. Conc. Mil. Secundo probatur ex Conciliis : nam in Milevit. *can.* 6 hæc habentur : *Item placuit, quod ait Joannes Apostolus, si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est, quisquis sic accipiendum putaverit, ut dicat propter humilitatem oportere dici nos habere peccatum, non quia ita vere est, anathema sit.* Et can. 7 : *Item placuit, ut quicumque dixerit in oratione dominica ideo dicere sanctos : dimitte nobis debita nostra, ut non pro seipsis hoc dicant, sed pro aliis, qui sunt in suo populo peccatores, anathema sit.* Et can. 8 : *Item placuit, ut quicumque verba ipsa dominicæ orationis ubi dicimus : dimitte nobis debita nostra, ita volunt a sanctis dici ut humiliter, non veraciter hoc dicatur, anathema sit.* Quæ Catholica doctrina iterum eisdem Africanum. verbis sancitur in Concilio Africano, ut refert Curiel in præsenti, et tandem statuitur Tridentinum. in Tridentino, ut supra vidimus *num.* 212.

Tertio suadetur ex sanctis Patribus, quos supra dedimus *num.* 114 et præcipue ex D. Aug. D. Augustino eorum in hac parte duce, et cujus ore loquuntur alii : nam *lib. de bono perseverantiæ cap.* 8, docet, quod inter tria dogmata, quæ Ecclesia adversus Pelagianos defendit : *Unum est in quantacumque justitia, sine qualibuscumque peccatis in hoc corruptibili corpore neminem vivere, et lib. de spiritu et littera cap.* 2 inquit : *Nam si testimonia scripturarum, quibus existimo definitum nullum hominem hic viventem, quamvis utatur libero arbitrio, inveniri sine peccato.* Et cap. ultim. : *Illud esse consequens video, ut quamlibet, vel quantamlibet in hac vita potuerimus infinire justitiam, nullus in ea sit hominum, qui nullum habeat omnino peccatum.* Et lib. 1 contra duas epist. Pelag. cap. 14 : *Neque enim* (inquit) *quisquam sic desipit, ut dicat ad baptizatos dominicum illud non pertinere præceptum : Dimittite, et dimittetur vobis. Lucæ* 6. *Nullus autem in Ecclesia recte posset ordinari minister, si dixisset Apostolus : si quis sine peccato, ubi ait : si quis sine crimine est* 1 *Timoth.* 3. *Aut si dixisset nullum peccatum habentes, ubi ait : Nullum crimen habentes. Multi quippe baptizati fideles sunt sine crimine* (criminis nomine intelligit S. Pater culpam gravem), *sine peccato autem in hac vita neminem dixerim, quantalibet Pelagiani, quia hæc dicimus, adversus nos inflentur, et dirumpantur insania. Non quia aliquid peccati remaneat, quod in baptismate non remittatur ; sed quia in nobis in hujus vitæ infirmitate manentibus quotidie fieri non quiescunt, quæ fideliter orantibus, et misericorditer operantibus quotidie remittantur. Hæc est fidei Catholicæ sanitas, quam sanctus ubique seminat spiritus; non pravitatis hæreticæ vanitas, et præsumptio spiritus.* Idemque repetit *lib.* 5 *contra Julianum cap. In Enchyridio cap.* 64 *et super Psal.* 118, *serm.* 3 *et lib.* 2 *retract. et lib. de perfectione justitiæ* in fine. Videtur Joannes Driedo *lib.* 1 *de gratia, et libero arbitrio cap.* 1, *parte* 2, ubi alia adducit testimonia, quibus veritas hæc amplius valeat roborari.

Eadem veritas roboratur. 216. Confirmatur urgenter : quia si gratiâ, quæ communiter confertur justis, et auxilia illi correspondentia communicarent vires sufficientes ad vitandum per longum tempus omnia peccata venialia ; viri perfectissimi, ac sanctissimi, qui summo studio procurant venialia vitare, id reipsa assequerentur : nulla quippe rationabilis causa designari potest, cui reipsa non sic eveniat saltem in aliquibus. At sic est, quod secundum providentiam communem ordinis gratiæ, nec personæ sanctissimæ id assequuntur, ut sint absque omni peccato veniali per longum tempus : ergo id fieri non valet per vires communes gratiæ justificantis, et auxiliorum illi correspondentium. Minor probatur : tum ex omnibus auctoritatibus, quas dudum adduximus : generales quippe sunt, et neminem excludentes, et quæ saltem debent verificari servata communi providentia ordinis gratiæ. Tum etiam quia Noë, Job, et Daniel fuerunt viri sanctissimi, ut constat Ezech. 14, ubi hi soli ob Ezech. 14. insignem virtutem dicuntur posse liberari a quadam calamitate : et tamen peccarunt venialiter : nam Noë incidit in ebrietatem Gen. 9, quæ fuit peccatum veniale ob defectum advertentiæ, licet ex genere sit mortale: Job autem inquit cap. 14 : *Sed parce* Job. 14 et 41. *peccatis meis,* et cap. 42 : *Ipse me reprehendo, et pœnitentiam ago,* Daniel etiam *cap.* 9 de Daniel. 9. seipso ait : *Cum orarem, et confiterer peccata mea.* Denique Apostoli insignem inter omnes electos obtinuerunt sanctitatem, maxime vero

vero postquam Spiritum sanctum in die Pentecostes acceperunt, ut docet D. Thomas *ad Rom.* 8, *lect.* 5 ad illa verba : *Nos ipsi primitias spiritus habentes, et* 1 *ad Corinth.* 12, *lect.* 3 ad illa verba : *Quosdam quidem Deus posuit in Ecclesia, primos Apostolos, et ad Ephes.* 1, *lect.* 3, ad illa verba : *Quæ scilicet gratia abundavit in nobis,* ubi sic concludit : *Ex quo apparet temeritas illorum* (*ut non dicam, error*) *qui aliquos sanctos præsumunt comparare Apostolis in gratia, et gloria.* Et nihilominus post eximiam hanc sanctitatem, et post acceptum Spiritum sanctum, adhuc Apostoli committebant aliqua venialia, ut colligitur ex illo ad Galatas 2 : *Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.* Quod non diceret Paulus, nisi Petrus saltem venialiter deliquisset. Et ex illo Jacob. 8 : *In multis offendimus omnes,* et 1 Joann. 1 : *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus,* etc. quæ Joannes, et Jacobus scripserunt post acceptum Spiritum sanctum. Nullus igitur est, quacumque sanctitate, et studio virtutis fulgeat, qui secundum communem gratiæ providentiam diu permaneat absque omni culpa veniali.

D.Thom. — Ad Galat. 2 — Jacob. 3. — 1 Joann. 1.

Primum effugium.

217. Quæ ratio, et confirmatio ita manifeste evincunt veritatem nostræ assertionis, ut facile evanescant solutiones, quibus posset utcumque illis occurri. Primo enim diceret aliquis sacram Scripturam asserere omnes peccatores, non quia omnes actu delinquant saltem venialiter ; sed vel ratione peccati originalis, per habitudinem ad quod merito vocamur peccatores, vel ratione fomitis, seu concupiscentiæ, quæ frequenter peccatum dicitur, quia a peccato est, et ad peccatum inclinat, ut declarat Trident. *sess.* 5 in decreto de peccato originali. Potuit ergo Joannes dicere : *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus :* quia semper habemus fomitem peccati. Idemque sensus posset applicari cæteris testimoniis.

Præcluditur.

Sed hoc effugium ipsæmet auctoritates sincere intellectæ præcludunt : nam in primis Joannes post verba relata, statim subjecit : *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est Deus, et justus, ut remittat nobis peccata nostra.* Peccatum autem originale jam supponebatur remissum, fomes vero non remittitur, cum non habeat rationem culpæ proprie dictæ : unde nec de peccato originali, nec de fomite illud testimonium potest exponi ; sed solum de peccatis personalibus. Qua etiam de causa nequit in sensum hujus evasionis detorqueri illud : *Dimitte nobis debita nostra,* et multo minus illud : *Septies in die* (hoc est, frequenter) *cadit justus :* quia peccatum originale non septies, sed semel contrahitur ; nec justus dicitur cadere ex eo, quod habet fomitem, cui resistit, sed magis dicitur consistere adversus eum. Denique absurdus ille interpretandi modus exclusus manet ex Conciliis, et sanctis Patribus, ut constat ex iis, quæ adduximus. Unde in eo refutando non oportet amplius immorari.

Alia evasio.

218. Secundo respondebis ex Scriptura, Conciliis, et Patribus, solum haberi, quod non possit homo vitare omnia peccata venialia per totam vitam, minime vero determinari, quod nequeat illa præcavere in aliqua vitæ periodo, tametsi hoc spatium sit notabile. Unde ex illis inefficaciter suademus nostram assertionem, nempe hominem cum gratia, et cum auxiliis sibi correspondentibus non posse vitare omnia venialia collective per longum tempus: valde quidem diversa sunt hæc duo, videlicet vitare venialia per totam vitam, et vitare venialia per longum tempus : nam licet ab infantia usque ad mortem non vitaret quis omnia venialia, posset tamen illa per aliquod notabile spatium devitare , utputa postquam assecutus est insignem gradum perfectionis usque ad extremum vitæ. Et illud tantum videtur haberi ex hactenus dictis ; maxime vero ex definitione Concilii Tridentini, quam supra diximus *num.* 214.

Confutatur.

Propter hanc evasionem non defuerunt Theologi moderni, qui assererent assertionem nostram non esse de fide, ut videre est apud Vasquez *tom.* 2. *in* 3 *part. disp.* 120, *cap.* 5. Illi tamen minime audiendi sunt, sed eorum evasio acriter refellenda est ex hactenus dictis. *Primo :* quia ut ipsi admittunt, nequit homo vitare omnia peccata venialia per totam vitam : at sic est, quod spatium vitæ multoties est brevius, quam notabilis duratio, ut patet in his, qui postquam perveniunt ad usum rationis, cito moriuntur : ergo nec per determinatum spatium vitæ, si semel est longum, valet homo omnia venialia præcavere. *Secundo :* quoniam ut optime notavit Curiel *loc. cit.* § 3, *vers. et si quæras,* Concilium Trident. *tota vita,* non designat tempus totius vitæ, sed quia longum, eo quod vita regulariter duret

per notabile spatium. Unde qui diceret eum, qui postquam accessit ad usum rationis, brevi mortuum esse, nullum commisisse peccatum veniale, non esset dignus censura, saltem gravi; cum possit homo breve tempus percurrere, quin peccet venialiter, ut infra dicemus *num.* 240. Unde affirmare, quod quis ex gratia, et auxiliis communibus possit existere in longo, notabili spatio absque omni peccato veniali; directe contradicit menti Concilii. *Tertio :* nam ideo non potest homo vivere absque omni culpa veniali; quia occasiones peccandi venialiter sunt innumeræ, et magna est defectibilitas arbitrii nostri : sed hæc ratio æque urget pro longo spatio vitæ, ac pro tota vita, ut consideranti constabit : ergo, etc. *Quarto :* quia omnes fere auctoritates, quibus usi sumus, loquuntur absolute et absque determinatione ad totum spatium vitæ : ergo intelligendæ sunt de spatio absolute, et moraliter tali, hoc est notabili, sive adæquet vitam, sive non. *Quinto*, et præcipue : quoniam si aliquo spatio, seu duratione magna posset homo vitare omnia venialia, maxime cum copiosa gratia abundat, et summopere studet virtuti, ac intendit Deum vel levissime non offendere, uti se habebant Apostoli post acceptum Spiritum sanctum : sed nec stantibus his circumstantiis valet homo secundum ordinariam gratiæ providentiam omnia venialia vitare, ut constat ex dictis *num.* 216, ubi ostendimus nec ipsos Apostolos post acceptum Spiritum sanctum fuisse usque ad mortem immunes ab omni labe : ergo nec per totam vitam, nec per aliquod notabile illius spatium potest homo secundum vires communes gratiæ non peccare venialiter.

Altera responsio. Vega.

219. Respondebis tertio, et ultimo cum Andrea Vega *lib.* 14, *in Tridentinum cap.* 21, impotentiam hominis justi ad non peccandum venialiter per longum tempus solum esse moralem, et ortam ex impedimentis extrinsecis; non autem physicam, et ob defectum virium intrinsecarum : hæ quippe si attendamus ad libertatem arbitrii, et ad adjutorium gratiæ sanctificantis, sufficiunt ad omnia venialia præcavenda; licet ob impedimenta, et occasiones extrinsecas, illa in exercitio nunquam devitent totaliter. Unde ex eo, quod nullus secundum providentiam communem vitaverit omnia venialia, ut auctoritates supra adductæ convincunt; minime habetur, quod homo non possit absolute illa præcavere; sed tantum, quod sit perdifficile, ac proinde moraliter impossibile. Quam doctrinam amplectitur reipsa Godoy, ubi supra § 4 et 5.

Godoy.

Refellitur

Sed contra : quia in primis hæc doctrina non satis cohæret verbis Concilii Tridentini, quibus anathema dicitur asserenti *posse* hominem absque speciali privilegio omnia venialia vitare; cum tamen Vega admittat hominem adjutum auxiliis communibus, ac proinde citra omne privilegium *posse absolute* illa præcavere, etsi de facto nunquam id præstet, aut præstiturus sit : quod vocat impotentiam moralem. *Deinde :* quia vel illa impotentia moralis, seu magna difficultas est superabilis per vires gratiæ, vel non? Si primum : ergo non est impossibile adhuc moraliter, quod quis vitet omnia venialia; siquidem omnis difficultas in hoc eventu potest superari per gratiam. Si secundum : ergo non est possibile physice, et absolute; quandoquidem gratia non dat vires ad illas difficultates superandas, et quibus non superatis nequeunt omnia venialia vitari. *Præterea :* quoniam ubi dantur vires sufficientes ex parte principii ad aliquem actum, spectat ad suavem Dei providentiam removere impedimenta extrinseca, et præmovere, ac promovere principium, ut in actum sibi proportionatum prorumpat, saltem in aliquibus individuis : et oppositum esset proculdubio quoddam genus violentiæ : ergo si homo justus ex vi gratiæ, et auxiliorum communium habet, ut adstruit Vega vires sufficientes, et proportionatas in actu primo ad vitanda omnia peccata venialia, id aliquando consequetur in nonnullis individuis : ergo dum hic Auctor admittit primum, inconsequenter negat posterius. Nos autem, qui ex Scriptura, et Patribus edocemur hoc ultimum nunquam contingere, merito colligimus antecedens esse impossibile secundum communem providentiam ordinis gratiæ.

Radix impotentiæ ad vitandum omnia venialia ex D.Tho.

Quæ omnia robur, et lucem accipient detegendo radicem hujus impotentiæ physicæ, quam habet justus, si privilegium secludamus, ad vitanda omnia venialia collective per longum tempus. Hoc autem optime ostendit Angelicus Doctor in præsenti articulo 8, his verbis : « In statu autem « naturæ corruptæ indiget homo gratia « habituali sanante naturam ad hoc, ut « omnino a peccato abstineat : quæ quidem « sanatio primo fit in præsenti vita secun- « dum mentem appetitu carnali nondum « omnino reparato. Unde Apostolus ad Roman.

« man. 7, in persona hominis reparati « dicit : Ego ipse mente servio legi Dei, « carne autem legi peccati. In quo quidem « statu potest homo abstinere ab omni pec- « cato mortali, quod in ratione consistit, « ut supra habitum est quæstione 74, arti- « culo 4. Non autem potest homo abstinere « ab omni peccato veniali propter corrup- « tionem inferioris appetitus sensualitatis : « cujus motus singulos ratio reprimere po- « test. (Et hoc habet rationem peccati, et « voluntarii) non autem omnes : quia dum « uni resistere nititur, fortassis alius in- « surgit, et etiam quia raro non semper « potest esse pervigil ad hujusmodi motus « vitandos. » Quod amplius explicat quæs- tione 24, de veritate articulo 12, in corpore, ubi hæc habet : « Dupliciter autem « aliquid in nobis quasi repentine fit. Uno « modo ex impetu passionis. Motus enim « iræ, et concupiscentiæ interdum delibe- « rationem rationis prævenit. Qui quidem « motus in illicitum tendens ex corruptione « naturæ peccatum veniale est. Et ideo post « statum naturæ corruptæ non est in potes- « tate liberi arbitrii omnia hujusmodi pec- « cata vitare, quia ejus actum effugiunt ; « quamvis possit impedire aliquem istorum « motuum, si contra conetur. Non est au- « tem possibile, quod homo continuo contra « conetur ad hujusmodi motus vitandos « propter varias humanæ mentis occupa- « tiones, et quietem necessariam. Quod « quidem contingit ex hoc, quod inferiores « vires non sunt totaliter rationi subjectæ, « sicut erant in statu innocentiæ, quando « homini hujusmodi peccata omnia, et sin- « gula per liberum arbitrium vitare facilli- « mum erat, eo quod nullus motus in infe- « rioribus viribus insurgere poterat, nisi « secundum dictamen rationis. Ad hanc « autem rectitudinem homo in præsenti per « gratiam non reducitur communiter lo- « quendo : sed hanc rectitudinem expecta- « mus in statu gloriæ. Et ideo in hoc statu « miseriæ post reparationem gratiæ homo « non potest omnia peccata venialia vitare, « cum tamen hoc in nullo libertati arbitrii « præjudicet. » Hæc S. Doctor.

Ratio fundamentalis veræ, et communis sententiæ.

221. Ex quibus desumitur ratio a priori communis, ac veræ sententiæ : quoniam illa sola gratia dat vires sufficientes ad vitanda omnia peccata venialia per longum tempus, quæ ligat, vel extinguit fomitem, sive appetitum sensitivum : sed gratia, quæ communiter confertur, nec ligat, nec extinguit fomitem, ut constat tum ex se, tum ex verbis Apostoli *ad Roman.* 7, quæ inducit Divus Thomas : ergo gratia, quæ communiter datur, non communicat vires sufficientes ad diu vitanda omnia venialia; atque ideo erit necessarium speciale privilegium pro prædicto effectu præstando. Minor, et consequentia liquent. Major autem suadetur : quoniam fomes non extinctus, nec ligatus est seminarium innumerabilium motuum tendentium contra rationem, eamque prævenientium, atque allicientium ad malum : pro quibus perfecte, et absque omni defectu etiam levi compescendis requiritur continua vigilia, et advertentia ad omnes circunstantias : sed gratia, quæ non extinguit, vel ligat fomitem, multo minus præstabit vires ad perpetuo vigilandum, et evitandum omnem inadvertentiam etiam levem : ergo sola illa gratia dat vires ad non peccandum venialiter per longum tempus, quæ fomitem extinguit, vel ligat.

Confirmatur.

Confirmatur primo : nam ideo homo in statu innocentiæ poterat vitare omne peccatum veniale per longum tempus, quia habet appetitum perfecte subjectum rationi, quin ullam ab illo molestiam, aut contradictionem pateretur : ergo e converso ubi appetitus non subditur perfecte rationi, sed illam suis motibus prævenit ; necessarium est, quod homo aliquod veniale committat; ac proinde sola illa gratia præstabit vires, sive dispositionem sufficientem ad vitanda omnia venialia per longum tempus, quæ perfecte appetitum subjicit rationi, seu quæ fomitem ligat, vel extinguit.

Confirmatur secundo : quia eo ipso, quod appetitus non sit ligatus, vel extinctus ; sed expeditus, atque effrenis petit connaturaliter exire in proprios actus etiam contra rationem, saltem citra gravem culpam : ergo quod Deus non permittat defectus saltem leves in supposito habente hujusmodi dispositionem et supra omnem exigentiam, et dispositionem ejusdem suppositi : ergo cum gratia communiter collata non liget, aut extinguat appetitum, minime conferet vires, et dispositionem ad vitanda omnia venialia ; sed ultra prædictam gratiam, et auxilia ei connaturaliter debita erit necessarium speciale aliud privilegium. Possuntque ad majorem hujus rationis confirmationem deservire, quæ supra *dub.* 5 adduximus ad probandum non posse hominem suis viribus vitare omne peccatum mortale per longum tempus, ut consideranti constabit.

Objectio. 222. Dices : hinc fieri, quod homo non teneatur vitare peccatum veniale per longum tempus; quandoquidem id præstare non valet nec per vires proprias, nec per vires communes gratiæ : et nemo tenetur ad id, quod est impossibile secundum providentiam communem, licet non repugnet per privilegium vel miraculum.

Diluitur. Hæc tamen objectio nullam ingerit difficultatem, cui non satisfecerimus loco nuper citato. Nam etiam homo conditus in puris non posset nec per vires proprias, nec per vires gratiæ, utpote quæ nec data, nec promissa tunc esset, vitare omne peccatum mortale per longum tempus; et tamen teneretur non peccare mortaliter, ut ex se liquet : idem ergo in præsenti proportionabiliter dicendum est. Et eadem ratio militat utrobique : quoniam nulla lege communi, vel particulari obligamur ad vitanda omnia peccata simul, et collective : non quidem communi, quia non datur distincta a particularibus; nec etiam particulari, nam hæc præcipit actum determinatum secundum se, et præscindendo a concursu alterius actus per aliam legem injuncti. Unde obligatio ex legibus consurgens est actus secundum se, et prout occurrunt : quo pacto cadunt sub naturali hominis potestate, ut fusius eo loco explicuimus. Idemque asserendum de justo in ordine ad peccata venialia : quia nullum est peccatum veniale, quod secundum se, et secundum difficultatem, quam affert, non possit præcaveri viribus gratiæ communis : et ideo imputatur homini, quod illud non vitet; licet nequeat omnia simul evitare.

§ III.

Conclusio, per quam resolvitur secunda dubii pars.

Alia conclusio habens duas partes. 223. Dicendum est secundo privilegium vitandi omnia venialia collective per longum tempus soli Beatæ Virgini fuisse concessum. Hæc conclusio habet duas partes, prima est Beatam Virginem habuisse prædictum privilegium : secunda est nulli alteri concessum fuisse. Prior ergo probatur ex Concilio Tridentino *sessione* 6, *canon.* 23, ubi hæc habentur : *Si quis hominem justificatum dixerit posse in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, nisi speciali Dei privilegio, quemadmodum de Beata Virgine Maria tenet Ecclesia, anathema sit.* Unde hanc assertionem esse de fide docent communiter Theologi moderni; quamvis Franciscus Sylvius 3 *parte*, *quæst.* 27, *art.* 4, observet, Concilium non definire, quod Ecclesia id tenet tanquam dogma fidei, ac proinde non damnat contrariam sententiam tanquam hæreticam. Sed profecto temeritatis, vel etiam erroris censura inurendus esset, qui oppositum affirmaret : quia universalis Ecclesia, testante sacro Concilio, prærogativam hanc attribuit Beatæ Virgini; quidquid sit, an Concilium id determinaverit tanquam dogma fidei. Idem dicitur statutum fuisse in Claromontano, cui præfuit Urbanus secundus, ut videri potest apud Vegam *lib.* 14, *in Trident. cap.* 15. Hoc tamen non est omnino certum : nam Dominicus Sotus in iis, quæ scripsit de natura, et gratia ad Patres Concilii Tridentini, hæc habet lib. 3, cap. 4 : *Hinc sancta præsens Synodus Tridentina determinat can.* 23, *sub anathematis censura, ne quis post hæc dicat aliquem in hac vita peccata omnia vitare posse, nisi speciali Dei privilegio. Quemadmodum,* inquit, *de Beata Virgine Ecclesia tenet. Cœtum enim Patrum, ac Theologorum Ecclesiæ nomine censuit : quoniam inter Ecclesiæ decreta non id hactenus fuerat relatum.* Sed quidquid sit de qualitate certitudinis nostræ, ac communis assertionis

Suadetur quoad primam partem. Conc. Trid.

Conc. Clar.

Dom. Soto.

224. Probatur, et simul occurritur objectioni Calvini in antidoto prædicti canonis Tridentini : quia licet regula fidei sit nullum justum secundum gratiam communem posse vitare omne peccatum veniale per longum tempus, ut constat ex dictis § *præcedenti;* minime tamen docet fides, quod hoc nequeat fieri ex speciali privilegio : nam cum lege communi, ac generali, quam Scriptura sacra docet, optime stat privilegium in contrarium, ut in aliis legibus contingit. Quod enim possit quis ex speciali privilegio gratiæ, et Dei auxilio vitare per longum tempus omnem culpam etiam levem, ex eo satis liquet, quod potestas gratiæ est major infirmitate nostra, ut arguit Augustin. *epist.* 95, *et lib.* 2, *de peccatorum meritis, et remissione cap.* 6 ; ergo licet attenta nostra infirmitate non possimus omnia venialia vitare, quod regulæ generales Scripturæ adstruunt; id tamen fieri poterit adjutorio gratiæ saltem specialissimæ : quod de facto fuisse communicatum Beatæ Virgini tenet Ecclesia.

D. Aug.

225. Dices hinc solum fieri, quod hujusmodi privilegium

Objectio. privilegium potuerit Virgini communicari; minime tamen, quod ei communicatum fuerit: sed magis infertur oppositum: quia regula generalis, quod omnes peccant saltem venialiter, habetur expresse in Scriptura divina; exceptio autem pro Beata Virgine non habetur expresse. Unde absque fundamento asseritur, quod fuerit ab omni culpa etiam veniali immunis, et temere derogamus legi universali.

Dispellitur. Respondetur, quod licet hoc privilegium non significetur expresse in Scriptura divina; nihilominus non temere, sed maximo fundamento Ecclesia docet exceptionem Virginis a lege, vel potius necessitate communi peccandi venialiter in longo tempore: quia legitima intelligentia Scripturæ, et regularum, quæ in ipsa continentur, accipienda est juxta traditionem Ecclesiæ, et communem expositionem sanctorum Patrum. Sacri autem Doctores Beatam Virginem asserunt immunem ab omni culpa etiam veniali. Cyprianus *serm. de Nativitate Christi.* Gregor. Neocæsariens. *in expositione salutationis angelicæ.* S. Ephrem *in initio suæ lamentationis.* Hieron. *supra cap.* 10 *Ecclesiastes.* Ambros. *Psal.* 118, *vers. ultimo.* Damascen. *orat.* 2, *de Assumpt.* Sophonius, *in epistola Synod.* quæ habetur sexta Synodo generali *actione* 11, Theodoret. *lib.* 3, *in cant.* Bernard. *epist.* 174 *et serm.* 2, *de Assumpt.* Anselmus, *lib. de conceptu virginali cap.* 15, Rupert. *lib.* 7, *de glorificat. Trinit. cap.* 13. Isisictius, *serm. de Beata Virgine tom.* 2. *Biblioth.* Damianus, *serm. de Nativit. Virginis.* S. Bruno, *Psalmo* 101. Ricardus de S. Victore *lib. de Emmanuele cap.* 31. Aretas, *in cap.* 12. *Apocal.* S. Birgitta, *lib.* 3 *Revelat. cap.* 3. Idem habent omnes Liturgiæ Græcorum, in quibus Beata Virgo frequenter prædicatur, quod sit omnibus modis irreprehensa, et penitus incontaminata, ut videre est apud Canisium *lib.* 1, *de Maria Deipara cap.* 10. Et denique id communiter omnes Rabini crediderunt de Matre futura Messiæ, ut ostendit Galatinus, *lib.* 7 *de arcanis catholicæ veritatis cap.* 2, 4 *et* 11, docentque vel ipsi Mahumetani *in suo Alcorano cap.* 75.

(Roboratur ea lem assertio ex Patribus. D. Cypr. Gregor. Neocæs. Ephrem. Hieron. Ambros. Damasc. Sophro. Theod. Bernard. Anselm. Rupert. Damian. S. Bruno. Richard. de S. Vic. S. Birgit.)

Ex D. Aug. 226. Et quod summi ponderis est, Augustinus, cui plurimum defert Ecclesia in his, quæ ad gratiam, et vires liberi arbitrii spectant, ex cujus ore alios Patres loqui intelligimus, ne videretur Beatam Virginem sub doctrina communi comprehendere, illam aperte excludit *libro de natura, et gratia cap.* 36, his verbis: *Excepta Sancta Virgine Maria, de qua propter honorem Domini nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habere volo quæstionem: inde enim scimus, quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quia concipere, ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum.* Ubi non solum explicuit Beatam Virginem non comprehendi sub regulis communibus fidei, quas Sanctus Doctor urget in hac parte contra Pelagium; verum etiam firmissime aperit hujus exceptionis fundamentum, videlicet, quia Sancta Virgo concepit, et peperit Christum cujuscumque culpæ expertem. Hujus autem argumentum robur optime expendit Angelicus Præceptor, 3 *p. quæst.* 27, *art.* 4, *in corpore*, quin opus sit aliquid illius verbis adjicere, quæ sic se habent: (Ex D. Tho.)

« Dicendum, quod illos, quos Deus ad « aliquid eligit ita præparat, et disponit, « ut ad id, ad quod eliguntur, inveniantur « idonei, secundum illud 2 ad Corinthios « 3: Idoneos nos fecit ministros novi testa- « menti. Beata autem Virgo fuit electa di- « vinitus, ut esset Mater Dei: et ideo non « est dubitandum, quod Deus per suam « gratiam eam ad hoc idoneam reddidit, « secundum quod Angelus ad eam dicit: « Invenisti gratiam apud Deum, ecce con- « cipies, etc. Non autem fuisset idonea « mater Dei, si peccasset aliquando. Tum « quia honor parentum redundat in prolem « secundum illud Proverb. 17: Gloriam fi- « liorum patres eorum. Unde et per oppo- « situm ignominia matris ad ipsum redun- « dasset. Tum etiam quia singularem « affinitatem habuit ad Christum, qui ab « ea carnem accepit: dicitur autem 2, ad « Corinthios 6: Quæ conventio Christi ad « Belial? Tum etiam quia singulari modo « filius, qui est Dei sapientia, in ipsa habi- « tavit, non solum in anima, sed etiam in « utero: dicitur autem Sapient. 1: In ma- « levolam animam non introibit sapientia, « nec habitabit in corpore subdito peccatis. « Et ideo simpliciter fatendum est, quod « Beata Virgo nullum actuale peccatum « commisit, nec mortale, nec veniale, ut « sic in ea impleatur, quod dicitur Cant. 4: « Tota pulchra est amica mea, et macula « non est in te.

Altera ejusdem assertionis pars ostenditur. 227. Secundam autem assertionis partem, nimirum nullum præter Virginem, diu vixisse, quin aliquod veniale commiserit, do-

cent communiter Theologi, uno, aut altero excepto, quos infra referemus. Et quamvis non omnes æqualem certitudinem huic conclusioni attribuant, immo aliqui vindicare contendant a censura : nobis tamen adeo certa videtur, ut censeamus esse de fide. Quod etiam tenet Lorca, *disputatione* 14, *difficult.* 1. Arauxo, *dub.* 3, *num.* 66. Granados, *tract.* 2, *disp.* 4, *sect.* 4, Godoy, *disputatione* 45, *num.* 35. Et quod pluris est, idem exprimit August. *lib.* 1, *contra duas epistolas Pelag.* ubi postquam dixit : *Sine peccato autem neminem in hac vita esse dixerim*, etc. concludit : *Hæc est fidei Catholicæ sanitas*, etc. ut vidimus supra *num.* 215. Deinde *lib. de perfectione justitiæ, capite ultimo,* inquit : *Quisquis autem dicit post acceptam peccatorum remissionem ita quemquam hominem juste vixisse in hac carne, vel vivere, ut nullum habeat omnino peccatum, contradicit Apostolo Joanni, qui ait : Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsos nos seducimus, et veritas in nobis non est. Non enim ait habuimus, sed habemus.* Ubi, ut vides, loquitur de facto, et attendendo ad ea, quæ in Ecclesia contingunt sive ex gratia communi, sive ex privilegio : et tamen asserit esse contrarium Scripturæ asserere, quod aliquis Sanctorum vixerit, aut vivat sine omni peccato.

Lorca. Arauxo. Granad. Godoy. D. Aug.

228. Fundamentum sumitur ex dictis § *præcedenti*, potestque (excludendo semper cum Augustino Beatam Virginem) ad hanc formam reduci : quoniam de fide est nullum hominem vivere longum tempus absque omni prorsus macula saltem venialis peccati : ergo idem asserendum est de singulis hominibus, nisi eis adfuerit aliquod speciale privilegium, quale Beatæ Virgini concessit Deus : atqui nullum est fundamentum alicujus momenti ad asserendum prædictum privilegium alicui Sanctorum concessum fuisse : ergo nullus est, qui diu vixerit absque culpa veniali, et oppositum contradicit fidei. Probatur minor : quia fundamentum ad tribuendum alicui Sancto hujusmodi privilegium, vel desumeretur ab auctoritate Doctorum, vel ab aliqua speciali revelatione, vel ab insigni perfectione illius Sancti, vel ab excellentia muneris, ad quod destinatus est : hæc enim sunt fundamenta propter quæ vindicat Ecclesia Virginem Beatam ab universali lege : ex nullo autem istorum capite adest rationabile, et urgens fundamentum, ut eximamus aliquem Sanctorum a generali canone fidei. Non quidem ab auctoritate ; siquidem nostra sententia est communis ; opposita vero solum asseritur ab uno, aut altero Theologo, iisque non multæ auctoritatis : sed nec ex aliqua revelatione, quia vel nulla est, vel non est authentica : nec præterea ex perfectione insigni, quia nulla excedit sanctitatem Apostolorum, quos tamen constat peccasse venialiter, ut supra ostendimus *numero* 216, nec denique ob excellentiam muneris, cum munus Apostolicum sit excellentissimum ; et tamen non reddiderit Apostolos immunes ab omni culpa.

Præcipuum pro hac parte motivum.

Confirmatur primo : quia si aliquis Sanctorum vitavit omnem culpam venialem, maxime Beatus Joannes Baptista ; huic enim in speciali attribuunt Adversarii hujusmodi prærogativam : sed neque Joannes fuit ab omni prorsus culpa immunis : ergo nullus. Probatur minor tum ex D. Bernardo *epist.* 174 ubi aperte docet Beatum Joannem Baptistam habuisse aliquod peccatum veniale. Tum ex D. Augustino *lib. de natura, et gratia cap.* 36, *ubi refert* Pelagianos opponere plures Sanctos, *qui non modo non peccasse, verum etiam juste vixisse referuntur, Abel, Enoch, et alios plures, inter quos commemorabant Joseph, cui desponsata erat Virgo Maria, et Joannem.* Et tamen Sanctus Doctor Joannem non excipit a communi Scripturæ regula, quæ asserit omnes peccare ; sed postquam asseruit se de Sancta Virgine Maria nullam habere quæstionem, ut *num.* 226 dicebamus, sic concludit : *Hac ergo virgine excepta, si omnes illos Sanctos, et Sanctas, cum hic viverent, congregare possemus, et interrogare utrum essent sine peccato, quid fuisse responsuros putamus? Utrum hoc, quod iste dicit, an quod Joannes Apostolus? Rogo vos, quantalibet fuerint in hoc corpore excellentia sanctitatis, si hoc interrogari potuissent, nonne una voce clamassent : si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est?* Videant ergo, qui nimis liberales sunt in contrario privilegio cudendo, ne plus sapiant, quam oportet : Augustinus enim piissimus cultor Sanctorum fuit, quibus tamen detulit, quæ ex Scriptura edocemur ; non alia, quæ indocta pietas confingit.

Confirmatur. D. Bern. D. Aug.

Confirmatur secundo : quia non minus universalis est regula fidei, quæ docet homines adultos aliquando peccare, quam quæ statuit omnes ab Adamo per seminalem propagationem descendentes contrahere peccatum

Roboratur amplius.

peccatum originale : atqui ob universalitatem hujus posterioris articuli, nullus est (Beata Virgine excepta) quem possimus asserere fuisse conceptum absque peccato originali ; sed de fide est singulos homines illud contrahere, ut constat ex Concilio Tridentino, *sess* 5, *can*. 2, ubi dicitur,quod prædictum peccatum omnibus inest, unicuique proprium, et docet omnis sententia Theologorum, ut vidimus supra, *quæstione* 81, *in commentario articuli* 3, *numero* 3; ergo pariter nemo est adultus, et diu vivens, qui aliquod veniale non committat, vel qui gaudeat privilegio ad vitandum omnia. Et qui non obstantibus testimoniis Scripturæ, Conciliorum, et Patrum, asserit aliquem sanctorum nunquam peccasse venialiter ; pari licentia poterit illum vindicare a peccato originali : sicut enim fides docet, quod omnes in Adam peccavimus, ita etiam docet, quod in multis offendimus omnes.

229. Curiel licet communem amplectatur sententiam ; ut contrariam vindicet a censura, vim nostræ rationis, et ultimæ confirmationis elevare contendit. Rationi respondet solum concludere, quod de lege ordinaria nulli fuerit communicata major copia gratiæ et auxiliorum, quam Apostolis; minime vero quod hoc privilegium, cujus non apparet adeo urgens necessitas ad officium Apostolatus, fuerit collatum alicui sancto, et non Apostolis : hoc enim præjudicat communi regulæ, secundum quam nullus sanctior Apostolis dicendus est. Confirmationi autem occurrit negando consequentiam : et differentia, inquit, desumenda est ex parte privilegiorum : eo quod non incurrisse peccatum originale sit privilegium excellentius, caruisse culpa veniali ; ac proinde exigit majus fundamentum, ut sine censura possit alicui sanctorum attribui. Unde licet erraret contra fidem, qui assereret Beatum Joannem Baptistam non fuisse conceptum in peccato originali ; hanc tamen censuram non meretur, qui contendit Joannem absque omni labe venialis culpæ vixisse.

Cæterum hæc minime satisfaciunt, sed facile refelluntur. Et ad primum quidem solutio adhibita sustineri non potest : quoniam si secundum generales regulas fidei nullus Apostolis præferendus est, ut hic Auctor docet : ergo attribuere alteri sancto tantam perfectionem, ut nullam culpam actualem habuerit; cum tamen hoc Apostolis denegetur, nequit non adversari regulis fidei, nisi contrarium privilegium illis derogans exhibeatur. Porro cum prædictum privilegium nequeat probari ex aliqua speciali, et fide digna revelatione, nec ex auctoritate Sanctorum ; necessarium est recurrere ad perfectionem ejus, pro quo asseritur, vel ad dignitatem finis, ad quem promovetur a Deo : alias temere prorsus, et irrationabiliter eximitur a communibus regulis, et non absque injuria illorum. Cum ergo non detur major sanctitas, aut dignitas, quam Apostolica; optime infertur nulli Sanctorum fuisse concessum privilegium vitandi omnia venialia, si semel non est concessum Apostolis.

Adde primo Sanctos Patres, a quibus edocemur modum procedendi in hac materia, evincere hoc privilegium fuisse concessum Virgini ex insigni excellentia finis, ad quem electa est, nempe ut decenter gigneret Christum Dominum : at infra dignitatem matris Dei nulla est in Ecclesia, quæ excedat Apostolicam : ergo si huic non fuit annexum privilegium vitandi omnia venialia ; absque fundamento alterius justi sanctitati conceditur. Adde secundo, quod si sanctitas, et dignitas Beati Joannis Baptistæ non fuit major, quam sanctitas, et dignitas Apostolorum ; nullo firmo fundamento denegatur hoc privilegium Apostolis, et asseritur pro Joanne. Plane ea, quæ affert Catharinus, levissima sunt, ut infra ea diluendo constabit.

Nec majoris momenti est solutio adhibita confirmationi : quia illius robur non innititur qualitati privilegiorum ; sed universalitati prorsus æquali, qua Scriptura divina docet omnes filios Adami maculari culpa originali, et omnes justos peccare venialiter: quod enim detur differentia, et inæqualitas inter privilegia his regulis non subjecta est diversitas prorsus materialis, et tenens se ex parte objectorum, supra quæ cadit testimonium divinæ revelationis. Et esto, quod privilegium immunitatis a peccato originali sit majus privilegio vitandi omnia venialia; tamen neutrum potest admitti absque sufficienti, et urgenti fundamento. Sicut autem hoc non adest pro illo primo, ita nec ostendi potest pro secundo, ut hactenus dictum est : unde qui ultimum adstruit pari licentia, sed sub eadem censura poterit asserere primum.

§ IV.

Proponuntur et resolvuntur nonnullæ quæstiunculæ incidentes.

Incidens quæstiuncula.

120. Ex iis, quæ diximus, suboriuntur aliæ quæstiones minoris momenti, quibus oportet in præsenti respondere : neque enim afferunt tantam difficultatem, ut petant seorsim examinari. Primo ergo inquiri potest, in quonam consistat privilegium sive specialissima gratia, quam diximus esse necessariam, ut homo possit vitare omnia venialia per longum tempus ? Cui quæstioni respondet Suarez *tom.* 2, *in* 3 *part. sect.* 4, *art.* 4, hoc privilegium consistere in dono confirmationis ad non peccandum venialiter.

Suarii placitum.

Rejicitur.

Sed hæc doctrina falsa est, et insufficiens : quia privilegium hoc consistit in eo, quod homo possit vitare omnia venialia, ut satis aperte sumitur ex verbis Tridentini : *Si quis dixerit hominem semel justificatum posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio*, etc. Hujusmodi autem potentia non includit, nec postulat confirmationem in bono, seu ad non peccandum : ergo insufficienter explicatur hoc privilegium per illam confirmationem in bono. Minor liquet in Adamo, qui habuit potentiam ad non peccandum venialiter, aut mortaliter per longum tempus : et tamen non habuit confirmationem in illo bono; siquidem defecit ab eo per peccatum.

Conc. Trid.

Roboratur impugnatio.

Confirmatur : quia Suarez per confirmationem in bono intelligit impotentiam saltem consequentem ad peccandum venialiter, ut loco citato satis explicat : sed ad salvandum hoc privilegium, sive quod idem est, potentiam sufficientem ad diu vitandum omnia venialia, non est necessaria illa impotentia consequens : ergo nec confirmatio, quam adstruit prædictus Auctor. Minor probatur, tum exemplo proxime adducto ; siquidem Adamus habuit potentiam ad vitanda omnia peccata mortalia collective, et per longum tempus : et tamen habuit impotentiam consequentem ad peccandum mortaliter ; siquidem de facto ita peccavit : ergo pariter potest salvari potentia sufficiens ad diu vitanda omnia venialia, etiamsi non detur impotentia consequens ad peccandum venialiter ; ac proinde hæc non est necessaria ad salvandum prædictum privilegium. Tum etiam ratione : quia sicut optime stat hominem justum habere potentiam ad nunquam peccandum mortaliter ; et tamen de facto peccare ; quia hæc duo etsi valde diversa, tamen nullam habent inter se repugnantiam : ita et ob eandem rationem optime potest componi, quod possit quis ex privilegio gratiæ non peccare venialiter, et quod nihilominus actu peccet : qui autem actu peccat, non habet impotentiam illam ad peccandum : ergo, etc. Ad hæc : ex eo, quod quis habeat privilegium, seu potentiam ad non peccandum venialiter ; non infertur, quod sit impeccabilis adhuc consequenter : nam optime cohærent potentia antecedens ad nunquam peccandum venialiter, in quo consistit privilegium, et potentia antecedens, et consequens ad venialiter peccandum : illa enim non excludit istam, nec affert impotentiam consequentem, aut donum confirmationis, quod adstruit Suarez.

Præcluditur quædam evasio.

231. Nec huic Auctori favet, quod loquebatur de hujusmodi privilegio, qualenus fuit in Beata Virgine, cui certum est etiam adfuisse donum confirmationis. Non, inquam, favet : quia licet illa duo privilegia concurrerint in Beata Virgine : tamen primum non includebat essentialiter secundum ; et ideo etiamsi non conjungeretur ipsi, foret ejusdem rationis : sicut gratia hominis non confirmati in bono est ejusdem rationis cum gratia hominis in bono confirmati : quia donum confirmationis est extra essentiam gratiæ, et hujus privilegii. Unde corruit illa consecutio Suarii ; ubi loquens de Beata Virgine ait : *Unde fit simpliciter concedendum esse in prima sanctificatione fuisse confirmatam in bono, ut nunquam peccaret, quia hæc confirmatio idem est cum prædicto privilegio, etc.*

Resolutio Vasquii.

232. Minus adhuc placet doctrina Gabrielis Vasquez, *in præsenti disputat.* 189, *cap.* 16, *num.* 14. Ubi statuit privilegium hoc consistere in eo, quod Deus præveniat hominem per singulas occasiones peccandi venialiter, communicando illi cogitationem congruam, qua præscit vitaturum esse omnia peccata venialia. Et quamvis asserat prædictam cogitationem esse etiam necessariam ad vitanda omnia mortalia ; nihilominus inquit non habere rationem privilegii, cum confertur ad vitanda omnia mortalia, bene autem, cum datur ad nunquam peccandum venialiter : quia illud primum frequenter, et in multis contingit; hoc autem posterius perquam raro, et in uno

uno duntaxat, aut alio : et de ratione privilegii est, ut paucis, et raro concedatur. Cui doctrinæ affinis omnino est illa, quam tradit *infra, disput.* 212, *capite* 2, *a num.* 17, ubi aperte docet impotentiam vitandi omnia venialia collective, et per longum tempus non esse antecedentem, seu tenentem se ex parte principii ; sed solum consequentem ortam ex suppositione, quod Deus præviderit congruam cogitationem pro vitandis peccatis venialibus non esse communicandam homini in omnibus, et singulis occasionibus, sed tantum in aliquibus.

Refellitur. Hæc, inquam, doctrina minime nobis arridet. Et ut ab ultima illius parte incipiamus, falsum est hominem habere potentiam antecedentem, seu sufficientem ex se ad vitandum omnia venialia collective. Tum quia contrarium satis superque ostendimus § 2. Tum insuper, quia si homo habet ex se potentiam sufficientem, et proportionatam ad vitandum omnia venialia collective : ergo actualis evitatio est actus omnino proportionatus, ac proinde connaturalis : ad actum autem omnino connaturalem non est necessarium speciale privilegium, immo nec ulla gratia specialiter dicta : ergo nec ad vitandum omnia venialia : cujus contrarium definit Tridentinum. Tum præterea: quia si ex parte potentiæ in actu primo adest omnibus hominibus eadem virtus ad vitandum venialia, nempe vis proxima, adæquata, et sufficiens : ergo citra omne privilegium fieri potest, et debet, quod aliqui vitent omnia in actu secundo. Sicut quia omnis justus habet virtutem sufficientem ad vitandum omne peccatum mortale collective, plures sunt, qui illa de facto vitant absque speciali privilegio, sed juxta suavem, et communem providentiam ordinis gratiæ. Tum denique et præcipue : quia juxta prædictam Vasquez doctrinam non minorem impotentiam habet homo ad vitandum unicum peccatum veniale, quam ad vitandum omnia collective, et e converso tantam habet potentiam ad vitandum omnia collective, quam ad vitandum unicum divisive. Si enim Deus præscit, quod non præveniet hominem cogitatione congrua ad vitandum hoc peccatum veniale determinatum ; sequitur quod ille homo habeat impotentiam consequentem, sicut habet ille, quem Deus præscit non fore præveniendum cogitatione congrua ad vitandum omnia. Si autem Deus præscit, quod præveniet hominem cogitatione congrua ad vitandum omnia ; sequitur, quod habeat eandem potentiam ad omnia, quam habet ad unicum, nimirum antecedentem ex propriis viribus, aut viribus communibus gratiæ ; consequentem autem ex prævisione congruæ cogitationis futuræ. Quo quid absurdius ?

Ad hæc : in præsenti non inquirimus, quæ peccata venialia homo vitaturus sit, vel quid Deus prævideat futurum esse absolute, aut conditionate : sed inquirimus, quid justus possit ex communibus auxiliis gratiæ, quatenus præintelligitur ad omnem eventum futurum, seu consequentem : quæ hypothesis pertinet ad scientiam simplicis intelligentiæ. Vel ergo potest sine novo privilegio vitare omnia venialia collective, quod videtur Vasquez docere : et hoc est contra Concilium Tridentinum. Vel id non valet præstare absque novo privilegio : et ita habet impotentiam nedum consequentem, sed etiam antecedentem, hoc est, defectum virtutis, ac virium ad vitandum omnia, sive ad non deficiendum in aliquo, quod intendimus.

Major Vasquii impugnatio. 233. Per quod impugnatum manet id, quod Vasquez asserit de privilegio ad vitandum venialia : quoniam hoc privilegium confert homini virtutem ad vitandum omnia venialia collective, quod ex se, et ex communi gratia non poterat : sed hæc impossibilitas sive impotentia non consistebat in carentia cogitationis congruæ, ut nuper ostendimus : ergo privilegium non consistit in communicatione prædictæ cogitationis.

Confirmatur primo. Confirmatur primo : quia hoc privilegium vel consistit in unica cogitatione, vel in pluribus ? Non in unica : quia sicut peccata venialia sunt plura, habentque diversa motiva ; ita evitantur per diversas cogitationes congruas. Sed nec consistit in pluribus : quia vel sunt simul ? et ita non poterit intellectus omnibus illis uti : vel dantur successive ? et ita non habetur privilegium usque ad ultimam : hoc autem vel ex eo falsum esse liquet, quod Beata Virgo a sua sanctificatione habuit privilegium, sive potentiam ad vitanda omnia venialia collective, ut constat ex supra dictis.

Secundo. Confirmatur secundo : quia Vasquez non discernit inter privilegium ad vitanda omnia venialia, et exercitium actuale vitandi illa, vel saltem asserit illud privilegium esse ab hoc exercitio inseparabile ; cum illud constituat in cogitationibus con-

gruis, quibus Deus prævidet omnia venialia vitanda fore de facto : at sic est, quod privilegium seu potestas ad vitanda omnia venialia est separabilis ab exercitio vitandi omnia, ut supra ostendimus contra Suarez : optime enim cohæret, quod homo posset vitare omnia venialia, et tamen, quod actu non vitet ; sicut potest justus non peccare unquam mortaliter, et nihilominus peccat : ergo, etc.

Tertio. Confirmatur ultimo : quia vel in homine privilegiato ad vitandum omnia venialia datur dispositio aliqua intrinseca petens a Deo continuam communicationem auxiliorum, aut sanctarum cogitationum pro vitandis peccatis venialibus : vel nihil intrinsecum datur, quod id exigat a Deo? si dicatur primum : ergo in illa intrinseca dispositione consistit hujusmodi privilegium, cum sit prima radix exigendi cogitationes congruas, non vero in iis, quæ supponunt illam radicem, ac proinde et privilegium ad vitandum venialia. Si autem eligatur secundum : ergo homo privilegiatus non habet majorem vim ad vitandum venialia, quam homo non privilegiatus, sed tantum different ex parte actus secundi, quatenus unus vitat omnia, non vero alius.

Conc. Trid. Quod minime congruit verbis Tridentini, quæ attribuunt homini privilegiato specialem potentiam, qua carent alii : sic enim habet : *Si quis dixerit hominem semel justificatum posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio*, etc.

Legitima quæstionis resolutio. 234. His ergo, et aliis modis dicendi relictis respondemus prædictum privilegium consistere in aliquo intrinseco, per quod fomes extinguitur vel ligatur. Ita sumitur

D.Tho. ex Divo Thoma, *in præsenti, et* 3 *part. quæst.* 27, *art.* 3 *et* 4. Idemque docent

Arauxo. Labat. Curiel. Montes. Arauxo, *in præsenti, dub.* 3, *in fine*, Labat, *dub.* 4, § 5, Curiel, dub. 2, § 3, vers. *Dico secundo, hæc potentia*, Montesin. *ubi supra num.* 10 et alii Thomistæ. Fundamentum hujus resolutionis est : quoniam radix impotentiæ ad vitanda omnia peccata venialia est fomes peccati, sive appetitus sensitivus effrenis, præveniens suis motibus, atque obnubilans rationem : ergo privilegium, seu potentia ad diu vitanda omnia venialia consistit in aliquo intrinseco, per quod prædictus fomes extinguatur, vel saltem ligetur. Antecedens constat ex supra dictis § 2. Consequentia autem videtur manifesta : quia hujusmodi privilegium, seu potentia debet excludere, vel saltem ligare radicem oppositæ impotentiæ.

Confirmatur, et simul diluitur tacita objectio : quia ligato, vel extincto fomite, non possunt fieri peccata venialia ex imperfecta deliberatione, vel antecedenter ad judicium rationis : hæc quippe peccata sic facta consistunt in motibus, vel in deliberatis appetitus sensitivi, vel ortum trahentibus ex solicitatione illius : ergo licet possint fieri peccata venialia ex genere, et cum perfecta deliberatione, poterunt nihilominus omnia absolute vitari. Probatur consequentia : quia, ut infra dicemus, potest justus ex viribus gratiæ communis ita se gerere, quod nullum peccatum veniale cum perfecta deliberatione committat.

Porro hoc intrinsecum, quo asserimus ligari, aut extingui fomitem, non est aliqua forma distincta a gratia habituali sanctificante ; sed est ipsamet gratia cum quodam speciali modo, per quem ita afficitur, ut subjiciat rationi appetitum sensitivum, impediatque, ne aliquis motus præveniat rationem, et illam trahat ad malum. Prædictum autem modum participavit perfecte gratia primorum parentum, et per illum tanquam per dispositionem, aut connotatum constituebatur in ratione justitiæ originalis (neque enim hoc distinguitur specie, et ex parte recti a justitia nostra, sed solum modaliter, et ex parte connotati) unde ex vi illius habuerunt primi homines, et appetitum perfecte subjectum, et potestatem vitandi omnia venialia per longum tempus, ut explicuimus *tractatu* 13, *disp.* 16, *dubio* 1, § 1. Si ergo privilegium ad vitanda venialia, quod Deus potest nunc etiam conferre, in eo consistit, quod communicet gratiam cum aliquo modo intrinseco participante modum justitiæ originalis. Quem si gratia nostra perfecte omnino participet, auferet inclinationem appetitus ad malum : quod vocant Theologi antiqui *extinguere fomitem*. Si autem non ita perfecte participet, impediet saltem, ne in aliquem motum inordinatum prorumpat, licet habeat inclinationem ad illum : per quod dicunt *fomitem ligari*. De quo videndus est D. Thom. *loco supra citato ex* 3 *parte*. D.Tho.

Objectio. 235. Sed objicies : quia si per hoc privilegium deberet appetitus sensitivus ligari, ac subjici rationi ; non solum haberet homo potentiam ad non peccandum venialiter, verum etiam haberet impotentiam ad sic peccandum, antequam peccaret mortaliter, et

et prædictum privilegium amitteret : consequens est absurdum, ut ostendimus *num.* 230, et constat in Beata Virgine, quæ licet habuerit prædictum privilegium, ut posset non peccare venialiter, et ut nunquam reipsa peccaverit, potuit tamen venialiter peccare : ergo minus recte rationem prædicti privilegii explicamus. Sequela ostenditur : nam ideo D. Thomas *in hac* 1, 2, *quæstione* 89, *articulo* 3, probat primum hominem non potuisse in statu innocentiæ peccare venialiter, quia in eo statu appetitus erat subjectus rationi : ergo si privilegium ad vitanda omnia venialia importat prædictam subjectionem ; sequitur, quod excludat potentiam ad peccandum venialiter.

Respondetur negando sequelam, quam probatio minime evincit : quia D. Thomas, non ex quacumque subjectione appetitus ad rationem infert impotentiam ad peccandum venialiter, quandiu duraret status : sed id colligit ex perfectissima dispositione prædicti status, ratione cujus appetitus subjiciebatur rationi, et in ipsa ratione pars inferior, quæ attendit ad temporalia, subjiciebatur parti superiori, quæ respicit æterna, et adhuc in parte superiori non poterat dari ullus defectus, nisi deficiendo prius circa potissimam rationem æternam, quæ est ultimus finis, ut videri potest in sancto Doctore, *quæst.* 7 *de Malo, art.* 7 *et in* 2 *dist.* 21, *quæst.* 2. Stante enim hac subjectione rationum, et potentiarum, nullum veniale poterat contingere : non quidem ex indeliberatione, ut ex se liquet : nec etiam ex genere, vel parvitate materiæ : quia defectus deliberatus circa ultimum finem (qui ut diximus, debebat in eo statu esse primus defectus, atque cæterorum origo) non est levis ex genere suo, nec admittit materiæ parvitatem. Ut autem homo gaudeat privilegio ad vitandum venialia, non petit tantam perfectionem, ac subordinationem inter vires animæ : sed sufficit, quod habeat appetitum rationi subjectum, nullisque illius motibus præveniatur, et stimuletur ad malum. Cum quo tamen recte stat, quod ex parte rationis non detur æqualis subordinatio partis inferioris ad superiorem : sed possit illa pro libito versari circa aliqua temporalia, quæ sunt peccatum veniale vel ex genere suo, vel ob parvitatem materiæ ; quamvis pars superior retineat subjectionem, ac subordinationem Deo debitam. Unde poterit dari peccatum veniale ante mortale, ac proinde potentia vitandi venialia non excludet necessario potentiam illam committendi.

[Margin: Diluitur. — D. Tho.]

236. Secundo inquiri solet in præsenti, utrum possit justus cum communibus gratiæ auxiliis vitare saltem omnia peccata venialia ex genere ; licet nequeat vitare omnia venialia absolute, hoc est, in nullo veniali deficiendo. Pro cujus resolutione animadvertendum est cum Conrado in præsenti, quod duobus modis potest quis committere peccata ex genere suo venialia : uno modo cum imperfecta deliberatione, ut cum quis ob minorem advertentiam profert mendacium : altero modo cum deliberatione perfecta, ut si quis ex proposito, et cum plena advertentia mentiatur. Quo supposito, opinio satis communis est inter Theologos, quod nequit homo cum communibus gratiæ auxiliis vitare omnia venialia ex genere, etiamsi loquamur de illis ut committendis cum deliberatione perfecta. Quod inter alios tuentur Sotus, *libro* 3, *de natura et gratia capite* 4, Curiel, *in præsenti*, Arauxo, *conclus.* 2, et Lorca difficultate 3. Quibus favere videtur Divus Thomas, *in* 2, *distinct.* 28, *quæstione* 1, *articulo* 2, *in corpore,* ubi ait : *Quod enim non possumus omnia peccata venialia vitare, sed singula, præcipue propter primos motus dicitur, ad quos non requiritur deliberatio consensus*, etc. Quibus verbis satis indicat non posse hominem vitare omnia venialia, quæ ex deliberatione fiunt, alias non adderet illam particulam præcipue.

[Margin: Alia quæstiuncula. — Conrad. — Quorundam opinio. — Sotus. — Curiel. — Arauxo. — Lorca. — D. Tho.]

237. Nihilominus satis probabile, immo et verosimilius nobis videtur, quod possit justus per auxilia communia gratiæ vitare longo tempore peccata venialia ex genere, ut committenda cum perfecta deliberatione, vel quod possit, et in idem reddit, ita se habere, ut cum perfecta deliberatione, et ex proposito non peccet venialiter. Ita etiam Durandus, *in* 2, *dist.* 28, *quæstione* 3, Conradus, *in præsenti*, Granadus, *ubi supra sectione* 5, *in fine*, Tapia, *tom.* 1 *Catenæ moralis libro* 5, *quæst.* 1, *articulo* 10, *num.* 9. Favetque Suarez, *tom.* 2, *disputatione* 23, *sect.* 4. Fundamentum sumitur ex dictis : quoniam præcipua ratio ad ostendendam impotentiam hominis ad vitandum per longum tempus omnia venialia collective, sumitur ex eo, quod ob corruptionem appetitus insurgunt plures motus vitiosi, quos simul ratio compescere non valet, unde infallibiliter deficit in aliquo, ut supra num.

[Margin: Verior sententia. — Durand. — Conrad. — Granad. — Tapia. — Suarez. — Probatur.]

220 vidimus, ex Divo Thoma : hæc autem ratio non urget in peccatis venialibus ex genere, ut faciendis cum perfecta deliberatione, quandoquidem sic considerata nec præveniunt rationem, nec ita frequentia sunt : ergo possumus illa declinare cum communibus gratiæ auxiliis.

Roboratur.

Confirmatur, et declaratur amplius : quoniam, ut salvemus veritatem primæ assertionis, quam fides docet, satis superque est, quod homo nequeat absque peccatis venialibus diu vivere : ad quod sufficit impotentia vitandi omnia absolute. Deinde defectibilitas nostra satis ostenditur in eo, quod frequentissime peccemus saltem ex defectu advertentiæ, vel ex impetu passionis : ac proinde affatim occurrit Deus providentiæ suavi, et communi permittendo defectus indeliberatos, tametsi impediat in aliquibus individuis, et præsertim eximiæ sanctitatis, ne aliqua venialia ex proposito, et perfecta deliberatione committant. Nullo ergo auctoritatis, vel rationis pondere obligamur ad denegandum justo potestatem, ut valeat dici non peccare venialiter ex perfecta deliberatione. Nec Divus Thomas nobis contrarius est : quia in illo articulo non loquitur de homine ut adjuto gratia, ut constat ex ipso articulo : nos autem hanc potentiam non tribuimus peccatori, quem fatemur esse impotentem ad vitandum collective, et per longum tempus omnia peccata tam mortalia, quam venialia etiam, ut committenda ex perfecta deliberatione.

Objectio.

238. Sed objicies cum Soto : nam occasiones committendi peccata venialia ex perfecta deliberatione sunt frequentissimæ, et multo plures, quam occasiones peccandi mortaliter : ergo nequit justus habere potentiam, ut in nulla occasione deliberate deficiat : neque id potest suaderi ex potentia, quam habet ad præcavendum mortalia. Deinde hoc ipso, quod sciamus per hæc peccata venialia non impediri amicitiam Dei, nec amitti gratiam, nec incurri pœnam æternam, reddimur promptiores ad illa perpetranda ; et caremus timoris fræno, quo justi magnopere solent coerceri, ne ad mortalia declinent : ergo dato, quod justus possit cum communibus gratiæ auxiliis diu vitare omnia mortalia ; non tamen omnia venialia, quæ committuntur cum advertentia perfecta.

Solutio

Respondetur occasiones committendi peccata venialia ex perfecta deliberatione non esse ita frequentes, ut Sotus exaggerat : quamvis enim ea, in quibus venialiter utcumque peccamus, sint innumera ; attamen non semper occurrunt, quæ extorquere solicitent consensum ut deliberatum. Et quamvis plures sint occasiones peccandi venialiter, quam mortaliter : nihilominus objecta prohibita sub mortali acrius, ac vehementius provocant, quam vetita sub veniali, ut experientia liquet : unde satis compensantur. Ad summum ergo hæc objectio (quod non negamus) convincit difficilius esse nullum absolute committere peccatum veniale, quam vitare omnia mortalia.

Id autem, quod Sotus addit, suadet profecto non multos esse, qui omnia venialia etiam deliberata vitent, sed multo plures incurrere illa. In iis enim justis, qui ad perfectionis apicem non aspirant, quos fatemur plurimos esse, magna licentia regnat peccandi venialiter, etiamsi adsit advertentia plenissima : satis quippe existimant sibi fore, si divinam amicitiam non violent, et hinc parvi faciunt in minimis delinquere. Cæterum quos perfectionis ardor stimulat, et flamma divinissimæ charitatis accendit, peccata venialia summopere abhorrent, nihilque magis timent, quam Deum vel in levissimis offendere : unde potius subire mallent mortem, et martyria, quam vel unum peccatum veniale cum perfecta deliberatione committere. Cujus veritatis fidelissimum testem possumus in medium producere M. N. S. Theresiam, cujus aliqua verba *ex libro viæ perfectionis cap.* 41, placuit transcribere : quia maximum huic doctrinæ robur adjiciunt. *De los pecados veniales* (inquit accendens sorores ad perfectionis studium) *est eis non mucho cuidado de no hazerlos de advertencia : que de otra suerte, quien estara sin hazer muchos ? Mas ai una advertencia mui pensada, y otra tan de presto, que casi haziendose el pecado venial, advirtiendose es todo uno, que no nos pudimos entender. Mas pecado mui de advertencia, por mui chico, que sea, Dios nos libre del : que yo no sé como tenemos tanto atrevimiento, como es ir contra un tan gran Senor, aunque sea en mui poca cosa : quanto mas, que no ay poco, siendo contra una tan gran Majestad, y viendo, que nos está mirando. Que esto me parece á mi es pecado sobre pensado, y como quien dize : Senor, aunque os pese, haré esto, ya veo que lo veis, y sé que no lo quereis, y lo entiendo : mas quiero mas seguir mi antojo, y apetito que no vuestra voluntad. Y que en*

D. M. N. Theres.

cosa

cosa desta suerte ai poco? A mi no me parece leve la culpa sino mucha, y mui mucha. Hactenus illuminatissima Virgo: quam dum audimus gravitatem culpæ venialis ex deliberatione commissæ ita accurate perpendentem, ac refugientem, merito existimamus a prædictis culpis venialibus ita commissis prorsus declinasse in notabili aliquo spatio vitæ suæ, maxime vero postquam insignem sanctitatis gradum attigit. Idque a fortiori pie credimus de Apostolis, postquam Spiritum sanctum acceperunt, de Joanne Baptista, de Josepho Virginis sponso, et aliis personis sanctissimis.

Nota. 239. Consulto autem in resolutione hujus quæstiunculæ diximus, *longo tempore*, etc. non vero *per totam vitam*: quia vix audemus concedere alicui, quod nullum unquam peccatum ex deliberatione commiserit; licet enim in hoc non inveniamus repugnantiam ex parte virium, quas confert gratia communis: tamen ad non peccandum venialiter cum perfecta deliberatione est necessaria debita ponderatio, et sedula consideratio gravitatis peccati venialis, insignisque amor in Deum: quæ non solent haberi statim post usum rationis, sed exposcunt aliquem temporis tractum, in quo plerumque aliquod veniale cum plena advertentia committitur. Et oppositum exposcit insigne privilegium.

Tertia quæstiuncula resolvitur. 240. Tertia quæstio, quæ solet in præsenti pertractari, est utrum homo justus cum auxiliis, quæ secundum legem ordinariam solent communicari, possit per aliquod breve temporis spatium esse absque omni peccato veniali, tam quoad culpam, quam quoad reatum. Ad quam respondemus affirmative. Ita Divus Thomas, 3 *parte*, *quæst.* 79, *art.* 4 *ad* 2, Driedo, *libro* 1 *de gratia et libero arbitrio cap.* 5, Soto, *de natura, et gratia, libro* 3, *capite* 4, Vega, *lib.* 14 *in Tridentinum capite* 19, Curiel ubi supra, *conclus. ultima*, Montesinos, *num.* 17, et communiter Theologi. Probatur *primo* ex sanctis Patribus: quia ita docent Hieronymus, *libro* 3 *adversus Pelagianos, cap.* 1 *et cap.* 4. Hilarius, Ambrosius, Chrysostomus, Augustinus, *libro de natura, et gratia, a capite* 62 et alii plures. *Secundo*: nam cum quis recte dispositus suscipit sacramentum Baptismi, consequitur remissionem omnium peccatorum etiam venialium, nedum quantum ad culpam, sed etiam quantum ad pœnam, ut docent Theologi cum Divo Thoma, 3 *part. q.* 69, *articulo* 1 *et* 2. Sed non est necessarium, quod statim peccet: ergo potest existere saltem aliqua brevis temporis morula absque omni peccato veniali.

D.Tho. Driedo. Soto. Vega. Curiel. Montes. Hieron. Ambros. Chrys. August.

Confirmatio præcedentis resolutionis. Confirmatur: nam potest quis confiteri venialia cum dolore se extendente ad omnia commissa, ut si habeat dolorem ex motivo universali, quod sint peccata, et aliqualiter Deum offendant: sed in sacramento pœnitentiæ fit remissio omnium peccatorum, quorum pœnitens habet sufficientem dolorem: ergo prædictus homo consequitur remissionem omnium venialium; ac proinde fieri poterit, ut nullum habeat, saltem pro aliquo modico tempore. Adde nonnullos fuisse, qui immediate post mortem evolarunt in cœlum, ut constat ex historiis Ecclesiasticis, et revelationibus fide dignis: ergo tempore mortis nullum habebant peccatum veniale: alias ab illo deberent in purgatorio mundari.

Objectio. I Joan. I. 241. Sed huic doctrinæ oppones auctoritatem 1 Joann. 1: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est.* Si autem posset homo esse per breve tempus absque omni culpa, posset veraciter dicere se nullum habere peccatum: quod contradicit Apostolo. Unde Augustinus *libro de fide ad Petrum*, docet solos pueros baptizatos ante usum rationis existere absque omni peccato.

Conc. Milev. Confirmatur: quia in Concilio Milevitano canon. 8, diffinitum est, quod omnis justus veraciter, et suo nomine debet dicere: *Dimitte nobis debita nostra*: ergo nullum est tempus, in quo justus maneat nudus ab omni culpa veniali; alias non pro tali duratione recitaret veraciter, et suo nomine prædicta verba.

Ad hæc: si posset homo vitare, et exuere omnia venialia per aliquod breve tempus, etiam posset per totam vitam, ut contingeret casu, quo post usum rationis cito moreretur, si semel in illa brevi morula non peccaret: hoc autem videtur contra Tridentinum determinans nullum absque speciali privilegio posse vitare omnia venialia per totam vitam: ergo, etc.

Diluitur. D.Tho. Ad objectionem patet solutio ex Divo Thoma *loco citato ex* 3 *parte*, ubi cum esset hoc argumentum: « Si peccata venialia « per hoc sacramentum (nempe Eucharis- « tiæ) remitterentur, qua ratione remittitur « unum, remittuntur et omnia: sed non « videtur, quod omnia remittantur: quia « sic frequenter aliquis esset absque omni

« peccato veniali contra id, quod dicitur 1 « Joann. 1 : Si dixerimus, quia peccatum « non habemus, ipsi nos seducimus : non « ergo per hoc sacramentum remittitur ali- « quod peccatum veniale. » Respondet Santus Doctor his verbis : « Ad secundum di- « cendum, quod illud verbum non est in- « telligendum, quin aliqua hora possit homo « esse absque omni reatu peccati venialis, « sed quia vitam istam sancti non ducunt « sine peccatis venialibus. » Et quia tempus illud breve ; in quo caret homo omni culpa, non evidenter innotescit ; sed merito possumus semper timere, ne aliquod latens habeamus peccatum : propterea seipsum seducit, ac mentitur, qui certo asserit se nullum habere peccatum. *Quantalibet enim* D.Aug. *justitia* (inquit Augustinus libro de perfectione justitiæ cap. 19) *sit præditus homo, cogitare debet, ne aliquid in illo, quod ipse non videt, inveniatur esse culpandum.* Quamobrem de solis pueris baptizatis potest certo asseverari, quod sint absque omni peccato; ut docet ipse Augustinus loco in objectione citato.

Unde etiam patet ad confirmationem : nam ut veraciter et in propria persona possimus, et debeamus dicere, *Dimitte nobis debita nostra*, sufficit, quod frequentissme peccemus venialiter, et quod nullum sit tempus quantumvis breve, in quo evidenter cognoscamus, quod sumus immunes ab omni culpa. Ad id, quod ultimo additur, respondetur admittendo sequelam intellectam de vita adeo brevi, ac ibi describitur. Neque huic doctrinæ contradicit Tridentinum : quia nomine vitæ intellexit tempus diurnum, quale periodus humanæ vitæ solet insumere, vel aliquod notabile spatium vitæ; non vero brevissimum aliquod spatium, quod moraliter pro nullo reputatur.

Ultima quæstiuncula deciditur. 242. Quarto potest inquiri, quodnam sit reputandum breve spatium in hac materia? Huic interrogationi respondent Soto, et Vega designando unum integrum diem. Sed hæc videtur Currieli nimis magna duratio : unde ipse designat spatium trium, aut quatuor horarum. Cæterum neque hoc nobis placet : sed censemus prædictum spatium non posse designari ab hominibus, sed soli Deo notum esse, qui nostram fragilitatem, et varias inclinationes perfectissime cognoscit. D.Hier. Quod in simili dixit Divus Hieronymus, *lib.* 3, *adversus Pelagianos capite* 1, *circa finem*, ubi inquit : *Hoc et nos dicimus posse hominem non peccare, si velit, pro tempore, pro loco, pro imbecillitate corporea.* Et capite 4 : *Hoc est, quod tibi in principio dixeram, in nostra esse positum potestate vel peccare, vel non peccare : sed hoc pro modo, et tempore, et conditione fragilitatis humanæ.* Ubi ut vides, nullam alliam temporis determinationem designat. Alias quæstiones, quæ in præsenti possent excitari, meditato omittimus : et quia leves, et quia non adeo sunt annexæ præsenti difficultati.

§ V.

Referuntur sententiæ adversæ, et earum argumentis occurritur.

Sententiæ primæ assertioni contraria. 143. Adversus primam, et catholicam assertionem nostram fuit vetus error asserentium posse hominem per totum spatium vitæ, etsi longissimum, omnia peccata venialia vitare. Et hoc fuisse Syrorum hæreticorum dogma commemorat Hieronymus in prologo ad dialogos contra Pelagium. Ortumque traxit hic error ab Stoicis, qui docebant possibiles esse hominibus sapientibus imperturbationes, sive vacuitates omnium affectuum. Pro quibus stare videtur Origen. Origenes *in Psal.* 27, ubi tractans illa verba : *Tota nocte increpuerunt me renes mei*, docet eam nos posse consequi perfectionem, ut nulla tentatione tangamur, nec afficiamur mala cogitatione. Quod merito reprehendit Hieronymus. Hunc etiam errorem suscitavit postea, et tutatus fuit Pelagius, qui ut refert Augustinus *libro de* Pelag. *natura et gratia cap.* 7, docebat homines absque omni speciali privilegio, immo absque ulla gratia posse vitare peccata venialia per totam vitam. Unde asserebat omnes sanctos, quorum peccata scriptura non refert, caruisse prorsus omni peccato, ut videre est apud Augustinum, *ubi supra cap.* 37. In cujus dogmatis confirmationem Cælestius Pelagii discipulus inculcabat sexcenta, et eo plura divinæ Scripturæ testimonia, in quibus asseri videtur, quod homo possit esse immaculatus, et absque omni crimine, et querela, ut refert ipse Augustinus *in lib. de perfectione justitiæ*. Ex catholicis autem Andreas Vega *lib.* 14, *cap.* Vega. 19, 20 *et* 21, huic parti nonnihil favere videtur, et doctrinæ nostræ adversatur : licet enim asserat, quod absque gratia nequeat homo vitare diu omnia venialia (in quo se discernit a sectariis) et quod adhuc posita gratia, habeat impossibilitatem moralem

ralem ad illa vitanda, quatenus nunquam vitabit (quo pacto credit satisfactum in decreto Trident.) nihilominus docet, quod gratia communis absque speciali privilegio præstat homini vires sufficientes, ut possit simpliciter vitare per longum tempus omnia peccata venialia collective, in quo se opponit communi placito Theologorum, quod hactenus explicuimus, ut ipsemet cognoscere, et reformidare videtur capite 21, in principio dum dicit : *Quoniam autem hoc novum, et durum plerisque videbitur, sicut et mihi sæpe visum est, adnitar fortissimis illud quibusdam argumentis communire*, etc. Et quia hoc est, quod directe adversatur nostræ assertioni ; pro eo formabimus argumenta tum Vegæ, tum Pelagianorum, tametsi isti aliquid amplius, quam illæ, suadere contenderint.

Primum fundamentum ab auctoritate.

244. Probatur primo prædicta sententia ab auctoritate : nam in scriptura divina monemur, et excitamur, ut nunquam peccemus 1, Joannis 2 : *Hæc scribo vobis, ut non peccetis.* Ad Philippum 2 : *Ut sitis sine querela.* 2 Petri : *Hæc enim facientes non peccabitis aliquando.* Tobiæ 4 : *Multa bona habebimus, si timuerimus Deum, et recesserimus ab omni peccato :* si autem non esset possibile per vires communes gratiæ id præstare ; frustranea proculdubio, et vana esset prædicta exhortatio : siquidem monemur ad aliquod impossibile.

I Joan. 2. ad Philip. 2. 2 Petri. Tobiæ 4.

Confirmatur primo. ad Colos. I. Jacob. I.

Confirmatur primo : quia etiam in divinis litteris monemur ut simus perfecti, ad Colos. 1 : *Ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Jesu*, et Jacobus cap. 1: *Ut sitis perfecti in nullo deficientes.* Sed perfecti esse non possumus nisi vitando omnia peccata venialia : quia peccatum veniale est aliqua imperfectio, et malum consurgit ex quocumque defectu ; perfectum dicitur, cui nihil deest : ergo possibile est per vires communes gratiæ mundos nos præservare ab omni culpa.

Secundo.

Confirmatur secundo : quia per illa verba orationis Dominicæ : *Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo*, petimus ut Deus nos liberet ab omni malo, hoc est, ab omni peccato absolute, et quod non permittat, ut ab aliqua tentatione vincamur : sed petimus id, quod Deus facit secundum providentiam ordinariam ; non vero aliquod privilegium, vel miraculum : ergo fieri potest secundum communes vires gratiæ, ut vitemus semper omne peccatum. Id quod ipse Deus promittit Ecclesiast. 7 : *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in æternum non peccabis.* Et nonnullos consequutos idipsum fuisse aperte indicat scriptura ; cum eos vocet immaculatos. Psal. 14 : *Qui ingreditur sine macula*, et Psal. 118 : *Beati immaculati in via.* Et de parentibus Baptistæ Lucæ 1, quod erant *sine querela.*

Ecclesiast. 7. Ps. 14 et 118. Luc. 1.

Roboratur amplius. Concil. Araus.

Quod amplius confirmare nititur Vega cap. 21, tum auctoritate Concilii Arausicani 2, in quo habetur hæc definitio : *Hoc etiam secundum fidem catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia, omnes baptizati Christo auxiliante et cooperante, possint, et debeant, quæ ad salutem pertinent, si fideliter liberare voluerint, adimplere.* Constat autem, quod vitare peccata venialia pertinet ad salutem, licet non sit ad illam simpliciter necessarium : ergo possumus illa vitare. Tum auctoritate Augustini : nam *lib.* 2, *de peccatorum meritis, et remissione cap.* 6, inquit : *Nam qui dicunt esse posse, in hac vita hominem sine peccato, non est continuo incauta temeritate obsistendum. Si enim esse posse negaverimus, et hominis libero arbitrio, qui hoc volendo appetit, et Dei virtuti, vel misericordiæ, qui hoc adjuvando efficit, derogabimus.* Et statim : *Si a me*, inquit, *quæratur, utrum homo sine peccato esse possit in hac vita, confitebor, esse posse per Dei gratiam, et liberum ejus arbitrium.* Quod etiam aperte docet *in lib. de perfectione justitiæ.*

D. Aug.

D. Amb.

Et urgentius roborari potest ex Ambrosio. Luc. 1, ubi ad illa verba : *Erant autem ambo justi incedentes in omnibus justificationibus Domini sine querela*, refert aliquos asserere neminem in hac vita esse posse sine peccato, qui si loquantur de eo, quod frequenter contingit, *libenter*, inquit, *convenimus in eorum sententiam. Si autem eum, qui veterem errorem correxit, et in eam se vitæ transformavit qualitatem, ut temperet a peccato, negant abstinere posse ab omnibus delictis, non possumus in eorum convenire sententiam.* Sentit ergo Ambrosius posse justum omnem culpam devitare. Hieronymus etiam pro hac parte stare videtur in dialogo primo : nam objiciens Critobulo in persona Pelagii : *Confiteris ergo posse hominem sine peccato esse per Dei gratiam?* Respondet : *Non solum fateor, sed et libere proclamo.*

D. Hier.

Occurritur testimoniis scripturæ.

245. Respondetur ad argumentum desumptum ex auctoritatibus sacræ Scripturæ illas interpretandas communiter esse de peccato gravi, quod frequentius intelligitur

peccati nomine, cum absolute profertur. Sed insuper respondemus ad singula testimonia : *ad primum* dicendum est per illa verba *ut non peccetis*, minime designari, quod possimus omne peccatum ita vitare, ut in nullo etiam minimo deficiamus ; sed exhortatur Joannes ut peccata, cum actu occurrunt (occurrunt autem non collective sed divisim), devitemus : quod fatemur esse possibile per vires communes gratiæ. Ad *secundum* dicendum, quod querelæ nomine intelligitur grave peccatum, ut docet Augustinus *epistola* 95. *Tertium* exponunt Patres Concilii Tridentini *sessione* 6, *capite* 11, nimirum, quod hæc facientes, id est opera bona, non peccabitis : quia in operibus bonis non est peccatum, ut determinat Concilium canone 25, contra Lutherum asserentem hominem in quolibet opere, quantumvis bono peccare. *Quartum* autem loquitur de peccato simpliciter tali, quod est mortale. Quibus addimus in iis, et aliis testimoniis non semper designari aliquod præceptum, vel consilium ; sed magis significatur finis utriusque nempe sanctitas, et emundatio a peccato : hic autem finis non habetur perfecte in præsenti vita, sed illum speramus in futura beatitudine, cum Deus exhibeat sibi *Ecclesiam gloriosam non habentem maculam, nec rugam*, ut dicitur 5 ad Ephesios.

5 ad Ephesios.

Solvitur prima confirmatio.

Ad primam confirmationem respondetur ex Divo Thoma 2, 2, *quæst.* 26, *art.* 6, perfectionem nostram consistere in unione cum Deo per charitatem : unde ad totalem perfectionem requiritur totalis unio ad Deum, et remotio eorum per quæ a Deo separamur. Et ideo distinguenda est triplex perfectio : alia excludens peccata mortalia, per quæ solum corrumpitur charitas : et hæc non solum est possibilis, sed ab omni justo de facto habetur. Alia excludens non solum lethalia, sed etiam excludens extrinseca impedimenta, et occupationes, quibus præpedimur, ne in Deum feramur media cognitione, et amore : et hæc non est in præcepto, sed est de consilio, habeturque ab aliquibus in hac vita. Alia denique est perfectio, qua homo Deo conjungitur per affectum inseparabilem ; et hæc nequit obtineri ex communibus gratiæ auxiliis in hac vita, sed est propria beatorum. Inter hujusmodi autem perfectiones hæc est differentia, quod hæc posterior excludit omnia peccata venialia, omnemque imperfectionem : unde nullus est in hac vita, qui citra speciale privilegium prædicto modo sit perfectus juxta illud Apostoli ad Ephesios tertia : *Non quod jam perfectus sim.* Duæ autem priores perfectiones in hac vita haberi possunt, sed non excludunt totaliter peccata venialia. Et de hac perfectione loquuntur testimonia prædictæ confirmationis ; vel designant potius finem ad quem debemus aspirare, et quem consequimur post hanc vitam.

ad Eph. 5.

Secunda diluitur.

Ad secundam dicendum est verba illa Dominicæ orationis referri ad singula peccata, et ad singulas tentationes, quæ occurrunt, et prout occurrunt, a quibus hoc modo acceptis potest homo liberari per communia auxilia gratiæ, quamvis nequeat non in aliquo saltem veniali deficere. Videatur etiam Divus Thomas 2, 2, *quæstione* 83, *articulo tertio*, in corpore ubi per illam vocem *a malo*, intelligit pœnalitatem præsentis vitæ. Testimonium autem Ecclesiastici quod in eadem confirmatione inseritur, per non peccare in æternum, significat non mori in peccato mortali : finalis enim impœnitentia solet vocari peccatum in æternum, quia firmat voluntatem in malo pro tota æternitate. Ex hoc vero, quod aliqui in scriptura dicantur immaculati, non infertur, quod caruerint omni culpa veniali : hæc enim licet sit defectus secundum quid, non inducit simpliciter maculam, ut docet Divus Thomas Psalm. 15, ac proinde nec tollit a justo, quod possit dici absolute immaculatus. Adde etiam justos in hac vita vocari etiam immaculatos, non quia tales omnino sint, sed quia ad id tendunt, et desiderant, ut docet Augustinus, *in libro de perfectione justitiæ*. Quo modo exponitur illud : *Qui ingreditur sine macula :* ingredi enim est tendere ad immaculatam vitam. Quod autem parentes Baptistæ dicantur vivere sine querela, nostræ doctrinæ non adversatur : nam querelæ vocabulo significatur grave peccatum, ut supra diximus, et infra etiam ostendemus ex Augustino.

D Tho.

D. Aug.

Diluitur tertia.

Ad tertiam dicendum est Concilium Arausicanum solum determinasse, quod justus potest per gratiam præstare ea, quæ pertinent simpliciter ad salutem : ad hoc autem sufficit, ut possit vitare omnia peccata mortalia, quamvis nequeat vitare, aut non vitet venialia : quia etiamsi in his deficiat, non impeditur a salute consequenda. Augustinus autem solum asserit, quod possit homo per gratiam vivere sine peccato ; an autem sufficiat ad hoc præstandum gratia, quæ

communiter

communiter confertur justis; an vero sit necessaria alia specialissima, quæ de lege ordinaria non confertur, non explicat in illis locis. Sed hoc ultimum satis exprimit in aliis, quæ pro assertione expendimus : et ideo illis standum est. Ambrosius facilius adhuc explicatur : quia ibi non loquitur de quibusvis peccatis, sed de delictis ut ex ipsis verbis constat : delicti autem vocabulo majus quid indicat, quam peccatum veniale. Loquitur etiam Sanctus Pater de peccatis, quibus simpliciter maculamur, ut ipse textus indicat : quod solum adaptari valet mortalibus, ut supra diximus. Hieronymus denique in loco, qui nobis opponitur, solum admittit, quod homo per Dei gratiam potest esse sine peccato : an autem possit per totam vitam, an solum per breve tempus, minime determinat ibi, sed dialogo tertio, ubi nostram docet sententiam illis verbis : *Hoc est, quod a principio tibi dixeram, in nostra esse positum voluntate per Dei gratiam non peccare, ut liberum servetur arbitrium: sed pro modo, et tempore, et fragilitate conditionis humanæ : perpetuitatem autem impeccantiæ soli reservari Deo, et ei, qui Verbum caro factum est. Nec quia breve tempus possum, coges me, ut jugiter possim.*

D. Hier.

Alia argumenta remissive.

246. Hæc sunt fundamenta sententiæ adversæ, quæ videbantur aliquid difficultatis habere, et quibus oportuit occurrere. Alia autem argumenta e ratione petita, quæ urget Vega, eandem prorsus difficultatem continent, ac illa, quæ enodavimus dubio quinto, ubi statuimus non inesse homini vires naturales ad servanda omnia præcepta naturalia collective per longum tempus, et nihilominus naturaliter teneri ad singula divisim, et prout occurrunt : unde supervacaneum foret ea in præsenti iterum inculcare.

Observatio contra Vasquium.

247. Sed priusquam ab hoc loco discedamus ; ut ea, quæ de Zacharia, et Elizabeth obiter, et breviter diximus, melius intelligantur, et magis constet ad auctoritatem Ambrosii superius inductam ; nescimus quo fundamento, Vasquez *tomo* 2 *in* 3 *parte, disputat.* 120, *capite quinto, numero* 92, hæc scripserit : *Sane scio Augustinum libro de natura, et gratia capite* 63, *putasse Ambrosium in ea fuisse sententia, ut crederet Zachariam, et Elisabeth sine peccato usque ad finem vixisse.* Et magis nescimus, qua animositate adjecerit : *Nihilominus ego censeo Ambrosium id non dixisse, quod ei Augustinus tribuit.* Quoniam in primis a veritate procul exorbitat Vasquez ; deinde loquitur de Augustino cum irreverentia quadam minime dissimulanda. Nam Sanctus Doctor hæc habet : *Sanctus autem Ambrosius revera in illo loco, quem iste commemorat, illis resistit, qui dicunt hominem non esse posse sine peccato in hac vita. Ut enim ea diceret, accepit occasionem de Zacharia, et Elizabeth, quod in Evangelio commemorati sunt ambulasse in omnibus justificationibus legis sine querela. Nunquid tamen negat gratia Dei fieri per Jesum Christum Dominum nostrum?* Ubi, ut vides, solum refert Ambrosium dixisse, quod potest homo esse in hac vita sine peccato : quod quidem verissimum est, ut constat ex supra dictis *numero* 240; potest enim per breve tempus esse mundus ab omni culpa. Minime autem ait Augustinus, quod Ambrosius dixerit Zachariam, et Elisabeth, *vixisse sine peccato usque ad finem vitæ*, ut Vasquez imponit, neque talia verba in Sancto Doctore inveniuntur. Sed dixit, quod Sanctus Ambrosius ad asserendam præmissam sententiam, nempe posse hominem esse in hac vita sine peccato, occasionem acceperat ex his, quæ de Zacharia, et Elisabeth in Evangelio scribuntur : in quo tamen non habetur, quod nunquam peccaverint venialiter. An autem possit homo esse absque omni peccato tam mortali, quam veniali, tam per breve tempus, quam per longam durationem, tam per gratiam communem, quam per privilegium ; minime determinat Augustinus ibidem, nec refert, quod Ambrosius determinaverit, ut constat tum ex verbis, tum ex ratione Sancti Doctoris : eo quippe tantum collimabat, ut ostenderet esse necessariam gratiam, ut vivamus sine peccato. Censeat ergo Vasquez *Ambrosium id non dixisse, quod ei Augustinus tribuit :* nos vero censemus Augustinum id non dixisse, quod ei Vasquez tribuit ; sed esse manifestam imposturam. Quidquid autem Augustinus tribuit Ambrosio, id libenter, et reverenter credimus ab Ambrosio dictum : et cum dolore legimus, quod Vasquez corrigat Augustinum. Huic enim summi ingenii acumen, et quod præcipuum est, divinæ veritatis radius affulsit ; maxime vero in iis, quæ scripsit de gratia, ut vidimus disputatione præcedenti cap. 7, § 1; in illo autem nihil æquale videmus, quod revereamur.

D. Aug.

248. Adversus primam partem secundæ assertionis docent moderni hæretici affir-

Error contra primam partem secundæ assertionis. Calvin. Sarcer. Brent.

mando Beatissimam Virginem habuisse peccata actualia. Ita Calvinus *in harmon. circa caput* 1 *Lucæ*, ubi ait : *Non magnopere laborandum est, ut Mariam purgemus ab omni culpa.* Sarcerius, *in* 1 *et* 2 *caput Lucæ*, Brentius, *in* 12, *caput Matthæi*, Centuriatores, *centur.* 1 *de vita Mariæ*, et alii, quorum delirium (quod mirandum est) tenuit olim, saltem ex parte, Gregorius in 2, *distinctione* 30, *quæstione secunda*. Probatur primo : quia Beata Virgo videtur humana quadam ambitione petiisse a filio miraculum Joann. 2. Unde Chrysostomus homil. 20 versans illa verba : *Vinum non habent*, dicit, *quod volebat seipsam clariorem facere per filium, et fortassis quid humanum patiebatur.* Quod etiam videntur significare Iræneus *lib.* 3 *contra hæreses capite* 18, Athanasius, *serm.* 4 *contra Arianum*, et aliqui alii Patres. Et confirmatur ex verbis Christi Domini : *Quid mihi et tibi est mulier?* per quæ videtur petitionem matris increpare : increpatio autem supponit aliquam culpam.

Gregor. Probatur primo. D.Chry.

Responsio.

Respondetur negando antecedens : quia petitio illa Virginis non processit ex aliquo ambitioso, et vitioso affectu ; sed ex magna fide, et providentia, ut docent S. P. N. Cyrillus, *lib.*2 *in Joann. capite* 22 *et* 24, Divus Bernardus, *sermone* 46 *in cantic.* et alii. Ad auctoritatem Chrysostomi respondet Divus Thomas, 3 *p. quæst.* 27, *art.* 4 *ad* 3 his verbis: *Dicendum, quod in verbis illis Chrysostomus excessit. Possunt tamen exponi, ut intelligatur in ea Dominum cohibuisse non inordinatum inanis gloriæ motum quantum ad ipsam, sed id, quod ab aliis posset æstimari.* Et idem respondendum est ad alios Patres : *Sic Thomas* (inquit optime Canisius, *libro quarto, de Maria Deipara cap.* 39) *ut doctissimus, ita humanissimus Chrysostomum civilior excusat, satisque suo monet exemplo, quo nos candore in veterum scriptis judicandis, et leniendis potius, quam damnandis illorum dictis, si quæ occurrant duriuscula, versari debeamus.* Porro verba Christi Domini nullam continent reprehensionem : quia ut recte dixit Justinus Martyr quæst. 136 ad gentes : *Non verbo matrem objurgavit, qui facto honoravit.*

S.P.N. Cyrillus. D.Bern. D.Tho. Canis. Justin. Martyr.

Vasquez insurgit contra D.Aug.

Variis autem modis exponuntur a Patribus, ut videre est apud Suarez, *tom.* 2 *in* 3 *parte, disp.* 4, *sect.* 4. Vasquez, *ibidem disputat.* 120, *cap.* 4 ubi *num.* 66, refert expositionem D. Augustini, *tract.* 8 *et tract.* 119 *in Joan. et lib.* 2 *de Symbolo ad Catechumenos cap.* 5. Sed S. Doctorem excludit Vasquez his verbis : *Hæc interpretatio mihi non placeat*, et ad marginem, *Refellitur*, post pauca, *Hanc autem expositionem non parum extortam esse quis non videat?* Certe ut verum dicamus, nullus videt, nisi cujus oculos acuunt irreverentia in Patres, et impugnandi libido. Viderunt expositionem Augustini Gregorius, *libro* 8, *epist.* 42. Beda, D. Thomas, Glossa, et alii plures in locum Joannis, et nullus vidit extortam, sed omnes illam probarunt, et amplexati sunt. Solus est Vasquez, qui corrigat Augustinum, et expositionem novam a numero 70, excogitet absque ullo Sanctorum patrocinio : sed quam omnes vident extortam, recentem et singularem. Exponit ergo Augustinus illa verba : *Quid mihi, et tibi est mulier*, ita ut referantur ad divinitatem Christi. Petierat enim Virgo miraculum : et quia virtus faciendi miracula non convenit Christo ratione humanitatis, quam accepit a matre, sed per divinitatem, quam habet a patre, ideo dixit : *Quid mihi, et tibi*, hoc est, *Quid mihi tecum est*, quod ad miraculum faciendum pertineat? Non enim ex te divinitatem, sed humanitatem habeo. Adjecitque, *Nondum venit hora mea*, id est, hora mortis, in qua demonstraturus sum carnis infirmitatem, et quod a te veram humanitatem acceperim : tunc te commendans Joanni, te matrem aperte cognoscam, quam nunc repellere videor. Hæc in summa Augustinus, et alii Patres : per quæ satis pie, et cohærenter verba Christi Domini declarantur, quin aliquam increpationem contineant ; licet asperitatem specietenus videantur habere.

D. Augustinus defenditur.

249. Secundo probatur prædictus error : nam videtur, quod Beata Virgo Christum publice prædicantem interpellaverit ex humana quadam ambitione, ut satis judicat Chrysostomus, *homilia* 45, *in Matth.* Propter quod videtur Christus illam acerbe reprehendisse illis verbis : *Quæ est mater mea?* Matth. 12, Marc. 3, et Luc. 8.

Aliud hæreticorum fundamentum.

Respondetur nullam esse in illo facto Virginis speciem ambitionis, vel imprudentiæ : bono enim animo, et convenienti modo quærebat filium. Sed alii astantes, et audientes sermonem Domini illum intempestive, ac importune allocuti sunt. Unde increpatio Christi ad istos, non vero ad matrem directa est. Et forte (quod pluribus Patribus arridet) verba Christi non continent reprehensionem, sed instructionem. Unde

Convellitur.

D.Hilar. Unde Hilarius, *Canone* 11, *in Matth.* docet: *Christum non fastidiose de sua matre sensisse, sed docere voluisse propinquitatis jus, atque nomen non jam de conditione nascendi, sed de Ecclesiæ communione retinendum.* Et similia habent Gregorius, *hom.* 3, *in Evang.* Bernardus, *serm.* 2, *Dominicæ* 1, *post Epiphaniam*, Ambrosius, *lib.* 6, *in Lucam*, et alii Patres. Si autem aliquid aliud Chrysostomus attribuat Virgini; respondebimus cum D. Thom. quod excessit.

D.Greg. Bernard. Ambros.

Aliud motivum. D.Aug. 250. Tertio probatur auctoritate D. Augustini, *in lib. quæst. veteris, et novi testamenti qu.* 73, ubi ait, quod Beata Virgo in morte Domini stupore quodam dubitavit: et ita interpretatur illa verba: *Tuam ipsius animam pertransibit gladius* Lucæ 2. Sed dubitare in his, quæ pertinent ad fidem, peccatum est: ergo Beata Virgo non fuit immunis ab omni culpa actuali.

Enervatur. D.Tho. Sed ad hoc optime respondet Divus Thomas, *loco citato ex 3 parte ad* 2, his verbis: « Quidam per gladium dubitationem intelligunt. Quæ tamen non est intelligenda « dubitatio infidelitatis, sed admirationis, « et discussionis: dicit enim Basilius in « epistola ad Optimum, quod Beata Virgo « assistens cruci, et aspiciens singula, post « testimonium Gabrielis 1, post ineffabilem « divinæ conceptionis notitiam, post ingen- « tem miraculorum ostensionem, animo « fluctuabat, ex una scilicet parte videns « eum pati abjecta, et ex alia parte con- « siderans ejus mirifica. » Quæ amplius

Cajet. elucidat optime Cajetanus: « In responsione « (inquit) ad secundum notate garruli præ- « dicatores passionis Christi, tot fœmineos « clamores, motus, etc. attribuentes Beatæ « Virgini in dolore passionis: pensate « verba Basilii in littera allata, et perci- « pite ipsam contemplationi admirativæ « tunc vacasse, conferendo divina prius « visa, et sibi certa humanis, quæ tunc vi- « debat, summa infimis, et e contra: et « consequenter affectum cogitationibus con- « sonum secundum rectam rationem ha- « bentem, ut condoleret, ut compateretur, « cum tam excelsum tam vilibus subjec- « tum ex charitate propria pro ipsius ma- « tris, et mundi salute prospiceret.

Ultimum argumentum. 251. Ultimo arguitur fundamento Gregorii: quicumque habuit peccatum originale, committit postea aliqua actualia; et e converso qui nunquam commisit actuale, bene convincitur, quod non contraxerit originale, ut frequenter docet Augustinus: sed Beata Virgo fuit concepta in peccato originali: ergo habuit aliqua peccata actualia.

Conc. Milev. Confirmatur: quia in Concilio Milevitano, *can.* 6 *et* 8, definitum est omnes posse, et debere dicere: *Dimitte nobis debita nostra.* Quod etiam credendum est Beatam Virginem orasse. Ergo habuit saltem aliqua venialia, quæ illi remitterentur.

Diluitur. Ad argumentum respondetur negando minorem: quia Beata Virgo non contraxit peccatum originale: unde argumentum retorquendum est in Gregorium.

Ad confirmationem respondetur illum canonem Milevitani procedere secundum regulas communes, et non comprehendere Beatam Virginem, ut constat ex proxime dictis. Potuit autem Sancta Virgo prædicta illa verba recitare, non quia ignoraverit se nunquam peccasse, ut aliqui falso respondent; siquidem verisimilius est, quod sicut hoc privilegium fuit illi concessum, ita fuit illi a Deo revelatum, ne anxia in hac parte foret: sed quia illa verba dicebat pro aliis, et nomine totius Ecclesiæ: pro se vero gratias agebat ob accepta beneficia, in eisque conservari petebat.

Ultima sententia contra secundam partem secundæ assertionis. Cathar. 252. Contra secundam ejusdem assertionis partem est sententia Catharini *libro* 2 *de eximia prædestinatione Christi,* post medium, ubi docet ex illis, quos ipse vocat insigniter prædestinatos, aliquos (paucissimos tamen) esse, qui habuerunt privilegium vitandi omnia peccata venialia per totam vitam: et hujusmodi, inquit, fuisse Beatum Joannem Baptistam. Quod etiam docet Galatinus *lib.* 7 *de arcanis cap.* 9, hisque multum favet Kelisonius, 3 *p. quæst.* 27, *art.* 4, *dub.* 2, ubi inquit: *Nolo hac in re contradicere devotioni multorum Christianorum, qui putant Joonnem Baptistam, et forte aliquos alios, nunquam peccasse venialiter.*

Galatin. Kelison.

Probatur. Probatur primo hæc sententia auctoritate Patrum, quos congerit Canisius, *lib.* 1, *de corruptelis verbi Dei cap.* 10. Nam D. Gregorius, *lib.* 3, *cap.* 5, ex professo probat perpetuam Joannis innocentiam per totam vitam. Beda in homilia de collatione Joannis inquit: *Quis nostrum dicere audeat Beatum Joannem actu, vel dicto, vel habitu, vel victu peccasse?* Athanasius, *serm.* 4, *contra Arianos*, asserit Joannem fuisse purum ab omni crimine.

D.Greg. Beda.

Confirmatur primo. D.Aug. Confirmatur primo ex D. Augustini *libro Spiritu, et littera cap.* 2, ubi docet: *Si quis doceat aliquem fuisse, qui non ex viribus*

liberi arbitrii, sed singulari gratiæ privilegio illa vitaverit, nec perniciose errare. Nullus autem post Beatam Virginem est, cui aptius, quam Joanni, hoc privilegium tribuamus : ergo pie credendum est, quod illud habuerit. Unde Suarez, *tom.* 2, *in* 3 *part. disp.* 24, *sect.* 4, tenet posse hanc partem probabiliter sustineri.

Suarez.

Secundo.

Confirmatur secundo : quoniam de Joanne canit Ecclesia :

Antra deserti teneris sub annis
Civium turmas fugiens petisti
Ne levi saltem maculare vitam
Flamine posses.

Et rursus.

O nimis felix, meritique celsi
Nesciens labem, nivei pudoris.

Hæc autem satis indicant Beatum Joannem fuisse immaculatissimæ vitæ : ergo dicendum est, quod nullum commiserit peccatum mortale, vel veniale.

Tertio.

Confirmatur tertio : quoniam Ecclesia celebrat Joannis nativitatem, ut sanctam : ergo sanctitas illius nullam ex tunc subitura erat maculam etiam venialem. Probatur consequentia : quia ideo Ecclesia celebrat sanctitatem aliorum beatorum in morte, quia ex tunc incipit esse immutabilis, et inamissibilis, et nequit defectibus subjacere.

Occurritur argumento.

Respondetur ad argumentum, quod Sancti Patres summis quidem laudibus prædicant Joannis sanctitatem ; minime vero asserunt eum fuisse ab omni culpa etiam levissima immunem. Nam Gregorius, et Beda, ut probent Joannem injustissime fuisse damnatum ad mortem, docent nihil externum commisisse, quod homines offenderet, aut mortem mereretur. Cum quo tamen recte stat, ut aliqua venialia interna commiserit.

Beda

Unde ipse Beda explicans illud Jacobi 3 : *In multis offendimus omnes,* docet nullum justum posse vivere absque omni prorsus peccato, confirmatque ex illo Job 15 : *Cœli non sunt mundi in conspectu illius.* Auctoritas Athanasii minus adhuc urget : quia criminis vocabulum soli peccato mortali, proprie loquendo, tribuitur juxta illud Augustini libro primo, contra duas epistolas Pelagianorum cap. 14 : *Multi quippe baptizati fideles sunt sine crimine : sine peccato autem in hac vita minime dixerim.*

Solvuntur confirmationes.

Ad primam confirmationem respondetur verissimam esse Augustini sententiam : ex ea autem solum haberi, quod possit absque errore de aliquo dici, quod vitaverit omnia venialia ; si ad hoc privilegium asserendum exhibeantur sufficientia fundamenta. Hæc autem solum adsunt pro Beata Virgine ; non vero pro alio sancto, quantumvis insigni, ut constat ex supra dictis. Et ideo quantum ad alias standum est communibus regulis scripturæ.

Ad secundam respondemus ex hymno Ecclesiæ solum haberi, quod Joannes declinaverit hominum consortium ad evitandum peccata linguæ ; et quod non commiserit peccatum mortale contra castitatem, quod significatur nomine *labis :* propter quod merito dicitur *nivei candoris.* Sed minime hinc sequitur, quod non commiserit alia peccata venialia.

Ad tertiam negatur consequentia : quia ut Ecclesia celebret nativitatem Joannis ; sufficit, quod fuerit in gratia confirmatus ab utero matris suæ : nam hoc ipso habuit sanctitatem inamissibilem ; tametsi permixtam aliquibus culpis levibus : eæ quippe nec destruunt gratiam, nec impediunt confirmationem in illa.

Aliud ejusdem sententiæ fundamentum.

253. Secundo probat eandem sententiam Catharinus hac ratione : quoniam dari talem gradum sanctitatis in aliquibus, ut numquam peccaverint venialiter, est simpliciter possibile, ut patet in Beata Virgine : sed alias hoc cedit in majorem gloriam Dei, ut ejus virtus declaretur in hoc effectu ; cedit etiam in majorem excellentiam meritorum Christi, ut singularissime in aliquibus resplendeat, et denique cedit in majorem perfectionem Ecclesiæ, ut in ea reperiatur gradus adeo singularis sanctitatis : ergo asserendum est, quod ita de facto contingat, in personis aliquibus sanctissimis.

Prosternitur.

Respondetur negando consequentiam, utpote quæ si legitime inferretur ex præmissis, pari modo posset suadere aliquos præter Virginem, fuisse absque originali conceptos, nullum habere fomitem peccati, gaudere innocentia originali, aliaque habere privilegia : quæ cordatus Theologus reputat deliria. In iis ergo, quæ ex sola Dei voluntate pendent, non ad argutias nostras ; sed ad testimonia divinæ Scripturæ recurrendum est. In hac autem edocemur omnes peccare, nullumque esse, qui a sorde culparum penitus immunis sit. Unde cui non adest oppositum privilegium (quale in sola Beata Virgine prædicat Ecclesia) sub communibus regulis debet censeri

seri comprehensus. Illis autem motivis convenientiæ, quæ expendit Catharinus præter alia omnia, quæ supra expendimus, longe præponderat doctrina Tridentini, *sessione 5, de peccato originali numero 5.* Ubi dicitur, quod concupiscentia, seu fomes peccati perseverat in baptizatis ad agonem, et coronam. Stante autem fomite, nulloque accedente fræno specialissimæ gratiæ ; nequeunt non insurgere aliqui motus contra rationem : in quorum aliquo necessarium est, quod homo diu vivens quandoque deficiat, et peccet venialiter, ut constat ex supra dictis.

DUBIUM VIII.

Utrum homo lapsus, vel in puris constitutus possit absque gratia vincere graves tentationes.

Hactenus consideravimus vires humanæ naturæ per comparationem ad actus naturales sumptos secundum se, hoc est, secundum difficultatem, quam ex se, et ex proprio objecto afferunt : quæ solet appellari difficultas intrinseca. Superest, investigemus jam easdem vires per respectum ad actus ipsos naturales, quatenus induunt majorem difficultatem ex ingruentium tentationum occursu ; quæ dici consuevit difficultas extrinseca. Sed antequam ad dubii decisionem accedamus, oportet aliqua prælibare, quæ et titulum explicent, et expeditam nobis sternant viam, ut difficultatem præsentem cum majori luce resolvamus.

§ I.

Præmittuntur aliqua notabilia.

Quid sit tentatio. D.Tho.

120. Tentare, ut observat Divus Thomas, 1, *quæst.* 114, *articulo* 5, est experimentum sumere de aliquo, ut sciatur aliquid circa ipsum : et ideo finis proximus cujuslibet tentationis est scientia. Finis autem remotus potest esse duplex, bonus scilicet, cum quis experiri vult virtutem alterius, ut eum promoveat ad majus bonum : malus vero, quando id præstat, ut ipsum subvertat, deprimat, ac decipiat. Unde Augustinus, *libro* 2, *de consensu Evangelistarum cap.* 30, distinguit duplex genus tentationum, unum ad probandum, alterum ad seducendum. Quod in causa est, ut sacra Scriptura aliquando neget Deum homines tentare, ut repetit Jacob 1 : *Nemo cum tentatur, dicat, quoniam a Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est. Ipse autem neminem tentat.* Quia videlicet, Deus neminem ea intentione probat laboribus, aut alio modo; ut intendat subversionem, ac peccatum illius juxta illud 1, Petri 3: *Deus neminem vult perire.* Quandoque vero asserit, quod Deus nos tentat, ut Genes. 21: *Tentavit Deus Abraham,* et Deut. 8 : *Adduxit te Dominus quadraginta annis per desertum, ut affligeret te atque tentaret.* Quia nimirum intendebat, ut per illorum certaminum, et calamitatum victoriam virtus eorum appareret : non quia Deus per hujusmodi experimenta aliquam sibi scientiam, quæ, ut diximus, solet esse finis tentationis, compareț; sed quoniam intendit, et facit, quod alii sciant. Quod recte notavit D. Thomas *loco citato,* his verbis : *Deus tentare dicitur, ut sciat eo modo loquendi, quo dicitur scire, quod facit alios scire : unde dicitur Deut.* 13 : *Tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat, utrum diligatis eum.* Et *in 2, distinct.* 21, *quæst.* 1, *art.* 1, inquit : *Non ad hoc Deus tentavit Abraham, ut fidei ejus cognitionem acciperet, quam prius ne sciebat ; sed ut aliis manifesta esset in exemplum.* Et de hujusmodi tentatione, seu examine ad laudem tentati, et exemplum aliorum non procedit præsens difficultas, ut ex se liquet; sed de tentatione ad peccatum inducente.

D.Aug. Jacob. 1. 2 Petr. 3. Genes. 22. Deut. 8. D.Tho.

Proprium diaboli tentare ad peccatum. D.Tho.

255. Tentare autem homines ad nocendum, et peccandum proprium est diaboli : quia diabolus, inquit Sanctus Doctor loco citato ex 1 parte, *semper tentat, ut noceat in peccatum præcipitando : et secundum hoc dicitur proprium officium ejus tentare.* Quod satis exprimit divina Scriptura, cum tentatoris nomen antonomastice diabolo attribuit, ut 1, ad Thessal. 3: *Ne forte tentaverit vos is, qui tentat, id est, diabolus* (inquit glossa interlinealis), *cujus officium est tentare,* et 1 Petri, 5, appellatur per excellentiam *adversarius noster.* Cujus ardens nocendi studium, et innumeras tentandi artes non est, qui satis possit exprimere ; quamvis non nihil declarat B. Ambrosius, *lib.* 4, *in Luc.* his verbis : « Multi laquei, quocumque progredimur, tenduntur a diabolo : « laquei in corpore, laquei in lege, laquei « in pinnis templorum, laquei in crepidi- « nibus parietum, laquei in Philosophis, « laquei in cupiditatibus, laqueus in pecu- « nia, laqueus in religione, laqueus in stu- « dio castitatis. Exiguis enim momentis

1 ad Thes. 3. 1 Petri 5. D. Amb.

Multipliciter refellitur.

Suarez aliquod instans metaphysicum, quod non sufficiat ad perfecte deliberandum, et consequenter ad graviter peccandum. Et hoc modo certum est, tunc non urgere gravem tentationem : quia proprie loquendo nec urget tentatio : hæc quippe connotat sufficientem usum arbitrii, ut sic possit mutua pugna, ac concertatio inveniri : ubi enim nullus est, qui resistat, nequit esse ullus per tentationem congressus. Vel intellexit brevissimum illud tempus, quod potest appellari instans morale, et requiritur ad deliberandum circa tentationem ; ut homo ei libere succumbat, vel resistat. Idque posterius satis expressit *cap.* 24, ubi post verba relata statim adjecit : *Dummodo potestatem, et physicam, et moralem considerandi, et deliberandi reliquat*, nempe tentatio. Et in hoc sensu falsum omnino est, quod tentatio in illo instanti morali occurrens, quantumvis vehemens, et intensa sit, non possit esse, et debeat dici gravis. Tum quia passio vehemens ad objectum lege prohibitum est vehemens, et gravis tentatio : sed potuit prædicta passio excitari absque usu rationis, et deinde continuari, et conservari, usque ad illud primum instans morale inclusive, in quo voluntas valet perfecte deliberare, ut experientia liquet : ergo in prædicto instanti morali, quantumvis brevi, potest tentatio gravis occurrere. Tum etiam quia si prædicta passio, quæ in illo primo, et unico instanti morali occurrit, non esset tentatio gravis, posset facile superari ; quandoquidem non ita arduum est vincere leves tentationes : atqui valde difficile est prædictæ tentationi occursum ire, et illum motum appetitus compescere : ergo signum est prædictam tentationem esse gravem, etiam pro illa brevi morula, atque independenter a subsequenti duratione. Tum præterea, quia ubi proponitur magnum motivum ad malum cum ingenti suasione ex parte cogitationis, et vehementi inclinatione ex parte appetitus, nullus cordatus dicet non urgere gravem tentationem : sed omnia hæc possunt concurrere in illo brevissimo tempore, quod ad perfecte deliberandum requiritur : ergo pro eodem brevissimo tempore potest occurrere gravis tentatio. Minor constat in nobili, cui plebeius colaphum coram aliis incuteret : ubi enim primum posset deliberare, plurima ei, eique urgentia motiva occurrerent ad vindictam ; idque ratio vehementer proponeret, atque in idem maximo impulsu proponderet appetitus. Quod adeo verum est, ut etsi post illud instans morale statim moreretur ; omnes nihilominus prudenter judicarent, illum habuisse gravem tentationem, ut vindictam sumeret de inimico. Doctrina ergo illa Suarii, quod nulla est tentatio gravis, nisi longo tempore duret, falsa est, nec deservire potest ad legitimam hujus dubii decisionem.

Ad victoriam levis tentationis non requiritur specialis gratia.

260. Quibus circa differentiam, et diversitatem inter graves tentationes, et leves, statutis, supponimus non esse necessariam specialem gratiam ad superandas tentationes leves divisive sumptas ; sed ad id sufficere vires proprias naturæ humanæ. Quod, quantumvis contradicat Vasquez *disp.* 189, per totam, tradunt communiter Theologi. Et quidem merito : tum quia levis tentatio nullam, vel modicam addit supra bonum opus morale : sed ad faciendum aliquod bonum opus morale sufficiunt vires humanæ naturæ, ut late ostendimus *supra dub.* 2; ergo eædem vires sufficiunt ad resistendum levi tentationi. Videantur, quæ ibi diximus *num.* 47. Tum etiam, quia etsi levis aliqua tentatio occurreret, verbi gratia, odio habendi parentes ; ipse amor naturalis erga illos sufficiens foret ad tentationem superandam, cum prædictus amor possit, et soleat esse valde intensus : quare cum prædictus amor sit a natura ; non est cur requiratur gratia ad victoriam illius tentationis. Idemque posset probari inductive in aliis levibus tentationibus. Tum denique, et præcipue, quia omnia testimonia Scripturæ, Conciliorum, et Patrum, quibus Vasquez præcipue fidit (rationes enim parum illi suffragantur) minime evincunt esse necessariam gratiam ad victoriam levium tentationum : si enim id adstruerent, fur esset proculdubio, et latro, atque injurius gratiæ Christi, qui oppositum assereret, et merito incurreret infame prædictæ censuræ stigma. Consequens autem est falsum, siquidem Pius V, et Gregorius XIII, condemnant 29 propositionem Michaelis Baii, qui in nostram, et communem assertionem hæc scripserat : *Fures sunt, et latrones, qui dicunt tentationi ulli sine gratiæ Christi adjutorio, posse resisti, ita ut in eam non incidat, et ab ea superetur.* Ergo absque fundamento asseritur esse necessariam gratiam Christi ad levium tentationum victoriam. Unde Lorca *in præsenti disp.* 6, docet illam opinionem Vasquii, quem citat in margine, non videri probabilem,

probabilem, et adversari communi Theologorum doctrinæ. Sed quidquid sit de hac censura, satis nobis est in præsenti supponere illam sententiam esse falsam, et non esse necessariam gratiam ad victoriam levium tentationum; investigamus autem utrum sit necessaria ad resistendum gravibus.

Quibus modis possit victoria gravis tentationis contingere.

261. Pro quodenique animadvertendum est, quod tribus modis potest homo vincere aliquam tentationem. *Primo* succumbendo alteri tentationi urgentiori, ut cum quis resistit tentationi avaritiæ, et labitur in peccatum luxuriæ; vel e converso cum quis desinit mœchari ob magnum, et vitiosum affectum ad pecuniam: nam sicut clavus clavo pellitur, ut ait Hieronym. *epistola* 4 *ad Rustic.* ita solet homo resistere uni cupiditati victus ab alia. Et hoc modo certum est posse hominem viribus propriis non succumbere alicui tentationi: tum quia hoc proprie loquendo non est resistere tentationi, vel illam vincere; sed est cedere majori tentationi omittendo minorem: in quo nulla virtus, aut laus apparet juxta illud Augustini lib. 3 ad Bonifacium contra duas epist. Pelag. cap. 4, *carnalis cupiditas cupiditate alia non sanatur.* Tum etiam quia prædicta abjectio unius tentationis est peccaminosa, cum oriatur ex affectu peccaminoso ad objectum malum magis movens: certum est autem, quod Deus non impertitur gratiam pro operationibus peccaminosis, alias peccatum attribuendum esset Deo.

D. Aug.

Secundo potest quis resistere tentationi cum proventu, et merito vitæ æternæ, ut inquit Apostolus 1 ad Corinth. 10: *Sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.* Quam resistentiam D. Thomas *in* 2 *distinct.* 28, *quæst.* 1, *art.* 2 *ad* 6, dicit esse proprie victoriam tentationis, sic enim habet: *Aliud est resistere peccato, et aliud victoriam de peccato habere. Quicumque enim vitat peccatum, peccato resistit. Sed ille proprie vincit peccatum, qui potest pertingere ad hoc, contra quod est pugna peccati: hoc autem non potest esse nisi in eo, qui opus meritorium operatur: unde talis victoria vitam æternam meretur*, etc. Hujusmodi autem victoriam non posse absque gratia haberi dogma Catholicum est contra Pelagianos; cum sola gratia sit principium prædicti meriti juxta illud Joan. 3: *Et fiet in eo fons aquæ vivæ salientis in vitam æternam.* Unde in præsenti supponimus non posse hominem prædicto modo resistere tentationi per vires proprias liberi arbitrii.

1 ad Cor. 10.

D.Tho.

Joan. 3.

Tertio potest aliquis superare tentationem absque eo, quod in dicta resistentia interveniat vel meritum, vel peccatum, ut contingit in eo, qui existit in peccato mortali, et alias resistit tentationi ob aliquem rectum finem, utputa odio vehementi in parentes ob pietatem, quæ illis debetur. Nam qua parte illa resistentia habet rectum finem, objectum et circumstantias, ut supponimus, nequit esse peccatum; et qua parte fit a peccatore nequit esse meritoria: sed est moraliter bona, ut supra *num.* 72 de bonis operibus dicebamus. Et de hoc posteriori modo resistendi tentationibus procedit præsens difficultas. Comprehendimus autem sub uno, et eodem dubio hominem consideratum cum in puris naturalibus, cum in statu naturæ lapsæ: quia difficultates circa utrumque statum vix queunt ab invicem separari, ut dubii progressus ostendet. Nullum tamen vidimus Auctorem ex iis, quos præ manibus habemus, qui hanc difficultatem circa hominem consideratum in puris sigillatim verset, et determinate resolvat: sed omnes ad hominem secundum præsentem statum attendunt; licet occasione argumentorum nonnihil, etsi transcursim, dicant etiam de homine, prout consideratur in puris. Cæterum nos prius hanc difficultatem decidemus respectu hominis in puris considerati; ut exinde gradum faciamus ad eundem prout est lapsus in peccato: et ideo sit

Quæ victoria ad præsens dubium pertineat.

§ II.

Resolutio difficultatis quantum ad hominem consideratum in puris.

Prima conclusio.

262. Dicendum est primo hominem conditum, et existentem in puris naturalibus posse absque speciali gratia resistere gravibus tentationibus illius status. Hanc conclusionem docent omnes Auctores, qui id ipsum asserunt de homine lapso, quos dabimus *num.* 294; illi etiam non parum favent, qui majores vires attribuunt homini in puris, quam lapso, ut videbimus *num.* 287. Pauci autem sunt, qui ei in propriis terminis, et prout jacet, contradicant: nam qui docent non posse hominem propriis viribus resistere gravibus tentationibus, loquuntur de homine lapso: inter quem, et hominem constitutum in puris est latum

discrimen, ut ex dicendis constabit. Videatur Alvarez *lib.* 6 *de auxiliis disp.* 47 *et disp.* 54, *in solutione ad* 7 *et lib.* 5 *Respons. cap.* 4.

Alvarez.

Unicum ejus fundamentum.

Probatur unica, et fundamentali ratione : quoniam homo constitutus in puris naturalibus tenetur resistere gravibus tentationibus contra legem naturalem, seu, quod idem est, tenetur servare præcepta naturalia, quantumvis ad eorum trangressionem vehementibus tentationibus urgeretur : at in prædicto statu nullis viribus sibi gratuito superadditis gauderet ; sed tantum propriis : ergo posset per vires proprias, et absque gratia superare tentationes graves, quæ tunc occurrerent. Major est certa. Minor etiam constat ex supradictis *disp.* 1, *cap.* 2, ubi prædictum purorum naturalium statum descripsimus. Consequentia autem liquet : quia nullus tenetur ad id, quod per nullam potentiam potest juxta illud August. in lib. de duabus animabus : *Peccati reum tenere quemquam, quia non fecit, quod facere non potuit, summæ iniquitatis, et insaniæ est :* ergo si homo tenebatur vincere graves tentationes ; et ad id præstandum non recipiebat gratiam, poterat utique illas vincere per naturam.

D. Aug.

Prima responsio.

263. Huic tamen rationi potest occurri pluribus viis, quas expendemus, ut præcludamus, et ex earum confutatione magis appareat veritas nostræ assertionis. Primo ergo respondebis negando minorem : quia ex suppositione, quod homo conditus in puris teneretur resistere gravibus tentationibus ; teneretur etiam Deus conferre, vel saltem offerre illi auxilia sufficientia ad resistendum. *Deus enim*, ut inquit, Trident. sess. 6, cap. 11, *impossibilia non jubet, sed jubendo monet, et facere, quod possis, et petere, quod non possis, et adjuvat, ut possis.* Quamobrem cum homo in puris conditus esset maxime defectibilis, imparque ponderi gravium tentationum, ad providentiam Dei spectabat illum auxiliis suæ gratiæ adjuvare. Unde non sequitur, quod solis suis viribus potuerit, et debuerit superare graves tentationes.

Conc. Trid.

Nec posset dici, inquit Suarez *prolog.* 4, *cap.* 2, *num.* 15, in fine, illam providentiam non esse debitam ex parte ipsius naturæ; sed solum veluti ex naturali misericordia Dei quia talis natura esset indigens ; et divinæ sapientiæ, ac liberalitati omnino consentaneum esset, ut illi provideret. Quod late prosequitur *lib. de necessitate gratiæ, cap.* 28, ubi prædicta via salvare contendit hominem in prædicto statu constitutum potuisse observare totam legem naturæ, et consequi ultimum finem naturalem.

Addit etiam M. Joannes a S. Thoma in præsenti disp. 19, art. 4, § *Ad tertium dicitur*, quod Deus per suam legem naturalem potest obligare ad aliquid impossibile, per naturam gratia destitutam ; possibile tamen per gratiam. Unde sicut si Deus juberet, ut videremus : non juberet ut videremus sine luce, sed ea mediante : ita potest obligare ad aliquid, quod fieri absque gratia non potest : quia non præcipit, ut illud exequamur per solam naturam, sed per naturam adjutam gratia. Quocirca ex eo, quod homo lege naturali teneatur resistere gravibus tentationibus, minime infertur, quod id præstare queat absque divinæ gratiæ adjutorio. Eodem modo respondet Gonet *in præsenti disput.* 1, *artic.* 6, § 3, et Godoy *disput.* 43, § 4.

Quorundam additamentum. Joan. a S. Tho.

Gonet. Godoy.

Cæterum insufficientia hujus solutionis facile ostendi potest : quoniam etsi verum sit, quod sicut homo conditus in puris tenetur resistere gravibus tentationibus contra legem naturalem ; ita etiam Deus deberet conferre illi vires, atque auxilia sufficientia ad resistendum : falsum tamen, quod hujusmodi vires, et auxilia haberent rationem gratiæ specialis. Nam homo in puris naturalibus constitutus nullum haberet donum distinctum a dono creationis, et ab illis, quæ humanæ naturæ ex generali providentia debentur : in hoc quippe consistit status purorum, ut loco supra citato descripsimus, quod videlicet natura humana relinquatur sibi, et cum sibi propriis : ergo quidquid confertur naturæ existenti in prædicto statu, non haberet rationem gratiæ specialis. Atqui non posset non Deus illi communicare vires, et auxilia sufficientia ad resistendum gravibus tentationibus, ut hæc solutio admittit : ergo natura in puris constituta posset resistere gravibus tentationibus absque speciali gratia, adeoque per proprias vires. Porro dicere, quod prædicta auxilia habent rationem gratiæ, eo quod communicentur naturæ debili, ac impari ad resistendum gravibus tentationibus, est manifesta petitio principii, ut consideranti constabit : id quippe est, quod revocatur ad examen in præsenti, an videlicet natura constituta in puris naturalibus habeat tales vires ad resistendum gravibus tentationibus, ut petat auxilia, seu concursum Dei ad hoc, quod actu

Impugnatur.

actu resistat. Si enim illa petit, ut nos contendimus, sequitur prædicta auxilia non habere rationem gratiæ specialis, sed pertinere ad communem illius status providentiam; atque ideo naturam in eo constitutam posse citra specialem gratiam resistere gravibus tentationibus.

Confirmatur. Confirmatur, et explicatur primo : nam potuit Deus producere naturam humanam, quin illi conferret, vel offerret aliquam gratiam specialem : sed natura humana carens omni gratia accepta, vel promissa, adhuc teneretur resistere gravibus tentationibus : ergo sic destituta haberet potentiam ad resistendum : ergo hujusmodi potentia conveniret illi ex propriis, et independenter a gratia. Utraque consequentia liquet ex præmissis. Major etiam patet ex terminis : nam potest Deus producere naturam, et ei denegare id, quod non debetur illi. Si enim est indebitum, non est necessarium, quod conferatur. Minor autem constat : quoniam etsi natura destitueretur omni gratia, adhuc retineret lumen naturale dictans, verbi gratia, quod odium Dei est malum, per quod lumen intimatur nobis lex naturalis prohibens prædictum odium : ergo adhuc homo teneretur non odisse Deum, quantumvis gravis tentatio ad prædictum odium urgeret.

Roboratur amplius. 264. Confirmatur secundo : quoniam obligatio resistendi gravibus tentationibus nequit separari a potentia sufficienti ad prædictam resistentiam; sed hæc illam indivulse comitatur : nemo enim tenetur ad impossibile : sed obligatio resistendi gravibus tentationibus contra legem naturalem est separabilis ob omni gratia data, vel præparata, aut promissa : ergo potest dari potentia sufficiens ad resistendum gravibus tentationibus, separata, et independens a gratia speciali : ergo natura in puris naturalibus, quantumvis esset destituta omni gratia, adhuc posset resistere gravibus tentationibus contra legem naturalem. Utraque consequentia liquet ex præmissis. Minor autem suadetur : tum quia prædicta obligatio servandi legem naturalem, proindeque resistendi gravibus tentationibus adversus illam necessario comitatur creaturam rationalem : gratia autem hoc ipso, quod gratia sit, non connectitur necessario cum creatura; alias jam non esset gratia superaddita, sed accidens connaturale inseparabile, ut liquet ex terminis : ergo prædicta obligatio est separabilis ab omni gratia data, vel promissa. Tum etiam, quia natura humana eo ipso, quod producatur, et conservetur a Deo, petit per se loquendo regi, ac gubernari ab illo per legem naturalem, atque ideo obligari ad resistendum gravibus tentationibus contra ipsam legem : atqui non exigit gratiam; cum hæc sit supra debitum, ac exigentiam naturæ : ergo prædicta obligatio, et gratia sunt ab invicem separabiles.

Major ejusdem responsionis impugnatio. Confirmatur tertio, et simul præcluditur illa evasio Suarii : quia in præsenti non investigamus, quid posset Deus misericorditer communicare naturæ in puris constitutæ; sed quid deberet ex vi prædictæ productionis, ac institutionis illi conferre : atqui potuit Deus producere naturam humanam relinquendo illam ex una parte cum obligatione resistendi gravibus tentationibus; siquidem hujusmodi obligatio necessario connectitur cum illa; et ex alia parte negare illi omnem gratiam superadditam; quandoquidem hæc non habet cum illa necessariam connexionem, ut constat ex dictis : ergo quidquid sit, an Deus conferret illi naturæ aliqua auxilia indebita, quibus facilius posset servare legem naturalem, nihilominus independenter ab iis auxiliis, debet salvari potentia ad servandam legem naturalem, et resistendum gravibus tentationibus contra illam. Eo vel maxime, quod ubi obligatio est certa, non oportet recurrere ad potentiam incertam : obligatio autem resistendi gravibus tentationibus certo urget in statu naturæ conditæ in puris : collatio autem gratiæ non esset certa, cum nec esset debita, nec exacta, nec necessario promissa : ergo ad salvandam potentiam resistendi gravibus tentationibus in illo statu, non recte recurritur ad auxilia gratiæ.

Aliquorum additamentum insufficiens. 265. Per quod etiam manet impugnatum id, quod additur ex Joanne a S. Thoma : quoniam etsi verum sit, quod possit Deus obligare ad aliquid impossibile per naturam, quando dat, præparat, aut promittit gratiam, ut possimus per eam id, quod per naturam non possumus : quo sensu dicebat Apostolus ad Philip. 4: *Omnia possum in eo, qui me confortat :* nihilominus quando Deus ex una parte præcipit aliquid, et ex alia nullam dat, vel promittit gratiam; necessario est concedendum illud fieri posse per naturam : alias obligaret Deus ad aliquid simpliciter impossibile respectu subjecti obligati, quod est absurdum. Cum

Ad Philip. 4.

ergo Deus potest constituere naturam in puris naturalibus, et relinquere illam absque ullo prorsus dono superaddito gratiæ datæ, vel promissæ, ut nuper ostendimus, et late statuimus *loc. sæpe citato :* et alias valeret Deus hominem in prædicto statu constitutum obligare, et de fato obligaret, ad observationem legis naturalis, et resistendum tentationibus ei oppositis : necessario infertur hominem ita conditum, atque obligatum potuisse per vires naturales resistere tentationibus gravibus, quæ tunc occurrerent : quippe ex opposito fieret hominem teneri ad aliquid sibi impossibile simpliciter secundum dispositionem, ac providentiam illius status ; quod nemo admittet. Id, quod vel ipso exemplo in contrarium adducto convincitur : si Deus ex una parte decerneret nullam homini conferre gratiam, et ex alia juberet elicere visionem ; optime colligeremus lucem ad videndum necessariam, non esse gratiam ; sed aliquid homini debitum, ac connaturale.

Nota circa legitimam assertionis intelligentiam.

266. Cum autem asserimus hominem in puris constitutum adstringi lege naturali, et teneri ad resistendum tentationibus illi oppositis ; loquimur de præceptis naturalibus primariis, quæ ipsam naturam humanam necessario comitantur ubique, et quæ per ipsum naturale rationis lumen promulgantur juxta illud Psalm. 4: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine :* qualia esse decem præcepta Decalogi (excepta circumstantia sabathi, quæ partim moralis, partim cæremonialis est) docet D. Thomas supra *quæst.* 100, *art.* 1 *et* 2, 2, *quæst.* 122, *art.* 1, ubi inquit : *Præcepta Decalogi sunt prima principia legis, et quibus statim ratio naturalis assentit, sicut manifestissimis principiis.* Potest vero Deus (quod non renuimus) etiam ut auctor naturæ imponere alia præcepta circa actus naturales, quæ non valeant adimpleri absque gratia entitative naturali, utputa obligare ad amorem ipsius Dei firmum, diuturnum, et non interruptum. Sed data prædicta hypothesi, necessario præpararet, aut daret gratiam sufficientem ad tales actus : in quibus proinde verificaretur doctrina evasionis, quam impugnamus. Id autem minime contingeret in statu naturæ puræ : quippe in eo nec conferretur gratia, nec obligaretur homo ad ea, pro quibus gratia desideratur, ut constat ex dictis.

Psalm. 4. — D. Tho.

267. Respondebis secundo nostræ rationi, negando, quod in statu naturæ puræ occurrerent homini graves tentationes, quas devinceret : nam ex suppositione, quod Deus nullam homini conferret, aut præpararet gratiam, per quam illius infirmitati succurreret ; ad suavem ejus providentiam spectabat non permittere, quod ulla gravis tentatio hominem impugnaret, a qua infallibiliter sciebat superandum fore si suis viribus, quæ debilissimæ forent, relinqueretur. Par quippe erat impedire bellum inter hominem infirmum, ac tentationem fortem, ut æqualitas servaretur inter pugnantes. Atque ideo solum permitteret leves tentationes, quæ cum debili hominis in puris constituti virtute proportionem haberent. Et plane, quod concupiscentia, quæ est præcipuus hostis, hominem de facto suis motibus impugnans, non eum urgeret in prædicto statu constitutum, videtur significari a D. Thoma supra *quæst.* 81, *art.* 3 *ad* 1, ubi inquit : *Ad primum ergo dicendum, quod quia in homine concupiscibilis naturaliter regitur ratione, in tantum concupiscere est homini naturale, in quantum est secundum rationis ordinem : concupiscentia autem, quæ transcendit limites rationis, inest homini contra naturam.* Et similia habet *quæst.* 91, *art.* 6 *ad* 3. Cum ergo homo in puris constitutus habeat ea, quæ sunt sibi connaturalia , secus vero illud, quod est contra naturam : sequitur, quod in prædicto statu concupisceret secundum regulas rationis : unde nulla, vel saltem gravi concupiscentiæ tentatione turbaretur. Porro si ab hujus potentissimi inimici incursibus exemptus foret ; nulla esset ratio, cur tentationibus mundi subjectus esset. Et ita opinantur aliqui apud Bellarminum de Gratia primi hominis *lib. unico cap.* 5, et Suarium *prolog.* 4, *cap.* 2.

Secunda responsio. — D. Tho.

268. Hæc vero solutio non minus, ac præcedens, principium petit, dum adstruit abfuturas esse tentationes graves in statu naturæ puræ, eo quod non suppeterent homini vires sufficientes ad illas superandas ; cum tamen de hoc sit controversia. Et deinde falsam absque dubio continet doctrinam, quam facile est impugnare. Tum quia confundit statum naturæ in puris cum statu naturæ integræ : inter quos dari latum discrimen supra ostendimus *disp.* 1, *cap.* 2. Tum etiam, quia Deus servata communi naturali providentia, potuit homini denegare omnem gratiam superadditam dono creationis ; eo quod gratia, etiam attenta communi

Confutatur.

muni naturali providentia, non debetur; alias non esset gratia : sed hominem non pati graves tentationes est magna gratia : ergo posset Deus denegare, et de facto denegaret prædictum privilegium homini condito in puris. Tum præterea, nam in prædicto statu adessent principia intrinseca, quæ de facto excitant graves tentationes; siquidem homo ex una parte haberet appetitum rationalem, qui tendit ad bonum rationi consonum; et ex alia haberet appetitum sensitivum, qui inclinat ad bonum sensibile, ac rationi frequenter contrarium : unde fieret, quod etiam reluctantem rationem appetitus allicere conaretur ad approbationem, et prosecutionem boni sensibilis, quantumvis lege prohibiti, quæ esset, ut ex se constat, gravis, molesta, ac periculosa tentatio. Tum denique, quoniam servata communi providentia illius status, occurrerent homini objecta vehementer allicientia ad actum peccaminosum, utputa pulchritudo corporum, et alia delectabilia secundum tactum: occurreret etiam amor vitæ, aut filiorum, qui frequenter movet ad comparandas divitias ultra justitiæ, atque rationis limites : occurreret præterea honoris, ac famæ aviditas, ob quæ consequenda non refugit homo injustissima facinora committere. Hæc, inquam, omnia tunc occurrerent; cum fundentur in ipsa natura, et modo vivendi hominibus connaturali, ut satis præsentis status decursus ostendit, et docuerunt antiqui Philosophi, qui nec vires gratiæ, nec peccatum originale deprehendebant; sed solam naturam secundum sibi propria considerabant : et tamen prædictos defectus cognoverunt, ut videre est apud Aristot. *ib.* 2 *Ethic. et* 1 *Politic. cap.* 2, et Cicer. *lib.* 3 *de Republica.*

Aristot. Cicer.

Motiva præcedentis responsionis convelluntur.

269. Ea autem, quæ prædicta solutio in sui favorem adducit, nullius roboris sunt : quoniam etsi Deus nullam homini conferret gratiam, nec illum a tentationum eximeret incursibus, neutiquam iniquitatis arguendus foret; cum nec gratia, nec immunitas a tentationibus debeatur humanæ naturæ, sed sit supra exigentiam illius. Quo sensu dixit August. lib. 1 Retract. cap. 9 : *Ignorantia, et difficultas, etsi essent hominis primordia naturalia; nec sic culpandus Deus; sed laudandus esset.* Quia videlicet ignorantia, ac difficultas non imprimuntur natura a Deo, quasi ab extrinseco, et ut vitium superadditum : sed sunt defectus consequentes naturaliter naturam humanam sibi relictam, sicut rubigo comitatur ferrum : et aliæ imperfectiones alias naturas. Nec D. Thomas nobis contrarius est, cum docet, quod concupiscere transcendendo limites rationis *inest homini contra naturam :* quoniam, ut observavimus *ad prædict. art.* per ly *contra naturam* solum designat S. Doctor naturam secundum inclinationem, quam ei indit Auctor naturæ, quæ inclinatio solum est ad appetendum secundum regulas rationis; minime vero ad concupiscendum ultra rationis limites. Cum quo tamen recte stat, quod insit naturaliter naturæ humanæ appetitus boni sensibilis, quantumvis legi, atque rationi contrarii : quia hujusmodi defectus non debet refundi in Deum naturæ auctorem, sed in ipsammet naturam, secundum quod ex se est defectibilis, quia facta est ex nihilo, ut declaravimus *in Tract. de peccatis disp.* 12, *dub.* 2. Et quod D. Thomas aliud non intendat, liquet tum ex ipso statu, tum ex eadem *quæst. art.* 1 *ad* 3, ubi inquit : *Ex peccato originali sequitur aliqua inclinatio in actum inordinatum, non directe, sed indirecte, scilicet per remotionem prohibentis, id est, justitiæ originalis, quæ prohibebat inordinatos motus.* Ubi aperte significat, quod absente justitia originali, ut certe abesset, si homo conderetur in puris; natura humana proclivis foret ad motus inordinatos, proindeque exposita gravibus tentationibus. Idemque docet 1 *part. quæst.* 95, *art.* 1, *et in* 2, *dist.* 31, *quæst.* 1, *art.* 1, et alibi.

Aug.

D.Tho.

Tertia responsio.

270. Tertio posset quis nostræ rationi respondere, quod si vera sunt, quæ hactenus diximus, videlicet fieri posse, quod homo ex una parte omni auxilio gratiæ destituatur, et ex alia patiatur graves, ac urgentes tentationes; minime peccabit, quamvis illis succumbat : eo quod nequit imputari ad culpam id, quod evitare non potest. Homo autem absque auxilio gratiæ est impotens ad vincendam gravem tentationem; atque ideo prædicto auxilio destitutus (uti esset conditus in puris), non peccabit, etsi illi cedat. Pro qua doctrina refert aliquos Vasquez *disput.* 189, *cap.* 20, et referri solet Andreas Vega *lib. de justificatione et gratia, cap.* 12 et 13. Pro eadem etiam refert Ludovicus de Molina *in concordia, disp.* 19, *membro* 1, Medinam 1, 2, *quæst.* 10, *art.* 3, ubi docet nullam passionem, quantumcumque accrescat, necessitare voluntatem ad consensum, nisi tentatio sit vehemens, liberumque arbitrium cum

Vega. Molina.

ergo Deus potest constituere naturam in puris naturalibus, et relinquere illam absque ullo prorsus dono superaddito gratiæ datæ, vel promissæ, ut nuper ostendimus, et late statuimus *loc. sæpe citato :* et alias valeret Deus hominem in prædicto statu constitutum obligare, et de fato obligaret, ad observationem legis naturalis, et resistendum tentationibus ei oppositis : necessario infertur hominem ita conditum, atque obligatum potuisse per vires naturales resistere tentationibus gravibus, quæ tunc occurrerent : quippe ex opposito fieret hominem teneri ad aliquid sibi impossibile simpliciter secundum dispositionem, ac providentiam illius status ; quod nemo admittet. Id, quod vel ipso exemplo in contrarium adducto convincitur : si Deus ex una parte decerneret nullam homini conferre gratiam, et ex alia juberet elicere visionem ; optime colligeremus lucem ad videndum necessariam, non esse gratiam ; sed aliquid homini debitum, ac connaturale.

Nota circa legitimam assertionis intelligentiam.

266. Cum autem asserimus hominem in puris constitutum adstringi lege naturali, et teneri ad resistendum tentationibus illi oppositis ; loquimur de præceptis naturalibus primariis, quæ ipsam naturam humanam necessario comitantur ubique, et quæ per ipsum naturale rationis lumen promulgantur juxta illud Psalm. 4: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine :* qualia esse decem præcepta Decalogi (excepta circumstantia sabathi, quæ partim moralis, partim cæremonialis est) docet D. Thomas supra *quæst.* 100, *art.* 1 *et* 2, 2, *quæst.* 122, *art.* 1, ubi inquit : *Præcepta Decalogi sunt prima principia legis, et quibus statim ratio naturalis assentit, sicut manifestissimis principiis.* Potest vero Deus (quod non renuimus) etiam ut auctor naturæ imponere alia præcepta circa actus naturales, quæ non valeant adimpleri absque gratia entitative naturali, utputa obligare ad amorem ipsius Dei firmum, diuturnum, et non interruptum. Sed data prædicta hypothesi, necessario præpararet, aut daret gratiam sufficientem ad tales actus : in quibus proinde verificaretur doctrina evasionis, quam impugnamus. Id autem minime contingeret in statu naturæ puræ : quippe in eo nec conferretur gratia, nec obligaretur homo ad ea, pro quibus gratia desideratur, ut constat ex dictis.

Psalm. 4.

D. Tho.

Secunda responsio.

267. Respondebis secundo nostræ rationi, negando, quod in statu naturæ puræ occurrerent homini graves tentationes, quas devinceret : nam ex suppositione, quod Deus nullam homini conferret, aut præpararet gratiam, per quam illius infirmitati succurreret ; ad suavem ejus providentiam spectabat non permittere, quod ulla gravis tentatio hominem impugnaret, a qua infallibiliter sciebat superandum fore si suis viribus, quæ debilissimæ forent, relinqueretur. Par quippe erat impedire bellum inter hominem infirmum, ac tentationem fortem, ut æqualitas servaretur inter pugnantes. Atque ideo solum permitteret leves tentationes, quæ cum debili hominis in puris constituti virtute proportionem haberent. Et plane, quod concupiscentia, quæ est præcipuus hostis, hominem de facto suis motibus impugnans, non eum urgeret in prædicto statu constitutum, videtur significari a D. Thoma supra *quæst.* 81, *art.* 3 *ad* 1, ubi inquit : *Ad primum ergo dicendum, quod quia in homine concupiscibilis naturaliter regitur ratione, in tantum concupiscere est homini naturale, in quantum est secundum rationis ordinem : concupiscentia autem, quæ transcendit limites rationis, inest homini contra naturam.* Et similia habet *quæst.* 91, *art.* 6 *ad* 3. Cum ergo homo in puris constitutus habeat ea, quæ sunt sibi connaturalia , secus vero illud, quod est contra naturam : sequitur, quod in prædicto statu concupisceret secundum regulas rationis : unde nulla, vel saltem gravi concupiscentiæ tentatione turbaretur. Porro si ab hujus potentissimi inimici incursibus exemptus foret ; nulla esset ratio, cur tentationibus mundi subjectus esset. Et ita opinantur aliqui apud Bellarminum de Gratia primi hominis *lib. unico cap.* 5, et Suarium *prolog.* 4, *cap.* 2.

D.Tho.

Confutatur.

268. Hæc vero solutio non minus, ac præcedens, principium petit, dum adstruit abfuturas esse tentationes graves in statu naturæ puræ, eo quod non suppeterent homini vires sufficientes ad illas superandas ; cum tamen de hoc sit controversia. Et deinde falsam absque dubio continet doctrinam, quam facile est impugnare. Tum quia confundit statum naturæ in puris cum statu naturæ integræ : inter quos dari latum discrimen supra ostendimus *disp.* 1, *cap.* 2. Tum etiam, quia Deus servata communi naturali providentia, potuit homini denegare omnem gratiam superadditam dono creationis ; eo quod gratia, etiam attenta communi

muni naturali providentia, non debetur; alias non esset gratia : sed hominem non pati graves tentationes est magna gratia : ergo posset Deus denegare, et de facto denegaret prædictum privilegium homini condito in puris. Tum præterea, nam in prædicto statu adessent principia intrinseca, quæ de facto excitant graves tentationes; siquidem homo ex una parte haberet appetitum rationalem, qui tendit ad bonum rationi consonum; et ex alia haberet appetitum sensitivum, qui inclinat ad bonum sensibile, ac rationi frequenter contrarium : unde fieret, quod etiam reluctantem rationem appetitus allicere conaretur ad approbationem, et prosecutionem boni sensibilis, quantumvis lege prohibiti, quæ esset, ut ex se constat, gravis, molesta, ac periculosa tentatio. Tum denique, quoniam servata communi providentia illius status, occurrerent homini objecta vehementer allicientia ad actum peccaminosum, utputa pulchritudo corporum, et alia delectabilia secundum tactum: occurreret etiam amor vitæ, aut filiorum, qui frequenter movet ad comparandas divitias ultra justitiæ, atque rationis limites : occurreret præterea honoris, ac famæ aviditas, ob quæ consequenda non refugit homo injustissima facinora committere. Hæc, inquam, omnia tunc occurrerent; cum fundentur in ipsa natura, et modo vivendi hominibus connaturali, ut satis præsentis status decursus ostendit, et docuerunt antiqui Philosophi, qui nec vires gratiæ, nec peccatum originale deprehendebant; sed solam naturam secundum sibi propria considerabant : et tamen prædictos defectus cognoverunt, ut videre est apud Aristot. *ib.* 2 *Ethic. et* 1 *Politic. cap.* 2, et Cicer. *lib.* 3 *de Republica.*

Aristot. Cicer.

Motiva præcedentis responsionis convelluntur.

269. Ea autem, quæ prædicta solutio in sui favorem adducit, nullius roboris sunt : quoniam etsi Deus nullam homini conferret gratiam, nec illum a tentationum eximeret incursibus, neutiquam iniquitatis arguendus foret; cum nec gratia, nec immunitas a tentationibus debeatur humanæ naturæ, sed sit supra exigentiam illius. Quo sensu dixit August. lib. 1 Retract. cap. 9 : *Ignorantia, et difficultas, etsi essent hominis primordia naturalia; nec sic culpandus Deus; sed laudandus esset.* Quia videlicet ignorantia, ac difficultas non imprimuntur natura a Deo, quasi ab extrinseco, et ut vitium superadditum : sed sunt defectus consequentes naturaliter naturam humanam sibi relictam, sicut rubigo comitatur ferrum : et aliæ imperfectiones alias naturas. Nec D. Thomas nobis contrarius est, cum docet, quod concupiscere transcendendo limites rationis *inest homini contra naturam :* quoniam, ut observavimus *ad prædict. art.* per ly *contra naturam* solum designat S. Doctor naturam secundum inclinationem, quam ei indit Auctor naturæ, quæ inclinatio solum est ad appetendum secundum regulas rationis; minime vero ad concupiscendum ultra rationis limites. Cum quo tamen recte stat, quod insit naturaliter naturæ humanæ appetitus boni sensibilis, quantumvis legi, atque rationi contrarii : quia hujusmodi defectus non debet refundi in Deum naturæ auctorem, sed in ipsammet naturam, secundum quod ex se est defectibilis, quia facta est ex nihilo, ut declaravimus *in Tract. de peccatis disp.* 12, *dub.* 2. Et quod D. Thomas aliud non intendat, liquet tum ex ipso statu, tum ex eadem *quæst. art.* 1 *ad* 3, ubi inquit : *Ex peccato originali sequitur aliqua inclinatio in actum inordinatum, non directe, sed indirecte, scilicet per remotionem prohibentis, id est, justitiæ originalis, quæ prohibebat inordinatos motus.* Ubi aperte significat, quod absente justitia originali, ut certe abesset, si homo conderetur in puris; natura humana proclivis foret ad motus inordinatos, proindeque exposita gravibus tentationibus. Idemque docet 1 *part. quæst.* 95, *art.* 1, *et in* 2, *dist.* 31, *quæst.* 1, *art.* 1, et alibi.

Aug. D.Tho.

Tertia responsio.

270. Tertio posset quis nostræ rationi respondere, quod si vera sunt, quæ hactenus diximus, videlicet fieri posse, quod homo ex una parte omni auxilio gratiæ destituatur, et ex alia patiatur graves, ac urgentes tentationes; minime peccabit, quamvis illis succumbat : eo quod nequit imputari ad culpam id, quod evitare non potest. Homo autem absque auxilio gratiæ est impotens ad vincendam gravem tentationem; atque ideo prædicto auxilio destitutus (uti esset conditus in puris), non peccabit, etsi illi cedat. Pro qua doctrina refert aliquos Vasquez *disput.* 189, *cap.* 20, et referri solet Andreas Vega *lib. de justificatione et gratia, cap.* 12 et 13. Pro eadem etiam refert Ludovicus de Molina *in concordia, disp.* 19, *membro* 1, Medinam 1, 2, *quæst.* 10, *art.* 3, ubi docet nullam passionem, quantumcumque accrescat, necessitare voluntatem ad consensum, nisi tentatio sit vehemens, liberumque arbitrium cum

Vega. Molina.

solo generali Dei concursu relinquatur. Unde subinfert Molina : *Et consequenter dicere tenetur non peccare, esto illi consentiat.* In qua tamen illatione plurimum Molina decipitur, et crimen immerito quærit, quod calumnietur; cum revera apud Medinam non inveniatur : minime enim affirmat tentationem vehementem necessitare voluntatem necessitate absoluta, quæ libertati opponitur, atque a peccato excusat; sed necessitate ex consequenti, et ex suppositione, quæ relinquit absolute libertatem ad non peccandum Nec loquitur de homine existente in puris; sed de homine constituto in præsenti statu, cui præsto sunt auxilia divinæ gratiæ, quibus, si uti voluerit, potest vincere tentationes quantumvis graves. Qua forte ratione Curiel, qui in præsenti art. 8, dub. 3, § *Secundo respondent*, prædictum dicendi modum expresse attribuit Vegæ, nullam mentionem fecit Medinæ. Videatur etiam Suarez *lib.* 1 *de gratia cap.* 24, *num.* 21, ubi illam impositionem Molinæ, suppresso illius nomine excludit. Nemo autem expressius videtur doctrinam hujus responsionis tenuisse, ac quidam Joannes de Mercuria, cujus plures articulos damnavit Facultas Parisiensis anno 1344, ut videre est *in Biblioth. V Patrum tom.* 14, *pag.* 344, nam *artic.* 14, dicebat : *Item, quod si aliquis habens usum liberi arbitrii, incidens in tentationem tantam, quod non possit illi resistere, moveatur ad illecebram cum aliena uxore, non committit adulterium : et sic de aliis peccatis.*

Mercur.

Multipliciter refellitur.

271. Sed cujuscumque doctrina hujus responsionis sit, nequaquam sustineri potest. *Primo* quia incredibile est, quod odium Dei elicitum ab homine sui compote, atque libero non sit peccatum, cum sit ab intrinseco, atque objective malum : sed homo conditus in puris, omnique auxilio destitutus, quantumvis urgeretur gravi tentatione ad odium Dei ; adhuc tamen, si succumberet tentationi, eliceret prædictum odium cum advertentia, atque libertate : ergo peccaret ; atque ideo licet gravi urgeretur tentatione, et destitueretur specialis gratiæ auxilio, deberet prædictæ tentationi resistere. Probatur minor : quoniam prædicta tentatio non impediret, nec ligaret usum rationis : id quippe si efficeret, non esset proprie, et formaliter tentatio ; sed valde improprie, ut contingit in dormientibus, atque amentibus : atqui stante usu rationis, atque indifferentia ex parte illius, nequit non esse libertas in voluntate, ut probat D. Thomas 1 *part. quæst.* 85, *art.* 1, ergo, etc. *Secundo* : quoniam ex opposito fieret, ut quoties alicujus gravis flagitii occasio occurreret, utputa rapinæ, cædis, sacrilegii, adulterii, etc. vehementibusque appetitus motibus urgeretur homo ad illud perpetrandum, perpetraretque ; toties excusaretur a peccato : consequens est omnino absurdum, et ipsi rationi naturali contrarium, cum omnes gentes puniant similia delicta : ergo tenetur homo ad ea vitanda, quantumvis gravi tentatione prematur, et omni gratuito destituatur auxilio. *Tertio :* quoniam Philosophi gentiles, qui nulla gratiæ auxilia cognovere, sed solum vires proprias naturæ, vitio vertebant, damnabantque, quod quis prædicta facinora committeret ; tametsi quis ad ea facienda vel motibus internis, vel motivis externis alliceretur : ergo ipso naturali lumini cognoscebant teneri hominem ad ea cavenda, etiam in præsentia gravium tentationum. *Quarto :* quia lex naturalis dictat absolute non esse, verbi gratia, mentiendum : ergo tenetur homo ad non mentiendum absolute hoc est, sive urgeat gravis tentatio, sive non, et sive gratia communicetur, sive non communicetur. *Quinto* et ultimo : nam solutio, quam impugnamus falso nititur principio, vel ut minus incerto, nimirum, quod homo in puris constitutus non habeat potentiam ad resistendum gravibus tentationibus contra legem naturalem ; confugitque ad ipsam conclusionem, quam ventilamus. Nos autem ex principio certo, lumine naturali evidenti, atque ab omnibus admittendo, nempe, quod homo in puris constitutus teneretur ad observandum legem naturalem, et resistendum tentationibus illi contrariis, concludimus hominem in prædicto statu habere potentiam sufficientem, ut prædictas tentationes superet. Cumque homo in illo statu nullam haberet gratiam superadditam ; sed ea præcise, quæ sibi tanquam connaturalia debentur ; necessario infertur hominem in puris conditum habere sufficientes vires naturales, ac proprias, ut secundum providentiam communem illius status, et seclusa speciali gratia valeat superare tentationes graves, quæ tunc occurrerent.

D.Tho.

272. Quarto, et ultimo respondebis ex doctrina Godoy *disp.* 43, § 5, quod ut non resistentia tentationis gravis imputetur homini ad culpam, sufficit habere potentiam

Ultima responsio. Godoy.

tiam antecedentem ad ei resistendum, licet desit potentia consequens, ut patet in eo, qui in præsenti statu caret auxilio efficaci, ut resistat. Unde ex eo, quod homo constitutus in statu purorum, peccaret succumbendo tentationi, solum infertur, quod haberet potentiam antecedentem ad resistendum : non vero, quod id posset potentia consequenti. Atque ideo non excluditur necessitas gratiæ specialis, ut simpliciter, hoc est, tam antecedenter, quam consequenter posset homo in puris constitutus tentationi gravi resistere.

Refellitur. Addes ex eodem Auctore *ibid. num.* 42, quod ut non adimpletio præcepti, urgente tentatione gravi, habeat rationem peccati; satis est, quod homo possit ponere rem præceptam ex motivo inhonesto, et peccaminoso, et quod reipsa, vel hoc modo rem præceptam non exequatur : satisfaceret enim præcepto si rem sibi jussam, licet ex inhonesto motivo, ut patet in eo, qui audit sacrum ex motivo inanis gloriæ. Ut autem quis dicatur vincere tentationem, non sufficit, quod rem præceptam, a qua tentatio avertit, utcumque faciat : sed requiritur, quod operetur ex aliquo honesto motivo, ut supra *n.* 261, præmisimus. Quocirca ex eo, quod homo in puris constitutus peccaret succumbendo tentationi, solum evincitur, quod posset rem sibi præceptam facere saltem ex motivo turpi : quod facile conceditur : minime autem infertur, quod valeret eandem rem, dum urgeretur gravi tentatione, exequi ex motivo honesto : in quo, et non illo resistentiæ modo consistit gravis tentationis victoria.

Cæterum neque ista responsio diluit vim rationis nostræ; sed potest efficaciter refelli. Tum quia præsens difficultas præcipue respicit potentiam antecedentem, seu vires sufficientes ad resistendum gravi tentationi; quidquid sit de actuali resistentia : ergo dum homini condito in puris concedatur potentia antecedens, ut gravi tentationi resistat; habemus intentum nostræ assertionis. Tum etiam nam si secundum providentiam, quæ hominem in puris conditum gubernaret, inessent homini vires sufficientes ad superandum gravem tentationem; ad eamdem profecto providentiam pertineret reducere aliquando prædictas vires ad exercitium : esto, hæc reductio fieret rarius, et in paucioribus : sed providentia gubernans hominem in puris conditum, et suæ naturæ relictum, nullam specialem gratiam ei dispensaret; siquidem in hoc consisteret nuditas prædicti status, ut sæpius diximus : ergo homo in puris conditus non solum haberet vires sufficientes ad resistendum, quod pertinet ad potentiam antecedentem, sed etiam absque speciali gratia aliquando resisteret, quod importat potentiam consequentem. Tum præterea quia ubi adest virtus sufficiens in actu primo ad aliquem actum, concursus Dei, qui complet potentiam consequentem, non habet rationem gratiæ specialis, ut inductive potest ostendi : sed homo in puris conditus haberet virtutem sufficientem ad resistendum gravi tentationi; aliter enim succumbendo non peccaret : ergo concursus Dei cum prædicto homine, ut resisteret, non haberet rationem gratiæ specialis; nec hujusmodi gratia necessaria foret, ut homo haberet potentiam consequentem ad resistendum. Tum ultra nam ille, qui habet potentiam antecedentem ad aliquem actum, eatenus dicitur non habere in se potentiam consequentem ad eum eliciendum, quatenus habet in se aliquod impedimentum, quod nec valet per ipsum actum excludere, vel cum ipso actu conjungere, ut satis liquet ex supra dictis *dub.* 4; atqui supposito, quod homo in puris constitutus gauderet potentia antecedenti ad resistendum gravi tentationi, nullum haberet in se impedimentum, quod non posset cum resistentia componi, nec per resistentiam expelli : neque enim tale impedimentum est assignabile, ut consideranti constabit : ergo si haberet potentiam antecedentem, ut responsio supponit, et ratio nostra convincit; non careret potentia consequenti. Tum denique ad hominem, ex his, quæ prædictus Auctor *disp. cit.* § 3, docet contra Lorcam, et alios asserentes hominem lapsum habere potentiam physicam pro resistentia gravis tentationis, carere tamen potentia morali, ac subinde indigere gratia, ut resistat, quin ex hac indigentia, et impotentia excusetur a peccato. Quos impugnat, et merito : quia supposita potentia physica, impotentia moralis solum potest importare difficultatem aliquam magnam, superabilem tamen per potentiam physicam; alioquin nec hujusmodi potentia adesset. Atqui supposita potestate antecedenti, seu virtute sufficiente in homine condito in puris ad resistendum gravi tentationi, nihil est, quod impediat resistentiam actualem, nisi ipsa difficultas resistendi ob tentationis vehementiam : quæ

tamen difficultas superabilis est per potentiam antecedentem. Ergo supposito, quod homo in puris constitutus posset potentia antecedenti absque speciali gratia gravi tentationi resistere, non est ratio, quare negetur ipsum semper, et universaliter carere potentia consequenti.

Impugnatur amplius. 273. Illud vero, quod in eadem responsione additur, etiam dispellitur. *Primo* quia licet illud, quod in ea supponitur, non implicet contradictionem ; nihilominus tale genus libertatis vel in adimplendo præcepta, vel in superando tentationes cum necessitate ad peccandum vage non convenit per se viatoribus, sed est propria damnatorum, qui habent voluntatem obstinatam in malo, et quibus negatur omnis concursus Dei ad opus moraliter bonum : neque prædictus Auctor licet Sapientissimus, prædictam doctrinam potuit confirmare, nisi damnatorum exemplo : unde nimis durum est illam accommodare homini condito in puris, qui vere viator esset, et posset suum finem consequi, et operari omne bonum morale ordinis naturalis, saltem divisive, et secundum se consideratum, ut constat ex dictis *in hac disput.* et præcipue *dub.* 2 et 5; ergo posset dissentire tentationi, non tantum ex fine pravo, et succumbendo alteri tentationi, sed etiam ex motivo honesto ordinis naturalis, et non peccando : cum tamen, ut supponimus, nulla adjuvaretur gratia speciali. *Secundo :* quia si urgente gravi tentatione ad odium parentum homo in puris conditus posset non consentire ex aliquo motivo turpi, parum tamen impellente, verbi gratia, ob inanem gloriam ; multo magis posset ad resistendum fulciri ex ipso amore naturali honesto erga parentes, vel ex ipso horrore ad peccandum. Unde si primum illud admittitur, non videtur rationi consonum negare secundum. Præsertim cum in pluribus tentationibus circa actus internos non facile appareat quodnam aliud pravum motivum possit ab eorum elicientia avertere, ut consideranti constabit. *Tertio*, et præcipue, quia fieri posset, ut homo in vitæ decursu graviter tentaretur ad omittendum actum amoris Dei super omnia, urgente tunc (sicut quandoque urgeret) præcepto ad talis amoris elicientiam, cui tentationi non aliter posset homo resistere, nisi eliciendo prædictum actum : sed hujusmodi actus nequit fieri ex motivo turpi, sed importat essentialiter modum honestatis, ut docet prædictus Auctor *disput. citata, num.* 43 *et* 44, in fine : ergo ejus doctrina non valet huic actui accommodari : ac proinde oportet quod independenter ab illa salvemus hominem conditum in puris posse potentia antecedenti, et consequenti tentationi gravi resistere.

§ III.

Decisio dubii quantum ad hominem in statu naturæ lapsæ auctoritate fulcitur.

Alia conclusio. 274. Dicendum est secundo hominem in statu naturæ lapsæ non posse absque speciali gratia resistere gravibus tentationibus, etiamsi divisive sumantur. Hic non determinamus, qualis sit hæc hominis lapsi impotentia, consequensne, an antecedens, mediata vel immediata : id enim ex infra dicendis constabit : sed solum adstruimus gratiæ necessitatem pro gravis tentationis victoria. Et conclusio sic intellecta est valde communis inter Theologos : illam enim amplectuntur ex Thomistis Capreol. *in* 2, *disp.* 28, *quæst.* 1, *art.* 3, § *Ad omnia ista dicitur.* Deza Hispal. ibidem *quæst.* 1, *artic.* 4, § *Ad argumenta Gregor.* Sotus *lib.* 1, *de natura et gratia, cap.* 2, § *Secundum testimonium.* Medina 1, 2, *quæst.* 10, *art.* 3 et *in præsenti art.* 4, *conclus.* 4. Zumel ibidem *art.* 2, *disp.* 6 *ad ad* 5. Alvarez *de auxiliis disp.* 54 *et lib.* 5 *Respons. cap.* 10. Arauxo *in præsenti art.* 4, *dub.* 3. Joannes a S. Thoma *disp.* 19, *art.* 4. Gonet *disp.* 1, *art.* 6, § 3. Godoy *disp.* 43, § 2. Labat *Tract. de gratia disp. dub.* 3 et alii plures. Quibus consentiunt D. Bonavent. *in* 2, *dist.* 28, *art.* 2, *quæst.* 2, *num.* 38 *et* 44, cum sequentibus. Greg. ibidem *quæst.* 2, *art.* 1. Marsilius *in* 1, *quæst.* 20, *art.* 1. Guillelmus Estius *in* 2, *dist.* 26, § 44, *proposit.* 4. Lorca *in præsenti disp.* 6. Montesinos *disp.* 27, *quæst.* 5. Bellarm. *lib.* 5, *de gratia et libero arbitrio cap.* 7. Valentia *in præsenti disp.* 8, *quæst.* 1, *puncto* 5, *in solutione ad* 4. Vasquez *disp.* 189, per totam, et præcipue *cap.* 15 *et cap.* 16. Aversa *quæst.* 109, *sect.* 12. Granados *de gratia tract.* 2, *disp.* 3, *sect.* 2, et esse hanc sententiam jam communem inter Theologos testatur Suarez *lib. de necessit. grat. cap.* 24, *num.* 8.

Capreol. Deza hisp. Sotus. Zumel. Alvarez. Arauxo. Joan. a S.Tho. Gonet. Godoy. Labat. D.Bon. Gregor. Marsil. Lorca. Montes. Bellarm. Valent. Vasq. Aversa. Granad.

Dubia Suarii sententia. Inter eos autem nescimus, an debeat recenseri perdoctus hic Auctor : nam licet loco proxime citato nostræ, et communi sententiæ subscribat his verbis : *Dicendum est ad vincendas graves tentationes, et unamquamque earum necessarium esse speciale gratiæ*

gratiæ auxilium. Nihilominus, *cap.* 23, *num.* 13, sic determinat : *Dicendum est non esse necessarium speciale gratiæ auxilium ad quamcumque tentationem in particulari vincendam : quia homo sua libertate utens potest vincere singulas tentationes, seu quamcumque illarum secundum se spectatam.* Hæc autem posterior assertio directe, et contradictorie opponitur primæ, ut quivis utriusque terminos inter se conferens facile deprehendet. Quod forte in causa fuit, ut Alvarez *loco supra cit. ex lib.* 5 *Resp.* refert Suarium pro contraria sententia. Unde non est ita expeditum explicare, quid hic Auctor teneat in præsenti difficultate ; cum in uno capite asserat non esse necessariam gratiam specialem ad vincendam ullam tentationem, et cap. immediate sequenti doceat esse necessariam specialem gratiam ad vincendas graves tentationes. Durum enim videtur Suarium vel inconsequentiæ, vel oblivionis arguere, præsertim in tam exigua suorum excursuum distantia. Accedit, quod postquam Suarez nostram, et communem assertionem statuit, statim adjecit : *Assertio non potest ex Scriptura, et Patribus efficaciter probari : quia responsiones, quas de levibus tentationibus dedimus, ad graves etiam applicari possunt.* Ubi ut vides principale robur communis asserti enervare contendit; nec se ad illud sequendum patitur Scripturæ, ac Patrum auctoritate obligari. Unde merito dubitamus, an Suarez re ipsa, quidquid aliud verba significent, stet pro nobis, an pro adversis : sed nec hoc admodum interest.

Præcipuum assertionis fundamentum ex Scriptura.

275. Præcipuum, atque urgentius nostræ assertionis fundamentum desumitur ex testimoniis sacræ Scripturæ, Summorum Pontificum, Conciliorum, ac Sanctorum Patrum, in quibus frequenter edocemur necessarium esse adjutorium gratiæ ad superandas graves tentationes. Nam Sapientiæ 8, dicitur : *Nemo potest esse continens, nisi Deus det*, ubi continentiæ nomine castitas significatur juxta expositionem Augustini *lib. de continentia cap.* 1 *et* 3, *et lib.* 10 *Confess. cap.* 29, *et epist.* 89. Testimonium autem hoc, ut bene observavit Bellarminus intelligendum est, cum urget gravis tentatio : nam ubi deest tentationis stimulus, non est difficile continere. Et Psalmo 17 : *In te eripiar a tentatione.* Et Matthæi 26 : *Orate, ne intretis in tentationem.* Et 1, ad Corinth. 10: *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis.* Ubi aperte supponitur esse tentationes adeo graves, quibus nequeat liberum arbitrium resistere per proprias vires, et absque auxilio divinæ gratiæ, ut optime exponit Divus Thomas 2, *ad Corinthios* 1, *libro* 3, ad illa verba : *supra modum gravati sumus, supra virtutem*, ubi inquit : *Sed contra* 1, *ad Corinth.* 10. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis.* Et statim subdit : *Respondeo dicendum, quod pati supra virtutem potest intelligi dupliciter : vel supra virtutem naturalem, et de hac loquitur hic, supra quam Deus aliquando permittit sanctos tentari. Vel supra virtutem gratiæ, et de hac intelligitur illud* 1 *ad Corinthios* 10 : *Fidelis Deus, etc.* Eandem veritatem exprimit idem Apostolus *ad Rom.* 7, ubi postquam descripsit molestissimam impugnationem appetitus, et carnis adversus spiritum, et rationem, concludit : *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.* Quæ omnia satis aperte evincunt nos in præsenti statu naturæ lapsæ non posse superare graves tentationes absque divino, et speciali gratiæ adjutorio.

Sapient. 8. — Psalm. 17. — Matthæi. 26. — I ad Cor. 10. — D. Tho. — Ad Rom. 7.

Ex Innocentio primo.

Unde hanc doctrinam videtur determinare Innocentius primus in epistola ad Concilium Carthaginense apud August. *epist.* 91, ubi hæc habet : *Nisi magnis precibus gratia in nos implorata descendat, nequicquam terrenæ labis, et mundani corporis vincere conamur errores ; cum pares nos ad resistendum non liberum arbitrium, sed Dei solum facere possit auxilium.* Quibus verbis damnat hæresim Pelagianorum, quam Synodus Milevitana refert, et proponit in epistola ad eundem Innocentium apud August. *epist.* 92, his verbis : *Illud, ne nos inferas in tentationem, non ita intelligendum dicunt* (Pelagiani) *tanquam divinum adjutorium poscere debeamus, ne in peccatum tentati decidamus : sed hoc in nostra esse positum potestate, et ad hoc implendum solam sufficere voluntatem hominis.* Et prædictum assertum tanquam hæreticum, ac divinæ paginæ adversum, volens, nolens revocavit ipse Pelagius in Synodo Palæstina apud August. *epist.* 106, ubi Patres sic statuerunt : *Fateatur* (videlicet Pelagius) *quando contra tentationes, concupiscentiasque illicitas dimicamus, quamvis et illic habeamus propriam voluntatem; non tamen ex illa, sed ex adjutorio Dei provenire victoriam.*

Synod. Mil.

Ex S. Patribus.

Eandem veritatem sancti Patres, ac Doctores frequenter repetunt, ut videre est

D.Cypr. apud Cyprianum serm. 7 de oratione Dominica : *Quando rogamus*, inquit, *ne in tentationem incidamus, admonemur infirmitatis, et imbecillitatis nostræ, dum sic rogamus; ne quis se insolenter extollat, ne quis sibi superbe, atque arroganter aliquid assumat.* D.Chrys. Chrysostom. hom. 24, in priorem ad Corinth. *Sunt*, inquit, *tentationes, quas sufferre non possumus. Et quænam sint illæ? Omnes, ut ita dicam. Possibilitas enim in divino nutu est, quem nostra allicimus voluntate. Quare ut cognoscas non solum illas, quæ virtutem nostram exuperant, non posse sine divino auxilio facile sustinere, sed ne has quidem humanas, addidit : sed faciet cum tentatione proventum.* Ubi aperte supponit dari aliquas tentationes ita graves, ut virtutem nostri arbitrii superent, nisi fulciatur divino auxilio. Quod magis expressit homil. de Adam, et Eva, iis verbis : *Cum dicitur homo tradi desideriis suis, ex ipsa propagine fit reus ; quia desertus a Deo cedit cupiditatibus, atque consentit, capitur, trahitur, possidetur.* D.Basil. D. Basilius Magn. in regulis moralibus regula 62: *Quod si divinitus permissum sit, ut in tentationes quis incidat, precibus a Deo poscere debet facultatem, per quam illas possit sustinere.* D.Amb. D. Ambrosius, psalm. 43 : *Quis est tam fortis, ut nequaquam in tentatione moveatur, nisi ei Dominus adjutor assistat.* D.Aug. D. Aug. psal. 89 : *Sine Dei adjutorio tentationes hujus vitæ superare non possumus.* Et psalm. 106 : *Deo desistente ab adjutorio laborare potes, vincere non potes.* Idem docet *serm.* 13, *de verbis Apostol.* et alibi sæpe. Leo primus. S. Leo primus *epistola* 9 *ad Episcopum Narbonensem : Si vehementior tribulatio incubuerit, non ita expavescamus, quasi illi adversitati propriis sit viribus resistendum ; cum et consilium nostrum, et fortitudo nostra sit Christus.* Greg. Magn. Divus Gregorius Magnus lib. 4 Dialog. cap. 10 : *Nemo sine Dei gratia in tentatione subsistit.* Et in psalm. 3 pœnitent. ad illa verba : *Ne derelinquas me Domine Deus meus*, inquit : *Illos proculdubio Dominus derelinquit, quibus constantiam in tribulatione non tribuit. Necessario enim sequitur, ut omni tentationi sit subditus, quicumque a Deo fuerit derelictus.* Prosper. D. Prosper lib. adversus collatorem cap. 35: *Quisquis in tribulatione non deficit, ab illo se non dubitet adjuvari, ad quem quotidie corda universorum fidelium clamant : Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo.* Richardus de Sanct. Victore parte 2, ad illud : *Scuto circumdabit te veritas ejus.* Psalm. 90 : *Violenta*, inquit, *tentatio est, quæ vix,* Rithard. de S. Victore. *aut nullo modo humana industria superari potest, quæ humanæ mentis vires fatigationis suæ vehementia ita enervat, ut tentanti malo, nisi divinitus aspirata resistere omnino non valeat.* Idemque tradunt alii Patres, et Doctores, quorum testimonia inveniet Lector apud Modernos, et præcipue apud Bellarminum, Estium, et Vasquez locis supra citatis. Nos autem eas duntaxat Scripturæ, Conciliorum, et Patrum auctoritates seligere studuimus, quæ, ut credimus, assertionem nostram specialiter, et satis aperte convincunt : alias autem meditato subticuimus, eo quod procedant circa tentationes a Dæmone, quarum in præsenti noluimus habere rationem propter ea, quæ diximus *num.* 257.

Prima responsio ex Suario.

276. Verum etsi robur harum auctoritatum pro communi, et vera sententia sit adeo magnum ; illud tamen elidere, atque elevare satagunt quidam Juniores, quorum expositiones, evasionesque subjiciemus, ut ex earum confutatione veritas dilucidior appareat. Primo enim P. Suarez (ut vidimus *num.* 274), respondet nihil posse in hac parte ex Scriptura, et Patribus efficaciter concludi : *quia responsiones*, inquit, *quas de levibus tentationibus dedimus, ad graves etiam applicari possunt.*

Rejicitur.

Sed certe hæc responsio indigna est prudenti sui Auctoris ingenio, atque judicio. *Primo* quoniam tentatio gravis, et levis maxime differunt inter se ; et toto cœlo, ut sic loquar, distant ; cum *tentatio levis fere nihil perturbet*, ut inquit Suarius, *cap.* 23, *num.* 19, in fine : tentatio vero gravis potest ita vehementer perturbare, *ut jam contra actuale dictamen rationis* (ait prædictus Auctor cap. 24, num. 33), *voluntas eligat :* ergo non eodem modo philosophandum est de gravibus tentationibus, ac de levibus : atque responsiones, quæ de levibus dantur, nequeunt gravibus rationabiliter applicari.

Secundo, et quod præcipium caput est, quia Scriptura, et Patres eam edocti reducunt impossibilitatem vincendi graves tentationes ad earumdem magnam difficultatem, ac gravitatem : constat autem hanc rationem minime urgere in tentationibus levibus ; quippe quæ hoc ipso, quod leves sint, nequeunt magnam difficultatem importare : ergo responsiones, quæ recte adaptantur tentationibus levibus, non possunt prudenter applicari gravioribus. Major liquet ex ipsis testimoniis, ut loc. cit. Pauli ad

Ad Cor. 2. ad Cor. 2: *Gravati sumus supra modum, supra virtutem.* Et 1 ad Cor. *Supra id, quod* D.Chrys. *potestis.* Et Chrys. *Illas, quæ virtutem nostram superant.* S. Leo : *Si vehementior tri-* Prosper. *bulatio, etc.* Prosp. *Quisquis in tribulatione non deficit, etc.* Tribulatio autem non suboritur ex levi tentatione ut ex se constat. Gregor. Gregor. *Quibus constantiam in tribulatione non tribuit, etc.* Et eodem fere modo loquuntur alii Patres.

Tertio, quoniam etsi interdum videantur Patres loqui de universis tentationibus, recte intelliguntur morali modo de tentationibus alicujus gravitatis, et momenti : quia quæ leves sunt, quasi nihil moraliter reputantur : quæ sunt verba Suarii *cap.* 23, *num.* 28; ergo saltem hæc responsio, quam Suarius, et quidem satis prudenter, adhibuit Scriptura, ac Patrum testimoniis, quibus, utpote generaliter aliquando loquentibus, convinci videbatur esse necessariam specialem gratiam ad victoriam cujusvis tentationis, minime applicari potest ipsorum testimoniis, cum singillatim, et expresse determinant indigere speciali auxilio ad superandum tentationes graves. Immo vero, quamvis non meminissent expresse tentationum gravium, cum adstruunt indigentiam gratiæ ad vincendas tentationes ; de gravibus debebant exponi : quoniam ea, quæ levis est, *quasi nihil moraliter reputatur*, ut Suarius scite docet : non ergo oportet eodem modo exponi Scripturam, et Patres circa graves, ac circa leves tentationes.

Aliud effugium ex Molina. 277. Secundo respondet Molina *in Concordia disp.* 19, *memb.* 5, prædicta testimonia interpretanda esse de victoria, seu resistentia tentationis meritoria, seu conducente ad vitam æternam : eo quod Pelagius asserebat posse non propriis viribus, atque independenter a gratia, vitam æternam promereri, quod damnant Concilia, et Patres, cum determinant non posse hominem tentationibus sine gratia resistere, resistentia videlicet non qualicumque, sed D. Aug. meritoria. Quod videtur consonum August. *lib.* 21 *De Civitate Dei, c.* 16, ubi inquit : *Tunc victa vitia deputanda sunt, cum Dei amore vincuntur, quem, nisi Deus ipse, non donat.*

Præcluditur. Sed contra est, quod Pelagius duos inter alios plures asseruit errores, valde inter se diversos. Primus fuit posse hominem propriis viribus consequi remissionem peccatorum, gratiam, et vitam æternam : ad quod solum velut universalissimum caput revocat Faustus *lib.* 1 *de gratia Dei, cap.* 1, Faustus. illius hæretici dogmata, his verbis : *Dicit Pelagius, quod ad obtinendum salutem natura hominis sibi sola sufficiat.* Secundus fuit posse hominem absque adjutorio gratiæ superare graves tentationes. Quod satis constat ex August. *in lib. de gestis contra Pelagium in Concilio Palæstino cap.* 11, ubi Cælestius Pelagii discipulus dixisse re- Cælest. fertur : *Si gratia Dei est, quando vincimus peccata : ergo ipse in culpa est, quando a peccato vincimur : quia omnino custodire nos aut non potuit, aut noluit.* Et cap. 13: *Nostra est victoria, quoniam nostra propria voluntate arma suscipimus; sicut e contrario nostrum est, quando vincimur, quoniam armari propria voluntate contempsimus.* Quem errorem coactus est Pelagius anathematizare, ne anathematizaretur et ipse, ut constat ex August. *lib. nuper citato, et epist.* 106. Ergo independenter ab hoc, quod victoria tentationum gravium sit meritoria, vel non, salvari debet necessariam esse specialem gratiam ad eas absolute superandas. Alias superflua foret nova determinatio contra Pelagium; sed sufficeret statuisse necessitatem gratiæ ad meritum vitæ æternæ.

Impugnatur amplius. Confirmatur primo, et urgenter hæc ratio : quia alias pari licentia, secludendo rationem meriti, posset concedi hominem valere ex propriis viribus superare tentationes graves, quæ per totam vitam occurrunt, et se præservare a peccato : consequens autem nequit apud Catholicos admitti; cum sit apertum Pelagianismum, ut constat *ex lib. August. citato*, ubi *cap.* 23, loquens D.Aug. de Pelagianis inquit : *In actibus nostris Dei adjutorium denegant, dicentes : Ut non peccemus, impleamusque justitiam, posse sufficere naturam humanam, quæ condita est cum libero arbitrio, eamque esse Dei gratiam, quia sic conditi sumus, ut hoc voluntate possit.* Et post pauca subdit S. Doctor : *Hæc hæresis cum plurimos decepisset, et fratres, quos non deceperat, conturbaret, etc.* Ergo impossibilitas resistendi gravi tentationi non est revocanda in solam rationem meriti; sed in magnam ejus difficultatem absolute acceptam.

Refellitur ulterius. Confirmatur secundo : quia prædicta Molinæ interpretatio manifeste contradicit intentioni Scripturæ, et sanctorum Patrum in testimoniis adductis : nam Molina revocat necessitatem gratiæ ad rationem resistentiæ quatenus meritoriæ, nulla habita

ratione difficultatis ipsius resistentiæ, et infirmitatis humanæ : Scripturæ autem Patrumque testimonia, quæ supra expendimus illam reducunt ad gravitatem tentationum, et debilitatem liberi arbitrii. Quod ea legenti perspicuum fit ; hoc enim denotant illa verba Apostoli : *Non patietur vos tentari supra id, quod potestis :* significant quippe esse in tentationibus, quosdam, ut sic dicamus, gradus, sub quorum aliquo, nempe sub remisso potest sustineri per vires hominis lapsi ; secus vero sub alio, videlicet sub gravi, atque intenso, ut recte interpretatur Theophilactus ibidem iis verbis : *Non sinet vos tentari ultra vires vestras : sed tentationem viribus vestris tolerabilem adoriri vos faciet.* Ubi, ut vides, non habetur ratio meriti, aut demeriti ; sed difficultatis in resistendo. Idemque posset ponderari in aliis testimoniis sacræ Scripturæ supra relatis. Quod adhuc magis expressere Patres. Ambrosius : *Quis,* inquit, *est tam fortis, ut nequaquam in tentatione movetur?* etc. Leo primus : *Si vehementior tribulatio incubuerit, non ita expavescamus, quasi illi adversanti propriis sit viribus resistendum.* Cyprianus : *Quando rogamus, ne in tentationes incidamus, admonemur infirmitatis, et imbecillitatis nostræ.* Et eorum fere modo loquuntur alii Patres, ut eos consulens deprehendet : omnes enim attendunt ad gravitatem tentationis, et infirmitatem voluntatis humanæ, quin meriti faciant mentionem.

Theoph. — Ambros. — Leo primus. — Cyprian.

Confutatur ultimo.

Confirmatur tertio : quia ex opposito fieret divinam gratiam esse æque necessariam ad resistendum levibus tentationibus, atque ad superandas graves ; quandoquidem ratio meriti vitæ æternæ in nullius tentationis victoria potest inveniri absque gratia : consequens est absurdum ; cum testimonia relata fundent indigentiam gratiæ ad resistendum gravibus tentationibus in earum molestia, ac gravitate, quæ non invenitur in levibus, ut ex se liquet : ergo, etc. Fieret etiam non esse magis necessariam gratiam ad resistendum tentationibus in statu naturæ lapsæ, quam in statu naturæ integræ : in nullo quippe statu valet dari meritum vitæ æternæ sine adjutorio gratiæ : sequelam autem nemo concedet ; cum debilior sit natura in hoc quam in illo statu, ut ex se liquet ; ac proinde est minus valida ad resistendum, et magis indiget gratia.

Neque testimonium Augustini suffragatur Molinæ : tum quia agit de perfecta, et consummata vitiorum victoria, quæ nequit sine gratia sanctificante, et amore inveniri, ut constat ex dictis dubio præcedenti. Tum quia loquitur de victoria vitiorum, ut conducente ad vitam æternam, per modum meriti, quam constat non absque amore Dei inveniri. Modo vero loquimur de victoria tentationum absolute accepta, atque independenter a merito : quam vel ita acceptam Scriptura, et Patres negant homini lapso absque divinæ gratiæ adjutorio.

Alia ejusdem Molinæ responsio.

278. Tertio respondet idem Auctor loco citato prædicta testimonia intelligenda esse de victoria tentationum gravium collective sumptarum, non autem divisive : nam licet cuivis tentationi singillatim acceptæ, quantumlibet gravis sit, valeat homo per vires proprias resistere ; omnes tamen collective sumptas absque auxilio gratiæ superare non potest : sicut queit homo lapsus suis viribus servare quodcumque præceptum naturale divisive acceptum ; non vero omnia collective sumpta, ut vidimus *dub.* 5.

Impugnatur.

Cæterum hæc responsio non est minus repugnans Scripturæ, ac Patribus, quam præcedens : nam ut ex illorum testimoniis constat, sæpesæpius loquuntur de una tentatione gravi determinate, et in particulari sumpta, ad quam tamen superandam adstruunt esse necessarium auxilium divinæ gratiæ. Quod facile est ostendere : nam illud Psalm. 17 : *In te eripiar a tentatione,* de singulari tentatione, ut ipsa verba præ se ferunt, intelligitur. Pariter et illud Christi Domini : *Orate, ne intretis in tentationem :* sermo enim erat de illa tentatione, quæ jamjam imminebat. Quod urgentius convincitur ex Patribus Synodi Palæstinæ, qui ut vidimus supra *num.* 275, præceperunt Pelagio *ut fateatur, quando contra tentationes, concupiscentiasque illicitas dimicamus, ex adjutorio Dei provenire victoriam.* Nam adverbium *quando*, quod idem valet, ac *quoties*, non permittit expositionem Molinæ, sed pro unaquaque victoria tentationis gravis distribuendum est. Si enim non pro singulis victoriis, sed pro earum tota collectione desideratur auxilium Dei, posset respondere Pelagius se aliquando, videlicet in hac, vel illa occasione superasse absque adjutorio Dei tentationem gravem. Patres etiam satis aperte loquuntur de tentationibus gravibus divisive, et in particulari consideratis, ut Leo primus : *Si vehementior tribulatio incubuerit, non ita expavescamus, quasi illi adversanti, etc.* D. Prosper : *Quisquis*

Synodus Palæstina.

quis in tribulatione non deficit. D. Gregorius: *Quibus constantiam in tribulatione non tribuit.* Richardus de S. Victore: *Violenta tentatio est, etc.* In quibus, ut vides, non de collatione omnium tentationum, quæ possunt occurrere per totam vitam, fit sermo; sed de quibusdam tentationibus gravibus in particulari sumptis; seu, quod idem est, de ista, aut illa tentatione gravi occurrente: ad quam tamen superandam statuunt Patres esse necessarium divinæ gratiæ adjutorium.

Augetur vis impugnationis. Adde primo, quod si homo lapsus haberet sufficientes vires ad superandam quamcumque tentationem in particulari occurrentem, non vero ad resistendum omnibus collective; jam hæc impotentia non in difficultatem uniuscujusque tentationis gravis, sed in earum multitudinem revocanda foret, sicut contingit in victoria tentationum levium, vel evitatione peccatorum venialium. Hoc autem est minus consonum prædictis testimoniis, in quibus fit, ut in plurimum mentio difficultatis tentationum gravium; non vero, aut raro attenditur ad earum multitudinem, ut constat ex dictis *numero* 276.

Adde secundo Molinam nihil magis, aut fere nihil tribuere divinæ gratiæ in victoria tentationum gravium, quam levium: quandoquidem sicut ad vincendum omnes tentationes graves collective requiritur gratia; ita etiam ad superandas omnes leves collective: et sicut tentatio levis in particulari occurrens potest vinci sine speciali gratia; ita quævis tentatio gravis, et gravissima potest juxta expositionem Molinæ absque adjutorio gratiæ superari, quando singillatim occurrit. In quo tamen plurimum defertur hominis infirmi arbitrio.

Adde tertio prædictam Molinæ expositionem æque procedere in tentationibus gravibus, ac in levibus. Patres autem loquuntur de tentationibus gravibus, quatenus graves sunt, et quia graves, ut *num.* 276 contra Suarium ostendimus.

Objectio. 279. Dices: quando Patres docent esse necessariam gratiam ad victoriam levium tentationum, recte exponuntur vel de victoria cum fructu, ac merito vitæ æternæ, vel de victoria tentationum levium collective sumptarum, ut communiter docent Theologi contra Vasquez: ergo eodem modo possunt explicari, cum loquuntur de necessitate gratiæ ad superandas graves. Quod respexisse videtur Suarius, cum asseruit auctoritates Scripturæ, et Patrum non multum urgere in hac materia: quia eodem modo potest eis occurri in tentationibus gravibus, ac in levibus.

Diluitur. Respondetur negando consequentiam: tum quia tentatio levis affert modicam difficultatem, neque excedit facultatem nostræ voluntatis, quæ hoc ipso, quo extincta non sit, potest sicut exercere opus facile, ita et vincere tentationem non difficilem. Unde si quando Patres docent esse necessariam gratiam ad victoriam levium tentationum, exponendi sunt vel de victoria conducente ad vitam æternam, vel de victoria omnium levium collective: ne dicamus, quod absit, earum determinationem esse rationi contrariam. In tentatione autem gravi, etiam secluso merito, et continuatione victoriæ, adest insignis, ac notabilis difficultas, ad quam proinde superandam merito intelliguntur Patres statuisse necessitatem gratiæ. Tum etiam, et præcipue, quia non est locus interpretationi, ubi Patres liquido revelant intentionem suam. Ipsi vero aperte loquuntur de aliquibus tentationibus in particulari, ac divisive acceptis, nullamque meriti mentionem faciunt, sed revocant impotentiam nostræ voluntatis ad ejus infirmitatem, et ingruentem difficultatem gravis tentationis, ut hucusque ostendimus. Unde vane quæritur alia interpretatio: sed ingenue oportet fateri juxta legitimum, et planum sensum testimoniorum, quæ adduximus, non posse hominem lapsum absque speciali gratia resistere tentationibus gravibus divisive sumptis.

Ultima responsio refellitur. 280. Per quod etiam exclusa manet quarta, et ultima solutio, qua posset quis prædictis auctoritatibus occurrere, videlicet quod intelligantur de victoria tentationum gravium. vel contra finem supernaturalem, vel ex suggestione Dæmonis: ad quas superandas requiritur gratia, non vero de aliis tentationibus contra finem naturalem, ortumque habentium ex sola concupiscentia, quantumvis graves, et urgentes sint, quibus, ut resistat, sibi sufficit voluntas.

Hoc, inquam, manet præclusum ex dictis: tum quia in prædictis testimoniis non fit mentio tentationum, quæ sunt contra finem supernaturalem a Dæmone, sed vel indefinite proceditur, vel aperte significantur aliæ tentationes, quæ ab intrinseco appetitus fomite sunt: ut videre est in determinatione Innocentii: *Nisi magnis precibus* Innocentius. *gratia in nos implorata descendat, ne quid-*

quam terrenæ labis, et mundani corporis vincere conamur errores, etc. Tum etiam quia Patres, ut sæpe inculcavimus, revocant necessitatem gratiæ pro vincendis gravibus tentationibus ad magnam difficultatem, quæ in prædicta victoria datur : sed hæc ratio etiam militat in tentationibus gravibus contra finem naturalem, et ex propria concupiscentia ortis, ut facile consideranti apparebit : ergo absque fundamento limitarentur Conciliorum, et Patrum decreta ad solas tentationes graves contra finem supernaturalem, vel immissas a Diabolo.

§ IV.

Eadem veritas ratione probatur.

Pro formanda præcedentis assertionis ratione, nota 1.

281. Difficile est assignare aliquam rationem pro communi sententia, et præsertim nobis : qui concedentes homini in puris constituto vires sufficientes, ut absque speciali gratia posset gravi tentationi resistere, id negamus homini lapso, cum tamen utrobique videantur eædem vires, eadem difficultas, et eadem ratio. Nihilominus non leve fundamentum sumitur ex testimoniis, quæ hactenus expendimus, et ponderavimus, illudque satis indicat Divus Thomas in hac *quæstione, artic.* 8, *et lib.* 3, *contra gentes, cap.* 160. Sed pro illius intelligentia duo præsupponenda breviter sunt, quorum veritas magis apparebit ex dicendis. Primum sit vires voluntatis, aut alterius potentiæ non consistere in entitate nudæ ipsius potentiæ secundum se consideratæ ; sed in eadem disposita tali, vel tali modo. Quod satis constat ex eo, quod entitas potentiæ semper est eadem ; et tamen non sunt eædem semper vires potentiæ ; eadem quippe est voluntas hominis in statu naturæ puræ, et in statu naturæ integræ ; et nihilominus majores vires ad bonum in hoc statu, quam in illo. Quamobrem solent Theologi distinguere in voluntate potentiam remotam, et proximam ad eliciendum aliquem actum : appellantque potentiam remotam ipsam entitatem voluntatis, prout abstrahit ab immediata, et proxima proportione : potentiam vero proximam vocant eandem entitatem voluntatis, quatenus habet dispositionem, ac proportionem ultimo requisitam, ut proxime exeat in actum. Idque videtur innuere Augustinus *lib. de gratia et libero arbitrio, cap.* 17, ubi inquit : *Qui vult facere Dei mandatum, et non potest, jam quidem habet voluntatem bonam ; sed adhuc parvam, et invalidam ; poterit autem, cum magnam habuerit, et robustam.* Ubi aperte distinguit inter entitatem voluntatis, et potentiam, expeditam voluntatis. Quod exemplo intellectus respectu conclusionum, verbi gratia, Geometricarum explicari potest : si enim habeat prima principia proxima, ex quibus illæ conclusiones inferuntur, dicitur habere potentiam proximam ad eis assentiendum : quando vero non assentitur prædictis principiis, solum est in potentia remota ad assentiendum conclusionibus.

D.Aug.

Nota 2.

Secundum sit inter ea, quæ intra ordinem naturæ sibi relictæ, et independenter a gratia possunt superaddi voluntati humanæ, quo illius vires ad recte operandum augeantur, præcipuum locum tenere conversionem actualem, vel habitualem ad Deum tanquam ad finem naturalem amatum super omnia. Quoniam finis ita se habet in operabilibus, sicut prima principia in speculabilibus : unde assensus primorum principiorum dat vires, et proportionem, seu potentiam proximam intellectui ad hoc ut recte attingat conclusiones ; ita conversio, seu affectus ad Deum sicut ad ultimum finem super omnia dilectum, præbet vires, atque efficacitatem quam magnam voluntati ad hoc, quod recte se gerat in iis, quæ conducunt ad prædictum finem, vel ab eo avertuntur. Hincque ortum magna ex parte dicebant vires, quibus gauderet homo in statu naturæ integræ integritate solius ordinis naturalis : in eo quippe nulla daretur dispositio voluntatem in seipsa magis corroborans in ordine ad recte operandum, quam conversio ad Deum tanquam ad ultimum finem naturalem amatum super omnia, ut consideranti constabit. Has quippe vires affert amor, maxime cum efficax, et firmus est. Quæ optime declarat Angelicus Doctor in 3, dist. 27, quæst. 1, art. 1, in corpore his verbis : « Amor nihil « aliud est, quam quædam transformatio « affectus in rem amatam. Et quia omne, « quod efficitur forma alicujus, efficitur « unum cum illo : ideo per amorem amans « fit unum cum amato, quod est factum « forma amantis. Et ideo dicit Philosophus « 9 Ethicor. quod amicus est alter ipse. « Et 1 ad Corinth. 6 : Qui adhæret Deo, « unus spiritus est. Unumquodque agit se« cundum exigentiam suæ formæ, quæ est « principium agendi, et regula operis. Bonum

D.Tho.

« num autem amatum est finis : finis au-
« tem est principium in operabilibus, sicut
« prima principia in cognoscendis. Unde
« sicut intellectus formatus per quidditates
« rerum ex hoc dirigitur in cognitione
« principiorum, quæ scitis terminis cognos-
« cuntur : et ulterius in cognitionibus con-
« clusionum, quæ notæ fiunt ex principiis.
« Ita amans, cujus affectus est informatus
« ipso bono, quod habet rationem finis,
« quamvis non semper ultimi, inclinatur
« per amorem ad operandum secundum
« exigentiam amati : et talis operatio est
« maxime sibi delectabilis, quasi formæ
« suæ conveniens. Unde amans quidquid
« facit, vel patitur pro amato totum est
« sibi delectabile, etc.

Expenditur ratio pro communi sententia.

282. Ex his formatur ratio in hunc modum : quoniam ad actum excedentem vires, et proportionem voluntatis requiritur specialis gratia, quæ voluntatis defectum suppleat : sed victoria gravis tentationis excedit proportionem, et vires voluntatis hominis lapsi : ergo est necessaria specialis gratia, ut voluntas hominis lapsi vincat gravem tentationem. Major, et consequentia constant. Minor autem suadetur : nam victoria gravis tentationis est actus præcipue difficilis inter eos, qui naturæ sibi relictæ valent occurrere : ergo petit ad sui exercitium præcipuas vires, quas natura sibi relicta, et seclusa gratia, potest habere, ut sic detur debita proportio inter actum, et principium illi correspondens : atqui voluntas hominis lapsi caret prædictis viribus : ergo victoria gravis tentationis excedit proportionem, et vires voluntatis hominis lapsi. Minor subsumpta liquet ex dictis : quia forma, quæ præcipue vires communicat naturæ intra ordinem naturæ sibi relictæ, est conversio ad Deum, tanquam ad ultimum finem naturalem, et super omnia dilectum : voluntas autem hominis lapsi caret prædicta conversione : ergo, etc.

1 confirmatio.

Confirmatur primo : quoniam omnes vires, quas homo haberet in statu naturæ puræ essent necessariæ ad superandum gravem tentationem ; cum hic sit actus difficilior omnium, qui possent homini ita constituto occurrere : sed vires hominis lapsi sunt minores, quam vires hominis existentis in puris : ergo homo lapsus non habet vires sufficientes ad resistendum gravi tentationi ; atque ideo ad id præstandum indiget speciali gratiæ auxilio. Suadetur minor : quoniam vires voluntatis, ut supra observavimus, non consistunt in entitate ejusdem secundum se consideratæ ; sed quatenus est hoc, vel illo modo disposita : constat autem voluntatem hominis lapsi esse minus bene dispositam in ordine ad bonum , quam voluntatem hominis existentis in puris : quandoquidem iste vel esset conversus ad bonum rationis, et ad Deum sicut ad ultimum finem ; vel saltem, dum retineret talem statum, nihil haberet incompossibile cum prædicta conversione : ille vero et est aversus a Deo per peccatum, et est impotens ad conjungendum cum statu lapsus talem conversionem. Sicut enim intellectus rectificatus circa prima principia explicat majores vires, et potentiam proximam ad intelligendum conclusiones , quam intellectus , qui vel ignorat principia, vel circa illa errat : ita voluntas conversa, et bene affecta ad Deum, seu bonum rationis, obtinet majores vires, et potentiam proximam, quam voluntas a prædicto fine aversa : habet enim se finis ut principium.

2 confirmatio.

Confirmatur secundo : quoniam si tyrannus comminaretur mortem alicui, nisi ab unius Dei auctoris, et finis ultimi naturalis vero cultu recederet ; illamque iste mallet obire, quam flagitium adeo magnum patrare : omnes cordati prudentissime censerent prædictum hominem pluris facere cultum veri Dei, quam vitam propriam, et omnia , quæ cum ipsa vita amittuntur ; perindeque diligere ipsum Deum super omnia : sed homo existens in peccato mortali nequit absque speciali gratia diligere Deum super omnia tanquam ultimum finem naturalem, ut constat ex supra dictis *dubio* 4; ergo nequit prædictam tentationem superare absque gratia speciali. Et quod de hac tentatione diximus, posset etiam inductive ostendi discurrendo per alia genera tentationum : nam quod aliquis, cum urgenter tentatur ad libidinem, ardentique concupiscentiæ stimulo, atque opportuna occasione , vel etiam ulterius externa solicitatione provocatur ad malum, non recedat a bono rationis : nequit non oriri ex conversione efficaci, et affectu firmo ad ipsum rationis bonum, tanquam ad finem : et ita judicabunt prudentes. Homo autem lapsus non est bene affectus ad bonum rationis ; sed ab illo per peccatum recessit, ipsumque exosum habet : ergo homo lapsus non habet efficacitatem, et potentiam proximam

ad resistendum gravi tentationi, nisi adjuvetur gratia. Desumiturque hujus confirmationis discursus ex Divo Thoma, 3 *contra gentes, cap.* 160, ubi hæc habet : « Cum « enim mens hominis a statu rectitudinis « declinaverit, manifestum est, quod recessit ab ordine debiti finis. Illud igitur, « quod deberet esse in affectu principium, « tanquam ultimus finis efficitur minus di-« lectum illo, ad quod mens inordinate « conversa est, sicut in ultimum finem, « Quandocumque igitur occurrerit aliquid « conveniens inordinato fini, repugnans « fini debito ; eligitur, nisi reducatur ad « debitum ordinem, ut finem debitum om-« nibus præferat: quod est gratiæ effectus. » Et *in hac quæst. articulo* 8 inquit : « Cum « enim homo non habet cor suum firma-« tum in Deo, ut pro nullo bono conse-« quendo, vel malo vitando ab eo separari « vellet, occurrunt multa, propter quæ con-« sequenda, vel vitanda homo recedit a Deo « contemnendo præcepta ipsius, et ita pec-« cat mortaliter. Præcipue quia in repen-« tinis homo operatur secundum finem « perceptum, ut Philosophus docet in 3 « Ethicorum. » Et 2, 2 *quæst.* 136, *art.* 3 inquit : « Dicendum, quod sicut Augustinus « dicit in libro de patientia, vis desiderio-« rum facit tolerantiam laborum, et dolo-« rum : et nemo nisi pro eo, quod delectat « sponte suscipit ferre, quod cruciat. Et « hujus ratio est : quia tristitiam, et dolo-« rem secundum se abhorret animus. Unde « nunquam eligeret eam pati propter se, « sed solum propter finem. Ergo videtur, « quod illud bonum, propter quod aliquis « vult pati mala, sit magis volitum, et ama-« tum, quam illud bonum, cujus privatio « ingerit dolorem. »

D.Tho.

3 confirmatio.

283. Confirmatur tertio, et aperitur amplius vis confirmationis præcedentis : quoniam concursus Dei cum homine lapso, ut vincat gravem tentationem, non est concursus generalis exhibitus secundum providentiam communem : ergo habet rationem gratiæ specialis, sine qua proinde non valebit homo lapsus tentationi gravi resistere. Suadetur antecedens : nam cum Deus dispensat concursum generalem, et juxta dispositionem communem ; attendit ad dispositionem causarum secundarum, et operatur secundum illarum exigentiam : sed quando homo lapsus graviter tentatur; dantur hic, et nunc ex parte causarum secundarum dispositiones exigentes lapsum, non autem victoriam : ergo quod Deus non permittat lapsum, sed conferat resistentiam non est concursus generalis exhibitus secundum providentiam communem. Minor liquet considerando tum debilitatem voluntatis humanæ lapsæ, et sibi relictæ, tum aversionem ejus a bono rationis, tum conversionem ad bonum commutabile, tum denique ingruentiam gravis tentationis, quæ vel voluntatem robustam incursibus suis fatigat. Nam voluntas humana sibi relicta est satis debilis, et inconstans, imparque fere ad sufferendum gravis tentationis molestiam. Aversio vero a bono rationis excludit vires, et efficacitatem proximam, quæ ex conversione ad ipsum bonum accrescunt. Porro conversio ad finem inordinatum ex præhabita sui intentione ad sibi congruas, perindeque inordinatas electiones solicitat, ut merito dixerit Cajetanus, 1, 2, quæst. 109, articulo 8 : *Si cum extrinseco sancto sanctus eris, et cum perverso perverteris, quomodo cum intrinseco perverso fine, seu affectu non perverteris?* Tentatio denique gravis ita vehementer proponit convenientiam in prosecutione objecti mali, ut vix permittat apparere bonum honestum, quod alias posset voluntatem a malo avertere juxta illud Psal. 9 : *Auferentur judicia tua a facie ejus*. Tot ergo concurrentibus, ut voluntas cedat tentationi ; nullo vero adjuvante, ut ei resistat ; juxta exigentiam causarum secundarum, atque dispositionum in tentatione gravi hic, et nunc occurrentium, est actu deficere ; non vero superare tentationem.

Cajet.

Psalm. 9.

Confirmatur ultimo ex Divo Thoma qui exponens illa verba Psal. 37 : *Curvatus sum usque in finem*, inquit : *Hæc incurvatio potest referri ad depressionem animi propter gravedinem peccati : quia peccata faciunt sicut grave onus, quod hominem incurvat, et facit terram aspicere. Ita peccata faciunt inferiora aspicere, et non permittunt per affectum tendere ad superiora.* Homo ergo sic incurvatus, et depressus non poterit viribus propriis sustinere insigne pondus, quod gravis tentatio affert ; et adversus illam firmiter se erigere, eique constanter obluctari. Quemadmodum infirmus corporaliter, et viribus attenuatus, etsi valeat exiguum pondus, et ad breve tempus sustinere ; nequit tamen magnum etiam ad breve tempus portare, sed ei necessario succumbit : eo quod magnum pondus est improportionatum viribus infirmis, et exigit robur, et vegetam sanitatem.

D.Tho.

sanitatem. Ergo sicut infirmus absque additione, seu recuperatione virium nequit ingens pondus sufferre : ita homo lapsus, et infirmus infirmitate peccati non valet absque adjutorio gratiæ sustinere, ac superare grave tentationis pondus : sed gratia destitutus ipse succumbet.

§ V.

Objectiones contra dicta § præcedenti et earum solutio.

Prima objectio contra nostram rationem.

284. Sed adversus rationem, et confirmationes, quibus nostram assertionem suadere studuimus, plures se offerunt difficultates, quibus necesse est occursum ire. Primo ergo adversus rationem, et primam illius confirmationem objicies falso, ac libenter nos in illis supponere, quod voluntas hominis in puris constituti sit potentior, quam voluntas hominis lapsi ; cum potius asserendum sit eam utrobique eisdem prorsus viribus naturalibus gaudere. Tum quia ita sumitur ex Divo Thoma : 1 *parte quæst.* 95, *art.* 1, in corpore ubi inquit : *Manifestum est, quod illa subjectio corporis ad animam, et inferiorum virium ad rationem non erat naturalis ; alioquin post peccatum mansisset, cum etiam in dæmonibus data naturalia post peccatum permanserint, ut Dionis. cap.* 4. Cum ergo vires, quæ competerent naturæ in puris, sint mere naturales ; sequitur, quod omnes, et eædem maneant in homine post lapsum. Quod etiam significat Sanctus Doctor *eadem* 1 *part. quæst.* 87, *art.* 7, dicens, *hominem amisisse justitiam originalem, et suæ naturæ fuisse relictum :* hæc quippe satis denotant hominem per peccatum exuisse quidem dona superaddita, retinuisse vero perfectiones proprias naturæ, quales sunt vires pure naturales. Tum etiam, quia homo in puris, et post peccatum solum differunt tanquam nudus, et nudatus, quatenus carentia justitiæ originalis, et donorum eam concomitantium, quæ in uno habet rationem meræ negationis, in altero sortitur conditionem privationis, ut communiter docent Theologi : sed ex vi hujus non distinguuntur in aliquo positivo, ut ex se liquet : ergo cum vires naturales ad bene operandum sint aliquid positivum ; sequitur, quod homo in puris, et post lapsum non differant in viribus naturalibus.

D.Tho.

Tum præterea, quia si vires naturales voluntatis fuissent diminutæ post lapsum ; talis diminutio fieret vel per ablationem alicujus entitatis a voluntate, vel per additionem alicujus qualitatis nocivæ : non enim apparet alius modus, quo possit fieri hæc virium diminutio : atqui nec a voluntate est ablatum per peccatum aliquid entitatis ; cum incorruptibilis sit : nec ei superaddita est ulla qualitas morbida, ut communiter determinant Doctores contra Gregorium de Arimino : ergo, etc. Tum deinde, quia si peccatum diminueret vires naturæ, etiam diminueret inclinationem ejus ad bonum rationis, ac proinde per repetitionem peccatorum posset illa inclinatio totaliter destrui ; cum omne finitum per ablationem continuam tandem finiatur : consequens est absurdum, et contra Divum Thomam, 1, 2, *quæst.* 85, *articulo* 2, ubi docet impossibile esse, quod inclinatio voluntatis ad bonum rationis totaliter destruatur, manente natura humana. Tum denique, quia esto, alia peccata personalia, et positiva queant diminuere vires, et inclinationem voluntatis ad bonum, quatenus generant habitus vitiosos, qui male disponunt voluntatem eamque inclinant ad actus rationi dissonos ; id tamen minime admitti potest in peccato originali ; hoc quippe non importat in nobis aliquid positivum, vel ullam positivam conversionem ad malum ; sed meram privationem justitiæ originalis, et aversionem a Deo : ergo cum peccatum originale sit sufficiens ad constituendum hominem in statu naturæ lapsæ ; sequitur, quod homo in natura lapsa non habeat minores vires, quam in puris. Quæ doctrina sic arrisit Medinæ 1, 2, quæst. 87, art. 3, § *Secundo infertur*, ut de eo dixerit : *Hæc est vera, divinaque Theologia, quam docent universi Theologi, nominatim Cajetanus* 1, 2, *quæst.* 85, *art.* 3 *et quæst.* 109, *art.* 2. *Marsilius in* 2, *quæstione* 18, *art.* 1. *Doctissimus Pater Soto* 1, *libro de natura, et gratia cap.* 13. Idemque postea amplexati sunt Suarez, *prolog.* 4, *capite* 8 *et libro primo, de necessitate gratiæ cap.* 36 et alii plures.

Medina.

Suarez.

Unde argumentum a nobis factum potest in nos retorqueri : quoniam homo lapsus habet easdem prorsus vires, ac homo in puris, ut patet ex nuper dictis : sed homo in puris habet vires sufficientes ad superandam quamcumque gravem tentationem contrariam legi naturali divisive sumptam, ut statuimus supra num. 262 ; ergo homo lapsus gaudet sufficienti virtute, ut sine spe-

ciali gratia valeat resistere cuivis gravi tentationi divisive acceptæ.

Occurritur objectioni. 285. Respondetur huic objectioni negando antecedens : neque enim pro libito supponimus inesse minores vires homini lapso, quam in puris constituto , sed id ostendimus auctoritate, et ratione. Quod potest insuper communiri tum ex iis, quæ D Tho. affert Divus Thomas supra *quæst.* 85, *art.* 1, *in argumento sed contra*, ubi inquit : *Sicut dicitur Luc.* 10, *homo descendens a Hierusalem in Jerico, idest, in defectum peccati expoliatur in gratuitis, et vulneratur in naturalibus, ut Beda exponit : ergo peccatum diminuit bonum naturæ.* Per quam parabolam docent frequenter Sancti Patres, et præcipue Augustinus *libro de natura et gratia cap.* 7, et Ambrosius *lib.* 7 *in Lucam;* significari statum, in quem homo per peccatum devenit. Illis autem verbis : *Quem etiam despoliaverunt*, significatur ablatio donorum, et justitiæ originalis, quæ gratis fuerant superaddita naturæ. Unde per subsequentia : *Et plagis impositis abierunt semivivo relicto*, nequit non denotari defectus alicujus naturalis perfectionis, atque efficacitatis : alias frustra hæc verba superadderentur parabolæ; nec Divus Thomas recte ex illis collegisset, sicut colligit, quod homo vulneratur in naturalibus. Tum ex eodem Sancto Doctore loco citato in corpore, ubi inquit : « Medium bonum naturæ, scilicet ipsa naturalis inclinatio ad « virtutem diminuitur per peccatum. Per « actus enim humanos fit quædam inclina- « tio ad similes actus, ut supra habitum est. « Oportet autem, quod ex hoc, quod aliquid « inclinatur ad unum contrarium, dimi- « nuatur ejus inclinatio ad illud. Unde cum « peccatum sit contrarium virtuti, ex hoc « ipso, quod homo peccat, diminuitur bo- « num naturæ, quod est inclinatio ad vir- « tutem. » Idemque docet 4 *contra gentes, cap.* 71, ubi enumerans effectus peccati ait : « Tertium est quædam debi- « litatio naturalis boni, secundum quod « homo peccando redditur pronior ad pec- « candum, et tardior ad bene agendum. » Et *in præsenti quæstione art.* 7 in corpore inquit : « Bonum autem naturæ cor- « rumpitur, in quantum natura hominis « deordinatur, voluntate hominis Deo non « subjecta : hoc enim ordine sublato, con- « sequens est, ut tota natura hominis pec- « cantis inordinata remaneat. » Constat autem, quod homo in puris constitutus non esset infectus macula, atque inordinatione peccati, quæ homo contraxit per lapsum : ergo secundum mentem D. Thomæ, et rectam rationem negari non potest, quod eorum vires sint inæquales, pluresque competant homini in puris, quam post lapsum.

Replica. 286. Nec refert, si dicas, Divum Thomam in omnibus his testimoniis loqui de peccato actuali, et personali, non vero de originali : inter quæ reperitur latum discrimen in præsenti difficultate considerandum. Nam actuale importat actum peccantis, per quem generatur inclinatio ad objectum rationi dissonum, ac proinde diminuitur inclinatio ad bonum virtutis : originale autem nullum actum, vel inclinationem positivam in nobis importat, sed meram privationem justitiæ originalis : unde non est, cur per illud diminuatur inclinatio ad virtutem, et vires ad bonum. Ut autem homo sit in statu naturæ lapsæ satis est, quod habeat peccatum originale.

Solutio. D.Tho. Hoc, inquam, non refert. Primo quia Divus Thomas *citata quæst.* 85, *art.* 3, extendit suam doctrinam ad omnia peccata : recensens enim vulnera inflicta naturæ humanæ per peccatum originale inquit : « In « quantum ergo ratio destituitur suo or- « dine ad verum, est vulnus ignorantiæ : « in quantum vero voluntas destituitur or- « dine ad bonum, est vulnus malitiæ : in « quantum vero irascibilis destituitur suo « ordine ad arduum, est vulnus infirmita- « tis : in quantum vero concupiscentia des- « tituitur suo ordine ad delectabile mode- « ratum ratione, est vulnus concupiscentiæ. « Sic igitur ista quatuor sunt vulnera in- « flicta toti humanæ naturæ ex peccato « primi parentis. Sed quia inclinatio ad « bonum virtutis (perpendat Lector verba) « in unoquoque diminuitur per peccatum « actuale, ut ex dictis patet, etiam ista sunt « quatuor vulnera ex aliis peccatis conse- « quentia, in quantum scilicet per pecca- « tum et ratio hebetatur, præcipue in agen- « dis, et voluntas induratur ad bonum, et « major difficultas bene agendi accrescit, et « concupiscentia magis exardescit. » Quo nihil clarius potuit pro nobis dici ; cum Sanctus Doctor infirmitatem virium naturalium per prius attribuat peccato originali, et deinde extendat ad actualia. Videantur, quæ diximus *in comment. art.* 1 et 2 prædictæ quæstionis.

Secundo, et præcipue, quia etsi libenter admitteremus peccatum originale non minuere

nuere vires voluntatis ad bonum, adhuc tamen ratio a nobis constructa in suo robore persisteret. Quoniam nullus est adultus in statu naturæ lapsæ, qui simul cum peccato originali non habeat aliud actuale, et personale. Cum enim omnis homo ad usum rationis perveniens teneatur se convertere ad Deum auctorem naturalem, tanquam ad ultimum finem super omnia dilectum, consequens est, ut vel prædictum præceptum adimpleat, amittatque proinde statum naturæ lapsæ, qui cum illa conversione incompossibilis est : vel prædicto præcepto non satisfaciat, atque ideo incurrat novum peccatum proprium actuale, ac personale. Quam doctrinam tradit Divus Thomas, *in hac* 1, 2, *quæst.* 89, *art.* 6, in corpore, *et ad* 3, *et quæst.* 7 *de Malo art.* 10 *ad* 9, *et in* 2 *dist.* 18, *quæst.* 1, *art.* 3 *ad* 5, et alibi sæpe, eamque statuimus *in Tract. de peccatis disp.* 20, *dubio* 1. Unde si peccatum personale, et actuale diminuit vires naturæ, ut aperte intendit Sanctus Doctor locis citatis nec ipsi Adversarii inficias ibunt; plane infertur homini in natura lapsa debiliores vires inesse, quam in puris.

Satisfit singulis probationibus in contrarium.

287. Probationes autem in contrarium non multi negotii sunt : quia omnes fere procedunt ex defectu intelligentiæ distinctionis inter entitatem potentiæ, seu potentiam radicalem, et vires potentiæ, seu proportionem, et proportionem proximam ; quam distinctionem præmisimus supra *num.* 281, et ea supposita contraria motiva facile diluuntur. Ad primum dicendum est Divum Thomam loqui de perfectionibus naturalibus se habentibus ad instar potentiarum, seu proprietatum naturæ; non vero de omnibus operationibus consequentibus naturam, vel de omni inclinatione ad bonum, qualis est illa, quæ comitatur amorem Dei super omnia. Sumiturque hæc solutio ex ipso Sancto Doctore supra *qu.* 85, *art.* 1, ubi inquit : « Bonum naturæ humanæ « potest tripliciter dici. Primo ipsa princi- « pia naturæ, ex quibus ipsa natura consti- « tuitur, et proprietates ex his causatæ, « sicut potentiæ animæ, et alia hujusmodi. « Secundo quia homo a natura habet in- « clinationem ad virtutem, ut supra habi- « tum est; ipsa inclinatio ad virtutem est « quoddam bonum naturæ. Tertio modo « potest dici bonum naturæ donum justitiæ « originalis, quod fuit in primo homine « collatum toti naturæ. Primum igitur bo- « num naturæ nec tollitur, nec diminuitur « per peccatum. Tertium vero bonum na- « turæ totaliter est ablatum per peccatum « primi parentis. Sed medium bonum na- « turæ, scilicet ipsa inclinatio naturalis ad « virtutem diminuitur per peccatum, etc. » Et ad 1, quod sic se habebat : « Peccatum « hominis non est gravius, quam peccatum « dæmonis : sed bona naturalia in dæmo- « nibus manent integra post peccatum, ut « Dionys. dicit in 4, de divin. nominib. « ergo peccatum etiam bonum naturæ « humanæ non diminuet; » *respondet in hunc modum :* Dicendum, quod Dionysius loquitur de bono primo naturæ. Et *in solutione ad* 2, inquit : « Ipsa natura secun- « dum se non variatur propter variatio- « nem voluntariæ actionis : sed ipsa incli- « natio variatur ex illa parte, quæ ordina- « tur ad Deum. » Per quod etiam patet ad id, quod addebatur ex Sancto Doctore *quæst.* 87, *art.* 7; respondetur enim hominem post peccatum fuisse relictum suæ naturæ; sed non naturæ puræ, sed naturæ sauciatæ, ac infectæ per peccatum, ut bene declarat Alvarez *lib.* 5 *Respons. cap.* 4, *num.* 19.

Prima. D. Thom.

Secunda.

Ad secundum respondetur ex dictis *disputat. præcedenti cap.* 2, analogiam illam hominis in puris, et post lapsum ad hominem nudum, et nudatum solum intelligendam esse in ordine ad gratuita : quia utrobique est carentia gratiæ, quæ in statu purorum habet rationem simplicis negationis, et denominat hominem nudum ; sed in statu lapsus sortitur conditionem privationis proprie dictæ, et denominat hominem nudatum. Cum quo tamen recte stat, ut in ordine ad naturalia detur magna differentia inter utrumque statum : nam homo adultus in puris existens esset actualiter, vel habitualiter conversus ad Deum tanquam ad ultimum finem super omnia dilectum : prædictam quippe conversionem eliceret in primo instanti usus rationis ; alias caderet ab statu purorum, et declinaret in peccatum. Homo autem adultus, et lapsus et caret prædicta conversione, et convertitur ad bonum proprium, ut explicatum est. Quare cum conversio efficax ad bonum rationis conferat efficaces vires ad operandum propter ipsum ; aversio vero ab illo, et præcipue si conjungatur contrariæ conversioni, ut § *præcedenti* ex Divo Thoma vidimus, et deinceps videbimus, prædictas vires excludat : necessario concedendum est hominem in puris habere majores vires, quam post lapsum, et consequenter non se

habere intra ordinem naturalem sicut nudum, et nudatum, sed sicut amore Dei indutum, et eo spoliatum; nec prædictos status comparari inter se sicut privationem, et negationem, sed magis sicut privationem, et habitum.

Tertia. Ad tertium constat ex proxime dictis diminutionem virium naturalium in homine lapso non fieri per substractionem entitatis potentiæ, nec per additionem qualitatis morbidæ, quam excogitavit Gregorius : sed per exclusionem conversionis ad Deum tanquam ad ultimum finem super omnia dilectum et conversionem ad bonum proprium. Et ideo neganda est major : quia ut inquit Angelicus Doctor 4, contra gentes cap. 112 : *Subjectum fit minus potens ad formam, non quidem per solam substractionem alicujus partis subjecti, vel per hoc, quod aliqua pars potentiæ substrahatur : sed per hoc, quod potentia impediatur per contrarium actum, ne in actum formæ exire possit, sicut subjectum tanto est minus potentia frigidum, quanto in eo magis calor augetur.* (D.Tho)

Quarta. Ad quartum negamus sequelam : quoniam diminutio virium, quam peccatum inducit, non fit per substractionem entitatis subjecti; sed per oppositionem indebiti finis, et exclusionem conversionis, seu affectus ad finem honestum : quod non tollit, nec tollere potest radicalem inclinationem subjecti ad bonum rationis, sicut neque ipsum destruere. Unde similem objectionem diluens Divus Thomas supra, *quæst.* 85, *art.* 2, inquit : « Ad secundum dicendum, quod objectio illa procedit, quando fit diminutio « per substractionem : hic autem fit diminutio per appositionem impedimenti, « quod neque diminuit radicem inclinationis. » Et tradiderat rationem in corpore articuli iis verbis :« Dupliciter igitur potest « intelligi ejus (nempe inclinationis ad virtutem) diminutio. Uno modo ex parte « radicis : alio modo ex parte termini. « Primo quidem modo non diminuitur « per peccatum, eo quod peccatum non diminuit ipsam naturam, ut supra dictum « est : sed diminuitur secundo modo, in « quantum scilicet ponitur impedimentum « pertingendi ad terminum. Si autem primo modo diminueretur, oporteret, quod « quandoque totaliter consumeretur, natura rationali totaliter consumpta. Sed « quia diminuitur ex parte impedimenti, « quod opponitur, ne pertingat terminum; « manifestum est, quod diminui quidem « potest in infinitum : quia in infinitum « possunt impedimenta apponi, secundum, « quod homo potest in infinitum addere « peccatum peccato. Non potest tamen totaliter consumi : quia semper manet radix « talis inclinationis, etc. » Quod late, et optime ostendit idem S. Doctor *qu.* 2, *de Malo art.* 2. (D.Tho.)

Ultima. Ultimum jam manet solutum ex supradictis *num.* 143 *et num.* 282. Quamobrem non videmus, cur contraria nostræ doctrinæ Theologia celebretur ut divina; et multo minus quomodo Medina pro illa referat universos Theologos; cum multo plures nobis, quam ipsi suffragentur. Inæqualitatem enim virium in statu naturæ puræ, et naturæ lapsæ, atque illarum diminutionem per peccatum docent ex Thomistis Capreol. *in* 2, *dist.* 24, *quæst. unica art.* 1, *concl.* 3, Ferrara *contra gentes cap.* 12, Conradus 1, 2, *quæst.* 85, *art.* 1 *et* 2, Alvarez *de auxiliis disp.* 45 *et* 46 *et lib.* 5 *Respons. cap.* 4, Joannes a Sancto Thoma *in præsenti disp.* 19, *art.* 1, § *Respondetur ergo, et* § *solum adverto*, Labat *tom.* 4, *disp.* 1, *dub.* 1, § 2, Montesinos *supra quæst.* 85, *art.* 2, *disp.* 16, *qu.* 1, *concl.* 2 et alii. Quibus etiam consentiunt Alexander 2 *parte quæst.* 94, *memb.* 8, *art.* 4 *in corpore, et ad* 2, Gregorius *in* 2 *dist.* 30, *quæst.* 1, *art.* 2, Gabriel ibidem *quæst.* 2, *art.* 1, Oxamus a Gabriele relatus, Ricardus ibidem *quæst.* 1, Estius *dist.* 31, § 3, Henricus *quodlib.* 1, *quæst.* 27, Jacobus Naclantius super *ad Romanos* 5 ad illa verba : *Non ergo regnet peccatum.* Corduba *lib.* 1, *quæst.* 45, Guillelmus Altisiod. Jacobus Almainus, Robertus, Holchot. apud Salas 1, 2, *disp.* 11, *sect.* 2, et alii plures. Ex iis autem, qui referri solent pro contrario dicendi modo, plures et præcipue Cajetanus solum intendunt potentiam remotam, seu virtutem radicalem non fuisse diminutas per peccatum ; sed minime loquuntur de viribus, ac potentia proximis. Unde argumentum a nobis factum nec debet, nec valet in nos retorqueri. (Capreol. Ferrara. Conrad. Alvarez. Joann. a S.Tho. Labat. Montes. Alexan. Gregor. Gabriel. Richard. Estius. Henric. Naclant. Cordub. Almain. Robert. Holchot.)

Replica. 288. Sed replicabis : nam fieri potest, ut homini in puris constituto, et pervenienti ad usum rationis, priusquam se convertat ad Deum finem naturalem, occurrat gravis tentatio vel omittendi illam conversionem, vel operandi contra aliud præceptum : quam tentationem teneretur, perindeque posset superare viribus naturæ juxta supradicta § 2. At in prædicto casu non haberet, nisi voluntatem nude sumptam, ut ex se liquet :

liquet : ergo voluntas nuda ab omni conversione ad Deum finem naturalem habet sufficientes vires, ut possit superare graves tentationes contra legem naturalem. Cum ergo prædicta voluntas sit in homine lapso ; sequitur, quod hic retineat sufficientes vires ad resistendum gravibus tentationibus.

Confirmatur : quia impotentia, quam tribuimus homini lapso ad superandas graves tentationes viribus propriis, præcipue fundatur in conversione illius actuali, et personali ad bonum commutabile, ut constat ex dictis a *num.* 282 ; ergo si illi occurrat gravis tentatio ante dictam conversionem, poterit illam superare : cum igitur posset ei occurrere in primo instanti usus rationis, vel antequam se convertat ad bonum proprium, sequitur, quod saltem pro illo instanti habeat vires requisitas ad gravis tentationis victoriam.

Diluitur primo. Respondetur primo casum illum replicæ non esse possibilem secundum providentiam communem : ad eam quippe spectat, ut sicut præceptum convertendi se ad Deum tanquam ad ultimum finem, est simpliciter primum omnium ; ita illius obligatio ante omnia alia occurrat puero pervenienti ad usum rationis, nihilque urgentius solicitet pueri animum, quam hujusmodi obligatio.

D.Tho. *Primum enim* (inquit Divus Thomas supra quæst. 89, articulo 6 ad 3) *quod occurrit homini discretionem habenti est, quod de seipso cogitet, ad quem alia ordinet sicut ad finem, finis enim prior est in intentione.* Et cum intimatio, seu manifestatio clara prædictæ legis pertineat ad auctorem naturæ, et alias quælibet gravis tentatio obnubilet, ac perturbet usum rationis : ad eundem auctorem spectat ita omnia disponere, ut nulla gravis tentatio pro illo instanti occurrat, quæ animum pueri ita præoccupet, ut non possit facile ad prædictam legem perspicue cognitam attendere, eique satisfacere, ut explicuimus *Tract. citato disp.* 20, *dub.* 1. Accedit etiam, quod seclusa suggestione diaboli (cujus tentationes jam exclusimus a principio hujus dubii) non apparet, quæ gravis tentatio, servata providentia ordinaria, possit puero pro instanti illo primo occurrere. Nam molestia carnis vel nulla tunc est, vel satis remissa : pompa vero, et vanitas mundi puerorum animos, et maxime in ætate parum solet allicere. Quamobrem casus replicæ ad providentiam extraordinariam spectat : secundum quam si auctor naturæ operaretur permittendo in illo instanti gravem tentationem, deberet specialia auxilia dispensare, quibus amplius puer in bono fulciretur. Sed hoc non pertinet ad præsens dubium, in quo hominem in puris, et secundum providentiam ordinariam se habentem consideramus.

Diluitur secundo. Per quod patet etiam ad confirmationem : nam eandem suppositionem, et difficultatem includit : atque ideo eadem responsione diluitur.

Secundo potest responderi admittendo, quod homo in puris existens, antequam se actu convertat ad Deum ultimum finem, posset superare viribus propriis gravem tentationem in primo instanti usus rationis occurrentem : negamus tamen, quod id possit præstare homo lapsus. Et ratio differentiæ est : quoniam homo in puris, licet pro priori ad consummationem illius instantis non esset positive conversus in Deum, tamen non esset ab illo aversus : et sic nihil haberet incompossibile cum affectu efficaci ad bonum rationis, ob cujus amorem, saltem interpretativum, superanda est gravis tentatio, et relinquenda convenientia, quæ per ipsam proponitur : possetque proinde homo in prædictum affectum, seu conversionem actu prorumpere, et consequenter tentationem superare, licet hoc raro, et in paucioribus contingeret. Cæterum homo lapsus non habet voluntatem puram, seu nudam ; sed affectam, aut potius infectam conversione vitiosa ad bonum commutabile, vel saltem aversione a bono honesto : hæc quippe aversio comitatur peccatum mortale, quodcumque sit. Porro cum prædicta aversione non potest componi dictamen efficax practicum, et affectus conversionis ad bonum honestum : nec prædicta aversio valet excludi, nisi per gratiam. Unde cum victoria gravis tentationis nequeat, præsertim naturaliter obtineri absque conversione ad bonum honestum saltem interpretativa ; consequens est, ut homo lapsus non possit absque auxilio speciali gratiæ superare gravem tentationem.

Ex quibus solvitur confirmatio : nam homo lapsus ad usum rationis perveniens habet saltem aversionem ab ultimo fine, cum qua est incompossibilis appreciatio ejusdem finis, et affectus efficax ad bonum honestum, in cujus virtute repellitur gravis tentatio. Unde semper salvatur, quod nequeat absque speciali gratia tentation gravi resistere : quamvis hoc urgentius

convincatur ex eo, quod omnis adultus lapsus, priusquam graviter tentetur, habeat simul cum peccato originali aliquod personale, ut revera in omnibus contingit.

Alia difficilis objectio.

289. Deinde adversus secundam confirmationem est gravis objectio, per quam ea etiam, quæ immediate diximus, impugnantur : quoniam ad vincendum generaliter quamcumque tentationem gravem non apparet, cur sit necessaria conversio efficax ad bonum determinate honestum super omnia dilectum. Nam plura, circa quæ potest homo graviter tentari, sunt contraria bono proprio ipsius peccatoris, quod habet rationem ultimi finis respectu ipsius. Unde in virtute amoris ad bonum proprium poterit peccator repellere tentationes contrarias : atque ideo non erit necessaria ad id specialis gratia. Nec hinc fiet, quod labatur in aliud peccatum, dum tentationi resistit : quia conversio ad bonum proprium universaliter sumptum non est vitiosa, quippe quæ terminatur ad bonum proprium, quod non est determinate bonum, nec malum moraliter, sed abstrahit ab utroque, ut diximus *tom.* 3, *Tract.* 8, *disp.* 4, *dub.* 3.

Responsio.

Respondetur, quod sicut in speculabilibus principia universalissima nequeunt immediate per se sola inferre conclusionem particularem, sed debent particulari alicui principio associari, per quod determinentur, et trahantur ad illationem conclusionis specialis : ita ex solo affectu ad bonum proprium universalissime sumptum nequit efficaciter sequi refutatio gravis tentationis ; sed desideratur aliquis finis magis particularis, ob cujus amorem sese opponat homo gravi tentationi, eique resistat. Et ratio est : quoniam gravis tentatio, quatenus rejicitur, ac propulsatur, habet rationem mali, a quo recedit resistens. Omnis autem fuga alicujus mali oritur ex prosecutione alicujus boni, ad quod homo afficitur, et propter quod deserit objectum, ad quod alias induceretur. Unde affectus ad bonum, propter quod resistitur tentationi, debet esse incompossibilis cum affectu ad objectum tentationis, eumque excludere. Hoc vero minime convenit affectui ad bonum proprium universaliter sumptum, ad quod peccator est habitualiter conversus tanquam ad ultimum finem : quia prædictus affectus optime conjungitur cum prosecutione objecti tentationis. Quod ex eo liquet : nam etsi peccator succumbat gravi tentationi, adhuc retinet habitualem conversionem ad bonum proprium in communi : immo vero prædictum bonum finalizat actionem peccaminosam, qua quis tentationi succumbit. Quamobrem nulla incompossibilitas inter prædictos affectus reperitur, nec unus excludit alium ; sed necessarium est recurrere ad alium magis specialem, nempe ad conversionem actualem, vel habitualem in bonum rationis tanquam in ultimum finem.

Replica.

290. Replicabis : nam licet peccator nequeat respicere bonum rationis, seu honestum tanquam ultimum finem, cum sit aversus ab eo : valet tamen sine gratia illud attingere, ut finem particularem hujus, vel illius actionis, in hac, vel illa materia particulari, verbi gratia solvere debitum propter bonum justitiæ : alias non posset absque speciali gratia efficere aliquod opus bonum morale, quod est absurdum, ut constat ex supradictis *dubio* 2. Hoc autem sufficit, ut possit aliquas graves tentationes vincere sine gratia, et absque conversione ad bonum rationis tanquam ad ultimum finem, etsi nequeat omnes et gravissimas superare : ergo non est universaliter verum hominem lapsum indigere speciali gratia ad victoriam cujusvis gravis tentationis. Explicatur, et suadetur minor : etenim si quis ex una parte vehementer tentaretur ad adulterium verbi gratia, et ex alia perpenderet periculum infamiæ, posset ob amorem, et conservationem famæ resistere tentationi, idque non semel contingit : et tamen prædictus affectus solum terminatur ad aliquod bonum honestum particulare ; non vero ad bonum rationis absolute, et in omni linea, ut ex se liquet : ergo affectus ad bonum rationis particulare sufficit ad resistentiam alicujus gravis tentationis. Idemque potest ostendi in eo, qui vehementer tentatur ad vindictam, seu necem inimici, a qua tamen abstinet, ne patiatur bonorum, et honoris jacturam, qui est finis particularis honestus.

Solutio.

Respondetur negando minorem intellectam de victoria gravium tentationum simpliciter dicta, hoc est, tam quoad affectum, quam quoad effectum. Quoniam, ut supra observavimus *num.* 261, non dicitur simpliciter superare tentationem, qui labitur in aliud peccatum mortale. Quamvis autem affectus ad aliquod bonum rationis particulare queat impedire effectum externum, ad quem peccator graviter tentatur ; minime tamen sufficit ad excludendum affectum internum peccaminosum,

peccaminosum, seu, quod idem est, desiderium, aut complacentiam morosam circa objectum pravum. Idque exemplis in contrarium adductis constat : nam qui graviter tentatur ad adulterium, licet ob amorem famæ abstineat ab opere externo ; tamen stante gravi tentatione, et seclusa gratia, infallibiliter consentiet delectationi internæ : et graviter tentatus ad vindictam, quamvis ob timorem jacturæ bonorum, atque honoris non inferat necem ; nihilominus delectabitur de ea apprehensa : et infirmus, qui accenditur ad venerem, etsi ob periculum vitæ, quod metuit, recuset actum ; attamen operam dabit delectationi morosæ. Unde nullus ex affectu ad illa particularia bona honesta vincit simpliciter contrarias tentationes : licet enim non peccet in effectu, seu opere externo ; consentit tamen illis in affectu. Et ratio est eadem in omnibus : quoniam eatenus affectus ad bona illa honesta particularia posset excludere subjectionem, et consensum in tentationes, quatenus ipsa prædicta bona haberent incompossibilitatem cum objectis tentationum. Illa autem solum habent incompossibilitatem secundum quid, sive in effectu ; secus vero simpliciter, sive tam in effectu, quam in affectu : nam fama non læditur per consensum internum, sed per opus externum ; nec imminet jactura bonorum ob affectum vindictæ, sed propter necem illatam. Unde licet affectus ad prædicta bona sufficiat ad excludendum executionem adulterii, necis, et veneris ; minime vero excludit delectationem internam de illis, maxime cum urget gravis tentatio : hæc quippe si non executionem, delectationem tamen extorquet. Quocirca necessario recurrendum est ad affectum efficacem ad bonum rationis absolute acceptum : nam sicut hoc bonum non compatitur cum aliquo peccato mortali sive interno, sive externo : ita affectus efficax ad ipsum sufficit, et requiritur ad excludendum affectum contrarium, pro quo tentatio gravis solicitat.

Objectio contra datam responsionem.

291. Sed objicies : nam hinc fieret non qualemcumque gratiam sufficere ad victoriam gravium tentationum ; sed determinate requiri gratiam habitualem, et sanctificantem : consequens est satis durum, immo absurdum ; cum peccatores quandoque resistant gravibus : quod minime præstarent si esset necessaria gratia habitualis, qua in sensu composito status peccati sunt omnino destituti : ergo, etc. Sequela ostenditur : quoniam, ut hucusque diximus, nequit homo vincere gravem tentationem absque conversione actuali, vel habituali ad bonum honestum tanquam ad ultimum finem, sed ex suppositione, quod quis sit in peccato mortali, atque adeo aversus a prædicto bono, et fine, nequit absque gratia sanctificante converti ad ipsum, ut late ostendimus supra *dub.* 4 ; ergo erit necessaria gratia sanctificans, ut homo lapsus superet gravem tentationem.

Diluitur.

Respondetur negando sequelam : quia sicut medium unicum ad conservandam vitam modo naturali est sumptio alimenti : et nihilominus si Deus vellet uti alia extraordinaria providentia, posset hominem per alia media absque cibo conservare : ita quamvis seclusa gratia, non possit homo superare gravem tentationem nisi ex affectu formali, vel virtuali ad Deum, vel ad bonum honestum tanquam ad ultimum finem ; qui affectus ex suppositione, quod quis fuerit lapsus in peccatum grave, nequit haberi absque gratia sanctificante : attamen intra latitudinem gratiæ sunt plures modi, quibus homo valeat non substerni tentationi, sed eam devincere, aut devitare. Primo per communicationem gratiæ sanctificantis : hæc enim perfectissime convertit in Deum, et avertit ab omni objecto illi contrario. Deinde per magnam illuminationem intellectus, quæ faciat magnopere appetere bonum virtutis et expellat apparentiam convenientiæ in objecto, ad quod tentamur; cum enim tentatio gravis fiat magna ex parte invincibilis ab homine lapso, ex eo quod vim rationis obtundit, et obscurat, nec permittit apparere efficaciter motiva ob quæ deberet rejici ; consequens fit ut e converso superari possit, si Deus perfecte illuminet rationem, faciatque ut appareant peccatori plures disconvenientiæ in subjectione, ad tentationem etiam internam, vel quoad affectum. Præterea per bonum affectum voluntatis : potest quippe Deus, cum gravis tentatio urget, producere in voluntate magnam affectionem ad bonum virtutis contrarium objecto tentationis, et insimul ingentem displicentiam de objecto, ad quod urgebat tentatio : quibus affectibus voluntas parum inclinabitur ad objectum, quod alias ex parte sua vehementer tentat, ac solicitat ad consensum ; ac proinde aderunt voluntati pares, vel majores vires, quam sit tentatio, etsi gravis. Denique sus-

pendendo concursum requisitum ad consensum pro materiali peccati : quæ suspensio in eo eventu haberet rationem gratiæ : sicut donum perseverantiæ est gratia satis magna : et tamen solet importare similem suspensionem, ut videbimus *disputatione sequenti dubio* 11, § 1. Cum ergo hæc omnia media queant inveniri sine gratia sanctificante, sequitur, quod voluntas illis roborata valeat absque prædicta gratia gravi tentationi resistere. Quæ possunt explicari exemplo attritionis ad sacramentum pœnitentiæ requisitæ : non enim postulat ad sui elicientiam gratiam sanctificantem, sed aliam longe minorem : et tamen importat propositum absolutum, et efficax non peccandi, ortum quidem non ex amore Dei ultimi finis, sed ex alio motivo inferiori. Quod propositum, sive affectus, etsi non sufficiat ad expellendum peccatum habituale, in quo homo præexistit; sufficit tamen, saltem quandiu durat, ad excludendum a voluntate consensum, sive affectum actualem ad peccatum grave, quia est incompossibilis cum illo : nullus quippe actu peccans queit habere veram attritionem ; neque qui vere atteritur, valet in sensu composito peccare. Cum ergo possit Deus similem affectum in homine peccatore graviter tentato producere ; sequitur, quod hic valeat absque gratia sanctificante gravi tentationi resistere.

Proponitur altera objectio.

292. Denique contra tertiam, et quartam confirmationem oppones ex illis solum convinci, quod detur magna difficultas, ac proinde impotentia moralis in victoria gravis tentationis per vires proprias ; non vero aliqua impotentia, vel repugnantia physica : sed remota hac posteriori impotentia, valet voluntas absolute, quamvis cum difficultate superare gravem tentationem, ut ex se liquet : ergo prædictæ confirmationes minime convincunt esse necessariam gratiam, ut homo lapsus vincat gravem tentationem. Minor, et consequentia liquent. Major etiam videtur perspicua: nam omnia, quæ ibidem recensuimus, sunt quid extrinsecum, et accidentarium voluntati, neque ejus entitatem, vel intensionem diminuunt: ergo licet causent difficultatem, seu impotentiam moralem ; minime tamen destruunt potentiam physicam voluntatis, quæ ab illius entitate, et intensione non differt : ergo sicut voluntas ante lapsum habet potentiam physicam ad resistendum gravi tentationi, ita et post illum.

Satisfit objectioni.

Respondetur negando minorem, quam probatio inducta minime convincit : quoniam licet tota voluntas maneat entitative post lapsum, nihilominus non remanet in esse potentiæ proximæ, et expeditæ ad omnia, quæ poterat ante lapsum ut supra late ostendimus *dubio* 4. Et ratio est : quoniam esse, et denominatio potentiæ non convenit voluntati ratione solius entitatis absolutæ acceptæ, sed ratione ejusdem, quatenus connotat alia requisita, et præcipue concursum Dei sibi præparatum, secundum providentiam communem. Deus autem cum concursum præparat secundum providentiam communem, non attendit ad solam voluntatem hominis, sed ad totum hominem, hoc est, ad omnes dispositiones, sub quibus hic, et nunc reperitur. Unde cum in homine lapso, et actu graviter tentato nulla fere sit dispositio ad victoriam ; plurimæ vero, et urgentissimæ ad lapsum, ut in prædictis confirmationibus singillatim ostendimus : fit, ut Deus operans secundum providentiam communem non præparet concursum ad resistentiam ; sed lapsum permittat. Quamobrem etsi in peccatore detur potentia antecedens radicalis, et remota ad superandum tentationem gravem, quæ potentia nil aliud est, quam entitas voluntatis connotans indifferentiam judicii, caret tamen potentia proxime expedita ad prædictam resistentiam : quia hujusmodi potentia non est sola voluntas entitative, sed voluntas connotans concursum Dei ex lege communi præparatum, et remotionem eorum, quæ actum voluntatis impediunt, ut loco proxime citato latius explicuimus, et hic supponimus ex dictis *num.* 281.

§ VI.

Refertur contraria sententia, et duo illius fundamenta convelluntur.

293. Non reperimus Auctorem, qui primam nostram assertionem expresse, licet aliqui satis aperte illi contradicere videantur, dum probant secundam : utuntur enim motivis, quæ utrique statui, et naturæ in puris, et naturæ lapsæ communia sunt : sed ea majori ex parte diluimus § *præced.* et si quæ supersunt, ex responsione ad argumenta opinionis statim referendæ robur amittent : fundantur enim ut plurimum in similitudine, et æqualitate virium utriusque status ; quas tamen non esse prorsus æquales

æquales constat ex dictis, et amplius ex dicendis constabit. Potest tamen specialiter opponi : quoniam victoria alicujus tentationis gravis contra legem naturalem importat tantam difficultatem, quanta reperitur in observatione omnium præceptorum naturalium collective sumptorum : sed homo in puris constitutus non habet vires sufficientes ad observandum omnia præcepta naturalia collective sumpta, ut constat ex dictis *dub.* 5, *n.* 162 ; ergo neque ad resistendum cuidam tentationi gravi contra legem naturalem. Probatur major : quia mortem fortiter obire, quam tyrannus minitaretur, ut quis a legitimo unius Dei cultu recederet, importat tantam difficultatem, quanta reperitur in observatione omnium præceptorum naturalium collective sumptorum : ergo hujus tentationis victoria tantam difficultatem importat, quanta in illa observatione reperitur.

Argumentum contra primam conclusionem.

Responsio.

Respondetur negando majorem : et ad probationem negamus antecedens. Nam quod homo nequeat absque gratia observare omnia præcepta naturalia collective sumpta, provenit ex eo, quod ab intrinseco petit aliquando deficere : unde quod in nullo præceptorum vel occurrentium simul, vel longo tempore succedentium deficiat, est supra propriam hominis dispositionem ; atque ideo provenit ex alia providentia gratuita, ut late explicuimus *loc. cit. a n.* 170. Cæterum hæc propria, et velut connaturalis hominis dispositio non exposcit determinate in aliquo determinato præcepto, aut tempore determinato deficere : quocirca potest homo per se loquendo observare quodlibet præceptum naturale, prout occurrit, et secundum omnem difficultatem, quam secundum providentiam naturalem ex quolibet capite affert, ut ea, quæ *loc. cit. nu.* 192, diximus, satis convincunt. Unde quia præceptum colendi unum verum Deum potest simul cum gravi illa tentatione, quæ in objectione refertur, naturaliter occurrere : consequens est, quod homo per se loquendo valeat absque speciali gratia, adhuc in præsentia prædictæ tentationis, illud observare, ut arg. § 2, expensum efficaciter probat. Dicimus *per se loquendo*, ut complectamur omnes vires, et efficacitatem, quas homo potest naturaliter habere : inter quas illæ præcipue computandæ sunt, quæ voluntati accedunt ex conversione naturali ad Deum ultimum finem juxta superius dicta numero 281, cum sequentibus : nam in vim hujus conversionis, quandiu actualiter, vel habitualiter persistit, valet obsistere cuilibet gravi tentationi secundum communem providentiam ortæ contra legem naturalem. Quod si hanc conversionem amittit, et ea uti non vult ; impotentia, quæ inde provenit, est simpliciter consequens, ejusque vitio tribuenda est, sicut accidit in homine lapso, ut infra dicemus *numero* 301. Potestque exemplum antecedentis in contrarium allatum retundi exemplo amoris naturalis Dei ultimi finis super omnia : qui videtur importare tantam difficultatem, quantam habet observatio omnium præceptorum naturalium collective sumptorum ; siquidem dicit propositum efficax ea observandi. Et tamen reipsa tantam difficultatem non importat : quia observatio illa præter difficultatem, quæ in quolibet præcepto seorsim accepto invenitur, importat, quod defectibilitas arbitrii ita comprimatur, aut impediatur, ut non exeat in proprium actum : quod tamen non dicit amor prædictus : ita enim elicitur, quod non comprimit, aut impedit continuo defectibilitatem arbitrii, ut latius explicuimus *dubio* 3, *numero* 121 *et dubio* 5, *numero* 192. Idem ergo in casu objectionis dicendum est: quia victoria unius tentationis quantumvis gravis secundum se, et divisive accepta non tollit, quod defectibilitas arbitrii se explicet, aut explicuerit in alia occasione : et ita non importat tantam difficultatem, aut improportionem respectu arbitrii, quanta reperitur in hoc, quod homo observet omnia naturalia præcepta in nullo deficiendo.

Sententia secundæ assertionis contraria.

294. Adversus secundam, et præcipuam assertionem nostram senserunt non solum Pelagius et Cælestius, sed etiam illi, qui postea appellati sunt Semipelagiani, ut videre est in Cassiano *collat.* 13, *capite* 14. Istorum autem error eo pervenit, ut assererent posse hominem viribus propriis non solum vincere gravem tentationem divisive, et secundum se acceptam ; sed etiam meritorie, et victoria conducente ad vitam æternam : propter quod damnati sunt ab Ecclesia. Ex Catholicis autem licet nullus admittat hoc posterius ; non desunt tamen, qui defendant primum, nimirum posse hominem lapsum absque speciali gratia superare quamcumque gravem tentationem divisive sumptam, saltem cum durat solum per breve tempus. Ita Ægidius *in* 2, *distinctione* 28, *quæstione* 1, *articulo* 4, *post dubium* 1 *literale ad* 1, Guillelmus de Rubione

Ægid.

Guillel. de Rub. Ricard. Staplet. Molina.

eadem distinctione § *Quantum ad tertium*, Ricardus *articulo* 7, *contra Lutherum* § *Tractantur, vers. Hæc confirmantur*, Staplet. *libro* 2 *de justificatione capite* 4 *et* 13, Molina, *in Concordia disputatione* 19, *memb*. 2. Nam licet hic Auctor secundum exteriore verborum speciem videatur hanc difficultatem problematice tractare ; introspectus tamen prædictam opinionem unice amplectitur, et totis viribus defendere conatur. Pro qua refert plures Doctores, et nonnullos antiquitate, atque doctrina insignes, quod hoc præclaro elogio respergit : *Apertissimum est Durandum, Scotum, et Gabrielem usque adeo in oppositam partem inclinare* (nempe in eam, quæ arridet Molinæ) *ut ipsammet hæresim Pelagianam absque ulla pro ratione illorum temporum culpa sequi videantur, etc.* Quibus verbis plurimum defert Pelagio, dum illius asseclas saltem materiales recenset Scholasticos adeo insignes. Non tamen levem injuriam his impingit : nam vel supponit illos ignorasse dogma Pelagianorum ab Ecclesia damnatum, et sic eis attribuit ignorantiam satis crassam, et damnandam in Doctore Theologo : vel existimat (quod absit) ipsos sequutos fuisse dogma, quod damnatum esse sciebant, et ita ipsos accenset inter hæreticos. Sed addit statim Molina piam satis excusationem, nempe : *Absque ulla pro ratione illorum temporum culpa :* quasi antiquos Doctores Scholasticos immensa ignorantiæ caligo obvolverit ; solis autem modernis splendidissimus veritatis radius illuxerit. Quod an ita sit, judicent alii, quorum interest prædictos Scholasticos ab injuriis vindicare, et præcipue Doctorem subtilem.

Molinæ calumniæ in antiquos Doctor.

Vindicatur D.Tho.

Cæterum, quod nostrum est, dissimulare non possumus in prædicto Molina, quod de Angelico Doctore tradit his verbis : « Eandem sententiam sequitur idem Divus « Thomas 1, 2, quæstione 109, artic. 8 et « 9, dum docet hominem in statu naturæ « lapsæ suis viribus naturalibus vitare « posse singula lethalia peccata, quemad- « modum servare præceptum quodcumque « legis naturalis in quocumque eventu, « ad longum tamen tempus vitare non « posse peccata omnia lethalia. Quæ verba « affert, et expendit Sotus 1 de natura, et « gratia capite 22, conclus. 4 et 5, ad pro- « bandam sententiam, quam Divum Tho- « mam sequi affirmamus. » In quibus plura continentur aperte falsa : nam in primis falsum est, quod Divus Thomas in illis locis doceat posse hominem lapsum servare præceptum quodcumque legis naturalis *in quocumque eventu :* quia hæc verba neque formaliter, neque æquivalenter inveniuntur apud Sanctum Doctorem, ut sola lectio textus evincet. Unde immerito Molina tribuit Divi Thomæ sententiam, quam ipse postea *membr*. 6, fatetur censeri in variis provinciis minus tutam.

Deinde falsum est, quod Sotus afferat illa verba Divo Thomæ, quæ refert Molina : quia minime reperiuntur apud Sotum.

Tandem falsum est, quod Sotus utatur verbis Sancti Doctoris ad probandam sententiam, quam Molina asserit defendi a Divo Thoma : tum quia Sotus non probat ibi talem sententiam : tum quia adducit verba Divi Thomæ ad confirmandam hanc conclusionem : *Nemo in statu naturæ lapsæ valet absque auxilio speciali gratiæ vitare omne peccatum :* hæc autem non est sententia, quam D. Thomæ attribuit Molina, sed alia longe diversa, ut vel cæcus recognoscet. Ne nimis autem scrupulosi plus æquo videamur : quos debitus D. Thomæ affectus ad hæc compellit, ne tantum Doctorem vel specietenus habeamus adversum, vel illius defraudemur auctoritate. Sed his relictis.

Fundamentum ab auctoritate. S. Tho.

295. Probatur primo prædicta sententia ex D. Thoma *in* 2,*dist*. 28, *quæst*. 1, *art*. 2, ubi ad sextum argumentum, quod sic se habebat : « Quicumque tentationi resistit, « tentantem vincit : sed vincenti præmium « æternum promittitur Apoc. 2 et 3. Cum « ergo ad præmium æternum nullus sine « gratia venire possit, videtur, quod nec « sine ea aliquis possit tentationi resistere « peccatum vitando : » respondet S. Doctor in hunc modum : « Ad sextum dicen- « dum, quod aliud est resistere peccato, et « aliud victoriam de peccato habere. Qui- « cumque enim vitat peccatum, peccato « resistit. Unde hoc potest fieri etiam sine « gratia, nec oportet, quod tunc homo re- « sistendo peccato mereatur præmium « æternum. Sed ille proprie vincit pecca- « tum, qui potest pertingere ad hoc, contra « quod est pugna peccati : hoc autem non « potest esse nisi in eo, qui opus merito- « rium operatur : unde talis victoria vitam « æternam meretur, et sine gratia non « fit. » Ergo ex mente D. Thomæ licet sit necessaria gratia ad vincendum gravem tentationem per victoriam meritoriam ; non tamen ut illi homo lapsus resistat absolute, et citra meritum.

Confirmatur

Confirmatur primo D.Tho.

Confirmatur primo ex eodem Sancto Doctore *quæstione* 24, *de veritate articulo* 12, ubi proponit hoc argumentum, quod est in ordine duodecimum: « Augustinus in « libro retractat. dicit : Cogenti cupiditati « voluntas resistere non potest : sed cupi- « ditas ad peccatum inducit : ergo volun- « tas humana sine gratia non potest pecca- « tum vitare. » Ad quod respondet : « Di- « cendum, quod cupiditas non potest « intelligi esse cogens absolute liberum « arbitrium : quia semper est liberum a « coactione : sed dicitur cogens propter « vehementiam inclinationis : cui tamen « potest resisti, licet cum difficultate. » Cupiditas autem vehementer inclinans affert ex se gravem tentationem : ergo si potest quis absque gratia, licet cum difficultate resistere prædictæ cupiditati, pariter poterit superare gravem tentationem. Quod amplius exprimit Divus Thomas *loco citato ad* 32, his verbis : « Dicendum, quod desertus « a luce gratiæ necesse est, ut aliquando « cadat, non tamen necesse est, ut in qua- « libet tentatione succumbat. »

Secundo D.Tho.

Confirmatur secundo ex eodem Divo Thoma *in hac* 1, 2, *quæstione* 10, *articulo* 3 *ad* 1, ubi inquit : « Dicendum, quod etsi « voluntas non possit facere, quin motus « concupiscentiæ insurgat, de quo Apos- « tolus dicit Romanorum 7 : Quod odi ma- « lum, illud facio, id est, concupisco : « tamen potest voluntas non velle concu- « piscere, et sic non ex necessitate sequitur « concupiscentiæ motum. » Et in corpore dixerat : « In quantum ratio manet libera, « et passioni non subjecta, in tantum vo- « luntatis motus, qui manet, non ex ne- « cessitate tendit ad hoc, ad quod passio « inclinat. Et sic aut motus voluntatis non « est in homine : sed sola passio domina- « tur : aut si motus voluntatis sit, non ex « necessitate sequitur passionem. » Ergo ex mente Divi Thomæ, vel tentatio tollit libertatem, et infert necessitatem, ac proinde excusat a peccato : vel relinquit potentiam sufficientem, ut voluntas illam rejiciat absolute, et independenter a gratia : alias sibi relicta necessitaretur ad consentiendum.

Ad fundamentum. Ferrara.

296. Ad primam auctoritatem desumptam *ex libro* 2 *sententiar.* possumus respondere cum Ferrara 3, *contra gent. capite* 160, § *Advertendum tamen*, et cum Hispalensi *in* 2, *distinct.* 28, *quæstione* 1, *articulo* 3, *notabil* 1, in fine, « quod de hac conclu- « sione (inquit Deza) Sanctus Thomas ali- « ter videtur sentire in primo opere, sci- « licet in scriptis suis super Magistrum « sententiarum, et aliter in secundo opere, « videlicet in summis, et in quæstionibus « de Veritate, ac in quodlibet. et in aliis, « quæ post scripta super sententias edidit. « Verum est tamen, quod quibusdam dis- « tinctionibus, et suppletionibus, aut de- « terminationibus possent utraque dicta ad « concordem sensum trahi. Sed quia id « non videtur esse de mente ipsius, præ- « termittimus, tenentes illa, quæ post « scripta super sententias in pluribus locis « scripturæ suæ docuit. Ubi sicut nobis « apparet, corrigere voluit, quæ prius « dixerat. »

Deza.

Secundo et forte melius respondetur Sanctum Doctorem solum excludere necessitatem gratiæ habitualis pro victoria gravis tentationis ; minime vero necessitatem gratiæ auxiliantis. Quod satis aperte deducitur ex ipso textu : tum quia in fine corporis sic concludit Divus Thomas : « Peccatum « autem committendum potest homo vitare « etiam sine gratia, quantumcumque in « peccato mortali existat. Si tamen gratia « intelligatur aliquis habitus infusus, et « non ipsa divina voluntas, per quam om- « nia bona causantur, et mala repellun- « tur. » Nomine autem divinæ voluntatis circumscribit omnia auxilia, quibus movemur a Deo. Tum etiam ratione : quia Sanctus Doctor solum intendit, quod ad resistendum gravi tentationi absolute non sit necessaria illa gratia, quæ per se requiritur ad meritum vitæ æternæ, ut constat ex ipsa litera ; hujusmodi autem est gratia sanctificans : unde istius præcise necessitatem excludit.

D.Tho.

Ad primam confirmationem. D.Tho.

Et eodem modo occurrendum est testimoniis primæ confirmationis : nam ibi solummodo necessitatem gratiæ habitualis, ut constat ex corpore articuli in fine, ubi inquit D. Thomas : *Sic verificantur Doctorum sententiæ, quæ circa hoc variæ videntur. Quorum quidam dicunt hominem absque habituali gratia gratum faciente posse peccatum mortale vitare ; quamvis non sine divino auxilio, quod hominem sua providentia ad bona agenda, et mala vitanda gubernat*, etc. Idemque evidentius apparet *in responsione ad* 17 et ex iis, quæ tradit *in præsenti articulo* 8 in corpore, ubi quæ alibi minus expresse tradiderat, perspicue docet his verbis : *Antequam hominis ratio, in qua est*

peccatum mortale, *reparetur per gratiam justificantem, potest singula peccata mortalia vitare*, *et secundum aliquod tempus*, etc. Unde prædicta testimonia nobis minime adversantur : quia ad victoriam cujusvis gravis tentationis non asserimus esse necessariam gratiam habitualem, sed aliquam gratiam.

Ad secundam. Auctoritates secundæ confirmationis (quas tanti fecit Molina, ut dixerit Divum Thomam sequi ibidem suam sententiam *aperte, et sine ulla obscuritate*) nihil convincunt : quoniam Sanctus Doctor solum excludit a voluntate, cum passionibus urgetur, necessitatem antecedentem, et absolutam, quæ libertati opponitur ; minime autem necessitatem consequentem, et ex suppositione, quæ optime cum libertate cohæret, ut constabit ex dicendis. Neque ad hoc, ut voluntas libere consentiat tentationi, seu passioni, opus est, ut possit ei resistere viribus propriis : sed satis est, quod valeat resistere absolute, hoc est, vel per vires proprias, vel per auxilium divinæ gratiæ. Molina autem male, et frequenter in his controversiis peccat in eo, quod ex impotentia per vires naturæ infert impotentiam, ac necessitatem absolutam ; cum deberet attendere ad vires gratiæ, vel datæ, vel saltem promissæ : quam quia invisam habuit Pelagius, in errores adeo enormes prolapsus est.

Primum argumentum. 297. Secundo arguitur ratione, quæ est in hac materia principalis : quoniam si homo lapsus non haberet vires sufficientes ad resistendum gravi tentationi, non peccaret illi succumbendo ; cum nemo peccet in eo, quod evitare non valet : consequens est absurdum, ut constat tum ex se, tum ex dictis *a num.* 262 ; ergo dicendum est, quod homo lapsus habet vires sufficientes ad superandam quamcumque gravem tentationem divisim sumptam.

Quorundam responsio. Huic argumento varie occurrunt Auctores nostræ sententiæ, quorum solutiones operæ pretium duximus in medium afferre, ut ex earum examine, et vires argumento proposito accedant, et appareat legitima via ad illud diluendum. In primis ergo Alvarez, Arauxo, Godoy, Gonet, et alii respondent negando sequelam : quia ut homo absolute teneatur ad aliquid, illudque omittendo peccet, sufficit ut possit illud præstare per vires gratiæ, quamvis nequeat per vires proprias, ut constat in obligatione eliciendi actus supernaturales. Homo autem lapsus, licet non habet ex se vires sufficientes ad resistendum gravi tentationi ; potest tamen illam superare virtute divini auxilii sibi gratuito communicati, vel saltem præparati, ac promissi. Unde quod tentationi cedat, illius culpæ tribuendum est.

Alvarez. Arauxo. Godoy. Gonet.

Displicet. 298. Cæterum quamvis hæc responsio contineat veram doctrinam, et minime alias contemnendam, difficultati tamen propositæ non satisfacit. Primo : quoniam etsi plures homines lapsi cognoscant divinam gratiam esse sibi præparatam, et promissam, possintque ad illius adjutorium recurrere ; nonnulli tamen sunt, qui gratiæ pro victoria gravis tentationis præparationem, immo et possibilitatem invincibiliter ignorant : quales sunt omnes, qui laborant infidelitate negativa. His autem non magis prodest gratia præparata, ac promissa, ut ex vi illius dicantur aliquid posse, quam si præparata, vel promissa, immo et possibilis non esset : quoniam ut aliquis dicatur posse per amicum, quod per se non potest, oportet, ut cognoscat amicum, illiusque subsidium valeat exposcere. In his igitur infidelibus negative urget argumentum factum : quia cum non dicantur posse vincere tentationes per gratiam, sequitur, quod si nequeant per vires proprias, habeant impotentiam absolutam ad resistendum. Videantur quæ diximus dub. 3 numero 110, et in hoc dub. num. 265, quibus poterit impugnatio facta amplius roborari.

Secundo et præcipue (etiam admisso, quod omnes adulti aliquam gratiam supernaturalem auxiliantem reipsa recipiant : de quo infra *disp.* 6, *dub.* 3) non satisfacit adducta responsio : quoniam licet de facto Deus homini lapso det, vel promittat gratiam, ut queat resistere gravibus tentationibus ; attamen potuit, salva providentia communi, prædictam gratiam omnino denegare : quippe, quæ non connectitur neque cum natura secundum se, ut liquet, neque cum natura ut lapsa ; alias hæc commodum ex peccato reportaret, et gratia non esset gratia. Demus igitur, ut fieri potuit, quod Deus hominem condiderit in puris, et quod hic fuerit in peccatum lapsus. Tunc vel homo ita lapsus non haberet potentiam ad resistendum gravibus tentationibus, quæ post lapsum illi occurrerent : et sic minime peccaret non resistendo, perstatque argumentum factum. Vel haberet potentiam : et ita habebit illam ex se, et secundum proprias vires ; cum in hypothesi facta, nullum gratiæ detur, aut promittatur auxilium.

auxilium. Ergo recursus ad gratiam datam, vel promissam est insufficiens, ut argumento proposito occurratur.

Suarii responsio. 299. Unde aliter respondet Suarez *lib.* 1, *capite* 24 *a numero* 28, nempe impotentiam hominis lapsi ad superandas graves tentationes non esse physicam : quia hæc inferret necessitatem absolutam, et auferret libertatem, quoad exercitium, sed esse impotentiam moralem, id est, debilitatem quamdam mentis, et voluntatis ad constanter operandum. Deinde *numero* 34, in fine observat, prædicta impotentia moralis non est respectu alicujus instantis determinati, pro quo durat tentatio : quia ad peccandum mortaliter, inquit, necessaria est potentia moralis vitandi peccatum saltem per eo tempore, vel momento, quo peccatur, quia debet actus esse humanus. Quamobrem concludit *numero sequenti*, quod homo lapsus habet potentiam physicam ad resistendum gravi tentationi, quamvis longo tempore duret, caret tamen potentia morali ad resistendum per longum tempus. Sed quia pro singulis illius temporis momentis divisive sumptis habet simul cum potentia physica potentiam etiam moralem ad resistendum, idcirco illi imputatur, quod non resistat.

Refellitur. Hæc tamen solutio in pluribus deficit, et tandem argumento non satisfacit. Nam in primis vel nomine impotentiæ moralis intelligitur carentia virium ad resistendum, vel magna difficultas in resistendo. Si primum, ergo prædicta impotentia est non solum moralis, sed etiam physica : quia nomine impotentiæ physicæ nil aliud intelligimus, quam carentiam virium ad aliquid præstandum. Si secundum: ergo homo lapsus potest simpliciter absque gratia, quamvis ægre, et cum difficultate superare gravem tentationem : et consequenter gratia non erit simpliciter necessaria ad vincendum absolute, sed solum ad facilius vincendum. Quod tamen, ut ipse Suarius fatetur *num.* 30, videtur accedere ad Pelagianum errorem.

Deinde falsum est, quod in illo tempore, vel momento, in quo homo consentit gravi tentationi, habeat ex se, et absque gratia potentiam tam physicam, quam moralem ad resistendum. Quoniam si in illo tempore, vel momento adest homini ad resistendum tanta, et tam expedita potentia, resistentia actualis gravis tentationis erit actus valde proportionatus prædictæ potentiæ; et consequenter non gratuito habitus : dabitur ergo aliquando in homine lapso victoria gravis tentationis absque gratia, quod tamen Suarez non audet aperte concedere.

Præterea hic Auctor docens, quod licet homo non habeat absque gratia potentiam moralem ad resistendum gravi tentationi pro toto tempore, quo durat, bene autem pro singulis momentis : nomine momenti non potest rationabiliter intelligere aliquod instans mathematicum, sed illam durationem, quæ requiritur, ut tentatio gravis proponatur, et homo deliberet. Nam ipse *numero* 23, docet : « omnem tentationem gravem includere aliquam temporis moram, et perseverantiam : nam si « uno tantum momento temporis duret, « non æstimabitur simpliciter gravis, « quantumvis intensa videatur, dummodo « potestatem et physicam, et moralem considerandi, et deliberandi relinquat. » Demus ergo, quod tentatio gravis non duret, nisi pro illo tempore, quod est simpliciter necessarium ad hoc, ut tentatio sit gravis, et citra quod, hoc est, in minori tempore, non esset gravis. Vel pro illo igitur tempore habet homo potentiam tam physicam, quam moralem ad resistendum, vel non ? Si primum : ergo resistentia actualis habebitur adæquate per vires proprias arbitrii, et independenter a gratia.

Si secundum : ergo falso dicitur, quod habet homo potentiam moralem ad resistendum gravi tentationi licet non pro toto tempore, quo durat, bene tamen pro singulis instantibus : siquidem prædicta tentatio indiget toto illo tempore, ut sit gravis, et alias gravis non est, ut liquet ex hypothesi facta. Recolantur supradicta *numero* 259, ubi radicem hujus responsionis extirpavimus.

Alia Vasquii responsio. 300. Tertio Vasquez *disputatione* 189, *capite* 20, *numero* 174, respondet, quod tentatio gravis movet quidem necessario voluntatem hominis lapsi ; at non necessitate antecedente, et cum omnimoda determinatione arbitrii, sed sola necessitate consequente, et supponente ipsum eventum. Porro licet necessitas antecedens excludat potentiam ad oppositum, et excuset a peccato ; necessitas tamen consequens minime excusat, cum solum sit necessitas secundum quid, innitaturque suppositioni liberæ. Explicat autem Vasquez prædictam necessitatem consequentem consistere in eo, quod arbi-

trium contra talem tentationem non præveniatur bona cogitatione congrua, qua sciebat Deus tentationem vincendam esse vel in eo, quod Deus sinat tentationem in tali gradu, in quo scit eam victurum arbitrium : sic enim supponitur eventus consentiendi in peccatum, hoc ipso quod supponatur negatio talis cogitationis præparantis, et prævenientis voluntatem, qua sine dubio vinceretur tentatio. Hæc autem necessitas, cum ponat scientiam Dei circa eventum; supponit etiam liberum eventum : ac proinde consequens est, nec ullo modo nostram libertatem impedit. Hæc prædictus Auctor, quibus existimat omnia in præsenti dubio facillime componi.

Confutatur. At hic satis obscurus dicendi modus minime satisfacit difficultati, sed pluribus impugnationibus est obnoxius. Tum quia in præsenti non investigamus quid voluntas hominis lapsi possit ex suppositione, quod operetur, aut prævideatur operari ; sed quid possit ex se, et ante liberam suppositionem, quod operetur, vel operari præsciatur. Pro illo ergo priori ad operationem, et scientiam liberam, vel habet vires ex se sufficientes ad vincendam gravem tentationem, vel non? Si primum : ergo potest absque gratia illa superare : quod negat Vasquez. Si secundum : ergo habet impotentiam physicam ad resistendum, seu necessitatem antecedentem ad succumbendum ; quod prædictus Auctor vitare contendit. Tum etiam quia priusquam Deus per scientiam mediam cognoscat, an voluntas hominis lapsi consensura sit tentationi in hac occasione; vel non; cognoscit quid prædicta voluntas possit, vel non possit : hoc quippe non est aliquod objectum conditionate futurum, quod pertinet ad scientiam mediam; sed aliquid præcedens omnem futuritionem, spectansque proinde ad scientiam simplicis intelligentiæ : ergo vanus est recursus ad scientiam mediam, cum investigamus vires arbitrii. Tum deinde, quia ex opposito fieret hominem lapsum non habere minorem impotentiam ad succumbendum tentationi, quam ad resistendum illi : et consequenter, quod sicut de homine lapso dicitur, quod non potest resistere tentationi; ita de eodem, et in eodem sensu diceretur, quod non valeret tentationi consentire. Quo quid absurdius? Sequela autem ostenditur : nam impotentia, quam adstruit Vasquez ad resistendum, fundatur in eo, quod Deus prævideat consensum futurum, cum qua præscientia non potest conjungi resistentia, seu dissensus : sed etiam Deus prævidet futuram aliquando resistentiam, cum qua est inconjungibilis consensus, sive lapsus : ergo in eodem sensu, in quo dicitur homo non posse resistere tentationi, dicetur non posse tentationi consentire, videlicet ex sola suppositione libera consensus, vel dissensus futuri. Tum denique, quia si ex prævisione futuri consensus in tentationem datur impossibilitas ad resistendum, et necessitas ad lapsum : ergo ex suppositione contrariæ prævisionis adest homini potentia tam physica, quam moralis, tam antecedens, quam consequens ad resistendum : ergo non est necessaria aliqua gratia intrinseca adjuvans vires voluntatis, ut superet gravem tentationem ; sed sufficit illa extrinseca suppositio, quod Deus per scientiam mediam non prævideril futurum esse consensum. Talem autem gratiam non negaret Pelagius.

Major Vasquii impugnatio. Confirmatur primo : quoniam Vasquez numero 176, docet, *Quod de quavis tentatione occurrente, quæ reipsa vincit arbitrium, vere dicimus posse arbitrium ei non consentire possibilitate ex parte causæ; non considerata scientia Dei, et mensura cogitationis cum arbitrio, quæ sine hac scientia non fit : scientia autem Dei sequitur eventum nostræ voluntatis.* Atqui scientia media, nec dat, nec aufert vires voluntati humanæ ; cum non sit factiva objecti : ergo si considerata possibilitate ex parte causæ, adsunt ei vires sufficientes ad non consentiendum tentationi; sequitur, quod gratia nullas det vires ad ei resistendum ; sed talis gratia adæquate consistet in eo, quod Deus non prævideril consensum futurum. Quod autem Deus non præsciverit consensum esse futurum, ortum ducit ex ipso libero arbitrio ut non consensuro in tali hypothesi ; siquidem in via admittentium scientiam mediam non ideo aliquid est futurum, quia prævidetur a Deo; sed e converso ideo præscitur, quia futurum est. Ergo totam gratiam, si quæ datur in tali casu, refundit Vasquez in vires proprias arbitrii lapsi non consensuri in tali hypothesi, nec consentientis in actu. Unde testimonia Conciliorum, et Patrum, quæ luculenter hic Auctor congessit ad convincendam necessitatem gratiæ pro victoria gravium, immo et levium tentationum evincent dumtaxat gratiam, et adjutorium Dei consistere in eo, quod homo prævideatur non consensurus. Nescimus autem qualiter hoc mereatur vel

vel nomen gratiæ; cum ex suppositione, quod homo non sit consensurus, id necessario prævideatur a Deo.

Urgetur impugnatio. Confirmatur secundo ex his, quæ habet Franciscus Suarez *capite* 24, *citato numero* 27, quæ transcribere voluimus, ne quasi extranei opinionem Vasquii sugillare videamur. « Hic vero occurrunt Auctores ponen-« tes hanc gratiam in sola cogitatione « congrua, et habente congruitatem ex sola « præscientia propter futurum effectum, « quem supra etiam congruitatem tantum « consequentem appellavimus. Occurrunt, « inquam, et fatentur posse quidem contin-« gere, ut liberum arbitrium restiturum sit « in aliqua occasione per vires solius ar-« bitrii honesta aliqua cogitatione naturali « excitati : et tunc id præscire Deum. Et « nihilominus resistentiam illam non fieri « sine gratia : quia jam illa cogitatio est « congrua, et gratis datur. Veruntamen « jam revolvimur in id, quod sæpe dictum « est, hoc modo defendi gratiam nomine, « non re, neque secundum mentem Pa-« trum, sed magis Cassiani, et sequacium: « quia illa cogitatio sola, si est mere natu-« ralis, et ex generali cursu causarum, non « est gratia, sed doctrina congrua : et con-« sequenter si cum illa sola potest cum « effectu vinci tentatio, licet hoc Deus præs-« ciat; profecto sciet vincendam esse viri-« bus naturæ, non gratiæ, sicut Prosper « dixit contra Cassianum. » Hæc Suarez, quibus nihil oportet addere.

Legitima argumenti solutio. 301. His ergo, et aliis modis dicendi relictis, quorum aliquos supra impugnavimus § 2, ad argumentum *numero* 297 propositum breviter respondetur impotentiam hominis lapsi ad vincendam gravem tentationem esse impotentiam physicam, et nihilominus teneri hominem ad resistendum gravi tentationi, illique succumbendo peccare : eo quod prædicta impotentia non est simpliciter antecedens, quæ libertati repugnat, sed est absolute consequens, et orta ex suppositione libera, ac voluntaria homini lapso, ac proinde quæ nec tollit libertatem, nec hominem reddit immunem a transgressione præcepti. Cum enim prædicta impotentia ortum ducat ex aversione ab ultimo fine honesto, et conversione ad bonum proprium peccantis, et homo tam aversionem, quam conversionem libere constituerit, ac voluntarie conservet : et simul habeat potestatem antecedentem ad conversionem naturalem in Deum ultimum finem juxta dicta *dubio quarto*, fit, quod prædicta impotentia non sit antecedens, et ex se determinans voluntatem, sed consequens liberam voluntatis determinationem. Unde non inducit necessitatem absolutam, sed dumtaxat quasi conditionatam, et ex suppositione, quod quis peccet mortaliter, et velit in peccato mortali permanere. Quæ responsio sumitur ex Divo Thoma 3, *contra gentes capite* 160, *numero tertio*, ubi diluit similem objectionem his verbis : « Quamvis autem illi, qui in peccato sunt, « vitare non possint per propriam potesta-« tem, quin impedimentum gratiæ præs-« tent, vel ponant, ut ostensum est, nisi « auxilio gratiæ præveniantur : nihilomi-« nus tamen hoc eis imputatur ad culpam, « quia hic defectus ex culpa præcedente in « eis relinquitur : sicut ebrius ab homicidio « non excusatur, quod per ebrietatem com-« mittit, quam sua culpa incurrit. » Et similia habet Divus Bonaventura *in* 2, *distinct.* 28, *articula* 2, *quæstione secunda*, ubi inquit : « Dicendum, quod de aliqua « tentatione per se non potest : si tamen « consentiat, non est a culpa immunis : « quia ex propria sua culpa devenit in « illam necessitatem. Et hoc est, quod dicit « Augustinus, quod quia homo noluit vi-« tare peccatum dum potuit, inflictum est « ei, quod non possit, cum velit. »

D.Tho.

D.Bon.

Illustratur amplius. Quod potest explicari ex his, quæ supra diximus *dubio citato*, ubi statuimus hominem lapsum non posse absque gratia diligere Deum Auctorem naturalem amore efficaci, et super omnia ; et nihilominus teneri independenter a gratia data, aut promissa ad prædictum amorem, illumque omittendo peccare : eo quod prædicta impotentia non est antecedens, sed consequens, et consistens in impedimento peccati, quod libere appositum est, et conservatur. Ita in præsenti, quamvis homo lapsus habeat impotentiam physicam ad resistendum gravi tentationi, adhuc tamen tenetur illam superare : quia prædicta impotentia non est antecedens, sed consequens ad objectionem liberam debiti finis, et conversionem ad pravum. Objectiones autem, quæ possent huic dicendi modo in præsenti opponi diluimus majori ex parte loco citato : unde non oportet in eis enodandis amplius immorari.

Replica. 302. Adhuc tamen instabis : nam licet impotentia consequens voluntarium personale non excuset a peccato ; tamen impo-

tentia consequens voluntarium in alio, qualis est illa, quæ derivatur ex peccato originali, excusat : alioquin nemo excusaretur ab omissione actuum supernaturalium, pro quibus requiritur supernaturalis gratia quam amisimus in Adam : quod est falsum, ut infra *disputatione sexta, dubio primo,* contra Cornelium Jansenium dicemus. Constat autem, quod ut homo sit in statu naturæ lapsæ, sufficit voluntarium in alio, seu peccatum originale. Ergo impotentia ex hoc peccato proveniens excusabit hominem lapsum a peccato, dum gravi tentationi succumbit.

Diluitur. Respondetur primo neminem adultorum posse secundum communem providentiam habere peccatum dumtaxat originale, sed simul habere aliquod personale grave, quod etiam fundat impotentiam consequentem ad resistendum, ut statuimus *Tract.* 13, *disputatione* 20, *dub.* 2. Unde hac via nequit excusatio prætendi. Accedit, quod antequam homini occurrat gravis tentatio, fit per voluntarium personale impotens ei resistere : quia omnes in originali concepti, nisi per gratiam sanentur, peccant infallibiliter in primo usus rationis instanti, non se convertendo ad Deum ultimum finem naturalem, quod facere possunt, et debent, ut supra explicuimus *numero* 156. Ante illud vero momentum, immo et in ipso nulla gravis tentatio urget, ut diximus *numero* 288. Et sic gravis tentatio, et in eam consensus semper supponunt impotentiam consequentem aliquod voluntarium personale.

Respondetur secundo doctrinam illam contra Jansenium loco citato statuendam habere locum in præceptis supernaturalibus positivis : ad quorum adimpletionem, seclusa gratia, nulla relinquitur potestas consequens, vel antecedens in natura : quocirca similis impotentia, dum consequitur voluntarium præcise in alio, excusat a novo peccato personali in non adimpletione supernaturalium præceptorum, si nulla gratia conferatur, aut saltem offeratur, ut ibidem excabimus. Sed hæc doctrina non habet locum in præsenti : ubi simul cum impotentia consequenti orta ex peccato vel originali, vel personali adest potestas antecedens tum ad amorem Dei ultimi finis naturalis super omnia, tum eo amore mediante ad gravis tentationis victoriam. Potentia autem antecedens sufficit, ut non operanti imputetur peccatum. Unde sicut ob hanc rationem homo lapsus non excusatur a culpa, cum prædictum amorem, instante præcepto, omittit, ita neque excusatur cum gravi tentationi contra legem naturalem succumbit.

§ VII.

Satisfit aliis ejusdem opinionis argumentis.

303. Tertio arguitur : quoniam gravis tentatio hominis lapsi non tollit, ut supponitur, indifferentiam judicii, sive usum rationis; alias non foret tentatio, nisi valde materialiter : sed stante indifferentia judicii, potest voluntas ex se quamcumque extremorum partem eligere ; cum prædicta judicii indifferentia sit radix libertatis in voluntate : ergo sicut homo lapsus potest libere ex se consentire tentationi; ita poterit libere ex se ei dissentire, ac resistere : ergo non est necessaria specialis gratia ad resistendum. Aliud ejusdem sententiæ motivum.

Confirmatur : quia tam consensus, quam dissensus possunt esse actus entitative naturales, contenti in virtute proxime activa voluntatis hominis lapsi, eidemque proinde proportionati : sed voluntas non indiget gratia ad eliciendum actum entitative naturalem, sibique proportionatum, atque in sua virtute præcontentum, ut ex se constare videtur, et potest inductive ostendi in aliis potentiis respectu suorum actuum : ergo licet urgeat gravis tentatio, potest voluntas ex se, et absque gratia elicere actualem dissensum, quo tentationem rejiciat.

Ad argumentum respondemus præclaris verbis D. Thomæ *quæst.* 14 *de Veritate art.* 12, *in corpore*, ubi inquit : « Homo autem, « qui est in peccato mortali, habitualiter « peccato inhæret. Quamvis enim non sem« per habeat habitum vitii : quia ex uno « actu luxuriæ habitus non generatur; vo« luntas tamen peccantis derelicto incom« mutabili bono, bono commutabili quasi « fini adhæsit. Et hujusmodi adhæsionis « vis, et inclinatio in ea manet, quousque « iterato bono incommutabili quasi fini « inhæreat. Et ideo quando homini sic dis« posito occurrit aliquid faciendum, quod « præcedenti electioni conveniat, repente « fertur in illud per electionem, nisi per « multam deliberationem seipsam cohi« beat. Nec tamen per hoc, quod sic re« pente illud eligit, a peccato mortali « excusatur : quod aliqua deliberatione in« diget : quia deliberatio illa sufficit ad peccatum

« catum mortale, qua perpenditur id, quod « eligitur, esse peccatum mortale, et contra « Deum. Ista autem deliberatio non sufficit « ad retrahendum eum, qui est in peccato « mortali. Non enim retrahitur aliquis ab « aliquo agendo, in quod inclinatur, nisi « in quantum illud sibi proponitur, ut ma- « lum. Ille autem, qui jam incommutabile « bonum repudiavit pro commutabili bono, « non jam existimat ut malum a bono in- « commutalili averti, in quo ratio peccati « mortalis perficitur. Unde non retrahi- « tur a peccando per hoc ipsnm, quod ad- « vertit aliquid esse peccatum mortale, sed « oportet ulterius in considerando proce- « dere, quousque perveniatur ad aliquid, « quod non possit non existimare malum, « sicut est miseria, vel aliquid hujusmodi. « Unde antequam tanta deliberatio fiat, « quanta requiritur in homine sic dis- « posito ad vitandum peccatum mortale, « præcedit consensus in peccatum mortale » etc. Itaque aliud est loqui de advertententia sufficienti ad peccandum; et aliud de consideratione desiderata ad evitandum peccatum: et multo minor advertentia sufficit, ut quis peccet, quam sit consideratio requisita, ut peccatum propulset. Quoniam ad peccandum satis est cognoscere, quod aliquid est contrarium rationi; et nihilominus illud amplecti; ad vitandum vero peccatum, maxime cum quis vehementer incitatur ad illud, desideratur, quod attenta, et alta consideratione perpendat plura motiva ad illud effugiendum: alias inclinatio ad ipsum prævalebit, et voluntatem trahet ad consensum. Cum ergo homo lapsus vehementer tentatur, habet quidem sufficientem usum rationis ad cognoscendum malum; sed non habet sufficientem considerationem, et affectum ad bonum, ut tentationi efficaciter resistat, nisi adjuvetur per gratiam. Et ideo licet retineat libertatem propter indifferentiam judicii; nihilominus facultas eligendi respectu consensus in tentationem est velut virtus omnino proxima, et expedita: at respectu dissensus, seu resistentiæ solum est potentia radicalis, et proxime impedia. Quod impedimentum non excusat a culpa: quia voluntarie apponitur, et conservatur.

Ad confirmationem respondetur, quod licet resistentia gravis tentationis sit actus entitative naturalis, et contineatur radicaliter in virtute voluntatis creatæ: nihilominus non est actus proportionatus voluntati lapsæ, et infirmæ per peccatum; sed duntaxat voluntati sanæ per amorem boni honesti, aut saltem non infirmæ per culpam. Et ratio differentiæ constat ex dictis. Potestque declarari exemplo amoris efficacis, et super omnia Dei Auctoris naturalis, qui est actus entitative naturalis, ac proinde præcontentus in potentia naturali voluntatis: et nihilominus ex suppositione, quod voluntas sit affecta peccato mortali, nequit absque gratia elicere prædictum actum, atque explicare in actu propriam virtutem radicalem, ut supra ostendimus *dub.* 4. Ita in præsenti, licet voluntas præcontineat in sua virtute resistentiam gravis tentationis, nequit tamen, quandiu est aversa a bono rationis, in eam prorumpere, nisi adjuvetur per gratiam.

Replica. 304. Dices: ut homo committat novum peccatum, et mereatur novam pœnam, debet actu habere potestatem ad non peccandum, alias defectus præsens non erit novum peccatum, sed pœna præcedentis peccati: sicut se habent defectus naturæ, qui ex peccato primi parentis ad posteros deducuntur: ergo cum homo lapsus succumbit tentationi, vel non committit novum peccatum, quod est absurdum; vel retinet potentiam sufficientem ad vitandum peccatum; et consequenter non indiget gratia.

Solutio. Respondetur, quod ut aliquis committat novum peccatum, sufficit habere indifferentiam rationis, et retinere potentiam antecedentem ad vitandum peccatum, licet careat efficacitate proxima, et expedita: præsertim quando carentia talis efficacitatis est voluntaria peccanti, et voluntarie conservatur ab illo. Unde cum homo per peccatum mortale contraxerit infirmitatem ad resistendum tentationi gravi hactenus explicatam, et voluntarie permaneat in illa, usque dum convertatur ad bonum honestum tanquam ad ultimum finem (quæ conversio, ut *num.* 156 declaravimus, haberi non potest absque gratia sanctificante) hinc est, quod carentia resistentiæ non se habeat ut pura pœna, vel defectus consequens peccatum præteritum: sed sit cum proprietate novum, et distinctum peccatum actuale. Et explicari potest exemplo sæpius inculcato amoris naturalis Dei super omnia, ad quem homo lapsus non habet potentiam proxime expeditam: et nihilominus quia retinet potentiam antecedentem, et indifferentiam judicii; et alias il-

lud potentiæ impedimentum est consequens, ac voluntarium : propterea omissio prædicti amoris habet rationem novi, ac diversi peccati ab illo, per quod prædictam impotentiam contraxit.

Proponitur aliud argumentum.

305. Quarto arguitur : quoniam licet homo sit valde intense conversus ad bonum rationis, et quamvis vehementer moveatur ad aliquod bonum faciendum, atque propositione prædicti boni maximopere alliciatur ; potest nihilominus potentia antecedenti, et consequenti, et tam remote, quam proxime prædictum bonum relinquere, et oppositum malum amplecti : ergo pariter licet peccator sit intense conversus ad bonum commutabile, et urgenter tentetur ad aliquid faciendum contra rationem, et propositio ad malum alliciens sit valde intensa, et apparens : adhuc homo habebit ex se potentiam remotam, et proximam, antecedentem, et consequentem ad prædictum malum refutandum, et contrarium bonum prosequendum : ergo sicut in casu antecedentis non est contra providentiam ordinariam, quod justus deficiat : ita in casu consequentis non erit necessaria specialis providentia, ut peccator resistat, et non cadat ; et consequenter non desiderabitur specialis gratia, ut homo lapsus gravi tentationi resistat.

Triplex confirmatio.

Et confirmatur primo : quoniam homo lapsus potest propriis viribus subire mortem propter aliquod motivum temporale, utputa ob amorem famæ perpetuæ : ergo poterit etiam propriis viribus mortem perferre ob bonum virtutis, saltem in aliqua materia particulari, v. g. ob bonum castitatis. Confirmatur secundo : quia hæretici se exponunt periculo mortis, ut defendant aliquam veritatem, quam propriis viribus, et humana fide assequuntur : sed mortem subire pro veritatis defensione, est superare tentationem gravem, ut ex se liquet : ergo homo lapsus potest absque gratia gravi tentationi resistere.

Confirmatur tertio : quia frequenter contingit, ut priusquam labatur in peccatum, habeat aliquam virtutem acquisitam, et valde intensam, utputa habitum castitatis : sed prædicta virtus manet etiam post peccatum, saltem in esse habitus : ergo etiam post lapsum inclinabit vehementer ad proprios actus, et ad resistendum actibus contrariis : ergo poterit homo lapsus in vim prædicti habitus superare tentationes graves illi oppositas.

Responsio ad argumentum.

Ad argumentum respondetur concesso antecedenti, negando consequentiam. Et disparitas est satis manifesta : quia hoc, quod est deficere, convenit creaturæ ex se ; atque ideo non obstante, quod valde afficiatur ad bonum rationis, adhuc habet potentiam proximam ad illud deserendum. Cæterum non deficere urgente gravi tentatione, non convenit naturæ lapsæ nisi ex adjutorio gratiæ : et propterea non habet ex se potentiam proximam ad resistendum. Cujus differentiæ radix habetur ex dictis : nam gratia, quæ communiter confertur, non tollit a creatura potentiam proximam, sive expeditam, ut avertatur a Deo, et convertatur ad finem pravum. Ex suppositione autem, quod creatura per peccatum aversa fuerit a Deo, et conversa ad bonum proprium, non habet vires ad destruendnm illam aversionem, et conversionem : sed id est proprius effectus gratiæ sanctificantis, ut docet D. Thomas infra *quæst.* 113, *art.* 2. Unde cum resistentia gravis tentationis viribus propriis facta sit, saltem interpretative, conversio ad bonum honestum tanquam ad ultimum finem, ut supra diximus *num.* 282, et prædicta conversio repugnet in sensu composito naturæ lapsæ : propterea hæc non retinet potentiam proximam, sive expeditam, ut gravi tentationi resistat.

Ad 1 confirmationem.

Ex quibus patet solutio ad primam confirmationem : nam quod aliquis vitam expendat ob aliquod motivum temporale, aut sensibile, minime exposcit ullam conversionem, et affectum ad bonum rationis : neque habet rationem actus honesti, sed potius peccaminosi ; cum sit contra prudentiam mortem subire ob gloriam mundanam, vel alia vilia motiva. Quo sensu dixit Augustinus *lib.* 4, *contra Julianum cap.* 4 : « Quod autem fit ab homine, et non propter « hoc fit, propter quod fieri debere vera « sapientia præcipit, etsi officio videatur « bonum, ipso non recto fine peccatum « est. Possunt ergo aliqua bona fieri, non « bene facientibus, a quibus fiunt. Bonum « est enim, ut subveniatur homini periclitanti, præsertim innocenti : sed ille, qui « hoc facit, si amando gloriam hominum « magis, quam Dei facit, non bene bonum « facit : quia non bonum facit, quod non « bona voluntate facit. Absit enim, ut sit, « vel dicatur voluntas bona, quæ in aliis, « vel in seipsa, non in Domino gloriatur. » Et infra loquens de illis, qui vitam pro patria videntur periculis exposuisse, eorum virtutes

D.Aug.

virtutes contemnit his verbis : « Minus « enim Fabricius, quam Catilina punietur, « non quia ille bonus, sed quia iste « magis malus ; et minus impius, quam « Catilina Fabricius, non veras virtutes ha- « bendo, sed a veris virtutibus non pluri- « mum deviando. An forte, et istis, qui ex- « hibuerunt terrenæ patriæ Babylonicam « dilectionem, et virtute civili non vera, « sed verosimili dæmonibus, vel humanæ « gloriæ servierunt, Fabriciis videlicet, et « Regulis, et Fabiis, et Scipionibus, et Ca- « millis, cæterisque talibus, etc. » Ex quibus liquet quod ad prædicta, cum sint peccaminosa, non desideratur, nec concurrit gratia Dei, sed sola defectibilitas creaturæ, quæ pluris inordinate facit humanam famam, quam vitam. Mortem autem perferre ob purum bonum virtutis claudit conversionem efficacem ad prædictum bonum tanquam ad ultimum finem, qui supra vitam, et alia temporalia diligitur. Unde cum hujusmodi conversio haberi absque gratia non valeat ; sequitur hanc esse necessariam ad prædictam victoriam, et alias similes. Addendum est, quod gratis admisso et non concesso, quod Gentiles aliquando obtinuerint gravis alicujus tentationis victoriam honestam, et secundum rectam rationem fortiter pro patria, aut alio honesto fine occubuerint ; minime concedendum est, quod hæc præstiterint absque aliquo speciali auxilio ; quod duplici titulo habuit rationem gratiæ : tum quia indebitum erat : tum quia connaturaliter debebat supponere justitiam naturalem, aut supernaturalem, juxta ea, quæ diximus *num.* 291, et Gentiles utraque carebant.

Ad secundam. Per quod etiam solvitur secunda confirmatio : nam hæreticus non moritur pro aliqua veritate Catholica, quia veritas in re sit, vel quia Catholica sit ; cum eodem animo, et dispositione mortem subeat pro quolibet errore, cui assentitur. Pertinacia ergo in proprio judicio, quod omni humano incommodo præfert, in causa est, ut parvipendat dispendium vitæ. Unde licet sufferre mortem in prædicto casu non sit malum ex parte materiæ ; est tamen malum ex parte modi : quia non moritur ob aliquod motivum determinate bonum, sed ob generalem pertinaciam, qua inhæret omni judicio proprio sive vero, sive falso. Quamobrem mirum non est, quod id præstet viribus propriis, et absque gratia : hæc quippe non concurrit ad actus ex aliqua parte vitiosos, ut *in Tract. de fide* ostendemus. Videatur D. August. *lib. de patientia cap.* 27. Videatur etiam Cajetanus infra *quæst.* 136, *art.* 3, ubi Martino de Magistris similia objiciens respondet.

D. Aug. Cajetan.

Ad tertiam. Ad tertiam confirmationem dicendum est habitus virtuosos acquisitos manere quidem in homine post peccatum, et inclinare, quantum est de se, ad actus similes iis, per quos fuerunt acquisiti, illosque non semel elicere in absentia gravis tentationis. Cæterum quia homo per peccatum, relicto bono virtutis, conversus est ad bonum proprium, etiamsi rationi contrarium sit ; et nihil magis dominatur in supposito, quam conversio ejus ad ultimum finem, utpote de cujus ratione est omnia sibi subjicere : et alias tentatio gravis vehementer impellat hominem ad malum : propterea inclinatio bonorum habituum impares, atque insufficientes vires communicat homini, ut tentationi gravi efficaciter resistat. Et ideo necessarium est adjutorium divinæ gratiæ.

Ultimum argumentu. 306. Ultimo arguitur : quoniam gratia intrinseca auxiliaris semper est in ordine ad aliquem actum, ut ex se liquet : sed tentatio potest superari absque omni actu per solam non exhibitionem consensus, ut contingeret in eo, qui graviter tentaretur ad odium Dei, vel proximi : qui proculdubio tentationem vinceret ex hoc solum, quod omnem actum odii suspenderet : ergo non est necessarium auxilium internum gratiæ, ut quis superet gravem tentationem.

Confirmatur primo. Confirmatur primo : quia voluntas, cum potentia libera sit, potest e duobus bonis sibi propositis illud eligere, quod minus bene proponitur, vel in quo non apparet tanta convenientia : ergo quamvis urgente gravi tentatione, bonum virtutis minus appareat, et minus alliciat, quam illud bonum sensibile, ad quod tentatio stimulat ; poterit nihilominus voluntas pro libito suo relinquere bonum sensibile, et prosequi bonum honestum.

Secundo. Confirmatur secundo : quoniam plura sunt opera naturalia, quæ ob suam difficultatem satis deterrent voluntatem, et movent ad sui omissionem : et tamen voluntas hominis lapsi potest viribus propriis exequi quodcumque opus bonum naturale, seu, quod idem est, adimplere quodlibet legis naturalis præceptum, divisive sumptum, excepto præcepto amoris Dei ultimi finis, cujus adimpletio est inconjungibilis cum statu peccati mortalis, ut supra diximus

dub. 4 *et* 5; ergo poterit etiam resistere propriis viribus cuivis gravi tentationi, quantumvis alliciat ad malum : ejusdem quippe rationis est declinare a malo, et facere bonum.

Responsio ad argumentum.

Respondetur argumento negando minorem : quia licet tentatio movens ad odium Dei, sufficienter intelligeretur devicta per suspensionem omnis actus in voluntate : nihilominus impossibile est naturaliter, quod voluntas suspendat omnem actum circa objectum cognitum, et sufficienter sibi propositum. Tum quia voluntas essentialiter est inclinatio, ac propensio in bonum : unde infallibiliter fertur in ipsum, nisi detur aliud majus bonum, ad quod magis afficiatur : et tunc fuga ab illo importat prosecutionem istius, quæ absque omni actu inintelligibilis est. Tum etiam, quia sicut intellectus est naturaliter determinatus ad operandum circa objecta, quæ repræsentantur in phantasmatibus ; et ideo cum sensus communis, et phantasia non sunt ligata, repugnat, quod intellectus omnem suam operationem suspendat : ita voluntas est determinata circa objecta, quæ repræsentantur in intellectu ; quocirca repugnat, quod stante repræsentatione actuali ex parte intellectus, detur omnimoda suspensio ex parte voluntatis, ut diximus *Tract.* 13; *disp.* 5, *dub.* 2 *a num.* 27.

Adde primo, quod licet voluntas sufficienter resisteret proxime non eliciendo actum, nihilominus si semel illa elicientia est voluntaria, ac libera, deberet fieri ex motione objecti voluntatis, quod est bonum : prædicta autem motio actus positivus est, nempe amor boni. Ac proinde ad victoriam gravis tentationis requiritur saltem præsuppositive actus aliquis, et pro isto gratia.

Adde secundo, et melius, quod gratis concesso resistentiam gravis tentationis posse exerceri absque omni actu ; in eo tamen eventu ipsa negatio concursus Dei ad materiale peccati haberet rationem gratiæ specialis : quia homo lapsus occurrente gravi tentatione non exigit eam suspensionem novi peccati : et ipsa suspensio concursus, ne consentiat, habet rationem gratiæ specialis, ut supra diximus *num.* 283.

Solutio primæ confirmationis.

Ad primam confirmationem respondetur antecedens de eo, quod secundum ultimum judicium intellectus apparet minus bonum, falsum esse, ut explicuimus *Tract.* 10, *disp.* 1, *dub.* 1 *a num.* 14. Quia sicut voluntas non potest amare aliquid, nisi sit bonum cognitum ab intellectu : ita nequit eligere unum objectum præ alio, nisi intellectus dictet unum esse melius, et eligibilius, quam aliud. Sed quidquid sit de hac doctrina, licet alias verissima ; et admisso, quod voluntas, metaphysice loquendo, possit aliquando eligere illud, quod apparet minus bonum, et quod minus allicit : id tamen nequit extendi ad voluntatem lapsam, et non adjutam gratia in casu gravis tentationis. Nam cum gravis tentatio proponat objectum, non utcumque melius, et apparentius ; sed vehementer, et obnubilando bonum oppositum, maximamque difficultatem importet, quæ connaturaliter superari non potest nisi ex affectu contrario ad bonum honestum, qui affectus in voluntate hominis lapsi non invenitur : propterea nequit prædicta voluntas sibi relicta tenere firmiter bonum honestum, et objectum tentationis efficaciter propulsare.

Diluitur secunda.

Ad secundam confirmationem constat ex supradictis *dub.* 5, ubi late ostendimus nullum opus bonum naturale, seclusa præsentia gravis tentationis, et difficultate perseverantiæ per longum tempus, afferre notabilem difficultatem, quæ superet vires voluntatis lapsæ, vel quæ possit difficultati gravis tentationis comparari. Unde ex eo, quod possit homo lapsus efficere quodlibet opus bonum naturale divisive sumptum, et pro brevi tempore, nempe cum præceptum instat; minime sequitur, quod valeat propriis viribus gravi tentationi resistere : nam hoc posterius addit supra illud difficultatem adeo magnam, quod superat vim expeditam, et dispositionem proximam hominis lapsi.

ARTICULUS V.

Utrum homo possit mereri vitam æternam sine gratia.

Ad quintum sic proceditur. Videtur, quod homo possit mereri vitam æternam sine gratia. Dicit enim Dominus *Matth.* 19: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata : ex quo videtur quod ingredi vitam æternam, sit constitutum in hominis voluntate. Sed id, quod in nostra voluntate constitutum est, per nos ipsos possumus : ergo videtur, quod homo per seipsum possit vitam æternam mereri.

Præterea, vita æterna est merces, vel præmium, quæ hominibus redditur a Deo, secundum illud *Matth.* 5: Merces vestra multa est in cœlis : sed merces, vel præmium redditur a Deo homini secundum opera ejus secundum illud *Psalm.* 61: Tu reddes unicuique secundum opera ejus : cum igitur homo sit dominus suorum operum, videtur, quod in ejus potestate constitutum sit ad vitam æternam pervenire.

Præterea, vita æterna est ultimus finis vitæ humanæ : sed quælibet res naturalis per sua naturalia potest consequi finem suum : ergo multo magis homo, qui est altioris naturæ, per

per sua naturalia potest pervenire ad vitam æternam absque aliqua gratia.

Sed contra est, quod Apostolus dicit *ad Roman.* 6: Gratia Dei, vita æterna : quod ideo dicitur, sicut glossa ibidem dicit, ut intelligeremus Deum ad vitam æternam pro sua miseratione nos perducere.

Respondeo dicendum, quod actus perducentes ad finem, oportet esse fini proportionatos. Nullus autem actus excedit portionem principii activi. Et ideo videmus in rebus naturalibus, quod nulla res potest perficere effectum per suam operationem, qui excedat virtutem activam, sed solum potest producere per operationem suam effectum suæ virtuti proportionatum. Vita autem æterna est finis excedens proportionem naturæ humanæ, ut ex supradictis patet. Et ideo homo per sua naturalia non potest producere opera meritoria proportionata vitæ æternæ, sed ad hoc exigitur altior virtus, quæ est virtus gratiæ. Et ideo sine gratia homo non potest mereri vitam æternam. Potest tamen facere opera perducentia ad bonum aliquod homini connaturale : sicut laborare in agro, bibere, manducare, et habere amicum, et alia hujusmodi, ut August. dicit in tertia responsione contra Pelagianos.

Ad primum ergo dicendum, quod homo sua voluntate facit opera meritoria vitæ æternæ : sed sicut August. in eo lib. dicit, ad hoc exigitur quod voluntas hominis præparetur a Deo per gratiam.

Ad secundum dicendum, quod sicut Gloss. dicit *Rom.* 6, super illud : Gratia Dei, vita æterna. Certum est vitam æternam bonis operibus reddi : sed ipsa opera, quibus redditur, ad Dei gratiam pertinent ; cum etiam supradictum sit, quod ad implendum mandata legis secundum debitum modum per quem eorum impletio est meritoria, requiritur gratia.

Ad tertium dicendum, quod objectio illa procedit de fine homini connaturali. Natura autem humana ex hoc ipso, quod nobilior est, potest ad altiorem finem perduci, saltem auxilio gratiæ, ad quem inferiores naturæ nullo modo pertingere possunt : sicut homo est melius dispositus ad sanitatem, qui aliquibus auxiliis medicinæ potest sanitatem consequi : quam ille, qui nullo modo, ut Philosophus introducit *in secundo de cœlo.*

Conclusio est negativa : De hac difficultate ex professo agemus infra *in Tract. de Merito disput.* 3, *dub.* 1, ubi ex mente D. Thomæ determinabimus, qualis gratia ad meritum vitæ æternæ desideretur ; quod in præsenti S. Doctor expresse non resolvit.

ARTICULUS VI.

Utrum homo possit seipsum ad gratiam præparare per seipsum absque exteriori auxilio gratiæ.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod homo possit seipsum ad gratiam præparare per seipsum absque exteriori auxilio gratiæ. Nihil enim imponitur homini, quod sit ei impossibile, ut supradictum est : sed Zachar. 1, dicitur, convertimini ad me, et ego convertar ad vos : nihil autem est aliud se ad gratiam præparare, quam ad Deum converti : ergo videtur, quod homo per seipsum possit se ad gratiam præparare absque auxilio gratiæ.

Præterea. Homo se ad gratiam præparat faciendo quod in se est : quia si homo facit quod in se est, Deus ei non denegat gratiam. Dicitur enim *Matth.* 7, quod Deus dat spiritum bonum petentibus se. Sed illud in nobis esse dicitur, quod est in nostra potestate : ergo videtur, quod in nostra potestate sit constitutum, ut nos ad gratiam præparemus.

Præterea, si homo indiget gratia ad hoc, quod præparet se ad gratiam, pari ratione indigebit gratia ad hoc, quod præparet se ad illam gratiam, et sic procederetur in infinitum, quod est inconveniens : ergo videtur standum in primo, ut scilicet homo sine gratia possit se ad gratiam præparare.

Præterea, dicitur Proverb. 16, quod hominis est præparare animum : sed illud dicitur esse hominis, quod per seipsum potest : ergo videtur, quod homo per seipsum se possit ad gratiam præparare.

Sed contra est, quod dicitur *Joann.* 6: Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum : si autem homo seipsum præparare posset, non oporteret, quod ab alio traheretur : ergo homo non potest se ad gratiam præparare absque auxilio gratiæ.

Respondeo dicendum, quod duplex est præparatio voluntatis humanæ ad bonum. Una quidem, qua præparatur ad bene operandum, et ad Deo fruendum : et talis præparatio voluntatis non potest fieri sine habituali gratiæ dono, quod sit principium operis meritorii, ut dictum est. Alio modo potest intelligi præparatio voluntatis humanæ ad consequendum ipsum gratiæ habitualis donum. Ad hoc autem, quod præparet se homo ad susceptionem hujus doni non oportet præsupponere aliquod aliud donum habituale in anima : quia sic procederetur in infinitum : sed oportet præsupponi aliquod auxilium gratuitum Dei, interius animam moventis, sive inspirantis bonum propositum. His enim duobus modis indigemus auxilio divino, ut supra dictum est. Quod autem ad hoc indigeamus auxilio Dei moventis manifestum est. Necesse enim est, cum omne agens agat propter finem, quod omnis causa convertat suos effectus ad suum finem : et ideo cum secundum ordinem agentium, sive moventium sit ordo finium, necesse est, quod ad ultimum finem convertatur homo per motionem primi moventis, ad finem autem proximum per motionem alicujus inferiorum moventium : sicut animus militis convertitur ad quærendum victoriam ex motione ducis exercitus, ad sequendum autem vexillum alicujus aciei ex motione Tribuni. Sic igitur cum Deus sit primum movens simpliciter, ex ejus motione est, quod omnia in ipsum convertantur secundum communem intentionem boni, per quam unumquodque intendit assimilari Deo secundum suum modum. Unde Dion. *in lib. de. div. nom.* dicit quod Deus convertit omnia ad seipsum sicut ad specialem finem, quem intendunt, et cui cupiunt adhærere sicut bono proprio, secundum illud *Psalm.* 72 : Mihi adhærere Deo bonum est. Et ideo quod homo convertatur ad Deum, hoc non potest esse nisi Deo ipsum convertente : hoc autem est præparare se ad gratiam quasi ad Deum converti. Sicut ille, qui habet oculum aversum a lumine solis, per hoc se præparat ad recipiendum lumen solis, quod oculos suos convertit versus solem. Unde patet, quod homo non potest se præparare ad lumen gratiæ suscipiendum nisi per auxilium gratuitum Dei interius moventis.

Ad primum ergo dicendum, quod conversio hominis ad Deum fit quidem per lib. arb. et secundum hoc homini præcipitur, quod se ad Deum convertat : sed lib. arb. ad Deum converti non potest, nisi Deo ipsum ad se convertente. Secundum illud *Jerem:* 31 : Converte me, et convertar : quia tu Dominus Deus meus. Et *Threnorum ultimo* : Converte nos Domine ad te, et convertemur.

Ad secundum dicendum, quod nihil homo potest facere, nisi a Deo moveatur, secundum illud *Joan.* 15 : Sine me nihil potestis facere : et ideo cum dicitur homo facere, quod in se est, dicitur, hoc est in potestate hominis secundum quod est motus a Deo.

Ad tertium dicendum, quod illa objectio procedit de gratia habituali, ad quam requiritur aliqua præparatio : quia omnis forma requirit susceptibile dispositum : sed hoc, quod homo moveatur a Deo, non præexigit aliquam aliam motionem, cum Deus sit primum movens, unde non oportet abire in infinitum.

Ad quartum dicendum, quod hominis est præparare animum : quia hoc facit per lib. arb. sed tamen hoc non facit sine auxilio Dei moventis, et ad se attrahentis, ut dictum est.

Prima conclusio : Ut voluntas se præparet ad operandum meritorie, indiget gratia habituali, quæ sit principium meriti.

Secunda conclusio : Ut homo se præparet ad consequendam gratiam habitualem, non indiget alio dono habituali.

Tertia conclusio : Ut homo se præparet ad consequendam gratiam habitualem, indiget

auxilio Dei moventis animam, et inspirantis bonum.

Prima conclusio pertinet ad Tract. de Merito, ubi illam propugnabimus *disp.* 3, *dub.* 1. Tertiam conclusionem late exponemus, et extendemus ad omnem dispositionem etiam remotam *disput. sequenti dub.* 6, cum sequenti, ubi explicabimus legitimum sensum illius propositionis, quam assumit argumentum secundum hujus articuli : *Facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam.* Circa secundam conclusionem observat Curiel ex ea manifeste deduci, quod juxta sententiam D. Thomæ actus ultimo disponentes ad gratiam sanctificantem non procedunt ab ipsa tanquam a principio effectivo. Sed fallitur, ut ostendemus infra *in Tract. de Justificat. disp.* 3, *dub.* 3, per totum ubi § 4 explicabimus, quæ S. Doctor in præsenti affirmat : a quo proinde studio nunc supersedemus. Sufficiat modo adnotare illa verba D. Thomæ, quæ Curiel sibi favere existimat : *Ad susceptionem hujus doni,* inquit, *non oportet præsupponere aliquod aliud donum habituale in anima : quia sic procederetur in infinitum.* Ipsa autem gratia sanctificans non est donum aliud habituale, nec ea præsupposita proceditur in infinitum, sed in ea sistitur. Unde ex vi hujus nequit inferri, quod ipsa gratia habitualis non requiratur. Simillimo loquendi modo utitur D. Thomas *infra art.* 10, ubi ait : *Ad perseverantiam habendam homo in gratia constitutus non quidem indiget aliqua alia habituali gratia, sed divino auxilio.* Ex quibus nemo colliget ipsam gratiam habitualem sanctificantem non præsupponi ad perseverantiam actualem, et non esse principium illius. Oppositum enim docet Divus Thomas, et est omnino certum. Idem ergo in præsenti dicendum est.

Curiel.

D.Tho.

ARTICULUS VII.

Utrum homo possit resurgere a peccato sine auxilio gratiæ.

Ad septimum sic proceditur. Videtur, quod homo possit resurgere a peccato sine auxilio gratiæ. Illud enim, quod præexigitur ad gratiam fit sine gratia : sed resurgere a peccato præexigitur ad illuminationem gratiæ. Dicitur enim *ad Ephesios* 5 : Exurge a mortuis : et illuminabit te Christus : ergo homo potest resurgere a peccato sine gratia.

Præterea. Peccatum virtuti opponitur, sicut morbus sanitati : ut supra dictum est : sed homo per virtutem naturæ potest resurgere de ægritudine ad sanitatem sine auxilio exterioris medicinæ propter hoc, quod intus manet principium vitæ, a quo procedit operatio naturalis : ergo videtur, quod homo simili ratione possit reparari per seipsum, redeundo de statu peccati ad statum justitiæ absque auxilio exterioris gratiæ.

Præterea. Qualibet res naturalis potest redire ad actum convenientem suæ naturæ : sicut aqua calefacta per seipsam redit ad naturalem frigiditatem, et lapis sursum projectus per seipsum redit ad suum motum naturalem : sed peccatum est quidam actus contra naturam, ut patet per Damas. in 2 lib. ergo videtur, quod homo possit per seipsum redire de peccato ad statum justitiæ.

Sed contra est, quod Apost. dicit *ad Gal.* 2 : Si data est lex, quæ potest justificare, ergo Christus gratis mortuus est, id est, sine causa : pari ergo ratione si homo habet naturam per quam potest justificari, Christus gratis, id est, sine ea mortuus est : sed hoc est inconveniens dicere : ergo non potest per seipsum justificari, id est, redire de statu culpæ ad statum justitiæ.

Respondeo dicendum, quod homo nullo modo potest resurgere a peccato per seipsum sine auxilio gratiæ. Cum enim peccatum transiens actu remaneat reatu (ut supra dictum est) non est idem resurgere a peccato, quod cessare ab actu peccati : sed resurgere a peccato est reparari hominem ad ea, quæ peccando amisit. Incurrit autem homo triplex detrimentum peccando, ut ex supradictis patet, scilicet maculam, corruptionem naturalis boni, et reatum pœnæ. Maculam quidem incurrit in quantum privatur decore gratiæ ex deformitate peccati. Bonum autem naturæ corrumpitur, in quantum natura hominis deordinatur voluntate hominis Deo non subjecta : hoc enim ordine sublato, consequens est, ut tota natura hominis peccantis inordinata remaneat. Reatus vero pœnæ est, per quem homo peccando mortaliter meretur damnationem æternam. Manifestum est autem de singulis horum trium, quod non possunt reparari nisi per Deum. Cum enim decor gratiæ proveniat ex illustratione divini luminis, non potest talis decor in anima reparari nisi Deo denuo illustrante : unde requiritur habituale donum, quod est gratiæ lumen. Similiter ordo naturæ reparari non potest, ut scilicet voluntas hominis Deo subjiciatur, nisi Deo voluntatem hominis ad se trahente, sicut dictum est. Similiter etiam reatus pœnæ æternæ remitti non potest, nisi a Deo, in quem est offensa commissa, et qui est hominum judex : et ideo requiritur auxilium gratiæ ad hoc, quod homo a peccato resurgat, et quantum ad habituale donum, et quantum ad interiorem Dei motionem.

Ad primum ergo dicendum, quod illud indicitur homini, quod pertinet ad actum liberi arbitrii, qui requiritur in hoc, quod homo a peccato resurgat : et ideo cum dicitur, Exurge, et illuminabit te Christus, non est intelligendum, quod tota exurrectio a peccato præcedat illuminationem gratiæ, sed quia cum homo per liberum arbitrium a Deo motum surgere conatur a peccato, recipit lumen gratiæ justificantis.

Ad secundum dicendum, quod naturalis ratio non est sufficiens principium hujus sanitatis, quæ est in homine per gratiam justificantem, sed hujus principium est gratia, quæ tollitur per peccatum : et ideo non potest homo per seipsum reparari, sed indiget, ut denuo ei lumen gratiæ infundatur : sicut si corpori mortuo resuscitando denuo infunderetur anima.

Ad tertium dicendum, quod quando natura est integra, per seipsam potest reparari ad id, quod est sibi conveniens, et proportionatum : sed ad id, quod superexcedit suam proportionem, reparari non potest sine exteriori auxilio. Sic igitur humana natura defluens per actum peccati, quia non manet integra, sed corrumpitur (ut supra dictum est) non potest per seipsam reparari, neque etiam ad bonum sibi connaturale, et multo minus ad bonum supernaturale justitiæ.

Conclusio : Ut homo resurgat a peccato, indiget auxilio gratiæ et quantum ad habituale donum, et quantum ad interiorem Dei motionem.

De hac materia ex professo agemus infra in Tract. de Justificat. disp. 2, dub. 5, cum sequent.

ART. VIII.

ARTICULUS VIII.

Utrum homo sine gratia possit non peccare.

Ad octavum sic proceditur. Videtur, quod homo sine gratia possit non peccare. Nullus enim peccat in eo, quod vitare non potest : ut August. dicit *in lib. de duabus animabus, et de lib. arb.* si ergo homo existens in peccato mortali, non possit vitare peccatum, videtur, quod peccando non peccet, quod est inconveniens.

Præterea. Ad hoc corripitur homo, ut non peccet : si igitur homo in peccato mortali existens, non potest non peccare, videtur quod frustra ei correptio adhibeatur, quod est inconveniens.

Præterea. *Eccles.* 15, dicitur: Ante hominem vita, et mors, bonum, et malum, quod placuerit ei, dabitur illi : sed aliquis peccando non desinit esse homo : ergo adhuc in ejus potestate est eligere bonum, vel malum, et ita potest homo sine gratia vitare peccatum.

Sed contra est, quod August. dicit *in lib. de perfectione justitiæ :* Quisquis negat nos orare debere, ne intremus in tentationem, negat autem hoc, quod contendit ad non peccandum gratiæ Dei adjutorium non esse homini necessarium, sed sola lege accepta humanam sufficere voluntatem, ab auribus omnium removendum, et ore omnium anathematizandum esse non dubito.

Respondeo dicendum, quod de homine dupliciter loqui possumus. Uno modo secundum statum naturæ integræ. Alio modo secundum statum naturæ corruptæ. Secundum statum quidem naturæ integræ etiam sine gratia habituali poterat homo non peccare nec mortaliter, nec venialiter : quia peccare nihil aliud est, quam recedere ab eo, quod secundum naturam, quod vitare homo poterat in statu naturæ integræ : non tamen hoc poterat sine auxilio Dei, in bono conservantis, quo substracto etiam ipsa natura in nihilum decideret. In statu autem naturæ corruptæ indiget homo gratia habituali sanante naturam ad hoc, quod omnino a peccato abstineat : quæ quidem sanatio primo fit in præsenti vita secundum mentem, appetitu carnali nondum omnino reparato. Unde Apostolus *ad Rom.* 7, in persona hominis reparati, dicit : Ego ipse mente servio legi Dei, carne autem legi peccati. In quo quidem statu potest homo abstinere ab omni peccato mortali, quod in ratione consistit, ut supra habitum est. Non autem potest homo abstinere ab omni peccato veniali, propter corruptionem inferioris appetitus sensualitatis, cujus motus singulos quidem ratio reprimere potest (et ex hoc habent rationem peccati, et voluntarii) non autem omnes : quia dum uni resistere nititur, fortassis alius insurgit : et etiam quia ratio non semper potest esse pervigil ad hujusmodi motus vitandos, ut supra dictum est. Similiter etiam antequam hominis ratio, in qua est peccatum mortale, reparetur per gratiam justificantem, potest singula peccata mortalia vitare, et secundum aliquod tempus, quia non est necesse, quod continuo peccet in actu, sed quod diu maneat absque peccato mortali, esse non potest. Unde et Gregor. dicit super Ezech. quod peccatum, quod mox per pœnitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit. Et hujus ratio est, quia sicut rationi subdi debet inferior appetitus, ita etiam ratio subdi debet Deo, et in ipso constituere finem suæ voluntatis. Per finem autem oportet, quod regulentur omnes actus humani, sicut per rationis judicium regulari debent motus inferioris appetitus. Sicut ergo in inferiori appetitu non totaliter subjecto rationi, non potest esse, quin contingant inordinati motus in appetitu sensitivo : ita etiam ratione hominis non totaliter existente subjecta Deo, consequens est, ut contineant multæ inordinationes in ipsis actibus rationis. Cum enim homo non habet cor suum firmatum in Deo, ut pro nullo bono consequendo, vel malo vitando ab eo separari vellet, occurrunt multa propter quæ consequenda vel vitanda homo recedit a Deo, contemnendo præcepta ipsius, et ita peccat mortaliter, præcipue quia in repentinis operatur homo secundum finem præconceptum, et secundum habitum præexistentem, ut Phil. dicit in 3 Ethicor. quamvis ex præmeditatione rationis homo possit aliquid agere præter ordinem finis præconcepti, et præter inclinationem habitus. Sed quia homo non potest semper esse in tali præmeditatione, non potest contingere, ut diu permaneat, quin operetur secundum consequentiam voluntatis deordinatæ a Deo, nisi cito per gratiam ad debitum ordinem reparetur.

Ad primum ergo dicendum, quod homo potest vitare singulos actus peccati, non tamen omnes nisi per gratiam, ut dictum est. Et tamen quia ex ejus defectu est, quod homo se ad gratiam habendam non præparet, propter hoc a peccato non excusatur, quod sine gratia peccatum vitare non potest.

Ad secundum dicendum, quod correptio utilis est, ut ex dolore correptionis voluntas regenerationis oriatur. Si tamen qui corripitur, filius est promissionis, ut strepitu correptionis forinsecus insonante, aut flagellante, Deus in illo intrinsecus occulta inspiratione operetur et velle ; ut August. dicit *in libro de correptione et gratia.* Ideo ergo necessaria est correptio : quia voluntas hominis requiritur ad hoc, quod a peccato abstineat, sed tamen correptio non est sufficiens sine Dei auxilio. Unde *Eccles.* 7. Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexerit.

Ad tertium dicendum, quod sicut August. dicit in Hyponosticon, verbum illud intelligitur de homine secundum statum naturæ integræ, quando nondum erat servus peccati, unde poterat peccare, et non peccare, nunc etiam quodcumque vult homo datur ei, sed hoc, quod bonum velit habet ex auxilio gratiæ.

Prima conclusio : Homo in statu naturæ integræ poterat absque gratia habituali vitare peccata mortalia, et venialia.

Secunda conclusio: Homo in statu naturæ corruptæ, et non reparatus per gratiam potest vitare singula mortalia, non tamen diu vitare, quin novum mortale committat.

Tertia conclusio : Homo in statu naturæ corruptæ reparatus per gratiam potest vitare omnia mortalia.

Quarta conclusio : Homo in statu naturæ reparatus per gratiam non potest vitare omnia peccata venialia.

Quæ D. Thom. in hoc artic. resolvit, explicata jam relinquimus. In quo consisteret status naturæ integræ, diximus *disput.* 1, *cap.* 2, *num.* 29 *et* 40. Ex quibus locis facile depromitur ratio primæ conclusionis, quam S. Doctor statuit. Secundam assertionem quoad utramque ejus partem discussimus *disp. præced. dub.* 5. De tertia egimus *dub.* 6, et aliqua insuper addemus *disp. sequenti dub.* 10 *et* 11. Denique veritatem quartæ ostendimus *disp. præced. dub.* 7. Qua autem ratione status naturæ reparatæ per gratiam vocetur a D. Thom. status naturæ corruptæ diximus *disput.* 1, *numero* 33.

ARTICULUS IX.

Utrum ille, qui jam consecutus est gratiam, per seipsum possit operari bonum, et vitare peccatum absque auxilio gratiæ.

Ad nonum sic proceditur. Videtur, quod ille, qui jam consecutus est gratiam, per seipsum possit operari bonum et vitare peccatum absque alio auxilio gratiæ. Unumquodque enim aut frustra est, aut imperfectum, si non implet illud ad quod datur. Sed gratia ad hoc datur nobis, ut possimus bonum facere, et vitare peccatum : si igitur per gratiam hoc homo non potest, videtur, quod vel gratia sit frustra data, vel sit imperfecta.

Præterea. Per gratiam ipse Spiritus sanctus in nobis habitat secundum illud 1 *ad Cor.* 3 : Nescitis, quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis? Sed Spiritus sanctus, cum sit omnipotens, sufficiens est, ut nos inducat ad bene operandum, et ut nos a peccato custodiat : ergo homo gratiam consecutus potest utrumque prædictorum absque alio auxilio gratiæ.

Præterea. Si homo consecutus gratiam, adhuc alio auxilio gratiæ indiget ad hoc, quod recte vivat, et a peccato abstineat, pari ratione, etsi illud aliud auxilium gratiæ consecutus fuerit, adhuc alio auxilio gratiæ indigebit procederetur ergo in infinitum : quod est inconveniens. Ergo ille qui est in gratia, non indiget alio auxilio gratiæ ad hoc, quod bene operetur, et a peccato abstineat.

Sed contra est, quod August. dicit *in lib. de natura et gratia*, quod sicut oculus corporis plenissime sanus nisi candore lucis adjutus non potest cernere, sic et homo perfectissime etiam justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitus adjuvetur, recte non potest vivere. Sed justificatio fit per gratiam secundum illud *Rom.* 3. Justificati gratis per gratiam ipsius. Ergo etiam homo jam habens gratiam, indiget alio auxilio gratiæ ad hoc, quod recte vivat.

Ad Rom. 3.

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est, homo ad recte vivendum dupliciter auxilio Dei indiget. Uno quidem modo quantum ad aliquod habituale donum, per quod natura humana corrupta sanetur, et etiam sanata elevetur ad operandum opera meritoria vitæ æternæ, quæ excedunt proportionem naturæ. Alio modo indiget homo auxilio gratiæ, ut a Deo moveatur ad agendum.

Quantum igitur ad primum auxilii modum homo in gratia existens, non indiget alio auxilio gratiæ quasi aliquo alio habitu infuso : indiget tamen auxilio gratiæ secundum alium modum, ut scilicet a Deo moveatur ad recte agendum : et hoc propter duo. Primo quidem ratione generali propter hoc, quod sicut supra dictum est, nulla res creata potest in quemcumque actum prodire nisi virtute motionis divinæ. Secundo ratione speciali propter conditionem status humanæ naturæ : quæ quidem licet per gratiam sanetur quantum ad mentem, remanet tamen in ea corruptio, et infectio quantum ad carnem, per quam servit legi peccati, ut dicitur *ad Rom.* 7. Remanet etiam quædam ignorantiæ obscuritas in intellectu, secundum quam (ut etiam dicitur *Rom.* 8), quod oremus sicut oportet nescimus. Propter varios enim rerum eventus, et quia etiam nosmetipsos non perfecte cognoscimus, non possumus ad plenum scire quid nobis expediat. Secundum illud *Sapient.* 9: Cogitationes mortalium timidæ, et incertæ providentiæ nostræ. Et ideo necesse est nobis, ut a Deo dirigamur, et protegamur, qui omnia potest. Et propter hoc etiam renatis in filios Dei per gratiam, convenit dicere : Et ne nos inducas in tentationem : et fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra, etc. quæ in oratione Dominica continentur ad hoc pertinentia.

Ad Rom. 7 et 8.

Sapient. 9.

Ad primum ergo dicendum, quod donum habitualis gratiæ non ad hoc datur nobis, ut per ipsum non indigeamus ulterius divino auxilio : indiget enim qualibet creatura, ut a Deo conservetur in bono, quod ab eo accepit. Et ideo si post acceptam gratiam homo adhuc indiget divino auxilio, non potest concludi, quod gratia sit in vanum data, vel quod sit imperfecta : quia etiam in statu gloriæ quando gratia erit omnino perfecta, homo divino auxilio indigebit. Hic autem aliqualiter gratia imperfecta est, in quantum hominem non totaliter sanat : ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod operatio Spiritus sancti, quæ nos movet, et protegit, non circumscribitur per effectum habitualis doni, quod in nobis causat : sed præter hunc effectum nos movet, et protegit simul cum Patre, et Filio.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa concludit, quod homo non indigeat alia habituali gratia.

Prima conclusio : Homo in gratia existens non indiget alio habituali dono ad operandum bonum, et vitandum peccatum.

Secunda conclusio : Homo in gratia existens, ut bonum operetur, et peccatum vitet, indiget auxilio gratiæ.

De hac difficultate agemus *disp. seq. dub.* 10, ubi explicabimus, qua ratione auxilium requisitum, ut justus recte se gerat, habeat rationem gratiæ specialis.

ARTICULUS X.

Utrum homo in gratia constitutus indigeat auxilio gratiæ ad perseverandum.

Ad decimum sic proceditur. Videtur, quod homo in gratia constitutus non indigeat auxilio gratiæ ad perseverandum. Perseverantia enim est aliquid minus virtute, sicut et continentia, ut patet per Phil. *in* 7 *Eth.* Sed homo non indiget auxilio gratiæ ad habendum virtutes, ex quo est justificatus per gratiam. Ergo multo minus indiget auxilio gratiæ ad habendum perseverantiam.

Præterea. Omnes virtutes simul infunduntur. Sed perseverantia ponitur quædam virtus. Ergo videtur, quod simul cum gratia infusis aliis virtutibus perseverantia detur.

Præterea. Sicut Apostolus dicit *ad Roman.* 5, plus restitutum est homini per donum Christi, quam amiserit per peccatum Adæ. Sed Adam accepit, unde posset perseverare. Ergo multo magis nobis restituitur per gratiam Christi, ut perseverare possimus : et ita homo non indiget gratia ad perseverandum.

Ad Rom. 5.

Sed contra est, quod August. dicit *in lib. de perseverantia:* Cur perseverantia poscitur a Deo, si non datur a Deo? an et ista irrisoria petitio est, cum id ab eo petitur, quod scitur, non ipsum dare, sed ipso non dante esse in hominis potestate? Sed perseverantia petitur etiam ab illis, qui sunt per gratiam sanctificati : quod intelligitur cum dicimus, sanctificetur nomen tuum, ut ibidem August. confirmat per verba Cypriani. Ergo homo etiam in gratia constitutus indiget, ut ei perseverantia a Deo detur.

August.

Respondeo dicendum, quod perseverantia tripliciter dicitur. Quandoque enim significat habitum mentis, per quem homo firmiter stat, ne removeatur ab eo, quod est secundum virtutem per tristitias irruentes, ut sic se habeat perseverantia ad tristitias, sicut continentia ad concupiscentias, et delectationes, ut Phil. dicit 7 *Ethic.*

Alio modo potest dici perseverantia habitus quidam secundum quem homo habet propositum perseverandi in bono usque ad finem. Et utroque istorum modorum perseverantia simul cum gratia infunditur, sicut et continentia, et ceteræ virtutes.

Alio modo dicitur perseverantia continuatio quædam boni usque ad finem vitæ. Et ad talem perseverantiam habendam, homo in gratia constitutus non quidem indiget aliqua alia habituali gratia, sed divino auxilio ipsum dirigente et protegente contra tentationum impulsus, sicut ex præcedente quæstione apparet. Et ideo postquam aliquis est justificatus per gratiam, necesse habet a Deo petere prædictum perseverantiæ donum, ut scilicet custodiatur a malo usque ad finem vitæ : multis enim datur gratia, quibus non datur perseverare in gratia.

Ad primum ergo dicendum, quod objectio illa procedit de primo modo perseverantiæ, sicut et secunda objectio procedit de secundo. Unde patet solutio ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod sicut August. dicit *lib. de natura et gratia :* homo in primo statu accepit donum, per quod perseverare posset, non autem accepit, ut perseveraret : nunc autem per gratiam Christi multi accipiunt et donum gratiæ, quo perseverare possunt, et ulterius eis datur, quo perseverent. Et sic donum Christi est majus, quam delictum Adæ. Et tamen facilius homo per gratiæ donum perseverare poterat in statu innocentiæ, in quo nulla erat rebellio carnis ad spiritum, quam nunc possimus, quando reparatio gratiæ Christi etsi sit inchoata quantum ad mentem, nondum tamen est consummata quantum ad carnem, quod erit in patria : ut homo non solum perseverare poterit, sed etiam peccare non poterit.

August.

Prima conclusio . Perseverantia sumpta vel pro habitu, quo homo confirmatur in bono

bono contra ingruentes tristitias, vel pro habitu qui est principium propositi perseverandi in bono usque in finem infunditur homini simul cum gratia.

Secunda conclusio : Ut homo in gratia constitutus perseveret in bono usque ad finem, indiget auxilio Dei dirigentis, et protegentis.

Pro majori intelligentia primæ conclusionis videndus est D. Thom. 2, 2, *quæst.* 137, ubi agit de habitu perseverantiæ, qui est pars fortitudinis, et possunt recoli, quæ diximus *Tract. de virtutibus, in earum arbore n.* 104. De secunda vero conclusione agemus ex professo *disp. sequenti, dub.* 11.

DISPUTATIO TERTIA.

De necessitate gratiæ ad ea, quæ sunt ordinis supernaturalis.

Divina gratia, quam præcipue Concilia, et Patres commendant, et cujus notitiæ Tractatus hic principaliter deservit, magis splendet in illis operibus, quæ ad ordinem divinum spectant, quam in eis, quæ pure sunt naturalia. Nam gratia, quæ per se desideratur ad opera naturalis ordinis, eundem ordinem non egreditur ; illa autem, quæ concurrit ad operationes supernaturales, longe transvolat totum naturalem ordinem, habetque ad Deum speciale confinium : unde nequit non gratiam entitative naturalem magno intervallo anteire. Sicut autem gratia supponit naturam ; oportuit, quod disputatio de gratia in ordine ad opera naturalia præcederet eam, quæ necessitatem gratiæ ad opera supernaturalia considerat : hac enim methodo velut per quosdam gradus ducitur intellectus, ut ab infimis ad superiora conscendat. Et eumdem observavit D. Thom. nam in primis quatuor hujus quæst. articulis præcipue disseruit de necessitate gratiæ ad ea, quæ sunt naturalia : deinceps vero agit de his, quæ ad ordinem supernaturalem pertinent, vel utrique ordini communia sunt. Quocirca superatis difficultatibus, quæ in consideratione gratiæ desideratæ ad opera naturalia occurrebant, æquum est, ut de necessitate gratiæ ad supernaturalia jam disseramus. Quod disputationis genus sicut alias hujus tractatus partes dignitate antecellit, ita excedit difficultate, cum ob materiæ præstantiam, cum ob universalitatem : plurima enim, quæ alibi tractant Theologi, utputa de Fide, Spe, Charitate, actibus virtutum infusarum, et dispositionibus requisitis tam ad valorem Sacramentorum, quam ad receptionem gratiæ habitualis, pertinent ad præsentem disputationem. Et ideo ipsius divinæ gratiæ auxilium principio implorandum est, ut possimus verum attingere, propriaque hujus loci seligere, rescissis extraneis, et falsis. Sicut autem in disputatione præcedenti prius ostendimus necessitatem gratiæ ad operationes naturales intellectus, quam ad opera voluntatis, eo quod ille istam necessario præcedit. Ita in præsenti prius disputabimus de necessitate gratiæ, ut intellectus attingat objecta supernaturalia ; et postea agemus de gratia requisita ad operationes supernaturales voluntatis, vel utrique potentiæ communes.

DUBIUM I.

Utrum homo per proprias vires possit investigare mysteria fidei.

Nota.

1. Pro tituli intelligentia animadvertendum est intellectum nostrum posse bifariam comparari ad mysteria fidei : uno modo ante omnem illorum revelationem, aut propositionem extrinsecam ; altero modo supposita eorum revelatione. Dubium autem procedit in priori acceptione, et inquirimus : an intellectus noster valeat per propriam industriam, et inventionem, omni revelatione seclusa, notitiam mysteriorum fidei comparare. Et nominem mysteriorum fidei eas veritates intelligimus, quæ per se cadunt sub fidei objecto, ut puta Deum esse trinum, et Christum esse Deum ; non autem illas, quæ pure sunt naturales in se, licet alias possint a Deo testificari, qualis est Abraham habuisse duos filios. Quam difficultatem solent Theologi alibi attingere, ut 1 *part. quæst.* 32, *art.* 1, agentes de mysterio Trinitatis, et 3 *part. quæst.* 1, disputantes de mysterio Incarnationis, et 2, 2, *quæst.* 2, *art.* 3, ostendentes notitiam fidei esse necessariam ad salutem. Nullibi tamen congruentius examinatur, ac in præsenti, ubi et vires hominis, et necessitas gratiæ ad operationes intellectus circa objecta supernaturalia perpendi debent. Cæterum studebimus dubium in communi versare, et ad particularia mysteria non descendere, ut difficultates speciales suis inserendas tractatibus relinquamus.

§ I.

Statuitur vera, et communis sententia.

2. Dicendum est hominem sibi relictum, et absque luce divinæ revelationis non posse investigare mysteria fidei. Hanc conclusionem docet D. Thom. loc. supra cit. et 1 *p. q.* 1, *art.* 1, *et* 2, 2, *q.* 6, *art.* 1, *et quæst.* 10, *de veritate art. ult.* cui subscribunt communiter Theologi, quos proinde opus non est in particulari referre. Videatur Durandus *in prologo sent. quæst.* 2, Curiel *in præsenti art.* 1, *dub.* 3, § 1, Alvarez 1, 2, *disp.* 28, et Arauxo *disp.* 1, *præambula sect.* 5 *et* 6.

D. Tho. Durand. Curiel. Alvarez. Arauxo.

Probatur primo ex sacris litteris : nam ad Hebræos 11 fides vocatur argumentum non apparentium, quia videlicet ea, quæ per se cadunt sub fide divina, occulta sunt intellectui nostro, nisi per testimonium Dei revelentur, juxta illud Eccles. 3 : *Plurima supra sensum hominum ostensa sunt tibi*, et Matth. 11 : *Abscondisti hæc a sapientibus, et prudentibus, et revelasti ea parvulis.* Quod alte significavit Apostolus 1 *ad Corinth. cap.* 2 dicens : *Sapientiam autem loquimur inter perfectos. Sapientiam autem non hujus sæculi, neque principium hujus sæculi, qui destruuntur ; sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram, quam nemo principum hujus sæculi cognovit.* Quæ verba elucidans D. Tho. *ibidem lect.* 1 *et* 2 adjecit hæc : *Primo possunt dici principes hujus sæculi reges, et potentes : secundo dæmones : tertio philosophi. Hæc autem sapientia est, quam nemo principum hujus sæculi cognovit. Quod verum est de quibuscumque principibus intelligatur : sæculares enim principes hanc sapientiam non cognoverunt : quia excedit rationem humani regiminis. Philosophi etiam eam non cognoverunt : quia excedit rationem humanam. Unde dicitur Baruc.* 3 : *Exquisitores prudentiæ, et scientiæ viam sapientiæ nescierunt. Dæmones etiam eam non cognoscunt : quia excedit omnem creatam sapientiam. Unde dicitur Job.* 28 : *Volucres quoque cœli latet.*

Probatur auctoritate. ad Hebr. 11. Eccles. 3. Matthæi. 11. 1 ad Cor. c. 2. D. Tho.

Confirmatur ex eodem Apostolo *ad Ephes.* 3, ubi inquit : *Ut innotescat Principatibus, et Potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei.* Quæ verba sic exponit D. Thom. lect. 3 : *Notandum est, quod sunt quædam rationes mysteriorum gratiæ totam creaturam excedentes : et hujusmodi rationes non sunt inditæ mentibus Angelorum, sed in solo Deo sunt occultæ. Et ideo Angeli non cognoscunt eas in seipsis, neque etiam in Deo ; sed cognoscunt eas secundum quod in effectibus explicantur, etc.* Si ergo mysteria fidei adeo excellunt, ut lateant etiam mentes Angelicas, nec valeant cognosci, nisi revelentur a Deo ; sequitur a fortiori, quod excedant captum humanum, nisi ei divinitus proponatur. Quod plane determinat Concilium Arausic. *can.* 8, ubi diffinit *neminem posse suis viribus conquirere mysteria salutis.*

Confirmatur ad Ephes. 3. D. Tho. Conc. Araus.

3. Secundo probatur ratione : quoniam intellectus humanus nequit suis viribus, et per viam inventionis cognoscere nisi ea, quæ aliquando continentur in primis principiis naturalibus : sed in prædictis principiis nullo modo continentur mysteria fidei : ergo intellectus noster non potest per proprias vires, et industriam mysteria fidei investigare. Major est certa : quia prædicta principia sunt seminarium totius cognitionis naturalis, ex quibus procedit noster intellectus ad omnia, quæ proprio labore conquirit : ergo impossibile est, quod intellectus per propriam industriam inveniat, quod in dictis principiis aliquando non continetur. Minor etiam constat : quia mysteria fidei, utpote supernaturalia, nequeunt in principiis naturalibus contineri.

Probatur ratione.

Confirmatur primo : nam quidquid cognoscitur, vel est notum per se, vel manifestatur per aliud : sed mysteria fidei, neque sunt nota per se, neque per aliud manifestantur, nisi revelentur a Deo : ergo nequeunt cognosci a nobis, nisi excitatis eorum revelatione. Minor quoad primam partem satis ex se constat. Quoad secundam vero probatur : nam quod cognoscitur per aliud, vel cognoscitur a priori et per causam, vel cognoscitur a posteriori, et per effectus : sed mysteria fidei nequeunt cognosci per causas naturales ; siquidem non continentur in illis ; neque ab eis causantur : nec valent attingi per effectus naturales ; cum ii solum possint inducere notitiam causæ naturalis a qua per se pendent : ergo mysteria fidei non possunt nobis innotescere per aliud, quam per divinam revelationem.

Confirmatio 1.

Confirmatur secundo : quia sicut ens dividitur in naturale, et supernaturale, ita verum dividitur in naturale, et supernaturale : sed ens supernaturale, ut communiter definiun

Confirmatio 2.

definiunt Theologi, excedit omnem naturam creatam, et creabilem, nec valet produci a creatura, nisi elevetur per aliquam virtutem supernaturalem : ergo verum supernaturale excedit omnem intellectum creatum sibi relictum, nec potest attingi nisi medio lumine supernaturali, saltem externæ revelationis : atqui mysteria, quæ per se cadunt sub objecto fidei sunt supernaturalia : ergo nequeunt investigari a nostro intellectu, nisi illi ab extrinseco revelentur, et proponantur.

Effugium. 4. Dices minorem nostræ rationis esse falsam : quia mysteria fidei aliquando continentur in lumine naturali nostri intellectus : tum quia de facto cognoscimus prædicta mysteria per species naturales, seu acquisitas ; neque enim opus est alias species infundi : non possent autem hujusmodi species deservire ad cognitionem mysteriorum fidei, nisi illa aliquando repræsentarent, et in suo genere continerent. Unde cum species habeant vim luminis, siquidem manifestant objectum, nequeunt non mysteria fidei, aliquando contineri in lumine naturali nostri intellectus. Tum etiam quia supposita revelatione mysteriorum fidei, potest ille intellectus per principia naturalia probabiliter suadere, ut videre est apud D.Tho. D.Tho. 1 *part. quæst.* 27, *art.* 2 *et* 3 *part.* 2, *quæst.* 1, *art.* 1 et alibi sæpe : implicat autem quod intellectus procedat ex principiis ad conclusiones, nisi istæ in illis aliquo modo contineantur : et rursus principia naturalia ex vi extrinsecæ mysteriorum revelationis non incipiunt continere, quod antea non continebant. Unde sequitur mysteria fidei contineri aliquo modo in principiis naturalibus : et consequenter sicut posita divina revelatione, potest intellectus ex dictis principiis naturalibus ad mysteria fidei procedere, ita poterit antea quam prædicta mysteria revelentur.

Præcluditur. Sed contra arguitur : quoniam, ut expendimus in prima confirmatione, nequit unum contineri in alio tanquam in medio per quod cognoscitur, nisi eo modo, quo effectus continetur in causa, vel causa residet virtualiter in effectu : sed mysteria fidei neutro ex his modis continentur in objectis, vel principiis naturalibus, per quæ intellectus naturaliter procedit : ergo nullum principium, aut objectum naturale per modum medii continentis mysteria fidei deservire nostro intellectui, ut prædicta mysteria cognoscat. Probatur, et explicatur minor : quia vel prædicta mysteria sunt aliquid intra ipsum Deum secundum modum, quem habet in se, v. g. Trinitas personarum : et hoc pacto nequeunt principia naturalia continere per modum causæ prædicta mysteria, ut ex se liquet : neque etiam valent ea continere per modum effectus ; siquidem effectus respiciens Deum secundum proprium modum essendi, quem habet in se, non est entitas naturalis, sed supernaturalis, ut constat in gratia, et charitate. Vel prædicta mysteria sunt aliquid extra Deum : et tunc cum dependeant ex libera voluntate Dei, ut agentis supernaturalis, nequeunt contineri saltem proxime nisi in causa ejusdem ordinis supernaturalis, qua Deus uti voluerit ad operandum dicta mysteria. Quare cum objecta naturalia, per quæ procedit noster intellectus, non pertineant proxime ad ordinem supernaturalem, ut constat ex terminis, non valent per modum causæ ita continere mysteria fidei, ut ducant in eorum cognitionem.

Diximus *dicta mysteria non contineri saltem proxime*, etc. quia licet quælibet creatura habeat capacitatem passivam et potentiam obedientialem, ut per virtutem superadditam elevetur ad producendum entia supernaturalia; nihilominus non potest illa proxime continere, et actu producere, usque dum recipiat efficaciam proximam ordinis supernaturalis. Ex quo etiam relinquitur manifestum, quod mysteria fidei ad extra non continentur in aliquo naturali tanquam in effectu : nam virtus supernaturalis debet vindicare effectum supernaturalem, et in illo residere : naturalis quippe effectus quatenus talis sufficienter causatur per naturalem virtutem.

Refelluntur exempla in contrarium. 5. Nec oppositum suadetur exemplis in contrarium adductis : non quidem primo, nam quod supposita divina revelatione utamur speciebus naturalibus ad cognoscendum mysteria fidei, non oritur ex eo, quod hæc in illis aliquo modo contineantur tanquam in causa, aut effectu : eodem enim modo se haberent species naturales, etiamsi repugnarent mysteria supernaturalia : quod satis indicat hæc in illis nullatenus contineri. Sed provenit ex eo, quod intellectus noster est discursivus, et comparativus : et ideo si illi proponatur objectum, cujus speciem non habet, utitur statim speciebus præhabitis, ut queat illud utcumque apprehendere, et de eo aliqualiter judicare. Et ideo mysteria fidei solent explicari plu-

ribus comparationibus, et per analogiam ad objecta naturalia, quorum habemus species, ut docent D. Dionys. *cap.* 1 *Cœlestis Hierarchiæ* et D. Thom. 1 *part. quæst.* 1, *art.* 9. Quod non esset ita necessarium, si species naturales continerent aliquo modo mysteria fidei, sive objecta supernaturalia. Sed de hoc iterum dicemus *dub.* 3.

D.Dion. D.Tho.

Ad secundum respondetur, quod cum inducimus rationes probabiles ad suadendum mysteria revelata, minime intendimus ea sufficienter ostendere per principia naturalia tanquam per causam, aut effectum; siquidem naturalia, et supernaturalia non comparantur prædicto modo, ut constat ex nuper dictis. Sed solum conamur probare, quod mysteria fidei non repugnant rectæ rationi, sed cohæreant cum veritatibus naturalibus: quod magis est frangere, et enervare rationes suadentes mysteria fidei esse impossibilia, quam horum possibilitatem, aut existentiam positive ostendere. Quod optime docuit D. Tho. 1 *p. q.* 32, *art.* 1 *ad* 2, his verbis: « Dicendum, quod ad aliquam rem dupliciter inducitur ratio. Uno modo ad probandum sufficienter aliquam radicem. Alio modo inducitur ratio, non quæ sufficienter probet radicem, sed quod radici jam positæ ostendat congruere consequentes effectus. Primo ergo modo potest induci ratio ad probandum Deum esse unum, et similia. Sed secundo modo se habet ratio, quæ inducitur ad manifestationem Trinitatis: quia scilicet Trinitate posita per hujusmodi rationes: non tamen ita, quod per has rationes sufficienter probetur Trinitas personarum. Idemque de aliis fidei mysteriis proportionabiliter intelligendum est. Ad hujusmodi autem procedendi modum non requiritur, quod conclusiones contineantur in principiis; sed satis est, quod congruant principiis, ita ut inter principia, et conclusiones formetur aliqualis comparatio, et detur quædam analogia proportionalitatis; licet habitudo causæ, et effectus, vel alia connexio ibi non intercedat, ut si dicas: Homo se intelligens producit verbum: ergo Deus se intelligens illud producit: quia ita se habet Deus ad suum intelligere, sicut homo ad suum. »

D.Tho.

Replica.

6. Instabis: implicat aliquid deduci ex eo, in quo aliqualiter non continetur: sed in quacumque argumentatione, sive demonstrativa, sive probabili consequens deducitur ex præmissis; siquidem omnis discursus consistit in eo, quod intellectus ex uno colligat aliud: ergo ad quamcumque argumentationem requiritur, quod consequens contineatur in præmissis: atque adeo cum ex principiis naturalibus argumentamur, saltem probabiliter, ad mysteria fidei, non poterunt non hæc in illis aliqualiter contineri.

Diluitur primo.

Respondetur primo, quod licet nihil possit in re deduci ex eo in quo aliqualiter non continetur; nihilominus potest aliquid deduci apparenter ex alio, quamvis in eo nullo modo contineatur. Quod frequenter contingit in argumento probabili, seu opinativo; siquidem multoties ex antecedenti falso, quod apparet verum, et causa consequentis, colligimus aliquod consequens verum, quod in antecedenti minime continetur, ut ex se liquet: et e converso ex antecedenti possibili deducimus probabiliter consequens aliquod esse possibile, cum tamen reipsa repugnet, et in antecedenti non contineatur. Et ita contingit in præsenti materia: nam ex principio naturali solum apparenter, et probabiliter possumus inferre veritatem fidei: unde non oportet, quod illud præcontineat revera hanc conclusionem.

Alia solutio.

Respondetur secundo, et explicatur amplius præcedens solutio animadvertendo præmissas, et conclusionem esse in duplici differentia: aliæ enim sunt objectivæ: aliæ vero formales, aut mentales. Præmissæ objectivæ dicuntur illud motivum, ex quo intellectus colligit aliquid; sicut et consequens objectivum appellatur illa res, aut veritas, quæ ex tali motivo infertur. Præmissæ autem formales vocantur actus ille, quo intellectus cognoscit motivum objectivum: consequens vero formale dicitur alter actus, quo attingit veritatem objectivam consequentis ob motivum prius attactum. Quæ omnia liquent in hoc discursu: *Homo est rationalis: ergo homo est risibilis:* nam rationalitas est antecedens objectivum; risibilitas autem est consequens objectivum: actus vero, quo intellectus cognoscit hominem esse rationalem, est, præmissa, seu antecedens formale; et denique actus attingens risibilitatem convenire homini ob rationalitatem prius cognitam consequens formale appellatur. Inter hæc autem hoc reperitur discrimen, quod antecedens formale semper est causa consequentis formalis: antecedens vero objectivum non semper est causa consequentis objectivi. Si enim arguas:

arguas : Homo est risibilis : ergo et rationalis, antecedens objectivum nempe risibilitas, non est causa consequentis objectivi, videlicet rationalitatis, ut ex se constat : et tamen antecedens mentale, nimirum actus attingens risibilitatem, est causa consequentis mentalis, scilicet illius actus, qui rationalitatem attingit : nam primus assensus determinat intellectum, ut eliciat secundum, induitque proinde rationem causæ respectu illius, ut docent N. Complut. *in logic. disput.* 17, *quæst.* 3. Idemque contingit quoties procedimus ab effectu ad causam, vel cum ex aliquo falso, et impossibili, quod apparet possibile, et verum, aliquam veritatem probabiliter colligimus.

Com-plut.

Ad rem ergo : licet in omni argumentatione consequens mentale deducatur revera ex antecedenti mentali, utpote cum ab eo in aliquo genere causæ dependeat : attamen consequens objectivum non semper in re deducitur ex antecedenti objectivo; cum multoties non comparentur in seipsis per modum causæ, et effectus, sed in sola existimatione probabili : et ideo cum in proposita objectione infertur : ergo in omni argumentatione consequens debet contineri in præmissis, sub distinctione respondendum est. Consequens mentale in præmissis mentalibus, concedo consequentiam. Consequens objectivum in præmissis objectivis, sub distinguo : debet contineri a parte rei, nego consequentiam : debet contineri saltem apparenter, transeat consequens. Et deinde negatur absolute secunda consequentia objectionis : nam ut legitime evinceret mysteria fidei contineri in principiis naturalibus, per quæ probabiliter suadentur; opus erat ostendere, quod in omni argumentatione consequens objectivum continetur in antecedenti objectivo : quod tamen est falsum, ut constat ex dictis.

§ II.

Convelluntur argumenta contrariæ sententiæ.

Sententia contraria.

7. Adversus nostram conclusionem vix invenitur, qui sentiat : est enim adeo certa, ut vel insignis ille gratiæ persecutor Pelagius ausus non fuerit ei contradicere : admisit enim necessitatem divinæ revelationis ad cognoscenda mysteria fidei, ut videre est apud Augustinum *lib.* 1 *de gratia Christi contra Pelagium c.* 7, ubi ejus hæc verba refert : *Adjuvat nos Deus per doctrinam, et revelationem suam, dum cordis nostri oculos aperit,* etc. Et in hac extrinseca revelatione mysteriorum fidei in priori sui dogmatis statu totam gratiam, quam Scriptura commendat, posuit, ut aperte colligitur ex Concilio Milevit. *can.* 4, et August. ubi proxime, et *lib.* 2 *de gratia Christi cap.* 26, *et hæresi* 88, *et epist.* 95. Solus in hac parte videtur esse Raymundus Lullus, qui asseverat mysteria fidei per aliqua principia, quæ ipse in quadam arte præscribit, investigari, et probari posse a quolibet in tali arte perito. Cæterum hujus Auctoris doctrina (quantumcumque redament Lullistæ ipsum ut beatum, ac verum martyrem reverentes) : falsam, inexplicabilem, inutilem, et ridiculam reputant communiter viri docti. Immo vero plures asserunt damnatam fuisse a Gregor. XI, ut videre est apud Prateolum in Elencho hæresum verbo *Raymundus Lullus*, Gualterum *in tabula Chronographica*, Bzovium *tom.* 14 *annalium Ecclesiast. anno Christi* 1372, *n.*9, Joannem Marianam *de rebus Hispanicis lib.* 15, *c.* 4 et alios. Et quamvis Gabr. Vasq. *tom.* 2 *in* 1 *part. disp.* 133, *cap.* 4, Lullum a prædicta censura vindicare, et auctoritatem bullæ Gregorii elevare contendat; apud nos tamen majoris ponderis sunt, quæ tradunt alii Scriptores : maxime cum post tot historias, et excusationes, quas Vasquez inculcat, sciamus in sacra Congregatione S. Officii anno 1617, artic. 70, et eo amplius decerptos ex Lulli libris repræsentatos fuisse partim hæreticos, partim erroneos, et temerarios, ut refert Bzov. *tom.* 16, *anno Christi* 1433, *n.* 20. Sed quidquid sit de hoc.

D.Aug. Conc. Mil. Raym. Gregor. XI. Prateol. Gualter. Bzovius. Joan. Maria. Bzovius.

Primum argumentum.

8. Arguitur primo contra sententiam communem : quoniam intellectus noster potest suis viribus investigare, et attingere objectum sibi proportionatum : sed mysteria fidei pertinent ad objectum proportionatum nostri intellectus : ergo hic valet suis viribus illa investigare, et attingere. Probatur minor : nam objectum specificativum potentiæ est eidem proportionatum, ut constat in colore, qui est objectum proportionatum potentiæ visivæ, quia illam specificat : sed mysteria fidei pertinent ad objectum specificativum nostri intellectus; siquidem continentur sub ente in communi : ergo prædicta mysteria pertinent ad objectum proportionatum nostri intellectus.

Solutio.

Respondetur huic argumento distinguendo majorem, etsi intelligatur de ob-

jecto proportionato proportione solius commensurationis essentialis, neganda est; si autem intelligatur de objecto proportionato proportione tam commensurationis essentialis, quam efficacitatis proximæ, concedatur. Minor autem solum potest verificari in priori sensu : et ideo negatur consequentia absolute. Etenim respectu potentiarum superiorum, et quæ valent elevari ad attingendum supra proprias vires objectum superexcedens, duplex objectum proportionatum distinguunt communiter Theologi. Alia enim est proportio commensurationis essentialis, quæ consistit in eo, quod potentia attingat suis viribus, vel viribus superadditis objectum : nam solum importat coaptationem essentialem inter objectum, et potentiam, et vim quasi radicalem, ut hæc illud attingat. Alia autem est proportio efficacitatis proximæ, quæ supra proportionem essentialem addit quantitatem virtutis undequaque sufficientis ad attingendum objectum. Quamvis autem omne objectum specificativum potentiæ sit etiam eidem proportionatum proportione commensurationis essentialis ; nihilominus fieri potest, ut potentia careat proportione efficacitatis proximæ respectu illius. Quod adhuc intra ordinem naturalem apparet in visu noctuæ, qui comparatus ad lucem solis habet priorem proportionem, cum corroborari possit ad illam attingendam ; et tamen caret secunda, siquidem actu non habet sufficiens robur, ut videat solem. Unde ex eo quod mysteria fidei pertineant ad objectum specificativum nostri intellectus, solum infertur, quod eidem proportionetur proportione commensurationis essentialis, et quod supposita revelatione, aut elevatione intellectus, valeant ab ipso cognosci. Minime tamen sequitur quod spectent ad objectum proportionatum proportione efficacitatis proximæ, et quod absque revelatione valeant attingi : oppositum enim constat ex dictis. Recolantur, quæ diximus *disp.* 1, *dub.* 3 *a num.* 47.

Replica. 9. Sed contra hanc solutionem insurges : quoniam ubi est una, et eadem ratio formalis ex parte objecti, sufficit una, et eadem virtus ex parte potentiæ ; cum uni rationi una virtus sufficienter correspondeat : sed ratio formalis sub qua objecti nostri intellectus est unica, complectiturque omnia entia tam naturalia, quam supernaturalia : ergo unica, et eadem virtus sufficit ex parte intellectus ad attingendam prædictam rationem ; et quidquid cadit sub illa ; et consequenter per eandem virtutem, per quam proportionatur ad cognoscendum entia naturalia, attinget etiam supernaturalia ; quia opus sit ei addere aliam virtutem.

Multipliciter urgetur. Confirmatur primo evertendo distinctionem illam objecti proportionati : nam quælibet potentia respicit immediate suum specificativum ; cum nil sit illi immediatius, aut intimius, quam propria specificatio, quæ in respectu ad specificativum consistit : sed respectus potentiæ est respectus virtutis ; siquidem omnis potentia activa virtus aliqua est : ergo omnis potentia respicit immediate suum specificativum tanquam virtus ad ipsum attingendum : ac proinde omnis potentia est proportionata respectu sui objecti specificativi ; non solum proportione commensurationis essentialis, sed etiam proportione virtutis, seu efficacitatis immediate, et proxime.

Confirmatur secundo : nam quidquid potentia connaturaliter respicit, potest etiam connaturaliter attingere ; siquidem respicit objectum ut attingat ipsum : atqui omnis potentia respicit connaturaliter suum objectum specificativum adæquate acceptum : ergo potest illud connaturaliter attingere : et consequenter habet proportionem virtutis proximæ respectu ipsius. Probatur minor : quia nihil est unicuique rei magis connaturale, quam propria quidditas : sed quidditas potentiæ consistit in respectu ad suum objectum specificativum adæquate acceptum : ergo omnis potentia respicit connaturaliter illud.

Confirmatur tertio : quia potentia et objectum sumptum in ratione objecti, sive in esse attingibili, debent esse ejusdem ordinis : qua ratione potentia immediate operativa in creatis debet esse accidentalis, eo quod specificatur ab operatione accidentali : sed intellectus noster est potentia naturalis ; cum dimanet a natura animæ, et causetur a Deo ut auctore naturali : ergo omne objectum nostri intellectus debet esse naturale saltem in ratione objecti, sive in esse attingibili : constat autem intellectum gaudere virtute et efficacitate proxima ad attingendum objectum naturale in esse objecti : ergo habet respectu illius proportionem non solum commensurationis essentialis, sed etiam virtutis, seu efficacitatis proximæ.

Ad replicam. Hæc tamen non evertunt traditam solutionem, sed solum compellunt eam amplius explicare : quod præstabimus diluendo, quæ objiciuntur.

objiciuntur. Ad replicam ergo respondetur unicæ rationi formali se tenenti ex parte objecti correspondere sufficienter unicam virtutem ex parte potentiæ. Cæterum hujusmodi virtus solum est coaptatio, seu aptitudo essentialis ad attingendum objectum : et hæc præscindit a modo attingendi illud in exercitio, ac proinde ab hoc, quod est attingere objectum naturaliter, vel supernaturaliter, et per proprias vires, vel per virtutem elevantem sibi communicatam. Nam sicut ens verbi gratia, quod est objectum specificativum intellectus, si sumatur essentialiter in ratione objecti, solum exprimit rationem entis, et abstrahit ab hoc, quod est esse ens naturale, vel supernaturale : ita intellectus essentialiter consideratus in ratione virtutis cognoscitivæ solum exprimit coaptationem, et aptitudinem essentialem ad cognoscendum ens, et præscindit ab hoc, quod est habere virtutem naturalem, vel obedientialem, aut elevantem. Unde cum infertur intellectum per eandem virtutem attingere objecta naturalia, et supernaturalia, dicendum est id verificari de virtute essentiali, non vero de virtute naturali, aut superaddita.

Ad confirmationes.

Ad primam confirmationem respondetur potentiam respicere immediate suum specificativum respectu quidem essentiali, et in actu signato : abstrahere tamen a modis, quibus illud attingit in actu exercito, quatenus versatur circa objecta inadæquata : ii enim modi sunt accidentales respectu essentialis potentiæ. Et ideo licet quævis potentia comparetur immediate ad suum objectum secundum se consideratum per modum virtutis ad ipsum attingendum ; nihilominus non ideo dicetur habere proportionem efficacitatis proximæ respectu ipsius : quia hæc proportio importat respectum immediatum non ad objectum secundum in se consideratum ; sed ad ipsum prout occurrit in actu exercito, et attendendo ad omnes difficultates, quamvis accidentales sint respectu objecti sumpti secundum se.

Ad secundam negatur minor : quia potentia non respicit objectum specificativum determinate connaturaliter, sed solum respicit essentialiter : modus enim respiciendi connaturaliter addit supra essentiam potentiæ aliquid accidentale, videlicet quantitatem virtutis proximæ ad illud prout in exercitio occurrit, attingendum : a quo tamen essentia potentiæ præscindit. Sicut enim objectum essentialiter acceptum abstrahit a modis, quibus in exercitio occurrit, ac proinde a ratione objecti connaturalis, vel innaturalis : ita potentia essentialiter considerata præscindit a modis, quibus in exercitio attingit objectum, ac proinde a modo attingendi ipsum connaturaliter : et solum explicat commensurationem essentialem, ut possit illud attingere. Ad probationem autem in contrarium dicendum est esse quidem connaturale, sive intrinsecum potentiæ respicere suum objectum respectu essentiali, et abstrahente a modis accidentalibus : et ideo neganda est consequentia, si ly *connaturaliter* denotet, ut debet, quantitatem virtutis, vel aliquid supra essentiam potentiæ : hoc quippe importat modum eidem accidentalem.

Ad ultimam respondemus, quod licet intellectus in esse accidentis, et relati ad subjectum sit quid naturale; tamen in esse potentiæ, et comparative ad objectum specificativum neque est virtus naturalis, neque supernaturalis : ejus quippe specificativum non est determinate naturale, neque supernaturale, sed ens ab utraque ratione præscindens, et ideo similem specificativum transfundit. Quod optime significavit D. Thomas 1 *parte*, *quæstione* 79, *articulo* 7, his verbis : *Intellectus respicit suum objectum secundum communem rationem entis, eo quod intellectus possibilis est, quod est omnia fieri : unde secundum nullam differentiam entis diversificatur differentia intellectus possibilis.* Quam doctrinam desumpsit ex Aristotele 3, *de Anim. text.* 4, ubi docet intellectum nostrum non habere aliam naturam, nisi hanc, quod est posse fieri omnia. Dicitur tamen communiter potentia naturalis, et quia est naturalis entitative, et quia objectum ejus proportionatum debet esse aliquid naturale. Ex quo tamen minime infertur objectum ejus specificativum esse naturale, aut naturaliter determinate posse attingi.

D. Tho.

Secundum argumentum.

10. Secundo arguitur : quia homo per vires naturales potest investigare, et judicare fidem esse debitam Deo aliquid testificanti : sed fides, quæ debetur testimonio Dei, est supernaturalis : ergo homo valet per proprias vires investigare aliquid supernaturale ; et consequenter alia mysteria fidei ; cum sit quantum ad hoc par ratio de omnibus. Major est certa : quia non excedit vires naturales nostri intellectus judicare, quod Deus potest aliquid testificari, et quod Deo loquenti debetur omnimoda fides. Mi-

nor etiam constat : quoniam non excedit merita divini testimonii fides supernaturalis : ergo debetur illi.

Confirmatur. Confirmatur primo : nam credibilitas mysteriorum fidei est supernaturalis sicut ipsa fides : sed intellectus noster potest per proprias vires investigare credibilitatem mysteriorum fidei, cum valeat eisdem viribus judicare, quod prædicta mysteria sunt evidenter credibilia, ut docent Cajetanus, 2, 2, *quæstione* 1, *articulo* 4, Bannez, *ibidem dubio* 3, Arauxo, *dubio* 2, Ferrara, 3, *contra gentes capite* 4, et communiter Thomistæ : ergo intellectus noster potest per seipsum, et seclusa revelatione investigare, et cognoscere entia supernaturalia. Major suadetur : tum quia credibilitas mysteriorum fidei est proprietas ipsorum : ergo debet esse ejusdem supernaturalis ordinis cum illis : sicut scibilitas conclusionum est ejusdem ordinis cum eis, quia est proprietas illorum. Tum etiam : quia fides non inclinat nisi in objecta supernaturalia : inclinat autem, ut judicemus mysteria fidei esse credibilia : ergo credibilitas mysteriorum fidei est supernaturalis.

Cajet. Bannez. Arauxo. Ferrara.

Confirmatur amplius. Confirmatur secundo : nam qui perfecte cognoscit aliquod prædicamentum, potest investigare omnia, quæ continentur in illo : sed intellectus noster potest per proprias vires cognoscere perfecte prædicamentum qualitatis : et in hoc prædicamento continetur fides supernaturalis : ergo potest per proprias vires investigare fidem supernaturalem. Major suadetur : nam qui perfecte cognoscit aliquod principium, potest investigare conclusiones, quæ continentur in eo, illasque ex ipso deducere : ergo pariter qui perfecte cognoscit aliquod prædicamentum, potest investigare ea, quæ continentur in illo. Minor quoad primam partem constat : quia lumen naturale definit quidditative prædicamenta, ut videre est apud Aristotelem, *in libro Categoriarum a capite* 5; definitio autem quidditativa importat perfectam cognitionem rei definitæ. Secunda etiam pars est manifesta : nam fides supernaturalis est vera qualitas : ergo continetur in prædicamento qualitatis.

Responsio ad argumentum. Respondetur ad argumentum, quod intellectus per proprias vires solum potest cognoscere vires naturæ, non autem vires supernaturales gratiæ, ut constat ex supradictis : et consequenter licet valeat cognoscere, quod Deo loquenti debetur omnimoda fides possibilis haberi per vires naturæ, nequit tamen cognoscere, quod debetur fides possibilis per vires gratiæ, atque ideo non potest sibi relictus comparare fidei supernaturalis notitiam. Nam licet divinum testimonium exigat, quantum est de se, fidem supernaturalem; hæc tamen absolute non debetur nisi juxta qualitatem virium credentis. Unde ille, cui Deus non confert vires supernaturales, non deberet exhibere nisi naturalem fidem, et hujus possibilitatem potest noster intellectus sibi relictus investigare : quod et non amplius argumentum convincit.

Ad 1 confirmat. Ad primam confirmationem negatur major : credibilitas mysteriorum fidei non est aliquid intrinsecum eisdem, aut ejusdem ordinis cum ipsis : sed consistit in aliquibus signis, aut motivis extrinsecis, quæ nos inducunt, ut judicemus prædicta mysteria esse digna fidei : sicut probabilitas alicujus conclusionis consistit in motivis inducentibus, ut illi assentiamur. Et quemadmodum componi potest, quod habeamus evidentem probabilitatem rei impossibilis, eo quod adsunt omnia requisita ad formandum judicium probabile; licet alias cadat supra aliquid impossibile : quod satis ostendit probabilitatem non semper esse proprietatem rei probabilis, sed aliquid illi extrinsecum. Ita etiam componi potest, quod judicemus cum fundamento aliquid esse evidenter credibile, quia videlicet concurrunt omnia motiva desiderata ad credendum ; quamvis actus credendi cadat alias supra aliquid repugnans : quod etiam aperte declarat credibilitatem non esse proprietatem rei credibilis, sed aliquid externum, et ab ea distinctum. Quod etiam exemplo convincitur : nam utraque opinio, et quæ asserit, et quæ negat verbi gratia, materiam primam posse existere sine forma, est probabilis, et credibilis : in re tamen una illarum positionum est impossibilis : quod non contingeret, nisi possibilitas, et credibilitas rerum differrent a rebus ipsis. Unde recte etiam cohæret, quod mysteria fidei sint in se supernaturalia, et quod eorum credibilitas sit naturalis : ac proinde quod intellectus nequeat suis viribus illa investigare, hanc vero, supposita mysteriorum revelatione, et sufficientibus motivis ad credendum valeat naturaliter attingere. Ex quibus patet ad utramque probationem in contrarium : ad primam quidem, nam scibilitas, sicut, et intelligibilitas, et veritas consequitur intrinsece naturam rei, et provenit ex causis ejus : et ideo debet

bet esse ejusdem ordinis cum ipsa. Ad secundam etiam : quia fides non inclinat per se, ut judicemus mysteria revelata esse evidenter credibilia; sed inclinat, ut credamus : actus autem, quo prævie judicamus prædicta mysteria esse credibilia, quique ad prudenter credendum desideratur, habetur vel per vires nostri intellectus, vel per aliud lumen. Sed de hoc ex professo agemus 2, 2, *Tract. de Fide, disputatione* 1, *dubio* 5, *et disputatione* 3, *dubio* 1.

Ad secundum. Ad secundam confirmationem respondetur negando majorem : nam ut aliquis perfecte cognoscat aliquem conceptum genericum, ipsumque quidditative definiat, non desideratur notitia omnium specierum, quæ in illo continentur, vel quod eæ possint ex vi illius investigari. Perfecte enim cognoscimus, et quidditative definimus rationem genericam verbi gratia substantiæ creatæ ; cujus tamen species possibiles non valemus ex vi hujus investigare : alias possemus cognoscere omnes creaturas possibiles, quæ in genere substantiæ continentur ; quod est absurdum. Idemque a fortiori dicendum est de genere qualitatis ; cum in hoc collocentur qualitates non solum naturales, sed etiam supernaturales : quod non contingit in prædicamento substantiæ, siquidem repugnat substantia supernaturalis creata. Et ratio utrobique est eadem : quia videlicet differentia specifica addit supra conceptum genericum, et in nostro casu qualitas supernaturalis evehit conceptum qualitatis ad ordinem superiorem : unde ex eo, quod valeamus cognoscere genus secundum se acceptum, non sequitur, quod possimus eisdem viribus investigare quamcumque speciem illius. Ad probationem autem in contrarium concesso antecedenti, neganda est consequentia : et ratio disparitatis est, quod principium determinat intellectum ad cognoscendum conclusionem, et cum ea specialiter connectitur, dicitque ad eam habitudinem propriæ causæ, aut proprii effectus (etsi his conditionibus destituitur, nequit sortiri officium principii erga conclusionem). Unde quod continetur in principio, potest ex vi illius perfecte cogniti investigari. At genus est quid potentiale, et indifferens, atque abstrahens ab speciebus : et ideo cum nulla specie determinate connectitur, nec comparatur ad eam per modum causæ, aut effectus : quamobrem continentia specierum in genere est insufficiens, ut intellectus ex vi generis perfecte cogniti investiget singulas ejus species, maxime cum aliquæ sunt ordinis supernaturalis, ut in præsenti contingit.

Nota. 11. Ubi observa (ut tacitam replicam obiter diluamus) quod intellectus noster potest multipliciter considerari. Primo secundum essentiam : quo pacto solum exprimit coaptationem essentialem ad cognoscendum quidquid participat rationem entis : abstrahitque ab hoc, quod est habere, vel non habere efficacitatem proximam ad illud attingendum. Secundo in esse potentiæ naturalis : qua ratione supra coaptationem essentialem addit vires naturales proximas ad attingendum determinate entia naturalia sibi proportionata : quæ vires licet non distinguantur realiter ab intellectu, accidunt tamen eidem secundum essentialia considerato. Tertio in ratione potentiæ obedientialis nude sumptæ : secundum quam considerationem solum dicit capacitatem remotam ad attingendum entia supernaturalia, et carentiam efficacitatis proximæ, sive impotentiam ad ea reipsa attingenda. Quarto in ratione potentiæ obedientalis jam supernalizatæ : quo pacto supra totam entitatem propriam addit vires supernaturales illi ab extrinseco communicatas : per quas dicit specialem et proximam habitudinem ad entia supernaturalia.

Ita proportionabiliter potest genus qualitatis multipliciter considerari. Primo secundum essentialia : qua ratione abstrahit ab hoc, quod est esse qualitatem naturalem, vel supernaturalem : et hic conceptus correspondet intellectui secundum suam essentiam considerato. Secundo prout est contractum per differentiam naturalem : quo pacto importat qualitates naturales ; et potest secundum omnes suas species saltem divisive acceptas cognosci per intellectum, ut est potentia naturalis. Tertio quatenus contrahitur per differentiam supernaturalem : qua ratione importat qualitates supernaturales, et correspondet intellectui secundum quod est potentia obedientalis. Unde quemadmodum intellectus nequit operari per modum potentiæ obedientialis usque dum supernaturalizetur per aliquid divini ordinis sibi superadditum : ita qualitas ut supernaturalis non potest a nostro intellectu cognosci usque dum manifestetur per divinam revelationem. Hac autem posita potest prædicta qualitas dupliciter attingi : uno modo sub motivo supernaturali, et

hac ratione petit cognosci per lumen supernaturale additum intellectui : altero modo sub motivo naturali, et ita per lumen naturale cognosci valet. Idemque de aliis generibus, in quibus inveniuntur entia supernaturalia, proportionabiliter dicendum est.

Tertium argumentum. 12. Tertio arguitur : quoniam imago ducit naturaliter in cognitionem ejus, cujus est imago : sed homo secundum mentem est imago Sanctissimæ Trinitatis, quæ est supremum mysterium fidei : ergo cum homo valeat seipsum per proprias vires cognoscere, poterit eisdem viribus investigare prædictum mysterium, et consequenter alia ; cum istud excedat omnia (qua de causa circa nullum aliud in particulari formabimus argumenta). Major videtur per se nota. Minor autem asseritur a Divo Hilario *libro* 4, *de Trinitate*, circa medium, et a Divo Thoma 1 *parte*, *quæstione* 93, *articulo quinto*, in corpore ubi ait: Dicendum est in homine esse imaginem Dei, et quantum ad naturam divinam, et quantum ad Trinitatem personarum. (D.Hilar. D.Tho.)

Responsio. Nec vim hujus argumenti effugies, si respondeas cum eodem Sancto Doctore *in solutione ad tertium.* Quod ratio illa procederet, si imago Dei esset in homine perfecte repræsentans Deum. Sed sicut Augustinus dicit *in decimo quinto, de Trinitate,* maxima est differentia hujus Trinitatis, quæ est in nobis, ad Trinitatem divinam. Et ideo (ut ipse ibidem dicit) Trinitatem, quæ est in nobis, videmus potius, quam credimus. Deum vero esse Trinitatem credimus potius, quam videmus. (August.)

Impugnatur. Hoc, inquam, non satisfacit : quoniam licet ex hac solutione habeatur, quod homo non possit per prædictam imaginem, utpote imperfectam, comparare notitiam perfectam Trinitatis; minime tamen habetur, quod per hujusmodi imaginem nequeat Trinitatem saltem imperfecte cognoscere. Sed magis infertur oppositum : quoniam sicut imago utcumque deservit ad cognoscendum utcumque imaginatum, et imago perfecta ad cognoscendum illud perfecte : ita oportet, quod imago imperfecta conducat ad cognoscendum saltem imperfecte id, cujus est imago. Et declaratur exemplo: etenim sicut homo est imago imperfecta Dei, quantum ad Trinitatem personarum, ita est imago imperfecta Dei quantum ad naturam : et tamen quia est imago imperfecta naturæ, deservit naturaliter ad ipsius cognitionem, juxta illud Apostoli ad Romanos I : *Invisibilia Dei a creatura mundi, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur :* ergo ex eo, quod homo sit imago imperfecta Trinitatis, non tollitur, quod ducat in notitiam imperfectam illius. Constat autem sufficere, ut intellectus dicatur posse suis viribus investigare mysteria fidei, quod valeat per easdem vires illa imperfecte cognoscere : ergo intellectus sibi relictus potest mysteria fidei investigare. (Ad Rom. 1.)

Defenditur data responsio. Respondetur sustinendo solutionem D. Thomæ, quæ optima est : nam hoc interest discrimen inter imaginem perfectam, et imperfectam, quod imago perfecta debet esse ejusdem ordinis cum principio, cujus est imago : repugnat quippe rem inferioris ordinis esse perfectam imaginem rei ordinis superioris, illamque adæquate repræsentare : et ideo eædem vires, quæ sufficiunt ad cognoscendum imaginem perfectam, sufficiunt etiam ad cognoscendum imaginatum; ipsumque in prædicta imagine cognita perfecte intuetur. Cæterum hac ratione nulla creatura est imago Dei, cum in infinitum distet ab ipso ; sed solum verbum divinum est perfecta imago Patris, ipsum adæquate exprimens, juxta illud, quod de se, inquit Joannes 14 : *Philippe, qui videt me, videt et Patrum meum.* Imago autem imperfecta non petit esse ejusdem ordinis cum principio, sed potest multum ab eo dissidere, et solum secundum quandam analogiam illi assimilari : ad eum modum, quo juvenis pulcher, et alatus Angelum repræsentat ; quamvis simpliciter differat. Et per hujusmodi imaginem non possumus devenire in notitiam rei imaginatæ, quando est ordinis superioris ; sed tantum deservit, ut supposita aliunde rei superioris notitia, inveniamus in imagine aliquas proprietates, per quas imaginatum aliquo modo explicemus, ut patet in exemplo nuper adducto : et simul etiam conducit, ut nos excitet ad novam cognitionem imaginati antea, et aliunde præcogniti. Homo ergo secundum mentem dicitur imago Trinitatis hoc posteriori modo : quia, ut inquit Augustinus, maxima differentia est hujus Trinitatis, quæ est in nobis ad Trinitatem divinam : et propterea hujusmodi imago nequit deservire, ut investigemus Trinitatem, sed ut Trinitatem fide cognitam aliquo exemplo explicemus, et cognoscamus iterum. (Joann. 14. D.Aug.)

Ex quibus liquet ad probationem in con-

trarium

trarium : nam imago ut sic non ducit determinate in cognitionem imaginati, ut nunquam præcogniti ; sed vel in hanc notitiam, vel in notitiam ejus,quod antea, et aliunde præcognovimus. Et ideo non sequitur, quod independenter a revelatione mysterii Trinitatis, possimus illud investigare intuendo, et considerando nos ipsos : sed tantum infertur, quod supposita prædicta revelatione, inveniamus in nobis aliquas conditiones, nempe productionem verbi, et amoris quibus possimus utcumque explicare dictum mysterium, et excitari ad novam illius cognitionem. Nec oppositum suadetur exemplo in contrarium adducto : tum quia ut per hominem tanquam per imaginem ducamur in notitiam naturæ divinæ, est necessarium præhabere aliquam notitiam ejusdem naturæ divinæ : hanc autem comparamus per creaturas, non tanquam per similitudines, sed velut per effectus primæ causæ, quod solum docet Apostolus, et tradit Divus Thomas, 1 *parte, quæstione* 4, *articulo* 3, in fine corporis. Tum etiam : quia potest quoad præsens reddi disparitas sufficiens inter illud exemplum, et rem,pro qua adducitur : quoniam Deus, ut unus est objectum naturale, atque ideo cognoscibile per vires naturales, per quas etiam ipsius imago cognoscitur: unde possunt ex vi ejusdem luminis, et cognitionis attingi. Deus autem ut Trinus est objectum supernaturale, ut modo supponimus, et consequenter vires naturales excedit : atque ideo non infertur, quod possit cognosci per vires, per quas attingitur illius imago. Unde sicut Deum esse est propositio naturaliter nota ; Deum autem esse Trinum est propositio de fide : ita hominem esse imaginem Dei quantum ad naturam, potest cognosci naturaliter ; esse vero imaginem Dei quantum ad Trinitatem, solum per revelationem habetur. Quod profunde significavit Divus Thomas ultimis illis verbis solutionis : *Trinitatem, quæ in nobis est, videmus potius,quam credimus. Deum vero esse Trinitatem credimus potius, qaam videmus.*

D.Tho.

D.Tho.

Ultimum argumentum.

13. Quarto et ultimo arguitur : quoniam per vires naturales, et absque ulla revelatione possumus investigare substantias separatas, quas Angelos vocamus : ergo eodem modo possumus investigare mysteria fidei. Antecedens constat : quia Philosophi gentiles, quibus nullum divinæ revelationis lumen affulsit, prædictas substantias cognoverunt, ut patet apud Aristotelem, 8 *Physic. et* 12 *Metaphysic.* apud Platonem in Timæo, et Cratillo, et *libro* 10 *de legibus*, et Apuleium *in libro de Deo*, hoc est de Angelo Socratis. Consequentia vero probatur : nam substantiæ separatæ non continentur in principiis, seu rebus naturalibus nobis notis, tanquam in causa ; cum hujusmodi res non habeant ullum influxum in Angelos : neque continentur in eis, tanquam in effectu ; siquidem hæc inferiora non fuerunt per Angelos producta, ut docet D. Thomas, 1 *parte, quæstione* 65, *articulo tertio*, sed ob defectum prædictæ continentiæ denegavimus posse mysteria fidei cognosci per principia naturalia : ergo si hoc non obstante possunt substantiæ separatæ per principia naturalia investigari, pariter poterimus investigare mysteria fidei.

D.Tho.

Duæ solutiones.

Huic argumento possemus primo respondere negando antecedens, quod inducta probatio non inducit: nam Philosophi potuerunt habere notitiam substantiarum separatarum vel ex lectione librorum sacrorum,qui erant apud Hebræos,ut sumitur ex Augustino, *libro* 7 *Confess. cap.* 9, vel quia ipsæ substantiæ separatæ sese illis manifestabant, et ad suæ naturæ cognitionem trahebant : quod frequenter faciebant Dæmones in idolis. Unde non concluditur ex vi hujus,quod Philosophi prædictas substantias investigaverint propria industria, et absque subsidio externæ revelationis.

D Aug.

Secundo respondetur concesso antecedenti, negando consequentiam : ad cujus probationem dicendum est dari aliquem effectum naturalem substantiarum separatarum, nempe motum cœlorum, per quem potuerunt Philosophi devenire ad notitiam saltem probabilem earundem substantiarum ; cum omnis causa resideat virtualiter in effectu,quem producit. Porro prædictum motum esse a substantiis separatis ex eo cognoverunt Philosophi, quoniam cœlum nequit moveri a seipso, utpote homogeneo, et vitæ experte : nec valet moveri ab aliqua substantia viventi corporea ; cum prædicta substantia sit corruptibilis, et motus cœli quantum est de se, possit esse æternus, sicut cœlum ipsum ; unde relinquitur, quod cœlum moveatur ab intelligentiis, aut substantiis separatis. Quo discursu utuntur Aristoteles locis in argumento citatis, Divus Thomas 1 *parte, quæst.* 70, *articulo* 3, et ex eisdem N. Complut. abbreviati, *in Tractatu de cœlo disputatione* 3, *a numero* 22. Hæc autem ratio non urget in mysteriis

D.Tho. Compl.

fidei: nam omnes effectus naturales, sicut sufficienter continentur in virtute naturalium causarum, ita sufficienter in eas revocantur; quin opus sit ad principia supernaturalia recurrere: et ideo per effectus pure naturales non possumus comparare notitiam mysteriorum fidei.

Consectaria præcedentis doctrinæ. 14. Ex dictis in hoc dubio manifeste sequitur revelationem mysteriorum fidei habere rationem gratiæ. Quoniam beneficium illud, quod excedit vires, et exigentiam totius naturæ nequit non habere gratiæ rationem, ut liquet ex dictis *disputatione* 1, *numero* 7. Constat autem, quod manifestatio mysteriorum fidei est quoddam insigne beneficium; et alias excedit exigentiam, et vires naturæ humanæ, ut hactenus ostensum est: ergo habet rationem gratiæ. Quod aperte determinat Concilium Milevitanum his verbis: *Qui dixerit gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum propter hoc tantum nos adjuvare, quia per ipsum nobis revelatur, quid agere debeamus, et aperitur intelligentia mandatorum Dei, et non etiam quia nos adjuvat, etc.* anathema sit. Utrumque enim donum Dei est, et scire quid agere debeamus, et diligere, ut faciamus. Idem communiter docent Sancti Patres, et specialiter Sanctus Prosper duobus libris de vocatione Gentium. [Conc. Milev.] [S. Prosp.]

Objectio. 15. Dices: lex, seu manifestatio veritatum fidei distinguitur contra gratiam, juxta illud Joann. 1: *Lex per Moysem data est; gratia per Christum facta est:* ergo revelatio mysteriorum fidei non habet rationem gratiæ. [Joann. 1.]

Confirmatur. Confirmatur: quoniam Pelagius admittebat necessitatem gratiæ ad fidem, gratiæ voce revelationem intelligendo, ut vidimus *disputat.* 1, *num.* 153, et tamen Augustinus eum reprehendit, quod subdole loqueretur de gratia, ut veram gratiam negaret, ut constat ex libro de gratia Christi contra Pelagium *cap.* 7, et 10, et 11; revelatio igitur non est vera gratia. [D. Aug.]

Diluitur. Respondetur legem, seu doctrinam, et revelationem mysteriorum fidei non distingui contra gratiam in communi acceptam, sed sub illa comprehendi; distingui tamen a gratia ut adjuvante, et conferente vires intrinsecas: has quippe lex solitarie accepta non confert. Et hunc sensum continet locus Joannis, ut optime declarat Divus Thomas ibidem lect. 10 his verbis: « Secundum Chrysostomum prima gratia, « quam totum genus humanum accepit, fuit « gratia veteris testamenti accepta in lege. « Quæ quidem magna fuit juxta illud Pro- « verb. 4: Donum bonum tribuam vobis, « etc. Magnum enim fuit, quod hominibus « idolatris data sunt præcepta a Deo, et « unius veri Dei vera cognitio ad Romanos 3. Quid amplius Judæo, aut quæ uti- « litas circumcisionis? Multum quidem per « omne modum: primum quidem, quia « credita sunt eis eloquia Dei. Pro gratia « ergo ista, quæ prima fuit, secundam longe « meliorem accepimus, Zach. 8: Exæquabit « gratiam gratiæ. Sed nunquid non suffi- « ciebat prima gratia? Respondeo dicen- « dum, quod non: quia per legem solum « cognitio peccati datur, non ablatio: ne- « minem enim ad perfectionem adduxit « lex. Et ideo erat necesse, quod alia gratia « peccata auferens, et reconcilians Deo ve- « niret, et ideo dicit: Gratia per Jesum « Christum facta est. » Quæ expositio consonat omnino verbis immediate præcedentibus, scilicet: *De plenitudine ejus omnes accepimus. Et gratiam pro gratia. Quia lex per Moysem, etc.* [D. Tho.] [Ad Rom. 3.]

Ad confirmationem respondemus, quod Augustinus non reprehendit Pelagium in eo, quod legem vocaverit gratiam, sed quia dolose illa voce utebatur, et omnem aliam gratiam internam, et adjuvantem excluderet, ut constat ex *libro citato cap.* 8, ubi loquens de Pelagio inquit: *Hanc eum gratiam confiteri, qua demonstrat, et revelat Deus, quid agere debeamus, non qua donat, et adjuvat, ut agamus.* Videatur Sanctus Doctor *lib.* 1 *de Peccator. merit.* 22. Ubi inter specialia gratiæ beneficia recenset habere prædicatores veritatis. Et *super psal.* 134 ad illa verba: *Educens nubes ab extremo terræ*, ubi nubes exponit esse prædicatores, qui revelando Gentilibus mysteria fidei, eas excitaret ad pœnitentiam, et gratiam. [D. Aug.]

DUBIUM II.

Utrum homo per proprias vires possit assentire mysteriis fidei sicut oportet ad salutem.

16. Semel ostenso, quod homo nequit per proprias vires investigare mysteria fidei, videndum est, utrum possit prædictis mysteriis jam revelatis, et sufficienter propositis, assensum fidei præstare? Porro ad credendum mysteria fidei duo actus necessario concurrunt:

Nota pro dubii decisione. D.Tho. concurrunt : alter intellectus, quo credimus, alter vero voluntatis, quo volumus credere : nam credere, ut inquit Divus Thomas 2, 2, *q.* 4, *art.* 2, est actus intellectus, secundum quod movetur a voluntate ad assentiendum. Cum enim mysteria revelata non determinent sufficienter intellectum ad assensum, eo quod eorum veritas evidenter non apparet : opus est, ut accedat affectus voluntatis inclinans intellectum, et eum determinans ad assensum. Unde August. *tract.* 36 *in Joann.* inquit : *Intrare quisquam in ecclesiam potest nolens : accedere ad altare potest nolens : accipere potest sacramentum nolens. Credere non potest, nisi volens.* Dubium ergo præsens non procedit de affectu requisito ex parte voluntatis : de hoc enim infra agemus dub. 4. Sed de actu intellectus, quo mysteriis revelatis assentimus. Hujusmodi autem assensus potest bifariam considerari : primo entitative, et quoad speciem essentialem ; secundo quantum ad modum intrinsecum, vel extrinsecum, quo constituitur in esse dispositionis ad salutem, et finem supernaturalem : hæc quippe duplex consideratio necessario hic admittenda est, ut dubium possit habere locum. Quod determinate versatur circa assensum fidei, ut conducit ad salutem : nam de illo entitative accepto tractabimus in dubio sequenti. Difficultatem autem hanc non ideo agitamus, quia in ea dissideant Catholici, sed ut veritatis, in qua conveniunt, præsciamus fundamentum, quod viam etiam aperiet ad ea, quæ controvertuntur.

§ I.

Veritas catholica ratione, et auctoritate firmatur.

Communis assertio. 17. Dicendum est hominem suis viribus relictum non posse assentiri mysteriis fidei, sicut oportet ad salutem. Hæc conclusio est de fide, quam statuunt Summi Pontifices Innocentius I *in epist.* 25 *ad Episcopos Africæ*, Cœlestinus *epistola ad Episcopos Galliæ cap.* 10, Leo I *epist.* 86, docentque communiter sancti Patres, et præcipue August. *lib.* 1 *retract. cap.* 23, *libro de gratia Christi cap.* 31, *libro de bono persever. cap.* 1 *et* 2 *et* 3 *et capite* 17 *et* 19. Ubi pro eadem sententia refert Divum Cyprian. Ambros. Gregor. Nazianz. et *epist.* 105 *et* 106 *et* 107, et denique toto fere libro de prædest. Sanctorum ubi *capite* 3 retractat antiquam, et oppositam sententiam D. Cyprian. *libro* 3 *ad Quirin. cap.* 4, Fulgent. *libro* 1 *de gratia Christi cap.* 20, Prosper, *libro contra Collatorem capite* 36 *et* 37 *et lib.* 1 *de vocat. gentium cap.* 23 *et* 24, D. Thom. 2, 2, *quæst.* 6, *art.* 1 et super Joann. *capite* 10, *lect.* 5 et alibi sæpe. Idem docent communiter Scholastici, quos proinde supervacaneum foret in particulari referre. Videantur tamen Driedo *libro de captiv. et redempt. gener. hum. tract.* 4, Soto *de natura et gratia libro* 1, *cap.* 8, Bellarminus de gratia et libero arbitrio *libro* 6, *cap.* 2, Vega *de Justificat. quæst.* 9, Alvarez *de auxiliis disput.* 49, Suarez *lib.* 2 *de necess. gratiæ cap.* 2, Curiel *in præsenti art.* 1, *dub.* 3.

(Margin: Innoc. I. Cœlest. Leo I. D.Aug. Cyprian. Ambros. Gregor. Nazian. Fulgent. Prosper. D.Tho. Driedo. Soto. Bellarm. Vega. Alvarez. Curiel.)

Probatur primo auctoritate sacræ scripturæ : quoniam Joann. 6 dicitur : *Hoc opus Dei, ut credatis.* Et infra : *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* Ubi aperte loquebatur Christus Dominus de accessu per fidem, ut constat tum ex contextu, tum ex illo Apostoli ad Hebræos 11 : *Accedentem ad Deum oportet credere.* Deinde *ad Ephes.* 2 dicitur : *Salvati estis per fidem, et hoc non ex vobis, donum enim Dei*, et 1 ad Corinth. 4 : *Quid habes, quod non accepisti ?* Quo testimonio convictus est Augustinus, ad hanc veritatem amplectendam, ut ipse refert *libro de perfectione Sanctorum capite* 3 his verbis : *Non sic pius, atque humilis, Doctor ille sapiebat Cyprianum beatissimum loquor, qui dixit in nullo gloriandum, quando nostrum nihil est. Quod, ut ostenderet, adhibuit Apostolum testem dicentem : Quid autem habes, quod non accepisti ? si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis ? Quo præcipue testimonio ipse etiam convictus sum, cum similiter errarem, putans fidem, qua Deum credimus, non esse donum Dei, sed a nobis esse in nobis, etc.* Et infra capite 4 : *Hoc*, inquit, *Apostoli testimonium, ubi ad reprimendum hominis inflationem dixit : Quid enim habes, quod non accepisti? non sinit quemquam fidelium dicere, habeo fidem, quam non accepi : reprimiturque omnino his Apostolicis verbis tota hujus responsionis elatio.*

(Margin: Probatur ex sacris litteris. Joann. 6. ad Hebr. 11. ad Eph. 2. ad Cor. 4. August.)

Confirmatur ex Conciliis : nam hæc veritas definitur in Milevit *can.* 4 et in Arausicano 2, *can.* 5 et 6 et 7, ubi dicitur : « Si « quis per naturæ vigorem bonum aliquod, « quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, « cogitare, ut expedit, aut eligere ; sive « salutari, id est, Evangelicæ prædicationi « consentire posse confirmat absque illu- « minatione, et inspiratione Spiritus Sancti,

(Margin: Ex conciliis. Conc. Milev. Conc. Araus.)

« qui dat omnibus suavitatem, in consen- « tiendo, et credendo veritati; hæretico « fallitur spiritu non intelligens vocem Dei « in Evangelio dicentis : Sine me nihil po- « testis facere, et illud Apostoli : Non quod « idonei simus cogitare aliquid a nobis, « quasi ex nobis ; sed sufficientia nostra ex « Deo est. » Et *can.* 25 ait : « Ipse scilicet « Deus, nobis nullis præcedentibus bonis « meritis, et fidem, et amorem sui prius « inspirat. » Idemque postea expressius ad- huc decrevit Trident. *sessione* 6, *capite* 6, *et can.* 3, ubi hæc habet : « Si quis dixerit, « sine præveniente Spiritus Sancti inspi- « ratione, atque ejus adjutorio hominem « credere, sperare, diligere, aut pœnitere « posse, sicut oportet, ut ei justificationis « gratia conferatur, anathema sit. »

Trident.

Effugium Vasquii.

18. Respondebis cum Vasquez (quem impugnans suppresso nomine Curiel, *ubi supra* § 4, *vers. Sed adverte*, et eo decreto Gregor. Martinez *articulo* 1, *dubio* 4, *conclus.* 1) ex determinatione Concilii Tridentini (et consequenter aliorum, quæ Tridentinum imitatur), solum haberi, quod non possit homo elicere actum fidei complexive, aut collective ad actus spei, et amoris ; minime vero, quod non possit ipsum elicere divisive ab illis. Non enim determinat Concilium, quod non possimus sine adjutorio Spiritus Sancti *credere, sicut oportet*, sed quod non possimus *credere, sperare, diligere, et pœnitere*. Hinc autem solum fit, quod nequeat homo elicere prædictum actum, ut conjunctum cum omnibus aliis actibus, qui requiruntur pro ultima dispositione ad gratiam : et inferunt justificationem. Poterit tamen ipsum elicere, quando est separatus a prædictis actibus, quin hujus potestatis assertioni repugnet determinatio Concilii.

Præcluditur.

Sed contra : quia hæc interpretatio Concilii canoni contradicit ; cum non loquatur de illis actibus collective, sed distributive, et sub disjunctione, ut constat ex ipso textu, qui sic habet : *Credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse :* illa enim disjunctio, *aut*, non solum actui pœnitendi, sed omnibus actibus seorsim applicanda est; quamvis, ne sæpius repeteretur, cuilibet in particulari expresse applicata non sit.

Refellitur amplius.

Confirmatur primo : quia Concilium Trident. loquitur omnino consone ad decreta Concilii Arausicani, et aliorum Conciliorum antiquorum : nam ut recte observavit Suarez, *prolog.* 6 *de Gratia capite* 6, *numero* 10, quidquid præcedentia Concilia, et antiqui Patres, et Pontifices docuerant de gratia, et libero arbitrio; Tridentinum postea gravissime, sapientissime, et optima methodo confirmavit ; præcipue *sess.* 5 et 6 et 14. Atqui Concilium Arausic. loquitur determinate, et specialiter de actu fidei, ut constat tum ex verbis supra relatis, ibi : *Salutari prædicationi consentire posse*, etc., tum ex can. 5 ibi : *Qui fidem, qua in Deum credimus, dicunt esse naturalem, omnes eos, qui ab Ecclesia Christi alieni sunt, quodammodo fideles esse definiunt.* Ergo decretum Tridentini loquitur de actu credendi sicut oportet, non solum complexive, aut collective ad alios actus, sed etiam divisive, et per se. Eo vel maxime, quod auctoritates sacræ Scripturæ supra relatæ, quibus innituntur Conciliorum decreta, singillatim commemorant actus fidei.

Suarez.

Major effugii confutatio.

Confirmatur secundo : quia actus fidei habet esse, sicut oportet ad salutem, non ex sola conjunctione ad alios actus, qui ad justificationem desiderantur, sed per se, ex suo objecto, et intra proprium genus : hoc enim modo acceptus importat specialem modum influxus, et concursus, ut homo disponatur ad gratiam, ut constat ex eodem Concilio Tridentino, *sessione* 6, *capite* 6, ubi inquit : *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia, et adjuti, fidem ex auditu accipientes libere moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata, et promissa sunt, atque illud in primis, impium justificari per gratiam ejus, etc.* Et capite 8 : *Per fidem ideo justificari dicimus, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, et radix omnis justificationis, sine qua impossibile est placere Deo, et ad filiorum ejus consortium pervenire.* Ergo decretum Concilii non respicit præcise omnes illos actus simul, et complexive acceptos ; sed etiam actum fidei divisive consideratum.

Conc. Trid.

Nota contra Vasq.

29. Ex quibus liquido constat prædictum interpretandi genus penes sensum divisivum, aut complexivum (licet possit applicari rebus minoris momenti), periculose tamen deservire materiæ adeo gravi, cum adducitur levi, aut nullo fundamento. Quod vel discere potuisse Vasquez alienum periculum edoctus in Doctore suæ perillustris familiæ. Cum enim perdoctus Suarez *tom.* 4 *in* 3 *parte, disputat.* 21, *sect.* 4, *docuisset posse in aliquo casu necessitatis confessionem sacramentalem fieri sacerdoti absenti, et ab eodem absente absolutionem confiteri*, Cle-

Clemens VIII. mens VIII prædictam Suarii opinionem damnavit *ad minus uti falsam, temerariam, et scandalosam*, prohibens, ne deinceps ut probabilis defenderetur. Quod decretum extat apud Nugnum *in additionibus ad* 3 *partem, quæstione* 9, *articulo* 3, *difficultate* 2, *conclusione* 2. Cæterum ut Suarez, quod semel scripserat, aliqualiter videretur inconcusse tueri, quin censeretur decretum Clementis experiri sibi contrarium; curavit ita illud interpretari, ut diceret damnari quidem a Summo Pontifice hanc propositionem: *Potest confessio sacramentalis fieri sacerdoti absenti, et ab eodem absente potest absolutio dari*, si illa particula *et* sumatur *complexive*, et denotet utrumque simul fieri posse; minime vero si accipiatur *divisim*, aut *disjunctive*, et solum denotet unum tantum illorum posse fieri. Sed hæc interpretatio adeo displicuit Pontifici, ut in eum graviter excanduerit, et Romam migrare jusserit, ut refert Arauxo 3 *p. q.* 84, *art.* 3, *dub.* 1. Immo vero Paulus V qui Clementi successit, declaravit prædictam Suarii interpretationem minime subsistere, ut videre est apud N. Franciscum a Jesu Maria *tract.* 6, *cap.* 3, *puncto* 26, *num.* 26. Totaque illa Suarii sectio in qua prædicta opinio continebatur, partim expuncta, partim succisa invenitur jussu S. Inquisitionis. Quæ in medium produximus, quia æquum arbitrati fuimus vel hoc uno exemplo ostendere, quanta moderatione illud interpretandi genus *complexive*, et *divisive*, rei gravi (qualem nunc versamus), adhibendum sit.

Nugn. — Arauxo. — Paul. V.

Ratio pro communi sententia. 20. Secundo probatur assertio ratione fundamentali desumpta ex auctoritatibus hactenus relatis, quæ potest ad hanc formam reduci: quoniam homo nequit propriis viribus se disponere ad gratiam: sed assentire mysteriis fidei, *sicut oportet*, est dispositio ad gratiam: ergo homo nequit suis viribus elicere prædictum assensum, sicut oportet. Minor constat ex terminis: nam hoc ipso, quod actus fidei non disponat, quantum est de se, ad gratiam; non elicitur, *sicut oportet;* ergo si eliciatur, sicut oportet, est dispositio ad gratiam. Majorem autem ex professo ostendemus *inf. dub.* 5 *et* 6.

Confirmatur. Confirmatur: quoniam natura nequit per se præstare ea, quæ sunt ordinis supernaturalis: atqui actus fidei elicitus sicut oportet, est ordinis supernaturalis: ergo natura nequit se sola prædictum actum elicere; sed indiget supernaturali auxilio. Major est manifesta: quia supernaturale dicitur, quod est supra naturam: ergo si natura præstaret per seipsam ea, quæ sunt ordinis supernaturalis, operatur ultra id, quod potest operari: quæ est manifesta implicatio. Minor etiam constat: tum quia assensus fidei elicitus, sicut oportet, dicit ordinem dispositionis, vel conducentiæ ad gratiam supernaturalem; si enim non conduceret, eo ipso non eliceretur, sicut oportet: ergo sub prædicta formalitate debet pertinere ad ordinem supernaturalem; ut ita detur debita proportio inter dispositionem et formam. Tum etiam quia assensus fidei factus sicut oportet est initium justificationis juxta illud Pauli ad Hebræos 11: *Accedentem ad Deum oportet credere:* et fundamentum justitiæ secundum illud ejusdem Apostoli ad Rom. 3: *Justitia Dei per fidem Jesu Christi:* sed initium et fundamentum debet esse ejusdem ordinis cum re, cujus dicitur fundamentum, et initium: ergo cum id per quod justificamur, sit ordinis supernaturalis, sequitur, quod actus fidei elicitus, sicut oportet, ad eundem ordinem supernaturalem spectet. Et quia vim hujus rationis amplius loco citato expendemus, idcirco in ea communienda, vel ab objectionibus vendicanda, nolumus immorari in præsenti.

Ad Heb. 11. — Ad Rom. 3.

§ II.

Refertur error contrarius.

Sententia hæretica. 21. Vetus hæresis fuit posse hominem suis viribus assentire, sicut oportet mysteriis fidei. Hanc amplexati sunt Basilides, et Valentiniani, qui asserebant fidem esse homini naturalem, ut refert Clemens Alexand. *lib.* 4 *Stromat.* In eodem errore fuit Ticonius, qui quamvis ad alia opera supernaturalia fatebatur necessitatem divini auxilii; fidem tamen dicebat a nobis ipsis esse, ut refert D. August. *lib.* 3 *de doctrina Christiana cap.* 33. In quo etiam hæsit ipse August. cum esset junior: nam in expositione quarundam propositionum *ex epist. ad Rom.* docuit fidem esse ex nobis. Quod postea retractavit *lib.* 1 *Retract. cap.* 25, *et lib. de Prædest. Sanct. cap.* 3. Sed qui proterve pro hoc errore stetit, fuit Pelagius asserens fidem non esse donum Dei, sed inesse nobis ex nobis, ut refert August.

Basilid. Valent. — Ticon. — D. Aug. — Pelag.

epist. 106 *ad Paulinum, et epist.* 107 *ad Vitalem, et lib. de hæres. hæresi* 88.

Primum argumentum. Probatur primo : quia in Scriptura divina promittit Deus homini salutem, si ipse exhibeat fidem, ut constat ad Rom. 3 : *Si credideris salvus eris*, et Marc. 16 : *Qui crediderit, et baptizatus fuerit salvus erit;* in quibus testimoniis sermo est de assensu fidei elicito, sicut oportet ad salutem, ut ex ipsis verbis liquet : ergo sicut salus, quam Deus promittit, est in potestate Dei, ita fides, quam exigit ab homine, est in potestate hominis : alias frustra exigeret ab illo talem conditionem, vel dispositionem. Constat autem posse hominem suis viribus præstare, quidquid habet in sua potestate : ergo homo potest suis viribus credere, sicut oportet ad salutem.

Ad Rom. 3. Marc. 16.

Confirmatio. D. Aug. Confirmatur ex D. August. *lib. de dono perseverantiæ cap.* 14, ubi inquit : *Tirii et Sidonii credere potuerunt, si mira illa Christi signa vidissent. Sed quoniam, ut crederent, non erat eis datum, etiam unde crederent est negatum. Ex quo apparet habere quosdam in ipso ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ : quo moveantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel signa conspiciant.* Quibus verbis aperte significat ex Deo quidem esse, quod revelentur homini mysteria fidei, et quod proponantur sufficientia motiva, ut appareant credibilia: ex homine autem esse, quod virtute sui ingenii prædictis mysteriis assentiat. Quod etiam docet D. Fulgentius *lib. de gratia Christi cap.* 23, docens posse hominem naturaliter credere. Et loquuntur prædicti Patres de assensu fidei elicito, sicut oportet, et relato ad salutem, ut ex contextu liquet.

D. Fulg.

Diluitur argumentum. Respondetur ad argumentum, quod credere aliter in nostra potestate, ac salus est in potestate Dei : nam salus est in Dei potestate tanquam in prima causa, quæ a nullo alio principio recipit virtutem, nec illi in agendo subordinatur : credere autem est in potestate hominis tanquam in causa secunda, et insufficienti ad prædictum actum, nisi elevetur, et applicetur a causa prima. Nec tamen frustra petitur ab homine, ut credat: quia licet nequeat absque divino auxilio credere, sicut oportet : nihilominus adhuc posito auxilio libere credit, ac proinde ita assentit, ut possit dissentire, vel non assentire, juxta doctrinam Concilii Trident. *sess.* 6, *cap.* 5, ubi docet homines assentiendo, et cooperando divinæ gratiæ, ad justificationem disponi : *ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat inspirationem illam recipiens, quippe, qui illam et abjicere potest : neque tamen sine gratia Dei movere se ad justitiam coram illo libera sua voluntate possit. Unde in sacris litteris cum dicitur : Convertimini ad me, et ego convertar ad vos,* Zachar. 1, *libertatis nostræ admonemur. Cum respondemus : Converte nos Domine ad te, et convertemur,* Thr. 5, *Dei nos gratia præveniri confitemur.* Credere igitur ita est conditio, vel dispositio se tenens ex parte hominis, et necessaria ad salutem : ut tamen sit a Deo tanquam a primo, et speciali principio nobis communicante vires, ut exhibeamus dictum assensum. Unde dicitur 1 Paralipomenon capite 29 : *Tua sunt omnia, et quæ de manu tua accepimus, reddimus tibi.* Quam responsionem illustrat Augustinus *libro* 1 *de prædestinatione Sanctorum cap.* 10, et Divus Prosper *libro contra Collatorem* (cujus est hoc argumentum) *cap.* 23, ubi ait : *Jam non solum voluntatem boni, sed etiam possibilitatem libero adscribit arbitrio : tanquam ideo ab eis exigatur intelligentia, ideo justitia reposcatur, quia possint hæc sine Dei donis, de naturæ proferri bonis. Imperantur autem illa homini, ut ex ipso præcepto Dei, qui ei hoc, quod accepit indicitur, agnoscat id de suo vitio perdidisse, et non ideo iniquam esse exactionem, quia ad reddendum, quod debet, idoneus non est: sed a littera occidente confugiat ad spiritum vivificantem, et facultatem, quam antea non invenit in natura, quærat ex gratia. Quod si facit, magna est misericordia Domini ; si non facit, justa est pœna peccati.*

Conc. Trid.

1 Paral. cap. 29.

D. Prosp.

Occurritur confirmationi. Ad confirmationem dicendum est Divum Augustinum loqui de his, quæ desiderantur ad congruentem propositionem credibilium, et ut appareant magis credibilia. Aliqui enim magis afficiuntur ad rem propositam hoc modo, quam alio, ut puta magis ad jucunda, quam ad tristia, aut e converso. Quamobrem congruentius proponitur illis veritas, quando associatur motivis, quæ naturaliter consonant eorum inclinationi. Quo sensu Augustinus *libro ad simplicia quæst.* 2, exponens illa verba Matth. 20 : *Multi sunt vocati, pauci vero electi, dixit : Illi enim electi, qui congruenter vocati ; illi autem, qui non congruebant, neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non sequuti,*

D. Aug.

sequuti, quamvis vocati. Videmus alios aliter eisdem rebus, demonstratis, vel significatis ad credendum moveri. Et postquam id demonstravit exemplis, concludit. Cum autem alius sic, alius autem sic moveatur ad fidem: eademque res sæpe alio modo dicta moveat, alio modo dicta non moveat: aliumque moveat, alium non moveat: qui audeat dicere defuisse Deo modum vocandi, quo etiam Esaü ad eam fidem mentem applicaret, voluntatemque conjungeret, in quo Jacob justificatus est. Quibus verbis solum significat motionem moralem se tenentem ex parte objecti, et ea, quæ conducunt, ut melius repræsentetur credibilitas ipsius. Et quia Tiriis, et Sidoniis negatum erat, ut crederent; negatum etiam fuit, ut fides eis congruenter hoc modo proponeretur. Per hæc autem minime excluditur necessitas auxilii intrinseci, et elevantis ac moventis hominem ad credendum, sed hanc frequenter adstruit ipse Augustinus, ut *Psalm.* 87, circa finem, ubi inquit: *Quomodo crederem, nisi audirem. Sed ut audita crederem, ipse me attraxit.* Et *super cap.* 6 *Joan.* ubi ait: *Hæc si ab hominibus audiunt, tamen quod intelligunt, intus datur,* et aliis locis supra citatis.

D.Aug.

Ad auctoritatem Divi Fulgentii respondemus, quod per ly *naturaliter* solum designat potentiam remotam credendi, seu capacitatem ad habendam fidem: hujusmodi autem capacitas convenit homini ex sua natura, quia videlicet gaudet ratione, et libero arbitrio, quæ duo necessaria sunt in credente. Per hoc autem non excludit necessitatem divini auxilii, cum potius statim subdat donari divinitus homini, ut credat. Quæ sententia omnino consonat August. *lib.* 1 *de prædest. Sanctorum cap.* 5, dicenti: *Posse habere fidem, naturæ est hominum, habere autem non nisi fidelium.*

D.Aug.

Adde etiam ly *naturaliter* posse ita exponi, ut significet naturam reformatam, vel adjutam per gratiam. Quo pacto illud interpretatur Divus Thomas exponens verba Apostoli ad Rom. 2: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt,* ubi lect. 8, inquit: *Quod dicit naturaliter, dubitationem habet: videtur enim patrocinari Pelagianis: unde exponendum est naturaliter, id est, per naturam gratia reformatam.* Et hæc expositio valde congruit menti Fulgentii, inquit enim: *Arbitrium hominis sanat Deus, atque illuminat, ut homo Deum naturaliter credat.*

D.Tho. Ad Rom. 2.

D.Fulg.

22. Secundo arguitur: quia repugnat hominem teneri ad id, quod non est in sua potestate: sed supposita sufficiente propositione mysteriorum fidei, tenetur homo illis assentire: ergo in ejus potestate est, quod illis assentiatur: assensus autem, quo homo debet credere mysteria revelata, est assensus, sicut oportet ad salutem; siquidem per illum se convertit, ac disponit saltem initiative ad finem ultimum supernaturalem: ergo homo potest suis viribus elicere assensum fidei, sicut oportet.

Secundum argumentum.

Huic argumento respondet D. Thom. 2, 2, *quæst.* 2, *art.* 2 *ad* 1, his verbis: « Dicendum, quod si in potestate hominis « esse dicatur aliquid, excluso auxilio gra- « tiæ, sic ad multa tenetur homo, ad quæ « non potest sine gratia reparante: sicut « ad diligendum Deum, et proximum, et « similiter ad credendum articulos fidei. « Sed tamen hoc potest cum auxilio gratiæ: « quod quidem auxilium, quibuscumque « datur, misericorditer datur: quibus « autem non datur, ex justitia non datur « in pœnam præcedentis peccati, et sal- « tem originalis peccati, ut August. dicit in « libro de correct. et gratia cap. 5, et in « hac quæst. art. 4 ad 2, inquit: Dicen- « dum, quod illud, quod possumus cum « auxilio divino, non est nobis omnino im- « possibile, secundum illud Philosophi in « 3 Ethic. cap. 3, quæ per amicos possu- « mus, aliqualiter nos possumus. » Quod repetit, et amplius expendit 3, *contra gentes cap.* 159.

Responsio ex D. Tho.

Sed contra insurges: demus, quod homini, cui mysteria fidei sufficienter proponuntur credibilia, Deus nullum auxilium internum conferat. Tunc vel homo crederet mysteria fidei, sicut oportet: et ita habetur intentum, quod scilicet per proprias vires assentiatur fidei mysteriis, ut oportet ad salutem. Vel non crederet: et ita peccabit. Cumque nullus peccet in omissione ejus, quod non habet in potestate; sequitur, quod secluso omni auxilio interno, habuerit prædictus homo potestatem sufficientem ad eliciendum assensum fidei: ac proinde poterit illum elicere per vires proprias. Nam illa doctrina D. Thom. quod homo recte dicitur posse, quod per amicos potest, licet pro aliis actibus deserviat, præsenti tamen difficultati adaptari nequit: eo quod homo eatenus potest aliquid per auxilia, quæ Deus offert, quatenus illa cognoscit, et potest petere, ac impetrare: si enim ea non

Replica.

cognosceret, vel impetrare non posset, perinde se haberent prædicta auxilia, acsi promissa, et præparata non fuissent : et consequenter nullam homini potentiam conferrent intrinsecam aut extrinsecam. Fides autem est id, per quod cognoscimus auxilia divina esse nobis præparata juxta illud Apostoli ad Hebræos 11 : *Accedentem ad eum oportet credere, quia est, et inquirentibus se remunerator sit :* est etiam principium impetrandi dona gratiæ secundum illud Jacobi 1 : *Postulet in fide nihil hæsitans*, et docet August. *ep.* 103. Unde necessario sequitur, quod ante assensum fidei, nec cognoscamus præparationem divinorum auxiliorum, nec illa possimus impetrare. Ergo ut homo dicatur posse elicere primum assensum fidei, non prodest recursus ad auxilia præparata : sed dicendum est vel hominem non teneri credere; vel posse credere per solas vires naturæ.

(ad Hebr. 11. — Jacob. 1. — D. Aug.)

(Diluitur.) Huic replicæ respondetur nullatenus admittendum esse, quod alicui sufficienter proponantur mysteria fidei ut credibilia, et simul credendi obligatio; et quod Deus non conferat auxilia sufficientia ad credendum. Quia nullus est, qui non maneat infidelis contrarie, ubi mysteria fidei sufficienter sibi proposita non credit : quod non contingeret, si Deus illi omne auxilium internum denegaret : nihil enim haberet, quo posset se movere ad credendum; vel petendum Dei auxilia; atque ideo omissio credendi non esset culpabilis. Hujusmodi autem auxilium, per quod homines invitantur, et alliciuntur ad fidem, frequenter apud Concilia, et Patres appellatur inspiratio, atque illuminatio Spiritus sancti de qua loquitur August. cum *super cap.* 6, *Joann.* inquit : *Hæc si ab hominibus audiunt, tamen quod intelligunt, intus datur, intus coruscat, intus revelatur.*

(D. Aug.)

Admisso autem disputationis gratia, quod Deus in prædicto casu nullum internum auxilium conferret, certum est, quod homo non eliceret assensum fidei, sicut oportet; cum iste postulet vires gratiæ, ut constat ex dictis. Posset tamen ille homo dupliciter se habere : primo negative, nempe suspendendo, aut potius non eliciendo assensum : secundo positive, et contrarie, eliciendo scilicet dissensum, seu discredendo. Et primo quidem modo non peccaret : quia cum non posset elicere assensum fidei, sicut oportet, nisi ex gratia, et supponatur omni gratia destitutus; omissio prædicti assensus erit involuntaria, et pura negatio. Secundo autem modo peccaret : quoniam homo per proprias vires naturales potest adimplere præceptum negativum non discredendi mysteria fidei sufficienter proposita; cum ad hoc sufficiat posse non elicere actum naturalem discredendi, quem certum est habere in sua libera potestate.

Recursus autem ad auxilia gratiæ a Deo præparata, quem considerat D. Thom. ut homo dicatur posse per ea, quod per se non potest; quamvis in aliis actibus supponentibus fidem magis appareat (ille enim, qui credit prædicta auxilia esse sibi præparata, et ea non petit, manifeste convincitur iis nolle uti) : nihilominus etiam habet locum in præsenti materia, ut consideranti constabit. Quoniam licet ante primum actum fidei non cognoscat homo esse sibi præparatum auxilium ad assentiendum, sicut oportet : attamen si semel illi proponuntur mysteria fidei ut credibilia, habet etiam auxilium internum sufficiens, ut se inchoative moveat ad credendum, juxta ea, quæ nuper diximus. Unde quod non utatur prædicto auxilio, ac proinde, quod non credat, illius vitio, et liberæ voluntati vertendum est. Si enim illo primo auxilio recte uteretur, crederet reipsa, sicut oportet, et posset etiam ulteriora auxilia impetrare. Alias objectiones meditato omittimus, quia æque militant in aliis dispositionibus ad gratiam, de quibus infra ex professo agendum est.

DUBIUM III.

Utrum sit necessaria gratia ad eliciendum assensum fidei secundum substantiam acceptum.

Statuimus dubio præcedenti id, in quo conveniunt Catholici, videlicet non posse hominem absque gratia assentire mysteriis fidei, sicut oportet ad salutem : videndum nunc est, utrum saltem valeat per vires naturales prædictum assensum elicere secundum substantiam acceptum, in quo valde controvertunt Doctores. Ut autem majorem lucem dubio conciliemus, facilemque aditum ad illius resolutionem aperiamus, oportet nonnulla præmittere : quæ simul deservient, ut status quæstionis evidentius cognoscatur.

§ I.

§ I.

Observationes aliquæ pro dubii decisione.

Nota 1. 23. Illud in primis circa præsentem difficultatem animadvertendum est, quod cum inquirimus, an sit necessaria gratia ad assensum fidei secundum substantiam acceptum, minime supponimus (quod perperam alii in hoc dubio faciunt) prædictum assensum esse entitative naturalem ; nec supponimus esse entitative supernaturalem. Id quippe, si supponatur, statum quæstionis de medio tollit, et viam occludit concertationi : nam manifestum est actum entitative supernaturalem non posse fieri, saltem de lege ordinaria, absque virtute elevante ejusdem ordinis : sicut e converso certum est actum entitative naturalem non poscere gratiam, vel saltem gratiam naturalem illi sufficere. Unde præsens dubium eo præcipue collimat, ut investigemus, an assensus fidei Christianæ secundum speciem, et entitatem acceptus sit supernaturalis : nam si id habeat, certum erit, quod non possit fieri per naturales vires.

Nota 2. Quibus modis aliquid supernaturale dicatur. Suarez. Joann. a S.Tho. 24. Deinde observandum est cum Suarez *libro* 2 *de Gratia capite* 4, et Joanne a S. Thoma *in præsenti disputatione* 20, *articulo* 1, ex triplici capite posse contingere, quod aliquid sit supernaturale, nempe ex causa efficienti, finali, et formali : nam ex causa materiali supernaturalitas desumi non potest ; illa quippe consistit in rebus aliquid supernaturale recipientibus, quæ utique entia naturalia sunt, licet recipiant per potentiam obedientialem. Ex parte igitur causæ efficientis dicitur aliquid supernaturale, quando modo supernaturali fit, quamvis entitas facta sit naturalis : quo pacto illuminatio cæci solet dici supernaturalis, quia potentia visiva, licet naturalis sit, restituitur supernaturaliter. Ex parte vero causæ finalis dicitur aliquid supernaturale, quando ordinatur ab extrinseco in finem supernaturalem, quamvis id, quod ordinatur, in se naturale sit : qua ratione actus temperantiæ naturales possunt esse supernaturales ex parte finis, si per charitatem ordinentur in finem supernaturalem, ut contingit, quotiescumque fiunt meritorie. Denique ex parte causæ formalis dicitur aliquid supernaturale, quando illius specificativum supernaturale est : specificativum enim habet se per modum formæ, extrinsece quidem si comparetur ut terminus habitudinis, sicut comparatur objectum primarium ad actus, habitus, et potentias ; intrinsece vero, si comparetur per modum habitudinis intrinsecæ, ut se habet respectu potentiæ habitus, et actus ad objectum primarium. Et quia entitas, et substantia cujuscumque rei convertitur cum ejus specie, quæ ut diximus ab specificativo desumitur ; tunc aliquis actus dicendus est supernaturalis quoad substantiam et speciem, quando illius objectum specificativum fuerit supernaturale. Tunc quippe ratio specifica, differentialis, et constitutiva est supernaturalis, ac proinde debet totum actum in esse supernaturalis simpliciter constituere. Unde etiam fit, quod conceptus generici in tali actu reperti non sint naturales ; sed vel sint supernaturales determinate, vel saltem præscindant ab esse naturali, et supernaturali ; quemadmodum conceptus genericus repertus in actu spirituali nequit esse corporeus ; sed vel est spiritualis, vel ab utroque præscindit. Nam sicut esse corporeum, et spirituale sunt diversæ, et oppositæ lineæ, ita etiam naturale, et supernaturale : unde non minus repugnat actum esse naturalem quoad gradum genericum, et supernaturalem quoad specificum, quam actum secundum genus esse corporeum, et secundum differentiam spiritualem.

Nota 3. Fides Theologica supernaturalis. Arauxo. Conc. Trid. D.Tho. 25. Præterea in præsenti difficultate præsupponendum est habitum fidei theologicæ esse per se infusum, et quoad speciem supernaturalem. In hoc enim conveniunt jam omnes Theologi, ut videre est apud Arauxo, 2, 2, *quæst.* 6, *art.* 1, *dub.* 1. Et merito : tum quia ita videtur esse diffinitum in capite *Majores* de Baptismo, et in Clement. unica de Summa Trinitate et fide Catholica : et in Concilio Tridentino *sess.* 6, *cap.* 7, *et can.* 11 et 12; et ideo non desunt graves Doctores, qui doceant id esse certum secundum fidem. Tum etiam quia fides Theologica est ejusdem ordinis cum gratia sanctificante : quam certum est esse entitative supernaturalem. Tum denique quia id satis perspicue, et efficaciter evincit Divus Thomas *in hac* 1, 2, *quæst.* 62, *articulo* 1 *in corpore*, ubi loquens de virtutibus Theologicis in communi inquit : « Per virtutem « perficitur homo ad actus, quibus in beati« tudinem ordinatur. Est autem duplex « hominis beatitudo, sive felicitas, ut supra « dictum est. Una quidem proportionata hu« manæ naturæ, ad quam scilicet homo per« venire potest per principia suæ naturæ.

« Alia autem est beatitudo naturam hominis « excedens, ad quam homo sola divina « virtute pervenire potest, secundum quam- « dam divinitatis participationem, secun- « dum quod dicitur 2 Petri 1, quod per Chris- « tum facti sumus consortes divinæ naturæ. « Et quia hujusmodi beatitudo proportio- « nem humanæ naturæ excedit, principia « naturalia hominis, ex quibus procedit ad « hanc agendam secundum suam proportio- « nem, non sufficiunt ad ordinandum homi- « nem in beatitudinem prædictam. Unde « oportet, quod superaddantur homini divi- « nitus aliqua principia, per quæ ita ordi- « netur ad beatitudinem supernaturalem, « sicut per principia naturalia ordinatur ad « finem connaturalem, non tamen absque « adjutorio divino. Et hujusmodi principia « virtutes dicuntur Theologicæ : tum quia « habent Deum pro objecto, in quantum per « eas recte ordinantur in Deum : tum quia « a solo Deo nobis infunduntur : tum quia « sola divina revelatione in sacra Scriptura « hujusmodi virtutes traduntur. » Quod specialiter applicat fidei Theologicæ S. Doct. 2, 2, *quæst.* 6, *art.* 1 et 2. Videantur quæ diximus *tract.* 12, *disp.* 3, *dub.* 1, ubi plura tradidimus, quæ id, quod præsupponimus a fortiori confirmant.

Fidei infusæ objectum.

Et quia frequenter in hoc dubio ad objectum prædictæ fidei recurremus, ideo oportet breviter prælibare, quidnam sit. Pro cujus luce advertendum est in objecto fidei, sicut et in quolibet alio duplicem rationem distingui, nempe rationem *quæ*, et rationem *sub qua*. Ratio igitur *quæ* primaria in objecto fidei est aliquid formaliter divinum; id quippe poscit quæcumque virtus Theologica : et consistit prædicta ratio *quæ* in Deitate, ut condistincta ab attributis, et relationibus divinis : hanc enim rationem per se primo respicit, sicut et scientia beata, cujus est participatio, illiusque notitiæ potissimum incumbit, ut dicemus *in Tract. de fide disp.* 1, *dub.* 1. Alia vero objecta, quæ fides Theologica attingit, vel sunt secundaria, vel modificationes objecti primarii, ut modo supponimus ex tractatu citato. Ratio autem *sub qua* fidei Theologicæ consistit in actuali revelatione Dei obscura, ut ibidem dicemus, *disp.* 1, *dub.* 2, quoniam ratio *sub qua* habitus cognoscitivi est motivum, cui innititur in attingendo propriam rationem *quæ* : motivum autem, cui fides Theologica innititur, cum assentit credibilibus, est revelatio, seu testimonium Dei prædicta credibilia obscure proponentis, siquidem ideo credimus Deum verbi gratia esse Trinum, quia Deus id testificatus est.

Fides humana

26. Præter hanc autem fidem supernaturalem, et per se infusam, certum est posse dari aliquam fidem humanam, et acquisitam, quæ mysteria a Deo revelata attingat. Tum quia non est inconveniens, quod objectum supernaturale respiciatur ab habitu naturali, dummodo attingatur sub motivo naturali : nam prædictum objectum, ut stat sub illa ratione, est naturale in esse objecti, valetque proinde speciem naturalem transfundere : fides autem humana respicit mysteria revelata sub motivo naturali, ut ex se liquet. Tum etiam quia mysteria fidei possunt proponi ut credibilia per motiva, et rationes naturales, quæ fundent aliqualem fidem humanam. Tum præterea quia hæreticus habet aliquam fidem circa articulos, quos credit : quæ utique non est Theologica, ut inquit D. Thom. 2, 2, *q.* 5, *art.* 3, *in fine, et quæst.* 14, *de verit. art.* 10 *ad* 10, ait : *Quod hæreticus aliqua credat, quæ supra naturalem cognitionem sunt, non est ex aliquo habitu infuso : quia ille habitus dirigeret eum in omnia credibilia æqualiter: sed est ex quadam æstimatione humana, sicut Pagani aliqua de Deo supra naturam credunt.* Tum denique, quia id satis convincent argumenta, quæ pro contrariis opinionibus infra expendemus, docentque communiter utriusque partis Auctores, ut testantur Alvarez *de auxiliis disp.* 49, *conclus.* 3. Et Suarez *lib.* 2 *de gratia cap.* 10, *n.* 3.

D. Tho. Alvarez Suarez.

Punctum difficultatis.

27. Præsens ergo difficultas supponit, et quod possimus mysteriis revelatis assentire per proprias vires assensu quodam humano, et naturali : et quod non valemus per dictas vires talem eis assensum præbere, qualem elicimus per fidem Theologicam, reduplicando illam formalitatem, vel habitudinem, quas actus participat ab habitu, per quem fit : quippe manifestum est id, quod est proprius effectus habitûs, non posse absque habitu fieri. Dubium autem est, utrum possimus absque gratia elicere illum assensum secundum speciem, et entitatem acceptum, qui alias fit per fidem Theologicam, illique correspondet; quamvis non valeamus eum efficere, nec sicut oportet ad salutem, nec sub illo perfectionis modo, quem a prædicta fide habituali participat : sicut actus logicalis, qui fit a Logica, queit absolute absque habitu logicæ fieri,

fieri, si consideretur secundum speciem, et præscindat a modo, quem ex influxu logicæ habet. Itaque inquirimus utrum idem actus secundum speciem, qui fit per fidem infusam, possit fieri per vires naturales. Cui quæstioni aliam annectunt Theologi moderni, nempe : an possimus per vires naturales assentire mysteriis revelatis sub eodem motivo, sub quo illa attingimus per fidem Theologicam, quamvis non per eumdem assensum in specie; sed per actum specie distinctum. Utramque vero difficultatem sub hoc dubio comprehendimus : et quia nequeunt convenienter separari, et quia decisio unius viam parat ad resolutionem alterius, ut constabit ex dicendis.

§ II.

Statuitur sententia D. Thomæ, et rationibus munitur.

Prima conclusio ex D. Tho. 28. Dicendum est primo non posse hominem per proprias vires efficere assensum fidei Theologicæ secundum speciem, aut substantiam acceptum. Hanc conclusionem perpetuo docet Divus Thomas (D. Tho.) et præcipue *quodl.* 2, *quæst.* 4, *art.* 1, *in corp.* ubi ait : *Credere est super potentiam hominis naturalem : unde ex dono Dei provenit;* et 2, 2, *quæst.* 5, *artic.* 3 *ad* 1, inquit : *Articulos fidei, de quibus hæreticus non errat, non tenet eodem modo, sicut tenet eos fidelis, scilicet simpliciter inhærendo primæ veritati : ad quod indiget homo adjuvari per habitum fidei.* Et quæst. 6, art. 1, inquit : *Cum homo assentiendo his, quæ sunt fidei, elevetur supra naturam suam, oportet, quod hoc insit ei ex supernaturali principio interius movente, quod est Deus. Et ideo fides quatenus ad assentiendum, qui est principalis actus fidei, est a Deo interius movente per gratiam.* Unde hanc sententiam docent communiter Thomistæ Cajetanus (Cajetan.) *loco proxime citato*, ubi retractat alibi scripta. Ferrara (Ferrara.) 4 *contra gentes cap.* 44, Cano (Cano.) *relect. de pœnit. part.* 3, Bannez (Bannez.) 2, 2, *qu.* 5, *art.* 2 *et q.* 6, *art.* 1, Alvarez (Alvarez.) *de auxiliis disp.* 44, Conradus (Conrad.) et Medina *in præsenti art.* 3 *et* 4, Arauxo (Arauxo.) *art.* 7, *dub.* 1, Greg. Mart. (Gregor. Martin.) *art.* 1, *dub.* 4, Joan. a S. Th. *disp.* 20, *art.* 1, Curiel *art.* 1, *dub.* 3, Zumel *disp.* 7, *concl.* 2, Montes. *disp.* 27, *qu.* 3 et alii (et alii.) S. Doctoris discipuli. Quibus etiam consentiunt D. Bonavent. (D. Bon.) *in* 3, *dist.* 23, *art.* 2, *q.* 2, Gregorius (Gregor.) *ibidem*, Viguerius (Viguer.) *in Institut. cap.* 10, § 3, *versiculo* 16, Vega (Vega.) *opusc. de Justificat. quæst.* 9, Suarez (Suarez.) *lib.* 2 *de gratia cap.* 11, *num.* 8, Valentia (Valent.), 2, 2, *quæst.* 6, *art.* 1, *quæst.* 1, Vasquez (Vasquez.) *in præsenti disp.* 187, *cap.* 2, Bellarminus (Bellarm.) *lib.* 6 *de gratia cap.* 2, Lorca (Lorca.) *in præsenti disp.* 9, Granad. (Granad.) *de gratia tract.* 1, *disp.* 4, *sect.* 1, Lugo (Lugo.) *de virtute fidei disp.* 9, *sect.* 2 et alii plures. Quorum nonnulli oppositæ sententiæ notam temeritatis, aut periculi in fide inurunt, ut videri potest apud Medinam 1, 2, *quæst.* 62, *art.* 2, et apud Arauxo *loco citato ex* 2, 2, *dub.* 1. Et forte non immerito, quia omnes auctoritates scripturæ, Conciliorum, et Patrum, quæ expendimus dubio præcedenti hanc etiam assertionem (licet non æquali certitudine) convincunt, ut ex ipsis, quæ jam subjicimus, consideranti constabit.

Ratio fundamentalis. Primum, et principale fundamentum nostræ assertionis sumitur ex dictis dubio præcedenti, potestque ad hanc formam reduci : quoniam homo nequit per vires naturales elicere assensum fidei, sicut oportet ad salutem : sed assensus fidei Theologicæ secundum suam speciem, ac substantiam acceptus aliis circumscriptis, est talis, qualem oportet esse ad salutem : ergo nequit homo per solas vires naturales elicere prædictum assensum quoad substantiam, et speciem. Consequentia est legitima. Major constat ex dubio præcedenti. Minor autem suadetur, tum quia habitus fidei Theologicæ secundum entitatem, et speciem acceptus est talis in ratione habitus, qualem oportet esse ad salutem, ut docet Divus Thomas (D. Tho.), 2, 2, *quæstione* 6, *articulo* 1 et 2, et cum eo communiter Theologi : sed actus, et habitus debent esse ejusdem ordinis ; siquidem actus præstat actu, quod habitus præstat habitu : ergo assensus fidei Theologicæ secundum entitatem, et speciem consideratus est talis, qualis desideratur ad salutem. Tum etiam, quia actus perfectius, et immediatius attingit terminum, seu finem, in quem habitus ordinatur, quam ipse habitus; cum sit immediata unio, seu attingentia illius; sed fides Theologica secundum suam speciem ordinatur in finem supernaturalem, et hac ratione habet per suam entitatem, et speciem esse talem, qualem oportet esse ad prædictum finem : ergo a fortiori id habebit ejus actus secundum speciem consideratus. Tum denique, quia sicut habitus fidei Theologicæ est quædam participatio scientiæ beatæ ; ita assensus fidei Theologicæ debet esse participatio actus prædictæ scientiæ, nempe visionis beatificæ : ergo sicut fides

Theologica ob illam participationem est aliquid supernaturale, et conducit per suam entitatem ad salutem, ita illius actus debet ob similem participationem esse supernaturalis, et disponere, quantum est de se, ad salutem.

Adversariorum responsio.

29. Huic rationi occurrunt Adversarii negando, quod assensus fidei Theologicæ consideratus præcise quoad speciem, habeat esse, sicut oportet ad salutem. Ad probationes autem in contrarium dicunt prædictum actum secundum entitatem acceptum non correspondere determinate fidei Theologicæ; sed indifferenter se habere tum ad illam, tum ad virtutem naturalem nostri intellectus, et posse ab una, aut altera elici. Unde ad hoc, ut fiat actus peculiaris prædictæ virtutis, debet inducere quendam modum, ratione cujus dicat habitudinem ad ipsam fidem, tum ad objectum et finem ejus. Et per hunc modum constituitur in eodem ordine, in quo est fides : et habet esse, sicut oportet ad salutem : aliter enim neque attingit finem fidei, neque est participatio visionis beatificæ.

Confutatur.

Cæterum hæc evasio infirmo nititur fundamento, potestque efficaciter præcludi eisdem probationibus, quibus usi fuimus, si instaurentur, et expendantur in hunc modum. Quoniam ubi est possibilis tendentia habitualis, et in actu primo ad aliquem terminum, etiam debet esse possibilis tendentia in actu secundo, seu, quod idem est, actus tendens ad eundem terminum, ut inductive potest ostendi : sed possibilis est habitus fidei, qui tendat habitualiter, et in actu primo ad finem supernaturalem, sicut oportet, ut adversarii admittunt : ergo possibilis est actus, qui in actu secundo ad eundem finem tendat : hic autem non est alius, nisi assensus fidei Theologicæ : hic ergo tendit in prædictum finem, sicut oportet. Quæ ratio procedit independenter a modo accidentali, et extra speciem actus, ut ex se liquet

Præterea, unio actualis habitus cum objecto non est aliquis modus, sed debet esse actus substantialiter, et entitative acceptus : eo quod habitus non aliter utitur suo objecto, nisi illud cognoscendo, vel amando; et cognoscere, atque amare non est effectus modi, sed alicujus actus secundum speciem accepti, nempe cognitionis, vel amoris : ergo si ex unione, et attingentia objecti supernaturalis, colligitur fidem Theologicam esse, qualis oportet ad salutem; id a fortiori concedendum esse actibus ejusdem fidei : nam perfectius, et immediatius attingunt idem objectum.

Deinde si est possibilis habitus fidei, qui secundum suam speciem sit participatio scientiæ beatæ, et consequenter sicut oportet ad finem supernaturalem : nulla est ratio cur repugnet actus fidei, qui secundum suam speciem sit participatio visionis beatificæ, et ad finem supernaturalem conducat : hic autem non est alius, quam assensus fidei Theologicæ : ergo, etc.

Refellitur urgentius.

30. Quæ omnia confirmantur evertendo fundamentum, cui nititur hæc responsio : quoniam assensus fidei Theologicæ habet esse sicut oportet ad salutem : sed id non habet per aliquem modum propriæ speciei superadditum : ergo per suam speciem, et substantiam est, sicut oportet ad salutem, proindeque fieri non potest fieri per solas vires naturales. Major, quæ sola indiget probatione, probatur recensendo modos, per quos Adversarii explicant actum fidei constitui in esse dispositionis conducentis ad salutem, eosque refellendo.

Supernaturalitas assensus fidei non est modus intensionis.

Nam in primis prædictus modus nequit esse modus intensionis, ut Scotus, Gabriel, et alii docent : tum quia intensio est ejusdem ordinis cum actu; cum nihil aliud sit, quam magis esse ipsius : ergo si actus fidei Theologicæ est naturalis quoad substantiam, etiam erit naturalis quoad intensionem, ac proinde secundum istum modum non erit, sicut oportet ad salutem. Tum etiam quia stat bene hominem habere habitum fidei Theologicæ, et tamen elicere actum remissum : ergo effectus per se habitus fidei non est modus intensionis : cum ergo actus fidei habeat esse, sicut oportet ad salutem sub illa ratione, secundum quam est effectus fidei Theologicæ, ut docent adversarii : sequitur modum intensionis non desiderari ad hoc, ut actus fidei fiat, sicut oportet ad salutem. Tum denique quia perfectio requisita in actibus pertinentibus ad salutem non consistit in eorum intensione, ut explicant communiter Theologi in materia de charitate, et pœnitentia : et satis apparet in ipsa gratia sanctificante, quæ licet minima, et valde remissa sit, sufficit ad conferendam salutem : ergo idem de actu fidei disponente ad salutem dicendum est.

D. Aug.

Quod aperte docuit Augustinus, *libro de prædestinatione Sanctorum*, *cap.* 2, ubi versans illa verba Apostoli 1 ad Timoth, 1 : *Misericordiam consequutus sum, ut essem fidelis*, acute

acute observavit Paulum non dixisse : *ut essem fidelior, sed ut essem fidelis :* quia videlicet assensus fidei Theologicæ absolute, et independenter a modo intensionis est beneficium gratiæ, et conducit ad salutem.

Nec modus facilitatis.

Nec valet prædictus modus consistere in facilitate, ut vult Durandus : tum quia Concilia damnant eos, qui asserunt gratiam esse necessariam, ut ea, quæ simpliciter possumus per naturam, facilius possimus per gratiam, ut constat ex Milevitano *capite quinto ;* sed in sententia, quam impugnamus, gratia solum requiritur ut actus fiat eo modo, quo oportet : ergo hic modus nequit in facilitate consistere. Tum etiam quia potentia facile potest elicere actus ad quos habet virtutem completam, ut observavimus *Tractatu* 12, *disputat. dubio* 3, *numero* 39, et satis apparet in omnibus actibus, eo quod sunt proportionati facultati potentiæ : ergo si actus fidei Theologicæ secundum suam speciem acceptus est pure naturalis, et perinde proportionatus intellectui nostro, poterit elici faciliter, quin habitus requiratur. Tum præterea : quia facilitas est ejusdem ordinis cum actu, et potest per ipsum repetitum acquiri : ergo si possumus per vires naturales elicere assensum fidei, poterimus etiam per easdem vires comparare facilitatem illius : sed non valemus elicere, sicut oportet : ergo ly *sicut oportet* non determinat aliquem modum facilitatis. Tum denique, quia ut actus conducat ad salutem, non petit fieri cum facilitate : cujus signum est, quod etsi ex gratia fiat, solet cum difficultate fieri : ergo quod sit, sicut oportet, nequit in modo facilitatis consistere.

Conc. Milev.

Nec consistit in modo certitudinis.

31. Nec etiam dici potest prædictum modum situm esse in certitudine, et firmitate assensus, ut idem Durandus significavit : tum quia certitudo assensus pertinet ad ejus speciem, ut inductive potest ostendi : ergo certitudo non est modus assensui accidentaliter superadditus. Tum quia assensus fidei Theologicæ habet suam certitudinem et firmitatem, ex motivo, cui innititur, nempe ex testimonio Dei revelantis : implicat enim assensum innitentem divino testimonio non esse ex hoc ipso maxime certum, et firmum ; cum testimonio Dei nequeat subesse falsum : atqui assensum fidei inniti divino testimonio non convenit ei per aliquem modum sibi accidentaliter superadditum ; sed per suam differentiam specificam ; ergo si habet esse, sicut oportet, ex certitudine, et firmitate ; sequitur quod per suam speciem habeat esse, sicut oportet, et non per aliquem modum superadditum. Tum denique, quia vel adversarii loquuntur de firmitate objectiva : et hæc pertinet ad speciem assensus, ut immediate diximus. Vel loquuntur de firmitate subjectiva : et hæc nequit conducere, ut actus fidei supernaturalizetur, aut conducat ad salutem : nam hoc genere certitudinis aut firmitatis (quæ dum tenet falsum, potius est pertinacia) solent hæretici assentire ita firmiter suis erroribus, sicut Catholici assentiunt mysteriis fidei.

Nec in aliquo accidentali assensui superaddito.

Denique prædictus modus non consistit in specie supernaturali, substantiæ actus superaddita, quam Molina commentus est. Qui ut hanc opinionem a præmissis impugnationibus vindicet, docet assensum fidei Theologicæ factum, sicut oportet, habere duplicem speciem ; primam naturalem, et consistentem in attingentia objecti : secundam vero supernaturalem, et extra genus cognitionis : quæ species consistit in quadam commensuratione, seu aptitudine, ut actus acceptetur a Deo in ordine ad finem, et formam supernaturalem. Nam cum naturalia non sint prædicto fini proportionata, indigent illa specie supernaturali supervestiri, ut ad talem finem conducat. Et quia hæc posterior ratio supponit assensum fidei in sua specie, et essentia constitutum, propterea dicitur ipsi accidentalis ; quamvis sit prima ratio intrinseca constituendi assensum in ordine supernaturali. Ad eum modum, quo moralitas in actibus humanis supponit entitatem, et speciem naturalem actus, et tamen constituit illum in alia nova specie intra genus moris.

Molinæ opinio.

Multis modis refellitur.

Non, inquam, potest prædictus modus in dicta ratione consistere : quia hujusmodi ratio voluntarie, id est, ad illudendum argumenta præmissa ; manet tamen illis obnoxia, ut consideranti constabit, et insuper potest efficaciter refelli.

Prima Molinæ impugnatio.

Primo : quia prædicta ratio supernaturalis est omnino extra genus cognitionis, ut inquit Molina : ergo assensus fidei Theologicæ affectus adhuc illa ratione est prorsus in sua specie naturali, et inducta intra genus cognitionis eodem modo se habet, ac si non eliceretur ab habitu infuso : atqui certitudo assensus ad genus cognitionis spectat : ergo assensus fidei Theologicæ, et conducentis ad salutem solum importat certitudinem naturalem, neque est magis certus, ac si non eliceretur per virtutem infusam.

Consequens est adeo durum, ut merito dubitemus, an Molina audeat illud admittere.

Secunda. *Secundo :* quia ex doctrina hujus Auctoris sequitur non esse necessarium habitum fidei Theologicæ : nam illa coaptatio et proportio ad finem supernaturalem superaddita actibus naturalibus potest optime illis communicari absque habitu supernaturali, qui proxime actum eliciat, ut constat in actibus virtutum naturalium, qui in homine justo sunt meritorii, habentque proinde aliquid intrinsecum supernaturale, per quod proportionentur, et ordinentur in finem supernaturalem, ut cum communi sententia Theologorum dicemus *in Tract. de merito.* Ex quo ulterius fieret assensum fidei Theologicæ secundum se consideratum nihil magis habere, aut conducere ad finem supernaturalem, quam actus virtutum naturalium.

Tertia. *Tertio :* quoniam habitus fidei, sicut et quilibet alius, nequit influere, vel aliquid efficere, nisi simul concurrat potentia, cujus est habitus: tum quia habitus nil aliud est, quam elevatio, vel complementum potentiæ ; cum qua proinde constituit unicum principium proximum agendi : tum quia influxus habitus debet esse vitalis, quod fieri nequit, nisi egrediatur a potentia. Sed actus adæquatus intellectus in quo recipitur fides, est cognitio : ergo implicat, quod habitus fidei aliquid causet in assensu, nisi prius influat in ipsum, quatenus cognitio est, importet speciem primariam, ut constat exemplo virtutum naturalium, quo utitur Molina ; eæ quippe non efficiunt immediate moralitatem, sed entitatem actus, ut fundat moralitatem, et ea vestitur, ut diximus *Tract.* 12, *disp.* 1, *num.* 5. Constat autem, quod quidquid fluit immediate a fide, debet esse ejusdem ordinis cum ea, et ad eumdem finem conducere : ergo assensus fidei Theologicæ secundum suam speciem acceptus est talis, qualis oportet ad salutem.

Ultima. 32. Ad hæc : dicere, quod assensus fidei Theologicæ secundum speciem, et substantiam acceptus fiat a nobis per naturales vires, et quod Deus per suam gratiam illum deinde perficiat, ut sit, sicut oportet ad salutem, non multum distare videtur ab errore Pelagii, quem August. *loco nuper citato* refert, et impugnat his verbis: *Non ergo receditur ab ea sententia, quam Pelagius ipse in Episcopali judicio Palæstino, sicut eadem gesta testantur, damnare compulsus, gratiam Dei secundum merita nostra dari ; si non pertinet ad Dei gratiam, quod credere cœpimus : sed illud potius, quod propter hoc nobis datur, ut plenius, perfectiusque credamus : ac per hoc initium fidei nostræ priores damus Deo, ut retribuatur nobis, et supplementum ejus, et si quid aliud fideliter poscimus.* Et quod S. Pater loquatur de assensu fidei christianæ, quatenus assensus est, et prævenit illam secundariam speciem, quam Molina excogitavit, constat ex ipsis, quæ subjicit : nam relato testimonio Apostoli 1 ad Corinth. 3 : *Non quia idonei sumus cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est,* inquit : *Attendant hic, et verba ista perpendant, qui putant ex nobis esse fidei inceptum, et ex Deo esse fidei supplementum. Quis enim non videat prius esse cogitare, quam credere ? Nullus quippe credit aliquid, nisi prius cogitaverit esse credendum. Si ergo non sumus sufficientes cogitare aliquid quasi ex nobismetipsis; sed sufficientia nostra ex Deo est: profecto non sumus idonei credere aliquid quasi ex nobismetipsis, quod sine cogitatione non possumus, sed sufficientia nostra, qua credere incipiamus ex Deo est.* Et infra relatis in confirmationem hujus veritatis quibusdam testimoniis, prosequitur : *Nolens ergo his tam claris testimoniis repugnare, et tamen volens a seipso esse, quod credit : quasi componit homo cum Deo, ut partem fidei sibi vendicet, atque illi partem relinquat : et quod est clarius, primam tollit ipse, sequentem dat illi : et in eo, quod dicit esse, amborum, priorem se facit, posteriorem Deum.* Quod videtur accommodari sensui Molinæ ; siquidem in eodem actu fidei, quem concedit esse duorum, nempe Dei, et hominis, unam partem, nempe speciem naturalem, quæ est substantia actus, tribuit homini, et alteram partem nimirum speciem supernaturalem, quæ est perfectio accidentalis, tribuit gratiæ. Et cum illa species hanc præcedat : primam partem homini, sequentem Deo confert : atque hominem priorem, et gratiam posteriorem facit.

D. Aug. — Ad Cor. 3.

Molinæ motivum dispellitur. 33. Illud autem, quod solutio hactenus impugnata in sui favorem adducebat, parum suffragatur illi. Nam Concilia, et Patres per illa verba, *sicut oportet,* non designant, nisi rationem propriam, et specialem assensus fidei Theologicæ, ut constat ex hucusque dictis. Quæ differentia, sicut et quælibet alia potest non immerito dici modus, quia determinat genus, et importat peculiarem

peculiarem modum assentiens. Sicut etiam modus proprius amoris, ut sit charitatis, et sicut oportet, est diligere Deum super omnia : quod tamen pertinet ad substantiam, et speciem prædicti amoris. Et hanc esse mentem Conciliorum satis expressit Tridentinum *sess.* 6, *cap.* 6, ubi inquit : *Disponuntur ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia, et adjuti fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse, quæ a Deo revelata sunt.* Ubi non utitur illis verbis, *sicut oportet*, sed aliis æquivalentibus, et explicantibus, quod sit credere, *sicut oportet :* nempe credere vera esse, quæ revelata sunt a Deo : ita quod revelatio sit unica, et adæquata ratio credendi, ut bene observat Suarez *lib.* 2 *de gratia, cap.* 22, *num.* 12.

Conc. Trid.

Suarez.

Adde Concilia uti illis verbis, ut expressius, et universalius comprehendant asserta Pelagii, quæ damnant : quidquid sit, an omnes actus sint secundum substantiam naturales, vel supernaturales. Cum quo tamen recte cohæret, quod sentiant aliquos actus secundum suam speciem excedere vires naturales, petereque proinde speciale adjutorium gratiæ : inter quos computamus assensum fidei Theologicæ. Unde non consulimus , quod asserit Curiel loco supra citato in calce dubii, nempe ex illis verbis neutram partem posse colligi, non solum ut diffinitam, sed neque ut insinuatam a Conciliis. Oppositum constat tum ex dictis a nobis, tum ex ipsis, quæ ipse Curiel adducit utens eodem discursu conclus. vers. *Secundo probatur idem antecedens*, ubi inquit sententiam nostram colligi ex Conciliis : quod profecto falsum foret, si non esset saltem insinuata a Conciliis, ut liquet ex ipsis terminis.

Curiel.

34. Secundo probatur nostra conclusio alia ratione desumpta ex D. Thom. 2, 2, *quæst.* 6, *art.* 1, quæ potest ad hanc formam reduci : quoniam assensus fidei Theologicæ est supernaturalis secundum speciem: ergo nequit fieri per solas vires naturæ, sed indiget gratia supernaturali. Consequentia est manifesta. Antecedens vero probatur : quia species actus sumitur ex motivo, cui innititur in attingentia objecti, hoc quippe se habet, ut ratio *sub qua*, et objectum *quo* respectu illius : sed motivum assensus fidei Theologicæ est supernaturale : ergo prædictus assensus est supernaturalis quoad speciem. Minor liquet : nam idem est motivum habitus, et actuum, qui ab eo procedunt : constat autem motivum habitus fidei Theologicæ esse supernaturale; alias prædictus habitus supernaturalis non esset : ergo motivum assensus fidei Theologicæ est supernaturale.

Aliud fundamentum sententiæ. D.Tho.

Confirmatur : nam certitudo formalis se tenens ex parte assensus debet esse ejusdem ordinis cum certitudine objectiva se tenente ex parte motivi assentiendi : sed certitudo objectiva assensus fidei Theologicæ est supernaturalis : ergo certitudo formalis ejusdem assensus debet esse supernaturalis : et consequenter, cum certitudo formalis cognitionis pertineat essentialiter ad ejus speciem, sequitur assensum fidei Theologicæ secundum speciem acceptum esse supernaturalem. Minor probatur : quia talis certitudo respicitur per se ab habitu fidei Theologicæ, quem constat supernaturalem esse, habitus autem supernaturalis non tendit per se nisi in ea, quæ supernaturalia sunt.

Confirmatur.

35. Nec refert, si huic rationi respondeas assensum fidei Theologicæ non respicere motivum ejusdem fidei, nisi quatenus participat ab illa quemdam modum elevationis, quo possit ejus objectum attingere : quemadmodum intellectus nequit in actu primo respicere objectum fidei, nisi ut elevatus per eamdem fidem. Hæc quippe proportio admittenda est inter actum primum, et secundum, ut sicut actus primus, est intellectus elevatus per habitum fidei, ita actus secundus sit actus intellectus elevatus per aliquid derivatum a fide. Unde sicut ex eo, quod intellectus possit attingere motivum fidei, non sequitur esse supernaturalem quoad speciem; sed sufficit, quod ejus naturalis species elevetur per aliquid supernaturale : ita ad hoc, quod aliquis actus attingat motivum fidei, non desideratur esse supernaturalem quoad speciem; sed sufficit, quod ejus species naturalis elevetur per aliquid supernaturale participatum a fide.

Effugium.

Non, inquam, hoc refert : tum quia assensus fidei Theologicæ per suam substantiam, et ut prævenit omnem modum accidentalem sibi superadditum, attingit objectum specificativum fidei : quia non aliter attingit prædictum objectum , nisi cognoscendo, et assentiendo : cognoscere autem, et assentire pertinent ad substantiam assensus. Tum etiam : quia assensus fidei Theologicæ distinguitur essentialiter specifice ab omni alio assensu per hoc, quod innititur motivo fidei Theologicæ : sed id,

Præcluditur.

per quod aliquid distinguitur ab aliis essentialiter specifice, pertinet intrinsece ad ejus speciem ; cum idem sit constitutivum, et distinctivum : ergo assensus fidei Theologicæ secundum speciem acceptus respicit motivum ejusdem fidei. Tum prætere a : quia habitus non tendit in exercitio ad suum objectum, nisi per actus, ut communiter docent Philosophi : sed actus non designat modum, sed aliquid antevertens modum, ut patet ex communi modo concipiendi : ergo actus fidei per seipsum, et independenter a modo superaddito, est tendentia in objectum fidei. Tum etiam quia non repugnat actus cognoscens fidei objectum, et attingens illius motivum; cum intellectus ob suam universalitatem valeat versari circa quodlibet objectum : sed prædictus actus non esset alius, quam assensus fidei : hic ergo per seipsum cognoscit objectum, et attingit motivum fidei.

Ex quibus patet ad id, quod prædicta evasio in sui favorem adducebat : nam ex proportione inter actum, et potentiam non colligitur, quod si potentia est naturalis entitative, actus etiam debeat esse entitative naturalis, ut apparet in visione beatifica, quam omnes Theologi docent esse supernaturalem in sua entitate ; licet eliciatur ab intellectu creato, qui est entitas naturalis. Et ratio est : quia omnis potentia creata est proprietas alicujus substantiæ creatæ illi proportionata, et debita : unde repugnat, quod sit supernaturalis entitative ; cum supernaturale dicatur, quod excedit omnem naturam creatam, et exigentiam illius. Actus autem potest proportionari, et deberi non naturæ creatæ secundum se, sed alicui habitui supernaturali, vel naturæ, ut elevatæ per illum : hæc quippe etiam valet ex influxu principii supernaturalis, a quo elicitur, tendere in objectum specificativum supernaturale : unde prædictus actus potest esse supernaturalis entitative, ut liquet eodem exemplo visionis beatæ. Sic ergo quamvis intellectus, qui est principium effectivum assensus fidei, sit entitas naturalis, tamen non influit proxime per naturalem virtutem : sed tota virtus agendi proxima est virtus supernaturalis illum elevantis, et ideo transfundit assensui supernaturalem speciem. Nam licet virtus supernaturalis non sit adæquatum principium assensus ; sed etiam intellectus per suam entitatem intret rationem principii : nihilominus solum est principium activum activitate elevabili, et quæ redditur proxime activa, et proportionata per virtutem supernaturalem, videlicet per fidem infusam : et consequenter huic potius, quam intellectui debet assensus assimilari.

36. Nec iterum refert, si ad confirmationem respondeas certitudinem objectivam assensus fidei Theologicæ esse quidem supernaturalem subjective, et in se, non vero terminative, et ut attingitur per assensum : unde poterit bene correspondere certitudini formali assensus naturalis.

Responsio ad nostram confirm.

Non, inquam, hoc refert : quia si certitudo divini testimonii non esset supernaturalis tam subjective, quam motive, tam in esse rei, quam in esse objecti, non posset speciem inferre habitui supernaturali fidei Theologicæ, quod est absurdum. Si autem illa certitudo objectiva est ita supernaturalis, ut petat attingi per habitum supernaturalem, etiam petet attingi per actum ejusdem ordinis : eritque proinde supernaturalis in esse motivi respectu illius. Nulla quippe differentia potest quoad hoc inter actum, et habitum rationabiliter designari, ut consideranti constabit.

Confutatur.

§ III.

Difficili objectioni satisfit.

37. Sed assertioni nostræ, et motivis, quibus illam communivimus, oppones : nam assensus sumit suam speciem a motivo, cui innititur : sed homo viribus naturalibus potest credere sub eodem motivo, cui innititur assensus fidei Theologicæ : ergo homo viribus naturalibus potest elicere assensum fidei Theologicæ saltem quoad speciem, licet absque illo perfectionis modo, quem ab habitu fidei participat. Cætera constant. Et minor suadetur : quoniam motivum assensus fidei Theologicæ nihil aliud est, quam testimonium Dei aliquid revelantis : nulla autem repugnantia apparet in eo, quod homo viribus naturalibus aliquid credat innitendo testimonio Dei illud revelantis. Si enim potest credere alteri homini aliquid testificanti, multo magis poterit credere Deo dicenti : cujus testimonium cognovit esse infallibile, et dignum omni fide.

Urgens objectio.

Hæc objectio difficultate non caret, nec ejus vis infringitur, si dicatur posse quidem hominem credere Deo dicenti, ejusque testimonio inniti in credendo, sed non posse elicere

Prim. responsio.

elicere assensum prorsus infallibilem, qualis est assensus fidei Theologicæ : eo quod homo suis viribus relictus nequit omnino firmiter amplecti objectum inevidens, cujusmodi est objectum fidei : et hujusmodi firmitatem, atque infallibilitatem importat fidei Theologicæ assensus, et hac ratione petit procedere a virtute excedente vires naturæ.

Non satisfacit.

Hoc, inquam, non infringit robur prædictæ objectionis. Tum quia infallibilis certitudo assensus sumitur ex motivo, cui innititur : ubi enim motivum est omnino certum, parit similem certitudinem in assensu, ut inductive potest ostendi : ergo si homo viribus naturalibus potest credere innitendo Dei testimonio, quod est omnino infallibile; pariter eisdem viribus poterit elicere assensum omnino infallibilem : qui proinde ex vi hujus non distinguetur saltem quoad speciem ab assensu fidei Theologicæ. Tum etiam quia absque fundamento supponitur hominem viribus naturalibus non posse firmiter credere, et amplecti objectum inevidens, quod noscit esse revelatum Deo. Cum enim lumen naturale evidenter dictet Deum esse infallibilem in suis dictis, et dignum omni fide; poterit homo in virtute hujus dictaminis firmiter tenere, quidquid cognoscit Deum revelasse.

Secunda responsio.

38. Quod si dicatur opus esse, ut testimonium Dei specificet assensum fidei infallibilis, quod certo constet de ejus existentia, et quod proponatur per regulam infallibilem (aliter enim assensus ex hac parte nutabit): et sub hac certitudine non posse proponi per vires naturæ, sed per providentiam ordinis gratiæ, sicut de facto contingit. Id, inquam, licet dicatur, non satis diluit vim objectionis.

Est insufficiens.

Primo : quia nulla repugnantia apparet in eo, quod Deus ut auctor naturæ loquatur cum Angelis, et aliquid illis proponat. Si enim unus Angelus potest naturaliter alteri loqui suum conceptum ad eum dirigendo : cur Deus auctor naturæ non poterit Angelo aliquid testificari, non manifestando objectum in seipso? In quo eventu Angelus, qui evidenter cognoscit Deum esse infallibilis veritatis, amplectetur profecto objectum ex motivo divinæ revelationis, elicietque assensum infallibilem tam ex parte motivi, quam ex parte applicationis. Quo pacto primus, et supremus Angelus, si conderetur in puris, se gereret cum Deo aliquid ei testificante, utputa futurum aliquid contingens.

Secundo : et præcipue, quia supposita infallibili certitudine (undecumque habeatur) circa existentiam divini testimonii; objectio facta evincit, quod homo per vires naturæ possit amplecti objectum a Deo revelatum innitendo ipsius testimonio : quod, ut supponitur, est motivum formale assensus fidei Theologicæ a quo sumitur hujus species : ergo suppositis aliis conditionibus circa existentiam, et applicationem divini testimonii, vires naturales sufficient ad eliciendum assensum fidei Theologicæ quoad speciem. Quod tamen non possumus admittere : opponitur enim ex diametro nostræ assertioni.

Tertia solutio.

39. Magis apparenter posset prædictæ objectioni occurri, supponendo duo principia satis certa. Primum est assensum fidei dependere ex motione voluntatis, nedum quoad exercitium, verum etiam quoad speciem; ita quod prædicta motio transit in rationem motivam objecti, illamque complet : credimus enim, non quia ad assensum necessario determinemur, sed quia volumus, et objectum placet, ut modo supponitur ex dicendis *in Tract. de fide disp.*5, *dub.* 1. Aliud est motionem voluntatis necessariam ad assensum fidei Theologicæ esse supernaturalem ut dicemus dubio sequenti. Quibus suppositis possemus respondere, quod licet homo per vires naturales queat credere innitendo divino testimonio, ut hactenus dicta evincunt; nequit tamen per illas vires habere motionem, sive affectum supernaturalem credendi, ut ex se liquet. Quocirca non valet per vires naturales elicere assensum fidei Theologicæ quoad speciem : quia specificativum adæquatum prædicti assensus complectitur motionem supernaturalem, quæ ex parte voluntatis requiritur.

Non satis arridet.

Sed nec in hac responsione, quæ veram alias continet doctrinam, possumus quiescere. Nam quod affectus credendi prærequisitus ad assensum fidei Theologicæ sit supernaturalis, ostendendum est ex eo, quod ejus objectum, nempe ipse fidei assensus, quem voluntas imperat, et ad quem afficitur, est supernaturalis, ut constabit ex dicendis dubio sequenti : unde ut assignemus excessum prædicti assensus supra vires naturæ, et necessitatem gratiæ ad eum eliciendum; minus recte regrederemur ad excessum illius affectus supra easdem vires : unde hac responsione uti non valemus absque circulo vitioso. Accedit etiam, quod, sicut objectio

intendit assensum fidei Theologicæ secundum speciem consideratum non excedere vires naturæ; ita et satis consequenter intendet, quod homo viribus naturæ valeat velle, et efficaciter imperare prædictum assensum; quin pro hujusmodi applicatione opus sit ad specialem gratiam recurrere. Præsertim quia licet motio ex parte voluntatis requisita pertineat aliquo modo ad speciem assensus fidei, nihilominus prima ratio hunc assensum specificans consistit in motivo, cui innititur, nempe in testimonio dicentis, cui credimus, ut hic supponendum est ex dicendis *in Tract. de Fide disp.* 1, *dub.* 2. Unde si semel evincitur identitas specifica ex parte motivi, seu testimonii Dei inter assensum fidei Theologicæ, et assensum viribus naturæ elicitum; haud difficile erit concludere, quod prædicti assensus sint ejusdem speciei; et consequenter quod homo per vires naturales possit elicere assensum fidei Theologicæ secundum speciem consideratum.

Legitima responsio.

40. Ad objectionem ergo, his, et aliis solutionibus omissis, respondetur negando minorem. Ad cujus probationem dicendum est proprium motivum fidei Theologicæ esse testimonium Dei ut auctoris, et finis supernaturalis, et quatenus fundat supernaturalem certitudinem. Homo autem per vires naturæ, licet possit inniti testimonio Dei ut auctoris, et finis naturalis, et quatenus fundat naturalem certitudinem; nequit tamen per illas præcise vires credere innitendo prædicto testimonio, prout est testimonium Dei auctoris, et finis supernaturalis, et supernaturalem certitudinem fundat. Unde non sequitur, quod assensus viribus naturæ elicitus innitatur eidem motivo fidei Theologicæ, nec quod homo per vires naturæ valeat elicere assensum, qui sit ejusdem rationis cum assensu fidei Theologicæ secundum speciem considerato. Itaque duplex testimonium Dei distinguendum est; sive, ut magis proprie loquamur, testimonium Dei bifariam considerari valet. Uno modo quatenus est a Deo ut supernaturali principio dirigente hominem ad supernaturalem finem: quo pacto fundat infallibilitatem ordinis supernaturalis. Altero modo quatenus est a Deo ut naturali principio dirigente creaturam in finem naturalem: qua ratione fundat infallibilitatem ordinis naturalis. Primo ergo modo consideratum est motivum proprium fidei Theologicæ: et sic acceptum nequit esse motivum specificans assensum pure naturalem, sive per solas vires naturæ elicitum. Istæ enim tantum valent elicere assensum, qui innititur divino testimonio posteriori modo sumpto. Nam cum assensus specifice naturalis solum habeat certitudinem, sive infallibilitatem ordinis naturalis; nequit mutuare speciem a testimonio Dei ut exercite fundat infallibilitatem supernaturalem: et opposita imaginatio implicat in terminis.

Objectiones contra responsionem proxime datam.

41. Nec refert, si huic doctrinæ opponas *primo:* nam in Deo non distinguitur duplex bonitas, aut sapientia alia naturalis, et alia supernaturalis: ergo nec distinguenda est duplex auctoritas divini testimonii, alia naturalis, et alia supernaturalis. Antecedens est certum, et satis liquet ex dictis *Tract.* 5, *disp.* 2, *dub.* 3, ubi statuimus providentiam Dei esse unicam in specie atoma. Consequentia autem probatur: nam infallibilis auctoritas testimonii divini fundatur in bonitate, et sapientia Dei: quia enim Deus summe bonus est, fallere non valet; et quia summe sapiens est, falli non potest: ergo auctoritas infallibilis divini testimonii nequit magis multiplicari, quam multiplicatur Dei bonitas, et sapientia.

Secundo: quia distinctio penes naturale, et supernaturale non convenit Deo in seipso considerato: sic enim acceptus sibi connaturalissimus est, et supernaturalis respectu creaturæ: atqui infallibilitas divini testimonii est prædicatum conveniens Deo in seipso; sicut et bonitas, et sapientia, in quibus talis infallibilitas fundatur: nec enim habet Deus secundum aliquem accidentalem respectum ad effectus, quos producit: ergo absque fundamento recurrimus ad distinctionem inter testimonium Dei, ut naturale, et idem testimonium, ut supernaturale.

Tertio: quia nequit excogitari major infallibilitas testimonii, quam illa, cui repugnat fallere, et falli: sed testimonium Dei quomodolibet acceptum importat hujusmodi infallibilitatem: ergo habet omnem infallibilitatem excogitabilem: ergo si homo viribus naturæ valet credere Deo, innitendo ejus testimonio; sequitur, quod assensus viribus naturæ elicitus habeat eandem infallibilitatem, quam habet assensus fidei Theologicæ: et consequenter non differt ab eo in specie; et corruet distinctio proxime tradita.

Quarto: nam supposita existentia, et certa notitia testimonii Dei auctoris (ut loquimur) ut finis supernaturalis, nulla apparet

paret repugnantia in eo, quod homo viribus naturæ credat eliciendo assensum, qui innitatur prædicto testimonio tanquam motivo : ergo in eo eventu assensus viribus naturæ elicitus erit ejusdem speciei cum assensu fidei Theologicæ : et consequenter distinctio a nobis tradita non diluit vim objectionis, sed difficultatem in suo statu relinquit.

Notanda pro objectionum enodatione.

42. Hæ, inquam, objectiones non evertunt veritatem responsionis a nobis adhibitæ, nec distinctionem illam, in qua fundatur. Prædictam enim distinctionem edocemur admittere, et explicare ex his, quæ Theologi in simili difficultate communiter docent. Nam summa bonitas Dei in seipso non minorem indivisibilitatem habet, ac summa, et infallibilis certitudo divini testimonii ; nec minus, ac ista, convenit Deo in se, et ad se : et tamen duplex amor Dei super omnia communiter admittitur, qui speciem habet ex Dei bonitate, prout est in se : alter supernaturalis, et a virtute charitatis procedens ; alter vero naturalis, et viribus naturæ elicitus, juxta ea, quæ diximus *disp. præcedenti dub.* 3, per totum, et præcipue *n.* 33. Illa quippe indivisibilis Dei bonitas, prout est in se, potest attingi, quatenus fundat communicationem in bonis naturalibus cum creaturis ; et sic est motivum specificans amorem Dei naturalem : potest etiam considerari, quatenus fundat communicationem cum creatura rationali in supernaturalibus bonis ; et sic est motivum specificans amorem supernaturalem charitatis : quin indivisibilitas, quam prædicta bonitas habet in esse rei, præjudicet multiplicitati, quam importat in esse motivi : ad id enim satis est eminentialis illa diversitas. Idem fere contingit in religione, quæ respicit cultum Dei, ut habet rationem primi principii dantis nobis esse, ut tradit D. Thom. *in* 3, *dist.* 9, *quæst.* 1, *art.* 3, *quæstiunc.* 1, et alibi : quæ ratio etiam est indivisibilis in seipsa : fundatur enim supra radicem vel intellectus, vel sapientiæ, quæ non dividitur adhuc virtualiter. Et hoc non obstante, duplex religio communiter, et necessario distinguitur : altera naturalis, qualem haberet homo, si conderetur in puris, et multo magis si existeret in statu integritatis naturalis : altera infusa, quam habent existentes in gratia. Nam ad hujusmodi distinctionem sufficit, quod illudmet motivum, quod est indivisibile in esse rei, fundet exigentiam diversi cultus, quem religio exhibeat. Et ita Deus sub ratione primi principii dantis esse naturale, exigit naturalem cultum, et specificat, saltem per modum complementi, et obliqui religionem naturalem, seu acquisitam : cæterum sub ratione primi principii dantis esse gratiæ, exigit supernaturalem cultum ; et complet specificativum proprium religionis infusæ. Sic ergo licet testimonium primæ veritatis, sive prima veritas revelans, quæ est motivum specificans assensum fidei, quo credimus, sit quid indivisibile in esse rei, et fundetur in radice indivisibili ; habet nihilominus sufficientem diversitatem in esse motivi, potestque proinde movere ad actus specie diversos : quin verificetur, quod assensus viribus naturæ elicitus possit objectum attingere sub motivo proprio fidei infusæ. Nam motivum fidei acquisitæ est testimonium Dei, ut communicat cum creaturis in bonis naturalibus per modum primi principii, et ultimi finis, et quatenus fundat naturalem infallibilitatem in assensu credentis : idem vero testimonium, ut est verbum Dei communicans cum creatura in bonis supernaturalibus, eamque dirigentis in supernaturalem finem, et quatenus fundat certitudinem infallibilem, absolutam, et in omni ordine, constituit motivum proprium fidei infusæ. Nec enim minus fundamentum adest ad hujusmodi diversitatem, ac ad illam, quam afferunt exempla proxime adducta. Unde non possumus concedere, quod Angelus, aut homo viribus naturalibus possit credere Deo dicenti, et elicere assensum, qui testimonio Dei innitatur, ab illoque speciem mutuetur : id enim evincit objectio supra facta, quæ exemplis modo allatis potest magis fulciri. Cæterum sicut in exemplis non verificatur, quod amor naturalis, et religio naturalis attingant idem objectum, et sub eodem formaliter motivo, sed sub diverso ; ita in casu objectionis dicendum est. A qua doctrina alieni non eunt Arauxo 1, 2, *quæst.* 4, *art.* 8, *dub.* 1, § *Ex secundo vero, et* Vincentius Ferre *in Tract. de Charitate, quæst.* 1, § 3, *num.* 24.

Occurritur primæ objectioni.

43. Et hinc satis constabat ad omnes objectiones, quin opus esset singulis in particulari occurrere : nam æque pugnant contra communem distinctionem duplicis amoris Dei super omnia, et duplicis religionis, ut facile consideranti constabit. Sed majoris claritatis gratia unamquamque diluemus. Ad *primam* distinguendum est ante-

cedens, et concedendum de diversitate inter illas perfectiones in esse rei; sed negandum est, si intelligatur de diversitate in esse motivi, et objecti : nam ut proxime vidimus, eadem Dei bonitas specificat actus specie, immo et ordine differentes, quod fieri non posset, nisi illa bonitas, quæ est unica in esse entis, multiplicaretur in esse motivi. Idemque in nostro casu de divina veritate revelante, quæ est motivum fidei, dicendum est. Plus quippe requiritur ad multiplicitatem in esse rei, et in esse attributi, quam ad multiplicitatem in esse motivi : ad hanc enim sufficit vel minima diversitas, etiamsi sumatur ex parte modi, vel connotati, ut inductione potest ostendi.

Diluitur secunda. Per quod patet ad *secundum :* nam concedimus, quod hæc distinctio non convenit Deo in ordine ad se, et in se : ex quo solum evincitur, quod non detur hæc multiplicitas in motivo fidei sumpto in esse rei. Sed per hoc non excluditur, quod hujusmodi distinctio conveniat prædicto motivo sumpto formaliter in esse motivi : nam hujus ratio non est omnino ad se, sed importat modum terminandi assensum, et concernit alia connotata, ex quibus variari potest in esse talis, atque adeo specificare actus specie, et ordine differentes, ut liquet etiam in exemplis proxime adductis. Præsertim cum testimonium, sive locutio divina sit actus liber Dei, qui necessario connotat aliquid ad extra, possitque hac ratione multiplicari, sicut alii actus liberi Dei multiplicantur. Unde testimonium Dei ut dirigentis, et gubernantis creaturam in ordine ad finem naturalem queit specificare assensum fidei acquisitæ, seu naturalis : et testimonium Dei ut dirigentis, et gubernantis creaturam in ordine ad supernaturalem finem valet specificare assensum fidei supernaturalis, seu infusæ. Atque ideo merito admittitur duplex fides, quæ testimonio tanquam motivo innitatur, altera naturalis, et altera supernaturalis, quin una valeat attingere objectum sub motivo proprio alterius, et quin species unius confundatur cum specie alterius.

Respondetur ad tertiam. 44. Ad tertiam dicendum est testimonium Dei utrolibet modo acceptum esse prorsus infallibile, et pariter assensum fidei, cuilibet Dei testimonio innitentem mutuari inde infallibilem certitudinem. Sed nihilominus testimonium Dei ut auctoris, et finis supernaturalis explicat infallibilitatem majorem, sive altioris ordinis : et consequenter assensus fidei infusæ est magis, seu perfectiori modo infallibilis. Licet enim uni, et alteri repugnet decipi, et falli; magis tamen uni, quam alteri repugnat, quia vendicat, et explicat perfectiora suæ certitudinis principia. Sicut etiam in scientiis principia, et conclusiones habent certitudinem infallibilem : et tamen principia certiora sunt conclusionibus. Et assensus scientificus naturalis est infallibilis : et tamen cedit in hac parte assensui fidei Theologicæ, ut latius declarabimus *in Tract. de fide, disp.* 2, *dub.* 5. Ratio autem quoad præsens hujus inæqualitatis in certitudine infallibili est : quoniam quod Deus falli, aut fallere non valeat, provenit ex eo, quod summe bonus, et sapiens est : unde cum Deus, ut explicat munus auctoris et finis supernaturalis, explicet majorem perfectionem, quam sub expressione auctoris, et finis naturalis; sicut unus eminet præ alio : sequitur, quod testimonium Dei ut auctoris, et finis supernaturalis sit magis, sive perfectiori modo infallibile, quam testimonium Dei ut auctoris, et naturalis. Et consequenter assensus fidei Theologicæ, qui testimonio Dei priori modo accepto innititur tanquam motivo, contrahit majorem, et excellentiorem certitudinem et infallibilitatem, ac assensus fidei acquisitæ, quamvis uterque assensus sit infallibilis. Desumiturque hæc doctrina ex D. Thom. *quæst. unic. de Charit. art.* 9 *ad* 1, ubi ait : *Dicendum quod objectum fidei est verum : unde secundum quod contingit aliquid esse magis verum, sic etiam contingit aliquid magis credere. Cum autem veritas consistat in adæquatione intellectus, et rei, si consideretur veritas secundum rationem æqualitatis, quæ non recipit magis, et minus; sic non contingit aliquid esse magis, et minus verum. Sed si consideretur ipsum esse rei, quod est ratio veritatis, sicut ut dicitur* 2 *Metaph. eadem dispositio verum in esse, et veritate, quæ sunt magis entia sunt magis vera. Et propter hoc etiam in scientiis demonstrativis, magis creduntur principia, quam conclusiones. Et sic etiam contingit in eis, quæ sunt fidei. Unde Apost.* 1 *ad Corinth.* 15 *probat resurrectionem mortuorum futuram per resurrectionem Christi.* Quæ non sunt restringenda ad sola objecta credita, sed debent extendi ad motivum credendi, secundum quod explicat majorem perfectionem, et indefectibilitatem, ut proxime explicuimus. D.Tho.

Ad *quartam* et ultimam negamus antecedens :

Ultimæ satisfit. dens : nam cum influxus exercitus motivi in esse motivi debeat proportionari influxui ex parte principii effectivi operationis ; implicatorium est, quod assensus elicitus per virtutem pure naturalem attingat objectum sub motivo supernaturali in esse motivi. Quocirca licet aliquis certo teneret Deum ut auctorem, et finem supernaturalem aliquid revelasse, et conaretur Dei testimonio ut supernaturali movendo inniti, nihilominus non posset sub illo motivo credere, nisi elevaretur per fidem infusam, sed inniteretur exercite testimonio Dei ut motivo naturali in esse motivi, hoc est, quatenus exercite fundat naturalem duntaxat certitudinem in assensu. Quod potest exemplo declarari : nam licet aliquis per fidem cognosceret motivum proprium amoris charitatis, immo licet hoc motivum intueretur per visionem beatam ; si tamen nullam virtutem, aut elevationem ex parte voluntatis haberet, non posset amare Deum sub illo motivo proprio charitatis infusæ, sed diligeret sub alio motivo naturali, et inferiori, nempe quatenus Dei bonitas fundat communicationem in bonis naturalibus cum suis creaturis per modum primi principii, et ultimi finis. Idem ergo in casu objectionis dicendum est. Quod magis adhuc constabit ex iis, quæ statim dicemus.

§ IV.

Secunda conclusio ad completam dubii decisionem.

Alia assertio. 45. Dicendum est secundo non esse possibilem actum entitative naturalem, et specie distinctum ab assensu fidei Theologicæ, qui attingat istius objectum sub eodem motivo, sive idem objectum tam materiale, quam formale fidei Theologicæ. Hanc conclusionem statuimus adversus aliquos modernos infra referendos, qui ex una parte docent assensum fidei Theologicæ esse entitative supernaturalem, et specie diversum ab omni actu naturali ; et ex altera tradunt possibilem esse assensum naturalem entitative, qui attingat idem objectum materiale, et formale, sive terminativum, et motivum fidei infusæ. Et ne incurrant Conciliorum decreta contra Pelagianos, et Semipelagianos, adstruunt fidem naturalem non esse, *sicut oportet* ad salutem ; tametsi attingat omnia, quæ credimus per fidem Theologicam, et sub eodem motivo : quia est, inquiunt, naturalis, et a principio naturali, et imperfecta comparata ad aliam fidem. Nostram tamen assertionem tradit Angelicus Doctor ubicumque agit de specificatione actuum : semper enim docet eorum distinctionem specificam desumi ab objectis formalibus, seu motivis, ut 1 *part. quæst.* 77, *art.* 3 *et in* 1, *distinct.* 17, *quæst.* 1, *art.* 4, *et quæst.* 5 *de Veritate, art.* 2, et alibi sæpe. D.Tho. Illamque specialiter docet in præsenti *quæst. art.* 1 ubi inquit : *Sic igitur intellectus humanus habet aliquam formam, scilicet ipsum intelligibile lumen, quod est de se sufficiens ad quædam intelligibilia cognoscenda ; ad ea scilicet in quorum cognitionem possumus per sensibilia devenire : altiora vero intelligibilia intellectus humanus cognoscere non potest, nisi fortiori lumine perficiatur, scilicet lumine fidei, vel prophetiæ, quod dicitur lumen gratiæ, in quantum est naturæ superadditum.* Si autem actus naturalis posset attingere objecta propria fidei, non esset necessarium lumen fidei ad ea attingenda, sed sufficeret ad id lumen naturale. Videatur etiam *quæst.* 63, *art.* 4 in corpore, ubi generaliter statuit virtutem acquisitam, et infusam specie distingui ex parte objecti, et in responsione ad 1 inquit : *Dicendum quod virtus infusa, et acquisita non solum differunt secundum ordinem ad ultimum finem ; sed etiam secundum ordinem ad propria objecta.* D. Thom. sequuntur omnes fere Doctores, quos supra adduximus pro prima conclusione : nam licet aliqui ex antiquioribus nostram conclusionem expressis verbis non doceant ; illam tamen supponunt, ut ad præcipuam assertionem, quam supra statuimus, procedant.

Primum hujus assertionis fundamentum. 46. Probatur primo ratione desumpta ex dictis pro prima conclusione : nam objectum assensus fidei Theologicæ formaliter sumptum, et ex parte motivi est supernaturale : ergo ita acceptum non potest attingi per ullum actum naturalem : ergo nullus actus naturalis potest attingere objectum formale assensus fidei Theologicæ, sive ut stat sub ejus motivo. Antecedens constat ex supradictis, et admittitur ab adversariis. Secunda consequentia legitime infertur ex prima. Hæc autem ostenditur : tum quia supernaturale in genere diffinitur, quod est supra omnem naturam creatam, et creabilem : ergo supernaturale in genere objecti est, quod excedit in sua attingibilitate omnem naturam creatam, et creabilem, et consequenter non poterit attingi per actum,

qui a sola natura procedit, qualis est omnis actus entitative naturalis. Tum etiam quia si objectum, quod est supernaturale in esse objecti, posset attingi per actus naturales ; esset, et non esset supernaturale in esse objecti : quæ est manifesta implicatio. Esset quidem, quia ita supponitur : et non esset, quia in esse objecti non excederet actum naturalem : supernaturalia autem important excessum supra naturalia ; et si non adest hic excessus, non est, cur supernaturalia vocentur.

Evasio. 47. Huic argumento respondet primo Granados concesso antecedenti, negando consequentiam : nam licet sit de ratione entis supernaturalis, quod non possit effici a sola natura, potest tamen attingi per modum objecti ab actu mere naturali. Et reddit rationem differentiæ : quoniam causa efficiens communicat entitatem effectus : unde necesse est, quod ei insit virtus supernaturalis, ut possit effectum supernaturalem producere. Cæterum actus attingens objectum non influit in ipsum, neque aliquid intrinsecum ei communicat ; sed solum denominat ab extrinseco attactum : quocirca non est inconveniens, quod actus naturalis possit attingere objectum supernaturale. Et ideo concludit posse quodlibet objectum, quantumvis excellentissimum sit, attingi saltem improportionate, per actum ordinis naturalis.

Præcluditur. Sed contra : nam licet inter actum producentem effectum, et actum attingentem objectum detur illa differentia, quam adducit hæc solutio : nihilominus non diluit vim nostræ rationis, sed magis sua proportione firmat. Quoniam ideo effectus supernaturalis nequit produci per virtutem naturalem, quia illam excedit in esse effectus : sed objectum supernaturale excedit in esse objecti actum naturalem : ergo non poterit ab eo attingi per modum objecti. Minor liquet : quia non alia ratione effectus supernaturalis excedit virtutem naturalem, nisi quia ille est supernaturalis, hæc autem naturalis : sed objectum supernaturale, et actus naturalis comparantur eodem modo : ergo illud excedit istum.

Confirmatur primo : quia si aliquis effectus posset produci per virtutem naturalem, eo ipso argueretur non excedere virtutem naturalem, et consequenter non esset effectus supernaturalis : ergo objectum, quod potest attingi per virtutem, et actum naturalem, non excedit vires naturales, neque est objectum supernaturale. Probatur consequentia : nam sicut supernaturalitas effectus in esse effectus non potest explicari nisi per excessum supra causam naturalem : ita supernaturalitas objecti in esse objecti nequit exponi nisi per excessum supra principium attactivum naturale. Et hoc excessu sublato, non apparet in quo consistit supernaturalitas objectiva.

Objectio. Confirmatur secundo evertendo disparitatem assignatam : nam ex duplici capite repugnat, quod virtus naturalis producat principaliter effectum supernaturalem : primo quia causa principalis debet præcontinere effectum : secundo quia virtus principalis debet esse ejusdem, vel superioris ordinis cum effectu. At sic est, quod licet actus attingens objectum non debeat illud præcontinere ; attamen debet esse ejusdem ordinis cum objecto primario, saltem cum illud attingit absque ulla elevatione ex parte principii : ergo adest sufficiens ratio repugnantiæ, ut actus naturalis non valeat attingere objectum supernaturale in esse objecti : esto magis repugnet, quod effectus supernaturalis producatur principaliter per causam naturalem.

Diluitur. Dices : plura cognoscit homo naturaliter, quæ nequit nisi supernaturaliter producere : ergo id, quod in esse effectus excedit virtutem naturalem, non excedit illam in esse objecti : ergo stat bene, quod ens supernaturale nequeat per virtutem naturalem produci, et tamen possit cognosci per actum naturalem.

Respondetur antecedens verificari in his etiam, quæ sunt ordinis naturalis : homo enim naturaliter cognoscit, v. g. seipsum, cœlum, et alia, quæ tamen nequit naturaliter efficere. Ex quo solum sequitur, quod difficilius sit aliqua attingere per modum effectus, quam per modum objecti : quod rationi nostræ non præjudicat, ut constat ex ultima confirmatione. Si autem antecedens applicetur iis, quæ ad supernaturalem ordinem spectant : dicendum est, quod sumpta formaliter, ut sunt supernaturalia tam in esse objecti, quam in esse effectus, nec valent naturaliter cognosci ob rationem supra traditam : quamvis ex pluribus capitibus repugnet ea effici, quam cognosci. Si vero sumantur materialiter, licet possint naturaliter cognosci, nequeunt tamen effici naturaliter. Et ratio est : quia cognitio attingit objectum secundum id, quod exprimit, quod in dicta consideratione non est supernaturale :

naturale : virtus autem producit effectum secundum omne id, quod explicat et implicat : unde sufficit, quod materialiter, et implicite sit supernaturalis, ut non valeat naturaliter produci.

Aliud effugium. 48. Secundo occurrit nostræ rationi idem Granados dicendo ex supernaturalitate objecti solum colligi, quod non possit cognosci proportionate per actus naturales ; minime vero, quod nequeat attingi improportionate, atque ideo absolute : quæ improportio sufficit ad explicandam excellentiam objecti supernaturalis, et ejus excessum supra virtutem naturalem nostri intellectus ; licet hic ob amplitudinem suæ facultatis valeat naturaliter omnia entia etiam supernaturalia, saltem cum difficultate, atque improportione attingere.

Confutatur. Sed contra : quia excessus objecti supernaturalis supra virtutem naturalem non dicit improportionem intra eumdem ordinem eo modo, quo lux solis excedit virtutem visivam noctuæ; sed importat improportionem ob diversum ordinem vel ortam ex eo, quod unus ordo excedit essentialiter alium : eo modo, quo spirituale excedit corporeum : ergo repugnat, quod virtus naturalis nostri intellectus nullo adjuta auxilio supernaturali tendat etiam improportionate in objectum supernaturale quatenus tale. Probatur consequentia : quia licet quævis virtus possit saltem cum difficultate attingere ea, quæ pertinent ad suum ordinem; implicat tamen, quod virtus aliqua per vires proprias etiam cum difficultate egrediatur, et transcendat ordinem, in quo est; alias excederet seipsam : sed objectum supernaturale est in esse objecti extra ordinem naturalem : ergo virtus naturalis nostri intellectus nequit attingere objectum supernaturale in esse objecti.

Major impugnatio. Confirmatur : quia si semel actus naturalis attingit objectum supernaturale sub eadem ratione, et motivo, sub quibus attingitur per actum fidei infusæ ; non potest explicari illa improportio, quam adstruit hæc solutio : et consequenter non servabitur, nec explicabitur propria ratio objecti supernaturalis : quod est absurdum. Assumptum autem ostenditur : nam in primis improportio, qua actus naturalis tenderet in objectum supernaturale, non consisteret in obscuritate : nam etiam actus fidei infusæ est obscurus. Nec consisteret in defectu intensionis ; tum quia etiam actus fidei infusæ solet esse valde remissus : tum quia non est ratio, cur ille actus naturalis, si semel est possibilis, non possit esse intensior, quam actus fidei supernaturalis. Nec consisteret in difficultate, qua ille actus naturalis fieret : quia vel sermo est de difficultate objectiva desumpta ex medio, seu motivo assentiendi : et hæc non esset major in actu naturali, quam in supernaturali ; siquidem in sententia Adversariorum habent idem omnino objectum motivum. Vel sermo est de difficultate subjectiva : et hæc non esset major in actu supernaturali, quam in naturali ; cum fidelis soleat habere maximas difficultates subjectivas, quas non excludit indispensabiliter ipsa fides infusa, ut experientia liquet. Nec tandem consisteret in eo, quod intellectus careret aliqua virtute, et complemento ad assentiendum : nam ad eliciendum actum entitative naturalem, quem adstruunt Adversarii, seipso est completus : vel saltem non indigebit elevatione supernaturali, sed intra naturalem ordinem poterit compleri.

Alia responsio. Lugo. Respondebis cum Cardinali de Lugo prædictum actum tendere improportionate, quia est naturalis : et ideo esse necessariam aliquam virtutem supernaturalem ex parte principii, ut tendat omnino commensurate ad objectum supernaturale, et ut conducere queat ad finem ejusdem ordinis.

Refellitur. Sed hæc responsio est manifesta petitio principii : nam prædictus actus tendit per seipsum, et absque ulla elevatione ex parte principii in objectum supernaturale sub eodem motivo, et cum eadem facilitate, intensione, et obscuritate, quibus tendit actus supernaturalis, ut constat ex nuper dictis : ergo dicere, quod tendit improportionate, quia est naturalis, manifeste petit principium. Hoc enim est, quod inquirimus : cur si actus naturalis tendit in objectum eodem modo, ac tendit actus supernaturalis, tendat improportionate ? Proportio quippe tendentiæ pensanda est penes modum tendendi, in quo illi actus sunt æquales : et non penes entitatem tendentem, in qua solum distinguuntur. Si autem dicatur non posse entitatem tendentiæ esse diversam, quin modus tendendi sit diversus, solutio destruit seipsam : quia cum in nostro casu illi duo actus non differant in aliquo modo accidentali, ut supra expendimus, necessarium est, quod si semel differunt in modo tendendi, hic modus sit essentialis consistens in eo, quod actus tendant sub diversis motivis : et consequenter non attingent idem objectum

tam materiale, quam formale, ut intendunt Adversarii.

Id autem, cui in responsione hactenus impugnata innitebatur Granados, non urget : quia licet ex amplitudine facultatis nostri intellectus recte colligatur posse cognoscere omne cognoscibile ; minime tamen infertur, quod possit per virtutem naturalem cognoscere adhuc improportionate objecta supernaturalia, quatenus supernaturalia sunt, in esse objecti, sive ex parte motivi : sed solum sequitur, quod per lumen naturale valeat attingere omnia naturalia, saltem divisive ; et quod per lumen supernaturale sibi superadditum possit supernaturalia quatenus talia cognoscere. Et si prædictum motivum urgeret, etiam convinceret posse intellectum per vires naturales cognoscere saltem improportionate Deum clare visum, quod tamen nemo Theologorum concedit.

Ultima solutio. Ex quibus præclusa manet alia evasio, qua posset quis nostræ rationi occurrere dicendo ex supernaturalitate objecti solum inferri, quod non possit per vires naturales investigari, ut dubio primo statuimus : non tamen quod supposita revelatione, et sufficienti propositione credibilitatis ipsius, nequeat attingi per actum naturalem. Quod sufficeret ad intentum contrariæ opinionis : hæc quippe solum intendit posse objectum supernaturale attingi per actum fidei naturalis : quæcumque autem fides supponit revelationem objecti. Sufficeret etiam ad differentiam inter objectum naturale, et supernaturale, et ad salvandum excessum hujus supra intellectum sibi relictum : nam illud potest investigari viribus naturalibus, et ministerio sensuum : istud vero non potest propria industria cognosci ; sed necessario postulat revelari ab extrinseco, quamvis semel revelatum queat terminare actum fidei naturalis.

Impugnatur. Hoc, inquam, effugium manet præclusum ex dictis : nam licet vera sit differentia inter objecta naturalia, et supernaturalia, quam designat hæc solutio ; ex ea tamen solum habetur, quod supposita revelatione objecti supernaturalis, possit intellectus per proprias vires illud utcumque attingere sub aliquo motivo naturali : qua ratione solum materialiter est objectum supernaturale, non vero formaliter in esse objecti. Minime vero potest ex prædicta differentia inferri, quod supposita revelatione valeat intellectus illud attingere sub motivo supernaturali : nam sicut ante revelationem non poterat illud illo modo cognoscere, quia nullo modo apparebat : ita supposita revelatione nequit ipsum illo particulari modo attingere, quia prædicto modo excedit ejus vires, et proportionem, ut constat ex dictis.

Secunda pro eadem assertione ratio. Secundum fundamentum hujus assertionis desumitur ex principiis veræ Philosophiæ, et potest ad hanc formam reduci : quoniam actus habentes idem objectum materiale, et formale, sive *quod*, et *quo*, sunt ejusdem speciei : sed assensus fidei infusæ, et assensus fidei naturalis nequeunt esse ejusdem speciei : ergo non possunt habere idem objectum materiale, et formale, sive *quod*, et *quo* : ergo assensus naturalis nequit attingere idem objectum assensus naturalis, et sub eodem motivo. Utraque consequentia legitime infertur ex præmissis. Minor constat ex dictis pro prima conclusione, et admittitur ab Adversariis. Major autem probatur : quia actus specificantur per objecta formalia, ut docent Arist. 2 *de Anima text.* 33, et D. Thom. 1 *part. quæst.* 77, *art.* 3, et communiter Theologi, et Philosophi : ergo actus habentes idem objectum materiale, et formale, sive *quod*, et *quo* sunt ejusdem speciei. (Aristot. D.Tho.)

49. Ut hujus argumenti vim infringant Adversarii, tot vera principia negant, tot falsa inculcant, ut vel ex hoc præcise capite, cuivis intellectui bene disposito appareat manifeste veritas nostræ assertionis, et falsitas adversæ, quæ ad tales angustias obligat ejus Auctores. Referemus tamen aliquas eorum evasiones, ut ex illorum confutatione veritas communis magis roboretur. Primo ergo respondent aliqui negando majorem : ad cujus probationem iterum negant antecedens, quia actus, inquiunt, per suas entitates constituuntur, et distinguntur essentialiter : unde non est opus, ut pro eorum distinctione recurramus ad distinctionem specificam objecti. (Prima Adversariorum responsio.)

Rejicitur. Sed contra : nam in primis hæc solutio aperte contradicit Aristot. et D. Thom. et communi sententiæ, ut merito dixerit Suarez *lib.* 2 *de necessitate gratiæ cap.* 11, dictam responsionem totam Philosophiam evertere : quod licet forte novitatis studiosi parvi faciant ; cordatus tamen Theologus reputabit maximum inconveniens. Deinde quia licet omnia entia constituantur intrinsece per differentias intrinsecas ; nihilominus hoc interest discrimen inter entia absoluta, et respectiva, quod differentiæ constitutivæ absolutorum (Suarez.)

absolutorum sunt omnino absolutæ, nec respiciunt terminum extrinsecum : differentiæ autem constitutivæ respectivorum nil aliud sunt, quam habitudines ad aliquid extrinsecum, ut patet in omnibus potentiis, habitibus, motibus, et relationibus : nam omnia respiciunt essentialiter aliquid distinctum a se, cui in suis essentiis commensurantur, et adæquantur : idemque convenit actibus respectu sui objecti primarii. Hoc autem, et non amplius intendimus, cum affirmamus actus specificari ab objecto : quia ly *objecto* non designat differentiam intrinsecam actus; sed mensuram et regulam extrinsecam, ad quam actus dicit habitudinem essentialem, quæ intrinsece in sua specie constituitur.

Confirmatur et explicatur vis hujus impugnationis : nam specificari ab aliquo extrinseco nihil aliud est, quam habere speciem per ordinem ad ipsum, et juxta exigentiam ipsius : sed actus habet speciem per ordinem ad objectum primarium, et juxta exigentiam ipsius : ergo specificatur ab illo. Minor liquet : tum quia essentia respectiva debet esse talis, qualem exigit terminus primario inspectus. Tum etiam quia respicit illud per se primo : si autem non haberet essentiam per ordinem ad ipsum, et juxta ejus exigentiam, non esset, cur illud essentialiter respiceret : ex eo enim entia absoluta non habent speciem per habitudinem ad aliud, quia nihil extra se respiciunt.

Ad hæc : idem debet esse principium distinctivum, et constitutivum, ita quidem, ut si distinguat intrinsece, sit etiam constitutivum intrinsecum ; si vero distinguat ab extrinseco, communicet etiam ab extrinseco speciem, in eaque constituat : sed actus distinguuntur essentialiter ab extrinseco per objecta primaria : ergo specificantur, et constituuntur eodem modo per illa. Probatur minor : quia implicat actus attingentes primario objecta adæquata, essentialiter diversa esse ejusdem speciei : sicut implicat, quod potentiæ attingant objecta primaria, adæquata, essentialiter diversa, quin distinguantur specie : eadem quippe ratio militat utrobique, ut consideranti constabit : ergo actus distinguuntur essentialiter per objecta.

iorum effluvium. Secundo respondent alii, quod actus specificatur non tantum ab objecto, sed etiam a principio proximo, a quo elicitur : et quia distinctio est de genere mali, sufficit ad distinctionem specificam actus, vel quod attingat objecta specifice diversa, quamvis eliciantur ab eodem specifice principio : vel quod eliciantur a diversis specie principiis; licet attingant idem specifice objectum. Quod autem actio specificetur a principio, docet D. Thom. 1 *part. quæst.* 24, *art.* 5, ubi ait : *Omnis operatio specificatur per formam, quæ est operationis principium*, et 1, 2, *quæst.* 1, *art.* 3, ubi inquit, *quod actio sortitur speciem ab actu, qui est principium agendi*, et 1 *part. quæst.* 77, *art.* 3, docuerat *quod ex his duobus actio speciem recipit, scilicet ex principio, vel ex fine seu termino.* Quod alibi frequenter repetit. Unde cum habitus fidei infusæ distinguatur specie a quolibet principio naturali, consequens est, ut assensus elicitus per fidem infusam distinguatur etiam specie ab assensu fidei elicito per vires naturales : quamvis ambo assensus attingant idem objectum, et sub eodem motivo. Et ideo in nostro casu distinctio specifica prædictorum assensuum non est desumenda ab objectis, sed a principiis.

D. Tho.

Confutatur primo. Sed contra est : primo, quia licet distinctio specifica actuum desumatur in genere causæ efficientis a principiis elicitivis; cum hoc nil aliud sit, quam speciem, sicut et entitatem actuum a prædictis principiis produci, nihilominus in genere causæ formalis non desumitur ab illis : sed hoc posterius erat necessarium, ut actus dicerentur specificari a principiis elicitivis; cum specificatio sit effectus proprius causæ formalis : ergo actus, seu assensus non specificantur a principiis elicitivis. Minor, et consequentia constant. Major autem ostenditur : quia principia proxime operativa specificantur ab operatione, N. Complutens. *in lib. de Anima, disput.* 7, *quæst.* 1 ; ergo actus specificantur a prædictis principiis. Patet consequentia : quia alias essent simul causa, et effectus respectu ejusdem, et in eodem genere causæ : quod tamen implicat contradictionem, ut docent prædicti Patres *in lib. Physic. disput.* 15, *quæst.* 2, *num.* 22. Videantur etiam, quæ diximus *Tract.* 11, *disp.* 1, *dub.* 4, per totum.

Complut.

Confirmatur. Confirmatur : quia in genere causæ formalis, specificativæ actus sunt priores suis principiis elicitivis, juxta illud Aristot. 2, *de Anima text.* 33. Priores potentiis actus, et operationes secundum rationem sunt : sed idem nequit esse prius, et posterius in eodem genere causæ : ergo actus in genere

causæ formalis specificativæ non sunt posteriores potentiis, nec specificantur ab illis.

Confutatur secundo. 50. Secundo refellitur prædicta solutio : quia habitus fidei infusæ et habitus fidei acquisitæ distinguuntur essentialiter, et adæquate per objecta primaria : ergo idem de eorum actibus dicendum est : et consequenter assensus naturalis, et assensus supernaturalis non poterunt attingere objectum, quod sit idem formaliter, et specifice in genere objecti. Antecedens suadetur : tum quia alii habitus distinguuntur essentialiter per objecta, ut docent communiter Theologi, et admittit Granados 1, 2, *controversia* 2, *de actibus humanis disp.* 4, *num.* 3 ; ergo idem de prædictis habitibus dicendum est; cum non appareat conveniens ratio disparitatis. Tum etiam : quia prædicta distinctio specifica nequit desumi a subjecto ; istud quippe solum potest communicare distinctionem materialem : nec valet desumi a causa efficiente; cum uterque habitus possit ab eodem efficiente produci, nempe a Deo : ergo distinctio specifica inter habitum fidei infusæ, et habitum fidei acquisitæ ab eorum objectis primariis, et adæquatis desumenda est; quin opus sit ad alia principia recurrere. Consequentia autem videtur manifesta : tum quia actus, saltem adæquatus, habet in actu secundo, quod habet habitus in actu primo : ergo si habitus habet speciem adæquate ab objecto primario, etiam actus habebit adæquate speciem a prædicto objecto. Tum etiam quia habitus, et actus illi adæquatus tendunt in idem : sed objectum in quod primario tendit habitus confert illi speciem adæquate : ergo etiam actui communicabit illam. Tum denique : nam ideo habitus specificatur adæquate ab objecto primario, quia habitus secundum suam essentiam ordinatur per se primo ad attingendum illud : sed etiam actus secundum suam essentiam ordinatur per se primo ad attingendum suum objectum primarium : ergo specificatur adæquate ab eo. Si enim ille ordo in habitu, circumscriptis aliis principiis, sufficit, ut habitus speciem capiat ab objecto : cur idem ordo in actu non sufficiet, ut actus specificetur adæquate ab objecto, quin sit necessarius recursus ad alia principia? Eodem ergo modo quantum ad specificationem philosophandum est de actibus, ac de habitibus.

Granad.

Confirmatur, et directe occurritur evasioni Adversariorum : quia licet actus procedentes a principiis proximis essentialiter distinctis debeant essentialiter distingui : tamen falsum est, quod actus procedentes a prædictis principiis possint attingere idem formaliter objectum in esse objecti : actus quippe diversorum principiorum proximorum debent tendere in terminos, seu objecta formaliter distincta : atqui assensus fidei naturalis, et supernaturalis procedunt a principiis proximis essentialiter diversis, ut concedit hæc solutio : ergo nequeunt attingere idem objectum formale : vel si possunt illud attingere, poterunt etiam procedere ab eodem principio proximo; et consequenter ex nullo capite distinguentur specie. Assumptum ostenditur ex nuper dictis : quia principia proxima operativa specificantur ab objectis : ergo principia formaliter diversa debent tendere in objecta formaliter distincta : ergo tendentiæ, seu actus habentes diversa formaliter principia habent etiam diversa formaliter objecta. Quam doctrinam tradit D. Thom. *quæst. unica de unione Verbi art.* 5, in corpore, ubi ait : « Alio « modo potest considerari unitas, vel plu« ralitas actionis ex parte principii, quo « agens operatur. Et ex hoc actio dicitur « esse una, vel plures secundum speciem, « sicut visio et auditio sunt operationes « specie differentes, procedit enim actio ab « agente secundum rationem virtutis, qua « agit. Nec obstat, quod actiones recipiunt « speciem secundum objecta : quia deter« minatæ virtutes determinata objecta re« cipiunt. » Quibus verbis aperte docet non posse actiones habere principia essentialiter distincta, quin etiam habeant objecta essentialiter diversa. Quod loquendo de objectis primariis, et totalibus constat manifeste ex dictis : loquendo autem de objectis secundariis, et inadæquatis efficaciter etiam ex eodem principio evincitur. Nam objecta secundaria, et inadæquata attinguntur sub ratione formali objecti primarii eis secundario, vel inadæquate applicata, ut constat inductive. Unde sicut objecta adæquata, et primaria diversorum principiorum proximorum sunt semper formaliter diversa in esse objecti : ita objecta secundaria, et inadæquata eorumdem distinguuntur formaliter in esse objecti; licet possint non distingui in esse entis. Et consequenter sicut assensus fidei naturalis, et supernaturalis eliciuntur a principiis formaliter diversis, ita debent tendere in objecta formaliter distincta,

Confirmatur.

D.Tho.

distincta, et propria illorum principiorum: nam ut inquit D. Thom. 1, 2, quæst. 1, art. 1 : *Manifestum est, quod omnes actiones, quæ procedunt ab aliqua potentia, causantur ab ea secundum rationem sui objecti.* Idemque de actionibus, quæ procedunt ab habitu ob eamdem rationem dicendum est.

Id autem, quod evasio hactenus impugnata in sui patrocinium adducebat, illi non favet. Primo quia etsi admitteremus actionem specificari a principio elicitivo, adhuc ratio nostra in suo robore permaneret : quoniam, ut proxime dicebamus, principia formaliter diversa tendunt in objecta formaliter distincta : sed assensus fidei infusæ, et acquisitæ procedunt a principiis formaliter diversis, ut hæc solutio admittit, et hac ratione differunt specie : ergo tendunt in objecta formaliter diversa : et consequenter assensus fidei naturalis non attingit objectum formale fidei infusæ, licet utraque fides possit attingere idem materialiter objectum. Secundo et præcipue: quia D. Thom. nunquam asserit actionem immanentem specificari a potentia, vel principio elicitivo; sed solum asseri, specificari a principio, vel ab actu, et forma, quæ sunt principium operationis. Porro actus, vel forma, quæ se habent, ut principium operationis immanentis non est ipsa potentia, sed objectum motivum : istud quippe complet, et determinat potentiam, ut sit principium operationis. Unde in idem redit, quod actio immanens specificetur ab actu, et forma, quæ sunt operationis principium, et quod specificetur ab objecto motivo : et ideo relata testimonia non contrariantur nostræ doctrinæ, sed optime ipsi consonant, et cohærent.

Quod evidentius constat ex eodem Angelico Doctore 1 *part. quæst.* 77, *art.* 3, ubi suam mentem, et nostram sententiam optime declarat his verbis : « Dicendum, quod « potentia secundum illud, quod est po- « tentia, ordinatur ad actum. Unde oportet « rationem potentiæ accipi ex actu, ad quem « ordinatur : et per consequens oportet, « quod ratio potentiæ diversificetur, ut di- « versificatur ratio actus. Ratio autem actus « diversificatur secundum diversam ratio- « nem objecti : omnis enim actio vel est « potentiæ activæ, vel passivæ. Objectum « autem comparatur ad actum potentiæ « passivæ, sicut principium, et causa mo- « vens. Color enim in quantum movet vi- « sum, est principium visionis. Ad actum « autem potentiæ activæ objectum compa- « ratur, ut terminus, et finis. Sicut aug- « mentativæ virtutis objectum est quantum « perfectum, quod est finis augmenti. Ex « his autem duobus actio speciem recipit, « scilicet ex principio, vel ex fine, seu ter- « mino. Unde necesse est, quod potentiæ « diversificentur, secundum actus, et ob- « jecta.» Ubi ut vides, S. Doct. nomine principii comprehendit objectum, quatenus movet ad actionem, et determinat potentiam ad peculiarem actum : unde idem reipsa est actionem immanentem specificari a principio, quod habet rationem actus, et formæ, ac specificari ab objecto. Quod adhuc evidentius expressit D. Thom. 1, 2, *quæst.* 9, *art.* 1, in fine corporis, ubi inquit : *Objectum movet determinando actum ad modum principii formalis, a quo in rebus naturalibus actio specificatur, sicut calefactio a calore.*

51. Diximus frequenter *actionem immanentem* (qualem esse assensum fidei, evidentius est, ut indigeat probatione) non specificari a potentia, sed ab objecto, ut denotaremus nos in præsenti non loqui de specificativo actionis transeuntis. Hæc enim quamvis in esse motus, et tendentiæ specificetur a termino, quem per se primo producit, in quo convenit cum actione immanente ; tamen in ratione egressus potest specificari a potentia operativa, in quo ab actione immanenti distinguitur. Et ratio differentiæ est : quoniam ut inquit Div. Thom. 1 part. quæst. 1, art. 3 : *Unumquodque sortitur speciem secundum actum, et non secundum potentiam : unde ea, quæ sunt composita ex materia, et forma, constituuntur in suis speciebus per proprias formas.* Potentia autem transiens est pure activa : quia ex speciali sua ratione nec intrincese, nec extrinsece petit compleri, ac determinari per aliud ; sed seipsa est sufficienter constituta in actu primo : et consequenter se habet ut actus, et forma. Omnis autem potentia immanens importat aliquo modo conceptum potentiæ passivæ, quia priusquam in actum exeat, debet compleri, et determinari saltem extrinsece per objectum : quod proinde se habet ut actus, et forma. Et ideo actio transiens in ratione egressus potest specificari a potentia operativa : actio vero immanens debet adhuc in ratione egressus specificari ab objecto.

Quam differentiam aperte adduxit D. Thom. *loco nuper citato :* nam post verba supra relata, immediate subjunxit : *Et hoc*

[Margin notes: Tho. — ...tivum præcedentis ...tionis ...servatur. — ...onfirmatio præcedentis ...ctrinæ D.Th. — D.Tho. — Differentia inter actionem immanentem, et transeuntem. — D.Tho. — D.Tho.]

etiam considerandum est in motibus propriis. Cum enim motus quodammodo distinguatur per actionem, et passionem; unumquodque horum ab actu speciem sortitur : actio quidem ab actu, qui est principium agendi, passio vero ab actu, qui est terminus motus nostri. Unde calefactio actio nihil aliud est, quam motio quædam a calore procedens : calefactio vero passio nihil aliud est, quam motus ad calorem : diffinitio autem manifestat rationem speciei. *Et utroque modo* (pende verba) *actus humani, sive considerentur per modum actionum sive per modum passionum, speciem a fine sortiuntur.* Finis autem nomine objectum significat, ut liquet ex contextu. Videantur, quæ diximus *Tractat.* 11, *disput.* 1, *dubio* 4, *num.* 63, ubi aliam solutionem adduximus. Hanc autem ideo enucleare voluimus, tum quia magis conducit ad illustrandam præsentem materiam. Tum quia ea supposita illa, quæ N. Complut. abbreviati docent *in Logica disp.* 16, quæst. 1, § 1, optime cohærent iis, quæ tradunt *in lib. de Anima, disp.* 6, *quæst.* 1, § 2, *in fine.* Nam in Logica ubi tradunt actionem specificari a principio, seu potentia operativa loquebantur determinate de actione transeunti, ut ibidem observant; in secundo autem loco ubi statuunt actionem specificari ab objecto, sermonem faciebant de actione vitali, et immanenti, et quatenus est unio potentiæ cum objecto, ut constat ex rationibus, quibus probant conclusionem.

Complut.

Cui doctrinæ nonnihil lucis accedet, si animadvertemus actiones partis vegetativæ, quamvis maneant in eodem supposito, magis assimilari actionibus transeuntibus : quia non manent in eadem potentia, et eam supponunt adæquate constitutam per seipsam in actu primo : unde possunt sub conceptu egressus ab eadem specificari. Omnes tamen actiones, ut sunt tendentiæ ad objectum, specificantur adæquate ab eo : et ideo sub prædicta ratione deservire possunt ad specificandum, et distinguendum potentias.

Alia evasio confutatur.

Consulto omittimus confutare aliorum solutionem, qui licet dicant actus immanentes specificari adæquate ab objecto ; adhuc tamen conantur componere assensus fidei specie distinctos posse attingere idem objectum, et sub eodem motivo. Dicunt enim prædictum motivum posse bifariam considerari : primo ut attingibile per lumen supernaturale, et ita specificare assensum supernaturalem. Secundo ut attingibile per lumen naturale, et ita specificare assensum naturalem. Hoc, inquam, omittimus : quia satis manet impugnatum ex supra dictis. Nam ly *ut attingibile*, etc. vel reduplicat solam denominationem extrinsecam provenientem ab habitu, aut actu, et secundum hanc rationem objectum non specificat habitum, aut actum ; sed eos supponit in specie constitutos. Vel reduplicat non illam denominationem ; sed aliquid eam antecedens, se tenens ex parte objecti, et fundans, seu exigens diversam attingentiam passivam, proindeque petens cognosci per peculiarem habitum, et actum. Et hæc ratio specificat quidem habitum, et actum : sed non distinguitur ab objecto formaliter accepto, prout explicat motivum, vel rationem *sub qua* constituitur, et respicitur. Et ideo assensum fidei infusæ specificari ab objecto formali, ut attingibile per lumen supernaturale, nihil addit supra specificari ab illo formaliter sumpto in ratione objecti. Unde semper verificatur vel assensus fidei infusæ et naturalis non attingere idem objectum formale ; vel esse ejusdem speciei. Cumque hoc posterius non audeant Adversarii concedere, debent confiteri primum.

§ V.

Respondetur argumentis primæ opinionis contrariæ.

Prima opinio primæ conclusioni contraria.

52. Oppositam primæ conclusioni sententiam asserentem assensum fidei Theologicæ esse entitative et quoad substantiam naturalem, proindeque posse specifice acceptum fieri per solas vires naturales tuentur Scotus *in* 3, *dist.* 23, *quæst.* 1, Gabriel *quæst.* 2, conclus. 2, Almain. *quæst.* 3, *conclus.* 4, Durandus *quæst.* 6, *num.* 8, *et in* 2, *dist.* 28, *quæst.* 1, Major *dist.* 26, *artic.* 4, Ocham *quodlib.* 3, *quæst.* 7, Tartaretus, Liquetus, Basolis, Rubio, quos refert, et sequitur Castillo *in tract. de fide disp.* 7, *quæst.* 3. Quibus subscripsit Molina *in Concord. quæst.* 14, *art.* 13, *disp.* 7 *et* 8. Eidem etiam sententiæ videntur ex Thomistis suffragari Capreolus *in* 1, *distinct.* 17, *quæst.* 1, *art.* 3, ad argumenta Aureoli, et *in* 3, *disp.* 24, *quæst.* 1 *ad* 1 *et* 4, *Scoti contra* 2 *conclusionem*, Palud. *in* 4, *dist.* 14, *quæst.* 2, Sotus *dist.* 17, *quæst.* 2, *art.* 5 *et lib.* 1 *de natura et gratia cap.* 22 *et lib.* 2, *cap.* 8, Victoria *relect.* 1, *de potest. Eccles. quæst.*

Scotus. Gabriel. Almain. Durand. Major. Ocham. Tartaret. Liquet. Basolis. Rubio. Castillo. Molina. Capreol. Paludan. Victoria.

Cajetan. *quæst.* 2, Cajet. *in præsenti art.* 3 *et* 4. Quamvis forte non omnes hi Auctores intendant assensum elicitum viribus naturæ esse ejusdem speciei cum assensu fidei infusæ; sed quod præcise possumus per vires naturales assentire mysteriis, quibus per fidem Theologicam assentimus : quod nostræ assertioni non contradicit, ut observavimus *num.* 27. Aliquas tamen rationes adducunt adeo faventes huic opinioni, ut merito existimentur illam tenere et possint allegari pro illa. Sed quidquid de hoc sit.

Fundamenta præcipua hujus sententiæ consistunt in evasionibus, quibus excludere contendit necessitatem gratiæ ad assensum fidei infusæ secundum substantiam acceptum : illas tamen jam majori ex parte adduximus, et confutavimus, ut constat ex discursu totius dubii. Potest tamen denuo probari primo : quoniam idem absolute potest potentia naturalis cum habitu, et sine illo : sed intellectus cum habitu fidei infusæ potest elicere actum fidei secundum substantiam : ergo poterit etiam absque prædicto habitu eundem actum quoad substantiam elicere. Minor, et consequentia constant. Major autem suadetur : tum quia habitus non dat posse absolute, sed solum posse facilius : alioquin habitus esset vere, et proprie loquendo potentia : ergo potentia naturalis idem absolute potest cum habitu, et sine illo. Tum etiam : quia habitus nihil aliud est, quam perfectio, et determinatio potentiæ in ordine ad preprium ipsius objectum : sed perfectio, et determinatio supponit virtutem sufficientem, quam perficit, et determinat : ergo licet potentia absque habitu non sit determinata, et perfecta, potest tamen absolute elicere actum ad quem habitus concurrit.

Primum argumentum.

Confirmatio. Confirmatur : quia ut intellectus recipiat assensum fidei infusæ, non indiget aliquo habitu, aut elevatione supernaturali : ergo neque ad illum eliciendum. Antecedens est certum : nam si ad recipiendum illum assensum quatenus supernaturalem, esset necessaria aliqua dispositio supernaturalis, pari ratione ad hanc recipiendam requireretur alia, et sic de omnibus usque in infinitum : ergo intellectus se solo, et absque elevatione supernaturali potest recipere assensum fidei infusæ. Consequentia vero suadetur : quoniam sicut efficere assensum fidei est illum causare, ita eum recipere est ipsum causare per verum, et realem influxum : et sicut requiritur proportio inter causam efficientem, et suum effectum ; ita etiam inter causam materialem, et suum effectum : ergo si intellectus per seipsum et absque ullo auxilio est sufficienter proportionatus ad recipiendum assensum fidei infusæ, ita etiam erit ad eum eliciendum.

Responsio ad argumentum. Respondetur ad argumentum negando majorem. Ad cujus primam probationem dicendum est habitum tam naturalem, quam supernaturalem posse dupliciter considerari, nempe inadæquate, et adæquate. Primo modo solum dicit aliquid proprius agentis, vel potentiæ superioris participatum in inferiori : quo pacto differt quidem ab inferiori potentia ; sed præscindit a modo, quo participatur, nempe transeunter, vel permanenter, per modum dispositionis, aut per modum habitus. Secundo modo dicit prædictam vim cum determinato modo essendi, videlicet permanenter, et consequenter per modum habitus. Si ergo habitus sumatur adæquate, non requiritur, universaliter loquendo, ut potentia valeat absolute actum ejus elicere ; sed tantum desideratur, ut eum faciliter, et cum omnimoda proportione eliciat. Si autem sumatur inadæquate, est necessarius ad actum virtutis secundum substantiam, et speciem propriam acceptum, ut statuimus *tract.* 12, *disp.* 1, *dub.* 3, *conclus.* 3 et colligitur ex D. Thom. 1, 2, *quæst.* 56, *art.* 6, ubi inquit : *Cum per habitum perficiatur potentia ad agendum, ibi indiget potentia habitu ad bene agendum, ubi ad hoc non sufficit propria ratio potentiæ.* Et fundamentum est : quia vis, quam habitus confert potentiæ, non est ex ipsa potentia, sed derivatur ex alia elevatiori, aut ex aliquo agente superiori : alias frustra potentiæ adderetur habitus, si seipsa præhaberet virtutem, et efficaciam illius : et ideo necessario est dicendum, quod sola potentia nequit absolute id ipsum, quod per habitum præstat. Quod si hoc verificatur in habitibus naturalibus, multo magis in supernaturalibus admittendum est : tum quia ii sunt supremum in linea habitus, et ideo habent aliquo modo rationem potentiæ juxta illud, *Supremum infimi*, etc. Tum quia elevant potentiam naturalem ad ordinem supernaturalem, ad quem ipsa nullam habet efficacitatem proximam. Negandum tamen est prædictos habitus esse simpliciter potentias : quia necessario supponunt potentias naturales, illasque determinant, et elevant ad actus ordinis superioris. Unde non dant primum

D.Tho.

posse superadditum naturæ, quod est proprium potentiæ, sed solum communicant posse proximum ; et ideo non sunt dicendi potentiæ, sed tota ratio proxima, ut potentia valeat influere. Ex quibus etiam constat ad secundam probationem : nam habitus supernaturalis non est perfectio superaddita virtuti proximæ ad agendum actus naturales ; sed potius communicat hanc virtutem. Unde potentia destituta prædicto habitu nequit absolute hujusmodi actus elicere.

Confirmationi occurritur.

Ad confirmationem concesso antecedenti, negamus consequentiam : quia potentia passiva ad recipienda dona ordinis supernaturalis convenit homini per suam entitatem ut subjectam Deo agenti supernaturali : et ideo non postulat pro omni, et quolibet actu supernaturali recipiendo habere aliquam dispositionem præviam ejusdem ordinis. Cæterum nulla creatura habet ex se potentiam proxime activam ad eliciendos actus supernaturales, et attingenda objecta supernaturalia : unde indiget adjuvari per virtutem, seu gratiam ejusdem ordinis, ut prædictos actus eliciat. Ad probationem autem in contrarium concedimus utrumque influxum tam causæ efficientis, quam materialis esse verum, et realem, et utrumque requirere proportionem ex parte principii : sed dicimus hanc proportionem esse rationis longe diversæ in causa effectiva, ac in materiali. Quoniam agens agit secundum quod in actu habet perfectionem, quam principaliter producit : et ideo agens naturale nequit producere effectum supernaturalem, nisi prius per aliquid supernaturale elevetur, et constituatur in eodem ordine, in quo est effectus. Causa autem materialis non influit secundum quod est in actu, sed secundum quod habet capacitatem, seu potentiam ad participandum effectum : et non repugnat, quod res inferioris ordinis possit recipere, ac recipiat rem ordinis superioris.

Secundum argumentum.

53. Secundo arguitur : quia assensus fidei infusæ est secundum suam entitatem naturalis : ergo secundum entitatem acceptus potest fieri per vires naturales absque adjutorio gratiæ. Consequentia est manifesta. Antecedens autem suadetur : tum quia vitalitas prædicti assensus pertinet ad illius intrinsecam entitatem : sed conceptus vitalis est naturalis ; siquidem convenit intellectui ex se, et absque elevatione ad ordinem superiorem : ergo prædictus assensus est naturalis quoad entitatem. Tum etiam quia assensus fidei infusæ fit mediis speciebus naturalibus, neque enim ad credendum, quod Abraham, verbi gratia, habuit duos filios, et necessaria infusio specierum supernaturalium, ut satis ex se constare videtur : ergo hujusmodi assensus est entitative naturalis. Patet consequentia : quia nulla causa naturalis potest influere immediate in actum entitative supernaturalem, ut late a nobis ostensum est : sed species intelligibilis influit immediate, et effective in intellectum, ut communiter docent Thomistæ : ergo si species, quæ concurrunt ad assensum fidei, sunt naturales, necessarium est, quod prædictus assensus evadat naturalis.

Confirmatur.

Confirmatur : nam quidquid est evidenter cognoscibile per lumen naturale, et absque ulla revelatione, debet esse entitative naturale, ut constat ex dictis *dubio* 1. Sed assensus fidei infusæ est evidenter cognoscibilis per lumen naturale, seclusa omni alia revelatione : ergo est entitative naturalis. Probatur minor : quia homo eliciens prædictum assensum, evidenter cognoscit se assentire, et motivum sub quo assentit, ut experientia constat : sed ad hoc non est necessaria aliqua revelatio : supponimus enim Deum non revelare nobis, quod elicimus assensum fidei infusæ : ergo per lumen naturale, et absque ulla revelatione cognoscimus prædictum assensum.

Diluitur argumentum.

Respondetur argumento negando antecedens, quod neutra probatione evincitur. Non quidem prima : quia vitalitas cujuscumque actus attemperatur ejus speciei, et naturæ : unde cum assensus fidei infusæ sit secundum speciem supernaturalis, necesarium est, quod conceptus vitalis, aut alii superiores sint etiam supernaturales. Et ratio est : quoniam licet intellectus habeat ex se, quod vivat vita naturali, sive, et in idem recidit, quod se moveat ad objecta naturalia ; minime tamen habet ex se principium proximum ad vivendum supernaturaliter, seu, quod idem est, ad attingenda supernaturalia objecta : et ideo ut habeat hanc vitam, indiget adjuvari per formam ordinis supernaturalis. Porro hæc forma est vitalis sufficienti modo, ut concurrat ad vitalem operationem, quia ex natura sua est determinatio potentiæ vitalis, ob quam etiam causam reliqui habitus, et species intelligibiles habent sufficientem vitalitatem, ut suis locis ostendi solet. Vita enim non consistit præcise, et adæquate in egredi de

de principio vitali : quod est proprium potentiarum, et operationum : sed universalius patet, potestque salvari in alio modo conjunctionis ad principium vitæ, et ordinis ad operationem. Et hoc pacto habitus, quamvis ab extrinseco causetur petit ex natura sua conjungi cum potentia vitali, et respicit vitalem operationem : quod satis est, ut vitalis sit in suo ordine. Quæ omnia possunt illustrari exemplo habitus luminis gloriæ, et visionis beatæ : nam et hujus vitalitas est entitative supernaturalis, et ille habet in ratione principii proximi vitalitatem sufficientem, ut ad visionem concurrat, quamvis prædictus habitus non dimanet ab anima, sed a solo Deo producatur. Idem ergo de aliis habitibus, et actibus supernaturalibus proportionabiliter dicendum est. Videantur, quæ diximus *in Tract. de visione Dei disp.* 4, *dub.* 5.

An ad assensum fidei requirantur species supernaturales. Cajet. Arauxo. Joann. a S.Tho.

Ad secundam probationem relicto Suario, qui 3 *parte disp.* 19, *sect.* 3 docet species assensui fidei supernaturalis deservientes esse supernaturales, respondetur cum Cajetano 2, 2, *quæst.* 117, *art.* 2 *ad* 3, Arauxo *ibidem quæst.* 6, *art.* 1, *dub.* 1, circa finem, et *quæst.* 45, *art.* 6 *dubio unico*, Joanne a Sancto Thoma, *in præsenti disp.* 20, *art.* 1 ad prædictum assensum sufficere species ordinis naturalis. Et ratio est : quoniam species proportionantur, et sunt ejusdem ordinis cum objectis, quæ primario repræsentant : species autem, quibus fides cognoscit verbi gratia Deum esse Trinum, non repræsentant immediate Deum, nec Trinitatem ; sed repræsentant primario, ac immediate creaturas, et deinde secundario, et mediate se extendunt ad repræsentandum Deum, et Trinitatem per quandam analogam similitudinem : unde non est necessarium, quod prædicta species, quæ ad apprehendendum illos terminos, sive objecta deserviunt, sint entitative supernaturales. Supposita autem apprehensione terminorum, non sunt necessariæ novæ species ad eliciendum actum judicii, sive assensum fidei : quia sicut in judicio non cognoscuntur nova objecta, sive extrema ; sed ex jam præcognitis unum alteri applicatur ; ita non requiruntur novæ species ; sed ad summum erit necessaria nova earum coordinatio. Hæc autem coordinatio, quæ desideratur ad supernaturalem assensum debet esse supernaturalis, ut satis insinuat Divus Thomas *quæst.* 8 *de potentia*, *art.* 9 *ad* 5, ubi inquit: *Intellectus sine hoc, quod acquirat novas formas intelligibiles, potest aliquid de novo intelligere per hoc, quod intellectus confortatur aliquo fortiori lumine : sicut ex eisdem formis in phantasia existentibus superveniente lumine prophetiæ aliqua cognitio accipitur, quæ accipi non poterat per lumen naturale intellectus agentis, et* 2, 2, *quæst.* 173, *art.* 2 *ad* 3 inquit : *Dicendum, quod quascumque formas imaginatas naturali virtute potest homo formare absolute hujusmodi formas considerando : non tamen ut sint ordinatæ ad repræsentandum intelligibiles veritates, quæ hominis intellectum excedunt ; sed ad hoc necessarium est auxilium supernaturalis luminis.* Præter quod lumen se tenens ex parte specierum, requiritur alia virtus supernaturalis se tenens ex parte potentiæ, quæ sit principium *quo* assensus fidei infusæ, ut ostendimus in hoc dubio. Unde satis liquet prædictum assensum esse supernaturalem, quin huic supernaturalitati præjudicet aliqua naturalitas principii proximi : nam intellectus, licet sit entitative naturalis, non influit nisi elevatus per supernaturalem virtutem : et species intelligibiles, quamvis sint entitative naturales ; non concurrunt immediate ad assensum, sed solum remote, quatenus deserviunt apprehensioni terminorum : et rursus ad assensum fidei influunt ut ordinatæ, et corroboratæ per supernaturale lumen.

D.Tho.

Replica.

54. Dices : ad apprehendendum objecta supernaturalia, ut puta Trinitatem, non sunt necessariæ species supernaturales, nec coordinatio, aut conformatio supernaturalis, nec denique actus apprehensionis supernaturalis : ergo ad assensum circa idem objectum non est necessarium aliquod principium supernaturale, nec aliquis actus supernaturalis. Patet consequentia : quia judicium debet correspondere apprehensioni, et illi proportionari.

Diluitur.

Respondetur admittendo absolute antecedens, et distinguendo consequens : *Ad assensum fidei infusæ,* negamus consequentiam. *Ad assensum fidei naturalis,* concedimus consequentiam. Ratio autem disparitatis inter apprehensionem terminorum præcedentem assensum fidei infusæ, et ipsum assensum est : quoniam cum apprehendimus Deum, et apprehendimus Trinitatem, non apprehendimus hæc objecta prout sunt in se, sed ad modum creaturarum, et non sub aliquo motivo supernaturali : unde nihil est in prædicta apprehensione, quod excedat vires naturales

intellectus, et pro quo desideretur lumen supernaturale. Cæterum quando intellectus, supposita prædicta apprehensione, judicat, et firmiter credit Deum esse Trinum, quia Deus ita revelavit : jam hæc veritas sub prædicto motivo est objective supernaturalis : et ideo petit attingi per lumen, et actum ejusdem ordinis. Quod autem judicium supponat apprehensionem, et illi proportionetur, solum evincit judicium debere versari circa extrema apprehensa, minime vero, quod si apprehensio est naturalis, debeat etiam judicium esse naturale : sicut neque ex eo, quod apprehensio in naturalibus non sit ab habitu scientiæ ; infertur, quod judicium non possit, aut sæpius debeat ab habitu scientiæ procedere. Et ratio est eadem utrobique, nempe in assensu inveniri specialem difficultatem, quæ non erat in apprehensione : quia judicium non respicit extrema secundum se, et divisive sumpta, quod est proprium apprehendentis, sed attingit complexum utriusque : quæ complexio frequenter non apparet ex terminis, sed habetur per scientiam, vel per fidem. Et ideo apprehensio cum sit pura, et simplex cognitio objecti quod repræsentat, omnino commensuratur repræsentationi specierum : assensus autem cum sit cognitio judicativa, non speciebus entitative acceptis, sed principio proximo judicativo commensuranda est.

Occurritur confirmationi. Ad confirmationem neganda est minor. Ad cujus probationem respondemus nemini fidelium constare evidenter, quod eliciat actum fidei infusæ, si loquamur de evidentia, quam vocant consequentis : quia neque per actum naturalem, neque per supernaturalem ab eodem assensu diversum videt prædictum assensum in seipso. Si autem dicatur hujusmodi assensum fidei infusæ supra seipsum reflectere, et quod sicut directe certificat intellectum de objecto revelato ; ita reflexe certificat de seipso, ut docent Cajetanus et aliqui Thomistæ, quos refert, et sequitur Lorca *tomo* 2, *in* 1, 2, *disputatione* 30, id, inquam, si dicatur, nihil adversatur nostræ doctrinæ : quia prædicto modo non cognoscitur evidenter assensus fidei infusæ per actum naturalem, sed per seipsum : ex quo minime evincitur, quod sit naturalis entitative. Sed de hoc fusius dicemus *infra disp.* 9, *a num.* 16.

Lorca.

Tertium argumentum. 55. Tertio arguitur : quoniam ad illum actum, ad quem homo naturaliter determinatur, non est necessarium auxilium gratiæ : sed homo potest naturaliter determinari ad assensum fidei infusæ entitative acceptum : ergo ad hujusmodi actum non est necessarium aliquod gratiæ auxilium. Major est manifesta : quia gratia ibi est necessaria, ubi natura non sufficit : ergo e converso, ubi natura non solum sufficit, sed est naturaliter determinata, auxilium gratiæ non erit necessarium. Minor autem suadetur, duo supponendo. Primum est posse hominem evidenter cognoscere omnia, quæ Deus testatur esse vera : ad id quippe sufficit naturalis ratio dictans Deum esse summe sapientem, et veracem ; proindeque nec falli, nec fallere posse : atque ideo omnia a Deo dicta esse vera. Secundum est posse hominem evidenter cognoscere, quod Deus sibi revelat aliquod mysterium, ut docent communiter Thomistæ 2, 2, et specialiter Cajetanus *quæst.* 1, *art.* 4 *et* 5, *et quæst.* 5, *art.* 1, et ita de facto contigisse in Adamo, et in Apostolis, et Prophetis tenet eorumdem communior opinio : quam amplectemur *in Tract. de fide disput.* 3, *dub.* 1, per totum.

Cajetan.

Prima responsio. Ex iis ergo principiis probatur illa minor : nam præmissæ evidenter cognitæ determinant naturaliter intellectum ad assensum conclusionis, quæ evidenter deducitur ex illis : atqui ex his v. g. præmissis : *Quidquid Deus dicit verum est : sed Deus dicit se esse Trinum ;* evidenter deducitur hæc conclusio : *ergo Deus est Trinus ;* ergo cum homo possit evidenter cognoscere præmissas, ut constat ex nuper dictis, sequitur, quod maneat naturaliter determinatus ad assensum conclusionis : sed prædictus assensus est actus fidei infusæ ; siquidem attingit aliquid obscurum sub motivo divinæ auctoritatis : ergo potest homo determinari naturaliter ad assensum fidei infusæ.

Huic argumento, quod plura tangit loco citato discutienda, respondetur primo negando minorem. Ad cujus probationes admittimus illas suppositiones ; negamus tamen, quod ex cognitione evidenti illarum præmissarum determinetur homo necessario ad assentiendum prædictæ conclusioni. Et ratio est : quoniam illa principia nullam evidentiam refundunt in conclusionem secundum se, et in se consideratam, sed eam relinquunt obscuram in seipsa : ex eo quippe, quod omne testificatum a Deo sit verum, et quod Trinitas testificatur a Deo, minime sequitur, quod Trinitas appareat evidenter in seipsa ; sed solum, quod sit evidenter testificata. Unde quantumvis intellectus

tellectus assentiatur evidenter, et necessario præmissis ; non determinatur ad assentiendum necessario illi conclusioni : sed potest absolute non assentire. Ubi enim intellectus non videt rem vel in seipsa, vel in sua causa, vel in aliquo effectu, non omnino determinatur ad eam attingendam : quia omnis determinatio intellectus se habet vel tanquam assensus principiorum, qui attingit rem in se, et immediate ; vel tanquam conclusio, quæ respicit rem ut cognitam per causam, vel per effectum. Veritas autem divina, et ejus testimonium de Trinitate, non sunt causa, aut effectus Trinitatis, nec faciunt, quod Trinitas immediate appareat in se ; sed pure extrinsece se habent ad tale mysterium : unde licet evidenter cognoscantur, non determinant omnino intellectum, ut necessario judicet Deum esse Trinum.

Alia solutio. Secundo (et forte melius pro qualitate præsentis materiæ) respondetur admittendo, quod posito assensu necessario illarum præmissarum, necessitatur intellectus ad assensum conclusionis. Sed negamus, quod secluso auxilio gratiæ supernaturalis, eliciat assensum proprium fidei Theologicæ : solum enim assentiet per alium assensum pure naturalem, et ordinis inferioris. Nam sicut qui evidenter videt Deum in seipso, manet omnino determinatus ad eum amandum : et tamen nisi ejus voluntas elevetur per charitatem, non diliget Deum amore proprio ipsius charitatis ; sed alio longe inferiori, et pure naturali. Ita quantumvis ex evidenti cognitione veritatis, et testimonii Dei, determinetur intellectus ad eliciendum assensum, quo credat Deum esse Trinum : nihilominus nisi intellectus adjuvetur per lumen supernaturale fidei Theologicæ, non eliciet assensum proprium hujus virtutis, sed alium naturalem et inferiorem. Et ratio est eadem utrobique : quoniam actus charitatis, et fidei Theologicæ, sicut tendunt in objecta supernaturalia, ita debent procedere a supernaturalibus principiis : et ideo quamvis voluntas, et intellectus determinentur ad attingendum prædicta objecta ; si tamen non eleventur intrinsece per aliquam virtutem supernaturalem, non poterunt elicere actus proprios charitatis, et fidei : sed manebunt determinata ad attingenda prædicta objecta juxta qualitatem suarum virium, atque ideo sub aliqua ratione naturali, et per actus naturales entitative.

Replica. Sed replicabis : nam qui credit ob solam auctoritatem Dei revelantis, credit per assensum proprium fidei infusæ ; siquidem attingit proprium objectum *quo*, aut rationem *sub qua* hujus virtutis : sed qui ex illis præmissis determinaretur ad assentiendum conclusioni, crederet ob solam auctoritatem Dei revelantis : ergo eliceret assensum proprium fidei infusæ. Probatur minor : quia in quocumque discursu medium est motivum, seu ratio *sub qua* assentiendi conclusioni : sed medium illius discursus, quo homo determinatur ad credendum conclusionem est auctoritas Dei revelantis, ut patet ex ejus dispositione, et artificio : ergo qui ex illis præmissis determinaretur ad assentiendum conclusioni, crederet ob auctoritatem Dei revelantis.

Dispellitur. Respondetur, quod sicut exemplo nuper adducto bonitas divina clare visa movet quantum est de se, ad amorem charitatis : et nihilominus voluntas omni auxilio destituta nequit tendere in prædictam bonitatem, ut habet rationem motivi supernaturalis ; sed sub alia ratione inferiori et viribus voluntatis proportionata : et consequenter non diligit Deum amore charitatis, sed alio longe inferiori. Ita si admitteretur hominem ex evidenti notitia divini testimonii determinari ad credendum ; et aliunde non adjuvari intrinsece per aliquod auxilium supernaturale : non posset ejus intellectus tendere in objectum revelatum ob illam Dei revelationem, quæ est motivum fidei Theologicæ : sed tenderet sub alio motivo, aut ratione, quæ divinum testimonium naturalizaret, ut sic loquar, in ratione motivi : et consequenter non eliceret assensum fidei Theologicæ, atque adeo non attingeret objectum proprium hujus virtutis. Nec minoris probatio amplius evincit, ut latius explicuimus § 3.

Quartum argumentum. 56. Quarto arguitur : quia repugnat ea, quæ differunt secundum substantiam continuari : sed actus fidei infusæ, et acquisitæ possunt realiter continuari : ergo non differunt secundum substantiam : atqui actus fidei acquisitæ est naturalis secundum substantiam : ergo idem dicendum est de assensu fidei infusæ. Minor primi Syllogismi, in quo sola potest esse difficultas, probatur : nam si Judæus paulo ante nativitatem Christi haberet hunc assensum : *Christus nascetur*, et eundem assensum, ut potuit, continuaret post Christum natum saltem aliquo brevi tempore ; jam ille ac-

tus, qui ante nativitatem Christi erat fidei infusæ; Christo nato non esset prædictæ fidei, utpote cum hæc non inclinet ad falsum; sed esset fidei acquisitæ : ergo assensus fidei infusæ, et acquisitæ possunt realiter continuari, vel potius esse idem actus quoad entitatem.

Confirmatur. Confirmatur : quoniam intensio est ejusdem rationis cum forma, quæ intenditur; cum nihil aliud sit quam ipsum magis esse formæ, vel quam ipsa forma magis radicata in subjecto, ut docent communiter Thomistæ : sed assensus naturalis potest in sua certitudine intendi per assensum fidei infusæ : ergo cum assensus naturalis habeat certitudinem entitative naturalem, ut ex se constat; sequitur, quod assensus fidei infusæ sit etiam naturalis entitative. Minor ostenditur : nam Philosophus Christianus cognoscens naturaliter hanc propositionem, *Deus est*, majori certitudine eam cognoscit, quam Philosophus gentilis, firmiusque illi inhæret : et hoc non alia ratione, nisi quia Christianus attingit eandem veritatem per assensum fidei, quod non contingit in pagano : ergo assensus naturalis potest in sua certitudine intendi per assensum fidei infusæ.

Occurritur argumento. Ad argumentum respondetur negando minorem intellectam de vera continuatione, prout opponitur successioni unius actus post alium, et importat identitatem utriusque. Ad probationem autem in contrarium dicendum est, quod sicut in prædicto casu variatur realiter objectum creditum; licet hujusmodi variatio non percipiatur a Judæo credente : ita etiam variaretur reipsa assensus, quo credit; iste enim quando est fidei infusæ, nequit attingere objectum aliter, ac est in se : et nihilominus non perciperetur talis variatio propter similitudinem, quam objecta utrius assensus habent in apparere. Et ideo assensus ille *Christus nascetur* usque ad instans nativitatis Christi erat verus, et fidei infusæ, duravitque præcise usque ad illud instans : deinceps vero successit alius novus assensus falsus, et fidei acquisitæ : qui tamen potuit esse moraliter bonus, ac meritorius ob ignorantiam invincibilem nativitatis Domini, ut magis declarabimus *in Tract. de Fide disp.* 2, *dub.* 4. Et similis deceptio in discernendo ea, quæ successive continuantur, frequens est, ut ostendi solet in Philosophia. Hac quippe de causa si canis ex turri cadens moriatur in via, discontinuatur motus, et unus alteri succedit; quin possimus illam discontinuationem sensibiliter percipere. Intellectus autem eam deprehendit ex variatione subjecti, cui inest motus. Idemque in casu argumenti evenit variatio objecti, ad quod terminatur assensus.

Diluitur confirmatio. Ad confirmationem neganda est minor, quam non persuadet inducta probatio; nam Philosophus Christianus non est magis certus intensive de illa veritate, quam Philosophus ethnicus, si uterque æqualiter penetret principia naturalia; sed tantum habet majorem certitudinem extensivam per conjunctionem ad lumen superius fidei infusæ. Quod non contingit ex eo, quod assentiens illi veritati per evidentem demonstrationem eliciat simul circa eam alium assensum per fidem, ut arguens male supponit : nam prædicti actus sunt inter se incompossibiles. Sed provenit ex eo, quod in actu primo, atque in animi præparatione pluribus modis certificatur de illa veritate Philosophus Christianus, quam gentilis. Nam Christianus, deficiente demonstratione, aut evidentia naturali, adhuc illi veritati firmiter inhæret ob lumen fidei : quod non contingeret in Pagano, ut ex se liquet.

Quintum argumentum. 57. Ultimo arguitur : nam actus, qui secundum suam speciem et entitatem est supernaturalis, nequit esse peccaminosus : sed assensus fidei infusæ potest esse peccaminosus : ergo non est supernaturalis secundum speciem, et entitatem. Major videtur manifesta : quia Deus nequit concurrere ut auctor supernaturalis, et specialis ad actum, qui est peccaminosus : sed concurrit ut auctor supernaturalis, et specialis ad actum, qui est supernaturalis secundum entitatem, et speciem : ergo hujusmodi actus nequit esse peccaminosus. Minor autem suadetur : tum quia assensus fidei potest imperari a voluntate propter motivum temporale, et malum, ut cum quis vult credere propter inanem gloriam, vel ne displiceat homini, a quo sperat bona, aut timet mala, qui assensus potest esse fidei infusæ proprius, cum sufficiat ad salutem, ut docet Divus Augustinus *tomo* 4, *lib. de Catechic. rudib. cap.* 17; ergo assensus fidei in prædicto casu est peccaminosus, utpote factus propter vitiosum motivum. Tum etiam, quia ut inquit Divus Thomas 2, 2, quæst. 47, art. 13 ad. 2 : *Fides in sui ratione non importat aliquam conformitatem ad appetitum rectorum operum; sed ratio fidei consistit*

D.Aug. D.Tho.

consistit in sola cognitione : sed prudentia importat ordinem ad appetitum rectum. Unde fides licet sit nobilior, quam prudentia, propter objectum; tamen prudentia secundum sui rationem magis repugnat peccato, quod procedit ex perversitate appetitus : sed actus, qui non importat conformitatem ad appetitum rectum, potest esse peccaminosus; sicut ob oppositam rationem actus virtutum moralium, quorum ratio sumitur per conformitatem ad appetitum rectum, nequeunt peccaminosi existere : ergo assensus fidei infusæ potest esse peccaminosus.

Responsio. Huic argumento pluribus viis occurrunt Auctores nostræ sententiæ, ut videre est apud Gregorium Martinum *in præsenti art.* 1, *dub.* 4. Nobis autem illa probabilior videtur, quam adhibent Bannez 2, 2, *quæst.* 4, *art.* 5, *dub.* 2, Arauxo *qu.* 5, *art.* 2, *dubio unico*, Joannes a Sancto Thoma, *ibidem disp.* 3, *art.* 2, *vers. Quod si dicas*, et disp. 10, art. 3, vers. *Ad tertiam difficultatem, et alii.* Juxta quam neganda est minor argumenti : nam assensus fidei infusæ nequit etiam ab extrinseco esse peccaminosus. Tum quia actus, qui ex specie, et natura sua est dispositio ad gratiam, et habet esse sicut oportet ad salutem, nequit esse peccaminosus; cum nihil magis indisponat ad gratiam, quam peccatum : constat autem ex supradictis *toto* § 2, assensum fidei infusæ ex natura, et specie sua esse dispositionem ad gratiam, et conducere ad salutem : unde nequit esse peccaminosus. Tum etiam, quia assensus fidei infusæ debet fieri ex motione voluntatis pie affectæ ad bonum supernaturale, ut communiter docent Theologi : implicat autem, quod voluntas ut pie affecta ad bonum supernaturale moveat intellectum vitiose, vel intendat aliquem finem inordinatum : ergo assensus fidei substans prædictæ motioni, et ab ea causatus nequit esse peccaminosus. Quæ motiva late expendemus *in Tr. de Fide disp.* 5, *dub.* 2.

(Bannez. Arauxo. Joann. a S.Tho.)

Ad primam autem probationem in contrarium respondetur assensum in prædicto casu nullo modo esse fidei infusæ : neque id asserit Divus Augustinus, ut arguens non recte supponit; sed potius docet oppositum his verbis : *Non sic venisti conjungi Ecclesiæ Dei, ut ex ea temporalem aliquam utilitatem requiras. Sunt enim, qui propterea volunt esse Christiani, ut hos promereantur homines, a quibus temporalia commoda expectant; aut quia offendere nolunt, quos timent. Sed isti reprobi sunt, et si ad tempus eos portat Ecclesia, sicut area, quæ ad tempus ventilationis paleam sustinet.* Et infra satis aperte docet prædictos homines sic accedentes ad Ecclesiam non esse vere Christianos. Idemque evidentius expresserat *in eodem libro capite* 5, his verbis : *Qui aliquid expectando ab hominibus, quibus se aliter placiturum non putat; aut aliquod ab hominibus incommodum evitando, quorum offensiones, aut inimicitias reformidat, vult fieri Christianus, non fieri vult, sed potius fingere : fides enim non est salvandi corporis, sed credentis animi.*

(D.Aug.)

Ad secundam respondetur cum Bannez differentiam inter prudentiam et fidem infusam, et informem, de qua D. Thom. loquebatur, consistere in eo, quod rectitudo propria prudentiæ importat actualem, et expressam conformitatem cum appetitu recto : et ideo nequit vera prudentia reperiri in peccatore. Cæterum rectitudo propria fidei infusæ consistit principaliter in cognitione, dicente tamen ordinem habitualem, et virtualem ex parte fidei ad appetitum rectum, quamvis non importet actualem, et expressum ordinem ad prædictum appetitum. Unde provenit, ut qua parte fides non refertur actu ad appetitum rectum, possit reperiri tam ipsa fides infusa, quam assensus ejus in peccatore : et qua parte petit referri, et refertur habitualiter, et quantum est de se; propterea nequeat prædictus assensus esse peccaminosus : actus quippe vitiosus, neque actu, neque habitu refertur ad appetitum rectum. Quæ doctrina sumitur ex D. Thoma 2, 2, *qu.* 4, *art.* 5, ubi statuit ideo fidem informem deficere ab statu virtutis, quia non habet conjunctionem actualem ad charitatem, cui quantum est ex se postulat conjungi. Per quod satis exprimitur habitudo, quam fides, et ejus actus dicunt ad appetitum rectum : qui ordo nequit vitiosis actibus convenire. Præterquam quod licet assensus fidei informis non respiciat appetitum rectum simpliciter, hoc est, sanatum per gratiam; respicit tamen illum ut rectum in esse applicantis et moventis : nam ut supra diximus, fit ex motione voluntatis pie affecta ad bonum supernaturale : et ita D. Thomas 2, 2, *quæst.* 5, *art.* 2 *ad* 2, inquit : *Fides, quæ est donum Dei gratiæ, inclinat hominem ad credendum secundum aliquem affectum boni : etiamsi sit informis.* Quod satis superque est, ne assensus evadat peccaminosus. Neque huic responsioni contraria sunt, quæ

(D.Tho.)

diximus *Tractatu* 11, *disp.* 6, *dub.* 1, *num.* 32, quia hanc difficultatem solum obiter tetigimus, illam relinquentes suis tractatibus ex professo examinandam, ut ibidem præmisimus. Illamque ex professo versabimus loco supra citato.

§ VI.

Diluuntur argumenta secundæ assertioni contraria.

Secunda opinio secundæ assertioni contraria. Dicastil. Aversa. Lugo. Coninc. Granad. Ripalda.

58. Adversus secundam conclusionem sentiunt aliqui Theologi moderni, quos suppresso nomine refert Suarez *libro* 2 *de Gratia cap.* 11, *numero* 1. Eamque aperte defendunt Dicastillo *Tract. de fide disp.* 7, *quæst.* 3, *num.* 8, referens Scotum, et ejus asseclas, Aversa 1, 2, *quæst.* 55, *sect.* 5, Lugo *de virtute fidei disp.* 9, *sect.* 1, *num.* 2, Coninchus de moralitate actuum supernaturalium *disp.* 5, *dub.* 1, 2 et 3, Granados *Controvers.* 8 *de gratia tract.* 1, *disp.* 4, *sect.*3, Ripalda *de ente supernaturali disp.* 45, *et tractatu de fide disp.* 9, *sect.* 2, et alii recentiores, qui docent per actum specie diversum ab assensu fidei infusæ posse hominem tendere in objectum materiale, et formale prædictæ virtutis.

Primum fundamentum. D.Tho.

Quæ opinio potest suaderi primo ex D. Thoma 2, 2, *quæst.* 5, *art.* 2, ubi docet dæmones habere assensum fidei : sed hæc fides, arguit Ripalda, innititur testimonio Dei : ergo jam fides naturalis, qualis est illa fides dæmonum, habet idem motivum, seu objectum formale, quod habet fides infusa, nempe auctoritatem Dei revelantis. Minorem probat : nam Divus Thomas concludit dæmones credere per fidem coactam : quia vident multa manifesta judicia ex quibus percipiunt doctrinam Ecclesiæ a Deo esse : quamvis ipsi res ipsas, quas Ecclesia docet, non videant : ergo sentit dæmonum fidem inniti auctoritati Dei, a quo deprehendunt per manifesta judicia doctrinam Ecclesiæ esse revelatam.

Confirmatur. D.Tho.

Confirmat idem Auctor suam sententiam alia auctoritate Sancti Doctoris *in* 3, *dist.* 23, *qu.* 3, *art.* 3, *quæstiunc.* 2, ubi ait : *Habitus fidei infusæ in duobus nos adjuvat, scilicet ut credamus, quæ credenda sunt, et ut eis, quæ non sunt credenda nullo modo assentiamus. Primum autem potest homo sine habitu infuso : sed secundum, scilicet ut discrete in hoc, et in illo inclinetur, habet ex habitu infuso tantum.* Sed hic loquitur D. Thomas de assensu, quo credimus mysteria fidei propter auctoritatem Dei dicentis, siquidem fides infusa solum ad hujusmodi assensum adjuvat : ergo cum Divus Thomas doceat talem assensum posse haberi naturaliter, et absque habitu infuso ; sequitur ex ejus sententia, quod assensus naturalis possit tendere in objectum sub eodem motivo, sub quo tendit assensus fidei infusæ.

Occurritur argumento.

Sed hæc parum premunt, et sola ipsorum testimoniorum lectione deprehendet lector, quam violenter cogantur huic opinioni servire. Ad primum dicendum, quod sicut fides dæmonum differt specie a fide infusa, ita etiam differt in motivo formali : nam motivum fidei dæmonum non est testimonium supernaturale Dei adæquate acceptum, prout fundat infallibilitatem ordinis supernaturalis, quo pacto est motivum fidei infusæ, ut amplius explicuimus supra. Et rursus quamvis dæmones innitantur aliquo modo testimonio divino, adhuc tamen non habent motivum adæquatum fidei infusæ : ad hujus quippe adæquatam, et integram constitutionem intrat etiam pia voluntatis affectio ad credendum : quia credere est actus intellectus, ut moti a voluntate ad bonum supernaturale. Dæmones autem non moventur ex hoc affectu : sed coguntur tam ex multitudine signorum, quam ex perspicacitate ingenii, ut credant vera esse, quæ Ecclesia docet. Unde eorum fides differt a fide infusa ex parte motivi adæquati. Quam differentiam docet expresse Divus Thomas *loco citato in corpore articuli.* Et ex illa poterat etiam desumi aliud argumentum satis efficax ad probandum fidem acquisitam non posse attingere objectum sub motivo fidei infusæ : nam ad istud pertinet etiam pia affectio supernaturalis, quæ haberi nequit ex viribus naturæ, et proinde supergreditur motivum proprium fidei acquisitæ.

Replica.

Dices : actus intellectus non dependet a voluntate quoad specificationem, sed tantum quoad exercitium, quatenus voluntas applicat unamquamque potentiam ad propriam operationem : ergo pia affectio voluntatis non pertinet ad motivum adæquatum fidei infusæ : istud quippe ad illius specificativum spectat.

Solutio.

Respondetur antecedens solum verificari in actibus intellectus, ad quos objectum sufficienter, et necessario determinat, ut sunt illi, qui attingunt objectum evidens. Quando autem non est evidens objectum, solum inducit assensum voluntarium : et consequenter

ter intellectus non inhæret objecto ut viso, sed quia placet, et sibi apparet conveniens : quæ convenientia derivatur ex affectu voluntatis, et transit ad propriam rationem objecti. Et ideo pia affectio voluntatis requiritur ad assensum fidei infusæ, non solum quantum ad exercitium ; sed etiam quoad specificationem : nam quidquid pertinet ad propriam objecti rationem, ad specificationem etiam actuum spectat. In quo quia diversam difficultatem importat, non oportet amplius immorari. Sed eam discutiemus *in Tractatu de Fide disp.* 5, *dubio* 1.

Solvitur confirmatio.

Ad confirmationem respondetur D. Thomam in illo loco minime docere, quod homo possit viribus propriis attingere credenda sub motivo fidei infusæ : sed solum docet, quod ex duobus, quæ fides infusa præstat, nempe credere credenda, et discernere credibilia a non credibilibus, possit homo naturaliter habere primum, saltem materialiter, non vero secundum. Quia supposita revelatione externa, habet facultatem naturalem, ut sibi proposita credat assensu quodam naturali : minime tamen potest per lumen naturale discernere inter credibilia : quia hoc posterius est longe difficilius, quam primum. Hinc autem minime sequitur, quod illud primum conferatur a lumine naturali sub eodem motivo, sub quo præstatur a fide infusa : sed tantum infertur, quod exhibeatur idem materialiter quoad rem creditam, non tamen quoad motivum assentiendi. Et ideo Sanctus Doctor post verba relata, statim immediate subjunxit : *Quæ quidem discretio est secundum quam non credimus omni spiritui : quæ quia in hæretico non est, constat, quod habitus fidei in ipso non manet. Et si aliqua credenda credat, hoc est ex ratione humana : si enim habitus fidei ad credenda inclinaretur, contrariæ fidei refutaret, sicut omnis habitus renititur eis, quæ contra illum habitum sunt.* Videatur etiam S. Doctor 2,2, *qu.* 9, *art.* 1 *ad* 2.

Secundum argumentum.

59. Secundo arguitur ratione : quia credere propter auctoritatem Dei dicentis non excedit vires naturales nostri intellectus : ergo potest homo per fidem naturalem assentiri mysteriis fidei ob auctoritatem Dei dicentis, supposito, quod existentia revelationis divinæ sufficienter illi innotescat : constat autem revelationem Dei esse rationem formalem, seu motivum fidei infusæ : ergo potest fides naturalis tendere in objectum fidei infusæ, et sub eodem motivo.

Confirmatur primo.

Confirmatur primo : quia Pelagianus negans necessitatem gratiæ firmiter assentitur mysterio Trinitatis ob solum testimonium Dei : sed hæc fides est naturalis, ut ex se liquet : ergo fides naturalis potest attingere objectum propter testimonium divinum, quod est motivum proprium fidei infusæ. Majorem probat Ripalda : quia homo doctus nisi innitatur testimonio Dei, non potest sibi aliis argumentis suadere mysterium Trinitatis.

Secundo.

Confirmatur secundo : quia si Catholicus invincibiliter judicet aliquid esse revelatum a Deo, quod tamen revelatum non est, ut puta quia frequenter audivit Parochum, parentes, et viros doctos asserentes illud objectum esse de fide; eodem modo, et sub eodem motivo crederet illud objectum, ac alia, quæ sunt de fide : sed non credit nisi per fidem naturalem, supernaturalis enim nequit concurrere ad assensum falsum : ergo fides naturalis tendit in objectum sub eodem motivo, sub quo tendit fides infusa.

Tertio.

Confirmatur tertio : quia si homini condito in puris Deus aliquid revelaret, illud crederet per fidem naturalem : et si postea ei infunderet fidem supernaturalem, idem objectum crederet per fidem infusam : atqui in utroque assensu haberet idem motivum, nempe testimonium divinum ; neque enim in uno et altero casu est excogitabile aliud motivum nisi testimonium dicentis, nempe Dei : ergo utraque fides tendit in suum objectum sub eodem formali motivo.

Responsio ad argum. et confirmationes.

Huic argumento, et ejus confirmationibus respondetur, quod solum probant hominem viribus naturalibus posse elicere assensum fidei, qui innitatur testimonio Dei, quatenus est motivum naturale, et naturalem assensus certitudinem fundat : quo pacto differt in esse motivi a seipso, quatenus movet ad assensum fidei infusæ. Unde non sequitur, quod homo queat solis viribus naturalibus elicere assensum sub motivo proprio fidei Theologicæ, sed sub alio longe diverso. Quod quia fuse exposuimus § 3, non oportet hic aliam responsionem adjicere.

Tertium argumentum.

60. Arguitur tertio : quia non repugnat actus specie diversos tendere in idem objectum tam formale, quam materiale : ergo quamvis assensus fidei naturalis, et supernaturalis sint actus specie diversi, poterunt tamen habere idem motivum, seu objectum formale. Consequentia est manifesta. Antecedens autem ostendere conantur Adversarii pluribus exemplis. *Primo :* quia actus virtutum moralium infusarum, et acquisita-

rum differunt specie, cum unus sit naturalis, alter vero supernaturalis : et tamen uterque actus habet idem formale motivum : nam utraque verbi gratia, misericordia vult subvenire indigenti ob honestatem illius subsidii : ergo actus specie differentes queunt habere idem motivum formale. *Secundo*, quia amor naturalis, et amor supernaturalis Dei ultimi finis dilecti super omnia distinguuntur specie : et tamen habent idem motivum, nempe infinitam Dei perfectionem. *Tertio*, quia duo actus amoris naturalis eliciti a duobus Angelis habent idem formale motivum, nempe bonitatem Dei naturaliter cognitam : et nihilominus prædicti amores differunt specie, cum unus sit spiritualior, seu immaterialior altero, juxta diversitatem specificam Angelorum, a quibus eliciuntur. *Quarto*, quia cognitio supernaturalis hujus principii, *Totum est majus sua parte*, et cognitio naturalis ejusdem habent idem formale motivum : utraque enim innititur intrinsecæ, et necessariæ connexioni terminorum prædicti principii : et tamen illæ cognitiones differunt specie, ut ex se liquet. *Quinto*, quia voluntas, et appetitus sensitivi frequenter tendunt in idem bonum, et sub eodem motivo, videlicet sub ratione delectabilis : constat autem actum voluntatis, et appetitus sensitivi plus quam specie differre, cum unus sit spiritualis, alter vero corporeus : ergo actus specie distincti possunt tendere in idem objectum sub eodem formali motivo.

Confirmatur primo.

Confirmatur, et explicatur primo vis hujus rationis : quia actus non solum dependent ab objecto, sed etiam a principio : ergo quamvis actus habeant idem objectum, si tamen habeant diversa principia, non poterunt non specie differre. Et hac ratione videntur distingui actus virtutum moralium infusarum, et acquisitarum : amor naturalis, et supernaturalis : et duo amores ejusdem boni procedentis vel a duobus Angelis, vel in appetitu, et a voluntate : et cognitio naturalis, et supernaturalis ejusdem objecti, et sic de aliis.

Secundo.

Confirmatur, et explicatur secundo : quia motus rectus, et circularis non differunt ex parte termini, cum possint tendere ad idem punctum : et tamen quia tendunt diverso modo, differunt simpliciter in specie, ut docet Arist. 5 *Physic. cap.* 3, *text.* 33 ; ergo cum actus procedentes a diversis principiis tendant diverso modo in objectum, sufficiet sola diversitas principiorum, ut actus differant specie, licet attingant idem formaliter objectum. Quod in nostro casu a fortiori dicendum : nam assensus naturalis tendit improportionate in objectum revelatum, supernaturalis vero tendit cum debita proportione.

(Margin: Aristot.)

Satisfit argumento.

Huic argumento respondetur negando antecedens, quod si verum foret, ut contendunt Adversarii, nihil in vera Philosophia non nutaret circa speciem, ac distinctionem potentiarum, et habituum, compelleremurque nova fundamenta aperire, quæ non docuerunt Aristot. D. Thom. et alii Scholæ principes. Quod licet facile admitterent Juniores, ne ullum principem haberemus ex antiquis; cederet profecto in summam veræ sapientiæ jacturam : quocirca opus est illorum in hac parte impetus totis viribus retardare. Unde non laudamus judicium Francisci Suarez, qui postquam statuit, et pluribus munivit communem sententiam, postea *num.* 36, defecit a principali principio, admittens posse de potentia Dei absoluta multiplicari in eadem potentia actus specie diversos circa idem objectum formale. Qua doctrina diluit, ac enervavit quidquid antea tradiderat. Nam specificatio præscindit a quacumque rerum absoluta, vel ordinaria dispositione, et solum attenditur penes prædicata quidditativa secundum se considerata, prout dispositionem executivam antevertunt. Unde si semel actus de facto distinguuntur per objecta, ut Suarius probaverat, nequeunt non in quacumque dispositione per eadem objecta distingui : nam vel non manet eadem species actus, vel debet manere idem specificativum, cum species actus in respectu transcendentali ad suum specificativum consistat. Et ideo firmiter tenendum est actus in quocumque statu specificari, et distingui per objecta formalia : et consequenter non posse per ullam potentiam actus specie diversos attingere idem objectum formale. A qua communi doctrina minime deficiunt exempla particularia, quæ in argumento referuntur, ut eis occurrendo constabit. Quod tamen breviter præstabimus : nam eorum urgentius examen ad alios tractatus spectat.

Exempla in contrarium allata nihil evincunt.

Ad primum ergo negatur minor : quia virtutes morales, et earum actus habent objecta formalia adæquata diversa ab objectis virtutum moralium acquisitarum, ut late ostendimus *Tract:* 12, *disp.* 3, *dub.* 1, per totum, et præcipue *a num.* 2. Unde ad id, quod dicebatur de motivo misericordiæ, dicendum

dicendum est motivum misericordiæ supernaturalis regulari, et constitui per prudentiam supernaturalem, et in ordine ad finem supernaturalem; motivum vero misericordiæ naturalis regulari, et constitui per prudentiam naturalem, et respective ad finem naturalem. Unde sicut prædicti fines sunt specie diversi, ita motiva, seu objecta utriusque virtutis debent specie distingui, ut optime docet Divus Thomas, *hac* 1, 2, *quæst.* 63, *art.* 4 *et quæst. de virtutibus art.* 10 *ad* 8, his verbis : *Dicendum, quod temperantia infusa, et acquisita conveniunt in materia : utraque enim est delectabilia tactus. Sed non conveniunt in forma effectus, vel actus : licet enim utraque quærat medium; tamen alia ratione requirit medium temperantia infusa, quam temperantia acquisita : nam temperantia infusa exquirit medium secundum rationes legis divinæ, quæ accipiuntur ex ordine ad ultimum finem : temperantia autem acquisita accipit medium secundum inferiores rationes in ordine ad bonum præsentis vitæ.* Idemque de aliis virtutibus proportionabiliter dicendum est.

Primum. D.Tho.

Secundum.

Ad secundum Vasquez cum non recognoscat differentiam inter motiva utriusque illius amoris, non admittit majorem, sed negat, et quidem consequenter illam amorum differentiam, admittens duntaxat amorem supernaturalem charitatis. Hic tamen dicendi modus est omnino falsus, et contra communem sententiam Theologorum, quam satis commendant Summi Pontifices Pius V et Gregorius XIII, damnantes propositionem 34 Michaelis Baii, ut vidimus *disput. præced. num.* 82. Et ideo contra Vasquez valide et acriter agit Suarez *lib.* 1 *de necessit. gratiæ capite* 30.

Impugnatur Vasq.

Unde aliter respondetur concedendo majorem, et negando minorem : quia licet eadem divina bonitas in essendo sit motivum amoris naturalis, et supernaturalis Dei super omnia; nihilominus est diversa in ratione motivi penes diversum modum communicationis. Nam diversa communicatio fundat diversum amorem benevolentiæ, ut statuit Aristot. 8 *Ethic.* non quia communicatio sit res volita amanti, quod est proprium amoris concupiscentiæ; sed quia bonitas, ut fundat diversam communicationem, importat diversum benevolentiæ motivum, ut patet in amore benevolentiæ inter homines; eadem enim persona potest fundare diversas amicitias, verbi gratia concivis, commilitantis, aut simul studentis : eo quod bonitas amici variatur in esse motivi ob variam communicationem inter amicos. Et ideo alius est amor benevolentiæ, quo diligimus bonitatem divinam, in quantum cum Deo communicavimus in bonis externis, ac naturalibus : et alius est specie amor, quo diligimus eandem bonitatem in quantum cum Deo communicamus in propriis bonis ipsius, videndo scilicet Deum in se, et fruendo ejus perfectione. Quod docet Divus Thomas *in hac quæst. art.* 3 *ad* 1, his verbis : *Dicendum, quod natura diligit Deum super omnia, prout est principium, et finis naturalis boni : charitas autem secundum quod est objectum beatitudinis, et secundum quod homo habet quandam societatem spiritualem cum Deo.* Quod etiam docet 2 *parte quæst.* 60, *art.* 5 *ad* 4, ut fusius expendemus *in Tract. de charitate.* Recolantur etiam quæ supra diximus § 3.

Aristot.

61. Ad tertium negamus minorem : quia amores illi sunt simpliciter ejusdem speciei, utpote habentes idem motivum. Quod autem unus sit immaterialior alio, est differentia pure materialis, et subjectiva : sicut etiam intellectus Angelorum differunt ex hac parte; et tamen sunt simpliciter ejusdem speciei propter unam et eandem rationem sub qua attingunt objectum. Eo vel maxime : quia intellectus, et voluntas in Angelis non consequuntur eorum essentias, ut differunt in specie; sed quatenus conveniunt in ratione substantiæ spiritualis completæ : qui gradus licet sit genericus in esse rei, attamen in esse radicis intellectus et voluntatis est specificus. Unde omnes actus voluntatis verbi gratia attingentes idem formaliter objectum sunt absolute ejusdem speciei, quamvis eliciantur ab Angelis in specie valde diversi. Quod si supponatur illos actus specie differre, consequenter dicendum est eos tendere in objectum sub diverso motivo, saltem ex parte modi. Idque haud arduum erit explicare, si principia proxima specie differunt, ut in argumento supponitur.

Tertium.

Ad quartum negamus majorem : quia licet illa propositio sit idem objectum terminativum, et materiale utriusque cognitionis; nihilominus in esse objectivo est duplex. Nam cognitionem naturalem terminat secundum ea, quæ naturaliter importat, et per habitudinem ad Deum auctorem naturalem : cognitionem vero supernaturalem terminat absolute secundum omnia, quæ habet, complectendo etiam ex-

Quartum.

plicite potentiam obedientialem ut cognoscendam quidditative. Quo pacto licet non importet aliquid supernaturale in ratione entis, vel subjective acceptum ; nihilominus est supernaturale in esse objecti ob excessum supra facultatem naturalem intellectus creati : hæc quippe nequit sese extendere ad cognoscendum quidditative, et perfecte objectum naturale secundum potentiam obedientialem acceptum, ut late docet Godoi *tomo* 2 *in* 3 *p. tr.* 9, *disp.* 35, § 2, *a n.* 34, ad quem lectorem remittimus.

Godoy.

Quintum.

Ad quintum negatur major : quia sicut objectum motivum adæquatum voluntatis, et objectum motivum adæquatum appetitus differunt plus quam specie ; cum illud sit bonum universaliter acceptum, ut complectitur omne bonum tam sensibile, quam spirituale, et tam honestum, quam delectabile ; istud vero solum importat peculiarem rationem boni, corporei scilicet, et conveniens naturæ, aut sensui : ita etiam motivum cujuscumque actus voluntatis debet discerni a motivo cujuscumque actus appetitus sensitivi, si formaliter considerentur in ratione motivi : eo quod motiva actuum in particulari debent contineri sub motivo actus adæquati in communi : implicat autem ea, quæ continentur sub diversis generibus non subordinatis esse ejusdem speciei. Unde cum dicitur aliquem actum particularem voluntatis tendere in bonum ut delectabile, ly ut *delectabile* magis designat rationem *quæ*, seu terminativam, quam objectum *quo*, seu motivum : istud quippe est ratio boni absolute, quam quælibet alia particularis ratio boni participat.

Responsio ad 1 confirmat.

Ad primam confirmationem constat ex supradictis a num. 50, ubi ostendimus actus immanentes, quales sunt assensus fidei, non dependere a principio effectivo in genere causæ formalis specificativæ ; sed potius principium proxime operativum pendere in hoc genere ab actibus a se elicitis. Et quamvis admitteremus prædictos actus specificari a suis principiis, nunquam concedendum esset specificari ab eisdem solitarie acceptis, sed quatenus supponuntur determinata per objectum motivum eis in actu primo applicatum, vel unitum, ut liquet ex dictis loco citato. Unde nunquam potest componi, quod actus differant specie, saltem ratione principii ; et quod non habeant diversa objecta motiva.

Ad secundam Aristot. D.Tho.

Ad secundam respondemus cum Aristot. 5 *Physic. text.* 32, et D. Thom. *ibidem, lect.* 6, negando majorem : quia licet terminus motus recti, et circularis queat esse materialiter idem ; nihilominus est duplex in esse termini : nam sub diversa ratione terminat motum circularem, et rectum, quatenus fundat diversam attingibilitatem, seu hoc, quod est posse attingi diversis viis: ad eum plane modum, quo eadem conclusio specifica potest diversos actus, et habitus specificare, quia quantum est de se, potest et postulat attingi per diversa specie principia, estque proinde multiplex in ratione scibilis.

Ultimum argumentum.

62. Ultimo arguitur : quoniam per assensus fidei infusæ generatur quidam habitus fidei acquisitæ : ergo assensus eliciti ab hac fide acquisita attingunt objectum sub eodem motivo, sub quo tendunt assensus fidei infusæ. Consequentia constat : nam actus procedentes ab habitu tendunt in objectum sub eodem motivo, sub quo tendunt actus, per quos habitus acquiritur, ut inductive potest ostendi. Antecedens autem suadetur, tum auctoritate D. Thom. *qu.* 17, *de verit. art.* 1 *ad* 4, ubi inquit : *Dicendum, quod ex actibus non generatur habitus alterius modi ab illo habitu, ex quo actus eliciuntur, sed vel aliquis habitus ejusdem rationis, sicut ex actibus infusæ charitatis generatur aliquis habitus dilectionis, etc.* Eadem autem ratio est in fide infusa : ergo per assensus fidei infusæ generatur alius habitus fidei acquisitæ. Tum ratione, quia si quis Catholicus labatur in aliquam hæresim, amittit fidei infusæ habitum: et tamen circa articulos, in quibus non errat, experitur eandem facilitatem, et promptitudinem, quam antea habebat : ergo cum facilitas et promptitudo sint certa habitus signa, manifestum videtur manere in prædicto homine aliquem habitum fidei naturalis, eum videlicet, qui per assensus fidei infusæ comparatus est.

D.Tho.

Confirmatur.

Confirmatur : quia si fidelis existens in peccato mortali eliciat firmissimos fidei assensus, eosque intense, et frequenter repetat, acquirit majorem facilitatem in credendo, ut experientia liquet : sed hæc facilitas non consistit in intensione habitus infusi : ergo consistit in eo, quod novus fidei habitus generetur tendens in idem formale objectum fidei infusæ. Major, et consequentia constant. Minor autem probatur : quia habitus infusi non augentur per nostros actus, nisi tantum meritorie : sed actus existentis in peccato mortali nihil merentur :

merentur : ergo illa major facilitas nequit consistere in eo, quod habitus infusus intendatur per actus.

Solvitur argumentum. Hoc argumentum, si efficax foret, probaret utique actus fidei infusæ, et acquisitæ non solum tendere in idem objectum, et sub eodem motivo ; sed etiam esse ejusdem speciei ; quod Adversarii non admittunt : nam actus eliciti ab habitu sunt ejusdem rationis quantum ad speciem cum actibus, per quos habitus generatur, ut inductive potest ostendi. Unde sicut argumentum hanc partem non convincit, ita nequit suadere eam, pro qua probanda formatur. Respondetur ergo negando antecedens cum D. Thom. *in hac* 1, 2, *quæst.* 5, *art.* 4, ubi sibi opponit argumentum : *Si aliquis habitus a Deo infunditur, per illum habitum homo potest multos actus producere : sed illis actibus causatur similis habitus : sequitur duos habitus ejusdem speciei esse in eodem, etc.* Ad quod respondet : *Ad tertium dicendum, quod actus, qui producuntur ex habitu infuso, non causant aliquem habitum infusum, sed confirmant habitum præexistentem.* Et idem docet *quæst. de virtut. art.* 10 *ad* 19, adjiciens, quod neque ex actibus virtutis acquisitæ aliquis habitus generatur. Et ratio est : quoniam vel actus procedentes ab habitu producerent habitum ejusdem speciei, vel diversæ ? Non primum : quia nequeunt duo habitus solo numero diversi existere in eodem intellectu : et quia unus ex illis superfluus foret. Nec secundum dici potest : tum quia habitus genitus inclinaret ad actus similes his, per quos generatur : quod profecto non præstaret, si specie differret ab habitu generante : principia quippe diversa debent ad affectus diversos inclinare. Tum etiam quia actus non generant habitum, nisi in ordine ad proprium objectum : hoc autem etiam est objectum proprium habitus, a quo actus procedunt : ergo habitus generans, et habitus genitus haberent idem formale objectum, proindeque non differrent specie.

D.Tho.

Ad auctoritatem autem in contrarium adductam jam respondimus *tractatu* 12, *disputat.* 3, *dubio* 3, *numero* 55, D. Thomam loqui per modum exempli, cujus non requiritur veritas, et loqui sub disjunctione, ut constat ex eo, quod immediate subdit : *Vel præexistens augmentatur, sicut in eo, qui habet habitum temperantiæ acquisitum, ex actibus ipse habitus augmentatur.* Unde ex prædicta auctoritate nihil firmum colligi potest ad venandum mentem Sancti Doctoris. Maxime cum eam pro contraria parte revelet locis proxime citatis. Ad probationem e ratione desumptam respondetur Catholicum frequenter elicere assensus naturales circa mysteria fidei : per quos actus potest generari aliqua fides acquisita, sicut in universum per alios actus naturales solent habitus generari. Ad quod non parum confert fides infusa : nam semel devicta difficultate in assensus firmiter rebus fidei ob auctoritatem Dei revelantis, pervium est alios assensus inferioris perfectionis, et firmitatis elicere. Et hinc provenit, quod amissa fide infusa ob errorem circa aliquem articulum fidei, experiatur adhuc homo facultatem in credendo alios articulos, circa quæ non errat ; retinet quippe habitum fidei acquisitæ, qui non per assensus supernaturales elicitos a fide infusa ; sed per naturales elicitos propria virtute generatus est. Quæ responsio modo sufficiat : nam exactiorem hujus rei discussionem remittimus ad Tractatum de fide.

D.Tho.

63. Replicabis : demus hominem catholicum, qui se perpetuo exercuerit in eliciendo assensus fidei supernaturales, nullumque naturalem elicuerit ; plane iste amissa fide infusa, adhuc credet cum facilitate mysteria circa quæ non errat : ergo habet aliquem habitum fidei acquisitæ : sed prædictus habitus non est genitus per actus naturales : ergo productus est per assensus fidei infusæ.

Replica.

Huic replicæ occurrit bene Medina loco citato ex 1, 2, dicens casum esse moraliter impossibilem: nam contingere nequit, quod catholicus intra longum tempus non eliciat aliquem naturalem actum ; immo plures circa objecta, quæ credit fide divina: cum ob similitudinem inter ipsos assensus, qui nequeunt facile discerni: cum ob ingenitam conditionem nostri intellectus, qui circa quodcumque objectum sibi propositum contendit sese exercere eliciendo actus naturales, quos potest. Admissa autem prædicta hypothesi, neganda est prima consequentia : nullus enim habitus naturalis adesset in prædicto casu ob ea, quæ supra diximus. Facilitas autem illa, quam homo experiretur in credendo, non esset aliqua qualitas illi positive superaddita ; sed solum esset carentia difficultatum, et impedimentorum, quæ possent eum ab actibus fidei revocare, et detinere : hæc enim supponuntur devicta, et ideo vel non occurrerent, vel facile

Solutio. Medina.

repellerentur ob motiva similia his, propter quæ easdem olim difficultates vicisse recordaretur homo. Sicut si ab homine in actibus temperantiæ valde exercito, auferret Deus habitum temperantiæ, adhuc facile operatur in materia hujus virtutis : quia antiqui habitus relinquunt passiones ita moderatas, ut vel non consurgerent, vel ob motiva antiqua, quorum meminit homo facile superarentur.

Ad confirmat. resp. Ad confirmationem concessa majori, negatur minor : ad cujus probationem dicendum est habitus infusos intendi dispositive physice nostris actibus : quo pacto actus fidei hominis existentis in peccato queunt concurrere ad intensionem fidei infusæ ; quidquid sit, an etiam valeant influere meritorie, ut esse satis probabile diximus loco citato.

DUBIUM IV.

Utrum ad affectum credendi sit necessaria gratia ?

Postquam ostendimus dubiis præcedentibus necessitatem gratiæ ad credendum ex motivo fidei Theologicæ ; examinandum superest ; utrum possit homo viribus propriis habere voluntatem credendi. Quam difficultatem majori luce absolvemus, si breviter prælibemus nonnulla e quibus illius legitima ejus resolutio dependet.

§ I.

Præmittuntur aliqua ad dubii decisionem.

Prima animadversio. 64. In primis igitur supponendum est, quod licet credere sit formaliter actus intellectus, pendet tamen ex libero affectu voluntatis, ut docent communiter Sancti Patres, Ambrosius ad illa verba Apostoli ad Romanos 4 : *Ei, qui operatur*, ubi inquit : *Aut credere, aut non credere voluntatis est : neque enim cogi potest ad id, quod manifestum non est.* August. libro de prædestinatione Sanctorum cap. 5, ubi ait : *Fides in voluntate est*, et libro de dono perseverantiæ capite 16, inquit : *Fides sine voluntate esse nequit*, et tractatu 16, in Joannem ait : *Credere non potest nisi volens*, et libro 1, contra duas epistolas Pelagian. capite 19 : *Nemo per fidem venit ad Deum, nisi velit ;* eandem sententiam repetit *libro ad Simplician. quæst.* 2, *libro de corrept.* et *grat. capite* 8, et alibi sæpe Irenæus *lib.* 4, *cap.* 62, Origen. *homil.* 2, *in diversa loca Scripturæ*, Bernard. *lib.* 3 *de considerat.* Hugo. *lib.* 2 *de Sacram. part.* 6, *cap.* 7, D. Thom. *in hac* 1, 2, *qu.* 65, *art.* 4 *et* 2, 2, *q.* 1, *art.* 4 *et qu.* 14, *de verit. artic.* 1, et communiter alii Doctores. Qui hanc doctrinam desumunt ex Sacris litteris ex quibus illam satis aperte edocemur, ut ad Rom. 1 : *Accepimus gratiam ad obediendum fidei ;* obedientia enim spectat ad voluntatem, *et capite* 10 : Corde creditur ad justitiam, ubi D. Th. *lect.* 2, inquit : *Corde creditur, id est voluntate : nam cætera, quæ ad exteriorem Dei cultum pertinent, potest homo nolens, sed credere non potest, nisi volens. Intellectus enim credentis, non determinatur ad assentiendum veritati ex necessitate rationis, sicut intellectus scientis : sed ex voluntate : et ideo scire non pertinet ad justitiam hominis, quæ est in voluntate, sed credere.* Geneseos 15 : *Credidit Abraham Deo et reputatus est ei ad justitiam.* Idemque determinant Concilia Arausic. 2, et Tridentin. Quorum verba infra referemus *num.* 69, eisque consonat Toletan. 4, *can.* 55, ubi statuit, ne quis cogat Judæos ad fidem : *quia sicut homo propria arbitrii voluntate serpenti obediens periit : sic (vocante se gratia Dei) propria mentis conversione quisque credendo salvatur.*

(Marginalia: Ambros. Ad Rom 4. — Credere dependet a voluntate. D.Aug. — Irenæus. Origen. D.Bern. Hugo. D.Tho. — Ad Rom. 1. — Genes. 15. — Conc. Arauc. Conc. Trid. Conc. Tolet.)

Ratio animadversionis. Cujus doctrinæ ratio sumitur ex verbis D. Ambrosii et D. Thom. supra relatis : nam cum intellectus non determinatur sufficienter ab objecto ad aliquem actum, opus est, quod aliunde ad ipsum moveatur, et determinetur : objectum autem fidei, quamvis sit evidenter credibile, adhuc non determinat intellectum ; cum maneat in seipso inevidens, et obscurum : et ideo necessarium est, quod intellectus aliunde moveatur, et terminetur ad assentiendum. Unde cum non appareat aliud principium hujus determinationis nisi voluntas, cui complacet assentire ; necesse est, ut credere licet formaliter sit actus intellectus, pendeat tamen ex affectu voluntatis. Quod fusius ostendemus *in tract. de fide disp.* 5, *dub.* 1.

1 consectarium præcedentis doctrinæ. 65. Ex quo fit primo, quod prædicta voluntatis motio requiratur non solum ad exercitium assensus fidei, sed etiam ad illius specificationem, ut communiter docent Thomistæ 2, 2, *quæst.* 1. Quoniam id, quod se tenet ex parte objecti, tenet se ex parte specificativi, atque ideo concurrit ad actus specificationem : motio autem voluntatis, quæ desideratur ad assensum fidei, tenet se ex

ex parte objecti; siquidem supplet id, quod in objecto deficit evidentiæ, complendo illud non quidem in ratione veri, sed in ratione convenientis : movet enim objectum fidei, non præcise quia visum, sed quia placens, quod habet ex affectu voluntatis : unde necessarium est quod prædicta motio desideretur non solum ad exercitium, verum etiam ad specificationem actus credendi.

D.Tho. Quod optime docuit D. Thomas *loco supra citato ex quæstione de veritate* his verbis : *Quandoque intellectus non potest determinari ad alteram partem contradictionis neque per definitiones, neque virtute principiorum : determinatur autem per voluntatem quæ eligit assentiri uni parti determinate, et præcise propter aliquid, quod est sufficiens ad movendum voluntatem, non autem ad movendum intellectum, utpote quod videtur bonum, vel conveniens huic parti assentire, et ita est dispositio credentis.*

Aliud corollarium. Fit secundo ad assensum fidei non sufficere, quod voluntas se habeat negative, seu non contranitatur, ut falso existimavit Scotus *in* 3, *dist.* 25, *quæst.* 2, tum quia auctoritates supra relatæ aperte loquuntur de motu positivo voluntatis, maxime vero Augustino illis verbis : *Nemo per fidem venit ad Deum, nisi velit :* voluntas autem negative se habens non vult, ut liquet ex terminis. Tum etiam quia voluntas negative se habens non magis assentit, quam dissentit : ergo ex vi prædictæ voluntatis non potest moveri intellectus ad credendum. Tum denique quia voluntas ut præcise non contranitens, nihil appetibilitatis, aut convenientiæ tribuit objecto fidei ; sed tam intrinsece, quam extrinsece relinquit illud in eodem statu, in quo præexistebat : unde vel seipso determinabit intellectum contra ea, quæ prænotavimus, vel relinquet intellectum omnino indeterminatum, nullusque sequetur assensus. Quod latius ostendere, et diluere motiva Scoti pertinet ad 2, 2, et ideo ab eis in præsenti supersedemus.

Scotus. D. Aug.

Secunda animadversio. 66. Præterea animadvertendum est, quod licet ad assensum fidei debeat præsupponi affectus credendi, hic tamen non sufficit ad determinandum intellectum, ut prudenter credat : sed insuper desiderantur aliqua motiva, quæ reddant ipsum objectum credibile : alias imprudentiæ, atque levitatis insimulabitur credens juxta illud Ecclesiastic. 19 : *Qui cito credit, levis est corde.* Et hac ratione excusantur infideles a peccato infidelitatis, quando mysteria nostræ fidei non proponuntur eis cum talibus motivis, ut reddantur prudenter credibilia, et contra prudentiam sit eis assensum non præbere, juxta illud Christi Domini Joannis 15 : *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Et cum *Matth.* 10, dixisset discipulis suis : *Prædicate dicentes, appropinquabit regnum cœlorum,* statim adjunxit : *Infirmos curate, mortuos suscitate,* leprosos mundate, dæmones ejicite, etc. quia hæc vel similia motiva desiderantur, ut intellectus prudenter credat mysteria fidei.

Eccles. 19. Joann. 15. Matth. 10.

Nota. Diximus, ut *prudenter credat,* quia modo non determinamus, utrum prædicta motiva sint adeo necessaria, ut absque illis nequeat intellectus absolute credere etiam imprudenter, et ex solo affectu voluntatis. Quo sensu loquitur Cajetanus 1, 2, *quæst.* 65, *art.* 4, *in eodem quarto,* ubi docet ex solo amore alicujus quantumcumque extranei posse hominem determinari ad credendum id, cujus nullam habet rationem, ut puta astra esse paria. Quam sententiam vocat improbabilem Lugo *de fide disp.* 10, *sect.* 1. Sed hæc potius censura improbabilis, et præceps habenda est : nam Cajetani opinio suis nititur fundamentis, et aliunde procedit in re pure metaphysica, et circa assensum non prudentem : ex quibus nihil periculi quoad materias graviores valet suboriri. Unde argumenta Lugonis de fide conjugis credentis conjugem esse mortuum, et de fide requisita, ut quis excusetur a mendacio, sunt extra propositum : quia hujusmodi fides debet esse prudens, de qua nihil asserit Cajetanus *in illo loco,* sed 2, 2, *quæst.* 1, *art. vers. Ad objecta,* ubi docet, quod ad vere, et virtuose credendum requiritur videre credibilitatem objecti. Quocirca relata ejus opinio non debet improbabilitatis nota feriri. Est tamen, ut putamus, falsa : nam sicut voluntas nequit amare nisi bonum saltem apparens ; ita intellectus nequit assentiri nisi vero saltem apparenti : et ideo necessarium est, ut adsit aliqua ratio, quæ reddat objectum aliqualiter credibile ; alias nullo modo appareret verum, nec valeret assensum terminare. Quamobrem sicut voluntas non potest se applicare ad amandum nisi id, quod ratione alicujus motivi apprehenditur ut bonum ; ita non valet movere, aut cogere intellectum, ut judicet tanquam verum id, quod nullatenus apparet verum, seu credibile. Quo sensu dixit Philosophus 2 de Anima text. 65 : *Non esse*

Cajet. Lugo. Ad credendum requiritur aliquod motivum. Philos.

positum in hominis voluntate aliquid opinari, vel credere, et text. 154 : *Phantasiari,* inquit, *possumus, cum volumus ; operari non possumus, cum volumus.* Nam phantasiari non importat judicium determinatum : credere autem, et opinari dicit assensum verum : quod impossibile est, nisi objectum ex aliqua ratione aut motivo verum appareat.

Tertia animadversio.

67. Deinde observa dubium præsens non procedere de voluntate credendi utcumque : supponimus quippe posse hominem, propriis viribus velle credere mysteria fidei ex aliquo motivo creato, aut non specificante fidem infusam. Si enim credere ex prædicto motivo est actus pure naturalis, et nullam postulans gratiam internam adjuvantem, sed præcise gratiam externæ prædicationis, non est cur voluntas eliciendi hujusmodi assensum sit supernaturalis, aut talis conditionis, ut fieri nequeat per proprias vires : nam eminentia hujus effectus debet per ejus objectum, nempe assensum fidei regulari, ut constabit ex dicendis. Unde etiam habetur, quod ad voluntatem inefficacem, sive ad velleitatis affectum, quo quis vellet credere ex motivo fidei infusæ, sed reipsa non vult absolute, nulla sit necessaria gratia : quia in affectu adeo imperfecto nihil apparet, quod excedat vires nostræ voluntatis : sicut nec excedit velleitas aut affectus inefficax diligendi Deum auctorem supernaturalem ex motivo charitatis : utrobique enim militat eadem ratio. Dubium ergo procedit de voluntate efficaci credendi, seu de illa, quæ reipsa infert assensum fidei infusæ : et ita inquirimus, utrum supposita prædicatione mysteriorum fidei, et notitia rationum, seu motivorum, per quæ prædicta objecta redduntur sufficienter, et prudenter credibilia, possit homo propriis viribus elicere absolutum, et efficacem affectum credendi ex motivo divinæ revelationis, ad quem affectum assensus fidei infusæ reipsa consequatur.

Punctum difficultatis.

68. Porro prædictus affectus efficax credendi potest adhuc dupliciter considerari : primo quoad entitatem, substantiam, et speciem ; secundo quantum ad rationem, seu formalitatem essendi *sicut oportet* ad salutem, ut supra dub. 2 dicebamus de actu fidei. Modo enim non determinamus, an hæc posterior ratio pertineat ad speciem prædicti affectus ; sed id postea discutiendum est : ut per ea, quæ certiora sunt, gradum faciamus ad alia, quæ non gaudent æquali certitudine. Et propterea ultimo supponendum est non posse hominem propriis viribus habere affectum credendi, ita ut prædictus affectus sit, *sicut oportet*, vel talis, qualis ad salutem desideratur. Hanc suppositionem non admittebant Semipelagiani Massilienses, qui licet Pelagium magna ex parte deseruerant confitentes ad assensum fidei Christianæ esse necessariam gratiam Dei ; asserebant tamen posse hominem habere sua industria affectum credendi, aliosque actus, ad quos sequeretur auxilium requisitum ad credendum, vel per modum præmii correspondentis merito nostri affectus, vel per modum formæ debitæ illi affectui tanquam dispositioni. Autumabant enim, quod sicut homo generans non producit animam rationalem, ponit tamen propria virtute quasdam dispositiones, ad quas infallibiliter sequitur, quod Deus animam creet, ut homo gignatur : ita licet homo nequeat elicere assensum fidei infusæ, valet nihilominus suis viribus habere affectum credendi, quo præsupposito Deus infallibiliter communicet auxilium gratiæ requisitum ad credendum, et homo credat, sicut oportet.

Ultima animadversio.

Hunc tamen errorem damnavit Concilium Arausic. 2, can. 5, his verbis : « Si quis « quemadmodum et augmentum, sic etiam « et initium, et ipsum credibilitatis affec- « tum, quo in eum credimus, qui justificat « impium, per gratiæ donum, et inspira- « tionem Spiritus sancti corrigentem volun- « tatem nostram ab infidelitate ad fidem, et « ab impietate ad pietatem naturaliter « nobis inesse dicit, Apostolicis dogmati- « bus adversatur. » Et can. 7 : « Si quis per « naturæ vigorem Evangelizanti prædica- « tioni consentire posse confirmat absque « illuminatione, et inspiratione Spiritus « sancti, qui dat omnibus suavitatem in « consentiendo, et credendo veritati, hære- « tico fallitur spiritu. » Ubi consensus nomine aperte significatur affectus voluntatis. Idemque statuunt Concilium Milevitan. *cap.* 4, Toletanum 4, *cap.* 55 et tandem Tridentinum *sess.* 6, *cap.* 6. In quo amplius confirmando non oportet immorari : tum quia satis constat ex supradictis *dub.* 2. Tum quia ea, quæ § *sequenti* ex Scriptura, et Patribus adducemus, hanc partem saltem evincunt ; nullusque apud Catholicos est, qui asserat posse hominem propriis viribus habere credendi affectum, ut oportet ad salutem. Unde punctum præsentis difficultatis in eo consistit, utrum sit necessaria specialis

Ut affectus credendi sit, sicut oportet, requiritur gratia. Conc. Arauc.

Conc. Milev. Conc. Tolet. Conc. Trid.

specialis gratia ad eliciendum affectum absolutum, et efficacem credendi, ad quem sequitur assensus fidei infusæ. Hoc enim non est hactenus communiter receptum apud Doctores catholicos ; sed haud levi controversiæ manet obnoxium, ut ex dicendis constabit.

§ II.

Proponitur vera sententia, et expenditur præcipuum illius fundamentum.

Conclusio. 69. Dicendum est necessariam esse specialem gratiam ad eliciendum affectum credendi absolutum, et efficacem, ad quam sequitur assensus fidei infusæ. Hanc conclusionem docet D. Thom. *in hac quæst. art.* 2, in corpore ubi statuit hominem per sua naturalia non posse velle bonum virtutis infusæ, et 2, 2, *quæst.* 6, *art.* 1 ad 3, ubi inquit : *Dicendum, quod credere quidem in voluntate credentium consistit : sed oportet, quod voluntas hominis præparetur a Deo per gratiam ad hoc, quod elevetur in ea, quæ sunt supra naturam, ut supra dictum est*, nempe in corpore ejusdem articuli, et *qu.* 2, *art.* 3, in quibus locis determinat, quod credere ex motivo fidei infusæ est supra hominis naturam. Angelicum Doctorem sequuntur ejus discipuli Bannez 2, 2, *quæst.* 1, *art.* 4, *dub.* 2, *concl.* 1, Aragon. *qu.* 6, *art.* 1, *concl.* 2, Alvarez *de auxiliis disp.* 49, *concl.* 2, *et disp.* 95, Curiel *in præsenti art.* 1, *dub.* 3, *conclus.* 2, Zumel *ibidem disp.* 2, *conclus.* 6, Medina *dub.* 2, *conclus.* 2, Gregorius Martin. *dub.* 4, *conclus.* 4, Arauxo *artic.* 7, *dub.* 1, *num.* 32, Joannes a S. Thom. *d.* 20, *art.* 1, Montes. *disp.* 28, *quæst.* 2, Lorca *disp.* 8, *concl.* 2. Quibus etiam adhærent Driedo *lib.* 1 *de gratia cap.* 4, *parte* 2, Suarez *lib.* 2 *de necess. gratiæ cap.* 3 *et tract. de fide disp.* 6, *sect.* 7, *num.* 5, Bellarminus *libro* 6 *de gratia capite* 2, Vasquez *in præsenti disputat.* 86, *cap.* 2, Lugo *de virtute fidei d.* 10, *sect.* 3, Ripalda *de fide disp.* 16, *sect.* 4, et alii plures.

(D. Tho. — Bannez. — Aragon. — Alvarez. — Curiel. — Zumel. — Medina. — Greg. Mart. — Arauxo. — Joann. a S. Tho. — Driedo. — Suarez. — Bellarm. — Vasquez. — Lugo. — Ripalda.)

Fundamentum principale ab auctoritate. Principale fundamentum hujus assertionis sumitur ab auctoritate sacræ Scripturæ, Conciliorum et Sanctorum Patrum, quorum non omnia testimonia, quia innumera sunt, adducemus, sed ea tantum, quæ selectiora, et evidentiora videntur ad rem istam illustrandam. Primo igitur probatur ex illo Psal. 36 : *A Domino gressus hominis diriguntur, et viam ejus volet.* Quod testimonium sic interpretatur August. epist. 107 ad Vitalem Carthaginensem :« Non dixit, *inquit*, viam « ejus discet, aut tenebit, aut ambulabit, « aut aliquid hujusmodi, quod posses dicere « a Domino quidem dari, sed homini jam « volenti, ut scilicet beneficium Dei, quo « gressus hominis dirigit, ut viam ejus discat, teneat, gradiatur, sua homo voluntate præcedat ; et hoc Dei donum, præcedente sua voluntate, mereatur. Sed ideo « dixit : A Domino gressus hominis diriguntur, et viam ejus volet : ut intelligeremus ipsam voluntatem bonam, qua incipimus, velle credere (quoniam Dei via, « quid est nisi fides recta ?) illius esse donum, qui gressus nostros propterea dirigit « primitus, ut velimus. Non enim ait Scriptura : A Domino gressus hominis diriguntur, quia viam ejus voluit ; sed « diriguntur, inquit, et volet. Non igitur « quia voluit diriguntur, sed quia diriguntur « volet. »

(Psalm. 36. — D. Aug.)

Ad Phil. 2. Idem docet Apostolus *ad Philip.* 2, illis verbis : *Deus operatur in nobis, et velle, et perficere*, quæ D. August. loco supra citato urget contra Vitalem in hunc modum : « Respondet, *inquit*, per legem suam, per « scripturas suas Deum operari, ut velimus, « quas vel legimus, vel audimus ; sed eis « consentire, vel non consentire ita nostrum « est, ut si velimus, fiat, si autem nolimus, « nihil in nobis operationem Dei valere « faciamus. Operatur quippe ille dicis « quantum in ipso est, ut velimus ; cum « nobis nota fiant ejus eloquia : sed si eis « acquiescere volumus, nos ut operatio ejus « nihil in nobis prosit, efficimus. Quæ si « dicis, profecto nostris orationibus contradicis. » Cui interpretationi consonat D. Thom. loco citato lect. 3 in fine ubi ait : « Excludit falsam existimationem Pelagianorum dicentium electiones esse in nobis ; « sed prosecutiones operum in Deo : quia « velle est a nobis, sed perficere a Deo. Et « hoc excludit dicens, et velle, et perficere « Romanorum 9 : Non est volentis, scilicet « velle, sine auxilio Dei, neque currentis, « scilicet currere, sed miserentis est Dei. » Omittimus alia testimonia scripturæ, quæ videri possunt apud Augustinum, *epistola citata et libro de prædestinatione Sanctorum.* Videatur *ibidem caput* 20, ubi in favorem nostræ assertionis affert illud Actor. 16 : *Et quædam mulier nomine* Lydia, *purpuraria civitatis Thyatirenorum colens Deum audi-*

(D. Tho. — D. Aug.)

vit, cujus Dominus aperuit cor intendere his, quæ dicebantur a Paulo.

Conc. Araus. Secundo probatur eadem veritas ex Conciliis : nam illam satis aperte docet Arausic. 2, *can.* 5 *et can.* 7, cujus verba supra dedimus, Milevit. *cap.* 14, ubi inquit : « Quisquis dixerit eandem gratiam Dei per « Jesum Christum Dominum nostrum « propter hoc tantum nos adjuvare ad non « peccandum, quia per ipsam nobis revela« tur; et aperitur intelligentia mandato« rum, ut sciamus quid appetere, quid vitare « debeamus; non autem per illam nobis « præstari, ut quod faciendum cognoveri« mus, etiam facere diligamus, atque valea« mus, anathema sit. » Et denique Trident. sess. 6, cap. 6, ubi describens modum præparationis ad justificationem inquit : *Disponuntur ad ipsam justitiam dum excitati divina gratia, et adjuti fidem ex auditu concipientis libere moventur in Deum credentes vera esse, quæ divinitus revelata, et promissa sunt, etc.* Ubi motum fidei et liberum esse, et a Dei gratia tam excitante, quam adjuvante oriri pronuntiat.

Conc. Milev.

Trident.

Tertio idem statuunt Summi Pontifices, et Sancti Patres Cælestinus I, *in epist. ad Episcopos Galliæ cap.* 12, ubi inquit : « His « ergo ecclesiasticis regulis, et ex divina « sumptis auctoritate documentis, ita adju« vante Domino confirmati sumus, ut om« nium bonorum affectum, atque operum, « et omnium studiorum, omniumque vir« tutum quibus ab initio fidei attenditur, « Deum profiteamur auctorem : et non du« bitemus ab ipsius gratia omnia hominis « merita provenire, per quem fit, ut aliquid « boni, et velle incipiamus, et facere. » Leo I, serm. 8 Epiph. cap. 1, ubi ait : « Dubium « non est hominem bona agentem habere « a Deo, et affectum operis et initium vo« luntatis. » Gregor. hom. 9, in Ezech. sub initium. Fulgent. *lib. de Incarnatione et gratia cap.* 17 *et* 18, *et* 20. Prosp. *lib.* 1, *de vocat. gent. cap.* 24 *et lib. contra Collatorem* per plura capita, Petrus Diacon, *de Incarnatione cap.* 6, et denique D. Aug. cæterorum in hac causa dux, *lib. de dono perseverantiæ cap.* 20, *et lib. de prædest. Sanct. cap.* 2, *et lib.* 2, *contra duas epist. Pelagianorum cap.* 8, et sequentibus, et in pluribus aliis locis, quæ refert Henricus Cuykius *annotatione* 20, ad Cassiani libros.

Cæles. I.

Leo I.

Gregor. Fulgent. Prosper. Petrus. Diacon. D.Aug.

Adversariorum responsio. 70. Sed quamvis prædicta testimonia adeo confirment nostram assertionem, ut aliqui existiment contrariam sapere errorem Semipelagianorum, quod asserit Suarez *loco supra cit. num.* 12, nihilominus conantur Adversarii eorum vim elevare, ut propriam opinionem vindicent a censura. Unde oportet eorum evasiones refellere, ut ex earum confutatione veritas communis sententiæ evidentius appareat. Primo ergo sunt, qui respondeant prædicta testimonia intelligenda esse de voluntate credendi in Deum super omnia dilectum, seu de affectu credendi exorto ex charitate; quem fatentur ex gratia procedere : non vero de voluntate imperante assensum fidei secundum se considerata; ad quam negant, quod desideretur gratia. Cui responsioni favere videntur illa verba Concilii Arausicani num. 68 relata : *Convertentis voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, et ab impietate ad pietatem, hoc est ad sanctitatem seu gratiam.* Et illa verba Tridentini, *libere moventur in Deum credentes, etc.*, nam ly *in Deum* designat terminum motus informati per charitatem, ut sumitur ex August. *tractatu* 29, *in Joann. et serm.* 61, *de verbis Domini*, ubi docet credere in Deum nil aliud esse, quam credendo amare Deum. Et hunc dicendi modum publice docuisse quemdam virum gravem, et doctum refert Suarez *ubi supra num.* 5.

D.Aug.

Multipliciter impugnatur. Sed contra est *primo* quia Concilia, et Patres locis supra relatis expresse loquuntur de credulitatis affectu, qui est initium fidei, ut constat ex eorum verbis : at charitas non est initium fidei; sed potius ejus forma, perfectio, et consummatio : ergo prædicta testimonia non loquuntur de credulitatis affectu ut orto ex charitate, vel per illam informato, sed de eo secundum substantiam, et ut charitatem prævenit. *Secundo* quia Concilium Arausic. aperte loquitur de affectu convertente voluntatem ab infidelitate ad fidem : at hæc conversio non fit per charitatem, sed eam præcedit, et est ab illa separabilis, cum quis possit converti ad fidem, quin recipiat charitatem : ergo determinatio Concilii non procedit de credulitatis affectu ut charitate informato. *Tertio*, quia ex opposito fieret fidem secundum se non esse ex gratia, sed solum ut informatam charitate : hoc autem quam absurdum sit constat ex supra dictis dub. 2. *Quarto* et urgentius, quia prædictum Concilium Arausicanum intendit damnare errorem Semipelagianorum, adversus quos congregatum est, ut late ostendit Vasquez 1 *parte disp.* 91, *cap.* 11. Sed hi hæretici non negabant necessitatem divini auxilii ad

Vasq.

ad consequendam fidem perfectam, et charitatem; sed solum asserebant initium fidei, nempe credulitatis affectum esse ex nobis, *Ut qui voluerint* (inquit ex eorum sententia D. Prosper in epist. ad Ruffin.) *credant, et qui crediderint merito fidei, et bonæ voluntatis justificationem accipiant. Ut eo merito* (ait Hilar. epistola ad Augustinum) *quo crediderint se posse sanari, et voluerint, et ipsius fidei augmentum, et totius sanitatis suæ consequantur effectum.* Ergo non solum ad charitatem, qua perficitur et consummatur fides; verum ad istius initium nempe ad affectum credendi, est necessaria gratia. Unde August. libro de prædest. SS. capite 2, inquit : « Non vero « receditur ab ea sententia, quam Pelagius « ipse in Episcopali judicio Palestino, sicut « eadem gesta testantur, damnare compul- « sus est, gratiam Dei secundum merita « nostra dari, si non pertinet ad Dei gra- « tiam, quod credere cœpimus. » Et post pauca : « Sed contra hæc cur non potius « audimus : Quis prior dedit illi, et retri- « buetur ei? Quoniam ex ipso, et per ip- « sum, et in ipso sunt omnia. » Ad Rom. 11 : « Et ipsum igitur initium fidei nostræ ex « quo nisi ex ipso est? Neque enim hoc « excepto ex ipso sunt cætera : sed ex ipso, « et per ipsum, et in ipso sunt omnia.

D. Prosp. — D. Aug. — Ad Rom. 11.

Motivum responsionis convellitur.

His vero, quæ pro se adducit hæc responsio, facile occurritur : nam illa verba Concilii Arausicani, *ab impietate ad pietatem* solum significant conversionem a falsa Ethnicorum, vel hæreticorum religione (quæ impietas apud Scriptores sacros frequenter dicitur, ut videre est apud Augustinum *lib.* 4 *de civitat. cap.* 23, ante medium, et *epist.* 52, parum a principio) ad Christianam religionem, quæ ob oppositam rationem merito appellatur pietas. Vel nomine pietatis intelligitur pia voluntas credendi, ut interpretatur Montesinos *numero* 25, nam sicut impietas est non velle credere, ita pietas est velle credere. Porro prædictum transitum fieri posse independenter a charitate satis ex se constat : unde non oportet in prædicta determinatione Concilii ad charitatem recurrere.

August. — Montes.

Illud, quod adducitur ex Tridentino minorem adhuc habet apparentiam, et directe adversatur intentioni Concilii : nam ibi complectitur omnes dispositiones etiam remotas, quibus homo præparatur ad gratiam, ut constat ex textu : inter quas recenset tum fidem, tum credulitatis affectum his verbis : *Moventur autem ad justitiam, dum divina gratia excitati, et adjuti libere moventur in Deum credentes vera esse, etc.* Et deinde enumerat motum timoris, et motum spei, qua diligere Deum concipiunt. Quæ omnia infusionem charitatis posse præcedere certo certius est. Ergo divina gratia excitans et adjuvans, quam esse necessariam ad motum liberum credendi adstruit Concilium, non desideratur præcise propter informationem, vel perfectionem charitatis, sed propter ipsum credulitatis affectum. Quamvis autem *credere in Deum* soleat significare motum fidei in Deum tanquam in ultimum finem super omnia dilectum, quod haberi nequit sine charitate, ut docet Augustinus locis citatis, nihilominus etiam peccatores dicuntur credere in Deum, ut docet idem August. *tract.* 11, *in Joann.* et constat ex illo Joan. 12 : *Verumtamen et ex principibus multi crediderunt in eum : sed propter Phariseos non confitebantur, ut e Synagoga ejicerentur. Dilexerunt enim magis gloriam hominum, quam gloriam Dei.* Ubi Cajetanus : *Adverte,* inquit, *prudens lector, quod hinc habes, quod credere in Jesum, apud Evangelistam hunc, non significat semper actum fidei formatæ, etc.* Et eodem loquendi modo potuit uti Concilium Tridentinum. Videatur Bannez 2, 2, *qu.* 1, *articulo* 2.

D. Aug. — Cajetan. — Bannez.

Aliud effugium. Castillo.

71. Secundo respondet Castillo *tract. de fide disp.* 6, *quæst.* 6, prædicta testimonia intelligenda esse de affectu credendi elicito *sicut oportet*, ad salutem; non vero de eodem quoad entitatem, et substantiam considerato. Unde licet sit necessaria gratia ad prædictum affectum secundum priorem illam rationem acceptum, non tamen secundum posteriorem. Additque prædictus Auctor *num.* 18, quod licet requiratur aliqua gratia ad prædictum actum; nihilominus ex Conciliis, et Patribus colligi non potest prædictam gratiam esse supernaturalem, aut ejusdem ordinis cum Fide, Spe, et Charitate : quia de hoc nihil expresse dixerunt Patres et Concilia.

Præcluditur.

Hæc tamen evasio facile impugnatur ex supradictis dubio præcedenti : quia licet verum sit gratiam esse necessariam ad affectum credendi elicitum, sicut oportet ad salutem : falsum tamen est, quod prædictus affectus quando est absolutus, et efficax, non habeat esse, sicut oportet : ergo si Patres, et Concilia determinant esse necessariam gratiam ad prædictum affectum, quando

elicitur, sicut oportet; idem etiam statuunt, quando est absolutus, et efficax : unde corruit præmissa illa distinctio. Assumptum autem ostenditur : tum quia assensus fidei Christianæ per suammet entitatem, et independenter a modo extrinseco sibi superaddito, habet esse sicut oportet ad salutem, ut constat ex dictis loco citato : ergo pariter affectus efficax imperans prædictum assensum per suam entitatem habet sicut oportet. Consequentia videtur manifesta a paritate rationis : si enim assensus absolutus ad res fidei est in linea assensus quædam dispositio, sicut oportet ad gratiam; cur etiam affectus absolutus, et efficax credendi non habebit id ipsum in linea affectus? Et plane Concilia supra citata eodem modo loquuntur de utroque actu, nec majorem determinationem adhibent respectu unius, quam respectu alterius. Præsertim quia prædictus affectus habet saltem aliquando, esse sicut oportet, ut hæc responsio admittit : at sic est, quod id non habet ratione alicujus modi superadditi, neque enim prædictus modus potest consistere in facilitate, duratione, aut intensione, cum valeat conducere ad justificationem, quin sit valde intensus, aut fiat facile, aut multum duret : ergo per suam speciem habet esse sicut oportet. Recolantur, quæ diximus *loco cit. a num.* 30.

Confirmatio impugnationis. Confirmatur : quoniam affectus credendi ea ratione habet esse *sicut oportet*, qua habet esse initium fidei : sed per suam substantiam habet esse initium fidei : ergo per suam substantiam habet esse sicut oportet. Major est certa : nam fides est humanæ salutis initium, fundamentum, et radix omnis justificationis, ut loquitur Concilium Trident. *sess.* 6, *cap.* 8; sed affectus credendi est initium fidei, et ideo inquit Div. Thom. *quæst.* 14, *de verit. art.* 3 *ad* 10, quod inchoatio fidei est in affectione in quantum voluntas determinat intellectum ad assentiendum his, quæ sunt fidei : ergo prædictus affectus ea ratione, qua est initium fidei, est etiam initium saltem mediate salutis humanæ, et radix justificationis : hoc autem est esse, sicut oportet ad salutem, ut constat ex terminis : ergo prædictus affectus ea ratione habet esse sicut oportet, qua habet esse initium fidei. Minor autem ostenditur : quoniam eatenus affectus credendi est initium fidei, quatenus determinat intellectum ad assentiendum, ut modo vidimus ex D. Thom. sed affectus efficax credendi per suam speciem, et entitatem habet determinare intellectum, et non per aliquem modum accidentaliter sibi superadditum; siquidem essentia prædicti affectus consistit in eo, quod sit determinatio, et applicatio intellectus ad assentiendum : ergo per suam substantiam est initium fidei.

Conc. Trid. D.Tho.

Object. 72. Nec refert, si cum Castillo objicias, quod si affectus credendi esset supernaturalis, et per seipsum conduceret ad justificationem, jam fides non esset initium, radix, et fundamentum omnis justificationis, ut inquit Tridentinum loco nuper citato, neque ab ea omnis nostra justificatio sumeret initium, ut loquitur August. *epist.* 105; consequens est absurdum, et contrarium, tum his testimoniis, tum aliis, quæ pro assertione adduximus : ergo prædictus affectus est prior fide, quam imperat : ergo si est supernaturalis, et conducens ad salutem; non fides, sed prædictus affectus erit initium, et radix justificationis.

D.Aug.

Dispellitur. Non, inquam, hoc refert; respondetur enim negando sequelam : nam *ut supra num.* 64 vidimus, actus fidei est voluntarius, ortumque ducit ex voluntate libere applicante intellectum ad credendum. Unde quando Patres, et Concilia dicunt fidem esse initium justificationis, minime excludunt piam affectionem; sed vel frequenter illam explicant, vel virtualiter illam implicant, et includunt. Immo Concilium Arausic. expresse dicit, quod affectus credendi est initium fidei. Quamobrem ex eo quod prædictus affectus sit supernaturalis, et disponat ad salutem, non tollitur, quod fides dicatur initium, et radix justificationis : quia fides id non habet, nisi ut voluntaria et orta ex prædicta affectione. Quod Adversarius admittere tenetur, si loquamur de affectu credendi facto sicut oportet : nam ita acceptum esse initium justitiæ, et oriri ex gratia speciali ipse docet conclusione 1, hoc pacto interpretans Patres, et Concilia : sed etiam hujusmodi affectus ut elicitus, sicut oportet, est metaphysice loquendo, prior quam assensus fidei, quem imperat : ergo vel excluditur a fide esse initium, et radicem justificationis per hoc, quod affectus credendi, sicut oportet, sit supernaturalis, et disponat ad salutem, quod asseri non potest : vel non excluditur a fide prædicta ratio initii, et radicis salutis ex eo, quod affectus eam præcedens sit entitative supernaturalis, et disponat ad justificationem.

Conc. Araus.

73. Per

Confutatur amplius data responsio.

73. Per quod etiam impugnatur id, quod prædictus auctor dicebat, nempe Concilia et Patres non esse intelligendos de gratia supernaturali, quia istius non faciunt expressam mentionem. Hoc, inquam, refellitur : tum quia Concilia et Patres non appellant expresse supernaturalem eam gratiam, quæ requiritur ad effectum credendi sicut oportet : et tamen prædicta gratia est supernaturalis, cum pertineat ad ordinem gratiæ sanctificantis, et charitatis, et æternæ beatitudinis, ad quas disponit : ergo ex eo, quod Concilia et Patres expresse non appellent supernaturalem gratiam illam requisitam ad affectum credendi secundum entitatem consideratum, minime sequitur, quod prædicta gratia non sit supernaturalis. Tum etiam quia Concilia, et Patres loquuntur de illa gratia, quæ conducit ad salutem, ut constat ex eorum testimoniis : sed hæc est supernaturalis sicut forma ad quam disponit : ergo loquuntur de gratia supernaturali. Merito autem non adjecerunt expresse particulam *supernaturalem* utpote satis notam ex qualitate materiæ in qua procedebant. Tum deinde, quia si semel ad credulitatis affectum requiritur gratia, istius necessitas non potest aliunde oriri, nisi ex eo, quod prædictus affectus tendit in finem supernaturalem, vel causet supernaturalem assensum fidei, ut consideranti constabit, et amplius apparebit ex dicendis quæstione sequenti : sed gratia quæ necessaria est ob finem, et affectum supernaturalem debet supernaturalis esse juxta qualitatem finis, et affectus, pro quibus desideratur : ergo gratia, quam pro credulitatis affectu adstruunt Patres et Concilia est gratia supernaturalis. Tum denique quia testimonia relata eodem modo, et verborum contextu loquuntur de gratia necessaria ad affectum credendi, ac de gratia necessaria ad Fidem, Spem, Charitatem, et perfectam justitiam : hanc autem gratiam nullus Catholicorum negabit esse supernaturalem : ergo absque fundamento dicitur non esse supernaturalem eam gratiam, quam Patres et Concilia petunt pro credulitatis affectu.

§ III.

Probatur eadem veritas duplici ratione.

Ratio pro assertione.

74. Secundo probatur nostra conclusio ratione desumpta ex verbis D. Thomæ *supra num.* 64 relatis, quæ potest ad hanc formam reduci : quoniam actus respiciens per se primo objectum supernaturale debet esse supernaturalis, et procedere ex gratia ejusdem ordinis : atqui affectus absolutus, et efficax credendi ex motivo divinæ revelationis respicit per se primo objectum supernaturale : ergo est supernaturalis, et petit fieri ex auxilio gratiæ. Major constat ex dictis *dub. præced.* Minor etiam suadetur, quia objectum primarium prædicti affectus est assensus fidei infusæ, siquidem hunc imperat ; et ad eum applicat intellectum : sed hujusmodi assensus est supernaturalis, ut constat ex dictis *dub. citato :* ergo prædictus affectus respicit per se primo objectum supernaturale.

Adversariorum responsio.

Respondebis primo negando minorem : nam licet objectum materiale, sive *quod* prædicti affectus sit supernaturalis, nihilominus objectum *quo* sive motivum est *naturale :* nam voluntas movetur ad imperandum assensum fidei ex motivis, quibus mysteria fidei apparent evidenter credibilia, quæ evidentia solet haberi naturaliter. Unde cum species actus non ab objecto materiali, sed motivo desumenda sit, sequitur prædictum credendi affectum non esse supernaturalem.

Impugnatur.

Sed contra est *primo :* nam quemadmodum, ut intellectus credat, supponitur evidentia credibilitatis existentiæ divinæ revelationis; ea autem supposita, credit intellectus innixus sicut motivo non credibilitati revelationis, sed divinæ revelationi, cujus existentia est aliunde evidenter credibilis : ita ut voluntas imperet actum fidei, supponitur illa evidentia credibilitatis : ea vero præsupposita non intendit voluntas ipsam credibilitatem, sed honestatem repertam in assensu fidei infusæ, a qua allicitur, et movetur : atqui prædicta honestas cum non differat ab ipso assensu est supernaturalis : ergo motivum prædicti affectus est supernaturale. *Secundo,* quia vel intellectus regulans affectum credendi proponit voluntati motivum supernaturale, vel non? Si non proponit : ergo voluntas non poterit efficaciter intendere, quod intellectus assentiat ex motivo supernaturali, et consequenter non sequetur supernaturalis assensus, nec ille affectus erit efficax, ac ille, de quo loquimur in præsenti. Si autem proponit motivum supernaturale : ergo poterit voluntas intendere assensum fidei ex tali motivo : et per consequens objectum tam materiale, quam formale prædicti affectus

erit supernaturale. *Tertio*, et præcipue : quoniam licet ad prædictum affectum præcedant signa, et motiva, quorum notitia potest naturaliter haberi ; tamen præter hæc motiva externa , adest aliqua illuminatio interna supernaturalis, qua ultimo determinatur voluntas, ut efficaciter imperet actum fidei infusæ : ergo non est, cur prædictus affectus non evadat supernaturalis. Antecedens docet D. Thom. 2, 2, *quæst.* 2, *art.* 9 *ad* 3, ubi ait : « Ille, qui credit « habet sufficiens inductivum ad creden- « dum : inducitur enim auctoritate divinæ « doctrinæ miraculis confirmatæ, et quod « plus est, interiori instinctu Dei invitan- « tis. » Et *quæst.* 6, *art.* 1, inquit : « Quan- « tum ad assensum hominis in ea, quæ « sunt fidei (complectitur autem prædictus « assensus actus intellectus, et voluntatis, « ut supra vidimus) potest considerari du- « plex causa : una quidem exterius indu- « cens, sicut miraculum visum, vel per- « suasio hominis inducentis ad fidem. « Quorum neutrum est sufficiens causa : « videntium enim unum, et idem miracu- « lum, et audientium eandem prædicatio- « nem quidam credunt, et quidam non « credunt. Et ideo oportet ponere aliam « causam interiorem, quæ moveat homi- « nem interius ad assentiendum his, quæ « sunt fidei. »

D. Tho.

75. Respondebis secundo cum Castillo ubi supra negando iterum minorem : quia voluntas non imperat immediate assensum fidei infusæ, sed tantum assensum fidei acquisitæ : hoc autem posito statim absque novo actu voluntatis sequitur assensus fidei infusæ. Unde non sequitur, quod affectus credendi sit supernaturalis : quia non respicit immediate, et per se primo actum supernaturalem tanquam objectum , sed solum actum naturalem, et ab isto speciem desumit.

Alia evasio.

Hæc tamen evasio procedit ex quibusdam falsis fundamentis, quæ merito inquit Suarez esse parum consentanea veris de gratia principiis. Ea vero ex professo evertere pertinet ad tractatum de fide. Modo vero, quod ad rem præsentem attinet, haud difficile est prædictam evasionem efficaciter præcludere. Tum quia esto, quod aliquando assensus fidei humanæ præcedat assensum fidei infusæ; tamen falsum est, quod indispensabiliter debeat semper præire : neque enim adest aliquod rationabile fundamentum, ut id asseratur. Quando ergo inter affectum credendi, et assensum fidei infusæ non mediat alius assensus naturalis, procedit ratio superius facta : nam tunc prædictus affectus respicit per se primo, et immediate objectum supernaturale, nempe assensum fidei infusæ : ergo est supernaturalis. Tum etiam quia affectus absolutus, et efficax credendi ex motivo divinæ revelationis, de quo agimus in præsenti non intendit per se primo actum fidei humanæ, sed assensum fidei infusæ : id quippe est, quod inquirimus, an hujusmodi affectus imperans, et inferens assensum fidei Theologicæ sit supernaturalis, et gratia indigeat? ergo divertere ad alium affectum, ex quo sequatur immediate assensus humanus, et mediate assensus divinus, est divagari extra propositum difficultatis, eamque non diluere, sed effugere.

Præcluditur. Suarez.

76. Respondebis tertio cum Ripalda *ubi supra num.* 38, negando minorem : quia stat bene, quod actus naturalis habeat objectum supernaturale : unde ex supernaturalitate assensus fidei infusæ, non sequitur, quod affectus eliciendi talem assensum evadat supernaturalis. Quod Lugo *ubi supra num.* 34, confirmat ex eo, quod potest sacerdos per affectum naturalem intendere efficaciter conversionem panis in corpus Christi, quam constat esse supernaturalem. Cur ergo non poterimus per affectum naturalem intendere efficaciter assensum fidei infusæ licet supernaturalis sit?

Alterum effugium Ripalda.

Lugo.

Cæterum doctrina illa, cui fidit hæc responsio, satis exclusa manet ex dictis *dub. præced.* ubi late ostendimus actum tendentem in objectum formaliter supernaturale, habere esse supernaturale : et ideo supervacaneum foret id ostendere in præsenti. Exemplum autem in contrarium adductum parum urget : nam si semel intentio efficax consecrandi est pure naturalis (quod alibi discutimus), non respicit immediate, et per se primo conversionem passivam panis in corpus Christi, quam concedimus supernaturalem esse ; sed respicit per se primo consecrationem activam, hoc est, prolationem verborum consecrationis , subordinando illa verba Deo, ut ab eo eleventur, recipiantque virtutem instrumentariam , et prædictam conversionem efficiant. Unde prædicta intentio, ut pure naturalis respicit immediate aliquid naturale, id nimirum, quod ab ipso sacerdote potest naturaliter efficaciter præstari. Si autem aliquid supernaturale efficaciter, et immediate intendat ; jam

Confutatur.

jam ex hac parte est supernaturalis, et procedit ex speciali motione Dei : repugnat enim, quod aliquis tendat efficaciter in finem superiorem, nisi ex motione superioris agentis, cui prædictus finis respondet, ut docet D. Thom. 2, 2, *quæst.* 1, *art.* 3, et infra ostendemus *dub. sequenti.*

D.Tho.

Tertium fundamentum veræ sententiæ.

77. Ultimo potest nostra conclusio alia ratione suaderi, qua fundamentum nuper expensum amplius roboretur : quoniam voluntas per vires naturales nequit efficaciter imperare actum intellectus, qui vires naturales excedat : sed assensus fidei infusæ est supra vires naturales, ut modo supponimus : ergo voluntas efficaciter movens ad talem assensum non habetur per vires solas naturales, sed per auxilium gratiæ. Major videtur evidens : quia repugnat, quod aliquis operetur, vel influat ultra suam virtutem : sed actus vires naturales absolute excedens excedit vires naturales voluntatis, ut liquet ex terminis : ergo repugnat, quod voluntas per vires naturales imperet efficaciter, et consequenter causet talem actum.

Confirmatur : quia actus imperatus nequit esse superioris ordinis ad actum imperantem ; alias eum excederet, ipsiusque jurisdictioni, ut ita dicamus, minime subderetur : sed affectus efficax credendi, et assensus fidei comparantur ut actus imperans, et actus imperatus : ergo cum assensus fidei infusæ sit supernaturalis, sequitur, quod affectus efficax eliciendi talem assensum sit etiam supernaturalis, petatque oriri ex gratia ejusdem ordinis.

Evasio. Castillo.

78. Occurres cum Castillo huic rationi, et confirmationi dicendo ex eis solum haberi, quod actus immediate imperatus, et physice causatus a voluntate, ipsiusque voluntatis affectus debeant esse ejusdem ordinis ; minime vero, quod ea, quæ mediate, et moraliter, et ex sola ordinatione extrinseca Dei sequuntur, debeant voluntati proportionari. Porro ex affectu efficaci credendi, si attendamus naturas rerum immediate solum sequitur assensus fidei acquisitæ, cui imperando sufficiens est affectus naturalis. Assensus autem fidei infusæ subsequitur mediate, moraliter, et ex ordinatione divina, quatenus posita voluntate credendi, et assensus fidei acquisitæ : statim Deus absque novo imperio voluntatis creatæ confert intellectui auxilium, ut eliciat assensum fidei infusæ. Unde affectus credendi non se extendit ad hujusmodi assensum, nec debet illi proportionari.

Confutatur.

Sed hoc effugium facile rejicitur. Tum quia ut constat ex supra dictis affectus credendi, de quo in præsenti, respicit immediate assensum fidei infusæ : ergo hunc imperat, et causat : et consequenter debet esse supernaturalis sicut ipse. Tum etiam quia prædictus affectus habitus, sicut oportet, respicit immediate assensum non fidei acquisitæ, sed infusæ, ut ex se constat : sed per suam entitatem, et speciem habet esse, sicut oportet : ergo per suam speciem, et entitatem respicit immediate assensum fidei infusæ. Tum præterea, quia motivum fidei infusæ est omnino diversum a motivo fidei acquisitæ, ut ostendimus *dub. præced.* ergo præter affectum credendi ex motivo fidei acquisitæ, requiritur alter distinctus affectus credendi ex motivo fidei infusæ : ergo hic posterior respicit immediate fidei supernaturalis assensum.

Nec vim hujus impugnationis infringit id, quod prædicta evasio dicebat, nempe assensum supernaturalem fidei sequi ad voluntatem naturalem credendi, non quidem ex natura rei ; sed ex ordinatione divina ; nec physice, ut loquitur Castillo, sed moraliter. Nam potius ex hoc accidit novum robur nostræ rationi : nam si semel habemus ex nobis voluntatem efficacem credendi ad quam moraliter sequitur assensus fidei : jam hic non habet rationem gratiæ, sed præmii, quod Deus prædictæ voluntati retribuit, inciditurque in errorem Semipelagianorum, ut constat ex argumento, quod adversus ipsos urget D. Fulgentius *lib. de Incarnat. cap.* 18 his verbis : « Si « autem secundum opinionem illorum nostrum est velle credere, priusquam Dei « gratia nos incipiat adjuvare ; injuste di« citur gratia : quia non gratis homini da« tur, sed bonæ retribuitur voluntati : hanc « enim (sicut illi volunt) gratia in nobis in« venit, quam ipsa non dedit. Immo si sic « est, nos priores Deo voluntatem damus : « atque ita gratiam non miseratione tri« buentis, sed æquitate retribuentis acci« pimus. » Quod argumentum desumpsit ex August. lib. 1 contra duas epistolas Pelag. cap. 8, ubi inquit : *Si enim sine Dei gratia per nos incipit cupiditas boni ; ipsum cœptum erit meritum, cui, tanquam ex debito, gratiæ veniat adjutorium.* De quo infra late a nobis agendum est, ubi ostendemus ad nullam dispositionem naturalem sequi physice, aut moraliter effectum ordinis supernaturalis, quo per-

D.Fulg.

D.Aug.

ficiamur, et ad salutem promoveamur, vel cum illo ex se, aut ex ordinatione divina connecti.

§ IV.

Satisfit argumentis contrariæ sententiæ.

Opinio contraria.

79. Ad assensum fidei infusæ vel non requiri affectum voluntatis, vel sufficere affectum naturalem absque auxilio gratiæ elicitum docuit Scotus *in* 3, *dist.* 25, *quæst.* 2. Quem licet Suarez, Vasquez, et alii studeant cum communi sententia componere : ab hoc tamen instituto satius est abstinere; cum videamus Scoti discipulos non modo non abhorrere ab opinione nuper relata, sed eam pro viribus contra communem sententiam tueri. Et plane reclamante conscientia, traheretur Scotus in alium sensum: nam *loco citato* § *Ideo dico*, loquens de fide infusa hæc habet : « Et esto, quod requi- « ratur motio positiva voluntatis ; etiam « sufficit voluntas ad sic movendum in pu- « ris naturalibus : quia posito vero super- « naturali præsente voluntati, posset vo- « luntas movere intellectum ad intelligen- « dum illud, dummodo in intellectu esset « habitus inclinans intellectum in illud, « sicut est in proposito. » Unde hanc sententiam defendit Castillo nobilis Scotista *tractat. de Fide, disp.* 6, *quæst.* 6. Cui etiam suffragantur Aliacensis *in* 1 *quæst.* 1, *artic.* 2; Holcot. *ibidem quæst.* 1 ; Marsilius *quæst.* 14, *art.* 1, *dub.* 3 et alii asserentes sufficere non contra motionem voluntatis, ut intellectus assentiatur mysteriis fidei : constat enim ad prædictam non resistentiam, cum sit quædam negatio, minime requiri auxilium positivum gratiæ, sed ad summum desiderari quandam protectionem extrinsecam.

Scotus. Castillo. Aliacen. Holcot. Marsil.

Primum argumentum. Ad Rom. 7.

Probatur primo hæc sententia ex verbis Apostoli ad Roman, 7 : *Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio.* Quibus satis aperte indicat hoc discrimen reperiri inter velle, et perficere, quod primum habeat homo ex se, posterius vero ex gratia Dei : ergo licet ad assensum fidei infusæ utpote satis perfectum sit necessaria gratia; ad affectum tamen credendi, quæ est quoddam velle imperfectum, sufficiet liberum arbitrium.

D.Cyril.

Confirmatur primo ex D. Cyrillo Hierosolymitano *in Procatechesi*, ubi ait : *Potest Deus facere fidelem, si modo cor illi præbuerit :* ergo sicut facere fidelem est effectus proprius gratiæ : ita præbere cor seu voluntatem credendi, est proprium liberi arbitrii.

D.Hier.

Confirmatur secundo ex D. Hieronymo *lib.* 1 *Dialog. contra Pelag. cap.* 2, ubi in persona Catholici disputatoris inquit : *Nostrum est velle ; sed ut voluntas nostra compleatur, ad Dei misericordiam pertinet,* et similia profert *cap.*3 ; ergo ad affectum credendi non requiritur gratia Dei ; sed tantum ad assensum fidei, quo prædicta voluntas completur. Quod adhuc expressius docuit Gennadius *lib. de Ecclesiasticis dogmat. cap.*21, ubi ait : *Ut acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ potestatis est.*

Gennad.

Responsio. Joan. Cassian.

Respondetur ad auctoritatem Apostoli, quod ea usus fuit Joannes Cassianus *collat.* 13, *cap.* 9, ut suaderet sententiam suam, quam postea damnavit Ecclesia. Nitebatur autem ostendere initium nostræ salutis, sive piam affectionem credendi esse ex nobis : a quo non multum recederetur, si argumentum factum concluderet. Sensus ergo prædicti testimonii est, quem D. Thom. ibidem lect. 3 circa finem optime illustrat his verbis : « Hoc verbum patrocinari vi- « detur Pelagianis, qui dicebant, quod ini- « tium boni operis est ex nobis in quantum « bonum volumus. Et hoc est, quod vide- « tur dicere Apostolus : Perficere autem « bonum non invenio. Sed hunc sensum « excludit Apostolus ad Philip. 2 dicens : « Deus est, qui operatur in nobis velle, et « perficere. Quod ergo dicit : velle adjacet « mihi, scilicet per gratiam jam reparato, « est ex operatione divinæ gratiæ : per « quam quidem gratiam non solum volo « bonum, sed etiam aliquid boni facio : « quia resisto concupiscentiæ, et contra eam « ago ductus spiritu. Sed non est in mea po- « testate, quod istud bonum perficiam, ut « scilicet totaliter concupiscentiam ex- « cludam. » Et post pauca addit : « Si vero « referatur ad hominem sub peccato cons- « titutum, sic exponi poterit, ut velle acci- « piatur pro voluntate incompleta, quæ « instinctu naturæ in quibuscumque pecca- « toribus est ad bonum. Sed illud velle ad- « jacet homini, id est, juxta hominem ja- « cet quasi infirmum ; nisi gratia voluntati « tribuat efficaciam ad perficiendum. » Unde cum voluntas credendi, de qua in præsenti agimus, non sit incompleta, et infirma, sed absoluta, et efficax ; ex ipso testimonio, quod

D.Tho.

quod nobis objiciebatur, evincitur non posse haberi absque adjutorio gratiæ.

Ad auctoritatem D. Cyrilli respondetur solum intendere, quod Deus neminem faciat fidelem absque ejus propria voluntate, quam significat cordis vocabulo : quia assensus fidei necessario dependet ex voluntatis affectu, ut supra vidimus § 1. Sed cordis nomine non intelligit voluntatem nude sumptam, sed eamdem motam a Deo, et adjutam divina gratia. Unde *Actor.* 16 dicitur de Lydia purpuraria, quod illius cor Dominus aperuit intendere his, quæ dicebantur a Paulo. Adde Cyrillum ex illis Patribus esse, qui non ita exacte, et expresse de necessitate gratiæ locuti sunt : tum quia scripsere ante exortam hæresim Pelagii, qui occasionem præbuit aliis Doctoribus, ut ostenderent divinæ gratiæ necessitatem, et pro ea expresse, et ex proposito decertarent: tum quia scripserunt adversus Manichæos, quorum tunc grassabatur hæresis negans liberum arbitrium : unde eorum præcipuum studium fuit libero arbitrio favere, non adeo expresse commendantes necessitatem, et dignitatem divinæ gratiæ. Quamobrem eorum sententiæ non nimis debent urgeri in præsenti materia ; sed si quæ videntur a vera sententia recedere, ad Catholicum subsequentium Conciliorum sensum benigna interpretatione flectendæ sunt. Quod bene observat Estius *in* 2, *dist.* 26, § 24 et nos notatum volumus, non tam pro testimonio nuper explicato, quod non adeo difficile est; quam pro aliis difficilioribus, quæ in hoc tractatu possunt occurrere.

Nota.

Estius.

Ad testimonium D. Hieronymi respondetur S. Doctorem sæpissime in illo opere nostram docere sententiam, et præcipue *lib.* 2, *cap.* 7. Unde quando asserit nostrum esse velle, non excludit necessitatem divini auxilii ; sed liberi arbitrii consortium adstruit. Cum autem specialiter tribuit Deo voluntatis complementum, et boni operis consummationem, minime intendit, quod quod Deus sua gratia non concurrat ad ejusdem initium, nempe ad velle : sed solum docet necessitatem divini auxilii pro operis externa executione, vel ultimo complemento. Frequenter quippe optimæ affectiones, et quæ ortum ducunt ex divina gratia, impediuntur, ne ad optatum finem perveniant, juxta illud Apost. 1 ad Thessalon. 2 : *Voluimus venire ad vos semel, et iterum, sed impedivit nos Satanas.* Removere autem hujusmodi impedimenta soli divinæ providentiæ, et æternæ prædestinationi attribuendum est; non vero voluntati creatæ etiam adjutæ gratia. Gennadius audiendus non est in hac causa, ut monuimus *disput.* 1, *cap.* 5, *num.* 209.

Ad Thes. 2.

80. Secundo arguitur ratione : quia si affectus efficax credendi esset supernaturalis, deberet regulari per aliquod judicium supernaturale : sed judicium præcedens talem affectum, et eum dirigens non est supernaturalis : ergo neque ipse affectus. Major videtur manifesta : quoniam voluntas nequit aliquid velle nisi ex motivo sibi per intellectum proposito : sed voluntas supernaturalis tendit in objectum ex supernaturali motivo : ergo judicium illud prudens, et dirigens debet prædictum motivum cognoscere, et illud repræsentare : hoc autem fieri nequit per judicium naturale : ergo si voluntas credendi est supernaturalis, judicium illam regulans nequit non supernaturale esse. Eo vel maxime quia posito illo judicio, sequitur saltem per se loquendo, affectus credendi : sed ad actum naturalem non consequitur actus supernaturalis, neque cum illo connectitur : ergo non cohæret, quod affectus credendi sit supernaturalis, et judicium eum præcedens sit naturale. Minor autem probatur : tum quia illud judicium est de credibilitate mysteriorum fidei : id quippe est, quod ante ipsum assensum cognosci potest, habetque rationem motivi, ut intellectus judicet conveniens, ut voluntas velit credere : at sic est, quod illa credibilitas cognoscitur, et habetur per discursum humanum, quo homo perpendit testimonia Martyrum, miracula Sanctorum, continuationem Ecclesiæ, aliaque id genus motiva, ex quibus mysteria fidei nostræ redduntur evidenter credibilia : ergo prædictum judicium non est supernaturale. Tum etiam, quia judicium supernaturale debet aliquod objectum supernaturale cognoscere : sed judicium antecedens assensum fidei non cognoscit objectum supernaturale ; alias vel illud cognosceret obscure, et ita esset actus fidei, quod implicat ; cum ipsam præcedat : vel clare, et ita perfectius cognosceretur objectum fidei per hoc judicium, quam per fidem subsecutam, quod est absurdum ; cum fidei necessitatem excludat : ergo prædictum judicium nequit esse supernaturale.

Secundum argumentum.

Respondetur huic argumento concedendo sequelam, cum ob probationes inductas, cum et præcipue, quia desumitur ex Con-

Solutio.

Conc. Mil. cilio Milevit. *can.* 4, ubi statuit : *Utrumque est donum Dei scire, quid facere debeamus, et diligere, ut faciamus :* unde non solum affectus, quo diligimus, seu volumus credere, provenit ex supernaturali Dei gratia ; sed etiam judicium, quo scimus, seu determinamus esse credendum. D Aug. Quod August. *lib.* 2 *contra duas epistolas Pelagian.cap.* 8, deducit ex verbis Apostoli 2 *ad Corinth.* 3: *Non sumus sufficientes aliquid cogitare ex nobis, quasi ex nobis.* Ex quibus arguit : *Quis non videat prius esse cogitare, quam credere? Nullus enim credit, nisi prius cogitet esse credendum. Et hoc vult Apostolus non esse ex nobis, sed ex gratia.* Quam sententiam repetit *lib. de dono perseverantiæ cap.* 8 *et cap.* 13 *et lib. de prædest. Sanct. cap.* 7. Unde illam amplectuntur communiter Theologi. Curiel. Suarez. Videantur Curiel in præsenti, Suarez *tract. de Fide disp.* 6, *sect. num.* 1, qui argumentum supra factum appellant valde difficile, Joan. a S. Tho. et Joannes a S. Thoma 2, 2, *disp.* 3, *art.* 2.

Quod judicium regulet immediate piam affectionem. Ad primam autem probationem in contrarium respondemus judicium ultimum, ad quod immediate sequitur assensus credendi, non judicare de sola credibilitate objecti : quia etiamsi quis cognoscat evidenter mysteria fidei esse credibilia, potest simpliciter eis dissentire, et habere ex sua perversitate judicium, quo dictet conveniens esse hic, et nunc nolle credere. Unde aliud judicium, et ex aliis motivis ortum necessarium est, ut dictet affectum credendi. Præsertim quia judicium de credibilitate objecti potest esse mere speculativum, judicium vero dictans affectum, et ipsum inferens, debet esse practicum. Quamvis ergo illud prius judicium sit naturale, valeatque absque adjutorio gratiæ comparari ex sola penetratione testimoniorum, quæ mysteria nostræ fidei reddunt evidenter credibilia : quod forte contingit in dæmonibus, et in aliquibus hæreticis : nihilominus posterius judicium, licet illa motiva communiter supponat, ea tamen transcendit, moveturque altiori principio, ut determinet esse credendum ob solam auctoritatem divinam. Motivum autem posterioris judicii est supernaturale, et proportionatum motivis piæ affectionis, et assensus fidei Christianæ : unde judicium illi innixum supernaturale evadit. Quam doctrinam tradit D.Tho. D. Thom. 2, 2, quæst. 2, art. 9 ad 3, ubi inquit : *Quod ille, qui credit, habet sufficiens inductivum ad credendum : inducitur enim auctoritate divinæ doctrinæ miraculis confirmatæ : et quod plus est, interiori instinctu Dei invitantis.* Et *quæst.* 6, *art.* 1, docet, quod præter causas externas inducentes ad credendum, quarum notitia potest naturaliter haberi, *oportet ponere aliam causam interiorem, quæ moveat hominem interius ad assentiendum his, quæ sunt fidei.*

In enodatione secundæ probationis varius est, et sibi contrarius Joannes a S. Thoma : nam *in præsenti disp.* 20, *art.* 1, determinat judicium præcedens piam affectionem esse evidens practice : at *in loco supra citato ex* 2, 2, docet prædictum judicium esse obscurum, nullamque facit mentionem præcedentis sententiæ. Quod in causa est, ut multum dubitemus de propria mente istius perdocti Magistri : maxime cum utrumque volumen sit posthumum, et expertum non fuerit ultimam auctoris limam. Nobis autem (quamvis extremum de hac re judicium alibi revelabimus) prior dicendi modus magis arridet. Juxta quem dicendum est prædictum judicium cognoscere evidenter aliquod objectum supernaturale, nempe conveniens esse hic, et nunc credere ob auctoritatem divinam : nam prædicta convenientia supernaturalis est, sicut affectus voluntatis, ad quem incitat. Unde negandum est, quod inserta probatio insinuat, nempe jam objectum fidei perfectius cognosci per hoc judicium, quam per assensum fidei; cum per illud cognoscatur evidenter, et per hunc obscure. Hoc, inquam, negandum est, immo et suppositum : quoniam prædictum judicium non attingit fidei objectum, nempe veritatem creditam; sed solum cognoscit convenientiam, seu honestatem, quæ in credendo reperitur. Ex quo etiam fit, quo hujusmodi judicium, tametsi evidens, sit imperfectius assensu fidei obscuro : quoniam fides attingit ipsam rem, et assequitur veritatem, quæ est propria perfectio intellectus, in quam maxime collimat : judicium vero ipsam præcedens solum deprehendit convenientiam credendi, ordinaturque ex natura sua ad fidei assensum, per quem ultimo completur, et in eo habito quiescit. Adde, quod assensus fidei habet excellentius objectum, nempe Deum ipsum prout est in se : judicium autem fidem præcedens respicit aliquid inferius, et creatum, nempe honestatem, seu convenientiam credendi : quocirca licet sit evidens, potest ad illum assensum obscurum disponere, illique subordinari. Et desumitur hæc solutio ex his, quæ tradit D. Thom. 2, 2,

D.Tho. 2, 2, *quæst.* 8, pluribus in locis et præcipue *art.* 2, *et art.* 8 *ad* 2.

An prædictum judicium sit liberum.

81. Sed inquires, an prædictum judicium sit liberum, vel necessarium? Respondetur illud judicium esse necessarium in essendo, hoc est, non causari ex motione voluntatis applicantis intellectum ad sic judicandum. Nam cum ad actum quemcumque voluntatis debeat præire actus aliquis intellectus; jam ad illam motionem requireretur aliud judicium dictans talem affectionem : de quo posset fieri eadem interrogatio, et argumentum, et sic usque in infinitum : sistendum igitur est in aliquo judicio, quod ita moveat voluntatem, ut ab ipsa non dependeat in suo esse, et productione. Quæ est expressa doctrina D. Tho. 1 *part. quæst.* 82, *art.* 4 *ad* 3.

D. Tho. Animadversio.

Ut autem hoc evidentius appareat, et simul intelligatur, quomodo assensus subsequutus sit liber : quæ componere plurimum negotii facessit aliquibus : animadvertendum est ante affectum credendi (qui est primus voluntatis actus in linea supernaturali) plures præcedere actus in intellectu tam naturales, quam supernaturales, sive omnes distinguantur realiter, sive tantum virtualiter, et quoad munera. Nam in primis præcedit actus intellectus, qui attendit ad mysteria fidei quæ sibi prædicantur : et hic actus potest esse naturalis et liber, ut experientia liquet. Deinde sequitur alius actus, quo intellectus perpendit merita, et motiva objecti sibi propositi : qui etiam potest esse liber, et naturalis : libere enim moventur ad examinanda motiva credendi objectum, antequam illi assentiamur. Fieri enim solet ut habito prudenti, et attento examine motivorum credendi, utputa miraculorum, etc. appareat evidenter credibilitas objecti. Et actus, qui hoc examine supposito, judicat objectum esse credibile, est necessarius in seipso : nam cum intellectus sit potentia naturalis, nequit suspendere actum circa objectum evidens ex suppositione, quod sibi sufficienter præsentatur, licet antecedenter potuerit voluntas impedire ne intellectus attenderet, ut solet dici de assensu præmissarum, et conclusionis scientificæ. Et quod diximus de credibilitate objecti, potest etiam extendi ad convenientiam credendi, saltem ex naturali motivo : nam intellectus valet evidenter talem convenientiam attingere. Neuter tamen horum actuum est sufficiens ad hoc, quod in voluntate sequatur affectus supernaturalis, de quo loquimur in præsenti propter improportionem cum ipso : et ideo necessum est ponere alias cognitiones supernaturales, ut supernaturalem affectum regulent, et inducant.

Suppositis ergo illis judiciis naturalibus sequitur alia supernaturalis notitia, qua intellectus illustratur, et videt convenientiam credendi ex supernaturali motivo. Qui actus est necessarius ex parte objecti : nam si objectum apparet evidenter conveniens, nequit non intellectus judicare dari talem convenientiam in objecto : tum etiam ex parte principii, quia intellectus non movetur a voluntate ad sic judicandum, ut constat *ex supradictis*, sed unice, et specialiter applicatur a solo Deo. Adhuc tamen prædicta notitia non sufficit, ut sequatur affectus voluntatis, nec ut intellectus ultimo, et determinate judicet conveniens esse hic, et nunc credere ; sed potest absolute intellectus suspendere hunc actum, immo et in sensu composito decernere assensum oppositum. Et ratio est : quia tunc præcise bonum evidenter cognitum infert necessario tam amorem sui, quam judicium dictans talem amorem, quando vel illud bonum adæquat capacitatem voluntatis, ut contingit in beatis, vel cognoscitur ita imperfecte, ut non relinquat apparere ejus inadæquationem, et boni oppositi convenientiam, ut accidit in motibus primo primis. Neutrum autem horum adest in præsenti : nam judicium videns evidenter convenientiam repertam in actu credendi, non judicat illam convenientiam esse summum, et adæquatum bonum ; alias falleretur : neque impedit, quod lumen naturale repræsentet etiam evidenter convenientiam assensus contrarii. Et ideo ex vi hujus manet adhuc intellectus indifferens ad judicandum, utrum hic, et nunc sit credendum, vel non. Immo multoties continget, quod posita illa illustratione supernaturali postea intellectus per lumen naturale perverse judicet dictans, et ultimo resolvens non oportere, quod homo se subjiciat religioni Christianæ, ne divitias, v. g. delectationes, aut alia commoda amittat. Unde prædictum judicium supernaturale deprehendens convenientiam credendi non regulat immediate piam affectionem, nec cum illa infallibiliter connectitur : sed tantum deservit ad constituendum omnino proxime indifferentiam, seu libertatem in actu primo.

82. Sed quia voluntas nequit applicare intellectum ad ultimum judicium supernaturale imperans hic, et nunc piam affectio-

nem, eo quod ad talem applicationem erat necessarium aliud supernaturale judicium dictans prædictam applicationem, et ita usque in infinitum : propterea Deo auctori supernaturali incumbit supplere hunc voluntatis defectum. Et juxta beneplacitum suæ misericordiæ illos, quos vult, et quando vult efficaciter credere, movet ad formandum ultimum judicium dictans hic, et nunc credendum esse, et tunc sequitur infallibiliter pia voluntatis affectio. Quod judicium est necessarium in essendo : quia non dependet in suo esse a voluntatis motione, sed eam simpliciter antecedit. Est tamen liberum in regulando : quia non trahit necessitatem ab objecto, sed ita dictat efficaciter piam affectionem, ut nihilominus intactam relinquat illam indifferentiam, quæ ex vi aliorum actuum, quos supra descripsimus, antecedebat. Et idcirco homo ita elicit infallibiliter affectum credendi ex vi hujus ultimi dictaminis ; quod simul ratione præcedentium conservet totum actum primum, et indifferentiam ad judicandum oppositum, et eliciendum contrarium affectum, maxime cum sit constitutus simpliciter in actu in linea naturali : unde se movere potest ad resistendum iis, quæ sunt fidei, tametsi eorum convenientia evidenter apparet. Nunquam tamen ex suppositione ultimi judicii dictantis credendum esse, eliciet contrarium affectum, et assensum. Qui procedendi ordo sumitur satis aperte ex doctrina D. August. *lib. de prædest. SS. cap.* 7, et est omnino consonum naturis rerum, et qualitati materiæ, ut fusius in tract. de fide expendemus. Videantur, quæ diximus *tract.* 10, *disp.* 2 *a num.* 19.

Nota.

D.Aug.

83. Quod si ulterius inquiras, a qua virtute eliciatur prædictum judicium? Respondetur hujusmodi actum utpote indeliberatum, et imperfectum, saltem cum elicitur ante omnem actum fidei, non postulare aliquem habitum ; sed fieri ex auxilio actuali transeunte. Maxime cum prudentia infusa, et reliquæ virtutes morales, et Theologicæ supponant cognitionem ultimi finis supernaturalis, quæ habetur per fidem : dona autem Spiritus sancti supponunt hominem Deo esse unitum per charitatem. Unde cum hoc judicium fidem, et charitatem præcedat, non potest in aliquam virtutem infusam reduci : sed postulat fieri ex motione transeunte. An autem hæc motio sit de linea prudentiæ, vel pertineat ad donum intellectus? res est non magni momenti, et quæ parum refert ad præsentem difficultatem. Sed videri possunt Joannes a S. Thoma *loco citato ex* 2. 2, *conclus.* 3 et 4, et Curiel ubi supra, vers. *Et si ulterius quærat.*

Joan.a S. Tho. Curiel.

84. Tertio arguitur : quoniam si affectus efficax credendi ex motivo divinæ revelationis esset ita perfectus, ut peteret procedere ex speciali gratia ; etiam peteret specialem virtutem, ut eliceretur modo connaturali : omnis quippe actus connaturalis potentiæ exigit, quod potentia sit habitualiter completa, et constituta in actu primo ad eum eliciendum, quod absque habitu, vel virtute fieri non potest : at sic est, quod ad piam affectionem nulla requiritur virtus ; alias aliqua virtus infusa præcederet habitum fidei, cujus oppositum statuimus numero præcedenti : ergo prædictus credendi affectus non postulat oriri ex gratia.

Tertium argumentum.

Confirmatur : quia in peccatoribus non remanet aliqua virtus infusa præter fidem, et spem, ut communiter docent Theologi : sed peccatores eliciunt affectum credendi eadem facilitate, qua justi : ergo ad prædictum affectum nulla requiritur virtus.

Confirmatio.

Ad hæc : omnis virtus infusa vel est Theologica, vel moralis : sed affectus credendi non petit virtutem Theologicam, ut ex se liquet : nec virtutem moralem ; siquidem hæc comitatur charitatem, et prudentiam infusam, quæ non remanent in peccatore, in quo tamen manet affectus credendi, ut experientia liquet : ergo prædictus affectus nullam postulat virtutem.

Huic argumento (relicto Arauxo, qui 2,2, quæst. 4, art. 2, conclus. 2, docet prædictum credulitatis affectum nunquam fieri ex aliquo habitu, sed ex solo auxilio transeunte, quod revera satis est ad salvandam veritatem nostræ assertionis) respondetur juxta dicta *Tract.* 12, *disp.* 3, *dub.* 2, *num.* 42, hujusmodi affectum ut elicitum connaturaliter supponere in voluntate aliquam qualitatem permanentem, per quam voluntas constituitur in actu primo proximo ad elicientiam illius, petitque auxilium divinum ad id desideratum. Et ratio est, quæ tangitur in argumento : quoniam licet actus supernaturalis valeat fieri absolute per auxilium actuale, quod vices habitus suppleat ; nihilominus non fit modo connaturali, nisi potentia habeat permanenter aliquid intrinsecum, quod exigat auxilium Dei pro elicientia talis actus : qua ratione probant communiter Theologi necessitatem habituum supernaturalium : ergo ut affectus

Arauxo. Argumenti enodatio.

tus credendi eliciatur connaturaliter, petit voluntatem perfici per aliquem habitum tali affectui correspondentem. Hujusmodi autem habitus non habet rationem virtutis : quoniam licet sit honestus, et laudabilis, nihilominus non attingit per se bonum, ad quod principaliter ordinatur nempe assensum fidei : iste enim consummatur in voluntate, ubi residet talis habitus, sed perficitur in intellectu, quem voluntas applicat ad credendum. Virtus autem non ponitur nisi in potentia, in qua consummatur bonum talis virtutis : qua de causa virtutes morales, quæ moderantur passiones, resident in appetitu, ubi rectitudo earumdem passionum perficitur ; in voluntate autem imperante, et applicante appetitum ad hujusmodi actus solum ponitur quidam habitus deficiens a ratione virtutis.

Ad id autem, quod tangit argumentum pro ea parte, quæ contra nuper dicta militare potest, respondetur ad judicium præcedens piam affectionem connaturaliter eliciatur, nullum requiri habitum distinctum a fide ; bene autem ad piam affectionem. Et ratio differentiæ : quoniam cum primo elicitur illud judicium, elicitur innaturaliter, proindeque non petit habitum; sed fit per auxilium transiens. Semel vero acquisita fide, jam hæc afficit intrinsece intellectum, et exigit concursum actualem Dei, non solum ad credendum, sed etiam ad judicandum, quod oportet credere. Immo vero satis probabile est, quod ipsa fides talem actum eliciat ; quamvis ab eo utpote imperfecto, et ordinato ex natura sua ad ulteriorem actum, speciem non recipiat, sed ab actu credendi, in quo propria ipsius perfectio consummatur. Unde non oportet pro tali judicio ponere in intellectu aliquem habitum a fide diversum. Cæterum ex parte voluntatis nihil est, quod eam constituat permanenter in actu primo tum ad exigendum auxilium Dei pro affectu credendi, tum ad connaturaliter eliciendum ipsum affectum. Quamobrem opus est admittere habitum piæ affectionis superadditum voluntati.

Confirmationis solutio. Ex quibus patet ad confirmationem: nam cum prædictus habitus non sit virtus, sed solum quædam inchoatio, et dispositio ad virtutem, nempe ad fidem ; nullum est inconveniens, quod maneat in peccatore, sicut manet etiam ipsa fides, ad quam disponit. Unde etiam constat ad id, quod addebatur : si namque prædictus habitus non est virtus ; vane quæritur utrum sit virtus Theologica, vel moralis. Est ergo quædam qualitas permanens, quæ reductive pertinet ad fidem, licet non habeat speciale nomen : sicut etiam qualitas, quæ residet in voluntate ad imperandum actus virtutum moralium infusarum est quid permanens : et tamen neque est virtus Theologica, nec moralis, nec habet nomen speciale ; sed reducitur ad prædictas virtutes per modum inchoationis ipsarum.

Ultimum argumentum. 85. Ultimo suadetur hæc sententia argumento, quod urget Castillo : quoniam voluntas non movetur ex honestate assensus fidei infusæ, ut applicet intellectum ad credendum ; sed solum ex honestate fidei abstrahendo ab acquisita, aut infusa : sed hujusmodi motivum non est supernaturale, nec postulat pro sui attingentia specialem gratiam, ut ex se liquet : ergo affectus credendi non petit fieri ex gratia, sed haberi valet per solas vires naturæ. Minor et consequentia constat. Major autem suadetur : quia nullus cognoscit evidenter, vel credit ex fide divina, quod habeat fidem infusam : sed voluntas non potest efficaciter imperare actus, quorum principia nescimus, nobis inesse : ergo voluntas non imperat assensum fidei infusæ, nec movetur ex ejus supernaturali honestate, sed tantum movet, ut credamus absolute.

Responsio. Respondetur negando majorem. Ad cujus probationem iterum neganda est minor : quia ut quis in elicientia alicujus actus operetur ex speciali motivo, non est necessarium, ut certo cognoscat se habere principia prædicto motivo correspondentia. Voluntas enim imperans actus virtutum moralium infusarum residentium in appetitu sensitivo intendit honestatem prædictorum actuum : et tamen ad tale imperium non est necessarium, quod homo certo cognoscat se habere virtutes infusas, quæ tales actus eliciant : alias certo cognosceret se habere gratiam, quam comitantur hujusmodi virtutes. Similiter efficaciter intendimus amare, et aliquando amamus Deum Auctorem supernaturalem ut ultimum finem super omnia dilectum, quod est motivum proprium charitatis : et nihilominus ignoramus, utrum habeamus charitatem, quæ est principium prædicti amoris. Et eodem pacto potest voluntas efficaciter velle, quod intellectus credat mysteria fidei ex motivo divinæ auctoritatis : quamvis certo non cognoscamus habere fidem infusam, quæ est principium credendi ex tali motivo. Et ratio

universaliter est : quoniam quocumque actus voluntatis feraturdirecte in suum objectum, quod proinde debet cognosci, et proponi per intellectum, ut valeat illius affectum terminare. Non autem fertur voluntas directe in principia actus intenti : et ideo possumus efficaciter intendere aliquem actum; quamvis explicite, et in exercitio non attendamus ad ejus principia, nec cognoscamus illa nobis inesse. Satis ergo est, ut actus efficaciter intendatur, quod sit possibilis, et quod principia ejus habeantur vel per naturam, vel gratiam acceptam, aut saltem repromissam, et præparatam.

§ V.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

Corollaria. 86. Ex dictis in hoc, et præcedentibus dubiis colligitur legitima resolutio aliquarum difficultatum, pro quibus solent alii in præsenti specialia dubia instituere, examinantes utrum requiratur gratia ad actus aliarum virtutum Theologicarum, moralium, et donorum Spiritus sancti. Quod inter alios late, et docte præstat Suarez *lib.* 2 *de necessitate gratiæ*, per plura capita. Nos autem ab hoc instituto supersedendum duximus : tum quia id esset limites præsentis materiæ excedere, nullamque intactam, immo non exturbatam relinquere, ut recte vidit Joan. a S. Thom. *in præsenti disput.* 20, *art.* 1, in principio. Tum etiam, quia ea, quæ de actu fidei infusæ diximus, apertam viam sternunt ad alios actus supernaturales : est enim fides fundamentum totius supernaturalis ædificii, a qua proinde inchoare oportuit: unde hactenus circa fidem discussa facile queunt cæterarum virtutum actibus absque nova concertatione applicari. Quod jam præstamus.

Suarez.

Joan. a S. Tho.

Primum. Primo ergo infertur amorem supernaturalis charitatis, quo Deus ut ultimus finis supernaturalis diligitur super omnia, quoad speciem, et substantiam esse supernaturalem, et consequenter haberi non posse absque speciali gratia. Hoc corollarium docet D. Thom. *in præsenti art.* 3, *in solutione ad* 1, *et* 3, *et sub quæst.* 63, *art.* 2 *ad* 2, *et quæst.* 100, *art.* 10 *ad* 3, *et* 2, 2, *quæst.* 44, *art.* 4, *in corp. et ad* 1, cujus aliqua verba infra convenientius adducemus. Eandem sententiam docent Auctores supra relati *num.* 28, et specialiter Ferrara 4, *contra gentes cap.* 55, Conradus et Medina *in præsenti art.* 3 *et* 4, ubi Arauxo *art.* 7, *dub.* 1, Curiel *art.* 8, *dub. ultimo*, Joan. a S. Thom. *disp.* 20, *art.* 1, Montes. *disp.* 28, *quæst.* 4, Lorca *disp.* 9, Vasquez *disp.* 196, *cap.* 4, Alvarez *de Auxiliis disp.* 51, *concl.* 3, *et lib.* 5 *respons. cap.* 13, Bellarm. *lib.* 6 *de gratia cap.* 7, Suarez *lib.* 2 *de necess. gratiæ cap.* 14, et alii plures.

D. Tho. Ferrara. Conrad. Medina. Arauxo. Curiel. Joan. a S. Tho. Montes. Lorca. Vasquez. Alvarez. Suarez.

Ratio consectarii. Secunda corollarii pars manifeste deducitur ex prima : nam actus in sua specie, et entitate supernaturalis nequit non excedere vires naturales creaturæ, atque ideo fieri non poterit absque speciali adjutorio gratiæ. Prior autem pars satis aperte evincitur ex supradictis, quin opus sit nova fundamenta aperire : quoniam actus charitatis supernaturalis perfectior est, quam actus supernaturalis fidei : actus quippe isti debent inter se ita comparari sicut habitus a quibus eliciuntur : de his autem asserit Apost. 1, ad Cor. 13, *Manent tria hæc, fides, spes, charitas. Horum autem major est charitas :* si ergo actus fidei infusæ est entitative, et quoad speciem supernaturalis, ut hactenus ostendimus, id a fortiori competere debet amori supernaturalis charitatis.

1 ad Cor. 13.

Confirmatur. Confirmatur : nam quilibet actus virtuosus ea ratione, qua conducit ad salutem, et fit *sicut oportet*, debet esse supernaturalis, ut supra ostendimus : atqui amor supernaturalis charitatis per suam speciem habet disponere ad gratiam, et esse sicut oportet ad salutem : ergo supernaturalis secundum speciem. Minor constat : tum quia amor charitatis non habet rationem dispositionis conducentis ad salutem ex vi modi sibi superadditi : nullus quippe excogitari potest ita perfectus, ut adæquet propriam rationem specificam ipsius amoris, qui tendit in Deum ut finem supernaturalem super omnia dilectum : hæc enim est altissima ratio, quæ potest in actibus voluntatis reperiri. Tum etiam quia actus aliarum virtutum ea præcipue ratione habent esse sicut oportet ad salutem, quia fiunt ex imperio charitatis, et tendunt in proprium illius objectum, ut docent August. *lib. de correctione et gratia, cap.* 2, et D. Thom. *in præsenti art.* 4, *et in* 4, *dist.* 17, *quæst*, 2, *art.* 1, *quæst.* 1 *ad* 6. Cum ergo actus supernaturalis charitatis habeat per seipsum id, quod aliis actibus competit ex influxu illius ; sequitur, quod per suam speciem conducat ad salutem.

D. Aug. D. Tho.

Roboratur amplius. Ad hæc repugnat, quod actus entitative naturalis, et qui per vires naturales fieri potest, connectatur ex natura sua cum gratia

gratia sanctificante : alias posset homo per vires naturales vel se disponere ad gratiam sanctificantem, vel istam in se producere, quod est absurdum : sed amor supernaturalis charitatis ex natura sua connectitur cum gratia sanctificante : ergo neque est entitative naturalis, nec haberi valet per naturales vires. Minor probatur tum quia prædictus amor est ultima dispositio ad gratiam sanctificantem non solum moralis, sed physica, ut ostendemus *in tractatu de Justificatione disp.* 3, *dub.* 5; ergo connectitur ex natura sua cum gratia tanquam cum termino, ac forma, quam dispositive induit. Tum etiam quia prædictus actus est adeo perfectus, ut naturaliter saltem loquendo nequeat fieri nisi ex influxu gratiæ sanctificantis, ut dicemus *in eodem tractatu disp.* 2, *dub.* 6; ergo connectitur ex natura sua cum gratia sanctificante tanquam cum principio effectivo.

Opponitur testimonium D.Tho.

87. Adversus hoc consectarium nulla occurrit specialis ratio, cui in antecedentibus dubiis satisfactum non fuerit, vel quæ ad alios tractatus non spectet, ubi commodius poterit enodari. Sunt tamen aliqua Div. Thom. testimonia, quæ oportet explicare : eo quod non solum præsenti resolutioni, sed a fortiori præcedentibus videantur adversæ. Primo ergo oppones : nam D. Tho. quæst. 24, de verit. art. 14 ad 2 : *Generaliter docet quod homo per gratiam potest servare mandata quantum ad modum; cum possit nihilominus per liberum arbitrium ea servare quantum ad substantiam.* Idemque in speciali de præcepto charitatis docet *in* 3, *dist.* 36, *quæst.* 1, *art.* 6. Constat autem præceptum charitatis supernaturalis impleri quoad substantiam per actum charitatis : ergo prædictus actus quoad substantiam acceptus non excedit vires liberi arbitrii.

D Tho.

Legitimus ejus sensus.

Respondetur Angelicum Doctorem nunquam in actu proprio charitatis supernaturalis distinguere substantiam, et modum, sed potius docere hunc ad speciem prædicti actus spectare. Quod aperte statuit 2, 2, *quæst.* 44, *art.* 4, *in corp. et ad* 1, ubi ait : *Dicendum, quod sub præcepto, quod datur de actu alicujus virtutis, non cadit modus, quem habet ille actus ex alia superiore virtute : cadit tamen sub præcepto modus ille, qui pertinet ad rationem propriæ virtutis.* Et statim ponit modum proprium charitatis. Et adhuc expressius tradit hanc doctrinam *in hac* 1, 2, *quæst.* 100, *art.* 10, *in corp. et ad* 3, quod erat hujusmodi : « Si modus charitatis non cadit sub præcepto : ergo aliquis « potest implere præcepta legis non habens « charitatem : sed quod potest fieri sine « charitate, potest fieri sine gratia : ergo « aliquis potest implere præcepta legis sine « gratia : hoc autem est Pelagiani erroris, « etc. » Respondet in hunc modum : « Dicendum, quod observare omnia præcepta « legis homo non potest, nisi impleat præceptum charitatis, quod non fit sine gratia. Et ideo impossibile est, quod Pelagius dixit, hominem implere legem sine « gratia. » Ubi nullam distinctionem agnoscit inter substantiam, et modum proprium amoris supernaturalis charitatis : sed absolute docet esse necessariam gratiam, ut prædictum præceptum impleatur : quod falsum esset si actus charitatis esset naturalis quoad substantiam, et hæc tantum caderet sub præcepto.

Quando ergo S. Doctor locis in contrarium relatis determinat modum charitatis non cadere sub præcepto, aperte loquitur de præceptis aliarum virtutum, quarum actibus accidentarius et superadditus est proprius modus charitatis. Unde loco cit. ex quæst. de verit. in corp. « Est autem duplex « bonum : quoddam, quod est humanæ naturæ proportionatum : quoddam vero, « quod excedit humanæ naturæ facultatem. « Et hæc duo bona, si de actibus loquamur, « non differunt secundum substantiam actus; sed secundum modum agendi; utputa iste actus, qui est dare eleemosynam « est bonum proportionatum viribus humanis, secundum quod ex quodam naturali dilectione vel benignitate homo ad « hoc movetur. Excedit autem humanæ « naturæ facultatem secundum quod ad hoc « homo inducitur ex charitate, quæ mentem hominis Deo unit. Et in solut. ad « 1, inquit : Quod præcipit Deus, non est « impossibile homini ad servandum : quia « substantiam actus potest ex libero arbitrio servare : et modum, quo elevatur « supra facultatem naturæ, prout scilicet « fit ex charitate, potest servare ex dono « gratiæ, quamvis non ex solo libero arbitrio. » Idemque docet in *præsenti quæst. art.* 2, in corp. et *artic.* 4, in corpore, ut recte expendit Suarez *lib.* 2, *de necessitate gratiæ, cap.* 23, *num.* 23. Cum ergo hæc ordinatio, seu modus charitatis, qui aliis actibus convenit per participationem accidentalem, actui charitati competat per propriam speciem; sequitur hujusmodi actum

Suarez.

entitative acceptum fieri non posse absque gratia : quamvis aliarum virtutum actus secundum substantiam considerati, et a prædicto modo præscindant, et absque gratia possint haberi. Quod præcise docet D. Thom. *in respons. ad* 2, *et loco citato ex* 3 *sententiarum.*

Objicitur alia difficilis auctoritas D.Tho.

88. Secundo oppones testimonium S. Doctoris 2, 2, *quæst.* 171 *art. ad* 3, ubi inquit : « Dicendum, quod omne donum gratiæ hominem elevat ad aliquid, quod est « supra naturam humanam. Quod quidem « potest esse dupliciter. Uno modo quantum ad substantiam actus, sicut miracula « facere, et cognoscere occulta, et incerta « divinæ Sapientiæ. Et ad hos actus non « datur homini donum gratiæ habituale. « Alio modo est aliquid supra naturam humanam quantum ad modum actus, non « autem quantum ad substantiam ipsius : « sicut diligere Deum, et cognoscere eum « in speculo creaturarum. Et ad hoc datur « donum gratiæ habituale. » Ergo amor supernaturalis charitatis secundum substantiam acceptus non est supra facultatem humanæ naturæ.

Et confirmatur ex eodem S. Doctore *in* 4, *dist.* 17, *quæst.* 1, *art.* 1, *quæst.* 1 *ad* 6, ubi docet, *quod contritio quantum ad substantiam actus est a libero arbitrio, et a Deo, qui operatur in omnibus operibus, et naturæ, et voluntatis.* Concursus autem divinus, qui in omnibus operibus reperitur, est concursus generalis : hic ergo sufficiet ad contritionem, si secundum substantiam consideretur, atque ideo ad amorem charitatis, qui indivulse contritionem comitatur.

Prima responsio. Alvarez.

Ad auctoritatem *ex* 2, 2, quæ profecto haud facilis est intellectu, diversimode occurrunt Thomistæ. In primis Alvarez *lib.* 6 *de auxiliis disp.* 51, *num.* 14, respondet D. Thom. non loqui de actu charitatis elicito, sed solum de actu imperato, et externo, qualis est actus dandi eleemosynam : hic enim, et similes, quatenus ordinantur in finem charitatis, dicuntur etiam charitatis actus.

Displicet.

Hæc tamen responsio nobis non probatur : tum quia est voluntaria, nullum quippe adest verbum in prædicto testimonio, ex quo possit colligi D. Thom. loqui de actu externo, et a charitate imperato ; sed adest potius ad oppositum : nam illa verba, *sicut diligere Deum* propriissime designant actum internum amoris, non vero actum externum : ille enim, et non iste confert formaliter denominationem propriam diligendi, ut ex se liquet. Idemque evidentius adhuc apparet in alio exemplo D. Thom. nempe : Et cognoscere Deum in speculo creaturarum. Quod nullatenus adaptari potest actui externo. Tum etiam, et præcipue : quia non est consentanea menti sancti Doctoris: eo quippe collimabat, ut dilueret hoc argumentum : *Prophetia computatur inter gratias gratis datas : sed gratia est habituale quoddam in anima : ergo prophetia est habitus.* Ad quod diluendum vane fieret recursus ad actus externos a charitate imperatos ; siquidem vis argumenti consistebat in eo, quod *gratia est habituale quoddam in anima,* idemque de gratia prophetiæ dicendum esset. Ad hoc autem enervandum quid refert, quod actus exterior sit, vel non sit supernaturalis quoad substantiam, aut modum ?

Alia interpretatio.

89. Alii respondent ideo D. Thom. dixisse actum prophetiæ esse supernaturalem quoad substantiam, non vero actum charitatis, quia non datur actus naturalis circa materiam prophetiæ propriam ; bene autem circa materiam charitatis, datur enim amor Dei naturalis. Et ideo actus charitatis dicitur naturalis quoad substantiam, quia licet in se supernaturalis sit; convenit tamen cum actibus naturalibus in aliquo conceptu communi. Ita Arauxo ubi supra *numero* 83.

Arauxo.

Non satisfacit.

Cæterum neque ista solutio placet : quoniam sicut circa materiam charitatis potest dari actus naturalis, ita etiam circa materiam propriam prophetiæ : nihil enim prohibet, quod circa cogitationes cordis, vel futura contingentia, quæ sunt propria prophetiæ materia, detur aliqua cognitio naturalis prædicta objecta conjecturaliter attingens : immo hoc frequenter contingit in Angelis. Eodem ergo modo potest ex vi hujus actus prophetiæ dici naturalis quoad substantiam, ac charitatis actus : unde non subsistit adhuc differentia. Deinde ex hoc, quod amor charitatis dicatur prædicto modo naturalis, nulla congruens disparitatis ratio potest designari, ut charitas sit habitus, non vero prophetia : ac proinde relinqueret Divus Thomas argumentum in sua vi, si nil aliud in ea responsione doceret, quam quod illi hæc interpretatio attribuit.

Altera expositio. Joan. a S.Tho.

90. Tandem Joannes a sancto Thoma ubi supra respondet, quod D. Thomas per substantiam actus non intellexit differentiam specificam illius, neque per modum intellexit aliquid accidentaliter superadditum actui :

actui : sed per substantiam significavit actus entitatem, et per modum designavit modum, quo actus elicitur a potentia, nempe per aliquam virtutem illi permanenter impressam. Et quia actus charitatis fit juxta modum connaturalem potentiæ, hoc est, permanenter, et cum electione ; ideo petit fieri ex habitu : sicut e converso actus prophetiæ ob oppositam rationem nequit habitum vendicare ; cum non fiat juxta modum naturalem potentiæ, nimirum quando, et quomodo illa vult.

Non videtur sufficiens.

Sed hæc etiam responsio, nisi amplius declaretur, vel falsa est, vel insufficiens. Tum quia juxta hunc dicendi modum per substantiam actus designavit D. Thom. illius entitatem : sed S. Doctor asserit actum charitatis non esse supernaturalem quoad substantiam : ergo sentit, quod non est supernaturalis in sua entitate : hoc autem, et nihil amplius intendit objectio. Tum etiam, quia modus operandi permanenter, et ex electione connaturalior est modo per modum transeuntis, et instrumenti : sed actus prophetiæ fit transeunter, et per subitam illustrationem ; e contra vero actus charitatis fit permanenter, et ex electione, ut hæc expositio supponit, et satis ex se liquet : ergo nequit hac via salvari, quod actus charitatis sit supernaturalis quoad modum, non autem actus prophetiæ ; sed magis infertur oppositum.

Explicatur locus D. Tho.

92. Respondetur ergo quod ex duplici capite potest aliquis actus supernaturalis petere principium supernaturale : primo ob suam speciem, aut entitatem, quæ supernaturalis est : secundo ex parte modi, quo fit nempe permanenter, et juxta electionem operantis : quia non solum est supra vires potentiæ elicere actum supernaturalem, sed etiam elicere illum pro libito suo, et modo permanenti. Et quia hoc posterius addit supra primum ; idcirco ad eliciendum actum posteriori modo requiritur major virtus, quam ad eum eliciendum præcise quoad substantiam, vel entitatem : ad primum enim sufficit quælibet virtus supernaturalis licet fluida, et habens modum dispositionis, seu elevationis transeuntis ; ad posterius vero desideratur virtus per modum habitus, seu formæ permanentis. Actus autem prophetiæ talis conditionis est, ut non subjaceat voluntati nostræ saltem in suo actu primario : et ideo nequit fieri modo permanenti, et solum est supernaturalis quoad substantiam : non autem quantum ad modum : hoc quippe, quod est fieri transeunter, nullam supernaturalitatem addit supra actus entitatem. Actus vero charitatis fit ex natura sua modo permanenti, et cum electione operantis : quæ perfectio nequit non petere aliquam majorem perfectionem ex parte virtutis elevantis, nempe quod hæc virtus sit permanens, et habitualis juxta naturam actus, pro quo exhibetur. Et hinc apparet differentiæ ratio ob quam licet prophetia, et charitas sint qualitates supernaturales ; nihilominus hæc sit habitus, non vero illa. Quo pacto optime respondet Angelicus Doctor argumento, quod sibi opposuerat. Unde cum asserit, quod diligere Deum non est supra naturam humanam *quoad substantiam*, neutiquam negat prædictam substantiam esse supernaturalem absolute ; sed tantum negat esse supernaturalem ea præcise ratione, qua dixerat actum prophetiæ supernaturalem esse. Cumque prophetiæ actus sit supernaturalis quoad substantiam præcise, non vero quoad modum ; solum sequitur, quod actus charitatis non sit supernaturalis quoad substantiam præcise sumptam, sed quod sit supernaturalis quoad substantiam et modum. Et ideo per ly *non quantum ad substantiam ipsius* minime excludit substantiam ; sed substantiam ut destitutam modo. Excludit igitur, quod actus charitatis sit præcise supernaturalis in entitate, sicut actus prophetiæ : et adstruit esse supernaturalem etiam in modo, quo fit, videlicet permanenter, et libere. Et ita reddit rationem, cur charitas sit habitus, non vero prophetia. Et in hoc sensu expositio Joannis a sancto Thoma amplectenda est, utpote attingens propriam S. Doctoris mentem, in quo aliæ interpretationes deficiunt.

Dispelluntur duæ objectiones.

Neque adversus eam sic illustratam urgent illa duo, quæ illi opponebamus. Non quidem primum : quia jam constat actum charitatis esse supernaturalem quoad substantiam, non quidem excludendo modum, sed eum saltem connaturaliter afferendo. Neque etiam secundum : quia licet modus operandi permanenter sit connaturalior, quam modus operandi transeunter, si fiat comparatio intra eumdem ordinem : nihilominus si operatio permanens est supernaturalis, excedit facultatem naturalem non solum ex parte entitatis, sed etiam modi, quo fit : quia supra naturam est operari supernaturaliter permanenter. Unde licet actus prophetiæ fiat transeunter, et actus charitatis modo permanenti, atque adeo

connaturalius intra ordinem supernaturalem; nihilominus actus charitatis est simpliciter supernaturalis quantum ad modum, quo fit; secus vero actus prophetiæ : et ille petit habitum non autem hic.

Exponitur alius locus D. Tho.

Ad aliud Divi Thomæ testimonium *ex* 4 *sentent.* respondetur sanct. Doctorem solum docere, quod actus contritionis est unice a gratia quantum ad formam. Quod evidens est; cum hæc fiat ipsa gratia, quam Deus per seipsum infundit. Quantum ad substantiam asserit contritionem esse a libero arbitrio, et a Deo. Ex quo tamen minime infertur, quod sit a libero arbitrio nude sumpto, seu non adjuto per gratiam; sed tantum infertur, quod prædictus actus sit liber, in quem proinde debemus influere simul cum gratia. Neque oppositum suadent illa verba : *Qui operatur in omnibus operibus naturæ, et voluntatis :* quia per illa non significat, quod influxus Dei in contritionem sit concursus generalis, ut in objectione intendebatur; sed tantum designat universalem dependentiam creaturæ a Deo in operibus cum naturæ, cum gratiæ, licet modus concurrendi sit satis diversus.

Secundum consectarium.

93. Infertur secundo ex dictis actus proprios virtutum infusarum (ut ita omnes alios comprehendamus ad nullum in particulari descendendo) esse secundum suam entitatem supernaturales, et fieri non posse absque speciali gratia. Sic docent Auctores supra relati *num.* 86 et facile ostenditur ex iis, quæ *dub.* 2 statuimus : quoniam actus proprius cujusvis habitus tendit in objectum proprium illius, et sub eadem ratione; cum inclinatio habitus propria reducatur ad exercitium per tendentiam actualem in objectum : sed objectum proprium virtutis infusæ est formaliter supernaturale, alias non posset ei supernaturalitatem in genere causæ specificativæ transfundere : ergo actus proprius virtutis infusæ respicit objectum formaliter supernaturale : cum igitur actus speciem accipiat ab objecto; sequitur actus proprios omnium virtutum infusarum esse secundum suam speciem supernaturales; atque ideo fieri non posse absque speciali gratia. Qualiter autem plures actus attingentes objecta entitative naturalia sint supernaturales (quod poterat aliquam difficultatem inducere) facile declaratur ex his,

D.Tho.

quæ docet Divus Thomas *supra quæst.* 63, *art.* 4 in corpore, ubi loquens de distinctione specifica inter habitus acquisitos, et infusos, inquit : « Habitus dupliciter distinguuntur specie : uno modo secundum « formales, et speciales rationes objectorum. Objectum autem virtutis, cujuslibet « est bonum consideratum in materia pro« pria : sicut temperantiæ objectum est bo« num delectabile in concupiscentiis tactus. « Cujus quidem objecti formalis ratio est a « ratione, quæ instituit modum in his con« cupiscentiis. Manifestum est autem, quod « alterius rationis est modus, qui imponi« tur in hujusmodi concupiscentiis secun« dum regulam rationis humanæ, et se« cundum regulam divinam : puta in « sumptione ciborum ratione humana mo« dus statuitur, ut non noceat valetudini « corporis, nec impediat rationis actum. « Secundum autem regulam rationis divi« næ requiritur, quod homo castiget cor« pus suum, et in servitutem redigat per « abstinentiam cibi, et potus, et aliorum « hujusmodi. Unde manifestum est, quod « temperantia infusa, et acquisita differunt « specie, et eadem ratio est de aliis virtu« tibus. » Quod eorum actibus proportionabiliter applicandum est : unde non oportet in hoc amplius immorari. Recolantur, quæ diximus *Tractatu* 12, *disputatione* 3, *dubio* 1.

Tertium consectarium.

94. Tertio ex dictis patet solutio ad quæstionem, quæ solet in præsenti tractari, videlicet, quæ gratia requiratur ad eliciendum actus virtutum infusarum ? Ad quam respondemus posse hujusmodi actus bifariam considerari : primo absolute, et præscindendo a modo, quo egrediuntur a potentiis : secundo quatenus fiunt connaturaliter, permanenter, et faciliter. Ad eos igitur primo modo consideratos (si excipiamus amorem charitatis, et contritionem), non requiritur gratia habitualis, immo neque aliqua virtus permanens ; sed sufficiet auxilium transiens. Ad eosdem autem posteriori modo sumptos necessaria est aliquis habitus, seu virtus permanens. Ratio quoad primam hujus resolutionis partem est : quia prædicti actus entitave considerati non habent necessariam connexionem cum gratia sanctificante, ut patet in actibus fidei, spei, et aliarum virtutum, quos peccatores eliciunt: deinde præscindendo a modo productionis præscindunt etiam a modo virtutis elevantis potentiam, et solum concernunt virtutem absolute : ergo nec postulant gratiam sanctificantem, nec aliquam virtutem habitualem, sed possunt fieri per virtutem transeuntem. Posterior

Quæ gratia requiratur ad actus virtutum infusarum.

terior autem pars facile ostenditur : quia modus connaturalitatis, et facilitatis provenit per se ab habitu : ubi enim potentia completur per virtutem habitualem, prodit connaturaliter in actus prædictæ virtutis : ergo hujusmodi actus ut associati modo facilitatis, et connaturalitatis, petunt fieri ex auxilio virtutis habitualis, seu permanentis.

Diximus : *si excipiamus amorem charitatis et contritionem :* quia ad hos actus existimamus requiri gratiam habitualem, nedum concomitanter, et ex parte termini, ut communiter admittunt Auctores in præsenti ; sed etiam prævie, et ex parte principii, ut ex professo ostendemus *in Tractatu de justificatione, disputatione* 2, *dubio* 6.

Quartum corollarium.

95. Quarto, et ultimo colligitur decisio alterius difficultatis, quam solent interpretes communiter discutere in præsenti, an videlicet sit necessaria gratia specialis ad adimplendum præcepta virtutum infusarum? Cui respondetur ex dictis, quod si præceptum cadat supra actum virtutis infusæ, non poterit adimpleri absque speciali gratia ; bene autem si solum cadat supra materiam externam, circa quam versatur virtus. Ratio est : quoniam cum præcipitur actus virtutis, nequit positive satisfieri præcepto, nisi per exhibitionem prædicti actus : constat autem actus virtutum infusarum esse entitative supernaturales, et fieri non posse absque speciali gratia : ergo cum hujusmodi actus præcipiuntur, nequit homo absque speciali gratia satisfacere præcepto. Materia autem externa, utputa dare eleemosynam est in sua entitate naturalis, et non excedit humanas vires : ergo valet homo absque gratia prædictam materiam exhibere, et præcepto satisfacere ; quamvis absque illa non poterit tendere in finem præcepti supernaturalis : hæc enim ordinatio est proprius effectus charitatis. Quam resolutionem docet Divus Thomas *hac* 1, 2, *quæstione* 100, *articulo* 10 *et* 2, 2, *quæstione* 44, *articulo* 1 *ad* 1.

An requiratur gratia ad adimplenda præcepta virtutum infusarum.

D.Tho.

Dubium incidens.

96. Si autem ulterius inquiras, quando præceptum cadat immediate supra actum proprium virtutis, quando vero circa materiam externam, quæ est alias objectum illius. Respondetur id non spectare ad præsentem tractatum, sed ad varias materias de singulis virtutibus. Breviter tamen, et resolutorie dicendum est præcepta virtutum Theologicarum, nempe fidei, et charitatis imperare immediate actus prædictarum virtutum, ut sumitur ex Divo Thoma *quæstione* 63, *articulo* 2 *ad* 2, ubi ait : *Sunt quædam peccata mortalia, quæ homo sine gratia nullo modo potest vitare, quæ scilicet directe opponuntur virtutibus Theologicis, quæ ex dono gratiæ sunt in nobis.* Quibus etiam quantum ad hoc annumeramus præceptum pœnitentiæ supernaturalis ob necessarium nexum, qui invenitur inter ejus actum primarium, qui est contritio, et charitatem. Et ratio est : quia nihil aliud excogitari potest, quod immediate, et primario imperetur per præcepta harum virtutum, nisi eorum actus, ut consideranti constabit. Maxime cum prædicti actus sint ex natura sua necessarii ad consecutionem ultimi finis supernaturalis. De aliis vero præceptis pertinentibus ad materiam virtutum infusarum dicendum est immediate cadere supra earum materiam, sive objectum. Unde præceptum, verbi gratia, jejunii, aut restitutionis sufficienter impletur non comedendo nisi semel, et rem alienam restituendo ; sive interius adsit actus supernaturalis ordinans actionem externam ad proprium virtutis finem, sive non. Idemque de aliis præceptis similium virtutum dicendum est, ut satis aperte docet Divus Thomas *quæstione* 100, *articulo* 10. Et fundamentum est: quia licet detur præceptum, verbi gratia, restituendi rem alienam, minime adest præceptum restituendi ex motivo virtutis infusæ, nec affectu ad finem supernaturalem : ergo præceptum restituendi sufficienter adimpletur per externam actionem reddendi rem alienam, quidquid sit de interno motivo. Quod ad alia hujusmodi præcepta proportionabiliter extendendum est.

D.Tho.

D.Tho.

DUBIUM V.

An homo possit propriis viribus se ultimo disponere ad gratiam sanctificantem.

Postquam vidimus, quas vires habeat homo in ordine ad particulares actus supernaturales ; rectus ordo postulat, ut easdem vires perpendamus per comparationem ad ipsam gratiam, quæ est objectum proprium præsentis operis. Possumus autem in hac parte investigare, utrum homo possit gratiam producere, vel an valeat saltem efficere dispositiones, quibus præparetur ad ipsam. Sed quia primam difficultatem tractat Divus Thomas *infra quæstione* 112,

D.Tho. *art.* 1, ideo ab illa supersedebimus in hoc loco illorsum eam remittentes : versabimus autem posterius dubium, de quo agit S.Doctor *in hac quæst.* 109, *art.* 6. Illius vero perspicua decisio pendet ex nonnullis suppositionibus, quas proinde breviter prælibabimus, ut ad difficultatem cum hujus dubii, cum subsequentium expeditionem aditum habere possimus.

§ I.

Observationes aliquæ ad dubii resolutionem.

Quid sit dispositio. 97. Primo igitur statuendum est ex Aristot. 5 *Metaph.* propriam rationem dispositionis ad aliquam formam in eo sitam esse, quod subjectum ex se indifferens, et elongatum a forma determinet, aptet, et appropriet ad formæ participationem, excludendo indifferentiam, simulque expurgando illud a contrariis dispositionibus, si si quæ forte in eo præexistebant, atque a participanda forma elongabant. Sicut calor, verbi gratia, ut septem trahit materiam ligni ex se indifferentem, ut peculiariter participet formam ignis, excluditque frigiditatem, et alia accidentia contraria, quæ a participatione prædicta formæ impediebant: quocirca habet rationem dispositionis ad talem formam, ut docent communiter Philosophi. Unde satis apparet sensus tituli quæstionis : inquirimus enim utrum homo valeat per proprias vires aliquid in se producere, quo determinetur, et aptetur ad receptionem gratiæ, atque emundetur ab impedimentis contrariis.

Dispositionum genera. 98. Deinde nota tria esse genera dispositionum ad aliquam formam, nempe ultimam, remotam, et remotissimam, sive impropriam. Dispositio ultima est, quæ connectitur cum forma, et est duplex, alia consequens, quæ formam sequitur, eamque in primo suæ productionis instanti comitatur : quo pacto se habet calor ut octo ad formam ignis : alio vero antecedens, ad quam videlicet sequitur forma : sicut comparatur calor ut septem ad formam ignis. Remota vero dicitur, quæ non importat tantum determinationem ad consecutionem formæ ; appropriat tamen quantum est de se subjectum, et trahit ipsum ad ultimiorem dispositionem, utpote quæ est ejusdem ordinis cum ipsa : qua ratione calor ut quatuor, vel ut quinque comparatur ad formam ignis,et ad calorem ut octo. Remotissima autem, atque impropria dispositio appellatur id, quod non determinat adhuc remote subjectum ad participationem formæ ; sed tantum dicitur ipsum disponere, quatenus reddit illum minus ineptum, ut alias, et ab altero agente disponatur : quo modo siccitas ligni præparat ad formam ignis : quamvis enim non determinet ad ignem, reddit tamen passum minus ineptum, ut queat ad formam ignis disponi. Quæ etiam diversitas reperitur proportionabiliter in iis, per quæ homo disponitur ad gratiam, ut sumitur ex Div. Thom. *infra quæst.* 112, *art.* 2 *ad* 2 *et* 3. D.Tho. Dantur enim quidam actus, qui ultimo disponunt ad gratiam, et connectuntur cum illa : cujusmodi sunt amor supernaturalis Dei, et dolor de peccatis ex eodem amore procedens. Alii autem disponunt remote : quamvis enim non inferunt infallibiliter gratiam, emolliunt tamen cor, et trahunt illud ad ulteriores actus, quibus ultimo ad gratiam disponatur : et tales sunt assensus fidei supernaturalis, timor inferni, et horror futuri judicii, aliique actus ex auxilio supernaturales. Alii vero actus vel nullo modo disponunt, vel solum disponunt impropriissime, et quasi negative : quia non dicunt ullam habitudinem ad gratiam ; sed solum reddunt subjectum minus ineptum, hoc est, minus affectum peccatis : et hujusmodi sunt actus naturales moraliter boni, quos dum homo exercet, non peccat, nec indisponitur, etsi per eos non accedat positiva ad gratiam. Dubium ergo præsens præcipue procedit de dispositione ultima, qua homo sufficienter ad gratiam præparatur : de cæteris vero dispositionibus in aliis dubiis agemus.

Adulti recipiunt gratiam dependenter a dispositione. 99. Ulterius observa gratiam habitualem non infundi de lege ordinaria adultis, quin detur aliqua dispositio ex parte illorum. Quod ex professo ostendemus *in Tractat. de justificat. disp.* 3, *dub.* 1, et nunc breviter ostenditur. Tum quia ita passim docet Scriptura, ut Proverb. 16. *Hominis est præparare animam.* 1, Reg. 7: *Præparate corda vestra Domino.* Zachar. 1 : *Convertimini ad me.* (Proverb. 16. 1Reg. 7. Zacha.1.) Quamobrem hæc veritas diffinita est in Concilio Tridentino *sessione* 6, *canon.* 5 et 6. (Conc. Trid.) Tum etiam quia gratia non destruit naturam, sed eam perficit : constat autem, quod in naturalibus non introducitur forma perfecta nisi in subjecto disposito ; ergo gratia habitualis, quæ est perfectissima forma in ordine supernaturali, non communicatur

communicatur de lege ordinaria adulto, nisi iste præparetur ad ipsam. Tum præterea quia alias non potest assignari conveniens ratio, quare unus adultus recipiat gratiam habitualem magis copiosam, quam alius; nisi recurramus ad inæqualitatem dispositionum. Tum denique, quia si homo non disponitur ad gratiam, frustra expectat Deus electionem, et consensum nostrum juxta illud Hierem. 3 : *Tu fornicata es cum amatoribus multis, tamen revertere.* Et Ezech. 18 : *Projicite iniquitates vestras, et facite vobis cor novum,* et alia quæ aperte ostendunt in communicatione gratiæ reperiri, et requiri dispositionem ex parte nostri.

Hierem. 3. Ezech. 18.

Ad hanc dispositionem non sufficit non resistere. Henric.

100. Hujusmodi autem dispositio non consistit in sola non resistentia voluntatis, qua supposita Deus pro libito suo infundat gratiam in eo gradu, qui sibi placet, ut falso existimavit Henricus *quodlib.* 5, *quæst.* 24, sed consistit in aliquo positivo, ut communiter tradunt Doctores, qui etiam adversam opinionem temeritatis, aut etiam erroris censura inurunt. Et merito quidem: nam testimonia proxime relata non solam carentiam resistentiæ significant, sed positivam præparationem, et conversionem ad Deum important. Idemque convincunt rationes: quoniam in naturalibus, quibus sese accommodant gratuita, dispositio ad formam non consistit in sola non repugnantia passi; sed dicit aliquid positivum, quo passum determinatur, et trahitur ad formam ob similitudinem in accidentibus, quæ incipit participare, ut constat ex supra dictis. Præsertim quia dispositio importat aliquod speciale genus causæ cum respectu passi, quod ad formam aptat, cum respectu formæ, quam inducit : sed non resistentia, cum sit quædam carentia, nequit habere rationem causæ ; siquidem hæc supra conceptum generalem principii addit influxum positivum in effectum : ergo dispositio, quam Scriptura, et Concilia adstruunt esse necessariam ad justificationem adulti, non consistit in carentia resistentiæ, sed magis in aliquo positivo.

Objectio. D.Tho.

101. Dices : ad formam naturalem quatenus dat gradum essendi, non requiritur aliqua dispositio positiva; sed sufficit materia non resistens, seu carens dispositione contraria, ut expresse docet Divus Thomas 1 *parte, quæst.* 76, *art.* 6 ; atqui gratia sanctificans est forma communicans primum esse supernaturale juxta illud Apostoli 1 *ad Corinth.* 15 : Gratia Dei sum id, quod sum : ergo ad prædictam gratiam non requiritur dispositio positiva; sed sufficit, quod homo non resistat, aut impediat ejus infusionem.

1 ad Cor. 15.

Solvitur.

102. Respondetur primo concessis præmissis negando consequentiam. Et ratio disparitatis est : quia materia est omnino determinata ad esse substantiale, sive ab ista, sive ab illa forma communicetur : unde seipsa dicit immediatum ordinem ad prædictum esse, et omnimodam commensurationem cum illo : quamobrem superflua foret aliqua dispositio positiva, ut induceret hujusmodi coaptationem. Anima autem non est seipsa determinata ad participandum actu gratiam sanctificantem, nec dicit immediatum, et positivum ordinem ad ipsam; cum hæc sit supra omnem ordinem, et exigentiam naturæ : et ideo opus est, quod anima per aliquid positivum disponatur, ut gratiam sanctificantem modo connaturali recipiat.

Secundo respondetur distinguendo consequens : et si intelligatur de gratia sanctificante secundum quod dat primum esse supernaturale, quatenus præscindit ab esse permanenti, et transeunti, sive ab esse per modum habitus, et per modum dispositionis, concedatur : nam sicut ad primum auxilium supernaturale non requiritur aliqua dispositio, ita neque ad gratiam sanctificantem, quatenus præcise communicat prædictum esse supernaturale, universalissime acceptum. Cæterum hoc pacto non explicat rationem formæ, sed magis habet conditionem generalem tam formæ, quam auxilii. Si autem intelligatur de esse supernaturali permanenti, et per modum formæ, neganda est consequentia : quia ex una parte forma non communicatur nisi subjecto ad ipsam recipiendam determinato, et coaptato; et ex alia parte anima nequit per seipsam determinari, et proportionari ad gratiam, cum hæc sit supra ordinem illius. In quo plurimum differt forma dans primum esse supernaturale ab ea, quæ primum esse naturale communicat, ut satis ex se liquet.

Dispositio adultorum ad gratiam non est a solo Deo. Conc. Trid.

103. Præterea supponendum est, dispositionem, quæ pro infusione gratiæ requiritur, et præcipue ultimam non causari a solo Deo, sed etiam ab homine libere cooperante motioni divinæ. Quod disertis verbis determinat Concilium Tridentinum *sess.* 6, *can.* 4, ubi ait : *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium a Deo motum, et*

excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quoad obtinendam justificationis gratiam se disponat, ac præparet, nec posse dissentire, si velit; sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passive se habere, anathema sit. Idemque aperte sumitur ex testimoniis Scripturæ supra relatis, quibus admonetur homo, ut se disponat ad gratiam : quæ exhortatio vana professio esset, si solus Deus efficeret hujusmodi dispositionem. Et ratio est : quoniam accessus, et recessus ad aliquem terminum eodem proportionali modo debent contingere : sed recessus hominis a Deo, et destructio gratiæ fit per motus peccaminosos liberi arbitrii, ut ex se constat : ergo accessus hominis ad Deum, et gratiæ reparatio debent etiam fieri per motus laudabiles ejusdem arbitrii, quibus se præparet ad divinam amicitiam. Eo vel maxime, quod sanctificatio adulti est voluntaria : id autem non contingeret, si nulla dispositio eliceretur ab adulto : tunc quippe mere passive se haberet ad communicationem gratiæ, et hæc esset omnino ab extrinseco. Quod latius expendemus *infra quæstione* 112 *et loco supra citato ex tractatu de justificatione.*

Punctum difficultatis.

104. Supposito igitur, quod homo adultus possit, et debeat positive, et per actus proprios semetipsum ad gratiam præparare ; difficultas præsentis dubii in eo consistit, ut investigemus qualitatem virium naturalium ad producendum hujusmodi dispositionem : et ita inquirimus utrum valeat homo per proprias vires, et independenter ab auxilio Dei se ultimo disponere ad gratiam sanctificantem. Et procedit difficultas circa ea, quæ physice, et sufficienter disponunt : nam de aliis, quæ solum remote, et moraliter, hoc est per modum meriti, et impetrationis solent ad gratiam conducere, agemus in dubiis sequentibus.

§ II.

Asseritur veritas catholica et auctoritate munitur.

Conclusio de fide.

105. Dicendum est hominem per solas vires naturales non posse sufficienter ultimo se ad gratiam sanctificantem disponere. Hæc conclusio (quidquid contendant aliqui Scholastici antiqui) est de fide, eamque docent communiter Theologi, Divus Thomas *in præsenti art.* 6, *et quæst.* 112, *art.* 3 *et contra gentes cap.* 149, *et de verit. quæst.* 74, *articulo* 15, *et quodl.* 1, *art.* 7, ad Hebræos 12, *lect.* 3, et alibi sæpe, Albertus *in* 2, *dist.* 28, *art.* 2, Bonavent. *ibidem art.* 2, *quæst.* 1, Ægidius *art.* 2, *quæst.* 3, Gregor. *distinct.* 26, *quæst.* 1, *art.* 1, Estius *dist.* 26, § 34. Capreolus *in* 4, *dist.* 14, *quæst.* 2, ad argumenta Henrici. Marsilius *quæst.* 18, *artic.* 3, *conclus.* 4, Henricus *quodl.* 8, *quæst.* 5, Adrianus *quodl.* 5, *art.* 3, Osius Cardinalis *tom.* 2 *Confessionis fidei cap.* 13, Roffensis *art.* 13, Driedo *de captivitate tract.* 3, *cap.* 4, Soto *lib.* 2 *de natura, et gratia cap.* 3 *et* 4, Vega *lib.* 4, *de justificat. cap.* 6, Bellarminus *lib.* 6 *de gratia cap.* 5, Ferrara 3, *contra gentes cap.* 159, Alvarez *de auxiliis disput.* 55, *conclus.* 1, Cornejo 1 *parte quæst.* 23, *disp. unica dub.* 3, Curiel *infra quæst.* 112, *art. dub.* 3, *conc.* 1, Cajetanus *in præsenti* ubi etiam Zumel *disp. unica, conclus.* 1, Lorca *disp.* 11, Montes. *disp.* 28, *quæst.* 5, Joan. a S. Thom. *disp.* 20, *art.* 1, Gregor. Martinez *dub.* 3, Arauxo *dub.* 3, Medina *concl.* 1, ubi sobrie monet attente, et cum scrupulo legendos esse in hac materia aliquos Scholasticos antiquos, qui arbitrantes se contradicere D. Thomæ adversantur revera Scripturæ, et Conciliorum decretis.

D.Tho. Albert. Bonav. Ægid. Gregor. Estius. Capreol. Marsil. Henric. Adrian. Osius. Roffens. Driedo. Soto. Vega. Bellarm. Ferrara. Alvarez. Cornej. Curiel. Cajetan. Zumel. Lorca. Montes. Joann. a S.Tho. Gregor. Martin. Arauxo. Medina.

Fundamentum ex sacra Scriptura.

106. Probatur primo hæc veritas ex Scriptura divina, cujus licet possemus innumera proferre testimonia ; consulto tamen brevitatis gratia unum, aut alterum duntaxat adducemus, adjuncta expositione Augustini, quæ summæ auctoritatis est in hac parte, ut præmisimus *disp.* 1, *cap.* 7, § 1. Primum est illud : *Sine me nihil potestis facere,* Joan. 15. Quod August. lib. 2, contra duas epistolas Pelagian. cap. 8, urget in hunc modum : « Dominus, « ut responderet futuro Pelagio, non ait : « Sine me difficile potestis aliquid facere : « sed ait : Sine me nihil potestis facere. Et « ut responderet futuris etiam istis in eadem ipsa Evangelica sententia, non ait : « Sine me nihil potestis perficere, sed facere. Nam si perficere dixisset, possent « isti dicere, non ad incipiendum bonum, « quod a nobis est ; sed ad perficiendum « esse Dei adjutorium necessarium. »

Joan.15. D.Aug.

Secundum habetur Joan. 6 : *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Quo testimonio utitur Divus Augustinus lib. 1, contra duas epistolas Pelagianor. capite 19, ubi ait : « Non enim ait, « duxerit, ut illic aliquo modo intelligamus « præcedere voluntatem. Quis trahitur, si jam

Joann.6

« jam volebat? Et tamen nemo venit, nisi « velit. Trahitur ergo miris modis, ut velit, « ab illo, quo novit intus in ipsis hominum « cordibus operari, non ut homines, quod « fieri non potest, nolentes credant; sed ut « volentes ex nolentibus fiant. »

Psalm. 76. Tertium est illud Psalm. 76 : *Et dixi nunc cœpi: hæc mutatio dexteræ Excelsi.* Quæ verba D. Aug. sic expendit Augustinus *libro* 2, *contra duas epistolas Pelagianorum capite ultimo* in fine : « Cum ergo dixisset, nunc cœpi : non « ait, hæc mutatio arbitrii mei, sed dexte- « ræ Excelsi. Sic igitur gratia Dei cogitur, « ut ab initio bonæ mutationis suæ usque « in finem consummationis, qui gloriatur, « in Domino glorietur. Quia sicut nemo « potest bonum inchoare sine Domino : sic « nemo perficere sine Domino. » Idem significatur in aliis pluribus scripturæ locis, Psalm. 68. qualia sunt Psalm 84 : *Converte nos Deus* Thren. 5. *salutaris noster*, et Thren. 5 : *Converte nos* Proverb. 8. *Domine, et convertemur*, et Proverb. 8 : *Præ-* Ezech. 3. *paratur voluntas a Domino*, et Ezech. 3 : *Ego dabo vobis cor novum, et auferam cor lapideum*, et alia plura, quæ in sacra pagina, vel nullo inquisitionis studio passim occurrunt.

Ex Conciliis. Conc. Araus. 107. Secundo probatur eadem veritas ex Conciliis, et præcipue ex Arausicano 2, nam can. 4, ait : « Si quis ut a peccato purge- « mur, voluntatem nostram Deum expec- « tare contendit, non autem ut etiam « purgari velimus, per sancti Spiritus « infusionem, et operationem in nos fieri « confitetur, resistit ipsi Spiritui sancto « per Salomonem dicenti : Præparatur vo- « luntas a Domino, et Apostolo salubriter « prædicanti : Deus est, qui operatur in « nobis et velle, et perficere pro bona vo- « luntate. » Et can. 5: « Si quis sine gratia Dei « credentibus, volentibus, desiderantibus, « et pulsantibus nobis misericordiam Dei « dicit conferri; non autem divinitus, ut « credamus, velimus, vel hæc omnia, sicut « oportet agere valeamus, per infusionem, « et inspirationem sancti Spiritus in nobis « fieri confitetur : aut humilitati, aut obe- « dientiæ humanæ subjungit gratiæ adjuto- « rium, nec ut obediens, et humillimus « ipsius gratiæ donum esse consentit, resis- « tit Apostolo dicenti : Quid habes, quod « non accepisti ? et gratia Dei sum, id, quod « sum. » Et can. 19 : « Natura humana, etiam « si in illa integritate, in qua est condita, « permaneret, nullo modo seipsam, crea- « tore suo non adjuvante servaret. Unde « cum sine gratia Dei salutem non possit « custodire, quam accepit, quomodo sine « Dei gratia poterit reparare, quod perdidit, » et can. ultimo : « Hoc etiam salubriter pro- « fitemur, et credimus, quod in omni opere « bono nos non incipimus, et postea per « Dei misericordiam adjuvamur : sed ipse « nobis nullis præcedentibus bonis meritis, « et fidem, et amorem sui prius inspirat. » Idem statuunt Concilium Milevitanum *can.* 4, et denique Tridentinum *sess.* 6, *capite* 5 *et* 6 *et can.* 3 ubi hæc habetur : *Si quis dixerit sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque adjutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.* Conc. Milev. Conc. Trid.

108. Tertio, et ultimo habetur hæc veritas ex determinatione Summorum Pontificum Cælestini primi *epist.* 1 ad Episcopos Galliæ *cap.* 12, et Leonis I, *epist.* 84. Innocentius primus in rescriptis ad Concilium Carthaginense, et Milevitanum, quæ inter epistolas Augustini sunt 91 et 93. Qui Pontifices oppositum Pelagianorum, et sequacium dogma condemnarunt, ut fusius diximus *disput.* 1, *cap.* 5, § 5. Eamdem veritatem frequenter tradunt sacri Doctores August. *locis supra relatis*, et aliis pluribus, Cyprianus in expositione orationis Dominicæ, Ambros. *libro de convers. gentium cap.* 5 *et* 7, Hieronymus *libro* 1 *contra Pelagian. capite* 3, Chrysostomus *hom.* 4, *super epist.* 2 *ad Thessal.* Gregorius *lib.* 22 Moral. *cap.* 5, Hilarius *can.* 23, *in Matth.* Fulgentius *libro de Incarnatione Christi capite* 18, Theophil. *super epist.* 2 *ad Corinth. cap.* 13 et denique Prosper verissimus Augustini discipulus eamdem veritatem frequenter repetit, ut *libro contra Collat. cap.* 6 *et respons.* 8 *ad cap. Gallor. et in carmine de ingratis cap.* 25. Ubi hæc præclare de gratia profert. Ex Summis Pontif. Cælest. I. Leo I. Innoc. I. Ex sanctis Patribus. August. Cyprian. Ambros. Hieron. Chrys. Gregor. Hilar. Fulgent. Theoph. Prosper.

Quæ nisi plena malis non invenit : et nisi donet
Quæ bona sunt, nihil efficiet bene cæca vo-
[luntas.
Hæc ut cujusquam studio, affectuque petatur,
Ipsa agit, et cunctis dux est venientibus ad se :
Perque ipsam nisi curratur, non itur ad ipsam.
Ergo ad iter pariter ferimur : sine lumine
[lumen
Nemo videt : vitam sine vita inquirere mors
[est.

Effugium. 109. Respondebis omnia relata testimonia procedere in sensu longe diverso ab eo,

quem in assertione intendimus : quippe quæ solum negant opera viribus naturæ elicita habere rationem meriti, cui gratia debeatur ; minime vero, quod possint esse dispositiones physicæ, quibus aptetur subjectum ad gratiam absque ullis meritis recipiendam : et hoc posterius erat necessarium, ut posset ex illis assertio nostra firmari. Idque vel ex eo colligitur, quod frequenter in prædictis testimoniis adjiciuntur illæ particulæ *sicut oportet :* quibus satis aperte significatur, quod impotentia, quam libero arbitrio attribuunt, non est respectu dispositionum physice sumptarum, sed quatenus moraliter conferunt ad salutem, merenturque, aut impetrant divinam gratiam.

Confutatur.

110. Sed contra est *primo :* quia licet in nonnullis ex relatis testimoniis fiat aliqua mentio meriti ; in aliis autem, quæ multo plura sunt, nulla ratio meriti habetur, sed solius conducentiæ ad consecutionem gratiæ, ut ex sola eorum lectione constat : atqui dispositio physica, et ultima ad aliquam formam nequit non plurimum conferre, ut subjectum eam consequatur, et recipiat : ergo ex prædictis auctoritatibus evincitur impotentia hominis, nedum ut mereatur gratiam sanctificantem, sed etiam ut physice, et ultimo disponatur ad ipsam. *Secundo :* quia excellentius est ponere propriis viribus ultimam dispositionem physicam ad gratiam, quam illam promereri, vel impetrare ; cum multo major nexus, et proportio inveniatur inter formam, et dispositionem ultimam physicam, quam inter formam, et meritum, ut inductive potest ostendi : ergo si Scriptura, Concilia, et Patres negant, quod homo valeat suis viribus mereri gratiam sanctificantem, ut interpretatur responsio, quam impugnamus, a fortiori statuunt, quod homo non valet suis viribus se ad prædictam gratiam physice, et ultimate disponere. *Tertio :* quia si semel homo posset suis viribus se præparare sufficienter physice ad gratiam sanctificantem ; posset quantum est ex se, illam mereri saltem de congruo ; siquidem actus, quibus disponeretur ex uno capite essent ejusdem ordinis cum gratia, et ex alio non procederent ab ipsa : ergo e contra si nequit homo propriis viribus eam mereri, non poterit ad ipsammet se disponere. *Quarto :* et præcipue, quia prædicta testimonia aperte damnant asserentem, quod possit absque gratia aliquid efficere quoquo modo conducens ad salutem : sed ultima dispositio physica ad gratiam confert plurimum ad salutem ; cum eam infallibiliter inferat : et ea posita nequit Deus citra miraculum communicationem gratiæ suspendere : ergo damnant asserentes, quod possit homo suis viribus se physice, et ultimo disponere ad gratiam sanctificantem. Per quod evanescit id, quod in hac evasione addebatur : nam disponere *physice* non est additum diminuens, sed potius exaggerat vim dispositionis, et nexum ejus cum forma : atque ideo si ex illis particulis *sicut oportet* evincitur impotentia hominis ad dispositionem moralem respectu gratiæ, multo magis colligetur insufficientia ad dispositionem physicam.

§ III.

Probatur conclusio ratione D. Thomæ.

Ratio pro eadem veritate. D. Tho.

111. Secundo suadetur assertio communis ratione desumpta ex D. Thoma *in præsenti art.* 6, quæ potest ad hanc formam reduci : quoniam ad idem agens spectat introducere formam et ultimam dispositionem ad formam : sed solus Deus ut auctor specialis, et supernaturalis producit gratiam in anima, ut infra ostendemus disputatione sequenti ; ergo ad solum Deum auctorem specialem supernaturalem spectat producere ultimam dispositionem ad gratiam : atqui repugnat hominem suis viribus attingere id, ad quod requiritur concursus specialis Dei auctoris supernaturalis ; siquidem implicat desiderari concursum specialem supernaturalem ad id, ad quod sufficiunt vires naturales humanæ, ut ex terminis constare videtur : ergo homo nequit suis viribus efficere ultimam dispositionem ad gratiam sanctificantem. Cætera constant, et major, in qua sola poterat esse difficultas, est satis manifesta tum inductione : nam ignis, qui introducit formam ignis, introducit etiam calorem ut octo, qui est ultima dispositio ad prædictam formam : et equus generans equum, ejusque formam educens introducit etiam dispositiones ad illius formam requisitas, et sic de aliis. Immo vero si loquamur de forma substantiali, et de agente naturali, eatenus agens introducit formam, quatenus inducit ultimam dispositionem antecedentem ; siquidem forma substantialis non fit per actionem ab alteratione distinctam, sed per actionem

actionem terminatam immediate ad dispositiones, ut bene ostendunt N. Complutenses *in libro de generat. disp.* 2, *quæst.* 2. Tum etiam ratione : quoniam dispositio ultima vel consequitur simpliciter formam, uti se habet calor ut octo ad formam ignis ; vel ad eam inducendam tendit per se, et immediate, sicut comparatur calor ut septem ad eandem formam : sed repugnat, quod aliquid distinctum ab agente inducente formam, vel producat id, quod formam consequitur ; siquidem qui dat formam, dat consequentia formam : vel efficiat id quod ad inferendum formam, tendit per se, et immediate ; cum supponatur non posse prædictam formam producere : ergo ad agens, quod producit formam, pertinet efficere ultimam dispositionem ad illam.

Nostri Complutenses.

112. Confirmatur, et expenditur amplius vis hujus argumenti ex Divo Thoma 3 *contra gentes cap.* 149, ratione prima : quoniam materia nequit se disponere ad formam, sed debet ab agente disponi : atqui homo consideratus secundum sua naturalia se habet ut materia respectu gratiæ sanctificantis : ergo nequit suis viribus se ad illam præparare. Major constat : quia disponere ad formam est efficere dispositiones ad formam requisitas : sed efficere dispositiones non spectat ad materiam ; cum hæc ad easdem comparetur per modum potentiæ receptivæ : et unumquodque agat secundum quod est in actu : ergo materia non se disponit ad formam : sed id munus agenti attribuendum est. Minor etiam liquet : quia homo nullam activitatem proximam habet in gratiam sanctificantem, sed meram potentiam obedientialem : ergo comparatur per modum materiæ ad ipsam.

D.Tho.

113. Cæterum adversus hanc rationem, et confirmationem plura se offerunt, quæ videntur earum vim imminuere. *Primo*, quia homo nequit efficere animam rationalem ; cum hæc a solo Deo per actionem creativam producatur : et tamen potest disponere materiam ad receptionem animæ ; alias non posset alterum hominem generare : ergo falsum est, quod ad idem agens spectet producere formam, et dispositiones ad illam : poteritque proinde homo per proprias vires efficere ultimam dispositionem ad gratiam, quamvis hanc nequeat producere.

Objectiones contra nostram rationem. Prima.

114. *Secundo*, quia ex opposito fieret, quod homo non posset adhuc per auxilia supernaturalia se disponere per modum causæ principalis ad receptionem gratiæ : consequens est omnino absurdum : ergo, etc. Sequela ostenditur : quia homo etsi adjuvetur supernaturalibus auxiliis, nequit gratiam sanctificantem per modum causæ principalis producere, ut loco citato ostendimus : ergo si ad idem agens spectat producere formam, et dispositiones ad illam ; sequitur, quod homo etiam adjutus auxiliis supernaturalibus nequeat principaliter producere dispositiones ad gratiam requisitas. Minor etiam constat : quia homo ultimo disponitur ad gratiam per conversionem actualem ad Deum finem supernaturalem, quæ invenitur vel in amore charitatis, vel in contritione orta ex eodem amore : atqui homo concurrit principaliter ad hos actus, et quia vitales, et quia meritorii sunt : ergo absurdum est, quod homo non efficiat per modum causæ principalis dispositiones desideratas ad gratiam habitualem.

Secunda.

115. *Tertio*, quia si daretur status integritatis, non valeret homo propriis viribus producere prædictam integritatem ; alias hæc non haberet rationem gratiæ simpliciter, sed potius esset proprietas, vel quidam effectus naturæ : atqui posset tunc homo propriis viribus se disponere ad integritatem hujusmodi : ergo quamvis homo nequeat propriis viribus efficere gratiam sanctificantem ; poterit tamen producere dispositiones desideratas ad illam. Consequentia videtur nota a paritate rationis. Minor autem suadetur : quoniam dispositio requisita ad integritatem naturalem non in alio consisteret, quam in cognitione, et amore Dei finis naturalis ; siquidem ex uno capite illa integritas, utpote naturalis entitative non posceret dispositiones supernaturales : et ex alio capite prædicti actus sunt inter naturales nobilissimi : atqui posset homo propriis viribus elicere cognitionem, et amorem Dei finis naturalis, ut constat ex dictis *disp. præced.* ergo posset homo propria virtute se disponere ad integritatem naturalem.

Tertia.

116. *Quarto*, nam ut inquit D. Thom. in hoc artic. *Hoc est se præparare ad gratiam quasi ad Deum converti. Sicut ille, qui habet oculum aversum a lumine solis, per hoc se præparat ad recipiendum lumen solis, quod oculos suos convertit versus solem :* sed licet homo nequeat propriis viribus efficere lumen solis ; valet tamen se convertere ad solem, qua conversione disponitur ad recipiendum prædictum lumen :

Quarta. D.Tho.

ergo quamvis nequeat propriis viribus efficere gratiam sanctificantem; poterit nihilominus propria virtute se in Deum convertere, atque ideo se ad gratiam præparare: alias improportionatum esset exemplum, quo utitur S. Doctor.

Quinta. *Quinto*, quoniam in reconciliatione facta inter homines, quamvis ad solum offensum pertineat ponere formam, aut quasi formam moralem remissivam offensæ, et reconciliantem sibi offendentem; ad hunc tamen spectat ponere dispositionem requisitam ad prædictam formam, utputa summissionem, et dolorem culpæ præteritæ: ergo in reconciliatione hominis cum Deo, quæ fit per gratiam, licet pertineat ad Deum producere formam remissivam offensæ, nempe gratiam sanctificantem, homo tamen poterit propriis viribus efficere dispositiones requisitas ad infusionem prædictæ gratiæ.

Sexta. *Sexto*, et ultimo: quia quamvis homo se habeat per modum materiæ respectu gratiæ sanctificantis, tamen respectu dispositionum ad gratiam se habet per modum agentis, cum ad eas concurrat vitaliter: ergo ex eo, quod nequeat suis viribus efficere gratiam, minime evincitur, quod non valeat dispositiones ad ipsam producere.

Objectionum enodatio. 117. Hæc tamen non enervant rationem D. Thom. sed compellunt duntaxat, ut eam amplius explicemus: quod præstabimus diluendo singulas objectiones. Ad primam ergo respondetur, quod sicut homo non producit animam rationalem, ita nec producit illam dispositionem, quæ ad animæ fieri concurrat: nam anima cum fiat per creationem, sicut non dependet in suo fieri a materia: ita nec dependet ab illis dispositionibus: eæ quippe ex parte subjecti se tenent. Concurrit tamen homo ad producendum animam rationalem ut unitam, seu, quod idem est, ad efficiendam unionem: et hoc pacto etiam habet vires sufficientes, ut producat dispositiones, quæ ad unionem, vel ad formam ut unitam desiderantur. Unde ex vi hujus exempli potius verificatur spectare ad idem agens producere formam, et dispositiones ad illam.

Ad primam.

Replica. Dices: ergo sicut homo non efficit animam rationalem, unit tamen eam, et ultimo disponit ad ipsam recipiendam: ita quamvis non efficiat gratiam sanctificantem, poterit tamen eam unire, et se ultimo disponere ad infusionem illius.

Solvitur. Respondetur negando consequentiam: et ratio disparitatis est, quod gratia sanctificans utpote forma accidentalis et producta per eductionem, debet per eandem actionem fieri, et uniri: est quippe de conceptu eductionis, quod simul producat, et uniat, ut docent Nostri Complutenses *in libro Physic. disput.* 4, *quæst.* 2. Unde cum solus Deus per modum causæ principalis producat gratiam sanctificantem, ad ipsum solum spectat gratiam animæ infundere, atque unire. Anima autem rationalis utpote per creationem producta per unam actionem fit, et per alteram unitur materiæ: unde licet a solo Deo producatur, locus tamen relinquitur homini generanti, ut ipsam materiæ annectat efficiendo modum unionis. Præterquam, quod anima rationalis, et unio illius ad materiam sunt ordinis naturalis, et non excedunt perfectionem hominis generantis: unde non est, cur ista non valeat prædictam unionem attingere, et materiam ultimo præparare. Gratia autem, et illius communicatio sunt ordinis divini, et fiunt a Deo auctore supernaturali: quamobrem homo sibi relictus non potest efficere nec gratiam, nec ejus unionem, nec ultimam dispositionem ad illam.

Nostri Complutenses.

Ad secundam. Ad secundam negamus sequelam: quia licet agens producens formam debeat etiam producere dispositiones ad illam: et hinc optime colligat D. Thom. quod si Deus ut auctor supernaturalis efficit gratiam sanctificantem, debeat esse causa specialis dispositionum, quæ ad gratiam requiruntur. Ex quo ulterius recte infertur prædictas dispositiones esse effectum proprium agentis supernaturalis, subindeque fieri non posse per solas vires naturæ. E converso autem non valet, quod qui nequit producere formam, nequeat saltem in virtute ejusdem formæ producere ultimam dispositionem concomitantem, seu consequens. Et ratio quantum ad præsentem materiam est: nam ultima dispositio concomitans gratiam, nempe amor Dei, vel contritio oritur ab ipsa gratia sanctificante, ut late ostendemus *in Tract. de Justificat. disp.* 3, *dub.* 4. Unde licet homo nequeat gratiam principaliter producere, cum nihil habeat in se, per quod illam præcontineat, potest nihilominus per eam constitutus influere principaliter in actus, quibus ad eam disponitur: et ideo verificatur, quod non possit efficere formam, et tamen valeat efficere dispositiones concomitantes, et requisitas ad ipsam.

Diximus *ultimam dispositionem concomitantem*

tantem, seu consequentem: quia si loquamur de ultima dispositione antecedenti ad formam substantialem solus ille valet prædictam dispositionem producere, qui valet efficere talem formam : eo quod forma substantialis resultat in genere causæ efficientis, et absque nova actione ex prædicta dispositione antecedenti : unde hanc efficiens efficit etiam formam, juxta illud, quod est causa causæ, est causa causati in eodem genere causæ : cujus oppositum contingit in dispositionibus consequentibus ob oppositam rationem. Cæterum respectu gratiæ sanctificantis nulla datur dispositio physica antecedens, ex qua resultet per sequelam naturalem, et quæ possit in hoc sensu vocari ultima : nam posito quocumque actu gratiam simpliciter antecedente, potest infusio gratiæ impediri : quocirca sola dispositio concomitans et consequens potest ultima appellari. Et ideo absolute verificatur solum illud agens posse propria virtute producere ultimam dispositionem ad gratiam, qui sua virtute valet gratiam efficere, quod soli Deo convenit, ut constat ex dictis.

Ad tertiam. Ad tertiam negamus minorem : quoniam si loquamur de dispositionibus antecedentibus : nulla daretur, quæ physice, et ex natura rei connecteretur cum integritate naturali, eamque naturali sequela inferret : sicut nec modo respectu gratiæ sanctificantis datur hujusmodi dispositio. Actus enim cognitionis, et amoris Dei finis naturalis, qui soli possent habere rationem dispositionis antecedentis, considerati secundum se, nullam connexionem, aut vim habent, ut physice inducant naturalem integritatem. Si autem sermo sit de dispositionibus consequentibus, et concomitantibus, darentur profecto aliquæ dispositiones physicæ cum prædicta integritate connexæ : et hujusmodi essent cognitio, et amor Dei finis naturalis non quidem considerati secundum se, sed ut affecti quodam modo, quem ab ipsa integritate participarent : nam sicut amor charitatis procedens a gratia sanctificante disponit physice, et concomitanter ad ipsam, ita amor peculiariter ortus ab illa integritate ad eamdemmet disponeret. Hinc tamen non concluditur, quod possit homo propriis viribus se disponere ad naturalem integritatem ; quandoquidem non eliceret actus, quibus ad eam disponeretur, nisi ut constitutus, et perfectus per ipsam integritatem : sicut nec elicit dispositiones concomitantes gratiam, nisi ut adjutus, et elevatus per ipsam gratiam.

Objectio incidens dispellitur. Nec ex hoc infertur, quod sicut homo posset propriis viribus elicere actus, quibus disponeretur ad integritatem naturalem, consideratos secundum suam substantiam, quamvis non ut affectos illo modo, quem ab ipsa integritate participarent : ita valeat modo propriis viribus elicere actus, quibus disponitur ad gratiam sanctificantem, secundum entitatem acceptos, licet non ut præditos perfectione, quam ab ipsa gratia derivant. Hoc, inquam, non sequitur ob manifestam disparitatem : nam gratia sanctificans, cum sit forma entitative supernaturalis, petit dispositiones etiam supernaturales entitative, quales sunt amor charitatis, et contritio orta ex eodem amore : unde dispositiones requisitæ ad gratiam sanctificantem excedunt tam secundum modum, quam secundum substantiam vires naturales creatæ : et consequenter secundum neutram rationem queunt prædictis viribus effici. Cæterum integritas naturalis est naturalis entitative, ut liquet terminis, et solum possessive gratiosa : quocirca nequit petere pro dispositione actus entitative supernaturales. Nullus autem est actus naturalis, qui consideratus divisim, et secundum solam substantiam excedat facultatem liberi arbitrii, ut liquet ex dictis disput. præced. fere per totam, et ideo posset homo propriis viribus elicere actus disponentes ad integritatem naturalem, non ut disponentes, sed secundum substantiam acceptos. Quia tamen prædicta integritas esset supra vires humanas, non possent non dispositiones pro illa requisitæ, quatenus tales easdem vires aliquomodo excedere : qui modus consisteret in peculiari perfectione, qua actus naturales ut orti a prædicta integritate gauderent : secundum quam rationem et virtutem hominis propriam excederent, et ad integritatem disponerent. Quod potest declarari exemplo actus fidei, qui est in genere cognitionis ultima dispositio concomitans, et consequens gratiam sanctificantem : nam licet prædictus actus secundum suam speciem acceptus possit absque gratia sanctificante haberi, nec cum illa connectitur : tamen quatenus est ultima dispositio ad ipsam dicit peculiarem modum perfectionis, quem ab eadem gratia media charitate participat : ratione cujus nequit fieri per solum habitum fidei, et importat specialem nexum cum ipsa gratia sanctificante, ad quam disponit.

Ad quartam. 118. Ad quartam omittendo præmissas, negamus consequentiam : primo, quia lux solis, cum sit naturalis, solum petit ad sui communicationem conversionem naturalem, quam certum est non excedere vires hominis. Gratia autem, utpote supernaturalis forma, petit in homine averso a Deo conversionem supernaturalem, quæ per vires naturales haberi nequit, ut satis ex se constat. Secundo, et præcipue, quia conversio ad solem non est proprie loquendo dispositio inducens lucem, sed solum quædam conditio, quæ debet præsupponi tam ad lucem, quam ad ultimam dispositionem pro luce desideratam. Unde ex prædicto exemplo nec evincitur, quod agens impotens inducere formam valeat suis viribus producere ultimam dispositionem ad illam; nec infertur, quod homo possit producere suis viribus conversionem ad Deum finem supernaturalem, quæ pro infusione gratiæ requiritur : hæc quippe conversio non est sola conditio, sed est vera, et physica dispositio causans, et inferens in suo genere gratiam, ut dicemus Tractat. de Justificat. disput. 3, dub. 5. Nec tamen sequitur, quod D. Thom. minus recte adduxerit prædictum exemplum : quoniam Sanctus Doctor intendit docere, quod sicut ad recipiendum lucem a sole requiritur, quod homo ad solem se convertat ; ita ad hoc, quod homo participet a Deo gratiam, desideratur, quod se convertat in Deum. Quæ est satis propria, et elegans similitudo, tenetque in eo, pro quo adducitur. Cum hoc autem recte cohæret, quod conversio ad solem, et conversio ad Deum plurimum differant inter se : nam exemplum non tenet in omnibus, ut est vulgare proloquium.

Ad quintam. Ex quibus liquet ad quintam objectionem : nam in reconciliatione facta inter homines tam submissio, qua offendens se subjicit, et disponit ; quam remissio offensæ, qua offendens veterem amicitiam rescindit, et novam amicitiam instaurat, sunt ejusdem ordinis : unde potest offendens ponere dispositionem, quantum est de se, sufficientem, ut consequatur reconciliationem alterius. Quia tamen prædicta dispositio non est physica , sed moralis : necessaria est alterius acceptatio, ut sortiatur effectum, pro quo exhibetur. Dispositio autem ultima ad gratiam sanctificantem debet esse ejusdem ordinis, et habere physicam connexionem cum illa : unde cum homo nequeat suis viribus ponere aliquid ejusdem ordinis cum gratia, et physice cum illa connexum ; sequitur, quod non possit se ultimo ad prædictam gratiam disponere. Quod magis constabit § *sequenti*.

Ad sextam. Ad sextam, et ultimam dicendum est, quod hoc ipso, quod homo se habeat per modum materiæ ad gratiam sanctificantem ; recte infertur, quod secundum sua naturalia consideratus etiam se habeat per modum materiæ respectu ultimæ dispositionis ad gratiam. Nam cum non detur aliqua ultima dispositio necessario connexa cum gratia, nisi illa quæ eandemmet comitatur, et consequitur, ut supra diximus, et alibi ex professo ostendemus : nequit homo, ut prævenit ipsam gratiam, et secundum se consideratus, prædictam dispositionem efficere, sed est in potentia tam ad gratiam, quam ad dispositionem. Cum quo tamen recte cohæret, quod gratia semel adjutus in dispositiones active influat : atque ideo quod non se habeat pure passive respectu ipsarum, licet comparatus, ut materia respectu gratiæ.

Additio. Immo vero (ne propriæ sententiæ videamur alligare communem doctrinam) quamvis amor charitatis, aut contritio non orirentur a gratia sanctificante, ad quam disponunt : adhuc tamen confirmatio in suo robore permaneret : nam qui habet propriam efficacitatem ad dispositionem ultimam antecedentem, influit etiam active in formam : unde vel non se habet, utputa materia respectu formæ, vel se habere etiam debet ut materia respectu dispositionis antecedentis. Cum ergo certum sit, quod homo se habeat ut materia respectu gratiæ sanctificantis ; sequitur, quod secundum se consideratus non habeat activitatem respectu ultimæ dispositionis ad ipsam. Semel autem elevatus per auxilium supernaturale influit per modum causæ principalis in dispositiones, non autem in gratiam : quia virtus auxilii est sufficiens ad continendum per modum virtutis proximæ, et adæquatæ actus supernaturales, minime vero gratiam sanctificantem. Agens vero, cui virtus proxima pro dispositionibus ad gratiam est propria, et connaturalis, etiam habet virtutem sufficientem ad ipsam gratiam, cum illa prior virtus non disponat ad gratiam, nisi ut derivata ab eo, qui potest gratiam producere, et ut subest illius intentioni. Unde si homo propria virtute posset efficere dispositiones ad gratiam, posset etiam saltem per aliam actionem ipsam gratiam efficere.

efficere. Et e converso si se habet ut materia respectu gratiæ; necessum est, quod secundum se consideratus se habeat etiam ut materia respectu dispositionum.

§ IV.

Propugnatur eadem conclusio alio argumento.

Alia ratio pro vera sententia.

119. Secundum, et satis urgens fundamentum nostræ sententiæ desumitur ex his, quæ in tota hac disputat. diximus, potestque ad hanc formam reduci : quoniam ultima dispositio ad gratiam consistit in actibus amoris Dei finis supernaturalis, et contritionis ortæ ex eodem amore : sed homo nequit suis viribus efficere hujusmodi actus : ergo nequit se ultimo ad gratiam præparare. Major est certa : tum quia ita docent communiter Theologi : tum quia nulli alii actus aptius, et intimius ad gratiam præparant : ergo vel non datur ultima dispositio ad gratiam, vel debet ejus ratio prædictis actibus convenire. Minor suadetur : quia actus habentes objectum formale supernaturale sunt supernaturales secundum speciem, exceduntque proinde vires hominis naturales, ut late ostendemus dub. 6. Sed amor Dei finis supernaturalis, et contritio ab illo orta tendunt in objecta formaliter supernaturalia, ut satis ex se liquet : ergo nequeunt elici ab homine suis viribus relicto.

Confirmatur.

Confirmatur : quia ultima dispositio ad gratiam connectitur cum ea ex natura rei : sed implicat, quod homo per vires naturales producat aliquid ex natura rei connexum cum gratia sanctificante : ergo homo per proprias vires nequit ultimo ad gratiam sanctificantem se præparare. Major constabit ex dicendis *Tractatu de justificat. disp.* 3, *dub.* 1 *et* 5, et nunc potest breviter ostendi : tum inductive in aliis formis, et dispositionibus ad formas naturales : nulla quippe est ultima dispositio ad formam naturalem, quæ non nectatur ex natura sua cum ipsa forma : quia vel consequitur sine nova actione ad formam, sicut calor ut octo ad formam ignis; vel e converso forma sequitur ad ipsam, sicut forma ignis calorem ut septem. Tum etiam quia id, quod ex natura sua non affert formam, non est, cur dicatur ultima dispositio ad ipsam; quandoquidem ea posita, potest adhuc poni alia ultimior, et intimior dispositio : ergo ut aliquid ultimo disponat ad gratiam, debet cum ea ex natura rei connecti. Minor autem probatur : quoniam quidquid homo per vires naturales producit, est entitative naturale : alias effectus excederet virtutem causæ : sed id, quod est naturale, nequit ex natura sua connecti cum gratia sanctificante, quæ est forma nobilissima supernaturalis, siquidem pertinet ad ordines longe diversos, et valde differant inter se, et supernaturalia sunt supra exigentiam, et vim naturæ, ut satis ex se constat : ergo implicat, quod homo per vires naturales producat aliquid ex natura rei connexum cum gratia sanctificante. Et ideo quantumcumque illas exerat, nisi gratia adjutus gratiam sanctificantem non assequetur, juxta illud Bernardi in libro de gratia et libero arbitrio : *Conatus nostri et cassi sunt, si non adjuventur, et nulli, si non excitentur.* Et Greg. hom. 9 in Ezech. *Nos* inquit, *prævenit, ut velimus; et volentes subsequitur, ne inaniter velimus.*

D. Bern.

D. Greg.

Primum effugium. Cajet.

120. Huic argumento, et confirmationi occurres primo ex doctrina Cajetani infra referendi negando, quod actus disponentes ad gratiam sanctificantem debeant fieri ex motivo supernaturali, vel habere connexionem ex natura rei cum gratia. Satis enim est, quod sint actus ordinis inferioris, acceptati tamen a Deo auctore supernaturali in ordine ad formam supernaturalis ordinis. Quod declarari potest cum in naturalibus, cum in supernaturalibus. In illis quidem : quia dispositiones corporeæ queunt devenire ad introductionem formæ spiritualis, ut constat in generatione hominis. In his autem quia attritio entitative naturalis potest esse ultima dispositio ad gratiam collatam in Sacramento pœnitentiæ, ut docent Victoria, Cano, et Sotus *libro* 2, *de natura et gratia capite* 3. Cur ergo in justificatione facta extra sacramentum non poterunt actus pure naturales disponere ad gratiam sanctificantem, si in ordine ad hunc finem acceptentur a Deo.

Victoria. Cano. Sotus.

Confutatur.

Cæterum hæc responsio nullatenus potest sustineri : *Primo*, quia ut impius se disponat ad suam justificationem, requiritur gratia excitans, et adjuvans : atqui extrinseca Dei acceptatio, nec excitat, nec adjuvat; cum pure extrinseca sit, actusque supponat : ergo est insufficiens, ut homo disponatur ad gratiam. Minor, et consequentia constant. Major autem habetur expresse in Concilio Tridentino *sess.* 6, *cap.* 4, his ver-

Conc. Trid. bis : « Declarat præterea ipsius justifica- « tionis exordium in adultis a Deo per « Christum Jesum præveniente gratia su- « mendum esse, hoc est ab ejus vocatione, « qua nullis eorum existentibus meritis « vocantur, ut qui per peccata a Deo aversi « erant, per ejus excitantem, atque adju- « vantem gratiam ad convertendum se ad « suam ipsorum justificationem eidem gra- « tiæ libere assentiendo, et cooperando dis- « ponantur. » *Secundo*, quia ut homo se præparet ad gratiam, indiget gratia interiori : sed externa acceptatio non est gratia interior, ut liquet ex terminis : ergo non sufficit, ut homo disponatur ad gratiam. Major probatur tum ex verbis nuper relatis Concilii Trident. quibus statim subjungit : *Ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem* : quæ satis aperte significant gratiam internam. Tum etiam ex SS. Patribus, et præcipue ex August. *epist.* 107, *et lib. de prædestinat SS. cap.* 19 *et* 20, *et lib. de gratia Christi cap.* 24, ubi ait : « Legant ergo, et intelligant, intueantur, « atque fateantur non lege, atque doctrina « insonante forinsecus, sed interna, atque « occulta, mirabili, atque ineffabili potes- « tate operari Deum in cordibus hominum « non solum veras revelationes, sed etiam « bonas voluntates. » Cui doctrinæ consonat omnino D. Thom. *in hoc articulo* ubi ait, « quod ut homo se disponat ad gratiam « sanctificantem, oportet præsupponi ali- « quod auxilium gratuitum Dei interius « animam moventis. » Quod etiam tradit *quodl.* 1, *art.* 7, et alibi sæpe.

Trident.

August.

D.Tho.

Tertio, quia agens, et finis mutuo sibi correspondent : sed Deus concurrens ad actus, quibus homo disponitur ad gratiam intendit immediate aliquem finem supernaturalem : ergo influit active in eosdem actus per modum agentis supernaturalis : atqui virtus agentis, et modus concurrendi debent relucere in effectu : ergo actus, quibus homo disponitur ad gratiam, debent non solum acceptari in ordine ad finem supernaturalem ; sed etiam habere aliquam supernaturalitatem in seipsis.

Ad hæc : in præsenti dubio non loquimur de eo, quod Deus potest decernere, ut se habeat tanquam dispositio, vel potius ut conditio moralis ad infusionem gratiæ ; sed de dispositionibus, quæ attentis naturis rerum ad recipiendam gratiam desiderantur, et præparant : at hæc posterior ratio nequit competere actibus pure naturalibus, quantumvis acceptentur a Deo : ergo doctrina illa Cajetani vim argumenti nostri non evacuat.

Exempla inducta nihil probant.

Ad primum autem exemplum in contrarium inductum respondemus dispositiones ad animam rationalem, et ipsam animam esse ejusdem ordinis naturalis. Quod autem illæ sint corporeæ, et anima spiritualis, nihil refert : sicut nec quod illæ sint accidentia, et hæc substantia. Quoniam licet anima sit spiritualis entitative, est tamen corporea ut *quo*, et vera forma corporis : unde sicut petit uniri subjecto corporeo, et per unionem corpoream, ita etiam postulat, quod accidentia ad ipsam præparantia, ac determinantia subjectum corporea sint : hæc quippe in virtute animæ rationalis hominis generantis, cui in disponendo subduntur, possunt materiam, et expurgare a contrariis impedimentis, et trahere, ac sigillare ad receptionem animæ rationalis. Actus vero pure naturales non sunt ejusdem ordinis cum gratia, nec habent aliquid intrinsecum, per quod ad eam peculiariter determinent : unde nequeunt obire officium dispositionis respectu illius.

Ad secundum respondetur primo, quod aliud est loqui de dispositione sufficienti ad valorem sacramenti, aliud vero de dispositione requisita ad infusionem gratiæ intra sacramentum. Licet ergo admitteremus cum aliquibus antiquis, quos sequitur Bonac. *tom.* 1, *tr. de sacr. disp.* 5, *q.* 3, *puncto* 2, *n.* 11, sufficere ad valorem sacramenti pœnitentiæ dolorem naturalem : minime tamen valemus admittere, quod sufficiat in ratione dispositionis ad gratiam sanctificantem, ut videre est apud prædictos Auctores. Qui potius hoc pacto conantur salvare, quod detur Sacramentum pœnitentiæ informe : quia videlicet attritio naturalis sufficit ad valorem sacramenti, non autem ad infusionem gratiæ sanctificantis : eo quod dispositio debeat esse ejusdem ordinis cum forma, ad quam disponit. Quod potius infirmat rationem superius factam.

Bonacina.

Secundo, et melius respondetur attritionem naturalem ad neutrum munus valere, ut recte docent Medina *in præsenti*, Arauxo 3 *p. q.* 84, *art.* 1, *dub. ultimo*, *num.* 48. Curiel *ubi supra concl. ultima*, et alii, quos refert N. a Jesu Maria *tr. de pœnit. cap.* 5, *dub. unico num.* 17. Et ratio, aliis nunc relictis, est : quoniam dolor quatenus pars essentialis pœnitentiæ debet esse *donum Dei, et Spiritus sancti impulsus*, ut loquitur Concilium

Medina. Arauxo. Curiel. N. a Jesu Maria.

Concilium Trid. *sess.* 14, *cap.* 4, et regulari per fidem, et includere propositum adimplendi præcepta nedum naturalia, sed etiam supernaturalia, et detestari peccata illis opposita : attritio autem pure naturalis id non habet : unde nequit deservire ad gratiæ communicationem, nec ad sacramenti valorem.

Conc. Trid.

121. Respondebis secundo cum Scoto et Gabriele infra referendis, quod ut homo se disponat ad gratiam sanctificantem per aliquid ordinis supernaturalis, et connexum cum gratia ; sufficit, quod actus entitative naturales eleventur per quemdam modum intrinsecum ordinis supernaturalis, ad quem gratia excitans et adjuvans per se concurrant, quin opus sit elicere actus supernaturales entitative : nam actus prædicto modo elevati, et tendunt in finem supernaturalem, et possunt cum gratia sanctificante connecti.

Altera evasio. Scotus. Gabriel.

Hæc tamen solutio potest efficaciter refelli : tum quia jam admittit esse necessarium modum supernaturalem intrinsece afficientem actus humanos, ut ii valeant ad gratiam disponere : sed homo nequit propriis viribus prædictum modum producere ; cum ad eum requiratur gratia excitans, et adjuvans, ut hæc solutio negare non audet : ergo homo non valet propriis viribus se ad gratiam sanctificantem disponere. Patet consequentia : quia ut se disponere posset, debebat influere suis viribus in actus non materialiter acceptos, sed quatenus important modum elevationis, ratione cujus habent ad gratiam conducere. Tum etiam quia dispositiones ultimæ ad alias formas entitative acceptæ sunt ejusdem ordinis cum ipsis, ut inductive potest ostendi : ergo idem dicendum est de ultima dispositione ad gratiam sanctificantem : cum non possit assignari rationabilis causa differentiæ. Tum præterea quia actus ultimo disponentes ad gratiam sanctificantem regulantur, ut diriguntur per lumen fidei infusæ : hæc quippe proponit objectum et finem, in quæ tendit homo se ad justificationem præparans : sed actus, qui regulantur per fidem infusam, sunt in sua specie supernaturales ; cum tendant in supernaturale objectum per fidem acceptum, et propositum : ergo sunt supernaturales nedum quoad modum, sed etiam quoad entitatem. Tum denique quia actus secundum illam rationem debet esse supernaturalis, secundum quam disponit ad gratiam, et connectitur cum ea : sed actus disponentes ultimo ad gratiam habent ad eam conducere non ratione hujusmodi superadditi, sed per suam speciem, et entitatem ; siquidem si semel sunt in sua specie naturales, nequit explicari in quo consistat ille modus supernaturalitatis, ratione cujus conducunt, ut late ostendimus *dubio* 2, *numero* 30 ; ergo actus ultimo disponentes ad gratiam sunt supernaturales quoad substantiam, et connectuntur cum illa.

Præcluditur.

122. Sed objicies primo : quia non magis requiritur, ut aliquid disponat ad formam supernaturalem, quam ut eam mereatur de condigno : sed homo per actus entitative naturales, et elevatos per quendam modum derivatum a charitate, illisque impressum potest mereri de condigno aliquam formam supernaturalem videlicet beatitudinem, et gratiæ augmentum, ut docent communiter Theologi in Tract. de Merito : ergo pariter per actus entitative naturales elevatos per aliquem supernaturalem modum poterit se disponere ad gratiam sanctificantem. Consequentia videtur legitima. Major autem suadetur : quoniam meritum de condigno habet æqualitatem cum præmio : dispositio autem, quæcumque sit, est inferior respectu formæ, ad quam disponit : ergo non magis requiritur ad disponendnm, quam ad merendum aliquam formam.

Objicitur primo.

Respondetur rationem meriti respectu beatitudinis supernaturalis reperiri primario in actibus charitatis ; in aliis vero actibus, et præcipue in naturalibus, solum reperiri secundario, quatenus fiunt ex imperio charitatis, et participant ordinem ad finem ultimum, ut docet D. Thom. *infra quæst.* 114, *art.* 4, et *ibidem* ostendemus *disp.* 4, *dub.* 1. Quo etiam pacto possemus concedere, quod aliqui actus entitative naturales queunt ad gratiam disponere, si participent aliquem modum intrinsecum derivatum ab ultima dispositione ad gratiam, quæ sit supernaturalis entitative, nempe ab actu charitatis, aut contritionis, formaliter, vel virtualiter concurrente : quem dicendi modum non reprobavimus *in Tract. de peccatis disp.* 20, *a num.* 34. Cæterum sicut impossibile est, quod ratio meriti præmii supernaturalis inveniatur in actibus naturalibus, nisi supponant charitatem, et fiant ex imperio illius : ita impossibile est, quod actus naturales disponant saltem ultimo ad gratiam, nisi formaliter, aut virtualiter supponant actus charitatis,

Satisfit objectioni.

D. Tho.

vel contritionis, quibus propria ratio ultimæ dispositionis ad gratiam convenit per se primo. Et ideo licet admittamus posse actus entitative naturales disponere ad gratiam sanctificantem ; fateri tamen oportet, quod requirantur alii actus supernaturales entitative, in quibus ratio ultimæ dispositionis ad gratiam per se primo reperiatur, ac proinde illis sublatis non posset ratio dispositionis in actibus naturalibus reperiri. Porro prædicti actus naturales in eo eventu non disponerent ratione suæ entitatis præcisive sumptæ, quo pacto naturali hominis virtuti respondent ; sed quatenus elevarentur per supernaturalem modum vires hominis excedentem. Unde semper recurrendum est ad gratiam supernaturalis auxilii : quod sufficit ad veritatem nostræ assertionis.

Differentia inter dispositionem et meritum.

Adde inter dispositionem, et meritum respectu formæ supernaturalis posse designari rationabilem differentiam : nam meritum non connectitur physice cum præmio, sed tantum moraliter, et supposita ordinatione, atque acceptatione præmiantis. Et idcirco actus naturales dignificati per modum supernaturalem derivatum, et impressum a charitate possunt mereri supernaturale præmium : quia licet physice non adæquent perfectionem istius ; moraliter tamen, sive in æstimatione prudentum valent ei æquivalere : sicut aurum, quod physice loquendo est minoris perfectionis, quam equus ; potest esse ejusdem valoris in æstimatione morali. Cæterum dispositio ultima ad aliquam formam connectitur per se, et ex natura rei cum ipsa : quamobrem entitative sumpta debet esse ejusdem ordinis, quamvis inferioris dignitatis. Unde cum actus entitative naturales tametsi elevati per aliquem supernaturalem modum non sint, proprie loquendo, ejusdem ordinis cum gratia sanctificante ; idcirco nequeunt habere rationem rigorosæ dispositionis ultimæ ad eandem gratiam ; sed tantum moraliter, et supposito aliquo actu entitative supernaturali, cui ratio ultimæ dispositionis proprie, et per se primo conveniat, ut nuper diximus.

Objicitur secundo.

123. Objicies secundo : nam dispositiones se tenent ex parte subjecti recipientis formam : sed ut subjectum recipiat formam supernaturalem, non est necessarium, quod sit supernaturale secundum entitatem, sed satis est, quod recipiat prædictam formam secundum potentiam obedientialem, ut constat in anima respectu gratiæ : ergo ut dispositiones præparent ad formam supernaturalem, non requiritur, quod sint supernaturales entitative ; sed sufficiet, quod secundum potentiam obedientialem ad prædictam formam disponant : id quippe postulare videtur proportio, quæ inter subjectum, et dispositiones invenitur.

Occurritur objectioni.

Respondetur negando consequentiam : et ratio disparitatis est, quod ut subjectum recipiat aliquam formam, satis est habere capacitatem passivam ad eam recipiendam; quamvis non habeat in actu esse intra ordinem proprium formæ, ut constat tum in materia prima recipiente formam substantialem, tum in substantia completa recipiente formam artis. Dispositio autem ultima ad formam tollit indifferentiam passivam subjecti illud trahendo, et sigillando, ut prædictam formam recipiat : unde nequit habere eam indifferentiam, ac potentialitatem obedientialem, quam habet subjectum ; alias non valeret illud determinare, et ad exigentiam determinatæ formæ reducere. Et hinc provenit, quod licet in subjecto recipiente gratiam sufficiat entitas naturalis cum potentia obedientiali ad esse supernaturale, tamen dispositio ultima ad prædictam gratiam debeat habere esse supernaturale subjective, et entitative : quia videlicet per seipsam determinat subjectum ad receptionem formæ supernaturalis : quod minime præstaret, si esset naturalis in sua entitate : tunc quippe potius ad naturalem formam disponeret. Accedit, quod subjectum non dicit ordinem positivum, et determinatum ad formam supernaturalem, sed meram non repugnantiam ad eam recipiendam : unde nullam supernaturalitem ex vi hujusmodi se habendi contrahit in seipso. Ultima vero dispositio ad formam supernaturalem importat ordinem positivum determinatum, et immediatum ad ipsam : et cum talis respectus nequeat non a termino sic inspecto speciem propriam mutuari : idcirco prædicta dispositio debet supernaturalis evadere, et ad formæ ordinem actu, et intrinsece pertinere.

§ V.

Refertur opposita sententia, et illius fundamenta ab auctoritate eliduntur.

124. Contrariam sententiam propugnarunt in primis Pelagius, Julianus, Cælestius,

Sententia contraria. Pelag. Julian. Cœlest. tius, et alii eorum sequaces asserentes posse hominem propriis viribus sufficienter se disponere ad gratiam sanctificantem (quam Pelagianos admisissse ostendimus *disp.* 1, *cap.* 4, § 4,) qui eo vires hominis efferebant, ut assererent posse elicere quosdam actus, ad quos gratia sanctificans vel naturali sequela, vel per modum premii infallibiliter sequeretur, ut vidimus *disp. cit. num.* 149, et satis aperte constat ex D. August. *lib.* 4, *contra duas epist. Pelagian. cap.* 6, post medium et *lib.* 1 *de gratia Christi cap.* 22 *et* 23, et pluribus aliis testimoniis, quæ congerit Vega *opuscul. de Justificat. q.* 6, et eundem errorem docuisse Philippum Melancton testantur Labat *disp.* 1 *de necessitate gratiæ dub.* 4, § 1, et Prateolus *in elencho hæresum verbo Melanctonici hæresi* 1. Et quod mirum est, nonnulli ex Scholasticis antiquis hanc partem, ut videtur, amplexati sunt, Durand. Scotus. Durandus *in* 2, *dist.* 28, *q.* 5, Scotus *ibidem quæst.* 1, et *in* 3, *dist.* 23, *q.* 1, *et in* 4, *dist.* 14, *q.* 2, Almain. Gabriel. Ocham. Alensis. Almaynus *tract.* 2 *Moral. cap.* 8 *et* 9, Gabriel cum Ochamo, et Alensi *in* 2, *dist.* 28, *q.* 1, *art.* 2, *conclus.* 1, *et in* 3, *dist.* 27, *qu.* 1, *art.* 3, *dub.* 2, ubi docet dilectionem Dei habitam viribus naturæ esse ultimam, et sufficientissimam dispositionem ad gratiam, et non requiri aliam majorem. A Cajetan. qua doctrina non penitus recedit Cajet. opusc. de Contritione *qu.* 1, addit tamen esse necessariam extrinsecam acceptationem Dei, ut actus naturales queant sufficienter ad gratiam præparare. Videantur Curiel, Lorca, et Arauxo *locis supra citatis*, et Montes. *disp.* 32, *q.* 3, *nu.* 57, ubi prædictos Doctores contendunt vindicare a censura, qua Ecclesia in Pelagianos animadvertit. Sosa. Videatur etiam Sosa *in* 1, *difficult.* 3, § 2 *et* 3, ubi in sensu legitimo et catholico suum Scotum interpretatur.

Primum fundamentum ex sacra Scriptura. Suadebant Pelagiani hanc sententiam quibusdam testimoniis sacræ Scripturæ, in quibus dispositio ad gratiam videtur attribui non gratiæ, sed libero arbitrio, qualia sunt: Proverb. 16. *Hominis est præparare animam.* Proverb. 16. Regum 7. *Præparate corda vestra Domino.* 1, Reg. 7. Amos 4. *Præparate in occursum Dei Israël.* Amos 4. Psalm. 10. *Præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Psal. 19. Zachar. 1. *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos. Zach.* 1.

Diruitur. His tamen facile est occurrere : solum enim suadent id, quod supra *disp.* 1, *c.* 3, § 2, et in hac *disp. n.* 99, adversus Lutherum supposuimus, nempe gratiam infundi adultis dependenter ab eorum voluntaria dispositione. Quod vero hæc exhibenda sit solius liberi arbitrii facultate, minime ostendunt, sed potius oppositum constat ex aliis testimoniis sacræ Scripturæ, quæ supra adduximus. Quo pacto componit Concilium Conc. Trid. Trident. prædicta testimonia, quæ alias videntur inter se dissidere : nam *sess.* 6, *cap.* 6, postquam docuit esse necessariam pro justificatione et liberam cooperationem hominis, et divinam gratiam, quæ hanc operationem præveniat, statim addit : *Unde in sacris literis, cum dicitur : Convertimini ad me, et ego convertar ad vos, Zach.* 1, *libertatis nostræ admonemur.: cum respondemus : Converte nos Domine ad te, et convertemur. Thren.* 5, *Dei nos gratia præveniri confitemur.*

Secundum motivum ab auctoritate D. Tho. 125. His ergo testimoniis relictis, et aliis quorumdam sanctorum Patrum, quæ eandem expositionem admittunt, probatur primo, et difficilius prædicta sententia ex D. Thom. *in* 2, *dist.* 28, *qu.* 1, *art.* 4, ubi D.Tho. aperte videtur ei suffragari : nam proposita difficultate, quam hic versamus, relatisque aliorum sententiis, sic concludit : « Et ideo « aliis consentiendo dicimus, quod ad gra- « tiam gratum facientem habendam ex solo « libero arbitrio potest se homo præpa- « rare : faciendo enim, quod est in se, gra- « tiam a Deo consequitur : hoc autem solum « in nobis est, quod in potestate liberi ar- « bitrii constitutum est. » Et in solutione ad 3, loquens de Pauli conversione inquit : « Cum se ad gratiam præparavit, gratiam « consecutus est : non tamen oportet, quod « antequam gratiam gratum facientem ac- « ceperit, sibi aliquod lumen gratiæ gratis « datæ infusum fuerit. » Quod etiam docet in eodem *libro, dist.* 5, *quæst.* 2, *art.* 1.

Confirmatur ex eodem D.Tho. Confirmatur primo ex eodem S. Doctore in 1, dist. 41, quæst. 1, art. 3, ubi ait : *Opus bonum præcedens gratiam non est causa meritoria ejus, sed solum dispositio quædam.* Ubi loquitur de actu elicito solius viribus naturæ : qui enim elicitur virtute alicujus auxilii, potest gratiam, saltem de congruo promereri. Actus igitur factus absque omni gratia potest ad gratiam disponere.

D.Tho. Confirmatur secundo : nam *in* 4, *dist.* 17, *qu.* 1, *art.* 2, *quæstiunc.* 2 *ad* 4, inquit : *Deus potest esse in intentione ejus etiam, qui fidem non habet, per generalem, vel naturalem cognitionem, quam de Deo habet. Unde etiam ille, qui fidem non habet, potest se ad fidem habendam præparare, et ad gratiam si secundum suam cognitionem peccatum sibi*

displiceat, et in Deum affectus ejus feratur. Cum ergo prædicta cognitio sit naturalis; sequitur, quod homo actibus propriis, et naturalibus valeat se ad gratiam disponere.

D.Tho. Confirmatur tertio : nam *quæst.* 14, *de verit. art.* 10 *ad* 5, ait : *Loco omnium, quæ natura aliis animalibus providit, data est homini ratio, per quam et necessaria hujus vitæ sibi parare potest, et disponere se ad recipienda auxilia divinitus futuræ vitæ.* Sed ratio, quam homo accepit est virtus naturalis : ergo per hanc potest se disponere ad gratiam.

D.Tho. Confirmatur quarto : nam *quodl.* 1, *art.*8 *ad* 2, hæc habet : *Dicendum, quod naturali dilectione, qua Deus super omnia naturaliter diligitur, potest aliquis magis, et minus uti : et quando in summo fuerit, tunc est summa præparatio ad gratiam habendam.* Quid expressius in favorem hujus sententiæ dici potuit ?

Quorundam responsio. 126. His auctoritatibus convincuntur aliqui, ut respondeant D. Thom. in prædictis locis se accommodasse oppositæ sententiæ, quæ tunc temporis communior erat : postea vero re maturius inspecta, illam revocasse in locis, quæ pro nostra conclusione citavimus. Ita Cajet. in hoc *art.* § *Nec obstat* (corrigens etiam ipse, quæ docuerat *opusc. de Contrit.*) Lorca, Arauxo, et alii plures in præsenti. Richardus Taper *art.* 3, contra Lutherum pag. 220. Driedo de Concordia liberi arbitrii fol. 56, et alii.

Cajetan. Lorca. Arauxo. Richard. Driedo.

Rejicitur multipliciter. Sed, ut verum dicamus, hæc solutio, licet facilis, et communis sit, nobis tamen nunquam potuit arridere. *Primo*, quia falso supponit contrariam sententiam fuisse temporibus D. Thom. magis communem, cum oppositum constet ex Alberto, Bonavent. Henrico, et ipso D. Thom. supra *n.* 105. *Secundo*, quia credere non possumus D. Th. unquam sensisse, quod homo possit suis viribus ponere ultimam dispositionem ad gratiam sanctificantem ; cum hic dicendi modus sit aperte contrarius Scripturæ, Conciliis, et Patribus, et manifestæ rationi ut constat ex supra dictis. *Tertio*, quia cum S. Doctor suam opinionem retractat, solet id expresse advertere his, aut similibus verbis : *Quamvis olim docuerim oppositum :* quod tamen non facit in præsenti.

Quarto, et præcipue, quia in eisdem fere locis, quæ nobis opponuntur docet D.Thom. nostram, et communem sententiam : unde incredibile est, quod pariter doceat oppositum : nisi velimus ipsum contrarietatis, et inconsequentiæ in eisdem testimoniis arguere ; quod vel in diversis non admittimus. Antecedens ostenditur : nam *quodl.*1, *art.*7, qui immediate præcedit *art.* 8, ex quo desumitur auctoritas nobis opposita, aperte docet communem sententiam dicens, « quod « ad errorem Pelagianorum pertinet dicere, « quod homo possit se ad gratiam præparare absque auxilio divinæ gratiæ : et est « contra Apostolum, qui dicit ad Philipp. 1 : « Qui cœpit in nobis opus bonum, ipse perficiet, et quod homo indiget auxilio gratiæ non solum, ad movendum, sed etiam « ad hoc, quod se ad gratiam præparet, et « quod indiget divino auxilio non solum « quantum ad exteriora moventia, sed etiam « quantum ad interiorem motum, prout « Deus cor hominis movet ad bonum secundum illud Proverb. 19 : Cor regis in « manu Dei, et quocumque voluerit vertet « illud. Et loco citato ex 2 sentent. inquit : Sine gratia gratis data homo se ad « gratiam non præparat, et etiamsi gratia « dicatur ipse actus liberi arbitrii, quem « Deus in nobis facit, quo ad gratiam gratum facientem præparamur. » Et loco citato ex 4 sententiarum in solut. ad 2 argumentum, quod sic se habebat : « Augustinus inquit, quod cum fidei justificationem impetrat voluntas, concomitatur « gratiam ; non ducit : est pedisequa non « prævia : sed si homo posset se ad gratiam « nondum habitam præparare, voluntas « ejus esset prævia gratiæ : ergo non potest « homo aliquid facere, quo se ad gratiam « præparet. » Respondet in hunc modum : « Dicendum, quod voluntas nostra est omnino pedissequa respectu divinæ gratiæ, « et nullo modo prævia : quia ipsa voluntas « bona, quæ gratiam gratum facientem « præcedit, ex Deo nobis provenit, qui gratuita sua voluntate nos ad hoc provocat « vel flagellis, vel aliquo auxilio interiori, « aut exteriori. Nec tamen voluntas hæc est « prævia, sed pedissequa respectu gratiæ « gratum facientis : quia non est causa « ipsius, sed aliqualiter ad ipsam viam « præparat. » Quæ testimonia adstruunt adeo expresse nostram sententiam, ut qui ea prudenter perpenderit, facile sibi persuadeat Angelicum Doctorem eam tenuisse in ipsismet locis, quæ nobis objiciuntur, et nunquam docuisse oppositum : quæ proinde testimonia postea non retractavit in summa, sed solum magis explicuit. Quod forte voluit

D.Tho. nunquam docuit contrariam nobis sententiam.

Cajetan. luit Cajet. ubi supra; sic enim habet : *Nec obstat, quod S. Thom. dicta sua in 2 sentent. ad meliorem sensum in* 1, 2, *reduxit declarando, et addendo*, etc. Aliam ergo rationem interpretandi prædicta testimonia venari oportet, quam haud arduum erit invenire, si unumquodque in particulari expendemus.

Legitimus sensus D. Tho. 127. Ad primum dicendum est D. Thom. in toto illo articulo solum intendere, quod ut homo se præparet ad gratiam sanctificantem, non indiget alia gratia habituali, minime vero, quod non indigeat aliqua gratia auxiliante. Quod aperte constat, tum ex corpore articuli, tum ex solut. ad 1, ubi ait : D. Tho. « Directio gressus spiritualis non potest « esse nisi a Deo, sine cujus providentia « nullum bonum contingit. Nec tamen « oportet, quod hoc per aliquem habitum « fiat, si directio gressuum ad præparatio- « nem ad gratiam gratum facientem præ- « cedentem referatur. » Et ad 2, inquit : « Homo non potest se ad gratiam præpa- « rare, nec aliquod bonum facere sine Dei « auxilio. Et ideo rogandus est, ut nos ad « se convertat, et etiam alios. Nec tamen « oportet, quod illud auxilium sit per ali- « quem habitum infusum, » etc. Quando ergo ait, quod homo ex solo libero arbitrio potest se ad gratiam præparare, ly *ex solo libero arbitrio*, non excludit consortium gratiæ actualis auxiliantis, sed solius gratiæ habitualis, cujus necessitatem ut homo se ad gratiam sanctificantem convertat, excludit S. Doctor tam in eo articulo, quam in præsenti, et pluribus aliis locis. Quod etiam observavit Joannes Nicolai in Panthologia Raynerii *tom.* 2, *fol.* 303, *littera* 1 *marginali*. Et eodem modo interpretanda sunt verba, quæ habentur *in solutione ad* 3, et quod docet *dist.* 5, *quæst.* 2, *art.* 1. Nomine enim gratiæ, quam negat esse necessariam, ut quis ad justificationem se præparet, non omnem gratiam intelligat, sed solam quandam gratiam habitualem : quam plures ex antiquis asserebant desiderari ad dictum Abulens. effectum. De quo videri possunt Abulensis Capreol. *super Matth. cap.* 19, *quæst.* 181 et Capreol. *in* 4, *dist.* 1, *q.* 1 *ad argumenta Durandi contra* 3.

Replica. D.Tho. Sed instabis : quoniam S. Doctor in corpore articuli inquit : *Præparatio, quæ est ad gratiam, non est per actus, qui sunt ipsi gratiæ æquandi æqualitate proportionis, sicut meritum æquatur premio : et ideo non oportet, quod actus, quibus se homo ad gratiam habendam præparat, sint naturam humanam excedentes*. Hæc autem ratio excludit necessitatem gratiæ tam habitualis, quam actualis : ad actus quippe non excedentes naturam humanam sufficiunt vires propriæ ejusdem naturæ : ergo ex mente D. Thom. neutra gratia requiritur, ut homo se ad gratiam sanctificantem disponat.

Solutio. Respondetur actus disponentes ad gratiam sanctificantem esse quidem supernaturales, fierique ex speciali auxilio, non tamen adæquari gratiæ sanctificanti per modum meriti ad præmium : quia ad hoc oportebat, quod ab alia gratia habituali ejusdem dignitatis procederent : quod recte negat D. Thom. in illo art. et huc semper illius intentio collimat. Quando autem asserit prædictos actus non excedere naturam humanam, loquitur de natura ut adjuta auxiliis, non vero de natura secundum se : ad illius quippe intentionem satis est, quod tales actus non excedant naturam humanam ut destitutam gratia habituali; quamvis postulent, quod natura adjuvetur auxiliis.

Alia testimonia D. Tho. explicantur. 128. Ad primam confirmationem respondemus D. Thom. loqui de opere bono, facto ex auxilio supernaturali : nam prædictum opus habet ad gratiam sanctificantem disponere, quamvis illam nequeat promereri. Nec obest inserta probatio : quoniam ad meritum de congruo proprie dictum (quod S. Doctor ibidem excludit) non sufficit actum esse supernaturalem ; sed insuper desideratur, quod procedat a gratia habituali, sive ab homine Deo grato, ut videbimus in Tract. de Merito disp. 2, dub. unico. Unde cum actus prædictam gratiam antecedentes, non sint hujusmodi; sequitur, quod nequeant ipsam mereri, quamvis valeant ad eam disponere : ad hoc quippe non desideratur, quod homo supponatur Deo gratus, et amicus.

Ad secundam respondetur in illo testimonio solum excludi necessitatem fidei habitualis, ut homo se disponat tum ad gratiam, tum ad fidem habitualem, juxta ea, quæ supra ex S. Doctore diximus. Cum quo tamen recte cohæret, quod sit necessarium auxilium actuale, et aliquod lumen fidei per modum transeuntis, quo adjuvetur, et elevetur naturalis cognitio, quam possumus propriis viribus comparare.

Ad tertiam respondemus D. Thom. non docere, quod ratio naturalis disponat immediate ad auxilia gratiæ; sed quod prædicta ratio disponat, adjuta tamen ejusdem

gratiæ auxiliis : unde solum intendit, quod homo ex vi suæ conditionis habeat capacitatem, ut elevetur ad ordinem; et finem supernaturalem. Quod satis constat *ex solutione ad* 1, ubi ait : *Ad finem, qui facultatem naturæ excedit, dantur principia, non quæ sunt causa finis; sed quibus homo est capax eorum, per quæ pervenitur ad finem : ut enim dicit August. posse habere fidem et charitatem naturæ est hominum, habere autem est gratiæ fidelium.* Quod etiam docet in responsione ad 2.

D.Tho.

Ad quartum dicimus tunc dilectionem naturalem esse in summo, quando vel imperatur a charitate, et ordinatur in proprium illius objectum, vel conjungitur cum amore supernaturali ipsius charitatis. Quod cum contingit, datur summa præparatio ad gratiam : non quia amor naturalis sit ex natura sua præparatio ad illam ; sed quia quando amor naturalis est in summo dignitatis, connotat indispensabiliter amorem charitatis, qui est summa dispositio ad gratiam habendam. Et ideo illa propositio D. Thomæ : *Quando amor naturalis in summo fuerit, tunc est summa præparatio ad gratiam habendam*, non est intelligenda in sensu formali, vel causali, quasi amor Dei naturalis sit ipsa dispositio, vel eam causet : sed magis in sensu materiali, et concomitante : quia quando amor naturalis est in summo, non quidem intensionis, sed excellentiæ ob conjunctionem ad amorem supernaturalem charitatis, tunc adest reipsa summa præparatio ad gratiam, ipse videlicet charitatis amor. Quæ solutio est omnino consona doctrinæ traditæ *disp. præced. dub.* 4, ubi statuimus, quod supposito peccato mortali, nequit potentia consequenti dari in homine amor naturalis Dei super omnia, quin simul adsit in eodem instanti conversio ad Deum finem supernaturalem disponens ad gratiam sanctificantem, insimul et ipsa gratia, quæ prædictum peccatum expellat. Consonat etiam dicta responsio intentioni D. Thom. nam intendebat hoc argumentum diluere : *Sic diligere Deum* (nempe super omnia) *est maxima præparatio mentis humanæ ad gratiam consequendam : primus autem homo ponitur in illo statu gratiam non habuisse, sed sola naturalia : ergo non dilexit Deum plus quam seipsum, super omnia.* Ad quod respondet tunc solum amorem naturalem esse summam præparationem ad gratiam, quando est in *summo*, in summo inquam excellentiæ ob conjunctionem ad amorem supernaturalem charitatis. Unde non sequitur, quod si homo elicuit amorem naturalem destitutum alterius amoris consortio (quo pacto se gereret, si consideretur in puris) habuerit etiam gratiam sanctificantem. Videantur, quæ diximus *Tract.* 5, *disp.* 10, *dub.* 1, *num.* 33, ubi aliam prædicti testimonii adduximus expositionem.

§ VI.

Convelluntur rationes ejusdem sententiæ.

129. Secundo suadetur eadem sententia argumento Durandi : quoniam id, quod dicit immediatum ordinem ad gratiam, est ultima dispositio ad illam, cum sola ultima dispositio habeat immediatum ordinem ad formam : sed homo potest suis viribus facere aliquid dicens immediatum ordinem ad gratiam : ergo potest eisdem viribus se ad illam ultimo disponere. Minor probatur : quia opus moraliter bonum importat ordinem immediatum ad gratiam, cum inter hanc, et illud non reperiatur medium : sed homo potest suis viribus efficere opus bonum morale, ut constat ex *disp. præced. dub.* 2; ergo potest facere aliquid dicens ordinem immediatum ad gratiam.

Secundum argumentum.

Ad hoc tamen facile respondetur negando minorem primi syllogismi. Ad cujus probationem dicendum est, quod licet nihil de necessitate mediet inter opus bonum morale, et gratiam generaliter acceptam ; hinc tamen minime evincitur, quod prædictum opus dicat ordinem positivum ad illam, sed præcise quandam non repugnantiam per modum potentiæ obedientialis. Ad rationem autem ultimæ dispositionis non sufficit carentia repugnantiæ respectu formæ ; sed insuper desideratur ordo positivus exigens, et inferens infallibiliter ipsam. Diximus *inter opus morale et gratiam generaliter acceptam:* quia inter opus morale, et gratiam sanctificantem mediant dispositiones supernaturales, ut prædicta gratia connaturaliter recipiatur, ut supra diximus.

Diluitur.

130. Tertio arguitur : quoniam sicut negatio est causa negationis, ita affirmatio est causa affirmationis : sed causa adæquata non recipiendi gratiam sanctificantem est homo non se disponens ad eam recipiendam : ergo causa adæquata eam recipiendi erit ipse homo se disponens pro illius receptione : et consequenter poterit suis viribus se ad eam ultimo præparare.

Tertium argumentum.

Confirmatur

Confirmatur primo. Confirmatur primo : quia ultima dispositio ad gratiam recipiendam debet esse aliquis actus humanus quatenus voluntarius, et liber : ad hoc quippe requiritur prædicta dispositio, ut communicatio gratiæ sit homini voluntaria : atqui actum aliquem esse voluntarium, et liberum non provenit ex gratia, quæ ad unum determinat, nempe ad bonum ; sed ex sola facultate liberi arbitrii : hæc ergo sufficit, ut homo efficiat ultimam dispositionem ad gratiam.

Secundo. Confirmatur secundo : nam homo quo plura opera moraliter bona exercet, eo magis disponitur ad gratiam : sed potest suis viribus prædicta opera cum maxima intensione exercere : ergo poterit maximam dispositionem, ac proinde ultimam efficere pro gratia consequenda. Major probatur : tum quia homo quo plura opera bona exercet, eo fit minus ineptus ad gratiam consequendam : provenit enim prædicta ineptitudo ex peccatis, quæ impediuntur per exercitium bonorum operum ut ex se liquet : sed nequit ineptitudo, sive indispositio ad aliquam formam diminui, quin crescat dispositio, et habilitas ad eam recipiendam : ergo homo quanto plura opera bona exercet, tanto magis disponitur ad gratiæ consecutionem. Tum etiam quia ubi requiritur minus auxilium, ut homo disponatur ad gratiam, ibi requiritur major dispositio ad eam obtinendam : si enim esset idem dispositionis defectus, idem etiam auxilium foret necessarium, quod dispositionem efficeret : constat autem, quod in eo, qui plura opera moraliter bona exercet, requiritur minus auxilium pro illius conversione, quam in eo, qui illa non exercet, sed per repetita peccata impedimentum apponit divinæ gratiæ ; ergo quanto plura opera moraliter bona exercet homo, tanto magis disponitur ad gratiam consequendam.

Satisfit argumento. Ad argumentum neganda est major : quia licet bene valeat, quod si affirmatio est causa adæquata affirmationis ; negatio debeat esse causa adæquata negationis ; nihilominus e converso non tenet, quod si alicujus negatio est negationis causa, etiam illius affirmatio debeat esse causa affirmationis. Causa quippe ob quam lapis verbi gratia non descendat, est aliquod corpus obsistens, et descensum impediens : et tamen ablatio prædicti corporis non est causa, ob quam lapis descendat : sed prædictus motus gravitati lapidis, illiusque generanti attribuendus est. Et ratio est : quia negatio est de genere mali : unde cujusvis requisiti defectus sufficit ad eam inferendam. Affirmatio autem est de genere boni : et ideo ad eam inferendam non sufficit hoc, vel illud requisitum, sed desideratur omnium concursus. Quamobrem ad negandum aliquem effectum satis est negatio causæ quantumvis remotæ ; et tamen ut detur effectus non sufficit causa remota, et radicalis, sed insuper desideratur virtus proxima. Quod contingit in præsenti ; nam ut homo disponatur ad gratiam, requiritur et concursus illius proprius videlicet per modum suppositi, et virtutis elevabilis, et etiam concursus Dei, ut dantis virtutem proximam elevantem, et applicantis efficaciter ad actus. Unde sufficit hominem non concurrere, ut negatio dispositionis sequatur ; et tamen non sufficit solus homo ad efficiendum prædictam dispositionem ; sed requiritur influxus specialis Dei, qui et virtutem proximam, et ipsos actus efficiat, juxta illud Oseæ 13: *Perditio tua ex te Israel : tantummodo in me auxilium tuum*, et Deuter. 8 : *Misertus est tui, ne diceres : Fortitudo mea, et robur manus meæ hæc mihi omnia præstare : sed recorderis Domini Dei tui, quod ipse vires tibi præbuerit*. Et profecto si argumentum aliquid suaderet, plane evinceret, quod sicut defectus privativus dispositionis revocatur in hominem adæquate, et nullo modo in Deum ; ita etiam dispositio ad gratiam a solo homine dependeret, non vero a Deo auctore naturali, aut supernaturali, nec ab illius concursu speciali, vel generali. Quo quid ineptius ? (Oseæ 13. Deuter. 8.)

Diluitur prima confirmatio. Molina. Ad primam confirmationem (relicto Molina *in sua concordia quæst.* 23, *art.* 4, *disp.* 1, *membro* 10, ubi docet actum liberum, qua liberum, non pendere a divina gratia, nec sub hac ratione esse effectum illius : quem satis impugnavimus *tract.* 5, *disp.* 4, *dub.* 4), respondetur omissa majori, negando minorem : nam ut docet D. Thom. 1 *p. qu.* 23, *art.* 5, in actu bono supernaturali non est distinguendum id quod est ex libero arbitrio, et id, quod est ex gratia : sed ab utroque principio tota illius entitas pendet, licet sub diversis rationibus. Et ideo sicut sola gratia non efficit supernaturalitatem actus liberi, sed in eam etiam influit liberum arbitrium gratia adjutum, et elevatum : ita in libertatem actus supernaturalis non influit solum arbitrium, sed etiam gratia illud elevans. Nam quemadmodum (D. Tho.)

supernaturalitas prædicti actus est reipsa libera, ac proinde debet elici a principio libero : ita etiam libertas ejusdem actus est revera supernaturalis, et ideo debet fieri a supernaturali principio. Unde Cælestinus Papa *in epist. ad Episcopos Galliæ*, inquit : *Nemo nisi per Christum bene utitur libero arbitrio*. Et D. Thom. *q.* 6, *de verit. art.* 2 *ad* 11, ait : *Deus nulli volenti accipere gratiam eam denegat ; sed hoc ipsum, quod est velle accipere gratiam est nobis ex prædestinatione divina.* Huic doctrinæ non præjudicat inserta probatio : quoniam licet gratia non sit principium liberum ut *quod*, est tamen libera, et indifferens ut *quo ;* nam ita inclinat ad bonum, ut nihilominus non afficiat voluntatem per modum naturæ necessario determinantis ad unum : confert enim illi activitatem proximam ad actus bonos supernaturales, relinquendo in voluntate activitatem proximam ad actus malos, vel ad omissionem bonorum : atque ideo in libero arbitrio elevato per gratiam manet indifferentia proxima, et expedita ad utrumlibet.

Cœlest. Papa. D.Tho.

Enodatur secunda.

Ad secundam confirmationem respondetur negando majorem et suppositum illius : nam sicut homo per primum opus moraliter bonum non disponitur positive ad gratiam ; cum hujusmodi opus nullum ordinem exigentiæ importet respectu illius, sed præcise, et adæquate tendat in finem naturalem : ita per repetitionem prædicti operis non fit homo positive habilior, et magis dispositus, ut gratiam consequatur. Ad primam autem probationem in contrarium admittimus, quod homo per exercitium bonorum fiat minus ineptus ad gratiam, quatenus vitat nova peccata ; non vero quia expellit antiquum, in quo jam præexistit, vel quia ullum ordinem exigentiæ dicat ad gratiam : quod proprie loquendo non est fieri minus ineptum, vel diminuere dispositionem ; sed est non fieri magis ineptum, nec novam indispositionem inducere. Ratio autem propria dispositionis non consistit in evitatione novorum impedimentorum ; sed in expurgatione subjecti a dispositione contraria, et promotione, atque accessu ad formam inducendam. Unde cum homo per exercitium bonorum operum ordinis naturalis non se expurget a peccato mortali, nec accedat ad gratiam ; sequitur, quod se non disponat ad illam ; quamvis per eorum exercitium novam indispositionem non inducat, sed hujus novæ indispositionis introductionem impediat : hoc quippe non est se disponere ; sed est non se indisponere ad gratiam. Verumtamen nec hoc potest præstare per longum tempus : quia viribus propriis nequit se ita gerere, ut novum peccatum in longo tempore non committat, ut diximus *disp. præced. dub.* 5.

Ad secundam probationem respondemus idem auxilium requiri in eo, qui exercet plura opera moraliter bona, ac in eo, qui efficit pauciora, si loquamur de auxilio requisito ad ultimam dispositionem : quia hæc est eadem in utroque, nempe conversio ad Deum finem ultimum supernaturalem. Si vero sermo sit de dispositionibus remotis, et emollientibus cor, et attendamus ad modum communem, et suavem conversionem ; fatemur plura gratiæ auxilia desiderari ad conversionem illius, qui per innumera peccata est veluti obfirmatus in malo, quam in eo, qui opera moraliter bona exercet. Hoc autem non provenit ex eo, quod aliquis eorum habeat ullam dispositionem ad gratiam ; sed ex eo, quod unus sit magis indispositus, quam alius, et hic habeat pauciora impedimenta. Sicut si darentur duo subjecta. quorum unum esset frigidum ut duo, alterum vero ut sex, neutrum tamen haberet ullum gradum caloris ; unum quidem esset minus dispositum ad formam ignis, quam aliud : et nihilominus nec unum, nec aliud esset positive dispositum ad prædictam formam habendam : hæc quippe positiva dispositio non consistit in carentia frigiditatis, sed in positione caloris. Et quemadmodum ex eo, quod requiratur major virtus ad disponendum frigidum ut sex ad formam ignis, quam frigidum ut duo ; minime sequitur, quod istud habeat aliquam dispositionem positivam respectu prædictæ formæ : ita ex eo, quod sit necessaria copiosior gratia ad conversionem maximi peccatoris, quam ad conversionem minoris, neutiquam infertur, quod iste habeat ullam dispositionem ad gratiam, sed tantum quod sit minus indispositus ad eam habendam.

Quartum argumentum.

131. Quarto arguitur : quia non repugnat, quod ea, quæ sunt ordinis naturalis, disponant ultimo ad formam supernaturalem : ergo non repugnat, quod homo suis viribus efficiat aliqua opera naturalia, per quæ ad gratiam sufficienter præparetur. Consequentia videtur nota. Antecedens autem probatur. *Primo*, quia major distantia invenitur inter humanitatem et Verbum

bum divinum, ac inter opera naturalia, et formam supernaturalem, cum inter illa extrema inveniatur distantia infinita ; non autem inter hæc : at sic est, quod ex parte humanitatis reperiebatur summa congruitas, ut assumeretur a Verbo, ut resolvit D. Thom. 3 *part. quæst.* 4, *art.* 1, quæ congruitas non potuit non esse dispositio ad unionem hypostaticam : ergo ea, quæ sunt naturalia queunt ad supernaturalem formam ultimo disponere. *Secundo*, quia Deus impertitus est Angelis gratiam juxta capacitatem, et perfectionem suæ naturæ, ut docet idem D. Thom. 1 *part. quæst.* 62, *art.* 6; hoc autem non contingeret, si naturalia non disponerent ad formam supernaturalem : ergo ita asserendum est. Quod aperte tradi videtur in illa parabola Matth. 25, *in qua paterfamilias uni dedit quinque talenta, alii vero duo, alii autem unum, unicuique secundum propriam virtutem.* Per quod significatur Deum distribuere talenta gratiæ secundum virtutem naturalem uniuscujusque : hæc igitur valet ad gratiam disponere.

D.Tho.

Matt. 25.

Responsio.

Respondetur negando antecedens. Ad cujus primam probationem dicendum est, quod congruitas inventa in humanitate, ut assumeretur a Verbo, non consistebat in aliquo positive determinante ad unionem hypostaticam, sed in pura potentia sibi, et aliis creaturis communi. Fuit autem congruentius cæteris paribus, assumere prius naturam humanam, quam aliam ob ea, quæ tradit D. Thom. loco citato his verbis : *Quæ quidem congruentia attenditur secundum duo in humana natura, scilicet secundum ejus dignitatem, et necessitatem. Secundum dignitatem quidem, quia humana natura, in quantum est rationalis, et intellectualis, nata est attingere aliqualiter ipsum verbum per operationem, cognoscendo scilicet, et amando ipsum. Secundum necessitatem autem, quia indigebat reparatione ; cum subjaceret originali peccato. Hæc autem duo soli humanæ naturæ conveniunt : nam naturæ irrationali deest congruitas dignitatis : naturæ autem Angelicæ deest congruitas prædictæ necessitatis.* Cum ergo ex his duobus reparationis necessitas non sit ulla ratio positiva, dignitas autem consistat in sola aptitudine obedientiali, non quidem proxima, sed tantum radicali ad videndum Deum ; plane infertur prædictam congruitatem non esse dispositionem ad unionem hypostaticam : ac proinde nec naturalia disponere ad formam supernaturalem. Quod satis expressit S. Doctor loco citato in principio corporis ubi ait : *Quæ quidem aptitudo non potest intelligi secundum potentiam passivam naturalem, quæ non se extendit ad id, quod transcendit ordinem naturalem, quem transcendit unio personalis creaturæ ad Deum.*

D.Tho.

D.Tho.

Per quæ patet ad secundam probationem: nam Deus non communicavit Angelis gratiam juxta tantitatem (ut sic dicamus) alicujus actus naturalis, sed juxta intensionem actus charitatis, qua se in Deum finem supernaturalem converterunt : iste quippe amor fuit ultima dispositio, qua gratiam consecuti sunt, et cui gratiæ intensio immediate commensurata est. Placuit autem Deo omnino gratis, et misericorditer conferre Angelis gratiam, et auxilia, quibus disponerentur ad consequendum gratiam in gradibus commensuratis ad eorum perfectionem naturalem ; ita ut ille majori gratia gauderet, qui perfectioris esset naturæ : non quia hæc illam commensurationem exigeret ; sed quia Deus pro libertate sua voluit illam observare. Videatur Cajetan. 2, 2, *quæst.* 24, *art.* 3, § *In responsione ad* 3, ubi optime observat dignitatem naturalem Angelorum non esse vere causam quantificandi gratiam illis communicatam : sed ad summum quamdam occasionem : nam ex inæqualitate perfectionum naturalium occasionatur, ut Spiritus sanctus omnino gratis voluerit Angelos in supernaturalibus proportionabiliter dignificare. Nec oppositum significatur in illa parabola patrisfamilias distribuentis servis talenta juxta uniuscujusque virtutem ; quia, ut inquit D. Thom. *loco nuper citato in respons. ad* 1 : *Virtus secundum quam sua dona Deus dat unicuique, est dispositio, vel præparatio præcedens, sive conatus gratiam accipientis. Sed hanc etiam dispositionem, vel conatus prævenit Spiritus sanctus movens mentem hominis vel plus, vel minus secundum suam voluntatem,* etc. Quod autem dicitur (inquit idem S. Doctor de Charitate, art. 7 ad 9 : *Dedit unicuique secundum propriam virtutem, non est referendum tantum ad virtutem naturæ : erroneum est enim dicere, quod dona gratiæ, et gloriæ dentur secundum mensuram naturalium : sed intelligenda est virtus, quæ est etiam per gratiam.* Quod magis constabit ex his, quæ statim dicemus.

Cajetan.

D.Tho.

DUBIUM VI.

Utrum homo per proprias vires valeat consequi gratiam auxiliantem, et se disponere saltem remote ad sanctificantem.

132. Supposito, quod homo nequeat suis viribus ad gratiam sanctificantem ultimo se disponere, ut ostendimus dubio præcedenti, videndum superest, an saltem valeat ad eam consequendam se remote præparare. Et proculdubio poterit, si habeat vires sufficientes ad consequendum auxilia necessaria, ut eliciat actus, quibus incipit converti, trahiturque ad exercitium perfectiorum motuum, utputa contritionis et amoris per quos ultimo disponitur, et infallibiliter gratiam sanctificantem assequitur. Unde in idem redit posse efficere dispositionem remotam ad gratiam habitualem, et posse consequi gratiam actualem, sive auxiliantem : et idcirco una erit decisio utriusque difficultatis ; quam tamen claritatis causa specialiter primæ gratiæ auxilianti studebimus applicare. Consulto autem titulus inquirit, *an valeat consequi*, etc. quia præsens difficultas non alligatur modo consecutionis, an scilicet sit per modum dispositionis, aut meriti, sive occasionis, vel proportionis, unde moveatur Deus ad conferendam gratiam : sed generaliter investigat, an possit homo suis viribus infallibiliter consequi auxilia gratiæ actualis, et præcipue primum ; quidquid sit de modo ea consequendi. Procedit tamen absolute, et attentis naturis rerum ; non vero ex suppositione accidentali alicujus legis, aut pacti Dei cum hominibus : de hoc enim pacto seorsim tractabimus dubio sequenti. Et quamvis hanc difficultatem magna ex parte jam discusserimus *Tract.* 5, *disp.* 10, *dub.* 1, non potuimus non illam iterum revocare ad examen: tum quia hic propriam sedem habet, nec valet ab antecedentibus, et subsequentibus dubiis rescindi, quin dicendi ordo exturbetur : tum quia supersunt adhuc non pauca, quæ postulant novam limam.

Punctum difficultatis.

§ I.

Statuitur conclusio, et firmatur præcipuo fundamento.

133. Dicendum est hominem per solas vires naturales non posse ullo modo consequi primum auxilium gratiæ supernaturalis. Hanc conclusionem docent Concilia, Patres, et Theologi, quorum testimonia supra dedimus *dub. præced. a num.* 106, ut ea introspicienti constabit, quæ proinde iterum non adducimus. Et quamvis possemus alia plura expendere ; ea tamen singillatim non referimus, ut sequenti discursui illa commodius inseramus : sic enim eorum intelligentia magis nobis illucescet, et robur firmius premet Adversarios.

Vera sententia.

Probatur ergo conclusio sequenti ratione desumpta ex D. August. *lib. de prædest. Sanct. cap.* 3, et alibi sæpe : quoniam si homo posset per vires naturales obtinere auxilium gratiæ ; sequeretur prædictum auxilium non esse gratiam : consequens implicat contradictionem, et destruit id, quod supponitur, videlicet prædictum auxilium esse gratiam specialem : ergo homo nequit suis viribus consequi hujusmodi auxilium. Sequela ostenditur : quia gratia proprie dicta, maxime Theologica, et supernaturalis, de qua loquimur in præsenti, excedit naturæ facultatem, et exigentiam, ut observavimus *disp.* 1, *cap.* 1 ; sed id, quod potest obtineri viribus naturæ, hujus facultatem, et exigentiam non excedit, ut liquet ex terminis : ergo si homo potest viribus naturalibus consequi auxilium gratiæ ; sequitur hujusmodi auxilium non esse gratiam. Cujus rationis vim expressit Apost. *ad Roman. cap.* 11, illis verbis : *Si autem gratia, jam non ex operibus : alioqui gratia jam non esset gratia*. Et ad Ephes. 2: *Gratis estis salvati per fidem, et hoc non ex vobis : Dei enim donum est*. Quibus aperte significatur minime cohærere, quod aliquid obtineatur operibus naturæ, et sit specialis gratia, vel quod causetur ex nobis, et donetur specialiter a Deo.

Ratio fundamentalis. D. Aug.

Ad Rom. 11.

Ad Eph.

134. Vim hujus argumenti multifariam contendunt infringere Adversarii. Nam in primis Pelagiani (qui, ut vidimus *disp.* 1, *cap.* 4, § 4, prædictum auxilium ut congruum saltem ad facilius consequendam salutem admiserunt) partim negabant, partim concedebant sequelam diversimode intellectam. Autumabant enim prædictum auxilium non habere rationem gratiæ, si comparetur ad opera moraliter bona, quibus illud homo consequitur : debitum quippe esse ex justitia credebant, ut Deus sua gratia præsto esset ad adjuvandum eum, qui vires naturales ad operandum recte exerceret. Quia tamen tota natura cum omnibus suis facultatibus nullo præeunte titulo

Hæreticorum evasio.

titulo creata est a Deo, idcirco existimabant prædictam naturam habere rationem gratiæ : atque ideo sibi videbantur salvare, quod auxilia obtenta viribus naturæ adhuc conditionem gratiæ servarent. Unde inferebant collationem prædicti auxilii habere rationem misericordiæ, et justitiæ juxta illud Psalm. 24 : *Universæ viæ Domini misericordia, et veritas.* Misericordiæ quidem, quia habetur per gratiam, seu naturam gratis a Deo productam ; justitiæ vero, quia debetur operibus. Quam Pelagii doctrinam refert August. *lib. de hæresibus, hæresi* 88, his verbis : *Illam vero gratiam Dei, sine qua nihil boni possumus facere, non esse dicunt, nisi in libero arbitrio, quod nullis suis præcedentibus meritis, ab illo accipit nostra natura.* Idemque aperte tuetur Marcus Heremita (de quo *disp. cit. cap.* 5, *num.* 207) *in lib. de paradiso,* ubi ait : *Jubet Deus, ut homo in primis cognoscat, et cum cognovit, amet, et voluntatem depromat. Ut autem aliquod opus perficiat, gratia Domini largitur volenti, et credenti. Quare voluntas hominis est velut auxilium a natura insitum, qua absente ne Deus quidem quidquam operatur.*

Psalm. 24. D.Aug. Marc. Here.

Hoc tamen hæreticorum effugium præcluditur ratione superius facta : tum quia licet natura fuerit gratis producta a Deo, hoc est, nullo præveniente titulo, et hac de causa possit utcumque gratia appellari ; tamen ea, quæ supponunt naturam, illiusque facultatem non excedunt, ex hoc ipso amittunt rationem gratiæ ; cum debeantur titulo connaturalitatis : qua ratione potentiæ naturales, et actus ab eis dimanantes a conceptu gratiæ excluduntur : si ergo primum auxilium gratiæ non superat facultatem naturæ humanæ, sed potest illius viribus comparari ; sequitur, quod nequeat propriam rationem gratiæ sortiri. Tum etiam quia licet auxilium collatum naturæ ad exercendum opera sibi connaturalia sit debitum ipsi naturæ, proindeque non valeat habere rationem gratiæ nisi impropriissime ; tamen auxilium, de quo in præsenti agimus communicatur naturæ ad opera, quæ ipsius facultatem excedunt, ut puta ad credendum, et sperandum, sicut oportet, ut modo ex dictis *dub.* 4, *a num.* 86, supponimus contra Pelagium : sed hujusmodi auxilium excedit simpliciter naturam, sicut et opera, pro quibus datur : ergo est gratia, non quia habeatur per naturam gratis a Deo productam ; sed quia superat illius vires, et exigentiam. In qua acceptione divinæ litteræ utuntur gratiæ vocabulo, ut observat August. *epist.* 105 his verbis : « Illam vero gratiam, qua creati « sumus homines, etiamsi ita appellandam « non immerito intelligimus : mirum est « tamen, si ita appellatam in ullis legiti- « mis, propheticis, Evangelicis, Apostoli- « cisque litteris legimus. » Tum præterea quia juxta expositionem Pelagianorum evacuatur efficacia, et tota energia illius consecutionis Apostoli : *Si gratia, jam non ex operibus, et illius : Hoc non ex vobis, Dei enim donum est :* quandoquidem Pelagiani componunt esse aliquid gratiam, et dari propter opera facta ; provenire ex nobis, et esse speciale Dei beneficium : hoc autem directe contradicit Pauli intentioni, ut liquet ex ipso textu. Tum denique quia opera naturalia inæqualia sunt in perfectione, et valore auxilio supernaturali promoventi hominem ad æternam felicitatem, quæ in possessione summi boni omnem naturam superexcedentis consistit : ergo homo per opera naturalia nequit prædictum auxilium reddere sibi debitum ex justitia: hæc quippe postulat æqualitatem meriti ad præmium. Quomodo autem in omni opere Dei inveniatur justitia, infra exponemus *num.* 147.

Confutatur.

135. Secundo occurrunt nostræ rationi Semipelagiani negando sequelam : quia existimant, quod licet nostris operibus possimus consequi auxilium gratiæ, adhuc istius ratio servetur indemnis : nam opera nostra ita reddunt sibi certam misericordiam divinam, quod huic plurimum cedant in perfectione, et valore : unde non tam dicuntur illam promereri, quam occasionem parare, et ansulam auferre, ut Deus suam gratiam ex sola liberalitate impertiatur. Quem discurrendi modum exprimit Cassianus Semipelagianorum in hac causa patronus: sic enim habet lib. 12, de institutis cænobiorum, cap. 14 : « Dicimus ergo secun- « dum Salvatoris sententiam dari quidem « petentibus, et aperiri pulsantibus, et a « quærentibus inveniri : sed petitionem, et « inquisitionem, et pulsationem nostram « non esse condignam, nisi misericordia « Dei id, quod petimus, dederit, vel aperue- « rit, quod pulsamus, vel illud, quod quæ- « rimus, fecerit inveniri. Præsto est nam- « que, occasione sibi tantummodo a nobis « bonæ voluntatis oblata, ad hæc omnia in- « ferenda. » Et hac ratione existimat prædictum auxilium non ex justitia, sed ex sola misericordia conferri, ut magis se explicat

Semipelagianorum effugium. Cassian.

collat. 13, *cap.* 13, his verbis : « Et ita semper gratia Dei nostro in bonam partem cooperatur arbitrio, atque in omnibus illud adjuvat, protegit, ac defendit : ut nunquam etiam ab eo quosdam conatus bonæ voluntatis vel exigat, vel expectet; ne penitus dormienti, aut inerti otio dissolutæ sua dona conferre videatur : occasiones quodammodo quærens, quibus humanæ segnitiei torpore discusso non irrationabilis suæ munificentiæ largitas videatur : dum eam sub colore cujusdam desiderii, ac laboris impertit. Ut nihilominus gratia Dei semper gratuita perseveret, dum exiguis quibusdam, præviisque conatibus tantam immortalitatis gloriam, tanta perennis beatitudinis dona inestimabili tribuit largitate. » Et infra : « Quantumlibet, inquit, enisa fuerit humana fragilitas, non ita laboribus suis divinam imminuit gratiam, ut non semper gratuita perseveret. » Quod etiam docet Faustus *lib. de gratia, cap.* 17, ubi inquit : « Ante omnia arrogantiam laboris refugiamus, nec nobis quidquam de ejus meritis vindicemus; ne Pharisæum imitari mortifera justitiæ præsumptione videamur. » Et post pauca : « Non ergo, ait, operatio, sed cordis elatio declinanda est.

Faustus.

Confutatur primo.

Sed hanc evasionem, quæ sub specie pietatis venenum occultat, facile possumus confutare. *Primo,* arguendo ad hominem : nam ideo Semipelagiani docent posse hominem suis viribus consequi divinum auxilium, quia si Deus illud conferret homini inerti, otioso, et se non aptanti ad gratiam, denegaret autem ei, qui vires naturales, quantum potest exerit, ut gratiam adipiscatur, esset acceptor personarum : quod vitium longe proscribit a Deó Paulus ad Rom. 10, illis verbis : *Non est distinctio Judæi, et Græci : nam idem Dominus omnium, dives in omnes, qui invocant illum.* At sic est, quod vitium acceptionis personarum solum habet locum in his, quæ debentur ex justitia, ut docet D. Thom. 2, 2, *quæst.* 6, *art.* 1. Ergo si in sententia Semipelagianorum Deus denegando auxilium ei, qui se ex viribus propriis ad gratiam disponit, esset acceptor personarum ; sequitur, quod prædicta opera reddant auxilium Dei sibi debitum ex justitia, et consequenter, quod istud amittat rationem gratiæ. Quod licet verbis videatur negare Cassianus, re tamen admittit : ac proinde incidit in Pelagii errorem, quod evitare contendit, ut optime arguit D. Prosper lib. adversus Collatorem cap. 6, his verbis : *Quomodo autem non advertisti in illud damnatum incidere, quod velis, nolis, convinceris dicere, gratiam Dei secundum merita nostra dari; cum aliquid præcedere boni operis ex ipsis hominibus, propter quod gratiam consequantur, affirmas?*

Ad Rom. 10.

D.Tho.

Prosper.

Impugnatur amplius.

Secundo : quia actus moraliter bonus, et habens vim ad inferendum aliquod præmium, nequit non esse meritum respectu illius : atqui Semipelagiani concedunt opera moraliter bona habere vim ad consequendum auxilium gratiæ : ergo illud merentur : sed quod debetur meritis, jam non communicatur omnino gratis, sed ex aliqua justitia : ergo primum auxilium erit debitum ex justitia, quod Cassianus renuit concedere. Major primi syllogismi probatur non inductive, nullus enim invenitur actus moraliter bonus, qui non habeat rationem meriti, respectu ejus, quod propter ipsum, et intuitu ejus communicatur. Tum ratione quia si semel actus est bonus, et alias gaudet tali æstimabilitate, ut reipsa assequatur id, pro cujus consecutione elicitur, et offertur, nequit non illi adæquari in ratione pretii : et hoc sufficit ad rationem meriti. Quod argumentum urget August. lib. 2, ad Bonifacium cap. 8 : « Si sine Dei gratia, inquit, per nos incipit cupiditas boni, ipsum cœptum erit meritum, cui tanquam ex merito veniat adjutorium : ac sic gratia Dei non gratis donabitur, sed merito nostro dabitur. » Et Fulgentius lib. de Incarnatione, cap. 18 : « Si vero secundum opinionem illorum nostrum est velle credere, priusquam nos Dei gratia incipiat adjuvare, injuste dicitur gratia : quia non gratis homini datur, sed bonæ retribuitur voluntati. Hanc enim sicut illi volunt, gratia in nobis invenit, quam ipsa non dedit. Immo si sic est, nos priores Deo voluntatem damus, atque ita gratiam non miseratione tribuentis, sed æquitate Dei retribuentis accipimus. » Et eodem modo loquitur D. Prosper ad excerpta Genuensium *dubio* 3 *et* 4.

D.Aug.

Fulgent.

Objectio.

136. Sed objicies : nam oratio, seu supplicatio pauperis ad divitem pro consequenda eleemosyna habet vim ad eam consequendam, siquidem multoties dives confert eleemosynam ob supplicationem sibi factam : et nihilominus supplicatio non habet rationem meriti, cui eleemosyna debeatur ex justitia; cum istius elargitio sit semper opus misericordiæ : ergo licet Deus tribueret auxilium

auxilium gratiæ ob opera moraliter bona facta ex viribus naturæ, non ob id diceretur prædictum auxilium ex justitia retribui.

Diluitur. Respondetur negando consequentiam : nam oratio pauperis ad divitem non habet rationem obsequii respectu illius : neque enim ex vi prædictæ supplicationis intendit pauper divitem colere, sed solum propriam indigentiam significare. Unde nec dives tribuendo eleemosynam attendit ad merita prædictæ supplicationis, nec eam confert intuitu illius ; sed affectus compassione intendit præcise sublevare miseriam pauperis, quod est proprius finis misericordiæ. Quamobrem licet eleemosynæ largitio supponat supplicationem pauperis, adhuc est solius misericordiæ opus, quin ibi justitiæ debitum interveniat. Cæterum si semel Deus conferret auxilium gratiæ ob orationem sibi factam ex viribus naturæ; jam respiceret prædictam orationem non ut purum signum indigentiæ creaturæ, quam aliunde satis perspectam habet : sed ad eam attenderet tanquam ad obsequium sibi oblatum, quo creatura ipsum ex motivo religionis reveretur. Quocirca retribuendo auxilium gratiæ, non intenderet sublevare præcise creaturæ indigentiam, quod est opus misericordiæ; sed etiam operi bono præmium persolvere, quod est officium justitiæ. Et consequenter jam gratia non esset gratia, ut Patres supra relati contra hæreticos argumentantur.

Replica. Replicabis : demus, quod pauper intendat sua supplicatione divitem colere : demus etiam quod iste oratione pauperis allectus desideret non solum sublevare illius miseriam, sed orationem etiam (quod non semel contingit), præmio donare : adhuc tamen in æstimatione prudentum eleemosynæ largitio non est opus justitiæ, sed solius misericordiæ, ac proinde confertur gratis simpliciter : ergo quamvis homo suis bonis operibus naturalibus Deum honoret, et quamvis Deus communicando auxilia intendat prædictis operibus aliquale præmium rependere; adhuc tamen prædictum auxilium non communicabitur ex justitia, sed habebit rationem gratiæ. Patet consequentia tum a paritate, tum a fortiori : quia auxilium Dei magis excedit in valore opus bonum naturale, quam divitis eleemosyna pauperis orationem : sed ob excessum istum eleemosyna confertur simpliciter gratis, quamvis ibi interveniat umbra quædam justitiæ : ergo auxilium dabitur simpliciter gratis, licet retribui videatur intuitu bonorum operum.

Enodatur. Respondetur primo hac objectione ad summum convinci, quod auxilium collatum intuitu bonorum operum non sit debitum ex rigorosa justitia ; minime vero, quod non sit aliqualiter debitum, ut constat ipso exemplo, quo hæc replica utitur. Unde licet salvet prædictum auxilium esse absolute gratiam, non tamen quod sit gratia omnibus modis, et quod illius collatio sit pura misericordia. Hoc autem quam absurdum sit, patet ex dictis, et magis constabit ex iis, quæ § sequenti dicemus.

Secundo respondetur negando consequentiam : nam in eleemosyna concessa pauperi ob ejus supplicationem potest cohærere, quod sit misericordia, et quod simul conferatur ex justitia imperfecta, et secundum quid : id vero minime componi valet in auxilio supernaturali collato intuitu bonorum operum naturalium. Et ratio differentiæ est, quod eleemosyna est ejusdem ordinis cum oratione pauperis : unde potest habere rationem præmii respectu illius, si semel velit dives acceptando orationem, et tribuendo eleemosynam observare aliqualem rationem justitiæ : valet quippe oratio pauperis in hujusmodi præmium connaturaliter ordinari. Opera autem moraliter bona facta viribus naturæ non habent rationem obsequii respectu Dei finis supernaturalis, nec proportionantur supernaturali præmio ; sed sistunt adæquate intra ordinem naturæ. Quapropter illorum retributio non spectat ad Deum agentem supernaturalem, nec per supernaturalia dona exercenda est ; sed Deo agenti naturali, et rependenti naturalia beneficia reservari debet. Cum ergo auxilium de quo loquimur, sit gratia supernaturalis, et a Deo auctore supernaturali descendat; nequit ex justitia adhuc imperfecta, et secundum quid deberi operibus mere naturalibus, qualia præcise exercet homo ante primi auxilii communicationem. Unde prædicti auxilii collatio ita debet esse misericordia, et gratia, quod nullo modo sit justitia, vel retributio pro bonis operibus naturalibus.

§ II.

Præcluditur alia evasio.

Alterum quorundam effugium.

137. Sunt denique, qui respondeant auxilium collatum intuitu operum naturalium non esse debitum ex rigorosa justitia, ut minus recte admittebant Pelagiani; nec conferri citra omnem justitiam, ut plures Semipelagiani contendebant salvare : sed medio modo se habere, quin exuat gratiæ rationem. Nam licet opera naturalia, aiunt, nequeant mereri de condigno prædictum auxilium ob inæqualitatem in perfectione, et valore; atque ideo non fundent justitiam rigorosam : valent tamen illud mereri de congruo : quod sufficit ad justitiam imperfectam, et non evacuat gratiæ naturam. Id autem asserere videtur rationi consentaneum : tum quia valde congruum est, ut ei, qui operatur recte secundum suam virtutem, Deus retribuat secundum suam magnificentiam. Tum etiam quia æquum est, ut Deus potius illum adjuvet per suam gratiam, qui opera moraliter bona exercet, quam eum, qui libertate abutens innumera peccata committit. Tum denique quia irrationabile est, ut Deus non magis respiciat opera bona illius, qui ea diligenter repetit, quam desidiam ejus, qui nihil boni operatur. Prædicta ergo opera moraliter bona elicita viribus naturæ possunt habere rationem meriti de congruo, cujus intuitu Deus suam gratiam dispenset : quæ tamen, quia plurimum excedit valorem prædictorum operum, adhuc absolute confertur misericorditer, et non ex rigorosa justitia. Quæ responsio et doctrina familiaris erat aliquibus Semipelagianis, ut satis innuit Cassianus locis supra relatis, et aperte docet Faustus lib. 1, cap. 3, ubi ait : *In totum genus humanum gratiæ beneficia fatemur extendi : sic tamen, ut ei vigilantiæ humanæ studium per omnia judicemus adjungi.* Et cap. 9 : *Nunc,* inquit, *ista dicentes non laborem gratiæ coæquamus; sed omnino gratiam sine comparatione præponimus.* Et idem discurrendi modus adeo arrisit quibusdam Theologis Catholicis, ut existiment Paulum locis supra *num.* 133, solum loqui de operibus meritoriis de condigno : ex quibus si conferretur gratia, jam non esset gratia : quia tunc quasi pro æquali pretio daretur. Quod autem conferatur pro merito tantum de congruo, existimant rationem gratiæ non impedire : velut si res magni pretii donaretur pro alia exigui momenti. Idque putant non spectare ad Massiliensium errorem. Ita Toletus *super epist. ad Rom. cap.* 11, *annot.* 4 et Vega *lib. in Trident. cap.* 10.

Faustus.

Toletus. Vega.

Refellitur primo.

Hanc tamen doctrinam nescimus cum decretis fidei componere, ex quibus proinde studebimus eam evertere. *Primo :* quia prima gratia, quam Paulus, et divina Scriptura commendat, est pure gratia, et misericordia adeo libera, ut nulli studio, aut merito voluntatis humanæ debeatur; ut sic nullus valeat in ejus consecutione se discernere, nec habeat motivum in se gloriandi : atqui si primum auxilium conferretur ob opera naturalia se habentia ut meritum de congruo, jam illa gratia non esset pure gratia modo præscripto : ergo Deus non confert hujusmodi auxilium attendens ad ullam rationem meriti, quod in operibus naturalibus reperiatur. Consequentia est manifesta. Major autem constat ex verbis Apostol. 1 ad Corinth. 4 : *Quis enim te discernit? Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Quæ sunt adeo perspicua, ut expositione non egeant. Minor etiam liquet : quia si opera naturalia merentur de congruo primam gratiam, et hæc conferretur intuitu illorum; jam homines haberent ex se aliquid, quo se discernerent, nempe ipsa opera bona, quæ propriis viribus elicerent, et in quibus proinde possent gloriari. Quo argumento utitur August. lib. de prædest. Sanct. (quem adversus Massilienses Semipelagianos specialiter scripsit) cap. 5, ubi ait : « Nunquid enim per hæc dona, quæ omnibus communia sunt hominibus » (nempe actus, vires, et facultates naturales) « discernuntur homines ab hominibus? Hic autem prius dixit : Quis enim te discernit? et deinde addit : Quid autem habes, quod non accepisti? Posset quippe dicere homo inflatus adversus alterum : Discernit me fides mea, justitia mea, vel si quid aliud. Talibus occurrens cogitationibus bonus Doctor : Quid autem habes, inquit, quod non accepisti? A quo nisi ab illo, qui te discernit ab alio, cui non donavit, quod donavit tibi? Si autem accepisti, ait, quid gloriaris, quasi non acceperis? Nunquid quæso, ait aliud, nisi ut qui gloriatur, in Domino glorietur? Nihil autem huic sensui tam contrarium est, quam de suis meritis sic quemquam gloriari, tanquam sibi ea fecerit, non gratia Dei : sed gratia, quæ bonos discernit a malis; non quæ communis

1 ad Cor. 4.

D. Aug.

« munis est et bonis, et malis, » nempe motio vel concursus naturalis.

Everti-tur amplius. *Secundo :* quoniam communicatio primi auxilii supernaturalis debet esse donatio ita gratiosa, ut nullo modo sit retributio, vel donatio, ut loquuntur Jurisperiti, antidoralis, sive quæ alterius obsequium aliqualiter recompenset : sed auxilium collatum ob bona opera naturalia tanquam propter merita de congruo non est hujusmodi, ut satis liquet ex terminis : ergo prædictum auxilium nec ea spectat, nec confertur intuitu illorum. Major constat ex Apostolo loco citato ex epistola ad Rom. ubi concludit : *Quis prior dedit illi, et retribuetur ei? Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso suntomnia.* Ubi Chrysost. *hom.* 19 inquit : *Nec aliquid retributionis cuiquam debet, quasi quid ab illo acceperit : sed ipse perpetuo in beneficiis prior est.* Et Fulgentius *loco supra citato* refutans Semipelagianorum doctrinam : *Si sic est,* inquit, *nos priores Deo voluntatem damus : atque ita gratiam non miseratione tribuentis ; sed æquitate Dei retribuentis accipimus. Veruntamen quis prior dedit illi, et retribuetur ei? Nemo utique.*

Ad Rom. — Chrys. — Fulgent.

Confutatur ulterius. *Tertio :* quoniam totum adversariorum studium in designando ex parte nostri aliquod meritum saltem de congruo, ad primum auxilium, eo collimat, ut possint reddere rationem, cur Deus quibusdam potius quam aliis auxilium suæ gratiæ communicet, *ne irrationabilis suæ munificentiæ largitas videatur,* ut Cassianus loquitur, et constat ex argumentis, quibus utuntur : sed hæc procedendi ratio est contraria intentioni Pauli in illis verbis : *Si gratia jam non ex operibus : alioqui gratia jam non esset gratia : ergo, etc.* Suadetur minor : quia postquam Apostolus prædictum argumentum induxit, asseruitque gratiam ex pura misericordia inferri, statim in admirationem raptus exclamavit : *O altitudo divitiarum sapientiæ, et scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus !* At si doctrina hujus responsionis vera foret, non esset profecto incomprehensibile, et inexplicabile, cur Deus uni gratiam communicet, et non alii ; nam secundum illam doctrinam in promptu esset responsio, nempe quia ille bene utitur suis viribus naturalibus, unde meretur saltem de congruo, quod Deus illi suæ gratiæ auxilium impendat : alter vero iners, et dissolutus est : pluraque facinora committit, quocirca dignus existit, ut Deus a communicatione gratiæ suam magnificentiam revocet. Quæ solutio, quo facilior videtur, eo magis stupori Apostoli contradicit, et prodit suam falsitatem. Unde optime Div. Prosper lib. 1 de vocat. gentium, cap. 13 : « Nec sapientiores, ait, « aut scientiores Beatissimo Apostolo su- « mus, qui cum de gratiæ potentia dispu- « taret, magnorum mysteriorum ingressus « arcanum, iis, quæ impossibile erat enar- « rare succubuit. Cum ergo hæc divinorum « operum mysteria supra mensuram hu- « manæ intelligentiæ excellentia, quod- « dam mentis suæ profudisset excessu ; « totam expositionis rationem transtulit « ad stuporem, et admirator eorum, quæ « protulit, exclamavit, et dixit : O altitudo « divitiarum sapientiæ, et scientiæ Dei, « quam incomprehensibilia sunt judicia « ejus, et investigabiles viæ ejus ! Quis « enim cognovit sensum Domini, aut quis « consiliarius ejus fuit ? aut quis prior de- « dit illi, et retribuetur ei? Quoniam ex « ipso, et per ipsum, et in ipso sunt om- « nia : ipsi gloria in sæcula sæculorum. « Amen. Præmissa enim docentis assertio « locum dabat multimodæ quæstioni, ut va- « riatæ per tot populos, ac tempora gratiæ « Dei causa quæreretur ? Sed horum mys- « teriorum, judiciorumque causas pius, et « doctus magister maluit ad altitudinem « divitiarum Sapientiæ Dei, scientiæque « suspendere, quam justissimæ veritatis, « et misericordissimæ bonitatis substrac- « tum ab humana cognitione secretum te- « meraria inquisitione discutere : nihil « omittens de his, quæ non oportet igno- « rari ; nihil contrectans de his, quæ non « licet sciri. »

D.Prosp.

139. Unde multum miramur, quod Doctores Catholici responsionem supra traditam contendant tueri, atque ab errore Massiliensium discernere, et vindicare. Tum quia Augustinus, Prosper, et Fulgentius, qui adversus Semipelagianorum opinionem tunc subortam scripserunt, eamque damnarunt, perspectissimam illam habebant, et quidquid asserebant Adversarii, calluerunt optime. Asserebant autem plures illorum inveniri in operibus naturalibus non quidem meritum de condigno, et inducens rigorosam justitiam, sed meritum solum de congruo, cui Deus misericorditer gratiam retribueret, ut manifeste constat ex ipsorum verbis, quæ supra dedimus. Cum ergo Patres damnant illam propositionem : *Gra-*

Inconsideratum aliquorum studium.

tia datur, et subjungitur labori, et industriæ humanæ, manifeste excludunt meritum etiam de congruo. Tum etiam, quia cum prædicti Patres negant gratiam secundum merita nostra dari, non intelligunt præcise meritum de condigno, sed omne id, intuitu cujus gratia dicatur retribui, ut recte observavit Bellarminus *lib.* 6 *de gratia, cap.* 5 § *Probatur secundo*, et satis constat ex August. *lib. ad Bonifacium cap.* 8 ubi inquit : *Si sine Dei gratia per nos incipit cupiditas boni, ipsum cœptum erit meritum, cui tamquam ex debito veniat adjutorium*, etc., ubi nullo pacto potest intelligi de merito fundante rigorosam justitiam; cum nulla appareat ratio ad tantum meritum ex levi quadam boni cupiditate asserendum. Tum denique, et præcipue quia gratia Dei confertur *nullis præcedentibus meritis*, ut aperte definit Concilium Arausic. 2, *can.* 25 his verbis : *Hoc etiam salubriter profitemur, quod in omni opere bono nos non incipimus, et postea per Dei misericordiam adjuvamur ; sed ipse in nobis nullis præcedentibus bonis meritis fidem et amorem sui prius conspirat.* Quod etiam determinat Trident. *sess.* 6, *cap.* 5, dicens : *Ipsius justificationis exordium in adultis a Deo per Jesum Christum præveniente gratia sumendum esse, hoc est, ab ejus vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis vocantur.* Meritum autem de congruo aliquod meritum est, ut liquet ex terminis : ergo nequit affirmari, quod homo per opera naturalia mereatur de congruo primum auxilium gratiæ, quin incidatur in errorem Massiliensium, quem damnant relata decreta.

Bellarm. August. Conc. Araus. Trident.

Motiva antecedentis evasionis enervantur.

140. Ad ea vero, quæ adducuntur in favorem evasionis hactenus impugnatæ, respondetur opera moraliter bona elicita viribus naturæ nullam habere congruitatem intrinsecam respectu gratiæ supernaturalis: nullum quippe fundant meritum, vel proportionis habitudinem ad prædictam gratiam ; sed manent adæquate intra limites ordinis naturalis, quin ad superiorem, et supernaturalem ordinem queant se seipsis penetrare. Unde non est congruum, quod Deus operanti bene ex solis viribus naturæ conferat gratiam supernaturalem, si loquamur de congruitate intrinseca, se tenente ex parte operum. Si autem Deus homini bene operanti voluerit auxilia gratiæ conferre ; id quidem erit valde congruum suæ misericordiæ : sicut erit etiam congruum suæ sapientiæ illa denegare, si concedere noluerit ob excessum, et independentiam gratiæ ab operibus naturæ. Quamobrem nulla discernendi ratio in ordine ad consequendam gratiam potest desumi ex operibus pure naturalibus, sive bonis, sive malis, ut semper verificetur : *Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei.* Nec inde operans bene moraliter habet ullam vel apparentem rationem justæ querimoniæ : quippe operibus naturalibus satis superque est, ut retribuantur dona ordinis naturalis. Conqueri autem, quod Deus sibi gratiam non communicet, tacita quædam, et injusta superbia est dedecens inferioritatem creaturæ et liberum dominium Dei in effundendo suæ gratiæ divitias. Unde Apostolus ad Rom. 9 : « O homo, inquit, tu qui es, qui respondeas « Deo ? Nunquid dicit figmentum ei, qui « se finxit : Quid me fecisti sic ? An non « habet potestatem figulus luti ex eadem « massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam ? »

Ad Rom. 9.

Per quæ verba duo significantur, quæ faciunt ad nostrum institutum. Primum, quod sicut figulus potest pro libito suo ex eadem luti massa sumere unam partem in honorem, imprimendo ei nobilem aliquam artis formam : et alteri parti valet nullam figuram inducere, sed eam relinquere in sua vilitate, atque informitate; quin ex hoc possit conqueri adversus figulum : ita Deus ex eadem Adami natura, quam de limo terræ formavit, potest secundum beneplacitum voluntatis suæ aliquos assumere in honorem, conferendo illis formam ordinis divini, nempe gratiam, alios vero non evehere ad hanc dignitatem, sed in sua conditione, et informitate naturali relinquere; quin propter hoc possint juste Deum expostulare. Secundum est, quod sicut lutum non solum formatur a figulo in vas, sed etiam emollitur, et præparatur, ut figuram artis recipiat : ita ad Deum spectat non solum justificare hominem, sed ipsum etiam ad id disponere, et emollire. Ut humiliter dicamus cum Isaia 64 : *Nunc Domine, pater es tu ; nos vero lutum : et fictor noster tu, et opera manuum tuarum omnes nos.* Licet ad hominem etiam divino auxilio præventum pertineat se ad gratiam sanctificantem active disponere, ut diximus *num.*100, in quo aliter ac lutum se habet.

Isaiæ 64.

Objectio.

141. Sed objicies : quoniam magis excedit ordo hypostaticus ordinem supernaturalem, quam ordo supernaturalis ordinem naturalem; siquidem major distantia, et

improportio

improportio invenitur inter opera supernaturalia elicita a pura creatura, et unionem hypostaticam, quam inter opera naturalia, et gratiam : sed non obstante prædicto excessu potest pura creatura per opera supernaturalia mereri de congruo unionem hypostaticam : ergo per opera naturalia poterit etiam mereri de congruo auxilia gratiæ. Consequentia patet tum a paritate, tum a fortiori. Minor etiam est satis certa : nam Beata Virgo et Patres antiqui meruerunt de congruo Incarnationem Verbi divini, ut docent communiter Theologi cum Div. Thoma 3 *part. quæst.* 2, *art.* 11.

Respondetur, quod licet inter opera supernaturalia, et unionem hypostaticam detur major distantia in esse entis, quam inter opera naturalia, et gratiam ; in ordine tamen morali, in quo ratio meriti de congruo constituitur, major invenitur proportio inter illa, quam inter hæc. Et ratio est : quoniam homo per gratiam sanctificantem fit particeps naturæ divinæ, et dicit specialem habitudinem ad ipsum, contrahitque amicitiam cum eo. Unde potest offerre opera intrinsece congrua, ut Deus, si voluerit, illa acceptet in ordine ad unionem hypostaticam tanquam ad præmium : atque ideo sint meritum de congruo respectu illius. Congruum quippe est, ut inter amicos detur communicatio bonorum ; ac proinde non dedecebat Deum, quod merita sanctorum Patrum ordinaret ad consequendum Incarnationem Verbi, quæ est maximum bonum communicabile naturæ humanæ. Homo autem ut operans præcise ex viribus naturalibus, et antecedenter ad omne auxilium Dei vel est ejus inimicus, vel saltem non est amicus illius : unde nullum habet titulum ex parte sua, ut admittatur ad participationem bonorum, quæ sunt propria Dei, uti sunt omnia, quæ ad supernaturalem ordinem pertinent : immo vero habet indignitatem saltem negativam respectu illorum : quapropter nequit illa promereri adhuc de congruo.

Adde primo, et merita sanctorum Patrum et beneficium Incarnationis ab eodem Deo agente supernaturali procedere, et descendere ex eadem supernaturali providentia, simulque in eundem finem collimare, videlicet in ipsum Deum finem supernaturalem : unde Deus Incarnationem intendens potuit ex vi hujus intentionis gratiam Virgini, et Patribus communicare, ut Incarnationis beneficium enixe peterent : et congruum erat, ut Deus illorum merita pro istius finis consecutione non repudiaret, quem ipsemet intendebat. At opera facta solius naturæ viribus non sunt a Deo ut auctore supernaturali, nec ordinantur in supernaturalem finem : et ideo congruum non est, ut aliquid ordinis supernaturalis assequatur.

Adde secundo merita de congruo, quæ B. Virgo, et sancti Patres respectu Incarnationis habuerunt, fundari adæquate in gratia : quocirca nullus eorum in ordine ad prædictum finem se discernebat, nec habebat motivum gloriandi in seipso : unde nullum ex vi hujus adest inconveniens in eo, quod prædictum meritum admittamus. Si autem homo posset suis viribus aliquid efficere, per quod assequeretur auxilium gratiæ ; jam se per semetipsum discerneret ab aliis in negotio salutis, et posset adversus illos inflari, habens gloriam in seipso, et non in Domino. Quod cum sit valde absurdum ; negandum omnino est, quod valeat suis viribus mereri adhuc de congruo prædictum auxilium.

142. Dices : August. *in lib. de prædest. sanctorum, cap.* 15, docet Incarnationem ita factam esse, sicut gratia gratis communicatur creaturæ. Quod etiam tradit lib. de correct. et gratia cap. 11 et de bono perseverantiæ cap. ult. ubi ait : *Nullum est illustrius prædestinationis exemplum, quam ipse mediator. Quisquis fidelis vult eam bene intelligere, attendat ipsum, atque in illo inveniat et seipsum.* Ergo dicendum est, vel quod homini communicetur prima gratia supposito aliquo merito de congruo, sicut ad Incarnationem supponitur ; vel quod Incarnatio sit facta nullis præcedentibus meritis, sicut nec merita præcedunt gratiam creaturæ.

Replica ex D. August.

Respondetur S. Doctorem loqui de Incarnatione relate ad merita Christi Domini, non vero in ordine ad merita SS. Patrum. Unde solum intendit, quod quemadmodum humanitas Christi non potuit mereri etiam de congruo assumptionem ad personam divinam : ita etiam creatura nequit sibi de congruo mereri elevationem ad gratiam. Et consequenter, quod sicut ex parte humanitatis nulla supponitur dispositio, vel meritum ob quæ assumatur a Verbo : ita etiam ex parte hominis nil illorum supponitur, propter quod sibi certum faciat gratiæ auxilium. Est, inquit August. loco citato de prædest. Sanct. : « præclarissimum lu-

Diluitur.

« men prædestinationis, et gratiæ ipse sal-
« vator, ipse mediator Dei, et hominum
« homo Christus Jesus. Qui, ut hoc esset,
« quibus tandem suis vel operum, vel fidei
« præcedentibus meritis, natura humana,
« quæ in illo est, comparabit? Respondea-
« tur quæso, ille homo, ut a Verbo patri
« coæterno in unitate personæ assumptus
« filius Dei unigenitus esset, unde hoc me-
« ruit? Quod ejus bonum qualecumque præ-
« cessit. Appareat itaque nobis in nostro ca-
« pite ipse fons gratiæ, unde secundum
« uniuscujusque mensuram se per cuncta
« ejus membra diffundit. Quisquis in capite
« nostro præcedentia merita singularis il-
« lius generationis invenerit, ipse in nobis
« membris ejus præcedentia merita multi-
« plicatæ regenerationis inquirat. » Ex quibus maxime illustratur, ac firmatur doctrina superius tradita. Si autem hinc colligas, quod quemadmodum Incarnatio fuit præmium meriti de congruo, non quidem ipsius Christi, sed SS. Patrum : ita possit prædictum auxilium gratiæ conferri alicui ob meritum de congruo non ipsius, sed alterius hominis justi : quamvis id nostra non intersit ad resolutionem præsentis dubii, inficias tamen non ibimus; sed facile admittemus sequelam. De quo *in Tract.* 16, *disp.* 6, *dub.* 2.

§ III.

Refertur error Semipelagianorum, et eorum motivis occurritur.

Sententia contraria. 143. Semipelagianorum plures, etsi hominem absque gratia Dei salvari posse contra Pelagianos cum Catholicis negarent; attamen posse hominem viribus naturæ se disponere ad consequendum ejusdem gratiæ auxilia cum Pelagianis adversus Catholicos concedebant. Unde non Pelagiani, qui gratiæ necessitatem in primo suæ hæresis statu penitus sprevere, appellati sunt; sed Semipelagiani, aut reliquiæ Pelagianorum : quia videlicet divinæ gratiæ in nonnullis derogabant, nec omnino cum Catholicis conveniebant, ut vidimus *disp.* 1, *c.* 5, *n.* 180. Ubi primum autem hæc hæresis cœpit irrepere, statim D. Prosper, et D. Hilarius Augustinum certiorem de illa facere curaverunt per epistolas, quæ habentur *tom.* 7 *operum Augustini*. Qui ad evertendum prædictum errorem duos libros, nempe de prædestinatione Sanctorum, et de bono perseverantiæ magno auctoritatis, ac rationis pondere scripsit : ex quibus, quæ superius diximus, majori parte desumpsimus. Ex Catholicis vero Scholasticis antiquis nonnulli huic errori videntur suffragari; cum admittant in operibus naturalibus meritum de congruo respectu primi auxilii. Quæ sententia adeo arrisit Alphonso de Castro *lib. de lege pœnali cap.* 14, ut oppositam, et communem hæreseos, atque impietatis, non absque insigni temeritate, condemnet. Placuit etiam Raymundo Lullo, ut constat *ex directorio Inquisitorum parte* 2, *quæst.* 9, ubi refertur hoc ejus dictum : *In faciendo bonum non oportet nos sperare, quod Deus incipiat : quia jam incœpit, quando nos creavit, etc.* A qua doctrina nec videntur aliqui recentiores penitus deflectere, ut ex dicendis constabit.

(D. Prosp. D. Hilar. — Raymu.)

An Patres huic sententiæ faveant. Possemus in favorem hujus erroris aliqua Scripturæ testimonia referre : sed quia id fecimus *dub.* 2 *et* 4, ibique eorum interpretationem adduximus, ideo in præsenti ab hoc labore supersedemus. Sunt tamen aliquæ SS. Patrum auctoritates, quæ videntur huic positioni favere, et quas proinde oportet explicare. Et in primis Vasquez 1 *part. disp.* 91, *cap.* 8, universum Græcorum Patrum chorum Semipelagianis adnumerat in titulo illius capitis, qui est hujusmodi : *Massilienses cum Cassiano, et Græcis Patribus initium primæ gratiæ, et prædestinationis ex nostro libero arbitrio esse dixerunt.* Et statim addit *plures Patres antiquos huic sententiæ assentiri, tametsi verbis contrarium fateantur.* Quæ, ut legimus, non potuimus non admirari. Nam etsi Doctores Græci aliquid docuissent minus consonum decretis Conciliorum subsequentium (quod falsum esse constabit), non decet Catholicum Patrum suorum turpitudinem revelare; cum facile possint silentii pallio operire. At veritas est antiquos Patres (si unum excipias Origenem de quo disp. 1, cap. 4, § 1), nihil commune cum Semipelagianis docuisse; quamvis dum disputant adversus Manicheos, videantur multum (quod res tunc postulabat), libero arbitrio favere. Id vero cuivis recte affecto vel ex eo solum certo constabit, quod Cælestinus I, *in epist. ad Episcopos Galliæ cap.* 1, Concilium Arausicanum *can.* 25, et D. August. *lib. de prædest. Sanct. cap.* 14, *et lib. de bono perseverantiæ cap.* 19, assertionem Massiliensium vocant pestiferam novitatem, et oppositam, et Catholicam dicant esse SS. Patrum antiquorum

(Vasq. — Cælest. Conc. Araus. August.)

quorum constitutionem. Quæ minime possent affirmare, si Patres Græci cum Semipelagianis sensissent : tunc quippe nec horum assertio esset novitas, quam tot veterum Patrum illustris chorus anteiret, nec sententia nostra esset Patrum definitio cum tot, ac tantos sibi adversos haberet. Videat ergo prudens lector, cui fides sit adhibenda, Vasquione, an Pontifici, Concilio, et Augustino?

Vasquii studium.

144. Sed videamus jam in particulari auctoritates Patrum, quas Vasquez adducit.

D. Chrys.

Primo Chrysostomus homilia 17 in Joann. ubi exponentis illa verba : Conversus autem Jesus, inquit : *Hinc admoneri possumus Deum suis in beneficiis nostras non prævenire voluntates, sed a nobis incipiendum esse. Sed cum nos prompto paratoque animo ad suscipiendam gratiam exhibemus, tunc multas offert nobis salutis occasiones.* Et homil. 12, in epist. ad Hebræos in expositione morali parum a principio hæc habet : « Oportet « nos quippe eligere primum, quæ bona « sunt : et tunc ipse, quæ sua sunt, intro- « ducit. Non antecedit nostras voluntates, « ne lædatur arbitrium : cum autem nos « elegerimus, multam tunc nobis affert « auxiliationem. »

Nazianz.

Secundo Nazianz. orat. 31, n. 8, ubi explicans illud : « Non omnes « capiunt verbum istud, sed quibus datum « est. Quibus, inquit, datum est : adde vo- « lentibus datum est, atque iis, qui ea animi « propensione sunt. »

Marci Her.

Tertio refert verba Marci heremitæ in libro de paradiso, quæ supra num. 134 dedimus.

Clem. Alex. Cyrill. Damasc.

Quarto adducit Clementem Alexandrinum *lib.* 7 *Stromat.* Cyrillum *lib.* 3, *contra Julianum*, Damascenum *lib. de duabus Christi voluntatibus, et historia Barlaam cap.* 15, quorum verba non refert, sed dicit, quod videntur hi omnes concedere in nobis quædam initia, ut auxilia gratiæ conferantur.

Improbatur.

Hæc tamen parum probant : nam in primis de Nazianzeno testatur ipse Vasquez *num.* 46, quam longe abesse a sententia Massiliensium, et aperte explicare, quod ipsum *velle* non est ex nobis, ne possimus in eo gloriari. Marcus heremita indignus est, qui titulo Patris Ecclesiæ insigniatur : nam illius opera scatent erroribus contra fidem, ut observavimus *disp.* 1, *cap.* 5, *num.* 207, et testatur Bellarminus *in lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis.* Clemens, Cyrillus, et Damascenus pro veritate stare existimandi sunt, dum oppositum non constat ex eorum verbis, quæ dum Vasquez expresse non affert; merito suspicamur illius intentioni minime deservire. Unde ex illis multis Patribus Græcis solum superest unus Chrysostomus. Hunc autem favere Massiliensibus adeo firmiter sibi persuadet Vasquez, ut non solum probet verbis supra relatis, sed etiam sequenti discursu, quem format num. 56 : *Si Chrysostomus*, inquit, *in ea fuisset sententia, ut existimaret gratiam Dei primas partes in nostris operationibus obtinere, et ea nos excitari ad omne bonum initium, opus inchoandum, nec ullum in nobis dari, cui gratia donaretur; non aliter sensisset Cassianus : hic enim Chrysostomum præceptorem potissimum in Oriente habuit, etc.*

Illegitima Vasquez consequentia.

Sed, ut verum dicamus, duo nescimus penetrare in hoc discursu : primo vim, secundo finem illius. Nam in primis cujus efficaciæ est hæc consecutio : *Si Chrysostomus sensisset cum Catholicis, non aliter sensisset Cassianus : hic enim præceptorem habuit Chrysostomus?* Plane nullius. Nam frequenter discipulus contrariam magistro vel sternit, vel premit viam : et illius placita adversa doctrina dediscit. Aristoteles, qui maxima Philosophiæ semina a Platone acceperat, scholam contra Platonem aperuit : unde merito appellabatur Platonis mulus : hic enim saturatus lacte materno calcibus petit matrem, ut refert Ælianus *lib.* 4 *variæ historiæ.* Sadducæi etiam præceptoribus non credebant, sed continuo adversus eos disputabant, ut testatur Josephus *lib.* 18 *antiquit. cap.* 2.

Joseph.

Et horum imitatores parit hæc ætas quamplurimos : qui cum ex Angelico Doctore hauserint doctrinam, nihil magis student, quam illius asserta, utut possunt, evertere, et demoliri. Sed quod pluris est, omnes hæresiarchæ Doctores Catholicos prius audierunt, quibus postea se præbuerunt adversarios. Unde ex eo, quod Cassianus fuerit D. Chrysostomi discipulus, minime sequitur, quod ejus ubique tueatur doctrinam; sed potuit, idque præstitit in hac parte, contrariam amplecti.

Defenditur Chrysost. contra Vasq.

Profecto Cassianus, cujus erat propriam sententiam præceptoris sui Chrysostomi auctoritate munire, illius non meminit : quo silentio satis testatum reliquit Chrysostomum sibi non suffragari. Cui forte ob hæc inventa stomachum moverat : nam ut refert Trithemius *in catalogo virorum illustrium*, postquam a Chrysostomo Diaconus ordinatus fuerat, ab eo tandem expulsus est. Deinde quo animum intendit Vasquez,

dum nihil non movet, ut Chrysostomum ostendat Semipelagianis favisse? Quæ Dei gloria, qui S. Doctoris honor, quæ denique utilitas, et necessitas compulit non solum verba Chrysostomi simpliciter referre; sed etiam particulare, et speciosum adeo argumentum formare, ut dicatur tenuisse Massiliensium errorem? Nescimus. Maxime cum Aug. (quem refert Zumel opusc. de gratia, discursu 5, sect. 5), asseruerit : *Arrogantes hujus sæculi homines contemnentes venerandam Patrum antiquitatem, arbitrantes Iræneum, Basilium, Athanas. Ambros. Chrysost. liberum defendentes arbitrium, non recte sensisse de gratia divina, miserabili cæcitate falluntur*. Unum tamen hic lectorem sedulo observare monemus, nempe Vasquez, et illius asseclas, dum scientiam mediam firmare, et præmotiones physicas proscribere curant, frequenter se munire auctoritate Chrysostomi, quasi S. Doct. eamdem cum illis sententiam habuerit, ut late præstat Suarez *lib.* 5 *de auxiliis cap.* 44, *a num.* 3. Cum ergo Vasquez non solum fateatur, sed acriter etiam propugnet Chrysostomi sententiam fuisse in hac parte eamdemmet illam Semipelagianorum opinionem, quam jam Concilia damnarunt, ut videre est *num.* 59 *et* 60. Videat quale nobis fundamentum ad suspicionem sternat. Sed his relictis.

Suarez.

Legitima D.Chrys. interpretatio.

145. Ad auctoritates supra positas respondetur D. Chrysostomum in primo testimonio solum intendere, quod Deus non ita nostras prævenit voluntates, ut in communicatione præcipuorum donorum a nobis incipiendum non sit in genere causæ materialis dispositivæ : non utique a nobis operantibus solius naturæ viribus, sed excitatis jam per gratiæ prævenientis auxilia : hoc enim modo Deus in communicando sua præcipua beneficia, nempe gratiam habitualem, communiter loquendo procedit, ut eam videlicet non infundat nisi promptis, et paratis ad eam suscipiendam : quæ dispositio est effectus divinæ gratiæ auxiliantis, ut docet idem Chrysost. *hom.* 70, *in Matth.* his verbis : « Vocatio, et purgatio « ipsa ex gratia sunt : ut vero vocatus jam, « et candida indutus veste seipsum non « maculet ad diligentiam quoque pertinet « vocatorum. Nam non quia dignus, sed « quia gratia tibi largita est, vocatus fuisti ; « oportebat te vicissim pro gratia nonnihil « reddere.» Et hom. 1, super epist. ad Ephes. inquit : « Si Christi fidem amplectimur, si « ad Deum accesserimus, hoc et ejus munus « est, qui nos vocavit ; sed tamen et nos- « trum. » Unde apparet etiam ejus mens in secundo testimonio : ibi enim disputat contra Manichæos negantes liberum arbitrium, et ideo quasi per hyperbolem istius vires exaggerat. Quod frequenter præstat in homiliis ad populum ; qui ne torperet operibus, diligenter exhortandus erat, ut divinæ gratiæ per suum arbitrium cooperaretur. Sed in re solum intendit, quod Deus non sic præveniat nostram voluntatem, ut electionem impediat. Et ideo licet Deus solum gratiam sanctificantem per modum causæ principalis producat, quæ proinde potest dici esse propria Dei, et magna quædam auxiliatio : tamen actus, quibus eligimus, et voluntarie ad gratiæ susceptionem disponimur, non solum Deus operatur; sed nos etiam Deo vocanti cooperamur in eorum productione. Et in hoc sensu negat Chrysostomus, quod Deus nostras voluntates antecedat, videlicet impediendo electionem liberam, ut somniabant Manichæi : ut satis se explicat in eadem homilia dicens : *In Dei quidem potestate sunt omnia ; sed non ita ut nostrum lædatur arbitrium.*

Chrysost.

Adde prædicta verba non reperiri in originalibus græcis, ut notarunt viri docti : qui non immerito suspicantur fuisse a Pelagianis Chrysostomi operibus inserta, ut illius auctoritate tuerentur proprium errorem.

Adde ulterius Chrysostomum satis aperte se explicare, et primatum divinæ gratiæ tueri hom. 66, *in Matth.* ubi ad illa verba : *Non est meum dare vobis*, inquit : *Ita undique eos compellebat in gratia Dei primum, deinde in laboribus propriis omnem salutem , et gloriæ spem reponere.* Et quia eodem modo exponuntur alia testimonia tum Chrysostomi, tum aliquorum SS. Patrum, qui videntur Semipelagianis favere; idcirco ea adducere, atque interpretari non duximus necessarium. Qua etiam de causa omittimus expendere aliquas D. Thomæ auctoritates : nam earum sensus satis constat ex dictis *dub. præced. a n.* 127. Recolantur etiam, quæ diximus *disp.* 1, *cap.* 5, *num.* 213 *et* 218.

Secundum argumentum.

146. Secundo probatur hæc sententia ab inconvenientibus, quæ ex opposita sequuntur : nam si homo nullas habet vires proprias, ut consequatur auxilia gratiæ actualis, et se disponat saltem remote ad habitualem, sequitur *primo* Deum esse acceptorem personarum : si enim pro libito suæ voluntatis, et non attendens merita hominum, uni,

uni, et forte inerti, et peccatori confert auxilia; alteri vero, qui se pro viribus præparat ad gratiam, illam non confert; nequit non hæc inæqualitas in acceptionem voluntariam reduci : quod vitium longe a Deo exulare satis ex se constat. Sequitur *secundo* frustraneas esse exhortationes, quibus homines admonentur, ut se disponant ad gratiam : nam frustra exhortatur homo, ut faciat id ad quod non habet vires. Sequitur *tertio* injuste peccatores corripi, cum se non convertunt ad Deum : nam si hoc negotium non incipit ab homine, sed a Deo, posset peccator respondere id per eum non stare, sed per Deum, qui non communicat primum auxilium, et incipit sua gratia hominem convertere ad se. Sequitur *quarto* salutem non esse in hominis potestate : quia ad salutem requiritur primum auxilium gratiæ : et juxta nostram sententiam, quidquid homo faciat ex facultate naturæ, nequit consequi prædictum auxilium. Sequitur *quinto* hominem vel non posse converti ad Deum, vel necessario converti : nam vel non habet primum auxilium : et sic nequit converti : vel illud habet, et sic nequit non converti : quia voluntati divinæ quis resistet? Sequitur *sexto* hominis justificationem esse opus miraculosum contra D. Thom. *infra quæst.* 113, *art.* 10, nam ideo mortui suscitatio est miraculum, quia in natura non datur virtus ad dispositionem desideratam, ut anima reuniatur corpori : ergo si homo non habet virtutem ad ponendum dispositionem saltem remotam ad gratiam, hujus infusio erit opus miraculosum. Sequitur *ultimo*, quod justificatio sit quoddam factum homini connaturale : nam si dispositio naturalis non conducit ad gratiam; poterit hæc infundi homini negligenti, aut reluctanti, vel etiam dormienti. Quæ omnia cum sint absurda, et vitentur asserendo, quod homo habeat vires sufficientes, ut se disponat saltem remote ad gratiam, et consequatur primum ejus auxilium, consonum rationi est, ut id asseramus.

D.Tho.

Occurritur argumento.

Respondetur ea, quæ ad divinam gratiam spectant, non esse regulanda per rationes humanas, quæ naturalem ordinem nisi periculosa temeritate non transcendunt, sed revocari debent in altitudinem divitiarum Sapientiæ, et Scientiæ Dei, qui plura in hac parte nobis incomprehensibilia, et investigabilia operatur. Sed quamvis non possimus reddere perfectam rationem operum Dei; valemus tamen argumenta humana illis repugnantia diluere, ostendendo nihil rationi dissonum in gratiæ effectibus inveniri. Unde ad argumentum propositum respondetur nullum inconveniens ex relatis deduci ex nostra sententia. Non primum : quia acceptio personarum est vitium oppositum justitiæ, quod proinde solum habet locum in iis, quæ ex justitia debentur, qualia non sunt auxilia gratiæ, ut liquet ex terminis. Quam solutionem tradit D. Thom. 1 *part. quæst.* 23, *art.* 5 *ad* 3, ubi concludit : « Neque tamen propter hoc est iniquitas apud Deum, si inæqualia non inæqualibus præparat : Hoc enim esset contra justitiæ rationem, si prædestinationis effectus ex debito redderetur; et non daretur ex gratia. In his enim, quæ ex gratia dantur potest aliquis pro libito suo dare, cui vult, plus vel minus (dummodo nulli subtrahat debitum) absque præjudicio justitiæ. Et hoc est, quod dicit Paterfamilias, Matt. 20 : Tolle, quod tuum est, et vade. An non licet mihi, quod volo facere ? »

D.Tho.

Replica.

147. Replicabis : quoniam loquens D. Petrus de gratia collata Cornelio dixit : *In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus; sed in omni gente, qui timet eum, et operatur justitiam, acceptus est illi, ut habetur in actibus Apost.cap.* 10, *vers.* 34; ergo acceptio personarum habet etiam locum in his, quæ conferuntur ex gratia : sed hoc maxime videretur contingere, si Deus bene operanti ex viribus naturæ gratiam non conferret : ergo asserendum est, quod illam ei confert : sicut eam communicavit Cornelio, qui similia operabatur. Eo vel maxime, quod in omni opere Dei invenitur justitia, ut dicitur *Psalm.* 24; ergo etiam in communicatione gratiæ : poterit igitur in ea intervenire acceptio personarum, si non distribuatur juxta merita naturalia uniuscujusque.

Act. Ap. c. 10.

Solutio.

Respondetur D. Petrum non loqui de acceptione personarum, quæ est vitium oppositum justitiæ distributivæ, hac quippe non ligatur Deus in distributione munerum gratiæ, et præsertim primæ, ad quam nequeunt homines ex sese ullum jus habere : sed loquitur de acceptione, secundum quod significat optionem, et electionem gratuitam personæ determinatæ, ut si dives velit uni, et non aliis eleemosynam conferre. Unde sensus est, quod licet Deus potuisset eligere tantum Judæos ad Ecclesiam, sicut

olim vocavit ad Synagogam, idque sine ulla injustitia; tamen misericorditer voluit non solum unum populum sibi acceptum facere; sed omnes etiam gentes vocare. Quibus verbis et superbiam Judæorum, qui se unice electos credebant, deprimit, et gentilium animum erigit, ut misericordiam Dei amplectantur. Cornelius autem, qui suis bonis operibus videtur visitationem, et D. Petri doctrinam, progriamque instructionem impetrasse, non operabatur ex solius naturæ viribus, sed ex gratia sanctificante: quam simul cum fide implicita Christi habuisse ante adventum Petri, constat ex illis verbis Apostoli. Nam loquens de Cornelio ait: *Sed in omni gente, qui timet eum, nempe Deum, et operatur justitiam, acceptus est illi:* reddere enim hominem Deo acceptum est effectus proprius gratiæ sanctificantis. Idque docent D. Gregor. *hom.* 9, *et* 19, *in Ezech.* D. Thom. 3, *part. quæst.* 69, *art.* 4 *ad* 2, Beda, Dionysius, Lorinus, et Cornelius ad locum citatum. Magister Albertus, Bonav. et alii *in* 3, *disp.* 25. Unde nihil ex eo loco potest adversus nostram assertionem opponi.

D.Greg. D.Tho. Beda. D.Dion. Lorinus. Cornel. Albert. D.Bon.

Ad id, quod additur, respondemus non ideo in omni opere Dei inveniri justitiam, quia in quocumque opere satisfiat alicui merito nostro; sed quia Deus semper operatur, quod congruit suæ bonitati. Quamobrem si bene moraliter operanti contulerit gratiæ auxilia, id erit congruum suæ misericordiæ: si vero noluerit illi ea conferre, sed ipsa communicaverit pessimo peccatori, id etiam erit congruum suæ sapientiæ, et bonitati: atque ideo utrobique salvabitur non solum misericordia erga homines; sed etiam veritas, sive justitia, et debita adæquatio ad suam perfectionem, et supremum modum operandi. *Nam quidquid in rebus creatis facit* (inquit D. Th. 1 p. q. 21, art. 4,) *secundum convenientem ordinem, et proportionem facit, in quo consistit ratio justitiæ: et sic oportet in omni opere Dei esse justitiam.*

Eliduntur alia motiva.

148. Nec sequitur *secundum* inconveniens: quoniam homines non exhortamur, ut consequantur primum gratiæ auxilium sed ut auxiliis sufficientibus ad salutem (quæ omnibus hominibus Deum non solum offerre, sed etiam reipsa conferre infra *disp.*6,*dub*.3, dicemus) libere cooperentur, et ut non se impediant peccando. Unde nemo corripitur ex eo, quod primum gratiæ auxilium non acceperit (nullus quippe est adultus, qui illud omnino independenter a meritis non habuerit saltem initio usus rationis) sed quia auxiliis sufficientibus, quæ non semel accepit, Deo cooperatus non sit. Quod vero auxilium efficax non receperit, illius excusationi non servit: quia hoc auxilium non præstat vires ad operandum; sed est pura applicatio, seu reductio virium ad exercitium. Quamobrem merito etiam corripiuntur omnes, qui ad Deum converti desistunt: quia omnes habent mediate, vel immediate auxilia sufficientia gratiæ, quæ ad prædictam conversionem desiderantur. Per quod etiam manet exclusum *tertium* inconveniens. Videatur August. lib. de correct. et gratia ubi has objectiones (quæ Pelagianorum sunt) præclare diluit: « Non se itaque « fallant, inquit cap. 2, qui dicunt: Ut quid « nobis prædicatur, atque præcipitur, ut de- « clinemus a malo, et faciamus bonum, si « hoc nos non agimus; sed id velle, et ope- « rari Deus operatur in nobis. Sed potius « intelligant si filii Dei sunt, Spiritu Dei se « agi, quod agendum est, agant; et cum « egerint, illi, a quo aguntur, gratias agant: « aguntur enim, ut agant; non ut ipsi nihil « agant: et ad hoc eis ostenditur, quid agere « debeant. » Et cap. 5, ait: « Quod enim « vult pro se fieri, qui corripi non vult, et « dicit, ora potius pro me: ideo corripien- « dus est, ut faciat etiam ipse pro se. Dolor « quippe ille, quo sibi displicet, quando sen- « tit correctionis aculeum, excitat eum in « majoris orationis affectum. Hæc est cor- « rectionis utilitas, quæ nunc major, nunc « minor pro peccatorum diversitate salu- « briter adhibetur: et tunc est salubris, « quando supernus medicus respicit. Non « enim aliquid proficit, nisi cum facit, ut « peccati sui quemque pœniteat. Et quis hoc « dat, nisi qui respexit Apostolum Petrum « negantem, et facit flentem. »

D.Aug.

Replica.

149. Dices, ideo Scriptura non hortatur, ut prophetemus, vel mortuos revocemus ad vitam, nec ex omissione horum actuum nos corripit, quia non est in nostra potestate habere auxilia, quibus prædicta opera fiunt: ergo si non est in nostra potestate consequi auxilia, quæ desiderantur ad conversionem, emendationem, et salutem, frustra exhortamur ad hæc, et injuste ob eorum omissionem corripimur.

Diluitur.

Respondetur negando consequentiam: nam licet non sit in nostra potestate naturali consequi auxilia, quibus converti, et emendari possimus; Deus tamen misericorditer omnibus præstat auxilia sufficientia

tia ad prædictam conversionem, juxta illud Joan. 1 : *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Unde merito exhortamur, ut prædictis auxiliis cooperemur; et justissime dum id non præstamus, corripimur : nam ubi adest obligatio, et potestas ad aliquem actum, illius omissio utpote culpabilis dignam correctionem meretur. Ex eo autem, quod non prophetemus, vel miracula faciamus, corripiendi non sumus, quia deest cum obligatio, tum potestas ad hæc patranda : Deus enim illam non confert omnibus hominibus, juxta illud Apost. 1 ad Cor. 12 : *Nunquid omnes prophetæ? Nunquid omnes virtutes? Nunquid omnes gratiam habent curationum?* etc. Et ratio differentiæ est : quoniam declinare a malo, et facere bonum pertinet ad uniuscujusque salutem : et ideo Deus dat reipsa omnibus auxilia sufficientia ad id præstandum, et punit non facientes. Prophetare autem vel facere opera miraculosa est gratia gratis data, quæ non pertinet ad salutem uniuscujusque, sed ad utilitatem Ecclesiæ : unde non oportet, quod omnibus communicetur potestas ad prædicta opera, neque quod corrigantur, qui illa omittunt.

Joan. 1. — 1 ad Cor. 12.

150. Ex quibus constat ad *quartum et quintum* inconveniens : nam licet non sit in nostra potestate naturali consequi primum auxilium ; Deus tamen præstat misericorditer id, quod nunquam nostris viribus consequeremur, ut patet ex dictis. Et quamvis posito auxilio efficaci, infallibiliter converteremur ; nihilominus ita convertimur, ut actu retineamus potestatem ad resistendum. Quod satis est, ut convertamur libere : quippe libertas actualis in eo consistit, quod exerceamus unum actum conjungendo ipsum cum potestate ad oppositum. Et similiter non est necessarium habere auxilium efficax, ut homo dicatur posse converti ; sed sufficit habere sufficiens : hoc enim posito valet proxime converti, quamvis nunquam convertetur absque efficaci, ut infra ex professo declarabimus *d.* 7, fere per totam, et præcipue *dub.* 4.

Convelluntur alia motiva.

Ad sextum respondetur tria desiderari, ut aliquid dicatur opus miraculosum, nempe quod fiat a causa occulta, et supra naturalem dispositionem subjecti et præter consuetum causarum ordinem. Et quidem si attendamus ad duo priora capita, justificatio impii opus miraculosum debet censeri ; quia procedit a Deo agente supernaturali, et superat omnem virtutem creaturæ. Qua ratione non minus miraculosa est, quam mortui suscitatio, juxta illud Luc. 18 : *Mortuus erat, et revixit*, et ad Coloss. 2 : *Cum essetis mortui in peccatis, et delictis* : quia videlicet sicut mortuus nequit se revocare ad vitam, ita nec impius valet suis viribus vitam gratiæ sibi restituere, sed debet ad id per ipsius gratiæ auxilia excitari, atque adjuvari. Si autem ultimam miraculi conditionem consideremus, « justificatio impii, « *inquit D. Thom. loc cit.* quandoque est mi- « raculosa, et quando non. Est enim iste com- « munis, et consuetus cursus justificationis, « ut Deo movente interius animam, homo « convertatur ad Deum, primo quidem con- « versione imperfecta, ut postmodum ad « perfectam deveniat : quia charitas in- « choata meretur augeri, ut aucta mereatur « perfici, sicut August. dicit. Quandoque « vero tam vehementer Deus animam mo- « vet, ut statim quandam perfectionem jus- « titiæ assequatur (sicut fuit in conversione « Pauli) adhibita etiam exterius miraculosa « prostratione : et ideo conversio Pauli tan- « quam miraculosa in Ecclesia commemo- « ratur celebriter. » Et ex hoc ultimo capite magis miraculosa est suscitatio mortui, quam justificatio impii : quia illa semper fit præter communem cursum causarum. Adde etiam nullam esse in cadavere potentiam adhuc remotam, et elevabilem, per quam se possit disponere ad vitam. Impius autem retinet potentiam radicalem, quæ si elevetur per auxilia, potest influere in dispositiones, quibus aptatur ad recipiendam gratiam. De quo *in Tract. de Justificat. disp.* 3, *dub.* 1.

Luc. 18. — Ad Col. 2. — D. Tho.

Ad ultimum respondetur justificationem impii nullo modo posse dici fatum homini connaturale : quia fit dependenter ab actibus liberis, quos homo gratia auxiliante adjutus elicit, ut se disponat ad gratiam habitualem. Quod vero Deus velit tribuere uni primum auxilium efficax, ut se convertat, et illud deneget alteri, non in fatum, quod seriem causarum naturalium determinatarum ad aliquem effectum importat, sed in altitudinem æterni, et investigabilis consilii Dei revocandum est : nam prædicti auxilii collatio non a causis secundis, sed solum a prima, eaque liberrima potest oriri. Sicut si haberes duos debitores, et uni remitteres debitum, et non alii, remissio debiti non esset fatum, sed gratia. Si vero inquiras; quare hunc vocet auxilio efficaci, et cur alterum non trahat? Non occurrit

Petulans interrogatio retunditur. Ad Rom. 9. quid respondeamus nisi illud Apost. ad Rom. 9 : *Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit : Quid me fecisti sic?* Sed fatemur humiliter cum August. lib. de bono perseverantiæ, cap. 13 : *Inchoandi gratiam Dei non secundum merita nostra dari, donari secundum ipsius secretissimam, eamdemque justissimam, beneficentissimam, sapientissimam voluntatem.*

Tertium argumentum. 151. Tertio arguitur : quoniam opera naturalia moraliter bona possunt, et debent mereri de congruo, aut saltem impetrare prima auxilia gratiæ supernaturalis : sed homo potest suis viribus efficere opera moraliter bona : ergo potest consequi suis viribus auxilia gratiæ supernaturalis. Major suadetur : quia supremum infimi attingit infimum supremi : sed opera naturalia moraliter bona habent supremum gradum in iis, quæ sunt ordinis naturalis : ergo possunt attingere ea, quæ sunt ordinis superioris, seu supernaturalis, saltem infima, qualia sunt prima auxilia, et infimo modo attingentia, qui non potest esse alius, quam per modum impetrationis, vel meriti de congruo : ergo opera naturalia moraliter bona merentur de congruo, vel impetrant auxilia gratiæ supernaturalis.

Confirmatur. Confirmatur : quia ita se habet simpliciter ad simpliciter, sicut magis ad magis : quod axioma in his, quæ sunt per se, universaliter verificatur : sed homo ratione majoris conatus liberi arbitrii consequitur majora auxilia gratiæ prævenientis supernaturalis : ergo ratione conatus ipsius liberi potest consequi auxilia ejusdem gratiæ. Suadetur minor : tum quia gratia præveniens solet esse satis debilis ob defectum conatus liberi arbitrii : ergo si conatus fuisset intensior, prædicta gratia esset major, atque ideo ratione majoris conatus consequeretur homo majora auxilia. Tum etiam, quia gratia præveniens consistit in aliquo actu indeliberato intellectus, quo homo illustratur, et excitatur ad bonum : ergo quo hujuscemodi actus fuerit intensior, eo gratia præveniens erit major : ergo quanto homo magis conatur, tanto majora auxilia gratia consequitur.

Vasq. Responsio Vasquii refellitur. Huic argumento respondet Vasquez *loc. cit. a num.* 226, concedendo majorem, et negando minorem : quia licet homo per bona opera mereatur de congruo auxilia gratiæ supernaturalis; nihilominus non elicit prædicta opera solius viribus naturæ, sed indiget aliquo auxilio dato per Christum, ut late tradit *disp.* 90, et ideo non sequitur, quod possit homo propriis viribus consequi auxilia gratiæ.

Hæc tamen solutio deficit in duobus : primo dum asserit opera ordinis naturalis facta ex auxilio dato per Christum consequi auxilia ordinis supernaturalis : oppositum enim statuemus *infra dub.* 9. Secundo dum negat fieri posse aliquod opus bonum morale absque auxilio gratiæ : nam contrarium *disput. præced. dub.* 2, cum communi sententia Theologorum ostendimus. Nec oportet, ut assertio communis, et Catholica, quam hic statuimus, alligetur adeo peregrinæ sententiæ, qualis est illa Vasquii, cui nemo fere Doctorum hujus temporis suffragatur. Et ideo ea relicta,

Legitima argumenti solutio. Respondetur ad argumentum negando majorem : quia ut constat ex hactenus dictis, opera ordinis naturalis nullam habent connexionem intrinsecam ad consequendum per modum meriti, vel impetrationis præmium, quod ad ordinem supernaturalem spectet. Nec oppositum suadetur illo vulgari proloquio : nam solum habet locum in his, quæ intra eumdem ordinem se excedunt, ut sensus sit supremum infimi in ordine naturali attingere infimum supremi intra eumdem ordinem : ita supremum infimi in ordine supernaturali attingere infimum supremi ejusdem ordinis : non vero quod supremum unius ordinis, nempe naturalis attingat infimum alterius ordinis videlicet supernaturalis. Et ratio est : nam ea, quæ sunt ejusdem ordinis, licet se excedant; servant tamen inter se aliquam habitudinem proportionis : et ideo potest unum aliud attingere, saltem remote, et mediate. Cæterum ordo naturalis, et supernaturalis adæquate se excedunt, et excludunt ob diversum modum, quo participant a Deo perfectionem, nimirum vel juxta modum proprium creaturarum, vel juxta modum Deo proprium : unde supernaturalis ordo est adæquate supra ordinem naturalem, et omnem exigentiam illius. Quapropter ea, quæ sunt naturalis ordinis nequeunt ullo modo adhuc per modum meriti, vel improportionis, vel dispositionis, ea quæ sunt supernaturalis attingere : jam enim importarent aliquam exigentiam ad hæc obtinenda, quæ illorum supernaturalitatem destrueret. Et ideo negandum est, quod opera moraliter bona facta viribus naturæ possint mereri, aut impetrare auxilia gratiæ supernaturalis.

152. Nec refert, si cum Vasquez contra hanc

Objectio Vasq. hanc doctrinam opponas Scripturam sacram frequenter promittere auxilia gratiæ operantibus bene moraliter, Daniel 4 : *Peccata tua eleemosynis redime*, et Matth. 5 : *Beati misericordes, quoniam et ipsi misericordiam consequentur*, et Eccles. 28 : *Relinque* (hoc est, dimitte) *proximo nocenti te : et tunc deprecanti tibi peccata solventur*, et Proverb. 3, juxta translationem 70 : *Humilibus autem dat gratiam*, et alibi sæpe : constat autem has promissiones fieri absolute, et absque restrictione ad opera bona moralia ordinis supernaturalis : ergo illi etiam consequentur auxilia gratiæ in his locis promissa, qui bonum morale solius naturæ viribus operantur.

Solvitur. Non, inquam, hoc refert : quoniam licet illæ promissiones fiant absolute ; restringendæ tamen sunt ad opera bona supernaturalis ordinis, vel ad ea saltem opera naturalia, quæ ex auxilio supernaturali procedunt. Nec interpretatio hæc est voluntaria ; cum fundetur in aliis Scripturæ locis, quæ passim docent auxilia gratiæ omnino gratis, et nullo præveniente jure conferri. Cui accedit expositio August. et aliorum sanctorum Patrum, quorum est divinam Scripturam exponere. Eo vel maxime, quod opera pure naturalia quasi pro nihilo reputantur in ordine ad supernaturalem finem, in quem per Scripturam sacram dirigimur, ut jam observavimus *disp. præced. dub.* 2. Unde non de illis, sed de supernaturalibus, aut supernaturaliter factis intelligenda est.

Occurritur confirmationi. Ad confirmationem respondetur cum Alvarez de Auxiliis *disp.* 57, negando minorem : quia sicut gratia non dependet ex aliqua naturali virtute, ita illius intensio non est regulanda penes majorem conatum liberi arbitrii. Et ad primam probationem negamus consequentiam : quia præcedens culpa, et negligentia est sufficiens causa, ut Deus, si velit, deneget auxilia magis copiosa, sicut etiam potuit illa omnino denegare. Major autem conatus naturalis sicut non meretur, ita nec intensionem, aut abundantiam illius : et ideo utrumque est effectus solius divinæ misericordiæ juxta illud Oseæ 13 : *Perditio tua ex te Israël, tantummodo in me auxilium tuum.* Ad secundam negandum est, quod gratia præveniens sit formaliter aliquis actus vitalis : sed est quædam motio elevans, et excitans potentiam, ut prædictum actum eliciat : quapropter istius intensio, sicut et entitas non in potentiam naturalem tanquam in virtutem proximam, sed in auxilium gratiæ revocanda est. Quod *disp.* 5 ex professo dicemus.

153. Arguitur quarto : nam orationes justi possunt alteri mereri de congruo auxilia gratiæ, ut supra *num.* 142 admisimus : sed potest homo per vires naturales mereri de congruo, ut justus oret pro eo, et illi impetret gratiæ auxilia : ergo de primo ad ultimum potest homo viribus propriis consequi gratiam auxiliantem. Minor, immo totus discursus potest suaderi pluribus exemplis : nam frequenter legimus Sanctos suis precibus consecutos fuisse auxilia gratiæ nonnullis peccatoribus, a quibus acceperant aliqua beneficia. Unde cum Basilides adhuc ethnicus sanctæ Virginis Potamianæ defensionem adversus impudicorum petulantiam suscepisset, virgo illi postea apparens non solum ad Christum convertit, sed martyrem etiam suis orationibus effecit, hanc ei religiosi patrocinii rependens mercedem, ut legitur apud Euseb. *lib.* 6 *Hist. cap.* 4.

Huic argumento posset occurri concessis præmissis negando consequentiam : quia licet peccator suis viribus mereatur de congruo orationes alicujus justi apud Deum ; et rursus istius preces mereantur de congruo auxilia gratiæ conferenda prædicto peccatori : nihilominus non sequitur, quod iste mereatur de congruo, ut Deus sibi hujusmodi auxilia communicet. Nam sicut ex eo, quod inter homines primus debeat secundo, et secundus debeat tertio ; non sequitur, quod primus debeat tertio : ita ex eo, quod Deus conferat auxilia peccatori ob merita alicujus justi ; et justus illa impetret peccatori ob aliqua beneficia ab eo recepta, minime sequitur, quod illa auxilia sint ullo modo debita peccatori, vel quod hic illa mereatur de congruo. Unde nulla est hæc consequentia : Basilides meruit orationes Potamianæ : sed hæc meruit auxilia gratiæ communicata Basilidi : ergo iste meruit sibi prædicta auxilia : quia videlicet stat bene, ut Deus attendat ad merita Potamianæ, quæ sunt ordinis supernaturalis, et habet congruitatem intrinsecam ad prædicta auxilia consequenda : et tamen non attendat ad merita Basilidis, quæ sunt naturalis ordinis, et proportionata prædicto præmio ; non enim collatio talium auxiliorum fuit præmium Basilidis, sed Potamianæ.

Hæc tamen solutio nisi amplius explicetur, non satisfacit propter duo. *Primo* : quia præcipua ratio, ob quam opera pure

[Margin notes: Daniel 4. — Matth. 5. — Eccles. 28. — Proverb. 3. — Oseæ 13. — Quartum argumentum. — Euseb. — Prima responsio. — Insufficiens]

naturalia nequeunt consequi auxilia gratiæ, sita est in supernaturalitate istorum : hinc enim oritur, ut illa sint improportionata ad hæc consequenda, etiam per modum meriti de congruo : sed oratio, qua justus meretur de congruo, ut Deus conferat auxilia pectori, est supernaturalis; alias non valeret hujusmodi præmium promereri : ergo si homo potest viribus naturalibus mereri de congruo illam orationem justi; jam potest mereri de congruo aliquid supernaturale, corruitque fundamentum satis præcipuum nostræ assertionis. *Secundo :* quia licet prædicta responsio salvet, quod homo propriis viribus non mereatur directe a Deo auxilia gratiæ sibi collata ; minime tamen vitat, quod illa consequatur saltem indirecte : nam si per opera naturalia mereatur de congruo orationes justi : et rursus istæ orationes mereantur de congruo auxilia gratiæ ; sequitur de primo ad ultimum, quod homo saltem indirecte, et mediate possit suis viribus consequi hujusmodi auxilia. Unde prædicta responsio non tuetur indemnem nostram, et communem assertionem, videlicet non posse hominem suis viribus consequi ullo modo auxilia gratiæ. Quæ replica magis adhuc urget, quando homo studet beneficiis temporalibus promereri orationes justi apud Deum, et quod sibi impetret auxilia desiderata ad salutem : tendit quippe ita agens, saltem mediate, et indirecte ad prædicta auxilia.

Legitima argumenti enodatio.

154. Respondetur ergo observando, quod orationes justi possunt bifariam considerari : uno modo quatenus sunt ab homine : et hac ratione non habent virtutem ad consequendum ullo modo sibi, vel alteri auxilia gratiæ. Altero modo secundum quod a Deo communicante homini virtutem supernaturalem, illamque applicante, et dirigente ad consecutionem aliquorum auxiliorum tanquam ad præmium : et hoc pacto orationes justi habent congruitatem, ut Deus intuitu illarum conferat auxilia peccatori, si eas pro prædicto fine acceptare voluerit. Quam doctrinam tradit explicans similem difficultatem D. Thom. infra *quæst.* 112, *art.* 3, ubi ait : « Potest igitur præparatio dupliciter considerari. Uno quidem « modo secundum quod est a libero arbitrio : et secundum hoc nullam necessitatem habet ad gratiæ consecutionem : « quia donum gratiæ excedit omnem præparationem virtutis humanæ. Alio modo « potest considerari, secundum quod est a « Deo movente : et tunc habet necessitatem « ad id, ad quod ordinatur a Deo, non quidem coactionis, sed infallibilitatis : quia « intentio Dei deficere non potest. » Deinde observa orationes justi esse mercedem, aut præmium operum naturalium, aut beneficiorum peccatoris, non quatenus prædictæ orationes sunt a Deo, qui nullo modo supponitur debere pectori præmia saltem supernaturalia; sed quatenus sunt a justo : nam hic accepit beneficium, studetque suis precibus respondere.

D. Tho.

Huic argumento respondetur distinguendo majorem : *Orationes justi possunt mereri de congruo,* etc. quatenus oriuntur a gratia, et sunt a Deo, concedimus majorem : quatenus sunt ab homine, negamus majorem. Et deinde subdistinguatur minor : *Sed homo suis viribus meretur de congruo orationes justi,* etc. quatenus illæ orationes sunt ab homine, concedimus : quatenus sunt a Deo, nego minorem, et consequentiam : nam ut legitime inferretur, opus erat, quod homo suis viribus posset mereri orationes justi, quatenus eæ sunt meritoriæ præmii supernaturalis : quod tamen falsum est, ut constat ex dictis.

Et sic intellectam nec contemnimus solutionem supra traditam ; nec illam evertunt illæ duæ replicæ. Non *prima :* quia non concedimus, quod opera naturalia mereantur orationes justi quatenus sunt supernaturales ; sed tantum, quatenus ab homine sunt : atque ideo non compellimur admittere in operibus naturalibus congruitatem ad supernaturale præmium. Nec etiam *secunda :* quia cum opera naturalia non mereantur orationes justi, quatenus istæ habent vim impetrandi, aut merendi auxilia gratiæ ; pura misericordia Dei est, quod media sua gratia ordinet prædictas orationes ad talem finem, quin ad hoc detur ulla ratio ex parte creaturæ. Unde nec indirecte, nec mediate valet homo suis viribus prædicta auxilia consequi, aut comparare. Et nil refert, quod peccator obsequiis pure naturalibus intendat promereri orationes justi apud Deum in ordine ad salutem consequendam : sicut nec interest, quod illam studeat immediate consequi a Deo per opera mere naturalia : par quippe improportio, et dicendi ratio militat utrobique, ut consideranti constabit. Observa tamen pro exemplo illo, quod in argumento refertur, et similibus non esse undequaque certum, quod opera illa, quibus peccatores orationes justorum

torum præmeruerunt, fuerint pure naturalia: satis quippe verisimile videtur ortum duxisse ex aliquo auxilio supernaturali, quo Deus incipit eos allicere ad salutem.

Ultimum argumentum. 155. Ultimo probatur hæc sententia; quoniam facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam, ut communiter docent Theologi: ergo homo faciens, quod est in se, consequitur gratiæ auxilia; sed homo potest propriis viribus facere quod est in se, ut liquet ex terminis; ergo potest eisdem viribus consequi prædicta auxilia.

Hoc argumentum petit, ut explicemus legitimum sensum prædicti axiomatis: pro quo opus est aliud dubium instituere.

DUBIUM VII.

Utrum facienti, quod est in se ex viribus naturæ, Deus infallibiliter conferat gratiam.

Axioma, Facienti, quod est in se etc. commune inter Catholicos. 156. Duobus dubiis præcedentibus majori ex parte egimus cum hæreticis; succedit jam, ut cum catholicis disseramus. Dat autem controversiæ causas, et quidem satis graves, proloquium illud nuper relatum, videlicet: *Facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam*. Quod licet Calvinus *lib.* 2 *Instit. cap.* 3, parvi faciat vocans irrisorie Okam cum axioma; spernendum tamen non est: nam eo utuntur non solum Okam, sed alii etiam Theologi tam veteres, quam moderni. D.Tho. Et quod pluris est, Angelicus Doctor illud vel inducit, vel admittit, vel exponit pluribus in locis, ut *in hac quæst. art.* 6 *et qu.* 112, *art.* 3, *et de verit. quæst.* 24, *art.* 1 *ad* 2 *et art. ultimo et super epist. ad Rom. cap.* 10, *lect.* 3, et alibi sæpe. Difficultas vero est, an debeat interpretari de faciente, quod est in se, ex viribus solius naturæ, an vero ex viribus gratiæ? Pro cujus resolutione duo supponimus ut certa.

Duplex hujus proloquii sensus. Primum est prædictum axioma intellectum de faciente, quod est in se, ex viribus gratiæ, citra controversiam, aut periculum admitti communiter a Doctoribus: omnes quippe docent eum, qui recte utitur prioribus gratiæ auxiliis, ex hoc ipso disponi ad consequendum auxilia ulteriora, aut etiam gratiam sanctificantem. Secundum est facientem, quod est in se viribus solius naturæ, non consequi ex natura rei, et secluso omni pacto auxilia gratiæ: id enim jam constat ex dictis dubio præcedenti; quod in prædicto sensu agitavimus. Unde etiam satis occurrebatur ultimo illius argumento: nam licet facienti, quod est in se viribus naturæ Deus infallibiliter conferret gratiam; hæc tamen communicatio non fundaretur in exigentia, et naturis rerum, ad quas eo dubio attendebamus, sed solum in aliqua lege, aut promissione divina, de qua dubitabimus in præsenti. Et quia in ejus resolutione præcipuum adversarium habebimus Ludovicum de Molina; placuit hic transcribere verba, quibus explicat suam sententiam: sic enim magis perspecta fiet lectori, qui etiam poterit frequenter ad ea convertere oculos, ibique melius intuebitur, an crimina adversus veritatem confingamus, an veritatem potius, et causam gratiæ Dei propugnemus. Ita ergo habet in sua concordia *quæst.* 14, *art.* 13, *disp.* 10, in principio.

Verba, quibus Molina suam sententiam proponit. « Illud etiam iis, quæ duobus præcedentibus disputationibus diximus, addendum est, quotiescumque liberum arbitrium ex suis viribus naturalibus conatur, præstove est ad conandum totum id, quod ex sese potest, tam circa ea, quæ fides habet, addiscenda, et amplectenda, quam circa dolorem de peccatis, ac justificationem, a Deo conferri gratiam prævenientem, auxiliave, quibus id faciat, ut oportet ad salutem: non quidem quasi eo conatu dignus efficiatur talibus auxiliis, ullaque ratione ea promereatur; sed quoniam id obtinuit nobis Christus ob sua merita, atque inter leges, quas tam ipse, quam Pater æternus statuerunt de auxiliis, et donis, quæ nobis Christus promeruit, mere gratis conferendis, una, eaque rationi maxime consentanea fuit, ut quoties ex nostris viribus naturalibus conaremur facere, quod in nobis est, præsto nobis essent auxilia gratiæ, quibus ea, ut oportet, ad salutem efficeremus: ut ea ratione, dum essemus in via, semper in manus liberi arbitrii nostra posita esset salus, per nosque ipsos staret, quod ad Deum non convertamur. Quare sicut Deus semper præsto est per concursum generalem libero arbitrio, ut naturaliter velit, aut nolit, prout placuerit: ita præsto illi est per auxilium gratiæ sufficiens, ut quoties ex suis viribus naturalibus aggredi voluerit opus aliquod ex iis, quæ ad justificationem spectant, illud exequatur prout ad salutem oportet, etc. » Similia habet disp. 14, membro 5, § *Post hanc*.

157. In quibus verbis aliquæ propositio-

Asserta Molinæ. nes notatu dignæ continentur. *Prima :* « Libero arbitrio conanti, aut parato ad co-« nandum ex viribus naturalibus, ut faciat, « quod potest, in ordine ad salutem, Deum « conferre gratiam prævenientem. *Se-« cunda :* Prædicta gratia non communica-« tur ob merita ejus, cui fertur, sed ob « merita Christi Domini. *Tertia*, datur spe-« cialis lex statuta a Patre æterno, videli-« cet ut facienti, quod est in se ex viribus « naturæ, præsto essent auxilia gratiæ. « *Quarta* prædicta lex est rationi maxime « consentanea. *Quinta* hoc modo salvatur, « quod, dum sumus in via, sit salus nostra « semper posita in manu liberi arbitrii. » Ex quibus tertia est, quam præcipue oportet examinare in præsenti : et ita inquirimus, utrum sit aliqua lex statuta a Deo, ut facienti, quod est in se ex viribus naturæ, conferantur auxilia gratiæ. Aliæ vero propositiones, sicut præcedentem ut principalem comitantur, sic obiter in ejus resolutione limam etiam experientur. Et quia materia satis gravis est, et a sola Dei voluntate dependens ; curabimus eam potius tractare auctoritate Scripturæ, et Conciliorum, per quæ divina dispositio innotescit ; quam rationibus metaphysicis, quibus plerumque haud arduum est saltem apparenter occurrere : sed nec istas penitus omittemus.

§ I.

Sententia negativa, et primo fundamento suadetur.

Conclusio. 158. Dicendum est Deum nulla lege statuisse dare primam gratiam auxiliantem facienti, quod est in se, ex solis viribus naturæ. D.Tho. Hanc conclusionem docet D. Thom. *in hac quæst. art.* 6, *et q.* 112, *art.* 3, *et de verit. q.* 24, *art. ult.* in corpore, *et ad Rom. cap.* 10, *lect.* 3, prope medium, ubi loquens de iis, qui fidem non audierunt, inquit : *Si qui tamen eorum non fecissent, quod in se est, Dominus eis secundum suam misericordiam providisset, mittendo eis prædicatorem fidei, sicut Petrum Cornelio Actor.* 10, *et Paulum Macedonibus, ut habetur Actor.* 16 ; *sed tamen hoc ipsum, quod aliqui faciunt, quod in se est, convertendo se scilicet ad Deum, ex Deo est movente corda ipsorum ad bonum, juxta illud Thren.* 5 : *Converte nos Domine ad te, et convertemur.* Sancto Doctori subCajet. scribunt ejus discipuli Cajet. *in præsenti art.* 6, § *Nec obstat,* Petrus de Soto, *lib.* 9 *de* Petr. de Soto. *pænitentia*, Dominicus Soto *lib.* 2 *de natura* Dominic. de Soto. *et gratia cap.* 3 *et* 4, Bannez 2, 2, *q.* 10, *art.* Bannez. 1, Medin. 1, 2, *q.* 112, *art.* 3, Alvarez *de* Medina. *auxiliis disp.* 56, *et lib.* 6 *respons. cap* 4, Alvarez. Greg. Mart. Zumel *in præsenti art.* 6, *disp. unica, et opusc. de gratia, discursu* 5, *sect.* 1, Grego- Zumel. rius Martinez *dub.* 4, *concl.* 1, Arauxo *q.* Arauxo. 112, *art.* 3 *dub.* 3, Joannes a S. Thoma 1 Joann. a S.Thom. *parte, q.* 25.*disp.* 8, *art.* 5, *n.* 11, *en in præsenti disp.* 20, *art.* 1, § *Circa tertium punctum, et disp.* 24, *art* 2, Montes. *q.* 112, *art.* Montes. 3, § 2, Cabrera 3 *p. q.* 62, *disp.* 19, § 6, Cabrera. *a n.* 107, *et disp.* 20, § 9, *a n.* 106, Labat *de necessitate gratiæ disp.* 1, *dub.* 4, § 1, et alii plures. Quibus etiam ex extraneis consentiunt Divus Bonaventura *in* 2, *dist.* 28, *art.* Bonav. 2, *q.* 1, Ægidius *ibidem art.* 3, Estius *dist.* Ægid. Estius. 26, § 35, Altisiodor. *lib.* 3 *summæ tr.* 2, Altisiod. *cap.* 1, *q.* 5, Driedo *libro de captivit. et re-* Driedo. *demptione generis humani fol.* 123 *et* 126, Bellarm. Valent. Bellarmin *lib.* 6 *de gratia cap.* 6, Valentia *in præsenti disp.* 8, *q.* 4, *puncto* 3, Suarez 1 Suarez. *p. lib.* 2 *de causa prædestinationis cap.* 9, *et lib.* 3 *de auxiliis cap.* 13, Vasquez 1 *p.* Vasquez. *disp.* 92, *cap.* 10, *et in præsenti disp.* 199, Grenados *de gratia tr.* 6, *disp.* 1, *sect.* 7, *n.* Granad. Villegas. 57, Villegas *contr.* 14, *cap.* 3, et communiter Theologi, paucis Modernis exceptis, quos infra referemus.

Fundamentum veræ sententiæ. Probatur primo hæc sententia : quoniam si Deus certa lege statuisset conferre primam gratiam facienti, quod est in se, ex viribus naturæ ; sequeretur, quod credentes, volentes, desiderantes, conantes, laborantes, vigilantes, studentes, petentes, quærentes, pulsantes aliaque id genus ex solis viribus naturæ facientes pro obtinenda salute, infallibiliter consequerentur prædictam gratiam : consequens est falsum : ergo, etc. Sequela videtur manifesta : quoniam qui credit, vult, desiderat, conatur, laborat, vigilat, studet, petit, quærit, et pulsat ad salutem obtinendam, jam facit, quod est in se, secundum vires naturæ : neque enim apparet, quid amplius possit exigi, ut dicatur facere, quod est in se : ergo si datur lex, quod prima gratia conferatur facienti, quod est in se, ex viribus naturæ, eam profecto assequetur, qui prædicta opera moraliter bona ex viribus naturæ exercuerit. Minor probatur manifeste ex Concilio Conc. Araus. Arausic. 2, can. 6, ubi dicitur : « Si quis « sine Dei gratia credentibus, volentibus, « desiderantibus, conantibus, laborantibus, « vigilantibus, studentibus, petentibus, pulsantibus

« pulsantibus nobis, misericordiam dicit « conferri divinitus, non autem ut credamus, velimus, vel hæc omnia, sicut oportet, agere valeamus per infusionem, et « inspirationem Spiritus sancti in nobis « fieri confitetur, et aut humilitati, aut obe- « dientiæ humanæ subjungit gratiæ adjutorium, nec ut obedientes, et humiles simus, « ipsius gratiæ donum esse consentit, resistit Apostolo dicenti 1 ad Corinth. 4: Quid « habes, quod non accepisti? Et cap. 15: « Gratia Dei sum, id, quod sum. »

Roboratur. Confirmatur, et explicatur primo: quia hominem credere, velle, desiderare, conari, laborare, vigilare, studere, petere, et pulsare, multo magis est, quam hominem conari, præstove esse ad conandum, quod ex sese potest, quanto plus est facere aliquod opus, quam conari, vel paratum esse ad conandum, ut fiat: sed Molina docet, quod quotiescumque liberum arbitrium conatur, præstove est ad conandum totum id, quod ex sese potest, Deus illi confert gratiam prævenientem, et alia auxilia: ergo a fortiori tenetur admittere, quod prædicta gratia conferatur homini exercenti opera supra relata: atqui hoc damnatur in Concilio: ergo sententia illa Molinæ videtur a fortiori eidem censuræ subjacere.

Urgetur. Confirmatur secundo, et explicatur amplius: quia si de facto esset lex infallibilis, quod quotiescumque homo facit, quod est in se, ex viribus naturæ, toties Deus illi conferret gratiam prævenientem, et alia auxilia, de facto, hoc est, supposita prædicta lege, hæc propositio: *Homini facienti, quod per naturam, et absque gratia potest, confertur misericordia divina*, esset, prout jacet, vera, nec posset absolute damnari: sicut quia de facto datur lex conferendi gloriam homini facienti, quod potest, ex gratia habituali; nequit damnari hæc propositio: Homo faciens, quod potest ex viribus gratiæ habitualis, infallibiliter consequetur gloriam. Sed Concilium Arausicanum absolute priorem illam propositionem damnat, ut manifeste constat ex ejus verbis nuper relatis: ergo non subsistit prædicta lex. Nisi velimus dicere, aut Concilium ignorasse hujusmodi legem, cujus notitia affulsit postea Molinæ; vel inconsiderate processisse damnans absolute propositionem de facto veram. Neutrum tamen catholicus admittet.

159. Huic rationi, et confirmationi respondent Adversarii abs re adduci canonem Concilii adversus opinionem Molinæ: nam ibi solum damnatur opinio Massiliensium Semipelagianorum ad quorum errorem extirpandum Concilium illud congregatum fuerat, ut diximus *disp.* 1, *cap.* 5, § 5. Error autem illorum in eo consistebat, quod asserebant hominem facientem ex viribus naturæ opera superius relata mereri gratiam divinam, et hanc proinde humanæ industriæ subjungi, et satis aperte significatur in illo canone. Molina vero, cum asserit homini facienti, quod est in se, ex viribus naturæ infallibiliter gratiam conferri, expressis verbis excludit omne meritum ex parte hominis, cui gratia communicatur; et solum docet dari gratiam ex lege, seu pacto inter Patrem æternum, et Christum Dominum: ita ut prædicta gratia sit pura gratia respectu hominis, cui confertur; licet habeat rationem præmii respectu Christi, ob cujus merita datur. Quæ doctrina nihil commune habet cum Massiliensibus, nec potuit cum horum assertis damnari.

Adversariorum effugium.

Sed contra: quia hæc responsio manifeste petit principium: eatenus quippe vindicare procurat opinionem Molinæ a censura illius canonis, quatenus eam supponit esse diversam a Semipelagianorum errore; cum tamen argumentum id præcipue intendat, quod nequeat in præsenti puncto discerni, sed debeat sub damnatione illius canonis involvi. Id autem sic ostenditur: quoniam eadem inconvenientia, ob quæ Semipelagiani damnati sunt, militant in Molinæ opinione: ergo cum eisdem damnatur, et sub illo canone comprehenditur. Consequentia constat. Antecedens autem probatur: quia præcipuæ assertiones, ut alias prætermittamus, ob quas Patres, et Concilia Semipelagianos damnarunt, sunt hæ: *Primo*, asserebant initium gratiæ esse ex nobis. Quod improbat Concilium Arausicanum 2, *can. ultim.* illis verbis: *Salubriter confitemur, quod in omni opere bono nos non incipimus, et postea per Dei misericordiam adjuvamur: sed ipse nobis nullis præcedentibus bonis meritis et fidem, et amorem sui prius inspirat.* Et Concilium Trident. *sess.* 6, *de Justificat. cap.* 5, ubi declarat *ipsius justificationis exordium in adultis a Dei per Jesum Christum gratia sumendum esse*, etc. *Secundo*, dicebant gratiam subjungi humanæ industriæ, et labori. Quod damnat Concilium Arausic. canone supra citato illis verbis: *Quo humilitati, aut obe-*

Præcluditur. Semipelagianorum sententia. Conc. Araus. Conc. Trid.

dientiæ humanæ subjungit gratiæ adjutorium, resistit Apostolo, etc. *Tertio*, docuerunt homines se discernere in ordine ad assecutionem gratiæ : immo vero id præcipue intendebant, ut posset designari ratio ob quam Deus uni potius, quam alii conferret gratiam, contra illud Apost. 1 ad Corinth. 4 : *Quis enim te discernit? Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Quo testimonio utitur adversus Massilienses Concilium Arausicanum supra citatum, et D. August. *libro de prædest. sanct. cap.* 4 *et* 5. *Quarto* denique adstruebant gratiam Dei dari secundum merita liberi arbitrii, saltem imperfecta, et de congruo. Quod perpetuo Patres damnarunt, ut satis superque constat ex dictis *dubio præcedenti* § 2, per totum, et latius *disp.* 1, *cap.* 5, § 1 *et* 3. At sic est, quod hæc omnia absurda, et inconvenientia necessario consequuntur ad opinionem illam Molinæ : ergo, etc. Minor hæc suadetur quoad omnes partes.

1 ad Cor. 4.

Ex sententia Molinæ infertur initium salutis esse ex nobis.

160. Et *prima* quidem : nam habere initium salutis ex nobis nihil aliud est, quam facere propriis viribus aliquod opus, ad quod vel ex natura rei, vel ex aliqua lege infallibiliter consequitur gratia : sed proposita lege, ut facienti, quod est in se, ex viribus naturæ, gratia infallibiliter conferatur, posset homo suis viribus facere opus, ad quod gratia infallibiliter sequeretur, ut liquet ex terminis : ergo haberet ex se initium salutis. Explicatur hoc : nam sicut initium in genere loquendo, dicitur illud, quo posito sequitur aliud : et initium ex natura rei dicitur, ad quod sequitur aliud ex natura rei : ita initium gratiæ ex lege, et secundum providentiam ordinariam est illud, quo posito secundum legem, et providentiam ordinariam, subsequitur gratiæ infusio : sed si daretur illa lex, quam adstruit Molina, posito opere elicito ex viribus naturæ, statim Deus conferret suam gratiam : ergo prædictum opus esset initium gratiæ secundum legem, et providentiam ordinariam : ergo vel Concilia ignorarunt prædictam legem, cum negant initium gratiæ de facto, et secundum providentiam ordinariam (ad quam in suis decretis respiciunt) esse aliquod opus elicitum viribus naturæ, vel prædicta lex non subsistit.

Ad hæc : nequit non esse aliquod salutis initium ita confugere ad gratiam, et conari ad justificationem, quod ad hujusmodi conatus sequatur ipsius gratiæ infusio : sed Molina concedit posse hominem suis viribus ita conari ad justificationem, ut Deus infallibiliter statim communicet gratiam : idque asserit esse, et lege divina sancitum, et rationi valde conforme, ut constat ex ejus verbis supra relatis : ergo tenetur admittere, quod initium salutis sit ex nobis. Quo argumento urget hæreticos D. August. *lib. de correct. et gratia cap.* 1, ubi ait : *Quis autem confugit ad gratiam, nisi cum a Domino gressus hominis diriguntur, ut viam ejus velit? per hoc et desiderare auxilium gratiæ initium gratiæ est, de quo ait ille : Et dixi, nunc cœpi, hæc mutatio dexteræ Excelsi. Psal.* 37.

August.

Et gratiam humanæ industriæ subjungi.

161. Secunda etiam pars probatur : quoniam gratiam subjungi humanæ industriæ, et labori est hominem ita se gerere, ut positis quibusdam aut humilitatis, aut obedientiæ actibus, certam sibi faciat gratiæ infusionem : vel, quod in idem redit, est præcedere actus naturales, et subsequi gratiæ adjutorium, ut significavit Cassianus *collat.* 13, *cap.* 11, dicens : *Nam cum videret nos Deus ad bonum velle deflectere, occurrit, dirigit, atque confortat. Ad vocem enim clamoris tui, statim ut audierit, respondebit tibi*, Isaiæ 30. Quæ verba multum reprehendit Divus Prosper *lib. adversus Collat. cap.* 16. Sed supposita lege dandi gratiam facienti, quod est in se ex viribus naturæ, posset homo ejusdem naturæ viribus elicere actus, quibus sibi certam redderet divinam gratiam, et ad quos adjutorium gratiæ subsequeretur, siquidem ut loquitur Molina, *quoties ex nostris viribus naturalibus conamur facere, quod in nobis, præsto nobis sunt auxilia gratiæ, quibus ea, ut oportet, ad salutem efficiamus* (quæ verba simillima sunt verbis Cassiani) ; ergo supposita prædicta lege, jam gratia subjungeretur humanæ industriæ, et labori.

Cassian.

D. Prosp.

Et discretionem in negotio salutis esse ex propriis viribus.

162. Unde *tertia* minoris pars satis liquet : nam si est lex generalis, quod facienti, quod est in se, ex viribus naturæ Deus conferat suam gratiam ; ille utique se discernet in gratiæ assecutione, qui melius usus fuerit naturæ viribus, poteritque adversus alium non ita diligentem gloriari. Sicut si rex promitteret civitatem facienti tale, vel tale opus ; ille utique se discerneret, qui prædictum opus efficeret, et merito alterius desidiam damnaret, qui conscius regiæ promissionis nihil operaretur ad consecutionem præmii : quamobrem tota ratio, quare, supposita gratiosa promissione regis

regis, unus assequeretur præmium; non vero alius, revocanda esset in laborem unius, et negligentiam alterius. Ita ergo si Deus generaliter promisit suam gratiam facienti, quod potest ex viribus naturæ; ille homo se discerneret, qui faceret, quod naturaliter posset: et inquirenti, cur tibi Deus contulit gratiam suam? merito responderet: quia ego laboravi, ego vigilavi, ego petivi, ego conatus sum per vires proprias consequi gratiam promissam; alii vero, utpote desides, negligentes, et ignorantes, a participatione tanti præmii, et gratiæ excluduntur. Hæc, inquam, responderent homines, si vera esset sententia Molinæ.

D. Augustinus alienus a doctrina Molinæ.

Sed Augustinus Apostoli doctrina imbutus non sic respondet. « Unde fit » (inquit libro de peccatorum meritis, et remissione cap. 22) « ut homo ab ineunte pueritia mo-« destior, ingeniosior, temperantior, et ex « magna parte libidinum victor, qui oderit « avaritiam, luxuriam detestetur, atque ad « virtutes cæteras provectior, aptiorque « consurgat, et tamen in eo loco sit, ubi ei « prædicari gratia Christiana non possit? « Quomodo enim invocabunt, in quem non « crediderunt? Aut quomodo credent ei, « quem non audierunt? Quomodo autem « audient sine prædicante? Alius vero tar-« dus ingenio, libidini deditus, flagitiis, et « facinoribus coopertus ita gubernetur, ut « audiat, credat, baptizetur, rapiatur, aut « si detentus hic fuerit, laudabiliter vivat? « Ubi duo ista tam diversa merita contraxe-« runt? *Et post pauca.* Quid huic respon-« deant, non video, qui volentes humanis « conjecturis justitiam Dei defendere, et « ignorantes altitudinem gratiæ, fabulas « improbabiles texuerunt. » Ubi ut vides, supponit Augustinus hominem facientem, quod est in se (facit enim affatim, quod naturaliter potest, qui avaritiam fugit, luxuriam detestatur, modestiam et temperantiam colit, et appetitus magna ex parte vincit: nec Molina potuit amplius in illa sua lege desiderare, omnia quippe mala vitare, et omne opus bonum collective efficere superat facultatem naturæ lapsæ, ut diximus *disp. præced. dub.* 5): non recipere auxilia gratiæ: quod profecto non contingeret, si Deus statuisset conferre gratiam facienti, quod est in se ex viribus naturæ. Tunc quippe posset homo ille adversus Deum ita conqueri: Si statuisti legem dandi gratiam facienti, quod est in se, quomodo illam confers homini libidinoso, flagitiis, et facinoribus cooperto? Mihi vero, qui modestus, temperatus, ac libidinis, avaritiæ, et luxuriæ victor magna ex parte sum, auxilium repromissum non impendis? Si facienti, quod est in se, gratiam promittis, quomodo mihi plus facienti eam non confers, et ei, qui minus facit, eam largiris?

Sequitur ex doctrina Molinæ gratiam dari ex merito naturali.

163. Ultima denique minoris pars etiam ostenditur: quia tunc gratia datur secundum merita liberi arbitrii saltem imperfecta, et de congruo, cum datur intuitu bonorum operum naturalium, ut dubio præcedenti probavimus: sed si Deus statuisset conferre gratiam homini facienti, quod est in se, ex viribus naturæ; non posset non illam conferre intuitu bonorum operum naturalium: ergo si adest hujusmodi lex, sequitur gratiam dari secundum merita. Suadetur minor: tum quia si Deus non conferret gratiam intuitu bonorum operum naturalium, non esset ratio, cur decerneret conferre gratiam facienti, quod est in se, ex viribus naturæ, potius quam non ita facienti: ergo si Deus id decernit; confert gratiam intuitu bonorum operum naturalium. Tum etiam quia si inquiramus a Molina, cur Pater æternus, et Christus Dominus statuerunt hujusmodi legem in singularem favorem ejus, qui facit, quod est in se, ex viribus naturæ? nequit aliud respondere, nisi quia rationi maxime consentaneum est, ut quoties ex nostris viribus naturalibus conamur facere, quod in nobis est, præsto sunt nobis auxilia gratiæ: ergo si adest prædicta lex, attendit Deus in communicatione gratiæ ad exercitium bonorum operum naturalium. Tum præterea, quoniam si bona opera naturalia non allicerent Deum, ut gratiam bene operanti conferret, non magis statuisset dare gratiam facienti, quod naturaliter potest, quam respicienti solem, vel projicienti lapidem; consequens est absurdum, siquidem occasionem præbet, ut existimemus Deum promisisse suam gratiam sub conditionibus adeo ridiculis? ergo qui serio adstruit adesse legem peculiarem, ut Deus conferat gratiam facienti, quod est in se, ex viribus naturæ, tenetur admittere, Deum cum hujusmodi legem conderet, attendisse ad bonum usum naturalem liberi arbitrii, et ad valorem naturalium operum, eorumque intuitu, et illam legem condidisse, et suam gratiam de facto conferre. Quod non videtur abhorrere Molina, dum asserit prædic-

tam legem esse *rationi* (non dixit misericordiæ Dei, non dixit dignitati gratiæ) *maxime consentaneam*.

Excusatio Molinæ improbatur.

164. Nec refert primo, quod Molina expressis verbis excludat omne meritum ab operibus naturalibus, ad quæ subsequitur gratiæ auxiliantis infusio, asseratque hujusmodi gratiam pure gratis conferri.

Hoc, inquam, non refert : quia etiam Massilienses, ut se ostenderent ab errore Pelagii alienos, prædicabant hominem per suos conatus naturales non mereri auxilium Dei : et tamen quia asserebant ad hujusmodi conatus sequi infallibiliter gratiam, convincuntur admisisse gratiam dari ex meritis : ergo quod Molina, ut se a Semipelagianis discernat, verbis prædicet gratiam independenter a meritis conferri : parum prodest, ut id verum existimemus, si semel asserit, quod gratia secundum legem infallibilem confertur bene operanti ex viribus naturalibus. Major constat evidenter ex dictis *dubio præced. num.* 135, ubi habentur verba Cassiani et Fausti. Sufficiat modo referre alia ejusdem Cassiani *collat.* 13, *cap.* 16, quæ manifeste evincunt intentum : *Nemo autem*, inquit, *existimet hæc a nobis ob hoc fuisse prolata, ut nitamur adstruere summam salutis in nostræ fidei dictione consistere, secundum quorumdam profanam opinionem, qui totum libero arbitrio deputantes gratiam Dei dispensari secundum meritum uniuscujusque definiunt.* Quid expressius? Minor etiam liquet ex dictis loco citato, et insuper probatur ex Divo Prospero *libro contra Collatorem cap.* 16, ubi cum retulisset hanc Cassiani propositionem (quæ negari nequit in opinione Molinæ) : *Cum viderit nos Deus ad bonum velle deflectere, occurrit, dirigit, atque confortat,* statim eam impugnat his verbis : *Quis non videat, quod hæc doctrina meritum libero assignet arbitrio, quo præveniatur gratia, quæ ei famuletur reddens debitum, non conferens donum? Quæ definitio in Episcoporum Palestinæ synodo etiam a Pelagio anathemate damnata est.*

Cassian.

D. Prosp.

Retunditur.

Ad hæc : non minori modestia, moderatione, et cautela loquitur Cassianus in hoc puncto, quam Molina : et tamen ex illius assertione deducitur, quod gratia detur secundum merita, ut constat ex Augustino *toto libro de prædest. Sanct.* et Prospero *toto libro adversus Collatorem,* et Concilio Arausicano secundo, qui hac de causa Cassiani assertionem damnarunt : ergo illa opinio Molinæ in limine hujus dubii relata consonat cum Cassiani verbis, et sententiis *lib.* 12 *de Institutis Cœnobiorum cap.* 14, ubi inquit : « Dicimus ergo secundum Salvatoris sententiam dari quidem petentibus, et aperiri pulsantibus, et a quærentibus inveniri : sed petitionem, et inquisitionem et pulsationem nostram non esse condignam, nisi misericordia Dei id, quod petimus, dederit, vel aperuerit, quod pulsamus, vel illud, quod quærimus fecerit inveniri. Præsto est namque, occasione sibi tantummodo a nobis bonæ voluntatis oblata, ad hæc omnia conferenda. » Et *collat.* 13, *cap.* 13, ubi ait : « Gratia Dei semper gratuita perseverat, dum exiguis quibusdam, præviisque conatibus tantam immortalitatis gloriam, tanta perennis beatitudinis dona inæstimabili tribuit largitate. » Nullum equidem adhibet Molina limitationem suæ sententiæ, quam his verbis Cassianus non prævenerit. Si Molina vocibus excludit meritum in operibus naturalibus ; illud etiam aptissime proscribit Cassianus. Si Molina adstruit gratiam gratis conferri, licet præcedant bona opera naturalia ; Cassianus etiam docet gratiam gratuitam perseverare, quamvis quosdam exiguos conatus liberi arbitrii supponat. Et quemadmodum Cassianus inquit *Deum præsto nobis esse* ad conferenda gratiæ dona, occasione bonæ voluntatis oblata : ita Molina asserit, quod quotiescumque ex naturalibus conamur facere, quod in nobis est, *præsto nobis sunt gratiæ auxilia.* Pari ergo cautela, atque moderatione loquuntur, nisi quod Molina tantum infallibilitatem existimat reperiri inter opera bona, et communicationem gratiæ, ut eam firmet speciali lege divina, cujus tamen non meminit Cassianus : in quo videtur et minus detulisse libero arbitrio, et cautius ac modestius se gessisse. Unde nescimus inter utriusque opinionem convenienter discernere : nam licet verbis excludant meritum, id reipsa assertis videntur adstruere, et suam mentem sub eadem ambiguitate relinquunt. Quam tamen monet S. Leo Papa in hac materia vitare. « Nihil (inquit epist. 84) in verbis eorum obscurum, nihil inveniatur ambiguum : quoniam novimus hanc istorum esse versutiam, ut in quacumque particula dogmatis execrandi, quam a damnandorum societate discreverit, nihil sibi sensuum suorum existimet esse non salvum. Cumque

August. Prosper. Conc. Arauc.

Cassianus, et Molina eadem dicunt.

Leo Papa.

« queomnes definitionessuas ad subrependi « facilitatem improbare se simulent, atque « deponere, hoc sibi tota arte fallendi, nisi « intelligatur, excipiunt, ut gratia Dei se- « cundum merita dari accipientium sen- « tiatur : quæ utique nisi gratis detur, non « est gratia, sed merces, dicente Apos- « tolo ad Ephes. 2: Gratia estis salvati per « fidem, et hoc non ex vobis : donum enim « Dei est, non ex operibus, ne quis glorie- « tur. »

Alia Molinæ excusatio refellitur.

165. Nec refert secundo, quod Molina dicat prædictam legem conditam fuisse a Patre æterno ob merita Christi Domini, non vero ob merita illorum, cui gratia postea communicanda erat : unde licet comparative ad Christum prædictæ gratiæ infusio non sit gratia, sed præmium illius meritis correspondens; nihilominus respectu illius, cui confertur, retinet adhuc puræ gratiæ rationem, utpote quæ promittitur, et datur absque eorum meritis.

Hoc, inquam, non refert ; sed satis manet impugnatum ex dictis. Tum quia licet Pater æternus statuerit prædictam legem ob merita Christi Domini ; tamen quod eam specialiter condiderit ad favorem, ut sic dicamus, facientis, quod est in se, ex viribus naturæ, potius quam aliorum, non potuit non oriri ex eo, quod attenderit ad bonum usum naturalem liberi arbitrii, aliquidque repererit in eliciente bona opera naturalia, quod non inveniebatur in aliis : ergo in statuendo prædictam legem respexit non solum ad merita Christi, sed etiam ad opera hominum : sed hoc ipso gratia confertur intuitu operum naturalium, atque ideo ex meritis ejus, cui datur, ut constat ex supra dictis : ergo, etc. Tum etiam quia si Pater, et Christus statuentes prædictam legem non attendissent ad bona opera naturalia, non decrevissent dare potius gratiam facienti, quod est in se, ex viribus naturæ,quam non facienti, nec magis bene operanti, quam videnti solem, aut velociter currenti ; sed generaliter id statuissent pro omnibus : ergo si illam peculiariter condiderunt pro facientibus, quod est in se, ex viribus naturæ, manifestum signum est, quod respexerunt ad bona opera naturalia,in eisque invenerunt aliquid congruentiæ, meriti, aut dispositionis respectu gratiæ, quam promittebant : ergo si semel adest prædicta lex, sive statuta fuerit ob merita Christi, sive non, semper concluditur gratiam dari intuitu bonorum operum naturalium, ac per consequens ob merita recipientium, in eo quidem sensu, in quo Concilia, et D. Augustinus meritum pro qualitate præsentis materiæ usurpant.

Absurdum in Molinæ sententia.

Quod minime vitatur ex eo, quod prædicta gratia tribuatur ob merita Christi ; sed optime cohæret, quod simul sit præmium et meritorum Christi, et meritorum ejus, qui prædictam gratiam recipit, si semel fecit, quod potuit, et gratia promissa est facienti, quod est in se. Sicut etiam Pater æternus ob merita Christi statuit legem dandi gloriam facienti, quod est in se, ex viribus gratiæ : qua lege supposita, et quod quis faciat quod per vires gratiæ potest; gloriæ collatio est præmium non solum meritorum Christi, verum et illius, qui bona ex viribus gratiæ operatus est : et utique debetur ex justitia, juxta illud 2 ad Timoth. 4 : *De reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex*, etc.; ergo licet Pater æternus ob merita Christi condiderit legem dandi gratiam facienti, quod est in se, ex viribus naturæ ; tamen ex suppositione hujus legis, et quod quis faciat, quod per vires naturæ potest, communicatio gratiæ erit præmium non solum meritorum Christi, sed etiam illius, qui bene operatus est ex naturæ viribus. Et ratio utrobique est quoniam id, quod ex lege, et pacto datur homini operanti, vel sub conditione operis onerosi, datur ex justitia, quam fundat prædicta lex, et conventio, juxta illud Math. 20 : *Nonne ex denario convenisti mecum ? Tolle, quod tuum est.* Quamquam hoc reperiatur discrimen inter utrumque casum, quod operans ex gratia meretur gloriam de condigno ob æqualitatem valoris in opera a gratia procedentia, et præmium gloriæ : unde hoc debetur illis ex rigorosa justitia. Cæterum operans ex viribus naturæ non meretur gratiam de condigno, sed tantum de congruo ob excessum gratiæ supra perfectionem naturæ : quamobrem gratia non deberetur ex justitia rigorosa, sed solum ex imperfecta. Id tamen satis superque foret, ut gratia non tribueretur mere gratis, sed ex meritis, et justitia : quod satis est ad destruendum dignitatem gratiæ, quam Concilia, et Patres contra Semipelagianos prædicant, ut constat ex supra dictis.

2 ad Tim. 4.

§ II.

Aliæ duæ evasiones confutantur.

Herice agit Molinæ causam.

166. Prodiit in defensionem Molinæ Valentinus *de Herice* 1 *p. tract.* 3,*disp.* 27, qui ut ipsum vindicaret a præcedenti difficultate, cujus aculeis sentiebat urgeri vehementer a Thomistis, duas excogitavit vias, seu dicendi modos, quibus credit illius opinionem incolumen defendi, et adversas objectiones eludi. Primo ergo respondet *cap.* 2, *num.* 5, animadvertendo dupliciter posse intelligi, quod Deus conferat suam gratiam facienti, quod est in se ex facultate naturæ: uno modo ita, quod homo efficiat prævie aliquod opus ex sola natura; et deinde præsto adsit gratia infusa a Deo. Altero modo ita, quod nihil efficiat prævie, sed quod libero arbitrio proxime præparato in actu primo ad bene operandum ex viribus naturæ, ut puta ad credendum, vel dolendum de peccatis, Deus ingerat gratiam suam, ut actus, qui, si a solo libero arbitrio prodiret, esset naturalis, eliciatur a gratia, evadatque proinde supernaturalis, et qualis desideratur ad salutem. Ait ergo opinionem Molinæ non in priori sensu, sed in hoc posteriori intelligendam esse : quo pacto liberam credit a Semipelagianorum errore, quem ipsam imbibere argumentabamur § *præced.* nam istorum dogma constituebat aliquod opus prævium, et gratiæ meritorium, saltem de congruo : at in sententia Molinæ, nullum præcedit opus prævium, sed tantum præparatio ad bene operandum.

Quod autem ita senserit Molina, probat dupliciter : primo, quia in illa disp. 10 hæc habet : « Quare sicut Deus semper præsto « est per concursum generalem libero ar- « bitrio, ut naturaliter velit, aut nolit, « prout placuerit : ita præsto illi est per « auxilium gratiæ sufficiens, ut quoties ex « suis viribus naturalibus aggredi voluerit « opus aliquod ex iis, quæ ad justificatio- « nem spectant, illud exequatur, prout ad « salutem oportet. » Unde subinfert Herice : ergo sicut Deus offerens concursum generalem non supponit opus naturale prævium, sed tantum præparationem in actu primo : et loco concursus generalis, qui correspondebat operi naturali eliciendo, subrogat Molina ex certa lege Dei auxilium gratiæ, ut actus fiat, sicut oportet ad salutem. Secundo procul pulsa, ut credit, omni dubitatione, id ostendit ex quadam epistola Molinæ ad P. Antonium de Padilla anno Christi 1594, die sexta Novembris. Nam cum Padilla ab ipso quæsisset, utrum in ejus sententia admittendum esset opus morale prævium, ad quod ex lege infallibili infusio prævenientis gratiæ sequeretur, respondit Molina : *Digo, que no busque V. R. prævio facere nosotros totum, quod in nobis est, et subsequi gratiam prævenientem : que esso es doctrina de Pelagianos, o Semipelagianos. Y no se colige tal de mis obras, ni mis papeles, ni respuestas, antes todo lo contrario, etc.* Quibus adeo convincitur Herice, ut sibi persuasum habeat et Thomistas hactenus impugnasse sententiam a Molina alienam, et hujus propriam opinionem longissime abesse a Semipelagianismi errore.

Effugium ex Herice.

Confutatur primo.

167. Sed hæc responsio deficit in pluribus. *Primo,* quia divertit a proposita difficultate, et variat statum quæstionis : nomine enim facientis, quod est in se, non eum, qui paratus est ad faciendum, sed eum, qui reipsa operatur, intelligunt Auctores, cum præsens dubium discutiunt. Unde qui aliter illud axioma interpretatur, non satisfacit præsenti difficultati, sed refugit illius examen. *Secundo,* quia etiamsi Molinæ sententia procedat in sensu, quem prætendit Herice, adhuc tamen urgent omnia, quæ adversus eam, in priori sensu opposuimus. Si enim homini propriis viribus conanti in actu primo, vel se aptanti ad faciendum, quod est in se, Deus infallibiliter confert gratiam : ergo ille conatus, sive præparatio, quæ propriis viribus habetur, est initium salutis : et gratia subjungitur humanæ industriæ, qua homines se per vires naturales disponunt : et unus in negotio salutis habet ex propriis viribus aliquid, per quod se discernat ab alio : et tandem Deus in distributione suæ gratiæ attendit ad conatus liberi arbitrii, ac proinde dispartitur eam juxta merita, aut quasi merita hominum. Hæc quippe inconvenientia æque urgent, sive dicatur gratiam dari facienti in actu secundo, quod est in se, ex viribus naturæ; sive dicatur gratiam conferri præparanti se in actu primo per vires naturæ ad faciendum, quod potest : utrobique enim in dispensatione gratiæ attenditur ad aliquid, quod est in facultate naturæ, ut consideranti constabit.

Secundo.

Tertio.

Tertio, quia si conanti in actu primo facere, quod est in se, Deus infallibiliter confert auxilia, ut eliciat actum supernaturalem, et sicut oportet ad salutem ; sequitur

tur nunquam hominem elicere actum mere naturalem circa ea objecta, quæ ad justificationem spectant : consequens est omnino absurdum, et contrarium communi sententiæ Theologorum : omnes quippe docent posse hominem habere aliquos actus naturales circa supernaturalia objecta attacta sub aliquo motivo naturali, viribusque naturæ proportionato, utputa assensum naturalem, quo credamus ex motivo naturali mysteria fidei : ergo, etc. Sequela ostenditur : quia nequit homo elicere in actu secundo actum naturalem circa objecta supernaturalia pertinentia ad justificationem, nisi se præparet in actu primo, et conetur, sive paratus sit in actu primo ad prædictum actum eliciendum : sed ut inquit Herice, datur lex infallibilis, quod homini conanti in actu primo elicere actum circa ea, quæ ad justificationem spectant, conferatur auxilium gratiæ, ut eliciat actum supernaturalem, et qualis ad salutem desideratur : ergo nunquam homo elicit actus mere naturales circa objecta pertinentia ad justificationem : atque ideo nullus dolor de peccatis, nullus assensus ad mysteria fidei, nulla spes futuræ beatitudinis, et nullus amor Dei erit naturalis ; sed omnes hujusmodi actus perpetuo supernaturales evadent. Quo quid incredibilius et magis absurdum?

Quarto.

Quarto, quia falso attribuit Molinæ prædictum communis axiomatis sensum : quia ipse Herice, ut Molinam vindicet a censura, asserit ejus opinionem, nempe facienti quod est in se, ex viribus naturæ, fuisse in universa Ecclesia per trecentos annos communem. Immo et Lessius *in opusc. de gratia efficaci in appendice ad cap.* 10, *num.* 24, asseverat omnes Doctores Scholasticos (uno vel altero excepto) jam a quingentis fere annis tenuisse opinionem Molinæ. At sic est, quod cæteri Doctores, cum dicunt Deum non negare suam gratiam facienti, quod est in se, aperte loquuntur de eo, qui in actu secundo operatur, ut aperte constabit eorum testimonia legenti, quæ referunt ipse Lessius et Herice. In eodem ergo sensu loquitur Molina. Ad quod suadendum frustra recurrimus ad conjecturas, et extranea testimonia, cum ipse Molina aperte ostendat se loqui de faciente in actu secundo, quod per vires naturæ valeat. Ita enim habet loco supra citato : *His enim* (nempe, qui ad gratiam nondum pervenerunt) *eatenus facta est potestas, ut filii Dei fiant, quatenus, si quantum in se est, conentur, præsto illis addiderit Deus, ut fidem, et gratiam consequantur, neque desiderio suo fraudentur.* Plane desiderium, quo homines fraudarentur, non præparationem, aut actum primum, sed exercitium actuale, et gratiæ prævium importat, ut liquet ex ipsis vocibus. Deinde addit : *Si conantibus ex suis naturalibus, facientibusque, quod est in se, etc.* Hæc ultima verba, quæ prioribus superadjungit, adeo manifeste significant actum secundum, ut nequeant ad alium sensum nisi violenter detorqueri.

Hericii inconsequentia. Lessius.

Doctrina Adversarii in ipsum retorquetur.

168. Ex quibus fit ita abesse, ut hoc expositionis genere Herice propugnet Molinam, ut novum urgensque argumentum subministret ad subvertendam illius sententiam. Nam asserere, quod ex parte nostra procedit aliquod opus prævium, ad quod sequatur gratia præveniens, est doctrina Pelagianorum, aut Semipelagianorum, ut Molina scripsit ad Padillam : sed Molina docet præcedere ex parte nostra aliquod prævium, ad quod sequitur gratia præveniens, ut constat evidenter ex ejus verbis nuper relatis : ergo Molina docet Pelagianorum, aut Semipelagianorum sententiam. Quam consequentiam non potest Herice aliter declinare nisi vel retexendo historiam illam epistolæ Molinæ a se descriptam ; vel negando ejus verba, quæ hactenus in ipsius operibus extant. Ad alia autem verba, quæ ipse adducit, non oportet nos respondere, qui fatemur Molinam, satis obscure, atque ambigue processisse. Videant, quorum interest, quomodo cum aliis ejusdem Auctoris dictis cohæreant.

Alia ex Herice evasio pro Molina.

169. Alter modus, quo Herice studet tueri oppositam opinionem, consistit in eo, quod actus eliciti viribus naturæ non habeant aliquam vim meritoriam, aut impetratoriam respectu gratiæ ; sed solum rationem cujusdam dispositionis physicæ, qua homo, quantum potest, sese conjungit Deo, licet modo improportionato. Nam actus, inquit, naturales, et supernaturales amoris Dei, fidei, et spei, et cæterarum virtutum, quamvis differant essentialiter ; conveniunt tamen in aliquo prædicato reali communi logico, nempe in ratione, seu genere actus. Genus autem est pars metaphysica rei, quæ comparative ad differentiam solet materia appellari. Unde homo, qui efficit illos actus naturales, jam habet quasi partialem conversionem, etsi improportionatam respectu Dei ut finis supernaturalis : sicut equus ha-

bet prædicatum commune cum homine, nempe rationem animalis; atque ideo partem ejus metaphysicam, seu materialem. Quamobrem nequit non homo ille actus naturales eliciens esse quasi materialiter melius, et proximius dispositus ad participationem gratiæ. Non est autem inconveniens, quod Deus in ejus distributione attendat ad hujusmodi dispositionem physicam, et materialem : hæc quippe nullam important vim meritoriam, aut impetratoriam gratiæ, quam Semipelagiani adstruebant : et ideo vitatur eorum error. Decrevit ergo Deus specialiter conferre gratiam facienti, quod est in se, ex viribus naturæ, potius quam non facienti : quia in illo est quædam dispositio physica, et quasi partialis ad gratiam, quæ non reperitur in eo, qui nihilum operatur. Sicut decrevit dare gratiam homini, et non belluæ : quia in homine est capacitas, et aptitudo ad gratiam, non vero in bellua. Ita respondet *disp. citata cap. ultimo.*

Rejicitur. Hæc tamen evasio haud melior est, quam præcedens, sed eisdem patet inconvenientibus, et aliis pluribus. Nam in primis jam initium salutis esset ex nobis; siquidem possemus propriis viribus dicere illam dispositionem physicam, seu partem Metaphysicam conversionis, ad quam sequitur infusio gratiæ. Subjungeretur etiam gratia humanæ industriæ; cum possemus efficere aliquod, per quod certam nobis redderemus gratiæ infusionem. Ex quo ulterius fieret, quod homines se discernerent in negotio salutis. Deus etiam impertiretur suam gratiam attendens ad dispositionem habitam per vires naturæ, atque non tribueret mere gratis, sed quasi ex meritis. Hæc enim æque urgent in hoc dicendi modo, ac in opinione Massiliensium, et Molinæ, ut facile quivis expendere potest.

Impugnatur amplius. Deinde incredibile est, immo absurdum, quod Deus illam legem condens attenderet ad illa logicalia, et metaphysicalia principia, quæ prædictus Auctor excogitavit : et quod ideo statuerit dare gratiam facienti, quod est in se viribus naturæ, quia actus naturalis convenit in genere logico cum actibus supernaturalibus, et genus se habet, ut pars metaphysica rei; et hæc pars metaphysica comparatur ad differentiam tanquam materia, vel dispositio materialis; et qui habet hanc dispositionem materialem, magis accedit ad conversionem supernaturalem : et ideo ex parte facientis, quod est in se, ex viribus naturæ, adest aliqua ratio physica, ob quam Deus potius decernat illi conferre gratiam, quam alteri, qui non facit, quod potest. Ad quid tot subtilissimarum, et debilissimarum cogitationum impendium in negotio adeo gravi, et morali, cum possimus simpliciter dicere Deum ex pura misericordia, et ad nullam respiciendo rationem ex parte creaturæ statuisse suam gratiam sufficientem conferre omnibus hominibus, sive faciant, sive non faciant, quæ naturaliter possunt?

Confutatur urgenter. 170. Præterea, repugnat, quod homo possit viribus propriis efficere aliquam dispositionem physicam ad gratiam supernaturalem : sed illa ratio generica, quæ reperitur in actibus naturalibus fieret ab homine per vires proprias, ut prædictus Auctor admittit : ergo non posset habere ullam rationem dispositionis physicæ ad auxilia gratiæ supernaturalis. Major satis constat ex supra dictis *dub.* 5, nam dispositio physica ad aliquam formam debet esse ejusdem ordinis cum forma : ergo dispositio physica ad gratiam supernaturalem, debet ad supernaturalem ordinem pertinere : sed nequit homo elicere propriis viribus aliquid, quod spectet ad supernaturalem ordinem : ergo nequit efficere ullam dispositionem ad gratiam supernaturalem. Per quod evanescit illud exemplum, quod prædictus Auctor adducit : nam quod homo sit capax gratiæ, pertinet ad genus causæ materialis receptivæ, quæ adæquate supponitur ad ordinem supernaturalem, nullamque determinationem importat ad habendam gratiam; sed meram indifferentiam passivam : et ideo nullum est inconveniens, quod homo habeat ex se illam capacitatem, et eam Deus, ut gratiam communicet, necessario præsupponat. Dispositio autem determinat, et trahit illam capacitatem ad gratiam tanquam formam : quamobrem si hæc forma est supernaturalis, debet dispositio ad supernaturalem ordinem pertinere; alias non posset ad illam determinare.

Major illius effugii confutatio. Tandem, si prædictus dicendi modus subsisteret, magis consentaneum rationi esset, quod Deus decerneret conferre gratiam homini elicienti actum peccaminosum, quam alteri, qui non elicit ullum actum. Quod est omnino absurdum, ut ex se liquet. Sequela ostenditur : nam ideo Deus statuit conferre gratiam homini elicienti actus naturales fidei, spei, vel doloris, quia prædicti actus conveniunt in genere cum actibus

bus supernaturalibus; atque ideo qui elicit prædictos actus naturales, habet jam partem metaphysicam actuum supernaturalium, magisque approximat ad eos : sic enim discurrit Herice : sed etiam actus peccaminosus convenit in genere cum actibus supernaturalibus, et consequenter cum eliciens habet partem metaphysicam actuum supernaturalium, magisque proinde accedit ad horum propriam rationem, quam ille, qui nullum elicit actum : ergo rationabile est, quod Deus conferat gloriam potius homini elicienti actum peccaminosum, quam homini nullum actum elicienti. Eo vel maxime, quod prædictus Auctor excludit ab actibus naturalibus omnem vim moralem impetrandi, et merendi gratiam, et tantum considerat rationem partis metaphysicæ, et physicæ dispositionis : sed actus peccaminosus (quamvis moraliter loquendo contrarietur gratiæ) tamen secundum conceptum genericum affert partem metaphysicam actuum supernaturalium, nempe rationem communem actus vitalis humani : ergo si vera est Hericii sententia, reddit hominem magis dispositum et approximatum physice ad actus supernaturales, quam esset, si nullum actum eliceret.

Objectio. 171. Sed objicies cum Herice *num.* 53, homo ingenio perspicax, et bonæ indolis secundum suam physicam dispositionem est magis aptus ad exercendos actus supernaturalium virtutum, quam homo mente rudis, et natura durus : quin hæc dispositio physica deroget dignitati gratiæ : ergo qui per vires naturæ se convertit, et habet partem genericam conversionis supernaturalis est physice loquendo magis dispositus ad conversionem supernaturalem, quam alter non se convertens, sed novis se implicans facinoribus : ergo consonum rationi est, et gratiæ non adversum, quod Deus decreverit conferre gratiam potius facienti, quod est in se, per vires naturæ, quam alteri non facienti.

Solutio. Respondetur negando antecedens, et suppositum illius : quia aptitudo radicalis ad eliciendos actus supernaturales consistit in potentia obedientiali, quæ ejusdem rationis est in omnibus hominibus : tota vero ratio proxima agendi prædictos actus est aliqua supernaturalis virtus : et ideo si homines æquales in ingenio, indole, complexione, et aliis naturalibus perfectionibus, eadem supernaturali gratia, et virtute elevarentur, æqualem aptitudinem haberent ad eliciendos actus supernaturales. Videatur D. August. *lib. 2 quæstionum ad Simplicianum, quæst.* 2, circa finem, ubi videtur arguentis mentem præsensisse, illiusque motiva præoccupasse his verbis : « Certe ita « occulta est hæc electio, ut in eadem cons- « persione nobis prorsus apparere non pos- « sit : aut si apparet quibusdam, ego in hac « re infirmitatem fateor. Non enim habeo, « quid intuear in eligendis hominibus ad « gratiam salutarem, si ad examen hu- « jus electionis aliqua cogitatione permit- « tor, nisi vel majus ingenium, vel minora « peccata, vel utrumque : addamus etiam, « si placet honestas, utilesque doctrinas. « Quisquis ergo his præditus fuerit, eligen- « dus videtur ad gratiam? Sed cum hoc « statuero, irridebit me ille, qui infirma « mundi elegit, ut confundat fortia, et « stulta mundi, ut confundat sapientes : ut « cum intuens, et pudore correptus ego « irrideam multos, et præ quibusdam pec- « catoribus castiores, et præ quibusdam « peccatoribus oratores. Nonne advertimus « multos fideles nostros ambulantes viam « Dei ex nulla parte ingenio comparari, « non dicam quorumdam hæreticorum, sed « etiam mimorum.

D.Aug

Motivum Hericis convellitur. 172. Nec illud, quod dicitur de ratione generica, quæ se habet ut pars metaphysica alicujus momenti est : nam genus potest dupliciter considerari. Uno modo logice : et hac ratione solum dicit quandam rationem potentialem superiorem, et contrahibilem per differentias : quo pacto nunquam invenitur in rerum natura : nam quidquid datur a parte rei, est aliquid singulare. Unde prædicta consideratio nihil ad præsens institutum deservit : loquimur enim de homine a parte rei existente, et in exercitio operante. Altero modo potest genus considerari physice : et hac ratione dicit seipsum ut contractum, et determinatum per differentiam : quo pacto invenitur quidem a parte rei ; sed est quid naturale, vel supernaturale juxta talitatem speciei, in qua invenitur. Quamobrem genus in actu naturali repertum est reipsa aliquid naturale, ineptumque proinde, ut sit pars supernaturalis actus, aut speciem supernaturalem componat. Et ideo homo eliciens actus naturales virtutum non ponit reipsa partem aliquam actuum supernaturalium, qui infusis virtutibus correspondent ; sed quidquid elicit, est naturale : ac proinde licet per prædictos actus non se indisponat ad gratiam, nihilo-

minus non se disponit positive ad illam, sed perinde se habet, ac si illos non elicuisset.

§ III.

Expenduntur alia duo argumenta contra opinionem Molinæ.

Aliud fundamentum satis urgens contra Molinam.

173. Secundo probatur nostra sententia : quoniam si facienti, quod est in se, ex naturæ viribus Deus secundum legem infallibilem conferret gratiam, sequeretur hominem per vires naturales posse, et non posse operari, sicut oportet ad salutem : consequens implicat contradictionem : ergo antecedens est falsum. Major suadetur quoad utramque partem : nam in primis hominem non posse suis viribus operari, sicut oportet ad salutem, constat ex Conciliis Milevit. *can.* 4, Arausic. 11, *can.* 5 *et* 6 *et* 7 *et* 25, et Trident. *sess.* 6, *can.* 3, in quibus prædicta veritas diffinitur. Quod autem posset, suadetur : tum quia operari, sicut oportet ad salutem, est ita operari, ut sequatur ipsa salus, vel quæ ad illam conducunt : sed si adesset lex dandi auxilia gratiæ facienti, quod est in se, ex viribus naturæ; posset homo suis viribus elicere operationem, ad quam infallibiliter sequerentur auxilia, quæ ad salutem conducunt : ergo posset operari, sicut oportet ad salutem. Tum etiam quia si opera elicita viribus naturæ non essent, sicut ad salutem oportet, pro nihilo haberentur in negotio salutis : sed supposito, quod Deus statuerit legem dandi gratiam homini elicienti opera naturalia; jam hujusmodi opera non reputantur pro nihilo tam in conditione prædictæ legis, quam in communicatione gratiæ : ergo opera elicita viribus naturæ sunt, sicut oportet ad salutem. Tum denique, quia si homo faciens, quod est in se, ex viribus naturæ non operaretur, sicut oportet ad salutem, non oporteret, quod adesset lex dandi gratiam facienti, quod naturaliter potest : sicut quia homo eliciens opera indeliberata, vel opera indifferentia non operatur, sicut oportet ad salutem, non adest lex dandi gratiam homini facienti opera indeliberata, et indifferentia : at sic est, quod oportuit, et fuit rationi maxime consentaneum, ut asserunt adversarii, quod Deus decerneret dare gratiam homini facienti, quod est in se ex viribus naturæ : ergo homo faciens per vires naturæ, quod potest, operatur, sicut oportet ad salutem.

Conc. Milev. Conc. Araus. Conc. Trid.

Responsio.

174. Respondebis, quod licet homo nequeat ex se operari, sicut oportet ad salutem, Deus tamen ob merita Christi Domini misericorditer statuit, ut homo operans, quod ex se potest, consequeretur auxilia gratiæ. Unde quod ad opera naturalia infusio gratiæ sequatur, non oritur ex eo, quod prædicta opera habeant esse, sicut ad salutem oportet ; sed quia oportuit, ut propter Christum Deus conferret gratiam ei, qui pro suis viribus elicit opera bona moralia, tametsi improportionata, atque insufficientia ad salutem.

Non satisfacit.

Sed contra : quia hæc evasio sufficienter manet impugnata ex supra dictis § 1, *numero* 175, et insuper potest refelli : nam si consideremus Deum, et merita Christi Domini, antequam conderetur prædicta lex ; vel erat magis consonum naturis rerum, ut Deus eam specialiter statueret pro facientibus, quod est in se, ex viribus naturæ, vel non? Si dicatur hoc ultimum : ergo omnia argumenta Adversariorum e ratione desumpta ad suadendum dari talem legem nihil convincunt : siquidem non magis congruit naturis rerum (quas argumenta a ratione respiciunt) quod Deus statuerit prædictam legem, quam quod illam non condiderit. Si autem eligatur primum : ergo ipsa opera bona elicita viribus naturæ sollicitant Deum, ut prædictam legem statuat, sibique præsto sit per gratiæ auxilia : atque ideo jam prædicta opera conducunt ad salutem. Patet consequentia : nam merita Christi Domini considerata ante talem legem, et præcise quoad sufficientiam, ac prævie ad applicationem, æqualiter prorsus se habent respectu facientis, et non facientis, quod est in se : ergo quod magis prædicta lex congruat naturis rerum, nequit fundari in solis meritis Christi ; sed in naturam etiam bonorum operum naturalium revocandum est.

Objectio.

175. Dices : ex eo quod merita Christi ante efficacem applicationem æqualiter se habuerint ad Divum Petrum verbi gratia et Judam, et quod Deus ob merita Christi specialiter elegerit D. Petrum ; minime arguitur fuisse ex parte Divi Petri aliquam rationem, aut congruentiam, ob quam potius eligeretur, quam Judas ; sed semper salvatur electionem illam fuisse ex pura misericordia : nullamque illius rationem possumus designare nisi beneplacitum secretissimum Dei : ergo ex eo, quod merita Christi æqualiter se habuerint ante prædictam

dictam legem respectu facientis, et non facientis, quod est in se; et quod Deus ob Christi merita specialiter decreverit dare gratiam facienti, quod est in se ex viribus naturæ; minime infertur dari ex parte istius aliquid conducens ad salutem, ob quod Deus statuerit prædictam legem : sed potest salvari, quod ex pura misericordia hujusmodi legem condiderit.

Diluitur. Respondetur negando consequentiam : et ratio disparitatis est, quod Deus elegit D. Petrum, antequam illius merita prævideret, ipsum solum, nudumque a meritis respiciens, ut docent communiter Thomistæ 1 *parte quæst.* 23, *art.* 5, et ideo nullum adest fundamentum, ut dicamus electionem illam fuisse ex meritis. Ratio vero, ob quam stante æqualitate in meritis Christi, eligat Deus aliquos, et alios excludat a regno ; si loquamur de hominibus in communi, redditur a D. Thom. *loco nuper citato ad* 3, his verbis : « Voluit Deus in hominibus quantum ad aliquos, quos prædestinat suam repræsentare bonitatem, « per modum misericordiæ parcendo : et « quantum ad aliquos, quos reprobat, per « modum justitiæ puniendo. Et hæc est « ratio, quare Deus quosdam elegit, et « quosdam reprobat. Si vero loquamur de « unoquoque in particulari, » inquit S. Doctor, « quod quare hos eligit in gloriam, « et illos reprobavit, non habet rationem « nisi divinam voluntatem. Unde August. « dicit : Quare hunc trahat, et illum non « trahat, noli velle dijudicare, si non vis « errare. » Cæterum Deus condens legem dandi gratiam omnibus facientibus, quod est in se, ex naturæ viribus, respexit non solum ad hominem, sed etiam ad bonum usum liberi arbitrii, ut liquet ex ipsis terminis, quibus Adversarii hujusmodi legem promulgant. Unde si generaliter statuit gratiam conferre omnibus facientibus, quod est in se per vires naturæ, nullumque ex prædictis exclusit ; manifeste significatur allectum fuisse bono usu naturali liberi arbitrii, eidemque per prædictam legem voluisse favere, alias non esset ratio, cur unum, aut alterum hominem bene naturaliter operantem non excluderet, sicut exclusit aliquos homines, qui ejus menti ante efficacem electionem objiciebantur.

D.Tho.

Adde primo merita Divi Petri ortum duxisse ex electione efficaci, qua destinatus est ad gloriam : quamobrem non fundant ullo modo prædictam electionem. Opera autem elicita viribus naturæ non sunt effectus illius legis, quam adstruunt Adversarii, sed fiunt prævie, ac independenter ab ea : unde si semel Deus decrevit dare gratiam illa elicienti, non est ratio, cur negemus ad prædicta opera respexisse, et eis allectum condidisse illam legem.

Adde secundo nos nullam rationem reddere, cur Deus elegerit potius Divum Petrum, quam Judam, sed id revocare in solam voluntatem divinam, et altitudinem divitiarum sapientiæ, et scientiæ Dei. Adversarii vero pluribus rationibus ostendere satagunt fuisse rationi maxime consonum, ut Deus decerneret dare gratiam facienti, quod est in se ex viribus naturæ : attenduntque in prædictis rationibus ad usum liberi arbitrii, ut constat ex Molina, *qui asserit hanc legem esse convenientem, ut essemus in via, semper in manu liberi arbitrii nostri posita esset salus nostra.* Et infra inquit : *Si quantum in se est, conentur, præsto illis aderit Deus, ut fidem, et gratiam consequantur, neque desiderio suo fraudentur :* quasi absurdum esset in gratiæ consideratione defraudari desiderio naturali. Ergo ex eorum sententia prædicta lex fundatur non solum in misericordia Dei, et meritis Christi, sed etiam in natura bonorum operum, quæ fiunt per vires naturales, ac proinde hæ poterunt operari, sicut ad salutem oportet.

Tertia ratio contra Molinam.

176. Tertio suadetur nostra conclusio : quia si adest lex dandi gratiam facienti, quod est in se ex viribus naturæ, vel intelligitur de faciente quodlibet bonum opus morale, vel de faciente omnia, vel de faciente aliqua : neutrum dici potest : ergo non subsistit prædicta lex. Probatur minor quoad omnes partes : nam in primis nequit prædicta lex intelligi de faciente quodlibet opus bonum morale : nullus enim videtur esse homo adeo pessimus in hac vita, qui unum, aut alterum opus bonum aliquando non eliciat : et tamen plures sunt, qui nunquam fecerunt opus bonum saltem deliberatum conducens ad salutem, ut constat in pluribus barbaris : ergo non adest lex, quod facienti quodlibet opus bonum ex viribus naturæ detur gratia supernaturalis ad operandum, sicut ad salutem oportet. Deinde homo non valet per naturæ vires efficere omne opus bonum morale, sive, quod idem est, observare totam legem naturalem collective, sed ut id præstet, saltem connaturaliter, desideratur gratia sanctificans, ut ostendimus *disp. præced. dub.* 5 et 6 ; ergo

prædicta lex non potest intelligi de faciente per vires naturæ omne opus bonum morale; alias ridicula, et inutilis foret, quippe quæ expectaret quandam conditionem impossibilem. Tandem nequit intelligi de faciente aliqua opera bona moralia : tum quia non est major ratio de aliquibus, quam de aliis : tum etiam quia non est homo, qui aliqua opera bona aliquando non efficiat, cum tamen plures sint, qui per prædicta opera non consequuntur auxilia, nec gratiam sanctificantem.

Confirmatur primo. Confirmatur primo : nam videmus ex integris nationibus quasdam converti ad fidem, quasdam vero non converti saltem per longum tempus : ergo signum est, quod Deus non promisit suam gratiam facientibus, quod est in se, per naturæ vires. Probatur consequentia : quia impossibile moraliter est, quod omnes homines unius nationis æqualiter, et uniformiter utantur naturæ viribus in ordine ad bonum morale, sive, quod æqualiter faciant, quod est in se: ergo si Deus in communicatione, vel negatione gratiæ vocationis ad fidem æqualiter se solet habere respectu hominum unius integræ provinciæ : signum manifestum est, quod non promisit suam gratiam facientibus, quod est in se per naturæ vires : alioquin eandem inæqualitatem in distribuendo suam gratiam observaret, quam prædicti homines observant in exercitio bonorum operum naturalium.

Secundo. Confirmatur secundo : *quia hominibus non justificatis*, inquit Molina, *eatenus facta est potestas, ut filii Dei fiant, quatenus si, quantum in se est, conentur, præsto illis aderit Deus, ut fidem, et gratiam consequantur, neque desiderio suo fraudentur.* Inquirimus ergo utrum ex Indis verbi gratia Americæ, antequam illis Evangelium innotesceret, aliquis fecerit, quod erat in se, vel non? Si dicatur hoc ultimum : ergo prædicta lex dependet a quadam conditione moraliter impossibili : quippe incredibile est, quod ex tot hominibus, et per tot sæcula nullus adhibuerit prædictam conditionem, nisi ea esset moraliter impossibilis : contingit enim non semel, quod moraliter non repugnat. Si autem dicatur primum : ergo aliquis eorum ante Evangelii prædicationem consecutus est gratiam, et fidem. Quod est adhuc incredibilius; cum ex nulla constet historia, sed potius oppositum : nam omnes illi homines dediti fuerunt Idolorum cultui, qui fidei, et gratiæ repugnat. Ergo licet homo conetur naturaliter bonum, quantum est in se, non assequetur fidem, et gratiam secundum aliquam legem Dei infallibilem.

Tertio. Confirmatur ultimo : quia homo non facit, quod est in se, per naturæ vires, nisi se convertat ad Deum auctorem, et finem naturalem, diligendo eum super omnia : sed homo de facto nunquam facit prædictam conversionem, nisi supposita gratia supernaturali : ergo falsum est, quod Deus decreverit dare gratiam facienti quod est in se, per vires naturæ. Major constat ex dictis *disp. præced. dub.* 4, ubi ostendimus hominem per vires naturæ posse absolute se convertere ad Deum auctorem et finem naturalem diligendo eum super omnia, ac proinde tunc dicetur facere, quod est in se, cum prædicto modo se converterit in Deum: alii enim actus, dum hunc homo sibi reservat in conversione ad bonum proprium detentus, pro nihilo debent merito reputari. Minor etiam liquet ex ibidem dictis : nam cum de facto homo existat in peccato mortali, saltem originali, quod nequit conjungi cum amore naturali Dei super omnia, nec expelli nisi per gratiam supernaturalem ; sequitur hominem de facto prædictam conversionem non elicere, nisi tali gratia supposita. Unde consequentia manet perspicua: quia si Deus expectaret prædictam conditionem, expectaret id, quod nunquam eveniet, atque ideo aliquid moraliter impossibile.

Objectio. 177. Sed objicies quoniam homini facienti, quod est in se saltem ex auxilio gratiæ, Deus non denegat sequentia auxilia, per quæ ulterius progreditur in negotio suæ salutis, ut communiter admittunt, et docent Theologi, et nos dicemus infra *disp.* 6, *dub.* 3, et tamen ex vi auxilii transeuntis nunquam homo se convertet in Deum tanquam in ultimum finem super omnia dilectum ; siquidem ex vi prædicti auxilii non expellitur peccatum, quo stante nunquam elicietur amor Dei super omnia: ergo pariter ut homo dicatur facere, quod potest per vires naturæ, non requiritur, quod prædictum amorem eliciat.

Diluitur. Respondetur admittendo præmissas, et negando consequentiam : et ratio disparitatis est, quod auxilium illud transiens non dat vires sufficientes, et proximas ad actum amoris Dei super omnia ; sed solum ad actum longe inferiorem, utputa ad aliquam attritionem, vel motum spei, aut fidei : unde

unde homo dicatur facere, quod potest ex vi prædicti auxilii ; non requiritur, quod eliciat illum amorem, sed satis est, quod efficiat alium actum inferiorem, ut fusius explicabimus loco citato. Cæterum homo potest absolute per vires naturæ amare Deum auctorem naturalem super omnia : quamobrem, dum istum actum non elicit, non est, cur dicatur facere, quod est in se, per naturæ vires.

§ IV.

Ultimum fundamentum veræ sententiæ.

Ultimum ... tivum contra doctrinam Molinæ.

178. Ultima, et satis urgens ratio nostræ et communis sententiæ potest in hunc modum proponi : quoniam lex dandi gratiam omnibus facientibus, quod est in se per vires naturæ, dependet ex sola Dei voluntate, quæ nobis non innotescit, nisi per testimonia divinæ Scripturæ : at sic est, quod nullum est in Scriptura testimonium, ex quo possit sufficienter colligi, vel probari existentia prædictæ legis : ergo absque fundamento asseritur a Molina. Cumque materia sit gravissima, utpote quæ concernit concertationes SS. Patrum cum Pelagianis, et eorum reliquiis ; merito a Theologis singularis illius Auctoris opinio rejicienda est. Nam absque fundamento divinæ Scripturæ in rebus adeo gravibus procedere suspicionem non ita sane doctrinæ cordatis Theologis ingenerat.

Prima responsio. Joann. 1. Roffens.

179. Nec refert primo, si cum Molina respondeas prædictam legem sufficienter insinuari Joan. 1, cum dicitur : « Dedit eis « potestatem filios Dei fieri. Quod inquit, « ut Roffensis in art. 36 Lutheri recte ad- « notavit, intelligendum non est de his, « qui per gratiam facti sunt jam filii, di- « gnitatemque possident ; sed de iis, qui ad « eam nondum pervenerunt. His enim ea- « tenus data est, ut filii Dei fiant, quatenus, « si quantum in se est, conentur, præsto « illis aderit Deus, ut fidem, et gratiam « consequantur, neque desiderio suo frau- « dentur ; quare ea ratione in potestate « eorum est, ut filii Dei fiant. »

Confutatur.

Sed contra : quia in primis nullus SS. Patrum, aut Doctorum hactenus explicuerat illud testimonium in sensu intento a Molina : cujus manifestum signum est, quod neminem eorum hic Auctor in patrocinium prædictæ interpretationis adducit. Roffensis vero minime suffragatur illi : quia licet ii, qui dicuntur habere potestatem filios Dei fieri, adhuc filii Dei non sint, nec gaudeant illa dignitate : nihilominus hinc non evincitur, quod habeant prædictam potestatem, quatenus possunt elicere actus bonos naturales, quibus positis dtgnitatem filiorum obtineant, sed eam habent per auxilia gratiæ ut statim videbimus.

Impug... natur... amplius

Secundo : quia ex illa auctoritate potius colligitur oppositum. Quod ut evidentius constet, animadverte Molinam detruncasse illud testimonium : quia periodus non incipit ab illis verbis *Dedit eis potestatem*, sed ab illis, *Quotquot autem receperunt.* Ut videre est in omnibus exemplaribus. Unde integra sententia est hujusmodi : *Quotquot autem receperunt, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine ejus.* Ubi perspicue apparet potestatem filios Dei fieri non datam fuisse immediate hominibus operantibus ex viribus naturæ ; sed eis, qui per fidem receperunt Christum, et credunt in nomine ejus. Et quod hic sit legitimus prædicti testimonii sensus constat manifeste ex communi expositione sanctorum Patrum, qui illum prædicto modo declarant, ut Chrysost. *homil.* 9, Cyrillus *cap.* 4, Pacianus *libro de pœnitentia contra Novatianos*, Beda, Theophilactus, Euthimius, et alii in commentariis ad illum locum. Et quamvis possemus eorum verba referre, consulto tamen ea prætermittimus, ut inducamus August. cujus ore alii loquuntur, et quia in iis, quæ ad gratiam spectant maximam habet auctoritatem, ut vidimus *disp.* 1, *cap.* 7, § 1. Ergo S. Pater in libro de bono perseverantiæ *cap.* 8, hæc habet : « Non itaque in hominum, sed in « Dei est potestate, ut habeant homines « potestatem filios Dei fieri. Ab ipso quippe « accipiunt eam, qui dat cordi humano co- « gitationes pias, per quas habeat fidem, « quæ operetur dilectionem : ad quod bo- « num sumendum, et tenendum, et in eo « perseveranter usque in finem proficien- « dum, non sumus idonei cogitare aliquid, « quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia « nostra ex Deo est. » Et lib. 1, contra duas epist. Pelagianorum cap. 2 et 3, inquit : « Quod est, quod iste libero arbitrio vult « bene vivendi tribuere potestatem, cum « hæc potestas non detur nisi gratia Dei « per Jesum Christum Dominum nostrum, « dicente Evangelio : quotquot autem re- « ceperunt eum, dedit eis potestatem fi- « lios Dei fieri. Sed ne forte dicant ad hoc

Chrys. Cyrillus. Pacian. Beda. Theoph. Euthim. August.

« esse adjutos, ut haberent potestatem fieri « filii Dei. Ut autem hanc accipere mere- « rentur, prius eum libero arbitrio, nulla « adjuti gratia receperunt. Hæc est quippe « intentio, qua gratiam destruere moliun- « tur, ut eam dari secundum merita nostra « contendant. Ne forte hanc Evangelicam « sententiam sic dividant (pende verba) ut « meritum ponant in eo, quod dictum est : « Quotquot autem receperunt eum, ac « deinde non gratis datam, sed huic merito « redditam gratiam in eo, quod sequitur : « Dedit eis potestatem filios Dei fieri : nun- « quid si quæratur ab eis, quid sit : Recepe- « runt eum? dicturi sunt aliud, nisi credi- « derunt in eum? Ut igitur et hoc sciant ad « gratiam pertinere, legant, quod ait Apos- « tolus : Vobis donatum est, non tantum, « ut credatis in eum, etc. ad Philipp. 1. Et « post pauca subjungit : Datur ergo potes- « tas, ut filii Dei fiant, qui credunt in eum. « Quæ potestas nisi detur a Deo, nulla esse « potest ex libero arbitrio. » Quibus verbis directe excluditur interpretatio Molinæ : hic enim asserit homines eatenus habere potestatem filios Dei fieri, quatenus, si quantum possunt per vires naturæ, conentur, accipient gratiam ; Augustinus vero dicit hanc potestatem, nullam esse posse ex viribus liberi arbitrii. Et Molina attribuit hominibus hanc potestatem, antequam recipiant aliquam gratiam intrinsecam ; Augustinus vero asserit hanc potestatem non dari, nisi gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, eamque solos recipere, qui crediderunt in eum. Videatur Joannes Driedo *lib.* 2 *de gratia et lib. arb. folio* 94, in responsione ad primum argumentum Pelagii, qui prædicto testimonio abutebatur in sensu a Molina non alieno.

Driedo.

Major impugnatio ex D. Tho.

180. Confirmantur, et illustrantur hæc omnia ex Angelico Doctore ad locum Joannis *lect.* 6, ubi illa verba : « Dedit eis potes- « tatem, *ita illustrat* : Ad cujus evidentiam « sciendum est, quod homines fiunt filii « Dei. Primo enim per gratiæ infusionem : « unde quicumque habet gratiam gratum « facientem efficitur filius Dei. Secundo « assimilatur Deo per operum perfectionem: « quia qui facit opera justitiæ, est filius. « Tertio assimilatur Deo per gloriæ adep- « tionem. Si ergo accipiamus potestatem « filios Dei fieri, quantum ad operum per- « fectionem, et gloriæ adeptionem, nullam « difficultatem habebit sermo : qui cum di- « cit, dedit eis potestatem, intelligitur de « potestate gratiæ, qua habita, potest homo « facere opera perfectionis, et adipisci glo- « riam. Et secundum hunc modum dicitur, « eis, qui eum receperunt, potestatem, id « est infusionem gratiæ filios Dei fieri, bene « operando, et gloriam acquirendo. Si vero « intelligatur de gratiæ infusione, tunc « dubitationem habet hoc, quod dicitur, « dedit eis potestatem : quia non est in po- « testate nostra fieri filios Dei ; cum non « sit in potestate nostra gratiam habere. « Hoc ergo, quod dicit, dedit eis potestatem, « aut intelligitur de potestate naturæ : et « hoc non videtur esse verum : quia infu- « sio gratiæ est supra naturam nostram. « Aut intelligitur de potestate gratiæ : et « tunc hoc ipsum est gratiam habere, quod « habent potestatem filios Dei fieri : et sic « non dedit potestatem filios fieri Dei, sed « filios Dei esse. Ad quod dicendum, quod « in datione gratiæ requiritur in homine « adulto ad justificationem suam consensus « per motum liberi arbitrii : unde quia in « potestate hominis est, quod consentiat, et « non consentiat, dedit eis potestatem. De- « dit autem hanc potestatem suscipiendi « gratiam dupliciter, præparando, et homi- « nibus proponendo. Sicut enim, qui facit « librum, et proponit homini ad legendum, « dicitur dare potestatem legendi : ita « Christus, per quem gratia facta est, dedit « nobis potestatem filios Dei fieri per gra- « tiæ susceptionem. Secundo, quia id non « sufficit, cum etiam liberum arbitrium « indigeat ad hoc, quod moveatur ad gratiæ « susceptionem auxilio divinæ, non quidem « habitualis, sed moventis : ideo dat potes- « tatem movendo liberum arbitrium homi- « nis, ut consentiat ad susceptionem gratiæ, « juxta illud Thren. ultim. Converte nos « Domine, et convertemur. Et hoc modo « vocatur interior vocatio, de qua dicitur « Rom. 8. Quos vocavit interius voluntatem « instigando ad consentiendum gratiæ, hos « justificavit, gratiam infundendo. » Hæc Doctor sanctus. Quibus nihil pulchrius, nihil textui magis inhærens, nihil Augustini sensui intimius dici potuit : nihil vero cogitationi Molinæ, et illius principiis magis adversum.

Secunda pro Molina responsio.

181. Nec refert secundo, si iterum cum eodem Auctore respondeas existentiam prædictæ legis satis constare ex illis verbis Apostoli 1 ad Thimoth. 2 : « Vult omnes « homines salvos fieri, et ad agnitionem « Dei venire. Nam si conantibus, subinfert, ex

1 ad Thim 2.

« ex suis naturalibus, facientibusque, quod « in se est, vel ut fidem amplectantur, vel « ut de peccatis doleant, Deus non est semper præsto per auxilia, et gratiam præ« venientem, ut actus sint, quales ad salu« tem oportet ; quanam ratione verum erit, « Deum velle omnes homines salvos fieri ? » Asserit præterea reperiri prædictam legem apud Ezech. 18, in his verbis : « Nunquid « voluntatis meæ est mors impii, dicit Do« minus Deus, et non magis, ut convertatur, « et vivat ? *Et infra* : Projicite a vobis om« nes prævaricationes vestras, in quibus « prævaricati estis, et facite vobis cor no« vum, et Spiritum novum, et quare mo« riemini ? Quia nolo mortem peccatoris, « dicit Dominus Deus, revertimini, et vi« vite. « Et Apocalyps. 3, dicitur : *Sto ad ostium*, *et pulso*. Quibus verbis apertissime significatur Deum semper esse de se paratum ad conferendum auxilia gratiæ, si nos fecerimus, aut voluerimus facere, quod est in nobis. Quod et nihil aliud importat prædicta lex.

Ezech. 18.

Apoc. 3.

Rejicitur.

Sed contra est : quia in primis hæc testimonia, sicut et præcedens, destituuntur subsidio interpretationum sanctorum Patrum, et præcipue Augustini, cujus nec meminit Molina in hac causa ; cum tamen oporteret suam opinionem, utpote in re gravissima, et in controversia de gratia, illius auctoritate firmare. Nam quidquid in hac parte præsumitur ipsi adversum (præsumitur autem, quod ejus non fulcitur assertis), non debet probari discipulis Augustini ; quales se reputant omnes catholici in his, quæ ad gratiam spectant.

Deinde uniuscujusque testimonii expositio caret fundamento. Primi quidem, nam Augustinus quatuor modis solet exponere, qualiter velit Deus *omnes homines salvos fieri*, ut recte observavit Alvarez *lib*. 5 *de auxiliis disp*. 33. *Primo*, quia nullus salvatur, quem Deus non velit esse salvum ; licet noluerit omnes salvare : sicut magister dicitur docere omnes pueros in civitate, non quia omnes doceat ; sed quia nullus edocetur, nisi quem docuerit Magister. *Secundo*, quia nulla est ratio, aut status, ex quibus aliquos non elegerit Deus : sicut dicitur omne animal fuisse in arca Noe, quia ex omnibus specibus fuit aliquod individuum, licet omnia individua non fuerint. *Tertio*, quia Deus facit nos, ut velimus omnes homines salvos fieri : sicut Spiritus sanctus dicitur postulare pro nobis, quia postulare nos facit. *Quarta* denique expositio, et apud alios sacros Doctores communis, est, quod Deus vult voluntate antecedenti omnes homines salvos fieri : cum quo tamen recte cohæret, quod habeat voluntatem consequentem excludendi aliquos a regno : nam voluntas antecedens respicit salutem omnium secundum se, et præscindendo ab aliis circunstantiis ; voluntas vero consequens respicit eam ut conjunctam omnibus aliis circumstantiis : et quia ad eas attendendo, non oportet, quod omnes homines salventur (alias non resplenderent justitia, et plures aliæ perfectiones divinæ), idcirco Deus voluntate consequenti non vult omnes homines salvare, sed vult aliquos excludere ; licet ex vi illius voluntatis antecedentis det omnibus hominibus tam facientibus, quam non facientibus, quod naturaliter possunt, auxilia sufficientia ad salutem, nt dicemus *disp*. 6, *dub*. 3.

Alvarez.

Has expositiones adducit etiam D. Thom. illum locum exponens *lect*. 1, et ad eas reducuntur omnes aliæ interpretationes, quibus SS. Patres declarant prædictum testimonium, quin apud aliquem inveniatur illa expositio Molinæ : nam Ambros. Œcumenius, et D. Thomas, quos pro se adducit, nihil aliud docent, nisi quod Deus vult voluntate consequenti aliquos homines damnare, quia ipsi nolunt se ad Deum convertere, nec cooperantur divinæ gratiæ : quod longe abest ab opposita opinione.

182. Nec consideratio hujus Auctoris prodest : quia licet Deus misericorditer conferat auxilia sufficientia gratiæ facienti, quod est in se, tamen hæc gratiæ communicatio nec alligatur, nec specialiter promittitur bene operantibus ex viribus naturæ, sed universaliter extenditur ad omnes, in quo potius splendet bonitas divina, et illius independentia ab operibus naturalibus : ut vere dicatur antecedenter ad omnia merita naturalia, et omnem usum liberi arbitrii velle omnes homines salvos fieri. Ubi observa contrariam expositionem intentam a Molina traditam prius fuisse a Joanne Cassiano Semipelagianorum duce *collat*. 13, *cap*. 7, ubi inquit : « Propositum namque « Dei, quo non ob hoc hominem fecerat, ut « periret, sed ut in perpetuum viveret, ma« net immobile. Cujus benignitas, cum « bonæ voluntatis in nobis quantulamcum« que scintillam emicuisse perspexerit, vel « nam ipse tanquam de dura silice nostri

Confutatur amplius.

Cassian.

« cordis excusserit, confovet eam, et exsus- « citat, suaque inspiratione confortat vo- « lens omnes homines salvos fieri, et ad « agnitionem veritatis venire. » 1 ad Timoth. 2, ubi Alardus Gazæus ejus Scholiastes : « Hic demum (ait) incipit Auctor « aperire mentem suam, et erroris initium, « quod sequenti capite clarius exponit. »

Testimonium desumptum ex *cap.* 18 Ezech. potius destruit sententiam Molinæ, ut constat ex August. *libro de gratia et libero arbitrio cap.* 15, ubi illud illustrat his verbis : « Ne autem putetur nihil « ibi facere ipsos homines per liberum ar- « bitrium, ideo in Psalm. 94, dicitur : No- « lite obdurare corda vestra, et per Ezechie- « lem : Projicite a vobis omnes impietates « vestras, quas impie egistis in me, et facite « vobis cor novum, et spiritum novum, et « facite omnia mandata mea, etc. Memine- « rimus ipsum dicere : Facite vobis cor no- « vum, et Spiritum novum, qui dicit dabo « vobis cor novum, et Spiritum novum dabo « vobis. Quomodo ergo, quod jubet, facite « vobis, hoc dicit, dabo vobis ? Quare jubet, « si ipse daturus est? Quare dat, si homo « facturus est, nisi quia dat, quod jubet, et « adjuvat, ut faciat, cui jubet? Semper est « autem in nobis voluntas libera; sed non « semper est bona. Gratia vero Dei semper « est bona : et per hanc fit, ut sit homo bonæ « voluntatis, qui prius fuit voluntatis malæ.» Itaque ex mente Augustini, ea, quæ Deus apud Ezechielem præcipit, et quibus vitam gratiæ repromittit, non sunt opera, aut conatus naturales; sed sunt actus orti ex gratia : qui ideo a nobis exiguntur, quia debent libere fieri a nobis, licet non ex nobis, sed per auxilia gratiæ. Quod adhuc expressius significat S. Doctor cap. immediate sequenti ubi inquit : *Magnum aliquid Pelagiani se scire putant, quando dicunt : Non juberet Deus quod sciret non posse ab homine fieri. Quis hoc nesciat? Sed ideo jubet aliqua, quæ non possumus, ut noverimus, quid ab illo petere debeamus*, etc.

August.

Ex quibus apparet etiam legitimus sensus testimonii desumpti ex cap. 3 Apocal. nam ibi potius significatur Deum sua vocatione prævenire omnem conatum nostrum. Nam quid est, *Sto ad ostium et pulso*, nisi dicere : Non homines suis conatibus naturalibus primo pulsant ostia misericordiæ meæ, sed ego non vocatus venio, et per gratiam pulsando prævenio vocatum : ut si *quis audierit et aperuerit* actibus videlicet ortis ex ipsa gratia, intret ad illum per gratiam sanctificantem, et cœnem cum illo, et ipse mecum. Videatur Cardinalis Bellarminus *lib.* 2 *de gratia et libero arbitrio cap.* 6, ubi inquit : « Alii dicunt Deum quidem « non semper vocare, sed paratum esse id « facere, si velimus. At hæc responsio ma- « nifeste incidit in errorem Cassiani et « Fausti, et omnino tollit e medio gratiam « prævenientem. Quomodo enim gratia « præveniens est, si semper expectat, ut a « voluntate humana præveniatur? Sed ne- « que trahi dicendus est, qui antequam « trahatur, voluntatem habet eundi. De- « nique expectat quidem ille, qui pulsat ad « ostium cordis, ut aperiatur : et id dicit, « si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum. « Sed non expectat, ut invitetur ad pulsan- « dum, sed ipse prævenit pulsando, et vo- « cando, ut definitum est in Concilio Arau- « sicano can. 4. »

Bellarm.

183. Hæc sunt testimonia sacræ Scripturæ, quibus Molina studuit suam opinionem stabilire. Quare cum illi non faveant, sed potius doceant oppositum juxta communem SS. Patrum, aliorumque gravium Doctorum expositionem ; sequitur prædictam sententiam absque fundamento induci. Quæ cum procedat in re adeo gravi, aditumque præbeat ad alias sacræ Theologiæ difficultates, quarum resolutio plurimum dependet ex eo, quod illa lex a Molina inventa admittatur : merito curandum est, ne Theologorum gymnasiis se ingerat ; sed semper, ut decet, et præcipue in hac materia, Sanctorum Augustini, et Thomæ incussis principiis stemus.

Molinæ opinio nullum habet fundamentum in Scriptura.

§ V.

Satisfit argumentis opinionis adversæ.

184. Contrariam nihilominus sententiam docent Molina, Lessius, et Herice *locis in hoc dubio citatis*, qui pro eadem referunt etiam plures Scholasticos antiquos. Eos tamen hic non referimus, quia revera huic sententiæ non suffragantur, ut constabit ex infra dicendis. Probatur primo hæc sententia auctoritate Div. Augustin. *lib.* 19 *de Civitat. Dei cap.* 13, ubi inquit : « Deus de- « dit hominibus quædam bona huic vitæ « congrua, id est, pacem temporalem pro « modulo mortalis vitæ, et quæcumque huic « paci vel tuendæ, vel recuperandæ neces- « saria sunt, sicut lux ista visibilis, auræ spirabilis,

Contraria sententia. Molina. Lessius. Herice. Primum ejus motivum.

D. Aug.

« spirabilis, aquæ potabiles, etc, eo « pacto æquissimo, ut quicumque mortalis « talibus bonis recte usus fuerit, accipiat « ampliora, atque meliora, ipsam scilicet « immortalitatis pacem, atque convenien- « tem gloriam, et honorem in vita æterna.» Adest ergo pactum, quod facienti, quod est in se, ex viribus naturæ (quæ utique sufficiunt ad rectum usum rerum temporalium) communicentur auxilia gratiæ.

Confirmatur. D.Tho. Confirmatur ex D. Thom. *quæst.* 14 *de Veritate* 11 *ad* 1, ubi ait : « Si quis in silvis enutritus ductum naturalis rationis « sequeretur in appetitu boni, et fuga mali; « certissime tenendum est, quod ei Deus « vel per internam inspirationem revelaret « ea, quæ ad credendum sunt necessaria ; « vel aliquem fidei prædicatorem ad eum « dirigeret, sicut misit Petrum ad Corne- « lium. » Act. 10. Hæc autem certitudo nequit in alio fundari, quam in pacto, vel promissione divina : ergo adest pactum dandi gratiam facienti, quod est in se per vires naturæ : has quippe significat S. Doctor cum dicit : *ductum naturalis rationis sequeretur*. Et *in responsione ad* 2 ait : *Si nos fecerimus, quod in nobis est, ut scilicet ductum naturalis rationis sequamur, Deus non deficiet nobis in eo, quod est nobis necessarium.* Eamdem rationem repetit *quæst.* 24 *de Verit. art.* 1 *ad* 2 *et in dist.* 28, *quæst.* 1, *art.* 4, *et in hac* 1, 2, *qu.* 89, *art.* 6, ubi loquens de puero perveniente ad usum rationis asserit, *quod si tunc se ordinaverit ad debitum finem, per gratiam consequetur remissionem peccati.* Quæ consecutio nequit fundari nisi aliqua promissione divina.

Fundamentum diruitur. Respondetur ad auctoritatem D. Augustini satis evidenter constare ex dictis in hoc dubio, quæ sit ejus sententia, et qualiter auxilia gratiæ dentur independenter ab aliqua conditione boni usus liberi arbitrii, et quin usui prædicto alligentur. Nec oppositum colligitur ex illo testimonio : quia licet loquatur de recto usu rerum temporalium, nihilominus non significat usum mere naturalem, seu habitum viribus naturæ, sed de eo, qui habetur per gratiæ auxilia. Quod satis ex eo constat, quod licet homo possit viribus naturæ semel, aut iterum recte uti rebus temporalibus; tamen eorum continuus, et rectus usus (qualem Augustinus significat, et exigit ad vitæ immortalis assecutionem) nequit haberi, nisi homo adjuvetur per gratiæ auxilia, ut constat ex dictis *disp. præced. dub.* 5 *et* 6, ubi ostendimus hominem lapsum non posse suis viribus longo tempore observare legem naturalem. Et ideo sensus, et sententia Augustini in loco est, quod homo recte et perseveranter utens rebus temporalibus ex auxilio gratiæ, consequetur ex eadem gratia immortalem beatitudinem.

Occurritur confirmationi. Per quod patet ad confirmationem : nam cum homo nequeat vitam notabili tempore ducere absque peccato mortali, nisi adjuvetur per gratiam ; plane sequitur D. Thom. loqui de eo qui in silvis enutritus internæ gratiæ auxiliis instructus legem naturalem observat. Quod satis constat ipso exemplo Cornelii, quod inducit : nam de eo loquens 2, 2, *quæst.* 10, *art.* 4 *ad* 3, inquit : « De « Cornelio sciendum est, quod infidelis « non erat ; alioquin ejus operatio accepta « non fuisset Deo, cui sine fide nullus po- « test placere. Habebat autem fidem im- « plicitam, non manifestata Evangelii ve- « ritate. Unde ut eum in fide plenius « instrueret, missus est ad eum Petrus. » Quod etiam docent D. August. *de prædestinatione Sanctorum, cap.* 7 et D. Prosper *in epist. ad Ruffinum.*

Nec refert, quod S. Doctor dicat : *Sequeretur ductum naturalis rationis*, quibus verbis videtur usum naturalem liberi arbitrii significare. Non, inquam, refert, quia ut nuper diximus, in statu naturæ lapsæ nequit homo per longum tempus sequi ductum naturalis rationis, nisi adjuvetur per gratiam : unde ipse affectus sequendi rationis ductum satis indicat internum gratiæ adjutorium. Et eodem modo respondendum est ad alia testimonia : Quamvis autem circa ultimam auctoritatem pueri pervenientis ad usum rationis nonnullæ difficultates hic occurrebant : quia tamen eas majori ex parte versavimus *tract.* 13, *disp.* 20, *dub.* 1, idcirco ab eis abstinemus in præsenti, ei remittentes lectorem. Aliqua tamen rursus adjiciemus infra *disput.* 6, *dub.* 3. Hic vero solum observare oportet S. Doctorem non posse in illo testimonio intelligi de conversione habita absque auxilio gratiæ, imo absque præsentia gratiæ sanctificantis : nam loquitur de conversione ad Deum ultimum finem dilectum super omnia, quæ nec potest conjungi cum peccato originali, nec valet illud per se solam excludere, ut ostendimus *disp. præcedenti dubio* 4. Unde debet in aliquo genere causæ præsupponere sanctificantis gratiæ infusionem.

Secundum argumentum. 185. Secundo arguitur ratione : quoniam si homo non posset viribus propriis elicere aliqua opera, ad quæ saltem ex pacto, et lege sequerentur auxilia gratiæ prævenientis, fieret inde salutem non esse in hominis potestate : non enim apparet, qua ratione dicatur homo habere in sua potestate, quod salvari valeat, si in sua potestate non habet auxilia desiderata ad salutem : sed absurdum est, quod salus non sit in manu hominis, desperationemque homini hæc impotentia affert : ergo homo viribus naturalibus potest elicere aliqua opera, quibus positis Deus statim ex pacto, et certa lege communicet illi gratiæ auxilia. Hoc præcipue fundamento utitur Molina ad asserendam prædictam legem, *ut ea*, inquit, *ratione dum essemus in via, semper in manu liberi arbitrii nostri posita esset salus nostra.*

Confirmatio. Confirmatur : quia si non adest prædicta lex, sequitur hominem absque sua culpa carere auxiliis gratiæ prævenientis, et excitantis : consequens est absurdum : ergo debemus prædictam legem admittere. Sequela videtur manifesta : quia homo faciens quantum potest ex viribus naturæ, non peccat : ergo si non datur lex infallibilis conferendi huic homini auxilia gratiæ ; sequeretur, quod frequenter absque sua culpa careret prædictis auxiliis. Minor constat tum ex Concilio Tridentino *sess.* 6, *cap.* 11 et 13, ubi declaratur Deum neminem sua gratia deserere, nisi prius per peccatum deseratur ab ipso. Tum ex D. Thom. 3 *contra gent. cap.* 159, ubi ait : *Deus quantum est de se, paratus est omnibus auxilium gratiæ dare : sed illi soli homines tali gratia privantur, qui in seipsis gratiæ impedimentum præstant.* Quod etiam tradit *in hac* 1, 2, *quæst.* 112, *art.* 3 *ad* 2 et alibi.

Conc. Trid.

D.Tho.

Argumenti solutio. Respondetur ad argumentum, quod illius assumptum fuit præcipuum Semipelagianorum motivum, ut pluribus eorum testimoniis manifestare possemus : sufficiat modo verba Fausti referre *lib.* 1, *cap.* 10, circa medium, ubi inquit : « Vide quam « magnum opus, et quam arduum perden- « dæ, et inveniendæ animæ etiam in ho- « minis voluntate constituit ; et propterea « ita conclusit : Tunc reddet unicuique se- « cundum opera sua. Adverte, quod dum « dicit opera sua, salutem hominis non in « prædestinatione factoris, sed in opera- « tione famulantis largitor gratiæ colloca- « vit. » Respondemus ergo cum de August. *lib. de prædest. Sanct. cap.* 10, *et lib. de bono perseverantiæ, cap.* 10, esse quidem in hominis potestate consequi suam salutem : sed hanc potestatem non haberi per naturam, vel per opera a sola natura procedentia ; sed per auxilia gratiæ, quæ Deus misericorditer volens omnes homnines salvos fieri, omnibus hominibus confert, aut offert independenter ab eorum operibus, et industria, ut explicabimus *disput.* 6, *dub.* 2 *et* 3. Itaque ante hominem (ut dicitur Ecclesiastic. 15) *sit vita, et mors : bonum, et malum, et quod placuerit ei, dabitur illi :* nihilominus hæc potestas ad bonum et malum, non oritur ex eisdem principiis, nec inest æqualiter homini, sicut falso Semipelagiani credebant, ut refert D. Prosper *in epist. ad August.* ubi hanc eorum assertionem transcribit : *Quantam quis habet facultatem ad malum, tantam habere ad bonum, parique momento animum moveri ad vitia, et virtutem : quem bona appetentem gratia Dei foveat, mala sectantem damnatio justa suscipiat.* Sed potestas nostra ad salutem est per se primo in manu Dei, tanquam in primo agente ordinis gratiæ : indeque derivatur ad nos, quatenus independenter ab aliquo opere bono communicat, aut saltem offert nobis auxilia sufficientia ad salutem : per quæ reddimur potentes ad eam assequendam. Unde ut recte docet D. Thom. infra *quæst.* 112, *art.* 3 *ad* 2 : *Defectus gratiæ primæ causa est ex nobis : collationis autem gratiæ primæ causa est a Deo, secundum illud Oseæ* 13 : *Perditio tua ex te Israel : tantummodo in me auxilium tuum.*

Faustus.

D.Aug.

Eccles. 15.

D.Prosp.

D.Tho.

Satisfit confirmationi. Ad confirmationem respondemus, quod loquendo de gratia habituali nullus ea destituitur nisi ob suam culpam : quia vel nunquam habuit hujusmodi gratiam, sed fuit perpetuo in peccato originali, et tunc merito hujus peccati, caret prædicta gratia. Vel aliquando habuit illam : et tunc certum est, quod eam perdidit ob aliquod peccatum mortale actuale. Et hoc præcise docet Concilium Tridentinum : loquitur enim expresse de gratia sanctificante, et de hominibus justis, ut sola textus lectione constabit. Si autem fiat sermo de gratia auxiliante sufficienti, negandum est, quod homo vel ob suam culpam, vel citra illam, careat omnino, dum vivit, auxiliis sufficientibus ad obtinendam salutem : hæc quippe confert, aut offert Deus misericorditer omnibus hominibus, quamdiu vivunt, quantumvis se implicent, ut dicemus loco sæpe citato. Loquendo vero de auxilio gratiæ efficacis ad conversionem,

conversionem, vel perseverantiam, non est inconveniens, vel absurdum, quod Deus prædictum auxilium deneget absque ulla culpa simpliciter antecedenti. Quod aperte constat in primis parentibus, et in dæmonibus: qui nullam culpam ante denegationem prædicti auxilii commiserant, et tamen eo destituti sunt. Sufficit enim, quod homo habeat auxilia sufficientia ad salutem, ut hujus non assecutio illius peccato attribuatur. Semper tamen quod denegatur prædictum auxilium ad adimplendum præceptum, intervenit in eodem instanti aliquod peccatum, nempe omissio adimpletionis: quæ quantum est de se impedimentum præstat auxilio, et reddit hominem illo indignum, ipsiusque negationem aliqualiter præcedit. Et hoc pacto intelligendus est Divus Thomas locis in confirmatione citatis.

Tertium argumentum. 186. Tertio arguitur: quoniam stat bene, quod opera moraliter bona elicita mereantur de congruo, vel ad minus impetrent primam gratiam auxiliantem, et quod nihilominus hæc retineat rationem doni indebiti, et simpliciter gratuiti: ergo nulla est ratio denegandi, quod Deus promiserit primam gratiam auxiliantem homini bene moraliter operanti ex sola facultate naturæ. Consequentia patet ex dictis pro nostra conclusione. Antecedens vero suadetur: quia gratia habitualis confertur simpliciter gratis et per modum doni nullo modo debiti, ut constat ex Apostol. *ad Rom.* 3, et nihilominus opera bona antecedentia elicita a peccatore fideli adjuta aliquibus auxiliis merentur de congruo, aut saltem impetrant gratiam habitualem, ut docet Augustin. *epist.* 105; ergo pariter recte cohæret, quod opera moraliter bona elicita viribus naturæ mereantur de congruo: vel saltem impetrent primam gratiam habitualem, et quod hæc nihilominus communicetur per modum doni omnino gratiosi.

Ad Rom. 3.

Confirmatur primo. Confirmatur primo: quia opera bona viribus naturæ elicita habent vim sufficientem ad impetrandum gratiam: ergo non est contra gratiæ rationem conferri propter bona opera naturalia, ly *propter* designantem solam impetratoriam ex parte operum: et per consequens nullum est inconveniens asserere, quod Deus certa lege statuerit conferre gratiam bene operanti ex facultate naturæ, attenderitque ad vim impetratoriam prædictorum operum. Utraque consequentia est satis manifesta. Antecedens vero videtur expresse tradi a D. Tho. 2, 2, *quæst.* 83, *art.* 16, ubi inquit: « Utrum peccatores orando impetrent aliquid a Deo: « et in corpore observat posse in peccatore « considerari naturam, et culpam, et concludit, quod orationem peccatoris ex bono « naturæ desiderio (pende verba) procedentem Deus audit, non quasi ex justitia: « quia peccator hoc non meretur, sed ex « pura misericordia. Et in responsione ad « secundum *inquit:* Quamvis ejus oratio « non sit meritoria, potest tamen esse impetratoria: quia meritum innititur justitiæ, sed impetratio innititur gratiæ. » Idemque docet eadem 2, 2, quæst. 178, art. 2 ad 1; ergo opera moraliter bona elicita naturæ viribus habent vim sufficientem ad impetrandum gratiam.

D.Tho.

Secundo. Confirmatur secundo: quia non est contra rationem gratiæ, quod sit a Deo promissa, et debeatur ex fidelitate: sed hoc, et non majus debitum inducitur ex eo, quod Deus promiserit gratiam homini facienti, quod est in se ex sola facultate naturæ: ergo ex positione prædictæ legis nihil derogatur divinæ gratiæ. Minor et consequentia videntur perspicua. Major autem probatur: quia Christus Dominus fuit specialiter promissus Judæis, ut scilicet in propria persona viveret apud ipsos: et tamen Incarnatio Christi servavit etiam respectu Judæorum propriam conditionem gratiæ, ut docet Divus Thomas « in expositione « epistolæ ad Rom. cap. 15, lect. 1, § *Et hoc est, quod dicit*, ubi hæc habet: Di« cendum, quod per hoc, quod adscribit « vocationem Judæorum divinæ veritati, « non excludit misericordiam: quia et « Apostolus ex Judæis natus dicit 1 ad Ti« moth. 1: Misericordiam consequutus sum, « et hoc ipsum misericordiæ fuit, quod Deus « patribus promissiones fecit de posterorum « salute. » Ergo non adversatur rationi gratiæ, seu misericordiæ, quod sit a Deo promissa, ex veritate aut fidelitate debeatur.

D.Tho.

Responsio ad argumentum. Respondetur ad argumentum negando antecedens: cujus probatio tangit difficultatem latius *Tract. de Merito disp.* 2, *dub. unico, et disp.* 6, dub. 1, discutiendam. Nunc breviter respondemus multo probabilius esse, quod opera elicita ante justificationem, quantumvis procedant ex auxiliis gratiæ supernaturalis, non mereantur adhuc de congruo, saltem merito de congruo proprie dicto, gratiam sanctificantem: quia deest prædictis operibus una ex conditionibus requisitis ad meritum, videlicet

procedere a persona grata præmianti. Quam resolutionem videtur expresse docere Concilium Tridentinum *sessione* 6, *cap.* 8, ubi declarat nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, promereri justificationis gratiam. Habent tamen prædicta opera vim sufficientem ad impetrandum gratiam sanctificantem : quod tantum intendit August. loco citato. Et in hoc sensu concessa majori, negamus consequentiam. Et ratio disparitatis est : quoniam opera elicita ante justificationem ex auxiliis supernaturalibus sunt ejusdem ordinis cum gratia habituali : unde licet ob defectum conditionis supra dictæ, nequeant illam promereri; habent tamen condignitatem intrinsecam, ut Deus illa acceptet, et conferat gratiam, quam homo illa opera eliciens intendit per ea impetrare. Et tamen adhuc gratia sanctificans retinet simpliciter conditionem gratiæ : quia vis impetrativa prædictis operibus conveniens in viribus gratiæ fundatur : et ita non obligatur Deus homini, sed sibi ipsi, qui misericorditer vult hominem per sua auxilia movere, ut impetret ulteriorem gratiam, ut docet D. Thom. 2, 2, *quæst.* 83, *art.* 15, in fine corporis, et *in responsione ad* 2. Verum quidem est, quod gratia sanctificans nonnihil videatur ob hanc causam a rigore doni omnino gratuiti deficere : licet ipsa justificatio, ut comprehendit omnia auxilia, quibus incipit, et perficitur, gratis omnino exerceatur. Opera autem viribus solius naturæ elicita ex una parte sunt ordinis inferioris ad gratiam; quocirca carent congruitate intrinseca ad eam impetrandam : et ex alia parte non fiunt per gratiam, ut supponitur. Unde si impetrarent primum auxilium ordinis supernaturalis, jam istud esset ex operibus, amitteretque proinde rationem doni simpliciter gratuiti.

Conc. Trid.

D.Tho.

Ad primam confirmationem.

Per quod ad primam confirmationem respondetur negando antecedens. Cui non favet D. Thom. locis ibidem citatis : loquitur enim non de natura, ut excludit auxilia gratiæ, sed de illa, quatenus præscindit a culpa, ad quam respicit in illa distinctione, ut constat ex ipso contextu : ponit quippe S. Doctor quasdam conditiones, ut oratio valeat impetrare, quas habere non possumus omni destituti auxilio : et ideo post verba, quæ nobis objiciuntur, subdit : observatis tamen quatuor præmissis conditionibus, ut scilicet pro se petat, necessaria ad salutem, pie, et perseveranter. Unde quoties peccatoris orationes, et opera aliquid supernaturale impetrant, toties procedunt ex aliquo auxilio gratiæ, eidemque in impetrando innituntur, ut satis expressit S. Doctor *quæst.* 6, *de potentia art.* 9 *ad* 5, his verbis : « Interdum Deus peccatores audit ex sua liberalitate, licet non « ex eorum merito. Et sic eorum oratio impetrat, licet non sit meritoria : sicut et « aliquando justi oratio meretur, sed non « impetrat. Nam impetratio pertinet ad id, « quod petitur, et innititur soli gratiæ : « meritum autem pertinet ad finem, quem « quis meretur, et innititur justitiæ. »

D.Tho.

Ad secundam.

Ad secundam dicendum est dupliciter posse aliquid promitti : uno modo absolute, et non attendendo ad aliquam conditionem, aut operationem habendam ab eo, cui promissio fit : altero modo sub conditione operis onerosi. Licet ergo non sit contra rationem gratiæ esse primo modo promissam : quia talis promissio non attendit ad opera, nec inducit aliud debitum, quam fidelitatis, et immutabilitatis divinæ : attamen, quod promittitur posteriori modo, amittit hoc ipso rationem doni simpliciter liberalis. Quoniam quod offertur sub conditione operis onerosi, ita fit operantis, ut istud habeat speciale jus ad postulandum promissum in exhibitione operis onerosi fundatum : cum quo non cohæret conditio donationis omnino gratiosæ, ut constat ex supradictis. Christus autem vel promissus est Judæis independenter ab eorum meritis, et operibus : unde ejus Incarnatio non fuit solutio alicujus debiti fundati in operibus Judæorum; sed adimpletio divinæ prædictionis, ac promissionis, qua Deus suæ veritati satisfecit : quamobrem prædicta Incarnatio retinuit rationem doni simpliciter gratuiti etiam respectu Judæorum, ut profunde significavit D. Prosper *lib.* 1 *de vocatione gentium cap.* 9, dicens : *Manet prorsus, et quotidie impletur, quod Abrahæ Dominus sine conditione promisit, sine lege donavit.* Vel esto, Christus fuerit Judæis promissus dependenter ab eorum operibus; hæc tamen non fuerunt mere naturalia, sed debuerunt in gratia fundari : et sic totum Incarnationis beneficium fuit simpliciter gratiosum saltem in radice, juxta ea, quæ in solutione argumenti proxime dicebamus.

D.Prosp.

Quartum argumentum.

187. Quarto arguit Lessius *ubi supra num.* 3, quoniam Deus sæpissime suis inspirationibus eos prævenit, qui in omne flagitiorum genus sese ingurgitant, et auditam

ditam salutarem prædicationem contemnunt : ergo magis præveniet eos, quos viderit a flagitiis abstinere, et secundum dictamen rationis vivere velle, et prædicationem Evangelicam perpendere, ut possint ad fidem, et justitiam pervenire : ergo adest decretum Dei, quod facienti, quod est in se ex viribus naturæ, conferet infallibiliter gratiam.

Confirmatio. Confirmatur ex eodem Auctore *num.* 4, quia homo per vires liberi arbitrii potest conari, licet improportionate, et insufficienter, circa objecta supernaturalia : sed non est inconveniens asserere, quod Deus his conatibus naturalibus se ingerat, conferendo auxilium præveniens, quo homo possit perfectius, quam per vires naturæ conabatur : ergo ita asserendum est : atque ideo faciens, quod in se est, infallibiliter consequetur auxilia gratiæ.

Occurritur argumento. Respondetur ad argumentum Deum sua gratia misericorditer prævenire omnes homines, sive flagitiis, sive e converso virtutibus naturalibus sint affecti; quin ad eorum bona opera naturalia attendat in gratiæ distributione. Unde decretum dandi gratiam sufficientem non respicit determinate, aut specialius hominem facientem, quod est in se : sed generaliter ad omnes extenditur, nemine excluso, licet non injuste posset, propter peccatum ; et nemine vocato ob sola opera naturalia. Quamobrem ex eo, quod aliquis eliciat opera bona, illisque, quantum naturaliter potest, studeat ; adhuc tamen non devincit sibi speciali titulo gratiam ; sed potest Deus vel illam conferre, vel eam denegare, quin ad hoc aliqua lege aut promissione obligetur. Et opposita consequentia videtur desumpta ex Fausto Semipelagiano *lib.* 1, *cap.* 15, ubi explicans illud ad Rom. 9, *Miserebor, cui voluero*, ait : *id est, quem justum esse cognovero, cujus promptam fidem videro : quem præceptis meis obedire perspexero : quem meam facere probavero voluntatem.* Et cap. 10, dixerat : *Nisi fuerit obedientiæ præmissa devotio, gratiæ vilescit oblatio : simulque verecundia remunerantis est, si honoretur otiosus, remuneretur ingratus.*

(Margin: Faustus. Rom. 9.)

Diluitur confirmatio. Ad confirmationem negamus minorem, utpote quæ sapere videtur errorem et modum loquendi Semipelagianorum : iis quippe solemne erat asserere, quod Deus suam gratiam ingerit bonis initiis, seu conatibus ortis ex libero arbitrio; ut constat ex Cassiano *collat.* 13, *cap.* 8, ubi ait : *Qui cum in nobis ortum quendam bonæ voluntatis conspexerit, illuminat eam confestim, atque confortat, et incitat ad salutem.* Et cap. 11 : *Nam cum videt nos Deus ad bonum velle deflectere, occurrit, dirigit, atque confortat : ad vocem enim clamoris tui, statim, ut audierit, respondebit tibi.* Isaiæ 30. Unde licet Deus, cum homo bene moraliter operatur, conferat aliquando gratiæ auxilia ; id tamen non semper, aut infallibiliter præstat ; sed potest prædicta auxilia tunc non conferre : sed ea alii tempori reservare, prout sibi, independenter a negotio humani arbitrii, placuerit. Et ideo illa proposito *Deus per gratiam se ingerit conatibus naturalibus*, omnino rejicienda est : quippe ex communi modo concipiendi designat aliquam specialem connexionem inter conatus naturales, et gratiæ auxilia ortam vel ex naturis rerum, vel saltem ex lege.

Ultimum argumentum. Lessius. Herice. 188. Ultimo Lessius, et Herice arguunt in hunc modum : quia sententia Molinæ in universa fere Ecclesia ut vera per trecentos annos et eo amplius reputata est, eam docuerunt universi Scholastici, qui per id tempus floruerunt : ergo prædicta sententia nullum errorem continet : alias hic ad omnem Ecclesiam derivatus fuisset. Probant consequentiam : nam fideles id credunt, quod a suis Parochis audiunt : ii vero ea docent, quæ a Doctoribus vel in scriptis, vel e suggestu traduntur : cum ergo omnes Doctores antiqui Molinæ sententiæ docuerint, sequitur vel prædictam opinionem esse veram, vel universam Ecclesiam in errore fuisse. Antecedens vero late probatur a prædictis Junioribus referendo et expendendo testimonia veterum Auctorum, quæ merito omittimus, ut prolixitatem vitemus.

Responsio. Huic argumento respondetur duo in eo contineri admiratione digna : in primis inconsequentiam Hericii, qui *disp.* 27, *num.* 25, dicit *opinionem Molinæ fuisse a trecentis annis in Ecclesia communem; cum tamen* disp. 26, immediate præced. num. 34, *recognoverit legem illam infallibilem dandi gratiam facienti, quod est in se, excogitatam fuisse a Molina :* quæ nequeunt aut inter se, aut cum veritate componi. Deinde animositatem utriusque Junioris : contendunt enim opinionem adeo falsam universæ Ecclesiæ arrogare, quasi nihil aliud per trecentos annos Doctores tradiderint, Parochi prædicaverint, et fideles audierunt, nisi Deum dare ex certa lege suam gratiam iis,

(Margin: Nota.)

qui bene utuntur viribus naturalibus liberi arbitrii. Quod quam falso asseratur liquido deprehendet, qui perspecta habuerit hactenus dicta. Respondetur ergo multum inter se differre has propositiones : *Facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam, et Facienti, quod est in se ex viribus naturalibus, Deus dat suam gratiam ex lege quadam infallibili.* Nam prima prout jacet admittit verum, et Catholicum sensum, quem D. Thom. et alii graves Doctores illi attribuunt, videlicet, quod homini facienti, quod est in se, ex prioribus gratiæ auxiliis, Deus non denegat ulteriorem gratiam : nec ex vi hujus significatur, an de hoc detur aliqua lex infallibilis ; an solum quædam conjectura probabilis fundata in divina misericordia. Cui sensui favet dispositio præsens divinæ providentiæ, secundum quam habet homo non solum vires naturæ : sed etiam auxilia sufficientia ad actus supernaturales, quibus ad justificationem potest disponi : unde homo de facto non dicitur facere, quod est in se, nisi faciat, quod potest per vires tam naturæ, quam gratiæ. Secunda vero propositio exprimit determinate sensum falsum, et absurdum, quem sacra etiam, et infallibili lege firmat : unde non admittit contrariam expositionem, nec potest, prout jacet, concedi ; cum videtur Semipelagianismo multum favere, ut constat ex hactenus dictis.

Concedimus itaque primam propositionem fuisse adeo communem inter Doctores Scholasticos, ut jam in vulgare proloquium abierit. Cæterum vel eam expresse docuerunt in sensu omnino Catholico, et a nobis intento, nempe de faciente, quod est in se, per vires gratiæ : vel saltem eam expresse non docuerunt in sensu intento a Molina, videlicet de faciente, quod per vires naturæ potest ; sed de faciente absolute, quod est in se : quo pacto legitimam expositionem permittit, potestque absolute concedi. Et hoc posteriori modo tradebatur a Parochis, et admittebatur a fidelibus, nisi velimus, quod Parochi subtiliter rusticis exposuerint vires proprias naturæ, et vires proprias gratiæ ; legem illam infallibilem esse statutam a Deo ; gratiam non conferri ob bona opera naturalia, sed solum ob merita Christi Domini ; promissionem sub conditione operis onerosi non excludere rationem doni gratuiti ; aliasque modificationes, quas illius doctrinæ Auctores excogitarunt. Quod quam falsum, et citra omnem usum sit ; evidentius est, ut probatione indigeat. Prædicabant ergo absolute Deum non denegare gratiam facienti, quod est in se, ut ita homines excitarent, ad cooperandum gratiæ sufficienti, quam omnibus adesse catholice supponebant : non autem existimarunt gratiam illo pacto viribus naturalibus obtineri, aut humanæ industriæ subjungi : hæc quippe videretur esse propria Semipelagianorum doctrina. Et plane phrasis illa, *facienti, quod est in se*, non excludit ex terminis vires gratiæ internæ, vel id, quod ex Deo ; sed ad summum id, quod in aliis est, ut puta in dæmonibus, aut hominibus, ut satis liquet ex similibus Scripturæ locutionibus, ad Rom. 1 : *Ita, quod in me promptum est, et vobis, qui Romæ estis, evangelizare.* Et cap. 12 : *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.* Et tamen per ly *in me est*, et per ly *ex vobis est*, nullus dicet excludi gratiam Dei, sed solum, quod est in aliis, qui poterant vel adventum Pauli impedire, vel fidelium pacem turbare.

Ad Rom. 1.

Quid censeant alii de Molinæ sententia.

189. In calce hujus dubii potest inquiri, an sententia Molinæ sit alicui notæ, aut censuræ obnoxia? Ad quod respondendum est nihil minus in hac materia nos studere, quam aliorum sententias taxare, vel aliqua nota ferire : unde nolumus circa prædictam opinionem revelare proprium judicium. Sed ut interrogationi respondeamus, subjiciemus aliorum sententias, ut prudens lector eligat, quam maluerit. Ex quibus Vasquez asserit prædictam opinionem *non posse liberari a Massiliensium errore.* Suarez affirmat esse *doctrinam Pelagianorum, et inauditam in Ecclesia.* Montesinos dicit *esse improbabilem.* Estius docet *pertinere ad errorem Pelagii.* Bellarminus inquit *esse hæresim Pelagianam.* Gregorius Martinez eam vocat *sententiam temerariam, et forte erroneam.* Cabrera asserit esse *temerariam, et Pelagianam, vel non procul distare ab errore Massiliensium.* Denique Zumel ait illam opinionem esse *falsam, temerariam, contra fidem, et rem detestabilem a juvenibus introductam.* Nos vero verbis parcentes hoc unum præcise dicimus cum August. *lib.* 2, *contra duas epist. Pelag. cap.* in principio : « Avertat Deus hanc amentiam, ut in donis « ejus nos priores faciamus, posteriorem « ipsum, quoniam misericordia ejus præ- « veniet me, et ipse est, cui fideliter, vera- « citerque cantatur : Quoniam prævenisti « eum in benedictionibus dulcedinis. Ergo benedictio

Vasquez. Suarez. Montes. Estius. Bellarm. Greg. Martin. Cabrera. Zumel. D. Aug.

« benedictio dulcedinis est gratia Dei, qua « fit in nobis, ut nos delectet, et cupiamus, « hoc est, amemus, quod præcipit nobis : in « qua si nos non prævenit Deus, non solum « non perficitur, sed nec inchoatur ex nobis. « Si enim sine illo nihil possumus facere; « profecto nec incipere, nec perficere. »

DUBIUM VIII.

Utrum homo, qui non se impedit per peccatum, infallibiliter consequatur gratiam auxiliantem.

190. Difficultas hæc est veluti appendix dubii præcedentis, cui proinde illam immediate annectemus. Pro tituli autem intelligendi animadvertendum est, quod licet ex dictis habeatur Deum non statuisse legem dandi suam gratiam facienti, quod est in se, per naturæ vires : quia per hoc denotatur aliquod initium salutis esse ex nobis; quod damnant Concilia, et Patres : adhuc tamen non manet ita exploratum, an statuerit prædictam legem respectu ejus, qui, quantum naturaliter potest, non ponit obicem gratiæ, seu qui non se impedit per nova peccata. Aliqui enim licet fateantur, quod homo per vires naturales nequit ad introductionem gratiæ positive concurrere se præparando, aut illam impetrando, vel merendo; autumant tamen eum posse ad id concurrere per modum removentis prohibens, quatenus non apponit gratiæ impedimentum : asseruntque Deum ex certa lege infallibiliter dare gratiam homini, qui ita se gerit. Et quamvis hoc, quod est vitare peccata, communiter fiat per actus positivos, quibus vel adimplentur præcepta, vel resistitur tentationibus, quæ occurrunt in eorum adimpletione; nihilominus hi Auctores non attendunt ad ullum effectum positivum prædictorum actuum, sed solum ad negativum non ponendi obicem gratiæ. Unde Granados infra referendus asserit eum, qui vitat peccata, nullum eliciendo actum, æqualem gratiam consequi; ac consequitur ille, qui peccata vitat, et facit opera bona : quia hic non attenditur aliqua dispositio, sed sola remotio impedimenti, quæ in utroque eadem est. Quo pacto commune illud proloquium, *Facienti, quod est in se*, etc. exponunt in sensu negativo, id est : *Non se impedienti, vel facienti, quod potest, ut non se impediat, Deus infallibiliter confert gratiam.* An autem ita sit, examinabimus in hoc dubio : cujus resolutio apparet majori ex parte ex dictis in præcedenti : unde non oportet nova fundamenta aperire, sed sufficiet, si jam præjacta applicemus.

(Status controversiæ.)

§ I.

Statuitur vera sententia, et auctoritate ac rationibus fulcitur.

191. Dicendum est nullam esse legem, qua Deus statuerit conferre gratiam homini non se impedienti per vires naturæ, sive facienti, quod naturaliter potest, ut non ponat obicem gratiæ. Hanc conclusionem docet Div. Thom. 3 *contra gentes cap.* 160 *et super epist. ad Hebræos cap.* 12, *lect.* 3, ad illa verbi Apostoli : *Contemplantes, ne quis desit gratiæ Dei.* Quæ ita illustrat : « Gratia etsi non habeatur ex meritis, alio- « quin gratia non esset gratia : tamen opor- « tet, quod homo faciat, quod in se est. « Deus autem voluntate sua liberalissima « dat eam omni præparanti se. » Apocal. 3. « Ecce sto ad ostium, et pulso : si quis « aperuerit mihi, intrabo ad eum, 1 ad « Timoth. 2. Qui vult omnes homines sal- « vos fieri. Et ideo gratia Dei nulli deest; « sed omnibus quantum in se est, se com- « municat : sicut nec sol deest oculis cæcis. « Dicit ergo : ne quis desit gratiæ Dei. Sed « contra : quia si gratia non datur ex ope- « ribus, sed tantum ex hoc, quod aliquis non « ponit obstaculum : ergo habere gratiam « dependet ex solo libero arbitrio, et non « ex electione Dei, quod est error Pelagii. « Respondeo dicendum, quod hoc ipsum, « quod aliquis non ponit obstaculum, ex « gratia procedit. Unde si aliquis ponat, et « tamen moveatur cor ejus ad removendum « illud, hoc est ex dono gratiæ Dei vocantis « per misericordiam suam, ad Galat. 1. Cum « autem placuit ei, qui me segregavit ex « utero matris meæ, et vocavit per gratiam « suam. Hoc autem donum gratiæ non est « gratum faciens. Quod ergo a quibusdam « removetur istud obstaculum, hoc est ex « misericordia Dei : quod autem non remo- « vetur, hoc est ex justitia ejus. » Angelico Doctori subscribunt majori ex parte Auctores *dub. præced. num...* relati : quia universaliter negant illam legem dandi gratiam facienti, quod est in se, per vires naturæ, sive ly *facienti* intelligatur positive, sive negative. Sed in particulari docent expressis verbis nostram assertionem Les-

(Conclusio.) (D. Tho.)

Lessius. sius (licet valde inconsequenter ad ea, quæ ut *dub. præced.* vidimus, cum Molina defendit) *in opusc. de gratia efficaci cap.* 9, *num.* 5, ubi dicit oppositum asserere *esse haud dubie erroneum : hic enim est error Massiliensium, vel etiam deterior.* Vasquez *in hac* 1, 2, *disp.* 199, *cap.* 2, *num.* 8, Caprera 3 *part. quæst.* 67, *disput.* 20, § 9, *num.* 116, Lorca *quæst.* 112, *art.* 3, *disp.* 26, Joan. a Sanct. Thom. *quæst.* 109, *disp.* 20, *art.* 1, circa finem, et Zumel *quæst.* 112, *art.* 3, *disp.* 1, *conclus.* 1 et *in respons. ad* 2, quamvis *conclus.* 3, videatur favere contrariis.

Vasquez. Lorca. Joan. a S. Tho. Zumel.

Ratio fundamentalis. Probatur primo : quoniam non apparet, quid amplius homo per vires naturæ possit, ut vitet peccata, et se immunem conservet ab obice gratiæ, quam credere, velle, desiderare, conari, laborare, vigilare, studere, petere et pulsare : sed non est lex dandi gratiam homini prædicta facienti per naturæ vires : ergo nec datur lex dandi gratiam homini non se impedienti, vel per vires naturæ facienti quantum potest, ut non se impediat. Major, et consequentia constant. Minor probatur ex Concilio Arausicano secundo *canone* 5, cujus verba dedimus *dubio præcedent. num.* 158.

Suarii responsio. Nec refert, si cum Suario respondeas Concilium solum damnare asserentes gratiam conferri credentibus, volentibus, desiderantibus, etc. ita quod hæc opera naturalia habeant rationem meriti, impetrationis, dispositionis, aut alicujus influxus respectu gratiæ. Qui autem docent gratiam ex certa lege conferri, homini non se impedienti per peccata, vel non ponenti gratiæ obicem, nullum influxum, aut conducentiam respectu gratiæ attribuunt prædictis operibus; sed meram remotionem impedimentorum. Unde nihil ex vi hujus derogatur divinæ, et eminentiæ, quam habet super opera naturalia; siquidem datur independenter ab omni dispositione, merito, aut causa se tenente ex parte naturæ. Quamobrem procul abest hic dicendi modus a censura Concilii.

Refutatur. 192. Hoc, inquam, minime satisfacit. Tum quia si vere existeret lex dandi gratiam non se impedienti, vel facienti, quod est in se, ut non se impediat; daretur utique gratia laborantibus, vigilantibus, conantibus, etc. per vires naturæ, essetque proide propositio absolute vera de facto, et tali lege supposita : sed Concilium damnat illam propositionem absolute : ergo signum est non dari talem legem. Alias Concilium temere, indistincte, et sine debita attentione ad quamdam legem Dei actu existentem procederet. Et quamvis vellet damnare errorem Semipelagianorum, qui amplius quid asserebant, debebat tamen ita verba attemperare, ut non comprehenderet concursum prædictorum operum naturalium per modum removentis prohibens. Quare cum id non fecerit, sed sine distinctione processerit; credendum est non adesse legem dandi gratiam facienti, quod per naturam potest, sive ly *facienti* sumatur, quoad effectus positivos, sive quoad solam obicis rationem. Tum etiam quia nihil factum per vires, aut vigorem naturæ conducit ad salutem, ut determinat idem Concilium *can.* 7, sed ita removere impedimenta, ut gratia statim infunderetur, plurimum conducet ad salutem : sicut ita removere impedimenta, ut statim lapis descendat, plurimum ad hujusmodi motum conducit : ergo Concilium sentit non existere legem dandi gratiam ei, qui per vires naturæ non se impedit, vel vitat impedimenta ad recipiendum gratiam. Tum præterea, et urgentius : quia Concilium, ut inquit Suarez, intendit directe damnare Semipelagianorum errorem : hic autem non consistebat præcise in eo, quod expresse assererent opera naturalia promereri gratiam supernaturalem, id quippe eorum plures pro viribus cavere studebant, ut constat ex dictis *dub. præced.* sed in eo etiam, quod asserebant liberum arbitrium per opera naturalia præbere Deo occasionem communicandi suam gratiam, ut patet ex Cassiano *lib.* 12, *de Institutis Cœnobiorum cap.* 14, ubi loquens de gratiæ donis inquit : *Præsto est namque*, nempe Deus, *occasione sibi tantummodo a nostris bonæ voluntatis oblata, ad hæc omnia conferenda.* Et *collat.* 13, asserit gratiam ita adjuvare liberum arbitrium, ut nunquam etiam ab eo quosdam conatus bonæ voluntatis exigat, *occasiones quodammodo quærens, quibus humanæ segnitiei torpore discusso, non irrationabilis munificentiæ suæ largitas videatur.* Unde Concilium e converso excludit a rigore naturæ non solum posse ullo modo causare gratiam, verum etiam præbere occasionem, ut infundatur : sed qui ita removet obicem, et impedimenta, ut statim subsequatur gratiæ infusio, nequit non præbere hujusmodi infusionis occasionem : quemadmodum ille, qui aufert impedimentum prohibens descensum lapidis, licet non causet effective motum, præbet tamen occasionem, ut

Suarez. Cassian.

ut lapis descendat : ergo ex mente Concilii gratia non datur homini facienti, quod est in se per vires naturæ; tametsi ly *facientis* significet solam remotionem impedimentorum, ut gratia infundatur.

Major impugnatio.

Confirmatur : quia ex ex, quod admittamus prædictam legem, sequuntur plura ex inconvenientibus, ob quæ damnati sunt Semipelagiani : ergo opinio contraria existimanda est comprehensa sub determinatione Concilii. Consequentia patet. Antecedens vero suadetur : quia licet remotio illa impedimentorum nequeat habere rationem meriti, vel dispositionis ad gratiam ; hæc quippe postulant aliquid positivum, attamen est sufficiens, ut homo se discernat ab alio, et habeat, in quo glorietur, et gratia subjungatur humanæ industriæ, et initium salutis sit in nobis : quæ omnia sunt asserta ex Pelagianorum, et Semipelagianorum errore orta, et quæ Concilia, et Patres frequenter damnant. Ea vero ex contraria nobis opinione deduci ostenditur : nam si est lex dandi gratiam non se impedienti per vires naturæ : ergo qui se non impedit, discernit se ab alio, qui impedimentum apponit. Ex quo ulterius fit, ut possit de proprio labore in negotio salutis gloriari, meritoque increpabit alium, qui conscius illius legis universalis non satagit excludere impedimenta, et obtinere gratiam sub illa conditione promissam. Deinde propriæ industriæ, et laboris est vitare impedimenta, quæ propriis viribus possunt vitari : ergo si gratia promittitur ei, qui ex propriis viribus tollit aut vitat impedimenta, jam secundum præsentem providentiam gratia subjungeretur humanæ industriæ, et labori. Tandem licet de ratione causæ sit habere entitatem positivam, nihilominus id non desideratur ad rationem principii : sufficit quippe ad hujus conditionem, quod aliud ad ipsum sequatur, quamvis non per verum influxum, ut patet in privatione, quæ inter alia generationis principia a Philosophis recensentur : sed ad remotionem impedimentorum habitam per vires naturæ sequitur immediate, et ex lege infallibili divina gratia : ergo de facto, et supposita prædicta lege, principium, sive, quod idem est, initium gratiæ, et salutis est nobis, et habetur per vires naturæ.

Confutatur amplius.

193. Explicatur hoc amplius : quoniam licet removens prohibens non influat physice in effectum, qui ablatis impedimentis aliunde sequitur ; nihilominus moraliter, sive in æstimatione prudenti se habet per modum principii influentis in illum. Qua de causa si Petrus sciens, et prudens removeret obstaculum prohibens descensum lapidis, et hic descendens interficeret aliquem ; Petrus existimaretur causa homicidii. Et similiter si removeret prohibens, ex cujus oblatione aliquod bonum contingeret Paulo, ut puta si illi in carcere detento auferret catenam, vel januas aperiret; proculdubio se haberet ut causa libertatis, et beneficii. Ergo si homo per proprias vires ita removet impedimenta gratiæ, ut hæc immediate, et infallibiliter ex certa lege sequatur; jam homo seu industria esset moraliter, et in æstimatione prudentum principium prædictæ gratiæ, non quidem ex natura rei, sed ex Dei lege. Quod tamen nemo Catholicorum concedet.

Ad hæc quamvis pura carentia nequeat esse principium laudis, aut meriti; nihilominus excludere impedimenta alicujus effectus per actus posivitos, et honestos, videtur nonnihil meriti, et laboris habere in ordine ad prædicti effectus consecutionem. Qua ratione Eccles. 31 : *Laudatur justus quia potuit transgredi, et non est transgressus, facere mala, et non fecit :* unde subditur : *Ideo stabilita sunt bona illius in Deo.* Quæ est doctrina D. Thom. 2, 2, quæst. 89, art. 1, ubi inquit, quod declinare a malo secundum quod ponitur pars justitiæ, importat motum voluntatis repudiantis malum. Et hoc, inquit, est meritorium, præcipue cum aliquis impugnatur, ut malum faciat, et resistit. Constat autem, quod nequit homo per vires naturales removere impedimenta peccati, nisi exercendo plures actus naturales honestos, quibus adimpleat præcepta, et tentationibus resistat : ergo prædicta remotio non se habet, ut mera carentia, et ablatio impedimenti, sed etiam importat aliquid laboris, et meriti, cujus intuitu Deus potius conferat gratiam non se impedienti, quam ei, qui se impedit. Quod est incidere in opinionem Molinæ dubio præcedenti impugnatam.

Eccles. 31. D.Tho.

Alia ratio pro conclusione.

194. Secundum fundamentum nostræ assertionis desumitur ex verbis D. Thom. supra relatis, et potest ad hanc formam reduci : quoniam homo per vires naturales nequit ita se habere, ut non apponat obicem gratiæ, et se per peccatum impediat : ergo lex dandi gratiam homini non se impendienti, fel facienti, quod est in se per vires naturæ, ut non se impediat, dependet

a quadam conditione, quæ nunquam per vires naturæ ponetur : ergo prædicta lex est inutilis, et frustranea. Utraque consequentia patet. Antecedens vero suadetur : quia posse non ponere obicem gratiæ est posse non peccare, quodlibet enim peccatum mortale est de se obex gratiæ, illaque reddit hominem indignum : sed licet homo per vires naturales possit vitare quodlibet peccatum divisum sumptum ; nequit tamen eisdem viribus non peccare, seu quod idem est servare omnia præcepta collective, et in nullo deficiendo, ut constat ex dictis *disp. prædeced. dub.* 4 et 5, ergo homo nequit per vires naturales ita se gerere, ut non apponat obicem gratiæ.

Confirmatur.

Confirmatur : quia omnis homo perveniens ad usum rationis, si reliquatur suis præcise viribus naturalibus, infallibiliter peccabit, apponetque proinde, quantum est de se, impedimentum divinæ gratiæ : ergo si esset lex dandi gratiam homini ex viribus naturæ non se impedienti per peccatum, dependeret prædicta lex a conditione nunquam, et a nullo ponenda, ac proinde prædicta lex esset frustranea, alienaque a divina providentia. Antecedens probatur ex doctrina D. Tho. *in hac* 1, 2, *quæst.* 89, *art.* 6, quoniam in primo instanti usus rationis urget præceptum convertendi se ad Deum tanquam ad ultimum finem : sed homo suis viribus relictus nunquam eliciet prædictam conversionem ; si quidem nequit per prædictas vires vel expellere peccatum habituale, in quo præexistit, vel illi conjungere prædictam conversionem, ut late ostendimus *disp. præcedenti dub.* 4, *a num.* 135, ergo omnis homo perveniens ad usum rationis, si suis tantum viribus relinquatur, infallibiliter peccabit, apponetque obicem gratiæ. Quæ difficultas etiam urget, licet non admittatur opinio D. Thom. de obligatione diligendi Deum in primo instanti usus rationis : quia illud præceptum obligat, vel paulo post illud instans, vel in alio spatio vitæ : et nunquam adimpletur sine gratia, ut ostendimus loco citato.

D. Tho.

Suarii effugium.

195. Ut vim hujus argumenti, et confirmationis effugeret Suarez, asseruit ex una parte gratiam supernaturalem esse quidem promissam non se impedienti per peccatum; et concessit ex alia hominem suis præcise viribus naturalibus relictum non posse adimplere præceptum dilectionis Dei auctoris naturalis, nec cætera præcepta collectim sumpta : adhuc tamen existimat suam assertionem sartam, tectamque servari. Quia Deus inquit, dat omnibus hominibus auxilia ordinis naturalis sufficientia cum ad adimplenda omnia præcepta naturalia collective, cum ad eliciendum amorem naturalem Dei ultimi finis dilecti super omnia. Si ergo homo prædictis auxiliis adjutus non se impedierit per peccatum, sed præceptis satisfecerit, infallibiliter consequetur primam gratiam auxiliantem ordinis supernaturalis : idque non semel continget. Unde non sequitur prædictam legem essse frustraneam. Si autem se impedierit, merito privatur gratia supernaturali : nam habuit sufficientes vires ad adimplendam conditionem, sub qua prædicta gratia promissa est.

Præcluditur.

Hæc tamen evasio difficultatis nodum non laxat, sed trahit in novas augustias. Nam *in primis* juxta hunc dicendi modum concedendum est ; quod facienti, quod est in se ex viribus gratiæ naturalis datæ per Christum, Deus infallibiliter conferat gratiam supernaturalem : et ita magna ex parte relabitur Suarez in opinionem Vasquii, quam ipse impugnaverat *lib.* 4 *de auxiliis cap.* 14, et nos late confutabimus *dub. sequenti*, qua de causa in ea nunc rejicienda non immoramur. *Præterea* vel illa gratia naturalis datur homini non se impedienti per peccatum, et dependenter ab hac conditione : vel confertur omnibus hominibus absolute, et independenter ab his conditionibus. Si eligatur primum : ergo circa communicationem gratiæ naturalis manet eadem difficultas, ac in communicatione gratiæ supernaturalis : et ita procedendum est in infinitum. Si autem dicatur secundum : sicut Deus potuit offerre, et conferre gratiam sufficientem naturalem absolute, atque independenter a conditione non se impediendi, et ita decuit ejus bonitatem, et liberalitatem : ita etiam potuit communicare gratiam supernaturalem independenter a conditione non se impediendi per vires naturæ, aut gratiæ naturalis. Patet consequentia : quia non minus liberalis est Deus in ordine supernaturali, ac in naturali ; imo potius sicut ille eminet huic, ita decet, ut in eo major Dei liberalitas, et independentia gratiæ ab iis, quæ nos præstamus, respondeat : ergo si Deus dat omnibus hominibus gratiam naturalem non se obligando ei, qui facit, quod potest, ut non se impediat, etiam communicabit gratiam supernaturalem non attendendo ad prædictam

dictam conditionem, aut dispositionem negativam. Eo vel maxime, quod nullum datur fundamentum ad asserendum unum potius, quam aliud, ut satis ex se liquet, et magis constabit ex dicendis.

Iterum refellitur. Denique prædicta evasio relinquit in suo robore difficultatem argumenti, et confirmationis : quoniam supposito peccato mortali nequit homo potentia consequenti diligere Deum auctorem super omnia nisi in eodem instanti peccatum illud auferatur : sunt enim prædictus amor, et peccatum mortale inter se incompossibilia : at sic est, quod prædictum peccatum nequit auferri per aliam formam, nisi per gratiam sanctificantem, ut ostendemus *in tractatu de Justificatione :* ergo quantumvis homo adjuvetur per gratiam naturalem; infallibiliter tamen deficiet in elicientia prædicti amoris, subindeque apponet novum obicem gratiæ : atque ideo nunquam aderit conditio, sub qua lex illa gratiam promittit. Idemque argumentum urget in adimpletione collectiva omnium præceptorum : nam nequit homo adimplere omnia præcepta collective secundum suavem, et ordinariam providentiam, nisi habeat in se aliquam formam permanentem, quæ ei subjiciat appetitum rationis, et petat continuam subministrationem auxiliorum ad adimplenda præcepta, et superandas oppositas tentationes, ut statuimus *disp. præced. dub.* 6. Hujusmodi autem forma nequit esse alia, quam vel gratia sanctificans, vel integritas naturalis, ut discurrenti constabit, Unde nequit homo habere potentiam de lege ordinaria sufficientem ad adimplenda omnia præcepta collective, nisi perficiatur, et corroboretur per gratiam habitualem, vel naturalem integritatem. Sed certum est, quod Deus non confert omnibus hominibus prædictam integritatem : ergo nec dat gratiam naturalem sufficientem ad adimplenda omnia præcepta collective, et impediendum omnem obicem gratiæ. Maneat igitur prædictam conditionem nunquam apponi nec per vires proprias naturæ, nec per vires superadditas gratiæ naturalis : et consequenter legem ab illa conditione dependentem esse inutilem, et frustraneam.

Alia Suarii evasio. 196. Nec refert, si iterum cum eodem Auctore respondeas, quod licet homo nequeat per vires entitative naturales habere prædictum Dei amorem ; potest tamen habere alium minus perfectum, quo conetur, quantum est de se, accedere ad perfectionem : et ideo si illum priorem eliciat, dicetur facere, quod est in se, ut non ponat obicem gratiæ : atque ideo apponet conditionem desideratam, ut Deus suam gratiam communicet. Idemque potest applicari adimpletioni præceptorum : quamvis enim nequeat omnia collective adimplere, potest tamen aliqua : quæ si adimpleat, jam dicetur facere, quod est in se, et seipsum quantum naturaliter valet, non impedire a gratiæ perceptione. Quam doctrinam extendit etiam prædictus Auctor ad peccata, quæ vel ex ignorantia, vel ex infirmitate, aut magna tentatione urgente patrantur : congruit enim, ut Deus suam misericordiam ita peccantibus potius communicet, quam illis, qui peccant ex malitia, et quasi pro libito, nulla tentatione agitati. Adducitque in hujus doctrinæ confirmationem illud Apostoli 1 ad Timoth. 1 : *Qui prius blasphemus fui; et persecutor, et contumeliosus. Sed misericordiam Dei consecutus sum : quia ignorans feci in incredulitate mea.* Per quod videtur significari ignorantiam ex qua procedebat Apostolus, fuisse conditionem, vel occasionem, ut Deus illi suam misericordiam impertiret. 1 ad Tim. 1.

Confutatur. Hæc, inquam, non satisfaciunt. Tum quia voluntarie, et absque sufficienti fundamento dicuntur : unde facilitate, qua excogitantur, eadem possunt negari, et potiori jure refelli. Tum etiam, quia urgente occasione adimplendi præceptum amoris naturalis erga Deum ultimum finem nequit præcepto satisfieri, nisi per prædictum amorem : nam quemcumque alium inferiorem homo eliciat, non facit, quod potest, et debet, cum habeat potentiam antecedentem, atque ideo sufficientem absolute ad amorem perfectum eliciendum : quamobrem peccat si eum non eliciat, ut late ostendimus *disp. præc. dub.* 4. Unde cum idem sit peccare, ac ponere obicem gratiæ : quantumvis fingatur hominem elicere amorem imperfectum, et conari ad perfectum ; adhuc tamen dicendus est se impedire, et consequenter non apponere conditionem, sub qua gratia sibi promissa est. Idemque evidentius apparet in non adimpletione collectiva præceptorum : nam licet homo nequeat suis viribus ita gerere, ut percurrat omnia præcepta in nullo deficiendo; nihilominus potest unumquodque prout occurrit servare : et ideo in quocumque deficiat, non facit, quod est in se, sed voluntarie gratiæ impedimentum apponit. Quare cum infallibile sit, quod homo gratia sanctifi-

cante destitutus non servabit collective omnia præcepta ; eadem infallibilitate certum est, quod se voluntarie impediet, obicem gratiæ ponendo ; sive observet plura alia præcepta, sive non : nam malum ex quocumque defectu. Quam doctrinam tradit eleganter D. Thom. *lib.* 3 *contra gentes;* nam cum *cap.* 159, dixerit illos solos gratia privari, qui in seipsis præstant eidem gratiæ impedimentum, statim *cap.* 160, explicat præmissam assertionem his verbis : « Quod « autem dictum est in potestate liberi ar- « bitrii esse, ut impedimentum gratiæ præs- « tet, competit his, in quibus naturalis po- « tentia integra fuerit. Si autem per inor- « dinationem præcedentem declinaverit ad « malum ; non erit omnino in potestate « ejus, nullum impedimentum gratiæ præs- « tare. Etsi enim ad aliquod momentum ab « aliquo peccati actu particulari possit abs- « tinere propria potestate : si tamen diu « sibi relinquitur, in peccatum cadet, per « quod gratiæ impedimentum præstatur. » Quod probat efficacibus rationibus, et postea occurrens objectioni, quæ ex prædicta impotentia posset fieri, nempe non esse homini imputandum, quod gratiæ præstet impedimentum, concludit : « Licet ille, qui « est in peccato, non habeat hoc in propria « potestate, quod omnino vitet peccatum ; « habet tamen potestatem nunc vitare hoc, « vel illud peccatum : unde quodcumque « committit, voluntarie committit : et ita « non immerito ei imputatur ad culpam. » Quo nihil expressius dici potuit ad excludendum modum dicendi, quem excogitavit Suarez.

D.Tho.

Impugnatur ulterius.

Per quæ a fortiori impugnatur id quod dicitur de homine peccante ex ignorantia, aut ex infirmitate, aut impulsu vehementis tentationis : nam quamvis ita se habeat ; tamen non facit, quod est in se, sed se voluntarie impedit redditque gratiæ consecutione indignum : implicat enim, quod homo peccet, et quod faciat totum, quod potest ad evitandum peccatum, ut liquet ex terminis. Nec oppositum suadetur illis verbis Apostoli : primo, quia ut sumitur ex D. Thom. *ibidem lect.* 3, non intendit designare conditionem, vel occasionem, cur sibi Deus communicaverit gratiam; sed tantum significare ex parte sua aliquam excusationem peccati : quia hoc ipso, quod per ignorantiam fuerit commissum, fuit minus grave, redditque Paulum non ita indignum divina misericordia : per quod tamen minime significatur aliqua conditio, aut occasio ex parte liberi arbitrii, ut Dei gratiam consequeretur. Secundo, quia ut Glossa ordinaria, Petrus Lombardus, et Salmeron observant, quibus favent S. Leo Papa *ser.* 15, *de Passione Domini*, et D. August. *ser.* 8, *de verbis Apostoli*, Paulus non intendit extenuare delicta sua ; sed exaggerare magnitudinem divinæ misericordiæ : unde dicunt ly *quia* non sumi causaliter, sed idem valere, ac *quod :* ut sit sensus : *Veniam obtinui ejus, quod per ignorantiam feci;* aut : *Veniam consequutus sum erroris*, *atque incredulitatis meæ.* Sicut etiam inquit ad Rom. 11 : *Conclusit Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur.* Per quæ nullus dicet significari, quod incredulitas sit causa, vel occasio inducens divinam misericordiam ; sed tantum quod Dei gratia sese insinuat omnibus hominibus, non obstante earum incredulitate : vel quod permisit Deus omnes homines in incredulitate concludi, ut in omni hominum genere sua misericordia splenderet, ut exponit D. Th. *lect.* 4.

Glossa ordinaria. Petrus Lomb. Salmer. Leo Papa. D.Aug.

Ad Rom. 11.

Ultimum pro assertione motivum.

197. Ultimo probatur nostra sententia argumento, quo dubio præcedenti impugnavimus Molinam : quoniam lex dandi gratiam homini non se impedienti per vires naturæ, cum dependeat a sola Dei voluntate, et statuatur circa materiam gravissimam, non est admittenda absque urgenti auctoritatis, vel saltem rationis fundamento : atqui non adest auctoritas, vel ratio, quæ prædictæ legis existentiam suadeat: ergo non debent Theologi prædictam legem admittere. Minor, quamvis possit aliunde satis probari, evidentius tamen, et facilius ostendetur adducendo, et diluendo Suarii argumenta : quod jam præstamus.

§ II.

Adversariorum rationibus satisfit.

Opinio contraria. Suarez. Granad. Primum argumentum. Conc. Trid.

198. Contrarium nobis sententiam docent Suarez *lib.* 4 *de auxiliis cap.* 15, *n.* 38, non satis consequenter ad ea, quæ scripserat *lib.* 3, *cap.* 13 *a num.* 7, et Granados *controversia* 8 *de gratia tract.* 6, *disp.* 1, *sect.* 7, *a num.* 58. Quæ potest probari primo : nam in Concilio Trid. *sess.* 6, *can.* 11 *et* 13, declaratur *Deum neminem sua gratia deserere, nisi prius deseratur ab ipso :* sed homo, qui non se impedit per peccatum, vel qui facit quantum naturaliter potest, ut non apponat obicem divinæ gratiæ, non deserit Deum, ut

ut videtur manifestum ex terminis : ergo Deus non deserit sua gratia prædictum hominem : desereret autem, si non conferret illi suam gratiam : ergo Deus confert infallibiliter suam gratiam ei, qui non se impedit per peccatum.

Confirmatur primo. D.Tho. Confirmatur primo ex D. Thom. 3, *contra gentibus cap.* 159, ubi hanc sententiam videtur expresse docere iis verbis : « Ad « hujus dubitationis solutionem considerandum est, quod licet aliquis per motum « liberi arbitrii divinam gratiam nec promereri, nec acquirere possit : potest tamen seipsum impedire, ne eam recipiat : « dicitur enim de quibusdam Job. 21 : Dixerunt Deo, recede a nobis, et scientiam « viarum tuarum nolumus. Job. 24 : Ipsi « sunt rebelles lumini. Et cum hoc sit in « potestate liberi arbitrii impedire divinæ « gratiæ receptionem, vel non impedire : « non immerito in culpam imputatur ei, « qui impedimentum præstat gratiæ receptioni. Deus enim quantum in se est, « paratus est omnibus gratiam dare : vult « enim omnes homines salvos fieri, et ad « cognitionem veritatis venire, ut dicitur « 1 ad Timoth. 2. Sed illi soli gratia privantur, qui in seipsis gratiæ impedimentum præstant : sicut sole mundum illuminante, imputatur ei, qui oculos claudit, « si ex hoc aliquod malum sequatur : licet « videre non possit, nisi lumine solis præveniatur. » In quibus verbis duo præcipue continentur, nempe Deum paratum esse dare omnibus hominibus suam gratiam, nisi in seipsis præstent gratiæ impedimentum : et esse in potestate liberi arbitrii impedire, vel non impedire, gratiæ receptionem. Ex quibus evidenter videtur inferri, quod homini ex propria potestate non se impedienti Deus infallibiliter conferat suam gratiam : quæ est propriissima Suarii sententia.

Secundo. Confirmatur secundo : quia Deus ut Auctor gratiæ se habet, sicut ad illuminans omnem hominem suæ gratiæ luce : ergo quemadmodum sol illuminat hominem, qui se non impedit, aut oculos claudit : ita Deus communicat suam gratiam omni homini, qui se non impedit per peccata, et obicem gratiæ non apponit. Antecedens, imo et consequentia probatur tum ex D. Thom. loco, et verbis nuper relatis. Tum ex D. Ambrosio *in Psalm.* 118, *serm.* 8, ubi inquit : « Sol justitiæ omnibus ortus est, « omnibus venit, omnibus passus est, et « omnibus resurrexit : si quis autem non « credit in Christum, generali beneficio « ipse se fraudat : ut si quis clausis fenestris radios solis excludat. » Tum ex P. N. D. Cyrillo Alex. *lib.* 1, *in Joann. cap.* 11, ubi ait : « Lux ille profecto est, et splendo- « rem suum ad omnes emittit. » Tum ex D. Chrysostomo *homil.* 7, *in Joann.* ubi hæc habet : « Quomodo Christus illuminat « omnem hominem? Illuminat profecto, « quantum in ipso est. Si qui autem sponte « sua, mentis oculis conniventibus ad hujus lucis radios aciem dirigere noluerint: « non ex luminis natura in tenebris perstiterunt, sed ex malitia sua. Nam gratia in omnes diffusa est, omnibus se « facilem exhibet, omnes pari honore advocat. » Eandemque sententiam docent communiter alii Patres, quorum plures refert Bellarminus *lib.* 2 *de gratia cap.* 5.

D. Amb. D.Cyrill. D.Chrys.

Animadversio. 199. Ut harum auctoritatum legitimus sensus perspicue appareat, duo breviter animadvertere oportet. Primum est has propositiones valde differre : *Deus denegat gratiam se impedienti. Deus dat gratiam non se impedienti per naturæ vires.* Nam *prima* significat Deum denegare gratiam in pœnam præcedentis impedimenti, et simul nos ex nobis posse impedimentum gratiæ præstare: quod est verissimum. Secunda vero significare videtur vel quod homo per vires naturæ valet impedimenta gratiæ vitare ; vel quod homo suis viribus non se impediens invitet Deum, eique occasionem præbeat ad suæ gratiæ communicationem : quorum utrumque falsum est, ut constat ex supradictis. Unde prædictæ propositiones se habent proportionabiliter; sicut istæ : *Deus denegat gratiam sanctificantem ei, qui non se disponit. Deus dat gratiam sanctificantem ei, qui per suas vires se disponit ad eam recipiendam.* Quarum prima continet sensum Catholicum : secunda vero sapit Pelagianismum, vel Semipelagianismum : nam significat hominem posse viribus propriis se ad gratiam sanctificantem disponere; aut Deum prædictam gratiam intuitu operum naturalium conferre.

Nota 2. Secundo observa aliud esse loqui de gratia sanctificante, aut auxilio desiderato ad conversionem absolutam, et efficacem in Deum finem supernaturalem : aliud vero de gratia vocante, excitante, et remote præparante ad habitualis gratiæ infusionem, et prædictam conversionem eliciendam. Nam priorem illam gratiam offert quidem Deus

omnibus hominibus; non tamen confert reipsa: quod ita est certum, quemadmodum verum est non omnes homines justificari, et ad agnitionem veritatis venire. Ita enim Deus vult omnes homines sanctificare per gratiam, ut tamen velit, quod ipsi se ad id præparent per motus supernaturales voluntarios liberi arbitrii: quos quia homines gratia sufficienti præventi non eliciunt, merito vult illis denegare gratiam sanctificantem. Gratiam vero vocantem, excitantem, et sufficientem, ut possimus saltem remote nos disponere ad gratiam habitualem non solum offert Deus; sed etiam cum effectu confert: non quia in omnibus momentis, et occasionibus illam infundat, ac inspirat; sed quia eam communicat quando, et ubi videt esse necessariam, ut homo possit ad suam conversionem disponi: id præcipue præstat in primo instanti usus rationis, juxta illud Joan. 1: *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum:* venit quippe homo, ut homo in hunc mundum moralem ubi primum ratione utitur, ut fusius dicemus *disp.* 6, *dub.* 3. Quam gratiam præstat Deus independenter a dispositione liberi arbitrii: nullus quippe est hominum ita vitiis irretitus, ac peccatis indispositus, qui non semel hujus gratiæ stimulis ad suam conversionem saltem remote, incitetur, et radio superni luminis respergatur, juxta illud Psalm. 18: *Non est, qui se abscondat a calore ejus*, ubi Aug. *Nullum*, inquit, *mortalium permisit excusare se de umbra mortis: ipsam enim penetravit verbi calor.* Et Matth. 5: *Qui solem oriri facit super bonos, et malos, et pluit super injustos, et justos.* Quod Ambrosius loco supra citato docet *intelligendum esse de sole justitiæ, et pluvia gratiæ.* Unde Clemens Alexand. in oratione exhortatoria ad gentes circa medium: *Audite*, inquit, *qui estis longe, audite, qui prope: nullis celatum est verbum: lux est communis: illucescit omnibus hominibus: nullus est in Verbo Cimmerius.*

[Joan. 1. — D. Aug. — Matt. 5. — D. Ambr. — Clem. Alex.]

[Convellitur motivum contrarium cum suis confirmationibus.]

200. Ex his respondetur primo ad omnes simul auctoritates oppositas, quod in nulla earum asseritur Deum communicare suam gratiam homini non se impedienti per vires naturæ: sed solum dicitur Deum non communicare suam gratiam homini, qui se impedit, vel Deum deserit, vel oculos claudit, etc. Ex quo tamen minime infertur, quod si homo per vires naturæ non se impediret, infallibiliter consequeretur gratiam. Sicut etiam Deus denegat gratiam se indisponenti per vires naturæ: et nihilominus hinc non colligitur, quod gratiam conferat illi, qui se per solas vires naturæ disponit. Deinde cum asserunt Deum ideo denegare suam gratiam; quia homines ab illius participatione se impediunt, loquuntur de gratia habituali; aut de auxilio inferente conversionem perfectam: hæc quippe confert communiter Deus dependenter ab aliquibus dispositionibus antecedentibus, quas homo per auxilia sufficientia sibi reipsa communicata potuit elicere: et quia voluntarie eas omisit, idcirco privatur gratia sanctificante, et ulterioribus auxiliis horumque carentia illius vitio, et impedimentis tribuitur. Si autem non se impediret, sed sufficientes dispositiones apponeret; id non præstaret per solas vires naturæ, sed per auxilia gratiæ quibus misericorditer præveniretur a Deo. Unde prædicta testimonia non loquuntur de prima gratia auxiliante, vocante, aut excitante: tum quia ad hujus receptionem nulla requiritur dispositio prævia; tum quia illam dat Deus omnibus hominibus non obstantibus eorum peccatis, et impedimentis. Quæ solutio, ut evidentius constet,

[Exponuntur singula testimonia.]

Respondetur secundo ad singula testimonia in particulari. Ad auctoritatem Tridentini dicendum est aperte loqui de gratia habituali, de dono perseverantiæ, et de homine justificato, quem Deus non spoliat habituali gratia, nisi prius ipse per peccatum Deum deserat. Quod ita evidens fit ex ipso textu, ut ejus sola lectione argumenti intentio evanescat. D. Thom. etiam loquitur de gratia proxime influente in conversionem perfectam, ut manifeste constat ex ipso capitis titulo: et illam propositionem, qua asserit esse in potestate liberi arbitrii se impedire, vel non impedire, per peccatum, statim capite seq. explicat illis verbis: *Quod autem dictum est in potestate liberi arbitrii esse*, ut supra *num.* 206 retulimus: quibus apertissime Suarii opinionem excludit: asserit enim non esse in potestate hominis lapsi vitare omne impedimentum, seu quod idem est adimplere collective omnia naturalia præcepta. Ambros. denique, Cyrillus, et Chrysostomus minime asserunt, quod Deus communicet primam gratiam auxiliantem attendendo ad hoc, quod homines ex viribus naturalibus se impediant, vel non impediant peccando: sed magis significant, et supponunt oppositum, scilicet Deum prædictam gratiam

tiam omni homini, nullo excepto offerre, aut etiam reipsa conferre. Unde solum docent, quod si homo auxiliis sufficientibus, quæ Deus omnibus universaliter impertit non recte usus fuerit, sed omiserit elicere actus, quos per talia auxilia poterat, privabitur luce fidei, et gratiæ, quod non defectui Dei, qui omnes instar solis illuminat; sed hominis, qui ad lucem gratiæ non attendit, desidiæ, et malitiæ vertendum est. Ex quo neutiquam colligitur, quod Deus determinate, et ex certa lege communicet gratiam homini non impedienti, vel facienti, quod viribus propriis potest, ad non se impediendum, ut ex se et ex hactenus dictis satis constat.

Secundum argumentum.

201. Secundo arguitur, et simul impugnatur responsio proxime tradita : quoniam Deus promittit prima auxilia gratiæ sub quadam conditione : sed hæc nequit esse alia, nisi quod homo faciat, quantum naturaliter potest, ut non se impediat, removeatque, quantum est in se, obicem gratiæ : ergo homini non se impedienti per peccatum Deus infallibiliter confert gratiam. Consequentia patet. Minor etiam liquet : nam prædicta conditio nequit esse aliquis actus supernaturalis ; siquidem impossibile est, quod actus supernaturalis eliciatur ante primum, atque ideo ante omne auxilium gratiæ : nec valet esse aliquis actus naturalis se habens per modum dispositionis, meriti vel impetrationis, ut constat ex dictis dubiis præcedentibus : ergo solum restat, quod sit aliquis actus naturalis se habens per modum removentis prohibens, seu excludentis obicem gratiæ. Major autem probatur : quia si Deus promitteret prima auxilia gratiæ omnino absolute, et independenter ab omni conditione, ea etiam conferret omnibus hominibus : at sic est, quod plures sunt homines, quibus Deus nullum contulit gratiæ supernaturalis auxilium : ergo non promisit illa absolute, atque independenter ab omni conditione. Suadetur minor : quia primum gratiæ supernaturalis auxilium consistit in illuminatione fidei, qua de causa communiter SS. Patres dicunt fidem esse fundamentum hujus spiritualis ædificii, et ut inquit Trident. sess. 6, cap. 8 : *Ideo per fidem justificari dicimur, ad Rom. 3, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, et radix omnis justificationis :* constat autem plures esse homines, qui nunquam habuerunt auxilia sufficientia ad credendum : tum quia auxilia sufficientia ad credendum non communicantur, nisi dependenter a prædicatione externa juxta illud Apostoli ad Rom. 10: *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt ? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt ? Quomodo autem audient sine prædicante?* Et plures dantur barbari in insulis remotissimis constituti, qui nihil de fide audierunt, ut ex se liquet. Tum etiam quia si omnes homines reciperent auxilia sufficientia ad credendum, vel omnes crederent, et essent fideles, quod est falsum; vel omnes discrederent, aut saltem omitterent culpabiliter fidem, fierentque proinde infideles contrarie, quod tamen negat Divus Thomas 2, 2, *quæst.* 10, *art.* 1, asserens plures manere infideles negative ob ignorantiam invincibilem, qua circa mysteria fidei laborant. Plures ergo sunt homines, qui non receperunt auxilia sufficientia ad credendum.

Conc. Trident.

Ad Rom. 10.

D.Th

Responsio.

Huic argumenco, cui unice videtur Suarez initi, respondetur negando majorem : quia ut constat ex supradictis, Deus omnibus hominibus confert reipsa auxilia supernaturalia sufficientia, saltem remote, ad salutem : quæ sunt effectus proprius illius voluntatis, qua Deus vult omnes homines salvos fieri, ut inquit Apost. 1, *ad Timoth. cap.* 2. Licet enim prædicta voluntas non sit efficax respectu auxiliorum efficacium, quibus homo ultimate consequitur salutem ; est tamen efficax respectu aliquorum auxiliorum, eorum nempe, quibus homo potest remote disponi, et quibus si recte utatur, ulterius procedet in suæ salutis negotio. Ad probationem autem in contrarium respondemus ex dictis *Tract.* 13, *disp.* 20, *dub.* 1, *a num.* 28, et dicendis infra *disp.* 6, *dub.* 3, negando minorem : quia nullus est adultus, cui Deus non conferat aliquam illuminationem supernaturalem de linea fidei, qua possit inchoare negotium suæ salutis, et ad eam saltem remote disponi. Quia supposita elevatione hominis ad finem supernaturalem, communis hujus ordinis providentia postulat, ut Deus conferat illud auxilium, quo homo recte utens, valeat pervenire ad prædictum finem : hujusmodi autem non sunt concursus, vel actus ordinis naturalis : hi enim nullam connexionem habent cum gratia, ut hactenus in hac disputatione ostensum est : unde relinquitur, quod conferat auxilia ordinis supernaturalis, quorum primum est aliqua supernaturalis illuminatio de linea fidei. Et quamvis Deus posset

1 ad Tim. 2.

in pœnam peccati originalis denegare omnibus hominibus prædicta auxilia, et omnes in infernum detrudere ; nihilominus supposita universali redemptione facta per Christum, non attendit, quantum ad adultos, ad condignitatem prædicti peccati, sed ob Christi merita, confert omnibus auxilia sufficientia, saltem remote ad salutem. Inter quæ illuminatio supernaturalis primo computanda est : quia nullus potest sequi actus supernaturalis, nisi prævia prædicta illuminatione. Porro hujusmodi illuminatio non est fides simpliciter, vel aliquod lumen completum, nec manifestat objectum fidei proprium : et ideo non deservit proxime ad eliciendum actum fidei ; sed tantum ad eliciendam cognitionem imperfectiorem. Cui si homo obtemperet eliciendo illos affectus voluntatis, qui per dictam cognitionem dictantur, jam habet aliquid supernaturale per quod possit in negotio suæ salutis procedere. Si autem non eliciat, ejus vitio imputandum est ; non Deo, qui et prædictum auxilium contulit, et paratus est ulteriora conferre ei, qui primo auxilio supernaturali recte usus sit.

Per quod evanescit utraque probatio in contrarium : prima quidem, nam licet cognitio propria fidei et attingens objecta supernaturalia nequeat regulariter haberi absque externa prædicatione ; cognitio vero supernaturalis adeo imperfecta, bene potest haberi, et de facto habetur, quin illam externa prædicatio antecedat. Secunda etiam, quia cum prædicta illuminatio non manifestet objectum proprium fidei ; adhuc relinquit mysteria, quæ sunt fidei objecta, invincibiliter ignorata, nisi ulterior, et perfectior cognitio succedat : unde non impeditur ex vi hujus, quod plures hominum maneant infideles negative. Cum autem dicitur fidem esse initium totius negotii justificationis, non significatur illa præcise fides, quæ credit mysteria supernaturalia, sed etiam illa illuminatio supernaturalis, quæ et est quoddam principium fidei, et ad eam reducitur, et disponit : quod necessario admittendum est in cognitione supernaturali, quæ regulat affectum credendi, ut supra diximus *dub.* 4. Quæ omnia licet videantur difficultates non leves involvere ; tamen loco supra citato ex professo satisfaciemus.

DUBIUM IX.

An homini facienti quod potest ex gratia naturali data per Christum, Deus infallibiliter conferat gratiam supernaturalem.

202. Ut liquido constet, in quo punctum difficultatis hic extricandæ consistat, animadvertendum est Gabrielem Vasquez nobiscum sentire in deneganda sufficientia naturæ ad primi auxilii supernaturalis consecutionem. Sed quia prædictus Auctor nequivit, aut noluit agnoscere nobilem, atque omnimodam hujus auxilii independentiam ab operibus naturæ ; propterea viam novam excogitavit, qua componeretur hominem eliciendo opera moraliter bona ordinis naturalis, certa sibi faceret supernaturalia auxilia, quin diceretur ea consequi per solas naturæ vires, et independenter a gratia. Nam ex una parte asserit cum Molina hominem per opera moraliter bona ordinis naturalis, utputa per opera misericordiæ, posse consequi supernaturalia auxilia : et ex alia parte docet prædicta opera nunquam fieri absque gratia data per Christum : autumat enim requiri gratiam ad quodcumque opus moraliter bonum ordinis naturalis, ut vidimus *disp. præc. dub.* 2. Quo pacto existimat suam sententiam a Molinæ opinione longissime abire, atque ab omni auctoritatis, et rationis pondere sartam tectamque defendi. Cæterum quam falsum, et contra communem Theologorum sententiam sit illud fundamentum, cui hic Auctor fidit, late ostendimus loco citato, ubi illud ex professo convulsimus : quamobrem opus est, ut machina illi innisa vel absque novo labore corruat. Sed ut evidentius constet falsitas, et insufficientia modi a Vasquio excogitati ; curabimus illum in præsenti evertere etiam sine recursu ad fundamenta in illo dubio præjacta. Et ita inquirimus, an Deus infallibiliter conferat auxilia supernaturalia homini facienti, quod est in se, seu bene operanti moraliter ex gratia naturali data per Christum : esto quod ad hujusmodi opera requiratur prædicta gratia.

Vasquez.

Status quæstionis.

§ I.

Eligitur negativa sententia, et primo fundamento roboratur.

203. Dicendum est homini facienti, quod est in se, ex gratia naturali data per Christum, Deum non conferre infallibiliter gratiam

Conclusio.

tiam supernaturalis auxilii. Hanc conclusionem docent communiter Auctores, quos dubiis præcedentibus pro nostra sententia citavimus, et præcipue Joann. a S. Thom. 1 *part. quæst.* 23, *disp.* 8, *art.* 5, Cornexo *ibidem disp. unica dub.* 3, Montesinos *in præsenti disp.* 32, *quæst.* 4, *num.* 66, Cabrera 3 *part. quæst.* 62, *art.* 1, *disp.* 20, § 10, Suarez *lib.* 4 *de auxiliis cap.* 14, Aversa 1 *part. quæst.* 23, *sect.* 12, et alii plures.

Joan. a S. Tho. Cornexo. Montes. Cabrera. Suarez. Aversa.

Fundamentum. Probatur primo ratione : quoniam actus non excedentes vires naturæ nequeunt conducere ad infallibilem consecutionem supernaturalis auxilii : sed actus naturales moraliter boni, licet dicantur fieri ex gratia data per Christum, non excedunt vires naturæ : ergo prædicti actus nequeunt conducere ad infallibilem auxilii supernaturalis consecutionem : ergo homini facienti, quod est in se, ex gratia naturali data per Christum, Deus non confert infallibiliter gratiam supernaturalis auxilii. Hæc secunda consequentia legitime infertur ex prima. Ista vero liquet ex præmissis. Major autem est expressa doctrina Concilii Arausicani II, *can.* 7, ubi contra Semipelagianos determinat: « Quod si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet « vitæ æternæ, cogitare, ut expedit, aut « eligere posse confirmat, hæretico fallitur « Spiritu, non intelligens vocem Dei in « Evangelio dicentis : Sine me nihil po- « testis facere. » Sed opera, quæ non excedunt naturæ vires, non excedunt naturæ vigorem, et quæ conducunt ad consecutionem auxilii supernaturatis, pertinent ad æternæ vitæ salutem, ut ex ipsis terminis constat : ergo actus non excedentes vires naturæ nequeunt conducere ad infallibilem consecutionem supernaturalis auxilii. Minor etiam primi syllogismi est manifesta : quoniam natura rationalis potest per vires proprias operari bene, et male moraliter, alias ex se, et ex propriis viribus esset determinata ad male moraliter operandum : et consequenter non infirma, sed mortua in ordine ad bonum moraliter diceretur : ergo opera moraliter bona, esto fiant ex aliquali gratia data per Christum, non excedunt vires naturæ.

Conc. Araus.

Confirmatur. Confirmatur, et explicatur : quoniam ex eo, quod alii effectus, et operationes pure naturales ordinentur ad Christum Dominum, vel ex ejus meritis conferantur ad electorum salutem ; non propterea dicuntur excedere vires, et exigentiam naturæ ; sed possunt absolute fieri per naturæ vigorem, ut patet in pluvia, vel serenitate, et aliis beneficiis naturalibus, quæ fideles solent a Deo postulare nomine, et meritis Christi : potest quippe Deus conferre propter Christum ea, quæ alias naturalem ordinem non transcendunt. Ergo ex eo, quod Deus ob merita Christi, vel propter ejus gloriam exhibeat concursum naturalem, qui ad opera naturalia moraliter bona desideratur (quem concursum Vasquez appellat *gratiam*) minime infertur, quod hujusmodi operationes excedant vires, et naturæ vigorem. Nam sicut ille intrinsecus respectus ad merita, vel gloriam Christi non facit, quod prædicta opera varientur intrinsece, aut desinant esse naturalia ; ita nec facit, quod intra vires, et vigorem naturæ non contineantur. Ergo quantumvis hæc opera dicantur fieri ex gratia, vel potius concursu dato per Christum ; adhuc fiunt per naturæ vigorem. Nihil autem, quod per naturæ vigorem fit, pertinet ad salutem vitæ æternæ, ut Arausicanum diffinit : ergo Deus non confert infallibiliter gratiam supernaturalem homini operanti bene moraliter ex gratia data per Christum.

Vasquez.

204. Respondet Vasquez opera naturalia moraliter bona non fieri per solum naturæ vigorem, sed exigere ulteriorem et specialem gratiam : nam licet homo habeat potentiam ad bene, et male moraliter operandum, tamen prædicta potentia non est ex se determinata ad rectam operationem, sed manet simpliciter indifferens ad utramlibet : unde posset citra injuriam permitti male moraliter operari. Quod igitur specialiter applicetur a Deo ad operationem rectam media aliqua subita cogitatione, quam ipse vocat *congruam* et *sanctam ;* nequit non rationem specialis gratiæ sortiri. Et consequenter opera moraliter bona non fient ex solo naturæ vigore, sed etiam ex gratia, data utique per Christum, ad cujus gloriam hæc omnia de facto ordinantur. In quo plurimum differt natura rationalis ab aliis naturis : eæ quippe sunt ex se determinatæ ad peculiarem operationem : unde petunt ex se ad illam determinate applicari ; quin Dei concursus superet earum exigentiam, vel habeat rationem gratiæ. Cujus oppositum ob oppositam rationem in creaturis rationalibus dicendum est.

Vasquii effugium.

Hæc est in summa tota cogitatio Vasquii, quam tamen evertimus disputatione citata : quoniam si semel natura humana est ex se indifferens ad bene, et male moraliter ope-

Prima impugnatio.

randum ; nequit non exigere concursum Dei ad operandum quandoque moraliter bene, et quandoque moraliter male : omnis quippe virtus sicut inclinat ad actum adæquatum sibi correspondentem ; ita exigit concursum desideratum ad exercitium illius, quin prædictus concursus habeat rationem gratiæ. Unde quemadmodum causæ determinatæ debetur concursus ad determinatum actum, utputa calori ad calefaciendum : ita virtuti potenti elicere diversas, et contrarias operationes debetur concursus quandoque ad unam, et quandoque ad aliam. Et ideo sicut non est injuria, quod Deus permittat aliquando hominem male moraliter operari : sed oppositum esset providentia extraordinaria : ita nec est gratia, quod aliquando moveat hominem ad operandum bene moraliter; sed potius oppositum esset denegatio debitæ providentiæ, et quoddam violentiæ genus. Ergo concursus Dei ad opera naturaliter bona non est proprie loquendo gratia : esto aliquando sit beneficium utcumque datum per Christum, sicut quod hoc, vel illo tempore pluat. Et consequenter si homo bene moraliter operans ex hoc ipso faceret sibi certam communicationem supernaturalis auxilii; jam non per gratiam, sed per naturæ vigorem operaretur aliquid pertinens ad æternæ vitæ salutem : quod damnat Concilium Arausicanum.

Alia impugnatio.

205. Sed esto (ut sic independenter a dictis loco citato Vasquium impugnemus) gratis admittamus prædictum concursum esse gratiam : adhuc tamen ejus opinio non effugit determinationem Concilii, sed sub ejus damnatione comprehendi videtur. Quia licet concursus Dei ad operationem moraliter bonam esset gratia, nihilominus prædicta operatio fieret simpliciter per naturæ vigorem : sed homo nequit per naturæ vigorem operari aliquid pertinens ad salutem, ut Concilium determinat : ergo prædicta operatio tametsi dependens a gratia concursus actualis Dei, ad salutem non pertineret : et consequenter deservire non posset, ut homo consequeretur gratiam supernaturalis auxilii. Cætera constant, et major ostenditur : quia vigor naturæ nihil aliud significat, quam vires, et virtutem naturæ : sicut vigor cujuscumque causæ significat facultatem, et potentiam prædictæ causæ : sed concursus Dei determinans naturam ad operandum bene moraliter, quem Vasquez appellat gratiam, nullas confert naturæ vires, aut virtutem ad operandum : ergo operatio subsecuta fit simpliciter per vigorem solius naturæ. Probatur minor : quia prædictus concursus est applicatio, seu reductio virtutis naturæ existentis de se in actu primo ad actuale exercitium operandi : sicut concursus Dei cum calore est reductio, et applicatio virtutis calefactivæ ad actum calefaciendi : atqui reductio, et applicatio virtutis operativæ non confert vires, et facultatem prædictæ virtuti : ergo concursus Dei determinans naturam rationalem ad operandum bene moraliter non confert vires, atque virtutem naturæ. Præsertim quia vires, virtus, facultas, et vigor cujuscumque causæ significant actum primum : concursus autem ad operandum pertinet ad actum secundum : ergo concursus Dei cum natura non præstat vigorem naturæ; sed virtutem illi insitam applicat, et reducit ad exercitium : ergo licet operatio naturalis moraliter bona dependeat a gratia actualis concursus, nihilominus fit per vigorem naturæ. Et consequenter per hoc, quod dicatur prædictam operationem fieri ex gratia data per Christum, nequit vitari, quod fiat per naturæ vigorem, et quod aliquid per prædictum vigorem factum pertineat ad salutem.

Roboratur præcedens impugnatio.

Urgetur hoc amplius : quia si homo conderetur in statu integritatis naturalis, posset ex vigore prædicti status elicere operationes moraliter bonas : nam quidquid sit, utrum homo in statu naturæ lapsæ habeat vires sufficientes ad operandum bene moraliter, tamen in confesso est apud omnes Theologos, quod illas haberet in statu prædictæ integritatis : et nihilominus homo etiam ex suppositione illius status adhuc indigeret concursu actuali Dei, per quem ejus vis operativa determinaretur, et reduceretur ad exercitium operandi bene moraliter : nequit enim creatura rationalis, et libera in ullo statu ab hac dependentia absolvi : ergo ex eo, quod operatio naturalis moraliter bona dependeat ab actuali Dei concursu, quem Vasquez appellat *gratiam*, non excluditur, quod prædicta operatio fiat absolute per vigorem, et facultatem naturæ. Idemque potest explicari exemplo existentis in charitate, ex cujus vigore potest bene moraliter, et supernaturaliter operari; licet actu operetur cum dependentia ab actuali Dei concursu.

Ad hæc : quamvis juxta illam Vasquii doctrinam salvetur hominem nunquam operaturum esse bene moraliter absque concursu

cursu actuali Dei, quem ipse gratiam appellat; tamen etiam salvatur, quod absque illo concursu habeat posse proximum ad bene moraliter operandum ; siquidem prædictus concursus pertinet ad actum secundum, et supponit posse, sive actum primum: ergo quamvis homo nunquam bene operabitur per solum vigorem naturæ, quin simul adsit illa gratia, seu concursus Dei; nihilominus ex solo vigore naturæ poterit operari bene moraliter, seu elicere illas operationes, quibus sibi certam faciat consecutionem supernaturalis auxilii : atqui Concilium Arausicanum damnat non solum asserentes hominem per vigorem naturæ facere aliquid pertinens ad salutem ; sed etiam asserentes, quod homo per vigorem naturæ habeat posse ad eliciendas operationes, quæ ad salutem conducunt : ergo per illam evasionem non vitatur, quin assertio hujus Auctoris comprehendatur sub damnatione Concilii. Minor subsumpta constat tum ex ipsis Concilii verbis : *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ cogitare, ut expedit, aut eligere posse confirmat*, etc., tum ex testimoniis, quæ in confirmationem hujus veritatis adducit , et sunt hujusmodi : *Sine me nihil potestis facere, et sufficientia nostra ex Deo est :* quæ non operationem, sed actum primum important, et hunc asserunt haberi per gratiam in his, quæ pertinent ad salutem.

Tandem refellitur prædicta evasio argumento ad hominem, supponendo prius duo principia huic Auctori, et illius assedis in præsenti materia familiaria. Primum est cogitationem illam præviam, in quo Vasquez constituit gratiam pro quolibet opere moraliter bono requisitam, solum habere gratiæ rationem , quando est congrua , hoc est, quando confertur in illo tempore , et circunstantiis, sub quibus prævidetur, quod effectum sit habitura. Secundum est prædictam congruitatem non consistere in aliqua efficacia antecedenti, sive in eo, quod cognitio habeat in se vim ad inferendum infallibiliter bonum opus morale ; sed tantam importare efficaciam consequentem et dependentem a libero exercitio voluntatis : dicitur enim efficax, et congrua per denominationem ab opere prævio in præscientia, et subsecuto in executione, quod secundum hoc munus potius præcedit, et est ratio, ut illa cogitatio gratia efficax appelletur.

Ex iis ergo principiis ita arguitur: quoniam opera naturalia moraliter bona eatenus possunt conducere ad consequenda auxilia supernaturalia, quatenus dicuntur fieri ex gratia data per Christum : et rursus in tantum fiunt ex gratia data per Christum, in quantum dependent a cogitatione, ut congrua : atqui cogitatio habet esse congrua, saltem in exercitio, non ex se, et quatenus descendit a Deo, sed ex vigore naturæ, quæ ipsam cogitationem determinat, et denominat efficacem : ergo de primo ad ultimum si opera naturalia moraliter bona habent conducere ad consecutionem auxiliorum supernaturalium ; toto hæc conducentia reducenda tandem est ad naturæ vigorem : et consequenter admittendum est posse hominem per vigorem naturæ elicere operationes conducentes ad salutem. Quæ fuit propria Semipelagianorum sententia damnata a sacro Concilio.

Consectarium.

206. Ex quibus fit, quod licet sententiæ Molinæ, et Suarii dubiis præcedentibus relatæ debeat omnino rejici, ut non cohærentes veritati, ac dignitati gratiæ, et Patrum, ac Conciliorum decretis; potiori tamen jure propulsanda sit Vasquii opinio, ut quæ sub pietatis velo plura continet absurda. Illi enim cum agnoscant opera naturalia non fieri ex aliqua vera gratia, neque excedere vigorem naturæ, cum majori cautela, et moderatione procedunt : et negant, saltem verbis, quod auxilia supernaturalia subsequantur ad opera naturalia tanquam ad meritum de congruo, aut veram dispositionem : asseruntque prædicta opera solum se habere vel per modum conditionis ex lege Dei, vel per modum removentis prohibens. Iste vero, supposita illa necessitate gratiæ, quam pro operibus naturalibus singularissime excogitavit, liberius in aliis assertis procedit : concedit enim prædicta opera impetrare, et mereri saltem de congruo, auxilia supernaturalia, et conducere ad salutem. Unde omnis illa pietas, quam prætendebat, dum asseruit necessitatem gratiæ pro minimis etiam operibus moraliter bonis, eo tandem devenit, ut per minima opera naturalia dicamur certam nobis facere consecutionem supernaturalis auxilii. Quod, ut suspicamur, minime negarent Semipelagiani ; sed Vasquio libenter manus in hac causa darent, et cum ipso facile convenirent. Quippe illorum assertum fuit hominem per opera naturalia moraliter bona, quæ de facto elicit, et quorum plura recenset Arausicanum II, *can.*6, consequi auxilia subsequentia, et su-

pernaturalia. An autem hæc opera naturalia fiant ex quadam gratia entitativa naturali, et an cognitio eis deserviens sit gratia specialis, et denique an hæc omnia ordinentur ex providentia extrinseca propter Christum, parum, vel nihil eos referebat; dummodo ipsis concederetur, hominem de facto per opera naturalia mereri, aut impetrare supernaturalia auxilia. Unde nec ipsi de illa gratia naturali disputarunt, nec in hoc reprehenduntur a Patribus, nec illorum asserta damnant in hoc sensu Concilia. Vasquii ergo cogitatio vel videtur eadem cum Semipelagianorum sententia, vel saltem eam non impugnat, sed relinquit intactam, dum non agnoscit omnimodam gratiæ supernaturalis independentiam ab operibus naturæ, et inconnexionem cum illis.

§ II.

Eadem veritas iterum communitur.

Expenditur alia ratio.

207. Secundo probatur nostra conclusio alio fundamento satis efficaci : quoniam si opera naturalia moraliter bona facta ex gratia naturali data per Christum certo, et infallibiliter consequerentur auxilia supernaturalia; sequeretur prædicta opera esse initium nostræ justificationis : consequens est absurdum : ergo prædicta opera quantumcumque dicantur fieri ex gratia per Christum, non conducunt ad infallibilem auxiliorum supernaturalium consecutionem. Sequela est manifesta : quia auxilia supernaturalia disponunt, et conducunt ad justificationem : ergo si opera naturalia habent vim consequendi prædicta auxilia; sequitur, quod opera naturalia sint initium justificationis. Nec id negat Vasquez; cum expresse dicat opera naturalia moraliter bona posse impetrare, et mereri de congruo auxilia supernaturalia. Quinimo ex eo probat prædicta opera indigere gratia speciali data per Christum, quia conducunt ad justificationem meritorie, et impetrative, ut tradit *in præsenti disputatione* 190, *cap.* 11, licet alibi ostendat hujusmodi opera posse ad justificationem deservire, quia fiunt ex gratia data per Christum. In quibus assertis, an alias vitioso circulo procedat, Lector facile dignoscet. Falsitas autem consequentis ostenditur : quia illud, quod antecedit omnem fidem infusam, proprie, vel improprie acceptam, prout importat aliquam illuminationem supernaturalem, nequit esse initium justificationis : sed opera illa naturalia moraliter bona fidem infusam antecedunt, ut ex se liquet : ergo nequeunt esse initium justificationis. Probatur major ex Concilio Trident. *sess.* 6, *cap.* 8, ubi hæc habentur : « Cum vero Apostolus dicit justi- « ficari hominem per fidem, et gratis, ea « verba in eo sensu intelligenda sunt, quem « perpetuus Ecclesiæ catholicæ consensus « tenuit, et expressit, ut scilicet per fidem « ideo justificari dicamus, quia fides est hu- « manæ salutis initium, fundamentum, et « radix omnis justificationis. » Ergo actus antecedentes fidem infusam nequeunt dici initium justificationis. Vel si ipsi habent initii rationem, tollitur a fide, quod sit justificationis initium : quod est expresse contra Concilium.

Conc. Trid.

Vasquii effugium.

208. Nec refert primo, si huic argumento respondeas primo cum Vasquez *disp. cit. cap.* 12, *num.* 132, negando minorem : et ad illius probationem dicas, ideo Concilium Tridentin. asserere, quod fides est initium, fundamentum, et radix omnis justificationis, quia in omnibus justificatio debet ut minimum a fide incipere : cum quo tamen recte cohæret, quod in aliquibus incipiat ab operibus naturalibus moraliter bonis factis ex gratia data per Christum. Nam cum hujusmodi opera non necessario debeant justificationem præcedere; non tollitur a fide, quod, per se loquendo, sit initium, et radix omnis justificationis : et hoc tantum intendebat Concilium.

Præcluditur et refellitur.

Hæc, inquam, responsio nullo modo satisfacit, nec sustineri valet : tum quia absque ulla urgenti ratione, et absque Doctorum suffragio, sed potius contra communem aliorum expositionem limitat doctrinam generalem Concilii : quod non levem præseferre videtur temeritatem. Tum etiam, quia directe contradicit verbis, et menti Concilii : determinat enim, quod *fides est radix omnis justificationis :* ergo nulla est justificatio, cujus fides non sit radix : sed juxta opinionem oppositam dantur aliquæ justificationes, quæ primo radicantur in operibus moralibus factis ex gratia data per Christum, et antecedentibus fidem : ergo, etc. Tum præterea, quia si vera foret sententia opposita, non raro, et per accidens, sed frequenter, et per se loquendo opera moraliter bona essent principium justificationis : nullus quippe, aut rarus est adultus, qui ante fidem, et justificationem non exercuerit aliqua opera moraliter bona,

saltem

saltem facilia, ut honorare parentes, visitare infirmum, subvenire indigenti, et alia : si ergo opera moraliter bona facta ante fidem sunt initium justificationis ; sequitur, quod communiter, et per se loquendo radix justificationis sit in illis operibus, et non in fide : quod sustineri non potest, cum falsam reddat determinationem Concilii. Tum deinde, quia Semipelagiani non negabant, quod fides frequenter sit initium justificationis, sed id libenter admittebant, ut videre est apud Cassianum *collat.* 13, *cap.* 12, et tamen quia docuerunt opera moralia quandoque procedere, et mereri ipsam fidem, esseque subinde principium justificationis ; reprehenduntur, et reprobantur a Patribus, ut constat ex D. Prospero *libro contra Collatorem cap.* 37 ubi inter alia inquit : *Frustra ergo, ut invidiam damnati erroris evadas, summum salutis negas in fidei nostræ ditione consistere : cum omnino salus nisi ex fide esse non possit. Justus enim ex fide vivit.* Ergo per hoc, quod dicatur justificationem frequenter, aut frequentius incipere a fide, quam ab operibus moraliter bonis ; nec receditur a Semipelagianorum errore, nec satisfit intentioni Concilii. Tum denique, quia si non obstante determinatione illa Concilii asserentis fidem esse radicem omnis justificationis ; licet asserere fidem non semper, et ubique habere rationem radicis, sed tantum communiter, et per se loquendo : ergo pari licentia, quamvis Concilia determinent gratiam esse initium omnis justificationis, poterit quis interpretari, quod gratia habet rationem initii communiter, et per se loquendo ; non tamen ita universaliter, ut saltem raro, et per accidens natura non sit initium justificationis, ita ut homo viribus naturalibus gratiam consequatur : consequens nemo Catholicorum admittet ; cum latissimam viam aperiat ad infirmanda Conciliorum decreta : ergo antecedens est prorsus absurdum, et rejiciendum.

D. Prosp.

Alia evasio.

209. Nec refert secundo, si eidem argumento iterum respondeas, quod licet fides sit radix, et fundamentum justitiæ, minime excluditur, quod ipsam fidem præcedat alterum fundamentum, nimirum bona operatio moralis, quæ mediante fide fundet, et radicet justificationem. Præsertim cum Patres, et Concilia non negent, sed potius supponant ante assensum, et infusionem fidei præcedere gratiam vocationis ad fidem, simul et affectum credendi. Porro hæc vocatio, alia est omnino proxima, videlicet, quæ immediate regulat prædictum affectum : alia vero est remota, quæ nimirum incitat ad exercitium bonorum operum moralium, quibus homo impetrat, aut meretur gratiam fidei. Cum ergo asseritur fidem esse radicem justificationis, fidei voce comprehenditur gratia vocationis ad fidem tam proximæ, quam remotæ : unde non excluditur, quod opera moraliter bona, quæ media vocatione remota fiunt, ingrediantur rationem radicis, et fundamenti justificationis, non minus ac ipsa vocatio. Quæ responsio videtur habere fundamentum in Divo Augustino : nam *lib.* 83, *quæstione* 63, ubi inquit : *Nunquid ergo latebat Pharaonem, quantum boni consequutæ fuerint terræ illæ per adventum Joseph? illius ergo rei gestæ cognitio vocatio ejus fuit, ut populum Israel misericordiæ tractans, non esset ingratus, etc.* Constat enim cognitionem illam fuisse naturalem, et non excitasse Pharaonem immediate, ut crederet, sed ut efficeret alia opera moraliter bona, quæ exercens ulteriorem, ac supernaturalem fidei illuminationem assequeretur.

D Aug.

Hæc, inquam, evasio parum refert, et plura falsa continet, quæ possumus efficaciter refellere. *Primo*, quia nisi impropriissime vocibus utamur, id, quod in aliqua linea habet rationem radicis, et fundamenti, nequit in eadem linea radicari, et fundari : atqui respectu totius ædificii spiritualis fides appellatur radix, et fundamentum, ut constat tum ex verbis Tridentini supra relatis, tum ex pluribus SS. Patrum testimoniis, quæ in ejusdem locutionis confirmationem refert Vega *libro* 8 *in Tridentini caput* 8 ; ergo fides ita est radix, et fundamentum justificationis, ut non fundetur in operibus moralibus, quæ ipsam fidem præcedunt. Nisi velimus Patres, et Concilia improprie, et metaphorice in re adeo gravi loquutos fuisse. Cui doctrinæ minime adversatur, quod actus fidei infusæ supponat alios actus supernaturales, videlicet affectum credendi, et sanctam cogitationem, seu judicium regulans illum affectum : ex quo videtur deduci, quod fides non sit radix omnino prima justificationis, et cui repugnet aliud quodcumque initium supponere. Hoc, inquam, superius dictis non adversatur : quia quando Patres, et Concilia dicunt fidem esse radicem justificationis, non loquuntur de actu fidei, ut est metaphysice unicus actus, importans præcise in recto assensum

Confutatur.

Vega.

ad rem revelatam : sed loquuntur de actu fidei adæquate, et moraliter accepto : qua ratione complectitur tam affectum credendi, quam judicium a quo ille affectus regulatur. Quod supra *dub.* 4, ex professo docuimus, et Concilii Tridentini, et Divi Augustini, atque aliorum Patrum auctoritate firmavimus. Unde licet autem assensus fidei radicetur, et fundetur in affectu credendi, et judicio eum regulante ; tamen fides, ut assensum, affectum et judicium complectitur, non fundatur in alia radice, sed est radix totius ædificii spiritualis. Unde vana est illa distinctio vocationis proximæ, et remotæ ad fidem : nam cogitatio pure naturalis, et de bonis operibus naturalibus nullo modo fundat, aut radicat fidem : et si illam fundaret non relinqueret locum, ut fides diceretur initium, et radix justificationis. Auctoritas autem Augustini oppositum non suadet : quia si semel illa Pharaonis cognitio fuit mere naturalis, non habuit rationem vocationis etiam remote ad fidem : sed tantum deservit, ut eliceret bona opera naturalia. Quæ quia non fecit, indignum se præbuit, ut reciperet supernaturalia auxilia. Unde subdit sanctus Doctor : *Quod autem huic vocationi obtemperare noluit, sed exercuit credulitatem in eis, quibus humanitas, et misericordia debebatur, meruit pœnam, ut induraretur illi cor*, videlicet per denegationem supernaturalis auxilii. Ex quo tamen non fit, quod eliciendo bona opera illud mereretur, aut impetraret : quia licet homo peccando dona gratiæ demereatur, illa tamen non meretur ex eo, quod eliciat bona opera naturalia, ut ex dubiis præcedentibus satis constat.

Impugnatur amplius. 210. *Secundo* impugnatur doctrina hujus solutionis : quia non est explicabile, qualiter actus naturales moraliter boni sint radix, et principium justificationis, nisi quatenus merentur, aut impetrant vocationem ad fidem, et ipsam fidem, atque alia auxilia supernaturalia : id, quod Vasquez libenter admittit : atqui prædicta opera naturalia nequeunt mereri, vel impetrare fidem, et alia dona : ergo nequeunt esse radix, et initium justificationis : et consequenter homo eliciens hujusmodi opera ex gratia data per Christum non facit sibi certam auxiliorum supernaturalium consecutionem. Minor probatur : quia omnia opera facta sine fide, vel ante fidem nullam habent vim impetrandi, aut merendi dona gratiæ : ergo opera naturalia moraliter bona facta ante fidem nullo modo merentur, aut impetrant fidem, et alia auxilia supernaturalia. Antecedens ostenditur tum ex Apostolo *ad Rom.* 3, ubi omnia opera, quæ fiunt sine fide, appellat opera legis, nullum agnoscens medium inter opera legis, et opera fidei, ut constat ex toto discursu, semper enim contra ponit fidem, et opera fidei : *atqui ex operibus legis non justifibabitur omnis caro coram illo : et e converso justitia Dei per fidem Jesu Christi in omnes et super omnes, qui credunt in eum, ut inquit idem Apostolus loco citato :* ergo opera antecedentia fidem nullam habent vim impetrandi, vel merendi dona, quæ ad justificationem spectant. Tum etiam quia ita docent expresse SS. Patres August. *epist.* 105 : *Si dixerimus*, inquit, *ante fidem præcessisse meritum gratiæ : quid meriti habebat homo ante fidem, ut acciperet fidem?* Ambrosius, *lib.* 7 *in Luc. ad cap.* 11 : *Opera sine fide vana sunt, utique in ordine ad finem supernaturalem.* Divus Prosper *libro* 3 *de vita contemplativa cap.* 21, inquit : *Fides est justitiæ fundamentum, quam nulla bona opera præcedunt, sed ex qua omnia procedunt, et lib.* 1 *de vocatione gentium cap.* 24, docet Fidem nullis præcedentibus meritis tribui, sed ad hoc donari, ut principium possit esse meritorum. D. Thom. 2, 2, *quæst.* 10, *art.* 4 *ad* 3 inquit : *De Cornelio sciendum est, quod infidelis non erat : alioquin ejus operatio accepta non fuisset Deo, cui sine fide nullus potest placere.* Et eodem modo loquuntur cæteri Patres, ac Theologi, et quod plus est, eandem veritatem docet Concilium Arausic. 2 *can.* 25, *post medium*, his verbis : *Ipse nempe Deus, nullis præcedentibus bonis meritis, et fidem, et amorem sui prius inspirat.* Ergo nulla opera antecedentia fidem, quantumvis dicantur fieri ex gratia data per Christum merentur, et impetrant fidem, et reliqua dona supernaturalia. Quod adeo expresse traditur a Patribus, et Concilio, ut nesciamus, quomodo Vasquez ab ingenti nota excusetur, dum palam docet opera moraliter bona mereri, et impetrare tam fidem infusam, quam reliqua supernaturalia auxilia. Tum denique probatur idem antecedens ratione, quia opera naturalia, quæ adstruit Vasquez, nihil intrinsecum supernaturale habent, nec sunt alterius rationis, aut perfectionis, ac essent, si in statu purorum elicerentur : quod enim dicantur fieri ex providentia gratiæ per merita Christi, est denominatio pure extrinseca relinquens prædicta

Ad Rom. 3. — August. — Ambros. — D.Prosp. — D.Tho. — Conc. Araus.

prædicta opera invariata in suo esse, et perfectione : ergo hujusmodi opera nullam habent congruitatem intrinsecam, ut acceptentur a Deo in ordine ad præmium supernaturale : ergo absque fundamento asseritur, quod mereantur, et impetrent supernaturalia auxilia.

Object. 211. Dices : quamvis opera facta sine fide, et sine ordine ad fidem, nequeant dona supernaturalia mereri, vel impetrare ; illa tamen opera, quæ fiunt ex intentione consequendi fidem, queunt consequi tam fidem, quam alia auxilia : sed potest homo opera naturalia moraliter bona ordinare ad fidem ut consequendam : ergo poterit per prædicta opera fidem, et alia dona supernaturalia consequi. Consequentia est legitima. Majorem vero, imo et minorem docet D. Gregorius hom. 9 in Ezechiel. his verbis : *Nec fides sine operibus, nec opera adjuvant sine fide, nisi fortasse pro fide accipienda fiant. Sicut Cornelius ante pro bonis operibus meruit audire, quam fidelis existeret:* qua ex re colligitur quia bona opera pro fide percipienda faciebat.

D.Greg.

Solutio. Respondetur negando majorem intellectam de operibus factis ante omnem fidem : hæc quippe nullam vim habent meritoriam, aut impetrativam donorum supernaturalium, ut hactenus visum est. Nec oppositum docet Divus Gregorius, sed tantum intendit, quod per opera elicita ante fidem explicitam, et perfectam, vel ante Baptismum, facta autem ex fide supernaturali, licet imperfecta, et confusa, potest homo mereri, quod Deus illi conferat perfectiorem notitiam mysteriorum fidei, et accessum ad Baptismum. Quam doctrinam tradit expresse S. Doctor *hom.* 19 ejusdem operis, ubi de Cornelio loquens hæc habet : « Si Deum vere, et ante Baptismum non « crediderat, quid orabat? Vel quomodo « hunc Omnipotens Deus audierat ? Non « enim poterat bona agere (videlicet meritoria, aut conducentia ad salutem) nisi « antea credidisset : scriptum namque est, « sine fide impossibile est placere Deo. Fidem ergo habuit, cujus opera, et eleemosynæ placere potuerunt : bona autem « operatione meruit, ut Deum perfecte cognosceret, et Incarnationis ejus mysterium credidit, quatenus ad sacramentum « baptismi perveniret. Per fidem ergo venit ad opera, sed per opera est solidatus « in fide. » Hæc optime D. Gregorius per quæ superius dicta corroborantur, et meritum ante omnem fidem excluditur.

D.Greg.

§ III.

Refertur sententia contraria.

Sententia Vasq. 212. Contrariam nobis sententiam tuetur Vasquez 1 *p. disp.* 91, *cap.* 12, *et in hac* 1, 2, *disp.* 190, ubi *num.* 102, inquit : *Operibus moralibus factis solum ex fine, et honestatis virtutis dona divinæ gratiæ a Deo obtineri satis, superque a nobis monstratum est.* Quibus verbis *Factis solum ex fine*, etc. aperte declarat se loqui de operibus prorsus naturalibus, et quæ nullam elevationem, aut modum habent ordinis divini : quibus tamen attribuit vim obtinendi gratiam. *Primum* motivum hujus sententiæ desumitur ex pluribus auctoritatibus, quas Vasquez usque ad nauseam congerit, in quibus asseritur necessariam esse gratiam ad quodlibet opus bonum morale. Huic autem motivo satis occurrimus *disp. præced. dub.* 7, ubi late ostendimus in prædictis testimoniis sermonem esse, non de operibus moralibus ab omni modo intrinseco supernaturali nudatis, sed intelligenda esse vel de operibus moralibus virtutum infusarum, vel de operibus naturalibus quatenus ex imperio fidei, vel charitatis induunt aliquem modum supernaturalem, ratione cujus ad negotium justificationis conducunt. Occurrimus etiam eidem motivo in hoc *dub.* § 2, ubi statuimus, gratiam desideratam (si semel desideratur) ad opera moralia virtutum acquisitarum insufficientia esse ad obtinendam gratiam supernaturalis auxilii. *Secundum* ejusdem sententiæ motivum colligitur ex quibusdam sacræ Scripturæ testimoniis, in quibus repromittitur gratia, et divina misericordia iis, qui opera moralia exercent. Sed istud etiam fundamentum diluimus *in hac disp. dub.* 6, ubi ostendimus prædicta testimonia interpretanda fore vel de operibus moralibus supernaturalibus, vel de naturalibus, elevatis tamen per aliquem modum ordinis divini.

Motiva. Primum.

Secundum.

Tertium. Tertium denique, et ultimum motivum prædictæ opinionis est : quoniam ex una parte opera naturalia elicita sine omni gratia non conducunt ad consecutionem auxiliorum supernaturalium, nec per modum dispositionis, nec per modum removentis impedimenta, ut tribus dubiis præcedentibus late a nobis ostensum fuit. Ex alia vero parte incredibile videtur, et intellectu est difficillimum, quod Deus omnibus hominibus conferat auxilia supernaturalia : nam

plures sunt barbari, qui nihil unquam audierunt de fide, quæ est fundamentum, et radix cujuscumque supernaturalis auxilii. Unde vel dicendum erit Deum non conferre omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem ; quod ejus misericordiam dedecet : vel concedere oportet gratiam naturalem consistentem in cogitatione congrua requisita ad quodlibet opus bonum morale, et qua nullus hominum destituitur, esse sufficientem ad consequenda auxilia supernaturalia, et inchoandum negotium salutis. Sed huic etiam motivo sufficienter respondimus *dub. præced.* § 2, unde non obligamur eidem iterum satisfacere. An autem, et quomodo Deus conferat omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem, infra ex professo dicemus *disp.* 6, *de gratia sufficienti*, ubi difficultas, quæ hic tangitur, proprium sibi vindicat locum.

Hic solet disputari, utrum homo indigeat gratia supernaturali ad merendum vitam æternam, de quo agit D. Thom. *art.* 5. Sed hujus difficultatis decisio satis habetur ex dictis, et amplius constabit ex dicendis : nam illam ex professo discutiemus *Tract. de Merito disp.* 3, *dub.* 1. Unde progredi oportet ad expositionem aliorum, quibus D. Th. præsentem quæstionem absolvit.

D.Tho.

DUBIUM X.

Utrum existens in gratia indigeat ulteriori auxilio ad bene operandum.

213. Succedebat, ut post dubia immediate præcedentia statim exponeremus, quibus dispositionibus, et quali gratia indigeat homo ad consequendum statum justitiæ : quam difficultatem tangit D. Thom. *in præsenti art.* 7. Sed hæc dubia commodius cum eodem S. Doctore versabimus infra *Tract. de Justificat. disp.* 2 et 3. Unde hic supponendum est, quod homo adeptus fuerit justificationis gratiam ; et videre oportet, an semel in hoc statu constitutus egeat aliquo speciali auxilio ad peragendum negotium salutis, utputa ad observandum præcepta tam naturalia, quam supernaturalia, ad eliciendum supernaturales operationes, ad resistendum tentationibus, et ad perseverandum in gratia. Etquidem de necessitate specialis auxilii ad perseverantiam agemus *dub. seq.* alia vero per ly *ad bene operandum*, quod titulus habet, comprehenduntur, ne diversa dubia in re haud valde obscura excitemus.

Punctum difficultatis.

In qua difficultate quasi certum omnino præmittimus, quod homo reparatus per gratiam non habet minores vires, ac haberet homo conditus in puris : retinet enim easdem facultates naturales, et insuper exornatur, ac roboratur per gratiam sanctificantem. et virtutes eam consequentes. Nec obest, quod homo justificatus a peccato soleat retinere habitus vitiosos, et diaboli tentationibus concuti : quibus miseriis non subjiceretur, quandiu statum purorum conservaret. Nam hujusmodi defectus satis superque compensantur tum viribus gratiæ, et habituum supernaturalium inclinantium ad bonum, et vitiis ipsis, ac toti supposito simpliciter dominantium ; tum Sanctorum Angelorum custodia, aliisque subsidiis statui justitiæ correspondentibus. Unde quidquid posset homo conditus in puris, fatendum est, quod possit homo justus per vires, et auxilia generalia, quæ gratiæ statui debentur, vel quæ ipse status supponit, connotat, aut conservat. Quocirca cum homo in puris conditus possit servare singula præcepta divisive, et prout occurrent, et singulis tentationibus gravibus eodem modo acceptis resistere, ut diximus *disp. præced. dub.* 5 et 8. Consequens est, ut id ipsum debeat concedi homini reparato per gratiam, saltem quando præceptum, et tentatio sunt in materia mere naturali. Nec in hoc oportet immorari ; cum nulla hic occurrat specialis difficultas, quæ ex dictis locis citatis facile dilui non possit. Unde solum superest examinandum, an justus indigeat speciali auxilio ad observandum Dei legem longo tempore, et ad eliciendum quamlibet supernaturalem operationem. Quas difficultates majoris claritatis gratia diversis assertionibus decidemus.

Sed prius observare oportet auxilium supernaturale posse comparari vel ad hominem, in quo est gratia, vel ad ipsam gratiam, sive ad hominem formaliter ut gratum. Et facta priori comparatione, omne auxilium supernaturale appellandum est speciale : tum quia excedit exigentiam totius naturæ creatæ : tum quia non debetur homini nisi ratione gratiæ sanctificantis, quæ est gratia specialis : tum denique nam quod aliquid habeat rationem doni, et beneficii specialis non attenditur præcipue penes principium *quo*, sed magis penes principium *quod*, sive suppositum, cui absolute donatio

Animadversio.

donatio fit. Si vero auxilium comparetur ad gratiam, vel ad hominem ut reduplicative gratum; dubitari potest, an omne auxilium ad opus supernaturale debeat dici speciale, et simpliciter, sive omnibus modis indebitum; an autem oporteat distinguere intra supernaturalem ordinem auxilia generalia, quæ supposita elevatione ad hunc ordinem, debeantur; et alia specialiora, quæ adhuc supposita ea elevatione sint indebita. Quæ difficultas resolutioni præsentis dubii subjicitur.

§ I.

Statuitur prior et communis sententia.

Prima conclusio.

214. Dicendum est primo hominem justum indigere speciali auxilio, ut longo tempore bene operetur. In hac conclusione non determinamus, quæ, quantave sit temporis mora, quæ ad constituendum tempus longum pro qualitate præsentis materiæ requiritur : id enim nequit certa regula dimetiri : nam diversimode censendum est in hac parte juxta varias hominum complexiones, negotia, et occasiones peccandi, ex quibus plurimum pendet, ut tempus, quod respective ad unum hominem potest dici breve, sit longum per respectum ad alios. In communi tamen dici valet, quod tempus, ut respective ad hominem existentem in gratia dicatur longum; debet amplius extendi, quam tempus, quod longum appellatur respective ad hominem lapsum, imo et ad hominem conditum in puris : plus enim temporis potest homo justus recte operando percurrere, quam posset homo gratiam justificantem non habens; siquidem hujusmodi gratia aliquas vires adjicit, et potentiam peccandi aliquantulum refrænat, ut ex se constare videtur. Conclusionem ergo ita intellectam docet D. Thom. *in præsenti, art.* 9, quem sequuntur communiter Theologi. Videantur Cajet. *in hoc art.* Curiel § 1, *concl.* 1, Joannes a S. Thom. *disp.* 21, *art.* 1, Arauxo *dub.* 2, *a num.* 58, Gonet *disp.* 1, *art.* 6, *concl.* 3, et alii expositores D. Th. in præsenti.

D. Tho. Cajetan. Curiel. Joann. a S. Thom. Arauxo. Gonet.

Primum fundamentum ab auctoritate. Conc. Araus.

Probatur primo ab auctoritate : nam in Concilio Arausicano 2, *can.* 10, diffinitur : *Adjutorium Dei etiam renatis, et sanctis est implorandum, ut ad bonum finem possint pervenire, vel in bono possint opere perdurare.* Ubi aperte Concilium distinguit perseverantiam a continuatione recte operandi : et ad utrumque docet necessarium esse adjutorium Dei, sive auxilium speciale, quale contra reliquias Pelagianorum asserere oportebat. Idem colligitur satis aperte ex Concilio Trident. *sess.* 6, *can.* 13, et ex Innocentio I, *in epist.* ad Concilium Carthag. (quæ inter epistolas Augustini est 91), ubi ait : « Nam quamvis redemisset hominem a « præteritis illis peccatis; tamen sciens ite- « rum posse peccare, ad reparationem sibi, « quemadmodum posset illum et post ista « corrigere, multa servavit. Quotidiana « præstat ille remedia, quibus nisi freti, « confisique nitamur, nullatenus vincere « humanos poterimus errores. Necesse est « enim, ut quo auxiliante vincimus, eo « iterum non adjuvante vincamur. Sed pos- « sem plura dicere, nisi vos constaret cun- « cta dixisse. Quisquis ergo huic assentiens « videtur esse sententiæ, quæ dicat adjuto- « rio nobis non opus esse divino, se catho- « licæ fidei, et Dei beneficiis profitetur in- « gratum. » Similia docet Cælestinus I ad Episcopos Galliæ. Quæ cum non evincant necessitatem specialis auxilii ad quodlibet minimum opus bonum, nec ad illa, quæ homo in puris conditus posset cum generali Dei concursu præstare, juxta ea, quæ diximus *disp. præced.* convincunt saltem, quod justus egeat speciali auxilio ad bene operandum per longum tempus in sensu superius explicato.

Conc. Trid. Innoc. I.

Confirmatur primo. D. Aug.

Confirmatur primo eleganti testimonio D. Augustini *in lib. de natura et gratia cap.* 26, ubi ait : « Sicut vulnere verbi gratia « claudicans ideo sanatur, ut sanato malo « præterito, futurus dirigatur incessus : sic « mala nostra non ad hoc solum supernus « medicus sanat, ut illa jam non sint; sed « ut de cætero recte ambulare possimus : « quod quidem etiam sani nonnisi illo ad- « juvante poterimus. Nam medicus homo, « cum sanaverit hominem, jam de cætero « substentandum alimentis, et alimentis « corporalibus, ut eadem sanitas apto sub- « sidio convalescat, atque persistat, Deo « dimittit, qui præbet ista in carne viven- « tibus : cujus etiam erant illa, quæ, dum « curaret, adhibebat. Non enim quemad- « modum medicus ex his rebus, quas ipse « creaverit, sanat, sed ex illius opibus, qui « creat omnia sanis, atque vitiosis. Ipse au- « tem Deus, cum per mediatorem Dei, et « hominum, hominem Jesum Christum « spiritualiter sanat ægrum, vel vivificat « mortuum, id est, justificat impium; et

« cum ad perfectam sanitatem, hoc est, ad « perfectam vitam, justitiamque perduxerit; « non deserit, si non deseratur, ut pie sem- « per, justeque vivatur. Sicut enim oculus « corporis etiam plenissime sanus, nisi « candore lucis adjutus non potest cernere : « sic etiam homo perfectissime justificatus, « nisi æterna luce justitiæ divinitus adju- « vetur, recte non potest vivere. Sanat « ergo Deus, non solum ut diluat, quod « peccavimus; sed ut præstet etiam, ne « peccemus. » Similia habentur *in lib. de Eccles. dogmat. cap.* 24, quæ ad minus persuadent necessarium esse speciale Dei auxilium, ut homo justificatur longo tempore recte operetur.

Confirmatur secundo.

Confirmatur secundo, quia ut observat D. Thomas in præsenti articulo etiam renatis in filios Dei per gratiam justificationis convenit dicere : *Et ne nos inducas in tentationem*, et, *Fiat voluntas tua sicut in cœlo, et in terra*, ut patet ex communi usu omnium fidelium : quibus orationibus petunt a Deo auxilium ad declinandum tentationes, et ad conformandum se Dei voluntati per præceptorum observationem : ergo justi etiam indigent prædicto auxilio, ut per longum tempus recte operentur.

Aliud motivum veræ sententiæ.

215. Secundo probatur communis assertio ratioue desumpta ex D. Thom. quæ potest ad hanc formam reduci : quoniam auxilium datum supra exigentiam, et dispositionem recipientis est gratia specialis : sed auxilium quod Deus præstat homini justo ad recte operandum per longum tempus est supra exigentiam, et dispositionem hominis justi prædictum auxilium recipientis : ergo habet rationem gratiæ specialis : quæ proinde necessaria erit, ut justus longo tempore bene operetur, recteque in negotio salutis se gerat. Major, et utraque consequentia constant. Minor autem suadetur : quoniam licet gratia justificans sanet hominem quantum ad mentem; relinquit tamen in eo rebellionem appetitus contra rationem, et infectionem carnis, per quam servit legi peccati, ut dicitur *ad Rom.* 7, relinquit etiam in intellectu tantam obscuritatem ignorantiæ, ut nesciat homo, quid petere oporteat, ut dicitur *ad Rom.* 8. Aliunde vero intra longum tempus occurrunt homini plura præcepta observanda, plures occasiones peccandi, graves, ac repetitæ tam diabolo, quam a carne tentationes. Ergo auxilium datum justo, ut recte per longum tempus operetur, et negotium salutis agat, est supra dispositionem, et exigentiam recipientis. Patet consequentia : nam suppositis ex una parte illis impetitionibus, quas gratia justificans non excludit, et concurrentibus ex alia parte tot difficultatibus, quæ intra longum tempus sese offerunt; juxta dispositionem, et exigentiam hominis est, quod aliquando deficiat vel in præceptorum observatione, vel in tentationum victoria : ergo auxilium Dei, ne deficiat, est supra exigentiam, et dispositionem subjecti.

Ad Rom. 7.

Illustratur.

Confirmatur, et explicatur : nam ideo homo in puris conditus non posset per vires insitas, et secundum providentiam propriam illius status per longum tempus absque defectu se gerere, quia in prædicto homine datur duplex inclinatio, alia superior et ad bonum rationis, alia vero inferior, et ad bonum sensibile, quod multoties Dei legi adversatur : quocirca Deus hominem in puris constitutum gubernans deberet ad utramque inclinationem attendere, et juxta earum exigentiam suum concursum dispensare; et consequenter præstare aliquando concursum ad bonum opus morale; quandoque vero permittere defectus : et oppositus concursus, nempe ut homo in puris conditus per longum tempus se continuo gereret recte operando, nullumque peccatum grave committendo, sicut exigentiam, et divisionem, ut sic dicamus, illarum inclinationum excederet, ita non posset non esse speciale Dei beneficium, et adjutorium superans dispositionem hominis in prædicto statu constituti. Constat autem, quod eadem proportionabiliter ratio militat in homine, ut de facto reparatur per gratiam : tum quia simul cum statu gratiæ conservat inclinationem appetitus ad bonum sensibile, quæ non plene subjicitur gratiæ dominio, ut experientia liquet : tum quia ejus intellectus non levi obscuritate circa agenda laborat : tum quia innumeris occasionibus, et tentationibus incitatur ad peccandum. Unde quod Deus continuo justum dirigat, et protegat subministrando auxilia ad recte operandum, est supra exigentiam, et dispositionem hominis justi, ut de facto reparatur per gratiam : ergo justus indiget speciali gratiæ auxilio ad recte operandum per longum tempus, prout ly *recte operari*, dicit observationem omnium præceptorum, et victoriam cunctarum tentationum, quæ intra longum tempus secundum præsentem providentiam occurrunt.

216. Nec

Prima objectio. 216. Nec refert, si huic resolutioni opponas *primo :* nam ex ea sequitur gratiam justificantem nihil conferre, ut homo recte operetur per longum tempus : consequens est absurdum : ergo, etc. Sequela ostenditur : nam homo independenter a prædicta gratia potest singula præcepta observare, licet non possit observare omnia collective, ut diximus *disp. præced. dub.* 5. Sed hanc potestatem, et non majorem concedimus homini justificato : ergo gratia justificans nihil confert ad prædictum effectum. Falsitas autem consequentis sic probatur : tum quia aperte contradicit iis, quæ diximus *disp. cit. dub.* 6. Ubi statuimus necessitatem gratiæ sanctificantis ad observanda præcepta per longum tempus : quod falsum esset, si talis gratia ad hujusmodi observationem nihil conferret. Tum etiam et præcipue, quia consequens directe adversatur doctrinæ Concilii Milevitani can. 3 : *Ubi damnatur asserens gratiam Dei, in qua justificamur, ad solam remissionem peccatorum valere, non etiam ad adjutorium, ut non committantur.*

Concil. Milevit.

Confirmatur primo. Confirmatur primo : nam ideo homo in peccato existens nequit non intra longum tempus, seclusa speciali gratia, peccare, quia non habet cor suum firmatum in Deo, ut ponderat D. Thomas *art.* 8 *præced.* ubi inquit : « Cum enim homo non habet cor « suum firmatum in Deo, ut pro nullo « bono consequendo, vel malo vitando ab « eo separari vellet; occurrunt multa, prop- « ter quæ consequenda, vel vitanda homo « recedit a Deo contemnendo præcepta ip- « sius, et ita peccat mortaliter : præcipue « quia in repentinis homo operatur secun- « dum finem præconceptum, et secundum « habitum præexistentem, » *ut* Philosoph. *dicit* 3 *Ethic. etc.* Constat autem, quod homo justificatus habet cor suum firmatum in Deum, quem habitualiter respicit, ut ultimum finem : ergo homo justificatus potest absque alia speciali gratia vitare peccata, et recte operari per longum tempus.

D.Tho.

Secundo. Confirmatur secundo, quia recte operari per longum tempus est opus proprium hominis sani, ejus viribus correspondens : sed homo, cum justificatur, sanatur per gratiam, quæ proinde appellatur *sanans* a D. Thoma supra art. 4. Ergo homo justus per vires, quas habet, et absque ulteriori auxilio valet recte operari per longum tempus.

Non, inquam, hoc refert. Ad objectionem enim respondetur negando sequelam : quia, ut explicando nostram assertionem præmisimus, gratia justificans vires præstat, ut homo justus possit absque speciali auxilio percurrere plus temporis recte operando, quam posset, si prædicta gratia destitueretur : unde tempus illud, quod respectu hominis vel conditi in puris, vel existentis in peccato, esset longum pro qualitate præsentis materiæ; non est dicendum longum per respectum ad hominem justum : sed oportet plus temporis adjicere ; quamvis hoc additamentum nequeat metaphysice designari. Confert etiam plurimum gratia sanctificans ad vitandum ea peccata, quæ originem trahunt ex perversitate rationis, sive ex aversione a Deo ultimo fine : quæ longe facilius incurrit existens in peccato mortali, et a tali fine aversus, quam justus, qui ad prædictum finem est conversus habitualiter, ut ex se constare videtur. Quo sensu dixit D. Thom. artic.8 : *Justificatum posse abstineri ab omni peccato mortali, quod in ratione consistit,* id est, quod provenit ex deordinatione rationis superioris; licet declinare non valeat omnia peccata, quæ originem ducunt ex rebellione appetitus. Confert denique prædicta gratia ad hoc, quod auxilia ad actus supernaturales recipiantur connaturali modo, et juxta dispositionem subjecti : quæ alioqui minus connaturaliter, et proportionate distribuerentur subjecto, in quo non præexisteret forma habitualis, nempe gratia sanctificans, quæ hujusmodi auxilia pro actibus supernaturalibus saltem divisive sumptis exigeret. Ea vero, quæ consequens improbant, quatenus doctrinæ nostræ opponi videntur non urgent. Ad primum enim respondetur gratiam sanctificantem esse quidem necessariam, ut homo juxta communem, et suavem Dei providentiam possit longo tempore non deficere in aliquo præcepto, ut loco citato ostendimus. Hinc vero minime infertur, quod sola prædicta gratia ad hujusmodi effectum sit sufficiens : plura enim solent ad aliquem effectum requiri, quæ tamen ad illum non sufficiunt; sed ulterius requiritur aliud : et ita accidit in præsenti ob ea, quæ supra diximus. Ad secundum constat ex proxime dictis : fatemur enim gratiam, qua justificamur, valere etiam ad adjutorium, ut vitemus peccata : sed tamen asserimus prædictam gratiam non esse omne adjutorium, sed ulterius desiderari aliud auxilium ad recte operandum per longum tempus.

Diluitur objectio.

D.Tho.

Respondetur confirmationibus.

Ad primam confirmationem respondetur concedendo præmissas, et negando consequentiam : nam illa ratio D. Thomæ optima quidem, et sufficiens est ad probandum, quod homo in peccato existens non possit absque speciali auxilio vitare peccatum per longum tempus : sed tamen non est adæquata : nam licet homo maneat habitualiter conversus ad Deum ultimum finem; potest nihilominus simul conservare alios defectus sufficientes, ut auxilium Dei cooperantis cum homine ad recte longo tempore operandum sit specialis gratia : et ita accidit in præsenti.

Ad secundam respondetur majorem solum verificari de homine sano sanitate, ut sic dicamus robusta, et non pluribus contrariis admixta, qualem habet justus in hoc statu, ut optime docuit D. Thom. *in præsenti art.* 9. Ubi asserit, quod licet justus non indigeat alia gratia habituali : « indiget tamen auxilio gratiæ secundum alium modum, ut scilicet a Deo moveatur ad recte agendum, et hoc propter duo. Primo quidem ratione generali propter hoc, quod sicut supradictum est art. 1, nulla res creata potest in quemcumque actum prodire, nisi virtute motionis divinæ. Secundo ratione speciali » (ex qua proinde convincitur necessitas specialis auxilii) « propter conditionem status humanæ naturæ, quæ quidem licet per gratiam sanetur quantum ad mentem; remanet tamen in ea corruptio, et infectio quantum ad carnem, per quam deservit legi peccati, ut dicitur *ad Rom.* 7; remanet etiam quædam ignorantiæ obscuritas in intellectu, secundum quam ut etiam dicitur *ad Rom.* 8, quid oremus, sicut oportet nescimus. » etc.

D.Tho.

Altera objectio. D.Tho.

217. Nec refert, si opponas secundo : nam D. Thom. 3 *part. quæst.* 62, *art.* 6 *ad* 3, et *in* 3, *dist.* 21, *quæst.* 1, *art.* 3, docet, quod minima charitas sufficit ad observandum omne præceptum, et vincendum quamlibet tentationem : ergo habens charitatem habet principium sufficiens ad recte operandum per longum tempus : sed auxilium Dei, ut homo concurrat ad id, ad quod habet sufficientem virtutem, non est speciale, sed generale ; siquidem datur juxta intrinsecam dispositionem, et virtutem recipientis : ergo homo habens charitatem non indiget speciali auxilio ad recte operandum per longum tempus.

Confirmatur : quia gratia non minus præstat, quam integritas solius ordinis naturalis, qualem supra descripsimus *disp.* 1, *cap.* 2, § 1 ; sed homo integer integritate solius ordinis naturalis posset absque speciali auxilio recte operari per longum tempus : ergo idem dicendum est de homine existente in gratia.

Enodatur.

Hæc, inquam, objectio non refert : nam testimonia D. Thomæ, quibus innititur, vel loquuntur de victoria cujuslibet tentationis divisim acceptæ, vel de observatione cujuscumque præcepti seorsim sumpti : et in hoc sensu neganda est prima consequentia, quæ procedit de modo recte se habendi per longum tempus in observandis præceptis, et vincendis tentationibus collective acceptis. Quoniam ex potestate ad aliqua divisive sumpta minus recte colligitur potestas ad eadem collective considerata, ut satis liquet ex dictis *disp. præced.* fere per totam, et præcipue *dub.* 5. Vel prædicta testimonia loquuntur (quod est vero similius, et textui magis cohærens), de victoria omnium tentationum, et observatione omnium præceptorum collective sumptorum; solum denotant sufficientiam ex parte charitatis, quantum est de se ; minime vero attentis omnibus, quæ reperiuntur in supposito : et ita non excludunt necessitatem ulterioris auxilii. Licet enim charitas, quantum est de se, potens sit, et potestatem præbeat ad recte operandum longo tempore superando tentationes, et observando præcepta : nihilominus pro hoc statu non plene sibi subjicit appetitum sensitivum, nec perfecte coercet defectibilitatem arbitrii : atque ideo non facit sibi debita auxilia ad diu recte operandum; sed locum relinquit, ut prædicta defectibilitas exigat expedite aliquando deficere, nisi ulteriori auxilio reprimatur. Quamobrem subministratio auxilii, ut homo justus longo tempore uniformiter, et absque defectu in negotio salutis se gerat, excedit, attentis omnibus, dispositionem, et exigentiam virium, quæ de facto existunt in homine justo : et consequenter habet rationem gratiæ specialis.

Ad confirmationem dicendum est, quod licet gratia sanctificans sit longe perfectior, quam integritas naturalis, et perficiat hominem in ordine ad altiorem finem ; nihilominus illum perficit modo diverso, et inferiori quantum ad rem, de qua agimus. Nam integritas naturalis non relinqueret in homine divisionem inter partem superiorem, et inferiorem ; sed hanc illi perfecte subjiceret

subjiceret in ordine ad finem naturalem : alioqui immerito integritas intra prædictum ordinem diceretur. Unde cessante rebellione appetitus contra rationem, posset homo integer absque ulteriori auxilio speciali recte se gerere longo tempore in ordine ad naturalem finem, et ad illa, quæ rectitudo præcise naturalis exigeret. Cæterum gratia prout de facto communicatur, non refrænat perfecte motus concupiscentiæ contra rationem, sed secum permittit fomitem appetitus : nec plene subordinat partem inferiorem superiori comprimendo, aut excludendo divisionem inter utramque. Quocirca nequit homo justus, nisi speciali alia gratia fulciatur, aliquando intra longum tempus non peccare; sive, et in idem redit, non valet in diuturna præceptorum observatione, et tentationum victoria persistere.

Incidens quæstiuncula.

218. Quod si interroges, in quo consistat auxilium illud speciale, quod diximus esse necessarium, ut justus longo tempore recte operetur, et in statu gratiæ se contineat? Dicendum est prædictum auxilium non consistere in novo aliquo habitu denuo infuso, nec in solo auxilio præmovente ad agere, et supponente sufficientiam completam ex parte principii : sed situm esse in continuata, ac diuturna communicatione illustrationum ex parte intellectus, et piarum, ac subitarum affectionum ex parte voluntatis, et simul in externa Dei protectione : nam cuncta hæc complent justi sufficientiam in ordine ad effectum recte se gerendi per longum tempus. Et licet hujusmodi auxilia divisim considerata non sint supra exigentiam, et dispositionem justi, ut statim § *seq.* dicemus : eorum tamen concatenatio, et successivus, ac diuturnus influxus prædictam dispositionem, et exigentiam excedit, ut patet ex dictis. Sed hujus, et aliorum auxiliorum naturam latius, et ex professo declarabimus *infra disp.* 5, *cum sequentibus*. Legatur D. Prosper *lib.* 2 *de vocatione gentium cap.* 26.

S. Prosp.

§ II.

Alia conclusio pro perfecta dubii resolutione.

Secunda conclusio.

219. Dicendum est secundo hominem justum non indigere speciali auxilio ad quamlibet operationem supernaturalem : sed posse elicere omnes operationes supernaturales præsentis status divisim acceptas absque alia gratia speciali. In hac conclusione nomine *auxilii, et gratiæ specialis* significamus auxilium, quod habeat esse speciale intra ordinem gratiæ, et respective ad hominem ut justificatum, non autem excludimus, quod habeat esse speciale absolute, et respectu hominis considerati secundum se, juxta ea, quæ supra *num.* 202 observavimus. Et in hoc sensu propositam assertionem defendunt Cajetanus, et Medina *in præsenti,* ubi etiam Arauxo *dub.* 2, *num.* 58, Godoy *disp.* 48, § 1, *num.* 3, Valentia *disp.* 8, *q.* 1, *puncto* 6, Curiel *dub. unico* § 4, Soto *lib.* 1 *de natura et gratia cap.* 16, Vega *lib.* 6, *in Trident. cap.* 4 *et* 9 *et quæst.* 14, *de Justificat.* Suarez *lib.* 3 *de auxiliis cap.* 4, *num.* 6 *et lib.* 10 *de gratia cap.* 2, *num.* 12, Molina *in concordia disp.* 37 et alii plures.

Cajetan. Medina. Arauxo. Godoy. Valent. Curiel. Soto. Vega. Suarez. Molina.

Ratio fundamentalis.

Probatur unico fundamento desumpto ex dictis *disp. præced. dub.* 2, quoniam homo constitutus in puris, vel homo lapsus potest absque speciali auxilio operari bene moraliter intra ordinem naturalem : ergo homo constitutus in statu gratiæ, potest absque speciali auxilio elicere operationes supernaturales. Antecedens constat ex dictis loco citato, ubi illud late ostendimus contra Vasquez, et ex dictis *in eadem disputat. dubio* 5, ubi statuimus hominem lapsum posse singula peccata divisim vitare, atque singula præcepta seorsim accepta adimplere. Consequentia vero probatur a paritate rationis : tum quia gratia justificans, quæ in ordine supernaturali sortitur rationem naturæ, non minorem proportionem habet ad operationes proprias prædicti ordinis, ac natura humana habet ad operationes moraliter bonas ordinis naturalis, ut ex se constare videtur : ergo si natura humana in statu sive purorum, sive peccati habet sufficientem proportionem, ut absque speciali auxilio possit bene moraliter operari intra ordinem naturalem ; pariter justus per gratiam constitutus habet ex vi prædictæ gratiæ sufficientiam, et proportionem ad supernaturaliter operandum, quin ad hoc requiratur aliud speciale auxilium. Tum etiam quia sicut natura humana exigit concursum Dei ad operationem sibi consonam, cujusmodi est agere bene moraliter intra ordinem naturalem : ita natura, ut sic dicamus, supernaturalis, nempe gratia justificans exposcit concursum Dei ad operationem sibi consonam, qualis est ope-

ratio supernaturalis : ergo sicut ob eam exigentiam concursus Dei cum natura humana ad bene moraliter operandum non habet rationem gratiæ specialis, sed pertinet ad generalem concursum ordinis naturæ ; ita ob hanc exigentiam concursus Dei cum homine justo ad operationes supernaturales non debet habere rationem specialis auxilii, sed pertinere debet ad generalem concursum ordinis gratiæ. Tum denique nam ideo affirmant communiter Theologi hominem, sive lapsum, sive constitutum in puris, posse per vires insitas, et absque speciali auxilio elicere aliquam operationem moraliter bonam, quia ex opposito inferretur vires naturæ, et facultatem arbitrii esse extinctas in ordine ad bonum morale : sed idem, et ob idem motivum posset inferri circa gratiam in ordine ad operationes supernaturales, si absque speciali alio auxilio non posset homo justus supernaturaliter operari, ut facile consideranti apparebit : ergo dicendum est hominem justum posse per vires gratiæ, quam habet, et absque alio speciali auxilio elicere operationes supernaturales.

Confirmatur.

Confirmatur : quia ordo supernaturalis non minus patet, quam naturalis ordo : ergo sicut in ordine naturali distinguuntur duo genera auxiliorum, nempe generalium, et specialium ; ita debent intra ordinem supernaturalem distingui : atque ideo sicut non omnis concursus Dei auctoris naturalis cum natura humana habet rationem auxilii specialis ; sed solus concursus ad actum, qui excedit vires, et exigentiam naturæ : ita similiter non omnis concursus Dei auctoris supernaturalis cum homine justo debet habere rationem specialis auxilii, sed solus concursus ad actum, qui superat exigentiam, et vires gratiæ præexistentis in justo : constat autem, quod actus verbi gratia fidei, vel charitatis intensus ut quatuor non excedit exigentiam, et vires gratiæ intensæ ut quatuor : idemque apparet in quolibet alio actu supernaturali præsentis status, divisim et secundum se considerato : ergo concursus Dei auctoris supernaturalis cum justo, ut supernaturaliter operetur non habet rationem specialis auxilii : et consequenter, licet justus indigeat concursu Dei ad supernaturaliter operandum, potest tamen absque speciali auxilio supernaturaliter operari.

220. Quæ ratio facile prosternit varias Adversariorum responsiones, quibus differentiam inter exemplum allatum, et rem præsentem assignare procurant. *Prima* est, quod opera supernaturalia ex pluribus impediuntur, quam opera naturalia : unde licet concursus Dei ad hæc non sit gratia specialis, secus tamen concursus ad illa. *Secunda* est, quod non est contra rationem concursus naturalis esse debitum : est vero contra rationem supernaturalis auxilii, quod debeatur : nam semper habet rationem gratiæ. *Tertia*, quod voluntas est tota ratio proxima agendi operationes naturales : gratia vero, aut charitas non sunt adæquata ratio operandi supernaturaliter, sed subordinantur voluntati ut principio immediato, licet inadæquato eliciendi opera supernaturalia : unde concursus Dei ad prædicta opera, saltem prout immediate confertur voluntati, nequit non habere rationem gratiæ specialis. *Quarta*, quod vis proxima, ut voluntas operetur, completur per cogitationem offerentem objectum : et cogitatio naturalis est homini debita, secus vero cogitatio supernaturalis. Alias differentias minoris momenti addunt, quæ videri possunt apud Godoy ubi supra.

Adversariorum effugia.

Impugnatur primum.

Sed omnes, ut diximus, sunt insufficientes, et cedunt motivo nostræ assertionis. Prima rejicitur : tum quia non facile explicabunt Adversarii, quæ majora impedimenta habeat justus ad recte operandum ex supernaturali motivo, quam ex motivo honesto naturali : difficultas enim ut plurimum attenditur penes materiam, in qua operamur, non autem ex motivo, supposita sufficientia ad utrumque : unde non solent plura impedimenta occurrere ad jejunandum verbi gratia, ad colendum parentes, ad solvendum debitum, et similia ex motivo supernaturali, quam ex naturali, et honesto motivo : ergo ex hoc capite desumi nequit diversitas, ut concursus Dei cum justo ad opera supernaturalia habeat rationem gratiæ specialis; si semel hanc rationem non habet concursus ad opera naturalia. Tum etiam, quia esto plura impedimenta occurrerent, ne fierent opera supernaturalia ; nihilominus ad providentiam communem ordinis gratiæ pertinet removere quandoque prædicta impedimenta, et adjuvare justum, ut aliquam supernaturalem operationem eliciat : alioqui dicendum esset prædictam providentiam esse imperfectam, et gratiæ vires in ordine ad prædicta opera esse moraliter extinctas ; quod est absurdum : ergo secundum communem providentiam ordinis

nis

nis gratiæ, atque ideo sine speciali auxilio hujus ordinis fieri potest, ut cessent quandoque illa impedimenta, et justus supernaturaliter operetur. Tum denique nam respectu justi non est difficilius, vel impedimentis magis obnoxium dare exiguam eleemosynam ob supernaturale motivum; quam respectu hominis lapsi servare aliquod præceptum gratiæ ob motivum naturale honestum, verbi gratia restituere alienum, ut facile consideranti constabit : ergo sicut homo lapsus potest hoc ultimun præstare absque speciali gratia ; ita justus poterit absque speciali auxilio præstare illud prius.

Refellitur secundum. Secunda etiam rejicitur : quia licet sit contra rationem auxilii supernaturalis esse absolute debitum homini ; et semper comparative ad naturam debeat habere rationem gratiæ specialis, nihilominus non est contra rationem supernaturalis auxilii esse debitum gratiæ, et homini justificato ratione gratiæ, et facta suppositione status justitiæ : sicut non est contra rationem virtutum supernaturalium esse debitas gratiæ,et homini ut per gratiam constituto: sed assertio nostra in hoc sensu procedit, ut eam statuendo explicuimus ; et fundamentum pro illa expensum id ipsum evincit : ergo differentia ab Adversariis adducta nullius roboris est. Et urgetur exemplo proxime allato : nam sicut virtuti radicali debetur virtus proxima ejusdem ordinis, ita proportionabiliter virtuti proximæ debetur concursus ad actus : sed licet virtutes supernaturales proximæ operativæ non debeantur homini secundum se, debentur tamen homini ex suppositione, quod habeat gratiam habitualem, quæ est principium operandi in ordine supernaturali : et ideo infusio prædictarum virtutum, supposita gratia sanctificante, non habet rationem specialis concursus, vel auxilii : ergo pariter quamvis concursus Dei ad opera supernaturalia non sit debitus homini secundum se; nihilominus est debitus homini ut constituto per gratiam, et virtutes proximas ordinis supernaturalis : et consequenter facta hac suppositione non habet rationem gratiæ specialis.

Tertium confutatur. Tertia differentia etiam refellitur : tum quia potentiæ naturales non habent concursum immediatum ad actus supernaturales ; sed influunt, ut elevatas per virtutes infusas tanquam per rationem proximam, et adæquatam supernaturaliter operandi, ut modo supponimus ex dictis *Tract.* 2, *disp.* 4, *dub.* 4; ergo differentia ex hoc capite desumpta nequit subsistere, et falso innititur fundamento. Tum etiam quia gratis concesso, quod potentiæ naturales influant partialiter in supernaturales operationes, negari tamen non potest, quod prædictæ potentiæ ut elevatæ per virtutes supernaturales fiant proportionatæ ad supernaturaliter operandum : alioqui virtutes infusæ nihil roboris aut proportionis prædictis potentiis adjicerent : atqui potentiæ proportionatæ ad aliquem actum debitus est concursus ad talem actum eliciendum : ergo concursus Dei cum potentiis elevatis ad supernaturaliter operandum debitus est prædictis potentiis ut elevatis ; et consequenter non excedit earum exigentiam, et dispositionem, nec habet rationem gratiæ specialis. Tum denique,quia hæc differentia solum suadet, quod concursus Dei cum potentiis naturalibus ad supernaturaliter operandum, habeat rationem gratiæ specialis respective ad prædictas potentias consideratas secundum earum vires, et ut partialiter influunt : minime vero quod sit specialis gratia respectu virtutis supernaturalis, et respectu hominis ut elevati per illam : hoc autem sufficit ad veritatem nostræ assertionis : ergo, etc.

Diruitur ultimum. Quarta denique, et ultima differentia confutatur : nam ideo homini debetur cogitatio recta ordinis naturalis ad operandum bene moraliter in prædicto ordine, quia habet ex parte voluntatis vires sufficientes ad ita operandum : et ita debitum est, ut homo aliquando excitetur ad bonum honestum ordinis naturalis : sed justus supponitur habere sufficientes vires ex parte voluntatis ad eliciendum supernaturales operationes : ergo justo in quantum tali, debitum est, quod aliquando excitetur sancta cogitatione ad supernaturaliter operandum : et consequenter sicut cogitatio recta ordinis naturalis, et alii concursus desiderati ad operationem honestam prædicti ordinis non habent rationem gratiæ specialis : ita cogitatio supernaturalis, et alia auxilia requisita, ut justus supernaturaliter operetur, non habent rationem specialis gratiæ. Præsertim quia ratio nostra æqualiter immediate potest applicari cogitationi supernaturali, ac aliis supernaturalibus operationibus. Quod sic ostenditur: nam sicut intellectus noster constituitur per lumen naturale, est principium sufficiens

ad intellectiones ordinis naturalis : ita per lumen fidei constituitur principium sufficiens ad supernaturalem assensum, et per prudentiam supernaturalem ad supernaturale dictamen, et imperium : ergo sicut intellectus noster potest cum generali concursu ordinis naturæ elicere aliquas intellectiones naturales : ita intellectus justi ut elevatus per lumen supernaturale fidei, prudentiæ, aut aliarum virtutum infusarum, potest cum generali concursu ordinis gratiæ elicere intellectiones supernaturales, et sanctas cogitationes habere : et consequenter ex parte cogitationum constituentium ultimo potestatem ad recte operandum nequit conveniens discrimen assignari.

Prima objectio. 221. Sed objicies primo : nam licet minima charitas sit, quantum est de se, principium sufficiens ad recte operandum non solum divisim in hac, aut illa occasione, sed etiam collective, et per longum tempus ; nihilominus concursus Dei cum justo, ut longo tempore recte operetur, est auxilium speciale non solum respectu hominis secundum se, sed etiam respectu justi, quatenus talis, ut constat ex dictis § *præcedenti:* ergo licet gratia præstet sufficientiam, et proportionem ad quamlibet operationem supernaturalem divisim sumptam ; tamen concursus Dei cum justo ad operationem supernaturalem divisim acceptam erit specialis gratia non solum respectu hominis secundum se considerati, sed etiam respectu justi, ut justi.

Diluitur. Respondetur negando consquentiam. Et ratio disparitatis est : quoniam charitas in homine existens ita sufficit, quantum est de se, ad recte operandum per longum tempus, quod simul secum in eodem subjecto permittit fomitem peccati, et rebellionem appetitus. Unde quia Deus in dispensando suum concursum secundum communem providentiam debet attendere non solum ad proportionem unius partis, sed etiam ad exigentiam, et dispositionem totius suppositi ; nequit utens communi providentia conferre uniformiter auxilia ad recte operandum juxta exigentiam præcisive acceptam gratiæ, et charitatis ; sed debet quandoque permittere, ut defectibilitas arbitrii, cui non plene dominatur gratia, aliquando deficiat, et processus recte operandi non semel interrumpatur. Quocirca oppositus, et uniformis concurrendi modus, ut justus diu continuo recte operetur, nequit non habere rationem gratiæ specialis. Hæc autem ratio non militat in qualibet operatione supernaturali divisim sumpta : nam ex una parte justus habet sufficientem virtutem, et proportionem ad eam eliciendam, ut hactenus ostendimus ; et ex alia parte defectibilitas arbitrii, et impetus concupiscentiæ non petunt determinate in actum peccati pro hac, aut illa occasione prodire ; sed tantum exposcunt vage intra longum tempus peccare. Unde concursus Dei cum justo ad quamlibet operationem supernaturalem singillatim, et determinate acceptam ex nullo capite excedit justi dispositionem, et exigentiam : et consequenter non habet rationem gratiæ specialis respectu justi, quatenus talis ; quamvis absolute sit specialis gratia justi considerati secundum se.

Secunda objectio. 222. Objicies secundo : nam easdem proportionabiliter vires habet justus ad supernaturaliter operandum, quas habet homo in puris conditus, vel in statu peccati existens ad opera moraliter bona ordinis naturalis, ut in fundamento nostræ assertionis expendimus : atqui homo vel in puris constitutus, vel in statu peccati existens, licet habeat vires sufficientes, ut absque speciali gratia possit efficere aliqua opera moraliter bona, satis levia, et parum difficilia ; nequit tamen sine speciali gratia efficere omnia opera moraliter bona ordinis naturalis adhuc divisim : aliqua enim sunt, quæ etiam seorsim, et per se considerata prædictas vires excedunt, utputa amor efficax Dei super omnia, et victoria tentationis gravis : ergo idem dicendum est de homine justo respective ad opera supernaturalia : et consequenter fundamentum pro assertione propositum illam non evincit, sed magis labefactat.

Responsio. Respondetur negando minorem in sensu statim explicando. Et ad insertam probationem dicendum est hominem in puris constitutum posse absque speciali gratia (cujus, sicut et peccati, carentia illum statum constituit) efficere omne opus bonum ordinis naturalis divisive acceptum : et ita diligere Deum amore efficaci, licet non stabili, diligere Deum finem ultimum naturalem super omnia, ut diximus *disp. præced. dub.* 3, potest etiam superare quamlibet tentationem gravem contra bonum rationis intra prædictum ordinem, ut statuimus in eadem *disp. dub.* 8. Quod satis erat ad veritatem, et fundamentum nostræ assertionis : nam ita se habet justus elevatus per gratiam ad bonum ordinis supernaturalis, sicut homo

homo suæ naturæ relictus ad bonum naturalis ordinis : neque enim apparet conveniens disparitatis ratio, ut satis constat ex supradictis *numero* 218. Homo vero in statu peccati existens, licet habeat eandem potentiam antecedentem ad bonum rationis, quam habebat in statu purorum, et propterea teneatur ad idem ; caret tamen potestate consequenti ad amorem Dei super omnia, quem nequit ipsum cum statu peccati componere, ut explicuimus *disp. citata dub.* 4, et similiter caret potestate consequenti ad victoriam gravis tentationis, quam nisi virtute prædicti amoris superare non valet : unde indiget speciali gratia ad hujusmodi opera, ut exposuimus *in eadem disp. dub.* 8. Hæc autem ratio non militat in homine justo, qui sicut caret peccato, ita caret impotentia consequenti ad prædictas operationes, et potest egregia illa opera cum suo statu conjungere : et ita habet in ordine supernaturali potentiam consequentem, et expeditam ad omne id, ad quod peccator habet in naturali ordine potentiam antecedentem. Unde concedendum est, quod justus possit absque speciali gratia hanc, aut illam operationem supernaturalem divisim acceptam elicere, sed etiam quod possit efficere omne opus supernaturalis præsentis providentiæ divisim acceptum : atque ideo, quod valeat diligere amore charitatis Deum supernaturalem finem, et superare quamlibet tentationem gravem divisim, et prout occurrit consideratam. Cui resolutioni non adversatur Innocentius Papa *epist.* ad Concilium Carthaginense apud Aug. 91, ubi ait: *Quotidiana præstat ille remedia, quibus nisi freti, confisique nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores : necesse enim est, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante, vincamur*. Nam loquitur de diuturna, et continuata tentationum victoria : in quo sensu prædicta verba supra *numero* 223, allegavimus. Vel si loquatur de qualibet victoria tentationis seorsim, et divisim accepta ; adstruit quidem necessitatem auxilii divini, quo deficiente vincemur : sed inde non colligitur, quod tale auxilium habeat rationem gratiæ specialis respectu justi, ut Justi, licet sit specialis gratia respectu hominis secundum se, quando vincit tentationem ex supernaturali motivo.

Innoc. Papa.

§ III.

Diluuntur argumenta contra secundam assertionem.

223. Contra primam conclusionem sentiunt a fortiori illi, qui docent hominem peccatorem posse absque speciali gratia diu vitare peccatum, et observare præcepta : eorum autem motibus satisfecimus *disp. præced. dub.* 5, unde nihil in præsenti adversus illam occurrit præter ea, quæ § 1 objecimus, et diluimus. Secundæ autem assertioni refragantur Montesinos *disp.* 29, *quæst.* 2, *num.* 34, Lorca *disp.* 13, *membro* 2, cum quibus sentire videntur Joannes a Sancto Thoma *disp.* 31, *art.* 2, Gregorius Martinez ad hunc *art. dub.* 2, et alii. Quorum opinio potest probari primo auctoritate Conciliorum, et Patrum, in quibus frequenter edocemur baptizatos etiam, et justificatos nihil conducens ad salutem operari posse nisi Deo auxiliante per Christum, ut videri potest apud Gregor. Martinez et alios Auctores : sed operationes supernaturales conferunt ad salutem, ut ex se liquet : ergo justus nullum opus supernaturale efficere valet absque speciali gratia per Christum.

Sententiæ contrariæ. Primum motivum. Montes. Lorca. Joann. a S.Tho. Gregor. Martin.

Confirmatur ex D. Thom. *in hoc artic.* ubi statuit hominem justum indigere auxilio Dei ad recte operandum, quod probat duplici motivo, alio quidem generali desumpto ex communi dependentia agentis secundi a primo, alio autem speciali nempe ob rebellionem appetitus, et ignorantiam : ergo sicut ex priori motivo evincitur necessitas auxilii generalis ; ita ex secundo debet colligi necessitas auxilii specialis : alioqui frustra D. Thom. recurreret ad specialem eam indigentiam justi, et ad imperfectiones, quas habet.

Confirmatur. D.Tho. D.Tho.

Confirmatur secundo : quia S. Doctor *artic. sequent.* probat perseverantiam esse speciale gratiæ donum, tum quia justificati illam in oratione Dominica petunt a Deo, tum quia pluribus datur gratia, quibus non datur perseverantia : atqui justi petunt Dei auxilium ad supernaturaliter operandum ; et plures accipiunt gratiam, quæ tamen supernaturaliter non operantur : ergo ex sententia D. Thom. justi indigent speciali gratiæ auxilio, ut supernaturaliter operentur.

Ad argumentum desumptum ex testimoniis Conciliorum, et Patrum respondetur ea tantum evincere, quod auxilium datum justis ad supernaturaliter operandum sit abso-

Respondetur argumento.

lute specialis gratia : quod nos minime negamus : ad hoc quippe sufficit, quod non debeatur homini secundum se, ut supra *num.* 222 *præmisimus.* Cæterum non docent, quod prædictum auxilium habeat rationem gratiæ specialis intra ordinem gratiæ, vel quod non debeatur homini ut justo, vel denique quod habens gratiam non sit constitutus in actu primo sufficienti, et proportionato ad supernaturaliter operandum. Unde non adversatur secundæ nostræ assertioni in sensu a nobis intento.

Occurritur confirmationibus. Ad primam confirmationem respondetur Divum Tho. solum docere, quod justus indiget speciali auxilio ad recte operandum collective, et per longum tempus, ut in prima assertione statuimus : idque recte probat ex secundo illo motivo, nempe ex rebellione carnis, et ignorantia, ut supra expendimus *a num.* 224. Sed quemadmodum hoc motivum inefficax est, ut probet hominem non posse absque speciali gratia aliquam operationem moraliter bonam elicere, ut satis constat ex dictis *disp. præced. dub.* 2, ita caret efficacia, ut convincat justum non posse absque speciali gratia supernaturaliter operari : ac proinde non proponitur in hoc sensu a D. Thom.

Ad secundam dicendum est illa duo motiva a D. Thom. proposita non convincere generaliter rationem specialis gratiæ, sed ad summum rationem alicujus beneficii, quod possit citra injuriam huic, aut illi individuo denegari, ut patet ex dictis *disp. præced. dub.* 2, ubi ostendimus auxilium collatum peccatori ad hanc, aut illam operationem moraliter bonam non esse gratiam specialem ; et tamen potest homo illud a Deo petere, potestque Deus huic, aut alteri denegare, et pro suo arbitrio distribuere, ut ibidem explicuimus. Probant autem recte prædicta motiva juxta qualitatem materiæ cui a D. Thom. applicantur : quia perseverantia, de qua disputat, comprehendit continuatum modum recte operandi usque ad mortem, qui excedit vires justi, ut in prima conclusione statuimus. Unde pariter a justis, ut speciale, et ut tale inæqualiter distribuitur, et quod S. Doctor in hoc sensu loquatur, constat tum ex *corp. art. ad* 3, ubi ait : « Facilius homo per gratiæ donum perseverare poterat in statu innocentiæ, in « quo nulla rebellio erat carnis ad spiritum, « quam nunc possumus ; quando reparatio « gratiæ Christi, etsi sit inchoata quantum « ad mentem, nondum tamen est consummata quantum ad carnem. » Ubi necessitatem specialis auxilii perseverantiæ reducit ad difficultatem permanendi in bono, et reprimendi impetum appetitus : quæ ratio non probat necessitatem prædicti auxilii pro singulis operibus moraliter bonis divisim acceptis, sed evincit necessitatem prædicti auxilii ad omnia bona opera collective, ut justus diu recte operetur.

D.Tho.

Secundum argumentum. 224. Arguitur secundo : nam ut justus supernaturaliter operetur, necessarium est, quod gratia continuetur, et perseveret : sed continuatio, seu perseverantia gratiæ est speciale auxilium : hoc igitur necessarium est, ut justus quamlibet operationem eliciat. Confirmatur : nam plus debet Deo justus, qui supernaturaliter operatur, quam qui gratia accepta non utitur : ergo signum est, quod specialem aliquam gratiam accepit, absque qua non poterat supernaturaliter operari.

Solutio. Respondetur hoc argumentum cum sua confirmatione æqualiter probare, quod homo non possit absque speciali gratia ullam operationem moraliter bonam elicere, ut facile consideranti constabit : unde sicut inefficax est ad hoc persuadendum, ut patet ex dictis *disp. præced. dub.* 2, ita vires non habet, ut probet justum indigere speciali gratia ad supernaturaliter operandum. Ad argumentum igitur concessa majori distinguenda est minor, quæ si intelligatur de perseverantia finali, concedenda est ; negari vero debet, si intelligatur de continuatione gratiæ pro aliquo brevi spatio, et quale ad eliciendum quamlibet operationem supernaturalem divisim consideratam exigitur. Nam posterior hæc conservatio non habet rationem auxilii specialis intra ordinem gratiæ : sed fit juxta communem providentiam ejusdem ordinis : hæc quippe postulat, ut gratia semel producta aliquantulum, et in aliquibus individuis conservetur.

Ad confirmationem respondetur negando consequentiam : nam ad fundandum majus illud debitum non requiritur specialis gratia, sed sufficit quodlibet beneficium a Deo acceptum, licet secundum communem providentiam concessum fuerit. Recolantur, quæ diximus loco citato.

Tertium argumentum. 225. Arguitur tertio : nam sicut justus per alias virtutes supernaturales constituitur potens ad earum actus, ita per habitum charitatis constituitur potens ad dilectionem Dei super omnia : sed justus hunc actum elicere non valet absque speciali gratia,

tia, siquidem in hoc actu continetur virtualiter diuturna legis adimpletio, quam homo absque speciali auxilio habere non valet : ergo justus eget speciali auxilio ad eliciendum supernaturales operationes.

Solutio Godoy. Huic argumento respondet Godoi ubi supra *a n.* 19, concedendo præmissas, et negando consequentiam : existimat enim aliter philosophandum esse de amore charitatis, ac de reliquis virtutum operibus ob rationem inter arguendum insinuatam. Unde infert justum non posse absque speciali gratia elicere ullum opus ut meritorium vitæ æternæ : quia ad hujusmodi meritum requiritur imperium, sive ordinatio charitatis in Deum ultimum finem super omnia dilectum.

Melior responsio. Sed melius, et magis consequenter respondetur negando minorem juxta ea, quæ diximus *a n.* 28. Et motivum argumento infertum non urget : quia major, et longe diversa gratia requiritur ad actualem legis adimpletionem, quam ad propositum efficax illam observandi implicitum in amore Dei super omnia, ut satis constat ex dictis *disp. præced. dub.* 3, ubi hujus argumenti vires convulsimus. Et hinc colligitur justum posse absque speciali gratia elicere actus meritorios vitæ æternæ : quia sine illa valet elicere actum charitatis, qui per se meritorius est, et alios virtutum actus meritorios constituit. Reliqua hujus opinionis motiva minoris ponderis sunt, et quæ aliquam difficultatem videbantur habere inter probandum nostram assertionem diluimus.

DUBIUM XI.

Utrum justus indigeat speciali gratia ad perseverandum in bono.

Non possumus ad præcipuum hujus difficultatis punctum convenienter accedere, nisi expediamur ab aliquibus, quæ æquivocationem gignere, et dubii resolutionem minus claram reddere valent, et ideo

§ I.

Præmittuntur quædam suppositiones.

Multiplex perseverantiæ acceptio. 226. Perseverantia, ut observat D. Tho. *in præsenti art.* 18, *et* 2, 2, *q.* 137, fere per totam, potest sumi vel pro habitu firmante animum, ne removeatur a bono propter irruentes tristitias; vel pro habitu eliciente propositum perseverandi in bono usque ad finem; vel denique pro actuali in bono perseverantia. Et hæc posterior perseverantiæ acceptio pertinet per se ad præsentem difficultatem. De aliis autem prioribus acceptionibus egimus in Tract. de Virtutibus in arbore, *a n.* 104. Rursus actualis perseverantia vel extenditur usque ad mortem, vel ad illam non pertingit : et deinde vel importat longam durationem, vel breve duntaxat aliquod spatium. Si ergo loquamur de perseverantia sumpta pro continuatione in bono, et præcisive a decessu finali, nihil in præsenti occurrit, quod decisum non maneat ex dictis *dub. præc.* in quo statuimus justum posse absque speciali gratia elicere operationes supernaturales divisim acceptas, et recte se gerere saltem per aliquod breve spatium, indigere gratia speciali ad recte se gerendum, et in bono permanendum per tempus diuturnum. Ex quibus etiam sine controversia infertur necessariam esse specialem gratiam, ut justus perseveret finaliter, quando hæc finalis perseverantia importat longum tempus a justificatione usque ad mortem. Unde quod in præsenti examinandum occurrit, est, utrum speciale aliquod donum requiratur ad perseverantiam finalem præcisive etiam acceptam a duratione longa, vel brevi, et prout solum importat conjunctionem gratiæ cum morte? Quæ perseverantiæ acceptio propriissima est, quantum attinet ad præsentem controversiam, ut colligitur ex D. August. *lib. de dono perseverantiæ cap.* 1, ubi inquirit, an qui conservavit justitiam per decem annos, et postea eam amisit, dicendus sit habuisse perseverantiam? Et respondet : « Non contendo de verbis, si « et illa perseverantia putatur esse dicenda « tanquam temporis sui; hanc certe, de « qua nunc agimus, perseverantiam, quæ « in Christo perseveratur usque in finem : « potiusque hanc habuit unius anni fidelis, « et quantum infra cogitari potest (atque « ideo unius mensis, unius diei, unius ho- « ræ, aut etiam minoris durationis) si do- « nec moreretur, fideliter vixit; quam mul- « torum annorum, si exiguum temporis « ante mortem a fidei stabilitate defecit. « Quo constituto videamus; utrum hæc « perseverantia, de qua dictum est, Matth. « 10 : Qui perseveraverit usque in finem, « hic salvus erit, donum sit Dei. » D.Aug.

227. Circa quam difficultatem supponen-

Quilibet justus habet potentiam ad perseverandum.

dum est primo justum habere potestatem ad perseverandum usque in finem per auxilia vel recepta, vel oblata, quæ saltem media impetratione consequi valet. Quam suppositionem communiter docent Catholici, et merito : tum quia illam satis aperte tradit Concilium Trident. *sess.* 6, *cap.* 13, ubi dicitur : « Similiter de perseverantiæ « munere, de quo scriptum est Matth. 10 : « Qui perseveraverit usque in finem, hic « salvus erit : quod quidem aliunde haberi « non potest, nisi ab eo, qui potens est « eum, qui stat, statuere, ut perseveranter « stet, et eum, qui cadit restituere; nemo « sibi certi absoluta certitudine pollicea- « tur : tametsi in Dei auxilio firmissimam « spem collocare, et reponere omnes de- « bent. Deus enim, nisi ipsi illius gratiæ « defuerint, sicut cœpit opus bonum, ita « perficiet, operans velle, et perficere. » Et similia habentur in Concilio Arausic. II. can. ultimo ubi dicitur : « Hoc etiam secun- « dum fidem Catholicam credimus, quod « accepta per baptismum gratia, omnes « baptizati Christo auxiliante, et coope- « rante, quæ ad salutem pertinent (ad quam « potissimum pertinet perseverantia fina- « lis) et debeant, si fideliter laborare vo- « luerint, adimplere. » Tum etiam quia id ipsum aperte supponit, et docet D. Thom. *in hoc art. in responsione ad* 3, ubi inquit : « Dicendum, quod sicut August. dicit in « lib. de natura et gratia cap. 48, homo in « primo statu accepit donum per quod « perseverare posset, non autem accepit, « ut perseveraret : nunc autem per gratiam « Christi multi accipiunt, et donum gratiæ, « quo perseverare possunt, et ulterius eis « datur, quod perseverent. Et sic donum « Christi est majus, quam delictum Adæ. « Et tamen facilius homo per gratiæ do- « num perseverare poterat in statu inno- « centiæ, in quo nulla erat rebellio carnis « ad spiritum, etc. » Et similia tradit Magister *in* 2, *dist.* 25, cujus verba refert D. Thom. *quæst.* 24 *de Veritate art.* 13, *in* 2, *argum. Sed contra*. Tum denique, nam quod homo justus non perseveret finaliter, ejus vitio tribuitur : quod immerito fieret, si justus per auxilia accepta, vel sibi oblata non posset finaliter perseverare : ergo dicendum est, quod perseverare possit, sive quod habeat principia proxime, vel remote sufficientia ad perseverandum.

Conc. Trid. — Conc. Araus. — D Tho. — Magist.

228. Nec huic veritati, aut sibi contrarius est D. Thom. loco proxime citato ubi concedit hominem existentem in gratia habere potestatem ad non peccandum ; et addit : « Sed cum dicitur : Iste potest perse- « verare usque ad finem vitæ in abstinentia « peccati, potentia fertur ad aliquid affir- « mativum, ut scilicet aliquid ponat se in « tali statu, quod peccatum in eo esse non « possit : aliter enim homo per actum liberi « arbitrii non posset se facere perseverare, « nisi se impeccabilem faceret. Hoc autem « non cadit sub potestate liberi arbitrii ; « quia virtus motiva exequens ad hoc non « se extendit. Et ideo homo causa perseve- « rantiæ sibi esse non potest ; sed necesse « habet perseverantiam a Deo petere. *Et « in resp. ad* 3, *inquit :* Alio modo accipitur « perseverantia, prout est circumstantia « quædam virtutis designans permanen- « tiam virtutis usque in finem. Et sic per- « severantia non est in potestate habentis « gratiam. » Quibus verbis satis aperte docet justum non posse per auxilia accepta, vel sibi oblata perseverare usque in finem.

Objicitur auctoritas D. Tho.

Hæc, inquam, testimonia non adversantur superiori resolutioni. Et ideo pro eorum legitima intelligentia observandum est *primo* plus esse ex vi modi significandi, et in proprietate sermonis *posse perseverare*, quam *posse non peccare :* nam ad hoc posterius sufficit virtus ad vitandum peccata prout occurrunt, et quia semper occurrunt divisim; eo ipso, quod quis valeat vitare omnia peccata divisim, potest absolute non peccare. Cæterum perseverare significat omnimodam abstinentiam a peccato gravi, et collectivam adimpletionem præceptorum, sine restrictione ad determinatum tempus, sed cum extensione usque ad mortem, quocumque tempore eveniat. Unde ut quis dicatur posse perseverare, opus est, quod possit vitare collective omnia peccata sine restrictione ad aliquod tempus. Quia ergo justus ex vi gratiæ sanctificantis habet potestatem ad vitanda divisim omnia peccata, et adimplenda divisim omnia præcepta, ut *dub. præced. a num.* 218 declaravimus ; merito concedit D. Thom. quod existens in gratia possit non peccare. E contra vero quia justus indiget ulteriori auxilio speciali ad servandum collective omnia mandata absolute, et sine restrictione ad tempus, ut *loc. cit. num.* 223 statuimus, æquo jure negat D. Thom. perseverantiam esse in potestate habentis gratiam : utique in eo sensu, quo concedit justo potestatem ad non peccandum, videlicet per respectum ad easdem vires.

Explicatur.

vires. *Secundo* nota potestatem perseverandi esse duplicem, aut dupliciter considerari : alia est antecedens, quæ solum importat actum primum ad perseverandum : et ad hanc non requiritur auxilium actuale perseverantiæ se tenens ex parte subjecti ; sed hoc auxilium implicatur objective ex parte actus secundi perseverandi, in quem actus ille primus collimat. Alia est potestas consequens, et hæc supra actum primum addit infallibilem nexum cum actu secundo perseverandi : unde importat auxilium actuale perseverantiæ non solum ex parte actus secundi, sed etiam ut modificans, et infallibilitans actum primum. Quamobrem ut quis dicatur posse perseverare potestate consequenti, non sufficit, quod habeat actum primum ad perseverandum ; sed etiam requiritur, quod habeat auxilium actualis perseverantiæ, et quod actu perseveret.

Hinc facile conciliantur testimonia D. Thom. inter se, et cum veritate : nam loco citato ex disput. solum intendit, quod justus ex vi gratiæ, quam habet, non possit potestate consequenti perseverare absque indigentia ulterioris specialis auxilii. Sed hoc veritati nostræ suppositionis non præjudicat : quia ut aliquis dicatur absolute posse perseverare, sufficit, quod habeat potestatem antecedentem ad perseverandum : quam justus habet per gratiam, et antequam recipiat auxilium, vel donum actualis perseverantiæ. Et quod Div. Thom. loquatur de potestate consequenti, constat ex ejus verbis : *Ut scilicet*, ait, *aliquis ponat se in tali statu, quod peccatum in eo esse non possit*. Non dixit, *Ut possit se ponere*, quod pertinet ad potentiam antecedentem, sed *Ut ponat se*, quod pertinet ad potentiam consequentem, et actui indissolubiliter conjunctam. Et in hoc sensu posuit differentiam inter posse perseverare, et posse non peccare : quia videlicet justus habet potestatem tam antecedentem, quam consequentem ad non peccandum, sive ad vitandum cuncta peccata divisim, et prout in exercitio occurrunt; quin ad hoc indigeat speciali aliquo auxilio sibi indebito. Cæterum justus licet habeat potestatem antecedentem ad perseverandum, possitque ex vi auxiliorum, quæ statum justitiæ comitantur, consequi saltem per viam impetrationis perseverantiam : nihilominus, nisi aliud speciale donum, et simpliciter indebitum accipiat, caret potestate consequenti ad perseverandum, ut constabit ex dicendis. Unde in eodem sensu verificatur justum posse non peccare, et justum posse perseverare : quoniam ad utrumque habet potestatem antecedentem, quod sufficit ad verificandum nostram suppositionem : sed ad illud prius simul habet potestatem consequentem ; secus vero ad hoc posterius. Et in hoc stat differentia intenta a D. Thom. quæ proinde non pertinet ad solas voces, ut existimavit Godoy *in præsenti disp.* 47, § 2, *n.* 8, sed est de re, ut constat ex dictis. Videatur Ferrara 3, *contra gentes c.* 155, § *Sed occurrit dubium*, ubi eamdem fere doctrinam, et expositionem tradit.

Godoy. Ferrara.

229. Secundo supponendum est, quod ad actum exercitum perseverandi requiritur aliquid, et aliqua ratione a gratia sanctificante distinctum. In quo etiam conveniunt Doctores Catholici, idque satis evincunt duæ rationes, quas D. Thom. in hoc art. proponit. Prima est, quia justificati petunt a Deo perseverantiam, ut constat ex illo Psalm. 118 : *Dirige gressus meos in semitis tuis, ut non moveantur vestigia mea*. Quod fideles petere illis verbis orationis Dominicæ *adveniat regnum tuum*, tradit idem D. Thom. 3, *contra gentes cap.* 155, imo et ipsum postulari in omni fere ejusdem orationis petitione docet, et auctoritate S. Cypriani confirmat D. August. *lib. de bono perseverantiæ a cap.* 2, *usque ad* 26, *et eo cap.* 2, inquit : *Ergo et hi, qui jam sancti sunt, quid orant, nisi ut in ea sanctitate, quæ illis data est, perseverent?* Et in eodem sensu docet Concilium Arausic. II, can. 10 : *Adjutorium Dei etiam renatis, et sanctis semper est implorandum, ut ad finem bonum pervenire, et in bono possint opere perdurare*. Et Concilium Trident. *sess.* 6, *c.* 13, inquit : *Verumtamen qui se existimant stare, videant, ne cadant ; et cum timore, ac tremore salutem suam operentur in laboribus, in vigiliis, in eleemosynis, in orationibus, et oblationibus, in jejuniis, et castitate*. Si autem ad perseverandum actualiter nihil præter gratiam habitualem requireretur, frustra habentes gratiam postularent perseverantiæ donum : frustra enim petitur, quod habetur, ut arguunt D. Hieronym. *in epist. ad Ctesiphontem* ante medium, et D. August. *lib.* 2, *de bono perseverantiæ cap.* 2, et *epist.* 107, *ad Vitalem*, et alibi sæpe.

Ad actum perseverandi requiritur donum a gratia habituali distinctum. D.Tho. Psalm. 118. D.Aug. Conc. Araus. Conc. Trid.

Secundam rationem assignat D. Thom. his verbis : *Multis datur gratia, quibus non datur perseverantia in illa usque ad finem* : idque liquet in Angelis proditoribus, et

D.Tho.

Juda, et in aliis pluribus, qui a gratia exciderunt : quod minime contingeret, si perseverantia actualis non importaret aliquid, et aliqua ratione a gratia distinctum.

An donum perseverandi sit gratia specialis respectu justi.

230. Sed licet prædictæ rationes id palam evincant, adhuc tamen disputationi obnoxium relinquunt, utrum illud, quod ad exercitium perseverandi desideratur, et a gratia sanctificante distinguitur, habeat rationem gratiæ specialis. Fieri enim potest, ut aliquid sub oratione cadat, et inæqualiter distribuatur, et quod nihilominus gratia specialis non sit, sed pertineat ad generalem intra aliquem ordinem providentiam : quod satis liquet ex dictis *disp. præced. dub.* 2, ubi ostendimus hominem lapsum posse absque speciali gratia efficere, et quandoque efficere opus moraliter bonum; licet divinum auxilium ad hoc imploret, et non semper bene moraliter operetur. Unde rationabiliter dubitari potest, an simile quid in præsenti materia contingat. Et quidem si auxilium actualis perseverantiæ in gratia referatur ad hominis naturam secundum se; certum omnino est apud Catholicos prædictum auxilium esse gratiam specialem : quoniam prædictum auxilium vel est entitative ipsa gratia sanctificans, vel ea mediate habeatur : et utrumque excedit debitum, et exigentiam naturæ. Cæterum dubium est, utrum habeat esse speciale respectu justi, ut justi : an vero justus possit potestate consequenti absque speciali, et ulteriori gratia in statu justitiæ finaliter permanere? Quæ difficultas non aptius posset resolvi, quam statuendo, quid sit illud, quod ad exercitium perseverandi desideratur : cognita enim ejus natura, haud obscure appareret legitima hujus controversiæ decisio. Et quamvis id ex dicendis magis constabit; nihilominus pro hujus rei declaratione

Duplex perseverantia actualis.

231. Supponendum est tertio, quod ut docet D. Thom. infra *quæst.* 114, *art.* 9, duplex est perseverantia actualis : alia patriæ, quæ habetur per gloriam; et alia viæ, quæ habetur ex influxu Dei moventis per gratiam usque ad finem, sive usque ad mortem. Et quemadmodum illa perseverantia gloriæ importat simpliciter impotentiam ad peccandum : ita perseverantia viæ importat aliquo modo impotentiam hujusmodi. Nam qui habet donum perseverantiæ non solum non peccabit, sed nec peccare potest in aliquo vero sensu statim dicendo. Quod satis

D. Tho.

expressit D. Thom. *loco supra citato ex quæst. de Verit.* ubi docet, *potestatem perseverandi* (utique consequentem) *esse potestatem ponendi se in tali statu, in quo peccatum esse non possit : aliter enim homo per actum liberi arbitrii non posset* (nempe potestate consequenti) *se facere perseverare, nisi se impeccabilem faceret.* Quibus verbis significat perseverantiam dicere non solum absentiam peccati præsentis, et futuri, sed etiam impotentiam aliquam illud contrahendi. Et hanc doctrinam hausit ex D. August. qui illam frequenter tradit, et præcipue *lib. de corrept. et gratia cap.* 12, ubi describit differentiam inte potestatem perseverandi, et donum actualis perseverantiæ, et inquit : « Primo itaque homini, qui in eo bono, quo factus fuerat rectus, acceperat posse non mori, posse ipsum bonum non deserere; datum est donum perseverantiæ : non quo fieret ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Nunc vero sanctis in regnum Dei per gratiam prædestinatis non tantum tale adjutorium perseverantiæ datur; sed tale, ut perseverantia ipsa donetur : non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam ut per hoc donum nonnisi perseverantes sint. Non solum enim dixit Joann. 15, sine me nihil potestis facere : verum etiam dixit : Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, et posui vos, ut eatis, et fructum afferatis, et fructus vester maneat. Quibus verbis non solum justitiam, verum etiam in illa perseverantiam se dedisse monstravit. Christo enim sic eos ponente, ut eant, et fructum afferant, et fructus eorum maneat, quis audeat dicere, forsitan non manebit? » Et circa finem ejusdem capitis eamdem materiam tractans addit : « Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter, et inseparabiliter ageretur : et ideo quamvis infirma non deficeret, nec adversitate aliqua vinceretur. » Ubi S. Doctor attribuit habentibus donum perseverantiæ non solum potentiam ad non peccandum, sed etiam impotentiam ad peccandum in sensu statim magis declarando. Et ita eum intellexerunt Massilienses, ut refert Hilarius *in epist. ad eumdem S. Doctorem*, ubi relatis verbis proxime adductis inquit : « His verbis sanctitatis tuæ ita moventur, ut dicant quandam desperationem hominibus exhiberi. Si enim Adam ita adjutus est, ut stare posset in justitia, et a justitia

Perseverantiæ donum importat aliquam impotentiam peccandi.

« justitia declinare : et nunc ita sancti ju-
« vantur, ut declinare non possint, si qui-
« dem eam acceperunt volendi perseve-
« rantiam, ut aliud velle non possint, etc. »
Unde ipsi contrariam Augustino amplexati sunt sententiam, ut statim Hilarius addit his verbis : *Cæterum quidquid libet donatum sit prædestinatis, id posse et admittere, et retinere propria voluntate contendunt.* Quod tunc falsum esset, si verum putarent eam quidem perseverantiam percepisse, ut nisi perseverantes esse non possint.

Prædicta impotentia non est necessitas absoluta.

232. Hæc vero impotentia, quam August. perseverantibus tribuit, et quæ nimis dura Massiliensibus apparuit, non est impotentia absoluta, et quæ tollat absolutam, et antecedentem potestatem ad peccatum : certum quippe est perseverantes posse absolute peccare, et cadere a statu justitiæ, ut satis aperte docet Concilium Tridentinum loco supra citato, et sentiunt omnes Catholici. Sed est impotentia consequens, et in sensu composito : quia videlicet habens donum perseverantiæ nequit vel illud excludere, vel lapsum cum eo componere; licet adhuc stante prædicto dono habeat simul potentiam ad actum peccati secundum se : sicut de potentia ad omissionem peccaminosam conjunctam cum auxilio efficaci ad actum præceptum docent communiter S. August. et D. Thom. discipuli, ut infra videbimus *disp.* 7, fere per totam. Intercedit tamen hæc differentia, quod auxilium efficax solum dat illam impotentiam ad peccatum in hac, au illa occasione, materia, et tempore, pro quibus exhibetur : at donum perseverantiæ præstat impotentiam illam consequentem ad omne peccatum grave absolute, et sine restrictione ad tempus, sed cum extensione usque ad mortem, ut docent Sancti Doctores ubi supra. Unde impotentia ad peccandum, quam affert perseverantiæ donum superat impotentiam, quam auxilium efficax dicit.

Quod donum præstet eam impotentiam.

233. Verumtamen non ita facile apparet, quale donum sit illud, quod præstat formaliter hanc impotentiam : præsertim cum donum perseverantiæ sit formaliter ejusdem rationis tam in parvulis, quam in adultis, et in omnibus perseverantibus per breve, et per longum tempus, ut docent satis communiter Theologi, et videri potest apud Arauxo infra *q.* 114, *art.* 9, *dub.* 1 *et* 2. Nec enim consistit per se, et formaliter in auxiliis ad operandum : tum quia parvuli sunt eorum incapaces : tum quia adulti quandoque perseverant sine illis, ut si statim, aut paulo post justificationem moriantur. Nec consistere valet in concursu ad superandas tentationes, ob eadem fere motiva. Nec in sola protectione extrinseca : nam August. ubi supra significat, quod perseverantes recipiunt donum perseverantiæ. Nec tandem in sola gratia habituali, et virtutibus infusis : quia hæ possunt amitti, et relinquunt potentiam antecedentem, et consequentem ad peccandum : quod de perseverantiæ dono negat, ut vidimus, Augustinus. Unde relinquitur, quod in nullo horum solitarie, et per se spectato consistat : sed sita sit in conjunctione gratiæ cum morte ex intentione efficaci Dei prædestinantis, et infundentis gratiam ut nunquam per peccatum interrumpendam. Et ita perseverantia active ex parte Dei sumpta importat eam intentionem, et infusionem : passive autem, et formaliter dicit conjunctionem gratiæ cum morte : ita quod primum initium sit gratia, ut illi Dei intentioni subest, quæ proinde dici potest perseverantia inchoative ; terminus vero sit mors, quæ potest appellari complementum, et consummatio perseverantiæ : alia autem, si quæ concurrunt, se habent dispositive, et auxiliative ad effectum perseverandi. Attentis tamen omnibus rectum doni perseverantiæ constituendum est in gratia sanctificante, non quidem secundum se accepta : sic enim amissibilis est : sed in eadem ut infusa ex intentione efficaci Dei, ut persistat usque ad mortem : nam ita accepta nequit consequenter amitti, et reddit hominem consequenter impotentem ad peccandum. Fieri enim non potest, ut ea gratia per peccatum amittatur, quam Deus efficaciter vult non amitti. Unde quicumque gratiam sanctificantem hac intentione datam accipiunt, infallibiliter perseverant, et nequeunt potestate consequenti esse nisi perseverantes, aut ullum grave peccatum committere : qui sunt effectus proprii doni perseverantiæ, ut supra vidimus ex D. Augustino. Unde eadem gratia habitualis, secundum se accepta perseverantia non est, illa intentione data, et ut ipsi substans est principale in dono perseverantiæ, et hominem perseverantem reddit, quamvis non excludat alia subsidia intrinseca, vel extrinseca, per quæ Deus decrevit, ut hujusmodi gratia usque ad mortem continuaretur : quæ proinde ad complementum perseverantiæ, prout Deus decrevit, possunt requiri.

Quam doctrinam tradit satis aperte D.

Doctrina D. Aug. Ad Rom. 8. Augustinus quando de perseverantia agit, et præcipue lib. de correctione, et gratia, cap. 7, ubi versans illud Apostoli ad Rom. 8: « Quos autem prædestinavit, illos, et vo« cavit, *inquit* : Eos itaque vult intelligi, « quos secundum propositum vocavit; ne « putentur esse in eis aliqui vocati, et non « electi, propter illam dominicam senten« tiam Matthæi 20 : Multi vocati, pauci « electi. Quicumque enim electi, sine dubio « etiam vocati, non autem quicumque vo« cati, consequenter electi. Illi ergo electi, « et sæpe dictum est, qui secundum propo« situm vocati, qui etiam prædestinati, at« que præsciti. Horum si quisquam perit, « fallitur Deus : horum si quisquam perit, « vitio humano vincitur Deus : sed nemo « eorum perit, quia nulla re vincitur Deus. « Electi autem sunt ad regnandum cum « Christo, non quomodo electus est Judas « ad opus, cui congruebat. » Et luculentius adhuc in lib. de dono perseverantiæ cap. 8, inquit : « Ex duobus autem piis, cur « huic donetur perseverantia usque in fi« nem, illi autem non donetur, inscrutabi« liora sunt judicia Dei. Illud tamen fide« libus debet esse certissimum hunc esse « ex prædestinatis, illum non esse. Nam « si fuissent ex nobis, ait unus prædestina« torum (Joan. 1, cap. 2), qui de pectore « Domini bibebat hoc secretum, mansis« sent utrique nobiscum. Quid est, quæso, « non erant ex nobis, nam si fuissent, « mansissent utique nobiscum. Nonne utri« que a Deo creati, utrique ex Adam nati, « utrique de terra facti erant? Nonne pos« tremo utrique vocati fuerant, et vocantem « sequuti, utrique ex impiis justificati, et « per lavacrum regenerationis utrique re« novati? Sed in hoc audiret ille, qui scie« bat proculdubio, quod dicebat; respon« dere posset, et dicere : vera sunt hæc; « secundum hæc omnia erant ex nobis. « Veruntamen secundum quandam aliam « discretionem non erant ex nobis : nam si « fuissent ex nobis, mansissent utique no« biscum. Quænam est tandem ista discre« tio? Patent libri Dei, non avertamus as« pectum : clamat Scriptura divina, adhi« beamus auditum. Non erant ex eis, « quia non erant secundum propositum « vocati : non erant in Christo electi « ante constitutionem mundi : non erant « in eo sortem consecuti : non erant præ« destinati secundum propositum ejus, qui « universa operatur. Nam si hoc essent, « ex illis essent, et cum illis sine dubio « mansissent. » Ubi ut vides, non reducit Sanctus Doctor differentiam perseverantis a non perseverante ad distincta dona naturæ, vel gratiæ secundum se accepta; sed ad prædestinationem æternam, et subinde ad prædicta dona, ut tali intentioni subsunt, atque ex intentione efficaci perseverandi descendunt. Quod etiam tradit D. Thom. in comment. ad locum cit. ubi illum in eodem sensu interpretatur his verbis : D. Tho. « Sed non erant ex nobis, prædestinatione, « et electione. Et ideo ex recessu eorum « Ecclesia non est damnificata, sicut nec « corpus damnificatur, cum humores pravi « exeunt de corpore. Nam si fuissent ex « nobis prædestinatione, et electione; per« mansissent utique nobiscum, id est, fina« liter mansissent in consortio fidei, seu « fidelium. » Discurrunt itaque hi duo sacri Doctores de dono ad perseverandum, sicut de auxilio ad agendum, cujus efficaciam ab efficaci, et absoluta Dei intentione perpetuo derivant, ut constat ex dictis *disp.* 1, *procem. cap.* 5, § 2 *et cap.* 6 § 1 et latius constabit ex infra dicendis *disp.* 7 per totam. His necessario præmissis

§ II.

Statuitur vera et communis sententia.

234. Dicendum donum perseverantiæ esse specialem gratiam respectu hominis ut justificati : atque ideo hominem existentem in gratia indigere adhuc alio specialiori beneficio ad perseverandum. Ita sentiunt communiter omnes Doctores Catholici, paucis exceptis referendis. Immo plures Auctores existimant hanc assertionem esse de fide : et censuram inurunt illorum paucorum opinioni, qui eam, prout jacet, non admittunt; sed varias limitationes, et absurdas expositiones comminiscuntur, quibus illam reddant minus universalem, aut certam. Conclusio. Videantur pro nostra assertione Cajetan. et Medina *ad hunc artic.* 10, ubi etiam Curiel *dub.* 1, Lorca *disp.* 13, Montesin. *disp.* 29, *quæst.* 3, Greg. Martinez *dub.* 1, cum duobus sequentibus; Arauxo *dub.* 4, Godoy *disp.* 47, § 5, Gonet *disp.* 1, *art.* 8, § 1 cum sequentibus. Ferrara 3 *contra gentes cap.* 155, Sotus *lib.* 1 *de natura et gratia cap.* 22, Alvarez *de auxiliis disp.* 103 *et lib.* 6 *Respons. cap.* 1 et alii. Cajetan. Molina. Curiel. Lorca. Montes. Greg. Mart. Arauxo. Godoy. Gonet.

Præcipuum hujus veritatis fundamentum desumitur

Fundamentum ab auctoritate. Ferrara. Alvarez. Conc. Araus.

desumitur ab auctoritate Scripturæ, et Patrum, quorum testimonia latissime allegant Auctores proxime relati; eaque omittimus, ut præcise ponderemus auctoritates Concilii Arausicani secundi, et Tridentini, quæ nobis videntur supra positam assertionem evidenter docere. Nam Arausicanum *can.* 10, inquit : *Adjutorium Dei etiam renatis, et sanctis est implorandum, ut ad finem bonum pervenire, et in bono possint opere perdurare.* Ubi, ut recte observavit Curiel, considerandum est, quod Concilium non refert necessitatem divini adjutorii ad hominis naturam secundum se, sed etiam ad hominem ut affectum gratia sanctificante : hanc enim vim habent illa verba : *etiam renatis et sanctis :* atque adeo ex sententia Concilii donum perseverantiæ habet rationem gratiæ non solum comparative ad hominem, sed etiam comparative ad sanctitatem in eo præexistentem : quod non posset verificari, si prædictum donum conferretur ex generali providentia ordinis gratiæ. Deinde nulla in prædicto canone apponitur limitatio longi, vel brevis temporis; sed indefinite asseritur necessitas specialis auxilii, ut perveniamus ad finem bonum : unde fateri oportet, quod necessarium sit ad perseverandum etiam pro tempore brevi. Tandem canon ille aperte distinguit perventionem, ut sic dicamus, ad finem bonum a permanentia in recte operando : quocirca necessitas prædicti adjutorii restringenda non est ad difficultatem recte operandi, aut superandi tentationes : sed extendi debet ad omnem perseverantiam finalem etiam ab illa difficultate præcisam. Quæ doctrina est omnino consona Div. August. cujus sententias Concilium illud collegit, et adversus Semipelagianos probavit, ut observavimus *disp.* 1, *cap.* 5, § 5; nam Sanctus Doctor gratiam perseverantiæ non revocat ad diuturnitatem temporis, ut constat ex *lib. de bono perseverantiæ, cap.* 1, cujus verba supra dedimus *num.* 233, nec illam reducit ad difficultatem operandi; sed unice, et per se constituit in conjunctione status gratiæ cum morte, ut satis constat ex dictis § *præced.* Unde specialissimum perseverantiæ donum recognoscit in parvulis, ut liquet ex *lib. citat. cap.* 17, ubi ait : « Videte jam a veritate quam sit alienum negare donum Dei esse perseverantiam usque in finem hujus vitæ; cum vitæ hujus, quando voluerit, ipsi det finem, quem si dat ante imminentem, facit hominem perseverare usque in finem. Sed mirabilior, et fidelibus evidentior largitas bonitatis Dei est, quod etiam parvulis, quibus obedientia non est illius ætatis, ut videtur, datur hæc gratia. »

D. Aug.

Conc. Trid.

Nec minus perspicua est doctrina Concilii Tridentini : nam, *sess.* 6, *cap.* 13, inquit : *Similiter de perseverantiæ munere, de quo scriptum est, qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit : quod quidem aliunde haberi non potest, nisi ab eo, qui potens est eum, qui stat statuere, ut perseveranter stet, et eum qui cadit, restituere; nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur.* Ubi loquitur de eo, qui stat per gratiam : et tamen asserit illum non aliunde habere perseverantiam, nisi a Deo, qui solum potest illam conferre, sicut et restituere lapsum : unde sicut reparatio post lapsum est specialissimum beneficium homini indebitum : ita perseverantia juxta sententiam Concilii reputanda est ut singulare donum, quod nec habenti gratiam debetur. Et in eodem sensu diffinit can. 2 : *Si quis dixerit justificatum vel sine speciali auxilio Dei in accepta justitia perseverare posse, vel cum eo non posse, anathema sit.* Quæ diffinitio universalis est, nec ullam habet restrictionem vel ad tempus, vel ad qualitatem personæ : et aliunde formalis est : nam ex parte subjecti ponitur justificatus, ut denotetur, quod perseverantia non solum respectu hominis secundum se considerati, sed etiam sub statu justitiæ reduplicativæ accepti, habet rationem gratiæ specialis. Quam specialitatem evidentius adhuc expressit Concilium can. 16, quem ita orditur : *Si quis magnum illud usque in finem perseverantiæ donum, etc.* non enim ita prædictum donum extolleret, si specialissimum non esset, ac homini etiam justificato prorsus indebitum. Unde oppositam, quorundam doctrinam sentimus cum plerisque nostræ, et communis assertionis Auctoribus esse non satis securam.

Expenditur ratio.

235. Deinde potest eadem assertio probari rationibus : quarum aliquæ a D. Thom. adductæ, licet optimæ sint, et efficaciter evincant intentum, pro quo expenduntur; nihilominus sunt minus universales, quam nostra assertio, prout jacet; et tangunt difficultatem adimplendi præcepta per longum tempus, et superandi graves tentationes, quæ intra illud occurrunt, easque expendimus dubio præcedenti a *a num.* 223, *et disput. præced. dub.* 5 *et* 8. Unde eis modo relictis probatur conclusio unica ratione

universaliori, quæ potest ita formari : nam donum firmans, et determinans ad bonum excedit exigentiam, et dispositionem principii ex se mutabilis, et vertibilis a bono in malum : sed homo etiam gratia sanctificante præditus est de se mutabilis, et vertibilis a bono in malum : determinatur autem per donum perseverantiæ, et firmatur circa bonum : ergo hujusmodi donum excedit exigentiam, et dispositionem hominis existentis in gratia : atque ideo est speciale beneficium respectu hominis adhuc ut justificati. Hæc secunda consequentia patet ex prima : nam illud dicitur speciale beneficium, et specialis gratia, quod excedit dispositionem, et exigentiam principii, vel subjecti, cui datur, ut liquet ex hactenus dictis in hoc Tract. ergo si donum persevetantiæ excedit dispositionem, et exigentiam hominis ut justificati, nequit non esse beneficium speciale respectu illius. Prima vero consequentia legitime infertur ex præmissis. Major autem est satis manifesta : quia principium de se variabile, et vertibile a bono in malum non exigit firmitatem, et determinationem ad bonum ; alioqui non esset de se vertibile, ut ex terminis liquet : ergo firmari, et determinari ad bonum est supra exigentiam, et dispositionem prædicti principii. Minor denique quoad primam partem est certa : quoniam homo, licet habeat gratiam, potest peccare potentia antecedenti, et consequenti, et gratiam amittere, ut patet in eis, qui non perseverant : ergo de se, et ex sola præsentia gratia adhuc est mutabilis, et vertibilis a bono in malum. Secunda vero ejusdem minoris pars liquet ex supradictis *num.* 231. Ubi declaravimus, qualiter donum perseverantiæ firmet, et determinet hominem ad bonum, ita ut sit impotens consequenter a gratia recedere, licet retineat potestatem antecedentem ad peccandum. Quam rationem proponit D. Thom. *lib.* 3 *contra gentes, cap.* 155, his verbis : *Omne, quod de se est variabile, ad hoc, quod figatur in uno, indiget auxilio alicujus moventis immobilis : homo autem variabilis est, et de malo in bonum, et de bono in malum : ad hoc igitur, ut immobiliter perseveret in bono, indiget auxilio divino.* Et similia repetit 2, 2, *quæst.* 137, *art.* 4, et alibi.

D.Tho.

Roboratur. Confirmatur : quia ad id indiget homo nova, et speciali gratia, quod præstare non valet, nec ex se, nec ex vi habituum, aut virium in eo præexistentium : sed donum perseverantiæ confert aliquid, quod homo justus præstare non valet nec ex se, nec ex sola gratia habituali, et virtutibus, quas habet : ergo donum perseverantiæ est nova, et specialis gratia respectu hominis : etiam ut justificati. Major, et consequentia constant. Minor autem suadetur : quia donum perseverantiæ immobilitat in bono, et dat impotentiam consequentem ad peccandum, ut supra *num.* 232 exposuimus : sed justus nec ex se, nec ex sola gratia habituali potest præstare hujusmodi effectum ; cum gratia sit amissibilis, et homo illam habens possit antecedenter, et consequenter peccare ; et aliunde non apparet, qualiter possit justus hanc habitualem dispositionem excludere, aut quid valeat in seipso efficere, ut se constituat habitualiter immutabilem : ergo donum perseverantiæ confert aliquid, quod homo justus non valet præstare, nec ex se, nec ex solis viribus gratiæ habitualis. Quod motivum expendit D. Thomas *loco supra citato ex* 3, *contra gentes*, ubi ait : « Licet homo per voluntatem, et « liberum arbitrium sit Dominus sui ac- « tus : non tamen est Dominus suarum na- « turalium potentiarum : et ideo licet sit « liber ad volendum, vel ad non volendum « aliquid ; non tamen volendo facere po- « test, quod voluntas in eo, quod vult, vel « elegit, immobiliter se habeat : hoc au- « tem requiritur ad perseverantiam, ut « scilicet voluntas in bono immobiliter « permaneat : perseverantia igitur non est « in potestate liberi arbitrii : oportet igitur « adesse homini auxilium divinæ gratiæ « ad hoc, quod perseveret. » Idemque motivum insinuavit Concilium Tridentinum *cap. illo* 13, cum de dono perseverantiæ dixit : *Quod aliunde haberi non potest, nisi ab eo, qui potens est eum, qui stat, statuere, ut perseveranter stet.* Quibus verbis significat ad solam Dei potestatem pertinere hujusmodi immobilem persistentiam causare.

D.Tho.

Conc. Trid.

Prima objectio.

236. Sed objicies primo : cum asseritur, quod homo per donum perseverantiæ firmatur in bono, et fit immutabilis ad malum ; vel significatur, quod consequitur hanc firmitatem in ipso instanti mortis, vel ante illud ? Primum non est ad rem : tum quia in præsenti loquimur de perseverantia viæ, quæ pertinet ad viatorum statum, ut supra observavimus *num.* 231, et ita non complectitur id, quod tribuitur in ultimo instanti intrinseco mortis. Tum etiam quia immutabilitas conveniens ani-

mæ

mæ ratione mortis non est effectus gratiæ specialis ; sed debetur ejus naturæ : ubi enim anima separatur a corpore, manet determinata ad id, quod existens in corpore elegit. Secundum autem dici non valet : primo quia homo ante mortem non dicitur perseverasse, ac proinde nec accepisse perseverantiæ donum. Secundo, quia homo ante mortem potest simpliciter peccare : atque ideo mutabilis de bono in malum. Igitur in nullo vero sensu potest asseri, quod homo per donum perseverantiæ firmatur in bono; ut hinc probemus prædictum donum esse gratiam specialem, et quæ superat exigentiam, ac dispositionem hominis justi.

Solutio. Respondetur donum perseverantiæ pertinere simpliciter ad statum viæ ; atque ideo conferri ante instans mortis ; compleri tamen extrinsece per illud instans : consistit enim donum perseverantiæ in conjunctione gratiæ cum morte, sive in ipsa gratia sanctificante ut data ex efficaci intentione prædictæ conjunctionis, ut supra explicuimus *num.* 232. Unde patet ad primam probationem in contrarium : nam licet homo nequeat ante mortem dici, quod perseveraverit complete, et de præterito ; dici tamen potest, quod perseveret, et quod infallibiliter perseverabit : et hoc sufficit ad verificandum, quod ante mortem receperit donum perseverantiæ. Ad secundam dicendum est hominem, qui habet donum perseverantiæ, posse quidem peccare potestate antecedenti, et in sensu diviso ; ad quod sufficit potestas ad actum secundum se : non posse tamen peccare potestate consequenti, et in sensu composito ; ad quod requiritur potestas ad actum ut conjungendum cum circunstantiis hic, et nunc occurrentibus : inter quas computatur donum perseverantiæ, quod neque expelli valet, nec cum peccato componi ; alioqui perseverantia non esset. Sicut posito auxilio efficaci ad amorem, stat adhuc potestas antecedens ad ejus carentiam in sensu diviso ; non autem potestas consequens, et in sensu composito : et hoc posterius sufficit, ut eo auxilio posito dicatur homo infallibiliter, et indissolubiliter amare. Adest tamen discrimen, quod auxilium solum infallibilitat, et immobilitat ad actum, ad quem movet, et cui commensuratur : et ita relinquit in homine potestatem non solum antecedentem, sed etiam consequentem ad peccandum in alia materia, occasione, aut tempore : unde non importat immobilitatem absolutam adhuc consequenter ; atque ideo non excedit dispositionem, et exigentiam hominis operantis. Cæterum donum perseverantiæ respicit sine limitatione totum spatium vitæ, quod superest, et ita infallibilitat, ac immobilitat circa bonum absolute, excludendo potestatem consequentem ad oppositum : quæ immutabilitas excedit dispositionem, et exigentiam principii de se vertibilis a bono in malum, et a malo in bonum : istud quippe non exposcit immobilitari ad unam partem, ut ex se liquet. Unde donum perseverantiæ nequit non esse specialis gratia. An autem hinc sequatur indistinctio inter donum confirmationis, et donum perseverantiæ infra constabit a *num.* 256.

Secunda objectio. 237. Objicies secundo : nam sicut liberum hominis arbitrium est vertibile de bono in malum; ita est vertibile de malo in bonum : sed homo, qui existebat in peccato, per mortem obfirmatur in malo, quin hæc obstinatio excedat ejus dispositionem, et exigentiam : ergo pariter qui existebat in gratia, per mortem firmabitur in bono, quin ista circa bonum immutabilitas excedat ejus exigentiam, ac dispositionem ; ac proinde quin habeat rationem gratiæ specialis.

Et confirmatur urgenter : quia si natura humana conderetur, et gubernaretur in puris, aliqua ejus individua perseverarent in rectitudine naturali, et naturalem beatitudinem assequerentur, ut diximus *disp.* 1, *num.* 58, cui naturali beatitudini perseverantia in bono, et immobilitas ad malum annexa esset, ut ex se liquet : et tamen in prædicto statu nulla daretur gratia specialis, ut sæpius diximus *disp. citata :* hæc igitur gratia necessaria non est ad perseverandum in bono : atque ideo ex vi hujus nullum gratiæ sanctificanti speciale beneficium adjiciendum est.

Responsio. Respondetur objectioni negando consequentiam : quoniam licet supposita perseverantia viæ sive in bono, sive in malo usque ad mortem, consonum sit naturis rerum, et juxta earum exigentiam, quod homo justus confirmetur in bono, et peccator obfirmetur in malo : nihilominus circa ipsam perseverantiam viæ, quæ morte completur, aliter in bono, aliter in malo philosophari oportet ; nam ut homo perseveret in statu peccati, in quo peccando actualiter se constituit, non requiritur impo-

tentia antecedens, vel consequens ad bene moraliter operandum : compatitur enim cum statu, et perseverantia peccati, quod homo eliciat aliquas operationes moraliter bonas; atque ideo quod inclinationem ad bonum rationis extinctam, aut omnino ligatam non habeat, ut constat ex dictis *disp. præced. dub.* 2. Cæterum ut homo perseveret in statu gratiæ, requiritur inter alia, quod gratia infundatur ex intentione efficaci Dei, ut persistat usque ad mortem : cum qua intentione non potest componi, quod homo labatur in peccatum grave : et sic habet impotentiam consequentem ad peccandum. Unde perseverantia hominis in peccato non excedit ejus exigentiam, et dispositionem ; secus autem perseverantia hominis in gratia.

Præsertim, quod impotentia consequens, quam habet peccator, ut propriis viribus convertatur ad bonum, consequitur ejus actum peccaminosum, quo se in tali statu constituit : quod autem consequitur actum, non excedit vires, et dispositionem principii, a quo actus elicitur, ut ex se constat. Justus vero nullum actum efficere valet, quo se constituat in statu non peccandi, vel in se causet impotentiam consequentem ad peccandum, quæ in perseverantia gratiæ importatur : unde talis impotentia nequit reduci ad vires, et dispositionem intrinsecam justi; sed beneficium speciale a Deo collatum. Quam doctrinam tradit D. Thom. 2, 2, *quæst.* 137, *art.* 4 *ad* 3, ubi ait : « Dicendum, quod homo per se potest cadere « in peccatum, sed non potest per se resurgere a peccato sine auxilio gratiæ. Et « ideo ex hoc ipso, quod homo cadit in peccatum, quantum de se est, facit se in peccato perseverantem, nisi gratia Dei liberetur. Non autem ex hoc, quod facit « bonum, facit se perseverantem in bono : « quia de se potens est peccare : et ideo ad « hoc indiget auxilio gratiæ. »

D.Tho.

Unde ad confirmationem neganda est consequentia intellecta de perseverantia simpliciter tali, sive in statu gratiæ. Et disparitas liquet ex proxime dictis : quoniam perseverantia illa secundum quid (qualem possent habere homines conditi in puris, qui brevi tempore viverent) esset consequens ad instans mortis, et ita non esset perseverantia viæ. Quandiu enim viverent, nihil haberent, per quod excluderent potestatem consequentem ad peccandum; atque ideo non importarent aliquid, per quod immobilitarentur in bono. Sed illa perseverantia nihil aliud esset, quam brevis permanentia in bono, quam possent per vires naturales habere : non enim oporteret, quod semper peccarent, ut diximus loco citato. Haberent tamen impotentiam ad diu se continendum in bono; atque ideo ad absolute perseverandum. Unde vis ad perseverandum in eo statu esset vel ut conditionata, nempe si brevem vitæ periodum agerent. Quod si Deus aliud perseverantiæ genus magis absolutum decerneret; eo ipso non gubernaret naturam humanam, ut purorum status poscit ; sed ei conferret speciale aliquod beneficium. Cæterum perseverantia hominis in statu gratiæ non fundatur in suppositione mortis, sed pertinet ad viam, et provenit ex efficaci intentione Dei homines prædestinantis ad gloriam ; unde est omnino absoluta, sicut et prædestinatio ipsa redditque hominem consequenter impotentem ad peccandum. Nec, quantum est ex vi prædicti affectus, restringitur ad tempora, vel occasiones, sed figit absolute hominem in bono, quamvis quia illa intentio per certa media executioni mandari debet, quandoque inferat longiorem vitam, et quandoque breviorem, prout Deus vult. Hujusmodi autem adeo magna et firma stabilitas excedit vires, et exigentiam gratiæ sanctificantis ; et solum derivatur a Deo, *qui potens est eum, qui stat, statuere, ut firmiter stet,* ut loquitur Concilium Tridentinum.

Alias objectiones nunc omittimus, quia non solum rationem, sed conclusionem æque directe impugnant, quas proinde inter argumenta adversæ opinionis subjiciemus.

§ III.

Refertur sententia contraria, et tribus ejus argumentis occurritur.

238. Contrariam nostræ assertioni sententiam tuentur Vega *lib.* 12, *in Trident. cap.* 22, et Andreas Duvalius *in Tract. de gratia quæst.* 1, *art. ult.* qui docent, quod si a justificatione usque ad mortem breve temporis spatium interveniat, in quo nulla gravis tentatio, vel præceptum difficile occurrat, non requiritur specialis gratia ad perseverandum finaliter : quod a fortiori dicerent de parvulis, qui ante adultam ætatem moriuntur. Idem etiam reipsa tuentur Auctores, vel qui necessitatem doni perseverandi ad

Sententia contraria. Vega. Andreas Duval

ad speciales causas, et non ad principium adeo universale, ut nos fecimus, reducunt; vel qui donum perseverantiæ a perseverandi potestate non distinguunt, ut ex dicendis constabit. Id vero, in quo omnes convenire videntur, videlicet ad perseverandum in gratia non requiri universaliter speciale aliquod donum, potest probari sequentibus.

Primum argumentum. Arguitur primo : quia fieri potest, ut in spatio, quod intervenit ab infusione gratiæ usque ad mortem, non occurrat nisi aliquod præceptum facile, et leve : sed homo potest hujusmodi præceptum adimplere absque speciali gratia, ut constat ex dictis *dub. præced.* § 2; ergo potest absque speciali gratia perseverare usque ad mortem. Patet consequentia : nam ille perseverat in gratia, qui adimplet mandata : atque ideo quod sufficit ad adimplendum mandata, sufficit ad perseverandum.

Confirmatur primo. Confirmatur primo : nam in prædicto casu tria tantum interveniunt, nempe infusio gratiæ, adimpletio præcepti, et mors : sed mors contingere potest ex influxu causarum naturalium; adimpletio vero præcepti non exposcit gratiam specialem; gratiæ denique infusio non est speciale illud donum, de quo agimus in præsenti : ergo nulla ibi interveniret specialis gratia : et tamen homo perseveraret : nulla igitur requiritur specialis gratia ad perseverandum finaliter.

Secundo. Confirmatur secundo : quia ad perseverandum in prædicto casu sufficit, quod gratia conservetur pro brevi tempore, et quod mors eveniat : sed brevis gratiæ conservatio non est beneficium speciale : et multo minus mortis eventus : ergo fieri potest, ut homo perseveret absque speciali Dei beneficio.

Occurritur argumento. Ad argumentum respondetur negando consequentiam : perseverantia enim non consistit formaliter in auxilio dato ad operandum, sed in conjunctione gratiæ cum morte, ut hæc conjunctio est per se intenta a Deo prædestinante; unde ex eo, quod homo possit in eo eventu absque speciali gratia adimplere illud præceptum, minus recte colligitur, quod possit absque speciali gratia perseverare. Et hinc patet ad consequentiæ probationem : licet enim ille, qui adimpleret mandata usque ad mortem perseveraret : nihilominus ex alio principio sumitur, quod adimpleat mandata secundum se; et quod adimpleat mandata usque ad mortem. Nam ad illud prius sufficit virtus adæquans difficultatem mandatorum secundum se, quæ potest esse communis perseverantibus, et non perseverantibus : sed ad hoc posterius requiritur, quod adimplens mandata acceperit gratiam datam ex efficaci voluntate Dei intendentis ejus perseverantiam, sive conjunctionem cum morte : ex quo prædicta gratia habet immobilitare justum in bono, et excedere ejus vires, et exigentiam. Et ita in adimpletione usque ad mortem implicatur ipsum donum perseverantiæ, de quo disputamus.

Diluuntur confirmationes. Unde ad primam confirmationem dicendum est, quod licet mors secundum se considerata proveniat a causis naturalibus; et gratia sanctificans secundum se accepta non sit specialis gratia, de qua agimus : nihilominus utriusque conjunctio est effectus per se intentus a Deo prædestinante, et habet rationem beneficii specialis, sicut et ipsa prædestinatio. Immo vero ipsa gratia, ut data ex efficaci intentione, ut permaneat absolute, est specialissimum donum, immobilitans hominem, ne peccet, ut supra declaravimus, et secum infallibiliter trahit omnia, quæ ad non peccandum requiruntur tam ex parte actus primi, quam ex parte actus secundi. Unde ita accepta excedit vires, et exigentiam sui ipsius consideratæ secundum se : habetque proinde rationem doni specialis non solum respectu hominis, sed etiam respectu justi.

Ad secundam patet ex modo dictis : nam licet brevis permanentia gratiæ considerata secundum se non sit beneficium speciale respectu hominis justificati : infusio tamen gratiæ ex efficaci intentione, ut semper maneat, et quæ immobilitat hominem, ne peccet, nequit non rationem specialissimæ gratiæ sortiri : et hoc posterius importatur in dono perseverantiæ.

Objectio. 239. Sed dices ex hac doctrina inferri, quod qui accepit gratiam ea intentione sibi infusa, non indigeat ulteriori auxilio ad perseverandum : consequens est absurdum : ergo prædicta doctrina admittenda non est. Sequela videtur manifesta : nam gratia ea intentione data immobilitat hominem, ne peccet : independenter ab alio auxilio facit hominem perseverare : atque ideo homo habens talem gratiam non indigebit ulteriori auxilio ad prædictum effectum. Falsitas vero consequentis ostenditur : nam omnes justi possunt, et debent petere a Deo donum perseverantiæ, illudque petunt illis verbis orationis Dominicæ, *Adveniat regnum tuum*, ut cum D. Thom. 3 *contra gentes*

cap. 155, et D. August. *lib. de bono perseverantiæ cap.* 2, docent communiter Theologi : quod superfluum foret, si justus habens gratiam ea intentione datam non indigeret ulteriori auxilio ad perseverandum.

Responsio. Respondetur negando sequelam, universaliter, et prout jacet, intellectam. Nam sicut ex eo, quod supposita prædestinatione alicujus infallibile est, quod salvabitur : et tamen hæc certitudo non excludit necessitatem gratiæ, auxiliorum, et orationis : ita quamvis gratia infusa ex voluntate efficaci Dei prædestinantis, et intendentis perseverantiam in bono, infallibiliter inferat effectum perseverandi ; nihilominus non excludit necessitatem aliorum auxiliorum. Et ratio est eadem utrobique : quia videlicet Deus prædestinans hominem decernit etiam media, quibus homo consequatur salutem ; et Deus infundens gratiam, et intendens perseverantiam, intendit etiam, quod prædicta perseverantia per determinata media (inter quæ respectu adultorum oratio, et mandatorum adimpletio communiter computantur) executioni mandetur. Unde adhuc supposita prædestinatione, et prædictæ gratiæ infusione, superfluum non est, sed necessarium poscere perseverantiam, sive auxilia, quæ ad eam complendam requiruntur. Ad probationem autem sequelæ patet ex modo dictis : nam licet gratia ex efficaci perseverandi intentione data sit rectum principale doni perseverantiæ, et immobilitet saltem inchoative hominem in bono ; nihilominus, ut hæc munia præstet, debet connotare futuritionem aliorum auxiliorum, quibus perducenda est usque ad mortem, et per quæ Deus decrevit, ut beneficium perseverandi executioni mandetur. Quam doctrinam tradit Concil. Trident. *cap. sæpius citato*, ubi ait : « Verumtamen, qui se « existimant stare, videant, ne cadant ; et « cum timore, ac tremore salutem suam « operentur in laboribus, in vigiliis, in orationibus, in eleemosynis, et oblationibus, « in jejuniis, et castitate. Formidare enim « debent, scientes, quod in spem gloriæ, et « nondum in gloriam renati sunt, de pugna, « quæ superest cum carne, cum mundo, « cum diabolo : in qua victores esse non « possunt, nisi cum Dei gratia Apostolo « obtemperent dicenti : Debitores sumus « non carni, ut secundum carnem vivamus : « si enim secundum carnem vixeritis, moriemini : si autem spiritu facta carnis « mortificaveritis, vivetis. » Videatur etiam

Conc. Trid.

D. Thom. 1, *part. quæst.* 14, *art.* 13 *et quæst.* 19, *art.* 4 *et quæst.* 22, *art.* 4 *et quæst.* 23, *art.* 6, ubi similibus difficultatibus eodem modo respondet.

D.Tho.

Replica. 240. Replicabis : nam ut verificetur, quod justus ut justus indiget dono alio speciali ad perseverandum ; requiritur, quod hujusmodi donum distinguatur a gratia sanctificante : alioqui justus per ipsam gratiam intrinsecam haberet donum perseverandi, quo proinde non indigeret : atqui donum perseverantiæ a gratia sanctificante non differt ; sed consistit in eadem gratia ut infusa ex intentione efficaci, quod perseveret, ut constat ex hactenus dictis : ergo vel justus non indiget speciali alio dono ad perseverandum ; vel rectum hujus doni non est gratia sanctificans, ut affirmamus.

Solutio. Respondetur, quod ut supra *num.* 232 præmonuimus, donum perseverantiæ adæquate acceptum consistit in conjunctione gratiæ cum morte ex intentione efficaci glorificationis : unde ita acceptum complectitur aliquid realiter distinctum a gratia, nempe mortem, aut etiam auxilia, quibus gratia usque ad mortem perducitur : atque ideo non sequitur, quod homo per gratiam entitative acceptam habeat donum perseverantiæ, saltem adæquate, et complete. Sed rectum hujus doni, quod primo immobilitat hominem, et tollit potestatem consequentem ad peccandum, in gratia sanctificante merito constituimus : et in hac tantum consideratione replica potest procedere. Quæ tamen non urget : quoniam licet hoc rectum non distinguatur materialiter, et in esse entis a gratia ; distinguitur tamen formaliter in esse doni, et quantum sufficit, ut habeat rationem specialis beneficii respectu justi. Gratia enim secundum se non præstat eam immobilitatem, nec implet infallibiliter complementum perseverandi : ita justus, consideratus ut habens gratiam secundum se, adhuc indiget speciali dono ad immobiliter perseverandum. Sed quod gratia etiam immobilitatem præstet, provenit ex eo, quod infunditur a Deo ex intentione efficaci, ne unquam deficiat : hinc enim debet excludere potestatem consequentem ad peccandum. Quod autem sic infundatur, accidit ipsi gratiæ secundum se, et est novum, et diversum beneficium, separabile a gratia secundum se. Unde non sequitur, quod justus habens gratiam secundum se acceptam, habeat eo ipso intransitive donum perseverantiæ. Si vero sermo fiat de justo ut

ut habente gratiam ea intentione sibi datam; jam implicatur ipsum rectum perseverantiæ; et ita inconveniens non est,quod non indigeat ulteriori aaxilio ad inchoative perseverandum : habet enim prædictum auxilium.

Secundum argumentum. 241. Arguitur secundo : nam donum perseverantiæ ad hoc ponitur necessarium, ut homo a statu gratiæ per peccatum non delabatur : sed pueri baptizati, qui ante usum rationis moriuntur, nequeunt a gratia per peccatum labi ; siquidem sunt incapaces peccandi : ergo donum perseverantiæ necessarium non est prædictis pueris, ut conserventur in gratia, et consequantur salutem : atque ideo assertio nostra non est universaliter vera.

Propter hoc argumentum quidam, quos suppresso nomine refert Curiel, limitant nostram assertionem, ut non extendatur ad parvulos. Sed eorum sententia omnino tuta non est : nam doctrina Conciliorum statuentium necessitatem specialis doni perseverantiæ universalis est, ut supra a *num.* 233 ponderavimus. Unde aliter ad argumentum respondetur, quod licet pueri in ætate infantili nequeant peccare, possunt tamen ad ætatem adultam pervenire, et in ea peccare. Quod ergo post gratiam in Baptismo acceptam moriantur, et eripiantur ab his periculis, beneficium speciale est ; quippe quod nec naturæ secundum se, nec gratiæ secundum se debetur. Et hoc significavit Scriptura *Sap.* 4, illis verbis : *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus :* quæ in hoc sensu exponit D. August. *lib.* 4, *contra Julianum*, *c.* 8, *et epist.* 107, *ad Vitalem, et lib. de prædest. Sanct. cap.* 14, et alibi sæpe. Præsertim quia gratia illis pueris datur ex efficaci voluntate Dei eos prædestinantis, et intendentis, ne unquam peccent : quo pacto gratia eos immobilitat in bono, et tollit potestatem consequentem ad peccandum, quæ sunt propria munia doni perseverantiæ. Atque ideo sicut falsum omnino esset asserere, quod illi pueri consequuntur salutem absque prædestinatione : ita absurdum prorsus est dicere, quod salventur absque speciali dono perseverantiæ. Ipsa enim gratia ut ea intentione infusa, et morti conjungenda est perseverantiæ donum. Quæ est expressa sententia D. August. *lib. de bono perseverantiæ, cap.* 14, ubi ait : *Sed mirabilior, et fidelibus evidentior largitas bonitatis Dei est, quod etiam parvulis, quibus obedientia non est illius ætatis, ut detur, datur hæc gratia*, nempe donum perseverantiæ, de qua disputat.

[Margin: Curiel. — Enodatur. — Sap. 4. — D. Aug. — D. Aug.]

Replica. Dices : datis duobus pueris baptizatis, quorum unus statim moriatur, et alter perveniat ad adultam ætatem, et in ea peccet ; prior ille in perseverando solum discernitur ab hoc per mortem naturalem : in gratia enim recepta pares supponuntur fuisse : sed perseverantia specialis, de qua loquimur, debet esse aliquod supernaturale beneficium : ergo puer ille perseverat absque speciali dono perseverantiæ.

Solutio. Respondetur negando majorem : tum quia mors in eo eventu, quamvis elicitive, ut sic dicamus, proveniat a causis naturalibus ; imperatur tamen ex providentia supernaturali Dei prædestinantis puerum illum : et ita spectat aliquo modo ad supernaturalem ordinem, sicut alii prædestinationis effectus. Tum etiam quia gratia sanctificans data puero perseveraturo provenit ex intentione efficaci Dei volentis pueri perseverantiam, et salutem : et ideo licet materialiter in esse entis non excedat gratiam alteri datam ; superat tamen considerata in esse doni, et beneficii descendentis a Deo : sub qua ratione constituit rectum doni perseverantiæ. Unde liquet, quod puer perseverans discernitur ab alio per aliquod beneficium ordinis supernaturalis.

Tertium argumentum. 242. Arguitur tertio : nam illud, quod debetur, non habet rationem doni specialis : sed habenti gratiam debetur perseverantia : hæc igitur non est donum speciale. Suadetur minor : nam gratia sanctificans præstat jus ad gloriam, quæ sine perseverantia obtineri non potest : ergo perseverantia debetur habenti gratiam. Patet consequentia : nam habenti jus ad aliquem finem, debentur media necessaria ad illud consequendum.

Confirmatur. Confirmatur primo : quia amicitiæ debetur firmitas, atque auxilium ad ejus confirmationem, sed gratia sanctificans fundat amicitiam inter Deum, et hominem : ergo gratiæ sanctificanti, et justo per eam constituto debetur firmitas, sive auxilium ad amicitiæ conservationem, et consequenter donum perseverantiæ.

Confirmatur secundo : quia unicuique habitui debetur auxilium ad ejus operationem : sed in justo datur specialis habitus perseverantiæ, qui ad perseverandum inclinat, ut supra, *n.* 230 vidimus ex D. Thom. ergo justo, mediante tali habitu, debetur auxilium, quo perseveret.

Responsio ad argumentum. Ad argumentum respondetur negando minorem. Ad cujus probationem dicendum est, quod licet gratia præstet jus ad gloriam dandam perseveranti ; non tamen præstat jus ad ipsam perseverantiam viæ, sive, et in idem redit, non dat vires, et exigentiam se immobilitandi, et conjungendi cum morte. Et ita licet perseverantia patriæ habeat rationem finis, seu præmii, et debeatur gratiæ, perseverantia tamen viæ non debetur, sed est requisitum se tenens ex parte subjecti ad actualem collationem gloriæ. Unde dici potest, quod jus importatum in gratia sit subjective absolutum, et objective conditionatum : nam habens gratiam habet absolute jus ad gloriam dandam tamen dependenter a conditione perseverantiæ finalis.

Ad primam confirmationem. Ad primam confirmationem respondetur distinguendo, vel explicando majorem: quæ si significet esse de ratione amicitiæ, quod amicus non desistat ex parte sua ab amicitia concedenda est : et ita se gerit Deus, nunquam enim privat hominem sua gratia, et amicitia, nisi ejus culpa prius provocetur. Si autem denotet, quod amicus debeat amicum in amicitia ita retinere, ut ei non permittat peccare, et ab amicitia resilire ; neganda est : nec probari valet ex legibus amicitiæ : præsertim in hac materia, et servata communi gratiæ providentia, quæ postulat, ut principium ex se mutabile permittatur aliquando mutari.

Ad secundam. Ad secundam negamus consequentiam, quæ non recte infertur ex præmissis : nam operatio habitus perseverantiæ non est actus, sive exercitium perseverandi ; sed est affectus perseverandi, sive propositum non deficiendi a bono. Et quamvis Godoy ubi supra *num* 23, existimet, quod sicut ad reipsa perseverandum requiritur speciale auxilium, ita etiam ad propositum efficax perseverandi : longe probabilius est oppositum : plus enim requiri potest aliquid præstandum, quam ad propositum præstandi illud, ut ostendimus *disp. præced. dub.* 3, *a numero* 121. Unde admittimus, quod justo debeatur auxilium ad actum proprium habitus perseverantiæ, qui est propositum persistendi in bono : et negamus, quod debeatur ad actu perseverandum. Quam resolutionem docet aperte D. Thom. 2, 2, *quæstione* 137, *art.* 4, ubi ait : *Cum liberum arbitrium de se sit rectibile, et hoc ei non tollatur per habitualem gratiam præsentis vitæ ; non subest potestati liberi arbitrii etiam per gratiam reparati, ut se immobiliter in bono statuat ; licet sit in potestate ejus, quod hoc eligat : plerumque enim cadit in nostra potestate electio, sed non executio.* Et idem docet in responsione ad 2. (D. Tho.)

§ IV.

Diluitur quartum argumentum, et simul ostenditur necessitas doni perseverantiæ pro statu justitiæ originalis.

Quartum argumentum. 243. Arguitur quarto : quia homo in statu justitiæ originalis non indigebat speciali aliquo dono ad actu perseverandum : ergo hujusmodi donum non est universaliter pro omnibus hominibus, et statibus necessarium. Antecedens suadetur : quia homo in prædicto statu erat simpliciter sanus, nullamque in bene operando patiebatur difficultatem, vel rebellionem ex parte appetitus : homini autem sic disposito connaturale omnino est perseverare : ergo homo in tali statu non indigebat speciali aliquo dono ad perseverandum.

Prima solutio ex Jansenio. Molina. Suarez. Propter hoc argumentum Cornelius Jansenius, et Ludovicus de Molina *in Concordia, quæst.* 14, *art.* 13, *disp.* 4, quibus etiam favet Suarius *lib.* 10 *de gratia, cap.* 9, limitant nostram assertionem ad præsentem statum naturæ lapsæ. Inter quem, et statum justitiæ originalis quantum ad indigentiam specialis doni perseverantiæ constituunt differentiam, quam argumentum insinuat : nam de facto adest rebellio appetitus, adsunt etiam plures aliæ difficultates, in quarum victoria ut homo perseveret, indiget speciali aliquo gratiæ beneficio : cujus oppositum contingeret in statu originalis justitiæ ob oppositam rationem.

Objicitur. Sed hæc doctrina omnino rejicienda est. Tum quia videtur manifeste adversari determinationi Concilii Arausicani secundi *can.* 19, ubi dicitur : *Natura humana, etiamsi in illa integritate, in qua condita est, permaneret, nullo modo seipsam, Creatore suo non adjuvante, servaret.* Et nequit Concilium exponi de adjutorio per solos habitus infusos, aut alia auxilia sufficientia : quia Semipelagiani Massilienses, quorum errores damnat, non negabant hos habitus, et auxilia, sed necessitatem ulterioris auxilii efficacis, ut constat ex dictis *disp.* 1, *cap.* 5, § 2 *et* 3. Tum etiam quia Concilium Trid. *sess.* 6, *c.* 13, ut doceat hominem justificatum (Conc. Araus.; Conc. Trid.)

tum indigere speciali dono perseverantiæ, inserit rationem universalem, et quæ probat pro omni statu viæ : *Quod*, inquit, *aliunde haberi non potest, nisi ab eo, qui potens est eum, qui stat, statuere, ut perseveranter stet.* Hæc vero propositio falsa esset, si perseverantia in aliquo statu aliunde haberetur, quam ex speciali Dei dono firmante hominem circa bonum. Sentit ergo Concilium, quod homo in statu justitiæ originalis indigebat speciali aliquo auxilio, ut actu perseveraret. Tum præterea quia non minori gratia indigebat homo in eo statu, ac Angeli : sed hi non perseverarunt absque speciali aliquo Dei beneficio : ergo nec homo perseveraret. Probatur minor ex D.August. *lib.* 12, *de Civitate Dei, c.* 9, ubi de Angelis tractans inquit : *Istis mala voluntate cadentibus, illi amplius adjuti ad eam beatitudinis plenitudinem, unde se nunquam casuros certissime fieret, pervenerunt.* Quod majus adjutorium non pertinet ad auxilium sufficiens, quod omnibus Angelis commune fuit; sed ad speciale aliquod auxilium efficax, quo Deus Angelos, quos voluit, adjuvit, ut permanerent in bono, juxta absolutam persistendi intentionem, qua ipsis gratiam sanctificantem communicavit, ut apertius significat idem S. Doctor *concione* 2, *in Psal.* 32, ubi de eisdem Angelis sub nomine cœlorum agens inquit : *Nec ipsi firmitatem sibi propriam præstiterunt : verbo Domini cœli firmati sunt, et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Idem etiam docet D. Gregor. *lib.* 25 *Moral. capite* 28, ubi de Angelis affirmat : *Aliis cadentibus, alios fuisse a Deo solidatos, utique similiter casuros, nisi solidati fuissent.* Tum denique quia idem D. August. *lib. de correctione et gratia, c.* 11, asserit Adamo datum fuisse auxilium, quo posset perseverare, sed non datum ei fuisse auxilium, quo perseveraret ; ergo sentit S. Doctor, quod ut homo perseveraret in statu justitiæ originalis, præter auxilium sufficiens præstans posse, requirebatur aliud specialius auxilium faciens actu perseverare.

D.Aug.

Urgetur impugnatio.

Adde *primo* motivum nostræ assertionis universale esse, et comprehendere etiam statum justitiæ originalis : quoniam principio de se variabili, et vertibili de bono in malum non debetur immutabilitas, et stabilitas in bono, quam importat perseverantia : sed homo per justitiam originalem non exueret propriam variabilitatem, et vertibilitatem a bono in malum, ut in Adamo peccante liquet : ergo non deberetur prædicto homini perseverantia, sed superaret ejus dispositionem, et haberet rationem gratiæ specialis. Adde *secundo*, quod sicut rectum perseverantiæ est de facto gratia sanctificans ut infusa a Deo prædestinante, et efficaciter intendente ejus permanentiam; ita rectum perseverantiæ in statu innocentiæ esset justitia originalis ut infusa a Deo prædestinante, et volente efficaciter, ne deficeret. Et quemadmodum gratiam infundi ex intentione addit aliquid supra se, quod ipsi secundum se sumptæ non debetur, sed provenit ex specialissimo favore, et providentia Dei prædestinantis : ita justitiam originalem conferri ex illa intentione adderet aliquid supra seipsam, indebitum sibi considerate sumptæ secundum se, nempe specialem amorem, et providentiam Dei prædestinantis ; nisi Jansenius, et Molina velint homines, qui in statu justitiæ originalis salvarentur, non deberi supponi prædestinatos ; quod est omnino improbabile. Sicut ergo nunc perseverantia est gratia specialis ; ita proportionabiliter foret in prædicto statu.

Legitima responsio.

244. Ad argumentum ergo negandum est antecedens. Et ad ejus probationem negamus minorem : quia licet in eo statu non esset necessarium speciale donum perseverantiæ vel ob rebellionem appetitus, vel ob difficultatem recte operandi ; requireretur tamen ad immobilitandum vertibilitatem arbitrii, quam justitia originalis minime excludit, ut patet in Adamo peccante, et ad conjungendum per se,et ex speciali providentia prædictam justitiam cum morte. Id quod satis liquet in parvulis baptizatis, et ante usum rationis decedentibus : in his enim non datur pugna appetitus, nec obligatio recte operandi ; immo in ea ætate impotentes sunt ad peccandum : et tamen non perseverant absque speciali dono perseverantiæ, ut supra *numero* 240, vidimus ex D. Augustino. Unde a fortiori idem dicendum est de hominibus existentibus in statu justitiæ originalis. Præsertim cum secundum communem providentiam prædicti status possent homines a Diabolo tentari, et habere inconsiderationem circa agenda, ut Adamus expertus fuit.

Objectiones contra responsionem.

245. Nec refert, si huic doctrinæ opponas *primo :* nam Divus Augustinus *in libris de bono perseverantiæ, et de correptione, et gratia*, aperte intendit aliquam differentiam constituere inter hominem justitia origi-

nali præditum, et hominem lapsum respective ad necessitatem doni perseverantiæ: ergo ei opponimur, dum adstruimus necessitatem prædicti doni pro utroque statu. *Secundo :* quia S. Doctor *in eo lib. de corrept. et gratia;* manifeste docet Adamum habuisse potestatem perseverandi, et Deum reliquisse in libero ejus arbitrio, ut vellet perseverare: sed non relinquitur in facultate liberi arbitrii id, ad quod requiritur gratia specialis : ergo ex sententia Augustini non requireretur speciale donum, ut homo perseveraret in statu justitiæ originalis. *Tertio :* quoniam homo in prædicto statu posset servare omnia præcepta collective : ergo auxilium ad ea servanda esset juxta ejus facultatem, et exigentiam ; atque ideo non haberet rationem gratiæ specialis : sed qui collective servat omnia mandata, perseverat, ut ex se liquet : ergo auxilium ad perseverandum in eo statu non esset speciale.

Confirmatio. Et confirmatur urgenter impugnando doctrinam superius traditam : nam Angelus, sicut et homo conditus in statu innocentiæ, est mutabilis a bono in malum : uterque enim habet esse ex nihilo, et posse deficere : atqui Angelus non indiguit aliquo speciali dono ad perseverandum : ergo nec homo in statu justitiæ originalis. Probatur minor : quia Angelus non indiget speciali auxilio ad eliciendum aliquem actum perfecte deliberatum, utputa ad diligendum ex charitate Deum super omnia, supposita infusione gratiæ sanctificantis : sed Angeli per unum actum perfecte deliberatum immobilitantur in bono : ergo Angeli, ut in bono immobilitarentur, ac subinde perseverarent, non indigebant speciali aliquo auxilio. Minorem, in qua poterat esse difficultas, docet Divus Thomas *prima parte quæstione* 63, *art.*6 *ad* 3, his verbis : *Dicendum, quod Angelus habet liberum arbitrium inflexibile post electionem. Et ideo nisi statim post primum instans, in quo naturalem,* (id est, non perfecte deliberatum), *motum habuit ad bonum, impedimentum beatitudinis præstitisset; fuisset firmatum in bono.* [D.Tho.]

Occurritur primæ objectioni. 246. Hæ, inquam, objectiones non referunt, sed facile diluuntur ex dictis. Ad primam dicendum est differentiam a D. August. intentam inter præsentem statum, et statum justitiæ originalis sitam non esse in eo, quod pro hoc statu sit necessarium donum speciale perseverantiæ ; et non esset pro illo statu : sed consistere in duplici alio discrimine, videlicet, quod Adamus habuerit minores difficultates, ut perseveraret ; justi vero hujus status pluribus difficultatibus impediuntur : et quod nihilominus vice versa Adamo non fuerit datum auxilium, ut perseveraret, quod tamen pluribus justis hujus status conceditur : ut in Adamo sano, valido, et potenti appareret, quanta sit defectibilitas liberi arbitrii, quod se in tanta prosperitate continere nescivit ; et in justis hujus status expositis tot periculis, et tentationibus relucet, quanta sit divinæ gratiæ efficacia, quæ facit hominem contra ea impedimenta prævalere, et finaliter perseverare. Hunc vero esse legitimum sensum Augustini ex sola textus lectione facile percipiet ex *cap.* 12 *de corrept. et gratia* circa finem ubi totam differentiam utriusque status quantum ad perseverantiæ beneficium ita absolvit : « Subventum est ergo infir- « mitati voluntatis humanæ, ut divina « gratia indeclinabiliter, et inseparabiliter « ageretur : et ideo quamvis infirma non « deficeret, neque adversitate aliqua vince- « retur. Ita factum est, ut voluntas hominis « invalida, et imbecilla in bono adhuc parvo « perseveraret per virtutem Dei ; cum vo- « luntas primi hominis fortis, et sana in « bono ampliori non perseveraverit, ha- « bens virtutem liberi arbitrii, quamvis « non de futuro adjutorio, sine quo non « posset perseverare, si vellet ; non tamen « tali, quo in illo Deus operaretur, ut vel- « let. Fortissimo quippe dimisit, atque « permisit facere, quod vellet, infirmos ser- « vavit, ut ipso donante invictissime, quod « bonum est, vellent, nec hoc deserere in- « victissime nollent. » Et fere immediate orditur caput sequens his verbis : *Hæc de his loquor, qui prædestinati sunt in regnum Dei, etc.* Ut denotet perseverandi beneficium derivari ex specialissima Dei providentia, atque ideo generale non esse, sed speciale intra ipsum gratiæ ordinem. [D.Aug.]

Diluitur secunda. Unde patet ad secundam objectionem : nam cum S. Doctor asserit Deum reliquisse in libero Adami arbitrio perseverare, si vellet ; solum significat magnam facilitatem, quam Adamus haberet in perseverando : sed non excludit necessitatem specialis auxilii, ut actu perseveret. Hæc quippe necessitas non fundatur unice in difficultate orta ex rebellione appetitus, quam de facto patimur : sed fundatur sufficienter in vertibilitate arbitrii, quam Adamus etiam habebat. Et quod Augustin. in hoc sensu loquatur, constat tum ex eodem S. Doctore *lib. citat.* [D.Aug]

cap. 11,

cap. 11, ab aliis verbis : *Ille non opus habebat eo adjutorio, quod implorant sancti, cum dicunt : Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, etc.*, ubi difficultatem perseverantiæ hujus status exaggerat. Tum ex D. Thom. *in præsenti artic. in respons. ad* 3 *et secunda secundæ quæst.* 137, *artic.* 4 *in respons. ad* 2, ubi Augustini sententiam in hoc sensu interpretatur.

D.Tho.

Ad tertiam dicendum est, quod licet adimpletio omnium Præceptorum collective considerata secundum se, sive quantum ad difficultatem objectivam, quam ipsa præcepta important, non excederet vires hominis justitia originali exornati : possetque proinde, quantum est ex vi hujus, executioni mandari cum solo generali concursu : nihilominus eadem adimpletio ut continuata usque ad mortem, et ut proveniens a gratia data ex efficaci intentione perseverantiæ, atque immobilitate voluntatem creatam in bono : excederet dispositionem prædicti hominis, haberetque proinde rationem doni specialis, ut constat ex hactenus dictis. Unde negandum est, quod homo in tali statu attentis omnibus posset potestate consequenti omnia præcepta collective servare usque ad mortem absque speciali beneficio doni perseverantiæ. Recolantur, quæ diximus in responsione ad primum argumentum, quod idem fere motivum afferebat.

Solvitur confirmatio.

Ad confirmationem respondetur negando minorem. Ad cujus probationem dicendum est Angelos esse inflexibiles intra ordinem naturalem respectu eorum, quæ cum perfecta deliberatione eligunt ad finem prædicti ordinis : esse etiam inflexibiles intra ordinem supernaturalem, ut a malo convertantur ad bonum : quæ inflexibilitas etiam est naturalis, et pertinet ad potentiam peccandi. Sed non habent ex natura sua inflexibilitatem, ne intra ordinem supernaturalem a bono convertantur ad malum : hujusmodi enim inflexibilitas est supernaturalis, et proveniens eis a gratia. Deus tamen, absque ulla exigentia positiva ex parte naturæ Angelicæ, voluit Angelos gubernare in ordine gratiæ cum proportione ad ea, quæ ipsi habent intra ordinem naturæ : et ita decrevit, ut post unum actum supernaturalem perfecte deliberatum finirent statum viæ, et fierent inflexibiles in ordine gratiæ. Quam doctrinam tradunt communiter Thomistæ cum S. Doctore *prima parte quæst.* 26, *artic.* 5 et 6. Et in hac suppositione Deo voluntaria, et Angelo indebita, et gratiosa, procedit doctrina D. Thom. loco in confirmatione citato. Si enim Deus oppositum non decervisset, Angelus, adhuc supposita electione perfecte deliberata erga bonum, posset a bono converti in malum peccando. Unde quod Deus Angelis, quos voluit, prædictam firmitatem, et inflexibilitatem dederit ; fuit beneficium speciale, ortum ducens ex specialissima providentia, quæ eos prædestinavit ad gloriam. In hoc ergo sensu distinguenda est major : quæ si intelligatur per respectum ad unicum dilectionis actum consideratum secundum se, concedenda est : negari autem debet, si intelligatur per respectum ad eumdem actum, secundum quod ex dispositione Dei finivit viam, et fecit Angelos inflexibiles, et perseverantes in bono. Nam ad eliciendum prædictum actum sub hac posteriori consideratione acceptum requiritur speciale Dei beneficium, nempe quod det Angelis gratiam ex affectu efficaci perseverantiæ finalis, ut supra de hominibus dicebamus. Videantur, quæ diximus *in Tract. de Angelis, disp.* 12, *dub.* 3, § 2, ubi eandem difficultatem diluimus.

§ V.

Solvitur quintum argumentum, et simul explicatur differentia intra donum perseverantiæ, et donum confirmationis.

Quintum argumentum.

247. Quinto arguitur : nam si omnes, qui perseverant, id haberent ex speciali Dei dono, quod perseverantiam vocamus ; sequeretur omnes, qui perseverant, esse confirmatos in gratia : consequens est falsum, et contra communem Theologorum sententiam : ergo ad perseverandum actu non requiritur universaliter speciale donum perseverantiæ. Sequela ostenditur : quia effectus specialis doni perseverantiæ est firmare, et immobilitare voluntatem creatam in bono, ut constat ex his, quæ hactenus diximus : sed hoc, et nihil aliud præstat donum confirmationis : ergo sequitur omnes, qui perseverant, esse confirmatos in gratia.

Quorundam responsio.

Huic argumento quidam respondent concedendo sequelam : existimant enim prædicta dona in nihilo intrinseco differre ; sed perseverantes esse confirmatos in gratia, et e converso. Ita Salmeron *in præamb. ad epist. Pauli part.* 2, *disp.* 14 et 15. Cui opi-

Salmeroni. Vasq. nioni subscribit reipsa Vasquez in præsenti *disp.* 200, *cap.* 5, quatenus asserit illa dona in eo tantum differre, quod confirmatis in gratia fit revelatio suæ salutis, quæ tamen non fit universaliter omnibus, qui perseverant in gratia. Hæc enim differentia extrinseca tantum est, ut de se liquet.

Rejicitur. Sed horum opinio sustineri non debet : tum quia in re gravi opponitur communi cæterorum Theologorum sententiæ. Tum etiam quia specialiter, et aperte opponitur D. Thom. 1 *part. quæst* 100, *art.* 2 *ad* 1, ubi ait: *Dicendum, quod si Adam non peccasset, non generaret ex se filios gehennæ, ita scilicet quod ab ipso peccatum contraherent, quod est causa gehennæ. Possent tamen fieri filii per liberum arbitrium. Vel si filii gehennæ non fierent per peccatum* ; *hoc non esset per hoc, quia essent in justitia confirmati : sed propter divinam providentiam, per quam a peccato conservarentur immunes.* Ubi concedit quosdam Adæ filios fore immunes a peccato, sive perseveraturos in bono; quibus tamen negat, quod essent in justitia confirmati : sentit ergo prædicta dona inter se distingui. Tum præterea quia juxta communem fidelium sensum, donum confirmationis in gratia non est commune omnibus justis, qui perseverant, et salvantur ; sed convenit specialibus personis, utputa B. Virgini, et Apostolis. Tum denique et a priori, quia donum confirmationis addit aliquid intrinsecum supra donum perseverantiæ, ut infra declarabimus. Nec differentia a Vasquio excogitata alicujus momenti est : *primo*, quia non occurrit motivis proxime adductis. *Secundo*, quia innititur principio prorsus incerto, et quod ipse probare non valet : incertum enim est, utrum omnes confirmati in gratia habuerint suæ salutis revelationem, ut recte discurrit Suarius contra Vasquium agens *in lib.* 10 *de gratia*, *cap.* 8, *num.* 22.

D. Tho. — Suarez.

Melior responsio. 248. Unde aliter argumento respondetur negando sequelam : adest enim intrinseca distinctio inter utrumque donum, ut docent communiter Theologi. Sed in assignando hanc differentiam dividuntur in varios dicendi modos; ex quibus principaliores tantum subjiciemus. Quidam affirmant diversitatem in eo sitam esse, quod donum confirmationis tollit potentiam consequentem, et antecedentem ad peccandum, et reddit hominem impotentem absolute, ut peccet : donum autem perseverantiæ non tollit potestatem antecedentem peccandi ; sed solum præstat, ne homo peccet actu, quæ est impotentia præcise consequens, ut supra exposuimus. Ita post Ochamum, et Gabrielem docet Valentia *tom.* 2, *disp.* 8, *q.* 3, *punct.* 4, § 2.

Prior dicendi modus. — Valentia.

Impugnatur. Hic tamen dicendi modus falsus est : quoniam gratis admisso, quod Deus possit absolute hominem viatorem ita perfecte confirmare in bono, ut ab eo excluderet potestatem antecedentem ad peccandum ; nihilominus non est de conceptu generali doni confirmationis communicare hujusmodi impotentiam. Unde Apostoli, licet confirmati fuerint in gratia, potuerunt absolute peccare : illisque, sicut aliis justis valet accommodari illud Ecclesiastic. 31 : *Qui potuit transgredi, et non est transgressus, facere mala, et non fecit*: Et Paulus licet sciret se in gratia confirmatum esse, nihilominus 1 *ad Corinth.* 9 dicebat : *Castigo corpus meum, et in servitutem redigo ; ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.* Ubi particula *forte* possibilitatem sui lapsus, et damnationis significat. Idemque significant alia Scripturæ testimonia, quæ in hoc sensu exponit D. Thom. 4 *contra gentes cap.* 70, *ratione* 5, ubi sicut et *quæst.* 24 *de verit. art.* 9, docere videtur, quod sit impossibile hominem viatorem ita perfecte in bono confirmari, ut dicatur impotens ad peccandum.

Eccles. 31. — 1 ad Cor. 9. — D. Tho.

Diximus, *gratis admisso, quod Deus, etc.* tum ut ab hujus difficultatis decisione modo non necessariæ præscindamus : tum quia D. Thom. illud admittere videtur 1 *part. quæst.* 100, *art.* 2, ubi postquam asseruit non videri possibile, quod pueri in statu innocentiæ nascerentur in justitia confirmati, addit : « Ex hoc creatura rationalis in justitia « confirmatur, quod efficitur beata per « apertam Dei visionem. Cui viso non po- « test non inhærere ; cum ipse sit ipsa « essentia bonitatis, a qua nullus potest « averti ; cum nihil desideretur, et ametur, « nisi sub ratione boni. Et hoc dico secun- « dum legem communem : quia ex aliquo « privilegio speciali secus accidere potest : « sicut creditur de Virgine Matre Dei. » Et ita possunt exponi opposita testimonia. Sed major hujus rei discussio pertinet *ad* 3 *part. quæst.* 27.

D. Tho.

Aliter Suarez occurrit. 249. Suarius *loco supra citato a n.* 29, recognoscens aliquam distinctionem inter donum confirmationis, et donum perseverantiæ, concludit eam non esse formalem, et essentialem ; sed accidentalem, et penes magis,

magis, et minus : sicut differunt gratia magis intensa et minus intensa. Nam licet omnibus perseverantibus detur aliquod speciale auxilium ; quibusdam tamen datur auxilium præstantissimum, nimirum per illustriores illuminationes intellectus, et ardentiores affectus voluntatis, et cum largiori potestate extrinseca Dei ad superandum graves difficultates, et tentationes. Et auxilium perseverantiæ his conditionibus præditum est reipsa donum confirmationis in gratia.

Rejicitur. Cæterum hic dicendi modus, quem Suarius, aliis rejectis, elegit, insufficientior est illis; et tandem relabitur in sententiam Vasquii supra impugnatam, potestque eisdem motivis refelli. Sed insuper rejicitur : tum quia donum confirmationis potest conferri parvulis : qui tamen non recipiunt eas illustrationes, et affectus : ergo donum confirmationis non recte per eas illustrationes et affectus explicatur. Tum etiam quia fieri potest, ut confirmato in gratia non occurrant plures, et graviores tentationes, ac difficultates, quam alteri non confirmato : ergo ratio doni confirmationis minus convenienter explicatur per auxilium præstantius datum, ut eæ difficultates, et tentationes superentur. Tum præterea quia non apparet, cur major illa directio, et protectio Dei extrinseca debeatur confirmatis in gratia, quam aliis, nisi ex parte ipsius doni confirmationis ponatur aliquid intrinsecum, et essentiale, quod poscat eam protectionem : id vero non explicat Suarius, immo nec videtur admittere. Tum insuper quia præstantissimum illud auxilium per varias intellectus illustrationes, et voluntatis affectus pluribus justis sanctitate egregia præditis concessum est, ut ex eorum vita satis liquet : quos tamen fuisse communiter confirmatos in gratia non licet asserere : ergo donum confirmationis aliquid est præter illud auxilium. Tum denique, et præcipue quia donum perseverantiæ est proprium viatorum, potestque ipsis secundum ordinariam Dei providentiam communicari : donum autem confirmationis est proprium beatorum, et tantum potest haberi in via per quandam participationem imperfectam, et extraordinariam, ut docet D. Thom. locis supra relatis : hæc autem diversitas major est, quam præcise accidentalis, et penes magis, et minus.

250. His ergo dicendi modis relictis, asserendum est donum confirmationis distingui a dono perseverantiæ distinctione intrinseca, essentiali, modali. Nam perseverantiæ donum solum importat gratiam sanctificantem ut infusam ex voluntate efficaci Dei intendentis, ut perseveret, et præparantis ex vi hujus auxilia, et alia media, ne unquam gratia deficiat : unde prædicta gratia, quæ est rectum perseverantiæ, non habet aliquid intrinsecum, per quod differat in esse entis a gratia, quæ datur in perseverantibus. Cæterum donum confirmationis supra gratiam ea intentione datam addit modum aliquem intrinsecum, qui est participatio impeccabilitatis beatorum, et ab intrinseco petit compleri per extrinsecam Dei protectionem : et per hunc modum gratia confirmatis data differt essentialiter modaliter non solum a gratia non perseverantibus concessa, sed etiam ab illa, quæ perseverantibus datur. Unde provenit, quod immobilitas in bono propria confirmatorum sit longe major, quam communiter perseverantium. Illa enim licet non tollat omnem potestatem peccandi, eam tamen ligat in actu primo : quia importat in esse entis modum habitualem, qui nec per peccatum consequenter valet expelli, nec cum peccato componi potest : et ratione hujus modi petit ab intrinseco cuncta auxilia, quæ ad non deficiendum per peccatum requiruntur. Gratia vero perseverantibus communiter data non habet aliquid intrinsecum habituale, quod non posset consequenter per peccatum excludi : quidquid enim in esse entis importat, posset tolli per peccatum, sicut in non perseverantibus contingit : sed ea impotentia fundatur in aliquo extrinseco, nempe in voluntate Dei gratiam infundentis ex intentione efficaci, ut perseveret : cum qua voluntate componi non potest, ut gratia aliquando destruatur. Ex quo etiam et non ex aliqua modificatione intrinseca habet annexa auxilia et protectionem extrinsecam Dei, quæ ad persistendum usque ad mortem, superando varias difficultates, et tentationes requiruntur. Et hanc resolutionem satis aperte indicat D. Thom. *locis supra citatis*, et docent communiter ejus discipuli, Ferrara 4, *contra gentes cap.* 70, Alvarez *de auxiliis disp.* 104, *num.* 4, Arauxo *infra*, *quæst.* 114, *art.* 9, *dub.* 2, *concl.* 3, Gonet ubi supra *num.* 391 et alii : eamdemque prius insinuavimus *Tract.* 4, *de voluntate Dei*, *disput.* 10, *dub.* 6, § 3, circa finem.

Legitimus dicendi modus. Ferrara. Alvarez. Arauxo. Gonet.

251. Nec refert, si cum Suario ubi supra

Objectio ex Suario. objicias : quia nihil intrinsecum potest intelligi in gratia, nisi major aliqua intensio, vel extensio : sed illud intrinsecum, in quo constituimus donum confirmationis, non consistit in majori extensione ; siquidem quælibet gratia non confirmatorum se extendit, et inclinat ad omnes actus proprios : nec consistere valet in majori intensione, ut constat in his, qui a gratia valde intensa exciderunt : ergo confirmationis donum nequit consistere in aliquo intrinseco ; sed voluntarie fingitur a nobis:

Diluitur. Non, inquam, hoc refert. Respondetur enim negando majorem : nam prædictum intrinsecum consistit, ut diximus, in aliqua participatione modali impeccabilitatis, et immutabilitatis gratiæ consummatæ beatorum ; quæ tamen participatio, quia imperfecta est, petit fulciri extrinseca Dei protectione : et ita non constituit hominem simpliciter impeccabilem, sed partim ab intrinseco et partim ab extrinseco : atque ideo non reddit hominem immunem a necessitate orationis, et ulterioris auxilii, ut supra *num.* 247, dicebamus. Nec hic modus est voluntarie confictus, sed fundamentum habet tum in his, quæ adversus aliorum sententias diximus : tum in eo, quod non implicat ullam contradictionem. Potestque ejus possibilitas amplius declarari ex his, quæ docent plures Thomistæ, et alii Theologi 3 *part. quæstione* 64, nempe gratiam Sacramentalem distingui a gratia secundum se per modum quemdam intrinsecum, ratione cujus specialiter inclinat ad finem proprium Sacramenti, a quo causatur, exigitque auxilia pro prædicto fine obtinendo. Idem ergo de dono confirmationis, et de gratia ut per illud donum perfecta proportionabiliter dicendum est.

Solvitur argumentum. 252. Ex his ad argumentum *num.* 246 propositum, pro cujus enodatione hæc diximus, respondetur negando sequelam. Et ad illius probationem constat effectum doni confirmationis satis distingui ab effectu doni perseverantiæ : illud enim præstat majorem immobilitatem in bono : quia importat aliquid intrinsecum, quod ex propria ratione nequit vel per peccatum consequenter expelli, vel cum peccato componi, et postulat ab intrinseco, et per propria prædicata specifica auxilium ad persistendum. Donum autem perseverantiæ non causat immobilitatem per aliquid intrinsecum, quod secundum se nequeat per peccatum excludi : sed tantum firmat hominem in bono, quatenus dicit gratiam ut infusam a Deo ex intentione efficaci perseverantiæ. Unde immobilitas perseverantiæ non fundatur in gratia intrinseca, nec in aliquo intrinseco secundum se acceptis ; sed in proposito efficaci Dei intendentis perseverantiam, et in gratia, ut substat huic proposito.

An autem sit possibilis aliquis habitus, qui hominem viatorem reddat simpliciter ab intrinseco impeccabilem, quæstio est aliena a præsenti instituto. Et in partem affirmantem inclinat Godoi *in præsenti, disp.* 48, *num.* 15, referens pro ea Cajet. Alexandrum, Albertum, Bonaventuram, Scotum et Herreram. Sed id Deo favente ex professo discutiemus 3 *p. q.* 27, ubi propriam sedem habet. Godoy.

Alia argumenta remissive. Molina. Suarez. Lessius. 253. Tandem posset adversus nostram, et communem assertionem formari argumentum ex principiis, quæ tradunt Molina *in Concordia, quæst.* 23, *disp.* 1, *membro ult.* Suarez *lib. de auxiliis, c.* 11, Lessius *disp. de prædest. sect.* 6, quibus locis affirmant auxilium, quo perseveramus, non distingui ab auxilio, quo possumus perseverare : et similiter auxilium, quo unus adultus perseverat, non distingui ab auxilio, quo alter adultus non perseverat, et perseverare valet. Quod communiter docent alii Auctores ejusdem familiæ, eodem motivo ducti, nempe quia efficacia divinorum auxiliorum dependet ab influxu, et consensu liberi arbitrii. Eamque doctrinam jam olim arripuerant Massilienses contra S. August. ut refert Hilarius *in epist. ad eumdem S. Doctorem,* ubi ait novellos illos Pelagii asseclas asseruisse : *Quidquid libet donatum sit prædestinatis, id posse, et amittere, et retinere propria voluntate. Quod tunc falsum esset, si verum putarent eam quosdam perseverantiam percepisse, ut nisi perseverantes esse non possint,* ut August. affirmabat. Et quidem si prædicta sententia vera est, evidenter inferri nobis videtur, quod perseverantia non sit speciale donum. Sed quia consequens omnino falsum censemus, et D. Augustino, immo Conciliis apertissime contrarium ; inde urgentius movemur ad negandum doctrinam, ex qua colligitur. In præsenti tamen non oportet in diruendo principia, quibus innititur, detineri : nam id late præstabimus *disp.* 7, per totam. Hilarius.

QUÆST.

QUÆSTIO CX

De gratia Dei quantum ad ejus essentiam, in quatuor articulos divisa.

ARTICULUS I.

Utrum gratia ponat aliquid in anima.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod gratia non ponat aliquid in anima. Sicut enim homo dicitur habere gratiam Dei, ita etiam gratiam hominis. Unde dicitur *Genes.* 39, quod Dominus dedit Joseph. gratiam in conspectu principis carceris. Sed per hoc, quod homo dicitur habere gratiam hominis, nihil ponitur in eo, qui gratiam alterius habet, sed in eo cujus gratiam habet, ponitur acceptatio quædam. Ergo per hoc, quod homo habere gratiam Dei dicitur, nihil ponitur in anima, sed solum significatur acceptio divina.

Præterea sicut anima vivificat corpus, ita Deus vivificat animam : unde dicitur *Deuter.* 30 : Ipse est vita tua. Sed anima vivificat corpus immediate : ergo etiam nihil cadit medium inter Deum et animam. Non ergo gratia ponit aliquid creatum in anima.

Præterea *ad Rom.* 1, super illud, Gratia vobis, et pax, dicit Gloss. Gratia, id est, remissio peccatorum. Sed remissio peccatorum non ponit in anima aliquid, sed solum in Deo non imputante peccatum : secundum illud Psal. *Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum : ergo nec gratia ponit aliquid in anima.*

Sed contra, lux ponit aliquid in illuminato. Sed gratia est quædam lux animæ. Unde August. dicit *in lib. de naturæ et gratia :* Prævaricatorem legis divinæ lux deserit veritatis, qua desertus utique fit cæcus : ergo gratia ponit aliquid in anima.

Respondeo dicendum, quod secundum communem modum loquendi, tripliciter gratia accipi consuevit. Uno modo pro dilectione alicujus : sicut consuevimus dicere, quod iste miles habet gratiam regis, id est, rex habet eum gratum. Secundo sumitur pro aliquo dono gratis dato : sicut consuevimus dicere : Hanc gratiam facio tibi. Tertio modo sumitur pro recompensatione beneficii gratis dati : secundum quod dicimur agere gratias beneficiorum. Quorum trium secundum dependet ex primo : ex amore enim, quo aliquis habet alium gratum, procedit, quod aliquid ei gratis impendat. Ex secundo autem procedit tertium : quia ex beneficiis gratis exhibitis gratiarum actio consurgit. Quantum igitur ad duo ultima, manifestum est, quod gratia aliquid ponit in eo, qui gratiam accepit. Primo quidem, ipsum donum gratis datum : secundo hujus doni recognitionem. Sed quantum ad primum est differentia attendenda circa gratiam Dei, et gratiam hominis : quia enim bonum creaturæ provenit ex voluntate divina : ideo ex dilectione Dei, quæ vult creaturæ bonum, profluit aliquod bonum in creatura. Voluntas autem hominis movetur ex bono præexistente in rebus, et inde est, quod dilectio hominis non causat totaliter rei bonitatem, sed præsupponit ipsam vel in parte, vel in toto. Patet igitur, quod quamlibet Dei dilectionem sequitur aliquod bonum in creatura causatum quandoque tamen dilectioni æternæ coæternum. Et secundum hujusmodi boni differentiam differens consideratur dilectio Dei ad creaturam. Una quidem communis, secundum quam diligit omnia, quæ sunt, ut dicitur *Sapient.* 11, secundum quam esse naturale rebus creatis largitur. Alia autem dilectio est specialis, secundum quam trahit creaturam rationalem supra conditionem naturæ ad participationem divini boni, et secundum hanc dilectionem dicitur aliquem diligere simpliciter, quia secundum hanc dilectionem vult Deus simpliciter creaturæ bonum æternum, quod est ipse. Sic igitur per hoc, quod dicitur homo gratiam Dei habere, significatur quiddam supernaturale in homine a Deo proveniens. Quandoque tamen gratia Dei dicitur ipsa æterna Dei dilectio : secundum quod dicitur etiam gratia prædestinationis, in quantum Deus gratuito et non ex meritis aliquos prædestinavit, sive elegit. Dicitur enim *ad Ephes.* 1 : Prædestinavit nos in adoptionem filiorum in laudem gloriæ gratiæ suæ.

Ad primum ergo dicendum, quod etiam in hoc, quod dicitur aliquis habere gratiam hominis, intelligitur in aliquo esse aliquid, quod sit homini gratum, sicut et in hoc, quod dicitur aliquis gratiam Dei habere. Sed tamen differenter : nam illud, quod est homini gratum, in alio homine præsupponitur ejus dilectioni : causatur autem ex dilectione divina, quod est in homine Deo gratum : ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod Deus est vita animæ per modum causæ efficientis : sed anima est vita corporis per modum causæ formalis. Inter formam autem et materiam non cadit aliquod medium : quia forma per seipsam informat materiam, vel subjectum. Sed agens informat subjectum non per suam substantiam, sed per format quem causam in materia.

Ad tertium dicendum, quod Augustinus dicit in *lib. Retractationum :* Ubi dicit gratiam esse in remissionem peccatorum, pacem vero in reconciliationem Dei : non sic accipiendum est, ac si pax ipsa, et reconciliatio non pertineant ad gratiam generalem, sed quod specialiter gratiæ nomine remissionem significaverit peccatorum. Non ergo sola remissio peccatorum ad gratiam pertinet : sed etiam multa alia Dei dona. Et etiam remissio peccatorum non fit sine aliquo effectu divinitus in nobis causato, ut infra patebit.

Conclusio *est affirmativa.*

ARTICULUS II.

Utrum gratia sit qualitas animæ.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod gratia non sit qualitas animæ. Nulla enim qualitas agit in suum subjectum : quia actio qualitatis non est absque actione subjecti : et sic oporteret, quod subjectum ageret in seipsum. Sed gratia agit in animam justificando ipsam. Ergo gratia non est qualitas.

Præterea, substantia est nobilior qualitate. Sed gratia est nobilior, quam natura animæ : multa enim possumus per gratiam, ad quæ natura non sufficit, ut supra dictum est. Ergo gratia non est qualitas.

Præterea, nulla qualitas remanet, postquam desinit esse in subjecto : sed gratia remanet : non enim corrumpitur, quia sic in nihilum redigeretur, sicut ex nihilo creatur. Unde et dicitur nova creatura *ad Galatas ultimo.* Ergo gratia non est qualitas.

Sed contra est, quod super illud Psal. Ut exhilaret faciem in oleo, dicet Gloss. quod gratia est nitor animæ, sanctum concilians amorem. Sed nitor animæ est quædam qualitas sicut et pulchritudo corporis. Ergo gratia est quædam qualitas.

Respondeo dicendum, quod (sicut jam dictum est,) in eo, qui dicitur gratiam Dei habere, significatur esse quidam effectus gratuitæ Dei voluntatis. Dictum est autem supra, quod dupliciter ex gratuita Dei voluntate homo adjuvatur. Uno modo in quantum anima hominis movetur a Deo ad aliquid cognoscendum, vel volendum, vel agendum. Et hoc modo ipse gratuitus effectus in homine non est qualitas, sed motus quidem animæ : actus enim moventis in moto est motus, ut dicitur *in* 3 *Physic.* Alio modo adjuvatur homo ex gratuita Dei voluntate, secundum quod aliquod habituale donum a Deo animæ infunditur. Et hoc ideo, quia non est conveniens, quod Deus minus provideat his, quos diligit ad supernaturale bonum habendum, quam creaturis, quas diligit ad bonum naturale habendum. Creaturis autem naturalibus sic providet,ut non solum moveat eas ad actus naturales,

sed etiam largiatur eis formas, et virtutes quasdam, quæ sunt principia actuum, ut secundum seipsas inclinentur ad hujusmodi motus. Et sic motus, quibus a Deo moventur, fiunt creaturis connaturales. et faciles, secundum illud *Sapient.* 8: Et disponit omnia suaviter. Multo igitur magis illis, quos movet ad consequendum bonum supernaturale æternum, infundit aliquas formas, seu qualitates supernaturales, secundum quas suaviter, et prompte ab ipso moveantur ad bonum æternum consequendum. Et ita donum gratiæ qualitas quædam est.

Ad primum ergo dicendum, quod gratia secundum quod est qualitas, dicitur agere in animam, non per modum causæ efficientis, sed per modum causæ formalis : sicut albedo facit album, et justitia justum.

Ad secundum dicendum, quod omnis substantia, vel est ipsa natura rei cujus est substantia, vel est pars naturæ : secundum quem modum materia vel forma substantia dicitur. Et quia gratia est supra naturam humanam, non potest esse, quod sit substantia, aut forma substantialis : sed est forma accidentalis ipsius animæ. Id enim, quod substantialiter est in Deo, accidentaliter fit in anima participante divinam bonitatem, ut de scientia patet. Secundum hoc ergo quia anima imperfecte participat divinam bonitatem, ipsa participatio divinæ bonitatis, quæ est gratia imperfectiori modo habet esse in anima, quam anima in seipsa subsistat : est tamen nobilior, quam natura animæ, in quantum est expressio, vel participatio divinæ bonitatis, non autem quantum ad modum essendi.

Ad tertium dicendum, quod (sicut dicit Boetius) accidentis esse est inesse. Unde omne accidens non dicitur ens quasi ipsum esse habeat, sed quia eo aliquid est. Unde et magis dicitur esse entis, quam ens, ut dicitur *in* 11 *Metaphysic.* Et quia ejus est fieri, vel corrumpi, cujus est esse : ideo proprie loquendo neque fit, neque corrumpitur : sed dicitur fieri vel corrumpi secundum quod subjectum incipit, vel desinit esse in actu secundum illud accidens. Et secundum hoc etiam gratia dicitur creari, ex eo, quod homines secundum ipsam creantur, id est in novo esse constituuntur ex nihilo, id est non ex meritis, secundum illud *ad Ephesios* 2: Creati in Christo Jesu in operibus bonis.

Conclusio est *affirmativa.*

ARTICULUS III.

Utrum gratia sit idem, quod virtus.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod gratia sit idem quod virtus. Dicit enim Augustinus, quod gratia operans est fides, quæ per dilectionem operatur, ut habetur *in lib. de Spiritu et litera.* Sed fides, quæ per dilectionem operatur est virtus. Ergo gratia est virtus.

Præterea, cuicumque convenit diffinitio, convenit et diffinitum. Sed diffinitiones de virtute datæ sive a Sanctis, sive a Philosophis conveniunt gratiæ : ipsa enim bonum facit habentem, et opus ejus bonum reddit : ipsa etiam est bona qualitas mentis, qua recte vivitur, etc. Ergo gratia est virtus.

Præterea, gratia est qualitas quædam. Sed manifestum est, quod non est in quarta specie qualitatis. quæ est forma, et circa aliquid constans figura : quia non pertinet ad corpus : neque etiam in tertia est, quia non est passio, vel passibilis qualitas quæ est in parte animæ sensitivæ, ut probatur *in* 7 *Physicorum.* Ipsa autem gratia principaliter est in mente : neque iterum est in secunda specie, quæ est potentia, vel impotentia naturalis : quia gratia est supra naturam, et non se habent ad bonum, et malum sicut potentia naturalis : ergo relinquitur, quod sit in prima specie, quæ est habitus, vel dispositio. Habitus autem mentis sunt virtutes : quia etiam ipsa scientia quodammodo est virtus, ut supra dictum est : ergo gratia est idem quod virtus.

Sed contra, si gratia est virtus, maxime videtur, quod sit aliqua trium Theologorum virtutum. Sed gratia non est fides, vel spes ; quia hæc possunt esse sine gratia gratum faciente : neque etiam charitas : quia gratia prævenit charitatem, ut Augustinus dicit *in libro de prædestinatione Sanctorum.* Ergo gratia non est virtus.

Respondeo dicendum, quod quidam posuerunt idem esse gratiam et virtutem secundum essentiam, sed differre solum secundum rationem : ut gratia dicatur, secundum quod facit hominem Deo gratum, vel secundum quod gratis datur : virtus enim secundum quod perficit ad bene operandum. Et hoc videtur sensisse Magister *in* 2 *sentent. dist.* 16. Sed si quis recte consideret rationem virtutis, hoc stare non potest : quia, ut Philosophus dicit *in* 7 *Physicorum*, Virtus est quædam dispositio perfecti : dico autem perfectum, quod est deposi um secundum naturam : ex quo patet, quod virtus uniuscujusque rei dicitur in ordine ad aliquam naturam præexistentem: quando scilicet unumquodque sic est dispositum, secundum quod congruit suæ naturæ. Manifestum est autem, quod virtutes acquisitæ per actus humanos, de quibus supra dictum est, sunt dispositiones, quibus homo convenienter disponitur in ordine ad naturam, qua homo est. Virtutes autem infusæ disponunt hominem altiori modo, et ad altiorem finem. Unde etiam oportet quod in ordine ad aliquam altiorem naturam, hoc est in ordine ad naturam divinam participatam, quæ dicitur lumen gratiæ, secundum quod dicitur 2, *Petri* 1 : Maxima et preciosa vobis promissa donavit, ut per hoc efficiamini divinæ consortes naturæ : et secundum acceptionem hujusmodi naturæ dicimur regenerari in filios Dei. Sicut igitur lumen naturale rationis est aliquid præter virtutes acquisitas, quæ dicuntur in ordine ab ipsum lumen naturale, ita etiam ipsum lumen gratiæ, quod est participatio divinæ naturæ, est aliquid præter virtutes infusas, quæ a lumine illo derivantur, et ad illud lumen ordinantur. Unde Apostolus dicit *ad Ephes.* 5: Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, ut filii lucis ambulate. Sicut enim virtutes acquisitæ perficiunt hominem ad ambulandum secundum quod congruit lumini naturali rationis, ita virtutes infusæ perficiunt hominem ad ambulandum, secundum quod congruit lumini gratiæ.

Ad primum ergo dicendum, quod Augustinus nominat fidem per dilectionem operantem gratiam, quia actus fidei per dilectionem operantis est primus actus, in quo gratia gratum faciens manifestatur.

Ad secundum dicendum, quod bonum positum in diffinitione virtutis dicitur secundum convenientiam ad aliquam naturam præexistentem, vel essentialem, vel participatam. Sic autem bonum non attribuitur gratiæ, sed sicut radici bonitatis in homine : ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod gratia reducitur ad primam speciem qualitatis. Nec tamen est idem quod virtus, sed habitudo quædam, quæ præsupponitur virtutibus infusis, sicut earum principium, et radix.

Conclusio est *negativa.*

ARTICULUS IV.

Utrum gratia sit in essentia animæ sicut in subjecto, an in aliqua potentiarum.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod gratia non sit in essentia animæ sicut in subjecto, sed in aliqua potentiarum. Dicit enim Augustinus in Hypognosticon, quod gratia comparatur ad voluntatem, sive ad liberum arbitrium sicut sessor ad equum. Sed voluntas sive liberum arbitrium est potentia quædam ; ut in primo dictum est. Ergo gratia est in potentia animæ sicut in subjecto.

Præterea, ex gratia incipiunt merita hominis, ut August. dicit. Sed meritum consistit in actu, qui ex aliqua potentia procedit. Ergo videtur, quod gratia sit perfectio alicujus potentiæ animæ.

Præterea, si essentia animæ sit proprium subjectum gratiæ, oportet, quod anima, in quantum habet essentiam, sit capax gratiæ. Sed hoc est falsum : quia sic sequeretur, quod omnis anima esset gratiæ capax. Non ergo essentia animæ est proprium subjectum gratiæ.

Præterea essentia animæ est prior potentiis ejus. Prius autem potest intelligi sine posteriori : ergo sequeretur, quod gratia possit intelligi in anima, nulla parte, vel potentia animæ intellecta, scilicet neque voluntate, neque intellectu, neque in aliquo hujusmodi, quod est inconveniens.

Sed contra est, quod gratia regeneramur in filios Dei. Sed generatio per prius terminatur ad essentiam, quam ad potentias. Ergo gratia per prius est in essentia animæ, quam in potentiis.

Respondeo

Respondeo dicendum, quod ista quæstio ex præcedenti dependet. Si enim gratia sit idem quod virtus, necesse est, quod sit in potentia animæ sicut in subjecto : nam potentia animæ est proprium subjectum virtutis, ut supra dictum est. Si autem gratia differt a virtute, non potest dici, quod potentia animæ sit gratiæ subjectum : quia omnis perfectio potentiæ animæ habet rationem virtutis, ut supra dictum est. Unde relinquitur, quod gratia sicut est prius virtute, ita habeat subjectum prius potentiis animæ, ita scilicet quod sit in essentia animæ. Sicut enim per potentiam intellectivam homo participat cognitionem divinam per virtutem fidei, et secundum potentiam voluntatis amorem divinum per virtutem charitatis : ita etiam per naturam animæ participat secundum quandam similitudinem naturam divinam per quandam regenerationem, sive recreationem.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut ab essentia animæ effluunt ejus potentiæ, quæ sunt operum participia, ita etiam ab ipsa gratia effluunt virtutes in potentias animæ, per quas potentiæ moventur ad actus. Et secundum hoc gratia comparatur ad voluntatem, ut movens ad motum, quæ est comparatio sessoris ad equum, non autem sicut accidens ad subjectum.

Et per hoc etiam patet solutio ad secundum: est enim gratia principium meritorii operis mediantibus virtutibus : sicut essentia animæ est principium vitæ mediantibus potentiis.

Ad tertium dicendum, quod anima est subjectum gratiæ secundum quod est in specie intellectualis, vel rationalis naturæ : non autem constituitur anima in specie per aliquam potentiam, cum potentiæ sint proprietates animæ speciem consequentes. Et ideo anima secundum suam essentiam differt specie ab aliis animabus, scilicet brutorum animalium, et plantarum. Et propter hoc non sequitur, si essentia humanæ animæ sit subjectum gratiæ, quod quælibet anima possit esse gratiæ subjectum : hoc convenit essentiæ animæ in quantum est talis speciei.

Ad quartum dicendum, quod cum potentiæ animæ sint naturales proprietates speciem consequentes, anima non potest sine his esse. Dato autem, quod sine his esset, adhuc tamen anima diceretur secundum speciem suam intellectualis vel rationalis : non quia actu haberet has potentias : sed propter speciem talis essentiæ, ex qua natæ sunt hujusmodi potentiæ effluere.

Conclusio. Gratia recipitur immediate in essentia animæ.

DISPUTATIO QUARTA

De quidditate, et perfectione gratiæ habitualis.

Devicta difficultate circa quæstionem *an sit* cujuscumque objecti ; succedit, ut dubia circa *quod quid est* decidantur. Unde postquam D. Thom. *in quæst.* 109, ostendit necessitatem gratiæ, perindeque illius existentiam (cum Deus in necessariis non deficiat) statim *quæst.* 110, gratiæ naturam, perfectionem, aliasque affectiones exponit, et quamvis gratiæ vocabulum tam actuali quam habituali applicari soleat ; in præsenti tamen pro sola habituali communiter usurpatur, ut constat ex totius quæstionis contextu : nam etsi S. Doctor aliqua de gratia actuali inserat ; ea solum obiter tangit, ut gratiæ habitualis naturam declaret, in quam ex instituto collimat. Continet autem hæc materia profundam, et subtilissimam doctrinam, cui illustrandæ sequentia dubia deservient.

DUBIUM I.

Utrum gratia habitualis, sit aliquid creatum, et in anima intrinsece receptum.

Licet D. Thom. videatur hanc difficultatem sub majori universalitate discutere : inquirit enim in articulo primo, *utrum gratia ponat aliquid in anima :* nihilominus ex corpore ipsius articuli constat difficultatis decisionem gratiæ habituali peculiariter convenire. Oportet autem ad illius perfectam resolutionem aliqua præsupponere : proderunt enim cum ad tituli intelligentiam ; cum ut certa ab incertis separemus ; cum et præcipue, ut propria hujus ab extraneis secernantur.

§ I.

Observationes nonnullæ.

Nota I.

1. Primo animadvertendum est cum D. Thoma in præsenti gratiam tribus modis dici. Nam in primis solet significare amorem alicujus : quo pacto miles dicitur habere gratiam regis, quando ab eo diligitur : et homo dicitur habere gratiam Dei, vel esse in gratia Dei, vel habere gratiam apud Deum, cum ab illo amatur, ut constat ex usu Scripturæ. Solet præterea gratia significare beneficium gratis collatum : qua ratione in consuetudinem venit, ut princeps subdito dicat, facio tibi hanc gratiam, hoc est, confero tibi hujusmodi beneficium : quæ etiam acceptio frequenter occurrit in sacris litteris. Tandem gratia usurpatur pro gratitudine, seu recompensatione beneficii accepti : secundum quam rationem dicimur gratias agere benefactori, cum ejus dona recognoscimus, et aliquo modo compensamus. De quibus gratiæ acceptionibus latius egimus *dub.* 1, *disp.* 1. Ergo D. Thom. in præsenti artic. non disputat de gratia secundum duas posteriores acceptiones considerata, ut ipse S. Doctor se exponit : quia manifestum est beneficium a Deo collatum creaturæ, et gratitudinem quam creatura rependit Deo, esse aliquid in ipsa creatura. Sed dubium est, utrum ad hoc, ut creatura dicatur esse in gratia Dei, et terminare illius dilectionem (quæ est prima gratiæ ac-

ceptio) sit necessarium aliquid creatum in ipsa creatura existens ; an vero sufficiat amor existens in Deo, per quem homo extrinsece denominetur a Deo dilectus, et illi gratus: sicut miles denominatur gratus regi per amorem in rege existentem, licet amor regis nihil producat in milite. Et quia cum dicitur hominem esse gratum Deo, vel esse in Dei gratia, significatur gratia habitualis, et concursus ad operandum, propterea inquirit titulus : An gratia habitualis sit aliquod creatum etc.

Nota 2. 2. Supponendum est secundo aliquos homines esse vere, et realiter Deo gratos, atque acceptos ad vitam æternam ; sive id fiat (quod discutimus in præsenti) per aliquid intrinsecum in eis receptum, sive per solum favorem, et acceptationem Dei extrinsecam. In cujus veritatis confirmationem possemus totam sacram paginam expendere; maxime vero epistolas Pauli, in quibus nil frequentius inculcat ut ad Rom. 5 : *Inimici cum essemus, reconciliati sumus Deo*, 2 ; ad Corinthos 5 : *Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit per Jesum Christum.* Et paucis interpositis : *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi.* Ad Ephes. 2 : *Deus autem qui est dives in misericordia propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, vivificavit nos in Christo, cujus gratia estis salvati, et conresuscitati*, etc., 1, ad Corinth. 6 : *Hæc aliquando fuistis* (nempe adulteri, idololatræ, etc.), *sed abluti estis, sed sanctificati estis.* Quod quia vel ipsi hæretici, contra quos agimus, non negant ; majori probatione non indiget ; sed ab omnibus præsupponitur. Difficultas est, an in hoc, quod est hominem esse Deo gratum, et acceptum ad vitam æternam, significetur præcise amor Dei denominans hominem ab extrinseco ; an vero aliquis effectus prædicti amoris, qui se teneat ex parte nostra, nosque intrinsece, et formaliter afficiat.

Ad Rom. 5. — 2 ad Cor. 4. — ad Eph. 2. — 1 ad Cor. 6.

Nota 3. 3. Pro quo statuendum est tertio gratiam illam, per quam homines dicuntur Deo grati, et ad vitam æternam accepti, non esse ipsam substantiam animæ rationalis, ita quod anima per seipsam sit gratia, et ratio faciendi hominem Deo gratum. Hæc suppositio procedit contra hæreticos Manichæos, et Priscillianistas asserentes animas rationales esse portiones quasdam naturæ divinæ, ejusdem quidditatis, ac rationis cum ipso Deo. Quorum error refellitur tum *ex epistola* 91 Leonis Papæ *cap.* 5, et ex Concilio Toletano 8, *in confessione fidei*, et Bracharensi primo *cap.* 5. Ubi oppositum statuitur. Tum etiam quia si anima rationalis per seipsam esset gratia, vel grata Deo, non posset esse principium peccandi, neque inclinaret ad peccatum : cum nihil magis opponatur gratiæ, quam peccatum. Ex quo ulterius fieret hominem per animam constitutum esse impeccabilem : sicut Christus est impeccabilis, quia constituitur per personalitatem divinam, quæ nequit ad peccatum concurrere. Tum denique quia si anima per suam substantiam esset ejusdem naturæ cum Deo, posset elicere operationes Deo proprias, ut puta amorem charitatis, et visionem beatam, aliosque actus supernaturales : cujus oppositum constat tam ex ipsa experientia, quam ex dictis tota *disputatione præcedenti.* Ubi necessitatem gratiæ superadditæ pro prædictis operibus statuimus. Quapropter si præter amorem Dei in ipso immanentem datur aliquid creatum constituens animam Deo gratam ; nequit non istud a substantia animæ distingui, eique realiter superaddi

Leo Papa. Conc. Tolet. Brachar.

Nota 4. 4. Quarto ut ea, quæ per se spectant ad tractatum, de justificatione intempestive non præveniamus, sed suis locis reservemus (in quo plures hic exorbitare advertimus), bene observa cum M. Curiele difficultates longe diversas esse, utrum id, per quod homo fit Deo gratus, sit aliquid in ipso existens, vel sola dilectio Dei. Et utrum hoc intrinsecum (si semel datur) sit causa unica formalis justificationis, et ratio adæquata destruendi peccatum. Quamvis enim Thomistæ unum, et alterum asseramus ; tamen prior difficultas est separabilis a secunda. Et ideo potest, debetque investigari, an homo fiat Deo gratus per aliquid intrinsecum, quidquid sit de peccati destructione : nam quæstio locum etiam habet, ibique per se tractatur, ubi nullum peccatum præcessit, ut in Adamo, in Angelis, et in Beata Virgine. Unde Angelicus Doctor in hoc articulo ostendit gratiam ponere aliquid intrinsecum in anima, quin recurrat ad destructionem peccati, cujus nec verbum facit, remittens illam difficultatem ad *quæst.* 113. Quocirca plurimum deflectunt ab ejus methodo, et mente, qui ideo in præsenti probant gratiam esse aliquid intrinsecum, quia peccatum absque aliqua intrinseca peccatoris immutatione remitti non valet. Insistendum enim est cum Sancto Doctore priori difficultati, quidquid sit de resolutione secundæ,

Curiel.

secundæ, quam tractabimus quæst. nuper citata.

Consectarium. Ex quo etiam fit alienas esse tam a D. Thom. consideratione, quam a præsenti difficultatis scopo difficultates, quas alii solent in hoc loco tractare : quales sunt utrum actus charitatis possit esse forma reddens hominem justum, et Deo acceptum : et utrum per potentiam Dei absolutam possit homo fieri Deo gratus sine aliqua immutatione, et dono intrinseco. Hæc enim, et similia dubia vel pertinent ad tractatum de justificatione, ubi ea decidemus : vel saltem non spectant ad præsentem difficultatem : quæ solum investigat, an secundum legem ordinariam, et juxta communem providentiam amor Dei diligentis, et acceptantis hominem ad æternam beatitudinem ponat effective aliquod donum in homine, per quod hic reddatur formaliter Deo gratus, et objectum congruum divinæ dilectionis? Id quippe si ostendatur, liquido statuemus gratiam habitualem esse aliquid creatum, et in anima intrinsece receptum. Ab aliis autem difficultatibus utpote extraneis, quantum fieri potest, præscindendum est in præsenti : quamvis, ibi argumentorum molestia id postulaverit, cætera etsi aliena non poterimus non attingere.

Punctum difficultatis.

§ II.

Veritas catholica auctoritate munitur.

Conclusio. 5. Dicendum est gratiam habitualem, secundum quam homo dicitur Deo gratus, esse aliquid creatum, et in anima intrinsece receptum. Hanc veritatem statuit Concilium Trid. *sess.* 6, *cap.* 7 *et can.* 11. Quam docent communiter omnes Theologi cum D. Thom. in præsenti : unde superfluum foret singulos in particulari referre. Videantur tamen Vega *lib.* 7 *in Trident. cap.* 14, Bellarm. *lib.* 1 *de gratia, et libero arbitrio cap.* 4, Suarez *lib.* 6, *cap.* 1 *et lib.* 7, *cap.* 1, Arauxo *disp.* 1 *præambula, sect.* 2.

Conc. Trid. Vega. Bellarm. Suarez. Arauxo.

Probatur auctoritate. Possemus in confirmationem hujus veritatis plures auctoritates sacræ scripturæ expendere, ex qua tamen selectiores tantum adducemus. Probatur ergo ex Apostolo ad Hebræos 12 : *Habemus gratiam, per quam serviamus placentes Deo.* Quod nequit convenienter interpretari de gratia extrinseca : nam principium recte operandi, seu Deo serviendi debet esse in nobis : quia id, quo agimus, est intrinsecum, atque inexistens, ut tradit Aristot. *in* 2 *de Anima.* Idem significat D. Petrus in 2 *epist.* illis verbis : *Maxima, et pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamur divinæ consortes naturæ ;* constat enim, quod per actum amoris in Deo immanentem non efficimur formaliter divinæ naturæ participes, cum ille actus pure extrinsecus nobis sit. Id ergo, quo homo redditur formaliter Deo gratus, quodque D. Petrus illis verbis circumloquitur, est aliquid productum in nobis, et animæ realiter superadditum.

Ad Hebr. 12. D. Petr. in 2 Epist.

Confirmatur. Joan. 4. Confirmatur primo ex verbis Domini Joan. 4 : *Aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Per quæ significatur spiritus gratiæ reddentis nos Deo gratos, et acceptos, ut constat ex Evangelista, qui statim subjunxit : *Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Id autem quod fit in nobis, est aliquid creatum, et in nobis existens : ergo reddimur Deo grati per aliquid intrinsecum, et inhærens : atque ideo gratia habitualis est aliquid creatum, et in anima receptum.

Alia confirmatio. 1 Joan. 2. Confirmatur secundo : quoniam gratia sanctificans solet appellari unctio, ut 1 Joan. 2 : *Unctio, quam accepistis ab eo, maneat in vobis.* Aliquando autem vocatur semen Dei, ut in eadem epistola capite 3 : *Qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quia semen ejus manet in eo.* Aliquando vero dicitur pignus, et sigillum, ut 2 ad Corinth. 1 : *Qui unxit nos Deus, et signavit nos, et dedit nobis pignus spiritus in cordibus nostris.* Constat autem, quod rationes propriæ unctionis, seminis, pignoris, et sigilli nequeunt, nisi impropriissime, adaptari dilectioni existenti formaliter, et intrinsece in Deo ; congruunt autem optimæ formæ existenti in nobis, et per illum amorem productæ ; ergo gratia habitualis est aliquid creatum, et in anima nostra intrinsece receptum.

2 ad Cor. 1.

Effugium. 6. Nec refert, si cum aliquibus ex sectariis, quos refert Cardinalis Osius *lib.* 1, contra Brentium, respondeas omnia hæc testimonia solum probare gratiam sanctificantem esse aliquid in nobis ; minime vero, quod sit aliquid creatum, vel a Deo distinctum. Sufficit enim, quod Deus ipse in nobis peculiari modo habitet, et animæ specialiter uniatur, ut salventur omnes locutiones scripturæ hactenus relatæ, et ut ipsi Deo grati, et acceptabiles efficiamur. Sicut humanitas Christi Domini redditur sancta, et

Deo grata, per personalitatem divinam sibi specialiter communicatam; quin ad prædictas denominationes indigeat aliqua forma creata, et in ea recepta.

Præcluditur. Hoc, inquam, minime satisfacit, sed potest efficaciter refelli. Tum quia gratia, quam relata testimonia significant, importat aliquid intrinsecum unitum nobis per modum formæ, et naturæ, atque principii operandi, ut ea legens facile deprehendet: sed Deus nequit uniri per modum formæ, et naturæ, et principii operandi ut ostendunt communiter Theologi cum D. Thoma 2, 2, *quæstione* 23, *articulo* 2 *et* 3, *part.* 2, *quæstione* 2, *artic.* 1; ergo gratia per quam reddimur Deo formaliter grati, non est ipse Deus nobis intrinsece unitus. Per quod evanescit exemplum illud sanctitatis Christi Domini: nam personalitas verbi divini terminat intrinsece, et substantialiter illam humanitatem, ut fides docet: et ita potuit eam sanctificare, et Deo gratam constituere. Cum autem Deus realiter, personaliter, vel alio substantiali modo nobis non uniatur, ut ex eadem fide edocemur; non potest dici, quod efficiamur sancti, et Deo acceptabiles per aliquid formaliter increatum, sed admittenda est aliqua forma creata, quam gratiam habitualem vocamus, et cui recte competunt testimonia Scripturæ nuper expensa.

Tum etiam, quia homo nequit dici Deo gratus, per hoc quod Deus in illo sit eo generali modo, quo est in omnibus rebus: alias dæmones, et peccatores dicerentur grati Deo, quod est absurdum: ergo debet habere Deum intra se aliquo speciali modo, quem Scriptura aperte significat, cum justos appellat templum Dei, et Spiritus sancti, ut 1 ad Corinth. 3: *Nescitis, quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis?* Et capite 6: *Nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo?* Et Epistola 2, capite 6: *Vos estis templum Dei vivi.* Constat autem, quod sicut Deus est generaliter in rebus, quatenus eas generaliter efficit, et conservat, ut docet D. Thom. 1 *p. q.* 8, *art.* 1, ita dicitur peculiariter existere, ubi peculiares effectus operatur: ergo ut inhabitet hominum mentes, et corda tanquam templum proprium, et sibi gratum; oportet quod ibi producat aliquid intrinsecum, per quod homo aptetur, ut sit dignum Dei hospitium: et hoc intrinsecus vocamus gratiam habitualem, semen Dei, unctionem, sigillum, et pignus Spiritus sancti. Quam rationem satis expressit Christus Dominus Joan. 14, ubi ait: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus.* Quibus verbis significat ad unionem, quam Deus habet cum homine sibi grato, requiri ex parte hominis observantiam divinæ legis: pro qua desiderari formam creatam, et homini superadditam nempe gratiam habitualem ostendimus *disp.* 1, *dub.* 7. Videantur etiam, quæ diximus *disp.* 1, *dub.* 9.

(Margin: D.Tho. — 1 ad Cor. 3. — et cap. 6. — 2 cap. 6. — D.Tho. — Joan. 14.)

Tum denique quia SS. Patres, quorum est legitimum Scripturæ sensum interpretari, colligunt ex prædictis testimoniis nostram, et catholicam assertionem, ut Dionys. *cap.* 2 *Cælestis Hierarch.* ubi ait: *Primus animi ad divina motus dilectio est,* et subdit *dilectionis progressum esse sacratissimum, et ineffabilem operationem qua divinus in nobis status efficitur.* D. August. *lib. de peccatorum meritis, et remissione cap.* 9: *Ille,* inquit, *in quo omnes vivificabuntur, præterquam quod se ad justitiam exemplum imitantibus præbet, dat etiam sui spiritus occultissimam gratiam, quam etiam latenter infundit, et parvulis.* D. Ambros. *lib.* 6 *Examer. cap.* 8, loquens de hac gratia: *Pictus est ergo homo,* inquit, *et pictus a Domino Deo tuo. Bonum habes artificem, atque pictorem: noli bonam delere picturam, non fuco, sed veritate fulgentem, non cera expressam, sed gratia.* D. Cyrillus Alex. *lib.* 4, *in Isai. orat.* 2: *Formatur,* ait, *in nobis Christus, sancto nobis Spiritu divinam quandam formam per sanctificationem, et justitiam induente.* Quibus evidentissime tradunt dari aliquid creatum, nobis unitum, et in anima receptum, per quod efficimur Deo grati: et hoc nihil aliud est, quam gratia habitualis, sive sanctificans. Similia habent communiter cæteri Patres, quos referunt Hosius *in confessione fidei catholicæ cap.* 7, et Becanus Lovaniensis *art.* 8, contra Lutherum, et passim alii Doctores.

(Margin: Dionys. — D.Aug. — D.Amb. — D.Cyril. Alex. — Hosius. — Becan. Lovan.)

§ III.

Expenditur fundamentum D. Thomæ.

Probatur ratione. 7. Ratio fundamentalis hujus veritatis traditur a Divo Thoma in hoc *artic. et* 3, *contra gentes, capite* 190, potestque ad hanc formam reduci: quoniam hominem esse Deo

(Margin: D.Tho.)

Deo gratum est terminare amorem supernaturalem Dei per modum objecti amati : sed amor Dei efficit in objecto amato aliquam bonitatem : ergo hominem esse Deo gratum non est denominatio pure extrinseca desumpta ab amore in Deo existente, sed importat aliquid creatum derivatum ab illo amore, et in anima intrinsece receptum, quod appellamus gratiam habitualem. Consequentia est legitima. Major liquet ex ipsis terminis : nam sicut militem esse gratum regi consistit in eo, quod rex militem diligat : ita hominem esse gratum Deo (peculiari videlicet illo modo, de quo loquimur in præsenti, nempe amore supernaturali, et in ordine ad supernaturalem finem) consistit in eo, quod Deus ut agens supernaturale, et per supernaturalem amorem hominem sibi charum habeat. Minor autem probatur ex discrimine, quod reperitur inter amorem divinum, et amorem creatum : nam iste supponit bonitatem in objecto, et ad eam afficitur, quocirca dicitur amor affectivus; ille vero non supponit, sed efficit suum objectum, quamobrem effectivus appellatur : ergo amor Dei ad hominem sibi gratum efficit aliquam bonitatem in illo. Quam differentiam tradit eleganter Divus Thomas 1 *p. quæst.* 20, *art.* 2, ubi ait : « Voluntas « Dei est causa omnium rerum : et sic oportet, quod in tantum habeat aliquid esse, « aut quodcumque bonum, in quantum est « volitum a Deo. Cuilibet igitur existenti « Deus vult aliquod bonum. Unde cum « amare nihil aliud sit, quam velle bonum « alicui, manifestum est, quod Deus omnia, « quæ sunt, amat : non tamen eo modo, « sicut nos. Quia enim voluntas nostra non « est causa bonitatis rerum, sed ab ea movetur, sicut ab objecto ; amor noster, quo « bonitatem alicui volumus, non est causa « bonitatis ipsius, sed e converso bonitas « ejus, vel vera, vel æstimata provocat « amorem, quo ei volumus et bonum conservare, quod habet, et addi, quod non « habet, et ad hoc operamur. Sed amor Dei « est infundens, et creans bonitatem in « rebus. »

D.Tho.

Ex qua generali doctrina colligit in præsenti nostrâm, et communem assertionem, his verbis : « Patet igitur quod quamlibet « Dei dilectionem sequitur aliquod bonum « in creatura causatum, non tamen dilectioni æternæ coæternum. Et secundum « hujusmodi boni differentiam differens « consideratur dilectio Dei ad creaturam. « Una quidem communis, secundum quam « diligit omnia, quæ sunt, ut dicitur Sapient. 11, secundum quam trahit creaturam rationalem supra conditionem naturæ ad participationem divini boni : et « secundum hanc dilectionem dicitur aliquem diligere simpliciter : quia secundum dilectionem vult Deus simpliciter « creaturæ bonum æternum, quod est ipse. « Sic igitur per hoc quod dicitur homo gratiam Dei habere, significatur quiddam « supernaturale in homine a Deo proveniens. » Videantur ea quæ diximus *tractatu* 4, *disp.* 3, *a num.* 29, *et disp.* 5, *a num.* 13; ibi aliqua adduximus, quæ ad hujus rationis majorem penetrationem, et robur queunt deservire.

Prima evasio.

8. Respondebis primo hanc rationem solum suadere, quod amor Dei amatoris supernaturalis debeat aliquid producere in homine sibi grato; minime vero quod producat illam formam, quam habitualem gratiam vocamus. Nam cum prædicta specialis dilectio consistat in ordinatione, qua Deus hominem promovet ad æternam Beatitudinem sive ad bonum æternum, quod est ipse Deus, ut ex discursu Divi Thomæ liquet; sufficienter explicatur efficacia, seu virtus prædicti amoris in productione prædicta beatitudinis, sive in eo quod Deus se communicet homini per modum objecti beatifici : quin opus sit aliam diversam formam producere, ut ille amor dicatur effectivus sui objecti. Sicut Deus auctor supernaturalis dilexit humanitatem Christi Domini in ordine ad unionem hypostaticam, ad quam ipsam evexit : et tamen prædictus amor nihil produxit prævium in illa humanitate, quod præcederet unionem. Constat autem gratiam, quam habitualem vocamus, debere esse aliquid distinctum a beatitudine : unde ex prædicta ratione minime infertur, quod prædicta gratia sit aliquid creatum, et in nobis intrinsece existens.

Confutatur.

Hanc tamen evasionem prævidit, et optime præclusit Angelicus Doctor *quæstione* 27, *de verit. art.* 1, in corpore, ubi inquit : « Vult Deus omnibus creaturis bonum naturæ, propter quod dicitur omnia diligere Sapient. 11, et Gen. 1. Sed ratione « hujus acceptionis non consuevimus dicere aliquem habere gratiam Dei : sed in « quantum Deus vult ei aliquod bonum supernaturale, quod est vita æterna sicut « Isai. 64 : Oculus non vidit Deus absque te, « quæ præparasti diligentibus te : unde

D.Tho.

« Rom. 6, dicitur gratia Dei vita æterna. « Sed hoc bonum Deus non vult alicui in- « digno. Ex natura autem sua homo non « est dignus tanto bono, cum sit superna- « turale : et ideo ex hoc ipso, quod ponitur « aliquis Deo gratus respectu hujus boni, « ponitur, quod sit dignus tali bono supra « sua naturalia. Quod quidem non movet « divinam voluntatem, ut hominem ad « illud bonum ordinet : sed potius e con- « verso ex hoc ipso, quod Deus sua volun- « tate aliquem ordinet ad vitam æternam, « præstat ei aliquid, per quod sit dignus « vita æterna. Hoc et quod dicitur ad Co- « lossens. 1, qui dignos nos fecit in par- « tem Sanctorum in lumine. » Itaque sicut Deus auctor naturalis ordinans creaturas ad finem suæ naturæ consonum, priusquam finem assequantur, confert illis esse, et dispositiones, quæ prædicto fini correspondeant, et quibus aptentur, et proportionentur respectu illius : ita Deus promovens quosdam homines ad finem supernaturalem, qui est æterna beatitudo, confert illis aliquid intresecum, et excedens exigentiam totius naturæ, per quod ad prædictum finem aptantur, et disponuntur : et hoc intrinsecum appellamus gratiam habitualem.

Unde discursus Divi Thomæ legitime evincit amorem Dei erga hominem sibi gratum efficere non solum assecutionem ultimi finis supernaturalis, sed etiam gratiam habitualem, per quam homo habilitatur, et dignificatur in ordine ad prædictum finem. Maxime quia in quocunque ordine operari supponit esse : æterna autem beatitudo consistit in operatione : et ideo debet supponere hominem constitutum in esse supernaturali, quod est proprius effectus gratiæ habitualis : atque ideo ut vis effectiva amoris Dei se explicet in communicatione beatitudinis, prius se debet explicare in productione gratiæ. Per quod evanescit exemplum illud in contrarium adductum : quia amor supernaturalis erga humanitatem in ordine ad unionem hypostaticam fuit respectu communicationis personalitatis, et existentiæ divinæ : quæ ex suo genere antevertunt omnem dispositionem accidentalem, et immediate afficiunt naturam, ut docet Divus Thomas, 3, *quæst.* 6, *art.* 6 *ad* 1, et ideo non potuit prædictus amor aliquid supernaturale producere, quod præcederet unionem. Amor autem Dei erga alios homines est in ordine ad beatitudinem : quæ cum sit operatio, et quidem perfectissima, debet supponere in subjecto esse, et naturam divini ordinis, ut illi reddatur connaturalis : et hujusmodi esse est effectus formalis gratiæ.

Alia responsio.

9. Respondebis secundo adhuc non colligi ex ratione D. Thomæ quod amor Dei in homine sibi grato, et ad beatitudinem accepto producat actu, et de præsenti aliquid intrinsecum, a quo gratus denominetur. Sed satis superque erit illud bonum producere, quando ei contulerit beatitudinem, ad quam ipsum acceptavit. Nam efficacia divini amoris sufficienter explicatur in productione tum beatitudinis, tum formæ, per quam homo ad beatitudinem disponitur, et aptatur. Et consequenter sicut miles dicitur gratus regi, quia de facto acceptatur ad præmium sibi de futuro conferendum, licet actu nil recipiat : ita homo dicetur de præsenti Deo gratus, et habere gratiam Dei, per hoc quod ab extrinseco acceptetur tam ad gratiam, quam ad beatitudinem sibi de futuro communicandam.

Impugnatur.

Sed contra est primo : nam licet hæc solutio doctrinam aliunde falsam contineat ; tamen ea admissa adhuc non evacuat, quod D. Thom. præcipue intendit, nempe gratiam habitualem ponere aliquid creatum, et intrinsecum in anima et in ejus productione explicetur efficacia divini amoris. Sive enim illud producatur de præsenti, sive de futuro ; nihilominus aliquid producitur : et consequenter homo non fit Deo gratus per denominationem pure extrinsecam desumptam ab amore in Deo immanente ; sed dependenter ab aliquo creato, et ipsi homini intrinseco, ad quod terminatur prædictus amor : quod intrinsecum habitualem gratiam vocamus. Tum etiam quia juxta hanc responsionem amor Dei pro illa duratione, pro qua est efficax, aliquid producit : sed nulla est apparens ratio, quare de præsenti non sit efficax, et coaptet hominem ad beatitudinem : ergo actu producit gratiam habitualem, qua homo ad illum finem coaptatur ; quin hoc oporteat ad statum futuræ vitæ differre. Tum præterea quia homo in præsenti statu Deo acceptus, et gratus disponitur ad consequutionem beatitudinis, tenditque in ipsam per opera supernaturalia, quibus illam promeretur, juxta illud Apostoli ad Ephes. 2 : *Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus*, et 2 ad Timoth. 4 : *In reliquo reposita*

Ad Eph. 2.

2 ad Tim. 4. *sita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.* Sed opera nostra ut procedunt a principiis pure naturalibus nec disponunt, nec merentur consequutionem ultimi finis supernaturalis : ergo admittenda est aliqua forma creata, et nobis intrinseca, quæ sit principium prædictorum operum, et quam appellamus gratiam habitualem.

Tum denique, et præcipue quia licet per illam extrinsecam acceptationem ad præmium postea dandum salvetur amor alicujus imperfectæ benevolentiæ ; hæc quippe solum petit ex parte subjecti capacitatem ad recipiendum beneficium : tamen amor amicitiæ, secundum quam amans diligit simpliciter personam amici, et in ea complacet sibi, petit ex parte illius aliquid intrinsecum, quod fundet prædictam amicitiam, et sit principium redamandi : eo quod amicitia est mutuus benevolentiæ amor in alicujus boni communicatione fundatus, ut ostendunt communiter Theologi in tractatu de Charitate. Deus autem hominem sibi simpliciter gratum, amat de facto non quocumque amore, sed amore veræ, et supernaturalis amicitiæ, ut constat ex scriptura : nam Sapient. 7. Sapientiæ 7 dicitur : *Sapientia transfert se in animas sanctas, et amicos Dei constituit,* et post pauca : *Quo qui usi sunt, participes* Joan. 15. *facti sunt amicitiæ;* et Joannis capite decimo quinto : *Jam non dicam vos servos, sed amicos.* Et ibidem : *Vos amici mei estis, si feceritis, etc.* Ergo homo, qui simpliciter dicitur gratus Deo, vel esse in gratia Dei, non denominatur talis pure ab extrinseco, vel ex divina ordinatione ad gratiam postea recipiendam : sed habet de facto aliquid intrinsecum constituens ipsum in ratione objecti congrui divinæ amicitiæ : quod intrinsecum appellatur gratia habitualis. Et de hoc posteriori amore, qui est simpliciter D.Tho. talis, procedit ratio Divi Thomæ, ut satis constat ex hoc articulo, ubi ait : « Alia est « dilectio specialis, secundum quam trahit « creaturam rationalem supra conditionem « naturæ ad participationem divini boni : « et secundum hanc dilectionem dicitur « aliquem diligere simpliciter. Quod adhuc « magis expressit loco citato ex quæstione « de veritate, ubi inquit : Sic ergo homo « dicitur Dei gratiam habere, non solum « ex hoc, quod a Deo diligitur in vitam « æternam ; sed ex hoc quod datur ei ali- « quod donum, per quod est dignus vita « æterna. Et hoc donum dicitur gratia gra- « tum faciens. Aliter enim in peccato mor- « tali existens posset dici in gratia esse, si « gratia solam acceptationem divinam di- « ceret ; cum contingat aliquem peccatorem « esse prædestinatum ad vitam æternam « habendam.» Unde exclusum manet exemplum illud militis qui dicitur regi gratus ex hoc, quod acceptatur ad præmium postea conferendum : nam cum amor hominis non efficiat bonitatem objecti sibi grati, ut supra *numero septimo* vidimus ex Divo Thoma, potest ab extrinseco, et absque communicatione alicujus boni tam præsentis, quam futuri, objectum gratum sibi denominare. Præsertim cum ex parte unius hominis, dentur omnia requisita ad terminandum amorem naturalem alterius. Cujus oppositum contingit in amore supernaturalis amicitiæ Dei ad creaturas, ut nuper vidimus.

§ IV.

Objectiones contra rationem D. Thomæ, et earum enodatio.

10. Plures plura opponunt fundamento Divi Thomæ, quibus oportet occurrere. Primo objicit Durandus *in* 1, *distinctione* 17, *quæstione prima*, ex illo potius colligi oppositum : nam si amor Dei erga hominem sibi gratum est causa alicujus doni creati : ergo est prior ipso dono : et tamen pro illo priori denominat objectum sibi : sicut visio pro quocumque signo, in quo est, denominat objectum visum : ergo homo denominatur Deo gratus antecedenter ad receptionem doni creati, quod appellamus gratiam habitualem. Et urgetur : nam amor Dei est simpliciter independens a bonitate quam causat : ergo poterit separari ab illa; cum separatio in independentia fundetur : et consequenter poterit homo terminare amorem Dei, et fieri illi gratus, et acceptus absque receptione alicujus doni creati. — Prima objectio. Durand.

Diluitur. Respondetur, quod licet amor Dei sit prior bonitate creata, quam objecto communicat, nihilominus non denominat hominem adhuc ab extrinseco amatum, priusquam illi communicet gratiam intrinsecam. Et ratio est : quia prædictus amor terminatur ad hominem non immediate, sed mediante forma, qua illum dignificat, et constituit in ratione objecti congrui ipsius amoris ; et ideo licet hic actus præcedat tam gratiam, quam objectum gratum ; tamen objectum non denominatur gratum,

nisi media gratia. Sicut actio solis illuminantis aerem est prior, quam lux : et nihilominus aer non denominatur illuminatus a sole pro illo priori ad lucem, sed ipsa luce mediante. Et si visio produceret colorem in objecto, esset prior quam color : et nihilominus objectum non denominaretur visum, antequam haberet colorem. Idemque potest ostendi in amore naturali, quo Deus communicat esse creaturis. Quod ergo significavit D. August. *tract.* 102, *in Joan.* dicens : *Amorem nostrum pium, quo colimus Deum, fecit Deus, et vidit, quod bonum est : ideo quippe amavit ipse quod fecit.* Per quod diluitur argumentum illud difficultatis : quoniam recte cohæret esse aliquid independens ab alio, et esse inseparabile ab illo : nam causa actu causans importat necessariam connexionem cum effectu, siquidem illum actu infert; quamvis ab eo non dependeat. Et idem contingit in nostro casu : quia amor divinus ut respicit hominem sibi gratum, importat essentialiter terminationem liberam ad ipsum media bonitate, seu forma, quam illi communicat, quo sublato manet quidem ille amor, subjective, et entitative, et in esse actus necessarii; non tamen in ratione amoris liberi. Et ideo non potest Deus respicere hominem ut objectum sibi simpliciter, et actu gratum, quin ipsi impertiatur aliquod donum intrinsecum, nimirum gratiam habitualem. Videantur quæ diximus *tractatu* 4, *disputatione* 7, *dubio* 6, *et sequentibus*, ubi diluimus similes objectiones.

D. Aug.

Secunda objectio. Okam.

11. Secundo opponit Okam *in eadem dist.* quoniam ut salvetur amor Dei erga hominem, non requiritur, quod prædictus amor aliquid in homine producat : ergo corruit fundamentum D. Thomæ. Probatur antecedens : tum quia ut dicitur Joan. 3 : *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum Unigenitum daret :* et tamen ex prædicto amore non sequitur, quod Deus communicaverit aliquam perfectionem intrinsecam omnibus creaturis, imo neque omnibus hominibus : ergo. Tum etiam quia Deus vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire, ut dicitur 1 ad Timoth. 2, ex quo tamen effectu nihil derivatur ad singulos homines, ut patet in pluribus infidelibus, et præsertim in parvulis decedentibus sine baptismo. Tum præterea quia Deus diligit quemcumque prædestinatum amore absoluto, et simpliciter tali; cum prædestinatio importet electionem efficacem transmittendi hominem ad æternam beatitudinem : quæ electio, utpote maximum beneficium, nequit non includere amorem rigorosum Dei erga prædestinatum : et nihilominus prædictus amor nihil actu ponit in aliquibus prædestinatis, ut liquet in parvulis, antequam baptizentur, et in pluribus adultis peccatoribus : ergo non requiritur, quod amor Dei aliquid in objecto producat. Tum denique quia amor sufficienter explicatur in ablatione mali, quamvis non semper conferat bonum : ergo ad salvandum amorem Dei erga hominem non oportet recurrere ad productionem doni intrinseci; sed satis erit, quod Deus remittat offensam, et deleat culpam hominis peccatoris, quamvis non infundat illi aliquod donum intrinsecum.

Joan. 3.

Confirmatur.

Confirmatur primo : quia potest Deus magis diligere hominem absque doni intrinseci augmento : ergo potest absolute diligere illum absque ullo dono intrinseco. Consequentia liquet a paritate. Et antecedens suadetur : quoniam datis duobus hominibus justis quorum quilibet habeat gratiam ut quatuor; si unus eliciat actum charitatis ut tres, alter vero non eliciat : ille qui elicit, magis diligitur a Deo, cum acceptetur ad majorem gloriam merito illius actus correspondentem : et tamen ejus gratia actu non augetur ob defectum dispositionis physicæ : nam actus ut tres non disponit ad gratiam ut quinque. Idemque apparet in eo, qui post plurima merita incidit in peccatum mortale, et deinde resurgit cum actu contritionis ut duo : tunc quippe non consequitur gratiam nisi ut unum : et tamen acceptatur a Deo ad tantam gloriam, quanta correspondet meritis præcedentibus, juxta communem Thomistarum sententiam *in tractatu de Merito ;* potest ergo Deus magis diligere hominem absque intrinseco augmento.

Confirmatur secundo : quoniam sicut homo Deo gratus terminat Dei amorem, ita homo peccator terminat odium Dei : sed ut homo terminet odium Dei, non requiritur, quod prædictum odium aliquid in homine producat : ergo homo ut terminet amorem, non desideratur aliquid, quod fiat per ipsum amorem.

Occurritur objectioni.

12. Respondetur rationem D. Thom. non procedere in amore secundum quid, et in affectu inefficaci cujusdam imperfectæ benevolentiæ : sed probare de amore absoluto, et simpliciter tali, secundum quem Deus respicit aliquos homines, ut sibi vere gratos,

tos, et amicos. Et in hoc sensu negandum est antecedens argumenti; quod nulla probatione suadetur. Non *prima*, quia amor Dei simpliciter talis est ille, quo Deus promovet creaturam rationalem ad æternàm beatitudinem, quæ in visione ipsius intuitiva consistit. Unde quibus vult tale bonum confert etiam in hac vita gratiam habitualêm, per quam ad ipsum coaptentur. Creaturæ autem irrationales cum sint illius incapaces, non dicuntur a Deo dilectæ simpliciter; sed per quandam analogiam, quatenus nobilitantur, in humanitate assumpta a Verbo, in qua omnia entia creata, saltem in aliquo gradu communicant. Ad *secundam* probationem respondemus voluntatem illam generalem salvandi homines non esse amorem absolutum, quo Deus omnes reddat sibi gratos; sed esse affectum antecedentem; et inefficacem : ex quo tamen derivantur auxilia sufficientia ad salutem, et ad quæ terminatur prædictus amor, ut infra declarabimus *disp.* 6, *dub.* 3.

Ex quo ad *tertiam* respondetur, quod licet amor quo Deus diligit prædestinatum, sit in se æternus; tamen non terminatur ad ipsum nisi pro illa duratione, in qua eum respicit ut amicum, et in qua confert ipsi gratiam, per quam coaptatur ad beatitudinem : illa quippe est connotatum requisitum ad prædictam terminationem. Et ideo pro tempore in quo prædestinatus est in peccato mortali, non terminat amorem Dei; sed potius est illi ingratus, et invisus : nam secundum illud tunc, et præsentem dispositionem non acceptatur ad gloriam, sed obnoxius est pœnæ. Ad *ultimam* dicendum est peccatum non posse remitti absque infusione gratiæ, ut ostendemus tractatu de justificatione. Esto tamen, quod auferretur; adhuc homo non redderetur simpliciter Deo gratus, et objectum congruum divinæ amicitiæ absque infusione alicujus intrinseci doni, et in eo casu non tam diceretur Deum hominem simpliciter amare; quam antiquum odium deponere : neque hominem esse positive Deo gratum, sed jam non esse inimicum. Sed de hoc ex professo dicemus *Tractatu sequenti*, *disputatione* 2, *dubio* 5, *et* 6.

Confirmationes solvuntur.

Ad primam confirmationem omisso antecedenti in sensu statim declarando, negamus absolute consequentiam. Et ratio disparitatis est : quoniam licet in duobus exemplis ad suadendum antecedens allatis non augeatur gratia physice in esse qualitatis, et formæ ob defectum dispositionis : nihilominus propter conjunctionem ad plures actus meritorios quantumvis remissos, et ob eorum connotationem crescit moraliter in esse radicis exigentis majus præmium, atque ideo augetur in esse gratiæ. Quod satis est, ut homo dicatur magis Deo gratus, et ad majorem gloriam acceptus. Cæterum antecedenter ad omnem receptionem doni intrinseci non habet homo aliquod, per quod constituatur in esse objecti congrui divini amoris, et aptetur, ac disponatur ad æternam beatitudinem, ut constat ex supra dictis. Et idcirco non potest dici absolute Deo gratus, et illi acceptus.

Ad secundam respondetur negando consequentiam : quia sicut homo habet ex se, quod possit peccare, ita habet quod possit recedere ab amicitia Dei, et se constituere in esse objecti abominabilis, et odibilis : et ideo non oportet, quod odium Dei ponat aliquid in peccatore, nisi ad summum pœnam. qua punit culpam. Homo autem non habet ex se esse objectum congruum divinæ amicitiæ, nec proportionem, et dignitatem, ut acceptetur ad æternam beatitudinem : quamobrem indiget aliquo dono intrinseco derivato ex amore Dei, per quod reddatur ipsi gratus in ordine ad prædictum finem.

Tertia objectio.

13. Tertio objicies : nam amor Dei erga hominem supponit in eo bonitatem, quæ sit motivum ipsius amoris : ergo non causat prædictam bonitatem : corruitque proinde fundamentum D. Thom. quia ex eo probat gratiam habitualem esse aliquid creatum, et nobis intrinsecum, quia derivatur ex amore Dei terminato ad hominem sibi gratum. Antecedens suadetur primo ex sacris litteris : nam Isai. 43, dicitur : *Ex quo honorabilis factus est, et gloriosus in oculis meis, ego dilexi te.* Et Joan. 16 : *Ipse Pater amat vos, quia vos me amastis.* Quibus verbis significatur dari ex parte hominis bonitatem, quæ sit motivum, et non effectus divini amoris. Deinde probatur ratione : quia objectum actus præsupponitur ad ipsum actum in genere causæ formalis extrinsecæ, cum illi tribuat speciem : ergo amor Dei supponit in homine bonitatem, quæ sit objectum prædicti amoris. Tandem id ipsum explicatur exemplo amoris Dei, quo hominem acceptat ad beatitudinem propter merita : qui actus non causat merita, sed ea supponit ut motivum conferendi homini præmium.

Isai. 43. Joan. 16.

Respondetur negando antecedens : nam

Dispellitur. D.Tho. ex eo, quod Deus amat creaturas, non sequitur (inquit Divus Thomas *quæstione vigesima tertia*, *de veritate articulo primo*, *ad* 7), *quod a creaturis moveatur : quia creaturas non vult, nisi ratione suæ bonitatis.* Unde non oportet, quod ex parte hominis supponatur bonitas movens divinum amorem : sed quælibet perfectio in eo reperta est effectus prædicti amoris, et nullo modo habet rationem causæ respectu illius, ut late ostendimus *tract.* 4, *disput.* 3, *dub.* 2. Ad *primam* probationem in contrarium respondemus illam particulam *ex quo* primi testimonii non designare rationem, vel causam, sed solam concomitantiam, et signum divini amoris. Et eodem modo exponenda est particula *quia* in secunda auctoritate. Ad *secundam* negandum est amorem Dei erga objecta creata specificari ab illis, cum hoc deceat summam perfectionem illius : sed tantum respiciat ea ut objecta pure terminativa, allectus unice a divina bonitate tanquam a motivo adæquato. Unde ex vi hujus nequit concludi, quod prædictus amor supponat bonitatem in homine sibi grato : sed magis infertur oppositum. Nam ut inquit D.Tho. Divus Thomas *in* 3, *distinctione* 32, *quæstione* 1, *articulo primo ad quartum.* « Sicut « intellectus divinus non informatur rebus, « quas cognoscit per essentiam suam : ita « nec voluntas ejus informatur rebus, quas « amat : quia eas per bonitatem suam amat, « et amando communicat eis bonitatem « suam. » Ad *tertiam* dicendum, quod licet Deus amet, et acceptet hominem ad gloriam dandam propter merita, sed omnino independenter ab eis habet illum actum amoris. Immo ex illo amore gratioso oritur voluntas conferendi homini auxilia ad merendum, ut in executione gloriam ex justitia consequatur, ut docent communiter Thomistæ *in tractatu de Prædestinatione.*

§ V.

Colliguntur aliqua ex dictis.

Gratia non est substantia. 14. Infertur primo cum D. Thom. *in hac quæst. art.* 2 *ad* 2, gratiam gratum facientem non esse substantiam, sed quandam formam accidentalem : « quia om« nis substantia, *inquit S. Doctor*, vel est « ipsa natura rei, cujus est substantia, vel « est pars naturæ : secundum quem mo« dum materia, vel forma substantia dici« tur. Et quia gratia est supra naturam « humanam, non potest esse, quod sit subs« tantia, aut forma substantialis » (quod vero sit modus aliquis unionis relinquitur ut per se notum ex dictis) : « sed est forma « accidentalis ipsius animæ. Id enim, quod « substantialiter est in Deo, accidentaliter « fit in anima participante divinam boni« tatem, ut de scientia patet. » Præsertim quia in Concilio Trident. *sessione* 6, *cap.* 7, Conc. Trid. dicitur, quod gratia *inhæret :* inhærere autem non convenit substantiæ, sed soli accidenti.

Pertinet ad genus qualitatis. 15. Infertur secundo prædictam gratiam pertinere ad genus qualitatis, et non ad alia prædicamenta accidentium. Ita resolvit D. Thom. *in hac quæst. art.* 2. Et ratio est : quoniam accidens spirituale absolutum, et permanens nequit pertinere nisi ad genus qualitatis : sed gratia habitualis est accidens spirituale absolutum, et permanens : ergo constituitur in genere qualitatis. Minor suadetur quoad omnes partes : nam gratia hæc recipitur in substantia pure spirituali, ut in Angelis, et anima rationali : ergo est accidens spirituale. Deinde dat esse absolutum, nempe esse objectum congruum divini amoris, et dignificat animam in seipsa; quæ rationes nequeunt per se primo provenire a relatione, licet eam fundent. Ergo est accidens absolutum. Tandem, quod sit forma permanens, constabit ex iis, quæ statim dicemus. Major autem probatur : quia accidens si est spirituale, nequit esse quantitas, situs, ubi, habitus, vel quando : quia omnia hæc sunt accidentia corporea. Præterea si est absolutum, nequit esse relatio. Denique si est permanens, non valet esse actio, vel passio, cum hæc ex natura sua sint aliquid fluidum. Restat igitur, quod accidens spirituale, absolutum, et permanens in solo qualitatis genere debet constitui.

Est qualitas permanens. 16. Infertur tertio gratiam sanctificantem esse qualitatem permanentem. Hoc corollarium docent omnia testimonia Scripturæ, et SS. PP. quæ supra dedimus *a num.* 5, ut ea ponderanti constabit. Et insuper ostenditur : tum quia gratia sanctificans est radix visionis beatificæ, quæ ex natura sua permanens est : ergo ipsa est forma permanens. Tum etiam quia hujusmodi gratia fuit fundamentum justitiæ originalis, ut D. Thom. 1 *part. quæst.* 100, *art.* 1 *ad* 2; sed prædicta justitia erat principium immortalitatis, ut tradit ipse Sanctus Doctor *eadem* 1 *part. quæst.* 107, *art.* 1 ; ergo gratia

gratia sanctificans est aliquid ex se permanens. Tum denique quia hæc gratia est ejusdem rationis tam in adultis, quam in parvulis : constat autem, quod parvuli non justificantur per aliquid fluidum, utputa per aliquem motum spiritualem, cum sint incapaces illius ; sed per aliquid in ipsis permanens : ergo hujusmodi gratia est qualitas habens ex se permanentiam.

D. Tho. Confirmat D. Thom. hanc veritatem 3 *contra gentes cap.* 150, *ratione* 1, quæ sic se habet : « Quod in aliquem finem dirigitur, « oportet, quod habeat continuum ordinem « in ipsum : nam movens continue mutat, « quousque mobile per motum finem sor- « tiatur. Cum igitur auxilio divinæ gratiæ « homo dirigatur in ultimum finem ; opor- « tet, quod continue homo isto auxilio po- « tiatur, quousque ad finem perveniat. Hoc « autem non esset, si prædictum auxilium « participaret homo secundum aliquem « motum, aut passionem, et non secundum « aliquam formam manentem, et quasi « quiescentem in ipso. Motus enim, et « passio talis non esset in homine, nisi « quando actu converteretur in finem : « quod non continue ab homine agitur, ut « præcipue patet in dormientibus. Est ergo « gratia gratum faciens aliqua forma, et « perfectio in homine manens etiam quando « non operatur. » Idemque suadet ibidem aliis quatuor argumentis.

Pertinet ad primam speciem qualitatis. 17. Infertur quarto hujusmodi gratiam (si semel collocanda est in prædicamento) pertinere ad primam speciem qualitatis, et esse habitum. Quod facile suadetur ex dictis : nam gratia nequit esse naturalis potentia, aut impotentia, siquidem, ut infra ostendimus, non ordinatur per se primo ad operandum, vel ad recipiendum. Deinde non solet esse passio, aut passibilis qualitas, nec forma, vel figura : quia hujusmodi species sunt accidentia corporea. Restat igitur, quod pertineat ad primam speciem qualitatis. Rursus est qualitas ex se permanens, et difficile mobilis : ergo non est dispositio, sed habitus. Et ita jam pridem docuit, vel potius ut certum supposuit Concilium Viennense, et refertur in Clementina unica *de Summa Trinitate*, et tradunt communiter omnes Theologi in præsenti. An autem sit habitus operativus, et rigorose collocetur in specie habitus prædicamentalis infra *dub.* 5, connotabit.

Concil. Vien.

Objectiones. 18. Sed objicies primo : nam habitus est virtus immediate operativa, et potentiæ immediate inhærens : atqui gratia sanctificans non est virtus immediate operativa, nec recipitur immediate in potentiis, sed in substantia : ergo non est habitus. Secundo : quia habitus est qualitas difficile mobilis : gratia autem est facile amissibilis, cum destruatur per quodlibet peccatum mortale : ergo non est habitus.

Enodantur. Ad *primam* objectionem respondetur ex supra dictis *quæst.* 71, *art.* 1, *num.* 8, habitum universaliter acceptum non importare immediatum ordinem ad operationem ; sed dari aliquos habitus, qui ordinantur ad perficiendum subjectum in seipso : quos proinde non oportet recipi in potentiis operativis. Et hujus conditionis est gratia sanctificans ut *dub.* 5 ostendemus ex professo. Ad *secundam* respondet Divus Thomas *quæst.* 27 *de Veritate, art.* 1 *ad* 9, his verbis : *Dicendum, quod quamvis per unum actum peccati mortalis gratia amittatur ; non tamen facile gratia amittitur : quia habenti gratiam non est facile illum actum exercere propter inclinationem in contrarium : sicut Philosophus dicit in* 5 *Ethicorum, quod justo difficile est operari injusta.*

D. Tho.

Quam certitudinem habeant præcedentes resolutiones. 19. Ultimo colligitur decisio alterius difficultatis, quæ hic communiter agitari solet circa qualitatem certitudinis doctrinæ hactenus statutæ : in quo acriter controvertunt Doctores. Resolutorie tamen dicendum est doctrinam traditam, qua parte asserit gratiam habitualem, seu sanctificantem esse aliquid creatum, et nobis inhærens, esse certam secundum fidem, ita ut oppositum sit hæresis : qua parte vero asserit, gratiam esse qualitatem, et habitum, non esse certam secundum fidem, nec oppositum ejus esse hæresim : gaudere tamen tanta certitudine, ut contrarium asserere sit temerarium, et forte erroneum. Hæc resolutio habet tres partes : et prima admittitur ab omnibus Theologis, constatque manifeste ex iis, quæ adduximus § 2, et expressius adhuc ex Concilio Tridentino sessione 6, canone 11, *ubi diffinit gratiam justificationis non esse externum Dei favorem, sed charitatem, quæ in cordibus eorum, qui justificantur, diffunditur per Spiritum sanctum, atque illis inhæret.* Tertiam etiam partem tradunt communiter Doctores, et merito : nam ex definitione Concilii nuper relata colligitur adeo manifeste, et urgenter gratiam habitualem esse qualitatem, et habitum, ut oppositum nequeat absque temeritate, et errore dici : præsertim adjunctis iis, quæ in

Conc. Trid.

secundo, et quarto corollario expendimus.

Secunda vero pars, quæ asserit non esse de fide, quod gratia habitualis sit qualitas, et habitus; et oppositum non esse hæresim, non admittitur ita communiter a Doctoribus. Nam contrarium docent Bellarminus, Valentia, Vega, Lorca, et alii non pauci. Nostram vero resolutionem defendunt Soto *lib.* 2 *de natura, et gratia cap.* 17, *et sequenti*, Cano *lib.* 7, *de locis cap.* 2. Asturicensis *de gratia Christi quæst.* 1, *conclus.* 6, § *Dico tertio*, Bannez 2, 2, *quæst.* 23, *art.* 2, Medina *in præsenti art.* 2, *conclus.* 2, ubi etiam Curiel § *Sed quæres*, Zumel § *Ex superius dictis*. Arauxo *dub.* 1, *conclus.* 3, et alii. Fundamentum præcipuum est : quia ante Concilium Tridentinum non erat de fide gratiam habitualem esse qualitatem, et habitum, cum hæc nomina non reperiantur in sacra Scriptura, vel in aliquo Concilio Generali, ut communiter observant Moderni : at sic est, quod Concilium nihil de gratia habituali determinavit sub nomine qualitatis, et habitus, ut ipsi Adversarii concedunt : ergo licet sit de fide gratiam esse formam creatam, et inhærentem, non est de fide, quod sit qualitas, et habitus.

Bellarm. Valent. Vega. Lorca. Soto. Cano. Asturic. Bannez. Medina. Curiel. Zumel. Arauxo.

Confirmatur : quia in Conciliis id intelligitur diffinitum, quod sufficit ad repellendum, et damnandum errorem, contra quem procedit : sed Tridentinum intendebat damnare errorem hæreticorum asserentium nos justificari, et fieri Deo gratos per solum favorem Dei, et justitiam Christi nobis extrinsecus applicatam : qui error sufficienter excluditur confitendo gratiam esse formam creatam, et nobis intrinsecus inhærentem; quidquid sit, an prædicta forma sit qualitas, et habitus : ergo illud primum manet diffinitum, secus autem hoc posterius.

Objectio. Catech.

20. Nec refert, si adversus hanc partem opponas, quod in Catechismo edito jussu Pii V (qui proinde magnæ auctoritatis est), hæc habentur in materia de Baptismo : *Est autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum pœna Anathematis proposita decrevit, non solum peccatorum sit remissio; sed divina qualitas in anima inhærens, ac veluti splendor quidam, et lux, quæ animarum maculas omnes delet, ipsasque animas pulchriores, et splendidiores reddit.* Ergo in Tridentino diffinitum est gratiam habitualem esse qualitatem.

Responsio.

Non, inquam, hoc refert : respondetur enim Catechismum explicuisse non solum ea, quæ diffinita sunt, sed etiam ea ex prædicta determinatione intelliguntur deduci, cujusmodi est gratiam esse qualitatem, et habitum. Itaque licet Concilium solum diffiniat gratiam esse aliquid inhærens; Catechismus tamen explicat juxta communem Theologorum sententiam, quid sit hæc forma, dicens esse qualitatem. Hoc autem non reddit hanc partem certam secundum fidem : sed conciliat illi tantam auctoritatem, ut oppositum sit temerarium, vel etiam erroneum, aut saltem errori proximum.

§ VI.

Refertur Hæreticorum sententia.

21. Adversus nostram, et Catholicam assertionem docuerunt Calvinus in Antidoto Concilii Tridentini *sessione* 6, *cap.* 7, Kemnitius *in examine Trident. prima parte pag.* 640, Tilmanus Heshusius *in lib. de sexcentis erroribus Pontificiorum*, Bucerus apud Tiletanum *in apologia pro Tridentino*, Illiricus *apud Caponium in præsenti*, et alii Sectarii. Quibus, licet seductus, accessit Albertus Pighius Campensis, vir alioqui pius, et Catholicus : nam *in lib. de gratia, et libero arbitrio* § *Gratiæ acceptionem*, hæc habet : *Gratiæ acceptionem non ex Scholis, sed ex divinis Scripturis petemus : quandoquidem in illis fere imaginantur gratiam Dei qualitatem aliquam increatam animæ nostræ a Deo, vel eandem cum charitatis habitu, vel distinctam ab eodem : quæ commentaria universa existimo, nec habere ullam auctoritatem ex Scripturis.*

Calvin. Kemnit. Tilman. Heshus. Bucerus. Illiricus. Albert. Pigh.

Et præter ea, quæ adversus rationem Divi Thomæ objecimus, et diluimus, pauca supersunt, quæ possimus in favorem hujus erroris adducere, et quibus oportet breviter satisfacere. Probatur ergo hæc sententia ex Apost. 1 *ad Corinth.* 1, ubi loquens de Christo Domino inquit : *Factus est nobis sapientia, justitia, sanctificatio, et redemptio :* ergo justitia, a qua denominamur justi, sive Deo grati, est ipsa justitia existens in Christo, quin opus sit ad aliam formam nobis inhærentem recurrere. Quod videtur docere August. *lib. de prædestin. Sanctorum cap.* 15, ubi asserit eadem gratia fieri hominem ab initio suæ fidei Christianum, qua ille homo factus est Christus : indicans eadem gratia Christum intrinsece, et Christianos extrinsece fieri gratos.

Primum hæreticorum fundamentum. 1 ad Cor. 1. D. Aug.

Confirmatur primo : nam frequenter in Scriptura

Confirmatur primo. 1 Rom. 13. ad Col. 3 et ad Ephes. 4. Scriptura monemur, ut induamur Dominum Jesum Christum, quo grati efficiamur Deo, ut ad Rom. 13 : *Induimini Dominum Jesum Christum.* Ad Galat 3 : *Christum induistis. Ad Coloss.* 3 *et ad Ephes.* 4 *: Induite novum hominem.* Ergo ornamur, et operimur gratia Christi nobis extrinsecus applicata, ut sub illa simus Deo grati : sicut Jacob vestibus Esaü ornatus fuit a patre benedictus.

Secundo. Confirmatur secundo quoniam juxta communem usum Scripturarum habere gratiam, vel invenire gratiam apud Deum solum significat extrinsecum Dei favorem, et externam acceptationem in ordine ad aliquod beneficium : ergo ut homo dicatur habere gratiam Dei, et esse illi gratus, non requiritur aliqua forma intrinseca, et consequenter gratia habitualis non ponit in anima aliquid creatum, et illi intrinsecum: utraque consequentia patet, et antecedens ostenditur : nam *Gen.* 6, dicitur, quod Noë invenit gratiam apud Deum : et statim explicatur prædictam gratiam fuisse Dei favorem, quo ipsum liberavit ab aquis diluvii: Idemque constat aliis exemplis *Gen.* 18 *et* 19, *Tobiæ* 12, *Daniel* 1 *et Lucæ* 1, et alibi sæpe.

Tertio. Confirmatur tertio : nam esse aliquid tale per gratiam, et esse tale gratis, convertuntur, ut constat ex communi usu loquendi : sed ut aliquid dicatur esse tale gratis, non requiritur forma intrinseca, ut liquet in pluribus beneficiis extrinsecis : ergo nec ut sit tale per gratiam : poterit ergo homo esse Deo gratus per ejus gratiam, licet non participet aliquam formam intrinsecam.

Fundamentum diruitur. 22. Respondetur argumento Christum dici justitiam, et sanctificationem nostram non in sensu formali, sed causali : quia videlicet et est exemplar nostræ justitiæ, et illam suis meritis causat : causa autem solet denominari ab effectu, juxta illud Psal. 70 : *Tu es patientia mea.* Et quod iste sit legitimus sensus illius testimonii liquet ex aliis ejus verbis : vocat quippe Christum sapientiam nostram : et tamen certum est, quod sumus sapientes per illam sapientiam nobis intrinsecam. Quam interpretationem tradit tum D. Ambros. exponens illa verba Apostoli : *Christum Dei virtutem et sapientiam,* inquit enim : *Christus virtus Dei est, quia per ipsum omnia facta : sapientia autem, quia per ipsum cognitus est Deus.* Tum etiam D. Cyrillus lib. 7, in Joan. nam versans illa Christi verba : *Ego sum resurrectio, et vita,* ait : *Ipse ergo resurrectio, et vita, quia per ipsum resurgimus a peccato, ut vivamus justitiæ.* Nec amplius docet Divus Augustinus *loco citato,* solum quippe intendit gratiam, qua Christus unctus est, nos effective reddere Christianos : quia effective moraliter seu meritorie produxit gratiam nobis inhærentem.

D.Amb. D.Cyril.

Responsio ad 1 confirm. Ad primam confirmationem respondemus ex illa metaphora induendi Christum Dominum non colligi, quod homo fiat formaliter justus, et gratus per gratiam in Christo existentem; sed potius significari renovationem intrinsecam, ut constat ex contextu Apostoli : nam juxta illum induere Christum est imitari ejus opera, quæ operibus carnis opponuntur : inquit enim : *Abjiciamus opera tenebrarum, et induamur arma lucis, sicut in die honeste ambulemus, non in comessationibus, et ebrietatibus, etc. Sed induimini Dominum Jesum Christum.* Quæ omnia fiunt media gratia intrinseca data per Christum. Ideo autem prædicta gratia appellatur indumentum, quia ita exornat animam, ut tamen sit ab extrinseco, et non ex nobis, ut acute significavit Augustinus serm. 15, de verbis Apostoli, cap 9 : *Sacerdotes tui,* inquit, *induant justitiam : Vestis accipitur, non cum capillis tibi nascitur; pecora de suo vestiuntur.*

D.Aug.

Ad secundam. Ad secundam confirmationem respondetur negando antecedens, quod nullo Scripturæ testimonio suadetur : quia licet aliquando homo acceptetur, vel a Deo, vel ab alio homine in ordine ad aliquod beneficium pure extrinsecum : nihilominus non dicitur gratus denominatione sumpta a beneficio extrinseco, aut ab extrinseca acceptatione ; sed ratione alicujus doni intrinseci terminantis amorem, et acceptationem alterius. Quam solutionem tradit D. Thomas *in hoc articulo in responsione ad* 1, ubi ait : *Dicendum, quod etiam in hoc, quod dicitur aliquis habere gratiam hominis, intelligitur in aliquo esse aliquid, quod sit homini gratum : sicut et in hoc, quod dicitur aliquis gratiam Dei habere, sed tamen differenter : nam illud, quod est homini gratum in alio homine, præsupponitur ejus dilectioni : causatur autem ex dilectione divina, quod est in homine Deo gratum.* Per quod diluitur etiam tertia confirmatio : nam licet ut aliquid dicatur fieri, aut esse tale per gratiam, non requiratur universaliter forma intrinseca : tamen ut aliquid per gratiam sit objectum terminans

D.Tho. Ad tertiam.

Dei amorem, et ipsi gratum, necessaria est aliqua forma intrinseca, quæ producatur per ipsum amorem propter ea, quæ supra diximus.

Aliud argumentum.

23. Secundo arguitur : quia non sunt multiplicandæ entitates absque necessitate : sed non est necessarium, quod detur forma permanens quam gratiam habitualem vocamus ; ergo non datur. Probatur minor : quia ut homo consequatur beatitudinem, illamque mereatur, sufficit sperare, credere, diligere, et alia præcepta servare, juxta illud Christi Domini : *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata :* sed ad eliciendum hos actus, sufficiunt auxilia actualia, quæ tandiu sunt in nobis, quandiu operamur : ergo non est necessarium ponere aliquam formam permanentem.

Confirmatur: quia si prædicta forma esset necessaria, maxime ut transactis operationibus persisteret in nobis aliquid, a quo permanenter denominaremur justi, et Deo grati : sed neque ad hoc requiritur : ergo, etc. Suadetur minor : quia ad prædictam denominationem sufficiunt actus boni præteriti non retractati, seu moraliter permanentes : sicut ad hoc, quod homo dicatur habitualiter peccator, sufficit elicuisse actum peccaminosum, et illum non retractasse : ergo non requiritur alia forma permanens, et distincta ab operationibus.

Solutio.

Respondetur ad argumentum negando minorem. Ad cujus probationem satis constabat ex supradictis § 2, et 3. Quibus addimus, quod licet ad exercendum absolute actus supernaturales sufficiant auxilia transeuntia : tamen ut connaturaliter eliciantur, requiritur aliqua forma permanens exigens auxilia, et concursum Dei ad prædictas operationes. « Et hoc ideo (inquit Divus

D.Tho.

Thomas in præsenti articulo 2), quia non « est conveniens, quod Deus minus provideat his, quos diligit ad supernaturale « bonum habendum, quam creaturis, quas « diligit ad bonum naturale habendum. « Creaturis autem naturalibus sic providet, « ut non solum moveat eas ad actus naturales, sed etiam largiatur eis formas, et « virtutes quasdam, quæ sunt principia « actuum, ut secundum ipsas inclinentur « ad hujusmodi motus. Et sic motus, quibus « a Deo moventur, fiunt creaturis connaturales, et faciles, secundum illud Sapient. « 8 : Et disponit omnia suaviter. Multo « igitur magis illis, quos movet ad consequendum bonum supernaturale æternum, « infundit aliquas formas, seu qualitates « supernaturales, secundum quas suaviter, « et prompte ab ipso moveantur ad bonum « æternum. Et sic donum gratiæ qualitas « quædam est. » Ex quibus patet etiam ad confirmationem : nam peccatum habituale non est principium operandi : et ideo posset peccator, quantum est ex vi hujus, denominari talis ab actibus præteritis non retractatis, absque alio intrinseco permanenti. De facto tamen peccatum habituale non consistit in illis actibus moraliter permanentibus, sed in privatione gratiæ, quæ ex prædictis actibus relinquitur, et habitualiter perseverat, ut diximus *tract.* 13, *disput.* 16, *dub.* 5.

Ultimum motivum.

24. Ultimo suadetur hic error : quia hominem esse Deo gratum non est effectus formalis alicujus formæ creatæ : ergo homo non denominatur Deo gratus per aliquid creatum, et sibi inhærens. Consequentia constat. Antecedens suadetur : quoniam si aliqua forma creata haberet pro effectu formali constituere hominem Deo gratum ; sequeretur Deum non posse nos facere sibi gratos absque illa forma ; nec posse, illa posita, impedire, quod essemus ipsi grati : consequens derogat Omnipotentiæ divinæ : ergo nulla forma creata habet pro effectu formali reddere hominem Deo gratum. Hoc argumentum plura tangit, quibus non potest communiter occurri, nisi excitando

DUBIUM II.

Utrum gratia habitualis per se, et ex natura sua reddat hominem Deo gratum.

Istius difficultatis resolutio, quam multitudo sententiarum obscuram, et difficilem fecit, pendet ex recta intelligentia terminorum: qua supposita pervium erit dubio legitime respondere.

§ I.

Prælibantur aliqua pro dubii resolutione.

Nota 1

25. Primo igitur observandum est præsentem difficultatem tractandam esse absolute ; hoc est, independenter a suppositione accidentali, quod homo, cui gratia communicatur, prius fuerit in peccato mortali. Quod observamus propter aliquos, inter

Vasq.

quos est Gabriel Vasquez *disp.* 204, qui intempestive exagitant in hoc loco quæstiones pertinentes

pertinentes ad tractatum de Justificat. examinantes, an gratia et peccatum valeant simul esse ; et utrum eorum oppositio sit physica vel moralis. A quibus tamen, quantum fieri potest, abstrahendum est considerando præcise gratiam quoad effectum positivum faciendi gratum, qualem communicavit B. Virgini, et Angelis, qui infecti nunquam fuerant peccato.

Nota 2. 26. Observa secundo totam obscuritatem hujus dubii, et sententiarum multitudinem ortum duxisse ex æquivocatione latente in illo termino *gratus :* hinc enim provenit, quod plures Auctores videantur inter se contrarii; cum tamen re bene inspecta non idem affirment, et negent, sed eandem vocem diversimode usurpent. Quam æquivocationem vitabimus præsupponendo cum Okam, et aliis Nominalibus infra referendis dupliciter posse aliquid dici gratum Deo modo generali quadam ratione, sicut omne ens placet Deo, juxta illud Sapient. 11: *Nihil odisti eorum, quæ fecisti.* Alio modo speciali amore complacentiæ, et amiciciæ : et hujusmodi amor solet explicari per acceptationem ad bona propria ipsius Dei, quæ in ejus possessione, seu æterna felicitate consistunt. Hic autem amor Dei erga hominem est, qui simpliciter reddit hominem sibi gratum, et acceptum, ut optime docet D. Thom. *in* 2, *dist.* 26, *quæst.* 1, *artic.* 1 *ad* 7, his verbis : « Dicendum, quod « cum dilectio Dei bonitatem creaturæ cau- « set secundum diversos gradus bonitatis « in creaturis, diversimode Deus aliqua « diligere dicitur, nulla diversitate in ipso « intellecta : unde et diligere omnes crea- « turas dicitur, secundum quod bonum « naturæ omnibus tradit. Sed illa est sim- « pliciter, et perfecta dilectio quasi amici- « tiæ similis, qua non tantum diligit crea- « turam sicut artifex opus, sed etiam quadam « amicabili societate, sicut amicus amicum, « in quantum trahit eas in societatem suæ « fruitionis, ut in hoc eorum sit gloria, et « beatitudo, qua Deus beatus est : et hæc « est dilectio, qua sanctos diligit, quæ an- « thonomastice dilectio dicitur: et ideo « etiam effectus hujusmodi dilectionis an- « thonomastice gratia vocatur ; quamvis et « omnes naturales bonitates gratiæ dici « possunt, quia gratis a Deo dantur. »

(Margin: Okam. — Sapient. 11. — D.Tho.)

In præsenti igitur dubio non investigamus an gratia faciat ex natura sua hominem Deo gratum, sumendo ly *gratum* pro objecto amoris generalis, et utcumque : nam in hoc sensu evidenter apparet pars affirmativa. Tum quia nullum est ens, quod ratione suæ entitatis non placeat Deo, ut nuper dicebamus : quare cum gratia sit quoddam ens reale in anima intrinsece receptum, ut *dub. præced.* probavimus ; nequit non terminare aliquem amorem, et constituere proprium subjectum Deo gratum. Tum etiam quia gratiæ nomine intelligimus quandam qualitatem nobilissimam, ut modo supponimus, et Adversarii non negant : ergo si alia etiam ratione suæ entitatis, et perfectionis placent Deo, et terminant ejus amorem ; id a fortiori gratiæ, et homini gratia affecto concedendum est. Quare ex suppositione, quod Deus velit gratiam producere, et conservare, nequit illam non diligere. Præsertim quia Deus agit ad extra non solum per intellectum, sed etiam per voluntatem : et ideo sicut gratia existens debet esse cognita scientia visionis, ita postulat esse amata, amore saltem generalis complacentiæ, et reddere in hoc sensu subjectum gratum. Procedit ergo difficultas de grato in posteriori acceptione : et ita inquirimus, utrum gratia ex natura sua reddat subjectum acceptum ad gloriam : id enim si potest, eo ipso convincitur constituere ex se subjectum simpliciter gratum.

Nota. 3. 27. Pro cujus majori intelligentia observandum est tertio, quod acceptatio ad gloriam potest dupliciter considerari. Nam vel sumitur pro acceptabilitate, hoc est pro aptitudine, et proportione subjecti, ut admittatur ad gloriam, et aptitudo hæc iterum dividitur in radicalem, seu obedientialem, quæ non distinguitur a natura intellectiva ; et in aptitudinem connaturalem, et proximam, quæ consistit in aliquo dono superaddito naturæ. Vel prædicta acceptatio sumitur pro actuali, et exercita acceptatione : quæ rursus bifariam accipi potest : nam vel consideratur active ; quo pacto importat actum formaliter existentem in Deo, et promoventem hominem ad gloriam: vel consideratur passive ; qua ratione solum significat aut denominationem extrinsecam, secundum quam homo dicitur ad gloriam acceptus, aut relationem rationis in prædicta denominatione fundatam. Possuntque hujusmodi divisiones, et considerationes explicari exemplo objecti potentiæ visivæ : nam vel significatur ut visibile, vel ut actu visum. Et si ut visibile ; aut sumitur radicaliter, aut proxime. Si autem

ut actu visum, potest considerari vel active, vel passive. Ex quibus esse visibile est denominatio intrinseca se tenens ex parte objecti : ita quod visibile radicale sit ipsa substantia corporea ; visibile autem proxime consistat in luce, et colore. Esse vero visum est simpliciter denominatio extrinseca respectu objecti : ita quod esse visum active sumptum sit actus visionis ut existens in vidente ; passive autem consideratum sit ipsa visio ut quodammodo tangens objectum, et fundans relationem rationis ad videntem. Quod adhuc congruentius explicatur exemplo reatus ad pœnam, qui in peccato (cui gratia opponitur) reperitur. Etenim prædictus reatus potest accipi vel pro condignitate ad pœnam : quæ iterum dividitur in condignitatem radicalem, et in condignitatem proximam : ex quibus prior non differt ab essentia peccati ; posterior vero importat quemdam conceptum secundarium, et ab essentia virtualiter distinctum. Vel sumitur prædictus reatus pro ordinatione actuali ad pœnam : quæ ordinatio alia est activa, et alia passiva : ex quibus illa significat actum Dei pœnam taxantis, aut infligentis ; hæc vero importat denominationem extrinsecam ab illo actu provenientem, secundum quam homo dicitur ordinatus ad pœnam : quæ denominatio semper a nobis concipitur sub quodam respectu rationis, ut explicuimus *tract.* 13, *disp.* 17, *dub.* 1, per totum.

Quando ergo investigamus, an gratia ex sua natura reddat hominem gratum, id est, acceptum ad gloriam, non loquimur de acceptabilitate remota, et obedientiali, quæ nihil aliud significat, quam capacitatem creaturæ intellectivæ, ut ad gloriam queat acceptari : hanc enim capacitatem supponimus non esse effectum proprium gratiæ, sed illius communicationem præcedere. Nec sermo præcipue est de acceptatione actuali passive sumpta : hæc enim per se supponit acceptationem activam, et juxta illam regulanda est. Sed difficultas procedit tam circa acceptabilitatem proximam quam circa acceptationem actualem active consideratam : et ita inquiremus, an gratia habitualis ex natura sua constituat hominem proportionatum, et aptum ad gloriam, ita quod istius communicatio sit homini in gratia existenti connaturaliter debita : et utrum gratia tantam habeat cum gloria connexionem, ut gratiæ communicatio necessario afferat acceptationem actualem ad gloriam. Cui difficultati, suppositis præmissis distinctionibus, jam possumus expedite respondere.

Punctum difficultatis.

§ II.

Aliquibus assertionibus dirimitur dubii difficultas.

28. Dicendum est gratiam ex natura sua facere hominem gratum, hoc est ita aptum, et proportionatum ad gloriam, ut hæc sit connaturaliter debita. Ita Divus Thomas *in* 1, 2, *quæstione* 111, *articulo* 5, in corpore, ubi ait : *Gratia gratum faciens ordinat hominem immediate ad conjunctionem ultimi finis ;* et quæstione 114, articulo 3, in corpore, ubi inquit : « Attenditur etiam pretium operis, *nempe meritorii,* secundum « dignitatem gratiæ, per quam homo « consors factus divinæ naturæ adoptatur « in Filium Dei, cui debetur hæreditas ex « ipso jure adoptionis, illud Roman. 8 : Si « Filii et hæredes. » Idem docet 3 parte, quæstione 23, articulo 1. Sancto Doctori subscribunt Cajetanus loco nuper citato, § *et tu habes.* Medina in præsenti articulo 4, Capreolus in 1, distinctione 17, quæstione 1, articulo 2, Hispalensis ibidem *articulo* 4, Ferrara 3, *contra gentes cap.* 150, § *ultim.* et communiter Thomistæ. Quibus etiam consentiunt Aurelian. *in* 1, *distinctione* 17, *quæstione* 1, *articulo* 2, Suarez *libro* 7, *de gratia capite* 1, cum sequentibus, Vasquez *disput.* 204, Lorca *disp.* 36, et alii plures.

Prima conclusio. D.Thom. Cajetan. Capreol. Hispal. Medina. Ferrara. Thomist. Suarez. Vasq. Lorca.

Probatur conclusio ratione desumpta ex verbis Div. Thom. modo relatis, quæ potest sic formari : nam filio connaturaliter debetur hæreditas : sed gratia constituit hominem Filium Dei : ergo gratia ex natura sua facit gratum, hoc est, objectum congruum, et proportionatum ad hæreditatem Dei, sive ad gloriam ; quæ in ejus visione, ac possessione consistit. Major constat tum ex verbis Apostol. ad Romam. 8 : *Si filii, et hæredes :* quibus aperte significat dari connexionem inter filiationem, et hæreditatem : alias illa consecutio esset nulla. Tum etiam quia sicut filius est ejusdem substantiæ cum patre, ita oportet, quod habeat communicationem in eisdem bonis. Tum denique, nam qui dat esse, debet, saltem per se loquendo, conferre ea quæ ad perfectionem, et conservationem prædicti esse desiderantur : qualia sunt ea bona in quibus consistit

Fundamentum. Ad Rom. 8.

consistit hæreditas. Minor etiam probatur ex eodem Apostol. loco nuper citato illis verbis : *Quicumque Spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei.* Ubi nomine Spiritus significat Spiritum sanctum in nobis habitantem per gratiam, ut statim explicat dicens : *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba, pater : ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei.*

Apostol. ubi supra.

Evasio.

29. Respondebis huic argumento negando consequentiam : nam licet filiatio naturalis præbeat connaturale jus ad hæreditatem : id tamen non præstat filiatio adoptiva : hæc quippe non est aliquid naturale, sed pertinet præcise ad moralem ordinem, et consistit vel in denominatione extrinseca desumpta ab actu acceptantis aliquem in filium, vel in aliquo respectu rationis filii adoptivi ad patrem : quorum neutrum dat naturale jus, aut naturalem proportionem ad bona parentis. Gratia autem non constituit nos filios naturales Dei, sed tantum adoptivos, ut liquet ex verbis Apostoli proxime relatis. Et ideo non sequitur, quod ex natura sua faciat hominem gratum, hoc est acceptum ad gloriam, ita ut hæc connaturaliter ipsi debeatur.

Confutatur.

Sed contra : nam ideo filiatio adoptiva inter homines non dat jus physicum, ut ita dicamus, vel connaturalem hæreditatis exigentiam, quia homo adoptans nihil physicum ponit in adoptato : eo quod nequit propriam naturam per physicam participationem accidentalem diffundere, sed tantum media generatione substantiali, quæ filium non adoptivum, sed naturalem constituit : atqui Deus adoptans per gratiam hominem in filium imprimit ei aliquod physicum, quod est vera, etsi accidentalis, participatio naturæ Dei : ergo gratia reddens hominem Filium Dei adoptivum præstat illi connaturale, et physicum jus ad hæreditatem, seu gloriam. Major ex se constat. Minor autem quoad primam partem manet probata ex dictis *dub. præced.* ubi ostendimus gratiam habitualem esse qualitatem physicam, et in anima intrinsece receptam. Secunda vero ex professo probabitur dubio sequenti, ubi statuemus prædictam gratiam esse physicam participationem formalem naturæ divinæ, juxta illud 2 Petri 1 : *Maxima, et pretiosa nobis promissa donavit, ut per hoc divinæ efficiamini consortes naturæ.* Unde licet gratia

2 Petri 1.

sanctificans non constituat hominem filium Dei naturalem ; ad hoc quippe opus erat quod prædicta gratia esset natura divina substantialiter, et per essentiam, quod repugnat : constituit tamen hominem physice, et intrinsece filium Dei per participationem, quæ est adoptio perfectissima : et consequenter tribuit intrinsecam, et connaturalem proportionem ad habendam gloriam, sive jus internum ad hæreditatem. Id quod clarissime significavit Joan. *epist.* 1, *cap.* 3, illis verbis : *Charissimi, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus : scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est ;* quasi dicat, jam habemus dignitatem filiorum Dei, hæreditatem tamen quæ in ejus visione consistit, nondum possidemus : sed certi sumus, quod eam, si in hac gratia perseveraverimus, tandem obtinebimus. Unde August. *lib.* 2, *de peccatorum meritis, et remiss. cap,* 8. : *Adoptio,* inquit, *plena filiorum in redemptione fiet corporis nostri. Primitias itaque spiritus nunc habemus: unde jam filii Dei reipsa facti sumus.*

Joan. epist. 1, cap.3.

D.Aug.

Major rationis confirmatio.

Ex quibus confirmatur ratio superius facta : nam sicut homo constituitur in esse naturali per suam naturam, ita constituitur in ordine divino per gratiam habitualem, quæ est natura Dei per participationem : sed homo constitutus per naturam propriam, manet dispositus, et proportionatus ad beatitudinem naturalem, quæ prædictæ naturæ correspondet : et ideo habet jus, et exigentiam illius : ergo homo constitutus in gratia, quæ est participative natura Dei, manet in eo ipso proportionatus ad beatitudinem supernaturalem eidem naturæ correspondentem : et idcirco fundat jus, et exigentiam, ut eam aliquando consequatur. Ac proinde sicut Deus dans rebus esse naturale, confert etiam proportionem, et jus ad naturalem beatitudinem consequendam : ita quando dat esse supernaturale per gratiam, communicat etiam jus, exigentiam, et proportionem ad obtinendum supernaturalem beatitudinem, seu gloriam, quæ in ejus intuitione consistit. Maneat igitur gratiam sanctificantem ex natura sua constituere hominem gratum, hoc est, connaturaliter proxime acceptabilem ad gloriam.

Secunda conclusio.

30. Dicendum est secundo gratiam habitualem non inferre, aut secum afferre essentialiter acceptationem actualem ad gloriam;

sed fieri posse absolute, quod homo in gratia constitutus in æternum gloria privetur. Hanc conclusionem docent communiter Theologi, et præcipue illi, qui negant gratiam ex natura sua facere hominem Deo gratum, quos *numero* 34 dabimus. Fundamentum est ; quoniam beatitudo non est effectus formalis primarius gratiæ, sed est quædam operatio dependens a gratia in genere causæ efficientis, ad quam proinde requiritur concursus Dei distinctus ab illo, quo gratiam producit et conservat : atqui nulla est repugnantia in eo, quod Deus istum concursum impediat in æternum, licet semper conservet gratiam : et consequenter potest id absolute decernere : ergo gratia non infert essentialiter acceptationem actualem ad gloriam, sed potest in æternum gloria privari. Sicut enim de facto Deus producit, et conservat gratiam sine gloria in homine viatore ; eadem ratione posset idem per totam æternitatem præstare.

Ratio assertionis.

Confirmatur ab exemplis ; tum quia non magis redditur homo Deo gratus per gratiam habitualem, quam humanitas Christi per unionem hypostaticam ad personalitatem divinam : sed illa humanitas potuit de potentia absoluta privari gratia accidentali, et gloria, ut communiter docent Theologi : ergo homo affectus gratia potest absolute ad gloriam non acceptari. Tum etiam quia licet homo per animam rationalem, et intellectum constituatur proportionatus ad beatitudinem naturalem, habeatque, per se loquendo, jus ad eam obtinendam ; nihilominus potest absolute hujusmodi beatitudine privari, vel per annihilationem, vel per negationem concursus ad prædictam beatitudinem requisiti : ergo idem de homine gratia affecto dicendum est. Tum denique quia sicut homo ratione gratiæ habet condignitatem ad gloriam, et est ad illam connaturaliter acceptabilis : ita ratione peccati mortalis importat reatum, seu subjectionem ad pœnam, et manet illi obnoxius : sed Deus potest absolute homini existenti in peccato mortali pœnam non infligere, licet sibi displiceat culpa : ergo posset etiam homini existenti in gratia gloriam negare : quanquam gratia illa ipsi semper complaceret. Et consequenter gratia non habet ita facere hominem Deo gratum, et ad gloriam acceptum, ut inferat essentialiter gloriam et acceptationem actualem ad illam : sed tantum hæc affert connaturaliter, et per se loquendo, et juxta communem providentiam, quæ ad rerum exigentias attendit.

Confirmatur.

31. Sed inquires, utrum sicut gratia est separabilis ab hoc effectu, qui est hominem reddere gratum, id est, actu acceptum ad gloriam ; ita prædictus effectus sit a gloria separabilis, ita ut possit homo acceptari ad gloriam independenter a gratia ? et sermo est de homine, cui Deus nec istam, nec altiorem gratiam communicaret, qualem contulit humanitati Christi Domini per personalitatem divinam.

Dubium incidens.

Respondet Suarez ubi supra *cap.* 3, *num.* 12, Deum posse absolute conferre gloriam absque gratia habituali : quia operatio in qua consistit beatitudo non dependet essentialiter ab habitu, sed potest elici per auxilium, seu motionem actualem. Observat tamen, quod tunc beatitudo non haberetur connaturaliter, nempe juxta exigentiam, et dispositionem subjecti. Et ideo asserit, quod esse acceptum modo connaturali ad gloriam est effectus adeo connexus cum gratia, ut non valeat absque illa reperiri : licet esse acceptum pure ab extrinseco, et præternaturaliter non sit effectus ejus, et consequenter absque ipsa inveniri queat. Hæc doctrina est probabilis, et sufficienter occurrit interrogationi factæ, et aliis objectionibus, ex ea emergentibus.

Suarii responsio.

Secundo potest responderi, quod esse actu acceptum ad gloriam habet tantam connexionem cum gratia habituali, ut repugnet Deum acceptare ad gloriam, quin intendat conferrre prius tempore, vel natura habitualem gratiam. Ratio est : quia dantur aliquæ operationes adeo perfectæ, et divinæ (inter quas beatitudo forsan computatur), quod postulant essentialiter oriri a natura divina habita saltem per participationem, ut ostendemus *tractatu sequenti, disputatione* 2, *dubio* 6. Natura autem divina nequit participari in aliquo auxilio, sed in solo habitu : eo quod natura sub conceptu naturæ importat primum, ac radicale principium operandi : et ideo non potest immediate actuare potentias : auxilium vero est principium proxime operativum, et potentias immediate perficiens. Unde forte repugnat quod visio beatifica eliciatur absque gratia habituali : quocirca nequit homo acceptari ad gloriam, quin ad dictam gratiam præordinetur ; de hoc latius agimus loco citato.

Alia resolutio.

32. Dicendum est ultimo concedendum esse,

Ultima assertio.

esse, absolute loquendo, quod gratia ex natura sua reddit hominem Deo gratum, seu acceptum ad gloriam. Hanc conclusionem docent Auctores pro prima relati, et communiter omnes Theologi moderni. Probatur primo : quia ut ex Scriptura, Patribus, et Concilio Tridentino probavimus *dubio præcedenti*, homo redditur Deo gratus per aliquid physicum, et in eo intrinsece receptum : sed hoc non posset verificari, si gratia ex natura sua non redderet hominem Deo gratum : ergo ita asserendum est. Probatur minor : tum quia si gratia ex natura sua non redderet hominem gratum, solum faceret gratum ratione divinæ institutionis : sed hæc est quid extrinsecum, ut ex se liquet : ergo homo non fieret gratus per aliquid physicum, et ipsi intrinsece inhærens. Tum etiam quia hominem esse gratum per aliquid physicum, et intrinsece receptum est terminare divinam dilectionem ratione alicujus in eo existentis, quæ ipsum ad prædictam terminationem proportionat : sed si gratia ex natura sua non faceret gratum, homo non terminaret divinam dilectionem ratione ipsius gratiæ, nec per ipsam proportionaretur, sed totum hoc fieret per extrinsecam institutionem, ut ex ipsis terminis liquet : ergo si gratia ex natura sua non facit gratum, sequitur hominem non fieri gratum per aliquid intrinsecum, et in eo receptum. Tum denique quia si gratia ex natura sua non faceret gratum, solum esset quoddam signum, aut conditio, qua posita sequeretur dilectio Dei: sed hoc admisso recte infertur hominem non esse gratum per aliquid intrinsecum, sed per dilectionem extrinsecam, quæ posito illo signo subsequitur : ergo idem quod prius.

Fundamentum ab auctoritate.

Confirmatur.

Confirmatur : quia per id ipsum redditur homo Deo gratus, et amabilis, per quod fit sanctus, et justus : sed homo fit sanctus, et justus per sanctitatem, ac justitiam sibi inhærentem, ut docet Concil. Trident. *sess.* 6, *cap.* 7, et ridiculum foret dicere, quod justitia ex natura sua non sit justitia, et faciat justum : ergo homo redditur Deo gratus per aliquid intrinsecum, quod ex natura sua est gratia, et facit gratum.

Conc. Trid.

Probatur ratione.

33. Secundo suadetur eadem assertio : quia ut aliqua forma dicatur facere ex natura sua hominem Deo gratum, et ad gloriam acceptum, sufficit quod per se, et ab intrinseco constituat ipsum in ratione subjecti proportionati ad gloriam, ipsamque connaturaliter exigentis ; quamvis de potentia absoluta possit in æternum illa privari : sed gratia sanctificans sic se habet, ut constat ex dictis in prima, et secunda assertione : ergo absolute loquendo prædicta gratia ex natura sua reddit hominem Deo gratum, atque ad gloriam acceptum. Major probatur : quia sic se habet peccatum mortale in ordine ad pœnam, sicut forma, quæ dicitur gratia, in ordine ad gloriam : sed licet Deus possit non infligere pœnam homini peccanti mortaliter ; tamen quia peccatum illam ex se meretur, ideo absolute loquendo, dicimus prædictum hominem ex intrinsecis prædicatis peccati manere Deo exosum, et reum pœnæ : ergo ut gratia dicatur facere hominem Deo gratum, et ad gloriam acceptum, sufficit quod per se, et ab intrinseco constituat ipsum in ratione subjecti proportionati ad gloriam, ipsamque exigentis, quamvis illam actu non consequatur. Idemque aliis exemplis liquet : nam hac ratione dicitur, quod albedo ex natura sua disgregat, quia videlicet ex se infert hunc effectum ; licet absolute valeat ab eo separari. Et grave ex natura sua est loco deorsum, quia in illum ex se propendit ; quamvis valeat per accidens in loco sursum constitui. Et quamvis ad consequendam gloriam nova Dei actio requiratur, hæc tamen connaturaliter exigitur a gratia : et ideo Deus communicans gratiam homini manet sibi connaturalitatis jure obligatus ad conferendum homini gloriam, si ipse in gratia perseveraverit, juxta illud : *Qui dat formam, dat consequentia formam* : quod non tantum de proprietatibus, sed de aliis etiam quæ formæ connaturaliter debentur, accipiendum est. Quæ omnia amplius roborabuntur tum ex immediate dicendis in hac disp. ubi exponemus maximam perfectionem hujus qualitatis, quæ gratia vocatur, tum ex dicendis *tract. sequenti*, ubi declarabimus , quantum oppositionem gratia cum peccato habeat.

§ III.

Satisfit argumentis opinionis adversæ.

Opinio contraria.

34. Oppositam nobis sententiam amplectuntur Nominales dicentes eodem modo philosophandum esse de qualitate nobis inhærente, quam gratiam appellamus, ac de moneta, et ejus valore. Nam sicut metallum ante regis impositionem, et suapte natura conside-

ratum non habet valorem monetæ : ita illa qualitas (inquiunt), ex suis intrinsecis prædicatis, et ante Dei dispositionem solum est quædam entitas carens valore sufficienti, ut hominem reddat acceptum Deo. Sed quemadmodum accedente dispositione extrinseca regis, metallum fit moneta, et habet valorem moralem, absque reali mutatione metalli : ita accedente ordinatione, et favore Dei, qualitas illa recipit moralem valorem, et fit gratia, nulla facta mutatione in ejus entitate. Sic docuerunt Okam *in* 1, *d.* 17, *quæst.* 1, ubi etiam Gregor. *quæst.* 1, *art.* 2, Gabriel *quæst.* 1, *art.* 1 et *art.* 3, *dub.* 4, Aliacencis *in* 1, *quæst.* 9, *art.* 2, *lit. O*, Joann. de Medina *Codice de pœnit. quæst.* 12, § *Corollarie sequitur.* Quibus consentire videntur Durandus *in* 1, *d.* 17, *quæst.* 1, *num.* 7 *et* 8, et Scotus ibidem *quæst.* 2.

Okam. Gregor. Gabriel. Aliac. Joan. de Medina. Durand. Scotus.

Primum argumentum.

Pro qua opinione arguitur primo : quia gratia habitualis solet in Scriptura Sacra appellari signum, et pignus juxta illud Apost. 2, ad Corinth. 1 : *Qui unxit nos Deus, qui et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris :* atqui ratio signi, et pignoris nequeunt physice, et ex natura rei convenire gratiæ, sed tantum moraliter, et ex institutione divina : ergo hujusmodi qualitatis non est gratia, nec facit gratum ex intrinsecis prædicatis, sed solum moraliter, et supposita Dei institutione. Probatur minor : quia prædicta qualitas nequit esse signum naturale : ergo est signum ad placitum : et consequenter significat moraliter, et ex institutione divina. Rursus pignus non est aliquid a natura, sed provenit ex instituto, et conventione aliquorum : ergo gratia non est naturaliter pignus, sed id habet ex Dei ordinatione. Quæ omnia possunt explicari exemplo characteris, verbi gratia, baptismalis, qui non ex propriis, sed ex institutione Dei habet constituere hominem Christianum : ergo pariter gratia non ex se, sed ex Dei dispositione constituit hominem gratum.

3 ad Cor. 1.

Responsio.

Respondetur negando minorem : quia gratia non ab extrinseco, sed ex natura sua habet distinguere justum ab injusto, et configurare hominem Deo, ut constat ex supra dictis : et ideo est signum naturale tum amicitiæ Dei ad hominem, tum distinctionis justi ab injusto. Et licet nomen pignoris desumatur ab eis, quæ inter homines contingunt, et moralia sunt; tamen id, quod assumitur in pignor, est aliquid physicum, et solet habere intrinsecum valorem. Et hac ratione Deus communicans nobis gratiam dicitur dare pignus Spiritus : quia eo ipso habemus aliquid physice æquivalens gloriæ, ut optime docuit D. Thom. 1, 2, *quæst.* 114, *art.* 3 *ad* 3, ubi ait : « Gratia « Spiritus sancti, quam in præsenti habe- « mus, etsi non sit æqualis gloriæ in actu, « est tamen æqualis in virtute : sicut semen « arboris, in quo est virtus ad totam arbo- « rem. Et similiter per gratiam inhabitat « hominem Spiritus sanctus, qui est suffi- « ciens causa vitæ æternæ : unde et dicitur « esse pignus hæreditatis. » Nec ex illo testimonio Apostoli oppositum colligitur, sed potius nostra sententia, ut constat ex D. Thoma 4, *contr. Gen. cap.* 21, ubi illud eleganter explicat in hunc modum : « Manifestum est, quod sicut ad hoc, quod « corpus aliquod ad locum ignis perveniat, « oportet quod igni assimiletur, levitatem « acquirens, ex qua motu ignis proprio mo- « veatur : ita ad hoc, quod homo ad divinæ « fruitionis beatitudinem, quæ Deo propria « est, secundum suam naturam perveniat, « necesse est primo quidem, quod per spi- « rituales perfectiones Deo assimiletur, et « deinde secundum eas operetur : et sic tan- « dem prædictam beatitudinem consequa- « tur. Dona autem spiritualia nobis per Spi- « ritum sanctum dantur, ut ostensum est : « et sic per Spiritum sanctum Deo configura- « mur, et per ipsum ad bene operandum « habiles reddimur : et per eundem ad bea- « titudinem nobis via præparatur. Quæ « tria Apostolus insinuat nobis, 2 *Corinth.* « 1, *dicens* : Unxit nos Deus, et signavit nos, « et dedit nobis pignus spiritus in cordibus « nostris. Signatio enim ad similitudinem « configurationis pertinere videtur : unctio « autem ad habilitationem hominis ad per- « fectas operationes : pignus autem ad spem, « qua ordinamur in cœlestem hæreditatem, « quæ est beatitudo perfecta. » Ad id, quod additur, negandum est, quod character pure moraliter constituat hominem Christianum : est enim quædam qualitas, et potentia physica, quæ ex natura sua habet configurare hominem Christo quantum ad participationem alicujus spiritualis potestatis, ut sumitur ex D. Thom. 3 *part. quæst.* 63, *art.* 3, in corpore. Videatur N. a Jesu Maria *tract.* 1, *cap.* 6, *dub.* 6.

D.Tho.

Idem.

Noster a Jesu Maria.

Secundum argumentum.

35. Secundo arguitur : quoniam potest homo esse Deo gratus, et acceptus ad gloriam absque habitu gratiæ : hæc igitur ex natura sua non habet constituere hominem Deo

Deo gratum, et ad gloriam acceptum. Consequentia liquet : quia si gratia ex natura sua præstaret prædictum effectum ; non posset hujusmodi effectus absque gratia reperiri. Antecedens autem probatur a Gregorio : tum quia posset Deus dare homini Spiritum sanctum, non conferendo ei illam qualitatem inhærentem : homo autem Spiritum sanctum habens esset Deo gratus, et acceptus. Tum etiam quia homo nullo affectus peccato, uti esset in puris, maneret acceptabilis ad gloriam, et consequenter Deo gratus : et tamen potest esse in puris absque gratia, vel qualitate inhærente, ut liquet ex terminis. Tum denique nam anima Christi Domini non prius habuit gratiam, quam gloriam ; siquidem in primo instanti sui esse vidit Deum in seipso ; ergo non requiritur qualitas superaddita, ut homo sit Deo gratus, et acceptetur ad gloriam.

Gregor.

Solutio.

Respondetur negando antecedens : cujus probationes parum urgent, nec impugnant doctrinam præsentis dubii, sed traditam in præcedenti. Unde *ad primam* dicendum est Spiritum sanctum eatenus nobis dari, quatenus specialiter habitat in nobis per gratiam : quia non reddit nos formaliter gratos, sed tantum effective, mediante scilicet gratia, quam in anima producit. « Nam « Deus (inquit D. Thom. q. 27 de verit. « art. 1 ad 1) vivificat animam, non sicut « causa formalis, sed sicut causa efficiens : « unde aliqua forma cadit media ; sicut pic« tor facit parietem album effective, me« diante albedine : albedo vero nulla forma « mediante : quia facit album formaliter. » Ad *secundam* respondemus hominem constitutum in puris non esse acceptabilem ad gloriam acceptabilitate proxima, et fundante proportionem, et jus ad gloriam consequendam ; sed acceptabilitate remota, quæ coincidit cum potentia obedientiali ad recipiendum gratiam, et gloriam. Effectus autem proprius gratiæ habitualis non est quælibet acceptabilitas, sed illa, quæ gloriam reddit homini tanquam digno connaturaliter debitam, ut explicuimus in secunda conclusione. Ad *tertiam* dicimus, quod licet anima Christi non prius tempore habuerit gratiam, quam gloriam ; nihilominus prius prioritate naturæ, et ordinis recepit illam, quam hanc : elicuit enim visionem beatificam per ipsum habitum gratiæ. Quod satis declarat acceptabilitatem intrinsecam ad gloriam, et acceptationem actualem, saltem connaturaliter habitam, pendere necessario a gratia sanctificante, nec valere connaturaliter absque illa reperiri. Nam sicut ad hoc ut res connaturaliter quiescat in aliquo loco, debet prius habere naturam inclinantem ad illum : ita ut anima quiescat in summo dono tanquam in fine supernaturali, debet prius fieri particeps naturæ Dei, quæ ad prædictum bonum inclinat : et hæc participatio habetur per gratiam habitualem.

D.Tho.

36. Arguitur tertio : nam hominem esse Deo gratum idem est ac esse a Deo dilectum : sed gratia ex natura sua non facit, quod homo diligatur a Deo : ergo ex natura sua non reddit hominem Deo gratum. Probatur minor : quia si gratia ex natura sua faceret, quod homo diligeretur a Deo, posita gratia necessitaretur Deus ad diligendum hominem : consequens est absurdum : ergo, etc. Suadetur minor : tum quia voluntas divina non fertur necessario, nisi in bonum necessarium, et infinitum : gratia vero importat perfectionem finitam, et contingentem. Tum etiam quia Deus una actione producit gratiam, et alia actione diligit hominem : ergo non repugnat, quod eliciat primam, et suspendat secundam : ac per consequens posita gratia non manet necessitas ad eam diligendam.

Tertium argumentum.

Respondetur huic argumento negando minorem : nam gratia, ut constat ex supra dictis, reddit hominem Deo dilectum, non quidem formaliter causando dilectionem Dei ; sed objective, et terminative : constituit enim hominem in ratione objecti congrui ut diligatur, et terminet actu ipsam dilectionem. Ad *primam* autem probationem in contrarium respondemus quod licet Deus non necessitetur necessitate absoluta ad amandum aliquod objectum, nisi habeat bonitatem infinitam, et necessariam, quæ nulli creaturæ potest convenire : nihilominus potest necessitari necessitate ex suppositione ad bonum finitum diligendum. Cum enim Deus agat ad extra per amorem, nihilque possit producere, quod bonum non sit : propterea ex suppositione, quod velit aliquid producere, manet eo ipso necessitatus ad ipsum amandum, amore quidem naturali, si objectum naturale fuerit, supernaturali vero dilectione, si fuerit supernaturale. Quare cum gratia sanctificans sit qualitas supernaturalis, et excellentissima, ut ex discursu hujus disputationis constabit; nequit non terminare divinum amorem, si

Diluitur.

semel a Deo producitur. Quemadmodum enim si visio corporalis produceret colorem, deberet colorem a se productum videre : ita quia amor Dei producit gratiam, debet gratiam a se productam diligere. Id autem non magis derogat divinæ libertati, quam quod necessario agat ex suppositione, quod agit. Quæ intelligenda sunt de amore terminato ad gratiam, et ad hominem ipsa affectum : nam circa amorem relatum ad alia bona ipsi gratiæ connaturaliter debita non eandem necessitatem adstruimus : posset enim Deus conferre gratiam homini, et in illo prout gratia affecto complacere ; et tamen negare ulteriora bona, nempe visionem beatificam, ut in ultima assertione explicuimus. Per quod etiam patet ad *secundam* probationem : quia Deus eodem amore producit, et amat gratiam : et ideo nequit productionem gratiæ elicere, et amorem circa ipsam suspendere. Beatitudinem autem, et alia bona producit per actionem distinctam : et propterea adhuc ex suppositione, quod produxerit gratiam, potest prædicta bona homini denegare.

Quartum argumentum. 37. Ultimo arguitur : nam si gratia ex natura sua faceret hominem Deo gratum, faceret etiam Dei amicum : sed id non præstat ex natura sua : ergo nec primum. Probatur minor : tum quia non potest vera amicitia salvari absque acceptione ad bona propria amici : sed potest Deus conferre gratiam, et non acceptare hominem ad communicationem in propriis bonis, quæ in ejus visione consistunt, ut in secunda conclusione statuimus : ergo gratia ex natura sua non facit hominem Dei amicum. Tum etiam quia amicitia importat vim ad reciprocam redamationem : est enim mutuus benevolentiæ amor in alicujus boni communicatione fundatus : sed potest Deus infundere gratiam, non communicando charitatem, quæ est vis proxima ad diligendum Deum : ergo gratia se sola, atque ideo ex intrinsecis prædicatis non reddit hominem Dei amicum. Tum denique quia gratia potest considerari in esse qualitatis, et in esse gratiæ, ut docent satis communiter Theologi : ergo posset infundi in esse qualitatis, et non in esse gratiæ : sed in eo casu constitueret amicum Dei : ergo, etc.

Confirmatur. Confirmatur : nam repugnat hominem existentem in peccato mortali esse Dei amicum ; cum Deus odio habeat peccatorem : sed fieri potest, quod gratia, et peccatum sint simul in eodem homine, utputa si in instanti, in quo homo peccat, Deus non suspendat concursum gratiæ conservativum : ergo gratia ex natura sua non constituit hominem Dei amicum.

Solvitur argumentum. Huic argumento respondetur animadvertendo, quod amicitia supernaturalis consistit in mutuo benevolentiæ supernaturalis amore super alicujus supernaturalis boni communicatione fundato. Unde quia charitas est principium proximum prædicti amoris : gratia vero est principium radicale diligendi, et fundamentum supernaturalis et spiritualis communicationis : propterea ratio amicitiæ invenitur formaliter in charitate, fundamentaliter autem in gratia, ut communiter docent Theologi cum D. Thom. 2, 2, *quæst.* 23, *art.* 1. Et in hoc sensu concessa majori negamus minorem : habet enim gratia sanctificans ex natura sua constituere hominem fundamentaliter Dei amicum, sive, quod idem est, fundare amicitiam hominis ad Deum. Nec oppositum suadent inductæ probationes. Ad *primam* respondetur, quod duplex communicatio intervenit in amicitia : alia antecedens, in qua mutuus amor fundatur; alia consequens, quæ oritur a prædicto amore. Ex quibus prima est fundamentum essentiale amicitiæ, sine qua proinde nequit vera amicitia consistere. Et hujusmodi communicatio est inseparabilis a gratia ; cum per seipsam afferat consortium naturæ divinæ : quocirca essentialiter habet esse fundamentaliter amicitiam. Posterior vero communicatio, naturaliter loquendo, ad amicitiam consequitur : sed nihilominus non spectat ad ejus conceptum essentialem : potest enim iste absolute salvari in communicatione antecedenti, licet ulterior bonorum communicatio non subsequatur. Unde si Deus decerneret nunquam conferre gloriam homini existenti in gratia ; adhuc persisteret essentialis conceptus amicitiæ, licet careret complemento sibi connaturaliter debito.

Ad *secundam* etiam probationem constat ex iis, quæ nuper observavimus : nam gratia habitualis separata ab habitu charitatis est fundamentaliter amicitia, et eodem modo constitueret hominem Dei amicum. Ad *tertiam* respondemus gratiam in esse qualitatis dicere seipsam ut formam physicam, in esse vero gratiæ dicere seipsam ut formam moralem, et ut amplectitur jus ad gloriam fundatum non solum in seipsa, sed etiam in actibus meritoriis. Et quia hi semper sufficiunt, ut augeatur jus ad gloriam, et

et non semper sufficiunt, ut gratia actu physice intendatur : propterea solet dici, quod gratia augetur in esse gratiæ, et non in esse qualitatis : hincque ortum duxit modus ille loquendi communis apud Theologos. Absolute tamen negandum est, quod gratia possit homini communicari in esse qualitatis, et non in esse gratiæ : nam minimus gradus prædictæ qualitatis importat essentialiter conceptum naturæ divinæ per participationem ; et constituit hominem Deo gratum, atque acceptum ad gloriam, ut constat ex supra dictis.

Occurritur confirmationi. Confirmatio tangit difficultatem ex professo discutiendam in tractatu de justificatione. Et ex ibidem dicendis *disp.* 2, *dub.* 4, breviter respondemus negando minorem : nam gratia habitualis essentialiter convertit hominem ad Deum ultimum finem supernaturalem ; a quo peccatum mortale essentialiter avertit. Implicat autem contradictionem hominem habere aversionem, et conversionem respectu ejusdem finis. Quamobrem si Deus vult permittere peccatum in homine gratiam habente, obligatur eo ipso ad suspendendum concursum, quo prædictam gratiam conservabat : alias vellet simul duo contradictoria, quod repugnat. Sed de hoc latius in loco citato.

DUBIUM III.

Utrum gratia habitualis sit formalis participatio naturæ divinæ sub conceptu naturæ.

Ut explicemus hujus tituli terminos, et simul statuamus ea, quæ ad resolutionem tam præsentis, quam sequentis dubii desiderantur, oportet ut prius aliqua observemus.

§ I.

Prænotantur aliqua ad decisionem dubii.

Quid sit participare. 38. Quia perfecta hujus dubii resolutio pendet ex recta notitia participationis formalis, propterea animadvertendum est participare nihil aliud esse, quam rem inferiorem imitari, atque exprimere perfectionem rei superioris, non quidem adæquate, et secundum omnes conceptus, sed inadæquate, et quoad aliquam rationem partialem. Ubi enim unum extremum aliud adæquat, ibi non participatio; sed æqualitas, adæquatio, et identitas reperitur. Unde ita abest, ut ad participationem requiratur omnimoda convenientia, et similitudo inter participans, et id, a quo participat, quod potius destrueretur per illam : participare enim, ut docet Divus Thomas 1 *Metaph. lect.* 10, *et lib.* 2, *de cœlo*, *lect.* 18, est habere partialiter perfectionem rei superioris, et ex perfectione per se inspecta, atque imitabili ab inferiori, quandam partem capi, et alias partes, sive conceptus relinqui. Requiritur tamen, quod inferius habeat aliquam perfectionem propriam rei superioris ipsamque aliquo modo imitetur : nam seclusa omni similitudine, et expressione, non adest fundamentum, ut illud participare dicatur. Unde juxta diversum modum imitationis, ac convenientiæ rei inferioris cum superiori, oportet dividere participationem ut sic in diversa membra. Et relicta participatione morali, quæ consistit in voluntaria substitutione unius, loco alterius, et nil continet difficultatis. (D.Tho.)

Quotuplex sit participatio physica. 39. Participatio physica dividitur in participationem formalem, et virtualem. Tunc vero dicitur aliquid participare formaliter perfectionem alterius, cum ratio participata in utroque extremo physice, et intrinsece reperitur, et de utroque formaliter prædicatur, ut bene docet Cajetan. 2, 2, *quæstione* 24, *artic.* 7. (Cajetan.) Quod dupliciter contingit : uno modo cum convenientia univoca, licet semper ratio participata inveniatur cum excellentiori modo in eo, a quo participatur, quam in participante : et hoc pacto aer illuminatus participat lucem solis, et aqua calida calorem ignis. Altero autem modo reperitur, et prædicatur cum sola convenientia analoga, licet prædicta perfectio utrique extremo formaliter, et cum proprietate conveniat : et hac ratione creatura participat plures perfectiones a Deo, utputa justitiam, misericordiam, charitatem, visionem Dei in seipso, et alia hujusmodi. Participatio vero virtualis tunc contingit, quando participans, et id, a quo participat, non conveniunt formaliter in perfectione participata; sed alio modo longe inferiori. Idque accidit, vel quia id, quod inferius habet formaliter, solum eminenter invenitur in superiori : sicut homo participat a Deo essentiam hominis, quæ in homine invenitur formaliter, et in Deo non formaliter, sed eminenter ; idemque est de aliis creaturis : et metalla existentia intra terram participant a sole calorem, qui in metallis reperitur formali-

ter, non autem in sole. Vel accidit prædicta participatio virtualis, quia id, quod invenitur formaliter in superiori, solnm virtualiter convenit inferiori, quatenus videlicet vel habet virtutem ad producendum aliquid, quod conveniat formaliter cum superiori, sicut semen decisum ab animali est participatio virtualis illius, quia habet virtutem ad producendum animal; vel habet esse id, in quo causa virtualiter ut in termino relucet : sicut omnis creatura est virtualis participatio Dei. Ex quibus jam apparet, quid significatur per ly *participatio formalis*, quo utitur titulus dubii; inquirimus enim utrum gratia sit participatio naturæ divinæ non solum virtualis, de quo nullus dubitat; sed etiam formalis, ita ut aliquis conceptus proprius, et constitutivus naturæ divinæ de gratia etiam formaliter, et cum proprietate dicatur.

Distinctio inter prædicata divina.

40. Sed pro aliorum terminorum intelligentia ulterius animadvertendum est, quod licet omnia, quæ in Deo formaliter reperiuntur (seclusis relationibus inter se comparatis), sint realiter formaliter idem absque ulla distinctione actuali; tamen cum fundamento ex parte ipsius perfectionis divinæ distinguimus in ea plures conceptus, aut rationes virtualiter diversas, utputa conceptum naturæ, attributi, et personalitatis. Ex quibus primus, si cum analogia ad creata procedamus, est conceptus essentiæ, et naturæ : nam hic se habet ut radix, vel ratio a priori omnium, quæ in divinis reperiuntur. Prædictum autem conceptum importare intellectualitatem saltem radicalem communiter tradunt Doctores : eo quod natura divina debet constitui in perfectissimo rerum ordine, qui est intellectivus, utpote qui et absolvi potest ab omni imperfectione, et alios rerum gradus longe transcendit. Imo verbo probabilior sententia docet naturam divinam constitui non solum per esse radicem intelligendi, sed etiam per ipsam actualem intellectionem : ita ut prædicta natura omnia ad lineam intellectivam, et intelligibilem spectantia utputa radicem intelligendi, virtutem proximam, speciem intelligibilem, objectum, et intellectionem cum summa eminentia, et absque ulla distinctione virtuali sub unico simplicissimo conceptu identificet. De quo videantur quæ diximus *tract.* 3, *disp.* 4, *dub.* 1 *et* 2. Id tamen non impedit, quod nos illum simplicem conceptum in diversas rationes, et eminentias cum aliquo ordine, et fundamento dividamus : ita quod conceptus radicis sit propriissimum expressivum naturæ : hæc quippe ab omnibus concipitur ut fundamentum aliorum prædicamentorum, quæ sunt in re, et ideo licet alii affirment, alii negent naturam divinam constitui formaliter per intellectionem actualem; omnes tamen communiter tradunt conceptum radicis intelligendi pertinere ad propriam rationem naturæ divinæ. Investigamus igitur utrum gratia sit formalis, et physica participatio naturæ Dei sub conceptu proprio naturæ, nempe sub munere radicis cæterarum perfectionum, maxime vero videndi Deum in seipso.

Quid importet supernaturalitas.

41. Et quia frequenter in his dubiis supernaturalitas rerum occurrit, animadverte ex dictis supernaturalitatem ut sic importare excessum supra naturam, ut ex ipsis terminis liquet. Invenitur autem primario conceptus entis supernaturalis in solo Deo : non quidem quia in ipso reperiatur aliquod prædicatum ejus naturam excedens; cum omnia illi sint connaturalissima, et aliunde non emendicata : sed quia ipse Deus est per seipsum supra omnem naturam creatam. Porro hic excessus convenit Deo non secundum illa prædicata, quæ abstrahunt a modo divino, et sunt creaturis communia, qualia sunt ratio entis, substantiæ, intelligentis, etc. Sed in quantum est ens per essentiam, et infinitum in genere entis : nam creatura, quatenus talis habet esse ab alio, et ex consequenti finitum : unde in iis prædicatis essentialiter exceditur a Deo. Cum autem supernaturalitas creaturæ conveniat ipsi per imitationem, seu participationem supernaturalitatis divinæ, cui in prædicatis entis a se et infiniti adæquari minime potest; consequens est, ut non constituatur formaliter per illa prædicata, sed per habitudinem mediatam, vel immediatam ad Deum tanquam ad principium, et objectum illam excellentiam importans, ut magis declarabitur ex dicendis.

Gratia est forma supernaturalis.

42. Ultimo præsupponendum est gratiam sanctificantem esse formam supernaturalem. Quod patet ex dictis duobus dubiis præcedentibus, et insuper potest ostendi. Tum quia visio beatifica est simpliciter supernaturalis, ut communiter docent Theologi 1 *part. quæst.* 12; sed gratia sanctificans est connaturale principium visionis beatæ, ut constat ex illo Joan. 4 : *Fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam :* ergo gratia est forma supernaturalis. Tum etiam quia

Joan. 4.

quia peccatum mortale, cum opponatur Deo supernaturali fini, debet expelli per aliquod ordinis supernaturalis : expellitur autem per gratiam sanctificantem, ut statuit Tridentin. *sessione* 6, *can*. 18 et 19; ergo, etc. Tum præterea quia forma terminans amorem supernaturalem, et habilitans, ac dignificans hominem in ordine ad supernaturalem finem debet esse supernaturalis : sed gratia sanctificans præstat hæc munia, ut ostendimus duobus dubiis antecedentibus : ergo est supernaturalis. Tum denique quia aliæ gratiæ, quales sunt fides, charitas, et lumen gloriæ, sunt supernaturales : ergo idem de gratia sanctificante dicendum est. Quod significatur in Scriptura, cum hæc gratia specialiter appellatur donum Dei, ut *ad Ephes*. 2 *et* 1 *Joann*. 3 et alibi sæpe. Sed quia supernaturalitas creata est talis per imitationem, et participationem supernaturalitatis divinæ, ut nuper dicebamus, videndum est, quem conceptum divinum gratia participet, an videlicet naturam divinam sub conceptu naturæ? et rursus utrum eam imitetur, quatenus divina est, nempe quatenus excedit omnem naturam creatam, et creabilem, et est ens a se per essentiam, atque importat infinitatem in genere entis? Sed claritatis gratia primum determinabimus in hoc dubio, et secundum in sequenti.

Trident. — Status controversiæ.

§ II.

Statuitur vera sententia, et auctoritate probatur.

Conclusio.

43. Dicendum est gratiam sanctificantem esse participationem formalem naturæ divinæ sub conceptu naturæ. Hanc conclusionem docet Divus Augustinus *pluribus in locis*, et præcipue *lib*. 4 *de consensu Evangelistarum, cap*. 3, *et lib. de Trinitate, et unitate Dei, cap*. 11, *et epist*. 102 circa medium, et *Ps*. 49, in principio ubi explicans illa verba, *Deus Deorum*, inquit : « Manifestum est « ergo, quia homines dixit Deos, et gratia « sua deificatos, non de substantia sua na« tos. Ille enim justificat qui per semet« ipsum justus est, et deificat, qui per « seipsum, non alterius participatione Deus « est. Qui autem justificat, quia justificando « filios Dei facit. Dedit eis potestatem filios « Dei fieri. Si filii Dei facti sumus, et Dii « facti sumus. Sed hæc gratia est adoptantis, « non naturæ est generantis. » Idem docet Divus Thomas *in hac quæst. artic*. 3 *in corp*. ubi tradit gratiam esse naturam divinam participatam, et *artic*. 4 inquit : « Sicut per « potentiam intellectivam homo participat « cognitionem divinam per virtutem fidei, « et secundum potentiam voluntatis amo« rem divinum per virtutem charitatis : « ita etiam per naturam animæ participat « secundum quandam similitudinem na« turam divinam per quandam generatio« nem, sive recreationem. » Quod frequenter repetit aliis locis. Unde sic docent communiter Thomistæ Cajetan. *jentaculo* 2, *quæst*. 2, Arauxo *disput*. 2, *præambula sect*. 3, *conclus*. 7 *et in præsenti artic*. 4, *dub*. 2, Gregorius Martinez *artic*. 2 *dub*. 3, Vincentius *in sua relectione, pag*. 23, Ledesma *de divina perfectione, quæst*. 4, *artic*. 6 et alii. Quibus etiam consentiunt Aureol. *in* 2, *dist*. 26, *quæst. unica*, Curiel *in præsenti art*. 2, *dub*. 2, Suarez *lib*. 6 *de gratia cap*. 12 et communiter Theologi hujus temporis.

D.Aug. — D.Tho. — Cajetan. — Arauxo. — Greg. Mart. — Vincent. — Ledesm. — Aureol. — Curiel. — Suarez.

Probatur primo conclusio auctoritate desumpta ex secunda canonica D. Petri *cap*. 1, ubi dicitur : *Per quem maxima, et pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ*. Quibus verbis significat donum gratiæ habitualis, ut docent Divus Athanasius *orat*. 2 *contra Arianos*, et *in lib. ad Serapionem*, Ambrosius *lib*. 6, *epist*. 38, Augustinus *epist*. 102, *cap*. 4, Cyrillus Alexandr. *lib*. 3 *Thesauri, cap*. 3 *et lib*. 9 *contra Julianum*, parum a principio. Divus Thomas *in hac quæst. art*. 8 in corpore, et alii Patres. Constat autem idem esse fieri consortes naturæ divinæ, ac fieri participes illius : ergo gratia habitualis vere constituit nos participes naturæ divinæ : sed ad hoc requiritur, quod ipsa gratia sit in se formalis participatio prædictæ naturæ ; cum quælibet forma causet per exhibitionem ejus, quod in se habet : ergo gratia est formalis participatio naturæ divinæ sub conceptu naturæ.

Fundamentum ab auctoritate. — 2 Petri 1. — D.Ath. — D.Amb. — August. — Cyrill. Alex. — D.Tho.

44. Respondebis primo prædictum testimonium intelligendum esse vel de consortio naturæ divinæ, quod habemus cum Christo Domino per Eucharistiæ sumptionem, ut interpretatur Dionysius *lib. de Ecclesiast. Hierarchia, cap*. 3, Cyrillus Hierosolymitan. *Cathechesi*. 3 et alii : vel de consortio, quod media unione naturæ humanæ ad Verbum divinum omnes censemur habere cum Deo, ut Œcumenius interpretatur. Unde non colligitur efficaciter, et determinate ex prædicto testimonio, quod gratia sanctificans sit

Effugium. — Dionys. — Cyrillus. Hierosolymit.

participatio formalis naturæ divinæ. Præsertim cum D. Petrus non loquatur speciaciter de aliquo dono, sed de pluribus beneficiis, quæ appellat maxima, et pretiosa promissa.

Præcluditur. Sed contra est *primo :* quia Sacra Scriptura frequenter sub eadem littera continet plures sensus litterales, ut expresse docent D. Aug. *lib.* 12 *confess. c.* 30 *cum sequent.* D. Thom. *quodl.* 7, *art.* 14 et communiter Doctores, quos referunt N. a Jesu Maria *disp.* 2 *de sensibus Sacræ Scripturæ, dub.* 2, et N. Antonius a Matre Dei *prælud.* 3, *dub.* 8, § 2 ; ergo quod aliqui Patres locum supra relatum intelligunt de consortio, quod cum Deo habemus ratione Incarnationis, vel Eucharistiæ ; minime evincit quod in eo sermo non sit de consortio habito per gratiam, ut alii Patres interpretantur : sed ad summum suadet in utroque sensu, utique vero, et inter se non contrario, intelligendum esse. *Secundo :* quia verba Scripturæ Sacræ intelligenda sunt quantum fieri potest, cum proprietate : nequeunt autem prædicta verba intelligi cum proprietate de aliis cum Deo consortiis, si formale, et verum, ac physicum consortium ratione gratiæ sanctificantis non admittamus. Nam licet assumptio humanitatis ad personam divinam magnam toti generi humano contulerit dignitatem extrinsecam : nihilominus non reddit singulos homines formaliter, et proprie consortes divinæ naturæ : sed hoc consortium proprie dictum solum reperitur in justis, seu habentibus gratiam habitualem. Similiter conjunctio hominis cum Deo ratione Eucharistiæ, si fuerit solum Sacramentalis, non constituit hominem Deo gratum, et illius naturæ consortem ; sed communis est peccatoribus. Quando autem est spiritualis, et præstat illum effectum ; includit gratiam sanctificantem, et ratione illius dicitur præbere divinum consortium. Quod si D. Petrus loquitur in plurali de eo, per quod reddimur consortes naturæ divinæ ; non ideo est, quia gratiæ sanctificanti specialiter non competit exhibere prædictum consortium : sed quia hujusmodi forma alia dona secum affert: ex quibus quædam se habent dispositive, quædam vero consequenter ad illud consortium, quod per gratiam tamquam per formam communicatur.

D.Aug. D.Tho. Noster a Jesu Maria. Noster Antonius a Matre Dei.

Alia evasio. 45. Respondebis secundo ex prædicto testimonio non colligi, quod gratia tribuat consortium physicum naturæ divinæ, de quo loquimur in præsenti : sed magis inferri, quod præbeat consortium morale consistens in conformitate affectus, quatenus videlicet per gratiam volumus, quæ Deus vult. Quod videtur Apostolus significare per verba, quæ immediate sequuntur, et quibus explicat qualitatem illius consortii: *Fugientes ejus, quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptionem :* hæc enim solum designant voluntatem, qua peccata devitamus, et adhæremus Deo. Quæ responsio potest firmari ex eo, quod D. Petrus (ut inquit Origenes hom. 4 in Leviticum) loquitur de eo consortio, quod Joannes *in sua prima Canonica, cap.* 1, appellat *societatem cum Deo, ut et vos,* inquit, *societatem habeatis nobiscum, et societas sit cum Patre, et Filio ejus Jesu Christo,* hujusmodi vero societas non importat participationem physicam naturæ eorum quibus associari dicimur, sed tantum voluntatis conformitatem : alias societas cum Christo, et Apostolis afferunt participationem physicam naturæ Christi, et Apostolorum, quod est absurdum. Pariter igitur consortium naturæ divinæ, de quo loquitur D. Petrus, non significat physicam participationem , et convenientiam nostri cum Deo, sed consensionem affectus quæ dumtaxat est participatio moralis.

Origen. Joann. in 1 Canon. c. 1.

Confutatur. Sed nec ista responsio est alicujus momenti : quia licet gratia sanctificans secum afferat illud morale consortium, per quod tanquam per effectum, explicat D. Petrus gratiæ naturam; falsum tamen est, quod non præstet etiam consortium physicum, et quod id Apostolus non exprimat per illa verba, divinæ consortes naturæ. Nam quemadmodum in Deo rectitudo moralis, et effectus voluntatis ad bonum supponit naturam divinam tanquam sui radicem : ita si semel participamus rectitudinem moralem consistentem in conformitate affectus cum Deo, debemus prius per se loquendo participare divinam naturam, quæ sit in nobis radix prædictæ rectitudinis : ut sicut deificamur in affectu, ita deificemur in natura. Unde Apostolus utramque participationem significavit; sed unam ut principium alterius, videlicet participationem in natura per gratiam, et participationem in rectitudine morali per virtutes, et actus ab eis procedentes : primam illis verbis divinæ consortes naturæ; secundam vero per subsequentia, fugientes ejus.

Impugnatur amplius. Confirmatur : quia D. Petrus loquitur de eo naturæ consortio : per quod constituimur

mur Filii Dei adoptivi : hanc enim affiliationem deducunt communiter ex hoc loco Patres, et Theologi conformiter ad alia Scripturæ testimonia, in quibus regenerari in Filios Dei per gratiam dicimur, ut Psalm. 81 : *Ego dixi, Dii estis, et Filii Excelsi omnes*, et Joan. 1 : *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt*, ut acute interpretatur Cajetanus *loco supra citato* : et ideo, Concilium Tridentinum *sessione* 6, *capite* 4, declarat justificationem esse translationem ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ, et adoptionis filiorum Dei. Adoptio autem vel supponit naturam generantis in adoptato, ut contingit inter homines, et tunc solum addit aliquem respectum rationis ad adoptantem, vel eam non supponit, ut accidit in adoptione hominis in filium Dei, et tunc debet per se primo constituere naturam generantis in adoptato : quippe cum non consistat vera affiliatio absque similitudine in natura. Gratia ergo sanctificans tribuit homini non solum consortium morale in natura divina, sive consensionem cum Deo in affectu ; sed prius, et principalius communicat veram, et formalem participationem ipsius naturæ.

Psalm. 81. Joan. 1. Cajetan. Conc. Trid.

Nec oppositum colligitur ex testimonio D. Joan. supra relato : quia ibidem per societatem vel intellexit convenientiam physicam, et formalem, quam homines justi habent tam inter se, quam cum Deo ratione gratiæ sanctificantis. Ad quod non desideratur, quod participent naturam Apostolorum, et Christi ut hominis ; sed quod omnes sive Christus, sive Apostoli, sive alii justi habeant consortium naturæ divinæ per gratiam, juxta illud Christi Domini Joan. 20 : *Vade ad fratres meos, et dic eis : Ascendo ad Patrem meum, et patrem vestrum.* (Christus tamen nequit dici filius Dei adoptivus propter consubstantialitatem cum patre ; de quo alias), vel esto, Joannes nomine societatis intellexerit consortium morale ; istud tamen supponit per se gratiam ut regenerantem nos in filios Dei, et ad eam sequitur tanquam ad formam, quæ mediis virtutibus concurrit ad consensionem affectus nostri cum voluntate divina.

Joan. 20.

Objectio.

46. Dices, quod etiam per fidem regeneratur homo in filium Dei, ut constat ex Scriptura : nam *ad Galat.* 3 dicitur : *Vos estis filii Dei per fidem*, et Joan. 1 : *Dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt, etc.* et tamen fides non est participatio formalis naturæ divinæ : ergo ex eo, quod gratia sanctificans dicatur constituere filios Dei, non recte colligitur, quod participet formaliter naturam divinam. Præsertim cum prædicta filiatio soleat attribui rebus, in quibus reperiri non valet proprium, et formale naturæ divinæ consortium, ut dicitur Job. 38 : *Quis est pluviæ pater, et qui genuit stillas roris, et gelu de cælo quis genuit*, scilicet, præter Deum ? Ergo ex eo, quod dicamur filii Dei, non evincitur, quod habeamus physicam, et formalem participationem divinæ naturæ.

ad Galat. 3. Joan. 1. Job. 38.

Solutio.

Respondetur generationem filii esse propriam viventium : atque ideo solam fidem vivam posse ad illam deservire. Fides autem viva et affert gratiam sanctificantem tanquam formam, per quam formaliter renovamur, et justificamur ; et dicit semetipsam tanquam dispositionem ad prædictam formam. Unde sicut quando in Scriptura dicitur hominem justificari per fidem, sermo est de fide viva, quæ ad justificationem disponit : ita cum asseritur per fidem regenerari, intelligendum etiam est de fide viva, quæ dispositive ad prædictam regenerationem concurrit. Dispositio autem non habet naturam formæ, ad quam disponit : et ideo non oportet, quod fides participet formaliter naturam divinam. Oppositum autem contingit in gratia : quia est forma constituens filium Dei, ut constat ex dictis. Ad id, quod additur, respondetur verba Sacræ Scripturæ intelligenda esse in sensu proprio, nisi ex hoc sequatur inconveniens. Sequitur autem ex eo, quod res inanimatæ, et irrationales dicantur formaliter participes naturæ divinæ ; non autem ex eo quod hæc perfectio attribuatur creaturis rationalibus. Et ideo quando filiatio, vel generatio attribuitur illis, sermo est metaphoricus, et improprius, quatenus præcise significat principium efficiens ; cum vero applicatur rationalibus, debet intelligi de participatione naturæ Dei formali, et physica ; licet analoga, et deficienti.

Alterum subterfugium.

47. Tandem respondebis, quod licet ex verbis D. Petri colligatur gratiam esse participationem naturæ divinæ ; non tamen evincitur participare naturam Dei sub formali, et propriissimo conceptu naturæ : sufficit enim, quod eam sub alio conceptu imitetur, vel saltem id non infertur ex prædicto testimonio. Præsertim cum gratia

producatur per voluntatem, juxta illud Jacob. 1 : *Voluntarie enim genuit nos*, et ideo D. Thom. *in hac quæst. art.* 1, docet gratiam esse effectum dilectionis Dei. Voluntas autem licet in Deo sit identice natura ; nihilominus non exprimit, nec in propria lineat importat specialem conceptum naturæ, sed habet rationem attributi, ut diximus *tract.* 4, *disp.* 2, *dub.* 3. Atque ideo quamvis gratia participet id, quod identice est natura divina ; nihilominus non illam imitabitur sub propriissimo, et expresso conceptu naturæ.

Jacob 1. D.Tho.

Refellitur.

Sed hæc evasio præclusa manet ex nuper dictis : quoniam ad veram generationem in filium, requiritur, quod illi communicetur natura generantis, non utcumque, sed sub conceptu proprio naturæ : qua ratione Spiritus sanctus non est filius, nec ejus processio est generantis, quia videlicet licet ei communicetur realiter natura divina, tamen non communicatur sub conceptu naturæ, sed sub expressione amoris, ut docet D. Thom. 1 *part. quæst.* 27, *art.* 4. Atque homines recipiendo gratiam sanctificantem regenerantur in filios Dei, ut proxime dicebamus : ergo gratia participat conceptum naturæ divinæ, non utcumque, sed sub formali, et propriissimo conceptu naturæ. Adde verba Scripturæ Sacræ intelligenda esse in sensu proprio, et formali, quando hinc non sequitur aliquod inconveniens : sed ii termini *natura divina* proprie, et formaliter sumpti significant specialem conceptum naturæ, ut ex se liquet : ergo cum D. Petrus asserat nos per gratiam fieri divinæ naturæ consortes, intelligendus de consortio, et convenientia in speciali naturæ divinæ conceptu. Maxime cum natura divina sub aliis conceptibus ut puta cognitionis, vel amoris participetur per alias qualitates supernaturales, v. g. per charitatem aut lumen gloriæ : et ideo sub expressione naturæ participanda est per aliam specialem formam, quam gratiam sanctificantem vocamus. Dicitur autem gratia produci per voluntatem, et esse effectus illius, qui producitur libere, et gratuito, et quia regenerat in filios non naturales, sed adoptivos. Nihilominus non producitur immediate per voluntatem ; sed per scientiam Dei, quæ habet rationem virtutis proximæ, per quam natura divina, et principium radicale *quo* generandi influit, et se diffundit ad extra, ut explicuimus *tract.* 3, *disp.* 5, *dub.* 3. Unde ex vi hujus non excluditur, quod gratia sit participative natura divina sub proprio conceptu naturæ.

D.Tho.

§ III.

Fulcitur eadem conclusio ratione.

48. Deinde probatur assertio fundamento desumpto ex D. Thom. *in præsenti art.* 3, quod potest ad hanc formam reduci : quoniam in Deo prima radix videndi, et amandi Deum in seipso habet propriam, et specialem rationem naturæ divinæ : sed gratia sanctificans participat formaliter conceptum proprium radicis videndi, et amandi Deum in seipso : ergo est participatio formalis naturæ divinæ sub conceptu naturæ. Major constat ex dictis *num.* 40, et insuper probatur : quia in quacumque substantia creata illud habet rationem naturæ, quod habet rationem primæ radicis operationum, et affectionum ipsi substantiæ connaturalium, ut patet ex communi modo concipiendi, et definitione naturæ tradita a Philosopho 2 *Physic. c.* 1 ; ergo pariter in Deo illud propriissime exprimit rationem naturæ, quod est prima radix operationum Deo connaturalium : atqui nihil est Deo connaturalius, quam videre, et amare se in seipso : ergo prima radix videndi, et amandi Deum in seipso habet propriam, et specialem rationem naturæ divinæ. Minor autem probatur : quoniam in justis reperiuntur actus videndi, et amandi Deum in seipso, ut in propriis tractatibus de visione, et charitate solet ostendi, et supponitur in præsenti : ergo in eis reperitur aliqua forma supernaturalis, quæ sit prima radix prædictarum operationum. Cum enim ex una parte procedendum non sit in infinitum, et ex alia nequeat hic processus terminari, vel ad formam naturalem, vel ad formam increatam unitam animæ per modum formæ, ut satis ostendimus *dubio primo* ; necessario assignanda est aliqua forma creata supernaturalis, quæ sit radix prædictarum operationum. Hanc appellamus gratiam sanctificantem. Ergo hujusmodi gratia est prima radix videndi, et amandi Deum in seipso.

Ratio assert. e D.Tho.

49. Respondebis, quod licet illi actus supernaturales videndi, et amandi Deum in seipso debeant reduci ad aliquam radicem supernaturalem, a qua procedant ; tamen sufficienter reducuntur ad virtutes luminis gloriæ, et charitatis, cum in eis adæquate contineantur. Sicut etiam actus fidei, et spei

Responsio.

spei naturalis petunt principium supernaturale : quod tamen unice, et adæquate salvatur in ipsis fidei, et spei habitibus, et liquet in peccatoribus. Lumen autem gloriæ, et charitas non sunt participationes formales naturæ divinæ, sed quorumdam attributorum, videlicet scientiæ, et amoris. Unde non infertur dari in nobis formam supernaturalem, quæ participet formaliter naturam divinam sub conceptu proprio naturæ.

Impugnatur.

Sed contra est : quia abstrahendo nunc a difficultate *dub.* 5, discutienda, videlicet, an gratia distinguatur realiter ab habitibus proxime operativis, necessario admittenda est in justis aliqua prima radix operationum supernaturalium, quæ participet formaliter conceptum radicis prout in Deo, atque ideo propriam formalitatem naturæ divinæ. Id autem ostenditur. Tum quia in ordine naturali præter operationes, et virtutes proxime operativas, datur prima radix operandi, quam naturam vocamus quidquid sit an hæc radix differat realiter a virtute proxime operativa, vel non : ergo pariter in ordine supernaturali præter operationes, et virtutes proxime operativas designanda est quædam prima radix operandi in prædicto ordine, quam appellamus gratiam sanctificantem ; sive sit idem cum virtutibus, sive non. Tum etiam quia si non repugnat participatio formalis operationis divinæ, et virtutis divinæ; nulla potest designari ratio, cur repugnet participatio formalis naturæ divinæ, quæ est prima radix operandi in Deo, ut late ostendit Suarez *loco citato.* Tum præterea quia si non datur prædicta radix supernaturalis, vel operationes supernaturales, se habebunt disparate inter se, vel satis difficile erit designare veram aliquam eorum subordinationem : quod etiam contingeret in naturalibus, si nulla daretur communis radix omnium naturalium operationum.

Confutatur amplius.

50. Confirmatur primo et directe refellitur prædicta solutio : quia repugnat virtutem supernaturalem operari connaturaliter in proprio ordine, nisi supponat in suo subjecto aliquam naturam ejusdem ordinis divini : sed dantur virtutes supernaturales, et aliquando connaturaliter intra prædictum ordinem operantur : ergo supponunt naturam divinam in proprio subjecto, non quidem habitam substantialiter, et adæquate, sed per formam accidentalem, quæ est gratia. Consequentia constat. Minor etiam quoad primam partem supponitur certa. Quoad secundam vero est satis manifesta, et præcipue in beatis, qui visionem, et amorem Dei connaturalissime eliciunt. Major autem probatur : tum quia operari connaturaliter nihil aliud est, quam operari juxta inclinationem naturæ : ergo virtutes supernaturales connaturaliter operantes supponunt naturam ordinis divini. Tum etiam quia in quocumque ordine operari, saltem connaturaliter, supponit esse ejusdem ordinis : ergo si virtutes supernaturales operantur connaturaliter in ordine divino, supponunt subjectum in eodem ordine constitutum : sed dare esse, et constituere in ordine rerum est proprium naturæ : ergo supponunt naturam divinam. Quo sensu D. Cyrillus *lib.* 4 Thesauri *in fine,* dixit : *eandem operationem,* nempe Dei, *connaturaliter habentes necesse est illius naturæ esse.* Tum denique, nam virtus, quando connaturaliter operatur, habet proprium statum virtutis : sed virtus in esse talis est dispositio perfecti ad optimum ex Aristot. 7 *Physic. test.* 17, et perfectum non dicitur, nec intelligitur absque conceptu naturæ ; cum importet ea, quæ naturæ uniuscujusque debentur : ergo virtutes supernaturales, quando connaturaliter operantur, necessario supponunt naturam ordinis divini.

D. Cyril.

Refellitur ultimo.

Confirmatur secundo : quia inclinatio perfecta ad bonum proprium alicujus naturæ supponit ipsam naturam, ut patet in naturalibus : inclinatio enim ad locum sursum supponit naturam levis, et inclinatio ad locum deorsum supponit naturam gravis, idemque est de aliis inclinationibus : sed justus inclinatur perfecte ad bonum proprium naturæ divinæ : ergo præter virtutes proxime operantes habet in seipso naturam divinam, non quidem substantialiter, sed participative, et per formam accidentalem. Minor liquet : nam justus inclinatur per charitatem ad summum bonum prout est in se diligendo ipsum super omnia : sed hæc est perfecta inclinatio ad bonum proprium naturæ divinæ, ut liquet ex terminis : ergo, etc.

Motivum responsionis diruitur.

Fides autem, et spes (ut sic exemplis in contrarium adductis occurramus) licet queant separari actu a gratia sanctificante, quæ habet rationem naturæ in ordine divino ; semper tamen dicunt ordinem exigentiæ ad ipsam tanquam ad sibi connaturale principium : sicut licet calor separetur ab igne, semper importat respectum ad naturam

ignis, velut ad radicem sibi connaturalem. Quandiu vero fides, et spes manent separatæ a gratia, non habent statum virtutis, neque inclinant perfecte ad bonum divinum : siquidem non respiciunt ipsum tanquam ultimum finem : hunc quippe ordinem tribuit gratia sanctificans media charitate.

D.Tho. Et ideo D. Thom. 2, 2, *quæst.* 4, *art.* 5 *ad* 3, dixit, *quod fides formata, et informis non differunt specie, sicut in diversis speciebus existentes : differunt autem sicut perfectum, et imperfectum in eadem specie : unde fides informis, cum sit imperfecta, non pertingit ad perfectam rationem virtutis : nam virtus est perfectio quædam,* ut dicitur *in* 7 *Physic.* Idemque de spe informi intelligendum est. Ad efficaciam vero rationis nostræ sufficit, quod virtus supernaturalis, quando habet statum virtutis, et attingit actu supernaturalem finem ad eumque perfecte inclinat, supponat actu tanquam sui radicem naturam ordinis divini, et quod per suam entitatem illam connaturaliter exigat etiam quando ab ea separatur. An autem sicut habitus fidei, et ipsi queunt separari a gratia, valeant etiam divinitus charitas, et lumen gloriæ, vel saltem eorum operationes ab eadem gratia præscindi; quæstio est alibi tractanda, nempe in materia de Charitate, ubi negativam partem eligemus : ex quo magis firmabitur præsens conclusio.

§ IV.

Occurritur cuidam objectioni.

Objectio. 51. Nec refert, si nostræ rationi, et ejus confirmationibus opponas : quoniam natura divina prout est in se, non constituitur per intellectivum præcise radicale, sed est formalissime ipsum intelligere actuale, ut late ostendimus *tract.* 3, *disp.* 4, *dub.* 2 ; sed gratia habitualis non participat formaliter intelligere divinum actuale; cum non sit operatio, sed quidam habitus, ut *dub.* 1 statuimus : ergo gratia habitualis non est participatio formalis naturæ divinæ sub conceptu proprio divinæ naturæ.

Solvitur. Hoc, inquam, non refert : respondetur enim, quod natura divina dicitur esse ipsum intelligere actuale, non quia excludat a suo conceptu formali munus radicis omnium, quæ inveniuntur in Deo; sed quia est radix adeo actualis, et perfecta ut identificet sibi absque virtuali distinctione ultimam actualitatem suæ lineæ. Unde ratio adæquata naturæ divinæ ut talis, et quatenus distinguitur ab attributis, et relationibus continet eminenter rationes principii radicalis, et proximi, et operationis, quæ in creatis realiter distinguuntur: ita quod omnes eæ rationes pertineant ad conceptum proprium divinæ naturæ, secundum quod est in se. Ad participationem autem formalem non requiritur, quod participans imitetur suum exemplar conveniendo cum eo in omnibus conceptibus propriis illius : id quippe non esset participare, seu partem capere; sed foret ipsum adæquare, et repræsentative exhaurire, ut supra observavimus *num.* 33. Quare cum gratia habitualis imitetur naturam divinam in munere radicis videndi, et amandi Deum in seipso; sequitur, quod sit participatio formalis prædictæ naturæ sub conceptu proprio naturæ, quamvis deficienter, et inadæquate.

Replica. 52. Dices hinc sequi, quod non magis gratia habitualis sit participatio formalis naturæ divinæ sub conceptu naturæ, quam cognitio supernaturalis, v. g. visio beatifica : consequens adversatur doctrinæ hactenus traditæ, quæ peculiariter attribuit gratiæ sanctificanti participium formale naturæ divinæ, et per ipsum asserit regenerari homines in filios Dei, non vero per aliquam operationem supernaturalem : ergo, etc. Sequela ostenditur : nam ad naturam divinam, prout est in se, pertinet conceptus radicis et conceptus intellectionis actualis, ut nuper diximus : sed quia gratia sanctificans participat conceptum radicis, est participatio formalis naturæ divinæ : ergo quia visio beatifica participat conceptum intellectionis divinæ, erit participatio formalis ejusdem naturæ. Imo infertur, quod prædicta visio sit participatio formalis naturæ divinæ perfectior, quam gratia habitualis : nam ex parte naturæ divinæ, prout est in se, majorem perfectionem exprimit munus intellectionis actualis, quam munus radicis; cum illud addat infinitam actualitatem supra istud : ergo visio beata participans primum illud munus est perfectior participatio naturæ divinæ, quam gratia, quæ participat secundum.

Diluitur. Respondetur ex dictis *tract. citato, num.* 73, negando sequelam : quia licet utraque ratio et radicis, et intellectionis pertineat ad unicum, et adæquatum conceptum naturæ divinæ prout est in se; nihilominus propriissimum munus naturæ reperitur in conceptu expresso radicis omnium, quæ sunt in Deo; licet

licet producta radix, utpote existens in summo actualitatis gradu, identificet sibi operationem propriæ lineæ, videlicet intellectionem primordialem. Id quippe commune est omnibus in Deo repertis, nimirum quod quælibet linea complectatur absque distinctione virtuali omnia ad ipsam pertinentia a prima potentia usque ad ultimum actum. Unde munus intellectionis actualis supponit eminenter, aut æquivalenter divinam naturam, non quidem adæquate constitutam, secundum quod postulat summa actualitas divina ; sed inadæquatam, et complendam per ipsum intelligere actuale : et ideo utrumque munus, utpote indistinctum spectat ad constitutionem naturæ divinæ prout in se. Si autem prædicta munera distinguerentur virtualiter, conceptus naturæ in solo munere radicis salvaretur adæquate, ut asserunt, qui docent naturam divinam constitui per intelligere radicale. Quapropter cum munus radicis, et munus intellectionis participaretur per formas realiter distinctas, videlicet per gratiam habitualem, et per visionem beatificam; sequitur, quod gratia participans munus radicis, sit participative formaliter natura divina; licet non pertingat ad participandum formaliter munus intellectionis : visio autem, cum non participet munus radicis, nequit dici participatio formalis naturæ Dei sub conceptu proprio naturæ; sed eam participat sub conceptu operationis, vel ultimæ actualitatis naturæ, ut satis expressit D. Thom. *in hac quæst. art.* 4, in fine corporis.

D. Tho.

Per quod patet ad difficultatis argumentum : quia etsi admitteremus munus intellectionis exprimere majorem perfectionem, quam munus radicis ; adhuc tamen munus radicis exprimit, conceptum magis proprium naturæ, ut patet ex communi modo concipiendi. Imo exprimit munus adeo proprium illius, ut cæteri alii conceptus si ab eo munere separentur, nequeant conceptum naturæ adhuc participative importare. Et ideo, cum infertur visionem beatam esse perfectiorem participationem naturæ divinæ, negandum est suppositum : nam cum non participet munus radicis, quod est primum in natura, nequit alia munera sub conceptu naturæ participare. Diximus, Esto admitteremus, etc. propter dicenda *dub.* 7, ubi ostendemus gratiam habitualem esse simpliciter perfectiorem visione beatifica.

53. Sed replicabis : nam si visio beata non participat formaliter naturam divinam sub conceptu naturæ quia non participat eam sub expressione radicis, qui est de conceptu essentiali, et communi omnis naturæ ; pariter gratia habitualis non participabit formaliter naturam divinam sub proprio conceptu naturæ divinæ. Probatur sequela : quia natura divina, ut talis, non dicit esse radicem utcumque, sed radicem quæ identificat sibi divinum intelligere : atqui gratia habitualis solum participat conceptum radicis videndi Deum ; minime autem identificat sibi visionem actualem : ergo non participat naturam divinam sub conceptu proprio naturæ divinæ.

Alia replica.

Explicatur hoc amplius : etenim conceptus radicis videndi, et amandi Deum in seipso abstrahendo ab identificatione cum ultima operandi actualitate, est quædam ratio communis naturæ divinæ, et gratiæ sanctificantis ; cum utrique essentialiter, et formaliter conveniat : sed gratia solum participat conceptum radicis præcisæ ab actuali operatione : ergo solum participant conceptum sibi, et Deo communem : atqui ad participationem formalem requiritur, quod participans participet aliquid proprium exemplaris, quod imitatur : ergo gratia non est participatio formalis naturæ divinæ. Sicut quia substantia creata participat conceptum sibi, et substantiæ increatæ communem, non vero propriam rationem istius, propterea non dicitur participatio formalis ejus, sed ad summum virtualis.

Huic replicæ, quæ tangit difficultatem *dub. seq.* ex professo discutiendam, nunc breviter respondetur negando sequelam. Ad cujus probationem dicendum est naturam divinam quatenus talem, non constitui adæquate per conceptum identificandi sibi propriam operationem ; sed importare etiam alios conceptus, qui peculiariter pertinent ad suam lineam : inter quos præcipue computatur munus radicandi omnia, quæ sunt in Deo, maxime vero actus videndi, et amandi Deum in seipso. Quem conceptum cum gratia sanctificans formaliter participet; nequit non esse participatio formalis divinæ naturæ sub conceptu proprio naturæ divinæ. Ad quod non desideratur, quod sibi identificet operationes, quarum est radix : id quippe si haberet, non esset participatio accidentalis naturæ Dei ; sed potius ipsamet natura increata substantialiter foret : quod est absurdum. Imo vero, ut supra insinuavimus, hoc quod est

Solvitur.

identificare ultimam actualitatem, non est peculiare constitutivum naturæ divinæ sub formalitate naturæ : sed est quædam ratio generalis omnibus lineis divinis, utputa voluntati, scientiæ, et aliis attributis : ortumque trahit ex generali ratione actus puri, quæ in omnibus lineis reperitur. Unde sicut voluntas divina identificat sibi ultimam actualitatem suæ lineæ : charitas autem creata non identificat sibi propriam operationem ; licet sit participatio formalis voluntatis divinæ : ita de natura Dei, et gratia eam participante proportionabiliter dicendum est. Et quamvis conceptus radicis videndi Deum in seipso sit communis naturæ increatæ, et gratiæ sanctificanti ; nihilominus prædicta convenientia solum est analogica : ita quod radicare prædictam visionem convenit per essentiam naturæ increatæ, et independenter ab alio exemplari ; gratiæ vero solum convenit per participationem, et quandam deficientem imitationem increatæ naturæ. Unde natura Dei in seipso est eminenter principium connaturalissimum prædictæ visionis : gratia vero non est principium illi omnino connaturale, ut observavimus *tract.* 2, *disp.* 2, *dub.* 7, *num.* 170. Differt autem plurimum hæc analogia ab ea, qua substantia creata, et increata analogantur : quia substantia creata non participat aliquid proprium substantiæ Dei in seipsa ; solum imitatur eam juxta modum exactum ab ipsis creaturis : quocirca non est participatio formalis ejus, sed tantum virtualis. Cujus oppositum ob oppositam rationem invenitur in gratia, ut constat ex dictis.

§ V.

Diluuntur fundamenta contraria.

Opinio contraria. Nomin.

54. Nominales *num.* 34 relati consequenter ad ibidem dicta negant gratiam sanctificantem esse physicam, et formalem participationem naturæ divinæ. Huic opinioni accedunt etiam aliqui Thomistæ, quos suppresso nomine refert Arauxo ubi supra *num.* 9, asserentes gratiam non habere aliquam convenientiam formalem cum natura divina ; sed eam præcise imitari in aliquibus conditionibus. Idem expressius docent

Coninch. Lessius.

Coninchus 2, 2, *disp.* 21, *num.* 75, Lessius *lib.* 2 *de summo bono, cap.* 1, ubi absurdam satis, et singularem opinionem tuetur, nempe homines fieri filios Dei adoptivos per ipsam naturam Dei increatam communicatam per gratiam tanquam per vinculum, et unionem. Quæ sententia potest suaderi primo ab auctoritate : quoniam gratia in Sacra Scriptura appellatur semen Dei ut 1 Petri 1 : *Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi, et permanentis in æternum,* et 1 Joan. 3 : *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet :* atqui semen non participat formaliter naturam generantis, nec convenit formaliter cum eo in conceptu proprio naturæ : ergo gratia non est participatio formalis naturæ Dei. nec convenit formaliter cum Deo in proprio naturæ conceptu.

Primum fundamentum. 1 Petr. 1. 1 Joan. 3.

Confirmatur.

Confirmatur : quia tribuere veram participationem divinæ naturæ est proprium Sacramenti Eucharistiæ, ut constat ex illa oratione, quam dicunt sacerdotes, dum miscent aquam vino consecrando : *Tribue nobis, quæsumus, per hujus aquæ, et vini mysterium, ejus divinitatis esse consortes, etc.* sed gratia potest tribui, et non per Eucharistiam, ut patet, antequam hoc Sacramentum institueretur : ergo gratia per seipsam non confert veram, et formalem participationem naturæ divinæ.

Fundamentum convellitur.

Respondetur gratiam sanctificantem ideo appellari semen Dei, quia a Deo derivatur, et quia per eam regeneramur in Dei filios, et quia participat imperfecte naturam sui principii : in quibus omnibus convenit cum vero semine viventium. Differt autem ab illo in eo, quod gratia est prima radix operationum divinarum in proprio supposito : in qua ratione convenit formaliter analogice cum natura divina prout est in se ; et differt a vero semine. Istud quippe non instituitur, ut immediate per seipsum constituat filium, et sit radix intrinseca operationum vitalium : sed se habet ut instrumentum ad perficiendam generationem. Gratia autem immediate et per propriam informationem regenerat nos in filios Dei, ut constat ex dictis : quod præstare non posset, si non esset naturæ Dei participatio formaliter. Unde sicut ex eo, quod species intelligibilis soleat vocari semen objecti, non tollitur, quod habeat formaliter ejus naturam in esse repræsentativo : ita ex eo, quod gratia dicatur semen Dei, non excluditur, quod habeat Dei naturam in quodam esse imperfecto, et diminuto. Præsertim cum in usu scripturæ seminis vocabulum soleat attribui filiis, et his, qui habent naturam alterius, ut 2 ad Corinth.

Cor. 11. Isa. 61. Corinth. 11, *semen Abrahæ sunt*. Et Isaias loquens de habentibus gratiam, *cap*. 61, inquit : *Omnes, qui viderint illos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus*.

Confirmatio solvitur. Ad confirmationem dicendum Sacramentum Eucharistiæ non tribuere immediate, et formaliter per seipsum consortium divinæ naturæ, sed tantum effective : quia videlicet producit gratiam sanctificantem, quibus constituimur divinitatis consortes. Damasc. Quo sensu dixit Damascenus *lib*. 4 *de fide*, *cap*. 14 : *Participatio etiam hoc Sacramentum dicitur, quia per illud divinitatis Jesu participes efficimur*. Per illud, utique ut instrumentum efficiens in nobis divinitatis participationem. Et hoc petunt sacerdotes in oratione citata. Ex quo non sequitur, quod hujusmodi participatio essentialiter sumpta non producatur per alia Sacramenta, vel sine illis.

Secundum argumentum. 55. Secundo arguitur ratione : quia si gratia sanctificans esset participatio formalis naturæ divinæ sub conceptu proprio naturæ; possibilis foret forma creata participans formaliter divinam essentiam sub conceptu essentiæ; imo talis forma existeret de facto, sicut et ipsa gratia : consequens est absurdum : ergo, etc. Sequela quoad utramque partem ostenditur : nam in quocumque ordine conceptus naturæ supponit conceptum essentiæ, sicut virtus operativa, et operatio supponunt naturam : ergo si ex possibilitate, et existentia virtutum, et operationum ordinis divini infertur possibilitas, et existentia formæ, quæ participet formaliter naturam divinam sub conceptu naturæ; pariter ex possibilitate, et existentia formæ participantis naturam Dei sub conceptu naturæ colligetur possibilitas, et existentia formæ, quæ participet essentiam Dei sub conceptu essentiæ. Falsitas autem consequentis ostenditur : quia prædicta forma vel distingueretur a gratia, vel non? Primum dici non potest, cum gratia dicatur esse prima radix totius ordinis supernaturalis in nobis, et constituere nos filios Dei : quod non haberet, si supponeret aliam formam participantem essentiam Dei, ut videtur ex se notum. Secundum etiam est falsum : nam gratia importat per se primo conceptum radicis operationum divinarum : qui conceptus est proprius naturæ, ut condistinctæ ab essentia. Præsertim cum gratia dicatur communiter participatio naturæ divinæ non autem essentiæ.

Confirmatur primo. Confirmatur primo : nam repugnat species creata repræsentans formaliter naturam divinam, ut docent communiter Thomistæ 1 *p. q*. 12, et ostendimus *tract*. 2, *disp*. 2, *dub*. 4; ergo repugnat forma creata, quæ prædictam naturam formaliter participet. Probatur consequentia : tum quia plus est participare physice aliquam naturam, quam illam intelligibiliter representare : ergo si hoc repugnat, magis repugnabit primum. Tum etiam quia ideo implicat prædicta species, quia deberet convenire formaliter cum natura divina in aliquo gradu immaterialitatis : sed etiam ad participationem formalem physicam requiritur convenientia formalis, ut constat ex prænotis : ergo, etc.

Secundo. Confirmatur secundo : quia si esset possibilis participatio formalis naturæ divinæ sub conceptu naturæ, etiam esset possibilis participatio formalis ejusdem naturæ sub conceptu subsistentiæ, vel existentiæ. Siquidem eæ formalitates se habent ut modi naturæ substantialis, ejusque conditionem sequuntur : atqui repugnat, quod aliquid creatum participet formaliter naturam divinam sub conceptu substantiæ, et existentiæ : ergo et quod participet illam sub conceptu formali naturæ.

Ad argumentum. Ad argumentum respondetur admittendo sequelam, quam satis probabiliter suadet inducta probatio. Ad illius autem impugnationem eligenda est secunda dilemmatis pars : nam gratia sanctificans ita habet esse radicem operationum divinarum, in quo explicat conceptum naturæ, quod prius, et immediatius constituat hominem in esse divino, in quo exprimit munus essentiæ, ut satis aperte docet D. Thom. *in præsenti*, D. Tho. *art*. 3 et 4, et *q*. 27, *de veritate, art*. 2, in fine corporis ubi concludit : *Quod hæc comparatio sit recte accepta patet per Dionys. in* 2, *cap Cœlestis Hierarch*. ubi dicit, *quod non potest aliquis habere spiritualem operationem, nisi prius esse spirituale accipiat, etc*. Unde sive conceptus essentiæ, et naturæ differant virtualiter in divinis, ut vult Cornejo, sive non distinguantur, ut est communior Thomistarum opinio; in gratia tamen nequeunt non virtualiter differre in aliis creaturis docent N. Complut. *in lib. Physic. disp*. 7, Compl. *q*. 2, *n*. 15, et ideo per primum conceptum constituitur in ordine entium; et per secundum in ordine operativorum : ita ut prior conveniat ipsi per se primo absolute; posterior vero non est absolute primarius.

nisi tribuatur ei sub formalitate naturæ : quæ est expressio propria radicis, et reduplicat quemdam conceptum secundarium nempe officium principii. Per quod patet ad primam probationem in contrarium. Ad *secundam* dicendum, quod licet gratia habitualis participet essentiam divinam sub conceptu essentiæ; conveniens tamen est, quod communius explicetur illius ratio per hoc, quod est participare naturam divinam sub conceptu naturæ, quam sub conceptu essentiæ : quia natura dicitur per ordinem ad operationem, et hæc notior est, quam esse, quia est actus essentiæ.

Ad primam confirmationem.

Ad *primam* confirmationem negamus consequentiam. Et ratio disparitatis est : quoniam species representans formaliter aliquod objectum est ejusdem, vel majoris actualitatis ac ipsum objectum : alias non posset reddere illud intelligibile in actu. Cum ergo repugnet species creata habens tantam actualitatem, et puritatem, ac habet natura Dei in seipsa; sequitur, quod nulla species creata valeat quidditative naturam divinam repræsentare, ut late ostendimus loco citato. Gratia autem est forma se tenens ex parte subjecti, quod elevat, confertque ipsi elevationem ad ordinem divinum ipsi creaturæ, et Deo analogice communem. Ad quod non desideratur adæquatio cum puritate, et actualitate divina; sed sufficit deficiens quædam, et imperfecta expressio ejus, quod in Deo habet rationem naturæ. Et ideo ex repugnantia prædicta speciei, non colligitur, quod gratia repugnet. Maxime cum ad representationem quidditativam Dei requiratur, quod omnia prædicata Dei, ipsa etiam immensitas, et independentia inveniatur adæquate in specie sub esse repræsentativo, quod est aliquod verum esse reale : prædicta autem continentia aperte repugnat formæ creatæ. Ad participationem vero formalem naturæ divinæ sub conceptu naturæ, sufficit quod participetur conceptus radicis videndi Deum sub hoc præcise munere, et cum præcisione ab aliis prædicatis, quæ repugnant creaturæ, ut magis constabit ex dicendis *dub. sequenti.* Utraque vero consequentiæ probatio satis diluitur ex dictis.

Ad secundam.

Ad *secundam* confirmationem neganda est sequela : quia subsistentia, et existentia ut subsistentiæ correspondens sunt modi excludentes inhærentiam ad subjectum, et exprimunt sistentiam rei in seipsa. Natura autem divina nequit participari formaliter nisi per formam accidentalem, quæ hoc ipso non sistit in se, sed communicatur subjecto. Unde licet naturam divinam per essentiam comitentur subsistentia, et existentia propria substantiæ; eandem tamen naturam divinam per participationem, vel participatam per formam accidentalem non sequuntur subsistentia et existentia, quæ formaliter participent subsistentiam, et existentiam Dei : sed consequuntur alii modi accidentales nempe inhærentia, et existentia ei correspondens. Qui modi licet supernaturales sint, non participant formaliter prædicata Dei; sed respiciunt mediate Deum auctorem supernaturalem, et de virtutibus moralibus, et quibusdam aliis entibus supernaturalibus dici solet. Videantur quæ diximus *tract.* 12, *disp.* 3, *num.* 33. Diximus : *Existentia, ut subsistentiæ correspondet, etc.* propter ea, quæ infra dicemus *num.* 124, *cum seq.* ex quibus poterit desumi alia responsio.

Tertium argumentum.

56. Arguitur tertio : quoniam id, quod, producitur per artem, non participat formaliter naturam ipsius artificis, ut in omnibus artefactis ostendi potest : domus quippe, vel cathedra sunt naturæ longe diversæ ab artifice, quo producuntur : sed Deus comparatur ad gratiam sicut artifex ad artefactum; cum Deus omnia quæ sunt ad extra, per artem producat, ut tradit D. Thom. 1 *part.* *q.* 15, *art.* 1 *et* 2, et specialiter *opusc.* 60, *cap.* 1, circa finem ubi docet gratiam procedere a Deo, sicut imaginem ab artifice; ergo gratia sanctificans non est participatio formalis naturæ divinæ.

D. Tho.

Responsio.

Respondetur, quod licet artefactum non debeat assimilari arti, debet tamen assimilari ideæ, per quam producitur, et quam agens respicit, imitaturque, dum artefactum producit. Artifex ergo creatum semper operatur per ideam accidentalem a sua natura distinctam : et propterea artefactum non evadit simile in natura, quamvis conveniat formaliter cum idea. Si autem agens operetur per ideam, quæ sit sua natura; hoc ipso artefactum, sicut assimilatur ideæ, assimilabitur etiam naturæ artificis. Porro hæc est excellentia gratiæ sanctificantis, quod respicit tanquam ideam, a qua immediate exemplatur, ipsam naturam Dei sub speciali conceptu naturæ : quemadmodum alia entia tam naturalia, quam supernaturalia, imitantur alias perfectiones vel formaliter, vel eminenter in Deo repertas. Unde licet gratia procedat a Deo sicut artefactum ab artifice : adhuc tamen participat

naturam

naturam divinam sub conceptu naturæ ; ac proinde hoc nobilissimum artefactum convenit formaliter cum suo artifice in natura, licet deficienter, et analogice. Observat etiam Cajetanus *loco supra citato*, hoc reperiri discrimen inter entia ordinis naturalis, et supernaturalis, quod entia primi ordinis se habent ut artificiata ad artificem, quæ sunt prorsus aliena a natura artificis : gratia vero, charitas, lumen gloriæ, et alia entia secundi ordinis se habent ad Deum sicut connaturalia ad id, cui sunt connaturalia, et sicut ea, quæ sunt secundum naturam, ad naturam, quemadmodum calefacere ad ignem, et moveri deorsum ad grave. Unde concludit Deum se habere ad entia posterioris ordinis, ut ad cognata, ut ad connaturalia, ut ad secundum naturam ipsius Dei. « Et propterea, *inquit*, reliquæ creaturæ « factæ dicuntur; filii autem Dei nati di« cuntur, qui ad connaturalia producuntur, « qui ad ea, quæ sunt secundum Dei natu« ram, elevantur. Nativitatis siquidem tam « ratio, quam nomen ad naturam spectat. « Si itaque ex termino consideres produc« tionem filiorum Dei, natos ex Deo intel« liges, quia fiunt cognati ipsi summo Deo. » Hæc pie, et subtiliter Cajetanus : quæ licet aliqui tanquam metaphorica, et a Theologiæ rigore aliena calumnientur, spernenda tamen non sunt : nam optime declarant excellentiam hujus artefacti super alia, quæ a Deo procedunt.

Cajetan.

57. Ultimo arguitur : quoniam si gratia sanctificans esset formalis participatio naturæ divinæ, jam natura divina prædicaretur formaliter de gratia : unde eæ prædicationes essent formales, et veræ : *Gratia est divinitas, homo habens gratiam est Deus : consequens est absurdum* : ergo, etc. Probatur minor : tum ex Divo Thom. *quodl.* 2, *art.* 3, ubi docet dupliciter posse aliquid participari ab alio, uno modo sicut superius in inferiori, quo pacto participatur animal ab homine; alio modo sicut existens extra essentiam, qua ratione existentia participatur a creatura : asseritque id, quod participatur priori modo prædicari formaliter de participante; sicut vero, quod posteriori modo participatur : atqui natura divina est extra essentiam cujuscumque creaturæ : ergo nequit de ulla creatura formaliter prædicari. Tum etiam ratione, quia Deus, et creatura habent rationes oppositas, ut ex se liquet : ergo id, quod est proprium Dei, nequit prædicari formaliter de creatura, ac proinde nec de gratia sanctificante.

Ultimum argumentum.

D. Tho.

Confirmatur primo, et explicatur vis hujus argumenti : nam id per quod Deus distinguitur essentialiter a creatura, nequit in creatura formaliter reperiri : est enim manifesta implicatio, quod ea ratio, per quam duo extrema formaliter, et essentialiter distinguuntur, sit utrique extremo formaliter, et essentialiter communis : atqui Deus per suam naturam distinguitur essentialiter a quocumque ente creato : ergo natura divina nulli enti creato potest formaliter convenire, aut de eo formaliter prædicari : et consequenter gratia non erit participatio formalis naturæ divinæ. Minor ostenditur : quoniam Deus constituitur essentialiter per suam naturam, sicut quodlibet aliud ens : sed idem est constitutivum, et distinctivum essentiale : ergo Deus per suam naturam differt essentialiter a quocumque ente creato.

Confirmatur primo.

Confirmatur secundo : nam quia duæ species creatæ utputa homo et leo, differunt essentialiter; repugnat quod una vere participet substantialiter, vel accidentaliter naturam alterius : sed non minus distinguuntur Deus, et creatura : ergo repugnat, quod creatura vere participet vel substantialiter, vel accidentaliter naturam Dei.

Secundo.

Confirmatur ultimo : nam participans formaliter aliquam naturam, participat consequenter ea, quæ ad prædictam naturam velut proprietates, aut perfectiones intrinsecæ, consequuntur, et cui repugnat hoc posterius, repugnat etiam illud primum : sed implicat creaturam participare formaliter proprietates, et perfectiones naturæ divinæ : alias diceretur omnipotens, æterna, invariabilis, et producens verbum divinum, atque Spiritum sanctum, quod est omnino falsum, et absurdum : ergo nec gratia, nec alia creatura potest esse vera, physica, et formalis participatio naturæ divinæ sub conceptu proprio naturæ.

Tertio.

58. Huic argumento sunt, qui respondeant negando sequelam : existimant enim ad participationem formalem non desiderari vel convenientiam formalem, vel quod forma participata prædicetur formaliter de participante; sed sufficere, quod eam imitetur in aliqua conditione. Quod sibi videntur exemplis convincere : nam scientiæ speculativæ sunt participationes formales beatitudinis, ut tradit D. Thom. *hac* 1, 2, *q.* 3, *art.* 6, et tamen prædictæ scientiæ non sunt formaliter beatitudo. Similiter character

Prima argumenti enodatio.

D. Tho.

sacerdotalis est participatio formalis sacerdotii Christi Domini teste eodem D. Thom. 3 *part. quæst.* 63, *articulo* 3, et nihilominus nequit dici formaliter ipsum sacerdotium Christi. Pariter igitur ut gratia sit formalis participatio naturæ divinæ, non requiritur, quod sit formaliter divinitas.

Displicet. Cæterum hæc doctrina est insufficiens, et falsa : quippe quæ non distinguit inter participationem formalem, et virtualem, nec plus illi, quam huic attribuit : cum tamen habeant rationes longe diversas, ut § 1 prænotavimus. Deinde ex ea doctrina sequitur, quod omnis creatura sit participatio formalis Dei ; siquidem ipsum imitatatur in aliqua conditione, utputa Angelus in spiritualitate, homo in intellectualitate, et sic de aliis. Exempla autem in contrarium adducta nihil probant : nam scientiæ speculativæ supernaturales sunt formaliter divinæ, et quatenus versantur circa Deum, sunt formaliter beatitudo participative. Similiter character sacerdotalis est formaliter Sacerdotium Christi per participationem.

Melior responsio. Unde ad argumentum admittendo sequelam negamus minorem : quia sicut natura divina, et gratia conveniunt formaliter analogice in conceptu radicis videndi, et amandi Deum in seipso, quæ est propria ratio divinitatis: ita divinitas potest de utraque formaliter prædicari : et ita natura divina est formaliter Deitas, et gratia est formaliter Deitas : sed natura divina est Deitas per essentiam, et illimitato modo, gratia vero est Deitas per participationem, et inadæquate, ut constat ex dictis. Et idem dicendum est de illa prædicatione, homo existens in gratia est Deus. Cui doctrinæ favet communis usus Scripturarum, in quibus justi vocantur Dii, ut vidimus n. 43 et 45. Nec oppositum probat auctoritas Divi Thomæ; nam Sanctus Doctor solum intendit, quod ea, quæ participantur secundo modo, non prædicentur essentialiter; minime autem negat, quod prædicentur formaliter; ut constat ex ipso exemplo, quo utitur: existentia enim prædicatur formaliter de substantia existente, licet illi essentialis non sit. Et eodem modo natura divina participata per gratiam prædicatur formaliter de homine : et ideo hæc : Homo constitutus in gratia est participative divinus, et Deus, est vera, et formalis, licet accidentalis. Ad rationem etiam constat ex dictis : quia Deus, et creatura habent rationes oppositas simpliciter, convenientes autem secundum quid, videlicet analogice : et hoc posterius sufficit, ut id, quod est proprium Dei prædicetur formaliter de creatura : non quidem sub eo modo, quo conveniat Deo per essentiam ; sed quatenus deficienter, et analogice a creatura participatur, ut docet Divus Thomas *prima parte, quæstione* 13, *articulo* 5.

Solvitur 1 confirmatio. 59. Per quod patet ad primam confirmationem : nam cum analogia importet convenientiam secundum quid, et diversitatem simpliciter ; optime cohæret, ut unum analogatum conveniat cum alio in ea ratione, per quam ab eo simpliciter, et essentialiter differt. Et hoc pacto quamvis Deus, et analogentur in conceptu naturæ divinæ, seu in munere radicis videndi, et amandi Deum in seipso ; adhuc tamen Deus per suam naturam differt simpliciter a gratia. Præsertim quia conceptus naturæ divinæ invenitur primario in Deo, et ab eo per quamdam deficientem participationem derivatur, et secundario extenditur ad creaturam.

Occurritur secundæ. Ad secundam respondemus non ideo præcise repugnare unam speciem creatam participari formaliter ab alia per accidentalem participationem, qua essentialiter distinguantur ; sed quia quælibet species creata, sicut habet perfectionem limitatam, ita etiam habet determinatum, et limitatum modum communicandi propriam naturam : unde solum per generationem substantialem, et productionem alterius individui intra propriam speciem potest suam naturam formaliter communicare. Deus autem, cum sit infinitæ, et illimitatæ perfectionis, potest suam naturam dupliciter communicare : uno modo ad intra retinendo summam identitatem cum genito, qui est filius naturalis : altero modo ad extra conferens solam convenientiam analogam genito, qui est filius adoptivus.

Diluitur tertia. Ad ultimam respondetur negando majorem universaliter intellectam : nam cum participare sit partem capere, et partem relinquere, non requiritur ad participationem formalem alicujus naturæ, quod omnes ejus proprietates, et perfectiones, ut sic dicamus, capiantur : sed sufficit eam imitari in aliquo munere proprio illius. Et ubi daretur convenientia in omnibus muneribus, proprietatibus, et perfectionibus, eo ipso destrueretur participatio formalis, et induceretur convenientia univoca, et rigorosa adæquatio. Quare ad participationem naturæ

naturæ divinæ sufficit, quod aliquæ participationes attributorum divinorum eam consequantur, quales sunt charitas, et lumen gloriæ : alia vero attributa important pro expresso modum repugnantem creaturæ : et idcirco nequeunt participari formaliter a creatura, ut magis constabit ex *dub. sequenti.* Idemque dicendum est de virtute productiva Verbi, et Spiritus sancti. Præsertim cum gratia sit formalis participatio naturæ divinæ, secundum essentialia, non vero quod notionalia ; sive cum, et in idem reddit, participet naturam Dei ut unius, non ut trini. Et bene observa omnia fere argumenta, quæ contendunt ostendere repugnantiam gratiæ participantis formaliter naturam divinam sub conceptu naturæ, æque urgere in charitate, lumine gloriæ, visione beatifica, et aliis formis supernaturalibus, participantibus formaliter alias perfectiones divinas, ut consideranti constabit. Quare vel universaliter persuadebunt repugnantiam horum entium, quod est absurdum ; vel non impugnant efficaciter nostram assertionem.

DUBIUM IV.

Utrum gratia sanctificans sit participatio formalis naturæ divinæ, ut est ens per essentiam infinitum, independens, irreceptum, etc.

Difficultas hæc est appendix præcedentis, illique proinde eam immediate annectimus. Tangit autem rem (ut merito dixit Joannes a Sancto Thoma) intellectu difficillimam : cui non aptius quam distinctione, lucem conciliare valemus : oppositus enim procedendi modus, dum indiscrete affirmat, aut negat, plurimum obscuritatis rei ex se difficili attulit. Et ideo sit.

§ I.

Prima conclusio ex parte respondens quæstioni.

Prima conclusio. 60. Dicendum est primo gratiam sanctificantem non participare formaliter naturam divinam, ut est ens per essentiam, infinitum, independens, irreceptum, etc. participatione convenientiæ formalis in his prædicatis, sive eo perfectionis modo ut rationes entis per essentiam infiniti, et similes, quæ prædicantur formaliter de natura divina, prædicentur etiam formaliter de gratia sanctificante. Hanc conclusionem latissime probat Curiel in præsenti *dub.* 1, § 1. Nec oppositum, ut ipse falso credit, docent Thomistæ ; sed potius communiter hanc conclusionem expresse supponunt. Et merito : nam eam docet D. Thom. 1, *contra Gentes cap.* 30, ubi ait : « Nomina, « quæ perfectiones exprimunt cum supereminentiori modo, quo conveniunt, de « solo Deo dicuntur, sicut summum bonum, « primum ens, et alia hujusmodi, et *in* 1, *dist.* 43, *quæst.* 1, *art.* 2 *ad* 1, *inquit :* « Quidquid perfectionis est in creatura, « totum est exemplatum a perfectione di« vina : tamen perfectius est in Deo, quam « in creatura : nec secundum illum mo« dum in creatura esse potest, quo in Deo « est : et ideo omne nomen, quod designat « perfectionem divinam absolute, non con« cernendo aliquem modum, communica« bile est creaturæ, ut potentia, sapientia, « bonitas, et hujusmodi. Omne autem no« men concernens modum, quo illa per« fectio est in Deo, creaturæ incommuni« cabile est, ut summum bonum, esse « omnipotentem, et hujusmodi. » Idemque repetit aliis locis.

Curiel. D.Tho.

Ratio fundamentalis ex D.Th. Probatur ratione desumpta ex verbis D. Thom. quoniam licet natura superioris possit in inferiori participari, ut ostendimus *dubio præcedenti*, nihilominus debet in superiori habere modum longe diversum ab eo, quem habet in inferiori : ergo quamvis possimus per gratiam participare naturam Dei ; tamen non possumus eam habere cum eo modo perfectionis, quem in Deo habet : atqui prædictus modus consistit in eo, quod in Deo sit ens per essentiam, irreceptum, infinitum, etc. ergo natura divina, ut exprimit illas perfectiones, non participatur per gratiam participatione convenientiæ formalis, ita ut prædictæ perfectiones possint tam de gratia, quam de natura divina vere, et formaliter prædicari. Cætera constant : et antecedens probatur tum ex D. Thom. *in* 3, *dist.* 27, *quæst.* 2, *art.* 4, *quæstiunc.* 3 *ad* 5, ubi ait : *Inferiora participant perfectionem superiorem secundum modum suum : et ideo participationes determinantur in participantibus ex capite, et natura participantium.* Tum etiam, quia forma participata ut in superiori existens gaudet modo essendi omnino connaturali, et habet omnem perfectionem, quam ex

D.Tho.

propria ratione importat : in inferiori autem dicit modum essendi sibi quodammodo extraneum, et suam perfectionem deprimentem : ergo forma participata habet in superiori modum longe diversum ab eo, quem habet in inferiori. Tum denique, nam si superius, et inferius haberent eandem naturam, et eodem modo ; eo ipso non compararentur ut superius, et inferius, sed se adæquarent, et consequenter destrueretur conceptus proprius participationis : quamvis ergo superioris natura participetur in inferiori ; nihilominus debet ab eis haberi diverso modo.

Confirmatur.

Confirmatur et explicatur amplius : nam ex eo, quod gratia sanctificans sit participatio formalis naturæ divinæ sub conceptu naturæ, ut *dubio præcedenti* statuimus ; solum sequitur, quod Deus, et creatura conveniant formaliter analogice in conceptu naturæ, seu radicis videndi, et amandi Deum in seipso, ut ibidem ostendimus : sed quamvis analogum prædicetur formaliter de utroque analogato ; unum tamen analogatum nequit de alio formaliter prædicari ; sed habent modos longe diversos, et ad invicem incommunicabiles, ut inductive potest ostendi in omni analogia : hac quippe ratione licet ens per se, et ens in alio conveniant analogice in conceptu entis, et ratio entis de utroque prædicetur ; tamen ens in alio non est formaliter ens per se, ut ex ipsis terminis liquet : ergo quamvis ratio naturæ, seu radicis videndi, et amandi Deum in seipso prædicetur formaliter analogice de natura Dei in se, et de eadem natura participata per gratiam ; nihilominus natura participata per gratiam non est formaliter natura Dei in seipso : ergo nec est natura Dei ut est ens per essentiam, infinitum, independens, etc. eæ quippe modificationes exprimunt determinate naturam Dei in seipsa.

Urgetur.

Ad hæc : implicat gratiam sanctificantem convenire formaliter cum natura divina in eis prædicatis, quæ ipsi gratiæ essentialiter repugnant : atqui rationes entis per essentiam, infiniti, independentis, irrecepti, et similes repugnant essentialiter gratiæ : ergo implicat, quod in illis conveniat formaliter cum natura divina. Minor liquet : quia gratia habet accidentaliter existere, et dicit perfectionem determinatam, et dependet a Deo, et recipitur in anima : eæ quippe rationes sunt inseparabiles a forma accidentali, qualis est gratia : ergo repugnat illi essentialiter esse ens per essentiam, infinitum, independens, irreceptum, et alia hujusmodi.

Responsio.

61. Nec refert, si respondeas ex doctrina Capreoli *in dist.* 26, *quæst.* 1, quod sicut non repugnat speciem entitative accidentalem esse repræsentative substantiam : ita non implicat, quod forma entitative creata, et accidentalis qualis est gratia, sit sub quodam esse diminuto ipse Deus, et ens per essentiam, infinitum, independens, etc. Nam hoc ipso, quod dicatur prædictam formam habere hujusmodi prædicata per participationem, satis exprimitur, quod habet eo modo longe diverso ab eo, quo sunt in Deo. Et ideo licet non possit concedi gratiam esse absolute ens per essentiam, et infinitum ; nihilominus non est absurdum, quod dicatur ens per essentiam participative, ens infinitum modo finito, et sic de aliis. Quod videtur docere D. Thom. *in præsenti art.* 2 *ad* 2, ubi ait : *Quia gratia est supra naturam humanam, non potest esse, quod sit substantia, aut forma substantialis: sed est forma accidentalis ipsius animæ. Id enim, quod substantialiter est in Deo, accidentaliter fit in anima participante divinam bonitatem, ut de scientia patet.* Ergo quemadmodum ex eo, quod rationes naturaliter inventæ in objecto communicantur intentionaliter speciei, sequitur speciem esse repræsentative, quidquid objectum est in esse naturali : ita si id, quod est in Deo substantialiter, communicatur accidentaliter per gratiam ; recte infertur gratiam esse ipsum Deum, ens per essentiam, infinitum, etc. accidentaliter tamen et sub quodam esse diminuto.

D. Tho

Evertitur.

Non, inquam, hoc satisfacit, sed potest efficaciter refelli. Tum quia vel prædicta solutio nihil dicit : vel concedit eamdem numero naturam, quæ est in Deo substantialiter, esse in gratia accidentaliter, et sub quodam esse diminuto, vero tamen, et reali, ut exemplum speciei intelligibilis declarat : atqui implicat eamdem numero naturam divinam, quæ est in Deo, esse vere, et realiter in aliqua forma creata : alias prædicta forma in aliquo modo essendi vero, et reali foret suum esse, et actus purus, et adæquaret immaterialitatem divinam, ut communiter ostendunt Thomistæ 1, *p. q.* 12, *art.* 2, et statuimus *tract.* 2, *disp.* 2, *dub.* 4 ; ergo gratia sanctificans nequit esse ens per essentiam, infinitum, et independens, adhuc participative, et accidentaliter.

taliter. Tum etiam quia gratia non potest habere hujusmodi prædicata sub esse magis debili, ut sic dicamus et diminuto, quam sit esse intentionale proprium specierum intelligibilium : ergo si repugnat species intelligibilis quidditative repræsentans prædictas perfectiones ; a fortiori repugnabit, quod gratia illas habeat in aliquo esse reali, quantumvis diminuto. Tum præterea, nam ideo species entitative accidentalis potest esse repræsentative substantia, quia ab ordine physico transfertur ad ordinem intentionalem ; et ita non repugnat esse in illo accidens, et in hoc substantiam : quod etiam diceretur, si esset possibilis species intelligibilis Deum quidditative repræsentans : atqui gratia est adæquate in ordine physico, et non subest illis considerationibus, et diversis ordinibus: ergo cum vere sit forma creata, finita, inhærens, etc. implicat, quod vere sit ens per essentiam, infinitum, irreceptum, et alia hujusmodi. Tum denique, nam quantumcumque dicatur Deum, et Dei prædicata formaliter in gratia sanctificante participari, adhuc tamen debet Deus retinere aliquam perfectionem. in qua gratiam essentialiter excedat : et ideo non potest Deus illam ita evehere, quod fiat ipse Deus substantialiter, et per essentiam, ut ex ipsis terminis liquet : ergo prædicta perfectio non invenitur formaliter in gratia, nec de illa formaliter prædicatur : eadem autem ratio est de aliis prædicatis, quæ in titulo recensentur : ergo, etc. Præsertim, quia si absque participatione formali modi habendi naturam divinam per essentiam, potest gratia esse participatio formalis prædictæ naturæ; id ipsum habere poterit absque aliorum modorum formali participatione.

D.Tho. exponitur. Ad auctoritatem D.Tho. respondetur mentem S. Doctoris esse satis manifestam ; solum enim intendit, quod anima mediante gratia participet accidentaliter naturam divinam in Deo substantialiter existentem ; minime vero, quod eam participet cum convenientia formali in modis perfectionis, cum qua reperitur in Deo. Et ideo subdit : *Ipsa participatio divinæ bonitatis, quæ est gratia, imperfectiori modo habet esse in anima, quam anima in seipsa subsistat.* Quod falsum esset, si gratia sanctificans foret ens per essentiam, infinitum, et irreceptum : siquidem hi perfectionis modi excedunt profecto modum perfectionis, quo anima subsistit in se. Et quod oppositum non doceat D. Thom. liquet manifeste in exemplo, quo utitur : *Ut*, inquit, *de scientia patet :* nam licet scientia creata supernaturalis sit formalis participatio scientiæ divinæ ; illa tamen non est infinita adhuc per participationem, quamvis hæc infinita sit per essentiam, ut frequenter tradit S. Doct. 3 *part. quæst.* 9, agens de scientia animæ Christi.

Objectio. 62. Sed oppones : quoniam hoc nomen *Deus* maxime significat perfectionem propriam Dei, et ut propriam illius : et tamen quia gratia participat formaliter naturam divinam ; conceditur, quod gratia est Deitas per participationem, et quod homines in gratia existentes sunt Dii per participationem, ut non semel admisimus dubio præcedenti : ergo pariter potest concedi, quod gratia sit participative formaliter ens per essentiam, infinitum, etc.

Diluitur. Respondetur negando consequentiam. Et ratio disparitatis est, quod nomen *Deus* cum attribuitur homini grato, determinatur ad particularem rationem in Deo repertam, videlicet ad conceptum naturæ divinæ sub munere inadæquato radicandi visionem, et amorem Dei in seipso : in qua ratione homo existens assimilatur Deo : et ideo potest dici Deus participative. Cæterum hæc nomina *ens per essentiam*, infinitum, independens, et alia hujusmodi afferunt expresse modos proprios Dei, in quibus ipse est imparticipabilis a creatura : cum hæc nequeat in illis cum Deo formaliter convenire. Quod si prædicta nomina determinentur per alias modificationes, ut si dicatur gratia ens per essentiam participative, ens infinitum finite, et ens independens dependenter ; adducitur manifesta implicatio in terminis, et unus destruitur per alium. Unde nequit concedi, quod gratia sit participatio formalis naturæ divinæ, ut est ens per essentiam, infinitum, etc. si per hoc significamus convenientiam formalem in prædictis perfectionibus. Quam doctrinam tradit D. Thom. 1, part. quæst. 13, art. 9, ubi inquirit : « Utrum hoc nomen Deus sit communicabile, » et post alia resolvit : « Est nihilominus hoc nomen, Deus, communicabile, « non secundum totam suam significationem, sed secundum aliquid ejus per « quandam similitudinem, ut Dii dicantur, « qui participant aliquid divinum per similitudinem, secundum illud Psal. 81 : Ego « dixi, Dii estis. » Et ad 1 argumentum, quod erat hujusmodi : « Cuicumque com« municatur res significata per nomen, D.Tho.

« communicatur et nomen ipsum : sed hoc « nomen Deus significat naturam divinam, « quæ est communicabilis aliis, secundum « illud 2 Petri 1 : Magna, et pretiosa nobis « promissa donavit, ut per hoc efficiamur « divinæ consortes naturæ : ergo hoc no- « men, Deus, est communicabile : » respondet in hunc modum : « Dicendum, quod « natura divina non est communicabilis, « nisi secundum similitudinis participa- « tionem. » Ubi ut vides, admittit, quod Deitas, et Deus dicantur de creatura, non secundum suam adæquatam perfectionem secundum quam inveniuntur in Deo, sed secundum partialem, et inadæquatam similitudinem. E contra vero in art. 11 ejusdem quæstionis probat hoc nomen, *qui est*, esse maxime proprium nomen Dei : « quia « quanto aliqua nomina sunt minus deter- « minata, et magis communia, et absoluta, « tanto magis proprie dicuntur de Deo a « nobis. Unde et Damascenus dicit, quod « principalius omnibus, quæ de Deo dicun- « tur nominibus, est, qui est ; totum enim « in seipso comprehendens velut quoddam « pelagus substantiæ infinitum, et indeter- « minatum. » Cum ergo rationes entis per essentiam, infiniti, independentis, et similes eandem præseferant amplitudinem ; sequitur, quod non possint ulli creaturæ secundum veram, et formalem convenientiam attribui. Et hoc ipso, quod per alias modificationes determinentur ; cadunt a suo conceptu formali, et incurrunt manifestam contradictionem.

§ II.

Alia conclusio pro perfecta dubii resolutione.

Alia conclusio.

63. Dicendum est secundo gratiam sanctificantem participare formaliter naturam divinam ut est ens per essentiam, infinitum, independens, etc. participatione imitationis formalis analogicæ. Explicatur conclusio : etenim participatio bifariam accipi potest : primo pro convenientia cum altero : secundo pro imitatione illius. Quamvis enim ad imitationem requiratur aliqua convenientia, et propterea convenire, ac imitari videantur inter se converti ; re tamen differunt : nam convenientia solum fit in eo, in quo extrema formaliter conveniunt, et quod de extremis formaliter prædicatur : imitatio autem tendit per se etiam in id, in quo exemplar excedit exemplatum.

Explicatur.

Nam inferius imitatur per se non solum rationem, in qua cum exemplari convenit, sed etiam totum exemplar superius ; licet non conveniat cum eo in ipsa superioritate, sed in aliqua ratione utrique analogice communi. Unde imitari consistit in eo, quod exemplatum respiciendo totum exemplar exprimat ipsum, non quidem adæquate, et cum convenientia in modis, sed inadæquate, et cum convenientia in aliqua particulari ratione, propria tamen exemplaris.

Legitimus ejus sensus.

Asserimus ergo, quod quamvis gratia sanctificans non participet naturam divinam, ut est ens per essentiam, et infinitum, participatione convenientiæ formalis in his prædicatis, ut conclusione prima statuimus : participat tamen formaliter naturam divinam ut est ens per essentiam, et infinitum, participatione imitationis formalis analogicæ eorumdem prædicatorum. Quapropter ly *natura divina, ut est ens per essentiam*, *infinitum*, etc. non designant gradum convenientiæ : sed exprimunt proprium exemplar, quod gratia per se respicit, et imitatur, esse ipsum esse per essentiam, infinitum, illimitatum, quod est pelagus omnium perfectionum : ita quod omnes istæ rationes se teneant per se ex parte exemplaris, ut imitabiles per gratiam sanctificantem. Ex qua imitatione consequitur prædicta gratia convenientiam formalem immediatam in conceptu proprio naturæ Dei, juxta dicta *dub. præced.* consequitur etiam convenientiam formalem mediatam aliquorum attributorum divinorum mediis virtutibus, qua ipsa gratia radicat, ut voluntatis media charitate, intellectus medio lumine gloriæ, et sic de aliis rationibus dicentibus perfectionem absolutam, et non explicantibus modum proprium essendi in Deo : et tandem consequitur convenientiam aliquam virtualem, et valde deficientem aliorum prædicatorum, quæ expresse afferunt conditiones formaliter incommunicabiles, ut independentiæ, illimitationis, etc. Conclusionem ergo sic intellectam, licet non adeo explicatam docent communiter Thomistæ Cajet. *articulo* 2, *q.* 2, Vincentius *relectione de gratia Christi*, *p.* 14, *cum seq.* Ledesma *de perfectione divina quæst.* 4, *art.* 6, Cabrera 3 *p. q.* 62, *art.* 1, *disp.* 2, § 5, Nazarius 5 *p. q.* 12, *art.* 5, *controvers.* 3, Arauxo *in hac* 12, *disp.* 2, *præambula sect.* 3, *a num.* 24. Gregor. Mart. *in præsenti dub.* 4, Joan. a S. Thom. *disp.* 22, *art.* 1, Labat *disp.*

Cajetan. Vincent. Ledesm. Caprera. Nazar. Arauxo. Greg. Mart. Joan a S. Tho. Labat.

Gonet. *disp.* 2, *dub.* 1, § 2, Gonet *disp.* 2, *art.* 4, *conclus.* 3, et alii.

Probatur ex D.Tho. 64. Probatur primo ex D. Thoma infra *quæst.* 112, *art.* 1, *in corpore*, ubi ait : *Donum gratiæ excedit omnem facultatem naturæ creatæ, cum nihil aliud sit, quam quædam participatio divinæ naturæ, quæ excedit omnem naturam.* Natura autem divina importat prædictum excessum, quatenus est ens per essentiam, infinitum, et independens : ergo gratia est formalis participatio naturæ divinæ, quatenus dicit prædictas perfectiones : sed non est participatio per convenientiam formalem in ipsis prædicatis, ut § *præced.* declaravimus : ergo est participatio per imitationem formalem analogicam : quia videlicet *id, quod substantialiter est in Deo, accidentaliter fit in anima participante divinam bonitatem*, ut loquitur Sanctus Doctor *in præsenti art.* 2 *ad* 2.

Confirmatur primo. Confirmatur primo : quia quotiescumque D. Thom. explicat in quo consistat hæc participatio naturæ divinæ per gratiam, fere semper eam exponit expressionem, et similitudinem divinæ naturæ : et ideo *loco nuper cit. ex quæst.* 112, *inquit :* « Deus « deificat communicando consortium di- « vinæ naturæ per quandam similitudinis « participationem. » Et 3 part. quæst. 2, art. 10, ad 1, *ait* : « Gratia, qua est accidens, est « quædam similitudo divinitatis participata « in homine, et quæst. 62, art. 2, in cor- « pore, *inquit:* Gratia perficit essentiam « animæ, in quantum participat similitu- « dinem divini esse. » At sic est, quod ad imitationem, et similitudinem formalem imperfectam, et analogicam alicujus exemplaris non requiritur convenientia formalis in omnibus prædicatis, sed sufficit respicere totum exemplar conveniendo cum ipso inadæquate in aliqua notione, ut docet S. Doct. 1 *part. quæst.* 18, *art.* 4 *ad* 2, ubi ait : *Exemplata oportet conformari exemplari secundum rationem formæ, non autem secundum modum essendi : nam alterius modi esse habet forma quandoque in exemplato, et exemplari.* Ergo gratia potest respicere tanquam exemplar suæ perfectionis divinam naturam ut est ens per essentiam, et infinitum ; licet non conveniat formaliter cum ea in his prædicatis.

D.Tho.

Secundo. D.Tho. Confirmatur secundo ex eodem S. Doctore 1 part. quæst. 93, art. 1, *ubi ait* : « Æqualitas non est de ratione imaginis : « quia ut August. dicit, ubi est imago, non « continuo est æqualitas, ut patet in ima- « gine alicujus in speculo relucente. Est « tamen de ratione perfectæ imaginis : nam « in perfecta imagine non deest aliquid « imagini, quod insit illi, de quo est ex- « pressa. Manifestum est autem, quod in « homine invenitur aliqua Dei similitudo, « quæ deducitur a Deo sicut ab exemplari : « non tamen est similitudo secundum æqua- « litatem ; quia in infinitum excedit exem- « plar hoc tale exemplatum. Et ideo in ho- « mine dicitur esse imago Dei, non tamen « perfecta, sed imperfecta. *Et ad* 2 : Quia « similitudo, *inquit*, perfecta Dei non po- « test esse nisi in identitate naturæ, imago « Dei est in filio suo primogenito, sicut « imago regis in filio sibi connaturali : in « homine autem sicut in aliena natura ; « sicut imago regis in nummo argenteo. » Quæ intelligenda etiam sunt de homine gratia affecto, nunquam enim pertingit ad rationem perfectæ imaginis Dei. Ergo ex mente D. Thom. optime cohærere potest, quod gratia participet, hoc est, imitetur, totum esse per essentiam, et infinitum, licet non conveniat adæquate cum illo in omnibus prædicatis, sed ex parte, et in aliqua peculiari ratione ; et consequenter corruit præcipuum fundamentum Adversariorum, qui ideo negant absolute gratiam esse participationem formalem naturæ divinæ, ut est ens per essentiam, et infinitum, quia hinc inferri existimant convenientiam formalem gratiæ cum Deo in prædictis prædicatis.

Ratio ex D.Tho. 65. Secundo probatur, et declaratur conclusio ratione desumpta ex testimoniis Divi Thomæ nuper relatis, per quam destruitur præcipuum fundamentum opinionis adversæ ; quoniam ut exemplatum imitetur formaliter totum exemplar imitatione participationis formalis, non requiritur, quod capiat omnes rationes formales in exemplari repertas, et quod conveniat formaliter cum eo in omnibus prædicatis; sed sufficit, quod capiat aliquam rationem formalem propriam exemplaris, et quod in ea conveniat formaliter cum illo : atqui gratia sanctificans participat aliquam rationem formalem propriam entis, per essentiam, infiniti, independentis, etc. et convenit formaliter cum illo in prædicta ratione : ergo gratia sanctificans imitatur tanquam exemplar ens per essentiam, infinitum, et independens imitatione participationis formalis : et consequenter est participatio formalis naturæ divinæ, ut hæc est ens per essentiam, infini-

tum, atque independens, etc. participatione imitationis formalis, et quatenus ly ut est ens per essentiam, etc. reduplicat exemplar imitabile per gratiam. Hæc ultima consequentia recte infertur ex prima, et ex declaratione nostræ assertionis. Prima etiam patet ex præmissis. Minor autem constat ex dictis dub. præced. ubi ostendimus radicem videndi, et amandi Deum in seipso esse propriam, et omnino connaturalem enti per essentiam, infinito, ac independenti; et participari formaliter per gratiam sanctificantem. Major vero, in qua poterat esse difficultas, ostenditur, tum quoniam eo ipso, quod imitatio formalis non fiat per adæquationem, sed per participationem; repugnat quod exemplatum capiat omnes rationes proprias exemplaris, et quod conveniat adæquate cum illo in omnibus prædicatis : nam participare formaliter consistit in eo, quod ex exemplari per se inspecto quædam perfectio capiatur, et quædam relinquatur : ergo ut exemplatum, quod est tale per participationem, imitetur totum exemplar, non requiritur, quod capiat omnes ejus rationes; sed sufficit, quod conveniat cum eo in aliqua ratione formali, et propria illius. Tum etiam quia aliqua differentia constituenda est inter imaginem perfectissimam, et exemplatum imperfectum : sed hæc differentia nequit consistere in eo, quod imago perfectissima imitetur (si ita loqui licet) totum exemplar ; exemplatum vero imperfectum non imitetur illud ; siquidem de ratione cujuscumque imaginis, et exemplati est habitudo ad suum exemplar adæquate sumptum (cum hoc ita, et non aliter acceptum habeat rationem causæ, vel principii respectu exemplati) ; ergo prædicta differentia sita est in eo, quod imago perfectissima imitatur exemplar totum, et totaliter, sive per adæquationem, et convenientiam in perfectione ; exemplatum vero imperfectum imitatur totum exemplar partialiter, sive per convenientiam in aliqua ratione inadæquata. Tum denique nam exemplatum imperfectum non imitatur præcise rationem, quam ab exemplari participat ; alias sola hæc ratio haberet rationem exemplaris, et principii respectu exemplati, quod est absurdum (nam præter rationem analogice communem, in qua exercetur convenientia, distinguendæ sunt rationes propriæ exemplaris, et exemplati) : ergo exemplatum imperfectum imitatur totum exemplar imitatione participationis formalis : et tamen non convenit formaliter cum eo in omnibus prædicatis, ut liquet ex dictis § *præced.* ergo ad imitationem totius exemplaris per formalem participationem non requiritur, quod exemplatum habeat formaliter omnes perfectiones exemplaris ; sed sufficit, quod conveniat formaliter cum eo in aliqua ratione propria ipsius.

Confirmatur primo. Confirmatur primo et declaratur amplius: nam exemplar causat non solum illam rationem in qua convenit cum exemplato, sed etiam totum exemplatum, ipsumque per se respicit ut effectum ; alias tota gratia non causaretur a Deo in genere causæ exemplaris, quod est absurdum : ergo pariter exemplatum causatur non a sola illa ratione, in qua cum exemplari convenit, sed etiam a toto exemplari, illudque respicit per se tanquam propriam causam : atqui exemplatum causari ab exemplari est exemplatum imitari exemplar : ergo exemplatum imitatur totum exemplar, licet non conveniat formaliter cum eo in omnibus prædicatis : ergo ut gratia per participationem formalis imitationis participet ipsum esse per essentiam, infinitum, et independens, non requiritur, ut falso existimant Adversarii, quod habet formaliter hæc prædicta, quæ denotant convenientiam formalem adæquatam cum Deo, sed sufficit, quod conveniat formaliter cum eo in conceptu inadæquato naturæ.

Secundo. Confirmatur secundo : nam id, quod participatur, determinatur in participante : et ideo perfectio superioris ab inferiori imitabilis eo ipso, quod participetur, limitatur in inferiori, ut satis liquet ex testimoniis D. Thom. et rationibus, quas expendimus § *præcedenti :* ergo licet ens per essentiam, infinitum, et independens participetur formaliter in gratia sanctificante ; tamen in ipsa gratia determinatur, et contrahitur, habetque proinde in ea esse participative, finite, et dependenter : ergo ex eo, quod gratia formaliter participet, et imitetur ens per essentiam, infinitum, et independens ; minime infertur, quod ipsa subjective et in se considerata sit formaliter ens per essentiam, infinitum, et independens ; et consequenter ex prædicta participatione per formalem imitationem perperam colligunt Adversarii convenientiam formalem gratiæ cum Deo in prædictis : corruitque proinde præcipuum eorum argumentnm.

Tertio. Quod amplius explicari, et urgeri potest ex

ex principiis ab eis concessis : nam ipsi docent gratiam sanctificantem esse participationem formalem naturæ divinæ sub conceptu proprio naturæ : et tamen natura divina in suo conceptu formali complectitur plures rationes, quæ nequeunt formaliter gratiæ convenire, et de ea formaliter prædicari quales sunt esse ipsam existentiam, et ipsum intelligere actuale : ergo ut gratia sit formalis participatio naturæ divinæ ut est ens per essentiam, et infinitum, non requiritur, quod conveniat formaliter cum ente per essentiam, et infinito in prædicatis essendi a se, et infinitatis ; sed sufficit, quod conveniat cum eo in prædicatis naturæ divinæ inadæquate acceptæ : sicut hoc sufficit, ut dicatur participatio naturæ divinæ sub conceptu naturæ.

Objectio. 66. Sed objicies ; nam valde diversum est, quod gratia sanctificans sit participatio formalis entis per essentiam, et infiniti ut est natura ; et quod sit participatio formalis naturæ divinæ, ut est ens per essentiam, et infinitum. Quoniam in prima propositione denotatur ens per essentiam esse proprium exemplar gratiæ, et convenientiam formalem cum illa exerceri in conceptu particulari naturæ, quod est verissimum, ut constat ex dictis tam in hoc, quam in præcedenti dubio. Secunda vero denotat, naturam divinam esse proprium exemplar gratiæ, et habere convenientiam formalem cum ea in ipsa ratione entis a se, et infiniti, hanc enim vim habent illæ reduplicationes, ut est ens per essentiam, et infinitum, quod esse falsum constat ex iis, quæ § *præced.* statuimus. Ergo quamvis prima propositio admittatur, non debet concedi secunda, nec inferri valet ex prima.

Solvitur. Respondetur hanc objectionem evincere id, quod negare non valemus, videlicet præsentem difficultatem plurimum consistere in vocibus, et in diversa terminorum acceptione : ad quam quia aliqui non attenderunt, convincuntur docuisse falsum. Igitur concedimus hanc propositionem : *Gratia est formalis participatio entis infiniti, ut est natura*, esse præferendam huic : *Gratia est formalis participatio naturæ divinæ, ut est ens per essentiam, infinitum*, etc. nam prior ex rigore verborum , et ex communi modo concipiendi explicat id , quod reipsa participatur in gratia, et significat rationem convenientiæ, in qua prædicta participatio exercetur : et ideo absolute debet concedi. Posterior autem, si eodem rigore accipiatur, videtur idem significare : et ideo nequit absolute admitti. Unde distinguenda est : nam ly *ut est ens per essentiam* vel reduplicat rationem, in qua gratia conveniat formaliter cum Deo : et sic continet sensum falsum, meritoque illam in prima conclusione negavimus. Vel specificat formaliter proprium exemplar gratiæ sanctificantis, et denotat illud esse ipsum primum ens per essentiam, infinitum etc. quo pacto reddit sensum verum, eamque jure admisimus in hac secunda conclusione. Thomistæ autem solum eam docent in hac posteriori acceptione , ut videre est apud Joannem Vincentium, et Ledesmam : non enim docent gratiam esse participationem formalem naturæ divinæ ut est ens per essentiam; sed pro assertione statuunt gratiam sanctificantem participare formaliter ipsum esse per essentiam, et infinitum : et suis argumentis id intendunt, et convincunt, quod nimirum gratia participet illud esse participatione formalis imitationis ut exemplatum exemplar ; non vero participatione convenientiæ formalis in prædicatis independentiæ , et infinitatis. Quod immerito renuunt Adversarii concedere causantes ex qualibet participatione formali inferri convenientiam formalem in eisdem prædicatis : oppositum enim satis constat ex dictis.

§ III.

Roboratur amplius eadem assertio.

Probatur tertio eadem assertio. 67. Argumento præcedenti potius adversæ opinionis præcipuum fundamentum evertere, quam propriam a priori munire curavimus. Superest, ut id præstemus sequenti ratione : quoniam natura divina est supernaturalis, quatenus est ipsum esse per essentiam , independens , et plenitudo omnium perfectionum : sed gratia sanctificans participat formaliter naturam divinam, ut est supernaturalis : ergo gratia sanctificans est participatio formalis naturæ divinæ, ut est ens per essentiam independens, et plenitudo omnium perfectionum, modo tamen in § antecedenti descripto. Consequentia constat ex præmissis. Major etiam liquet ex iis, quæ *dub. præc.* § 1 observavimus : nam supernaturalitas divina nequit applicari per excessum supra ipsum Deum, sed per excessum supra omne ens creatum, et creabile : prædictus autem excessus consistit in eo, quod Deus sit ens per

essentiam, independens, et infinitum : nam creatura, quatenus talis, habet esse per participationem a Deo, et cum dependentia, et limitatione : ergo natura divina est supernaturalis quatenus est ipsum esse per essentiam, independens, et infinitum. Minor autem quoad primam partem constat ex toto dub. præc. ubi eam ex professo probavimus. Quoad secundam vero suadetur : nam gratia sanctificans est forma supernaturalis : ergo imitatur, et participat naturam divinam, non utcumque, sed quatenus est supernaturalis : si enim respiceret eam vel quatenus naturalem, vel quatenus a naturali, et supernaturali præscindit, non posset evadere supernaturalis in entitate, sed se haberet ut aliæ formæ ordinis naturalis.

Confirmatur primo.

Confirmatur primo : nam si gratia sanctificans non esset participatio formalis naturæ divinæ, ut est ens per essentiam, et infinitum ; non posset de gratia prædicari id, quod convenit naturæ divinæ, quatenus est ens per essentiam, et infinitum : sed aliquid Deo conveniens, quatenus est ens per essentiam, et infinitum, prædicatur formaliter participative de gratia : hæc igitur participat formaliter naturam divinam, ut est ens per essentiam, et infinitum. Minor probatur : quia ex eo, quod Deus sit ipsum esse per essentiam, et infinitum, consequitur, quod semetipsum intelligat tanquam objectum primarium cognitione quidditativa, intuitiva, et comprehensiva : sed gratia tendit in Deum prout est in se tanquam in objectum primarium per cognitionem quidditativam, et intuitivam, licet non comprehensivam (nam comprehensio, sive adæquatio destruit conceptum participationis); ergo id, quod convenit Deo, quia est ens per essentiam, et infinitum, prædicatur formaliter participative de gratia.

Confirmatur secundo.

Confirmatur secundo : quoniam si gratia non participaret formaliter naturam divinam ut infinitam ; minime posset radicare charitatem participantem amorem Dei ut infinitum : id quippe postulat proportio servanda inter naturam, et ejus proprietatem : atqui charitas radicata in gratia participat formaliter amorem Dei ut infinitum: ergo gratia participat formaliter divinam naturam infinitam. Probatur minor : nam ideo charitas potest ex parte sui augeri in infinitum, quia est participatio amoris Dei infiniti, ut D. Th. 2, 2, *q.* 24, *art.* 7, arguit his verbis : *Charitas secundum rationem propriæ speciei terminum augmenti non habet : est enim participatio quædam infinitæ charitatis, quæ est Spiritus sanctus.* Qui discursus nihil evinceret, si charitas creata participaret charitatem Dei, quæ alias est infinita, non vero ut infinitam : nam primum illud etiam convenit omnibus illis formis, quæ ex parte sua nequeunt usque in infinitum augeri : ergo charitati convenit etiam secundum : atque ideo participat amorem Dei ut infinitum, modo tamen in nostra assertione declarato.

Confirmatur tertio.

68. Confirmatur tertio : nam in sacra Scriptura tribuuntur gratiæ sanctificanti prædicata denotantia plenitudinem essendi, et illuminationem : sed hæc nequeunt significare, quod gratia sit in seipsa plenitudo essendi, et infinita, ut § 1 ostendimus : ergo designant, quod participet formaliter inadæquate ipsum esse per essentiam, et infinitum. Patet consequentia : quia verba Scripturæ interpretanda sunt, quantum fieri potest, in sensu magis proprio, et rigoroso, nisi ex hoc sequatur absurdum : ex eo autem quod gratia dicatur participare esse per essentiam, et infinitum participatione imitationis formalis, nullum sequitur inconveniens, ut satis liquet ex dictis § præced. ergo testimonia Scripturæ intelligenda sunt in hoc sensu : præsertim cum hoc cedat in recommendationem, atque excellentiam divinæ gratiæ, cui dedecet nos ingratos esse. Major autem probatur. Tum quia esse absolute, et sine restrictione attribuitur Deo in Scriptura ad significandum ejus amplitudinem, et plenitudinem in essendo, juxta illud Exod. 3 : *Ego sum qui sum.* Et hoc etiam nomen attribuitur gratiæ sanctificanti, ut 1 ad Cor. 15 : *Gratia Dei sum, id quod sum,* et ad Ephes. 1, juxta lectionem antiquam, qua utitur Basil. lib. 2, contra Eunom. *Sanctis, qui sunt :* sicut ob oppositam rationem, qui carent gratia, dicuntur non esse, ut Esther c. 14 : *Ne tradas Domine sceptrum tuum his, qui non sunt.* Tum etiam quia gloria in usu Scripturæ designat amplitudinem, et immensitatem divini esse, ut Psalm. 16 : *Satiabor, cum apparuerit gloria tua,* et Psalm. 57 : *Super omnem terram gloria tua*, et alibi sæpe. Idemque nomen tribuitur gratiæ ad Roman. 3 : *Omnes peccaverunt, et egent gloria Dei, id est,* gratia, *quæ sanat hominem a peccato.* Tum præterea nam Deus ob summam plenitudinem essendi dicitur ipsa lux, et immaterialitas, ut 1 Joan. *Deus lux est, et tenebræ in eo non sunt illæ.* Gratia autem

Exod 3. 1 ad Cor. 15. Ad Eph. 1. Esther. 14. Psalm. 16. Psalm. 57. Ad Rom. 3. 1. Joan.

Ad Eph. 5. autem etiam dicitur lux ad Ephes. 5: *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in* Ad Thes. 5. *Domino;* ad Thessal. 5 : *Omnes vos filii lucis* Jacob. 1. *estis, et filii Dei,* et Jacob. 1 Deus vocatur *pater luminum*, id est, filiorum adoptivorum per gratiam. Deinde regnum gloriæ, cujus Deus dicitur rex *Ps.* 23, designat omne esse, cui præeminet Deus. Gratia autem est hoc regnum, ut constat ex illo Luc. Luc. 17. Et c. 11. 17 : *Regnum Dei intra vos est*, et cap. 11: Ad Thes. 3. *Pervenit in vos regnum Dei ;* ad Thessal. 3: Ad Col. 1. *Qui vos vocavit in suum regnum ;* ad Coloss. 1 : *Qui nos transtulit in regnum filii dilectionis suæ.* Tandem ipsum nomen Deus, quo summam perfectionem primi entis significamus, attribuitur in Scriptura iis, Psalm. 81. qui dignificantur per gratiam, ut Ps. 81 : *Ego dixi, Dii estis, et Filii Excelsi omnes.* Ergo sacra Scriptura attribuit gratiæ sanctificanti nomina denotantia plenitudinem essendi, et illimitationem. Scimus Suarium, et Curielem aliter hæc testimonia interpretari, et ad singula respondere. Consulto tamen eorum expositiones non impugnamus : quia ex una parte libenter admittimus unumquodque ex relatis testimoniis singillatim sumptum posse aliter exponi : et ex alia negari non potest, quod sensum a nobis intentum admittant; et quod simul sumpta designent id, pro quo ea adduximus; deserviantque nostræ opinioni cum magna probabilitate. Maxime cum absque absurdo queant ita interpretata commendare divinæ gratiæ excellentiam.

Objectio. 69. Sed oppones : nam argumentum nostrum, et ejus confirmationes vel nihil evincunt, vel suadent gratiam esse formaliter, et subjective in seipsa ens per essentiam, infinitum, independens, etc. cumque hoc posterius non admittamus, sequitur prædictam rationem, et illius confirmationes nullius roboris esse. Suadetur antecedens : *Primo*, quia si semel gratia non est formaliter in seipsa ens per essentiam, et infinitum, nihil consequitur ex imitatione Dei, ut est ens per essentiam, et infinitum; sed perinde se habebunt istæ rationes ad Deum, ut est exemplar gratiæ, ac si in ipso non essent. *Secundo*, nam quia gratia est participatio formalis naturæ divinæ sub conceptu naturæ, propterea subjective et in seipsa est natura divina per participationem : ergo si gratia est participatio formalis naturæ divinæ ut est ens infinitum, et per essentiam, erit subjective, et in se ens per essentiam, et infinitum, saltem participative. *Tertio*, nam plura entia naturalia sunt exemplariter, et effective a Deo, ut ente per essentiam, et infinito, ut patet in Angelo, qui ad sui productionem (utpote quæ est creatio), petit infinitam virtutem ex parte principii : et tamen quia in se subjective, et formaliter non sunt entia infinita, et per essentiam, nequeunt dici participationes formales Dei ut est ens per essentiam, et infinitum : ergo vel gratia dicenda est ens per essentiam, et infinitum saltem participative; vel non participat formaliter Deum, ut est ens per essentiam, et infinitum.

Solvitur. Respondetur ex dictis § *anteced.* negando antecedens : nam cum participare sit ab exemplari per se inspecto aliquam partem, seu perfectionem capere, et alias relinquere; nequit ex participatione formali alicujus exemplaris deduci convenientia adæquata cum illo, vel quod omnes rationes per se in exemplari inspectæ debeant in exemplato formaliter relucere, aut de eo formaliter prædicari : sed magis infertur oppositum. Et contrarius imaginandi modus ita abest a vero conceptu participationis formalis, ut potius ipsum destruat, et adæquationem, atque univocationem inducat. Quod magis constabit diluendo singulas probationes.

Prima probatio diluitur. Ad primam ergo respondetur gratiam sanctificantem ex imitatione formali entis per essentiam, et infiniti consequi in primis convenientiam formalem analogicam in conceptu naturæ divinæ : quod satis erat ad explicandam prædictam participationem. Consequitur etiam virtualiter, radicaliter, vel aliquo modo omnes perfectiones divinas : ex quo efficaciter evincitur ipsam imitari Deum, ut explicat plenitudinem omnium perfectionum. Nam in primis formaliter, radicaliter, seu mediis virtutibus, quas radicat, participat plura attributa, ut intellectum per lumen gloriæ, voluntatem per charitatem, misericordiam, justitiam, sapientiam, prudentiam, etc. per virtutes his attributis formaliter correspondentes. Maxima gratiæ perfectio. Participat etiam quodammodo virtualiter ipsamet attributa, quæ in suo conceptu formali exprimunt modum proprium Dei, et nequeunt formaliter communicari creaturæ. Nam immutabilitatem, et æternitatem participat, quatenus radicat visionem Dei in seipso, quæ ex natura sua est invariabilis, et æterna, et ideo Christus Dominus spiritum Joan. 4. gratiæ promittens Joan. 4 : *Aqua*, inquit, *quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salien-*

tis in vitam æternam. Et ad Rom. 6, dicitur : *Gratia Dei vita æterna.* De quo D. Thom. *in* 4, *d.* 49, *q.* 1, *art.* 2, *quæstiunc.* 3 *ad* 3. Omnipotentiam etiam quodammodo participat videlicet in ordine ad ea quæ ad salutem hominis conducunt juxta illud Apost. ad Philip. 4 : *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Et ad Rom, 8 : *Quis nos separabit a charitate Christi?* et post pauca : *Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos.* Participat etiam immutabilitatem Dei : unde provenit quod gratia ex natura sua sit perpetua, et inamissibilis, ut probat Divus Thom. 2, 2, *q.* 24, *art.* 11, agens de charitate, quæ in gratia velut in radice præhabetur. Præterea participat aliquo modo infinitatem divinam, quatenus est principium menti syncategorematice infiniti, et in ordine ad præmium objective infinitum : et ideo Sapientiæ 7, dicitur de gratia : *Infinitus Thesaurus est hominibus.* Deinde participat omne bonum divinum non quidem subjective, et physice, sed objective et intentionaliter videndo, scilicet, et possidendo immediate Deum in seipso juxta illud Exod. 33 : *Ego ostendam tibi omne bonum :* quo pacto transformat hominem, ut fiat intelligibiliter ipse Deus. Insuper participat ipsam independentiam, et ut sic dicamus, Dei asseitatem, non quia exuat omnem dependentiam, cum hoc repugnet creaturæ; sed quia a nullo agente creato potest produci ; imo neque ab ipso Deo ut agente naturali, sed quatenus est agens supernaturale, et secundum primam hujus ordinis rationem, juxta illud Psal. 83 : *Gratiam, et gloriam dabit Dominus.* Tandem adeo magna est perfectio gratiæ sanctificantis, ut excedat perfectionem totius hujus universi, ut docent D. August. *tract.* 72, *in Joan.* et D. Thom. *infra quæst* 13, *art.* 9, *in corpor.* ubi loquens de justificatione impii, seu renovatione per gratiam inquit : *Potest dici magnum opus propter magnitudinem ejus, quod fit : et secundum hoc majus opus est justificatio impii, quæ terminatur ad bonum æternum divinæ participationis, quam creatio Cœli et terræ, quæ terminatur ad bonum naturæ mutabilis.* Imo et excedit gratia perfectionem omnium aliarum formarum supernaturalium, utpote quæ cunctas radicaliter, aut alio modo præhabet per modum naturæ, ut ex professo ostendemus *dub.* 6 *et* 7. Omnia igitur hæc consequitur gratia ex eo, quod participet ipsum esse per essentiam, atque infinitum participatione imitationis formalis. Unde objectio debet in oppositum retorqueri : quia non posset gratia perfectiones alias magnas participare, nisi imitaretur divinam naturam, ut est ens per essentiam, et pelagus omnium perfectionum.

Ad Phil. 4. — Ad Rom. 8. — Sapient. 7. — Exod. 33. — D. Aug. D. Tho.

Ad secundam probationem dicendum est illam propositionem : *Quia gratia est participatio formalis divinæ naturæ, ut natura est, ideo gratia est divina natura per participationem,* non verificari ex terminis, et ratione formæ, sed ratione materiæ : quia nimirum conceptus naturæ divinæ participatur ut *quod*, et ut *quo* in gratia sanctificante ; hæc enim et imitatur naturam divinam, et exercet prædictam imitationem capiendo conceptum naturæ, et per convenientiam formalem in illo. Id autem, quod habetur ut *quo*, et tanquam conceptus captus, ut sic dicamus, ab exemplari, potest de participante formaliter prædicari : et ideo de gratia verificatur, et quod participet formaliter naturam divinam, et quod sit formaliter ipsa natura per participationem. Cæterum id, quod solum participatur ut *quod* tanquam exemplar per se a participante inspectum, nequit formaliter, et in recto prædicari de participante : quia ad veritatem prædicationis requiritur, quod subjectum contineat prædicatum : exemplar autem habet plures rationes, quæ non inveniuntur in participante, seu exemplato, cum participans non capiat omnes ejus perfectiones, sed quasdam relinquat. Unde nequit exemplar formaliter, et in recto prædicari de participante, etiam cum addito participationis. Quæ doctrina potest explicari exemplo Verbi divini, quod est substantialis imago Patris, habens ab eo suam naturam, et perfectionem, juxta illud Apost. ad Coloss. 1 : *Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus creaturæ :* quod licet imitetur formaliter Patrem, ut Patrem (rationes enim imaginis, et exemplaris dicuntur personaliter in divinis, ut resolvit Divus Thom. 1, *p. qu.* 35, *art.* 1, in corp.) nihilominus Verbum non est Pater : quia nimirum Pater est exemplar *quod*, et nequit in recto de sua imagine, cui opponitur, prædicari. Prædicatur tamen Deitas formaliter de Verbo : nam habetur ut *quo*, et est id, *in quo* exercetur similitudo Verbi ad suum exemplar. Idem ergo proportionabiliter de natura divina per participationem, et de filiis adoptivis per eam constitutis dicendum est.

Respondetur ad 2. — Ad Colo. 2.

Ad

Tertia diruitur. Ad ultimam probationem admittimus entia creata petere, saltem secundum conceptum entis, procedere a principio, quod sit ens per essentiam, et infinitum : negamus tamen, quod ideo non sint participationes formales entis per essentiam, et infiniti, quia nequeunt dici ens per essentiam, et infinitum : oppositum enim satis constat ex hactenus dictis. Sed ratio est : quoniam ad participationem formalem alicujus exemplaris, requiritur, quod participatio, seu exemplatum conveniat formaliter cum eo in aliqua ratione illius propria, ut observavimus *dub. præced.* § 1. Entia autem naturalia non participant perfectionem propriam Dei, ut propriam Dei, sed juxta exigentiam, et connaturalem dispositionem ipsorum. Unde nequeunt dici participationes formales entis per essentiam, et infiniti ; sed tantum virtuales, et secundum generalem rationem, qua omne ens per participationem derivatur, et exemplatur ab ente per essentiam. Videantur quæ diximus *tract.* 2, *disp.* 3, *dub.* 2, *num.* 31 *et* 35.

§ IV.

Refertur opinio secundæ conclusioni contraria.

Opinio contraria. 70. Adversus primam assertionem non invenimus, qui sentiat : nam aliqui Thomistæ, qui contra illam solent referri, eam non negant ; sed docent nobiscum secundam. Hanc autem impugnant Suarius *lib.* 7 *de gratia, cap.* 1 *a num.* 24, Ripalda *lib.* 6, *disp. ult. sed* 8, et Curiel *in præsenti art.* 3, *dub.* 1, § 5. Porro eorum argumenta tantum suadent nostram primam conclusionem, quam libenter illis damus : si quæ vero videntur secundam impugnare, manent majori ex parte soluta ex iis, quæ inter disputandum objecimus, et diluimus : unde pauca, aut nulla supersunt, quibus occurramus. (Suarez. Ripalda. Curiel.)

Primum argumentum. Arguitur tamen primo : quia ad participationem formalem requiritur convenientia formalis inter participatum, et participans, et quod ratio participata prædicetur formaliter de participante, ut observavimus *disp. præced.* § 1 ; sed natura divina, et gratia non conveniunt formaliter in prædicatis entis per essentiam, et infiniti, neque istæ rationes possunt de gratia formaliter prædicari, ut in hoc *dub.* § 1, statuimus : ergo gratia non est participatio formalis naturæ divinæ, ut est ens per essentiam, et infinitum.

Responsio. Respondetur ex dictis distinguendo majorem : et si intelligatur de participato ut quo, et per modum rationis, in qua exercetur imitatio, concedenda est : si vero intelligatur de eo, quod participatur ut quod, et per modum exemplaris, subdistinguenda est : et concedatur de convenientia in aliqua ratione propria exemplaris ; negetur vero de convenientia in omnibus rationibus propriis exemplaris, quod participari dicitur. Nam cum participare formaliter consistat in eo, quod ex exemplari per se inspecto participans capiat aliquam rationem, et alias rationes relinquat ; non requiritur ad participationem formalem exemplaris, quod participans conveniat formaliter cum ipso in omnibus ejus prædicatis, et quod hæc prædicetur formaliter de illo : sed satis est, quod participans imitando totum exemplar capiat formaliter quandam ejus perfectionem. Unde ut gratia dicatur formalis participatio entis per essentiam, et infiniti ; sufficit, quod participet ab eo conceptum aliquem proprium illius, nempe rationem naturæ. Hæc autem prædicatur formaliter de gratia : quia participatur non utcumque, sed ut quo, et ut id, quod ab exemplari derivatur in exemplatum.

Secundum argumentum. 71. Arguitur secundo : nam ut gratia sit formalis participatio naturæ divinæ sub conceptu naturæ, non requiritur, quod eam participet ut est ens per essentiam independens, et infinitum : ergo absque fundamento id asseritur, augendo difficultatem non necessariam. Suadetur antecedens : nam infinitas (et idem proportionabiliter est de aliis prædicatis) non constituit peculiariter conceptum naturæ, sed vel est attributum, vel quædam ratio divina transcendens per naturam, et attributa : ergo ut gratia participet formaliter naturam divinam sub conceptu proprio naturæ, non requiritur quod participet naturam divinam ut infinitam.

Solutio. Respondetur negando antecedens : tum quia gratia est forma supernaturalis, atque ideo debet exemplari a Deo, quatenus excedit omnem naturam creatam, et creabilem : quem excessum importat, ut est ens per essentiam, et infinitum, ut supra diximus. Tum etiam quia non posset gratia capere a Deo tantas, et tam universales perfectiones, quales descripsimus *numero* 69, nisi imitaretur Deum, ut est pelagus

omnium perfectionum, et consequenter ut est ens per essentiam, et infinitum. Unde patet ad probationem in contrarium : nam esto, infinitas non sit prædicatum peculiare naturæ divinæ, sed quid commune omnibus divinis perfectionibus (in quo suadendo occupatur Curiel ubi supra) nihilominus se tenet ex parte exemplaris gratiæ in esse exemplaris illius. Ad quod non requiritur, quod ipsa gratia sit subjective, et in se infinita; sed sufficit, quod ex Deo infinito, quem imitatur, capiat prædicatum naturæ, licet ipsam infinitatem formaliter non participet. Diximus *formaliter* : nam virtualiter, aut alio modo deficienti consequitur etiam quandam infinitatem, vel quia radicat meritum syncategorematice infinitum, vel quia potest in infinitum connaturaliter intendi, vel quia bonum infinitum assequitur, ut diximus *numero citato*. Quod profecto non haberet, si non exemplaretur, et participaretur a Deo, ut est ens per essentiam, et infinitum.

Tertium argumentum.

72. Arguitur tertio : nam si gratia esset formalis participatio divinæ naturæ, ut est ens per essentiam, et infinitum, et plenitudo omnium perfectionum; etiam participaret naturam divinam, ut subsistit in tribus personis : consequens est absurdum : ergo et antecedens. Sequela est manifesta : nam ad perfectionem, et infinitatem divinæ naturæ pertinet subsistere in tribus personis, et esse principium processionis ad intra : ergo si gratia participat naturam divinam ut est infinita, et plenitudo omnium perfectionum, participabit utique illam, quatenus in tribus personis subsistit. Falsitas autem consequentis ostenditur : nam etiamsi Deus non esset trinus, adhuc tamen posset formaliter participari per gratiam, et ita foret ejusdem prorsus rationis, ac modo est, ut diximus *tract.* 2, *disp.* 3, *dub.* 2, *num.* 35; hoc autem posset verificari, si gratia de facto participaret formaliter naturam divinam, ut subsistentem in tribus suppositis : ergo non participat illam secundum istam rationem.

Enodatio.

Huic difficultati non eodem modo occurrunt Thomistæ, ut videri potest apud Greg. Martinez *in præsenti art.* 2, *dub.* 5, et Arauxo *disp.* 2, *præambula sect.* 3, *concl.* 8. Nos tamen consequenter ad hactenus dicta respondemus distinguendo sequelam : eamque negamus, si denotet, quod gratia participet naturam divinam, ut subsistentem in tribus suppositis, participatione convenientiæ formalis in hoc prædicato : concedimus autem illam intellectam de participatione imitationis formalis, et quatenus designat conditionem propriam exemplaris gratiæ in esse exemplaris illius. Itaque cum divinum esse, quod est pelagus omnium perfectionum, includat inter alias fœcunditatem ad intra, et processionem divinarum personarum; nequit non hanc perfectionem importare in esse exemplaris imitabilis per gratiam. Ad quod tamen non desideratur, quod ipsa gratia in tribus personis subsistat; sed satis est, quod imitando naturam divinam ut subsistentem in tribus personis capiat formaliter conceptum naturæ; alios vero conceptus formaliter non capiat, sed ad summum virtualiter, aut alio modo participet, ut de aliis perfectionibus incommunicabilibus dictum est. Præsertim cum gratia inclinet connaturaliter ad videndum Deum in seipso, atque ideo non solum ut unum, sed etiam ut trinum : ex quo etiam radicaliter habet quendam extensionis, et perfectionis modum, ut attingat intuitive non solam essentiam divinam, quæ est objectum formale *quo* visionis beatæ, sed etiam divinas personas, quæ pertinent ad rationem formalem *quæ* adæquatam prædictæ visionis. Hujusmodi autem inclinatio, et perfectio non competeret gratiæ sanctificanti, si non participaretur, et exemplaretur a natura divina ut subsistente in tribus personis, *ly ut subsistente*, etc. significante ut minus modum proprium exemplaris gratiæ : nam inclinatio ad aliquod objectum, ejusque attingentia debet ortum ducere ex aliqua participatione ipsius objecti.

Ad improbationem vero sequelæ hoc modo intellectæ respondemus hypothesim esse absolute impossibilem. Ea tamen admissa, dicendum est, quod sicut eo eventu maneret idem Deus quoad speciem, ut sic dicamus, non vero quantum ad hunc numero modum perfectionis, quam actu explicat in fœcunditate ad intra, et processione divinarum personarum; siquidem fit suppositio, quod non esset trinus. Ita etiam in eo eventu maneret eadem gratia quoad essentiam, non tamen persisteret cum eodem modo perfectionis : careret enim inclinatione ad videndum Trinitatem, et non contineret radicaliter eum modum extensionis, quod actu gaudet, cum divinas personas attingit. Nam quemadmodum divina natura in gratia participata esset eadem essentialiter,

essentialiter, et non quoad modum : ita gratia eam participans esset eadem secundum prædicata essentialia, careret tamen quodam modo perfectionis. Nec oppositum asseruimus loco citato : solum enim intendebamus quod etiam si Deus non esset Trinus, adhuc forent absolute possibilia entia supernaturalia, quæ modo sunt : quod non negatur a nobis, ut constat ex dictis.

DUBIUM V.

Utrum gratia sanctificans distinguatur a charitate.

Quidditas gratiæ habitualis, quam manifestare studemus, plurimum illucescet ex comparatione ad virtutes, et dona supernaturalia : hæc autem non recte fiet, nisi præmissa qualitate distinctionis inter ea, quam dubium investigat. Sed pro illius, et tituli intelligentia

§ I.

Præmittuntur aliquæ observationes.

Nota 1. 73. Ne in dubii progressu hæreamus vocibus ; animadvertere prius oportet, quid nomine gratiæ habitualis, et nomine charitatis accipiatur in præsenti. Gratia enim vel sumitur pro qualibet perfectione supernaturali, vel pro habitu supernaturali, vel pro forma participante specialiter naturam divinam, et regenerante nos in filios Dei. Et quidem in duabus prioribus acceptionibus est quædam ratio communis, et se habens ut genus vel remotum, vel proximum ad gratiam, et cæteras virtutes : quamobrem non distinguetur realiter ab eis sed sola ratione. Unde quæstio procedit de gratia posteriori modo considerata, secundum quod est particularis habitus in specie atoma constitutus, qui ob insignem excellentiam solet per antonomasiam gratia absolute vocari. Similiter charitas (quod vocabulum derivatur a græco *Charis*, et gratiam vel pulchritudinem significat), aliquando usurpatur pro gratia sanctificante, qua regeneramur in filios Dei, juxta illud 1, Joan. 3 : *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, et simus*. Aliquando autem accipitur pro virtute speciali elevante voluntatem ad diligendum Deum super omnia : quæ acceptio plurimum jam invaluit apud Theologos latinos. Et de charitate hoc posteriori modo considerata procedit hoc dubium : nam priori modo acceptam coincidere cum gratia sanctificante extra controversiam est.

Joan. 3.

Nota 2. Ubi obiter animadverte charitatis vocabulum commune esse et gratiæ sanctificanti, qua efficimur diligibiles Deo, et virtuti superadditæ voluntati, qua dilectores Dei constituimur ; atque utramque acceptionem frequentem esse tam in sacra Scriptura, quam in SS. Patribus eandem Scripturam edoctis : et hinc fieri, quod neutra pars in hac difficultate valeat ex Scriptura, et Patribus manifeste evinci, ut recte observavit Suarez *lib*. 6, *cap*. 12, *num*. 6. Nam poterit quivis vocabulum *charitas* diversimode interpretari, pro diversis qualitatibus, ut sua magis refert ; nisi oppositum constet ex contextu, quod haud facile continget. Possunt tamen plurima testimonia ad suadendam utramque partem probabiliter expendi. Unde Curiel *in præsenti concl*. 2, immerito asseruit sententiam a nobis statuendam (quam et tuetur ipse), nullum habere fundamentum in Scriptura, et Patribus : oppositum satis ex dicendis constabit.

Suarez.

Curiel.

Gratia differt a virtutibus. 74. Consulto autem inquirimus, an gratia specialiter distinguatur a charitate : quia communis Theologorum opinio jam docet contra Enricum *quodl*. 4, *quæst*. 10, gratiam non esse idem cum omnibus virtutibus. Et merito quidem : tum quia gratia sanctificans est unus peculiaris habitus in specie atoma constitutus, ut modo supponimus ex hactenus in hac disputatione dictis : implicat autem unam speciem identificari speciebus inter se distinctis, quales sunt virtutes, utputa fides, et charitas : ergo non est idem realiter cum omnibus illis. Tum etiam quia fides, et spes separantur realiter a gratia, ut patet in peccatoribus ; et similiter gratia separatur a lumine gloriæ, ut modo contingit in justis viatoribus : nequeunt autem realiter separari, nisi quæ differunt realiter : ergo gratia distinguitur realiter a pluribus virtutibus. Tum denique quia virtutes sunt in diversis subjectis quo, ut puta intellectu, et voluntate : gratia vero, cum sit quædam simplex qualitas, nequit esse nisi in unico subjecto quo ; ergo non identificatur cum omnibus virtutibus.

Motivum Henrici dispellitur. 75. Nec refert, si objicias cum Enrico : nam ita se habet gratia ad animam, sicut pulchritudo ad corpus : atqui pulchritudo

non est simplex qualitas distincta a colore, figura, et proportione membrorum, sed consistit in horum omnium aggregatione : ergo gratia nihil aliud est, quam collectio, seu aggregatum virtutum : atque ideo non distinguitur ab illis.

Hæc, inquam, objectio nihil refert, sed laborat in æquivoco : nam si gratia usurpetur pro omni eo, quod animam utcumque exornat; fatemur gratiam complecti omnia charismata supernaturalia. Hic autem, ut jam supra observavimus, non consideramus gratiam in acceptione adeo communi, sed loquimur de gratia specialiter dicta, quæ videlicet in supernaturali ordine habet rationem naturæ, per quam regeneramur in filios Dei. Et sic accepta non identificatur omnibus virtutibus : sicut neque in naturalibus forma identificatur qualitatibus, et accidentibus, quibus pulchra sit. Unde solum manet difficultas circa virtutem charitatis, cui ob ejus maximam excellentiam plures Theologi attribuunt munus gratiæ sanctificantis, quin agnoscant necessitatem alterius qualitatis realiter distinctæ. Et in hoc sensu, et cum hac limitatione procedit dubium.

Gratia distinguitur aliquo modo a charitate.

76. In quo etiam præsupponendum est cum eisdem Theologis contra Durandum *in* 2, *d.* 26, *quæst.* 1; gratiam sanctificantem, et charitatem distingui aliquo modo, saltem secundum rationem, et quoad munera. Nam Scriptura, Concilia, et Patres hæc distinctis vocibus significant, ut 2 ad Corinth. 13 : *Gratia Domini Jesu Christi, et charitas Dei.* Trident. sess. 6, can. 11: *Exclusa gratia, et charitate.* August. libro de bono perseverantiæ cap. 16 : *Gratia prævenit charitatem.* Hæc autem indicant ut minimum diversa munia ejusdem formæ; ne dicamus verba synonyma, et impertinentia in rebus gravissimis, et dogmaticis induci : ergo gratia, et charitas differunt saltem secundum rationem, et penes diversa munera. Ad hæc : gratia est participatio naturæ divinæ sub conceptu naturæ : charitas vero est participatio voluntatis divinæ sub conceptu voluntatis, seu virtutis ad amandum : atqui ex parte Dei natura, et voluntas distinguuntur virtualiter, et quoad munera : ergo multo magis ex parte formæ, quæ dicitur gratia, et charitas : nequit enim reperiri major identitas inter perfectiones creatas participantes rationes divinas, quam inter ipsas rationes increatas, quæ participantur.

2 ad Cor. 13. — Trident. — August.

Sed opponit Durandus : quoniam effectus proprius gratiæ est esse Deo gratum, et effectus proprius charitatis est esse Deo charum : atqui esse gratum, et esse charum alicui, sunt voces synonymæ eandem prorsus rationem objectivam significantes : ergo gratia, et charitas sunt omnino idem re, et ratione.

Durandi fundamentum diruitur.

Hoc tamen nihil est : nam licet grammaticaliter videatur idem significari per esse gratum, et esse charum; plurimum tamen differunt in præsenti. Gratiæ quippe effectus est esse Deo gratum, hoc est, constituere objectum in esse amabilis : charitas autem effectus est esse, ut sic dicamus, amativum, hoc est constituere voluntatem proxime potentem ad amandum Deum. Constat autem quod esse amabile, et esse amativum important rationes diversas, et satis differentes habitudines; siquidem primum significat conceptum objecti terminantis amorem Dei; et secundum exprimit conceptum principii in Deum tendentis : ex quibus illud supponitur ad hoc, juxta illud Augustini : *Gratia prævenit charitatem.* Unde gratia, et charitas nequeunt non saltem secundum rationem, et quoad munera distingui. An autem distinguantur etiam realiter, quæstio præsens est, quam jam decidimus.

August.

§ II.

Præfertur, et auctoritate roboratur D. Thomæ sententia.

77. Dicendum est gratiam, et charitatem distingui realiter. Hanc assertionem docet, et ex professo probat Divus Thomas *in præsenti art.* 3, *et in* 2, *dist.* 26, *art.* 4 *et* 6, *et quæst.* 27, *de veritate, art.* 2, *lib.* 3, *contra gentes cap.* 150, et alibi sæpe. S. Doctori subscribunt ejus discipuli Cajet. Conradus, Medina, Zumel, Arauxo, Gregorius Martinez, Curiel, et Montesinos in præsenti. Capreolus, et Hispal. *in* 2, *d.* 26, *quæst.* 1, Ferrara, 2, *contra gentes capite* 150, Soto *lib.* 2 *de natura, et gratia cap.* 18, et alii Thomistæ. Quibus etiam consentiunt B. Alb. *in* 2, *d.* 26, *art.* 3 *et in* 3, *d.* 27, *art.* 3, D. Bonavent. *ibidem art.* 1, *quæst.* 3 *et* 4, Divus Antonin. 4 *part. tit.* 9, *cap.* 2, Ægidius *in* 2, *d.* 26, *quæst.* 1, *art.* 2, ubi Argentinus *art.* 1, Suarez *lib.* 6 *de essentia gratiæ, cap.* 12, Valentia in præsenti, Ripalda *lib.* 6 *de ente supernaturali, disp. ult. sect.*

Conclusio. — D. Tho. — Cajetan. Conrad. Medina. Zumel. Arauxo. Greg. Mart. Curiel. Gonet. Montes. Capreol. Hispal. Ferrara. Soto. D. Albe. D. Bona. D. Anto. Ægid. Argent. Suarez. Valenti. Ripalda. Becanus.

sect. 4, Becanus *tom.* 2 *summæ tract.* 4, *cap.* 1, et alii plures.

Fundamentum ab auctoritate. Conc. Vienn. Conc. Trid.

Probatur primo conclusio auctoritate Concilii Viennensis relati in Clementina 1, de Summa Trinitat. et fide catholica, ubi statuitur *in Baptismo infundi parvulis gratiam, et virtutes*; et Tridentini *sess.* 6, *cap.* 7, ubi dicitur *justificari homines per voluntariam susceptionem gratiæ, et donorum.* Constat autem charitatem esse quandam virtutem, et peculiare donum : ergo ex mente Conciliorum distinguitur a gratia, quemadmodum aliæ virtutes, et dona differunt ab ea : atqui distinctio inter gratiam, et alias virtutes est realis, ut ostendimus *num.* 74 ; ergo eadem distinctio invenitur inter gratiam, et charitatem. Eodem modo, ac Concilia, loquuntur August. *lib.* 1 *de gratia Christi cap.* 30, ubi inquit *in justificatione infundi nobis gratiam,* et charitatem, et *libro de spiritu, et litter. cap.* 32, inquit : *charitas Dei diffunditur in cordibus nostris, non qua nos diligit, sed qua nos facit dilectores suos : sicut justitia Dei, qua ejus munere justi efficimur; et fides quæ fideles nos facit.* Ubi eodem modo comparat charitatem cum justitia (quæ est gratia sanctificans) sicut cum fide, a qua certum est realiter distingui. Et Catechismus Romanus *parte* 2, *num.* 51, cui titulus est : *Gratiæ divinæ, quæ Baptismo infunditur, adduntur veluti pedissequæ virtutes, et statim subdit : Huic autem additur nobilissimus virtutum comitatus, quæ in anima cum gratia divinitus infunditur.*

D. Aug.

Quorundam interpretatio refellitur.

78. Nec satisfacit aliquorum interpretatio asserentium Concilia non distinguere gratiam ab omnibus virtutibus, et donis infusis : sed nomine gratiæ significare præcipuum habitum supernaturalem, qui est charitas, eumque secernere a Fide, Spe, et cæteris virtutibus.

Hæc, inquam, expositio non satisfacit : tum quia est voluntaria, et cui non præbent fuudamentum ipsa Concilia. Tum etiam quia jam fatetur virtutes distingui a gratia : ergo vel charitas non est virtus, quod est absurdum ; vel debet a gratia, sicut aliæ virtutes, differre : ridiculum enim est, quod præcipua virtus non comprehendatur sub voce virtutum. Tum etiam quia prædicta interpretatio nequit congruere auctoritati Augustini, qui expresse loquitur de charitate. Tum denique, quia non est verisimile, quod Concilia, et Patres in re dogmatica eandem rem diversis nominibus significent cum inutili repetitione. Tum denique quia Concilium Moguntinum *cap.* 7, de justificatione destruit prædictam evasionem, dum expresse distinguit gratiam a charitate, sicut a fide, et spe : ita enim habet : *Cum venia peccatorum homo etiam Dei gratiam, et per Spiritum sanctum una cum fide simul charitatem in corde diffusam, ac spem accipit.* Et quamvis libenter fateamur Concilia non intendisse assertionem nostram diffinire ; satis tamen est, quod in suis locutionibus magis illi faveant, dum eam supponunt, eique conformantur : hoc quippe magnam probabilitatem ipsi conciliat. Sed quia testimonia evidenter non suadent, ideo

Conc. Mog.

§ III.

Probatur conclusio ratione D. Thomæ.

Ratio ex D. Th.

79. Fundamentum præcipuum nostræ assertionis proponitur a Divo Thoma in præsenti, potestque ad hanc formam reduci : quoniam virtus supernaturalis supponit realiter naturam ejusdem ordinis : sed charitas est virtus supernaturalis, et gratia se habet ut natura in eodem ordine : ergo charitas supponit realiter gratiam : ergo differt realiter ab illa. Prima consequentia liquet ex præmissis : secunda vero legitime infertur ex prima : nam prioritas, et ordo realis petit distinctionem realem inter extrema. Minor vero quoad primam partem conceditur ab Adversariis, et quoad secundam manet probata ex dictis *dub.* 3, *cum seq.* Major autem probatur tum auctoritate Philosophi 7, Physic. text. 17 : *Virtus est quædam dispositio perfecti : dico autem perfectum, quod est dispositum secundum naturam :* ergo virtus supernaturalis perficit, et disponit subjectum conformiter ad naturam ejusdem ordinis, quam proinde supponere debet. Tum inductione facta in virtutibus humanis, vel Angelicis : omnes enim supponunt realiter naturam hominis, vel Angeli : ergo pariter virtutes ordinis divini supponunt realiter naturam divinam participatam in nobis. Tum etiam ratione, quia virtus disponit subjectum in ordine ad operationes ipsi convenientes, et proportionatas : sed hæc proportio et convenientia attenditur per respectum ad naturam ipsius subjecti : hac quippe habitudine seclusa, nequit ulla proportio, et convenientia subsistere : ergo virtus supernaturalis debet supponere aliquam naturam, cui operationes supernaturales, ad quas disponit, sint proportionatæ, et con-

Aristot.

venientes : atqui hujusmodi natura non est sola natura humana secundum se; huic enim non sunt connaturales operationes divinæ : ergo est aliqua altior natura elevans hominem ad consortium naturæ Dei : atque ideo virtus supernaturalis debet hanc naturam ordinis divini realiter supponere.

Confirmatur primo. D.Tho. Confirmatur primo : quia quilibet appetitus consequitur aliquam formam, seu naturam ut docet D. Thomas 1 *p. quæst.* 19, *art.* 1 ; sed virtus affectiva supernaturalis, qualis est charitas, est quidam appetitus : ergo consequitur aliquam formam; hujusmodi autem forma ad quam consequitur, non est natura humana secundum se, siquidem charitas non appetit bonum consonum humanæ naturæ secundum se sumptæ : ergo prædicta forma est gratia sanctificans elevans hominem ad consortium naturæ divinæ : atque ideo charitas supponit realiter gratiam. Quam rationem proponit eleganter

Idem. D.Thom. *in* 2 *ad Anibald. d.*26, *quæst.*1, *art.* 2, in corpore his verbis : « Cum charitas quamdam inclinationem appetitus in « bonum supernaturale importet, quæ quidem inclinatio non proportionatur ad « esse naturæ; oportet, quod aliquod spirituale esse præintelligatur in anima ante « charitatem, per quod homo fit divinitatis « particeps : sic enim appetitus ejus poterit « per charitatem tendere in divina, et per « alias virtutes ea quæ Dei sunt, operari ; « unde sicut esse naturale præcedit inclinationem naturalis appetitus ex viribus « naturalibus : ita gratia charitatem, et alias « virtutes. »

Confirmatur secundo. Confirmatur secundo, etc. nam in ordine naturali distinguuntur hæc tria, nempe, natura, inclinatio, et motus, ut docet D. Thom. *quæst.* 27, *de verit. art.* 2, sicut in lapide aliud est natura, aliud gravitas seu inclinatio ad centrum, et aliud motus ad ipsum : ergo pariter in ordine supernaturali distinguenda est gratia, qua habet rationem naturæ, et charitas, quæ inclinat ad bonum Dei, et amor quo movemur in ipsum. Constat autem quod in naturalibus inclinatio, et motus supponunt naturam : ergo pariter in ordine divino per participationem. Quæ ratio, et confirmationes desumuntur ex D.

D.Dion. Dionys. *in* 2, *cap. cœlestis Hierar.* ubi dicit, *quod non possit aliquis habere spiritualem operationem, nisi prius esse spirituale accipiat : sicut neque operationem alicujus naturæ, nisi prius habeat esse in natura illa, ut refert* D. Thom. loco proxime cit.

Effugium. 80. Nec hujus argumenti robur infringes, si respondeas primo virtutes naturales (idemque est de appetitu, et inclinatione) ideo supponere naturam, quia cum sint accidentia, debent præsupponere subjectum, atque ideo naturam illud constituens. Virtus autem supernaturalis jam præsupponit subjectum, nempe substantiam creatam : et ideo non prærequirit aliam naturam præter naturam ipsius subjecti, quam ornat, et ad cujus pulchritudinem per operationes supernaturales disponit. Id quod satis apparet in fide, et spe, quæ possunt homini communicari, licet nullam aliam naturam, quam hominis, præsupponant, ut patet in peccatore fideli. Ita Durandus, Estius, et alii. Durand.

Præcluditur. Hoc, inquam, non satisfacit, sed facile refellitur. Tum quia virtus debet præsupponere naturam non ob solam conditionem generalem accidentis; sed etiam ob specialem rationem ipsius virtutis, videlicet quia disponit ad operationes proprias, et consonas ipsi naturæ : et propterea diversarum naturarum diversæ sunt virtutes : atqui operationes supernaturales, ad quas supernaturales virtutes disponunt, non sunt propriæ, et connaturales naturæ humanæ secundum se : ergo debent supponere aliquam naturam superiorem, quæ humanam naturam elevet ad ordinem divinum. Tum etiam quia cum virtus sit dispositio perfecti, et quodammodo habeat rationem ultimi : debet supponere subjectum non utcumque, sed constitutum in esse, et statu ejusdem ordinis cum virtute, ut vidimus ex D. Dionysio : atqui substantia creata non habet ex se esse, et statum ejusdem ordinis cum virtute supernaturali : ergo debet illi adjungi aliqua forma superior ipsam elevans ad ordinem divinum : quæ forma est gratia sanctificans. Cujus oppositum non evincitur exemplo fidei, et spei existentium in peccatore : quoniam licet prædicti habitus queant per accidens ob indispositionem subjecti reparari a gratia (quo pacto non habent statum virtutis) nihilominus semper ex se postulant naturam ordinis divini, videlicet gratiam sanctificantem, illamque, quantum est de se, connaturaliter præsupponunt, tanquam primam radicem sui ordinis, et absque illa quasi manci, et defectuosi manent, ut optime observavit Ferrara 3 *contra gent. capite* 53. Quod satis est ad robur nostræ rationis. Sicut etiam virtutes naturales, et alia accidentia, utputa quantitas, et color, supponunt Ferrara.

ponunt per se aliquam naturam realiter a se distinctam; licet divinitus ab ea separari possint.

Alia evasio. 81. Nec refert, si cum aliis auctoribus respondeas prædictam rationem solum evincere, quod virtus supernaturalis supponat naturam ejusdem ordinis; minime vero quod realiter differat ab illa, sed solum virtualiter, et quoad munera. Potest enim una, et eadem qualitas utrumque munus obire; cum utrumque sit accidentale, et valeat in forma eminenti, qualis est charitas, adunari. In naturalibus vero ideo natura differt realiter a virtute, quia illa est substantia, et hæc accidens : cujus oppositum hic contingit.

Confutatur. Hoc, inquam, non refert : quia forma, quæ in ordine supernaturali habet rationem naturæ, licet sit accidens, debet tamen esse communis radix eorum, quæ spectant ad talem ordinem, et tendere mediis virtutibus in omnia illarum objecta, atque ideo debet ad omnes præsupponi : sicut in naturalibus natura comparatur ad potentias : quod satis liquet ex dictis *dub.* 3, ubi id ex professo ostendimus. Atqui nulla virtus potest sic comparari ad cæteras alias virtutes; siquidem nulla est communis earum radix, nec versatur circa omnia objecta, sed determinatur ad objectum speciale, ut patet in ipsa charitate, de qua agimus : ergo forma, quæ habet rationem naturæ in ordine supernaturali, ita supponitur ad virtutes hujus ordinis, ut cum nulla identificetur. Id quod potest in omnibus aliis virtutibus præter charitatem ostendi : nulla quippe est, quæ a gratia non distinguatur, ut ipsi adversarii concedunt. Unde inconsequenter loquuntur, cum id denegant charitati.

Præterea, in quocunque ordine, in quo reperitur virtus cognoscitiva, et virtus appetitiva, intimior est illa natura, quam hæc : eo quod vis cognoscitiva supponitur ad affectivam, sicut cognitio ad amorem : sed virtus cognoscitiva ordinis supernaturalis ita supponit naturam hujus ordinis participatam per gratiam sanctificantem, quod ab ea realiter distinguitur : ergo idem a fortiori de virtute affectiva, qualis est charitas, dicendum est. Cætera constant, et minor constat tam in fide, quæ est virtus cognoscitiva viæ, quam in lumine gloriæ, quod est virtus cognoscitiva patriæ : et utraque virtus distinguitur a natura, seu gratia sanctificante, quam supponit.

Ad hæc : virtus appetitiva nequit conjungi, aut identificari cum natura, nisi media virtute cognoscitiva ; sicut nec amor potest dici, nisi prævia cognitione : sed charitas distinguitur realiter a virtute cognoscitiva, quam supponit, et hæc ulterius differt realiter a gratia sanctificante, quæ habet rationem naturæ : ergo de primo ad ultimum charitas et supponit realiter gratiam, et ab ea realiter differt.

§ IV.

Roboratur eadem doctrina alio argumento.

Alia ratio ex D. Tho. 82. Secundo probatur conclusio alia ratione desumpta ex D. Thomo *loco citato*, quæ potest sic formari : quoniam forma quæ ordinatur per se primo ad esse, distinguitur realiter a virtute, quæ ordinatur per se primo ad operari : sed gratia sanctificans ordinatur per se primo ad esse ; charitas vero ordinatur per se primo ad operari : ergo gratia distinguitur realiter a charitate. Consequentia est legitima. Majorem late ostendunt N. Complut. *in lib. Physic. disp.* 10, *quæst.* 4, ut probent nullam substantiam creatam esse immediate operativam : quod nunc a nobis cira controversiam supponitur. Minor quoad utramque partem suadetur : tum quia ita se habent esse, et operari in ordine supernaturali, sicut esse, et operari in ordine naturali : ergo sicut esse, et operari in ordine naturali sunt actus per se primo intenti in hoc ordine ; et ideo unus respicitur per se primo a substantia, et alius a virtute immediate operativa : ita esse, et operari ordinis supernaturalis debent intendi per se primo in hoc ordine, ita quod unum respiciatur per se primo a gratia, et aliud a charitate, et cæteris virtutibus.

Confirmatur. Confirmatur, et expenditur amplius hæc ratio : quia aliqua forma supernaturalis debet immediate afficere substantiam animæ in seipsa, eam supernaturalizando, et constituendo in esse, atque ordine divino : quam formam appellamus gratiam sanctificantem, ut constat ex dictis *dub.* 3. Deinde alia forma debet immediate afficere voluntatem, ipsam elevando, et constituendo proxime potentem ad eliciendum amorem Dei super omnia : quam formam vocamus charitatem ut ipsi adversarii fatentur. In hoc quippe nulla repugnantia apparet, sed potius ordo, et maxima con-

gruentia : nam participatio immediata naturæ divinæ,qualis est gratia, debet immediate afficere naturam creatam, quam per se primo elevat : et participatio immediata voluntatis divinæ, qualis est charitas, debet immediate afficere voluntatem creatam, quam per se primo confortat. Atqui anima, et voluntas realiter differunt, ut modo supponimus ex vera Philosophia : ergo gratia, et charitas realiter distinguuntur. Patet consequentia:nam eadem indivisibilis perfectio nequit immediate afficere subjecta realiter diversa.

Responsio ex Durando. 83. Respondebis cum Durando *in* 2,*d*.26, *q*. 1, *n*. 5, rationem nostram recte probare in natura quæ est substantia, et proinde nequit speciem capere ab operatione,quæ est accidens ; sed adæquate specificatur intra suum genus. Minime vero suadere in natura accidentali : hæc quippe optime valet tam esse accidentale, quam operationem immediate, et per se primo respicere, ut patet in calore, qui constituit subjectum in esse calidi, et in ratione calefactivi, dat enim et esse aliquod accidentale, et virtutem ad calefaciendum. Quare cum gratia sit forma, et natura accidentalis ; poterit simul præstare subjecto et esse supernaturale, et vim proximam ad agendum in hoc ordine.

Refellitur. Sed contra est primo : nam hæc evasio non enervat vim confirmationis nuper factæ, ut consideranti constabit. Secundo : quoniam licet esse, et operari possint ab eadem forma accidentali respici, quando unum respicitur per se primo, et aliud per se secundo, et cum subordinatione ad aliud, ut contingit in calore, qui per se primo respicit operationem ; inexistentiam vero respicit secundario, quatenus videlicet deservit, et subordinatur operationi : nihilominus si esse, et operari respiciantur per se primo, nequeunt respici ab eadem forma, sive substantialis, sive accidentalis sit. Et ratio differentiæ est : quoniam esse, et operari inspecta cum subordinatione unius ad aliud non sunt plura specificativa, sed unum : et ideo sufficienter attinguntur per eandem formam, seu virtutem. Quando vero respiciuntur per se primo, constituunt plura specificativa adæquata ; et propterea transfundunt diversas species, et diversificant formas, a quibus inspiciuntur. Unde sicut in creatis esse, et operari realiter differunt : ita oportet, quod forma respiciens per se primo esse distinguatur realiter a forma, quæ respicit per se primo operationem. Gratia autem, et charitas ita comparantur inter se, quod gratia ordinatur per primo ad esse supernaturale ; cum sit participatio essentiæ Dei sub conceptu naturæ : charitas autem ordinatur per se primo ad operationem supernaturalem ; cum sit participatio voluntatis Dei sub conceptu virtutis. Quamobrem opus est, ut gratia a charitate realiter distinguatur.

Objectio. 84. Dices, hæc, si quid probant, evincere, quod nec per respectum ad divinam potentiam, valeat dari qualitas, quæ simul eminenter habeat rationem gratiæ sanctificantis, et charitatis : hoc autem non est denegandum divinæ virtuti : ergo prædictæ rationes, utpote probantes plus quam oportet, parvi faciendæ sunt.

Solvitur. Respondent Curiel et Ripalda *locis cit.* negando sequelam : quia existimant hactenus dicta solum procedere juxta suavem rerum providentiam exigentem diversas qualitates, ut effectus gratiæ, et charitatis connaturalis præbeantur. Nos autem concedimus sequelam, et negamus minorem : quia rationibus superius factis adeo convincimur, ut existimemus eas concludere implicantiam prædictæ formæ per respectum ad quamcumque potentiam. Quibus accedit prædictam formam vel recipiendam esse in sola essentia, vel in sola voluntate : utrumque enim est impossibile, sicut quod essentia, et voluntas sint idem. Si primum, non esset virtus immediate operativa, nec gereret officium charitatis, cujus est alleviare voluntatem ad amorem.Si secundum ; non communicaret esse supernaturale, nec esset radix virtutum existentium tam in intellectu, quam in voluntate ; et consequenter non exerceret officium naturæ, et gratiæ sanctificantis, ad quam spectat hæc munia præstare. Præsertim quia si forma habens rationem naturæ possit sibi identificare rationem virtutis appetitivæ, pariter, imo a fortiori posset identificare munus virtutis cognoscitivæ : et consequenter simul esset cognoscitiva, et appetitiva. Quod licet Ripalda non renuat, admittens possibilitatem virtutis, quæ simul foret charitas, fides, prudentia, lumen gloriæ, etc. adeo tamen falsum apparet, ut apud Philosophos sine impugnatione corruat.

Incidentes quæstiones deciduntur. 85. Ex dictis manent decisæ aliæ difficultates, quas solent alii singillatim hic pertractare. *Prima* est, quodnam sit subjectum gratiæ habitualis? Constat enim esse ipsam substantiam

substantiam animæ, ut ex professo docet D. Thom, *in hac quæst. art* 4. Oppositum docuit D. Bonavent. *loco superius cit.* qui licet nobiscum gratiam a charitate distinguat, nihilominus docet utramque immediate inhærere voluntati. In quo tamen ut inquit Suar. *num.* 13, minus consequenter loquitur : nam si gratia se habet ut natura distincta a virtutibus, debet in natura substantiali recipi, sicut illæ recipiuntur in potentiis. Videatur Gregor. Mart. *art.* 4. *dub.* 1, ubi pluribus hanc partem confirmat. Secunda est, utrum distinctio realis inter gratiam, et charitatem sit entitativa, vel formalis ? Rationes enim superius factæ satis persuadent esse entitativam ; cum inveniatur inter entia completa, et existentia in subjectis realiter diversis. Et ita docent communiter Auctores *num.* 77 relati contra Albertum, et quosdam alios, qui oppositum affirmant.

D.Tho. D.Bona. Suarez. Greg. Mart.

§ V.

Sententia negativa proponitur.

86. Oppositam nobis opinionem tuentur Magister sent. *in* 2, *d.* 26, Alexander 3 *p. q.* 62 *vel* 69, *memb.* 2, *art.* 4, Scotus *distinct. cit. unica.* Durandus *quæst.* 1, Richard. *art.* 1, *q.* 4, Gabriel *art.* 2, *concl.* 4, Macor. *quæst.* 1, Estius § 4, Marsel. *q.* 17, *art.* 1, Bassolis *dist.* 28, *qu.* 1, et alii Nominales. Quibus ex recentioribus adhærent Bellarm. *lib.* 1 *de gratia cap.* 6, Vega *lib.* 7, *in Trident. cap.* 25, Gaspar Cassilius *lib.* 1 *de quadripartita justitia*, Coninchus *disp.* 21 *de charit. dub.* 2, Lessius *lib.* 2 *de perfect. divina num* 76, et alii.

Opinio contraria. Magist. Alexan. Scotus. Durand. Richard. Gabriel. Macor. Estius. Marsel. Bassolis. Nomin. Bellarm. Vega. Gaspard. Cas. Conin. Lessius.

Probatur auctoritate simul, et ratione sub hac forma conjunctis : quoniam gratia et charitas habent eosdem realiter effectus : ergo sunt eadem realiter forma. Consequentia patet. Antecedens autem suadetur : nam Scriptura, Concilia, et Patres attribuunt charitati, quidquid nos attribuimus gratiæ sanctificanti : hæc igitur, et illa habent eosdem realiter effectus. Quod sic ex professo ostenditur : primo gratiæ sanctificanti attribuitur regenerare nos in filios Dei : et idem de charitate dicitur 1 Joan. 3 : *Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filii Dei nominemur, et simus.* Et Matth. 5 : *Diligite inimicos vestros, ut sitis filii patris vestri, qui in cœlis est.* Secundo gratiæ attribuitur remittere peccata ; et idem dicitur de Charitate Luc. 7 : *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Tertio gratiæ attribuitur conjungere nos specialiter cum Deo : et idipsum de charitate dicitur 1 Joan. 4 : *Qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo.* Quarto gratiæ attribuitur facere nos diligibiles Deo : quod etiam charitati convenit, Sap. 8 : *Ego diligentes me diligo.* Quinto gratiæ attribuitur sanctificare homines : et idipsum præstat charitas, ad Ephes. 1 : *Elegit nos in ipso, ut essemus sancti, et electi in conspectu ejus in charitate.* Sexto gratiæ attribuitur esse principium, et radicem omnis justitiæ ; et hoc etiam convenit charitati, ad Rom. 13: *Plenitudo legis est dilectio,* et 1 ad Corinth. *Charitas patiens est, benigna est, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat.* Et propterea charitas dicitur a Theologis forma omnium virtutum, et August. tom. 10, serm. 1, in Domin. 2, post. Epiph. inquit : *Sicut radix omnium malorum est cupiditas : ita radix omnium bonorum est charitas.* Tandem gratiæ attribuitur esse perfectissimum Dei donum : et hæc excellentia est propria charitatis, ad Coloss. 3 : *Super omnia charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.* Et 1 ad Corinthios 13, ita anteponitur aliis donis, ut asserat Apostolus *ea nihil esse, nisi adsit charitas.* Omnia ergo, quæ nos attribuimus gratiæ, attribuit sacra pagina charitati.

Primum motivum. 1 Joan. 3. Matth. 5. Luc. 7. 1 Joan. 4. Sap. 8. Ad Eph. 1. Ad Rom. 13. 1 ad Cor. August. Ad Col. 3. 1 ad Cor. 13.

Confirmatur primo auctoritate Concilii Tridentini *sess.* 6, *capite* 7, ubi postquam contra Lutheranos determinavit justificationem nostram fieri per aliquid intrinsecum, statim declarat id fieri, *cum per Spiritum charitas diffunderetur in cordibus eorum, qui justificantur,* nullam mentionem faciens alterius formæ a charitate diversæ : ergo vel Concilium diminute processit, quod dici nequit, vel gratia sanctificans, et charitas sunt eadem forma. Quod satis exprimit Concilium *can.* 11 his verbis : *Si quis dixerit homines justificari, vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia, et charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur, atque illis inhæreat, etc.* Non enim dixit, exclusis gratia, et charitate, quæ diffundantur, et inhæreant; sed dixit in singulari, exclusa gratia, et charitate, quæ diffundatur, et inhæreat : quo loquendi phrasi satis indicat se minime loqui de gratia, et charitate, ut de habitibus realiter diversis, sed tanquam de unica simplici

Confirmatur primo. Conc. Trid.

qualitate, quæ ob diversa munera diversis nominibus insignitur. Et tandem *cap.* 10, explicans, qualiter nostra justitia, seu gratia augeatur, inquit: *Hoc vero justitiæ incrementum petit sancta Ecclesia, cum orat, Da nobis Domine fidei, et charitatis augmentum.* Ubi cum nullam aliam tertiam formam adducat, satis exprimit justitiam seu gratiam in tribus adæquate consistere, videlicet in charitate per se, et in aliis ut informatis per charitatem.

Confirmatur secundo D. Aug.

Confirmatur secundo auctoritate D. Augustini *lib. de natura, et gratia, capite ultimo,* ubi ait: *Charitas inchoata, inchoata justitia est; charitas provecta, provecta justitia est; charitas magna, magna justitia est; charitas perfecta, perfecta justitia est.* Et paulo post subdit: *Ipsa est gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.* Et *capite* 42 dixerat: *Charitas est verissima, plenissima, perfectissimaque justitia.* Et *tract.* 5, *in epistola* 1 *Joann. Charitas,* inquit, *est quæ separat inter filios Dei, et filios perditionis.* Et *tractatu* 32, *in Joann.* circa finem ait: *His omnis tam magnis rebus præposuit charitatem et libro* 15 *de Trinitate capite* 18, asserit, *Nullum esse isto Dei dono excellentius,* nempe charitate. Et *concione* 1, *in Psalm.* 113, inquit: *Nihil eminentius in Scriptura sacra invenire potest, quam charitas.* Si autem gratia esset forma distincta realiter a charitate, ipsam perfectione antecelleret, ut ex se liquet. Quæ testimonia adeo efficacia visa sunt Benedicto Pereira *capite* 5 *ad Roman. disp.* 2, ut licet magis probet sententiam D. Thomæ asserat tamen oppositum opinionem esse Augustini. Videantur alia testimonia SS. Patrum apud Suarez *ubi supra num.* 5 et Arauxo *num.* 26.

Occurritur argumento.

87. Ad argumentum respondetur negando antecedens. Ad cujus probationem, ut respondeamus, recolenda sunt ea, quæ supra *num.* 73, præmisimus, videlicet nomen charitatis in usu Scripturæ commune esse, et indifferenter attribui tam illi qualitati, quæ habet rationem naturæ, et vocatur gratia sanctificans, quam alteri qualitati, quæ est virtus voluntatis, et charitas appellatur. Unde quoties Scriptura deprædicat excellentias charitatis, interpretanda est juxta subjectam materiam: nam excellentias proprias virtutis operativæ attribuit charitati, quæ est habitus voluntatis: alias vero proprias naturæ, ut puta regenerare, et esse radicem virtutum, attribuit charitati, quæ est qualitas afficiens immediate substantiam animæ: quamvis utraque perfectio eadem voce significetur. Et hoc satis superque erat ad diluendum robur omnium auctoritatum, quin obligaremur illas sigillatim exponere. Adde Scripturam attribuere charitati excellentias proprias gratiæ sanctificantis, non quidem in sensu formali, sed solum concomitanter ob naturalem nexum inter utramque. Aliter tamen, et aliter hujusmodi excellentiæ gratiæ, et charitati conveniunt: nam gratiæ attribuuntur ut naturæ; charitati vero principio proximo, per quod gratia se maxime explicat in actus excellentissimos viæ, et per quos homo disponitur ad effectus proprios gratiæ.

Testimonia in argumento allata explicantur.

Ex quibus haud arduum est singulas auctoritates exponere; nam prima vel (quod verosimilius apparet) interpretanda est de gratia sanctificante, quæ illo loco insignitur nomine charitatis: vel solum significat charitatem, quæ est virtus, disponere, ut filii Dei efficiamur per gratiam: sicut proprietates disponunt, ut homo constituatur in esse naturali per formam. Et hoc pacto est a fortiori intelligendum illud testimonium Matthæi; procedit enim de charitate, seu amore actuali, qui in omnium sententia differt a gratia sanctificante. *Secunda* etiam auctoritas loquitur de dilectione actuali, quæ solum remittit peccatum dispositive, præparando scilicet ad gratiam, quæ illud destruit formaliter. *Tertia* et *quarta* reddunt præcise sensum concomitantem ob inseparabilitatem inter charitatem, et gratiam: nam qui habet charitatem, et manet in Deo, et diligitur ab illo: sed hoc non excludit consortium alterius formæ, quam gratiam appellamus. *Quinta* similiter exponi debet: nam charitas sanctificat solum dispositive; gratia vero formaliter: hæc ut natura, illa ut proprietas. Alia testimonia sexto loco relata minime docent charitatem esse communem radicem omnium virtutum: præsertim cum primum testimonium, et auctoritas Augustini loquantur de charitate actuali: sed solum tradunt charitatem esse complementum, et perfectionem virtutum, videlicet per directionem proximam in ordine ad ultimum finem. Ex quo tamen minime evincitur quod sit natura, vel gratia, sed magis infertur oppositum. Denique Paulus locis ultimo relatis nunquam fecit comparationem inter charitatem, et gratiam: sed

comparavit

comparavit opera charitatis operibus aliarum virtutum, ut eorum excellentiam ostenderet, ad illaque magis alliceret; asserens nihil prodesse, nisi ex imperio, et directione charitatis ordinentur in ultimum finem. Quod, et non aliud ibi prædicat, ut ex ipso contextu liquet.

Prima confirmatio diluitur. Ad primam confirmationem respondemus Concilium Tridentinum nihil circa hanc difficultatem determinasse, *sed ita loqui voluisse* (quod ex adversariis ultroneus fatetur Bellarminus cap. 7), « ut indefinitam relinqueret quæstionem scholasticam de distinctione gratiæ a charitate, et solum definiret, quod ab hæreticis negabatur; nos justificari per aliquid reipsa in anima inhærens: ea siquidem causa fuit, ut Tridentinum Concilium nunc gratiam, et charitatem, nunc solam charitatem nominaret. » Neque ex allatis testimoniis colligitur (ut Adversarii intendunt), quod Concilium in modo loquendi magis faveat eorum sententiæ: contrarium enim satis ostendimus *num.* 77. Unde ad primum respondetur in ipso satis exprimi formam unicam justificationis condistinctam a virtutibus: sic enim habet ante verba nobis opposita: *Unica formalis causa nostræ justificationis est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed quæ nos justos facit:* et ita non diminute processit. Cum vero docet hanc justificationem fieri dum *charitas*, etc. illa particula *dum* in rigore non identitatem, sed solam concomitantiam, et connexionem significat: et ita solum exprimunt causalitatem dispositivam. Secundum testimonium minus adhuc premit, quia licet in eo gratia, et charitas nominentur in singulari; tamen in aliis nominantur in plurali, et tanquam diversa extrema ejusdem copulative, ut supra vidimus *num.* 77. Quod caute fecit Concilium ob rationem proxime tactam. Unde nihil potest ex vi hujus efficaciter evinci. Ultimum, si quid probaret, suaderet gratiam sanctificantem non distingui a fide, et spe, sicut neque a charitate: eodem quippe modo loquitur de omnibus his habitibus. Quod cum falsum sit, certum debet esse solum facere sensum concomitantem, abstrahendo a quæstione scholastica de distinctione gratiæ a virtute.

Secunda diruitur. Ad secundam confirmationem respondemus Pereiram immerito annumerasse D. August. opinioni nobis adversæ: nihil enim continent relata testimonia, quo obligemur ad id asserendum. Nam S. Doctor phrasim Scripturæ edoctus solet gratiam sanctificantem charitatis voce insignire; vel ob naturalem nexum inter utramque; vel quia charitas ex primæva institutione gratiam sonat, licet Theologorum usus prædictam vocem habitus elevanti voluntatem peculiariter arrogaverit. Et hoc pacto possent omnes relatæ auctoritates interpretari de gratia sanctificante. Sed verosimilius est, et textui magis inhærens, quod S. Doctor non loquatur de aliquo dono habituali; sed de amore actuali charitatis, quem certum est a gratia sanctificante distingui. Comparat autem August. prædictum amorem, non cum gratia, et aliis donis habitualibus; sed cum aliis operibus virtutum, quibus ipsum longissime præponit, ut supra interpretabamur auctoritates Apostoli. Unde non oportet ad singulas respondere. Videatur Suarius *lib.* 7, *cap.* 8, *num.* 37.

§ VI.

Reliqua ejusdem opinionis argumenta diluuntur.

Secundum argumentum. 88. Secundo arguitur: quia fustra fiunt per plura, quæ possunt fieri per pauciora: sed effectus gratiæ, et charitatis possunt præstari per eandem formam: ergo frustra multiplicantur qualitates realiter diversæ. Probatur minor: quia idem calor verbi gratia potest tribuere esse calidum, et esse calefactivum: ergo pariter eadem forma supernaturalis potest constituere hominem Deo gratum, qui est effectus proprius gratiæ, et constituere Dei dilectorem, qui est effectus charitatis. Præsertim quia ea, quæ in inferioribus sunt dispersa, sunt in superioribus unita: ergo si forma ordinis inferioris, qualis est calor, præstat illos effectus, aptius illos præstabit forma ordinis divini, qualis est gratia, vel charitas.

Confirmatur primo. Confirmatur primo: quia tota ratio asserendi necessitatem gratiæ sanctificantis sumitur ab operatione: si enim non darentur operationes supernaturales, nobisque innotescerent; nullum motivum haberemus ad excogitandam, et prædicandam hujusmodi gratiam: sed ad eliciendas operationes supernaturales sufficiunt virtutes: ergo nulla est ratio, vel necessitas ponendi gratiam a virtutibus, et præcipue a charitate realiter distinctam.

Secundo. Confirmatur secundo, et simul præcluditur responsio, quæ posset præcedenti con-

firmationi adhiberi : nam si ob aliquam rationem requireretur gratia sanctificans, maxime ad constituendum hominem Deo gratum, et acceptum, et simpliciter bonum : sed ad hæc omnia sufficit charitas : ergo non requiritur gratia sanctificans a charitate realiter diversa. Suadetur minor : nam de ratione virtutis est facere bonum habentem : sed charitas est simpliciter perfectissima inter virtutes : ergo facit hominem simpliciter bonum, perindeque Deo gratum, et acceptum. Aliunde etiam essentialiter habet esse mutuam amicitiam inter Deum, et hominem, ut satis aperte docet Divus Thomas 2, 2, *quæst.* 23, *art.* 1 ; ergo seclusis aliis formis, et donis, si homo retineret charitatem, maneret adhuc in amicitia divina, et consequenter Deo gratus, et acceptus : superfluit igitur alia forma a charitate distincta.

D.Tho.

Ad argumentum. Respondetur argumento negando minorem : nam satis superque a nobis ostensum est effectus proprios gratiæ sanctificantis, et charitatis non posse ab unica indivisibili forma communicari : nec oppositum suaderi exemplo caloris, quod jam diluimus *numero* 83. Ratio autem naturæ ordinatæ per se primo ad esse, et ratio virtutis immediate operativæ, quæ in inferioribus distinguuntur, nequeunt identificari nisi in forma superiori, in qua esse, et operari sint idem : cujusmodi est sola substantia divina, et non aliqua forma creata.

Ad primam confirmationem. Ad primam confirmationem dicendum, quod licet seclusis operationibus supernaturalibus non possemus venire in notitiam gratiæ sanctificantis ; id tamen minime contingeret ex eo, quod gratia ordinetur per se primo ad operandum ; sed quia esse solet communiter per operationem explicari, et innotescere, ut inductive constat in aliis naturis. Hinc tamen minime infertur nullam formam supernaturalem requiri præter virtutes proxime operativas ; sed magis colligitur oppositum : nam sicut in quocumque ordine creato operatio supponit esse, et ab eo distinguitur : ita requiritur quod virtus ordinata ad operari supponat formam ordinatam ad esse, et ab illa realiter differat. Et hoc pacto comparantur gratia sanctificans, et quælibet virtus operativa in ordine supernaturali. Præsertim cum in hoc ordine præter principia proxima respicientia particulares operationes debeat assignari aliquod principium radicale, et commune, quod gratiam sanctificantem vocamus.

Ad secundam. Per quod patet ad secundam confirmationem : nam gratia sanctificans constituit hominem Deo gratum, acceptum, et simpliciter bonum non utcumque, sed per modum naturæ, et radicis omnium virtutum supernaturalium. Id autem non competit charitati per se, et ratione sui, sed præsuppositive, et concomitanter, nempe ratione gratiæ, quam semper præsupponit, et comitatur. Unde formaliter solum perficit voluntatem cui immediate inhæret ; alias vero potentias, et virtutes rectificat tantum imperative, quatenus earum operationes dirigit in ultimum finem, quem respicit tanquam proprium objectum. Nec est de ratione virtutis facere bonum habentem per modum naturæ, et in ordine entis ; sed solum per modum dispositionis, et in genere operativorum, ut colligitur ex ejus definitione, quod est *dispositio perfecti*, nempe *constituti in suo esse, ad optimum*, videlicet *ad operationem perfectam, et naturæ congruam*, ut explicuimus § 3. Quod optime tradit Divus Thomas *in* 2, *dist.* 26, *quæst.* 1, *articulo* 4 *ad* 3, his verbis : « Dicendum, quod bonitas, quam virtus habenti confert, est bonitas perfectionis in comparatione ad opus : sed gratia confert animæ perfectionem in quodam divino esse, et non solum respectu operis : secundum quod quodam modo gratiam habentes Deiformes constituit. »

D.Tho.

Porro charitas (ut ita difficultatis augmento occurramus) eatenus habet rationem amicitiæ hominis ad Deum, quatenus supponit consortium, et participationem divinæ per gratiam : est enim de ratione amicitiæ, quod sit mutuus benevolentiæ amor super alicujus boni communicatione fundatus, ut definit Aristoteles 8 *Ethicor.* Et ideo data hypothesi, quod charitas maneret separata a gratia, non esset vere, et complete amicitia, ut cui deficeret fundamentum hujus amoris : sed tantum foret principium proximum illius dilectionis, quæ si connotaret gratiam, esset amicitiæ amor. De facto autem charitas est vera amicitia inter Deum, et hominem, et connotat gratiam : quod præcise intendit Div. Thom. *loco citato*.

Tertium argumentum. 89. Arguitur tertio : quoniam gratia sanctificans recipitur immediate in voluntate : ergo est virtus immediate operativa : ergo est idem realiter cum charitate. Hæc secunda consequentia constat : quia non apparet, quænam aptior virtus possit esse idem

idem cum gratia. Prima vero recte infertur ex antecedenti : nam virtus debet proportionari suo perfectibili : sed voluntas est potentia immediate operativa : ergo qualitas in voluntate recepta debet immediate operari. Antecedens autem probatur, tum quia opposita sunt circa idem : atqui gratia, et peccatum opponuntur, istudque recipitur in voluntate : ergo et gratia. Tum etiam quia gratia est justitia hominis : justitia autem recipitur in voluntate, ut docet Divus Thomas 2, 2, *quæst.* 58, *art.* 4, et D. Anselmus *capite* 3, *de conceptu virginali*. Tum præterea quia omnis habitus est perfectio propria potentiæ : sed gratia est quidam habitus, ut supra statuimus *numero* 16; ergo debet aliqua potentia recipi, nempe in voluntate. Tum deinde quia id, quod recipitur immediate in substantia, non suscipit magis, et minus : gratia autem suscipit magis, et minus : ergo non est immediate in anima, sed in voluntate. Tum denique quia August. *serm.* 12, *de verbis Apostol. capite* 18, docet gratiam comparari ad liberum arbitrium sicut sessorem ad equum : ergo est subjective in libero arbitrio seu voluntate.

D.Tho. D.Ansc. D.Aug.

Confirmatur. Confirmatur quia gratia sacramentalis est eadem secundum speciem cum gratia sanctificante, ut tradit Divus Thom. 3 *parte quæst.* 62, *art.* 2 ; sed gratia sacramentalis est virtus immediate operativa, ut patet in gratia verbi gratia sacramenti Confirmationis, quæ præstat speciale robur ad confitendam fidem : ergo idem de gratia sanctificante asserendum est.

D.Tho.

Responsio ad argumentum. Huic argumento sunt, qui respondeant admittendo antecedens, et negando utramque consequentiam : existimant enim ex identitate subjecti minime colligi, quod gratia, et charitas sint realiter eadem forma. Sed consequenter ad superius dicta respondemus cum Divo Thoma *articulo* 4, negando absolute antecedens. Et ad primam probationem dicimus gratiam non opponi immediate peccato actuali, quod recipitur in voluntate, sed peccato habituali, quod est macula relicta ex actuali, et subjectatur immediate in essentia animæ, ut tradit D. Thom. 1, 2, *quæst.* 83, *articulo* 2. Unde potius infertur oppositum.

D.Tho.

Ad secundam respondetur ex Divo Thoma 2, 2, *quæst.* 58, *articulo* 2 *ad* 1, duplicem esse justitiam, alteram specialem, et proprie dictam, quæ est virtus ad alterum : et hæc subjectatur in voluntate, et de ea loquitur Divus Thomas *loco citato*. Altera vero justitia, quæ importat rectitudinem universalem totius hominis, et coincidit cum forma sanctificante, de qua loquitur Apostolus ad Romanos 3 : *Justitia Dei per fidem Jesu Christi.* Et hujusmodi justitia, non vero prima coincidit cum gratia sanctificante. Sicut enim justitia particularis constituit debitam ordinationem unius ad alterum : ita gratia, seu justitia universalis constituit debitam ordinationem potentiarum animæ ad Deum. Sed hæc non recipitur in aliqua potentia, sed in anima, quæ est communis radix earum.

Ad Rom. 3.

Ad tertiam negamus majorem : quia datur aliquis habitus ordinatus ad esse, qui proinde non potentias, sed substantiam debet immediate afficere : et hujusmodi est gratia sanctificans, ut hactenus ostensum est. Nec oppositum persuadet inductio in aliis habitibus, quos libenter concedimus ordinari immediate ad operationem. Et desumitur hæc solutio ex D. Thoma *quæst.* 27 *de verit. art.* 2 *ad* 7, ubi inquit : « Dicendum, quod « gratia est in prima specie qualitatis, « quamvis non proprie possit dici habitus, « quia non immediate ordinatur ad actum, « sed ad quoddam esse spirituale, quod in « anima facit, et est sicut dispositio, quæ « est respectu gloriæ, quæ est gratia con- « summata. Nihil tamen simile in acciden- « tibus animæ, quæ Philosophi sciverunt, « invenitur : quia Philosophi non cogno- « verunt nisi illa animæ accidentia, quæ « ordinantur ad actus naturæ humanæ « proportionatos. » Et in hac 1, 2, quæst. 50, artic. 2, in corp. ait : « Sed si loquamur « de aliqua superiori natura, cujus homo « potest esse particeps (secundum illud 2 « Petri 1 : Ut simus consortes naturæ di- « vinæ), sic nihil prohibet in anima secun- « dum suam essentiam esse aliquem ha- « bitum, scilicet gratiam, ut infra dice- « tur, » nempe in hac quæst. art. 4. Videatur etiam S. Doctor, q. unic. de virtutibus art. 2 ad 21.

D.Tho. Idem.

Ad quartam negatur major : quia nulla est ratio, cur accidentia immediate recepta in anima (præsertim si non sint proprietates naturales illius) nequeant intensionem subire. Imo vero ipsas proprietates, utputa intellectum, et voluntatem posse per divinam virtutem intendi docent communiter Philosophi.

D.Aug.

Ad ultimam respondemus Augustinum non asserere, quod gratia sanctificans sedeat

in libero arbitrio; sed quod Spiritus sanctus sedeat in homine, sic enim habet : *Sentis te habere sessorem? Sentis te habere rectorem? Sentio inquis. Illi ergo dic : gressus meos dirige secundum verbum tuum.* Porro Spiritus sanctus residens in anima per gratiam sanctificantem potest regere voluntatem, cæterasque potentias per virtutes, et gratiam auxiliantem ipsis impressa, quæ vel a gratia fluunt, vel ipsi debentur. Et est comparatio moventis ad motum, et non sicut accidentis ad subjectum, ut tradit Divus Thomas *in hac quæstione, articulo quarto ad primum.*

Confirmationi occurritur. Ad confirmationem respondetur gratiam sacramentalem addere supra gratiam sanctificantem quemdam modum intrinsecum, ratione cujus dicit specialem ordinem exigentiæ ad peculiaria auxilia juxta uniuscujusque sacramenti virtutem : et ideo gratia data in Sacramento Confirmationis postulat auxilia requisita ad confitendam fidem coram tyranno. Hujusmodi autem modus non solum afficit gratiam sanctificantem, sed etiam virtutes proxime operativas, quæ simul cum gratia vel producuntur per Sacramentum, vel augentur. Si ergo loquamur de gratia Sacramentali secundum entitatem, et speciem accepta, ejusdem rationis est cum gratia sanctificante : sed ita considerata non ordinatur immediate ad operationem, sed ad esse. Si vero loquamur de illa secundum illum modum, quem gratiæ sanctificanti superaddit, respicit quidem operationem, aliter tamen, et aliter : nam modus afficiens gratiam respicit operationem radicaliter; qui vero afficit virtutes, respicit illam proxime : attemperant enim se qualitatibus, quas modificant. Videatur N. a Jesu Maria *tractatu* 1, *capite* 5, *punct.* 3. (A Jesu Maria.)

Quartum argumentum. 90. Arguitur quarto : quia si gratia, et charitas distinguerentur realiter, possent ad invicem separari; cum ex duobus entibus realiter diversis valeat Deus conservare unum sine alio : consequens est absurdum : ergo et antecedens. Probatur minor : nam si homo haberet gratiam absque charitate, esset Deo acceptus ad vitam æternam, contra illud Apostoli 1 ad Corinth. 13: *Si charitatem non habuero, nihil mihi prodest.* (1 ad Cor. 13.) Similiter si haberet charitatem absque gratia, esset Deo acceptus et gratus, utpote qui diligeretur a Deo juxta illud Sapientiæ: *Ego diligentes me diligo,* (Sapient.) atque ideo haberet effectum proprium gratiæ sine gratia, quod est manifesta implicatio. Tandem prædictus homo et salvaretur, quia non haberet peccatum, et non salvaretur, quia nemo consequitur salutem absque gratia, et charitate.

Confirmatur. Confirmatur : quia si gratia et charitas differrent, una esset perfectior alia, ut contingit in aliis speciebus, sed de neutra potest id affirmari; cum ex una parte videatur gratia perfectior, utpote se habens sicut natura; et ex alia dicat Apostolus : *Major autem horum est charitas,* 1 ad Corinth. 13; (1 ad Cor. 13.) ergo non distinguntur realiter.

Diluitur argumentum. Respondetur ad argumentum concedendo posse gratiam a charitate realiter separari, et permittendo, quod charitas valeat separari a gratia : ex quo tamen non sequitur ulla implicatio. Nam in primo casu homo foret simpliciter Deo gratus, haberet enim formam, quæ præstat hunc effectum, licet separatam a quadam nobilissima proprietate : in secundo autem non esset gratus simpliciter, sed tantum dispositione; cum non haberet formam, sed solam dispositionem ad hujusmodi effectum : et ideo non terminaret amorem Dei simpliciter, sed solum quandam benevolentiam. Nec oppositum suadent auctoritates inductæ : procedunt enim secundum præsentem providentiam, quæ nunquam separat istas formas : et consequenter qui de facto non habet charitatem, caret etiam gratia, et pro nihilo habetur in ordine ad æternam beatitudinem : sicut e converso qui charitatem habet, et diligit Deum, habet etiam gratiam, et a Deo diligitur. Si autem homo decederet cum gratia absque charitate, salvaretur : quia haberet naturam divinam regenerantem nos in filios Dei, quibus eo ipso debetur hæreditas, nempe beatitudo, quæ in sua essentia non dependet ab amore charitatis, sed salvatur in visione Dei in seipso. Si vero decederet cum charitate absque gratia; tunc distinguendum est : nam vel Deus habet decretum conservandi charitatem in perpetuum a gratia sejunctam; et profecto in eo eventu homo non posset salvari : quia salus æterna, seu beatitudo consistit essentialiter in visione Dei, et hæc non subsistit absque gratia, ut ostendimus *tractatu* 9, *disp.* 1, *dubio* 2, *a numero* 17. Ubi autem non constat de tali decreto; verosimilius est Deum habiturum decretum conferendi prædicto homini gratiam, et gloriam : tum quia ille homo nullum haberet peccatum : tum quia haberet dispositionem exigentem connaturaliter gratiam.

Ad confirmationem constat ex supradic-

Confirmationi satisfit. tis gratiam esse simpliciter perfectiorem charitate. Auctoritas vero opposita, et aliæ similes non comparant charitatem cum gratia; sed vel cum aliis virtutibus, vel cum aliis operibus, ut constat ex ipso contextu.

Ultimum argumentum. 91. Ultimo arguitur : nam fundamentum ad distinguendum gratiam a charitate, et virtutibus est, quia gratia comparatur ad illas sicut natura, et radix ad suas proprietates : sed hoc fundamentum est falsum : ergo corruit nostra conclusio. Suadetur minor : nam si gratia, et virtutes ita compararentur; virtutes dimanarent physice a gratia, sicut proprietates fluunt ab essentia: consequens est absurdum, ut patet tum in fide peccatoris, quæ conservatur sine emanatione a gratia, tum in lumine gloriæ, quod de facto a gratia viæ non dimanat : ergo etc. Hoc argumentum tangit gravem, et subtilem difficultatem, quam opus est, in diverso dubio discurrere.

DUBIUM VI.

Utrum virtutes supernaturales dimanent physice a gratia.

In quo consistat dimanatio physica unius ab alio. Pro tituli intelligentia præmittendum est dimanationem physicam unius ab alio sitam esse in eo, quod duo aliqua, vel plura ordine quodam per unam, et eandem actionem producantur; ita quod primum ita determinet agens, ut absque interventu novæ actionis sese extendat ad secundum. Ad quod oportet, ut illud aliquomodo istud contineat, et causalitatem agentis usque ad ipsum deferat, ut ex professo docent Complutenses *in libro Physic. disputat.* 10, *quæstione* 7. Et hujusmodi emanatio habet locum non solum in accidentibus, quæ sunt rigorosæ proprietates, sed etiam in illis, quæ formam, seu essentiam productam in eodem productionis instanti comitantur, et ipsi connaturaliter debentur, ut observant prædicti PP. *loco citato numero* 120. Per quod liquet (ut id obiter dicamus) non recte se gerere, qui assertionem statim stabiliendam ex eo unice propugnant, vel oppugnant, quod virtutes supernaturales asserunt, vel negant esse rigorosas gratiæ proprietates : potest quippe præsens difficultas independenter ab hac suppositione resolvi. Quod ut præstemus, observandum etiam est ex virtutibus quasdam esse morales, ut justitia, temperantia, etc. quasdam vero Theologicas, ut fidem, spem, charitatem. Ex quibus supponimus fidem, et spem posse produci antecedenter ad gratiam, ut contingit in adulto, qui baptizatur cum affectu ad aliquod peccatum mortale : in quo casu certum est fidem non dimanare a gratia sanctificante. Sed quæstio procedit tam de fide, et spe, quam de virtutibus, quæ simul cum gratia in uno, et eodem instanti producuntur, ut contingit in parvulis baptizatis.

§ I.

Resolutio difficultatis juxta mentem D. Thomæ.

Conclusio ex D. Tho. 92. Dicendum est omnes virtutes supernaturales, quæ simul cum gratia in eodem instanti producuntur, dimanare physice ab illa. Hanc conclusionem aperte docet D. Thomas *in præsenti art.* 4, *in resp. ad* 1, ubi ait : « Dicendum, quod sicut ab essentia « animæ effluunt ejus potentiæ, quæ sunt « operum principia : ita etiam ab ipsa gra- « tia effluunt virtutes in potentias animæ, « per quas potentiæ moventur ad actus. *Et* 3 *parte quæst.* 62, *art.* 2, *in corp. inquit :* « Gratia secundum se considerata perficit « essentiam animæ, in quantum participat « quandam similitudinem divini esse. Et « sicut ab essentia animæ fluunt ejus poten- « tiæ; ita a gratia fluunt quædam perfec- « tiones ad potentias animæ, quæ dicuntur « virtutes, et dona, quibus potentiæ perfi- « ciuntur in ordine ad suos actus. » Sed effusio potentiarum ab anima est emanatio physica, ut docet idem S. Doctor 1 parte quæst. 77, artic. 6, et admittitur communiter ab Adversariis : ergo virtutes simul cum gratia productæ dimanant physice ab ea.

Aliquorum interpretatio. 93. Nec satisfacit responsio Aversæ, Curielis, et aliorum dicentium comparationem D. Thomæ non esse ita rigorose intelligendam; sed præcise stare in eo, quod sicut potentiæ naturales supponunt naturam, et illi debentur, ita virtutes prædictæ cum gratia eam supponant, et sint ipsi connaturales. Cum quo tamen cohæret, quod dimanatio in primo casu sit physica, et per verum influxum essentiæ in suas proprietates; in secundo vero sit solum moralis, quatenus gratia petit virtutes, licet non influat in eas.

Nam contra est : tum quia hæc solutio est prorsus voluntaria, et nullum habet fundamentum

Refellitur. fundamentum in verbis D. Thomæ. Tum etiam, quia directe illi adversatur : nam S. Doctor non solum tradit virtutes fluere a gratia, sed etiam asserit hanc influere in illas, et earum actus : quod falsum foret, si virtutes non dimanarent effective physice ab illa. Et ideo post verba relata in primo testimonio statim subjungit: *Et secundum hoc gratia comparatur ad voluntatem sicut movens ad motum.* Et immediate *in respons. ad* 2, ait : *Gratia est principium meritorii operis mediantibus virtutibus : sicut essentia animæ est principium operum vitæ mediantibus potentiis.* Non posset autem gratia influere in actus virtutum, si prius non influeret saltem per dimanationem in ipsas virtutes; cum gratia non sit immediate operativa : sicut ob hanc rationem essentia non influeret in actus potentiarum, si eæ non fluerent active per dimanationem ab illa : ergo dimanatio virtutum a gratia juxta mentem Divi Thomæ non est duntaxat moralis, sed physica. Quam similitudinem evidentius adhuc expressit idem Sanctus Idem. Doctor *in* 2, *dist.* 26, *quæst.* 1, *art.* 4, in fine corporis, ubi ait : « Gratia essentialiter a « virtute differt : oportet enim perfectiones « perfectibilibus proportionatas esse : unde « sicut ab essentia animæ fluunt potentiæ « ab ipsa essentialiter differentes, sicut « accidens a subjecto : et tamen omnes « uniuntur in essentia animæ ut in radice : « ita etiam a gratia est perfectio essentiæ, « ut dictum est, et ab ea fluunt virtutes, quæ « sunt perfectiones potentiarum, ab ipsa « gratia essentialiter differentes, in gratia « tamen conjunctæ sicut in sua origine per « modum, quo diversi radii ab eodem cor- « pore lucente procedunt. » Quid expressius pro nostra assertione? Cui etiam subscribunt Hispalens. *in* 2, *dist.* 26, *quæst.* 1, *art.* 3, *notab.* 2 (ubi etiam in eam inclinat Capreol. *in respons. ad argumenta Aureoli contra* 1 *conclusionem*), Gregor. Mart. *art.* 4, *dub.* 1, *in corollario*, Cabrera 3 *parte, quæst.* 2, *art.* 13, *disp.* 1, § *et quæst.* 62, *art.* 1, *disp.* 11, § 5, *et disp.* 21, § 4, Labat *disput.* 2 *de gratia dub.* 2, *concl.* 2, Granad. *controvers.* 8 *de gratia, tract.* 4, *disp.* 8, Ripalda *lib.* 6 *de ente supernaturali disp.* 121, *sect.* 3, licet asserat oppositam opinionem esse communem inter recentiores.

Hispal. Capreol. Greg. Mart. Cabrera. Labat. Granad. Ripalda.

§ II.

Probatur eadem conclusio ratione.

Ratio ex D.Tho. 94. Fundamentum nostræ assertionis continetur in verbis D. Thom. proxime relatis, et valet ita formari : quoniam omnia, quæ persuadent accidentia connaturalia naturæ, eamque comitantia in instanti suæ productionis, fieri per dimanationem ab illa ; militant etiam in gratia sanctificante, et in virtutibus supernaturalibus, quæ simul cum ipsa producuntur : ergo sicut emanatio illorum accidentium a natura est physica ; ita emanatio virtutum a gratia. Consequentia videtur manifesta. Antecedens autem suadetur sequenti discursu : nam in naturalibus natura se habet ut radix, et accidentia ut vires proximæ; ita in supernaturalibus gratia se habet per modum radicis, et reliqui habitus sunt virtutes proxime operativæ. Præterea sicut natura petit aliqua accidentia ad sui perfectionem tam in essendo, quam operando; et hac ratione determinat agens ad eorum productionem : ita gratia, cum se habeat per modum naturæ, postulat aliqua accidentia ad sui complementum requisita, quæ non sunt alia, nisi habitus supernaturalis; et hoc pacto determinat Deum, ut ea producat. Tandem sicut natura comparatur ad accidentia simul cum ipsa producta per modum termini primarii tam in intentione, quam in executione; et ob hanc causam potest deferre causalitatem agentis usque ad illa : ita gratia comparata ad virtutes simul cum illa infusas præcedit eas simpliciter cum in intentione, cum in executione; valetque proinde deferre causalitatem Dei usque ad ipsas. Constat autem naturam ideo esse principium, a quo accidentia simul cum ea producta physice dimanant, quia comparatur ad ea per modum radicis illa exigentis, et determinantis agens ad eorum productionem, et deferentis hujus causalitatem usque ad ipsa. Cum igitur hæc omnia conveniant gratiæ respectu virtutum simul cum ea infusarum; sequitur omnia, quæ persuadent illa accidentia dimanare physice a natura, militare in virtutibus supernaturalibus respectu gratiæ.

Confirmatur primo. Confirmatur primo : nam quando plura per eandem actionem ordine quodam causantur, quod primo producitur, defert causalitatem agentis ad alia, ac proinde est principium physicum eorum saltem per dimanationem.

dimanationem, et resultantiam, ut tradit Divus Thomas *prima parte, quæstione* 77, *articulo* 6. Sed gratia, et virtutes, quando simul infunduntur, producuntur a Deo per eandem actionem, et ordine quodam, ita videlicet quod gratia se habet ut terminus primarius, et reliqua ut secundarii : ergo gratia comparatur ad virtutes simul cum ea infusas ut principium physicum saltem per dimanationem, et resultantiam. Minor, in qua sola potest esse difficultas, suadetur quoad utramquem partem. *Prima* quidem : nam justificatio non est nisi unica actio Dei, ut satis liquet ex Concilio Tridentino *sess.* 6, *cap.* 7, sed in justificatione producuntur gratia, et virtutes infusæ, ut tradit idem Concilium loco nuper citato : ergo omnia hæc producuntur a Deo per eandem actionem. Præsertim quia si in generatione naturali potest agens creatum producere unica actione naturam, et accidentia ipsam comitantia; pariter Deus in hac spirituali regeneratione per eandem actionem efficiet naturam hujus ordinis, videlicet gratiam, et accidentia ipsi connaturalia, nempe virtutes infusas. Nec enim reperitur minor efficacia ex parte actionis divinæ, nec minor proportio ex parte termini attacti. *Secunda* etiam minoris pars est satis manifesta : quia virtutes nequeunt connaturaliter produci, nisi aliquam naturam supponant, siquidem connaturalitas accidentium tam in fieri, quam in esse attenditur per conformitatem ad naturam; id quippe dicitur connaturale, quod est naturæ conforme : ergo cum gratia se habeat per modum naturæ, debet præsupponi simpliciter ad virtutes, atque ideo se habet ut terminus primarius, et illæ ut secundarius.

D.Tho.

Conc. Trid.

Roboratur amplius.

Confirmatur secundo : nam in divinis attributa, seu virtutes supponunt virtualiter naturam, et ab ea virtualiter dimanant : sed gratia est participatio formalis naturæ divinæ, et virtutes infusæ sunt participationes formales attributorum : ergo virtutes simul cum gratia infusæ eam realiter præsupponunt, et dimanant physice ab illa. Major, et minor sunt certæ. Consequentia vero probatur quia non ob aliam rationem attributa non dimanant realiter actualiter ab essentia divina nisi ob defectum distinctionis realis inter illa : si enim realiter differrent, nihil desiderari posset ad veram, et physicam dimanationem attributorum a natura : sed gratia, et virtutes in aliis comparantur naturæ divinæ, et attributis; et insuper realiter differunt inter se, ut constat ex *dubio præced.* ergo virtutes simul infusæ cum gratia dimanant physice ab illa.

Adversariorum responsio.

95. Huic argumento quidam occurrunt negando antecedens : quia ratio præcipua, ob quam in naturalibus accidentia dimanent physice a natura, est quia hæc habet rationem substantiæ, de cujus conceptu est radicare aliquas proprietates, et in eas influere : gratia autem est vere accidens : et ideo nequit esse principium physicæ dimanationis. Idque vel ex eo constare videtur, quod natura in naturalibus non solum efficit, sed etiam recipit sua accidentia : aliter enim non posset cum eis per modum radicis physice conjungi. Constat vero gratiam non recipere virtutes infusas; cum illa sit immediate in anima, et eæ inhæreant immediate potentiis. Unde falsum est sic se habere gratiam, et virtutes infusas, sicut naturam, et accidentia ipsi connaturalia. Per quod etiam videtur occurri primæ confirmationi : nam quod Deus ordine quodam producat gratiam, et virtutes; solum suadet gratiam primario, et virtutes secundario a Deo produci; minime vero quod eæ dimanent a gratia.

Ad secundam respondent ex ea ad summum evinci, quod illæ virtutes dimanent physice a gratia, quæ sunt participationes formales divinorum attributorum, quales sunt fides, spes, et charitas. Virtutes autem morales non participant formaliter attributa Dei, cum in eo non reperiatur, verbi gratia, temperantia. Et ideo potius infertur has virtutes non comparari ad gratiam sicut ad radicem ex qua physice resultent.

Confutatur.

96. Sed istæ responsiones facile refelluntur : quia in primis falsum est dimanationem physicam solum reperiri in accidentibus comparative ad substantiam : nam etiam potest convenire uni accidenti respectu alterius : valet quippe unum esse principium, et radix, seu ratio proxima, ex qua alterum resultet. Qua ratione docent communiter Philosophi secundas qualitates dimanare a primis, et calorem a luce, et voluntatem ab intellectu, et sic de aliis. Unde ex eo, quod gratia sit accidens, minime excluditur, quod sit radix, ex qua aliqua accidentia effluant per physicam resultantiam. Deinde esto, quod alia accidentia ob suam imperfectionem non possent esse principium dimanationis physicæ; gratia tamen tantæ perfectionis est, ut id necessario postulet : nam in ordine supernaturali habet esse simpli-

citer primum, et quasi substantiale : participat enim id, quod in Deo habet rationem naturæ. Et in hoc stat vis nostræ rationis : æquiparat enim gratiam naturæ in munere formalissimo naturæ, et radicis : quod satis est ad verificandam assertionem, quidquid sit de aliis differentiis in esse entis, quas libenter admittimus ut impertinentes ad punctum præsentis difficultatis. Hujusmodi vero est conceptus recipiendi accidentia : is quippe non desideratur ex proprio conceptu dimanationis physicæ, sed ex generali ratione accidentis, quod debet inesse substantiæ. Unde omnes asserunt potentias sensitivas dimanare ab anima ; cum tamen plures probabiliter defendant eas non recipi in anima, sed afficere immediate materiam : et voluntas dimanat ab intellectu, licet ipsi non inhæreat, sed animæ. Præterquam quod gratia quodammodo recipit omnes virtutes infusas, in quantum perficit essentiam animæ, ut sit congruum subjectum potentiarum in quibus recipiuntur virtutes ; et propterea Div. Thom. *quæst.* 2 *de virtutibus art.* 3 *ad* 19, dixit, *quod gratia Dei dicitur esse forma virtutum, in quantum dat esse spirituale animæ, ut sit susceptiva virtutum.* Et quæst. 1, art. 2 ad 22, asseruit *gratiam existentem in essentia animæ per modum cujusdam habilitatis esse principium virtutis infusæ.* Et prima parte, quæst. 77, artic. 7 ad 2, docuerat, *quod unum accidens dicitur esse subjectum alterius, ut superficies caloris, in quantum substantia uno accidente mediante, recipit aliud, et similiter dicitur de potentiis animæ.* Unde fit, quod non solum Deus concurrat effective ad attingendum primario gratiam, et secundario virtutes ; sed quod has attingat media gratia ut principio in ipsas influente per dimanationem physicam.

D.Tho.

Solutio secundæ confirmationis evertitur.

Id etiam, quo occurritur secundæ confirmationi, nullius momenti est : nam si semel gratia habet, quidquid requiritur, ut sit principium physicum per dimanationem virtutum Theologalium nulla est ratio, cur id ipsum non habeat respectu moralium : eæ quippe etiam sunt connaturales gratiæ nostræ, et ipsi debitæ in primo generationis instanti : et ad dimanationem non requiritur idem genus connexionis eorum, quæ dimanant, cum suo principio. Unde licet gratia non respiceret virtutes morales tanquam passiones, vel naturæ divinæ participatæ, vel naturæ divinæ in seipsa ; adhuc tamen in eas per dimanationem influeret : sicut a natura dimanant non solum illius proprietates, sed etiam accidentia communia, quæ ipsum individue comitantur, ut in dubii limine prænotavimus. Videantur, quæ diximus *loco supra citato, num.* 48.

§ III.

Diluuntur objectiones contra fundamentum Divi Thomæ.

Prima objectio.

97. Sed adversus rationem hactenus expensam oppones primo : nam in Christo Domino gratia habitualis, et virtutes infusæ comparantur ad gratiam unionis sicut accidens connaturale, et ipsi debitum in primo Incarnationis instanti : imo vero comparantur ad ipsam sicut proprietas quædam eam consequens, ut asserit Divus Thomas 3, *quæst.* 7, *art.* 13 *ad* 2, his verbis : *Gratia habitualis non intelligitur, ut præcedens unionem, sed ut consequens eam, sicut proprietas quædam naturalis. Unde et August. dicit, quod gratia est quodammodo Christo homini naturalis.* Et nihilominus gratia habitualis non dimanavit physice a gratia unionis sed tantum moraliter, ut tenet communior opinio Thomistarum. Ex eo igitur quod virtutes infusæ comparentur ad gratiam habitualem tanquam proprietates ipsi connaturaliter debitæ, non evincitur, quod dimanent physice ab ea. Unde etiam eliditur robur auctoritatum, quas supra ex Divo Thoma adduximus : nam eodem modo loquitur de gratia unionis, et gratia habituali inter se comparatis ; ac de ista, et de virtutibus infusis, ut illius testimonia conferens deprehendet : ergo ubique vel neutro adstruet solam emanationem moralem.

D.Tho.

Confirmatur primo.

Confirmatur primo : quia species rerum naturalium sunt Angelo connaturaliter debitæ in primo suæ creationis instanti, ut ipsa perfectio intellectiva naturæ Angelicæ persuadet, et satis exprimit Divus Thomas *prima parte, quæstione* 54, *articulo* 4, ubi ait, *scientiam in Angelis non generari, sed naturaliter adesse :* et tamen prædictæ species non dimanant ab Angelo per resultantiam physicam, ut cum pluribus docuimus *tractactu* 7, *disputatione* 5, *dubio* 4; ergo dimanatio physica virtutum a gratia non recte probatur ex eo, quod illæ huic debeantur,

D.Tho.

Secundo.

Confirmatur secundo . nam motus cœli est ei naturaliter debitus, ipsumque consequitur : et nihilominus non emanat a cœlo; sed est ab extrinseco, ut tradit Divus Thomas

mas quæstione quinta, de potentia, articulo quinto; ergo idem, quod prius.

Tertio. Confirmatur tertio : quoniam quantitas est accidens connaturaliter debitum substantiæ corporeæ, ipsamque comitatur vel tanquam passio, vel tanquam accidens inseparabile, et tamen quando substantia per nutritionem producitur, quantitas illam consequens non dimanat ab ea, sed fit per distinctam actionem; ut tradunt N. Complutens. *in lib. Physic. disput.* 22, *quæst,* 2 ; ergo quod virtutes infusæ sint connaturales et debitæ gratiæ sanctificanti, ipsamque in prima sui productione comitentur; minime adstruit physicam emanationem earum a gratia.

Compl.

Notanda pro enodatione objectionis. 98. Ut huic objectioni, et illius confirmationibus liquido satisfiat, observa primo, quod cum influere per dimanationem sit quoddam agere; et agere consequatur ad esse non quidem existentiæ, aut subsistentiæ, sed ad esse specificum, et formale ; propterea primum principium cujuscumque dimanationis physicæ debet esse natura, vel aliquid se habens ad instar illius : ad hanc quippe spectat communicare primum esse formale.

Præterea nota dimanationem physicam reduci ad genus causæ efficientis principalis: eo quod primum illius principium per seipsum, et absque extrinseca elevatione determinat agens ad productionem aliorum, defertque illius causalitatem ad ipsa : quod et nihil aliud importat hæc emanatio. Porro de ratione principii efficientis principalis est præcontinere suum effectum : et ideo primum principium, a quo cætera dimanant, debet ipsa præcontinere. Diximus *primum principium :* quia alia principia intermedia forte non postulant tantam perfectionem, sed possunt influere cum subordinatione ad primum, quæ est quoddam genus elevationis.

Tandem animadverte id, quod est primum principium dimanationis, debere per se intendi in actione, per quam attingitur : nam, ut supra diximus, determinat agens ad productionem aliorum; atque ideo est ratio, ob quam agens cætera attingat : quod minime contingeret, si ipsum non intenderetur primario, ut satis ex se liquet.

Occurritur objectioni. Ex iis ad objectionem respondemus gratiam unionis sumptam sive pro unione media nectente humanitatem cum Verbo, sive pro ipsa Verbi personalitate, non habere rationem formæ, vel naturæ; sed gerere munia vel cujusdam modi substantialis, vel puri termini suppositantis humanitatem. Unde nihil potest ab illis immediate effluere per dimanationem physicam; sed tantum media humanitate, vel natura. Ab humanitate vero nequit dimanare gratia sanctificans, et quia altioris ordinis est, et quia in humanitate ut in principio activo non continetur, ut satis ex se constat. Præsertim cum humanitas facta fuerit per actionem diversam ab ea, per quam Deus illi gratiam infudit : quod destruit rationem dimanationis physicæ. Quapropter licet personalitas Verbi postulet pro sua dignitate, quod humanitas illa gratia exornetur ; et hac ratione gratia sit ipsi connaturalis : hoc tamen solum evincit dari ibidem dimanationem moralem, seu jus ad habendam gratiam ; neutiquam vero effluxum per veram resultantiam physicam. Gratia autem comparatur ad virtutes simul cum ea productas per modum naturæ ; habetque ex hac parte quidquid desideratur, ut per physicam dimanationem effluant ab illa.

Incidens objectiuncula solvitur. 99. Nec hinc evacuatur robur auctoritatum D. Thom. quas pro assertione adduximus : nam Sanctus Doctor modo longe diverso loquitur de consecutione gratiæ habitualis ad gratiam unionis, ac de consecutione virtutum ad gratiam habitualem. Illa enim præcise appellat consecutionem, non vero dimanationem, vel effluxum : hanc vero et dimanationem, et effluxum absolute vocat, ut testimonia legenti constabit. Consecutio vero potest cum proprietate salvari, etiam ubi diversæ actiones interveniunt, et præcise denotat ordinem unius termini post alium (quem intendebat Divus Thomas salvare inter gratiam unionis, et gratiam habitualem) : dimanatio autem, et effluxio absolute et cum proprietate dictæ non solum ordinem, sed veram causalitatem significant, ut constat ex communi modo concipiendi. Et propterea quamvis consecutio gratiæ habitualis ad gratiam unionis, quam statuit Sanctus Doctor in testimonio nobis opposito, non sit emanatio physica : dimanatio tamen et effluxio virtutum a gratia sanctificante, quam in testimoniis pro nostra assertione relatis stabilivit, est vera, et physica resultantia. Præsertim cum Divus Thomas id aperte explicet in aliis testimoniis, quæ *num.* 92 dedimus : et e contrario in eo, quod nobis objicitur, loquatur addito dimi-

nuente : Gratia, inquit, est quodammodo Christo homini connaturalis.

Prima confirmatio diluitur. Ad primam confirmationem respondemus ex dictis loco ibi citato naturam Angeli non continere adhuc virtualiter, et per modum ordinis species omnium intelligibilium ; alias Angelus seipsum comprehendens eo ipso omnia intelligibilia cognosceret, quod est absurdum. Unde cum ad dimanationem physicam requiratur continentia eorum, quæ dimanant, in primo principio dimanationis ; sequitur species intelligibiles non effluere per dimanationem physicam ab essentia Angeli, licet sint ipsi valde connaturales, utpote perficientes ipsum juxta exigentiam saltem passivam sui intellectus. Gratia autem habitualis continet per modum radicis virtutes ipsas, sicut essentia divina continet attributa, juxta superius dicta : unde non repugnat illi ex hoc capite influere in eas per dimanationem physicam.

Solvitur secunda. 100. Ad secundam dicendum est motum cœlorum non esse active ab illis ; cum non habeant formam, a qua moveantur ; sed tantum reddi ipsis connaturalem ratione principii passivi, videlicet materiæ primæ. Insuper ille motus fit per actionem prorsus diversam ab ea, per quam cœli producti sunt : hæc enim est vere creatio, ac perinde actio solius Dei, ut optime tradunt N. Compl. Complutens. *in lib.* 3 *Physic. disputatione* 4, *quæstione* 3 ; illa autem est immediate actio intelligentiæ motricis, ut docet Divus Thomas *prima parte, quæstione* 112, *articulo* 2. Quamobrem nequit prædictus motus effluere a cœlo per resultantiam physicam : ad hanc enim requiritur, et influxus aliquomodo activus unius termini in alium, et quod uterque fiat per eandem actionem, ut in gratia, et virtutibus simul cum ea productis contingit.

Occurritur tertiæ. Ad ultimam respondetur id, quod per se primo intenditur in augmentatione viventium, non esse substantiam, sed quantitatem : et ideo licet utraque simul producatur, tamen quantitas non fit ratione substantiæ ; sed e converso substantia producitur ratione quantitatis, hæcque determinat ad productionem illius. Unde si aliqua dimanatio ibidem interveniret, non flueret quantitas a substantia, sed e contra substantia resultaret a quantitate. Nequit tamen ita contingere : quia substantia non valet in quantitate præcontineri : quod ad physicam dimanationem requiritur. Et propterea nulla adest ibidem dimanatio : sed substantia, et quantitas producuntur per diversas actiones, quarum una, nempe attingens substantiam, subordinatur alteri, quæ quantitatem producit, ut recte docent N. Complutenses *in lib. Physic. disputatione* 22, *quæstione* 2. Compl. Gratia autem comparatur ut terminus primarius ad virtutes simul cum ea productas tanquam ad terminum secundarium, qui propter ipsam gratiam intenditur : unde nihil est ibidem, quod physicam dimanationem impediat.

101. Secundo adversus eamdem rationem oppones : nam fides, et spes sunt virtutes gratiæ hujus status connaturales, et quas ipsa gratia non minus intime exigit, quam alias virtutes infusas : et tamen fides, et spes non effluunt per dimanationem a gratia : ergo nec aliæ virtutes. Major, et consequentia constant. Minor etiam liquet : nam fides et spes sæpe producuntur antecedenter ad gratiam, et per actionem particularem, ut contingit in eo, qui ante infusionem gratiæ sanctificantis credit mysteria fidei. Altera objectio.

Responsio. Huic objectioni respondetur non concludere vel contra assertionem nostram, vel contra rationem superius factam : illa enim solum se extendit ad virtutes, quæ simul cum gratia in eodem instanti producuntur, quales non sunt fides, et spes ante justificationem infusæ : hæc vero non innititur in eo, quod omnes virtutes sint, vel non sint proprietates gratiæ ab ipsa inseparabiles ; sed independenter ab utraque suppositione procedit. Unde sicut in naturalibus potest calor per propriam actionem produci, et antevertere formam ignis : quo non obstante, quando simul cum ipsa per eandem actionem attingitur (ut contingit in ignis generatione), resultat ab ea per veram, et physicam dimanationem : ita quod fides terminet aliquando propriam actionem, et fiat antecedenter ad gratiam, minime suadet, quod quando simul cum ea producitur (ut in parvulorum justificatione contingit), non effluat ab ea per dimanationem physicam. Præsertim quia sicut calor petit, quantum est de se conjungi cum igne tanquam cum principio ; a quo tamen per accidens ob subjecti indispositionem disjungitur : ita fides supernaturalis postulat, quantum est de se conjunctionem cum gratia velut cum principio, et radicali principio supernaturalis ordinis ; a quo nihilominus per accidens separatur, quia nimirum subjectum

subjectum habet sufficientem determinationem ad fidem, et caret dispositione ad gratiam requisita.

Replica.

102. Sed replicabis : quia non solum fides ante gratiam infusa non dimanat ab ea, sed neque illa, quæ simul cum ipsa gratia in eodem instanti producitur : eadem autem est ratio de aliis virtutibus simul cum gratia infusis : ergo nulla effluit ab ea per dimanationem physicam : et consequenter corruit responsio proxime tradita. Probatur minor : nam quæ diversis actionibus conservantur, per diversas etiam actiones producuntur, cum conservatio nihil aliud sit, quam continuata productio : atqui fides simul cum gratia producta, et ipsa gratia conservantur a Deo per actiones diversas, siquidem destructa gratia, perseverat adhuc fides, ut patet in peccatore Catholico : quod minime contingeret, si fides conservaretur ad conservationem gratiæ : ergo gratia, et fides cum illa simul infusæ producuntur per diversas actiones.

Solutio.

Respondetur negando majorem : ad cujus probationem dicendum est fidem cum gratia simul productam conservari, per se loquendo, ex vi ejusdem actionis divinæ, per quam utraque a principio producta est : quod satis arguit emanationem fidei a gratia. Potest nihilominus destructa gratia adhuc conservari fides : tum quia omnia peccata mortalia habent oppositionem cum gratia, utpote quæ advertunt hominem a Deo ultimo fine, ad quem per gratiam convertitur : et non omnia habent oppositionem cum fide, sed optime cum ipsa cohærent, permittunt enim in subjecto rationem illius objectivam : et idcirco, gratia destructa, manet fides. Tum quia etiamsi destruatur gratia, adhuc tamen status hominis viatoris petit conservationem fidei, ut homo iterum possit disponi, et exhortari ad conversionem in Deum, juxta illud Isai. 1 : *Nisi Dominus reliquisset nobis semen*, nempe fidem, *quasi Sodoma fuissemus*. Manet tamen prædicta fides in statu non omnino connaturali, quia ex se semper propendet ad conjunctionem cum gratia tanquam cum primo vitæ supernaturalis principio, a quo separatur ob indispositionem subjecti. An autem conservetur in illo statu ex vi ejusdem actionis, per quam primo producta est, an vero per aliam, quæ loco illius subrogetur ; parum aut nihil interest nostra : nam optime cohæret, quod aliquid producatur per unam actionem, et conservetur per aliam, ut videre est tum in materia prima, quæ primo producta fuit per creationem alicujus elementi, et nunc conservatur per actionem producentem, et conservantem aliquod mixtum : tum in accidentibus Eucharisticis, quæ producta sunt per actionem factivam panis, et modo conservantur per aliam. Unde sicut in hoc exemplo conservatio accidentium independenter a substantia panis, minime evincit quod non fuerint a principio producta per eandem actionem, et per dimanationem physicam substantiæ quam postea supplet Deus : ita in nostro casu dicendum est.

Isai. 1.

Instantia.

103. Urgebis hinc fieri, quod conservatio fidei separatæ a gratia sanctificante non sit minus miraculosa, quam conservatio accidentis separati a proprio subjecto : consequens est falsum, et contrarium communi Theologorum sententiæ : ergo gratia, et fides producuntur per diversas actiones. Sequela ostenditur : quia juxta nostram sententiam ita comparatur gratia ad virtutes cum ea infusas, sicut natura substantialis ad accidentia cum ea simul producta : et tam hic, quam ibi intervenit vera, et physica dimanatio a principio : ergo separatio erit utrobique miraculosa.

Diruitur.

Respondetur negando sequelam : quia præcipuum miraculum, quod intervenit in conservatione accidentium Eucharistiæ non consistit in eo, quod Deus suppleat influxum effectivum substantiæ (quem plures negant) : sed in eo quod conserventur independenter a subjecto, cum esse connaturale accidentis sit illi inesse. Hæc autem ratio non urget in fide separata a gratia sanctificante : quia adhuc inest subjecto, *quo*, cui antea inhærebat, nempe intellectui, et habet idem subjectum *quod*, videlicet animam. Verum quidem est prædictum subjectum non manere ita proportionatum, sicut antea erat : sed hic proportionis defectus non inducit miraculum, sed solum arguit minorem connaturalitatem, ut in calore existente in aqua contingit. Quod magis perspicuum fiet observando, quod fides dupliciter considerari potest, uno modo quoad substantiam, et in esse entis ; alio modo secundum statum, et perfectionem virtutis, quæ ratio supra priorem addit aliquam modificationem intrinsecam separabilem ab ipsa fide, ut satis aperte docet D. Thom. 2, 2, *quæst.* 4, *art.* 4. Fides igitur ut formata, et perfecta petit per se conjungi cum gratia sanctificante, dimanatque per se

D. Tho.

ab illa : ut informis vel quoad substantiam accepta non petit per se effluere determinate a gratia, sed potest aliter produci, ut contingit, quando infunditur ante gratiam. Nonnunquam tamen etiam secundum substantiam considerata dimanat a gratia, videlicet quando simul cum ipsa producitur : sed hæc dimanatio est quasi per accidens, et respicit gratiam, ut habet munus auxilii. Licet ergo sit miraculum conservare aliquod accidens separatum ab illo principio, quod per se respicit, et a quo dimanat per se; citra miraculum tamen contingit, quod conservetur independenter ab eo, quod non respicit per se, licet ab eo per accidens fluxerit. Unde conservatio fidei secundum substantiam acceptæ et ut præcise ab statu virtutis non est miraculosa ; sed juxta communem providentiam ordinis gratiæ contingit ; licet fiat modo fidei minus connaturali.

Nova replica.

104. Sed adhuc dices : nam vel gratia sanctificans habet rationem naturæ, vel non ? Si eligatur hoc ultimum , corruunt, quæ hactenus diximus : suadebant enim ideo omnes virtutes infusas cum gratia dimanare ab ea, quia ad eam comparantur sicut ad naturam. Si autem dicatur primum : ergo cum omnis natura intellectiva (qualis debet esse gratia), vindicet sibi tanquam proprietatem aliquam potentiam, seu virtutem proxime intelligentem , et hæc respectu gratiæ hujus status nequeat esse alia, quam fides ; sequitur fidem comparari ad gratiam ut ejus proprietatem, a qua proinde non poterit citra miraculum separari : ergo doctrina proxime tradita non cohæret cum hactenus dictis.

Dispellitur.

Respondetur gratiam habere quidem rationem naturæ ; at non omnia, quæ naturæ debentur, esse illius proprietates ; cum etiam postulet quædam accidentia communia. Fatemur tamen libenter gratiam petere ex se aliquam facultatem proxime intellectivam tanquam proprietatem. Hoc autem tantum suadet, quod ipsa gratia nequeat citra miraculum ab illa separari ; minine vero quod prædicta virtus nequeat secundum aliquam rationem, juxta quam non est gratiæ proprietas, separata ab illa consistere. Sicut natura ignis nequit naturaliter exuere omnem calorem:et tamen calor secundum substantiam valet separari ab igne, ut patet in calore aquæ : licet ut præditus quodam perfectionis modo, utputa intensionis ut octo, conjungatur per se cum igne, et nequeat ab eo sine miraculo separari. Quod proportionabiliter in nostro casu contingit, ut constat ex dictis. Verum quidem est gratiam non respicere ut proprietatem rigorosam fidem infusam, sed aliam virtutem intellectivam a fide longe diversam, in cujus locum prædicta fides per accidens nunc subrogatur : de quo alias.

§ IV.

Refertur opposita sententia, et illius motivis occurritur.

Opinio contraria. Aureol. Curiel. Aversa. Suarez. Primum argumentum

105. Negativam opinionem tuentur Aureolus apud Capreol. *ubi supra*, Curiel in præsenti *dub.* 1, § 3, Aversa *sect.* 4, Suarez *libro* 6, *cap* 13, *num*, 20 et alii plures. Quæ potest suaderi primo : nam si aliqua virtus efflueret per dimanationem physicam a gratia sanctificante, maxime lumen gloriæ: sed lumen gloriæ non dimanat a gratia : ergo nec aliæ virtutes. Major suadetur : quia nulla virtus est excellentior lumine gloriæ, in quod proinde gratia maxima inclinatione propendit, et petit ipsi conjungi : ergo si aliqua virtus efflueret a gratia per dimanationem physicam, id præcipue congrueret prædicto lumini : nam emanatio fundatur in conjunctione,et connaturalitate virtutis ad suum principium. Minor etiam constat : quia de facto producitur gratia in viatoribus, et tamen lumen gloriæ non dimanat ab illa.

Præcluditur quædam responsio.

Nec satisfacit, si respondeas ideo lumen gloriæ de facto a gratia non dimanare, quia gratia, quæ præsenti datur, est propria statui viatorum, cum quo prædictum lumen nequit conjungi, saltem de lege ordinaria. Dimanabit tamen prædictum lumen a gratia patriæ, cujus est proprietas. Unde argumentum factum non evertit nostram assertionem, quippe quæ solum procedit de virtutibus infusis, quæ in hoc statu simul cum gratia infunduntur.

Hoc, inquam, non satisfacit, sed manifeste petit principium : nam status viæ constituitur proprie per carentiam luminis gloriæ, seu visionis Dei in seipso : unde respondere ideo lumen gloriæ de facto non dimanare a gratia, quia est gratia viæ, est idem, ac dicere ideo lumen gloriæ non dimanare a gratia, quia gratia non habet lumen gloriæ.Si enim gratia petit,quod lumen gloriæ ab ipsa dimanet ; eo ipso postulabit destructionem status viæ, qui prædicto lumini

mini opponitur : sicut quia ignis petit quod calor in summo ab eo dimanet, petit etiam destructionem frigiditatis, quæ cum illo calore conjungi nequit. Præterquam quod nec a gratia consummata dimanat lumen gloriæ : nam gratia illa non differt entitative a gratia hujus status, quæ supponitur facta per unam actionem ; et lumen gloriæ communicatur per aliam : ad emanationem vero unius termini ab alio desideratur, quod uterque eadem actione fiat.

Aliorum solutio. Granad. Ripalda. 106. Huic argumento respondent Granados, et Ripalda ubi supra negando majorem: quia existimant aliter philosophandum esse de lumine gloriæ, ac de aliis virtutibus simul cum gratia productis. Nam lumen gloriæ, inquiunt, non tam est virtus, et proprietas gratiæ, quam præmium ad quod pervenitur per merita ; et est hæreditas danda filiis. Præmium vero non fluit effective ab eo, qui illo honorandus est, sed illud præmians pure ab extrinseco dat. Et similiter hæreditas non dimanat ab hærede, sed confertur ab eo, qui hæredem instituit : præsertim cum adhuc vivit, ut contingit in nostro casu. Hæ autem rationes non militant in aliis virtutibus : unde nequit eis applicari argumentum a prædicto lumine acceptum.

Non satisfacit. Cæterum hæc solutio, licet non sit improbabilis, est minus sufficiens, et motiva ejus non urgent : nam recte cohæret aliquid deberi per modum præmii, aut hæreditatis, et quod nihilominus per dimanationem fiat, ut constat in gloria corporis Christi Domini, quæ omnibus iis titulis debebatur ; et nihilominus dimanavit a gloria animæ, ut satis aperte tradit Divus D.Tho. Thomas *tertia parte, quæstione* 45, *articulo et quæstione* 54, *articulo* 3, ubi ait : *Est autem dispensative factum, ut ab anima gloria non redundaret in corpus, ad hoc, quod mysterium nostræ redemptionis sua passione impleret : et ideo peracto hoc mysterio passionis, et mortis Christi, statim anima in corpus in resurrectione resumptum suam gloriam derivavit*. Præsertim cum in nostro casu lumen gloriæ non dimanet ab eodem omnino principio, cui per modum præmii, et hæreditatis debetur, ut statim amplius constabit.

Legitima responsio. 107. Respondetur ergo ad argumentum sustinendo solutionem inter arguendum datam. Ad cujus impugnationem ut perspicue occurramus, observa plura esse accidentia, seu virtutes alicui formæ connaturalia, quæ non conveniunt ipsi, nisi dependenter a quodam perfectionis modo, quo proinde posito, et non antea, statim ab ipsa per dimanationem physicam effluunt. Quod exemplis fiet manifestum : etenim anima rationalis est primum principium *quo* risibilitatis, virtutis admirativæ, et intellectus ut attingentis objecta cum discursu seu conversione ad phantasmata : et tamen prædicta accidentia non dimanant ab anima secundum se, sed ut habet modum seu statum conjunctionis ad corpus. Similiter gratia sanctificans est primum principium dotum corporis gloriosi : et nihilominus hujusmodi dotes non effluunt a gratia præcise sumpta, sed ab illa quatenus habet specialem modum dominii supra ipsum corpus. Pariter a justitia originali primorum parentum pullularunt per dimanationem physicam plures perfectiones, et habitus, qui modo a nostra justitia non dimanant : quia licet eæ non differant substantialiter, sed sint idem habitus gratiæ ; tamen in primis parentibus habuit specialem perfectionis modum, quo in nobis caret, ut explicuimus *tractatu* 13, *disputatione* 16, *numero* 7 *et numero* 54. Sic ergo licet lumen gloriæ sit accidens connaturale gratiæ, et in quod ipsa valde propendet ; petit tamen in sua radice, nempe in gratia, quemdam specialem modum perfectionis, et dominii supra ipsam animam : quem quia de facto gratia non habet, cum primo producitur, propterea ab ipsa de præsenti lumen gloriæ non effluit. Congruum tamen fuit, ut Deus nobis gratiam absque prædicto modo conferret, ut sic possemus gloriam per propria opera promereri.

Responsio inter arguendum data approbatur. Ex quo fit responsionem ibi traditam non petere principium, sed reddere rationem a priori : nam status viæ non constituitur primario per absentiam luminis gloriæ, sed per absentiam illius modi perfectionis, quem ipsum lumen supponit. Unde sicut positio modi infert lumen ; ita carentia modi (quem circumloquimur per statum viæ), arguit carentiam dimanationis illius luminis a gratia : ea plane ratione, qua carentia illius modi, quam gratia habuit in Adamo, infert carentiam aliquarum perfectionum, quæ in Adamo fluxerunt ab illa, quin in hoc detur petitio principii. Si autem lumen gloriæ destruit statum viæ, ideo est quia præsupponit illum perfectionis modum in gratia, per quem status viatorum excluditur : et usquedum prædictus

modus adsit, non datur sufficiens determinatio gratiæ, ut lumen gloriæ dimanet ab illa, ut explicari potest exemplis proxime adductis. Ad id, quod additur, concedendum est lumen gloriæ fieri per actionem diversam ab ea, per quam gratia nunc entitative producitur; quod solum evincit non dimanare a gratia sic sumpta, efficitur tamen per eandem actionem, per quam gratia fit perfecta, seu (et in idem redit) recipit illum perfectionis modum : quod satis suadet dimanare physice ab illa ut prædicto modo perfecta. Sicut risibilitas non fit per actionem procedentem ab anima secundum se ; sed per eam actionem, per quam anima corpori unitur : et ita non dimanat ab anima secundum se, sed ab ea ut habet modum unionis.

Objectio. 108. Sed objicies : nam ea, quæ dimanant a natura, comparantur ut proprietates ad illam, proindeque debent eam in omni statu comitari : ergo si lumen gloriæ non sic se habet ad gratiam, sequitur quod nec sit proprietas ejus, nec resultet ab illa.

Dispellitur. Respondetur antecedens esse absolute falsum : nam plura accidentia communia dimanant a substantia in prima sui productione, quæ de cursu temporis amittuntur : et aliquæ proprietates non effluunt a natura ex vi actionis primo eam producentis, quæ postea ab illa affecta quodammodo dimanavit, ut constat in potentia ridendi. Esto autem, antecedens verum esset in natura, quæ est substantia, nequit tamen verificari universaliter in natura entitative accidentali, qualis est gratia sanctificans. Illa enim utpote per se subsistens majorem uniformitatem tam in modis quam in proprietatibus habet : hæc vero, quia inhæret subjecto, potestque ipsi diverso modo communicari ; magnæ variationi in radicando sua accidentia, et virtutes subjecta est. Unde videmus gratiam pro diversitate subjecti diversas virtutes, et effectus formales communicare : nam in nobis radicat quasdam virtutes, quas non radicat in Angelis, utputa temperantiam, et pœnitentiam : et nobis communicat filiationem adoptivam, quam non præstat Christo Domino. Idem ergo de eadem gratia, per respectum ad idem subjectum dicendum est : nam valet eidem diversis modis uniri, et consequenter fundare proprietates longe distinctas, quæ hoc, aut illo tempore ab ea dimanent.

Arauxo. Videatur Arauxo *disp.* 1, *proœm. sect.* 4, *a num.* 47, ubi aliam adhibet responsionem.

Secundum argumentum. 109. Secundo arguitur : quoniam virtutes supernaturales sunt per se infusæ : sed id, quod infunditur, non dimanat ab aliquo principio intrinseco, sed unice fit a Deo : ergo virtutes supernaturales non resultant physice a gratia. Et confirmatur : quia intensio virtutum infusarum non dimanat a gratia : ergo nec ipsæ virtutes. Consequentia liquet : quia virtus, et ejus intensio sunt ejusdem rationis. Et antecedens suadetur : nam fieri potest, ut gratia sit valde remissa, et virtus sit valde intensa, ut contingit in eo, qui existens in peccato elicuit actus intensissimos fidei : hic enim si convertatur cum actu charitatis remisso, habebit gratiam remissam, et fidem satis intensam ; ergo intensio virtutum non commensuratur cum gratia, et consequenter non effluet per dimanationem ab illa.

Solutio. Respondetur ad argumentum negando majorem : quia non est contra rationem virtutis per se infusæ, quod dimanet ab aliquo principio intrinseco, si istud etiam producatur per infusionem, ut in nostro casu contingit. Sicut non adversatur rationi creationis, quod aliquid fluat a natura, si tam ipsa, quam id, quod effluit, fiant per eandem rem e nihilo producentem, ut constat in intellectu, et voluntate respectu animæ, et in quantitate, et aliis accidentibus respectu cæli.

Ad confirmationem respondemus intensionem virtutum, quæ simul infunduntur cum gratia, eidem in sua intensione commensurari, et etiam secundum ipsam intensionem a gratia effluere. Illæ autem virtutes, quæ per accidens præcedunt gratiam, sicut per accidens secundum entitatem non dimanant ab ea, ita nec secundum intensionem : unde non oportet, quod gratiæ in sua intensione commensurentur, sed valent illam excedere. Et ita accidit in casu, qui nobis objicitur.

Ultimum argumentum. 110. Ultimo arguitur : quia si virtutes dimanarent a gratia sanctificante, prius et intimius efflueret ab ea fides, quam charitas : consequens est absurdum : ergo non dimanant ab ea. Sequela ostenditur : nam in quacumque natura intellectiva, qualis est gratia, prius, et intimius dimanat virtus proxime intellectiva, quam virtus affectiva, ut constat in intellectu, et voluntate comparatis ad animam nostram : ergo si fides, et charitas dimanant a gratia sicut a natura, sequitur, quod prius et intimius effluat fides, quam charitas. Falsitas vero consequentis ostenditur :

ostenditur : tum quia major connexio invenitur inter gratiam, et charitatem, quam inter gratiam, et fidem ; siquidem illæ nequeunt de lege ordinaria separari ; istæ vero separantur : datur enim fides sine gratia in peccatore, et gratia sine fide in beatis. Tum etiam quia si fides intimius, et prius flueret a gratia, quam charitas, perfectiori modo influeret, et viveret gratia per fidem, quam per charitatem, et actus fidei esset perfectior actu charitatis : eo quod natura se præcipue explicat in operatione potentiæ, quæ prius, et intimius ab ipsa dimanat : qua ratione probant Thomistæ intellectum, et ejus operationem excedere voluntatem, et illius actum. Consequens autem est contrarium D. Thom. infra *quæst.* 114, *art.* 4, ubi statuit gratiam principalius mereri per charitatem, quam per alias virtutes : contrariatur etiam Apostolo dicenti : *Major autem horum est charitas :* ergo fides non dimanat a gratia prius, et intimius, quam charitas.

D. Tho.

Responsio.

Huic argumento, quod propriam sedem habet in tractatu de Merito, ubi illud ex professo diluemus, nunc breviter respondetur eandem difficultatem importare apud Adversarios, et ab illis dissolvendum esse ; sive enim fides, et charitas dimanent physice a gratia, ut nos asserimus, sive solum moraliter ut illi autumant, tamen prior est fides, quam charitas, et prius gratia influit per fidem, quam per charitatem, cum hæc dirigatur per illam, sicut quælibet vis affectiva dirigitur per virtutem cognoscitivam. Dicimus ergo ex hoc principio solum colligi excessum secundum quid fidei supra charitatem ; cum quo cohæret, ut charitas excedat simpliciter fidem. Et ratio est : quoniam perfectio gratiæ attenditur simpliciter penes conjunctionem hominis cum Deo tanquam cum ultimo fine supernaturali. Hanc autem conjunctionem assequitur gratia simpliciter per charitatem, quæ per suos actus convertit hominem ad Deum tanquam ad finem super omnia dilectum, utpote cum respiciat proprium objectum, nempe Deum ipsum auctorem supernaturalem sub ratione formali finis. Fides vero non ita attingit Deum. sed sub ratione summi veri : qui modus attingentiæ non conjungit hominem cum Deo tanquam cum fine super omnia dilecto, sed cohæret cum aversione ab illo, ut constat in fideli existente in peccato mortali. Et propterea licet actus fidei præcedat actum charitatis ; nihilominus non intelligitur pro illo priori meritorius vitæ æternæ : hanc enim rationem participat fides a charitate referente illius actum ad Deum ultimum finem : quæ relatio et requiritur ad prædictum meritum, et non convenit actui fidei ante imperium charitatis, ut ex se liquet.

Ordo inter fidem, et charitatem.

Unde fit, quod licet fides prius ordine generationis oriatur a gratia, quam charitas : hæc tamen sit prior illa ordine intentionis, et intimius conjungitur cum gratia, ardentiusque appetatur ab ipsa. Imo adhuc in ordine generationis fides non est per se prior charitate, sed tantum per accidens, et per subrogationem in defectum luminis gloriæ. Hoc quippe est virtus, cui magis per se convenit ratio potentiæ cognoscitivæ supernaturalis dirigentis charitatem : et propterea inclinatio gratiæ non se explicat principaliter in actu fidei, sed in actu luminis gloriæ, nimirum in visione clara Dei in seipso : qui actus est perfectior simpliciter actu charitatis, ut tradunt N. Complut. *in lib. de Anima, disp. et quæst. ult.* Unde exemplum illud intellectus, et voluntatis respectu animæ non est accommodandum fidei et charitati respectu gratiæ ; sed charitati et lumini gloriæ.

DUBIUM VII.

Quanta sit perfectio gratiæ sanctificantis.

Hujus difficultatis resolutio nequit congruentius haberi, quam per comparationem gratiæ ad alia entia creata. Sed ut a facilioribus nos breviter explicemus, viamque sternamus ad magis obscura, oportet aliqua prælibare.

§ I.

Præsupponuntur aliqua ad dubii resolutionem.

Quibus modis dicatur perfectius alio.

111. Primo observandum est dupliciter posse aliquid dici perfectius alio : uno modo in æstimatione morali, quo pacto aurum est perfectius formica : alio modo in esse physico, et quoad speciem, qua ratione formica est præstantior auro. Similiter potest perfectio rei bifariam considerari : primo absolute, et in se ; secundo respective, et per comparationem ad aliud : plura enim sunt in se minus perfecta, quæ respective ad aliud sunt perfectiora seu magis congruentia : sicut esse Angelum perfectius est absolute, et in se quam esse hominem ; et

tamen respectu Petri melius est esse hominem, quam Angelum. Tandem duobus modis potest aliquid adhuc in esse physico, et consideratum in se dici perfectius, quam aliud, nimirum vel simpliciter, vel secundum quid. Tunc autem aliquid excedit simpliciter, quando habet nobiliorem speciem, seu essentiam : tunc vero excedit secundum quid, quando excedit in hoc, aut illo conceptu quasi accidentali. Priori modo substantia est perfectior suis accidentibus naturalibus, utpote superans illa in specie: posteriori autem modo accidentia sunt perfectiora substantia, communicant quippe illi aliquam majorem actualitatem. Difficultas ergo præsens principaliter non procedit de excessu gratiæ super alia entia solum in æstimatione morali, et secundum quid, et relate accepta ; sed de perfectione physica, considerata in se, et simpliciter tali.

Gratia est perfectior accidentibus naturalibus.

112. Secundo supponendum est gratiam sanctificantem esse physice, et simpliciter perfectiorem omnibus accidentibus ordinis naturalis. Hanc suppositionem, licet Ripalda *disp.* 227, dicat esse dubiam, et solo arbitrio æstimandam, docent satis communiter Theologi, et quidem merito. Tum quia accidentia naturalia, et gratia conveniunt in ratione accidentis, et in modo habendi imperfecte existentiam : et aliunde gratia est forma ordinis simpliciter superioris, et perfectioris, cum sit ordinis divini : ergo gratia est simpliciter perfectior accidentibus naturalibus. Tum etiam quia supposita convenientia in ratione communi, excessus simpliciter desumendus est ex differentia specifica uniuscujusque rei : at sic est, quod nullum accidens naturale gaudet differentia specifica ita perfecta, sicut gratia sanctificans : nam differentia accidentis naturalis sumitur per habitudinem ad specificativum naturale ; gratiæ vero differentia consistit in participatione formali naturæ divinæ, ut vidimus *dub.* 3, quæ ratio longissime præstat alteri : ergo gratiæ perfectio excedit simpliciter perfectionem accidentium naturalium. Quod majori confirmatione non indiget, et a fortiori constabit ex dicendis a *n.* 117.

Excedit alia accidentia supernaturalia.

113. Tertio præmittendum est gratiam habitualem esse simpliciter perfectiorem omnibus habitibus, et virtutibus ordinis supernaturalis. Ratio sumitur ex dictis : quoniam in quocumque ordine natura est perfectior simpliciter iis, quæ ab ea dimanant vel tanquam proprietates, vel tanquam accidentia communia : hæc quippe comparantur ad illam sicut ad communem radicem, in qua perfectio, quæ in ipsis divisa invenitur, cum majori unitate, ac simplicitate continetur : sed gratia sanctificans se habet in ordine supernaturali sicut quædam natura, a qua omnes virtutes, et habitus supernaturales dimanant, ut ostendimus *dub. præc.* ergo est simpliciter perfectior quam illa. Adde primo, quod nullius virtutis perfectionem magis extollunt sancti Patres, quam charitatis : atqui gratia est simpliciter perfectior charitate, ut diximus *n.* 87; ergo excedit in perfectione omnes virtutes. Lumen etiam gloriæ dimanat a gratia, et tantum habet quandam partem illius perfectionis, quæ continetur in gratia : hæc quippe est radix generalis omnis rectitudinis, et in ordine ad omnia objecta : at lumen solum perficit animam in ordine ad intelligendum Deum sub ratione veri. Adde secundo, quod in Deo conceptus essentiæ, seu naturæ præstat simpliciter aliis conceptibus in perfectione : gratia autem participat formaliter conceptum naturæ divinæ ; et aliæ virtutes participant alios conceptus : ergo perfectio gratiæ excedit simpliciter aliorum habituum supernaturalium perfectionem.

Est perfectior visione beata.

114. Quarto supponendum est gratiam sanctificantem esse simpliciter perfectiorem visione beatifica, et consequenter omnibus aliis operibus supernaturalis ordinis. Hæc secunda suppositionis pars legitime infertur ex prima : quia nulla operatio adæquat perfectionem visionis beatificæ. Prima vero non admittitur ab omnibus Theologis etiam intra scholam D. Thom. Modo vero illam supponimus ut probabiliorem, et S. Doctori magis conformem. Tum quia in nullo ordine operatio est perfectius simpliciter, quam primum esse, sed e converso : atqui gratia in ordine supernaturali dat primum esse, et visio beatifica est quædam operatio, ut ex se, et ex dictis satis constat : ergo gratia est perfectior simpliciter, quam visio. Tum etiam quia nulla operatio particularis quantumvis perfecta continet adæquate perfectionem contentam in natura, quæ est principium illius : cum hæc possit efficere plures alias operationes : ergo cum visio sit particularis operatio, et gratia se habeat ut natura, quæ est ejus principium, sequitur gratiam excedere simpliciter visionem. Tum præterea quia per gratiam communicatur nobis tota Dei natura sub conceptu radicis essendi, operandi, et attributorum :

butorum : per visionem autem solum participamus naturam divinam sub particulari conceptu operationis : sed perfectior est illa communicatio, quam hæc : ergo perfectior est gratia quam visio. Tum denique, et præcipue (ut obiter destruamus præcipuum fundamentum opinionis adversæ), quia licet finis *qui*, sive objectivus, sit simpliciter perfectior eo, quod est ad finem; non tamen finis *quo*, seu assecutio formalis finis *qui :* nam hæc assecutio finis ordinatur per se ad perfectionem finis *cui*, et est propter ipsum : at sic est, quod visio non est finis *qui* gratiæ sanctificantis, sed solum finis *quo*, sive assecutio finis objectivi, nimirum Dei in seipso : ipsa vero gratia, vel suppositum gratum se habet ut finis *cui :* ergo visio non est simpliciter perfectior, quam gratia, sed e converso.

Est minus perfecta, quam unio hypostatica. Cabrera. Suarez.

115. Quinto supponendum est unionem hypostaticam (si est aliquis modus creatus), esse perfectiorem simpliciter gratia sanctificante. Hanc suppositionem negat Cabrera 3 *p. quæst.* 2, *art.* 9, *disp.* 2, sed etiam recte probat Suarez *ibidem sect.* 2. Quoniam perfectiori modo conjungit unio hypostatica humanitatem cum Deo, quam gratia : illa enim conjungit substantialiter, et in unitate personæ, hæc vero solum accidentaliter : sed perfectio entitatum supernaturalium attenditur penes majorem conjunctionem, et accessum ad Deum : ergo perfectior simpliciter est illa unio, quam gratia. Quod satis expressit D. Thom. *loco citato, art.* 10 *ad* 1, his verbis : « Gratia, quæ est accidens, « est quædam similitudo divinitatis participata in homine. Per Incarnationem « autem humana natura non dicitur participasse similitudinem aliquam divinæ « naturæ, sed dicitur esse conjuncta ipsi « divinæ naturæ in persona filii : majus « autem est ipsa res, quam similitudo ejus « participata. » Et similia habet in eadem 3 *p. q.* 7, *art.* 13 *ad* 3. Unde Cajet. 3 *part. q.* 4, *art.* 1 *ad* 2 inquit : *Procul dubio majus, nobilius, excellentius, perfectiusque est uniri Deo in persona, quam per gratiam, et gloriam consummatam.* In quo amplius roborando non immoramur in præsenti, ne difficultatem 3 part. tractandam nunc præveniamus.

D.Tho. Cajetan.

Punctum difficultatis.

116. Supposito igitur, quod gratia excedat simpliciter omnes formas accidentales tam naturales, quam supernaturales, et quod non adæquet perfectionem unionis hypostaticæ; videndum præcise superest, qualiter se habeat comparata ad formas, et naturas substantiales. Circa quod etiam supponimus cum D. Thom. *q.* 110, *art.* 2 *ad* 2, gratiam, et substantiam se mutuo excedere excessu secundum quid : nam si gratia consideretur ut actualitas quædam elevans naturam ad ordinem superiorem, nequit non illam saltem secundum quid antecellere : si vero substantia consideretur ut ens per se, cui gratia, ut existat, innititur; profecto explicat excessum aliquem supra gratiam. Difficultas autem est, utrum attentis omnibus, et librata hinc, et inde perfectione substantiæ creatæ, et gratiæ sanctificantis, hæc sit simpliciter, et absolute perfectior, quam illa. Ubi rejiciendus occurrit Ripalda *tom.* 1, *disp.* 21, *sect.* 2, ubi tradit hoc dubium non posse solidis fundamentis, sed tantum conjecturis, et quadam arbitraria æstimatione resolvi : oppositum enim satis liquet ex communi Theologorum praxi, qui illud tractant, et amplius constabit ex iis, quæ statim dicemus. Fatemur tamen cum Ledesma infra referendo quæstionem hanc, licet optimam esse difficillimam.

D.Tho. Ripalda.

§ II.

Eligitur vera sententia, et auctoritate munitur.

Conclusio.

117. Dicendum est gratiam sanctificantem esse simpliciter perfectiorem omni forma substantiali. Hanc conclusionem docent Ledesma *de perfect. divinis, quæst.* 4, *art.* 5, *sub art. unico, conclus.* 3, Martinez *in præsenti, art.* 1, *dub.* 2, Cabrera 3 *part. quæst.* 64, *art.* 1, *disp* 1, § 2, Curiel *infra quæst.* 112, *art.* 1, *dub.* 1, § 2, Arauxo *lib.* 7 *Metaph. quæst.* 1, *art.* 4 *et in præsenti, quæst.* 113, *art.* 9, *dub. unico, et disp.* 3, *præambula, sect.* 5, *conclus.* 2, dicens sic sentire plures modernos doctissimos discipulos D. Thomæ, Aragon 2, 2, *quæst.* 23, *art* 3, *dub. ult.* Granad. *controv.* 8, *tract.* 8, *disp.* 5, Valentia *quæst.* 4, *punct.* 1, et alii.

Ledesm. Martin. Cabrera. Curiel. Arauxo. Aragon. Granad. Valent.

Probatur ex D.Tho.

Probatur ex D. Thom. *quæst.* 112, *art.* 1, ubi probans nullam creaturam posse per modum causæ principalis producere gratiam habitualem (quod nos ex professo ibi ostendemus) inquit : « Nulla res potest « agere ultra suam speciem : quia semper « oportet, quod causa potior sit effectu. Do« num autem gratiæ excedit omnem facul« tatem naturæ creatæ; cum nihil aliud

« sit, quam quædam participatio divinæ « naturæ, quæ excedit omnem naturam. « Et ideo impossibile est, quod aliqua « creatura gratiam causet. » Nihil autem concluderet S. Doctor, si gratia excederet naturam, et substantiam excessu præcise secundum quid : nam optime cohæret effectum esse perfectiorem secundum quid sua causa principali, si semel illa ipsum excedit simpliciter, et inductive potest ostendi : ergo juxta D. Thom. gratia est simpliciter perfectior, quam substantia. Idem tradit S. Doct. *quæst.* 113, *art.* 9, ubi inquit, *an justificatio impii sit maximum opus Dei*, et respondet in hunc modum : « Dicendum, quod « opus aliquod potest dici magnum dupli« citer. Uno modo ex parte modi agendi : « et sic maximum opus est creationis, in « quo ex nihilo fit aliquid. Alio modo potest « dici opus magnum propter magnitudi« nem ejus, quod fit : et secundum hoc majus « opus justificatio impii, quæ terminatur « ad bonum æternum divinæ participatio« nis, quam creatio cœli, et terræ, quæ ter« minatur ad bonum naturæ mutabilis. » Si autem cœlum, et terra (et idem est de aliis substantiis tametsi spiritualibus : nam D. Thom. nullam excludit, ut ex contextu liquet), essent simpliciter perfectiora, quam gratia ; jam creatio cœli, et terræ excederent justificationem impii, non solum ex parte modi agendi, verum etiam ex parte rei factæ : cujus oppositum statuit, et probat D. Thom. ergo ex ejus mente gratia est simpliciter perfectior, quam substantia creata. Quod adhuc magis expressit *in* 4, *d.* 17, *quæst.* 1, *art.* 5, *quæstione* 1 *ad* 1, ubi hæc habet : *Dicendum, quod verbum Augustini,* (de quo statim), *intelligendum est quantum ad id, quod fit : quia in creatione fit res secundum esse naturæ, quod est minus, quam esse gratiæ, etc.*

D.Tho. — Idem.

Confirmatur ex aliis S. Patribus, et præcipue ex D. Augustino qui pluribus in locis tradit nostram assertionem : nam *lib.* 2, *ad Bonifacium, cap.* 6, circa finem ait : *Gratia Dei non solum omnia sydera, et omnes cœlos, verum etiam omnes Angelos supergreditur.* Et, *tract.* 72, *in Joann.* inquit : *Prorsus majus hoc esse dixerim* (videlicet justificare impium), *quam est cœlum et terra, et quæcumque cernuntur in cœlo, et in terra.* Et, *serm.* 15, *de verbis Apostoli,* asserit : *Melius est justum esse quam hominem esse.* Idemque tradit in aliis locis loquens de gratia sub nomine charitatis. Quod etiam docent alii Patres, Origenes *lib.* 6, *in Isaiam*, Gregorius *lib.* 3 *Dialogi, cap.* 17, Anselmus *lib. de libero arbitrio cap.* 10, Bernard. *serm.* 29, *in Cantica*, Nazianzenus *orat.* 40, ubi hæc habet : *Quemadmodum creavit nos Dominus, ita creatos instauravit, ac refinxit, et quidem figmento diviniori, primum figmentum superante.* Qui excessus debet esse simpliciter talis : alias idem posset dici de quolibet accidente naturali.

Confirmatur ex aliis Patribus. D.Aug. — Origen. Gregor. Anselm. Bernar. Nazian.

Ad hæc accedit auctoritas sacræ paginæ, quæ non obscure nostram assertionem tradit, dum sapientiam, hoc est, divinam gratiam, omnibus rebus creatis anteponit, ut Proverb. 8 : *Melior est sapientia cunctis opibus pretiosissimis, et omne desiderabile ei non potest comparari.* Et Sapient. 7: *Præposui illam regnis, et sedibus, et divitias nihil esse duxi in comparatione illius.* Et Job 28 : *Nescit homo pretium ejus.* Ac denique Divus Petrus in 2, cap. 1, gratiam justificantem maximum et pretiosum donum Dei antonomastice vocat : *Maxima*, inquit, *et pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ.* Et hinc provenit, quod gratia sanctificans appellatur absolute participatio divinæ naturæ, et consortium ejus : quod de nulla substantia dici consuevit. Recolantur supra dicta *numero* 68 *et* 69.

Proverb. 3. — Sapient. 7. — Job.28. 2 Petr.c. 1.

118. Unde exclusæ manent evasiones, quibus Ripalda contendit robur horum testimonium elevare, vel quia loquantur in sola æstimatione morali ; vel quia in eis solum fiat comparatio gratiæ ad alia dona, quæ possunt communicari naturæ, non vero ad ipsam naturam ; vel denique quia interpretari debent de gratia in concreto, quo pacto includunt ipsam substantiam, et addunt perfectionem supra illam consideratam secundum se.

Ripaldæ effugia.

Hæ, inquam, evasiones præcluduntur ex eisdem testimoniis. Prima quidem : nam D. Thom. hanc comparationem metaphysice tractat, et conditionem cum naturæ, cum gratiæ hinc, et inde perpendit, ut ipsa testimonia satis evincunt. Et si loqueretur de sola æstimatione morali, idem posset asserere de quolibet actu bono virtutis acquisitæ, nec ita gratiam efferret. Secunda etiam excluditur : nam D. August. comparat gratiam non cum donis accidentalibus, sed cum ipsis rerum substantiis, ut cum cœlo, et terra, et Angelis. Et D. Nazianz. expresse loquitur de gratia respective ad primum figmentum, quod fuit homo ipse, vel anima.

Præcluduntur.

anima. Tertia tandem seipsa corruit : quia relata testimonia non loquuntur de gratia in concreto, sed in abstracto : non enim dicunt, quod esse gratum sit perfectius, sed quod ipsa gratia sit excellentior tum aliis rebus, tum ipso subjecto, cui inest. Et plane oppositus sensus, quem Ripalda illis attribuit, indignus est Patrum gravitate : nam eodem modo possent dicere, quod quantitas est perfectior cœlo : quantum enim complectendo substantiam cœli majorem perfectionem exprimit, quam sola substantia, et sic de aliis : quod est ridiculum.

§ III.

Eadem assertio ratione probatur.

Ratio fundamentalis D. Th.

119. Fundamentum præcipuum nostræ assertionis continetur in relatis testimoniis, et potest in hunc modum formari : quoniam perfectio cujuscumque creaturæ sumitur per majorem accessum et conjunctionem ad increatam perfectionem Dei: sed gratia sanctificans magis simpliciter accedit ad increatam Dei perfectionem, quam quælibet substantia creata : ergo gratia sanctificans excedit simpliciter omnem substantiam creatam. Consequentia est legitima. Major videtur manifesta : nam sicut illud est magis calidum simpliciter, quod magis accedit ad maxime calidum : ita illud debet esse simpliciter magis perfectum, quod magis accedit ad maxime perfectum, quod est D. O. M. juxta illud, *primum in unoquoque genere est causa, et mensura cæterorum.* Minor autem ostenditur : quia gratia sanctificans accedit ad perfectionem divinam participando formaliter id, quod in Deo est maxime perfectum, nimirum conceptum naturæ divinæ : nulla autem substantia creata, vel creabilis participat conceptum adeo perfectum ; cum sit participatio Dei non juxta modum proprium Dei, sed juxta exigentiam connaturalem ipsarum rerum : ergo gratia sanctificans magis simpliciter accedit ad perfectionem Dei, quam omnis substantia creata.

Roboratur.

Confirmatur : nam ideo Suarez *num.* 115 relatus, et omnes fere adversarii docent unionem hypostaticam esse simpliciter perfectiorem gratia sanctificante, quia natura creata intimius, et immediatius unitur Deo per unionem hypostaticam, quam per gratiam sanctificantem, ut arguit Suarius *loco citato :* atqui intimius, et immediatius unimur Deo per gratiam, quam per naturam, sive substantiam : ergo gratia præstat simpliciter omni naturæ, et substantiæ creatæ. Probatur minor : quia unio fundat conformitatem, et similitudinem : sed magis conformamur, et assimilamur Deo per gratiam, quam per naturam : et ideo gratia constituit nos Deos per participationem, et facit nos filios adoptivos Dei, aliaque munia divina præstat, quæ nullo modo per naturam consequi possumus : ergo intimius ac perfectius unimur Deo per gratiam, quam per naturam.

Duæ responsiones.

120. Huic argumento occurrit Ripalda dupliciter. Primo respondet hominem perfectius Deo conjungi per gratiam, quam per naturam : eo quod conjunctio per gratiam complectitur perfectiones tam naturales, quam supernaturales ; conjunctio vero per naturam solum explicat perfectiones naturalis ordinis : unde mirum non est, quod illa conjunctio istam excedat, licet gratia non excedat simpliciter naturam. *Secundo* respondet conjunctionem, et accessum ad Deum, qui fit per gratiam, solum esse intentionalem, videlicet per cognitionem, et amorem ; non vero physicam, et entitativam : quoad æmulationem, inquit, et imitationem perfectionum : nam gratia seorsim a substantia non est vivens, libera, et intellectiva, atque ideo non adæquat perfectionem entitativam substantiæ, cui animæ hæc prædicata congruunt.

Prima evertitur.

Sed prima solutio vel non penetrat vim argumenti, vel destruit statum quæstionis effugiens ejus difficultatem : nam aliud est, quod conjunctio facta per gratiam supponat conjunctionem factam per naturam ; aliud vero, quod eam includat. Primum quidem verum est, sed hoc potius est falsum : quoniam sicut gratia supponit realiter naturam, et tamen ab ea essentialiter differt, et eam essentialiter non includat ; unde præstat locum, ut unam cum altera conferamus: ita licet conjunctio cum Deo per gratiam supponat conjunctionem cum ipso per naturam, nihilominus ab ea distinguitur essentialiter, et illam in suo conceptu formali non complectitur, sed permittit, quod una cum altera comparetur. Quamobrem licet eæ conjunctiones non separentur realiter mutuo; possunt tamen per intellectum abinvicem abstrahi, et inter se conferri. Et hoc pacto procedit nostrum argumentum, quod proinde non diluitur hac solutione, sed in suo robore perseverat, ut jam videbimus.

Secunda confutatur.

Secunda responsio plura continet falsa, et nobis improbabilia. Tum quia homo per gratiam conjungitur Deo, acceditque ad illius perfectionem non solum intentionaliter media cognitione, et amore, sed etiam physice, et antecedenter ad omnem operationem. Quod satis liquet in parvulis baptizatis, qui secundum illam dispositionem nequeunt Deum cognoscere, et amare : et nihilominus sunt vere filii Dei, participes naturæ divinæ, Deo grati, et modo specialissimo ei similes : id quod sine temeritate, et errore negari non valet. Gratia igitur conjungit hominem cum Deo non solum intentionaliter, sed etiam physice. Tum etiam quia major conjunctio, seu accessus physicus creaturarum ad Deum consistit in eo, quod per suas entitates imitentur, et exprimant, aut æmulentur, ut ille Auctor loquitur, divinam perfectionem : at sic est quod gratia sanctificans per suam entitatem imitatur, et exprimit perfectionem divinam, idque excellentiori modo præstat, quam omnis substantia creata : eo quod gratia, per suam entitatem est participatio formalis naturæ Dei sub conceptu proprio naturæ : quæ ratio nulli substantiæ creatæ potest convenire (si enim competeret, jam illa substantia esset supernaturalis : quod esse impossibile supponimus in præsenti): ergo gratia physice, et perfectius accedit ad perfectionem Dei, quam omnis substantia creata. Tum præterea quia falsum est gratiam secundum suam entitatem non esse viventem, intellectivam, et liberam : nam oppositum evidenter suadent actus supernaturales vitales, intelligentes, et liberi, qui ab ipsa gratia tanquam a natura, et prima hujus ordinis radice procedunt, ut satis liquet ex dictis *dub.* 3. Tum denique quia si prædictus Auctor reducit totam perfectionem physicam animæ, vel Angeli ad hujusmodi prædicata, eo ipso sequitur gratiæ excessus super illa : nam gratia est participatio formalis vitæ per essentiam, et ideo *ad Rom.* 8, dicitur : *Gratia Dei vitæ æterna :* est principium nobilissimæ intellectionis, videlicet visionis Dei in seipso : gaudet perfectissima libertate, siquidem ita attingit bonum, ut nequeat declinare ad malum : quæ omnia superant vitam, intellectualitatem, et libertatem ordinis naturalis, ut ex se liquet.

Ad Rom. 8.

Objectio.

121. Sed oppones : quoniam species Angeli superioris existens in Angelo inferiori est participatio formalis naturæ Angeli superioris, sive, et in idem redit, est ipsa natura per participationem : sed Angelus superior est simpliciter perfectior Angelo inferiori, ut ex se liquet : ergo si ratio a nobis facta aliquid probat, suadet quod prædicta species est simpliciter perfectior, quam Angelus inferior, cui inhæret : consequens est absurdum, ergo prædicta ratio nihil convincit. Declaratur vis hujus objectionis : nam magis accedit ad Angelum superiorem species illum quidditative repræsentans, quam substantia Angeli inferioris : eo quod prædicta species habet participative formaliter naturam, quam repræsentat ; non minus quam gratia habet participative naturam Dei, quam imitatur : et tamen quia prædicta species est accidens, et Angelus inferior substantia ; hic est simpliciter perfectior, quam illa, magisque accedit absolute ad perfectionem Angeli superioris : ergo cum gratia sit accidens, sequitur quod non excedat simpliciter substantias creatas, licet aliquo modo videatur magis accedere ad divinam perfectionem.

Responsio.

Respondetur objectioni negando consequentiam. Et ratio disparitatis est : quoniam substantia Angeli inferioris, et species superioris in inferiori existens pertinent, physice loquendo, ad eundem ordinem naturalem, et sunt, ut plures volunt, ejusdem immaterialitatis : constat autem, quod intra eundem ordinem substantia præstat simpliciter accidentibus : ut propterea Angelus inferior est simpliciter perfectior, quam species repræsentativa Angeli superioris. Hæc autem ratio non militat in gratia sanctificante, quæ, ut supponimus, est ordinis divini, et habet specialem cognitionem cum Deo, ut *dub.* 4 explicuimus. Accedit quod species non est participatio physica objecti, quippe quæ considerata secundum suam entitatem non assimilatur illi, neque elicit physice ejus operationes : sed tantum dicitur habere ipsius naturam in quodam esse diminuto et intentionali ; quamobrem ex prædicto accessu, et conjunctione ad superiorem Angelum, non arguitur habere physice excessum simpliciter talem supra Angelum inferiorem. Gratia autem imitatur perfectionem Dei non præcise intentionaliter, aut in ordine ad cognitionem ; sed physice, et entitative : sicut enim natura Dei in se considerata est principium radicale videndi, et amandi Deum in seipso : ita gratia est physicum principium in nobis, ut eliciamus similes operationes

tiones et circa idem objectum. Per quod liquet ad id, quod in objectione adhibetur: nam falsum est, quod species participet naturam objecti eo modo, quo gratia participat naturam Dei, ut patet ex modo dictis.

Replica. 122. Replicabis: quia absolute loquendo non minus gratia distat a Deo, quam species Angeli superioris distat ab illo: sed propter hanc distantiam licet Angelus superior excedat simpliciter Angelum inferiorem; species tamen illius hunc simpliciter non excedit: ergo gratia non excedet simpliciter substantiam, quamvis Deus, cujus est participatio, ipsam excedat.

Solvitur. Respondetur negando consequentiam: quia licet habens gratiam multum distet a Deo, tamen substantia creata multum etiam distat ab illo; et facta comparatione inter utramque, major est hæc distantia, quam illa: quod satis evincitur ex ipsa elevatione naturæ per gratiam. Angelus autem inferior magis accedit physice ad Angelum superiorem, quam species illum repræsentans; siquidem sunt simpliciter ejusdem generis. Unde replica peccat in eo, quod præcise comparat gratiam, et speciem, non vero substantiam creatam, et Angelum inferiorem. Et ideo sic debet formari: ita se habent gratia, et substantia creata ad Deum, sicut respectu Angeli superioris se habent species eum repræsentans, et Angelus inferior. Sed tum negatur antecedens: nam quamvis gratia magis distet a Deo, quam species ab Angelo superiori; nihilominus Angelus inferior minus distat a superiori Angelo, quam substantia creata distat a Deo. Et propterea attentis omnibus, prædicta species non excedit Angelum, et gratia superat substantiam creatam.

§ IV.

Aliud fundamentum nostræ sententiæ.

Aliud fundamentum veræ sententiæ. 123. Secundo probatur nostra conclusio ratione satis efficaci: quoniam illa natura est simpliciter perfectior, quæ habet operationes simpliciter perfectiores: atqui operationes propriæ gratiæ sanctificantis excedunt simpliciter operationes cujuscumque substantiæ creatæ: ergo illa est simpliciter perfectior, quam hæc. Major videtur per se nota: nam cum operari sequatur ad esse specificum, seu naturæ; illa proculdubio erit perfectior natura, quæ fuerit principium nobiliorum operationum. Et hoc pacto venamur perfectiones naturarum, et colligimus excessum unius supra aliam, utputa sensitivæ supra vegetativam, et rationalis supra sensitivam: quia videlicet sentire est perfectius quam nutriri, aut augeri, et discurrere est nobilius, quam sentire. Minor etiam constat: quia visio, et amor Dei in seipso sunt operationes propriæ gratiæ sanctificantis: sed prædictæ operationes excedunt simpliciter omnes operationes ordinis naturalis, siquidem attingunt excellentissimum objectum, et nobilissimo modo; ita ut nec perfectius objectum, nec excellentior attingentiæ modus possint excogitari in creatis: ergo operationes gratiæ sanctificantis præstant simpliciter operationibus cujuscumque substantiæ creatæ.

Confirmatur primo. Confirmatur primo: nam illa natura est simpliciter perfectior, a qua dimanant, et cui correspondent perfectiores virtutes, et potentiæ: at sic est, quod potentiæ, ac virtutes dimanantes a gratia, et quæ correspondent illi, sunt simpliciter perfectiores, quam potentiæ, et virtutes propriæ substantiæ creatæ: ergo gratia excedit simpliciter omnem creatam substantiam. Major constat: quia nobiliori principio debentur nobiliora instrumenta, cujusmodi sunt virtutes et potentiæ respectu naturæ. Minor etiam ostenditur: quia charitas (ut alias potentias, et virtutes supernaturales omittamus) est perfectior simpliciter, quam voluntas, et omnis alia virtus acquisita; siquidem attingit nobilissimum objectum, et sub perfectissima ratione, videlicet summum bonum supernaturale sub ratione ultimi finis: et deinde subjicit sibi voluntatem, et omnes ejus inclinationes.

Roboratur amplius. Confirmatur secundo ex doctrina D. Thomæ *quæst.* 27 *de verit. art.* 3 *ad* 24, quia principium, cui correspondet finis nobilior, est perfectius alio principio, cui correspondet finis inferior: nam cum principium, et finis mutuo sibi correspondeant; talis est ordo agentium, qualis est ordo finium ipsis correspondentium: sed finis proprius gratiæ sanctificantis excedit simpliciter omnes fines proprios naturarum substantialium: ergo gratiæ perfectio superat simpliciter aliarum naturarum perfectionem. Minor liquet: quoniam filius proprius, et peculiaris gratiæ sanctificantis est ipse Deus sub ratione summi boni tam naturalis, quam supernaturalis: finis autem particularis aliarum rerum vel est aliquid creatum, vel est ipse Deus sub aliqua ratione particulari

boni naturalis: sed Deus sub ratione summi boni tam naturalis, quam supernaturalis excedit simpliciter et alia bona creata, et seipsum sub ratione particulari boni naturalis : ergo fines proprios naturarum substantialium.

Fulcitur ulterius. Ex quibus confirmatur tertio : quia ita se habet substantia creata ad gratiam, sicut se habent operationes, virtutes, et finis substantiæ ad operationes, virtutes et finem gratiæ : siquidem perfectio cujuscumque rei nequit congruentius, saltem a posteriori, explicari, quam per operationes, virtutes, et finem illius: atqui operationes, virtutes, et finis gratiæ sanctificantis excedunt simpliciter operationes, virtutes, et finem omnis substantiæ creatæ, ut constat ex dictis : ergo gratia hanc simpliciter excedit in perfectione.

Prima responsio. 124. Huic argumento, et confirmationibus potest responderi primo colligi potius ex eis, quod substantia creata sit simpliciter perfectior, quam gratia sanctificans : nam prima actualitas uniuscujusque rei est esse, D.Tho. ut tradit D. Thom. 1 *part. quæst.* 4, *art.* 1 *ad* 3, et secundum doctrinam D. Dionys. 5 *de divinis nominibus*, *esse* est simpliciter perfectius omnibus, quæ ad ipsum consequuntur, cujusmodi sunt virtutes, et operationes: quamobrem perfectio cujusvis naturæ non ex operationibus, sed ex ejus esse primo investiganda est. Constat autem, quod substantia creata habet nobilius esse, quam gratia sanctificans ; siquidem illa habet esse per se, et absolute tale, hæc vero utpote accidens solum habet esse in alio, et secundum quid. Unde excessus gratiæ supra naturam tam in operationibus, quam in virtutibus, et fine, solum attestantur excessum secundum quid, et compensatur per excessum naturæ supra gratiam in existendo, qui est excessus simpliciter. Cui doctrinæ Idem suffragari videtur D. Thom. *in hac quæst.* 21 *ad* 2, ubi ait : « Ipsa participatio bonitatis, quæ est gratia, imperfectiori modo « habet esse in anima, quam anima seipsa « subsistat : est tamen nobilior, quam natura animæ, in quantum est expressio, « vel participatio divinæ bonitatis, non vero « quantum ad modum essendi. » Idemque aperte tradit in aliis locis, ut *num.* 131 videbimus. Unde argumentum superius factum potest in nos retorqueri.

Evertitur. Sed contra est : quoniam licet verum sit, quod esse rei sit potissima ejus perfectio, falsum tamen est, quod perfectio tam essentiæ, quam existentiæ uniuscujusque rei non recte colligatur ex virtutibus, operationibus, et fine, quæ ipsi correspondent : oppositum enim satis manifestatur ex dictis. Unde sicut operationes gratiæ (ut alia prætermittamus), excedunt simpliciter operationes naturæ; ita esse gratiæ superat simpliciter esse naturæ : nam operari consequitur esse, et explicat illius perfectionem. Quamobrem qui concedit operationes gratiæ præstare simpliciter operationibus naturæ, ut admittit hæc responsio, inconsequenter negat existentiam gratiæ excedere simpliciter substantiæ existentiam. Nos autem utrumque affirmamus : quia licet in eodem ordine naturali, vel supernaturali esse per se sit perfectius simpliciter, quam esse in alio ; tamen esse in alio ordinis divini, cujusmodi est esse gratiæ, excedit simpliciter esse per se ordinis naturalis. Unde pariter theologizamur de essentia, et existentia gratiæ sanctificantis : tum quia nobiliori essentiæ correspondet nobilior actualitas existentiæ : tum quia sicut essentia gratiæ participat formaliter conceptum naturæ Dei, quæ antefertur omni naturæ; ita existentia gratiæ formaliter participat conceptum existentiæ divinæ, quæ antecellit omnes existentias creatas. Imo existimamus existentiam gratiæ esse perfectiorem simpliciter essentia seu quidditate ipsius gratiæ, ut in naturalibus tradunt Complut. abbreviati *in lib. de Generat. disp. ult. quæst.* 5, *num.* 6.

Motivum responsionis enervatur. 125. Nec istam responsionem impugnant, quæ in sui favorem prædicta responsio adducebat, quoniam aliud est *esse*, et aliud modus essendi. Quamvis ergo modus essendi per se explicet majorem perfectionem, quam modus essendi in alio; nihilominus esse, sive existentia actuans quidditatem alteri inhærentem potest esse perfectior, quam existentia actuans essentiam subsistentem in se, ut in præsenti contingit. Quod evidentius fiet, si animadvertamus existentiam accidentis non esse ipsam inhærentiam, sive unionem ejus ad subjectum, ut aliqui falso apprehendunt, sed esse aliam actualitatem, quæ quidditatem accidentis jam inhærentem supponit : sicut existentia subsistentiæ non est subsistentia, sed alia actualitas, quæ ad essentiam substantiæ terminatam per subsistentiam subsequitur. Unde fieri potest, quod modus essendi per se, nempe subsistentia, sit perfectior, quam modus essendi in alio, videlicet, quam inhærentia : et quod nihilominus existentia, sive actualitas

litas rei inhærentis superet simpliciter existentiam, et actualitatem rei subsistentis. Perfectio itaque cujuscumque rei per ejus essentiam, et existentiam, atque operationem simpliciter venanda est, in quibus gratia excedit naturam ; non autem penes modum existendi, in quo natura superat gratiam. Et consulto D. Thom. in testimonio, quod nobis objicitur, non dixit, quod gratia habet imperfectius esse, sed quod habet esse imperfectiori modo ; nec dixit, quod natura habet nobilius esse, sed quod est nobilior quantum ad modum essendi. Primum autem desiderabatur, ut natura excederet simpliciter gratiam.

Differentia inter accidentia naturalia, et supernaturalia.

Ratio autem quare accidentia naturalia hoc ipso, quod habent esse in alio, sint simpliciter minus perfecta, quam subjectum, cui insunt, non sumitur præcise ex eorum dependentia a subjecto, sed ex qualitate dependentiæ : quia videlicet totum eorum esse, et perfectio reducitur ad substantiam : nullum quippe est accidens naturale, quod non causetur ex principiis substantiæ, vel cui inest, vel cui postulat naturaliter inhærere, ut tradit D. Thom. 1 *p. q.* 77, *art.* 6, *in corp.* et propterea substantia excedit simpliciter accidentia ordinis naturalis. Esse autem, et perfectio accidentium ordinis supernaturalis non reducitur ad substantiam (hujus quippe vires, et exigentiam superant eo ipso, quod sint supernaturalia) : sed revocatur ad ipsam substantiam increatam Dei, a qua derivantur, et cujus participationes sunt. Unde nihil prohibet ex hoc capite, quod gratia sanctificans simpliciter excedat substantiam. Dependentia vero, quam habet a subjecto, tanquam a sola causa, ex qua educitur, et in qua recipitur, solum arguit excessum secundum quid : sicut hoc pacto forma substantialis materialis dependet a materia prima, quam tamen excedit simpliciter. Quamvis autem gratia sit simpliciter perfectior substantiis tam in essentia, quam in existentia; petit nihilominus modum essendi minus perfectum : quia ea, quæ sunt in Deo substantialiter, nequeunt nobis substantialiter communicari, sed tantum participantur per gratiam accidentaliter, et sub modo essendi imperfecto. De quo iterum in hoc dub. dicemus.

D.Tho.

Aliud effugium.

126. Secundo respondebis nostræ rationi perfectionem alicujus principii non tam investigandam esse ex operationibus, quam ex modo operandi, sicut videre est in potentiis proxime operativis, et in ipsis operationibus, quæ potius mutuantur speciem, et perfectionem ex modo attingendi objectum, quam ex ipsis motibus, et objectis. Substantia autem creata operatur ut quod, et sine dependentia ab alio subjecto : gratia vero solum influit ut quo, et ut innixa substantiæ. Unde cum operari ut quod sit perfectius, quam operari ut quo, sequitur quod substantia perfectius operetur, quam gratia, et consequenter, quod illam excedat in perfectione.

Confutatur.

Hæc tamen responsio facile ex dictis refellitur. Tum quia juxta illam jam habetur, quod gratia excedat formas, et naturas creatas : nam istæ solum agunt *ut quo* (influere enim *ut quod* est proprium suppositi) et aliunde gratia elicit perfectiores operationes : hoc autem est, quod potissime intendimus, quidquid sit de excessu gratiæ supra suppositum : ergo hæc solutio non evacuat vim nostræ rationis. Tum præterea quia licet substantia agat *ut quod,* et gratia solum *ut quo ;* nihilominus gratia per se, et ratione sui continet operationes supernaturales, substantia vero solum continet per se, et ratione sui naturales operationes : sed perfectio operationum debet præcontineri in suo principio, et illius excellentiam explicare : ergo sicut operationes supernaturales excedunt simpliciter naturales operationes : ita gratia excedit substantiam, licet hæc agat *ut quod,* et illa *ut quo.* Tum denique nam ideo facta comparatione inter principium *quod, et quo* ejusdem ordinis naturalis illud est simpliciter perfectius, quam istud : quia tunc principium *quo* habet suam virtutem et virtutem proximam derivatam a principio *quod,* ut inductive potest ostendi in omnibus potentiis , et virtutibus : atqui facta collatione inter principium *quod* naturale, et principium *quo* supernaturale, oppositum invenitur : nam gratia, quæ est principium *quo,* per se, et ratione sui habet virtutem ad eliciendas operationes supernaturales ; substantia vero, quæ est principium *quo* eas non continet, nec elicit per se, et ratione sui, sed ratione gratiæ sanctificantis, quæ est talis adæquata ratio radicalis eliciendi hujusmodi opera : ergo gratia est simpliciter perfectior, quam substantia, quamvis ab ea excedatur secundum quid in modo operandi, sicut exceditur etiam in modo habendi esse, quod non negamus.

§ V.

Difficilis objectio enodatur.

Prima objectio. 127. Sed contra hactenus dicta oppones : nam ex illis videtur inferri non solum gratiam esse simpliciter perfectiorem substantia, sed etiam quamcumque entitatem supernaturalem, quantumvis minimam, et imperfectam ; hæc enim est etiam ejusdem ordinis cum gratia, et tendit in eumdem finem : consequens autem est incredibile, et aperte falsum : ergo et antecedens. Minor videtur perspicua : quis enim dicet imperfectissimam entitatem supernaturalem, utputa motum timoris, aut qualitatem fluidam, qua eliciantur Sacramenta, esse simpliciter, et attentis omnibus perfectiorem nobilissimis substantiis, quales sunt Angelus, et anima rationalis? Nam prædictum accidens solum posset excedere rationem supernaturalitatis : hæc autem affatim compensatur per plures perfectiones naturales, quæ Angelo, et animæ rationali conveniunt.

Quorundam responsio. Huic objectioni varie occurrunt Auctores nostræ sententiæ : quidam enim negant sequelam, quia rationes, quibus evincitur excessus gratiæ super alia entia naturalia, non sic elucent in minutissimis entitatibus supernaturalis ordinis, quales sunt v. g. motus, et relationes. Nam gratia, et conjungit per modum naturæ hominem cum Deo, et est radix aliarum perfectionum supernaturalium : quorum nihil imperfectissimis entitatibus supernaturalibus congruit. Unde licet hujusmodi entitates ex parte ordinis, seu generis substantiam creatam excedant, nihilominus attentis omnibus cedunt absolute substantiæ. Sicut virtus intellectualis est ex parte generis perfectior, quam virtus moralis; cum illa spectet ad genus intellectivum, et hæc ad appetitivum : et tamen absolute virtus moralis antecellit intellectivam. Concesso igitur excessu gratiæ, vel etiam charitatis, aut aliis valde perfectis habitibus supra substantiam creatam, non sequitur idem attribuendum fore aliis entitatibus imperfectis supernaturalis ordinis. Sic respondent Ledesma, Granados, Arauxo *locis citatis*, et alii Doctores communiter. (Ledesm. Granad. Arauxo.)

Non placet. 128. Sed licet hæc doctrina sit satis probabilis, et sufficienter occurrat objectioni superius factæ; nobis tamen non omnino arridet, cum ex ea haud levis confusio suboriatur in statuendo excessu entium supernaturalium supra substantiam, et non tradat regulam universalem ad perpendendum, quibus entitatibus conveniat prædictus excessus, et quibus non. Unde ad objectionem respondemus cum Gregorio Martinez, et aliis Thomistis egregie doctis, quorum suppresso nomine meminit Arauxo, concedendo sequelam, et negando minorem : verius quippe existimamus, quod omnis realitas entitative, et specifice supernaturalis quamvis minima sit aut modalis, excedit simpliciter quancumque substantiam creatam. Quod potest suaderi : tum ex D. Thom. qui licet hanc sententiam expresse non doceat, illi tamen plurimum favet, ut vidit Suarez *lib.* 6, *cap.* 13, *num.* 10. Nam *in* 4, *d.* 49, *quæst.* 1, *art.* 2, *quæstiunc.* 1 *ad* 5, inquit : *Aliquod accidens potest esse substantia nobilius, in quantum per ipsum substantia aliqua conjungitur alicui nobiliori se, et hoc modo beatitudo creata, et gratia, et hujusmodi, sunt aliquid nobilius natura animæ, cui inhæret.* Quoniam per ly *hujusmodi* comprehendere videtur reliquas omnes realitates supernaturalis ordinis : cum istæ etiam afferant nobis aliquam conjunctionem cum Deo. Et Augustinus, ut Suarius nuper relatus *n.* 11, concedit, non solum gratiam sanctificantem, et charitatem, verum etiam quodcumque supernaturale opus vitæ naturali præponit. Præsertim quia SS. Patres cum tradant excessum gratiæ supra naturam, gratiæ vocabulo non solam sanctificantem formaliter, sed etiam omnia charismata supernaturalia ad illa ordinata comprehendunt, atque significant : ergo sicut gratia sanctificans excedit simpliciter naturam, ita etiam proportionabiliter excedunt eam aliæ entitates supernaturales. (Greg. Mart. — Melior solutio. — D.Tho. — Quælibet entitas supernaturalis est simpliciter perfectior, quam naturalis substantia.)

Tum etiam quia ratio præcipua in favorem gratiæ sanctificantis superius facta militat etiam in aliis entitatibus supernaturalis ordinis, ut jam ostendimus. Nam perfectio cujuscumque entis creati consistit in accessu, et conjunctione ad Deum per expressionem et imitationem perfectionis divinæ : sed quælibet entitas specifice supernaturalis, quantumvis minima, magis exprimit, et imitatur perfectionem propriam Dei, quam quælibet substantia creata : ergo excedit simpliciter illam. Major relinquitur probata ex dictis § 3. Minor autem probatur : quia magis exprimit, et imitatur perfectionem Dei id, quod participat esse a Deo juxta modum proprium ipsius Dei, quam illud,

illud, quod esse participat juxta modum proprium creaturæ, ut ex ipsis terminis liquet : atqui omnis entitas supernaturalis, hoc ipso quod talis sit, participat suum esse juxta modum proprium ipsius Dei ; substantia vero creata habet esse juxta modum, et exigentiam propriam : ergo omnis entitas supernaturalis magis imitatur perfectionem Dei , quam quælibet substantia creata. Minor liquet ex ipsa differentia essentiali inter entia naturalia et supernaturalia : qua sublata, non esset ratio, cur quædam naturalia, quædam vero supernaturalia dicerentur.

Tum præterea, quia illud est simpliciter perfectius, quod habet perfectiorem speciem, seu essentiam, quidquid sit de modo illam habendi : sed quæcumque entitas supernaturalis habet speciem, et essentiam nobiliorem, quam omnis substantia creata : ergo est simpliciter perfectior. Suadetur minor : primo quidem nam essentia cujuscumque entitatis supernaturalis participat aliquod prædicatum proprium Dei auctoris supernaturalis : nulla autem substantia creata pertingit secundum suam essentiam ad hanc participationem, sed participat aliquid inferius : ergo quælibet entitas supernaturalis habet nobiliorem essentiam, quam omnis substantia creata. Secundo, quia illa essentia est simpliciter perfectior, quæ ordinatur ex natura sua ad perfectiorem finem, siquidem nobilitas cujuscumque medii constituitur per respectum ad finem : sed quælibet entitas supernaturalis ordinatur ex se ad finem excellentiorem fine cujuscumque substantiæ creatæ : hæc quippe solum tendit in finem naturalem ; illa vero ordinatur ad finem supernaturalem, qui excellentior est, ut ex ipsis terminis liquet : ergo quælibet entitas supernaturalis est perfectior secundum essentiam, quam quælibet substantia creata.

Major nostræ resolutionis confirmatio.

Confirmatur : quia si quælibet entitas supernaturalis non esset simpliciter perfectior quam substantia creata, vel esset quia est accidens, vel quia habet minimam entitatem, sed hæc non impediunt prædictum excessum : ergo, etc. Suadetur minor : tum quia gratia sanctificans etiam est accidens, et quodlibet accidens comparative ad substantiam habet minimam entitatem : et tamen gratia est simpliciter perfectior, quam substantia creata, ut jam probatum relinquimus : ergo ex illo capite non impeditur excessus, quem intendimus. Tum etiam quia unio hypostatica excedit simpliciter omnem entitatem creatam : ut constat ex dictis *num.* 115, et nihilominus prædicta unio habet minimam entitatem, cum solum sit quidam modus : vel respectus transcendentalis : ergo idem proportionabiliter de modis, et realitatibus supernaturalibus dicendum est. Respondere enim quod ille modus unionis est excellentioris ordinis, non satisfacit : nam sicut ordo hypostaticus excedit ordinem naturæ, et gratiæ, ita proportionabiliter ordo supernaturalis excedit ordinem naturæ. Unde concedimus motum timoris supernaturalis, et modos, ac relationes supernaturalis ordinis esse simpliciter perfectiores quacumque substantia creata. Nec hoc incredibile videbitur, qui excellentiam prædicti ordinis penetraverit, et de dignitate divinæ gratiæ pro meritis judicium fecerit.

Objectio.

129. Dices : implicat quod illud, quod non est perfectum simpliciter, sit perfectius simpliciter, quam id, quod est simpliciter perfectum, ut ex solis terminis constat : sed substantia creata utputa Angelus est simpliciter quid perfectum ; entitates vero supernaturales modales, aut relativæ non sunt quid perfectum simpliciter, sed tantum secundum quid : ergo implicat, quod sint perfectiores simpliciter, quam substantia creata. Minor ostenditur : quia bonum, et perfectum convertuntur cum ente : sed Angelus est ens simpliciter ; entitates vero supernaturales, modales, vel relativæ non sunt entia simpliciter, sed solum secundum quid ; siquidem supponimus, quod habent entitatem diminutam : ergo, etc.

Diluitur.

Respondetur, quod objectio hæc non solum impugnat excessum harum entitatum supernaturalium supra substantiam creatam, sed etiam excessum gratiæ sanctificantis, et unionis creatæ supra naturam : nam etiam gratia est ens secundum quid comparative ad substantiam, cum sit accidens, et unio hypostatica, cum sit modus. Unde sicut hoc non obstante, gratia, et unio sunt perfectiores simpliciter, quam substantia creata, ita de entitatibus diminutis supernaturalis ordinis dicendum est. Licet ergo facta comparatione inter ens simpliciter, et ens secundum quid ejusdem ordinis, illud huic præstat in perfectione : tamen ens secundum quid supernaturalis ordinis excedit absolute ens simpliciter ordinis naturalis. Nam ea, quæ sunt formaliter in Deo, nequeunt participari in creaturis nisi acci-

dentaliter, ut supra vidimus ex D. Thom. qua de causa habent in nobis imperfectum modum essendi, videlicet in alio, quo in ordine naturalis est proprius entium secundum quid. At ex parte suæ speciei, seu quidditatis pertinent ad ordinem entis simpliciter, nempe Dei in seipso, cujus sunt formales participationes, saltem mediatæ. Perfectio autem simpliciter talis debet esse essentialis, seu quidditativa : et propterea magis regulanda est penes essentias rerum, quam penes modos essendi. Unde cum entia supernaturalia excedant substantiam ex parte essentiæ, licet excedantur in modo essentiam habendi ; sequitur, quod sint simpliciter perfectiores, quam substantia, et imperfectiores illa secundum quid : sive, et in idem coincidit, quod habeant majorem perfectionem licet modo minus perfecto. Quod licet evidentius appareat in gratia sanctificante, de qua proinde Patres, et Doctores, expressum sermonem faciunt, militat tamen proportionabiliter in motibus, auxiliis, et quibusvis aliis ejusdem ordinis entitatibus, ad quæ propterea illam doctrinam merito extendimus.

Incidens quæstio.

130. Porro, si inquiras, an intelligenda sit non solum per comparationem ad substantias creatas seorsim sumptas, sed etiam ad eas collective acceptas, sive ad totum hoc universum ? Respondetur affirmative, ut satis expressit D. August. *locis num.* 117 *citatis.* Quod nonnulli probant ex eo, quod potius debet homo eligere destructionem sui, et totius mundi, quam destructionem gratiæ : ergo hæc perfectior est universo. Hoc tamen argumentum nullius est roboris : nam si gratia posset absque peccato amitti, ut si Deus suspenderet, nulla prævia culpa, conservationem illius ; eligibilior profecto esset destructio gratiæ, quam destructio propria : nam destructo subjecto nullum bonum aut naturæ, aut gratiæ in eo remaneret : destructa vero gratia, perseveraret saltem bonum naturæ : et melius est habere aliquod esse licet non ornatum gratia, quam nullo esse gaudere, ut ex se liquet. De facto autem ideo debet potius eligi destructio universi, quam gratiæ, quia gratia non destruitur de facto nisi per peccatum, quod propter nullum bonum potest prudenter eligi. Ratio igitur legitima nostræ resolutionis habetur ex supradictis : quia excessus metaphysicus rerum sumitur penes eorum essentias : quare si substantiæ creatæ divisim, vel collective sumptæ non habent essentiam ita perfectam sicut gratia, ut probatum a nobis est ; sequitur quod hæc excedat simpliciter, et metaphysice omnes substantias creatas quoquomodo acceptas, ac proinde totum hoc universum, imo et omnia, quæ a Deo Auctore naturæ sunt factibilia. Sicut Angelus superior superat metaphysice omnes inferiores tam divisim, quam simul sumptos : quia in prædicatis specificis unumquemque illorum excedit. Diximus, et probavimus gratiam excedere metaphysice etc. quia excessum ejus moralem super omnia naturalia omnes fere Adversarii citra controversiam concedunt : et ideo non immoramur in prædicto excessu suadendo.

§ VI.

Refertur opposita sententia, et illius motivis occurritur.

Opinio contraria.

131. Contrariam nobis opinionem tuentur Scotus *in* 4, *d.* 10, *quæst.* 8, *concl.* 2, Richardus *in* 2, *d.* 26, *art.* 2, *quæst.* 2, Philippus Faber *in* 3, *dist.* 42, *cap.* 2, Lorca *in hac* 1, 2, *q.* 113, *art.* 9, Fonceca 7 *Metaph. disp.* 12, *sect.* 4, *conclus.* 2, Ripalda *tom.* 1, *disp.* 21, *sect.* 2, Sfortia Pallavicinus *disp.* 6, *de actibus humanis, quæst.* 2, *art.* 12, Suarez *in Metaph. tom* 2, *disp.* 32, *sect.* 2, *n.* 32 (licet hanc sententiam videatur aliquomodo tacite retractare *in lib.* 6 *de gratia,* dum asserit nostram assertionem esse piam, et valde credibilem, et non posse argumento firmo impugnari). Eidem opinioni suffragari videntur ex Thomistis, Capreolus *in* 2, *d.* 26, *quæst. unica ad* 6, Aureol. contra Lam. Cajet. 2, 2, *quæst.* 23, *art.* 3, Conradus *in præsenti, art.* 2, *in responsione ad* 2, et alii.

Scotus. Richard. Philip. Faber. Lorca. Fonseca. Suarez. Capreol. Cajetan. Conrad.

Primum motivum ex D. Th.

Probatur primo ex D. Thom. *in* 1, d. 17, *q.* 1, *art.* 2 *ad* 3, ubi ait : *Dicendum est igitur, quod simpliciter anima est melior charitate, et quodlibet subjectum suo accidente : sed secundum quid est e converso.* Et post pauca : *Quia anima,* inquit, *habet nobilius esse, quam accidens, ideo simpliciter nobilior est.* Et *quæst.* 27, *de verit. art.* 1 *ad* 6, comparans gratiam Christi, et ejus animam, ait : *Nulla creatura simpliciter est anima Christi nobilior : sed secundum quid omne accidens animæ est ea nobilior, in quantum comparatur ad ipsam ut forma ejus.* Et eandem sententiam repetit aliis pluribus locis, quæ videri possunt *in tabula aurea, num.* 33 *et* 34, licet

non

non omnia ita expresse loquantur de accidentibus supernaturalibus, sed de accidentibus in communi.

ispelli-tur. Ledesm. Granad. Respondetur cum Ledesma, et Granados supra citatis ea testimonia, quæ nobis ex D. Thom. objiciuntur, non haberi in summa, sed in aliis operibus, quæ juvenis scripsit. Unde illam sententiam videtur tacite revocasse in illis summæ testimoniis, quæ pro nostra assertione adduximus, et quæ aperte illi suffragantur ut ostendimus *num.* 117.

eplica D.Th. 132. Melius posset nobis objici (et sic replica ad responsionem datam) testimonium aliud D. Thom. 2, 2, *quæst.* 23, *art.* 3 *ad* 3, quod ab Auctoribus nostræ sententiæ solet in ejus favorem adduci, et potest in eam retorqueri : et propterea illud *num. citato* non proposuimus, sed huic loco reservavimus. .Tho. Sic ergo habet S. Doctor : « Dicendum, quod « omne accidens secundum suum esse est « inferius substantia : quia substantia est « ens per se, accidens autem in alio. Sed « secundum rationem suæ speciei accidens « quidem, quod causatur ex principiis sui « subjecti, est indignius subjecto, sicut « effectus causa. Accidens autem, quod causatur ex participatione alicujus superioris « naturæ est dignius subjecto, in quantum « est similitudo superioris naturæ, sicut « lux diaphano. Et hoc modo charitas (eadem est ratio de gratia) est dignior anima, « in quantum est participatio quædam Spiritus sancti. » Ubi, ut vides, eodem modo asserit gratiam se habere ad subjectum, sicut se habet lux ad corpus diaphanum, et eundem excessum seu superioritatem utrique attribuit : atqui lux non est perfectior simpliciter, quam corpus diaphanum, sed e converso : ergo gratia non est perfectior simpliciter suo subjecto, sed e contra.

espon-sio. Respondetur prædictum testimonium merito adduci pro opinione nostra : nam D. Thom. asserit charitatem secundum speciem excedere suum subjectum, quamvis secundum modum essendi excedatur ab illo : unde cum excessus in specie, seu essentia sit talis simpliciter; excessus vero in modo essendi comparatus priori sit tantum excessus secundum quid; sequitur, quod ex mente D. Thom. charitas (et idem a fortiori est de gratia) excedat simpliciter substantiam in perfectione. Exemplum autem lucis, et diaphani non inducitur a D. Thom. ut probet in omnibus, sed tantum ut explicet, qualiter aliqua accidentia non dimanent a principiis subjecti, sed fiant per influxum causæ superioris. Cum quo tamen recte cohæret, quod causa superior sit aliquando ordinis naturalis, et tunc accidentia ab ea derivata non excedunt simpliciter suum subjectum : quia facta comparatione inter substantiam, et accidentia intra eundem ordinem, semper substantia præstat accidentibus : et hoc pacto se habent lux, et diaphanum. Gratia vero non solum est participatio causæ superioris, sed etiam pertinet ad ordinem divinum, et imitatur formaliter Deum secundum modum perfectionis, quem habet in se. Unde excedit substantiam creatam ex parte essentiæ, seu quidditatis, atque adeo simpliciter.

133. Secundo arguitur : quia nullum ens secundum quid est absolute perfectius, quam ens simpliciter : sed gratia est ens secundum quid, cum sit verum accidens : ergo nequit absolute excedere substantiam, quæ est ens simpliciter. Secundum argumentum.

Solutio. Respondetur majorem esse veram in his, quæ sunt ejusdem ordinis, et cæteris paribus : falsificari autem in rebus, quæ ad ordines differentes spectant, ut in nostro casu contingit. Et ratio disparitatis habetur ex dictis : nam licet gratia ex parte modi essendi sit ens secundum quid, sive ens in alio : nihilominus ex parte quidditatis pertinet ad ordinem entium per se, cum sit formalis participatio divinæ naturæ, superatque ex hac parte, atque adeo simpliciter substantiam creatam, licet hæc perfectiori modo existat. Quod magis perspicuum fiet, si observemus gratiam, et Angelum, v. g. posse bifariam comparari : primum secundum conceptus genericos præcise acceptos : secundo adæquate secundum totam speciem. Et quidem priori modo majorem perfectionem exprimit Angelus, quam gratia : eo quod ille exprimit solam rationem substantiæ, et hæc solam rationem accidentis, et nihil aliud : nobilior autem est conceptus substantiæ, quam accidentis, dum aliunde inæqualitas non apparet. Posteriori autem modo fieri valet, ut accidens excedat substantiam : quia potest contrahere rationem genericam accidentis per differentiam specificam, quæ differentias substantiæ excedat : et perfectio simpliciter sumitur a differentia specifica, utpote quæ habet rationem formæ, et actus; non vero a genere, quod exercet munus potentiæ, et materiæ. Et ob hanc causam res ex suo genere inferior excedit ratione differentiæ res alias generis superioris. Sicut licet genus corporis inter-

ruptibilis sit perfectius, quam genus corporis corruptibilis; tamen in hoc genere datur quædam species, nempe homo, quæ omnes species alterius generis supergreditur. Et quamvis substantia completa ut sic exprimat majorem perfectionem, quam modus substantialis ut sic, nihilominus quidam particularis modus, videlicet unio hypostatica excedit simpliciter omnes substantias completas, et sic de aliis.

Replica. 134. Sed contra hanc doctrinam replicatur urgenter : quia in omnibus analogatis principale analogatum excedit simpliciter analogata minus principalia : sed ens in communi est analogum ad substantiam, et accidens, et principalius dicitur de substantia, ut cum communi sententia Doctorum docent Complutens. *in logica disp.* 11, *quæst.* 3; ergo substantia creata est simpliciter nobilior omnibus accidentibus tam in communi, quam in particulari : atque ideo quam gratia sanctificans. Præsertim quoniam ideo gratia secundum conceptum genericum est minus perfecta, quia secundum illum conceptum est accidens : sed etiam secundum ultimam differentiam est accidens : ergo adhuc adæquate accepta est simpliciter minus perfecta, quam accidens.

Compl.

Urgetur. Confirmatur primo : quia tota perfectio prædicamenti qualitatis non adæquat perfectionem prædicamenti substantiæ : sed gratia non transcendit genus qualitatis, cum vere contineatur in illo : ergo gratia non adæquat substantiæ perfectionem.

Roboratur amplius. Confirmatur secundo : nam licet species aliqua generis inferioris valeat excedere aliquam speciem generis superioris; fieri tamen non potest, quod species generis inferioris omnes species generis superioris excedat : sed genus substantiæ est superius ad genus qualitatis, in quo collocatur gratia : ergo licet hæc possit excedere hanc, aut illam speciem substantiæ, nequit tamen omnes excedere, et præcipue perfectiores, uti sunt Angeli. Major probatur : tum quia species continentur in genere, et oriuntur ex illo : ergo implicat, quod in genere inferiore detur species superans omnes species generis superioris. Tum etiam quia omnis potentia habet speciem, et perfectionem per ordinem ad proprium actum : sed genus se habet ut potentia ad differentias tanquam ad actum : ergo genus perfectius habet aliquam saltem differentiam, quæ excedat simpliciter omnes differentias generis inferioris : cum quo non cohæret dari aliquam speciem inferioris generis, quæ species omnes nobilioris generis excedat in perfectione.

Replicæ satisfit. 135. Ad replicam respondetur, concessa majori, distinguendo minorem : quæ si intelligatur de accidentibus naturalibus, concedenda est; si autem extendatur ad supernaturalia, negatur. Pro quo animadvertendum est, quod ens, utpote transcendens, et imbibitum in ultimis differentiis, nunquam potest ab inferioribus perfecte præscindi, et consequenter non prædicatur de illis univoce, et per modum conceptus generici, sed semper dicitur inæqualiter, seu analogice. Et quidem si loquamur de analogia proportionalitatis, nihil ex ea valet contra nostram doctrinam evinci : nam prædicta dependentia non causatur per dependentiam unius analogati ab alio, sed per proportionum æqualitatem, ut cum dicimus, ita se habet cor ad vitam sicut fundamentum ad domum. Si vero loquamur de analogia attributionis, quæ per dependentiam causatur, aliter admittenda est in accidentibus supernaturalibus respectu substantiæ, ac in naturalibus accidit. Etenim cum accidentia ordinis naturalis dependeant in genere causæ materialis, efficientis, et finalis a substantia creata, idcirco in omnibus his generibus respiciunt substantiam ut principale analogatum, cui proinde cedunt simpliciter in perfectione. Gratia vero, et alia accidentia ordinis divini licet dependeant a substantia creata in genere causæ materialis receptivæ, non tamen in aliis generibus; sed potius e converso contingit, ut infra dicemus. Et propterea ens dictum de substantia, et prædictis accidentibus prædicatur de substantia ut de principaliori analogato solum in genere causæ materialis, et minus principali in aliis generibus. Quod potius declarat perfectionem horum accidentium supra substantiam creatam. Et possunt hæc omnia instari exemplo modi unionis hypostaticæ : nam etiam substantia ut sic dicitur analogice de substantia completa, et modis substantialibus : quo non obstante prædictus modus est excellentior substantia.

Ad id, quod additur, dicendum est non ideo præcise gratiam secundum conceptum genericum esse imperfectiorem substantia, quia secundum illum conceptum est accidens, sed quia est præcise accidens, et non exprimit majorem perfectionem. Differentia autem specifica ita transcendentaliter est accidens, quod addit ulteriorem perfectionem,

nem, et consequenter adæquate accepta concedit genus substantiæ. Quod etiam liquet exemplo unionis nuper adducto.

Diluitur prima confirmatio. Ad primam confirmationem respondemus, quod si semel datur modus creatus unionis hypostaticæ (quod ut probabilius supponimus) : libenter concedimus totum genus qualitatis simul acceptum non adæquare perfectionem generis substantiæ : nam gratia, quæ est suprema qualitas, illum modum non adæquat. Et hoc satis erat ad enervandam confirmationem. Adhuc tamen respondemus quod de prædicamentis dupliciter loqui possumus : uno modo logice, quo pacto non exprimunt nisi conceptus genericos, et universalissimos contrahibiles per sua inferiora : altero modo physice, aut etiam Theologice, qua ratione important illos conceptus genericos ut contractos, et determinatos per species, et factos, ut sic loquamur, juxta talitatem earum. Et hinc provenit quod licet qualitas logice accepta non sit naturalis, vel supernaturalis, tamen physice sumpta sit semper naturalis in speciebus naturalibus, et supernaturalis in supernaturalibus. Fatemur igitur prædicamentum qualitatis logice acceptum non adæquare substantiæ genus : quod solum probat qualitatem ex parte generis præcisive sumpti esse imperfectiorem substantia. Negamus tamen, quod qualitas physice sumpta sit minus perfecta, aut sub genere substantiæ contineatur : nam hoc pacto complectitur species supernaturales, quæ illud genus simpliciter excedunt, ut constat ex dictis. Aristot. autem, cum destitueretur lumine fidei, hanc philosophiam non est assecutus: unde communiter præponit substantiam omnibus accidentibus. Insinuavit nihilominus hanc doctrinam 8 *Physic. textu* 18, dicens plures æquivocationes latere sub genere, quia non habet eamdem perfectionem in omnibus speciebus.

Occurritur secundæ. Ad secundam confirmationem constat ex modo dictis : nam si semel in genere substantiæ continetur modus unionis hypostaticæ : jam salvatur quod genus habeat aliquam speciem, aut quasi speciem excedentem omnia, quæ sunt in genere qualitatis. Absolute tamen negamus majorem : quia illius oppositum satis constat ex exemplis supra relatis. Ad probationes vero illius ut occurramus, anidmadvertendum est, quod genus non est potentia proprie activa, vel receptiva respectu suarum differentiarum, aut specierum : quia non distinguitur realiter ab eis, sed tantum per nostros conceptus. Habet tamen rationem potentiæ receptivæ, vel materiæ, in quantum determinatur, et perficitur per illas. Quo supposito ad primam probationem dicendum est posse in materia, aut potentia receptiva minus perfecta contineri forma perfectior, quam sit illa, quæ continetur in potentia magis perfecta : et ita forma equi, quæ est perfectior, quam forma cœli, continetur in materia sublunari, quæ est imperfectior cœlesti. Et e converso forma accidentalis continetur in potentia subjecti, quod est ens in actu, et perfectius, quam materia prima, in qua continetur forma substantialis, quæ est perfectior accidentali, ut ex se liquet. Ad secundam respondemus majorem verificari in potentia activa, de cujus ratione est continere in actu suum effectum, et ideo juxta qualitatem effectuum, quos continet, est magis, aut minus perfecta. In potentiis autem receptivis non sic contigit : quia fieri potest ut potentia minus perfecta recipiat formam perfectiorem, et e converso : nam prædicta receptio non exigit æqualitatem, sed proportionem, quæ frequenter reperitur inter extrema satis diversa, ut recte observarunt Complut. *in lib. de Anima, disp. ult. q. ult.* Nec genus qualitatis, vel substantiæ physice loquendo habet speciem per respectum ad inferiora, sed est quædam ratio absoluta, licet imperfecta ex se : et ultimo constituta per actus differentiarum. Compl.

136. Tertio arguitur : quia facta comparatione inter extrema illud est simpliciter magis perfectum, quod minus dependet ab alio, cum independentia quædam perfectio sit : atqui substantia minus dependet a gratia, quam hæc ab illa : ergo substantia est simpliciter perfectior, quam gratia. Probatur minor : tum quia gratia dependet absolute, et in suo esse a substantia, hæc vero solum dependet in quodam esse tali, nempe in esse grati : plus autem est dependere absolute in suo esse, quam dependere solum in tali esse. Tam etiam quia gratia nequit naturaliter existere sine substantia : et hæc potest naturaliter existere sine gratia : ergo substantia minus dependet a gratia, quam e converso. Tertium argumentum.

Confirmatur : nam quod est permanentius, est simpliciter perfectius : sed substantia est permanentior, quam gratia : ergo est perfectior simpliciter quam illa. Major probatur : quia major permanentia rei oritur ex majori, et intimiori conjunctione Confirmatur.

cum esse : ergo cum esse sit maxima actualitas, et perfectio rei, sequitur illud fore simpliciter perfectius, quod fuerit absolute magis permanens. Minor autem liquet experientia : nam facilius corrumpitur gratia, quam substantia : ergo hæc est permanentior, quam illa.

Responsio ad argumentum. Ad argumentum respondetur perfectionem rerum non tam regulandam esse penes dependentiam, quam penes qualitatem, et modum dependentiæ. Gratia autem non dependet a subjecto, nisi in genere causæ materialis receptivæ, quod nullam, vel satis levem perfectionem arguit in illo. Substantia vero dependet a gratia in genere causæ finalis, et formalis, cum recipiat ab ea nobilissimum effectum, videlicet esse gratum, et filium Dei adoptivum : et melius est esse Deum per participationem, quam hominem per essentiam. Unde attentis omnibus plus gratia confert substantiæ, quam recipit ab ea : quod satis arguit excessum simpliciter supra illam : et in hoc sensu magis dependet substantia a gratia, quam e converso. Ad primam vero probationem in contrarium constat ex dictis gratiam in suo esse non dependere absolute a substantia, nisi in genere causæ materialis : in aliis vero generibus perfectio gratiæ reducitur in Deum tanquam in proprium principium. Ad secundam dicendum est, quod sicut hæc forma v. g. equi non potest esse natura sine hac portione materiæ, et hæc portio materiæ valet esse naturaliter sine hac forma : ex quo tamen non colligitur, quod materia sit simpliciter perfectior, quam illa. Et sicut genus potest abstrahi ab speciebus, hæc vero nequeunt præscindere a genere : et nihilominus genus non est simpliciter perfectius speciebus. Ita quod gratia ob generalem conditionem accidentis nequeat esse naturaliter sine substantia, non arguit hanc esse simpliciter perfectiorem. Et ratio est eadem utrobique : quia sicut forma substantialis, et species supponunt materiam, et genus in genere causæ materialis, ex quo genere non desumitur perfectio simpliciter: ita et in eodem genere gratia supponit naturam.

Solvitur confirmatio. Ad confirmationem respondetur majorem non esse universaliter veram, ut patet in homine, qui est simpliciter perfectior sole, et aliis corporibus incorruptibilibus. Imo vero quo aliquid est perfectius, eo solet esse corruptioni magis obnoxium : quia dependet in suo esse a pluribus dispositionibus, quæ possunt de facili alterari, aut dissipari, ut in homine liquet. Et hac de causa gratia de facto facile corrumpitur, quia ob suam perfectionem nequit consistere simul cum peccatis, in quæ homo plerumque labitur. Nec tunc proprie loquendo corrumpitur per actionem creaturæ : hæc enim nec eam produxit, nec illam conservabat : sed deficit ad destructionem conversionis in Deum ultimum finem, quæ nequit cum peccato gravi ab eo fine avertente componi. Substantia vero conjungitur naturaliter cum suo esse, et ideo habet majorem connexionem cum illo, et difficilius potest ab eo separari. Addimus etiam gratiam ex natura sua esse multo permanentiorem substantia : quia est de ordine rerum æternarum, et petit in æternum manere, firmatque ipsam naturam ut tradit D. Thomas *q.* 7 *de verit. art.* 6 *ad* 7. De facto tamen infunditur subjecto modo imperfecto, et non plene dominatur illi : unde corruptioni subjecta est. Sed hoc solum arguit imperfectionem, aut excessum secundum quid. Præsertim quia perfectiones, de quibus in argumento, quam in confirmatione fit mentio pertineant potius ad modum essendi quam ad essentias rerum, ad quas potissime attenditur ad investigandum excessum simpliciter, ut supra vidimus.

D.Tho[illegible]

137. Arguitur ultimo: quia si gratia sanctificans est forma excellentior omni alia forma substantiali, et accidentali inexistenti, quam possibili, ut nos asseveramus ; sequitur divinam omnipotentiam exhauriri per hunc effectum ; siquidem non valet alium perfectiorem producere: consequens est contra communem Theologorum, et Philosophorum sententiam, quam referunt, et sequuntur Complut. *in lib. Physic. disp.* 18, *q.* 3, ubi asserunt, quod data quacumque specie, quantumvis perfecta, valet Deus aliam, et aliam speciem perfectiorem sine termino producere : ergo doctrina a nobis tradita falsa est.

Ultimum argumentum. Compl[illegible]

Hoc argumentum nequit convenienter dissolvi, nisi excitando

DUBIUM VIII.

Utrum sit possibilis alia gratia sanctificans perfectior, et specie distincta.

Ad hujus dubii decisionem oportet aliqua præsupponere, quæ minoris difficultatis sunt,

sunt, et frequentius admittuntur a Doctoribus, ut difficultatis punctum magis expedite valeamus attingere.

§ I.

Prælibanda pro resolutione quæstionis.

Gratia potest in infinitum intendi.

138. Primo igitur supponendum est possibilem esse gratiam sanctificantem perfectiorem in intensione, quam sit gratia de facto existens sive in hominibus, sive in Angelis, sive in ipso Christo Domino. Hanc suppositionem, quam nunc levi manu attingimus, admittunt communiter, et late probant Doctores 2, 2, *q*. 24, *art*. 7, ubi agunt de augmento charitatis, et 3 *p*. *q*. 2, *art*. 9, *q*. 10, *art*. 4, ubi tractant de augmento gratiæ Christi. Ratio est : quia gratiæ nullus terminus præfigitur, nec ex parte formæ, cujus est participatio, nec ex parte subjecti, cui inest, nec tandem ex parte propriæ specificationis, aut naturæ : ergo data quacumque gratia, et in quocumque gradu, possibile est dari aliam gratiam magis intensam : et consequenter non repugnat gratia perfectior, quam gratia nunc existens. Utraque consequentia liquet. Et antecedens suadetur : nam forma, quæ participatur per gratiam est natura Dei infinita, cui nunquam potest gratia nostra adæquari, sed semper restat distantia per majorem, et majorem accessum, et imitationem pertransibilis : ergo nullus terminus præfigitur gratiæ ex parte formæ, cujus est participatio. Rursus subjectum ejus est creatura secundum potentiam obedientialem, quæ infinita syncathegorematice est, utpote subordinata agenti infinito : ergo nec ex hac parte determinatur ejus augmentum. Tandem gratia per sui intensionem non variat prædicata specifica eo modo, quo color fuscus, si intendatur, transit in nigrum ; sed semper tendit in objectum idem, et sub eodem medio specifico, ergo ex parte propriæ speciei nullum sibi vendicat terminum. Quod amplius roborare et objectionibus in oppositum obviam ire, non est præsentis materiæ, sed spectat ad loca citata. Supposita igitur possibilitate gratiæ perfectioris quoad intensionem, dissidium est, an admitti debeat possibilitas alterius gratiæ perfectioris secundum speciem, et quæ nostram essentialiter excedat.

139. Pro quo supponendum est secundo omnem gratiam sanctificantem, quam Deus hactenus produxit, fuisse, et esse ejusdem speciei infimæ in Christo Domino, in Angelis, in primis parentibus ante peccatum, et in omnibus justis tam veteris testamenti, quam legis gratiæ. Hæc etiam suppositio secundum omnes suas partes est communis inter Doctores, admittiturque vel ab illis, quos in hoc dubio habebimus Adversarios. Probatur : quoniam operationes propriæ gratiæ sanctificantis sunt ejusdem speciei in omnibus subjectis, quæ recensuimus : ergo gratia illorum est ejusdem rationis. Consequentia constat : nam sicut diversæ specie naturæ habent diversas operationes specificas, ita convenientia essentialis operationum insinuat convenientiam essentialem naturæ. Antecedens vero probatur : nam actus charitatis, ut alios prætermittamus, in omnibus illis subjectis attingit idem objectum, et sub eodem motivo, nempe summum bonum sub ratione finis supernaturalis super omnia dilecti, ut recte probat Joan. a S. Thom. 2, 2, *disp*. 14, *art*. 3. Idemque de identitate specifica visionis beatificæ ostendimus *Tract*. 2, *disp*. 5, *dub*. 2 ; ergo operationes propriæ gratiæ sanctificantis sunt ejusdem rationis specificæ in omnibus subjectis nuper relatis.

Omnis gratia habitualis de facto existens est ejusdem speciei.

Joan. a S. Tho.

Confirmatur : quia ex omnibus in gratia existentibus componitur una spiritualis respublica, sive unica Ecclesia, eique præsidet Christus Dominus, qui, ut dicitur ad Col. 2, *est caput omnis principatus, et potestatis.* Et ideo tota illa cœlestis multitudo Angelorum, et hominum beatorum dicitur unica sponsa Christi juxta illud Apocal. 21 : *Vidi Hierusalem novam descendentem de cœlo quasi sponsam ornatam viro suo, nempe Christo,* cui Paulus 1, ad Cor. 7, *ut uni viro virginem castam despondebat omnes justos*. Constat autem hanc unitatem præcipue consistere in gratia sanctificante, qua regeneramur in cives sanctorum et pervenimus ad sponsalia cœlestia : ergo prædicta gratia est ejusdem speciei in omnibus, qui gratiam habent. Patet consequentia : quia si differret specie, non induceret unitatem, et conformitatem spiritualis vitæ, sed magis diversitatem, quæ unius reipublicæ et unicæ sponsæ vinculum rescinderet.

Roboratur hæc suppositio.

Ad Col. 2.

Apocal. 21.

1 ad Cor. 7.

Ad hæc : omnes justi in Scriptura sacra vocantur filii Dei, et fratres spirituales, imo et fratres Christi, ut quilibet facile deprehendet : sed filiatio, et fraternitas fundatur super unitatem naturæ, quæ ab uno patre in plures filios diffunditur : ergo omnes

justi habent spiritualiter eandem naturam : hæc autem convenit justis per gratiam : ergo omnes habent gratiam sanctificantem ejusdem speciei. Sicut e converso si homines, et Angeli, et Christus haberent diversas specie gratias, nec essent filii ejusdem patris, nec vere essent fratres inter se : sed omnes differrent spiritualiter inter specie : quod cum vera spirituali consanguinitate, ut sic loquamur, minime cohæret.

Objectio contra doctrinam præcedentem.

140. Nec refert, si contra hanc doctrinam objicias : nam gratiæ sanctificantes existentes in prædictis subjectis habent effectus, proprietates, et operationes specie distinctas : ergo hujusmodi gratiæ differunt essentialiter. Consequentia constat tam ex se, quam ex destructione præcipui fundamenti nostræ doctrinæ. Antecedens autem suadetur : nam in primis gratia collata primis parentibus erat vera justitia originalis omnes animæ potentias mira consensione subjiciens, et corpus immortale, atque incorruptibile reddens : sed gratia communicata aliis hominibus hæc minime confert : ergo prædictæ gratiæ præstant effectus specie diversos. *Præterea,* quia gratia data post adventum Christi communicat spiritum filiorum : gratia vero collata in veteri testamento non præstabat hunc spiritum, sed spiritum servitutis, qui cum vera filiatione non cohæret; siquidem servus est expers dominii, filius autem est hæres, ac dominus omnium : ergo istæ gratiæ conferunt effectus distinctos in specie. Quæ diversitas videtur habere fundamentum in epistolis Pauli, nam ad Rom. 8 inquit : *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum.* Et ad Galat. 4, docet Deum misisse filium, *ut adoptionem filiorum reciperemus* : ergo ante adventum Christi gratia non communicabat hujusmodi effectum. *Deinde,* quia homines per gratiam vere fiunt filii Dei, satis ostendimus *dub.* 3 ; sed Angeli non fiunt Dei filii per gratiam, quam habent; ut testatur D. Chrysost. hom. 22, in Genesim, docens Angelos in Scriptura nunquam fuisse appellatos filios Dei, reprehenditque illos, qui *cap.* 6 *Genes.* per filios Dei intelligunt Angelos. Et Chrysost. favere videtur Paulus *ad Hebr.* 1, illis verbis : *Cui aliquando Angelorum dixit Deus, Filius meus es tu?* ergo idem quod prius. *Insuper* quoniam gratia Christi Domini constituit ipsum in esse capitis cæterorum justorum, influitque moraliter in omnes, ut tradit D. Tho. 3 *part. quæst.* 8, *art.* 5 ; atqui gratia data aliis hominibus hunc effectum non præstat, nec præstare potest : ergo, etc. *Tandem* quia gratia viæ est radix fidei, et spei : gratia vero beatorum est radix luminis gloriæ, et comprehensionis eliciuntque operationes essentialiter diversas, quales sunt actus fidei, et actus visionis; ergo prædictæ gratiæ habent effectus essentialiter diversos. Omittimus fundamenta, quæ suadent visiones beatificas hominum, et Angelorum distingui essentialiter inter se : nam videri possunt loco supra citato.

Ad Rom. 8. — Ad Gala. 4. — D. Chry. — Ad Heb. 1. — D. Tho.

Objectionis solutio.

141. Hæc objectio manet majori ex parte enervata ex dictis *dub.* 6, ubi declaravimus eandem naturam accidentalem posse in diversis statibus, et subjectis radicare proprietates, et elicere operationes essentialiter distinctas. Semper tamen debet communicare eundem effectum formalem, ab hoc quippe nequit separari quandiu existit in subjecto. Et hoc pacto gratia sanctificans ob connotationem diversorum statuum, vel ob varias modificationes, quas habet ex parte subjecti, valet diversas denominationes, proprietates, aut effectus etiam formales secundarios impertiri; retenta tamen unitate specifica ejusdem effectus formalis primarii. Et in hoc sensu nihil obest objectio proposita, ut diluendo singulas ejus partes constabit. Ad primam dicimus gratiam nobis, et primis parentibus communicatam habuisse eundem effectum formalem primarium, nempe facere participes naturæ divinæ, seu Deos per participationem. Habuit etiam easdem operationes, videlicet credere, sperare, diligere, etc. Præbuit tamen quosdam effectus primis parentibus, quos nobis non communicat, quia in illis afficiebatur quodam modo intrinseco perfectionis, quo caret in nobis.

Medina.

Ad secundam respondemus cum Medina 3, *p. quæst.* 23, *art.* 3, negando minorem : nam oppositum satis constat ex pluribus Scripturæ locis, in quibus Patres antiqui vocantur filii Dei, ut Exod. 4 : *Filius meus primogenitus Israël.* Isaiæ 1 : *Filios enutrivi.* Matth. 15 : *Non est bonum sumere panem filiorum,* id est, Judæorum, *et mittere canibus* nempe Gentilibus et alibi sæpe. Maxime, quia cum hæc adoptio consistat in jure ad hæreditatem æternam ex gratia Dei adoptantis, et constat plures ex Patribus habuisse jus ad hæreditatem æternam ex gratia, cum plures fuerint prædestinati : negari nequit, quod vere fuerunt filii Dei adoptivi. Quod satis expressit Paulus *ad Rom.* 8, dum

Exod. 4. — Matth. 15 — Ad Rom 8.

omnis

omnes prædestinatos, de quorum numero fuerunt antiqui Patres, vocat *fratres Christi : Quos prædestinavit*, inquit, *conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.* Verum quidem est adoptionem filiorum in lege gratiæ excedere aliquo modo adoptionem filiorum in lege antiqua : non quia unusquisque justus habeat nunc excellentiorem, et intensiorem gratiam, quam fuerit in aliquibus Patribus; sed ob aliquas perfectiones accidentales. Quia nostra gratia non solum confert jus ad hæreditatem, sed etiam possessionem, sive ingressum ad regnum : quæ illa non præstabat, donec veniret temporis plenitudo. Gratia insuper hujus status affert secum explicitam notitiam secretorum cœlestium ; in illa vero non omnibus revelavit Deus explicite sacratiora mysteria, ut divinitatem Messiæ, et Dei Trinitatem : et sic de aliis. Propter quæ gratia hujus status constituit magis absolute homines filios Dei : quod illa non ita excellenter præstabat, sed cum minori perfectione, ob quam videbantur Patres illius status cuidam servituti obnoxii. Et hoc præcise evincunt testimonia, quæ nobis objiciuntur : nam loquuntur de adoptione perfecta.

Ad tertiam negamus minorem : contrarium enim habemus ex lib. Job in quo non semel Angeli appellantur filii Dei, ut cap. 2: *Cum quadam die venissent filii Dei, id est Angeli*, et cap. 38 : *Ubi eras, cum me laudarent astra matutina, et jubilarent omnes filii Dei?* nempe Angeli. Verum quidem est quod in iis locis septuaginta Interpretes non vertunt filios, sed Angelos Dei. Quod in causa fuit, ut Chrysostomus, cui illa versio erat familiaris, negaret Angelos appellari Dei filios in Scriptura. Unde non irrationabiliter arguebat eos, qui verba Gen. 6 : *Videntes filii Dei filias hominum*, etc. interpretabantur de sanctis Angelis : nam incredibile videtur, quod septuaginta Interpretes eo loco Angelos vocaverint filios Dei, cum tamen in nullo alio hunc titulum eis affixerint. Paulus autem in illo testimonio loquitur de filiatione Dei non adoptiva, sed naturali, quam merito Angelis negat.

[Job.c.2. — Cap.38. — D.Chry. — Genes.6.]

Ad quartam dicimus, quod ut gratia sanctificans constituat rationem capitis spiritualis, debet connotare in subjecto quasdam excellentias : quæ quia fuerunt in Christo, et non sunt in nobis, propterea ipsi soli convenit ratio capitis. Sed hoc nullatenus arguit diversitatem specificam inter gratiam illam, et nostram, ut satis expressit D. Thom. *loco citato, in respons. ad* 2, ubi ait : *Dicendum, quod diversi actus, quorum unus est causa alterius, non diversificant habitum : actus autem personalis gratiæ, qui est sanctum facere formaliter habentem, est ratio justificationis aliorum, quæ pertinet ad gratiam capitis. Et inde est, quod per hujusmodi differentiam non diversificatur essentia habitus.* Ad ultimam constat ex dict. dub. 6 ; nam eadem gratia in specie potest esse radix diversarum virtutum, et operationum : maxime quando habet diversos modos, ut contingit in gratia viatorum, et patriæ.

[D.Tho.]

142. Supposito igitur, quod de facto omnis gratia sanctificans sit ejusdem speciei, ubicumque sit, videndum restat, utrum sit possibilis alia gratia sanctificans, quæ diversam, et excellentiorem speciem habeat. Nomine gratiæ sanctificantis (ne quæstio fiat de nomine), intelligimus formam supernaturalem, qualem descripsimus *dub.* 4, eam videlicet, quæ ad minus sit participatio formalis naturæ divinæ sub conceptu naturæ, et sit radix, et primum principium quasi intrinsecum earum, quæ ad ordinem supernaturalem spectant. Et procedit quæstio non solum secundum legem ordinariam, sed etiam per respectum ad quamcumque potentiam.

[Status controversiæ.]

§ II.

Præfertur negativa sententia, et ratione probatur.

143. Dicendum est repugnare aliam gratiam sanctificantem essentialiter diversam a gratia sanctificante, quæ nunc datur. Hæc conclusio est omnino conformis menti Divi Thomæ tam in præsenti, quam *infra quæstione* 112, *articulo* 1. Cui proinde communiter subscribunt Thomistæ. Asturicencis *in relect. quæstione* 3, *folio* 230, Arauxo *disputatione* 1, *præambula, sectione* 4, *et disputatione* 3, *sectione* 2, Joannes a Sancto Thoma, *quæstione* 112, *disputatione* 24, *articulo* 1, ubi Curiel *dubio* 2, § 2, Zumel *dubio* 4, Montesinos *articulo* 2, Suarez *libro* 8, *de gratia, cap.* 3, *num.* 10 et alii.

[Conclusio. — D.Tho. — Asturic. — Arauxo. — Joan a S.Tho. — Curiel. — Zumel. — Montes. — Suarez.]

Probatur ratione desumpta ex D. Thom. locis nuper citatis : quoniam gratia sanctificans est formalis participatio naturæ divinæ sub conceptu naturæ : sed non est possibilis alia participatio formalis naturæ

[Ratio ex D.Tho.]

divinæ diversa in specie ab illa, quam nunc habemus per gratiam : ergo repugnat gratia sanctificans diversa in specie ab ea, quæ modo datur. Major, et consequentia constant. Minor autem suadetur : quia vel prædicta diversitas specifica desumeretur ex parte naturæ, quæ participaretur; vel ex parte modi illam participandi : neque enim apparet, unde possit prædicta distinctio specifica desumi, nisi ex dictis capitibus : atqui participatio formalis naturæ divinæ neutro ex iis capitibus valet diversificari in specie : ergo impossibilis est alia participatio formalis naturæ divinæ diversa in specie ab ea, quam nunc habemus per gratiam. Probatur minor : nam in primis impossibilis est natura divina superior, vel diversa in specie ab ea, quæ nunc participatur per gratiam, ut satis ex se liquet : deinde modus, sub quo nunc participatur, est supremus omnium excogitabilium ; siquidem gratia participat naturam divinam immediate, formaliter, et prout est in se : ergo participatio formalis naturæ divinæ, quam nunc habemus per gratiam, neutro ex prædictis capitibus valet diversificari in specie.

Confirmatio. Confirmatur : quia cuilibet naturæ finis determinatus correspondet : sed repugnat dari finem altiorem, vel perfectiori modo specifico attingibilem, quam finem, qui nunc correspondet gratiæ sanctificanti ; ergo impossibilis est gratia sanctificans perfectior in specie, quam gratia sanctificans, quæ nunc datur. Probatur minor : quia finis gratiæ nunc sanctificantis est Deus sub ratione summi boni, tam in ordine naturali, quam in ordine supernaturali : modus vero ipsum attingendi est per immediatam possessionem ipsius, quæ consistit in visione beata : sed licet concedamus licentiam fingendi, nequit excogitari vel altior finis, vel altior modus specificus ipsum consequendi : ergo, etc.

Primum effugium. 144. Nec refert, si respondeas primo, quod licet gratia nequeat diversificari in specie, vel ex parte naturæ, quam participat, vel ex parte finis in quem tendit ; valet nihilominus prædictam diversitatem sortiri ex parte modi participandi naturam divinam, et consequendi suum finem. Etenim prædictus modus participandi naturam divinam formaliter, et prout est in se, non consistit in indivisibili, nec constituitur in specie atoma ; sed est quasi genericus, sub quo plures alii specie distincti valent excogitari. Nam cum essentia divina in seipsa considerata habeat modum essendi longe perfectiorem, et in infinitum distantem a modo illo, quo participatur per gratiam, relinquit spatium, ut sic dicamus, ut infinitos alios modos specie distinctos, et perfectiores excogitemus.

Præcluditur. Non, inquam, satisfacit hæc responsio : quoniam modus specificus, quo gratia sanctificans participat de facto naturam divinam, pertingit ad maximum quod sic perfectionis, quæ inter modos specificos eam participandi excogitari potest : ergo non est excogitabilis alius perfectior. Antecedens probatur ex dictis : quoniam prædictus modus imitatur modum formalem, quem natura divina habet in se ; licet ipsius perfectionem non adæquet : atqui hujusmodi imitatio pertingit ad maximum quod sic perfectionis excogitabilis inter modos specificos participandi naturam divinam : eo quod nullus modus creatus potest naturam divinam participare per identitatem, vel adæquationem, vel convenientiam specificam, sed solum per imitationem formalem : ergo modus, quo gratia nostra participat naturam divinam, pertingit ad maximum quod sic perfectionis, quæ inter modos eam participandi excogitari potest. Unde falsum est, quod modus participandi naturam divinam prout est in se, sit solum unus in genere, et habeat latitudinem specificam : oppositum enim convincit nostra ratio. Nam vel prædictus modus imitatur formaliter modum, quo natura divina est in se ; et sic coincidit cum modo, quem gratia habet de facto : vel ad id non pertingit ; et sic non est modus proprius gratiæ : vel tandem imitatur altiorem modum ; et hoc repugnat, ut constat ex dictis.

Major effugii confutatio. Ad hæc : si esset possibilis alius modus perfectior participandi naturam divinam, non posset non consistere in majori accessu ad Deum et in actualiori, ac immaterialiori imitatione illius modi, quem natura divina habet in se ; retenta nihilominus semper inæquali, ac deficienti conditione gratiæ, quæ in infinitum distaret a perfectione increata : sed hoc non sufficit ad distinctionem specificam : ergo non est possibilis modus participandi formaliter naturam divinam distinctam in specie ab eo, qui tunc convenit gratiæ sanctificanti. Major videtur evidens : quia impossibile est, quod aliquis modus creatus adæquet perfectionem modi illius, quem natura divina habet in se : sed major, vel minor perfectio modi creati consistit

consistit in majori, et actualiori accessu ad modum proprium perfectionis increatæ. Minor etiam ostenditur : nam de facto gratia sanctificans magis, ac magis imitatur modum proprium perfectionis increatæ, recipitque novos, et actualiores modos perfectionis : est enim capax intensionis, seu augmenti, ut omnes Theologi docent : sed hoc non obstante prædicti modi non inducunt diversitatem specificam in substantia gratiæ, sed eam retinent, et magis perficiunt, ut communiter tradunt Thomistæ, quos referunt, et sequuntur Complutens. *in lib. de generat. disput.* 4, *quæst.* 7 *et* 9 ; ergo ille modus participandi perfectius naturam divinam non sufficit ad distinctionem specificam gratiæ. Unde obiter manet exclusum, quod hæc responsio tangebat : nam infinita distantia inter naturam divinam, et gratiam sanctificantem solum evincit, quod gratia possit magis ac magis intendi ; non vero, quod inter illam, et naturam divinam valeant dari aliæ formæ perfectiores, et specie a gratia distinctæ. Sicut etiam inter intellectualitatem divinam, et gradum intellectualitatis creatæ datur distantia infinita : et nihilominus nequit excogitari alius gradus medius essentialiter perfectior.

Objectio. 145. Dices : quia substantia creata, quæ est virtualis participatio substantiæ divinæ, distat in infinitum ab ea, propterea data qualibet specie substantiali, potest dari alia, et alia species perfectior usque in infinitum syncategorematice, ut arguunt Complutenses *in libro Physic. disputatione* 18, *quæstione* 3; ergo eadem distantia inter gratiam et naturam Dei evincit possibilitatem alterius gratiæ perfectioris, et specie distinctæ, vel prædictus discursus nullius erit efficaciæ.

Compl.

Dispellitur. Respondetur possibilitatem specierum substantialium in perfectione specifica absque termino se excedentium non fundari in sola distantia a substantia divina ; sed magis in qualitate, seu modo distantiæ. Nam substantia creata ita distat a Deo, quod non imitatur formaliter aliquem modum proprium ipsius ; sed ideas, quas Deus de creaturis format juxta uniuscujusque conditionem, et naturam. Unde quia ex parte ipsarum nullus certus terminus specificus valet præfigi, et aliunde nunquam pertingunt adhuc analogice ad imitandum formaliter aliquem modum proprium Dei in seipso : propterea data qualibet specie substantiali, potest excogitari alia, et alia perfectior sine termino. Gratia vero ita distat a Deo, quod nihilominus imitetur formaliter modum proprium, quem natura divina habet in seipsa, ut ostendimus *dubio* 3 *et* 4, et quia prædictus modus ex sua communi ratione importat certam determinationem, et pertingit *ad maximum quod sic* in imitando perfectionem divinam ; idcirco impossibilis est alia gratia sanctificans, quæ nostram superet in perfectione specifica : potest tamen ob infinitam distantiam ad ejus actualitatem, et immaterialitatem per intensionem syncategorematice infinitam magis, ac magis accedere. Adde substantiam esse incapacem intensionis, et ideo majorem, et minorem ejus accessum ad perfectionem divinam inducere specificam distinctionem. Quod non ita contingit in gratia, et aliis qualitatibus ob oppositam rationem.

Alia responsio. Ripalda. 146. Nec refert secundo, si hactenus dictis occurras iterum cum Ripalda dicendo excogitabiles esse innumerabiles alios modos, quo gratia imitetur naturam divinam : nam fieri potest, inquit ille, quod quædam sit determinata ad solam speciem humanam, alia ad solam naturam Angelicam, et alia sit utrique communis. Rursus fieri potest, quod quædam gratia differat realiter a charitate; alia quæ charitatem sibi identificet ; alia etiam, quæ non distinguatur a lumine gloriæ; et alia denique, quæ nativa virtute queat gratiam sanctificantem, et habitus supernaturales in aliis suppositis efficere. Quæ tam diversa munia satis suadent diversitatem specificam inter prædictas gratias.

Ejus eversio. Hoc, inquam, non refert, et corruit facile ex dictis. Nam in primis diversitas specifica gratiæ sanctificantis nequit desumi ex subjecto, seu potentia obedientiali ; cum hæc se teneat ex parte causæ materialis, et omnibus habitibus sit communis : sed desumenda est vel ex parte formæ, quæ participatur, vel ex parte modi participandi illam : Angeli autem, et homines eandem naturam divinam, et eodem modo specifico in qualibet hypothesi per habitualem gratiam participarent, ut constat ex dictis. Deinde priusquam dicamus unam gratiam esse determinatam ad naturam Angelicam, et aliam ad humanam, designanda est distinctio specifica inter illas, et radix exigendi diversa subjecta; alias incurritur evidens petitio principii. Præterea gratiam sanctificantem non posse esse charitatem, lumen gloriæ, vel aliam immediate operativam

satis ostendimus *dub.* 5, ubi de hac re egimus etiam per respectum ad potentiam absolutam. Nam sicut impossibile est eandem formam esse substantiam, et potentiam immediate operativam : ita repugnat eamdem formam afficere immediate substantiam animæ, in qua est gratia, et potentiam, in qua est virtus. Porro illa insignis efficacia, quam prædictus auctor arrogat gratiæ sanctificanti possibili in ordine ad producendum gratiam in alieno supposito, refelletur ex professo *disput.* 8, *dub.* 1. Unde non oportet horum impugnationi amplius insistere.

§ III.

Eadem veritas alio fundamento communitur.

Aliud assertionis fundamentum ex D.Tho.

147. Secundo probatur nostra conclusio : quia si daretur gratia sanctificans specie distincta a gratia, quæ modo datur, esset principium operationum specie diversarum ab iis, quarum gratia modo est principium : sed hoc repugnat : ergo et quod detur alia gratia specie distincta. Major est certa : quia natura, ut communiter dicunt Philosophi, est propter operationem, ad eam quippe mediis virtutibus proximis concurrit, et in ea explicat propriam virtutem, et perfectionem, ergo ad naturas essentialiter diversas nequeunt non consequi operationes essentialiter distinctæ : atqui gratia sanctificans habet rationem naturæ in ordine supernaturali, ut sæpius in hac disputatione diximus : ergo gratia sanctificans specie distincta a gratia, quæ nunc datur, esset radix operationum specie differentium ab iis, quæ modo ad gratiam sequuntur. Minor probatur : quia præcipuæ operationes cujuscumque gratiæ sanctificantis consistunt in visione, et amore Dei in seipso ; cum per eas consequatur, atque attingat ultimum finem supernaturalem, in quem ipsa gratia peculiariter inclinat : at sic est, quod omnes visiones beatificæ sunt tam de facto, quam de possibili unius speciei atomæ, ut ostendimus *tractat.* 2, *disputatione* 5, *dubio* 2. Quod etiam de actu charitatis asserit Joannes a Sancto Thoma 2, 2, *disputatione* 14, *art.* 3, et ratio est satis manifesta ; siquidem omnes visiones totum Deum in seipso, et sub eodem medio seu lumine, et omnes actus charitatis attingunt eundem ultimum finem supernaturalem, et sub motivo ejusdem bonitatis divinæ : ergo repugnat dari operationes essentialiter diversas, quarum distinctæ gratiæ sint radices.

Joan. a S.Tho.

Confirmatur.

Confirmatur : quia repugnat naturas specifice distinctas præstare eundem effectum formalem etiam secundarium : sed ad duas gratias sanctificantes, quantumvis fingantur distinctæ, sequitur idem effectus formalis secundarius : ergo repugnat, quod prædictæ gratiæ distinguantur in specie. Major est satis manifesta : quoniam effectus formalis secundarius correspondet primario effectui, et ipsi commensuratur : ergo sicut repugnat naturas essentialiter distinctas præstare eundem effectum formalem primarium, ut omnes Philosophi docent : ita repugnat, quod communicent eundem effectum secundarium. Minor autem ostenditur : nam constituere hominem filium Dei adoptivum est effectus formalis secundarius gratiæ sanctificantis, ut satis constat ex dictis *dub.* 1 *et* 2; atqui duæ gratiæ sanctificantes, quantumvis fingantur diversæ, communicarent hominibus eandem filiationem Dei adoptivam : ergo præstarent eundem effectum formalem. Suadetur minor : quia in prædicto casu homines illis distinctis gratiis effecti essent vere fratres spiritualiter ; siquidem haberent eundem patrem, Deum videlicet adoptantem ; et acceptarentur ad eandem hæreditatem, æternam scilicet beatitudinem : constat autem ad veram fraternitatem desiderari, quod fratres sint filii ejusdem speciei, et rationis : eo quod diversitas filiationis non fraternitatem, et assimilationem, sed potius difformitatem, et elongationem inducit, ut ex terminis liquet : ergo gratiæ illæ præstarent eundem effectum formalem secundarium.

Roboratur amplius.

Ad hæc : effectus formalis primarius gratiæ sanctificantis est constituere Deum per participationem : nam sicut natura divina per essentiam constituit Deum per essentiam : ita gratia, quæ est natura divina participative, Deum per participationem constituit : ergo duæ gratiæ sanctificantes specie distinctæ constituerent plures Deos per participationem specie diversos : consequens est impossibile, ergo et quod illæ gratiæ essentialiter distinguantur. Cætera constant et minor subsumpta probatur : tum quia Deus per participationem habet supremam excellentiam participabilem : sicut Deus essentialiter sumptus habet per essentiam excellentiam omnium supremam : ergo impossibile est dari plures Deos per

per participationem specie distinctos. Patet consequentia : quia ex prædicto casu jam Deus inferioris speciei careret suprema excellentia, et non compararetur ut Deus ad alterum Deum superiorem, sed magis ut creatura. Tum etiam quia ut dentur plures Dii per participationem specie diversi, requiritur, quod plures naturæ divinæ specie diversæ participentur, et non sufficit diversus modus eandem naturam participandi : quia ubi eadem est natura licet modo diverso, præstet eundem effectum formalem quamvis modaliter distinctum : atqui natura divina participata est eadem in specie ; tametsi gratiæ illæ, quæ finguntur, diversimode illam participarent : ergo impossibile est dari plures Deos per participationem specie distinctos. Unde in prædicto casu sequeretur manifesta contradictio : nam ex qua parte illæ gratiæ distinguerentur in specie, tribuerent effectus formales specie distinctos, atque ideo constituerent plures Deos per participationem specie diversos. Et qua parte tribuerent consortium ejusdem naturæ licet diverso modo, non possent constituere Deos essentialiter diversos, sed tantum modaliter.

Objectio. 148. Dices : sicut natura divina per essentiam est una in specie, aut quasi specie, ita est etiam una numero : et hoc non obstante possunt dari plures naturæ divinæ per participationem numero diversæ : ergo etiam possunt dari plures naturæ divinæ per participationem specie distinctæ. Unde sicut non est inconveniens, quod plures homines habentes gratias numero diversas, sint plures Dii per participationem numero distincti : ita non repugnabit, quod habentes plures gratias differentes in specie sint plures Dii per participationem specie diversi. Nam si diversus modus participandi naturam in se simplicissimam, et unicam sufficit ad distinctionem numericam gratiæ, et ad constituendos Deos per participationem numero diversos, cur non sufficiet ad distinctionem specificam gratiæ, et ad constituendos Deos per participationem specie differentes ?

Solutio. Respondetur unitatem specificam, et numericam gratiæ sanctificantis habere rationes longe diversas : nam gratia, cum sit participatio formalis naturæ divinæ sumit suam unitatem specificam ab eadem divina natura, vel a modo formali illam participandi. Unde cum natura divina sit in se una, et simplicissima, aliunde modus eam participandi importet certam, et determinatam rationem specificam ; quippe cum consistat in hoc, quod est participare naturam divinam prout est in se, et quatenus radicat operationes ordinis divini : propterea repugnat dari plures naturas divinas per participationem specie differentes, et quæ constituant plures Deos per participationem specie distinctos. Cæterum prædicta participatio nequit fieri per ipsas substantias, aut essentias hominum, vel Angelorum ; sed tantum fit per communicationem cujusdam formæ accidentalis ipsis substantiis rerum superadditæ, quæ imitatur formaliter naturam divinam, a quo sumitur rei species, et essentia. Porro quælibet forma accidentalis individuatur a subjecto, cui inhæret, ab eoque desumit suam unitatem numericam, ut ostendimus *Tract.* 1, *disp.* 2, *dub.* 1. Unde cum gratia insit subjectis numero diversis ; nequit non ex hoc capite individualiter dividi. Et propterea gratiæ existentes in Angelis, et hominibus distinguuntur numero, licet eandem numero naturam increatam imitentur : quia videlicet non individuantur a natura, quam participant, sed a subjectis, quibus inhærent. Sicut visiones, qua Petrus et Paulus vident idem numero objectum, distinguuntur numero : eo quod unitas materialis, qualis est numerica, non ab objecto, quod se habet ut forma extrinseca, sed a subjecto, quod comparatur per modum materiæ, desumenda est. Repugnat igitur dari plures Deos per participationem specie diversos ; sed non repugnat, quod solo numero distinguantur. Et quamvis unus esset individualiter perfectior altero ; hic tamen excessus solum consisteret in majori intensione ejusdem formæ, retenta semper eadem ratione specifica : et consequenter uterque absolute haberet eandem excellentiam, et dignitatem. Per quod manet exclusa tacita quædam replica, quæ fieri poterat contra superius dicta.

Quædam evasiones rejiciuntur. Ripalda. 149. Consulto omittimus evasiones, quibus Ripalda conatur diluere vim rationis superius factæ, quatenus asserit possibiles esse visiones beatificas specie distinctas : nam posset, inquit ille, una visio attingere essentiam sine attributis, et personis, et alia unum attributum absque alio, utputa misericordiam sine sapientia : quæ visiones non possent non specie distingui tam inter se, quam a visione : quæ modo datur. Idemque dicendum esset de actu charitatis,

qui per hujusmodi visionem regularetur. Et consequenter non repugnat ex hoc capite dari gratias specie differentes, quæ sint radices prædictarum operationum.

Hæc, inquam, omittimus confutare: tum quia oppositam doctrinam late tradidimus loco supra citat. ubi Adversariorum argumentis occurrimus. Unde ne actum agamus, ab hoc instituto nunc supersedemus, eo remittentes lectorem. Tum etiam, et præcipue, quoniam gratis admisso posse per divinam potentiam dari visiones Dei, quarum una attingat essentiam sine attributis, vel unum attributum sine alio; nihilominus negari nequit, quod visio intuitiva Dei videat connaturaliter, et per se loquendo omnia, quæ sunt formaliter in ipso, et consequenter, quod sit ejusdem speciei cum his visionibus, quæ de facto dantur. Quælibet autem natura fundat, et radicat per se primo operationes connaturali modo eliciendas, et juxta exigentiam ipsius naturæ: et secundum has operationes venamur a posteriori naturæ conditionem, et speciem; non autem secundum operationes, quæ eliciuntur præternaturaliter, et de potentia absoluta. Unde si omnes gratiæ sanctificantes possibiles debent radicare visionem Dei in seipso, ut supra *num.* 147 probavimus; et rursus omnis visio intuitiva Dei attingit per se loquendo idem omnino objectum, et habet eandem essentiam, legitime infertur omnem gratiam possibilem esse ejusdem speciei; et consequenter repugnare, quod detur alia gratia specie a nostra distincta. Et in hoc sensu procedit ratio superius facta; quidquid sit de possibilitate alicujus visionis præternaturalis, quam aliunde supponimus repugnare.

§ IV.

Satisfit motivis adversæ opinionis.

Opinio contraria. Granad. Ripalda. Saavedr. Primum argumentum.

150. Contrariam sententiam tuentur Granados *controvers.* 8, *tractat.* 4, *disputatione* 4, Ripalda *tom.* 1, *disputatione* 23, *sectione* 14 *et tom* 2, *disputatione ultima*, *sect.* 39, Saavedra *de Virgine Deipara vestig.* 2, *disp.* 2, *sect*, 5, et alii Juniores. Quæ potest suaderi primo: quoniam ex nostra assertione sequitur Deum non posse producere entitatem perfectiorem gratia sanctificante, quæ modo datur: consequens est absurdum: ergo et antecedens. Sequela ostenditur: nam in primis nulla entitas naturalis creata, vel creabilis adæquat perfectionem gratiæ sanctificantis, ut statuimus *dubio præcedenti*: insuper nulla forma supernaturalis, quæ se habeat per modum virtutis proximæ, ipsam excedit in perfectione, ut ibidem declaravimus: tandem nunc affirmamus non esse possibilem formam supernaturalem se habentem ad instar naturæ, quæ specie distinguatur a gratia: ergo ex nostra sententia manifeste sequitur Deum non posse producere entitatem perfectiorem gratia sanctificante. Falsitas autem consequentis probatur: nam inde fieret Dei omnipotentiam de facto exhauriri per productionem gratiæ sanctificantis, siquidem non valeret perfectiorem effectum producere: atqui implicat divinam omnipotentiam exhauriri per productionem alicujus entis increati: nullum quippe ejus perfectionem adæquat, vel terminum in producendo præfigit; sed in infinitum distat ab ea, sicut finitum ab infinito: ergo absurdum est dicere, quod Deus nequeat producere entitatem perfectiorem gratia habituali, quæ modo datur.

Responsio.

Respondetur concedendo sequelam intellectam de perfectione specifica, et abstrahendo a modo unionis hypostaticæ: nam hoc pacto optime evincitur ex inducta probatione, cui favent plurima, quæ in tota hac disputatione statuimus. Unde concedendum est divinam omnipotentiam exhauriri per productionem gratiæ habitualis, in hoc videlicet sensu, quod nequit producere entitatem quæ illam excedat in perfectione specifica. Hoc autem non oritur ex limitatione divinæ omnipotentiæ, sed ex maxima excellentia gratiæ sanctificantis, quæ pertingit ad imitandum naturam divinam secundum modum, quem habet in se. Qui modus cum ex una parte sit excellentissimus, et ex alia importet certam determinationem, subterfugit multiplicationem, et divisionem specificam: et locum præcludit, ut excogitemus aliam formam specie perfectiorem, quam gratia sanctificans. Sed quia divina natura ita est una, et simplicissima in seipsa, quod nihilominus habet infinitos quasi gradus actualitatis; propterea gratia illam formaliter participans potest magis, ac magis ad ejus actualitatem accedere, et fundat intensionem syncategorematice infinitam. Quamobrem non est concedendum absolute, quod divina omnipotentia exhauriatur per productionem gratiæ sanctificantis, quæ de facto datur: nam

nam potest adhuc producere aliam gratiam intensive, et individualiter perfectiorem : et nunquam producet gratiam adeo intensam, ut nequeat aliam, et aliam intensiorem usque in infinitum producere. Dicere autem divinam omnipotentiam esse quodammodo exhaustam, quia nimirum non valet speciem perfectiorem producere, non est illum inconveniens : sed potius attestatur excellentiam divinæ gratiæ, et virtutem maximam Dei, quæ potuit formam adeo perfectam producere. Unde Ecclesia in quadam collecta canit : *Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maxime, et miserando manifestas :* parcit autem, et miseretur, cum communicat nobis gratiam, per quam peccata dimittit.

Illustratur solutio ex D.Tho.

Quæ illustrari possunt ex doctrina D. Thom. 1 *part. quæst.* 26, *art.* 6, ubi licet in corpore statuat, *quod simpliciter loquendo, qualibet re a se facta potest Deus facere aliam meliorem ;* nihilominus in responsione ad 4, inquit: *Dicendum, quod humanitas Christi ex hoc, quod est unita Deo, et beatitudo creata ex hoc, quod est fruitio Dei, et beata Virgo ex hoc, quod est mater Dei habent quandam dignitatem infinitam ex bono infinito, quod est Deus: et ex hac parte non potest aliquid fieri melius eis : sicut non potest aliquid melius esse Deo.* Sicut ergo non est inconveniens asserere, quod nequit dari visio beata specie perfectior, quam visio, quæ modo datur, et quod repugnat maternitas majoris excellentiæ, quam ea, quæ convenit beatæ Virgini : ita non est absurdum affirmare, quod implicat alia participatio naturæ divinæ, quæ excedat gratiam nostram in perfectione specifica. Id, quod satis

D.Tho.

expressit D. Thom. *eadem quæst. art.* 3, ubi inquirit, utrum Deus sit omnipotens, et cum esset hoc argumentum, *De Deo dicitur, quod omnipotentiam suam parcendo maxime, et miserando manifestat : ultimum igitur quod potest omnipotentia divina, est parcere, et misereri.* Non respondet D. Th. negando consequentiam, sed in hunc modum : *Dicendum, quod Dei omnipotentia ostenditur maxime in parcendo, et miserando : quia per hoc ostenditur Deum habere summam potestatem, quod libere peccata dimittit: ejus enim, qui superioris legi astringitur, non est libere peccata condonare. Vel quia parcendo hominibus, et miserando* (pende verba) *perducit eos ad participationem infiniti boni, qui est ultimus effectus divinæ virtutis.* Hæc autem participatio fit simpliciter, et principalius per gratiam sanctificantem, quæ est radix cæterorum bonorum, et participationem supernaturalium. Unde sine præjudicio divinæ virtutis asseritur non posse produci aliam formam specie perfectiorem : *hoc enim* (ut loquitur D. Thom. artic. nuper citato in corpore) *omnipotentiæ non subditur, non propter defectum divinæ potentiæ ; sed quia non potest habere rationem factibilis, neque possibilis.*

Diximus ad argumentum superius factum concedendam esse sequelam *abstrahendo a modo unionis hypostaticæ :* quia si semel datur prædictus modus, superat simpliciter perfectionem specificam gratiæ sanctificantis, ut observavimus *dub. præced. num.* 115.

Secundum argumentum.

151. Arguitur secundo ; quia possibiles sunt uniones hypostaticæ specie distinctæ : ergo repugnant gratiæ sanctificantes specie diversæ. Antecedens suadetur : quia potest dari unio hypostatica pure spiritualis, ut si Deus assumeret naturam Angelicam : et potest dari unio hypostatica pure corporea, ut si assumeret naturam lapidis : constat autem spirituale, et corporeum distingui plus quam specie : ergo possibiles sunt uniones hypostaticæ specie distinctæ. Consequentiam probat Granados : quia gratia sanctificans est effectus physice dimanans ab unione hypostatica : ergo pro diversis specie unionibus constituendæ sunt diversæ in specie gratiæ.

Granad.

Solvitur.

Respondetur admisso antecedenti negando consequentiam : quoniam gratia sanctificans non consequitur unionem hypostaticam per veram dimanationem physicam, sed tantum per sequelam logicam fundatam in sola exigentia, et condecentia morali. Porro unio hypostatica non fundat hanc exigentiam in quacumque natura assumpta, sed solum in ea, quæ potest suscipere gratiam sanctificantem, et elicere operationes supernaturales, quibus tendat in ultimum finem hujus ordinis, cujusmodi sunt visio beatifica, et amor charitatis . Hæc autem capacitas non invenitur in naturis pure corporeis, ut ex se liquet, sed solum in natura intellectiva. Unde non infertur, quod diversæ gratiæ in specie debeant consequi illas diversas uniones ; sed unionem ad naturam spiritualem consequitur gratia sanctificans, unionem vero ad naturam pure corpoream nulla consequitur gratia.

Replica Ripalda.

152. Nec refert, si replices cum Ripalda: nam inter ipsas uniones hypostaticas Dei

ad naturas spirituales potest dari distinctio specifica : si enim Deus assumeret naturam Angelicam, profecto illa unio differret in specie ab unione, qua assumpsit animam rationalem : eo quod prædicta unio est quidam modus substantialis, qui proinde debet esse talis juxta conditionem rei,quam modificat. Idemque argumentum fieret, si persona divina terminaret diversas naturas Angelicas : tunc quippe distinguerentur specie modi unionis, sicut ipsæ naturæ terminatæ. Quæ omnes, cum essent capaces gratiæ sanctificantis, et hæc deberet habere speciem juxta modos unionis hypostaticæ, a quibus exigeretur, et ad quos consequitur ; plane infertur admittendas esse in prædictis casibus gratias sanctificantes specie distinctas.

Diluitur. Hoc, inquam, non refert : negandum enim est, quod uniones hypostaticæ personæ divinæ ad animam rationalem, et naram Angelicam, vel ad diversas naturas Angelicas distinguantur in specie. Nam prædictæ naturæ non subsunt prædictæ unioni ratione potentiæ naturalis, in qua essentialiter differunt, sed ratione potentiæ obedientalis, in qua univoce conveniunt : respiciunt enim idem agens, et eundum terminum, et eandem conditionem, ut sic dicamus, unionis : hæc quippe non valet in his casibus diversificari ex conceptu generico corporeitatis, vel spiritualitatis, ut in modis unionis ad naturam corpoream, et spiritualem contingit. Unde ex hoc capite nequit colligi distinctio specifica inter gratias sanctificantes. Esto vero, gratis concedamus prædictos modos unionis distingui specie ; adhuc tamen non sequitur eamdem diversitatem in gratiis habitualibus admittendam fore. Et ratio est : quoniam gratia sanctificans non consequitur naturaliter ad unionem per modum proprietatis illius : sed tantum moraliter, ut perfectio ipsi valde conveniens. Non est autem inconveniens, quod eadem perfectio tribuatur suppositis, et unionibus valde distinctis : quemadmodum de facto eadem specie gratia communicatur Christo Domino, et puris creaturis ; licet unio suppositi creati ad naturam, et unio Verbi divini ad humanitatem differant plus quam uniones, quæ in replica recensentur. Cum enim gratiæ species non desumatur a suppositis, vel naturis, in quibus est, sed per respectum ad naturam divinam, quam formaliter participat ; quantumvis sit in suppositis diversis, vel consequatur distinctas uniones, semper tamen retinet eandem unitatem specificam : quippe quæ semper participat eandem naturam, sub eodem modo formali. Quod satis attestantur operationes ab ea procedentes : nam quantumcumque fingantur uniones hypostaticæ specie distinctæ ; nihilominus visio beatifica, et amor charitatis retinerent eandem speciem, siquidem tenderent in idem objectum formale, quod modo attingunt. Idem ergo de gratia affirmandum est.

Tertium argumentum. 153. Arguitur tertio : quoniam possibiles sunt aliæ virtutes specie distinctæ ab iis, quæ modo dantur : ergo possibilis est alia gratia specie diversa ab ea, quæ modo existit. Consequentia est legitima : nam virtutes comparantur ad gratiam, sicut proprietates ad naturam : sed ex diversitate specifica proprietatum recte colligitur specifica variatio naturæ : ergo si sunt possibiles virtutes specie diversæ a virtutibus nunc existentibus, possibilis erit gratia specie distincta ab ea, quæ modo est. Antecedens probatur specialiter in fide Theologica : nam fides nunc existens innititur auctoritate Dei obscura revelantis : sed possibilis est alius habitus innitens auctoritati Dei clare loquentis, seu evidentiæ id attestanti : qui non posset non specie distingui a fide nunc existenti, siquidem haberet motivum adeo diversum : ergo, etc.

Confirmatur primo. Confirmatur primo : quia sicut natura est unica, et infinita, et participatur per gratiam, ita lumen increatum est unicum, et infinitum, et participatur per lumen supernaturale creatum : sed lumen increatum est participabile per diversa lumina specie, utputa per lumen propheticum, per lumen fidei, per lumen gloriæ, etc. ergo natura divina poterit participari per gratias specie diversas.

Secundo. Confirmatur secundo : nam perfectio infinita est infinitis modis participabilis : sed natura divina est infinita : ergo potest participari infinitis modis : participatur autem per gratiam : hæc igitur valet specifice in infinitum multiplicari.

Occurritur argumento. Respondetur argumento negando antecedens intellectum de his habitibus, quæ sunt præcipuæ virtutes proximæ gratiæ sanctificantis, et postulant consequi naturam divinam habitam in nobis per participationem : quidquid sit, an possint dari aliqui habitus, qui nullam naturam ordinis divini per se supponant. Ad probationem autem in contrarium

trarium dicendum est fidem innitentem testimonio Dei clare loquentis, et testimonio Dei obscure revelantis esse absolute ejusdem speciei : quia habent idem simpliciter motivum, videlicet testimonium Dei non manifestantis objectum in seipso : claritas enim, vel obscuritas, quibus testimonium divinum nobis innotescit, solum habet rationem conditionis. Imo est conditio per accidens respectu fidei : nam conditio per se petita consistit in obscuritate objecti, sive in illius non manifestatione : sive divina revelatio sit in se evidens, sive non. Unde D. Thom. 2, 2, *quæst.* 171, *artic.* 5 *et lib.* 3, *contra gentes capite* 154, asserit Prophetas, Apostolos, et Evangelistas habuisse hanc evidentiam in attestante : quæ tamen nec illorum fidem evacuavit, nec induxit aliam fidem specie diversam a nostra.

D.Tho.

Confirmationes diluuntur.

Ad primam confirmationem respondetur negando consequentiam. Et ratio disparitatis est : quia solum lumen gloriæ attingit Deum prout est in se : cætera vero lumina attingunt ipsum modo longe diverso, atque inferiori, videlicet per species creatas, et connotando alias imperfectiones. Unde licet omnia lumina creata supernaturalia sint participationes ejusdem luminis increati, queunt tamen ob diversum, et inadæquatum modum, quo illud imitantur diversificari in specie. Hoc autem non habet locum in gratia sanctificante : quia ex proprio conceptu participat naturam divinam secundum modum, quem habet in se, et quatenus est radix aliarum perfectionum, quæ sunt in Deo. Unde aditum præcludit, ut excogitetur alia gratia excellentior in specie. Quicumque vero habitus hanc perfectionem non attingens deficit eo ipso a proprio conceptu gratiæ sanctificantis.

Per quod etiam constat ad secundam confirmationem : nam licet perfectio infinita naturæ divinæ possit participari infinitis modis inadæquatis, et inferioris ordinis; nequit tamen secundum illum modum, quem habet in se, participari, nisi unico modo specifico quo de facto invenitur in gratia sanctificante, ut supra diximus.

Quartum argumentum.

154. Arguitur quarto : nam si gratia sanctificans est adeo perfecta, quod ex una parte excedit omnes species substantiales possibiles,et ex alia nequit excedi ab aliqua specie accidentali possibili , sequitur perfectionem gratiæ sanctificantis esse simpliciter infinitam : consequens est falsum, et contra D. Thom. 1 *parte*, *quæst.* 7, *art.* 2, ubi resolvit omnem essentiam creatam esse simpliciter finitam : ergo gratia sanctificans non habet speciem perfectiorem omni essentia possibili. Sequela probatur : tum quia id, quod excedit perfectionem simpliciter infinitam nequit non habere infinitam simpliciter perfectionem, ut ex ipsis terminis liquet : atqui collectio omnium specierum possibilium importat perfectionem simpliciter infinitam; siquidem est terminus adæquatus virtutis activæ simpliciter infinitæ nimirum omnipotentiæ : ergo si gratia sanctificans excedit omnes species possibiles, nequit non habere perfectionem simpliciter infinitam. Tum etiam, nam illa perfectio , qua nequit excogitari major, nequit non esse infinita : si enim aliquo termino finiretur, eo ipso præstaret locum ad excogitandum aliam majorem perfectionem: ergo si gratia est ita perfecta, quod nequit excogitari alia perfectior species, sequitur habere perfectionem simpliciter infinitam. Tum denique nam ex eo, quod Deus sit simpliciter perfectior omni eo, quod non est Deus, recte concluditur Deum esse infinite perfectum : ergo ex eo quod gratia sit simpliciter perfectior omni eo, quod non est gratia : optime evincimus, quod sit perfecta infinite.

Satisfit argumento.

Respondetur negando sequelam : quia licet perfectio gratiæ sanctificantis sit satis magna, ut omnia, quæ in hac disputatione diximus, liquido ostendunt : adhuc tamen clauditur terminis essentialibus, nempe genere, et differentia; siquidem convenit univoce cum aliis qualitatibus tam naturalibus, quam supernaturalibus, ab eisque per determinatam differentiam distinguitur : quidquid autem terminis clauditur, nequit esse simpliciter infinitum. Præsertim quia quælibet gratia data potest magis, et magis perfici intra propriam speciem suscipiendo novos modos actualitatis, ut in limine dubii præmisimus : quod satis ostendit nullam gratiam habere actu, et categorematice infinitam perfectionem. Ad primam autem sequelæ probationem respondemus negando minorem : quia collectio omnium creaturarum possibilium non importat aliquam unam perfectionem simpliciter infinitam, sed multitudinem infinitam finitarum perfectionum : sicut nec dicit aliquam essentiam, sed infinitas essentias, quarum quælibet sit finita. Unde ut gratia dicatur excedere essentialiter, et quoad speciem omnes creaturas, et essen-

tias possibiles, satis est, quod habeat speciem nobiliorem quacumque specie creata seorsim, et singillatim accepta : id vero minime suadet inesse gratiæ perfectionem infinitam simpliciter : nam ad excedendum perfectionem finitam sufficit alia perfectio finita melior. Quare sicut ex eo, quod numerus binarius verbi gratia sit perfectior omnibus numeris possibilibus, non arguitur, quod binarius sit infinitus in linea numeri : et quemadmodum ex eo, quod homo sit animal perfectius omnibus animalibus possibilibus, nequaquam infertur, quod homo sit infinitus in genere animalis : ita ex eo, quod gratia sit perfectior quoad speciem omnibus essentiis possibilibus, non colligitur, quod sit infinita simpliciter quoad speciem.

Communis hujus doctrinæ ratio. 155. Et ratio generalis hujus doctrinæ, ex qua etiam constabit ad alias sequelæ probationes, est : quoniam dupliciter potest aliquid excedere aliud. Uno modo continendo formaliter, vel eminenter ejus perfectionem adæquatam tam genericam, quam specificam, et insuper addendo aliam differentiam, aut quasi differentiam nobiliorem. Et quidem quod hoc modo excedit perfectionem omnium creaturarum possibilium, nequit non esse actu, et simpliciter infinitum : nam eo ipso transgreditur omne genus, et ad nullam particularem perfectionem determinatur. Sed hic modus excedendi essentias possibiles est proprius solius Dei, qui omnem perfectionem creatam adæquate eminenter continet ; cum illam possit producere. Nequit autem convenire gratiæ sanctificanti, vel alii creaturæ : hæc quippe licet actu formaliter contineat, vel potius participet genus, in quo convenit cum aliis speciebus; nihilominus eorum proprias differentias specificas (penes quas præcipue attenditur rerum perfectio) nec formaliter, nec eminenter importat, sed magis removet a suo conceptu : eo quod species sub eodem genere contentæ se propriis differentiis excludunt et quodammodo mutuo sibi opponunt. Quæ est doctrina D.Tho. D. Thom. 1 *p. q.* 55, *art.* 3 *et q.* 84, *art.* 2, *in corp. et ad* 3. Alio modo dicitur unum excedere aliud, non quia illud contineat, sed quia licet mutuo se excludant, unum tamen est melius alio ; quod optime absque inclusione, vel continentia unius in alio cohæret. Angelus enim excedit essentialiter hominem : non quia importat formaliter, vel eminenter perfectionem propriam hominis, et addat aliam : sed quia perfectio ejus propria, licet non includat, et addat, sed simplex sit ; est tamen melior, quam quidditas hominis. Et hoc pacto gratia excedit omnes creaturas possibiles : non quidem includendo earum perfectiones ; sed quia perfectio simplex, quam dicit, est melior quacumque alia essentia singillatim accepta : et consequenter excedit essentialiter omnes collective sumptas : nam collectio non addit aliquod prædicatum specificum, et essentiale supra singulas species. Videatur D. Thom. locis citatis ubi tradit Angelum, et animam rationalem non continere simpliciter perfectionem specierum inferiorum, quas simpliciter excedunt.

Ad secundam sequelæ probationem constat ex modo dictis : nam in primis licet nequeant excogitari prædicata specifica creata perfectiora illis, quæ gratiæ sanctificanti conveniunt; nihilominus prædicta prædicata important genus determinatum, et differentiam determinatam : unde constituunt speciem finitam, et non pertingunt ad perfectionem essentiæ infinitæ, quæ est suum esse absque omni determinativo. Deinde cum dicitur nullam essentiam creatam posse excogitari perfectiorem gratia sanctificante ; idem est ac dicere nullam ex essentiis finitis esse gratia sanctificante præstantiorem : nam creatum, et finitum convertuntur : unde totus excessus gratiæ super alia entia continetur intra latitudinem entis finiti, eamque finitam relinquit. Quod autem non possit excogitari alia essentia perfectior, non provenit ex eo, quod essentia gratiæ infinita sit ; sed quia importat nobilissimum modum, quo possumus divinam perfectionem participare, et imitari, et qui subinde quasi in indivisibili consistit. Sicut nulla forma incompleta potest excogitari perfectior, quam anima rationalis : et tamen hoc non arguit infinitatem in illa.

Ad ultimam respondetur infinitam Dei perfectionem non colligi ex eo, quod excedat essentialiter utcumque perfectionem rerum possibilium, sed quia illam excedit, et simul continet absque determinatione ad ullum genus, et speciem. Gratia autem excedit essentialiter alia entia non continendo earum perfectionem, nec adæquando modum proprium substantiæ creatæ, ut constat ex hactenus dictis. Unde ex prædicto excessu non infertur infinitas simpliciter, sed ad summum secundum quid. Hanc vero

non

non negamus, sed potius illi attribuimus, ut quæ decet maximam gratiæ perfectionem juxta dicta *dub.* 4, ubi ex scriptura ostendimus gratiam insigniri quadam infinitudine, et plenitudine essendi.

Objectio. 156. Dices : omne comparativum supponit absolutum : ergo non cohæret, quod gratia sit essentialiter melior aliis rebus, et quod non habeat earum bonitatem, et insuper addat aliquam perfectionem : ergo perperam attribuimus illi excessum essentialem super alia entia creata, et negamus, quod earum perfectionem contineat.

Solvitur. Respondetur negando utramque consequentiam : nam oppositum evidenter constat in omnibus speciebus : Angelus enim est melior homine, ipsumque essentialiter excedit; et tamen nec formaliter, nec eminenter habet perfectionem propriam hominis, et similiter homo est specie melior omnibus animalibus possibilibus; et nihilominus non includit formaliter, aut eminenter eorum perfectiones. Nec id probatur ex illo proloquio : nam, quod unum sit melius alio, et comparativum supponat positivum, minime infertur, quod unum habeat determinate perfectionem propriam alterius, et aliquid aliud : sed sufficit, quod id, quod dicitur melius, sit ita bonum, ac aliud, secundum quandam æquivalentiam, et insuper magis bonum : quod absque inclusione fieri optime valet. Quanquam enim duæ rationes sint valde disparatæ, nullamque inter se subordinationem, vel inclusionem observent : nihilominus potest una esse ita bona, ac alia (licet non eadem bonitate), et insuper illam excedere in perfectione. Absolutum enim in his comparationibus est bonum, non quidem alterius extremi, sed proprium, alteri tamen æquivalens in æstimatione ejus, qui ponderat rerum essentias.

Quintum argumentum. 157. Arguitur quinto : quoniam forma sanctificans corporea, et forma sanctificans spiritualis nequeunt non specie distingui, ut supra de unione hypostatica spirituali, et corporea dicebamus : sed præter formam, seu gratiam sanctificantem spiritualem, quæ de facto datur, est possibilis forma sanctificans corporea : ergo præter gratiam sanctificantem, quæ de facto existit, potest dari alia gratia, seu forma sanctificans specie diversa. Cætera constant, et minorem, in qua est difficultas, late probat Saavedra *loco supra citato*, ubi statuit esse possibilem sanctitatem corpoream. Robur autem suarum probationum, ad sequentia motiva reducitur. *Primo*, quia corpus est immediate capax sanctitatis ; siquidem humanitas Christi Domini sanctificata est per hypostasim divinam, a qua terminatur : ergo possibilis est aliqua forma creata, quæ corpus immediate sanctificet : forma autem, quæ immediate afficit corpus, est corporea : ergo sanctitas corporea est possibilis. *Secundo*, quia *sanctitas est ab omni immunditia libera, et perfecta, et incontaminata mundities*, ut definit Dionys. *cap.* 12 de divinis nominibus : sed non repugnat forma corporea, quæ corpus ab omni immunditia, et deordinatione expurget : ergo non repugnat sanctitas corporea. *Tertio*, quia possibiles sunt virtutes, et perfectiones corporeæ ordinis supernaturalis, ut sunt habitus laudabiles residentes in appetitu, et dotes corporis gloriosi, et alia hujusmodi : ergo possibilis est aliqua forma corporea, quæ hujusmodi perfectiones radicet : hæc autem forma est vera sanctitas : ergo dabilis est sanctitas corporea. *Quarto*, quia possibilis est sanctitas spiritualis, quæ animam sanctificet : ergo similiter erit possibilis sanctitas corporea, quæ corpus sanctificet : id quippe exposcit paritatis ratio.

Saavedr. Dionys.

Confirmatur. Confirmatur : quia de facto B. Virgo Maria habuit sanctitatem corpoream : hæc igitur est possibilis. Antecedens probatur ex pluribus testimoniis SS. Patrum, qui deprædicant Virginem sanctam corpore et Spiritu : idque præsertim asserunt elucidantes illud Luc. 17 : *Beatus venter, qui te portavit, et ubera, quæ suxisti.* Præ omnibus hoc apertius significat Ecclesia in quadam collecta dicens : *Omnipotens sempiterne Deus, qui gloriosæ Virginis Mariæ corpus, et animam, ut dignum filii tui habitaculum effici mereretur, Spiritu sancto cooperante præparasti, etc.* Propria enim Spiritus sancti operatio est sanctificare id, quod peculiariter disponit, et præparat ad finem supernaturalem.

Solvitur argumentum. Ad argumentum posset responderi minime evincere oppositum ejus, quod in nostra assertione præcipue intendimus, nimirum non esse possibilem aliam gratiam sanctificantem spiritualem, quæ a nostra essentialiter distinguatur, eamque excedat in perfectione : quidquid sit de possibilitate gratiæ sanctificantis corporeæ, et imperfectioris, quæ respective ad spiritualem esset æquivoce gratia. Absolute autem concessa majori, negamus minorem. Ad cujus pro-

bationem ut perspicue occurramus, et simul extricemus plura satis obscura, dubia, et indigesta, quæ coacervavit citatus Auctor, animadvertendum est ex D. Thom. 2, 2, *q*. 81, *art*. 8, quod nomen « sanctitatis duo « videtur importare. Uno quidem modo « munditiam : et huic significationi com- « petit nomen Græcum : dicitur enim agios, « quasi sine terra. Alio modo importat fir- « mitatem : unde et dicitur aliquid esse « sancitum, quia est lege firmatum. Potest « etiam secundum Latinos hoc nomen, sanc- « tus, ad munditiam pertinere, ut intelli- « gatur sanctus, quasi sanguine tinctus : eo « quod antiquitus illi, qui purificari vole- « bant, sanguine hostiæ tingebantur, ut « dicit Isidorus in lib. 10 Ethymol. cap. « 18. Et utraque significatio competit, ut « sanctitas attribuatur his, quæ divino cul- « tui applicantur : ita quod non solum ho- « mines, sed etiam templum, et vasa, et alia « hujusmodi sanctificari dicantur ex hoc, « quod cultui divino applicantur. Munditia « enim necessaria est ad hoc, quod mens « Deo applicetur : quia mens humana in- « quinatur ex hoc, quod inferioribus rebus « conjungitur, sicut quælibet res ex per- « mixtione pejoris sordescit, ut argentum « ex commixtione plumbi. » Ex quibus habetur nomen sanctitatis latissime divagari, extendique non solum ad spiritum, sed etiam ad corpora, nedum viventia, sed etiam inanimata. Cum enim sanctitas significet munditiam, et recessum a rebus profanis, per quas mens indisponitur, ut Deo possit sacrari, et uniri ; ambit quidquid ab usibus illicitis ablegatur, Deoque specialiter deservit : sive concurrat physice, sive moraliter ; et sive importet formam extrinsecam, sive extrinsecam præcise denominationem ; ac tandem sive munus sanctificandi obeat simpliciter sive tantum secundum quid, ut satis liquet exemplis, quæ D. Thom. adducit.

D.Tho.

Nota circa sanctitatem.

Isidor.

158. Sed quia omnia, quæ sunt in aliquo ordine, debent ad aliquam radicem primam reduci ; necessum est, quod detur aliqua sanctitas sacrans, et sanctificans hominem per modum formæ, et naturæ ; alia vero sanctificabunt dispositive, vel antecedenter, vel consequenter, uti se habent omnes virtutes supernaturales, quæ proinde sunt quædam sanctitates : specialiter tamen id competit Religioni, cujus actus est hominem Deo cum quadam firmitate sacrare, ut tradit D. Thom. *loco citato*. Porro sanctitas sacrans, et sanctificans per modum formæ, et radicis debet esse illa, quæ immediate, et per seipsam excludit præcipuam animæ immunditiam, nimirum peccatum mortale habituale, per quod homo a Deo recedit, et fit illi exosus, atque abominabilis. Hujusmodi autem peccatum non recipitur immediate in corpore, vel in aliqua potentia operativa, sed afficit immediate substantiam animæ, ut tradidimus *tr*. 13, *disp*. 16, *dub*. 5 per totum, et præcipue *num*. 120. Unde sanctitas per modum formæ, et radicis, atque ideo sanctitas simpliciter, debet immediate tangere prædictum subjectum. Quod cum non conveniat alteri formæ, quam gratiæ sanctificanti, quæ de facto datur ; sequitur prædictam gratiam esse sanctitatem per modum formæ, et radicis. Præsertim, quia cum sanctitas importet quandam subjecti sacrationem, et ad Dei cultum dedicationem ; ea erit rigorosa sanctitas, quæ per modum formæ subjicit totum hominem Deo, et radicat omnem rectitudinem, quæ tam in potentiis spiritualibus, quam in corpore reperitur, et aptat hominem ad Dei cultum : qualem esse gratiam sanctificantem satis constat ex dictis *dub*. 6, ubi ostendimus omnia hæc dimanare physice a gratia tanquam a prima radice ordinis supernaturalis. Alia autem quæcumque forma in corpore reperta, sive sit supernaturalis, sive non, nequit prædicta munia exercere : quamobrem non est sanctitas formalis, seu per modum naturæ, sed tantum dispositive.

Quid sit sanctitas per modum formæ.

159. Ex quibus ad illius minoris probationem satis liquet : nam gratis admissa sanctitate corporea per modum cujusdam dispositionis, minime infertur possibilitas sanctitatis corporeæ per modum formæ : nam ut nuper vidimus, sanctitas per modum formæ est quæ immediate expellit immunditiam peccati habitualis, et sacrat Deo totum hominem : quod nequit ulla forma corporea per seipsam præstare, quamvis ad prædictos effectus disponat. Ad primum autem motivum in contrarium dicendum est corpus esse quidem capax sanctitatis dispositivæ aut etiam moralis, per deputationem ad aliquem usum sacrum, non tamen sanctitatis formalis. Nec oppositum suadetur exemplo humanitatis Christi Domini : nam licet subsistentia divina tam animam, quam corpus terminaverit, munus tamen sanctitatis formalis solum exercuit respectu animæ. Corpus vero eatenus

Repugnat sanctitas corporea per modum formæ.

dicitur

dicitur sanctificasse, quatenus communicavit ipsi aliquos effectus, qui ad sanctitatem formalem disponunt, eique valde congruunt, utputa quod nullum haberet motum inordinatum, et quod fuerit instrumentum conjunctum ad plurima opera supernaturalia.

Ad secundum constat ex dictis immunditiam, quæ per sanctitatem expurgatur, non esse immunditiam corporum; alias sol, qui mundissimus naturaliter est, haberet sanctitatem corpoream, quod est ridiculum : sed esse immunditiam animæ per peccata : quod satis expressit quædam translatio definitionis ibidem adductæ : dicitur enim sanctitas ab omni scelere libera mundities : scelus enim peccatum est. Quare cum expellere immediate, et formaliter peccatum non competat illi formæ corporeæ; nequit hujusmodi forma esse sanctitas formalis, sed ad summum dispositiva.

Ad tertium dicendum omnes illas qualitates supernaturales (esto, omnes supernaturales sint), radicari in gratia sanctificante tanquam in prima radice hujus ordinis, ut explicuimus *dub*. 6 et nequeunt ad formam corpoream reduci.

Ad quartum negatur consequentia : et disparitas constat ex ipsis terminis : nam immunditia peccati, quæ per sanctitatem abjicienda est, residet immediate in anima : et idcirco debet expelli per formam spiritualem, non autem per formam corpoream: unde non hæc, sed illa queit esse formalis sanctitas.

Confirmatio diluitur.

Ad confirmationem respondetur ex nuper dictis admittendo antecedens intellectum de sanctitate dispositiva, aut etiam morali per deputationem ad sacrum usum; et illud negando, si intelligatur de sanctitate per modum formæ. Nec oppositum probant auctoritates, quæ nobis objiciuntur : fatemur enim B. Virginem esse sanctam corpore, et spiritu, et utrumque esse sacratissimum, atque ab Spiritu sancto præparatum; aliter tamen, et aliter. Nam erat sancta in anima per sanctitatem formalem immediate, ac directe repugnantem peccato. Erat etiam sancta in corpore : moraliter quidem, quia fuit templum Dei, physice vero, quia habuit appetitum sensitivum exornatum virtutibus supernaturalibus, et fomitem perfecte ligatum, aut etiam extinctum. Quibus charismatibus eam abuntantissime respersit Spiritus sanctus juxta illud Psal. 44 : *Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus, in fimbriis aureis circumamicta varietatibus.* Præcipua enim, et quasi omnis erat intus in ejus anima : quamquam etiam corpus variis charismatibus seu fimbriis ab anima redundantibus ornaretur, ut optime tradit Angelicus Doctor 3 *part*. *q*. 27, *art*. 2. Alia vero, quæ Saavedra adducit, nempe dignitatem Matris Dei esse formam sanctificantem corpoream, et posse appellari naturam; B. Virginem habuisse potentiam generativam supernaturalem; et non potuisse adhuc de potentia absoluta maculari peccato originali, aliaque sexcenta, concitant quidem admirationem vulgi; sed majorem gravium Theologorum indignationem. Quod nostra vero refert, admonitum desideramus lectorem inter plures approbationes, quæ limina operis Saavedræ exornant, reperiri etiam lectorum hujus Collegii Syngraphas laudatorias, in quibus R. P. F. Dominicus a S. Theresia subscribit. Sed virum hunc doctissimum scimus sæpe de hac impostura conquestum fuisse, dum ingenue asserebat se nunquam tale judicium vel tulisse, vel probasse. Quod vel insinuare sufficiat, ut videat prudens lector quanti facere oporteat approbationes, quibus Juniores quidam exoticas opiniones suffulciunt. Et hæc de quidditate gratiæ sanctificantis.

D.Tho.

QUÆSTIO CXI

De divisione gratiæ, in quinque articulos divisa.

Deinde considerandum est de divisione gratiæ.

ARTICULUS I.

Utrum gratia convenienter dividatur per gratiam gratum facientem, et gratiam gratis datam.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod gratia non convenienter dividatur per gratiam gratum facientem, et gratiam gratis datam. Gratia enim est quoddam donum Dei, ut ex supra dictis patet. Homo autem ideo non est Deo gratus, quia aliquid est ei datum a Deo, sed potius e converso : ideo enim aliquid datur alicui gratis a Deo, quia est homo gratus ei : ergo nulla est gratia gratum faciens.

Præterea, quæcumque non dantur ex meritis præcedentibus, dantur gratis : sed etiam ipsum bonum naturæ datur homini absque merito præcedenti, quia natura præsupponitur ad meritum : ergo ipsa natura est etiam gratis data a Deo : natura autem dividitur contra gratiam. Inconvenienter igitur hoc, quod est gratis datum, ponitur ut gratiæ differentia : quia invenitur etiam extra gratiæ genus.

Præterea, omnis divisio debet esse per opposita : sed etiam ipsa gratia gratum faciens per quam justificamur, gratis nobis a Deo conceditur, secundum illud *Rom.* 3 : Justificati gratis per gratiam ipsius : ergo gratia gratum faciens non debet dividi contra gratiam gratis datam.

Sed contra est, quod Apostolus utrumque attribuit gratiæ, scilicet et gratum facere, et esse gratis datum, Dicit enim quantum ad primum *ad Ephes.* 1 : Gratificavit nos in dilecto filio suo. Quantum vero ad secundum dicitur *ad Rom.* 2 : Si autem gratia, jam non ex operibus, alioquin gratia jam non est gratia. Potest ergo distingui gratia, quæ vel habet unum tantum, vel utrumque.

Respondeo dicendum, quod sicut Apostolus *ad Rom.* 13 : Quæ a Deo sunt, ordinata sunt. In hoc autem rerum ordo consistit, quod quædam per alia in Deum reducuntur, ut Dionys. dicit *in lib. cœlest. Hierarch.* Cum igitur gratia ad hoc ordinetur, ut homo reducatur in Deum, ordine quodam, hoc agitur, ut scilicet quidam per alios in Deum reducantur. Secundum hoc igitur duplex est gratia. Una quidem per quam ipse homo Deo conjungitur, quæ vocatur gratia gratum faciens. Alia vero per quam unus homo cooperatur alteri ad hoc, quod ad Deum reducatur. Hujusmodi autem donum vocatur gratia gratis data : quia supra facultatem naturæ, et supra meritum personæ homini conceditur. Sed quia non datur ad hoc, ut homo ipse per eam justificetur, sed potius ut ad justificationem alterius cooperetur : ideo non vocatur gratum faciens. Et de hac dicit Apostol. 1 *ad Corinth.* 12 : Unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem, scilicet aliorum.

Ad primum ergo dicendum, quod gratia non dicitur facere gratum effective, sed formaliter, scilicet quia per hanc homo justificatur, et dignus efficitur vocari Deo gratus, secundum quod dicitur *ad Col.* 1 : Dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine.

Ad secundum dicendum, quod gratia secundum quod gratis datur, excludit rationem debiti. Potest autem intelligi duplex debitum. Unum quidem ex merito proveniens, quod refertur ad personam, cujus est agere meritoria opera, secundum illud *ad Rom.* 4 : Et qui operatur, merces imputatur secundum debitum, non secundum gratiam. Aliud est debitum secundum conditionem naturæ, puta, si dicamus debitum esse homini, quod habeat rationem, et alia, quæ ad humanam pertinent naturam. Neutro autem modo dicitur debitum propter hoc, quod Deus creaturæ obligetur, sed potius in quantum creatura debet subjici Deo, ut in ea divina ordinatio impleatur : quæ quidem est, ut talis natura tales conditiones, vel proprietates habeat, et quod talia operans talia consequatur. Dona igitur naturalia careat primo debito, non autem carent secundo debito : sed dona supernaturalia utroque debito carent, et ideo specialius sibi nomen gratiæ vendicant.

Ad tertium dicendum, quod gratia gratum faciens addit aliquid supra rationem gratiæ gratis datæ, quod etiam ad rationem gratiæ pertinet, quia scilicet hominem gratum facit Deo : et ideo gratia gratis data, quæ hoc non facit, retinet sibi nomen commune, sicut in pluribus aliis contingit. Et sic opponuntur duæ partes divisionis, sicut gratum faciens, et non faciens gratum.

Conclusio est *affirmativa.*

Quæ D. Thom. in hoc, et quarto articulo tradit, ex professo explicuimus *tom.* 3, *in arbore Prædicament. virtutum* § 17, per totum : unde non oportet circa eorum expositionem immorari.

ARTICULUS II.

Utrum gratia convenienter dividatur per operantem, et cooperantem.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod gratia inconvenienter dividatur per operantem, et cooperantem. Gratia enim accidens quoddam est, ut supra dictum est : sed accidens non potest agere in subjectum : ergo nulla debet dici operans.

Præterea. Si gratia aliquid operetur in nobis, maxime operatur in nobis justificationem : sed hoc non sola gratia operatur in nobis. Dicit enim August. super illud *Joan.* 14 : Opera, quæ ego facio, et ipse faciet. Qui creavit te sine te, non justificabit te sine te : ergo nulla gratia debet dici simpliciter operans.

Præterea. Cooperari alicui, videtur pertinere ad inferius agens, non autem ad principalius : sed gratia principalius operatur in nobis, quam liberum arbitrium, secundum illud *Rom.* 8 : Non est currentis neque volentis, sed miserentis Dei : ergo gratia non debet dici cooperans.

Præterea. Divisio debet dari per opposita : sed operari, et cooperari non sunt opposita, idem enim potest operari, et cooperari : ergo inconvenienter dividitur gratia per operantem et cooperantem.

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est, gratia dupliciter potest intelligi. Uno modo divinum auxilium, quo nos movet ad bene volendum, et agendum Alio modo habituale donum nobis divinitus inditum. Utroque autem modo gratia dicta convenienter dividitur per operantem, et cooperantem. Operatio enim alicujus effectus non attribuitur mobili, sed moventi. In illo ergo effectu, in quo mens nostra est mota et non movens, solus autem Deus movens, operatio Deo attribuitur, et secundum hoc dicitur gratia operans. In illo autem effectu, in quo mens nostra et movet, et movetur, operatio non solum attribuitur Deo, sed etiam animæ, et secundum hoc dicitur gratia cooperans. Est autem in nobis duplex actus. Primus quidem interior voluntatis : et quantum ad istum actum voluntas se habet ut mota, Deus autem ut movens, et præsertim cum voluntas incipit bonum velle, quæ prius malum volebat. Et ideo secundum

secundum quod Deus movet humanam mentem ad hunc actum, dicitur gratia operans.

Alius autem actus est exterior, qui cum a voluntate imperetur, ut supra habitum est, consequens est, quod ad hunc actum operatio attribuatur voluntati. Et quia etiam ad hunc actum Deus nos adjuvat et interius confirmando voluntatem, ut ad actum perveniat, et exterius facultatem operandi præbendo, respectu hujusmodi actus dicitur gratia cooperans. Unde post præmissa verba subdit August. Ut autem velimus, operatur: cum autem volumus, ut perficiamus, nobis cooperatur. Si igitur gratia accipiatur pro gratuita Dei motione, qua movet nos ad bonum meritorium, convenienter dividitur gratia per operantem, et cooperantem. Si vero accipiatur gratia pro habituali dono, sic est duplex gratiæ effectus, sicut et cujuslibet alterius formæ: quorum primus est esse, secundus est operatio: sicut caloris operatio est facere calidum, et exterior calefactio. Sic igitur habitualis gratia, in quantum animam sanat, vel justificat, sive gratam Deo facit, dicitur gratia operans: in quantum vero est principium operis meritorii, quod ex libero arbitrio procedit, dicitur cooperans.

Ad primum ergo dicendum, quod secundum quod gratia est quædam qualitas accidentalis, non agit in animam effective, sed formaliter: sicut albedo dicitur facere album superficiem.

Ad secundum dicendum, quod Deus non sine nobis nos justificat: quia per motum liberi arbitrii dum justificamur, Dei justitiæ consentimus. Ille tamen motus non est causa gratiæ, sed effectus: unde tota operatio pertinet ad gratiam.

Ad tertium dicendum, quod cooperari dicitur aliquis alicui non solum sicut secundarium agens principali agenti, sed sicut adjuvans ad præsuppositum finem: homo autem per gratiam operantem adjuvatur a Deo, ut bonum velit. Et ideo præsupposito jam fine, consequens est, ut gratia nobis cooperetur.

Ad quartum dicendum, quod gratia operans, et cooperans est eadem gratia, sed distinguitur secundum diversos effectus, ut ex supra dictis patet.

Conclusio *est affirmativa.*

Doctrinam D. Thomæ in hoc articulo quantum attinet ad divisionem gratiæ auxiliantis exponemus *disputatione sequenti, dub.* 7, § 1 *et* 2, quantum vero pertinet ad divisionem gratiæ habitualis secundum quod justificat hominem, et dicitur *operans*, fuse explicabimus *toto Tractat. de justificat.* et secundum quod est principium operis meritorii, et *cooperans* vocatur, elucidabimus *in Tractatu de Merito*, et præcipue *disp.* 3 per totam. Responsio ad 4 refertur ad gratiam habitualem, ut satis constat ex corpore articuli, et ex iis, quæ docet Divus Thom. *art. seq. et præsertim in resp. ad* 2.

ARTICULUS III.

Utrum gratia convenienter dividatur in prævenientem, et subsequentem.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod gratia inconvenienter dividatur in prævenientem, et subsequentem. Gratia enim est divinæ dilectionis effectus: sed Dei dilectio nunquam est subsequens, sed semper præveniens, secundum illud 1 *Joan.* 4: Non quasi nos dilexerimus Deum, sed quia ipse prior dilexit nos: ergo gratia non debet poni præveniens, et subsequens.

Præterea, gratia gratum faciens est una tantum in homine, cum sit sufficiens, secundum illud 2 *ad Corinthios* 12: Sufficit tibi gratia mea: sed idem non potest esse prius, et posterius: ergo gratia inconvenienter dividitur in prævenientem et subsequentem.

Præterea, gratia cognoscitur per effectus: sed infiniti sunt effectus gratiæ, quorum unus præcedit alium: ergo si penes hos gratia deberet dividi in prævenientem, et subsequentem, videtur, quod infinitæ essent species gratiæ: infinita autem relinquuntur a qualibet arte: non ergo gratia convenienter dividitur in prævenientem, et subsequentem.

Sed contra est, quod gratia Dei ex ejus misericordia prævenit: sed utrumque *in Psal.* 58 legitur, misericordia ejus præveniet me, et iterum misericordia ejus subsequetur me: ergo gratia convenienter dividitur in prævenientem, et subsequentem.

Respondeo dicendum, quod sicut gratia dividitur in operantem, et cooperantem secundum diversos effectus, ita etiam in prævenientem, et subsequentem, qualitercumque gratia accipiatur. Sunt autem quinque effectus gratiæ in nobis, quorum primus est, ut anima sanetur: secundus, ut bonum velit: tertius est, ut bonum, quod vult efficaciter cooperetur: quartus est, ut in bono perseveret: quintus est, ut ad gloriam perveniat. Et ideo gratia secundum quod causat in nobis primum effectum, vocatur præveniens respectu secundi effectus: et prout causat in nobis secundum, vocatur subsequens respectu primi effectus. Et sicut unus effectus est posterior uno effectu, et prior alio, ita gratia potest dici præveniens, et subsequens secundum eumdem effectum respectu diversorum: et hoc est, quod August. dicit in libro de natura et gratia: Prævenit, ut sanemur, subsequitur, ut sanati vegetemur: prævenit, ut vocemur, subsequitur, ut glorificemur.

Ad primum ergo dicendum, quod dilectio Dei nominat aliquid æternum, et ideo nunquam potest dici nisi præveniens: sed gratia significat effectum temporalem, qui potest præcedere aliquid, et ad aliquid subsequi: et ideo gratia potest dici præveniens, et subsequens.

Ad secundum dicendum, quod gratia non diversificatur per hoc, quod est præveniens, et subsequens secundum essentiam, sed solum secundum effectum, sicut et de operante, et cooperante dictum est. Quia etiam secundum quod gratia subsequens ad gloriam pertinet, non est alia numero a gratia præveniente, per quam nunc justificamur. Sicut enim charitas viæ non evacuatur, sed perficitur in patria: ita etiam et de lumine gratiæ est dicendum, quia neutrum in sui ratione imperfectionem importat.

Ad tertium dicendum, quod quamvis effectus gratiæ possint esse infiniti numero, sicut sunt infiniti actus humani, tamen omnes reducuntur ad aliqua determinata in specie: et præterea omnes conveniunt in hoc, quod unus alium præcedit.

Conclusio *est affirmativa.*

Quæ hic tradit D. Thom. licet satis perspicua sint, magis explicabimus *disp. seq. dub.* 7, § 4, ubi etiam exponemus, an hæc divisio coincidat cum præcedenti.

ARTICULUS IV.

Utrum gratia gratis data convenienter ab Apostolo dividatur.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod gratia gratis data inconvenienter ab Apostolo distinguatur. Omne enim donum, quod nobis a Deo gratis datur, potest dici gratia gratis data: sed infinita sunt dona, quæ nobis gratis a Deo conceduntur tam in bonis animæ, quam in bonis corporis, quæ tamen nos Deo gratos non faciunt: ergo gratiæ gratis datæ non possunt comprehendi sub aliqua certa divisione.

Præterea, gratia gratis data distinguitur contra gratiam gratum facientem, sed fides pertinet ad gratiam gratum facientem, quia per ipsam justificamur, secundum illud *Rom.* 5: Justificati igitur ex fide, etc., ergo inconvenienter ponitur fides inter gratias gratis datas, præsertim cum aliæ virtutes ibi non ponantur, ut spes, et charitas.

Præterea, operatio sanitatum, et loqui diversa genera linguarum, miracula quædam sunt. Interpretatio etiam sermonum ad sapientiam, vel scientiam pertinet, secundum illud *Dan.* 1: Pueris dedit Deus scientiam, et disciplinam in omni

libro, et sapientia : ergo inconvenienter dividitur gratia sanitatum, et genera linguarum contra operationem virtutum, et interpretatio sermonum contra sermonem sapientiæ, et scientiæ.

Præterea, sicut sapientia, et scientia sunt quædam dona Spiritus Sancti, ita etiam intellectus, consilium, pietas et fortitudo, et timor, ut supra dictum est : ergo hæc etiam debent poni inter gratias gratis datas.

Sed contra est, quod Apostolus dicit 1 *ad Corinth.* 12. *Alii per Spiritum datur sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ secundum eumdem Spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alii gratia sanitatum, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio Spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum.*

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est, gratia gratis data ordinatur ad hoc, quod homo alteri cooperetur, ut reducatur ad Deum : homo autem ad hoc operari non potest interius movendo, hoc enim solius Dei est, sed solum exterius docendo vel persuadendo. Et ideo gratia gratis data illa sub se continet, quibus homo indiget ad hoc, quod alterum instruat in rebus divinis, quæ sunt supra rationem. Ad hoc autem tria requiruntur. Primo quidem, quod homo sit sortitus plenitudinem cognitionis divinorum, ut ex hoc instruere alios possit. Secundo, ut possit confirmare, vel probare ea, quæ dicit, alias non esset efficax ejus doctrina. Tertio, ut ea, quæ concipit, possit convenienter auditoribus proferre. Quantum igitur ad primum, tria sunt necessaria, sicut etiam apparet in magisterio humano. Oportet enim quod ille, qui debet alium instruere in aliqua scientia, primo quidem ut principia illius scientiæ sint ei certissima : et quantum ad hoc ponitur fides, quæ est certitudo de rebus invisibilibus, quæ supponuntur ut principia in catholica doctrina. Secundo oportet, quod doctor recte se habeat circa principales conclusiones scientiæ, et sic ponitur sermo sapientiæ, quæ est cognitio divinorum. Tertio oportet, ut etiam abundet exemplis, et cognitione effectuum, per quos interdum oportet manifestare causas : et quantum ad hoc ponitur sermo scientiæ, quæ est cognitio rerum humanarum : quia invisibilia Dei, per ea, quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur. Confirmatio autem in his, quæ subduntur rationi, est per argumenta. In his autem, quæ sunt supra rationem divinitus revelata, confirmatio est per ea, quæ sunt divinæ virtuti propria : et hoc dupliciter. Uno quidem modo, ut doctor sacræ doctrinæ faciat, quæ solus Deus facere potest in operibus miraculosis, sive sint ad salutem corporum, et quantum ad hoc ponitur gratia sanitatum : sive ordinentur ad solam divinæ potestatis manifestationem, sicut quod sol stet, aut tenebrescat, quod mare dividatur : et quantum ad hoc ponitur operatio virtutum. Secundo, ut possit manifestare ea, quæ solius Dei est scire, et hæc sunt contingentia futura : et quantum ad hoc ponitur prophetia : et etiam occulta cordium : et quantum ad hoc ponitur discretio spirituum. Facultas autem pronuntiandi potest attendi vel quantum ad idioma, in quo aliquis possit intelligi, et secundum hoc ponuntur genera linguarum : vel quantum ad sensum eorum, quæ sunt proferenda : et quantum ad hoc ponitur interpretatio sermonum.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut supra dictum est, non omnia beneficia, quæ nobis divinitus conceduntur, gratiæ gratis datæ dicuntur, sed solum illa, quæ excedunt facultatem naturæ : sicut quod prædicator abundet sermone sapientiæ, et scientiæ, et alias hujusmodi : et talia ponuntur sub gratia gratis data.

Ad secundum dicendum, quod fides non numeratur hic inter gratias gratis datas, secundum quod est quædam virtus justificans hominem in seipso, sed secundum hoc, quod importat quandam supereminentem certitudinem fidei, ex qua homo fit idoneus ad instruendum alios de his, quæ ad fidem pertinent. Spes autem, et charitas pertinent ad vim appetitivam, secundum quod per eam homo in Deum ordinatur.

Ad tertium dicendum, quod gratia sanitatum distinguitur a generali operatione virtutum, quia habet specialem rationem inducendi ad fidem, ad quam aliquis magis promptus redditur per beneficium corporalis sanitatis, quam per fidei virtutem assequitur. Similiter etiam loqui variis linguis, et interpretari sermones, habent speciales quasdam rationes movendi ad fidem : et ideo ponuntur speciales gratiæ gratis datæ.

Ad quartum dicendum, quod sapientia, et scientia non computantur inter gratias gratis datas, secundum quod enumerantur inter dona Spiritus sancti, prout scilicet mens hominis est bene mobilis per Spiritum sanctum ad ea, quæ sunt sapientiæ et scientiæ : sic enim sunt dona Spiritus sancti, ut supra dictum est. Sed computantur inter gratias gratis datas, secundum quod important quandam abundantiam scientiæ, et sapientiæ, ut homo possit non solum in seipso recte sapere de divinis, sed etiam alios instruere, et contradicentes revincere. Et ideo inter gratias gratis datas significantur primo sermo sapientiæ, et sermo scientiæ, quia ut August. dicit 14 *de Trinitate*, aliud est scire tantummodo quid homo credere debeat propter adjiciendam vitam beatam, aliud est scire quemadmodum hoc ipsum et piis opituletur, et contra impios defendatur.

Conclusio *est affirmativa.*

Pro majori notitia hujus divisionis videantur, quæ diximus *in Tract. de virtutibus, in arbore prædicam.* § 7, ubi uniuscujusque gratiæ gratis datæ propria munera explicuimus. Hic vero solum oportet adnotare Bellarminum *lib.* 1 *de gratia et libero arbitrio cap.* 10, existimasse dari alias gratias gratis datas, præter istas, quas ex Apostolo recenset D. Thom. Quod etiam affirmat Suarius, Vasquez, Lorca, et alii : moventurque ex eo, quod Apostolatus, character sacerdotalis, jurisdictio in foro interno, assistentia Dei specialis promissa Pontifici, et similia habent quidquid requiritur ad rationem gratiæ gratis datæ : et tamen non continentur in earum numero, quas Apostolus, et D. Thom. expendunt. Sed horum Auctorum opinio, et fundamentum ex sola æquivocatione processit, dum non advertit distinctionem inter gratias gratis datas, et ministrationes, et operationes, quas tamen distinxit Apost. 1 ad Corinth. 11 : *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus : et divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus; et divisiones operationum sunt, idem vero Deus.* Differunt autem ministratio, seu ministerium a gratia gratis data in eo, quod ista solum importat vim ad instruendum alios in fide, non quidem interius movendo, sed solum exterius dicendo : et ad hoc sufficiunt novem illæ species, quas ex Paulo refert D. Thom. in præsenti, ut ejus discursus efficaciter convincit. Ministratio vero importat auctoritatem exercendi aliquos actus in alios : et ad hoc munus, non autem ad conceptum gratiæ gratis datæ pertinent Apostolatus, character, et similia. Unde non sequitur, quod divisio gratiæ gratis datæ sit diminuta. Quod adhuc magis illustrat idem Angelicus Doctor super locum cit. Pauli *lect.* 1 et 2.

ART. V.

ARTICULUS V.

Utrum gratia gratis data sit dignior, quam gratia gratum faciens.

Ad quintum sic proceditur. Videtur, quod gratia gratis data sit dignior, quam gratia gratum faciens. Bonum enim gentis est melius, quam bonum unius, ut Philosophus dicit *in* 1 *Ethic.* sed gratia gratum faciens ordinatur solum ad bonum unius hominis, gratia autem gratis data ordinatur ad bonum commune totius Ecclesiæ, ut supra dictum est : ergo gratia gratis data est dignior, quam gratia gratum faciens.

Præterea, majoris virtutis est, quod aliquid possit agere in aliud, quam quod solum in seipso perficiatur : sicut major est claritas corporis, quod potest etiam alia corpora illuminare, quam ejus quod ita in se lucet, quod alia illuminare non potest. Propter quod etiam Philosoph. dicit *in* 5 *Ethic.* quod justitia est præclarissima virtutum, per quam homo recte se habet etiam ad alios : sed per gratiam gratum facientem homo perficitur in seipso, per gratiam autem gratis datam homo operatur ad perfectionem aliorum : ergo gratia gratis data est dignior, quam gratia gratum faciens.

Præterea, id, quod est proprium meliorum, dignius est, quam id, quod est commune omnium, sicut ratiocinare, quod est proprium hominis, dignius est, quam sentire, quod est commune omnibus animalibus : sed gratia gratum faciens est communis omnibus membris Ecclesiæ. Ergo gratia gratis data est dignior, quam gratia gratum faciens.

Sed contra est, quod Apostolus 1 *ad Cor.* 12 enumeratis gratiis datis, subdit : Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro. Et sicut per subsequentia patet, loquitur de charitate, quæ pertinet ad gratiam gratum facientem : ergo gratia gratum faciens excellentior est, quam gratia gratis data.

Respondeo dicendum, quod unaquæque virtus tanto excellentior est, quanto ad altius bonum ordinatur. Semper autem finis potior est his, quæ sunt ad finem : gratia enim gratum faciens ordinat hominem immediate ad conjunctionem ultimi finis : gratiæ autem gratis datæ ordinant hominem ad quædam præparatoria finis ultimi : sicut per prophetiam, et miracula, et alia hujusmodi, homines inducuntur ad hoc, quod ultimo fini conjungantur. Et ideo gratia gratum faciens est multo excellentior, quam gratia gratis data.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Philos. *in* 12 *Met.* Bonum multitudinis, sicut exercitus est duplex. Unum quidem, quod est in ipsa multitudine, puta, ordo exercitus : aliud autem est, quod est separatum a multitudine, sicut bonum ducis. Et hoc melius est : quia ad hoc etiam illud aliud ordinatur. Gratia autem gratis data ordinatur ad bonum commune Ecclesiæ, quod est ordo Ecclesiasticus : sed gratia gratum faciens ordinatur ad bonum commune separatum, quod est ipse Deus. Et ideo gratia gratum faciens est nobilior.

Ad secundum, quod si gratia gratis data posset hoc agere in altero, quod homo per gratiam gratum facientem consequitur ; sequeretur, quod gratia gratis data esset nobilior : sicut excellentior est claritas solis illuminantis, quam corporis illuminati. Sed per gratiam gratis datam homo non potest causare in alium conjunctionem ad Deum, quam ipse habet per gratiam gratum facientem, sed causat quasdam dispositiones ad hoc. Et ideo non oportet, quod gratia gratis data sit excellentior : sicut nec in igne calor manifestativus speciei ejus, per quam agit ad inducendum calorem in alia est nobilior, quam forma substantialis ipsius.

Ad tertium dicendum, quod sentire ordinatur ad ratiocinari sicut ad finem, et ideo ratiocinari est nobilius. Hic autem e converso : quia id, quod est proprium, ordinatur ad id, quod est commune sicut ad finem : unde non est simile.

Conclusio *est negativa.*

Quam vera sit resolutio D. Thom. fusius ostendi potest ex dictis *disp.* 4 fere per totam, et præcipue *dub.* 4 ubi ostendimus, quanta sit perfectio gratiæ sanctificantis, et quomodo excedat non solum gratias gratis datas, quæ non multum eminent comparative ad alia dona, verum etiam cuncta alia charismata supernaturalia, et omne creatum, quod ab ipsa gratia sanctificante distinguitur, excepto modo unionis hypostaticæ.

DISPUTATIO QUINTA.

De gratia actuali, sive auxiliante.

Postquam ostendimus, quantum indigeat homo gratia speciali Dei ad actus tam naturales, quam supernaturales, et explicuimus naturam, et perfectionem gratiæ habitualis : succedit jam, ut de gratia actuali, quæ incomplexa voce *auxilium* dicitur, disseramus. Cujus consideratio principem in hac materia vendicat locum : eo quod celebrior inter Augustinum et Pelagianos disceptatio gratiam actualem respexit, quæ est totius salutis initium. Accedit etiam hujus materiæ maxima difficultas : nam dum gratiam extollimus, videmur hominis libertatem deprimere ; et cum arbitrio favemus, gratiæ necessitas, atque efficacia non ita palam elucet, ut *disp.* 1, *cap.* 3, *num.* 61, expendimus, et exaggerat D. August. *epist.* 46, *et* 47, *ad Valentinum, et lib.* 4, *contra Julianum Pelagianum, cap.* 8. Quamobrem eisdem locis monet orare, ut sapienter intelligamus, quæ pie credimus, nempe necessitatem, et efficaciam divinæ gratiæ cum libertate arbitrii cohærere. Quod ut præstemus (post ejusdem gratiæ adjutorium), ipse Augustinus nobis sincere consulendus est, qui in hac causa feliciter laboravit. Unde cuncta, quæ in hac disputatione statuemus, ejus firmabimus testimoniis : tuncque veritatis bravium gloriabimur comprehendisse, cum ipsius mentem fideliter tenuerimus. In quam profecto recto tramite deducemur, præeunte Angelici Doctoris face, quo nemo melius August. sententias imbibit, ut constat ex dictis *disp.* 1, *cap.* 7, § 1 et 2. Sed ut expeditior methodus lucem materiæ conciliet, prius universaliora, et faciliora in præsenti disp. subjiciemus, et exinceps in sequentibus de specialioribus, atque obscurioribus disputabimus. Et ideo sit.

Difficultas hujus materiæ.

D. Aug.

DUBIUM I.

Utrum detur gratia supernaturalis actualis externa, et interna.

Gratia ad præsentem considerationem spectans.

1. Quia questio, *an sit* objectum, præcedit quæstionem *quid sit*; propterea oportet ante alia firmare existentiam gratiæ auxiliantis, et deinde ad ejus quidditatem elucidandam procedere. Pro terminorum autem intelligentia, quos præsefert titulus dubii, animadvertendum est ex dictis *disp.* 1, *c.* 1, § 1, gratiam dici quodlibet beneficium naturæ collatum supra ejus facultatem, et exigentiam. Quod si conferatur in ordine ad finem, et actus naturales, dicitur gratia naturalis; si autem communicetur in ordine ad ea, quæ sunt ordinis divini, gratia supernaturalis vocatur. Et quia præcipua disceptatio tam vetus inter Augustinum, et Pelagianos, quam recens inter Thomistas, et alios Theologos modernos, versatur circa ea, quæ ad supernaturalem ordinem pertinent: idcirco gratiam naturalem a præsenti disputatione amandamus, et de supernaturali specialiter agemus. Plura tamen spectantia ad gratiam naturalem obiter explicabimus: quia multa sunt utrique gratiæ communia. Porro gratia supernaturalis dividitur in habitualem, et actualem: illa est, quæ permanenter communicatur homini in ordine ad plures operationes; hæc vero confertur transeunter, et quasi vialiter in ordine videlicet ad unum, aut alterum actum. Quam divisionem frequenter tradit D. Thom. ut *quæst.* 109, *art.* 9 *et* 10, et *quæst.* 110, *art.* 2. Sed quia de gratia habituali egimus *disput. præced.* sola gratia actualis spectat jam ad præsentem disputationem. Rursus gratia supernaturalis actualis alia est interna, et alia externa: interna dicitur, quæ intrinsece adjuvat potentiam: extrinseca vocatur, quæ ab extrinseco conducit, ut potentia eliciat propriam operationem: quia nimirum vel proponit objectum, vel amovet impedimenta, vel aliqua suasione ad exercitium sollicitat. Prima solet gratia physica appellari, quia physice influit: posterior vero vocatur moralis, quia moraliter concurrit: quamvis aliqua etiam gratia extrinseca influat etiam physice in effectum, ut ex dicendis constabit. Titulus ergo dubii (seclusis aliis gratiæ acceptionibus), omnem et solam gratiam supernaturalem actualem tam internam, quam externam complectitur. Sed claritatis gratia illud per partes determinabimus.

Multiplex gratiæ supernaturalis acceptio.

§ UNICUS.

Tribus conclusionibus statuitur sententia catholica.

2. Dicendum est primo dari gratiam supernaturalem actualem. Hanc assertionem docent unanimiter omnes catholici adversus Pelagium, qui in primo sui erroris statu omnem prorsus gratiam negavit solas naturæ vires admittens, ut vidimus *disp.* 1, *cap.* 4, § 2 *et* 4, et refert D. August. *lib. de hæresibus* ad quod vult Deum *hæresi* 88, iis verbis: *Illam vero gratiam Dei, sine qua nihil boni possumus facere, non esse dicunt* (*Pelagiani*) *nisi in libero arbitrio, quod nullis suis præcedentibus meritis ab illo accepit nostra natura.* Est tamen hic error sacræ Scripturæ, et rationi adeo manifeste contrarius, ut vel Pelagius ipse post longas cum D. Augustino disputationes, necessitatem et existentiam alicujus gratiæ supernaturalis actualis tandem admiserit, ut infra videbimus, et constat ex dictis *loco proxime citato.*

D. Aug.

Ratio fundamentalis.

Probatur unico fundamento ex omnibus his, quæ *disp.* 3 statuimus: quoniam plures dantur operationes, quas homo elicere nequit per solas vires naturales, cujusmodi sunt actus fidei, spei, charitatis, alii, qui attingunt objectum sub motivo supernaturali, et qui disponunt ad gratiam: ergo pro hujusmodi operibus requiritur, et confertur a Deo aliquod gratiæ adjutorium: aliter enim semper homo maneret sub eadem impotentia, et nunquam se ad gratiam disponeret, nec Dei præcepta de illis actibus adimpleret: atqui gratia pro prædictis operibus requisita, et communicata non semper est gratia supernaturalis habitualis: ergo est gratia supernaturalis actualis: hæc igitur necessario admittenda est. Cætera constant, et minor subsumpta probatur: tum quia multoties homo eliciens operationes supernaturales caret gratia habituali, ut patet in peccatore. Tum etiam quia licet ad operandum supernaturaliter permanenter, prompte, et delectabiliter requiratur aliqua forma habitualis, cui operationes divinæ fiant connaturales: tamen ad eliciendam unam, aut alteram supernaturalem operationem non apparet necessitas

necessitas formæ permanentis. Sicut licet actus scientifici nequeant fieri prompte et delectabiliter absque habitu scientiæ ; nihilominus possunt utcumque, et cum difficultate exerceri absque prædicto habitu, ex vi alicujus motionis fluidæ de linea scientiæ et ab intellectu agente ad possibilem determinatæ, ut explicuimus *Tract. de virtutibus, disp.* 1, *dub.* 3.

Effugium. 3. Nec refert, si dicas hoc discursu solum evinci necessitatem gratiæ actualis pro illis hominibus, qui gratia, et habitibus supernaturalibus destituuntur ; minime vero pro eis, qui prædictis qualitatibus exornantur : ii enim sufficienter possunt opera supernaturalia exercere absque indigentia ulterioris auxilii. Augustinus autem, et alii Patres adstruunt absolute necessitatem, et existentiam gratiæ actualis pro omnibus hominibus, sive careant gratia, et virtutibus, sive illas habeant.

August.

Confutatur. Hoc, inquam, parum refert. *Primo*, quia nos in præsenti non intendimus determinare in communi necessitatem gratiæ actualis, sed tantum statuere indefinite existentiam ipsius, sive requiratur pro omnibus subjectis, sive non : hoc autem sufficienter probatur ratione proxime facta. *Secundo*, quia conclusio a nobis stabilita admittitur, prout jacet, ab omnibus catholicis, immo ab hæreticis (expedit quippe in hac materia ab universalioribus, et omnino certis ad specialia, et disputationi obnoxia descendere) gratiam vero auxiliantem superadditam virtutibus habitualibus permanentibus non omnes etiam ex catholicis concedunt, sed aliqui eam negant, inter quos videtur esse Gregorius de Valentia *in hac* 1, 2, *disp.* 8, *quæst.* 3, *puncto* 3, *proposit.* 3. Unde licet cum D. Augustino sentiamus requiri prædictam gratiam ad opera supernaturalia in his etiam hominibus, qui supernaturalibus habitibus exornantur, nihilominus non oportuit id nostra assertione, et ejus fundamento comprehendere : ne a minus certis, et communibus rem hanc ordiremur. *Tertio*, quia licet prædicta ratio solam necessitatem gratiæ actualis pro iis, qui habitibus supernaturalibus destituuntur, videatur specietenus evincere; nihilominus altius penetrata probat necessitatem gratiæ actualis universaliter, et pro illis etiam subjectis, quæ habitibus supernaturalibus exornantur. Nam sicut excessus specificus operationis supernaturalis supra potentiam naturalem exigit aliquod adjutorium gratiæ, sive actuale, sive habituale, quod prædictum excessum specificum contineat, et coefficiat : ita excessus actualis operationis supernaturalis tam in intensione, quam in existentia postulat aliquod auxilium, quod concurrat ad efficiendum prædictam actualitatem : hujusmodi vero auxilium non consistit in solis habitibus supernaturalibus, quippe qui actualitatem operationis non adæquant : ergo quantumvis homo habeat habitus supernaturales, adhuc tamen indiget ulteriori auxilio, seu gratia actuali, ut actualitatem operationis attingat. Sed hoc discursu, quamvis nobis efficacissimo, consulto in præsenti non utimur : quia pendet ex aliquibus Philosophiæ principiis, quæ non omnes concedunt : estque proinde minus aptus ad firmandam assertionem communem, et quam nemo non admittit. Illum tamen operosius expendemus *infra dub.* 5.

Valent.

Secunda conclusio. 4. Dicendum est secundo dari gratiam supernaturalem actualem extrinsecam. Hæc conclusio est communis inter catholicos, eamque admisit ipsius gratiæ inimicus Pelagius in secundo sui dogmatis statu. Nam cum auctoritatibus, et rationibus urgeretur ad designandum aliquam gratiam, asseruit gratiam Dei, qua adjuvatur liberum arbitrium, consistere in lege, et doctrina, quæ quid extrinsecum sunt, et plerumque proponuntur solum actualiter, et per modum transeuntis. Unde D. August. *lib. de gratia Christi contra Pelagium, c.* 7, eum introducit dicentem : *Adjuvat enim nos Deus per doctrinam, et revelationem suam, dum cordis nostri oculos aperit : dum nobis, ne præsentibus occupemur, futura demonstrat ; dum Diaboli pandit insidias : dum multiformi, et ineffabili dono gratiæ cœlestis illuminat.* Cumque omnia hæc frequenter fiant media concionatorum prædicatione, mediis miraculis, et Sanctorum exemplis, atque impiorum punitione, quæ non important quid permanens, sed contingunt per modum transeuntis : plane evincitur Pelagium consensisse catholicis in asserendo necessitatem, et existentiam gratiæ actualis extrinsecæ. Videantur, quæ diximus *disp.* 1, *c.* 4, § 4.

D.Aug.

Probatio ab auctoritate. Et quamvis posset hæc assertio probari pluribus testimoniis, quia tamen eam communiter admittunt tam catholici, quam hæretici, breviter probatur auctoritate Concilii Milevitani *cap.* 4, ubi decernit : « Qui « dixerit gratiam Dei per Jesum Christum « Dominum nostrum propter hoc tantum

Conc. Mil.

« nos adjuvare, quia per ipsam nobis reve-« latur, quid agere debeamus, et aperitur « intelligentia mandatorum Dei ; et non « etiam, quia nos adjuvat, etc. anathema « sit. Utrumque enim donum Dei est, et « scire quid agere debeamus, et diligere, « ut faciamus. » Ubi aperte supponit revelationem mandatorum Dei, et mysteriorum fidei nostræ esse speciale Dei donum : prædicta autem revelatio fit communiter media prædicatione externa, et miraculorum manifestatione : et hæc non important aliquod donum stabile, sed beneficium extrinsecum actuale, et per modum transeuntis : ergo necessario admittenda est gratia actualis externa. Quod aperte significavit D. Greg. Magn. *hom.* 12, *in Ezechiel*, his verbis : *Magna Omnipotentis Dei est gratia, cum inique agentibus durus increpationis sermo profertur.* Id etiam tradit D. Prosper *in duobus libris de vocatione gentium*, et præcipue *lib.* 2, *cap.* 4, ubi loquendo de gentilibus inquit : *Qui quidem comparatione electorum abjecti, sed nunquam sunt manifestis, occultisque beneficiis abdicati*, hoc est, externa, atque interna gratia penitus destituti. Et *lib.* 1, *cap.* 19, satis apposite introduxit verba Zachariæ Luc. 1 : *Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis : præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus, ad dandam scientiam populo ejus* (ita legit), *in remissionem peccatorum ipsorum, lucere his, qui in tenebris sedent, etc.* Quæ prædicatio, et lucis manifestatio fuit profecto insignis gratia actualis externa. Idem repetit D. August. innumeris in locis, quæ congerit Ripalda *tom.* 2, *disp.* 101, *sect.* 3, *num.* 13. Unde inconsequenter, et sui oblitus prædictus Auctor asserit *in eodem tomo, disp.* 101, *sect.* 2, *num.* 7, nullibi de auxilio extrinseco fieri mentionem.

D.Gr. Magn. — D.Prosp. — Luc. 1. — D.Aug.

Alia ex ratione.

5. Ex quibus auctoritatibus desumitur præcipuum fundamentum nostræ assertionis : quoniam certum est ad salutem desiderari fidem : hæc autem, communiter loquendo, non habetur absque externa propositione, et revelatione mysteriorum credendorum : quæ revelatio habet rationem gratiæ ; cum sit indebitæ naturæ secundum se : et aliunde non importat beneficium permanens, et stabile, sed aliquod donum actuale, sicut ipsa operatio, et prædicatio, media, qua fit : ergo requiritur, et existit gratia actualis, saltem externæ prædicationis. Sed quia hoc fundamentum expendimus ex professo *disp.* 2, *dub.* 1, probatur iterum nostra conclusio alio universaliori motivo : quoniam ut homo eliciat opera supernaturalia indiget concursu Dei, saltem simultaneo : hunc enim ad minus exposcit Scriptura in illis locis, in quibus asserit Deum nos adjuvare, ut 2 Paralip. 26 : *Adjuvit eum Dominus.* Et Psal. 45 : *Adjuvabit eam Deus.* Et Psal. 120 : *Auxilium meum a Domino.* Et ad Rom. 8 : *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram, et alibi sæpe.* Atqui concursus simultaneus Dei ad opera supernaturalia est gratia supernaturalis actualis extrinseca. Ergo hujusmodi gratia requiritur, et existit. Suadetur minor : nam qua parte ille concursus est homini indebitus, habet rationem gratiæ : et qua parte adjuvat ad opera supernaturalia, est supernaturalis : et quia exhibetur in ordine ad unicam operationem est actualis : et denique cum non sit formaliter in homine, sed in Deo, est quid extrinsecum : ergo prædictus concursus est gratia supernaturalis actualis extrinseca. Quam gratiam concursus simultanei admisit Pelagius, ut constat ex dictis *disp.* 1, *cap.* 4, § 4.

2 Paral. 26. — Psalm. 45. — Psalm. 120. — Ad Rom. 8.

Objectio.

6. Dices : concursus simultaneus Dei cum creatura nihil aliud est, quam ipsa actio creaturæ ut dependens a Deo, et præcedens aliqualiter seipsam, ut dependet a creatura : sed prædicta actio ut dependens a Deo, est formaliter, et intrinsece in creatura ; cum ipsi inhæreat, et ex ejus potentia educatur : ergo concursus Dei simultaneus ad opera supernaturalia, esto sit gratia actualis, non est gratia extrinseca, sed intrinseca.

Responsio.

Respondetur negando majorem : nam cum Deus non agat ad extra per actionem formaliter transeuntem, sed per actus intellectus, et voluntatis in ipso formaliter immanentes, et virtualiter tantum, sive causaliter transeuntes ; fieri nequit, quod concursus simultaneus Dei cum creatura consideratus active, et in recto recipiatur formaliter in creatura, vel sit actio creata ut dependens a Deo ; sed consistit formaliter in actu aliquo increato, atque in Deo manente, quo simul cum creatura coefficit actionem creatam. Hæc vero solum queit appellari concursus Dei passivus, seu terminus actionis divinæ. Unde sequitur, quod licet eadem actio creata, v. g. intellectio dependeat a Deo, et ab homine ; nihilominus diverso modo comparatur ad utrumque principium : nam respectu hominis habet rationem causalitatis, et simul effectus : est enim fieri, et factum esse, ut explicant

N. Compl.

Compl. N. Complut. *in lib. de Anima, disp.* 21, *q.* 1. Sed respectu Dei non habet rationem causalitatis, et exercitii : quasi Deus suam potentiam ad actum secundum per actionem creatam reducat : sed est merus effectus, et terminus actionis divinæ. Unde gratis admisso, quod actio creata ut dependens a Deo præcedat seipsam, ut procedit a creatura, et quod priori modo considerata habeat utcumque modum auxilii ad seipsam posteriori modo acceptam, quod infra ex professo examinabimus : nihilominus primaria ratio auxilii reperta in concursu simultaneo Dei cum creatura non consistit formaliter in ipsa actione creata, ad quam eliciendam Deus adjuvat, sed in actione increata, qua adjuvat, et per quam creaturæ operationem producit. Cumque prædicta actio increata non sit formaliter in creatura, sed in Deo : liquido habetur dari aliquam gratiam supernaturalem actualem extrinsecam, ut in conclusione statuimus. Quæ amplius confirmari potest ex dictis *disp.* 1, *cap.* 1, § 3, ubi explicuimus divisionem gratiæ in creatam, et increatam.

Tertia conclusio. 7. Dicendum est tertio dari gratiam supernaturalem actualem intrinsecam, seu internam. Hæc conclusio non est minus vera, et communis inter Catholicos, quam præcedentes. Nota. Sed ut eam ratione, et auctoritate firmemus, animadvertendum est nos solum asserere in præsenti, quod datur gratia interna absolute abstrahendo a modo intraneitatis, an scilicet sit per inhærentiam, vel informationem, aut alio genere unionis : nam circa hoc specialia dubia infra ex professo excitabimus. Conclusio ergo sic intellecta probatur breviter ab auctoritate : ad Cor. 3. nam Apostolus 1 ad Corinth. 3, inquit : *Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Ubi præter gratiam externæ prædicationis, et doctrinæ, quam Deus per Paulum, et alios Evangelii ministros obtulerat, assignatur alia ulterior gratia, utique actualis, et spiritum subministrans. D. Aug. Unde August. *lib. de gratia Christi, cap.* 19 : *Hæc gratia*, inquit, *si doctrina dicenda est; certe sic dicatur, ut altius, et interius eam Deus cum ineffabili suavitate credatur infundere, non solum per eos, qui plantant, et rigant extrinsecus, sed etiam per seipsum, qui incrementum tuum ministrat occultius.* Et eodem modo interpretatur illud testimonium D. Fulgentius Augustini discipulus D. Fulg. *in lib. de Fide ad Petrum, cap.* 32, his verbis : « Firmissime tene, et nullatenus dubites posse quidem hominem (quem neque ignorantia litterarum, neque aliqua prohibet imbecillitas, vel adversitas), verba sanctæ legis, sive Evangelii, sive legere, sive ex ore alicujus prædicatoris audire : sed divinis mandatis obedire neminem posse, nisi quem divina gratia prævenerit; ut quod audit corpore, corde etiam percipiat, et accepta divinitus voluntate, atque virtute mandata Dei facere et velit, et possit. Neque enim qui plantat, est aliquid, etc. » Similia proferunt D. Prosper *epist. ad Demetriadem Virginem.* D. Pros. Divus Greg. Magnus *hom.* 8 *in Ezech.* D. Gr. Magn. D. Anselmus *lib. de concordia prædestin. et gratiæ cum libero arbitrio, cap.* 3, et passim alii Doctores. D. Anse. Quos, et alia Scripturæ testimonia consulto in præsenti omittimus, quia eis frequenter per totam disputationem utemur.

Fundamentum assertionis. 8. Probatur ratione desumpta ex relatis auctoritatibus : quia supposita revelatione credibilium, nequit homo eis assentire ex motivo proprio fidei Theologicæ, nisi eliciendo actum supernaturalem, ut late probavimus *disp.* 3, *dub.* 3 ; sed ut homo prædictum actum eliciat, indiget saltem de lege ordinaria aliqua virtute interna supernaturali, qua ejus intellectus proportionetur ad talem actum : potentia enim naturalis, qualis est intellectus creatus, non habet omnimodam proportionem, et efficacitatem proximam ad actum supernaturalem, ut ex ipsis terminis liquet, et loco citato latius ostendimus : ergo præter gratiam actualem externam, admittenda est aliqua interior gratia : quæ cum non semper communicetur permanenter, sed plerumque conferatur actualiter, et per modum transeuntis; sequitur dari gratiam supernaturalem actualem internam. Et hanc rationem insinuat Concilium Arausicanum, *can.* 7, nostram assertionem determinans his verbis : Conc. Araus. *Hæretico fallitur spiritu, qui confirmat nos evangelizanti prædicationi consentire posse absque illuminatione, et inspiratione Spiritus sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo, et credendo veritati.* Et similia tradit Concilium Trident. *sess.* 6, *can.* 1 *et* 3. Conc. Trid. Idem etiam de aliis actibus virtutum ex motivo supernaturali factis et conducentibus ad salutem dicendum est, ut ostendimus disp. citata per totam.

9. Argumenta, quæ adversus hanc, et

Argumenta remissive. præcedentes conclusiones formari poterant, diluimus loco proximo citato; et amplius, si quid roboris habent, ea enodabimus in præsenti disp. Nam quæ in hoc dubio statuimus, sunt satis pervia : solum enim affirmamus admittendam esse gratiam supernaturalem actualem extrinsecam, et intrinsecam, abstrahendo ab aliis gravioribus difficultatibus : an nimirum prædicta gratia sit ubique, et pro omnibus hominibus, atque ad singulos actus necessaria; an consistat formaliter in actibus vitalibus, vel in Deo intime potentiis unito, vel in aliqua qualitate fluida, et denique an gratia sit ex se efficax, et in quo consistat ejus efficacia. Iis enim decidendis, quæ profecto sunt difficillima, sequentia dubia, et disputationes dicamus. Hic vero solum dubitari potest, utrum Pelagius admiserit gratiam internam? Quod enim aliquam gratiam confessus fuerit saltem extrinsecam satis liquet ex dictis in secunda conclusione. In qua re Suarez. Suarez *prologom.* 5, *c.* 3, autumat Pelagium nullam gratiam internam adjuvantem, vel dantem posse admisisse, sed solam gratiam externam, quæ consistit in lege, et doctrina. Verum opposita resolutio certissima est, ut ostendimus *disp.* 1, *cap.* 4, § 4. Unde non oportet circa hoc immorari.

DUBIUM II.

Utrum primum auxilium gratiæ supernaturalis actualis intrinsecæ consistat formaliter in aliqua operatione supernaturali.

10. Movemus specialiter dubium circa primum auxilium : tum quia de illo fuit præcipua controversia inter Augustinum, et hæreticos, estque adhuc major disceptatio inter Theologos modernos. Tum quia licet consideratio nostra ad omnia auxilia interna se extendat; multitudo tamen rerum confusionem non levem gignit : quam, ut vitemus, expedit, ut de peculiari auxilio disseramus : primum autem auxilium non parum eminet inter alia; cum præstet ini- Status controversiæ. tium salutis. Quidquid autem de illo dictum fuerit, poterit aliis auxiliis proportionaliter applicari. Consulto autem inquirimus, an prædictum auxilium consistat formaliter non in quacumque operatione, sed determinate in actione supernaturali : quia licet prolixam controversiam possemus hic te- Vasq. xere contra Vasquium asserentem primum auxilium internum esse cogitationem sanctam entitative naturalem datam per Christum; eam tamen in præsenti non versamus : quia ejus difficultas devicta, ut credimus, manet tam *disp.* 2, *dub.* 2, ubi ostendimus prædictam cogitationem non esse specialem gratiam; quam *disp.*3,*dub.*9, ubi declaravimus hujusmodi cogitationem, esto gratia sit, ineptam tamen esse, ut initium præstet saluti, et toti supernaturali ædificio. Quod cum aliis Doctoribus docent etiam communiter suæ Societatis Theologi, ut videri potest apud Ripald. *tom.* 2, *disp.* Ripald. 105, per totam. Unde solum restat difficultas circa supernaturales operationes, cujusmodi sunt illustrationes intellectus, atque affectus voluntatis : in quibus plures autumant consistere omnem gratiam auxiliantem internam.

§ 1.

Eligitur pars negativa.

11. Dicendum est primum auxilium intrinsecum gratiæ actualis non consistere formaliter in aliqua operatione supernaturali. Hanc conclusionem docet D. Thom. supra *q.* 109, *art.* 9, ubi hæc habet : « Sic Conclusio. Probatur ex D.Tho. « igitur intellectus humanus habet aliquam « formam, scilicet ipsum intelligibile lu- « men, quod est de se sufficiens ad quædam « intelligibilia cognoscenda, ad ea scilicet, « in quorum notitiam per sensibilia possu- « mus devenire. Altiora vero intelligibilia « intellectus humanus cognoscere non po- « test, nisi fortiori lumine perficiatur, sicut « lumine fidei, vel prophetiæ, quod dicitur « lumen gratiæ, in quantum est naturæ su- « peradditum. Sic igitur dicendum est, quod « ad cognitionem cujuscumque veri homo « indiget auxilio divino, ut intellectus a « Deo moveatur ad suum actum. Non autem « indiget ad cognoscendam veritatem in « omnibus nova illustratione superaddita « naturali illustrationi : sed in quibusdam, « quæ excedant naturalem cognitionem. » Et eadem tradit in responsione ad secundum. Quibus verbis aperte statuit Doctor sanctus hominem indigere duplici auxilio ad eliciendum cognitionem supernaturalem, nempe præmotione divina, qua generaliter creatura applicatur ad propriam operationem, et lumine supernaturali fidei, vel prophetiæ, quod sit principium cognitionis supernaturalis. Constat autem primam

mam operationem supernaturalem esse aliquam cognitionem, sive intellectus illustrationem. Hæc igitur juxta mentem D. Thomæ non est prima gratia intrinseca actualis; sed necessario supponit aliquod lumen supernaturale intrinsecum influens in prædictam operationem.

Ex D. August. Idem colligitur ex D. August. *lib. de gratia et libero arbitrio*, c. 17, ex quo loco desumunt communiter Theologi divisionem gratiæ actualis in operantem, et cooperantem, sive in eam, quæ desideratur ad actus indeliberatos, ad quos homo non se movet, et propterea dicitur gratia *operans;* et in illam, quæ concurrit ad actus deliberatos, ad quos homo se in proprio ordine applicat, et ideo vocatur gratia *cooperans :* de quibus infra dicemus *dub.* 7. Igitur Augustinus loquens de gratia operante, seu concurrente ad primas operationes supernaturales, aperte distinguit prædictam gratiam ab hujusmodi operationibus, et asserit esse principium earum. Cum quo minime cohæret, quod prima gratia actualis consistat formaliter in aliqua operatione supernaturali; quantumvis prima, et indeliberata sit. Verba Sancti Doctoris sunt: *Ipse Deus, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens : propter quod ait Apostolus, certus sum, quoniam qui operatur in nobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu. Ut ergo velimus, sine nobis operatur : cum autem volumus, ut faciamus, nobiscum cooperatur.* Quo testimonio utitur D. Thom. *in hac q.* 111, *art.* 2, in argumento : *Sed contra*, et ex eo colligit in corpore art. gratiam actualem esse auxilium, quo Deus nos movet ad bene volendum, et agendum. Et deinde subdit : *Est autem in nobis duplex actus, primus quidem interior voluntatis. Et quantum ad istum actum voluntas se habet ut mota, Deus autem ut movens : et præsertim cum voluntas incipit bonum velle, quæ prius malum volebat. Et ideo secundum quod Deus movet humanam mentem ad hunc actum, dicitur gratia operans.* Ubi manifeste distinguit S. Doctor primum actum voluntatis ab auxilio, quo Deus movet ipsam voluntatem, et dicitur gratia actualis operans, sive efficiens voluntatis actum : ergo prima gratia actualis pertinens ad voluntatem non consistit formaliter in operatione ipsius voluntatis ; sed in aliquo prævio : eadem autem est ratio de gratia operante, et movente ad primum actum intellectus, et cujuscumque alterius potentiæ : in nullo igitur actu supernaturali consistit formaliter prima gratia auxilians actualis.

Occurritur cuidam dictioni ex D. Tho. 12. Nec sibi, et traditæ doctrinæ contrarius est D. Thom. *in eodem art. in resp. ad* 1, ubi ait : *Dicendum, quod secundum quod gratia est quædam qualitas accidentalis, non agit in animam effective, sed formaliter : sicut albedo dicitur facere albam superficiem.* Si autem prima gratia actualis non esset formaliter operatio supernaturalis, sed aliquid prævium influens in prædictam operationem ; jam ageret in animam non solum formaliter , sed etiam effective ; siquidem efficeret actus animæ. In iis, inquam, non sibi, aut nobis contradicit S. Doctor : nam licet gratia actualis comparata ad subjectum non agat in ipsum effective, sed formaliter : nihilominus habet rationem principii respectu actus eliciendi: nam informando subjectum constituit illud proxime potens ad agendum. Sicut etiam habitus comparatur ad subjectum per modum formæ : et tamen occurrit ad actus in genere causæ efficientis : idemque de albedine, (cujus exemplo utitur S. Doctor), si foret forma activa, dicendum esset. Et plane ipsi Adversarii, qui constituunt gratiam auxiliantem in operationibus supernaturalibus indeliberatis, adstruunt prædictas operationes sortiri rationem auxilii, quatenus concurrunt active ad actus deliberatos, sublevando, et determinando potentias : atque ideo concedunt actus indeliberatos comparari ad animam formaliter ; efficienter vero ad subsequentes actus deliberatos. Maneat igitur primam gratiam actualem intrinsecam juxta mentem D. Aug. et D. Thom. non consistere formaliter in aliqua operatione, sed in aliquo prævio quodcumque illud sit. Unde sic docent communiter utriusque Doctoris discipuli. Ledesma *de auxiliis, art.* 5, *concl.* 1, Joann. Gonzalez 1, *p. disp.* 58, *sect.* 3, *concl.* 3, Zumel *de auxiliis, disp.* 1, *conclus.* 4, corrigens alibi scripta, Arauxo 1, 2, *quæst.* 111, *dub.* 2, Joann. a S. Thom. *disp.* 23, *art.* 1. § *Nihilominus*, Labat. *tom.* 4, *tract.* 2, *disput.* 2, § 2 *et disp.* 3, § 3, Navarret. *tom.* 2, *controversia* 3, Cabrer. 3 *part. quæst.* 62, *art.* 1, *disp.* 9, *et disp.* 16 et alii plures. Quibus ex extraneis consentiunt Pennotus *lib. de auxiliis, c.* 3, Valentia 1, 2, *disp.* 8, *q.* 3, *puncto* 3, § 2, Salas *ibidem, q.* 3, *tract.* 2, *disp.* 5, *n.* 70 et alii.

Ledesm. Joan. Gonz. Zumel. Arauxo. Joann. a S. Thom. Labath. Navarr. Cabrera. Pennot. Valent. Salas.

13. Probatur conclusio ratione D. Thom.

Ratio assertionis ex D. Th.

locis proxime relatis, quæ potest sic formari : nam omnis operatio supernaturalis supponit realiter aliquod auxilium intrinsecum gratiæ actualis : ergo primum auxilium gratiæ actualis non consistit formaliter in aliqua operatione supernaturali. Consequentia est evidens : quia si prædicta operatio præsupponit realiter auxilium actuale, ipsum auxilium præsuppositum erit prima gratia actualis : et cum illud auxilium differat realiter ab operatione, ut exigit realis ordo, et præsuppositio ; liquido infertur primum auxilium gratiæ actualis non consistere formaliter in aliqua operatione, sed distingui formaliter ab ea. Antecedens autem probatur : quoniam operatio supernaturalis, quatenus vitalis est, petit fieri a potentia vitali, in qua recipitur : et quatenus est supernaturalis, nequit fieri a potentia naturali, nisi prius elevetur per aliquid supernaturale intrinsecum, quod præcontineat supernaturalitatem operationis : hoc autem intrinsecum est auxilium gratiæ actualis, saltem cum absunt virtutes, et aliæ qualitates : ergo omnis operatio supernaturalis supponit realiter aliquod auxilium intrinsecum gratiæ actualis. Declaratur magis hæc ratio : etenim actus secundus supponit actum primum ejusdem ordinis : ergo actus secundus supernaturalis supponit actum primum supernaturalem: sed operatio est actus secundus : ergo operatio supernaturalis supponit aliquod principium supernaturale, cui correspondeat tanquam actui primo : hoc autem principium supernaturale non est solus, v. g. intellectus, ut ex se liquet : ergo est aliquod auxilium elevans intellectum : et consequenter antecedenter ad omnem operationem supernaturalem admittendum est aliquod auxilium intrinsecum gratiæ actualis. Quæ ratio potest latius expendi ex dictis *Tract.* 2, *disp.* 4, *dub.* 4, § 3.

§ II.

Duo adversariorum effugia præcluduntur.

14. Robur præcedentis rationis amplius confirmabitur confutando solutiones, quibus oppositæ opinionis Auctores illi occurrunt. Qui communiter distingunt actus supernaturales in deliberatos, et indeliberatos, asseruntque actus deliberatos indigere auxilio intrinseco, nempe actibus indeliberatis, per quos potentiæ determinantur ad operandum ex propria electione: actus autem indeliberatos dicunt nullo indigere auxilio intrinseco a se distincto ; cum potius ipsi habeant rationem primi auxilii. Quo supposito ad rationem superius factam respondet primo Vega negando antecedens : existimat enim actus supernaturales indeliberatos, cujusmodi sunt subita illustratio intellectus, et affectus primus voluntatis, non fieri ab iis potentiis, sed unice a Deo produci, intellectu, et voluntate pure passive se habentibus. Unde nullum requiritur auxilium intrinsecum elevans, et proportionans prædictas potentias: sed sufficit ipse Deus immediate ex seipso hujusmodi actus producens. Quod sibi persuadet duplici motivo. *Primo:* quia in Conc. Arausic. 2, *can.* 20, dicitur : *Multa in homine bona fiunt, quæ non facit ; nulla vero facit homo bona, quæ non Deus præstet, ut faciat homo.* Ergo sicut in secunda hujus canonis parte nomine bonorum, quæ facit homo, intelliguntur operationes : ita in prima parte nomine bonorum, quæ Deus sine homine facit, intelligendæ sunt aliquæ operationes : hujusmodi operationes nequeunt esse alii actus, nisi indeliberati, qui inchoant negotium salutis : ergo prædicti actus fiunt a solo Deo, potentiis pure passive se habentibus. *Secundo,* quia Deus per hos actus indeliberatos dicitur pulsare ostium animæ, juxta illud Apoc. 3: *Ego sto ad ostium et pulso :* sed pulsatio solum habet esse effective a pulsante, non autem ab eo, qui pulsatur ; alias hic vocaret seipsum, quod est absurdum. Ergo actus subiti, et indeliberati a solo Deo producuntur.

Prima Adversariorum responsio Vega.

Conc. Araus.

Sed hæc responsio displicet communiter aliis Theologis, potestque efficaciter refelli. Tum quia de ratione actus vitalis est procedere effective ab aliquo principio intrinseco, cui insit : consistit enim vitalitas in respectu transcendentali ad hujusmodi principium : sed omnis intellectio, et volitio, quantumvis subito et indeliberate habeantur, sunt actus vitales : ergo procedunt effective ab intellectu, et voluntate. Tum etiam quia esto actus posset de potentia absoluta, et secundum providentiam extraordinariam fieri unice a solo Deo, independenter a potentiis vitalibus creatis ; id tamem fieri nequit secundum providentiam ordinariam, quæ ad exigentias rerum attendit: est quippe connaturale actui vitali creato

Impugnatur.

creato procedere active, et immediate a potentia vitali creata : atqui Deus in communi hominum justificatione operatur secundum providentiam communem ordinis gratiæ : neque adest aliquod fundamentum, vel necessitas ad asserendum oppositum: ergo prædicti actus indeliberati producuntur de facto a potentiis animæ. Tum denique, quia gratis admisso, quod intellectus, v. g. possit recipere intellectionem a se non productam ; fieri tamen nequit, ut intelligat per intellectionem a se non elicitam : eo quod intelligere est vivere in actu secundo, et vivere est se movere, atque ideo aliquo modo agere : sed intellectus habens indeliberatos intelligit objecta eisdem actibus correspondentia : alias frustra haberet prædictos actus, neque magis ipsi deservirent, quam si constituerentur in lapide ; ergo intellectus non se habet pure passive ad prædictos actus, sed eos efficit.

Motiva contraria eliduntur. Curiel.

15. Nec motiva in contrarium urgent. Ad quorum primum respondent *primo* Curiel, et alii verba Concilii intelligenda esse de virtutibus infusis, quas Deus in nobis sine nobis agentibus operatur. Sed hæc responsio est insufficiens : quia illa determinatio, sicut et totius Concilii processus, præcipue intelligenda est de bonis actualibus, quæ inchoant, et disponunt ad justificationem, et de quibus erat præcipua controversia cum hæreticis : ii enim non negarunt gratiam habitualem (quam Pelagium admisisse ostendimus *disp.* 1, *c.*4,§ 4, *n.* 145), a solo Deo produci ; sed negabant necessitatem gratiæ prævenientis quam Deus sine nobis efficeret, et qua hominem præmoveret. *Secundo* respondent Suarius, et alii canonem illum intelligendum quidem esse de actibus indeliberatis, quos Deus sine nobis libere operantibus efficit, non tamen absque nobis physice, et necessario agentibus : quod satis est, ut dicatur Deus agere sine nobis : quia actus necessarii non sunt humani, nec solent homini attribui. Sed hæc etiam interpretatio, quamvis doctrinam aliunde veram contineat non satisfacit : nam mens Concilii eo tendebat, ut decerneret procedendum esse in negotio salutis usque ad vires, et principia omnino supernaturalia, quæ sunt bona a solo Deo producta : ut sic excluderet errorem hæreticorum asserentium initium salutis esse in nobis, et ex nobis, hoc est, ex viribus propriis naturæ, supposito dono creationis: id vero minime evacuatur asserendo primos actus supernaturales non esse ex nobis libere agentibus, si semel admittitur esse effective ex nobis nullo auxilio intrinseco adjutis, licet necessario operantibus: tunc quippe necessario concedendum est naturam suæ nuditati relictam esse primum principium intrinsecum physicum justificationis. Quod est omnino falsum, et adversatur menti Concilii, ut infra latius constabit.

Suarez.

Legitima intelligentia canonis Arausic.

Unde his, et aliis solutionibus relictis, respondemus Concilium non loqui de primis operationibus supernaturalibus, sed de auxiliis actualibus, quæ sunt principium dictarum operationum, et quæ Deus se solo efficit absque nobis physice, aut libere agentibus. In quo autem hujusmodi auxilia formaliter consistant, infra explicabimus *dub. sequenti.* Nec oportet, quod quemadmodum posterior canonis pars, ita et prima de operationibus procedat, sed potius requiritur oppositum : nam sicut non possumus deliberate operari, nisi Deus ad eandem operationem concurrat : ita nec Deus potest efficere operationes nostras indeliberatas, nisi et nos easdem producamus. Unde bona, quæ Concilium determinat Deum agere sine nobis, non sunt actus vitales supernaturales ; sed auxilia actualia elevantia hominem, ut prædictos actus efficiat.

16. Aliud etiam motivum non urget : quia licet pulsatio non vitalis, seu quam pulsatum non percipit, debeat fieri unice a pulsante, et pure ab extrinseco, ut contingit in ostio materiali : nihilominus pulsatio vitalis, et quæ a pulsato sentitur, debet esse actio ab eodem pulsato procedens : et ita accidit in subitis illustrationibus intellectus, quibus homo excitatur, et vocatur ad justitiam. Nec hinc sequitur, quod homo vocet, et pulset seipsum : quia quamvis actio, quæ dicitur pulsatio, procedat ab homine ; nihilominus denominationem pulsantis non tribuit subjecto, sed Deo agenti extrinseco, qui hominem per illam actionem excitat : subjecto autem confert denominationem pulsati, aut cognoscentis divinum impulsum. In quo servatur analogia ad pulsationem ostii materialis. Sicut etiam revelatio, qua Deus illustrat mentem Prophetæ, est active, et vitaliter a Propheta : et tamen hic non dicitur revelare sibi, sed illustrari, et percipere revelationem.

Addi etiam potest pulsationem active sumptam consistere formaliter, et in recto

in actione increata Dei, qua in homine tam auxilium, quam operationem producit: hæc vero solum sunt terminus actionis pulsantis, sive pulsatio passiva. Et propterea solus Deus dicitur pulsans, quippe cui soli inest pulsandi, et vocandi actio: homo autem dicitur pulsari, et vocari.

Aliud Adversariorum effugium. Zumel.

17. Secundo occurrit rationi nostræ Zumel *in præsenti q.* 111, *art.* 2, *disp.* 1, cum aliis concedendo necessitatem auxilii supernaturalis, ut intellectus eliciat primum actum supernaturalem, negant tamen, quod hoc auxilium differat realiter formaliter ab ipsa operatione. Autumat enim eundem actum, qui fit a Deo, et ab intellectu creato, prius terminare influxum Dei, quam influxum intellectus: et quod priori modo consideratus præcedit seipsum posteriori modo acceptum. Pro illo igitur signo, inquiunt, in quo procedit a Deo, habet rationem auxilii elevantis, et supernaturalizantis potentiam, ut se moveat, et eumdem, ut a se dependentem eliciat. Quam doctrinam possumus exemplo declarare: etenim idem actus amoris est et a fine, et a voluntate: et quatenus est causalitas finis, præcedit seipsum, ut est causalitas voluntatis: unde priori modo consideratus excitat, et applicat voluntatem, ut semetipsum posteriori modo sumptum efficiat; quin his muniis adeo diversis obsit indistinctio realis, ut tradunt N. Complut. *in Physic. disp.* 14, *quæst.* 5. Idem ergo proportionabiliter in nostro casu dicendum erit: et consequenter non oportebit recurrere ad auxilium actuale, quod ab ipsis motibus supernaturalibus distinguatur. Præsertim cum vitare debeamus superflua.

Præcluditur.

18. Hæc tamen responsio sustineri nequit. Tum quia auxilium, ut sumitur ex August. *lib. de correct. et gratia cap.* 12, est *id, quo fit, propter quod datur;* atque ideo comparatur per modum principii, et causæ ad actum, cui deservit: sed intellectio ut dependens a Deo non habet rationem principii, et causæ respectu sui ipsius ut procedentis ab intellectu creato: siquidem hi duo conceptus non distinguntur realiter inter se; et hujusmodi distinctio intervenit inter principium, et principiatum, et multo magis inter causam, et effectum: ergo operatio supernaturalis nullo modo habet rationem auxilii ad sui productionem desiderati. Tum etiam quia intellectus creatus eget aliquo auxilio intrinseco ad eliciendum operationem supernaturalem: ergo antequam illam eliciat, et supernaturaliter vivat, debet constitui in actu primo supernaturali, et dictæ operationi correspondenti, ut hæc responsio videtur admittere: atqui operatio supernaturalis nullo modo est, antequam eliciatur ab intellectu creato, a quo accipit suam vitalitatem: ergo prædicta operatio non valet exercere munus auxilii requisiti, ut ab intellectu eliciatur. Tum præterea, quia intellectio nequit habere rationem auxilii elevantis intellectum antequam ipsa existat: sed non valet existere, nisi ab intellectu dependeat, et fluat, cum sit actio vitalis: ergo si haberet rationem auxilii ad seipsam, esset postquam intellectus in eam influxit: quod est implicatorium, et absurdum; siquidem ad hoc requiritur auxilium elevans intellectum, ut hic constituatur in actu primo proximo ad eliciendum supernaturalem operationem.

Refellitur amplius.

Confirmatur primo: quia ex opposito fieret, quod cum Concilia diffiniunt necessarium esse auxilium divinum ad operandum supernaturaliter, nihil aliud decernerent, quam necessariam esse operationem ad operandum: consequens est absurdum, et indignum Conciliorum gravitate: siquidem ex ipsis terminis liquet non posse hominem sine operatione operari. Immo oppositum non asseruerunt hæretici, sed liquido concedebant hominem non operari absque operatione; admittebantque omnes operationes nostras esse a Deo tanquam a primo principio extrinseco, et universali. Ergo Concilia statuentia necessitatem auxilii intrinseci ad opera supernaturalia loquuntur de aliquo vere prævio ad ipsas operationes, et ab eis realiter distincto. Alias eorum in hac parte decreta superflua essent, nec ullum damnarent hæreticorum errorem.

Confirmatur secundo: quia auxilium intrinsecum communicans intellectui vires, et posse proximum ad operationes supernaturales vere constituit intellectum in actu primo supernaturali separabili ab actu secundo, saltem per divinam potentiam: omne quippe auxilium sufficiens, cujusmodi est illud, quod communicat posse, est separabile saltem divinitus, ab auxilio efficaci, quod præstat agere: sed intellectio creata ut dependens a Deo est omnino inseparabilis a seipsa ut dependet a creatura: implicat enim, quod intellectio fluens ab intellectu creato dependeat a Deo, et quod reipsa non dependeat ab ipso intellectu, ut

ex

ex ipsis terminis liquet : ergo auxilium intrinsecum, quo intellectus fit proxime potens ad primam operationem supernaturalem, nullo modo valet formaliter in eadem operatione consistere.

Motivum præcedentis responsionis enervatur.

19. Ea vero, quibus responsio hactenus impugnata nitebatur, nihil probant : quia licet eadem indivisibilis actio creata prius, hoc est magis intimius, et immediatius dependeat a Deo, quam a cratura : nihilominus in nullo signo *a quo*, vel *in quo* reali, vel rationis procedit a Deo, in quo simul non procedit a creatura : et consequenter ut procedens a Deo non habet sufficientem prioritatem, ut comparetur per modum principii ad seipsam, quatenus a creatura procedit. Nam ad illud prius sufficit, quod terminet influxum Dei sub ratione communi entis, quæ est realiter, ac rebus intimior, quam ratio entis particularis, sub qua attingitur a creatura. Sed ad hoc posterius requiritur distinctio realis inter id, quod habet rationem auxilii, et illud pro quo auxilium desideratur, et quod unum præcedat realiter aliud, et queat ab eo separari : quorum neutrum salvatur in eadem indivisibili operatione, ut constat ex nuper dictis.

Per quod etiam liquet ad exemplum causalitatis finis: nam amor non dicitur movere voluntatem per modum elevantis, et trahentis ad bonum. Et quia hæc tractio est vitalis, exerceri necessario debet per actum ipsius voluntatis. Unde per eundem intransitive actum, quo voluntas elicitur a fine, movet seipsam in eundem finem : et per consequens coincidunt in eadem indivisibili entitate motio finis, et voluntatis causalitas, nec una valet ab altera separari. Comparatur enim non per modum causæ, et effectus, sed ut duo respectus ad distincta principia : quæ optime possunt in eadem entitate adunari. Sicut eadem actio respicit causam efficientem, et objectum, et eadem unio materiam, et formam, et eadem relatio duo extrema. Nec est inconveniens, quod intimius respiciat unum terminum, quam alium, ac proinde quod prius, hoc est magis, et intimius dependeat ab uno illorum. Operatio autem, et auxilium non sic comparantur ; sed ut causa, et effectus realiter separabilis : ac proinde opus est, quod realiter distinguantur.

§ III.

Aliorum responsio confutatur.

Tertia Adversariorum responsio.

20. Tertio occurrunt nostræ rationi alii Auctores opinionis adversæ concedendo actus supernaturales indeliberatos esse active a potentiis nostris, et non habere rationem auxilii ad semetipsos, sed desiderari aliud auxilium ab eis distinctum ; asserunt tamen hoc auxilium esse ipsum Deum, qui simul cum potentiis creatis ad actus supernaturales concurrit, et supplet influxum auxilii inhærentis. Unde consequenter asserunt primum auxilium intrinsecum actuale consistere formaliter in operationibus supernaturalibus indeliberatis, quatenus influunt in actus liberos subsequentes. Quidquid enim per modum auxilii actualis ad actus indeliberatos præsupponitur, vel non est aliquid intrinsecum, vel saltem non inhæret.

Refellitur.

21. Sed contra hanc responsionem perstat in suo robore argumentum superius factum : quia cum dicitur intellectum, v. g. adjuvari per concursum Dei supplentis vires auxilii creati ; vel significatur Deum peculiari modo uniri intellectui per modum principii dantis illud posse, et illam efficacitatem proximam, quæ posset aliunde ab auxilio creato mutuari ? Vel solum denotatur Deum concurrere pure simultanee per modum agentis supernaturalis attingentis immediate supernaturalitatem intellectionis; et relinquendo intellectui creato, ut attingat ejusdem operationis vitalitatem, et alia prædicata, quæ supernaturalitatem non explicant? Si eligatur primum cum Suario infra referendo, adhuc salvatur veritas nostræ assertionis : nam gratis admisso, et non concesso, quod Deus queat uniri intellectui nostro per modum principii, et auxilii in ordine ad efficiendum supernaturales operationes ; tunc ipse Deus se habebit per modum auxilii intrinseci : ad rationem quippe gratiæ intrinsecæ non est necessarium, quod donum gratuitum inhæreat, aut informet ; sed sufficit intime uniri alia unione, quæcumque illa sit. Et propterea personalitas divina unita humanitati, et species increata unita intellectui, et Spiritus sanctus unitus voluntati per modum ponderis, habent veram rationem gratiæ intrinsecæ, quamvis non uniantur per informationem, vel inhærentiam, ut satis constat ex dictis *disp.* 1, *cap.* 1, § 3. Si ergo Deus seipso unitur intellectui creato in ra-

tione principii elevantis ipsum ad operationes supernaturales, præstatque, seclusis imperfectionibus, quidquid auxilium inhærens communicare posset : plane infertur primum auxilium actuale gratiæ intrinsecæ non consistere formaliter in aliqua operatione creata, nec ab illa processum intrinsecum totius salutis primitus inchoari, sed ab alio auxilio intrinseco, quodcumque illud sit. Diximus *gratis admisso, et non concesso*, etc. quia dubio sequenti ostendemus ex professo Deum non uniri per modum auxilii intrinseci dantis intellectui posse, et efficacitatem proximam ad actus supernaturales ; per quod falsitas responsionis nuper datæ amplius apparebit.

Continuatur impugnatio. Ripalda.

22. Si autem cum Ripalda, et aliis eligatur secunda dilemmatis pars, eam possumus efficaciter confutare tam ex Theologiæ, quam ex Philosophiæ principiis. *Primo* : quia, esto, actus supernaturales fieri possent absolute per illud auxilium extrinsecum, et pure concomitans, quale iste Auctor describit : nihilominus servata communi, et suavi providentia ordinis gratiæ, petunt aliquod principium intrinsecum creatum ejusdem ordinis, ut sic observetur debita proportio inter actum primum, et secundum ; qua ratione probant communiter Theologi existere de facto in potentiis animæ habitus operativos supernaturales, qui sunt principia supernaturalium operationum : sed Deus in communi adultorum justificatione procedit secundum communem, et suavem providentiam ordinis gratiæ; nec adest urgens, vel apparens ratio ad oppositum asserendum : ergo de facto actus supernaturales indeliberati fiunt ab intellectu creato adjuto aliquo auxilio intrinseco, et non per puram subordinationem ad auxilium extrinsecum concursus simultanei. Præsertim quia nullatenus repugnat dari auxilium actuale intrinsecum, quod suapte natura sit qualitas fluida, et facile transiens, ut *dub.* 3 ostendemus.

Secundo : quia sicut intellectus nequit vivere per actum, nisi influat in actum, ut *num.* 14 diximus ; ita nequit vivere supernaturaliter per actum supernaturalem, nisi influat in ipsam actus supernaturalitatem : sed intellectus creatus sibi relictus nequit in supernaturalitatem influere : ergo intellectus creatus sibi relictus nequit supernaturaliter vivere : atqui intellectus eliciens actus supernaturales indeliberatos vivit supernaturaliter ; sicut eliciens actus naturales indeliberatos, naturaliter vivit : ergo intellectus prædictos actus supernaturales eliciens non relinquitur sibi ipsi ; sed elevatur intrinsece per aliquod supernaturale auxilium. Nec satis est dicere, quod intellectus non relinquitur sibi ipsi, sed adjuvatur auxilio extrinseco concursus simultanei supernaturalis, sive attingentis supernaturalitatem actus. Hoc enim nihil est : quia connotatio illius extrinseci concursus non immutat intellectum, sed ipsum in sua nuditate relinquit ; atque ideo non præstat illi, ut præcontineat in se actum supernaturalem, quem antea non continebat : ergo illa supernaturalitas actus est pure ab extrinseco, atque ideo erit supernaturalitas mortua : sicut communiter Adversarii asserunt species intelligibiles, et habitus infusos esse qualitates non vitales, quia non fluunt a natura viventi, sed proveniunt ab agente extrinseco : et consequenter intellectus non vivet supernaturaliter per actus supernaturales indeliberatos a se elicitos. Quod quam absurdum sit, liquet ex ipsis terminis : nam intellectio, v. g. indeliberata supernaturalis unit vitaliter, et supernaturaliter intellectum cum objecto supernaturali : quemadmodum universaliter loquendo, intellectio unit vitaliter intellectum cum objecto cognito. Unde intellectus vivit supernaturaliter per cognitionem supernaturalem, sicut naturaliter per naturalem.

Tertio refellitur prædicta responsio : quia si intellectus propriæ nuditati relictus posset influere in actus supernaturales indeliberatos, sequeretur intellectum posse propriis viribus efficere actus supernaturales : consequens est omnino absurdum, utpote destruens supernaturalitatem ipsorum actuum, quæ consistit in excessu supra omnes vires naturæ : ergo antecedens est falsum. Sequela ostenditur : quia id potest intellectus per proprias vires, quod potest per semetipsum propriæ nuditati relictum.

Incidens evasio confutatur.

23. Nec refert, si respondeas intellectum non relinqui propriæ nuditati, sed adjuvari gratia extrinseca concursus simultanei supernaturalis, qui est supra omnem exigentiam naturæ.

Hoc, inquam, non refert : quia responsio hæc petit principium : hoc enim est inconveniens, et absurdum, quod deducitur ex opposita sententia, nimirum concursum simultaneum Dei cum intellectu ad actus supernaturales non esse specialem gratiam; sed

Inconvenientia ex adversa opinione. sed concedendum esse absolute, quod intellectus queat propriis viribus, quas ex vi creationis accepit prædictos actus elicere. Id autem ostenditur : quia concursus simultaneus Dei cum creatura ad actus, ad quos illa habeat potentiam, et efficacitatem proximam in suo ordine, non est specialis gratia, sed spectat ad providentiam communem : atqui intellectus juxta dicendi modum, quem impugnamus, habet potentiam, et efficacitatem proximam in suo ordine ad supernaturales operationes : ergo concursus simultaneus Dei cum intellectu ad hujusmodi opera non habet rationem gratiæ specialis. Major constat ex dictis *disp.* 2, fere per totam, et insuper probatur : nam ideo concursus simultaneus Dei cum homine ad actus naturales non habet rationem gratiæ specialis, quia homo habet in suo ordine posse, et efficacitatem proximam ad dictos actus : hoc est, habet vires sufficientes ad attingendum actum secundum eas rationes, quæ causæ particulari proximæ correspondent : quamvis nequeat attingere illum secundum alios conceptus, qui sunt proprii effectus Dei, utputa secundum universalem rationem entis, vel quoad ultimam existentiæ actualitatem. Minor etiam liquet ad hominem : quia si intellectui creato deficeret in suo ordine potentia, et efficacitas proxima ad actus supernaturales; non posset eos elicere, nisi prius in ordine compleretur, et elevaretur : quod tamen renuit Adversarius admittere. Inde enim videtur sibi salvare intellectum posse fieri potentem ad actus supernaturales sine mutatione intrinseca : quia existimat intellectum non dici impotentem defectu alicujus intrinseci, sed quia non connotat extrinsecum Dei concursum : eo vero connotato, potens absolute appellatur, et transit de impotente ad potentem absque intrinseca mutatione, ut ipse discurrit *t.* 1, *disp.* 34.

Confirmat. 1. Confirmatur primo : quia concursus Dei, qui est juxta exigentiam naturæ, nequit esse gratia specialis : sed si intellectus creatus haberet efficacitatem proximam ad actus supernaturales, exigeret concursum Dei simultaneum ad prædictos actus : ergo prædictus concursus non haberet rationem gratiæ specialis : ac per consequens posset natura absque speciali gratia concurrere ad actus supernaturales : quod est hæresis damnata in Conc. Arausic. 2, *can.* 5 *et* 6, et in Trident. *sess.* 6, *can.* 3, ubi diffinitur hominem indigere gratia Dei ad actus conducentes ad salutem, quales sunt omnes supernaturales operationes, ut fusius diximus *disp.* 3 *a num.* 83. Cætera constant, et minor ostenditur : quia naturam exigere concursum Dei ad aliquam operationem nihil aliud est, quam naturam seipsa appetitu innato propendere in prædictam operationem : nam hujusmodi appetitus secum affert exigentiam aliorum comprincipiorum, sive intrinseca sint, sive extrinseca, et nihil aliud est illa exigere, quam operationem appetere : atqui intellectus habens in suo ordine posse, et efficacitatem proximam ad aliquem actum, eo ipso propendit in ipsum appetitu innato; cum quælibet virtus proxima naturaliter appetat suum exercitium : ergo si intellectus creatus haberet posse, et efficacitatem proximam in suo ordine ad actus supernaturales, eo ipso exigeret concursum simultaneum Dei ad prædictos actus.

Secundo. Confirmatur secundo : quia si natura nullo dono supernaturali affecta, connotando extrinsecum Dei concursum efficeret actus indeliberatos supernaturales, qui postea, ut Adversarii admittunt, influerent in actus supernaturales liberos, quibus homo disponitur ad salutem ; sequeretur naturam nullo supernaturali dono affectam esse primum principium intrinsecum salutis, ac proinde salutem esse in nobis, et ex nobis, sicut si a natura nullo dono supernaturali affecta, sed connotante concursum Dei simultaneum, fluerent potentiæ, aut habitus supernaturales, qui in subsequentes actus supernaturales influerent, non posset non dici naturam esse primam salutis radicem. Nec enim minus subordinantur naturæ actus vitales ab ea eliciti, quam potentiæ ab ea dimanantes : nec magis confert naturæ concursus Dei simultaneus in actus, ac concursus simultaneus in potentias : nam utrobique relinquit naturæ, ut influat secundum sibi propria, et intrinseca.

Tertio et urgenter. 24. Confirmatur tertio : quia Pelagius cum suis asseclis non negavit concursum Dei simultaneum ad actiones creatas, sed illum tandem asseruit concedens attemperandum esse ipsorum operum qualitati, ut ostendimus *disput.* 1, *cap.* 4, § 4, et satis constat ex Juliano Pelagii discipulo, quem Augustin. introducit ita loquentem : *Ut igitur prima fidei nostræ fundamenta cognoscas, noster Deus factor est omnium, quæ non erant, et dispensator omnium, quæ sunt.*

Unde minime diffiterentur admittere necessitatem concursus divini ad primos actus indeliberatos conducentes ad salutem; quos Adversarii appellant prima auxilia : hunc quippe concursum non solum Fides sancit, sed ratio etiam naturalis evincit. Et tamen Concilia, et Patres damnant Pelagianos tanquam gratiæ actualis (de hac quippe erant præcipuæ controversiæ) desertores, et inimicos. Ergo signum manifestum est Concilia, et Patres præter concursum Dei simultaneum desiderare aliam gratiam actualem ad omnes actus salutares, sive indeliberati, sive liberi existant. Præsertim quia actus liberi supernaturales non ideo indigent gratia intrinseca, quia liberi sunt, sed quia sunt supernaturales, et conducunt ad salutem : quæ ratio urgentius militat in primis actibus indeliberatis, siquidem supernaturales sunt, ut supponitur, et insuper determinant ad actus supernaturales subsequentes, comparanturque ad eos per modum principii. Prima igitur gratia intrinseca, quam Concilia statuunt, non consistit in actibus vitalibus a natura immediate procedentibus, sed in aliquo alio prævio, quo Deus antecedenter ad omnem naturæ influxum producit. Et hoc est, quod decernit Arausicanum 2, *can*. 20, his verbis : *Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo : nulla vero facit homo bona, quæ Deus non præstet, ut faciat homo*. Quo etiam sensu accipiendum est illud Psalm. 120: *Auxilium meum a Domino, qui fecit cœlum, et terram*. Non enim dixit Propheta, Auxilium meum a Domino, et a me, sed *a Domino, qui fecit cœlum, et terram;* ut indicaret non minus auxilium Dei esse unice effective a solo Deo, ac effectus illi, qui per creationem fuere producti. Quod disertis verbis tradit D. Bernardus *lib. de gratia, et libero arbitrio*, asserens Deum solum operari in nobis exordium salutis, non per nos, neque nobiscum..

Pelagius non semper negavit concursum Dei simultaneum. — *Conc. Araus.* — *D. Bern.*

25. Denique posset rationi nostræ tandem occurri dicendo hominem solum concurrere instrumentaliter ad illos primos motus supernaturales. Sed hæc solutio facile refellitur tum ex his, quæ adversus Vegam *num*. 14, statuimus : tum ex doctrina tradita *Tract*. 2, *disp*. 4, *dub*. 4, § 6, ubi eandem evasionem impugnavimus : ad quem locum remittimus Lectorem, ne actum agere videamur. Præsertim, quod licet gratis concederemus hominem concurrere instrumentaliter ad primas operationes supernaturales indeliberatas; adhuc fundamentum nostræ assertionis in suo robore persistit : quia instrumentum physicum debet elevari per aliquid intrinsecum, et ejusdem ordinis cum effectu, ut modo supponimus ex vera Philosophia, quam docent N. Complut. *in lib. Physic. disp*. 12, *quæst*. 1. Quocirca potius in eo intrinseco hominem elevante, quam in prima operatione indeliberata, quæ illud intrinsecum supponit, ratio primi auxilii intrinseci constituenda est.

Ultima responsio, et ejus impugnatio.

§ IV.

Refertur contraria sententia et præcipuum illius fundamentum diruitur.

26. Oppositam nihilominus opinionem tuentur Curiel in præsenti *dub*. 1, § 6, Montesinos *disp*. 31, § 1, Mascarenas *disp*. 1, *de auxiliis part*. 4, Vasquez *disp*. 185, *cap*. 3, Suarez *lib*. 3, *de auxiliis cap*. 3, Arrubal. 1 *part. disp*. 70, *cap*. 3, Tannerus *tom*. 2, *disp*. 6, *quæst*. 3, Ripalda *tom*. 1, *disp*. 34, *et tom*. 2, *disp*. 104, ubi alios recentiores adducit. Et probatur primo : quia primum auxilium intrinsecum gratiæ actualis formaliter sumptum consistit in vocatione, sive illuminatione, qua homo excitatur ad suam conversionem : sed vocatio, et illuminatio formaliter sumptæ consistunt formaliter in aliqua operatione vitali : ergo primum auxilium intrinsecum gratiæ actualis consistit formaliter in prædicta operatione. Consequentia est legitima. Minor etiam constat : quia vocatio, et illuminatio sunt actus, quibus homo quasi somno prius deditus incipit attendere ad divina juxta illud Apostoli *ad Ephes*. 5 : *Exurge qui dormis :* atqui actus, quo homo attendit, et advertit ad aliquod objectum, est operatio vitalis ab ipso homine elicita, ut est per se notum, et satis liquet ex iis, quæ *num*. 14 contra Vegam statuimus : ergo vocatio, et illuminatio formaliter sumptæ consistunt formaliter in aliqua operatione vitali. Præsertim quia si vocatio non consisteret in prædicta operatione, homo a Deo vocatus ad divina non magis ea adverteret, quam si non vocaretur; et consequenter deobligaretur ipsi obedire, et minime peccaret non consentiendo, quod est absurdum. Major autem videtur expressa determinatio Concilii Tridentini *sess*. 6, *cap*. 5, ubi hæc habentur : « Declarat præterea ipsius justificationis

Opinio contraria. — *Curiel. Montes. Mascarc. Vasq. Suarez. Arrub. Tanner. Ripalda.* — *Primum argumentum.* — *Conc. Trid.*

« tificationis exordium in adultis a Dei per « Christum Jesum præveniente gratia sumendum esse, hoc est, ab ejus vocatione, « qua nullis existentibus eorum meritis, « vocantur; ut qui per peccata a Deo aversi « erant, per ejus excitantem, atque adjuvantem gratiam ad convertendum se ad « suam ipsorum justificationem eidem gratiæ libere assentiendo, et cooperando « disponantur, etc. »

Confir. I. Confirmatur primo: quia illa est prima gratia auxilians intrinseca ad quam Concilia, ut devitent gratiam dari ex meritis, reducunt totam seriem auxiliorum internorum: sed in hac reductione sistunt ultimo, nempe in divina excitatione facta per illuminationem Spiritus sancti: hæc igitur illuminatio est primum auxilium internum gratiæ actualis: et consequenter cum illuminatio sit formaliter actio vitalis; sequitur prædictum auxilium in hujusmodi operatione consistere. Cætera constant, et minor suadetur tum ex Concilio Tridentino tam loco nuper citato, quam *can.* 3 *et* 4 ejusdem sessionis, quibus primum gratiæ auxilium vocat *inspirationem, et excitationem.* Tum etiam ex Concilio Arausicano 2, *can.* 6, ubi diffinit dari nobis auxilium ad credendum, et ut velimus credere *per inspirationem Spiritus sancti,* et *can.* 7, declarat *auxilium gratiæ esse illuminationem Spiritus sancti.* Tum denique ex Conciliis Milevitano *can.* 4, Moguntino *in decretis fidei et Coloniensi de Sacramento Pœnitentiæ pag.* 289, quæ eodem modo naturam primi auxilii exponuunt, sistuntque semper in aliqua illustratione intellectus.

Secundo. Confirmatur secundo: nam SS. Patres, qui adversus Pelagium, et ejus sequaces disputarunt, totum negotium, et seriem auxiliorum internorum reduxerunt, tanquam ad primum auxilium supra omnem exigentiam naturæ, vel meriti collatum, ad vocationem, et illustrationem intellectus: ergo in hac consistit formaliter primum auxilium: alias Patres et Concilia diminute in hoc negotio procederent. Antecedens, relictis aliis pluribus testimoniis, probatur tum ex D. August. *lib. de Spiritu et litera cap.* 34, ubi inquit: *Visorum suasionibus agit Deus, ut velimus, et credamus; visorum autem suasio quædam illuminatio est.* Et *de verbis Apostoli cap.* 13, post medium ait: *Spiritu Dei aguntur Filii Dei, sed Spiritu illuminante, exhortante,* etc. Tum ex D. Prospero Augustini discipulo *in lib.* 2, *de vocat. gentium cap.* 9, ubi hæc habet: *Gratia principaliter præeminet suadendo exhortationibus, movendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando, et fidei affectionibus imbuendo.* Ubi ut vides, præcipuam eminentiam gratiæ (quæ in primo auxilio maxime lucet) collocavit in inspirationibus, suasionibus, aliisque vitalibus operationibus..

D. Aug.

D. Pros.

Tertio. Ripalda. Confirmatur tertio ex Ripalda: quia si Pelagius admisisset necessitatem cogitationis supernaturalis a Deo productæ, et requisitæ ad actus liberos conducentes ad salutem, neutiquam damnaretur a Conciliis, et Patribus tanquam gratiæ auxiliantis eversor: ergo satisfacit Conciliorum, et Patrum intentioni, salvatque eorum decreta, et illorum damnationem devitat, qui fatetur necessariam esse cogitationem aliquam supernaturalem a Deo immissam ad actus conducentes ad salutem; quamvis neget necessitatem alterius auxilii intrinseci influentis in has operationes: ergo juxta Concilia, et Patres non oportet admittere aliud auxilium intrinsecum gratiæ actualis, præter actus supernaturales indeliberatos, quibus homo ad subsequentes actus liberos excitetur.

Nota pro argumenti solutione. 27. Huic argumento, et confirmationibus respondetur primo animadvertendo vocationem posse bifariam accipi, nempe formaliter, et causaliter. Et quidem priori modo accepta consistit formaliter in aliquo actu intellectus, quo homo incipit ad divina attendere: posteriori autem modo sumpta consistit formaliter in aliquo prævio, et intrinseco, quod prædictam attentionem causat, et inducit. Cujus distinctionis ratio satis constat ex supra traditis: nam cum vocatio formaliter sumpta sit actus vitalis supernaturalis, nequit non supponere in intellectu aliquod principium supernaturale ipsam inferens: quod quia actuale est, et vocationem formalem causat, merito potest appellari vocatio, saltem causaliter. Frequenter enim nomen termini, vel actionis tribuitur principio, et e converso: sicut D. Thom. *quæst. de Verit. art.* 2 *ad* 2, *et opusc.* 13, notitiam actualem, seu considerationem objecti appellat verbum, non quia verbum formaliter sit, sed quia illud causat, et sibi annexam habet. Et eadem ratione dicitur Psal. 26: *Dominus illuminatio mea, et salus mea:* quia licet Deus non sit formaliter illuminatio, vel salus nostra; nos tamen il-

D. Tho.

luminat, et salvos facit. Immo ob eamdem causam Baptismus solet illuminatio dici : quoniam primi luminis consortium tradit, et divinarum illustrationum principium est, ut dicit D. Dionys. *Eccles. Hierarch. c.* 3. Sic ergo in usu Conciliorum, et Patrum utraque vocatio confundi solet, et incomplexa voce plerumque exprimitur : tum quia se mutuo comitantur : tum quia vocatio formalis, quæ notior est, necessario supponit vocationem causalem, a qua procedit. Qua etiam de causa vocationis nomen formali potius, quam causali frequentius attribuitur.

D. Dion.

Occurritur argumento.

Quo supposito ad argumentum respondetur distinguendo majorem : *Primum auxilium gratiæ actualis formaliter sumptum consistit in vocatione formali,* nego majorem; *in vocatione causali,* concedimus : et concessa minori, negamus consequentiam : quæ ut legitime inferretur ex præmissis, deberet major verificari de vocatione formali. Ad probationem autem in contrarium desumptam ex Concilio Tridentino dicendum est Concilium nomine vocationis comprehendere tam vocationem causalem, quæ consistit formaliter in auxilio intellectui ante omnem operationem supernaturalem impresso, quam vocationem formalem, quæ est formaliter intellectus operatio . Utraque enim pro eodem auxilio moraliter reputatur : tum quia se mutuo comitantur : tum quia utraque requiritur ad actus liberos subsequentes, quibus homo se disponit ad salutem. Quod si inter utramque vocationem fiat metaphysica comparatio ; exordium salutis a vocatione causali (qua homines, nullis eorum meritis existentibus, a Deo vocantur) desumendum est, ut constat ex iis, quæ supra tradidimus : et oppositum nullo modo colligitur ex Concilio.

Diluitur prima confirm.

28. Ex quibus liquet ad primam confirmationem : nam gratia auxilians, ad quam reducunt Concilia seriem omnium auxiliorum internorum, et in qua ultimo sistunt, est quidem divina excitatio, seu illuminatio. Sed hæc moraliter accepta complectitur tam primam intellectionem supernaturalem, quam auxilium ei prævium, a quo intellectio procedit : metaphysice autem, et primitus considerata non consistit formaliter in operatione, sed in auxilio antecedenti, quo intellectus elevatur ad operandum. Et de excitatione, sive illuminatione hoc posteriori modo sumpta loquuntur communiter Concilia agentia contra Pelagianos : nam licet illuminatio ex vi vocabuli frequentius usurpetur pro operatione; ad intentionem tamen Conciliorum magis referebat contraria usurpatio. Concesso enim dari aliquod auxilium unice a Deo productum, et prævium ad omnem operationem; liquido statuitur necessitas divinæ gratiæ, quam Concilia contra Pelagianos firmant. Quod non ita salvant, qui admittunt primas operationes conducentes ad salutem procedere immediate a natura nullo auxilio intrinseco adjuta.

Solvitur secundo.

Et eodem modo respondendum est secundæ confirmationi : quamvis enim Patres asserant negotium salutis inchoari a sancta illuminatione, aut cogitatione; nihilominus non excludunt principium intrinsecum ejusdem cogitationis : sciebant enim, quod sufficientes non sumus aliquid cogitare ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est : quod præsertim intelligendum est in iis, *quæ ad Religionem, et pietatem spectant,* ut loquitur August. *lib. de Prædest. Sanct. cap.* 2. Unde pro hujusmodi cogitationibus, sive deliberatæ sint, sive indeliberatæ, necessario admittendum est aliquod principium intrinsecum dans sufficientiam, et posse proximum. *Et hoc,* inquit D. Thom. ad locum citatum Apostoli lect. 1, *est contra Pelagianos dicentes, quod inchoatio boni operis est ex nobis.* Quod si aliquando Patres videantur primitatem in negotio salutis attribuere sanctæ cogitationi, minime tamen excludunt ejus principium, nempe auxilium actuale, sed loquuntur de primatu comparative ad alias operationes conducentes ad salutem : inter quas libenter concedimus primam esse sanctam cogitationem.

Ultimæ satisfit.

Ad ultimam confirmationem dicendum est, quod si Pelagius asseruisset necessariam esse aliquam illuminationem supernaturalem ad actus conducentes ad salutem, et voluisse consequenter procedere; necessario debuisset admittere aliquod auxilium prævium, et intrinsecum ab eadem cogitatione diversum : sicut e converso ex eo, quod negaverit necessitatem prædicti auxilii, convincitur negasse prædictam supernaturalem cogitationem. Non enim cohæret operationem vitalem esse supernaturalem, et quod a natura omni auxilio nuda immediate procedat; sive, et in idem redit, quod non procedat a principio intrinseco supernaturali. Si autem Pelagius, negato illo auxilio, cogitationem supernaturalem admitteret, minime

minime satisfaceret Patribus, et Conciliis; sed ansam novam præberet, ut de ejus ambigua, et lubrica mente suspicaretur. Nam licet concedendo cogitationem esse supernaturalem, rectæ fidei connivere videretur, et verbis æquivocis, quod sæpe fecit, frangeret invidiam : nihilominus negando necessitatem auxilii interni ad eandem cogitationem, larvam tandem deponeret, et verum se proderet auxiliantis gratiæ eversorem, negans factis, quod verbo concesserat. Quas inconsequentiæ notas sæpe incurrunt Pelagius, et ejus discipuli, ut pluribus possemus ostendere. Videatur D. August. *epist.* 143 *ad Anastasium* contra quosdam, qui nimium arrogant humanæ voluntati : ubi cum dixisset hujusmodi homines excludere necessitatem orandi, statim advertit, et subjunxit : *Non quia hoc audent aperte dicere, sed eorum sententiam, velint, nolint, hoc utique sequitur.* Recolantur, quæ de vaferrima Pelagianorum, ne palam deprehenderentur, obscuritate, observavimus *disp.* 1, *cap.* 4, § 3.

Proponitur alia argumenti responsio.

29. Secundo possemus eidem argumento cum suis confirmationibus aliter respondere, vel amplius explicare doctrinam hactenus traditam, observando vocationem, sive illuminationem supernaturalem, qua Deus hominem ad suam conversionem excitat, posse dupliciter considerari, active scilicet, et passive. Priori modo considerata est formaliter, et in recto actio increata Dei aliquod objectum nobis proponentis, nobisque lumen communicantis, insimulque vel novas species infundentis, vel antiquas diversimode coordinantis. Quamvis enim vocatio, sicut et locutio ex generali ratione locutionis solum importet meram propositionem sive manifestationem objecti, ut patet in Angelis, et hominibus, qui lumen intellectivum, aut species eis, quibus loquuntur, non communicant : locutio tamen, et vocatio Dei simul cum conceptu manifestationis habet conceptum infusionis luminis, et specierum, quibus indigemus ad eliciendum cogitationem supernaturalem. Posteriori autem modo considerata consistit formaliter in lumine, et speciebus vel de novo productis, vel de novo coordinatis, quæ terminant immediate vocationem, et locutionem activam Dei. Nam generaliter loquendo, actio divina passive sumpta supponit formaliter pro termino actionis Dei : lumen autem, et species supernaturales, aut supernaturaliter coordinatæ sunt ter-

Illuminatio dicitur active et passive.

minus vocationis, et locutionis divinæ : quocirca possunt vocatio, locutio, et illuminatio Dei passive sumptæ denominari. Actus vero intellectus, quos homo prædicto lumine, et speciebus adjutus elicit, et quibus incipit ad divina attendere, non habent proprie loquendo rationem vocationis activæ, vel passivæ : sed magis important conceptum disciplinæ, et eruditionis, atque auditionis Deo vocanti adhibitæ.

Illustratur præcedens doctrina.

30. Quæ omnia amplius explicari valent ex iis, quæ contingunt in locutione Dei ad Prophetas. Nam sicut Deus homines, in quibus nulli habitus supernaturales præexistunt, vocat communicando ipsis aliquas subitaneas illustrationes ad instar coruscationum : ita loquitur Prophetis, conferendo eisdem repentinas quasdam illustrationes, non quidem permanenter, sed ad modum transeuntis, ut expresse tradit D. Th. 2, 2, *q.* 171, ubi ait : « Lumen dupliciter alicui « inesse potest : uno modo per modum « formæ permanentis, sicut lumen corpo- « rale est in sole, et in igne : alio modo « per modum cujusdam passionis, sive im- « pressionis transeuntis, sicut lumen est in « aere. Lumen autem propheticum non « inest menti prophetæ per modum formæ « permanentis : alias oporteret, quod sem- « per Prophetæ adesset facultas prophe- « tandi, quod patet esse falsum. » Et post pauca concludit : « Relinquitur ergo, quod « lumen propheticum insit animæ Prophe- « tæ per modum cujusdam passionis, vel « impressionis transeuntis. » Et nihilominus non obstante, quod cognitio prophetica fiat subitanee, et ad instar primorum motuum supernaturalium indeliberatorum, quibus homines ad suam salutem vocantur : tamen præter actum increatum locutionis Dei ad Prophetam, et præter actum creatum, quo Propheta attingit objectum revelatum, adest lumen aliquod creatum, et inhærens, quod est terminus divinæ locutionis (et idcirco locutio passiva vocatur) et simul est principium auditionis, sive eruditionis, qua Propheta objectum revelatum cognoscit, ut tradit D. Th. tum *loco nuper citato*, tum *qu.* 173, *sequenti art.* 2 *ad* 3, ubi inquit quod « homo naturali virtute nequit « formare species, ut sint ordinatæ ad « repræsentandas intelligibiles veritates, « quæ hominis intellectum excedunt : sed « ad hoc necessarium est auxilium super- « naturalis luminis. » Tum etiam *in qu.* 12, *de verit. art.* 1 *ad* 4, ex argumentis *sed*

D.Tho.

D.Tho.

contra, ubi ait : « Sic ergo locutio, qua Deus « Prophetis locutus esse dicitur in Scriptu- « ris, non solum attenditur quantum ad « species rerum impressas, sed etiam « quantum ad lumen inditum, quo mens « Prophetæ de aliquo certificatur. » Pariter ergo in intellectionibus indeliberatis supernaturalibus, quibus homo incipit ad divina attendere, præter vocationem active sumptam, quæ est actio Dei increata, et præter intellectionem creatam, quæ se habet, ut auditio, et attentio; necessario est constituendum aliquod lumen supernaturale homini impressum, quod simul sit terminus vocationis divinæ, et principium auditionis creatæ : et hoc lumen appellamus vocationem Dei passive consideratam. Et plane necessitatem speciei supernaturalis ad supernaturalem cognitionem admittit,et docet Suarius 3 *p. disp.* 19, *sect.* 3, qui loco supra citato tradit (nescimus, an consequenter) nullum auxilium intrinsecum, et inhærens requiri ad primos actus supernaturales indeliberatos. Videantur, quæ diximus *disp.* 3, *dub.* 3, *num.* 53.

Suarez.

Tradita doctrina applicatur.

31. Ex his ergo ad argumentum superius factum, et omnes confirmationes facile, et breviter respondetur : concedimus enim primum auxilium gratiæ actualis consistere formaliter in vocatione, qua homines, ut loquitur Tridentinum, a Deo ad propriam salutem vocantur : concedimus etiam totum processum auxiliorum internorum ad hanc Dei vocationem tanquam ad primum auxilium in hoc ordine revocandum esse, et in eo ultimo sistendum fore. Negamus tamen, quod vocatio consistat formaliter in aliqua operatione ab homine elicita : hæc quippe non vocatio, aut illuminatio est, sed magis habet rationem auditionis, eruditionis, ac disciplinæ. Vocatio ergo active sumpta est actus increatus, et in Deo manens, passive autem accepta consistit in lumine,et speciebus vel denuo productis, vel denuo coordinatis, ut nuper explicuimus.Ex quibus prior vocatio habet rationem auxilii extrinseci; posterior vero est primum auxilium intrinsecum actuale. Nec adversus hanc doctrinam urget aliqua ex auctoritatibus, quæ nobis objiciuntur; sed potius ex omnibus illis colligitur argumentum contra nos factum in Adversarios retorquendum esse. Quoniam primum auxilium gratiæ actualis intrinsecæ consistit formaliter in vocatione supernaturali, ut Concilia, et Patres decernunt : atqui vocatio non consistit formaliter in prima operatione supernaturali, sed in aliquo talem operationem antecedenti,ut nuper declaravimus : ergo primum auxilium gratiæ actualis intrinsecæ non consistit formaliter in aliqua operatione.

Replica.

32. Dices : si vocatio Dei saltem passive accepta, non consisteret formaliter in aliqua operatione intellectus, fieri posset hominem actu a Deo vocari, et actu nil cognoscere, vel advertere : quidquid enim distinguitur ab intellectione, eamque antecedit, est ab ea realiter separabile : consequens implicat contradictionem, et reddit prorsus inutilem prædictam vocationem ; siquidem nullam novam hominis advertentiam importat; sed eum relinquit in statu,in quo præexistebat : ergo vocatio, saltem passive sumpta, consistit formaliter in aliqua operatione.

Solutio.

Respondetur negando sequelam : nunquam enim homo a Deo vocatur in actu secundo, quin simul attendat, et aliquid de novo cognoscat. Quod non accidit, quia vocatio etiam passive sumpta sit formaliter intellectio, vel advertentia ; sed quia Deus non dicitur vocare in actu secundo, nisi quatenus infert reipsa actualem cognitionem, et facit hominem actu attendere : ob quam etiam rationem causa actu causans est inseparabilis ab effectu, licet ab eo distinguatur, ipsumque realiter antecedat. Potest itaque illud intrinsecum, quod Deus communicat intellectui, et in quo asserimus consistere primum auxilium intrinsecum, dupliciter considerari : uno modo quoad solam suam entitatem : et hac ratione non implicat, quod separetur ab actu cognitionis creatæ : quia solum habet dare posse proximum ad prædictam cognitionem, diciturque vocatio in actu primo. Altero modo, ut habet sibi annexum auxilium efficax, descenditque ex voluntate Dei intendentis efficaciter cognitionem creatam, seu primam attentionem : et hoc pacto connectitur infallibiliter cum illa, et dicitur vocatio actualis. Communiter vero, et per se loquendo, prædicta vocatio passive sumpta petit auxilium efficax, et infert reipsa attentionem, subindeque absolute appellanda est vocatio actualis. Nam ex parte objecti importat species sufficienter repræsentantes, et ex parte principii affert posse, et virtutem proximam, ut supra vidimus : cumque intellectus sit potentia naturalis, quæ positis omnibus requisitis ad agendum necessario operatur, sequitur prædictam vocationem inferre necessario, naturaliter, et per se loquendo

loquendo attentionem actualem : quamvis metaphysice non repugnet, quod ab ea realiter separetur.

§ V.

Cætera ejusdem opinionis argumenta diluuntur.

Secundum argumentum.

33. Ab aliis hujus sententiæ motivis facilius nos explicabimus, quia minoris momenti sunt. Arguitur ergo secundo : nam hoc ipso, quod Deus ut auctor supernaturalis concurrat simul cum homine ad aliquam operationem, nequit non prædicta operatio supernaturalis evadere : operatio quippe naturalis supernaturalem Dei concursum minime exposcit : atqui concursus Dei cum creatura ad operandum non est influxus in ipsam creaturam, sed attingit immediate ejus operationem : ergo licet Deus non communicet creaturæ aliquid supernaturale prævium, et inhærens, potest operatio evadere supernaturalis : et consequenter ad primos actus supernaturales indeliberatos non erit necessarium aliquod auxilium intrinsecum ab eisdem actibus realiter diversum.

Responsio.

Respondetur omissa majori, distinguendo minorem ; et si intelligatur de concursu Dei pure, et præcise simultaneo, concedatur; si vero de concursu Dei adæquato, negetur. Etenim sicut in ordine naturali priusquam Deus simultanee concurrat cum creaturis ad earum operationem, communicat eis esse, et virtutes operativas, quibus constituuntur in actu primo, et continent suas operationes : ita in ordine supernaturali antequam Deus simul cum homine ad actus supernaturales concurrat ; impertitur ei per alium concursum, quem prævium appellamus, aliquam virtutem operativam vel ad modum habitus, vel ad modum dispositionis se habentem, per quam constituitur in actu primo ad eliciendum supernaturales operationes. Unde licet verum sit, quod hoc ipso, quod Deus ut auctor supernaturalis ad aliquam operationem concurrat, prædicta operatio supernaturalis evadat : hoc tamen non contingit ex eo, quod Deus simultanee præcise influat ; sed quia prius influxit præcise communicando supernaturalem virtutem. Qua seclusa nequit Deus supernaturalem concursum simultaneum exhibere : nam sicut nequit influere simultanee in operationem vitalem absque consortio alicujus principii creati viventis : ita non potest concurrere simultanee ad operationem supernaturalem vitalem creatam, quin connotet aliquod principium creatum supernaturale vitale : quod in nostro casu est intellectus creatus aliquo supernaturali lumine adjutus.

Tertium argumentum.

34. Arguitur tertio : quia si primum auxilium actuale non esset realiter aliqua operatio, indigeret alio auxilio, per quod determinaretur, et applicaretur ad operandum : consequens est falsum, tum quia inde foret illud auxilium non esse primum, ut supponitur : tum quia hoc inducit processum in infinitum : ergo primum auxilium gratiæ actualis consistit formaliter in aliqua operatione : hæc quippe seipsam determinat formaliter ad agendum.

Confirmatio.

Confirmatur : nam quidquid distinguitur ab operatione, queit persistere, quando homo non operatur : sed primum auxilium gratiæ actualis tandiu durat, quandiu homo operatur, et non citius, neque amplius : alias non esset auxilium actuale, sed virtus habitualis : ergo hujusmodi auxilium non distinguitur realiter ab operatione.

Solvitur argumentum.

Ad argumentum respondetur admittendo sequelam, et negando minorem : nam cum primum auxilium actuale sit quædam virtus dans posse, et actum primum ad operationem supernaturalem, non repugnat ipsi, quod ab operatione absolute separetur : et ideo, ut operationem actu causet, debet connotare aliud auxilium dans agere, seu reducens ejus virtutem activam ad actum agendi ; quod auxilium vocant Thomistæ *physicam præmotionem :* de quo ex professo dicemus *disp.* 7, per totam, et præcipue *dub.* 5. Nec inde sequitur aliquod ex inconvenientibus minori insertis : non primum, quia præmotio physica supponit auxilium communicans primum posse ad actus supernaturales ; atque ideo in auxiliorum serie non tollit ejus primatum. Nec secundum : quia auxilium dans posse non eget alio auxilio dante virtutem ; sed in eo ultimo sistitur. An autem fieri possit, quod ratio auxilii sufficientis, seu dantis posse, et ratio auxilii efficacis, seu prædeterminantis coeant simul in eadem entitate ; vel semper sint entitates diversæ, parum nostra refert ad decisionem præsentis dubii. Sed hujus difficultatis decisio ex dicendis per totam disputationem magis constabit.

Diluitur confirmatio.

Ad confirmationem respondemus majorem non esse universaliter veram : nam

auxilium efficax, seu præmotio physica distinguitur realiter ab operatione, sine qua tamen non valet consistere, ut infra dicemus *dub.* 6. Auxilium autem dans posse ad actum queit ab ipso separari, et de facto aliquando separatur, ut constat in pluribus auxiliis sufficientibus ad actus supernaturales liberos, quibus multoties non utimur, sed propria operatione fraudamus : ex quo potius convincitur eorum ab operatione distinctio. Sunt tamen hujusmodi auxilia generaliter loquendo, brevis durationis, tandiuque consistunt,quandiu durat, vel duraret operatio, ad quam eliciendam homini conferuntur, ut magis declarabimus *dub.* 4. Auxilia vero collata ad primos actus indeliberatos intellectus eos per se loquendo, et connaturaliter inferunt : quia homo eis adjutus se habet per modum agentis naturalis, et necessarii, exigitque determinate auxilium efficax ad actu operandum, ut supra diximus.

Quartum argumentum. 35. Arguitur quarto : quia cognitio supernaturalis indeliberata (pro qua adstruimus necessitatem auxilii intrinseci dantis posse proximum ad illam) procedit effective non a solo intellectu, sed etiam ab objecto media specie intelligibili, juxta commune illud proloquium. *Ab objecto, et potentia paritur notitia :* atqui species naturalis potest influere immediate in actum supernaturalem absque aliquo intrinseco sibi superaddito : ergo pariter intellectus potest immediate, et absque aliquo supernaturali auxilio sibi impresso influere in eundum actum; et consequenter primum donum supernaturale gratiæ actualis consistere formaliter in prædicta operatione. Cætera constant, et minorem late probat Ripalda *disp.* 34, *de ente supernaturali sect.* 16. Reduciturque probationis pondus ad hunc discursum : nam in primis pro cognitione entitative supernaturali non requiritur indispensabiliter supernaturales species, sed sufficit species naturalis, ut nos ipsi docuimus in hoc *Tr. disp.* 3, *dub.* 3, *nu.* 53 ; deinde non apparet quid possit speciei naturali superaddi, quod sit de linea speciei, et pertineat ad genus repræsentativum : quidquid enim intellectui infunditur præter species, est lumen intellectivum, et se tenet ex parte ipsius intellectus, non autem ex parte objecti : ergo species naturalis potest immediate et absque aliquo sibi intrinsece superaddito in supernaturalem cognitionem influere.

Ripalda.

Responsio. Hoc argumentum potest in Adversarios retorqueri, quorum plures negant posse dari supernaturalem cognitionem absque specie supernaturali, ut vidimus loco citato : pariter ergo non poterit dari absque principio proximo supernaturali : atque ideo primum donum intrinsecum gratiæ actualis non consistit formaliter in prædicta operatione. Respondetur tamen concessa majori, negando minorem. Ad cujus probationem dicendum est objectum non influere in supernaturalem cognitionem per species naturales, ut naturales sunt ; sed quatenus habent aliquid supernaturale de linea objecti. Hoc autem consistit in peculiari quadam earum dispositione, et coordinatione, ratione cujus habent supernaturale objectum repræsentare. Nam licet quælibet species naturalis repræsentet seipsa aliquod objectum naturale simpliciter,et ad hoc non egeat aliquo sibi superaddito : nihilominus ut species repræsentent aliquod objectum complexum, sive aliquam veritatem supernaturalem, debent peculiariter coordinari, et uniri : et hoc fit per aliquid sibi superadditum de linea objecti, de ordine supernaturali. Sicut licet mons repræsentetur sufficienter per speciem montis, et aurum per speciem auri : mons tamen aureus non repræsentatur per illas species divisive acceptas, sed per easdem peculiari dispositione coordinatas : quæ coordinatio non est lumen se tenens ex parte objecti in esse cognoscibilis. Quam doctrinam tradit Divus Thomas 2, 2, *q.* 173, *art.* 2 *ad* 3, ubi asserit hominem non posse virtute propria coordinare species intelligibiles, quatenus repræsentant objectum supernaturale ; sed ad hoc egere auxilio supernaturalis luminis. Cum ergo species non deserviant supernaturali cognitioni, nisi quatenus supernaturaliter coordinantur, sequitur, quod non influant in supernaturalem cognitionem immediate per id, quod habent de linea naturali, sed ut lumine superiori perfusæ. Idemque proinde de potentia intellectiva dicendum est.

D.Tho.

Alia responsio. Adde posse satis probabiliter dici, quod lumen actuale supernaturale de novo intellectui infusum, conferat tam intellectui, quam speciei naturali vim proxime effectivam supernaturalis intellectionis, et ex parte utriusque se teneat ; quin intellectus, vel species habeant immediate in prædictam operationem influere. Pro cujus intelligentia recolenda sunt, quæ tradunt N. Compl.

Compl. *in lib. de Anima disp.* 18, *q.* 5, et expendimus *Tr.* 2, *disp.* 2, *dub.* 3, videlicet quod quamvis species intelligibilis, quæ est accidens influat immediate in cognitionem; tamen, quando est substantia, non influit nisi medio intellectu : ut contingit in intellectione, qua Angelus se per propriam essentiam cognoscit. Consequitur enim intellectus Angeli ad ejus essentiam, ut est radicaliter activa tam per modum principii, quam per modum objecti : et ideo prædicta essentia sub neutro munere influit immediate in intellectionem, sed utrumque influxum præstat medio intellectu tanquam virtute immediate activa tam in genere intellectivo, quam intelligibili. Sicut ergo essentia Angeli, quia est substantia, nullo modo efficit immediate intellectionem; sed media aliqua virtute proxime activa : ita quia res naturalis nequit elicere immediate actum supernaturalem ; propterea tam intellectus, quam species naturalis non influunt immediate in supernaturalem intellectionem ; sed egent alia virtute supernaturali sibi impressa. Et quemadmodum intellectus unicus existens tenet se tam ex parte principii intelligendi, quam ex parte objecti cogniti, et utrumque reddit proxime activum : ita auxilium supernaturale denuo intellectui communicatum tenet se non solum ex parte intellectus, sed etiam ex parte speciei naturalis, et communicat utrique vim proxime effectivam supernaturalis intellectionis. Unde licet species naturales saltem ut supernaturaliter coordinatæ exerceant immediate per seipsas munus repræsentandi intellectui objectum ; munus tamen influendi effective in intellectionem supernaturalem non præstat immediate per seipsam, sed medio auxilio actuali supernaturalis luminis. Nec difficultas alicujus momenti adversus hanc doctrinam occurrit, cui non sit facile respondere ex iis, quæ traduntur locis superius citatis.

Ultimum argumentum.

36. Ultimo arguitur : quia primum auxilium intrinsecum gratiæ actualis non est ipse Deus, ut intime assistens potentiis, easque per semetipsum adjuvans; nec consistit formaliter in aliqua qualitate fluida, et transeunti : ergo solum restat, quod sit formaliter aliqua operatio indeliberata supernaturalis : hæc quippe, qua parte influit in subsequentes actus deliberatos, habet rationem auxilii; et qua parte non supponit aliam gratiam intrinsecam, nequit non esse primum auxilium. Huic argumento constabit ex iis, quæ dicemus in duobus dubiis sequentibus.

DUBIUM III.

Utrum primum auxilium intrinsecum gratiæ actualis sit formaliter ipse Deus ut intime assistens intellectui; an vero quædam qualitas fluida ipsi inhærens?

Ex dictis dubio præcedenti constat intellectum nostrum (et idem proportionabiliter intelligendum est de voluntate) non posse elicere primam operationem supernaturalem absque aliquo principio superiori, per quod sublevetur ad supernaturaliter agendum : et quod vocamus primum gratiæ actualis auxilium. Nunc videndum est, quid sit illud, in quo prædicti auxilii ratio formalis consistit.

§ I.

Prior assertio primo fundamento fulcitur.

Prima conclusio.

37. Dicendum est primo auxilium internum, quo intellectus sublevatur ad eliciendum primam supernaturalem operationem, non esse formaliter Deum, ut eidem intellectui intime assistentem, vel unitum. Hæc conclusio est omnino consona doctrinæ D. Th. *pluribus in locis*, et præcipue 1 *p.* *q.* 12, *art.* 5, *et* 2, 2, *q.* 175, *art.* 2, ubi statuit necessitatem luminis gloriæ creati, et inhærentis ad eliciendam visionem beatificam ; et *in eadem* 2, 2, *q.* 23, *art.* 2, ubi docet actum charitatis non posse elici immediate ab Spiritu sancto nobis intime unito, et defectum charitatis supplente ; et 3 *p.* *q.* 9, *art* 1, ubi tradit Christum Dominum non potuisse elicere actus scientiæ supernaturalis per scientiam increatam sibi unitam : ac denique 2 *contra gentes*, *c.* 59, ubi ostendit animam non posse intelligere per intellectum separatum intime sibi assistentem. Nam rationes, quibus S. Doctor prædicta asserta confirmat, æqualiter evincunt nostram conclusionem. Quam proinde communiter tuentur omnes Thomistæ, quos dedimus *dub. præc. n.* 12. Fundamentum præcipuum nostræ assertionis est Deum non posse elevare potentiam, eique vires intrinsecas communicare, quin ipsi uniatur per modum virtutis, et formæ : quæ unio utpote subordinationem, et incomple-

D.Tho.

tionem importans, summæ Dei perfectioni repugnat. Cæterum quia hoc motivum late expendimus *Tr.* 2, *disp.* 4, *dub.* 5, eoque rursus utemur *in tr. de Charitate*, ut ostendamus Spiritum sanctum non posse voluntati loco charitatis uniri ; ideo :

Fundamentum. 38. Probatur alio fundamento magis speciali, quod potest ad sequentem formam reduci : quoniam repugnat Deum uniri per modum luminis cum intellectu creato in ordine ad eliciendum eam intellectionem, ad quam ipse Deus non concurrat etiam per modum speciei intelligibilis : atqui respectu primæ intellectionis supernaturalis indeliberatæ, quam in negotio salutis elicimus, Deus non habet rationem speciei intelligibilis : ergo nec unitur in ratione luminis cum intellectu, nec illum elevat per semetipsum in ordine ad eliciendum prædictam intellectionem. Consequentia est legitima. Minor vero, præterquam quod admittitur ab Adversariis, facile ostenditur : quoniam nequit species intelligibilis uniri intellectui, quin eidem repræsentet objectum, quod in prædicta specie immediate, directe, et primario relucet : sed objectum quod primario, directe et immediate relucet in Deo, ut habet rationem speciei intelligibilis, est ipse Deus, prout est in se, ut tradunt communiter Theologi 1 *p. q.* 12 ; ergo non potest Deus uniri intellectui creato per modum speciei intelligibilis, quin eidem repræsentet semetipsum, prout est in se : atqui intellectui nostro in prima illa indeliberata, atque imperfecta intellectione, quæ inchoat salutis negotium, non repræsentatur Deus, prout est in se, sed alio modo longe imperfectiori, ut satis ex se liquet : ergo Deus non habet rationem speciei intelligibilis in ordine ad hujusmodi intellectionem. Major autem probatur : quia lumen intellectivum distinctum realiter ab specie intelligibili comparatur ad eam, et ad totum ordinem intelligibilem per modum puræ potentiæ ; siquidem nullam formam prædicti ordinis actu includit, sed est in potentia, ut per omnes determinetur : atqui Deus in nullo ordine potest comparari per modum puræ potentiæ ; cum in omni ordine sit actus purus : ergo Deus nequit habere rationem luminis intellectivi in ordine ad illam intellectionem, ad quam non concurrit per modum speciei intelligibilis.

Confirmatio. Confirmatur, et declaratur : quia lumen intellectivum, seu tenens se ex parte intellectus completur, et determinatur per speciem intelligibilem se tenentem ex parte objecti, ut recte declarant N. Complut. *in lib. de Anima disp.* 18, *q.* 5, alias nulla esset ratio admittendi species intelligibiles : quod est contra communem Theologorum, et Philosophorum sententiam : atqui repugnat Deum in aliquo ordine compleri, et determinari per aliquid creatum ; cum hujusmodi denominationes essentialiter supponant imperfectionem in re, quæ compleri, et determinari dicitur : ergo repugnat Deum habere officium luminis intellectivi ad illam intellectionem, prò qua desideratur species intelligibilis creata.

Prima effugium. 39. Nec refert, si respondeas primo nullam involvi imperfectionem in eo, quod Deus gerens vires luminis intellectivi dicatur determinari, et compleri per speciem intelligibilem, aut etiam esse in potentia ad illam : quia per hujusmodi locutiones (quæ metaphoricæ sunt) non significatur Deum in seipso compleri, determinari, aut ullum potentialitatis vestigium habere, sed tantum debere connotare concursum alterius principii ad intellectionem desiderari, nempe speciei intelligibilis. Id autem non magis dedecet divinam perfectionem, quam connotare concursum principii creati viventis, ut actionem vitalem valeat efficere : quod communiter Theologi admittunt. Præsertim quia cum species impressa non pertineat formaliter ad ordinem intellectivum, sed ad intelligibilem ; optime cohæret Deum per seipsum supplere munus luminis intellectivi, et quod officium speciei intelligibilis formæ creatæ demandet, quin ullam imperfectionem incurrat.

Præcluditur. Hæc, inquam, responsio non satisfacit, sed procedit ex non intelligentia nostræ rationis : quoniam licet ordo intellectivus, et ordo intelligibilis distinguantur, et habeant munia satis diversa : nihilominus ita inter se comparantur, ut ordo intellectivus distinctus ab ordine intelligibili necessario se habeat ad illum per modum potentiæ ulterius complebilis, et determinabilis : et consequenter explicat imperfectionem Deo repugnantem. Sicut licet conceptus essentiæ, et subsistentiæ sint satis diversi ; tamen essentia realiter distincta a subsistentia necessario completur, et determinatur per illam : quia subsistentia ex genere suo necessario supponit essentiam, et eam ultimo complet, et determinat in linea substantiæ. Ergo quemadmodum non est intelligibile, quod Deus comparetur per modum essentiæ ad

ad aliquam subsistentiam creatam, et quod per illam in aliquo vero sensu non determinetur : ita explicari nequit, quod Deus comparetur per modum luminis intellectivi in ordine ad aliquam speciem intelligibilem creatam, et quod per illam aliquo modo non completur. Et sicut illud prius ob imperfectionem sibi indispensabiliter annexam Deo repugnat, ita et hoc posterius. Unde apparet manifesta disparitas inter casum argumenti, et exemplum in ejus responsione allatum : nam quod Deus nequeat efficere actionem vitalem absque connotatione alicujus principii creati simul influentis, non provenit ex eo, quod influxus, et concursus Dei aliquo modo in suo genere compleatur per concursum creaturæ: sed quia actio vitalis essentialiter dependet a principio conjuncto, cui inhæret : est enim egressus non utcumque, sed per modum dimanationis, et conjunctionis. Lumen autem intellectivum distinctum realiter ab specie intelligibili manet in potentia, ut per ipsam speciem intra proprium genus compleatur, et determinetur : nam prædicta species se habet ut semen objecti complens, et fœcundans fœminam intentionalem, nempe intellectum, et quæ se tenent ex parte ejus, cujusmodi quodlibet lumen intellectivum.

Majer. impugnatio. Urgetur hoc amplius : etenim ex lumine intellectivo, et specie intelligibili constituitur unicum principium adæquatum intellectionis, juxta illud commune proloquium: *Ab objecto, et potentia paritur notitia :* ergo necessarium est, quod lumen intellectivum, et species inter se uniantur, et quod comparentur ut extrema constituentia aliquod unum, nempe principium adæquatum intellectionis : sed in hac comparatione species se habet ut forma ultimo complens, et determinans alia principia, quæ supponit, nimirum intellectum, et lumen intellectivum : ergo hujusmodi lumen comparatur ad speciem intelligibilem ut quid potentiale, et ulterius complebile, et determinabile per speciem. Et quidem non metaphorice, sed intra ordinem intentionalem : qui licet non sit physicus, est tamen realis, et distinctus ab ente rationis. Desumiturque

D. Tho. hæc doctrina ex D. Th. *in* 1, *dist.* 35, *q.* *art.* 1 *ad* 3, ubi inquit : *Oportet, quod hæc species, quæ est intellecta in actu, perficiat intellectum in potentia : ex quorum conjunctione efficitur unum perfectum, quod est intellectus in actu.* Cum ergo summæ Dei perfectioni repugnet comparari in aliquo ordine ut quid potentiale, et ulterius complebile, ac determinabile per aliud ; sequitur Deum non posse habere rationem luminis intellectivi in ordine ad illam intellectionem ad quam non concurrit per modum speciei intelligibilis.

Alia responsio. 40. Nec iterum refert, si secundo respondeas lumen intellectivum, et speciem intelligibilem non comparari inter se per modum actus et potentiæ, sed ut extrema pure identificabilia : non enim uniuntur intra proprium genus per inhærentiam, aut informationem : sed per simplicem identitatem, ut diximus *Tract.* 3, *disp.* 2, *dub.* 2. Unde sicut ob hanc rationem non repugnat, quod Deus ut habet rationem speciei intelligibilis, uniatur cum lumine intellectus creato, licet ipsum non actuet, vel informet, ut explicuimus *tract.* 2, *disp.* 2, *dub.* 2, sic etiam ut habens rationem luminis intellectivi poterit uniri cum specie intelligibili creata, quamvis per ipsam non actuetur, vel informetur. Utrumque enim Deo repugnat, et actuare, et actuari : et si potest uniri in ratione speciei, quin actuet ; pariter poterit uniri in ratione luminis, quin actuetur : id quippe paritatis ratio convincit.

Confutatur. Hæc, inquam, evasio facile præcluditur. *Primo :* quia identitas, quam lumen intellectivum, et species intelligibilis habent in esse repræsentativo non excludit quidem distinctionem virtualem, immo nec distinctionem realem potentialem, sed eam necessario permittit, et conservet, ut diximus loco citato ex *Tract.* 3, *num.* 95. Non enim ita uniuntur, ut prædicta essentialia luminis fiant prædicta quidditativa speciei, aut e converso : sed retinent impermixtas, et inconfusas suas rationes formales. Et consequenter ita uniuntur per identitatem, ut nihilominus lumen intellectivum sit ex se quid potentiale, et determinabile per speciem, et non pertingat ad ultimam actualitatem generis intellectivi adæquate sumpti, prout nimirum ambit ea, quæ se tenent tam ex parte principii, quam ex parte objecti : species autem intelligibilis e converso supponit lumen intellectivum, et ultimo illud complet, ac determinat in ratione principii. Quamobrem licet identitas inter lumen, et speciem in esse repræsentativo excludat ab specie, quod sit intra hunc ordinem forma actu realiter informans (qua de causa per unionem ad lumen non limitatur) nihilo-

minus est forma virtualiter informans, quatenus per conjunctionem identicam cum lumine ipsum complet, actuat, et determinat tanquam extremum ex se potentiale, et determinabile, et per speciem actuatum, et determinatum. Deo autem non solum repugnat determinari, vel actuari in ordine physico, et per actualem, seu formalem informationem, sed etiam in ordine repræsentativo, et per informationem æquivalentem, et virtualem : nam in utroque est actus purus per nihil a se distinctum complebilis, aut determinabilis.

Evertitur amplius.

Secundo, et principaliter : quia quamvis species intelligibilis ex genere suo non petat uniri per inhærentiam, aut informationem, sed possit, et debeat intra ordinem repræsentativum cum præcisione acceptum uniri intellectui per identitatem : nihilominus species intelligibilis, quæ est accidens, antequam intelligatur uniri in esse repræsentativo, et exercere munera propria speciei, debet indispensabiliter uniri lumini intellectivo in esse naturali, ipsumque aliquo modo efficere, ut explicuimus *loco citato num.* 77; species autem intelligibilis primæ cognitioni supernaturali deserviens est vere accidens, ut satis ex se liquet, et Adversarii admittunt. Unde non potest uniri lumini intellectivo, quin ipsum indispensabiliter, quin de materiali, actuet, et afficiat in esse physico : et consequenter, quin prædictum lumen comparetur ad eam tanquam quid potentiale, et ulterius determinabile. Ex quibus liquido constat ad exemplum contra hanc doctrinam adductum : nam cum species ex genere suo dicat perfectionem, et si fuerit actus purus per se subsistens, cujusmodi est essentia divina, queat intellectui per identitatem uniri absque ulla physica informatione, vel inhærentia : propterea potest Deus uniri lumini intellectivo creato per modum speciei intelligibilis, quin ullam imperfectionem incurrat : actuare enim, aut etiam informare pure intelligibiliter nulla imperfectio est; sed potius arguit infinitam actualitatem. E converso vero cum lumen intellectivum distinctum realiter ab specie intelligibili debeat actuari, et compleri per illam, ut constat ex dictis : quæ indigentia (ita quocumque ordine sit) præsefert non levem imperfectionem : et rursus cum species, quæ est accidens, debeat necessario lumen intellectivum physice afficere : idcirco repugnat Deum uniri cum specie accidentali per modum luminis intellectivi, sive, et in idem redit, implicat, quod Deus per modum luminis influat in illam saltem intellectionem ad quam concurrit species creata.

Posteriore sio.

41. Nec tandem refert, si ultimo respondeas, quod licet species debeat complere lumen intellectivum, ipsumque determinare, aut aliquo modo etiam informare; nihilominus hujusmodi imperfectiones non debent refundi in Deum unitum per modum luminis, sed solum in intellectum creatum : sufficit enim speciem intelligibilem exercere suam causalitatem sive inhærentiæ, sive determinationis erga intellectum; nec opus est, quod illam explicet respectu cujuscumque luminis, aut comprincipii. Sicut etiam intellectio est ultima actualitas tam in linea intellectiva, quam intelligibili : comparatur enim ad utramque per modum existentiæ, ut diximus *Tract.* 4, *disp.* 1, *dub.* 2, *num.* 21, et tamem quando species intelligibilis est ipsa essentia divina unita intellectui, ut contingit in visione beatifica; tunc intellectio non exercet munus existentiæ respectu speciei, sed tantum respectu intellectus creati, ut explicuimus *Tract.* 3, *disp.* 1, *dub.* 2, *num.* 105. Pariter ergo fieri potest, quod licet species intelligibilis ex genere suo actuet lumen intellectivum : nihilominus quando pars luminis, ut sic dicamus, est ipse Deus, sicut in casu dubii contingeret; tunc species non actuat utrumque lumen, sed dumtaxat lumen creatum, videlicet intellectum. Sic etiam, ut alio exemplo utamur, quamvis in probabili aliquorum opinione subsistentia creata non solum compleat naturam, ut sit principium operandi, sed etiam recipiat ipsas operationes : tamen cum subsistentia est divina, ut accidit in Christo Domino; tunc quidem complet naturam, munus tamen recipiendi non exercet; sed operatio adæquate in natura recipitur, quin ulla imperfectio in subsistentiam refundatur.

Refellitur.

Hæc, inquam, responsio non satisfacit, sed refellitur ex dictis : tum quia totus ordo intellectivus adæquate sumptus, cum distinguitur realiter ab ordine intelligibili, est impotentia ad hunc ordinem, debetque per ipsum ultimo compleri, et determinari : ergo species intelligibilis exercet munus actus, et formæ non solum respectu hujus, aut alterius luminis partialis; sed etiam respectu luminis adæquate accepti : et consequenter si Deus unitur intellectui nostro in ordine ad intellectionem, ad quam concurrit

currit species creata, nequit non actuationi, et informationi prædictæ speciei, saltem in ordine intentionali substerni. Tum etiam quia species intelligibilis illud præcipue lumen determinat, et complet, quod præstat potentiam proximam ad attingendum objectum in prædicta specie repræsentatum : in hoc quippe consistit determinatio, et complementum speciei, quod nimirum aliquod objectum lumini proxime intellectivo offerat, et repræsentet : sed si Deus uniretur per modum luminis, præstaret potentiam proximam intellectui ad attingendum objectum supernaturale, quod in speciebus relucet (suppleret enim munus hujus potestatis proximæ, qua caret intellectus) ergo species creata præcipue compleret, et determinaret Deum unitum in ratione luminis. Tum etiam quia si ex lumine intellectivo, et specie intelligibili deberet fieri unicum principium adæquatum intellectionis, ut supra vidimus ; illud præcipue lumen debet comparari per modum extremi in prædicta principii constitutione, quod habet principalius in intellectionem influere : sed si Deus uniretur in ratione luminis intellectivi, haberet præcipuam luminis rationem : ergo Deus compararetur cum specie per modum extremi ipsi unibilis. Constat autem in hac comparatione, et constitutione principii speciem se habere per modum actus, et formæ, ut satis evincit communis modus concipiendi : ergo Deus non posset subterfugere rationem potentiæ complebilis, et determinabilis, saltem in ordine repræsentativo.

Exempla adducta non probant.

42. Exempla autem in contrarium adducta nihil probant. Non quidem *primum* : quia primarius effectus intellectionis creatæ non est existere, sed unire vitaliter actualiter intelligentem cum objecto : consequenter autem tribuit existentiam iis, quæ supponuntur non existere in ordine repræsentativo, quatenus ea perducit ad ultimam hujus ordinis actualitatem : et hac ratione intellectio dicitur existentia cum intellectus, et luminis intellectivi, cum etiam speciei intelligibilis creatæ. Quando vero species intelligibilis est divina, supponitur existens non solum in esse physico, sed etiam in ordine intentionali (quia videlicet existit formaliter in ordine divino, et continet eminenter quamcumque existentiam creatam) tunc nullo modo habet ab intellectione creata existere; sed tantum comparatur ad eam per modum principii pure effectivi, aut etiam per modum causæ formalis specificativæ extrinsecæ. Hæc quippe munia pertinent indispensabiliter ad speciem, non vero actuari, vel existere per intellectionem alienam : præsertim cum exerceret munus formalissimum speciei, seclusis imperfectionibus, ut explicuimus *Tract.* 2, *disp.* 2, *dub.* 2, *num.* 59. Cæterum effectus, aut quasi effectus formalis primarius speciei intelligibilis, a quo separari non valet, est complere, actuare, et determinare lumen intellectivum proximum, et subinde habere rationem actus, et formæ respectu illius. Unde nequit Deus uniri per modum luminis cum specie creata quin per ipsam actuetur, et determinetur saltem in esse repræsentativo, ut constat ex dictis. Nec etiam *secundum exemplum* urget : tum quia multo probabilius est subsistentiam creatam non recipere immediate operationem, sed solum complere naturam, ut sit subjectum, in quo adæquate operatio recipiatur. Tum quia esto subsistentia creata concurreret immediate ad recipiendum ; primarius tamen ejus effectus non est recipere, sed complere, et ultimo terminare naturam intra genus substantiæ nominaliter sumptæ. Unde subsistentia divina, si creatam suppleat, optime valet præstare hoc posterius munus, quamvis illud prius non communicet ob annexam imperfectionem. Species autem creata nullo modo potest uniri lumini increato, nisi ipsum aliquomodo actuet, et determinet, ut hactenus ostensum est.

Objectiones.

43. Objicies *primo* : nam species non complet, et determinat habitum ; siquidem multoties habitus acquiritur, vel infunditur post species, easque supponit : et tamen habitus habet rationem luminis intellectivi, et se tenet ex parte intellectus : ergo falsum est, quod species debeat complere, et actuare lumen intellectivum. *Secundo* : quando species intelligibilis est naturalis, et lumen intellectivum est supernaturale, lumen elevat speciem, et influit immediate in intellectionem, ut diximus *dub. præced. num.* 35; sed id, quod aliud elevat per modum virtutis immediate operativæ, se habet ut forma, complementum alterius, et non e contra, ut satis ex se liquet : ergo species naturalis non complet, actuat, vel determinat lumen supernaturale : cum ergo Deus uniatur intellectui loco supernaturalis luminis ; sequitur, quod nullo modo compleatur, et determinetur per speciem naturalem : qua-

lem esse speciem, quæ primæ intellectioni supernaturali deservit, admisimus *loco citato.*

Occurritur primæ.

Respondetur primæ objectioni negando majorem. Ad cujus primam probationem dicendum est, nihil referre ad hoc, quod species compleat, et determinet habitum, quod supponatur ad ipsum, si semel ex genere suo se habet ut forma in ordine intentionali, ut hactenus diximus. Semper enim habitus, et quodlibet lumen intellectivum est extremum ulterius complebile, et determinabile per speciem, et hoc pacto ingreditur constitutionem principii adæquati intelligendi. Unde sicut materia prima acquisita per nutritionem supponit formam ejus, qui nutritur : et nihilominus, quia ex genere suo est potentia actuabilis per formam, actuatur reipsa per formam, quam in executione supponit : ita proportionabiliter habitus intellectivus completur, et determinatur per species, licet ad easdem in exercitio consequatur. Quod licet verificetur in omni habitu, multo magis cernitur in habitu supernaturali : hic enim habet indolem potentiæ, cum communicet intellectui posse proximum ad eliciendum supernaturalem intellectionem, et constituat ipsum in ratione proxime determinabilis vel per species supernaturales, vel per species naturales ut supernaturaliter coordinatas, ut in nostro casu contingit : quamobrem opus est, ut prædictus habitus per easdem species aliquomodo compleatur.

Solvitur secunda.

Ad secundam respondemus ex dictis *n.* 35 speciem intelligibilem duo munera exercere, alterum principii effectivi respectu intellectionis, alterum vero causæ formalis complentis, et determinantis lumen intellectivum. Ex quibus illud primum non exercet indispensabiliter immediate per seipsam, sed potest illud præstare media alia virtute sibi superaddita. Posterius autem nequit non per semetipsam immediate exercere; siquidem per semetipsam unit objectum cum intellectu, et lumine intellectivo : et hoc pacto prædictum lumen determinat, et intentionaliter actuat. Quamvis ergo species intelligibilis naturalis in ratione principii effectivi actuetur, et elevetur per lumen supernaturale : nihilominus in ratione formæ intelligibilis actuat, et determinat lumen intellectivum. Et consequenter si Deus sub munere luminis intellectivi uniretur cum specie intelligibili creata; ita elevaret, et actuaret ipsam in ratione principii efficientis, quod simul compleretur, et actuaretur per eam. ut habet rationem formæ intelligibilis. Cumque hoc posterius nequeat Deo convenire ; ideo absolute repugnat Deum per modum luminis uniri cum aliqua specie creata.

§ II.

Eadem conclusio alia ratione munitur.

Secundum motivum veræ sententiæ.

44. Ut secundum veræ sententiæ fundamentum proponamus, recolenda sunt, quæ *dub. præced.* statuimus, nempe auxilium, quo intellectus adjuvatur, et elevatur ad eliciendam primam supernaturalem operationem, non consistere in solo concursu Dei simultaneo ; sed importare aliquid prævium, et se tenens ex parte principii creati. Quibus suppositis, probatur conclusio : quoniam intellectus medio auxilio, quo adjuvatur, et elevatur ad supernaturaliter operandum, transit de non esse proxime potentem ad esse proxime potentem elicere operationem supernaturalem : sed hic transitus nequit fieri per solam subordinationem ad Deum, ut intime assistentem intellectui : ergo prædictum auxilium non consistit formaliter in Deo ut assistente intellectui, eumque sibi subordinante. Probatur minor : quia intellectus cum transit de non esse proxime potentem ad esse proxime potentem, intrinsece mutatur ; siquidem aliter se habet nunc, ac antea se habebat : sed subordinatio ad Deum est quid extrinsecum, et nihil de novo ponit in intellectu : ergo hujusmodi transitus fieri nequit per prædictam subordinationem.

Prima responsio.

45. Respondent primo Adversarii negando minorem. Ad cujus probationem dicunt intellectum transire de non esse potentem proxime ad esse proxime potentem elicere intellectionem supernaturalem absque intrinseca mutatione, aut alicujus novæ realitatis receptione ; sed per solam connotationem Dei sibi intrinsece assistentis, et specialiter uniti in ratione principii. Frequenter enim ad novam denominationem non requiritur nova forma denominans, sed sufficit forma antiqua connotando de novo aliquid extrinsecum. Sic enim in communi Thomistarum opinione pater transit de non esse relatum ad secundum filium ad esse relatum absque intrinseca mutatione, vel additione relationis novæ, sed per solam connotationem novi termini, videlicet

delicet filii secundi. Et similiter species Angelica, quæ ante non repræsentabat actu aliquod individuum, queit fieri actu repræsentans absque additione, vel mutatione intrinseca, sed per solam connotationem prædicti individui ut actu existentis in rerum natura. Idemque aliis pluribus exemplis explicari posset. Sic ergo intellectus prius impotens elicere operationem fit actu potens absque mutatione intrinseca, per hoc, quod connotat Deum sibi de novo assistentem, et sibi specialiter unitum in ratione principii.

Impugnatur. Sed contra arguitur explicando vim rationis superius factæ: quoniam licet aliquod extremum valeat subire novam denominationem intrinsecam absque intrinseca sui mutatione; implicat tamen, quod detur denominatio realis nova absque mutatione alicujus extremi, vel connotati: rebus enim eodem prorsus modo se habentibus nunc, ac antea se habebant, non adest ullum fundamentum ad novam denominationem, ut consideranti constabit, et satis liquet ex ipsis exemplis, quæ nobis objiciuntur: quamvis enim non detur mutatio intrinseca ex parte patris, aut speciei Angelicæ; adest tamen ex parte termini, vel objecti. At sic est, quod in casu nostro nulla adest mutatio ex parte Dei, ut ex se liquet: nec ex parte intellectus, ut hæc solutio admittit. Ergo impossibile est, quod intellectus ex vi hujus extrinsecæ subordinationis transeat de non esse potens ad esse potentem elicere supernaturalem operationem. Desumiturque hæc ratio ex D. Thoma in 2, *dist.* 26, *quæstione* 1, *articulo* 1, ubi hæc habet: *Similiter si accipiatur gratia ut donum gratis datum, oportet, quod aliquid creatum intelligatur: est enim quoddam donum gratis datum, quod quidem increatum est, scilicet Spiritus sanctus. Sed quod hoc donum nunc habeatur, cum prius non haberetur, hoc non ex sui mutatione contingit, sed ex mutatione ejus, cui datur. Unde oportet, quod ex hoc ipso, quod Spiritus sanctus alicui datur, aliquid ipsi creaturæ accrescat, quod prius non habebat, secundum cujus adeptionem Spiritum sanctum habere dicitur. Unde gratia qualitercumque significetur, ostendit aliquid creatum in anima esse, quod gratis datur.* (D.Tho.)

Urgetur impugnatio. 46. Confirmatur primo aperiendo discrimen inter exempla, quæ nobis opponuntur, et casum nostri argumenti: etenim licet forma antiqua queat, connotando aliquid extrinsecum, communicare novam intrinsecam denominationem, nihilominus prædicta denominatio debet esse juxta conditionem ipsius formæ, et ejus naturæ, ac virtuti sese accommodare. Unde forma absoluta nequit communicare denominationem formaliter relativam; nec relatio valet præstare denominationem formaliter absolutam; nec accidens potest conferre denominationem formaliter substantialem. Et ratio generalis est: quia denominatio intrinseca se habet ut effectus formalis formæ: effectus autem formalis, si sit primarius, est ipsa forma communicata subjecto; si vero fuerit secundarius, debet primario communicari: quamobrem opus est, quod denominatio intrinseca sit juxta conditionem formæ, a qua communicatur. Ex quibus fit, quod ad denominationem formaliter supernaturalem requiritur forma, quæ formaliter, et in recto sit supernaturalis; et quod non sufficiat forma naturalis supernaturalem terminum connotans. Atqui intellectus noster, seclusa omni realitate intrinseca informante, vel inhærente, non est forma formaliter supernaturalis. Ergo repugnat, quod intellectus conferat hujusmodi denominationem; sive, quod ita denominetur a semetipso; quantumvis connotet Deum specialiter sibi assistentem in ratione principii.

Major responsionis eversio. Confirmatur secundo evertendo hujus responsionis motivum: nam, esto posset intellectus elevari per subordinationem ad Deum sibi unitum in ratione principii; repugnat tamen intellectum sic subordinari absque intrinseca mutatione: ergo primum auxilium elevans intellectum ad supernaturaliter operandum importat aliquid intellectui intrinsecum per modum informantis, vel inhærentis. Consequentia constat. Antecedens autem suadetur: quia intellectum specialiter subordinari Deo importat specialem relationem intellectus ad ipsum Deum, quæ non convenit generaliter omnibus rebus, in quibus existit Deus per essentiam, præsentiam, et potentiam: sed omnis relatio nova consurgit ex mutatione fundamenti, vel termini; et in præsenti non adest ulla mutatio ex parte termini, qui est Deus, ut satis ex se liquet: ergo datur prædicta mutatio ex parte fundamenti, nempe ex parte intellectus. Quæ mutatio non consistit formaliter in receptione ipsius relationis; sed in receptione alicujus absoluti, quod est ratio formalis fundandi proxime relationem et quod appellamus auxi-

lium intrinsecum. Et consequenter complicatorie asseritur intellectum sine ulla intrinseca mutatione, sed per solam subordinationem ad Deum fieri potentem ad supernaturaliter operandum: nam ipsa specialis subordinatio importat essentialiter mutationem.

Aliud effugium.

47. Secundo respondent alii concedendo necessariam esse mutationem alicujus extremi, seu positionem novi connotati, ut intellectus de novo dicatur potens supernaturaliter operari : hoc autem connotatum dicunt consistere in ipsa operatione supernaturali, quæ subsequitur : nam per respectum ad ipsam potest dici, quod Deus specialiter assistit intellectui, et quod hic specialiter Deo subordinatur ; quamvis neuter intrinsece mutetur.

Præcluditur multipliciter.

Sed hoc facile refellitur : *Primo*, quia intellectus antecedenter ad omnem operationem fit proxime potens in actu primo ad supernaturaliter operandum : sed hæc denominatio nova supponit necessario mutationem alicujus extremi, ut hactenus ostensum est : ergo prædicta denominatio petit mutationem distinctam ab operatione. *Secundo*, quia antecedenter ad operationem dantur omnia requisita, ut intellectus sit potens in actu primo prædictam operationem elicere ; siquidem actus primus adæquate acceptus præsupponitur ad actum secundum : ergo connotatum vel mutatio requisita ad prædictam denominationem nequit in ipsa operatione consistere : alias operatio præcederet realiter seipsam, quod est impossibile. *Tertio*, et urgentius, quia fieri potest, ut intellectus sit potens in actu primo elicere supernaturalem operationem, et quod nulla operatio sequatur ; siquidem omnis actus primus est separabilis, saltem per divinam potentiam ab actu secundo : ergo connotatum, vel mutatio requisita, ut intellectus dicatur de novo potens ad supernaturaliter operandam, non consistit formaliter in prædicta operatione. *Quarto*, quia id, quod vel in recto, vel in obliquo intrat constitutionem auxilii requisiti ad aliquam operationem, nequit in ipsa operatione consistere, ut satis liquet ex dictis *dub. præced.* ergo connotatum desideratum, ut Deus dicatur unitus intellectui in ratione principii, et auxilii non potest esse operatio, pro qua est necessarium prædictum auxilium.

48. Denique occurrunt alii rationi nostræ dicendo mutationem desideratam, ut intellectus subeat illam novam denominationem vel subordinati, vel adjuti, vel potentis in actu primo, esse mutationem temporis. Nam si Deus, inquiunt, statuit ab æterno communicare se intellectui per modum principii, vel auxilii ad supernaturaliter operandum pro hac determinata duratione A, hoc ipso, quod adveniat prædicta duratio A, adest sufficiens mutatio, et connotatum extrinsecum, ut Deus denominetur unitus intellectui, et hic dicatur Deo specialiter subordinatus, quamvis nullam patiantur intrinsecam mutationem.

Ultima responsio.

Refellitur.

Sed nec hæc responsio satisfacit, sed facile confutatur ex dictis. Tum quia fieri potest, ut intellectus adjuvetur, et elevetur ad supernaturalem operationem, et quod nulla adsit mutatio ex parte temporis : idque contingeret casu, quo Deus nihil aliud produxisset nisi unicum Angelum, vel animam rationalem : ergo vane recurritur ad mutationem temporis, ut explicetur, qualiter intellectus fiat de novo potens supernaturaliter operari absque intrinseca sui mutatione. Quod argumentum urgentius debet premere Adversarios, qui communiter asserunt tempus non distingui realiter a rebus durantibus, ut videre est apud N. Complut. *in lib. Physic. disput.* 21, *quæst.* 3, atque ideo nequeunt assignare variationem realem ex parte temporis, nisi eam prius assignaverint ex parte rerum, quæ durant : supponimus autem hujusmodi res esse solam animam rationalem cum suis potentiis, et elevari ad primum actum simpliciter. Tum etiam quia fieri potest, quod intra eamdem prorsus durationem intellectus unius hominis elevetur, et intellectus alterius non elevetur : ergo assignanda est aliqua specialis mutatio, ratione cujus dicatur unus homo specialiter elevari : sed hæc non est mutatio temporis ; siquidem tempus, ut supponimus, æqualiter se habet ad utrumque : ergo vane fit recursus ad prædictam variationem. Nec satis est dicere, quod unus ex his hominibus connotat speciale decretum Dei statuentis ipsum pro tali duratione adjuvare : nam divinum decretum, seu actus liber Dei importat in obliquo aliquod connotatum se tenens ex parte creaturæ : atqui omnia, quæ ex parte illorum hominum concurrunt, tam intrinseca, quam extrinseca, supponuntur æqualia : ergo non adest fundamentum, ut dicamus Deum habere decretum circa unum hominem, et non circa alium, vel quod uni communicatur ;

Compl.

tur, in ratione principii, et non alteri; nisi dicamus, quod uni confert auxilium aliquod intrinsecum, ut inhærens quod alteri non communicat, ut § *seq.* dicemus.

Roboratur impugnatio. Ad hæc: mutatio requisita, ut intellectus de se impotens elicere operationem supernaturalem fiat actu potens, debet aliquid conferre ad prædictam denominationem, et effectum: alias perinde se haberet, ac si nullo modo esset, ut satis ex se constat: atqui mutatio temporis est prorsus impotens ad hujusmodi denominationem: ergo mutatio requisita, ut intellectus subeat prædictam denominationem, nequit consistere in sola temporis variatione. Probatur minor: quia per hoc, quod dicimus *intellectum fieri de novo potentem* etc. significamus, quod intellectus incipit continere physice formaliter, virtualiter, aut eminenter operationem, quam antea actu proxime non continebat: sed ad hujus physicam continentiam impertinens prorsus est, quod adsit hæc, vel illa duratio; cum continentia physica non fundetur in circunstantiis extrinsece occurrentibus; sed in aliquo esse, et perfectione intrinseca: nam quanto unumquodque nobilius esse habet, tanto plura, et perfectiora continet: ergo variatio temporis impertinenter prorsus se habet ad prædictas denominationes. Per quod obiter exclusa manent aliqua exempla, quæ nobis objici possent: procedunt enim in legum duratione, abrogatione, dispensatione, aut aliis prædicatis moralibus, quæ dependere valent ex circunstantiis extrinsecis, inter quas tempus merito computatur. De quo latius dicemus *in Tractat. de Justificat. disputatione* 2, *num.* 157.

Objectio. 49. Sed oppones: nam in opinione probabili, quæ pluribus Thomistis arridet, humanitas Christi Domini unitur Verbo divino absque modo unionis, vel alia realitate intrinseca ipsi humanitati intrinsece superaddita: et tamen humanitatem esse unitam Verbo est denominatio realis nova, et intrinseca: ergo dicendum est vel non requiri aliquam mutationem realem, ut detur nova denominatio realis intrinseca, vel sufficere mutationem temporis.

Confirmatio. Et confirmatur: nam intellectum lumine gloriæ perfusum uniri essentiæ divinæ tanquam speciei est nova denominatio realis intrinseca: et nihilominus non exposcit mutationem realem ex parte intellectus: siquidem absque modo unionis sibi superaddito fit idem intelligibiliter cum ipsa specie; nec ex parte prædictæ speciei, ut ex se liquet: ergo idem, quod prius.

Objectioni satisfit. Ad objectionem respondemus multo probabilius esse, quod humanitas Christi unitur Verbo divino per modum quendam unionis substantialis sibi intrinsece superadditum, ut insinuant N. Complut. *in lib. Physic. disp.* 6, *quæst.* 2, *num.* 33, et ex professo ostendemus *in tract. de Incarnatione.* Videatur interim Godoy *tom.* 1, *in* 3 *part. tract.* 2, *disp.* 11, ubi hanc partem egregie propugnat. Et fundamentum ad ita asserendum est idemmet, quod in præsenti expendimus, nimirum non posse dari novam denominationem realem intrinsecam absque mutatione reali, saltem alicujus extremi, vel connotati se habentis per se ad prædictam denominationem. Unde objectio facta in Adversarios retorquenda est: confirmat enim doctrinam hactenus traditam. Thomistæ vero, quibus oppositus dicendi modus magis probatur, haud obscuram tradunt rationem disparitatis: nam licet humanitatem esse actu unitam sit nova denominatio realis, et humanitas non immutetur per modum substantialem sibi de novo superadditum; immutatur tamen sufficienter pro qualitate prædictæ denominationis. Etenim humanitatem esse verbo unitam non denotat, quod verbum uniatur humanitati per modum formæ, sed solum per modum termini: ad immutandum autem prædicto modo humanitatem sufficit ipsum verbum humanitatem per semetipsum intrinsece, et substantialiter terminans: nam eo ipso hnmanitas intrinsecam patitur alietatem, et transit de non esse actu unitam ad esse unitam in actu: non quidem mutatione rigorosa, quæ est actus potentiæ receptivæ, sed mutatione denominationi proportionata, ratione terminabilitatis passivæ. Id vero minime contingit in nostro casu: nam ratio auxilii elevantis, et adjuvantis non se habet per modum termini substantialis; sed magis significat unionem per modum formæ in esse physico. Quare cum Deus non possit hoc posteriori modo uniri intellectui, ut ipse Adversarii admittunt; immutatio illa realis, quæ ad novam denominationem desideratur, nequit in communicatione divinæ essentiæ per modum formæ consistere. Uniri autem Deo, vel potius ipsi subordinari tanquam agenti, non importat ullam intellectus mutationem, quæ ab ipso Deo immediate, et formaliter proveniat; siquidem Deus sub munere princi-

Compl. Godoy.

pii efficientis se habet extrinsece. Unde obligamur distinctam mutationem in intellectu admittere, illamque constituere in impressione alicujus formæ, vel realitatis creatæ, ut postea dicemus.

Diluitur confirmatio. Per quod posset confirmationi occurri : nam intellectum esse unitum actu divinæ essentiæ in ratione formæ intelligibilis est denominatio nova de ordine intelligibili, pro qua sufficit immutatio intra prædictum ordinem : ad hanc autem immutationem sufficit, quod ipsa essentia divina uniatur per modum formæ intelligibilis, non quidem inhærendo, vel informando, sed transformando intellectum, in semetipsam per actualem identitatem, ut explicuimus *Tractat.* 2, *disput.* 2, *dub.* 2.

Absolute tamen respondendum est intellectum denominari intrinsece unitum divinæ essentiæ in ratione speciei intelligibilis, media mutatione physica, et intrinseca ejusdem intellectus per receptionem luminis gloriæ : nam eadem actio, quæ communicat intellectui prædictum lumen, annectit ipsi absque nova actione speciem intelligibilem in creatam, quin requiratur distincta actio, vel unio. Et ratio est : quoniam divina essentia semper, quantum est de se, communicatur intellectui in ratione speciei intelligibilis ; siquidem repræsentat suum objectum per modum actus purissimi. Nequit autem actu communicari intellectui non elevato per lumen gloriæ ob ejus improportionem. Et ideo hoc ipso, quod intellectus prædicto lumine elevetur, manet actu, et absque nova mutatione unitus divinæ essentiæ in ratione speciei intelligibilis : ita quidem, ut licet posito hujusmodi lumine, fieri possit divinitus, ut non subsequatur visio ; unio tamen ad speciem in actu per nullam potentiam impediri queat. Videantur, quæ diximus *Tract.* 2, *disp.* 2, *dub. num.* 63.

§ III.

Statuitur secunda conclusio, et auctoritate atque ratione probatur.

Secunda conclusio. 50 Dicendum est secundo primum auxilium intrinsecum gratiæ actualis elevantis intellectum ad eliciendum primam operationem supernaturalem consistere formaliter in qualitate quadam supernaturali fluida, et communicata ad instar motus, et per modum transeuntis. Hanc conclusionem docent communiter omnes Thomistæ : quamvis enim nonnullum reperiatur dissidium inter illos in explicando, quid sit illud intrinsecum accidentale, et inhærens, quod superadditur intellectui, ut fiat proxime potens ad supernaturaliter operandum (quibusdam asserentibus esse motum, quibusdam vero esse qualitatem) differentia autem potius consistit in vocibus, quam in re : et argumenta utriusque partis, si recte perpendantur, concludunt esse qualitatem se habentem per modum motus, et transeuntis. Id autem, quod præcipue in assertione intendimus, nempe divinum auxilium esse formam accidentalem intellectui denuo impressam, et inhærentem, est adeo commune inter Thomistas, ut superfluum sit aliquem in particulari referre. Videantur tamen Joan. Gonzalez 1 *part. disp.* 58, *sect.* 3, §. *Dico tertio*, Navarrete 1 *part. quæst.* 19, *controvers.* 13, cum sequentibus, Arauxo *supra quæst.* 110, *art.* 2, *in comment. et in hac quæst.* 111, *art.* 5, *dub.* 2, *num.* 25, ubi etiam refert Albertum, Bonaventuram, Antoninum, Durandum, et alios. Joan. Gonz. Navarr. Arauxo. Albert. Bonav. Antonin. Durand.

Probatur ex D. Tho. 51. Et in hoc sensu probatur conclusio auctoritate D. Thomæ : nam S. Doctor frequenter tradit ad eliciendum actum supernaturalem necessarium esse aliquod lumen creatum elevans intellectum : sed hoc lumen secundum eumdem Angelicum Præceptorem, cum absunt habitus, communicatur per modum cujusdam motus, vel passionis transeuntis : ergo cum in casu præsentis dubii homo non supponatur præditus habitibus supernaturalibus, et debeat in prædictum actum supernaturalem prorumpere, sequitur, quod juxta D. Thomæ doctrinam elevandus sit aliquo lumine collato per modum transeuntis. Consequentia est legitima, et utraque præmissa habetur expresse apud D. Thom. *pluribus in locis*, et præcipue 2, 2, *quæst.* 171, *art.* 2, ubi hæc habet : « Dicendum, quod sicut Apostolus « dicit ad Ephes. 5 : Omne, quod manifes« tatur, lumen est : quia videlicet sicut ma« nifestatio corporalis visionis fit per lumen « corporale ; ita etiam manifestatio visionis « intellectualis fit per lumen intellectuale. « Oportet igitur, ut manifestatio propor« tionetur lumini, per quod fit, sicut effec« tus proportionatur suæ causæ. Cum ergo « Prophetia pertineat ad cognitionem, quæ « supra rationem existit ; consequens est, « quod ad Prophetiam requiratur quoddam « lumen intellectuale excedens lumen naturalis

« turalis rationis. Lumen autem dupliciter « alicui inesse potest : uno modo per « modum formæ permanentis sicut lu- « men corporale est in sole, et in igne : « alio modo per modum cujusdam passio- « nis, sive impressionis transeuntis. Lumen « autem propheticum non inest Prophetæ « per modum formæ permanentis. » Quod ibi probat, et post pauca concludit : « Relin- « quitur ergo, quod lumen propheticum in- « sit animæ Prophetæ per modum cujus- « dam passionis, vel impressionis tran- « seuntis. » Quod etiam ex professo probat 3, *contra gentes cap.* 154, et *quæst.* 12, *de veritate*, *art* 1. Cum ergo intellectus ejus, qui caret habitibus supernaturalibus, illustratur subito, et indeliberate in primis supernaturalibus operationibus ad eum modum, quo illuminantur Prophetæ; plane habetur, quod ex mente D. Thom. debeat elevari per aliquod lumen fluidum ad instar passionis transeuntis : eadem quippe ratio militat utrobique, ut consideranti constabit.

Confirmatur. Confirmatur ex eodem S. Doctore 2, 2, *quæstione* 175, *artic.* 3 *ad* 2, ubi docet visionem beatificam, cum non adest habitus luminis gloriæ, fieri per lumen fluidum ad instar cujusdam passionis ; sic enim habet : « Divina essentia videri ab intellectu « creato non potest, nisi per lumen gloriæ, « de quo dicitur in Psalmo : In lumine tuo « videbimus lumen. Quod tamen duplici- « ter participari potest : uno modo per « modum formæ immanentis ; et sic beatos « facit sanctos in patria. Alio modo per « modum cujusdam passionis transeuntis : « et hoc modo lumen illud fuit in Paulo, « quando raptus fuit. » Eadem autem ratio militat in aliis intellectionibus supernaturalibus, et in virtute, sive auxilio elevante intellectum, ut eas eliciat. Ergo virtus elevans intellectum ad primam intellectionem supernaturalem in absentia habitus est quoddam lumen fluidum per modum passionis transeuntis. Quod amplius roborari potest ex eodem D. Thom. 3 *part. quæst.* 62, fere per totam, ubi docet Sacramenta novæ legis elevari ad causandum effectum supernaturalem per quandam virtutem, *quæ fluens* (inquit art. 3), *et incompleta in esse naturæ :* et necessitatem hujus virtutis probat ex supernaturalitate, et excessu effectus producendi : quæ ratio militat etiam in nostro casu, ut ex se liquet.

52. Probatur deinde ratione desumpta ex relatis testimoniis : quoniam auxilium requisitum, ut intellectus possit elicere primas operationes supernaturales, non consistit formaliter in solo Dei concursu simultaneo, nec in eisdem operationibus, quatenus a Deo procedunt ; sed in aliquo intrinseco prævio, elevante intellectum, et se tenente ex parte illius, ut *dub. præced.* probavimus : atqui hoc prævium, et intrinsecum non est formaliter ipse Deus unitus intellectui in ratione principii, ut in præsenti dubio ostendimus : ergo consistit formaliter in aliquo auxilio creato intellectui inhærente. Porro hoc intrinsecum non est quantitas, relatio, aut aliud prædicamentum præter qualitatem : eo quod alia genera vel sunt corporea, proindeque inepta, ut inhæreant potentiæ spirituali ; vel non sunt activa, et consequenter nequeunt vires ad agendum communicare : ergo relinquitur, quod illud auxilium intrinsecum, sit quædam qualitas. Cumque non sit qualitas permanens ; siquidem supponimus, quod intellectus elicit illas operationes supernaturales, antequam aliquis habitus ipsi infundatur ; sequitur, quod sit qualitas fluida habens esse per modum transeuntis, et quale in assertione descripsimus. (Ratio fundamentalis.)

Confirmatur : quia connaturaliter, et per se loquendo actus secundus supponit actum primum ejusdem ordinis, ut inductive potest ostendi : ergo actus secundus supernaturalis supponit actum primum, seu virtutem supernaturalem : sed hujusmodi virtus nequit esse qualitas, vel forma permanens in iis, qui ante infusionem alicujus habitus incipiunt mediis actibus supernaturalibus indeliberatis ad justificationem disponi : ergo est aliqua qualitas fluida, et per modum transeuntis. (Confirmatur.)

53. Huic argumento, et confirmationi dupliciter occurrunt Suarez, et Ripalda infra referendi. *Primo* respondent hujusmodi actus indeliberatos, qui ante infusionem habituum supernaturalium eliciuntur, non fieri naturaliter, sed præternaturaliter : eo quod omnis actus supernaturalis suæ naturæ relictus petit procedere a gratia sanctificante, tanquam a natura, et ab aliis habitibus tanquam a virtutibus proxime operativis, ut explicuimus *disput. præced. dub.* 3 *et* 6. Quamobrem prædicti actus non postulant fieri per illam qualitatem fluidam, et inhærentem a nobis explicatam ; sed fiunt unice ab intellectu connotante Deum sibi unitum in ratione principii. Dicunt *secundo* (Duplex Adversariorum responsio. Suarez. Ripalda.)

prædictam qualitatem fluidam, seu quæ ab intrinseco petat cito deficere; esse chimericam, et impossibilem : quamobrem vane recurreretur ad illam : sed oportet dicere, quod in habituum supernaturalium absentia solus Deus intime assistens potest habere rationem auxilii elevantis, atque adjuvantis potentiam.

Primæ responsionis eversio.

Cæterum utraque solutio continet plura absurda, et refellitur ex dictis. *Prima* quidem : nam licet actus supernaturales connaturalius fiant mediis habitibus supernaturalibus, quam absque illis : nihilominus etiam cum eliciuntur in absentia habituum, debet assignari principium ipsis magis connaturale, et quod providentiam minus extraordinariam exposcat : non enim oportet recurrere ad miracula, vel ad providentiam omnino præternaturalem, quando absque illis possumus principium non adeo præternaturale assignare. Constat autem multo connaturalius elici actus supernaturales medio aliquo principio supernaturali intrinseco, et inhærente, quod intellectui conferat vires proximas ad supernaturaliter operandum, quam si intellectus omni principio intrinseco destituatur, et solum adjuvetur per concursum Dei extrinsecum : immo hoc posterius genus concurrendi omnino repugnat, ut constat ex dictis. Ergo quamvis actus supernaturales in habituum supernaturalium absentia non eliciantur omni connaturalitate sibi debita; petunt tamen in prædicta hypothesi fieri media aliqua virtute intrinseca transeunti : et hoc in tali hypothesi est hujusmodi actibus magis connaturale, quam concursus Dei pure extrinsecus, quamvis iste non repugnaret. Quod vel in naturalibus potest ostendi : etenim actus scientifici, et actus virtutis moralis petunt naturaliter fieri ab intellectu perfecto per habitum scientiæ, et a voluntate perfecta per habitum virtutis : et nihilominus in absentia prædictorum habituum, fiunt ab intellectu non nude sumpto, sed illustrato per aliquod lumen transiens de linea habitus scientifici, et derivatum ab intellectu agente; et a voluntate non sibi relicta, sed adjuta per aliquam dispositionem effluxam ab intellectu, quæ sit de linea virtutis, ut tradit D. Thom. *quæst* 1 *de Virtutibus artic.* 9, ubi postquam generaliter statuit virtutes acquisitas fieri per impressionem, et influxum potentiæ superioris in inferiorem, adjecit : « Hoc autem contingit « dupliciter : uno modo, ut recipiatur per « modum passionis, sicut in hoc ipso, quod « regulata potentia a regulante movetur. « Sed quia in hoc, quod aliquid patiatur, et « nihil ad actum conferat, violentiæ diffi- « nitio consistit : violentia autem et diffi- « cultatem, et tristitiam habet, ut dicitur « in 5 Metaphysic. ideo prædicta receptio « rectitudinis non sufficit ad perfectam rec- « titudinem potentiæ regulatæ. Oportet « ergo, quod alio modo recipiatur scilicet « per modum qualitatis inhærentis (hoc est « permanentis, et habitualis) ut rectitudo « regulæ efficiatur forma potentiæ regula- « tæ : sic enim faciliter, et delectabiliter, « quod rectum est, operabitur, sicut id, « quod est conveniens suæ formæ. Et hæc « quidem qualitas, sive forma, dum adhuc « est imperfecta, dispositio dicitur : cum « autem jam consummata est, quasi in na- « turam versa, habitus nominatur. »

D.Tho.

Impugnatio secundæ.

54. Causare autem (quod secundo loco respondent Adversarii) hujus qualitatis fluidæ repugnantiam, ut negetur intellectum posse per eam elevari; absurdum est, et prorsus voluntarium. Tum quia oppositum constat ex exemplis supra ex D. Thom. relatis luminis prophetici, luminis gloriæ collati Paulo in statu viæ, virtutis instrumentariæ, et virtutis acquisitæ, cum est in fieri, et statu imperfecto. Tum etiam quia juxta communem Aristotelis, et Philosophorum sententiam prima species qualitatis dividitur in habitum, et dispositionem; et dispositio definitur esse qualitas transiens, et facile mobilis a subjecto. Tum præterea quia nulla est ratio, ob quam nequeant perfectiones divinæ participari per formam fluidam, et habentem modum dispositionis, si semel participari valent per formas permanentes, et habentes rationem habitus. Tum deinde quia non est denegandum divinæ omnipotentiæ posse producere prædictam qualitatem, dum non adducitur urgens, et manifesta ratio ad id asserendum : rationes autem, quibus Adversarii utuntur, sunt satis infirmæ, ut cum eas § *sequenti* diluerimus, satis constabit.

Tum denique quia eodem proportionali modo discurrendum est de auxiliis ordinis supernaturalis conferentibus posse vel ad substantiam, vel ad modum actus, ac de auxiliis naturalibus communicantibus similem virtutem : atqui hujusmodi auxilia consistunt in aliqua forma fluida per modum impressionis transeuntis : ergo idem de illis dicendum est. Minor probatur ex

D. Thom.

D. Thom. *quæst.* 3 *de potentia art.* 7, ubi postquam docuit necessarium esse aliquod auxilium Dei, ut causæ naturales attingant ultimam actualitatem operationis, et producant existentiam effectus, statim in responsione ad secundum explicat, in quo consistat prædictum auxilium, et tacite refellit Adversariorum doctrinam his verbis : « Di« cendum, quod virtus naturalis, quæ est « rebus naturalibus in sua institutione col« lata, inest eis ut quædam forma habens « esse ratum, et firmum in natura. Sed id, « quod a Deo fit in re naturali, quo actua« liter agat, est ut intentio sola habens esse « quoddam incompletum per modum, quo « colores sunt in aere, et virtus artis in « instrumento artificis. Sicut ergo securi « per artem dari potuit acumen, ut esset « forma in ea permanens, non autem ei « dari potuit, quod vis artis esset in ea quasi « quædam forma permanens; nisi haberet « intellectum : ita rei naturali potuit con« ferri virtus propria, ut forma in ipsa « permanens : non autem vis, qua agit ad « esse ut instrumentum primæ causæ ; « nisi daretur, ei, quod esset universale « essendi principium : nec iterum virtuti « naturali conferri potuit, ut moveret seip« sam, nec ut conservaret se in esse, » Videatur Ferrara 3, *contra gentes cap.* 70, in principio, ubi recte expendit prædictam auctoritatem, et ex ea concludit « rebus « creatis, dum agunt, communicari quam« dam vim, quæ est intentio sola virtutis « divinæ habens esse incompletum per « modum, quo colores sunt in aere, et vir« tus artis in instrumento, quæ vis non « convenit rebus, nisi quando actualiter « operantur. »

§ IV.

Proponitur opinio contraria, et aliqua ejus motiva diluuntur.

Sententia contraria.

55. Oppositam nihilominus opinionem tuentur omnes fere Auctores *num.* 26 relati, qui nullum aliud auxilium intrinsecum pro prima cogitatione supernaturali recognoscunt, nisi ad summum ipsam increatam Dei virtutem unitam specialiter intellectui in ratione principii activi. Quod inter alios latius prosequuntur Suarez *lib.* 3 *de auxiliis c.* 4 et Ripalda *disp.* 104, *de ente supernaturali.* Probatur primo ex D. Thom. *in præsenti, quæst.* 110, *art.* 2, ubi inquit : « Dicendum, quod, sicut jam dictum est in « eo, qui dicitur gratiam Dei habere, signi« ficatur esse quidam effectus gratuitæ Dei « voluntatis. Dictum est autem supra, quod « dupliciter ex gratuita Dei voluntate homo « adjuvatur. Uno modo in quantum anima « hominis movetur a Deo ad aliquid cognos« cendum, vel volendum, vel agendum. Et « hoc modo ipse gratuitus effectus in homine « non est qualitas, sed motus quidam ani« mæ : actus enim moventis in moto est « motus, ut dicitur in tertio Physicorum. « Alio modo adjuvatur homo ex gratuita « Dei voluntate, secundum quod aliquod « habituale donum a Deo animæ infundi« tur. Et sic donum gratiæ (inquit in fine « corporis) qualitas quædam est. » Ergo ex mente Sancti Doctoris gratia actualis, secundum quam movetur homo ad agendum, non est qualitas : alias differentia inter illam, et gratiam habitualem adducta nulla foret. Et consequenter dicendum est vel gratiam actualem consistere formaliter in motibus indeliberatis, quod *dubio præcedenti* exclusimus; vel consistere formaliter in ipso Deo intime unito potentiis per modum auxilii.

Suarez. Ripalda. Arguitur ex D.Tho.

Sensus D.Tho. aperitur.

Respondetur Sanct. Doctorem eam rationem qualitatis denegare gratiæ actuali, quam in habituali concedit, ut sic salvetur diversitas, quam intendit constituere inter utramque. Gratia autem habitualis est qualitas, non utcumque, sed fixa, permanens, et stabilis. Unde cum denegat gratiæ actuali rationem qualitatis, solum intendit, quod non sit qualitas permanens sicut habitus. Qualitates enim fluidæ non solent absolute appellari qualitates, sed magis passiones, et mobiles impressiones. Et hac ratione Aristotel. 1 *Ethicor. cap.* 3, dixit : *Non enim virtutis operationes qualitates sunt, neque facilitas : non quia veræ qualitates non sint, sed quia* habent esse fluidum, et transiens. Et similiter in prædicamentis cap. *de qualitate* dicitur, quod esse pallidum ex timore, vel rubicundum ex verecundia, non sunt qualitates : quia videlicet quamvis pallor, et rubor, sicut et alii colores, veræ qualitates sint; tamen cum oriuntur ex prædictis passionibus, non habent esse permanens, sed fluidum ad instar ipsarum passionum. In hoc ergo sensu negat D. Thom. quod gratia actualis sit qualitas.

Aristot.

Replica.

56. Nec refert, quod Sanct. Doctor non solum neget gratiam actualem essse qualitatem, sed etiam asserat esse *motum animæ:*

motus autem animæ nihil aliud est, quam operatio ab anima elicita, ut patet ex communi modo concipiendi. Præsertim quia D. Thom. probat prædictam gratiam esse motum animæ, quia actus moventis in moto est motus : sed actus moventis in moto ita est motus, quod non est qualitas : ergo juxta D. Thom. gratia actualis non habet veram rationem alicujus qualitatis.

Diluitur. Hoc, inquam, non refert : quia Angelicus Præceptor non asserit gratiam actualem esse motum ab anima elicitum, sed esse motum animæ, nempe in anima receptum : est enim id, quo anima movetur ad propriam operationem, ut constat evidenter ex ipso textu : *Uno modo*, inquit, *in quantum anima hominis movetur a Deo ad aliquid cognoscendum :* implicat autem, quod agens moveatur ad agendum per ipsam operationem, ad quam eliciendam movetur, et applicatur : et consequenter Divus Thomas non appellavit gratiam actualem *motum animæ*, quia est animæ operatio, sed quia animæ imprimitur per modum motus. Id autem, quod movens immediate imprimit mobili (ut alteri parti objectionis occurramus) non est semper motus ; sed est etiam impulsus, seus qualitas fluida, ad quam consequitur motus. Unde prorsus ex prædicto testimonio, et ex discursu D. Thom. roboratur nostra sententia.

Secundum argumentum. 57. Arguitur secundo : nam quidquid Deus efficit per causam secundam efficientem, potest immediate per se solum producere : eo quod Deus continet eminenter perfectionem, et activitatem causarum secundarum ; et aliunde influxus in genere causæ efficientis nullam importat imperfectionem: sed forma supernaturalis inhærens intellectui, sive per modum habitus, sive per modum auxilii, concurrit efficienter ad productionem supernaturalis operationis : ergo potest Deus independenter a tali forma prædictam operationem efficere : et consequenter ad primam intellectionem supernaturalem non erit necessaria illa qualitas inhærens, sed sufficiet ipse Deus unitus intellectui in ratione auxilii. Præsertim quia nulla apparet repugnantia, vel imperfectio, ob quam Deo denegetur talis influxus.

Confirmatur primo. Confirmatur primo : quia Deus non minus intime unitur intellectui, quam quælibet forma creata ; cum per intimum illapsum pervadat, et transcendat entitatem omnis creaturæ ; et aliunde non minus perfecte præcontinet perfectionem operationis producendæ, quam habitus, vel auxilium creatum intellectui superadditum : ergo intellectus absque omni forma inhærente, unitus tamen Deo ut gerenti vices auxilii, podest producere primam supernaturalem operationem.

Secundo. Confirmatur secundo : quia auxilium inhærens non est tota ratio agendi operationem supernaturalem, sed etiam intellectus influit immediate in ipsam : alioquin prædicta operatio non esset vitalis ; siquidem a principio viventi immediate non efflueret : ergo sicut auxilium inhærens influit immediate in actum supernaturalem tanquam causa partialis, sic Deus intime assistens poterit eodem partiali influxu concurrere : atque ideo intellectus efficiet vitalitatem operationis, et Deus ejus supernaturalitatem producet, quin opus sit ad aliud principium, vel formam intrinsecam recurrere.

Tertio. Confirmatur tertio excludendo responsionem, quæ posset huic argumento, et confirmationibus adhiberi : nam Deus potest supplere concursum agentis creati, saltem quando non est vitalis, ut communiter docent Philosophi : atqui influxus auxilii supernaturalis inhærentis in supernaturalem operationem non est concursus vitalis ; siquidem prædictum auxilium est quædam qualitas mortua, et ab extrinseco pure proveniens : ergo Deus potest per seipsum supplere concursum hujusmodi auxiii inhærentis.

Ostenditur infirmitas argumenti præced. 58. Antequam huic argumento, ejusque confirmationibus singillatim occurramus, animadvertendum est duplici vitio laborare. *Primo*, quia si quid probant, excludunt non solum necessitatem auxilii ad eliciendum primam operationem supernaturalem, sed etiam evertunt existentiam omnium habituum, et auxiliorum supernaturalium inhærentium : possunt enim tam ratio, quam confirmationes sub eadem forma cuicumque supernaturali operationi applicari : atque ideo vel persuadent non esse admittendos habitus supernaturales, et auxilia inhærentia, quod est plus quam erroneum, vel nihil adversus nostram assertionem evincunt. *Secundo*, quia procedunt per respectum ad potentiam Dei absolutam, et ad providentiam extraordinariam : cum quo tamen stat, quod de facto intellectus elevetur ad primam operationem per aliquod auxilium inhærens. Unde sicut in Adversariorum sententia, fieri potest, quod Deus

Deus suppleat omnem rationem habitus supernaturalis, et cujuslibet inhærentis auxilii : et tamen de facto concedunt dari habitus, et auxilia inhærentia : quia hic posterior elevationis modus est rebus magis connaturalis : ita et ob eandem rationem admittendum est auxilium inhærens ad eliciendum primam supernaturalem operationem, quidquid sit an oppositum fieri queat per potentiam Dei absolutam.

Responsio ad argumentum. 59. Secundo respondetur absolute ad argumentum, quod licet Deus possit seipso efficere, quidquid agit media causa efficiente, nequit tamen efficere, quod causa secunda influat in operationem, nisi habeat virtutem, per quam prædictam operationem in actu primo contineat. Intellectus autem sibi relictus non habet virtutem continentem in actu primo operationem supernaturalem : et ideo quantumcumque connotet Deum sibi assistentem, aut etiam unitum in ratione principii, nequit supernaturaliter operari, nisi per aliquod lumen intrinsecum, et informans elevetur, ut satis constat ex dictis. Adde dari aliquos speciales modos concurrendi causæ secundæ, quos Deus supplere per seipsum nequit ob annexam eisdem imperfectionem : hujusmodi autem est modus influendi luminis intellectivi ; petit enim actuari, compleri, et determinari per speciem intelligibilem : quæ omnia repugnant Deo, ut § 1 vidimus.

Ad primam confirm. Ad primam confirmationem respondemus Deum esse intimiorem intellectui quacumque forma creata ; seclusis tamen imperfectionibus tam informationis respectu intellectus, quam actualitatis per species intelligibiles. Unde cum lumen elevans intellectum debeat esse talis conditionis, quod et informet intellectum, et determinetur per species ; sequitur, quod ipsa summa Dei perfectio exposcat, ut non uniatur intellectui per modum auxilii. Præsertim quod illa intimitas per illapsum est quædam unio generalis, qua Deus fit præsens omnibus rebus : intimitas autem per modum auxilii postulat specialiorem modum conjunctionis, qui explicari nequit absque novo respectu inter intellectum, et Deum : cumque prædicta relatio non oriatur ex mutatione Dei, necessario exposcit aliquam mutationem ex parte intellectus, et consequenter quod hic recipiat aliquid fundans novum respectum, ut magis expendimus § 2.

Ad secundam. Ad secundam confirmationem respondetur negando antecedens : quia intellectus nullam activitatem proximam habet ex se ad eliciendum actus supernaturales ; sed eam proximam activitatem adæquate mutuatur a lumine supernaturali sibi superaddito, ut latius ostendimus *Tract.* 2, *disput.* 4, *dub.* 4, *a n.* 55. Et ratio est : nam ex parte effectus nulla datur ratio, quæ sit entitative naturalis, et queat virtuti propriæ intellectus correspondere ; sed omnia ejus prædicata sunt reipsa supernaturalia, debentque proinde tam principium, quam objectum adæquate supernaturale respicere. Ipsa quippe vitalitas, quam Adversarii autumant posse immediate a solo intellectu produci, non fit per se, sed est quidam respectus transcendentalis, quo actus per modum cujusdam emanationis comparatur ad suum principium. Unde si actus est (ut supponimus) secundum speciem supernaturalitatis, debet ad principium supernaturale, et habitudine supernaturali referri. Nec probatio in contrarium aliquid concludit, ut ex statim dicendis constabit.

Ad tertiam. Ad ultimam confirmationem omissa majori, negamus minorem : nam auxilium supernaturale intellectui impressum est principium vitale *quo* operationum vitalium supernaturalium. Ad quod non requiritur, ut effluat a principio conjuncto ; sed satis est, quod ab intrinseco, et ex propriis prædicatis sit determinatio, et complementum potentiæ vitalis, eamque actuet in ordine ad vitalem rationem, sicut de speciebus intelligibilibus, et de habitibus infusis docent communiter Thomistæ. Nam licet de ratione operationis vitalis, quæ absolute solet appellari vita, sit oriri a principio intrinseco conjuncto ; id tamen emanationis genus non expostulant quæcumque principia vitalia : sed sufficit, quod determinent agens, et concurrant ad operationem in eodem supposito, a quo elicitur, recipiendam. Videantur, quæ diximus *Tract.* 2, *disp.* 2, *dub.* 2, *a num.* 111 *et disp.* 4, *dub.* 5, *num.* 6.

Tertium argumentum. 60. Arguitur tertio : quia plures causæ inferiores ex sola subordinatione extrinseca ad causam superiorem redduntur potentes ad eliciendum operationem, vel producendum effectum, quæ ex se non poterant : ergo pariter intellectus ex sola subordinatione ad Deum sibi specialiter assistentem in ratione principii, fiet potens elicere intellectionem supernaturalem, quam se solo nequit elicere. Consequentia videtur manifesta, et antecedens probatur pluribus exemplis. *Pri-*

mo : nam calor animalis ex subordinatione ad animal valet producere carnem, quam ex se se non potest : *Secundo :* quia phantasmata ex sola subordinatione ad intellectum agentem consequuntur vim ad immutandum intellectum possibilem, et producendum species intelligibiles. *Tertio :* quoniam membra corporis per solam subordinationem ad potentiam cognoscitivam, vel appetitum, et seclusa omni forma intrinseca, fiunt potentia ad motum localem, et alias operationes. *Quarto :* nam color nequit absque luce producere species visibiles, quas tamen efficit ex hoc præcise, quod luci extrinsecæ subordinetur. *Quinto :* quia humanitas Christi Domini ex sola subordinatione ad Verbum divinum sibi in ratione suppositi unitum fit potens ad patrandum miracula, ut insinuat D. Thom. 3 *part. quæst.* 13, *art.* 1. Idemque aliis exemplis, quæ consulto omittimus, ostendi posset.

Confirmatio. Confirmatur, et declaratur vis hujus argumenti : quia non minus subordinatur intellectus Deo, quam calor substantiæ, vel semen generanti : sed calor ita subordinatur substantiæ, ut per semetipsum, et absque forma sibi superaddita, sit virtus illius, valeatque efficere substantiam, quam ex propriis prædicatis specificis producere non valet : idemque proportionaliter in semine semel deciso contingit : ergo intellectus ita per semetipsum subordinatur Deo, ut seipso sit virtus ejus, possitque attingere per hanc subordinationem effectus, quos ex se non poterat ; quin opus sit illi superaddere novam virtutem intrinsecam. Per quod tacita responsio, qua argumento posset occurri, manet exclusa.

Observanda pro argumenti responsione. 61. Ut huic argumento respondeamus, est prænotandum primo, plures virtutes inferiores subordinari per se alicui principio in ordine ad operationes eidem naturaliter respondentes, et sibi proportionatas : atque ideo comparari ad prædictum principium non tam per modum instrumenti elevabilis, quam per modum virtutis instrumentariæ. Id autem, quod est per seipsum formaliter tale, et ratio elevandi alia, non fit tale per aliquid sibi superadditum ; sed ad summum indiget aliqua modificatione, vel radicatione, qua trahatur ad suum principium : quam modificationem consequitur in prima sui productione ex hoc ipso, quod a determinato principio emanat. Et hujusmodi virtus dicitur vis instrumentaria *intransitive :* quia videlicet per semetipsam est virtus causæ, quin requiratur transitus, vel influxus ulterioris virtutis realiter a se distinctæ, sed ad summum virtualiter : qualiter se habent respectu animalis potentia nutritiva, et generativa. Aliæ autem sunt virtutes inferiores, quæ non subordinantur ex natura sua superiori agenti in ordine ad sibi proportionatas operationes ; sed promoventur ad attingendum effectum, quem ex se nullo modo respiciunt : quia nimirum non sunt productæ, vel institutæ ad ipsum attingendum ; sed prorsus eis accidit ordinari ad illius productionem. Et hujusmodi agentia inferiora non sunt virtus alterius, sed magis habent rationem instrumenti elevabilis per virtuten sibi ab extrinseco conferendam : quo pacto comparantur res naturales ad artificem, cum eam applicat ad effectum artis. Unde nequeunt attingere effectum principalis agentis, nisi eidem specialiter subordinentur ; nec subordinari valent, nisi in ipsa subordinatione aliquam virtutem novam, et intrinsecam consequantur. Quam doctrinam, et virtutis instrumentariæ ab instrumentis differentiam tradunt N. Complut. *in Physic. dis.* 10, *quæst.* 5, *n.* 43. Compl.

Secundo observa, quod licet in instrumentis, et virtutibus instrumentariis detur hæc varietas, tamen in causis principalibus generaliter requiritur virtus intrinseca, qua effectum in actu primo formaliter, vel eminenter contineant : eo quod causa principalis communicat ex se entitatem effectui ; et nemo producit ex se, quod in se aliquo modo non habet. Intellectus autem comparatur ad quamcumque intellectionem a se elicitam, saltem quantum ad substantiam, et speciem, per modum causæ principalis : tendit enim per prædictam intellectionem in suum objectum specificativum, in quod adæquate acceptum collimat per modum causæ principalis ob commensurationem essentialem cum ipso. Unde opus est, quod intellectus habeat intrinsecam virtutem, per quam intellectionem a se eliciendam formaliter, vel eminenter contineat. Videatur Alvarez *disput.* 68. ubi oppositæ Suarii opinioni notam improbabilitatis impingit. His suppositis. Alvarez.

Occurritur argumento, et plura exempla in contrarium adducta explicantur. 62. Respondetur ad argumentum negando antecedens, quod nullo ex adductis exemplis probatur. Ad primum enim dicendum est calorem non esse rigorosum instrumentum animalis, vel alterius substantiæ ; sed esse virtutem instrumentariam generalem substantiæ,

substantiæ, cui adjungitur. Unde non indiget alia virtute sibi realiter superaddita ad producendum carnem, vel alium effectum substantialem : sed ad summum esset aliqua modificatione, per quam determinatur, et trahitur, ut sit virtus pecularis substantiæ, utputa animalis : quam modificationem consequitur ex eo, quod a determinata radice emanaverit. Itaque licet calor secundum se nequeat producere carnem, calor tamen consequens formam animalis potest eam producere. Quæ solutio sumitur ex D. Thom. *in quæst. de spiritualibus creaturis art.* 11 *ad* 10, ubi ait : *Dicendum, quod forma accidentalis, quæ est principium actionis, ipsamet est potentia, vel virtus substantiæ agentis : non autem proceditur in infinitum, ut cujuslibet virtutis sit alia virtus.*

D.Tho.

Ex quibus posset ad secundum exemplum responderi phantasma ex hoc ipso, quod oritur ab anima intellectiva, oriri cum sufficienti efficacia ad immutandum intellectum, non quidem per puram subordinationem extrinsecam, sed per intrinsecam virtutem, quam in sui productione sortitum ést : sicut diximus de calore, et accidit in cogitativa hominis, quæ quia radicatur in anima rationali consequitur specialem vim, ut queat circa singularia discurrere, quam virtutem non habet ex solis prædicatis specificis. Quam doctrinam tradunt Capreolus *in* 2, *dist.* 3, *quæst.* 2 *ad* 1 Durandi post responsionem septimi argumenti, et Ferrara 2, *contra gentes cap.* 77.

Capreol. Ferrara.

Sed melius respondetur phantasma elevari de novo per virtutem spiritualem transeuntem sibi impressam ex illuminatione intellectus agentis : nequit enim effectum spiritualem, cujusmodi est species intelligibilis, producere, nisi per aliquod lumen spirituale in actu primo constituatur : quod lumen non potuit a propria radice, utpote corporea mutuari, sed illud accipit ab intellectu agente, cui tanquam agenti principali subordinatur, ut tradit D. Thom. *quæst.* 10, *de verit. art.* 6 *ad* 7 et aliis pluribus locis, quæ referunt N.Complut. *in lib. de anima disp.* 20 *quæst.* 2, *num.* 30. Videantur prædicti Patres *in lib. Physic. disp.* 12, *quæst.* 1, *num.* 21, *et seq.* ubi objectionibus, quæ adversus hanc doctrinam opponi possent, occurrunt. Quod si phantasma non comparatur per modum principii activi ad speciem intelligibilem, sed pure ministerialiter, et quasi objective, ut tradit Cajetanus 1 *part. quæst.* 84, *art.* 6 *et quæst.* 85, *art.* 1, nihil potest ex prædicto exemplo adversus doctrinam concludi ob evidentem rationem disparitatis.

D.Tho. Compl.

Cajetan.

Ad tertium exemplum dicendum est membra externa non concurrere active ad motus locales ; sed solum habere passivam habilitatem, ut moveantur a potentia locomotiva; quæ vel est sensus, aut intellectus, vel appetitus, ut aperte significat D. Tho. 1 *part. quæst.* 75, *art. ad* 3 *et quæst.* 78, *art.* 1 *ad* 4. Unde mirum non est, quod membra externa moveantur absque principio intrinseco activo sibi inhærente : hujusmodi enim vis non debet existere in mobili, sed in movente. Intellectus autem concurrit active ad eliciendam supernaturalem intellectionem : quamobrem petit actuari per aliquam virtutem intrinsecam ejusdem ordinis.

D.Tho.

Ad quartum respondent N. Complut. *in lib. de anima disp.* 10, *quæst.* 5, colorem, cum sit per se objectum visibile, posse, quantum est ex se, producere speciem visibilem. *Omnis* quippe *forma,* inquit D.Thom. 3 *de anima lect.* 10, *in quantum hujusmodi est principium agendi sibi simile. Unde cum color sit quædam forma* (videlicet objectum per se determinativum alicujus sensus) *ex se habet, quod habeat similitudinem in medio.* Petit tamen color, ut actu videatur, quod medium, per quod diffusurus est species, sit diaphanum in actu, ac perinde perfusum luce, ut tradit Aristot. *lib.* 2 *de anima textu* 67. Cum ergo color ad sui actualem visionem egeat lumine, non quidem ut forma intrinseca, sed ut extrinseco complemento, vel connotato ; idcirco ex sola extrinseca subordinatione, vel potius conjunctione ad lucem immutat sensum in actu secundo, licet per lucem intrinsece non mutetur. Intellectus autem est ab intrinseco insufficiens ad eliciendum supernaturalem intellectionem : quamobrem nequit prædictam impotentiam exuere, nisi per intrinsecam aliquam virtutem in se compleatur, ut constat ex dictis.

Compl.

Ad ultimum respondemus humanitatem Christi Domini ex hoc ipso, quod est unita verbo divino, manere aptam, ut assumatur in instrumentum ad patrandum cuncta miracula, quæ Christus voluerit. Nunquam tamen illa in actu secundo exequitur, nisi prius elevetur per aliquam motionem transeuntem intrinsecam proportionatam miraculo patrando: quia prædicta human

tas quanquam Verbo unita, caret potentia, efficacitate proxima ad opera miraculosa, et supernaturalia. Nec D. Thom. qui nobis objicitur, insinuat oppositum, sed potius docet nostram sententiam : asserit enim, quod Christus Dominus operabatur prædicta miracula ut *instrumentum Verbi Dei sibi personaliter uniti:* instrumenta autem ex sententia S. Doctoris elevantur per aliquid fluidum, et incompletum, ut attingant effectum principalis agentis, ut videre est *in eadem* 3 *part. quæst.* 62, fere per totam, et apud N. Complutens. *in lib. Physic. disput.* 12, *quæst.* 1. Unde prædictum exemplum nostram sententiam confirmat, et in Adversarios retorquendum est.

Responsio ad confirmat. 63. Ad confirmationem respondetur, quod licet intellectus, absolute loquendo, magis subordinetur Deo, quam calor substantiæ, et quam semen generanti ; nihilominus non subordinatur eodem modo. Nam calor subordinatur substantiæ ut virtus ejusdem ordinis, et respective ad effectus sibi ut in talis ubstantia radicatos proportionatos : unde mirum non est, quod possit absque nova elevatione prædictos effectus attingere. Et similiter semen est virtualis participatio generantis ad attingendum sibi simile : quocirca semel decisum manet cum sufficienti proportione, et efficacitate ad producendum prædictum effectum. Intellectus autem nude sumptus non est virtualis participatio Dei Auctoris supernaturalis ; sed tantum sortitur vires naturales proximas a Deo naturali Auctore, et in ordine ad effectus naturales : habetque proinde proximam impotentiam ad operandum in ordine altiori. Alias sicut est connaturale calori producere substantiam, et semini attingere prolem : ita esset connaturale intellectui semel producto elicere supernaturales operationes. Et quemadmodum concursus Dei cum calore, et semine ad attingendum prædictos effectus non est specialis gratia, sed generalis providentia : ita concursus Dei cum intellectu creato ad operandum supernaturaliter non haberet rationem gratiosi, et supernaturalis beneficii, sed ad providentiam rebus connaturalem reduceretur. Quæ concedere est incidere in hæresim Pelagii. Unde confirmatio retorquenda est in Adversarios : nam magis impotens est intellectus ad operandum supernaturaliter, quam calor ad producendum substantiam, et semen ad attingendum fœtum : ergo licet calor, et semen non indigeant nova virtute, ut prædictos effectus valeant producere ; intellectus tamen eam exposcit, ut queat supernaturaliter operari.

§ V.

Cætera ejusdem opinionis fundamenta eliduntur.

Quartum argumentum. 64. Quarto probatur hæc sententia argumento, quo convincitur Ripalda ad asserendum qualitatem illam fluidam, in qua asseruimus consistere primum auxilium intrinsecum, nec dari de facto, nec esse possibilem etiam per respectum ad divinam potentiam. Nam impugnandi doctrinam Thomisticam ardor compulit illum Auctorem, ut in re satis pervia videret repugnantiam, cui alias plura impossibilia nullum afferunt scrupulum, aut apparentem difficultatem. Sed qui admittit possibilitatem unius simplicis qualitatis, quæ simul sit fides, et lumen gloriæ, habitus intellectivus, et affectivus, tendens æqualiter in objectum naturale et supernaturale ; in re profecto levissima cespitavit. Adeat domesticum Suarium *loco supra citato*, ubi possibilitatem qualitatis fluidæ non prorsus ejurat. Arguit ergo in hunc modum : quia non est possibilis qualitas, quæ suapte natura postulat cito deficere : sed qualitas fluida, et collata per modum transeuntis ex suapte natura postulat cito deficere : ergo prædicta qualitas non est possibilis. Probatur major : quia quælibet res sibi relicta appetit esse, ut inquit August. *lib.* 11 *de civit. Dei, cap.* 27, *satis apparet, quantum refugit natura non esse :* ergo nulla qualitas ex suapte petit natura cito deficere. Minor etiam liquet : quia qualitas fluida, et collata per modum transeuntis ex sua natura est parum stabilis : ergo petit cito deficere : alias non esset, cur fluida, et transiens appellaretur. (D. Aug.)

Solvitur. Respondetur primo hoc argumentum procedere ex non intelligentia naturæ qualitatis fluidæ, et transeuntis : hæc enim non ita appellatur, quia petat, aut non petat brevi deficere ; sed quia habet esse viale, et quasi intentionale, et promovens actualiter subjectum ad ulteriorem terminum. Unde possunt dari qualitates fluidæ, quæ simul sint æternæ, ut patet cum in qualitate, qua ignis inferni elevatur ad torquendum in æternum damnatos, tum in auxilio actuali, quo intellectus, et voluntas beatorum

rum ultimo determinantur ad eliciendum visionem beatificam, et amorem illi correspondentem : durant enim perpetuo, sicut effectus, pro quibus communicantur.

Sed quidquid de hoc sit, respondetur secundo majorem solum verificari in hoc sensu, quod videlicet nulla res, aut qualitas tendat directe, et per se primo in *non esse :* cum quo tamen recte cohæret, ut illud *non esse* respiciat indirecte ; vel ipsum, ut proprius loquamur, admittat : ita quidem ut appetat *esse* pro duratione sibi conveniente, et ea transacta admittat juxta propriam naturam *non esse;* quamvis ipsum positive non appetat.

Uberior argumenti solutio.

65. Pro cujus intelligentia observandum est appetitum rerum ad *esse* partiri in elicitum, et innatum. Appetitus elicitus est actus regulatus cogitatione proponente convenientiam essendi, et desiderans ipsum esse. Et quidem secundum hunc appetitum possent res, quantumlibet corruptibiles appetere esse in perpetuum, saltem conditionate, et inefficaciter; refugiuntque quantum est de se, *non esse :* atque illis secundum hunc appetitum applicanda præcipue est sententia Augustini, quæ nobis in argumento opponitur. Appetitus autem innatus nihil aliud est, quam propensio, proportio, et coaptatio rei ad bonum sibi correspondens : quocirca non magis extententitur, quam ipsa proportio. Unde si res non habet proportionem ad essendum, nisi pro determinata duratione, non appetit esse semper, sed pro tali duratione. Nec tamen sequitur, quod appetat positive *non esse,* saltem, ut habet rationem privationis, et mali, sed solum infertur, quod non appetat ulterius esse, sive (et in idem redit) quod non habeat proportionem ad ultra durandum. Longissime enim differunt hæc duo, *appetere non esse post talem durationem, et non appetere esse post illam :* primum enim significat appetitum tendentem in *non esse:* secundum vero solum denotat carentiam appetitus ad esse semper. Illud prius nulli rei convenit, cum *non esse,* quatenus tale, non habeat rationem boni respectu naturæ particularis, ac proinde nequeat terminare appetitum: hoc vero posterius pluribus rebus commune est ; nulla quippe appetit innate bonum sibi non conveniens, et perfectionem sibi improportionatam. Quæ quia non distinxit Adversarius, ex carentia appetitus ad semper essendum positivum minus recte intulit appetitum ad non essendum.

Applicatio responsionis.

Unde ad ejus argumentum respondetur dari non solum qualitatem fluidam, de qua in præsenti, sed etiam plura alia entia, quibus non debetur esse nisi pro determinata, et brevi duratione : qua transacta, naturaliter deficiunt, non quia eorum natura appetat non esse, sed quia sibi non vendicat vires ad ulterius essendum : et ideo eorum appetitus satis occurritur per hoc, quod habeant esse pro duratione sibi proportionata. Hujus autem generis sunt plura, quæ ex D. Thom. § 3 adduximus. Quibus addimus qualitatem illam, quæ generatur per primum actum virtutis, esse fluidam, citoque deficere, nisi per repetitionem actuum ultra conservetur. Motus etiam, tempus, et alia entia successiva sunt satis fluida, continuoque secundum partes saltem dilabuntur; quin huic defectibilitati opponatur appetitus innatus, quem habent cunctæ res ad essendum. Sicut Adversarius nequit universaliter denegare possibilitatem aliquorum entium transeuntium, et brevi deficientum : ita, nisi voluntarie, nequit asserere repugnantiam qualitatis fluidæ, in qua diximus primum auxilium actuale intrinsecum consistere.

Replica.

66. Sed replicabis : nam licet dentur entia parum durantia, et cito defectibilia ; id tamen non provenit ex eo, quod ex natura sua petant cito deficere : sed quia vel recipiuntur in subjecto corruptibili, ad cujus destructionem deficiunt ; qua ratione pereunt accidentia mixtorum : vel subjacent contrariis, qua de causa corrumpuntur ipsa mixta ; vel ob defectum causæ conservantis ; quo pacto deficit impulsus in absentia impellentis. Atqui qualitas, de qua loquimur, nequit ob aliquod ex relatis capitibus deficere ; siquidem recipitur in subjecto incorruptibili, nempe in intellectu ; et caret omni contrario ; et connotat causam præsentem, videlicet Deum agentem infinitæ virtutis. Nulla igitur est ratio, ob quam prædicta qualitas dicatur fluida, et cito deficiens.

Responsio.

Respondetur, quod licet plura entia deficiant in actu ob defectum vel causæ conservantis, vel subjecti recipientis, vel ob actionem contrarii, et ita eorum corruptio proxime oriatur ex aliquo illorum defectuum : nihilominus ipsa entia ex natura sua habent defectibilitatem radicalem, quia nimirum postulant dependere a prædictis principiis, atque ideo non petunt, nec appetunt existere, nisi pro determinata, et

brevi duratione. Quod manifeste cernitur in impulsu eorum, quæ violenter projiciuntur : postulat enim prædictus impulsus procedere a causa extrinseca, et non continuo influente. Et hoc pacto se habet qualitas, de qua loquimur : quamquam enim recipiatur in subjecto incorruptibili, et careat contrario; petit tamen, quod causa a qua producitur, nempe Deus O. M. non communicet ipsi perpetuam, aut longam durationem, sed satis brevem : unde suspensio divini concursus, per quem proxime corrumpitur, est juxta conditionem prædictæ qualitatis. Et ratio a priori hujus doctrinæ est: quoniam quælibet res postulat conservari a Deo juxta conditionem finis, ad quem ex natura sua ordinatur : finis autem prædictæ qualitatis non est, ut sit, vel ut permanenter, et habitualiter plures operationes eliciat, sed solum ut elevet intellectum ad determinatam operationem : unde hoc ipso, quod prædictum finem assequatur, non postulat conservari a Deo : et consequenter juxta ejus naturam, et conditionem cessat divinus concursus ; eoque suspenso evanescit prædicta qualitas.

Alia replica. 67. Sed adhuc urgebis : quia vel prædicta qualitas connectitur necessario cum operatione, vel non ? Primum dici non potest: alias prædicta qualitas destrueret libertatem. Sicut enim Thomistæ dicunt præmotionem physicam relinquere libertatem illæsam, quia licet necessario connectatur cum actu: tamen non connectitur per modum virtutis dantis posse, sed solum per modum applicationis, vel reductionis ad exercitium: ita a contrario sensu, si hæc qualitas, quæ juxta nostram sententiam, dat posse proximum ad actum, necessario cum eo connectitur ; sequitur, quod destruat libertatem. Si autem dicatur secundum ; nulla est ratio, quare cessante actu debeat evanescere dicta qualitas : nam pereunte uno aliquo extremo, non est necessarium perire aliud extremum, quod cum eo non connectitur necessario.

Confirmatur. Et confirmatur : nam etiam potentiæ, et habitus proxime operativi ordinantur ad operationem : et tamen ex eo, quod cesset operatio, vel repugnet ejus exercitium, non propterea statim evanescunt potentiæ, et habitus : conservantur quippe in beatis potentia generativa, et habitus, v. g. pœnitentiæ; quamvis exercitia hujusmodi principiis correspondentia perfectioni prædicti status repugnent ; ergo ex eo, quod operatio, ad quam eliciendam qualitas illa ordinatur, cesset, vel deficiat, non sequitur, quod prædicta qualitas evanescat : et consequenter nequit hoc pacto salvari, quod sit qualitas fluida, et per modum transeuntis.

Replicæ satisfit. Ad replicam respondetur prædictam qualitatem necessario connecti cum actu determinato, non quidem ad hunc sensum, quod ea posita, necessario sequatur actus, vel quod ea per se solam actum infallibiliter inferat. Fieri enim potest, et frequenter fit, quod ea posita non subsequatur reipsa actus : idque sæpe accidit, cum communicatur ad actus deliberatos, si ad ipsos simul non conferatur auxilium efficax. Unde satis liquet prædictam qualitatem nullo modo destruere libertatem. Sed dicitur connecti necessario cum actu determinato : quia nimirum non habet vires, nisi ad eliciendum prædictum actum, nec descendit a Deo, nisi ut intendente determinate ejus exercitium ; nec producitur ad essendum, sed unice ad operandum. Unde hoc ipso, quod vel consequatur prædictum finem, vel ab eo frustretur, statim perit : cessat enim ipsius finis proximus adæquatus.

Occurritur confirmationi. Ex quibus constat ad confirmationem : nam potentiæ naturales non producuntur, nec conservantur per actionem propriam ; sed ad productionem, et conservationem naturæ : quæ actio, et conservatio non intendit per se primo operationem, sed naturæ existentiam, et perfectionem : unde hoc ipso, quod conservetur natura, debent ejus potentiæ simul conservari : et ita accidit in beatis. Præsertim quia finis proximus potentiarum, nempe operari, non repugnat beatis absolute, licet aliquorum exercitium dedeceat eorum statum, et ideo cesset ibidem. Qualitas autem fluida, de qua loquimur, descendit a Deo cum tanta determinatione non solum ad operationem, sed etiam ad ejus circunstantias intentionis, et durationis, ut eis transactis non possit absolute prædictam operationem elicere : non enim producitur a Deo utcumque, sed ut movente ad opus determinatum, et cum iis circunstantiis determinatis. Et quod de potentiis naturalibus diximus, applicandum etiam est habitibus infusis : nullus enim est, qui per se loquendo non producatur ad productionem gratiæ : hæc quippe se habet per modum naturæ in ordine divino, ut explicuimus *disp. præced. dub.* 6. Nullus etiam habitus manet in patria, cui repugnet

pugnet attingentia sui objecti primarii, quamvis ab exercitio hujus vel alterius actus particularis deficiat, ut suis locis ostendi solet.

Quintum argumentum. 68. Quinto arguit Suarez : quia hæc qualitas fluida, quam adstruimus, vel est idem realiter cum præmotione physica, qua Thomistæ docent omnem causam secundam generaliter applicari ad operandum, vel distinguitur realiter ab ea : neutrum dici potest : ergo non datur hujusmodi qualitas. Probatur minor : nam si prædicta qualitas est eadem realiter cum præmotione, destruet libertatem : nam qua parte est virtus, dat posse proximum ad operationem, et qua parte est promotio, connectitur necessario cum illa : actus autem primus necessario connexus cum aliqua operatione, non relinquit libertatem ad illam, ut patet in lumine gloriæ. Si autem distinguatur realiter a præmotione ; absque fundamento in Patribus, et Conciliis adstruimus tot auxilia actualia, et eadem facilitate, et voluntarietate poterimus inducere alia innumera.

Diluitur. Respondetur eligendo pro nunc secundam dilemmatis partem, loquendo de auxilio dante posse proximum ad singulos actus. Id autem non asserimus absque fundamento rationis, et auctoritatis : nam quod debeat poni aliquod auxilium dans posse, et sufficientiam ad actus supernaturales, satis constat ex dictis : quod autem debeat concedi aliud auxilium præmovens dans actum, et efficaciam, constabit ex dicendis *dub.* 5 : denique quod hæc duo auxilia realiter distinguantur, est valde probabile ; siquidem habent munera satis diversa, et primum est realiter separabile, et frequenter separatur a secundo. Nec hinc sequitur, quod possimus, et multo minus, quod debeamus alia innumera auxilia multiplicare : quia ad unicam operationem sufficit unum auxilium dans posse, et aliud auxilium inferens agere. Diximus, *eligendo pro nunc secundam dilematis partem :* quia non paucis Thomistis arridet, quod quoties sequitur operatio, toties auxilium sufficiens, et efficax in eadem entitate qualitatis fluidæ coincidunt, quæ secundum unam rationem elevat potentiam, et secundum aliam eam præmovet ad agendum, ut insinuavimus *Tract.* 13, *disp.* 5, *dub.* 2, *a num.* 36. Sed modo non vacat id examinare, nec oportet, ut nostram assertionem huic dicendi modo alligemus : et ideo pro nunc amplectimur partem dilemmatis faciliorem. Diximus etiam, *loquendo de auxilio dante posse* ad singulos actus : quia licet primus actus supernaturalis intellectus, de quo loquimur in hoc dubio sit communiter saltem loquendo necessarius, cui proinde nihil obest, quod ejus principium necessario influat ; et consequenter non repugnet ex hac parte, sed sit verosimile, quod auxilium sufficiens, et auxilium efficax pro eo requisita in eadem entitate coincidant : nihilominus alii actus subsequentes libere eliciuntur, et pro iis actibus facilius adstruitur auxilium sufficiens distinctum realiter ab efficaci, et separabile quantum est de se, ab operatione. Quamobrem hanc partem modo amplectimur, ne assertioni verissimæ adjiciamus novam difficultatem non necessariam.

Ultimum argumentum. 69. Ultimo arguitur : quia donum perseverantiæ est specialissimum, et nobilissimum auxilium : et tamen donum perseverantiæ non importat aliquam qualitatem fluidam animæ inhærentem ; sed solum Deum illi intime assistentem, et unitum : ergo idem de aliis auxiliis, et consequenter de eo, quod ad primam operationem supernaturalem requiritur, dicendum est.

Solvitur primo. Respondetur *primo*, omittendo præmissas, et negando consequentiam : quia nos non probamus necessitatem auxilii inhærentis ad primam supernaturalem operationem ex generali auxilii conditione, vel ex majori ejus nobilitate ; sed ex qualitate subjectæ materiæ : quia videlicet prædictum auxilium requiritur ad constituendum intellectum in actu primo proximo, ut supernaturaliter operetur : quod fieri non potest absque aliqua forma inhærente, ut hactenus declaravimus. An autem dentur auxilia extrinseca, et quod inter illa ipse Deus computetur, nostra non refert ; sed libenter id admittimus juxta ea, quæ *dub.* 1 statuimus. *Secundo* respondetur ex dictis *disp.* 3, *dub.* 11, donum perseverantiæ necessario importare aliquam formam intrinsecam, videlicet gratiam sanctificantem : est enim conjunctio ejusdem gratiæ cum ultimo fine. Quandoque vero addit supra prædictam gratiam auxilium actuale intrinsecum, cum videlicet homo assequitur gloriam per proprios actus supernaturales : pro iis enim requiri aliquam gratiam actualem inhærentem satis constat ex hactenus dictis : nec ex dono perseverantiæ sic acceptæ argumentum in oppositum formari valet. Quandoque vero perseverantia nul-

Alia solutio.

lum auxilium actuale internum exposcit : quia nimirum salvatur homo absque propria operatione, ut accidit infantibus, et amentibus, juxta illud Sapient. 4 : *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus :* et tunc solum importat auxilium specialissimæ protectionis gratiam conjungentis cum morte. Ex quo tamen ad auxilium requisitum pro operatione supernaturali nequit fieri argumentum ob evidentem rationem disparitatis.

DUBIUM IV.

An ad actus supernaturales voluntatis requiratur auxilium actuale ipsi voluntati inhærens ; vel sufficiat auxilium impressum intellectui.

Decisio hujus dubii haud obscure colligitur ex præcedentibus : quod proinde breviter absolvemus. Pro cujus luce observandum est, quod posita illa supernaturali illustratione ex parte intellectus, quam dubiis præcedentibus expluicuimus, et quam Concilia, et Patres *vocationem,* sive *excitationem* appellant ; statim per se loquendo sequitur in voluntate aliquis effectus, quo in bonum supernaturaliter cognitum inclinat (hunc quippe ordinem postulat naturalis inter has potentias consensus) : et hic subitus affectus *inspiratio,* seu *divinus impulsus* dici consuevit. Prædictus autem affectus, cum primo excitatur, est motus indeliberatus : quia non fit ex præcedenti aliqua consultatione : potest tamen esse liber, nimirum si per cognitionem indifferentem reguletur, ut in Angelis accidit : ut plurimum vero est actus necessarius, quia cognitionem omnino determinatam etiam in regulando consequitur, ut in nobis frequenter experimur. Post hunc vero affectum solent sequi alii actus simpliciter deliberati : supponunt enim hominem constitutum in actu primo sufficienti, ut per proprium consilium ad utramlibet partem se determinet. Dubium igitur procedit circa auxilium actuale ad omnes hos actus, cum supernaturales sint, requisitum. Sed claritatis gratia prius de actibus indeliberatis, postea vero de deliberatis agemus. Versaturque difficultas circa hominem, qui non habet habitus supernaturales actibus eliciendis correspondentes : quid enim in homine prædictis habitibus exornato dicendum sit, dubio sequenti constabit.

§ I.

Decisio dubii quoad actus supernaturales voluntatis indeliberatos.

70. Dicendum est primo auxilium actuale requisitum ad primum actum supernaturalem voluntatis indeliberatum non consistere formaliter in gratia actuali intellectui inhærente ; sed importare novum gratiæ auxilium in voluntate intrinsece receptum. Hæc conclusio est D. Aug. et D. Tho. locis statim referendis, quos sequuntur communiter Thomistæ. Fundamentum præcipuum est : quoniam Pelagius admisit necessitatem gratiæ internæ illuminantis hominem circa ea, quæ facienda vel credenda sunt : et tamen quia negavit necessitatem ulterioris gratiæ receptæ in voluntate, eamque roborantis in ordine ad actus pertinentes ad salutem, impugnatur, et damnatur a Patribus tanquam sinistre, et diminute de gratia sentiens : ergo præter auxilia vocationis, et excitationis recepta in intellectu, necessario admittendum novum gratiæ auxilium receptum in voluntate, eamque elevans in ordine ad supernaturales operationes. Consequentia patet : et utraque præmissa probatur ex testimoniis D. Aug. in quibus expresse habetur. Major quidem *in lib. de gratia Christi, cap.* 10, ubi introducit Pelagium dicentem : « Operatur in nobis Deus velle, quod bonum est, velle, quod sanctum est ; dum nos terrenis cupiditatibus deditos, et mutorum mere animalium tantummodo præsentia diligentes, futuræ gloriæ magnitudine, et præmiorum solicitatione succendit ; dum revelatione sapientiæ in Dei desiderium stupentem suscitat voluntatem ; dum nobis, quod tu alibi negare non audes, suadet, quod bonum est. » Quibus verbis ita gratiam, quæ intellectum tam practice, quam speculative illuminat, complexus est, ut nihil ulterius in hac parte desideranti videatur. Minor etiam habetur in eodem loco : nam immediate subjungit Augustinus : « Quod manifestius nihil aliud eum dicere gratiam, qua Deus dicitur operari in nobis velle, quod bonum est quam legem atque doctrinam ? *Et post pauca :* Sed nos, *inquit,* eam gratiam nolumus. *Et cap.* 12, *in fine :* Hæc gratia, si doctrina dicenda est, certe sic dicatur, ut altius, et interius eam Deus cum ineffabili suavitate credatur infundere,

Conclusio.

Principale fundamentum.

« dere, non solum per eos, qui plantant, « et rigant extrinsecus, sed etiam per se- « ipsum, qui incrementum ministrat oc- « cultus, ita ut non ostendat tantummodo « veritatem, verum etiam impertiat chari- « tatem. » Ubi charitatis vocabulo non solum specialem virtutem sic dictam, sed etiam quamlibet gratiam promoventem ad bonum affectum, juxta consuetam S. Doctoris phrasim, complexus est. Recolantur, quæ diximus *disp.* 1, *cap.* 4, § 4.

Conc. Milev.

Confirmatur ex Concilio Milevitano sub Innocentio I, *can.* 4, ubi ex scriptis S. Augustini hoc decretum adversus Pelagianos decerptum est : « Item quisquis dixerit eandem gratiam per Jesum Christum Dominum nostrum propter hoc tantum nos « adjuvare ad non peccandum, quia per « ipsam nobis revelatur, et aperitur intel- « ligentia mandatorum, ut per ipsam in- « telligamus, quid appetere, quid vitare « debeamus, non autem per illam nobis « præstari, ut quod faciendum cognoveri- « mus, etiam facere diligamus, atque va- « leamus, anathema sit. Cum enim dicat « Apostolus : Scientia inflat, charitas vero « ædificat. 1 *ad Corinth.* 8, valde impium « est, ut credamus ad eam, quæ inflat, nos « habere gratiam Christi ; ad eam, quæ « ædificat, non habere : cum sit utrumque « donum Dei, et scire, quid facere debea- « mus, et diligere, ut faciamus, ut ædifi- « cante charitate, scientia non possit in- « flare. » In quibus verbis aperte supponitur Pelagium admisisse gratiam illustrationis, vocationis, et excitationis pertinentem ad intellectum : et tamen anathematizatur ut impius; quia negavit ulteriorem gratiam pertinentem ad voluntatem : ergo præter illam primam, hæc posterior gratia necessario admittenda est. Recolantur, quæ diximus *disp.* 1, *cap.* 4, *a num.* 151, ex quibus hoc nostrum fundamentum majus robur accipit.

Prima Adversariorum responsio evertitur.

71. Nec refert, si cum Vasquio infra referendo, et ejus sequacibus respondeas primo errasse Pelagium, quia non admisit ullam veram gratiam internam ; sed solam externam manifestationem, sive prædicationem mysteriorum fidei : et in hoc damnatur a Patribus, et Conciliis.

Hoc, inquam, non satisfacit, sed facile refellitur. Tum quia licet Pelagius in primo, aut etiam secundo sui dogmatis statu omnem gratiam internam negaverit, eam tandem Catholicorum argumentis convictus admisit, explicans consistere in intellectus illuminationibus, ut ostendimus *loco supra citato.* Tum etiam quia id manifeste constat ex verbis D. August. nuper relatis, in quibus S. Doctor supponit Pelagium admisisse gratiam internam consistentem in notitia legis, et doctrinæ, sive in intellectus illustrationibus ; et totam controversiam revocat ad ulteriorem gratiam, quam pro voluntate desiderat. Tum præterea quia si Pelagius in hoc posteriori statu persisteret in negando gratiam interiorem pertinentem ad intellectum; Augustinus ipsum etiam in hac parte impugnaret ostendens prædictæ gratiæ necessitatem : quod tamen non facit, sed supposita necessitate prædictæ gratiæ, et quod Pelagius eam concedebat, pergit ulterius, ut eum compellat admittere aliam gratiam pertinentem ad voluntatem. Tum denique quia eodem *lib. cap.* 11, confutat Pelagium ex eo, quod D. Paulus post insignes revelationes indiguit ulteriori gratia ad superandum carnis stimulum juxta illud 2, ad Corinth. 12 : *Ne magnitudine revelationem extollat me*, etc. et tamen prædictæ revelationes non importabant extrinsecam præcise prædicationem, sed etiam internam illustrationem, ut ex se liquet : ergo nec receditur ab errore Pelagii, nec Augustini menti satisfit concedendo necessitatem interioris gratiæ consistentis in sanctis cogitationibus, nisi ulterius concedatur necessitas alterius auxilii pertinentis ad voluntatem.

D. Aug.

Quod evidentius constat ex eodem S. Doctore *in eodem lib. cap.* 24, ubi adversus Pelagianos concludit : « Legant ergo et intel- « ligant, intueantur, atque fateantur, non « lege, atque doctrina insonante forinse- « cus, sed interna, atque occulta, mirabili, « ac infallibili potestate operari Deum in « cordibus hominum non solum veras re- « velationes, sed etiam bonas voluntates.» Ubi supponit existentiam tum gratiæ extrinsecæ consistentis in doctrina forinsecus insonante, tum gratiæ intrinsecæ mirabili vi operantis veras revelationes, et nihilominus ulterius exposcit gratiam, quæ operetur bonas voluntates. Ergo juxta Augustinum præter gratiam sanctæ cogitationis inhærentem, admittenda est alia gratia, quæ voluntatem afficiat. « Istam ergo Dei « gratiam (*prosequitur August. cap.* 26) in « divinis eloquiis manifestatam etiam Pe- « lagius manifeste fatetur, seque tandiu « contra sensisse non operiat impudentis-

« simo pudore, sed dolore saluberrimo « aperiat, ut sancta Ecclesia non turbetur « pertinaci ejus obstinatione, sed veraci « correctione lætetur. Cogitationem, et elec- « tionem (*perpendat prudens lector hæc « verba*) sicut sunt discernenda, discernat : « quia scientia inflat, charitas ædificat. Et « tunc scientia non inflat, quando charitas « ædificat. Et cum sit utrumque donum Dei, « sed unum minus, alterum majus : non hic « justitiam nostram super laudem justifi- « catoris nostri extollat, ut horum duorum, « quod minus est, divino tribuat adjutorio, « quod autem majus est, humano usurpet « arbitrio. » Ubi S. Doctor apertissime distinguit inter gratiam pertinentem ad cogitationem, sive intellectum, et spectantem ad electionem, seu voluntatem : et supponit Pelagium concessisse primam, et negasse secundam, perperamque proinde de gratia sensisse : ergo qui omnem gratiam actualem internam revocant ad sanctam cogitationem, et non concedunt ulteriorem gratiam pro voluntatis operibus, non videntur recedere a prædicto errore Pelagii.

Aliud effugium præcluditur. Vasq.

72. Nec deinde refert, si cum eodem Vasquez respondeas secundo Pelagium aliquantulum a fratribus correctum admisisse tandem gratiam internam consistentem in intellectus illustratione, non quidem ut simpliciter necessariam, sed tantum ut utilem ad opera conducentia ad salutem : in quo profecto erravit, et impugnatur a Patribus.

Hæc, inquam, evasio nulla est, sed evidenter confutatur ex testimoniis Augustini nuper relatis. *Primo*, quia S. Doctor in relatis auctoritatibus non curat, utrum pia cogitatio, seu doctrina interior admittatur a Pelagio tanquam simpliciter necessaria, vel tanquam præcise utilis ad recte operandum : sed absolute ipsum impugnat in eo, quod supposita gratia internæ illuminationis pertinente ad intellectum, non admittat ulteriorem gratiam pertinentem ad voluntatem : quod vel sola lectione prædictorum testimoniorum liquido constat ; ergo sive gratia recepta in intellectu asseratur simpliciter necessaria, sive tantum utilis; quandiu ultra illam gratiam non admittitur alia gratia interior ad voluntatem spectans, non receditur ab errore Pelagii. *Secundo*, nam hæc duo asserta valde diversa sunt : *Sancta cogitatio non est simpliciter necessaria, sed tantum utilis ad salutem : et gratia actualis interna consistit unice, et adæquate in sancta cogitatione*. Ergo August. potuit (idque reipsa locis citatis præstitit) examinare veritatem secundæ propositionis, abstrahendo ab examine prioris. Ergo sive pia cogitatio dicatur esse simpliciter necessaria, ut inquit Vasquez ; sive tantum utilis ad salutem, ut aiebat Pelagius ; juxta Augustini sententiam necessario concedenda est aliqua ulterior gratia pertinens ad voluntatem, et distincta a sancta cogitatione. Et consequenter vane recurrit Vasquez ad priorem difficultatem, quando examinamus secundam : nam vel illud prius concedat, vel neget ; hoc posterius juxta Augustini sententiam tenetur admittere, ne sub eisdem argumentis involvatur cum Pelagio.

Alia evasio confutatur.

73. Nec præterea refert, si cum eodem Vasquio tertio respondeas piam cogitationem a Pelagio admissam fuisse cognitionem speculativam, quæ in mera objecti notitia sistebat ; non vero practicam, et quæ laudabilem voluntatis motum induceret, se vero adstruere sanctam cogitationem practicam, quæ det vires sufficientes ad actus voluntatis. Cui responsioni addit Suarez *prolog*. 5, *cap*. 3, quod licet Pelagius admiserit revelationes tam internas, quam externas, nihilominus nunquam confessus est, quod haberent rationem gratiæ adjuvantis : quia non juvabant intellectum, ut doctrinam revelatam convenienti modo voluntati proponeret. Cujus, inquit, signum est, quod Augustinus perpetuo Pelagio objicit eum non recedere a commendatione legis et doctrinæ.

Suarez.

Hæc, inquam, responsio non satisfacit. Tum quia cognitio, quæ præmiorum sollicitatione succendit, quæ stupentem suscitat voluntatem, et suadet, quod bonum est, nequit non esse vere notitia practica, cum plures effectus habeat extra intellectum : atqui pia cogitatio, quam admisit Pelagius erat hujusmodi, ut evidenter constat ex ejus verbis *num*. 70 relatis : ergo Pelagius concessit piam cogitationem, nec dum speculativam, sed etiam practicam. Tum etiam quia eatenus Vasquez salvat piam cogitationem, in quo constituit omnem gratiam actualem internam, esse notitiam practicam, quatenus asserit conducere ad affectum voluntatis : sed eandem conducentiam admittebat Pelagius, ut ex ejus verbis satis liquet : ergo nullum adest fundamentum, ut piam cogitationem Pelagii dicamus fuisse notitiam pure speculativam, et asseramus sanctam cogitationem Vasquii esse cogitationem practicam :

practicam : sed merito possumus (quantum est ex parte verborum) eundem utique sensum attribuere. Tum denique quia Pelagius loquebatur de cogitatione boni, ut loquuntur alii Philosophi : sed apud omnes Philosophos, qui vel nullo fidei radio resperguntur, bonum cognitum sollicitat ad sui amorem, et habet quandam efficaciam supra voluntatem : ergo non est credibile Pelagium denegasse hanc conditionem sanctæ cogitationi, quam concedebat.

Per quod evanescit id, quod ex Suario addebatur : quoniam notitia boni eatenus adjuvat voluntatem, quatenus prædictum bonum attingit, et voluntati proponit : nec alium influxum attribuit Vasquez suæ piæ cogitationi : sed Pelagius admisit piam cogitationem, quæ bonum attingeret, et ipsum voluntati proponeret, ut constat ex ejus verbis supra relatis : ergo Pelagius concessit gratiam internam adjuvantem eo adjutorii genere, quod et non majus agnoscit Vasquez : et consequenter dicendum est vel Pelagium concessisse eam gratiam adjuvantem, quam tenemur admittere, eisdemque subinde impugnationibus cum Pelagio subjacere. Præsertim quia August. eatenus infert Pelagium non recessisse a commendatione legis, et doctrinæ, et consequenter non admittere veram gratiam adjuvantem, quatenus omnem gratiam actualem internam reducebat ad notitiam intellectus, qua veritas credendorum, et agendorum homini revelatur : sed Vasquez nullam actualem gratiam admittit præter eandem notitiam, saltem pro primis, et indeliberatis actibus voluntatis : ergo non statuit veram gratiam adjuvantem distinctam a lege, et doctrina. Per quod illud motivum, quod Suarez insinuat, refellitur. Videantur dicta loco supra citato.

Ultima responsio refellitur.

74. Tandem non refert, si ultimo pro Vasquio respondeas errorem, quem Augustinus in Pelagio reprehendit, consistere in eo, quod solam sanctam cogitationem esse Dei donum concedebat ; charitatem vero, hoc est, rectum voluntatis affectum esse Dei donum negabat existimans ad eum sufficere naturales vires liberi arbitrii. A qua sententia plurimum abest Vasquez : asserit enim esse donum Dei speciale non solum piam cogitationem, sed etiam ipsam piam affectionem, et Dei gratiam actualem non sistere in intellectu, sed sese extendere ad voluntatem.

Hoc, inquam, nihil refert : quoniam Augustinus non ex alio principio convincit Pelagium asseruisse voluntatis affectionem esse ex naturalibus viribus voluntatis, nisi quia Pelagius asserebat auxilium gratiæ consistere in sancta cogitatione in intellectu recepta, et negabat necessitatem ulterioris auxilii roborantis, et elevantis voluntatem ad proprios actus : sed Vasquez concedit etiam illud primum, et negat hoc secundum; siquidem asserit, quod ut voluntas eliciat primam operationem supernaturalem, non indigere aliquo sibi intrinsece superaddito; sed quod sufficienter determinatur per sanctam cogitationem in intellectu receptam : ergo ex ejus sententia colligitur, quod voluntas per proprias vires eliciat prædictam operationem. Respondere quippe voluntatem non elicere propriis viribus prædictam operationem, quia indiget sancta cogitatione prævia, quæ est donum Dei ; minime satisfacit : nam etiam Pelagius concedebat cum omnibus Philosophis ad actum honestum voluntatis requiri cognitionem, quæ objectum voluntati proponat; et prædictam cognitionem esse Dei donum fatebatur, ut vidimus *num.* 70, et nihilominus quia nullas vires intrinsecas superaddendas esse voluntati credebat ; ideo asseruit, vel convincitur asseruisse voluntatem per proprias vires physicas elicere operationem conducentem ad salutem. In quo (licet erraverit) majori tamen consequentia processit, quam Vasquez : nam cognitio objecti, quantumcumque perfecta sit, non præstat vires physicas voluntati. Ut ergo errorem Pelagii declinemus, necessario debemus concedere, quod supposita sancta cogitatione adhuc voluntas indiget aliquo auxilio sibi intrinseco superaddito, ut queat in primam operationem prorumpere.

Objectiuncula remissive.

75. Dices hinc fieri, quod opinio Vasquii non distinguatur ab errore Pelagii : id autem incredibile est in Doctore catholico, et qui pro viribus studuit gratiæ necessitatem ostendere.

Respondetur nostra non referre Vasquium a Pelagii erroribus vindicare : nec tamen ipsum ulla censura ferimus : sed solum intendimus ab inconvenientibus, quæ ex ejus opinione colliguntur, falsitatem suæ opinionis ostendere, ut consequentis absurditas sit destructio antecedentis. Videant, quorum interest, discrimen, quo Vasquez a Pelagio longe distare probetur. Possemus etiam positionem prædicti Auctoris aliis argumentis evertere : quia ni-

mirum ipse non adstruit necessitatem sanctæ cogitationis entitative supernaturalis, sed sufficere existimat cogitationem entitative naturalem datam per Christum. Consulto tamen ea in præsenti subticemus. Tum quia eis usi fuimus *disputatione* 2, *dub.* 2, *et disp.* 3, *dub.* 9, tum quia plures ex Auctoribus, contra quos agimus, necessitatem sanctæ cogitationis supernaturalis agnoscunt.

Expenditur ratio pro conclusione.

76. Secundo probatur nostra conclusio ratione desumpta ex dictis in duobus dubiis præcedentibus: quoniam potentia naturalis nequit supernaturalem operationem elicere, nisi prius constituatur in actu primo per aliquid intrinsecum, quod eidem supernaturales vires communicet : sed hoc intrinsecum nequit esse vel sancta cogitatio, vel aliud auxilium in intellectu receptum ; siquidem hæc omnia sunt extrinseca voluntati, utpote recepta in potentia realiter distincta : ergo præter sanctam cogitationem, et auxilium ipsi respondens, debet superaddi voluntati aliud novum, et distinctum adjutorium : hoc autem auxilium non consistit in operationibus voluntatis, ut procedunt a Deo, vel in concursu Dei simultaneo, ut *dub.* 2 probavimus ; nec consistit in ipso Deo, ut unito voluntati in ratione principii, ut *dub.* 3 exposuimus : nec tandem consistit in aliqua forma permanenti ; siquidem loquimur de operationibus, quæ ante infusionem habituum infunduntur : restat ergo, quod consistat formaliter in aliqua qualitate fluida per modum transeuntis. Evasiones autem, quibus posset huic argumento occurri, præclusimus ex professo locis proxime citatis.

Confirmatur.

Confirmatur : quia ubi est novus, et distinctus virtutis defectus, ibi nova, et distincta virtus constituenda est, quæ prædictum defectum suppleat : sed præter defectum, seu vulnus ignorantiæ, qui in intellectu reperitur, reperitur in voluntate defectus, et vulnus infirmitatis, ut tradit D. Thom. 1, 2, *quæst.* 85, *art.* 3; ergo præter gratiam intrinsecam receptam in intellectu, et reparantem ejus defectum per notitiam credendorum, et agendorum, admittenda est nova et distincta gratia in voluntate intrincese recepta, quæ ejus vires fulciat, et corroboret, ipsiusque infirmitati succurrat. Quam rationem, et doctrinam tradit D. Thom. *supra quæst.* 109, *art.* 2, ubi cum posuisset hoc argumentum : « Intellectus potest cognoscere verum per seipsum, sicut et « quælibet alia res potest suam naturalem « operationem per se facere : ergo multo « magis potest homo per seipsum facere, et « velle bonum; *respondet S. Doctor* : Ad « tertium dicendum, quod etiam verum « non potest homo cognoscere sine auxilio « divino, sicut supra dictum est : et tamen « magis est natura humana corrupta per « peccatum quantum ad appetitum boni, « quam quantum ad cognitionem veri. » Statuerat autem in corpore articuli, quod homo quantum ad cognitionem veri, et amorem boni, quando sunt operationes supernaturales, indiget non solum auxilio Dei moventis (hoc quippe etiam pro naturalibus operibus est necessarium), sed etiam auxilio adjuvante, et conferente vires. Si ergo intellectus ob vulnus ignorantiæ indiget gratia intrinseca ad attingendum verum supernaturale, ut Vasquez admittit; multo magis voluntas, quæ majus infirmitatis vulnus perpessa est, indigebit gratia eam intrinsece fulciente, et roborante, ut elicere queat supernaturalem operationem.

D. Tho.

§ II.

Resolvitur difficultas quantum ad actus voluntatis supernaturales deliberatos.

Alia conclusio.

77. Dicendum est secundo voluntatem ad eliciendum operationes supernaturales deliberatas indigere auxilio intrinseco distincto tam a sancta cogitatione, quam ab actibus supernaturalibus indeliberatis; consistereque prædictum auxilium in qualitate fluida per modum transeuntis. Hæc conclusio traditur communiter a Thomistis, inter quos videri possunt Alvarez *disputatione* 74, Ledesma *quæst. unic. art.* 16, *folio* 319, Cabrera 3 *parte quæstione* 62, *articulo primo*, *disputatione* 9, § 4. Et secunda illius pars, nempe prædictum auxilium esse qualitatem fluidam, liquet tum ex prima ejusdem assertionis parte, tum ex dictis *dub. præced.* § 3, unde in ea probanda non immorabimur. Prior autem pars probatur primo ex Concilio Tridentino *sess.* 6, *cap.* 5, ubi docet exordium justificationis nostræ desumi a vocatione, ut qui per peccatum aversi eramus a Deo per ejus *excitationem, et adjuvantem gratiam* disponamur ad conversionem. Et can. 3, decernit : *Si quis dixerit sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque adjutorio hominem credere, sperare, etc. posse, anathema sit.* Quibus in locis præter gratiam excitantem, et vocantem, quæ pertinet

Alvarez. Ledesm. Cabrera.

Probatur auctoritate. Conc. Trid.

tinet ad piam cogitationem, sive illuminationem intellectus, et præter gratiam inspirationis, quæ spectat ad primos motus indeliberatos voluntatis, statuit dari gratiam adjuvantem utique ad actus deliberatos, quibus homo disponitur ad salutem : ergo gratia actualis requisita ad actus supernaturales deliberatos non consistit unice in sancta cogitatione, vel in motibus voluntatis indeliberatis, sed ulterius importat novum, et distinctum auxilium.

Confirmatur. D.Aug. Confirmatur ex Divo Augustino qui eamdem doctrinam tradit pluribus in locis, et præcipue lib. 1, ad Simplicianum, *quæst.* 2, *et lib. de gratia Christi cap.* 45, ubi refert, et commendat sequentem sententiam Divi D.Amb. Ambrosii *lib.* 6 *in Lucam cap.* 96 : « Et ideo « quod ibi scriptum est : Respexit eum (vi- « delicet Petrum) Dominus; intus actum « est, in mente actum est, in voluntate ac- « tum est. Misericordia Dei latenter sub- « venit, cor tetigit, memoriam revocavit, « interiori gratia sua visitavit Petrum, « interiori lumine usque ad exteriores « lacrymas movit, et produxit affectum. « Ecce quemadmodum Deus adjuvando ad- « est voluntatibus, et actionibus nostris. » In quibus verbis præter motus indeliberatos revocandi memoriam, et tangendi cor, ponit S. Doctor interiorem gratiam moventem, et producentem alium affectum, utique deliberatum.

Ratio fundamentalis. 78. Secundo probatur ratione : quia auxilium ultimo complens voluntatem, ut eliciat actus supernaturales deliberatos, debet eam intrinsece constituere in actu primo ad producendum per modum causæ principalis prædictos actus : sed actus indeliberati tam sanctæ cogitationis, quam subiti affectus ad id non sufficiunt : ergo ultra prædictos actus constituendum est novum, et distinctum auxilium, ut voluntas queat actus supernaturales deliberatos elicere. Consequentia est legitima : nam eo usque gratia est admittenda, quousque defectus naturæ suppleatur. Major etiam est certa : quia voluntas concurrit per modum causæ principalis ad suas operationes, saltem quoad species consideratas, ut *dub. præced.* explicuimus : sed causa principalis constituitur in actu primo per aliquam virtutem intrinsecam : ergo auxilium ultimo complens voluntatem, ut actus supernaturales eliciat, debet eam intrinsece constituere in actu primo ad producendum per modum causæ principalis prædictos actus. Minor autem probatur : nam in primis sancta cogitatio recipitur intrinsece in intellectu, et non afficit intrinsece voluntatem : ergo nequit esse virtus intrinsece constituens voluntatem in actu primo ad eliciendum actus deliberatos. Præsertim quod sancta cogitatio non influit in actus deliberatos, nisi mediis actibus indeliberatis, ad quos excitat immediate : sed ad actus indeliberatos requiritur auxilium distinctum a sancta cogitatione, ut § *præced.* vidimus : ergo multo minus prædicta cogitatio sufficit ad actus deliberatos. Deinde virtus intrinsece constituens voluntatem in actu primo ad producendum per modum causæ principalis actus deliberatos, debet esse ejusdem, vel majoris perfectionis, ac ipse actus : causa quippe princpalis continet formaliter, vel eminenter effectum producendum : atqui actus voluntatis indeliberatus multoties est minus perfectus, quam actus deliberatus, ut contingit, cum quis ex subita simplici erga Deum affectione transit ad amorem charitatis perfectum, et efficacem : ergo motus indeliberatus nequit esse virtus constituens voluntatem in actu primo ad eliciendum actus deliberatos.

Confirmatur. Confirmatur : quoniam auxilium constituens voluntatem in actu primo ad eliciendum actus supernaturales indeliberatos, debet realiter distingui ab eisdem actibus : auxilium quippe communicatum ad aliquam operationem influit realiter in illam, quod absque reali distinctione fieri non potest : atqui actus indeliberatus multoties non distinguitur ab actu deliberato : ergo actus indeliberatus non habet rationem auxilii ad actum deliberatum. Minor liquet: nam sæpe sæpius actus, qui cum incepit, fit indeliberatus; cum continuatur deliberatus fit : eo quod in sui primo egressu non connotavit propriam consultationem, et consilium ex parte intellectus, quæ postea queit in sui conservatione importare.

Multiplex objectio contra rationem proxime factam. 79. Sed adversus hanc rationem, et confirmationem oppones *primo* : nam qualitas fluida, quam nos asserimus esse auxilium ad eliciendum actus deliberatos, est minus perfecta, quam ipse actus; siquidem hic est qualitas completa, et directe collocabilis in prædicamento; qualitas autem illa fluida est quid incompletum, et per modum transeuntis : ergo vel voluntas non constituitur per prædictam qualitatem in actu primo sufficienti ad producendum per modum causæ principalis prædictam operationem ;

vel potest constitui per actus indeliberatos, licet ii sint minus perfecti, quam deliberati : et consequenter corruit fundamentum, ut id negemus.

Secundo : quia falsum est, quod virtus ultimo, et proxime complens aliquod principium ad agendum per modum causæ principalis, debeat esse æque perfecta, ac effectus producendus : potentia enim generativa hominis verbis gratia, ultimo et proxime complet illum, ut alterum hominem per modum causæ principalis producat : et tamen prædicta virtus est minus perfecta, quam homo generandus : ergo ex eo, quod motus indeliberatus sit minus perfectus, quam deliberatus, non tollitur, quod sit virtus ultimo, et proxime complens voluntatem, ut actum deliberatum per modum causæ principalis producat.

Tertio : quoniam motus indeliberatus concurrit in genere causæ efficientis ad actus deliberatos ; sicut assensus præmissarum influit effective in assensum conclusionis, juxta doctrinam N. Complutens. *in Logica disp.* 17, *quæst.* 2 ; atqui non concurrit per modum virtutis instrumentariæ ; siquidem prædictus motus multoties est qualitas completa, et in suo genere permanens, quod est contra rationem instrumentariæ virtutis : ergo influit in actus deliberatos per modum virtutis principalis.

Compl.

Quarto : quia aliquando motus indeliberatus est simpliciter perfectior, quam actus deliberatus, et simul distinguitur realiter ab eo, ut contingit, cum homo ex subito affectu spei Theologicæ movetur ad actus deliberatos misericordiæ, vel alterius virtutis moralis : ergo in hoc casu nihil deficit actui indeliberato, ut queat esse auxilium adæquatum, et sufficiens ad actum deliberatum.

Notanda pro objectionum enodatione.

80. Hæc consulto rationi nostræ opposuimus, ut ex eorum enodatione illius robur magis appareat. Pro cujus luce animadvertendum est, quod cum asserimus ad actus deliberatos requiri auxilium a motibus indeliberatis diversum, minime intendimus excludere a prædictis actibus omnem prorsus rationem auxilii. Libenter quippe concedimus hujusmodi motus disponere, et in suo genere determinare voluntatem, ut subsequentes, et deliberatos actus eliciat : quia prædicti motus habent ordinem causalitatis ad actus subsequentes, eaque intentione imprimuntur homini a Deo, ut ulterius procedat in suæ salutis negotio : neque homo intelligitur constitutus in actu primo, saltem morali ad se movendum, usquedum habeat aliquam cogitationem ex parte intellectus, et aliquem affectum ex parte voluntatis : spectatque ad Deum supernaturalem Auctorem in prædicto actu primo agentia libera constituere. Quod aperte supponit Concilium Tridentinum locis supra relatis, traduntque communiter SS. Patres, et præcipue D. Thom. *supra quæst.* 109, *art.* 2 *ad* 1, et ita docent inter alios Thomistas Alvarez *disp. cit. concl.* 2, et Zumel *tom.* 1 *variarum disp.* 1, *concl.* 5. Cum ergo asserimus requiri novum, et distinctum auxilium, tantum denotamus motus indeliberatos non habere rationem auxilii adæquati, et omnino sufficientis, ut voluntas actus deliberatos eliciat.

Conc. Trid. D.Thc. Alvarez. Zumel.

Deinde observa qualitatem fluidam, quam asserimus esse auxilium ultimo complens, et constituens voluntatem in actu primo ad eliciendum prædictas operationes, posse bifariam considerari : uno modo quantum ad tendentiam specificam in objectum ; altero modo quantum ad conditionem essendi. Et quidem priori modo considerata est ejusdem rationis inadæquatæ cum habitu, in cujus locum subrogatur ; participat enim vim ad eliciendum actum aliquem ex iis, quæ correspondent habitui quamvis sub ratione magis restricta : non enim continet omnes operationes ab habitu eliciendas, sed unam tantum, aut aliam. Posteriori autem modo accepta importat minorem permanentiam, non quia motus vere sit, aut ens simpliciter incompletum, sed quia determinetur ad unam operationem, qua cessante, vel non subsequuta, cessat finis prædictæ qualitatis, et consequenter ipsa evanescit, ut *dub. præced.* § 5, explicuimus.

Tandem nota operationem dupliciter etiam considerari posse quantum ad actualitatem, secundum quam excedit potentias, et habitus. Secundo quantum ad tendentiam specificam in objectum ; quantum ad hoc potest in potentia, vel habitu adæquate contineri. Quam distinctionem late explicuimus *Tract.* 13, *disp.* 3, *dub. unico*, ad quem locum lectorem remittimus.

Occurritur primæ objectioni.

81. His suppositis, ad primam objectionem respondetur negando antecedens intellectum de qualitate fluida, et de operatione consideratis secundum tendentiam specificam in objectum. Nam sicut habitus, et operatio ipsi adæquata (quæ reipsa multiplex

tiplex est) important tendentiam ad idem objectum, et sub eadem specifica ratione : ita qualitas fluida, quæ inadæquate participat rationem habitus, importat eandem specificam rationem quam dicit operatio prædictæ habitus rationi inadæquate respondens. Et sicut major actualitas, in qua operatio habitum excedit, non tollit, quominus absolute producatur ab eo, tanquam a virtute agendi principali (ad id quippe sufficit, quod considerata secundum suam speciem in eodem habitu contineatur) ita et ob eandem proportionabiliter rationem excessus aliquis operationis supra auxilium non impedit, quominus ab eo tanquam a virtute principali procedat. Diximus *excessus aliquis :* quia revera operatio non excedit auxilium in eo, quod objectio prætendit : non enim operatio est magis permanens, quam auxilium, sed potius ab eodem in sua duratione dependet. Et sicut operatio constituitur directe, in genere qualitatis, et sub specie dispositionis; sic auxilium in eodem genere, atque specie collocatur. Dicitur tamen qualitas fluida, et per modum transeuntis : quia operationi eliciendæ in sua duratione commensuratur : quocirca se habet ad instar motus. Unde excessus, si quis est, operationis supra auxilium non in ratione entis completi, vel incompleti, permanentis, aut transeuntis, sed in alia perfectione constituendus est, ut *dub. sequenti* magis declarabimus.

Secunda diluitur. Ad secundam objectionem dicendum est, quod quando agens supponitur præcontinere perfectionem effectus producendi, optime potest agere principaliter per virtutem ipso effectu imperfectiorem : quæ in eo eventu non se habet tanquam virtus elevans, aut vires conferens; sed potius tanquam virtus agenti naturaliter subordinata, ab eoque vires recipiens. Et ita accidit in exemplo hominis generantis, et in omnibus agentibus naturalibus. Quando autem agens non præcontinet effectum, vel nullo modo agit per modum causæ principalis, vel si principaliter acturum est : debet prius elevari per virtutem, quæ effectum formaliter, aut eminenter contineat, ipsumque adæquet in perfectione; quia in eo eventu non solum se habet ut virtus agendi proxima, sed ut ratio agendi totalis, et adæquata. Cum ergo voluntas ex se non præcontineat in actu perfectionem operationis deliberatæ supernaturalis ; et aliunde supponimus, quod ad eam concurrat per modum causæ principalis : necessario concedendum est, quod auxilium voluntatem elevans sit æque perfectum saltem quoad speciem, ac operatio elicienda. Et consequenter si actus indeliberatus non adæquat perfectionem actus deliberati; merito excluditur a ratione auxilii omnino sufficientis ad eum eliciendum.

Solvitur tertia. Granad. 82. Ad tertiam, relicto Granados *controversia* 8, *de gratia tract.* 8, *disp.* 2, *sect.* 6, ubi cum aliis propugnat motus indeliberatos non influere effective physice in actus deliberatos, sed tantum formaliter. Respondetur primo concedendo præmissas, et negando consequentiam : quia licet causa efficiens rigorosa dividatur in causam principalem, et instrumentalem ; nihilominus id, quod concurrit effective per quandam reductionem, non oportet quod sit determinate virtus principalis, vel instrumentalis, sed satis est, quod virtutem agentis principalis compleat, et determinet. Sic enim species intelligibilis concurrit in genere causæ efficientis ad intellectionem, non quidem per modum virtutis principalis, vel instrumentalis, sed ut complens causam effectivam intellectionis. Et hoc pacto dicuntur motus indeliberati concurrere active ad actus deliberatos : quia videlicet licet non habeant rationem virtutis rigorose activæ erga illos, complent tamen voluntatem, ut fiat proxime potens ad eos eliciendos. Et consequenter ex eo, quod motus indeliberati non concurrant per modum causæ instrumentalis ad actus deliberatos, minime infertur, quod influant per modum causæ principalis : ita quippe influunt active, quod tamen nec principaliter nec instrumentaliter agent, sed tantum complendo, et determinando causam principalem. Et idem proportionabiliter accidit in assensu præmissarum comparato ad assensum conclusionis : nec amplius intendunt Complutenses loco citato.

Respondetur secundo, omittendo præmissas, et distinguendo consequens : et si intelligatur de causa principali in suo genere, admittatur; si autem intelligatur de causa principali absolute, et omnino sufficienti, negetur. Etenim sicut cœlum verbi gratia concurrit per modum causæ principalis ad generationem mixtorum : et tamen ultra cœlum requiruntur aliæ causæ principales, particulares, et proximæ, quæ simul cum cœlo ad prædictam generationem concurrant : ita licet motus indeliberatus con-

currat per modum causæ principalis ad motum deliberatum, non excludit concursum ulterioris virtutis proximæ, et particularis, per quam influxus motus indeliberati, qui frequenter indifferens est ad plures actus deliberatos, determinetur ad unum. Quod etiam cernitur in exemplo, quod nobis objicitur : nam licet assensus præmissarum concurrat active principaliter ad assensum conclusionis ; nihilominus ultra illum assensum ponitur alia virtus activa proxima, utputa habitus scientiæ, et species intelligibiles, quæ ad assensum conclusionis immediate concurrat.

Ultimæ satisfit. Ad ultimam respondemus motum indeliberatum, a quo inchoatur salutis negotium, esse communiter, et per se loquendo minus perfectum, quam motus deliberati, quibus homo proximius, et immediatius ad suam justificationem disponitur. Sicut enim natura procedit ab imperfectis ad perfectiora : sic Deus secundum communem providentiam ordinis gratiæ incipit ab auxiliis, et motibus perfectis, et sistit in perfectioribus : quamvis in casu aliquo extraordinario id non observet, sed subito pauperem ditet. Ad robur autem rationis nostræ, et impugnationem opinionis adversæ satis est, quod motus indeliberatus, communiter loquendo, sit minus perfectus, quam actus deliberatus : hinc enim legitime infertur voluntatem per motum indeliberatum non constitui in actu primo omnino sufficienti ad actum deliberatum, sed exposcere ulterius auxilium. Sicut etiam ex eo, quod motus indeliberatus quandoque non distinguatur a deliberato, legitime colligitur admittendam esse qualitatem fluidam, quæ a motu tam indeliberato, quam deliberato differat, et constituat voluntatem in actu primo proxime ad utrumque : quod Adversarii universaliter negant. Immo vero licet motus indeliberatus distinguatur realiter a deliberato, ipsumque simpliciter excedat in perfectione ; adhuc ulterius auxilium admittendum est : quoniam prædictus motus indeliberatus ex una parte non continet formaliter, vel eminenter perfectionem specificam actus deliberati; et ex alia parte solum se habet per modum principii, et complementi generalis, et indifferentis ad plures actus deliberatos, ut *numero præcedenti* explicuimus.

§ III.

Satisfit argumentis opinionis adversæ.

83. Contraria sententia nullum auxilium intrinsecum actuale agnoscit, nisi motus intellectus, et voluntatis : et consequenter asserit auxilium ad actus voluntatis indeliberatos consistere in sancta cogitatione, et ipsos motus indeliberatos, esse auxilium ad actus deliberatos. Ita Vasquez 1 *p. disp.* 88 *a cap.* 6, *et in hac* 1, 2, *disp.* 185, per multa capita, Suarez *lib. de auxiliis cap.* 3, et alii plures Juniores, quos refert, et sequitur Ripalda *disp.* 104, *de ente supernaturali sect.* 1. Opinio contraria. Vasq. Suarez. Ripalda

Probatur primo ab auctoritate : nam sancti Patres communiter docent piam cogitationem esse auxilium ad actus voluntatis, et priores motus voluntatis esse auxilium ad subsequentes, nec alterius auxilii recordantur : ergo opus non est admittere aliud auxilium a sancta cogitatione, et motibus indeliberatis diversum. Antecedens probatur ex Augustino aliorum in hac parte antesignano : nam lib. de peccatorum meritis et remissione cap. 19, inquit : « Cum « autem ab illo illius adjutorium deprecamur ad faciendam, perficiendamque « justitiam, quid aliud deprecamur, quam « ut aperiat, quod latebat, et suave faciat, « quod non delectabat ? » Et lib. 2, de bono perseverantiæ cap. 8, inquit : « Non itaque « in hominum, sed in Dei est potestate, ut « habeant homines potestatem filios Dei « fieri : ab ipso quippe accipiunt eam, qui « dat cordi humano cogitationes pias. » Et lib. de spiritu, et littera cap. 34, ait : « Visorum suasionibus agit Deus, ut velimus, « et credamus; sive extrinsecus per evan« gelicas exhortationes, sive intrinsecus, « ubi nemo habet in potestate, quid ei ve« niat in mentem. Sed consentire, vel dis« sentire propriæ voluntatis est. » Et in lib. ad Simplicianum quæst. 2, asserit sanctam cogitationem esse *affectricem bonæ voluntatis*. Et similia repetit aliis pluribus in locis. Quem imitantur alii Patres Prosper *in duobus libris de vocat. gentium* per multa capita, Fulgentius *in lib. de Incarnat. et gratia a cap.* 18 *usque ad* 31, N. Cyrillus Alexandrinus *lib.* 4, *in Joan. cap.* 7, Chrysost. *hom.* 45, *in Joan. et serm.* 7, *in Pentecostem*, Bernardus *lib: de gratia et libero arbitrio* non longe a fine, et alii communiter. Primum fundamentum ab auctoritate. D. Aug. D. Prosp. D. Fulg. D. Cyril. Alexan. D. Crys. D. Bern.

Confirmatur

Confirmatur ex D.Tho.

Confirmatur primo ex D. Thom. qui eandem sententiam docet *in* 2, *dist.* 28, *quæst.* 1, *art.* 4, in corpore, ubi docet, quod gratia potest accipi pro quocumque excitativo voluntatis exhibito homini ab ipsa divina providentia, sive sit admonitio hominis, sive ægritudo corporis, vel aliquid hujusmodi, et hoc asserit esse auxilium sufficiens, ut homo possit in Deum converti. « Unde quidquid illud fuerit (inquit) quod « hominem excitaverit ad convertendum « se, ut gratiam gratum facientem accipiat, « gratia gratis data dici potest : et sic sine « gratia data homo se ad gratiam non præ- « parat. » Quod magis declarat in responsione ad 2, ubi ait : « Dicendum, quod « homo non potest se ad gratiam præpa- « rare, nec aliquod bonum facere sine Dei « auxilio : et ideo rogandus est, ut nos ad « se convertat, et etiam alios. Nec tamen « oportet, ut illud auxilium semper sit per « aliquem habitum infusum : sed potest « esse per multa, quæ exterius sunt salutis « occasio, et per ipsum actum interiorem, « quem Deus in nobis causat. » Similia habet *dist.* 17, *q.* 1, *art.* 2, *quæstiunc.* 1 *et quæstiunc.* 2 *ad* 2, in quibus locis nullum auxilium actuale constituit, nisi vel occasiones, et admonitiones externas, vel aliquem motum interiorem.

Roboratur ex Concil. Col.

Confirmatur secundo ex Concilio Coloniensi in Enchirid. tractatu de sacramento Pœnitentiæ, ubi declarat gratiam prævenientem, quæ est auxilium sufficiens, ut homo incipiat se ad justificationem disponere, *esse cognitionem Dei, et nostri peccati.* Et Episcopi Africæ apud Sardiniam exules in epistola Synodi, quæ est inter opera Fulgentii column. 2, inquiunt : « A « Deo itaque est nobis omnis gratia boni « sermonis, et operis, a quo nobis etiam « ipsius cogitationis bonæ manifestum est « sufficientium tribui : divinæ quippe gra- « tiæ bonam cogitationem Beatus assigna- « vit Apostolus, quando dicebat : Non quod « sufficientes sumus cogitare aliquid ex no- « bis, quasi ex nobis. » Ubi nullius gratiæ actualis mentio habetur, quæ distinguatur a sancta cogitatione, vel ab indeliberato voluntatis affectu.

Testimonia Patrum explicantur.

84. Ad argumentum respondetur gratiam actualem requisitam ad actus supernaturales aliam esse moralem, et aliam physicam : moralis dicitur, quæ morali modo concurrit ad operationem, utputa suadendo, et alliciendo ex parte objecti : physica autem vocatur, quæ physico modo influit, videlicet præbendo vires, et efficacitatem proximam ad agendum, et sublevando potentiam. Prima solet dici gratia excitans, secunda adjuvans : et utriusque concursum desiderant Concilium Trident. *locis n.* 26 *relatis*, et alia Concilia, et Patres, ut affectus supernaturalis consequatur. Quando ergo asserunt Patres piam cogitationem esse auxilium Dei (quod tantum docent in locis, quæ nobis objiciuntur) minime intendunt prædictam cogitationem esse auxilium undequaque sufficiens ad supernaturalem effectum ; sed tantum intendunt (quod non negamus) esse auxilium morale requisitum ad prædictam operationem. Quod inter alios perspicue docet August. locis supra relatis *numero* 71, ut Pelagium compellat admittere ulteriorem gratiam, quæ voluntatis infirmitatem corroboret : unde non oportet, quod auctoritatibus, quæ modo objiciuntur, singillatim respondeamus : continent enim sensum nuper expositum. Et eodem modo interpretandi sunt alii Patres, ut constat, aliis interim prætermissis ex S. P. N. Cyrillo Alexandrino, qui *in lib.* 1, *de adorat. et cultu*, nostram, et Augustinianam sententiam eleganter confirmat *ex cap.* 19 *Genes.* ubi refertur Angelos, cum vellent Loth, et ejus uxorem, ac filias a civitate, ne perirent, educere ; apprehendisse eorum manus, et quasi compulisse ad egressum. « Manifesto argu- « mento (inquit S. Doctor) tibi hoc esse « potest nos non verbis solum incitari, et « adhortationibus menti immissis, ut a « peccato recedamus, sed tanta benigni- « tate erga nos uti servatorem totius mundi « Deum ut actu ipso, efficaciterque nobis « auxilia præstet, secundum quod scrip- « tum est : Apprehendisti manum dexteram « meam, et in consilio tuo deduxisti me. » Cum enim humana natura non satis valida est, neque per se sufficit, ut malum fugere queat, una nobiscum quodammodo contendit Deus, duplicique beneficio afficere cognoscitur, admonitionibus nimirum persuadens, et subsidium præstans fortius, quam ut ab impediente, aut imperante malo superari possit. Nihil evidentius pro utriusque auxilii physici videlicet, et moralis necessitate dici potuit.

Sensus D.Tho. aperitur.

Ad primam confirmationem responderi posset D. Th. eis locis docuisse opinionem, quam deinde in posterioribus scriptis retractavit, ut docent plures Auctores, quos

dedimus *disp.* 3, *dub.* 5, § 5. Sed quia oppositum est multo probabilius, ut ibidem ostendimus, ideo respondetur secundo S. Doctorem in eis locis agere de auxilio morali, quod constituit tam in motibus internis, quam in externis occasionibus, prout a supernaturali providentia disponuntur ad hominum salutem. Minime autem negat necessitatem auxilii actualis, quod communicet voluntati vires proximas ad supernaturaliter operandum. Præsertim quia mens S. Doctoris in his locis eo tendebat, ut necessitatem doni habitualis pro operibus, quibus homo ad justitiam disponitur, removeret; sicut manifeste constat *loco cit.* ex secundo sententiarum. Cum quo tamen cohæret necessitas auxilii physici actualis, quod præstet vires physicas voluntati. Et ita significat S. Doctor tum *in hac* 1, 2, *q.* 109, fere per totam, tum *in loco cit. ex* 4 *sententiarum in responsione illa ad* 2, ubi ait : *Dicendum, quod voluntas nostra est omnino pedissequa respectu divinæ gratiæ, et nullo modo prævia : quia ipsa voluntas bona quæ gratiam gratum facientem præcedit, ex Deo nobis provenit, qui gratuita sua voluntate nos ad hoc provocat vel flagellis, vel aliquo auxilio interiori, aut exteriori.* Ubi ly *provocat* mentionem moralem significat : et illa verba, *aliquo auxilio interiori, aut exteriori* utrumque auxilium complectuntur, licet S. Doctor neutrum determinet, quia ad decisionem illius difficultatis non referebat.

Auctoritas Concil. exponitur.

Ad secundam confirmationem dicendum est piam cognitionem esse utique gratiam prævenientem, non quidem undequaque sufficientem, sed tantum in ratione vocationis, et motionis moralis : ultra quam requiritur adjutorium physicum, ut voluntas eliciat quodlibet opus supernaturale, ut constat ex dictis. Et hoc tantum intendunt illa duo Concilia : nec ullum fundamentum præstant, ut oppositum asseramus : loquuntur enim omnino consone ad Augustinum, et alios Patres, quos in hoc sensu interpretati sumus.

Secundum argumentum.

85. Arguitur secundo : quia illud auxilium est absolute, et omnibus modis sufficiens ad motum indeliberatum supernaturalem, quo posito, statim necessario sequitur talis motus : si enim prædictum auxilium non esset undequaque sufficiens; adhuc eo posito, motus indeliberatus posset suspendi : sed posita sancta cogitatione, statim necessario sequitur motus indeliberatus, quo voluntas fertur in bonum illa cogitatione propositum : voluntas quippe inclinat per modum naturæ in proprium objectum, quod est bonum sibi sufficienter propositum : ergo sancta cogitatio est auxilium undequaque sufficiens ad primum motum indeliberatum voluntatis.

Confirmatur primo.

Confirmatur primo : quia non minus potens est bonum honestum ad excitandum appetitum rationalem, quam bonum sensibile ad excitandum appetitum sensitivum : sed bonum sensibile subito cognitum excitat necessario ad sui prosecutionem : et ideo tradunt communiter Theologi hominem non peccare in motibus primo primis, quibus in bona sensibilia, tametsi rationi contraria, inclinat, juxta illud Apostoli ad Rom. 9 : *Si autem, quod nolo, illud facio, jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum :* quod Tridentinum *sess.* 5, *can.* 5, exponit de primis affectionibus prorsus indeliberatis : ergo posita subita cogitatione de aliquo bono supernaturali necessario voluntas fertur in illud saltem affectu simplicis complacentiæ.

Confirmatur secundo.

Confirmatur secundo excludendo tacitam responsionem : quia si ob aliquam rationem admittendum esset auxilium distinctum a sancta cogitatione, per quod voluntas fieret proxime potens ad supernaturalem operationem; maxime quia cogitatio non influit effective in effectum voluntatis, sed tantum formaliter et in genere objecti : at sic est, quod cogitatio, seu bonum ut cognitum influit effective physice in actus voluntatis, ut cum Gregorio, Herbæo, et aliis docent Cajet. 1 *p.* *q.* 80, *art.* 2, et est satis probabile in via D. Th. ut idem Cajetanus ostendit : ergo supposita sancta cogitatione non requiritur novum auxilium, ut voluntas feratur in bonum cognitum, saltem affectu indeliberato simplicis complacentiæ.

Cajetan. Herb.

Solvitur argumentum.

Huic argumento (omissa plurium Juniorum doctrina, qui vel universaliter affirmant, posita cogitatione boni honesti, necessario sequi amorem illius, vel universaliter negant prædictam consecutionem) respondetur, quod licet prima sancta cogitatio sit necessaria in essendo : non enim subjacet consilio nostro, ut talis, vel talis cogitatio nobis occurrat, ut optime docet ex Arist. D. Thom. *supra quæst.* 109, *art.* 2 *ad* 3, nihilominus prædicta cogitatio aliquando ita est necessaria in essendo, quod simul sit libera in agendo, quandoque vero habet utramque necessitatem. Si enim homo bonum

num ita apprehendat, ut nihil nisi ratio boni in objecto appareat; malum vero, vel bonitatis defectus non reluceat : tum cogitatio est prorsus necessaria tam in essendo, quam in regulando : non enim proponit objectum cum indifferentia, sed cum determinatione ad unum. Et in eo eventu necessarium omnino est, quod præsupposita tali cogitatione, sequatur affectus voluntatis in bonum cognitum : fertur enim per modum naturæ in proprium objectum vel adæquatum, vel quod ex modo proponendi, ut adæquatum objicitur. Quæ est doctrina Divi Thomæ *in hac* 1, 2, *quæst*. 9, *artic*. 4, *et quæst*. 10, *artic*. 1, *et quæst*. 111, *artic*. 2, et alibi sæpe. Si autem bonum ita necessario apprehendatur, ut ejus inadæquatio, et defectus percipiatur; tunc cogitatio est necessaria in essendo, et indifferens, seu libera in regulando : quoniam affert extrema opposita saltem contradictorie, quæ voluntas indifferenter possit amplecti. Et in hoc casu non est necessarium, quod sequatur affectus voluntatis ad bonum cognitum, sed absolute fieri valet, ut voluntas se suspendat, suspensione saltem negativa.

86. Argumentum igitur, ut robur habeat, debet in prima suppositione procedere. Qua libenter concessa, respondemus præsupposita prima cogitatione boni honesti, necessario sequi affectum voluntatis erga illum; pro qualitate tamen virium ipsius voluntatis : ita ut si vires sint naturales, sequatur affectus naturalis; si vero supernaturales fuerint, affectus supernaturalis sequatur. Fieri enim non potest, ut quantumcumque, et necessario bonum cognitum voluntatem ad sui amorem sollicitet; hæc potentia in ipsum feratur supra suas vires; vel quod eliciat actum secundum supernaturalem, nisi in actu primo ejusdem ordinis supponatur constituta. Et idcirco in hypothesi, quod intellectus cogitatione supernaturali attingeret bonum honestum, et voluntas nullo auxilio supernaturali sibi inhærente ad eliciendum amorem supernaturalem roboraretur; quamvis bonum ut cognitum supernaturalem sui amorem exposceret, et objective ad ipsum determinaret; nullus tamen supernaturalis affectus ad prædictam cogitationem consequeretur, nimirum ob defectum principii effectivi proximi. Cognitio enim boni honesti non necessario infert amorem, nisi suppositis supponendis, nimirum omnibus principiis, quæ undequaque ad amorem desiderantur. Quod vel Adversarii admittere tenentur : nam supposita prædicta cogitatione, adhuc ad amorem requiritur novus, et specialis concursus Dei saltem simultaneus.

Ex quibus liquido constat ad primam confirmationem : concedimus enim bonum tam honestum, quam sensibile subito cognitum necessitare, quantum est de se, voluntatem ad sui amorem : neutrum tamen reipsa prædictum affectum infert, nisi voluntas supponatur cum potestate proxima ad eliciendum hujusmodi affectionem. Est tamen discrimen in eo, quod potestas voluntatis ad amplectendum bonum sensibile rationi dissonum convenit illi ex se, sive ex propria defectibilitate : virtus autem ad prosequendum bonum supernaturale non convenit illi ex propriis prædicatis, sed per auxilium Dei sibi ab extrinseco impressum. Unde data hypothesi, quod voluntas prædicto auxilio non elevetur, manet proxime impotens ad eliciendum amorem, quantumcumque sanctam, et supernaturalem cogitationem supponat.

Responsio ad 1 confirm.

Ad secundam confirmationem respondemus satis probabile etiam esse in via D. Thom. quod bonum ut cognitum non influit effective in sui amorem, sed tantum finaliter, vel formaliter, ut tuentur Capreolus, et alii apud eundem Cajetanum *loco citado*. Gratis tamen admisso (ut a discussione prædictæ difficultatis nunc abstrahamus) quod bonum ut cognitum habeat aliquam efficaciam supra actus voluntatis; dicendum est prædictum objectum non esse principium effectivum physice, et rigorose, sed magis moraliter, et quoad actus determinationem. Ultra quod requiritur aliud principium proximum elicitivum, et rigorose efficiens pro qualitate operationis, vel effectus producendi, nempe voluntas cum viribus naturalibus ad naturales actus, et voluntas elevata supernaturali virtute, vel auxilio ad supernaturales operationes. Quod recte vidit ipse Cajetanus *loco cit.* § *Quoad secundum*, ubi hæc habet : « Appetibile non « concurrit cum appetitu ex æquo ad causandum actum : sed appetitus est causa « activa principalis, objectum vero secundaria. Immo si recte loquendum est, appetitus est vere causa activa; et objectum « non est proprie alia causa activa, sed ipsi « appetitui ratio causandi effective speciem « ipsius actus. » Quod ibi latius declarat. Videantur, quæ diximus *tract*. 6, *disp*. 13, *dub*. 1, § 2 *et* 3.

Secunda diluitur.

DUBIUM V.

Utrum in habentibus virtutes supernaturales requiratur aliud auxilium dans posse ad actus qui prædictis virtutibus correspondent ?

Difficultatem hanc solent alii proponere, nempe : utrum præter habitus supernaturales requiratur auxilium gratiæ excitantis. Sed titulus a nobis præfixus universalior est, et amplius quid investigat : inquirimus enim, utrum ad singulos actus supernaturales requiratur auxilium actuale gratiæ adjuvantis, et dantis posse proximum, distinctum ab omnibus habitibus supernaturalibus, tametsi eis homo præditus supponatur. Quæ difficultas universalius patet, et ad plura se extendit, ejusque decisio prioris resolutionem a fortiori confirmat. Unde in præsenti supponimus, quod quamvis homo habeat habitus infusos, adhuc indiget gratia excitante, sive congrua cogitatione, qua ipsemet habitus ad proprias operationes applicetur, et velut evigilare cogatur. Quod præter unum Andream Vegam *lib.* 6, *in Trident. cap.* 7, docent communiter alii Theologi, ut videre est apud Suarium *lib. de auxiliis cap.* 7, Alvarez *disp.* 88, et Montesinos *disp.* 31, *q.* 4. Et merito quidem : tum quia id ad minus intendunt Concilium Arausic. *can.* 9 *et* 25, et Tridentinum *sess.* 6, *cap.* 5. Tum etiam quia habitus, cum non operatur, est quasi consopitus : unde indiget aliqua motione, sive applicatione, qua incitetur ad operandum : et hæc dicitur gratia excitans. Quod expressit August. *in quæst.* 2, *ad Simplicianum*, his verbis : *Quis potest credere, nisi aliqua vocatione, hoc est, aliqua rerum testificatione tangatur? Quis habet in potestate tali viso attingi mentem suam, quo ejus voluntas moveatur ad fidem ?* Idemque de aliarum virtutum actibus, et de singulis negotiis intelligendum est. Supposita igitur hac gratia auxilii excitantis, et quod voluntas v. g. habeat habitum supernaturalem, utputa charitatem, inquirimus an requiratur ulterius auxilium physice adjuvans, ut actum habitui correspondentem eliciat.

Supponendum in hoc dubio.. — Vega. Suarez. — Alvarez. Montes. Conc. Araus. Conc. Trid. — D. Aug.

§ I.

Eligitur pars affirmativa, et auctoritate, atque ratione probatur.

87. Dicendum est, quod etiamsi in homine supponantur habitus supernaturales, adhuc requiritur novum auxilium adjuvans, et dans posse omnino completum ad actus, qui prædictis virtutibus correspondent. Hæc assertio habet non leve fundamentum in sacra Scriptura : nam Ecclesiastes 9, dicitur : *Non est velocium cursus, nec fortium prælium.* Quibus verbis significatur non sufficere velocitatem, et fortitudinem ad cursum, et victoriam, qui sunt actus prædictis viribus habitualibus naturaliter respondentes ; sed desiderari majus auxilium, ut exponit D. Hieron. ibidem, et super Ezechiel. *cap.* 4, ad illa verba : *Et facta est*, ubi docet Prophetam indiguisse virtute Dei, ut progrederetur in campum ; licet habuerit virtutem progressivam in suo genere sufficientem. Quod amplius prosequitur Hieremiæ *cap.* 25, asserens nos semper indigere Dei auxilio, *nec posse sufficere, quod semel collatum est.* Eandem assertionem docent Innocentius I, in rescripto ad Conc. Carthag. ubi ait : « Omnes sancti « sine adjutorio Dei nihil se agere posse « testantur. » Et in rescripto ad Concilium Milev. inquit : « Necesse est, ut restituta « nobis pristini status libertate per gratiam, « eam gratiam quæramus : quippe qui ne- « que alias diaboli tentationes, et machinas, « nisi gratia adjuvante possumus evitare. » Ubi præter omnes habitus infusos, qui ad justificationem, sive restitutionem primi status concurrunt, exposcit novum auxilium gratiæ, ne dum excitantis, aut concomitantis, sed etiam adjuvantis, ut homo queat actus prædictis virtutibus respondentes elicere. Quod expressius adhuc tradit D. August. *pluribus in locis*, et præcipue *lib. de natura, et gratia cap.* 26, circa finem, ubi ait : *Sicut oculus corporis etiam plenissime sanus, nisi candore lucis adjutus, non potest cernere, sic homo etiam perfectissime justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitus adjuvetur, recte non potest vivere.* Unde sic docent D. Thom. locis infra referendis, et communiter S. Doctoris discipuli. Capreol. *in* 2, *dist.* 1, *qu.* 2, *concl.* 3. Ferrara 3, *contra gentes cap.* 70, §. *Circa illam propositionem*, Navarrete, *tom.* 2, *contra* 19, *concl.* 2, Alvarez *disp.* 88, *num.* 12, Cabrera 3 *p. q.* 62,

Conclusio. — D. Hier. — Innoc. — D. Aug. — D. Tho. Capreol. Ferrara. Navarr. Alvarez. Cabrera.

Arauxo. 62, *art.* 1, *disp.* 8, § 5. Arauxo *in præsenti q.* 111, *art.* 5, *dub.* 3, *in fine, et lib.* 7 *Metaph. q.* 4, *art.* 4, *concl.* 1, *ratione* 3 *et lib.* 8, *q.* 9, *art.* 3, *in dubio appendice num.* 36 et denique M. Joan. Vincentius, et alii gravissimi Auctores, quos suppresso nomine refert Ledesma infra laudandus. Et idem satis expresse statuimus *tract.* 13, *disp.* 3. *dub. unico num.* 8.

Ratio pro assertione. 88. Ratio fundamentalis est : quoniam licet voluntas verbi gratia elevetur, ac perficiatur per habitum charitatis (idem proportionabiliter intellige de aliis potentiis, et habitibus eis inhærentibus) adhuc tamen non habet vires sufficientes ad producendum actum charitatis : ergo indiget novo auxilio actuali, quod sibi prædictas vires communicet. Consequentia liquet : nam si semel habitus, aut alia qualitas permanens non confert vires omnino sufficientes ad eliciendum actum ; vel homo nullo modo prædictum actum producet, quod est absurdum ; vel elevandus, et adjuvandus est per novum auxilium actuale. Antecedens autem probatur : quia in actu charitatis tria inter alia considerari possunt, videlicet tendentia specifica in objectum virtutis charitatis, et actualitas per modum exercitii, et denique existentia : atqui licet habitus habeat vires sufficientes ad producendum actum secundum tendentiam specificam in objectum : eo quod actus sic consideratus est ejusdem rationis cum habitu : caret tamen prædictis viribus in ordine ad attingendum actualitatem actus, ut ostendimus *loco supra citato*, et in ordine ad producendum existentiam, ut probant N. Compl, abbreviati *in lib. de generat. disp. ultima q.* 2, § 3, *et q.* 5, § 2 ; ergo homo elevatus per virtutem charitatis non habet vires sufficientes ad producendum actum hujusmodi virtuti correspondentem.

Confirmatur. Confirmatur primo declarando amplius robur rationis factæ : nam causa habens vires omnino sufficientes ad producendum aliquem effectum adæquat illius perfectionem : ubi enim inadæquatio, et excessus invenitur, nequit virtus, et proportio undequaque sufficiens reperiri, ut ex terminis constare videtur : atqui habitus charitatis non adæquat perfectionem existentiæ, et actualitatis, quæ in charitatis actu inveniuntur : ergo habitus charitatis non habet vires sufficientes ad eliciendum charitatis actum : et consequenter indiget novo auxilio actuali, ut prædictum effectum attingat. Probatur minor in primis quoad existentiam : nam habitus secundum suam essentiam consideratus non adæquat actualitatem, et perfectionem existentiæ propriæ ; siquidem comparatur ad eam per modum perfectiblis, et potentiæ ad suam perfectionem, et actum : sic enim essentia, et existentia cujuslibet rei in quolibet ordine comparantur : atqui existentia habitus non excedit actualitatem, et perfectionem existentiæ actus, ut ex se liquet : ergo habitus secundum suam essentiam consideratus non adæquat existentiam actus eliciendi : aliunde autem existentia habitus non est virtus operativa, sed mera conditio ad agendum, ut probant N. Complut. *ubi supra q.* 6, § 1 ; nihil ergo habet habitus per quod adæquet perfectionem existentiæ actus producendi. Deinde probatur eadem minor quantum ad actualitatem effectus : quia licet eadem tendentia specifica in objectum conveniat tam actui, quam habitui ; nihilominus prædicta tendentia convenit actui per modum actualis exercitii, et unionis potentiæ cum objecto : atque ideo est multo magis actualior, quam prout in habitu reperitur : alias non magis constitueretur potentia in actu per operationem, quam per habitum, quod est absurdum : habitus ergo non adæquat perfectionem actus secundum actualitatem considerati.

Roboratur ex D. Tho. 89. Quam doctrinam tradit Divus Thom. 1, *p. q.* 8, *art.* 1, *et q.* 45, *art.* 5, *et lib.* 3, *contra gentes cap.* 66, ubi eam probat sex acutissimis rationibus, quorum duas tantum referemus, quia multum explicant , et corroborant hactenus dicta. « In omnibus, « *inquit*, causis agentibus ordinatis, quod « est ultimum in generatione, et primum « in intentione, est proprius effectus primi « agentis : sicut forma domus, quæ est pro- « prius effectus ædificatoris, posterius pro- « venit quam præparatio elementi, et la- « pidum, et lignorum, quæ fiunt per artifi- « ces inferiores, qui subsunt ædificatori : « in omni autem actione esse in actu est « principaliter intentum, et ultimum in « generatione : nam eo habito quiescit « agentis actio, et motus : est igitur esse « proprius effectus primi agentis : et omnia, « que dant esse, hoc agunt, in quantum « agunt in virtute Dei. Amplius (*subjicit* « *aliam rationem*) ultimum in bonitate, et « perfectione inter ea, in quæ potest agens « secundum, est illud, in quod potest ex « virtute agentis primi : nam complemen-

« tum virtutis agentis secundi est ex virtute « agentis primi : quod autem est in omni- « bus agentibus perfectissimum, est esse : « quælibet enim natura, vel forma perfici- « tur per hoc, quod est actu ; et comparatur « ad esse in actu, sicut potentia ad actum « ipsum : igitur esse est, quod agentia se- « cunda agunt in virtute primi agentis. » Quod amplius declarat in quæst. 3, de potentia articulo 7, in corpore, ubi postquam prænotavit agentia secunda dependere a Deo, quatenus acceperunt ab eo virtutem activam, et ab illo conservantur, et applicantur ad agendum, adjicit quartum genus dependentiæ, nimirum quia nequeunt attingere effectus existentiam, nisi quatenus agunt in virtute Dei. Quod sic ostendit : « Quantum aliqua causa est altior, tanto est « communior, et efficacior : et quanto est « efficacior, tanto profundius ingreditur in « effectum, et de remotiori potentia ipsum « reducit in actum. Ipsum autem esse est « communissimus effectus, primus, et inti- « mior omnibus aliis effectibus. Et ideo soli « Deo competit secundum virtutem pro- « priam talis effectus. Unde etiam, ut dici- « tur in lib. de causis, intelligentia non dat « esse, nisi prout est in ea virtus divina. « Sic ergo Deus est causa omnis actionis, « prout quodlibet agens est instrumentum « divinæ virtutis operantis. » Similiter idem S. Doctor tradit excessum perfectionis sive actualitatis actus supra habitum, aut aliam quamlibet virtutem permanentem pluribus in locis, et præcipue 1 *p. qu.* 48, *art.* 6, in corpore, ubi ait : ***Bonum simpliciter consistit in actu, et non in potentia : ultimus autem actus est operatio, vel usus, etc.*** et 1, 2, *q.* 71, *art.* 3, *in corpore*, ubi inquit : ***Potior est actus in bonitate, vel malitia, quam habitus.*** Et in respons. ad 3 : ***In bonitate***, ait, ***et malitia actus præeminet habitui.*** Videantur, quæ diximus *loco citato*, ubi alias auctoritates expendimus.

Confirmatur amplius.

90. Ex quibus confirmatur secunda ratio superius tacta : nam ideo potentia naturalis indiget virtute sibi superaddita ad eliciendum supernaturalem operationem ; quia prædicta operatio secundum suam speciem considerata excedit vires proprias potentiæ : atqui eadem operatio secundum suam existentiam, et actualitatem accepta excedit vires, et perfectionem cujuscumque supernaturalis virtutis habitualis : ergo quamvis homo supponatur adjutus, et elevatus per virtutes supernaturales, adhuc indiget novo auxilio, ut queat proxime elicere operationes hujusmodi virtutibus respondentes : id quippe evincit eadem proportionis, et paritatis ratio.

Confirmatur tertio : quia instrumenta divinæ virtutis, cum actu agunt, recipiunt aliquam virtutem fluidam, per quam elevantur, et proportionantur ad agendum : sed homo in qualibet operatione se habet ut instrumentum divinæ virtutis : ergo quamvis homo supponatur elevatus per virtutes, et qualitates permanentes ; adhuc indiget nova aliqua virtute fluida, quam vocamus actuale auxilium. Consequentia constat. Major autem est communis doctrina Thomistarum desumpta ex Divo Thoma, 3 *p.* *q.* 62, *art.* 4, *in corp.* ubi ait : « Ponendo, « quod sacramentem est causa instrumen- « talis gratiæ, necesse est simul ponere, « quod in sacramento sit quædam virtus « instrumentalis ad inducendum sacramen- « talem effectum. Et hæc quidem virtus « proportionatur instrumento. Unde com- « paratur ad virtutem absolutam, et perfec- « tam, sicut comparatur instrumentum ad « agens principale. Instrumentum enim « non operatur, nisi in quantum est mo- « tum a principali agente, quod per se ope- « ratur. Et ideo virtus principalis agentis « habet permanens, et completum esse in « natura : virtus autem instrumentalis ha- « bet esse transiens ex uno in aliud, et in- « completum : sicut et motus est actus im- « perfectus ab agente in patiens. » Quod late declarant N. Complutens. in lib. Physic. disp. 12, quæst. 1. Majorem etiam tradit idem Sanctus Doctor loco citato ex quæst. 3, de potentia, illis verbis : « Sic ergo « Deus est causa omnis actionis, prout « quodlibet agens est instrumentum divinæ « virtutis operativæ. » Et in hac 1, 2 quæst. 6, art. 1 ad 2, ubi ait : « Deus movet ho- « minem ad agendum non solum sicut pro- « ponens sensui appetibile, vel sicut immu- « tans corpus ; sed etiam sicut movens ip- « sam voluntatem : quia omnis motus « tam voluntatis, quam naturæ ab eo pro- « cedit, sicut a primo movente in quantum « natura est quoddam instrumentum Dei « moventis : ita non est contra rationem « actus voluntarii, quod sit a Deo, in quan- « tum voluntas a Deo movetur, etc. »

Objectio diluitur.

91. Dices rationem, quam hactenus ponderavimus, non urgere specialiter in actibus, et auxiliis ordinis supernaturalis, pro quibus ipsam construximus, sed generaliter procedere

procedere in omni ordine tam naturæ, quam gratiæ : atque ideo videri minus aptam ad probandam specialem assertionem ; cui congruentius foret speciale fundamentum aptare.

Respondetur prædictam rationem ideo potius aptissimam, et efficacissimam esse, quia procedit in principiis universalibus, et quæ ubique evincunt necessitatem novi auxilii sufficientis supra habitus, et qualitates permanentes, juxta illud D. Hieronymi : *Non potest sufficere, quod semel collatum est.* Et quamvis assertio nostra sit specialis ; fieri tamen potuit, et debuit, ut principiis generalibus, atque adeo certioribus, ejus veritatem ostenderemus, imitati D. Th. *hac* 1, 2, *qu.* 109, *art.* 1, ubi eodem modo se gerit, et alibi sæpe.

§ II.

Objectio contra præcedens fundamentum, et illius enodatio.

Prima objectio contra præcedentem doctrinam.

92. Sed adversus nostram assertionem, et adversus ejus fundamentum oppones primo : quoniam nulla virtus operativa, quantumvis actualis fingatur, adæquat actualitatem operationis, et perfectionem existentiæ : ergo vel dicendum est, quod posito quolibet auxilio, requiritur aliud, et sic usque in infinitum ; vel dicendum est non requiri hujusmodi adæquationem ut potentia, et habitus queant operationem elicere. Si enim potentia elevata per auxilium potest suum actum producere, quamvis ejus actualitatem, et existentiam non adæquet ; quare elevata per habitum non poterit eandem operationem efficere? præsertim cum habitus non minoris perfectionis sit, ac auxilium.

Prima responsio.

Huic objectioni occurrit perdoctus quidam Junior discipulus D. Thom. negando antecedens : existimat enim auxilium Dei actuale continere eminenter perfectionem cujuslibet operationis eliciendæ, atque ideo non indigere novo auxilio, ut eam eliciat. Pro quo observat omnipotentiam, quam habitus supernaturales, auxilia, et operationes diversimode participant, dicere tres quasi conceptus objectivos ratione nostra distinctos, nimirum conceptum principii operativi, munus operationis, et rationem principii actualis, quod est sua operatio. Ex quibus hic posterior conceptus est aliis duobus præstantior : neque enim principium potens operari ; nec actualis operatio, si seorsim accipiantur, adæquant perfectionem principii actualis, sive ejus, quod ita est potens operari, ut simul sit sua operatio : quippe quod unit eminenter alias duas illas rationes. Hoc autem, inquit, discrimen interest inter habitum infusum, auxilium, et operationem, quod habitus solum imitatur divinam omnipotentiam quantum ad conceptum principii operativi ; operatio autem quantum ad rationem exercitii ; auxilium autem quantum ad efficaciam principii actualis, quod utrumque munus tam principii operativi, quam operationis cum quadam eminentia complectitur. Taliter enim confert potentiæ vires ad operandum, quod simul easdem cum operatione reipsa conjungit. Unde auxilium excedit perfectionem tam habitus, quam operationis. Et consequenter non infertur vel quod potentia actuata per hoc auxilium alio auxilio communicante vires indigeat, vel quod actuata per habitum possit absque novo auxilio operationem elicere. Quam doctrinam tueri videntur plures Thomistæ, qui absolute docent potentiam actuatam per auxilium esse causam principalem operationis : nam ad causam principalem spectat continere formaliter, vel eminenter perfectionem effectus. Videantur Ledesma *quæst. unic. de auxiliis art.* 3, ante quartam conclusionem, Cabrera *ubi supra num.* 89, Zumel *disp.* 5, *de auxiliis fol.* 145, N. Philipp. *disp.* 3, *dub.* 7, et alii.

Ledesm. Cabrera Zumel. Trinit. Philip. a Trinit. Displicet.

93. Hæc tamen responsio non satisfacit, sed deficit in pluribus. Tum quia fundamentum, cui innititur, falsum est, nempe auxilium actuale, de quo loquimur, participare divinam omnipotentiam, nedum quoad conceptum principii operativi, sed etiam quantum ad munus operationis. Hujusmodi enim auxilium neque est formaliter operatio, nec eam infallibiliter infert, sed est principium ab ea simpliciter separabile, et quod multoties actu separatur : unde nulla est ratio, cur dicatur participare divinam omnipotentiam in ratione principii, secundum quod est formaliter sua operatio. Tum etiam quia ideo habitus non adæquat perfectionem operationis, quia hæc est actualior, quam ille, et importat existentiam, quæ in nulla virtute activa creata principaliter continetur, ut supra vidimus ex D. Thoma ; atqui hæc ratio etiam militat in auxilio, quod est minus actuale, quam operatio; siquidem ad eam ordinatur tanquam

ad ultimam actualitatem potentiæ, ejusque existentiam non continet : ergo auxilium non adæquat perfectionem operationis. Tum præterea, quoniam si potentia elevata per auxilium contineret eminenter perfectionem operationis, non posset hanc formaliter recipere, vel saltem frustra actuaretur per illam : nam quod est eminenter tale, præstat seclusis imperfectionibus, quod posset communicari ab eo, quod est formaliter tale: et ideo sol nequit recipere calorem formalem, quia videlicet est calidus eminenter per lucem : consequens est falsum ; siquidem auxilium ordinatur ad operationem formalem : ergo non continet illam eminenter. Tum denique quia si auxilium ita adæquat perfectionem operationis, ut omnes ejus rationes formaliter, vel eminenter continet ; sequitur quod per semetipsum, et antecedenter ad operationem constituet hominem in actu formaliter, vel eminenter operantem. Sicut quia Deus per suam virtutem operativam continet formaliter eminenter actum secundum, constituitur operans in actu secundo per eandem virtutem, quin opus sit operationem realiter, vel formaliter, vel virtualiter diversam elicere. Videantur N. Complut. *in lib. Physic. disp.* 8, *q.* 1.

Notanda pro legitima objectionis solutione.

94. Aliter ergo objectioni occurrendum est, prænotando *primo* operationem posse bifariam considerari, nempe quoad speciem, seu tendentiam specificam in objectum, deinde quoad actualitatem, et existentiam. Et quidem primo modo considerata non excedit perfectionem habitus ; immo plerumque ipsi in hac parte cedit : nam tendentia specifica habitus universalior est, et ad plura objecta se extendit : operatio autem participat illam tendentiam inadæquate, et cum majori restrictione. Posteriori autem modo sumpta nequit non excedere habitum, et quamlibet virtutem operativam, ut satis liquet ex dictis § *præcedenti.* Unde cum de ratione causæ principalis sit continere eminenter, vel formaliter effectum ; sequitur, quod habitus producat per modum causæ principalis operationem secundum suam speciem consideratam : quod præcise intendunt Thomistæ citati, et nos statuimus *dub. præcedenti* § 2 *in responsione ad primam objectionem.* Alias autem rationes nequit nisi instrumentaliter producere, ut diximus *loco superius citato.*

D.Tho.

Secundo observa ex D. Thom. *q.* 3 *de potentia art.* 8 *ad* 13 et 14 quod licet de ratione cujuscumque causæ efficientis sit continere aliquo modo in actu suum effectum (implicat enim efficere in actu secundo, quod aliquo modo non continetur in actu primo) aliter tamen et aliter convenit hæc continentia causæ principali, ac instrumentali. Principalis enim continet perfecte formaliter, quod eminenter rationem illam, quam per se respicit, et principaliter producit, ut potest inductive ostendi, et docent communiter Philosophi. Causa autem instrumentalis, quatenus talis, non continet perfecte, et adæquate rationem, quam attingit, sed deficienter tantum, et imperfecte: aliter enim exueret rationem instrumenti, et eo ipso causa principalis constitueretur. Quod satis liquet in omnibus instrumentis : potentia enim nutritiva non adæquat perfectionem substantiæ, nec virtus sacramentalis perfectionem gratiæ sanctificantis, quas instrumentaliter attingunt. Sublevanda tamen, et promovenda est causa instrumentalis per aliquid intrinsecum : nam hoc sublato nec poterit agenti principali subordinari, nec effectum aliquomodo præcontinere, ut latius explicant N. Complutenses *in libro Physicorum disputatione* 12, *quæstione prima.*

Ex quo fit, et nota *tertio,* quod licet repugnet causam recipere in se illum effectum, quem sub omni ratione principaliter producit, *ut supra numero præcedenti* diximus : fieri tamen potest, ut in se recipiat effectum, quem secundum aliquam, aut aliquas rationes, et præcipue secundum ultimam actualitatem, instrumentaliter tantum attingit. Et ratio differentiæ est : quoniam unumquodque recipit secundum quod est in potentiâ passiva : causa autem, quæ secundum omnem rationem producit principaliter aliquem effectum, non est in potentia passiva ad illum, sed eum continet in actu formali, vel eminenti : unde impossibile est, quod eum in se recipiat. E converso autem causa instrumentalis non continet formaliter, vel eminenter effectum, sed tantum secundum quid, et valde deficienter ; atque ideo optime cohæret, quod maneat simpliciter in potentia passiva ad illum : unde fieri potest, quod recipiat in se effectum, quem instrumentaliter attingit. Et quamvis in prædicto effectu, utputa in operatione vitali, attingat principaliter aliquam rationem, verbi gratia tendentiam specificam in objectum : quam proinde seorsim, et secundum se consideratam non posset in se recipere : nihilominus si eodem effectu

effectu producat instrumentaliter alias rationes, verbi gratia actualitatem, et existentiam ; optime valet actuari per prædictum effectum ut hujusmodi rationibus vestitum : has quippe, et effectum ut eis circundatum, non continet in actu perfecto. Neque natura intendit producere, vel recipere operationem sumptam præcise quoad tendentiam specificam : hæc quippe sufficienter præhabetur in potentia, vel virtute operativa : sed intendit efficere, et recipere eundem respectum ut actuatum per existentiam, et ultimum sui exercitium ; quæ prout sic non continetur actu perfecte in potentia, vel virtute, ut constat ex dictis.

Applicatio præcedentis doctrinæ, et objectionis solutio.

95. Ex his ad objectionem respondetur concedendo antecedens, et negando consequentiam quoad utramque partem. Nam licet auxilium non contineat perfecte actualitatem, et existentiam operationis, eam tamen continet per modum virtutis, aut elevationis instrumentariæ. Unde non sequitur, quod indigeat ulteriori auxilio dante majorem virtutem elevantem : nam licet instrumentum egeat virtute sibi superaddita ; ipsa tamen elevatio illam non exposcit, sed potius per semetipsam elevat, et proportionat causam inferiorem, et de se impotentem ad operandum, ut inductive potest ostendi. Nec sequitur, quod potentia, vel habitus, aut alia qualitas permanens queant sine nova elevatione, aut virtute superaddita attingere existentiam, et actualitatem operationis : quia hujusmodi virtutes permanentes non sunt ipsa elevatio ad attingendum tales rationes ; sed tantum sunt instrumenta elevabilia. Quamobrem indigent actualiori virtute collata per modum auxilii transeuntis, ut ad productionem perfectissimæ actualitatis, quæ in operatione reperitur, proportionetur. Nec tandem sequitur, quod potentia nequeat in se recipere operationem, quam elicit, ut contra Juniorem supra citatum inferabamus : nam licet causa principalis contineat perfecte suum effectum, quem proinde recipere in se non valet : causa tamen instrumentalis, cujusmodi est potentia elevata per auxilium respectu existentiæ, et actualitatis operationis, eum non continet perfecte : atque ideo ipsum recipere potest. Unde magis liquet, quam merito asseruerit D. Thomas omnem causam creatam elicere instrumentaliter suam operationem, saltem secundum aliquem conceptum acceptam. Si enim ad ipsam adæquate sumptam concurreret præcise per modum causæ principalis, eo ipso contineret adæquate in actu ejus perfectionem, proindeque non esset in potentia passiva ad eam recipiendam : ergo a contrario sensu si omnis causa creata vitalis recipit suam operationem ; signum est, quod eam perfecte non continet, et quod non attingit per modum causæ principalis omnes conceptus in ea repertos, sed tamen instrumentaliter.

Ad id quod ultimo in hac objectione dicebatur, nempe habitum esse præstantiorem auxilio, respondetur admittendo, quod auxilium sit minus perfectum, quam habitus, si comparentur quantum ad universalitatem tendentiæ specificæ in objectum, ut supra insinuavimus *num.* 88, vel quantum ad modum essendi, vel denique in esse entis. Nihilominus si quantum ad actualitatem conferantur, auxilium præeminet habitui : nam auxilium est magis actuale, descenditque a Deo, quatenus specialiter præcontinet existentiam, et ultimam actualitatem cujusvis actionis creatæ. Unde aptius est ad producendum instrumentaliter hujusmodi formalitates. Idque frequenter accidit in aliis instrumentis, et virtutibus instrumentariis : nam virtus elevans multoties habet minorem perfectionem in esse entis, ac instrumentum, quod elevatur : ut accideret, si Deus uteretur Angelo tanquam instrumento ad producendam formicam.

Replica.

96. Nec refert, si opponas, quod gratis concesso causam secundam attingere instrumentaliter suam operationem quantum ad actualitatem, et existentiam; minime infertur, quod habitus infusus debeat denuo elevari per aliquod auxilium actuale ipsi superadditum, et ab ea realiter diversum : sufficit enim ipsemet habitus, quatenus per se, et intransitive habet rationem virtutis instrumentariæ in ordine ad aliquem conceptum operationis. Quod declarari potest exemplo caloris : hic enim elicit suam calefactionem et principaliter, et instrumentaliter : principaliter quidem, quatenus calefactio producit calorem secundum se, sistendo ibi : instrumentaliter vero, quatenus calefactio attingit eundem calorem, ut est dispositio ad formam substantialem : sub hac quippe ratione calefactio excedit virtutem propriam caloris agentis, solumque procedit ab illo, quatenus agit instrumentaliter in virtute substantiæ. Et nihilominus calor præstat hoc posterius munus absque nova elevatione sibi realiter superaddita,

ut tradunt Complutens. *in libro Physic. disput.* 10, *quæst.* 5. Idem igitur in nostro casu dicendum erit, et consequenter superflue adjicimus novum auxilium. Præsertim cum superfluum sit fieri per plura, quæ fieri possunt per pauciora.

Hoc, inquam, non refert, sed facile diluitur ex dictis. Nam licet virtus instrumentalis non debeat adæquare perfectionem effectus principalis agentis ; ad eam tamen, quantum fieri potest, debet accedere, eidemque proportionari. Effectus autem, ad quam in nostro causu creatura concurrit instrumentaliter, excedit ejus virtutem ratione maximæ actualitatis, in qua creaturæ agenti præeminet. Unde virtus instrumentaria ad hanc actualitatem attingendam requisita debet esse valde actualis, et maxime imitari actualitatem Dei principalis agentis. Hoc autem convenit auxilio actuali, non autem habitui, aut alteri qualitati permanenti : eo quod habitus commensuratur per se cum actu considerato secundum speciem et tendentiam in objectum ; non vero cum ejus existentia, et actualitate, et sub illa priori ratione participat increatam Dei virtutem. Auxilium vero, quod de novo adjicimus, ordinatur per se primo ad actualitatem, et existentiam operationis, easque saltem imperfecte, et vialiter præcontinet : atque ideo non imitatur Dei virtutem præcipue quantum ad tendentiam specificam in objectum, quæ sufficienter præhabetur in habitu ; sed magis quantum ad continentiam existentiæ, et ultimæ actualitatis, quæ in habitu non præcontinetur. Unde non frustra, sed necessario superadditur hujusmodi auxilium.

Per quod satis liquet ad exemplum in contrarium adductum : nam etiam calor indiget novo auxilio actuali, ut queat elicere calefactionem secundum existentiam, et actualitatem consideratam : quod nunquam negarent N. Complutens: Ad eandem vero calefactionem, ut instrumentaliter est inductiva substantiæ, non exposcit novam elevationem actualem : quia pro hujusmodi effectu nihil interest, quod virtus elevans sit, vel non sit adeo actualis ; sed tantum desideratur, quod calor influat per subordinationem ad substantiam principaliter agentem. Et quia calor habet prædictam subordinationem ex eo, quod dimanaverit a substantia, ipsique ex natura sua adjunctus fuerit per modum virtutis proximæ illius : propterea hac dimanatione supposita, non indiget elevari per novam virtutem, aut motionem instrumentariam. Oppositum autem contingit in nostro casu, ut constat ex dictis.

Adde substantiam creatam non esse immediate operativam per actionem, sed tantum dimanationem. Unde pro illo instanti, in quo passiones ab ea dimanant, communicat ipsis omnem virtutem elevantem, quam communicare valet : postea vero nullam immediate exerit actionem elevativam, vel confortantem. Quamobrem obligamur dicere, quod calor accepit in sua dimanatione virtutem instrumentariam ad producendum substantiam ; nec possumus admittere, quod denuo elevetur per novum substantiæ influxum, et per novam receptionem virtutis, ut optime declarant N. Complut. *in lib. Physic. disp.* 10, *quæst.* 6. Deus autem, postquam produxit habitus infusos, queit ipsis novam virtutem adjicere : idque reipsa præstat communicando novum auxilium actuale, ut in assertione statuimus. Addi etiam valet non potuisse communicari creaturæ virtutem permanentem ad producendum *esse*, nisi constitueretur in ratione principii universalis essendi : quod repugnat. Videatur Alvarez disp. 19 de auxiliis num. 5.

§ III.

Alteri objectioni emergenti ex dictis occurritur.

97. Deinde nostræ assertioni, et illius fundamento oppones *secundo*, quod licet admittatur habitus infusos, et generaliter omnem virtutem creatam non producere principaliter existentiam, et actualitatem suarum operationum ; perperam tamen ex hoc infertur, quod debeant concurrere instrumentaliter, atque ideo quod petant elevari per aliquam motionem, vel auxilium. Fieri enim potest, quod nullo modo active, vel principaliter, vel instrumentaliter ad hujusmodi rationes concurrant ; sed tantum materialiter, et quasi dispositive, efficiendo videlicet subjectum receptivum, et determinativum talium formalitatum. Quod quantum ad existentiam docet Bannez 1 *part. quæst.* 3, *art.* 4, *dub.* 4, ubi mordicus defendit, quod juxta sententiam D. Thom. *esse* nullo modo producitur ab agente creato, reprehenditque S. Doctoris discipulos, qui oppositum opinantur. Idque sibi persuadet : tum

tum quia S. Doctor ubique asserit existentiam esse effectum solius Dei, ut 1 *part. quæst.* 3, *artic.* in corpore, et *lib.* 2, *contra gentes, cap.* 21, *et lib.* 3, *cap.* 66, *et quæst.* 7, *de potentia art.* 2, et alibi sæpe : quod verificari non valet, si admittamus creaturas esse causam effectivam, saltem instrumentalem existentiæ. Tum etiam quia idem S. Doctor 1 *part. quæst.* 45, *art.* 5, probat, quod creare est solius Dei, quia *esse*, quod est terminus proprius creationis, producitur a solo Deo : ergo a contrario sensu, si creatura potest esse instrumentum ad producendum *esse*, pariter poterit esse instrumentum ad creandum, quod reprobat Divus Thomas ibidem. Tum denique quia absurdum est, quod eadem causa comparetur ad eumdem effectum totalem per modum causæ principalis, et instrumentalis, cum hujusmodi causæ habeant rationes satis oppositas : ergo cum creaturæ concurrant principaliter ad suas operationes, negandum est, quod in easdem influant instrumentaliter, quatenus important existentiam : sed hujusmodi effectus ratio soli Deo, unico agenti attribuenda est.

Nota pro objectionis enodatione.

98. Ut huic objectioni occurramus, et magis demonstremus robur rationis superius factæ, observa *primo*, quod licet Deus possit non uti creaturis vel tanquam causis principalibus, vel tanquam instrumentis in ordine ad productionem plurium effectuum : nihilominus eis de facto utitur, quoties vel ex parte effectus, vel ex parte modi eum attingendi non adest repugnantia in eo, quod mediis creaturis fiat, ut contingit, quando effectus per solam creationem producitur. Et hac ratione, quamvis posset Deus hæc inferiora per se solum efficere, admittit tamen ad eorum productionem influxum cœlorum, ut ostendunt N. Complut. abbreviati *tractat. de Cœlo, disput.* 4, *quæst.* 1 *et* 4, et licet posset per semetipsum movere immediate cœlum, illud tamen de facto movet mediante Angelo, ut declarant prædicti Auctores *in eodem tract. disp.* 3, *quæst.* 3, cujus ratio traditur a D. Thom. 1 *part. quæst.* 103, *art.* 6, his verbis : « Cum per « gubernationem res, quæ gubernantur, « sint ad perfectionem perducendæ; tanto « erit melior gubernatio, quanto major « perfectio a gubernante rebus gubernatis « communicatur. Major autem perfectio « est, quod aliquid in se sit bonum, et « etiam sit aliis causa bonitatis, quam si « esset solummodo in se bonum. Et ideo « sic Deus gubernat res, ut quasdam aliarum in gubernando causas constituat. « Sicut si aliquis Magister discipulos suos « non solum scientes faceret, sed etiam « aliorum Doctores. »

D.Tho.

Deinde observa nullam inveniri repugnantiam in eo, quod *esse*, et actualitas operationis producatur instrumentaliter ab eadem causa creata, quæ hujusmodi operationem secundum speciem acceptam principaliter producit. Quoniam id, quod fit per eductionem, est attingibile per actionem creaturæ, saltem instrumentaliter, et cum subordinatione ad Deum principaliter agentem, ut inductive potest ostendi ; sed existentia cujuslibet operationis fit per eductionem, non minus ac ipsa operatio; siquidem existentia non fit per se, sed ad productionem ejus, quod existit : nulla est ergo repugnantia in eo, quod existentia operationis producatur instrumentaliter ab eadem creatura, quæ eandem operationem principaliter producit. Videatur Cajetanus 1 *part. quæst.* 8, *art.* 1.

Cajetan.

Solvitur objectio.

99. Ex iis respondetur ad objectionem retorquendo illam in ejus Auctorem : nam creatura concurrit de facto, saltem instrumentaliter, ad illas rationes, quibus non repugnat, quod attingantur instrumentaliter a creatura : sed nulla est repugnantia in eo, quod creatura producat instrumentaliter existentiam suæ operationis : ergo creatura illam instrumentaliter producit. Major constat ex primo notabili, et minor ex secundo : consequentia autem est legitima. Unde liquet, quod supposita prædicta non repugnantia, et quod habitus infusus non producat principaliter existentiam suæ operationis; merito intulimus, quod eam attingat instrumentaliter. Cumque de ratione instrumenti sit actuari, et elevari per aliquam motionem derivatam ab agente principali; necessario sequitur præter habitus infusos requiri hujusmodi motionem ad eliciendum actus, qui prædictis habitibus correspondent. Et hanc motionem merito vocamus novum, et distinctum auxilium.

Replica.

100. Nec refert, si cum quodam Thomista Juniore, cui Bannez sententia arridet, dicas existentiam nec de facto, nec de possibili posse produci per actionem creatam : existimat enim produci per actionem creativam, quam nulla creatura adhuc instrumentaliter elicere valet, ut docent communiter Thomistæ ex Div. Thom. 1 *parte, quæst.* 45, *art.* 5. Moveturque ad ita sentiendum

ex eo, quod ultimus, et universalissimus actus, cujusmodi est existentia, debet ita proportionabiliter a Deo dependere, ac dependet prima et universalissima potentia, videlicet materia prima : sed hæc ita dependet a Deo, ut petat ab ipso creari, et per nullam actionem creatam valeat principaliter, aut instrumentaliter attingi : idem ergo de existentia dicendum est.

Responsio. Hoc, inquam, non refert, sed falsitatis convincitur. Tum quia existentia non fit per se, ad productionem ejus, quod fit, et subsistit ut *quod*, ut docet D. Thom. 3, *quæst.* 17, *art.* 2, et alibi sæpe : at equus, verbi gratia, non producitur de facto per creationem, sed per generationem, ut docent communiter Philosophi, et quasi ad sensum experimur : ergo existentia equi non fit per creationem. Idemque proportionabiliter de existentia operationis creatæ dicendum est : operatio enim vere educitur ex subjecto. Tum præterea quia cum equus corrumpitur, ejus existentia non annihilatur, sed resolvitur in materiam primam, quæ post corruptionem equi persistit : ergo cum equus generatur, illius existentia non creatur, sed educitur ex materia, quæ ante generationem supponitur : id enim convincit paritatis ratio. Tum deinde quia si in omni generatione crearetur existentia, jam creatio admisceretur operibus creaturæ : quod tamen expresse negat Div. Thom. *quæst.* 3, *de potentia art.* 8 *ad* 1 *et* 1 *part. quæst.* 45, *art.* 8, ubi concludit : *In operibus naturæ non admiscetur creatio, sed præsupponitur aliquid ad operationem naturæ.* Tum denique, et præcipue, quia D. Thom. quem pro se extare existimat Adversarius expresse docet nostram sententiam *locis* § 1 *citatis*, et insuper 1 *part. quæst.* 104, *art.* 2 *ad* 2, et *loco proxime citato ex quæst.* 3, *de potentia*, ubi argumentum 19, quod erat hujusmodi : *In lib. de causis dicitur, quod esse est per creationem : hoc autem non esset, nisi formæ crearentur : nam forma est essendi principium ; ergo formæ sunt per creationem*, etc. respondet in hunc modum : *Dicendum, quod esse per creationem dicitur, in quantum omnis causa secunda dans esse hoc habet, in quantum agit in virtute primæ causæ creantis, cum esse sit primus effectus nihil aliud præsupponens.* Videatur Cajetanus 1 *part. quæst.* 45, *art.* 5, § *Ad Durandum*, ubi explicans illam S. Doctoris propositionem : Omnis causa secunda est instrumenmentum Dei, inquit : Dicitur secundo, quod etiam illa propositio est vera, ut patet *de potentia, quæst.* 3, *art.* 7, ubi Angelus, et omnis causa secunda non agit, nisi agatur a Deo multipliciter. Nec inconvenit, immo oportet omnem actionem creaturæ attingere ad effectum Dei : quia semper attingit ad esse, quod nulla causa dat, nisi in virtute primæ causæ, ut hic, et *in* 3, *contra gentes*, *cap.* 64, 65, ostenditur.

D.Tho. — Cajetan.

101. Per quod satis liquet ad motiva contraria *num.* 97 relata. Ad primum enim dicendum est merito D. Thom. asserere, quod existentia est effectus solius Dei : non quia solus Deus eam efficiat ; sed quia solus Deus ipsam perfecte præcontinet, et per modum causæ principalis producit : creatura vero tantum illam efficit, quatenus est instrumentum divinæ virtutis ut tradit S. Doctor *loco proxime relato*.

Moti contraria diluuntur.

Ad secundum respondetur D. Thom. eo loco minime probare, quod creatura nequeat creare, quia non possit utcumque attingere *esse ;* sed quia non potest attingere *esse* absolute, quod est terminus formalis creationis. Cum hoc tamen recte cohæret, quod possit efficere instrumentaliter *esse* ut determinatum, et educibile ex determinata potentia ; quin hinc inferatur, quod eodem modo creare valeat. Nam ad creationem requiritur, quod actio respiciat *esse* absolute, et abstrahens a subjecto præsupposito : id autem repugnat actioni creatæ, cui essentiale est aliquod passum, sive subjectum præsuppositum attingere, ut ibidem tradit S. Doctor.

Ad tertium negatur antecedens : nam oppositum liquido constat in calore, qui elicit principaliter calefactionem, quatenus hæc terminatur præcise ad alium calorem secundum se consideratum, et eamdem actionem instrumentaliter elicit, quatenus terminatur ad calorem, ut hic est dispositio ad substantiam.

Ad quartum (quod est fundamentum Junioris *num. præced.* relatum), concessis præmissis, neganda est consequentia : nam licet tam materia, quam existentia a solo Deo principaliter producantur : nihilominus existentia potest attingi instrumentaliter a creatura per veram eductionem, secus autem materia. Et ratio differentiæ est satis manifesta : quoniam materia est primum subjectum, cui repugnat ex alio educi ; atque ideo necessario fit per creationem, ad quam creatura nequit vel instrumentaliter concurrere. Existentia autem supponit ordine

dine

dine executionis materiam primam, vel aliud subjectum; ex quibus proinde educi valet. Et de facto ita producitur, quoties essentia, aut suppositum, cui per se primo immediate convenit, per generationem fit : atque ideo non repugnat ipsi, quod per actionem creatam instrumentaliter attingatur. Videantur N. Complutenses abbreviati *in lib. de generatione, disp. ultima quæst.* 5, § 3, ubi aliis objectionibus occurrunt.

Complutenses abbreviati.

§ VI.

Argumenta opinionis adversæ convelluntur.

Opinio contraria. Vega. Valent. Suarez. Ledesm. Probatur ex D. Th.

102. Contrariam sententiam præter Vegam relatum tuentur Valentia 1, 2, *disp.* 8, *quæst.* 3, *puncto* 3, *propositione* 3, Suarez *lib.* 1 *opuscul. cap.* 6 *a num.* 13, *et lib.* 3, *cap.* 13, *num.* 4, et alii plures Juniores : quibus ex Thomistis adhæret Ledesma *disput. de auxiliis art.* 3, *concl.* 5, *et artic.* 6, *concl.* 2. Quæ potest probari primo ex D. Thom. *supra quæst.* 109, *artic.* 1, *in corpore*, ubi ad actiones creatas nihil aliud præter virtutes permanentes exposcit, nisi motionem Dei, sive applicationem ad actu agendum. *Sic igitur*, inquit, *actio intellectus, et cujuscumque entis creati dependet a Deo quantum ad duo. Uno modo, in quantum ab ipso habet perfectionem, sive formam, per quam agit : alio modo in quantum ab ipso movetur ad agendum.*

Confirmatur.

Confirmatur ex eodem D. Thom. *infra quæst.* 115, *art.* 6, ubi ait : *Quatuor enumerantur, quæ requiruntur ad justificationem impii, scilicet gratiæ infusio, motus liberi arbitrii in Deum per fidem, et motus liberi arbitrii in peccatum, et remissio culpæ.* Et statim subjungit : *Ex parte igitur motionis divinæ accipitur gratiæ infusio.* Et artic. sequenti, inquit : *Tota justificatio impii originaliter consistit in gratiæ infusione : per eam enim et liberum arbitrium movetur, et culpa remittitur.* Eademque repetit *artic.* 8 *sequenti.* Quibus verbis complectitur D. Thom. cuncta principia, quæ ad justificationem impii extra Sacramentum factam concurrunt ; nullumque aliud immediatum auxilium intrinsecum exposcit, nisi gratiam habitualem, et virtutes ipsi annexas : ergo ex ejus sententia non requiritur auxilium actuale distinctum a virtutibus infusis, quoties eæ insunt subjecto.

Ad primam auctoritatem respondemus, quod licet D. Thom. ibi non explicet adeo expresse necessitatem hujus auxilii superadditi virtutibus permanentibus, illud tamen statuit satis aperte in locis pro nostra conclusione relatis. In prædicto autem loco illud comprehendit vel sub nomine perfectionis, vel sub nomine motionis : nam hujusmodi auxilium ex una parte complet perfectionem formarum permanentium, ad easque reducitur ; et ex alia parte se habet per modum motionis, cum sit quædam virtus instrumentaria. Nec oportuit, ut D. Th. in illo articulo, qui est primus, et quasi limen tractatus de gratia, omnia auxilia singillatim recenseret ; sed satis fuit cuncta sub nomine formæ, vel motionis comprehendere. Postea vero *in eadem quæst. art.* 9, satis expressit necessitatem hujus motionis, et quod de illa in primo articulo locutus fuerit : sic enim habet : *Homo in gratia existens non indiget alio auxilio gratiæ, quasi aliquo alio habitu infuso : indiget tamen auxilio gratiæ secundum alium modum, ut scilicet a Deo moveatur ad recte agendum : et hoc propter duo. Primo quidem ratione generali propter hoc, quod sicut supra dictum est* art. 1, *nulla res creata potest in quamcumque actionem prodire, nisi virtute motionis divinæ.* Ubi non dicit S. Doctor hominem indigere præcise motione pure applicante, seu movente, et nullam conferente virtutem (quamvis hanc etiam statuat, ut dubio sequenti videbimus, sed quod homo nequit agere nisi virtute divinæ motionis, quam ab omni habitu infuso distinguit. Non posset autem homo agere virtute divinæ motionis, nisi hæc conferret ipsi aliquam virtutem, et activitatem, et posse omnino completum : unde præter habitus infusos præsuppositos admittendum est auxilium actuale conferens hujusmodi virtutem. Quod D. Thom. sicut in art. 9. ita et in primo articulo, nomine motionis comprehendit.

Explicantur testimonia ex D. Tho.

Unde etiam constat ad testimonia in confirmatione relata : quia D. Thom. nomine *infusionis gratiæ* complectitur tum gratiam habitualem, et virtutes infusas, tum etiam auxilium præmovens, quod prædictam gratiam in adulti justificatione indivulse comitatur, tum denique auxilium actuale complens gratiam, et virtutes habituales. Nam licet gratia sanctificans contineat radicaliter actus charitatis, vel contritionis, quibus adultus ad suam justificationem disponitur, si prædicti actus secundum speciem considerentur : eos tamen non continet quoad actualitatem, et existentiam ob ea,

quæ superius diximus. Unde indiget novo auxilio dante virtutem ad eliciendum prædictos actus. Et sicut D. Thom. cum asserit hujusmodi actus provenire a gratia sanctificante, non excludit auxilium gratiam præmovens, et operationi conjungens : ita neque excludit auxilium eamdem gratiam complens, et adjuvans.

Secundum argumentum.

103. Arguitur secundo : quia causa secunda constituta in actu primo proximo, et omnino completo non indiget nova virtute, sed ad summum motione Dei eam ad agendum applicante : sed plures sunt causæ secundæ permanentes constitutæ in actu primo proximo, et omnino completo ad operandum : ergo hujusmodi causæ non indigent nova virtute actuali sibi superaddita : sed hoc pacto se habet voluntas, verbi gratia, elevata per habitum charitatis in ordine ad eliciendum charitatis actus : ergo voluntas sic elevata non indiget novo auxilio conferente vires, et posse proximum. Cætera constant. Et minor primi syllogismi videtur manifesta tum in sole, qui sufficientissime est constitutus in actu primo proximo ad illuminandum : tum in beatis, qui supposito lumine gloriæ, et essentia divina sibi unita per modum speciei intelligibilis, habent quidquid requiritur ad videndum Deum : tum denique in omnibus causis principalibus, quæ hoc ipso, quod tales sint, habent sufficientes vires ad producendum effectum.

Confirmatur.

Confirmatur : quia si voluntas elevata per habitum charitatis non est omnino sufficiens ad eliciendum actum amoris Dei, sed indiget motione, et virtute instrumentaria, ut producat prædictum actum ; sequitur, quod ipsum eliciat non per modum causæ principalis, sed instrumentalis : consequens est absurdum : ergo, etc. Sequela constat : nam motio, et virtus instrumentaria non constituit causam principalem, sed instrumentum. Falsitas autem consequentis ostenditur : quia actio instrumentaliter producta nequit esse libera, et meritoria : eo quod ad libertatem, et meritum requiritur dominium supra operationem : quod cum ratione instrumenti non cohæret ; siquidem instrumentum non movet se, sed agit motum ab alio : atqui actus charitatis elicitus ab homine viatore, est liber, et meritorius, ut docent omnes Catholici : ergo homo non producit actum charitatis instrumentaliter.

Ad argumentum respondetur, quod licet plures causæ secundæ sint constitutæ permanenter in actu primo completo ad producendum suam actionem, et effectum, si præcise considerentur quantum ad speciem : nulla tamen est causa secunda, quæ per solam virtutem permanentem constituatur in actu primo proximo, et omnino completo ad attingendum actionem, et effectum, si sumantur adæquate, tam quoad speciem, quam quoad actualitatem, et existentiam, ut constat ex supra dictis, et tradit D. Th. *quæst.* 3, *de potentia, art.* 7 *ad* 1, ubi idem fere argumentum dissolvit. Et in hoc sensu concessa majori, negamus minorem : quam nulla ex inductis probationibus evincit. Non *prima*, quia licet sol per suam virtutem permanentem contineat perfecte illuminationem, et lucem secundum speciem consideratas ; non tamen sumptas secundum actualitatem, et existentiam : nulla quippe virtus permanens residet in sole, quæ adæquet perfectionem, et actualitatem existentiæ, quam producit : et ideo indiget nova virtute. Videatur D. Hieronym. *in lib.* 2, *contra Pelagianos*, ubi refert, quod eorum Dux irridebat Catholicos asserentes hominem habentem suas potentias operativas indigere adhuc novo adjutorio Dei ad ambulandum, curvandum digitum, discurrendum, etc. Quod S. Doctor non diffitetur admittere : sed potius Pelagium, quod id detrectaret, vocat sacrilegum. Nec etiam *secunda* probatio urget : nam beati, quantumvis supponantur constituti in actu primo per lumen gloriæ, et habeant essentiam divinam sibi unitam in ratione speciei intelligibilis, adhuc indigent nova motione elevante ad eliciendum visionem beatificam. Quod tradit Div. Thom. *suprà quæst.* 109, *artic.* 9, *in respons. ad* 1, ubi ait : *Et ideo si post acceptam gratiam homo adhuc indiget divino auxilio, non potest concludi, quod gratia sit in vanum data, vel quod sit imperfecta. Quia etiam in statu gloriæ, quando gratia erit omnino perfecta, homo divino auxilio indigebit.* Loquitur autem de illo auxilio, de quo in corpore articuli dixerat : *Nulla res creata potest in quemcumque actum prodire, nisi virtute motionis divinæ.* Denique nec *tertia* probatio suadet intentum : nam ad rationem causæ principalis creatæ solum desideratur, quod contineat perfecte suum actum, et effectum secundum speciem consideratos : in hoc quippe satis discernitur ab instrumento : cum quo tamen recte cohæret, quod eundem actum, et effectum

Occurritur argumento.

D. Hier.

fectum producat instrumentaliter, quatenus important actualitatem, et existentiam, ut supra vidimus.

Respondetur confirmationi.

Per quod patet ad confirmationem : nam ut voluntas elevata per habitum charitatis libere, et meritorie eliciat amorem Dei, satis est, quod principaliter, atque ideo meritorie, et libere influat in prædictum actum secundum speciem acceptum; licet instrumentaliter, vel cum quadam necessitate (orta videlicet ex suppositione influendi libere, et principaliter in substantiam actus) concurrat ad existentiam, et actualitatem illius. Minime quippe obstat merito operationis id, quod est de ratione cujusvis actionis creatæ, nimirum produci a creatura instrumentaliter quantum ad actualitatem, et existentiam, et dependenter a motione Dei elevante, ut significavit D. Thom. *in* 2 *ad Annibal. dist.*28, *quæst. unica art.* 4 *ad* 3, his verbis : « Dicendum, quod potestas nostra nihil operari potest sine Deo, qui operatur in omni natura, et voluntate. Unde cum dicimus aliquid esse in nobis, non excludimus Dei auxilium. » Et 1 part. quæst. 105, art. 4 ad 3, inquit : « Dicendum, quod si voluntas ita moveretur ab alio, quod ex se nullatenus moveretur, opera voluntatis non imputarentur ad meritum, vel demeritum. Sed quia per hoc, quod movetur ab alio » (nempe Deo, de quo procedebat difficultas) « non excluditur, quin moveatur a se, ut dictum est : ideo per consequens non tollitur ratio meriti, vel demeriti : » et similia tradit *eadem* 1 *part. quæst.* 83, *art.* 1 *ad* 2 *et lib.* 3, *contra gentes*, *c.* 149. Potestque hæc responsio confirmari exemplis, tum sacerdotis absolventis, vel consecrantis, qui illam actionem secundum substantiam elicit principaliter, et eamdem quatenus est Sacramentalis, instrumentaliter producit : et tamen ipsam elicit cum merito, et libertate. Tum etiam Christi Domini, cujus charitatis amor, quatenus terminabatur ad Deum ut bonum secundum se, fuit necessarius, et non meritorius; et quatenus terminabatur ad Deum, secundum quod in actu exercito est ratio diligendi creaturas, fuit liber, et meritorius : meruitque simpliciter per ipsum sibi gloriam corporis, et nobis gloriam animæ, et alia præmia, ut tradit D.Th. *in* 3, *dist.* 18, *quæst.* 1, *art.* 2 *in respons. ad* 2 *et ad* 5, et latius explicant Alvarez 3 *part. disp.* 45, et Bannez 2, 2, *q.* 24, *artic.* 3. De quo rursum dicemus *disp.* 7, *num.* 303.

D.Tho. Alvarez. Bannez.

Tertium argumentum.

104. Arguitur tertio : quia charitas nobis infusa est participatio formalis voluntatis Dei : sed voluntas Dei, ut vivat in actu secundo, et quasi eliciat suam operationem, non indiget auxilio, vel virtute a se distincta; siquidem Deus nullum habet adjutorem, ut dicitur Job. 26 et Isai. 40 ; ergo charitas nobis infusa potest per semetipsam, et absque novo auxilio operationem sibi correspondentem elicere : idemque de aliis virtutibus, et earum actibus dicendum est. Et explicatur vis hujus argumenti : nam voluntus divina, quatenus distinguitur virtualiter, vel eminenter a sua operatione, non explicat tantam actualitatem, ac ipsa operatio : et nihilominus non indiget auxilio, ut prædictam operationem quasi eliciat : neque enim tale auxilium designari potest : ergo ex eo, quod virtus operativa creata sit minus actualis, ac ejus operatio, minime infertur, quod indigeat novo auxilio ad eam eliciendam.

Responsio.

Respondetur huic argumento, concessis præmissis, negando consequentiam. Et ratio disparitatis constat ex dictis : nam voluntas Dei non est in potentia passiva ad suam operationem; sed absque omni distinctione formali, vel virtuali est ipsamet operatio : omnis quippe linea divina pertingit a prima quasi potentialitate usque ad ultimum actum, ut diximus *Tract.* 3, *disp.* 4, *dub.* 2, § 2. Unde virtus increata nullum exposcit auxilium, quod sibi conferat majorem actualitatem; sed est ipsa purissime actualitas in abstracto. Charitas autem creata participat inadæquate voluntatem Dei, videlicet quantum ad conceptum principii, non vero quoad munus operationis, et ultimæ actualitatis : unde est minus actualis, quam operatio, et ejus existentia ; relinquitque voluntatem in potentia passiva ad earum receptionem. Quamobrem indiget novo auxilio actuali conferente vires ad producendum existentiam, et actualitatem operationis. Unde argumentum in Adversarios retorquendum est : nam ideo voluntas divina non indiget auxilio ad operandum, quia est ita actualis, ac ipsa operatio, vel, ut proprius loquamur, quia est ipsa operatio in actu secundo : si enim ab ea formaliter, vel virtualiter differret, eo ipso maneret in potentia saltem virtuali ad illam, nec posset se per semetipsam ad exercitium reducere : atqui nulla virtus creata est operatio, vel ita actualis, ac actus secundus : ergo nulla virtus creata habet actualitatem

sufficientem ad operandum, sed indiget novo auxilio.

Per quod patet ad illam argumenti explicationem : negandum enim est suppositum majoris : non enim voluntas divina, et ejus operatio differunt virtualiter : nec etiam differunt eminenter in hoc, quod habeant majorem, vel minorem actualitatem. Sed distinctio eminentialis ibidem reperta consistit in eo, quod salvetur in Deo ratio proprii, et veri conceptus principii operativi, et operationis, seclusis tamen imperfectionibus, cujusmodi est major, vel minor actualitas.

Quintum argumentum. 105. Arguitur quarto : nam causa materialis, formalis, et finalis, ut causent in actu secundo, non indigent novo auxilio, aut quasi auxilio sibi superaddito, sed sufficienter causam per id, quod habent in actu primo : ergo idem dicendum est de causa efficienti, ut paritatis ratio convincit.

Confirmatur primo. Confirmatur primo : nam multoties finis est minus perfectus, quam actus voluntatis, in quem influit, ut contingit, cum voluntas appetit, verbi gratia, divitias : et tamen ut prædictus finis influat in proprio genere non indiget novo auxilio : ergo licet virtus permanens sit minus actualis, quam operatio, potest in eam absque novo auxilio influere.

Secundo. Confirmatur secundo : quia cum passiones dimanant ab essentia, explicatur aliquo modo major actualitas, quam illa, quæ præexistebat in actu primo : et nihilominus non requiritur novum auxilium, ut passiones effluant ab essentia ; sed sufficit illud, quod ad productionem essentiæ concurrit : ergo quamvis operatio sit actualior, quam virtus activa sibi correspondens, nullum tamen exposcit auxilium elevans ab ea virtute distinctum.

Solutio argumenti. Ad argumentum respondet quidam perdoctus Junior discipulus D. Thom. negando majorem : existimat enim quamcumque causam creatam, ut actu causet in proprio genere, indigere novo, et speciali ejusdem generis auxilio, et consequenter docet materiæ addendum esse aliquid de linea materiæ, et formæ aliquid de linea formæ, et fini aliquid de linea finis. Quod præcipue sibi persuadet ex eo, quod aliter salvari non potest actualis subordinatio, et dependentia, quam omnis causa creata debet habere a Deo, cum actu, et prout actu in proprio genere causat. Quod ut defendat, et qualitatem prædictorum auxiliorum, plura comminiscitur satis difficilia, et incerta . Quamobrem ejus opinio sic universaliter accepta nobis non arridet, nec illius fundamentum probatur. Nam sicut ad hoc, ut materia, verbi gratia, causet in proprio genere, non requiritur, quod Deus influat in genere causæ materialis : ita nec oportet, quod materia recipiat auxilium aliquod hujus ordinis : sed satis est, quod nequeat causare ; nisi connotando actionem Dei productivam totius compositi,et concursum, quo adjuvat causas secundas. Idemque de causa formali dicendum est. Unde concedimus materiam, et formam causare in actu secundo absque novo auxilio in proprio ordine, et negamus consequentiam. Ratio autem disparitatis fundatur in earumdem causarum natura : nam materia, et forma causant compositum communicando ipsi proprias entitates : ad quod eædem entitates sufficiunt connotando actionem agentis, ut ex se liquet. Causa vero efficiens impertitur eidem composito, et actioni, qua agit, actualitatem, et existentiam ; quas proinde debet in actu primo præcontinere : cumque ad hoc non sufficiant virtutes operativæ permanentes, ut supra ostendimus ; sequitur, quod præter hujusmodi virtutes debeat recipere aliquod aliud actuale auxilium. Dubium incidens resolvitur.

106. Si autem loquamur de causa finali secunda, sive intermedia (quæ se habet in ordine ad finem ultimum, sicut agens secundum in ordine ad primum) satis verosimile est, quod debeat in suo genere compleri, et quasi adjuvari per aliquod velut auxilium, ut in actu secundo voluntatem alliciat, ut colligitur ex D. Thom. *in hac* 1, 2, *quæst.* 1, *art.* 6, in corpore, ubi inquit : *Ultimus finis hoc modo se habet in movendo appetitum, sicut se habet in aliis motionibus primum movens. Manifestum est autem,quod causæ secundæ moventes non movent, nisi secundum quod moventur a primo movente. Unde secunda appetibilia non movent appetitum, nisi in ordine ad primum appetibile, quod est ultimus finis.* Quibus verbis satis etiam expressit naturam, et conditionem auxilii, vel quasi auxilii, quo elevantur fines intermedii. Nam sicut auxilium de genere causæ efficientis est aliqua virtus effectiva, ita auxilium de genere causæ finalis debet esse aliqua bonitas allectiva : sicut enim agens movet efficiendo per virtutem ; ita finis movet alliciendo per bonitatem. Porro bonitas finis intermedii consistit non solum in ea perfectione, quæ ipsi secundum se inest ; sed etiam in ordine, D.Tho.

et

et conducentia ad consequendum ultimum finem, nempe bonum ut sit satiativum appetitus, ut significavit D. Thom. loco citato his verbis : *Quod non appetitur ut bonum perfectum, quod est ultimus finis, necesse est, ut appetatur ut tendens in bonum perfectum : quia semper inchoatio alicujus ordinatur ad consummationem ipsius.* Quamvis autem quodlibet bonum particulare queat quasi in actu primo movere voluntatem, eam tamen in actu secundo non alliciet, nisi prius compleatur per relationem in finem ultimum, quæ proinde se habet in hoc genere per modum auxilii. Nec oportet hanc relationem supperaddi a parte rei prædicto fini particulari, sed sufficit superaddi in apprehensione, sive, et idem redit, quod bonum particulare apprehendatur cum tali ordine ad finem ultimum. Nam sicut finis, ut moveat, non exposcit actu in re existere: ita nec auxilium, sive complementum finis petit actualem existentiam, nisi in apprehensione. In hoc ergo sensu admittimus causam finalem secundam, ut actu causet indigere auxilio, sicut eo proportionabiliter indiget causa efficiens.

Respondetur primæ confirmat.

107. Ex his etiam constat ad primam confirmationem, quibus addimus, quod quoties voluntas recte appetit finem intermedium, toties prædictus finis est perfectior volitione, quam finalizat. Nam voluntas recte appetens non appetit illud bonum secundum se ; sed appetit medium per prudentiam præstitum, ut habens bonitatem moralem objectivam : non enim voluntas recte appetens cupit divitias secundum se ; sed quod divitiæ amentur consone, et conformiter ad rationem. Quamvis autem bonum appetitum secundum se consideratum sit minus perfectum, quam volitio : illam tamen excedit, quatenus est quoddam bonum morale : nam prout sic transcendit ordinem physicum, spectat ad ordinem superiorem, ut declaravimus *Tract.*3, *disp.* 1, *dub.* 2, *num.* 32. Præsertim cum in actibus voluntatis recte ordinatis non fiat processus, et ordo ab extremo in extremum, hoc est a voluntate in objectum, sed ab extremis in medium, nempe a voluntate, et objecto in operationem : quia recte appetens non intendit, quod objectum sit, sed quod sit volitum juxta regulas rationis : atque ideo ipsemet effectus includitur in fine proximo,quem volens amat. Unde finis recte appetentis non est bonum particulare secundum se : sed potius ipsa volitio, ut moraliter bona, est finis tum voluntatis, tum objecti amati, tum ipsius volitionis physice sumptæ, ut fusius exposuimus *Tract.* 13, *disp.* 13, *dub. unico* § 11. Quod si voluntas aliter appetat, non est inconveniens admittere, quod finis intermedius sit minus perfectus, quam volitio : sed in hoc pervertitur ordo rerum, et committitur peccatum.

Diluitur secunda.

Ad secundam confirmationem dicendum est, quod si dimanatio passionum esset actio distincta ab actione productiva essentiæ, ut plures autumant ; necessario deberet admitti novum, atque distinctum auxilium, ut ratio a nobis facta satis evincit. Sed quia oppositum est verum, et traditur frequenter a D. Thom. ut probant N. Complut. *in lib. Physic. disp.* 10, *quæst.* 7, ideo concessis præmissis, neganda est consequentia ob manifestam disparitatem. Nam essentia in dimanatione passionum non agit per actionem , atque ideo supervacanee novum auxilium ad agendum : sed tantum dicitur agere, quatenus postulat passiones, et est terminus interjacens, per quem causalitas agentis usque ad passiones producitur : unde satis est, quod connotet auxilium pro prædicta causalitate communicatum. Cujus oppositum accidit : cum agens incipit agere per novam, et rigorosam actionem, ut supra ostendimus. Nec probatio in majori inserta contrarium probat : nam major illa actualitas, quæ in dimanatione passionum explicari videtur, non est explicatio novæ actionis, vel termini primarii ; sed explicatio termini secundarii, et producti ex vi actionis præcedentis pro qua supponit auxilium jam fuisse communicatum. Sicut autem unica actio utrumque terminum attingit primarium videlicet, et secundarium : ita unicum auxilium sufficit ad utrumque producendum : nam auxilium influit per actionem.

Compl.

Ultimum argumentum.

108. Quinto, et ultimo arguitur : quia si præter omnem habitualium principiorum virtutem, requireretur novum auxilium actuale communicans posse completum ; sequeretur tolli de medio libertatem : consequens est contra fidem: ergo tale auxilium non est necessarium. Probatur sequela : tum quia si hujusmodi auxilium dans posse requiritur, plane infertur, quod qui illo carent, non possint operari : et consequenter non omittunt operationem libere, sed necessario. Tum etiam quia virtus operativa necessario connexa cum operatione , ne-

quit libere eam elicere, ut ex terminis constare videtur : atque ideo hujusmodi auxilium, quod asserimus, ex una parte est virtus operativa, cum det posse proximum ; et ex alia necessario connectitur cum operatione ; siquidem communicatur per modum motionis ad unicam tantum operationem determinatæ : ergo hujusmodi auxilium non influit libere in operationem, nec relinquit locum, ut ista libere evadat. Per quod præclusæ manent omnes responsiones, quibus Thomistæ explicant, qualiter præmotio physica non officiat libertati : nam præmotio non dat posse, sed tantum applicat ad agendum : unde nec illius carentia infert impotentiam ad actum, nec illius præsentia destruit potentiam ad actum oppositum ; sed sive adsit, sive negetur, relinquitur potestas indifferens et indemnis. Cujus oppositum accidit in hoc auxilio : nam dat posse, et posse ad unum determinatum.

Confirmatio. Confirmatur : quia vel hoc auxilium differt a præmotione physica, vel non ? Primum dici non potest : quoniam multiplicarentur auxilia actualia absque necessitate. Secundum autem destruit libertatem : nam ponit posse omnino determinatum ad unum, sicut præmotio determinatur. Prædictum ergo auxilium admittendum non est.

Occurritur argumento. Respondetur argumento negando sequelam. Ad cujus primam probationem dicendum est hujusmodi auxilium completivum præexistentis virtutis habitualis communicari a Deo toties, quoties instat obligatio, aut necessitas operandi : unde ex ejus negatione nequit homo illam sibi excusationem prætendere. Qualiter autem hoc auxilium omnibus adsit, haud arduum est intellectu, si loquamur de auxiliis, et operationibus ordinis naturalis ; pro iis autem, quæ ad supernaturalem ordinem spectant, consulantur, quæ diximus *disput.* 3, *dub.* 8 et quæ latius dicemus *disp. seq. dub.* 3. Quod si Deus, ut absolute potest, denegaret hujusmodi auxilia, eo ipso deobligaretur homo elicere operationem sibi præceptam : quippe cum careret virtute sufficienti ad operandum. Nec hoc majorem difficultatem habet in homine prædito habitibus infusis, ac in illo, qui hujusmodi habitibus destituitur ; quem tamen certum est non eliciturum operationem supernaturalem nisi adjuvetur aliquo auxilio actuali, et dante virtutem, ut diximus *dub.* 3. Unde quod nobis hic objicitur ab omnibus dissolvendum est, et urget in omni sententia. Ad secundam probationem negamus minorem, quia auxilium, de quo in præsenti, non est ex se efficax, sed tantum sufficiens, et quod multoties operationem, pro qua datur, non consequitur : unde dat posse proximum omnino separabile ab operatione ; atque ideo ex nullo capite libertatem lædit. Dicitur esse motio determinata ad unam operationem, non quia cum illa necessario, aut infallibiliter connectatur ; sed quia communicatur per modum transeuntis, et non habet vim nisi ad eliciendum unicum actum. Cæterum ex una parte est separabilis ab operatione sibi correspondenti, et ex alia relinquit in voluntate potestatem ipsi innatam ad eliciendum actum oppositum : quo et nihil amplius desiderari potest, ut voluntas tali auxilio adjuta libere agat. Unde in præsenti non indigemus doctrina illa alias verissima Thomistarum.

Diluitur confirmatio. Ad confirmationem respondemus hoc auxilium multoties separari a præmotione physica, sive auxilio efficaci, ut nuper diximus : in quo casu evidens est prædicta auxilia realiter distingui. An autem fieri possit, quod eadem qualitas fluida sit simul virtus sufficiens, et auxilium efficax, et hoc aliquando contingat, constabit ex dicendis dubio sequenti.

DUBIUM VI.

Utrum præter omnia auxilia dantia virtutem, requiratur aliud auxilium prævium applicans ad agendum.

Postquam explicuimus necessitatem, et conditionem auxilii constituentis potentias in actu primo proximo ad supernaturaliter operandum, succedit, ut investigemus, an præter hujusmodi auxilium requiratur aliud, quo potentia ad agendum applicetur. Sed pro majori difficultatis luce

§ I.

Aperitur status quæstionis.

Supponitur necessitas concursus simultanei. 109. Conveniunt communiter Theologi contra Durandum et Dolam, quod licet homo habeat virtutem operativam supernaturalem omnino proximam et sufficientem ad eliciendum supernaturales operationes ; adhuc tamen eget concursu Dei simultanee,

tanee, et immediate easdem operationes attingente : atque ideo non totum negotium in eo peragi, quod Deus creaturas, earumque virtutes operativas produxerit ; sed insuper exigi, quod ad opera ipsis correspondentia actu, et immediate concurrat. Quod efficaciter persuadetur tum ex sacris litteris, quæ hanc veritatem sæpissime inculcant, ut Joan. 5 : *Pater meus usque modo operatur*, quasi diceretur : Pater non tantum operatus est in mundi exordio, quando creavit rerum principia; sed modo etiam agit, et operari non destitit, juxta illud Isaiæ 26 : *Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine*. Tum etiam quia non minus se extendit influxus Dei in genere causæ efficientis, ac in genere causæ exemplaris ; siquidem agens, et idea debent mutuo proportionari : sed omnis actio, et effectus creatus dependet immediate a Deo in genere causæ exemplaris tanquam ens per participationem ab ente per essentiam : ergo pariter dependet immediate a Deo in genere causæ efficientis : ergo Deus influit immediate, saltem simultanee, in omnem actionem, et effectum creaturæ. Tum præterea quia licet Deus produxerit, et conservet virtutes operativas causarum secundarum ; potest adhuc earum actiones impedire, ut patet in igne fornacis Babylonicæ, qui pueros sibi applicatos non combussit : hoc autem non contingeret, si Deus non aliter influeret, quam communicando virtutem operativam ; contingit vero ex eo, quod supposita prædicta virtute, ulteriorem influxum in operationem suspendit : ergo creaturæ, ut actu operentur, indigent concursu simultaneo, et actuali Dei immediate attingentis earum operationes. Tum deinde nam ex opposito fieret creaturam esse primum agens : si enim sol semel productus nullo indiget concursu Dei ad illuminandum : ergo sol est primum illuminans : primitas quippe in quocumque genere consistit in influxu excludente dependentiam, et subordinationem ad aliud actu concurrens. Tum denique quia si Deus postquam virtutes operativas produxit, non præstat novum influxum in earum operationes ; frustra justi, qui habitibus supernaturalibus exornantur, postulant Dei adjutorium, juxta illud Psalm. 69 : *Deus in adjutorium meum intende*, et Psalm. 34 : *Exurge in adjutorium mihi*, et alibi sæpe : consequens est impium : ergo præter omnes virtutes, et auxilia pertinentia ad actum primum, requiritur concursus Dei simultaneus attingens immediate operationes creaturæ.

Joan. 5. — Isaiæ 26.

110. Quamvis autem Theologi in hac suppositione facile conveniant, haud leve tamen dissidium habent in statuendo necessitatem ulterioris concursus divini, quem *prævium* appellant : præsertim pro actionibus liberis, et supernaturalibus, de quibus agimus in præsenti. Pro quo, ut recte observat Suar. *lib.* 3, *de auxiliis c.* 51, *n.* 5, animadvertendum est longe differre hæc duo, nimirum *auxilium præveniens*, et *concursum prævium;* licet voce tenus videantur coincidere. Quia nomine auxilii prævenientis juxta communem Theologorum acceptionem intelliguntur principia, quæ supernaturalem operationem præcedunt : inter quæ præcipue computatur aliqua interior illuminatio, quæ *gratia excitans* dici solet. Et quia hujusmodi auxilium præveniens spectat ad actum primum adæquatum, absque quo non intelligitur homo proxime potens ad operationes liberas supernaturales : propterea omnes Catholici admittunt necessitatem prævenientis auxilii, quod postulat Ecclesia in oratione, *Actiones nostras quæsumus, Domine, aspirando præveni :* et in alia oratione, *Vota nostra, quæ præveniendo aspiras*, etc. Sed dubium præsens de hoc auxilio non agit : supponit quippe omnia auxilia pertinentia ad actum primum, sive physice, sive moraliter tantum concurrant : inter quæ auxilium præveniens, ut vidimus, recensetur. Nomine igitur concursus *prævii* intelligitur novum auxilium diversum tam ab habitibus, et auxiliis constituentibus hominem in actu primo, quam a concursu Dei simultaneo, mediatque quodammodo inter illa. Quod satis ab effectu, pro quo inducitur, suadetur : nec enim est vis operativa, nec actualis operatio, sed est motio vim operativam operationi conjungens : applicat quippe vires activas ad exercitium. Necessitatem autem hujusmodi auxilii non omnes agnoscunt : unde plurimi illud excludunt, sola virtute operativa, et concursu simultaneo contenti. Nostri autem erit in præsenti illius necessitatem examinare.

Difficultas circa auxilium prævium. — Suarez. — Nota.

111. Pro quo tamen, et ne alibi discutienda hic præveniamus, observa longe diversum esse statuere necessitatem auxilii prævii applicantis virtutem operativam ad operationem ; ac decernere, quod prædictum auxilium physice, et non morali modo

Determinatur punctum speciale hujus dubii.

concurrat : et quod ab intrinseco, et innato pondere, et non solum ex aliqua accidentali suppositione pariat effectum. Neque enim, qui prædiffinitiones æternas, et omnino absolutas admittunt, et scientiam mediam, ejusque usum in negotio prædestinationis procul aversantur, ac proinde concedunt necessarium esse auxilium prævium, quo liberum arbitrium ad operandum moveatur, compelluntur statim admittere prædictum auxilium physice, et efficaciter ex se concurrere : locus quippe adhuc restat discutiendi, an hujusmodi auxilium moveat liberum arbitrium solum moraliter, alliciendo videlicet cum quadam latenti energia, quæ assensum infallibiliter consequatur ; an vero determinet etiam voluntatem physice per modum ponderis, et inclinationis ad unum, relinquendo tamen potentiam ad oppositum in sensu diviso. Nam certius est, quod Deus ante omnem usum scientiæ mediæ habeat decreta absoluta de actibus humanis, illaque in tempore per auxilia prævia exequatur ; quam quod hujusmodi auxilia dicenda sint præmotiones physicæ, vel morales : nam illud primum sanctum est apud omnes Thomistas ; at circa posterius versatur inter eos aliquod tametsi leve dissidium, ut infra *disp.* 7, per totam, et præcipue *dub.* 5 videbimus. Quod notatum voluimus : primo ut obiter ansam cujusdam gloriolæ recentioribus illis præscinderemus, qui cum videant unum, aut alterum Thomistam non admittere præmotiones physicas, sed solum morales, sibi de triumpho applaudunt : quasi qui præmotiones physicas non admittat, eo ipso scientiæ mediæ, ejusque usui conniveat, et manus porrigat Adversariis. In quo tamen vehementer decipiuntur : nam sive præmotio prævia sit physica, sive moralis ; asseritur tamen omnino independens a directione scientiæ mediæ, infertque infallibiliter operationem, pro qua datur, anteceditque prioritate causalitatis determinationem creaturæ : quo nihil amplius videtur desiderari ad evertendum Molinæ asserta. Secundo id adnotavimus, ut majori perspicuitate, et faciliori methodo procedamus, descendendo videlicet ab universalibus ad magis specialia. Unde in præsenti solum investigamus, utrum requiratur prædictum auxilium applicans ad agendum ; quidquid sit de modo, quo applicat : hunc enim infra loco citato operosius declarabimus.

§ II.

Vera et communior sententia elicitur et probatur.

Conclusio.

112. Dicendum est præter omnia auxilia tam habitualia, quam actualia communicantia virtutem, et constituentia potentias in actu primo proximo, ut possint elicere operationes supernaturales, requiri aliud auxilium actuale prævium applicans potentias, ut actu agant. Hæc conclusio colligitur ex sacris litteris, et traditur satis aperte a D. Augustino, et D. Thoma ; quorum sicut et Scripturæ plura testimonia possemus statim proferre : ea tamen congruentius argumentis infra faciendis inseremus, ut urgentius opprimant Adversarios. Modo vero sufficiat auctoritas Catechismi Romani *prima parte Symboli de primo Fidei articulo numero* 20, ubi hæc habentur : *Non solum autem Deus universa, quæ sunt, providentia sua tuetur, atque administrat, verum etiam quæ moventur, et agunt aliquid, intima virtute ad motum, atque actionem ita impellit, ut quamvis causarum secundarum efficientiam non impediat, præveniat tamen : cum ejus occultissima vis ad singula pertineat, et quemadmodum Sapiens testatur, attingat a fine usque ad finem fortiter, et disponat omnia suaviter.* Quibus verbis præter productionem, et conservationem rerum, quæ collationem virtutum, et auxiliorum spectantium ad actum primum complectitur, attribuitur Deo, quod omnia, quæ agunt, ad agendum *impellat :* qui impulsus consistere nequit in concursu simultaneo ; cum hic non præcedat actum agendi : atque ideo prædictus impulsus importat concursum diversum tam ab auxiliis imperativis, quam a simultaneo concursu : eritque proinde concursus prævius applicans ad agendum.

Probatur ex Catechismo Romano.

Porro hujus Catechismi auctoritas, licet canonica non sit, est valde magna apud omnes Catholicos : editus enim fuit jussu Concilii Tridentini ; compositus a viris doctissimis, autequam dissidium in hac causa esset inter D. Thomæ, et Molinæ discipulos ; approbatus post examen a Pio V, et Gregorio XIII, ac denique receptus in omnibus fere Conciliis Provincialibus, quæ post Tridentinum congregata sunt : ut merito asseruerit Possevinus *lib.* 7 *Bibliot. cap.* 12, omnia, quæ in prædicto Catechismo continentur, auctore Spiritu sancto dicta fuisse.

Unde nostram assertionem docent unanimiter

Capreol. Cajetan. Ferrara. Soto. Fr. Davi. Conrad. Medina. Bannez. Nuno. Cabrera. Zumel. Nazario. Gonzal. Arauxo. Ledesm. Alvarez. Navarr. Joan. a S. Tho. Labat. Gonet. D. Bon. Adrian. Trigos. Estius. Card. Sfortia.

nimiter omnes Thomistæ, Capreolus *in* 2, *dist.* 28, *quæst.* 1, *art.* 3 *ad* 12, Cajetan 1, *part. quæst.* 45, *artic.* 5 *et quæst.* 106, *art.*6, Ferrara *lib.* 3, *contra gentes cap.* 70, Soto *lib.* 1, *de natura, et gratia cap.* 16, Franciscus Davila *in toto fere opere*, et præcipue *cap.* 13, *et* 22, *et* 27, Conradus 1 2, *quæst.* 8, *art.* 1 *et quæst.* 9, *art.* 6, Medina *ibidem quæst.* 109, *art.* 2, Bannez 1 *part. quæst.* 14, *art.* 13, *dub.* 2, cum sequent. *et quæst.* 19, *art.* 3 *et* 4, *et quæst.* 22, *art.* 2 *et* 5, *et in* 2,2, *quæst.* 10, *art.* 1. Nuno Cabezudo 3 *part. quæst.* 62, *art.* 5, *quæst.* 2, Cabrera *ibidem quæst.*8, *art.* 4, per plures disput. et *quæst.* 62, *art.* 1. *disp.* 8, cum sequentibus. Zumel 1 *part. quæst.* 14, *art.* 13 *et quæst.* 19, *art.* 8, *et quæst.* 33, *art.* 5, *et* 1, 2, *quæst.* 111, *art.* 3, *disp.* 5, *et lib.* 1 *opusc. disp.* 4, Nazarius 1 *part. quæst.* 25, *art.* 3, *controversia* 2, Gonzalez *ibidem disp.* 58, Arauxo 1, 2, *quæst.* 111, *art.* 5, *dub.* 6, *num.* 35 *et in Metaph. tom.* 2, *quæst.* 9, *art.* 4, Ledesma *de auxiliis in principio unicæ quæst. art.* 1 *et* 5. Alvarez *de auxiliis disput.* 83, cum sequent. *et super Isaiam cap.* 10, Navarrete *tom.* 2, *controvers.* 21, Joan. a S. Thoma 1, 2, *disp.* 24, *art.* 2 *et* 3. Labat *tom.* 4, *disp.*2, *dub*, 3, Gonet. *in tract. de actibus humanis disp.* 6, *art* 2, et alii plurimi. Quibus etiam consentiunt ex extraneis D. Bonavent. *in* 2, *dist.* 26, *quæst.* 9, *versic. Respondeo.* Trigosus *in comment. ad Bonavent.* 1 *part. quæst.* 14, *art.* 5 *et* 6, *dub.* 1, *quæst.* 15, *art.* 2. Adrianus *in* 4, *tract. de Sacramento Pœnitentiæ, quæst.* 3, § *Ex his respondeo.* Estius *in* 2, *distinct.* 26, § 22, Cardinalis Sfortia Palavicinus 1, 2, *disp.* 6, *de actibus humanis quæstione* 2, *art.* 12, ubi aperte recedit a sententia recentiorum suæ Societatis : inquirit enim : *An voluntas præmoveatur per aliquam motionem intrinsecam,* et quibusdam prænotatis respondet : *Major difficultas est, an ista motio Dei fieri possit per solum decretum mere extrinsecum ; an necessario fiat per aliquod intrinsecum receptum in ipsa causa creata. Hoc secundum affirmant omnes fere Thomistæ : primum vero asserunt communiter alii recentiores. Sed ego sententiam Thomistarum puto veram, cui Sanctus Thomas, et Aristoteles manifeste adhærent.* Idemque reipsa tuebantur antiquiores Jesuitæ, Bellarminus, Salmeron, Henricus, Henriquez, Michael Marcus, et alii, qui scientiam mediam in sui exortu ejurarunt. Et quod pluris est, illi Theologi, qui coram Clemente VIII, pro doctrina Molinæ, et Societatis rationem reddere coacti sunt, eamque aliquibus assertionibus expresserunt, nostram conclusionem convincuntur tunc admisisse : nam prima eorum propositio erat hujusmodi : « Fatemur, « quod ad pietatis opera, quibus homo ad « justificationem disponitur, necessarium « est auxilium præveniens gratiæ efficacis, « per quod Deus facit, ut homo pie ope- « retur. Quod quidem auxilium est inter- « num, supernaturale, intellectui, et vo- « luntati intrinsecum, et donum peculiare « distinctum ab auxilio sufficienti : nec se « tenet solum ex parte objecti, sed etiam « ex parte potentiæ. Sic refert Ripalda *disp.* 113, de ente supernat. sect. 11, num. 83. Sed quidquid sit de hoc, quod parum nostra refert.

Bellarm. Salmer. Henriq. Mich. Marc. Ripalda.

Primum assertionis fundamentum.

113. Probatur conclusio ratione : quoniam hoc ipso, quod Deus faciat voluntatem facere actus supernaturales, applicat voluntatem ad supernaturaliter operandum : sed Deus facit voluntatem facere actus supernaturales : ergo Deus applicat voluntatem ad supernaturaliter operandum : ergo præter omnia auxilia communicantia virtutem, admittendum est aliud auxilium applicans ad agendum. Hæc secunda consequentia recte infertur ex prima : nam auxilia communicantia virtutem non faciunt quod voluntas faciat, sed tantum quod sit factiva, sive operativa. Prima vero manifeste, et legitime deducitur ex præmissis. Major autem videtur per se nota ex ipsis terminis, quia inintelligibile est, quod Deus faciat, ut faciamus, et quod nos non applicet ad agendum : sicut impossibile est, quod ego faciam cultellum, verbi gratia, scindere, et quod cultellum non applicem ad scissionem. Minor denique expese habetur in sacra Scriptura, nam Ezechiel 36 : *Faciam, ut in præceptis meis ambuletis, et judicia mea custodiatis, et operamini.* Quo testimonio sæpissime utitur Augustinus adversus Pelagianos, et eorum reliquias, et præsertim in libro de gratia, et libero arbitrio cap. 16, ubi inquit : « Certum est nos « velle, cum volumus : sed ille facit, ut ve- « limus bonum, de quo dictum est, quod « paulo ante posui, quod præparatur vo- « luntas a Domino. Certum est nos facere, « cum facimus : sed ille facit, ut faciamus « præbendo vires efficacissimas voluntati, « qui dixit : Faciam, ut in justificationibus « meis ambuletis, et judicia mea observe- « tis, et faciatis. *Et post pauca :* Ille facit, ut

« faciamus, cui dicit homo : Pone Domine « custodiam ori meo : hoc est enim dicere : « Fac, ut ponam custodiam ori meo. » Quam doctrinam diffinit Concilium Arausicanum can. 9, his verbis : *Quoties bonum agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur, operatur.*

Conc. Araus.

Occurrunt primo Adversarii.

114. Respondent primo Adversarii satis esse, ut verificentur hujusmodi locutiones, quod Deus nobis præstiterit omnia principia requisita ad operandum, eaque in illa occasione excitet, in qua per scientiam mediam præscit effectum consecutura : nam eo ipso facit moraliter, quod faciamus.

Responsionis eversio.

Sed contra est : tum quod hanc doctrinam refellit D. Thom. lib. 3, contra gentes, cap. 89, ubi ait : « Quidam vero non intelligen« tes, qualiter motum libertatis Deus in « nobis causare possit absque præjudi« cio libertatis voluntatis, conati sunt has « auctoritates (quas Sanctus Doctor ibi « expendit, et idem, ac testimonium Eze« chielis docent) male exponere : ut sci« licet dicerent, quod Deus causat in nobis « velle, et perficere, in quantum dat nobis « virtutem volendi ; non autem sic, quod « faciat nos velle hoc, vel illud, sicut Ori« genes exponit in libro Periarchon libe« rum arbitrium defendens contra auc« toritates prædictas. » Tum etiam quia id, quo Deus facit nos facere, determinat voluntatem nostram ad faciendum, salva tamen ejus libertate : atqui omnia principia dantia virtutem, et pertinentia ad actum primum (sive per scientiam mediam regulentur, sive non) nullo modo determinant voluntatem ad agendum; sed potius sunt determinabilia per voluntatis consensum: ergo auxilium, quo Deus facit, ut faciamus, distinguitur ab omnibus auxiliis sufficientibus. Tum præterea, nam quod Deus prævi-derit auxilia sufficientia, si in hac, vel illa occasione conferantur, sortitura fore effectum ; solum evincit, quod Deus præviderit hujusmodi auxilia determinanda esse per voluntatem creatam ad exercitium : siquidem certitudo illius præscientiæ non fundatur in natura ipsorum auxiliorum, quippe qui in pluribus aliis occasionibus, et subjectis non sortiuntur effectum ; sed fundatur in determinatione voluntatis creatæ quæ suo arbitrio prædictis auxiliis utetur : ergo non salvatur, quod Deus per illa auxilia faciat voluntatem facere ; sed magis infertur, quod voluntas creata faciat prædicta auxilia ad exercitium reduci. Tum denique quia cum Deus ab æterno prævidit per scientiam mediam, quod voluntas posita in tali occasione, et adjuta tali auxilio sufficienti consentiet ; vel prævidit tale auxilium facere, quod voluntas consentiat, vel non prævidit? Hoc ultimum dici non potest : alias voluntas prævideretur consensura absque auxilio, quo Deus illam faceret consentire : quod adversatur auctoritatibus Scripturæ, et Sanctorum modo relatis. Si autem prævidetur : ergo tale auxilium facit voluntatem consentire independenter a directione per scientiam mediam, siquidem eam non supponit, sed potius supponitur ad ipsam tanquam partem hypothesis, cui certitudo illa conditionalis innititur. Itaque vel prævidetur voluntas conditionate consentiens dependenter ab auxilio faciente ipsam consentire? Et sic habemus intentum : nam tale auxilium ex una parte non regulatur per scientiam mediam, et ex alia distinguitur ab auxilio sufficienti, quod non facit voluntatem facere, sed tantum, quod sit factiva. Vel prævidetur voluntas conditionate consentiens independenter ab auxilio faciente illam consentire? Et si hoc dicatur, sequitur, quod in executione consentit independenter a tali auxilio : siquidem cum illis, vel sine illis auxiliis in executione consentit, cum vel sine quibus Deus eam prævidit consensuram. Hoc autem est omnino falsum, et adversum Scripturæ : ergo dicendum est illud prius. Quæ impugnationes procedunt gratis admittendo illam scientiam mediam, quam aliunde impossibilem esse, et inutilem ex dictis *tractatu* 3 supponimus. Sed hoc motivum latius expendemus *disp.* 7, *a num.* 58.

Urgetur responsionis confutatio.

115. Confirmatur primo ad hominem ex principiis apud Adversarios in hac materia communibus : nam auxilium, quo Deus facit, ut faciamus juxta responsionem proxime datam non distinguitur ab auxilio sufficienti, quo potentia fit proxime potens ad agendum : atqui secundum eosdem Auctores hujusmodi auxilium sufficiens in potentiis, quæ habitibus non exornantur, nihil intrinsecum, et inhærens importat, sed solum Deum ipsis potentiis intime assistentem, ut vidimus *dub.* 3 ; ergo in illorum opinione nequit verificari, quod Deus faciat nos facere ex eo, quod tribuat nobis vires ad agendum. Patet consequentia ; quia ut verificetur, quod Deus nos facit facere, opus est, quod Deus faciat, antequam nos faciamus ; atque ideo quod operatio divina præcedat

cedat operationem nostram, illamque inferat : sed Deus in hypothesi facta nihil facit, antequam nos operemur; siquidem nihil intrinsecum, et inhærens imprimit potentiis, sed tantum eis assistit : quod habet independenter ab omni operatione : ergo in sententia Adversariorum salvari non potest, quod Deus faciat, ut faciamus. Quod tamen aperte docent Scriptura, et Augustinus locis citatis. Admittendum igitur est auxilium applicans nos ad agendum diversum ab auxiliis, quæ vim agendi communicant.

Confirmatur amplius. Confirmatur secundo præcludendo tacitam responsionem : quoniam licet ad actus supernaturales liberos (de quibus præcipue loqui videntur auctoritates supra relatæ) præsupponantur aliqua auxilia intrinseca, et inhærentia; nihilominus hæc, prout ab Adversariis explicantur, inepta sunt, ut per illa dicatur Deus facere, quod voluntas faciat : ergo ultra prædicta auxilia requiritur aliud auxilium applicans voluntatem ad agendum. Consequentia patet. Et antecedens probatur : quia auxilium, quo Deus facit, ut homo faciat, conjungitur infallibiliter cum hominis operatione, sicut enim implicat me facere, quod cultellus scindat, et cultellum non scindere : sic repugnat Deum facere, quod homo operetur, et hominem non operari : atqui illa auxilia, quæ Adversarii dicunt ad actus liberos præsupponi, non connectuntnr infallibiliter cum illis; sed queunt etiam in sensu composito ab eis separari, consistunt enim prædicta auxilia in intellectionibus, aut bonis affectionibus, quæ solum inclinant in actu primo ad recte operandum, et sunt ulterius determinabilia per assensum, et dissensum voluntatis : ergo auxilia sufficientia, quæ Adversarii admittunt, inepta sunt, ut per ea dicatur Deus facere, quod voluntas faciat.

Objectio. 116. Dices, in præsenti non determinamus, quod auxilium applicans ad agendum applicet physice voluntatem; sed permittimus, quod applicet tantum moraliter, vel saltem ab utroque applicandi modo præscindimus, *ut supra numero* 111 observavimus : sed hoc ipso, quod auxilium moraliter applicet, consistit in illustrationibus, et affectionibus internis, quæ non omnino determinant voluntatem; sed eam præcise in actu primo constituunt : ergo non majus, aut diversum auxilium applicativum voluntatis adstruimus, quam adversarii.

Respondetur negando minorem : quoniam Thomistæ illi, qui docent Deum non applicare physice voluntatem ad agendum, sed tantum moraliter constituunt (nisi inconsequenter procedant) rationem prædicti auxilii applicativi in intellectionibus, aut affectionibus, non quidem ut important simplicem, et specificam tendentiam in objectum, vel quatenus habent præcise illud voluntati proponere : hoc enim pacto pertinent ad actum primum, nec rationem auxilii sufficientis excedunt, cum quo conjungi valet actus oppositus. Sed dicunt prædictos actus internos habere rationem auxilii applicantis determinate ad ulteriorem actum liberum, quatenus important latentem quemdam modum energiæ, et efficacitatis, quam ab efficaci Dei decreto participant, ita quod hujusmodi vis antevertat consensum creaturæ, et per scientiam mediam non reguletur, ut infra videbimus *disp.* 7, *dub.* 5, § 5. Unde licet voluntas prædeterminetur, et applicetur cognitione, et amore : hi tamen actus habent, prout descendunt a Deo, modum quemdam intrinsecum, ratione cujus inferunt determinate consensum. Et quamvis, ut meram rationem cognitionis, et amoris sortiuntur, spectent ad actum primum : nihilominus, quatenus illum latentem efficaciæ modum important, pertinent ad actum secundum, non quidem formaliter, sed causaliter, ad instar videlicet applicationis, et reductionis. Unde hic discurrendi modus salvat (saltem majori ex parte) omnia Thomistarum asserta circa divinam præscientiam, certitudinem prædestinationis, et gratiæ efficaciam. An autem sit undequaque verus, debeatque opposito dicendi modo præferri, non possumus hic convenienter determinare, sed *loco citato*, ex professo declarabimus. Dispellitur.

Aliud Adversariorum effugium. 117. Respondent secundo adversarii admittendum quidem esse auxilium, quo Deus faciat voluntatem facere, et hoc auxilium distingui ab omnibus auxiliis, quæ vim agendi communicant. Hujusmodi tamen adjutorium dicunt consistere in concursu Dei simultaneo, quo Deus influit in voluntatis operationem. Nam cum dicitur Deum facere, quod voluntas faciat, non est, inquiunt, sensus transitivus, quasi aliud sit facere Dei, et facere voluntatis : sed est constructio intransitiva : dicitur quippe Deum facere, ut faciamus, quia in omne nostrum facere influit.

Præcluditur. Hæc tamen responsio vim argumenti facti non evacuat, sed verbis tantum consistit.

Pro quo observa, quod ut supra explicuimus, concursus Dei simultaneus bifariam considerari potest : uno modo active, et formaliter ; quo pacto est actus increatus Dei attingens immediate actionem creaturæ : altero modo terminative, et passive, qua ratione est actio creaturæ ut a Deo dependens tanquam effectus. Et quidem si priori modo accipiatur, non videtur repugnare, quod per eandem increatam Dei actionem et applicetur voluntas ad agendum, et quod volitio creata immediate producatur. Nam cum ex una parte actio Dei sit adeo eminens, et ex alia parte applicatio passiva voluntatis, et voluntatis operatio sint termini inter se subordinati ; una et eadem actio Dei valeat utrumque munus et applicandi, et concurrendi simul præstare : quæ proinde, quatenus voluntatem applicat, dicetur concursus activus prævius ; et quatenus simul cum voluntate influit, vocabitur concursus activus simultaneus. Sed in hoc sensu nec procedit argumentum a nobis factum, nec illi accommodari potest adversariorum solutio. Procedit igitur ratio nostra de auxilio creato, et intrinsece inhærente voluntati, per quod ipsa dicatur ad agendum applicata, et per quod Deus faciat ipsam facere : et hujusmodi auxilium consistere nequit in concursu Dei simultaneo, sive in ipso voluntatis *facere*, prout a Deo dependet : atque ideo corruit adversariorum responsio.

Voluntas creata nequit applicari ad agendum per concursum simultaneum.

118. Quod sic ostendemus. *Primo*, quia auxilium, quo Deus facit, ut voluntas faciat, importat causalitatem supra voluntatis actum : sicut impulsus, quo ego facio, ut cultellus scindat, importat causalitatem supra cultelli actum, nempe scissionem : atqui concursus Dei simultaneus passive sumptus nullam importat causalitatem supra actum voluntatis : ergo concursus Dei simultaneus nequit esse auxilium, per quod Deus dicatur facere, ut voluntas faciat. Probatur minor : quia ad veram causalitatem requiritur realis distinctio, eo quod vera causalitas importat realem dependentiam unius ab alio, quæ absque reali distinctione non subsistit : atqui concursus Dei simultaneus passive sumptus non distinguitur realiter ab operatione voluntatis ; sed est ipsa volitio ut a Deo dependens : ergo prædictus concursus nullam importat veram causalitatem supra actus voluntatis. *Secundo :* nam id, quo Deus realiter facit, ut faciamus, præcedit realiter voluntatis operationem : hunc quippe ordinem importat ly *facere, quod faciamus*, ut ex ipsis terminis liquet : sed concursus Dei simultaneus passive sumptus non præcedit realiter voluntatis operationem ; siquidem identificatur cum illa : ergo hujusmodi concursus ineptus est, ut Deus per illum dicatur facere, ut faciamus.

Adversariorum doctrina in ipsos retorquetur.

Confirmatur evertendo fundamentum adversariorum in hac responsione insinuatum : nam si Deus ideo dicitur facere, quod voluntas faciat, quia facit ipsum facere voluntatis, sive quia influit simultanee in concursum illius : ergo pariter dicetur voluntas creata facere, quod Deus faciat ; siquidem etiam facit ipsum facere Dei (quod in adversariorum opinione est actio creata transiens) et influit simultanee in ejus concursum : id quippe convincit eadem paritatis ratio : consequens est absurdum : ergo Deus facit, quod voluntas faciat, non quia præcise simul cum illa ad idem *facere* concurrat, sed quia ipsi, ut faciat imprimit auxilium prævium, et applicans. Minor, immo et totus discursus est Divi Augustini *in lib. Enchyrid. ad Laurent. capite* 32, ubi ait : « Quomodo ergo non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, nisi quia « et ipsa voluntas, sicut scriptum est a Deo « præparatur ? Alioquin si propterea dictum est : Non volentis, nec currentis, sed « miserentis est Dei, quia ex utroque fit « *(pende verba)* id est ex voluntate hominis, « et misericordia Dei, ut sic dictum accipiamus : Non volentis, nec currentis, sed « miserentis est Dei ; tanquam diceretur, « non sufficit voluntas hominis, si non sit « etiam misericordia Dei. Non ergo sufficit « misericordia Dei, si non sit etiam voluntas hominis. Ac per hoc, si recte dictum « est : Non volentis hominis, sed miserentis est Dei : quia id voluntas hominis sola « non implet : cur non e contrario recte « dicitur : Non miserentis est Dei, sed volentis hominis : quia id misericordia Dei « sola non implet ? Porro si nullus Christianus dicere audebit : Non miserentis est « Dei, sed volentis est hominis, ne Apostolo apertissime contradicat : restat, ut « propterea recte dictum intelligatur : Non « volentis, neque currentis, sed miserentis « est Dei, ut totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam, et præparat adjuvandam, et adjuvat præparatam. » Eadem fere repetit S. Doct. *in quæst.* 2 *ad Simplicianum* dicens : *Deus est, qui operatur in nobis et velle, et operari pro bona voluntate.* Ubi

D. Aug.

Ubi satis ostendit ipsam bonam voluntatem in nobis operante Deo fieri. Nam si propterea solum dictum est : « Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei : quia voluntas hominis sola non sufficit, ut juste, recteque vivamus, nisi adjuvetur misericordia Dei. Potest et hoc modo dici. Igitur non miserentis est Dei, sed volentis est hominis : quia misericordia Dei sola non sufficit, nisi consensus nostræ voluntatis addatur. » Quod tamen S. Doctor refugit admittere, et ubique censet impium esse concedere. Sicut igitur propositio Apostoli : *Non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei,* nequit in eo tantum sensu verificari, quod sola voluntas hominis non sufficiat, sed requiratur etiam Dei misericordia : alias etiam posset dici : *Non est Dei miserentis, sed hominis volentis;* siquidem non sufficit sola misericordia Dei, sed etiam requiritur voluntas hominis : et ideo concedendum est, quod misericordia Dei non concurrit præcise simultanee, sed etiam prævie, præparando hominis voluntatem. Ita propositio illa apud Ezechielem : *Faciam, ut in præceptis meis ambuletis,* nequit eo tantum sensu verificari, quod voluntas hominis non sufficiat ad faciendum, sed requiratur concursus Dei : alias etiam posset dicere voluntas creata : *Faciam, ut Deus faciat*; siquidem non sufficit concursus simultaneus Dei, ut sequatur actio vitalis ; sed etiam requiritur concursus voluntatis creatæ. Quod inconveniens vitari non potest, nisi præter concursum Dei simultaneum admittamus alium concursum prævium, quo Deus voluntatem creatam applicet ad agendum.

Evasio. 119. Respondebis non posse dici, quod voluntas hominis faciat Deum facere, quia licet influat in concursum Dei simultaneum, nihilominus prædicta locutio denotat aliquam superioritatem creaturæ supra Deum : quod summæ illius perfectioni atque dominio repugnat.

Præcluditur. Sed hoc nihil est, et firmat argumentum hactenus factum : nam ideo nequit dici, quod voluntas creata faciat Deum facere, quia licet influat active in concursum Dei ; nihilominus non movet, nec applicat Deum ad agendum, nec ipsi impertitur auxilium prædeterminans : atqui licet Deus influat immediate simultanee in operationem voluntatis creatæ, nihilominus in Adversariorum opinione non applicat, movet, aut prævie determinat voluntatem ad agendum : ergo prædicta cooperatio Dei non sufficit, ut Deus dicatur facere, quod voluntas faciat. Et consequenter sicut in prædicto modo concurrendi non adest aliqua inferioritas, vel subordinatio Dei ad voluntatem creatam ; sed tantum simultas influxus ; ita nec explicatur ulla inferioritas, vel subordinatio voluntatis creatæ ad Deum, sed solum coefficiendi simultas. Unde non majori rigore verificabitur, quod Deus facit hominem facere, quam quod homo facit Deum operari. Quod est omnino absurdum : nam voluntas creata debet explicare inferioritatem ad Deum non solum in actu primo, et quantum ad vires acceptas ; verum etiam in actu secundo, et quantum ad modum actualiter operandi, ut ex D. Aug. proxime vidimus, et amplius constabit ex immediate dicendis.

§ III.

Eadem veritas iterum communitur.

Aliud pro assertione motivum. 120. Secundo probatur nostra conclusio : quoniam omne, quod movetur, ab alio movetur, ut docet Aristot. *lib.* 7 *Physic. cap.* 1 *et lib.* 8, *cap.* 5; sed voluntas adjuta, et elevata omnibus auxiliis sufficientibus movetur per volitionem, quam in se recepit : ergo voluntas adjuta prædictis auxiliis debet ab alio, nempe Deo moveri : ergo præter omnia auxilia sufficientia pertinentia ad actum primum, necessarium est aliud auxilium movens, et applicans voluntatem ad agendum.

Confirmatur. Confirmatur : quia ab eo, quod est indifferens ad utrumlibet, nequit actio determinata procedere, nisi moveatur, et applicetur ab alio movente, quod ejus indifferentiam, et suspensionem veluti exsuscitet, et submoveat, ut tradit D. Thom. 1 *part. qu.* 19, *art.* 13 *ad* 5 *et* 1, 2, *quæst.* 9, *art.* 4. (D.Tho.) Sed voluntas creata adjuta omnibus auxiliis pertinentibus ad actum primum adhuc est indifferens ad utrumlibet, et potest cum quolibet indifferentiæ extremo conjungi : ergo voluntas prædictis auxiliis adjuta nequit determinatam actionem elicere, nisi prius ab alio, nempe a Deo, applicetur, et moveatur ad determinatam operationem : et consequenter ultra omnia auxilia dantia virtutem requiritur aliud auxilium applicans, et præmovens ad agendum.

Communis responsio. 121. Huic argumento respondent communiter Adversarii sufficienter salvari, ac

verificari, quod voluntas creata moveatur a Deo ex eo, quod ab illo acceperit virtutem, et actum primum ad se movendum : neque aliud intendisse Philosophum, cum asseruit omne, quod movetur, ab alio moveri, quam quod omnia agentia mota habent ab alio virtutem movendi : in quo satis differunt a primo movente, quod a nemine movendi virtutem accepit. Et similiter confirmationi respondent voluntatem creatam sufficienter excitari, et velut determinari per auxilium gratiæ prævenientis, sive per internam illuminationem, et affectum, quæ ipsam incitant ad bene operandum. Nec oportet pro isto effectu novum auxilium applicans comminisci; sed sufficit ipsius voluntatis supra proprios actus dominium.

Notanda pro responsionis eversione.

122. Cæterum hæc responsio procedit ex non recta intelligentia propositionis Philosophi, et rationis a nobis factæ. Pro quo nota primo, quod ut dubio præcedenti vidimus, nullum agens recipiens in se operationem a se distinctam continet perfecte prædictam operationem; sed debet actu adjuvari ab exteriori principio, quod nullo modo sit in potentia ad recipiendum. Et rationem tradit D. Thom. *lib.* 1, *contra gentes*, *cap.* 13, his verbis : « Nihil est idem simul in actu, « et in potentia respectu ejusdem : sed « omne, quod movetur, in quantum hujusmodi, est in potentia : quia motus est « actus existentis in potentia, secundum « quod hujusmodi : omne autem, quod movet, est in actu, in quantum hujusmodi : « quia nihil agit, nisi in quantum est in « actu : ergo nihil est respectu ejusdem « actu movens, et motum : et sic nihil movet seipsum : » hoc est per se primo, et independenter ab alio priori movente.

D.Tho.

Secundo observa voluntatem adjutam omnibus auxiliis pertinentibus ad actum primum adhuc esse in potentia, ut in se recipiat operationem realiter a se, et ab aliis auxiliis distinctam. Et ratio est : quia nullum agens creatum, quantumcumque perfectum sit, identificat sibi propriam operationem, ut docent communiter Philosophi. Nec vim facimus in eo, quod auxilia elevantia voluntatem debeant recipere vel non operationem, ad quam concurrunt : hoc enim impertinens est ad nostrum intentum. Sed solum intendimus prædicta auxilia non esse ita perfecta, et actualia, ut per semetipsa constituant voluntatem in actu secundo; sed quod eam relinquunt in potentia formali ad recipiendum propriam operationem. Quod est satis evidens, et aperte constat ex dictis *dub. præcedenti*.

Confutatur responsio rationi adhibita.

123. Ex his ergo principiis refellitur responsio argumento data, instaurando robur illius sub hac forma : quoniam agens recipiens in se operationem realiter a se distinctam debet ab alio actualiter moveri; siquidem ex suis principiis habitualibus non continet actu perfecte prædictam operationem, ut constat ex primo notabili : atqui voluntas elevata omnibus auxiliis pertinentibus ad actum primum adhuc est in potentia ad recipiendum operationem realiter a se distinctam, ut ex secundo notabili patet : ergo voluntas prædictis auxiliis adjuta debet adhuc ulterius moveri ab alio, nempe a Deo, ad eliciendam operationem : et consequenter debet moveri a Deo non ex eo tantum, quod ab eo acceperit vim motivam, sed ex eo etiam, quod ab illo rursus applicetur ad motum. Quam rationem, æque in voluntate, ac in aliis causis secundis urgentem, proponit eleganter D. Th. 1 *part. quæst.* 2, *art.* 3, his verbis : « Nihil « movetur, nisi secundum quod est in potentia ad illud, ad quod movetur : movet « autem aliquid, secundum quod est in actu. « Movere enim nihil aliud est, quam educere aliquid de potentia in actum. De potentia autem non potest aliquid reduci in « actum, nisi per aliquod ens in actu : sicut « calidum in actu, ut ignis, facit lignum, « quod est calidum in potentia, esse actu « calidum : et per hoc movet, et alterat « ipsum. Non autem est possibile, ut idem « sit simul in actu, et potentia secundum « idem, sed secundum diversa : quod enim « est calidum in actu non potest esse simul « calidum in potentia, sed est simul frigidum in potentia. Impossibile est ergo, « quod secundum idem, et eodem modo « aliquid sit movens, et motum, vel quod « moveat seipsum. Omne ergo, quod movetur, oportet ab alio moveri. Si ergo id, a « quo movetur, moveatur; oportet et ipsum « ab alio moveri; et illud ab alio. Hoc autem non est procedere in infinitum : quia « sic non esset aliquod primum movens; et « per consequens nec aliud movens : quia « moventia secunda non movent, nisi per « hoc, quod sunt mota a primo movente : « sicut baculus non movet, nisi per hoc, « quod est motus a manu. Ergo necesse est « devenire ad aliquod primum movens, « quod a nullo moveatur : et hoc omnes intelligunt Deum. » Qui discursus desumptus

D.Tho.

tus est ex Aristotele *loco citato in* 8 *Physic.* et concludit satis manifeste non solum omnem virtutem motivam derivari a Deo; sed etiam omnem vim agendi creatam deberi ulterius actu moveri, et applicari a Deo, ut ipsa actu moveat : in quo consistit robur argumenti superius facti, et recta intelligentia propositionis Philosophi.

Responsio confirmationi data refellitur.

Per quod etiam confutatur responsio adhibita confirmationi : nam propositio illa D. Thom. omne, quod est indifferens ad utrumlibet, debet determinari ab aliquo extrinseco, innititur alteri propositioni Philosophi hactenus explicatæ, et ex ea per evidentem consequentiam infertur sub hac forma : « Omne, quod movetur, ab alio mo« vetur : sed omne, quod est indifferens ad « utrumlibet, movetur, quando actu ope« ratur ; siquidem recipit operationem « realiter a se distinctam : ergo omne, « quod est indifferens ad utrumlibet, debet « ab alio moveri, seu prædeterminari, » ut actu operetur. Ad hujusmodi vero motionem, et determinationem non sufficit auxilium gratiæ prævenientis in illustratione, vel aliquo effectu consistens : nam hoc auxilium spectat præcise ad actum primum, et relinquit voluntatem prorsus indifferentem ad utrumlibet. Unde videmus voluntatem stante prædicto auxilio elicere aliquando actum oppositum : quod non contingeret si tale auxilium sufficienter determinaret ad unam partem. Ergo præter hujusmodi auxilium, et omnia alia, quæ ad actum primum spectant, requiritur aliud auxilium applicans exercite, et determinate voluntatem ad operandum.

Uberior præcedentis doctrinæ confirmatio.

124. Quæ doctrina potest amplius roborari : quoniam de ratione instrumenti est applicari, et moveri ab agente principali ad operandum : sed voluntas quantumcumque adjuvetur auxiliis, concurrit instrumentaliter ad suam volitionem consideratam quantum ad actualitatem, et existentiam, ut constat ex dictis *dubio præcedenti*, quod præter Divum Thomam et Auctores ibi citatos docuerunt communiter Platonici, quorum sententiam refert, et sequitur Divus Damascenus *in sua Physica capite* 9 et Simplicius 2 *Physic. capite* 3 ; ergo licet voluntas supponatur adjuta, et elevata per auxilia, adhuc tamen debet a Deo agente principali applicari, et moveri ad operandum. Major, in qua sola potest esse difficultas, satis liquet : tum inductione calamus enim, quantumvis apte dispositus, non scribit, nisi moveatur ab alio ad scriptionem : et similiter serra, licet supponatur congruenter artefacta, non scindit artificiose, nisi applicetur ab artifice. Tum etiam ratione : quia agens inferius non tendit in finem agentis superioris, nisi ab illo applicetur, et promoveatur ad talem finem, ut tradit Divus Thomas *quæstione* 24 *de Veritate, articulo* 14, *in corpore* ; eo quod agens, et finis mutuo sibi correspondent : sed finis attactus per actionem instrumentariam est altior ipso instrumento : hoc igitur non tendit in prædictum finem, nisi applicetur, et promoveatur ab agente principali. Et hoc discursu utitur ad intentum D. Th. *quæst.* 3, *de potentia, artic.* 7, in corpore, ubi ait : « Hoc ergo individuum (utputa Petrus) « agendo non potest constituere aliud in « simili specie, nisi prout est instrumen« tum illius causæ, quæ respicit totam spe« ciem, et ulterius totum esse naturæ infe« rioris. Et propter hoc nihil agit ad speciem « in his inferioribus, nisi per virtutem « corporis cœlestis : neque aliquid ad esse, « nisi per virtutem Dei. Ipsum enim esse « est communissimus effectus, primus, et « intimior omnibus aliis effectibus. Et ideo « soli Deo convenit secundum virtutem « propriam talis effectus. Unde etiam, ut « dicitur in libro de causis, intelligentia « non dat esse, nisi prout est in ea virtus « divina. Sic ergo Deus est causa omnis « actionis, prout quodlibet agens est ins« trumentum divinæ virtutis operantis. » Idem docet 3 *contra gentes, cap.* 94.

Objectio.

125. Sed objicies : nam in præsenti dubio intendimus ostendere necessitatem auxilii actualis distincti ab eo, quod dubio præcedenti statuimus : illud enim requiritur ad constituendum virtutem creatam in actu primo proximo ad attingendum actualitatem, et existentiam operationis ; hoc autem desideratur, ut virtus, quæ pertinet ad actum primum, reducatur ad exercitium : et ita illud vel est virtus, vel complet virtutem ; hoc vero nullo modo est virtus, sed mera reductio, seu applicatio virtutis. Atqui instrumenta non indigent duplici motione actuali : incredibile est enim, quod serra, verbi gratia, duplici entitate fluida ab agente principali moveatur. Ergo ex ratione instrumenti minus recte concludimus, quod virtus creata indigeat motione, de qua egimus dubio præcedenti, et insuper alio auxilio, de quo in præsenti tractamus.

Respondetur primo negando minorem :

Responsio. nam satis verosimile est quodlibet instrumentum rigorosum indigere duplici motione realiter distincta ad agendum : una quidem, ut constituatur in actu primo, quæ proinde habet rationem virtutis operativæ ; alia vero ut applicetur ad actum secundum, quæ subinde non habet rationem virtutis, sed motus : qui conceptus satis inter se distinguuntur. Unde ex vi hujus potius concluditur voluntatem indigere duplici motione realiter diversa ad actualiter agendum. Nam ex una parte debet constitui in actu primo ad attingendum instrumentaliter actualitatem, et existentiam propriæ operationis; et sic indiget auxilio ad instar qualitatis fluidæ virtuosæ, et operativæ, ut *dub. præcedenti* declaravimus : et ex alia parte debet applicari per modum instrumenti a Deo principali agente ad actualiter operandum ; et ita postulat moveri per aliquod auxilium pure applicans, et non communicans virtutem, ut nuper explicuimus. Cumque hujusmodi auxilia habeant rationes satis differentes, valde verosimile est, quod realiter distinguantur. Nec hoc est inconveniens ; siquidem eæ entitates non multiplicantur absque necessitate, et aliunde earum assertio manifestat maximam voluntatis creatæ debilitatem, et summam dependentiam a Deo, ut nullus in se, sed in Domino glorietur.

Alia solutio. Respondetur secundo eidem objectioni, omittendo præmissas, et negando consequentiam : nam in præsenti dubio solum ostendere intendimus, quod præter auxilia pertinentia ad actum primum, sive permanentia sint, sive fluida, requiritur auxilium applicans ad actum secundum : quod satis aperte ex propria instrumenti ratione concluditur. An autem hoc posterius auxilium distinguatur realiter ab illo auxilio fluido, quo voluntas fit potens ad producendum actualitatem , et existentiam operationis, nec ne ? minime determinavimus, nec ad veritatem nostræ assertionis interest resolvere. Pro cujus tamen luce observa Deum ab æterno, et independenter a prævisione consensus conditionate futuri habita per scientiam mediam , decrevisse efficaciter communicare quibusdam hominibus verbi gratia Divo Petro auxilium, quo possit converti, et actu convertatur ; aliis autem hominibus , utputa Judæ, auxilium , quo posset converti, non tamen auxilium, quo converteretur : atque ideo determinavit communicare Petro auxilium sufficiens, et efficax ; Judæ vero auxilium tantum sufficiens : quorum auxiliorum rationes latius infra declarabimus. Si ergo loquamur de auxilio communicato Judæ, evidens est, quod ab auxilio movente, et applicante realiter distinguatur : siquidem Judas non habuit auxilium, quo ad conversionem fuerit actu applicatus, sed auxilium tantum, quo potuit converti : realis autem separatio est signum evidens realis distinctionis. Cæterum loquendo de auxilio, quod Deus decrevit Divo Petro conferre, quo scilicet posset proxime converti, et actu ad conversionem applicaretur, satis credibile est, quod unum, et idem realiter sit, cum sola distinctione eminentiali, et quoad munera. Nam licet rationes virtutis elevativæ, et applicationis actualis sint haud parum differentes, et forte nequeant in entitate inferioris rationis uniri ; queunt tamen conjungi in qualitate eminenti, et superioris ordinis, cujusmodi est auxilium actuale. Hujusmodi quippe qualitas est participatio voluntatis divinæ actu efficaciter intendentis conversionem : unde qua parte derivatur a voluntate potente, dat virtutem, et complet actum primum : qua parte descendit a voluntate actu efficaciter intendente ; movet, et efficaciter applicat ad conversionem intentam. Quamobrem licet ad actualem conversionem requiratur et auxilium complens virtutem activam, ac se tenens ex parte actus primi, ut *dubio præcedenti* ostendimus, et insimul auxilium applicans ad agendum, quod prout sic ad actum primum non pertinet, ut in præsenti statuimus : nihilominus hæc auxilia possunt, et solent esse realiter eadem entitas : quæ proinde a Thomistis quandoque appellatur *qualitas fluida,* quandoque vero *motio virtuosa :* utriusque enim et qualitatis, et motionis rationes implicat eminenter. Quam responsionem amplectitur Alvarez *de auxiliis disp.* 73, *num.* 4, et alii plures Thomistæ, ut diximus *tract* 13, *disp.* 5, *n.* 37, ubi ejus probabilitatem defendimus.

An idem auxilium queat esse simul sufficiens, et efficax

Alvarez.

Replica.

126. Replicabis : quoniam de ratione potentiæ liberæ est, quod virtus, qua constituitur in actu primo, sit indifferens ad utrumque libertatis extremum, et ab utroque divisim separabilis : sed si auxilium, quo voluntas constituitur in actu primo ad conversionem , esset idem realiter cum auxilio præmovente ; jam virtus voluntatis non maneret indifferens ad utrumque libertatis extremum, nec esset ab actu conversionis separabilis : ergo vel voluntas illo

illo auxilio affecta non est potentia libera, quod est absurdum ; vel illud auxilium non est realiter unum, sed multiplex. Minor est certa : nam auxilium præmovens non est indifferens ad utrumlibet, sed prorsus determinatur ad unum actum, a quo nequit realiter separari.

Diluitur. Respondetur auxilium dans virtutem identificatum cum auxilio applicante ad actum determinatum non magis præjudicare libertati, quam ipsum auxilium præmovens ; siquidem ab hoc provenit ultimata determinatio. Unde sicut in communi sententia Thomistarum recte cohæret, quod voluntas præmoveatur auxilio applicante, et infallibiliter conferente actum determinatum : et quod nihilominus valeat elicere actum oppositum in sensu diviso, ut *infra disp.* 7, *dub.* 4, ex professo declarabimus : ita cohæret, quod auxilium dans posse ad unum actum identificetur cum auxilio ad prædictum actum applicante ; et quod nihilominus relinquat potestatem, ac perinde libertatem ad oppositum. Nec contraria probatio urget, sed laborat in æquivoco : quia licet potentia libera debeat esse indifferens ad utrumlibet, et conjungibilis cum quolibet exercitio : virtus tamen elevans potentiam ad unum actum verbi gratia contritionis, non præstat ex se indifferentiam positivam ad actum, aut extremum oppositum, nec opus est, ut cum illo valeat conjungi. Sed sufficit ad libertatem, quid prædicta virtus ita elevet, et præstet vim ad unum actum, ut simul relinquat, et permittat secum in voluntate potentiam proximam, et expeditam ad actum oppositum : quam potestatem voluntas habet non quidem ab auxilio, sed ex se, prout facta est ex nihilo. Nam hoc ipso voluntas taliter elicit actum correspondentem virtuti per auxilium communicatæ, ut nihilominus habeat ex se potentiam ad oppositum : quo nihil amplius desiderari potest, ut simul libere, et infallibiliter convertatur. Nec circa hoc major difficultas militat in auxilio dante virtutem identificato cum auxilio præmovente, ac in ipsa præmotione, ut nuper dicebamus.

§ IV.

Expenditur aliud fundamentum pro vera sententia.

Tertia pro assertione ratio. 127. Tertio probatur nostra conclusio alia ratione : quoniam si suppositis auxiliis pertinentibus ad actum primum, voluntas absque novo auxilio applicante se determinaret in actu secundo : voluntas esset primum principium suæ determinationis : consequens est absurdum, et sapit hæresim Manichæorum asserentium dari plura prima principia : ergo præter auxilia requisita ad actum primum requiritur aliud auxilium applicans voluntatem ad agendum. Sequela ostenditur : nam sicut primum principium absolute, et in omni genere est illud, quod ab alio in nullo genere dependet ; ita primum principium alicujus determinationis est illud, quod ab alio non determinatur : sed si suppositis auxiliis pertinentibus ad actum primum, voluntas absque alio auxilio applicante se determinaret ; voluntas non determinaretur ab alio, ut liquet ex ipsis terminis : ergo voluntas esset primum principium suæ determinationis.

Adversariorum effugium. 128. Respondent Adversarii negando sequelam : quia de ratione primi principii est, quod ab alio non habeat esse, et virtutem operativam, et quod ab alio in sua operatione non dependeat : voluntas autem, etiam secluso auxilio prædeterminante, et habet virtutem operativam a Deo, et dependet in sua operatione ab illo ; siquidem nullam operationem elicere potest, ad quam non sit necessarius concursus Dei : unde etiam secluso prædicto auxilio applicante, salvatur inferioritas voluntatis, et quod se habeat per modum secundi principii. Addunt etiam, quod si loquamur de primo principio cum addito, et in determinato genere, non est inconveniens, quod voluntas sit primum principium suæ determinationis liberæ : hanc enim naturam a Deo accepit, ut positis omnibus requisitis ex parte actus primi ad operandum, ipsa semetipsam determinet : atque ideo habet quodammodo rationem primi principii respectu talis determinationis. Unde Suarez *lib.* 3 *de auxiliis, cap.* 10, *num.* 4, non dubitat uti hac comparatione : « Sicut « divina voluntas elegit hunc hominem ad « gloriam, potius quam illum, vel creatio- « nem hujus mundi, potius quam alterius, « non ex prædeterminatione aliqua physica, « vel morali, sed ex sua libertate : sic etiam « potest voluntas nostra operari per parti- « cipatam libertatem suam, quantum est « de se. » Suarez.

Confutatur. Hæc tamen responsio non satisfacit argumento, sed implicat in terminis : quoniam id, quod non est primum principium

absolute, nequit esse primum principium suæ determinationis, sive, et in idem redit, nequit ita se determinare, quod prius ab alio primo principio non determinetur : sed voluntas creata non est primum principium absolute, ut hæc solutio admittit : ergo non est primum principium suæ determinationis, sed debet ab alio principio determinari. Probatur major tum ex Divo Thoma *in* 2, *dist.* 37, *q.* 7, *art.* 2, ubi quorundam opinionem refellit his verbis : « Primo quia ex ea videtur sequi, quod sint « plura prima principia : hoc enim est de « ratione primi principii, ut agere possit « sine auxilio prioris agentis, et influentia « ejus. Unde si voluntas humana actionem « aliquam posset producere, cujus auctor « Deus non esset, voluntas humana ratio- « nem primi principii haberet. Quamvis « hoc nitantur solvere dicentes, quod vo- « luntas etsi per se possit actionem produ- « cere sine influentia prioris agentis, non « tamen habet esse a se, sed ab alio : quod « etiam exigeretur ad rationem primi prin- « cipii. Sed hoc videtur inconveniens, ut « quod a se esse non habet, a se agere possit : « cum etiam per se durare non possit, « quod a se non est. » Tum etiam motivo, quod tangit D. Thom. in verbis proxime relatis : quia rationes moventis, et determinantis in quocumque genere imbibunt rationem entis, et cum illo convertuntur : ergo implicat, quod sit primum movens, et determinans, nisi quod fuerit primum ens ; sive, et idem recidit, implicat, quod habeat determinari primo a se, quod non habet esse a se, sed ab alio : atqui voluntas creata, quantumvis auxiliis adjuta nec est primum ens, nec habet esse a se : ergo nequit esse primum principium suæ determinationis ; sed ab alio debet prædeterminari. Unde nec in proprio genere dicenda est primum principium suæ determinationis, nisi impropriissime, quatenus videlicet non prædeterminatur ab alio agente creato. Per quod evanescit illud, quod addunt Adversarii : voluntas enim non accepit a Deo talem naturam, ut positis omnibus requisitis ex parte actus primi, ipsa per se, et absque anteriori determinante, semetipsam determinaret : hujusmodi quippe facultas repugnat et inferioritati agentis creati, et supremo Dei dominio. Sed tantum accepit vires ad se determinandum sub determinatione primæ causæ, et supposita ejus applicatione ad agendum.

D. Tho.

Ad hæc : quodlibet ens per participationem reducendum est tanquam in primum principium in ens per essentiam, non vero in aliud ens per participationem : sed determinatio actualis voluntatis est ens per participationem : ergo reducenda est tanquam in primum principium non in voluntatem, quæ etiam est ens per participationem, sed in Deum, qui est ens per essentiam : ergo ut voluntas se determinet, indiget auxilio Dei prædeterminantis, et applicantis ad agendum.

Evasio ex Suario.

129. Nec refert, si cum Suario dicas independenter ab auxilio prædeterminante revocari omnem determinationem in Deum tanquam in primum principium. Nam vel sermo, inquit ille, est de determinatione in actu primo, quæ non distinguitur a voluntate, et auxiliis adjuvantibus ; vel de determinatione in actu secundo, quæ nihil aliud est quam volitio? Prima determinatio manifeste revocatur in Deum tanquam in primum principium; siquidem et voluntas, et omnia auxilia eam adjuvantia producuntur a solo Deo. Secunda etiam in Deum reducitur ; quandoquidem volitio dependeat a concursu Dei simultaneo. Et quamvis dependeat etiam a voluntate, hanc tamen non respicit nisi ut adjutam auxiliis ; atque ideo in Deum tandem etiam ex hac parte reducitur. Ad quid ergo majorem, aut novam determinationem distinctam tam a virtute, quam ab operatione confingimus?

Observanda pro ejus eversione.

130. Hoc, inquam, non refert, sed facile impugnatur ex dictis. Pro quo breviter observa volitionem supernaturalem bifariam considerari posse : uno modo quantum ad supernaturalitatem, alio modo quantum ad libertatem. Et quidem priori modo accepta juxta communem Catholicorum sententiam revocanda est in voluntatem ut adjutam auxilio. Posteriori autem modo considerata reducitur, juxta Adversariorum opinionem immediate in proprias vires voluntatis : autumant enim auxilium non esse rationem totalem agendi ; sed voluntatem partialiter, et immediate propriis viribus influere in omnes volitionis conceptus, qui supernaturalitatem non explicant : cujusmodi est libertas, seu libera determinatio. Quam doctrinam frequentissime inculcant, ut libertatem tueantur, quam aliter tueri non credunt.

Secundo animadverte eandem volitionem esse et concursum simultaneum Dei, et concursum simultaneum voluntatis. Et quidem

dem volitionem, prout est concursus Dei, in ipsum tanquam in principium primum reduci, nemo est, qui ambigat. Quod autem, prout est concursus voluntatis, debeat revocari etiam in Deum tanquam in primum principium, probat argumentum superius factum : nam secundum hanc posteriorem rationem est etiam ens per participationem, quod proinde in ens per essentiam oportet reduci.

Confutatur effugium. Hinc ergo refellitur illa Suarii evasio : quoniam volitio, sive determinatio actualis voluntatis debet reduci in Deum tanquam in primum principium, non solum secundum quod est concursus simultaneus Dei ; sed etiam secundum quod est concursus simultaneus voluntatis : atqui secundum hanc posteriorem rationem nequit in Deum tanquam in primum principium revocari, nisi Deus applicet, et prædeterminet voluntatem ad talem concursum : ergo vel dicendum est Deum non esse primum principium determinationis creatæ, quod Suarez refugit admittere ; vel præter omnia auxilia pertinentia ad actum primum, admittendum est aliud auxilium applicans ad actum secundum. Major constat ex secundo notabili. Minor autem liquet ex primo : tum quia volitio, ut est libera determinatio, reducitur in sententia Adversariorum ad vires voluntatis, non vero ad auxilia dantia posse, et virtutem : ergo nisi voluntas præmoveatur, et applicetur ulteriori auxilio, non potest volitio, ut est concursus voluntatis revocari in Deum tanquam in primum principium. Tum etiam quia auxilia, quibus Deus constituit voluntatem in actu primo, præbent quidem vires ad speciem volitionis ; non tamen determinant voluntatem ad ejus elicientiam; ergo insufficientia sunt, ut Deus ratione illorum denominetur primum principium liberæ determinationis : ergo vel Deus non est primum principium liberæ volitionis, in quantum est concursus simultaneus voluntatis, vel aliud auxilium prædeterminans admittendum est.

Urgentior impugnatio. 131. Quod argumentum evidentius urbit Adversarios in sequenti consideratione. Demus, quod Petro, et Paulo ejusdem indolis hominibus, eodem tempore, et sub eisdem circunstantiis Deus conferat eadem auxilia tam in specie, quam in intentione, per quæ constituantur in actu primo ad eliciendum verbi gratia actum attritionis. Tunc fieri potest, quod Petrus actu consentiat, Paulo dissentiente: nam concursus ille circunstantiarum, et auxiliorum non necessitat eos vel ad simul consentiendum, vel ad simul dissentiendum, sed relinquit in eis potestatem ad utrumlibet. In hac ergo hypothesi invenitur Petri determinatio actualis conducens ad justificationem, et discernens ipsum a Paulo in negotio salutis. Ergo vel dicendum est, quod ex parte Petri adfuit speciale auxilium applicans, et præmovens ejus voluntatem ad attritionem, quo auxilio caruit Paulus; et sic habemus intentum: vel admittendum est, quod voluntas Petri, et non gratia fuerit primum principium prædictæ determinationis ; quod non potest admitti. Patet consequentia : quia ex parte auxiliorum gratiæ constituentis illos homines in actu primo nulla erat diversitas, nulla determinatio pro uno potius, quam pro alio, ut casus supponit : ergo nisi admittatur ulterior gratia applicans unum, et non alium, nequit diversitas, et determinatio actualis ad gratiam tanquam ad primum principium reduci, sed in voluntatem creatam revocanda erit : atque ideo hæc habebit rationem primi principii in agendo suam determinationem.

Responsio Adversariorum. 132. Dices falso supponi in prædicta hypothesi, quod gratia Petro, et Paulo collata fuerit æqualis : nam licet eadem gratia quoad speciem, et intensionem illis communicata sit ; fuit tamen inæqualis in ratione gratiæ, et beneficii. Deus enim prævidit ab æterno per scientiam mediam Petrum cum tali gratia, et in tali occasione consensurum; Paulum vero cum eadem gratia, et in eadem occasione dissensurum esse. Unde hoc ipso, quod voluit ipsos in tali occasione constituere, eisque talem gratiam communicare ; majus beneficium Petro contulit, quam Paulo : sicut qui vas aquæ sitienti propinat, majus beneficium ei confert, quam si ipsi non sitienti eandem aquam offerret. Determinatio ergo Petri ad actum attritionis revocanda est in gratiam inæqualem, in illam videlicet, quæ per scientiam mediam prævia est sortitura effectum, nam prout sic, differt a gratia communicata Paulo, licet alias in specie, atque intentione conveniant.

Ejus eversio. Sed hoc Adversorium effugium, ut velut unicum asylum multipliciter præcluditur. Tum quia innititur falsæ suppositioni existentiæ scientiæ mediæ: quam impossibilem, et inutilem satis superque constat ex dictis, *Tract.* 3, *disp.* 10, cum sequenti, et magis constabit ex dicendis *disp.* 7, fere per totam,

et præcipue *dub.* 3. Tum etiam quia ea gratis admissa, nequivit Deus prævidere, quod in hypothesi data Petrus ex vi gratiæ ipsi communicatæ consentiet, et Paulus dissentiet : nullum quippe intellectui divino offerebatur ex parte gratiæ principium determinans ad cognoscendum consensum Petri, potius quam Pauli: eo quod in hypothesi data omnia principia, quæ actum scientiæ mediæ antecedunt, præsupponuntur æqualia. Tum præterea quia licet collatio gratiæ in actu exercito supponat scientiam mediam; nihilominus gratia illa, quæ ante determinatum actum scientiæ mediæ offerebatur intellectui divino, et sub qua Deus prævidebat futurum esse consensum, non supponebat scientiam mediam, ut ex se liquet : alias procederemus in infinitum: et tamen sub eadem gratia videbatur Petrus consensurus, et Paulus dissensurus : ergo diversitas illa actualis determinationis conditionate futuræ, quam Deus per scientiam mediam præscivit, non prævidebatur ut dependens a gratia sicut a primo principio : et consequenter in solam innatam voluntatis libertatem revocanda erit. Tum deinde, quia quod Deus per scientiam mediam præviderit gratiam communicandam Petro in tali occasione habituram esse effectum, et eandem gratiam, et in eadem occasione Paulo conferendam illum non fore sortiturum ; minime variat gratiam in seipsa, nec ullam ei majorem energiam intrinsecam, vel efficacitatem confert ; sed ad summum est aliqua determinatio extrinseca. Sicut quod Deus præviderit, quod Paulus, si ei præsentetur tale objectum, peccabit, nullas vires, aut efficacitatem communicat objecto ad incitandum ad peccatum : alias Deus tali scientia utens, si objectum Paulo offerret, ad peccandum incitaret, quod est absurdum. Id autem, quo gratia constituitur in ratione principii liberæ determinationis, debet esse aliqua perfectio intrinseca: ergo præscientia media nihil confert, ut Deus conferens præcise æqualem gratiam dicatur primum principium liberæ determinationis. Tum denique, et præcipue, quia determinatio illa actualis, quæ in volitione Petri reperitur, est aliquod prædicatum physicum, per quod Petrus physice differt a Paulo : sed gratia Petri in prædicta hypothesi (esto sit major, et diversa moraliter in ratione beneficii) est tamen prorsus æqualis in perfectione physica, ut supponitur : ergo ex vi hujus non evitatur, quod determinatio actualis reducatur ad voluntatem Petri tanquam ad primum principium physicum: quod est omnino falsum; cum solus Deus sit primum principium physicum cujuscumque perfectionis. Sed hoc *infra disp.* 7, *dub.* 3 *et* 5, latius constabit, ubi ex professo ostendemus hanc voluntatis applicationem, sive præmotionem esse determinate physicam : quod in præsenti principaliter non intendimus, sed solum, quod detur vera applicatio, sive physica sit, sive moralis.

§ V.

Ultimum argumentum pro sententia Divi Thomæ.

Ultima pro assertione ratio.

133. Ultimum fundamentum nostræ assertionis, aliis pluribus omissis, potest sub hac forma proponi : quoniam Deus concurrit ad operationem voluntatis creatæ omni illo influendi modo, qui possibilis est, et divinam non dedecet perfectionem : sed concurrere applicando voluntatem creatam ad suum exercitium, medio auxilio præmovente, est modus influendi posssibilis, et divinæ perfectioni non repugnans : ergo Deus concurrit applicando voluntatem ad exercitium, medio auxilio præmovente : ergo datur hujusmodi auxilium præter omnia alia, quæ ad actum primum spectant. Utraque consequentia liquet. Major autem est certa : quia tam infinitas actualis, et universalitas influxus Dei, quam summa voluntatis creatæ a Deo dependentia postulant, quod Deus concurrat ad operationem voluntatis omni eo influendi modo, qui possibilis est, et Dei perfectioni non opponitur. Minor autem est expressa doctrina D. Th. *q.* 3, *de potentia art.* 7, in corpore, ubi hæc habet : « Sciendum namque « est, quod actionis alicujus rei res alia « potest dici causa multipliciter. Uno modo « quia tribuit ei virtutem operandi : sicut « dicitur in 8 Physic. quod generans movet « grave, et leve, in quantum dat virtutem, « per quam consequitur talis motus. Et « hoc modo Deus agit omnes actiones na- « turæ : quia dedit rebus naturalibus vir- « tutes, per quas agere possent : non solum « sicut generans virtutem tribuit gravi, et « levi, et eam ulterius non conservat, sed « sicut continue tenens virtutem in esse : « quia est causa virtutis collatæ, non solum « quantum ad fieri, sicut generans, sed etiam

« etiam quantum ad esse : ut sic Deus pos- « sit dici causa actionis, in quantum causat, « et conservat virtutem naturalem in esse. « Nam etiam alio modo conservans virtu- « tem dicitur facere actionem : sicut dici- « tur, quod medicinæ conservantes visum « faciunt videre. Sed quia nulla res potest « seipsam movere, vel agi, nisi sit movens « non motum ; tertio modo dicitur una « res esse causa actionis alterius, in quan- « tum movet eam ad agendum : in quo non « intelligitur collatio, aut conservatio vir- « tutis activæ, sed applicatio virtutis ad ac- « tionem : sicut homo est causa incisionis « cultelli ex hoc ipso, quod applicat acu- « men cultelli ad incidendum movendo « ipsum. Et quia natura inferior non agit « nisi mota, eo quod hujusmodi corpora « inferiora sunt alterantia alterata, cœlum « autem est alterans non alteratum, et « tamen non est movens, nisi motum, et « hoc non cessat, usquedum perveniatur « ad Deum : sequitur de necessitate, quod « Deus sit causa actionis cujuslibet rei na- « turalis, ut movens, et applicans virtutem « ad agendum. » Et in fine concludit : *Sic ergo Deus est causa actionis cujuslibet, in quantum dat virtutem agendi* (sub hac continentur auxilia pertinentia ad actum primum) *et in quantum conservat eam, et in quantum applicat actioni.* Et ne putaremus ipsum tantum loqui de actionibus agentis naturalis, et necessarii, tandem adjecit : *Sequitur, quod ipse, nempe Deus, in quolibet operante immediate operetur, non exclusa operatione voluntatis, et naturæ.*

Responsio Suarii. 134. Hoc testimonium est adeo manifestum, ut eo convictus Suarez asseruerit D. Thomam in prioribus scriptis docuisse nostram assertionem : illam tamen retractasse in scriptis posterioribus, quibus præcipue standum est : nam 1 *p. q.* 105, recenset cunctos modos dependentiæ causæ secundæ a prima ; et tamen non meminit hujus applicationis, seu præmotionis : quod est signum, ait Suarez, virtualis, et latentis retractationis.

Ejus falsitas et insufficientia. Cæterum hæc responsio est prorsus voluntaria, et videtur procedere ex minus attenta lectione. Nam in primis non ideo dicendus est Divus Thomas revocare aliquam sententiam in aliis scriptis expressam, quia ejus explicite non meminerit in Summa Theologiæ : summa quippe, quæ brevis esse debet, non semper explicat particulares veritates, sed solum statuit generales radices : unde ex eo, quod Divus Thom. in summa expresse non egerit de auxilio applicante voluntatem, quod in quæstionibus disputatis aperte statuerat, minime infertur, quod illud in summa negaverit. *D. Tho.* Secundo, et præcipue, quia tantum abest, ut sanctus Doctor in summa retractaverit hanc sententiam, quod potius illam apertis verbis explicuit, ut cuilibet ipsum non oscitanter legenti constabit. Nam in eodem loco, quem nobis opponit Suarez, inquit articulo 5 : *Deus movet non solum res ad operandum, quasi applicando formas, et virtutes, verum ad operationem : sicut etiam artifex applicat securim ad scindendum, qui tamen interdum formam securi non tribuit, sed etiam dat formam creaturis agentibus.* Ubi aperte supponit Deum influere in actiones creaturæ, non solum producendo formas operativas, verum etiam quasi *applicando:* et illa dictio *quasi* non diminuit, sed explicat modum agendi; sicut cum in scriptura dicitur : *Videmus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a patre.* Deinde *in eodem articulo in responsione ad* 3 inquit : « Di- « cendum, quod Deus non solum dat for- « mas rebus, sed etiam conservat eas in « esse, et applicat ad agendum. » Et *in quæst.* 83, *art.* 1 *ad* 3, dixerat : « Liberum « arbitrium non est sufficiens ad aliquid « volendum, nisi moveatur, et juvetur a « Deo : quia est prima causa movens natu- « rales causas, et voluntarias. » Et *in hac* 1, 2, *q.* 107, *art.* 1, inquit : « Sic igitur « actio intellectus, et cujuscumque entis « creati dependet a Deo in quantum ad duo. « Uno modo, in quantum ab ipso habet « perfectionem, sive formam, per quam « agit : alio modo, in quantum ab ipso mo- « vetur ad agendum. » Et *in eadem q. art.* 9, addit : « Homo in gratia existens non « indiget alio auxilio gratiæ, quasi alio « habitu infuso. Indiget tamen auxilio gra- « tiæ secundum alium modum, ut scilicet « a Deo moveatur ad recte agendum : et « hoc propter duo. Primo quidem ratione « generali propter hoc, quod sicut supra dic- « tum est, nulla res creata potest in quem- « cumque actum prodire nisi virtutis mo- « tionis divinæ. » Et *super* 1, *ad Corinth.* 15 *cap. lect.* 1, in fine inquit : « Deus non so- « lum infundit gratiam, qua nostra opera « grata fiunt, et meritoria, sed etiam mo- « vet ad bene utendum gratia infusa. » Quæ testimonia sunt adeo manifesta, ut evidenter evincant D. Thom. nec in summa,

nec in posterioribus scriptis retractasse assertionem nostram, quam in quæstionibus disputatis docuerat ; sed eam ubique summa consequentia tenuisse. Evincunt etiam injuste Suarium finxisse hanc in Sancto Doctore palinodiam.

Urgetur impugnatio.

135. Sed demus huic Auctori, quod Angelicus Doctor non perstiterit in ea sententia; persistamus tamen nos in ratione, qua utitur, et satis urgenti. Quoniam in modo, quo Deus concurrit ad operationes causarum secundarum, debent reperiri, seclusis imperfectionibus, omnes illi influendi modi, qui in causis secundis reperiuntur : id quippe exposcit summa Dei perfectio in agendo : atqui inter modos, quibus agentia creata concurrunt, invenitur modus agendi per motum, et applicationem, ut patet in eo, qui scindit, applicando cultellum ad scissionem, et in omnibus artificibus, qui agunt movendo, et applicando instrumenta artis ad effectum intentum : ergo Deus agit actiones creaturarum applicando, et præmovendo creaturas ad agendum.

Alia ejusdem Auctoris responsio.

136. Occurrit prædictus Auctor admittendo, quod possit Deus sic influere in actiones causarum naturalium (quamvis nec id judicat necessarium) et quod valeat eodem modo influere in actiones hominis non liberas : negat tamen, quod possit ad volitionem liberam concurrere : nam prædicta motio determinaret hominem ad unam partem, et sic non maneret cum sufficienti indifferentia, et potestate ad oppositum.

Evertitur.

Hoc inconveniens (cujus meminimus *disp.* 1, *cap.* 4, § 5, *et cap.* 5, § 2,) sæpe sæpius diluit Augustinus ostendens optime cohærere, quod homo a Deo moveatur, et tamen ipse stans sub illa applicatione se libere moveat. Unde *in libro de correptione, cap.* 2, versans illud Apostoli ad Romanos 8, *Spiritu Dei aguntur*, inquit : « Intelligant, si filii Dei sunt, spiritu Dei se agi, « ut quod agendum est, agant. *Et serm.* 13, « *de verbis Apostoli post medium : ait :* Tu « te vis agere? A te ipso vis agi? Non qui « spiritu suo aguntur, sed quotquct spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei. Dicet « mihi aliquis : ergo agimur, non agimus. « Respondeo, imo et agis, et ageris, et « tunc bene agis, si ab eo agaris. Spiritus « enim Dei, qui te agit, agentibus adjutor « est. Ipsum nomen adjutoris præscribit « tibi, quia et tu ipse aliquid agis. » Quam doctrinam edoctus Angelicus Præceptor eam frequenter inculcat diluens unicum hoc motivum Adversariorum : nom *loco citato ex q.* 3, *de potentia in responsione ad decimum tertium*, inquit : « Dicendum, quod « voluntas dicitur habere dominium sui « actus, non per exclusionem causæ primæ: « sed quia causa prima non ita agit in vo- « luntatem, ut eam de necessitate ad unum « determinet. *Et* loco citato ex 1, p. art 4, « resp. ad 3 : Dicendum, *inquit*, quod si « voluntas ita moveatur ab alio, quod ex se « nullatenus moveatur, opera voluntatis « non imputarentur ad meritum, vel de- « meritum. Sed quia per hoc, quod move- « tur ab alio non excluditur, quin moveatur « ex se : ideo per consequens non excludi- « tur ratio meriti, vel demeriti. *Et* 1, 2, « quæst. 9, art. 4, in responsione ad 1, *in-* « *quit :* Dicendum, quod de ratione volun- « tarii est, quod principium ejus sit intra : « sed non oportet, quod hoc principium « intrinsecum sit primum principium non « motum ab alio. Unde motus voluntatis « etsi habeat principium proximum intrin- « secum, tamen principium primum est ab « extra : sicut et primum principium motus « naturalis est ab extra, quod scilicet movet « naturam. » Et idem tradit in respons. ad 2.

D. Aug. — D. Tho.

Impugnatur amplius.

Ex iis refellitur illa Suarii responsio : quoniam Deo concurrenti ad actum voluntatis creatæ attribuendus omnis modus influendi possibilis, qui voluntatis libertati non repugnat : sed modus influendi per auxilium præmovens, et applicans voluntatem ad agendum est possibilis, ut liquet in agentibus creatis, quæ influunt applicando instrumenta; et insuper prædictus modus non repugnat libertati voluntatis : ergo Deus hanc applicat ad agendum. Cætera constant ex dictis. Et minor quoad secundam partem, in qua sola est difficultas, asseritur a D. Augustino, et Divo Thoma *locis nuper relatis :* nam ideo repugnaret voluntati libere agenti applicari, et præmoveri a Deo ad agendum, quia voluntas libere agens seipsam movet, et ad agendum applicat : sed optime cohæret, quod voluntas agatur a Deo, et quod ipsa agat; quod promoveatur, et quod ipsa moveat, ut loquuntur S. Doctores : ergo applicari, et promoveri voluntatem ad agendum non repugnat libertati.

Roboratur impugnatio.

137. Confirmatur, et declaratur : quia actus verbi gratia amoris elicitus a voluntate potente elicere actum odii, et connotante judicium indifferens ad utrumlibet, nequit

nequit non esse actus liber; tametsi nequeat conjungi simul cum actu odii : libertas quippe actus non consistit in prædicta conjunctione, quæ prorsus impossibilis est, et chimerica ; sed consistit in respectu transcendentali ad principium potens formare contrarium dictamen et elicere actum oppositum, At sic est, quod auxilium Dei præmovens, et applicans voluntatem ad actum amoris, licet excludat actum odii, minime tamen excludit judicium indifferens, vel potestatem voluntatis ad eliciendum odium : ergo amor elicitus a voluntate sic præmota et applicata est actus liber : et consequenter non contra rationem voluntatis libere agentis, quod a Deo applicetur ad agendum. Probatur minor : tum quia illa applicatio, et præmotio Dei ad amorem non magis determinat, et coarctat indifferentiam judicii, et voluntatis potestatem, quam ipse amor actu elicitus; siquidem hic est ultimata, et actualissima voluntatis determinatio : sed amor a voluntate elicitus, licet cum odio nequeat conjungi; reliquit nihilominus judicium indifferens, et potestatem voluntatis sufficientem ad eliciendum odium ; alias exercitium libertatis libertatem destrueret, quod est absurdum : ergo similiter applicatio, et præmotio, qua Deus voluntatem cum amore conjungit, relinquit indifferentiam rationis, et potestatem voluntatis ad eliciendum actum oppositum ; licet præmotio nequeat cum actu contrario conjungi. Tum etiam quia illa præmotio ad amorem nullum prædicatum importat contrarie, aut contradictorie oppositum vel potentiæ voluntatis ad eliciendum odium, vel indifferentiæ judicii; siquidem nec dat, nec aufert ullam potentiam; sed tantum reducit potentiam (quam præsupponit, et non destruit) ad exercitium compossibile cum potestate ad oppositum : ergo prædicta applicatio ita infert amorem, et excludit odium, quod nihilominus non destruit indifferentiam rationis et potestatem arbitrii. Recolantur, quæ diximus *tract.* 4, *disp.* 10, *dubio* 5 *et tract.* 10, *disp.* 2, *dub.* 1, ubi hanc doctrinam fuse exposuimus, quam latius prosequemur *infra disp.* 7, per totam ostendentes, in quo consistat efficacia gratiæ actualis, et qualiter cum libertate concilianda sit.

§ VI.

Refertur opinio contraria et aliquibus ejus argumentis occurritur.

138. Molina 1 *p. quæst.* 14, *art.* 13, *disp.* 7, Suarez *in opuscul. lib.* 3, *cap.* 13 *et tom.* 2, *de gratia lib.* 5, fere per totum. Lessius *in disp. apologetica de gratia efficaci*, et communiter omnes Juniores Molinæ discipuli tuentur voluntatem suppositis auxiliis eam constituentibus in actu primo, non indigere ulteriori auxilio, quo ad agendum præmoveatur; sed ipsa posse tam se, quam auxilia sufficienter determinare : unde nullum admittunt concursum Dei prævium, sed tantum simultaneum. Quod probant primo: quia Concilia, et Patres, cum diligentissime adversus Pelagianos gratiæ impugnatores egerint, nunquam hujus auxilii applicantis, et præmoventis meminerunt: ergo non requiritur tale auxilium : incredibile enim est Concilia, et Patres illud omisisse, si foret ad actus supernaturales necessarium.

Opinio contraria. Molina. Suarez. Lessius.

Fundamentum ab auctoritate negativa.

Confirmatur ex Divo Thoma 1, 2, *q.* 9, fere per totam, ubi cum proprius locus esset explicandi, qualiter voluntas a Deo moveatur, minime docuit hanc applicationem, seu præmotionem; sed tantum docuit voluntatem moveri a Deo quantum ad primum actum, quo in finem convertitur : et hoc supposito asserit voluntatem se ad cæteros actus determinare. Sic enim habet artic. 4 : « Manifestum est autem, quod voluntas incipit velle aliquid, cum hoc prius « non vellet. Necesse est ergo, quod ab aliquo moveatur ad volendum. Et quidem « sicut dictum est, ipsa movet seipsam, in « quantum per hoc, quod vult finem, reducit seipsam ad volendum ea, quæ sunt « ad finem. *Et in fine corporis articuli concludit :* Necesse est ponere, quod in primum motum voluntatis voluntas prodeat « ex instinctu alicujus exterioris moventis, « hoc est ex ejus applicatione, atque motione. » Ubi aperte indicat in cæteris actibus liberis, qui intentionem finis supponunt, non esse necessarium talem instinctum, sive motionem. Quod adhuc magis aperte significat *art.* 6, *in respons. ad* 3, ubi ait : « Dicendum, quod Deus movet voluntatem hominis, sicut univeralis motor « ad universale objectum voluntatis, quod « est bonum : et sine hac universali motione homo non potest aliquid velle. Sed

Confirmatur ex D. Th.

« homo per rationem determinat se ad « volendum hoc, vel illud, quod est vere « bonum, vel apparens bonum » Ergo subposita generali inclinatione ad bonum ut sic, quod est objectum adæquatum voluntatis, et a Deo præfigitur; ipsa voluntas, absque nova agentis extrinseci applicatione, se determinat ad speciales actus.

Fundamentum diruitur. 139. Ad argumentum negatur antecedens : nam oppositum liquido constat ex dictis in hoc dubio, ubi auctoritates Catechismi Romani, D. Augustini, cæterorum Doctorum in hac causa principis, et D. Thomæ sæpe sæpius expendimus. Quibus adde Conc. Milev. *primo* Concilium Milevitanum (Quod Augustinus sua præsentia ornavit, et Innocentius Primus sua approbatione munivit) cæteraque Concilia Carthaginensia adversus Pelagium, et ejus reliquias congregatos, dum diffiniunt necessitatem divinæ gratiæ actualis, ut voluntas recte se gerat in negotio salutis; loqui de gratia præmovente, et applicante, atque efficaci. Illam enin gratiam suis decretis statuerunt, quam Pelagius negabat: alias ejus intentioni, et menti obviam non irent. Pelagius autem, saltem in ultimo sui dogmatis statu, non negavit gratiam adjuvantem, nec concursum Dei simultaneum, sed solam gratiam efficacem, sive efficaciter voluntatem præmoventem : hanc quippe conciliare cum libertate vel nescivit, vel noluit, ut ostendimus *disput.* 1, *cap.* 4, § 5, *et cap.* 4, § 2, et infra latius ostendemus agentes de auxilio efficaci. Adde Conc. Trid. *secundo* Concilium Tridentinum, quod omnia præcedentia Concilia circa articulos gratiæ exactissime explicuit, satis aperte statuere gratiam efficaciter applicantem, et moventem : nam *sess.* 6, *can.* 4 diffinit : *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium a Deo motum, et excitatum nihil cooperari assentiendo Deum excitanti, neque posse dissentire, si velit, anathema sit.* Ubi ex una parte supponit hominis voluntatem moveri a Deo ad assensum ; et ex alia parte decernit prædictam motionem cum libertate cohærere. Porro motio de qua loquitur Concilium, non consistit in auxiliis dantibus præcise *posse*, neque in concursu Dei simultaneo, sed in motione Dei efficaciter præmovente voluntatem ad agendum, Alias nullatenus profligaret errorem Calvini, quem ibi evertere satagebat. Nam hæreticus ille minime asserebat libertatem destrui per auxilia adjuvantia, vel per auxilium mere operans, quæ suaviter, et facile valent cum libertate componi, sed affirmabat destrui per auxilium efficaciter applicans, quod in Conciliis antiquis, in Augustino, et aliis Patribus necessarium esse legebat. Ut ergo Tridentinum Calvini errorem damnaret, convenit cum ipso in admittendo necessitatem auxilii voluntatem ad agendum præmoventis, et aliunde deffinivit prædictum auxilium nullum voluntati præjudicium inferre. Si enim Concilium auxilium applicans, et præmovens necessarium esse non judicant, magis directe, et immediate damnaret Calvinum declarando auxilium præmovens, et applicans necessarium non esse ad agendum : sicut Molinæ discipuli in hac difficultate discurrunt. Quod tamen non fecit : sed asseruit auxilium movens cum libertate cohærere. Maneat igitur Concilia, et Patres mentionem auxilii præmoventis, et applicantis sæpenumero fecisse, ejusque necessitatem satis liquido declarasse. Quod magis declarabimus *loco citato*, et præcipue *a num.* 208.

Occurritur confirmationi. Ad confirmationem respondetur D. Thomam adeo aperte docere nostram assertionem in locis pro illa citatis, ut infructuosum sit de ejus mente dubitare, aut ipsum nobis objicere. Testimonia autem ab Adversariis nihil habent nostræ doctrinæ contrarium : in eis quippe non intendit Sanctus Doctor, quod aliquis actus voluntatis fiat independenter a motione applicante : sed solum statuit differentiam inter primum voluntatis actum, et alios actus supernaturales. Constituitque discrimen in hoc, quod licet uterque actus dependeat a Deo præmovente; et uterque valeat esse liber : nihilominus primus actus est liber, et non deliberatus, secundus vero simul est deliberatus, et liber. Ut enim actus liber sit, sufficit, quod connotet indifferentiam judicii, quod utrique actui convenire potest. Cæterum ut actus sit deliberatus, requiritur, quod fiat ex præcedenti consilio, et deliberatione : quæ quia primus voluntatis actus non supponit, idcirco non est indeliberatus, quamvis sit liber. Supplet tamen Deus in illo priori actu deliberationem proprii consilii, imprimendo dictamen practicum, per quem subsequens voluntatis actus dirigatur, et reguletur. Et hac ratione prædictus actus, quamvis sit a voluntate libere, physice, et vitaliter; non elicitur ab illa ut moraliter se movente; sed in Deum physice, et moraliter præmoventem specialiter revocatur.

Qua

Qua ratione repugnat Angelum in primo instanti, seu in primo voluntatis actu peccare, ut tradit ipse D. Thom. 1 *p. q.* 63, *art.* 5. Quia ergo subsequentes voluntatis actus sunt a voluntate ut operante ex præsupposito consilio, et deliberatione; idcirco dicitur, quod voluntas ad hos actus se determinat. Sed per hoc minime excluditur, quod a Deo ad eundem actum præapplicetur, et præmoveatur, ut § *præcedenti* explicuimus. Et quod D. Thom. hoc tantum in prædictis locis intendat, ex sola eorum lectione constabit.

Secundum argumentum.

140. Arguitur secundo : quia si præter auxilia constituentia voluntatem in actu primo, requireretur aliud auxilium applicans voluntatem ad agendum; destrueretur voluntatis libertas : consequens est contra fidem : ergo non requiritur hujusmodi auxilium. Probatur sequela : tum quia potentia libera habet dominium sui actus, atque ideo suppositis omnibus requisitis ex parte actus primi, potest se determinare ad secundum : sed si requireretur auxilium applicans, voluntas constituta in actu primo, non posset absque tali auxilio se determinare ad actum secundum : ergo destruitur libertas, si hujusmodi auxilium requiritur. Tum etiam quia libertas consistit in indifferentia vel contrarietatis, vel contradictionis, hoc est, in eo, quod voluntas maneat indifferens vel ad duos actus contrarios, vel ad unum actum, et omissionem illius : sed auxilium præmovens voluntatem destruit utramque indifferentiam : nam præmotio ad amorem est inconjungibilis cum odio, et cum carentia amoris; siquidem amorem infallibiliter, atque efficaciter infert : ergo hujusmodi auxilium destruit libertatem. Tum præterea quia suppositio omnino antecedens destruit libertatem : sed auxilium applicans est suppositio omnino antecedens; siquidem antecedit actum voluntatis, et causatar a solo Deo, voluntate passive se habente, et non potente illud a se abjicere : ergo hujusmodi auxilium nequit cum libertate componi. Tum denique quia cum duo aliqua extrema sunt necessario inter se connexa; voluntas quæ necessario habet unum extremum, necessario etiam habet aliud : sed præmotio ad amorem, et ipse amor necessario connectuntur; et voluntas nequit non habere præmotionem sibi a Deo impressam : ergo necessario habet amorem : etconsequenter tali auxilio affecta non manet cum libertate.

Confirmatur primo.

Confirmatur primo : quia omnis determinatio voluntatis libere agentis debet esse libera, et oppositum implicat in terminis : sed si voluntas indigeret auxilio determinante; determinatio illa applicans non esset libera, siquidem antecederet actum voluntatis : ergo necessitas auxilii prædeterminantis non cohæret cum libertate.

Secundo.

Confirmatur secundo : quia omne auxilium requisitum ad actum liberum debet subordinari voluntati quoad usum : alias voluntas non posset libere uti tali auxilio, sed ageret necessario : atqui auxilium applicans non subordinatur voluntati quoad usum, siquidem voluntas nequit illud a se expellere, vel eo semel posito non uti : ergo tale auxilium nequit pro actu libero desiderari.

Tertio.

Confirmatur tertio : nam posito tali auxilio, voluntas vel potest ei dissentire, vel non? si primum : ergo tale auxilium non applicat voluntatem ad unam partem, sed erit necessarium ulterius auxilium de novo applicans, et sic usque in infinitum. Si secundum : ergo tale auxilium destruit libertatem. Nullum igitur novum auxilium requiritur distinctum ab iis, per quæ voluntas constituitur in actu primo.

Diluitur argumentum.

141. Respondetur argumento negando sequelam : nam ut voluntas libere agat, non requiritur, quod possit conjungere auxilium verbi gratia ad amorem cum actu odii, vel cum amoris omissione, sed sufficit, quod valeat elicere odium, vel habere omissionem amoris divisim, et secundum se : auxilium autem applicans non destruit hujusmodi potestatem, ut § *præcedenti* explicuimus : atque ideo neque libertatem destruit. Pro quo recolenda sunt, quæ de sensu composito, et diviso diximus *Tract.* 4, *disp.* 10, agentes de præmotione extrinseca, seu decreto Dei efficaci, ubi eædem difficultates militant ac in auxilio. Nam quia de hac re satis copiose disputavimus, deobligamur in præsenti aliquid adjicere, ne actum agere videamur : quamvis infra non poterimus non illam doctrinam ad incudem iterum revocare, ut ex professo explicemus, in quo consistat efficacia divini auxilii, quam hic obiter, et extremis, ut aiunt, digitis attingimus. Recolantur etiam, quæ de sensu diviso, et composito Calvinistico observavimus *disp.* 1, *cap.* 3, § 3. Ad primam igitur sequelæ probationem dicendum est voluntatem habere dominium proprii actus, et se ad illum determinare, supposita tamen priori deter-

Qualiter voluntas habeat proprii actus dominium.

minatione primæ causæ applicantis,ut tradit D. Thom. 1 *p*, *q*. 88, *art*. 1 *ad* 3, his verbis : « Dicendum, quod liberum arbitrium est « causa sui motus : quia homo per liberum « arbitrium seipsum movet ad agendum. « Non tamen hoc est de necessitate, quod sit « prima causæ sui id, quod liberum est : « sicut neque ad hoc, quod aliquid sit causa « alterius, requiritur, quod sit prima causa « ejus. Deus igitur est prima causa movens, « et naturales causas, et voluntarias ; et si- « cut naturalibus causis movendo eas, non « aufert, quin actus ejus sint naturales : « ita movendo causas voluntarias, non au- « fert, quin actiones earum sint voluntariæ, « sed potius hoc in eis facit : operatur enim « in unoquoque secundum ejus proprieta- « tem. »

D. Tho.

Duplex indifferentia.

Ad secundam probationem respondemus in voluntate creata esse duplicem indifferentiam, suspensionis scilicet, et dominii. Prima consistit in eo, quod voluntas maneat absque omni suæ libertatis exercitio : et hoc nequit esse de ratione libertatis ; cum libertas nullam oppositionem habeat cum exercitio sibi correspondente. Secunda vero sita est in eo, quod voluntas ita se exerceat per aliquod suæ libertatis extremum, ut nihilominus habeat potestatem ad oppositum : et hæc est de ratione libertatis. Auxilium igitur præmovens excludit priorem indifferentiam : quia voluntatem quasi dormientem excitat, et ad exercitium applicat. Secundam vero indifferentiam non excludit : nam ita præmovet voluntatem ad eliciendum actum determinatum; quod nihilominus secum permittit indifferentiam judicii, et voluntatis potestatem ad eliciendum actum oppositum in sensu diviso, vel ad omittendum actum, quem elicit : atque ideo relinquit indemnem indifferentiam tam contrarietatis, quam contradictionis, ut § *præcedenti* ex D. August. et D. Thom. explicuimus.

Non omnis suppositio antecedens aufert libertatem.

Ad tertiam respondetur ex dictis suppositionem antecedentem esse duplicem, aliam necessitantem, aliam pure determinantem. Prima excludit potestatem ad oppositum ; atque ideo infert actum necessario, necessitate tam consequentis, quam consequentiæ, et tam physice, quam logice : atque ideo destruit libertatem. Secunda vero ita applicat ad unum actum, quod nihilominus relinquat potestatem ad oppositum in sensu diviso : et subinde infert actum necessario, necessitate præcise consequentiæ logicæ : quia videlicet actus infallibiliter erit. Minime vero connectitur necessario cum actu necessario consequenti, et influxus physici, sive per modum principii excludentis indifferentiam, et potentiam ad oppositum. Supposito ergo antecedens, quam importat auxilium applicans, non est necessitans ; sed pure determinans : quia ita applicat ad unum actum, ut simul cohæreat cum potestate ad oppositum. Et ratio est, quam D. Thom. tradit *loco proxime allegato* : quia videlicet auxilium a Deo descendens habet efficaciam non solum ad substantiam, sed etiam ad omnes ejus modos, ac perinde respectum ad principium libere, et indifferenter agens. Quamobrem hujus auxilii suppositio non destruit, sed ædificat libertatem creatam.

Necessitas consequentiæ non destruit libertatem.

Ad quartam probationem respondetur majorem solum verificari, quando extrema connectuntur necessitate absoluta, et tam physice, quam logice ; secus vero quando solum connectuntur necessitate consequentiæ logicæ, et infallibiliter : nam hoc ipso, quod necessitas sit hujus præcise conditionis, permittit potestatem ad oppositum in sensu diviso. Præmotio autem ad amorem verbi gratia et ipse amor hoc posteriori tantum modo connectuntur : quia licet infallibile sit, quod stante tali præmotione, non erit odium, vel carentia amoris ; nihilominus infallibile etiam est, quod cum hac determinatione actuali coexistit simul potentia ad oppositum. Unde licet voluntas auxilio præmovente affecta nequeat ipsum auxilium abjicere, saltem immediate, et directe : potest nihilominus amorem, ad quem præmovetur, non elicere, vel exercere actum. Atque ideo majori necessitate conjungitur cum præmotione ad amorem, quam cum ipso amore : ad illam enim pure passive se habet, nullumque dominium habet supra ipsam : ad hanc vero comparatur per modum potentiæ activæ, et cum vero dominio. Quamobrem licet semel præmota ad amorem necessario necessitate consequentiæ, et infallibilitatis prædictum actum eliciat ; libere tamen absolute illum elicit : quia retinet potentiam ad oppositum in sensu diviso.

Responsio ad 1 confirm.

142. Ad primam confirmationem dicendum est duplicem esse determinationem voluntatis : aliam causalem, et inchoatam, quæ consistit in principiis moventibus voluntatem ad determinationem formalem, sive ad hoc, ut se per proprium exercitium determinet :

determinet : aliam formalem, et ultimatam, quæ consistit in ipsa libera volitione, aut voluntatis exercitio. Porro pro modo determinationis est etiam qualitas libertatis : nam determinatio formalis potentiæ liberæ est formaliter libera, utpote quæ a libera potentia procedit : sed determinatio causalis solum potest esse libera causaliter, quia videlicet influit in actum liberum. Fatemur ergo auxilium præmovens non esse determinationem voluntatis formaliter liberam; sed tantum causaliter : quia videlicet parit determinationem formalem, et formaliter liberam : ita enim determinat ad unum actum, quod relinquit indemnem potestatem ad oppositum. Hinc vero nullum præjudicium libertati infertur, ut ex se liquet.

Ad secundam. Ad secundam confirmationem respondemus non omnia auxilia subjici immediate, et in seipsis voluntati : cum potius ad hoc conferantur, ut voluntatem Deo, et gratiæ subjiciant. Subduntur tamen voluntati in suo effectu : quia nimirum actus ad quos auxilia concurrunt, cadunt sub libertate, et dominio voluntatis, possuntque ab ea adjuta, præmota exerceri, vel impediri. Unde licet voluntas non sibi subjiciat auxilia, nec ea valeat propriis viribus consequi, vel sibi misericorditer impressa possit immediate, ac directe subjicere : gaudet tamen libero illorum usu : quia operationes prædictis auxiliis correspondentes elicit cum indifferentia judicii : valetque in sensu diviso, atque ideo absolute exercere actum oppositum. Quod si faceret, auxilium præmovens indirecte excluderet, vel ut verius loquamur, supponeret datum non fuisse.

Ad tertiam. Ad ultimam confirmationem constat ex dictis voluntatem auxilio præmovente affectam posse in uno sensu dissentire, et in alio sensu non posse. Nequit enim dissentire in sensu composito, conjungendo odium verbi gratia cum auxilio præmovente ad amorem : necessarium enim est necessitate infallibilitatis, et consequentiæ, quod stante auxilio præmovente ad amorem, stet etiam amor, et non stet odium. Et hoc pacto salvatur certitudo scientiæ divinæ, infallibilis ordo prædestinationis, et dignitas, atque efficacia gratiæ, quæ aliter congruenter explicari non possunt. Potest tamen voluntas dissentire in sensu diviso : quia etiamsi adsit auxilium præmovens ad amorem, adhuc persistit indifferentia judicii repræsentantis viam ad utrumlibet, et permanet illæsa potentia voluntatis ad eliciendum actum oppositum secundum se. Et hac ratione salvatur libertas voluntatis requisita ad meritum, et demeritum, quæ aliter cum certitudine scientiæ Dei, et cum gratiæ efficacia conciliari nequit.

§ VII.

Aliud pro eadem opinione argumentum proponitur et dissolvitur.

Tertium argumentum. 143. Arguitur tertio : quia si ad hoc, quod voluntas eliciat operationem supernaturalem, præter omnia auxilia sufficientia, et constituentia voluntatem in actu primo, requiritur aliud auxilium applicans, et præmovens voluntatem ad agendum, sequitur, quod voluntas, dum non præmovetur, non possit simpliciter agere : consequens est falsum, et implicatorium : ergo non requiritur auxilium applicans ad agendum. Minor est certa : tum quia voluntas constituta in actu primo undequaque sufficienti agendum est simpliciter potens agere, ut ex ipsis terminis liquet; sed auxilia sufficientia, et pertinentia ad actum primum habent pro effectu constituere voluntatem in actu primo undequaque sufficienti ad agendum : ergo absurdum est dicere, quod voluntas habens omnia auxilia sufficientia ad agendum si careat auxilio præmovente non possit simpliciter agere. Tum etiam quia eo supposito fieret, quod cum voluntas caret auxilio præmovente ad actum cadentem sub præcepto, non peccaret in ejus omissione; siquidem nullus peccat omittendo actum, quem simpliciter elicere nequit : hoc autem nemo Catholicorum concedet : ergo, etc. Sequela vero videtur nota : quoniam voluntas nequit simpliciter agere absque eo, quod est indispensabiliter requisitum ad agendum : sed auxilium applicans, et præmovens est indispensabiliter requisitum ad agendum : ergo voluntas tali auxilio carens nequit simpliciter agere; tametsi habeat cuncta auxilia sufficientia pertinentia ad actum primum.

Communis Thomistarum responsio. 144. Huic argumento respondent communiter Thomistæ auxilium applicans, et præmovens non requiri ad posse, sed ad agere ; siquidem supponit posse proximum, et illud reducit ad exercitium. Unde ex ejus carentia solum infertur, quod voluntas non aget; minime vero, quod non sit potens ad agendum.

Sed contra hanc responsionem est, quod

Replica. petit principium, et relinquit insolutum argumentum. Nam implicatio in eo intenta consistit in hoc, quod ex una parte voluntas adjuta omnibus auxiliis sufficientibus possit simpliciter elicere actum; et quod ex alia parte simpliciter non possit, quando caret auxilio eam applicante, et præmovente, si semel ad actionem requiritur hujusmodi auxilium. Unde respondere, quod prædictum auxilium applicans non requiritur ad *posse*, est manifesta petitio principii. Quod sic ostenditur : nam quod pertinet ad ordinem operativum, et non se habet, ut actio, neque ut mera conditio, debet esse virtus operativa, et communicare aliquod *posse* : sed auxilium præmovens pertinet ad ordinem operativum, ut ex se liquet, et aliunde non est actio, neque pura conditio : ergo est virtus communicans aliquod *posse* : ergo voluntas carens prædicto auxilio non potest simpliciter agere.

Confirmatur primo. Confirmatur, et declaratur primo : quia id, sine quo voluntas non est simpliciter sufficiens ad agendum, requiritur ad *posse* voluntatis; siquidem *posse* simpliciter complectitur omnia sufficientia ad agendum : sed voluntas carens auxilio præmovente non est simpliciter sufficiens ad agendum : ergo sine tali auxilio non potest simpliciter agere. Probatur minor : quia illud est simpliciter sufficiens, ultra quod non requiritur simpliciter aliud : sed ultra voluntatem, et omnia auxilia pertinentia ad actum primum, requiritur simpliciter auxilium præmovens : ergo sine hoc auxilio voluntas, quamquam aliis adjuta, non est simpliciter sufficiens.

Secundo. Confirmatur secundo : nam ex suppositione, quod voluntas careat auxilio præmovente ad amorem, amor non est simpliciter possibilis voluntati : ergo data tali suppositione, voluntas non potest elicere simpliciter amorem. Consequentia est evidens : nam eodem sensu, quo potentia potest aliquem actum elicere, ipse actus est possibilis : ergo si actus non est simpliciter possibilis, potentia non potest elicere actum. Antecedens autem probatur : quoniam ex positione ejus, quod est simpliciter possibile, nullum sequitur impossibile : sed facta suppositione, quod voluntas careat auxilio præmovente ad amorem, si poneretur amor, sequeretur aliquod impossibile : ergo facta tali suppositione, amor non est simpliciter possibilis. Probatur minor : quia sequeretur voluntatem esse primum principium suæ determinationis, sequerentur etiam alia inconvenientia, quæ supra adduximus, ut ostenderemus necessitatem prædicti auxilii.

Tertio. Confirmatur tertio : quia impossibile est voluntatem carentem auxilio præmovente ad amorem amare, ut communiter docent Thomistæ : ergo carentia prædicti auxilii aufert a voluntate *posse* simpliciter amare : ergo voluntas carens prædicto auxilio non potest simpliciter amorem elicere. Secunda consequentia manifeste infertur ex prima. Hæc autem legitime ex antecedenti colligitur : nam si carentia auxilii præmoventis ad amorem non aufert *posse* simpliciter amare; non esset ratio asserendi impossibile esse, quod voluntas carens auxilio præmovente ad amorem amet.

Observanda pro defensione responsionis superius datæ. 145. Respondetur nihilominus sustinendo responsionem inter arguendum datam, quæ optima est. Pro cujus intelligentia observa *primo* principium operationis esse duplex, sive, et in idem redit, dupliciter considerari. Aliud enim est principium habituale, seu potentiale, quod videlicet manet in potentia ad operandum : et hujusmodi principium est separabile ab operatione : uti se habet voluntas potens amare, et non amans. Aliud est principium actuale, nempe quod actu influit : et tale principium, in quantum tale, nequit separari ab actione : implicat enim causam actu agentem non agere : et hoc pacto se habet voluntas, cum actu amat. Inter hujusmodi vero principia, sive inter principium ita diversimode consideratum hoc interest discrimen, quod principium habituale respicit suum exercitium secundum se, et præcisum a circunstantiis ei accidentalibus : eo quod principium habituale solum importat tendentiam specificam in suum terminum, cum ea tantum expeditione, quam actus secundum se (prout ly *secundum se* complectitur intrinseca tam speciei, quam individuationis) requirit. Unde quia carentia vel præsentia præmotionis pro tali actu non pertinet ad ejus prædicata intrinseca specifica, vel numerica, sed solum reducit hujusmodi prædicata ad exercitium essendi, propterea principium habituale respicit suum actum præscindendo tam a carentia præmotionis ad ipsum, quam a præsentia præmotionis ad actum oppositum, ut subjective, et exercite habitis. Principium autem actuale non respicit exercitium ita præcisive, et secundum se consideratum, sed magis ut concernit circunstantias hic,

Differentia inter principium habituale, et actuale.

et

et nunc occurrentes : eo quod respicit tale exercitium non præcise secundum se, sed etiam prout actu occurrit : et actu semper occurrit cum pluribus circunstantiis sibi accidentalibus. Unde cum carentia præmotionis ad actum verbi gratia amoris sit incompossibilis cum amore : propterea voluntas ut stans sub illa carentia nequit esse principium actuale amoris. Ex iis autem principiis *habituale* solet appellari a Theologis potentia *antecedens : actuale* vero potentia consequens.

Nota 2. 146. Observa *secundo*, quod cum carentia auxilii præmoventis ad amorem inferat infallibiliter carentiam ipsius amoris ; eodem proportionali modo philosophandum est de prædicti auxilii carentia, ac de carentia amoris. Eædem quippe difficultates militant in eo, quod supposita, et exercita carentia amoris pro instanti A, dicatur amor in eodem instanti possibilis ; ac in eo, quod supposita carentia auxilii applicantis ad amorem, amor possibilis perseveret : nam multo magis immediate, et directe opponuntur amor, et carentia amoris ; ac amor, et carentia auxilii applicantis ad amorem, ut ex ipsis terminis satis liquet. Porro voluntas, quæ in instanti A caret amore, potest in eodem instanti elicere amorem, non quidem in sensu composito, sed in sensu diviso. Cujus distinctionis ratio non consistit in eo, quod voluntas stante carentia amoris nequeat amorem elicere ; et quod ea carentia sublata possit : hic enim sensus, si veritatem contineret, inferret distinctionem libertatis pro illo instanti, suaderetque voluntatem non libere se gerere, quando omittit amorem ; siquidem juxta hunc sensum nequit tunc oppositum extremum attingere : et sic discurrebat, aliosque decipiebat Calvinus, ut vidimus *disput.* 1, *cap.* 3, § 3. Sed sensus est voluntatem non posse conjungere amorem cum amoris carentia, quam eo instanti habet : posse tamen elicere amorem secundum se, hoc est non conjunctum cum carentia : qui amor si esset, vel carentiam destrueret, vel non præstitisse supponeret: nam carentia amoris nullam habet oppositionem cum potentia ad amorem, sed cum amore : illam quippe supponit, tanquam proprium sui susceptivum, hunc vero excludit, velut extremum sibi oppositum. Unde voluntas amore carens nequit amorem elicere in sensu composito, videlicet conjungendo amorem cum ejus carentia, valet tamen ipsum elicere in sensu diviso, nempe conjungendo amorem, non cum amoris carentia, sed cum potentia ejusdemmet voluntatis, quæ tunc actu in præsentia ipsius carentiæ persistit.

Legitima intelligentia sensus compositi, et divisi.

147. *Tertio* observa, quod ut voluntas dicatur absolute, et simpliciter posse elicere amorem, sufficit, quod illum valeat elicere in sensu diviso, quamvis nequeat in sensu composito. Et ratio est satis manifesta : quoniam ut voluntas dicatur absolute, et simpliciter posse elicere aliquem actum, non exposcit habere potestatem chimericam, et repugnantem, sed solum facultatem veram, et quæ sibi apta est inesse. Potestas autem ad eliciendum amorem in sensu composito carentiæ ejusdem amoris est prorsus chimerica ; siquidem amor, et carentia amoris sunt extrema omnino inconjungibilia : facultas vero ad eliciendum amorem in sensu diviso est vere, et apta inesse voluntati ; cum carentia amoris relinquat in voluntate eandem potentiam habitualem ad amorem, quæ ante ipsam carentiam inerat voluntati. Alias carentia amoris non reciperetur in voluntate tanquam in subjecto apto ad amorem : ac subinde non esset privatio, sed mera negatio, sicut quæ lapidi inest : quod est adeo falsum, ut id nemo Philosophorum admittat. Sufficit ergo, ut voluntas absolute, et simpliciter dicatur posse elicere amorem, quod ipsum valeat elicere in sensu diviso, quamvis nequeat in sensu composito. Quæ distinctio, et doctrina tenet non solum in potentiis liberis, sed in virtutibus necessariis, et naturalibus : nam visus verbi gratia bruti habentis potentiam expeditam ad videndum, cum actu non videt, potest absolute, etsi non libere videre : et equus, cum non comedit, potest absolute etsi non libere comedere : illi enim actus tam visionis, quam comestionis sunt absolute contingentes, et possibiles, etiam quando adsunt eorum carentiæ, cum quibus nequeunt ullo pacto conjungi.

Nota 3. Quid requiratur, et sufficiat ad posse absolute.

148. Ex iis facile constat ad argumentum *numero* 143 factum ; respondetur enim negando sequelam : nam carentia auxilii applicantis ad amorem, non magis aufert a voluntate potestatem ad amorem, ac ejusdem amoris carentia. Unde cum carentia amoris relinquat in voluntate potestatem ad amorem in sensu diviso, atque ideo potestatem absolute, et simpliciter talem, ut constat ex tertia observatione : sequitur, quod voluntas carens auxilio appli-

Solvitur argumentum.

cante ad amorem, possit tunc absolute prædictum amorem elicere. Præsertim quia potestas adæquate talis, est effectus formalis auxiliorum adæquate sufficientium, et constituentium voluntatem in actu primo : unde hujusmodi potestas non confertur per auxilium pure applicans, aut per ejus carentiam aufertur. Neque oppositum evincit sequelæ probatio : nam licet voluntas nequeat simpliciter agere absque eo, quod est necessarium simpliciter ad agendum per modum virtutis ; bene tamen potest simpliciter agere absque eo, quod est necessarium per modum applicationis, seu reductionis ad exercitium, ut constat ex exemplis nuper adductis : visus enim bruti nunquam videt, nisi ad videndum applicetur : et tamen cum non applicatur, et cum non videt, valet absolute videre. Auxilium autem applicans a nobis intentum, nullam dat virtutem, sed virtutem, quam adæquate præsupponit reducit ad exercitium. Unde ex carentia auxilii applicantis ad amorem minime infertur, quod voluntas non possit simpliciter amare ; sed solum, quod non amabit. Quamobrem legitima est responsio *numero* 144 data, quam tradunt communiter Thomistæ.

Replica diluitur. Nec refert impugnatio contrariorum : quoniam cum auxilium applicans non deserviat ad communicandum novam potentiam, sed ad inferendum actionem, minime incurrimus petitionem principii, quo dicamus voluntatem carentem auxilio ad amorem non esse amaturam, esse tamen potentem amare : sive, et in idem redit, quod voluntas prædicto auxilio carens manet potens in sensu diviso, et per modum principii habitualis, non tamen in sensu composito, et per modum principii actualis. Sed hoc posterius non requiritur, ut voluntas dicatur absolute, et simpliciter potens, ut constat ex dictis, Et falsum est omne, quod spectat ad ordinem operativum, et non est actio, esse virtutem operativam : nam inter hæc datur medium, quod tam operationem, quam virtutem operativam suo modo attingit : auxilium quippe applicans connectit virtutem operativam operationi ; quamvis formaliter nec virtus, nec operatio sit, ut supra diximus. An autem mera conditio debeat appellari, nec ne ? parum nostra interest, dummodo asseratur conditio indispensabiliter requisita ob rationes superius assignatas.

149. Ad primam confirmationem respondetur negando minorem : quoniam voluntas constituta in actu primo per auxilia adæquate sufficientia est simpliciter, et adæquate sufficiens, sive habeat auxilium applicans, sive non. Ad probationem autem in contrarium distinguenda est major : *Illud principium est simpliciter sufficiens, ultra quod non requiritur aliud per modum principii, et virtutis,* concedimus majorem : *Ultra quod non requiritur aliud per modum applicationis, vel reductionis ad exercitium,* negamus majorem. Optime quippe cohæret, quod principium operativum sit adæquate sufficiens, et potens ad agendum ; et quod nihilominus requiratur aliquid aliud, ut actus, vel terminus prædicto principio correspondens ponatur in exercitio : nam hoc, quod ulterius desideratur, non se tenet ex parte virtutis, et sufficientiæ, sed magis ex parte exercitii. Quod satis liquet in concursu Dei simultaneo, sine quo creatura nunquam operabitur, et quod est necessarium simpliciter, ut actio creaturæ in exercitio eliciatur : et nihilominus sine prædicto concursu stat principium operativum creatum adæquate sufficiens ad agendum. Sicut ergo virtus creata, cum qua Deus actu simul non concurrit, potest esse simpliciter sufficiens ad operandum ; licet prædictus concursus sit indispensabiliter requisitus ad agendum : ita eadem virtus potest esse simpliciter sufficiens, quamvis auxilium præmovens sit necessarium ad agendum, et actu non conferatur. Et ratio est eadem utrobique : quia videlicet neuter concursus desideratur ad constituendum virtutem creatam in actu primo, sed tantum ad reducendum prædictam virtutem ad exercitium.

Occurritur primæ confirmationi.

Adde hanc confirmationem ad summum evincere, quod voluntas carens auxilio præmovente ad amorem non sit sufficiens per modum principii actualis, et cum potentia consequenti, atque in sensu composito : minime vero quod non sit sufficiens per modum principii habitualis, et cum potentia antecedenti, atque in sensu diviso. Et hoc posterius desiderabatur, ut voluntas absolute, et simpliciter non diceretur principium sufficiens : illud autem primum non obest, ut constat ex supra dictis.

Satisfit secundæ.

Ad secundam confirmationem respondetur negando majorem : nam sicut licet fiat suppositio, quod in instanti *A* detur carentia amoris, adhuc amor est simpliciter in eodem instanti possibilis : ita et a fortiori facta

facta suppositione, quod in prædicto instanti detur carentia auxilii applicantis ad amorem, adhuc amor pro eodem instanti possibilis simpliciter perseverat : majorem quippe oppositionem habet amor cum amoris carentia, quam cum carentia auxilii applicantis ad amorem. Et ratio est, quoniam possibilitas amoris sumitur absolute, et simpliciter per respectum ad principia, quæ per se respicit; non autem per connotationem circumstantiarum accidentaliter occurrentium : cuncta autem principia per se inspecta ab amore perseverant in eodem instanti, in quo adest carentia auxilii applicantis ad amorem : quamobrem amor permanet simpliciter possibilis. Ad probationem autem in contrarium dicendum est, quod licet ex positione rei possibilis præcisive consideratæ, et abstrahendo a circumstantiis accidentaliter occurrentibus, nullum per se sequatur impossibile, vel inconveniens : plerumque tamen accidit, ut facta aliqua suppositione accidentali, plurima absurda sequantur ex positione ejus, quod est absolute, et simpliciter possibile. Id, quod satis constat exemplis sæpenumero in hoc dubio repetitis : nam in primis in eodem instanti A, in quo Petrus habet gratiam, potest committere peccatum mortale, et hoc est absolute, et simpliciter possibile : et tamen data illa suppositione, si peccatum reipsa poneretur; maximum sequeretur absurdum, nempe conjunctio peccati mortalis cum gratia, quæ est prorsus impossibilis. Similiter in instanti, in quo Deus non concurrit simultanee cum creatura ad agendum, potest hæc simpliciter agere; alias creatura solum posset agere, quando actu agit, quod est ridiculum : et nihilominus si facta suppositione, quod Deus simultanee non concurrat, creatura actu ageret; manifestum sequeretur inconveniens, videlicet creaturam non habere a Deo ullam dependentiam in agendo. Tandem in instanti, in quo equus non comedit; potest absolute comedere, et comestio est illi simpliciter possibilis : et tamen si facta suppositione, quod in illo instanti non comedit, in eodem instanti comederet; inferretur evidens implicatio contradictionis, ut ex ipsis terminis liquet. Quæ exempla satis aperte suadent possibilitatem actus desumendam esse per habitudinem ad principia per se requisita, et non per respectum ad circumstantias accidentaliter occurrentes : atque ideo actum manere simpliciter possibilem, quoties persistunt principia per se illius, quamvis accidentaliter occurrant aliæ circumstantiæ, cum quibus, vel cum propriis principiis, ut subsunt hujusmodi circumstantiis, conjungi non valeat, ut in casu confirmationis contingit.

Tertia diruitur.

150. Ad ultimam confirmationem, concesso antecedenti, negamus utramque consequentiam : nam antecedens, nempe *Impossibile est voluntatem carentem auxilio applicante ad amorem amare*, ex vi suæ dispositionis, et collationis terminorum facit sensum compositum ; siquidem modus cadit super extrema dicti simul sumpta, et per modum unius : atque ideo significat voluntatem non posse conjungere carentiam auxilii præmoventis ad amorem cum ipso amore : quod quia verissimum est, merito prædictam propositionem absolute concedimus. Propositiones vero primæ, et secundæ consequentiæ reddunt ex vi suæ dispositionis sensum divisum ; cum disjungant extrema dicti, vel saltem compositionem non exprimant : et consequenter significant voluntatem carentem auxilio præmovente ad amorem carere etiam potentia, et facultate ad ipsum amorem secundum se : quod quia falsum est, ut constat ex dictis, æquo jure utramque consequentiam negamus. Unde prædictum enthymema eodem vitio laborat, ac istud : *Impossibile est voluntatem carentem amore amare : ergo voluntas carens amore non potest amare* : et istud : *Impossibile est hominem non deambulantem deambulare : ergo homo, qui non deambulat, non habet potentiam ad ambulandum.* Utriusque autem defectus est satis evidens : nam in antecedenti faciunt sensum compositum ; significant enim fieri non posse, quod amor, et carentia amoris, deambulatio, et carentia deambulationis simul coexistant : quod est verissimum. At in consequenti reddunt sensum divisum ; exprimunt enim, quod dum abest actus amandi, et deambulandi, non adsit potentia ad exercendum hujusmodi operationes : quod est omnino falsum. Idem igitur ad enthymema, quod nobis objicitur, et ad alios paralogismos, quibus velut technis, et cavillis frequenter nos irretire contendunt Adversarii, dicendum est.

§ VIII.

Reliqua ejusdem opinionis argumenta diluuntur.

Quartum argumentum. 151. Arguitur quarto : nam quodlibet auxilium voluntati impressum manet adhuc indifferens, ut inferat, vel non inferat operationem : ergo vel rationes a nobis factæ nihil evincunt; vel si quid suadent, probant, quod dato quolibet auxilio, requiritur aliud, et aliud præcedentia auxilia determinans, et sic usque in infinitum, quod est absurdum : ergo ut hoc inconveniens vitetur, dicendum est, quod suppositis auxiliis constituentibus voluntatem in actu primo, ipsa voluntas sine novo auxilio se determinet ad actum secundum. Utraque consequentia constat. Et antecedens probatur : tum quia posito quocumque auxilio, potest adhuc Deus impedire omnem operationem creaturæ; alias auxilium necessitaret Deum ad agendum : ergo quodlibet auxilium voluntatis impressum est adhuc indifferens, ut inferat, vel non inferat operationem. Tum etiam quia quodlibet auxilium voluntati impressum distinguitur realiter a concursu simultaneo ; cum hujusmodi concursus sit formaliter vel actio Dei increata, vel actio elicita a creatura : ergo quodlibet auxilium separari valet a concursu Dei simultaneo : sed nequit dari actio creata absque simultaneo Dei concursu : ergo auxilium voluntati impressum manet indifferens, inferat, vel non inferat operationem.

Confirmatio. Confirmatur : nam si ob aliquam rationem requireretur hujusmodi auxilium applicans, maxime ad determinandum creaturam : atqui concursus Dei non determinat creaturam, sed potius offertur indifferens, ut ab ipsa determinetur : ergo non requiritur auxilium applicans. Probatur minor : quia concursus Dei est concursus causæ universalis : sed concursus causæ universalis progreditur ab ea indifferens, ut per causas particulares ad speciales effectus determinetur : ergo concursus Dei non determinat creaturam, sed magis a creatura determinatur. Quod satis aperte significat scriptura : nam Zachariæ 1, dicitur : *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos :* quod frustra exposceret Deus, si ipsius concursus voluntatem creatam ad conversionem determinaret. (Zacha. 1.)

Respondetur argumento. Respondetur argumento negando antecedens : nam cum auxilium applicans voluntatem ad agendum sit ratio formalis reducendi voluntatem ad exercitium, nequit indigere ulteriori auxilio, per quod ad agendum determinetur : atque ideo non est indifferens, sed per semetipsum determinat voluntatem ad unam partem, relinquendo tamen potestatem ad oppositum. Unde sicut relatio non indiget alia relatione, ut referatur, nec existentia postulat aliam existentiam, ut existat : quia sunt rationes formales conferendi hujusmodi effectus : ita et ob eandem rationem auxilium voluntatem applicans non eget alio auxilio prædeterminante, ut maneat in se determinatum, atque voluntatem determinet. Ad primam autem probationem in contrarium dicendum est, quod licet Deus possit impedire actionem cujuscumque virtutis creatæ constitutæ solum in actu primo, nequit tamen impedire actionem virtutis creatæ applicatæ, et redactæ ab ipso Deo, saltem causaliter, et inchoate ad actum secundum. Unde cum auxilium applicans reducat, causaliter, et initiative, voluntatem ad exercitium; nequit Deus operationem voluntatis præmotæ suspendere. Nec est inconveniens hanc necessitatem admittere : quia non provenit originaliter ab auxilio, sed potius ab ipso Deo, qui efficaciam propriæ voluntatis per hujusmodi auxilium exequitur, sibique necessitatem agendi imponit, quæ proinde non est necessitas absoluta, sed consequens liberam Dei determinationem : atque ideo non præjudicat supremo ejus dominio, et libertati. Per quod liquet ad secundam probationem ; nam licet concursus prævius, et simultaneus passive sumpti realiter distinguantur ; cum prior consistat formaliter in auxilio præmovente, posterior vero in actione creata, prout a Deo dependet : nihilominus ob rationem nuper traditam nequeunt realiter separari : eo quod proprius effectus auxilii præmoventis est reducere causaliter voluntatem ad actum secundum, in quo concursus creaturæ, et concursus Dei simultaneus passive acceptus identificantur : quamobrem implicat Deum præmovere efficaciter voluntatem ad agendum, et simul cum voluntate ad agendum non concurrere.

Solvi[tur] confi[r]mat[io]. Ad confirmationem respondemus negando minorem : nam si omne auxilium Dei descenderet ab eo cum omnimoda indifferentia, ut per voluntatis arbitrium determinaretur, et traheretur ad unam partem; non posset non voluntas creata esse primum

primum principium prædictæ determinationis; nec subderetur in tali determinatione supremo Dei dominio; nec Deus posset certo, et infallibiliter hujusmodi determinationem præscire; aliaque absurda inferrentur, ut liquet partim ex hoc dubio, partim ex alibi dictis; quæ inconvenientia fusius expendemus *disp.* 7, quæ est de auxilio efficaci. Ad probationem autem in contrarium dicimus, quod licet influxus causarum universalium secundarum, quales sunt cœli, sit ex se indifferens, et determinetur per concursum causarum particularium : et quamvis aliqua auxilia, nempe sufficientia, quæ descendunt a prima causa, offerantur etiam cum indifferentia, sintque ulterius determinabilia : nihilominus necessario admittendum est aliquod auxilium Dei determinans ultimate omnem virtutem operativam creatam, eamque exsuscitans, atque ad exercitium reducens : quod proinde non est in se indifferens, sed omnino determinatum, et ratio formalis determinandi causaliter, et inchoative voluntatem creatam. Nec oppositum probat testimonium Zachariæ, quo potissimum loco Pelagiani fundabant suam blasphemiam, nempe quod a nobis sit initium salutis nostræ, ut loquitur Soto *lib.* 1 *de natura, et gratia cap.* 16. Nam prædicta verba tantum nos edocent, quod libere convertamur, ut exponit Concilium Trident. *sess. cap.* 5, minime tamen excludunt necessitatem auxilii prævenientis, et prædeterminantis motum conversionis, juxta illud Joan. 6 : *Nemo potest ad me venire, nisi Pater meus traxerit eum.* Sed quia hoc auxilium ita trahit, movet, applicat, et determinat ad conversionem, quod simul relinquit in voluntate facultatem ad dissensum; propterea nos monet Deus, quod convertamur de se, ut ipse tandem per infusionem gratiæ sanctificantis se convertat ad nos.

Soto.

Conc. Trid.

Joan. 6.

Quintum argumentum.

152. Arguitur quinto : nam si datur auxilium infallibiliter applicans voluntatem ad agendum, superfluunt omnia auxilia moralia, cujusmodi sunt prædicatio, admonitio, correctio, et notitia divinæ justitiæ, aliaque ejusmodi : consequens est omnino absurdum; siquidem juxta communem Dei providentiam prædicta auxilia actum conversionis præcurrunt : ergo non datur auxilium applicans distinctum ab aliis auxiliis sufficientibus, et constituentibus voluntatem in actu primo. Sequela videtur manifesta : quia auxilium infallibiliter applicans voluntatem ad agendum infert infallibiliter operationem : ergo etiamsi nulla præcessissent auxilia moralia, prædictam operationem inferret : ergo hujusmodi auxilia superfluunt : frustra quippe fit per plura, quod fieri potest per pauciora.

Responsio.

Respondetur negando sequelam : quia licet Deus posset subito, et independenter ab auxiliis externæ prædicationis, vel correctionis hominem ad se convertere medio auxilio efficaciter applicante ad conversionem : idque non semel præstiterit in extraordinariis quorundam conversionibus : nihilominus communiter loquendo expedit, ut præcedant auxilia moralia, et ita regulariter contingit. Nam hoc pacto et suavius emollitur cor, et libertas humana magis elucet, dum vel auxiliis moralibus resistit, vel eisdem auxilio applicante præmota, tandem assentitur : procedit quippe Deus sicut in naturalibus ita in supernaturalibus a minus perfecto ad magis perfectum, et ab auxiliis minus efficacibus ad efficaciora. Unde prior est motio moralis ex parte objecti, quam motio physica, et applicativa ex parte subjecti. Et illa debet communiter loquendo augeri, ut conversionem magnorum præceptorum inducat : nam requiruntur urgentiora motiva, ut resipiscant a malo. Posita autem illa motione objectiva, succedit motio applicativa ex parte subjecti, quando, et prout Deus decrevit. Videatur D. Augustin. *in lib. de correctione et gratia*, ubi toto fere libro hoc argumentum ex professo diluit, refellens eorum opinionem, qui correctionem non admittebant ex eo, quod Deus, etsi nulla præeat correctio, possit hominem sua gratia convertere; et correctio, si Deus subtrahat suam gratiam, nihil proficiat. Unde cap. 5, eorum ineptas querimonias sic introducit : « Cur ergo corripimur, arguimur, reprehendimur, accusamur? Quid facimus, qui non accepimus? Qui hæc dicunt, extra culpam se videri volunt in hoc, quod non obediunt Deo : quia utique ipsa obedientia munus ejus est, quæ necesse est, ut insit ei, cui charitas inest : quæ sine dubio est, et dat eam pater filiis suis. Hanc, inquiunt, non accepimus, quid itaque corripimur, quasi nos eam nobis dare possimus, et nostro arbitrio dare nolimus? » Eorum autem errorem dispellit S. Doctor his verbis : « Quod enim vult pro se fieri, qui corripi non vult, et dicit : Ora potius pro me, ideo corripiendus est, ut faciat etiam ipse pro

Auxilium efficax non excludit necessitatem aliorum auxiliorum.

D. Aug.

« se. Dolor quippe ille, quo sibi displicet, « quando sentit correctionis aculeum, exci- « tat eum in majorem orationis affectum, « ut Deo miserante, incremento charitatis « adjutus desinat agere pudenda, et dolenda, « et agat laudanda atque gratanda. Hæc est « correctionis utilitas, quæ nunc major, « nunc minor pro peccatorum diversitate « salubriter adhibetur, et tunc est salubris, « quando supernus medicus respicit. Non « enim aliquid proficit, nisi cum facit, ut « peccati sui quemque pœniteat. Et quis hoc « dat, nisi qui respexit Apostolum Petrum « negantem, et fecit flentem? » Idem ergo de prædicatione, et notitia divinæ justitiæ, aliisque auxiliis externis, aut etiam internis moventibus ex parte objecti, dicendum est.

Ultimum argumentum. 153. Ultimo arguitur : quia plures rationes ex his, quas in hoc dubio construximus, ut ostenderemus necessitatem auxilii applicantis ad actus supernaturales, probant æqualiter necessitatem divini concursus applicantis ad actus peccaminosos saltem secundum esse materiale consideratos, idque plures Thomistarum admittunt : consequens est absurdum : ergo prædictæ rationes nihil evincunt. Probatur minor : tum quia nequit Deus applicare voluntatem ad materiale peccati, quin applicet ad formale : eo quod concursus efficax infert actum secundum omnes circunstantias, quæ hic, et nunc occurrunt : et actus vestitus cum omnibus circunstantiis hic, et nunc occurrentibus est formaliter peccaminosus : sed Deus nequit causare formale peccati, ut omnes Catholici docent : ergo absurdum est, quod applicet ad materiale illius. Tum etiam, quia in actu odii Dei non distinguitur materiale a formali ; siquidem odium Dei secundum suam entitatem, et specificam differentiam importat liberam aversionem a Deo : ergo Deus nequit suo concursu applicare ad materiale odii Dei, quin applicet ad formale : hoc autem posterius est omnino absurdum : ergo et illud prius. Tum præterea quia si Deus causaret materiale peccati influxu morali, videlicet suadendo, et alliciendo, non posset non causare formale illius : ergo si causat physice, et efficaciter materiale, nequit non eodem modo causare formale : efficacior quippe causa est, quæ movet physice, quam quæ movet moraliter. Tum denique quia Calvinus, Zvinglius, Beza, et eorum sequaces nunquam docuerunt Deum intendere, vel causare peccatum, quatenus peccatum est ; siquidem peccatum, quatenus tale, est quoddam malum, *et nemo intendens ad malum operatur*, ut inquit D. Dionysius cap. 4, de divinis nominibus : et tamen prædicti hæretici damnantur in Concilio Tridentin. *sess.* 6, *can.* 10 *et* 17, quasi asseruerint Deum esse causam peccati : ergo ut Deus dicatur causa peccati (quod est prorsus falsum, et absurdum), sufficit, quod causet peccatum secundum esse materiale. Patet consequentia : quia ex opposito fieret vel Concilium injuste damnasse illos homines, vel eorum asserta non calluisse, vel tandem nihil contra eorum mentem determinasse.

Calvin. Zvingl. Beza.

Responsio remissive. Hoc argumentum tangit satis gravem et prolixam difficultatem, eam tamen nec libet, nec oportet in præsenti discutere : quia illi latissimam dedimus operam *Tract.* 4, *disput.* 10, *dub.* 7, ubi ostendimus Deum absoluto, et positivo decreto prædiffinire materiale peccati, et *Tract.* 13, *disput.* 6, *dub.* 4, ubi statuimus dari in peccatis commissionis aliquam malitiam positivam, et *eodem Tract. disp.* 12, *dub.* 2, ubi declaravimus qualiter potentia peccandi, quatenus talis non producatur à Deo quamvis sit aliquid positivum. Quibus locis satis perspicue occurrimus difficultatibus, quas argumentum proxime factum attingit, et aliis pluribus, quæ ex eodem principio scaturiunt. Si quid autem novum adhuc scrupulum injicit, et præcipue circa Calvinismum, aut etiam Jansenium, quæ frequenter æque, ac infructuose Adversarii nobis objiciunt, illud *disp.* 1, *cap.* 3 § 3 et 4, satis dispunximus, et deinde *disp.* 7, radicitus demetemus, ostendentes concordiam, qua D. Augustinus, et D. Thomas componunt gratiæ efficaciam cum libertate præferendam omnino esse concordiæ, quam Molinæ discipuli prosequuntur. Unde in præsenti ad argumentum propositum breviter respondemus concedendo majorem intellectam de esse materiali peccati pure materialiter, et specificative sumpto ; et negando minorem eodem sensu intellectam : causat quippe Deus suo auxilio prævio omnes rationes entis imbibitas in actu peccaminoso, quatenus explicant rationem entis ; non vero quatenus exprimunt malitiam peccati. Nam sub priori ratione continetur sub objecto adæquato divinæ omnipotentiæ ; sub posteriori autem illam continentiam subterfugit, et duntaxat continetur intra objectum potentiæ defectivæ. Nec in hac parte aliqua difficultas

difficultas urget in concursu præmovente, quæ eodem fere modo non militet in concursu simultaneo ; quam tamen attingere materiale peccati materialiter acceptum omnes fere Adversarii admittunt. Imo urgentius premunt (si vere pungerent), in potentia ad peccandum, quæ quatenus talis, non est a Deo ; et tamen secundem totam suam entitatem a Deo producitur : nullum quippe ens invenitur, quod sub ratione entis a primo ente non fiat, ut argumentabamur loco supra citato.

Diluitur prima probatio in contrarium.

154. Ad primam autem probationem in contrarium dicendum est Deum suo auxilio applicante causare actum peccaminosum secundum omnes circunstantias hic et nunc occurrentes, quæ continentur intra latitudinem divinæ virtutis; secus vero si intra hanc latitudinem non comprehendantur. Unde quia ultima differentia moralis actûs peccaminosi, prout explicat malitiam, et fundamentum prædictæ differentiæ in esse fundamenti consideratum non continetur intra latitudinem virtutis divinæ, sed solum intra objectum potentiæ ad peccandum : propterea prædictæ rationes non revocantur in Deum præmoventem, sed in potentiam creaturæ defectibiliter operantis : quanquam rationes entis, et malitiæ non distinguantur formaliter, vel virtualiter, sed tantum quoad munera, et expressiones. Malitiæ enim, quatenus talis est ens non utcumque, sed ens sub expressione essendi a potentia defectiva : sub qua ratione non procedit a Deo, siquidem ipsa potentia defectiva sub hac expressione non fit a Deo ; sed convenit creaturæ rationali ex seipsa, ut declaravimus loco citato. Quod potest explicari tum exemplo concursus simultanei producentis entitatem actus peccaminosi secundum omnes circumstantias, quæ hic, et nunc occurrunt; et tamen non producentis malitiam. Tum exemplo voluntatis, quæ non attingit verum sub ratione veri, licet attingat bonum, cum quo verum absque distinctione virtuali identificatur : quia verum, quatenus tale addit bono quandam expressionem, nempe cognoscibilitatem, sub qua a voluntate nequit attingi, cum cognoscitiva non sit. Idem ergo de entitate, et malitia identificatis in actu peccaminoso dicendum est : illa enim nullam expressionem dicit, quæ Deo repugnet ; hæc vero expressionem importat sub qua solum dicit ordinem ad creaturam, et nullo modo respicit Deum. Quam doctrinam tradit Div. Thom. *hac* 1, 2, *quæst.* 79, *art.* 2, *et in* 1, *distinct.* 37, *quæst.* 2, *artic.* 2 *ad* 5, et alibi sæpe.

Secunda.

Per quod etiam liquet ad *secundam* probationem : nam ultima differentia odii Dei, tametsi rationem entis importet, et sic accepta sit a Deo prævie, et simultanee influente ; tamen secundum conceptum malitiæ importat illam entitatem sub expresso respectu ad potentiam defectivam : et hoc pacto est extra latitudinem divinæ virtutis, et reducitur unice in creaturam tanquam in primum principium.

Tertia

Ad tertiam probationem concesso antecedenti negamus consequentiam. Et ratio disparitatis est : quoniam applicatio physica est magis præcisiva, quam applicatio moralis, quæ per consilium vel suasionem fit : illa enim (præcipue cum applicat ad esse materiale actus mali) solum respicit bonitatem, entitatem, vel actualitatem, aut etiam moralitatem genericam, quæ sunt rationes universalissimo influxui primæ causæ respondentes : hæc autem complectitur omnes circunstantias quoquomodo occurrentes ; siquidem omnis prudenter consilians, vel suadens cuncta prospicere tenetur, ne peccatum succedat. Deinde influxus physicus Dei circa materiale peccati convenit Deo ut causæ universali, secundum quam rationem solum tenetur conferre creaturæ media necessaria ad agendum, non obligatur ei specialiter succurrere, aut illius defectus vitare. At influxus moralis convenit Deo ut provisori speciali, qui eo ipso debet creaturæ profectui consulere, atque illius defectus vitare. Quod si de judicio practico, quo pravus effectus voluntatis dirigitur, et quod habet rationem dictaminis, et suasionis fiat idem argumentem ; eadem solutione diluendum erit : nam etiam Deus applicat physice ad prædictum judicium secundum esse materiale consideratum : et non ad esse formale, aut falsitatem pravi dictaminis, moraliter vero neutrum attingit. Ex quo fit, quod licet respectu actuum supernaturalium statuerimus auxilium infallibiliter applicans, abstrahendo ab hoc, quod prædictum auxilium applicet physice, vel moraliter, ut *num.* 111 observavimus : nihilominus respectu entitatis actus peccaminosi nequit admitti in concursu præmovente talis præcisio ; sed hujusmodi concursus ad talem effectum applicat physice determinate, et nullo modo moraliter.

Ad ultimam probationem respondetur

Ultima. Calvinum, et asseclas docuisse Deum esse Auctorem peccati non solum quantum ad esse materiale, sed etiam quantum ad formalissimum malitiæ : quod absque externis testibus, satis liquet ex *libro* 1 *suarum institut.*, *capite* 2, *numero* 2 *et* 3, *et libro* 3, *capite* 23, § 8 *et* 9, ut ostendimus *disputatione* 3, *capite* 3, § 3. Et quidem id consequenter asseruit ad errorem alium, quem prædicabat, nempe homines non agere libere, sed solum spontanee : quo supposito vel peccata non sunt, vel fiunt a Deo. Et hæc falsa dogmata damnat Concilium Tridentinum locis citatis. Quod si incredibile alicui videatur homines illos existimasse Deum intendere malum, ipsumque efficere, quatenus malum est, advertat non esse minus incredibile, quod homo sine libertate agat, et nihilominus peccet : quod tamen dubio procul hæretici illi docuerunt. Præsertim cum ipsi dicerent Deum intendere, et producere malitiam, ut induit speciem cujusdam boni, nempe medii necessarii ad ostensionem suæ justitiæ : sicut ille, qui eligit dicere mendacium ad consequendum aliquod bonum temporale. In quo licet erraverint ; salvarunt tamen specie tenus, dictamen illud naturali lumine notum, *quod nemo respiciens ad malum operetur*. Sed hanc calumniam, quam Adversariorum plures intentant, jam satis excussam iterum propulsabimus *infra disputatione* 7, *dubio* 4, § 11.

DUBIUM VII.

De variis divisionibus gratiæ actualis.

Multiplex gratiæ actualis divisio. 155. Actualis gratia, cujus essentiam, et existentiam hactenus explicuimus, multipliciter dividur a Doctoribus : partiuntur quippe illam in operantem, et cooperantem, in excitantem, pulsantem, vocantem, et adjuvantem, in prævenientem, et comitantem, et subsequentem ; et denique in sufficientem, et efficacem. In quibus divisionibus exponendis plurimum insumunt laboris, et varios dicendi modos prosequuntur. Nos autem pressius procedemus : tum quia difficultates hic occurrentes ut plurimum ex æquivocatione vocum procedunt : tum quia suppositis his, quæ hucusque tradidimus, haud arduum est veritatem in præsenti paucioribus explicare. Sed ut major distinctio claritati deserviat, singillatim de his gratiæ membris sermonem instituemus.

§ I.

Exponitur, quid sit gratia operans.

Gratia operans, et cooperans. D. Aug. 156. Primus, qui invenitur gratiam actualem divisisse in *operantem*, et *cooperantem*, fuit D. Augustin. *in libro de gratia, et libero arbitrio c.* 17, ubi hæc scripsit : *ipse, nempe Deus, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens : propter quod ait Apostolus : Certus sum, quoniam qui operatur in nobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu. Ut ergo velimus, sine nobis operatur : cum autem volumus, et sic volumus, ut faciamus nobiscum cooperatur.* Augustinum sequuti postea sunt Scholastici cum Magistro *in* 2, *dist.* 26, et Theologi cum D. Thom. *in hac* 1, 2, *quæst.* 111, *art.* 2. Et quidem gratiæ operantis frequenter meminit Scriptura, ut Isaiæ 26 : *Omnia opera nostra operatus est nobis Dominus*, et ad Philipp. 2 : *Deus est qui operatur in nobis velle, et perficere*, et alibi sæpe. Unde Concilium Arausic. *canon.* 2, diffinit : *Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo : multa vero bona facit homo, quæ non præstet Deus, ut faciat homo.* Porro gratiæ *operantis* nomine non intelligitur gratia quoquo modo influens in operationes nostras : nam in hac acceptione quælibet gratia actualis *operans* dicitur, cum aliquo modo influat : nec gratia operans speciale membrum constituet. Gratia vero operans particulariter sumpta pertinet ad aliquem motum, quem Deus in nobis sine nobis operatur, juxta verba relata Augustini : *Ut velimus sine nobis operatur*. Quem imitatur Div. Gregorius *lib.* 16 *Moral. cap.* 11, ubi inquit : *Superna pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis, ut subsequente quoque nostro libero arbitrio, bonum, quod jam appetimus, agat nobiscum.* In his conveniunt Auctores; adeo tamen dissident in explicando, quod sit gratia *operans*, ut merito dixerit Alvarez *disp.* 81, in principio tot esse in hac parte sententias, quot capita.

[Margin: Isaiæ 26. Ad Phil. 2. Conc. Araus. D. Greg. Alvarez.]

Pro cujus resolutione observandum est ex D. Thom. loco superius citato duplicem actum distinguendum esse in voluntate (idemque proportionabiliter dicendum est de intellectu) quorum primus fertur in bonum non ex præcedenti consilio, vel determinatione, sed subito, et indeliberate, ut cum primo incipimus velle bonum, qui prius malum amabamus. Secundus vero fertur in bonum supposita priori determinatione, et consilio.

consilio. Primus versatur circa finem, vel bonum in communi; secundus circa media, vel bona particularia. Ille appellatur interior; hic autem dicitur exterior : non quia ille a voluntate, et hic a potentiis externis eliciatur : sed quia ille intimius, prius, et immediatius a voluntate procedit; hic vero fit a voluntate medio alio actu priori, et sibi magis intimo. Hoc supposito.

Quid sit gratia operans. 157. Dicendum est primo gratiam actualem operantem respectu voluntatis (et idem proportionabiliter intellige de gratia operante respectu intellectus) consistere formaliter in qualitate fluida, qua Deus causat actum primum voluntatis, sive actum indeliberatum, et interiorem. Hanc conclusionem docent inter alios Arauxo *in hac quæst. art.* 5, *dub.* 7, *num.* 25, et Joan. a S. Thom. *ibidem art.* 1, § *Nihilominus resolutio.* Probatur auctoritate simul, et ratione D. Thom. *loco citato art.* 2, in corpore, ubi inquit : « Gratia dupliciter potest intelligi. « Uno modo divinum auxilium, quo nos « movet ad bene volendum, et agendum. « Alio modo habituale donum nobis divi- « nitus inditum. Utroque autem modo gra- « tia dicta convenienter dividitur per ope- « rantem, et cooperantem. Operatio enim « alicujus effectus non attribuitur mobili, « sed moventi; in illo ergo effectu, in quo « mens nostra est mota, et non movens, « solus autem Deus est movens; operatio « Deo attribuitur : et secundum hoc dicitur « gratia operans. » Et post pauca : « Est au- « tem, inquit, in nobis duplex actus. Pri- « mus quidem interior voluntatis. Et quan- « tum ad istum voluntas se habet ut mota, « Deus autem ut movens : et præsertim « cum voluntas incipit velle bonum, quæ « prius malum volebat. Et ideo secundum « quod Deus movet humanam mentem ad « hunc effectum, dicitur gratia operans. » Gratia autem actualis, qua Deus nos adjuvat, et facit facere, est quædam qualitas fluida potentiæ operativæ impressa, ut juxta doctrinam ejusdem D. Thom. statuimus *dub.* 3, *num.* 50 *et dub. præced. a num.* 120; ergo gratia operans respectu voluntatis est qualitas fluida impressa, et causans actum indeliberatum, quo primo afficitur ad bonum.

Arauxo. Joan. a S. Tho.

Contrarii dicendi modi impugnantur. 158. Id, vero magis perspicuum fiet referendo, et refellendo breviter præcipuos dicendi modos, quibus alii Auctores gratiam operantem declarant. Nam in primis gratia operans nequit formaliter consistere in ipso actu indeliberato, quatenus a Deo dependet, ut Montesinos, et Ripalda exponunt : cum enim prædictus actus sit vitalis, et supernaturalis; nequit non effluere a potentia constituta in actu primo supernaturali distincto ab ipsa operatione elicienda, ut late ostendimus *dub.* 2. Deinde nequit consistere in ipso Deo intime assistente, et unito potentiæ per modum auxilii, ut Suarez, Curiel, et alii affirmant : quia Deus nequit nobis uniri per modum virtutis operativæ, ut *dub.* 3 statuimus. Præterea non valet consistere in sola sancta cogitatione, ad quam sequitur affectus indeliberatus, ut autumat Vasquez : tum quia illa cogitatio non præstat vires physicas voluntati ad præcontinendum, et eliciendum supernaturalem effectum : tum quia eamdem et non minorem gratiam admisit Pelagius, ut satis liquet ex dictis *dub.* 4. Insuper nequit consistere in motione ad quemcumque actum interiorem, ut volunt Medina *art.* 2, et Ricardus Taper *art.* 7, contra Lutherum : quoniam plures sunt actus interiores, in quibus voluntas se movet : gratia autem operans specialiter dicta pertinet ad actus, in quibus voluntas se habet non ut movens, sed ut mota. Tandem consistere non potest in qualitate fluida, quatenus præcise confert effectum formalem applicandi, ut tradunt Gonet *disp.* 3, *art.* 2, *conclus.* 3, et Alvarez *loco superius citato :* qui subinde inferunt prædictam qualitatem, quatenus infert operationem, et simul cum voluntate influit, esse gratiam cooperantem. Nam gratia operans sic accepta pertinet ad omnes operationes voluntatis tam indeliberatas, quam deliberatas, ut prædicti Auctores admittunt : et tamen D. Thom. gratiam operantem specialiter dictam asserit unice pertinere ad primam, ac indeliberatam voluntatis operationem, quam actum interiorem appellat ob maximam ad potentiam intimitatem, et quia alium actum non præsupponit. Dicere autem cum Gonet, quod D. Thom. nomine actus interioris intelligat solam voluntatis applicationem absurdum est, et contra mentem S. Doctoris : tum quia applicatio, ut præintelligitur ad actum, non est actus, ut ex se liquet : tum quia Div. Thom. per actum interiorem expresse significavit operationem a voluntate elicitam : *Præsertim*, inquit, *cum voluntas incipit velle bonum, quæ prius malum volebat.* Maneat igitur gratiam actualem operantem specialiter dictam consistere formaliter in

Montes. Ripalda. Suarez. Curiel. Vasq. Medina. Ricard. Gonet. Alvarez.

qualitate fluida inferente, et causante primam, et indeliberatam voluntatis operationem, per quam incipit ad bonum converti.

Prima objectio. 159. Sed objicies primo : quoniam gratia operans pertinet ad illum effectum, in quo voluntas se habet non ut movens, sed ut mota, ut tradunt D. August. et D. Thom. atqui voluntas in primo actu se habet ut movens : cum enim prædictus actus sit vitalis, et voluntatis, nequit non a voluntate ut se movente procedere : ergo gratia operans non consistit in qualitate fluida, ut infert prædictum actum ; sed in eadem, quatenus in genere causæ formalis reddit potentiam applicatam : ad hunc quippe effectum voluntas pure passive se habet.

Nec satisfacies respondendo, quod licet prima voluntatis operatio sit ab eadem se movente physice et vitaliter ; non tamen se movente moraliter, et applicative, cum prædictus actus supponatur esse necessarius, et indeliberatus. Hoc, inquam, non satisfacit : quoniam omnis volitio libera debet procedere a voluntate se movente libere, et applicative; siquidem de ratione agentis liberi est, quod suppositis omnibus requisitis ex parte actus primi se applicet ad agendum : atqui primus voluntatis actus potest esse liber, ut patet in Angelis, et Christo Domino : ergo primus voluntatis actus est a voluntate se movente non solum physice, et vitaliter, sed etiam moraliter, et applicative.

Diluitur. Respondetur sustinendo traditam responsionem, quæ optima est et ad mentem D. Thomæ. Nec evertitur inserta impugnatione : nam longe diversa sunt actum esse liberum, et esse deliberatum ; procedere a voluntate agente cum indifferentia, et procedere ab eadem se moraliter applicante. Ut enim actus liber evadat, satis est, quod reguletur per cognitionem indifferentem, et quod eliciatur a principio potenti non operare saltem in sensu diviso : ut autem sit actus deliberatus, requiritur, quod sit ex alio præsupposito, ex quo voluntas se moveat, quodque præsupponat propriam deliberationem, et consilium. Primus ergo voluntatis actus potest esse liber, si cognitione indifferenti in proponendo reguletur, ut in Angelis, et Christo Domino contingit : nequit tamen esse deliberatus ; siquidem non præsupponit alium actum, nec regulatur per dictamen ortum ex proprio consilio, sed per cogitationem specialiter a Deo impressam. Et ideo concedimus, quod primus actus sit a voluntate se movente physice, vitaliter, et libere : negamus tamen, quod sit a voluntate absolute se movente : nam hoc posterius denotat deliberationem, et applicationem ortam moraliter a proprio supposito : quod nunquam in prima voluntatis operatione invenitur, ut latius exposuimus *in Tract. de Angelis disp.* 11, *dub. unico* fere per totum, et præcipue *a num.* 23. Ex quibus fit omnem primum voluntatis actum supernaturalem esse effectum proprium gratiæ operantis ; sive talis actus sit omnino necessarius, sive liber. Fit etiam primam Angeli volitionem non potuisse esse peccaminosam : quia fuit specialiter a Deo determinante voluntatem per dictamen unice moraliter a Deo causatum. Attingit tamen Angelus per illam finem simul, et media : id quippe exposcit ejus natura ; sicut et quod sine discursu cognoscat principium, et conclusionem. Quod in nobis ob inferiorem modum operandi non accidit : sed quemadmodum distinctis intellectionibus præmissas, et conclusiones cognoscimus, ita diversis volitionibus finem, et media appetimus. Quamobrem primus actus in nobis est effectus gratiæ operantis ; secundus vero gratiæ cooperantis, ut § *sequenti* dicemus.

Alia objectio. 160. Objicies secundo : nam voluntas naturaliter, et necessario movetur ad bonum sibi propositum absque indifferentia : sed prima cognitio nobis a Deo immissa proponit voluntati bonum absque indifferentia, saltem contrarietatis, ut modo supponimus : ergo posita tali cogitatione, voluntas necessario, et naturaliter fertur in prædictum bonum : ergo superfluit qualitas fluida voluntati supperaddita : et consequenter gratia operans, non in qualitate fluida, sed in sola cogitatione formaliter consistit.

Solvitur. Respondetur majorem ad summum verificari suppositis omnibus requisitis, quæ ex parte voluntatis ad eliciendum actum desiderantur ; inter quæ (cum actus eliciendus est supernaturalis) præcipue recensentur qualitas fluida supernaturalis voluntatem elevans, ut *dub.* 2 et 4, explicuimus, et simul qualitas fluida, vel alia motio voluntatem ad operandum reducens, ut *dub.* 6 declaravimus. Quapropter licet sancta cogitatio sollicitet ad amorem boni apprehensi; nunquam tamen voluntas illum eliciet, nisi prius hujusmodi qualitatibus fluidis afficiatur. Sicut etiam visio beatifica excitat ad

ad amorem charitatis; quem tamen voluntas absque charitate non eliciet. Cumque prædictæ qualitates ultimo compleant, et determinent voluntatem, potius in eis, quam in sancta cogitatione ratio gratiæ operantis constituenda est. Præsertim cum ipsa sancta cogitatio nequeat esse primum auxilium intrinsecum; sed gratiam aliquam operantem pro sui elicientia postulet, ut ex dictis *dub.* 2, liquet.

Ultima objectio. 161. Ultimo possent nobis opponi aliqua testimonia D. Thom. in quibus videtur docere gratiam actualem non esse qualitatem, sed animæ motum, sive operationem, ut docet 1, 2, *quæst.* 110, *art.* 2, *et quæst.* 111, *art.* 2, in corpore, *et in respons. ad* 1. Sed hac jam exposuimus *dub.* 3, § 4, ubi declaravimus legitimam Sancti Doctoris sententiam.

§ II.

Quid sit gratia cooperans, declaratur.

Gratia cooperans. 162. Quæ § præcedenti tradidimus, viam facilem aperuere ad exponendum gratiæ cooperantis naturam. Cujus haud obscure meminit Sacra Pagina *pluribus in locis*, et præcipue Marci ultim. *Domino cooperante*, et 1 ad Corinth. 15 : *Non ego, sed gratia Dei mecum.* Ex quibus gratiæ cooperantis notionem desumpsit D. August. *locis supra citatis*, ubi ait : *Cooperando Deus in nobis perficit, quod operando incœpit : quia ipse, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.* Dubium autem est, in quo gratia cooperans formaliter consistat? Circa quod innumeræ sunt Auctorum sententiæ, quibus prætermissis.

Marc. ultim. 1 ad Cor. 15. D.Aug.

Quid sit. 163. Dicendum est secundo gratiam actualem cooperantem respectu voluntatis (idem proportionabiliter intellige respectu intellectus) consistere formaliter in qualitate fluida voluntati impressa, et causante actum, qui cum deliberatione fertur in bonum. Hanc assertionem docent Arauxo *ubi supra*, et Joan. a S. Thoma *art.* 2. Probatur ratione : quia gratia actualis pertinens ad illum actum, in quo voluntas non se movet ex propria deliberatione, sed ex instinctu Dei, dicitur operans : eo quod solus Deus cum deliberatione operatur : ergo gratia actualis spectans ad illam operationem, in qua voluntas cum proprii suppositi deliberatione se movet, dicitur gratia cooperans; siquidem in ea tam Deus, quam voluntas applicative, etcum deliberatione operantur : ergo sicut gratia operans consistit formaliter in qualitate fluida inferente actum indeliberatum, sive volitionem erga finem, aut bonum in communi : ita gratia cooperans consistit formaliter in qualitate fluida inferente actum deliberatum, sive electionem mediorum, et affectum erga bona particularia. Et hoc tradit D. Thom. *art.* 2 *citato*, ubi post verba superius relata inquit : « Alius autem est actus exterior, qui cum a « voluntate imperetur, consequens est, quod « ad hunc actum operatio attribuatur vo« luntati. Et quia etiam ad hunc actum « Deus nos adjuvat et interius confirmando « voluntatem, ut ad actum perveniat, et « exterius facultatem operandi præbendo, « respectu hujusmodi actus dicitur gratia « cooperans. » Nomine enim actus imperati, et exterioris intelligit volitionem deliberatam, quæ *exterior* dicitur, quia supponit alium intimiorem actum, nempe amorem finis; et *imperata* vocatur, quia ex prædicto amore indeliberato ortum ducit. Ad eam autem eliciendam asserit Deum nos adjuvare et per subministrationem gratiæ interioris, quam *cooperantem* absolute vocamus, et per externam protectionem, et remotionem impedimentorum, quam gratiam cooperantem cum addito dicimus, nempe cooperantem extrinsece.

Arauxo. Joan. a S.Thom.

Diversi modi explicandi gratiam cooperantem impugnantur. 164. Roboratur amplius nostra conclusio impugnando breviter modos, quibus alii Auctores gratiam cooperantem exponunt. Quidam enim existimant consistere vel in ipsis actibus deliberatis, quatenus sunt a Deo, vel in ipso Deo intime unito voluntati in ratione auxilii, vel denique in sola sancta cogitatione, quatenus motum indeliberatum inducit. Sed hos omnes dicendi modos late exclusimus locis § præced. citatis. Et præsertim displicet posterior, quem valde perspicue rejicere solet D. Augustin. nam *lib. de gratia Christi cap.* 10 Pelagium introducit sic loquentem : *Operatur in nobis velle, quod bonum est, dum revelatione sapientiæ in desiderium Dei stupentem suscitat voluntatem.* August. autem e converso *in lib. de Spiritu, et littera cap.* 3 inquit : *Ut bonum diligatur, charitas Dei diffunditur in cordibus nostris* : perspicue docens ad bonum affectum aliud auxilium præter cogitationem, voluntati superaddendum esse.

Vasq. D.Aug.

Alii solius vocis sono ducti putant gratiam operantem nihil aliud esse, quam concursum Dei simultaneum. Sed falluntur :

nam licet gratia cooperans concursum Dei simultaneum vel complectatur, vel connotet; nihilominus præter hunc concursum importat aliquid prævium voluntatem roborans, et usque ad operationem deliberatam perducens : tum quia id satis expressit D. Thom. verbis supra citatis : *Deus*, inquit, *nos adjuvat et interius confirmando voluntatem, ut ad actum perveniat, et exterius facultatem operandi præbendo : et respectu hujusmodi actus dicitur gratia cooperans*. Præsertim quia ut voluntas supernaturalem operationem deliberatam eliciat, non sufficit, quod adjuvetur concursu supernaturali Dei simultaneo; sed debet prius elevari per aliquam supernaturalem virtutem, ratione cujus actum supernaturalem præcontineat, ut latius ostendimus *dubio* 2, § 3.

D.Tho.

Alii deinde ut Curiel *in præsenti dub.* 2, § 6 et Joannes Gonzalez 1 *parte, disp.* 58, *sect.* 3, asserunt gratiam cooperantem esse actum indeliberatum voluntatis, medio quo trahitur ad consensum liberum. Sed nec hic dicendi modus potest sustineri : tum quia gratia cooperans habet infallibilem connexionem cum operatione deliberata; siquidem Deus per talem gratiam cooperatur, et influit in prædicti actus elicientiam: affectus autem indeliberatus sibi relictus non habet necessariam connexionem cum assensu deliberato, siquidem multoties resistimus subitæ inspirationi, et affectui : ergo gratia cooperans nequit in affectu indeliberato consistere ; sed necessario superaddenda est motio, vel qualitas fluida, quæ motum indeliberatum cum deliberato conjungat. Tum etiam quia affectus indeliberatus nequit inferre assensum deliberatum nisi media cognitione indifferenti; cum hæc sit regula immediata liberæ volitionis : sed cognitio indifferens non præstat vires sufficientes, et efficaces ad assensum deliberatum supernaturalem, ut contra Vasquez statuimus *dub.* 4; ergo gratia cooperans non consistit in affectu indeliberato.

Curiel. Gonzal.

Tandem alii asserunt gratiam cooperantem consistere in qualitate fluida, quatenus effective concurrit ad omnem nostram operationem : quod tuentur Alvarez, Gonet *locis § præced. citatis*. Cæterum hic dicendi modus est contra D. Thom. *art. sæpe citato:* nam juxta hos Doctores gratia cooperans influit in omnem operationem tam deliberatam, quam indeliberatam, et tam interiorem, quam exteriorem : cum tamen D. Thom. doceat gratiam operantem habere pro speciali effectu actum indeliberatum, et interiorem ; gratiam vero cooperantem respicere actum deliberatum, et exteriorem, ut sola articuli lectione constabit, et liquet ex dictis § *præcedenti*. Relinquitur ergo gratiam cooperantem consistere formaliter in qualitate fluida inferente non quamlibet voluntatis operationem, sed determinante consensum liberum, quem D. Thom. ob rationem superius assignatam actum exteriorem appellat.

Alvarez. Gonet.

165. Ex quibus infertur contra plures ex Auctoribus nuper relatis gratiam actualem operantem et cooperantem non esse eamdem realiter gratiam, vel qualitatem cum sola diversa connotatione, vel respectu; sed esse duas qualitates fluidas realiter distinctas. Et ratio liquet ex dictis : nam pro qualibet operatione supernaturali datur qualitas fluida tum ad elevandum potentiam, ut ostendimus *dub.* 3, tum ad præcontinendum ultimam actualitatem operationis, ut diximus *dub.* 5, tum ad tollendum suspensionem potentiæ creatæ, et subordinandum eam Deo, ut statuimus *dub.* 6; constat autem, quod motus indeliberatus, et deliberatus sunt frequenter operationes realiter distinctæ : ergo gratia requisita ad motum indeliberatum, quæ dicitur *operans*, distinguitur realiter a gratia requisita pro motu deliberato, quæ *cooperans* appellatur. Præsertim cum D. August. et alii Patres communiter doceant contra Pelagium gratiam ad singulos actus dari, ut fusius ostendimus duobus *dubiis præced.*

Consectarium.

166. Cui doctrinæ non opponitur D. Thom. in hoc art. in respons. ad 4, ubi ait : *Dicendum, quod gratia operans, et cooperans est eadem gratia, sed distinguitur secundum diversos effectus, ut ex supra dictis patet*, nempe ex corpore articuli. Nam hæc verba referenda sunt ad gratiam habitualem, de qua dixerat S. Doctor : « Si vero accipiatur « gratia pro habituali dono, sic est duplex « gratiæ effectus, sicut et cujuslibet alterius « formæ : quorum primus est esse, secun- « dus est operatio. Sicut caloris operatio « est facere calidum, et exterior calefactio. « Sic igitur habitualis gratia, in quantum « animam sanat, vel justificat, sive gratam « Deo facit, dicitur gratia operans : in quan- « tum vero est principium operis merito- « rii, quod ex libero arbitrio procedit, di- « citur cooperans. » De hac ergo gratia habituali intelligendus est Div. Thom. cum asserit

Objectio ex D. Th. dispellitur.

asserit gratiam operantem, et cooperantem esse eamdem gratiam cum diversis effectibus : eadem quippe gratia habitualis præstat effectum formalem, qui abusive dicitur operatio ; et influit deinde in genere causæ efficientis cooperando libero arbitrio, ut in notis ad prædictum articulum observavimus. At effectus proprii gratiæ operantis, et cooperantis actualis sunt diversæ operationes, nempe volitio indeliberata, et deliberata, ut S. Doctor ante præmissa verba asseruerat. Ad quamlibet autem operationem requiritur gratia, vel motio actualis, ut tradit idem D. Thom. *quæstione* 109, *artic.* 1 in corpore, his verbis : « Quantumcumque natura aliqua corporalis, vel spiritualis ponatur « perfecta, non potest in suum actum procedere, nisi moveatur a Deo. » Et infra : « Sic igitur actio intellectus, et cujuscumque entis creati dependet a Deo quantum « ad duo. Uno modo in quantum ab ipso « habet perfectionem, sive formam, per « quam agit : alio modo in quantum ab ipso « movetur ad agendum. » Unde sicut volitio indeliberata, et deliberata distinguuntur realiter, ita gratia actualis operans, et cooperans, quæ ipsis deserviunt, et cum eisdem transeunt, debent realiter distingui.

Alia objectio.

167. Sed oppones : nam adjutorium pro actibus deliberatis, quod gratiam cooperantem appellamus, deservit ad faciendam, perficiendamque justitiam, ut tradit D. Augustin. *lib. de gratia, et libero arbitrio cap.* 17; sed adjutorium collatum ad faciendam, perficiendamque justitiam consistit in notitia boni, et in victrice delectatione, ut docet idem S. Doctor *in lib. de peccator. meritis, et remissione cap.* 19 his verbis : *Cum ab illo illius adjutorium deprecamur ad faciendam, perficiendamque justitiam, quid aliud deprecamur, quam ut aperiat, quod latebat et suave faciat, quod non delectabat ?* Et eodem loco asserit Deum permittere peccatum, quando non tribuit *vel certam scientiam, vel victricem delectationem.* Cum ergo boni notitia, et victrix delectatio sint actus hominis ; sequitur, quod juxta mentem D. Augustini gratia cooperans non consistit formaliter in qualitate fluida operationes antecedente, sed in prædictis operationibus.

D. Aug.

Diluitur.

Respondetur victricem delectationem esse quidem adjutorium ad perficiendam justitiam mediis actibus deliberatis. At victrix delectatio non importat præcise simplicem, et indeliberatam delectationem in bono : hæc quippe non est infallibiliter victrix, cum solum moveat inadæquate, et frequenter effectum deliberati consensus non assequatur, ut supra vidimus. Ut ergo dicatur *victrix*, exposcit sibi adjungi novum adjutorium gratiæ actualis, et efficacis, quod de August. *charitatem* appellat, et præter illam delectationem exposcit *in lib. de Spiritu et littera cap.* 3, his verbis : « Cum id, quod « agendum, et quod nitendum est, cœperit « non latere, nisi etiam delectet, et ametur, « non agitur, non suscipitur, non bene vi« vitur. Ut autem diligatur, charitas diffun« ditur in cordibus nostris, non per libe« rum arbitrium quod surgit ex nobis, sed « per Spiritum sanctum, qui datus est « nobis. » Ubi charitatis nomine non significari liberum, vel necessarium amorem ; sed auxilium actuale ab Spiritu sancto diffusum, quod Augustinus frequenter *charitatem* appellat, satis liquet cum ex ipso contextu, cum ex aliis S. Doctoris testimoniis. Unde quando in loco, quod nobis objicitur, docet nihil aliud nos petere ad perficiendam justitiam, quam *victricem delectationem*, minime excludit gratiam actualem ab omni operatione tam deliberata, quam indeliberata distinctam : sed magis illam sub illo complexo subintelligit. Ratio autem quare rationem gratiæ cooperantis potius constituamus in qualitate fluida, quam in delectatione, satis liquet ex dictis, nam illa qualitas habet ex se efficaciam ad inferendum infallibiliter affectum deliberatum ; qua energia destituitur delectatio sibi relicta ; cum solum sit *victrix*, quatenus substat prædictæ motioni. Et ideo licet victrix delectatio valeat dici gratia cooperans : nihilominus tribuendo singula singulis, præcipua ratio gratiæ cooperantis non in delectatione, sed in auxilio, vel qualitate fluida formaliter, et in recto consistit.

Quid sit apud D. Aug. victrix delectatio.

§ III.

Explicatur divisio gratiæ actualis in excitantem et adjuvantem.

168. Succedit, ut declaremus divisionem gratiæ actualis in *excitantem, et adjuvantem* ; quam tradunt inter alios Div. August. lib. de peccator. meritis dicens : *Bonam, et piam voluntatem, nisi Deo excitante, et adjuvante habere non possumus.* Et D. Bernard. *lib. de gratia, et libero arbitrio* his verbis : *Conatus nostri cassi sunt, si non adjuventur,*

Gratia excitans, et adjuvans. D. Aug.

et nulli, si non excitentur. Eamque aperte supponit Concilium Trident. *sess*. 6, *cap*. 5, ubi ait : *Disponuntur*, inquit, *ad justitiam, dum excitati divina gratia, et adjuti fidem ex auditu concipientes libere moventur in Deum*. Habetque hujusmodi divisio fundamentum in sacra Scriptura : nam in quibusdam locis docet nos excitari, et vocari a Deo interius pulsante, ut Apocal. 3 : *Ecce ego sto ad ostium, et pulso*. Et ad Ephes. 5 : *Surge, qui dormis* : in aliis vero divinum adjutorium exposcit, ut Psal. 69 : *Deus in adjutorium meum intende : Domine ad adjuvandum me festina*, et alibi sæpe. Difficultas autem est circa legitimam hujus divisionis intelligentiam.

Conc. Trid. — Apocal. 3. — Ad Eph. 5. — Psalm. 69.

Nota 1. * Pro cujus luce observa primo gratiam *excitantem* posse usurpari pro quocumque dono nos solicitante, et trahente ad perfectam conversionem : et hac ratione innumera beneficia tam interna, quam externa complectitur, quibus ad Deum afficimur, ut eleganter Div. Prosper *libro adversus Collator. capite* 14, his verbis : « Trahit « igitur ad Deum contemplatio elemento« rum, et omnium, quæ in eis sunt, orna« tissima pulchritudo. Invisibilia enim « ejus a creatura mundi per ea, quæ facta « sunt, intellecta conspiciuntur. Trahit « rerum gestarum cognitio : et divinorum « operum relaturæ animum audientis in« flammant, narrantes laudes Domini, et « virtutes ejus, et mirabilia ejus, quæ facit. « Trahit timor : principium enim sapien« tiæ timor Domini. Trahit lætitia : quo« niam lætatus sum in his, quæ dicta sunt « mihi, in domum Domini ibimus. Trahit « desiderium : quoniam concupiscit, et « deficit anima in atria Domini. Trahit de« lectatio lectionis : Quam dulcia enim « faucibus meis eloquia tua super mel, et « favum ori meo. Quis perspicere, aut « enarrare possit, per quot affectus visita« tio Dei animum ducat humanum, ut quæ « fugiebat, sequatur ; quæ oderat, diligat ; « quæ fastidiebat, esuriat : ac subito com« mutatione mirabili, quæ clausa ei fue« rant, sint aperta ; quæ onerosa, sint le« via; quæ amara, sint dulcia, quæ obscura, « sint lucida ? » Hoc autem modo si gratia excitans accipiatur, nequit speciale membrum gratiæ actualis constituere, cum tot objecta, notitias, et affectus complectatur. Pressius ergo consideranda est, pro eo videlicet auxilio, quo Deus primo hominem interius pulsat, et vocat : hoc quippe inter cuncta alia nomen gratiæ *excitantis*, pulsantis, et vocantis (quæ idem reipsa sunt) titulo peculiari meretur, ut ex se liquet, et admittunt communiter Doctores.

D. Prosp.

Nota 2. Secundo observa gratiam *adjuvantem* bifariam etiam usurpari : uno modo generali, et lata acceptione, pro omni auxilio, quo Deus nos adjuvat in negotio salutis, sive intrinsece, sive extrinsece, sive antecedenter, sive consequenter : qua ratione cuncta auxilia, et ipsam gratiam excitantem complectitur, nec peculiarem speciem gratiæ actualis importat. Altero modo accipitur stricte, et specialiter pro eo auxilio, quo jam excitati et vocati adjuvamur, et promovemur ad perfectam concursionem : quo pacto gratiam excitantem supponit, et ab ea distinguitur, ut colligitur ex Tridentina *sess*. 6, *cap*. 5. His suppositis.

Resolutio difficultatis. 169. Dicendum est tertio gratiam *excitantem* esse idem realiter auxilium cum gratia operante ; et gratiam *adjuvantem* esse idem realiter auxilium cum gratia cooperante : et consequenter gratiam *excitantem* consistere formaliter in qualitate fluida causante primum motum indeliberatum, et gratiam *adjuvantem* consistere formaliter in qualitate fluida causante subsequentes motus deliberatos. Hæc secunda assertionis pars satis liquet ex dictis *duplici* § *præcedenti*, ubi eam firmavimus. Prior autem colligitur manifeste ex Div. Thoma: nam cum Sanctus Doctor *in hac quæstione* 111, varias divisiones gratiæ actualis adduxerit, hujus divisionis non meminit : quod minime facit, quia ipsam spreverit, quam sciebat fuisse traditam ab Augustino : sed quia nomine gratiæ operantis, et cooperantis *excitantem* etiam, et *adjuvantem* comprehendit : quam proinde non oportuit diverso articulo declarare. Et hæc pars probatur facile ex dictis : quoniam gratia *excitans* specialiter dicta est primum auxilium, quo Deus inchoat nostram conversionem, et nos revocat a somno peccati, vel etiam insensibilitatis : atqui primum auxilium intrinsecum est reipsa gratia operans ; siquidem habet pro effectu motus indeliberatos, quos prædicta gratia excitat : ergo gratia excitans peculiariter dicta est idem realiter cum gratia operante. Similiter gratia specialiter *adjuvans* est illud auxilium, quo Deus hominem jam vocatum adjuvat, et promovet ad perfectum consensum, sive ad consummationem suæ conversionis : sed hujusmodi auxilium est gratia cooperans ; siquidem aspicit

aspicit tanquam proprium effectum motum deliberatum, in quo perficitur, et consummatur conversio, et cui gratia cooperans deservit : ergo gratia adjuvans est idem realiter cum gratia cooperante.

Confirmatur. Confirmatur, et declaratur amplius, tacite occurrendo aliquibus objectionibus : quoniam licet omnis intellectio supernaturalis sit quædam vocatio passiva, et attentio ad Deum ; nihilominus proprie loquendo sola prima intellectio potest appellari *excitatio :* non enim excitari, atque evigilare dicitur homo jam expergefactus ; sed ille solum, qui prius dormiebat, juxta illud Apostoli: *Surge, qui dormis, et illuminabit te Christus :* constat autem, quod primus actus intellectus est omnino indeliberatus ; cum non proveniat ex applicatione voluntatis proprii suppositi,sed ex motione Dei speciali : ergo gratia specialiter, et proprie excitans habet pro effectu primum, et indeliberatum actum intellectus : atqui gratia operans respicit per se eundem effectum, ut § 1 explicuimus : ergo gratia operans, et excitans sunt idem realiter auxilium : quod dicitur *operans*, quia per illud solus Deus moraliter operatur ; et *excitans* appellatur, quia per ipsum trahit hominem ad primam attentionem.

Similiter quamvis Deus adjuvet hominem in operatione conducente ad salutem ab ipso quoquo modo elicienda ; nihilominus tunc proprie eum adjuvare dicitur, quando homo agit ut homo, hoc est, cum propria deliberatione, et consilio, atque ideo cum elicit actus deliberatos : nam adjutorium unius supponit, vel comitatur operationem alterius. Cum ergo homo in primo actu non agat deliberate, sed solus Deus dicatur tunc operari ; sequitur, quod gratia specialiter adjuvans non respiciat per se actus indeliberatos, sed solum deliberatos, in quibus homo moraliter operatur, et moraliter adjuvatur. Eundem autem effectum habet gratia cooperans, ut § 2 statuimus. Ergo gratia adjuvans, et gratia cooperans specialiter dictæ sunt idem realiter auxilium. Quæ intelligenda sunt tum de gratia operante et excitante, tum de gratia cooperante, et adjuvante respectu ejusdem potentiæ : si enim ad diversas spectent, realiter distinguntur, sicut ipse operationes, quibus deserviunt : atque ideo gratia operans, et excitans ad primum actum intellectus differt realiter a gratia operante, et excitante ad primum voluntatis affectum.

Dispelluntur aliquæ objectiones. 170. Adversus nostram assertionem posset opponi gratiam excitantem, et vocantem esse formaliter excitationem, et vocationem, quæ non sunt qualitates fluidæ, et emortuæ, sed operationes vitales. Sed hoc argumentum diluimus *dub.* 2, § 4, ubi de hac re egimus ex professo. Posset etiam opponi gratiam adjuvantem non prævenire, sed comitari affectum deliberatum, ut ipsum nomen adjutorii significare videtur : atque ideo non consistere in qualitate fluida prævia, sed in concursu Dei simultaneo. Cæterum hæc difficultas, si quæ est, militat etiam in gratia cooperante, de qua egimus § *præcedenti*, et ex dictis in hac disputatione fere per totam facile excluditur : nam cum infirmitas potentiæ naturalis ad eliciendum supernaturales operationes proveniat tam ex defectu virtutis præcontentivæ, quam ex indifferentia potentiali agentis creati : nequit gratia *adjuvans* adæquate consistere in solo concursu Dei simultaneo, sed etiam, ac principalius complectitur qualitatem fluidam elevantem potentiam, et reducentem potentiam ad actum.

§ IV.

Declaratur divisio gratiæ actualis in prævenientem et subsequentem.

Gratia præveniens, et subsequens. 171. Tertio dividitur gratia actualis in prævenientem, et subsequentem. Quæ divisio sicut et præcedentes desumitur ex sacris literis : nam de *præveniente* dicitur Psalm. 58 : *Misericordia ejus præveniet me*, et Psalm. 20 : *Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis*. De *subsequente* vero dicitur Psalm 22 : *Et misericordia ejus subsequetur me.* Ex quibus locis desumpsit hanc divisionem Div. August. *in lib. de natura, et gratia cap.* 32, ubi ait : *Prævenit, ut sanemur ; subsequitur, ut sanati vegetemur : prævenit, ut vocemur ; subsequitur, ut glorificemur.* Unde illam communiter docent alii Patres, et Theologi cum Magistro *in* 2, *dist.* 26 et D. Thom. *in præsenti artic.* 3. Et quod pluris est, eam firmat Concilium Tridentinum *sess.* 6, *cap.* 16, his verbis : *Ipse Christus Jesus tanquam caput in membra, et tanquam vitis in palmites in ipsos justificatos jugiter virtutem influit. Quæ virtus bona eorum opera antecedit semper, et comitatur, et subsequitur ; et sine qua nullo pacto Deo grata, et meritoria esse possunt.* Quæ verba licet explicite procedant de gra-

Psalm. 58. Psalm. 20. Psalm. 22. D. Aug. Conc. Trid.

tia habituali, in actuali etiam suum locum habent, ut communiter observant interpretes D. Thom. ad locum supra citatum, ubi Sanctus Doctor de sola gratia habituali videtur loqui, sed reipsa actualem etiam comprehendit. His suppositis, quæ omnes admittunt, explicandum superest, in quo utraque gratia consistat, et qualiter hæc partitio intelligenda sit.

Ordo inter actus ad justificationem concurrentes.

172. Pro quo animadvertendum est plures actus in negotio salutis intervenire. Primo enim reperiuntur aliqui motus indeliberati, quibus incipimus attendere ad æterna, et afficimur ad salutem : deinde subsequuntur alii motus deliberati, imperfecti tamen, ut timor gehennæ : postea adsunt alii motus deliberati perfectiores, qui justificationem comitantur, ut contritio : tandem sequuntur omnes actus, qui justitiæ statum supponunt. Ex iis autem primus actus omnes præcedit, et ad nullum sequitur ; secundus vero sequitur primum, et antecedit tertium ; tertius autem sequitur ad secundum, et præcedit quartum, et sic de aliis. Cum ergo pro singulis actibus supernaturalibus requiratur aliquod auxilium gratiæ actualis intrinsece, ut sæpesæpius in hac disputat. explicuimus ; sequitur, quod eumdem ordinem, et denominationes observent gratiæ actuales prædictis actibus deservientes. Et in hoc sensu facile intelligitur, quid sit gratia *præveniens*, quid *subsequens*, et quomodo eadem gratia valeat præveniens, et subsequens per respectum ad diversa connotata appellari. Gratia enim, quæ secundæ operationi deservit, est subsequens respectu primæ gratiæ, et operationis, et præveniens respectu secundæ operationis, et tertiæ, et sic de aliis. Nam sicut unus effectus, inquit D. Thom. *in hoc art.* est posterior uno effectu, et prior alio ; ita gratia potest dici præveniens, et subsequens secundum eumdem effectum respectu diversorum. Et sic accepta divisio difficultate caret. Sed videndum ulterius est, quæ gratia dicatur speciali titulo *præveniens*, et quæ *subsequens*.

Explicatur, quid sit gratia præveniens, et subsequens. D. Tho.

173. Dicendum est quarto gratiam specialiter prævenientem esse idem realiter cum gratia operante : omnem autem gratiam cooperantem esse realiter subsequentem. Hæc conclusio desumitur ex D. Thom. *in 2, distinctione 2, quæstione 5 ad 5*, ubi inquit : *Quod quamvis quantum ad illum modum acceptionis gratiæ prævenientis, et subsequentis* (nempe pro gratia viæ et gratia patriæ) *operans et cooperans prævenienti, et subsequenti non respondeant : tamen secundum alias acceptiones penitus idem sunt : et hoc modo magister in littera sumit : et ad Annibal. distinct.* 26, *articulo* 4 *ad* 4, ubi ait : *Dicendum, quod distinctiones gratiæ operantis, et cooperantis omnes sunt prævenientis, et subsequentis.* Quid autem sit gratia operans, et cooperans jam explicuimus § 1 et 2. Quo supposito probatur conclusio ratione : quoniam gratia simpliciter, et realiter *præveniens* est illa, quæ omnem operationem nostram conducentem ad vitam æternam præcedit: sicut e contra gratia *subsequens* est illa, quæ aliam gratiam anteriorem nostram supponit : sed operans præcedit omnem operationem conducentem ad vitam æternam ; gratia vero cooperans supponit gratiam operantem, et motus indeliberatos, qui ad vitam æternam in suo genere conducunt : ergo gratia specialiter præveniens est idem realiter cum gratia operante, et gratia subsequens cum cooperante. Major ex ipsis terminis, et notabili proxime facto satis constat. Minor etiam liquet : nam cum gratia operans sit motio ad primum actum indeliberatum ; præcedit omnem operationem conducentem ad vitam æternam : et cum gratia cooperans sit motio ad actus deliberatos, supponit tam motum indeliberatum, quam gratiam pro ejus elicientia requisitum.

Refelluntur oppositiones.

174. Ex dictis excluditur *primo* interpretatio Vasquez *disputatione* 185, *capite* 6 *et* 10, ubi asserit divisum hujus divisionis esse sanctam cogitationem, quæ ut prævenit liberum consensum, dicitur præveniens, et ut cooperatur libero arbitrio, appellatur subsequens. Nam cum cogitatio dirigens prædictum affectum debeat esse supernaturalis, vel saltem modum aliquem supernaturalem habere ; nequit elici, nisi a potentia elevata per aliquam motionem supernaturalem : in qua proinde potius, quam in ipsa cogitatione ratio gratiæ prævenientis constituenda est, ut satis constat ex dictis *dubio quarto*. Excluditur *secundo* opinio omnium constituentium gratiam prævenientem in aliquo actu vitali, vel in Deo intime unito potentiis : nam contra hos omnes urget argumentum adversus Vasquez factum : videantur, quæ diximus *dubio secundo et tertio*. Excluditur *tertio* sententia Molinæ asserentis in actibus bonis naturalibus reperiri aliquam rationem vel meriti, vel dispositionis, vel conducentiæ

ducentiæ saltem ex lege Dei in ordine ad primum effectum, aut actum supernaturalem. Nam contradicit Apostolo ad Roman. 11 : *Quis prior dedit illi, et retribuetur ei ?* Et 1, ad Corinthios 4 : *Quid habes, quod non accepisti ?* Et Concilio Tridentino sessione 6, capite 5, ubi ait : *Declarat præterea ipsius justificationis exordium in adultis, a Deo per Jesum Christum præveniente gratia sumendum esse.* Unde vel conatus naturalis, quem adstruit Molina, erit præveniens gratia, quod est prorsus absurdum ; vel aliquid præter prævenientem gratiam erit salutis exordium ; siquidem ad salutem vel disponit, vel conducit : quod est contra Apostolum, et Concilium, ut late ostendimus *disputatione tertia, dubio septimo.* Excluditur *denique* error Cassiani docentis non omnes, sed quosdam tantum Dei gratiam prævenire ; alios vero prævenire potius ipsam gratiam, assumens in sui patrocinium illud Psalm. 87 : *Mane oratio mea præveniet te.* Sed Collatorem late impugnat Div. Prosper *in libro contra illum cap.* 38. Ejus etiam assertionem damnat Cælestinus I, *in epistola ad Episcopos Galliæ cap.* 12, his verbis : *Non dubitemus ab ipsius gratia omnia hominis merita præveniri, per quem fit, ut aliquid* (utique quoquo modo conducens ad vitam æternam) *et velle incipiamus, et facere.* Illius denique motivo perbelle occurrit Divus Bernardus *in libro de diligendo Deum*, his verbis : *Potest quidem inveniri, non tamen præveniri : nam etsi dicimus, Mane oratio mea præveniet te ; non dubium tamen, quod tepida sit omnis oratio, quam non prævenerit inspiratio, seu gratia actualis, quæ sanctam cogitationem, et affectum inducit.* Videantur, quæ *disputatione tertia, dubio quinto, sexto et septimo*, diximus contra Molinam, Cassianum, et Semipelagianos : ubi etiam objectiones, quæ hic possent occurrere, præoccupavimus.

Ad Rom. 11. — Ad Cor. 4. — Conc. Trid. — Psalm. 87. — Cæles. 1. — D. Bern.

§ V.

Exponitur, quid sit gratia actualis generalis, et specialis.

175. Deinde dividunt Theologi gratiam actualem in generalem, et specialem. Cujus divisionis ratio non in eo præcise sita est (ut quidem minus recte exponunt) quod gratia generalis dicatur omne auxilium ad ordinem naturalem ; gratia vero specialis sit omne auxilium ad supernaturalem ordinem pertinens. Nam in utroque ordine auxilia generalia, et specialia inveniuntur, et necessario distinguenda sunt : auxilium quippe collatum homini ad eliciendas operationes naturales sibi debitas auxilium generale, et naturale est : auxilium autem eidem communicatum ad eliciendum operationes entitative naturales, possessive vero gratuitas (cujusmodi sunt omnes, quæ naturam puram excedunt, uti intelligere collective omnes veritates naturales absque errore, et observare collective omnia naturalia præcepta) auxilium quidem naturale est ; sed profecto nequit non rationem auxilii specialis intra ordinem naturalem habere. Idemque intra ordinem supernaturalem contingit, ut ex dicendis constabit. Aliunde ergo distinctio inter auxilium generale et speciale venanda est. Et relicto auxilio naturali

Divisio gratiæ in generalem, et specialem.

176. Dicendum est quinto gratiam actualem, sive auxiliantem ordinis supernaturalis dividi in generalem, et specialem : gratiam autem generalem esse, quæ communicatur ad operandum secundum communem modum agendi prædicti ordinis ; specialem vero esse, quæ confertur ad operandum præter, vel supra prædictum modum. Sic docent communiter Thomistæ, Cajetanus *in præsenti articulo* 9, Medina *articulo* 10, Zumel *disputatione* 1, *conclusione* 1, *et alii.* Prima assertionis pars, in qua poterat esse difficultas, probatur : quoniam auxilium collatum ad effectum miraculosum nequit non esse speciale : miraculum quippe non est, quod fit per auxilia generalia, et communia alicujus ordinis : atqui conversio Divi Pauli, verbi gratia, fuit miraculosa, ut docet Divus Thomas infra *quæstione* 113, *articulo* 1 ; ergo auxilium pro illa collatum fuit speciale : auxilia autem communicata ad communes, et ordinarias conversiones sunt ob oppositam rationem generalia : ergo in ordine supernaturali gratia actualis, sive auxilians recte dividitur in generalem, et specialem.

Explicatur hæc divisio. — Cajetan. Medina. Zumel. — Ratio pro priori. — D. Tho.

Confirmatur primo : quia auxilia communicata justo ad vincendas communes tentationes, sunt generalia in ordine supernaturali, sicut ipse effectus vincendi : sed aliquando datur etiam auxilium ad superandum extraordinariam, et gravissimam tentationem, cui justi solis communibus auxiliis præventi certo succumberent : ergo auxilium supernaturale recte dividitur in generale, et speciale. Quæ confirmatio de-

Confirmat. 1.

Psalm. 70. sumitur ex illo Psalm. 70: *Tanquam prodigium factus sum multis, et tu adjutor fortis* : significatur enim fortissimum, et speciale auxilium collatum fuisse Davidi, ut a prodigiosis tentationibus eriperetur, quibus cum generali auxilio non resisteret, ut colligitur ex D. Ambrosio ad illud Psalm. 45 : Adjutor in tribulationibus.

Secundo. Confirmatur secundo : nam auxilium ad semel, vel cum interruptione considerandum, et amandum est omnibus justis generale : sed Beatæ Virgini collatum fuit auxilium, ut continuo esset in actuali contemplatione, et amore Dei, ut tradit Divus

D. Alber. Albertus *in libro de Beata Virgine capite* 176, cum sequentibus : quod auxilium excedit modum operandi ordinis gratiæ : ergo intra hunc ordinem admittenda sunt auxilia generalia, et specialia. Idemque de privilegio vitandi omnia peccata venialia collective per totam vitam dicendum est.

Ratio posterioris partis. 177. Ex quibus probata etiam manet secunda pars assertionis : nam distinctio reperta inter auxilia communia omnibus justis, et inter auxilia specialiter communicata Divo Paulo ad miraculosam conversionem, Davidi ad prodigiosam tentationum victoriam, et B. Virgini ad continuum, et actualem amorem Dei, sita est in eo, quod auxilia communia servant communem modum agendi ordinis gratiæ ; alia vero auxilia prædictum ordinem prætergrediuntur, et superant : in hoc igitur differentia inter auxilium generale supernaturalis ordinis constituenda est. Et declaratur exemplo : nam fluxus, et refluxus Oceani, licet ejus principia lateant, est providentia communis, quia observat communem, et naturalem modum causarum naturalium : motus vero maris Rubri ad transitum filiorum Israël fuit providentia specialis, quæ prædictum modum transgressus est : ergo pariter in ordine supernaturali concursus Dei juxta communes leges prædicti ordinis est auxilium generale : concursus vero præter, vel supra hujusmodi leges est auxilium speciale.

Nota pro legitima hujus divisionis intelligentia. 178. Sed observa *primo*, quod licet absolute hæc ita sint ; potest nihilominus quodlibet auxilium supernaturale, dici speciale comparative ad auxilia naturalia ; non quia in utroque ordine prædicta auxilia non distinguantur : sed quia auxilium supernaturale excedit cuncta auxilia sive generalia, sive specialia, quæ intra naturalem ordinem continentur, et provenit ex altiori providentia. Observa *secundo*, quod quamvis omnia auxilia supernaturalia, quæ modum agendi prædicti ordinis non excedunt, sint generalia ; valent nihilominus aliqua ex his non incongrua ratione dici specialia : quia videlicet non omnibus, sed specialibus subjectis conferuntur. Hujusmodi est auxilium ad finaliter perseverandum : quod non ex voluntate antecedenti reprobis, et electis communi derivatur, sed ex voluntate consequente circa solos prædestinatos procedit. Et hac ratione auxilium ad perseverandum *specialiter* communiter appellatur. Unde aliquæ objectiones quæ contra nostram assertionem fieri possent manent exclusæ.

Incidentis quæstiuncula divisio. 179. Si autem inquiras, an auxilium speciale sit perfectius, quam commune ? Affirmative respondet perdoctus quidam discipulus Divi Thomæ. Cæterum ejus resolutio nequit esse universaliter vera : nam auxilium generale datum ad eliciendum actum charitatis perfectius est auxilio speciali collato ad eliciendum, verbi gratia, actum timoris, vel ad vincendum tentationem, eo porportionali modo, quo actus charitatis excedit actum timoris : cum enim auxilium sit quædam vis operativa, speciem, et perfectionem capit per habitudinem ad actum, et objectum : quocirca sic proportionabiliter se excedunt, ac operationes ipsæ. Unde melius respondetur, quod si loquamur in communi de auxilio generali, et speciali, determinari nequit, quodnam ex illis perfectius sit ob ea, quæ nuper diximus. Si autem loquamur de auxilio generali, et speciali per respectum ad eamdem operationem ; tunc auxilium speciale perfectius est, quam commune : nam ex una parte continet vim operativam illius, et aliunde importat vel majorem actualitatem, vel latentem energiam ad vincendum difficultates. Et inde provenit, quod multoties non sufficiat auxilium generale, sed speciale desideretur : ubi autem speciale adest, superfluit commune. Et in hoc sensu admittimus sententiam dicti Junioris.

§ VI.

Proponitur divisio gratiæ actualis in sufficientem, et efficacem.

180. Ultima, et omnium celeberrima gratiæ actualis divisio est in gratiam sufficientem, et efficacem. Sufficiens est, quæ præstat

Divisio auxilii in efficax et sufficiens ex D. Aug.

præstat posse agere ; efficax est, quæ affert infallibiliter ipsum agere. Illa est sine qua non possumus agere, hæc est, cum qua infallibiliter agimus. Desumpserunt Theologi hanc divisionem ex Magno Augustino *in libro de correptione et gratia*, *capite* 11, ubi docet Adamo in statu innocentiæ collatum fuisse auxilium sufficiens, quo posset perseverare in bono, non vero auxilium efficax, quo infallibiliter perseveraret : prædestinatis vero utrumque adjutorium conferri, quo videlicet possint perseverare, et actu infallibiliter perseverent. Verba Sancti Doctoris sunt hæc : « Tale quippe erat adjuto- « rium, quod desereret, nempe Adamus, « cum vellet, et in quo permaneret, si « vellet : non quo fieret, ut vellet. Hæc est « prima gratia, quæ data est primo Adam : « sed hæc potentior est in secundo Adam. « Prima est enim, quæ fit, ut habeat homo « justitiam, si velit : secunda ergo plus « potest, qua etiam fit, ut velit ; et tantum « velit, tantoque ardore diligat, ut carnis « voluntatem contraria concupiscentem vo- « luntate spiritus vincat. Nec illa quidem « parva erat, qua demonstrata est potentia « liberi arbitri : quoniam sic adjuvabatur, « ut sine hoc adjutorio in bono non ma- « neret ; sed hoc adjutorium, si vellet, de- « sereret. Hæc autem tanto major est, ut « parum sit homini per illam reparare per- « ditam libertatem ; parum sit denique non « posse sine illa vel apprehendere bonum, « vel permanere in bono, si velit, nisi efficia- « tur, ut velit. Et post pauca : Si hoc adjuto- « rium (nempe sufficiens, et sine quo non) « vel Angelo, vel homini, quam primo facti « sunt, defuisset ; quoniam non talis natu- « ra facta est, ut sine divino adjutorio pos- « set permanere, si vellet : non utique sua « culpa cecidissent. Adjutorium quippe de- « fuisset, quo manere non possent. Nunc « autem quibus deest tale adjutorium, jam « pœna peccati est ; quibus autem datur, « secundum gratiam datur, non secundum « debitum : et tanto amplius datur per « Jesum Christum Dominum nostrum, qui- « bus id dare Deo placuit, ut non solum « adsit, sine quo permanere non possu- « mus, etiamsi velimus ; verum etiam tan- « tum, ac tale sit, ut velimus. Est quippe « in nobis per hanc Dei gratiam in bono « recipiendo, et perseveranter tenendo, « non solum posse, quod volumus, verum « etiam velle, quod possumus. Quod non « fuit in homine primo : unum enim ho- « rum in illo fuit, alterum non fuit. »

Eandem divisionem gratiæ actualis tradit idem S. Doctor *in aliis locis :* nam *lib.* 1 *ad Simplicianum quæst.* 2, distinguit duplicem vocationem, aliam *congruam*, qua inquit, vocatus est Jacob, et hæc est efficax ; alteram *non congruam*, qua vocatus est Esau, et hæc præcise *sufficiens*. Et libro de prædestinatione Sanctorum, capite 16, dividit similiter vocationem : nam alia, inquit, est *secundum propositum*, qua vocati venerunt ad nuptias ; altera est *non secundum propositum*, qua vocati renuerunt venire. Primam vocat *altam, et secretam ;* secundam non ita appellat. Et deinde in eodem libro capite 6, vocationem illam secundum propositum Dei, nempe *efficacem* dicit esse vocationem, *qua voluntas præparatur a Domino :* vocationem vero non secundum propositum, videlicet *sufficientem*, dicit esse vocationem, *qua voluntas nostra non præparatur*.

Quam ingrata Pelagianis.

181. Mirum est, quantum hæc Augustini distinctio, licet verissima, et Catholica sit, quorumdam stomachum moverit, et quot, ac quam variis temporibus reclamaverint contra illam. Vix enim Pelagianorum reliquiæ, viri alias Catholici, eam audierunt, cum adversus ipsam obmurmurarunt, ut scribit Hilarius in epistola ad Div. Augustinum his verbis : « Deinde moleste « ferunt ita dividi gratiam, quæ vel tunc « primo homini data est, vel nunc omni- « bus datur, ut ille acceperit perseveran- « tiam, non qua fieret, ut perseveraret, sed « sine qua per liberum arbitrium perseve- « rare non posset : nunc vero sanctis in « regnum prædestinatis non tale adjuto- « rium perseverantiæ detur, sed tale, ut « eis perseverantia ipsa donetur : non so- « lum ut sine isto dono perseverantes esse « non possint, verum etiam ut per hoc do- « num non nisi perseverantes sint. His « verbis sanctitatis tuæ ita moventur, ut « dicant quandam desperationem homini- « bus exhiberi. » Non absimiles quærimonias repræsentat Molina *in Concordia Ulysipone impressa anno* 1588, quæst. 23, disput. 1, membro ultimo fol. 487, ubi relata Augustini sententia addit : *Quæ doctrina plurimos ex fidelibus, præsertim ex iis, qui in Gallia morabantur, non solum indoctos, sed etiam doctissimos viros, atque in episcopali dignitate constitutos mirum in modum turbavit ; ne dicam illius occasione salutem eorum fuisse perditam.* Et fol. 489, cum ipse con-

Hilarius.

Molina.

trariam Augustini sententiæ viam (scientiæ nimirum mediæ principiis innitentem) sternat, adjecit : *Nos pro nostra tenuitate rationum totam rationem conciliandi libertatem arbitrii cum divina gratia, præscientia, et prædestinatione, quam toto articulo* 13, *quæstione* 14 *et articulo* 6, *quæstione* 19 *et quæstione* 22 *et tota hac quæstione tradidimus ; sequentibus principiis, ex quibus eam deduximus, quæque variis locis tradidimus, inniti judicamus. Quæ si data, explanataque semper fuissent, forte neque Pelagiana hæresis fuisset exorta.* (O virum eo tempore necessarium!) *Neque Lutherani tam impudenter arbitrii nostri libertatem fuissent ausi negare, obtendentes cum divina gratia, præscientia, et prædestinatione cohærere non posse.* (O remedium validissimum, et tantæ cæcitati opportunum !) *Neque ex Augustini opinione concertationibusque cum Pelagianis tot fideles fuissent turbati* (O qualem hominem, et supra Augustinum doctum summæ turbationi fatum invidit !) *ad Pelagianosque defecissent, facileque reliquiæ illæ Pelagianorum in Gallia, quarum in epistolis Prosperi, et Hilarii fit mentio, fuissent extinctæ.* Quasi Deus uni Molinæ tandem revelaverit, quidquid Augustino, et sanctis Patribus, ac sapientissimis Theologis per innumera sæcula ad illud usque tempus minime aperuit. Sed de hoc iterum infra *disputatione* 7 per totam, et præcipue *dubio* 1.

182. Argumenta, quæ prædictam divisionem gratiæ auxiliantis in sufficientem, et efficacem, atque propriam Augustini sententiam impugnant, innumera sunt, et satis difficilia. Unde pro eorum enodatione, et pro dignitate materiæ duas disputationes sequentes instruemus, in quarum priori agemus de auxilio sufficienti, et in posteriori tractabimus de efficaci. Nunc autem solum oportet ostendere Divum Augustinum non pro suo arbitrio distinctionem illam excogitasse ; sed illam ex evidentibus sacræ paginæ auctoritatibus eruisse. Nam Apostol. 2 *ad Corinth.* 3 inquit : *Omnia possum in eo, qui me confortat,* et iterum : *Sufficientia nostra ex Deo,* et capite 12 : *Sufficit tibi gratia mea.* Quæ testimonia evidentia sunt pro gratia *sufficienti,* seu dante posse, et virtutem. Et Isaïæ 5 dicitur : *Habitatores Hierusalem, et viri Juda, judicate inter me, et vineam meam. Quid est, quod ultra debui facere vineæ meæ, et non feci? etc.* Quæ reprehensio justa non foret, nisi Judæi habuissent gratiam sufficientem ad conversionem. Gratiam etiam efficacem manifeste evincunt alia testimonia, ut Joan. 6 : *Omnis, qui audivit a Patre, et didicit, venit ad me.* Et cap. 10 : *Non rapiet quisquam de manu mea, et non peribunt in æternum.* Et Ezechielis 36 : *Spiritum meum ponam in medio vestri, et faciam, ut in præceptis meis ambuletis, et judicia mea custodiatis, et operemini.* Quo testimonio frequentissime Augustinus urget Pelagianos, ut gratiam efficacem agnoscant.

Præ- dicta divisio fundatur in Scriptura.

2.ad Cor. 3.

Isaiæ 5.

Joan. 6.

Ezech. 36.

Quod etiam suadetur breviter ratione latius expendenda in sequentibus disputationibus : quoniam multi sunt, qui non habent gratiam efficacem ad conversionem ; alias omnes converterentur : et tamen iidem habent gratiam sufficientem, ut resipiscant ; siquidem se non convertendo peccant, et nullus omittendo peccat, nisi habeat vires sufficientes ad faciendum, quod omittit : ergo datur gratia sufficiens. Deinde si non daretur auxilium efficax, tolleretur de medio certitudo divinæ prædestinationis : hæc quippe innititur efficaciæ divinæ voluntatis, et auxiliorum gratiæ : ergo datur gratia efficax. Gratia igitur actualis, sive auxilians recte dividitur in sufficientem et efficacem.

Ratio pro illa divisione.

Confirmatur, et declaratur : nam eodem proportionali modo loquendum est de satisfactione passionis Christi Domini, ac de auxiliis gratiæ ; siquidem hæc sunt effectus illius : sed passio Christi prodest omnibus hominibus quantum ad sufficientiam ; et aliquibus, nempe electis quoad efficaciam : ergo similiter dantur auxilia sufficientia, et efficacia, quæ prædictæ passioni, et modo quo nobis prodest correspondeant. Minor asseritur a Divo Thoma *pluribus in locis,* et præcipue *in tertia distinctione* 13, *quæstione* 2, *articulo* 2, *quæstiuncula* 2 *ad* 5, ubi inquit: « Christus satisfecit pro tota humana na- « tura sufficienter ; non tamen efficienter : « quia non omnes illius satisfactionis par- « ticipes fiunt : quod ex eorum importuni- « tate est, non ex insufficientia satisfactio- « nis. » Et *tertia parte, quæstione* 79, *art.* 7 *ad* 7, ait : « Passio Christi prodest quidem « omnibus quantum ad sufficientiam, et ad « remissionem culpæ, et adeptionem gratiæ, « et gloriæ : sed effectum non habet, nisi « in illis, qui passioni Christi conjungun- « tur per fidem et charitatem.

D.Tho.

183. Scrupulus autem, qui Paulum Benium, et Antonium Delphinum, aliosque movet, ne hanc divisionem, saltem quoad voces,

Quorundam scrupulus dejicitur.

voces, admittant; nempe nomina *gratiæ sufficientis, et efficacis* non reperiri in veteribus Conciliis, immo nec in Tridentino, quod accuratius egit de gratia, et libero arbitrio, ut Lutheranorum errori occurreret.

Hic, inquam, scrupulus facile dispellitur. Nam licet in Conciliis non inveniantur illæ eædem voces, inveniuntur nihilominus prorsus æquivalentes, et eandem rem omnino significantes. In Concilio enim Arausicano 2, *cap.* 19, dicitur : *Cum sine gratia Dei salutem non possit homo custodire, quam accepit; quando sine Dei gratia poterit reparare, quod perdidit?* Gratia autem, quæ dat posse custodire, et posse perseverare est reipsa gratia sufficiens. Et in eodem Concilio dicitur : *Divini est muneris, cum recte cogitamus, et pedes nostros a falsitate, et injustitia tenemus: quoties enim bona agimus, Deus in nobis, ut operemur, operatur.* Hæc vero gratia, qua Deus facit, ut operemur, est gratia efficax, ut ex se liquet. Et similiter in Tridentino *sessione* 6, *capite* 11, dicitur : *Deus impossibilia non præcipit, sed præcipiendo movet et facere, quod possis, et petere, quod non possis, et adjuvat, ut possis.* Ubi clare constat sermonem esse de gratia sufficienti ad præceptorum adimpletionem. Efficacem autem gratiam satis aperte supponit idem Concilium *canone* 4, dum definit liberum arbitrium a Deo motum, et excitatum aliquid cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti. Motio enim, qua Deus cooperatur assensum, efficax est, siquidem effectum sortitur. Conveniens autem fuit, ut Theologi pro suis disputationibus assignarent terminos non ita complexos *gratiæ sufficientis, et gratiæ efficacis* ad explicandum id ipsum, quod Concilia pluribus vocibus significant. Et hæc de gratia supernaturali actuali in communi, ejusque divisionibus dicta sufficiant.

Conc. Araus.

DISPUTATIO SEXTA.

De gratia actuali sufficienti.

Post notitiam auxiliorum gratiæ in communi, rectus ordo postulat, ut de præcipuis ejus speciebus, gratia videlicet sufficienti, et efficaci sermonem instruamus. Et quamvis possemus eas sub eadem disputatione comprehendere, illasque ad invicem in singulis dubiis comparare, quo mutuo sese exponerent : majorem tamen, ut credimus, claritatem conciliabimus, si seorsim unamquamque consideremus. Et ideo in hac disputatione agemus de gratia sufficienti, et in sequenti de efficaci. Omnia autem, quæ de quidditate gratiæ sufficientis poterant in præsenti disquiri, jam in præcedenti disputatione discussa sunt : nam in ea late ostendimus gratiam actualem ad actus supernaturales desideratam non consistere in actibus indeliberatis, nec in Deo intime unito potentiis, nec in concursu simultaneo, nec in solis habitibus, sed in qualitate fluida elevante potentias, easque constituente in actu primo proximo ad producendum actus supernaturales tam secundum tendentiam specificam in objectum, quam secundum ultimam actualitatem consideratos. Unde quæ hic dicenda supersunt, tantum respiciunt existentiam prædictæ gratiæ, et modum quo præparatur, et distribuitur : quamvis ex his non parum ejus quidditas hactenus explicata innotescet.

DUBIUM I.

An de facto detur gratia actualis, vere sufficiens separata ab efficaci.

Ut omnes termini dubii recte intelligantur, et aperiamus, in quo consistat hujus difficultatis punctum, opus est nonnulla breviter prælibare.

§ I.

Præmittuntur aliquæ observationes.

1. Auxilium sufficiens supernaturale, ut vidimus *disp. præced. num.* 173, est, quod dat posse ad aliquem supernaturalem effectum, et sine quo non potest prædictus effectus haberi. Hujusmodi autem effectus vel potest esse tota salus hominis, ut complectitur justificationem, perseverantiam, et gloriæ consecutionem : vel potest esse aliquis peculiaris actus supernaturalis, ut puta assensus fidei Theologicæ. Et quia effectus priori modo consideratus quamplura auxilia complectitur, quæ non possent non hic aliquam confusionem inducere ; idcirco considerationem nostram ad auxilium sufficiens pro hoc, aut illo actu restringemus : quamvis dubii resolutio omni-

Duplex effectus gratiæ sufficientis.

Gratia dupliciter potest dici sufficiens.

bus auxiliis sufficientibus proportionabiliter applicanda sit. Porro gratia dupliciter potest dici vere sufficiens ad aliquem actum: uno modo proxime, et immediate, quia videlicet præstat vires adæquatas ad illum, et ipsi immediate commensuratur: altero modo remote, et mediate, quia nimirum communicando vires adæquatas ad unum actum, habilitat, et disponit ad alium, quamvis ex se non præstet vires omnino sufficientes ad illum. Et hoc pacto auxilium immediate sufficiens ad actum inferiorem verbi gratia ad attritionem, est mediate, et remote sufficiens ad actum perfectiorem, utputa ad contritionem: quia si quis prædicto auxilio utens actum attritionis eliciat, eo ipso disponitur ad consequendum, saltem impetrative, auxilium proxime sufficiens, quod pro contritione desideratur. In quo sensu solent dicere Thomistæ, quod auxilium sufficiens ad unum actum est efficax respectu alterius: quia videlicet auxilium efficax ad actum imperfectiorem præstat sufficientiam saltem mediatam ad perfectiorem. In præsenti ergo sufficientiam veram, abstrahendo tamen a modo, quo adest, consideramus.

Auxilium aliquod sufficiens nunquam separatur ab efficaci.

2. In quo supponimus dari aliquod auxilium sufficiens, quod de facto nunquam separetur ab efficaci. Hujusmodi est auxilium sufficiens ad primum actum supernaturale indeliberatum, quo Deus nos exsuscitat, et evigilare facit: nam cum Deus per prædictum auxilium incipiat hominem movere ad actum deliberatum, opus est, quod ad tale auxilium aliqua attentio indeliberata succedat: alias perinde se haberet, ac si homini impressum non fuisset: maneret quippe homo ita dormiens, et inattendens sicut antea. Auxilium autem, ad quem sequitur operatio, pro qua exhibetur, vel efficax est, vel adjunctum sibi habet auxilium efficax. Quamobrem auxilium sufficiens, sive constituens potentiam in actu primo ad eliciendum actum indeliberatum nunquam de facto separatur ab auxilio efficaci ad eundem actum: quamquam absolute non repugnet, quod stante prædicta sufficientia, Deus deneget ulteriorem concursum efficacem, et nulla sequatur operatio. Similiter plures Thomistæ, quibus subscribemur *in Tract. de Justificat. disp.* 2, *dub.* 6, *et tract. de Charitate*, non agnoscunt aliud auxilium proxime sufficiens ad eliciendum actum charitatis, vel contritionis, nisi gratiam sanctificantem infusam per modum auxilii: adultus vero, cui gratia sanctificans infunditur, reipsa convertitur: atque ideo in prædicto casu, et respectu perfectæ conversionis gratia proxime sufficiens semper coincidit cum efficaci. Dubium ergo est, an idem contingat in omni gratia sufficienti.

Dubium præsens respicit communem providentiam.

3. Consulto autem in dubii titulo inquirimus, *an de facto detur*, etc. quia præsens difficultas non respicit possibilitatem absolutam, sed solum præsentem providentiam. Tum quia illi, quos Adversarios in ejus decisione habebimus, admittunt possibilem esse gratiam internam pure sufficientem; imo vero sicut dicunt omnem gratiam in statu naturæ integræ fuisse sufficientem, et non pure sufficientem, ita asserunt omnem gratiam in statu naturæ integræ fuisse sufficientem et nullo modo efficacem. Tum etiam quia evidens est posse Deum constituere voluntatem in actu primo omnino sufficienti ad eliciendum supernaturalem operationem, quo casu voluntas haberet auxilium sufficiens: et deinde posse Deum suspendere suum concursum, ne operatio sequatur; quo casu voluntas careret auxilio efficaci: ergo illud est ab hac absolute separabile. Et sic proportionabiliter accidit in igne fornacis Babylonis: nam cum habuisset virtutem sufficientem, et satis præsentem ad comburendos pueros; eos tamen non combussit: quia Deus substraxit concursum efficacem. Supposita igitur possibilitate auxilii sufficientis distincti, et separati ab efficaci; investigamus, an de facto sic quandoque conferatur.

Gratia habitualis vere sufficiens absque efficaci.

4. Consulto etiam titulus dubii loquitur de *gratia actuali*: tum quia hanc per se respicit præsens disputatio. Tum etiam quia gratiam habitualem, seu justificantem esse vere sufficientem, licet aliquando separetur ab efficaci, admittunt plures ex iis, cum quibus disputamus, ut observat Gonet *disp.* 4, *de voluntate Dei art.* 5, *numero* 153, quamvis Ripalda oppositam assertionem Bajanis ut eis communem attribuat *tom.* 3, *disp.* 23, *sect.* 1. Tum denique quia gratiam sanctificantem comitantur virtutes supernaturales: sed quælibet virtus supernaturalis est in suo genere sufficiens ad producendum actum sibi correspondentem, non minus quam habitus naturales sunt virtutes proxime sufficientes ad actus, qui sibi correspondent: ergo gratia sanctificans præstat veram sufficientiam ad plures actus supernaturales; quamvis multoties non adsit auxilium efficax ad eosdem eliciendos.

Gonet.

Quod

Quod ut per se notum relinquimus, quamvis posset latissime confirmari testimoniis sacræ Scripturæ, in qua nihil frequentius edocemur, quam Deum ut piissimum patrem providere omnibus justis auxilia, et vires, quæ ad consequendam salutem desiderantur. Cujusmodi est illud Psal. 33 : *Timete Dominum omnes sancti ejus : quoniam non est inopia, seu nihil deest timentibus eum :* quod saltem de auxiliis sufficientibus necessario est intelligendum. Tota ergo difficultas reducitur ad gratiam actualem.

Psalm. 33.

Gratia efficax non separatur a sufficienti.

Denique meditato in titulo adjecimus, *separata ab efficaci :* quia cum adest gratia efficax, adesse etiam sufficientem omnes citra controversiam admittunt. Sicut enim ex actu ad potentiam est legitima consequentia : ita ex præsentia auxilii efficacis, quo agimus, recte evincitur præsentia auxilii sufficientis, quo possumus agere. At oppositum non ita elucet : imo omnes fere Adversarii ex separatione, et negatione auxilii efficacis, contendunt probare, quod non detur de facto aliud auxilium vere sufficiens. In quo (et est præsentis difficultatis punctum) an errent, videndum est. His suppositis.

§ II.

Conclusio affirmativa et catholica statuitur.

Conclusio.

5. Dicendum est dari de facto gratiam actualem interiorem vere sufficientem ad actus supernaturales, quæ multoties separatur ab efficaci. Hanc assertionem, ut omnino certam potius supponunt communiter Theologi, præsertim antiquiores, quam revocent ad examen. Ex modernis autem eam late propugnat Gonet, et Ripalda *locis supra citatis*, et Joannes Nicolai in speciali de hac re controversia, quam inseruit Pantheologiæ Raynerii *tom. 2, verbo Gratia* fol. 288. Probant autem prædicti Auctores communem assertionem innumeris Scripturæ, Conciliorum, et Patrum auctoritatibus, et diversis argumentis e ratione desumptis. Nos autem in re Theologis communi pressius procedemus : unde unicam tantum rationem efformabimus, eamque variis, et selectioribus testimoniis, prout oportuerit muniemus : sic enim ab eis sigillatim expendendis deobligamur. Consulat, qui plura desiderat, Joannem Nicolai, et Ripaldam.

Gonet. Ripalda. Joan. Nicolai.

Probatur unico fundamento : quoniam gratia actualis supernaturalis vere sufficiens est, qua homo potest supernaturaliter operari ; gratia vero efficax est, qua actu, et infallibiliter operatur : atqui de facto multoties homo potest supernaturaliter operari, et actu non operatur : ergo de facto datur gratia actualis supernaturalis vere sufficiens separata ab efficaci. Consequentia est legitima. Major liquet ex terminis. Minor autem, quam Adversarii negant, ostenditur: nam qui de facto peccat omittendo actum supernaturalem sibi præceptum, potest supernaturalem operationem elicere : et tamen actu non elicit : siquidem omittendo peccat : ergo de facto multoties homo potest supernaturaliter operari, et actu non operatur minor, et consequentia hujus secundi syllogismi constant. Major autem probatur : quoniam nemo peccat omittendo actum, quem elicere non potest : ubi enim stat impotentia ad actum, carentia actus non est libera ; sed omnino necessaria : et consequenter nequit esse peccaminosa : ergo a contrario sensu omnis, qui de facto peccat omittendo actum supernaturalem sibi præceptum, potest absolute eundem actum elicere. Quæ ratio desumitur ex D. August. serm. 191, de tempore, sive serm. 3, in festo Trinitatis, ubi inquit : « Execramur « eorum blasphemiam, qui dicunt impossi- « bile aliquid homini esse præceptum, et « mandata Dei non a singulis, sed ab om- « nibus in communi posse servari. » Et similem sententiam repetit ex D. Hieronymo D. Thom. « in 2, dist. 2, quæst. 1, art. 3, « et 1, 2, quæst. 109, art. 4 ad 2, et quæst. « 24, de veritate articulo 14 ad 1, et quod- « lib. 7, art. 17.

Ratio fundamentalis.

D. Aug.

6. Confirmatur : quia gratia actualis interior, cui homo resistit, non est efficax, sed solum sufficiens : atqui de facto in statu naturæ lapsæ multoties homo resistit gratiæ actuali interiori : ergo de facto datur gratia actualis interior separata ab efficaci. Cætera constant, minor autem probatur : nam Actor. 7, dicitur : *Vos*, nempe Judœi, *semper Spiritui sancto resistitis :* ubi sermonem esse non solum de Spiritu sancto exterius admonente per Prophetas, sed etiam interius vocante per gratiam tradit D. Thom. quem summopere pro se stare contendunt Adversarii : nam 1 ad Thessalonic. cap. 5, lect. 5, inquit : « Aliquis « dicitur extinguere spiritum in se, vel in « alio, cum aliquis aliquid boni ex fervore « Spiritus sancti vult facere, vel etiam cum « aliquis bonus motus in ipso surgit, et ipse

Confirmatio.

Actor. 7.

D. Tho.

« impedit. Actor. 7 : Vos semper Spiritui « sancto resistitis ; gratia autem, quæ ex- « suscitat bonum motum, interior est. » Et quodlib. 2, art. 6, postquam prænotavit, quod tripliciter quis adjuvatur a Deo ad credendum, primo per interiorem vocationem, secundo per doctrinam, et prædicationem exteriorem, tertio per exteriora miracula, concludit : « Si Christus visibilia « miracula non fecisset, adhuc remanebant « alii modi attrahendi ad finem, quibus « homines acquiescere tenentur. Tenebantur enim homines credere auctoritati le- « gis, et prophetarum. Tenebantur etiam « interiori vocationi non resistere, sicut « Isaias de se dicit cap. 50 : Dominus Deus « aperuit mihi aurem : ego autem non con- « tradico, retrorsum non abii. Sicut de « quibusdam dicitur Actorum 7 : Vos sem- « per Spiritui sancto resistitis. » Et profecto si Judæi caruissent omni adjutorio interiori, quamvis exterius admonerentur, carentia fidei in eis non appellaretur resistentia, sed mera negatio : quomodo enim de non credendo arguetur, qui credere absolute non potest ? Potentia autem ad credendum non est a natura, nec a sola proportione externa credibilium : sed a virtute interna per quam intellectus elevatur, et fulcitur, ut supponimus ex dictis *disp.* 3.

Psalm. 94.

Similes increpationes reperiuntur passim in Scriptura, ut Proverb.... *Vocavi, et renuistis,* et Psal. 94 : *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione secundum diem tentationis,* etc. Videatur D. Thomas *lect.* 6, *super cap.* 8 *epistolæ ad Romanos,* ubi expresse asserit dari vocationem interiorem ex gratia supernaturali, cui homo aliquando resistit.

7. Hoc argumentum est adeo efficax, ut se solo prosternat plures solutiones, quibus illi occurrunt Adversarii ; ex quibus principaliores tantum referemus, et impugnabimus : si enim cunctas eorum evasiones expenderemus, in immensum, et in re non adeo necessaria esset protrahere opus.

Prima Adversariorum responsio.

Primo ergo respondent ad argumentum negando minorem. Ad cujus probationem negant majorem : quia ut suum dogma defendant, non verentur concedere hominem peccare omittendo actum, quem elicere non potest. Ut enim omissio, inquiunt, sit voluntaria, ac perinde peccaminosa, sufficit, quod a voluntate non coacta procedat, quamvis voluntas oppositum actum nequeat elicere. Nec aliud genus libertatis exposcunt, nisi illam, quæ eximit voluntatem a coactione, et violentia ; non vero quæ conferat potestatem ad opposita.

Rejicitur tanquam hæretica. D.Tho.

Sed hæc responsio, et doctrina est hæretica, ut tradit D. Thom. quæst. 8, de malo art. unico his verbis : *Opinio, qua quidam dicunt voluntatem hominis ex necessitate moveri ad eligendum, nec tamen cogi, est hæretica : tollit enim rationem meriti, ac demeriti, subvertit omnia principia Philosophiæ moralis. Si enim ex necessitate movetur ad volendum, tollitur deliberatio, exhortatio, et præceptum, et laus, et vituperium.* Unde Summi Pontifices Pius V, Gregorius XIII et Urbanus VIII, et Innocentius X, damnant inter propositiones Michaelis Baii, propositionem 39, quæ erat hujusmodi : *Quod voluntarie fit, etiamsi necessario fiat, libere tamen fit.* Et 66 : *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.* Et 67 : *Homo peccat etiam damnabiliter eo, quod necessario facit.* Eandemque damnationem jam pridem incurrerant Wiclephus, Lutherus, et Calvinus in Conciliis Tridentino, et Constantiensi. Recolantur, quæ diximus *disp.* 1, *cap.* 3. Innumera autem, eaque efficacissima suppetunt motiva Theologica ad refellendum hujusmodi errorem, quæ D. Thom. in diversis locis proponit : ex quibus unicum præcise, quia versamur in re notissima proponemus. Nam ut homini possit injungi aliquis actus ab eo exequendus ; et ut talis actus præcepti omissio sit peccaminosa, necessarium est, quod actus cadat sub hominis dominio : aliter irrationabiliter exigeretur actus ab homine : posset quippe justissime sicut verissime respondere, quod nequit talem actum elicere. Atqui dominium actus non stat sine vera libertate, ut tradit D. Thomas 3, *contra gentes cap.* 112, his verbis : *Quod dominium sui actus habet, liber est in agendo : liber enim est, quod sui causa est : quod autem quadam necessitate ab alio agitur ad operandum, servituti subjectum est.* Repugnat ergo, quod homini præcipiantur actus supernaturales, et quod eos omittendo peccet, nisi habeat potestatem sufficientem ad eliciendum prædictos actus. Videantur, quæ infra dicemus *Tract. de Merito disp.* 1, *dub.* 2, ubi ex professo ostendemus non consistere meritum absque libertate : eadem enim ratio militat in demerito, et peccato. Videantur etiam, quæ diximus *Tractat.* 11, *disp.* 1, *dub.* 1, ubi statuimus ad moralitatem actus necessariam

Pius V. Greg. XIII. Urban. VIII.

D.Tho.

cessariam

cessariam esse libertatem, et potestatem ad utrumlibet, ibique occurrimus objectionibus, quibus possemus hic præpediri.

Aliud effugium.

8. Respondent *secundo* non semper impotentiam excusare a peccato, sed solum quando est omnino antecedens, et cognoscitur ab homine : si enim ignoretur, et pure concomitanter se habeat, minime excusat : quia non influit in omissionem, neque est causa illius. Unde qui destitutus omni auxilio sufficienti omittit actum præceptum peccat; et non excusatur ex impotentia : quippe qui non omittit, quia non possit agere, sed quia non vult agere. Cujus signum est, quod ipsum ignorat, utrum habeat, vel non habeat potestatem ad agendum; et tamen non vult agere : quod satis evincit illam impotentiam pure concomitanter se habere; et non influere in omissionem. Potestque id declarari exemplo : nam qui non habet breviarium, vere non potest recitare, et manet sub impotentia ad actum sibi præceptum : et nihilominus si dum ignorat se carere breviario, omittat officium divinum, peccat : quia illa impotentia pure concomitanter se habet, et non est causa omissionis; siquidem non ideo ille homo omittit recitare, quia non potest, sed quia non vult : idem ergo dicendum est de impotentia, quam causat substractio auxiliorum sufficientium ad actus supernaturales. Et consequenter ex eo, quod homo peccet omittendo prædictos actus, minime infertur, quod habeat gratiam sufficientem ad eos eliciendos.

Præcluditur.

9. Cæterum hæc responsio verbis tantum consistit, potestque in ejus Auctores retorqueri : quoniam ipsi, ut inquiunt, non solum opinantur, sed firmissime credunt omnem gratiam internam, quæ de facto datur, et sine qua actus supernaturales fieri non valent, esse reipsa non solum sufficientem, sed etiam efficacem, inferreque infallibiliter suum effectum : ergo Adversarii, quando non eliciunt actus sibi injunctos, certo cognoscunt se nullam habere gratiam internam, et esse simpliciter, et antecedenter impotentes ad adimplendum præcepta : sed impotentia antecedens, et cognita excusat a peccato : ergo non peccant omittendo actus, cum instat præceptum. Quo quid absurdius? Deinde licet facile admittamus, quod per accidens possit homo peccare omittendo actum, quem defectu alicujus requisiti, vel comprincipii elicere non potest, et quam impotentiam si cognosceret, eo ipso maneret pro tunc deobligatus ab adimpletione præcepti, ut accidit in casu, qui nobis objicitur : nihilominus per se loquendo, et seclusa ignorantia non peccat homo omittendo actum, si actum absolute elicere non potest. Et ratio a priori est : quoniam præceptum, et lex non respiciunt nisi actus, qui sub hominis potestate, et dominio sunt, atque adeo actus, pro quibus habet sufficientes vires vel naturæ, vel gratiæ. Regula quippe applicari non potest, nisi materiæ regulationis capaci : homo autem, qui per nullas vires potest elicere actum, sed manet omnino determinatus ad omittendum, incapax est regulationis per legem : sive enim ab extrinseco dirigatur, sive non, uniformiter, et necessario se habebit in omittendo, eodem fere modo ac lapis, vel equus, quibus Deus præciperet intelligere. Cum ergo peccata, quæ de facto committuntur par omissionem actuum supernaturalium, non fiant pure per accidens, et supposita ignorantia absentiæ gratiæ sufficientis; sed etiam illa ignorantia seclusa, fiant quasi per se in ordine morali : sequitur, quod homo possit absolute non omittere actus supernaturales; et consequenter quod habeat vires sufficientes ad eos eliciendos.

Impugnatur amplius.

Confirmatur, et declaratur primo : nam qui subdito imperat aliquid, debet vel supponere in eo potestatem ad exequendum præceptum, vel eam ipsi communicare : alias injuste præciperet, et subditus ab obediendo deobligaretur : sed Deus de facto imperat homini actus supernaturales, quos elicere nequit per vires naturæ, nec per vires gratiæ extrinsecæ : ergo Deus ipso præcepto necessitatem sibi imponit communicandi homini vires intrinsecas gratiæ sufficientis ad adimpletionem prædicti præcepti, et antecedenter ad illam ; ergo sive homo adimpleat præceptum de actibus supernaturalibus, sive non, habet vires sufficientes ad illud adimplendum. Et hoc per se loquendo contingit : quamvis per accidens, non stante gratia sufficienti, peccet homo ob pravam voluntatem, qua supposita ignorantia absentiæ prædictæ gratiæ, vult non adimplere præcepta. Hoc enim neutiquam nostræ rationis robur diminuit, quæ non innititur suppositionibus accidentalibus ; sed naturali, et per se legum, et virium dispositioni. Nam ubi lex adest, adsunt etiam per se vires ad ejus adimpletionem : et ubi eæ deficiunt, non urget lex; neque contra illam peccatur, nisi supposita ignorantia. Imo

ipsa ignorantia non accideret, nisi gratia intrinseca communiter conferretur.

Major effugii confutatio. Confirmatur secundo, et declaratur amplius, supponendo duo satis certa. Primum est legem divinam obligare non solum per accidens, et supposita ignorantia conscientiæ erroneæ, sed multo magis per se, et supposita vera notitia eorum, quæ ad adimpletionem ejus concurrunt, et desiderantur. Secundum est non semper requiri, quod pro tempore, quo instat præceptum, adsit potentia ad ejus adimpletionem; sed sufficere, quod homo habuerit prædictam potentiam, et quod prævidens obligationem præcepti illam a se excluserit, vel impedimentum ipsi opposuerit: tum enim omissio actus præcepti est voluntaria in causa: quod sufficit, ut sit peccaminosa in seipsa, ut diximus *Tract.* 13, *disp.* 5, *dub.* 6. Si autem homo sit simpliciter impotens tam antecedenter, quam consequenter ad adimplendum præceptum, eo ipso non tenetur ad adimpletionem, ut supra ostendimus. Quibus suppositis roboratur ratio nostra, et evertitur solutio ipsi adhibita: quoniam multoties homo non solum ex ignorantia, sed vera notitia supposita tenetur ex lege divina elicere actus supernaturales, quos tamen non elicit: atqui multoties non prius exclusit a se potentiam, seu vires ad ejus adimpletionem desideratas, neque illis impedimentum apposuit: præsertim cum peccatum mortale, in quod forte prius incidit, non sit impedimentum incompossibile cum viribus sufficientibus ad unum, vel alterum actum supernaturalem, ut ex se liquet: ergo multoties homo habet actu vires, et gratiam sufficientem ad actus supernaturales, quos tamen instante præcepto non elicit. Datur ergo de facto aliqua gratia interior sufficiens separata ab efficaci: quidquid sit, an non semper urgente præcepto, et peccante homine per omissionem, tunc actu detur, ut Adversarii in hac responsione prætendunt.

Altera evasio. 10. Respondent *tertio*, et quidem magis apparenter, et consequenter ad ea, quæ proxime dicebamus, omnes homines habuisse in Adamo vires gratiæ sufficientes ad præceptorum supernaturalium adimpletionem; quas tamen per peccatum Adami a se excluserunt, incurrendo voluntariam impotentiam ad prædictam adimpletionem. Unde impotentia præsens non est simpliciter talis, sive antecedens, sed est simpliciter consequens. Impotentia autem consequens non excusat ab impletione præcepti, nec reddit ejus omissionem involuntariam absolute, ut patet in eo, qui cum haberet breviarium, illud projecit in mare: nam quamvis facta hac suppositione nequeat recitare; peccat tamen non recitando: quia illa impotentia est consequens. Quamobrem ex eo, quod homo de facto teneatur elicere actus supernaturales, et eos non eliciendo peccat; minime infertur, quod de facto habeat vires intrinsecas gratiæ sufficientis; sed solum, quod eas aliquando habuerit. Quam doctrinam tradit expresse D. Thom. 2, 2, *quæst.* 2, *art*, 5 *ad* 1, his verbis: *Auxilium quibuscumque datur, misericorditer datur; quibus autem non datur, et justitia, non datur in pœnam præcedentis peccati, saltem originalis, ut dicit August. in lib. de correct. et gratia.* Locus autem ille Augustini clarissime etiam stat pro hac opinione, nam *cap.* 11, inquit: *Si hoc adjutorium vel Angelo, vel homini, quamprimum facti sunt, defuisset: quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adjutorio manere possit, si vellet, non utique sua culpa cedissent: Adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent. Nunc autem quibus deest tale adjutorium, jam pœna peccati est.* Ubi sermonem esse de gratia sufficienti liquido constat: quia loquitur Augustinus de adjutorio *sine quo non*, quod juxta ejus phrasim est auxilium sufficiens, ut vidimus *disp. præced. dub. ult.* § *ult.* Idem adhuc expressius docet in *lib.* 1 operis imperfecti contra Julianum asserens peccandi necessitatem illius peccati esse pœnam, quod nulla necessitate commissum est.

D.Tho. August.

Multiplex evasionis impugnatio. 11. Sed neque ista responsio satisfacit, et potest efficaciter refelli. Tum quia ad culpam personalem requiritur potestas, et libertas personalis: sed quia de facto peccat omittendo actus supernaturales sibi præceptos, incurrit culpam personalem, ut ex se liquet; ergo debet habere potestatem personalem ad non omittendum; et non sufficit, quod habuerit potentiam in Adamo. Quod argumentum eleganter proponit Div. Thom. *in* 2, *dist.* 50, *quæst.* 1, *art.* 2, in corpore, his verbis: « Oportet, quod secundum « hoc, quod aliquid rationem culpæ habet, « secundum hoc ratio voluntarii in ipso « reperiatur. Sicut autem est quoddam bo- « num, quod respicit naturam, et quoddam, « quod respicit personam: ita etiam est « quædam culpa naturæ, et quædam per- « sonæ. Unde ad culpam personalem requi- « ritur voluntas personæ, sicut patet in culpa

D.Tho.

« culpa actuali : ad culpam vero naturæ, « nempe ad peccatum originale, non requi- « ritur nisi voluntas in natura illa. » Tum etiam nam ex contraria sententia sequitur motus primo primos sensualitatis, infidelitatem negativam, et ignorantiam invincibilem esse peccata personalia; siquidem fuerunt voluntaria in capite; et impotentia ea vitandi provenit ex peccato originali : consequens est omnino falsum, et erroneum : ergo ad rationem peccati actualis requiritur voluntas, et potestas personalis. Tum denique quia ut aliquis effectus sit voluntarius in causa, non sufficit, quod in illa præcontineatur: sed requiritur, quod in ea prævideatur, vel prudenter provideri potuerit : ubi enim deest omnis cognitio, tollitur ratio voluntarii, de cujus essentia est esse ab intrinseco cum cognitione, ut communiter definiunt omnes Theologi, et Philosophi : atqui plura sunt de facto præcepta supernaturalia, quæ Adamus non prævidit, nec secundum dispositionem illius status prævidere potuit : ergo prædictorum præceptorum transgressio non fuit voluntaria Adamo, aut nobis, prout in illo moraliter peccavimus : et consequenter præter potestatem, et voluntarietatem, quam in Adamo habuimus, requiritur alia voluntas, et potestas personalis. Minor constat : quia in lege nova dantur aliqua præcepta supernaturalia propria prædictæ legis, ut puta de dispositionibus requisitis ad debitam sacramentorum receptionem : hujusmodi autem præcepta nec prævisa fuere ab Adamo, nec ex vi dispositionis, et auxiliorum illius status prævideri potuerunt.

Urgetur. Ad hæc : quamvis gratis concederemus, quod hac Adversariorum responsione salvetur, saltem apparenter, inexcusabilitas a peccato in absentia gratiæ sufficientis; minime tamen salvat hæc responsio, quod possit homo adimplere divina præcepta : atqui utrumque necessario salvandum est, videlicet inexcusabilitas a peccato, et possibilitas adimpletionis præceptorum supernaturalium : ergo prædicta responsio nequit admitti. Minor est omnino certa : nam inter quinque propositiones Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, quas Innocentius X speciali decreto damnavit, hæc erat prima : *Aliqua Dei præcepta hominibus justis, volentibus, et conantibus, secundum præsentes, quas habent vires, sunt impossibilia : deest quoque illis gratia, qua possibilia sunt.* Et quamvis loquatur expresse de homine justo; eadem nihilominus ratio militat in quocumque homine viatore : nam hoc ipso, quod viator sit, potest adimplere per vires gratiæ præcepta, quibus dirigitur, et per quorum adimpletionem in beatitudinem tendit : alias non esset viator, sed ad instar damnatorum se haberet.

Vindicatur D. Tho. veræ sententiæ. 12. Nec adversariorum responsioni et doctrinæ favet D. Thom. nam eo loco solum docet negationem auxiliorum ad eliciendum actus supernaturales esse quandoque pœnam præcedentis peccati, saltem originalis : minime vero docet, quod homo omni auxilio destitutus peccet in non adimpletione præceptorum supernaturalium, præsertim quando nullam culpam commisit, qua se reddiderit impotentem. Imo oppositum tradit tum *loco nuper citato ex 2 sententiarum*, D. Tho. *tum* 2, 2, *quæst.* 10, *art.* 1, ubi inquit : *Quod si infidelitas accipiatur secundum negationem puram, sicut in illis, qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati, sed magis pœnæ, quia talis ignorantia divinorum ex peccato primi parentis consecuta est.* Et eadem tradit *in respons. ad* 2. Itaque aliud est, quod ex peccato consecuta fuerit carentia auxiliorum sufficientium ad adimplendum præcepta supernaturalia, aliud vero, quod stante omnimoda carentia prædictorum auxiliorum, non adimpletio præceptorum supernaturalium sit peccaminosa. Primum quidem verum est, et asseritur a Divo Thoma, quia peccatum originale, quantum est de se, demeruit omnem gratiam in posterum conferendam : et ideo quibuscumque negatur omnis gratia, prædicta negatio habet rationem pœnæ. Quod forte non accidit nisi in pueris decedentibus sine baptismo : nam quod Deus hanc pœnam in adultis non exequatur, sed misericorditer omnibus concedat aliquam gratiam sufficientem internam, est satis pium, et verosimile, ut *dub.* 3 videbimus. Secundum autem est falsum, et negatur a D. Thom. *in locis a nobis citatis :* quoniam omne peccatum personale supponit potestatem personalem ad illud evitandum. Quæ potestas in ordine ad præcepta supernaturalia salvari non potest absque gratia sufficienti interna : non enim possumus elicere actus supernaturales per solas vires naturæ. Unde etiam constat ad primum testimonium Divi Augustini : nam sanctus Doctor idem asserit, eodemque modo exponendus est, ac D. Thom. In secundo autem solum intendit, quod homo lapsus habet quamdam

necessitatem peccandi : non quia singula præcepta divisim sumpta, et prout actu occurrunt, et obligant, observari non possint ; sed quia illa nequit observare collective sumpta, et per longum tempus. Quæ impotentia optime cohæret cum libertate, et potestate ad singulos actus sibi præceptos, ut late declaravimus *disp.* 2, *dub.* 2 *et* 7. Et quod D. Augustinus amplius non intendat, constat ex eodem sancto Doctore *Tract.* 19 *in Joannem, et epist.* 105, ubi expresse docet, quod in illis, qui non audierunt, neque potuerunt, pœna peccati (nempe originalis) est non credere, non autem peccatum.

Ultima solutio.

13. Ultimo posset nostræ rationi occurri dicendo, quod licet homo non possit adimplere præcepta supernaturalia per auxilia intrinsece recepta ; potest tamen per auxilia sibi ab extrinseco oblata : quæ si peteret, ut oportet, reipsa consequeretur. Unde ejus vitio vertendum est, quod præcepta supernaturalia non adimpleat. Deus enim paratus est prædicta auxilia petenti conferre.

Refellitur.

Sed hæc evasio facillime præcluditur : quoniam ut homo petat auxilia sibi a Deo præparata, est necessarium aliquod auxilium gratiæ sufficientis : alias non petet ; sicut oportet ad salutem ; siquidem vires naturales non sufficiunt ad orandum, sicut oportet, ut modo supponimus ex dictis *disp.* 3, *dub.* 2 ; ergo verificari nequit, quod homo possit adimplere præcepta supernaturalia per auxilia oblata a Deo, quatenus valet illa petere ; nisi habeat aliquam gratiam sufficientem, qua petere possit. Admittenda igitur est aliqua gratia intrinseca sufficiens saltem ad petendum. Si enim hæc negetur, homo non habebit auxilia requisita ad præceptorum observationem, nec gratiam sufficientem ad ea consequenda : atque ideo erit simpliciter impotens. Quid enim prodest offerre homini auxilia sub conditione, quod ea postulet, si negetur illi gratia sufficiens ad postulandum, et ita sit, simpliciter impotens ad ipsam conditionem.

§ III.

Difficilis objectio, et ejus enodatio.

Objectio.

14. Sed adversus rationem, et doctrinam, quibus nostram, et communem assertionem firmavimus objicies : quoniam homo lapsus tenetur aliquando elicere actum vel contritionis, vel amoris charitatis, quoad Deum supernaturalem finem convertatur ; præsertim quando nequit ad sacramentum pœnitentiæ accedere : sed homo lapsus nunquam habet gratiam sufficientem ad prædictum actum : ergo ex obligatione, qua homo lapsus tenetur observare præcepta supernaturalia ; minime infertur, quod aliquando habeat gratiam sufficientem. Probatur minor : quia juxta probabiliorem sententiam, quam amplectemur *Tract. sequenti disp.* 2, *dub.* 6, actus perfectæ conversionis, quo homo ad gratiam sanctificantem ultimo disponitur, non oritur ab alio auxilio sufficienti, quam ab ipsa gratia sanctificante : hæc igitur, et non alia inferior est auxilium sufficiens ad eliciendum prædictum actum : sed homo lapsus non habet gratiam sanctificantem ; alias lapsus non esset : ergo homo lapsus non habet auxilium sufficiens ad actum perfectæ conversionis.

Quorundam responsio.

15. Ab ista objectione facile explicantur, qui sentiunt actus ultimo disponentes ad gratiam habitualem non oriri ab ipsa gratia, sed ab auxilio actuali : respondent enim negando minorem primi syllogismi, et majorem secundi. Pungit tamen haud parum hæc difficultas eos, qui oppositam opinionem amplectuntur. Et relictis aliis solutionibus , quidam Thomistæ respondent, quod licet de facto actus ultimo disponentes ad gratiam sanctificantem ab eadem oriantur, queunt tamen absolute fieri medio auxilio transeunti. Nam quia gratia sanctificans continet eminenter rationem auxilii dantis posse ad prædictos actus ; idcirco in ejus præsentia superfluit dictum auxilium, et gratia habitualis supplet vices illius. Cæterum cum abest gratia habitualis, et urget præceptum conversionis ; adest auxilium transiens ad illam sufficiens. Itaque vel Deus ab æterno decrevit conversionem verbi gratia Petri in instanti *A* ; et tunc tribuit illi gratiam habitualem, quæ prout est in infundi, movet hominem, et gerit munus auxilii : vel id ab æterno non decrevit, sed potius permissionem peccati ; et tunc quidem non tribuit gratiam habitualem : confert tamen auxilium transiens, quo homo posset absolute actum conversionis elicere. Quod etiam accidit in aliis actibus supernaturalibus, qui gratiam sanctificantem in justificatione comitantur : omnes enim ab eadem gratia mediis habitibus supernaturalibus procedunt : et tamen certum est, quod prædicti actus fieri valent mediis auxiliis

xiliis transeuntibus. Idem ergo de actu charitatis, vel contritionis dicendum est. Unde nunquam sequitur, quod homo teneatur ad aliquem actum, eumque omittendo peccet, et quod non habeat vires sufficientes ad illum.

Non arridet

16. Responsio ista est valde probabilis, et expedita : illam tamen non amplectimur, quia probabilius, et menti D. Thom. magis consonum existimamus, quod actus charitatis, et contritionis sunt adeo perfecti, ut nec de facto, nec de possibili valeant oriri a solo auxilio actuali, sed gratiam habitualem necessario exposcant tanquam principium. Quod obiter insinuavimus *Tract. de ultimo fine disp.* 4, *dub.* 3, *num.* 5, nosque ex professo firmabimus infra *in Tract. de Justificat. disp.* 2, *dub.* 6. Qua doctrina supposita, vires reassumit argumentum superius factum : quoniam homo lapsus tenetur elicere aliquando actum contritionis, vel charitatis ; quem elicere non potest, nisi elevetur, et adjuvetur per gratiam sanctificantem : atqui homo lapsus nec habet, nec in sensu composito prædicti status habere potest gratiam sanctificantem : ergo ut homo teneatur ad aliquem actum, eumque non eliciendo peccet, opus non est, quod habeat vires sufficientes ad illum : et consequenter ex eo, quod homo de facto peccet contra præcepta supernaturalia, perperam colligimus, quod habeat gratiam sufficientem separatam ab efficaci.

Actus charitatis dependet essentialiter a gratia habituali.

Instauratur objectio.

Enervantur ejus vires.

17. Hujus objectionis, quæ sic in communi proposita est satis difficilis, non parum dehiscunt vires, si ad singulos homines lapsos, et eorum statum applicetur. Nam vel sermo est de homine lapso, cui nunquam est remissum peccatum originale ; vel de eo, qui postquam exuit peccatum originale, et habuit gratiam sanctificantem, incidit in peccatum personale? Si de hoc posteriori loquimur, certum est eum aliquando habuisse principium intrinsecum sufficiens ad actum contritionis, et charitatis : ipse vero per propriam culpam destruxit, et a se allegavit prædictum principium, et se fecit impotentem ad eliciendum prædictos actus. Quare illa impotentia est consequens, et volita in causa, nempe in peccato actuali. Unde mirum non est, si omissio adimpletionis ipsi imputetur, quamvis actu secundum statum, in quo jacet, non habeat vires sufficientes ad illam. Si autem sermo fiat de homine adhuc existenti in peccato originali ; vel prædictus homo habet notitiam Dei Auctoris supernaturalis, vel caret prædicta notitia? Si dicatur hoc ultimum : eo ipso non tenetur homo ille elicere actus supernaturales contritionis, vel charitatis : ii enim necessario præsupponunt supernaturalem Dei notitiam : et ideo negatur suppositum objectionis. Si vero dicatur primum, verum quidem est teneri illum hominem ad conversionem supernaturalem : sed tamen per prius tenetur ad conversionem naturalem, sive in Deum naturalem finem, quam conversionem potest absolute viribus naturalibus exequi. Cum autem omittit conversionem naturalem, impedit communicationem gratiæ habitualis, et se voluntarie facit impotentem ad supernaturalem conversionem : quapropter non excusatur a culpa ; licet non habuerit principium proxime sufficiens ad eam evitandam.

Alia objectionis solutio.

18. Pro quo nota ex dictis *Tract. de peccatis disp.* 20, *dub.* 1, hominem lege naturali teneri ad conversionem in Deum Auctorem, et finem naturalem : quæ obligatio præcipue urget in primo instanti usus rationis, sive cum primum homo cognoscit suum ultimum finem, saltem in communi. Similiter homo elevatus ad ordinem supernaturalem tenetur in eodem instanti se convertere in Deum supernaturalem finem, si ipsum tunc cognoscat : qui enim nulla supernaturali cognitio perfunditur, deobligatur ab adimpletione propter ignorantiam. Ille autem, qui elicit conversionem supernaturalem, utramque obligationem adimplet ; quamvis conversionem naturalem non elicit : nam conversio supernaturalis naturalem conversionem eminenter continet, et utrique legi, et obligationi sufficienter occurrit. Qui vero nullo modo convertitur, duplicem legem lædere intelligitur, videlicet naturalem, quæ dictat conversionem naturalem, et supernaturalem, quæ supernaturalem conversionem imperat. Unde vel ibi dantur duæ omissiones et peccata actualia ; vel saltem in eodem peccato datur duplex violatio utriusque legis. Et quia lex naturalis intimius, et perprius urget, quam supernaturalis (illa enim necessario comitatur creaturam rationalem, hæc vero fundatur in elevatione accidentali ad superiorem ordinem) idcirco homo se non convertens in primo instanti usus rationis perprius offendit Deum sub ratione finis naturalis, quam sub ratione supernaturalis finis. Quodlibet autem peccatum mortale contra legem naturalem est impedimentum in-

compossibile cum gratia sanctificante, ut dicemus *tractatu sequenti disp.* 2, *dub.* 4. Unde qui cognoscens se teneri ad conversionem supernaturalem, cujus principium est gratia sanctificans, peccat contra legem naturalem, omittendo conversionem ab hac lege præscriptam, et pro qua ipse habet sufficientes vires, ut modo supponimus ex supra dictis *disp.* 2, *dub.* 4, eo ipso convincitur excludere, quantum est de se, principium sufficiens ad adimplendum præceptum conversionis supernaturalis : atque ideo non excusatur a culpa. Non enim minus facit contra legem dictantem converversionem supernaturalem, qui voluntarie impedit, et excludit principia sufficientia ad prædictam conversionem, quam qui habens naturalia principia non convertitur. Ad objectionem ergo dicendum est nullum hominem lapsum peccare omittendo conversionem supernaturalem, qui vel non habuerit actu gratiam sanctificantem, quam a se voluntarie exclusit; vel saltem voluntarie non apposuerit impedimentum inconjungibile cum prædicta gratia. Unde mirum non est, si ob impotentiam non excusetur : quia est impotentia consequens voluntaria personaliter.

Urget adhuc objectio.

19. Cæterum quamvis hæc responsio sufficienter objectioni occurrat, et satis perspicue explicet, qualiter homo lapsus non excusetur a culpa, dum omittit conversionem sibi præceptam, licet actu non habeat principium ad illam sufficiens : adhuc tamen animum non quietat, sed relinquit duos scrupulos satis urgentes. Nam in primis ut omissio consecuta ad aliquam operationem peccaminosam, sit voluntaria; non sufficit, quod quis per prædictam operationem excluserit principium sufficiens ad postea non omittendum, vel apposuerit, quantum est de se, impedimentum inconjungibile cum dicto principio : sed requiritur quod præviderit, et certo statuerit abfuturum esse tempore obligationis hujusmodi principium. Si enim speret se illud tunc habiturum esse, non dicetur voluisse omissionem actus præcepti, pro quo tale principium requiritur. Unde si quis hodie projiceret in mare breviarium, sperans tamen, quod cras amicus aliud breviarium sibi mutuabit; minime censebitur voluisse omissionem recitationis pro die sequenti : neque etiam si postea ob defectum breviarii non recitet, omissio erit voluntaria, et culpabilis ; sed potius mera negatio non volita : quia nec de facto habet potentiam, nec antea impotentiam voluit. Constat autem, quod non omnis, qui peccat mortaliter, judicat sibi in posterum, et in perpetuum abfuturum esse auxilium supernaturale ad conversionem : sed multoties sperat oppositum, non quidem habendum ex propriis viribus, sed ex misericordia divina. Quæ spes non est omnino vana, et incerta : tum quia fundatur in experientia eorum, quæ communiter contingunt : nam licet homo peccaverit, solet tamen Deus ei conferre gratiam necessariam, et sufficientem ad conversionem : unde videmus multos peccatores converti. Tum quia innititur misericordiæ Dei, et auxiliis ab eo præparatis, et inclinationi spei theologicæ, quæ non amittitur per quodlibet peccatum mortale ; nisi homo eliciat actum desperationis ipsi directe oppositum. Non adest ergo sufficiens fundamentum, ut dicamus impotentiam proximam, quam homo lapsus habet ad suam conversionem ob defectum gratiæ sanctificantis, esse volitam in actu præcedentis peccati; atque ideo non excusare a culpa sequentem omissionem. Alia igitur firmior, et certior via sternenda est, ut objectioni occurramus.

Insufficientia præcedentis responsionis.

Roboratur responsionis impugnatio.

Deinde quamvis hac responsione salvetur inexcusabilitas a peccato in omissione conversionis, et explicetur, qualiter illa omissio sit voluntaria : minime tamen salvatur, aut explicatur possibilitas adimpletionis prædicta præcepti in homine lapso : cum tamen utrumque salvandum sit, ut contra Adversarios *num.* 9 dicebamus. Consideremus enim puerum non baptizatum, educatum inter fideles, omittentem actum conversionis supernaturalis in primo instanti usus rationis. Hic profecto tenetur ad conversionem in Deum supernaturalem, quem, ut supponimus, cognoscit. Deinde non habet principium sufficiens ad prædictam conversionem ; siquidem tunc non habet gratiam sanctificantem : alias tunc non peccaret. Destituitur ergo principio sufficienti ad conversionem, ad quam tunc actu tenetur : atque ideo est absolute impotens vitare omissionem, et trangressionem præcepti. Dicere autem, quod potest elicere actum conversionis naturalis, quem si eliceret, consequeretur gratiam sanctificantem : nihil est : quia conversio naturalis secundum se sumpta nequit proxime, vel remote conducere ad consecutionemem gratiæ sanctificantis, ut constat ex dictis *disp.* 2, *dub.* 4, atque ideo ex eo, quod puer possit

sit in Deum finem naturalem converti, minime salvatur, quod habeat aliquod principium intrinsecum sufficiens ad conversionem in Deum supernaturalem finem. Stabit itaque obligatio personalis absque potestate intrinseca ad eam exequendam : quod destruit doctrinam § *præced.* statutam.

Præmittenda pro legitima objectionis enodatione.

20. Relictis ergo iis dicendi modis, ut objectioni superius factæ perspicue occurramus, aliqua breviter præsupponenda sunt. Primum sit, quod licet homo adultus ad suam conversionem teneatur, eamque exequi absolute possit; nihilominus ad eam communiter non accedit, nisi per alios actus inferiores, cujusmodi sunt actus fidei, spei, timoris, et attritionis : gratia enim, sicut et natura, procedit ab imperfectis ad perfectiora. Quam suppositionem clarissime docet Concilium Trident. *sess.* 6, *de justificat. cap.* 6, cujus titulus est, *Modus præparationis*, ubi inquit : « Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum « excitati divina gratia, fidem ex auditu « concipientes, libere moventur in Deum, « credentes vera esse, quæ divinitus revelata et promissa sunt, atque illud in primis a Deo justificari impium per gratiam « ejus per redemptionem, quæ est in Christo « Jesu : et dum peccatores se esse intelli« gentes a divinæ justitiæ timore, quo uti« liter concutiuntur, ad considerandam Dei « misericordiam se convertendo, in spem « eriguntur, fidentes Deum sibi propter « Christum propitium fore, illumque tan« quam justitiæ fontem diligere incipiunt : « ac propterea moventur adversus peccata « per odium aliquod, et detestationem, hoc « est, per eam pœnitentiam, quam ante « Baptismum agi oportet, etc. » Et deinde cap. sequenti concludit : *Hanc dispositionem, seu præparationem justificatio ipsa consequitur*. Ubi, ut vides, plures actus supernaturales minus perfecti præcedunt communiter justificationem, atque ideo actum perfectæ conversionis, quæ in nostra sententia ab eadem gratia justificante procedit. Idem autem ordo, qui reperitur inter actus, considerandus etiam est inter auxilia, a quibus actus oriuntur, ut ex se constat. Unde antequam Deus impertiatur auxilium proxime sufficiens ad perfectam conversionem, communicat plura auxilia inferiora deservientia actibus, quibus homo ad eam conversionem disponitur.

Nota 1. Conc. Trid.

Nota 2. Deinde nota Deum, juxta commune Theologorum axioma, non denegare gratiam facienti, quod est in se ex viribus gratiæ. Unde homini utenti priori auxilio imperfectiori confert secundum auxilium perfectius : et ei, qui utitur secundo, communicat tertium, et sic de aliis usque ad ultimum, quo potest perfecte converti ; quodcumque illud sit. Quapropter homo, qui elicit operationem correspondentem primo auxilio, fit potens saltem mediate ad aliam operationem perfectiorem : nam infallibiliter consequetur auxilium sufficiens eidem perfectiori operationi proxime correspondentem : idemque contingit in aliis operationibus subsequentibus : nisi homo per auxiliorum abusum, seu non usum, processum justificationis, ad quam tendit, interrumpat. Sicut embrio est dispositio sufficiens ad hominem formandum, mediate tamen, et remote : quia indiget ulterioribus, et perfectioribus dispositionibus : quæ si succedant, hominis perfecta formatio subsequetur : si autem interrumpantur, abortivum loco veræ formationis eveniet. Ita per primum auxilium internum incipit sufficientia ad salutem : et si tam hujus, quam sequentium auxiliorum rectus ordo continuetur ; ipsa perfecta salus succedet. Non quod hæc connexio physica sit, et ex natura rei necessaria : sed quia est moraliter infallibilis : nam Deus ita decrescit, et hoc pacto constituit in manu hominis salutem mediante gratia. Ad quod non oportet, quod Deus singulis momentis tribuat gratiam actualem : sufficit enim, quod illam tribuat in aliquibus, et præsertim, quando præcepta supernaturalia observanda occurrunt, ut *dubio* 3 magis declarabimus. Nullus autem est adultus, cui Deus aliqua prima auxilia sufficientia supernaturalia non tribuat, maxime vero in primo instanti usus rationis, ut *eodem loco* dicemus. In hac quippe communicatione explicatur voluntas illa generalis, qua vult omnes homines salvos fieri, et ad cognitionem veritatis venire.

Consectaria præcedentis doctrinæ.

21. Ex quibus duo necessario sequuntur : primum est nullum hominem obligari elicere in aliquo instanti actum supernaturalem, qui non habeat auxilium sufficiens ad ejus adimpletionem, vel immediate in seipso ; vel mediate in alio auxilio, quo possit perfectius auxilium consequi. Secundum est omnem hominem adultum habere auxilium sufficiens ad suam conversionem, vel immediate in seipso, vel mediate in alio auxilio, quo si uteretur, aliud perfec-

tius, et proxime sufficiens consequeretur. Auxilia enim inferiora disponunt, et habilitant homines ad consequendum, saltem impetrative, et media oratione, auxilia magis perfecta, ut significat August. *lib.* 4, *contra Julianum cap.* 8, ubi ait : *Ut videlicet intelligamus, docentibus vobis, ideo non omnes salvos fieri, quia ipsi nolunt petere, cum Deus velit dare : nolunt quærere, cùm Deus velit ostendere : nolunt pulsare, cum Deus velit aperire.* Quam doctrinam ut veram supposuimus *in Tract.* 13, *disp.* 20, *dub.* 1, *num.* 27, eamque ex professo firmabimus *infra dubio* 3.

August.

Legitima objectionis solutio.

Hinc ad objectionem facile constat : concedimus enim hominem lapsum in sensu composito prædicti status non habere auxilium proxime sufficiens ad suam conversionem, nempe gratiam habitualem : negamus tamen, quod non possit absolute elicere actus, quibus convertatur. Quoniam habet plurima auxilia actualia cum prædicto statu compossibilia, quibus si recte utatur, credendo, sperando, petendo, pulsando, ac denique faciendo totum, quod est in se ex viribus prædictorum auxiliorum ; certo, et infallibiliter consequetur a Deo gratiam habitualem, per quam et statum lapsus destruet, et actum conversionis sibi præceptum eliciet. Quod si Deus hanc gratiam, urgente prædicto præcepto, negat ; ideo est : quia homo prius defecit in usu præcedentium auxiliorum. (Quamvis etiam multoties, licet homo abusus fuerit prædictis auxiliis, et per repetita peccata indignum gratia sanctificante se fecerit ; Deus omnino misericorditer hujusmodi gratiam ipsi communicet.) Constat etiam hominem lapsum non solum esse inexcusabilem ab omissione conversionis, quando urget præceptum ; sed etiam posse per aliquid intrinsecum ad Deum converti, et dictum præceptum adimplere : quod responsio supra tradita minime componebat, ut supra *num.* 9 vidimus. Nam licet homo lapsus non habeat auxilium proxime sufficiens ad suam conversionem ; habet nihilominus plura auxilia remota, quibus si recte utatur gratiam habitualem infallibiliter impetrabit. Quomodo autem cum hac doctrina cohæreat dari plures homines, imo populos integros, qui sint infideles negative, *dub.* 3 constabit.

Replica.

22. Dices : si homo, qui facit totum, quod est in se ex vi præcedentium auxiliorum, consequitur ulterius auxilium : sequitur, quod omnis, qui elicit actum attritionis supernaturalis, infallibiliter consequatur gratiam sanctificantem : consequens est absurdum : ergo et antecedens. Sequela ostenditur : nam inter actus præcedentes gratiam habitualem attritio est, quæ magis, seu proximius ad justificationem disponit : ergo qui elicit attritionem, facit totum, quod est in se ex vi auxiliorum præcedentium gratiam sanctificantem : ergo si facienti totum, quod est in se ex vi auxiliorum præcedentium, Deus infallibiliter confert ulterius auxilium ; sequitur, quod omnis, qui elicit attritionem, gratiam sanctificantem infallibiliter consequatur. Falsitas autem consequentis etiam liquet : nam plures habent veram, et supernaturalem attritionem : et tamen adhuc non consequuntur gratiam sanctificantem : alias qui cum attritione accedit ad sacramentum pœnitentiæ ; antequam absolveretur, haberet gratiam sanctificantem : quod est omnino falsum.

Responsio.

Respondetur negando sequelam. Quoniam dupliciter possumus intelligere, quod peccator eliciat attritionem. *Primo* in eo statu, in quo possit eam conjungere cum sacramento, quod attritis conferat gratiam, ut secundum præsentem providentiam, et institutionem Christi Domini contingit. Et in hoc sensu non dicitur homo facere, quod est in se ex vi auxiliorum præcedentium justificationem, nisi reipsa, saltem cum potest, recipiat sacramentum. Unde non sequitur inconveniens, quod sequelæ improbatio evincere intendit. Ubi autem quis cum attritione sacramentum recipit, infallibiliter consequitur justificationis gratiam : non quia attritio secundum se sive ex propriis illam necessario physice, aut moraliter inferat ; vel quia homo eliciens attritionem faciat omne, quod ex vi auxiliorum justificationem antecedentium absolute potest : sed quia Deus ob merita Christi Domini sic misericorditer in lege gratiæ disposuit. Per quod obiter diluitur sequelæ probatio. *Secundo* potest considerari in statu, in quo vel attritioni cum sacramento non sit promissa gratia, ut in lege veteri contingebat, vel homo non possit attritionem cum sacramento conjungere, ut secundum præsentem providentiam per accidens aliquando contingit. Et in hoc sensu negamus, quod homo faciat omne, quod ex vi auxiliorum justificationem præcedentium valet, eliciendo præcise attritionem : unde non sequitur, quod infallibiliter, et immediate justitiam consequatur

sequatur. Potest enim plures alios actus elicere, in eorumque elicientia, aut repetitione perseverare, ut credere, sperare, orare, et pulsare ad ostia divinæ misericordiæ. Quod si, ut debet, faciat; dubitandum non est, quod consequetur gratiam justificantem, quæ est principium perfectæ conversionis. Non quia prædicti actus illam gratiam physice inferant, vel quia eam mereantur, sed quia ex Dei misericordia, ex cujus auxiliis procedunt, habent vim impetrandi. Quam doctrinam haud obscure tradit Divus Thomas 2, 2, *quæstione* 83, *articulo* 16, ubi inquirit : *Utrum peccatores orando impetrent aliquid a Deo?* Et respondet affirmative : *non quasi ex justitia*, inquit, *quia peccator hoc non meretur, sed ex pura misericordia : observatis tamen quatuor præmissis conditionibus, ut scilicet pro se petat, necessaria ad salutem, pie, et perseveranter.* De oratione autem habente hujusmodi conditiones dixerat articulo præcedenti : *Et ideo ponuntur quatuor conditiones, quibus concurrentibus semper aliquis impetrat, quod petit, ut scilicet pro se petat, necessaria ad salutem, pie, et perseveranter.* Unde attritionem huic orationi, aliisque pietatis operibus conjunctam non dubitamus consequi impetrative Dei gratiam vel dandam in sacramento, ut in præsenti statu per se loquendo contingit ; vel extra sacramentum, ut olim contingebat, et nunc etiam per accidens, ubi quis nequit ad sacramentum accedere. De qua attritione, ut a contritione distinguitur, inquit Concilium Tridentinum *sess.* 14, *cap.* 4 : *Hoc enim timore utiliter concussi Ninivitæ ad Jonæ prædicationem, plenam terroribus pœnitentiam egerunt, et misericordiam a Domino impetrarunt.* Videantur, quæ infra dicemus *Tract.* 16, *disp.* 6, *num.* 76. Quanta vero debeat esse horum actuum continuatio, aut perseverantia, aut multiplicatio, ut gratiam justificationis intra, vel extra sacramenta infallibiliter impetrent, nequit a nobis metaphysice determinari : sed ad Dei dispositionem spectat. *Quædam enim*, inquit Divus Thomas *quæstione citata articulo* 15, *non negantur, sed ut congruo dentur tempore, differuntur, ut Augustinus dicit super Joannem. Quod tamen potest impediri, si in petendo non perseveret.* Videantur, quæ diximus *loco supra citato ex Tractatu* 13 *a numero* 28, quibus major lux accedet ex infra dicendis *dubio* 3 per totum.

§ IV.

Adversariorum motivis occurritur.

23. Oppositam sententiam asserentem nullam de facto dari gratiam interiorem pure sufficientem ; sed omnem veram gratiam interiorem esse efficacem videtur tenuisse Michael Baius, ut evincit Ripalda *loco citato.* Illam etiam docuit Cornelius Jansenius *lib.* 3 *de gratia Salvatoris cap.* 13, et Antonius Arnaldus Doctor Sorbonicus in libro, quem *Constitutionis Innocentii X defensionem* appellat. Sed præcipui hujus assertionis fautores sunt hæretici nostri temporis : quorum dicta citatus Ripalda lato calamo transcripsit *sect.* 2 ; sufficiat audire Calvinum in antidoto ad Tridentinum *sess.* 6, § *Porro*, ubi ait : *Motus Spiritus sancti sic est efficax, ut fidem semper gignat, qua sola autumat hominem justificari.* Et Petrus Molineus ejusdem furfuris homo scripsit : *Pessimum, quod in opinionibus istis nuperis reperio, est gratia ista sufficiens, quam dicitur Deus dare omnibus hominibus*, ut refert Malderus Episcopus Antverpiensis 12, *fol.* 485.

(Error contrarius. Michael Baius. Cornel. Jansen. Anton. Arnald. Calvin. Petr. Molin. Malder.)

24. Probant hanc sententiam citati Auctores innumeris testimoniis Scripturæ, et SS. Patrum, et præcipue D. Augustini, et D. Thomæ, ex quibus tamen, ut prolixitatem vitemus, selectiora tantum, et urgentiora ponderabimus ; eaque ut magis premant, si premunt, sub forma argumenti proponemus. Arguitur ergo primo : nam auxilium sufficiens est, quod præstat potestatem ad agendum : sed de facto potestas ad agendum provenit ab auxilio efficaci : ergo de facto nullum datur auxilium sufficiens, quod efficax simul non sit. Minor, in qua sola est difficultas, probatur *primo* ex Scriptura Joan. 22 : *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum :* auxilium autem, quo homo trahitur ad Christum est efficax : ergo nemo habet potentiam, ut ad Christum veniat, nisi ab auxilio efficaci. *Secundo* ex Divo Augustino *in libro de gestis Pelagii*, ubi inquit : *Sine gratia Dei nemo recte vivit, sine gratia Dei id, ad quod adjuvat, fieri non potest :* gratia autem, qua recte vivimus, est efficax ; sine qua tamen asserit August. fieri non posse id, ad quod adjuvat : potestas ergo ad agendum provenit a gratia efficaci. *Tertio*, nam D. Thom. *in præsenti q.* 109, fere per totam nihil frequentius inculcat, quam hominem non posse

(Primum fundamentum ab auctoritate. Joan. 22. D. Thom.)

ad Deum converti, nisi a Deo convertente: sed convertit hominem ad se per auxilium efficax : ergo potentia hominis, ut in Deum convertatur, est ab auxilio efficaci.

Proseq-nitur. Respondetur negando minorem : quoniam auxilium efficax est pura reductio virtutis operativæ præexistentis ad actum agendi : unde non præstat potentiam, sed aliunde, et per alia auxilia constitutam supponit, ut *disp. præced. dub.* 6 insinuavimus, et magis constabit ex infra dicendis *disp. seq.* per totam. Nunquam tamen reducetur potentia, vel virtus operativa ad actum agendi, nisi applicetur per auxilium efficax. Et ideo auxilium sufficiens se solo præstat potestatem antecedentem, et in sensu diviso, quæ est potentia simpliciter : auxilium autem efficax dat potestatem consequentem, sive actui infallibiliter conjunctam. Unde ex denegatione auxilii efficacis solum sequitur impotentia consequens, et in sensu composito, quæ est potentia secundum quid. Et in hoc sensu procedunt testimonia, quæ ad probationem minoris adducuntur : cum enim asserunt neminem posse venire nisi a Patre trahente, neminem posse converti nisi a Deo convertente etc. loquuntur de potestate consequenti, et cum effectu infallibiliter conjuncta : hæc enim prout talis, est effectus gratiæ efficacis. Cum hoc autem recte cohæret, quod homo auxilio efficaci carens habeat potestatem antecedentem, et in sensu diviso, quæ est effectus gratiæ sufficientis. Quæ interpretatio satis aperte colligitur ex D. Thom. nam sicut asserit non posse hominem converti, nisi Deo convertente : ita frequenter tota illa quæstio et præcipue *art.* 1 docet nullam creaturam posse operari, nisi a Deo moveatur : et tamen certum est plures causas secundas naturales, priusquam moveantur a Deo habere potentiam sufficientem ad operationes sibi correspondentes. Loquitur ergo S. Doctor de impotentia consequenti, in sensu composito, et secundum quid : cum qua recte cohæret antecedens, in sensu diviso, et simpliciter.

Secundum argumentum. 25. Arguitur secundo : quia illa gratia, ad quam infallibiliter sequitur operatio, est efficax : sed nulla est gratia interior, ad quam de facto non sequatur infallibiliter effectus : ergo nulla est gratia interior, quæ non sit efficax : ergo nulla est pure sufficiens. Probatur minor : tum quia Augusti- August. nus ex præsentia gratiæ interioris colligit effectum operis infallibiliter secuturum : sic enim ait serm. 43 : *Agis, si ageris, et bene agis, si a bono ageris*, et epist. 107 ad Vitalem : *Gratia dat merita ipsa, cum datur*, et lib. 1 ad Simplicianum quæst. 2 : *Illud autem nescio, quomodo dicatur frustra Deum misereri, nisi nos velimus. Si enim Deus miseretur, jam volumus. Ad eandem quippe misericordiam pertinet ut velimus.* Ubi ut vides connexionem, seu consecutionem infallibilem adstruit inter gratiam interiorem, et ejus effectum. Tum etiam quia idem S. Doctor ex negatione effectus colligit gratiam interiorem non fuisse communicatam : ita enim habet in lib. de prædestinatione Sanct. cap. 8 : *Qui credunt prædicatore forinsecus insonante, intus a Patre audiunt, atque dicunt : qui autem non credunt, foris audiunt, intus non audiunt, neque dicunt.* Et lib. de gratia Christi cap. 3 inquit : *Qui novit, quid sit, quod fieri debeat, et non facit, nondum a Deo didicit secundum gratiam, sed secundum legem.* Hæc autem Augustini consecutio nulla foret, si omnis gratia interior infallibiliter suum effectum, pro quo datur, non consequeretur.

Aliquorum responsio. Respondetur negando minorem : quia plurima sunt auxilia, quibus homo resistit, et quæ propria operatione defraudat, ut supra vidimus *num.* 6. Ad probationes autem in contrarium respondent Ripalda *loco citato sect.* 26 et alii Molinæ discipuli illam consecutionem inter gratiam, et cooperationem nostram, quam tanta energia ponderat Augustinus, non fundari in entitate ipsorum auxiliorum, sed in ipsa cooperatione arbitrii vel exercita, vel per scientiam mediam prævisa : unde cum nos possimus cuilibet auxilio dissentire, illudque inefficax reddere, salvare sibi videntur omnia auxilia ex se tantum esse sufficientia.

Est insufficiens. 26. Sed hæc responsio petit principium, et non satisfacit Adversariorum argumento, nec consonat menti D. Augustini. Si enim illa consecutio toties ab Augustino intenta, et inculcata fundatur in gratia, et libero arbitrio jam simul cooperantibus ; nihil aliud dicet Augustinus, quam gratiam operari, si operetur, et liberum arbitrium operari, si operetur : et ita ex operatione eandem operationem colliget. Quo quid absurdius, et magis puerile ? Id vero non intendit Augustinus, sed modo longe diverso procedit, ut ipsa ejus testimonia clamant : nam comparando gratiam Dei, et operationem arbitrii, ex gratia infert arbitrii operationem. Non quia sola gratia operationem causat ;

causat; sed quia gratia facit, ut arbitrium infallibiliter operetur. Quæ motio apud August. est adeo efficax, et infallibilis, ut dicat *in lib. de gestis Pelagii cap.* 3 : « Pro- « culdubio plus est agi,quam regi. Qui enim « regitur, aliquid agit : qui vero agitur, « agere aliquid in se vix intelligitur. Ta- « men tantum prœstat voluntatibus nostris « gratia Salvatoris, ut non dubitet Aposto- « lus dicere : Quotquot Spiritu Dei aguntur, « ii sunt filii Dei. »

Legitima solutio. Aliter ergo, et satis perspicue ad prædicta testimonia respondetur duplicem secundum Augustinum esse gratiam interiorem, ut vidimus *disp. præced. dub. ult.* § *ult.* nempe efficacem, quam vocat *congruam, et secundum propositum;* et pure sufficientem, quam appellat *non congruam , et non secundum propositum.* Quando ergo S. Doctor ex præsentia gratiæ colligit effectum infallibiliter mox futurum, et quando ex hujus negatione infert absentiam illius ; loquitur de gratia efficaci. Hæc quippe habet prædictam connexionem ; non vero gratia pure sufficiens, ut ipsimet Adversarii admittunt in gratia Adamo collata, quæ perseverare potuit, et tamen non perseveravit. Et quod hæc sit

D. Aug. legitima D. Augustini sententia constat ex *lib. de gratia Christi cap.* 13, ubi vim, et fundamentum illationum, quas locis citatis proponit, explicat his verbis : « Sic enim « docet Deus eos, qui secundum propositum « (*pende verba*) vocati sunt, simul donans, « et quid agant scire, et quod sciunt agere. « Unde ad Thessalonicenses sic Apostolus « loquitur : De charitate autem fraternitatis « non opus habetis vobis scribi : nam ipsi « vos a Deo didicistis, ut diligatis invicem. « Atque ut probaret eos a Deo didicisse, « subjunxit : Etenim facitis illud in omnes « fratres in universa Macedonia. Tanquam « hoc sit certissimum indicium, quod a Deo « didiceritis, si id, quod didiceritis, feceri- « tis. Isto modo sunt omnes secundum pro- « positum vocati.

Tertium argumentum. 27. Arguitur tertio : quia nemo petit id, quod jam habet : sed homo petit a Deo auxilia, quibus possit adimplere divina præcepta : ergo homo non habet auxilia, quibus possit prædicta præcepta observare : atqui gratia sufficiens præstat potestatem ad observandum divina præcepta : ergo homo non habet gratiam sufficientem. Minor primi syllogismi, in qua sola est difficultas,

D. Aug. probatur ex D. Augustino *in lib. de gratia, et libero arbitrio cap.* 16, ubi inquit : « Ma- « gnum aliquid Pelagiani se scire putant, « quando dicunt : Non juberet Deus, quod « sciret non posse ab homine fieri. » Quibus ipse respondet : « Quis hoc nesciat ? sed « jubet aliqua, quæ non possumus, ut no- « verimus, quid ab illo petere debeamus. « Ipsa est enim fides, quæ orando impetrat, « quod lex imperat. » Sentit ergo S. Doctor hominem non habere auxilia sufficientia ad plura præcepta, ad quæ tenetur.

Confirmatio. Confirmatur urgenter destruendo fundamentum nostræ assertionis : nam si daretur gratia sufficiens separata ab efficaci, maxime ut per eam possit homo adimplere præcepta supernaturalia, ad quæ tenetur : sed multoties homo non potest adimplere divina præcepta, ad quæ tenetur : ergo nullum est fundamentum ad asserendum dari gratiam sufficientem separatam, vel distinctam ab efficaci. Probatur minor ex D. Au-

Idem. August. gustino, qui pluribus in locis significat homines cognoscentes, volentes, et conantes adimplere divina præcepta, non posse ea observare, et tamen illa non observando peccare. Nam *in libro de perfectione justitiæ cap.* 3, respondens ad 9 objectionem Cælestii inquit : « Per arbitrii libertatem fac- « tum est, ut esset homo cum peccato. Sed « jam pœnalis vitiositas subsecuta ex liber- « tate fecit necessitatem. Unde ad Deum « fides clamat : De necessitatibus meis educ « me. Sub quibus vel non possumus in- « telligere, vel cum quod intellexerimus, « volumus, non valemus adimplere. » *Et serm.* 4, *de verbis Apostoli* docet, quod cum Christus dixit Paulo, *sufficit tibi gratia mea*, significavit, *Volo, ut velis : sed non sufficit, ut velis :* quasi indicans hominem etiam volentem, et desiderantem non posse adimplere legem Dei. Quo etiam sensu *tractatu* 34, *in Joannen* asserit : *Forte conaris, et non potes.* Et *Psalm.* 105, loquens de peccatore volente vincere vitia inquit : *Conatur, et non potest.* Et *Psalm.* 52, ait : « Homo ple- « rumque sibi ignotus est : quid ferat, et « quid non ferat, ignorat : et aliquando « præsumit se ferre, quod non potest, etc. « Proinde Petrus præsumpsit, nescio quid, « quod in illo nondum erat, usque ad mor- « tem se cum Jesu Christo perseveraturum. « Vires suas ignorabat. » Ubi apertissime significat D. Petrum non habuisse vires sufficientes ad perseverandum, et non potuisse vitare peccatum negationis.

Confirmatur secundo. Confirmatur secundo : quoniam Judæi tenebantur legem observare, eamque non

observando peccabant : et tamen Judæi non habuerunt auxilia sufficientia ad suæ legis observationem ; ergo ex obligatione observandi præcepta supernaturalia minime infertur, quod habeamus auxilia sufficientia distincta ab efficacibus. Probatur minor ex D. August. *lib. de Spiritu et littera cap.* 19, ubi ait : *Lex data est, ut gratia quæreretur : gratia data est, ut lex impleretur.* Ubi contraponit beneficium collatum Judæis, quod est lex, beneficio communicato Christianis, quod est gratia : Judæi ergo habuerunt legem, qua quærerent, non gratiam, qua legem observarent. Unde *serm.* 6, *de verbis Apostoli cap.* 7, inquit : *Lex jubebat, et non implebat : quia caro, ubi non erat gratia, invictissime resistebat.* Quod expressius adhuc tradit D. Thom. 1, 2, *q.* 98, *art.* 6, ubi distinguit bonos, et malos Judæos veteres : asseritque pluribus collatam fuisse legem in auxilium, posterioribus vero ad superbiam convincendam : ergo quibusdam saltem Judæis nulla gratia intrinseca sufficiens communicata fuit ; sed sola lex extrinseca. Et *eadem* 1, 2, *quæst* 106, *artic.* 2 *ad* 2, docet legem novam iram Dei non operari, quia quantum est de se, dat auxilium sufficiens ad non peccandum : atqui lex vetus iram Dei operabatur, ut expresse tradit Apostolus *ad Rom.* 4 ; sentit ergo Divus Thomas quod in veteri lege non dabantur auxilia intrinseca sufficientia ad non peccandum. Et *in respons. ad* 3, addit ex August. veterem legem in tabulis lapideis scriptam dici ab Apostolo *ministrationem mortis;* legem vero novam scriptam in tabulis cordis carnalibus appellari *ministrationem Spiritus,* quia per donum Spiritus operamur recte, et a mortis damnatione liberamur. Quæ differentia non subsisteret, si in lege veteri collata fuissent auxilia sufficientia ad legis observationem.

D Aug. — Idem. — D. Tho.

Tertio. Confirmatur tertio : quia sunt quidem homines adeo mali, ut eos vocet Scriptura *obduratos*, et *excæcatos*, quos tamen obligari divinis præceptis, certius est, ut dubitari nequeat : sed obdurati, et excæcati nullam gratiam interiorem recipiunt : hæc ergo inefficaciter colligitur ex obligatione servandi divina mandata. Probatur minor ex Augustino pluribus in locis : nam asserit in lib. 1, ad Simplicianum quæst. 2 : *Deum nolle illorum misereri*, et tract. 53, in Joan. *eos deserere non adjuvando*, et Psalm. 147, *eos non vocare, nec eis aperire sensum, nec infundere gratiam, et lib. de perfect. justitiæ cap.* 19, *eos destituere omni lumine veritatis, et divino adjutorio.* Quæ falsa essent, si Deus induratis, et excæcatis gratiam sufficientem interiorem impertiretur.

August.

Responsio ad argumentum. 28. Hoc argumentem, et ejus confirmationes tangunt difficultatem infra *dub.* 3, ex professo examinandam, an videlicet Deus omnibus, et singulis hominibus conferat auxilia sufficientia ad salutem : et profecto non impugnant nostram conclusionem, quæ solum indefinite asserit dari de facto aliquam gratiam sufficientem separatam ab efficaci, quidquid sit, an omnes homines, et in omni statu, et sub omni dispositione prædictam gratiam recipiant. Sed nihilominus oportet illis breviter occurrere : quia impugnant, saltem ex parte, fundamentum nostræ assertionis. Ad argumentum igitur dicendum est potius ex ipsa oratione convinci dari aliquam gratiam sufficientem distinctam ab efficaci. Nam si Augustinus asserit posse homines servare divina præcepta, quia possunt orare, et orando consequi auxilia, quæ ad prædictam observationem requiruntur; profecto supponit dari de facto auxilium ad orandum necessarium : alias eodem modo et æque immediate, essemus impotentes ad orandum, ac ad observandum præcepta : et consequenter oratio non esset medium ad prædictam observationem. Fatemur ergo hominem non petere id, quod evidenter cognoscit se habere : sed nihilominus ad petendum, sicut oportet, debet aliquam gratiam habere. Et quia frequenter hac gratia non utitur, sed multoties ab orando desistit, cum orare possit ; sequitur habere aliquam gratiam sufficientem distinctam, et separatam ab efficaci. Quam doctrinam aperte tradit D. August. in testimonio, quod nobis objicitur, ait enim: *Ipsa fides orando impetrat, quod lex imperat.* Cum autem asserit, quod non possumus servare aliqua præcepta, vel loquitur de potestate per vires naturæ, quæ insufficientes sunt ad præcepta supernaturalia ; vel de potestate supernaturali omnino proxima, quæ opus non est, ut semper nobis adsit, ut supra exposuimus a *num.* 18.

D. Aug.

Ad 1 confirmationem. Ad primam confirmationem respondetur negando minorem, quam minime docet D. August. in testimoniis, quibus eam suadere contendunt Adversarii. Nam cum in primo testimonio asserit hominem non posse implere præceptum, cum vult, et quod illa necessitas provenit ex peccato præcedenti, loquitur ad mentem Cœlestii, cujus objectioni occurrit.

Testimonia D. Aug. explicantur.

occurrit. Porro Pelagianus ille asserebat hominem posse per vires naturæ omnia Dei præcepta adimplere; siquidem ea observare tenetur: cui respondet Augustinus negando, quod possit, *etiam si vellet*, voluntate utique, et volitione pure naturalibus, de quibus loquebatur hæreticus: et simul docet, quod ad hanc impotentiam se reduxit natura humana excludendo per Adami peccatum justitiam originalem, qua poterat. Minime tamen asserit Augustinus, quod simus prorsus impotentes ad præceptorum observationem: sed potius designat gratiam sufficientem orationis, qua saltem mediate possimus: quia videlicet orando consequimur auxilia immediate concurrentia ad hujusmodi orationem: Unde inquit, *ad Deum fidès clamat, de necessitatibus meis educ me.* Fides autem, et plurima, quæ illam comitantur, gratiam supernaturalem, et sufficientem important.

Eundem sensum continet secundum testimonium: nam solum intendit non sufficere velle naturale, imo nec velle supernaturale imperfectum ad observantiam divinæ legis. Et ideo postquam dixit: *Non sufficit, ut velis*, subjunxit: *Adjuvandus es, ut plene velis, et impleas, quod velis*: et postea: *si vis evadere legem minantem, fuge ad Spiritum adjuvantem. Clama ad Deum tuum, ut adjuvet te.* Ubi aperte supponit auxilium sufficiens immediate ad orandum, quod est sufficiens mediate ad observandum præcepta.

In aliis duobus testimoniis, in quibus asserit: *Conaris, et non potes, Conatur, et non potest,* loquitur etiam vel de conatu naturali, qui insufficiens est ad servandum supernaturalia præcepta, vel de conatu supernaturali imperfecto, cui opus est adjicere novas, et majores vires ad vincenda vitia, et ad perfectam legis observationem. Et ideo *in libro de natura, et gratia cap.* 16, *monet hominem orare ut habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata. Sic quippe adjuvatur, ut faciat, quod juvetur, et cap.* 17, inquit: *Qui ergo vult facere Dei mandatum, et non potest, jam quidem habet voluntatem bonam* (ecce aliquod auxilium gratiæ faciens voluntatem bonam) *sed adhuc parvam, et invalidam; poterit autem, cum magnam habuerit et robustam.*

Ultimum testimonium eodem modo interpretandum est: nam licet D. Petrus, et alii putaverint habere gratiam omnino adæquatam ad actus excellentes, cujusmodi esset victoria illius gravissimæ tentationis circa negationem Christi: illam tamen aliquando non habuerunt. Sed nihilominus ex vi gratiæ, quam habebant, potuerunt orare, et orando consequi prædictam gratiam. Quod aperte significat August. *loco proxime citato cap.* 17, dicens: *Ipsam charitatem* (nempe robustam) *Petrus nondum habuit, quando timore Dominum ter negavit. Et tamen quamvis parva et imperfecta non deerat, quando dicebat: Animam meam pro te ponam.* Qua gratia si Petrus uteretur orando, auxilium omnino, et immediate consequeretur pro tentationis victoria. Ad quod remedium illum exhortans Christus in horto, cum jam tentatio esset in proximo, dixit: *Simon dormis?* adjiciens: *Vigilate, et orate, ne intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Quæ verba etsi ad filios Zebedæi simul dormientes etiam dixerit, specialiter tamen Petro dicta observat Evangelium; nempe ut peculiari ratione præmoneretur de periculo ac remedio.

Major explicatio testimoniorum D. Aug.

29. Adde primo, quod cum D. Augustinus toties repetit homines non posse servare legem divinam, vel vincere tentationes, non loquitur de potentia absoluta; sed solum de quadam impotentia morali, quæ consistit in magna difficultate: cum qua optime cohæret dari gratiam sufficientem ad eam absolute superandam. Quam responsionem tradit D. Anselmus *in lib. de concordia gratiæ, et liberi arbitrii cap.* 3, his verbis: « Quod autem quidam experimento existimant probare, nihil valere liberum arbitrium: quia multi immenso conatu nituntur, ut bene vivant: et quadam (ut aiunt) impossibilitate obstante, nihil proficiunt; aut post profectum irrecuperabiliter deficiunt: non destruunt, quod rationabiliter monstratum est, liberum scilicet arbitrium cum gratia valere. Ut autem nitentes non proficiant, aut post profectum deficiant, non impossibilitate, sed aliquando gravi, aliquando facile superabili difficultate fieri existimo. Sæpissime namque asserere solemus impossibile nobis esse, quod sine difficultate perficere non valemus. » Eandemque doctrinam prius tradiderat D. Gregor. Nazianzenus *orat.* 36, quæ est de Theologia.

D. Ansel.

D. Greg. Nazianz.

Adde secundo impotentiam illam toties assertam ab Augustino solum importare carentiam potentiæ consequentis, sive effectui indissolubiliter conjunctæ: et hæc potentia in quantum talis non provenit a solo auxilio sufficienti, sed importat auxilium efficax:

quod licet non semper adsit, potest tamen media oratione impertiri. Quam interpretationem colligimus ex eodem S. Doctore *in lib. de gratia, et libero arbitrio cap.* 16, ubi inquit : « Certum est enim nos mandata « servare si volumus : sed quia præparatur « voluntas a Domino, ab illo petendum est, « ut tantum velimus, quantum sufficit, ut « volendo faciamus. Certum est nos velle, « cum volumus : sed ille facit, ut velimus « bonum, de quo dictum est, quod paulo « ante posui, quod præparatur voluntas a « Domino. De quo dictum est, a Domino « gressus hominis dirigentur, et viam ejus « volet. De quo dictum est, Deus est, qui « operatur in nobis et velle, et operari. « Certum est nos facere, cum facimus : sed « ille fecit, ut faciamus præbendo vires effi- « cacissimas voluntati, qui dixit : Faciam, « ut in præceptis meis ambuletis, et judicia « mea observetis, et faciatis. » Et paulo post : « Cui dicit homo : Pone Domine custodiam « ori meo : hoc est enim dicere : Fac, ut po- « nam custodiam ori meo. »

August.

30. Ad secundam confirmationem respondetur negando minorem : quam tot testimonia D. Thomæ minime evincunt. Nam imperfectiones illæ, et ut sic dicamus, insufficientiæ, quibus sancti Doctores legem antiquam deprimere videntur, non eo tendunt, ut negent auxilia sufficientia intrinseca collata tempore legis; sed tantum ut asserant prædicta auxilia non dari per legem, aut ex vi legis. Cum quo tamen recte cohæret, ut Patres antiqui habuerint prædicta auxilia ex meritis Christi, et per fidem in Messiam. In quo plurimum excedit lex Evangelica, quæ ipsum Christum præsentem habet, et affert ex se gratiam, eaque mediante scribitur in tabulis cordis, non in tabulis lapideis, ut lex Mosaica. Desumiturque hæc responsio ex Divo Thoma supra *quæst.* 98, *art.* 1 *ad* 4, ubi ait : « Dicendum, « quod quamvis lex vetus non sufficeret ad « salvandum homines : tamen aderat aliud « auxilium a Deo hominibus simul cum « lege : per quod salvari poterant, scilicet « fide Mediatoris, per quam salvati sunt « antiqui patres : sicut etiam nos justifica- « mur. Et sic Deus non deficiebat homini- « bus, quin daret eis salutis auxilia. » Quibus verbis adeò elucet, quæ sit mens D. Augustini, et Divi Thomæ in testimoniis, quæ nobis objiciuntur, ut supervacaneum sit ea singillatim interpretari.

Diluitur secunda confirmatio.

Imperfectio veteris legis.

D.Tho.

Ad ultimam confirmationem negamus minorem : nam potius oppositum indicat sacra Scriptura pluribus in locis, et præcipue *cap.* 12 Sapientiæ, ubi summe exaggerat obdurationem, et cæcitatem Palestinorum his verbis : *Non ignorans, quoniam nequam est ratio eorum, et naturalis malitia ipsorum, et quoniam non poterat mutare cogitatio illorum in perpetuum : semen enim erat maledictum ab initio.* Et nihilominus asserit Deum prædictis hominibus adstitisse, ut ad ipsum, utique per gratiam, converterentur ; nam subdit : *Dabat locum pænitentiæ.* Et rursus *Veniam dabas peccatis illorum.* Et tandem : *Si enim inimicos servorum tuorum cum tanta cruciasti attentione, dans tempus, et locum, per quæ possent mutari a malitia,* etc. Quæ nequeunt intelligi de gratia pure exteriore, sive de admonitionibus, flagellationibus, et miraculis : nam cuncta hæc nequeunt hominem emollire, nisi Deus ejus cor aliqua interiori gratia respergat : qua prorsus negata, non essent omnino inexcusabiles Palestini : respondent quippe se non potuisse convertere. Unde prædictum testimonium nos edocet modum expendendi auctoritates Div. Augustini, quæ in contrarium adducuntur. Nam ex una parte asserit Scriptura, *quod non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum.* Et ex alia parte ait : *Deum eis communicasse subsidia, per quæ possent mutari a malitia.* Quæ videntur inter se contraria, re tamen non sunt : quoniam posteriora verba intelliguntur de potestate antecedenti, in sensu diviso, et quoad sufficientiam. Licet enim Deus dederit Palestinis auxilia sufficientia, quibus saltem mediate possent converti : substraxit tamen auxilium efficax, quo reipsa converterentur : atque ideo habuerunt impotentiam consequentem : non enim conjungi valet actualis conversio cum carentia auxilii efficacis. Ipsi vero per innumera, et repetita peccata, quibus resistebant, rebelles se exhibuerunt lumini, obfirmando voluntatem in malo, et demerendo, atque spernendo auxilia, per quæ converterentur. Quæ pessima dispositio constituit statum obdurationis, et excæcationis.

Occurritur tertiæ.

Obdurati an recipiant auxilia sufficientia.

Cum ergo Augustinus asserit, *Deum deserere obduratos, nolle eorum misereri, non eos vocare, destituere illos omni adjutorio, etc.* Intelligendus est de voluntate consequente, et de gratia efficaci ; non autem de voluntate antecedenti, et de gratia sufficiente. Et sensus est Deum ita velle voluntate antecedenti

denti salvare obduratos, et eis auxilia distribuere; quod nihilominus voluntate consequenti nolit eos ad regnum admittere, subtrahatque auxilium efficax, quo converterentur. Hoc autem licet generale videatur in omnibus reprobis, specialiter tamen procedit in obduratis : tum quia ob majora peccata sese magis indignos auxilio efficaci faciunt : tum quia propter resistentiam actualem sunt incapaces plurium auxiliorum sufficientium moralium, utputa prædicationis, inspirationis. etc. Quod autem D. August. non neget obduratis omnem prorsus gratiam, satis liquet *ex libro* 83 *quæstionum, quæstione* 68, ubi loquens de Pharaone, quem Scriptura significat fuisse valde obduratum, inquit: « Nunquid ergo « latebat Pharaonem, quantum boni con« secutæ fuerunt terræ illæ per adventum « Joseph? Illius ergo rei gestæ cognitio « vocatio ejus fuit, ut populum Israel mi« sericorditer tractans, non esset ingratus. « Quod autem huic vocationi obtemperare « noluit, sed exercuit crudelitatem in eis, « quibus humanitas, et misericordia de« bebatur, meruit pœnam. » Ubi, ut vides, concedit S. Doctor fuisse in Pharaone gratiam interiorem vocationis, nempe cognitionem, quæ potuit ipsum trahere ad pœnitentiam.

August.

31. Arguitur quarto : quia gratia vere sufficiens includit efficacem : ergo nulla datur gratia interior vere sufficiens, quæ non sit efficax. Probatur antecedens : nam sufficiens est, quod habet omnia requisita ad agendum : sed ad agendum requiritur auxilium efficax : ergo gratia vere sufficiens includit efficacem.

Quartum argumentum.

Confirmatur : quia necessarium est, sine quo finis haberi non potest : sed auxilium efficax est necessarium ad salutem : ergo salus non potest consequi absque auxilio efficaci : ergo sola illa gratia præstat verum posse, et sufficientiam ad salutem, quæ includit auxilium efficax.

Hoc argumentum, et confirmationem jam diluimus *disp. præced. dub.* 6, § 7, ubi declaravimus, qualiter ex eo, quod requiratur auxilium efficaciter applicans, minime colligatur, quod alia auxilia dantia virtutem non sint vere sufficientia. Unde in eo nunc dissolvendo parum immorabimur. In primis ergo in Adversarios retorquendum est : ipsi enim docent Adamum habuisse gratiam sufficientem ad perseverandum, et tamen certum est caruisse auxilio efficaci; alias non defecisset. Similiter quilibet justus potest salvari per veram gratiam habitualem interiorem sufficientem, quam actu habent: et nihilominus plures justi, nempe omnes reprobi, non habent auxilium efficax, quo salventur. Quæ evidenter suadent gratiam sufficientem non includere omnia quoquo modo ad agendum necessaria. Per quod obiter rejicitur Molinistarum responsio, qui eatenus argumentum aperte dissolvere sibi videntur, quatenus asserunt, quod posita semel gratia sufficienti, ipsum liberum arbitrium eam facit efficacem, ipsi videlicet cooperando, quin aliud auxilium desideretur, ut docet Lessius in opusculo de gratia efficaci *cap.* 10, asserens absurdum non esse concedere, quod liberum arbitrium reddat gratiam Dei efficacem. Hoc, inquam, omnino explodendum est : quoniam vere non satisfacit Adversariis, qui in scriptis Augustini aut parum versati sciunt absurdissimum esse apud Augustinum, quod Deus conferat donum quasi imperfectum, et indifferens; et quod creatura faciat, quod dona Dei sint perfecta, et determinata : similiter, quod gratia non faciat arbitrium operari; sed potius arbitrium faciat gratiam influere. *Subventum est* (inquit S. Doctor *in lib. de correct. et gratia cap.* 12, in « fine) « infirmitati voluntatis humanæ, ut « divina gratia indeclinabiliter, et insepa« rabiliter ageretur : et ideo quamvis in« firma non deficeret, neque adversitate « aliqua vinceretur. *Et post pauca :* For« tissimo, nempe Adamo, dimisit, atque « permisit facere, quod vellet : infirmis « servavit. ut ipso donante invictissime, « quod bonum est vellent, nec hoc deserere « invictissime nollent. » Sed hoc operosius *disp. sequenti* tractabimus.

Solvitur.

Retorquetur.

Absurda quorundam cogitatio.

August.

Ad argumentum ergo breviter respondemus negando antecedens. Ad cujus probationem dicendum est principium sufficiens includere omnia requisita ex parte actus primi; non vero quæ spectant ad secundum. Unde cum auxilium efficax pertineat ad actum secundum per modum reductionis, vel applicationis; minime ex eo, quod non detur auxilium efficax, sequitur carentia auxilii vere sufficientis, seu dantis posse.

Ad confirmationem dicendum auxilium efficax non requiri ad salutem non per modum principii dantis posse, sed per modum applicationis: et ideo quamvis negetur auxilium efficax, adhuc potest persistere vera sufficientia ex parte principii. In quo casu

dabitur impotentia consequens, simul cum potestate antecedenti, et sufficienti absolute. Recolantur, quæ diximus *loco citato*. Videatur etiam Ledesma de auxiliis *quæst. unica, art.* 16.

Ledesm.

§ V.

Consectarium præcedentis doctrinæ.

Discrimen a Jansenio assertum inter gratiam naturæ integræ, et lapsæ rejicitur.

32. Ex dictis infertur falsum esse discrimen, quod Cornelius Jansenius, et ejus discipuli statuunt inter gratiam auxiliantem in statu naturæ integræ, et in statu naturæ lapsæ : nempe omnem gratiam auxiliantem in statu naturæ integræ fuisse sufficientem, et nullam efficacem ; omnem vero gratiam auxiliantem in statu naturæ lapsæ esse efficacem, et nullam esse pure sufficientem. In describendo autem conditionem gratiæ efficacis hujus status convenit Jansenius in pluribus cum Thomistis : asserit enim gratiam ex se habere efficaciam, subjicere sibi voluntatem, inferre ex se infallibiliter consensum, et esse inconjungibilem cum dissensu. At in explicando conditionem auxiliorum , quæ Deus communicavit in statu innocentiæ, omnino fere convenit cum Molinæ discipulis : autumat enim prædicta auxilia esse ex se indifferentia, subjici usui voluntatis, non denominari efficacia nisi ab effectu, scilicet a consensu ad nutum arbitrii subsecuto. Ex quo principio plures Jansenistæ consequenter inferunt, et docent discretionem unius ab alio in statu innocentiæ revocandam non esse in gratiam, sed in arbitrium : potuisse tunc unum hominem gloriari adversus alium : potuisse etiam hominem in eo statu reddere gratiam pro beneficiis acceptis, sed non indiguisse oratione ad perseverandum : hominem in eo statu, si perseveraret, non accepturum majus donum, quam non perseverantem : et denique omnia absurda, quæ adversus Molinam opponi solent, oppressi necessitate consequentiæ (quam vel nequeunt, vel nesciunt declinare) non renuunt pro statu innocentiæ admittere. Hanc differentiam inter auxilia pro statu innocentiæ, quæ Jansenius vocat *gratiam sanitatis* et auxilia præ præsenti statu, quæ appellat *gratiam medicinalem*, proposuit in *lib.* 8 *de gratia Salvatoris cap.* 2, asserens esse basim doctrinæ a D. August. traditæ, et veram clavim, quæ aditum ad ejus scripta reserat : nec dubitat Thomistas, qui gratiam per se efficacem ad utrumque statum extendunt, magis Aristotelicos, quam Augustinianos dicere.

Jansenius quandoque molinizat.

Quam absurda sit differentia a Jansenio asserta.

Cæterum prædicta differentia non solum Divi Thomæ, sed etiam Molinæ discipulis ingrata est; meruitque omnium impugnationes. Inter assertores autem gratiæ per se in omni statu efficacis, qui ante, et post Jansenium doctrinam ejus proxime relatam impugnarunt, præcipui sunt Estius *in* 1, *dist.* 41, § 14, ubi præclara D. Thomæ testimonia refert, Thomas Angelus in opusculo, cui titulus est : *Mens Augustini de gratia Adami*. Thomas Bravardinus Archiepiscopus Cantuariensis, Leonardus Coquæus, Ysambertus Doctor Parisinus, Labat 2 *parte tract.* 2, *disput.* 3, *dub.* 4, § 5. Noster Philippus *disp. de gratia dub.*8, et Gonet *disp.* 5, *de voluntate Dei, art.* 7, *et disp.* 5, *de statu naturæ lapsæ art.* 3. Ex Molinistis vero late agit contra Jansenium Ripalda *lib.* 2 *de statu naturæ lapsæ disp.* 24. At hic auctor post prolixum laborem nihil contra Jansenium in hac parte concludit : non enim impugnat differentiam ab illo assertam, nempe gratiam status innocentiæ esse ex se indifferentem, gratiam vero hujus status esse ex se efficacem : sed alio prorsus divertit, totos nervos intendens, ut gratiam per se efficacem demetat. In quo quamvis satis callide se gerit impugnans sub Baïanorum larva Thomistas; egit tamen inutiliter, ne dicamus infeliciter : nam Jansenius non erravit admittendo gratiam per se efficacem in hoc statu ; sed erravit negando in aliquo statu gratiam efficacem, et pro hoc statu gratiam sufficientem ab efficaci distinctam : sententia quippe, quæ auxilia per se, et ex se efficacia deprædicat, certissima est, et communis inter Div. Augustin. et D. Thom. discipulos utpote quæ Augustinum habet patronum ; et Pelagianos, et Semipelagianos, et eorum reliquias prosternit, ut liquet ex dictis *disp.* 1, *cap.* 4, § 5, *et cap.* 5, § 2, magisque constabit ex dicendis tota disp. VII Unde Innocentius X, post editam adversus quinque Jansenii propositiones constitutionem, semel, et iterum declaravit se minime intendisse doctrinam de gratia per seipsam efficaci directe, vel indirecte attingere. Ediditque circa hoc speciale decretum in Congregatione generali S. Inquisitionis habita die 23 aprilis anno 1654.

Estius. D.Tho. Angel. Bravar. Coquæu. Ysamb. Labat. Noster Phil. Gonet. Ripalda. Innoc. X.

Refellitur amplius.

33. Discrimen ergo utriusque gratiæ a Jansenio assignatum (supposita notitia auxilii sufficientis, et efficacis, quam hactenus

exposuimus,

exposuimus, et amplius infra subjiciemus) facile ex dictis refellitur. Nam in primis, quod pro hoc statu datur gratia ex se efficax, ipse Jansenius admittit : quod autem etiam in hoc statu adsit gratia sufficiens, satis liquet ex dictis in hoc dubio : datur igitur in hoc statu utraque gratia. Similiter quod in statu innocentiæ fuerit auxilium sufficiens, tradit ipse Jansenius : quod vero etiam adfuerit aliqua gratia efficax, liquido convincitur. Nam gratia efficax est, quæ conjungitur cum effectu, abstrahendo a modo connexionis : Adamus autem habuit auxilia cum operationibus supernaturalibus conjuncta : elicuit enim nonnullas operationes supernaturales, antequam ab innocentiæ statu decidisset quæ operationes absque auxilio applicante, sive efficaci fieri non possunt, ut *disput. præced. dub.* 6, declaravimus : ergo Adamus habuit utraque auxilia et sufficientia, et efficacia ad supernaturaliter operandum. Unde constat discrimen a Jansenio assignatum, prout omnem gratiam ad singulos actus requisitam comprehendit verificari non posse ; sed ad summum respective ad perseverantiam. Quamvis enim Adamus non habuerit auxilium efficax ad perseverandum, sed tantum sufficiens, e contra vero omnes prædestinati habeant auxilium efficax ad perseverandum, et non præcise sufficiens : nihilominus Adamus habuit auxilium non solum sufficiens, sed etiam efficax ad aliquem actum, utputa ad amandum Deum supernaturalem auctorem, cum illum brevi saltem tempore dilexerit : et e converso in hoc statu plures habent auxilium pure sufficiens ad prædictum amorem, et destituuntur auxilio efficaci ; siquidem nunquam diligunt.

Major illius differentiæ confutatio.

34. Quod amplius roborari, et declarari potest sequenti discursu : etenim homo in præsenti statu naturæ lapsæ ex triplici capite indiget adjutorio divino tam sufficienti, quam efficaci : primo ob generalem dependentiam, quam agens secundum habet a primo agente : secundo ob excessum operationum supernaturalium supra vires naturales : tertio ob infirmitatem, et debilitatem naturæ, quæ quamvis supponatur sufficiens in actu primo, deficit tamen in actu secundo, nisi a Deo efficaciter, et indeclinabiliter ad bonum agatur. Constat autem, quod licet homo in statu innocentiæ, non indiguisset auxilio gratiæ efficacis ob tertium titulum ; erat enim integer, et sanus : illo tamen opus habebat ob duo priora capita : siquidem erat agens secundum, et eliciturus fuerat supernaturales operationes. Ergo sicut homo in præsenti statu indiget duplici auxilio Dei, nempe sufficienti, quo fiat proxime potens, et proportionatus ad supernaturaliter operandum, et insuper alio auxilio efficaci, quo applicatur ad agendum per modum agentis secundi : ita ob easdem rationes primus homo utroque auxilio indigebat ; quamvis ei necessarium non esset auxilium sanans naturam, et corroborans ipsam sufficientiam supernaturalem, qua pollebat. Quemadmodum, verbi gratia, homo infirmus duo postulat ad pugnandum, nempe sanitatem, et arma : robustus vero quamvis remediis ad sanitatem non indigeat, eget tamen armis. Et si uterque clavum in alto fixurus esset, necessario adjuvandus esset adjutorio, sive adminiculo scalæ ; infirmus autem ulterius exigeret sanitatem. In utroque igitur statu et integritatis, et naturæ lapsæ requiruntur auxilia tam sufficientia, quam efficacia ; sed in hoc statu ob plures titulos, quam in illo.

D. Tho. pro vera sententia.

Quam doctrinam perspicue, et optime tradit D. Thom. supra quæst. 109, art. 2, in corp. ubi inquit : « Natura hominis potest dupliciter considerari : uno modo « in sui integritate, sicut fuit in primo « parente ante peccatum : alio modo secundum quod est corrupta in nobis post peccatum primi parentis. Secundum autem « utrumque statum natura humana indiget « auxilio divino ad faciendum, vel volendum quodcumque bonum, sicut primo « movente, ut dictum est (*nempe art.* 1, « *ubi asseruit auxilium efficaciter applicans*) « sed in statu naturæ integræ, quantum ad « sufficientiam operativæ virtutis poterat « homo per sua naturalia velle, et operari « bonum suæ naturæ proportionatum, « quale est bonum virtutis acquisitæ : non « autem bonum superexcedens, quale est « bonum virtutis infusæ. Sed in statu naturæ corruptæ etiam deficit homo ab hoc, « quod secundum suam naturam potest, ut « non possit totum hujusmodi bonum implere per sua naturalia. Quia tamen natura humana non est totaliter per peccatum corrupta, ut scilicet toto bono naturæ « privetur : potest quidem etiam in statu « naturæ corruptæ aliquod bonum particulare agere (sicut ædificare domos, plantare vineas, et alia hujusmodi) non tamen totum bonum sibi connaturale, ita

« quod in nullo deficiat : sicut homo infir-« mus potest per seipsum aliquem motum « habere, non tamen potest perfecte mo-« veri motu hominis sani, nisi sanetur « auxilio medicinæ. Sic igitur virtute gra-« tiæ superadditæ virtuti naturæ indiget « homo in statu naturæ integræ quantum « ad unum, scilicet ad operandum, et volen-« dum bonum supernaturale. Sed in statu « naturæ corruptæ quantum ad duo, scili-« cet ut sanetur, et ulterius ut bonum su-« pernaturale virtutis operetur, quod est « meritorium. Ulterius autem in utroque « statu indiget homo auxilio divino, ut ab « ipso moveatur ad bene agendum. » Ubi in summa tria docet D. Thom. *primo* in omni statu tam integritatis, quam naturæ lapsæ necessariam esse virtutem supernaturalem, ut homo possit supernaturaliter operari : atque ideo adstruit gratiam sufficientem utrique statui communem. *Secundo* in omni statu necessarium esse auxilium divinum, quo homo moveatur ad agendum ; et consequenter docet auxilium efficax, sive applicans ad agendum, in utroque statu requiri. *Tertio* ponit differentiam inter unum, et alterum statum, dicens hominem integrum posse præcepta supernaturalia servare absque additione novæ virtutis ; hominem vero lapsum indigere gratia sanante, ut ipsa præcepta naturalia observet. Per quæ prorsus evertit opinionem Jansenii, et fundamentum illius. Quam doctrinam iterum tradit in eadem quæst. art. 9, ubi docet hominem sanum, et reparatum per gratiam sanctificantem adhuc egere motione Dei efficaci propter duo : « primo quidem ratione generali « propter hoc, quod sicut supra dictum est, « nempe *art.* 1 *et* 2, nulla res creata potest « in quemcumque actum prodire nisi vir-« tute motionis divinæ : secundo ratione « speciali propter conditionem humanæ « naturæ, quæ quidem licet per gratiam « sanetur quantum ad mentem ; remanet « tamen in ea corruptio, et infectio quan-« tum ad carnem, per quam servit legi « peccati. » Cum ergo prima ratio militet etiam in statu innocentiæ, sequitur necessarium fuisse in eo auxilium efficax prædeterminativum liberi arbitrii.

Calumnia Jansenii retunditur.

35. Sed quia Jansenius existimat hanc doctrinam non ex Augustino, sed ex Aristotele hauriri (sic enim habet loco superius citato : *Qui medicinalem Christi gratiam sic defendere conantur, ut eam in prædeterminationem physicam transforment, omni statui hominum lapsorum, et innocentium, ex vi causæ primæ, et indifferentiæ voluntatis necessariam, magis profecto Aristotelici, quam Augustiniani sunt*) audiamus non solum Thomam, sed Augustinum. Ergo S. Doctor revocat pluribus necessitatem, et existentiam auxilii efficacis ad omnipotentiam Dei, qui cum habeat supremum dominium supra voluntates nostras, illas, prout vult, et quo vult, infallibiliter, et invictissime inflectit : quæ ratio procedit independenter ab infirmitate per culpam, et quemcumque statum comprehendit. Sic habet in Enchiridio cap. 96 : « Deus non ob aliud veraciter vocatur « omnipotens, nisi quia quidquid vult, po-« test, nec voluntate cujuspiam creaturæ, « voluntatis omnipotentis impeditur effec-« tus. *Et cap.* 102, *inquit:* Quantælibet sint « voluntates Angelorum, et hominum, vel « bonorum, vel malorum : vel quod Deus, « vel aliud volentes, quam Deus, omnipo-« tentis voluntas semper invicta est. *Et lib. de correct. et gratia cap. ait :* Sine dubio « habet humanorum cordium, quocumque « voluerit inclinandorum omnipotentissi-« mam potestatem. *Et cap.* 20, *docet :* Deum « dominari voluntatibus hominum *Et denique in lib. de gratia, et libero arbitrio cap.* 21, *inquit :* Agit omnipotens Deus « in corde hominum etiam motum volun-« tatis eorum, ut per eos agat, quod per « eos agere ipse voluerit. » Quæ verificanda sunt in quocumque hominis statu, cum ubique Deus sit omnipotens, et habeat supremum dominium supra hominis voluntatem. Quamobrem ex hoc generali principio concludit in epist. 106 : *Natura humana etiamsi in illa integritate, in qua condita est permaneret, nullo modo seipsam, Creatore suo non adjuvante, servaret.* Et tamen si omnis gratia in statu integritatis esset pure sufficiens, et indifferens, ac determinabilis per liberum arbitrium independenter ab ulteriori auxilio efficaci ; jam homo seipsum posset servare, quamvis Deus illum denuo non adjuvaret per ulterioris auxilii subministrationem. Sicut Molinistæ docent, quod in hoc statu homo facit efficacem gratiam ex se indifferentem (quam tantum absque distincto in re auxilio admittunt) atque ideo, quod sine ulteriori adjutorio seipsum servet. Quod tamen Jansenius credit esse Div. August. prorsus contrarium, nec satis Semipelagianismum exuere.

D. Aug. contrarius Jansenio.

D. Aug.

36. Ad

Inconsequentiæ Jansenii.

36. Ad hæc : cuncta absurda, et inconvenientia, quæ inferuntur ex opinione negante gratiam ex se efficacem in statu naturæ lapsæ, et quorum non pauca collegit ipse Jansenius *in libro* 3, *de gratia Christi*, ut eam opinionem impugnaret ; militant æqualiter, si negetur gratia ex se efficax in statu integritatis : ergo prædicta gratia in utroque statu admittenda est : et Jansenius inconsequenter processit illam admittens pro hoc statu contra Molinæ sequaces, et negans pro illo contra D. Augustinum, et D. Thomam, et utriusque Doctoris discipulos. Probatur antecedens : nam ex Molinæ opinione sequitur in primis Deum non esse primam causam determinationis creaturæ, neque habere supremam, et omnipotentissimam potestatem supra voluntatem creatam : et idem inconveniens urget in integritatis statu, si Molinæ doctrina ad illum transferatur. *Deinde* ex Molinæ opinione sequitur discretionem unius ab alio non esse revocandam in gratiam, prout a Deo descendit ; sed in facultatem arbitrii determinantis gratiam ad unum et idem prorsus sequitur, si gratia in statu innocentiæ fuit prorsus indifferens, et subjecta libero arbitria. *Præterea* ex opinione Molinæ sequitur eum, qui consentit vocationi, non magis obligari ad agendas gratias Deo, quam qui dissentit ; siquidem uterque idem, et non diversum auxilium accepit : quod inconveniens etiam infertur ex gratia prorsus indifferenti in statu integritatis. *Insuper* ex Molinæ opinione sequitur hominem solum accipere a Deo auxilium possibilitatis, sive potestatem ad agendum, non vero auxilium operationis, sive hoc, quod est actualiter agere, et determinari : ex quo ulterius fit, minus bonum attribui Deo, et majus bonum creaturæ, ut Jansenius ex Augustino nervose arguit contra Molinam : hoc autem absurdum etiam urget in statu integritatis, si eadem, et non major gratia asseratur. *Deinde* ex Molinæ opinione sequitur hominem habentem auxilium sufficiens stulte recurrere ad Deum, ut tentationes vitet, et præcepta observet : siquidem habet jam auxilium efficax, et Augustino testante in lib. de natura, et gratia cap. 18 : *Quid stultius, quam orare, ut facias, quod in potestate habeas ?* Idem autem inconveniens militat in integritatis statu, si non major, quam gratia ex se sufficiens concedatur. *Denique*, ut innumera alia absurda non inculcemus, nullum absurdum, vel inconveniens est excogitabile, cui Molinæ opinio sit exposita, cui etiam non sit obnoxia sententia Jansenii : siquidem quæ Molina pro præsenti statu naturæ corruptæ docet, Jansenius transcribit, et transfert ad statum integritatis.

D. Aug.

Præcipuum Jansenii motivum.

37. Superest, ut motiva Jansenii diluamus. Sed quia plura ex illis § præcedenti convulsa sunt, et alia facillime explicantur ; idcirco duntaxat subjiciemus præcipuum fundamentum, quod Jansenii sententiam firmare, et e converso doctrinam tam assertionis *num.* 5 propositæ, quam hujus corollarii impugnare videtur. Arguit ergo in hunc modum : quoniam juxta D. Augustinum auxilium *sine quo non* est gratia pure sufficiens, et auxilium *cum quo* est gratia ex se efficax, ut *disp. præced. dub. ultimo* § *ultimo* declaravimus : sed juxta eundem Augustinum Deum solum contulit Adamo auxilium *sine quo non ;* nunc autem confert hujusmodi auxilium *cum quo:* ergo gratia in statu integritatis fuit mere sufficiens ; gratia vero hujus status non est pure sufficiens, sed etiam efficax. Minor est expressa D. Augustini *in lib. de correct. et gratia cap.* 11 *et* 12. Unde concludit Jansenius hanc differentiam gratiæ pro utroque statu esse basim, et clavim totius Augustinianæ doctrinæ.

Diruitur.

Respondetur, quod quamvis prædictum testimonium, utpote D. Augustini, sit maximæ auctoritatis, nequit tamen esse unicum fundamentum ad rectam hujus S. Doctoris intelligentiam. Nam prædictus liber scriptus est post viginti annorum certamina, in quibus Augustinus contra Pelagianos egit, et eorum hæresim debellavit : neque directus fuit contra Pelagianos, sed ut quasdam eorum reliquias penitus demeteret, et radicitus extirparet, ut vidimus *disput.* 1, *cap.* 4, § 6, *num.* 171. Unde alia fundamenta præmiserat Augustinus ; ne dicamus (quod absit) ipsum absque fundamento tot præclara contra Pelagianos opera exarasse. Quod obiter dicimus, non quia minoris hunc librum, quam alios Augustini æstimemus : est enim, ut loco citato observavimus, maximæ auctoritatis : sed ut falsam Jansenii propulsemus existimationem. Et hoc supposito ad argumentum dicendum est Augustinum eo loco determinate loqui de auxilio requisito ad perseverandum : et quia Adamus potuit perseverare, et actu non perseveravit ; electi vero hujus status non solum possunt perseverare, sed actu perseverant : merito asserit Au-

gustinus Adamum habuisse auxilium *sine quo non*, secus vero auxilium *cum quo*; electos vero habere auxilium *cum quo*. Per hoc tamen minime diffinit universaliter, quod omne auxilium hujus status sit *cum quo*, sive efficax, cum certum sit plures homines hujus status, videlicet omnes justos reprobos, habere auxilium sufficiens, ut possint perseverare, non vero auxilium efficax, quo perseverent. Nec determinat omnem gratiam Adamo collatam fuisse auxilium *sine quo*, seu pure sufficiens : licet enim non habuerit auxilium efficax ad perseverandum ; habuit tamen illud ad eliciendum aliqua opera supernaturalia, quæ in eo statu elicuit ; siquidem nunquam homo supernaturaliter operatur absque prædicto auxilio, ut constat ex dictis. Quod autem Augustinus loquatur de gratia ad perseverandum, liquet ex toto contextu, et præcipue ex illis verbis : « Est quippe in « nobis per hanc Dei gratiam in bono re- « cipiendo, et perseveranter tenendo, non « solum posse, quod volumus, verum etiam « velle, quod possumus. »

D. Aug.

38. Sed replicabis *primo* : nam D.August. eo loco asserit Adamum potuisse perseverare, *si vellet* : ergo denotat gratiam collatam Adamo, et propriam illius status esse ex se omnino indifferentem, et determinabilem per consensum arbitrii. *Secundo*, S. Doctor asserit, quod Adam opus non habebat adjutorii, quod implorant justi, nempe prædestinati hujus status : sed auxilium, quod justi prædestinati implorant, est auxilium efficax : ergo hujusmodi auxilium non erat necessarium in statu integritatis. *Tertio*, S. Augustinus revocat eo loco necessitatem auxilii efficacis ad infirmitatem naturæ, et rebellionem appetitus : sed in statu integritatis aberat hæc infirmitas, et rebellio, ut ex se liquet : ergo auxilium nunc requisitum non erat tunc necessarium. Unde concludit Augustinus: « Fortissimo demisit, « atque permisit facere, quod vellet : infir- « mis servavit, ut ipso servante, invictis- « sime, quod bonum est, vellent. » *Quarto*, D. Augustinus sæpissime distinguit gratiam sanitatis, et gratiam medicinalem, et quidem rectissime : nam diversis indigentiis, unius, et alterius status debent diversæ gratiæ succurrere : sed nos has gratias confundimus ; siquidem in utroque statu adstruimus gratiam tam sufficientem, quam efficacem : ergo exorbitamus a propria Augustini sententia.

Replicatur 1.

Tertio.

Idem.

Quarto.

Hæc tamen parum premunt, et diluuntur ex eodem S. Doctore. Ad primam ergo replicam dicendum est, quod cum Augustinus dicit primum hominem potuisse perseverare, *si vellet*, minime excludit necessitatem auxilii efficacis ad volendum, et actu perseverandum. Unde inquit in lib. retract. c. 10 : « Quando dixi in libro de « Genesi divinum lumen pascit pura corda « eorum, qui ab amore visibilium se ad ejus « implenda præcepta convertunt, quod om- « nes possunt, si velint : non existiment « Pelagiani secundum eos esse dictum. Ve- « rum est enim hoc posse, si velint : sed « præparatur voluntas a Domino. » Et lib. 14, de Civitate Dei cap. 17, asserit, « quod « Adamus meritum bonum habebat in ad- « juta divinitus voluntate recta, malum « vero in deserente Deum voluntate per- « versa : quia et ipsum confidere de adju- « torio Dei, non quidem posset sine adju- « torio Dei. » Cui consonat D. Thom. *hac* 1, 2, *quæst.* 109, *art.* 6 *ad* 2. Specialiter asseruit Augustinus Adamum potuisse perseverare, *si vellet* : quia minoribus aut nullis difficultatibus premebatur, ac homines justi in natura corrupta, quamvis omnes perseverare possint, *si velint* cum divino auxilio, ut statim declarabimus.

Responsio ad 1 replicam.

D. Aug.

Ad secundam respondetur, quod licet Adamo necessaria fuerit gratia tam sufficiens, quam efficax ad perseverandum ob rationes utrique statui et integritatis et naturæ lapsæ communes ; necessaria tamen illi non erat ea specialis gratia, qua sancti hujus status tentationes vincunt, et rebellionem appetitus : et in hoc sensu August. asserit « Adamum non indiguisse adjutorio, « quod implorant isti, ut constat ex ipso « textu. Ille, *inquit*, non opus habebat eo « adjutorio, quod implorant sancti cum « dicunt : Video aliam legem in membris « meis repugnantum legi mentis meæ, etc. *et post pauca addit* : Ille, nulla tali rixa « a seipso adversus seipsum tentatus in illo « beatitudinis loco sua secum pace frueba- « tur. » Unde Adamus ex vi gratiæ habitæ posset diutius in amore Dei perseverare, quam justi hujus status ex vi gratiæ sufficientis communis : quia nullam in observanda Dei lege difficultatem, aut contradictionem internam experiebatur. Actu tamen non perseveraret finaliter absque speciali, et efficaci Dei adjutorio. Et primum tantum fuisse ab Augustino intentum dicit Div. Thom. 2, 2, *quæst.* 137, *art.* 4 *ad* 2, his verbis :

Ad secundam.

D. Aug.

D. Thom.

verbis : « Dicit Augustinus in libro de cor-« rectione, et gratia, quod primo homini « datum est, non ut perseveraret, sed ut per-« severare posset per liberum arbitrium : « quia nulla corruptio tunc erat, quæ per-« severandi difficultatem præberet. » Unde in hac 1, 2, quæstione 109, art. 9, docet hominem gratia sanctificante præditum adhuc egere actuali Dei auxilio : « Primo « ratione generali propter hoc, quod nulla « res creata potest in quemcumque ac-« tum prodire, nisi virtute motionis di-« vinæ. Secundo ratione speciali propter « conditionem status naturæ humanæ : quæ « quidem licet per gratiam sanetur quan-« tum ad mentem, manet tamen in ea « corruptio, et infectio quantum ad carnem, « per quam servit legi peccati, ut dicitur ad « Rom. 7. » Hoc ergo posteriori adjutorio, quod modo sancti implorant, non indigebat Adamus : egebat tamen priori auxilio ob generalem conditionem creaturæ.

Ad tertiam.

39. Ad tertiam constat ex dictis Augustinum eo loco non designare radicem adæquatam necessitatis auxilii efficacis ; sed solum inadæquatam ortam ex infirmitate naturæ. Ratio generalis, et ubique probans est subordinatio, qua voluntas creata manet sub voluntate Dei tanquam primæ causæ, potentissime moventis, et efficaciter operationes creaturæ prædeterminantis, ut supra *numero* 35 vidimus ex eodem S. Doctore. Congrue tamen in testimonio, quod nobis objicitur, asseruit auxilium efficax fuisse infirmo concessum, et potentissimo substractum : sic enim ostendit vires creaturæ, quantumvis validissimas, prædicto auxilio indigere ; et ipsum auxilium naturam nostram, quamvis languidam, et debilissimam confirmare. Unde Deus negando auxilium efficax permisit, ut Adam deficeret, et imbecillitatem arbitrii proderet ; communicando autem illud electis facit, ut divinæ efficaciæ virtus ostendatur, quæ vel infirmos stabilit ; ut qui gloriatur, in Domino glorietur. Et huc aciem intendebat Augustinus differentiam utriusque status, et auxilii describens, ut ipsum legenti constabit.

Ad quartam.

Ad ultimam negamus minorem : quia licet in utroque statu gratiam sufficientem, et efficacem admittamus, non ideo confundimus gratiam sanitatis, et medicinalem : libenter quippe concedimus quasdam differentias inter utramque inveniri. Nam ut alias omittamus, nunc datur gratia actualis ad pœnitendum, quæ in illo statu, uti superflua minime adesset. Similiter in hoc statu datur gratia Sacramentalis, illa vero non conferretur in illo statu, utpote cui non forent communia, aut necessaria nostra Sacramenta. Hæ sunt differentiæ nobis notiores : videantur alia discrimina accidentalia apud Gonet *loco citato ex* 1 *tomo n.* 201.

DUBIUM II.

Utrum Deus omnibus hominibus præparaverit, et offerat auxilia sufficientia ad salutem.

Ex dictis dubio præcedenti constat dari aliqua auxilia sufficientia distincta ab efficacibus, eaque adesse hominibus, quoties inexcusabiliter obligantur ad adimpletionem alicujus præcepti supernaturalis affirmativi. Nunc examinandum restat, an Deus det omnibus hominibus auxilia sufficientia, non solum pro præceptorum adimpletione, a qua plures per ignorantiam excusatos supponimus, verum etiam ut salutem æternam consequi valeant. Sed pro intelligentia eorum, quæ tam in præsenti, quam in sequenti dubio dicemus, aliqua breviter observabimus.

§ I.

Præmittuntur aliqua notabilia.

Quibus modis auxilia dari dicantur.

40. Primo observa, quod verbum *dare* dupliciter usurpatur : uno modo prout idem valet, ac præparare, et offerre : altero modo prout idem importat, ac reipsa conferre, et est correlativum ad recipere. Sicut rex dicitur utroque modo *dare* præmia præliantibus : nam ante prælium *dat*, hoc est, offert, et præparat præmia, ad eaque invitat ; post prælium vero dat, hoc est, reipsa præmia confert, illisque milites honorat. Unde cum inquiritur, *an Deus omnibus hominibus det auxilia sufficientia ad salutem*, bifariam potest dubium intelligi, et duas difficultates complectitur : primo enim inquiri potest, an Deus omnibus hominibus præparaverit auxilia sufficientia ad salutem, illaque quantum est de se, offerat ; quamvis non omnes homines illa recipiant : sicut etiam Joan. 3 : *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret ;* cum tamen Joan. 1, dicatur : *Et sui eum non receperunt.* Secundo, an Deus re-

Joan. 3. Joan. 1.

ipsa, et de facto prædicta auxilia hominibus conferat, nullusque proinde sit homo, saltem adultus, qui aliquod auxilium non recipiat, quo possit ad justificationem disponi. Et quia resolutio prioris difficultatis facilior est, et præparare est prius, quam conferre ; idcirco illam in hoc dubio tractabimus, et secundam versabimus in sequenti.

Multiplex in auxiliis sufficientia.

41. Secundo nota auxilia sufficientia ad salutem multifariam accipi posse. Nam ut dubio præcedenti vidimus, quædam dicuntur *sufficientia proxime,* illa videlicet, quæ habent vim immediatam ad actus perfectiores, quibus homo ad justificationem disponitur : alia vero vocantur *sufficientia remote,* ea nimirum, quæ sunt principium immediatum operum supernaturalium imperfectiorum ; quas tamen si homo eliciat, Deus ulteriora, et perfectiora auxilia sufficientia subministrabit.

Rursus auxilium potest dici dupliciter sufficiens, nempe adæquate et inadæquate : auxilium sufficiens adæquate complectitur omnia comprincipia desiderata ad aliquam operationem : sicut e converso inadæquate sufficiens solum importat unum, aut alterum comprincipium. Unde cum operatio supernaturalis exposcat duo comprincipia, nempe virtutem physicam elevativam potentiæ, et auxilium quasi morale consistens in objecti propositione : auxilium adæquate sufficiens erit, quod utrumque complectitur, et præstat ; inadæquate vero sufficiens erit, quod eorum alterum tantum importat.

Deinde auxilii sufficientis oblatio dupliciter fieri valet : uno modo in communi, altero modo in particulari. Sicut si rex Academiam aperiret pro educatione omnium juvenum sui regni, ex hoc ipso diceretur offerre illis auxilium sufficiens ad studendum : si autem aliquibus offerret subsidia necessaria ad studia, illis diceretur auxilia ad studendum sufficientia præparasse non solum in communi, sed etiam in particulari.

Tandem prædicta auxilia sufficientia possunt considerari vel ut proxime applicabilia, vel ut applicabilia remote. Quemadmodum medicina, quæ de se habet virtutem sufficientem ad sanitatem, nequit aliquando applicari ob aliqua obstacula, aut impedimenta incidentia ; quamvis medicus eam disposuerit, et vellet quantum est de se applicare. Dubium igitur præsens omnia auxilia sufficientia complectitur tam proxima, quam remota, et tam inadæquata quam adæquata, et tam in communi, quam in particulari : abstrahit tamen ab eorum applicabilitate proxima, vel remota. Nam optime cohæret, quod Deus instituerit auxilia sufficientia pro omnium hominum salute, eaque intentione ordinaverit, ut omnibus proficua forent : et quod nihilominus prædicta media, et auxilia non sint proxime omnibus applicabilia.

Diversitas in præparando auxilia sufficientia.

42. Pro quo ulterius observa, quod sicut Deus voluit voluntate antecedenti omnes homines salvare : quia salus hominis secundum se, quæ est objectum prædictæ voluntatis, habet rationem boni, in quo, prout sic præcise considerato, non apparet ratio mali, vel impedimentum majoris boni : et nihilominus voluntate consequenti, et efficaci non vult omnes homines salvare : quia prædicta voluntas respicit objectum cum omnibus circumstantiis ; quibus attentis ex salute omnium hominum sequeretur exclusio majoris boni, quod resplendet in manifestatione misericordiæ circa electos, et justitiæ circa reprobos, ut ex D. Thom. vidimus *Tract.* 4, *disp.* 9, *dub.* 3, et docent communiter alii Theologi. Ita recte cohæret, quod Deus ductus illa voluntate antecedenti voluerit præparare auxilia sufficientia pro omnium hominum salute, illaque ad hunc effectum ordinaverit : et quod nihilominus non disposuerit causas, quibus semper fierent omnibus proxime applicabilia : eo quod proxima applicabilitas fieri non potest absque confusione, vel perturbatione causarum naturalium, quas Deus voluntate tam antecedenti, quam consequenti invertere noluit. Sic instituit sufficiens medium pro parvulo in ea ætate morienti, nempe Baptismum, qui tamen ipsi, si intra uterum maris moriatur, applicari proxime non potest, quin ibi vel miraculum, vel extraordinaria providentia interveniat, ut latius *num.* 55 declarabimus.

Communissima auxiliorum præparatio.

42 Tandem in hoc dubio supponimus Deum omnibus hominibus, prout in Adamo existentibus, præparavisse, et obtulisse auxilia sufficientia ad salutem. Quod admittunt vel illi, contra quos disputabimus, et probat recta fides : nam Adamus accepit justitiam originalem eo pacto, ut eam, si in ipsa perseveraret, ad posteros transfunderet : omnes ergo homines, prout in Adamo existentes, habuerunt auxilia sufficientia ad salutem, nedum oblata, verum etiam aliquo modo recepta. Unde dubium ad præsens statum

Punctum difficultatis.

statum revocatur : et ita inquirimus, an adhuc supposito Adami peccato Deus de facto offerat, et præparet, quantum est de se, auxilia sufficientia ad salutem. Porro homines hujus status alii sunt adulti, et rationis compotes ; alii autem parvuli, vel perpetuo amentes : et omnes præsens difficultas complectitur.

§ II.

Vera sententia primo fundamento munitur.

Conclusio.

43. Dicendum est Deum secundum præsentem providentiam, et statum præparare, et offerre omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem. Hæc conclusio est communis inter Theologos, quos proinde opus non est recensere : potestque probari innumeris testimoniis Scripturæ, et SS. Patrum, et pluribus argumentis, quæ passim congerunt Auctores. Nos tamen brevitatis gratia duas tantum rationes formabimus, quibus selectiora testimonia inseremus. Probatur ergo primo : quoniam mors Christi Domini est causa meritoria sufficiens ad nostram salutem, et se habet tanquam generalis quædam apotheca continens omnia auxilia, et remedia ad nostram salutem necessaria, juxta illud Zachar. 13. *In illa die erit fons patens domui David, et habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatoris*, etc. Sed Christus Dominus mortuus est pro omnibus hominibus : ergo Deus disponens, et præcipiens mortem Christi præparavit, et obtulit omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem. Minor frequenter occurrit in sacris litteris, ut ad Rom. 8 : « Proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit « illum. » 2, ad Corinth. 5 : « Unus pro omnibus mortuus est Christus, et alibi sæpe. » Et sæpissime inculcatur a Sanctis Patribus, Sanctus Leo Papa : « Dominus noster, inquit, peccati mortisque destructor, sicut « nullum a reatu liberum reperit : ita liberandis omnibus venit. » D. Augustin. lib. 4, contra Julianum cap. 9 : « Apostolus « unum dixit fuisse, in quo omnes peccaverunt ; in illo uno mortui sunt omnes, « ut moreretur alius unus pro omnibus. » Divus Hieronymus in epistola ad Occean. de Bigamia, inquit : « Mentitur Joannes « Baptista, et digito Christum, et voce demonstrans : Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi ; si sunt adhuc in « sæculo, quorum Christus peccata non « tulerit. » Et denique Angelicus Præceptor 1, ad Timoth. 2, lect. 1 : « Christus Jesus « est mediator Dei, et hominum, non quorumdam, sed inter Deum, et omnes homines : et hoc non esset, nisi vellet omnes salvare. »

Fundamentum. — Zachar. 13. — Ad Rom. 8. — 2 ad Cor. 5. — Leo Papa. — D. Aug. — D. Hier. — D. Tho.

Primum effugium.

44. Respondent *primo* Adversarii Christum Dominum nostrum esse pro omnibus, ly *omnibus* non sumpto in distributione completa pro singulis generum ; sed pro generibus singulorum, sicut dicitur, quod omne animal fuit in arca Noë, quia ex omnibus speciebus fuerunt aliqua. Unde non sequitur, quod Deus singulis hominibus offerat ex meritis Christi auxilia sufficientia ad salutem ; sed præcise, quod nullum sit genus hominum, nullus sexus, nullaque conditio, ex quibus Deus aliquos non elegerit, eisque impertiatur auxilia ad salutem necessaria. *Secundo*, respondent mortem Christi esse ex sufficiens ad remedium pro omnibus hominibus : nihilominus Christum illam non ordinasse, nec Deum eam acceptasse pro omnium hominum salute, sed solum pro electis. Quocirca ex summo valore mortis Christi non infertur, quod Deus omnibus hominibus præparaverit auxilia sufficientia ad salutem : plus enim est præparare, vel offerre pretium sufficiens ad aliquem effectum, quam præcise habere ex se sufficiens.

Alia evasio.

Refelluntur. D. Aug.

Sed utraque responsio facile confutatur. Prima quidem quia ut arguit Divus Augustinus lib. 6, contra Julianum cap. 4 : *Unus*, inquit, *Apostolus, pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, ostendens fieri non posse, ut moreretur nisi pro mortuis. Ex hoc enim probavit omnes mortuos esse, quia pro omnibus mortuus est unus. Impingo, inculco, infarcio recusanti. Unus pro omnibus mortuus est : ergo omnes mortui sunt*. Ubi ut vides ex universali redemptione per mortem Christi probat universalem, et originalem maculam per Adæ peccatum : sed peccatum Adæ omnes infecit, una Beata Virgine excepta, ly *omnes* sumpto distributive complete pro singulis generum, ut Adversarii concedunt : ergo Christus mortuus est pro omnibus, ly *omnibus* sumpto sub eadem distributione : alias Augustinus, imo quod plus est Apostolus, nihil concluderet.

Roboratur impugnatio.

Confirmatur primo : quoniam singuli homines in particulari tenemur credere fide divina Christum Dominum esse nostrum redemptorem ; idque confitemur in symbolo dicentes : *Qui propter nos homines, et propter*

nostram salutem descendit de cœlis, etc. Sed fidei divinæ nequit subesse falsum : ergo Christus redemit singulos in particulari, et meruit auxilia ad salutem necessaria non solum generibus singulorum, sed etiam singulis generum. Et hinc refellitur alia evasio Adversariorum dicentium ea verba symboli applicanda esse prædestinatis : quoniam omnes in particulari tenemur illa verba dicere, et credere : et tamen nullus in particulari tenetur credere se esse prædestinatum : remedium ergo passionis Christi præstat veram sufficientiam ad salutem non solum electis, sed etiam omnibus hominibus, ut confutando aliam responsionem magis explicabimus.

Evertitur fundamentum contrarium.

Confirmatur secundo destruendo motivum Adversariorum : nam ideo diceretur Christum Dominum non fuisse mortuum pro singulis hominibus in particulari, quia sunt aliqui homines, quibus passio Christi non prodest cum effectu æternæ salutis, ut patet in innumeris reprobis : atqui certum est Christum Dominum esse mortuum pro aliquibus reprobis: ergo mortuus pro omnibus, et singulis hominibus in particulari. Minor præterquam quod satis liquet in pluribus reprobis, qui de facto habent ex morte Christi gratiam habitualem, et omnia alia sufficientia ad salutem, insuper probatur : quia Christus oravit, ac perinde obtulit passionem suam pro suis crucifixoribus, ut patet Luc. 25 : *Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt* : et tamen aliqui ex crucifixoribus erant reprobi : ergo Christus pro aliquibus reprobis mortuus est. Unde eleganter Divus Cyprianus serm. de passione Domini post medium : « Mediator inter nos, et Patrem eras pro his, « quia ad dolorem vulnerum tuorum op- « probria addiderunt, et pro inimicis im- « petras veniam ; supplicas, et obsecras, ut « hæc eis iniquitas dimittatur, et a morte « tua habeantur innoxii ipsi, qui sanguinem « super se, et super filios suos manere pre- « cantur, usque adeo excæcati, ut scelus « suum non intelligant, nec odium Christi « ipsa mors crucifixi extinguat. » Et Div. August. serm. 4, de Sanctis, inquit : « Quando « Christus in cruce pendens orabat, vi- « debat, et prævidebat omnes inimicos, « sed multos ex illis futuros amicos præ- « videbat, et ideo omnibus veniam postu- « labat. Illi sæviebant, et ille orabat : illi « dicebant Pilato, crucifige ; ille clamabat, « Pater ignosce. » Et Divus Thomas Joan. 19, lect. 5, ait : « Per hoc quod dicit, sitio, « ostenditur ejus ardens desiderium de sa- « lute generis humani 1, *ad Timoth*, 2 : « Vult omnes homines salvos fieri. Vehe- « mens autem desiderium consuevimus « exprimere per sitim. »

Luc. 25. D. Cypr. D. Aug. D. Tho.

Diruitur secunda responsio.

45. Ex quibus etiam refellitur secunda responsio : tum quia, ut nuper vidimus, Christus Dominus oravit pro salute omnium hominum : sed oratio ad aliquid impetrandum est quædam ordinatio ad illud consequendum : ergo mors Christi Domini fuit non solum pretium ex se sufficiens ad omnium hominum salutem, sed etiam pretium ad hujusmodi effectum directum, et pro eo consequendo oblatum. Tum etiam quia dictiones *pro* et *propter* denotant finem saltem materialem, et effectum, ad quem aliquid ordinatur, ut cum dicitur hominem sumere pharmacum pro salute, vel propter salutem consequendam : sed in locis supra relatis dicitur, *quod Christus mortuus est pro salute hominum* : quod vividius adhuc exprimit Augustin. *lib.* 2, *de symbolo ad Catechum. cap.* 8, his verbis : *Videtis vulnera, quæ inflixistis, agnoscitis id latus, quod pupugistis : quoniam et per vos, et propter vos apertum est; nec tamen intrare voluistis* : ergo mors Christi respicit tanquam finem effectum omnium hominum salutem : atque ideo est pretium non solum ad illam sufficiens, sed ad ipsam actu ordinatum. Tum denique quia Christus Dominus frequenter expressit desiderium salvandi homines, ut cum dicebat Matth. 23: *Hierusalem, Hierusalem, quoties volui congregare filios tuos, et noluisti* : ergo vel dicendum est expressionem prædicti desiderii esse simulatam, et hypocrisi plenam, quod est horribilis blasphemia ; vel credere oportet Christum Dominum vere desiderasse omnium hominum salutem : desiderium autem est quædam ordinatio, et directio : ergo Christus Dominus obtulit opera, passionem, et mortem pro omnium hominum salute.

D. Aug.

Urgetur impugnatio.

Ad hæc : de summa Christi Domini charitate illud præsumendum est, quod eandem charitatem magis decet, ipsamque magis exaggerat : atqui magis decet, et exaggerat charitatem Christi Domini dicere, quod obtulit mortem suam tanquam pretium sufficiens non solum pro salute prædestinatorum, sed etiam omnium hominum, modo tamen diverso infra dicendo : ergo ita asserendum. Quo discursu utitur

D. Aug.

D. Aug.

D. August. ad illud Psalm. 108. Ego autem orabam, ubi inquit : « Non quidem « dixit, quid orabat : sed quid melius in« telligere debemus, quam pro ipsis, nempe « Judæis crucifigentibus? Crucifixo enim « maxime detrahebant, quem velut homi« nem, quem quasi vicerant, illude« bant. De qua cruce ille dixit : Pater ig« nosce illis, quia nesciunt, quid faciunt. « Et quoniam, in profundo malignitatis « reddebant ipsi mala pro bonis, ille in « summo benignitatis reddebat bona pro « malis. » Quid magis pium? quid verosimilius? quid dulcius? Quid ergo renuunt Adversarii doctrinæ firmissimæ, et piissimæ colla cedere? Præsertim cum inter quinque propositiones Cornelii Jansenii, quas Innocentius damnavit, hæc fuit quinta: *Semipelagium est dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.*

§ III.

Objectiones contra præcedentem rationem, et earum enodatio.

Prima objectio.

46. Sed licet præcedens fundamentum sit adeo forte, aliqua nihilominus possunt illi opponi. Primo objicitur : quoniam sanguis Christi non est effusus pro omnibus, sed pro aliquibus tantum, ut constat ex verbis Christi Domini Matth. 26 : *Hic est sanguis novi testamenti, qui pro multis effundetur:* ergo passio Christi quamvis ex se sufficientissima ad omnium hominum remedium, non est oblata pro omnibus.

Matth. 26.

Confir. 1.

Confirmatur primo : quia passio Christi pro illis est oblata, pro quibus, vel propter quos Deus misit Christum in mundum : sed Christus solus est missus pro electis, ut tradit Div. August. serm. 6, de verbis Apostoli cap. 8, ubi inquit : *Ergo et misit Deus filium suum propter Prædestinatos, vocandos, justificandos, glorificandos :* ergo passio Christi solum fuit oblata pro electis.

D. Aug.

Secundo.

Confirmatur secundo : quia non perit unus ex illis, pro quibus mortuus est Christus, ut affirmat Divus Augustinus *epistola* 102, *ad Evodium :* ergo Christus non est mortuus pro illis, qui pereunt : atque ideo per passionem suam non meruit reprobis auxilia sufficientia ad salutem.

Responsio ad objectionem.

Ad objectionem respondetur negando minorem. Ad cujus incertam probationem dicendum est primo ly *pro multis* idem valere, ac pro omnibus, ut constat ex usu Scripturæ. Sic enim ad Rom. 5, dicitur : *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi*, etc. quod tamen ipsi Adversarii interpretantur de omnibus hominibus. Secundo dicendum est cum Divo Thoma ad locum Matthæi: « San« guinem Christi effusum fuisse et pro « multis, et pro omnibus : quia si conside« retur sufficientia, ipse est sufficientia pro « peccatis nostris, et non pro nostris tan« tum, sed totius mundi. Sed si considere« mus efficaciam, effectum non habet, nisi « in his, qui salvantur : et hoc ex culpa « hominum. » Itaque licet Christus obtulerit voluntate antecedenti, et Deus etiam voluntate antecedente acceptaverit illam passionem pro omnibus, ex qua oblatione et acceptatione proveniunt nobis omnibus auxilia sufficientia ad salutem : noluerunt tamen voluntate consequenti, quod omnibus cum effectu justificationis, vel perseverantiæ proficeret. Unde fit, quod licet intuitu prædictæ passionis Deus præparaverit, et quantum est de se, offerat etiam auxilia sufficientia ad salutem : nihilominus non omnibus conferantur auxilia efficacia, quibus actu salventur.

Ad Rom. 5.

Occurritur utrique confirmationi.

Ex qua D. Thom. doctrina constat ad utramque confirmationem : nam cum Augustinus tam in illis locis, quam in aliis pluribus asserit Christum solum pro prædestinatis venisse, et mortuum fuisse, nullumque ex his, pro quibus Christus mortuus est, perire, loquitur de voluntate consequenti, et de efficaci applicatione passionis Christi pro solis electis : minime vero excludit voluntatem antecedentem salvandi omnes, neque auxilia efficacia ex prædicto affectu, et passione omnibus hominibus præparata. Quæ distinctio, et interpretatio necessario admittenda est : tum quia ea non admissa, Augustinus sibi aperte contradiceret, siquidem *in locis* § *præcedenti allegatis* expresse docet Christum pro salute omnium hominum orasse, et pro omnibus mortuum fuisse. Tum quia certum omnino est Christum Dominum ordinasse Sacramenta Baptismi, et Pœnitentiæ ad salutem omnium hominum, ut constat ex illis verbis : « Euntes in universum mundum præ« dicate Evangelium omni creaturæ. Qui « crediderit, et baptizatus fuerit, salvus « erit, » et cætera, et ex illis. *Quorum remiseritis peccata, etc.* valor autem omnium Sacramentorum, et gratia, quam causant,

proveniunt ex meritis Christi Domini : quo sensu docent communiter omnes Patres Sacramenta fluxisse ex latere Christi pendentis in cruce : Christus ergo mortuus, et oblatus est pro salute omnium hominum ; ita quidem ut omnibus proficeret quoad sufficientiam, aliquibus autem nempe electis quantum ad sufficientiam, et efficaciam.

Secunda objectio.

47. Sed replicabis (et sit secunda objectio) nam Christus pro eis tantum se obtulit, pro quibus oravit Patrem : atqui non oravit pro omnibus hominibus, sed solum pro electis : ergo non se obtulit pro omnium remedio, et salute. Probatur minor verbis ipsius Christi Joan. 17 : *Non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi*, adjuncta expositione Augustini tractat. 107 in Joan. ubi ait : *Mundum vult modo intelligi, qui vivunt secundum concupiscentiam mundi, et non sunt in ea sorte gratiæ, ut ab illo eligantur ex mundo. Non itaque pro mundo, sed pro his, quos dedit ei Pater, rogare se dicit.*

Joan. 17. D. Aug.

Confirmatur : nam si Ecclesia sciret, quinam essent reprobi, non oraret pro illis, ut expresse docet August. *lib.* 21 *de Civitate Dei cap.* 24, his verbis : *Si de aliquibus ita certa Ecclesia esset, ut qui sunt illi, etiam nosset, qui licet in hac vita sunt constituti, tamen prædestinati sunt in æternum ignem ire cum diabolo, tam pro eis non oraret, quam pro ipso. Sed quia de nullo certa est, orat pro omnibus.* Christus autem certo sciebat, qui erant reprobi : ergo pro eis non oravit.

Idem.

Solutio.

Respondetur huic replicæ negando minorem. Ad cujus probationem dicendum est, quod licet Christus Dominus oraverit aliquando pro omnibus hominibus, nihilominus speciales quasdam orationes fudit non pro omnibus, sed pro electis. Et hujusmodi fuit illa oratio, quam pro Apostolis fecit post cœnam : fundebat quippe illam ex affectu efficaci, et voluntate consequenti, ut media efficacia pro ipsis a Patre obtineret. Quo orationis genere fatemur Christum non orasse pro reprobis, seu mundi amatoribus. Oravit tamen ex affectu inefficaci, et desiderio antecedenti, cui correspondent auxilia sufficientia, ipsaque pro illis consecutus. Et eodem modo exponendus Divus Thomas 3 *parte, quæst.* 21, *art.* 4 *ad* 2, ubi docet Christum non orasse pro omnibus crucifixoribus, nempe ex affectu absoluto, et efficaci, quod Pater peccatum illis dimitteret.

Ad confirmationem respondetur ex dictis Ecclesiam non fore oraturam pro iis, quos certo sciret damnandos infallibiliter esse, oratione, cui consecutio auxiliorum efficacium responderet : et hoc tantum intendit Augustinus. Nihil tamen prohiberet, quod pro eisdem oraret ex affectu charitatis, ut scilicet auxilia sufficientia consequerentur : hæc enim et cum futura damnatione compossibilia sunt, et deservirent, ut reprobi pauciora peccata committerent, et Deus minus offenderetur.

Tertia objectio.

48. Objicitur tertio : quoniam illis tantum Christus meruit media, sive auxilia sufficientia ad salutem, qui per Christum redempti sunt : sed plures homines non sunt redempti per Christum : ergo Christus non meruit, vel non ordinavit merita sua, ut Deus omnibus hominibus præpararet, et offerret auxilia sufficientia ad salutem. Minor probatur ex D. Prospero fidelissimo D. August. discipulo, qui eam docet in responsione ad primam objectionem Vincentianam his verbis : *Quod ad magnitudinem, et potentiam pretii, et quod ad unam pertinet causam generis humani, sanguis Christi redemptio est totius mundi. Sed qui hoc sæculum sine fide Christi, et sine regenerationis Sacramento pertranseunt, redemptionis alieni sunt.* Constat autem innumeros esse barbaros infideles, qui absque fide, et baptismo pertranseunt sæculum istud : ergo omnes ii alieni sunt a redemptione Christi.

D. Prosp.

Diluitur.

Respondetur negando minorem absolute. Cujus probationi, ut occurramus, animadvertendum est, quod *redimere* bifariam accipi potest : uno modo prout idem valet, ac offerre pretium sufficiens pro liberatione captivi : altero modo prout idem importat, ac captivum actu de servitute liberare. Si ergo in materia præsenti *redimere* dupliciter accipiatur : primo pro oblatione meritorum sufficientium, ut Deus intuitu eorum præparet, et offerat hominibus auxilia sufficientia, quibus a servitute peccati eruantur : secundo pro applicatione actuali, et efficaci meritorum ad affectum redemptionis. Nam omnes homines in Adamo peccantes duplicem servitutem, et miseriam contraxerunt, nempe carentiam salutis, et impotentiam consequendi illam. Unde dupliciter possunt redimi : uno modo accipiendo potestatem consequendi salutem mediis auxiliis sufficientibus : altero modo accipiendo actualiter ipsam salutem medio auxilio efficaci. Et quia Christus Dominus meruit, quod Deus omnibus hominibus offerret auxilia sufficientia ad salutem, obtulitque

titque pro hoc effectu pretium condignum; propterea dicitur, et est universalis omnium hominum redemptor. Sed quia specialiter ordinavit merita sua, ut Deus prædestinatis conferret auxilia efficacia; idcirco dicitur peculiariter redemptor prædestinatorum, non autem omnium reproborum, et infidelium : hos enim redemit dando tantum potentiam consequendi salutem; illos vero dando potentiam salutem consequendi, et ipsam salutem actualem. Cum igitur Div. Prosper docet infideles alienos esse a redemptione Christi, loquitur de hac posteriori redemptione; sed priorem non denegat, neque excludit. Quod satis liquet ex verbis, quæ immediate subjungit : *Cum itaque*, ait, *propter unam omnium naturam, et unam omnium causam a Domino nostro in veritate susceptam, recte omnes dicantur redempti; et tamen non omnes a captivitate sunt eruti, redemptionis proprietas haud dubie penes illos est, de quibus princeps mundi missus est foras, et jam non vasa diaboli, sed Christi sunt membra.* Ubi, ut vides, aperte fatetur recte dici, quod homines sunt redempti per Christum propter sufficientiam, et oblationem pretii : et solum intendit, quod electi majori proprietate dicantur redempti, eo quod sunt actualiter eruti a Diaboli servitute.

§ IV.

Aliud argumentum expenditur pro communi sententia.

Alia ratio. I ad Tim. 2.

49. Secundo probatur nostra conclusio alia ratione desumpta ex verbis Apostoli 1 ad Timoth. 2 : *Deus vult omnes homines salvos fieri*, quæ potest sic formari : nam qui vult alicui aliquem finem, vult etiam illi media necessaria, ut possit consequi talem finem : eo quod finis non est consequibilis nisi per media : sed media necessaria, ut homo possit consequi salutem, sunt auxilia sufficientia : ergo si Deus vult salutem omnibus hominibus, ut testatur Apostolus; sequitur, quod etiam ipsis velit auxilia sufficientia ad salutem et consequenter quod prædicta auxilia præparet, et offerat, quantum est ex se, omnibus hominibus. Desumiturque hic discursus ex D. Thom. 3, *contra gentes* cap. 159, ubi ait : *Deus, quantum in se est, paratus est omnibus dare gratiam : vult enim omnes homines salvos fieri.* Et super epist. ad Hebræos cap. 12, lect. 3, inquit : *Deus vult omnes homines salvos fieri : et ideo gratia nulli deest; sed omnibus, quantum in se est, se communicat.*

D. Tho.

Effugium.

50. Nec refert primo, si respondeas cum Adversariis verba Apostoli referenda esse ad omnes homines in statu naturæ integræ, non vero in statu naturæ lapsæ : quia nunc privamur auxiliis sufficientibus in pœnam præcedentis peccati originalis.

Præcluditur.

Non, inquam, hoc refert, sed facile confutatur tum ex ipso contextu : nam postquam Apostolus dixit : *Qui omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire*, statim adjecit rationem : *Unus enim Deus, unus et mediator Dei, et hominum homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Quasi diceret Deum velle omnes salvos fieri, quia Christus pro omnibus mortuus est. Constat autem Christum Dominum venisse post lapsum Adami, ut homines a peccati servitute redimeret : ergo sicut nullus est hominum pro quo, supposito Adami peccato Christus mortuus non fuerit : ita nullus est, quem Deus non velit, adhuc supposito prædicto peccato, salvum facere. Tum etiam quia scopus Divi Pauli eo loco est movere, ut oremus pro omnibus hominibus, quia Deus vult omnes salvos fieri : sed nos non oramus pro hominibus, quatenus pertinebant ad statum innocentiæ, sed quatenus spectant ad præsentem dispositionem naturæ lapsæ : ergo adhuc supposito prædicto statu Deus vult omnes homines salvos fieri : alias Apostolus nobis proponeret orationem impertinentem. Qua enim consecutione inferretur orandum esse pro hominibus lapsis, quia Deus voluit salvos facere innocentes? Tum etiam quia Marc. ultimo Christus Dominus præcepit discipulis : *Prædicate Evangelium omni creaturæ*, hoc est, omnibus hominibus : sed prædicatio Evangelii ordinatur ad salutem eorum, quibus prædicatur : ergo Deus vult omnes homines post Adami lapsum salvos fieri : iis enim, et non hominibus in statu innocentiæ prædicandum est Evangelium, ut ex se liquet.

Marc. ultim.

Alia evasio.

51. Nec refert secundo, si cum Adversariis dicas verba Apostoli intelligenda esse secundum distributionem incompletam non pro singulis generum, sed pro generibus singulorum, aut interpretanda in hoc sensu, quod Deus vult salvare omnes homines, qui salvantur : sicut præceptor dicitur docere omnes pueros civitatis; non quia singulos

doceat, sed quia nullus edocetur, quem præceptor non doceat.

Confutatur. Non, inquam, hoc satisfacit, sed refellitur ex dictis § 2, quoniam Apostolus monet orandum esse pro omnibus, et quia Deus vult omnes salvos fieri, et quia Christus dedit semetipsum redemptionem pro omnibus : ubi aperte significat eosdem prorsus Deum velle salvos fieri, quos Christus redemit, et pro quibus Christus mortuus est : sed ut loco citato vidimus, Christus mortuus est pro omnibus, et singulis hominibus : ergo Deus vult omnes, et singulos homines salvos fieri. Quod intelligendum est non de voluntate consequenti, efficaci, et inferente infallibiliter salutem : sed de voluntate antecedenti, inefficaci, et dante auxilia sufficientia ad salutem. Hæc quippe omnes homines, nullo excepto complectitur, ut tradit Divus Prosper insignis Divi Aug. discipulus, quem imitari deberent Adversarii, cum adeo affectent sequi Augustinum.

D. Prosp. Inquit ergo Prosper ad objectiones Vincentianas, object. 2 : « Sincerissime credendum « est » (cavillos, et sophisticas interpretationes expungit) « atque profitendum Deum « velle, ut omnes homines salvi fiant; si- « quidem Apostolus, cujus ista est senten- « tia, solicite præcipit, quod in omnibus « Ecclesiis piissime custoditur, ut Deo pro « omnibus hominibus supplicetur. » Et ad caput tertium Gallorum addit : « Qui dicit, « quod omnes homines vult Deus salvos « fieri, sed certum numerum prædestina- « torum, durius loquitur, quam loquendum « est de altitudine inscrutabilis gratiæ Dei, « qui et omnes homines vult salvos fieri, « et in agnitionem veritatis venire. »

Confirmatur. Confirmatur : quia nemo potest salvari, nisi per auxilia sibi collata, vel saltem oblata : potestas quippe consequendi salutem non est a natura, sed a gratia data, vel promissa : atqui omnes, et singuli homines possunt salvari : ergo omnibus conferuntur, vel offeruntur auxilia : atque ideo Deus vult salutem omnium non solum in communi, sed etiam in particulari. Probatur minor ex cap. *Firmiter* de Summa Trinitate, et fide Catholica, ubi sic diffinitur ; et ex D. Thom. 3 *part. quæst.* 86, *artic.* 1, ubi resolvit erroneum esse affirmare, quod aliquis non possit per pœnitentiam converti. Idemque communiter docent alii Sancti Patres, et specialiter Augustinus *lib. retract. cap.* 19.

52. Sed opponunt Adversarii : quoniam cum Div. August. prædictum testimonium Apostoli innumeris in locis interpretatus fuerit, nusquam illud exponit in sensu a nobis intento, nempe pro singulis generum : sed tribus tantum modis illud declarat : *primo* distributione accommoda, ut dicatur Deus velle salvare omnes, qui salvantur : qua interpretatione utitur *libro quarto contra Julianum, capite octavo, et libro de Prædestinatione Sanctorum, capite octavo. Secundo* distributione incompleta pro generibus singulorum, ut dicatur Deus velle omnium salutem, quia ex omni hominum conditione aliquos salvat : sic exponit *libro de correctione, et gratia cap.* 13 *et in Enchirid. cap.* 108. *Tertio* in sensu causali, ut dicatur Deus velle omnes salvos facere, quia facit nos velle salutem omnium : sic explicat *lib. cit. de correct. cap.* 15 *et lib.* 22 *de Civitate cap.* 1. In quibus locis, et aliis plurimis sic interpretatur prædictum testimonium, ut semper illud restringat ad electos, vel saltem non extendat indiscriminatim ad omnes. Ergo cum oppositam, et universaliorem interpretationem intendamus, procedimus contra mentem Sancti Doctoris.

Objectio.

Responsio. Respondetur admittendo, quod prædicta expositio non inveniatur formaliter, et explicite apud Augustinnm, ut Basilius Legionensis in ejus scriptis haud parum versatus tenet *parte* 1, *quæst.* 6 *Scholastica.* Quo supposito concedimus Augustinum communiter restringere verba Apostoli ad electos : negamus tamen, quod interpretatio sit ipsi contraria. Quia Sanctus Doctor loquitur de voluntate consequenti, qua Deus subministrat auxilia efficacia ; nos autem de voluntate antecedenti, qua præparat sufficientia. Et quidem loquendo de voluntate consequenti libenter concedimus Deum non velle salutem singulorum hominum, cum non omnes salventur : at loquendo de voluntate antecedenti, minime renueret Augustinus concedere, quod Deus vellet omnes salvare; siquidem expresse docet Christum mortuum fuisse pro omnibus hominibus, ut vidimus § 1, et mors Christi Domini, qua pro omnibus satisfecit quoad sufficientiam, fuit etiam præordinata ex voluntate Dei antecedenti, qua vult omnes homines salvos facere. Quo pacto Angelicus Doctor *in* 1, *distinctione* 46, *quæstione* 1, *articulo* 1, componit Damascenum, cujus est nostra interpretatio, cum Augustino his verbis : *Secundum Damascenum verbum Apostoli intelligitur*

D. Th.

intelligitur de voluntate antecedente, et non de consequente : sed secundum Augustinum intelligitur de consequente. Quibus verbis breviter, et facillime ostendit nullam esse in hac parte contrarietatem inter utrumque Doctorem : nam optime cohæret Deum velle voluntate antecedenti salutem singulorum hominum, præparando auxilia sufficientia ; et quod eam non velit voluntate consequenti, communicando auxilia efficacia. Et plane, quod hæc interpretatio non sit Augustini doctrinæ adversa liquido suadet communis interpretatio discipulorum Sancti Doctoris; inter quos eminent Divus Thomas, Divus Anselmus, et Divus Prosper, qui testimonium Apostoli in sensu a nobis intento declarant. Quibus etiam accedunt Athanasius, Hieronymus, Ambrosius, Gregorius, Œcumenius, Theophilactus, Innocentius III, quos dedimus *Tract.* 4, *disp.* 9, *dub.* 3.

Nota.

53. Merito autem Augustinus interpretationem istam, etsi non rejecerit, in scriptis suppressit, vel saltem non ita expressit, utpote tunc minus necessariam, et forte non adeo opportunam. Agebat enim contra Pelagianos, et Semipelagianos, qui communiter abutebantur illo testimonio Apostoli ad persuadendum, quod Deus communi præcise, et indiscreta providentia volebat omnes salvare, quin in ipso alia specialis, et efficax voluntas circa prædestinatos reperiretur. Ex quo ulterius inferebant auxilia gratiæ (quæ tandem admiserunt) esse prorsus communia, et solum pertinere ad possibilitatem, nulla vero esse specialia, efficacia, et inferentia ipsum agere. Unde tandem concludebant, quod supposita illa voluntate Dei omnibus communi, et auxiliis prorsus indifferentibus, et pertinentibus tantum ad posse; discretio unius hominis ab alio revocanda erat in usu liberi arbitrii, qui pro suo nutu tam se, quam auxilia sibi communicata ad exercitium perducebat. Quibus principiis specialem prædestinationis providentiam, et beneficium impugnabant. His ergo erroribus ut obviam iret Divus Augustinus, et ne populo videretur cum illorum actionibus communicare in exponendo Divi Pauli testimonium, interpretationem contraxit ad negotium prædestinationis, et gratiæ efficacis : quo supposito non potuit, nec debuit Apostolum communiter interpretari in universali face a nobis intenta, sed cum limitationibus supra relatis. Unde elucet differentia causæ, in qua versabatur Augustinus, et in qua versamur : ille enim agebat contra Pelagianos, qui providentiam Dei omnino communem, et ex se uniformem faciebant : nos autem agimus contra illos, qui a Pelagianismo deflectentes ad Manicheismum aut Calvinismum declinant, et providentiam, atque misericordiam Dei ad solos prædestinatos angustant. Quamobrem Augustinus sensum Apostoli contraxit, nos extendimus ; sine ulla tamen contractione, vel falsitate.

§ V.

Convelluntur motivæ contrariæ sententiæ.

Sententia contraria. Gondes. Jansen.

54. Oppositam nobis sententiam tenuerunt Gondescalcus damnatus in Concilio Moguntino II et Jansenius *lib.* 3 *de gratia Christi cap.* 21, *et lib.* 9 et 10, quibus locis affirmat Christum Dominum mortuum fuisse, et orasse pro solis electis ; pro aliorum vero salute non magis deprecatum fuisse, quam pro diaboli liberatione : et consequenter solos electos esse, quibus Deus velit salutem, et præparat auxilia sufficientia ad ejus consecutionem. Pro qua doctrina stant aliquo modo Gregorius de Arimino *in* 2, *dist.* 46, *quæst.* 1, et Gabriel Vasquez 1 *parte, disp.* 96 *et* 97, et Alarcon *tract.* 4, *disp.* 5, *cap.* 9, quatenus sub illa voluntate generali Dei erga omnium salutem non comprehendunt parvulos in utero materno morientes, pro quibus nullum agnoscunt remedium, ut a peccato originali mundentur. Fundamenta præcipua hujus sententiæ sunt illa, quæ contra nostras rationes objecimus, et diluimus : unde pauca supersunt, quibus occurramus. Arguitur ergo primo : quoniam Deus nullum præparavit remedium pro parvulis, qui in utero materno moriuntur : ergo Deus non offert omnibus, et singulis hominibus auxilia sufficientia ad salutem. Consequentia liquet. Et antecedens probatur : quia remedium necessarium, ut parvuli a peccato originali expientur, est baptismus : sed parvuli, qui in utero materno moriuntur, non sunt capaces baptismi : ergo Deus nullum instituit remedium pro parvulis in utero decedentibus.

Greg. de Arimin. Vasq. Alarcon.

Primum argumentum.

Responsio. Labat.

55. Respondet Labat *in præsenti disput.* 3, *dub.* 3, negando antecedens : quia prædicti parvuli non omni remedio destituuntur : possunt enim salvari, si simul cum

matre pro Christo interficiantur : possunt etiam diviso matris utero baptizari.

Insufficiens. Sed hæc responsio difficultati non satis occurrit : tum quia multoties parvuli moriuntur matre superstite : ergo non potest remedio parvulorum occurri per matris mortem, aut per uteri materni abscissionem. Tum etiam quia sæpius moriuntur parvuli, antequam possit eorum mors naturaliter prævideri, vel præveniri : nam parum post animationem ob aliquod seminis vitium, aut maximam debilitatem, matre etiam inscia, deficiunt : ergo nequit eorum saluti consuli abscindendo uterum matris. Tum denique quia prædictus casus sæpe contingit apud infideles negative tales, qui nullam notitiam habent remedii baptismi a Deo provisi ; et consequenter nihil minus cogitant, quam uterum matris abscindere. Per quod etiam a fortiori refellitur id, quod dicitur de remedio parvulorum per mortem matris in odium Christi : quoniam frequenter matres sunt in illis regionibus, ubi regnat summa ignorantia mysteriorum fidei, nullusque adversus illam desævit; vel in illis provinciis, ubi omnino regnat prædicta fides, atque ideo nemo contra illam armatur, nullumque matribus imminet martyrium : ergo in his, et aliis pluribus casibus, qui excogitari possunt, nullatenus parvulis subveniri potest per matrum martyrium. Unde Augustinus non semel asserit de his parvulis, quod non potuerint salvari, ut lib. de natura, et gratia cap. 8, ubi inquit : « Recte ergo ea damnatione, « quæ per universam massam currit, non « admittitur, nempe parvulus, in regno « cœlorum, quamvis Christianus non solum « non fuerit, sed nec esse potuerit. » Et D. Thom. 4, in dist. 6, quæst. 1, art. 1, absolute dicit parvulos in utero morientes esse incapaces remedii his verbis : « Dicendum, quod « non est defectu divinæ misericordiæ, « quod in maternis uteris existentibus non « exhibeatur remedium; sed quia non sunt « capaces remedii, per quod secundum le- « gem communem participes passionis « Christi efficiantur, a quo est remissio pec- « catorum : quia non possunt subjici ope- « rationi ministrorum Ecclesiæ, per quos « talia remedia ministrantur. »

D. Aug.

D. Tho.

Melior responsio. Respondetur ergo ad argumentum, quod licet Deus præviderit de salute omnium hominum, et ad remedium peccati originalis instituerit Sacramentum Baptismi, quod quantum est de se, potest omnibus parvulis applicari : nihilominus non voluit, quod hujusmodi remedium existeret semper sub proxima applicabilitate; nec id intendimus in conclusione supra posita. Quoniam sicut Deus voluit voluntate antecedenti salutem omnium adultorum : cujus voluntatis effectus sunt auxilia sufficientia omnibus oblata, ut salutem consequi possint : et nihilominus voluntate consequente non voluit salutem omnium adultorum, sed solum prædestinatorum; cujus voluntatis effectus in reprobis est carentia auxilii efficacis, quo salutem reipsa consequerentur. Ita etiam Deus voluit voluntate antecedenti salutem omnium parvulorum, et pro ea instituit generale remedium Baptismi, quod quantum est de se, potest omnibus applicari : et nihilominus voluntate consequenti non voluit, quod omnibus parvulis applicaretur baptismus ; imo nec quod esset omnibus proxime applicabilis.

Fulcitur. Et ratio est eadem utrobique : quia nimirum sicut salus adultorum secundum se est quoddam bonum, ita etiam salus omnium parvulorum secundum se : unde utraque terminat voluntatem Dei antecedentem, et pro utroque sunt instituta remedia, et auxilia de se sufficientia. Et quemadmodum salus omnium adultorum, attentis omnibus circumstantiis, est impeditiva majoris boni, quod splendet in effectibus justitiæ erga reprobos, et misericordiæ erga prædestinatos, atque in varietate providentiæ divinæ intra ordinem gratiæ : quamobrem salus omnium adultorum non est volita voluntate consequenti, nec pro ea fuere instituta auxilia omnibus communia. Ita enim salus omnium parvulorum, et applicatio actualis, sive proxima applicabilitas baptismi respectu omnium esset, attentis omnibus circunstantiis, impeditiva majoris boni : tum quia non daretur varietas in parvulis, sicut in adultis : tum quia proxima applicabilitas baptismi ad parvulos morientes intra uterum maternum fieri non potest nisi perturbando ordinem naturæ, et introducendo miracula, vel providentiam extraordinariam. Qua de causa prædicta salus, vel proxima remedii applicabilitas non est volita voluntate consequenti pro omnibus parvulis, sed solum pro aliquibus. Cui tamen recte cohæret, quod prædicti parvuli, antequam moriantur, possint absolute baptizari, et salvari, et quod non sint in statu damnationis, sicut dæmones : quia ex una parte baptismus institutus

institutus est pro omnibus viatoribus existentibus in peccato originali, non pro damnatis; et ex alia parte parvuli, antequam moriantur, possunt absolute vivere, nasci, et lavacro baptismi regenerari : atque ideo offertur illis, saltem remote auxilium ad eorum remedium sufficiens.

Secundum argumentum.

56. Arguitur secundo : quia operatio Dei ad extra non correspondet voluntati antecedenti, sed consequenti, ut tradit Divus Thomas *in* 1, *distinctione* 47, *quæstione* 1, *articulo* 2 ; sed operatio præparans media, et auxilia sufficientia est operatio Dei ad extra : ergo non correspondet voluntati antecedenti, sed consequenti : atqui Deus non vult voluntate consequenti salutem omnium hominum : ergo Deus non præparat, nec offert omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem.

Confirmatur.

Confirmatur : quoniam ita se habet Deus volens voluntate antecedenti salutem hominis secundum se, sicut judex volens vitam homicidæ secundum se : et sic se habet Deus volens voluntate consequenti damnationem reproborum, sicut judex volens voluntate consequenti suspendium homicidæ : atqui judex habens prædictam voluntatem consequentem non præparat, nec offert homicidæ media sufficientia, quibus ille possit suspendii pœnam evadere : ergo Deus volens voluntate consequenti damnationem reproborum non offert, nec præparat reprobis auxilia sufficientia, per quæ valeant damnationem vitare, et salutem consequi.

Occurritur argumento.

Respondetur argumento, quod operatio Dei ad extra potest comparari ad principale volitum ad extra; et hoc pacto non correspondet voluntati antecedenti, sed consequenti : vel potest comparari ad volitum minus principale; et hac ratione bene potest voluntati antecedenti correspondere. Principale autem volitum ad extra in ordine auxiliorum est ipsa salus, et perseverantia, aut auxilium efficax, quæ cum illa indispensabiliter connectitur : volitum autem minus principale sunt auxilia sufficientia, quæ solum præstant posse consequi salutem. Unde licet ex voluntate antecedenti, qua Deus vult salutem omnium hominum, non sequatur salutis consequutio, vel auxilii efficacis collatio, quia hæc respondent voluntati consequenti, quod præcise docet Divus Thomas loco citato : nihilominus a voluntate illa antecedenti causantur auxilia sufficientia tanquam effectus prædictæ voluntatis, ut expresse tradit Sanctus Doctor ibidem his verbis : « Hujus voluntatis, « *nempe antecedentis*, effectus est ipse ordo « in finem salutis, et promoventia in finem « omnibus communiter proposita tam na « turalia, quam gratuita. »

Diluitur confirmatio.

Ad confirmationem omissis præmissis, negamus consequentiam. Et ratio disparitatis est : quoniam judex non est provisor generalis : ac proinde licet simplici voluntatis antecedentis affectu velit homicidam vivere, in quantum homo est, nihilominus obligatus est absolute disponere, et offerre media, quibus homicida possit pœnam evadere. Imo tenetur ad oppositum, ex eo quod ex officio ipsi tantum incumbit pœnas pro delictis infligere. Deus autem est provisor generalis in ordine gratiæ : atque ideo taliter vult reprobis pœnam, quod nihilominus eadem voluntate antecedenti, qua vult omnibus hominibus salutem, velit etiam, præparet, et offerat auxilia sufficientia, per quæ saltem consequi valeant.

Ultimum argumentum.

57. Arguitur ultimo : quia si Deus omnibus hominibus offerret auxilia sufficientia ad salutem, eadem auxilia omnibus hominibus reipsa conferret; alias prædicta oblatio simultas esset, et ad nihilum deserviret; cum homines absque auxilio sufficienti recepto nequeunt auxilia sibi oblata impetrare, aut alio modo consequi : atqui Deus non confert reipsa omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem, ut patet in pluribus barbaris, et infidelibus negative, qui nullum auxilium supernaturale unquam receperunt : ergo Deus non offert omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem.

Hoc argumentum tangit gravissimam, et difficillimam quæstionem, pro qua opus est sequens dubium examinare.

DUBIUM III.

Utrum Deus conferat reipsa omnibus, et singulis adultis auxilia gratiæ supernaturalis sufficientia ad salutem.

Nota 1.

58. Pro hujus dubii decisione recolenda sunt, quæ in limine præcedentis observavimus circa differentiam inter *dare*, prout idem est ac offerre, et prout est correlativum ad recipere. Unde in præsenti supponimus Deum omnibus, et singulis dare auxilia supernaturalia sufficientia ad salutem, prout *dare* significat offerre. Inquirimus autem utrum ita *det* prædicta auxi-

lia, ut in singulis hominibus aliqua recipiantur: quod significamus per ly *conferat reipsa* etc. restringimusque in hoc sensu dubium ad solos adultos: nam quod in singulis prædicta auxilia non recipiantur, est adeo evidens, ut examine non indigeat, præsertim suppositis, quæ diximus a *num.* 42. Qua etiam ratione excludimus ab hoc dubio eos, qui perpetua amentia laborant: de quibus eadem ratio habenda est, ac de parvulis quantum ad auxilia intrinsese recepta, ut consideranti constabit.

Nota 2. 59. Deinde recolenda sunt, quæ *num.* 41 diximus de differentia inter auxilia proxime sufficientia ad fidem, vel salutem, et auxilia remote sufficientia. Qua diversitate supposita, supponimus etiam, quod non omnes, et singuli homines recipiunt auxilia proxime sufficientia ad fidem, vel justificationem. Cum enim nemo possit proxime credere absque aliqua propositione explicita mysteriorum supernaturalium, et hæc non omnibus fiat; sequitur non omnes homines habere auxilia proxime sufficientia ad actum fidei, ac perinde neque ad conversionem supernaturalem, neque ad justificationem: hæc quippe fidem necessario præsupponunt. Quod aperte tradit D. Thom. 2, 2, *quæst.* 10, *art.* 1, docens plures homines laborare infidelitate pure negativa, ob defectum videlicet eorum, quæ ad credendum requiruntur. Quam doctrinam amplectuntur jam communiter Theologi apud Godoi *tomo* 1 *in* 1 *partem quæst.* 23, *tract.* 8, *disp. ultim. num.* 37. Unde merito titulus non inquirit, an omnes recipiant auxilia proxime sufficientia ad salutem, sed solum *auxilia sufficientia*, abstrahendo a modo, quo sufficientia sunt. Idque satis est ad resolutionem præsentis difficultatis: nam qui in ea partem negativam amplectuntur, negant, quod generaliter in omnibus adultis aliquod auxilium supernaturale recipiatur, sive remota sint, sive sufficientia proxime; sicut e converso, qui affirmativam propugnant, satis eam evincere sibi videntur ostendendo singulos homines recipere aliquod auxilium supernaturale sufficiens, quamvis non præstet sufficientiam proximam ad fidem, vel salutem. Et in hoc sensu præsens difficultas procedit.

Non omnes adulti recipiunt auxilia proxime sufficientia ad salutem.

Nota 3. 60. Tandem præsupponendum est quemlibet hominem, qui inexcusabiliter obligatur ad eliciendum aliquem actum supernaturalem, habere, vel habuisse in se auxilium supernaturale sufficiens proxime, vel remote ad prædicti actus elicientiam. Quod satis liquet ex supra dictis *dubio* 1, et admittitur communiter a Theologis in præsenti. His suppositis circa præsentem difficultatem sunt duæ opiniones contrariæ adeo probabiles non solum secundum se, sed etiam in Schola Divi Thomæ, et quæ muniuntur tanta rationum vi, et Doctorum auctoritate, ut facilius esset utramque problematice defendere, quam unam præ altera propugnare. Sed quia prior ille procedendi modus est parum utilis.

§ I.

Eligitur pars affirmativa, et SS. Patrum auctoritate fulcitur.

61. Dicendum est Deum omnibus, et singulis hominibus conferre auxilia supernaturalia sufficientia ad salutem; atque ideo nullum esse hominem rationis compotem, in quo aliquod auxilium supernaturale non recipiatur. Hæc conclusio est magis conformis menti D. August. et D. Thom. et aliorum SS. Patrum, ut statim videbimus. Illamque ex Thomistis tuentur Ferrara 3, *contra gentes cap.* 159, § *Ad hujus evidentiam*, Medina 1, 2, *quæst.* 109, *art.* 10, *in commentario*, et præcipue *in responsione ad* 4 *et* 6, Nazarius *parte* 1, *quæst.* 23, *articulo* 3, *controvers.* 3, *conclus.* 2 *et* 4, Joannes Nicolai *in opuscul. inserto Pantheologiæ Raynerii, verbo Gratia cap.* 7, fere per totam, et specialiter § 4, Arauxo 1, 2, *quæst.* 89, *artic.* 6, *et quæstione* 112, *artic.* 3, *dub.* 3, *in solutione argument.* quamvis *in aliis locis* lubrice, et non ita consequenter loquatur. Idem Arauxo 2, 2, *quæst.* 2, *artic.* 3, *dubio* 2, *in* 1 *et* 2, *respons. ad* 2, Alvarez *disput.* 112, *conclus.* 2, *et in explicatione* 3 *conclusionis* Joan. a S. Thoma 1 *parte. quæstione* 23, *disputat.* 10, *artic.* 3, *numero* 40 *et* 41, Zumel 1, 2, *quæst.* 112, *artic.* 3, *disp.* 5, *conclusione* 4, Cabrera 3 *p. quæst.* 18, *artic.* 4, *disput.* 6, *dub.* 5, ubi asserit oppositam sententiam esse falsam, improbabilem, minus tutam, et a divina misericordia alienam. In quo tamen ipse graviter excessit: nam prædicta opinio probabilissima est, et satis communis inter graves Theologos, ut *num.* 90 videbimus, habetque pro se satis difficilia argumenta, ut ex dicendis constabit. Excessit etiam per oppositum, quamvis non adeo graviter, Gonet *disp.* 5, *de reprobat. art.* 6, *num.* 243, asserens paucos esse ex Schola D. Thom.

Conclusio. Ferrara. Medina. Nazar. Joannes Nicolai. Arauxo. Alvarez. Joann. a S. Thom. Zumel. Cabrera.

D. Thomæ, qui nostræ assertioni adhæreant : nam profecto non tot Thomistas refert, nec referre potest pro sua opinione, quot pro nostra adduximus. Et perperam pro se retulit Alvarez, et Joannem a S. Thom. atque Zumelum : nam priores illi duo expresse docent nostram assertionem *locis superius citatis*. Zumel autem licet oppositam docuerit 1 *parte, quæstione* 23, illam tamen aperte retractavit ubi supra, et specialiter § *sed profecto*, ubi ait : « Quamvis « ea, quæ olim diximus, suam habeant « probabilitatem, re tamen melius inspecta « sanciendum est juxta ea, quæ diximus « conclus. 3 et 4. » Quod potius confirmat nostram sententiam. Immo aliqui Thomistæ, qui pro contraria referuntur, solum negant receptionem auxilii proxime sufficientis ad fidem ; minime vero negant universaliter receptionem alicujus auxilii sufficientis supernaturalis in singulis hominibus : atque ideo nobis non refragantur. Ex extraneis etiam consentiunt D. Bonaventura *in* 2, *dist.* 28, *artic.* 2, *quæst.* 1, Carthus. *ibi quæst.* 2, Ægidius *quæst.* 1, *art.* 3, Alexander 3 *parte quæst.* 65, *memb.* 5, *art.* 3, Bellarminus *de gratia et libero arbitrio cap.* 7, Valentia *tom.* 2, *disp.* 8, *quæst.* 3, *puncto* 3, *conclus.* 2, Granados *controversia* 8, *de gratia tract.* 6, *disp.* 1, *sect.* 5, Aversa 1 *parte qu.* 23, *sect.* 5, *concl.* 3, Ripalda *tom.* 1, *de ente supernaturali disp.* 20, *sect.* 12, *cum sequent.* et alii plures. Immo eandem assertionem docet Concilium Coloniense *in Enchir. de sacram. pœnitentiæ cap.* 16, quod licet adhuc ab Apostolica Sede approbatum non fuerit, habet tamen apud omnes non levem auctoritatem.

D. Bona. Carthus. Ægid. Alexan. Bellarm. Valent. Granad. Aversa. Ripalda. Conc. Col.

Probatur ex D. Aug.

62. Probatur primo auctoritate Div. Augustini *in libro* 83 *quæstionum quæstione* 62, ubi ait : « Hæc vocatio, quæ sive in singu« lis hominibus, sive in populis, sive in « ipso genere humano per temporum op« portunitates operatur, altæ, et profundæ « ordinationis est. » Vocatio autem, quæ altæ, et profundæ ordinationis est, nequit non esse gratia supernaturalis : ergo cum D. Augustinus docet hanc recipi (operari enim non potest, nisi actu conferatur) in singulis populis, et hominibus ; aperte sequitur ex sententia Augustini omnes, et singulos homines recipere aliquod auxilium gratiæ supernaturalis sufficientis saltem remote ad salutem. Et *libro de Spiritu, et littera cap.* 27, loquens de gentibus, quibus nullus adhuc fidei radius illuxerat, ait : « Sicut ipsa imago Dei renovatur in mente « credentium per testamentum novum, « quam non penitus impietas aboleverat : « ita ibi (nempe in mente infidelium) lex « Dei non ex omni parte deleta per injus« titiam, profecto inscribitur renovata per « gratiam, » utique supernaturalem, licet imperfectam. Sentit ergo, quod infidelibus, atque ideo omnibus, et singulis hominibus ratione utentibus communicantur actu auxilia aliqua supernaturalia sufficientia ad salutem. Quod etiam tradit pluribus aliis in locis, quæ toti dubio inseremus. Alia ejusdem S. Doctoris testimonia infra dabimus.

Confirmatur ex aliis Patribus. D. Prosp.

Confirmatur testimoniis aliorum Sanctorum Patrum, et præsertim eorum, qui fuerunt Divi Augustini discipuli, et assertionem nostram satis aperte docent D. Prosper *libro* 2 *de vocatione gentium cap.* 4, inquit : « Sed nec præteritis quidem sæculis hæc « eadem gratia, quæ post Domini nostri « Jesu Christi resurrectionem ubique dif« fusa est, defuit mundo. Quamvis enim « speciali cura, atque indulgentia Dei po« pulum Israeliticum constet electum, non « ita se tamen æterna creatoris honestas ab « aliis hominibus avertit ; ut ad cognoscen« dum se, atque metuendum nullis signifi« cationibus admoneret. » Quod latissime eo libro confirmat, et tandem *cap.* 31, concludit : « Elaboratum est, quantum Domi« nus adjuvit, ut non solum in novissimis « diebus, sed etiam in cunctis retro sæculis « probaretur gratiam Dei omnibus homi« nibus adfuisse, providentia quidem pari « et bonitate generali, sed multimodo « opere, diversaque mensura : quoniam « sive occulte, sive manifeste est, ut Apos« tolus ait 1 ad Timoth. 4 : Salvator om« nium hominum, maxime fidelium. » Dona autem, in quorum collatione Deus ostenditur salvator, nequeunt esse beneficia pure naturalia, sed debet importare aliquam supernaturalem gratiam sufficientem saltem remote ad salutem. Unde ipse Divus Prosper ponderans auctoritatem Apostoli dixit : « Dicendo enim, qui est « Salvator omnium hominum, confirma« vit bonitatem Dei super universos homi« nes esse generalem. Adjiciendo autem, « maxime fidelium, ostendit esse partem « generis humani, quæ merito fidei divi« nitus inspiratæ ad summam atque æter« nam salutem specialibus beneficiis pro« vehatur, » nempe auxiliis proxime suffi-

cientibus ad eandem salutem, et auxiliis efficacibus. Alia ergo auxilia inefficacia, et remote sufficientia omnibus hominibus sive fidelibus sive infidelibus conferuntur.

Paul. Oros. Clarissime etiam nostræ suffragatur sententiæ Paulus Orosius Divi Augustini propugnator strenus *in Apologia de libertate*, ubi inquit : « Mea semper hæc est fidelis, « atque indubitata sententia Deum adjuto- « rium suum non solum in corpore suo, « quod est Ecclesia, cui specialia ob cre- « dentium fidem donantur; verum univer- « sis in mundo gentibus propter longani- « men sui, æternamque clementiam submi- « nistrare : non ut tu asseris cum discipulo « tuo Cœlestio (cui jam apud Africanam « Synodum occulta illa impiorum dogma- « tum natura contusa est) in solo naturali « bono, et in libero arbitrio generaliter « universis unam gratiam attributam ; sed « speciatim quotidie per tempora, per dies, « per momenta, per atomos cunctis, et sin- « gulis ministrare. » Ubi perspicue docet gratiam distinctam a dono creationis, ac perinde supernaturalem (quam Cœlestius in quodam sui dogmatis statu negabat) subministrari omnibus gentibus, tametsi ob defectum fidei sint extra Ecclesiam. Similia tradit Divus Gregorius Nyssenus *in oratione Catech. capite* 30, ubi objectionem Gentilium proponit his verbis : « Si ergo « aliquod bonum est fides, cur, inquiunt, « non ad omnes venit gratia? » Et respondet : « Atqui si hæc quidem in his, quæ di- « cimus, a nobis adstrueretur, quod a di- « vina voluntate hominibus abdicaretur « fides, utpote ut alii quidem vocarentur ; « cæteri autem essent expertes vocatio- « nis : opportune hujusmodi reprehensio « objiceretur mysterio. Si autem ad omnes « pariter procedit vocatio, nec authorita- « tem, nec ætatem, nec gentium discerne- « tis differentiam, etc. » Ubi aperte concedit omnes homines vocari ad fidem : quod licet non intelligatur de vocatione supernaturali proxime sufficienti ad credendum juxta dicta *num.* 59, intelligendum necessario est de vocatione supernaturali saltem remote sufficienti : cuncta enim dona naturalia insufficientia, et inepta sunt, ut per ea dicamur vocari ad fidem : atque ideo relinqueret Nyssenus insolutam objectionem Gentilium, si ad sola naturalia beneficia recurreret.

D.Greg. Nyssen.

63. Quæ testimonia sunt adeo perspicua, ut sincere intellecta non admittant expositiones, quibus Adversarii eorum robur conantur elidere. Respondent enim primo has et similes auctoritates intelligendas esse de gratia supernaturali, non quidem in singulis hominibus recepta, seu omnibus, et singulis oblata, et quæ reipsa conferretur, nisi homines se impedirent peccando contra legem naturalem. Secundo intelligenda esse de gratia entitative naturali, quam fatentur omnibus esse communem, atque in singulis recipi indifferenter. Ita Godoi *ubi supra num.* 67 *et* 68.

Prima Adversariorum responsio.

Alia responsio. Godoy.

64. Sed neutra interpretatio satisfacit. Non prima : quia Augustinus in priori testimonio loquitur de gratia, *quæ operatur*, et in posteriori de gratia, per quam in corde hominum Dei lex inscribitur : gratia autem, quæ *operatur*, et qua lex Dei *inscribitur* est gratia non solum oblata, sed actu collata ; siquidem habet aliquem affectum. Similiter Prosper loquitur de gratia, quæ *aliquibus significationibus* nos admonet ad Deum agnoscendum : hæc autem munia non exequitur gratia præcise oblata, sed actu oblata, ut ex se liquet. Præsertim quia gratia sufficiens præcise oblata æqualiter respicit omnes ; cum Christus pro omnibus mortuus fuerit quoad sufficientia : gratia autem a Prospero asserta datur multimodo opere, diversaque mensura, et libro 2, cap. 8, inquit : « Ad considerationem re- « vertamur differentiarum, quibus divinæ « gratiæ opera, ac dona varia sunt. Cur « secretissime voluerit in omnibus tempo- « ribus, super omnes generationes, ac super « omnes homines inæquales donorum esse « mensuras. » Ergo gratia a Prospero asserta datur, non solum ut dare idem est, ac offerre, sed prout est correlativum ad recipere. Pariter *subministrare*, quo utitur Orosius, non solum oblationem significat, sed actualem, et exercitam communicationem. Et tandem Divus Nyssenus non aliter occurrit Gentilium querimoniæ de fide sibi negata, nisi asserendo eos ad fidem vocatos fuisse, et prædictam vocationem singulis adfuisse. Quod de vocatione non tantum oblata, sed actu facta necessario intelligendum est : alias Gentilium querimoniæ minime satisfaceret. Unde concedit nullum hominem *vocationis ad finem*, utique mediate, et remote, *expertem esse*. Relata igitur Sanctorum Patrum testimonia de gratia non solum oblata, sed actu recepta loquuntur : nec opposita interpretatio potest illis nisi violenter accommodari.

Prima evasio refellitur.

D. Prosp.

65. Et

Secunda responsio confutatur.

65. Et eodem modo secunda expositio refellitur : nam in primis Divus Augustinus in priori testimonio loquitur de vocatione altæ, et profundæ ordinationis, quibus verbis expressissime significavit gratiam supernaturalem, qua ordinamur in supernaturalem salutis finem. In posteriori vero loquitur de gratia, qua lex Dei per culpam velut excussa in corde hominum perfecte, vel imperfecte iterum scribitur : hujusmodi vero lex per peccatum obliterata supernaturalis erat : unde gratia illam reparans nequit non esse supernaturalis. Pariter intentio Prosperi toto illo opere eo collimat, ut ostendat omnibus, et singulis hominibus adfuisse gratiam sufficientem ad salutem : gratia autem mere naturalis tam proxime, quam remote est inepta ad prædictum finem, ut contra Vasquez ostendimus *disp.* 3, *dubio* 9. Similiter Orosius loquitur de gratia conducente, et necessaria ad salutem, quam Pelagiani negabant, atque ideo agit de gratia supernaturali. Tandem Divus Nyssenus disputat de vocatione ad fidem, ad quam profecto non naturali, sed altiori vocatione excitamur. Ergo relata Patrum testimonia gratiam non mere naturalem, sed supernaturalem omnibus, et singulis hominibus communicatam evincunt.

Nota circa mentem Aug. et aliorum.

Adde pro legitima, et magis perspicua intelligentia mentis Divi Augustini, Prosperi, et Orosii in relatis testimoniis, quod quamvis beneficia naturalia queant gratia dici, nihilominus in usu sacræ Scripturæ prædicta voce, et titulo non insigniuntur : unde raro, prædictum vocabulum illis accommodatur, ut observavit Divus Augustinus *epist.* 195, his verbis : *Illam vero gratiam, qua creati sumus homines, etiamsi ita appellandam non immerito intelligamus : mirum est tamen, si ita appellatam in ullis legitimis, propheticis, evangelicis, apostolicisque litteris legimus.* Immo vero cum Pelagiani testimoniis Scripturæ urgerentur, ut divinæ gratiæ necessitatem admitterent, et ad solum donum creationis, vel ad sola beneficia entitative naturalia recurrerent ; Augustinus aperte professus est se nomine gratiæ solam illam intelligere, quæ ad salutem æternam conducit, ac perinde quæ ad ordinem supernaturalem spectat. Sic enim habet libro 4, contra Julianum cap. 3 :« Quoniam saltem concedis opera infidelium, quæ tibi videntur « bona, non tamen ad salutem æternam, « regnumque perducere : scito nos illud « bonum dicere illam voluntatem bonam, « illud opus bonum sine Dei gratia, quæ « datur per unum mediatorem Dei, et hominum, nemini posse conferri, per quod « solum homo potest ad æternum Dei donum, regnumque perduci. » Cum ergo Augustinus, Prosper, et Orosius ejus asseclæ fateantur in omnibus aliquam Dei gratiam recipi, qua possint vel ad fidem, vel ad salutem perduci ; aperte colligitur, quod non loquantur de dono creationis, aut de gratiis, et beneficiis mere naturalibus, sed de gratia supernaturali, quæ sola nomen gratiæ absolute meretur.

§ II.

Expenditur secundum argumentum ex sacra Scriptura desumptum.

Alia pro assertione ratio.

66. Secundo probatur nostra conclusio ratione desumpta ex dictis *dubio præced.* § 4. Quoniam Deus vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire, ut dicitur 1 *ad Timoth. cap.* 2, quæ voluntas respicit omnes, et singulos homines, ut *loco citato* ostendimus : sed auxilia supernaturalia sufficientia proxime, vel remote ad salutem sunt effectus prædictæ voluntatis, ut ibidem declaravimus : ergo Deus ex vi prædictæ voluntatis confert omnibus, et singulis hominibus auxilia aliqua supernaturalia sufficientia ad salutem, ita quod in singulis aliqua recipiantur. Probatur consequentia : quoniam qui sincere vult alicui aliquem finem, confert ipsi media necessaria, et sufficientia ad ejus consecutionem : sed auxilia supernaturalia sunt media sufficientia, et necessaria ad salutem : ergo si Deus sincere vult salutem omnibus hominibus, cunctis præstat reipsa aliqua auxilia supernaturalia : alias non vere, et sincere, sed simulta quadam ratione diceretur velle omnes homines salvari : quod est absurdum.

Effugium.

67. Respondet Godoi *n.* 31, voluntatem illam, qua Deus vult omnes homines salvos fieri, esse solum antecedentem, cui non semper correspondet aliquis effectus actu communicatus, sed tantum oblatus, vel præparatus. Unde ex vi prædictæ voluntatis non infertur, quod auxilia supernaturalia in singulis hominibus recipiantur ; sed solum, quod singulis offerantur, et præparentur.

Sed hæc responsio non satisfacit, et refel-

Præcluditur. litur instaurando argumentum : quoniam non cohæret, quod Deus velit vere, et sincere omnes homines salvos fieri, et eis conferre auxilia ad salutem ; et quod prædicta auxilia solum offerat, negando tamen omnibus hominibus, vel eorum alicui auxilium actu receptum. Id autem sic ostenditur : nam vel Deus offert prædicta auxilia independenter ab omni dispositione subjecti, in quo recipienda sunt, vel dependenter ab illa ? Si dicatur primum : ergo non cohæret, quod Deus vere, et sincere offerat, et quod reipsa non conferat dicta auxilia ; siquidem nihil desideratur ex parte hominis, ut rem sibi oblatam recipiat. Si autem eligatur secundum : ergo simulta, et irrisoria est illa auxiliorum oblatio, nisi aliquod intrinsece in homine recipiatur : homo enim ad consequendum auxilia sibi oblata non disponitur per vires naturæ, vel per solam gratiam sibi præparatam, quam penitus ignorat ; sed solum per gratiam actu receptam. Minime ergo cohæret, quod Deus singulis adultis offerat auxilia sufficientia ad salutem, et quod ipsis non imprimat reipsa aliquod auxilium intrinsecum. Sicut etiam inter homines, qui aliquid vere offert independenter a conditione, illud reipsa confert. Si autem sub conditione promittit, vel supponit possibilitatem conditionis ; vel irrisorie promittit, præsertim quando conditio exposcit, et implicat ipsam rem oblatam : ut si quis diceret cæco, dabo tibi oculos, si me videris. Unde ex vi auctoritatis Apostoli supra relatæ non solum evincitur præparatio auxiliorum sufficientium pro singulis hominibus, ut dubio præcedenti asseruimus ; sed etiam concluditur actualis receptio illorum in singulis hominibus adultis, ut intendimus in præsenti.

Urgentior impugnatio. Confirmatur primo : quia ex prædicto testimonio colligunt communiter SS. Patres non stare per Deum, quod omnes, et singuli homines salutem supernaturalem non consequantur, sed per ipsos homines, qui Deo prædictum finem intendenti non cooperantur : hoc autem falsum esset, si Deus singulis hominibus aliquod auxilium supernaturale intrinsecum non conferret : ergo illud reipsa communicat singulis adultis. Minor constat : quia data hypothesi, quod nullum auxilium recipiatur in homine, non stat in manu, aut voluntate hominis tendere ullo modo in beatitudinem supernaturalem : quamvis enim possit homo viribus propriis operando bene moraliter tendere in naturalem beatitudinem, et a supernaturali divertere peccando ; nullatenus tamen valet propriis viribus non adjutis aliquo supernaturali auxilio intrinsece recepto ad finem supernaturalem proxime, vel remote converti : atque ideo in ordine ad prædictum finem non magis prosunt auxilia illi oblata, et non recepta, ac si nullatenus oblata, vel præparata fuissent : unde non in hominem, sed in Deum carentia tendentiæ in prædictum finem reducenda foret. Major autem probatur ex Divo Augustino libro 4, contra Julianum capite 8, *ubi ait :* « Ut videlicet intelligamus, docentibus vobis, ideo non omnes « salvos fieri, quia ipsi nolunt petere, cum « Deus velit dare : nolunt quærere, cum « Deus velit ostendere : nolunt pulsare, « cum Deus velit aperire. » Ubi aperte docet, tum quod non stat per Deum, sed per hominem, quod non salvetur : tum quod homines omnes possunt pulsare, quærere, et petere : quæ potentia non inest homini per naturam, sed per gratiam actu receptam. Et Chrystostomus *hom.* 9, *de laudibus Pauli*, inquit : « Ipse quidem vult « omnes salvos fieri, atque non omnium « voluntas voluntati ejus obsequitur, neque « ab eo aliquis cogitur. Unde ad Hierusalem dicit : Hierusalem, quoties volui « congregare filios tuos, et noluisti ? Quid « ergo ? Ecce relinquetur vobis domus « vestra deserta. Vides, quod Dominus salvare nos vult : nos autem quia nos non « ei adjungimus, manemus in interitu. « Deus enim paratus est ad salvandum « hominem, non involuntarium, neque nolentem. » Ubi, ut vides, reducit Chrysostomus carentiam adimpletionis voluntatis Dei antecedentis ad hominem nolentem, et Deo non cooperantem : quod falsum esset, si omni auxilio intrinseco destitueretur, quo Deo salutem volenti cooperari valeret, tametsi omnia auxilia ipsi offerrentur. Sicut falso diceremus Deum negare cæco aliquod beneficium, quia non videt per potentiam visivam sibi præparatam ; si cæcus neque habebat prædictam potentiam, ut supponitur, neque aliquod principium intrinsecum sufficiens ad illam consequendam.

D. Aug. — D. Chry.

68. Confirmatur secundo : nam suppo- sito, quod Deus velit voluntate antecedenti conferre singulis hominibus auxilia sufficientia ad salutem ; nulla est ratio neque ex parte Dei, neque ex parte hominis, quare Deus

Confutatur amplius.

Deus non conferat reipsa omnibus, et singulis hominibus aliqua auxilia sufficientia saltem remote ad salutem; vel quare habeat voluntatem consequentem negandi aliquibus adultis omne prorsus auxilium supernaturale: ergo qui admittit priorem illam voluntatem, absque fundamento negat in omnibus, et singulis adultis recipi aliquod supernaturale auxilium sufficiens saltem remote ad salutem. Probatur antecedens: nam in primis ex parte Dei non impeditur major manifestatio suorum attributorum per hoc, quod conferat prædicta auxilia; sicut impeditur si omnibus, et singulis hominibus non solum offert, sed etiam confert auxilia efficacia: qua ratione Theologi communiter docent, quod licet Deus voluntate antecedenti voluerit omnium hominum salutem, nihilominus voluntate consequenti voluit eam aliquibus denegare, sicut et auxilia efficacia ad eam consequendam, scilicet ut splenderet attributum justitiæ in punitione peccatorum. Hæc, inquam, major divinæ perfectionis manifestatio non impeditur ex communi, et universali collatione auxiliorum supernaturalium sufficientium remote ad salutem: quia cum ea optime cohæret negatio auxiliorum efficacium: qua supposita homines certissime peccabunt, apparebitque tam defectibilitas liberi arbitrii, quam excellentia divinæ justitiæ in peccatorum vindicatione. Aliunde autem hæc auxiliorum sufficientium collatio maxime decet divinæ misericordiæ viscera, quæ adeo large se effundunt, ut neminem adultorum absque supernaturali aliquo auxilio relinquant. Quod autem ex parte hominum non detur ratio, vel dispositio obstans prædictorum auxiliorum communicationi, etiam liquet: nam si quod obstaculum esset, maxime peccatum, quod prædicta auxilia demeretur: atqui licet Deus potest juste in peccati pœnam suam gratiam a peccatore substrahere, sicut et ipsum annihilare; nihilominus de facto non ita se gerit: immo potius supposito originali peccato, et innumerabilibus, ac gravissimis peccatis personalibus adhuc suam gratiam communicat peccatoribus: ergo ex parte hominum non datur ratio, vel dispositio, quæ auxiliorum supernaturalium sufficientium communicationem impediat.

Si autem dicatur impedimentum hoc consistere in ignorantia invincibili mysteriorum nostræ fidei, qua barbari plures laborant; nihil refert: quoniam licet prædicta ignorantia sit inconjungibilis cum auxiliis, quæ proxime ad credendum sufficiunt; conjungi tamen potest cum auxiliis remote sufficientibus: hæc quippe prædictam ignorantiam minime excludunt, ut ex dicendis magis constabit.

69. Unde obiter manent exclusæ duæ objectiones, quibus Adversarii argumentum superius factum labefactare sibi videntur. *Prima* est: quoniam Deus voluntate antecedenti vera, et sincera voluit salutem omnium hominum non solum adultorum, sed etiam parvulorum, ut constat ex dictis *dub. præced.* et nihilominus ex prædicta voluntate minime colligitur, quod prædicti parvuli recipiant aliquod auxilium supernaturale sufficiens; siquidem innumeri absque baptismo decedunt: ergo idem de adultis dicendum est. *Secunda* sic se habet: quia Deus voluntate antecedenti vera, et sincera voluit omnibus, et singulis hominibus auxilia supernaturalia sufficientia ad salutem non solum remote, sed etiam proxime: inde vero non sequitur, quod omnes, et singuli homines recipiant auxilia proxime sufficientia ad salutem: ergo nec recte colligitur, quod recipiant auxilia sufficientia remote.

Prima objectio. *Secunda.*

Hæ, inquam, objectiones diluuntur ex dictis. Ad primam enim dicendum est, quod licet Deus voluerit voluntate antecedenti salutem omnium hominum; tamen nec antecedenter, nec consequenter voluit invertere ordinem, et providentiam causarum naturalium; sed potius tam antecedenter, quam consequenter voluit, quod per se loquendo observaretur prædictus ordo. Porro hoc discrimen intercedit inter parvulos, et adultos, quod illi nequeunt præparari proxime, vel remote ad salutem per operationem propriam, cum sint illius pro tali statu incapaces: sed debent consequi salutem dependenter ab operatione aliorum, qui ipsis applicent sacramentum baptismi. Adulti autem possunt disponi ad salutem media operatione propria elicita dependenter ab aliquo auxilio supernaturali sibi impresso: quod auxilium potest Deus largiri, et connaturaliter sæpe largitur independenter ab operatione extrinseca aliorum hominum. Licet enim auxilia proxime sufficientia ad fidem, communiter loquendo, non distribuantur, nisi supposita prædicatione externa mysteriorum fidei: nihilominus alia auxilia imperfectiora, et remo-

Diluitur prima.

tiora a prædicta prædicatione non dependent, sed sæpe referuntur a Deo independenter ab illa, ut ex dicendis constabit. Quia ergo applicatio auxilii sufficientis pro parvulis, nempe baptismi mediis ministris conferendi, fieri non poterat, quin ordo naturalis providentiæ inverteretur, tam in eo, quod nemo parvulorum intra uterum maternum moreretur, quam in eo, quod ubique essent homines, qui formam baptismi scirent, et vellent parvulos baptizare : propterea licet Deus voluntate antecedente vera, et sincera voluerit salutem omnium parvulorum secundum se, et eis præparaverit remedium generale ad salutem ; nihilominus attentis omnibus circunstantiis, noluit voluntate consequenti, quod omnibus parvulis applicaretur baptismus, vel eis fieret proxime applicabilis, ut *dubio præcedenti* explicuimus. E contra vero quia in eo, quod omnibus, et singulis adultis communicentur aliqua auxilia supernaturalia remote sufficientia ad salutem nulla providentia invertitur ; siquidem naturalis salvatur indemnis, et supernaturalis magis splendet : merito arguitur, quod si Deus voluntate antecedenti voluit prædicta auxilia conferre, ut Adversarii admittunt ; per nullam voluntatem consequentem voluerit oppositum : subinde, quod de facto prædicta auxilia communicet.

Solvitur secunda. Ex quibus liquet ad secundam objectionem : nam cum auxilia proxime sufficientia ad salutem vel includant fidem, vel sint ad eandem fidem proxime sufficientia; et fides communiter loquendo non habeatur, nisi media prædicatione, et propositione externa credibilium, quam certum est, et experientia constat non adesse pluribus barbaris : merito asseritur, quod Deus ita voluntate antecedenti voluerit singulis hominibus auxilia proxime sufficientia ad salutem, quod voluntate consequenti, et attentis omnibus ea impertire voluerit. Auxilia autem remote sufficientia solum important aliquas illustrationes, vel affectiones supernaturales valde imperfectas, quas Deus per se ipsum, et independenter a prædicatione externa potest homini communicare, et quarum communicationem nihil est ex parte hominis, quod impediat. Quamobrem, qui asserit Deum voluntate antecedenti voluisse prædicta auxilia remota singulis adultis conferre inconsequenter, et absque urgenti fundamento negat ea de facto recipi in omnibus adultis.

§ III.

Proponitur alia ratio desumpta ex doctrina Divi Thomæ.

Tertia ratio assertionis. 70. Tertio probatur nostra conclusio ex doctrina, quam tradit D. Thom. supra *quæst.* 89, *artic.* 6, *in corpore*, ubi probat non posse peccatum veniale cum solo originali conjungi : « quoniam homini pervenienti ad « usum rationis, primum, quod tunc cogi- « tandum occurrit, est deliberare de se- « ipso. Et si quidem seipsum ordinaverit « ad debitum finem, per gratiam conse- « quetur remissionem originalis peccati. « Si vero non ordinet se ad debitum finem, « secundum quod in illa ætate est capax « discretionis, peccabit mortaliter non fa- « ciens, quod in se est. etc. » Ubi Sanctus Doctor loquitur non solum de pueris baptizatis, vel inter fideles nutritis, sed generaliter de omnibus, et singulis hominibus tam fidelibus, quam infidelibus : alias suo discursu intentam a se assertionem minime evinceret. Hoc supposito sic arguitur : omnis perveniens ad usum rationis ita se habet, quod possit, media ordinatione sui in debitum finem, consequi gratiam sanctificantem : ergo omnis perveniens ad usum rationis habet, vel recipit in seipso aliquod auxilium gratiæ supernaturalis sufficientis : ergo hujusmodi gratia non solum offertur, sed etiam reipsa confertur omnibus et singulis hominibus, saltem in primo instanti usus rationis. Hæc secunda consequentia patet ex prima. Prima necessario colligitur ex antecedenti : quoniam homo per vires naturæ nullum actum elicere potest, quo gratiam sanctificantem consequatur, ut ostendimus *disputat.* 3, *dubio* 6 *et* 9 ; ergo si omnis homo perveniens ad usum rationis media ordinatione sui in debitum finem potest consequi gratiam habitualem, sequitur, quod recipiat in se aliquod auxilium gratiæ supernaturalis sufficientis, quo prædictam ordinationem eliciat. Antecedens autem est expresse D. Thom. *loco citato*, et aliis pluribus, quæ statim expendemus.

Prima responsio. 71. Respondent primo Adversarii puerum pervenientem ad usum rationis posse quidem se in debitum finem convertere, non quidem per potentiam intrinsecam mediis auxiliis actu receptis, sed per potentiam extrinsecam mediis auxiliis a Deo oblatis : quæ, si non impediret peccando, actu consequeretur.

Sed

Everti-tur. Sed hæc responsio nullius momenti est : nam ut aliquis dicatur posse elicere aliquam operationem, vel producere aliquem effectum mediis auxiliis sibi oblatis, opus est, quod prædicta auxilia, et eorum oblationem, ac præparationem cognoscat, insimul, et quod habeat aliquam facultatem, per quam valeat consequi prædicta auxilia : ei quippe, cui auxilia, et eorum oblatio minime innotescunt, non magis prosunt prædicta auxilia præparata, et oblata, ac si præparata, et oblata non fuissent : atqui in Adversariorum opinione plures homines pervenientes ad usum rationis destituuntur omni auxilio intrinseco supernaturali ; sine quo nequit homo auxilia sibi præparata ullo modo cognoscere, vel ad ea consequenda se movere : ergo in prædicta opinione salvari nequit, quod omnis homo perveniens ad usum rationis possit, media conversione sui in debitum finem, consequi gratiam sanctificantem : quod tamen expresse docet D. Thom. *loco citato*. In qua evasione amplius refutanda non immoramur, quia eam satis præclusimus *dub.* 1 *hujus disputationis* cum adversus Jansenistas illa utentes ageremus.

Aliud effugium. 72. Respondent secundo intentionem Divi Thomæ eo loco solum esse adstruere inconjungibilitatem peccati originalis cum solo veniali : hanc autem satis superque salvari independenter a potentia intrinseca ad conversionem supernaturalem, cum sola potentia intrinseca ad naturalem conversionem. Cum enim certum sit plurimos pueros ad usum rationis pervenientes ignorare invincibiliter Deum finem, et auctorem supernaturalem ; sequitur, quod ad conversionem supernaturalem non obligentur inexcusabiliter, sed tantum ad naturalem. Porro omnes homines quantumvis lapsi, possunt potentia antecedenti se in Deum ut naturalem finem convertere, ut diximus *disputatione* 2, *dubio* 4, *numero* 129. Unde urgente præcepto, sicut urget in primo usus rationis instanti, prædictam conversionem non eliciant, peccant. Aliunde autem peccatum originale, in quo homines supponuntur existere, nequit vel cum conversione illa naturali conjungi, vel per eam solam expelli. Sed ad hunc expulsionis effectum necessaria est gratia sanctificans, ut diximus *loco citato*, *numero* 145. Unde si fit conversio, adest prædicta gratia : et si non fit conversio, adjungitur peccato originali novum peccatum mortale personale : et ita fieri non valet, quod peccatum veniale conjungatur cum solo originali. Ut ergo salvetur prædicta inconjungibilitas peccati venialis cum solo originali, et inexcusabilitas a conversione, sive ordinatione in debitum finem (quæ sufficiunt ad intentionem Divi Thomæ), opus non est concedere aliquod auxilium supernaturale intrinsecum.

Præcluditur. Hæc responsio plura continet vera, nempe inconjungibilitatem peccati venialis cum solo originali salvari independenter ab auxilio supernaturali saltem in illis, qui Deum supernaturalem invincibiliter ignorant : et similiter homines sola facultate voluntatis præditos esse inexcusabiliter obligatos ad conversionem in Deum ultimum finem naturalem, quam tamen nunquam elicient, nisi prius expellatur peccatum originale per gratiam sanctificantem. Unde fatemur pro prædicta conjungibilitate salvanda opus non esse ad auxilia supernaturalia recurrere ; ut constat ex dictis *loco citato, et tractatu de peccatis disputatione* 20, *dub.* 1, § 5. Cæterum prædicta solutio argumentum supra factum non enervat, sed in suo robore relinquit : quippe quod non innititur in eo, quod Div. Thom. tradit de incompossibilitate venialis cum solo originali ; sed in eo, quod docet de potestate, quam habet quilibet perveniens ad usum rationis, ut se in Deum ordinet, et ut media tali ordinatione gratiam sanctificantem consequatur. Nam occasione illius difficultatis duo statuit Sanctus Doctor : primo hominem pervenientem ad usum rationis inexcusabiliter obligari ad conversionem in debitum finem : secundo posse hominem media tali conversione, consequi gratiam sanctificantem. Et hoc posterius sufficit ad robur rationis a nobis factæ, quæ perinde sic instauratur : quoniam homo per vires naturales, et independenter ab omni auxilio intrinsece recepto nequit elicere actum, medio quo gratiam sanctificantem consequatur : sed omnis homo perveniens ad usum rationis potest elicere actum, medio quo assequatur gratiam sanctificantem ut tradit D. Thom. *loco citato* : ergo omnis homo perveniens ad usum rationis habet aliquod auxilium supernaturale intrinsece receptum.

Objectio ex D. Th. 73. Nec refert, si dicas D. Thomam non asserere, quod homo possit media conversione in debitum finem gratiam sanctificantem consequi ; sed solum, quod si se ita

ordinaverit, prædictam gratiam consequetur. Hoc autem ideo est : quia nunquam homo convertitur, quin prius ipsi gratia sanctificans infundatur, per quam expellitur peccatum ipsi conversioni repugnans. Ex hoc vero minime sequitur, quod omnis homo perveniens ad usum rationis habeat aliquam gratiam supernaturalem ; sed tantum quod omnis, qui perveniens ad usum rationis convertitur in Deum ultimum finem, habeat gratiam sanctificantem.

Responsio aperiens legitimum D.Tho. sensum.

Hoc, inquam, non refert : quia D. Thom. aperte supponit prius esse simpliciter, quod homo aliqua conversione, saltem imperfecta, se convertat in debitum finem, quam quod gratiam sanctificantem consequatur : et aliunde docet ad prædictam conversionem infallibiliter subsequi gratiam sanctificantem : sed hæc nequeunt verificari nec de sola conversione viribus naturæ facta ; siquidem ad hanc non sequitur gratia sanctificans : nec de conversione, quæ supponat gratiam sanctificantem infusam, et peccatum expulsum ; siquidem hæc est simpliciter posterior infusione gratiæ, et expulsione peccati : ergo loquitur de aliqua alia conversione facta, vel factibili per aliud auxilium a gratia sanctificante distinctum, et omnibus pervenientibus ad usum rationis communicatum. Minor, et consequentia liquent. Major autem constat tum ex relato D. Th. testimonio, tum ex aliis locis, ubi eandem materiam tractat : nam *quæst.* 5 *de Malo articulo* 2 *ad* 8, inquit : « Postquam « vero usum rationis habent, tenentur sa- « lutis suæ curam agere. Quod si fecerint, « jam absque peccato originali erunt, gratia « superveniente. » Et gratia supervenit ad conversionem, atque ideo illam absolute supponit. Et *quæst.* 7, *articulo* 2 *ad* 8 ait : « Postquam habet usum rationis, peccat « mortaliter, si non faciat, quod in se est « ad quærendum suam salutem : si autem « faciat, gratiam consequetur, per quam « immunis erit ab originali peccato. » Ly *consequetur*, et ly *erit* effectum simpliciter posteriorem significant. Et *quæstione* 24 *de Veritate articulo* 12 *ad* 2 inquit : *Statim cum usum liberi arbitrii acceperit, si se ad gratiam præparaverit, gratiam habebit.* Prius est ergo simpliciter ad gratiam sanctificantem in primo instanti usus rationis se præparare, quam gratiam illam habere. Et *quæstione* 28, *articulo* 3 *ad* 4 ait : « Cum « enim adultus esse incipit, si quod in se « est, faciat, gratia ei dabitur, per quam a « peccato originali erit immunis. » Ergo prius est in illo instanti facere, et posse facere, quod in se est, quam gratiam sanctificantem recipere. Et similia docet universaliter Sanctus Doctor de illis, qui invincibili fidei ignorantia laborant : nam *ad Rom.* 10, inquit : « Si qui tamen eorum fecissent, « quod in se est, Dominus eis secundum « suam misericordiam profuisset. » Et *in* 4, *dist.* 20, *qu. unic. art.* 1, *quæstiunc.* 1, in corpore ait : « Deus, qui dat omnibus abun- « danter, nulli gratiam denegat, qui quod « in se est, facit, ut se ad gratiam præpa- « ret. »

D.Tho. Idem. Idem.

Resolutio nostra roboratur ex D.Tho.

74. Ex quibus omnibus testimoniis evidens nobis apparet propter rationem sæpius inculcatam, quod D. Thom. sentiat in omnibus, et singulis hominibus ad usum rationis pervenientibus recipi aliqua auxilia supernaturalia sufficientia saltem remote ad salutem : quoniam nequit homo absque aliquo auxilio intrinsece recepto elicere opus ad quod infallibiliter sequatur gratia sanctificans, ut ex eodem D. Thom. ostendimus *locis supra citatis :* sed D. Thom. docet omnes, et singulos homines ad usum rationis pervenientes posse aliquid facere, ad quod infallibiliter consequatur gratia sanctificans : hoc enim important illæ locutiones, *gratiam consequetur, gratiam habebit, gratia ei dabitur*, etc. Ergo secundum D. Thom. omnis homo ad usum rationis perveniens habet aliquod auxilium supernaturale inhærens, quo possit se ad gratiam disponere *faciendo quod est in se, curam suæ salutis agendo, et præparando se ad gratiam*, ut loquitur Sanctus Doctor.

Explicatur hoc amplius : etenim ad nullam præparationem, vel dispositionem positam solis naturæ viribus sequitur infallibiliter gratia sanctificans, nec ex natura rei, nec ex aliqua lege, vel promissione divina, ut fuse ostendimus disputatione citata. Ergo illa conditio *si faciat, quod in se est*, implicat aliquam gratiam supernaturalem, non quidem habitualem, et sanctificantem ; cum hæc sit ipsa res sub conditione promissa ; sed actualem, et auxiliantem. Cum igitur D. Thom. asserat, quod omnes, et singuli homines pervenientes ad usum rationis faciendo, quod est in se, consequantur gratiam ; plane infertur, quod juxta mentem D. Thomæ omnes, et singuli homines pervenientes ad prædictum instans recipiant aliquod auxilium supernaturale.

75. Quæ D. Thomæ doctrina confirmari potest

Fulcitur amplius ex Scriptura. potest ex illo Joan. 1 : *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, adjuncta aliorum SS. Patrum expositione. Nam mundi nomine, in quem dicitur homo venire, significatur rationis usus, ut interpretatur S. P. N. Cyrillus Alexandrinus : prius enim, quamvis homo sit physice in mundo, non tamen moraliter : quia non est capax rationis, et meriti. Porro illuminationis voce significari irradiationem aliquam supernaturalem docent communiter alii Patres Augustinus, Ambrosius statim referendi, Cyprianus *lib.* 1 *contra Judæos*, Maximus *hom.* 4 *de Pascha*, Chrysost. Theopylact. Euthymius, Beda, D. Thom, et alii ad prædictum locum. Ergo omnes, qui ad usum rationis perveniunt, aliquam illuminationem supernaturalem recipiunt. Unde Augustinus *lib.* 1 *de Genesi contra Manichæos cap.* 3, inquit : *Intelligamus aliam lucem esse, in qua Deus habitat. Unde est illud lumen, de quo dicitur in Evangelio : Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Et post pauca : « Illud autem lumen non « irrationabilium animalium oculos pascit, « sed pura corda eorum, qui Deo credunt, « et ab amore visibilium rerum, et tempo« ralium se ad ejus præcepta servanda con« vertunt. Quod omnes homines possunt, si « velint : quia illud lumen omnem hominem « illuminat venientem in hunc mundum. » Ubi, ut vides, tradit S. Doctor, quod omnes homines possunt credere, et ad Deum se convertere : quia Deus illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ipsa ergo illuminatio præstat potentiam saltem mediatam omnibus hominibus, ut possint credere, et ad Deum converti. Quod intelligi non potest de illuminatione ut præcise præparata, et oblata : nam prout sic illuminatio non magis præstat omnibus hominibus potentiam, quam ipsa fides, et charitas, quæ omnibus etiam offeruntur, et præparantur. Deinde dicendo : Quod omnes homines possunt, si velint, et culpæ hominum attribuit, quod non illuminentur a luce, quæ omnem hominem illuminat : si autem nullum prorsus auxilium reciperent, per homines non staret non illuminari, siquidem non possint velle eam illuminationem absque omni prorsus supernaturali auxilio. Supponit ergo Augustinus omnibus in hunc mundum venientibus conferri aliquod auxilium supernaturale, per quod possint saltem mediate credere ; et ad Deum se convertere. Eodem fere modo loquitur Divus Ambrosius *serm.* 8 *in Psal.* 118.

Joan. 1. Cyrill. Alex. August. Ambros. Cyprian. Maxim. Paschal. Chrysos. Theopyl. Euthym. Beda. D. Tho.

Objectio. 76. Sed objicies : nam Divus Augustinus solum asserit lucem illam supernaturalem illuminare pura corda eorum, qui credunt, ut ad Deum convertantur : sed plures, qui ad usum rationis perveniunt, nec credunt, nec convertuntur, ut ex se liquet : ergo plures, qui ad usum rationis perveniunt, non illuminantur luce aliqua supernaturali : atque ideo ex relato testimonio adjuncta interpretatione Augustini potius infertur oppositum.

Dispellitur. Respondetur negando utramque consequentiam : quia licet soli illi, qui credunt, et convertuntur, illuminentur perfecte, per unionem ad ipsam lucem mediante gratia sanctificante ; omnes tamen, qui ad usum rationis perveniunt, aliquo modo illuminantur, sive subsequatur conversio, sive non. Pro quo observa, quod primum instans rationis ita est unum moraliter, quod nihilominus includit ad minus duo instantia physica : quorum primum est initiativum usus rationis, aliud vero completivum. Nam prius est, quod homo constituatur in actu primo omnino proximo, ut possit de seipso deliberare, et se ordinare in debitum finem : deinde homo se ordinat, prout vult, sic deliberationis instans consummat. Homo autem non est in potentia ad agendum moraliter, et ex propria deliberatione, antequam fiat cognoscens in actu per aliquam cognitionem indeliberatam, qua Deus independenter a voluntate creata applicat intellectum, ut tradit D. Thom. *in hac* 1, 2, *quæst.* 9, *art.* 4. Et hæc prima cognitio, cum ad ordinem supernaturalem spectat, solet vocari a Sanctis Patribus *gratia excitans, et divina vocatio*, ut constat ex *disp.* 4, *dub.* 1 *et dub.* 7, § 3. Porro perfecta illuminatio, quæ in hac vita habetur per fidem, et charitatem, nequit consummari absque actu deliberato : eo quod fides necessario dependet a pia affectione, qua homo libere se applicat ad credendum. Mens ergo Augustini, et aliorum Patrum non est, quod omnes ad usum rationis pervenientes illuminentur perfecte luce supernaturali : hanc enim solis iis, qui credunt, et convertuntur, concedunt : sed solum eo tendit, ut doceant omnes ad usum rationis pervenientes illuminari in primo instanti physico, et inchoativo deliberationis, aliqua irradiatione indeliberata, et imperfecta ordinis supernaturalis, per quam fiant mediate, et remote potentes ad illuminationem perfectam ejus-

D. Tho

dem ordinis, in instanti completivo deliberationis habendam. Nam qui illi priori illuminationi se submittunt, et cooperantur, ulteriorem, et perfectiorem gratiam consequuntur, juxta illud Sapientiæ 6 : *Præoccupat, qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat.* Et hic est legitimus sensus illius sententiæ Augustini. Quod omnes homines possunt credere, et converti, si velint : quia illud lumen omnem hominem illuminat venientem in hunc mundum. Ubi aliud supponitur, nempe omnem hominem illuminari ; et aliud offertur, nempe fides, et charitas, si homo luce accepta recte operetur. Videantur, quæ diximus *dub.* 1, § 3.

Sapient. 6.

§ VI.

Aliud argumentum pro vera sententia.

Quartum pro assertione motivum.

77. Quarto suadetur nostra conclusio alia congruentiæ ratione : quoniam omnes, et singuli adulti tentantur a Diabolo : ergo omnes, et singuli homines recipiunt aliquod auxilium supernaturale. Antecedens est certum, et traditur a D. Thom. 1 *p. quæst.* 115, *art.* 3 *ad* 3 *et quæst.* 3, *de Malo art.* 4 *et* 5. Consequentia vero probatur : quia vires, et artes Diaboli superant, saltem moraliter, vires, et resistentiam hominis destituti omni auxilio gratiæ supernaturalis : ergo congruum est, quod si Deus permittit omnes, et singulos homines tentari a Diabolo; subministret illis aliquod auxilium gratiæ supernaturalis, quo valeant tam physice, quam moraliter ipsi resistere. Quæ ratio desumitur tum ex Divo Augustino *Psal.* 61 *circa finem,* ubi ait : *Deus, qui dat Diabolo licentiam tentandi, dat tentatis misericordiam,* id est gratiam. Tum ex D. Thom. *loco citato ex* 1 *p. art.* 1 ubi proponit secundum argumentum sub hac forma : « Non « est æqua conditio pugnæ, ut infirmus « contra fortem, ignarus contra astutum « exponatur ad bellum : sed homines sunt « infirmi, et ignari; dæmones autem po- « tentes, et astuti : non est ergo permitten- « dum a Deo, qui est omnis justitiæ auctor, « ut homines a Dæmonibus impugnentur.» Cui respondet in hunc modum : «Ad secun- « dum dicendum, quod ad hoc, quod non « sit inæqualis pugnæ conditio, fit ex parte « hominis recompensatio, principaliter qui- « dem per auxilium divinæ gratiæ; secun- « dario autem per custodiam Angelorum.» Ubi concedit utramque argumenti præmissam, et ea ratione negat consequentiam : quia supponit omnibus a Diabolo tentatis conferri aliquod gratiæ supernaturalis auxilium. Tum præterea ex Paulo Orosio in Apologia de libertate, ubi ait : *Itaque cum videas hominibus ignaris tantam Diaboli incubuisse nequitiam in disperdendum, nullam hinc credis Dei in custodiendo gratiam præfuisse?* Tum denique ex Divo Cyrillo Hierosolymitano: *Magnum igitur commilitonem, et auxiliatorem apud Deum habemus, magnum doctorem, magnum protectorem nostrum. Non metuamus ergo dæmonem.*

D.Tho. — August. — D.Tho. — Paul. Oros. — D.Cyril.

Evasio.

78. Nec refert, si respondeas relatos Patres vel loqui de hominibus fidelibus, quibus ut a Diabolo resistant, communicantur supernaturalia auxilia : vel sermonem instituere de auxilio gratiæ mere naturalis, quod Deus omnibus, et singulis hominibus tam fidelibus, quam infidelibus præstat, ad observationem legis naturalis. Et hæc posterior interpretatio, vel ex eo universalis apparet : quoniam Diabolus non tentat barbaros, et infideles, ut agant contra præcepta supernaturalia, quæ invincibiliter ignorant, ac proinde violare nequeunt, sed solum ut peccent contra legem naturalem : nam huic tentationi repellendæ sufficiunt ordinis naturalis auxilia.

Præcluditur.

Neutra, inquam, responsio, sive expositio satisfacit. Non *prima :* quoniam Patres loquuntur absolute de omnibus hominibus, immo Orosius loquitur expresse de barbaris : deinde necessitatem, et præsentiam gratiæ fundant in imbecillitate naturæ gratiæ destitutæ, et in astutia, et suggestionibus diaboli : quæ rationes æqualiter, immo magis urgent in infidelibus, quam in fidelibus, ut ex se liquet : ergo gratia, quam ad resistendum Diabolo dicunt necessariam, non limitatur ad solos fideles, sed ad cunctos homines extenditur. Nec etiam *secunda :* quoniam gratiam illam, de qua loquuntur, appellant *auxilium divinæ gratiæ, et Dei misericordiam :* quibus elogiis non concursum, vel auxilium mere naturalem, sed supernaturalem gratiam significare solent. Maxime quia Deus prædictam gratiam impertitur, ut homines Diaboli intentionem retundant : Diabolus autem homines tentat ex invidia, sciens homines ordinatos esse ad supernaturalem beatitudinem, quam ipse amisit, intendens eos a prædicto fine divertere : ergo Deus tribuit hominibus prædictam gratiam, ne Diaboli tentationibus succumbendo se faciant magis,

ac

ac magis indignos prædicta beatitudine, moveturque illa intentione, qua vult omnes homines salvos fieri : atque ideo prædicta gratia est talis conditionis, ut homines ea utentes valeant ad eandem beatitudinem accedere, et ad illam saltem remote se disponere : quod gratiæ naturali non convenit, sed tantum supernaturali. Unde sicut intentio diaboli, dum barbaros contra legem naturalem tentat, et eos magis, ac magis avertere a supernaturali fine : ita intentio Dei, dum gratiam hominibus ad resistendum Diabolo subministrat, est homines ad prædictum finem trahere saltem remote, et quoad sufficientiam mediatam, et imperfectam. Per quod manet exclusum id, quod addebatur in favorem dictæ evasionis.

Fundamentum propositum roboratur.

79. Confirmatur : quia inter alia subsidia, quæ hominibus conferuntur, ut resistant Dæmonum tentationibus, recensetur Sanctorum Angelorum custodia, ut tradit D. Thom. *loco supra citato :* quos singulis barbaris, et infidelibus destinatos esse est adeo certum, ut Bannez 1 *parte quæst.* 113, *art.* 2, asserat vix posse a temeritate excusari, qui oppositum assereret : sic enim docent communiter Patres, et Theologi. Unde Divus Dionysius Areopagita *de cœlesti Hierarchia cap.* 4, inquit : « Theologia « Hierarchiam nostram (id est hominum « gubernationem) Angelis attribuit ; cum « populi Judæorum principem Michaelem « appellet, aliosque aliarum nationum. Sta- « tuit enim Altissimus terminos gentium « secundum numerum Angelorum Dei. » Atqui Angelorum protectio, et magisterium præcipue consistit in illuminationibus, quibus hominum sibi commendatorum mentes illustrant, dissipando suggestiones a Diabolo immissas, et ad veram Dei notitiam animos perducendo, ut tradit idem Dionysius *loco citato* concludens, *omnes Angelos, qui singulis gentibus præsunt ad illud ipsum principium, nempe Deum eos qui ultro, ac sponte sequantur, deducere.* Ergo quemadmodum Diaboli intentio eo præcipue collimat, ut homines a supernaturali beatitudine avertat, et elonget : ita Angelorum cura id præsertim agitur, ut homines ad finem supernaturalem saltem mediate, et remote accedant : quod absque auxiliis gratiæ supernaturalis fieri non potest, vel saltem non ita congrue fit. Quod significare videtur Ecclesia in hymno SS. Angelorum.

Bannez.

Dionys.

Nam quod corruerit proditor Angelus,
Concessis merito pulsus honoribus,
Ardens invidia pellere nititur,
Quos cœlo Deus advocat.
Huc custos igitur pervigil advola, etc.

Quibus verbis satis aperte significatur Deum Angelos sanctos mittentem, et Angelos ipsos ex una parte, Diabolum vero ex alia oppositis directe intentionibus agere : Diabolum, ut homines a supernaturali beatitudine arceat ; Deum autem, et Angelos, ut homines ad illam perducant. Cumque ad hunc finem congruentiora sint auxilia supernaturalia, utpote ejusdem ordinis cum illo, satis verosimiliter affirmatur nonnulla supernaturalia auxilia intervenire, atque immisceri in custodia, quam SS. Angeli circa singulos homines etiam infideles obeunt.

Confirmatur amplius.

80. Confirmatur secundo præcludendo tacitam evasionem : quoniam si videremus aliquem virum catholicum frequenter agere cum infideli de negotio salutis ; prudenter judicaremus Deum mediante homine catholico communicare infideli illi aliquas inspirationes, et illustrationes supernaturales, quibus posset, saltem mediate, et remote converti : sed idem fundamentum præstat nobis convictus Sanctorum Angelorum cum infidelibus sibi commissis : ergo eidem prudenter possumus affirmare. Probatur minor ex Divo Augustino *lib.* 1, *de peccator. meritis, et remissione cap.* 25, ubi de Angelo, et homine hominem docentibus eodem modo discurrit his verbis : « Illud, quod in Evan- « gelio positum est : Erat lumen verum, « quod illuminat omnem hominem venien- « tem in hunc mundum, ideo dictum est : « quia nullus hominum illuminatur, nisi « illo lumine, quod Deus est : ne quis- « quam putaret ab eo se illuminari, a quo « aliquid audit, ut dicat. Non dico, si quem « quam magnum hominem, sed neque si « Angelum ei contingat habere doctorem. « Adhibetur enim sermo veritatis extrinse- « cus vocis ministerio corporalis. Verun- « tamen neque qui plantat, est aliquid, « neque qui rigat, sed qui incrementum « dat Deus. Audit quippe homo dicentem, « vel hominem, vel Angelum, sed ut sen- « tiat, et cognoscat verum esse, quod dicitur, « illo lumine intus mens ejus aspergitur, « quod in æternum manet, quod etiam « in tenebris lucet. » Ex hac tamen hominum per Angelos instructione non

D. Aug.

infertur, quod singuli homines illuminentur immediate circa credenda : quia licet id fieri posset, et extraordinarie quandoque contingat : nihilominus communiter, et juxta ordinariam providentiam ordinis gratiæ a Deo de facto præscriptam, homines non fiunt proxime potentes ad credendum, nisi media prædicatione externa ministrorum Evangelii, ut ipsa experientia liquet.

Objectio D.Tho. 81. Sed oppones cum Godoi adversus hanc doctrinam testimonium Divi Thomæ 1 *parte quæstione* 113, *articulo* 4 *ad* 3, ubi ait : « Sicut præsciti, et infideles non privantur « interiori auxilio naturalis rationis, ita « etiam non privantur exteriori auxilio toti « naturæ humanæ divinitus concesso, scili- « cet custodia Angelorum : per quam etsi « non juventur quantum ad hoc, quod vitam « æternam bonis operibus mereantur, ju- « vantur tamen quantum ad hoc, quod ab « aliquibus malis retrahuntur, quibus et « sibi ipsis, et aliis nocere possunt : nam « ipsi dæmones arceantur per bonos Ange- « los, ne noceant, quantum volunt. » Ergo ex mente Divi Thomæ Angeli non juvant infideles in ordine ad ea, quibus homo disponitur ad vitam æternam, quales sunt omnes supernaturales illuminationes : sed solum ut retrahantur a pluribus peccatis, quæ committerent contra legem naturalem.

Diluitur. Respondetur negando consequentiam : quoniam Divus Thomas non negat universaliter, quod infideles aliqua auxilia supernaturalia ministerio Angelorum consequantur, sed potius insinuat oppositum. Nam eodem modo loquitur de infidelibus, ac de fidelibus præscitis, ut constat ex illis verbis, *Sicut præsciti, et infideles*, et ex argumento, cui occurrit, in quo hæc habentur : « Homi- « nes præsciti ad damnationem, nunquam « perveniunt ad vitam æternam : infideles « etiam, etc. Non ergo omnibus hominibus « Angeli ad custodiam deputantur. » Et tamen certum est, quod fideles præsciti aliquod auxilium supernaturale intrinsecum recipiunt ; alias fideles non essent. Ad quod auxilium concurrunt Angeli custodes, ut tradit Divus Thomas 1 *part. quæstione* 111, *articulo* 1 *ad* 1, his verbis : « Secundo « requiritur ad fidem, quod credibilia pro- « ponantur credenti : et hoc quidem fit per « hominem, secundum quod fides est ex « auditu, ut dicitur ad Romanos 10, sed per « Angelos principaliter, per quos homini- « bus revelantur divina : unde Angeli ope- « rantur aliquid ad illuminationem fidei. »

D.Tho.

Sicut ergo Divus Thomas verbis, quæ nobis objiciuntur, non excludit a fidelibus præscitis omne prorsus auxilium supernaturale ; ita nec a præscitis infidelibus. Unde solum intendit docere, ut ipsa verba satis indicant, quod non juvantur in ordine ad meritum vitæ æternæ, sive ad efficacem consecutionem illius : efficaciam tamen explicant in substractione plurium impedimentorum, quæ prædictam consecutionem possent difficiliorem efficere. Desumiturque hæc interpretatio ex eodem Sancto Doctore *articulo immediate sequenti in responsione ad* 1, ubi ait : « Dicendum, quod Angeli mittuntur in « ministerium, efficaciter propter eos solos, « qui hæreditatem capiunt salutis, si consi- « deretur ultimus effectus custodiæ, qui est « perceptio hæreditatis. Nihilominus tamen « et aliis ministerium Angelorum non subs- « trahitur ; quamvis in eis hanc efficaciam « non habeat, quod perducantur ad salutem : « efficax tamen est circa eos Angelorum « ministerium, in quantum a multis malis « retrahuntur. »

§ V.

Roboratur ultimo nostra conclusio.

82. Denique probatur assertio nostra destruendo præcipua fundamenta opinionis adversæ sequenti discursu : quoniam de divina misericordia illud præsumendum est, quod magis decet, et manifestat eandem circa homines misericordiam ; nisi oppositum constet ex sacra Scriptura, Conciliis, Patribus et communibus Theologiæ principiis : atqui Deum conferre de facto omnibus, et singulis hominibus aliqua auxilia supernaturalia, quibus possint ad suam justificationem saltem remote moveri, magis decet, et manifestat divinam misericordiam, quam eorum denegatio : et oppositum non constat ex Scriptura, aut Conciliis, aut Patribus, aut communibus Theologiæ principiis : ergo præsumendum est, quod Deus omnibus, et singulis adultis non solum offerat, sed etiam de facto conferat prædicta auxilia. Consequentia est legitima. Major etiam videtur perspicua, præcipue in controversia morali, et de facto cujus veritas nequit nobis innotescere per principia evidentia metaphysice. Minor autem probatur : nam si obligaremur asserere nullum prorsus gratiæ auxilium recipi in aliquibus adultis, vel esset, quia fides est initium, et radix

Ultimum proassertione motivum.

radix omnis justificationis, ut Scriptura, Concilia, et Patres determinant; et consequenter nullum auxilium gratiæ antecedit fidem : quam tamen certum est in pluribus barbaris non existere nec in seipsa, nec in aliquo auxilio ad eam proxime sufficienti : vel ideo esset, quia si omnes homines haberent aliquod auxilium sufficiens saltem remote ad credendum, nullus excusaretur ab infidelitatis peccato, atque adeo omnes forent infideles contrarie : cujus oppositum docent jam communiter Theologi cum D. Thom. 2, 2, *quæst.* 10, *art.* 1, et ponderat Godoi *ubi supra num.* 37, atqui neutrum ex relatis motivis obligat, ut asseramus nullum prorsus supernaturalis gratiæ auxilium recipi in aliquibus adultis, ergo, etc.

Godoi.

Ante primum actum fidei strictæ datur aliqua illustratio supernaturalis.

Minor hujus secundi syllogismi quoad primam partem, in qua est præcipua difficultas, suadetur : quoniam necessario admittendi sunt aliqui actus supernaturales antecedentes actum fidei stricte dictæ, qui est assensus ad credibilia ex motivo divinæ revelationis : ergo quando Scriptura, Concilia, et Patres docent fidem esse initium, et radicem omnis justificationis; vel nomine fidei intelligunt fidem large dictam, nempe quamlibet illuminationem supernaturalem, disponentem saltem remote ad fidem; vel si nomine fidei intelligunt fidem stricte dictam, solum eam appellant initium, et radicem justificationis ob excellentiam, qua ad illam disponit, et concurrit : ergo minime excludunt, quod alia auxilia supernaturalia imperfectiora conferantur antecedenter ad fidem. Utraque consequentia constat. Et antecedens ostenditur : tum ex Concilio Trident. *sess.* 6, *de justificat. cap.* 6 (quod testimonium urgent adversus Adversarii) ubi dicitur : « Disponuntur au« tem ad ipsam justitiam, dum excitati « divina gratia, et adjuti fidem ex auditu « concipientes, libere moventur in Deum, « credentes vera esse, quæ divinitus reve« lata, et promissa sunt. » Quibus verbis aperte significatur, quod ad primum actum fidei præcedit gratia divina excitans : hæc enim consistit in aliquo auxilio ad actum supernaturalem indeliberatum ab homine elicitum, ut constat ex dictis *disp. præced. dub.* 1, *et dub. ultim.* § 3, et rursus prædictus actus supernaturalis est realiter separabilis ab actu fidei; siquidem, ut inquit Concilium, *homines excitati divina gratia libere moventur in Deum credentes, etc.* atque ideo actum fidei suspendere possunt : ergo antecedenter ad actum fidei stricte dictæ datur aliquis actus supernaturalis. Unde ita abest, ut Concilium declaret oppositum, quod potius nostram doctrinam supponit, et confirmat.

Conc. Trid.

Aliqua affectio supernaturalis præcedit primum fidei assensum.

83. Tum etiam quia actus fidei stricte dictæ supponit in voluntate actum piæ affectionis, quo homo vult credere : cum enim objectum prædictæ fidei non appareat evidenter, nec necessitet intellectum; opus est, quod voluntas suppleat indeterminationem libere se applicans ad credendum : quem actum esse entitative supernaturalem ostendimus *disp.* 3, *dub.* 4; ergo aliquis actus supernaturalis antecedit actum fidei. Tum præterea quia prædictus voluntatis actus regulatur, et dirigitur per aliquem actum intellectus proponentem convenientiam credendi, et imperantem affectum credendi : qui actus etiam est supernaturalis, et distinctus ab actu fidei, ut probavimus loco citato, § 4; ergo idem, quod prius. Tum insuper, quia Concilia, et Patres communiter statuunt gratiam vocationis, et inspirationis præviam ad fidem : sed vocatio, et inspiratio important necessario aliquas operationes supernaturales, quibus homo incipiat attendere, et affici ad salutem; præcedunt igitur actum fidei aliquæ operationes supernaturales. Tum denique, et urgentius, quia in quocumque ordine actus deliberatus necessario supponit aliquem actum indeliberatum ejusdem ordinis : eo quod homo non est proxime potens ad agendum ex consilio, et deliberatione, nisi prius constituatur a Deo in aliquo actu secundo indeliberato : qui licet sit physice, et elicitive ab homine, moraliter tamen est a solo Deo, ut cum D. Thom. *in* 1, 2, *quæst.* 9, *art.* 4, docent communiter Theologi, et satis constat ex dictis *disput.* 5, *dub.* 1, *et dub. ultim.* § 1; sed actus fidei, saltem communiter, et per se loquendo est actus deliberatus; siquidem petit procedere ex libera voluntatis applicatione ad credendum, ut nuper dicebamus : ergo actus fidei supernaturalis stricte dictæ necessario supponit aliquem actum supernaturalem indeliberatum. Quando ergo Concilia, et Patres determinant, quod actus fidei est initium, et radix justificationis, minime excludunt, quod alii actus supernaturales ipsam præcedant; sed hos actus fidei nomine comprehendunt.

Confirmatio præcedentis doctrinæ.

84. Confirmatur primo : quia si fides stricte dicta ita esset initium justificationis, quod ante ipsam nulla præcederet illumi-

natio supernaturalis; nullus esset infidelis privative, et contrarie, nisi ille, qui prius habuisset actum fidei: consequens est absurdum; siquidem ille, cui sufficienter proponuntur mysteria fidei nostræ, et non credit, eo ipso fit infidelis contrarie, et privative, ut docent communiter Theologi: ergo fides stricte dicta non ita est initium, et radix justificationis, quod alios actus interiores, atque auxilia ordinis supernaturalis excludat. Probatur sequela: quoniam nullus peccat omittendo adimpletionem præceptorum supernaturalium, nisi qui habet, vel in se recipit aliquod auxilium supernaturale, quo possit saltem remote dicta præcepta adimplere, ut ostendimus *in hac disput. dub.* 1; immo vero nisi prius habeat aliquam cognitionem supernaturalem, qua ad præcepta supernaturalia, et ad eorum obligationem advertat, ut satis liquet ex dictis loco citato: ergo si fides stricte dicta ita est radix, et initium justificationis, quod sit primum auxilium absolute, et nullum aliud auxilium supernaturale supponat; liquido convincitur, quod nullus sit infidelis privative, et contrarie, nisi qui prius elicuit actum fidei.

Quo sensu fides dicatur initium salutis.

85. Confirmatur secundo: quia sicut *fides* dicitur initium justificationis: ita primum auxilium ad voluntatem spectans communiter appellatur *charitas* cum ab aliis Patribus, cum specialiter ab Augustino: et nihilominus charitatis vocabulo non intelligunt charitatem stricte dictam; siquidem certum est, quod ad amorem perfectæ charitatis præcedunt alii affectus imperfectiores: ergo pariter nomine fidei non intelligunt fidem stricte sumptam. Unde sicut charitas dicitur primum auxilium voluntatis, vel quia nomine charitatis intelligitur quilibet supernaturalis affectus, vel quia nomine primi auxilii pertinentis ad voluntatem non intelligunt primum absolute, et ordine generationis, sed primum respective, et ordine perfectionis: ita similiter nomine fidei, quæ dicitur primum intellectus auxilium, vel intelligitur fides large dicta, quæ complectitur omnem illustrationem, et cognitionem supernaturalem disponentem ad fidem stricte dictam; vel nomine primi auxilii intelligunt non primum absolute, sed primum per excellentiam ex iis, quæ pertinent ad intellectum. Utraque consequentia constat a paritate. Major autem probatur ex Divo Augustino, qui auxilium pertinens ad voluntatem communiter

D. Aug.

vocat *charitatem*, ut *lib. de gratia Christi cap.* 10, loquens de gratia auxiliante ait: *Ut non ostendat* (nempe Deus) *tantummodo veritatem, verum etiam impertiat charitatem.* Et lib. *citat. cap.* 35, illud appellat *Inspirationem flagrantissimæ charitatis.* Quo sensu in lib. de gratia, et libero arbitrio asseruit; *Quod non fit ex charitate, non bene fit.* Cum tamen certum sit plura, utputa dispositiones, quibus peccator præparatur ad suscipiendum ipsam charitatem, bene fieri, alias non conducerent ad salutem. Et hac interpretatione utuntur communiter Theologi contra Michaelem Bajum, qui testimoniis Augustini nitebatur probare nullum opus fieri bene moraliter, vel ad salutem conducere, nisi illud, quod ex charitate procedit.

Duplex fidei supernaturalis acceptio.

86. Ex quibus fit (et bene nota, ut argumentis infra proponendis perspicue occurratur) fidem supernaturalem bifariam accipi posse: uno modo stricte, et hac ratione importat actum, quo objecto non apparenti assentimus propter testimonium Dei revelantis: alio modo large, et hoc pacto complectitur omnem illuminationem, et cognitionem supernaturalem, per quam disponimur ad fidem stricte dictam, et tendimus in ejus objectum, licet diverso modo, et sub diverso motivo. Et quidem fides stricte dicta necessaria est ad consequendam tam primam justificationem per gratiam, quam secundam per gloriam: unde nullus justificatur absque prædicta fide: quamvis circa objecta, quæ necessario explicite credenda sunt, non parum dissideant Auctores, ut videri potest apud Bannez 2, 2, *quæst.* 2, *art.* 8, *dub.* 2. Non est tamen adeo necessaria ad inchoandum negotium justificationis, ut omnes actus supernaturales antecedat: aliqui enim actus supernaturales, et auxilia supernaturalia ipsis correspondentia dantur ante fidem stricte dictam, ut nuper ostendimus. Cæterum fides supernaturalis large accepta est adeo in adultis requisita ad inchoandum negotium salutis, ut omnes actus supernaturales ab ea distinctos antecedat: nullus quippe reperitur, qui aliquam illuminationem supernaturalem non præsupponat; siquidem supponit gratiam excitantem, quæ in auxilio ad prædictam illuminationem consistit, ut *num.* 82 ostendimus ex Concilio Tridentino. Unde quando Concilia, et Patres diffiniunt fidem esse initium, et radicem omnis justificationis, fidem utroque modo consideratam

Bannez.

tam significant : ita ut fides large accepta, quatenus importat cognitionem supernaturalem, sit justificationis initium absolute ordine generationis, siquidem supponitur ad aliquos actus salutares : fides vero stricte considerata, ut importat actum credendi sit initium respective, et ordine perfectionis ; siquidem præeminet inter cognitiones, quæ ad justificationem concurrunt.

Quomodo cohæreat, quod recipiens auxilium supernaturale remaneat infidelis negative.

87. Semel vero ostensa illa prima parte discursus *num.* 82 propositi, nempe fidem stricte dictam non ita dici initium, et radicem omnis justificationis, quin ad illam aliqui actus supernaturales, et auxilia ipsis correspondentia præsupponantur : facile apparet veritas secundæ partis ejusdem discursus, videlicet optime cohærere, quod aliquis recipiat aliqua auxilia supernaturalia, et nihilominus maneat infidelis negative. Nam cum plures actus supernaturales, quos posse antecedere fidem stricte dictam ostendimus, non attingant objecta ut a Deo revelata, nec respiciant divinam revelationem, queunt relinquere objectum proprium fidei stricte dictæ, quatenus tale, invincibiliter incognitum, sive ignoratum : sed infidelitas negativa consistit in hac invincibili ignorantia, ut cum Divo Thoma 2, 2, *quæst.* 10, *art.* 1, docent communiter Theologi : ergo optime cohæret, quod aliquis recipiat aliquod auxilium supernaturale intrinsecum, et quod nihilominus maneat infidelis negative.

Explicatur amplius.

Ad hæc: ut quis peccet peccato infidelitatis, atque ideo maneat infidelis pure negative, sufficit, vel quod careat omni principio physico, et morali tam proximo, quam remoto sufficienti ad credendum ; vel quod licet illud habeat, ignoret tamen invincibiliter divinam revelationem, et obligationem credendi, ut in non adimpletione inculpabili aliorum præceptorum contingit : ergo fieri potest, quod aliquis habeat in se aliquod auxilium physicum remote sufficiens ad credendum, et quod nihilominus non credendo, nullam infidelitatem contrariam, vel privativam incurrat, si ignorantia invincibili circa objectum fidei stricte laboret : atqui nulla est repugnantia in eo, quod aliquis habeat aliqua auxilia remote sufficientia ad credendum, et quod nihilominus patiatur invincibilem ignorantiam circa objectum proprium fidei stricte dictæ: habent quippe prædicta auxilia objectum longe diversum ab objecto fidei : et consequenter licet manifestent suum objectum, relinquunt objectum fidei invincibiliter ignoratum : ergo ex eo, quod omnes barbari habeant in se aliquod auxilium remote sufficiens ad credendum, et non credant, minime evincitur, quod omnes sint infideles contrarie, vel privative ; sed optime intelligitur, quomodo adhuc stante prædicto auxilio, non teneantur excusabiliter credere ; et qualiter in non credendo non peccent specialiter contra fidem.

Major præcedentis doctrinæ expositio.

88. Quæ doctrina magis perspicua fieret, si possemus explicare in particulari propriam conditionem singulorum auxiliorum supernaturalium, quæ fidem stricte dictam antecedunt. Sed quia hoc exposcit longiorem discussionem (sunt enim prædicta plurima, et valde diversa) satis erit exponere, in quo consistat auxilium, quod pervenientibus ad usum rationis communicatur. Hoc quippe sufficit ad assertionis nostræ intelligentiam ; præsertim cum illud auxilium aliquoties tribuatur in vita, et per ipsum constituantur homines in potentia sufficienti, saltem remote, ad salutem. Igitur in declarando naturam prædicti auxilii duo occurrunt modi dicendi satis probabiles. Primum proposuimus *in Tractat. de peccatis disputatione* 20, *dubio* 1, § 4 *a num.* 35, ubi diximus prædictum auxilium, quatenus pertinet ad intellectum esse quoddam lumen incompletum, et modale corroborans intellectum, non ut prorumpat in cognitionem entitative supernaturalem, vel circa objectum formaliter supernaturale ; sed ut cognitionem naturalem circa bonum honestum majori firmitate, et certitudine eliciat. Frequenter quippe potentia inferior coadjuvatur, et roboratur in propriis actibus ex participatione aliqua potentiæ superioris. Sic enim cogitativa participat ab intellectu perfectionem quandam, non quidem ut actus intellectus eliciat vel ut objectum proprium intellectus attingat ; sed ut intra suum ordinem nobiliori modo cognoscat, nempe cum quodam judicio, et discursu. Et juxta hunc dicendi modum facile componuntur duo illa, quæ conciliare *in hoc* § studuimus, et difficultatem ingerunt in hac materia. Explicatur enim qualiter homo antecedenter ad fidem stricte dictam habeat aliquod auxilium intrinsecum supernaturale, moveaturque non præcise ex viribus naturæ, sed ex gratia ; possitque proinde tendere saltem imperfecte, et remote ad suam justificationem. Deinde exponitur, qualiter non obstante collatione

prædicti auxilii, queat homo perseverare infidelis negative : nam prædictum auxilium non deservit proxime ad cognoscendum objecta propria fidei stricte dictæ ; sed ad eliciendum cognitionem naturalem, et circa objectum naturale, supernaturali tamen modo vestitam. Unde relinquit objectum fidei invincibiliter ignoratum. Et quod de auxilio supernaturali recepto in intellectu diximus, applicandum proportionabiliter est auxilio impresso voluntati.

Aliter eadem doctrina declaratur.

89. Secundum dicendi modum, et nobis probabilissimum tradit perdoctus M. Joannes a S. Thoma *ubi supra* asserens auxilium collatum puero pervenienti ad usum rationis deservire ad eliciendum cognitionem, et affectus non præcise naturales entitative, et supernaturales modaliter, sed entitative etiam supernaturales : attingunt enim actus prædictis auxiliis correspondentes bonum honestum, et legem naturalem sub motivo præmii excedentis totam naturæ dignitatem, et exigentiam : non quia prædictum motivum cognoscant in actu signato ex motivo divinæ revelationis ; sed solum practice cognitione implicita, et imperfecta. *Ex quibus*, inquit prædictus Auctor, « patet nec in dictis Divi Thom. « esse contrarietatem, nec esse infalli- « bile illuminare eos infallibiliter, qui « ex solis viribus naturæ operantur. Non « est in dictis D. Thom. contrarietas : quia « in primo instanti usus rationis omnes ac- « cipiunt sufficiens auxilium ad adimplen- « dum legem, et ad res fidei implicite tunc « propositas, et per modum præmii super- « naturalis pro observantibus legem : sed « non omnibus proponuntur res fidei in « particulari, et determinate. Et sic non « omnes accipiunt auxilium sufficiens (sal- « tem proxime) ad explicite, et particula- « riter credendum, nec sub motivo fidei « divinæ. Et hoc ex sua culpa : quia resis- « tunt priori auxilio, nec volunt acceptare « legem, nec converti ad Deum : et sic red- « dunt se indignos propositione rerum fidei « sub motivo explicito fidei. Sed tamen isti « non incurrunt infidelitatem privativam, « quæ est culpa specialis contra fidem ; li- « cet ex culpa non acceptandi, seu non obe- « diendi legi, fidei propositio negetur : quia « ad hanc infidelitatem requiritur resis- « tentia, seu non acceptatio fidei divinæ « sufficienter propositæ in particulari, et « explicite, aut saltem sub motivo Dei di- « centis, et testificantis : ita quod testimo- « nium Dei non acceptetur ab isto. Si enim « nihil sibi proponitur in particulari ut « testificatum, et dictum a Deo ; non uti- « que resistit iste Deo testificanti : et sic « non incurrit culpam infidelitatis, quæ « consistit in hoc, quod aliquis non acquies- « cat testimonio Dei, sicut proponitur a « Deo. » Et post pauca subdit : « Et sic ex « non acceptatione talis motivi (nempe « magni cujusdam præmii) et implicite « propositionis fidei, non sub motivo testi- « ficationis divinæ, sed sub ratione cujus- « dam magni præmii, aut alterius simi- « lis rationis, non incurritur infidelitatis « culpa. Similiter, qui illuminatur a Deo, « et justificatur, non est ex eo, quod opera- « tur ex viribus naturæ tantum : sed quia « utitur auxilio supernaturali requisito (ad « minus consequenter) ad acceptationem « totius legis, saltem implicite : quod sic « acceptetur, proponentur ei explicite mys- « teria ad salutem necessaria, et justifica- « bitur. » Hæc citatus Auctor omnino consone ad doctrinam hactenus traditam, et ad mentem Divi Thomæ *quæstione* 14, *de Veritate, articulo* 2 *ad* 10, *et articulo* 11 *ad* 1 *et* 2.

Ex quibus omnibus satis apparet veritas illius minoris *num.* 82 propositæ, nempe denegandum non esse, quod Deus omnibus, et singulis hominibus conferat auxilia supernaturalia sufficientia ad salutem, vel ex eo, quod fides sit initium justificationis, vel ex eo, quod omnes infideles essent tales contrarie, et privative. Sed hoc amplius constabit occurrendo argumentis opinionis adversæ.

§ IV.

Refertur sententia contraria, et ejus motiva eliduntur.

Contraria opinio. Ledesm. Godoy. Gonzal. Bannez. Gonet. Henric. Adrian. Gregor. Abulen. Cathari. Richard. Rosens.

90. Contrariam nobis opinionem taentur Ledesma *quæst. unica de auxiliis artic.* 16, *dicto* 4, Godoy *tractatu* 8 *de prædestinatione disputatione* 73, § 4, Gonzalez *ibidem disputatione* 77, *sectione* 3, Bannez *prima parte, quæstione* 23, *articulo* 3, *dubio* 3, Gonet *disputatione* 5 *de reprobatione articulo* 5, qui pro eadem sententia referunt Henricum, Adrianum, Gregorium, Abulensem, Catharinum, Richardum, Roffensem, et alios. Sed hi facile explicari possunt de auxilio proxime sufficienti ad justificationem, vel fidem : atque ideo nobis non adversantur, qui

qui tantum docemus omnibus, et singulis hominibus communicari aliquod auxilium supernaturale remote solum sufficiens ad fidem, et proxime sufficiens ad alios actus supernaturales imperfectiores, ut supra *num.* 41 observavimus.

Primum motivum. Conc. Trid. Probat primo hanc sententiam Godoy auctoritate Concilii Tridentini *sessione* 6, *capite* 11, ubi dicitur : *Deus sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur.* Sed hæc desertio intelligenda non est de sola substractione gratiæ efficacis : cum multoties hæc absque præsupposita hominis culpa denegetur : nec intelligenda est de substractione habituali, ut Adversarii, inquit, admittunt : ergo intelligenda est de gratia auxilianti sufficienti : ergo Deus non confert omnibus, et singulis hominibus auxilia sufficientia ad salutem, prout conferre est relativum ad recipere.

Enervatur. Sed hoc testimonium parum premit : tum quia Tridentinum expresse loquitur de hominibus justificatis, quos habere in se auxilium sufficiens ad salutem certius est, quam disputari queat. Tum quia substractio gratiæ, de qua loquitur, supponit culpam personalem ejus, cui talis gratia negatur : unde applicari nequit parvulis pervenientibus ad usum rationis, antequam culpam committant : nihil enim fecerunt, quo se indignos reddiderint ad recipienda auxilia supernaturalia, quæ adhuc supposito Adami peccato, vult Deus omnibus hominibus impertiri. Unde relatum testimonium nec apparenter huic opinioni favet. Quod recognovisse videtur Gonet *ubi supra :* nam cum omnia fere argumenta Godoy transcribat, istud prætermisit. Respondetur ergo negando secundam minoris partem : nam communiter omnes Theologi intelligunt, quod Tridentinum loquatur de substractione gratiæ habitualis, et sanctificantis, quam Deus nunquam substrahit, nisi prius ab homine peccante deseratur. Nec scimus, qui Thomistæ Auctores nostræ sententiæ oppositam interpretationem de gratia auxiliante sufficienti admittunt : quod autem Vasquez illud sic exponat, nostra nihil interest.

Secundum motivum. D. Aug. 91. Secundo probatur ex D. Aug. *lib. de correct. et gratia cap.* 11, ubi ait : « Si hoc « adjutorium vel Angelo, vel homini, quum « primum facti sunt, defuisset, quoniam « non talis natura facta erat, ut sine divino « adjutorio manere possit, si vellet ; non « utique sua culpa cecidissent. Adjutorium « quippe defuisset, sine quo manere non « possent. Nunc autem, quibus deest tale « adjutorium jam pœna peccati est. » Ubi sermonem esse de auxilio sufficienti liquido constat ex textu : tum quia loquitur Augustinus de auxilio *sine quo non*, quod juxta ejus phrasim est auxilium sufficiens, ut declaravimus *disputatione* 5, *dubio ultimo* § *ultim.* tum quia loquitur de gratia, qua deficiente, non imputaretur Adamo, vel Angelo defectus operationis : hæc autem non est gratia efficax ; siquidem omnis, qui peccat, illa destituitur. Et tamen supponit Augustinus prædictam gratiam aliquibus denegari. Aliqui ergo dantur, qui nullum supernaturale auxilium intrinsecum recipiunt. Quod adhuc expressius tradit idem Sanctus Doctor *epist.* 107 *ad Vitalem* ubi ait : *Scimus gratiam Dei non omnibus hominibus dari. Scimus eis, quibus datur, misericordia Dei gratuita dari. Scimus eis, quibus non datur, justo Dei judicio non dari.* Idem.

Confirmatur. Confirmatur ex Divo Thoma 2, 2, *quæstione* 2, *articulo* 5 *ad* 1, ubi prædictam Divi Augustini doctrinam repetit, et amplectitur. Sic enim habet : « Dicendum, quod si « in potestate hominis esse dicatur aliquid « excluso auxilio gratiæ, sic ad multa tene- « tur homo, ad quæ non potest sine gratia « præparari, sicut ad diligendum Deum, « et proximum, et similiter ad credendum « articulos fidei. Quod quidem auxilium « quibuscumque divinitus datur misericor- « diter datur, quibus autem non datur, ex « justitia non datur, in pœnam præcedentis « peccati saltem originalis, ut dicit Augus- « tinus. » D.Tho.

Occurritur motivo. Respondetur ad primum testimonium Divi Augustini sermonem in eo esse de gratia, non utcumque, sed proxime sufficiente ad perseverandum, et adimplenda præcepta supernaturalia, qualis fuit in Adamo, et Angelis, ut satis evidenter constat ex ipso textu, et ex intentione Augustini. Hanc autem gratiam minime asserimus, in omnibus, et singulis hominibus indifferenter recipi, licet omnibus offeratur : immo potius adstruimus, quod plures sunt homines, qui auxilio proxime sufficienti ad credendum destituuntur, ut hac ratione plures manere sub infidelitate negativa salvemus. De illa ergo gratia proxime sufficienti ad salutem merito asseruit Augustinus, quod non omnibus datur, et quod illis, quibus non tribuitur, negatur in pœnam peccati, saltem originalis. Peccando quippe in Adamo gratiam habitualem exuimus, et consequen-

ter omnia auxilia, quæ præstant proximam sufficientiam ad salutem, et perseverantiam. Videantur, quæ diximus *dubio* 4, § 5, ubi plenius hoc testimonium exposuimus.

Ad secundum respondetur Divum Augustinum eo loco agere non de quacumque gratia; sed de gratia sufficienti, immo efficaci ad credendum, et perseverandum. Nam ante præmissa verba, quæ nobis objiciuntur, inquit : « Non ergo gratiam dicamus « esse doctrinam, sed agnoscamus gratiam, « quæ facit prodesse doctrinam : quæ gra- « tia si desit, videmus obesse doctrinam. « Et subdit : Plerumque pro eis oramus, « qui cum audiant, vel legant, nolunt cre- « dere : sed oramus, ut voluntas corrigatur, « doctrinæ consentiatur, natura sanetur. » Hanc ergo gratiam fatemur cum Augustino non omnibus, et singulis hominibus dari. Sed hinc minime convincitur, quod singulis hominibus non communicetur aliqua gratia supernaturalis imperfectior, et solum remote sufficiens ad salutem, quam August. satis aperte concedit locis pro nostra sententia relatis.

Confirmatio diluitur. Testimonium Divi Thomæ in confirmatione relatum eodem modo, ac auctoritas Augustini exponendum est : nam continet eandem sententiam, et solum excludit auxilia proxime sufficientia ad fidem, et amorem charitatis.

Replica. Gonet. D Aug. 92. Sed instat Gonet : quoniam Divus Augustinus *serm.* 11, *de verbis Apost. cap.* 4, inquit : *Communis est omnibus natura, non* D.Tho. *gratia*. Et Divus Thomas *quæstione* 24 *de Veritate articulo* 15, ait : *In nullo videntur omnes homines convenire, nisi in aliquo naturali.* Sed falsum foret, si omnes, et singuli homines reciperent aliquod auxilium intrinsecum supernaturale : tunc quippe in eo conveniret, illudque omnibus esset commune : ergo asserere, quod omnibus, et singulis hominibus conferatur aliqua gratia intrinseca est contra Divum Augustinum et Divum Thomam.

Satisfactio. Respondetur negando consequentiam intellectam de hominibus adultis : quam minime evincunt auctoritates relatæ. Immo vero ab ipso Gonet interpretari debent : tum quia omnes, et singuli homines redempti sunt per Christum : atque ideo conveniunt in aliquo prædicato non naturali, sed gratuito, et omnibus communi. Tum quia omnes contrahunt peccatum originale, et eo adhuc supposito manent elevati ad supernaturalem finem, et possunt salvari per sacramenta, et auxilia sibi oblata, ut prædictus Auctor concedit : quæ tamen rationes naturales non sunt, ut ex se liquet. Dicendum ergo est *primo* discrimen inter gratiam, et naturam quantum ad communitatem sufficienter salvari, tametsi omnibus adultis conferantur auxilia supernaturalia : nam natura, et ea, quæ naturam consequuntur, ita sunt omnibus communia, ut semper, et in omnibus tam parvulis, quam adultis inveniatur : auxilia vero non in parvulis recipiuntur, sed solum in adultis : nec iis eodem tempore, et eadem uniformitate conveniunt; sed pro modo, et tempore, quæ divina providentia disponit. *Secundo* dicendum est Augustinum loqui vel de gratia fidei, vel de gratia justificante, quas libenter fatemur non recipi in singulis adultis. Sic enim habet : « Ecce fecit nos « populum suum, qui nos fecit. Non enim « creati homines jam populus ejus eramus. « Hinc dixit : Fecit nos, et non ipsi nos, ut « simus populus ejus, et oves pascuæ ejus. « Nam et pagani nascuntur, et omnes im- « pii, omnes Adversarii Ecclesiæ ejus : et « non sunt populus ejus, nec oves pascuæ « ejus. Communis est omnibus natura, non « gratia. » Et tamen certum est plures paganos, eos videlicet, qui audierunt Evangelium, et tenentur inexcusabiliter credere, habuisse aliquod auxilium supernaturale intrinsecum. Eodem modo exponendus est Divus Thomas : nam expresse loquitur de quadam gratia habituali, quam nonnulli Auctores dicebant necessariam esse, ut homo se præpararet ad suam justificationem, et omnibus æqualiter, et semper communicari : quam merito rejicit Divus Thomas quia prædicta gratia potius esset natura, quam gratia. In nullo enim videntur omnes homines convenire, nisi in aliquo naturali. Per quod minime excludit, quod gratia auxilians omnibus hominibus adultis, quamvis non semper, nec uniformiter conferatur, ut docent Patres § 1 et § 3, relati.

93. Tertio arguit citatus Auctor : quoniam ubi non est jus ad finem, non est jus ad media : sed peccatum mortale excludit jus ad beatitudinem supernaturalem, siquidem avertit ab illa : ergo excludit jus ad media, quæ pro illius consecutione requiruntur; inter quæ potissimum computantur auxilia : ergo nullum adest fundamentum, ut dicamus auxilia supernaturalia singulis adultis conferri. Tertium argumentum.

Confirmatur : quia peccatum mortale causat

sat mortem spiritualem animæ, et destruit principium vitæ supernaturalis, ut tradit Augustinus *serm.* 6, *de verbis Domini cap.* 1; sed homini mortuo non debetur principium motuum vitalium, quibus vitam recuperet, ut liquet ex terminis : ergo nec homini peccatori debentur auxilia gratiæ, per quæ possit ad vitam spiritualem assurgere.

Responsio. Respondetur, quod si hoc argumentum, et ejus confirmatio convincerent, probarent utique auxilia supernaturalia nulli peccatori, etiam fideli conferri; immo nec omnibus offerri, nec Christum mortuum esse pro omnibus, nec cunctis præparari Sacramenta : quodlibet enim peccatum mortale hæc, quantum est de se, demeretur; ab omnibusque his mediis hominem avertit, dum ab ultimo fine avertit. Quod asserere est adeo absurdum, ut confutari non indigeat. Concedimus igitur peccatum mortale mereri, quantum ad sufficientiam denegationem istorum beneficiorum, immo et annihilationem suppositi, ut inquit Divus Thomas *in* 4, *distinctione* 46, *quæstione* 1, *articulo* 2; illam tamen non meretur de facto, et quoad efficaciam : quia Deus non decrevit, nec taxavit similem pœnam pro peccato mortali : sed hanc pœnam denegationis omnium beneficiorum supernaturalium pro altera vita, et statu obstinationis reservat. Unde sicut supposito Adami peccato, et condignitate sufficienti, ut Deus omnibus hominibus denegaret omnia prorsus auxilia; adhuc nihilominus Deus vult omnes homines salvos fieri, et pro omnium remedio misit Christum Dominum, instituit Sacramenta, et præcepit, ut cunctis prædicaretur Evangelium, ut arguens negare non potest : sic nos asserimus, quod Deus omnibus, et singulis adultis, tametsi peccatoribus, auxilia supernaturalia impertitur. Fundamusque hanc assertionem non in exigentia peccatoris; sed in providentia, et misericordia Dei, quæ nobis innotescit tam per Scripturam, quam per Sanctorum Patrum testimonia, et congruentia motiva, quæ supra expendimus. Et quamvis hæc auxiliorum communicatio, si attendimus ad exigentiam, et dispositionem peccatoris, sit præter, vel contra ordinem rerum, ut significare videtur Divus Thomas 3, *contra gentes cap.* 161, nihilominus non est miraculosa : quia supposita elevatione hominum ad ordinem supernaturalem, et quod Deus velit omnes homines salvos fieri; præsens providentia postulat, quod prædicta auxilia omnibus, et singulis hominibus adultis conferantur, et hujusmodi communicatio est juxta ordinem præsentis providentiæ, ut satis aperte tradit idem Sanctus Doctor *infra quæstione* 113, *articulo* 10, in corpore.

D.Tho.

94. Quarto arguitur : quia plures sunt parvuli, in quibus nullum auxilium supernaturale recipitur : ergo plures sunt adulti, quibus de facto nullum auxilium supernaturale communicatur. Antecedens est certum. Consequentia vero probatur : tum quia Divus Augustinus *lib.* 4, *contra Julianum cap.* 8, inquit : « Deus non est benevolentior scelestissimis, et impiissimis hominibus propria voluntate repugnantibus, quam innocentissimis parvulis, qui propria voluntate non repugnant saluti, etsi originali culpa sint coinquinati : » atqui si Deus conferret adultis peccatoribus auxilia supernaturalia, quæ parvulis negat, benevolentior esset impiissimis hominibus, quam innocentissimis parvulis, ut ex se constare videtur : ergo plures sunt adulti, quibus Deus nulla supernaturalia auxilia communicat. Tum etiam quia sicut Deus voluntate antecedenti vult adultos salvos fieri ita etiam vult salutem parvulorum : ergo sicut cum hac volunte cohæret, quod nolit, ut in singulis parvulis recipiantur auxilia supernaturalia; ita cum illa componitur, ut nolit prædicta auxilia adultis communicare. Tum etiam quia magis demeritorium est peccatum personale, quam originale : ergo si Deus in pœnam peccati originalis denegat parvulis omne auxilium supernaturale; verosimilius est, quod illud etiam deneget pluribus adultis. Quo argumento videtur uti Divus Augustinus *loco supra citato* dum inquit : *Si dixeris mihi, cur ergo non convertit omnium nolentium voluntates? Respondeo cur non omnes morituros adoptat lavacro regenerationis infantes?*

Quartum argumentum. D.Aug. Idem.

Confirmatur : quia non magis peccatum mortale meretur privationem usus rationis, quam privationem omnium auxiliorum sufficientium : sed Deus interdum in pœnam præcedentium peccatorum privat hominem usu rationis, ut patet in Nabuchodonosor; in quo statu est incapax recipiendi auxilia supernaturalia : ergo interdum etiam privat adultum sui compotem prædictis auxiliis.

Confirmatur.

Huic argumento relictis variis solutionibus, quæ refert, et impugnat Godoy, respondetur negando consequentiam. Et ratio disparitatis constat ex supra dictis : quo-

Occurritur argumento.

niam Deus illa voluntate antecedenti, qua vult omnes homines tam parvulos, quam adultos salvos fieri, offert, immo confert eisdem media sufficientia saltem remote ad salutem. Aliter tamen, et aliter pro uniuscujusque capacitate, et communi, ac naturalis providentiæ ordine, quem Deus absolute vult observare. Nam cum parvuli nequeant elicere actus supernaturales, non eis præparat auxilia prædictis actibus correspondentia; sed solum offert remedium Baptismi. Et quia hoc Sacramentum applicandum est ministerio aliorum hominum, et sub præscripta verborum forma, et cum aliis circunstantiis : quæ omnia nequeunt servata communi causarum naturalium providentia servari : propterea plures parvuli destituuntur remedio sufficienti ad salutem, tam ut applicato, quam ut proxime applicabili, ut *dubio præced. num.* 55, cum Divo Thoma explicuimus. Cæterum adulti possunt disponi ad justificationem per actus a se elicitos virtute supernaturalium auxiliorum : valentque hujusmodi auxilia, saltem imperfectiora, cunctis adultis a Deo, servata communi rerum providentia, communicari, ut § *præced.* declaravimus. Quamobrem nihil obligat, ut negemus adultis eorum participationem. Præsertim cum resolutio præsentis difficultatis non in naturam, et conditionem peccatorum revocanda sit, ut *num. præcedenti* dicebamus ; sed in voluntatem Dei, quæ nobis vel per Scripturam, vel per experientiam innotescit. Et quidem quod omnes parvuli recipiant auxilium intrinsecum gratiæ sanctificantis (hoc tantum possunt in eo statu recipere) aperte contradicit tam Scripturæ asserenti plures eorum damnari, quam experientiæ deprehendit, quod non omnes baptizantur. At quod adulti recipiant aliqua auxilia supernaturalia imperfecta, minime Scriptura negat, nec oppositum probari queit evidenti aliqua experientia, vel ratione. Unde hoc ipsum præstat sufficiens fundamentum, ut de divina misericordia valde probabiliter præsumamus, quod omnibus, et singulis adultis aliquod supernaturale auxilium impertitur.

Aliter de parvulis, ac de adultis in hac parte discurrere oportet.

95. Ad primam autem probationem in contrarium respondemus negari non posse, quod Deus impiissimis, et sceleratissimis hominibus, quos non semel facit sanctos, plura auxilia conferat, quam innocentissimis parvulis, quos in peccato originali relinquit ; atque ideo voluntate absoluta, efficaci, et consequenti benevolentior solet esse Deus quibusdam maximis peccatoribus, quam parvulis : quin ex hoc possit injustitiæ argui, ostendens justitiam in his, et in illis misericordiam. Nec oppositum intendit Divus Augustinus, sed confutat Julianum ad hominem, qui ideo dicebat parvulos damnari, quia Deus præviderat peccata, quæ si viverent, commissuri erant : nec enim admittebat hæreticus electionem, vel reprobationem absolutam independentem ab operibus bonis, et malis futuris per scientiam mediam prævisis. Quod merito rejicit Augustinus : nam parvuli innocentiores sunt peccatoribus scelestis : atque ideo secundum asserta Juliani Deus benevolentior debet esse illis, quam istis. Unde Augustinus suam, et nostram sententiam declarans adjecit : « Sed « cum sciamus ab eo, cui misericordiam, « et judicium fideli voce cantamus, istum « secundum judicium damnari, illum se- « cundum misericordiam liberari : cur is- « tum potius, quam illum damnet, aut « liberet, nos qui sumus, qui respondeamus « Deo? Nunquid dicit figmentum ei, qui se « finxit, quare me sic fecisti? An non habet « potestatem figulus luti ex eadem massa « originis vitiatæ, atque damnatæ facere « aliud vas in honorem secundum miseri- « cordiam, et aliud in contumeliam secun- « dum judicium? Ideo non utrumque in « honorem, nec hoc meruisse se existimet, « tanquam inculpata natura. Ideo non « utrumque in contumeliam, ut judicio su- « perexultet misericordia : ac per hoc nec « damnatus ex debito, de supplicio juste « queritur : nec liberatus gratis, de boni- « tate superbe gloriatur. »

Diruitur prima probatio in contrarium.

D.Aug.

Ex quibus facile constat ad reliquas probationes : ad secundam enim dicendum est, quod licet Deus voluntate antecedenti voluerit omnes tam parvulos, quam adultos salvos fieri, et pro omnibus remedia sufficientia præparaverit : nihilominus voluntate consequenti voluit prædicta auxilia communiter loquendo, non aliter dispensare, quam servata communi providentia. Et quia ea servata fieri non potest, quod omnibus parvulis applicetur remedium sufficiens, nempe Baptismus : idcirco plures parvuli de facto destituuntur omni remedio tam ut applicato, quam ut proxime applicabili. Cujus oppositum accedit in adultis : quibus servata communi providentia possunt communicari aliqua auxilia supernaturalia imperfectiora, et remote sufficientia ad salutem, ut constat ex dictis.

Patet ad secundam.

Ad

Ad tertiam. Ad ultimam, concessis præmissis, negamus consequentiam : quia quamvis Deus posset justissime in pœnam peccati mortalis personalis denegare omnia auxilia supernaturalia sufficientia ad salutem, sicut et hominem annihilare : id tamen supplicium de facto, et pro omni tempore misericorditer non exequitur, ut aperte constat in peccatore fideli, qui, adhuc supposito peccato mortali, conservat auxilium fidei, quo cætera valet impetrare. Nec enim hæc auxiliorum collatio mensuranda est penes peccatorum gravitatem, sed penes alias regulas, quas proxime insinuavimus.

Confirmatio solvitur. 96. Unde etiam patet ad confirmationem: nam vel Deus peccatorem, qui aliquando usum rationis habuit, punit amentia continua usque ad mortem inclusive : et tunc si est incapax recipiendi aliquod Sacramentum ob defectum dispositionum antecedentium; censetur moraliter mortuus fuisse, quando amentiam incurrit : eadem quippe ratio de illo, ac de aliis damnatis, quos Deus rectissime punit, habenda est. Nec inde ulla paritatis ratio ad homines adultos, et rationis compotes afferri potest ob manifestam disparitatem. Vel illa amentia solum est temporalis usque ad diffinitum tempus : et tunc homo, cessante amentia, aliqua auxilia recipit, ut in ipso Nabuchodonosor, qui nobis objicitur, accidit. Denique omnes amentes, si usum rationis aliquando habuerunt, receperunt aliquod auxilium supernaturale in primo instanti usus rationis, quod satis est ad veritatem nostræ assertionis; quidquid sit de aliis temporibus : verificatur enim omnes, et singulos adultos recipere aliquod auxilium supernaturale, quo possint, saltem remote, disponi ad justificationem. De adultis autem, qui perpetua amentia usque ad mortem laborarunt, eadem fere ratio habenda est, ac de parvulis.

Quintum argumentum. 97. Arguitur quinto : quoniam fides supernaturalis est necessaria ad salutem : sed non omnes adulti recipiunt auxilium sufficiens ad fidem : cum non omnibus prædicentur ejusdem fidei mysteria : ergo non omnes habent auxilium supernaturale necessarium ad salutem.

Confirmatur : quia si omnes adulti reciperent aliquod auxilium sufficiens ad credendum, omnes, qui non credunt, essent infideles contrarie, et privative : consequens est contra communem Theologorum sententiam asserentem plures barbaros esse infideles pure negative : ergo non omnes adulti recipiunt auxilium sufficiens ad credendum, et consequenter nec ad salutem,

Responsio Godoy. Ad hoc argumentum, quod potissimum pro hac opinione merito appellat Godoy, constat ex dictis § *præcedenti*. Juxta quæ respondemus distinguendo minorem : et intellectam de auxilio proxime sufficienti ad credendum, eam concedimus; intellectam vero de auxilio sufficienti, saltem remote, illam negamus, et simul consequentiam. Et ad insertam minoris probationem dicendum est prædicationem fidei computari inter ea auxilia, quæ sunt proxime sufficientia ad credendum : unde ex eo, quod non omnibus proponantur mysteria credenda; solum evincitur, quod non omnes valeant proxime credere. Cum quo tamen recte cohæret, quod omnes recipiant aliquod auxilium supernaturale, quo possint saltem mediate, et remote tendere tam in fidem, quam in justificationem.

Unde ad confirmationem negamus sequelam : quoniam, ut aliquis non peccet specialiter contra fidem, maneatque infidelis negative, satis est, quod mysteria credenda, et divina revelatio, quæ est motivum credendi, ipsi non proponantur. Fieri enim optime potest, quod quis recipiat auxilium aliquod supernaturale quo possit remote ad fidem disponi; et quod nihilominus nullam habeat notitiam mysteriorum credendorum, et revelationis divinæ. Quamobrem ex eo, quod omnes barbari recipiant aliquod auxilium supernaturale, et quod non credant, neutiquam colligitur, quod omnes maneant infideles contrarie, ut latius explicuimus *loco citato*, et docuit ipse Godoy 1, 2, *disp.* 42, *num.* 62.

Prima replica. 98. Sed contra hanc doctrinam plura opponit sapientissimus hic Auctor : *Primo:* quoniam habenti potentiam remotam ad aliquem actum sibi præceptum, licet careat auxilio proxime sufficienti, imputatur ad culpam omissio prædicti actus : qua ratione *supra dub.* 1, § 2, docuimus omissionem conversionis, instanti præcepto, imputari peccatori ad culpam; licet non habeat auxilium proxime sufficiens ad illam, quod in nostra sententia non differt a gratia sanctificante : ergo si omnes adulti habent auxilium remote sufficiens ad credendum, licet careant auxilio proximo, omnes, qui non credunt, peccabunt specialiter contra fidem, eruntque proinde infideles contrarie.

Secundo : quia fides supernaturalis ita est

Secunda. necessaria ad salutem, ut primus actus supernaturalis, et conducens ad justificationem sit actus fidei, sive assensus ad mysteria revelata : atqui non omnes recipiunt auxilium sufficiens ad prædictum actum ; siquidem plures sunt infideles negative : ergo non omnes recipiunt auxilium aliquod sufficiens ad salutem. Patet consequentia : quia jam prædictum auxilium esset proxime sufficiens ad aliquem actum supernaturalem, qui proinde præcederet actum fidei.

Conc. Trid. Major autem probatur ex Concilio Tridentino *sessione* 6, *capite* 8, ubi exponens Paulum *ad Roman.* 3, et 5, asserentem hominem justificari ex fide, inquit : « Prædicta « verba intelligenda esse in eo sensu, quem « perpetuus Ecclesiæ Catholicæ sensus ex« pressit, ut scilicet per fidem ideo justifi« cari dicamur, quia fides est humanæ sa« lutis initium, fundamentum, et radix « omnis justificationis. Quod etiam ex« presse docuerat Augustinus epistola 105, « et libro de Prædestinatione Sancto« rum, capite 3 et 7, et libro de perfectione « justitiæ, capite 19, » et alibi sæpe. Hoc autem verificari non potest, si aliquis actus supernaturalis præcedat actum fidei : ergo fides ita est necessaria ad justificationem, quod primus actus supernaturalis conducens ad salutem sit actus fidei, sive assensus ad mysteria revelata.

Tertia. *Tertio:* quia si aliquis actus supernaturalis, et auxilium ei correspondens præcederent actum fidei, atque auxilium pro ipso desideratum, jam fides posset cadere sub aliquo merito, vel impetratione : quandoquidem homo recte utens illo priori auxilio fidem mereretur, vel impetraret : consequens est aperte contra Divum Augustinum

D. Aug. *epistola* 105, ubi ait : « Remissio peccato« rum est ex meritis ; fides autem sine ullis « meritis. » Et libro de prædestinatione Sanctorum, capite 7, ait : « Sicut prima « gratia non est ex meritis, ita nec fides. » Unde subinfert Cornelium, cujus eleemosynæ, et orationes erant Deo acceptæ, habuisse fidem. « Nec tamen, ait, sine ali« qua fide donabat, et orabat : nam quo« modo invocabat, in quem non credide« rat : » ergo nullum auxilium, et nullus actus supernaturalis præcedunt auxilium, et actum fidei.

Respondetur ad 1. 99. Hæc tamen non labefactant traditam doctrinam. Ad primam enim objectionem respondetur majorem solum verificari, quando simul cum potentia proxima, vel remota ad actum præceptum adest aliqua advertentia præcepti tunc obligantis ; ubi enim omnis advertentia deest, omissio actus nequit esse voluntaria ob defectum cognitionis, et consequenter nec peccaminosa. Quod etiam verificatur, licet ignorantia consequatur aliquam omissionem culpabilem, dummodo omittens nullo modo præcognoverit futuram ignorantiam, et non adimpletionem præcepti. Plurimi autem sunt barbari, qui licet habuerint aliqua auxilia remote sufficientia ad credendum, et eorum usum culpabiliter omiserint; nihilominus nullam habuerunt advertentiam ad divinam revelatiomem, vel ad obligationem credendi : quia hæc non omnibus explicite proponuntur : unde nullo modo peccant specialiter contra fidem, sed manent sub infidelitate negativa, et inculpabili, ut cum communi Theologorum sententia statuimus *tractatu* 13, *disputatione* 13, *dubio* 1, *numero* 16, contra aliquos antiquos, qui hoc Godoy motivo utebantur. Nec oppositum suadetur exemplo illo peccatoris fidelis : hic enim quamvis non habeat auxilium proxime sufficiens ad conversionem, habet simul cum auxilio remoto cognitionem, qua advertit, et instantiam præcepti, et possibilitatem auxilii proximi : unde omissio prædictæ conversionis est ei voluntaria, ut *dub.* 1 explicuimus.

Ad secundam. Ad secundam negamus majorem intellectam de actu fidei stricte dictæ : nam ut supra *numero* 82 ostendimus ex Concilio Tridentino, et communi Theologorum sententia, antecedenter ad præd.ctum actum dantur actus supernaturales, quibus excitatur, et vocatur ad fidem, et similiter actus piæ affectionis, et judicii practici regulantis. Inter quos actus merito computamus illos, quibus infideles vocantur, saltem mediate, et remote ad suam conversionem, et salutem, ut *loco citato* explicuimus. Ad probationem autem in contrarium desumptam ex Concilio Tridentino dicendum est, quod ibi nomine fidei intelligitur tam illa, quæ est formaliter fides, quam illa, quæ est fides dispositive : atque ideo fidei nomine significatur non solum illud auxilium, quo proxime credimus, sed illud etiam, quo disponimur ad credendum. Idque declarari potest exemplo. quod eademmet auctoritas insinuat : etenim ratio propria, et formalis convenit, ut *tractatu sequenti* dicemus : et nihilominus fides dicitur justificare, quia, ut inquit Concilium, est justificationis initium,

tium, disponendo scilicet, et trahendo hominem ad justitiam. Sic ergo ratio formalis, et propria fidei solum convenit fidei stricte dictæ, quæ præstat assensum credendis : quia tamen alia auxilia hanc fidem antecedentia ad illam disponunt, merito etiam appellantur fides, non quidem formaliter, sed dispositive : atque ideo sub fidei vocabulo comprehenduntur. Fides ergo prout ambit seipsam tam stricte, quam large dictam, merito appellatur initium, radix, et fundamentum omnis justificationis : quia ante illam nihil reperitur, quod ad salutem conducat ; cum hæc incipiat ab aliqua supernaturali illustratione, ut *disp. præced. dub.* 1 et 2 declaravimus. Si autem fides sumatur stricte, et ut condistincta ab auxiliis antecedentibus, dicitur justificationis initium, et fundamentum ob excellentiam, qua cæteris auxiliis præeminet, et quia ad justificationem propius accedit, et intimius hominem aptat, ut significavit Concilium verbis immediate sequentibus : *Sine qua*, inquit, *impossibile est placere Deo, et ad consortium ejus pervenire*. De qua etiam fide loquitur Apostol. ad Hebræos 11, dum ait : *Credere autem oportet accedentem ad Deum* : accedere enim non quemlibet motum significat, sed eum, quo proxime ad justitiam appropinquamus : et hic est effectus fidei non large, sed stricte sumptæ. Unde etiam liquet ad testimonium D. Augustini : loquitur enim in eodem sensu, ac Tridentinum.

Ad Heb. 11.

Instantia.

100. Nec refert, si cum prædicto Auctore instes : nam quando Concilia determinant initium justificationis sumendum esse ex gratia, non possumus illa interpretari de gratia large dicta, cujusmodi est natura, et quod naturales vires consequitur : ergo quando determinant initium justificationis sumendum esse ex fide, necessario intelligenda sunt de fide stricte dicta, nec interpretari valent de fide large considerata.

Diruitur.

Hoc, inquam, nihil refert : nam concesso antecedenti negamus consequentiam ob evidentem disparitatem. Justificationis enim initium debet esse ejusdem ordinis cum illa, ut statuimus *disput.* 3 ; natura autem, et quod naturam consequitur, non est ejusdem ordinis cum justificatione : hæc quippe supernaturalis est. Fides vero de qua loquimur, licet large sumatur, est tamen supernaturalis, et ejusdem ordinis cum gratia sanctificante, et cum fide stricte dicta. Unde licet nomine gratiæ, quæ dicitur initium justificationis, nequeat designari natura ; at nomine fidei, quæ dicitur justificationis initium, merito comprehenditur fides large accepta, nempe auxilium supernaturale illuminans intellectum. Præsertim quia Concilia statuentia gratiam esse initium justificationis, solent expresse excludere naturam : unde nullam admittunt in hac parte interpretationem. At Concilium Trident. asserens fidem esse initium salutis simul docet homines indigere gratia excitante, et vocante, ut eliciant actum fidei : et consequenter aperte supponit alia auxilia, et alios actus supernaturales, saltem indeliberatos, præcedere auxilium, et actum fidei, ut supra *num.* 82 ponderavimus. Quamobrem hic nulla fere interpretatione indigemus, cum satis evidenter stet pro nobis Concilium.

Ad tertiam.

101. Ex quibus etiam constat ad ultimam objectionem : nam si fidei nomine intelligatur fides, prout ambit tam large, quam stricte dictam, atque ideo complectitur primum auxilium illuminans intellectum ; nullo modo cadit sub merito, vel impetratione : quia ante primum auxilium supernaturale solum dantur naturalia, quæ inepta sunt, ut supernaturalia dona impetrent, vel promereantur ob extraneitatem ordinis. Et de fide sic accepta loquitur Augustinus, cum asserit, et quidem verissime, quod sicut prima gratia non cadit sub merito, ita nec fides ; cum ipsa prima gratia illuminans intellectum sit fides large dicta. At si loquamur de fide stricte accepta, quæ importat revelationem mysteriorum, et assensum ad credenda ; nullum est inconveniens, quod cadat sub aliquo merito, vel impetratione imperfectissimis, fundatis in prioribus auxiliis supernaturalibus, et in misericordia divina, quæ facienti, quod est in se ex prioribus auxiliis, confert ulteriorem gratiam, ut ex Divo Thoma fuse ostendimus § 3. Quod amplius illustrari potest ex eodem Sanct. Doctore 2, 2, *quæst.* 83, *art.* 5, ubi ad 3 argumentum, quod sic se habebat : « Oratio præcipue fidei innititur, secundum illud Jacob. 1 : Postulet autem in « fide nihil hæsitans : fides autem non sufficit ad merendum, ut patet in his, qui habent fidem informem : ergo oratio non « est actus meritorius : » respondet in hunc modum : « Dicendum, quod oratio innititur principaliter fidei, non quantum ad « efficaciam merendi : quia sic innititur « principaliter charitati : sed quantum ad

An fides cadat sub merito.

D.Tho.

« efficaciam impetrandi : quia per fidem « habet homo notitiam omnipotentiæ di- « vinæ, et misericordiæ, ex quibus oratio « impetrat, quod petit. » Ubi, ut vides, attribuit fidei, ut condistincta a charitate, vim impetrandi, in quam fides confert notitiam supernaturalem divinæ misericordiæ, et omnipotentiæ. Hanc autem notitiam præstat etiam suo modo fides large dicta, sive auxilium illuminans imperfecte intellectum circa Deum finem supernaturalem : ad hoc quippe confertur, ut homo saltem imperfecte, et remote convertatur ad dictum finem, ut constat ex hactenus dictis. Unde nullum est inconveniens, quod prædictæ fidei attribuamus vim aliquam imperfectam ad consequendum cætera auxilia. Nunquam autem nec per istam fidem, nec per fidem stricte acceptam meretur homo merito rigoroso suam justificationem : nam ut inquit Concilium Tridentinum ubi supra : « Gratis autem justificari ideo dicimur : « quia nihil eorum, quæ justificationem « præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam « justificationis gratiam promeretur : si « enim gratia est, jam non ex operibus : « alioquin ut idem Apostolus inquit, gra- « tia jam non est gratia. »

Conc. Trid.

Ultimum argumentum.

102. Ultimo arguitur : quia obdurati, et excæcati nullum recipiunt auxilium intrinsecum sufficiens, quo possint converti : ergo falsum est, quod Deus omnibus, et singulis hominibus conferat auxilia sufficientia ad salutem. Probatur antecedens : tum ex Sacra Scriptura, nam *Josue* 11, dicitur : « Sen- « tentia Domini fuerat, ut indurarentur « corda eorum, nec mererentur ullam cle- « mentiam. » Et Hierem. 6 : « Ecce incircun- « cisæ aures eorum, et audire non possunt. » Et Joannis 12 : « Propterea non poterant « credere. » Tum etiam ex Sanctis Patribus : nam Divus Isidorus *libro* 2, *de summo bono cap.* 15, ait : « Nonnulli ita despi- « ciuntur a Deo, ut deplorare mala non « possint, etiamsi velint. » Et Divus Gregorius libro undecimo Morali. capite decimo quinto, inquit : « Hinc est enim, quod « Cain et divina voce admoneri potuit, et « mutari non potuit : quia exigente culpæ « malitia jam intus Deus cor reliquerat, « cum foris ad testimonium verba faciebat. » Tum denique ratione : quoniam ex opposito fieret nullum reperiri discrimen inter peccatores obduratos, et non obduratos : consequens est contra relata testimonia, quæ specialiter de obduratis loquuntur : ergo, etc. Sequela probatur : quia differentia inter obduratos, et non obduratos non consistit in eo, quod obduratis denegentur auxilia efficacia ; cum hæc etiam non obduratis, et multoties absque præsupposita culpa negentur : ergo solum consistit in eo, quod obduratis non conferantur auxilia sufficientia, et si ipsis communicentur, nullum discrimen inter obduratos, et non obduratos relinquetur.

Jos. 11.

Jerem. 6.

Joan. 12.

D. Isido.

D. Greg.

Diluitur.

Hoc argumentum, quod quidam pluribus auctoritatibus latissime prosequuntur, non impugnat nostram assertionem, quæ tantum determinat omnes, et singulos homines adultos recipere aliquod auxilium supernaturale ; minime vero, quod ea in omnibus momentis, aut etiam temporibus consequatur, ut infra magis declarabimus. Homines autem obdurati in malo recepe- runt prædictum auxilium saltem in primo instanti usus rationis, immo et pluries in vita, saltem antequam obdurationem, et excæcationem incurrisseut ; cum ipsa obduratio ortum duxerit ex frequentia peccandi, et refutandi, ac frustrandi divina auxilia. Et hoc non impugnatur argumento nuper facto, quod solum respicit tempus, et statum obdurationis : et aliunde salvat veritatem nostræ assertionis. Unde D. Augustinus *serm. de verbis Domini*, loquens de peccatore obdurato, inquit : *Cum vult non potest : quia quando potuit, non voluit : ideo per malum velle perdidit bonum posse.* Quibus verbis aperte significat peccatorem, qui modo obduratus est, habuisse prius auxilium sufficiens ad suam salutem. Quod auxilium collatum ei fuerat non solum respective ad illud tempus, in quo stetit ; sed etiam ad tempus subsequens futurum : nam si homo recte uteretur prædicto auxilio, alia deinceps consequeretur, vitaretque obdurationis statum, in quo refutans continuo divina auxilia se misere constituit. Unde impotentia peccatoris obdurati, ut conservetur, est consequens, et volita in causa. Quod, ut diximus, salvat sufficienter veritatem nostræ assertionis.

D. Aug.

Addimus tamen ipsos obduratos recipere aliquando (licet rarius, quam alii peccatores) auxilia supernaturalia, quibus stimulantur, et secreto conscientiæ morsu punguntur. Nec oppositum probant testimonia Scripturæ, et Sanctorum Patrum, quæ in argumento referuntur : quia cum videntur attribuere obduratis impotentiam ad conversionem, non loquuntur de impotentia

physica,

physica, sed solum de impotentia morali, quæ importat maximam difficultatem ob vehementem adhæsionem ad malum. Nec etiam convincit ratio inducta : quoniam differentia inter obduratos, et non obduratos sufficienter salvatur per hoc, quod illi pauciora, et rarius auxilia recipiunt,eaque ob pravum, et obfirmatum animum semper refutant : isti vero plura, et frequentius consequuntur, nec omnia frustrant, sed aliquibus cedunt, vel saltem facilius cedere possunt. Quæ doctrina desumitur ex D. Thom. 3. *p. qu.* 86, *art.* 1 *ad* 2, ubi prædicto modo Augustinum interpretatur his verbis : Dicendum , quod illud verbum Augustini sic intelligendum est : *Tanta est labes illius peccati, ut deprecandi humilitatem subire non possit, scilicet de facili : secundum quod dicitur illum non posse sanari, qui non potest de facili sanari.* Videantur, quæ diximus *dub.* 1, §, 4, ubi idem argumentum diluimus.

D.Tho.

§ VII.

Corollaria præcedentis doctrinæ.

Omnis adultus fidelis recipit auxilium supernaturale sufficiens.

103. Ex dictis infertur primo omnes fideles tam justos, quam peccatores recipere, et habere auxilium supernaturale intrinsecum sufficiens ad salutem. Hoc corrollarium colligitur a fortiori ex dictis : nam si Deus omnibus infidelibus, et barbaris impertitur auxilia supernaturalia intrinseca, quibus possint saltem remote, ad salutem tendere ; multo magis illa communicabit eis , quibus fidem , aut gratiam sanctificantem contulit : præsertim cum ipsa dispositio hominis fidelis, vel justi postulet connaturaliter auxilia Dei actualia, ut actus fidei, et cæterarum virtutum eliciat. Deinde probatur veritas hujus corollarii quantum ad homines justos tum ex Conc. Arausic. *cap.* 25, ubi hæc habentur : *Hoc autem secundum fidem Catholicam credimus, quod acceptum post Baptismum gratia, omnes baptizati Christo auxiliante, et cooperante, omnia,quæ ad salutem pertinent, possunt, et debent, si fideliter laborare velint, adimplere.* Et similia tradit Concilium Tridentinum *sess.* 6, *cap.* 11 *et can.* 18 *et* 22. Tum etiam quia ipsa gratia justificans cum aliis donis infusis, et sibi annexis est principium de se sufficiens ad observanda præcepta : per hæc autem tendimus in æternam salulem, juxta illud *si vis ad vitam ingredi serva mandata :* omnes ergo justi habent auxilium intrinsecum sufficiens ad salutem. Præterea suadetur eadem veritas quantum ad fideles peccatores : nam ipsa fides est principium sufficiens ad impetrandum alia dona supernaturalia, *ut supra numero* 101 vidimus ex Divo Thoma, et colligitur ex illo Joan. 14: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo,* etc. ergo omnes fideles quamquam peccatores sint, habent auxilium sufficiens, saltem mediate, et remote ad salutem. In quo ostendendo supervacaneum est immorari : nam si ex voluntate generali, qua vult Deus omnes homines salvos fieri, si ex occurrentia tentationum, si ex Angelorum custodia convincitur, quod vel infideles homines auxilium aliquod supernaturale recipiant : id a fortiori verificabitur in hominibus fidelibus.

Conc. Araus.

Joan. 14.

Qualiter Deus distribuat auxilia.

104. Infertur secundo, quod auxilia divina non ita singulis hominibus offeruntur, quod semper, id est omnibus momentis, aut temporibus in eisdem recipiantur. Hoc consectarium liquet ex rationibus a nobis factis, quæ si recte perpendantur, solum probant infusionem gratiæ auxiliantis pro determinatis temporibus. Et aliunde habet fundamentum in sacra Scriptura : nam Psal. 49, dicitur : *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra :* illo enim loquendi modo sub conditione insinuatur vocem Domini media gratia auxiliante non semper insonare, sed quibusdam temporibus. Probatur deinde ratione : quoniam prima gratia auxilians est gratia excitans, quæ secum semper affert aliquam mentis illustrationem, cognitionem, sive attentionem circa ea, quæ pertinent ad salutem, ut constat ex dictis *disp. præced. dub.* 1, *et ult.* atqui non semper homines cognoscunt, vel attendunt ad ea, quæ ad illorum salutem conducunt, ut experientia liquet : ergo gratia auxilians non communicatur in singulis momentis, vel temporibus. Dicere autem (quod aliqui respondent) Deum semper vocare interius homines; ipsos autem non semper ad vocationem attendere, satis falsum est : quoniam vocatio illa fit mediante cognitione a nobis elicita, ut *loco citato* contra Vegam ostendimus : ergo non cohæret, quod homines singulis momentis vocentur interius, et quod vocationem non percipiant, vel advertant. Videantur Suarez *lib.* 4, *de auxiliis cap.* 10, *a num.* 3, *et* Gonet *disp.* 5, *de re-*

Psalm. 49.

Suarez. Gonet.

probat. art. 4, § 6, ubi hanc veritatem, quæ satis ex se liquet, fusius confirmant. Porro, quod Deus hanc gratiæ interioris influentiam subtrahat ; sua utilitate non caret : nam ut optime inquit D. August. *lib.* 2, *de peccatorum meritis cap.* 17 : « Ideo quisque « nostrum bonum opus suscipere, agere, « implere, nunc scit, nunc nescit, nunc « delectatur, nunc non delectatur ; ut no- « verit non suæ facultatis, sed divini mu- « neris esse, vel quod scit, vel quod delecta- « tur. » Et cap. 19 : « Intelligamus, inquit : « Deum ideo etiam sanctis suis alicujus « operis justitiam aliquando non tribuere, « vel certam scientiam, vel victricem de- « lectationem ; ut cognoscant non a se- « ipsis, sed ab illo sibi esse lucem. »

August.

Quando illa conferat.

105. Sed inquires, quibus temporibus, qualibusve occasionibus Deus hæc auxilia interna communicet ? Respondetur rem hanc (utpote dependentem ex divina voluntate, quæ non plene nobis innotescit) non posse rationibus metaphysicis definiri ; sed solum prudentialiter, et per respectum ad occasiones, in quibus urget necessitas divini adjutorii. Nihilominus tenendum est Deum impertiri prædictum auxilium omnibus adultis in primo instanti usus rationis, ut possint inchoare negotium salutis, et nec apparenter possint Deo opponere, quod per ipsum steterit, quod salutem non obtinuerint, juxta illud Ecclesiast. 15 : *Ne dixeris : Per Deum abest.* Deinde confertur homini prædictum auxilium, quoties inexcusabiliter obligatur ad adimpletionem alicujus præcepti supernaturalis; et prius nullum accepit auxilium conferens vires in ordine ad prædictum tempus, et occasionem. Nemo enim inexcusabiliter tenetur ad adimpletationem præcepti, nisi habeat vires sufficientes ad illam : præcepta autem supernaturalia excedunt naturales hominis vires : et ideo nemo inexcusabiliter tenetur exequi præcepta supernaturalia, nisi qui aliquo supernaturali auxilio adjuvantur, ut ex professo ostendimus *dub.* 1. Diximus : *Et prius nullum accepit*, etc. quia ut *citato loco* declaravimus, multoties homo recipit auxilium non tantum, ut tunc exequatur opus, sed etiam ut se disponat ad adimpletionem præcepti mox futuri : quamobrem hæc sciens, vel advertens recepto auxilio non utitur, voluntarie se reddit indispositum ad præcepti adimpletionem : atque ideo ipsi imputatur omissio, quamvis tempore futuro non habeat auxilium internum.

Eccl. 15.

Præterea satis credibile est Deum communicare prædictum auxilium, quoties homo urgetur aliqua gravi tentatione, ut sic excessus tentationis supra debilitatem naturæ recompensetur per additionem alicujus gratiæ interioris, *ut supra* § 3 declaravimus. Et hac ratione pie credi potest Deum articulo mortis, vel paulo ante impertiri omnibus hominibus aliqua auxilia interiora supernaturalia ut tentationes, sive angustias, quas occasio illa ex se affert, superare queant : et simul valeant, quamquam peccatores, et infideles fuerint, de peccatis compungi, et se convertere, saltem imperfecte, in Deum, qui semper est paratus ulteriora auxilia communicare.

Denique hujusmodi auxilia dispensantur, vel subtrahuntur, quomodo, quando, et ubi Deus decrevit, et novit, quod expediens est ea largiri vel non conferre ad manifestationem suæ misericordiæ, et ad hominum remedium, juxta illud Psalm. *Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.* Unde August. *libro contra epist. fundam. cap.* 37, naturam humanam alloquens inquit : *Neque tamen sine misericordia derelicta est, quæ certis rerum, temporumque mensuris vagaris, ut redeas.*

August.

Prima objectio. Apocal. 3.

106. Cæterum adversus doctrinam hujus secundi consectarii oppones *primo :* quoniam *Apocal.* 3, dicit Deus : *Ego sto ad ostium, et pulso*, nullum tempus determinando : sed hæc pulsatio fit per auxilium internæ inspirationis : ergo Deus continuo subministrat homini prædictum auxilium; quamvis non semper homo illud percipiat. *Secundo :* quia Concilium Senonense cum *in decreto fidei cap.* 15, statuisset gratiam auxiliantem esse homini necessariam ad operandum in negotio salutis, adjecit : *Hæc tanta gratiæ necessitas libertati non repugnat : quia Deus semper in promptu est ; et nec momentum præterit, in quo non stet ad ostium, et pulset.* Quibus verbis aperte significat Deum continuo impertiri homini auxilium internum. *Tertio :* nam in quacumque hora, et momento potest peccator ad Deum converti, ut constat ex *Ezechiel.* 33, *et Ecclesiast.* 5; sed nequit converti absque auxilio supernaturali interno : ergo in quacumque hora, et momento illud habet. *Quarto :* nam ex opposito fieret hominem in hac vita esse quandoque extra statum consequendi salutem : consequens est absurdum, et damnatum in Concilio Lateranensi *capite Firmiter de summa Trinitate :* ergo, etc. Sequela ostenditur ;

Secunda. Conc. Senon.

Tertio.

Quarta.

tenditur : nam juxta doctrinam præcedentis corollarii necessario dicendum est excitationes hujus vitæ esse numero finitas, et determinatas : demus ergo, quod ultima conferatur aliquo tempore ante mortem : tunc homo in tempore sequenti auxilium nec habebit, nec habere poterit : ergo erit extra statum salutis.

Responsio ad 1. Hæc tamen facile diluuntur. Ad *primam* enim objectionem dicendum est illis verbis tantum significari, quod Deus sit ad januam animæ ; et quod non semper, sed temporibus opportunis pulset, ad instar hominis prudentis, quia ita se gerere solet. Ad 2. Ad *secundam* respondetur sensum illius Concilii esse eundem, quem tribuimus verbis Scripturæ, quibus prædictum decretum innititur. Per quod sufficienter salvatur necessitas gratiæ, et possibilitas salutis, quem Concilium componere studebat : nam licet non pulset semper, pulsat tamen temporibus opportunis, ut homo valeat ad suam justificationem promoveri, et incitari. Ad 3. Ad *tertiam* dicimus, quod licet homo possit singulis momentis ad Deum converti, potestate desumpta a potentia Dei, et ab auxiliis sibi præparatis, et oblatis, quod tantum probant inductæ Scripturæ auctoritates : nihilominus opus non est, quod in singulis momentis possit converti per potestatem supernaturalem intrinsecam ex vi auxiliorum remote, et multo minus proxime sufficientium. Nec oppositum significat scriptura : cum certum omnino sit innumeros peccatores carere fide, sine qua non possunt proxime converti. Ad 4. Ad *ultimam* negamus sequelam : nam ut homo non sit extra statum saltutis, satis est, quod possit ad salutem tendere tam per auxilia sibi oblata, quam per auxilia aliquando recepta : hæc enim nec præparantur, nec conferuntur damnatis : ac proinde sufficienter distinguunt hominem viatorem, sive existentem in statu salutis a damnatis, qui extra prædictum statum existunt. Ad sequelæ vero probationem, admisso casu illo, dicendum est hominem in prædicta hypothesi adhuc esse in statu salutis : quoniam et salvari potest per auxilia a Deo omni viatori oblata, et salvari valet per auxilia interna, non quæ tunc habeat, sed quæ prius recepit in ordine ad prædictum tempus; non vero ad tempus post mortem, ex quo incipit damnationis status. Quod si prædicta auxilia refutavit, ipse se reddit impotentem in sensu composito, et per impotentiam volitam in causa, quam prænovit, et vitare valuit.

107. Ex quibus tandem colligitur omnem hominem adultum peccatorem sive fidelem, sive infidelem, sive obduratum, sive non obduratum, posse de peccatis pœnitere, et salutem consequi. Quod satis liquet ex dictis : nam posse pœnitere, vel converti est habere auxilium sufficiens, saltem remote, ad pœnitentiam, et conversionem : atqui omnes adulti, quicumque sint, recipiunt prædictum auxilium, ut hactenus ostendimus : ergo omnes quanquam maximi peccatores sint, pœnitere, et converti valent. Unde D. Thom. 3 *p. quæst.* 86, *art.* 1, *in corp.* ait : « Dicendum, quod hoc, quod aliquod peccatum « per pœnitentiam tolli non possit, potest « contingere dupliciter. Uno modo, quia « aliquis de peccato pœnitere non posset : « alio modo quia pœnitentia non posset « delere peccatum. Primo quidem modo « non possunt per pœnitentiam deleri peccata dæmonum, et etiam hominum damnatorum : quia affectus eorum sunt confirmati in malo : ita quod non potest eis « displicere peccatum, in quantum est « culpa ; sed solum displicet eis pœna, quam « patiuntur. Ratione cujus aliquam pœnitentiam, sed falsam habent, secundum « illud *Sap.* 5 : Pœnitentiam agentes, et « præ angustia Spiritus gementes. Unde « talis pœnitentia non est cum spe veniæ, « sed cum desperatione. Tale autem non « potest esse aliquod peccatum hominis « viatoris, cujus liberum arbitrium flexibile est ad bonum, et ad malum. Unde « dicere, quod aliquod peccatum sit in hac « vita, de quo quis pœnitere non possit, erroneum est. Primo quidem quia per hoc « tollitur libertas arbitrii. Secundo, quia « per hoc derogatur virtuti gratiæ, per « quam moveri potest cor cujuscumque « peccatoris ad pœnitendum, etc. » Videatur Medina *supra quæst.* 109, *art.* 10, *quæst.* 2, *concl.* 1, ubi hanc doctrinam erudite confirmat, et objectiones, quæ possent hic occurrere, diluit.

Omnis adultus recipit aliquid, quo possit consequi salutem. D. Tho. Medina.

LAUS DEO.

INDEX RERUM ET VERBORUM

QUÆ IN TOMO IX CURSUS SALMANTICENSIS THEOLOGICI CONTINENTUR.

In quo prior numerus Disputationem postremus vero marginales numeros designant.

I.

BRUXELLIS. — TYPIS A. VROMANT.